
37
43 C
5

DICTIONARIUM
HISTORICUM,
CRITICUM, CHRONOLOGICUM, GEOGRAPHICUM, ET LITERALE
SACRÆ SCRIPTURÆ,

AUTHORE

A. R. P. D. AUGUSTINO CALMET

ORDINIS S. BENEDICTI,

Abbate S. Leopoldi Nancienſis;

è Gallico in Latinum translatum, & nonnihil expurgatum.

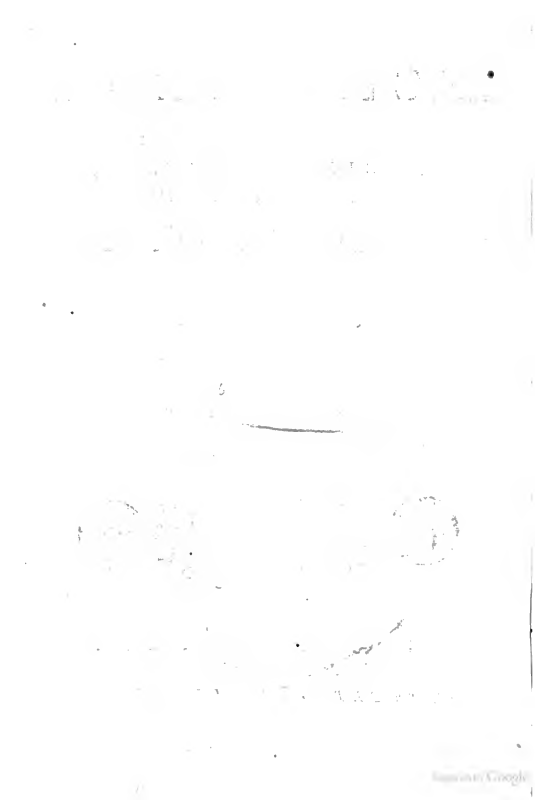
TOMUS PRIMUS.

LUCÆ MDCCXXV.

Typis Sebaſtiani Dominici Cappuri

DE SUPERIORUM LICENTIA.

PRÆFATIO.

Operis Occasio.

Ost edita in lucem literalia in Textum utriusque Testamenti perpetua Commentaria, viris pluribus Eruditis suadentibus urgebamur, ut quandoquidem vulgata hucusque Biblica Dictionaria publicæ expectationis vota omnia non explevissent, eidem nos Operi, in quo plura tum à Commentariis, tum à Dissertationibus aliena inseri possent, manus admoveremus. Qua in re non inutilem sanè operam Publico nos navaturos addebant; tum ea, quæ sparsim in Commentariis utilissima occurrebant, sub ipsum veluti conspectum simul exhibentes, pluraque etiam ad studium S. Scripturæ conducentia afferentes in medium; cum quòd hisce Commentariis carentibus præclarè secum agi videretur, quibus unum istud Opus illorum omnium instar esset futurum. Quibus verò eadem Scripta suppeterent, illos dicebant laturos non invitè Dictionarium, ubi de singulis rebus strictiùs, solidè tamen, ageretur.

Hæc illi quidem tom per se gravia, cùm adjecto authoritatis pondere validiora, ex quo factum, ut arduam sanè provinciam tandem aggredientes, in tædio atque difficultate longissimi Operis nunquam tamen accepti ab amicis consilii pœnituerit, quippè qui plura, alioqui facilè negligenda, discere cogeremur; uti & eà datà occasione, nostra Commentaria pluribus in locis consulentes, errata quædam nonnulla, quæ imprudentibus nobis obrepserant, deprehenderimus; ac tandem nova quamplurima ex argumento, de quo ageremus, deducta animadverterimus. Qua in re non exiguo nobis fuit adjumento instructissima Bibliotheca Abbatiæ Medii Monasterii, ubi à strepitu & turbâ remoti, Opus ad id perfectionis deduximus, quod alibi nunquam minori Librorum, & quietis ope fulti, potuissemus.

Operis Scopus.

In eo autem conficiendo duo potissimùm spectanda nobis proposuimus: aliud ad Dictionarium quodcumque, alterum ad Biblicum tantummodò spectans. Dictionarium igitur quodcumque molientem claram distinctamque vocum & rerum ideam ad opus conferre necesse est, etymologias, definitiones, descriptiones, divisiones producere omnes; cavere autem, ut dilucidè singula tractans, prolixitatem simul & vitiosam brevitatem evitet; ne quid temerè effutiens, omnia significatis saltem rationibus probet: fusiores enim rerum Dissertationes Dictionarium non decent; Authores tamen iis de rebus fusius agentes operæ prætium sit Lectoribus indicasse. Tandem varia licèt & disparata in eo Opere afferantur, ubique unum regnate Genealogiæ, Geographiæ, Theologiæ, & Philosophiæ systema oportet; & quod caput est, id semper committendum, ne quid unquam certò asseratur, quod conjecturis tantummodò fultum est, cùm prima Dictionarii idea apud omnes habeatur, ut normam sermonis, & certissimarum atque communissimarum notionum præscribat.

Quod ad Dictionarium Biblicum spectat, cùm vastissimo in campo spatietur, ideò sivè omnes simul ejus partes, sive aliquam tantummodò complecti potuisset. Hebræorum Dictionaria rectissimè Biblica appellantur, quòd Hebræas in Textu originali V. T. occurrentes voces explicent. Paria in Textum Græcum N. T. Lexicon Pasoris præstat.

Variæ Hebraicæ, Græcæ, & Latinæ utriusque Testamenti Concordantiæ alphabetico ordine voces singulas Textûs digerentes, ad eamdem classem commodè referuntur.

Hugo de S. Caro Ordinis S. Dominici, qui obiit An. 1261. vel 1262. primus Concordantiarum Author perhibetur (*a*). Opus autem ex vocibus tantùm declinabilibus S. Scripturæ digerens, labori ferendo, in 500. Religiosos sui Ordinis certum vocum recensendarum pensum distribuit.

Conradus Alberstadiensis Dominicanus, voces indeclinabiles adjecit. Florebat circa an. 1290. atque primus Concordantiarum Author à Trithemio (*b*) perhibetur; quemadmodum & ab aliis ejus inventionis decus Arloto cuidam ex Ordine Minorum; qui florebat circa an. 1290. tributum est.

Ex hisce P. Arlott Concordantiis consilium suum Concordantias Hebraicas adornandi an. 1438. Rabbi Nathan cœpisse, Rabbi Gedaliah testatur. Sed Hugoni Cardinali Operis primò inventi honorem tribuendum, cui deinde Conradus, & Arlotus secundas curas adjecerint, faciliùs credimus.

Concilii Basileensis tempore an. 1430. Joannes Segoviensis (*c*) alphabeticâ Tabulâ particularum indeclinabilium (*d*) Librum auctiorem fecit; quæ diutiùs Tabula in Calce Concordantiarum Latinarum recusa, tandem in Novis Editionibus eàdem cum cæteris serie in Textu reposita est.

Inde elaboratius in dies Opus prodiit, certantibus invicem clarioribus quibusque Typographis, utri defœcatiorem, atque commodiori methodo Librum ederent. Olim & nume-

a *Antonin. 3 p. sum. hist. t. 19. c. 5. §. 11. Sixt. Sen. Biblioth. sac. l. 3. & 4.*

b *Trithem. Chron. Hirsang. t. 2.*

c *Ita Jo. Buxtorf. Præf. in suas Concord. Hebr.*

d *Narrat Trithemius, Concilii Basileensis tempore Joannem Ragusanum primò, deinde Gualterium Scotum, ac tandem Joannem Segoviensem Opus Concordantiarum ad eum statum redegisse, quem hodie usque, ait ille, servat. Chron. Hirsaug.*

merus capitis, & primores Alphabeti literæ singulis vocibus addebantur, quò & caput Scripturæ, & initium, medietas, sivè finis illius per illas Alphabeti literas indicaretur. Ex quo verò Robertus Stephanus an. 1545. Biblia in versiculos distinxit, versiculi etiam in Concordantiis adnotari, ac literæ supprimi cœperunt; ejusdemque Impressoris operâ elegantissimæ Concordantiæ, capitum, & versiculorum numero instructæ prodierunt, an. 1555.

Georgius Bullocus, Antuerpiensibus Plantinianis typis an. 1572. vulgavit: *Oeconomia methodica Concordantiarum Scripturæ Sacræ*; quo in Libro sub certis titulis, methodo satis ad Conciones accommodatâ, omnes referuntur voces idem, quod titulus, respicientes. Ita sub titulo *Evangelium*, non eæ tantùm referuntur sententiæ, in quibus eadem vox apertè recurrit, sed illæ adnotantur etiam, in quibus idem aliis vel æquivalentibus verbis innuitur; uti sunt, *Verbum Dei*, *veritas*, *testimonium*, *regula*, *jugum*, *pactum*, *justitia &c. Testamentum*, *fœdus*, *testimonium*, *jusjurandum*, *ritus*, *solemnitas*, *regula*, *Scriptura*, *scriptum*, *scriptor*, *liber &c.* Porrò Opus est quantùm Concionatoribus, atque de rebus moralibus agentibus utile, tantùm prolixitate sua, atque methodo nimis servili & morosâ, incommodum.

Suas etiam Concordantias Gaspar Zamora, Jesuita Hispanus adornavit. Cùm autem Author an. 1621. obiisset, posthumum ejus Opus Romæ apud Zannettum an. 1627. prodiit, hoc titulo: *Concordantiæ Bibliorum majores cum narratione de iisdem Concordantiis per Gasparem de Zamora*. Porrò editio illa in pretio quidem habetur; sed prolixior est, atque divisionibus, & subdivisionibus implexior.

Nihil moror de Concordantiis, Gallicè, Germanicè, Belgicè, Anglicè editis, quorum Catalogum, & Editiones, quemadmodum & Latinarum Concordantiarum, exhibet P. le Long Congregationis Oratorii in Bibliotheca Sacra (a).

a *T.* 2. *à pag.* 331. *usque ad* 341.

Latinorum consilium Græci sequuti, Græcas etiam Concordantias adornarunt. Omnium primus *Eutherius Rhodius*, Monachus Basilianus, Opus suum absolvit an. Ch. 1300. quod tamen nunquam typis mandatum est.

Conradus Kircherus ex Protestantibus Augustæ Vindelicorum, Concordantiâ Græcâ V. T. Francofurti duobus voluminibus in 4. an. 1607. vulgatâ celebratur. Voces in eâ Hebrææ, ac deinde alphabetico ordine Græcæ ex Septuaginta, & aliis Interpretibus Græcis digeruntur. In calce secundi tomi alphabetica Tabula vocum Græcarum, ad voces Hebraicas in Operis capite remittentium disposita est.

Idem opus Hollandicis typis an. 1718. geminis voluminibus *in fol.* recusum est. Methodum tamen ita reformavit Tromius, ut pro Hebræo, quo Kircherus usus est, Græcum alphabetum substituerit; plura à Kirchero omissa adjecerit, emendaveritque non pauca. Tandem sequutum se Editionem Septuaginta Francofordiensem per Vecelium *in fol.* 1597. quemadmodum & Kircherus, nec abs re sanè, cùm duæ Editiones Græcæ Septuaginta inter se varient, animadvertit. Quo autem Lectorum commodis consulatur, in calce secundi Tomi adjecta est Tabula parallela Capitum, & Versuum ex duplici Editione Romanâ & Francofordiensi Veceli instituta.

Concordantiæ Græcæ N. T. author est Xystus Bethuleius Lutheranus, qui obiit an. 1554. Impressum Opus Basileæ 1546. Henrici Stephani secundis curis elaboratus Genevæ an. 1600. ac deinde auctius an. 1624. recusum est.

Rabbinus Mardochæus Nathan, alio nomine Isaac Nathan, Concordantias Hebræas instar Latinarum elaboraturus, integro decennio (b) atque plurimorum Scriptorum operâ ipso testante, in eo Opere absolvendo usus est. Typis mandatus est Liber Venetiis primùm apud Danielem Bomberg 1623. inscriptusque, *Meir netib*, id est *illuminans viam*. Recusum Basileæ apud Forbenium 1581. iterum Cracoviæ 1584. optima omnium Romana Editio 1621. *in fol.* 4. voluminibus, per Marium de Calasio, in qua adjecta ad latus Latina Versio, cum variantibus ex Vulgata, & Septuaginta ad marginem; ac tandem in fronte singulorum articulorum suus est cæterarum Linguarum Orientalium cum Hebræo comparatio.

b *Ab A.*1438. *usque ad*1448.

Easdem Isaaci Nathan Concordantias, adjectâ de suo Marte Latinâ interpretatione, sed mendosissimâ, Antonius Reuchlinus Basileæ 1556. apud Henricum Petrum imprimendas curaverat. Ejus labore Marius de Calasio in interpretatione nominum Hebræorum profecit. Latina Versio è regione Textûs Hebraici respondens, ex Versione Santis Pagnini plurimâ sui parte descripta est.

Joannes Buxtorfius filius, novam etiam Concordantiarum Hebraicarum Editionem Basileæ apud Kenigium 1632. curavit; sicut & alteram dedit Christianus Crinesius Vitembergæ 1627. *in* 4. Tandem earumdem epitome ad normam Lexici *in* 8. Berolini 1677. curante Christiano Ravio; & Londini 1680. operâ Guillelmi Robertson in 4. hoc titulo prodiit: *Thesaurus Linguæ Sanctæ*, seu *Concordantiale Lexicon Hebræo-Latino-Biblicum*, *unà cum Concordantiis Hebraicis* &c. Fridericus Lanckisch an. 1680. Lypsiæ & Francofurti *in* 4. edidit Epitomem Concordantiarum Græcarum, & Hebraicarum, quibus è regione Versio Germanica Lutheri respondet.

Dictionarium inscriptum: *Mammotreptus*, sivè *Mammotrectus*, adornasse fertur quidam Monachus S. Francisci eo consilio, de quo ipse in præfatione: *Impatiens propria imperitia, ac ruditati compatiens pauperum Clericorum, qui ad prædicationis officium promoventur, decrevi Bibliam perlegendo transcurrere, nec non & alia, quæ in Ecclesia recitantur, si vita comes fuerit, & partium difficilium significantias, & accentus, & genera insinuare lectori pauperculo, secundùm quòd pro captu intelligentiæ colligere potero ex laboribus aliorum &c.* Ex his sanè evidentissimum rudis illius, & barbari sæculi argumentum

tum habemus; quod etiam totus ille liber apertissimè demonstrat. Porrò author explicationem suam ab Epistolâ S. Hieronymi ad Paulinum exorsus, inde Prologo ejusdem in Pentateuchum explicato, Genesim, & subinde cæteros Sacræ Scripturæ Libros explicandos aggreditur. Tandem ad hymnos, Antiphonas, historias Sanctorum, & sermones Sanctorum Patrum, quorum in Officio Ecclesiæ usus, se confert.

Eusebius Episcopus Cæsariensis Dictionarium Geographicum Scripturæ ordine alphabetico, adductis singulis locorum nominibus in Libris Sacris occurrentibus digessit: Opus sanè utilissimum, nec minori in pretio habitum, quamquam non sinè mendis, Amanuensium potiùs audaciæ, quàm Authoris incuriæ tribuendis. Versionem Latinam S. Hieronymus adornans, multa de suo adjecit, tum ad loca, de quibus Eusebius, illustranda, tum nova quamplurima afferens. Vide quæ infra dicemus, agentes de Authoribus in Geographiam scribentibus. Adrichomius, Samsonius, Lubinus, Bonfrerius, Relandus, fusiùs de eodem argumento scripserunt.

Philo Judæus, authore Origene (a), Librum de nominibus Hebræorum adornavit, etymologias, & interpretationes è regione vocum Hebræarum disponens. Nec dissimili consilio Origenes Opus dictavit, quod Græcè adhuc superest, & S. Hieronymus in Latinum transtulit. Cùm tamen & Philoni, & Origeni Linguæ Hebraicæ cognitione idem Hieronymus præstaret, & inventis addere, utì & perficere, quæ ab aliis excogitata sunt, non ægrè contingat; hinc opus ejusdem Scriptoris sedulitate, ad id perfectionis pervênit, ut nunquam meliùs. Singulis enim sacris Libris diligenter evolutis, omnia Hebraica nomina colligens, adjectâ subinde explicatione Latinâ, in librum digessit. Consule, si lubet, Præfationem secundi Tomi Editionis S. Hieronymi curis P. Martianay, & nostram in explicatione nominum Hebræorum, Chaldæorum, & Græcorum in Vulgata o currentium, quam in calce hujus Dictionarii collocavimus; ubi peculiaria sanè de hoc argumento, & de nominibus Hebræorum adnotavimus.

a *Vide Hieron. Præfat. in interpret. nom. Hebraic.*

Dictionaria Moralia, sivè collectiones Sententiarum Sacræ Scripturæ ad mores pertinentium, non unius labores exercuerunt. P. Balinghem *Loca Communia*; Hieronymus Lauretus *Sylvam Allegoriarum*; P. Eulardus *Concordantias Morales* adornarunt. D. Hurè sensum grammaticalem, Moralem, & Historicum complexus est: potissima tamen ejus cura in grammaticali, & Morali; raræ historiæ, nihil de Geographiâ, Chronologiâ, & Critica.

Simonius Sacerdos, & Doctor Theologiæ Lugduni olim Parochus Uzetiæ in Diœcesi Viennensi in Delphinatu, alius ille à Cl. Simonio olim Oratorii Sacerdote, & novis excogitatis Scripturæ systematibus, ac Historiâ Criticâ Textuum utriusque Testamenti celebri; Simonius, inquam, Doctor Theologiæ novum scripsit Biblicum Dictionarium, quod unico volumine *in fol.* Lugduni an. 1693. prodiit. In eo verò historias, & res gestas clarissimorum utriusque Testamenti, & historiæ Judaicæ virorum se prosecuturum Author pollicetur. Eodem consilio daturum se spondet explicationem nominum purorum, & impurorum animantium, de quibus in Scriptura, gemmarum Rationalis, cæterarumque, quibus Pontifex ornabatur, Festorum, & solemnitatum apud Hebræos. Neque in illo desiderandæ provinciæ, regiones, urbes, vici, montes, amnes erant, de quibus in Libris Sacris, & in *Josepho*. *nihil etiam de mensuris*, & nummis &c. Opus illud eo plausu exceptum est, ut altero volumine auctius iterum ab Authore Lugduni ao. 1703. duobus voluminibus *in fol.* recuderetur.

Si frequentes exemplarium Emptores optimi Libri argumentum sunt, nullus sanè præ isto approbationem promeruisset. Verùm viri eruditi illum in examen revocantes, menda quamplurima deprehenderunt, ex quibus intellexere destitutum Authorem necessariis adjumentis, quà librorum, quà cognitionis Linguarum, sinè quibus varium illud consilium prorsùs elanguisse oportuit. Sed tanto operi manum admovisse non modicæ laudis pars est, cùm rari eò usque processerint, ut eam Provinciam tentarent. Nos sanè ejus opere in eo saltem profecimus, quòd omnia fermè nomina suo ordine digesta, & discutiendarum rerum titulos suffecerit: quin & ipsa Authoris menda id nobis contulerunt, ut cautiores nos, simulque in examine diligentiores efficerent. Tandem cùm publica vota Dictionarium Biblicum omnibus absolutum numeris poscere apertissimè jam intellexerimus, ideò nostrum excitatum est studium, ut tanto operi animum alacres adjiceremus, in qua cæterorum ante nos errata sedulò vitantes, alienis lapsibus proficeremus.

Propositum igitur in hoc Opere adornando nostrum in eo versatur, ut Dictionarium Biblicum eodem consilio, quo Commentaria in S. Scripturam, ederemus, literæ nempè potissimùm, historiæ, & criticæ inhærentes; adjectâ difficilium vocum explicatione, collatis inter se Hebraico simul & Vulgatæ Textibus. Nec minor nobis cura designandi certos locorum, regionum, montium, amnium S. Scripturæ situs. Celebrioribus rerum gestarum eventibus exactissimæ Chronologiæ notas adscripsimus; plantarum, gemmarum, animantium, fructuum nomina discussimus: de moribus, Festis, & cæremoniis Hebræorum, quæ feruntur, singula in medium adduximus. Nec prætermissæ monetarum, atque cujuscumque generis mensurarum rationes. Quare opus habendum est non tanquam Commentariorum nostrorum Epitome tantùm, sed velut illis omnibus adjectum Supplementum. Id etiam unum Prolegomenon, & Introductionis ad Scripturam loco haberi potest; quemadmodum & chronologiæ, historiæ, geographiæ sacræ, & Librorum de Politia, ac moribus Hebræorum agentium. Paucis: Bibliothecam pauperum exhibet, atque utilissimum in lectione S. Scripturæ proficere volentibus Repertorium. Hinc quæcumque apud varios Authores legerint Eruditi, hoc uno in Opere breviùs collecta tenebunt; Libris verò destituti, singularum rerum summam addiscent.

Quod

Quod ad historiam pertinet, gesta clarissimorum in Scriptura, & apud Josephum Virorum, nihil penitus omittentes, atque ipsium Authorum sacrorum contextum sequuti narravimus: quod sanè consilium optimum expeditumque experientiâ comperimus.

Dictionaria scribentes plerique in calce singulorum articulorum, Authorum loca, notasque chronologicas descriptarum rerum confusè simul adnotant. Nos singula suis locis distribuentes, cum potissimum historiæ series efflagitare videretur, tunc sivè Authorum loca, ex quibus illam derivavimus, sivè annos Mundi, annos ante Christum, & ante Æram vulgarem in margine adscripsimus. Cum de Patriarchis agitur, deductis ex Scriptura historiis, tum ea, quæ apud Authores apocryphos ad argumentum faciunt, cùm & Opera, quæ elucubrarunt, sivè elucubrasse dicuntur, adjecimus.

Cùm de Bibliis generatim, de Textibus etiam, & Versionibus egimus; cùm verò de singulis ejusdem Scripturæ Libris, brevem etiam eorum ideam exhibuimus, de singulorum etiam authorum authoritate agentes; nec omissis iis, sivè quæ de iisdem authoribus, sivè quæ de Libri ætate, cæterisque ad argumentum pertinentibus, disputantur. De Textu etiam Hebræo, Polyglottis, Septuaginta, Vulgata, Targum, Thalmud, justo modulo disseruimus, ut certam earum rerum ideam iis exhiberemus, qui rem ab ipsis fontibus petere impares sunt. Authores sedulò adnotavimus, ut ipsos consulentes, fusiùs discussa lectores nanciscerentur, quæ nos strictius complectebamur. Cum etiam argumenti dignitas exposcebat, Libros etiam, & Authores de illo datâ operâ agentes indicavimus.

Festa, Leges, & cæremonias Judæorum recensentes, omnia quæ ad illa spectant, sive in Scriptura, sive in Authoribus Judæis, & Christianis, ne omissâ quidem recentiorum Judæorum disciplinâ, congessimus.

Plurimas etiam Dissertationes, & peculiares tractatus compendio inseruimus. Catalogos Judicum Israelis, Regum Israelis, & Judæ, Principum Asmonæorum, Præsidum Judææ sub Romanis, Regum Ægypti, & Syriæ ab Alexandro Magno, Summorum denique Sacerdotum deduximus. Tabulam adjecimus Genealogicam posterorum Herodis, nummorum, & mensurarum, quarum Hebræis usus, easque ad nostras supputationes redegimus.

Usserii Chronologiam, exactissimam omnium, & Recentiorum Scriptorum calculo approbatam, prætulimus; cui addere visum est annos J. C. & Æræ vulgaris, ut unico veluti intuitu Lector utriusque Epochæ discrimen aspiciat. Ad calcem Operis rejectum Calendarium Hebraicum, in quo solemnitates præcipuæ, jejunia, nedum in cæteris Calendariis deducta, sed etiam apud vetustissimos Judæos occurrentia, adnotantur. In ipso etiam Operis decursu, in articulis *Anni*, *Menses*, *Dies*, *Jubileum*, plura ad Chronologiam pertinentia discussimus. Nec minùs ad eandem Chronologiam spectat series Regum, Sacerdotum, & Principum, de quibus supra: sed plurimùm etiam ad illam conducit Tabula Chronologica universalis, ab exordio Mundi usque ad eversionem Jerosolymæ per Romanos digesta; ex qua omissæ quibusdam locis Chronologicæ notæ supplentur.

Inter potissimas tamen hujus Operis curas, Geographiam Sacram illustrandam suscepimus, quam maximi esse momenti ad studium Sacræ Scripturæ persuasum habemus. Cum tamen eâ in re sæpissimè in obscuro nos versari contingat, atque ignoratione potius, quàm errore teneri maluerimus, ideò nonnisi certa, & quæ explorata habere potuimus, adnotata sunt. Plurimùm autem labori Cl. Relandi debemus, qui de Geographia Palæstinæ duobus voluminibus *in quarto* disseruit. Clarissimis quibusque locis descriptis, res ibidem gestas, atque varios ejusdem loci eventus narravimus; quemadmodum in articulis *Jerusalem*, *Samaria*, *Tyrus*, Lectores intelligent. Cum tamen Operis consilium in eo versetur potissimum, ut Bibliorum explicationi serviat, idcircò in descriptione locorum, & urbium, eorum statum usque ad captam à Romanis Jerusalem, sivè ad exitum usque primi Ecclesiæ sæculi, nec ulteriùs, exhibuimus.

Parùm hìc ad asceticam; suæ enim sunt Concionatoribus Concordantiæ Latinæ, & Dictionaria Moralia eorum votis abundè respondentia. Potissimus nobis scopus litera, historia, critica. Rara virorum, sivè locorum nomina omissa, & si quædam, ideò potissimùm, quia de illis nonnisi nuda nomina in Scripturis, & historiis occurrunt. Etymologias & interpretationes nominum raró quidem in Operis decursu; omnes autem in Dictionario singulari, ad calcem Operis adjecto, collegimus.

Quò autem Opus omnibus numeris absolveretur, veluti introductio quædam ad studium Scripturæ præposita, & Bibliotheca optimorum Authorum, & Librorum, qui ad intentum conducant. Sæpè quibus amor studii ingens est, necessarium librorum adjumentum deest; quibus verò librorum copia affluit, nec satis illis animi sivè temporis est ad illos legendos, ut simul conferentes, optimos à cæteris seligant. Quibus tamen Bibliothecæ instruendæ, atque comparandorum Librorum consilium sedet, illis sanè opportunè accidet, ut Authores de singulis Scripturæ Libris agentes exhibeantur; simulque discant, quinam inter cæteros Authores & Libri communi æstimatione præstiterint. Eâ cognitione destitutis, diutino interdum labori tenuis vel nulla merces respondet; quippe qui sterilem campum sibi colendum susceperint, atque studii sui indoctos magistros elegerint. Huic malo occurrere volentes, Librorum Catalogum exhibemus, nec infrequentem, ut inter multos aliqui seligantur; & quia in eo argumenti genere versamur, ut omnes elucubrationes legisse operæ pretium fuerit. Quamquam non ita de nobis præsumimus, ut omnes libros, & Authores in Scripturam adduxisse nobis blandiamur, cùm in latiori versemur campo, quam qui inter angustos hujus Dictionarii fines contineri possit: præterquamquòd P. Le Long Congregationis Oratorii justum eâ de re Librum propediem editurus est.

PRÆ-

PRÆFATIO EDITORUM.

Uod unum præclarissimo Operi deesse videbator, ut dum Gallicis mandatum literis plurium tantùm delicium fecisset, eo in Latinum translato Orbis universus bono frueretur, id & suscipiendæ hujus Versionis consilium, & absolvendæ animum adjecit. Quamquam enim longè latèque per Europam peregrinata Gallica Lingua, gratum ubique locorum hospitium obtinuerit; viri tamen docti quamplures, quibus id studii genus adbuc intentatum, quamquam alioqui dignissimi, ut eorum eruditioni consulatur, occurrunt. Horum igitur commodis servire volentes, manum operi admovimus, in quo id potissimùm consilit servatum est.

Authoris methodo atque sententiæ ità adhærendum duximus, ut verbis tamen & literæ non serviremus. Factum iodè ut in verbis liberiùs vagantes, quandoque strictiùs, nunquam tamen extra præscriptas Interpreti Dictionarii regulas, narrationis seriem instituamus. Primigeniam quidem Scripturæ phrasim Autbor pro viribus servandam sibi proposuit; qui nimirùm uno eodemque Opere duo sibi præstanda, & Dictionarium videlicet, & novam Bibliorum Versionem, constituerat. Sed hæc Gallicè quidem scribenti, non item Latinè prona fuerunt. Ex ipsa enim Vulgata verba describere ineptum prorsùs, & à nemine unquam qui Latinè scriberet, usurpatum videbatur. Quare non ipsa à nobis Authoris verba, sed rerum fidem Lectores exposcant. Eam verò adeò religiosè servavimus, ut obscura etiam, implexa, & quæ majori lumine indigere videbantur dicta, ne reformare quidem aliquid de nostro addentes, auderemus. In articulo *Judai*, ea occurrunt apud Autborem, & ex illo io nostra Versione, quibus nonnisi Judaicæ Religionis professione ad salutem viam patuisse exprimatur. Quæ quidem paulù diligentiùs explicari debuissent; non enim Judæis tantùm pervia salus, sed cæteris etiam, qui unius Dei cultu addicti, naturæ legis dictamini obsequuti fuissent. Quamquam & illi Judaicæ licèt Religiooi alieni, Judæi tamen rectissimè dicebantur; Judæi, inquam, Proselyti; quemadmodum v. *Proselyti* Author insinuat. Nonnulla etiam hujus generis in operis decursu Lector offendet. Neque Authori vitio vertendum, si quandoque vastissimum Opus molienti inconsultò aliqua exciderint; nec nobis si in alienam messem manum injicere detrectaverimus. Cęterùm si Librum diligentiùs scrutantibus, atque originales Authores conferentibus, nonnulla planè falsa, seù vitio Typographi, seù Authoris lapsu occurrerunt, ea sivè in Textu, sivè *adjectâ* ad marginem breviori notâ corrigere visum est. Optimi enim Interpretis munus est non verba potiùs, quàm mentem Authoris attendere, cui sanè non ingratum accidisse solet, si menda, quæ fortè imprudenti exciderant, ab æquis Lectoribus corrigantur. Hinc factum, ut in Libris laudandis sphalmata quamplurima correxerimus; quandoque etiam in historiis, quæ patris essent, filio adscripta, & vicissim depreheodentes, suis authoribus restituta sint; nonnulla tandem præposterè ex Authoribus descripta, eorum Libris consultis emendaverimus.

Restat ut de omissis à nobis incisis ære figuris consilium prudeotibus Lectoribus aperiamus. Cùm Eruditorum commodis in hac editione curanda unicè servire constituissemus, potissima fuit ineunda ratio, ut sumptibus io ea comparanda parceretur. Eò spectantes, icones omnes subducere visum est, ex quibus par sanè dispendio utilitas Lectoribus non provenisset. Quot enim ex illis ad libitum excogitatæ sunt; ut de Throno, & Cathedrâ Salomonis Tabulæ? quot abs re prorsùs adjectæ, utì Samuelis eum Saule colloquentis, Salomonis cæremoniam Dedicationis Templi agentis icones? quot venales passim prostant, ut Tabulæ geographicæ plures? Sæpè etiam ipsa rei narratio pronior est, quàm oculis subjici in imaginibus exegisset; ex quo tabulæ omnes de cæremoniis Judaicis, de Urim, & Thummim, de Theraphim imponè subducerentur. Non est igitur, eur invidia nobis creari debuerit, si Lectorum commodis consulentes, figuras ære incisas omnes ancipitis prorsùs ntilitatis negleximus. Qua in re ipsissimum Authoris consilium sequutos nobis blandimor; quòd enim Operi ornamentum illud accederet, non Authorem dum Opus moliretur, sed Typographum, Eruditis quibusdam viris suadentibus, effecisse in Ephemeridibus Gallicis rotundis verbis asseritur (a). Hactenus de nostra Versione, modò de Opere pauca.

a *Journal des Sçavans, t. 69. Mars 1721. p. 356. Plusieurs Sçavans ont conseillè aux Libraires d'enrichir cet Ouvrage de Cartes Geographiques, & de Planches, qui representassent avec le plus d'exactitude, qu'il seroit possible les antiquitès, qui font le sujet des observations du P. Calmet, en suivant toujours l'idee de l'Auteur.*

Sunt qui pareiùs in hæreticis laudandis studium in Authore desiderassent; quorum objectionem nos diluendam assumeremus, nisi ipse per se in Præfatione ad Bibliothecam mox subijciendam, hanc provinciam occupasset. Nec sanè studio partium ita nos addictos esse oportet, ut Linguarum, Geographiæ, & Historiæ prophanæ peritiam Heterodoxis Scriptoribus, Drusio, Buxtorfiis, Ligtfooto, Scaligero, Grotio, Seldeno, laudem præripiamus. Eos quidem in rebus citrà fidem & dogmata, cum eruditissimis viris Morino, Huetio, Montsaucon magni æstimare, nemini jure vitio verti potuerit.

Alterum quod in Authore nonnulli nimiò fortassè religiosiùs carpuot, est Hebraicus

Textus, etiam cùm à Vulgata recedit, passim usurpatus; quin & in eadem Vulgata, audatiori, ut ajunt, consilio menda aliqua ab illo emendantur. Sed quid, nonne Hebraicum Textum non minùs ac Vulgata genuinum esse ac syncerum Dei verbum viri doctissimi quamplures Driedo, Bellarminus, Simonius, & novissime Gravesonius sustinuerunt? Quis igitur si alterutro indiscriminatim utatur, invidiam in Scriptorem crearit? Menda verò in Vulgata leviora, quæ nec fidei nec moribus officiant, sive Librariorum vitio, sive ipsius S. Hieronymi obreptione quadam (ut homines sumus; neque enim in eo Opere adornando eodem quo Authores Sacri privilegio donatum constat) Viri doctissimi omnis ætatis, quos in Dissertatione sua de eodem argumento Joannes Cabassutius (a) longo recenset ordine, deprehenderunt. Omnes autem in ea re scrupulos verba in Præfatione ejusdem Vulgatæ apposita evellunt. *Quam quidem* [Vulgatam] *sicut omnibus numeris absolutam pro humana imbecillitate affirmare difficile est; ita cæteris omnibus emendatiorem & puriorem esse minimè dubitandum . . . In hac pervulgata lectione sicut nonnulla consultò mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consultò immutata relicta sunt; tum quòd ita faciendum esse ad evitandam offensionem populorum S. Hieronymus non semel admonuit &c.* Hæc satis de Opere; de Authore verò ex eruditissimis in S. Scripturam editis Commentariis notissimo, nihil est quod dicamus.

a *Ad Calcem Notit. Concil.*

⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂

De Mandato &c. Vidit Constantinus Roncaglia Congreg. Matris Dei.

IMPRIMATUR

OCTAVIUS ARCHIDIAC. SARDI VIC. GEN.

JO. JACOBUS ORSUCCI ILLUSTRISS. OFFIC. SUPER JURISDICT. PRÆPOSITUS.

BIBLIOTHECA
SACRA,

SIVE CATALOGUS OPTIMORUM LIBRORUM

Studio Sacræ Scripturæ servientium.

Atalogum Librorum ad Scripturam pertinentium exhibendum hìc proposuimus, qui non Tyronibus tantummodò, sed in eo etiam studii genere exercitatissimis, sivè Bibliothecam Sacram parantibus usui esse valeat. Eo proinde consilio, non nuda tantùm Librorum nomina descripsimus, sed pro viribus optimas etiam Editiones, & de Authore ejusque Methodo judicium exhibitum est. Inter Libros verò utilissimos, atque unicè huic studio servientes, plures etiam adduximus, quorum vel defectus non gravis esset, vel usus ad id studium propè nullus. Verùm malos, & supervacaneos Libros intellexisse, nec supervacaneum, neque inutile prorsus censendum est; accidit quoque non rarò, ut inter varia hominum ingenia, aliis conducant, quæ alii minùs probaverint. Ad instructissimam etiam Bibliothecam omnes, qui de certo quodam argumento prodierunt Libri, aptissimè referuntur; eosque omnes, quos par ad scribendum studium ante se impulit, consuluisse, illos juvat, qui Lucubrationes suas certâ quapiam de re moliuntur. Nec decrunt in nostro Catalogo perniciosissima quoque Librorum quorumdam nomina, quò Lectores de imminenti per illos malo admoneantur. Tandem neque à scriptis Protestantium, qui egregiam in explicatione literæ S. Scripturæ operam contulerunt, abstinuimus; cùm legitimâ Superiorum facultate instructos Lectores ad illa accessuros censeamus.

Antequam S. Scripturæ studium instituatur, Hebræorum historiæ, quemadmodum & Legum, morum, politiæ, regionis, linguæ, atque Librorum sacrorum ejusdem gentis cognitione animum imbutum fuisse oporteret. Quare lectionem auspicari commodè poterit Tyro ab Historiâ Veteris, & Novi Testamenti, & Judæorum, quam, ipsâmet Sacrorum Authorum phrasi servatâ, digessimus, atque publici juris fecimus Parisiis, duobus *in quarto* voluminibus apud Petrum Emery 1718. Dein evolvenda brevis Introductio P. Lamy Congregationis Oratorii, & Regulæ pro intelligentiâ S. Scripturarum per D. Abbatem Asfeldium, Parisiis apud Stephanum 1716.

Nec frustra in eam rem Dictionarium hoc nostrum in nonnullis articulis consuleres; utì in titulo *Biblia*, *Judices*, *Sacerdotes*, *Sacrificia*, *Palæstina*, *Judæi*, & aliis etiam pro datâ facilè opportunitate; utì *Genesis*, *Moyses*, *Psalmi*, *Salomon*, *David*, *&c.* ubi plura ad studium S. Scripturæ se conferentibus utilia congessimus.

Maximè in eam quoque rem conducet mentem Linguarum cognitione, Hebraicæ nempè, Græcæ, & Latinæ, excoltam habuisse; utì & in Chaldæâ, Syriacâ, Arabicâ penè rudem non fuisse juvabit; quòd Hebraicæ affines illæ habeantur, neque rarò contingat, ut radices nonnullas servarint, quæ in Hebræo frustra modò quærantur.

Qui Latinam Linguam calluerint, tantum grammaticæ Hebrææ didicisse oportebit, ut Hebræum saltem legere, atque Dictionaria consulere valeant; quò optimis Interpretibus Latinis proficiant, sententias interdum Hebræas referentibus, atque in earum explicationibus iis phrasibus usis, ut à Lectoribus nonnisi Hebræo initiatis intelligantur. Cæterùm neque ea res sumptus exigit immoderatos, cum breviori unius mensis spatio Hebræum quis legere, scribere, conjugare, declinare, itemque voces, & radices in Dictionariis quærere commodè discat.

Quibus verò vernaculæ tantùm Linguæ usus suppetit, iis Versiones, & rara quædam Commentaria maternâ Linguâ conscripta sufficient. Pro Gallis D. de Sacy Versionem Gallicam adornavit, cum explicatione utrique sensui literali, & spirituali serviente; cujus sanè operi quicumque spiritualem sensum facili, atque pronâ literali explicatione fultum unicè quærunt, acquiescent. Ejus explicationem Abbas Beaubrun in epitomen redegit, novamque ipse Editionem Bibliorum Gallicam, & Latinam cum notis dedit, tribus voluminibus *in fol.* impressam Parisiis, apud Desprez; eique diù antea præmiserat Gallicam ejusdem Scripturæ Versionem, cum brevioribus notis, ac variantibus ex Græco, & Hebræo, tribus voluminibus *in fol.* A. 1702. Hæc sanè opera utilia sunt, iisque, quibus alios libros legendi, parandique facultas deest, sufficere poterunt.

Si quis sensu literali instrui pleniùs, implexasque Textùs ambages extricare voluerit, nostrum Commentarium literale adeat, in quod optimis quibusque ex cæteris Commentatoribus derivatis, Præfationes, & Dissertationes ad loca quæque obscura, & longioris discussionis adjecimus. Si operis moles Lectores terreat, illis Dictionarium illud

unà cum collectione nostrarum Dissertationum, & Præfationum dudum impressâ, Prolegomenûm in Scripturam loco habenda, usui esse poterit. Ita quæ fusiùs in 25. Commentarii voluminibus disputavimus, breviiis collecta tenebit.

Ut necessaria in eo studio methodus servetur, primò ad Novi Testamenti lectionem, adjectâ optimæ Versionis, sivè Commentarii exacti, & brevioris ope, animum applicare oportet. Nec omittenda insuper optima Concordia quatuor Evangeliorum, simul cum Tabulâ Geographicâ Terræ Sanctæ, atque Tabulâ Chronologicâ, ubi vitæ Christi, & Apostolorum gesta omnia suo quæque ordine disponantur, simulque tempus scripti cujuscumque Libri Novi Testamenti ab ortu Christi discatur.

Dein ad Vetus Testamentum se conferant, neque Commentario breviori, & exacto, neque Tabulis Chronologicis, & Geographicis omissis. Post primam lectionem, nova iterum incipienda est, fusiori, & graviori Commentario adhibito, inter ea, quæ infra recensemus, selecto.

Prima autem pro intelligenda Scriptura regula est, ut nunquam, in rebus Fidei potissimùm, à recepto Ecclesiæ sensu discedamus. Fides, traditio Ecclesiæ Catholicæ, consensus Patrum, & Doctorum Catholicorum probati nominis duces in eo studio numquam deserendi habeantur. In cæteris ad Criticam, Chronologiam, Geographiam, Architecturam, Historiam naturalem, mores populorum &c. spectantibus, optimos quoscumque, ne exceptis quidem viris alterius à nostrâ Communionis, consulere integrum est: quamquam & in eâ re pro regulis prudentiæ & religionis modùs servari debet. Inde si quis nova aliqua adinvenisse sibi videatur, sivè novas quasdam conjecturas in rebus Criticis afferre voluerit, solerter tamen caveat, ne quid debitam in Patres observantiam lædat; simulque caveat, ut Sacris Ecclesiæ Præsulibus morigerum se etiam atque etiam præstet.

II. Illud etiam committendum est, ut jugi imploratâ S. Spiritûs ope, Divinæ nobis intelligentiæ lumina impetremus, quibus destituti, frustra Divini hujus Libri lectioni vacaremus. Si quis enim criticæ, & curiositatis tantum spiritu ad illam accesserit, huic profectò nunquam veræ sanæque Scripturarum scientiæ aditus patebit; nonnisi demissa de se & sapientibus & intelligentibus à Deo reclusus. Quare nemo non humilitatis, docilitatis, & simplicitatis filiorum Dei spiritu instructus, huc ingrediatur.

III. Cùm Authores Sacri non vera tantùm, sed etiam verè, & sapienter, ut homines decet, prodiderint; hinc si literalis sensus nihil absurdi, & impii præseferat, nunquam ad allegoriam, & metaphoram recurrendum est; vel saltem ità ad illas deflectendum est, ut prius tamen literalis ratus assertusque habeatur.

IV. Cum unius ejusdemque veritatis dogma alibi clarius, alibi obscuriùs tradatur, aperta sententia implexam alteram explicabit. Ita testimoniis S. Scripturæ, quibus Deo corpus tributum videtur, lux affulget ex cæteris; quibus spiritum esse apertissimè discimus; Christi verba Patre se minorem prodentis, cum aliis ejusdem æqualem eidem Patri se profitentis concilianda sunt.

V. Maximi ad studium illud momenti est, Authorem, scopum, tempus, occasionem, & Linguam scripti Libri intellexisse. Quæ potissimùm regula in Lege Moysis, Scriptis Prophetarum, Psalmis, & Epistolis Apostolorum servanda est; alioquin frustra, nisi priùs explorato Authorum scopo, & consilio legendis. Neque enim satis est intellexisse Jesum Christum in toto Veteri Testamento sub figurarum typo regnare, atque omnes Judæorum eventus Ecclesiam Christianam portendere; sed laborandum insuper, ut abditum singularum figurarum, cæremoniarum, & oraculorum sensum pervadamus.

VI. Authorem Sacrum alteri contrarium ne pronunciemus, sollicitè cavendum; specie enim tantùm pugnantes, & verbis, re ipsâ tamen conveniunt. Interdum ab alio prætermissa quædam, apud alium supplentur; vel saltem ambiguam vocem altero sensu usurpant. Jesus Christus ut infantes nos reformari desiderat (*a*); Apostolus verò, *Fratres*, ait, *nolite pueri effici* (*b*). Quibus verbis ille ad puerorum nos simplicem, lenem, & doli rudem animum provocat; hic à levi eorum ingenio, atque in rebus gerendis inconstantiâ abhorrendum monet. Accidit non rarò, ut in gratiam rotundi numeri, annorum, mensium, dierum, excedens numerus omittatur. Vox *æternum* sæpè tantundem valet, ac diutiùs; *universa terra*, ac Palæstina; *mors & sepulchrum*, ac adversæ fortunæ casus. His Hebraismis nihil frequentius in Linguâ Sanctâ.

a Matth. 18. 3.
b 1. Cor. 14. 20.

VII. Cum Linguæ Hebraicæ indoles alia sit à Gallicæ; ideò studio longâque experientiâ opus est, ut idiotismorum, & phrasium ejusdem Linguæ sensus attingatur. Ita Hebræi non rarò Librum sivè orationem ab his exordiuntur: *Et*, *Igitur*; à comparativis abstinent: *Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine*; *circumcisionem* pro Judæo; *præputium* pro Ethnico usurpant. Rebus quibuscumque præstantibus indicandis, nomen illis Dei adjungunt; utì cedri Dei; montes Dei &c. Consule Scriptores Prolegomenon, & potissimùm Bonfrerium, & Cornelium à Lapide in Canonibus ante Commentaria eorum in Pentateuchum impressis.

Duo Testamenta, Vetus scilicet & Novum, totam Scripturam partiuntur. Vetus hosce Canonicos Libros complectitur: Pentateuchum, sive quinque Libros Moysis; scilicet Genesim, Exodum, Leviticum, Numeros, & Deuteronomium. Ad hæc Librum Josue, Judicum, Ruth, Regum quatuor, Paralipomenon duos, Esdræ totidem, Tobiæ, Judith, Esther, Job, Psalmos, Proverbia, Ecclesiasten, Cantica Canticorum, Sapientiam, Ecclesiasticum, quatuor majores Prophetas, Isaiam nempe, Jeremiam, Ezechielem, Danielem. Baruch Jeremiæ adjungitur. Præterea duodecim Prophetas mi-

minores; Osee scilicet, Joelem, Amos, Abdiam, Jonam, Michæam, Nahum, Habacuc, Sophoniam, Aggæum, Zachariam, Malachiam. Canonem claudunt gemini Machabæorum Libri. Novum Testamentum hos Canonicos Libros exhibet: Quatuor Evangelia, S. Matthæi, S. Marci, S. Lucæ, & S. Joannis; Acta Apostolorum; quatuordecim S. Pauli Epistolas, ad Romanos videlicet, duas ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duas ad Thessalonicenses, totidem ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos; septem Epistolas Catholicas, nempe S. Jacobi, duas S. Petri, tres S. Joannis, & unam S. Judæ; tandem Apocalypsim S. Joannis. De authore, scribendi tempore, & occasione, argumento, & authoritate singulorum Librorum in Operis decursu, certis articulis disseruimus.

In contextu etiam ejusdem Operis egimus de Bibliis, variisque illorum Versionibus, indicatâ etiam earumdem Versionum historiâ: hìc tamen recensendas duximus potissimas Bibliorum Editiones, quà in originalibus Linguis, quà in Versionibus. Qui plura de hoc argumento voluerint, consulant Catalogum omnium Bibliorum, neque iis omissis, quæ mss. servantur, *in Bibliotheca Sacra* P. Le Long Congregationis Oratorii, impressa Parisiis apud Pralard, duobus voluminibus *in octavo*.

CATALOGUS BIBLIORUM POLYGLOTTA.

B*iblia Polyglotta Complutensis Ximenii Cardinalis, cum Lexico. Compluti ab anno* 1514. *ad* 1518. 6. *Vol. in folio*. Hæc Polyglotta, Hebraicum, Chaldaicum, Græcum, ac Latinum Textum continent. Novum Testamentum impressum fuit anno 1514. Dictionarium 1515. Vetus Testamentum absolutum 1517. Integrum verò corpus non priùs, quàm 1520. publicè redditum. Leonis X. diploma pro ea editione emanavit 22. Martii 1520. Hæc Polyglotta Cardinalis Ximenii studio elaborata, Archetypus sunt & norma cæterorum. Hebræus Textus ibi castigatissimus; Græcus Novi Testamenti absque spirituum, & accentuum notis; Contextus Septuaginta pluribus in locis emendatus, quò Hebræo, ac Vulgatæ conformior fieret; Latinus alicubi discrepat, & à veteribus Mss. & à Vulgata, Clementis VIII. jussu editâ, quæ in Latinis Bibliis ab anno 1592. excusis hodie legitur. Chaldæus pluribus in locis reformatus est; ita ut nullus alius textus, excepto Hebræo, primigeniam integritatem, ac puritatem servet. Quare Polyglotta Ximenii raritate ac vetustate suâ, potiùs quàm utilitate, reputanda. Certum huic Operi ab Episcopo Abulensi, cui curam hanc Pontifex demandaverat, pretium sex aureorum cum dimidio statutum, qui ad quadraginta libras pecuniæ nostræ reducuntur; ingentem sanè eo tempore summam.

Biblia Polyglotta Antuerpiæ impressa, typis Christophori Plantini, cura, & studio Benedicti Ariæ Montani. Antuerpiæ ab anno 1569. *ad annum* 1572. *sumptibus Philippi II. Hispan. Reg.* Vetus Testamentum quatuor linguis expressum est; Hebraicâ videlicet, Græcâ, Latinâ, & Chaldaicâ. Novum Testamentum præter Græcum, ac Latinum, Syriacum etiam complectitur. Vetus, & Novum Testamentum in quinque volumina distributum; Apparatus verum in tria; ut totum Opus octo volumina expleat. Primus Tomus Apparatus, Grammaticas, & vocabularia Hebraica, Græca, Chaldaica, & Syriaca comprehendit. Secundus Tomus Hebræum Textum Veteris Testamenti, & Græcum Novi cum Versione Latina interlineari. Tertius Tomus Apparatûs plura Opuscula Scripturam spectantia continet; veluti Tractatum de Idiotismis, alterum de Ponderibus & Mensuris, Chronologiam, Geographiam, ac Sacerdotum ornamenta; solertiâ Benedicti Ariæ Montani elucubrata. Hoc opus Complutense quidem elegantiâ & magnificentiâ superans, nova propriè ejusdem editio est, iisdemque erroribus Textûs Caldaici, Græci, ac Latini obnoxium; at Græco Novi Testamenti spirituum, & accentuum notæ, quæ in prima Editione desiderabantur, adjectæ sunt.

Biblia Polyglotta vulgò dicta Vatabli. Heidelberg. an. 1586. 2. *Vol. in fol.* Polyglotta hæc Hebraicè, Græcè, ac Latinè exarata; in quibus videlicet antiqua Latina translatio S. Hieronymi, & nova Santis Pagnini in quatuor columnis dispertitæ cum annotationibus Vatabli ad calcem paginæ; undè Operi Vatabli nomen. Varia Typographûm nomina in iis apponuntur; quamvis ea Hieronymus, Commelinus Santandræas appellatus, excuderit. In nonnullis enim Codicibus inscribitur: *Ex Officina Santandreana* 1586. in aliis verò: *Heidelbergæ* 1599. in aliis: *Ex officina Commeliniana*. Una tamen semper eademque est. P. le Long Cornelio Bonaventuræ Bertramo opus adscribit. Vide ejus Dissertationem de Polyglottis.

Biblia Polyglotta Heliæ Hutteri. Norimberg. 1599. Biblia hæc septem linguis excusa; quatuor priores è Bibliis Antuerpiensibus transcriptæ; Hebraica nempè, Chaldaica, Græca, ac Latina. Quinta est Germanica translatio Lutheri. Sexta varia; nonnulla enim Exemplaria Sclavonicam Versionem Editionis Vittembergæ exhibent; alia Gallicam Genevæ; hæc Italicam pariter Genevæ; illa Saxonicam Versionem è Germana Lutheri desumptam. Impressio hæc ultra Pentateuchum, Josue, Judices, & Ruth non progreditur. Quod autem Editionem hanc præ cæteris Tyronibus commendat,

radicales sunt literæ vocum Hebræarum plenis characteribus distinctæ; quæ autem desunt ex iis radicalibus literis supra lineam supplentur; serviles literas characteres cavi, ad id fusi, exhibent.

Idem Author Psalterium, ac Novum Testamentum Hebraicè, Græcè, ac Germanicè edidit.

Novum etiam Testamentum duodecim linguis elucubravit. Syriacà nempè, Hebraicà, Græcâ, Italicâ, Hispanicâ, & Gallicâ. Hæ primam complent paginam, secundam verò Lingua Latina, Germanica, Bohemica, Anglica, Danica, Polonica teneot.

Biblia Polyglotta Michaelis le Jay an. 1645. 10. *Vol. in fol.* Polyglotta hæc, omnium, quæ ad id usque prodierint, instructissima. Septem linguas exhibet; Hebraicam videlicet, Samaritanam, Chaldaicam, Græcam, Syriacam, Arabicam, ac Latinam. Mendis tamen impressio scatere fertur. Lexico, Apparatu, atque Prolegomenis caret. Græcus textus, ac Latinus ex Editione Antuerpiensi transcripti. Immaois Voluminum moles & amplitudo, usui incommodum Opus reddunt, ex quo sanè Editionis hujus pretium, ac laus imminuta.

Biblia Polyglotta Briani Valtonii Londini impressa an. 1658. *Vol.* 6. *in fol.* omnium Polyglottorum absolutissima atque commodissima sunt. Novem complectuntur linguas Hebraicam, Samariticam, Chaldaicam, Græcam, Syriacam, Arabicam, Æthiopicam, Persicam, ac Latinam. Quamquam Persica, Æthiopica, Samaritica pariter, ac Chaldaica Versiones nonnisi quosdam Bibliorum Libros exhibent. In Novo Testamento quatuor Evangelia sex linguis tradita; quinque tantùm linguis expressi cæteri Libri; liber Judith, ac duo Macbabæorum trilingues sunt. Nullus est Veteris Testamenti liber, qui novem simul linguas complectatur, quamvis totum Opus totidem continet. Castigatissimus Hebræus Textus; Græcus Septuaginta è Romana Nobilii Editione desumptus est; Latinus ex Vulgata Clementis VIII. Paraphrases Chaldaicæ integriores sunt, quàm in superioribus Editionibus. Hæc demum Editio Præloquiis, Prolegomenis, Tractatibus de ponderibus, & mensuris, Tabulis Geographicis, ac Chronologicis exornata, nihil desideraudum relinquit. Valtonii Prolegomena seorsim habeotur, in supplementum Polyglottorum D. Le Jay, & Philippi II.

Psalterium quadrilingue Hebræum, Græcum, Latinum, & Æthiopicum Joannis Potken Colon. 1518.

Pentateuchus quadrilinguis, Hebræus, Chaldæus, Persicus, Arabicus, omnes charactere Hebraico. Studio Judæorum Constantinopol. an. 1546.

Pentateuchus Hebraico-Hispanic. & Barbaro-Græcus. Constantinopoli 1547. *in domo Eliezer Berab Gerson Soncinatis.* Biblia hæc tribus columnis disposita. In medio Textus Hebraicus; ad latus dextrum Versio Hispana vetus; ad sinistrum Versio Græca vernacula ad usum Caraitarum Constantinopolis, parum Hebraicâ linguâ callentium. Hispana Versio in gratiam Judæorum, qui ex Hispania eò profugerunt, adornata est. In superiori parte paginæ Targum extat Onkeli, & in inferiori Commentarius Rabbini Salomonis.

Biblia Davidis Vvolderi Lutherani Græcè, Latinè, & Germanicè. Hamburgi 1596.

Quatuor Evangelia Gothicè ex Versione Ulfila; item Suecico, Islandico, & Latino idiomatibus. Stokolm. 1671. *studio Georgii Stiernhielmi.*

BIBLIA HEBRAICA.

Universim ea Biblia Hebraica emendatiora censenda sunt, quæ Judæorum solertiâ, quàm quæ Christianorum operâ prodiere; à Christianis tamen excusa elegantiâ præstant.

Biblia Hebraica cum punctis in fol. Soncini 1488. *cura Josue Salomo filii Israel Nathan, manu Abraham illustris Rabbi Chaim.*

Biblia Hebraica à Judæis impressa Pisauri in quarto an. 1494. *correctissima cum punctis.*

Biblia Hebraica sinè punctis in folio, & in quarto. Pisauri, correctissimè. An. 1494. *Sunt & alia Editiones sinè punctis. Annis* 1573. 1610. 1631. 1639. 1694. 1702.

Biblia Hebraica in octavo. Brixiæ 1594. *Item alia Pisauri ad usum Judæorum.*

Biblia Hebraica duplici columna in fol. an. 1517. *à Judæo Soncinate.*

Biblia Hebraica, Rabbinica, cum Paraphrasibus Chaldais, & Rabbinorum Commentariis. Venetiis an. 1518. *cura Felicis Pratensis typis Danielis Bomberg.* Hæc prima est, post Complutensem, Hebraica Bibliorum Editio à Christianis elucubrata. Felix Pratensis abdicatâ Judæorum Religione ad Christianam transierat, antequam his Bibliis operam navaret. Horum Bibliorum Rabbinicorum sex extant Editiones, annorum scilicet 1517. 1526. 1549. 1568. 1617. 1619.

Biblia Hebraica Dan. Bomberg. an. 1518. 1521. 1525. 1528. 1533. 1544.

Biblia Hebraica cum Latina Versione Sebastiani Munsteri 2. *vol. in fol. Basileæ, ex Officina Bebeliana an.* 1534. *& secunda editio* 1546. Hebræo apud Germanos vulgari charactere exarata sunt, adjectis adnotationibus ex Rabbinis. Altera Editio anni 1546. amplior, & correctior est.

Biblia Hebraica sinè notis in quarto 2. *Vol. cura Sebastiani Munsteri. Basileæ, typis Froben. & Episcopii an.* 1536.

Biblia Hebraica in quarto, Vol. 4. *Parisiis ex Officina Roberti Stephani.* 1539.... 1544. Editionis hujus maximè prima pars, elegantissima est; sed mendis totum opus scatet.

Biblia Hebraica ejusdem Roberti Stephani 7. *Vol. in* 16. *Paris.* 1544.... 1546. Editio accuratior superiore, atque elegantior.

Biblia Hebraica in quarto, Venetiis opera Cornelii Adel. apud Anton. Justiniani. an. 1550. *Item in* 18. 4. *vol. an.* 1552. *Item in quarto an.* 1563.

Biblia Hebraica Francofurti ad Oderam in quarto an. 1555.

Biblia Hebraica cum Comment. Germanica R. Nephtali-ben-Aser, in folio. Cracoviæ 1551.

Bi-

Biblia Hebraica in quarto. Venetiis, Joan. de Gara an. 1566. Iste Author Biblia Rabbinica Bombergii typis recudenda curavit an. 1568.

Biblia Hebraica Antuerpiæ typis Christophori Plantini 1. Vol. in quarto, & 2. Vol. in 8. & 4. Vol. in 16. edita pluries scilicet an. 1566. 1572. 1573. 1582. 1584. 1590. Editiones hæ nitidissimæ, atque correctissimæ sunt.

Biblia Hebraica cum Versione interlineari Santis Pagnini an. 1572. in Polyglottis Antuerpiens. Editio hæc omnes superat. Ariæ Montano vitio vertitur, eam, quò conformior Hebræo redderetur, adeò vitiasse, ac barbarie infecisse, ut œdipo lectore indigeat. Radices Hebraicæ Veteris Testamenti, ac Græcæ Novi in margine distinctæ. Opus hoc pluries typis demandatum à Plantino an. 1581. & 1584. Genevæ operâ Petri de Rouviere an. 1609. & 1619. Decipiendis alliciendisque Emptoribus Editioni 1619. quamvis ipsissima sit ac 1609. hæc in titulo à Typographo adjecta sunt: *additis correctionibus Romanis Lucæ Brugensis an.* 1619. Typis iterum excusa fuit Lipsiæ an. 1657. in 8. vol. Lugduni Batavor. 1608. 1613. Tyronibus opus utile est.

Biblia Hebraica sine punctis in 8. & in 24. Vol. 2. Antuerp. apud Plant. an. 1573.

Biblia Hebraica in 4. Venetiis 1573. Item in 4. Venetiis apud Joan. de Gara an. 1582. Item Venetiis 1595.

Biblia Hebraica, & Latina Ariæ Montani, cum ejusdem Tract. de varia librorum Hebræorum scriptione, & lectione, & de Versionis Pagnini defensione in folio, in Burgo Aracensi in Hispania an. 1581. Editio rara.

Biblia Hebraica in quarto apud Plantin. 1582

Biblia Hebraica studio Eliæ Hutteri in fol. Hamburgi an. 1587. opera Jacobi Lucii. Editio hæc maximè commendanda, cùm radicales literas plenis, ac nigris caracteribus; serviles, deficientes, ac mutas cavo, & albo exhibeat. Biblia hæc eadem omninò, annorum tantùm variatâ notâ, sub epigraphe annorum 1583. 1595. 1609. ferebantur; qua facilè arte Typographi sub novæ Editionis obtentu Emptores fallere, atque allicere voluerunt.

Biblia Hebraica in 8. Antuerpiæ. 1590.

Biblia Hebraica Francofurti ad Oderam 1. Vol. in 4. & 2. Vol. in 8. & 4. Vol. in 16. apud Hartamann. an. 1595. Judæi Biblia hæc pluris reputant.

Biblia Hebraica 2. Vol. in 16. Leid. Raphaleng 1596.

Biblia Hebraica sine punctis 2. Vol. in 24. Hannoviæ 1610.

Biblia Hebraica minimo charactere ex recensione Joh. Buxtorf. Basileæ Valdric. 1611.

Biblia Hebraica 2. Vol. in quarto Venetiis typis Joan. Bragadini an. 1614. 1615.

Biblia Rabbinica juxta priores Edit. Dan. Bomberg. 4. vol. in folio, Venetiis an. 1617. apud Petrum, & Laurent. Bragadin. Leo Modena alio nomine *R. Judas Aria* huic præfuit Editioni. Accurata est, sed mendorum non expers, Bartoloccio authore.

Biblia Hebraica, Genevæ, opera Petri Eliani an. 1628. in 4. in 8. & 6. Vol. in 18. Editiones istæ nullo in pretio habentur, pluribus enim mendis scatent.

Biblia Rabbinica Johan. Buxtorfii Patris 4. vol. in folio. Basileæ typis Ludovici Konig. an. 1618. & 1619. Valton ea pluris, quàm Biblia Rabbinica Bombergii, ducenda autumat.

Biblia Hebraica cum Commentariis Rasi, & Sakal Sopher in 8. Pragæ 1629.

Biblia Hebraica sine punctis in 8. Amstelod. typis Menasse-ben-Israel sumptibus Henrici Laurentii 1631.

Biblia Hebraica cum Versione Hispana vocum difficiliorum in margine charactere Hebraico in 4. Venetiis 1635.

Biblia Hebraica, duabus colum. distincta, studio Rab Menasse-ben-Israel 2. Vol. in 4. Editio correctissima. Hic Author duo etiam Biblia edidit in 8. quorum prima absque punctis extant, Amstelodami apud Jansson. an. 1630.

Biblia Hebraica cum Commentar. Rab. Jacob Lumbroso in 4. Venetiis 1639. Joan. Martinelli.

Biblia Hebraica cum Masora in Pentateucham, & Comment. Rasi 4. Vol. in 4. Venetiis Antonii Calconi an. 1647. 1649.

Biblia Hebraica typis Josephi Athias Judæi, Amstelodami cum Præfat. Lat. Joan. Leusden. an. 1661. & iterum an. 1667. duo Vol. in 8. accuratè impressa, & expurgata. Major ex iis, quàm ex plerisque aliis Hebraicorum Bibliorum Editionibus, utilitas colligitur; in illis enim capita & versus, ut in nostris Bibliis notantur.

Biblia Hebræa charactere minuto cum titulis librorum & capitum Latinis, & distinctione versuum, studio J. Georg Misselii. Leidæ 1662.

Biblia Hebræa Lemmatibus Latinis illustrata à Johanne Leusden. 2. Vol. in 8. Amstelod. typis Josephi Athias 1667. Quòd accuratissima, elegantissima, atque utilissima sit, maximè commendatur. Capita, versus, ac capitum summa in margine sunt adnotata. Celsi, & Præpotentes DD. Fœderati Belgii Ordines, ut par præmium labori, ac solertiæ quam Athias ad hanc impressionem contulerat, rependerent, eum catenâ aureâ, ex qua aureum pendebat Numisma, donarunt. Hæc tamen Editio minus castigata, quàm prima anni 1661.

Biblia Hebraica versibus, capitibus Masoretarum Keri, & Ketib &c. instructa, opera & studio Davidis Clodii in 8. Francofurti ad Mœnum 1677. & iterum recognita à Joan. Henrico Majo, & à Joan. Leusden. revisa an. 1692. Daniel Ernestus Jablonski plurimis hanc secundam Editionem refertam mendis testatur.

Biblia Hebraica sine punctis in 12. Francofurti Joan. Vustii 1694. Mendosissima.

Biblia Hebræa cum notis Hebraicis, & Lemmatib. Latinis, ex recensione Joan. Ernesti Jablonski in 4. Berolini an. 1699. Quamvis editio hæc diligentissimè curaretur, mendorum tamen expers non est.

Biblia Hebræa cum Commentario Rasi 4. Vol. in 12. Amstelodami, studio Rab. David. noviss. an. 1700. in domo Emanuel F. Joseph. Athias.

Item ibidem eadem Biblia, sed sine notis Rasi 4. Vol. in 12.

Biblia Hebraica à Joanne Leusden denuò recognita 2. Vol. in 8. Amstelod. & Ultrajecti typis Boom & Sociorum 1705. Editio hæc elegantia omnibus præstat. Puncta vocalia junctim cum charactere fusa afferuntur; qua solertia ingens mendorum, ex vitiosa punctorum vocalium transpositione, atque omissione irrepentium, copia evitata fuit.

Biblia Hebraica cum Latina Versione Santis Pagnini, Bened. Aria Montani &c. in fol. Francofurti ad Men. 1717.

Biblia Hebræo-Germanica Vet. Test. & Græco-Germanica Novi Test. ex Versione Lutheri in 4. Lipsiæ Erben. 1707.

Biblia Hebraica studio Sociorum Collegii Orientalis Theolog. Halens. in Saxonia. Hæc Editio ao. 1707. multo processerat.

Habes Catalogum præcipuorum Bibliorum Hebraicorum, quæ ab ineunte Typographia ad nostra usque tempora prodiere. Illud autem animadvertendum est, capitum summariis, versibusque instructa Exemplaria usui esse commodiora. Editiones proindè Leusdeni, & Athiæ cæteris præferuntur. Post Exemplaria Roberti Stephani, nulla alia, exceptis Polyglottis Domini le Jay in Gallia excusa comperio; perrari enim Judæi hanc regionem incoluot; ægrè verò ab aliis correctissima Biblia Hebraica præsertim vocalibus punctis instructa, expectarentur. Nos hìc duabus de causis singulorum Scripturæ Librorum seorsim excusorum Catalogum non afferimus. Prima quidem, ne longius protraheremur; altera verò, quòd nihil de singulis peculiare adnotandum occurrit. Qui Textum originalem Scripturæ cupiunt, integrum illi Opus curabunt; & Bibliothecam instruentes, si præstantissima quæque hujus generis comparare voluerint, duo volumina in 8. Bibliothecæ Sacræ Scripturæ P. le Long consulant, è quibus totum ferè hunc Catalogum derivavimus.

NOVUM TESTAMENTUN HEBRAICE.

S. Matthæus Evangelium Hebraico idiomate, seu potius Syriaco Hebraico admixto, ætate suâ in Palæstina vernaculo, conscripserat; sed post S. Hieronymi ætatem Hebraicum S. Matthæi originale, nullibi apparuit. Hebraica enim Novi Testamenti Exemplaria, ac præsertim S. Matthæi recentiora esse, una est omnium Eruditorum sententia.

Elias Hutterus Hebraicam totius Novi Testamenti Versionem anni spatio confecit, eamque in Novo suo Testamento pluribus linguis adornato vulgavit an. 1599. & 1602.

Idem Opus accuratum, & ad meliorem formam operâ Robertsoni redactum fuit in *octavo* Londini 1661.

Quatuor Evangelia è Latino in Hebraicum solertiâ Joannis Baptistæ Jonæ translata, ac Clementi IX. dicata, Romæ an. 1668. Reliquum novi Testamenti ejusdem Jonæ Ms. servatur.

Evangelium S. Matthæi Hebraicè; ex Versione Sebast. Munsteri in fol. Basileæ, typis Henrici Petri 1537.

Idem Hebraicè & Latinè; ibidem 1557. 1582.

Idem cura Joan. Quinquarborei. Paris. 1551. Evangelium hoc non esse S. Matthæi Originale, & facilè à Judæis è Latino translatum omnes consentiunt.

Evangelium Hebraicum Matthæi cum Interpretatione Latina Joannis Merceri; cura, ac studio Joannis Tillii editum Paris. in octavo 1555. Tillius Evangelium hoc è Judæorum manibus à se erutum Romæ 1553. in Galliam veniens, Joanni Mercerio Professori linguæ Hebraicæ, Latinè reddendum tradidit. Versio ista Hebraica correctior est, & accuratior Munsteri; re tamen parùm ab ea distat, & à Latino textu parum emendato deducta est. Vide *Mill. Prolegom. in Novo Test.*

S. Lucæ Evangelium Hebraicè ex Versione Friderici Petri in octavo Vittemberga 1574.

S. Pauli Epistola ad Romanos Hebraicè in 4. Leida 1616.

Epistola D. Pauli ad Hebræos Hebraicè, cum Latina Versione Alphonsi de Zamora in 4. Compluti an. 1526.

Eadem Hebraicè, & Latinè edita, cum Evangelio S. Mathæi in octavo Basileæ 1557. 1582.

Eadem ex Græco in Hebræum conversa à Friderico Alberti in 4. Lipsiæ 1676. Eruditorum nonnulli Epistolam ad Hebræos Hebraicè conscriptam arbitrati sunt; quorum tamen sententia tum nullâ fulcitur ratione, eùm paucissimos habet asseclas. Esto tamen Apostolus Hebraicè scripserit; illud nihilominus constat, Exemplaria omnia excusa originalem Textum non præseferre, neque id unquam à quoquam ex Editoribus assertum fuit.

PENTATEUCHUS SAMARITANUS.

Pentateuchus Samaritanus apud Recentiores Samaritanos obtinens, Hebraicis antiquis characteribus exaratus est, qui nempe characteres apud Judæos ante Babylonis captivitatem, & antequam Chaldaicas literas, quibus nunc utuntur, adoptâssent, vulgares erant. Pentateuchus igitur Samaritanorum eâdem, quaPentateuchus Judæorum, lingu conscriptus est; characterum forma tantùm discrepant. Variantia etiam nonnulla inter utrumque opus ab Eruditis observata quibusdam suasere, Samaritanos Exemplaria sua ad Septuaginta Versionem accommodasse. Hac de re Usserius, P. Morinus, Valtonius, ac cæteri, qui Pentateuchum Samaritanum ad Critices regulas expenderunt, consulendi sunt.

PENTATEUCHI SAMARITANI EDITIONES.

Exemplaria Samaritana decimoseptimo sæculo primum in Europa exhiberi cœpere; eaque inter primores in Occidentem se deduxisse gloriatur Usserius *Epist. ad Lud. Capell. ad calcem Syntagm. de 70. Interpretib.* Petrus della Valle Damasci 1616. Exemplar comparavit, quod D. Achilli Harlæo, legatione pro Galliarum Rege Constan-

ſtantinopoli fungenti, dono miſit. Ex eo deductus Pentateuchus Samaritanus, in Polyglottis le Jay editus an. 1645.

Illum tamen antea 1632. P. Morinus juſſu Cardinalis de Berulle imprimendum curaverat.

Pentateuchus Samaritanus, cum Verſione Latina in Polyglottis Londinenſ. an. 1657. correctior eſt, quàm Pariſienſis; mendis tamen omnibus non caret.

TARGUMIN, SEU PARAPHRASES CHALDAICÆ.

TArgumin tranſlationes ſunt, ſeu potiùs Paraphraſes Chaldaico idiomate confectæ. Quatuor harum Paraphraſum Authores feruntur, Onkelos, Jonathan filius Uzielis, Jeroſolymitanus Paraphraſtes, & Joſeph cæcus. De his fuſiùs in noſtro Dictionario. Vide v. *Targumin*, ſive *Onkelos*. Vetuſſimæ Paraphraſes iſtæ feruntur; ac Judæi, exceptis Libris ſacris, nihil iiſdem firmius, & vetuſtius arbitrantur. Nonnulli Paraphraſes, ſaltem Onkeli ac Jonathan, ante Jeſum Chriſtum repetunt; at recentiores eſſe, quamquam cujus ætatis incertum, nullus dubito (*a*). Utiliſſimæ ſunt, tum ad verum Textus ſenſum enucleandum, quem ipſæ apertiſſimè interdum explanant; cùm ad quoſdam Scripturæ textus pro Meſſia aſſerendos, quos Judæi ad alios ſenſus detorſere. Onkeli preſſior eſt, & melior; ceteræ fuſiores ſunt, & commentis, vaniſque Judæorum traditionibus magis refertæ.

a *Vide Morin. Exercit. Biblic. l.* 2. *Exercit.* 8. *c.* 2.

Onkelos Paraphraſis cum Pentateucho terminat.

Jonathan Pentateuchum, Prophetas omnes majores, & minores interpretatus eſt. An tamen Paraphraſis in Pentateuchum, ejus nomine inſcriptæ, Author fuerit, meritò ambigitur.

Targum Jeroſolymitanum ad Pentateuchum ſolùm extenditur.

Paraphraſis Joſephi, cæci nuncupati, Pſalmos, Jobum, Proverbia, Eccleſiaſtem, Cantica, Eſther, Ruth, Lamentationes complectitur.

Denique paucis ab hinc annis Paraphraſis hactenus inedita in Paralipomena evolgata eſt, ignoto Authore.

Paraphraſes Chaldaicæ Onkeli cum Hebraico Textu Pentateuchi junctæ prælo pluries commiſſæ fuerunt ante an. 1517. quo Cardinalis Ximenii Polyglotta prodierunt. Poſt Polyglotta Ximenii, ac cætera ſubindè, pluries adhuc & Paraphraſis illa, & reliquæ voluminibus diſtinctis excuſæ. Longam hic narrationem omnium harum Editionum libèns omitto, Polyglotta tantùm excuſa in medium adducam, inter ſe quid differant ſimul aperiens.

In Polyglottis Complutenſibus, ſeu Ximenii, non omnes Paraphraſes, quæ hodie extant, utpote nondum eâ ætate vulgaræ, excuſæ ſunt. Opus tantùm Onkeli, mutilum pręterea, & alicubi emendatum exſcribitur.

Biblia Rabbinica Bombergii an. 1518. impreſſa, & dein pluries recuſa Paraphraſim Onkeli, Jeroſolymitanam in Pentateuchum, Jonathani in Prophetas, Joſephi cæci in Pſalmos, Proverbia, Jobum, Eccleſiaſtem, Cantica Canticorum, Lamentationes, Ruth, ac Eſther comprehendunt.

Polyglotta Antuerpienſia Philippi II. eaſdem, quas opus Bombergii, Paraphraſes, exceptâ Jonathani in Pentateuchum, complectuntur. Animadvertendum tamen, mutilas eſſe has Paraphraſes, & nonnullam mutationem in hac Editione, in Complutenſi, in Rabbinicis Bibliis Venetis ſubiiſſe; quamobrem Judæi nullo eas pretio ducunt.

Polyglotta Hutterii Targum dumtaxat Onkeli in Pentateuchum continent.

Bibliæ Rabbinica Buxtorfii Baſileæ impreſſa an. 1618. ſuperioribus caſtigatiora. In Chaldaicarum Paraphraſum impreſſione Buxtorfius ſecutus eſt Venetas Editiones, integritate Antuerpienſibus pręhabendas; at in iis aliquid etiam deſiderandum ferunt. *Vide Valer. de Flavigny, Epiſt.* 1. *p.* 22.

Polyglotta Pariſienſia ad Venetas Antuerpienſes, ac Baſileenſes Editiones conformantur; in quibus Paraphraſum Chaldaicarum Textus mutilus, ac interpolatus exhibetur. Editio præſertim Antuerpienſis tranſcripta eſt, in qua Paraphraſes nullâ ſunt ex parte abſolutæ.

Anglicana demùm, ſeu Valtonii Polyglotta impreſſa Londini 1657. Chaldaicas Paraphraſes derivarunt ex Editione Buxtorfii Baſileæ 1618., in quibus ait Valtonius, Buxtorfium Manuſcriptorum fide innixum, quidquid fuerat ſuperioribus Editionibus detractum, reſtituiſſe. Valtonius etiam aſſerit, in hac Editione Anglicana tres Pentateuchi, quæ in cæteris Editionibus deerant, Paraphraſes à ſe ſuppletas. Prima Paraphraſis Jeroſolymitana, eſt cum Verſione Latinâ Chevalerii; ſecunda Jonathano adſcripta, cum Verſione ejuſdem Chevalerii; tertia Perſica Jacobi Tuſenſis, & Latinâ interpretatione donata à Thoma Hyde. Duæ priores in Rabbinicis Bibliis jamdudum excuſæ, nunquam Latinæ prodierant. Quocirca præſtantiſſimas Targumin Editiones, Bibliorum Rabbinicorum Buxtorfii, ac Polyglottorum Londinenſium eſſe, minimè inficiandum.

Paraphraſis duorum Librorum Paralipomenon, quæ ad annum uſque 1680. latuerat, ſolertiâ Matthiæ Friderici Bekii in Bibliothecâ Erfordienſi feliciter reperta, duobus voluminibus in 4. edita fuit Auſburgi 1680. typis Koppmeier.

BIBLIA SYRIACA.

CUM de Bibliis Syriacis in Dictionario v. *Biblia* ſermonem habuerimus; hic tantùm omiſſa quędam ſupplenda remanent. Biblia Syriaca in Polyglottis le Jay 1645. cum Latina Gabrielis Sionitæ Verſione primò prodierunt. Abraham Echellenſis Ruth, & Joannes Heſronita quinque libros Salomoni adſcriptos Latinè reddidere. Integra Editio deeſt; deſiderantur enim libri Tobiæ, Judith, Eſther, Epiſtolæ Jeremiæ & Baruch, cum fragmentis Danielis, ac ſecundo Machabæorum. Totum Novum Teſtamentum Latino idiomate Fabricius Boderianus explicavit.

In

In Polyglottis Londinensibus Syriaca Versio ex Bibliis le Jay recusa fuit; additi preterea libri Esther, Judith, Tobiæ, Epistola Jeremiæ, Baruch, historia Susannæ, Cantici trium Hebræorum pars, secundus, ac tertius Machabæorum. Valtonius se hunc Textum pluribus in locis pristinæ integritati restituisse, atque à mendis vindicasse testatur; at Simonius easdem omninò in Anglicana mendas, quas in Parisiensi, deprehendit.

Psalmi Davidis cum Canticis Veteris, & Novi Testamenti. Syriacè, & Arabicè.

Liber excusus in Monte Libano in Monasterio S. Antonii, & S. Joannis Evangelistæ per Josephum filium Amma, an. 1610.

Psalmi Syriacè sine punctis, editi à Thoma Erpenio, cum versione Latina in 4. Lugd. Batav. 1625.

Psalmi Davidis Syriacè cum punctis, & versione Latina Gabrielis Sionitæ in 4. Paris. 1625.

Novum Testamentum Syriacè, cum punctis à Vidmanstadio. Duo Volumina *in 4. Viennæ Austriæ* 1555.... 1562. Editio hæc N. T. prima, & omnium, quæ Syriaco idiomate fuerint concinnatæ, præstantissima. Secunda Epistola S. Petri; secunda, ac tertia S. Joannis; S. Judæ, & Apocalypsis desiderantur. Quamvis enim in Canone Syrorum Libri illi contineantur, in Exemplaribus tamen, quibus Editores usi sunt, defuere.

Novum Testamentum Syriacè characteribus Hebraicis sine punctis in 24. Antuerpiæ Plantin. 1575.

Novum Testamentum charactere Syriaco, cum Versione Latina Tremellii in 4. Athenis Anhaltinorum 1624. In his omnibus Editionibus quatuor epistolæ Canonicæ, à nobis supra memoratæ, & Apocalypsis desunt; at post Editionem Polyglottorum Parisiensium integrum cum Versione Boderiana Novum Testamentum passim exhibetur. De Editionibus Syriacis singulorum Scripturæ Librorum seorsim, consule P. le Long in Bibliotheca Sacra.

BIBLIA SAMARITANA.

PAulò superiùs Pentateuchi Samaritani mentionem fecimus, Operis antiquis exarati characteribus, iisdem planè, qui apud Judæos ante Babylonis captivitatem obtinebant; cùm verò Samaritani longo usu Hebraicæ linguæ desuevissent, ejus translationem in suam linguam, ex Syriaco, Chaldaico, & Hebraico resultantem, elaborarunt. Versio hæc in Polyglottis Parisiensibus cum Latina interpretatione P. Morini impressa an. 1645., in Anglicanis an. 1657. recusa fuit.

Præter hanc Versionem Samaritanam, una etiam Arabica & altera Græca circumferuntur. Vide Valtonium Proleg. 11. parag. 20. P. Morinum, P. le Long. in Bibliothecâ Sacrâ.

BIBLIA ARABICA.

DE Bibliis Arabicis plura nos in Dictionario v. *Biblia*. Editio Arabica in Polyglottis le Jay Libros omnes Veteris & Novi Testamenti, excepto primo Machabæorum, complectitur. Pentateuchus opus est Rabbini Saadiæ Gaonis, celebris Judæi, qui ex Hebræo Versionem concinnavit; hanc Joannes Hesronita Latinam reddidit. Cæteri Scripturæ Libri ex Græco in Arabicum translati sunt; & Latinam Versionem in Polyglottis Gabriel Sionita adornavit.

Valtonius eamdem Arabicam Versionem typis iterum demandavit, eamque se variis in locis castigasse testatur.

Biblia Arabica. Romæ. edita jussu Urbani VIII. Vetus Testamentum absolutum est an. 1647. Novum anno 1650. At quia Editio hæc Vulgatæ ex æquo non respondebat, Congregatio *de Propaganda Fide* corrigendam curavit. Opus prodiit an. 1661. *Vide Diarium Eruditorum Italiæ. Romæ edit. 29. Januar. 1672. ab Abbate Nazario.*

Novum Testamentum Arabicè cura Thomæ Herpenii in 4. Leidæ è Typogr. Herpeniana. 1616.

Evangelia Arabicè absque punctis, at cum figuris in fol. Romæ, è Typogr. Medicea 1591. *item* 1619.

BIBLIA ÆTHIOPICA.

INtegra Biblia idiomate, & charactere Æthiopico expressa, nulla extant. Theodorus Petrœus quatuor priora Genesis capita in 4. Leidæ typis demandavit an. 1660. Georgius Christianus Burklin ea in 4. cum Versione Latina Francofurti in lucem emisit an. 1696. in Germania etiam annis 1701. & 1707. prodiere.

Liber Ruth Leidæ, curante Georgio Hisselio, in 4. evulgatus est an. 1660. Psalmi pluries editi, studio Joannis Potken in 4. Romæ 1513. solertiâ Ludolphi, Francofurti in 4. 1701. & in Polyglottis Parisiensibus, & Anglicanis. Canticum etiam Canticorum, Prophetæ, Joel, Sophonias, & Malachias variis in locis Æthiopicè seorsim impressi exhibentur.

Novum Testamentum Æthiopicè, Romæ in 4. 1548. *Epistolæ* 13. *D. Pauli Æthiopicè an.* 1549. *Romæ.* Editionem hanc plurimis scatentem mendis, Valtonius in sua Editione Anglicana sequutus est. Psalterium Æthiopicum ex Editionibus Romanis, ac Coloniensibus; Canticum Canticorum cum Novo Testamento ex Editione Romanâ; ac tandem Latinam Dudlesi Loftusii Versionem ab Edmundo Castello recognitam desumpsit. Ludolphus Editionem hanc mendosissimam arguens, ab Anglis fœdiùs corruptam prodit. Porrò, eodem teste, Æthiopes, qui Romanam curabant Editionem, Exemplar tantùm imperfectum, ac mutilum habebant.

Epistolę Jacobi, tres Joannis, & Judę Æthiopicè, & Arabicè cum punctis vocalibus, & Versione Latina Theodori Petræi in 4. Leidę, Elzevir. 1654. Librum hunc D. Ludolphus ingentibus mendis corruptum accusat.

BIBLIA PERSICA.

P*Entateuchi Versio ex charactere Hebręo, interprete Jacobo filio Joseph Tavvos Judęo, Constantinopoli* 1546.

Bi-

Biblia hæc cum Hebraico, Chaldaico, atque Arabico textu impressa sunt; Hebraicus medium tenet; Paraphrasis Onkeli ad sinistrum latus; ad dextrum Persica Versio; in superiori verò paginâ Arabica. Eadem hæc Varsio in Polyglottis Anglicanis cum interpretatione Latinâ Thomæ Hyde recusa fuit.

Evangelia Persicè ex interpretatione Simonis filii Joseph Tarbiensf. juxta codic. Pocockianum, cum Versione Latina Samuelis Clerici. In Polyglottis Anglicanis reperitur, & ex Syriaco elucubrata ast, ab Edittona tamen VVheloci discrapat.

Evangeliorum Versio Persica cum Versione Latina Abrahami VVheloci 1652. .. 1657. Abbas Renaudot Versionem hanc ax Syriaco, non ax Græco, utì asserunt Editores, elucubratam defendit.

BIBLIA TURCICA.

Biblia integra hac linguâ edita nulla suppetunt. Novum dumtaxat Testamentum Londini axtat impressum in 4. 1666. ex Versi. Guillelmi Seaman.

Albertus Bobavius Polonus, qui Christi fidæ ejuratâ, & Ali Beigh nomine sibi indito, Mahumeticam induerat superstitionem, Biblia, rogatu Lævini Varneri, Turcicè reddidit, eaque Lugduni Batavorum imprimanda transmisit; adhuc tamen inedita in publicâ Urbis hujus Bibliothecâ servantur.

BIBLIA ARMENA.

Biblia Armena impressa Amstelodami in 4. an. 1666. Versio hæc Armena è Septuaginta desumpta, perelegans, ac folarti studio elaborata ast, cui adjectæ figuræ Historiam Sanctam exprimentes. Quamvis tamen jussu Jacobi Proto-Patriarchæ Armenorum concinnata fuarit, ingratiis tamen illis populis axceptam fuisse tradunt.

Biblia Armenica studio Theodori Petręi in fol. Amstelodami 1670.

Biblia Armenica Constantinopoli in 4. erant sub prælo an. 1707.

Psalmi Armenicè in octavo Romę 1565. *Venetiis* 1642. *Amstelodami* 1661. *in 4. ibidem* 1666. *in* 24. *&c.*

Novum Testamentum Armenicè in octavo Amstelod 1668.

Ibidem nitidioribus Typis in octavo an. 1696.

BIBLIA COPHTICA, SEU ÆGYPTIACA.

Plura axemplaria MSS. Bibliorum Cophticorum in Bibliothecis asservantur, nulla tamen prælo commissa. Vide Bibliothecam Patris le Long.

BIBLIA GRÆCA.

Vetustissima, quæ circumferatur Scripturæ Versio, Saptuaginta Interpretum nomina innotescit, quæ in Ægypto confecta traditur, imperanta Ptolemęo Philadelpho. Nonnulli alteram Scripturæ Hebraicæ translationem, Versione Septuaginta vetustiorem extitisse santiunt; nullâ tamen ratione sententiam suam adhuc Eruditis probarunt. Nos abundè satis de septuaginta Interpretibus suo loco in Dictionario disseruimus, quæ iterum referre non vacat. Catalogum dumtaxat præcipuarum Gręcarum Editionum tum Veteris tum Novi Testamenti, hìc recensera satis arit. *Regnum init Philadelphus A. M. 3720. ante Chr. 280. ante Ær. 284.*

Biblia Græca cum Versione Latina ad verbum Compluti an. 1517. Hæc in Polyglottis Cardinalis Ximenii extant. Editionem hanc genuinam, ac sinceram Septuaginta Versionem redolare Eruditi fatentur; qui varò Polyglottis Complutensibus operam navarunt, Græcum taxtum, ut cum Vulgata, seu cum Hebraico congrueret, amendarunt, absqua ao quod de Versiona Septuaginta sectandâ curarant. Hæc ideò Editio minoris æstimatur.

Biblia Gręca cura Andreę Ausulani in ędibus Aldi, & Andreę Ausulani Soceri in fol. Venetiis an. 1518. Editio hæc ante Complutensem prodiit, licèt altaro post illam anno fuarit absoluta; Græca enim Complutensis anno tantum 1552. in lucem prodiit, quamquam ab anno 1517. peracta. Plures mendæ in Aldina impressione daprehenduntur; ea tamen propiùs ad Septuaginta textum, quàm Editio Complutensis accedit. Eruditi tamen in illa nonnulla ex Theodotione, ac ex antiquis Græcis Interpratibus deducta deprabenderunt. Recusa fuit an. 1526. 1545. 1550. 1596. 1597. 1599. & 1687.

Biblia Gręca minimo charactere juxta Venetam Aldi Editionem 4. Vol. in octavo Argentorati Volphius Cephaleus N. *Testamenti an.* 1524. *Vet. Test.* 1526. *cum Praf. Joan. Loniceri Lutherani.*

Biblia Gręca juxta Editionem Venetam in fol. Basileę Joan. Hervag. 1545. *cum Prefat. Philippi Melanchthonis.* Hæc editio sub Editionis Basileensis nomina circumfertur, eademque omnino ast ac Aldi.

Biblia Gręca Veteris Test. Gręcè ex Edit. Ald., & Latinè ex Edit. Complutensi 4. Vol. in octavo. Basileę Nicolai Brylinger. 1550.

Biblia Gręca, & Latina 3. Vol. in 8. Basil. Brylinger. 1582. Eadem, ac prior, titulo tantùm mutato.

Biblia Gręca Veteris Testamenti authoritate Sixti V. Pontif. Max. & opera Antonii Cardin. Caraffę, cum Prefatione Latina Petri Morini in fol. Romę Typog. Franc. Zanetti an. 1587. Editio hæc omnium, quæ hactenus axtitarint, præstantissima, purissima, atqua emendatissima censetur. Nonnulli tamen Eruditi, utì P. Mariana, P. Morinus, aliqua in eam ex Veteribus Græcis Interpretibus irrepsisse opinantur.

In Polyglottis Anglicanis recusa fuit an. 1657., sicut & Parisiis P. Morini solertiâ, cum Latina Versiona in 2. Vol. in fol. 1638. Londini etiam cum Scholiis, & Variantibus 1653. in 4. Editio hæc satis accurata est. Cantabrigiæ 3. Vol. in 12. operâ Joannis Field an. 1665. iterum prodiit; quæ tamen Editio minimi ęstimatur. Amstelodami atiam in 8. apud Viduam Samaron.

 Edi-

Editio hæc mendosissima; Lypsiæ tandem, ae 5697. 2. Vol. curantibus Jacobo Clarcrio, & Thoma Klumpsio.

Biblia Græca Veteris, & Novi Testamenti; Veteris quidem juxta Editionem Basileensem, seu Aldinam; Novi verò juxta Editionem Roberti Steph. an. 1580. in fol. Francofurti ad Manum apud Andrea Vecbel heredes 1597.

Biblia Græca Veteris Testamenti ex antiquissimo codice Manuscripto Alexandrino, cura Joan. Grabe cum Præfatione Joannis Pearson in fol. & in 8. Oxonii è Theatro Scheldoniano 1707. Bibliorum Editio è Manuscripto Alexandrino diu Eruditorum vota fatigaverat; & Valtoo antea variantes in Polyglottis Londinensibus ediderat an. 1657.

Biblia Græca cum variantibus lectionibus ex recensione Lamberti Bez. in 4. Amstelod. Halma 1708. Editio perelegans, ac usui percommoda.

Novum Testamentum Græcè sine spiritibus & accentibus, ut ipsum autographum melius referat in Polyglottis Complutensibus an. 1514. *editum, sed publicatum dumtaxat post an.* 1522. Hæc prima est editio Græca, quæ in lucem prodierit, pluriès typis deindè evulgata. Ex Vaticani codice Msc. desumpta, editione Septuaginta io Bibliis excusâ Complutensibus correctior est, & melioris notæ.

Novum Testamentum Græcè & Latinè ab Erasmo Roterod. recognitum & Leoni X. nuncupatum in fol. Basileæ apud Froben. 5516. Joannes Oecolampadios & Sigismundus Gelenius impressionem accurarunt. Editio magnis obtrectationibus adversariorum Erasmi oppugnata; suo tamen merito egregiè vindicata est. Emendatiorem, plurimisque annotationibus illustratam typis iterum Erasmus demandavit Basileæ in fol. apud Froben 1519.. Leo X. hanc Editionem probavit, & præstantissimorum Criticorum judicio primora Erasmo Interpretum subsellia debentur. Hoc opus pluribus formis, variis in locis, interdum cum annotationibus, & crebriùs sine illis impressum fuit.

Novum Testamentum Græcum ex Edit. Allet, & Ansulani Venetiis 5518. Hæc Editio Veteri Testamento jungitur eodem anno, eodemque in loco excuso.

Novum Testamentum Græcè cum Præfatione Nicolai Gerbelii in 4. Haganoæ 1521.. Ad Editiones Erasminas & Aldinas expressa est.

Novum Testamentum Græcè in 8., Argentoraté 1524. *cura Fabritii Capitonis*. Editio ad formam Haganoensis 5521. elaborata.

Novum Testamentum Græcum à Ceporino [id est Pellicano] castigatum in 8., Basileæ, Bebellii 1524. Editio hæc recusa 1531. 1538. 1540. ad normam tertiæ Erasmi 5522. elucubrata est.

Novum Testamentum Gr. & Lat. absque distinctione capitum in fol. Basileæ typis Joan. Froben. 5527. Editio hæc ingenti curâ concinnata, cum Variis Mss. collata, & ab omnibus mendis sedulò vindicata.

Novum Testamentum Gr. cum exhortatione Oecolampadii in 8. Basil. Bebelii 1531. *Item in 8. Basilea, Plattere* 5538. & 1540.

Novum Testamentum Gr. in 8. Paris. Simonis Colinai 1534. Editionis hujus Author ex optimis Editionibus, quas ob oculos habebat, probatam suo judicio lectionem sequutus est, teste Millio.

Novum Testamentum Gr. in 8., Basileæ Froben. & Episcopii. 1545. Editio hæc è tertiâ Erasmi deducta, ac nitida est & magnifica.

Novum Testamentum Gr. in 56. Paris. typis Roberti Steph. 1546. Editio inter optimas meritò accensenda, in qua undecim tantum sphalmata occurrere ferunt. Præfatione etiam, quæ incipit: *O mirificam*, commendatur. Nova ejus Editio 1549., priori ferè ex æquo respondet. Millius, qui has duas Editiones contulit, postremam undecim mendis primam superare, ac in 67. locis ab ea discedere animadvertit. Adnotat etiam in Præfatione p. 1. lin. 2. ante finem pro *plures*, *pulres* exhibere.

Novum Test. Gr. ex Bibliot. Regia in fol. Paris. Rob. Steph. 5550. Omnium Editionum Græcarum N. T. per Robertum Stephanum, Editio præstantissima est. Variantia è sex Exemplaribus in margine adjecta. Millius opus hoc ad trutinam exactè expendit, ut fusiùs legentibus Prolegomena Editionis N. T. ejus Authoris innotescet. Editio Roberti Stephani anni 1550. pluries, non eodem semper eventu, recusa.

Novum Testamentum cum duplici interpretatione, Erasmi scilicet, & Veteris Interpretis 2. Vol. in 8. ex officina Rob. Steph. 1541. Editio Genevæ confecta, non an. 1541. ut præsefert impressio, sed ao. 5551. dum celebris hic Impressor eò confugerat. Eadem omninò est ac Editio an. 1550.; in eo tamen ab illa distinguitur, quòd versibus numeralis nota adscribitur. Cum Robertus Parisiis Lugdunum adequitaret, ait Henricus Stephanus ejus filius, novum hoc numerorum inventum excogitans, periculum ejus rei facere in hac Editione voluit. Usu deinde utilitatem inventi probante, posterioribus ferè omnibus Editionibus numeri accesseruot.

Novum Test. Gr. cum variis Lection. in 12. Paris. Jo. Crispini 1553. Editio ad fidem textûs Roberti Stephani elucubrata; satis concinna est, & perelegant excusa charactere.

Novum Test. Gr. à Theodoro Beza Latinè versum cum ejusdem annotationibus, & Præfatione in fol. Basil. 1559. Editio variis in locis pluries recusa. Cantabrigensis ao. 1642. cum Commentario Camerarii omnium optima.

Novum Test. Gr. in 24. Antuerpia Christoph. Plantin. 1564. Aliæ etiam plures extant Editiones Plantinianæ 1572. 5573. 5574. 1583. 1584.

Novum Test. Gr. cum argumentis capitum & variis Lectionibus in 16. Joan. Crispini. 1564. & 1565. Editio elegantissima, & castigatissima.

Novum Test. Gr. cum interpretatione duplici Latina, una veteri, altera Theodori Bezæ in fol. typis Henrici Stephani 1565. Insignis est Editio ob ingentem Exemplarium copiam, quæ Stephanus consuluit, ex quibus variantes adjecit. Vide Prolegomena Millii.

No-

Novum Test. Gr. 2. Vol. in 16. ex Officina Rob. Stephani, Roberti filii an. 1568. Editio satis castigata, cui ab Impressore plures Variantes ex veteribus Exemplaribus in ora inferiori adjectæ.

Novum Test. Gr. 2. Vol. in 16. Henrici Steph. 1576. Editio eleganti Præfatione exornata, Latinis Capitum argumentis, & quorumdam ambiguorum verborum elucidatione in margine appositâ.

Novum Test. Gr. & Lat. ex recognitione Benedicti Aria Montani 1585. *in fol. in Burgo-Araceneusi in Hispania.* Rara est Editio; Hebraicis Ariæ Montani Bibliis adjungitur; sed optima Novi Testamenti Græci, ac Latini Editio ab hoc Authore confecta, Antuerpiensis reputatur, *in fol.* apud Plantin. 1584.

Novum Test. Græc. Lat. ex versione Sebastiani Castalionis in 8. Venet. 1583. *Item* 1584. & 1591. Castalionem, seu *Chatellon* se Latini sermonis peritissimum reputasse, germanamque in suis Scripturæ Versionibus Latinitatem affectasse constat.

Novum Test. Gr. sub Aristarchi limam revocatum, additis notis marginalibus in 8. Basilea Brylinger. 1586. Novum hoc Testamentum, quemadmodum & alterum ab Henrico Stephano impressum in 16. 1587. & Genevæ eodem anno ab Eustatio Vignon, unius ejusdemque Isaaci Casauboni solertiâ prodiisse feruntur. Adnotationibus, Variantibus, & Concordantiis auctum est opus; Genevæ 1615. & Parisiis apud Paulum Stephanum 1617. recusum.

Novum Testam. Gr. cum observationibus & notis Olgerii sivè Gunnai Rosenkrantii & & aliorum 2. Vol. in 8. Commelin. 1602.

Novum Test. Gr. cum notis Josephi Scaligeri in 4. Geneva Petri de la Rouviere 1619.

Novum Test. Gr. cum notis Stephani Casauboni, & Scaligeri in 8. Londini 1622. Editio mendosissima. Editiones 1633. & 1641. publici juris factæ, priori non præstant; quæ verò 1633. prodiit, cæteris præferenda.

Novum Test. Gr. ex Regiis Philippi II. & aliis optimis Editionibus summa cura expressum in 16. Lugd. Batav. Elzevir. 1624. Elegantissima Editio, sicut etiam pleræque Elzevirianæ; ad normam tertiæ Editionis Roberti Stephani 1550. adornata. Millius duodecim tantùm locis ab Editione Roberti discedere animadvertit; versus numerali notâ non distinguuntur. Nova etiam Testamenta ab Elzeviriis prodiere an. 1633. 1642. 1656. 1658. 1662. 1675. 1678. Nitidissimæ omnes Editiones, at mendosæ. Quæ 1633. in lucem prodiit, omnibus præstat, versusque in ea numerali notâ designantur.

Novum Test. Gr. in 32. Sedani Joan. Jannoni 1628. Editio mirâ dumtaxat exiguitate, ac nitore characteris commendabilis.

Movum Test. Græcè in 24. Amstelod. typis Guillelmi Blaeu. Minutissimi, ac prænitidi characteris Editio, sed mendosa.

Novum Test. Græco vulgari, seu literali ex Versione Maximi Gallipolitani, & altera Cyrilli Lucaris in 4. Geneve 1638. Versio hæc in Græcum vernaculum sumptibus, ac jussu Generalium Ordinum fœderati Belgii in Recentiorum Græcorum gratiam prodiit. Ingratiis tamen populis illis excepta est, qui Novum Testamentum primævâ Originali linguâ ita legunt, ut Interprete non egeant. Vide Langium in Dissert. de hac Editione.

Novum Test. Gr. cum variis Lectionibus ad calcem in fol. Paris. ex Typographia Regia 1642. Elegantissima est, & magnificentissima. sed castigatior desideraretur.

Novum Test. Gr. ex antiquissimo Mss. opera Joan. Boecleri in 12. Argentorati 1645. iterumque 1660.

In Polyglottis Anglicanis impressis 1657. Novum Testamentum Græcum editum fuit ad formam elegantis Editionis Roberti Stephani 1550. & in Polyglottis Parisiensibus Græcus Textus ex Editione Complutensi adhibitus.

Nov. Test. Gr. cum Versione Latina Vulgata & Gallica Montensi in 8. Montibus 1673. Editio hæc in tribus columnis distributa, Rotomagi, non Montibus, utì Editio præsefert, excusa fuit. Commoditate & elegantia commendatur.

Novum Test. Græcè cum locis parallelis, variantibus 1697. & 1702. Textus accuratus, & castigatus; at Lectiones variantes, quæ paginæ subjiciuntur, nimis implicatæ sunt, nec brevì extricantur. Mendosæ etiam plurimæ deprehenduntur, quòd illas consultis originalibus Textibus Editores emendare nequiverint.

Novum Test. Gr. & Germanicè studio Joan. Leusden. in 12. Luneburgi 1693. Idem Leusden aliud Græcum, ac Latinum curavit Amstelodami in 12. 1693. apud Vesteio. Græcum etiam absque Latino, & absque literarum compendiis Amstelodami 1698. Græcum pariter, ac Belgicum in 12. Amstelod 1698.

Novum Test. Græcè cum scholiis Græcis è Græcis Scriptoribus, Variantibus Lectionibus, opera Joan. Georgii Archidiaconi Glocestriens. in fol. Londini 1703. Cùm author nondum absoluto opere occubuisset, Henricus, Aldrich, & Grabe extremam manum admoverunt.

Novum Test. Græcè cum Variantib. Lectio. studio Joan. Georgii Pritis cum ejus Prolegomenis, in 24. Lypsię 1703. Eodem anno, eodemque in loco aliud etiam in 12. ejusdem Authoris operâ prodiit.

Nov. Test. Gr. cum variantib. Lect. locis paralleli: Prolegomenis &c. studio, & labore Joannis Millii in fol. Oxonii è Theatro Scheldoniano 1707. Editio hæc Novi Testamenti omnium absolutissima. Millius, post curatum 30. annorum spatio opus, cùm adhuc prælo subesset, diem clausit. Textus ex Editione Roberti Stephani 1550. derivatus est. Ludolfus Kuster eam Roterodami in fol. apud Gasparem Fritoch typis iterum demandavit; & Michael Bohen nonnullis Additionibus locupletatam, ad meliorem formam redegit. Ejus Editio elegantissima & castigatissima est: minori pecuniâ quàm Oxoniensis prostat.

Novum Test. Gr. Editio Nova ex Regiis aliisque optimis Editionibus cum postrema diligentissimè collatis expressa. Editio duobus voluminibus in 12. distincta Parisiis apud P. F. Emericum 1715.

BIBLIA LATINA.

QUamvis Bibliorum Latinorum numerus in immensum penè excreverit; eruditum tamen Bibliothecarium nulla negligere par est. Curandæ in primis sunt maximè Editiones ante Conc. Tridentinum, quæ licèt mendis plerumque scateant, tanquam Manuscripta tamen haberi meritò debent. Illud tamen sedulò cavendum, ne dum variæ Scripturæ Editiones comparantur; eædem obrepant variis locis & tempore impressæ. A Concilio Tridentino usque ad correctionem Clementis VIII. adhuc tamen in novis Vulgatæ Latinæ Editionibus procudendis liber spatiandi campus permissus est. Sub eo demum Pontifice Editione Romanâ 1592. absolutâ, decreto cautum est, ut sola deinceps tamquam Vulgata, & Concilii Tridentini anticipatâ sanctione Canonica haberetur. Ad illud deindè Exemplar cæteræ succedentes conformatæ sunt.

Laudantur Editiones Latinæ annorum 1450. 1458. 1450. sed cum nullam temporis notam præseferant, suspectæ ac suppostitiæ jurè meritòque habentur.

Prima & minimè suspecta Editio Moguntina est an. 1462. per Joannem Fust civem ejusdem Urbis, & Petrum Schoiffer de Gernsheim Clericum ejusdem Diœcesis; cui Editioni in vigilia Assumptionis suprema manus imposita. Rarissima; sed Parisiis novem ejus Exemplaria supersunt. In folio membranaceo excusa sunt; sed D. Achilles de Harlay Præses Senatûs Parisiensis unum servabat chartaceum.

Idem Petrus Schoiffer aliam etiam Moguntiæ impressit 1472. duobus voluminibus in fol. Alia etiam reperitur Editio 2. vol. in fol. neque loci, neque Impressoris nomen præseferens 1473.

Biblia Latina Augustæ Vindelicorum. Joan. Bemler. 1466.

Biblia Latina in fol. Reutlingæ Joan. de Averbach 1469.

Biblia Latina cum opusculo Aristeæ cura Joan. Andreæ Aleriensis Episcopi, Romæ. 2. Vol. in fol. per Conradum Suvenheim, Arnoldum & Panarstum.

Biblia Latina in 4. Placentiæ Joan. Petri de Ferratis Cremon. 1475.

Biblia Latina in fol. Paris. 1476. per Ulricum Gering, Martinum Crants, & Michaelem Friburger.

Biblia Latina in fol. Norimberg. Antonii Coburger 1475.

Biblia Latina in fol. Venetiis. Francisci de Hailbrun & Nicolai de Francfort 1476. Item alia 1478.

Biblia charactere Gothico Venetiis opera Nicolai Jenson Gallici 1476. *in fol.*

Biblia Latina in fol. Neapoli per Matthiam Moravum 1476.

Biblia Latina 2. Vol. in fol. per Bernard. Richel, Basileæ, 1477.

Biblia Latina cum Canonibus Evangelistarumque Concordantiis Menardi Monachi 2. Vol. in fol. Norimberg. Antonii Coburger 1478. Quis sit Menardus iste Monachus ignoro, at ejus Concordantiæ in Editione Joannis Zeiner Ulmæ, & in altera Antonii Coburger Norimbergæ eodem anno excusæ occurrunt.

Biblia Latina cum Postillis Nicolai de Lyra 7. Vol. in fol. Colon. 1480. Hæ Lyrani Postillæ typis crebrius prodiere ao. 1481. 1482. 1487. 1489. 1493. 1498. 1520.

Biblia Latina in fol. 1480. sine loci, impressionis, sivè Typographi notâ. Charactere est eleganti, ac solerti accuratione videtur excusa. Eadem 1483. recusa.

Biblia Latina cum Glossa Ordinaria &c. 6. Vol. in fol. Norimberg. 1493. pluries recusa 1495. 1496. 1502. 1508. 1524. 1528. 1545. 1588. 1589. 1617. 1634. Frustraneam tamen impenderemus operam si exactum Catalogum deducendum assumeremus Bibliorum omnium* impressorum usque ad 1517. seu 1522. cùm Polyglotta Complutensia in lucem prodierunt. Qui hanc Editionem curarunt, majorem operam, quàm in superioribus Editionibus, ad opus contulerunt. Dein Roberti Stephani Editiones prodiere an. 1528. 1532. 1534. 1540. 1545. 1546. præ cæteris accuratissimæ. Theologi Parisienses celebris hujus Typographi Editiones ante an. 1547. & 1548. elaboratas ad trutinam exactè revocarunt; eorum tamen censura circa adnotationes dumtaxat, & summaria versatur, in quibus Censores illi carpenda aliqua deprehendisse sibi visi sunt. Objectos errores Robertus acri Apologia Gallicè, & Latinè elucubratâ 1552. retudit.

Biblia Latina cum Annotationibus & Interpretatione propriorum nominum Hebraicorum in fol. Paris. 1532. *ex officina Rob. Stephani.* Editio pluriès prælo subiecta.

Biblia Latina ejusdem Rob. Stephani 1540. *in fol.* Editio hæc inter omnes Roberti Stephani tum ob characteris nitorem, tum ob accurationem, annotationes, ac Schemata præstat.

Biblia Latina Franc. Gryphii in 8. 1541. *& in fol.* 1550. Elegantissima.

Biblia Latina Joan. Benedicti cum scholiis ad marginem &c. ex Officina Simonis Colinæi Paris. 1541. pluries recusa 1549. 1552. 1558. 1564. 1565. 1567. 1573.

Biblia Latina Authore Isidoro Clario Benedictino cum scholiis &c. in fol. Venet. 1542. Editio castigata, in qua Novum Testamentum ad fidem Hebraici Textûs, Vetus verò ad fidem Græci expensa sunt. Pleræque annotationes ex Sebastiano Munstero transcriptæ; idemque de se Author ex alienis lucubrationibus non exigua se derivasse profitetur; Munsterum tamen virum hæreticum silentio premit, cujus nomen ingentibus omnium Catholicorum odiis conflagrabat. Biblia Munsteri edita fuerant an. 1535. & 1546. ut nos supra notavimus de Bibliis Hebraicis differentes. Prologus ac Prolegomena Clarii in *Indice* adscripta sunt; Editio an. 1564. expurgata est.

Biblia Latina in 8. Paris. ex Officina Roberti Stephani 1545. Elegantissima Editio, prænitido expressa charactere, ac duplici distincta columna, quarum una Editionem vulgatam exhibet, altera verò Tigurinam cum notis, quæ Vatabli vulgò dicuntur, ac variantibus lectionibus in margine. Robertus Stephanus annotationes istas Calviniana tabe inspersas sub nomine Vatabli, Parisiis Regii Hebraicæ linguæ professoris, vulgavit.

Va-

Vatablus quidem nullas annotationes unquam adornaverat; at Bertinus le Comte ex ejus Discipulis, curâ sibi à Roberto Stephano demandatâ, quidquid ex hujus eruditi Viri prælectionibus exceptum fuerat, colligens, eo quo diximus modo, in lucem emisit. Vatablus tunc in vivis agens, & Catholicorum partibus addictus, eâ de re offensus, Robertum Stephanum, falsi criminis publicè postulavit; at ejusdem Vatabli mors, quæ an. 1547. accidit, banc litem diremit. Utilissimè tamen bis annotationibus uti possumus, Salmanticensium Doctorum solertiâ expurgatis, duobus vol. in fol. Salmanticæ 1584. & pluries dein recusis. Cæterùm Editio Roberti Stephani crebriùs recusa est, anno scilicet 1567. 1588. 1605.

Biblia Latina ad vetustissima Exemplaria recèns castigata in fol. Lovanii 1547. Joannes Hentenius huic Editioni non parvam operam navavit. Ex Editione Roberti Stephani an. 1540. præsertim expressa est. Hentenius plures variantes lectiones in margine annotavit. Hæc, sub Doctorum Lovaniensium nomine, Biblia, tam crebrò prælo commissa, celebrantur. Editio an. 1574. optima, & accuratissima censetur. Franciscus Lucas Brugensis, Joannes Molanus, Augustinus Hunneus, Cornelius Reinerius Gandænus, & Joannes Harlem in hanc Editionem non leve studium conferentes, plures variantes lectiones addiderunt. Editio Antuerpiæ Plantiniana 1583. cum annotationibus Lucæ Brugensis magni etiam reputatur.

Biblia Latina cum Scholiis Joan. Benedicti, adjectis Lemmatibus, & Præfatione Renati Benedicti, Paris. in fol. Joan. Macai 1564. & 1566. Editio 1573. à Theologis Parisiensibus, præsertim verò à Jacobo Fabro, accurata, omnium optima habetur.

Biblia Sacra Vulgatæ Editionis ad Concilii Trident. præscriptum emendata, & à Sixto V. Pontif. Max. recognita & approbata in fol. Romæ ex Typographia Apost. Vaticana 1590. Hæc celebris rarissima nec minimo pretio prostans Editio Sixti V. quam Pontifex eo consilio emittendam curaverat, ut Latinis omnibus Bibliorum Editionibus pro Archetypo haberetur; at Clemens VIII. iterum correctam, iterum evulgavit 1592. & hæc tantùm postrema Editio sola hodie authentica censetur & Vulgata, à Concilio Trident. comprobata, & pluries dein in Europa ubique recusa.

Biblia Latina cum Glossis Hugonis Cardinalis 8. *Vol. in fol. Venet. apud Sessas* 1600.

Biblia Latina in fol. Antuerpiæ, Joan. Moreti 1603. Ad calcem plures correctiones Lucæ Brugensis operâ congestæ, & è Sixti V. Bibliis transcriptæ, conspiciuntur.

Biblia Latina variarum translationum, studio Fortunati Schachi Faventini 2. *Vol. in fol. Venet.* 1609. Eadem Biblia nonnullis adaucta Versionibus Antuerpiæ 3. Vol. in fol. iterum prodiere 1616.

Biblia Latina cum Versione Gallica DD. Lovaniensium in fol. Paris. 1615.

Biblia Lat. cum Glossa ordinaria Strabi Fuldensis, Postillis Nicolai de Lyra, Additionibus Pauli Burgensis &c. opera Theologorum Duacenorum 6. *Vol. in fol. Duaci, Balthassar Beller* 1617. Editio Antuerpiensis 1634. omnium optima est.

Biblia Sacra cum Scholiis Joan. Marianæ, & Notationibus Emanuelis Sa, addito Petri Lansselii supplemento 2. *Vol. in fol. Antuerpiæ* 1624.

Biblia Sacra cum expositionibus Priscorum Patrum, collectore & scholiaste Franc. Harreo in fol. Antuerpiæ 1630.

Biblia Lat. cum brevi explicatione Stephani Menochii 2. *Vol. in fol. Coloniæ Agrippinæ* 1630.

Biblia magna Commentariorum Joan. Gagnai, Guillelmi Estii, Emanuelis Sa, Jo. Menochii, & Jacobi Tirini cura Joan. de la Haye 5. *Vol. in fol. Paris.* 1643. Collectio ista magis probatur quàm altera ab eodem Patre de la Haye sub nomine Bibliorum Maximorum edita in 19. Vol. in fol. Parisiis 1660. Author in ea concinnanda paucissima ex suo penu protulit, & in opere, quod *Concordantias* appellat, ubi potissimùm ejus scopus, parum ordinis, perspicuitatis, & accurationis exhibet, ne quid morer Typographicas mendas, quæ in Opus non infrequentes irrepserunt. In eo Commentaria dumtaxat Nicolai Lyrani, Variantes Lectiones Versionum Orientalium, ac quarumdam Latinarum nullo delectu, ac judicio adjecit. Prolegomena commoda sunt, at justo fusiora; ut paucis demum me expediam, tota Editio mendis redundat.

Biblia Lat. 8. *Vol. in fol. Paris. è Typographia Regia* 1642. Editio hæc speciosior est, quàm utilior.

Biblia Lat. jussu Cleri Gallicani denuò edita 8. *Vol. in* 12. *Paris. Antonii Vitrè* 1652. pluribus Typographicis mendis scatent.

Biblia Lat. Notis chronologicis, & historicis illustrata & sacra Chronologia, addita quoque Geographia in fol. Paris. Antonii Vitrè 1660. P. Claudius Lancelot Editionem istam accuravit, Chronologiam ab Usserio excerpsit, Geographiam verò è Sansonio. Biblia hæc elegantissima, atque usui aptissima.

Biblia Lat. notis Chronologicis, & historicis illustrata in 4. *Paris. Anton. Vitrè* 1662. Opus è Bibliis 1660. editis expressum, & ab eodem P. Lancelot accuratum. Omissâ D. Sansonii Geographiâ, ejus loco altera P. Lubini substituta est. Chronologicæ Editionis in fol. Tabulæ ad compendium contractæ.

Biblia Latina literalibus, & moralibus Commentariis illustrata per Antonium de Escobar & Mendoza 9. *Vol. Lugduni* 1667.

Biblia Latina cum brevi explicatione Gallica Marci de Berulle juxta sensum literalem 3. *Vol. in fol. Gratianopoli* 1681.

Biblia Lat. cum Versione Gallica Isaac le Maistre de Saci, & brevibus notis 3. *seu* 4. *Vol. in fol. Leodii, Broncard.* 1701. & 1702. *Item* 16. *Vol. in* 12. *Paris. Desprez.* 1696. 1702.

Biblia Lat. cum brevissimis, & selectis annotationibus Joan. Baptistæ Duhamel in fol. Paris. Elegantissima, & commodissima Editio, sed Typographicis mendis scatens.

Biblia Sacra recognita & emendata ab Andrea Osiandro Seniore in 4. *Nurimbergæ*

1522.

1522. Andreas Osiander senior, quem Lutheranum fuisse norunt omnes, novam Bibliorum Versionem non adornavit quidem, sed antiquam tantùm Vulgatam ad Hebraici, & Græci Textûs fidem emendavit.

Biblia Latina ad Fontes Hebraici Textus emendata, cum brevi, & perspicua expositione Luca Osiandri 7. Vol. in 4. Tubinga 1578. 1580. Lucas Osiander Vulgatam dumtaxat castigavit, ut cum Lutheri sensibus ac Versione congrueret. Ejus Versio, & annotationes pluries recusæ sunt 1589. 1593. 1597. 1599. 1600. 1606. 1609. 1615. 1618. 1635.

Biblia Sacra cum observationibus Andrea Osiandri Lucę Filii in fol. Francofurti, & Tubingæ 1600. Andreas Osiander junior methodum Lucæ Osiandri parentis prosequutos est. Nova hæc Vulgatæ Castigatio potiùs, quàm Versio, annotationibus à variis ejusdem sectæ Lutheranis Doctoribus petitis illustratur.

Biblia Vulgatę Editionis emendata studio Conradi Pellicani, cum ejus Commentariis, 7. Vol. in fol. Tiguri. 1532. 1538. Iisdem, quibus duæ præcedentes vestigiis, insistit.

Biblia Lat. Rob. Steph in 8. Capitulis, ac versibus distincta. Robertus Stephanus Vetus Testamentum hac ratione tunc primò concinnavit. Quoad Novum enim Testamentum ab a. 1551. Textum Græcum cum duobus Latinis Versionibus cum Versuum distributione impresserat.

Biblia Lat. à Sancte Pagnino Ordinis Prędic. Edita in 4. Lugduni an. 1527. 1528. Editio opus quinque & viginti annorum studio elaborata, in qua nihil omissum, ut omnibus numeris redderetur absoluta. Summorum Pontificum, & omnium Eruditorum, Lutheranorum etiam, assensu probatur. Pluries prælo commissa est. Arias Montanus imprimendam curavit eum correctionibus suis interlinearibus, supra Hebraicum Textum in Polyglottis Antuerpiensibus; & licèt multi barbaras voces, quibus Pagnini Versionem fœdavit, vitio Ariæ vertant; ex ejus nihilominos methodo non parvam colligi utilitatem, ex eo manifestum est, quòd variæ Editiones ejus Bibliorum interlinearium posthac prodierint.

Biblia Hebraica & Lat. ex Versione Sebast. Munsteri, cum annotationibus &c. 2. Vol. in fol. Basileę 1534. 1535. Editio pluries fuit recusa, ut supra innuimus. Eruditorum omnium assensu constat, neminem eo præstantius Hebraici Textus Versionem concinnasse; quamquam in eo carpitur, quòd studiosè nimis Rabbinis adhæserit.

Biblia Sacra ex Sanctis Pagnini translatione recognita, & Scholiis illustrata cura Michaelis Villanovani in fol. Lugd. 1542. Michaelis Villanovani nomine latuisse fertur Servetus, ob suos in Trinitatem errores notus.

Biblia Sacra ex Hebręis, Gręcisque fontibus in Latinum translata per Theologos Tigurinos in fol. Tiguri 1543. Celebris Versio hæc Tigurina. Leo Judæ totum Vetus Testamentum ex Hebraico in Latinum transtulit, exceptis octo postremis capitibus Ezechielis, 48. ultimis Psalmis, Daniele, Jobo, Ecclesiaste, & Cantico Canticorum; quæ omnia Theodorus Bibliander vertit. Libros Græcè tantùm exaratos Latinè reddidit Petrus Cholinus; Versio Novi Testamenti ab Erasmo elaborata est. Protestantes Versionem hanc maximi pendunt; Simonius Leonem Judam criminatur, quod interdum Paraphrastem potiùs se, quàm Interpretem ostenderit. Pluries publici juris facta est 1544. 1545. 1550. 1564. 1584. 1616. &c.

Biblia Veteris Testamenti ex Hebręo, & Novi ex Gręco, interprete Sebast. Castalione cum ejus annotationibus in fol. Basil. Oporini 1551. Editio Italico expressa charactere. Castalio in ea tantam Latini sermonis puritatem affectavit, ut ea de causa Catholicorum æquè & Protestantium confratrum suorum invidiam subierit; ipse enim vim Divini Verbi, ut ita dicam, nimiâ accuratione elisit, ac Hebraici sermonis ingenuitatem molli atque morosâ verborum concinnitate corrupit. Hæc de illo Thuanus (a). *Castalio cum puriorem linguarum cognitionem ad Theologicam scientiam adjunxisse se putaret, impurissimas manus multorum judicio ad Sacra tractanda attulit; eum à rebus ad tantum opus necessariis homo imparatissimus, novam Bibliorum interpretationem insolenti temeritate molitus est.* Et Genebrardus in sua ad Origenis opera Præfatione: *Castalionis Versio est affectata, plus habens pompa & phalerarum, quàm rei, & firmitatis*; Pluries attamen edita fuit, 1554. 1556. 1573. 1607. 1699. Editio anni 1573. cæteras superat; atque Eruditos aliquos nacta est laudatores.

a Lib. 35.

Biblia Lat. ex Versione Emman. Tremellii, & Franc. Junii in fol. Francofurti ad Menum Andręę Vechel. Prima pars impressa fuit an. 1575. secunda 1576. tertia, & quarta 1579. & eodem anno Novum Testamentum ex Versione Junii. Editio hæc pluries typis evulgata; Protestantes, præsertim Anglicani, & Genevenses illam plurimi duxerunt. Ex eo tamen à Criticis quibusdam reprehenditur, quòd aliquando Paraphrasim potiùs quam Versionem referat. Severâ illam censur. Jo. Drusius exagitavit. Junii annotationes magno in pretio habentur.

Biblia Lat. ex Versione Joan. *Piscatoris in 8. Herborn. Nassaver. ab an.* 1601. *ad an.* 1618. Piscator satis erudita Commentaria in totum Vetus Testamentum elucubravit; ex Hebræo in Latinum tamen solùm Jobum Psalmos, Ecclesiastem, & quatuor majores Prophetas convertit. In Veteri etiam Testamento Editione Junio-Tremellianâ, at in Novo Bezanâ utitur.

Biblia Lat. ex Hebręo de verbo ad verbum, interprete Thoma Malvenda Ord. Prędic. cum ejus Comment. 5. Vol. in fol. Lugd. 1650. Author iste sua Biblia, & Commentaria ad Ezechielem usque molitus est. Commentaria magni reputata, literali sensui inhærent; at rara sunt; hæc enim Editio tota ferè Lugduni igne periit. Ejus methodus vertendi de verbo ad verbum ac prorsùs superstitiosè Hebraicum Textum, plurimis in locis ad voces barbaras, obsoletas.

&

& ad libitum excogitatas Authorem adegit; qua sanè nunquam Lectores assequerentur, nisi aliæ in margine clariores & Latiniores substitutæ fuissent.

Biblia Sacra ex linguis Originalibus in Latinum translata à Sebast. Schmidt Lutherano in 4. Argentorati 1696. Editio Latina est, simplex, perspicua, & plana, quam Author 80. ferè annos natus in lucem emisit.

Biblia Lat. ex Versione Thomæ de Vio Card. Cajetani 5. Vol. in fol. 1539. Cardinalis Cajetanus, linguarum prorsus ignarus, ad eam Versionem elaborandam duorum virorum Judæi unius, & Christiani alterius operâ usus est; illis Hebraicum Textum interpretantibus, ipse interim ad plura Hebraica Dictionaria eorum fidem probabat. Ita Versione suâ concionatâ, Commentaria deinde elucubravit; uti ipse de se initio sui Commentarii in Psalmos significat. Vertit dumtaxat Pentateuchum, Josue, Judices, Reges, Paralipomena, Esdram, Nehemiam, Jobum, Psalmos, Salomonis Proverbia, & tria Isaiæ Capita. Ejus Commentaria literalem sensum accuratissimè referunt, & licèt Originales Linguas minimè calleret, felicissimè tamen aliquandò Textum assequutus est.

Biblia Lat. Joan. Clerici cum ejus Paraphrasi, & notis in fol. Amstelod. 1693. & seq. Ab eo Authore in Veteri Testamento Pentateuchus, & libri dumtaxat historici Latinè redditi sunt, Latinum Textum novâ Capitum partitione exhibet, dein Paraphrasim Latinam, ac tandem Commentarium literale infrà subjicit; in singulorum quoque Voluminum initio, seu fine nonnullas Dissertationes adjicit. Ejusdem pariter Authoris Gallica extat Versio Novi Testamenti, brevibus Notis illustrata, quod postremum opus Generalium fœderati Belgii Ordinum jussu suppressum fuit.

Joannes Drusius ex Hebræo in Latinum vertit nonnullos Scripturæ Libros; videlicet Genesim, Exodum, Leviticum, & octo priora capita Numerorum, Jobum pariter, Ruth, & Esther, quibus annotationes subjecit.

Andreas Masius ex Hebræo in Latinum Josue Librum transtulit, cui eximium appofuit Commentarium.

Augustinus Justinianus Jobi librum Latinitate donavit. Parisiis impressus fuit in 4. 1516.

Jacobus Boldue Jobi pariter librum Latinè reddidit, & Commentariis illustravit 2. Vol. in fol. Parisiis 1637. & in 4. 1609.

Idem liber Joannis Cocceji, & Philippi Codurci, & Joan. Henrici Hottiogeri operâ translatus.

Psalterium ex Hebræo in Latinum vertêre Felix Pratensis, Augustinus Justinianus, Aretius Felinus (Martinus nempè Bucerus) Conradus Pellicanus, Hulricus Zuinglius, Joannes Bugenhagius, Joannes Draconites, Conradus Heresbach, Leo Judæ, Rod. Magister, Georgius Major, Thomas Malvenda, Henricus Mollerius, Simon de Muis, Sebast. Munsterus, Sanctes Pagninus, Joannes Piscator, Sebastianus Schmid, Emmanuel Tremellius, Thomas de Vio Cardinalis, Jodochus Villichius &c. Post annum 1515. quinque & viginti saltem Versiones numerantur.

NOVUM TESTAMENTUM LATINUM.

NOvum *Testamentum è Græco in Latinum versum ab Erasmo Roterodamo 1516.* Pluries hoc opus ab Erasmo castigatum, & cum Græco Textu plerumque recusum fuit.

Novum Test. ex Græco in Latinum operâ Sanctis Pagnini. Cùm Pagninus quantùm affatim Hebraico idiomate peritissimus esset, tantùm Græco minùs, non eâdem felicitate, quâ Vetus Testamentum, Novum Latinè pariter expressit, ait Simonius.

Novum Test. Latinè redditum à Thoma de Vio Cardinali Cajetano. Author hic Græci idiomatis imperitus, ad Versionem adornandam ope virorum Græcè apprimè callentium usus est; Apocalypsim prætermisit.

Novum Test. Latinè factum per Galterum de Loemam in 4. Londini 1540.

Novum Test. ex Versione Erasmi à Petro Cholino, à Rodolpho Galtero iterum cum Græco collatum, & pluribus locis emendatum 1543. Versio hæc, seu castigatio in Bibliis Tigurinis impressa fuit. Hujus castigationis Erasmus impatientissimus fuis.

Novum Test. ex Versione Sebastiani Castalionis. Pluries recusum Opus eâdem methodo ab Authore digestum, quam nos in ejus Versione Veteris Testamenti spectavimus. Versio hæc Latina cum altera Gallica simul (facilè ejusdem Castalionis ambæ) prodiit in 4. & 8. Basileæ 1572.

Novum Test à Theodoro Beza Latinè versum. Versio hæc omnium assensu, præsertim verò Protestantium, excepta est. Non desunt tamen, qui Bezæ audaciam in crimen vertant, dum suis conjecturis nimiùm indulgens, absque necessitate à communi Textûs Græci lectione discedit. Ejus Versio infinities recusa fuit.

Novum Test. Lat. Interprete Erasmo Schmid 1658.

Novum Test. Latinè versum à Sebastiano Schmid 1692.

Epistola D. Pauli Latinè versa à Jacobo Fabro Stapulensi, addito Commentario in fol. Parisiis 1512. & seq. Author iste Græcam Linguam parum calluisse, & à Textu Vulgatæ absque necessitate declinasse fertur,

BIBLIA LINGUIS VULGARIBUS EXPRESSA.

BIBLIA GALLICA A CATHOLICIS EDITA.

CUM de Bibliis Gallicis in Dictionario ad vocem *Biblia* satis egerimus, hîc præcipuæ tantùm Editiones recensendæ sunt.

Biblia historialia 2. Vol. in fol. Paris. circa an. 1488. Versio hæc à Guiarte des Moulins concinnata fuit, additis annotationibus ex Scholastica Petri Comestoris historiâ excerptis. Caroli VIII. Galliarum Regis jussu typis mandata fuit, cùm ipsam priùs Joannes de Rely Doctor Theologus, eidemque Principi à Confessionibus, castigaverit, & recognoverit. Pluries prodiit.

Biblia Gallica ex Versione Jacobi Fabri Stapulensis 4. Vol. in 8. Antuerpiæ 1528. 1530. 1534. & pluries postea prælo commissa. Antuerpiensis Editio typis Martini Lempereur excusa 1534. emendatior est, & accuratior. Eadem à Nicolao de Leuse, & Francisco de Larben Doctore Lovaniensi recognita, & castigata fuit. Prima hæc Bibliorum Gallica Editio, quæ accuratior aliquantò prodiret. In Editionibus Antuerpiensibus annorum 1528. & 1530. in 4. 4. Vol. Psalterium, & Novum Testamentum desiderantur, quæ tamen in sequentibus Editionibus suppleta sunt.

Biblia à Doctoribus Lovaniensibus Gallicè reddita, & impressa in fol. Lovanii 1550. Re cum Antuerpiensi anni 1534. conveniunt; quamvis nonnullis in locis recognita & repurgata. Secundis curis iterum prodiere. an. 1578. & exindè pluriès variis in locis recusa sunt.

Biblia Sancta Gallicè, & Latinè ad fidem Versionis DD. Lovaniensium recognita, & emendata à quibusdam Doctoribus Parisiensibus in fol. Henrico IV. nuncupata 1608. Editio hæc Parisiis recusa an. 1608. & 1615.

Biblia DD. Lovaniensium studio Petri Frizon Pœnitentiarii, & Canonici Rhemensis edita in fol. Parisiis 1621. cum summariis Capitulorum ex Annalibus Card. Baronii excerptis; adjectâ etiam ratione distinguendi Biblia Gallica Catholica à Genevensibus. Biblia hæc Calvinismum adhuc sapere fertur; cum Frizon nec satis idoneus ad eos detegendos, nec fatis felix ad emendandos fuisset.

Biblia Sancta in Gallicum translata à Renato Benedicto in fol. Paris. 1566. cum notis Marginalibus ad difficiliora loca elucidanda. Doctores facultatis Theologicæ Parisiensis Opus hoc censurâ notarunt, an. 1567. suamque censuram 1568. confirmarunt, & Gregorius XIII. eamdem Diplomate scripto die 3. Octobris 1575. comprobavit. Renatus Benedictus pro genuina Lovaniensium Versione Genevensem per imprudentiam edidit, quam accuratè se expurgasse ratus, te tamen Calvinianâ tabe infectam vulgavit.

Biblia Gallica ex Versione Jacobi Corbini 8. Vol. in 16. Parisiis. Versio hæc nimiùm literalis, & stylo barbaro conscripta, DD. tamen Pictaviensium approbatione fulcitur.

Biblia Gallica Michaelis de Maroles. Vix ejus Operis Editio ad 23. caput Levitici pervenerat, cùm Cancellarii Seguierii jussu suppressa est 1671.

Biblia Gallica ex versione Magistri de Sacy cum explicatione sensûs spiritualis, & literalis pluries edita ab anno 1672. Crebrò recognita & emendata prodiit, & in literali nostro Commentario Libris Veteris, & Novi Testamenti apposito, eamdem nos pro Archetypo habuimus, pluribus tamen correctionibus innovatam.

Liber Geneseos Gallicè redditus operâ Jacobi des Coutures cum observationibus literalibus ad loca difficiliora 4. Vol. in 12. Paris. 1687.

Job, Proverbia, Ecclesiaste, & Cantica Canticorum ex Hebræo in Gallicum sermonem à Philippo Codurco, cum ejus annotationibus, in 8. Paris. 1647. & 1657.

Psalmi Gallicè ex Versione Gujarti des Moulins 2. Vol. in 4. Parisiis, circa annum 1487.

Psalmi Gallicè ex Versione, ut vulgò fertur, Jacobi Fabri Stapulensis, Parisiis typis Simonis des Colines 1525. & 1530.

Psalterium Latinè, & Gallicè ex Versione Gabrielis du Puits Herbaut, in 8. Parisiis 1555. 1563. 1575. &c.

Psalterium Gallicè ex Versione Reginaldi de Beaune in 8. Parisiis 1587.

Psalterium ex Hebræo in Gallicum sermonem conversum à Rodulpho le Maitre in 12. Parisiis 1629.

Psalterium cum Canticis ex Versione Michaelis de Maroles brevibus additis notis, in 8. Paris. 1644., & pluries postea recusum.

Idem ex Versione Antonii, & Isaaci le Maitre cum annotationibus ex S. Augustino exceptis, Parisiis 1664. Post hęc pluries in lucem prodiit.

Gallica etiam psalmorum Versio à Macè Coquelin, de Choisi, du Piu, de Melicque &c. concinnata est.

NOVUM TESTAMENTUM GALLICE A CATHOLICIS ELUCUBRATUM.

AUthores, qui tota Biblia, Vetus & Novum Testamentum interpretati sunt; scilicet Guiartum des Moulins, Fabrum Stapulensem, DD. Lovanienses, De Sacy iterum hîc recensere supervacaneum duxi.

Novum Test. à Mich. de Maroles Gallicè red-

redditum in 8. Parisiis Cramoisy 1640. & 1653. Versio hæc non ex Vulgata, sed ex Latina Erasmi adornata est. Autbor enim Græcæ linguæ peritiâ destitutus, impar fuit, ut ipsemet suam ex Origioali Versionem aggrederetur. Epistola operi præfixa, Gallicano Clero nuncupata est; Præfationem tandem eruditissimam Autbor præmisit.

Novum Test. Patris Amelotte è Congr. Oratorii 3. Vol. in 8. Evangelia, & Acta Apostolorum edita fuerant 1666. Epistolæ S. Pauli 1667. Epistolæ Canonicæ, & Apocalypsis 1670. Editio hæc annotationibus, & nonnullis variantibus lectionibus locupletata est. Pluries cum notis, & sine notis prodiit. Versio valdè literalis est, sed inelegans. De bac in Dictionario ad vocem *Biblia* egimus.

Nov. Test. Montibus excusum apud Gasparem Migeot. Vide io Dictionario v. *Biblia*. Quæ io Versionem hanc objicereotur, & scripta ad eam impugnandam, sivè ad propugnandam in lucem prolata, nemo est, qui sgnoret. A' Pontificibus Clemeote IX. 1668. Innocentio XI. 1679. & à pluribus dein Galliæ Episcopis damnata fuit. Pluries & variis formis recusa, & plerisque, quæ deinde prodiere, Versionibus elaborandis veluti fundum exhibuit.

Novum Test. Godeau Episcopi Vinciensis 2. Vol. in 8. Parisiis 1668. Textui aliqua verba ab Authore interdum adjecta sunt, quò luculentior sensus redderetur. Paraphrases etiam ab eodem Præsule io Epistolas S. Pauli elucubratæ, vulgò celebrantur.

Novum Test. ex Versione Richardi Simonii cum notis literalibus, & criticis ad loca difficiliora 4. Vol. in 8. Trevoltii 1702. & Rothomagi 1703. Cardinalem de Noailles 1702. & Benignum Bossuetum Episcopum Meldensem 1702. & 1703. impugnatores habuit. Lato eoim edicto, è manibus Diœcesanorum suorum perniciosum Opus præripientes, errores, non in adnotationibus Simonii taotùm, sed etiam in Textu ipso, quaodoque arguerunt.

Nov. Test. P. Bouhours è Societate Jesu in 12. Acta Apostolorum, Epistolæ S. Pauli, & Apocalypsis 1703. prodiere. Vide infra in Dictionario v. *Biblia*. P. Lallemant ex Societate Jesu in suis observationibus ad N. T. Parisiis impressis 1753. Versionem hanc adoptavit.

Novum Test. Caroli Hurè cum notis & explicationibus brevibus & literalibus, moralibus, Parisiis 4. Vol. in 12. 1703. Versio eadem ac Montensis, hoc tamen discrimine, quòd hæc pluribus in locis recognita, ac repurgata est, ubi præsertim Montensis Græco textui adhærens, à Vulgatâ discedit. Alicubi etiam Author Versionem P. Bouhours sibi proposuit.

Novum Test. impressum Leodii apud Bronkart. seù potiùs Aureliæ 2. Vol. in 12. 1676. ex Versionibus P. Amelotte & Bouhours, & Montensi elucubratum.

Novum Test. P. Martianay Benedictini Parisiis 3. Vol. 12. 1712. cum Notis & explicatiooibus literalibus, sed plerisque futilibus; Versio hæc crebrò ad superiores accedit, non rarò etiam discrepat. Pater Lallemant in suis literalibus notis observationes Patris Martianay sæpè impugnat.

Novum Test. ex Versione Abbatis Fleury Regi à Confessionibus. Nondum prodiit; ex Vulgata, & ex Græcâ Henrici Stephani Editione anni 1550. adoroata est.

BIBLIA GALLICA AB AUTHORIBUS PROTESTANTIBUS EDITA.

Biblia Genevensia, à Roberto Petro Olivetano Gallicè reddita io fol. 5535. in urbe, ac comitatu Neocomi typis Petri VVingle. Prima, quam Calvinistæ in lucem emiseriot, Editio; ex Versione DD. Lovanieosium, seù mavis ex Jacobi Fabri Stapulensis, Antuerpiæ à Martino Lempereur excusâ 1534. concinnata est; Vide in Dictionario v. *Biblia Gallica*; & supra v. *Biblia Jacobi Fabri Stapulensis*.

Biblia Gallica à Calvino recognita, & castigata in 4. Lugd. 1554. Geneveosia Biblia ejus Autboris, crebrò excusa, ex primis Catholicorum Versiooibus adornata sunt.

Biblia à Sebastiano Castalione Gallicè versa. Vetus Testameotum ex Hebræo, Novum verò ex Græco translata sunt. Henrico II. Galliæ Regi opus nuncupatur; in fol. Basileæ typis Joannis Hervagii. Vide io Dictionario.

Biblia Gallica cum fusioribus Notis, & Epistola Nicolai des Gallades in fol. Genevæ 1562. & pluriès alibi.

Biblia Latina Sanctis Pagnini, & Biblia Gallica Genevensia, pluries Lugduni impressa 1560. 1571. Genevæ etiam 1568. &c.

Biblia Gallica Genevensia ad Hebræi, & ad Græci textûs fidem emendata, cum figuris, ac ootis margioalibus &c. in fol. io 4. & in 8. Genevæ 1588. 1591. &c.

Biblia ex Hebræo, & Græco à Joanne Diodati in Gallicum sermonem versa io fol. Genevæ *Petri Chouet* 1644. Opus apud Protestantes celebratissimum, quo etiam nunc ntuntur. Autbor interdum, ut perspicuitati serviat, Paraphrastem agit. Vide Dictionarium.

Biblia Genevensia vulgò dicta *de Desmarest* 2. Vol. io fol. Amstelodami, Danielis Elzevir. 1699. Versioni plures Notæ ex Joanne Diodati, & aliis Doctoribos Protestantibus excerptis adjiciuntur. Editio elegans est, speciosa, sed minùs emendata. Idem est opus, ac Olivetani, sed recognitum, & desumptum ex Editione Charretonis 1062. Petri Deshayes in 3. Vol. in 12. quam Samuel Desmarest omnium castigatissimam asserit.

Biblia Genevensia à Davide Martino recognita, & expurgata, additis ab eo etiam Notis Theologicis & Criticis 2. Vol. in fol. Amstelodami 1707.

NOVUM TESTAMENTUM GALLICUM A' PROTESTANTIBUS EDITUM.

Novum Test. Gallicum ex Versione Jacobi Fabri Stapulensis, à Calvinistis adoptatum, impressum 1534. Dein ab Oli-

vetano, & Calvino recognitum, & excusum 1535.

Novum Test. Gallicè versum à Stephano Dolet. Liber hic ante an. 1646. prodiit; cùm Author die 3. Augûsti ejusdem anni, de hæresi damnatus, Parisiis igne crematus fuerit.

Novum Test. Gallicum à Joanne Calvino, & Theodoro Beza recognitum, & castigatum in 12. 1050. Et idem cum Notis Nicolai des Gallars Genevæ 1561. & 1562. & idem cum Notis Augustini Marlorat 1564. & 1565.

Novum Test. Gallicum cum notis Davidis Martini in 4. Ultrajecti 1696.

Novum Test. Gallicè ex Græco conversum à Joanne Clerico, cum ejusdem notis, 2. Vol. in 4. Amstelodami apud Ludovicum de Lorma 1703. Editio hæc Generalium Ordinum fæderati Belgii decreto suppressa fuit, & in Borussiæ ditione de mandato Senatûs Berolinensis, tamquam opus ad Sabellii, ac Soncini errores invehendos de industria elaboratum, proscripta fuit. Legesis Petrum Bayle in suis colloquiis Gallicis adversus Joan. Clericum 1707. editis.

Biblia Italica, Biblia Hispanica, Biblia Germanica.

Biblia Belgica, Biblia Danica, Biblia Svecica.

Biblia Anglo-Saxonica, & Anglica recens, Biblia Slavica.

Biblia Bohemica, Polonica, Ruthenica. Vide in Dictionario v. *Biblia* (a).

a *Vide etiam P. le Long. t. 2. Bibliotb. S. ex quo hae fermè omnia transcripsi.*

COMMENTARIA UNIVERSALIA IN TOTUM VETUS TESTAMENTUM.

Nullus adhuc inter Veteres occurrit author, cuius Commentaria totum Vetus, ac Novum Testamentum complectantur. Rabanus Maurus, & Ven Beda plerosque Bibliorum libros explanarunt quidem, nonnullos tamen prætericrunt. Cl. Fabricius varia S. Hyppoliti senioris Episcopi Portuensis & S. Hyppoliti junioris fragmenta in Vetus Testamentum collegit. Vide novam S. Hyppoliti Editionem.

S. Eucherius Episcopus Lugdunensis, seu potiùs recentior alius Eucherius, brevissimas Quæstiones in totum Vetus, ac Novum Testamentum concinnavit.

Antiquus Author sub nomine S. Justini Martyris in 146. quæstionibus, quas sibi proponit, & resolvit, plures etiam S. Scripturæ sententias enucleavit.

S. Paterus quoddam veluti Commentarium in totum Vetus Testamentum, & in plurimam Novi partem, ex Operibus S. Gregorii Magni excerptum, adornavit. Abulphus Monachus Benedictinus S. Martini Tournacensis, qui anno 1092. scribebat, Commentarium etiam in totum Novum Testamentum ex eodem S. Gregorio elucubravit.

Beda Benedictinus ex Cœnobio Girvensi, Pentateucbum, quatuor Regum libros, Esdram, Nehemiam, Tobiam, Psalmos, Proverbia Salomonis, Canticum Canticorum, ac totum Novum Testamentum Commentariis illustravit.

Quæstiones præterea in totum Pentateuchum, in Josue, in Ruth, & in quatuor Regum Libros, & unum etiam librum inscriptum *Variarum Quæstionum*, ipse confecit. Duos insuper Libros de Creatione sex dierum, sive de Hexaemerone, quorum primus ante quartùm Tomum Operum ipsius, & secundus ad paginam 52. octavi Tomi leguntur. Omnia hæc paulò antehac prodiere. Vide infra Commentaria in Genesim.

Duos etiam libros de Tabernaculo, de ejus vase, & de ornamentis Sacerdotalibus, in quarto Tomo insertos legas.

Liber de Templo Salomonis, in prima pagina octavi Tomi excusus est.

In Apostolorum Acta Commentarium habes pag. 625. quinti Tomi; & Tractatum de nominibus locorum, quæ in Actis reperiuntur, p. 666. ejusdem Voluminis.

Prætereà *Retractationes in Actus Apostolorum fol. 1. 6.. tom.* Beda obiit an. 735.

Rabanus Maurus, ex Abbate Fuldensi Archiepiscopus Moguntinus, è vivis abiit an. 856. Commentaria in Genesim, in totum Pentateuchum, in Judices, in Ruth, in quatuor Regum, in Paralipomena, Judith, Esther, in Canticum, in Proverbia Salomonis, in Sapientiam, in Ecclesiasticum, Jeremiam, Ezechielem, in duos Macbabæorum, in S. Matthæum, in 14. S. Pauli Epistolas, ac diversas Homilias concinnavit.

Fateamur tamen oportet, nonnullos libros Bedæ, ac Rabano adscriptos ipsis Authoribus in dubium revocari; optandumque esset, ut vir aliquis eruditus novam eorum Operum Editionem aggressus, vera à spuriis seligeret. Illud etiam sedulò animadvertendum est, Bedæ, ac Rabani Commentaria ex sententiis Veterum PP. magna ex parte intexta constare.

Valafridus Strabus, seu *Strabo*, celebris Religiosus Benedictinus ex Cœnobio Fuldensi, & tandem Abbas Augiæ Divitis in Diœcesi Constantiensi circa annum 810., *Glossam*, uti vocant, *Ordinariam* in totam S. Scripturam composuit, quæ veluti Catena est Veterum PP. Crebrò Opus hoc typis demandatum; optimæ tamen Editiones Duacensis, & Antuerpiensis sunt, hæc an. 1617. illa an. 1624. cui Pastillæ Lyrani, additiones Pauli Burgensis, Responsiones Mathiæ Thoringi adjectæ sunt.

Anselmus Laudunensis Decanus, & Archidiaconus hujus Urbis, qui circa annum 1117. diem clausit, Glossam seu interpretationem interlinearem in universa Biblia conscripsit.

Hugo de S. Caro, seu S. Theodorico Religiosus Dominicanus & Cardinalis tituli S. Sabinæ, qui an. 1261. seu 1262. decessit; Commentaria in tota Biblia, celebratissima elaboravit. Eidem etiam Latinæ Bibliorum Concordantiæ, opus S. Scripturæ studio utilissimum, adscribuntur. Tanto operi elaborando 100. Confratrum labore, & sedulitate usus fuisse, fertur (a).

a *Sixt. Senen. Bibliot. S. l. 3.*

Nicolaus Lyranus, cui nomen ab oppido Lyræ, viri patriâ, in Diœcesi Eburovicensi, Judaicæ superstitioni ab incunabulis addictus. Postquàm per Baptismum ad Christiano-

no-

norum ſacra tranſivit, S. Franciſci ordinem ingreſſus eſt; deceſſiſſe fertur an. 1340.. Poſtillas ſeu parvula Commentaria in tota Biblia reliquit. Ex Rabbi Salomone Jarchi, quem ſedulò perlegerat, plura in ſua Commentaria derivat; quæ perſpicuitate potiſſimùm commendantur. Plures etiam in illis Judæorum Traditiones. Stylus ſæculi barbariem redolet. Paulus Burgenſis ex Judæo Chriſtianus, pluribus additionibus Lyrani opus provexit.

Dionyſius Chartuſianus, *Rikelius* etiam appellatus; ex oppidulo hujus nominis, viri patriâ, in Leodienſi Diœceſi ſito, circa annum 1471. è vita migravit. Commentaria in totam S. Scripturam concinnavit. In illis quidem, non multùm prophanæ eruditionis, & criticæ, ſed pietatis, & Religionis plurimùm præſefert.

Commentaria in omnem ferè Scripturam ex D. Auguſtini libris per Joan. Gaſtenium Baſilep 1540.

Emmanuel Sà è Societate Jeſu, breves in totum Vetus ac Novum Teſtamentum annotationes elaboravit, pluriès recuſas, & tyronibus, iiſque, quibus perfunctorium tantùm S. Scripturæ ſtudium permittitur, utiliſſimæ. In Bibliis Antuerpienſibus apud Plantinium 1624. 2. Vol. in ſol., unà cum annotationibus Joannis Marianæ inſertæ ſunt; ſicut & in magnis Bibliis P. de la Haye Pariſiis excuſis 1. Vol. in ſol. an. 1643. ac tandem in Bibliis maximis ejuſdem P. de la Haye Pariſiis 4660. Author hic è vivis ereptus an. 1596.

In Bibl. Maxim. deſunt Annot. P. Sa.

Joannes Mariana, Societatis Jeſu breves in tota Biblia notas condidit. Ejus opera in iiſdem ferè omnibus Collectionibus, in quibus Emanuelis Sa, excuſa exhibentur. Supremum diem explevit an. 1624.

Joannes Menochius pariter è Societate Jeſu, Pariſiis ortus, Romæ occubuit; brevem, at ſolidam literalis ſenſûs totius Scripturæ Sacræ explicationem edidit, quæ crebrò Pariſiis recuſa, & in Magnis, ac in Maximis Bibliis P. de la Haye inſeritur. P. Tournemine eam iterum 1719. cum ſupplemento quorundam Tractatuum ad S. Scripturæ intelligentiam utilium, in lucem emiſit (a).

a *Hac Editio P. Tournemine recuſa fuit Venet.* 172.

Jacobus Tirinus è Societate Jeſu, mortuus 1637. Commentarium in tota Biblia reliquit, quo uno præſtantiora quæque cæterorum Interpretum, & præſertim Cornelii à Lapide in compendium redegit. Ejus opera longè latèque pervagata, & ſeorſim impreſſa, in Bibliis etiam Patris de la Haye traduntur.

Jacobus Gordonius ex Societate Jeſu, Commentarium fermè ſimile Tirino, at paulò fuſius, & amœnius elucubravit, Pariſiis 3. Vol. in fol. 1632.

De his tamen Commentariis breviſſimo compendio multa complexis, uti Marianæ, Menochii, Tirini, & Gordonii, ſicut & de Gloſſa interlineari Anſelmi Laudunenſis, illud fateamur oportet; nonniſi confuſam rerum ideam indere, leviori brachio implexas quæſtiones enodare, ac tandem varias diverſarum ſententiarum rationes, ne attingere quidem potuiſſe. Multùm tamen Operibus hiſce juvantur ii, quibus ingentis molis volumina evolvendi, ſivè otii, ſivè ingenii ſatis non eſt; vel ſaltem Libris illis comparandis ſumptus idonei non ſuppetunt.

In numero Commentariorum generalium totius Scripturæ cooptari meritò poſſunt Collectiones ſupra laudatæ, ſcilicet Biblia à Plantino impreſſa an. 1624. cum Notis Emanuelis Sà, & Marianæ; Biblia Magna P. de la Haye, in quibus, Opera Sa, Menochii, Gagnæi, Tirini, Eſtii continentur; & tandem Biblia Maxima ejuſdem Authoris, quæ pariter Lyrani, Eſtii, Menochii, Tirini opera complectuntur. Gagnæi opera, licèt in titulo enuncientur, nunquam tamen in Operis decurſu deprehendiſſe mihi ſucceſſit (a).

a *Gagnæi Adnotationes in Apocalypſim occurrunt to. 17. ejuſdem Operis.*

Synopſis Criticorum à Matthæo Polo edita, & Londini excuſa 1669. dein Ultrajecti 1684. 1. Vol. in ſol. & in Germania in 4. Interpretes benè multos plerumque Proteſtantes ſummatim comprehendit. Horum quidem ſinguli Commentaria in totam Scripturam non dederunt; ſed tota Operum Collectio integrum Interpretationum corpus in omnes Scripturæ Libros conficit; iis tamen exceptis, quos Proteſtantes ad Apocrypha rejiciunt, videlicet Sapientiam, Eccleſiaſticum, Tobiam, Judith, Additiones Eſther, Danielis, & duos Machabæorum libros.

Quare altero Volumine, in quo hæc omnia adderentur, Opus mancum eſt. Major etiam in tota Collectione deſideraretur ordo & accuratio, ut ſuum pretium eſſet Libro, ceteroqui non inutili, atque amplioris Bibliothecæ, & linguarum auxilio deſtitutis, quò veritatem ex ipſis ſontibus eruant, aptiſſimo. Si variantes etiam quædam lectiones, eaque interpretationum farrago eadem recinentium reſecaretur, & Operis moles decreſceret, & Lectorum tædio, ac confuſioni parceretur.

In eumdem ordinem redigi poſſunt Magni Critici Angli inſcripti: *Critici Sacri*, quorum Collectio in novem magna Volumina *in fol.* digeſta eſt, ſive etiam in decem; cum opus pariter Ludovici Tena in Epiſtolas ad Hebræos, Amſtelodami impreſſum 1698. complectantur. Acceſſere ad hæc duo Volumina in fol. Diſſertationum ſelectarum in Vetus ac Novum Teſtamentum, inſcripta: *Theſaurus Theologico-Philologicus ... ad ſelectiora & illuſtriora Veteris, & Novi Teſtamenti loca*. Antuerpiæ, & Ultrajecti an. 1701.

Demùm ſupplementi loco addita ſunt duo Volumina *in fol.* Francofurti ad Mænum edita 1700. in quibus nonnulla opera Sixtini Amama, Cartuigth, Joannis Baptiſtæ Fliſci, Joannis Druſii &c. Animadvertere tamen juvat, annotationes Sixtini Amama, Cartuigth, & Joannis Druſii in primo, ac ſecundo magnorum Criticorum Tomo jamdudum reperiri; proindeque hos duos extremos Tomos, iis, qui magnos poſſident Criticos, nullius eſſe utilitatis.

Cæterùm Magnorum Criticorum collectio à Synopſi Critica diſcrepat, non modò quòd illa Authores benè multos in Synopſi Criticâ illaudatos complectitur; verùm

rum etiam quia Synopsis ad compendium contrahit, hæc integrè ac completè adnotationes recenset. Universa Operum hujus generis laus ex ordine & selectione Authorum dependet. In Sacris Criticis autem plerique, qui inferuntur Authores, in explicatione literalis sensûs laudatissimi sunt; plura etiam inferuntur scripta alioqui rarissima.

Quoad *Thesaurum Theologicum, ac Philologicum*, Dissertationes, è quibus constat, neque selectæ sunt; & inter optimas nonnullas, plerasque tamen rudiori Minervâ elaboratas continet. Ferè enim scripta sunt sivè orationes juvenum quorumdam, Academicas aliquas dignitates, sivè Ministerii munus in Ecclesiis Protestantibus ineuntium. Porrò illi inanem quamdam linguarum cognitionem, nullo fultam veræ eruditionis, solidæque ratiocinationis præsidio, venditare hisce scriptiunculis ambierunt.

Isidorus Clarius Benedictinus, Episcopus Fulginas in Umbriâ, annotationes in totum Vetus ac Novum Testamentum Venetiis excusas in fol. 1542. edidit. Ejus annotationes in Vetus Testamentum eædem, ac Sebastiani Munsteri sunt; sed emendatæ, ac in compendium melioremque formam redactæ. Prologus, ac Prolegomena Clarii in Prohibitorum Indicem rejecta sunt. Editio anni 1564. ad Censorum Romanorum mentem castigata est. Clarius occubuit 1555.

Franciscus Vatablus, Regius Hebraicæ linguæ in Parisiensi Universitate professor, annotationes in S. Scripturam nunquam conscripsit; at ex ejus discipulis Bertinus, Comes nuncupatus, cùm omnes hujus eruditi viri explicationes collegisset, ac Calvinisticâ tabe priùs infecisset, Roberto Stephano tradidit. Stephanus in lucem emisit 1545. Vatablus gravatè rem ferens, Typographum malæ fidei reum ad Tribunal expostulavit; sententiâ tamen adhuc pendente è vivis migravit an. 1547. DD. Salmanticenses, ut Opus eximium alicujus esset apud Catholicos usûs, expurgarunt, Salmanticensem Editionem, plurès dein recusam, a. 1584. vulgarunt.

Biblia Latina Theologorum Lovaniensium, Antuerp. Plantini 1580. 82. 83. 84. 87. 1590. Biblia hæc variantibus lectionibus, ac eruditis illustrata sunt annotationibus, quibus Lucas Brugensis, Molanus, Hunnæus, Cornelius Reynerius, & Joannes Harlem operam simul navarunt.

Biblia Sacra cum expositionibus priscorum Patrum literalibus, & mysticis, ipsorum verbis fideliter prolatis, Collectore, & Scholiaste Franc. Harao Ultrajectino, Antuerp. 1630. Haræus Canonicus Lovaniensis, obiit an. 1632.

Biblia Latina cum selectissimis notis Joannis Baptistæ Duhamel. Parisiis 1706. Editio Typographicis mendis scatens, nihil singulare exhibet in notis.

Guillelmus Estius explicationes in abstrusiora Veteris, ac Novi Testamenti loca edidit; plorima omisit intacta; & quæ ipse digessit, egregiam viri famam, aliis editis Operibus debitam, non merentur. Posthumum est Opus, quod in Bibliis Magnis, ac Maximis impressum esse jam diximus. Seorsim etiam inter opera Estii vulgatum est.

Joannes Maldonatus opus Estio simile in lucem emisit; *in præcipuos utriusque Testamenti locos Paris.* 1643.

Cornelius à Lapide Belga è Societate Jesu, è vivis ereptus an. 1637. decem Volumina in fol. Commentariorum in Scripturam S. reliquit; nullum tamen ejus opus in Psalmos & in Jobum. Sensum non modò literalem, historicum, & grammaticalem, verùm etiam allegoricum, moralem, & anagogicum complectitur, & controversias interdum historiæ, ac criticæ operi immiscet. Hebraicas & Græcas linguas apprimè callebat; Eruditos ante se Interpretes perlegerat. Ejus stylus simplex & incomptior: ut veros, assertosque Libros allegat, qui hodiè à præstantioribus Criticis tamquam supposititii habentur; videlicet Chronica Lucii Dextri, Antiquitates Annæi Viterbiensis, Pseudo-Methodius, & plures alii. Varia opera Patribus falsò adscripta eorum nomine laudat; quod tamen ejus sæculi vitio potiùs tribuendum est; exactissimi enim Critici nondum PP. scripta ad trutinam revocaverant; nec elegantes adhuc eorumdem PP. Editiones in lucem prodierant. Hæc autem à nobis de Cornelio dicta, aliis etiam ejus ætatis Interpretinus excusandis valent. Opera Cornelii à Lapide latè pervagata, ac pluries edita, utilitatem planè demonstrant.

Thomas de Vio Cardinalis, nomine Cajetani notissimus, tota Biblia illustravit, exceptis Ecclesiaste, Cantico Canticorum, Prophetis omnibus, Libris V. T. quorum Græca tantum Exemplaria manent; ac Apocalypsi; ea omnia in 5. volumina in fol. digesta Lugduni 1539. prodierunt, & alibi seorsim. Cùm neque Hebraicæ, neque Græcæ Linguæ cognitione, uti supra innuimus, instrueretur, eorum tamen defectum adhibitis Judæo quodam & Christiano iis linguis doctis supplevit; illis enim vocabulorum vim explicantibus, ipse, quæ ab illis didicerat, Latinè excipiebat. Ita adornata Versio, cui literalis Commentarius adjectus; Opera sanè pro viro alienâ ope & eruditione indigo, & qui ambagibus implexam esse Hebraicam Linguam sibi persuaserat, non prorsus spernenda. Obiit Cajetanus an. 1534. ætatis suæ 65.

Lucas Brugensis, Decanus Audumaropolitanus annotationes in omnes Scripturæ Libros, in tertio ipsius Operum Tomo Antuerpiæ 1712. excusas, edidit. Præterea Commentaria in quatuor Evangelia, Correctiones Romanas, & variantes lectiones ex Veteribus Manuscriptis elaboravit. Author eruditus, prudens, ac judicii acumine præstans. Ejus opera, paolò ante perrara, post novam anni 1712. editionem evulgata sunt. E vivis excessit an. 1619.

Biblia & Commentaria Gallica *D. de Sacy* omnium manibus teruntur. Duos ille sensus, literalem scilicet, & moralem, seù spiritualem complexus est; in elucidatione verò spiritualis sensûs potissimùm laborat. Literalem etiam sensum disertè quidem exponit; sed & difficultates leviori brachio at-

attingit, & Originales textus, ac varias Interpretum opiniones ad calculum non revocat. Horum operum summam, & ideam in principio hujus Catalogi exhibuimus.

Commentarium literale, quod nos typis 25. Voluminibus in 4. per Petrum Emericum Patrem ab anno 1707. ad annum usque 1717. mandavimus, Textum Latinum, Versionem Gallicam, Commentarium Gallicum literale in Libros Scripturæ historicos, ac literale, & morale in Libros morales comprehendit. In capite Librorum historicorum, ac Propheticorum Præfationes, Dissertationes, Tabulæ Geographicæ, Locorum schemmata, & Tabulæ Chronologicæ, ut Lectoris commodo serviant, præfixæ sunt. Ad caput etiam Librorum Moralium Præfationes ac Dissertationes ad obscuriora, ac difficiliora loca illustranda præmissæ; illud enim in opere elaborando nobis proposuimus, ut unum illud omnium loco haberi potuisset. Nuper collectio nostrarum Præfationum, Dissertationum in formam Prolegomenum digestarum typis evulgata est 3. Vol. in 4.

Hi præcipui Authores Catholici, qui Opera in tota Biblia elucubrarunt; nunc ad Interpretes Protestantes descendamus.

Sebastianus Munsterus Latinam Bibliorum Versionem ex Hebræo, cum suis tum in Vetus, tum in Novum Testamentum annotationibus edidit an. 1534. 1535. & 1546. Pleræque annotationes ex Rabbinis desumptæ sunt; Munsterus enim sedulam operam horum Authorum studio, quod tunc obtinere cœperat inter Doctos, navaverat. Consultiùs ille tamen Ecclesiæ Patres, genuinos S. Scripturæ Interpretes, adhibuisset. Editio Basileensis an. 1546. cæteris præstat. Calvinianam religionem profitebatur; obiit an. 1552.

Tres Osiandri, Andreas senior, Lucas, & Andreas junior Biblia pariter cum notis ediderunt. De istis paulò ante, in articulo Bibliorum Lat. Protestantium, disseruimus.

Conradus Pellicanus methodum, quam Osiandri, sectatus est; Vulgatam, ut conformiorem Hebræo, ac Græco redderet, castigavit, eique Commentaria Tiguri excusa in 7. Vol. in fol. adjecit. Annotationes hujus Authoris ad literalis, & grammaticalis sensus explicationem aliquandò proderunt. Pellicanus Theologiæ professor erat Tiguri, & decessit 1556.

Priores Bibliorum, & annotationum *Vatabli* editiones, de quibus satis superque egimus, ab anno 1545. usque ad correctionem DD. Salmanticensium an. 1584. à Catholicis reprobatæ, in numero Commentariorum à Protestantibus editorum meritò recensentur.

Biblia *Castalionis*, de quibus supra, brevibus notis in Vetus, ac Novum Testamentum exornata sunt. Nihil in iis peculiare Eadem Basileæ primum excusa 1551., dein 1554. 56. 73. 1697. 1699. Author iste Versionis suæ Apologiam typis demandavit Basileæ 1557. in 8.

Michael Villanovanus, alio nomine *Michael Servetus* Latinæ Sanctis Pagnini Versioni impressæ an. 1542. Lugduni suas addidit annotationes; dignum Scriptore Opus. Arianus erat, & igne crematus fuit an. 1553.

Biblia vulgò dicta *Tigurina*, notis literalibus, & scholiis marginalibus illustrantur. Leo Judæ, Theodorus Bibliander, Petrus Cholinius, Rodulphus Gualterius, & Conradus Pellicanus suam in Librum operam contulere. Prodiit Opus Tiguri 1544. 1545. 1550. 1564. 1584. 1616. Utilis est Liber, quemadmodum & alter, de quo supra, ad litteralem, & grammaticalem sensum investigandum.

Biblia *Tremellii*, & *Junii* primò edita an. 1575, & dein pluries. Eruditis literalibus notis Opus instruitur. Junius crebriùs illud recognovit, & postremæ curæ prioribus deteriores non sunt. Franciscus Junius, seu *du Jon* Biturigensis Calvini erroribus imbutus, obiit an. 1602. Emmanuel Tremellius Ferrariensis, ab incunabulis Judæus, Catholicam primò Religionem, dein Calvini sectam complexus est; Judaicæ tandem superstitioni iterum addictus, occubuit an. 1580.

Joannes Piscator Vetus, ac Novum Testamentum eruditis illustravit Commentariis, in plura volumina distributis, Herbonæ ab anno 1601. ad annum usque 1618. Argentorati ortum duxerat; ex Lutherano dein Calvinismum professus ex hac vita migravit an. 1626.

Joannes Drusius in tota Biblia laboravit, cujus opera in Magnos Criticos, & in duo postrema supplementi volumina leguntur. Linguas apprimè callebat, moderatione erat singulari, atque ad literalis sensûs explicationem utilia scripsit. Variis in locis, & diversis formis excusa ejus Opera prodiere. Annotationes in totum *Pentateuchum* adornavit; fusiores præterea notas in *Genesim*, *Exodum*, *Leviticum*, ac in 18. priora capita *Numerorum*. Breves pariter Notas in Josue, Judices, Ruth, in duo priora capita Regum, Esther, Jobum, Ecclesiasten, Ecclesiasticum, in duodecim Minores Prophetas, Tobiam, ac in primum Machabæorum. Scholia item in 54. priores Psalmos, & Commentarium in 19. priores. Notas etiam in *Oseam*, *Joelem*, *Amos*, *Michæam*, *Abacuc*, & *Sophoniam*; Lectiones in *Michæam*, *Abacuc*, *Sophoniam*, & *Zachariam*; ut varios, qui ad Scripturam spectant, Tractatus omittamus. Calvinismum profitens interiit an. 1656.

Hugo Grotius vir inter omnes Protestantes eruditione, ac modestiâ eximius, notas in Vetus, ac Novum Testamentum adornavit celebratissimas, quæ in omnium manibus habentur. Seorsim, & in ejus operum collectionibus excusæ sunt in 4. Vol. in fol. Amstelodami 1679. Integræ etiam in Magnis Criticis Anglicanis, & in Synopsi Criticâ exhibentur. Ejus Commentarium in S. Matthæum fusius est, quàm cætera. In notis autem ejus omnibus exquisita eruditio prophana regnat, quæ mirum in modum eos, qui hoc studio terrentur, ad illud allicit, & invitat.

Quantum autem Scriptor ille penitioris eruditionis & modestiæ laude celebratur, tan-

tantò, operæ prètium esse duximus ut ab illo Lectores præcaveremus, ne fortè authoritate suâ incautos fallat. Eum igitur Authorem in suspicionem revocat nunquam aperta de Christi Divinitate prolata sententia; sed æquivocationibus in eo dogmate usus, aperta etiam eâ de re Scripturæ testimonia ad alios sensus detorquet. Nec pariter sincerior est illius fides in dogmate de peccato originali. Præfatio & Notæ in Cantica Canticorum non sinè scandalo leguntur. De geminis Epistolis ad Thessalonic. secundâ Petri, Epistolâ S. Judæ, de tempore scriptæ Apocalypsis singularia prorsus & sentit, & prodit. Vaticinia de Jesu Christo, vel infringit, vel ad nihilum ferè redigit.

Ne quid autem in iis, quæ ad Jesu Christi Divinitatem pertinent, viro imposuisse videamur, consulenda sunt Commentaria in Isai 6. 14.9.6. in Ps. 45.7. & 109. integrum; in S. Joannem 9. 35. & 20. 28., & Luc. 22. 43. & Acta 22. 28. & *Rom.* 19. 5. & 1. Joan. 3. 16. & Heb. 1. 3. 5. 6. De peccato Originali vide ejus Commentaria in Gen. 8. 21. Job. 14. 4. & 31. 18., & Psal. 50. 7. & 57. 14. & in Isai. 48. 8. & in Ose. 6. 7. & Sap. 12. 10. 55. & Rom. 5. 12. &c. & 1. Cor. 5. 15. Ephes. 2. 3. Luc. 2. 22. &c. Grotius Calvini erroribus tenebatur; occubuit an. 1645. ætatis suæ 62.

Ludovicus de Dieu, Calvinista eruditissimus, edidit animadversiones in omnes Veteris Testamenti libros in 4. Lugd. Batav. 1648. & in quatuor Evangelia ibidem in 4. Vol. 1. 1631. Præterea Commentaria in Epistolas S. Pauli, in Epistolas Canonicas, in Apocalypsim seorsim impressa 4. Vol. in 4. Omnia ejus Opera magno in pretio habentur. Linguarum scientiâ & modestiæ laude æquè insignis fuit. Ejus opera in magnis Criticis excusa sunt. Decessit an. 1642.

Joannes Ligtfoot Anglus in totam ferè Scripturam laboravit. Ex eo habentur *Harmonia V. T.* Anglicè *in fol.* Londini 1655., *Animadversiones in Genesim* in 4. *Manipulus Spicileg. ex Exodo in* 4. Anglicè.

Harmonia quatuor Evangeliorum in fol. Londini 1655.

Horæ Hebraicæ in Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem, & in Acta.

Item in Acta Commentarium Chronologico-Criticum Anglicè in 4. 1645.

In Epist. ad Romanos, & in primam ad Corinthios horæ Hebraicæ.

Item Centuria Chorographica, loca quædam terræ Israeliticæ perlustrans, ad Evangel. Matthæi.

Item Decas Chorographica Marco præmissa.

Item Chorographica pauca in Lucam.

Item Chorographica in Joannem. Nonnullæ tandem in Genesim, in Exodum, in Numeros, in Josue animadversiones. Pleraque hæc opera seorsim excusa, dein in duobus Volum. in fol. Ultrajecti editis 1699. recollecta sunt.

Salomonis Deylingi observationes Sacræ, Lipsiæ sumptibus Friderici Lanckisii tom. 1. 1708. *t.* 2. 1711. *t.* 3. 1715.

Joannes Clericus ingenti editorum Operum copiâ clarus, Commentarium Latinum Philologicum, adjectis Dissertationibus criticis, ac Paraphrasi in Pentateuchum in lucem emisit an. 1693. Commentarium hoc in libros Scripturæ Historicos prosecutus, an. 1708. alterum Volumen typis demandavit. Reliquum ejus Commentarii in V. T. expectatur.

In Novum Test. animadversiones suas, & correctiones Latinas in Commentarium Hammondii; Gallicum etiam cum Novi Testamenti Versione Commentarium edidit. De Socinianismo seu Arianismo non levis suspicio in virum creatur. Cæterùm neque ingenium illi, neque stylus excultus, neque eruditio singularis deest. Gallicam Scripturæ Versionem ab eo propediem edendam asserunt.

Protestantes plura Gallica Biblia cum notis, & explicationibus edidere. Olivetanus, & Calvinus iisdem tantùm breves notas apposuere, ut quædam Versionum suarum loca illustrarentur; at dein hæ ampliores redditæ, mirum in modum excreverunt.

Sebastianus Castalio Biblia, quæ Latinè reddiderat, Gallicè cum Notis adornavit, ac prælo commisit Basileæ 1555. Minori etiam successu, quàm ejus Biblia Latina, opus exceptum est.

Biblia Gallica Genevæ, ac Lugduni excusa 1562. cum fusioribus Notis Nicolai de Gallars.

Augustinus Marloratus has notas recensuit, adauxit, ac typis demandavit *in fol.* Genevæ, ac Lugduni an. 1563., Henricus Stephanus, sub Henrici Anastasii nomine latens, eas Genevæ recudit, an. 1565.

Biblia Gallica Genevensia edita *in fol.* in 4. & in 8. Genevæ an. 1588., Notis etiam à Theodoro Beza, Antonio de la Faye, Joanne Jachemeto, Simeone Goulart, & præsertim à Bonaventura Cornelio Bertrando illustrantur.

Biblia Gallica ex versione *Joannis Diodati* cum Notis Genevæ prodiere *in fol.* apud Petrum Chouet, an. 1644. Huic Operi nunc etiam suum est apud Protestantes pretium.

Biblia Galllica, vulgò dicta *Biblia de Desmarest* in duobus vol. *in fol.* prodiere Amstelodami apud Danielem Elzevirium an. 1699. Huic Operi si characterum & chartæ, quemadmodum & Editionis splendorem consideres, ægrè quidquam addideris; in Notis tamen rejicienda plurima essent. Notæ illæ ex variis Authoribus collectæ, aliæ literales sunt, aliæ criticæ, aliæ dogmaticæ & Theologicæ, sed Calvinianæ.

Biblia Gallica Genevensia Amstelodami apud Desbordes, Mortier, & Brune 2. Vol, *in fol.* ut Belgicarum Ecclesiarum Protestantium usibus servirent, recusa sunt: Versio ad Gallicæ Linguæ puritatem castigata est, & notis Theologicis ac Criticis, solertiâ Davidis Martini elucidata. Hæ Notæ emendatiores, & castigatiores sunt, quàm Desmareti; Author verò in eis ad sua prejudicia, ac sensus fulciendos totus incumbit.

Historia Biblica cum figuris ære incisis, Antuerpiæ apud Petrum Mortier 1700. in fol. Pleræque elegantes sunt; historia emenda-

datissima est. Si Author ab intermiscendis erroribus suæ sectæ se temperasset, opus amplioris extitisset utilitatis.

AUTHORES JUDÆI.

IN ordinem Interpretum *Philo Judæus* referendus est, qui plures in Scripturam Tractatus, allegoricâ ferè semper methodo scripsit.

Josephus Historicus, qui in sua Judæorum historia, & in suis contra Appionem libris plura Scripturæ loca obscura illustravit. *Targumim*, seu Authores Paraphrasum Caldæarum, *Onkelos*, *Jonathan*, *Joseph cæcus*, de quibus supra.

Tandem *Rabbini* in Bibliis Rabbinicis, Venetiis, ac Basileæ editis collecti. Vide v. *Biblia Hebraica*.

Fragmenta Hexaplorum Origenis in duo volumina in fol. congesta, labore P. Montfaucon, & duobus Lexicis, Hebraico uno, & altero Græco exornata, cum eruditis Præfationibus ad totum Vetus Testamentum maximè conducentibus, ut posthac nullius ferè sit usus Joannis Drusii opus inscriptum: *Veterum Interpp. Græcorum in V. T. fragmenta &c.* Arenaci 1622. in 4.

Sixtus Senensis Dominicanus, è Judæis parentibus natus Senis an. 1520. operâ S. Pii V. cùm supremum Ordinis S. Dominici regimen teneret, ad Christi fidem traductus; obiit 1506. annum agens 49. Ille an. 1556. Bibliothecam edidit, cujus quartus liber Catalogum retexit Authorum, qui in Biblia scripserunt. Hic in Catalogo ordine Alphabetico digesta nomen, vitam, & Authorum, quos memorat, scripta refert; dein ad calcem hujus quarti libri horum Authorum nomina duntaxat recenset, ordine Librorum Scripturæ, quos ipsi interpretati sunt, servato. Opus communi suffragio probatur; atque in eo ingens Authorum copia, quos nos hìc prætermimus, exhibetur. Vicissim tamen plures à Sixto Senensi omissos hìc retulimus, utpotè qui post ipsum claruerunt. Ejus opus evulgatissimum, si libeat, consulatur.

Cardinalis Bellarminus Catalogum etiam Scripturæ Interpretum ad calcem sui Tractatûs de Scriptoribus Ecclesiasticis in lucem emisit; at catalogus Sixti Senensis fusior est.

Commentaria peculiaria in quosdam Scripturæ Libros.

AUthores, quorum modò mentionem fecimus, qui nempè Commentaria in totam Scripturam ediderunt, recensere longum & supervacaneum esset; quare vel nomina illorum tantùm nuda memorabimus, vel penitùs omittemus.

COMMEMTARIA IN PENTATEUCHUM.

S. Augustinus Quæstiones in totum Pentatenchum scripsit; in quo præsertim Opere Sacrorum Authorum locutiones, ab usu Latinæ linguæ abhorrentes, expendit. Cæterùm ille magis ad dogmaticum, & moralem sensum, quàm ad literalem incumbit. In his tamen quæstionibus, totus fermè literali sensui hæret. Græcam Versionem interdum allegat.

S. Cyrillus Alexandrinus in Pentateuchum Commentarium elucubravit, inscriptum: *Glaphyra*; videlicet sculpturæ opus exquisitè cælatum. Ejus explicationes minùs pronæ, allegoricæ & parvi sunt usûs. Glaphyræ in secunda parte secundi Tomi Operum S. Cyrilli excusæ sunt. Diem clausit an. 444.

Theodoretus Episcopus Cypri, quæstiones pariter in Pentateuchum scripsit, in quibus varia sibi proposita dubia solidissimè, ac eruditè enodat. Versionem Septuaginta cum aliis Veterum Græcorum Interpretum crebrò confert, ut germanum Textûs sensum aperiat. Author hic doctrinæ S. Chrysostomi valdè adhæret; & judicii, soliditatis, ac pietatis præstantiam ubique præfefert.

Procopius Sophista, Gazæus, qui sexto sæculo circa annum 560. vivebat, Commentarium, seù catenam quamdam, sive collectionem textuum, ac sententiarum Patrum Græcorum, ac Latinorum in Scripturam concinnavit, discrepantes in speciem eorum opiniones concilians. Veteribus utitur Interpretibus Græcis, Aquilâ, Symmacho, & Versione pariter S. Hieronymi, quam Sophronius Græcè verterat. Opus hoc ex Græco in Latinum translatum fuit, & Latinè editum operâ Conradi Clauseri in fol. Tiguri 1555.

S. Isidorus Hispalensis, qui septimo vivebat sæculo, in Pentateuchum, in Josue, in Judices, in quatuor Regum scripsit. Ipse in Præfatione totum opus ex Origene, Victorino, S. Ambrosio, S. Hieronymo, Cassiano, S. Augustino, S. Fulgentio, ac S. Gregorio Magno, qui tunc temporis in mortalibus degebat, deduxisse profitetur.

Beda Venerabilis, *Rabanus Maurus* & *Rupertus Abbas*. In Pentateuchum scripsere. Duo priores (de quibus fatis supra) veluti quasdam Catenas, seu compendia Veterum PP. contexuerunt. Rupertus Abbas duodecimo vivebat sæculo. Ab ineunte ætate in Monasterio S. Laurentii Oesbourgi propè Trajectum inter Religiosos S. Benedicti nomen dedit; Abbas Thuitiensis propè Coloniam Agrippinæ creatus fuit; & obiit 1135. Hanc sibi methodum præscribit: primùm stylo simplici, ac minimè critico literalem Scripturæ sensum explicat; in morali, seu allegorico sensu se latiùs diffundit. Alia etiam ex eo supersunt, de quibus infra.

Bruno, è Solerio in Astensi Diœcesi oriundus, undè ipsi *Astensis* nomen; undecimo vivebat sæculo, & decessit an. 1120. sive 1125. *Bruno Signensis* etiam appellatur, quòd ad Episcopalem Signensis Ecclesiæ cathedram in agro Romano evectus fuerit. Deio ad Montem Cassinum se recepit, ubi ejus Cœnobii Abbas inauguratus est. Commentaria in Pentateuchum, in Jobum, in Psalmos, Isaiam, Cantica Canticorum, Apocalypsim excusa in Bibliotheca Patrum, ex eo Scriptore supersunt. Creditur etiam Author Commentarii in Epistolas S. Pauli, & quo-

quorumdam aliorum operum, quæ sub nomine S. Brunonis Carthusiæ Institutoris prodiere. Eius operâ studio Mauri Marchesii Decani Montis Cassini in unum corpus prodiere an. 1551. morali, & allegorico sensui præcipuè inhæret.

Hugo de S. Victore breves etiam in Pentateucbum annotationes memoriæ prodidit, satis interdnm literales, & sæpè morales.

Alphonsus Tostatus Episcopus Abulæ, unde Abulensis dictus, decimoquinto sæculo florebat, inter Doctores Salmanticenses adscriptus, tamquam prodigium sui sæculi habitus fuit; nec sanè vulgaria scripsit. Ex ejus operibus 27. volumina adhue supersunt, quamvis plura deperierint. Supremum diem explevit eirca annum 1454. ætatis suæ tantùm 40. Quatuor magna volumina *in fol.* in Pentateuchum implevit, hac potissimùm methodo: Latinum Textum breviter exponit; varias dein quæstiones ex eodem Textu in medium profert, fusè agitat, rationes ex utraque parte producit, & modo penè scholastico, ratione, seù authoritate resolvit. Quæstiones erebrò nullius usus, & parergas omnindò agitat. Major in eo disceptandi, productis in utramque partem rationibus ubertas, & usus, quàm solida eruditio & sapor; quod tamen sæculi potiùs, quàm ingenii vitio tribuendum est.

Sancter Pagninus Lucensis, Dominicanus, inter primores, qui post literarum instaurationem Hebraicæ linguæ studio sedulam operam navaret. Cùm plurimum eo studii genere profecisset, præter Scripturæ, de qua locuti sumus, Versionem, Commentarium in Pentateuchum reliquit, inscriptum: *Catena argentea in Pentateuchum*, *Antuerpia* an. 1565. Obiit 1541.

Thomas de Vio Cajetanus. Vide ejus articulum inter eos, qui totam Scripturam interpretati sunt.

Augustinus Steuchus Eugubinus Canonicus Regularis Congregationis S. Salvatoris, circa annum 1540. florebat. Erudita Commentaria in Pentateuchum, Parisiis apud Sonnium excusa 1578. in fol. Vol. 5. elaboravit. Linguas apprimè callebat, & eritico sapore ejusdem opera non leviter asperguntur. Stylus satis concisus: ordinem, methodum & perspicuitatem desideraret.

Nicolaus Abrabamus Societatis Jesu Lotharingus è Diœcesi Tullensi, & Hebraicæ linguæ in Universitate Mussipontana Professor, natus est an. 1589. in Societatem cooptatus 1606. tria vota nuncupavit 1623. & decessit 5655. Plura scripsit Opera, inter cætera: *Pharum V. T. seu sacrarum quæstionum libros 15. Paris. 1648. in fol.* Opus hoc eleganter, eruditè, & graviter elucubratum. Author Græcę & Hebraicæ linguæ peritiâ, & humaniorum disciplinarum scientiâ, in quas plura edidit Commentaria, præstabat. Ejus Pharus pluris reputatur, & quæstiones intimè agitat. De illo pluribus in locis sermonem habebimus.

Hieronymus Oliverius, seù ab *Oleastro*, seù *Oleaster*, Dominicanus, eruditum Commentarium in Pentateuchum concinnavit. Linguarum peritus erat; è vita migravit circa annum 2563. Ejus opus pluries recusum fuit Lugduni, Antuerpiæ, Ulisyppone.

Cornelius à Lapide, ejus Commentarium in Pentateuchum utilè est. De illo alibi disserui.

Jacobus Bonfrerius è Societate Jesu, Dinantii in regione Leodiensi ortus, morte sublatus an. 1643. ætatis suæ 70. eximium Commentarium in Pentateuchum, Antuerpiæ cum perelegantibus Prolegomenis editum an. 1525. reliquit. Literalem dumtaxat sensum sectatur.

Sacra Scriptura ubique sibi constans, seù difficiliores Scripturę loci in speciem sibi pugnantes conciliati, opera Joan. Pontasii Doctor. Paris. Tom. 5. qui est in Pentateuchum. Parisiis apud Boudot 1698. in 4. Author, quantùm scio, opus illud prosequutus non est.

Cornelius Jansenius Episcopus Yprensis, notissimus ex disceptationibus post ejus obitum excitatis, causâ Libri ejusdem Authoris inscripti *Augustinus*. Eximium in Pentateuchum Commentarium condidit. Brevis est, solidus, nec sanè ineptus, ut nullius unquam erroris suspicio in opus hoc crearetur.

Joannis Marck Commentarium in Pentateuchum. Lugduni Batavorum in 4.

Francisci Sylvii in Genesim, Exod. Levit. & Numeros.

Si exactus Authorum Judæorum, qui in omnem Scripturam, seù in ipsius partem, seù in Libros, qui ad eam spectant, scripsere, Catalogus exquiratur, Rabbinica Bartolocci, & Imbonati Monachi Cistereiensis Bibliotheca 5. Vol. in fol. consulenda, & præsertim Catalogus omnium Librorum, qui in Rabbinica hac Bibliotheca recensentur, ad caput quarti Tomi.

COMMENTARIA IN GENESIM.

ORigenes septem in Genesim homilias scripsit, in quas totius hujus libri Commentarium cogitur. De Authoris in S. Scripturæ interpretatione præstantiâ omnes conveniunt. Una omnium sententia, neminem eo pleniùs allegoricum sensum pandere, nec moralem luculentiùs aperire. Cum linguarum peritus esset, ad elegantissima edenda Commentaria aptissimus erat; quare dum literalem alicujus textûs explicationem aggreditur, plerumque expectationem implet. Sedulò ejus Opera legisse multum refert, non tantùm quia vetustissimus est author, verùm etiam quia Archetypus, cùm plerique post illum Scriptores eadem consuluisse, ad illa allusisse, transcripsisse, sivè refutasse constet. Dolendum planè cuncta tanti viri opera in sua Originali lingua, & nulla interpolatione corrupta non exhiberi. Obiit circa annum 254.

S. Joan. Chrysostomus Archiepiscopus Constantinopolitanus plura erudita in Scripturam Commentaria, & peculiariter 67. homilias in Genesim adornavit, in quibus totum librum interpretatur. Octo preterea ex eo habentur homiliæ ad calcem ejus Commentarii subjectæ. Vir iste planè eximius, omnium quotquot unquam fuerint in Ecclesia Græca Interpretum summus meritò reputatur; aperto est enim stylo, solido, erudito, gra-

gravi; atque post sancitum in singulis Homiliis literalem sensum, quasi factâ substructione, plerumque morales aliquas & spirituales animadversiones, ex ipso argumento derivatas, veluti ædificat. Commentatores Græci inferioris ævi ferè omnes ex ipso omnia fermè sua derivasse visi sunt, ut eo lecto, quidquid Theodoretus, Euthymius, Theophylactus, Oecumenius optimi habent, simul omnia noscantur. Ejus opera longè latèque vulgata sunt; quorum nova Editio omnium retrò perfectissima in præsens paratur.

S. Augustinus duodecim scripsit libros, eo titulo: *De Genesi ad literam*, in quibus tria dumtaxat priora Genesis capita explicat; quod quidem opus Commentarium criticum & literalem exhibet. Plures ibi quæstiones fusiùs agitantur, & varia literam seu historiam quodammodo spectantia exponuntur. Ipse in secundo suarum Retractationum libro asserit, se plura in hoc opere quæsita proposuisse, quàm enodasse: *In quo opere plura quæsita quàm inventa sunt, & eorum, quæ inventa sunt, pauciora firmata.*

Idem S. Augustinus *librum imperfectum in Genesim* scripsit, ubi, quid in Commentariis literalibus, & historicis in S. Scripturam parandis valeret, periculum facere voluit; cùm verò in hoc studiorum genere se minùs versatum intelligeret, ne unico quidem libro absoluto, ab incepto destitit. Liber hic imperfectus ad Gen. 1. 20. dumtaxat progreditur. Quem autem laborem, tunc temporis viribus imparem, recusavit, dein impigrè suscepit, duodecim compositis libris *de Genesi ad literam*, quos suprà retulimus.

Tandem in duobus postremis Confessionum libris, Genesis initium aversùs Manichæos allegoricè interpretatur.

S. Eucherius Episcopus Lugdunensis, seu Aurelianensis, author Commentarii in Genesim, in 6. Tomo magnæ Bibliothecæ PP. Lugdunensis. Author hic nondum satis exploratus, nunquam Lugduni cathedram tenuisse creditur; quisquis tamen fuerit, ejus in Genesim Commentarium cento est opinionum, ac sententiarum S. Augustini, S. Hieronymi, & cæterorum PP. quorum verba, ne laudato quidem nomine, transcribit. Omnes S. Hieronymi in Genesim quæstiones ibidem leguntur. Eidem Authori liber adscribitur *de elocutionibus S. Scripturæ, & de quæstionibus in Vetus ac Novum Testamentum.*

S. Hieronymus Tractatum *de quæstionibus, seu de traditionibus Hebraicis in Genesim* scripsit, qui veluti Commentarium brevius, criticum, ac literale in hunc librum haberi posset. Plurium in eo Hebraicorum vocum vim aperit: quædam ex Versione Septuaginta, & cæterorum Interpretum loca ad trutinam expendit: nonnullas Judæorum traditiones recenset. Exquisita S. Hieronymi eruditio, & præclara ejus in Ecclesiam merita omnibus in confesso sunt. Unus præ cæteris PP. literæ Scripturæ hæret; scientiæ & criticæ plurimùm exhibet; atque post evolutos infinitos penè Scriptores, quidquid præstantiùs ex Origene, Didymo, Apolliniare, Theodoro Heracleensi, Eusebio Cæsariensi, aliisque præcedentibus hauserat, omnia in suum succum convertit. Cum autem ita sententias illorum referat, ut nomen nunquam laudet, hinc factum est, ut ex aliorum mente an ex sua sententiam proferat, non facilè distinguatur. Ex quo etiam illud incommodi accidit, ut sententiæ sibi pugnantes in ejusdem operibus deprehendantur; quæ potius Authoribus, quorum opiniones refert, quàm ipsi, sunt tribuendæ.

S. Basilius Magnus Episcopus Cæsariensis egregium edidit opus, inscriptum: *Hexaemeron*, in Genesis initium, seu de opere sex dierum. Quod sanè meritò operæ caput in eruditione & eloquentià appellandum est.

S. Gregorius Nyssenus, Episcopus, & frater S. Basilii Magni, librum etiam in Hexaemeronem, seu de opere sex dierum concinnavit, & alium *de hominis creatione*; duos sermones in ea verba: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Varias & graves quæstiones in suo de hominis Creatione Tractatu agitat; & quidquid scripsit, utile sanè, ac jucundum est.

S. Ambrosius, Archiepiscopus Mediolanensis sex scripsit libros in Hexaemeronem, seu de opere sex dierum, in quo versionem operis S. Basilii de eodem argumento dedit; librum etiam de *Paradiso terrestri*, duos *de Caino, & Abele*, unum *de Noe & Arca*; duos de *Abrahamo*, alterum *de Isaaco, & de anima*, duos *de Jacobo, & de vita beata*, librum *de Patriarcha Josepho*, & unum demum *de benedictionibus Patriarcharum.* Totum hoc ad Genesim spectat. S. Ambrosius sua in Scripturam opera ita dirigit, ut moralem, & allegoricum potiùs, quàm literalem sensum, & historiam, ac criticam exhibeant. Non invitus Authorum vetustiorum vestigia sectatur. Cùm Græcam linguam calleret, multa ex Philone, Origene, Didymo, Hyppolito Martyre, ac S. Basilio transcripsit. Allegoriæ, & crebræ ad Scripturam allusiones, stylum illius obscurum & tumidum efficiunt.

Eustathius Episcopus Antiochenus, 4. sæculi Scriptor, præclarum de Pythonissa tractatum concinnavit; de quo nos alibi disseremus. Ipsi opus in Hexaemeronem adscribitur, quod Latinè in magna Patrum Bibliotheca reperitur, & Græcè ab Allatio unà cum Tractatu de Pythonissa editum est. At operis in Hexaemeronem alius creditur Author. Utcumque res sese habeat, Commentarium hoc eruditione refertum est; atque plurimùm naturalis historiæ intextum continens. Historiæ S. Epitomeo à mundi exordio, ad mortem usque Josue Author conficit. Opus breve est, & cum fructu, ac voluptate legendum.

Duo ex *V. Beda* opera in Genesim habentur, unum inscriptum: *Commentarii in Hexaemeron* t. 4. p. 1. 2. 3. alterum: *Expositio Venerabilis Bedæ Presbyteri in primum librum Moysi &c.* Utrùm Venerabilis Bedæ postremum opus genuinum sit, valdè ambigitur; primum exigua tantùm pars est illius, quod in Genesim elucubrasse, ipsemet in suorum Operum Catalogo refert. Henri-

ricus VVarton supplementum ad Bedæ Commentarium, quod ad Isaaci Nativitatem, ac seditium Agaris & Ismaelis desiuit, evulgavit in 4. 1603. Londini.

Alcuinus, seu Albinus Flaccus, Abbas S. Martini Turonensis, ac Caroli Magni Imperatoris magister, octavo vivebat sæculo, & decessit an. 804.; breve, ac utile in Genesim opus, in petitiones ac responsiones digestum, concinnavit.

Anastasius Sinaita, Archiepiscopus Antiochenus, inauguratus fuit circa an. 561. Undecim libros moralium contemplationum in Hexaemeronem scripsit in Bibliothecæ Patrum To. 9. editos, hoc titulo: *Anagogicarum Contemplationum in Hexaemeronem lib.* 11. Huic etiam Authori 154. quæstiones in Scripturam tribuuntur. Hæc opera, neque ad sacrum Textum elucidandum satis conducunt: at neque eò Authorem collimasse unquam constat; adversionibus enim moralibus potiùs, quàm literalibus inhæret.

S. Bonaventura, ex Ordine S. Francisci Cardinalis, Episcopus Albanensis, ad superos abiit an. 1274. 23. sermones in *Hexaemeronem* scripsit. In animadversionibus moralibus, & mysticis, sensibus tropologicis, ac figuratis nimius est.

Joannes Picus Mirandulanus obiit 1494. annum agens 33. ex magnâ editorum operum copiâ celebris; *monstrum sine defectibus* vulgò dictus. In primum Genesis caput septem exercitationum libros dedit inscriptos: *Heptaplus de opere sex dierum*. Singuli libri in septem capita sunt distributi. Primus liber est de orbe elementari, secundus de Cœlo, ac orbe Cœlesti, tertius de Angelis, ac de Cœlo Empyreo, quartus de homine, quintus peculiariter de universo Orbe, sextus de mutua, quæ inter Orbes servatur, correlatione, septimus de æterna beatitudine. Opus hoc ad Moysem explicandum parum utilitatis videtur afferre, & author ultra vulgarium Lectorum captum nimis erigitur. Extat opus in 1. to. Operum Pici, quod sanè & minùs est utile ad Scripturę sensum investigandum, & nimis captum vulgarium Lectorum excedit.

Aloysius Lippomanus, seu Ludovicus Lippomanus, patriâ Venetus, & Episcopus Methonensis primò, dein Veronensis, ac Bergomensis; Catenam in Genesim, in Exodum, ac in Psalmos ex Græcis ac Latinis Patribus reliquit. Eidem etiam animadversiones Strabi, S. Thomæ, Cajetani, & suas annotationes criticas plerùmque ac literales inserit. Ejus Commentarium, seu Catena in Genesim magnum Volumen *in fol.* Lugduni editum 1657. implet. Ibi 60. Authorum, tum veterum, tum recentiorum Epitomem recenset.

Benedictus Pererius, seu Pereira Hispanus, è Societate Jesu, Romæ decessit 1610. ætatis suæ 75.; eximium in Genesim Commentarium adornavit duobus Vol. in fol., seu quatuor in 4. Tomus primus in 12. priora Genesis capita Commentarium complectitur sex libris, ac pluribus quæstionibus seu disputationibus digestum, fusiùs in utramque partem agitatis. Secunda pars brevior est, & magis ad Commentarii specimen. Eruditus Author est, gravis, ac doctus; cujus solum Commentarium in Genesim plurium loco habendum.

Ambrosius Catharinus Dominicanus, Commentarium in quinque priora Genesis capita, in Epistolas S. Pauli, in Epistolas Canonicas elucubravit. Cajetanum crebrò exagitat. Audacior est, ac in sententiis petulans. Obiit circa annum 1555. Ejus opus Romæ editum fuit 1552. & 1556.

Ascanii Martinengi Canon. Regul. Ordinis S. Aug. Glossæ magnæ in Genesim 2. *Vol. in fol. Patavii* 1597. Author eruditus, at prolixior.

Marinus Mersennus, Minimus, fusius Commentarium in sex priora Genesis capita scripsit, seu potiùs Quæstiones in difficiliora, ac celebriora hujus libri loca. Linguis ac Mathematicis instructus erat. E vivis ereptus an. 1648. ætatis suæ 60. Opus hoc Parisiis excusum fuit an. 1623. & 1625.

Joannes Mercerus Calvinista, Languedociâ oriundus, Hebraicæ linguæ Regius post Vatablum Professor. Morte sublatus est an. 1570. Josias Mercerus ejus filius, patris opera, & presertim Commentarium in Genesim typis demandavit in fol. Genevæ 1598. Scriptor omnium, qui in Gallia extiterint, Hebraicæ linguæ peritissimus. Ejus opera erudita, & accurata sunt, at aridiora, & literæ nimis servientia.

Florianus Nanaius, Commentarium in Genesim edidit inscriptum: *Catena argentea in Genesim in 4. Bononia*. 1587.

Guillelmi Hamers Ord. Predicatorum Comment. in Genesim. Dilinga apud Sebaldum Mayer. 1564. *in fol.*

Firmini Capitis Expositio in Genesim.

Hieronymus Vielmius in prima Genesis capita, seu in opus sex dierum elaboravit. Ejus liber Venetiis excusus est in 4. 1575.

Martinus Delrio, Antuerpiensis, è Societate Jesu, fato functus 1608. ætatis suæ 58. ejusdem argumenti opus adornavit, inscriptum: *Pharus Sacræ Sapientiæ*, Lugduni editum an. 1608., Commentaria *in Cantica Canticorum* Ingolstadii in lucem emissa 1604. in Lamentationes Jeremiæ, Lugduni 1608. *Adagialia Sacr. Script.* seu *Proverbia Sacra V. T.* Lugduni 1602. in 4. ac tres Tomos de difficilioribus S. Scripturæ locis. Opera eruditione refertissima.

Ludovicus de Tstella, Dominicanus, obiit an. 1614. interpretationem interlinearem in Genesim cum scholiis exaravit.

Gabriel à Costa, Conimbricensis in Lusitaniâ Professor, Commentario in 40. Genesis capita parato, antequam opus prodiret, occubuit. Idem tamen prælo subjectum fuit Lugduni 1645.

Ægidius Viterbiensis, supremus Augustinianorum Superior Generalis, scriptor sæculi 16. Commentarium in tria priora Genesis capita edidit. Linguas callebat, & diem explevit an. 1532.

Joannes Gerhardus Lutheranus, Professor Salanis in Saxonia, Commentarium in Genesim publici juris fecit, in quo Hebraicum Textum interpretatur, difficultates in medium profert, & enodat, & in speciem discre-

ſcrepantia loca conciliat. Opus excuſum fuit an. 1675. & deio Lipſiæ 1693. in 4.

Paulus Fagius, Calvioiſta, Hebraicæ linguæ Argentorati Profeſſor, io Angliâ deceſſit an. 1550. Explicationem vocum Hebræarum io quatuor priora Geneſis capita evulgavit. Hebraicâ linguâ inſtructus erat.

Abrahami Calovii Luther. Comment. in Geneſim in 4. Vitemberg. 1671. Prolegomenis, & Tabulis Chronologicis Opus inſtructum eſt; omnes Textûs voces ad calculum revocantur, & literali ſenſu firmato, moralis deducitur. Ipſe author, ſtricto in Grotium calamo, omnes ejus in Scripturam explanationes refellendas ſuſcipit io ſuo opere inſcripto: *Anti-Grotiana annotata in V. & N. T.* In eo Libro, obtrectaodi pruritu longiùs aliquando excurrit.

Novum ſpecimen explicationum Phyſicarum in primum Geneſis caput, per de S. Rambert Gallicè. Ultrajecti 1713. Author hic creationem Mundi ad Cartheſii Syſtema explanare conatur.

Burneti, Archæologia Philoſophica. Londini.

Ejuſdem Telluris Theoria Sacra. Londini 1702. in 8. Author iſte novum ſyſtema de creatione Mundi, & de Terræ ſtatu ante elovionem, invehit; quî autem dilovium illud acciderit, juxta ſuam hypotheſim aperit. Ejus opiniones petulaotiores adverſarios provocarunt plorimos. Vide Salomonem Deyling. in Obſervat. Sacr. tom. 1. Obſerv. 4.

Chriſtophori Cartwighti Electa Targumico-Rabbinica in Geneſim. In Criticis magnis. Rabbinicum protſus eſt Commentarium ferè iotegrum, exangue.

Sixtini Amama Annotata in Geneſim. In Criticis Magnis Hebraicè peritus erat, Vulgatæ infenſiſſimus, ſuiſque prejudiciis, ac ſuæ Sectæ erroribus nimis inſerviens.

Simeon de Muis, præſtantiſſimus Hebraicæ linguæ Profeſſor, eruditas in Geneſim notas elucubravit, in Magnis Criticis impreſſas, & inſcriptas: *Varia Sacra in Pentateuchum.*

Petri Artopai, de prima rerum origine, complectens breves in Geneſim annotationes. Baſil. 1546.

Inter Aothores Judæos, *Onkelos, Jonathan filius Uzielis, & alter Jeroſolymitanus* circumferuntur, qui in Pentateuchum Targumim concinnarunt. Hi duo poſtremi in 4. Anglorum Polyglottorum Tomo excuſi ſunt, & Rabbini Salomon Jarchi, & Abenezra io Bibliis Rabbioicis.

TRACTATUS, SEU PECULIARES DISSERTATIONES AD GENESIM SPECTANTES.

De Authore Pentateuchi vide quid ſcripſerint Simonius, Clericus, Hobbes, Spinoſa &c. P. Alexander, P. Fraſſen, Du Pio &c. & præſertim Salomon Deyling Obſervat. Sacr. 1. 1.

Moſes vindicatus ſeu veritas hiſtoriæ creationis Mundi adverſus Burneti Archæologiæ Philoſophicæ. Duo volumina in 4. Amſtelodami.

Joan. Henr. Hottinger. Hiſtoriæ Creationis examen. Heidelberg. in 4. 1650.

Jacobi Martini, ſeu Eliæ Faddelsi, Diſputatio de primo creatiooıs triduo. *Apud Cren. faſce 2.*

Joan. Meiſner, de Protoplaſtis ad imaginem Dei creatis. Apud Cren. faſce 2.

Moſis Bar-cepha Commentarius de Paradiſo, ſeorſim editus, & in Bibliotheca PP. & in magnis Criticis Anglicanis.

Nicolai Abram S. J. de opere ſex dierum. Io Pharo V. T. lib. 1.

Thomæ Malvendæ, de Paradiſo voluptatis. Romæ in 4. 1605. Eruditus erat, nec perfunctoriè argumenta tractans; ſæpè tamen fuſior eſt.

Georg. Caſpar Kirkmajer, Diſſert. de Paradiſo, Arca Noe, diluvio &c. Apud Cren. faſce 4.

Joh. Hopkinſon, Deſcriptio Paradiſi. Apud Crenium faſce 2.

Johan. Marki Hiſtoria Paradiſi io 4. Amſtelodami.

Joh. Friſchmuth Protevangelium Paradiſiaoum. Theſaurus Theolog. Phil.

Nicolai Abram de fluviis, & loco Paradiſi. lib. 2. Phari V. T. Paradiſum terreſtrem in Palæſtina ſitom autumat.

Cl. Huetii Epiſcopi Abrincenſis, Diſſertatio de ſitu Paradiſi terreſtris.

Hiſtoria Regia, ſeù quæſtiones in univerſam Geneſim per Epiſtolas Regi nuncupatas ſtudio Nicolai de Hauteville, Doctoris Pariſienſis. Pariſiis 1687. duo Vol. in 4. Gallicè. Opus nullius ferè utilitatis.

Georg. David Ziegra, De Arbore ſcientiæ boni, & mali. Theſ. Theol. Phil.

Chriſtoph. Chemnitii, De arbore ſcientiæ boni, & mali. Apud Cren. faſc. 2.

Julii Bartolocci, De peccato Originali ſecundùm Rabbinos. Biblioth. Rabbi. t. 2. p. 43.

Joan. Friſchmuth, De ſeductione Serpentis antiqui. Theſ. Theol. Phil.

Joan. Paſchii, De Serpente Seductore.

Andr. Tillemanni Rivinii, ſerpens ſeductor.

Pauli Riſſi, Monomachia hominis, & Serpentis.

Salom. Deyling. io hæc verba Geneſis 3. 8. *Cum audiſſent vocem Domini perambulantis in Paradiſo* t. 3. Obſerv.

Joh. Hebaici Villemani, de tunica Adami pellicea. Theſ. Theol. Phil.

Joh. Michterleim de tunicis pelliceis. Theſ. Theol. Phil.

M. Chriſtiani Friderici Sinneri de ouditate primorum parentum. Miſcellan. Lipſienſ. t. 1. in 8.

Joh. Fromme, de Cherubim, & gladio flammante. Theſ. Theol. Phil.

Deyling in Geneſim 4. 7. ſub te erit appetitus ejus &c. t. 3. Obſervat. ſacr. c. 2.

Zacharia Henzel, gentium deſiderium ex confeſſione Evæ. Theſ. Theol. Phil.

Chriſt. Helvicii. Deſiderium matris Evæ. In Criticis Sacris.

Deylingi, de urbe Henoch à Caino ædificata, t. 3. Obſerv. Sacr. c. 3.

Bernelii Haſai, de Protevangelio Diatribe. In Theſ. Theol. Phil.

In omnia apocrypha, quæ de Adamo cir-

conferuntur, vide Fabricium: *Codex pseudo-epigraph. V. T.*

Samuelis Andrea de salute Adæ. Thes. Theol. Phil.

Vide etiam *Philipp. Bonç-Spei Abbatem peculiari libro*; & *Natal. Alexandr. Hist. Eccles. V. T.*

Johan. Drusii Dissert. de Henoch. In Criticis Sacris.

Aug. Calmet Dissert. de Heooch, & ejus libro; Gallicè.

Fabricius Apocryph. V. T. in Henoch.

De Præadamitis vide Peirerum, Dictionarium Bayli ad vocem *de la Peirere*, & Simonium t. 2. selectarum Epistolarum, Epist. 1. 2. 3. 4.

Johan. Conrad. Danhaver Præadamita Utis. Argentorati 1656.

Eusch. Romanus seu Philippus Priorius adversus Præadamitas.

Sunt etiam *Joan. Henri. Ursinus*, *Joan. Joan. Micrælius*, *Samuel Maresius Antonius Hulsius*, *Joan. Hispertas*, alii apud Lipenium Biblioth. Theolog. Vide pariter Vossium de 70. Interpretibus, & Georgium Stramelium, & Bartolomæum Crodelbach de iisdem Præadamitis, & Christophori Engelke *Praadamitismi recens incrustati examen* 1707. & Abraham Calovium.

Ægidii Arauchii de columnis Sethianis apud Creoium fasce 3.

De Columnis Sethianis vide Josephum Antiq. l. 1. c. 2. Fabric. Apocryph. V. T. p. 139. 146. & Authores ibi allegatos.

Gaspar Dornavius Mathusala vivax seu de caussis longævitatis Patriarcharum. Thes. Theol. Phil. t. 2. p. 974.

Hieronymi Magii de Gigantibus. Parisiis Comelin. 1603. in 4.

Jacobi Boulduc de Ecclesia ante Legem l. 1. c. 2. 8. 9. & 11. & lib. 3. c. 2.

Anonymi Exercitatio de Nephilinis Gigantibus, vulgò dictis, contra Jacobum Boulduc. Chassagnon de Gigantibus.

Antonius Terillus de termino magnitudinis, & virium in animalibus.

Joan. Goroppii Origines.

Athanas. Kircher Mundi subterranei lib. 8. 5. 1. c. 4.

Voetius Vol. 1. Disput. de Creatione (a).

Aug. Calmet Dissertatio de Gigantibus edita in Collectione ejusdem Dissertationum in 4. Parisiis.

Vera Gigantis Theudobochi historia; Parisiis 1613. 8. & opera à Guillelmo, & Halicoto Chirurgis Parisiensibus edita ad adstruendam vel refellendam Gigaotum veritatem.

Item Gigantomachia *Joannis Riolani*, & Gigantologia ejusdem. Parisiis 1613. & 1618. in 8.

Joannes Cassiano de Gigantibus, qui in Gallia reperti sunt, contra Joannem Goroppium negantem Gigantes. Basileæ 1589.

Joannis Buteonis de Arca Noe (b).

Athanasii Kircher de Arca Noe fol. Amstelod. 1675.

Matthai Hosti Inquisitio Arcæ Noe (c).

Le Pelletier Rhotomagensis de Arca Noe. Rhotomagi.

De diluvio vide Isaacum Vossium. *de ætate Mundi* p. 283.

a *Par. 8.*
b *In Critic. Sacris.*
c *Ibid.*

De Iride vide Salomonem Deyling. Observ. Sacr. t. 1.

Nicolai Abraham S. J. de Benedictionibus Noe (a). Ejusdem de divisione linguarum (b).

Dissertatio de Turri Babelis. *Calmet* (c).

Salom. Deyling. de Babelis origine, & confusione Linguarum (d).

Joan. Buxtorfi, de confusione linguarum. Basil. in 4.

Joan. Meisner de confusione linguarum Babylonica.

Georg. Dav. Ziegra de confus. linguarum (e).

Stephani Morini, Exercitationes de lingua primæva, ejusque Appendicibus. Ultrajecti in 4.

Christ. Crinesii, de confusione linguarum (f).

Augustini Calmet, Dissertatio de Lingua primæva.

Joan. Buxtorfi, de Linguæ Hebrææ antiquitate &c.

Henrici Kipping, de Linguâ primævâ.

Joan. Vorstii, de Lingaâ omnium primâ.

Jac. Usserii: Dissertatio de Cainao.

Friderici Spanhemii de eodem (g).

In Geographiam Sacram de *Tharsis*, & *Ophir &c.* inspiciendus est infra articulus de *Geographia*.

Henrici Bauman, de statua Salis (h).

Joan. Clerici, de statua Salis (i).

Ejusdem de Sodomæ & finitimarum Urbium subversione (k).

Davidis Constan. de statuâ Salis.

Joan. Saubert. de eadem; & nostrum Commentarium in Genes. 19. (l).

De Melchisedecho vide S. Hieronymi Epistolam ad Evangelum (m).

Vide pariter Apocrypha V. T. *Joan. Albert. Fabricii*.

Salom. Deylingi, de Persona Melchisedechi (n).

Calmet Dissertatio de Melchisedecho (o).

Joan. d' Outrein Dissert. de Melchisedecho non Henocho. Amstelod. in 8.

Joan Gotleb, & *Christ. Vagnen.* de Ur Chaldæorum (p).

Mich. Laebentautz, de Terra Moria (q).

De Abraham Patriarchâ vide S. Ambrosium, & P. Nicolaum Abramum (r).

De jurejurando, quod à famulo suo Abraham exigens, injunxit: *Pone manum tuam subter femur meum.* Genes. 24. 2. vide *Joan. Henr. Otto Lexic. Rabbinico Philolog. Selden. l. 2. de Synedriis c. 11. Samuelem Petitum in Var. Lect. c. 16.*, *Jacob. Perizonium in Prefat. in Lib. Maimon. de jurejurando* latiùs reddito à J. *Frider. Miegio. Leidæ* 1706. 4. *Dan. Fesselium l. 1. advers. Sacr. c. 4.* Hermannus de Hardet in peculiari Dissertatione tuetur vertendum esse: *pone manum tuam sub et cubitum meum*; verba enim Hebraica cubitum sonant.

De Circumcisione. Spencer (s).

Julii Bartoloccii, de Circumcisione (t).

Jacobi Interbucch, an pueri Judæorum non baptizati aliquo modo salventur. Author Chartusianus erat è Cœnobio S. Salvatoris propè Erfordium.

Augustini Calmet Dissertatio de Circumci-

a *Phar. V. T. l. 3. & l. 5.*
b *l. 3.*
c *In Collect. Differt. in 4.*
d *Observ. Sacr. t. 3. c. 4.*
e *In Criticis Sacr.*
f *Apud Creni. in Analect.*
g *Dub. Evang. dab. 23.*
h *Thesa. Theolog. Philol.*
i *Ad calcem Comment. in Gen.*
k *Ibid.*
l *Editio 2.*
m *To. 2. Nov. Edit.*
n *Obser. Sacr. t. 2.*
o *Ante Epist. ad Hebr.*
p *In Thes. Phil.*
q *Thesau. Theol. t. 2.*
r *In Phare V. T.*
s *De Leg. Ritual. Hebr. l. 1. c. 4. sect. 2. 3. &c.*
t *Biblioth. Rabb. t. 3.*

cisione, ac de ejus origine (*a*).

Salom. Deylingi de Origine Circumcisionis (*b*).

Calmeti Dissertatio de effectibus Circumcisionis (*c*).

Vide *Talmud* Tract. de Sabbatho c. 19. Buxtorfium de Synag. *Jud.* 1. 4 Spencerum *de Legibus Hebr. Ritual.* Marsham. *Canon. Chronic. Ægypt. &c.*

Joan. Drusius de Mandragoris (*d*).

Michael Leibentanti de Rachelis Dudaim (*e*).

Aug. Knerigt de Fœtura Jacob artificiosa (*f*).

Sam. Bochart. de Animal. Sacr. (*g*).

Abrah. Calovius de Lucta Jacobi cum Angelo.

Item Gaspar Struchius, & Gaspar Sibelius de eadem.

De Benedictionibus Jacob in filios. Vide Helvicum Didacum. Celadam, Adamum Osiandrum, Gabrielem à Costa, Pererium, & cæteros Interpretes; & ex Veteribus S. Ambrosium, ac Rufinum.

Testamentum duodecim Patriarcharum G. L. in Apocryphis V. T. Fabricii. Sicut etiam quidquid ad Patriarcham Joseph spectat in eadem collectione.

Salom. Deylingi de Sceptro à Judâ non recessuro. *Genes.* 49. 10. (*h*).

Epistolæ Criticæ D. de J. Amstel. 1715. de Sceptro Judæ promisso.

a *Ante Comment. in Gen.*
b *Observ. Sacr. t. 2.*
c *Ante Epist. ad Rom.*
d *In Criticis Sacr.*
e *Theses Theolog.*
f *Thes. Phil.*
g *p. 1. l. 2. c. 49.*
h *Observ. Sacr. t. 2.*

COMMENTARIA IN EXODUM.

ORigenes tres homilias in 25. priora capita libri hujus exaravit.

S. Augustinum, Theodoretum, Procopium, Bedam, Rupertum, cæterosque qui in totum Pentateuchum scripsere, non repetam.

Ludovicus Lipomanus Catenam sententiis ex Græcis, Latinisque PP. in Exodum elucubravit.

Benedictus Pererius 137. Disputationes quæ totidem potiùs Dissertationes sunt, in 25. priora Exodi capita scripsit.

Hieronymus Oleaster, Leonardus Marius, & Franciscus Titelmanius, Commentaria, nec sanè vulgaria, in eumdem Librum adornarunt.

Joann. Lorinus è Societate Jesu, Neodum morte sublatus an. 1634. ætatis suæ 75. eruditum in Exodum Commentarium concinnavit.

Ludovicus de Istella è familia S. Dominici decessit an. 1614. Scholia, & quoddam veluti Commentarium in eumdem Librum exaravit.

Sebastianus Barradas Hispanus è Societate Jesu, *Itinerarium filiorum Israel ex Ægypto in terram repromissionis*, Antuerpiæ editum in fol. 1621. composuit. Author eruditione ac pietate ornatus erat. Occubuit an. 1615. ætatis suæ 73. Ejus opus elegans est in totum ferè Exodum Commentario.

Ex Protestantibus, ne eos repetam, qui Biblia, seu in totum Pentateuchum conscripsere, consulendi sunt *Joannes Drusius, Simeon de Mais, Sixtinus Amama, Christoforus Cartright.*

TRACTATUS, SEU DISSERTATIONES IN EXODUM.

N*icol. Abram de Pharaone. Item de mora filiorum Israel in Ægypto* (*a*).

Salomon. Deylingi Observat. Sacr. (*b*).

De Moyse, consulendus *Josephus Antiquitatum lib. 2. c. 5.*

Vita Moysis ex Hebræo in Latinum translata per D. Gaulminum, Parisiis in 8. an. 1629.

Inspiciendus pariter *Codex apocryphus V. T.* Alberti Fabricii, *Caroli Imbonati* Dissertatio de Mose Propheta secundum Hebræos (*c*).

Item Blasphemiæ Judæorum in Mosen (*d*).

Item de Virga Moysi.

Item de Asino, super quem Moses equitare fecit filios suos.

Thadaus Dunus, Quæstio quamdiù Israelita fuerint in Ægypto.

Danielis Angelo-cratoris Appellatio contra Thadæum Dunum &c.

Francisc. Grisendi Epistol. de Anticipatione liberationis populi Israel de Ægypto.

Legendum est Systema *Boivin senioris* de tempore, quo Israelitæ sunt in Ægypto commorati (*e*).

Georg. Ludov. Golneri, de Agno Paschali inter duas Vesperas mactando (*f*).

Joannis Drusii, de nomine Elohim.

Pauli Burgensis, de nomine Tetragrammaton.

Dissertatio de Divinis nominibus *El, Sadai, & Jehovah.* Vide collectionem criticarum Dissertationum editam Parisiis apud VVite an. 1715. in 4.

Item in eadem collectione vide Dissertationem in Exodum 6. 3. *Nomen meum Adonai non indicavi eis.*

Thomæ Gatakeri Dissert. de nomine Tetragrammaton (*g*).

Ludovici Cappelli de nomine Tetragrammatón.

S. Hieronymi de decem nominibus Dei ad Marcellam.

Joan. Clerici Differt. de Trajectione Maris Idumæi (*h*).

Salom. Deylingi de eodem argumento (*i*).

August. Calmete Dissertatio de trajectione Maris Rubri (*k*).

Ejusdem Dissertatio de veris, ac falsis miraculis, occasione prodigiorum Moysis ac de Magorum præstigiis &c.

Francis. Moncai Historia Apparitionum Dei Moysi factarum in Rubo, & in diversorio (*l*).

Joannis Helvici Villemari, de baculo Mosis (*m*).

Johan. Frischmuth, de Circumcisione Sephoræ (*n*).

Franc. Moncai, Dissertatio de eadem Circumcisione.

Salom. Deyling. de eodem argumento (*o*).

Egidii Strauch, de Paschate primo, & exitu Israelitarum ex Ægypto. (*p*).

Theodori Dassovit, de accubitu ad agnum Paschalem.

Joan. Buxtorfic. Differt. de Cœnæ Dominicæ primæ ritibus ac forma; ejusque adversùs Cappellum Vindiciæ.

a *Phar. V. T. t. 8. & 9.*
b *t. 1. Observ. 11.*
c *Bibliot. Rabbin.*
d *Ibid.*
e *In Supplem. nostri Comment. ad calcem Apocal.*
f *Miscell. Lipsiens. t. 2.*
g *t. 2. Oper. Trajecti.*
h *Comment. in Exod.*
i *Observ. Sacr. t. 2. c. 5.*
k *Comment. in Exod.*
l *Apud Cren. fasc. 9.*
m *In Thes. Phil.*
n *Thes. Theol. Philol.*
o *Observ. Sacr. t. 2.*
p *Thes. Theol. Philol.*

Liber Rituum Paschalium, ex Versione Joannis Stephani Rittangeli.

Julii Bartolocci Relatio rituum, quos antiquitus servabant Judæi in Cœna Paschali celebranda; & an Christus eos servaverit &c. (*a*).

a *Bibl. Rabb. t.2.*

Christ. Henrici Bromel de Angelo exterminatore. *Thes. Theol. Phil.*

In Sabbathum Dissertatio inspicienda est Osiandri, Joannis Seldeni *de jure nat. & gent. lib.* 3. *cap.* 10. *&c.* Pariter Joannes Spencerus *de Legibus Ritual. Hebr. lib.* 1. *c.* 4. Gomer *de Origine Sabbathi cap.*4. Rivetus, & Bartoloccius *Bibl. Rabbin.*

In Mannam. Buxtorfii Dissertatio de manna adeunda. Item Claudius Salmasius *de Manna*, & nostrum Commentarium in Exodum 16. & Bochart. *de variis Manna speciebus &c. t.* 2. *Geograph. Sacr.*

Joan. Frider. Slapelin de Vocula Man (*b*).

Deyling. Historia Mannæ. Exod. 16. (*c*).

Caroli Josephi Imbonati de Manna: cur vocetur cibus levissimus; quando cœperit; quando desierit *&c.* [*d*].

Salomonis Deylingi de aqua amara à Mose mitigata. Exod. 16. (*e*)

b *Thes.Theol. Phil.*
c *Observ.Sacr. t.*3. *c.*7.
d *Bibliot. Rabb. t.*4.
e *Observ. Sacr. t.* 3. *c.*6.

Joannes Spencerus de Legibus Hebraeorum Ritual. Cantabrigiæ 1685. in fol. Author hic Anglus 1. differit de Sacrorum origine, 2. de Purificationibus, 3. de Neomeniis, 4. de Arca, & Cherubim, 5. de Templo, 6. de *Urim, & Thummim*, 7. de Hirco emissario 8. de Circumcisione, 9. de purorum, & impurorum ciborum discrimine, 10. de Idololatria, 11. de Theocratia Judæorum &c. Eruditus est, nec perfunctorius; Judæorum Leges, atque usus cum Ægyptiorum usibus continuè comparat; ex Ægyptiis enim Mosem multum arripuisse arbitratur.

Hugonis Grotii in Decalog. Vide etiam Commentatores in caput 20. Exodi; & Authores, quos laudabimus infra, in articulo *de Judæorum Legibus, ac Religione.*

Josephi Scaligeri de Decimis (*f*). Vide pariter Seldenum, & Sixtinum Amama *de Decimis* (*g*).

f *In Critic. Sacr.*
g *Ibid.*

Josephi Hall, de Vitulo aureo.

*Franc. Moncæi de Vitulo aureo, seu. Aaron purgatus lib.*1. & vide quid Usserius contra eundem scripsit.

Item Selden. de Diis Syris cap. 4. cum additionibus *Andreæ Beyer.*

Georgii Mabii Moscholatria populi Israel.

Item tom. 4. *Bibl. Rabbini. cap.* 26. 27. 28. *Sal. Deylingi* de vultu Mosis radiante. Exod. 34. 30. 35. [*h*].

Michael. Lyebentantz, de facie Mosis cornuta (*i*).

*Item Bibliot. Rabbin. t.*4. *c.* 31. de Cornibus Moysi.

h *Observ. Sacr. t.*3.
i *In Thes. Theol. Philol.*

Christiani VValter, de duabus Tabulis Legis lapideis. Exod. 31. 18. (*k*).

k *In Thes. Phil. Theol.*

Item Bibliot. Rabbin. tom. 4. *c.*32.

Andre-Dan Habichorst, de mulieribus, quæ vigilabant ad fores Tabernaculi. Exod. 38. ℣. 8.

In Tabernaculum percurrendus articulus peculiaris *de Tabernaculo, & Templo*, infra.

Georg. David Ziegra, de Oleo unctionis sacro, ad Exod. cap. 30. ℣. 22. (*l*).

l *Thes. Theol. Philos.*

Fortunat: Schacchi Myrothecium. Author iste, ex ordine Heremitarum S. Augustini, de omnibus unctionibus in Scriptura relatis erudite differit; scilicet de Regum, Sacerdotum, Prophetarum, ac de rebus sanctis; pariter de lampadum oleo; & de oleo thymiamatis &c. ac plures argumento parergas quæstiones adjicit, quas erudite agitat. Ejus opus, quod perrarum erat, post editionem Amstelodami apud Halmam in fol. 1701. evulgatum est.

Joan. Buxtorf. Exercitatio de Arca Fœderis.

Andreæ Senert. de rebus in Arca contentis.

Salomonis Deylingi de Arca Fœderis (*a*).

a *Observ.Sacr. t.*1.

De Urim & Thummim spectandus *Spencerus* de Leg. Hebr. Ritualib. & *Philippus Ribboudeauld.* qui adversus illum scripsit, Genevæ editus 1635. in 12. & *Joannes Jacob. Gantesviller*, qui eadem de re scripsit.

Vide pariter *Buxtorfium, Andream Senert. Vitsium, Abdiam vid-Mar, Joannem Beaumbach. de Urim, & Thummim.*

De Sacerdotum vestibus vide *S. Hieronymum* de veste Sacerdotali ad Fabiolam (*b*).

Item *S. Hieronymum* de Ephod & Theraphim ad Marcellam (*c*).

b *t.*1. *No Edit.*
c *Ibid.*

Didaci de Castillo de Ornatu, & vestibus Aaron.

Joan. Braunii de vestibus Sacerdotum Hebræorum 2. Vol. in 4. Amstelodami 1701. nova editio priore præstantior.

Vide pariter *Hieronymum Sopranit, Joannem Ligtfoot, Joannem Prideaux, Samuelem Lee, Benedictum Davidem Carpzovium* eadem de re, & quidquid ego in articulo de Sacerdotibus Hebræis scripsero.

Salom. Deyling. Quo ordine, & situ panes facierum coram Jehova collocati fuerint (*d*).

d *Observ.Sacr. t.*1.

Bochart. in suis animadversionibus ad carmen de Saint Amant, inscriptum *Moyse servatus*, plura de libro Moysis memorat; scilicet de sede Regum Ægyptiorum ætate Mosis, de mora Israelitarum in Ægypto &c. (*e*).

e *Vide t.*2. *Geogr. Sacr. pag.* 1095. *Edit. Leid.* 1707.

COMMENTARIA IN LEVITICUM.

ORigenes sexdecim homiliis, quæ extant, totum hunc librum, ultimo excepto capite, interpretatus est.

Hesichyus, vel Ysichius Patriarcha Jerosolymitanus septem libros in Leviticum scripsit, Parisiis editos Græcè 1581. & Basileæ 1527. in fol. & in Biblioth. PP. tom. 12. pag. 52.

*Radulphus Flaviacensis in Levitic. lib.*20. (*f*) Monachus erat S. Benedicti ex Cœnobio Flaviacensi, alio nomine S. Germeri in Bellovacensi Diœcesi. Obiit circa an. 1157.

f *Bibliot. PP. t.*17.

Joannes Lorinus, & Petrus Serrarius in eumdem librum scripserunt.

Omitto S. Augustinum, Theodoretum, Caietanum, Oleastrum, cæterosque, qui in totum Pentateuchum laborarunt.

TRACTATUS SEU PECULIARES DISSERTATIONES IN LEVITICUM.

DE puris, ac impuris Animalibus vide insigne Opus *Bocharti* de Animal. sacr.

De

De defectibus, qui animalia ab Altare arcebant, seu ne mactarentur impedimento erant, vide Moysem Ægyptium in Jad Chazakah, seu Imbonati (a).

Dissertatio de Lepra, *Calmeti* (b).

Jacob Alting. de Lepra (c).

Joan. le Clerc, Dissert. de Lepra (d).

Joan. Frischmuth de Hirco emissario (e).

De Festis Judæorum v. infra articulum de Religione, ac Festis Judæorum.

Salom. Deylingi de Authore Sacrificiorum (f). De antiquitate ignis sacri, & perpetui apud Hebræos *Levit.* 6. 13. & 9. 24. (g)

De ingresse Pontificis in Sancta Sanctorum die Expiationis. *Levit.* 56. *t.*2. (h).

De orbiculari Corona Arabum. *Levit.* 59. 27. (i).

Samuelis Bochart. de Veste lino, & Lanâ intertextâ (k).

Dissertatio in Moloc. *Calmet* [l].

Valent. Greissing. de Immolatione liberorum Moloch factâ (m).

*Joan. Seldeni de Diis Syris c.*6. & Andreæ Beyer additiones. Cùm de Seldeno crebriùs occurret sermo, aliquam viri ideam exhibuisse conducit. Penitissimæ eruditionis sacrarium erat; antiquitates, ac Judaica jura maximè callebat; Orientalibus Linguis familiarissimè utebatur; ejusque opera de Græcis Antiquitatibus edita non minùs hoc in genere, quàm in Sacris Antiquitatibus eximiè instructum probant; incultus est tamen, obscurus, ac confusus; in Digressiones crebrò longissimè excurrit, nullumque ferè ordinem, ac methodum in suis Operibus servat.

Salom. Deyling. de hirco emissario (n).

a *Bibl. Rabb. t.*4.
b *Comment. in Levit.*
c *Orat.* 5. *nonæ eptad.*
d *Comment. Litt. Histor.*
e *Thes. Theol.* a. *Vide & Spenc. de Leg. Hebr. rit. t.*3. *Diss.*8. *c.*5.
f *Observ. Sacr. p.*2.
g *Observ. Sacr. t.* 2.
h *Ibid.*
i *Ibid.*
k *Geogr. Sacr. t.*2.
l *Comment. in Lev.*18. 21.
m *Thes. Th. Phil.*
n *Observ. Sacr. t.*5.

COMMENTARIA PECULIARIA IN NUMEROS.

ORigenes 28. Homilias in totum Numerorum librum exaravit. Huic cæteri adjici possunt Commentatores, qui in Pentateuchum scripsere.

Item Joannes Lorinus, Sixtinus Amama, de Muis &c.

DISSERTATIONES IN QUÆDAM NUMERORUM LOCA.

D. *Hieronymi* de XLII. Mansionibus ad Fabiolam (o).

Hermanni de Schildis de XLII. Mansionibus.

Georgii Rittershusii de jure asylorum, ad Num. 35.

Sal. Deyling. de dispositione castrorum Israelis in deserto (p).

D[illegible]io in Beelph[illegible] & Chamos. C[illegible]

[illegible]am *Selden*[illegible] Syr. c. 5. [illegible]æ Beyer[illegible]

Hermanni Ham[illegible] Benedictionis [illegible]alis. Num.

Schmaltz[illegible] Mosis Æthio-[illegible] (r).

[illegible]i *Imbona*[illegible] nitibus, à qui-[illegible]aelitæ pr[illegible] *Num.*21. 32. (s).

[illegible] *Boch*[illegible] Chananæa, ad [illegible] 13. (t)

o *t.*2. *pag.*586. *nov. Edit.*
p *Observ. Sacr. c.*20. *t.*2.
q *Comment. in Num.*
r *In Thes. Th*[illegible] [illegible]*l.*
[illegible]*bod.*
[illegible] *Bibl. Rab*[illegible]
[illegible] *In Thes*[illegible]

Christiani Cortoldt de virga Aaronis florida. *Num.*17.

Salom. Deylingi de Balaam Vate (a).

Jo. Vvillemer de Stella ex Jacobo oriondâ.

Jo. Christoph. Vagenseil de uxore adulterii suspectâ.

Guillelmi Salder de aqois amaris.

Andreæ Arnlusi de iisdem.

Joan. Seldeni Uxor Hebraica.

Petri Cunæi de Repub. Hebræorum.

Georgii Mœbii de Serpente æoeo.

Buxtorf. de eodem.

David Constat. de endem.

Caroli Imbonati de Serpente æneo (b).

Balaami Historia à *Georgio Mœbio*.

Sal. Deylingi Serpentis ænei Historia (c).

Jul. Bartolocci de Balaam & Belphegor (d).

a *Obser. Sacr. t.*3.
b *Bibl. Rab. t.*4.
c *Observ. Sacr. t.*2.
d *Bibl. Rab. t.*5.

COMMENTARIA IN DEUTERONOMIUM.

PRæter Authores, qui in Pentatheucum conscripsere, videndus *Lorinus* in Deuteronomium.

Andr. Masius in Deuteron. c.28. & sequent.

Sixtinus Amama, Simeon de Muis, Paulus Fagius.

DISSERTATIONES IN DEUTERONOMIUM.

AUG. de Quiros, S. J. Commentar. in postremum Canticum Moysi.

Dissert. de Divortio, Deut.24. *Calmet* (e).

Jacobi Perizonii de Constitutione Divina super ducenda defuncti fratris Uxore.

Johan. Villelm. Hilliger de vestimentis Israelitarum in Deserto, ad Deut. 8.

Cosmas Indopleustes p. 205. *Markius* Exercitat. Biblic. 14.

Deyling. Observ. Sacr. t. 2. c. 17.

Georgii Friderici Meinhart, de Propheta Mosi pari. *Deut.*18.

Salom. Deyling. de eodem [f].

Dissertatio de Morte Moysi. *Calmet.* Comment. in Epist. ad Hebræos.

Marci Marini de fabulosa morte Mosis.

Joan. Ernesti Gerard de sepultura Mosis. *Vide Apocrypha V. T. Joan. Alb. Fabricii & Petirath Mosè* editum operâ Gaulmini.

Jacobi Frischmuth de morte Mosis.

Joachim Eckii de pugna Michaelis pro corpore Mosis.

Georg. Hornius Hist. Ecclef. n. 74.

Bartolocci de inventione corporis Moysis (g).

e *Comment. in Deut.*
f *Observ. Sacr. t.*2.
g *Biblioth. Rabb. t.*3. *pag.*928.

COMMENTARIA PECULIARIA IN JOSUE.

ORigenes 36. Homilias in Josue scripsit.

S. Augustinus, Beda, & Theodoretus quæstiones in hunc librum instituerunt.

Procopius brevi, sed utili Commentario illum interpretatus est.

Tostatus, Cajetanus, Cosmas Magalianus, Arias Montanus ipsum pariter interpretati sunt. [illegible] omnium prestantissimum opus And[illegible] [illegible]iùs, linguarum peritissimus, vu[illegible] [illegible]n pariter totum hunc librum ex

ex Hebræo vertit. Obiit 1573. Editioni Polyglottorum Antuerpiensium operam navavit.

Jacobus Bonfrerius S. J. in Josue elaboravit felici successu, in Geographiam præsertim, libro edito Locorum Hebraicorum ab Eusebio exarato; & à S. Hieronymo verso, cui elegantes Notas adjecit.

Cornelius à Lapide in Josue.

Nicolaus Serarius è S. J. Ramberville in Lotharingia oriundus, plura erudita opera in Scripturam, ac fusius præsertim Commentarium in Josue elucubravit. Hanc sibi methodum præscribit: quæstionibus in historiam propositis, fusiùs illas in utramque partem agitat, ac tandem resolvit. Hæ queſtiones, ut totidem Dissertatiunculæ, habendæ. Serarius occubuit an. 1607. Ejus Commentarium in Josue an. 1672. Moguntiæ in fol. editum fuit. Simonius ejus eruditionem, eximiumque ingenium commendat: at in suis quæstionibus nimiùm adsentitiæ scientiæ, parùmque criticæ intermiscuisse reprehendit.

Ex Rabbinis R. Salomon, David Kimchi, Levi Ben-Gersom, in Josue ac in Judices scripsere.

DISSERTATIONES IN JOSUE.

IN Geographiam terræ Sanctæ vide infra Authores, quos ad vocem *Geographia* retuli.

S. Hieronymus. *de terra Promissionis, Ep. ad Dardanum; & Epitaphium Paulæ* ex eodem; ejusque liber de locis Hebraicis.

Aug. Calmeti Dissertatio de mandato, quo Josue Solem tenuit.

Arbanelis de Miraculosâ statione Solis tempore Josue, *ex Vers. Jo. Buxtorf.*

Aug. Calmeti Dissertatio de lapidum pluvia in Chananæos; de Regione, in quam Chananæi à facie Josue confugerunt; ejusque quæsita in Geographiam terræ Sanctæ, ad caput Josue apposita.

Nicolai Serrarii, Josuani Sacerdotes. Primum inter opuscula Serrarii.

COMMENTARIA IN JUDICES.

ORigenes septem priora Judicum capita, usque post relatam de Madianitis à Gedeone victoriam, novem Homiliis explicavit. Quod alibi de ejus methodo retulimus, consultò hìc prætermus.

S. Augustinus, Theodoretus, & Beda quæstiones in hujus libri historiam instituerunt.

Hugo à S. Victore breviores exaravit notas, inscriptas: *Annotationes elucidatoria in librum Judicum*. Historicum, & literalem, morali sensui immiscuit.

Tostatus, Cajetanus, Cosmas Magalianes, Cornelius à Lapide, Christophorus de la Vega, Serarius, Arias Montanus, Lucas Brugensis, in Judices, singuli pro sua methodo, conscripsere.

Tostatus, & Serarius Varias in Historiam queſtiones expendunt. Cæteri litteralem sensum exquirunt.

Ex Protestantibus, præter eos, qui in tota Biblia conscripsere, Amamam etiam Drusium, Petrum Martyrem, ac Clericum habemus.

Et ex Rabbinis Jarchum, Davidem Kimchi, Levi Ben-Gerson, in Bibliis Rabbinicis.

DISSERTATIONES IN LIBRUM JUDICUM.

N*icol. Abram* S. J. Chronologia Judicum (a). Vide *Marsham* in idem.

And. Daniel Habichorst, Altare Gedeonis, & Ephod Gedeonis (b).

Joan. Georg. Bindrimis de Altari Gedeonis. *Judic.* 6. 23. (c).

Friderici Spanhemii de Voto Jephte.

Joannis Jacobi Schudt de Voto Jephte.

Jul. Bartolocci de sacrificio filiæ Jephte. (d)

Ludov. Capella Diatribe de Voto Jephte.

Aug. Calmeti Dissertatio de eadem re, ad caput Judicum.

Dissertatio de Voto Jephte Authoris Protestantis, Amstelodami edita an. 1707. in 12. Gallicè.

Friderici Mayer de Vulpeculis Samsonis, ad Judic. 15.

Item Godofridi Martini de Vulpibus. (e)

Salom. Deylingi de Vulpibus Samsonis. (f)

Alberti Vesl de Idolo Michæ.

a *Phar. V. T. l.* 10.
b *Thes. Th. Phil. t.* 1.
c *Ibid.*
d *Biblio. Rabbin. t.* 3.
e *Miscell. Lipsien. t.* 4.
f *Obser. Sacr. t.* 1.

COMMENTARIA IN LIBRUM RUTH.

B*Eda, Tostatus, Cajetanus, Franciscus Feu-ardentius* è S. Francisci familia, *Quinquarboreus, Serarius, Cornelius à Lapide, Gaspar Sanctius, Bonfrerius, Didacus Celada* in librum Ruth magni habentur.

Joannis Merceri in Ruth Interpretatio Syriaca cum scholiis. Parisiis 1562.

Carpzovius in Ruth Commentar.

Fridericus Spanhem. de Booz. (g)

g *Dub. Evang. dub.* 3.

COMMENTARIA IN LIBROS REGUM, AC PARALIPOMENON.

ORigenes fusiorem homiliam in exordium primi Regum dictavit.

Theodoretus, S. Gregorius Magnus, Angelomus, Procopius, Beda, S. Isidorus, S. Eucherius, Hugo, & Richardus à S. Victore, Tostatus, Cajetanus, Cornelius à Lapide, Serarius, Mendoza, Bonfrerius, Sanctius, & Clericus in Regum libros elaborarunt. His addendi qui tota Biblia sunt interpretati, & Author presertim, qui S. Hieronymi methodum sequutus, quæstiones, seu Hebraicas Traditiones in Libros Regum, ac Paralipomenon scripsit. Aliquid de horum Authorum Operibus differendum, de quibus nullum hactenus sermonem fecimus.

Præter Commentarium ex operibus S. Gregorii deductum, studio S. Pateri ejus discipuli, de quo supra inter Authores, qui in universa Biblia scripsere; in Regum libros perpetuum Commentarium, S. Gregorii nomine inscriptum, in ejusdem operum Editionibus habemus. Sed dubium est inter Eruditos, an totum, sivè pars tantùm illius genuinum S. Doctoris opus habendum sit: vulgò

vulgò tamen ea obtinere sententia videtur, quæ Claudium Abbatem Classensem, ac discipulum S. Gregorii post nonnullas explicatinnes S. Pontificis ore exceptas, servatis, quantùm fieri poterat, non sensibus tantùm, sed eâdem etiam S. Gregorii elocutione, illud memoriæ prodidisse.

S. Gregorius quidem nonnullis post scriptum opus annis cuncta operis hujus Exemplaria, quæ in Classensi Cœnobio servabantur per otium emendanda, eòque perficienda, ut suo digna essent authore, ad se afferenda curavit. An propositum executioni mandaverit, ignoratur. Illud etiam constat, distracta jam longè latèque Exemplaria, ut omnia emendarentur, nequidquam adlaboratum fuisse. Vide Præfationem ad Commentarium hoc in nova S. Gregorii Editione. Cæterum opus Morale est.

Angelomus Monachus ex S. Benedicti familia, Cœnobii Luxoviensis, qui nono vivebat sæculo, quatuor Commentariorum libros in Regum libros concinnavit. SS. Patrum sententiis, mysticis, ac figuratis interpretationibus, juxta Rabani Mauri ejus Magistri methodum, constant. Hebraicas in Regum libros traditiones crebrò allegat. Author hic pietate, ac pro suo sæculo eruditione etiam florebat.

Quæstiones, seu Hebraica traditiones in Libros Regum, sub S. Hieronymi nomine circumferuntur: una tamen recentiorum Eruditorum sententia à tanto viro opus abjudicat. Angelomum, qui nono scribebat sæculo, eas interdum allegare jam adnotavimus. Rabanus Maurus ineuntis sæculi noni scriptor, de opere illo tradit: *Hebrai cujusdam modernis temporibus in scientia Legis florentis Capitula traditionem Hebræorum habentia* (*a*). Cæterùm Opus illud levioris quidem momenti traditiones recenset; sed opiniones, & sententias Judæorum nosse plurimùm semper conduxit. A Christiano Scriptore collectum P. Martianay deprehendit; facilè tamen ex Judæis ad Christianos transierat.

a *Raban. Præf. in Libb. Reg. Vide & in Libb. Paralipp.*

S. Ambrosius duas de Davide Apologias, & quatuor libros inscriptos *de interpellatione Job, & David* memoriæ mandavit. Annotationes Hugonis à S. Victore in Regum Libros breves sunt, & literales; at linguarum, & criticæ scientia ejus ætatis non erat.

Richardus à S. Victore Salomonis Templum descripsit, Regumque Juda ac Israelis annos conciliandi inivit rationem. Sed is erat chronologiæ tunc temporis status, ut satis absolutum opus ab Authore non expectaretur.

Opus inscriptum: *Concordia Librorum Regum, & Paralipomenon cum annotationibus, & variis indicibus*. Parisiis editum fuit an. 1591. quo chronologia Regum in Libris Regg. & Paralipp. in speciem discrepans, non ineptè conciliaretur. Authorem habet Clericum quemdam.

Serrarius in suo Commentario in Reges, ac Paralipomena, non eamdem methodum, quam in suo Commentario in Josue ac Judices, servavit. In Reges breve habet Commentarium, in quo pauculas quæstiones paucis expedit. Literalem sensum pandit, critico sale ferè insipidum. Amplioris Operis, quod acilè in eosdem Libros meditabatur, veluti rudimentum est; sed illud morte præventus non absolvit.

Francisci de Mendoza Commentaria in libros Regum 3. Vol. in fol. Lugduni an. 1622. 1625. 1631. Ulissyppone in Lusitania oriundus, Romà redux, Lugduni an. 1626. ætatis suæ 54. occubuit. Ejus Commentarium in Reges fusius est, in quo plura ex SS. PP. variæ etiam quæstiones institutæ. In tribus Volum. in fol. quindecim dumtaxat priora capita primi Regum libri interpretatur. Si extremam huic operi admovisset manum, nihil hac de re, quoad sensum moralem saltem, ac quæstiones, quæ in Historiam excitantur, desiderandum fuisset.

Gaspar Sanchez, seu *Sanctius*, Hispanus, pietate, ac doctrinâ celebris, anno 1628. obiit; in plures Scripturæ libros laboravit, scilicet in Ruth, in quatuor Regum libros, in duos Paralip., in duos Esdræ, in Esther, Jobum, Ecclesiastem, Canticum Canticorum, in omnes Prophetas, Tobiam, Judith, Macchabæos, & in Acta. Eruditus est, sapiens, solidus, literæ inhærens, & omnium, quos noverim, Interpretum præstantissimus. Ejus Commentarium in Reges omnia ipsius opera superare facilè creditur.

Quoad Salomonis Regnum, & quoad omnia ad ipsum spectantia *Joannes Pineda* legendus, qui de rebus Salomonis scripsit, *in fol.* Opus hoc maximè elegantissimi Commentarii loco habetur.

Franciscus de Paz in Libb. Regum.

Claudius Rangolius Ordinis Minorum in Libros Regum 2. Vol. in fol. Parisiis 1621.

Ex Protestantibus Drusius, Amama, Petrus Martyr, Clericus, ac Strigelius laudantur.

Inter Rabbinos Kimchi, Jarchi, Levi-Ben-Gerson.

TRACTATUS, ET DISSERTATIONES IN LIBROS REGUM, ET PARALIPOMENA.

A*Ugust. Calmet* Dissert. in Numina Philisthæorum (*a*)

Seldenus de Diis Syris c.2. 3. 6.

Joannis Nicolai Hartsmidt de Areis Philisthinorum. 1. Reg. 6. 5. (*b*).

Salom. Deylingi, Saul inter prophetas. 1. Reg. 10. 5. 10. (*c*).

Georgius Alb. Hamberger de Jurejurando Davidis. 1. Reg. 25. 22. *Si reliquero mingentem ad parietem* (*d*). Vide nostr. Comment. in 1. Reg. 25. 22. & Bochartum de Anim. Sac. lib. 2. c. 56.

Matthæi Hossi Monomachia Davidis, & Goliath (*e*).

Seb. Schmid de fasciculo viventium. 1. Reg. 25. 29. (*f*).

Aug. Calmet Dissert. de apparitione Samuelis Sauli (*g*).

Salom. Deylingi personati Samuelis historia illustrata (*h*).

Leonis Allatii de Engastrymitho Syntagma (*i*).

Gregorii Nysseni Epistola de ventriloqua, seu

a *Comment. in 1. Reg.*
b *Thes. Phil.*
c *Obser. Sac. t.3.*
d *In thes. philol.*
e *In Critic. sacr.*
f *In thes. philol.*
g *Comment. in 1. Reg.*
h *Tom. 2. observ. sacr. c. 18.*
i *In Magnis Crit.*

seu Pythonissa.

Eusthatii Antiocheni de Engastrymitho (a).

Mich. Rothardi Samuel redivivus, & Saul sui ipsius homicida (b).

Jo. Henrici Carpzovii & Henrici Opitii dissert. de Ceretbi, & Peleti. Vide & Scacchi myrothec. lib. 3. c. 15.

Samu. Bochar. de Absalom capillis (c).

Le Pelletier Rothomagensis in idem argumentum (d). Vide & nostrum Commentar. in 2. Reg. 14.

Aug. Calmet Differt. de Thes. à Davide Salomoni relictis.

Abarbanel de Peccato Davidis numerantis populum (e).

Joannis Ernesti Maller de Davide ante arcam Fœderis saltante (f).

Theodori Horn de desiderio Davidis cùm petiit aquam è Bethleem (g).

S. Hieron. de judicio Salomonis (h).

Ejusdem de Salomone, & Achaz (i).

Sam. Coryli, de Regina Austri.

Aug. Calmet Dissertatio de origine Templorum.

Josephus descriptio Templi Jerusalem [k].

Item per Ligtfootum (l).

Item per Ludovicum Capellium (m); & per Vvillalpandum (n), per Ariam Montanum (o), per Bedam, & Richardum de S. Victore.

Francisci Ribera de Templo l. 5. Lugd. & Antuerp.

Salom. Deylingi, de maris ænei figura, ad 3. Reg. 7. (p).

Gaspar Varrerias, de Ophira regione disputatio (q).

Haet de navigationibus Salomonis.

Lipenius, de Ophir.

Philippi Bona-Spei Abb. de damnatione Salomonis.

Bacchiarii Epist. de recipiendis lapsis, tom. 6. Biblioth. PP. Lugd. 1677. p. 1174.

Jo. Readtorfii, de Salomonis æterna salute.

Nicolai Serrarii de pœnitentia Salomonis (r).

Aug. Calmet dissertatio de salute Salomonis. V. Narving. Ludovicum Vivaldum, Franc. Feu-ardentium, Joan. Cousinum, Dalecampium, P. Alexandrum de eodem argumento.

Aegidii Strauch. de Roboami Regis Juda vita, ad 3. Reg. 12.

Salom. Deylingi, Dii montium, 3. Reg. 20. 23. (s).

Joan. Frischmuth de Eliæ Prophetæ nomine, & prosapia ad 3. Reg. 17. (t).

David Godefr. Schevertner Elias Cornarii convictor 3. Reg. 17. 16. (u).

S. Ambrosius de Nabuthe Jezraelita liber unus.

Friderici Strotmann, Achab appetens vineam Naboth ad 3. Reg. 21. (x).

Ambrosius de Elia, & jejunio (y).

Joan. Helv. Villemeri, de pallio Eliæ. 4. Reg. 1. 8. ibidem.

Seb. Kirchmayer, de flammante curru Eliæ. 4. Reg. 2. 1. ibidem.

And. Quenstedt, de petitione Naaman Syri. 4. Reg. 5. ibid.

Nicolai Serrarii, Naaman Syrus. Inter Opuscula Serrarii pag. 22.

a *Edit. Allatii.*
b *In magnis Crit.*
c *t. 2. geog. sac.*
d *Journ. de Trevoux 1702. Aout. art. 3.*
e *Ex Vers. Jo. Buxtorf. 2. Reg.*
f *In Thes. Theol. Philol.*
g *2. Reg. 23. 15. 16.*
h *Ad Rufin. t. 2.*
i *Ad Vital. t. 2.*
k *Antiq. lib. 8. c. 2. de Bello l. 6. c. 6. seu 12.*
l *Oper. ipsius t. 2.*
m *In magnis Crit. & in Polyglot. Anglic.*
n *In iisdem Polyglot.*
o *In Polyglot. Antuerp.*
p *Obser. Sacr. l. 2.*
q *In Magn. Crit.*
r *Inter opusc. Serrar.*
s *Observ. c. 12.*
t *In Thes. Th. Philol.*
u *Ibid.*
x *Ibid.*
y *Oper. t. 2. nov. Edit.*

Aug. Calmet, Dissertatio de petitione facta Eliseo à Naaman in 4. Reg. Vide etiam de eodem argumento Tostat. Serrar. Dionysium Carthusianum, & nostrum Supplementum, ac Dissertationem vel epistolam Bocharti (a).

Frider. Frieze, de ferro natante (b).

Aug. Calmet, Dissertatio de fuso exercitu Sennacherib (c).

—— Dissertatio de retrogradatione Solis in horologio Achaz.

Basnage, Historia Judæorum. Gallicè (d).

Sam. Bocharti ad 4. Reg. 16. 20. utrùm quis anno ætatis 20. liberos valeat procreare (f).

Aug. Calmet, Dissertatio de Præfectis aulæ, & militiæ Regum Juda (f).

Nicolai Abram, de transmigratione Babylonis (g).

Aug. Calmet, Differt. de regione, quò decem Tribus translatæ sunt, & quam hodie usque incoluerint (h).

Julii Bartolocci, Differt. de decem Tribubus dispersis, & de fluvio Gozan (i).

Antonii de Angelis, de transmigratione filiorum Israel. Opus non impressum, Authoris Trinitarii, qui an. 1614. diem clausit.

Menasse-ben-Israel, spes Israel pag. 18. &c.

Vide Authores à Fabricio laudatos in Bibliographia antiquaria c. 1. p. 16. &c.

a *Geog. Sacr. t. 2. Edit. Leid. 1707. pag. 892. & 899.*
b *Thes. Phil.*
c *In Comment. in Isaiam.*
d *t. 5. l. 7. c. 11. Edit.*
e *Paris. 1710.*
f *Geog. Sacr. t. 2. pag. 920. Edit. Leid. 1707.*
g *Comment. in Paralipp.*
h *Phari V. T. l. 11.*
i *Ubi supra.*
Bibliot. Rabbin. t. 1.

COMMENTARIA IN DUOS LIBROS ESDRÆ.

BEda, Cajetanus, Sanctius, Clericus. Inter Rabbinos Salomon Jarchi, & Abenezra.

Et Authores, qui in universam Scripturam laborarunt.

DISSERTATIONES.

AUg. *Calmet* Differt. in tertium Librum Esdræ apocryphum.

—— In quartum Librum Esdræ apocryphum.

—— An Esdras SS. Libros restauraverit,

—— An characteres Hebræos abrogaverit, ut novos Chaldæos substitueret.

COMMENTARIA IN TOBIAM

S. *Ambrosius* Opus in Tobiam adornavit, ubi potissimùm in fœneratores invehitur.

Beda, Serrarius, Sanctius, Fabianus Justiniani Tobiam explicarunt.

Didacus Celada, qui an. 1657. vivebat, Commentaria Literalia, & moralia scripsit in Ruth, Judith, Susannam, Deboram, & Tobiam. Impressa sunt 6. Vol. in fol. Lugduni 1658.

Friderias Nansea Episcopus Viennensis in Austria, qui obiit an. 1550. in Tobiam scripsit, quemadmodum etiam David Mandenus.

Claudius Badvel, Gallus, Calvinista, eloquentiæ Professor Nimasi, mortuus a. 1567. Latinam Versionem adornavit, ex Græco Edi-

Editionis Complotensis, Librorum V. T. qui à Protestantibus inter Apocryphos rejiciuntur; iisque Commentarium criticum, & literale subjecit.

DISSERTATIONES.

A*ug. Calmet* Differt. in Dæmonem Asmodeum. *Tob.* 8. 3.

Vide etiam Fabricii Editionem Tobiæ, & cæterorum, quos appellat, Apocryphorum Librorum; Apocryphorum, inquam, quòd neque in Canone Hebræorum, neque Protestantium appareant (*a*).

Julius Bartolocci Tobiam verterat, atque versioni notas subjecit; nunquam tamen opus prodiit (*b*).

a *Vide etiam ejusdem Bibliot. Græc. t.* 2. *l.* 3. *c.* 9.

b *Vide Bibliot. Rabbin. t.* 3.

COMMENTARIA IN JUDITH.

RAbanus Maurus, Didac. Celada, Sanctius in hunc librum scripsere. Joseph la Cerda Episcopus Almeriensis Benedictinus, qui obiit 1645. Commentarium scripsit io Judith; quemadmodum, & Victorin. Strigelius, Jacob. Ziegler, Frider. Nausea, Badvel, & Grotius.

Jacobi Pamelii Commentarium vulgatum est ad calcem Commentarii Rabani Mauri in Judith.

Veritas hostoriæ Judith per P. Montfaucon. Gallicè. Paris. in 12. 1690.

Joan. Christoph. Atropæi Meletema historic. quòd narratio de Juditha, & Holoferne non historia sit, sed Epopeia. Argentorati 1698. in 4.

Calmet. Præfatio io Judith.

Fabric. Bibliot. Græc. (*c*).

c *T.* 1. *l.* 3. *c.* 29.

DISSERTATIO.

N*icolai Abram* S. J. de Juditha (*d*).

d *Phar. V.T. l.* 13.

COMMENTARIA IN ESTHER.

RAbanus Maurus Archiepiscopus Moguntinus, Sanctius, Leander à Murcia, Cajetanus, Serrarius, Celada, Feu-ardentius in hunc Librum scripserunt.

Inter Protestantes Clericus, Amama, Drusius, Cuperus.

Inter Rabbinos Abenezra, Salomon Jarchi.

TRACTATUS, SIVE DISSERTATIONES.

V*illelmi Schickad* de Festo Purim.

Jul. Bartolocci de Purim Eocæniorum, Festo Mardochæi, & Estheræ (*e*).

e *Bibliot. t.* 1.

COMMENTARIA IN JOB.

ORigenes, seù vetus aliquis Scriptor, sub ejus nomine, tribus libris Commentarium usque ad caput 3. 19. Jobi prosecutus est. Opus utile quidem, sed non sine defectibus.

Hesychius Patriarcha Jerosolymitanus io Job. Basil. 1527. fol.

Catena Job per *Petrum Comitolum*. Venet. 1587. io 4.

S. Joannes Chrysostomus Homilias aliquas in eumdem librum dedit.

Ambrosius de Interpellatione Job, & David. t. 1.

Olympiodorus impressus in catena Græca in Job, à Patricio Jaoio edita Londin. 1637. in fol. In eo opere fragmeota complurium Veterum PP. inseruntur, quæ quidem utilissimum Librum efficiunt.

S. Gregorius Magnus 35. libros Moraliom in Job scripsit.

Odo Abbas Cluniacensis, ejusdem argumenti, totidemque divisum libris opus adornavit (*a*).

Beda Venerabilis, seù potius Philippus Discipulus S. Hieronymi, de quo statim, Commentarium morale io eumdem librum vulgavit.

a *Bib. PP. t.* 17.

Philippus Sacerdos, impressus in Nov. Edit. S. Hieron. (*b*).

b *t.* 2. *pag.* 70. *append. cum Textu interlineari; & fusius t.* 5. *pag.* 678.

Bruno Astensis, vel *Signensis* in Job.

Aug. Cornelii Ord. Prædic. Catena in Job. Genevæ 1636. in fol.

S. Thomas Aquinas Commentarium edidit in Job stylo, & methodo prorsùs scholasticâ, ubi nec divisiones, nec definitiones &c. desunt.

Petri Blasensis Angli Compendiom super Job. t. 24. Biblioth. PP. 1153. & in novissima Edit. Petri Blæsensis, p. 408. &c.

Fran. Titelmannus io Job.

Gaspar Sanctius S. J. Opus probatissimum.

Joan. Ferus Franciscanus.

Franc. Feu-ardent. Franciscanus.

Hieron. Osorius Senior, in Job. Inter Opera Osorii nepotis Rom. 1592.

Steuchus Eugubinus, in Job.

Didaci de Zuniga, Comment. in Job.

Cypriani de la Huerga, Cisterciensis in Job. Complut. 1582.

Senaut Paraphrasis in Job. Gallicè.

Joannes de Pineda Jesuita, Hispanus, diffusissimum quidem, sed probatissimum Commentarium, atque inter optima reputatum, elaboravit, in quo nihil præterit indiscussum, 2. Vol. in fol. Unum istud opus pro omnibus ejusdem generis haberi potest. Obiit Pineda 80. annis grandævus an. 1637. Aliis operibus claruit, de quibus suo loco.

Franc. Vavassorius S. J. Liber Job cum Poetica Metaphrasi, & expositione Literali *in fol. Amstelod.* 1709. Commentarium est literale, criticum, & cultissimæ Latinitatis. Obiit Author an. 1683.

Inter Protestantes *Philippus Codurcus Gallus*, qui an. 1650. florebat, atque Hebraicæ linguæ peritissimus habebatur, libros Job, Proverbiorum, Ecclesiastici, & Cantici Canticorum Gallicè vertit. Literale in Jobum commentarium ejus valdè probatur.

Joannes Mercerus Commentario literali, critico, & grammaticali in Job plurimùm laudatur.

Abrah. Scultetus vir doctus ioter Protestantes, mortuus an. 1625. non sine successu in eadem palæstra se exercuit.

Jo. Coccejus Calvinista doctissimus, & profundissimæ literaturæ, quamquam plus nimio prolixior, obiit an. 1699.

Inter Rabbinos scripta manent Abenezræ, & Rab. Levi-ben-Gerson.

S*Alom. Deyling.* contendit, Jobab alium esse à Job (*a*).

a *Disput. Sacra. Disput.* 9. *t.* 1.

Joan. Ernest. Muller, de terra Job (*b*).

b *Thes. Theol. Phil.*

Matt. Muller, de Angelorum concilio. Job 2, 7. (*c*).

c *Ibid.*

Deylingi in Job. 3. 5. *Qui maledicunt diei* (*d*).

d *Observ. t.* 3. *c.* 13.

Vide in idem argumentum Bochartum (*e*).

e *T.* 2. *pag.* 903. *Nov. Edit. Leid. an.* 1707.

—— In illud Job 38. 36. *Quis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam?*

Jo. Reiskius de morbo Job difficillimo (*f*).

f *In Thes.*

Vide & Jo. Pineda in eumdem morbum; sicut & Aug. Calmet (*g*).

g *In Comment. in Job.*

Villel. Ernest. Tentzel de Phœnice ave Fellium.

Aug. Calmet Differt. in illud: *Sicut palma multiplicabo dies* [*h*]. Job. 29. 18.

h *Comment. in Job.*

COMMENTARIA IN LIBRUM PSALMORUM.

COmmentariorum in Psalmos numerus in immensum penè excrevit; quare nos, non omnia quidem, sed partem tantummodò, atque communi æstimatione cæteris prælata afferemus. Cæterùm persuasum habemus, perfectissimam hujus libri explicationem, tamdiù arduam, ac penè impossibilem futuram, quamdiù neque de Authoribus Psalmorum constabit, neque de occasione, quâ dictati sunt, neque de singulorum principio, ac termino. Quamvis enim Psalmorum in nostris Bibliis distributio vetustissima sit, plurimùm tamen ipsis Psalmis, atque primoribus illorum Compilatoribus recentiorem esse constat. Origenes (*i*), S. Hilarius (*k*), Kimchi ultrò conveniunt, non modico temporis spatio Psalmos omnes unico simul Textu continuatos fuisse, neque in partes, uti nostrâ ætate, discretos. Judæi etiam aliam, ac nos, divisionem in Psalmis observant. Quare certum Psalmorum sensum scrutari penè inaccessum est opus.

i *In. Ps.* 2. *in Nov Edit. Hexapl.*
k *Prol. in Ps. & in Ps.* 2.

Quoad Psalmorum Commentatores illud fateamur oportet, PP. Græcos in explicatione literæ Psalmorum meliori successu, quam Latinos laborasse; Latina enim Versio, quâ nos in Ecclesia utimur, ex Græco desumpta est; atque PP. Græcis Hexaplæ Origenis suppetebant, quæ non modico erant ad intelligentiam literæ adjumento. Ex quo tamen studium Græcæ, Hebraicæ, atque cæterarum Orientalium Linguarum obtinere cœpit, atque optimæ Editiones PP. Græcorum, & Latinorum vulgatæ sunt; exinde certè planior nobis ad eam rem, quàm Veteribus via; atque 200. tantùm annorum spatio plus in studio literalis, & grammaticalis sensùs profecimus, quàm ipsi plurium sæculorum industriâ, & labore.

Origenes quinque Homilias in Psalmum 36. dictavit: *Noli æmulari in malignantibus &c.* duas in Psal. 37. *Domine, ne in furore tuo &c.* totidemque in Ps. 38. *Dixi: custodiam vias meas.*

Eusebius Cæsariensis totum Psalterium perpetuo Commentario illustravit, ubi non spernenda plurima. Illud P. Montfaucon, paucis ante annis, Græcum, & Latinum vulgavit in fol. Paris. 1706. (*a*).

a *In Nov. Collect. PP. Græc. t.* 1.

S. Athanasius simile edidit in Pss. Commentarium Græcè, & Latinè ab eodem Montfaucon vulgatum (*b*). Quamquam non usque adeò vetus hujus operis Author exploratus est; nec sane magnæ est utilitatis liber.

b *Ibid. t.* 2.

Commentarium Latinum in Pss. S. Basilii Magni nomine circumfertur, quòd sanè alterius Authoris, indignum alioqui tanto viro, est opus. Cento est enim ex variis Chrysostomi, & Theodoreti fragmentis consarcinatum. Genuinus S. Basilii fœtus est Homilia in Ps. primum, quæ veluti præfationem in totum Psalterium exhibet. Explicavit etiam Ps. 7. *Domine Deus meus in te speravi*; & 14. *Domine quis habitabit*; & 28. *Afferte Domino filii Dei*; & 29. *Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me*; & 32. *Exultate Justi in Domino*; & 33. *Benedicam Dominum*; & 37. *Domine, ne in furore tuo &c.* & 44. *Eructavit cor meum*; & 45. *Deus noster refugium*; & 48. *Audite hęc omnes gentes*; & 59. *Deus repulisti nos*; & 61. *Nonne Deo subjecta erit Anima mea*; & 114. *Dilexi quoniam exaudiet*; & 115. *Credidi propter quod locutus sum*. Quare in 15. Pss. scripsit.

S. Chrysostomus in Pss. 60. scripsit. Feruntur etiam sub ejus nomine Græca quædam Mss. in cæteros Psalmos; sed alterius sunt Authoris.

Theodoretus consueto stylo brevi, conciso, judicio, & eruditione pleno, in totum Psalterium scripsit.

P. Cordcrius Jesuita utilissimam PP. Græcorum catenam edidit in Pss. 3. Vol. in fol.

S. Hilarius Episcopus Pictaviensis scripsisse in totum Psalterium fertur (*c*); nihil tamen ex eo opere vulgatum est, quàm diffusa quidem in Psalmos Præfatio, & Commentaria in Pss. 1. 2. 9. 13. 14. 51. usque ad totum 69. & 91. 118. & reliquos usque ad finem Psalterii. In eo opere, post explicationem literæ, ad sensum moralem, & spiritualem excurrit; plurimum autem ex Origene profecit, juxta ac S. Hieronymus observavit in Libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. Vide etiam ejus Epistolas 62. & 65. in Nova Editione S. Hilarii.

c *Vide Præfat. in ejus Comment. in Pss. Nov. Edit.*

S. Ambrosius Archiepiscopus Mediolanensis 12. Pss. illustravit; scilicet 1. 35. usque ad totum 40. & 43. 45. 47. 61. 118. Sensum potiùs moralem, quàm literalem observat, & Origenis methodum in eo opere, quemadmodum & in aliis plerisque, sibi proponit.

S. Augustinus amplùm opus in Psalmos exaravit, ubi dogmaticæ, Moralis, & Spiritualis plurimùm, ut utilissimus sit liber iis, qui in lectione Psalmorum nihil aliud, quam ædificationem quærunt.

Commentarium in Psalmos S. Hieronymi nomine inscriptum, alterius est Veteris Authoris sæculi quarti. Non rarò Origenem, S. Hilarium, S. Hieronymum, atque S. Eucherium exscribit. Cur autem S. Hieronymo tribueretur in causa fuit, quòd Græcæ interdum, & Hebrææ voces, necnon cri-

criticæ aliqoid io iis Textibus occurrant, quæ sanè apud Commentatores Latinos ejus ætatis rariſſima ſunt. Sed P. Martianay imperitum illum Hebraicæ linguæ, atque merum exſcriptorem oſtendit; vixiſſe autem credit in Ægypto, ſivè io Palæſtina, eodem planè ſæculo quarto, quo S. Hieronymus florebat.

Idem P. Martianay aliam explicationem Pſalmorum vulgavit, S. Hieronymo, nihilo tamen meliori fide, quàm prima, ioſcriptam. Vetuſtiſſimum eſt opus, & Authoris Græcâ linguâ non imperiti; continet autem tantummodò Pſſ. 1. 5. 7. 9. 78. 127. 128. 131. 141. (*a*)

S. Hieronymus in Epiſtola ad Principiam Pſ. 44. explicavit (*b*). Expendit etiam ad criticæ regulas plura Pſalmorum loca in Epiſtola ad Suoniam & Fetellam (*c*); quemadmodum, & in Epiſtola ad Marcellam voculas illas ediſſerit *Sela*, ſivè *Diapſalma*. Tandem in Epiſtola ad Cyprianum Presbyterum Pſ. 91. *Domine refugium factus eſt nobis*, exponit.

a *Vide Nov. Edit. S. Hieron. t. 2. Appendic.*
b *T. 2. Nov. Edit.*
c *T. 2. Nov. Edit.*

Rufini nomine Commentarium in 75. priores Pſalmos circumfertur; cum tamen in eo fragmenta S. Auguſtini, & S. Gregorii Magni referantur, alterius eſſe à Rufino Authoris apertiſſimè conſtat.

Apollinaris Epiſcopus Laodiceæ ſub Conſtantio Imperatore, quarti ſæculi ſcriptor, Græcis Heroicis carminibus totum Pſalterium tradidit, cujus opus impreſſum legitur in Bibliot. PP. (*d*).

d *T. 4. p. 2.*

Caſſiodorus Commentarium in Pſalmos, ſeu potiùs epitomen S. Auguſtini vulgavit, cui ejuſdem Caſſiodori Prolegomena in Pſalterium accedunt.

Remigius Altiſſiodorenſis Monachus S. Germani Pratenſis ſæculo nono, Commentarium Morale, longâ Præfatione instructum, elucubravit, in quo ſanè SS. Auguſtini, Hieronymi, Ambroſii, ſicut & Caſſiodori, cæterorumque PP. operibus profecit. Extat opus in Bibliotheca PP. (*e*).

e *T. 16. p. 3.*

Arnobius Junior facilè Author eſt Commentarii in Pſalmos, quòd Trithemius alteri Arnobio Seniori tribuit, qui ſanè Arnobius anno circiter 297. florebat; cùm junior non niſi labente quioto ſæculo vixiſſe potuerit. Porrò in Pſalmo 108. de erroribus Photini, & oborris de prædeſtinatione diſputationibus agit; quo ſanè argumentó poſt S. Auguſtinum vixiſſe intelligimos. Ejus verò opus, plus nimio brevius, difficultates ferè præterit; totum eſt autem io ſenſu morali, & allegorico.

Aymo, ſivè *Haimo* Epiſcopus Alberſtadenſis, noni ſæculi Scriptor, Commentarium dedit in Pſalmos, ejuſdem cum cæteris ejus ætatis ſaporis; cùm de critica, ac de ſtudio linguarum ne hilum quidem habeat, totumque ex Veteribus PP. derivatum acceperit.

Bruno Aſtenſis, ſivè *Signenſis*, de quo ſupra, author proditur à Du Pin Commentarii nomine S. Brunonis Carthuſianorum Inſtitutoris inſcripti. Attamen in Bibliotheca PP. (*f*) Commentarium legitur Brunonis Signenſis alterum ab eo, quod ioter Opera S. Bruoonis Coloniæ 1611. vulgatum eſt.

f *T. 20. pag. 1443.*

Euthymius Zigabonus, qui ineunte ſæculo 12. florebat, eximium Commentarium in Pſſ. adornavit ex optimis præcedentium Patrum fontibus, ut S. Chryſoſtomi, & Theodoreti, derivatum.

Beda Venerabilis, non Latinos tantùm ſequutos eſt, ſed & Græcorum hypotheſes, & explicationes, in ſuo ſuper Pſalterium Commentario, ſæpè adoptavit.

Bruno Herbipolenſis, qui an. 1045. in vivis agebat, Commentarium ſcripſit in Pſſ. ex Caſſiodoro deductum (*a*). *Virtbourg*

Odo Aſtenſis Monachus Benedictinus, ſæculi 12. ſcriptor, Commentarium dedit io Pſſ. Brunoni Aſtenſi, ſivè Signenſi inſcriptum [*b*].

a *Extat in Bibliot. PP. t. 18. pag. 65.*
b *Extat in Bibliot. PP. t. 20. pag. 816.*

S. Brunonis Carthuſianorum patris nomine Commentarium in Pſalterium vulgatum eſt, in capite Operum ipſius Coloniæ 1611. impreſſum. Vide ſupra *Bruno Aſtenſis*.

S. Proſper Aquitanus, Diſcipulus S. Auguſtini, ſuo in Pſſ. Commentario operis S. Auguſtini veluti ſummam complexus eſt.

Hugo de S. Victore breves in loca quædam Pſalmorum, ſuo captui difficiliora, notas ſcripſit.

S. Thomas in primos 50. Pſalmos ſcholia, ſtylo ſatis ſcholaſtico, & jejuno adornavit.

S. Bonaventura Pſalterium morali explicatione illuſtravit.

S. Gregorius Magnus, ſivè joxta alios Gregorius VII. in ſeptem Pſalmos Pœnitentiales calamum exercoit.

Paria *Inn. III.* præſtitit.

Urbanus IV. in Pſalmum 50. ſcripſit.

Paſchaſius Radbertus in 44.

S. Bernardus in 90. *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi*.

Michael Ayguanus, ſivè Aignanus, vel Angriaous, ſub *Incogniti* nomine vulgatus, ſcriptor ſæculi 14. & 15. ineuntis, io Pſalmos Commentarium adornavit. Ad ſupremum Ordinis Carmelitarum regimen evectus fuit ao. 1381. atque diem clauſit 1406. Ejus opus moralem potiùs, quàm literalem ſenſum complexum, ſuam meretur laudem; ſtylo tamen eſt duro, Scholaſticorum more, quorum methodum imitatur.

Petrus Lombardus, ſive Magiſter ſententiarum, Commentarium ſcripſit in Pſalmos, editum Nurimbergæ 1478. & Pariſiis 1541. 1561.

Sanctis Pagnini catena argentea in Pſalmos. fol. Pariſiis 1520.

Richardi Pampolitani Aglo-Saxoni Eremitæ, enarratio in Pſalterium fol. Colon. 1536.

Ludolphus Carthuſianus, Franciſcus Titelmannus, Cajetanus, Jacobus de Valentia, Auguſtinus Steuchus Eugubinus, aliique plures, de quibus jam diximus, in idem argumentum laborarunt.

Thomas Le blanc S. J. 6. Volumina in fol. in Pſalmos edidit. Lugd. 1665.

Antonius Agellius ex Canonico Regulari S. Auguſtini Epiſcopus Acernenſis in Regno Neapolitano, ineunte ſæculo 17. eximium adornavit Commentarium in Pſſ. in Canticum Canticorum, Lamentationes Jeremiæ, & Habacuc.

Gilbertus Genebrardus, Benedictinus, Ordinis

conferuntur, vide Fabricium: *Codex pseudo-epigraph. V. T.*

Samuelis Andreæ de salute Adæ. Thes. Theol. Phil.

Vide etiam *Philipp. Bonæ Spei Abbatem peculiari libro;* & *Natal. Alexandr. Hist. Eccles. V. T.*

Johan. Drusii Differt. de Henoch. In Criticis Sacris.

Aug. Calmet Differt. de Henoch, & ejus libro; Gallicè.

Fabricius Apocryph. V. T. in Henoch.

De Præadamitis vide Peirerum, Dictionariom Bayli ad vocem *de la Peirere*, & Simoniom t. 2. selectarum Epistolarum, Epist. 1. 2. 3. 4.

Johan. Conrad. Danhaver Præadamita Utis. Argentorati 1656.

Euseb. Romanus seù Philippus Priorius adversus Præadamitas.

Sunt etiam Joan. *Henri. Ursinus*, Joan. Joan. *Mienglins*, *Samuel Maresius Antonius Hulsius*, Joan. *Hispertas*, alii apud Lipenium Biblioth. Theolog. Vide pariter Vossium de 70. Interpretibus, & Georgium Stramelium, & Bartolomæum Crodelbach de iisdem Præadamitis, & Christophori Engelke *Præadamitismi recens incrustati examen* 1707. & Abraham Calovium.

Ægidii Arauchii de columnis Sethianis apud Creoium fasce 3.

De Columnis Sethianis vide Josephum Antiq. l. 1. c. 2. Fabric. Apocryph. V. T. p. 239. 246. & Authores ibi allegatos.

Gaspar Dornavius Mathusala vivax seu de causis longævitatis Patriarcharum. Thes. Theol. Phil. t. 2. p. 974.

Hieronymi Magii de Gigaotibus. Parisiis Comelin. 1603. in 4.

Jacobi Boulduc de Ecclesia ante Legem l. 1. c. 2. 8. 9. & 11. & lib. 3. c. 2.

Anonymi Exercitatio de Nephilinis Gigantibus, vulgò dictis, contra Jacobum Boulduc. Challagnon de Gigantibus.

Antonius Terilius de termino magnitudinis, & virium in animalibus.

Joan. Goroppii Origines.

Athanas. Kircher Mundi subterranei lib. 8. 5. 2. c. 4.

Voetius Vol. 2. Disput. de Creatione (*a*).

Aug. Calmet Dissertatio de Gigantibus edita in Collectione ejusdem Dissertationum in 4. Parisiis.

Vera Gigantis Theudobochi historia; Parisiis 1613. 8. & opera à Guillelmo, & Halicoto Chirurgis Parihensibus edita ad adstruendam vel refellendam Gigantum veritatem.

Item Gigantomachia *Joannis Riolani*, & Gigantologia ejusdem. Parisiis 1613. & 1618. in 8.

Joannes Cassiano de Gigantibus, qui in Gallia reperti sunt, contra Joannem Goroppium negantem Gigantes. Basileæ 1589.

Joannis Buteonis de Arca Noe (*b*).

Athanasii Kircher de Arca Noe fol. Amstelod. 1675.

Matthæi Hosti Inquisitio Arcæ Noe (*c*).

Le Pelletier Rhotomagensis de Arca Noe. Rhotomagi.

De diluvio vide Isaacum Vossium *de ætate Mundi p.* 283.

a *Par.* 8.

b *In Critic. Sacris.*

c *Ibid.*

De Iride vide Salomonem Deyling. Observ. Sacr. t. 1.

Nicolai Abraham S. J. de Benedictionibus Noe (*a*). Ejusdem de divisione linguarum (*b*).

Dissertatio de Turri Babelis. *Calmet* (*c*).

Salom. Deyling. de Babelis origine, & confusione Linguarum (*d*).

Joan. Buxtorfi, de confusione linguarum. Basil. in 4.

Joan. Meisner de confusione linguarum Babylonica.

Georg. Dav. Ziegra de confus. linguarum (*e*).

Stephani Morini, Exercitationes de lingua primæva, ejusque Appendicibus. Ultrajecti in 4.

Christ. Crinesii, de confusione linguarum (*f*).

Augustini Calmet, Dissertatio de Lingua primæva.

Joan. Buxtorfi, de Linguæ Hebrææ antiquitate &c.

Henrici Kipping, de Linguâ primævâ.

Joan. Vorstii, de Linguâ omnium primâ.

Jac. Usserii: Dissertatio de Cainao.

Friderici Spanhemii de eodem (*g*).

Io Geographiam Sacram de *Tharsis*, & *Ophir &c.* inspiciendus est infra articulus de *Geographia*.

Henrici Bauman, de statua Salis (*h*).

Joan. Clerici, de statua Salis (*i*).

Ejusdem de Sodomæ & finitimarum Urbium subversione (*k*).

Davidis Constan. de statuâ Salis.

Joan. Saubert. de eadem; & nostrum Commentarium in Genes. 19. (*l*).

De Melchisedecho vide S. Hieronymi Epistolam ad Evangelum (*m*).

Vide pariter Apocrypha V. T. *Joan. Albert. Fabricii*.

Salom. Deylingi, de Persona Melchisedechi (*n*).

Calmet Dissertatio de Melchisedecho (*o*).

Joan. d' Outrein Differt. de Melchisedecho non Henocho. Amstelod. in 8.

Joan Gotleb, & Christ. Vagner. de Ur Chaldæorum (*p*).

Mich. Liebentantz, de Terra Moria (*q*).

De Abraham Patriarchâ vide S. Ambrosium, & P. Nicolaum Abramum (*r*).

De jurejurando, quod à famulo suo Abraham exigens, injunxit: *Pone manum tuam subter femur meum.* Genes. 24. 2. vide *Joan. Henr. Otto Lexic. Rabbinico Philolog. Selden. l. 2. de Syncdriis c. 11. Samuelem Petitum in Var. Lect. c. 16., Jacob. Perizonium in Præfat. in Lib. Maimon. de jurejurando* latiùs reddito à J. *Frider. Miegio. Leidæ* 1706. 4. *Dan. Fesselium l. 1. advers. Sacr. c. 4.* Hermannus de Hardet in peculiari Dissertatione tuetur vertendum esse: *pone manum tuam sub et cubitum meum*; verba enim Hebraica cubitum sonant.

De Circumcisione. Spencer (*s*).

Julii Bartolocci, de Circumcisione (*t*).

Jacobi Interbnich, an pueri Judæorum non baptizati aliquo modo salventur. Author Chartusianus erat è Cœnobio S. Salvatoris propè Erfordium.

Augustini Calmet Dissertatio de Circumci-

a *Phar. V. T. l. 3. & l. 5.*

b *l. 3.*

c *In Collect. Differt. in 4.*

d *Observ. Sacr. t. 3. c. 4.*

e *In Criticis Sacr.*

f *Apud Creni. in Analect.*

g *Dub. Evang. dub. 23.*

h *Thesa. Theolog. Philol.*

i *Ad calcem Comment. in Gen.*

k *Ibid.*

l *Editio 2.*

m *To. 2. Nov. Edit.*

n *Obser. Sacr. t. 2.*

o *Ante Epist. ad Hebr.*

p *In Thes. Phil.*

q *Thesau. Theol. t. 2.*

r *In Pharo V. T.*

s *De Leg. Ritual. Hebr. l. 1. c. 4. sect. 2. 3. &c.*

t *Biblioth. Rabb. t. 3.*

cisione, ac de ejus origine (a).

Salom. Deylingi de Origine Circumcisionis (b).

Calmeti Dissertatio de effectibus Circumcisionis (c).

Vide *Talmud* Tract. de Sabbatho c. 19. Buxtorfium de Synag. *Jud.* 1. 4 Spencerum *de Legibus Hebr. Ritual.* Marsham. *Canon. Chronic. Ægypt.* &c.

Joan. Drusius de Mandragoris (d).

Michael Leibentantz de Rachelis Dudaim (e).

Aug. Knerigt de Fœtura Jacob artificiosa (f).

Sam. Bochart. de Animal. Sacr. (g).

Abrah. Calovius de Lucta Jacobi cum Angelo.

Item Gaspar Struchius, & Gaspar Sibelius de eodem.

De Benedictionibus Jacob in filios. Vide Helvicum Didacum. Celadam, Adamum Osiandrum, Gabrielem à Costa, Pererium, & cæteros Interpretes; & ex Veteribus S. Ambrosium, ac Rufinum.

Testamentum duodecim Patriarcharum G. L. in Apocryphis V. T. Fabricii. Sicut etiam quidquid ad Patriarcham Joseph spectat in eadem collectione.

Salom. Deylingi de Sceptro à Judâ non recessuro. *Genes.* 49. 10. (h).

Epistolæ Criticæ D. de J. Amstel. 1715. de Sceptro Judæ promisso.

a *Ante Comment. in Gen.*
b *Observ. Sacr. t. 2.*
c *Ante Epist. ad Rom.*
d *In Criticis Sacr.*
e *Theses Theolog.*
f *Thes. Phil.*
g *p. 1. l. 2. c. 49.*
h *Observ. Sacr. t. 2.*

COMMENTARIA IN EXODUM.

ORigenes tres homilias in 25. priora capita libri huius exaravit.

S. Augustinum, Theodoretum, Procopium, Bedam, Rupertum, cæterosque qui in totum Pentateuchum scripsere, non repetam.

Ludovicus Lipomanus Catenam sententiia ex Græcis, Latinisque PP. in Exodum elucubravit.

Benedictus Pererius 137. Disputationes quæ totidem potiùs Dissertationes sunt, in 15. priora Exodi capita scripsit.

Hieronymus Oleaster, Leonardus Marius, & Franciscus Titelmanius, Commentaria, nec sanè vulgaria, in eumdem Librum adornarunt.

Joann. Lorinus è Societate Jesu, Needum morte sublatus an. 1634. ætatis suæ 75. eruditum in Exodum Commentarium concinnavit.

Ludovicus de Isella è familia S. Dominici decessit an. 1614. Scholia, & quoddam veluti Commentarium in eumdem Librum exaravit.

Sebastianus Barradus Hispanus è Societate Jesu, *Itinerarium filiorum Israel ex Ægypto in terram repromissionis*, Antuerpiæ editum in fol. 1621. composuit. Author eruditione ac pietata ornatus erat. Occubuit an. 1615. ætatis suæ 73. Ejus opus elegans est in totum ferè Exodum Commentario.

Ex Protestantibus, ne eos repetam, qui Biblia, seu in totum Pentateuchum conscripsare, consulendi sunt *Joannes Drusius, Simeon de Muis, Sixtinus, Amama, Christoforus Cartright.*

TRACTATUS, SEU DISSERTATIONES IN EXODUM.

N*Icol. Abram de Pharaone. Item de mora filiorum Israel in Ægypto* (a).

Salomon. Deylingi Observat. Sacr. (b).

De Moyse, consulendus *Josephus Antiquitatum lib. 2. c. 5.*

Vita Moysis ex Hebræo in Latinum translata per D. Gaulminum, Parisiis in 8. an. 1629.

Inspiciendus pariter *Codex apocryphus V. T.* Alberti Fabricii, *Caroli Imbonati* Dissertatio de Mose Propheta secundum Hebræos (c).

Item Blasphemiæ Judæorum in Mosen (d).

Item de Virga Moysi.

Item de Asino, super quem Moses equitare fecit filios suos.

Thadæus Dunus, Quæstio quamdiù Israelita fuerint in Ægypto.

Danielis Angelo-cratoris Appellatio contra Thadæum Dunum &c.

Francisc. Grisendi Epistol. de Anticipatione liberationis populi Israel de Ægypto.

Legendum est Systema *Boivin senioris* de tempore, quo Israelitæ sunt in Ægypto commorati (e).

Georg. Ludov. Golneri, de Agno Paschali inter duas Vesperas mactando (f).

Joannis Drusii, de nomine Elohim.

Pauli Burgensis, de nomine Tetragrammaton.

Dissertatio de Divinis nominibus *El*, *Sadai*, & *Jehovah*. Vide collectionem criticarum Dissertationum editam Parisiis apud VVite an. 1715. in 4.

Item in eadem collectione vide Dissertationem in Exodum 6. 3. *Nomen meum Adonai non indicavi eis.*

Thomæ Gatakeri Dissert. de nomine Tetragrammaton (g).

Ludovici Cappelli de nomine Tetragrammatón.

S. Hieronymi de decem nominibus Dei ad Marcellam.

Joan. Clerici Dissert. de Trajectione Maris Idumæi (h).

Salom. Deylingi de eodem argumento (i).

Augusl. Calmets Dissertatio de trajectione Maris Rubri (k).

Ejusdem Dissertatio de veris, ac falsis miraculis, occasione prodigiorum Moysis ac de Magorum præstigiis &c.

Francis. Moncai Historia Apparitionum Dei Moysi factarum in Rubo, & in diversorio (l).

Joannis Helvici Villemari, de baculo Mosis (m).

Johan. Frischmuth, de Circumcisione Sephoræ (n).

Franc. Moncai, Dissertatio de eadem Circumcisione.

Salom. Deyling. de eodem argumento (o).

Egidii Strauch, de Paschate primo, & exitu Israelitarum ex Ægypto. (p).

Theodori Dassovii, de accubitu ad agnum Paschalem.

Joan. Buxtorfio. Dissert. de Cœnæ Dominicæ primæ ritibus ac forma; ejusque adversùs Cappellum Vindiciæ.

Li-

a *Phar. V. T. l. 8. & 9.*
b *t. 1. Observ. 11.*
c *Bibliot. Rabbin.*
d *Ibid.*
e *In Supplem. nostri Comment. ad calcem Apocal.*
f *Miscell. Lipsiens. t. 2.*
g *t. 2. Oper. Traject.*
h *Comment. in Exod.*
i *Observ. Sacr. t. 2. c. 5.*
k *Comment. in Exod.*
l *Apud Cren. fasc. 9.*
m *In Thes. Phil.*
n *Thes. Theol. Philol.*
o *Observ. Sacr. t. 2.*
p *Thes. Theol. Philol.*

Liber Rituum Paschalium, ex Versione Joannis Stephani Rittangeli.

Julii Bartolocci Relatio rituum, quos antiquitus servabant Judæi in Cœna Paschali celebranda; & an Christus eos servaverit &c. (a).

a *Bibl. Rabb. t.1.*

Christ. Henrici Bromel de Angelo exterminatore. *Thes. Theol. Phil.*

In Sabbathum Dissertatio inspicienda est Osiandri, Joannis Seldeni *de jure nat. & gent. lib. 3. cap. 10. &c.* Pariter Joannes Spencerus *de Legibus Ritual. Hebr. lib. 1. c. 4.* Gomer *de Origine Sabbathi cap. 4.* Rivetus, & Bartoloccius *Bibl. Rabbin.*

In Mannam. Buxtorfii Dissertatio de manna adeunda. Item Claudius Salmasius *de Manna*, & nostrum Commentarium in Exodum 16. & Bochart. *de variis Mannæ speciebus &c. t. 2. Geograph. Sacr.*

Joan. Frider. Slapelin de Vocula Man (b).

Deyling. Historia Mannæ. Exod. 16. (c).

Caroli Josephi Imbonati de Manna: cur vocetur cibus levissimus; quando cœperit; quando desierit *&c.* [d].

Salomonis Deylingi de aqua amara à Mose mitigata. Exod. 16. (e)

b *Thes. Theol. Phil.*
c *Observ. Sacr. t. 3. c. 7.*
d *Bibliot. Rabb. t. 4.*
e *Observ. Sacr. t. 3. c. 6.*

Joannes Spencerus de Legibus Hebræorum Ritual. Cantabrigiæ 1685. in fol. Author hic Anglus 1. differit de Sacrorum origine, 2. de Purificationibus, 3. de Neomeniis, 4. de Arca, & Cherubim, 5. de Templo, 6. de *Urim, & Thummim*, 7. de Hirco emissario 8. de Circumcisione, 9. de purorum, & impurorum ciborum discrimine, 10. de Idololatria, 11. de Theocratia Judæorum &c. Eruditus est, nec perfunctorius; Judæorum Leges, atque usus cum Ægyptiorum usibus continuè comparat; ex Ægyptiis enim Mosem multum arripuisse arbitratur.

Hugonis Grotii in Decalog. Vide etiam Commentatores in caput 20. Exodi; & Authores, quos laudabimus infra, in articulo *de Judæorum Legibus, ac Religione.*

Josephi Scaligeri de Decimis (f). Vide pariter Seldenum, & Sixtinum Amama *de Decimis* (g).

f *In Critic. Sacr.*
g *Ibid.*

Josephi Hall, de Vitulo aureo.

Franc. Moncai de Vitulo aureo, seu Aaron purgatus lib. 1. & vide quid Usserius contra eundem scripsit.

Item Selden. de Diis Syris cap. 4. cum additionibus *Andreæ Beyer.*

Georgii Mabii Moscholatria populi Israel.

Item tom. 4. Bibl. Rabbini. cap. 26. 27. 28. Sal. Deylingi de vultu Mosis radiante. Exod. 34. 30. 35. [h].

Michael. Lyebeutantz, de facie Mosis cornuta (i).

h *Observ. Sacr. t. 3.*
i *In Thes. Theol. Philol.*

Item Bibliot. Rabbin. t. 4. c. 31. de Cornibus Moysi.

Christiani VValter, de duabus Tabulis Legis lapideis. Exod. 31. 18. (k).

k *In Thes. Phil. Theol.*

Item Bibliot. Rabbin. tom. 4. c. 32.

Andre-Dan Habichorst, de mulieribus, quæ vigilabant ad fores Tabernaculi. Exod. 38. V. 8.

In Tabernaculum percurrendus articulus peculiaris *de Tabernaculo, & Templo*, infra.

Georg. David Ziegra, de Oleo unctionis sacro, ad Exod. cap. 30. V. 22. (l).

l *Thes. Theol. Philos.*

Fortunat: Schacchi Myrothecium. Author iste, ex ordine Heremitarum S. Augustini, de omnibus unctionibus in Scriptura relatis eruditè differit; scilicet de Regum, Sacerdotum, Prophetarum, ac de rebus sanctis; pariter de lampadum oleo; & de oleo thymiamatis &c. ac plures argumento parergas quæstiones adjicit, quas eruditè agitat. Ejus opus, quod perrarum erat, post editionem Amstelodami apud Halmam in fol. 1701. evulgatum est.

Joan. Buxtorf. Exercitatio de Arca Fœderis.

Andreæ Senert. de rebus in Arca contentis.

Salomonis Deylingi de Arca Fœderis (a).

a *Observ. Sacr. t. 1.*

De Urim & Thummim spectandus *Spencerus* de Leg. Hebr. Ritualib. & *Philippus Ribbondeauld.* qui adversus illum scripsit, Genevæ editus 1635. in 12. & *Joannes Jacob. Ganterviller*, qui eadem de re scripsit.

Vide pariter *Buxtorfium, Andream Senert. Vitsium, Abdiam vid-Mar*, *Joannem Beaumbach. de Urim, & Thummim.*

De Sacerdotum vestibus vide *S. Hieronymum* de veste Sacerdotali ad Fabiolam (b).

Item *S. Hieronymum* de Ephod & Theraphim ad Marcellam (c).

b *t. 2. No Edit.*
c *Ibid.*

Didaci de Castillo de Ornatu, & vestibus Aaron.

Joan. Braunii de vestibus Sacerdotum Hebræorum 2. Vol. in 4. Amstelodami 1701. nova editio priore præstantior.

Vide pariter *Hieronymum Sopranis, Joannem Ligtfoot*, *Joannem Prideaux*, *Samuelem Lee*, *Benedictum Davidem Carpzovium* eadem de re, & quidquid ego in articulo de Sacerdotibus Hebræis scripsero.

Salom. Deyling. Quo ordine, & situ panes facierum coram Jehova collocati fuerint (d).

d *Observ. Sacr. t. 2.*

Bochart. in suis animadversionibus ad carmen de Saint Amam, inscriptum *Moyse servatus*, plura de libro Moysis memorat; scilicet de sede Regum Ægyptiorum ætate Mosis, de mora Israelitarum in Ægypto &c. (e).

e *Vide t. 2. Geogr. Sacr. pag. 1095. Edit. Leid. 1707.*

COMMENTARIA IN LEVITICUM.

ORigenes sexdecim homiliis, quæ extant, totum hunc librum, ultimo excepto capite, interpretatus est.

Hesichyus, vel Ysichius Patriarcha Jerosolymitanus septem libros in Leviticum scripsit, Parisiis editos Græcè 1581. & Basileæ 1527. in fol. & in Biblioth. PP. tom. 12. pag. 52.

Radulphus Flaviacensis in Levitic. lib. 20. (f) Monachus erat S. Benedicti ex Cœnobio Flaviacensi, alio nomine S. Germeri in Bellovacensi Diœcesi. Obiit circa an. 1157.

f *Bibliot. PP. t. 17.*

Joannes Lorinus, & Petrus Serranus in eumdem librum scripserunt.

Omitto S. Augustinum, Theodoretum, Gaimanum, Oleastrum, cæterosque, qui in totum Pentateuchum laborarunt.

TRACTATUS SEU PECULIARES DISSERTATIONES IN LEVITICUM.

DE puris, ac impuris Animalibus vide insigne Opus *Bocharti* de Animal. sacr.

De defectibus, qui animalia ab Altare arcebant, seu ne mactarentur impedimento erant, vide Moysem Ægyptium in Jad Chazakah, seu Imbonati (a).

Dissertatio de Lepra, *Calmeti* (b).

Jacob Alting. de Lepra (c).

Joan. le Clere, Differt. de Lepra (d).

Joan. Frischmuth de Hirco emissario (e).

De Festis Judæorum v. infra articulum de Religione, ac Festis Judæorum.

Salom. Deylingi de Authore Sacrificiorum (f). De antiquitate ignis sacri, & perpetui apud Hebræos *Levit.* 6. 13. & 9. 24. (g)

De ingressu Pontificis in Sancta Sanctorum die Expiationis. *Levit.* 16. t.2. (h).

De orbiculari Corona Arabum. *Levit.* 19. 27. (i).

Samuelis Bochart. de Veste lino, & Lanâ intertextâ (k).

Dissertatio in Moloc. *Calmet* [l].

Valent. Greissing. de Immolatione liberorum Moloch factâ (m).

Joan. Seldeni de Diis Syris c. 6. & Andreæ Beyer additiones. Cùm de Seldeno crebriùs occurret sermo, aliquam viri ideam exhibuisse conducit. Penitissimæ eruditionis sacrarium erat; antiquitates, ac Judaica jura maximè callebat; Orientalibus Linguis familiarissimè utebatur; ejusque opera de Græcis Antiquitatibus edita non minùs hoc in genere, quàm in Sacris Antiquitatibus eximiè instructum probant; incultus est tamen, obscurus, ac confusus: in Digressiones crebrò longissimè excurrit, nullumque ferè ordinem, ac methodum in suis Operibus servat.

Salom. Deyling. de hirco emissario (n).

a *Bibl. Rabb. t.*4.
b *Comment. in Levit.*
c *Orat.* 5. *nonæ eptad.*
d *Comment. Litt. Histor.*
e *Thes. Theol.*
a. *Vide & Spenc. de Leg. Hebr. rit. t.*3. *Diss.*8. *c.*1.
f *Observ. Sacr. t.*2.
g *Observ. Sacr. t.* 2.
h *Ibid.*
i *Ibid.*
k *Geogr. Sacr. t.*2.
l *Comment. in Lev.* 18. 21.
m *Thes. Th. Phil.*
n *Observ. Sacr. t.*5.

COMMENTARIA PECULIARIA IN NUMEROS.

ORigenes 18. Homilias in totum Numerorum librum exaravit. Huic cæteri adjici possunt Commentatores, qui in Pentateuchum scripsere.

Item Joannes Lorinus, Sixtinus Amama, de Muis &c.

DISSERTATIONES IN QUÆDAM NUMERORUM LOCA.

D. *Hieronymi* de XLII. Mansionibus ad Fabiolam (o).

Hermanni de Schildis de XLII. Mansionibus.

Georgii Rittershusii de jure asylorum, ad Num. 35.

Sal. Deyling. de dispositione castrorum Israelis in deserto (p).

Dissestatio in Beelphegor, & Chamos. *Calmet* (q).

Vide etiam *Seldenum* de Diis Syr. c. 5. & additiones Beyeri.

Joan. Henrici Haner de ritu Benedictionis Sacerdotalis. *Num.* 6. 23. (r)

Jac. Schmaltzii, de uxore Mosis Æthiopissa (s).

Caroli Imbonati de Coturnicibus, à quibus Israelitæ perierunt. *Num.* 11. 32. (t).

Mich. Bek de uva magna Chananæa, ad Num. 13. (u)

o *t.*2. *pag.*586. *nov. Edit.*
p *Observ. Sacr. c.*20. *t.*2.
q *Comment. in Num.*
r *In Thes. Th. Phil.*
s *Ibid.*
t *Bibl. Rabb. t.*4.
u *In Thes. Th.*

Christiani Cortoldt de virga Aaronis florida. *Num.* 17.

Salom. Deylingi de Balaam Vate (a).

Jo. Vuillemer de Stella ex Jacobo oriundâ.

Jo. Christoph. Vagenseil de uxore adulterii suspectâ.

Guillelmi Salder de aquis amaris.

Andrea Arolusi de iisdem.

Joan. Seldeni Uxor Hebraica.

Petri Cunæi de Repub. Hebræorum.

Georgii Mœbii de Serpente æneo.

Buxtorf. de eodem.

David Cous? at. de eodem.

Caroli Imbonati de Serpente æneo (b).

Balaami Historia à *Georgio Mœbio*.

Sal. Deylingi Serpentis ænei Historia (c).

Jul. Bartolocci de Balaam & Belphegor (d).

a *Obser. Sacr. t.*3.
b *Bibl. Rab. t.*4.
c *Observ. Sacr. t.*2.
d *Bibl. Rab. t.*1.

COMMENTARIA IN DEUTERONOMIUM.

PRæter Authores, qui in Pentatheucum conscripsere, videndus *Lorinus* in Deuteronomium.

Andr. Masius in Deuteron. c.18. & sequent.

Sixtinus Amama, Simeon de Muis, Paulus Fagius.

DISSERTATIONES IN DEUTERONOMIUM.

AUG. *de Quiros*, S. J. Commentar. in postremum Canticum Moysi.

Differt. de Divortio, Deut. 24. *Calmet* (e).

Jacobi Perizonii de Constitutione Divina super ducenda defuncti fratris Uxore.

Johan. Villelm. Helliger de vestimentis Israelitarum in Deserto, ad Deut. 8.

Cosmas Indopleustes p. 205. *Markius* Exercitat. Biblic. 14.

Deyling. Observ. Sacr. t. 2. c. 57.

Georgii Friderici Meinhart, de Propheta Mosi pari. *Deut.* 18.

Salom. Deyling. de eodem [f].

Dissertatio de Morte Moysi. *Calmet*. Comment. in Epist. ad Hebræos.

Marci Marini de fabulosa morte Mosis.

Joan. Ernesti Gerard de sepultura Mosis.

Vide Apocrypha V. T. Joan. Alb. Fabricii & Petirath Mosè editum operâ Gaulmini.

Jacobi Frischmuth de morte Mosis.

Joachim Ecsi de pugna Michaelis pro corpore Mosis.

Georg. Hornius Hist. Eccles. n. 74.

Bartolocci de inventione corporis Moysis (g).

e *Comment. in Deut.*
f *Observ. Sacr. t.*2.
g *Biblioth. Rabb. t.*3. *pag.* 928.

COMMENTARIA PECULIARIA IN JOSUE.

ORigenes 36. Homilias in Josue scripsit.

S. Augustinus, Beda, & Theodoretus quæstiones in hunc librum instituerunt.

Procopius brevi, sed utili Commentario illum interpretatus est.

Tostatus, Cajetanus, Cosmas Magalianus, Arias Montanus ipsum pariter interpretati sunt. At omnium prestantissimum opus Andræas Masiùs, linguarum peritissimus, vulgavit. Idem pariter totum hunc librum

ex

ex Hebræo vertit. Obiit 1573. Editioni Polyglottorum Antuerpiensium operam navavit.

Jacobus Bonfrerius S. J. in Josue elaboravit felici successu, in Geographiam præsertim, libro edito Locorum Hebraicorum ab Eusebio exarato, & à S. Hieronymo verso, cui elegantes Notas adjecit.

Cornelius à Lapide in Josue.

Nicolaus Serarius è S. J. Ramberville in Lotharingia oriundus, plura erudita opera in Scripturam, ac fusius præsertim Commentarium in Josue elucubravit. Hanc sibi methodum præscribit: quæstionibus in historiam propositis, fusius illas in utramque partem agitat, ac tandem resolvit. Hæ questiones, ut totidem Dissertatiunculæ, habendæ. Serarius occubuit an. 1607. Ejus Commentarium in Josue an. 1672. Moguntiæ in fol. editum fuit. Simonius ejus eruditionem, eximiamque ingenium commendat: at in suis quæstionibus nimiùm adfectitiæ scientiæ, parùmque criticæ intermiscuisse reprehendit.

Ex Rabbinis R. Salomon, David Kimchi, Levi Ben-Gersom, in Josue ac in Judices scripsere.

DISSERTATIONES IN JOSUE.

IN Geographiam terræ Sanctæ vide infra Authores, quos ad vocem *Geographia* retuli.

S. Hieronymus *de terra Promissionis, Ep. ad Dardanum; & Epitaphium Paulæ* ex codem; ejusque liber de locis Hebraicis.

Aug. Calmeti Dissertatio de mandato, quo Josue Solem tenuit.

Arbanelis de Miraculosâ statione Solis tempore Josue, *ex Vers. Jo. Buxtorf.*

Aug. Calmeti Dissertatio de lapidum pluvia in Chananæos; de Regione, in quam Chananæi à facie Josue confugerunt; ejusque quæsita in Geographiam terræ Sanctæ, ad caput Josue apposita.

Nicolai Serrarii, Josuani Sacerdotes. Primum inter opuscula Serrarii.

COMMENTARIA IN JUDICES.

ORigenes septem priora Judicum capita, usque post relatam de Madianitis à Gedeone victoriam, novem Homiliis explicavit. Quod alibi de ejus methodo retulimus, consultò hìc prætermimus.

S. Augustinus, Theodoretus, & Beda quæstiones in hujus libri historiam instituerunt.

Hugo à S. Victore breviores exaravit notas, inscriptas: *Annotationes elucidatoria in librum Judicum*. Historicum, & literalem, morali sensui immiscuit.

Tostatus, Cajetanus, Cosmas Magalianus, Cornelius à Lapide, Christophorus de la Vega, Serarius, Arias Montanus, Lucas Brugensis, in Judices, singuli pro sua methodo, conscripsere.

Tostatus, & Serarius Varias in Historiam quæstiones expendunt. Cæteri litteralem sensum exquirunt.

Ex Protestantibus, præter eos, qui in tota Biblia conscripsere, Amamam etiam Drusium, Petrum Martyrem, ac Clericum habemus.

Et ex Rabbinis Jarchum, Davidem Kimchi, Levi Ben-Gerson, in Bibliis Rabbinicis.

DISSERTATIONES IN LIBRUM JUDICUM.

NIcol. Abram S. J. Chronologia Judicum (a). Vide *Marsham* in idem. — a *Phar. V. T. l. 10.*

And. Daniel Habichorst, Altare Gedeonis, & Ephod Gedeonis (b). — b *Thes. Th. Phil. t. 1.*

Joan. Georg. Bindrimii de Altari Gedeonis. *Judic. 6. 23.* (c). — c *Ibid.*

Friderici Spanhemii de Voto Jephte.

Joannis Jacobi Sebudi de Voto Jephte.

Jul. Bartolocci de sacrificio filiæ Jephte. (d) — d *Biblio. Rabbin. t. 3.*

Ludov. Capella Diatribe de Voto Jephte.

Aug. Calmeti Dissertatio de eadem re, ad caput Judicum.

Dissertatio de Voto Jephte Authoris Protestantis, Amstelodami edita an. 1707. in 12. Gallicè.

Friderici Mayer de Vulpeculis Samsonis, ad Judic. 15.

Item Godefridi Martini de Vulpibus. (e) — e *Miscell. Lipsien. t. 4.*

Salom. Deyliagi de Vulpibus Samsonis. (f) — f *Obser. Sacr. t. 5.*

Alberti Vest de Idolo Michæ.

COMMENTARIA IN LIBRUM RUTH.

BEda, Tostatus, Cajetanus, Franciscus Feu-ardentius è S. Francisci familia, *Quinquarboreus, Serarius, Cornelius à Lapide, Gaspar Sanctius, Bonfrerius, Didacus Celada* in librum Ruth magni habentur.

Joannis Merceri in Ruth Interpretatio Syriaca cum scholiis. Parisiis 1562.

Carpzovius in Ruth Commentar.

Fridericus Spanhem. de Booz. (g) — g *Dub. Evang. dub. 3.*

COMMENTARIA IN LIBROS REGUM, AC PARALIPOMENON.

ORigenes fusiorem homiliam in exordium primi Regum dictavit.

Theodoretus, S. Gregorius Magnus, Angelomus, Procopius, Beda, S. Isidorus, S. Eucherius, Hugo, & Richardus à S. Victore, Tostatus, Cajetanus, Cornelius à Lapide, Serarius, Mendoza, Bonfrerius, Sanctius, & Clericus in Regum libros elaborarunt. His addendi qui tota Biblia sunt interpretati, & Author præsertim, qui S. Hieronymi methodum sequutus, quæstiones, seu Hebraicas Traditiones in Libros Regum, ac Paralipomenon scripsit. Aliquid de horum Authorum Operibus differendum, de quibus nullum hactenus sermonem fecimus.

Præter Commentarium ex operibus S. Gregorii deductum, studio S. Pateri ejus discipuli, de quo supra inter Authores, qui in universa Biblia scripsere; in Regum libros perpetuum Commentarium, S. Gregorii nomine inscriptum, in ejusdem operum Editionibus habemus. Sed dubium est inter Eruditos, an totum, sivè pars tantùm illius genuinum S. Doctoris opus habendum sit: vulgò

vulgò tamen ea obtinere sententia videtur, quæ Claudium Abbatem Classensem, ac discipulum S. Gregorii post nonnullas explicationes S. Pontificis ore exceptas, servatis, quantùm fieri poterat, non sensibus tantùm, sed eàdem etiam S. Gregorii elocutione, illud memoriæ prodidisse.

S. Gregorius quidem nonnullis post scriptum opus annis cuncta operis hujus Exemplaria, quæ in Classensi Cœnobio servabantur per otium emendanda, eòque perficienda, ut suo digna essent authore, ad se afferenda curavit. An propositum executioni mandaverit, ignoratur. Illud etiam constat, distracta jam longè latèque Exemplaria, ut omnia emendarentur, nequidquam adlaboratum fuisse. Vide Præfationem ad Commentarium hoc in nova S. Gregorii Editione. Cæterum opus Morale est.

Angelomus Monachus ex S. Benedicti familia, Cœnobii Luxoviensis, qui nono vivebat sæculo, quatuor Commentariorum libros in Regum libros concinnavit. SS. Patrum sententiis, mysticis, ac figuratis interpretationibus, juxta Rabani Mauri ejus Magistri methodum, constant. Hebraicas in Regum libros traditiones crebrò allegat. Author hic pietate, ac pro suo sæculo eruditione etiam florebat.

Quæstiones, seu Hebraica traditiones in Libros Regum, sub S. Hieronymi nomine circumferuntur: una tamen recentiorum Eruditorum sententia à tanto viro opus abjudicat. Angelomum, qui nono scribebat sæculo, eas interdum allegare jam adnotavimus. Rabanus Maurus ineuntis sæculi noni scriptor, de opere illo tradit: *Hebræi cujusdam modernis temporibus in scientia Legis florentis Capitula traditionem Hebræorum habentia* (a). Cæterùm Opus illud levioris quidem momenti traditiones recenset; sed opiniones, & sententias Judæorum nosse plurimùm semper conduxit. A Christiano Scriptore collectum P. Martianay deprehendit; facilè tamen ex Judæis ad Christianos transierat.

a *Raban. Præf. in Libb. Reg. Vide & in Libb. Paralipp.*

S. Ambrosius duas de Davide Apologias, & quatuor libros inscriptos *de interpellatione Job, & David* memoriæ mandavit. Annotationes Hugonis à S. Victore in Regum Libros breves sunt, & literales; at linguarum, & criticæ scientia ejus ætatis non erat.

Richardus à S. Victore Salomonis Templum descripsit, Regumque Juda ac Israelis annos conciliandi inivit rationem. Sed is erat chronologiæ tunc temporis status, ut satis absolutum opus ab Authore non expectaretur.

Opus inscriptum: *Concordia Librorum Regum, & Paralipomenon cum annotationibus, & variis indicibus*. Parisiis editum fuit an. 1591. quo chronologia Regum in Libris Regg. & Paralipp. in speciem discrepans, non ineptè conciliaretur. Authorem habet Clericum quemdam.

Serrarius in suo Commentario in Reges, ac Paralipomena, non eamdem methodum, quam in suo Commentario in Josue ac Judices, servavit. In Reges breve habet Commentarium, in quo pauculas quæstiones paucis expedit. Literalem sensum pandit, critico sale ferè insipidum. Amplioris Operis, quod acilè in eosdem Libros meditabatur, veluti rudimentum est; sed illud morte prævenius non absolvit.

Francisci de Mendoza Commentaria in libros Regum 3. Vol. in fol. Lugduni an. 1622. 1625. 1631. Ulissyppone in Lusitania oriundus, Romà redux, Lugduni an. 1626. ætatis suæ 54. occubuit. Ejus Commentarium in Reges fusius est, in quo plura ex SS. PP. variæ etiam quæstiones institutæ. In tribus Volum. in fol. quindecim dumtaxat priora capita primi Regum libri interpretatur. Si extremam huic operi admovisset manum, nihil hac de re, quoad sensum moralem saltem, ac quæstiones, quæ in Historiam excitantur, desiderandum fuisset.

Gaspar Sanchez, seu *Sanctius*, Hispanus, pietate, ac doctrinâ celebris, anno 1628. obiit; in plures Scripturæ libros laboravit, scilicet in Ruth, in quatuor Regum libros, in duos Paralip., in duos Esdræ, in Esther, Jobum, Ecclesiastem, Canticum Canticorum, in omnes Prophetas, Tobiam, Judith, Macchabæos, & in Acta. Eruditus est, sapiens, solidus, literæ inhærens, & omnium, quos noverim, Interpretum præstantissimus. Ejus Commentarium in Reges omnia ipsius opera superare facilè creditur.

Quoad Salomonis Regnum, & quoad omnia ad ipsum spectantia *Joannes Pineda* legendus, qui de rebus Salomonis scripsit, *in fol.* Opus hoc maximè elegantissimi Commentarii loco habetur.

Franciscus de Paz in Libb. Regum.

Claudius Rangolius Ordinis Minorum in Libros Regum 2. Vol. in fol. Parisiis 1621.

Ex Protestantibus Drusius, Amama, Petrus Martyr, Clericus, ac Strigelius laudantur.

Inter Rabbinos Kimchi, Jarchi, Levi-Ben-Gerson.

TRACTATUS, ET DISSERTATIONES IN LIBROS REGUM, ET PARALIPOMENA.

A*ugust. Calmet* Differt. in Numina Philistæorum (a)

Seldenus de Diis Syris c.2. 3.6.

Joannis Nicolai Hartsmidt de Areis Philistinorum. 1. Reg. 6. 5. (b).

Salom. Deylingi, Saul inter prophetas. 1. Reg. 10. 5. 10. (c).

Georgius Alb. Hamberger de Jurejurando Davidis. 1. Reg. 25. 22. *Si reliquero mingentem ad parietem* (d). Vide nostr. Comment. in 1. Reg. 25. 22. & Bochartum de Anim. Sac. lib. 2. c. 56.

Matthei Hosti Monomachia Davidis, & Goliath (e).

Seb. Schmid de fasciculo viventium. 1. Reg. 25. 29. (f).

Aug. Calmet Differt. de apparitione Samuelis Sauli (g).

Salom. Deylingi personati Samuelis historia illustrata (h).

Leonis Allatii de Engastrymitho Syntagma (i).

Gregorii Nysseni Epistola de ventriloqua,

a *Comment. in 1. Reg.*
b *Thes. Phil.*
c *Obser. Sac. t.3.*
d *In thes. philol.*
e *In Critic. sacr.*
f *In thes. philol.*
g *Comment. in 1. Reg.*
h *Tom. 2. observ. sacr. c. 18.*
i *In Magnis Crit.*

seu Pythonissa.

Eusthatii Antiocheni de Engastrymitho(*a*).

Mich. Rothardi Samuel redivivus, & Saul sui ipsius homicida (*b*).

Jo. Henrici Carpzovii & Henrici Opitii differt. de Cerethi, & Peleti. Vide & Scacchi myrothec. lib. 3. c. 15.

Samu. Bochar. de Absalom capillis (*c*).

Le Pelletier Rothomagensis in idem argumentum (*d*). Vide & nostrum Commentar. in 2. Reg. 14.

Aug. Calmet Differt. de Thes. à Davide Salomoni relictis.

Abarbanel de Peccato Davidis numerantis populum (*e*).

Joannis Ernesti Muller de Davide ante arcam Fœderis saltaote (*f*).

Theodori Horn de desiderio Davidis cùm petiit aquam è Bethleem (*g*).

S. Hieron. de judicio Salomonis (*h*).

Eiusdem de Salomone, & Achaz (*i*).

Sam. Coryli, de Regina Austri.

Aug. Calmet Differtatio de origine Templorum.

Josephus descriptio Templi Jerusalem [*k*].

Item per Ligtfootum (*l*).

Item per Ludovicum Capellium (*m*); & per Vvillalpandum (*n*), per Ariam Montanum (*o*), per Bedam, & Richardum de S. Victore.

Francisci Ribera de Templo l. 5. Lugd. & Antuerp.

Salom. Deylingi, de maris ænei figura, ad 3. Reg. 7. (*p*).

Gaspar Varrerius, de Ophira regione disputatio (*q*).

Huet de navigationibus Salomonis.

Lipenius, de Ophir.

Philippi Bona-Spei Abb. de damnatione Salomonis.

Bacchiarii Epist. de recipiendis lapsis, tom. 6. Biblioth. PP. Lugd. 1677. p. 1174.

Jo. Reudtorfii, de Salomonis æterna salute.

Nicolai Serrarii de pœnitentia Salomonis (*r*).

Aug. Calmet differtatio de salute Salomonis. V. Narving. Ludovicum Vivaldum, Franc. Feu-ardentium, Joan. Cousinum, Dalecampium, P. Alexandrum de eodem argumento.

Aegidii Strauch. de Roboami Regis Juda vita; ad 3. Reg. 12.

Salom. Deylingi, Dii montium, 3. Reg. 20. 23. (*s*).

Joan. Frischmuth de Eliæ Prophetæ nomine, & prosapia ad 3. Reg. 17. (*t*).

David Godefr. Schevertner Elias Cornarii convictor 3. Reg. 17. 16. (*u*).

S. Ambrosius de Nabuthe Jezraelita liber unus.

Friderici Strotmann, Achab appetens vineam Naboth ad 3. Reg. 21. (*x*).

Ambrosius de Elia, & jejunio (*y*).

Joan. Helv. Villemeri, de pallio Eliæ. 4. Reg. 1. 8. ibidem.

Seb. Kirchmayer, de flammante curru Eliæ. 4. Reg. 2. 1. ibidem.

And. Quenstedt, de petitione Naaman Syri. 4. Reg. 5. ibid.

Nicolai Serrarii, Naaman Syrus. Inter

a *Edit. Allatii*.
b *In magnis Crit.*
c *t. 2. geog. sac.*
d *Jour. de Trevoux* 1702. *Aout. art.* 3.
e *Ex Verf. Jo. Buxtorf.* 2. *Reg.*
f *In Thes. Theol. Philol.*
g 2. *Reg.* 23. 15. 16.
h *Ad Rufin.* t. 2.
i *Ad Vital.* t. 2.
k *Antiq. lib.* 8. c. 2. *de Bello* l. 6. c. 6. *seu* 2.
l *Oper. ipsius* t. 1.
m *In magnis Crit. & in Polyglot. Anglic.*
n *In iisdem Polyglot.*
o *In Polyglot. Antuerp.*
p *Obser. Sacr.* l. 1.
q *In Magn. Crit.*
r *Inter opusc. Serrar.*
s *Observ.* c. 12.
t *In Thes. Th. Philol.*
u *Ibid.*
x *Ibid.*
y *Oper.* t. 1. *nov. Edit.*

Opuscula Serrarii pag. 21.

Aug. Calmet, Differtatio de petitione facta Eliseo à Naaman in 4. Reg. Vide etiam de eodem argumento Tostat. Serrar. Dionysium Carthusianum, & nostrum Supplementum, ac Differtationem vel epistolam Bocharti (*a*).

Frider. Frieze, de ferro natante (*b*).

Aug. Calmet, Differtatio de fuso exercitu Sennacherib (*c*).

—— Differtatio de retrogradatione Solis in horologio Achaz.

Basnage, Historia Judæorum. Gallicè (*d*).

Sam. Bocharti ad 4. Reg. 16. 20. utrùm quis anno ætatis 20. liberos valeat procreare (*f*).

Aug. Calmet, Differtatio de Præfectis aulæ, & militiæ Regum Juda (*f*).

Nicolai Abram, de transmigratione Babylonis (*g*).

Aug. Calmet, Differt. de regione, quò decem Tribus translatæ sunt, & quam hodie usque incoluerint (*h*).

Julii Bartolocci, Differt. de decem Tribubus dispersis, & de fluvio Gozao (*i*).

Antonii de Angelis, de transmigratione filiorum Israel. Opus non impressum, Authoris Trinitarii, qui an. 1614. diem clausit.

Menasse-ben-Israel, spes Israel pag. 28. &c.

Vide Authores à Fabricio laudatos in Bibliographia antiquaria c. 1. p. 16. &c.

a *Geog. Sacr.* t. 2. *Edit. Leid.* 1707. *pag.* 892. & 899.
b *Thes. Phil.*
c *In Comment. in Isaiam.*
d t. 5. l. 7. c. 11. *Edit.* c *Paris.* 1710.
f *Geog. Sacr.* t. 2. *pag.* 920. *Edit. Leid.* 1707.
g *Comment. in Paralipp.*
h *Phars V. T.* l. 11.
i *Ubi supra.*
Biblioth. Rabbin. t. 1.

COMMENTARIA IN DUOS LIBROS ESDRÆ.

Beda, Cajetanus, Sanctius, Clericus.

Inter Rabbinos Salomon Jarchi, & Abenezra.

Et Authores, qui in universam Scripturam laborarunt.

DISSERTATIONES.

Aug. Calmet Differt. in tertium Librum Esdræ apocryphum.

—— In quartum Librum Esdræ apocryphum.

—— An Esdras SS. Libros restauraverit.

—— An characteres Hebræos abrogaverit, ut novos Chaldæos substitueret.

COMMENTARIA IN TOBIAM

S. Ambrosius Opus in Tobiam adornavit, ubi potissimùm in fœneratores invehitur.

Beda, Serrarius, Sanctius, Fabianus Justiniani Tobiam explicarunt.

Didacus Celada, qui an. 1657. vivebat, Commentaria Literalia, & moralia scripsit in Ruth, Judith, Susannam, Deboram, & Tobiam. Impressa sunt 6. Vol. in fol. Lugduni 1658.

Fridericus Nausea Episcopus Viennensis in Austria, qui obiit an. 1550. in Tobiam scripsit, quemadmodum etiam David Mandenus.

Claudius Badvel, Gallus, Calvinista, eloquentiæ Professor Nimasi, mortuus a. 1567. Latinam Versionem adornavit, ex Græco Edi-

Editionis Complutensis, Librorum V. T. qui à Protestantibus ioter Apocryphos rejiciuntur; iisque Commentarium criticum, & literale subjecit.

DISSERTATIONES.

A*ug. Calmet* Differt. io Dæmonem Asmodeum. *Tob.* 8. 3.

Vide etiam Fabricii Editionem Tobiæ, & cæterorum, quos appellat, Apocryphorum Librorum; Apocryphorum, inquam, quòd neque in Canone Hebræorum, neque Protestantium appareant (*a*).

Julius Bartolocci Tobiam verterat, atque versioni notas subjecit; ounquam tamen opus prodiit (*b*).

a *Vide etiam ejusdem Bibliot. Græc. t.* 2. *l.* 3. *c.* 9.
b *Vide Bibliot. Rabbin. t.* 3.

COMMENTARIA IN JUDITH.

RAbanus Maurus, Didac. Celada, Sanctius in hunc librum scripsere. Joseph la Cerda Episcopus Almeriensis Benedictinus, qui obiit 1645. Commentarium scripsit in Judith; quemadmodum, & Victorin. Strigelius, Jacob. Ziegler, Frider. Nausea, Badvel, & Grotius.

Jacobi Pamelii Commentarium vulgatum est ad calcem Commeotarii Rabani Mauri in Judith.

Veritas hostoriæ Judith per P. Montfaucon. Gallicè. Paris. in 12. 1690.

Joan. Christoph. Atropæi Meletema historic. quòd narratio de Juditha, & Holoferne non historia sit, sed Epopeia. Argentorati 1698. in 4.

Calmet. Præfatio in Judith.

Fabric. Bibliot. Græc. (*c*).

c *T.* 2. *l.* 3. *c.* 29.

DISSERTATIO.

N*icolai Abram* S. J. de Juditha (*d*).

d *Phar. V.T. l.* 13.

COMMENTARIA IN ESTHER.

RAbanus Maorus Archiepiscopus Moguntinus, Sanctius, Leander à Murcia, Cajetanus, Serrarius, Celada, Feu-ardentius in hunc Librum scripserunt.

Inter Protestantes Clericus, Amama, Drusius, Cuperus.

Ioter Rabbinos Abenezra, Salomon Jarchi.

TRACTATUS, SIVE DISSERTATIONES.

V*Illelmi Schickad* de Festo Purim.

Jul. Bartolocci de Purim Eocæniorum, Festo Mardochæi, & Estheræ (*e*).

e *Bibliot. t.* 1.

COMMENTARIA IN JOB.

ORigenes, seù vetus aliquis Scriptor, sub ejus nomine, tribus libris Commeotarium usque ad caput 3. 19. Jobi prosecutus est. Opus utile quidem, sed non sine defectibus.

Hesychius Patriarcha Jerosolymitanus in Job. Basil. 1527. fol.

Cateoa Job per *Petrum Comitolum*. Venet. 1587. io 4.

S. Joannes Chrysostomus Homilias aliquas in eumdem librum dedit.

Ambrosius de Interpellatione Job, & David. t.1.

Olympiodorus impressus in catena Græca in Job, à Patricio Junio edita Londio. 1637. in fol. In eo opere fragmenta complurium Veterum PP. inseruntur, quæ quidem utilissimum Librum efficiunt.

S. Gregorius Magnus 35. libros Moralium in Job scripsit.

Odo Abbas Cluniacensis, ejusdem argumenti, totidemque divisum libris opus adornavit (*a*).

Beda Venerabilis, seù potius Philippus Discipulus S. Hieronymi, de quo statim, Commentarium morale in eumdem librum vulgavit.

a *Bib. PP. t.* 17.

Philippus Sacerdos, impressus in Nov. Edit. S. Hieron. (*b*).

b *t.* 2. *pag.* 70. *append. cum Textu interlineari; & fusius t.* 5. *pag.* 678.

Bruno Astensis, vel *Signensis* in Job.

Aug. Cornelii Ord. Prædic. Catena in Job. Geoevæ 1636. in fol.

S. Thomas Aquinas Commentarium edidit in Job stylo, & methodo prorsùs scholasticâ, ubi nec divisiones, nec definitiones &c. desunt.

Petri Blæsensis Angli Compendium super Job. t.24. Biblioth. PP. 1153. & in novissima Edit. Petri Blæsensis, p. 408. &c.

Fran. Titelmanus in Job.

Gaspar Sanctius S. J. Opus probatissimum.

Joan. Ferus Franciscanus.

Franc. Feu-ardent. Franciscanus.

Hieron. Oserius Senior, in Job. Inter Opera Osorii nepotis Rom. 1592.

Steuchus Eugubinus, in Job.

Didaci de Zuniga, Comment. in Job.

Cypriani de la Huerga, Cisterciensis in Job. Complut. 1582.

Senant Paraphrasis in Job. Gallicè.

Joannes de Pineda Jesuita, Hispanus, diffusissimum quidem, sed probatissimum Commentarium, atque inter optima reputatum, elaboravit, in quo nihil præterit indiscussum, 2. Vol. io fol. Unum istud opus pro omnibus ejusdem generis haberi potest. Obiit Pineda 80. annis grandævus an. 1637. Aliis operibus claruit, de quibus suo loco.

Franc. Vavassorius S. J. Liber Job cum Poetica Metaphrasi, & expositione Literali *in fol. Amstelod.* 1709. Commentarium est literale, criticum, & cultissimæ Latinitatis. Obiit Author an. 1683.

Inter Protestantes *Philippus Codurcus Gallus*, qui an. 1650. florebat, atque Hebraicæ linguæ peritissimus habebatur, libros Job, Proverbiorum, Ecclesiastici, & Cantici Canticorum Gallicè vertit. Literale in Jobum commentarium ejus valdè probatur.

Joannes Mercerus Commentario literali, critico, & grammaticali in Job plurimùm laudatur.

Abrah. Scultetus vir doctus inter Protestantes, mortuus an. 1625. non sine successu in eadem palæstra se exercuit.

Jo. Coccejus Calvinista doctissimus, & profundissimæ literaturæ, quamquam plus nimio prolixior, obiit an. 1699.

Inter Rabbinos scripta manent Abenezræ, & Rab. Levi-ben-Gerson.

S*alom. Deyling.* contendit, Jobab alium esse à Job (*a*).

Joan. Ernest. Muller, de terra Job (*b*).

Matt. Muller, de Angelorum concilio. Job 2. 7. (*c*).

Deylinge in Job. 3. 5. *Qui maledicunt dies* (*d*).

Vide in idem argumentum Bocbartum (*e*). —— In illud Job 38. 36. *Quis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel qui dedit gallo intelligentiam?*

Jo. Reiskius de morbo Job difficillimo (*f*).

Vide & Jo. Pineda in eumdem morbum; sicut & Aug. Calmet (*g*).

Villel. Ernest. Tentzel de Phœnice ave Fellium.

Aug. Calmet Differt. in illud: *Sicut palma multiplicabo dies* [*h*]. Job. 29. 18.

a *Disput. Sacra. Disput.* 9. *t.* 1.
b *Thes. Theol. Phil.*
c *Ibid.*
d *Observ. t.* 3. *c.* 13.
e *T.* 2. *pag.* 903. *Nov. Edit. Leid. an.* 1707.
f *In Thes.*
g *In Comment. in Job.*
h *Comment. in Job.*

COMMENTARIA IN LIBRUM PSALMORUM.

COmmentariorum in Psalmos numerus in immensum penè excrevit; quare nos, non omnia quidem, sed partem tantummodò, atque communi æstimatione cæteris prælata afferemus. Cæterùm persuasum habemus, perfectissimam hujus libri explicationem, tamdiù arduam, ac penè impossibilem futuram, quamdiù neque de Authoribus Psalmorum constabit, neque de occasione, quâ dictati sunt, neque de singulorum principio, ac termino. Quamvis enim Psalmorum in nostris Bibliis distributio vetustissima sit, plurimum tamen ipsis Psalmis, atque primoribus illorum Compilatoribus recentiorem esse constat. Origenes (*i*), S. Hilarius (*k*), Kimchi ultrò conveniunt, non modico temporis spatio Psalmos omnes unico simul Textu continuatos fuisse, neque in partes, uti nostrâ ætate, discretos. Judæi etiam aliam, ac nos, divisionem in Psalmis observant. Quare certum Psalmorum sensum scrutari penè inaccessum est opus.

i *In. Ps.* 2. *in Nov Edit. Hexapl.*
k *Prol. in Ps. & in Ps.* 2.

Quoad Psalmorum Commentatores illud fateamur oportet, PP. Græcos in explicatione literæ Psalmorum meliori successu, quam Latinos laborasse; Latina enim Versio, quâ nos in Ecclesia utimur, ex Græco desumpta est; atque PP. Græcis Hexaplæ Origenis suppetebant, quæ non modico erant ad intelligentiam literæ adjumento. Ex quo tamen studium Græcæ, Hebraicæ, atque cæterarum Orientalium Linguarum obtinere cœpit, atque optimæ Editiones PP. Græcorum, & Latinorum vulgatæ sunt; exinde certè planior nobis ad eam rem, quàm Veteribus via; atque 200. tantùm annorum spatio plus in studio literalis, & grammaticalis sensûs profecimus, quàm ipsi plurium sæculorum industriâ, & labore.

Origenes quinque Homilias in Psalmum 36. dictavit: *Noli æmulari in malignantibus &c.* duas in Psal. 37. *Domine, ne in furore tuo &c.* totidemque in Ps. 38. *Dixi: custodiam vias meas.*

Eusebius Cæsariensis totum Psalterium perpetuo Commentario illustravit, ubi non spernenda plurima. Illud P. Montfaucon, paucis ante annis, Græcum, & Latinum vulgavit in fol. Paris. 1706. (*a*).

S. Athanasius simile edidit in Pss. Commentarium Græce, & Latinè ab eodem Montfaucon vulgatum (*b*). Quamquam non usque adeò vetus hujus operis Author exploratus est; nec sane magnæ est utilitatis liber.

a *In Nov. Collect. PP. Græc. t.* 1.
b *Ibid. t.* 2.

Commentarium Latinum in Pss. S. Basilii Magni nomine circumfertur, quòd sanè alterius Authoris, indignum alioqui tanto viro, est opus. Cento est enim ex variis Chrysostomi, & Theodoreti fragmentis consarcinatum. Genuinus S. Basilii fœtus est Homilia in Ps. primum, quæ veluti præfationem in totum Psalterium exhibet. Explicavit etiam Ps. 7. *Domine Deus meus in te speravi*; & 14. *Domine quis habitabit*, & 28. *Afferte Domino filii Dei*, & 29. *Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me*; & 32. *Exultate Justi in Domino*; & 33. *Benedicam Dominum*; & 37. *Domine, ne in furore tuo &c.* & 44. *Eructavit cor meum*; & 45. *Deus noster refugium*; & 48. *Audite hæc omnes gentes*; & 59. *Deus repulisti nos*; & 61. *Nonne Deo subjecta erit Anima mea*; & 114. *Dilexi quoniam exaudiet*; & 115. *Credidi propter quod locutus sum*. Quare in 55. Pss. scripsit.

S. Chrysostomus in Pss. 60. scripsit. Feruntur etiam sub ejus nomine Græca quædam Mss. in cæteros Psalmos; sed alterius sunt Authoris.

Theodoretus consueto stylo brevi, conciso, judicio, & eruditione pleno, in totum Psalterium scripsit.

P. Corderius Jesuita utilissimam PP. Græcorum catenam edidit in Pss. 3. Vol. in fol.

S. Hilarius Episcopus Pictaviensis scripsisse in totum Psalterium fertur (*c*); nihil tamen ex eo opere vulgatum est, quàm diffusa quidem in Psalmos Præfatio, & Commentaria in Pss. 1. 2. 9. 13. 14. 51. usque ad totum 69. & 91. 118. & reliquos usque ad finem Psalterii. In eo opere, post explicationem literæ, ad sensum moralem, & spiritualem excurrit; plurimum autem ex Origene profecit, juxta ac S. Hieronymus observavit in Libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. Vide etiam ejus Epistolas 62. & 65. in Nova Editione S. Hilarii.

c *Vide Præfat. in ejus Comment. in Pss. Nov. Edit.*

S. Ambrosius Archiepiscopus Mediolanensis 12. Pss. illustravit; scilicet 1. 35. usque ad totum 40. & 43. 45. 47. 61. 118. Sensum potiùs moralem, quàm literalem observat, & Origenis methodum in eo opere, quemadmodum & in aliis plerisque, sibi proponit.

S. Augustinus amplùm opus in Psalmos exaravit, ubi dogmaticæ, Moralis, & Spiritualis plurimùm, ut utilissimus sit liber iis, qui in lectione Psalmorum nihil aliud, quam ædificationem quærunt.

Commentarium in Psalmos S. Hieronymi nomine inscriptum, alterius est Veteris Authoris sæculi quarti. Non rarò Origenem, S. Hilarium, S. Hieronymum, atque S. Eucherium exscribit. Cur autem S. Hieronymo tribueretur in causa fuit, quòd Græcæ interdum, & Hebrææ voces, necnon cri-

criticæ aliquid in iis Textibus occurrant, quæ sanè apud Commentatores Latinos ejus ætatis rarissima sunt. Sed P. Martianay imperitum illum Hebraicæ linguæ, atque merum exscriptorem ostendit; vixisse autem credit in Ægypto, sivè in Palæstina, eodem planè sæculo quarto, quo S. Hieronymus florebat.

Idem P. Martianay aliam explicationem Psalmorum vulgavit, S. Hieronymo, nihilo tamen meliori fide, quàm prima, inscriptam. Vetustissimum est opus, & Authoris Græcâ linguâ non imperiti; continet autem tantummodò Pss. 1. 5. 7. 9. 78. 127. 128. 131. 141. (*a*)

a *Vide Nov. Edit. S. Hieron. t. 1. Appendic.*

S. Hieronymus in Epistola ad Principiam Ps. 44. explicavit (*b*). Expendit etiam ad criticæ regulas plura Psalmorum loca in Epistola ad Sunniam & Fetellam (*c*); quemadmodum, & in Epistula ad Marcellam voculas illas edisserit *Sela*, sivè *Diapsalma*. Tandem in Epistola ad Cyprianum Presbyterum Ps. 91. *Domine refugium factus est nobis*, exponit.

b *T. 2. Nov. Edit.*

c *T. 2. Nov. Edit.*

Rufini nomine Commentarium in 75. priores Psalmos circumfertur; cum tamen in eo fragmenta S. Augustini, & S. Gregorii Magni referantur, alterius esse à Rufino Authoris apertissimè constat.

Apollinaris Episcopus Laodiceæ sub Constantio Imperatore, quarti sæculi scriptor, Græcis Heroicis carminibus totum Psalterium tradidit, cujus opus impressum legitur in Bibliot. PP. (*d*).

d *T. 4. p. 2.*

Cassiodorus Commentarium in Psalmos, seu potiùs epitomen S. Augustini vulgavit, cui ejusdem Cassiodori Prolegomena in Psalterium accedunt.

Remigius Altissiodorensis Monachus S. Germani Pratensis sæculo nono, Commentarium Morale, longâ Præfatione instructum, elucubravit, in quo sane SS. Augustio, Hieronymi, Ambrosii, sicut & Cassiodori, cæterorumque PP. operibus profecit. Extat opus in Bibliotheca PP. (*e*).

e *T. 16. p. 3.*

Arnobius Junior facilè Author est Commentarii in Psalmos, quòd Trithemius alteri Arnobio Seniori tribuit, qui sanè Arnobius anno circiter 297. florebat; cùm junior non nisi labente quinto sæculo vixisse potuerit. Porrò in Psalmo 108. de erroribus Photini, & obortis de prædestinatione disputationibus agit; quo sanè argumento post S. Augustinum vixisse intelligimus. Ejus verò opus, plus nimio brevius, difficultates ferè præterit; totum est autem in sensu morali, & allegorico.

Aymo, sivè *Haimo* Episcopus Alberstadensis, noni sæculi Scriptor, Commentarium dedit in Psalmos, ejusdem cum cæteris ejus ætatis saporis; cùm de critica, ac de studio linguarum ne hilum quidem habeat, totumque ex Veteribus PP. derivatum acceperit.

Bruno Astensis, sivè *Signensis*, de quo supra, author proditur à Du Pin Commentarii nomine S. Brunonis Carthusianorum Institutoris inscripti. Attamen in Bibliotheca PP. (*f*) Commentarium legitur Brunonis Signensis alterum ab eo, quod inter Opera S. Brunonis Coloniæ 1611. vulgatum est.

f *T. 20. pag. 1443.*

Euthymius Zigabenus, qui ineunte sæculo 12. florebat, eximium Commentarium in Pss. adornavit ex optimis præcedentium Patrum fontibus, ut S. Chrysostomi, & Theodoreti, derivatum.

Beda Venerabilis, non Latinos tantùm sequutus est, sed & Græcorum hypotheses, & explicationes, in suo super Psalterium Commentario, sæpè adoptavit.

Bruno Herbipolensis, qui an. 1045. in vivis agebat, Commentarium scripsit in Pss. ex Cassiodoro deductum (*a*). *Virtbourg*

a *Extat in Bibliot. PP. t. 18. pag. 65.*

Odo Astensis Monachus Benedictinus, sæculi 12. scriptor, Commentarium dedit in Pss. Brunoni Astensi, sivè Signensi inscriptum (*b*).

b *Extat in Bibliot. PP. t. 20. pag. 816.*

S. Brunonis Carthusianorum patris nomine Commentarium in Psalterium vulgatum est, in capite Operum ipsius Coloniæ 1611. impressum. Vide supra *Bruno Astensis*.

S. Prosper Aquitanus, Discipulus S. Augustini, suo in Pss. Commentario operis S. Augustini veluti summam complexus est.

Hugo de S. Victore breves in loca quædam Psalmorum, suo captui difficiliora, notas scripsit.

S. Thomas in primos 50. Psalmos scholia, stylo satis scholastico, & jejuno adornavit.

S. Bonaventura Psalterium morali explicatione illustravit.

S. Gregorius Magnus, sivè juxta alios Gregorius VII. in septem Psalmos Pœnitentiales calamum exercuit.

Paria *Inn. III.* præstitit.

Urbanus IV. in Psalmum 50. scripsit.

Paschasius Radbertus in 44.

S. Bernardus in 90. *Qui habitat in adjutorio Altissimi*.

Michael Ayguanus, sivè Aignanus, vel Angrianus, sub *Incogniti* nomine vulgatus, scriptor sæculi 14. & 15. ineuntis, in Psalmos Commentarium adornavit. Ad supremum Ordinis Carmelitarum regimen evectus fuit an. 1381. atque diem clausit 1406. Ejus opus moralem potiùs, quàm literalem sensum complexum, suam meretur laudem; stylo tamen est duro, Scholasticorum more, quorum methodum imitatur.

Petrus Lombardus, sive Magister sententiarum, Commentarium scripsit in Psalmos, editum Nurimbergæ 1478. & Parisiis 1541. 1561.

Sanctis Pagnini catena argentea in Psalmos. fol. Parisiis 1520.

Richardi Pampolitani Aglo-Saxoni Eremitæ, enarratio in Psalterium fol. Colon. 1536.

Ludolphus Carthusianus, Franciscus Titelmannus, Cajetanus, Jacobus de Valentia, Augustinus Steuchus Eugubinus, aliique plures, de quibus jam diximus, in idem argumentum laborarunt.

Thomas Le blanc S. J. 6. Volumina in fol. in Psalmos edidit. Lugd. 1665.

Antonius Agellius ex Canonico Regulari S. Augustini Episcopus Acernensis in Regno Neapolitano, ineunte sæculo 17. eximium adornavit Commentarium in Pss. in Canticum Canticorum, Lamentationes Jeremiæ, & Habacuc.

Gilbertus Genebrardus, Benedictinus, Ordi-

nis

nis Duniacensis inter primores in Psalmos Scriptores meritò habendus. Nec linguarum scientia, nec fidei Catholicæ eximium studium viro deerat. Cum autem eâ ætate versaretur, quâ disputationes in Protestantes ardebant, non rarò arma contra illos tractavit, atque pro Ecclesia Dei decertans, Vulgatæ anthoritatem summâ contentione asseruit; obiit Archiepiscopus Aqui-Sextiensis in Provincia an. 1597. Primæ editiones ejus Commentarii cæteris, ab Authore secundis curis recensitis, concedunt.

Robertus Bellarminus ex Jesuita Cardinalis, scriptis controversiis clarus, Commentarium edidit in Psalmum, non criticum quidem admodum & eruditum, sed unctione, & pietate eximium. Obiit an. 1621. ætatem agens 79. annorum; ejusque opus sæpiùs quidem excusum, interdum tamen Typographorum incuriâ mendosissimè.

Simon de Mu s Aureliâ oriundus, Hebraicæ linguæ in Universitate Parisiensi Professor, Commentarii in Psalmos omnium, ad id usque, eximii author est. In eo verò Scriptor, primò Latinam ex Hebræo versionem, è regione Vulgatæ impressam, exhibet; succedit his Commentarium criticum grammaticale, & literale. Hebræo unicè adhæret, & Rabbinis, qui Psalterium explicarunt; raró Patres cæterosque Christianos Commentatores laudat; quemadmodum & Prolegomenis opus mancum est. Hi eximit Operis nævi. Obiit an. 1644.

Joannes Lorinus, doctus Jesuita, obiit A. 1634. ætatem agens 75. annorum; diffusum satis Commentarium in Psalmos, 3. Vol. in fol. impressum, dedit. Vim explicat Hebræarum vocum, ut eritiees peritissimum decet; atque plures in dogma, & disciplinam quæstiones agitat.

Cornelius Jansenius, primus Episcopus Gandavensis, qui obiit A. 1576. ætatem agens 70. annorum. Laudatissimum in Psalmos Commentarium adornavit.

Augustini Justiniani Annotationes sparsæ in Octaplum Psalter. Parisiis excusæ sunt, sicut & in Magnis Criticis. Non Commentarium quidem perpetuum exhibet, sed eruditas annotationes, ex Rabbinis plerumque in selecta Psalmorum loca derivatas. Linguarum scientiâ callebat plurimùm; obiit autem A. 1536. Ex Religioso S. Dominici ad Episcopatum Nebiensem in Corsica assumptus fuit.

Maldonati Opera in V. T. impressa sunt Parisiis 1643. unico volumine in fol.; ibique breve in Psalmos Commentarium legitur.

Joannes Baptista Folengi, Benedictinut, Mantuâ oriundus, obiit 1559. ætatem agens 60. annorum, Commentarii in Psalmos Romæ impressi 1585. author est; stylo exculto, erudito, & modesto. Auctor pietate erat insigni; ejusque Commentarium non aridum quidem, & grammaticale, neque Græcis, & Hebræis vocibus barbarum est; sed unctione plurimâ, morali & Ecclesiasticâ scientiâ refertum.

Ferrandus Telo orinndus, Commentarium in 4. Parisiis 1683. suis Prolegomenis instructum, vulgavit. Opus, alioquin elaboratissimum, nihil habet singulare. Obiit 1690.

Joannes Gagnans, in Psalmos. Paris. 1564. vir erat doctus, & in Theologia versatus.

Jacobus Benignus Bossuet, Episcopus Meldensis, breve opus, sed exactissimum, in Psalmos vulgavit, eximiâ Præfatione instructum. Præter Vulgatam Versionem, in altera Columna Versio S. Hieronymi, ex Hebræo adornata, excusa legitur. Obiit A. 1704. ætatem agens 70. annorum.

Ludovicus Elius Dupin, optima quæque Commentarii Cl. de Muis in suum in Psalmos Commentarium derivavit. Porrò duo hæc opera Dupini, & Bossuett, usui esse poterunt, & Tyronibus, & iis, quibus ampliores Libros ad excutiendas Textûs difficultates evolvendi, nec otii satis, neque patientiæ est.

Gesrus Lutberanus, amplum, & laudatissimum Commentarium in Psalmos adornavit. Illud autem brevius, & commodius reddere potuisset, nisi certam quamdam methodum affectasset scholasticam, arduam, & semper uniformem, juxta præscriptas sibi quorumdam locorum communium regulas.

Hammondus, *Ainsvorthe*, *Rivetus*, *Pricaus*, *Coccejus*, *Flamminius*, aliique plures in Psalmos Scriptores eximii feruntur. Consule Synopsim Criticorum, & Magnos Criticos Anglicanos.

Breve Commentarium Flamminii in Psalmos concinnum est, stylo culto, solido, & optimi saporis.

Inter Rabbinos extant opera Abenezræ, & R. Salomonis Jarchi &c.

TRACTATUS, ET DISSERTATIONES PECULIARES IN LIBRUM PSALMORUM.

DE Authore Pss. vide Præfatiunes Bossueti, Dupin, & P. Calmet.

S. Hieronymi in aliquot loca Ps. 126. (*a*).

De Poesi, Musicâ & Instrumentis musicis Hæbreorum vide infra in suo articulo.

De Titulis Pss. lege S. Gregorium Nyssenum (*b*).

Item in Ps. 6. ad hæc verba, de Octava.

In *Sela*, vide S. Hieron. de Diapsalmate (*c*).

Jul. Bartolocci, de Sela (*d*).

Jo. Pufchii de Sela philologicè enucleato (*e*).

Henrici Gotlieb Reime, de voce Selah (*f*).

Calmet, Dissertatio de Sela, & Lamnaseach. S. Gregorius Nyssenus super Titulos Pss. morales Enarrationes dedit.

a *To. 2. nov. Edit. pag. 711.*
b *To. 1.*
c *Epist. ad Marcell. t. 2. nov. Edit.*
d *Bibl. Rab. pag. 268.*
e *Thes. Th. Phil.*
f *Miscellan. Lips. t. 3.*

P. Calmet Dissertatio de Titulis Psalmorum.

—— De Psalmis Gradualibus.

Joan. Helvici Villemer de osculo filii. Ps. 2. 12.

Joan. Frischmuth, de Messia Dei Filio. Ps. 2. 2.

—— De Reverentia Filio Dei præstanda. Ps. 2. 12.

Jo. Leth, de Seol, seu Inferno. Ps. 15. 10.

Joan. Frischmuth, de Messia in sepulchro non relinquendo, Ps. 15. 10.

De

—— De Messiæ manuum & pedum perforatione.

P. Calmet, Dissertatio in idem argumentum. Ps. 21. 18.

—— De incantationibus serpentum, Ps. 52. 5.

Epistola eritica de eodem argumento inter Epistolas D. J. in 8. Amstelod. 1715. Gallicè.

Joan. Philippi Pfeiffer de Dæmonio meridiano, in Ps. 90. 5. 6.

Salom. Deylingi in Ps. 50. 9. *Asperges me hyssopo &c.* (*a*).

—— In Ps. 110. Christi Divinitatis Assertio (*b*).

—— In Ps. 95. 10. *Dominus regnavit à ligno* (*c*).

Jo. Car. Beyer de peste diurna, & nocturna (*d*).

Samu. Bochart. in hæc verba Ps. 109. 3. *Tecum principium &c.* (*e*).

Mich. Boecias, ornamentum Festi, seu in hæc verba Ps. 117. 27. *Constituite diem solemnem in condensis &c.*

P. Calmet, Dissert. in Pss. Graduales (*f*).

a *Obser. Sacr. t. 2. c. 19.*

b *Obser. Sac. t. 3. c. 14.*

c *Ibid. t. 2. c. 21.*

d *In Thes. Th. Phil.*

e *To. 2. nov. Edit. Oper. Leid.* 1707. *pag.* 904. & 907.

f *Ante Ps.* 119.

COMMENTARIA IN PROVERBIA.

COmmentariorum in Proverbia opus falsò S. Hieronymi nomine inscribitur; faciliùs Bedæ tribuendum est, cujus etiam nomine evulgatum legitur.

Salonius, filius S. Eucherii senioris, qui unà cum fratre suo Verano in Monasterio Lerinensi educatus, ambo deinde ad Episcopalem dignitatem evecti sunt; Veranus quidem ad Vinciensem cathedram; Salonius verò, incertum, an ad Viennensem vel aliam Gallicanam. Elucubratio moralis super Psalmos, Dialogo inter Salonium & Veranum expressa, Salonium habet authorem. Sæculo 5. florebat (*g*).

g *Extat Opus Biblioth. PP. to. 8. pag.* 401.

Beda, Rabanus Maurus, Honorius Theologali Augustodunensis, author sæculi 12., moralibus in Proverbia operibus laborarunt.

Inter Scriptores nostræ ætatis in hoc stadio decurrerunt Cajetanus, Arboreus, & Agellius. Theodori Peltani S. J., qui obiit 1584., prodiit opus: Paraphrasis & scholia in Proverbia Salomonis.

Cornelius Jansenius, Episcopus Yprensis eximium Commentarium in Libros Sapientales elucubravit. Obiit 1636.

Cornelius Gandavensis tantundem præstitit.

Rodulphus de Bayne, Anglus, Romanæ communionis, Linguæ Hebraicæ in Universitate Parisiensi Professor, mortuus 1560.; Latinam versionem Proverbiorum dedit, cui eruditum Commentarium subjectum est.

Joannes Lorinus, *Joannes Maldonatus*, *Cornelius à Lapide*, *Hieronymus Osorius* senior, *Ferdinandus Salazar* lucubrationes suas in idem argumentum dederunt.

Constantinus de la Fuente post edita variis scriptis ingenii sui preclara monumenta, inter quæ in Proverbia opus, tandem in hæresim prolapsus, sibi ipsi necem conscivit 1559.

Inter Protestantes recensentur Opera *Joannis Merceri*, *Geiers*, *Cartwright*, *Amama*, *Geggei*, quarum pleraque in Magnis Criticis, & in Synopsi Criticorum vulgata sunt.

Commentaria *Guillelmi Parisiensis* in Pss. Proverbia, & Ecclesiastem, à Sixto Senensi, & Cardinali Bellarmino laudata in Parisiensi Operum ipsius editione 2. Vol. in fol. 1674. desiderantur.

Inter Rabbinos *Levi-ben-Gerson*, & *Abenezra* in hunc censum referendi sunt.

DISSERTATIONES IN PROVERBIA.

VIde Præfat. *P. Calmet*.

Ejusdem Dissertatio, an Veteres Legislatores, & Philosophi ex Scripturæ fontibus Leges suas, & Morales scientias derivaverint.

COMMENTARIA IN ECCLESIASTEM.

S. Gregorius Thaumaturgus paraphrasim in Ecclesiastem adornavit, atque scriptum à Salomone opus, tamquam resipiscentiæ ipsius argumentum, autumavit.

S. Hieronymus in idem argumentum, nec ineptè quidem, laboravit.

S. Gregorius Nyssenus, & Homilias in eumdem librum sensum moralem, & spiritualem complexus est.

Commentarium *Olimpiodori* in Ecclesiastem, sicut & alia de eodem argumento *Salonii*, atque alia item *Honorii Augustodunensis* in Bibliotheca PP. excusa sunt.

Alcuinus, & *Hugo de S. Victore* paria præstiterunt.

S. Bonaventura, *Cajetanus*, *Titelmannus*, *Lorinus*, *Maldonatus*, *Rodulphus de Bayne*, Anglus, Regius Hebraicæ Linguæ Parisiis Professor, *Cornelius à Lapide*, *Gerardus Moringus*, *Constantinus de la Fuente*, *Joannes Arboreus*, *Victorinus Mansus*, Benedictinus, Abbas Cavensis, *Joannes Osorius* junior in eodem stadio decurrerunt.

Augustus de Thou paraphrasim in eumdem librum carmine adornavit.

Joannes Pineda S. J. eximium Commentarium in Ecclesiastem vulgavit, eximiis Prolegomenis instructum, ubi quæstiones omnes in idem opus resolvuntur.

Hujus Authoris opus non merum tantummodò Commentarium exhibet; post Textum enim Vulgatæ, versio, quam appellat, Veneta succedit, sicut & altera Roberti Shirvode; dein Variantes ex Hebræo, ex optimis Interpretibus derivatæ; Versio Paraphrasis Chaldaicæ per Cirvelum, & Zamoram, sicut & alterius Paraphrasis Chaldææ per Petrum Costam. His omnibus accedit Versio Syriaca, & Arabica, ac tandem Catena PP. Grecorum; Latinè omnia. Excipit totum opus amplissimum Authoris Commentarium, quod sanè omnium loco haberi commodè potest. Parisiis 1620. in fol. excusum est.

Inter Protestantes laudantur Opera *Merceri*, *Geieri*, *Cartwrigth*.

Stephanus Schmith Argentoratensis 1704. amplissimum volumen in Ecclesiastem vulgavit, Versione, Analysi, Paraphrasi, & Notis constans.

Ex

Ex Rabbinis scripserunt in Ecclesiast. *Salomon Jarchi*, *Abenezra*.

DISSERTATIONES.

Vide Prolegomena *Pineda*, & Præfationem *P. Calmet* in eumdem librum; & *S. Greg.* l. 4. Dialog. c. 4.

Salomonis Deyling. in Ecclef. 1. 7. de fluminum, fontiumque origine (*a*).

a Observ. t. 4. c. 15.

COMMENTARIA IN CANTICUM CANTICORUM.

S. Gregorius Nyssenus de Origene tradit, plurimùm illum in Canticum Canticorum laborasse; atque teste S. Hieronymo, qui Versionem ejusdem Operis Origeniani in Cantica adornavit, *cùm in cæteris libris omnes vicerit, in Cantico Canticorum ipse se vicit*.

Fusius etiam Commentarium Origenis in eumdem librum, præter alterum à S. Hieronymo versum, vulgatum est, quod Mss. quædam à Rufino versum; alia, à S. Hieronymo, cujus nomen etiam in excusis exemplaribus præfefert, tradunt.

Postremum hoc opus longâ præfatione præmissa, quatuor Homiliis constat. Primum nonnisi 2. Homilias complexum, usque ad cap. 2. 14. progreditur ad illa verba: *Vox enim tua dulcis &c.* Alterum duo tantùm priora capita usque ad illud 2. 15. *Capite nobis Vulpes parvulas &c.*, explicat. Illud ab Authore adhuc ineuntibus annis, alterum provectiori ætate adornatum est.

Philo Carpathius, quem S. Epiphanio coævum ferunt. Episcopum Carpathæ Insulæ ad Asiæ latera, è regione Cretæ, egisse, ejus gestorum Scriptor testatur. Porrò ejus nomine falsò inscribitur Commentarium, quod recentioris alicujus Græculi opus esse Dupinius ideò suspicatur, quòd plura è S. Gregorio Magno ad verbum derivata contineat.

S. Gregorius Nyssenus 15. Homiliis usque ad c. 6. 8. Commentarium prosequitur; cætera verò intacta reliquit.

S. Gregorius Magnus in eumdem Librum scripsit; quod enim ejus nomine vulgatum est Commentarium, eidem S. Doctori in ultima Operum ipsius Editione asseritur; sicut etiam invictè demonstratur, opus illud alterum plane esse à Commentario, quod S. Paterius, & Ven. Beda ferè ex sententiis ejusdem S. Doctoris adornarunt.

Beda Ven. septem libris Canticum Canticorum complexus est. Liber septimus totus ex pluribus S. Gregorii fragmentis è variis ejus Operibus contextus est.

Aponius, vir doctus, qui labente septimo sæculo, circa annum 670. vel 680. florebat, Commentarium scripsit in Cantica, seorsim impressum, & in Bibliotheca PP. t. 14. ubi etiam jungitur idem Commentarium in epitomen redactum à Luca Abbate Montis S. Cornelii juxta Leodium. Beda Aponium laudavit; Angelomus Monachus Luxoviensis plura in suum Commentarium in Cantica ex ipso derivavit. In editionibus ejusdem Operis 5. vel 6. loca notantur censurâ inurenda. In Abbatia Medii Monasterii nitidissimum, & vetustissimum Aponii Ms. servatur, in cujus calce hæc leguntur: *Utilis iste liber, si correctus foret, esset*.

Angelomus Monachus Luxoviensis, de quo jam diximus, Commentarium in Cantica dedit.

Honorius Augustodunensis, Scriptor sæculi duodecimi.

Ambrosius Ausbertus, sivè *Auspertus*, Benedictinus, sæculo octavo florebat.

S. Bernardus Abbas Clarevallensis, obiit an. 1153.

Rupertus Abbas, obiit an. 1135.

S. Thomas Aquinas.

Ægidius Romanus, sivè *Ægidius Columna*.

Bruno Astensis, vel Signensis.

Justus Episcopus Urgelitanus sexto sæculo.

Alcuinus, *Cassiodorus*, *Richardus de S. Victore*, aliique plures inter Veteres, in idem argumentum se se exercuerunt.

Gilbertus Hoyllandia, Abbas Ordinis Cisterciensis, opus S. Bernardi à cap. 3. ad finem usque prosecutus est.

Philippus Abbas Bonæ-Spei, Ordinis Præmonstratensis, S. Bernardo coævus, in Cantica scripsit.

Guillelmus Abbas S. Theodorici, dein Signensis Monachus, qui circa annum 1142. florebat, ex ipsis verbis S. Ambrosii Commentarium intexuit.

Thomæ Cisterc. & *Joan. Algrini* Abbatis de Villa Cardin. in Cantica, simul impressi, in fol. Paris. 1521.

Inter Recentiores, omissis iis, qui in universam Scripturam laborarunt, laudantur.

Robertus Olkot, sivè *Holkot* Ord. Prædic. Anglus, obiit 1349.

Franciscus Titelmannus.

Maldonatus, & *Martinus Delrio*, Jesuitæ.

Joannes de Jesu-Maria, Carmelita.

Michael Gislerius, Canonicus Regularis.

Ludovicus Sotomayor, Jesuita.

Hieronymus Osorius, Nepos.

Gaspar Sanctius.

Agellius, *Aretius Libertus Fromondus*, *Ludovicus de Leone*, *Bossuetus* Episcopus Meldensis.

Gilbert. Genebrardi Canticum Canticorum, versibus, & Commentariis illustratum, adversùs Trochaicam Theodori Bezæ Paraphrasim. Adjuncti sunt tres RR. Jarchi, Abenezra, & Anonymus cum versione. Paris. 1585.

Inter Protestantes *Mercerus*, *Durham Ainsvorto*, in eodem argumento, critico potius stylo, quàm morali claruerunt.

Inter RR. recensentur *Salomon Jarchi*, *Abenezra*, & *Kimchi*. Paraphrasis Chaldæa ejusdem libri, opus, ut creditur, Josephi cæci, diffusissima est.

DISSERTATIONES.

Vide Præfationem *Sanctii*, & *P. Calmet* in Cantica; sicut & Calmeti Dissertationem de connubiis Hebræorum. Vide etiam infra articulum de connubiis ejusdem gentis.

Deylingi in Cant. 3. 11. de Rege Salomone nuptiarum die coronato (*a*).

a Observ. l. 3. c. 16.

Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis opus scri-

scripsit, cui titulus: *Ferculum Salomonis* Cant. 3. 9., sed ejus libri argumentum nihil habet cum titulo; totum enim circa gratiam, prædestinationem, Sacramentum Corporis, & Sanguinis Jesu Christi, Visionem Dei &c. versatur (*a*).

Quædam de *Copher*, sivè *Cypro* (*b*), sicut & de *Dudaim*, nempè Mandragoris (*c*), *Bochartus* disseruit (*d*).

a *Vide Frodoar. l. 3. c. 15. & Hincmari Oper. t. 2.*
b *Cant. 1. 14. & 2. 1.*
c *Cant. 7. 13.*
d *Vide nov. Edit. ipsius t. 5.*

COMMENTARIA IN LIBRUM SAPIENTIÆ.

LOca quædam ejusdem libri *Beda Ven.* illustravit.

Rabanus Maurus in sua ad Ochagrum Archiepiscopum Moguntinum epistola, cogitasse se prodit in Librum Sapientiæ lucubrationes dare; quòd scilicet nemo, ait, ex Veteribus PP. in idem argumentum adhuc laboravit; atque opus Bellatoris Sacerdotis, quem octo Libros in Sapientiam scripsisse S. Hieronymus testatur, nostrâ ætate intercidit.

Commentarium in eumdem Librum S. Bonaventuræ tribuitur.

Inter Recentiores vulgati sunt *Robertus Holkot*, *Cornelius Jansenius* Episcopus Yprensis, *Joan. Lorinus*, *Maldonatus*, *Corn. à Lapide*, *Hieronymus Osorius*, *Lucas Brugensis*, *Petrus Nannius*, impressus Basileæ 1554. in 4.

Nicolaus Selneccer, impressus Lipsiæ 1568. in 8. cum Textu Græco, & Notis.

Christophorus à Castro, Lugduni 1613. in 4.

Laurentius à Ponte, impressus Parisiis 1613. & 1640. in fol.

Bossuetus Episcopus Meldensis, & de *Bellegard* in idem argumentum laborarunt. Adde his in universa Biblia Scriptores.

Inter Protestantes *Badvel*, *Grotius &c.* in Magnis Criticis impressi sunt.

DISSERTATIONES.

PRæfationes *Cornelii à Lapide*, & P. *Calmet*.

Calmet Dissertatio in Authorem Libri Sapientiæ; & altera de origine Idololatriæ (*e*).

Vide etiam *Fabricium* in Bibliotheca Græca t. 2. l. 3. c. 29. §. 3.

e *Ante Comment. in Sapi.*

COMMENTARIA IN ECCLESIASTICUM.

RAbani Mauri opus vetustissimum est omnium, quæ in hunc librum habeamus.

Robertus Holkot in septem prima capita scripsit.

Nicolaus de Gorram, *Cornelius Jansenius* Episcopus Gandavensis, *Corn. à Lapide*, *Alexander Alexandrinus* Ord. Minor. *Robertus* Carmelita, *Paulus de Palacio*, *Robertus Jozaus*, *Robertus Bosaus*, *Lucas Brugensis*, in eumdem librum omnes laborarunt.

Octavianus de Tufo S. J. Neapolitanus in 18. prima capita Commentarium dedit in fol. Lugduni 1628. & Coloniæ 1629.

Joan. de Pinna, Matritensis 4. tomos in Ecclesiasticum adornavit, quorum primus Lugduni prodiit 1630. in fol.

Oliverius Bonart, Yprensis, Antuerpiæ impressus in fol. 1634.

Salvator de Leone Commentarium in 15. priora capita vulgavit Antuerpiæ 1640. in fol.

Petrus de Gorse. Paris. 1654. in 8. *Alphonsus de Flore* in 24. capita ejusdem libri. Antuerpiæ 1661. in fol.

Gaspar Sanctius in 24. capita scripsit.

De Bellegarde in idem argumentum laboravit.

Inter Protestantes celebrantur *Joachimus Camerarius*, *Joan. Drusius*, *David Heschelius*, *David Chytraus*, *Osiander*, *Calovius*, *Conradus Pelicanus*, *Paulus Toussaint &c.*

Hugo Grotius in eumdem Librum laudatissimè scripsit.

Corn. à Lapide omnium ferè loco haberi potest.

Haeschelius Textum Græcum cum variantibus, adjectis brevissimis notulis literalibus, dedit.

Bossuetus breve quidem, sed eximium Commentarium vulgavit.

DISSERTATIONES.

VIde Præfationes *Corn. à Lapide*, & *Calmet*.

Jul. Bartolocci de Libro Ecclesiastici (*a*).

Joan. Drusii scholia in Proverbia Ben-Syra (*b*).

Corn. à Lapide, Alphabeta duo Ben-Syra, p. 80. 81. (*c*).

Christ. Cartwigt de Mellificio Hebraic. 5. 3. p. 3126. & seq.

Vide & *Joan. Alb. Fabricii* Bibliot. Græc. t. 2. l. 3. c. 29. §. 2.

Et *Serar.* ad S. Bonifacii Epistolam 1.

a *Bibliot. Rab. t. 1. p. 679.*
b *In Criticis Sacris.*
c *Præf. in Eccli.*

COMMENTARIA IN PROPHETAS, ATQUE IN ISAIAM POTISSIMUM.

ORigenes, consuetâ methodo, Isaiam illustravit, cujus tamen nonnisi 9. Homiliæ vulgatæ sunt, ultrà sextum, & septimum caput hujus Prophetę non excurrentes.

Inter Opera S. Clementis Alexandrini, *Collectiones Scripturarum Propheticarum* occurrunt, in quibus tamen non intrà Prophetas tantummodò se continet, sed indiscriminatim ex omnibus V. & N. T. Libris sententias colligit. An opus illius genuinum S. Clementis habendum sit ambigitur; nec desunt, qui deductum illud ex Tatiano veteri hæretico Valentiniano suspicentur (*a*).

S. Basilius Magnus utile, & moralissimum opus in 6. prima capita Isaiæ dedit.

Eusebius Cæsariensis totum Isaiam explicavit, cujus opus paucis ab hinc annis P. Montfaucon vulgavit [*b*]. S. Hieronymus plura ex eo in suum Commentarium in eumdem Prophetam derivavit; & uti nos in illo animadvertimus, plerumque cùm Eu-

d *Vide Nov. Edit. Oper. S. Clement. Alex. per Potter.*
e *In Nov. Collect. PP. & Scriptor. Græc. t. 2.*

sebius in alicujus loci interpretatione Præceptorem suum Judæum se consuluisse profitetur, S. Hieronymus etiam in eadem re Rabbinum suum adiisse narrat.

S. Cyrillus Alexandrinus suum in universam Isaiæ Prophetiam Commentarium 5. libris complexus est. Opus totum tomum secundum ejus operum occupans diffusum est nimiùm, literale verò parùm.

S. Chrysostomus in exordium Isaiæ 7. Homilias scripsit.

Apollinaris, Didymi, & *Pierii* opera nonnisi S. Hieronymo referente innotescunt.

S. Hieronymus 18. libris Isaiæ Commentarium adornavit. Porrò unum illum virum omnium felicissimè literalem Scripturæ sensum aperuisse tam certum est, quàm quid aliud. Nec minùs constat, ejus in Prophetas Commentaria inter cætera ipsius opera facilè primas obtinuisse. Scribenti præsto aderant Veterum Græcorum Commentaria, Origenis, Apollinaris, Didymi, Pierii, & Eusebii, quibus plurimùm profecit. Literali sensu finito, ad moralem, & allegoricum excurrit.

S. Augustinus (a) narrat se, hortante S. Ambrosio, sub ipsis conversionis suæ crepundiis, lectioni Isaiæ totum impendisse: sed eum Librum nimis arduum nactus, ad tempus aptius reservavit.

a *Confess. l.9. c.5.*

Procopius Gazensis in Isaiam scripsit.

Joachimus Abbas, Ord. Cisterciensis, Abbas, & Author Congregationis Floriacensis, qui undecimo labente sæculo plurimùm celebrabatur, scripsit Commentaria in Isaiam, Jeremiam, Apocalypsim, & Concordiam in V. & N. T. Nimis visionibus, atque somniis suis indulsisse reprehenditur, pluraque ex ipsius scriptis deprompta censurâ inusta sunt. Ejus Commentaria minimi æstimantur.

Commentaria in Isaiam S. Thomæ Aquinati tributa authorem potiùs habent Thomam Anglum de Jorzi, ejusdem sæculi, & Ordinis scriptorem.

Inter Recentiores occurrit *Adam Jasbont*, cujus opus prodiit Coloniæ 1608. in fol.

Leo à Castro Canonicus Vallisoletanus in Hispania, qui obiit an. 1589. in Isaiam, & Osee scripsit. Totus autem in sensum spiritualem, atque universam Prophetiam ad Jesum Christum applicandam intentus, literalem interim, & historicum sensum negligit.

Hugo Cardinalis, *Author sub nomine S. Thomæ*, & *Lyranus* historiæ magis serviunt.

Joan. Thosarrii Aquiloviciani in omnes Prophetas tàm minores, quàm majores Paraphrasis. Basil. 1558. in fol.

Franciscus Foreriut, vel *Foreiro* Ord. Prædic. Ulysippone in Lusitania oriundus, qui obiit an. 1580. amplissimum opus literale, criticum, & historicum, in Isaiam, & duodecim Prophetas minores adornavit. Linguis non imperitus, in Theologicis scientiis eminebat plurimum.

Hieronymus Oforius Senior, *Maldonatus*, *Hieronymus O'easter*.

Gaspar Sanctius, *Corn. à Lapide*, *Lucas Brugensis*, *Hector Pintus*, *F. Thadæus* Ord. S. Augustini, suis in Isaiam scriptis celebrantur.

Joannes Vitringa in Isaiam Prophetam t.1. in fol. Leovardiæ. Inter Protestantes, omissis Scriptoribus in universam Scripturam, eminent, *Calvinus*, *Oecolampadius*, *Musculus*, *Gatakerus*, *Calovius*, *Marloratus*, *Rivetus*, qui ferè omnes, vel integri in magnis Criticis inferuntur, vel in compendium in Synopsi Criticorum relati sunt.

In Bibliis Rabbinicis extant opera *David Kimchi*, *Salomonis Jarchi*, & *Abenezra*.

DISSERTATIONES.

Salomonis Deylingi de origine vaticiniorum in gente Hebræa (a).

a *Observat. Sacr. t. 1. Observ. 1. & 23.*

Vide Præfationes *Corn. à Lapide*, & P. *Calmet* in Prophetas simul omnes, & in Isaiam peculiariter.

Vide etiam duas priores Homilias *S. Basilii* in eumdem Prophetam, & Prolegomena *Dupinii* in V. T. & P. *Pezronii* in Prophetas.

Joan. Alberti Fabricii Bibliographia antiquar. c. 11. n.3.4.

Joan. Spencer. lib. 3. de Legib. Hebr. Ritual. l.3.c.2. §. 3.

Henrici Dodvvel. Epist.2. de studiis Theologicis.

Abarbanel, Prolegom. in Daniel.

Joan. Gerson. Libell. de probatione spirituum.

Henric. Vitsius, Miscellan. Theolog.

Petri Molinæi. Vates Libb.4. Leid.1640. 8.

David Knibbe, de Historia Prophetarum, lib.4. Belgicè.

Petri Petiti libb.3. de Sibilla &c.

Nicolaus Gurtler, systema Theologiæ Propheticæ. Amstelod.1702. in 4.

Caroli Bovilli, de visione Prophetica Domini exercituum sedentis super solium.

Deylingi in Is. 11. 10. qui stat in signum populorum (b).

b *Observ. Sac. t.2. c.23.*

Joan. Frischmuth, de Evangelio è Sione egressuro, ad Is.2. 1.

Christophori Loebmer in Isai. 7. 14.

Vide Dissertationem *Bossueti* Episcopi Meldensis in idem argumentum. Paris. 1704.; sicut etiam alteram *P. Calmet* (c).

c *Ante Comment. in Isai.*

P. Laudiani tract. de partu Virginis in 4. Mediolani 1639.

Samuelis Andreæ de Nativitate Emmanuelis (d).

d *In Thesauro Theologico.*

Frederici Spanhemii in Isai. 7. 14. (e).

e *In dubiis Evang. dub. 34.*

Samuelis Bohl, Commentar. Biblio-Rabinic. in Isai. 7.

Dissertatio *Rogerii* Archidiaconi Burgensis in idem caput in 8. Gallicè. Paris. 1713.

Francisci Vavassorii de forma Christi Dissertatio (f).

f *Oper. Vavassor. p. 317.*

Rigaltii de forma seu specie Christi.

Calmet Dissertatio in idem argumentum (g).

g *Ante Comment. in Isai.*

Andreæ Leucer de Prosographia Messiæ (h).

h *In Thes. Dissert.*

Boileau Decanus S. Ædis Parisiensis, Dissertationem adornavit, quâ humilem Christi staturam defendit: an typis prodierit, mihi ignotum.

Pauli Slevogth de morbis, & doloribus Messiæ. Isai. 53.

Jo. Andr. Danzi in eumdem Isaiæ locum.

Sa-

Salomonis Deylingi, in Isai. 8. 1. de Libro Magno, & stylo hominis (*a*).

a *Observ. Sacr. t. 1.*

—— In Isai. 9. 5. de clavi, quam Christus in humero (*b*).

b *Ibid.*

—— Vide & in Isai. 9. 6. (*c*).

c *T. 3. c. 17.*

Albert. Clingii in Isai. 53. 9. dabit impios pro sepultura.

De Qairos S. J. in Cantic. Ezechiæ. Isai. 38.

Differt. in Isai. 53. 8. : *de angastia, & judicio sablatas est*. Vide Collectionem Differt. Critic. impressam Parif. apud VVit in 4. 1715. Gallicè.

COMMENTARIA IN JEREMIAM, ET BARUC.

ORigenis 14. Homiliæ in Jeremiam in Editione Genebrardi impressæ sunt.

Ejusdem 20. Homilias Græco-Latinas Huetius vulgavit; quæ tamen omnes ultra Caput 20. 12. non excurrunt. Vigesima Homilia fragmentum est Homiliæ 39. inter eas, quas Origenes de hoc argumento scripserat; in versum 22. cap. 44. versatur.

S. Hieronymus in 32. priora capita Jeremiæ laboravit.

Theodoretus, Rabanus Maurus; Rupertus, & Joachimus Abbates, *S. Thomas*, sivè alius sub ejus nomine, *Hamo Alberstadensis* idem stadium decurrerunt.

Paschasius Radbertus, Hugo de S. Victore, & S. Bonaventura in Lamentationes Jeremiæ lucubrationes suas dederunt.

Inter Recentiores *Jona. Ferus* Franciscanus, *Christophorus à Castro* Jesuita, *Andreas Capella* Carthusianus, *Gaspar Sanctius, Corn. à Lapide, Joan. Maldonatus, Lucas Brugensis*, sicut & *Joannes Bugers Hagius* è Pomerania, in Jeremiam laborarunt; ne quid dicam de Interpretibus universæ Scripturæ.

In Lamentationes innotueruot *Maldonatus, & Martinus Delrio*, ambo S. J. *Hector Pintus* Ord. S. Hieron. *Antonius Agellius* Canonicus Regularis, & Episcopus Acerneosis, Joannes Quinquarboreus Regius Hebraicæ Linguæ Professor Parisiis 1585.

F. Joannis Luthberii Ord. Min. Moralia super Threnos Jerem. fol. 1492.

Augusti Thaaas Paraphrasis in Threnos Jerem.

R. R. *Salomon Jarchi*, & *David Kimchi*.

Inter Protestantes extant *Calvinus, Petrus Martyr, Coceius, Drusius, Gataketus, Strigelius*.

In Baruc potissimùm scripserunt *Theodoretus, Maldonatus, Christophorus de Castro, Petrus Mancorsus, Lelius Bisciola, Gislerius, Badvel, Castalio, Grotius*; ut Scriptores in omnes Prophetas omittam.

DISSERTATIONES.

JO. *Frischmuth*, de non speranda Arcæ fœderis restitutione (*d*). Vide Jerem. 3. 14.

d *Thes. Diss. The.*

Aug. Calmet Dissertatio, an Arca Fœderis in secundo Templo post captivitatem Babylonicam restituta fuerit (*e*).

e *Ante Comment. in Mach.*

Abrah. Calovii, de selenolatria, seu de adoratione Lunæ, ad Jerem. 7. 18. & 44. 17. Vide etiam nostrum Commentar. ad eumdem locum.

Nicol. Panettus, de Thopbet valle Hinnom, ad Jerem. 7. 31.

Jo. Frischmuth, de nomine Messiæ glorioso, ad Jere. 37. & 38.

Herman. Petraus, de misericordia Dei. Jerem. 31. 20.

Jo. *Frischmuth* de fœdere novo, ad Jerem. 31. 31.

Salom. Deylingi, in Isai. 42. & 43. & Ezech. 29. Vastatio Ægypti (*a*).

a *Obser. Sac. t. 3. c. 18.*

Jo. *Frischmuth*, de Regina Cæli, ad Jer. 44. 17.

Julii Bartolocci Dissertatio de Rechabitis (*b*). Vide etiam nostram Dissertationem de eodem argumento (*c*).

b *Bibl. Rab. t. 1. pag. 122.*

c *Ante Commen. in Jerem.*

Herman. Vitsius, Differt. de Rechabitis. Vide etiam eâ de re Bolduc, de Ecclesia ante Legem.

Salom. Deyl. in Jerem. 49. 38. explanatio (*d*).

d *Obser. sac. t. 1.*

In Baruc lege Præfationem nostram, & Jo. *Albertum Fabricium* (*e*); à quo Catena quædam Græca in Jerem. & Baruc laudatur, Lugduni impressa in fol. curâ *Michaelis Ghisleri*, cum notis ejusdem.

e *Biblio. Græc. l. 3. c. 29.*

Vide etiam *Huetium* Demostr. Evang. prop. 4.

COMMENTARIA IN EZECHIELEM.

ORigenes Homilias 14. in Ezechielem dictavit, Latinè tantùm in Editione Genebrardi excusas.

S. Hieronymus, libris 14. universam Ezechielis prophetiam complexus est.

S. Gregorius Papa duos Libros Commentariorim in eumdem Prophetam dedit.

Theodoretus, Richardus à S. Victore, atque PP. veteres nonnulli, quorum extant fragmenta in Catena Græca Mss. in Vaticano. Eâ Catenâ P. Prado, & Villalpandus, & Cornelius à Lapide in Ezechielem scribentes usi sunt.

Veteres Scriptores, uti *Apollinaris junior* Episcopus Laodicensis, *Polychronius* Episcopus Apamiensis, *Severus*, aliique nonnulli laudantur.

Inter Recentiores *Hieronymus à Prado, & Joannes Baptista Villalpandus* ambo è S. J. toto spatio 16. annorum, jussu & impensis Philippi II. explicandis 26. prioribus, & 3. postremis Ezechielis capitibus ad Templum spectantibus allaborarunt. Prodiit opus 3. Vol. in fol. Romæ 1596.

Hector Pintus, & Petrus Serranus Cordubensis, *Forerius, Gaspar Sanctius, Maldonatus*, & *Cornelius à Lapide* in eumdem Prophetam sese exercuerunt.

Lucas Brugensis notis, & variis lectionibus conjecturâ deductis eumdem Librum illustravit.

Inter Protestantes eminent *Franc. Junius*, qui obiit an. 1602. *Amandus Polanus*, Basileæ defunctus 1610. & *Joan. Drusius*. His addi possunt *Ligtfootus*, & *Ludovicus Capella*, sicut & *Campegius Vitringa*, qui Templi descriptionem prosequuti sunt.

In Bibliis Rabbinicis leguntur *Salomon Jarchi, & David Kimchi*.

DISSERTATIONES.

Vide Præfationes *Cornelii à Lapide*, *P. Calmet*, & aliorum in eundem Librum.

Joan. Clodii, de Magia sagittarum Nabuchodonosor, ad Ezech. 21. 26. Ibi etiam nostr. Comment. consulas.

Aug. Calmet, an decem Tribus è captivitate redierint, ad locum Ezech. 16. 55. & 27. 16. 17.

—— Differt. de Gog & Magog. Ezech. 38. &c.

—— Descriptio Templi, in Diction. v. *Templum*.

Salom. Deylingi in Ezech. 9. 14. Signa Tau (*a*).

—— De Statuis non bonis, in Ezech. 20. 25. (*b*).

—— In illud Ezech. 33. 25. 26. Qui in sanguine comeditis (*c*).

a *Obser. Sac. t. 1. & t. 2. c.* 49.
b *Ibid. t. 2. c.* 24.
c *Ibid. c.* 55.

COMMENTARIA IN DANIELEM.

S. *Hieronymus*, *Theodoretus*, *Joachimus Abbas*, *Arias Montanus*, *Benedictus Pererius*, *Faber Stapulensis*, *Gaspar Sanctius*, *Cornelius à Lapide*, *Joan. Maldonatus*, *Lucas Brugensis*, *Hector Pintus* Hieronymianus, in Danielem scripserunt.

Historiam Susannæ *Didacus Celada* illustravit.

Inter Protestantes celebrantur, *Franciscus Junius*, *Joan. Drusius*, *Amandus*, *Polanus*, *Geierus*, *Villet* Anglus (*d*).

d *In Synop. Crit.*

Inter Rabbinos, *Jacchides*, cum notis Constantini l' Empereur, *Saadias Gaon*, & *Abenezra*.

DISSERTATIONES IN DANIELEM.

Super septuaginta hebdomadas Danielis legesis PP. uti *S. Clementem Alexandrinum*, *Tertullianum*, *S. Hieronymum*, *S. Augustinum* (*e*).

e *In Epistolis* 197. 198. 199.

Jul. Bartolocci in Biblioth. Rabb. t. 2. p. 307. & 353.

Martinus Helvicus (*f*), *Josephus Medus*, *Abraham Calovius*, *Strausbius*, *de Rodon*, *Matthias Vasmuth*, *Eduardus Livelerus*, *Hugo Brougton*, *Joannes Rataldus*, *Joannes Vicbman*, aliique nonulli in Præfatione tomi 3. Synopsis Criticorum laudati. Quibus jungendi *P. Petavius*, & *Calvisius* in suis operibus Chronologicis; nec non *P. Harduinus* in sua Chronologia V. & N. T.

f *In Magnis Critic.*

Joannes Marshamus, Canon Chronologic. & Ægyptiacus.

Nicolaus Abramus Phari V. T. t. 14. p. 15.

Robertus Bayle in historia Ecclesiastica. Vide etiam nostram Differt. de eodem argumento (*g*).

g *Ante Comment. in Dan.*

Vide pariter *Joan. Frischmuth* in Thes. Theol. Philol.

Examen 70. hebdomadarum Daniel. in Collect. impressa Amstelod. 1707. 12. Gallice.

Joan. Georg. Bacheim, Differt. de metamorphos. Regis Nabuchodonosor.

Calmet, Differt. de eodem argumento (*h*).

h *Ante Comment. in Dan.*

Jac. de Clerica Differt. de epulo Balthasaris. Dan. 5.

Salom. Deyling. de 4. Regibus Persiæ, in Dan. 11. 2. (*a*).

a *Observ. t. 3. c. 19.*

De authoritate Historiæ Susannæ lege Epist. Orig. ad Julium Afric.

S. Hippolyt. de Historia Susannæ, t. 27. p. 9. Bibl. PP. & in 2. tomo operum Hippolyti, editorum à Joan. Alberto Fabricio, an. 1716. p. 273.

Joan. Rodulphi Vestenii Differt. de Susannæ Historia. Basileæ 1691. in 4.

S. Hieronymi, Præfatio Commentar. in Danielem.

Nicolas Abram. Darius Medus, l. 12. Phari V. T.

COMMENTARIA IN XII. MINORES PROPHETAS.

S. *Hieronymus*, *S. Cyrillus Alexandrinus*, *Ruffinus*, *Theodoretus*, *Theophylactus*, *Rupertus Abbas*, *Remigius* Altisiodorensis (nihil tamen ille in Osee).

Theodorus Mopsuestenus Ms. apud P. Anselmum Banduri.

Rabanus Maurus, *Christophorus à Castro*, *Franciscus Forerius* Dominicanus, qui obiit 1580. *Gaspar Sanctius*, *Franciscus Ribera*, *Corn. à Lapide*, omnes S. J. *Benedictus Arias Montanus* in minores Prophetas scripserunt; ne quid dicam de Commentatoribus universæ Scripturæ.

Joannis Tosarrii Aquilovicani, in omnes Prophetas, tam majores, quàm minores, & in Sapientiam Salomonis Paraphrases. Basileæ Oporin. 1558. in fol.

Joan. Mareki, in duodecim Prophetas minores, 5. Voll. in 4. Amstelod.

Joan. Chatardi, enarratio in Jonam.

Emmanuel Tremellius, in Osee.

P. Franc. de Reynoles, Ord. Minim. in Zachariam Quæst. literales, & morales. Paris. 1632. in fol.

Augustini de Quiros S. J. in Nahum, & Malachiam. Hispali in fol. 1622.

August. Thuani Paraphrases in Joel, Abdiam, Jonam, Abacuc. Cæsaroduni Turonum. 1592. in 8.

Joan. Bugenhagii, Pomerani, Jonas Propheta expositus. Vitteinberg. 1550.

Julianus Toletanus, in Nahum (*b*).

b *Bibliot. PP. t. 12. pag. 630.*

Hugo de S. Victore in Joelem, & Abdiam scripsit.

Hieronimus Osorius, senior, in Osee, & Zachariam.

Franciscus Feu-Ardentius in Jonam.

Quinquarboreus in Osee, & Amos.

Joan. Ferus, Franciscanus, qui obiit 1554. in Jonam.

Joan. Ekius in Aggæum.

Jansenius Yprensis in Abacuc, & Sophoniam (*c*).

c *Extaat ad calcem Comment. in Libros Sapientiales.*

Antonius Guevara in Abacuc.

Antonius Agellius, Episcopus Acernens. in Abacuc. Antuerp. 1597. in 8.

Hector Pintus, Ord. S. Hieron. in Nahum.

Calvinus, & *Tarnovius* in duodecim Minores.

Joan. Drusius in Michæam, Abacuc, Sophoniam, Zachariam (*d*).

d *Extat in Magnis Critic.*

Mercerus, & *Livelius* in 5. priores ex Minoribus.

Li-

Ligtfootus in 4. priora capita Osee.

Rivetus in Osee, *Pambelle* in Zachariam, *Joan. Leusden* in Jonam, Abdiam, & Sophoniam.

Andr. Myl. Comment. Grammatico-Critic. in Jonam (*a*).

a *In Thesaur. Th.*

Inter Rabbinos, *Salomon Jarchi*, & *David Kimchi*.

DISSERTATIONES.

JOh. *Steuber*, de conjugio Osee cum meretrice (*b*).

b *In Thes. Theo.*

Abr. Abr. f. Calovii de Arbelæ destructione, Dissertationes tres. Ose. 10. 14.

Joh. Helvic. Villemer, in Osee 11. 7. *Populus meus pendebit ad reditum meum &c.*

Martini Lipenii Jonæ navigatio. Jonæ 1. 57. (*c*).

c *Thes. Theo. Phil.*

Christ. Veidlingi de Kikaion, palmâ Christi, seu hederâ, Jon. 4. 6. (*d*). Vide etiam *Bochar. t.* 3. Nov. Edit. Lugd. Batav. p. 919. de Kikaion. Jon. 4. 6.

d *Ibid.*

Et *S. Aug.* Epist. 71. n. 5. & Ep. 75. n. 22. nov. Edit.

Aug. Calmet Dissertatio de cete, quod Jonam voravit. Vide etiam S. Aug. Epist. 102. quæst. 6. (*e*).

e *In Nov. Edit. pag.* 284. *&c.*

Aug. Calmet Differt. de idololatria Israelitarum in deserto. Amos 5. 26.

Joh. Frischmuth, de Gloria Templi secundi. Agg. 2. 7. (*f*).

f *Thes. Theo.*

Salom. Deylingi, de eodem argumento (*g*).

g *Obser. t.* 3. *c.* 20.

Mich. Bocci Rabbinorum Templum tertium fictum. Agg. 2. 7. ibid.

Joh. Hulsemannus, Vir. Germen. Zach. 6. 9. ibid.

Joan. Andr. Quensted, de eodem; ibid.

Joan. Frischmuth, de Messia Rege Sionis; ibid.

Gotlieb Eckstein de lacu, in quo non est aqua, Differt. duæ, ad Zach. 9. 2.

Salom. Deyling. in Zach. 14. 4. de Ascensione Christi e monte Olivarum (*h*).

h *Obser. t.* 3. *c.* 22.

Joan. Frischmuth, de trigiota argentis. Ad Zach. 11. 12. 13. Idem de Messia confixo. Zach. 12. 10.

Gebh. Sulemannus, de eodem.

Joan. Frischmuth, de Angelo fœderis. Malac. 3. 1.

Deylingi in Malach. 3. 10. (*i*).

i *Ibid. c.* 23.

Joan. Frischmuth, de Eliæ adventu. Mal. 4. 5. 6.

Deylingi, in Malach. 4. 2. Qui locus Christo asseritur (*k*).

k *Ibid. c.* 24.

COMMENTARIA IN DUOS LIBROS MACHABÆORUM.

R*Abanus Maurus*, ut ipse de se, opus Ludovico Pio Imperatori nuncupans, profitetur, historicum, & allegoricum horum Librorum sensum prosecutus est.

Nicolaus Serarius, *Strigelius*, *Albertus Gentilis*, in eosdem Libros se se exercuerunt.

Jacobus (*l*) *Stephanus*, Episcopus Oriolensis.

l *Josephus.*

Fullonius in Machabæos. Leodii 1665. in fol.

Johan. Petri Verhorst, Episc. Arbens. Suffraganei Trevirensis, Commentaria in Machabæorum Librum 1. Treviris 1700. in fol. Opus parvi momenti.

Inter Protestantes *Badvel*, *Grotius*, *Drusius* simili scriptionum genere vulgati sunt.

DISSERTATIONES.

A*Lberici Gentilis* ad 1. Mach. Disputatio.

Dissertationes de Monetis Hebræorum ad illud 1. Mach. 15. 6. *Permitto tibi facere percussurum proprii numismatis*.

Collectio Dissertationum Criticarum. Parisiis apud Petrum VVite 1715. in 4. Gallicè.

Morinus Exercitat. Samariticæ, in 4.

Item *Salomonis Deylingi*, de Re nummaria Veterum Hebræorum. Lipsiæ, apud Frider. Lanckesium 1715. (*a*)

a *Obser. t.* 3. *c.* 25.

Joh. Drusii Tractatus de Hasidæis. (*b*)

b *In Magn. Critic. t.* 6.

Calmet Dissertatio de cognatione Judæorum cum Spartiatis.

Huetii Demonstratio Evangel. proposit. 4. de eodem argumento.

Stephani Morini Differt. de eodem argumento, p. 87. inter Dissertationes 8. Dordraci editas an. 1700. in 8.

In tertium, & quartum Machabæorum vide nostram Differt. in primo tomo Machabæorum.

COMMENTARIA IN QUATUOR EVANGELIA, AC POTISSIMUM IN S. MATTHÆUM.

S. *Theophilus Antiochenus* allegoricum Commentarium in quatuor Evangelia scripsit, quo in opere non eumdem se degustasse saporem S. Hieronymus profitetur, quem in cæteris ejusdem Authoris lucubrationibus. Vivebat sub M. Aurelio, & Commodo, ejus filio.

In editione Latina operum Origenis per Genebrardum 35. tractatus ejusdem Authoris in S. Matthæum legimus, quibus à cap. 13. 36. usque ad finem ejusdem Evangelii, postremo tamen capite excepto, Commentarium continetur.

Idem opus G. L. ab eodem c. 13. 36. usque ad cap. 21. 33. in editione Huetiana vulgatum est.

P. Corderius Jesuita Catenam PP. Græc. in Matthæum vulgavit.

S. Hilarius, *S. Chrysostomus*, *S. Hieronymus*, *Beda*, *Rabanus Maurus*, *Theophylactus*, *Euthymius*, *Rupertus Abbas*, *Paschasius Radbertus*, Abbas Corbejensis nono sæculo, *Christianus Druthmarus*, Monachus ejusdem Abbatiæ eodem sæculo, in Evangelium S. Matthæi omnes laborarunt.

Author Operis imperfecti in Matthæum, alius planè est, quamvis alioquin vetustissimus, à S. Chrysostomo. Porrò ille 54. Homiliis usque ad totum cap. 25. Commentarium prosequitur.

S. Augustinus, præter quatuor libros de *Consensu Evangelistarum*, & duos de Sermone Domini in Monte, quibus capp. 5. 6. 7. S. Matthæi illustrat, scripsit etiam geminos Libros de Quæstionibus Evangelicis, sicut

&

& alterum de 27. QQ. in S. Matthæum.

S. Gregorius Nyssenus capp. 5. 6. S. Matthæi explicavit.

S. Chromatius, Episcopus Aquilejensis, quarto sæculo, in totum quidem opus S. Matthæi scripserat; de ejus tamen laboribus nonnisi explicatio beatitudinum, sivè quinti capitis superest.

Scripta *S. Hippolyti Martyris*, *Theodori Heracleensis*, *Apollinaris Laodicensis*, *Didymi Alexandrini*, *Victorini*, & *Fortunatiani*, nonnisi ex relatione S. Hieronymi nostrâ ætate innotescunt.

S. Thomas Catenam PP. in Matthæum adornavit.

S. Zacharias Chrysopolitanus, duodecimo sæculo, Concordiam quatuor Evangelistarum dedit.

Inter Recentiores laudatur à Bellarmino Commentarium *Guillelmi* Parisiensis; sed nulla ejusdem in Scriptura Commentaria inter Opera ejus occurrunt.

Extant opera *Richardi* de *Mediavilla*, & *Cajetani*.

Omnium tamen celebratissima sunt Commentaria *Tostati* in Matthæum 4. amplioribus tomis digesta.

Alphonsus Salmero, Jesuita clarissimus, 12. tomos in fol. in Evangelia vulgavit.

Sebastianus Barradius in Concordiam, & Historiam Evangelicam geminis amplissimis voluminibus in fol. disseruit.

Concordiam quatuor Evangeliorum amplo volumine in fol. *Cornelius Jansenius*, Episcopus Gandavensis, digessit.

Hi tamen omnes Scriptores Conciliatorum potiùs Evangelistarum, quàm Commentatorum loco habendi sunt; fusiùs enim Quæstiones agitant, quàm pro more Commentatorum. Salmero in applicandis Parabolis, Barradius in Morali sensu enucleando, Jansenius in Interpretationum soliditate eminent. Ita de singulis Corn. à Lapide censuit.

Sylveyra in Evangelia, & Apocalypsim. 7. Vol. Lugduni fol.

Joan. *Maldonatus* S. J. eximii operis in quatuor Evangelia author est. Omnium optima Editio Mussipontana, fol. 1596.

Matthia Búdembach, in Matthæum. Coloniæ, apud Joan. Quentel. 1560. in fol.

Didacus de Beza S. J. Historiam Evangelicam 3. vol. in fol. complexus est.

Cornelius à Lapide, *Jansenius Ypeensis*, & *Erasmus* in quatuor Evangelia lucubrationes suas dederunt.

Consulendi etiam, si lubeat, *Adam Contzen* Jesuita, *Lucas Brugensis*, *Aloysius Novarinus*, qui 4. volumina in fol. in N. T. scripsit, Lugduni impressa.

Faber Stapulensis, *Gagnaus*, *Henricus Holden*.

Hentenius, *Forerius*, *Joannes Lovaniensis*, *Joannes Ferus*, *Paulus de Palatio*, *Carolus Maria de Vesle* suis in Matthæum scriptis celebrantur.

In Magnis Criticis legendi sunt, *Erasmus*, *Laurentius Valla*, *Henricus Stephanus*. Nihil autem hìc addendum censeo de Interpp. in universam Scripturam.

Inter Protestantes vulgati sunt, *Lutherus*, *Calvinus*, *Beza*, *Pelicanus*, *Zuinglius*, *Zegerus*, *Drusius*, *Jacobus Revius*, *Castalio*, *Josephus Scaliger*, *Isaacus Casaubonus*, *Joannes Cameeo*, *Otho Gualtperius*, *Jacobus*; & *Ludovicus Capella*, *Joannes Priceus* (a). His addendi, quorum exiant in Synopsi Criticorum epitomes, *Scultetus*, *Piscator*, *Calovius*, *Hammondus*, *Schmidt*, *Mede*, *Ligtfootus*, *Valaus*, *Gatakerus*, aliique nonnulli. De Annotationibus Clerici in Hammondum, atque de Gallico ipsius Commentario in N. T. alibi diximus.

Aug. Marloratus Catenam 20. Scriptorum Protestantium in Evangelia adornavit.

Fridericus Spanhemius plura Evangeliorum loca luculento opere explicavit. Libri titulus: *Dubia Evangelica*. 2. Vol. in 4. Genev. 1658.

Daniel Heinsius vulgavit Exercitationes in N. T. & Aristarchum sacrum, ubi optima, nec pauca quidem, occurrunt.

Vincentii Regis S. J. Elucidationes Evangelicæ. Colon. fol. 1616.

Vide etiam Scriptores de rebus gestis J. C. veluti *Ludulphum Saxonem*, Carthusianum, pium, & eruditum.

His addendi *Ludovicus le Dieu*, *Joannes Dougtaus*, *Daniel Brenius*, *Rodulphus Gualterius*, *Daniel Toussaint*, *Joannes Cocceius*, *Lambertus*; ut omittam Authores Socinianos in Collectione fratrum Polonicorum occurrentes. Vide Fabric. Bibl. Græc. t. 2. l. 4. c. 5.

TRACTATUS, ET DISSERTATIONES IN QUATUOR EVANGELIA, ET POTISSIMUM IN S. MATTHÆUM.

L*Aurentii Ramiresii de Prado* Pentecontarchus, seù Observationes in varia loca N. T.

Alexandri Mori in Novum Fœdus Notæ.

Petri Possini S. J. Spicilegium Evangelicum. Tres isti Scriptores, seorsim jam impressi, à Fabricio simul editi sunt 1. Vol. in 8. 1712. Hamburgi, quòd scilicet rarissimi evasissent, quamquam alioqui dignissimi, ut evulgarentur.

Joan. Vorstii, de stylo Novi Testamenti (b).

Thomas Gataker, de stylo Novi Testamenti t. 1. Operum. Trajecti ad Rhen. fol. 1698.

Calmet, Dissert. in Evangelia apocrypha (c).

—— Dissert. sivè Præfat. in S. Matthæum. Vide etiam Interpp.

Hedibia, matrona Romana, super 12. dubia in Matthæum, & in alia Scripturæ loca S. Hieronymum consuluit, qui per Epistolam respondit (d); sicut & in Epist. ad Algasiam tantumdem præstat.

Aug. Calmet Dissert. de S. Joseph (e).

Item Dissert. de Magis (f).

Alph. de Mendoza, de Magorum Historia.

Frideric. Spanhem. in dubiis Evangel. (g).

Balt. Stolberg. de Magis. Thes. Theol.

Stephani Salazae, Hispani, Minoritæ, de adventu Magorum.

a *In Magnis Critic. t. 7.*

b *Apud Cren. fasc. 1.*

c *In S. Matth.*

d *T. 4. pag. 168. nov. Edit.*

e *In Collect. Dissert. ipsius.*

f *In S. Matth.*

g *Par. 2. dub. 18. &c.*

Dan. Roden de iisdem; ibidem.

Leichnerus, de tempore Magorum (a).

Joan. Frischmuth Harmonia ad Michææ 5. 1. & Matth. 2. 6.

Frideric. Spanhem. ad idem caput (b).

Joan. Ernesti Butner Disquisitiones in Historiam Jojadæ filii Zachariæ (c).

Augustini Varenii, de columba super caput Christi visa. Thes. Phil.

Frideric. Spanhem. Dub. Evangelic. parte 3. dub. 46. 47.

Salom. Deylingi, de Joannis-Baptistæ natalibus, educatione, &c. (d)

Balth. Holberg, de amictu, & victu Joannis-Baptistæ. Thes. Th.

Conradi Oldei, de domicilio, victu, & amictu Joannis (e).

Frid. Spanhem. de eodem (f).

De Regno Cœlorum, *Spanhem.* (g).

Johan. Adams Kœnig. de Ritu portandi calceos (h).

Vide Scriptores de calceo antiquo, uti *Benedictum Balduinum*, & *Bynæum* de calceis Hebræorum.

De sermone Domini in monte consule *D. Aug.* Vide, si lubet, & *Spanhem.* 1. part. Dub. Evang. dub. 78. &c.

Salom. Deylingi, de Christi tentationis Historiâ (i).

Valerii Greiffeng. Sal infatuatum. Matth. 5. 13.

Frideric. Spanhem. par. 3. Dub. Evang. dub. 91. &c.

Balthasar Holberg, de Angariis veterum. Matt. 5. 41.

—— De Battologia precum. In Matt. 6. 7.

Deylingi, de eodem argumento (k).

Johan. Phil. Pfeiffer, de voce *epiousios*: *Panem nostrum Quotidianum* &c. Matt. 7. (l)

Balthas. Holberg, de eodem (m).

Salom. Deyling. de duplici Publicanorum ordine, ad Matt. 9. 10. (n).

De sapientiâ à liberis justificatâ. Matt. 11. 19. (o)

Joan. Adams Kœnig. de Regina Austri. Matth. 12. 42. (p).

De peccato in Spiritum Sanctum consule *S. Hieron.* ad Marcellam (q).

Vide etiam Origenem, & Theognostum, laodatos à S. Athanasio, hoc argumentum, ex professo agitante (r). Vide tandem nostram Dissertationem in hanc rem (s), & Authores ibidem laudatos.

Joan. Buginhagius, Pomeranus, hæreticus, in Libro de hoc argumento.

Georg. Frid. Meinhard. Corban. Matth. 15, 5. Marc. 7. 2. (t)

Ludovici Capell. Corban (u).

Joh. Deutschman, de petrâ Ecclesiæ. Matth. 16. 18.

Joh. Phil. Pfeiffer, de Proverbio: *Facilius est camelum*, &c. Matth. 19. 9.

Joh. Sommerin, de eodem.

Nicolai Fabri, de peccato in Fratrem. Matt. 18.

Dan. Vinzern. de acclamatione votivâ Hosanna. Matth. 21. 9.

Augusti Titelii, de camelo per foramen acûs transeunte (x)

Nicol. Schluni, de numismate censûs, ad Matth. 22. 19. Marc. 12.

Marquardus Freberus, de eodem (a).

Salom. Deyling. in Matth. 23. 23. de oleorum decimatione (b).

Christ. Rostenscher, de sepolchris calce notatis. Matth. 23. 27.

Joh. Phil. Pfeiffer, & *Christ. Klem*, de signo filii hominis. Matt. 24. 30.

Gothofr. Preussius, in hæc verba: *Servum nequam dividet*. Matth. 24. 51.

De Energumenis & à Dæmone obsessis vide *Deylin.* (c), & nostram Differt. de eodem argumento (d).

De postremo Paschate agunt *Joannes Saubertus*, *Joan. Frischmuth* (e), *Paulus Burgensis* de Paschate, *Ludovicus de Leone*, *Toinardus* in Concordiâ, *Tillemmont*. *P. Calmet*, *Bessin*, *P. Maudit* in Harmoniâ, *Joan. Cloppenburg*, aliique benè multi, ut Interpp. omittamus.

Georg. Henrici Gotze, & *Joan. Nicol. Graberg*, de uncturâ Christi Bethanicâ. Matth. 26. 6. 7.

Georg. Schwartzen, de pretio, quo Salvator noster æstimatus est. Ad Matth. 27. 9. 10.

Salom. Deyling. de eodem argomento (f).

Georg. Jer. Hofmanni, de processûs Synedrii adversùs Christum, ad Judæorum leges exacti, Anomaliâ. Ad Matth. 27.

Jo. Buxtorf. Differt. de lotione manuum Judaicâ ante, & post cibum (g).

Joan. Adam Koenig. de ritu lavandi manus. Ad Matth. 15. 2.

Joan. Ernesti Mulleri, de spinis coronæ Christi (h).

Thomæ Bartolini, de Cruce; ubi de vino myrrhato, de coronâ spineâ, de sudore Christi sanguineo.

Georgi Mœbii, de Crucis sopplicio (i).

Sam. Reyheri, de Crucifixi Jesu titulis, & horâ Crucifixionis (k).

Joan. Frischmuth, de Eli, Eli &c. Matth. 27. 45. (l)

Godfrid. Thilo, & *Artlob*, de sepulchro Christi.

Joan. Andr. Schmidt, de tumulo Salvatoris. Helmstad, 1703.

Joan. Jac. Chiffletii, de linteis, & fasciis sepulchralibus. Antuerp. 1624.

De rebus, quæ in Passione Domini contigerunt, lege Binæum, fusiùs de hisce agentem. Lege etiam *Merilli*, & *Wursembachii* notas in Passion. Christi (m).

Item *Friderici Ern. Kettneri*, de horis Passionis Christi (n).

Guillelm. Klebitius, de Buccellâ intinctâ, quam comêdit Judas (o).

Joh. Vinkler., de Bis-mortuis (p).

Joan. David Schwerdtneri, de bis-mortuis (p).

Aug. Calmet, de resurrectione SS. PP. qui unà cum Jesu Christo è mortuis revocati sunt (r).

—— Dissertatio de tenebris in obitu J. C. ibidem.

Dissertatio de Epistolâ Pilati ad Tiberium de morte J. C.

a *Cren. fasc.* 10.
b *Dub. Evang. par.* 2. *dub.* 46. 47.
c *Cren. fasc.* 4.
d *t.* 3. *Observ. c.* 26.
e *Cren. fasc.* 5.
f *Dub. Evang. par.* 2. *dub.* 98.
g *Ibid. par.* 1. *dub.* 14. 15.
h *Thes. Th.*
i *Observ. Sacr. t.* 2. *c.* 27.
k *Observ. t.* 3. *c.* 27.
l *Thes. Th.*
m *Ibid.*
n *Observ. Sac. t.* 1.
o *Ibid.*
p *Ibid.*
q *t.* 4. *pag.* 164.
r *Epist.* 4. *ad Serapion. n.* 8. *&c.*
s *ante Comment. in Marc.*
t *In Thesaur.*
u *In Magnis Critic.*
x *Miscell. Lips. t.* 5.

a *In Critic. Magn.*
b *Observ. t.* 3. *c.* 25.
c *Obser. t.* 2. *c.* 28.
d *in Collect. Diss. t.* 1.
e *In Thes. Th.*
f *Obser. t.* 2.
g *Inter ejusdem Dissert. Philol. Theol.*
h *Thes. Th.*
i *Thes. Th.*
k *Ibid.*
l *Ibid.*
m *apud Cren. fasc.* 3.
n *Miscell. Lips. t.* 4.
o *Crit. Magn. Thes. Th.*
p *Phil. t.* 2. *pag.* 079.
q *Miscell. Lips. in* 8. *t.* 1.
r *In Dissert. seorsim impressis in* 4. *t.* 3.

CONCORDIÆ, ET HARMONIÆ QUATUOR EVANGELIORUM.

Eusebius, S. Epiphanius, & Theodoretus (a) Concordiæ cujusdam meminerunt, à Tatiano hæretico primorum sæculorum adornatæ. In eo opere unus ex quatuor Evangelistis textus compositus est, in quo tamen de industria ab hæretico omissæ sunt genealogiæ Salvatoris per Matthæum & S. Lucam; quippè qui Jesum Christum nunquam verè naturam humanam assumpsisse sentiret. Narrat Theodoretus, se ultra 200. exemplaria ejusdem Evangelii in Ecclesiis suæ Diœcesis deprehendisse; neque Orthodoxos ipsos ab illis abstinuisse, cùm brevissimo opere delectarentur. Ille tamen pernicioso opere suppresso, librum vulgarem quatuor Evangeliorum substituit.

a Euf. hist. Eccl. l. 4. c. 29. Epiph. hæres. 46. n. 1. Theodoret. hæret. fabul. l. 1. c. 20.

Victor Capuanus, scriptor sexti sæculi, nactus Harmoniam quatuor Evangeliorum, sive librum Evangelii ex quatuor in unicum textum continuatis, ratusque ipsissimum esse Tatiani opus, Latinè versum sub ejus nomine vulgavit. Opus illud nostrâ etiam ætate superest, ac in Bibliothecis PP. & in Orthodoxographis impressum est. Sed Genealogia J. C. ad cap. 5. ejusdem operis occurrens, alterius esse à Tatiano Authoris convincit. Sunt qui Ammonio Alexandrino, de quo statim, attribuant.

Ammonius Alexandrinus scripsit Harmoniam Evangelicam, quam Latinè ab Ottomarco Luscinio versam, impressam habemus Ausburgi 1523., iterumque ac sæpiùs recusam in Bibliothecis PP. Quamquam autem scriptum illud Tatiano à nonnullis tribuitur, cùm tamen Genealogias J. C. exhibeat, ideò alterius esse Authoris constat; incertum tamen, an Ammonii.

Theophilus Antiochenus simile opus in Evangelia composuit, juxta S. Hieronymi testimonium (b): *Theophylus, Antiochenæ Ecclesiæ septimus post Petrum Apostolum Episcopus, quatuor Evangelistarum in unum opus dicta compingens, ingenii sui nobis monumenta reliquit*. Nostrâ tamen ætate opus intercidit. Non desunt tamen, qui credant, Tatiani Harmoniam, pro Theophili Antiocheni opere S. Hieronymum imprudenter laudasse.

b Ad Algasiam Ep. 151.

Eusebius Cæsariensis opus dictavit de Evangelistarum Diaphoniâ. Hodie tamen ejus authoris soli extant *Canones* sive *Regulæ Evangelicæ*, in decem Columnas distributæ, ut uno oculorum intuitu statim loca illa dispiciantur, in quibus sive Evangelistæ inter se conveniunt, sive dissident. Canones isti in pluribus MSS. sicut & in variis Editionibus Græcis, atque Latinis occurrunt. Cùm tamen Capitum, quæ Eusebius notavit, varia sit à Capitibus nostrorum Bibliorum ratio, factum inde, ut Canones isti nullius fermè sint apud nos usûs.

Opus S. Augustini *de consensu Evangelistarum* genus quoddam est Harmoniæ quatuor Evangeliorum, sed fusioris atque discussæ; cum alioqui Tatiani opus ex ipsis Evangelistarum verbis unâ eâdemque narrationis serie contextum esset.

Juvencus Presbyter in suâ metaphrasi Poeticâ, Evangelii loca; & verba Evangelistarum conciliavit.

Guidus de Perpignano, *Ludolphus Saxo*, *Petrus Lombardus*, *Joannes Gerson*, *Petrus Comestor*, *Simon de Cassia*, *Joannes Hus*, aliique nonnulli, similes Harmonias concinnarunt; sed illæ omnes sæculi ruditatem, atque ingratum in hisce rebus saporem referunt.

Zacharia Episc. Chrysopolitani Concordiæ Evangelistarum. fol. Basileæ 1535.

Sebastianus Barradius Comment. in Concordiam Evangelicam vulgavit 4. vol. in fol.

Arnaldus, author fertur Concordiæ Evangelicæ, Parisiis impressæ 1653. in 8. Opus concisum est & laudatissimum.

Cornelius Jansenius, Episc. Gandavensis, Comment. in Concordiam Evangelicam dedit in fol. Lugduni 1571. & 1582. 1594.

P. Lamy, Oratorii, Harmoniam quatuor Evangeliorum typis mandavit in 12. 1689. Parisiis; cui deinde Commentarium cum Apparatu Geographico & Chronologico junxit in 4. 1699.

P. Paulus Pezron, Ordinis Cistereiensis, scripsit Historiam Evangelicam, Judæorum & Romanorum historiis illustratam. Parisiis 1696. in 12.

Joann. Ligtfooti Harmonia celebratur (a).

a Extat inter ejus opera.

Joan. Clericus similem Harmoniam Typis mandavit, Amstelodami 1699. fol. in qua integrum Textum Græcum cum Versione Latina & Paraphrasi à se adornata exhibet. Opus illud Latinè tantùm recusum est 1700. in 4. & Anglicè Londini 1700. in 4.

Toinardus plurium annorum spatio in Harmoniam Evangelicam laboravit; perfectoque jam opere, cùm adhuc sub typis esset, author intercidit: curâ tamen amicorum posthumum prodiit. In eo Græcus Textus Evangelistarum exhibetur, cui Latina epitome juncta. Hanc Harmoniam nos potissimùm secuti sumus in alterâ Harmoniâ impressâ ante nostrum Commentarium in Matth.

Le Roux, Parochus Andevillæus in Diœcesi Carnutensi, usui commodissimam Harmoniam vulgavit, in duos distinctos tomos distributam, Latinum alterum, alterum Gallicum. Textus Evangelistarum vario literarum colore distincti, alii rubro, alii nigro colore notati sont.

Joannis Alesii Concordia Evangel. Lichæ 1605. in 8.

Christophori Althoferi. Jenæ 1653. & 1658. in 4.

Meditationes in Historiam & Concordiam Evangelicam. Bruxel. 2. Vol. 1672. in 12. Gallicè.

Harmonia in Bibliothecâ Usserii reperta, & ex Anglico Germanicè reddita. Francofurt. 1672. in 8.

Joannis Avenarii Concord. Evang. Basileæ 1588. in 12.

P. Benjamini Beauport, Franciscani, Concordia Evangelica Gallicè.

Thomæ Beauxamis, Carmelitæ Commentar. in Concord. Evangel. Paris 1590. 2. Voll.

Cæsaris Becilli, Urbinatis, Connexio Evangeliorum, &c. Rom. 1623. & Parif. 5631. & 1651. in 12.

Joa-

Joan. Bireberodi Series Chronologica annorum J. C. Hafniæ 1679. in 4.

Joan. Bonrghefii Hiſtoria, & Harmonia Evangel. Montib. Hannoo. 1644. fol.

Antonii Brokevni Concord. Belgicè. Dordrac. 1690. in 8.

Henrici Buntingii. Magdebourg. 1589. fol.

Georg. Calixti Concordia Evangeliſtarum. Halberſtad. 1624. in 4.

Abrah. Calovii Harmonia. Germanicè. Vitteberg. 1680.

Joan. Calvini Harmonia ex Matthæo, Marco, & Luca. Genev. 1555. fol.

Thom. Cartvigth Harmonia Evangelica. Amſtelod. 1630. in 4.

Matthai à Caſtro Epitome Concordiæ Janſenianæ. Antuerp. 1593. in 8.

Martini Chemnitii Harmonia Evang. Francof. 1593. & alibi ſæpiùs.

Joannis Chriſtiani Speculum harmonicum præcipuarum Harmoniarum. Bernæ 1642. in 4.

Joan. Cluverii Harmonia Evangeliſtarum. Roſtoch. 1628.

Brunonis Cognati Carthuſiani Harmonia.

Alani Copi. Harmon. Lovan. 1572. Duac. 1603.

Simonis Corroyi Cæleſtin. Conſonantia Evangelica. Lugd. 1547. Antuerp. 1591.

Adriani Crommii S.J. Harmon. Lovan. 1633.

Jacobi Dornkrellii ab Eberhertz Harmonia. Germanicè. Luneborg. 1686. fol.

Thomæ Draxi Harmonia.

Ruperti Erythrophili Catena aurea in Harmoniam Evangel. Magdeburg. 1604. in 4. & Germanicè 1608. in 4.

Andreæ Fabri Syntagma Hiſtor. Evang. harmonicum. Germanicè. Ulm. 1652. in 4.

Henr. Gartvanthi Harmon. Evang. Anglicè. Lond. 1630. in 4.

Roberti Goulet. Harm. Evang. Pariſ. 1535. in 8.

Joan. de la Haye Hiſtoriæ Evangelicæ Diſpoſitio ipſis Evangeliſtarum verbis ordinata. Duaci 1607. in 4.

Protalii Henriet Harm. Gallicè. Pariſ. 1667. in 4.

Cornelii Janſen. Iprenſis Tetrateuchus. Lovan. 1639. in 4.

Petri de Irnrofque ſeries Evangelii. Stellæ Navarr. 1557. fol.

Eilhardi Lubini Harmonia Græco-Latino-Germanica. Roſtoch. 1616. in 4.

Joan. Henrici Maii Harmon. Gieſſæ 1707. in 4.

Gerardi Mercatoris Harmonia. Duisburgi. 1592. 1603. in 4.

Theobaldi Menrebii Harmon. Evang. Hanov. 1604. in 4.

Caroli Molinæi Collatio, & Unio Evangeliſt. Hannov. 1604. in 4.

Andreæ Oſiandri Harmonia. Græcè & Latinè, Libris 4. Baſil. 1573. fol.

Pauli de Palatio Harmon. Conſtantiæ 1605. in 4.

Joach. Perionii, Benedictini Harm. Pariſ. 1553. fol.

Vincentii Regii S. J. Dilucidàtio Concordiæ & Hiſtoriæ Evang. libb. 8. Colon. 1615. fol.

Joan. Atchardſon Harmonia exhibita ab Uſſerio, ad calcem Annal. V. T.

Joan. Roberti S. J. Sancta Evangelia hiſtoriarum, & temporum ſerie vinculata. Græcè & Latinè. Mogunt. 1615. fol.

Franc. de Roxas Commentaria in Concordiam Evangel. Madriti 1621. fol.

Dan. Sachſii Concord. Evangel. tribus Volum. Germanicè. Francofurti 1651. 1658. 1662. fol.

Caſp. Herman. Sandhagen. Harmon. Evang. Germanicè. Luneb. 1684. in 8.

Juſt. Georgii Schottelii Harm. Evangel. Brunſuic. Germanicè 1675. in 8.

Nicolai Selneceri Explicationes Harmoniæ Evang. Lipſ. 1604. in 8.

Gaſpar Serrano, Luſitani Compendium Concord. Evang. Janſen. Gandav. Colon. 1593. in 8.

Georgi Sigelii Hiſtoria Jeſu Chr. Norimb. 1585. fol.

Roberti Stephani Harmon. Evang. Paris. 1553. fol.

Salomon. Vantill. Harmonia Evangel. Dordrac. Belgicè 1687. in 4.

Joan. Maria Verrati, Carmelitæ, Concord. Evang. Venetiis 1571.

Abraham Couet de Vivier, Hiſtoria Evang. Hagæ Comit. 1705. in 4. Gallicè.

Ger. Joan. Voſſ. Harmoniæ Evang. Libb. 3. Amſtelod. 1656. in 4.

Philippi Ziegler Concordia Evangelica. Francofurti. Germanicè. an. 1620 fol.

Frequentiſſimos Concordiarum, ſive Harmoniarum Evangelii Scriptores recitat Fabricius in Bibliotheca Græca (*a*), & P. le Long, Oratorii, in Bibliotheca Sacra (*b*).

COMMENTARIA IN S. MARCUM.

S. *Theophilus Antiochenus*, de quo ſupra, in S. Marcum, & Matthæum Commentaria adornavit.

Catena Græcorum PP. in Marcum interp. P. Poſſino. Rom. 1673. fol.

Victor Presbyter Antiochenus, ineunte ſæculo quinto, vel labente quarto, ſimili ſcriptionum genere in Marcum claruit. Ejus opus è Græco Latinum à Peltano redditum, impreſſum eſt Ingolſtadii 1580. & Latinè in Bibl. PP. t. 4.

Vide etiam in quatuor Evangelia *Bedam*, *Theophylactum*, *Zachariam Chryſopolitanum*, *Euthymium*, alioſque plures.

Extat inter opera S. Chryſoſtomi (*c*) Commentarium in Marcum, quod tamen recentioris eſſe Authoris opus, vulgò conveniunt.

Simili fide ſub S. Hieronymi nomine Commentarium in Marcum vulgatum eſt (*d*); indignum planè tanto Doctore opus; alterum tamen illud à Commentario in quatuor Evangelia in eodem tomo impreſſo, atque nomine ejuſdem Patris inſcripto.

Fragmenta quædam in Marcum ſub Joannis Jeroſolymitani nomine circumferuntur.

Inter Recentiores vulgata ſunt opera utriuſque *Janſenii* Gandavenſis, & Iprenſis, *Maldonati*, *Contzen*, *Cornelii à Lapide*, *Barradii*, *Didaci Bezæ*, *Joannis Suarez* Epiſcopi Conimbricenſis, *Joannis Gerſonis*, An-

a *T. 3. l. 4. c. 5. pag. 215. &c.*

b *To. 2. pag. 312. uſque ad 325.*

c *Edit. latin. t. 2.*

d *In nov. Edit. 5. pag. 886.*

Angeli de Paz, *Luca Brugensis*, *Erasmi*, *Laurentii Valla*, *Stanislai Socolovii*, *Caroli Maria de Viel*, *Lamberti Danai*.

Joannes Hofmeister in Lucam, & Marcum 1562. fol.

Inter Protestantes extant *Grotius*, *Beza*, *Piscator*, *Cameron*, *Zegerus*, *Revius*, *Schmidt*, *Hammondus*, *Clericus*, *Ligtfootus*, *Chemnitius*, *Drusius* &c.

DISSERTATIONES IN S. MARCUM.

VIde Præfationem *Cornelii à Lapide* in S. Marcum, ubi de originali hujus Evangelistæ, quod Venetiis asservatum ferunt; in quam rem laudat Dissertationem Paganini Gaudentii Professoris Pisani.

Vide etiam *Spanhemium* de Historiæ Evangelicæ Scriptoribus, & in specie de Marco Evangelista (*a*). Consule etiam nostram Præfationem in Marcum, & Tillemontium.

Balt. Otto de Nardo pistica. Marc. 14. 3. (*b*).

Godefrid. Eckard. de eadem (*c*).

Nicolai Fabri de myrrhata potione (*d*).

Franc. Voerger Conciliatio Marci, & Joannis super horam, qua crucifixus Christus. Marc. 14. 25. Vide & Interpp. de eodem argumento, sicut Novum Testamentum Millii.

Item *Salom. Deyling.* de eodem argumento (*e*). Ejusdem de tempore ficuum, in Marc. 11. 13. (*f*).

a *In nov. Edit. Leid.* 1703. *t.* 2. *pag.* 265.
b *Thes. Th.*
c *Ibid.*
d *Critic. Magn.*
e *Obser. Sac. t.* 1.
f *Ibid. t.* 3. *c.* 29.

COMMENTARIA IN S. LUCAM.

BAlthassaris Corderii Catena Græcorum PP. in Lucam, & Joannem.

Origenes ejus Evangelii interpretationem 39. homiliis usque ad 20. caput prosequutus est.

Tertullianus l. 4. in Marcionem plurimùm in hoc Evangelium excurrit.

Theophilus Antiochenus Commentarium allegoricum in S. Lucam adornavit.

S. Ambrosius, *Titus Bostrensis*, *Theophylactus*, *Euthymius*, *Beda*, *S. Bonaventura*, Author quidam Commentariorum in quatuor Evangelia inter Opera S. Hieronymi, *Joannes Jerosolymitanus*, *Zacharias Chrysopolitanus* eodem scriptionum genere claruerunt.

S. Bernardus cap. 1. a ℣. 26. *Missus est Gabriel*, usque ad: *Ecce ancilla Domini*, exposuit. Cristiani Drutmari Monachi Corbejensis epitome in Luc.

S. Hieronymus Ep. ad Damasum (*g*) parabolam filii prodigi illustrat.

g *T.* 4. *pag.* 149. *nov. Edit.*

Inter Recentiores censentur: *Cajetanus*, *Didacus Stella*, ambo *Cornelii* Yprensis, & Gandavensis, *Angelus de Paz*, *Joan. Maldonatus*, *Franciscus Toletus* in 12. priora capita, *Joan. Serviat*, *Sebastianus Barradius*, *Socolovius*, *Coatzen*, *Cornelius à Lapide*, *Lucas Brugensis*, *Erasmus*; ut Scriptores in quatuor Evangelia prætercam.

Inter Protestantes, omnes fermè, qui in S. Matthæum, in Lucam pariter scripserunt; videndi autem sunt, sivè in Magnis Criticis, sivè in Synopsi. *Joh. Priceus* loca quædam duorum priorum capitum illustravit. *Franciscus Gomarius*, *Christophorus Pelargus*, *Joan. Buntius*, *Joan. Vinkelman*, *Franciscus Lambertus* in S. Lucam sese exercuerunt.

DISSERTATIONES IN S. LUCAM.

DE Authore, & Evangelio S. Lucæ lege Præfationes Interpretum, & Tillemontium (*a*).

Joh. Gotblob Stolzen, Vindiciæ Theophili Evangelici. Luc. 1. (*b*).

Joh. Butner inquisitio in historiam Joannis filii Zachariæ.

Vide Apocrypha N. T. per Fabricium in Zachariam, & Joan. Baptistam.

Francisci Baring. de Pugillari Zachariæ. Luc. 1. 63. (*c*).

Salom. Deylingi de censu ab Augusto indicto (*d*).

—— De Jesu sedente inter Doctores. Luc. 2. 46. (*e*).

—— De triplici, an duplici, an unicâ Mariâ (*f*).

Vide infra Authores de hoc argumento.

—— De Magistratibus Templi &c. ad Luc. 23. 4. & Act. 4. 1. & 5. 24. (*g*).

Gasparis Henr. Braun. de Tetrarchis, Luc. 3. (*h*).

Ægidii Strauchii, seu Henrici Alischeri de B. M. V. Natalibus (*i*).

Rationem conciliandi Genealogias J. C. SS. Matthæi & Lucæ, legas in Epistola Africani ad Aristidem apud Eusebium (*k*).

Maldonatum in cap. 3. Lucæ.

De Marca Dissert. de Stemmate Christi.

P. Mandit Dissert. de Genealogia J. C. Gallicè.

Bollandista in Propylæo Maji.

Tillemontius not. 1. in S. Joseph. & 1. & 2. in Sanctam Virginem.

Vide & nostram Dissert. de eodem argumento (*l*).

Spanhemius par. 1. Dub. Evang. dub. 19. &c.

Dissert. in Cainanum. Vide supra in Genesim.

Jul. Bartolocci Dissert. cur Christus adhuc puer ad diem festum Paschæ voluerit ascendere (*m*).

Joh. Muller, & *Joh. Frischmuth*, de Sabbatho Deutero-proto. Luc. 6. 1. (*n*).

Joseph. Scaliger, de Emendat. tempor. l. 6.

Casaub. Exercit. 14. in Baronium.

Ligtfoot. in Lucam.

Toinard. Harmon. Evang. G. L. fol. Paris.

Cloppenburg. Epist. ad Lud. Capell.

Lud. Capell. de Paschate, & Sabbatho Deutero-proto, in 12. Amstelodami.

Aug. Varenius, de sinu Abrahæ. Luc. 6. 22. (*o*)

Joan. Christ. Arst. de Lacrymis Christi (*p*).

De sudore Christi sanguineo, vide *Ludov. Vives* t. 2. p. 258. & seq. Integrum est officium cum Missa ab Authore compositum in honorem ejusdem mysterii; cui prolixam orationem Latinam adjecit.

Thomas Bartolinus de eodem argumento egit in Libro de Cruce.

Eximiam etiam in eam rem Thesim vulgavit D. Fagon Medicus, ubi differit, an sanguineus sudor ex imbecilliori, sivè potiùs

a *Hist. Eccl. sur S. Luc.*
b *Thes. Theo.*
c *Thes. Theol.*
d *Obser. Sac. t.* 1.
e *Ibid. t.* 3. *c.* 30.
f *Ibid. t.* 3. *c.* 31.
g *Ibid. c.* 32.
h *In Thes.*
i *Cren. fasc.* 4.
k *Hist. l.* 1. *c.* 2. *S. Aug. l.* 3. *c.* 3. *de Consensu*, & *lib.* 3. *Retract. c.* 7.
l *Ante Comment. in Luc.*
m *Bibl. Rab. t.* 3. *pag.* 132.
n *Thes. Th.*
o *Thes. Th.*
p *Ibid.*

tiùs

tiùs validâ corporis habitudine proveniat.

Tandem suâ de eodem argumento dissertatione nos in Collectione nostrarum Dissertationum egimus (*a*).

a *t.3.pag.612.*

Dissertatio de tribus Mariis. Vide Origen. in Matth. Hom. 35.

Jacobum Fabrum Stapulens. in tractatu de eodem argumento.

Item *Jodoci Clichtovei* epistol. Dedic. ad Franc. Molin. Paris. 1519.

Casaub. Exercit. 14.

Mauduit Analysis Evangeliorum t. 2.

Pezron Hist. Evang. t. 2.

Manconduit. Paris. 1685.

Tillemont. Hist. Eccl. t. 2.

Baillet Vitæ SS. 2. Julii.

Anquetin. Dissert. de 3. Mariis Paris. 1699. in 4. Gallicè. Vide nostram Dissert. de eodem argumento (*b*) & *Baltas. Sorio* de unica Magd.

b *Ante Comment. in Luc.*

COMMENTARIA IN S. JOANNEM.

c *In Bibl. PP.*

THeophilus Antiochenus, de quo jam (*c*). *Origenes*, in idem Evangelium, usque ad c. 16. 20. Porrò opus illud Græcè, & Latinè ex Versione Ambrosii Ferrarii, Huetius donavit (*d*).

d *Origen. t. 2.*

S. Joannes Chrysostomus in S. Joannem laboravit, quemadmodum & *S. Augustinus S. Cyrillus Alexandrinus* (*e*), *Theophylactus*, *Beda Ven.* & *Alcuinus*, qui septem libros in Joannem elucubravit. *Rupertus Abbas*, *Hugo de S. Victore*, *S. Thomas*, *S. Bonaventura*, *Richardus de Mediavilla*, *Zacharias Chrysopolitanus*.

e *Nota in Editione Latina libros 5. 6. 7. 8. non à S. Cyrillo, sed à Jodoco Clichtoveo adornatos fuisse. In Editione Græco-Latina Parisiensi 1638. decem Commentariorum in S. Joannem Libri vulgati sunt, cum fragmentis librì 7. & 8.*

Nonnus Panopolitanus, Græca Heroica carmina in S. Joannem, opere paraphrastico, scripsit. Inter varias ejusdem Patris Editiones eminet Parisiensis 1623. in 8. cum eximiis notis Patris Abrami Jesuitæ, qui editionem curavit. Porrò Abramus 71. Græcis carminibus supplevit historiam fœminæ adulteræ, quam Nonnus in Evangelio non legebat. D. Heinsius opus ejusdem Patris iterum recudit, cum amplissimo Commentario, inscripto: *Aristarchus Sacer*.

Christianus Druthmarus, Monachus Corbejensis breve Commentarium in idem Evangelium scripsit.

Inter Recentiores vulgata sunt operâ *Thomæ Cajetani*, *Joannis Feri*, *Cornelii Jansenii* Yprensis, *Joannis Maldonati*, *Benedicti Pererii*, *Francisci Toleti*, Cardinalis, *Joannis Servii*, *Titelmanni*, *Sebastiani Barradii*, *Cornelii à Lapide*, *Lucæ Brugensis*, *Francisci Ribera*, cujus opus posthumum & brevissimum est. *Erasmi*, *Laurentii Vallæ* &c.

Claudii Guillandi Bellocensis in Joan. Enarrat. Paris. 1548. fol.

Joannis Gregorii Baptista Funchalens. Monachi Benedict. in cap. 13. Joan. Conimbr. 1621. in fol.

Inter Protestantes noti sunt, *Martinus Bucerus*, *Volfangus Musculus*, *Bulinger*, *Oecolampadius*, *Pelargus*, *Gomarus*, *Melanchton*, *Chytræus*, *Camerarius*, *Zegerus*, *Renius*, *Brentius*, *Calvinus*, *Theodorus Beza*, *Grotius*, *Piscator*, *Ligtfoot*, *Capell. Hammond.* aliique.

Clericus in Commentario Gallico ante Exodum, Paraphrasim, & explicationem 18. priorum versuum primi capitis S. Joannis vulgavit.

Revius Drusius, *Henri. Stephanus*, *Scaliger*, *Casaubon*, *Gaultperus*, omnes in magnis Criticis.

DISSERTATIONES IN EVANGELIUM S. JOANNIS.

S*Al. Deyling.* t. 1. Obs. Sac. & S. *Schurtz Fleisch* & *Joan. Saubert.* de voce Logos.

Vide expositionem 18. priorum versuum primi capitis S. Joanois authore *Joan. Cleric.* & P. *Baltum* in Defens. SS. PP. qui Platonismi accusantur. Gallicè.

Salom. Deylingi in Joan. 1. 16. *Gratiam pro gratia*, t. 3. Observ. c. 33.

Joan. Frischmuth de Agno Dei. Thes. Theolog.

Deylingi de eodem t. 3. Observ. c. 35.

Matthæus Hostus de sex hydriarum capacitate.

Vide & *Claud. Lancelot.* ad calcem Bibl. Vitrè in fol. p. 88.

Joan. Kindler, de Nathanaele, ad Joan. 1. 46.

An Nathanael cum S. Bartholomæo confundendus sit, vide nostr. Comment. in Matth. 10. 2. & Authores ibi laudatos; *Rupertum*, *Tostatum*, *Jansenium*, *Cornelium à Lapide*, *Hammondum*.

Salom. Deyling. in Joan. 7. 38. *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ*, t. 2. Observ. Sacr.

Dav. Vendeler. & *Mich. Arnold.* Dissert. de Piscina probatica. Joan. 5. 2. Thes. Theol.

Salom. Deylingi de aceto Christo sitienti porrecto, t. 1. Observ. Sacr.

Item de jure gladii Judæis adempto, t. 2. c. 33. & 34. Observ. Sacr.

Cl. Sagittarii de lancea, qua perfossum est Christi Latus. Joan. 19. 34.

Joan. Christ. Ritter. de aqua ex Christi latere profluente.

Joan. Andr. Quensted, de vulneribus Christi.

De iis, quæ in passione Christi contigerunt, eximium tractatum *Bynæum* adornasse, supra notavimus.

De S. Joanne Evangelista legi possunt Interpretes ejus Evangelii, & Tillemont. Hist. Eccl.

De Obitu ipsius in utramque partem disseruit *Gregorius Trapezuntinus*, opusc. impress. Basil. 1543.

Jacobus Faber Stapul. Dissert. de una ex tribus Mariâ, fol. 82.

Florentinius Not. in Martyrol. vetus p. 123.

Tillemont. t. 1. art. 10. 11. in S. Joan. Evangelist. & Not. 15. 16. 17. 18.

Malvenda de Antichristo l. 9. c. 11. 12.

Fabric. Not. in vitam S. Joannis per Abdiam, inter Apocryph. N. T. pag. 581. &c.

Ambros. Catharinus.

Tandem nostram Dissert. de eodem argumento (*a*).

a *ante Comment. in Joan.*

COMMENTARIA IN ACTA APOSTOLORUM.

S. *Joannes Chrysostomus*, *Beda*, *Oecumenius* in eumdem librum scripserunt; quamquam Oecumenius nonnisi opus S. Chryso-

ftomi in compendium redegerit.

Aratus Diaconus fub Juftiniano Imperatore, circa annum 530. Poeticam Verfionem in Acta Apoftolorum adornavit.

Inter Recentiores extant, *Joan. Gagneus*, vel *Gagnai*, Doctor & Cancellarius Univerfitatis Parifienfis, circa an. 1545. qui in N. T. & potiffimùm in Acta, & Epiftolas S. Pauli fcholia dedit. Hæc quidem fcholia exhibiturum fe P. de la Haye in titulo fuæ *Biblia maxima* pollicetur; fed in toto illo morofo Opere nihil occurrit, quod fidem Authoris liberet (*a*).

a *Vide quæ de hac re fupra notavimus.*

Joan. Lorinus, *Alphonfus Salmero*, de quibus fupra egimus.

Fromondus, vel *Fræmondus*, aut *Fremondus*, *Lambertus Fromondus*, Profeffor in Univerfitate Lovanienfi, eximium Commentarium in Acta, pluries recufum, elucubravit. Obiit an. 1658.

Bartholomæus Petri, Profeffor Lovanienfis, dein Canonicus Duacæus, feliciffimo exitu in Acta laboravit. Obiit an. 1630. ætatis 85. annorum.

Hofmeifter in 12. priora capita Actuum Apoftolorum.

Gafpar Sanctius, *Benedictus Pererius*, *Cornelius à Lapide* in eodem feriptionum genere plurimùm laudantur. *Erafmo*, *Laurentio Valla*, *Lucæ Brugenfi* fua quoque laus eft, quemadmodum & *Joan. Fero*, *Aloyfio Novarino*, *Pifao*, *Nicolao Dubois*, *Joanni de Sylveira*.

Inter Proteftantes prodierunt (*b*), *Bullingerus*, *Drufius*, *Cafanbonus*, *Gaaltperus*, *Balduinus*, *Valans*, *Joan. Dubois*, *Pricaus*, *Henricus Stephanus*.

b *Extant in Magnis Critic.*

Hammondus cum Notis Clerici, *Zegerus*, *Camerarius*, *Pifcator &c.* Vide Synopfim Crit.

Ligtfootus, Comment. Hiftor. in Acta. Et horæ Hebraicæ in Acta ejufdem Authoris.

Cartvigt. Mellificium Hebraicum.

Joan. Pearfon Annales Paulini, & Lectiones in Acta Apoftolorum. Lond. 1618. in 4.

Ludov. de Dieu in Acta. & *Frider. Mentzer* Germanus, defunctus an. 1627.

Georgius Calixtus, & de *Veil*.

DISSERTATIONES IN ACTA.

Vide Præfationes Interpretum, & Annales Paulinos Pearfonii, ficut & vitam S. Pauli per Tillemontium, cum Notis ejufdem.

Ludovici Cappelli Hiftoria Apoftolica (*c*).

c *In Magnis Critic. t. 8.*

Melch. Flavii de Regno Dei, de quo Chriftus locutus per dies 40. Act. 1. 13.

Joan. Anton. Vanderlinden Exercitatio, de *vino pleni*. Act. 2. 13. (*d*)

d *Ibid.*

Nicolai Serrarii de S. Paulo, & Judâ Proditore (*e*).

e *Inter ejus Opufc.*

Andr. Auften. de genere mortis Judæ. Thef. Th.

Julii Bartolocci de Juda proditore, patriâ, opificio, matre. Bibliot. Rab. t. 3. p. 24.

Differtatio *Gronovii* de morte Judæ proditoris.

Aug. Calmet Differt. de Electione per fortes (*f*).

Ante Comm. in Acta.

Joan. Valteri, & *Georg. Edm. Voigt* de itinere Sabbati. Vide etiam Relandum Palæft. illuftr. t. 1. pag. 497.

Deylingi Obferv. t. 2. c. 35. de Synagoga Libertinorum. Act. 6. 9.

Godfrid. Thilo, de linguis ignitis (*a*).

a *Thef. Th.*

Caroli Bovilli, de vifione Chrifti fedentis à dextris Dei per B. Stephanum.

Volf. Dav. Schoepfius, de flagellatione Apoftolorum (*b*).

b *Ibid.*

Frider. Spanhem., de converfionis Paulinæ Epochâ, & de nomine Pauli (*c*).

c *Oper. t. 2.*

Joan. Georg. Schwabius, de Moloch, & Remphan.

Deyling. de tabernaculo Moloch (*d*). Vide in idem argumentum *Spencerum* de Legibus Hebr. (*e*). Vide & noftram Differtationem de religione Ifraelitarum in deferto (*f*), & confule Authores ibi laudatos. Aliam quoque dedimus Differtationem in Moloch ante Comment. in Leviticum.

d *Obferv. Sac. t. 2. c. 36.*

e *L. 3. Differt. 1. c. 3. fect. 1.*

f *ante Comm. in Minor. Prophetas.*

Seldenus de Diis Syris, Syntagm. 2. c. 14. cum additionibus Beyeri.

Aug. Calmet Differt. de Baptismo nomine Jefu Chrifti (*g*).

g *Ante Comm. in Acta.*

Joan. Georg. Dorfchaus, de fanguine & fuffocato. Vide etiam P. *Alexandrum* Differt. 10. in N. T. ficut etiam geminas Epiftolas in Decretum in Actis Apoftol. 15. 23. 29. ac potiffimùm de inhibitione adhibendi in cibum fanguinis, & fuffocati, feorfim 1. vol. in 12. impreffas Amftelod. 1707. Gallicè.

Salom. Deyling. de fornicatione vetitâ (*h*). Act. 15. 20.

h *Obfer. t. 2. c. 39.*

—— In Acta 13. 16. & 16. 14. &c. *Qui timentes Deum* (*i*)?

i *Ibid. c. 40.*

Aug. Calmet Differt. de Simone Mago (*k*).

k *In Collect. Diff. t. 3.*

—— De infcriptione Aræ Athenienfis: *Ignoto Deo* (*l*).

l *Ante Comm. in Acta.*

Tob. Eckard., Athenæ fuperftitiofæ. Act. 17. 22. (*m*)

m *Thef. Theo.*

Georg. Frideric. Meinhard. Pauli Nazaræatus. Act. 18. 18. ibid.

Salom. Deyling. de curiofitate Ephefiorum; quid fit (*n*)?

n *Obferv. t. 3. c. 38.*

Chrift. Sibarii, de curiofitate Ephefiorum. Act. 19. 19. ibid.

Idem de Afiarchis. Ibid.

Chriftiani Schoetgenii, de Afiarchis. Act. 19. 30. Quòd Magiftratus fuerint Civiles (*o*).

o *Mifcell. Lipf. t. 5.*

Joan. Nicol. Schalm., de Diana Ephefia. Ibid.

Chrifti Andr. Siberii de voce Diipetes, Jovis proles. Act. 19. 35.

Deylingus, de tumultu excitato à Demetrio (*p*).

p *Obferv. t. 3. c. 39.*

Ejufdem de Civitate Romana D. Pauli, (*q*) ad Act. 22. 25.

q *Ibid. c. 40.*

COMMENTARIA IN EPISTOLAS OMNES S. PAULI.

Hilarius, Diaconus Ecclefiæ Romanæ, quarti fæculi fcriptor, Commentarium in omnes Epiftolas Paulinas, plerumque fub nomine S. Ambrofii laudatum, adornavit (*r*). In eo Libro quædam funt, quæ caftigatiorem defideraffent Authorem, quædam verò prorsùs erronea.

r *Vide inter Opera S. Ambrof.*

S. Joan. Chryfoftomus, *Theodoretus*, *Theophy-*

phylactus, *Oecumenius*. Postremi duo S. Chrysostomum, veluti Præceptorem discipuli, plerumque sequuntur.

Primasius Episcopus Adrumetinus in Africa, sub Theodosio Imperatore, qui S. Augustini doctrinæ firmus inhæsit, in omnes Epistolas *S.* Pauli scripsit.

Beda Ven. ex verbis & sensibus S. Augustini Commentaria sua elucubravit.

Sedulius Scotus, vel *Hibernus*, ex Origene, S. Hieronymo, seù potiùs Pelagio (cujus tamen errores expunxit), S. Ambrosio, sivè Hilario Diacono, & S. Augustino opus suum composuit.

Haymo Alberstadensis exscriptor Primasii, *Radulphus Flaviacensis*, sivè *S. Germer*.

S. Anselmus, seu potiùs Harvæus Cœnomanensis.

Lanfrancus Abbas Beccensis, & deindè Archiepiscopus Cantuariensis, in omnes S. Pauli Epistolas scripsit (*a*).

Remigius Episcopus, vel facilè Monachus Altisiodorensis, cujus legas Commentarium in Bibliot. PP. t. 8. pag. 883.

Theodulus Presbyter Cœle-Syriæ, sivè alius sub ejus nomine (*b*).

Rabanus Maurus, Archiepiscopus Moguntinus in omnes S. Pauli Epistolas 30. libris disseruit. In eo Opere Author omnes ante se PP. laudat, Origenem, S. Ambrosium, sivè Hilarium Diaconum, S. Hieronymum, & S. Augustinum.

S. Bruno Carthusianorum pater, vel alius facilè sub ejus nomine, eodem scriptionum genere claruit. Fortè illud opus Brunoni Astensi, sivè Signensi tribuendum est.

Petrus Lombardus, *Hugo de S. Victore*, *S. Thomas Aquinas*, *Gregorius Ariminensis*, Scriptorum suorum merito satis celebrantur; quamvis pauca nova in eorum Operibus deprehendantur.

Opus *Pelagii*, sub S. Hieronymi nomine latens, non paucis offendiculo fuit. Sedulius Scotus totum fermè exscripsit, quamvis sententiis expunctis, quæ Pelagianismum prodebant. Ropertus Abbas, Primasius, & Rabanus Maurus non rarò & ipsi Authorem illum sequuntur. His enim omnibus nomen S. Hieronymi imposuit; quicquid enim sub ejus nomine vulgatum erat, illicò (ea erat illius ætatis regularum criticæ imperitia) sine discrimine tanto Patri tribuerunt.

Inter Recentiores *Thomas Cajetanus*, *Ambrosius Catharinus*, *Joan. Gagneus*, *Benedictus Justiniani*, *Dionysius Carthusianus*, *Nicolaus Lyranus*, *Ugo Cardinalis*, Claudius *Guillaudus*

Gaspar Contarenus, Cardinalis, qui obiit anno 1542. scholia in omnes Epistolas S. Pauli digessit.

Hasselt, Doctor Lovaniensis, *Jacobus Faber*, *Franciscus Titelmannus*, *Petrus Stavartius*, *Alphonsus Salmero*, *Cornelius à Lapide*, *Laurentius Valla*, *Erasmus*, *Lucas Brugensis*.

Guillelmus Estius, Præpositus S. Petri Duacensis, & Cancellarius in Universitate ejusdem Urbis, oriundus è Gorcum in Hollandia, obiit an. 1613. ætatem agens 72. annorum. Ejus in Epistolas Paulinas Commentarium absolutissimum omnium, quæ hucusque prodierint, censetur. Eruditione solidâ, & vastâ redundat; sed facilè plus nimio diffunditur. Cùm Author ad cap. 5. 7. primæ Epistolæ S. Joannis pervenisset, diem clausit. Bartholomæus Petri edendi præclarissimi Operis cura in se susceptâ, nonnulla identidem ex suo Marte adjungens, tandem universum complevit.

Fromondus, veluti egregiam Summam Operis Estiani vulgavit.

Laudantur etiam Analyses *P. Maudit*, Explicationes *P. de Carrieres*, Paraphrases *Godeau*, *Erasmi*, & *D. Ludovici Riclot*.

Joan. Bence, Doct. Sorbon. Manuale in omnes Pauli Epistolas. Lugd. 1682. Vol. 2. in 8.

Joan. à Gorcum, Presbyteri, Epitome Commentariorum Estii, & Cornelii à Lapide in omnes Divi Pauli Epistolas. Antuerpiæ 1619.

Consulendi etiam Annales Paulini *Pearsonii*, & *Joachimi Langii* Commentatio Hermeneutica de Vita, & Epistolis Divi Pauli. Halæ Magdeburg. 1718. in 4.

Inter Protestantes extant in Magnis Criticis *Castalio*, *Grotius*, *Zeger*. *Casaubonus*, *Camero*, *Henricus Stephanus*, *Drusius*. *Scaliger*, *Gualtpertus*, *Jacobus*, & *Ludovicus Capella*, *sicut* & *Beza*, *Hammondus*, *Piscator*, *Camerarius*, *Schmith*, *Strigelius*, *Vorstius*, *Cuatebull* aliique, quorum epitomes in Synopsi Criticorum.

Augustinus Marloratus Catenam adornavit plurium Authorum Protestantium, veluti *Lutheri*, *Melanctonis*, *Brentii*, *Bulingeri*, *Pomerani*, *Sarceri*, *Petri Martyr.* &c.

Vide etiam *Ludovicum de Dieu* in Paulum in 4.

COMMENTARIA IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

ORigenes totam Epistolam explicavit, cujus opus Latinè ex versione S. Hieronymi in Editione Genebrardi extat. Aliqua tamen in eo Commentario castiganda censentur.

S. Augustinus duplici Opere in Epistolam ad Romanos laboravit. Primum adornatum est circa annum 394. antequam Episcopus renunciaretur, cui titulus: *Expositio quarumdam Propositionum ex Epistola ad Romanos*. Plura sunt in eo Opere, quæ in Retract. l. 1. c. 23. censurâ inurit.

Alterum opus inscriptum est: *Epistola ad Rom. incboata expositio*: in eo nonnisi ejusdem Epistolæ salutatio discutitur.

Petrus Abailardus, & *Guillelmus Remensis*, ambo in eamdem Epistolam laborarunt. Guillelmi Opus extat in Bibliotheca Cisterciensi (*a*).

Inter Recentiores *Ægidius Romanus* sivè *Columna*, *Dominicus Soto*, *Adam Sasbout*, impressus Coloniæ anno 1608. in fol., *Franciscus Titelmanus*, *Jacobus Sadoletus*, *Franciscus Toletus*, Cardinalis, Jesuita, cujus opus plurimùm laudatur.

Benedictus Pererius, cujus Commentarium, in paucis reputandum, plurimas propositas quæstiones discutit.

a *Vide Bibliot. PP. t. 18. pag. 621. & ejus Opera edita à S. Luca dd. Achery.*

b *Bibliot. PP. t. 8. pag. 187.*

a *T. 4. pag. 174.*

Jacobus Nachantius Dominicanus non infelici exitu eamdem Spartam adornavit.

Philiberti Harefch Ord. Eremit. S. August. in Epist. ad Rom. Parif. 1536.

Nihil hìc de Scriptoribus in omnes S. Panli Epistolas addendum.

Inter Protestantes, præter jam laudatos, extant *Paraus*, *Villet*, *Stephanus de Cray*, *Ludovicus de Dieu*, qui justn Commentario eamdem Epistolam exposuit. Hujus viri eruditio neminem latet (*a*).

a *Vide Magn. Critic. & Synop. ac Fabric. Biblio. Gra. t. 3. & 4. c. 5.*

Ligtfooti Horæ Hebraicæ in Epist. ad Rom.

DISSERTATIONES IN EAMDEM EPISTOLAM.

VIde Præfationes *Pererii*, *Cornelii à Lapide*, & aliorum Interpp. in eamdem Epistolam.

P. Calmet Dissertationes tres; prima de Prædestinatione & Reprobatione; altera de effectibus Circumcisionis; tertia, an Gentiles sinè Fide & Baptismo salutem consequi potuerint.

Porrò de necessitate Fidei ad salutem, lege expressum Tractatum, editum Parif. apud Osmont. 1701. in 8. Gallicè.

Henrici Knobloch, de distinctione Pauli in Judæos, & Græcos (*b*).

b *Thes. Th.*

J. *Corn. Danhaver* de gemitu creaturarum. Rom. 8. 19. (*c*).

c *Ibid.*

Salom. Deylin. in Rom. 8. 19. 23. *Nam expectatio creatura revelationem filiorum Dei expectat &c.* & in Rom. 12. 13. *Necessitatibus Sanctorum communicantes* (*d*).

—— De votivo Pauli anathemate, in Rom. 9. 3. (*e*).

d *Obser. sacr. t. 1.*
e *Ibid; c. 42.*

COMMENTARIA IN GEMINAS EPISTOLAS AD CORINTHIOS.

ANtonius Perez, *Fromondus*, *Laurentius Valla*, *Erasmus*, *Lucas Brugensis*, *Corn. à Lapide*, aliique, qui omnes S. Pauli Epistolas complexi sunt.

Inter Protestantes, *Joan. Ligtfooti* horæ Hebraicæ in Epist. 1. ad Cor.

Guillelmus Schlaterus, & *Callixtus* brevioribus notis eamdem Epistolam illustrarunt (*f*).

f *Vide Syno. Critic.*

Joan. Prieaus in 12. capita primæ Epistolæ ad Cor. scripsit.

Consule etiam *Robertum Rolloc*, *Davidem Rugium*, *Thomam Mortonium*, & Paraphrases *Sebastiani Schmitb*, & *Spenceri*.

DISSERTATIONES.

CHris. Georg. Mayer de hominibus piacularibus. 1. Cor. 4. 13. (*g*).

Georg. David Ziegra ad eumdem locum (*h*).

g *Thes. Th.*
h *Ibid.*

Jo. Conradi Danhaveri in 1. Cor. 9. 27. *Castigo corpus meum* &c.

Salom. Deylin. in eumdem locum (*i*).

i *Obser. Sac. t. 2.*

Eber. Rud. Roth. de velamine capitis virilis, ad. 1. Cor. 11. (*k*).

k *In Thes.*

Dan. Grade de Baptismo pro mortuis. 1. Cor. 15. 29. Ibid.

Henrici Muller de eodem. Ibid.

Salom. Deylin. de eodem (*l*).

l *Obser. t. 2. c. 44.*

Calmet, Differt. de eodem, quo in loco 24. variæ Authorum sententiæ de Baptismo pro mortuis discutiuntur.

S. Hieron. ad Minervinum & Alexandrum (*a*). Explic. 1. Cor. 4. 51. *Omnes quidem dormiemus, non omnes autem immutabimur.*

a *t. 4. pag. 210. nov. Edit.*

Joan. Kindler in 1. Cor. 15. 32. *Ad Bestias pugnavi Ephesi.*

Salom. Deylin. de eodem argumento (*b*).

b *Ibid. t. 1. obser. 43.*

Vide etiam Notam 40. Tillemontii in S. Paulum, & Baron. ad an. 55. & Niceph. Hist. Eccl. l. 1. c. 25. ac tandem nostram Differt. de eodem argumento (*c*).

c *In Collectione Differ.*

Elia Veihenmaieri de Paulino anathematismo. 1. Cor. 16. 22. (*d*).

d *Thes. Th.*

Joan. Reuner Maran-atha. 1. Cor. 16. 22. Ibid.

Joan. Ligtfootus de eodem (*e*).

e *Oper. t. 1. pag. 778.*

Alberti Christ. Ludvig. de raptu Pauli in Paradisum. 2. Cor. 12. 2. &c.

Sebastiani Kirchmaiers de eodem (*f*).

f *Thes. Th.*

Caroli Bovilli de eodem argumento.

COMMENTARIA IN EPISTOLAM AD GALATAS.

S. *Hieronymus* hanc Epistolam tribus libris explicavit; quo in opere omnia, quæ apud veteres Commentatores legerat, ita refert, ut ne nomen quidem laudet, quin & sæpè ne erroribus quidem emendatis.

S. Augustinus, perpetuum in totam eamdem Epistolam Commentarium adornavit; quod sanè nunquam aliàs ab illo factum esse novimus.

Claudius Taurinensis (*g*), qui circa an. 820. florebat, simile Commentarium adornavit. Opus est prolixum quidem, sed utilissimum, in quod plura ex Veteribus derivata.

g *Biblioth. PP. t. 14. pag. 139.*

Adam Sasbout, *Adam Contzem*, *Marinus Grimanus*, *Hieronymus Seripandus*.

Inter Protestantes *Franciscus Gomarius*, *Joan. Brentius*. *Heronymus Cromayer*, *Fridericus Veisius*, *Sebastianus Schmid*, *Cunadus*, *Battus*.

His adjungendi quicumque omnes S. Pauli Epistolas illustrarunt.

DISSERTATIONES.

VIde Præfationes Interpp. in eamdem Epistolam.

An Cæphas idem sit ac Petrus, discutit in expressa Dissertatione *P. Harduinus*.

Boileau S. Ædis, Disquisitio Theologica in Galat. 2. 10.

Vide & nostram Differt. de eodem (*h*).

Deylingi de eodem argumento (*i*).

In dissimulationem S. Petri legendi *SS. Hieronymus*, & *Augustinus* in mutuis epistolis de hoc argumento (*k*).

Deylingi in Galat. 6. 17. *Stigmata Domini J. C. in corpore meo porto* (*l*).

h *Ante Comment. ad Galat. 2. 10.*
i *Observ. t. 2. c. 45.*
k *Extant. in nov. Edit. S. Aug.*
l *Epp. 20. 40. 71. 72. 75. 81. 82.*

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

S. Hieronymus expresso Commentario hanc epistolam illustravit, ut prætercam alia duo ejusdem generis scripta sub ipsius nomine evulgata, quæ in universas Pauli Epistolas excurrunt; alterum fusius, quod

m *Observ. t. 3. c. 43.*

quod authorem habet Pelagium; alterum brevius ignoti Scriptoris.

Adam Sasbout, *Joannes Naclantus*, *Gabriel Vasquez*, *Augustinus de Quiros*, & Anonymus quidam, Cantabrigiæ primùm 1653. in 8., deinde Amstelodami 1703. in 8. vulgatum, eamdem Spartam adornarunt.

His addendi *Ludovicus Crocius*, *Badius Scotus*, *Ludovicus Vellerus*, *Menno Hanneken*, *Barthol. Battus*, *Dan. Lagus*, *Joan. Tarnovius*, & *Spencerus* Protestantes.

DISSERTATIONES.

Vide Præfationes in eamdem Epistolam.

Tobiæ Eckard Dissertatio in illud Ephes. 2. 2.: *Secundùm Principem potestatis aeris hujus*.

Salomonis Deylingi in Ephes. 5. 18. de Hymnis à Christianis decantandis (a).

a *Observ. t. 3. c. 44.*

EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

Adam *Sasbout*, *Joan. Antonius Velasquez* impressus Paris. 2. Vol. in fol. 1632. Lugdun. 1636. & Antuerpiæ 1637., ut cæteros in omnes Paulinas Epistolas Scriptores prætercam.

Inter Protestantes noti sunt *Franciscus Gomarus*, *Joan. Dallæus*, *Joannes Tarnovius*, *Bartholomæus Battus*.

EPISTOLA AD COLLOSSENSES.

Augus*t. de Quiros* S. J. de iis, qui in Epistolas Pauli commentaria scripserunt.

Inter Protestantes exstant, *Franciscus Gomarus*, *Jacobus Altingius* (b), *Sebastianus Schmid*, *Frider. Rappolt*, *Joan. Tarnovius*, *Davenantius*, *Dallæus*.

b *Oper. t. 4.*

DISSERTATIONES.

Vide Præfationes in eamdem epistolam.

Henrici Trieremberg in illud Coloss. 3. 2. *Non est barbarus, neque Scytha*.

EPISTOLÆ AD THESSALONICENSES.

Gabriel *Vasquez*, cæterique in omnes Pauli epistolas Scriptores.

Inter Protestantes *Franciscus Gomarus*, *Sebastianus Schmith*, *Hieron. Velletus*, Joan. *Tarnovius*, *Sclaterus*.

DISSERTATIONES.

In secundum caput alterius epistolæ ad Thessalon. vide *Grotii* Dissertationem in loca, ubi de Antichristo sermo esse credebatur.

Simplicius Verinus, seu potiùs *Salmasius* in hoc argumentum contra Grotium disseruit.

Hippolytus Fronto, seu potiùs *Petrus Dumoulin*, & *Henricus Morus* in idem argumentum laudantur in Synopsi Criticorum.

De Antichristo legendus *S. Hippolytus* *Martyr*, Episcopus Portuensis, cujus nomine orationes duæ de Antichristo vulgatæ sunt, quamquam facilè alius sit alterius ex illis Author (a).

a *Vide Nov. Edit. S. Hippolyt. per Fabric.*

Adsonis Abbatis Dervensis de Antichristo, cujus opus sub nomine Alcuini, & Rabani vulgatum est in Appendice t. 6. operum S. Aug. Nov. Edit. pag. 243.; sed in calce t. 11. Oper., ubi Tabulæ operum S. Doctoris, & Additiones, & Correctiones continentur, suo Authori restituitur (b).

b *Vide ibi Addenda ad 6. tomum.*

Thom. Malvenda de Antichristo. Romæ 1604. fol.

Aug. Calmet Differt. de Antichristo (c).

c *Ante 2. tom. Comment. in Epp. Pauli.*

Christian. Grossii Disputatio de Antichristo.

Aug. Calmet Dissertatio de fine mundi (d).

d *Ibid.*

Ad calcem vitæ Tillemontii impressa est dissertatio ejusdem Authoris, de statu Mundi post Resurrectionem, pag. 197.

Aug. Calmet Differt. de Resurrectione mortuorum (e).

e *Ibid.*

Vide de eodem argumento, quæ infra notavimus in articulo de *funeribus Hebræorum*.

Tobiæ Eckard de signo Apostoli Pauli, ad 1. Thessal. 3. 17.

GEMINÆ EPISTOLÆ AD TIMOTHEUM.

Adam *Sasbout*, *Claudius Espencæus*, Doctor Parisiensis, Collegii Navarræ, qui seculo decimosexto florebat, in utrasque Epistolas opus vulgavit Paris. 1561. in fol.

Joannes Lovaniensis in priorem epistolam scripsit; *Cyprianus de la Hartga*, in secundam; *Magalianus*, & *Ludovicus Soto-Major* in utrasque.

Inter Protestantes extant *Joannes Prieaus*, *Abraham Scultetus*, *Joannes Gerhardus* in utramque Epistolam Scriptores; & *Sebast. Schmid* prioris Paraphrastes.

Scriptores in universas Pauli epistolas omitto.

DISSERTATIONES.

Danæus primam ad Timotheum illustravit; & *Gothofredus* eximias Dissertationes dedit in versus 15. 16. c. 3. ejusdem Epistolæ. Vide etiam *Christ. Theoph. Saxer.* observata in loca quædam 1. Timoth.

Michael. Langii, de Genealogiis nunquam finiendis. 1. Timoth. 1. 4.

Joan. Vebber. ad 1. Timoth. 3. 15. *Ut scias, quomodo oporteat te in Domo Dei conversari, quæ est in Ecclesia Dei*.

Salom. Deylingi de eodem argumento (f).

f *Observ. Sac. t. 1.*

Benedicti Picteti, & *Georg. Henrici Gerzii*, de magno pietatis mysterio, ad 1. Timoth. 3. 20.

Andreæ Bosii, de juvenilibus cupiditatibus. 2. Timoth. 2. 22.

Deylingi in 2. Timoth. 4. 6. 7. *Ego enim jam delibor* (g).

g *Observ. t. 2. c. 46.*

Hector. Gothofr. Masii de pallio Pauli. 2. Timoth. 4. 13.

EPI-

EPISTOLA AD TITUM.

S. *Hierouymus* eximio Commentario hanc epiſtolam illuſtravit.

Joannes Sasbout, *Magalianus*, *Soto-Major*, *Claudius Eſpenckius*, *Joan. Gopylus* idem ſtadium decurrerunt.

Sicut & inter Proteſtantes, *Joannes Priceus*, *Joannes Vallis* (a), *Fridericus Rappolt*, *Jodocbus Villiebius*, *Joannes Henricus Vildhagen*, *Abraham Scultetus* (b).

a *Oper. t.* 3.

b *Vide Magnos Criticos, & Synopsim.*

DISSERTATIONES.

VIde Præfationes in eamdem Epiſtolam, & *Chriſtianum Sebid* de Cretenſium Vituperio. Tit. 1. 12.

EPISTOLA AD PHILEMONEM.

S. *Hieronymus* Commentarium in illam ſcripſit. Præterea S. Chryſoſtomum, cæteroſque illum magiſtrum ſecutos; ſicut & Authores, qui omnes Pauli Epiſtolas illuſtrarunt.

Jacobus Pamelius lucubrationes ſuas in eamdem epiſtolam, in quinto tomo Operum Rabani Mauri, vulgavit pag. 1611.

Franciſcus Feu-ardentius, Franciſcanus in eamdem Epiſtolam laboravit. His addendi *Joannes Priceus*, *Lambertus Danæus*, *Franciſcus Gomarus*, *Abrahamus Scultetus*, *Scipio Gentilis*, *Chriſtianus Fridericus Frauquenſtein*, Lipſiæ impreſſus 1663. in 12. & Paraphraſis *Sebaſtiani Schmid*.

EPISTOLA AD HEBRÆOS.

FRanciſcus Ribera, Jeſuita ex Commentariis ſuis in Scripturam poſtremum hoc in Epiſtolam ad Hebræos dedit. *Adam Sasbout*, *Blaſius Vegas*, *Michael de Palatio*, *Didacus de Aſtudillo*, & *Ludovicus Tena*, ſcriptis ſuis in idem argumentum celebrantur.

Sane Ludovici Tena opus communi ſuffragio probatum eſt; quamquam authorem habuerit virum Græcè, & Hebraicè, ut ipſe de ſe fatetur, imperitum. Illius adornandi conſilium fuit, ut tyrones Theologi in promptu haberent argumenta, & reſponſiones, quibus argumenta, & difficultates, ſibi in Scriptura, & maximè in Epiſtola ad Hebræos propoſitas, ſolverent. Quare plurimas in medium quæſtiones adducit, non rarò etiam ab Apoſtoli Textu alienas, quas ſcholaſtico quidem ſtylo, ſed eruditè tamen reſolvit. Quamquam, ut erat ejus temporis conditio, optimis PP. editionibus nondum vulgatis, ratiocinatione potiùs, quàm authoritate rem conficere conſueverit.

Addendi *Laurentius Valla*, *Eraſmus*, *Lucas Brugenſis*, quorum opera in Magnis Criticis.

Inter Proteſtantes extant *Joan. Braunius*, *Chriſtophorus Vittiebius*, *Petrus Vanboeke*, *Gaſpar Streſo*.

Joan. Ouvenus amplo Commentario hanc Epiſtolam illuſtravit.

Jacobus Altingius in 29. priora capita diſſeruit.

Sebaſtianus Schmit, *Joannes Henricus Majus*, *Juſtus Chriſtophorus Schomer*, *Gaſpar Eraſmus Brochmann* impreſſus Hafniæ 1706. in 4. & Joan. Schutze, impreſſus Hamburgi 1707. *Parçus*, *Gerhardus*, *Guillelmus Geuge*.

Philippus Codurcus in caput 9. ſcripſit.

DISSERTATIONES.

FRideric. Spanhem. ampliſſimo Opere de Authore hujus Epiſtolæ, atque aliis quæſtionibus præliminaribus ad illam diſſeruit. Vide etiam noſtram Præfationem.

Fridericus Koerberg, & *Martinus Vanrein* de Melchiſedecho. Cæteros de eodem argumento Authores vide inter Diſſertationes in Gen.

Joan. Vilkens, functio Pontificis Maximi, ad Hebr. 9. 7.

Immanuel. Veter, ad Hebr. 13. 16. *Beneficentia, & communionis nolite oblivisci, &c.*

Salom. Deylingi in Hebr. 1. 3. 2. *Conſiderate Apoſtolum, & Pontificem confeſſionis noſtræ Jeſum.*

Et in Hebr. 7. 22. *Melioris teſtamenti ſponſor factus, &c.* (a)

Idem in Hebr. 9. 3. 4. 5. De his, quæ in Tabernaculo fuerunt (b).

Idem in Hebr. 4. 16. de ingreſſu Pontificis in Templum. Et in Hebr. 13. 4. de nuptiarum dignitate [c].

a *Obſerv. Sac. t.* 1.

b *Ibid. t.* 2. *c.* 47.

c *Ibid. t.* 3. *c.* 47.

COMMENTARIA IN EPISTOLAS CANONICAS.

ADumbrationem, ſivè brevem explicationem in quatuor Epiſtolas Canonicas, nempè in priorem S. Petri, S. Judæ, & in duas priores S. Joannis, opus *S. Clementis Alexandrini* ab antiquitatis, lethique injuriis ſartum tectum, Caſſiodorus ſervavit; quod ſanè antiquitatis auro pretioſius monumentum eſt. Extat apud Caſſiodorum, in Collectione operum S. Clementis, & in Bibliotheca PP. Lugdunenſi (d).

Didymus Alexandrinus in Epiſtolas Canonicas pariter ſcripſit (e).

Extat etiam in Epiſtolam S. Jacobi PP. Græcorum Catena.

Beda, *Oecumenius*, *S. Thomas*, ſeù potiùs *Thomas Anglus*, qui circa annum 1400. florebat, cùm Lyranum laudet, qui 1340. obiit, *Cajetanus*, *Gagnæus*, *Nicolaus Serarius*, *Cornelius à Lapide*, *Benedictus Juſtinianus*, *Joannes Lorinus*, *Alphonſus Salmero*, *Lucas Brugenſis*, *Eraſmus*, omnes in eaſdem Epiſtolas Canonicas ſcripſerunt.

Peculiariter in Epiſtolam S. Jacobi habemus *Gregorium Ariminenſem*, *Balthaſar Paez*, *Fr. Fevardentium*, *Petrum Stevart*. *Auguſtinum de Quiros*.

In primam Petri, *Joannem Lovanienſem*, & *Fr. Fevardentium*.

In ſecundam, *Adam Sasbout*, *Franc. Feuardentium*, & *Joan. Lorinum*. In utramque ſcripſit *Joannes Baptiſta Folenga*, ſicut & alii plures, laudati in Bibliotheca Jacobi de S. Carolo pag. 180. &c.

In primam S. Joannis vulgati ſunt, S. *Auguſtinus*, *Joannes Lovanienſis*, *Joannes* Lo-

d *t.* 3. *pag.* 227.

e *In Bibliot. PP. t.* 3. *pag.* 320.

Lorinus, *Bartholomæus Petri* opus Estii prosecutus.

In secundam lege *Joannem Baptistam Folengi*, Benedictinum, Venet. 1546.

In Epistolam S. Judæ, *Adam Sasbout*, *Bartholomæus Petri*, *Franciscus Fevardent. Aug. de Quiros*, *Nicolaus Dubois*, *Jacobus Boulduc*.

Iotet Protestantes præter *Zegerum*, *Pricaum*, *Cameronem*, *Casaubonum*, *Drusium*, *Ludovicum*, & *Jacobum Cappella*, *Henricum Stephanum*, *Grotium*, quorum extaot in Magnis Criticis opera; vulgati sunt etiam *Laurentius*, & *Gatakerus* in Epistolam S. Jacobi, & *Gerhardus* in Epistolam S. Petri, quorum extant epitomes in Synopsi Critic.

Ludovicus de Dieu in Epistolas Canonicas separatim in 4.

Vide *Fabricium* Bibliot. Græc. t. 3. l. 5. c. 4. pag. 211.

DISSERTATIONES.

VIde Præfationes Interpretum in has Epistolas simul omnes, & in singulas.

Aug. Calmet Dissertatio de itinere S. Petri Romam.

Spanhem. de ficta profectione Pauli Romam, &c. (*a*)

a *Oper. t. 2. pag. 331.*

Ufferius Differt. de Urbe Roma Babylone.

P. Jac. Tierrflet, de malorum Angelorum tartarosei. Petr. 2. 7.

In locum S. Joan. 1. Ep. 5. 7. de tribus testimoniis vide nostram Dissertationem, sicut & alteram *Logerii*, impressam Paris. 1713. ac tandem Millii in suo N. T. nec non *P. Alex.* in N. T. t. 1. art. Epist. Canon.

Ketner, Differt. in hunc locum, c. 4.

Selden. l. 2. de Synedrio.

Bukentop. Lux de Luce, l. 2. p. 306. &c.

In 1. Joan. 4. 1. 2. 3. de probatione Spirituum. *Salom. Deyling.* (*b*).

b *Obser. t. 3. c. 45.*

Joan. Godefridi Bachman, de certamine circa corpus Mosis, ad Judæ Vers. 9.

Jacobi Heuzel, de eodem.

Vide nostram Dissertationem de obitu, & sepulturâ Moysis (*c*); & vitam Moysi per *Gaulminum*, sicut & apocrypha V. T. per *Fabricium*.

c *Ante Comment. in Epp. Canonicas.*

Deyling. ad Jacobi 5. 16. 17. de efficacia precum (*d*),

d *Obser. t. 2. c. 48.*

Balthas. Stolberg. de agapis, ad Judæ 1. 2.

Salom. Deyling. ad Jud. ver. 13. sydera errantia (*e*).

e *Ibid. t. 1. c. 50.*

Ejusdem de miraculosa ægrotum sanatione per oleum (*f*) Jacob. 5. 14.

f *Ibid. t. 5. c. 50.*

COMMENTARIA IN APOCALYPSIM.

IN ipso rei vestibulo aliqua de Commentatoribus in Apocalypsim adnotasse operę pretium doximus. Omnes igitur in quatuor classes commodè reducendi sunt: ad primam omnes revocandi, qui moribus & ędificationi studentes, omnes Apostoli visiones ad scopum illum vertunt. Alii veluti imminentis postremi judicii signa prænuncia oracula illa censent; nempe adventûs Antichristi, & belli in Sanctos. Ad tertium genus Protestantes illos rejicimus, qui Romæ Idololatræ, & prostitutæ oracula in Pontifice, & Ecclesia Romana impleta iri per summam audaciam contendunt. Tandem quartam classem constituunt, qui literali, & historicâ ratione sensum Prophetiæ pandunt.

Veteribus PP. quatuor, vel etiam qoinque primorum sæculorum ejusdem Prophetiæ explicatio oon ita prona succurrere poterat, si ea, quæ in illa prænunciantur, ad persecutiones in Ecclesia toleratas, ad prælia Barbarorum in Imperium Romanum, urbemque Romam, ac tandem lapsus mysticæ Babylonis ad eversionem Romæ Idololatræ, & relatam ab Ecclesia de hostibus suis victoriam, referenda sint. Non enim eorum ętate futurorum prænuncia oracula eventus aperuerat; atque glomerantibus futuri tenebris ad veritatem assequendam nulla quidem lux affulgebat.

Sequiori ævo ea fuit plurium sæculorum spatio in veteres Authores reverentia, & obsequium, ut alios, quàm quos veteres PP. scrutari sensus, nemo esset, qui cogitaret. Cum verò criticus sapor jam inde à duobus sæculis degustari cœperit, ex tunc historicus sensus in Apocalypsi obtinuit, atque diversa ejus rei specimina, hucusque faustissimo eventu vulgata, spem faciunt nullam posthac aliam viam totâ esse posteritate decurrendam.

S. Justinus, *S. Irenæus*, *S. Hippolytus Episcopus Portuensis*, *S. Methodius*, *S. Dionysius Alexandrinus*. *S. Basilius*, *S. Gregorius Nazianzenus*, *Thiconius* Donatista, *S. Cyrillus Alexandrinus*, *Gennadius*, *Cassiodorus*, *Alcuinus*, *Rabanus Maurus*, singuli pro virili in Apocalypsim sivè in partem, sivè in totam laborarunt; sed scripta ab illis Opera, sivè typis adhuc mandata non sunt, sivè sub alio quàm Commentariorum in Apocalypsim titulo latent. S. Irenæus in suo contra hęreses Tractatu loca quædam Apocalypsis, sicut & S. Justinus in Dialogo cum Tryphone, explicat.

Tractatus gemini de Antichristo S. Hippolyti nomine inscripti, vulgati sunt. De Antichristi vita differit *Alcuinus* in scripto ad Carolum Magnum Imperatorem. Hinc facilè ambo hi Patres in Apocalypsim operę feruntur. Commentarium Mss. in Apocalypsim opus *F. Matthię Suevi*, S. Birgittæ à Confessionibus, à Corn. à Lapide cum altero Petri Galatini itidem Mss. laudatur.

Nonnulla etiam recenset Nicolaus Aotonius in Bibliotheca Hispana; nec alii plures in aliis Bibliothecis facilè deerunt.

Victorinus Pictaviensis, quæ urbs est veteris Pannoniæ ad Dravum in Styria, scriptor tertii Ecclesiæ sæculi labentis, Apocalypsim explicavit, eamque ad postremum Judicium universum detorquet (*a*).

a *Extat ejus Opus in Bibl. PP. t. 3. pag. 414.*

S. Hyppolytus, Episcopus Portuensis in Italia, tertio ineunte sæculo, in Apocalypsim Opus adornaverat, S. Hieronymo authore (*b*). Sed nostrâ ætate de lucubrationibus ejus viri in hoc argumentum soli extant gemioi de Aotichristo Tractatus; quin & secundi alius planè est ab illo Author.

b *De vir. illustr. c. 61.*

Andreas, & *Aretas* ambo Cæsarienses in

Cappadocia Episcopi, ille circa an. 500. ille 540. scriptis Commentariis ambo ad ultimum Judicium Apocalypsim referunt.

Primasius Episcopus Adrumetinus in Byzacena Africæ, Discipulus S. Augustini; cujus in explicatione Apocalypsis systema cum superioribus congruit (*a*).

Ambrosius Autpertus, sivè *Auspertus* Abbas S. Vincentii ad fontes Vulturni in Italia, octavi sæculi, circa annum nempe 770. scriptor, in explicatione Apocalypsis omnia ad morum ædificationem detorquet.

Beda Ven. scripto in Apocalypsim Commentario, non septem tantummodò Asiæ Ecclesias in eo libro designatas agnoscit, sed totius etiam Ecclesiæ eventus & vices, usque ad Mundi exitum.

Paria & *Bruno Astensis* in suo Commentario sensit (*b*); nimirum omnes Ecclesiæ vices usque ad exitum Mundi in Apocalypsi designatas, sibi persuadet.

Berengarius, cujus inter Opera S. Ambrosii lucubrationes extant, circa decimum sæculum florebat. Quamvis autem in suo Opere, non secus ac alii quamplures, designari in eo libro Ecclesiæ vices, & postremum judicium sentiat, ipse tamen ad moralitates totus vertitur (*c*).

Non desunt, qui Commentarinm illud in Apocalypsim inter Opera S. Augustini vulgatum [*d*] Tichonio Donatistæ, cujus S. Augustinus meminit, sicut & Primasius ac Beda sententias laudant, opus tribuant. Sed in nova Editione S. Augustini invictè demonstratum est, Tichonii opus nostrâ ætate intercidisse. Porrò Commentarium istud, de quo loquimur, in 19. homilias moralitatibus refertissimas distribuitur.

Alulfus Commentarium in Apocalypsim ex verbis S. Gregorii Magni intexuit. Extat autem ad calcem Nov. Edit. S. Gregorii Magni.

Joannis Hus Commentarium sine Authoris nomine prodiit Vittembergæ 1528.

Haymo Alberstadensis, *Hugo*, & *Richardus de S. Victore*, *Oecumenius*, *Albertus Magnus*, *S. Anselmus*, seu potiùs *Herveus*, & *Thomas Anglus* nihil singulare in eum librum scripserunt.

Rupertus Abbas, & *Bernardinus Senensis* prorsùs mystici sunt.

Joachimus Abbas visiones suas visionibus Apostoli junxit, seque unicum jactitavit, qui Prophetiæ illius claves teneret; sed ipse sibi, non cæteris omnibus persuasit. Hunc Præceptorem nonnisi *Ubertinus*, & *Seraphinus Firmensis* secuti sunt, qui eâdem ac Joachimus methodo vicissitudines Ecclesiæ post Christum usque ad Mundi exitum in sex ætates distinguunt. Ubertinus de Casale vivebat an. 1300. Seraphinus vero Firmensis sæculo 15.

S. Antoninus, *Lyranus*, *Aureolus*, quamvis totum duraturæ Ecclesiæ spatium usque ad Mundi exitum in sex ætates distinguant, aliam tamen ineunt à Joachimo viam.

Alphonsus Salmero nihil in Apocalypsi assequitur, nisi primorum Ecclesiæ sæculorum vicissitudines, prælia illius in Synagogam, & Gentilitatem, atque de utrisque victoriam.

a *Vide ejus Opus t. 10. Bib. PP.*

b *Vide in Bibl. PP. t. 20. pag. 1678.*

c *Vide in Nov. Edit. S. Ambrosii append. ad 2. t. pag. 498.*

d *In Append. t. 3. S. Aug. 159.*

Ludovicus Alcazar, Jesuita, sub hujus Prophetiæ perpetuo, ut ipse sibi persuadet, Enigmate vicissitudines, & victorias Romanæ Ecclesiæ, potissimum primorum sæculorum, intelligit.

Cornelius à Lapide eximium in Apocalypsim Opus adornavit, in quo relatis Veterum & Recentiorum sententiis, eam sequitur, quam optimam reputat. Ita unum illud Commentarium plurimorum loco habendum est. In Prolegomenis in Apocalypsim cæteros Commentatores ad criticæ regulas expendens, de singulis judicium suum profert.

Joan. Annus sæculo 14. *Claudius à Monte Martyrum*, & *Celius Pannonius*, alio nomine *Gregorius Hungarus*, S. Stephani in Monte Celio Prior, singuli in Apocalypsim sæculo 15. laborarunt; quemadmodum & *Joan. Gagn.* sæculo 16. ac *Lucas Brugensis* sæculo 17.

Franciscus Ribera, Jesuita, Apocalypsim ad literam explicavit.

Blasius Viegas morale Opus scripsit.

Benedictus Fererius solidè, & doctè octo priora capita exponit.

Joan. Marchi in Apoc. in 4. Ultraiecti.

Henric. Kircher S. J. in Apoc. in 4. Coloniæ Agrippinæ 1676.

Libert. Fromondus, & *Daniel Herveus* noti Scriptores.

Sylveira in Apoc. Utile etiam Opus in Evangelia digessit Lugd. 1677. fol. 7. Vol.

Benignus Bossuet, Episcopus Meldensis, suo in Apocalypsim Commentario potissimas visiones hystoricè explicat.

De la Chetardie, Parochus S. Simplicii, Parisiensis, ejusdem saporis deinde Commentarium dedit, incisis ære figuris quamplurimis ornatum.

Toubrau eâdem ideâ vulgavit explicationem Apocalypsis per Hystoriam Ecclesiasticam præmuniendis Catholicis & Neophitis contra falsas interpretationes Ministrorum, in 8. Burg. 1692. Gallicè.

Abbas Dupin an. 1714. Analysim ejusdem libri dedit, in qua nova, simplex, & literalis Prophetiæ explicatio. Accednnt 12. dissertationes de eodem argumento. Tria priora capita de singularibus Asiæ Ecclesiis explicat; tria verò posteriora de exitu Mundi & Judicio universali; quod reliquum est ad persecutiones à fidelibus toleratas, ad ultionem de persecutoribus expetitam, & Idololatriæ eversionem deputat.

In nostro Commentario, Historiæ serie contextâ, ostendimus, librum Apocalypsis nonnisi persecutiones, bella, victoriam, & triumphum Ecclesiæ, quemadmodum & Idololatriæ atque Romæ idololatræ eversionem portendere.

Clavis Apocalypsis per *Natalem Aubertum de Versè* Paris. 1703. 2. Vol. in 8. Cùm Auctor è Calvinismo & Socinianismo ad Ecclesiam transisset, consilii sui rationes expositurus, quemadmodum & sinistras Jurieu in Apocalypsim explicationes refutaturus, Opus suscepit. Statuit autem veluti totius Prophetiæ clavim necem & apotheosim Julii Cæsaris. Scriptam verò autumat Apocalypsim sub Nerone, qui, ait, S. Joannem

in

in Pathmum exulem amandavit.

Inter Proteſtantes extant in Catena Auguſtini Marlorati, ex Proteſtantibus contextâ in Apocalypſim, *Beza*, *Bullingerus*, *Meier*, *Lambertus*, *Viretus*, *Pignet*, aliique.

Præter hos, in magnis Criticis occurrunt *Priceus*, *Legerus*, *Druſius*, *Grotius*, *Camero*, *Gualtperius*, *Lorinus*, *Capella*; & in Synopſi Criticorum *Hammondus*, *Potterus*, *Matthaus Cotterius*, *Joannes Cluverus*, *Patritius Forbeſius*, *Brightman*, *Paraus*, *Gerhardus*, *Gravius*, *Joannes Napier*, *Cocceius*, *Joan. Durham*, *Enricus Morus*, *Petrus Dumoulin*, aliique; ut Scriptores in totum N. T. prætercam.

Vide potiſſimùm *Ludovicum de Dieu* in ſuo libro, & *Campegium Vitringa*, qui Syſtema Boſſueti in Apocalypſim refutavit.

DISSERTATIONES.

Vide Præfationes *Cornelii à Lapide*, *Boſſueti*, Epiſcopi Meldenſis, *Dupin*, *Calmet* in Apocalypſim; quemadmodùm & 8. Diſſertationes Dupinii in eumdem Librum, quæ velut Prolegomena haberi meritò poſſunt.

Joan. Baſel de alpha & omega. Apoc. 1. 8. 11. (*a*).

a *Theſ. Theo. Phil.*

Eber. Rud. Roth. de Nicolaitis. Apoc. 2. 15. Vide Tillem. t. 2.

Dupin, Differt. de Millenariis (*b*).

b *Analyſ. Apoc. pag. 319. &c.*

—— De ſtatu animarum uſque ad diem Judicii pag. 409.

—— De Judicio poſtremo. pag. 682. &c.

Chriſt. David Funccius, de calculo albo. Apoc. 2. 17.

Georg. Schwartz de pugna Michaelis & Diaboli. Apoc. 12. 7. &c.

Henric. Horchis de Agno in monte Sion. Apoc. 14. 1. 3.

Deyling. in Apoc. 6. 15. *Beatus, qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua* (*c*).

c *Obſer. Sac. t. 2. c. 50.*

Joan. Neiſmer flumen chryſtallinum. Apoc. 22. 1.

Deyling. de veſtium candidarum uſu apud Hebræos, ad Apoc. 3. 4. & 7. 13. (*d*).

d *Obſer. t. 3. c. 49.*

—— Ad Apoc. 18. 4. de deceſſione facienda è Babylone (*e*).

e *Obſer. t. 3. c. 50.*

LIBRI AD STUDIUM SCRIPTURÆ PERTINENTES. GRAMMATICÆ.

Polyglottorum Antuerpienſium poſtremus tomus Grammaticas exhibet, & Dictionaria ad intelligentiam Linguarum, quæ in Opere continentur.

Edmundus Caſtellus, cujus Lexicon Heptaglottum veluti appendix Polyglottis Londinenſibus acceſſit, Harmoniam etiam adornavit inter Grammaticas Hebræam, Chaldæam, Syriacam, Samaritanam, Æthiopicam, Arabicam, & Perſicam.

Elia Levita Sepher Dikduk, ſeu grammatica Hebraica, ex verſione Sebaſt. Munſteri. Baſil. in oct. 1537.

Nicolai Abram Soc. Jeſu Epitome Rudimentorum Linguæ Hebraicæ, verſibus Latinis comprehenſa. Pariſ. 1645. in 4.

Grammaticæ Hebraicæ *Cardinalis Bellarmini*, *Georgi Mayre*, *Thoma Dufour*, *Clenardi* omnium manibus teruntur. Utile eſt etiam Horologium *Schikardi*.

Theſaurus grammaticæ *Buxtorfii* ſufficere poteſt; ejuſque Epitome Tyronibus utilis.

P. D. Petrus Garnerius, Benedictinus novam Grammaticam Hebraicam parat, præcedentibus luculentiorem; plerumque enim Grammaticæ Hebraicæ plurimùm à perfectione deficiunt.

Grammatica Hebræa à punctis, aliiſque inventis Maſoreticis libera. Pariſ. 1716. in 8. D. Maſclef Canonicus Ambiani operis author, non tantùm Hebraicam Linguam addiſci, ſed & libros Hebraicè ſcriptos legi poſſe ſine punctorum vocalium auxilio, ope regularum, quas tradit, contendit.

Chriſtiani Noldii Concordantiæ particularum Hebreo-Chaldaicarum. Hafniæ in 4. 1679.. Opus eſt utiliſſimum ad vim particularum indeclinabilium, & ad plurima Scripturæ loca intelligenda.

Grammatica Linguarum Orientalium, Hebræorum, Chaldæorum, & Syrorum, authore *Lud. de Dieu*. Leidæ 1628. in 4.

Joan. Buxtorf, Grammatica Hebraica, & Syriaca. Baſil. 1615. in 8.

Ejuſdem Grammatica Chaldaica, & Syriaca. Baſil. 1615. in 8.

Thoma Erpenii, Rudimenta Linguæ Arabicæ, in 8. Pariſ. 1638.

Joan. Buxtorf, de abbreviaturis Hebraicis. Item Bibliotheca Hebraica in 12.

Simonis Glaſſii, Philologia Sacra, l. 5. Item Grammatica Sacra. Item Rhetorica Sacra. Opus utiliſſimum, plurimiſque optimis animadverſionibus in Scripturam, in paucis habendum.

Paucis ab hinc annis prodiit Pariſ. apud Colombatum Grammatica Hebraica, Gallicè digeſta, in gratiam eorum, qui Linguæ Latinæ minùs aſſueverunt.

Vide prolixiorem Catalogum Grammaticarum, atque Scriptorum de hoc argumento in Bibliot. Rabin. t. 5. pag. 538. &c.

Nec abs re hìc adduci poſſent Authores, qui de confuſione linguarum in Babel, & de lingua primæva differuerunt. Vide tamen, quos adduximus in Diſſertationibus in Geneſim.

DICTIONARIA.

Alphonſi Zamora, è Judæo Chriſtiani, Lexicon Hebraicum, in Polyglottis Antuerpianis an. 1517.

Joan. Reuchlini, ſeu *Capnionis* Lexicon Hebr. an. 1521. Secunda operis Editio per Sebaſtianum Munſterum 1537. cæteris præſtat.

Santis Pagnini Theſaurus, in fol. ejuſque Epitome in 4.

Joan. Forſteri Lexicon Hebraic. novum 1556. fol. Operis Præfatio animadverſione digna eſt, quòd ingenuè Author fateatur ſtudium Rabbinorum inutile eſſe.

Joan. Buxtorf, Lexicon Hebraicum, & Chaldaicum, in 8. 1676.

Ejuſdem Lexicon Thalmudicum, Chaldaicum, & Rabinicum, fol. Baſil. 1639.

Joan. Cocceji, Lexicon, & Commentarius ſer-

sermonis Hebraici. Lugd. Altera editio Francofurti ad Menum adornata est 1689.

David de Pomis, Medicus Judæus, Dictionarii Hebraici, sed prorsus inutilis, auctor est.

Tzemach David, sive *germen David*. Venetiis 1587. Utilissimum est pro Rabbinorum lectione.

Philippus Aquinas, Hebraicæ Linguæ Parisiis Præceptor sub Ludovico XIII. Sæculo 17. Dictionarium Hebræo-Chaldeo-Thalmudico-Rabinicum vulgavit.

Marci Marini, Brixiani, Arca Noæ, seu Thesaurus Linguæ Sanctæ. Venet. 1593. Non tam Dictionarium est, quàm Hebraicarum concordantiarum summa; sub certis enim nominum Hebræorum classibus potissima Scripturæ loca adducit.

Eduardus Leigh, *Guillelmus Robertson*, luculentissima Dictionaria Hebraica dederunt.

Joan. Henricus Ottho, Lexicon Rabbinico-Philolog.

Commentarii Linguæ Hebraicæ à *Jacobo Gussetio*. Amstelod. 1702.

De hisce tamen Dictionariis universis illud fateamur oportet, utilissima esse quidem tyronibus opera; si quis tamen de rebus plenè instrui voluerit, optimum factu est, si ad Concordantias Hebraicas Buxtorfii, sive de Calasio se conferens, singula loca, ubi vox recurrit, inter se conferat; tunc enim vim ejusdem vocis, ac genuinam significationem tutiùs assequetur.

Neque abs re Hebrææ voces cum Veteribus Græcis Versionibus conferrentur; in quam rem mirè conducunt Concordantiæ Græcæ Kircheri, & fragmenta Hexaplorum Origenis per P. Montfaucon collecta, unà cum geminis Lexicis ad calcem ejus Operis excusis.

Lexicon Heptaglotton *Eduardi Castelli* plurimum conferet comparandis Hebraicis vocibus cum cæteris Orientalibus Linguis, ab Hebræo non abludentibus.

Lexicon Harmonicum Heptaglotton *Joan. Henrici Hottingeri* contractius est quidem, sed in eam rem non inutile.

Dictionarium Linguæ Sanctæ Anglicè scriptum ab *Equite Leigh*, & Gallice versum per Ludovicum *Wolzogue* fol. Amstelod. apud Petrum Mortier 1703.

Lexicon Biblicum Sacræ Philosophiæ candidatis elaboratum, per *Andream Platum*. Colon. 1536. fol.

Lexicon Arabicum *Golii*, probatissimum est opus, quamquam Historicis, & Prophanis Scriptoribus explicandis potiùs, quàm Sacris conducit.

Lexicon Æthiopico-Latinum *Joan. Ludolf.* Lond. 1661. in 4.

Joan. Leusden, Lexicon Hebræo-Latinum, ad modum Lexici Schrevel. Græci. Ultrajecti, in 8. 1687.

Lexicon Greco-Latinum in Nov. Testam. *Georgii Pasoris*, Lond. 1644. Ejusdem Authoris excusum est Manuale, & Syllabus in N. T. quæ Lexici epitomes sunt.

Elias Hutterus 1598. *Zacharias Rozembach* 1639. & *Christianus Schoton* 1662. Singuli Lexicon Græcum in Scripturam vulgarunt.

Matthias Flaccus Illyricus 1567. & *Augustinus Marloratus* 1601. Dictionaria Latina in idem argumentum dederunt.

Ravanellus, Minister Uticæ, an. 1650. Bibliothecam Sacram 3. Vol. Latinè typis mandavit.

Simonius, Presbyter Lugdunensis, alius ille à Richardo Simonio, Sacerdote Oratorii, Gallicum Biblicum Dictionarium vulgavit; sed accuratius, & correctius opus desideraretur. Editum est primum Lugdun. 1693. in fol. 1. Vol.; deinde iterum Lugdun. 1703. 2. Vol. in fol.

Dictionariam Biblicum curante *Hurè* in fol. Paris. Vide Præfat. in nostr. Diction.

CONCORDANTIÆ.

Concordantiæ Hebraicæ *Mardochai Nathan*. Venetiis, Dan. Bomberg. 1523. Item Basileæ. Froben. 1581.

Joan. Buxtorf. Concordantia Hebraica. Basil. 1632.

Concordantiarum Hebraicarum capita à *Rab. Mardochao* conscripta, & Latinè translata per Antonium Reuchlinum. fol. Basileæ, Henric. Petri 1556. Versio Reuchlini mendosissima est.

Concordantiæ Veteris Testamenti, ubi Linguæ Latinæ significationes vocibus Hebræis respondentes è regione proponuntur. Rom. 1621. 4. Vol. fol. authore *Mario à Calasio*, Ord. Minorum. Utilissimum est, si aliud umquam, Scripturæ studio incumbentibus, opus. Ibi enim, relatis ex Hebræo sententiis, Latina Versio in duas columnas respondet. Ad marginem variantes ex Vulgata & ex Septuaginta Latinè pariter afferuntur. In capite singulorum articulorum omnes significationes ejusdem vocis ordine deductæ recensentur; in calce collationes Hebræi cum cæteris Linguis Orientalibus.

Frederici Lankis, Saxonis, Lutherani, Concordantiæ Bibl. Hebraico, & Græco-Germanicæ. Lips. & Francofurt. 1680. in 4.

Jul. Bartolocci, Concordantiarum Hebr. apud Hebræos origo (*a*). a *Bibl. Rab.t.* 3. pag. 915.

Concordantiæ Græcæ Veteris Testamenti, in quibus voces Græcæ Hebræis vocibus respondent, authore *Conrado Kirchero*, Augustano. Francofurti 1607. 2. Vol. in 4. Opus est otilissimum, non Scripturæ tantum lectioni inserviens, sed addiscendo etiam, quam potissimùm significationem singulis Hebræis vocibus Veteres Græci Interpretes assignaverint; sicut etiam legendis Græcis PP. plurimum conferens. Cùm autem Author nonnisi Græcâ Complutensi Editione in opere adornando usus fuerit, optandum tamen fuisset, ut potiùs Romanam, Complutensi sine controversia præstantiorem, prætulisset.

Prodiit iterum opus illud 2. Vol. in fol. Antuerpiæ & Ultrajecti 1718., cui Editioni Abrahamus Tromius præsidens, ordinem, quem Kircherus secutus est, immutavit; ille enim Hebræum alphabetum sibi præstituit, Tromius Græcum maluit. Ordine sane, & correctione pluribus in locis Tromii Edi-

Editio præstat; quin & Versiones Veterum Interpretum Græcorum adjecit; Editionem Septuaginta per Vechelium secutus est; ac tandem in calce Tabulam adornavit, in qua variæ capitum divisiones, juxta varias Septuaginta Editiones, ad Lectorum commodum, exhibentur.

Concordantiæ Grecæ N. T.. Basileæ Oporin. 1546. fol. Idem opus correxit, & auxit, atque multò præstantiorem Editionem adornavit Henricus Stephanus. Genevæ 1600. & 1624. Idem etiam curante Erasmo Schmid 1638. Vittembergæ prodiit, quæ optima est Editio. Porrò hujus operis prima Editio prorsùs manca est; subsequentes multò præstantiores. Nec sanè modicam confert utilitatem, ut Lectores significationem quarumdum Græcarum vocum apud Authores N. T. assequantur, quæ planè alio sensu ab optimis Græcis Scriptoribus usurpari solent.

Concordantiæ Latinæ in immensum penè excreverunt. Gothicis characteribus excusæ subsequentibus multò concedunt; non tantùm quòd versiculorum numeris careant, sed ultra capitis numerum, designando initio, medio, & fine ejusdem capitis, literas a. b. c. d. e. f. g. tantùm adhibent; sicut etiam quòd mendis scatcant, atque particulas indeclinabiles seorsim, & ad calcem exhibeant. Optimarum Catalogum hìc breviter ducemus.

Concordantiæ Majores, Lugduni, 4. Juntæ, Gryphii 1540. io fol. Basil 1543.

Magnæ Concordantiæ à *Francisco Arola* Recognitæ; in 4. Lugduni, Gryphii 1551.

Concordantiæ utriusque Testamenti, studio *Roberti Stephani*; in fol. Paris. 1555.

Concordantiæ utriusque Testamenti per *Joan. Benedicti*. Paris. 1562. fol.

Concordantiarum Sanctæ Scripturæ oeconomia methodica, à *Georgio Buloco*. Antuerp. Plantini. 1572.

Concordantiæ Bibliorum. Plantini, in 8. an. 1581.

Concordantiæ Bibl. Plantini, in 4. 1585. & 1599.

Concordantiæ Bibliorum, in 4. Lugd. apud Juntas 1586.

Concordantiæ Bibliorum Maximæ. fol. Francofurti apud Vechelios 1600.

Concordantiæ, Bibliorum cum Annotationibus *Francisci Lucæ Brugensis*. fol. Antuerpiæ 1606. in 4. Antuerp. Lugduni. Venetiis 1612. Lugduni 1615. Parisiis Dionysii de la Noue 1635. 1638.

Eædem recognitæ ab *Huberto Phalesio*, Benedictino, Affligeniensi, in 4. Antuerp. Moreti 1642. Lugduni in 4. Julieron. 1649. 1652. Paris. apud Societ. 1656.

Eædem recognitæ ab *Huberto Phalesio*, in 8. majori. Colon. Agrippinæ Balthasar. ab Egmond. 1684. Lugduni. 1687.

Concordantiæ Bibliorum Petri de Beso. Paris. 1611.

Concordantiæ Bibl. Majores per *Gaspar. de Zamora*. fol. Romæ, Zannetti 1627.

Cæterùm Concordantiæ in 4., & in 8. reliquis usu, & facilitate præferuntur.

Bulloci & Zamoræ luculentissimæ sunt, atque summo studio conquisitæ; quidquid enim ad argumentum spectat, totum uno ordine subjicitur; Voluminum tamen amplitudo usui satis incommodas reddit.

Quoad Concordantias Morales Scripturæ, extat Sylua allegoriarum *D. Hieronymi Laureti*, Loci communes *P. de Balinghem*. S. J. in fol.

Concordantiæ morales, & historicæ Bibliorum *P. Eulard*, in 4. Antuerp. 1625.

Concordantiæ Morales, *Lucæ Vadingi*. Coloniæ 1647. in 4.

INTRODUCTIONES AD STUDIUM SCRIPTURÆ.

Libri *S. Augustini* de Doctrina Christiana, & *Cassiodori*, de Divinis Lectionibus huc referendi sunt.

Ludovici Teng Isagoge in Sacram Scripturam fol. Barcinone. 1620.

Gilberti Genebrardi Isagoge in 8.

Sanctis Pagnini Isagoge, fol. Lugd. 1536. Colon. 1545. &c.

Ambrosii Catharini, claves duæ S. Scripturæ. Lugd. 1543. in 8.

Nicolai Abrami Pharus Vet. Test. in fol. Paris. 1648.

Adriani, Isagoge Sacrarum Literarum (a). a *In Critic. Magn.*

Georg. Ederi Oeconomia Bibliorum, l. 5. Venetiis 1572. & Colon. 1582. fol.

Sixti Senensis, Bibliotheca. Lugd. 1575. fol. Paris. 1610. &c. Opus est probatissimum, nec modicè tyronibus conferens.

Petri Ravanelli Bibliotheca Sacra. Genev. 1660. 3. Vol. fol.

Delrio, Pharus S. Scripturæ. Lugd. 1608.

Apparatus ad Biblia Sacra per tabulas dispositus, Auth. *P. Lamy*, Oratorii, fol. Gratianopoli 1687.

Introductio ad Scripturam. Gallicè ex Latino *P. Lamy* in 4. Lugdun. 1689. Idem in compendium redactum. Lugdun. in 8.

Dominici Magri, Melitensis, Congreg. Oratorii, Contradictiones apparentes Sanctæ Scripturæ 1. Paris. 1685. in 8.

Tract. de Lectione Sacrarum Scripturarum, in quo Protestantium eas legendi praxis refellitur, Catholicorum verò stabilitur. Accedit Dissertat. de Interprete Sacrarum Scripturarum. Embricæ 1677. in 8.

Bibliotheca Scripturæ Sacræ, seù apparatus ad studium Scripturæ sacræ ab uno Carmelita discalceato. Lovanii 1704. in fol. vol. 3.

Martini Becani, Analogia Veteris, ac Novi Testamenti in 12. an. 1621.

Sacrorum Bibliorum notio generalis, Authore, *M. Humbelot*, Doctore Sorbon. Paris. 1700. in 12.

De lectione Scripturæ Sanctæ contra Malletum. Antuerp. 1682. Gallic.

Tractatus de lectione Scripturæ Sanctæ per *Castoriensem*, Gallicè versum ab *Abbate le Roy*. Coloniæ 1680. in 12.

Francisci Georg. Venet. Minoritani Problemata in Scripturam Sacram 1575. fol.

Ejusdem Harmonia. Venet. ac Paris.

Ad eumdem sensum referri potest Bibliotheca Sacra *P. le Long*, in qua exactus ducitur Catalogus Bibliorum, eorumque in omnes linguas versionum, sicut & Interpretum, ac Commentatorum.

Elenchus *Crovei* Bibliorum, Interpretum, &

& Commentatorum levem ideam exhibet.

Fabianus Justiniani potissimos & ipse Interpretes, sed brevis indicat. Rom. 1614. in 8.

Huc atiam referendæ sunt Exercitationes Biblicæ P. *Morini*, & *Simonis de Muis* in ipsum scripta.

Huc pariter historiæ Criticæ *Simonii* in utrumque Testamentum, & opiniones quorumdam Theologorum Hollandorum, cum datis ad ipsos responsionibus. Hæc tamen opera cautè prorsus legenda sunt, quippè quæ audaciores planè sententias passim exhibeant.

Examen historiæ Criticæ Textûs N. T. adversùs Richardum Simonium, auth. Joan. Henrico Majo Giessæ Hassorum 1694. in 4.

Disquisitiones Biblicæ *P. Frassen.* Paris. 1682. Prolegomena Biblica *Dupinii*.

Disquisitiones criticæ de variis per diversa loca, & tempora Bibliorum Editionibus Lond. in 4.

Sanderi, Apologia Biblica in 4.

Christ. Cartvigt, Mellificium Hebraicum.

Henrici de Bukentop, Minoritæ Lux de luce Bruxell. 1710. Opus in quo optima plura.

Christophori Crinesii Exercitationes Hebraicæ.

Nicolai Abrami Pharus V. T. sivè sacrarum qq. l. 15. in fol. Paris. 1648.

Figuræ Biblicæ cum figoris æri incisis per *Royaumont*. Vide infra articulum de Prolegomenis.

Synagoga Judaica *Joan. Buxtorf.* in 8. Hannov. 1604.

Mores Christianorum & Israelitarum per Abbatem *Fleury* 2. vol. in 12. Paris. 1712. Gallicè. Mores Israelitarum potissimùm ad Scripturam intelligendam mirè conducunt.

Ragulæ pro iotelligenda Scriptura per Abbatem Asfeldom in 8. Paris. 1716. Gallicè Opus otile & excultum.

Leo Modena Cæremoniæ Jndæorom, cum Additionibus Simonii in 8. Gallicè.

Opus S. Augustini de *Doctrina Christiana*, quatuor libris digestum, Eusebii *Præparatio*, & *Demonstratio Evangelica*, Huetii *Demonstratio Evangelica*, in eumdem censum referenda sunt; nec aliò amandandæ Epistolæ quædam S. Hieronymi, ejusque potissimùm Præfationes in Libros Scripturæ à se versos, & in Commentaria.

Ad eamdem classem revoces Introductiones in Scripturam, & Collectores, sivè Interpretes Adagiorum, vel Proverbiorum S. Scripturæ; veluti.

Martini Delrio S. J. Adagalia sacra 2. vol. in 4.

Andreæ Schotti Adagalia N. T. (a)

Joan. Drusii Adagia Hebraica & Proverbiorum classes duæ (b).

Joan. Verstii de Adagiis N. T. (c)

In hunc catalogum etiam ducenda *Fulleri* Miscellanea sacra (d); sicut etiam *Heinsii* Castigationes, & Aristarchus Sacer.

a *Apud Cren. fas.* 3.
b *In Magn. Critic.*
c *Apud Cren. fasc.* 3.
d *In Magnis Critic. & alibi.*

PROLEGOMENA IN SCRIPTURAM.

PRolegomena *Ariæ Montani* Polyglottis Antuerpiensibus præfixa sunt.

Briani Valtonii Prolegomena ad Polyglotta Anglicana luculentissima sunt, & seorsim in Germania excusa, in gratiam eorum, qui Polyglottis carent. Circa Linguas, & Versiones Scripturæ potissimùm versantur. Accedit Chronologia, Tabulæ Geographicæ, Iconographiæ Templi, Tractatus de ponderibos, & mensuris, & idiotismorum Hebraicornm.

Jul. Bartolocci de antiq. Linguæ Hebraicæ (a).

a *Bibl. Rab. t.* 3. *pag.* 13.

Prolegomena *Serarii*, *Salmeronis*, & *Bonfrerii* laudatissima.

Præfationes *Cornelii à Lapide*, & *P. Calmet* in Libros Scripturæ.

Tractatus *Joan. Despieres*.

Prolegomena *Dupin*.

Disquisitiones Biblicæ *P. Frassen.*

Prolegomena in *Biblia Maxima* P. de la Haye.

Demonstratio Evangelica *Huetii*.

Dissertationes *P. Alexandri* in V. T. & *P. Petitdidier* in V. T. impressæ 1699. in 4.

Tractatus pro astruendâ, vel refutanda antiquitate punctorum vocalium, sicut & aothoritate, atque integritate Textûs Hebraici. Vide Prolegomena Valtonii, & Authores ab ipso laudatos; utì sunt

Ludovici Capella Critica sacra, & Arcanum punctuationis revelatum. Tractatus *Joan. Buxtorf.* de origine & antiquitate punctuationis.

Joan. Morini Exercitationes Biblicæ.

Simonis de Muis castigatio animadversionum Morini, in 8. Paris. 1739. Sicut & aliud ejusdem opus: Assertio veritatis Hebraicæ adversùs Exercitationes Joan. Morin. Paris. 1631. in 8. Et deinde: assertio altera &c. *Paris.* 1634.

Arnoldi Brotii, animadversiones super Textum Hebraicum Vet. Test.

Item Epistola de Textûs Hebraici certitudine contra Capellum.

Ejusdem Apologeticæ pro Hebraica verite contra Morinum & Capellum.

Joan. Despierres Aothoritas S. Scripturæ, Textûs Hebræi, Versio 70. & Vers. Vulgatæ.

Defensio veritatis Hebraicæ contra Lindanum, per *Joan. Isaacum Levitam*, Colon. 1559.

Anticritica, seu vindiciæ Hebraicæ. Basil. 1653. in 4.

Petrus Galatinus de Arcanis Catholicæ veritatis, impressus Basileæ 1561. cum *Reuchlino* de verbo mirifico l. 3. in fol. Porrò Galatinus plagii reus accusatur, quippè qui *Pugionem fidei* Raymundi Martini transcripserit.

Leonis Castri Apologeticus pro lectione Vulgatæ, Septuaginta &c. Salmant. 1585. in fol.

Epistolæ de *Flavigny* de auctoritate, & veritate Textûs Hebraici.

Davidis Clerici, Quæstiones sacræ, & diatribæ *Stephani Clerici*, cum Notis *Joan. Clerici*. Amstelod. 1685.

Capellani Mare Rabinicum infidum.

Usserii, & *Valois* in Hexaplas.

Isaaci Vossii dissertationes de Septuaginta Interpp.

An-

Antonii Vandale Differt. in * Aristeam & Septuaginta Interpp. Amstelod. 1705. Vide Præfationem Hexaplorum P. Montfaucon.

Jul. Bartolocci de Septuaginta Interpp. & Aristea (*a*).

a *Bibl. Rab. t.1. pag.* 437.

De Inspiratione Librorum Sacrorum vide Censuram Thesium Lessii & Amenii an. 1586. ab universitatibus Lovaniensi, & Duacensi 1587. & 1588. ac responsionem Lessii 1588. sicut & vindicias Censurarum Lovaniensium, & Duacensium.

Difficultates propositæ ab *Hegaert* ad Arnaldum 1691. in 8. Gallicè.

Animadversiones Theologorum Hollandiæ in historiam Simonii. Gallicè.

Simonii Hist. Critic. N. T. c.23.24.

Dupin Differtationes præliminares in Biblia.

Juquelot de inspiratione Librorum Sacrorum.

Culmet Differt. de eodem argumento (*b*).

b *Ante Epist. Canonic.*

Tractatus de inspiratione Librorum Sacrorum N. T. per de la *Mothe* M. D. S. Amstelod. 1695. in 12. Gallicè.

Joan. Henrici Mai. Differt. de inspirat. Lib. SS. opposita Rich. Simon &c. Giessæ Hassorum 1694. in 4.

In varios Scripturæ sensus legenda sunt Prolegomena e. g. *Boufrerii*, *Salmeronis*, *Serurii*, *du Haye*.

In Hebræum, Septuaginta, Vulgatam, Biblia Samaritana, Targumim, varias Scripturæ Versiones, adeundus Valton, Bibliotheca Sacra P. le Long, & nostrum Dictionarium v. *Biblia Septuaginta*, *Vulgata*, *Targumim*.

DE RATIONE INTERPRETANDÆ SACRÆ SCRIPTURÆ.

D. *Hieronymus* ad Pammachium Ep. 150. de optimo genere interpretandi.

Lindanus, de optimo genere interpretandi.

Huetius, de optimo genere interpretandi, & de claris Interpretibus l. 2.

Joan. Clerici de optimo genere Interpretum S. Scripturæ (*c*).

c *Comment. in Gen. t.1.*

Simonius in Hist. Critic. V. T. l.2. & 3.

Carolus le Cene, idea novæ Versionis Gallicæ Bibliorum. Roterod. 1696. in 8. Gallicè. Opus optima quamplura continens, sed mendis typographicis scatens.

Joan. Henrici Hottingeri, de accurata, eâque genuinâ commentandi ratione (*d*).

d *Apud Cren. fasc.1.*

Joan. Mariana S. J. Differt. pro Editione vulgata. Hanc Differtationem P. Tournemine in nova Editione Menochii inseruit.

Joseph Acosta S. J. de vera Scripturas interpretandi ratione libri tres.

Franc. Riberu S. J. Proœmia quatuor, in quibus disquiritur, quinam Script. Sac. Interpretes cæteris præferendi sint. Iterum prodiit in Nova Editione Menochii.

Basil. Pontii Leonis Quæstiones quatuor de Scriptura Sacra exponenda.

In eadem Editione Menochii legitur etiam Tractatus de Scripturæ Sacræ stylo, & obscuritate, & Apologia Vulgatæ per *Filesacium*.

De Concordia Sacr. Scripturarum, cum introductoriis quæstionibus Auth. *Petro Lopes* de Montoya. Madriti 1600.

AUTHORES, QUI DE OMNIBUS SIMUL ANTIQUITATIBUS HEBRAICIS DISSERUERUNT.

B*enedictus Arias Montanus*, Antiq. Judaic. l.9. t.8. Critic. Sacr.

Guillelmi Goeree, de Mosaicis Antiquitatib. 4. Vol. fol. & de Judaicis Antiquitatibus, 2. Vol. fol. Amstelod. 1690. 1702. cum figuris ære incisis.

Joan. Contrad. Dieterici Antiquitates Biblicæ, 2. vol. fol. Methodus, delectus, & & ordo in eo Libro desiderantur.

Joan. Andrea Quenstad, Antiquitates Biblicæ.

Fabricius in suo Libro *Bibliographia Antiquariæ* c.1. pag.21. refert ideam Thesauri Antiquitatum Hebraicarum in 12. libros digesti per Godefridum Voigt. Ex quo opere pauca nos hùc derivabimus.

Thomas Godvvin, Antiquitates Judaicæ Item Moses, & Aaron, seu de Ritibus Hebræorum, cum notis Joan. Henrici Reizii, & Joan. Henrici Hottingeri, nepotis.

Abbas Fleury de moribus Judæorum, in 12. Paris.1712. Gallicè.

Adriani Relandi, Compendium Antiquitatum Hebraicarum, cum Observationibus Joan. Jacobi Schudt.

Menasse Ben-Israel, Thesauro dos Dinnim.

Hermanni Vander-Hardt, Antiquarium Judaicum.

Joan. Vulferi, Theriaca Judaica.

Theodori Vassovii, Antiquitates Hebraicæ hactenus ineditæ.

Christiani Vormii, de corruptis Antiquitatum Hebræarum apud Tacitum, & Martialem vestigiis.

Sam. Frideric. Bucher, Antiqoitates Hebraicæ, & Græcę selectæ, seù de conclusis, & velatis fœminis. Budissæ 1717. in 12.

Balthas. Babelis, Antiquitates Judaicæ, & Evangelicæ.

Joach. Reimer, Antiquitates Hebraicæ.

Pauli Scherlogii, Antiquitatum Hebraicarum Dioptra.

LEGES, ET RELIGIO JUDÆORUM.

IN præcepta Noachidarum, sivè filiorum Noe post diluvium differit.

Joan. Seldenus de Jure Nat. & Gent. secundùm disciplinam Hebræorum. Lond. fol. 1640.

Melchior Leidecker., de Rep. Hebr. t. 1. p. 28.

Joan. Frischmuth, de præceptis Noachidarum, Differt. 2. (*a*).

a *In Thes.Th. Phil.*

Nat. Alexandri, Hist. Eccl. Vet. Test. ætate 2. Differt. 2.

Joan. Franc. Budeus, Hist. Philosophiæ Hebr.

Joan. Alberti Fabricii, Apocryph. Ver. Test. p. 269. 270, & Bibliographia antiquaria, c.13. n.1.

In Leges cęremoniales Judæorum consulendus *Joan. Spencerus* de Legibus Judæorum ritualib. Cantabr.1685. fol.

Joan.

Joan. Marsham, Can. Cronic. Ægypt. fæculo 9. art. Lex Mosaica.
Herman. Vitsius, Ægyptiaca &c. Amstelod. 1683. in 4.
Claud. Frassen, Minoritæ, Disquisitiones Biblicæ l. 1. c. 4.
Natal. Alexandri, Hist. Vet. Test. ætate 4.
Aug. Calmet Præfatio in Exodum.
Jo. Alb. Fabricii, Bibliogr. antiquaria, c. 15. n. 1. 2. 3. 4. 5.
Josue Arnadini, Manuale Legum Mosaicarum.
Constantini Imperator. de Legibus Hebr. Forensibus. Leid. 1637. in 4.
Joan. Henrici Hottinger, Jus Hebræorum. Tiguri 1656.
Maimonides, de studio Legis, ex Versione Rab. Flavereng.
Aug. Calmet Præfatio in Deuteronomium, ubi Legum Hebraicarum summam complectitur.
Augusti Pfeiffer, Specimen Antiquitatum Sacrarum, seu de Antiquis Hebrǫorum Ritibus.
Fr. Tissard, de Hebræorum Ritibus.
Gasparis Agricola de Ritibus Hebræorum.
Georg. Gaspar. Kirchmaier. De rebus, Ritibusque Judæorum.
Guillelmi Zeppeiri, Legum Mosaicarum forensium explicatio.
Leo Modena, Ceremoniæ & Mores Judæorum cum Supplemento Richardi Simonii (a).
Joan. Buxtorfii P. Synagoga Judaica, in 8.
Herman. Geremberg, Synagoga Judaica.
Gerardi Weltwichii, Itinera deserti, seu de Judaicis disciplinis &c.
Guillelmi Surenhusii, Theologia Hebræorum. In 4. Amstelod.
Misna, cum Versione ejusdem Surenhusii, & Notis Maimonid. & Bartenoræ, &c. Amstelodami 1698. in fol. Vol. 6.
Dissertatio in Misnam in Collectione Gallica Dissertationum criticarum. Paris. 1715. in 4.

a Vers. Galli. .. in Italico.

MESSIAS.

Scriptores in septuaginta hebdomades vide in articulo *Daniel*.
Abdia Vidmarii, de uno Messia.
Antonii Hulsii, Theologia Judaica de Messia.
Aug. Calmet Differt. de characteribus Messiæ juxta Judæos.
Benedicti Poscantini, Dialog. de Messia.
Bernardini Ochini, Dialogi 18. de Messia.
Blasii Viegas, Tract. de victoria Messiæ.
Christiani Matthia, Disputationes de Divinitate, & Officio Messiæ.
Daniel. Crameri de Messia.
Didaci Gatica de Messia.
Franc. Navai Demonstratio Jesum Nazar. esse Messiam.
Jacob Attinger Silo, seu de vaticinio Patriarchæ Jacobi. Genes. 49. 10.
Jacobi Martini Disputatio de Messia.
Joan. de Bacone de Adventu Messiæ l. 1.
Joan. Rhomberg Differt. de adventu Messiæ.
Jul. Bartolocci de Messiæ Divinitate.
Jul. Cæsaris Valentini de adventu Messiæ.
Laurentii Brancati de Judęorum Mess.
Ludovici Vives, quòd Jesus est Messias.
Petri Antesignani, Liber de Messia.
Petri Canonici, l. 3. de advento Messię.
Philippi Mornai, Monita ad Judæos de Messia.
Richardi Kidderi, Demonstratio adventûs Messiæ.
Petri Danielis Huetii, Demonstratio Evangel.
Eusebii, Cæsariensis Episcopi, Præparatio Evangelica, & Demonstratio Evangelica.
Tanaquilli Fabri, Differt. de loco Josephi, ubi testimonium reddit J. C. Vide.
Huet. Demonstr. Evang. proposit. 3. n. 10.
Caroli de Aubusii, lib. pro testimonio Joseph, de J. C. 1.
Caroli Josephi Imbonati, adventus Messiæ, à Judæorum blasphemiis, & Hæreticorum calumnis vindicatus (a).
Idem de Pseudo-Messiis Judæorum (b).
Idem de blasphemiis Judæorum in J.C. (c).
Basnage Continuatio Historiæ Judaicæ Gallicè (d).
Joan. Valferi Theriaca Judaica p. 369.
Christoph. Cellarii, Specimen anti-Judaicum de duplici Messia. Leucopotræ 1668.
Joan. Alent. de Pseudo-Messiis Judæorum. Herborn. 1684. in 4.
Raymondi Martini, Pugio fidei, cum notis Josephi de Voisin. Paris. 1651.
Petri Galatini, de Arcanis Catholicæ veritatis, lib. 12.
Longum Authorum de hoc argumento catalogum quære apud Imbonati (e).
S. Hippolyti Martyr. Episcopi Portuens. de Antichrist. Ejusd. seu alius de consummation. mundi, & Antichristo.
Malvenda, de Antichristo. Romæ 1604. fol.
Benedicti Pererii 23. Disputationes, quibus probatur Mahometem esse Antichristum.
Adsonis Dervens. Abbatis, de Antichristo, inter Opera D. Augustini.
Aug. Calmet. Differt. de Antichristo.
Christiani Grossi Disput. de Antichristo.

a Biblioth. Rab. t. 5. pars ult.
b Ibid. t. 4. pag. 46.
c Ibid. pag. 413.
d To. 4. l. 6. c. 20. &c. usque ad 28.
e Bibliot. Rab. t. 5. pag. 512. 523.

TABERNACULUM, TEMPLUM, SYNAGOGA JUDÆORUM.

Dami Scoti de triplici Tabernaculo Moysis.
Vener. Beda de Tabernacolo, & vasis ejus.
Ben. Aria Montani, Beseleel, five de Tabernaculo.
Jacob. Juda Leo de Tabernaculo. Hispanicè.
Vide Interpp. in Exod. 25. &c.
Alexandri Rossai, Templum Judaico Ethnicum.
Aug. Calmet, Dissertatio de Templis Veterum, & Templo Jerosolymitano (f).
Vide etiam Dictionarium hoc v. *Templum*.
—— De divitiis Davidi à Salomone relictis.
Maimonides, de Templo, ex Versione Lud.

f Ante Comment. in 3. Reg.

Lud. Compiegne de Veiel. Parif. 1668. in quarto.

Franc. Ribera de Templo, & his, quæ ad Templum pertinent; de Sacrificiis, Feftis &c. l. 5. Salamant. 1591.

Jacob. Juda Leo, de Templo. Edit. Sauberti.

Joan. *Henrici Coccei*, & *Campegi Vitringa* de Templo Ezechielis.

Leonardi Chriftop. Sturmii, Sciographia Templi Jerofolymitani.

Samuel Lee de Templo, & Sacerdotio, Anglicè.

Joan. *Villalpandi*, & *Hieronymi Pradi*, Defcriptio Templi Jerofol.

Joan. Ligtfoot, Defcriptio Templi Jerofol. ex mente Hebræorum (a).

Ludov. Capelli Templi Jerofolym. Defcriptio triplex (b).

Joan. Jacobi Crameri de Templi 2. area exteriore.

a *Oper. t. 1.*

b *Ante 1. t. Bibl. Polygl. Londin.*

Thom. Daffovii Altare exterius ad mentem Hebræorum delineatum.

Ejufdem de Imaginibus rerum Hebræarum, quæ noftrâ ætate circumferuntur.

Vide *Fabric.* Bibliographia Antiquaria c. 9. n. 4. 5. 6...... 9.

Maimonides defcriptio Templi, de apparatu Templi, de ratione adeundi Templum, de rebus Altari interdictis, de ratione Sacrificiorum faciendorum (c).

c *Apud Cren. fafc. 6.*

Campegii Vitringa de Synagoga vetere.

Joan. Held, de Synagogis Judæorum. Nuremberg. 1694. in 8.

David Clodius, de Synagogis Judæorum.

Chriftiani Bornitii Differtationes de Synagogis Judæorum. Vitteberg. 1650. in quarto.

Bafnage Hift. Judæor. (d).

d *L. 7. c. 6.*

Campegii Vitringa Archifynagogus, feu de decem otiofis Syoagogæ.

Jac. Rhenferd, de decem otiofis Synagogæ.

Bafnage Hift. Jud. Edit. Parif. 1710. l. 9. c. 31.

Formula Græca renuntiandi Judaifmo. *Coteler.* Not. ad PP. Apoftolicos t. 1. p. 499.

Lud. Compiegne de Veiel, de Cultu Divino apud Hebræos.

Richardus Simon, Collatio cæremoniarum Judaicarum cum difciplina Ecclefiæ.

Joan. de Leovardia, de Judæorum Synagoga.

Benedict. Pictet, Differtat. de Templis, eorumque inauguratione. Genevæ 1756. in 8. Gallicè.

SACERDOTES, ET SACRIFICIA JUDÆORUM.

JOan. *Selden*, de fucceffione in Sacerdotium Hebræorum, in 4.

Joan. Deckerus, Catalogus Summorum Pontific. Vet. Legis.

Aug. Calmet, Differtatio in fucceffionem Summorum Pontificum Hebræorum (e).

e *Ante Comment. in Judith.*

Pauli Slevogti, de 24. Ephemeridiis Sacerdotum apud Hebræos.

Julii Bartolocci de Sacramento Ordinis, Hebraicè dicto *Semicha*.

Ger. David Ziegra, de ordinatione, & confecratione Sacerdot. Hebr. Vitteberg. 1682.

Henrici Dodvvel, de uno Sacerdotio, & uno Altari.

Joan. Ligtfoot, de veftitu Sacerdotum Hebræorum.

Joan. Braunius, de veftitu Sacerdotum Hebræorum, 2. Vol. in quarto, Amftelod. optima Editio 1701.

Hieron. Sopranis S. J. de veftibus Sacris, feu de re veftiaria Hebræorom, & de funeribus, Lugduni 1643. fol.

Joan. Prideaux de veftitu Aaronis.

Didaci del Caftillo de ornatu, & veftibus Aaron.

Samuel Lee, de veftibus Aaronis Diatriba fingularis.

Ben-David Carpzovius de Pontificum Hebræorum veftitu facro.

D. Hieronymi de veftitu Sacerdotum ad Fabiolam.

Ejufdem de Ephod, & Teraphim ad Marcellam.

Joan. *Alting.* Differt. de Mitra, Stola, Ephod &c. (a).

Seringham ad tract. Talmudic. Joma. Lond. 1648. in 4.

a *Oper. t. 5. pag. 269.*

Vide & Mifnam Edit. Surenhauf. t. 2.

De Urim & Tummin. Vide *Spencer.* de Legibus Hebræ. Ritual. Viller, *Philipp. Riboudaux*, *Balthafar. Baumbach*, *Abdiam*, *Vidmarium*, *Andraam Sennert. Buxtorf. Viffium*.

Maimonides, de Sacrificiis ex Verfione Lud. Compiegne de Veiel. Lond. 1683. in quarto.

Vide eundem apud Crenium fafcic. 7.

Guillelm. Outran, de Sacrificiis Hebræorum lib. 2. Lond. 1677. in 4.

Joan. Frifchmuth de Sacrificiis Patriarch. feu Primorum Hominum, Jenæ 1653. in 4.

Jonas Clopenburg, Schola Sacrificiorum Patriarchalis.

Henrici Pontani de Sale Sacrificiorum. Trajecti 1703. in 4.

Joan. *Saubert* de Sacrificiis Hebræorum.

Joan. Frifchmuth, de hirco emiffario (b).

Joan. Spencer. de eodem (c).

Maimonides, de Vacca Rufa, cum comment. Andr. Chriftoph. Zelleri pag. 244.

Joan. *Bened. Carpzovii*, de Vacca Rufa.

b *Vide in Magnis Critic.*

c *De Legi. Hebr. Ritual. l. 3. diff. 8.*

Gafpar Calvoer, Ritualis Ecclefiaftici t. 2.

Theod. Daffovii, de luftratione Judæorum. Vitteberg. 1692.

De Sacrificiis Hebræorum legi etiam poffunt Authores laudati in Bibliographia Antiquaria Joan. *Alberti Fabricii* c. 11. n. 1. 2. 3.

FESTA, DECIMÆ, OBLATIONES JUDÆORUM.

JOan. *Jonfton* de Feftis Hebræorum, & Græcorum. Jenæ 1670. in 12.

Augufti Pfeiffer Differt. de Feftis Judæorum. Vitteberg. 1666.

Theod. Thummii, de Feftis Judæorum, Chriftianorum, & Ethnicorum. Tubing. 1624. in 4.

Matthia Defferi de Feftis Chriftianorum, Judæorum, & Ethnicorum. Lipf. 1503. in 8.

Rodolphi Hofpiniani de iifdem. Genevæ. 1669. fol.

Adriani Coquii, Obfervationes de rebus

naturalibus in Vet. Test., Diisque Syris, & Hebræorum Festis. Ulyssing. 1671 in 4.

Joan. Mayeri de Origine, & causis Festorum Judaicorum. Amstelod. 1698. in oct.

Henrici Culear, Jubilæi veteris Hebræorum, & novi Christianorum collatio.

Joan. Oporini de Jubilæo Judæorum, & Christianorum.

Joan. Ernest. Gerard, de eodem.

Josephi de Voisin de Jubileo secundùm Hebræorum, & Christian. doctrinam.

Christoph. Vagenseil Differt. de Jubilæo Judeorum.

Andr. Adami Hoesleter de Festo Expiationis.

Joan. Rheaferd, collatio expiationis Pontificis Max. & J.C. Francker. 1696. in oct.

De Festo Paschatis legenda quæ diximus supra Differt. in S. Matthæum, & Maimonides de Solemnitate Paschali (a).

a *Apud Cren. fascic. 7.*

Quoad Decimas consulendi Commentatores in Exod. 22. 29. & Levit. 17. 30.

Joseph Scaliger de decimis. Vide Critic. Lond.

Joan. Selden, de decimis. Ibidem.

Sixtinus Amama, de decimis.

Misna, Editionis Surenhaus. t. 1. p. 76. 245. 306. t. 2. p. 108.

Joan. Conradi Hottingeri de decimis Judæorum exercitationes decem, cum Epistola Adriani Relandi 1712. in 4.

Joan. Spencer. de Legibus Hebræorum Ritualibus l. 3. c. 10.

Augustus Varenius, Trifolium Sacrum de primogenitis, primitiis, & decimis. Rostoch. 1646. in quarto.

Julii Bartolocci de Oblationibus, decimis, donis &c. (b).

b *Bibl. Rab. t. 3. pag. 115.*

JEJUNIA, BAPTISMI, CIRCUMCISIONES, PRECES JUDÆORUM.

Tractatus Talmudicus Taanith, seu de jejunio, cum Notis Daniel. Lundii. Trajecti ad Rhen. 1694. in oct.

Maimonides, Tract. de jejuniis, cum interpretatione Joan. Bened. Carpzovii, filii. Lipsiæ 1662. in 4.

Vide & apud *Crenium*, fascic. 7. de Solemnitate Expiationum.

Josephi Caro, Constitutiones de jejuniis.

Julii Bartolocci, de jejunio Jud. (c).

c *Bibl. Rab. t. 3. pag. 142.*

Joan. Henrici Opitii, de Jejuniis Hebræorum. Kil. 1680.

Joan. Greg. Angli, de jejunio Noe per 40. dies, Observation. Sacr. c. 6. t. 9. Critic. Sacrorum Londinen.

De Baptismo, & lustrationibus Judæorum vide *Leideker.* de Rep. Hebr. (d).

d *L. 12. c. 9.*

Pocock, Miscellan. c. 9.

Buxtorf. Differt. 7. Theolog. Philolog. de Baptismo Presbyterorum.

Joan. Selden., de jure nat., & gent. l. 2. c. 4., & de Synedriis, l. 1. c. 3.

Alting. Heptade 7. t. 5. Differt. 7.

Grotius, Epistola 306.

Hammond, & *Ligtfoot* ad Matth. 3.

Vide, & alios apud *Fabric.* Bibliograph. antiquaria, c. 2. n. 25.

Joan. Marsham, Canon. Ægypti. Chronic. &c. sæculo 5. &c.

Julii Bartolocci de Circumcisione (a).

a *Bibl. Rab. t. 3. pag. 408.*

Aug. Calmet, Differtatio de origine Circumcisionis (b).

b *Ante Comment. in Gen.*

—— De effectibus Circumcisionis (c).

c *Ante Comm. in Epist. ad Rom.*

Vide *Fabric.* Bibliograph. antiquar. c. 11. n. 14.

De precibus Judæorum vide *Selden.* de Synedr. l. 3. c. 11.

Balthasar Stolberg, Differt. de Battologia Judæorum.

Misna, Tract. Berachoth.

Joan. Saubert, de ritu precandi Veterum Hebr. Helmstad 1663.

Joan. Buxtorf. Synag. Jud. c. 10.

Joan. Ligtfoot, t. 1. Operum, p. 70.

Franc. Burman, Exercit. Biblic. part. 2. p. 45.

Julii Bartolocci de litanicis supplicationibus Judæorum, & de invocatione SS. (d).

d *Bibl. Rab. t. 1. pag. 192. 596.*

IDOLOLATRIA, SUPERSTITIONES JUDÆORUM.

A *Barbanel*, de Idololatriæ speciebus, de quibus in Scriptura fit mentio, ex versione Joan. Buxtorf.

Antonii Vandale, de origine, & progressu idololatriæ, & superstitionum, de vera, & falsa Prophetia, & de divinationibus idololatricis Judæorum. Amstelod. 1645. in quarto.

Vossii de origine, & progressu idololatriæ 2. Vol. fol.

Aug. Calmet, Differtatio de origine Idololatriæ (e).

e *Ante Comment. in Gen.*

Joan. Selden, de Diis Syris, cum Annotat. Andreæ Beyer.

Athan. Kircheri, de Ægyptiorum, Syrorum, Hebræorum Diis, t. 1. Oedypi Ægyptiaci.

Agobardi Lugdun. Episcopi, de superstitionibus Judæorum.

Chevræana, t. 1. pag. 395.

Consule etiam omnes quotquot in Judæos scripserunt, quorum Catalogum habes apud *Imbonati* (f).

f *Bibl. Rab. t. 5. pag. 526.*

Aug. Calmet Differt. de Idololatria Judæorum in deserto (g).

g *ante Comm. in 12. Proph. Min. ubi &c. sequentes.*

—— De Religione Juda & Israelis post separationem.

—— De Numinibus Phœnicum.

—— De Moloch, aliisque Numinibus Ammonitarum (h).

h *Ante Comm. in Levit.*

—— De Chamos, Beelphegor, aliisque Numinibus Moabitarum (i).

i *Ante Comm. in Num.*

—— De Numinibus Philistæorum (k).

k *ante Comm. in 1. Reg.*

—— De Asmodæo Dæmone (l).

l *Ante Tobiam.*

—— De incantationibus serpentum (m).

m *ante 1. t. in Eff.*

De vitulo aureo consule, quæ supra notavi, in Differtationibus in Exodum.

De cultu Lunæ, *Meni*, sivè Reginæ Cœli, vide Commentarium in Isai. 65. 11. Jerem. 7. 18. & 44. 17. 18.

De Numine *Gad* vide Gen. 30. 11. & Is. 65. 11.

Theodori Dassovii, de coma Hebræorum licitâ, & interdicta.

Prosperi Stenartii, de tonsuris Paganorum, Judæorum, & Christianorum, l. 3.

Martiani Mauritii, de sortitione veterum Hebræorum. Basileæ 1692. in oct.

Pe

Petri Stevartii, Catalogus Scriptorum Græcorum, & Latinorum anti-Judaicorum. Librorum de Controversiis in Judæos catalogum vide apud *Imbonati* (*a*).

a *Bibl.Rab. t. 5.pag.526. & 531.*

RESPUBLICA, ET POLITIA HEBRÆORUM.

HErman. *Vitsius*, Oratio de Theocratia Israelitarum. Vide Joseph. l.2. contra Appion. p.1071.

Gustav. Georg. Zeltner., lib. de adolescentia Reipubl. Israel., sub temporibus Judicum. Norimberg. 1696. in 8.

Dan. Gaillel. Moller, de 12. Judicibus. Exercitatio. Altorf. 1709.

Henrici Hahnii Diatagmata de rebus Judaicis ex jure Cæsareo, & Pontificio concinnata.

Mosaicarum, & Romanarum Legum collatio edente Pithæo in Criticis Londin.

Samuelis Bochart. Notæ in Ecclesiæ Gallicanæ decreta quædam in Judæos sancita. t.1. Oper. p.499. &c.

Guill. Velvod, collatio juris Divini, cum jure civili Romano.

Liciaii Rufini, Mosaicarum, & Romanarum Legum collatio.

Paganini Gaudentii, de differentiis Legum Mosaicarum, & Romanarum.

Juliani Antecessoris, Mosaicarum, & Romanarum Legum collatio.

Seb. Castalionis, Respub. Hebræorum ex Josepho excerpta. Helmstad. 1616.

Caroli Sigonii, de Rep. Hebræorum, cum Notis Joan. Nicolai. Helmstad. 1685. in quarto.

Corn. Bonav. Bertramni, de Repub. Hebræorum, cum Notis Constantini Imperator. Leid. 1641.

D. Thomæ Aquinatis, de regimine Hebræorum.

Petri Cunæi, de Rep. Hebræorum, cum Notis Joan. Nicolai. Leid. 1703. in quarto.

Joan. Contradi Danhaver, Politia Hebræa. 1700. in quarto, Helmstad.

Melchior. Leideker, de Republ. Hebræorum Amstel. 1704. 1710. fol.2. Vol.

Joan. Georgii Vendii, de Repub. Hebr. Differt.8. Thornn. 1697. in quarto.

Joan. Lud. Reimer de Repub. Hebr. libell. Hafniæ 1657.

Joan. Stephanus Menochius, de Rep. Hebr. Parif. 1618. in fol.

Herman. Conringius, de Rep. Hebr. Helmstad.

Joan. Seldeni de jure naturali, & gentium in fol.

Idem, de Synedriis veterum Hebræorum in 4.

Aug. Calmet Differt. de Politia Hebræorum (*b*).

Joan. Vorstii, de Synedriis Hebræorum (*c*).

Joan. Clerici, de magno Synedrio Hebræorum (*d*).

Basnage, Continuatio Historiæ Judæorum l.7.c.1...5.

Franc. Moncai, de portis civitatis Judæ, & Fori, Judiciorumque exercendorum prisco ritu.

b *ante Comm. in Num.*
c *apud Cren. fasc.4.*
d *ad calc. Comment. in Esther.*

Gilberti Genebrardi, paratitla Talmudicæ doctrinæ, seu de jure veterum Hebræorum.

Guill. Zepperi, Legum Mosaicarum forensium explicatio.

Hieronymi Ramini, de Repub. Hebræorum.

Jacobi Alting. Respub. Hebr.

Joachimi Reimer, Respublica Hebr.

Joan. Hemberg, Politia Judaica.

Thomæ Jamesii, de persona, & officio Judicis apud Hebræos, aliosque &c.

Maimonides de juramentis Hebræorum, ex Versione Miegii, & Præfatione Jacobi Perizonii, Leid. 1706. in quarto.

Jacobi Lydii Syntagma de re militari, & de jurejurando Hebræorum, cum Notis Salom. Vanil. Vide de eodem argumento Authores recensitos in Bibliographia Fabricii, c. 12. n.7.

Selden. de successione in bona defunctorum, ex instit. Hebræorum.

Maimonides, de jure pauperis, & peregrini apud Judæos, cum Notis Humfredi Prideaux

Jacobi Alting. de servis Hebræorum, Differt.6. Ephtad. 7. t.5. Operum.

Joan. Georgii Abicht, de servorum Hebræorum acquisitione & servitiis. Lipsiæ 1704.

Vide *Misnam*, Edit. Surenhauf. t. 3. p. 360. 362.

Pauli Slevogt, de Proselytis Hebræorum.

Joan. Andreæ Dantzii, de Proselytorum Baptismo.

Aug. Calmet Differt. de suppliciis vet. Hebr. Vide & Fabric. Bibliogr. antiq. c.15. n.14.

Theodori Dassovii, Differtatio de suspendio hominis lapidibus obruti. Vittemberg. 1694.

Claudii Salmasii, & *Justi Lipsii* de Cruce.

Joan. Georgii Mobii Differt. de Cruce.

Henrici Kipping., Differt. de Cruce.

Hieronym. Magii, de Equuleo.

Gallonius, de Cruciatibus Martyrum in 4.

Campegii Vitringa, Archisynagogus; agit etiam de flagellis, quæ Legis violatores in Synagogis subire cogebantur.

MONARCHIA, REGES, MILITIA HEBRÆORUM.

ADriani *Houvin*, de Monarchia Hebræorum ante Saulem. Leid. 1685.

Adami Rechemberg, de ficta Hebræorum ante Saulem Monarchia civili, Lipsiæ 1687.

Vide etiam *Seldenum* de Synedriis l.2. c.2.

Samuel Pufendorf, appendix de habitu Relig. Christianæ.

Antonii Probi, Oratio de Monarchia Regni Israelis.

Mich. Wendeleri, de Regiis Judæorum Juribus.

Maimonides, de Regibus Hebræorum, eorumque juribus, cum Versione Latina, & Notis Melchior. Leidecker. Extat l. 7. ejusdem Leidecker de Rep. Hebr. c.4. p. 432. & apud Crenium, fascic. 9.

Guill. Sebihardi de jure Regio, cum Notis Bened. Carpzovii.

Joan. Baxtorfii de statu, & jure Regio, & de Judicum, & Regum convenientiis, & differentiis.

Joan. Frischmuth, de Rege apud Hebræos eligendo, & deponendo. Jenæ 1653. in 4.

Joan. Vandalini de jure Regis, lib. 3. Hafniæ 1663. in 4.

Fortunati Schacchi Myrothecii libro tertio, & alibi.

Claudii Salmasii defensio Regia.

Joan. Miltonii defensio populi Anglicani contra Salmasium.

Joan. Rebeuferd, Differt. de Arabarcha, seù Alabarcha, vel Ethnarcha Judæorum. Francker 1702.

Aug. Calmet, Differt. de Præfectis in Aula Regum Juda (*a*).

—— De militia Hebræorum (*b*).

Joan. Andrea Dantzii, Differt. de Hebræorum re militari, ad Deut. 20. 21.

Jacobi Lydii, agonistica Sacra. Dordrec. 1698. in quarto.

Jac. Turneri, Pallas armata. Anglicè, Londini 1683. in fol.

Fabricii Bibliographia, c. 24. n. 1. 2. 3. & c. 17. 0. 1. 2.

a *Ante Comment. in Philip.*
b *Ante Esth.*

HISTORIÆ, ANNALES, ET CHRONOLOGIÆ JUDÆORUM.

F*Lavii Josephi* Opera G. L. Genevæ 1634.

Joseph Ben-Gorion, Hebraicè, & Latinè, cum Notis Frideric. Breithappt. Gothæ, & & Lipsiæ 1710.

Seder-Olam Raba, & *Seder-Olam Zuta*; majus nempè & minus Chronicon Judæorum. Extat in Chronólogia Genebrardi, & in 5. t. Biblioth. Rabinicæ.

Zemach David, seù Chronologia R. David Ganz, cum Notis Gulil. Henrici Vorstil

Gilberti Genebrardi, Chronologia in fol. Opus olim, cùm exactiora Chronica deessent, celebratissimum.

Eusebii Cæsariensis Chronicon cum Notis Josephi Scaligeri. fol. Leidæ 1606. 1656. Opus luculentum, cui non impares notas Scaliger adjecit. Porrò Chronicon istud Scaliger, Syncello, & Gedreno usus, (qui ambo Eusebium contraxerant) restituit.

S. Hieronymi Chronicon. Eusebii opus vertens S. Hieronymus non pauca de suo adjecit.

Chronicon Paschale, seu *Alexandrinum* G. L. ex Editione Caroli Ducange. fol. Typis Regiis 1688.

Eutychii Alexandrini Chronicon Arabico-Latinum, ex Versione Eduardi Pocokii, & cum notis Joan. Selden. 2. Vol. in 4. Desunt ibi Seldeni notæ, quæ tamen in libello seorsim Londin. 1642. in 4. excusæ sunt. Plurimæ in hoc Opere Orientalium Traditiones leguntur.

Joan. Marsham, Chronicus Canon Ægyptiacus, Hebraicus, Græcus. fol. Londini 1672. Opus exquisitæ eruditionis, in quo tamen ordinem, methodumque desideres, atque singolaria, & audaciora, nec pauca quidem, demas.

Josephi Scaligeri, de emendatione temporum, fol. Parif. 1583. Omnium optima Editio Leidensis 1598. vel Genevensis 1629.

Jacobi Saliani Aonales Ecclesiastici Veteris Testamenti, 6. Vol. in fol. Operis sui Epitomem Author ipse 1. vol. in fol. adornavit; quæ sanè & Operi ipsi præstat, & sola sufficere potest.

Augustini Tornielli, Annales Sacri, & profani ob orbe condito, ad eumdem Christi passione redemptum. Francof. 1666. fol. vol. 1.

Dionisii Petavii, Doctrina temporum, cum Chronologia. fol. 3. vol.

Ejusdem Rationarium temporum. Opus celeberrimum.

Alph. à Caranza, Diatriba super primam temporum doctrinam, adversùs Dionys. Petavium.

Sethi Calvisii, opus Chronologicum, cum Isagoge Chronologica. Francofurt. 1620. fol. Vol. 1.

Henrici Spondani, Aonales Sacri, & Ecclesiastici. fol. vol. 1.

Jacobi Usserii, Annales utriusque Testamenti, 2. vol. fol. Lond. 1650. vel Parif. 1673. cum Differt. de Cainan (*a*). Exactissimus est Scriptor, iisque, quibus per se intima Chronologiæ abdita pervadere arduum est, omnium loco habendus.

Chronologia ad calcem magnorum Bibliorum Vitrè in fol. summa est Chronol. Usserianæ.

Joan. Harduini, Chronologia Vet. Test. opus primo suppressum Parisiis, quòd audaciora & nova plurima contineret; dein verò in Collectione Operum P. Harduini Amstelod. apud Lorme 1709. insertum. Operæ pretium tamen est innxisse censuram Alphonsi de Vignolles. Roterod. 1708.

Jacobi Capelli, Chronologia Sacra. in fol.

Isaaci Vossii, de 70. Interpretibus, cum Chronologia in quarto, & Differt. de vera ætate Mundi.

Item Castigationes adversùs Horoium de ætate Mondi.

P. Paulus Pezron, Aotiquitas temporum restituta. Parif. 1687. in 4. Gallicè.

P. D. Joan. Martianæus, Vindiciæ Textûs Hebraici io Antiqoitatem temporum restitutam, in 8. Parif. 1689. Gallicè.

P. Le Quien Ord. Prædic. Antiquitas temporum destructa 1693. Gallicè.

Vindiciæ Antiquitatis temporis per P. Pezron in 4. Parif. 1691.

Joan. Selden. de anno civili Judæorum.

Jul. Bartolocci, de anno Solari Judæorum. Item de anno Lunari, de cyclo, de mensibus &c. (*b*)

Aug. Calmet Differt. de Chronologia (*c*).

Philippi Labbei, Annales. fol. Parif. 1670.

Jo. Bapt. Riccioli, Chronicon ab orbe condito ad an. 1668.

Christoph. Helvici, Theatrum historico-chronologicum.

Cornelii à Beughem, Bibliographia historica, chronologica &c.

Georg. Hornii, Differt. de vera ætate Mundi.

Ejusdem defensio Differtationis &c.

Gerardi Joan. Vossii, Differt. gemina de J. C. geoealogia, & de annis, quibus natus, baptizatus &c.

Joan. Ligtfoot, Chronica temporum, & ordo Textuum V. & N. T. t. 1. & 2. Operum in fol.

a *Editio Genevensis an. 1722. 1. vol. in fol. absolutissima est, cui etiam, ultra alia plurima viri docti opuscula, accessit exactior Chronologia Sacra, in qua ipsa Chronologiæ adyta penitiora reserantur.*

b *Bibl. Rab. t. 2. pag. 392. &c.*

c *ante Comm. in Gen.*

Joan.

Joan. Georg. Hervvart, Novæ, & veræ, & exactè ad calculum astronomicum revocatæ Chronologiæ &c.

Joan. Kepler, de vero anno, quo Christus humanam naturam assumpsit.

Joan. Paludani, Chronologia Regum Judæ, & Israelis.

Concordia Regum, & Paralipomenon, cum Annotationibus. Parif. 1691. in quarto.

Samuelis Petit Eclogæ Chronologicæ.

Thomæ Lydiatti Emendatio temporum ab initio Mundi, ad an. 1608.

Item Canones Chronologici ab initio Mundi ad initium Evangelii.

a *Apud Cren. fasc.*4. *Christophori Noldii*, Historia Idumææ. (*a*)

Friderici Spanhem. Chronologia.

Joan. Buxtorf. fil. Exercitationes ad Historiam Arcæ fœderis.

Joan. Guill. Stuchii, Historia Palæstinorum, Syrorum, & Sidoniorum ad intelligendum Libros Samuelis.

Chronologia Samaritanorum, Authore *Eduardo Bernard.*

Aug. Calmet, Historia populorum Judæis finitimorum, pro intelligentia Prophetiarum.

—— Summa historiæ prophanæ Orientalis à Salomone usque ad ætatem Babylonicam, ad idem conducens.

P. Natalis Alexandri, selecta Hist. Eccles. V. T. capita. fol. Paris.

Augusti Varenii, de annis Sabbathicis, & Jubilæis Judæorum.

Nicolai Mulleri, Judæorum annus lunæsolaris, & Turc-arabum merè lunaris. Groning. 1650. fol.

Maimonides, Descriptio initiationis novi-lunii, cum versione Henning. Beon-Vitter.

Christiani Massai, Calendaria quatuor, Ægyptium, Hebraicum, Macedonicum, & Romanum.

Vide etiam vetus Calendarium Judæorum, quod in hoc Opere dabimus.

Vide & Authores, quos recenset Imbonati (*b*), & Fabricius (*c*).

b *Bibl. Rab. t.*5. *pag.* 534. 537.
c *Bibliograph. c.*10. *n.*14. & *c.*11. *n.*1. 1.

GEOGRAPHIA SACRA.

Vide Commentatores in 10. cap. Genesis, & in Librum Levitici.

Eusebii Cæsariensis, Liber de locis Hebraicis, seu Onomasticon, cum Versione Latina D. Hieronymi, & Notis Jacobi Bonfrerii, Joan. Martianæi, & Joan. Clerici, fol. Amstelodami 1708.

d *t.*1.*pag.*606 *Nov. Edit.* *S. Hieronymi*, de terra promissionis, Epist. ad Dardanum (*d*).

e *Ibid. pag.* 586. Vide etiam ejusdem Epist. ad Fabiolam de 42. mansionibus (*e*); sicut etiam Epistolas 17. 17. in veteri Editione, ubi plura de locis Terræ sanctæ.

Brocardi Monachi, Ord. Prædicatorum, Descriptio Terræ sanctæ. Basil. 1555. fol.

f *Bibliot. nov. MSS. Labbæi t.*1 *Eucherii*, de situ Jerosolymæ, & locorum SS. (*f*).

Beda Vener. De locis sanctis.

Phocas, *Epiphanius Hagiopolita*, & *Perdiccas*, de locis Palæstinæ, ex Editione Leonis Allatii in Symmictis.

Adamannus Scotus, de locis Terræ Sanctæ l.3. ex Editione Mabillonii t.3. Act. SS. Ord. S. Benedicti, part.2. pag.502. &c. *Bernardi Monachi* Franci aliud Itinerarium ibidem pag. 523.

Itinerarium Burdegala Jerosolymam.

Guillelmi Tyrii, Historia belli sacri l.23. cum ejusdem continuatione per Joan. Herold.

Marini Sanuti Torselli, descriptio Jerosolymæ; extat t. 2. Gestorum Dei per Francos.

Benjamini Tudelensis, itinerarium anno 1173. scriptum, ex Versione Ariæ Montani, cum notis Constantini Imperat.

Itinerarium *Rabbi Perachia*, sæculo 12. cum Versione Vagenseilii.

Abrahami Peritsol, itinera Mundi, cum Thomæ Lyde Versione, & Notis. Oxon. 1691. in 4.

Joan. Ligtfoot Horæ Hebraicæ, & Thalmudicæ in Evangelia, Acta, & quasdam Pauli Epistolas, & Centuria Chorographica in Matth. & alios Evangelistas (*a*). a *Oper. t.* 1. *Ultrajecti* 1699.

Hermanni Vitsii, Historia Jerosolymæ (*b*). b *Miscell. Sacr. t.*1.

Adriani Relandi, Palæstina illustrata, in 4. Vol. 1. Batav. 1714.

Christoph. Cellarii Geographia antiqua. Vol.2. in 4. Lypsiæ 1706.

Friderici Spanhem. Introductio ad Geographiam antiquam (*c*). c *t.*1. *Oper. Leid.*1701. *in fol.*

Samuelis Bochart. Phaleg. & Chanaan. In fol. Cadomi, & alibi.

Salom. Deylingi, fertilitas terræ Chanaan (*d*). d *Obs. sac. t.*1.

Ben. Ariæ Montani, Phaleg, Chanaan, Caleb, & Nehemias.

Aug. Calmet, Dissert. sivè animadversiones in Tabulam Geographicam Terræ Sanctæ (*e*). e *ante Comm. in Josue.*

—— De castrametationibus Vet. Hebræorum (*f*). f *Ante Judices.*

Christiani Adrichomii, Theatrum Terræ Sanctæ. fol. cum figuris.

Nicolai Samson, Geographia Sacra ex Vet. & Nov. Test. cum notis, & Præfat. Joan. Clerici. Amstelodami 1704. fol.

Vide etiam ad calcem magnorum Bibliorum *Vitrè*, Geographiam sacram *P. Lubini*, Tabulas *Adrichomii*, *Samsonis*, *Duval*, *de la Rue*, *Ligtfoot*, & quam nos Commentariis in Judices præfiximus.

Joan. Quistorpii, Nebo, seu de Terra Sancta (*g*). g *apud Cren. fasc.*9.

Petri Danielis Huetii, de navigationibus Salomonis.

—— Dissertatio de situ Paradisi terrestris in 12. Paris. Gallicè.

—— Historia negociationum, & navigationum Veterum. Paris. 1716. in 12. Gallicè.

Gaspar. Bareirii, de Ophira regione.

Aug. Calmet Dissert. de regione Ophir (*h*). h *ad Genes.*

Lucæ Holstenii, Ep. ad Berthold. Nihusium de fluvio Sabbatione, de quo Joseph. in bello Jud. l.7. c.24.

Nicol. Fulleri, de fabuloso flumine Sambatione.

Joan. Buxtorf Lexicon Thalmudic. de Sabbatione, ex Rabbinis.

Hadriani Relandi, Palæstina illustrata (*i*). i *t.*1. *pag.*291.

Alphonsi Tostati Liber de situ Terræ Sanctæ.

Anselmi, Descriptio Terræ Sanctæ.

Christoph. Heidman Palæstina, sivè Terra Sancta.

Christoph. Pizelii Theatrum Terræ Sanctæ.

Cornel. à Beugems Bibliographia Historica, & Geographica.

Didaci Martinez, descriptio Idumææ.

Jacobi Ziegleri, Terræ Sanctæ descriptio.

Joan. Brisselii Terræ Sanctæ Topothesia brevis, &c.

Joan. Pernsini, descriptio Terræ Sanctæ.

Michael Altsinger, Terra Promissionis Topographicè, & Historicè.

Nec abs re fuerit vetera & nova Terræ Sanctæ Itineraria comparare; uti *Jacobum de Vitriaco*, Episcopum Achonensem.

Joan. Zuvallart Major. Athensis, Iter Jerosolymitanum. Antuerpiæ 1698. in 4. cum figur.

Fretellus Archidiaconus Antiochenus.

Jacobus Pantaleo Patriarcha Jerosolymitanus.

Rogerus Bacon, Minorit. Anglus.

Joan. Mandeville, impress. Antuerpiæ 1564.

Rodulphus Langius. Colon. 1517.

Gerardus Kuinretorf, Iter Jerosolymitanum. Campen. 1520.

Bartholomaus Salignac. Lugdun. 1526.

Bernardus Breidembach. Norimber. 1534.

Martinus Baumgart de Breitembach. Norimber. 1534.

Christoph. Heimand, Franciscus Quaresmi, Ottho d' Apper Engen. Rogerius, Joan. Pascha, Carmelita, Melchinensis 1527.

Petrus Appianus, Gerardus Mercator, Volfangus Veissembourg, Joan. Ceverio de Vera, Itinera Terræ Sanctæ.

Joan. Cotovic. Joan Doubdan, Joan. Dubliabe, Ludolphus Suchens. Leonard. Rauvolphe.

Maundrellus, iter Aleppo Jerosolymam in 8. Luculentissimum.

Adami Reisners, descriptio Jerosolymæ, è Germanico in Latinum versa per Joan. Heydenum. Francofurti 1563.

Joan. Zavallart iter Jerosolymitanum. Antuerp. 1608. Gallicè.

Beauveau, Iter Orientale Tullum 1608. Gallicè.

Hermanni Borenloo, Civitatis Jerusalem, & Locorum Sacrorum descriptio. Ultrajecti. 1538.

Gerardi Joan. Abbatis Monasteri à Beon, descriptio Jerusalem, & locorum ejus.

Telmanni Stella, Sltigensis, Jerosolimit. Urbis, & totius Terræ Promissionis Tabula. Antuerp. 1557.

Petri Laetsleyn, Descriptio antiquæ, & novæ Urbis Jerosolymorum. Calcariæ Clivorum 1570.

Lege etiam catalogum Authorum, quos Adrichomius laudat, in calce Operis illius, Coloniæ 1585. in 8.

STUDIA, SCHOLÆ, ET LIBRI HEBRÆORUM.

JOan. *Henrici Maji* Synopsis Theologiæ Judaicæ Veteris, & Novæ. Giessæ 1698. in 4.

Jo. Bened. Carpzovii, Introductio in Theologiam Judaicam.

Josephi de Voisin Theologia Judæorum. Paris. 1574. in 4.

Antonii Hulsii, Theologia Judaica. Bredæ 1653. in 4.

Joan. Alent, Theologia Judaica recentior, Herborn. 1644., in oct.

Th. Hackspan, de usu Rabinorum in Theologia.

Claud. Capellani, Mare Rabinicum infidum. Paris. 1667. in 12.

Julii Bartolocci Bibliot. Rabinica, cum supplemento Caroli Josephi Imbonati 5. Voll. in fol.

Scipionis Sgambati, Archiv. Vet. Testam. Neapoli 1703. fol.

Gilberti Gaulmin de Apocryphis Hebræorum Scriptis.

Joan. Alberti Fabricii Codex Pseudo-epigraphus Vet. Testam. Hamburgi, & Lipsiæ 1713. in oct.

Ejusdem Codex Apocryphus Nov. Testam. Hamburg. 1703. in oct.

Joan. Van Bashinsen, Dissert. de Academiis, Accademicorumque titulorum origine Hebraica. Hannov. 1705.

Joan. Leonard. Heubner, Dissert. de Accademiis, & Societatibus Literariis Hebræorum. Vitteberg. 1703.

Jacobi Altsag. Historia Academiarum, & promotionum Academicarum. Amstelod. 1652. in 12.

Ejusdem studiosus, & Doctor Hebræus.

Jul. Bartolocci, Ritus studendi in Academiis Judæorum (a).

Aug. Calmet Epistola in Fourmont. Gallicè. Paris. 1710. in 12.

Georg. Ursini, Antiquitates Hebraicæ, Scolastico-Academicæ. Hafn. 1698. in quarto.

Aug. Calmet, Dissert. de Scholis Hebræorum (b).

Christiani Frideric. Villisebi, de filiis Levitarum. Lips. 1708.

Rodolfi Martini Meelfurer, Diatriba de meritis Hebræorum in rem literariam. Vitteberg. 1669.

Maimonides, de studio Legis, cum Notis Roberti Clavering. Oxon. 1705. in 4.

Henrici Ottonis, Historia 130. Doctorum Mischnicorum.

Basnage, Historia Judæorum t. 5. l. 7. c. 7. pag. 115. Edit. Paris. 1710.

Jacobi Alting, de concionibus Judæorum post reditum e Babylonia.

Joan. Christophori Vagenseil, de concionibus Judæorum nostæ ætatis, in Lib. cui titulus: *Tela ignita Sathanæ*. p. 245. & seq.

Gulielmi Surenhusi, Theologia Hebræorum. Amstelodami in 4.

SECTÆ JUDÆORUM.

NIcolai *Serrarii*, Trihæresis, seu de Tribus Judæorum sectis (c).

Josephi Scaligeri, Elenchus Trihæreseos.

Joan. Drusii, de Sectis Judæorum.

Julii Bartolocci, de Saducæis, Baithusæis aliisque Judæorum Sectis (d).

Aug. Calmet, Dissert. in Sectas Judæorum (e).

a *Bibliot. Rab. t. 1. pag. 486. & t. 3. pag. 663. &c.*

b *ante Comm. in Jer.*

c *Inter Opusc. ejusdem.*

d *Bibl. Rab. t. 1. pag. 376.*

e *ante Comm. in Jerem.*

Bas-

Basnage, de Sectis Judæorum (*a*).

a l.3. t.1. c.1. &c. l.9.

Jacobi Rhenferd, Dissert. de fictis Judæorum hæresibus.

Jacobi Trigiandii, de Caraitis.

Rich. Simon. Dissert. de Caraitis, & Samaritanis.

Basnage Historia Judæorum l. 9. c. 1.

Julii Bartoloccei, de Rechabitis (*b*).

b Bibliot. Rab. t.1. pag. 122.

Herman. Vitsius, de Rechabitis.

Aug. Calmet Dissert. de Rechabitis.

Vide etiam *Bolduc.* de Ecclesia ante Legem.

Adriani Relandi, de Samaritanis.

Caroli Imbonati, de Samaritanis (*c*).

c t.4. Bibliot. Rab. pag. 171.

Samaritanorum Epistolæ ad Scaligerum, Laudolfum, & fratres in Anglia diversis temporibus scriptæ. Chronicon Samaritanorum, Auth. *Eduard. Bernard.*

Basnage in Historia Judæorum, ubi de *Samaritanis* toto octavo libro, sicut & de *Thalmudistis*, *Caraitis*, *Cabalistis* toto nono libro. Vide etiam Bartolocci Biblioth. Rab.

Julii Bartoloccei, de Angelis, & Dæmonibus secundùm Hebræos (*d*).

d t. 1. Bibl. Rab.

Aug. Calmet, Dissert. de bonis, & malis Angelis (*e*).

e ante Comm. in Luc.

Jul. Bartoloccei, de Inferno, & Purgatorio secundùm Hebræos (*f*).

f Bibl. Rab. t. 2. pag. 128.

Ejusdem, de Peccato Originali, seu figmento malo Rabinorum (*g*).

g t.2. pag. 43.

MONETÆ, PONDERA, ET MENSURÆ JUDÆORUM.

EDvardi Bernard. de mensuris, & ponderibus antiquis, & de mari Salomonis.

Jo. Gaspar. Eisenschmid, de ponderibus, & mensuris Veterum Roman. Græc. & Hebræorum; nec non de valore pecuniæ veteris. Argentorati 1708.

Henrici Guntheri Thulem, de variis siclis, & talentis Hebræorum. Erford. 1676. in 12.

Andrea Beyer, siclus sacer, & regius appensus.

Car. Joseph. Imbonati, de nummis Hebræorum (*h*).

h Bibl. Rab. t. 4. pag. 158.

Ben. Aria Montani, Thubal-cain (*i*).

i Critic. Londini t.8.

Gaspar Vaseens, de nummis Hebræorum. Tiguri 1605. &c.

Raphael Avellinus, declaratio numismatis Hebraici David, & Abraham. Italicè.

Eduard. Brerewod, de ponderibus, & pretiis veterum nummorum. Lond. 1614. in 4.

Marquardi Freheri, de numismate census. Heidelberg. 1699. in 4.

Henrici Hunting, de monetis, & mensuris Sacræ Scripturæ. Hulmstad 1683.

Herman. Corringius, de nummis Hebræorum paradoxa. Holmstad. 1675.

Ottho Sperling, de nummis non cusis.

Fortunatus Sebaccus, Mytothecii l. 2. c.3.

Adrianus Relandus, Dissert. de nummis Samaritanorum.

Harduinus & Joan. Gagnieres, de eodem.

Cumberland specimen de monetis, ponderibus, & mensur. Hebr. Lond. 1686. in 8. Anglicè.

Stanisl. Cesepsius, de siclo, & talento Hebræorum. Item, de ponderibus, & mensuris.

Jacobi Tirini, de antiquis Hebræorum, &c. ponderibus, mensuris, & monetis.

Joan. Henrici Hottingeri, de nummis Orientalium, Hebræorum maximè, & Arabum.

Joan. Pastritii, de siclis, & nummis Hebraicis.

Joan. Selden. Liber de nummis.

Joan. VVaseri, de siclo mense Adar offerendo.

Josiæ Simleri, vocabula rei nummariæ, ponderum, & mensurarum Græca, Hebraica, Arabica.

Ludov. ab Alcazar, Opusculum de ponderibus, & mensuris.

Marini Mersenna Tract. de mensuris, ponderibus, & nummis Hebræorum, Græcorum &c.

Matthæi Hosti, Historia rei nummariæ veteris &c.

Ejusdem, lib. 3. de veteribus ponderibus, mensuris intervallorum, Romanis, Græcis, Hebraicis &c.

Philippi Labbe Bibliotheca nummaria.

Le Pelletier Rothomagensis, reductio monetarum, ponderum, & mensurarum veterum Hebræorum ad Gallicanas (*a*).

a ante Comm. P. Calmet in Gen.

Reductio monetarum veterum Hebræorum, & populorum quorumdam ad nostrum pondus marchi, authore *Turpin*, à Consiliis in aula Monetarum (*b*).

b Extat in hujus Diction. t.2. ad calc.

P. Lamy Oratorii, quasdam etiam Tabulas mensurarum ponderum & monetarum Hebraicarum in suo Apparatu dedit. Sed hæc specimen sunt alterius ingentis operis, quod ipse propediem exhibiturus est, de eodem argumento.

Joan. Mariana de ponderibus, & mensuris. Hujus opus, ad calculum Hispanicorum ponderum, & monetarum supputatum, P. Tournemine (*c*) ad Gallicanum calculum reduxit.

c In Edit. Menochii.

DISSERTATIONES, VEL ALIA OPERA DE ANIMALIBUS, PLANTIS, GEMMIS, MORBIS, DE QUIBUS IN S. SCRIPTURA.

BEned. Ariæ Montani, Naturæ Historia. Antuerp. 1601. & in Bibl. Polyglott. Antuerp.

Samuelis Bochart Hierozoicon, seu de animalib. Sacræ Scripturæ, 2. Vol. in fol. Lond. 1664.

Stephani Vesceci, Epitome Samuelis Bochart. Francquer. 1690. in 4.

Joan. Henrici Maje, Epitome ejusdem Hierozoici Sam. Bochart. Francfurt. 1686. Non rarò Author Bochartum carpit, nec semper immeritò.

Volfang. Franzius, de animalibus S. Script. Vitteb. 1617. Opus, pluribus adjectis multò perfectius prodiit, curâ Joan. Cypriani 1712. 2. Vol. in 4.

Joan. Bustamansii, de animal. S. Script. reptilibus. Complut. 2. Vol. in 4. Opus, præ Bocharti, multò futilius.

Godefr. Muller, Theologia Biblica, seu de animalib. Biblicis. Vitteber. 1676. in 8.

Joan. Henrici Ursini animalium Biblicorum Nomenclator, l. 4. Miscellan. Sacror. Norimberg. 1666. in oct.

DE

DE MORBIS.

Franeisci Valesii S. J., de Sacra Philosophia. Lugd. 1592. in 8. Sermo ibi de morbis, quorum in S. Scripturâ mentio.
Guillelmi Ader, de morbis Evangelicis.
Thomæ Bartholini, de morbis Biblicis (a). Ejusdem, de Latere Christi aperto, de Cruce, & de Paralyticis Novi Test.
Christiani Varlitze, de morbis Biblicis. Vitteberg. 1714. in 8.
Conradi Johreni, Differt. de morbis Biblicis, & de Christo medico. Francford. ad Oderam 1704.
Valentini Henrici Vogler, de rebus naturalibus, & medicis, quarum in Sacrâ Scripturâ fit mentio. Helmstad 1682.
Aug. Calmet, Differt. de medicinâ Hebræorum (b).

a Apud Crenfasc. 5.
b Ante Comment. in Ec...

DE ARBORIBUS, ET PLANTIS.

Udovici Rumetii, Viridarium Sacræ Scripturæ, de arboribus frugiferis, & infrugiferis, & aromaticis. Paris. 1628. in 8.
Villelm. Sarceri, Herbarium Spirituale. Germanicè. Francford. 1573.
Andr. Cocquine, Historia Sacra plantarum, arborum, & herbarum Sacr. Script.
Levinus Lemnius, de plantis Sacris.
Joan. Henric. Ursinus, Arboretum Biblic. Norimberg. 1663.
Thomæ Broun Observationes de plantis in S. Script. memoratis.
Isidor. Barreira, de plantis, floribus, & fructibus S. Script.

DE GEMMIS.

S. Epiphanii, de duodecim gemmis Pectoralis Summi Pontif. (c).
Franc. Rusi, de gemmis Apocalypsis. Franc. 1596.
Matthæi Hilleri, Lib. de 12. gemmis in pectorali Summi Pontif. Tubing. 1598. in 4.
Ludov. de Dieu, Comment. in Exod. 28. 17.
Eduard. Bernard. Not. ad Joseph. lib. 3. antiq. p. 180.
Paschalis Baldnini de Hebraicis gemmarum nominibus.
Joan. Braunis de vestito Sacerdotum Hebr. l. 2. c. 8.
Joan. Bayerae, Differt. de Sapphiro Sacræ Script.
Samuelis Keiberi, Mathesis Mosaica. Kil. 1689. in 4.
Joan. de May, Physiologia Sacra. Middelburgi 1661. in 4.

c Oper. t. 2.

DE CIBIS, VESTIBUS, ET CONNUBIIS HEBRÆORUM.

De Conviviis Hebræorum.

Joan. Guillelm. Stuckiae, Antiquitates convivales, Hebræorum, Græcorum, Romanorum.
Aug. Calmet, Differt. de re cibaria, conviviis &c. veterum Hebræorum (d).
Theod. Dassovi de accubitu ad Agnum Paschalem. Vittemberg. 1698.

d Ante Comment. in Eccli.

Joan. Buxtorf. de cœnæ primæ Paschalis ritibus, & forma.
M. Phil-Rohr, Pictor errans in Historia Sacra (a).
Le Pelletier Rothomagensis, de erroribus Pictorum (b).

a In Thes. Th. Phil. t. 2.
b In Ephemer. Trevol. pluries.

DE HEBRÆORUM VESTIBUS.

De his ego satis in articulo de *Sacerdotibus*, ubi de vestibus illorum.
Melchior Leidecker, de vestibus, & ornamentis Hebræorum privatorum (c).
Jul. Bartolocci, de iisdem (d).
Mich. Becht, de usu phylacteriorum Judaic. Vide Interpp. ad Matt. 23. 5.
Matth. Hiller, de vestibus Hebræorum fimbriatis. Tubing. 1701.
Friderici Adolphi Lampe, de sacco, cilicio, cincturâ, & calceis Hebr.
Antonii Cyaçi, de calceis Hebræorum.
Fortunati Scacchi, de vestibus, & ornamentis Regum apud Hebræos (e).

c De Repub. Hebr. l. 12. c. 8.
d Bibl. Rab. t. 1. pag. 556. & 579.
e Myroth. l. 3. c. 38. & 43.

DE HEBRÆORUM CONNUBIIS.

Joan. Buxtorf. de nuptiis, & divortiis Hebræorum.
Joan. Selden. uxor Hebraica.
Item de Jur. Nat. & gent. l. 5.
Aug. Calmet, Differt. de connubiis Hebræorum (f).
—— Differt. de divortio (g).
S. Joan. Chrysost. sermo de libello repudii.
Thomæ Pii, de divortiis Hebræorum. Londini 1603. in 4.
Roberti Scaalte, de divortio Matrimonii Mosaici per Evangelicam Legem rejecto.
Talmud, Tract. Kidufchim, Cethubotb, & Gittim.
Joan. Bened. Carpzovii, de chupha Hebræorum (h).
Joan. Bartolod. Niemer, Differt. de consanguinitatis, & affinitatis gradibus. Helmstad. 1699. in 4.
Jac. Perizonii, de ducenda defuncti fratris uxore. Deut. 25. 5. 6.
Samuelis Frederici Bucher, de Velatis, & conclusis fœminis. Budissæ 1717. in 12.
Alberti Fabricii, Bibliograph. antiquaria, c. 20.
Heidegger, Historia Patriarcharum.
Melchior Zeidler, Tract. de polygamia.
Montacutius, in Apparatu p. 193. & seq.
Julii Bartolocci, de essentia Matrimonii apud Hebræos (i).
Vide Interpretes ad Matth. 5. 32. & 19. 9.
Joan. Christoph. Vagenseil, de uxore adulterii suspecta.
Guillelmi Salder, de aquis amaris.
Andreæ Acolati, de aquis amaris.

f Ante Comment. in Cantic.
g Ante Deuteron.
h Disput. Academ. pag. 411. &c.
i Bibl. Rab. t. 3. pag. 159.

POESIS, ET LUDI HEBRÆORUM.

Augusti Pfeiffer, Differt. de Poesi Hebræorum.
Franc. Gomar, nova Davidis Lyra.
Lud. Capellæ, animadversiones in lib. cui titulus: *Nova Davidis Lyra*.
Marc. Meibomii, Psalmi David 12. prisco Hebræorum metro restituti. Amstelod. 1698. in fol.

Julii

a Bibl. Rab. t. 1. pag. 144.

Julii Bartolocci, de Poesi moderna Hebræorum [a].

D. Clericus Biblioth. universal. anni 1688. pag. 219. Specimen criticum, quo vera ratio Poesis Hebræorum pro viribus explicatur. Gallicè.

b Ante Comment. in Exod.

Aug. Calmet, Differt. in idem argumentum (b).

Regulas in Poesim recentiorum Hebræorum lege in calce Thesauri Grammaticæ Hebr. Joan. Buxtorfii.

Vagenseil, Differt. de lusibus Hebrçorum, in Lib. ejus, de Norimberga c. 22.

Joan. Henrici Otto, Lexic. Rabinicum, v. Ludus.

Thomæ Lyde, de Ludis Orientalium. Oxon. 1694. in oct.

DE HEBRÆORUM MUSICIS, ET INSTRUMENTIS.

c Bibl. Rab. t. 2. pag. 184.
d Ibid. 4. pag. 427.

Julii Bartolocci, de Psalmis, & musicis instrumentis Hebr. (c)

Caroli Josephi Imbonati, de Hebræorum musica Differt. (d)

Salomonis Vantil, de musicâ Veterum Hebræorum. Belgicè. Dordrecht. 1692. in quarto.

e Ante 2. Tom. in Pss.

Aug. Calmet, Differt. musicâ vet. Hebrçorum (e).

Christiani Zoega, de buccinâ Hebræorum. 1692.

Joan. Gabriel. Drefchleri Differt. de Cytharâ Davidicâ. Lipf. 1670.

Fortunati Scacchi Myrothecii, l.3. c.35.

Augusti Pfeiffer, dubia vexata Sanctæ Scripturæ, ad Psal. 4. 1.

Vagenseil ad Sota, p. 962.

Cyprianus de la Nuerga, Ord. Cisterciens. defunctus 1560. Opus mf. reliquit, cui titulus: *De ratione musica, & instrumentorum usu apud veteres Hebræos*. Vide Imbonati t. 5. p. 338. Bibliot. Rab.

DE HEBRÆORUM FUNERIBUS.

Martini Gejeri de luctu Hebræorum. Lipsiæ 1666. in 12.

Friderici Mulleti, lib. 3. de Sepulchris Hebræorum. Giessæ 1664. in 4.

Joan. Nicolai, de Sepulchris Hebræorum, in 4. Amstel. 1705.

Joan. Henrici Hottingeri, Cippi Hebraici. Heidelberg. 1659. in fol.

Monumenta antiqua Judaica Augustæ Vindelicorum reperta, cum Notis Matthiæ Friderici Beckii. 1686. in oct.

f Ante Eccli.

Aug. Calmet, Differt. de funeribus Hebræorum (f).

Joan. Selden. de succeffione in bona defuncti fecundùm Leges Hebræorom. Londini in 4. 1641.

Aug. Calmet, Differt. de refurrectione mortuorum.

Menasse-Ben-Israel de refurrectione mortuorum. Amstelod. 1636. in 12.

Jul. Bartolocci, de refurrectione fecundùm Talmudiftas (a).

a Bibl. Rab. t. 3. pag. 475.

Theodori Dassovii, de mortuorum refurrectione, ex mente veterum Hebræorum.

b In Bibl. Rab. t. 5. pag. 86.

Vide etiam Differt. de offe, cui Rabbini nomen iodunt, luz. (b)

Et Buxtorf. Synag. Judaic. c. 35.

Melchior. Leidecker, de Rep. Hebræorum, l. 12. c. 10.

Joan. Bened. Carpzovii, Nepotis, de Sepulturâ Jacobi Patriarchæ, in parentis Differt. p. 1670.

Joan. Hieronymus Sopranis, digreffio de ritibus Hebræorum in funere, & de publico eorum, privatoque luctu, quæ Davidi ipfius fubiecta eft. Lugd. 1643.

Menochius, l. 8. de Repub. Hebr. c. 5. & feq.

Godwin, in Mose, & Aaron, l. 6. c. 5.

Octavii Ferrarii, Electa, l. 2. c. 20.

Joan. Jacobi Chiffletii, de linteis, & fafciis fepulchralibus. Antuerp. 1624. in quarto.

Joan. Andr. Schmidt, de Tumbâ Salvatoris, Differt. Helmstad. 1703.

Vide & Steph. le Moine, Varia Sacra, t. 2. p. 516. & feq.

Et Jo. Albert. Fabric., Biliographia antiquaria, c. 23.

Qui plura voluerint, confulant Authores Judæos de iisdem argumentis, à nobis jam deductis, vel aliis ad S. Scripturæ ftudium accommodatis ageotes, quorum Catalogum exhibent Bartolocci, & Imbonati in limine tomi quarti Bibliot. Rabin. pag. 25. &c.

Authores tam Catholicos, quàm Proteftaotes habes apud Fabian. Justiniani Indicem universalem. Rom. in 8. 1614. & Guillelmi Crovai Elenchum Scriptorum in S. Scripturam; ficut & apud P. le Long. in Continuatione Bibliothecæ Sacræ, adhuc fub typis (c), ac P. Carolum Josephum Imbonati in quinto tomo Biblioth. Rabin.

c Prodiit Parif. 2. Vol. in fol. 1723. totum Opus.

MONITUM EDITORUM AD LECTORES.

CUM fupra, pag. 16. col. 2. lin. 13. Verfionis Arabicę Bibliorum mentio facta fit, monuiffe Lectores operæ pretium duximus, hujus laboriofi Operis redigendi ad normam Vulgatæ, partes potiffimas habuiffe P. Ludovicum Marraccium SS. D. Innocentii Papæ XI. à Confeffionibus, Congregationis Clericorum Regularium Matris Dei, Lucceníem. Licèt enim ejus adornandi cura pluribus doctiffimis Viris commiffa effet, cæteris tamen interim vitâ functis, folus fermè, qui Verfionem abfolveret, atque Editionem curaret, remanfit Marraccius. Lege eâ de re ejus Præfationem ad to. 1. Alcoranii, à fe verfum, adjectis refutationibus, To. 2. in fol. Patavii 1698. Voluimus autem hîc, inter tot laudatiffimos viros, concivem noftrum doctiffimum, & fodalem noftrum chariffimum fuâ laude non fraudare.

DICTIONARIUM BIBLICUM, HISTORICUM, CRITICUM, CHRONOLOGICUM, GEOGRAPHICUM, ET LITERALE.

A

ARON, filius Amram, & Jocabed è Tribu Levi (*a*) natus anno Mundi 2430. Tribus annis fratre suo Moyse natu grandior; (*b*) quippe qui genitus fuerat anno ante Pharaonis edictum, quo sibi nascituros infantes in amnem demergere Hebræi jubebantur (*c*). Deo apparente Moysi in rubo ardente, ipsique communicato consilio Israelis per ipsum ab Ægyptiorum tyrannide liberandi; Moyses opposita & facinoris magnitudine & naturali loquendi impedimento, ab hoc onere se excusabat (*d*). Cui Deus Aaron fratrem ipsi Prophetam, & interpretem futurum, & Pharaoni pro ipso loquuturum promisit. Inter hæc Aaronem Dominus Divino impulsu excitavit, ut obviam iret Fratri ex Arabiâ, seù ex Madianitide in Ægyptum reduci. Aaroni igitur usque ad montem sanctum progresso obvius Moyses, quæ à Domino audierat, narravit (*e*); & ambo in Ægyptum rediere.

a *Exod.* 6. 20. 2570. *annos ante J. Ch., & ante Aeram Vulgarẽ* 1574. *quatuor scilicet annos post verum Christi Nativitatis annum. Hæc notula hic ponitur, ne in sequentibus repetatur.*

b *Exod.* 7. 7.

c *Exod.* 1. 22.

d *Exod.* 4. 10. & 4. 15.

Congregatis ibi senioribus Hebræorum, ipsos à servitute exsolvendos nunciarunt. Statimque sistentes se Pharaoni, Dominica jussa illi exposuere, & sibi à Domino statuta prodigia patrarunt (*f*). At ille, cui jam *cor induratum erat*, à se dimisit, jussitque (*g*) Ministros imposterum Hebræis lateres excoquentibus paleas non suppeditare. Quo Hebræi veluti in desperationem adacti, coram Moyse, & Aarone conquesti sunt. Hos Dominus nutantes, ut confirmaret, pollicitus est se resistentes Ægyptios superaturum, & Pharaonis duritiam tot, tantisque plagis, prodigiisque flexurum, ut Hebræos tandem dimittere cogeretur. De his agemus v. Moyses.

e *Exod.* 4. 27. *An. M.* 2513. *ante Ch.* 1487. *ante Aer.* 1491.

f *Exod.* 4. 29. *&c. &* 5. 1. *&c.*

g *Exod.* 5. 6. 7.

Iter agentibus per desertum Hebræis, Aaron, & ejus filii à Domino designantur, ut in Tabernaculo Sacerdotio in perpetuum fungantur (*h*). Primus post Moysen in exercitu semper habitus est Aaron. Cum Amalecitæ Hebræos invaserunt, Moyses cum Aarone, & Hur montem quemdam ascendit: dumque Josue in subjecto campo pugnabat, ipse manus ad Cœlum tollebat in monte; cujus brachia, ne lassarentur, Aaron & Hur sustinebant. (*a*)

h *Exod.* 25. 9. *vide & Exod.* 19. 22. 24.

a *Exod.* 17. 10.

Moyses, cum ascendisset montem, ut legem à Domino acciperet, post percussum cum Israele fœdus, (*b*) Aaron pariter, ejusque filii, & septuaginta seniores Israel ascenderunt, non tamen ad montis cacumen; locumque, in quo Dominus erat, impunè viderunt. Cum verò Moyses quadraginta diebus in monte moraretur, populusque diuturnam adeò Ducis absentiam fastidiret, tumultuosè Aaronem adeuntes, (*c*) *Surge*, inquiunt, *fac nobis deos, qui nos præcedant: Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de Terra Ægypti, ignoramus quid acciderit*. Qui fortasse populi commotione perterritus, uxorum, natorumque inaures deferendas imperavit; allatasque in fornacem projecit, & ex iis liquatis vitulum aureum efformavit, ad normam bovis Apidis Numinis Ægyptiorum, quod etiam plerique Hebræorum in Ægypto adoraverant. Posito super basim vitulo sacrificia offerunt, ductisque circum choreis clamant: *Isti sunt Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti*.

b *Exod.* 24. 1.

c *Exod.* 32. 1. *An. M.* 2513. *ante Ch.* 1487. *ante Aer.* 1495

Patrati autem criminis Moyses à Domino certior factus (*d*) è monte descendit, ab ipso Deo scriptas Legis tabulas manibus deferens; cumque castris accederet, propiùsque ea, quæ fiebant, videret, tabulas telluri allisas comminuit, prævaricationis populum, Aaronem inconstantiæ redarguens. Qui pro viribus factum excusans, scelerisque veniam à Domino petens, Sacerdotii dignitatem sibi obtinuit conservari. Sacerdotalibus verò ornamentis post Tabernaculi erectionem à Moyse indutus est, ipsiusque manibus (*e*) Sacrâ unctione consecratus. Moyses igitur ipsum primò femoralium genere quodam lineo satis compacto induit, dein subuculâ ex subtiliori lino, firmo tamen, ac duplici: subuculæ alteram hyacinthinam tunicam superinduxit, in cujus extremitatibus fimbria erat, tintinnabulis aureis, malisque punicis opere polymito contextis, in gyrum distincta, tintinnabulum malo punico alternatim consequente. Huic cingulum polymitum, in Scriptura *Ephod* dictum (*a*) superimposuit phrygio opere elaboratum.

d *Exod.* 32. 7.

e *Levit.* 8. 1. *&c. & seq.*

a *Exod.* 25. 7.

Hoc verò Ephod, duabus fericis teniis eximii operis conftabat, quæ ab humeris defcendentes fuprà pectus decuffabantur, totumque corpus ambientes, tunicæ hyacinthinæ Summi Pontificis pro cingulo erant. Ubi autem tæniæ fuprà pectus uniebantur, erat *Rationale*, ut vocat Scriptura, feu *Pectorale* ex panno quadrato decem digitorum latitudinis opere phrygio elaboratum. Huic affixi erant duodecim pretiofi lapides, quorum fingulis nòmen unius ex Ifraelis Tribubus infculptam erat; & fuper utrumque Pontificis humerum lapis erat, fex Tribuum Ifraelis nomina infculpta gerens. (*a*)

a *Exod.* 28. 9.

Tiara Pontificis quoddam infulæ genus erat, ipfius fronti diademate quodam conftrictum, cujus anterior pars ex aureâ laminâ conftabat, his verbis infcriptâ: *Sanctum Domino:* quæ ad occiput fericâ tæniâ in nodum conftrictâ vinciebatur. Ad hæc fupra pectus geftabat Urim, & Thummim, quæ vel rationalis lapides erant, fivè Hieroglyphicæ figuræ quædam, feù alius ornatus Rationali affixus, per quæ Dominus fua Confilia Pontifici fe indicaturum promifit.

b *Num.* 12. 1. *& feq. circà An. M.* 2514. *ante Ch.* 1486. *ante Aer.* 1490

Aaron, illiufque foror Maria, cum contra Moyfen obloquerentur (*b*) ob Sephoram Moyfis uxorem Chufitidem, feù potiùs Madianitidem, è regione Chus, in Arabiâ Petreâ ad Erythræum, Maria continuò leprâ percutitur. Sororis animadverfione commotus Aaron, peccatum fatetur, fibique, & forori veniam petit à Moyfe. Poft aliquod tempus Core, Dathan, & Abiron contrà Moyfen, & Aaronem excitantur (*c*). Horum primus Sacerdotium non minùs fibi, ac Aaroni deberi volebat; cum ambo ad Tribum Levi pertinerent: Dathan verò, & Abiron, cum ex Tribu Ruben effent, cum Moyfe imperium commune poffidere audebant. Tunc Domino contrà ipfos irato, dehifcens terra ipfos, fautorefque deglutiit. Eodem tempore ignis è Tabernaculo egrediens ducentos quinquaginta Levitas, qui Core adhæferant, & Domino incenfum offerre injuffi præfumpferant, confumpfit. Moyfes ducenta quinquaginta perduellium thuribula congregari juffit, eaque in laminas redacta Altari Holocauftomatum in facti monumentum appendit.

c *Num.* 16. *circa An. M.* 2515. *ante Chr.* 1485. *ante Aer.* 1489.

Sequenti autem die populo contrà Moyfen, & Aaronem obloquente, egreffus è terrâ ignis caftra depopulans, populi partem abfumpfit (*d*). Tunc Aaron cum thuribulo adproperans medius inter mortuos, vivofque, incendium cohibuit. Aliud rurfus prodigium Deus oftendit, quo illi Sacerdotium confirmaret. Acceptis etenim duodecim virgis (*e*) à duodenis Principibus Tribuum, infcriptoque unicuique unius ex Tribubus Ifrael nomine, fumptâ etiam Aaronis virgâ, cui illius nomen juffit infcribi, omnes in Fœderis Tabernaculo repofuit. Sequenti verò die inventa eft Aaronis virga, quæ amygdalina erat, flores, ac folia emififfe, cæteris nihilò immutatis. Hæc virga repofita eft, fivè intus, fivè prope Arcam, ut prodigii memoria extaret. Ex indè Aaron Sacerdotii munus quietus obivit.

d *Num.* 16. 45.

e *Num.* 17.

Aaron uxorem duxerat Elifabeth filiam

A

Aminadab è Tribu Juda (*a*), ex qua quatuor filios habuit: *Nadab*, *Abiu*, *Eleazar*, & *Ithamar*; quorum duo primi miffo à Domino igne periere (*b*), quòd extraneo igni thus impofitum, Domino offerre præfumpfiffent. Duo fuperftites Pontificum ftirpem in Ifraele propagarunt. Cùm autem Moyfes, & Aaron (*c*) juffi rupem percutere in Cades, verbis Domini minùs promptè obfequerentur, iratus Dominus, nunquàm promiffionis Terram vifuros fore pronuntiavit: indè poft aliquid temporis Aaronem juffit montem Hor confcendere, ad (*d*) cujus radices Hebræi caftrametabantur, ut ibi occumberet. Cumque afcendiffet, Pontificalibus ornamentis fe exuens, Eleazarum filium fuum primogenitum, & fucceflorem induit; illoque induto appofitus eft ad patres fuos, annos natus centum viginti tres, fepultufque à Moyfe, & filiis in montis fpeluncâ, à populo trigiota diebus defletus eft.

a *Exod.* 6. 23.

b *Levit.* 10. 1. 2.

c *Num.* 20. 8. 9. *&c.*

d *Num.* 20. 25. 26.

An. M. 2552. *ante Ch.* 1448. *ante Aer.* 1452.

Author Ecclefiaftici (*e*) hoc illum elogio profequitur: *Dominus excelfum fecit Aaron fratrem Moyfis, & fimilem fibi de Tribu Levi: ftatuit ei teftamentum æternum, & dedit illi Sacerdotium gentis; & beatificavit illum in gloria; & circumcinxit eum zona gloriæ, & induit eum Stolam gloriæ, & coronavit eum in vafis virtutis. Circumpedes, & femoralia, & humerale pofuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyros dare fonitum in inceffu fuo, auditum facere fonitum in templo, in memoriam filiis gentis fuæ: Stolam Sanctum auro, & hyacintho, & purpura, opus textile, viri Sapientis, judicio, & veritate præditi, torto cocco opus Artificis, gemmis pretiofis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii fculptis, in memoriam fecundùm numerum Tribuum Ifrael: corona aurea fuper mitram ejus expreffa figno Sanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis, & defideria oculorum ornata. Sic pulchra ante ipfum non fuerunt talia ufque ad originem. Non eft indutus illa alienigena aliquis, fed tantùm filii ipfius foli, & nepotes ejus per omne tempus. Sacrificia ipfius confummata funt igne quotidie.*

e *Eccl.* 45. 7. *&c.*

Complevit Moyfes manus ejus, & unxit illum Oleo Sancto. Factum eft illi in teftamentum æternum, & femini ejus ficut dies cœli, fungi Sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum fuum, in nomine ejus. Ipfum elegit ab omni vivente, offerre Sacrificium Deo, incenfum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo fuo. Et dedit illi in præceptis fuis poteftatem, in teftamentis judiciorum, docere Jacob teftimonia, & in Lege fua lucem dare Ifrael. Quia contrà illum fteterunt alieni, & propter invidiam circumdederunt illum homines in deferto, qui erant cum Dathan, & Abiron, & congregatio Core in iracundia: Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & confumpti funt in impetu iracundiæ; fecit illis monftra, & confumpfit illos in flamma ignis: & addidit Aaron gloriam, & dedit illi hæreditatem, & primitias frugum terræ divifit illi: panem ipfis in primis paravit in fatietatem; nam & Sacrificia Domini edent, quæ dedit il-

illi, & femini ejus. Caterum in terra gentes non bareditabit, & pars non est illi in gente: Dominus enim est pars ejus, & bareditas.

Paulus in Epist. ad Heb. cap. 5. & seq. Aaronis, & Christi, veteris, novæque Legis Sacerdotia comparat, novique suprà vetus præstantiam ostendit. Catalogum Pontificum Aaronis successorum sub verbo *Pontifex* dabimus, ubi etiam de privilegiis, de jure, deque ipsorum obligationibus agemus. Aaronis vita in Exodo, in Levitico, & in Numeris usque ad caput 20. 24. legitur.

·AB. Mensis undecimus anni Civilis Judæorum, quintus juxtà ordinem Ecclesiasticum, ducto initio à Nisan. Mensis *Ab* Lunari revolutioni mensis Julii respondet, dies triginta continens. Primâ hujus mensis die Judæi jejunant ob Aaronis mortem: nonâ ob combustum eo die à Chaldæis Salomonis Templum, reædificatumque post captivitatem, rursus à Romanis exustum. Putant Judæi, hac eâdem die nuntios, qui terram Chanaan exploraverant, ad castra regressos seditionem in populo excitasse. Alia ejusdem jejunii causa est interdictum, quo Judæi ab Hadriano Imperatore nedum Judæam incolere, sed vel Hierosolymam eminùs prospicere, ut ipsius ruinas flerent, prohibebantur. Decim octavâ jejunium celebrant, quòd lampas ardens in Sanctuario tempore Achaz eâdem nocte fuerit extincta.

ABAGARUS Edessæ Rex, molesto, & insanabili morbo laborans, sciensque *Jesum* prodigiosè in Judæâ ægrotos curare, nuntium illi cum hac epistolâ legavit: *Agbarus Princeps Edessa Jesu servatori bono, qui in finibus Hierosolymorum apparuit, salutem. Nuntiatum est mihi de te, & de curationibus, quas absque herbis, & medicamentis operaris. Fama est enim cacis visum, claudis gressum abs te restitui, leprosos mundari, Damonas, & immundos spiritus expelli, diuturnis morbis oppressos sanari, mortuos denique suscitari. Qua cum omnia de te audirem, sic in animum meum induxi, aut te reverà Deum esse, qui è Cœlo delapsus hac efficias, aut certè Dei Filium. Proinde ad te scripsi, orans, ut nos invisere, morbumque nostrum sanare non graveris. Audio enim Judaos tibi obtrectare, & insidias in caput tuum struere. Est mihi Civitas, parva quidem illa, sed ornata, qua nostrum utrique sufficiat.*

Cui Jesus hæc respondit: *Beatus es, Agbare, qui in me credideris, quem non vidisti. De me enim scriptum est, eos, qui me viderint, non credituros in me, ut ii, qui non viderint, credentes vitam accipiant. Quod verò ad me scribis, ut ad te proficiscar, hìc necesse habeo omnia implere, propter qua sum missus, iisque demùm absolutis, ad illum, qui me misit, reverti. Caterùm quum primùm ad eum me recepero, ex Discipulis meis aliquem ad te mittam, qui & morbum tuum curet, & vitam tibi, tuisque omnibus prastet.* Hasce Epistolas ex Edessæ monumentis, & annalibus exscripsisse profitetur Eusebius [*a*], additque Sanctum Thomam post Resurrectionem Thadæum misisse, ex septuaginta Discipulis, [alium ab Apostolo S. Thadæo], ut ibi Christum annunciaret, Regemque infirmitate liberaret. Thadæus illuc profectus Regemque simul, & populum convertit, plurima inter ipsos prodigia patravit, & Regem sanitati restituit. Sunt qui censeant Christum Dominum præter epistolam Abagaro sui imaginem in sudario impressam misisse: plerique tamen Critici [*a*] universam hanc narrationem reprobant, duasque epistolas superiùs relatas, veluti nullâ fultas authoritate rejiciunt. Vide Tillemontium in artic. S. Thomæ t. 1. p. 400. &c. & notas 5. &c.

a *Eufeb. lib.* 1. *Hist. Eccles. c.* 13.

a *Vide P. Alexandrum, Dupin, & Tillemont.*

ABANA fluvius Damasci, de quo Naaman Princeps militiæ Regis Syriæ hæc loquebatur (*b*): *Numquid non meliores sunt Abana, & Pharphar, fluvii Damasci, omnibus aquis Israel?* Hunc fluvium eumdem arbitror, ac *Barrady*, seù *Chrysorroam*, qui ad radices, & ad orientem Libani labens, postquàm circà, & intrà Damascum fluxerit, in deserto duodecim, vel quindecim milliaribus Damasco ad meridiem distante disperditur. (*c*)

b 4. *Reg.* 5. 12.

c *Vide Itinerrium Maundrells ab urbe* Alep *Hierosolymam.*

ABARIM Montes trans Jordanem, qui in Tribum Ruben, in Moabitarum regionem, ad utrasque partes Arnon protendebantur, & ex pluribus diversorum nominum jugis constabant. Horum extensio adamussim describi non potest. Eusebius, & S. Hieronymus pluribus in locis de his loquuntur. Eusebius (*d*) ad sextum lapidem ab Hesebon occidentem versùs, & ad septimum à Liviade ad orientem collocat (*e*). *Nebo, Phasga, & Phogor* montes erant ex montibus Abarim. Super montem Nebo Moyses obiit: (*f*) & in iisdem montibus Hieremias Arcam fœderis abscondit, cum Chaldæi Hierosolymam cæpissent (*g*). Abarim apud Hebræos, transeuntes significat, sivè transitum.

d *Eufeb. in Nabo.*

e *Idem in voce Bethphogor.*

f *Deuter.* 32. 49. & 34. 1.

g 2. *Mach.* 2. 4

ABBA, apud Syros idem sonat ac *Pater. Ab* apud Hebræos idem importat. S. Paulus (*h*) dicit, nos *accepisse* à Deo *spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba*, sivè *Pater mi*. Jesus in suâ oratione in horto dixit Patri (*i*): *Abba* [*Pater mi*,] *omnia tibi sunt possibilia.*

h *Rom.* 8. 15.

i *Marc.* 14. 36.

ABARON cognomen Eleazari, quarti Judæ Machabæi fratris. Apud Hebræos sonat idem ac ira, iratus, sivè transiens. Josephus hunc *Avaran*, sivè *Auran* appellat; primus verò Machabæorum liber (*k*) nomen illi *Filii Saura* imponit. Morte suâ celeberrimus factus est, ab Elephanto, quem gladio transfoderat, super ipsum cadente oppressus. Vide *Eleazar*, & 1. Mach. 6. 43. Josephum, Antiq. *l.* 12. *cap.* 14.

k *cap.* 6. 43.

ABDEMELECH, Sedeciæ Regis eunuchus, vel servus, cum audisset Hieremiam in carcerem luto plenum detrusum, jussu Hierosolymorum Procerum, Regem de ea re admonuit, addens id ab iis factum esse, ut Propheta fame periret; fruges enim in urbe deesse cæperant. Cui Sedecias, assumptis triginta hominibus, Prophetam ab eo loco jussit educi.

Ille obsoletos pannos ad Hieremiam demisit, quos subter brachia poneret, ne à funibus læderetur; sicque ipsum è lacu eduxit (*a*). Perfectæ tamen libertati Propheta restitutus non fuit, cum in carceris vestibulo fuerit detentus. Deus tamen illum charitatis actum indonatum non prætermisit: cum enim Hieremias in carceris vestibulo adhuc detineretur, accitum ad se Abdemelech sic est alloquutus (*b*): *Hæc dicit Dominus. Ecce ego omnia exequar, quæ predixi, super civitatem istam in malum, & non in bonum ipsius: & tu testis illorum eris in die illa, & liberabo te in die illa, ait Dominus, & non traderis in manus virorum quos tu formidas, quia in me habuisti fiduciam.* Et reverà captâ à Nabuzardan Hierosolymâ, Abdemelech fuit liberatus.

a *Jerem.*38.6. *&c.*

b *Jerem.* 39. 15. 16.

An. M. 3416. *ante Chr.* 584. *ante Ær.* 588.

ABDENAGO, nomen Chaldæum, quod Minister Regis Babylonis Azariæ socio Danielis imposuit (*c*). Nomen istud significat *servum Nago*, seù *Nego*, hoc est Solis, sivè Luciferi, sic dicti ob splendorem. Abdenago, ob denegatam Nabuchodonosor statuæ adorationem, cum sociis *Sidrach*, & *Misach* in succensam fornacem Babylone projectus est (*d*). Videtur tunc Daniel Babylone absuisse, cum non eadem, quæ socii, pertulerit. Suam Deus gloriam ex istorum damnatione derivavit, cum, misso inter ipsos Angelo, qui eos ex incendio liberaret, nullam ipsos ab igne læsionem contrahere passus sit.

c *Dan.* 1. 7.

d *Dan.*3.

I. ABDIAS, Præfectus Domûs Achab Regis Israel, tempore Heliæ Prophetæ. Depopulantibus Judæam, & Samariam siccitate, & fame, ab Elisæo prænunciatis, Achab jussit Abdiam agros percurrere, ut inaquosa loca perquireret, ex quibus aliquod subsidium pereuntibus fame, & siti hominibus, & bestiis compararetur (*e*). Abdiæ, jussa obeunti Helias Propheta obvius fuit. Quo viso, Abdias procidens in faciem suam, *Tune es*, inquit, *Dominus meus Helias?* Cui iste, *Vade*, ait, *& dic Domino tuo: inventus est Helias.* Rursus Abdias: Domine mi, quid peccavi, ut me ad Achab mittas, & occidar? Vivit Dominus Deus tuus: non est gens, aut regnum, quò non miserit Achab te requirens: omnes verò te ibi non adesse responderunt. Et nunc tu dicis mihi: Vade, & dic Domino tuo: Adest Helias: Cumque ego perrexero, Spiritus Dei te aliò asportabit, quò ego ignoro; teque non repertn, Achab me interficiet. Certè ego servus tuus ab infantiâ Deum timeo. Nunquid tibi Domino meo non est narratum quid fecerim, cum Jezabel omnes Prophetas Domini interficeret, quòd centenos in speluncis absconderim, eosque ibi toto eo tempore paverim? Ne igitur me ad Achab mitte, ut tui ipsum adventus commoneam, tantoque vitæ periculo ne me objicias. Helias verò: vivit Dominus exercituum, dixit, cui servio: ego hodie Achab me sistam. Abdias ergo abiit, & Heliæ adventum nuntiavit.

e 3. *Reg.*18.3. *&c.*

An. M. 3096. *ante Chr.* 904. *antè Aer.* 908.

Aliqui (*f*) crediderunt Abdiam istum eum esse, cujus scripta inter Prophetas minores habemus: cumque inter Discipulos Heliæ connumerari voluisset, Deum illi spiritum Prophetiæ indidisse. Addunt alii (*a*) ipsum fuisse virum mulieris illius Sunamitidis, apud quam Helisæus Propheta morabatur; eumdemque fuisse tertium Centurionem ab Ochosiâ missum, ut Heliam comprehenderet, cui cœli flammæ pepercerunt. Scriptura tamen nullum horum indicium præbet; nec est, ex quo appareat, hunc fuisse Prophetam. Vide, quæ in seq. articulo dicemus. Sanctus Hieronymus (*b*) in Epitaphio S. Paulæ ait sanctam istam fœminam Samariâ relictâ invisisse montem, & speluncas, in quibus Abdias centum Prophetas abdiderat, & indè Nazareth venisse. Hinc fortasse colligi potest montem hunc ad septemtrionem Samariæ fuisse.

f *Vide Hieron. in Abdiam. Ità Hebræi plerique.*

a *Doroth. Pseudo-Epiph. & alii.*

b *Ep.*27.

An. M. 3421. *antè Chr.*586. *antè Ær.vulg.* 583.

II. ABDIAS, quartus inter Prophetas minores, unicum scripsit capitulum contrà Idumæos. Vidimus ab aliquibus hunc cum Præfecto Regis Achab confundi. Quod si verum esset, primus omnium Prophetarum, quorum scripta supersunt, haberi deberet. Jam ostendimus in Præfatione super Abdiam, ipsum tempore Babylonicæ captivitatis, & Hieremiæ vixisse. Idumæos, ob crudelitatem in proprios fratres, funditùs perituros minitatur. Ipsos redarguit, quòd Judæ inimicis additi, dum super Hierosolymam sortes mittebant, ad exitus viarum starent, ut eos, qui fugissent, interficerent. Prædicit reædificandam Jerusalem: domum Israel iis dominaturam, qui ipsi dominabantur: ipsam velut ignem, domum verò Esau velut paleam futuras: apertissimè reditum Judæ à captivitate prænunciat. Hieremiæ stylum imitatur, ac penè verba transcribit. Arbitror minas ab Abdiâ contra Edom enunciatas, aliqua ex parte fuisse à Nabuchodonosor executioni mandatas, qui anno post Hierosolimæ desolationem quinto, arma in finitimas Judæis gentes tulit (*e*): reliquas verò minas tempore Machabæorum impletas. S. Hieronymus agit de sepulchro Abdiæ, à Sanctâ Paulâ Samariæ viso (*d*).

An. M. 3421. *antè Chr.* 579. *antè Aer.* 583.

c *Joseph Antiq. lib.*10. *c.* 11.

d *Ep.* 27. *seù Epitaph. Paul.*

III. ABDIAS, pater Jesmajæ, temporibus David, 1. Paral. 27. 19.

IV. ABDIAS, Levita ex familiâ Merari, sub Josiâ Hierosolymitani Templi reparationi deputatus. 2. Paral. 34. 12.

V. ABDIAS Babylonicus, impostor, qui vitam Apostolorum descripsit, Christumque vidisse, & ab Apostolis Babylonis Episcopus ordinatus fuisse videri voluit. Hæc ille de se ipso in Præfatione. Insuper se Hebraicè scripsisse, suaque scripta ab Eutropio suo Discipulo in Græcum, demùm ab Julio Africano in Latinum sermonem versa fuisse imponere conatus est. Abdiam tamen istum Authorem esse supposititium, ejusque scripta nullam fidem mereri omnes fatentur. (*e*)

e *Vide Sixt. seù Bibl. Sacr. lib.* 2. *Claud. Espenca, lib.*5. *c.*5. *de continentia, Bellarmin. lib.* 2. *de bonis operibus c.*14. *Baron. ad an.* 44. *Melch. Can. Possevin. Natal. Alex. du Pin, alios.*

ABDIEL ex Tribu Gad, caput familiæ suæ. 1. Par. 5. 14.

I. ABDON, filius Illel, ex Tribu Ephraim, decimus inter Israelis Judices, (*f*) qui successit Ahialon. Judicavit Israelem octo annis, ac sepultus est in Pharathon, terrâ Ephraim. Quadragenos reliquit filios,

f *Judic.*12.13. 14. *&c.*

An. M. 2840. *antè Ch.*1160. *antè Ær.*1164

lios, nepotes triginta, ascendentes super septuaginta pullos asioarum, consuetas tunc honestis hominibus deferendis bestias in Judæâ. Obiit An. M. 2848. antè Chr. 1152. antè Ær. 1156.

II. ABDON, ex Tribu Beojamin, & filius Jehiel (*a*).

a 1. *Par.* 9.36.

III. ABDON, filius Abigabaoo, & Maacha. (*b*)

b 1. *Par.* 8.29.

IV. ABDON, filius Michæ, missus à Rege Josia ad Prophetidem Holdam, ut ipsius seotentiam sciret super libro Legis invento in Templo (*c*).

c 2. *Par.* 34. 20.

ABDON, civitas Tribus Aser, (*d*) concessa Levitis ex familiâ Gerson. (*e*)

d *Josue* 21.30.
e 1. *Par.* 6.74.

ABED filius Jonathan, ex familiâ Adan, (*f*) rediit ex captivitate cum quinquagenis hominibus.

f 2. *Esdr.* 8.6.

ABEL alter Filius Adam, & Evæ, natus An. M. 2. ante Chr. 3998. Aliqui Abel Caini gemellum putant (*g*). Alii Caino minorem censent, quippe, qui natus sit anno Mundi secundo. Sunt etiam qui post quindecim ab ortu Caini annos editum arbitrantur; alii post triginta. Orientales tribuunt Abel gemellam Sororem nomine *Auvinam*: alii nominant *Delboram*; alii (*h*) *Deelam*, vel *Edoclam*. Cain, & Abel ab Adam Patre edocti ea, quæ Creatori debebantur, uousquisqoe laborum suorum primitias illi offerebant: Cain, ut colonus fructuum primitias; Abel pastor, gregum adipem, seù lac ovium. Dominus verò Abel gratiores sibi, viliores Caini oblationes ostendit. Quibus indiciis Deus Caino Abel prætulerit, an igne è Cœlo misso, (*i*) qui Abel oblata consumeret, an alio signo, ignoratur: hoc scimus, Cain, re animadversà, in profundam devenisse mæstitiam (*k*) ex quo invidia commotum, Abel ioterficiendi consilium cepisse.

g *Ita Joseph Antiq. l.* 1. *c.* 3. *& Hebræi, & Calvin.*
h *Author Operis imperfecti in Matth. homil.* 1.
i *Theodotion. in Genes. Hieron. q. hebr. in Genes.*
k *Genes.* 4. 5. 6

Constat ioter Expositores, veram odii illius causam fuisse approbationem, quam Deus in Abel, non item Caini sacrificiis ostendebat. Incertum tamen est quam causam Cain prætenderit ob fratrem occidendum: an scilicet fuerit fœmina quædam, quam Abel ducendam Adam imperaverat (*l*), an ipsi Abel calumniam imposuerit, ante ipsum blasphemans (*m*). De hoc videndi Interpretes. Dubitari non potest, Cainum advocatum in agrum Abel, ipsum occidisse (*n*). Sacræ Literæ nec modum, nec instrumentum occisionis significant; & de hoc dissensio est inter Interpretes. Alii asini mandibulâ, alii falce [*o*], alii sarculo (*p*), alii cultro, seù ense [*q*] saxo, vel fureâ ipsum instruont. Quicquid de hoc sit, sanguine innocentis hujus ad Cœlum clamante, Dominus Cain rogavit, quid de Abel? Qui respondit: Nunquid ego custos sum fratris mei? Quâ pœnâ mulctatus fuerit Cain, alibi videbimus.

l *Eutych. Alexandr. Annal. Arab. Lat. p.* 16
m *Targ. Hierosol. in Genes.* 4. 5.
n *Genes.* 4. 8. 9.
o *Iesna. l.* 5. *c.* 67.
p *Prudent. Hamartigen.*
q *Chrysost. in Genes. hom.* 19.

Putat Josephus (*r*) Abel a Caino sepultum, ne Fratricidium cognosceretur; & itinerantibus tumulus quidam ad decimumsextum à Damasco lapidem monstratur, longitudine ceotum saxaginta palmorum, scilicet octoginta cubitorum (*s*), qui dicitur Abel Sepulchrum. Testis est S. Hieronymus (*t*) certam esse apud Hebræos Traditionem, Abel occisum fuisse in agro Damasci. At hoc oihil incertius. Aliqui PP. Abel perpetuò virginem mansisse asserunt (*a*). Chronicoo Alexandrinum satis apertè innuit Abel antè conjugium obiisse. Alii verò (*b*) ipsum uxorem habuisse defendunt, licèt fortasse filios non genuerit, cum ipsius posterorum mentio à Moyse non fiat. S. Chrysostomus (*c*) apertè stat pro ipsius conjugio, cum ipsius necessitatem in conjugem ducendæ sororis excuset. Qui vocem sanguinis ad Deum clamantis de terrâ, pro posteritate Abel exponunt, utique in istorum seotentia sunt.

r *Joseph. Antiq. l.* 1. *c.* 3.
s *Goujon. Iter Terræ Sanctæ.*
t *Hieron. in Ezech.* 27.

a *Basil. Ambros. alii apud Cornel. à Lapide, Auth. de Mirabilib. Sac. Script. lib.* 1. *c.* 3.
b *Vide Salian. Annal.* t. 1.
c *Chrysost. in Matth. hom.* 1.

Imperantibus Arcadio, & Honorio quoddam Hæreticorum genus exortum est, qui vocabantur *Abelites*, seù *Abelonites*, à nomine Abel. Hi nuptias damnabant, non qoia malas, cum ipsi nuptias celebrarent; sed usuo conjugii improbabant, permissoque cum uxoribus commercio abstinebant, dicentes se nolle creaturas miserrimas, culpâque originali infectas in lucem edere. Duorum sexuum coojunctionem impiam ducebant; ne tamen ipsorum secta periret, vicinorum filios, filiasque adoptabant, & bonorum hæredes instituebant, hac lege, ut qui ex iis filii nascerentur, ipsorum filii haberi deberent. Hæc hæresis, sectatoribus facilè ad veritatem reductis, brevì interiit. (*d*)

d *Vid. S. Aug. hæres.* 87.

ABEL, *Abila*, *Hobal*, vel *Hoba*, seù *Abel-beth-maaca*, sivè *Abel-maim* Urbs ad sinistram, hoc est, ad septemtrionem Damasci posita, inter Libanum, & Antilibanum. Eadem est, ac *Abyla Lysania*, de qua S. Lucas [*e*], quam Joab quondam obsedit io conjuratione Seba filii Bochri (*f*). Eusebius hanc inter Paneadem, & Damascum collocat (*g*). Nil mirum est, unicam Urbem tot nominibus designari: plures aliæ io Operis hujus decursu occurrent. Itinerarium Antonini inter Damascum, & Hierapolim locat. Josephus, & alii *Abellam in Libano* appellant.

e *Luc.* 3. 1.
f 2. *Reg.* 20. 14. 15.
g *Eusebius in locis.*

ABELA, Urbs Pereæ, seù Bataneæ, aut regioois Basan, trans Jordanem, in dimidiâ Tribu Manasse (*h*) ad duodecimum à Gadarâ lapidem Orientem versùs. Eusebius, & S. Hieronymus tradunt ob eximia vina celebratam fuisse.

h *Judic.* 11.33

ABEL VINEARUM sita, juxtà Eusebium, ad sextum à Philadelphiâ lapidem, aliter *Rabbath*, Ammooitarum Metropolis. Eadem fortasse est, ac *Abela*, ioter Jabes, & Gadaram, apud Pellam. Eusebius cujusdam *Arbela* Pellæ subjectæ meminit, quæ cum *Abela* confuodenda videtur.

ABEL MAGNUS. Magnus lapis in agro Bethsamitarum, suprà quem Arca fœderis à Philistæis remissa deposita fuit (*i*). Hoc nomen habuit, quod *magnum luctum* significat, ob multitudioem Bethsamitarum, qui tunc percussi fuerunt à Domino; cum Scriptura narret quinquagiota hominum millia, & septuagenos obiisse.

i 1. *Reg.* 6. 18. 19.
An. M. 2888. *antè Ch.* 1112. *antè Ær.* 1116.

ABEL-MEHULA, seù *Abel-men*, Patria Helisæi (*k*); fortè non procul à Scythopoli (*l*). Ab Eusebio io Campo Magno sexdecim milliaribus à Scythopoli ponitur meridiem versùs. Non longè ab hoc loco Ge-

k 3. *Reg.* 19.6.
l 3. *Reg.* 4. 12.

a *Judic.* 7. 13.

Gedeon [a] Madianitas domuit.

ABEL-MIZRAIM, seù *luctus Ægyptiorum*: alio nomine *Area Athad*. S. Hieronymus, & apud ipsum alii existimant, ibi fuisse, ubi posteà *Bethagla*, aliquantulùm distans à Jordane, & Hiericho, ad Jordanis occidentem.

b *Joseph. Antiq. l.* 4. *c.* 7. & *l.* 5. *c.* 1., & *de Bello l.* 5. *c.* 3.

c *Euseb. in* Stаghin.

d *Num.* 33. 49. & 25. 1. *Josue* 2. 1.

e *Num.* 25. 1. 2. &c.

ABEL-SETHIM, sita in planitie Moab, trans Jordanem, è regione Hiericho. Josephus (b) ait Abel-sethim, seù *Abelam*, ut ipse nominat, sexaginta stadiis, hoc est, septem milliaribus, & passibus quingentis, à Jordane distare. Eusebius [c] illam in viciniâ esse dicit Montis Phogor. Moyses castrametatus est ad Abel-Scihim aliquo tempore antequàm Israelis exercitus, duce Josue, Jordanem transiret [d]. Hìc Hebræos in Idololatriam Phegor delapsos, Deus, manu Levitarum, durè mulctavit [e]. Hæc civitas sæpè absoluto nomine *Sethim* appellatur.

f *Josue* 18. 18.

ABEN-BOHEN, hoc est, *lapis pollicis*. Tribùs Juda, & Benjamin ad Orientem dividit (f) in valle, quæ ad Urbem *Adommim* ducit. A' Boben, filio, seù postero Ruben, nomen trabebat.

g 1. *Reg.* 4. 5. 7

An. M. 2888. *antè Ch.* 1112. *antè Ær.* 1116.

ABEN-EZER, lapis subsidii, in Tribu Dan, in agro Bethcar. Hìc Hebræis à Philistinis fractis, Arca Domini in hostium potestatem incidit (g).

ABES urbs Tribûs Issachar. Josue 19. 20.

h *Judic.* 12. 10

An. M. 2830. *antè Ch.* 1170. *antè Ær.* 1174

ABESAN, seù *Ibsan*, è Tribu Juda, octavus Israelis Judex. Patriam habuit *Bethsan*, sivè Scytbopolim, & Jephte successit An. M. 2823. Mortuus in Bethleem, & ibi sepultus post septem administrationis annos (h). Filios babuit triginta, filias totidem, ex variis uxoribus. Filios omnes, & filias conjugio copulavit, socer triginta nuruum, totidemque generorum factus. Successorem habuit Ahialon.

I. ABESSALON, pater Maachæ, matris Abiæ, Regis Juda. 3. Reg. 15. 2.

II. ABESSALON, Legatus Judæ Machabæi ad Lysiam Ducem exercitus Antiochi Eupatoris. 2. Mach. 11. 17.

ABGARUS. Vide *Abagarus*.

ABI filia Zachariæ, & mater Ezechiæ Regis Juda. 4. Reg. 18. 2.

i 1. *Reg.* 8.

An. M. 2909. *antè Chr.* 1194 *antè Ær.* 1195

I. ABIA, alter filius Samuelis, & frater Joel. Traditum duobus fratribus à Samuele Patre justitiæ administrandæ munus, divisumque cum ipsis populi regimen adeò perversè exercuerunt, ut Regem petere à Samuele populum coegerint (i)

k 3. *Reg.* 14. 20. &c.

II. ABIA, filius Jeroboam primi Regis Israel. Cum periculoso morbo correptus fuisset, ipsius mater, mutatis vestibus Abiam prophetam consultura super ipsius morbo profecta est. Cui Ahias, & moriturum filium respondit, ipsumque solum ex Jeroboami posteris sepulchri honore decorandum, & lachrymis Israelis deflendum; (k) cæteros ob illius impietatem, animumque beneficiis ingratum, vel canibus, vel avibus devorandos. Abia, matre redeunte, obiit anno Mundi 3046. antè Christum 954. antè Aer. vulg. 958.

l *Confer* 2. *Par.* 11. 20. & 2. *Par.* 13. 2.

III. ABIA, Rex Juda, Roboami successor. Ipsius mater *Macha*, vel *Michaje* dicebatur, filia Uriel, vel Abessalon (l).

Roboam decem, & octo uxores habuit, concubinas sexaginta: Macha omnium fuit carissima, cujus filium Abiam suprà tot fœminarum filios extulit. Abia patri successit an. M. 3046. antè Chr. 954. antè Aer. 958. Tribus annis regnavit, patris impietatem imitatus. Obiit an. M. 3049. antè Chr. 951. antè Aer. 955.

a 3. *Reg.* 15. & 2. *Par.* 13. 1. &c. *Plura sunt Mss., pluraque impressa Biblia, quæ quadraginta hominum millia legant pro quadringentis millibus, & octoginta millia pro octingentis millibus. Heb. tamen, Septuaginta, Josephus, & optima Biblia latina tàm Mss. quàm impressa vulgatæ concordant.*

An. M. 3049. *antè Chr.* 951. *antè Ær.* 955.

Bellum fuit inter Abiam Regem Juda, & Jeroboam Israelis Regem (a). Abia collecto quadringentorum hominum millium exercitu ex Juda, & Benjamin, in monte Someron, ubi posteà Samaria condita est, fixit tentoria. Jeroboam verò contrà ipsum processit, octingenta hominum millia secum ducens, in suis provinciis collecta. Dum Abia hostes alloquebatur, ut rursùs Davidis familiæ subjicerentur, verique Dei ad cultum redirent; Jeroboam exercitus partem post montem misit, ut Abiam viribus inferiorem circumdaret. Abia, ejusque exercitus, re perspectâ, ad Dominum clamarunt, ipsius auxilium imploraturi. Sacerdotibus tubas sanctas inflantibus, Deus hostes perterruit; eosque tanto impetu Abiæ exercitus invasit, ut quingenta illorum millia solo prostraverit. Abia victoriam sequens, Jeroboamo plures abstulit civitates, inter quas Bethel, Jesana, & Ephron: tantaque fuit Israelis clades, ut nihil ultrà contrà Judam moliri ausus sit. Rabini Abiam incusant, quòd prophanum Altare, à Jeroboamo in Bethel erectum, non destruxerit, impiumque aureorum vitulorum cultum non aboleverit. Quatuordecim uxores habebat, ex quibus duos, & viginti filios, filias sexdecim. Successorem habuit Asam.

b 2. *Par.* 24. 21.

IV. ABIA, uxor Achaz, & mater Ezechiæ Regis Juda. Creditur fuisse filia Zachariæ illius, qui jussu Joas inter Templum, & Altare occisus fuit. (b)

c 1. *Par.* 24. 10.

d *Luc.* 1. 5.

V. ABIA, unus è Posteris Eleazari filii Aaronis, qui in distributione Sacerdotum in vigintiquatuor Classes à David factâ, octavæ inter illos classis caput fuit (c). Zacharias Joannis Baptistæ Pater erat in Classe Abiæ. (d)

e *Joseph. Antiq.* 20. *c.* 2.

VI. ABIA, Partborum Rex, qui Izati Adiabenorum Regi bellum indixit, authoribus ipsis Proceribus Regni Izatis, contrà ipsum conjurantibus, eo quòd Judaicam Religionem susceperit. Abia victus, & in arce quadam arctissimâ obsidione constrictus, desperatione adactus sibi ipsi mortem intulit, ne in manus inimicorum incideret. (e)

f 2. *Reg.* 23. 31.

ABI-ALBON ex Arbat, unus ex fortibus exercitûs David. (f)

ABI-ASAPH, è Tribu Levi, filius Elcanæ, & Pater Asir. 1. Par. 6. 23.

g 2. *Reg.* 8. 17. & 1. *Par.* 18. 16.

h 1. *Reg.* 22. 21. & *seq.*

i 1. *Par.* 6. 53.

ABIATHAR filius Acbimelech, decimus Judæorum Pontifex. Aliquando Achimelech, vel Abimelech appellatur (g). Cum Saul omnes Sacerdotes, qui erant in Nobe occidendos jussisset, Abiathar adhuc juvenis ab occisione aufugit, & mansit cum David in Deserto (h): ubi Pontificis dignitatem habuit, dum intereà Saul, odio Achimelech, à quo credebat se fuisse proditum, Pontificis dignitatem ab Ithamar in Eleazari familiam transtulit, Sadoc Pontificatu collato (i). Hinc duo eodem tempore Ponti-

tifices, Abiathar apud Davidem, Sadoc apud Saul: quod etiam post Achimelech, usque ad Regnum Salomonis permansit. Tunc verò favens Achimelech Adoniæ, à Salomone Pontificatu exutus est an. 1986., munus illud imposterum exercentibus Sadoc nepotibus Salomone imperante, pulsâ familiâ Ithamar, juxtà ea, quæ Heli Pontifici fuerant prænunciata. (*a*)

a 1. *Reg.* 2. 30. 31. *& seq.* & 3. 11. 12 *&c.*

ABIATHAR, nomen Achimelech Abiathar Patri aliquando tributum. Vide Marc. 2. 26.

ABIB, Nomen (*b*) primi mensis anni sancti. Progressu temporis Mensis iste Nisan dictus est; Mensi nostro Martio correspondens. *Abib* spicas virides significat: S. Hieronymus novas fruges vertit: *Mense novarum frugum*. Exod. 13. 4.

b *Exod.* 13. 4.

ABIDAN, cujusdam Gedeonis filius ex Tribu Benjamin, caput suæ Tribus tempore exitûs ab Ægypto, & erectionis Tabernaculi. Obtulit, sicut & cæteri Principes Israel, [*c*] acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem centum septuaginta siclos, vas aureum appendens decem siclos, plenum incenso; bovem, arietem, agnumque anniculum in holocaustum; duos boves, quinque arietes, capros quinque, quinque agnos anniculos, & hircum pro peccato.

c *Num.* 7. 60.

ABIEL, seù *Jebiel*, pater Cis, & Ner, avus Saul Regis Judæorum. [*d*]

d 1. *Reg.* 9. 1.

ABIEZER ex Tribu Benjamin, cui patria Anathot, unus è triginta fortibus exercitûs David. [*e*]

e 1. *Par.* 11. 28.

ABIGABAON, aliter *Ner*, Pater Abdon, & Cis &c. unus ex proavis Saul, & ex proceribus Gabaon. [*f*]

f 1. *Par.* 8. 29.

ABIGAIL, uxor Nabal Carmeli, & post hujus mortem, David conjux. Hoc ita accidit. Fugiens David persequentem Saul, diù cum suis in montibus moratus est, ubi Nabal greges habebat, ad Palestinæ meridiem, Carmelum versùs, in Tribu Juda, diversum omninò ab alio Carmelo in Tribu Issachar, sito ad Mediterraneum. Davidis socii nedum nil gentibus, aut pecoribus Nabal nocuere; verùm tanto ipsis subsidio, præsidioque contra latrones fuere, ut toto eo tempore nullum ex pecoribus Nabal defuerit (*g*). Quadam die Nabal ob tondendas oves ad Carmelum veniente, David aliquos ex suis illi delegavit, qui aliquod ex tot bonis munus exposcerent ob collata à se suisque in ejus pastores beneficia, eo præcipuè tondendarum ovium tempore, quod lætitiæ tempus erat, & gaudii.

g 1. *Reg.* 25. 15. 16. 21.

Iratus Nabal vacuos milites remisit, ipsum David servum, transfugam, Regique suo perduellem nominans. Quibus Davidi relatis, tanto furore exarsit, ut Nabal, totiusque domus illius stragem juraverit. Abigail de viri inhumanitate monita, commissum crimen reparare festinavit, onustisque penu asinis, ipsa cum familiaribus aliquot Davidem adiit, munera obtulit, sapientibusque sermonibus adeò Davidis animum devinxit, ut is illam pluris faciens, ipsiusque donis acceptis, ad sua loca recesserit. Nabal audito, quod vix evitaverat, periculo, in morbum incidens, post decem dies emoritur. Quo cognito, David Abigail in uxorem exposcit. Illa honoris loco hoc habens, completis luctûs sui diebus, Davidem adit, illumque ducit. Ex eâ Chelcab, & Daniel nati [*a*]. Hæc evenere anno ante mortem Samuelis, M. 2947. ante Chr. 1053. antè Aer. 1057

a 2. *Reg.* 3., & 1. *Par.* 3. 1. *Idem fortasse sunt* Cheleab, & Daniel, *nec duo, sed unus: nam* 2. *Regum, ubi de* Cheleab *agitur*, Daniel *siletur; &* 1. *Par., ubi de* Daniele, *nihil de* Cheleab

I. ABIHAIL, filius Huri, & pater Michel, Mosollam, & aliorum. (*b*)

II. ABIHAIL, pater Turiel, è familiâ Merari. Num. 3. 35.

III. ABIHAIL, pater Esther Reginæ, & Mardochæi frater. Esth. 2. 15.

IV. ABIHAIL filia Eliab fratris David, uxor Roboam Regis Juda; mater Jehus, Somoriam, & Zoom. (*c*)

b 1. *Par.* 5. 12. 14.

ABILA, eadem ac *Abela*, Abylenæ Metropolis. Vide *Abela*.

c 2. *Par.* 11. 18. 19.

ABILENE parva Regio in Cœlesyriâ, inter Libanum, & Antilibanum, quam Lysias diù tenuit. Abela, seù Abila, Metropolis Abylenæ, ad Damasci, & Pancadis Septemtrionem sita erat, & ad Heliapolis meridiem. Vide superiùs *Abel*.

ABIMAEL, filius Jectan, juxtà aliquos in Arabiâ, juxtà alios in Armenia, aut vicinis regionibus moratus. Vide commentar. in Genes. 10. 25.

I. ABIMELECH, Rex Geraræ captus pulchritudine Saræ uxoris Abraham, illam rapuit, sibi retenturus; Deus tamen, ne illam tangeret, prohibuit. Apparens enim illi per noctem, mortem illi minitatus est, ni statim viro suo Abrahamo illam redderet. Qui factum ignorantiâ excusans, utpote qui sororem Abrahami, ut ipse Abraham dixerat, non uxorem crederet; statim ac dies illuxit illam Abrahamo reddidit, conquestus se ab illo deceptum. Abraham verò confessus illam sibi esse uxorem, sororem pariter esse dixit, cum uno ex patre ambo, matre verò diversâ nati forent. Abimelech magnis illum cumulavit muneribus; Saræ autem mille argenteos dedit, quibus velum ad faciem operiendam sibi emeret; monuitque ne simili aliàs periculo se exponeret. Abrahamum, ut in suis regionibus moraretur, invitavit, illum obtestans, ut plagas sibi, suæque familiæ ob Saram illatas à Domino auferri precaretur. Quod cùm Abraham fecisset, fœcunditatem Principis hujus uxoribus Dominus reddidit, seù concipiendi facultatem restituit. Videtur ex cap. 20. Genes. verf. 17. Abimelech ipse aliquâ infirmitate fuisse percussus, qui ipsum reddiderit impotentem (*d*). Vide etiam vers. 6. ejusdem capitis: *Non dimisi, ut tangeres eam*. De bonitate, seù malitiâ morali actionis hujus Abrahami, legendi sunt Interpretes.

An. M. 2107. *antè Ch.* 1893. *antè Ær.* 1897.

d *Genes.* 20. 17. Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech, & uxorem, ancillasque ejus, & pepererunt.

II. ABIMELECH Rex Geraræ, & filius illius, de quo loquuti sumus (*e*). Quâdam die, cum vidisset Isaac cum Rebeccâ ludentem, quam sororem suam esse dixerat, ipso ad se accito, sic ait: Notum est, hanc tuam esse uxorem; cur ergo sororem dixisti? Timui, inquit Isaac, ne propter illam occiderer (*f*). Tunc Abimelech, ne quisquam Saram tangeret, sub mortis pœnâ interdixit. Ditescente autem Isaac, viresque augente, ipsius prosperitati Palestini invidere;

e *Sunt qui credant eumdem esse Abimelech, ac primum, quod certè fieri non potest, sed probabilius est hunc esse illius filium.*

f *Genes.* 26. 1. *&c.*

An. M. 2200. *antè Ch.* 1800. *antè Ær.* 1804.

dère; & ipse Abimelech, Recede, inquit, à nobis, quoniam potentior nobis factus es. Recessit ergo Isaac primò in vallem Geraræ, deinde in Bersabee, ibique commorantem post aliquid temporis Abimelech cum Ochozat amico suo, & Phicol militum duce invisit, ut cum ipso fœdus iniret. Cui Isaac, quid, ait, vobis exosum hominem, & è vestris regionibus expulsum invisitis? Respondit Abimelech, se ideò venisse, ut cum illo, cui Deus faveret, fœdus percuteret. Igitur Isaac illos convivio exceptos,
An. M. 2200. posterâ die dimisit, ipsique domos in pace
antè Ch. 1800. redière.
ante Aer. 1804 III. ABIMELECH, filius Gedeonis, ex concubinâ, quam in Sichem habebat, Ju-
a *Judic.* 9. 6. dæorum regimen post Patris obitum invasit, Israelis Rex, (*a*) sive Judex à Sichi-
An. M. 2768. mitis primò, inter quos ipsius matris fami-
antè Ch. 1232. lia satis pollebat, tum à plerisque Israeli-
antè Aer. 1236 tarum salutatus. (*b*) Septuaginta siclis à Sichimitis dono acceptis, vagorum manum
b *Judic.* 9. 22. collegit, qui quasi Principem sequebantur. Gedeonis Patris sui domum in Ephrâ deveniens, super eundem lapidem septuagenos superstites è Patre filios interfecit; præter unum Joatham, cæteris juniorem, qui fugâ elapsus illius se crudelitati subtraxit. Cum verò omnes Sichem, & Mello incolæ ad quercum Sichem convenissent, ut Abimelech Gedeonis filium Regem confirmarent, Joatham de hoc admonitus, montis Garizim excelsa conscendit, & elatâ voce populo illic collecto hæc dixit: Congregatæ arbores, ut sibi Regem statuerent, dixerunt olivæ: super nos imperium cape. At illa respondit: Numquid possum deserere oleum meum, meamque pinguedinem, quibus Dii, & homines utuntur, ut arboribus imperem?

Tunc illæ ficum allocutæ, veni, inquiunt, super nos impera. Quæ respondit: An relinquere potero dulcedinem meam, fructusque suavissimos, ut inter vos promovear? Vineam pariter interrogarunt: At illa. possumne, inquit, vinum meum, quod Deum, & homines lætificat, deserere, ut arborum imperium assumam? Regnum denique Rhamno detulere, quæ dixit: si verè me in Regem vobis eligitis, sub umbrâ meâ requiescite: si verò abnuitis, exeat ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.

Nunc igitur, Joatham addidit, seriò perpendite, an jure Abimelech fratrum suorum minimum in Regem vestrum elegeritis, & vobis à patre meo, qui vos Madianitarum jugo, etiam cum vitæ discrimino subtraxit, libertatique restituit, collata beneficia rependeritis, dum hominem septuagenorum fratrum suorum interfectorem Regem statuistis, nefarii fratricidii hac electione comprobatores facti, & complices. Abimelech filium ancillæ patris mei in Regem vestrum elegistis. Si benè egistis, Abimelech vobis, vos Abimelech mutua felicitas estote: sin verò contrà jus fecistis, egrediatur ignis ex Abimelech, & devoret habitatores Sichem, & Mello, & mutuus ex Sichem & Mello ignis prodeat, & Abimelech absumat. His dictis, effugit, & abiit in Bera, ubi ob metum fratris sui Abimelech, mansit.

Permittente autem Domino, ut inter Sichimitas dissensio oriretur, se injuriâ, ea quæ fecerant, commisisse ii cognovere, Abimelech crudelitatem detestati, qui septuagenos Gedeonis Patris sui filios jussit trucidari. In illum igitur absentem conjurantes, insidias in montibus posuere, ut redeuntem interficerent. Tum quemdam, Gaal nomine, in sui subsidium advocarunt, cum quo lauto quodam in convivio Abimelech mala imprecabantur. Abimelech insidiarum à Zebul, ipsius ministro in Sichem relicto, commonitus gentes collegit, totâ nocte contrà Sichem proficiscens. Ut dies illuxit, populi è montibus descendentes visi sunt, statimque cognitus est cum suis Abimelech. Gaal è Sichem cum suis militibus egressus cum Abimelech prælium iniit: at bello fractus, in Sichem redibat, & inde à Zebul expulsus, abire coactus est.

Postera verò die populus è Sichem contrà Abimelech armatus prodiit; at ille, cui mens ipsorum nota erat, in tres turmas exercitum divisit, illasque varia per loca in insidiis posuit. Ut Sichimitæ apparuerunt, ipse ex insidiis egressus adeò strenuè illos invasit, ut continuò prostratos in fugam redegerit. Tunc reliquæ exercitus Abimelech turmæ, insidiis relictis, fugientes per campos persecuti sunt. Abimelech ad Civitatem iter direxit, totâque die obsessam cepit, illamque depopulatus adeò diruit, ut salem, ubi illa fuerat, dispersit. Qui è Sichem elabi potuere, ad turrim satis munitam confugêre. Hos in turrim collectos Abimelech omnes occidere statuit. Cum suis igitur militibus ad montem Selmon profectus, magnam lignorum copiam collegit, regressusque turrim illam succendit; omnesque, qui intùs erant, aut igne consumpti, aut fumo suffocati periere.

Hinc Abimelech ad oppidum Thebes, novem circiter milliaribus à Sichem dissitum Orientem versùs, quodque ab ipso defecerat, profectus est. Oppidani omnes in turrim fortissimam in medio Civitatis sitam, confugerant, ibique se munierant. Abimelech ad turrim accedens, portam succendere tentabat; cum mulier quædam jacto desuper molæ fragmine, illi caput comminuit, cerebrumque dispersit. Tum Abimelech accito ad se armigero: Evagina, inquit, gladium, & me interfice, ne à fœmina occisus dicar. Armiger paruit, illumque con-
fecit. Abimelech mortuo, qui eum secuti *An. M.* 2796.
fuerant, in suas se domos recepere. Huic *antè Ch.* 1232.
Thola successit. *antè Aer.* 1235

I. ABINADAB, frater David, & Isai filius 1. Par. 2. 13.

II. ABINADAB, filius Saul. Vide *Aminadab*.

III. ABINADAB, Levita è Cariat-jarim. Vide *Aminadab*.

ABINOA, seù *Abinoem*, pater Barac. Judic. 4. 6.

ABIRAM, primogenitus Hiel de Bethel. a *Josue* 6. 26.
Josue dirutâ Hiericho, hæc maledicta pro-
nunciavit: (*a*) Maledictus vir, qui Hieri- *An. M.* 2553.
cho restituet. Fundamenta jaciens primo- *antè Ch.* 1447.
genitum suum amittat, & novissimum fi- *antè Aer.* 1451
liorum, cum portas appendet. Ut prædixit,

xit, factum est. Hiel de Bethel post quingentos trigintaseptem annos Hiericho reædificationem assumens, Abiram primogenito suo orbatus est, & Segub natorum novissimo, cum portas appendit. [a]

a 3. Reg. 16. 34. circà An. M. 3090. antè Chr. 910. antè Aer. 914.

ABIRON, unus è conjuratis cum Core, & Dathan contra Moysem, & Aaron in Deserto [b]. Abiron filius erat Eliab, Phallu Nepos, ex Tribu Ruben. Notissima est pœna, qua Deus in perduelles animadvertit, terram aperiens, ut eos vivos deglutiret.

b Num. 16.

ABISAG, Sunamitis juvencula, è Tribu Issachar. David septuagenario, & senectute frigescenti, Medici juvenem virginem quæri jusserunt, quæ illum foveret. Allata est Abisag, filiarum Israel pulcherrima, quam David in uxorem duxit, nec tamen integro anno, quo apud ipsum morata est, illam cognovit. Post Davidis mortem, petitâ Abisag ab Adonia in uxorem, Salomon meritò putans ipsum Regnum affectare, ductâ defuncti Regis uxore, Adoniam interfici jussit [c].

c 3. Reg. 2. 17. An. M. 2991. antè Ch. 1009. antè Ær. 1013.

ABISAI, filius Zuri, & Sarviæ Sororis David, unus è fortissimis sui temporis, & inter primos in exercitu David. Abisai vicit Jesbibenob gigantem è stirpe Rephaim, cujus ferrum lanceæ libras octo, & uncias aliquot pendebat. Cum gigas iste David occidere pararet, Abisai illum prævênit, eoque interfecto, Davidem defendit [d]. Abisai Saulis tentorium ingressus cum Davide, Saulem jugulare parabat; sed David dormienti parcens, ipsius lanceam auferre contentus fuit, ut ostenderet illius vitam à suà voluntate dependisse. (e) Cum David Absalom fugiens Hierosolymâ digrederetur, Semei probra in illum jaciebat; quem propereà cum occidere voluisset Abisai, David repressit, Deum hæc permittere dicens, ut ipse confunderetur, seque Deum aliquando patientiam suam, humilitatemque respecturum confidere [f]. Abisai tertiam Davidici exercitus partem ducebat (g); copiarum pariter imperium habuit, dum Joab ipsius frater cum Ammonitis præliatus est. (h) Scriptura de ipso ait: (i) *levavit hastam suam contrà trecentos, quos interfecit:* quà verò occasione, ignoratur. Tempus, genusque mortis ipsius incerta.

d 1. Reg. 21. 16.

e 1. Reg. 26. 7.

f 2. Reg. 16. 9. 12.

g 2. Reg. 18. 2.

h 2. Reg. 10. 10.

i 2. Reg. 23. 18.

ABISUE, filius Phinees, quartus Hebræorum Pontifex [k]. Successorem habuit Bocci. Quamdiù Pontificatum habuerit, aut quæ gesserit, omninò obscurum. Chronicon Alexandrinum Abisue vixisse narrat Aod judicante Israelem. Ab Josepho *Abiezer* appellatur. [l]

k 1. Par. 6. 50.

l Antiq. l. 5. c. ult.

ABITAL, sexta Davidis uxor, Saphatiæ mater. 1. Par. 3. 3.

ABIU, Aaronis, & Elisabeth filius, egresso à Domino igne consumptus [m] cum fratre Nadab, eo quòd incensum alio igne, ac Altaris holocausti, obtulerit [n]. Hoc accidit infrà octavam Consecrationis Aaron, filiorumque, & Dedicationis Tabernaculi. Nonnulli interpretes arbitrantur (o) Abiu, & Nadab vino deceptos Sacro igne thuribula implere oblitos fuisse. Huic conjecturæ causam dedit inhibitio statim à Domino lata, ne Sacerdotes toto eo tempore, quo Templo inserviebant, vinum biberent. [a] Expositores aliquot docent, duos fratres, adeò durè punitos, in lethale peccatum non incidisse (b); sed Deum voluisse illis omnem in hac vitâ negligentiæ suæ pœnam infligere, ut in aliâ salutem æternam haberent; debitæque sacris Mysteriis diligentiæ exemplum exbibuisse.

m *Aliqui putant ignem hunc ab Altari holocaustorum prodiisse, alii verò ab Altari Thymiamatis.*

n Levit. 10. 2.

An. M. 2514. antè Ch. 1486. antè Ær. 1490

o Rabini, Lyran. Cajet. alii.

a Levit. 10. 9.

b Tostat. & Cornel. à Lapide in Levit. 10.

ABIUD, Zorobabel filius, è Christi proavis secundùm carnem. Vide Matth. 1. 13.

ABNER, filius Ner, Dux exercituum Saul, regnum Isboseth Saulis filio conservavit, ipsumque in Mahanaim trans Jordanem septem annis defendit à David, tunc in Hebron in Tribu Juda imperante (c). Crebra inter Davidem, & Isboseth prælia intercessere, ex quibus David semper victor redibat (d). Quadam die cum Joab Dux exercituum David, & Abner ad piscinam Gabaon (e) cum exercitibus convenissent, Joab, & Abner certamen inter juniores milites utriusque partis ineundum statuerunt. Tunc duodeni ex Tribu Benjamin juvenes ex parte Isboseth, totidemque ex parte David steterunt in acie; apprehensoque unusquisque adversarii sui capite, mutuis vulneribus confossi simul omnes mortui ceciderunt. Quod duri satis certaminis origo fuit, fugato demum Abner ab exercitibus David.

c Ab An. M. 2949. ad 2956. antè Ch. 1044. antè Aer. 1048

d 2. Reg. 3. 1.

e 2. Reg. 2.

In eodem prælio tres filii Sarviæ adfuerunt, Joab, Abisai, & Asael: quorum postremus cursu citissimus, veluti montana capra, fugientem Abner pertinaciter persequebatur. Abner conatus aliò ipsum avertere, ut vidit nihil se monitis proficere, aversâ hast. Asaelem confodit, atque confecit. Pergentibus verò Joab, & Abisai persequi usque ad solis occasum Abner, hic congregatis circà se suis, ad Joab versus, dixit cessaret à sanguine, & cæde; periculosum quippe esse hostes in ultimam desperationem adigere. Dicenti Joab acquievit, reductisque copiis Abner fugientem dimisit.

Non multò post, Abner ab Isboseth reprehensus, quòd Concubinâ quadam Saulis abusus fuisset, (f) vehementer iratus respondit, beneficia in illum sua tanta fuisse, ut propter usurpatam fœminam argui non meruisset. Sciret propterea, se exinde operam daturum, ut universum Israelis Regnum ad Davidem devolveretur. His auditis Isboseth nihil reposuit, eo quòd ipsum Abner timeret.

f 2. Reg. 3. 7. 8. & c. circà An. M. 2956. antè Ch. 1044. antè Aer. 1048

Abner igitur nuntios ad Davidem misit, qui illi nomine suo renunciarent, optare se, ut inter amicos ipsius recenseretur, totius Israelis imperium ad ipsum reducturus. David assentiens, unum hoc se flagitare respondit, uxorem scilicet suam Michol, a Saule Phaltiel datam, ad se reduci. Abner illâ remissâ, seniores Israel pro Davide alloquitur; ipsique conciliatis Judæorum animis, ad Davidem in Hebron vênit, omnia, quæ gesserat, nunciaturus. Convivio, illecebrisque à Davide exceptus se redire velle ait, ut, quod pollicitus fuerat, omnem illi Israelem subjiceret. Vix eo ex Hebron egresso, venien-

tibus Joab, & suis ex agro nuntiatum est, Abner Davidem invisisse, & cum eo amicitiam inivisse.

Continuò Joab Regem adiit, petiitque cur Abner dimisisset? an ignoraret Abner illò advenisse, ut ipsum falleret, quæque ipse pararet, specularetur? Statimque egressus, inscio Rege, Abner revocavit; quem, ut in Hebron rediit, Joab in medio portæ, velnti ad secretò colloquendum sevocatum, ense in inguine transfodit, ut Asael fratris sui mortem ulcisceretur. Abner morte auditâ David publicè doluit, statutisque Abner publicis exequiarum solemnibus, ipse funeri adsuit, recitatis lugubri carmine ipsius laudibus; seque ad vesperum usque nil gustaturum juravit.

Obiit An. M. 2956. antè Ch. 1044. antè Ær. 1048.

ABOBI, pater Ptolemæi, qui Simonem Machabæum socerum suum in arce Doch interfecit. (*a*)

a *Mach.* 16. 11. 12. *&c.*

An. M. 3869. *antè Ch.* 131. *antè Ær.* 135.

ABRA, nomen est genericum, nobilis fœminæ pedissequam significans. Scriptura Abras vocat pedissequas Rebeccæ (*b*), Filiæ Pharaonis Ægypti Regis (*c*), Reginæ Esther (*d*), & Judith (*e*). *Abra* propriè appellari dicuntur eæ, quæ capiti ornando, componendisque capillis destinantur. (*f*)

b *Gene.* 24. 61
c *Exod.* 11. 5.
d *Esth.* 11. 9. 4 4. 15.
e *Judith.* 8. 32.
f *Vide Eutych. Alex. Arab. Lat. p.* 304.

ABRAM, posteà dictus *Abraham*, Thare filius, natus in Ur Civitate Chaldæorum, an. M. 2008. ante Chr. 1992. ante Ær. 1996. Primis vitæ suæ annis cum Patre moratus est, apud quem idola colebantur. Sunt qui credant (*g*) ipsum ab initio superstitiosos cultus frequentasse; successu verò temporis à Deo illustratum illos abdicasse, & ob eam rem duram passum fuisse persecutionem, conjectumque à Chaldæis in fornacem ardentem, ex qua Divinitùs fuerit liberatus (*h*). Vulgata 2. Esdr. 9. 7. expresè notat liberatum fuisse *ab igne Chaldaorum*, idemque passim docent Judæi. Hæc verò sententia verosimiliùs nata ex amphibologiâ nominis *Ur*, quod significat & *ignem*, & Civitatem *Ur*, qua Deus Abrahamum in terram promissionis eduxit. Credibilius igitur est, ipsum Patri idololatriæ vanitatem ostendisse, cùm ex Ur discedere ipsum coegit, ut ambo eò peterent, quò Deus ipsum Abrahamum evocaverat. Principio ad urbem Charres, seù *Haran* in Mesopotamiâ venere, ubi Thare Abrahami pater obiit (*i*); Hinc Abraham in Palæstinam, tunc temporis à Chananæis occupatam, descendit, ibique Dominus omnem illam regionem Abrahamo possidendam, ipsumque benedictionibus cumulandum promisit (*k*(. Nihil tamen intereà Patriatcha obtinuit, semperque velut hospes vixit.

g *Vide Interpp. ad Jos.* 24. 2. *&* 2. *Esdr.* 9. 7. *& Isa.* 43. 27. *& Genes.* 11. 31.
h *Vide Hieronym. tradit. Hebr. in Genes.*
i *Genes.* 11. 31. 32.
k *Genes.* 22. 1. *&c.*

Post aliquantulum tempus ab ejus adventu fames valida Palæstinam invasit, qua Ægyptum petere coactus est, ut cibum sibi compararet (*l*). Cum autem prævideret, Ægyptios pulchritudine uxoris suæ Saræ captos, fortè illam rapturos, ipsumque interfecturos, si ipsius conjugem esse cognoscerent, Saram precatus est, ut ipsius sororem se appellaret. Ut in Ægyptum pervenit, statim de Saræ pulchritudine Pharaoni renunciatum est, qui illam rapiens, uxorem sibi conjungere decreverat. Percussus tamen à Deo grandibus plagis, viro suo restituit. Post famem Abraham ex Ægypto discedens rediit in Terram Chanaan, interque Bethel, & Hai fixit tentoria, ubi anteà Altare Domino erexerat (*a*). Nec multò post à nepote suo Loth separatur, quòd ob immensos utriusque greges simul cohabitare non possent, Loth Sodomam adeunte, Abraham in Vallem Mambre recepto apud Hebron.

l *Genes.* 12. 10. 11. *& seq. An. M.* 2084. *antè Ch.* 1916. *antè Ær.* 1920.

a *Genes.* 13. 1. *&c.*

An. M. 2084. *ante Ch.* 1916. *ante Ær.* 1920

Post non multos annos expugnatis Regibus Sodomorum, Gomorrhæ, Adamæ, Seboim, & Segor, Codorlahomor Rex cum Sociis victor redibat. Hos Abraham persequutus, usque Dan prope fontes Jordanis, bello fudit, receptâque prædâ, Loth nepotem suum cum reliquis captivis Sodomam reduxit. Redeunti Abrahamo, cum prope Salem, sivè Hierusalem pertransiret, Melchisedech urbis illius Rex, Sacerdos Altissimi, obviam factus, precatus illi benedictiones, panem, & vinum ipsi & militibus (*b*), seù potiùs Domino in gratiarum actionem panis, & vini sacrificium obtulit. Post hæc Dominus illi promissa rursus confirmavit (*c*), totiusque Terræ Chanaan possessionem, plurimosque, veluti stellas Cœli, posteros repromisit. Cùm autem filios non haberet, nec se habiturum speraret, ob sui senectutem, uxorisque sterilitatem, Sarâ consulente, Agar ipsius ancillam in uxorem ducere statuit, ut natis ex eâ liberis, Dominus numerosæ posteritatis promissa exequeretur.

An. M. 2092. *antè Ch.* 1908. *antè Ær.* 1912.

b *Genes.* 14. 1. *&c.*

c *Genes.* 15. 1 *&c.*

Duxit igitur Agar (*d*), quæ videns se concepisse, Saram dominam suam contempsit; sed illa cum viro conquesta, plenam in Agar potestatem obtinuit. Agar igitur à Sarâ durè accepta, aufugit. Fugienti verò Angelus Domini apparuit in Deserto, ipsam ad dominam redire, illique subjici cohortatus. Agar regressa, non multò post Ismaelem peperit.

d *Genes.* 16. 1.

An. M. 2093. *antè Ch.* 1907. *antè Ær.* 1911

An. M. 2094. *ante Ch.* 1906. *ant. Ær.* 1910

Tredecim post annis (*e*), Dominus pactum cum Abrahamo fœdus, promissaque renovavit. *Abrami* nomen, quod est *Pater excelsus*, tunc primò in *Abrahamum*, hoc est *Patrem magna multitudinis*, & *Sarh*, hoc est *Domina*, in *Sarai*, scilicet *Dominam meam* commutavit. Jussit Abrahamum omnesque mares ex ipso natos circumcidi, in pignus, & signum fœderis; oriturumque intrà annum ex Sarâ ipsius uxore liberum apertè promisit.

e *Genes.* 17.

An. M. 2107. *antè Ch.* 1893. *antè Ær.* 1897.

Paulò post completis Sodomorum, Gomorrhæ, vicinarumque Urbium criminibus, tres Angeli ad illas evertendas missi, statim in Convallem *Mambre*, ubi Abraham fixerat tentoria, devenere (*f*). Quos ut vidit, Abraham continuò currens, ut apud se cœnarent, invitavit, lotisque illorum pedibus, dapes coquere festinabat, quas unà cum panibus subcinericiis à Sarâ paratis mensæ apposuit. Post cœnam introducto de Sarâ ab Angelis sermone, ex illis unus promisit Abrahamo, se infra annum regressurum ad ipsum, atque Saram matrem Infantis unius futuram. Cum Sara post ostium Tabernaculi audito eo sermone risisset, Quid, ait Angelus, Sara risit? An quicquam Deo difficile est? Infra annum redibo, & promissa complebuntur.

An. M. 2107. *antè Ch.* 1893. *antè Ær.* 1897

f *Gen.* 18.

Pa-

Parantes autem discessum Sodomam versùs, Abraham honoris causâ comitabatur. Inter eundum, præeuntibus duobus Angelis, Sodomæque appropinquantibus, tertius, qui cum Abrahamo erat, inquit: Clamor Sodomorum in dies augetur, ipsorumque crimina in immensum erevere. Descendam igitur, & videbo, an verus sit clamor, qui ad me elevatus est. Abraham urbis istius infortunium nepoti suo Loth metuens, dixit Domino: Numquid perdes justum cum impio? Si quinquaginta justi in civitate istâ inveniantur, cum cæteris eos disperdes, nec civitati parces ob quinquaginta justos? Parcam, inquit Dominus. Addidit Abraham: Quid si quadraginta quinque fuerint? Cui Dominus: Propter illos non delebo. Abrahamo justorum numerum usque ad decem minuenti, promisit Deus ob illos civitatem non perditurum. At unicus justus, scilicet Loth, Abrahæ nepos, in totâ civitate reperiebatur (a); quem etiam Deus à Sodomorum perditione liberavit, ut alibi dicemus.

a *Gen.*19.

Intereà Sara concepit, juxtà verbum Domini; & Abraham relictâ Convalle Mambre, ad meridiem progressus, mansit in Geraris (b), ubi regnabat Abimelech, de quo paulò superiùs. Abraham metuens, ne raptâ Sarâ ipse occideretur, sororem suam, ut in Ægypto fecerat, prædicavit. Statimque Abimelech illam adamans, in suam domum rapuit, ut in uxorem duceret. At à Deo per somnium commonitus illam Abrahami uxorem esse, viro suo magnis cum muneribus reddidit. Eodem anno (c), Sara Isaac peperit, illumque Abraham, juxtà Domini præceptum, circumcidit. Crevit infans, cumque ablactatus est, Abraham amicis convivium paravit. Videns autem Sara Isaac quadam die cum Ismaele ludentem, dixit Abrahamo: ut ancillam, & filium ejus ejiceret; non enim Ismael cohæres futurus erat cum Isaac. Repugnabat Abraham; cum verò à Deo certior factus est hanc esse ipsius voluntatem, expulit.

b *Genes.*20.

c *Genes.*21.

An. M. 2108. *ante Ch.*1892. *ante Aer.* 1896.

Circà eadem tempora Abimelech Rex Geraræ [d] cum Phicol Duce exercitûum ad Abraham venit, ut cum eo fœdus iniret. Cui Abraham septem agnas dono dedit in monumentum, ut scilicet recordaretur, puteos, quos servi Abraham foderant, ad eumdem pertinere. Fœdere jurato, Abraham puteum illum appellavit *Beer-sabe*, seù *Puteus juramenti*, ob juratum fœdus. Tum ibi consito luco, erectoque Altari, aliquandiù commoratus est.

d *Genes.* 21. 22. *&c.*

His transactis, Deus imperavit Abrahæ (e), ut Isaac filium immolaret in monte, quem illi ostendisset. Sumptis igitur Abraham Isaac, & paucis familiaribus, ad montem *More*, seù Visionis, iter direxit. Dum ibant, Isaac Patrem rogavit, ubi esset victima holocausti, cum ligna & ignis adessent? Cui Abraham, Deum provisurum respondit. Ut ad montis conspectum pervenere, Abraham, servis relictis, cum Isaac montem ascendit, alligatumque altari filium in sacrificium immolare stricto gladio parabat; cum subito Angelus de Cœlo clamans, ne quid in Filium attentaret, imperavit; satis

e *Genes.*22.

An. M. 2133. *antè Chr.*1867 *antè Ær.*1871

enim novi, ait, te Deum timere, ut enim illi pareres, filio tuo non pepercisti. Videns verò Abraham arietem inter vepres hærentem cornibus, pro filio immolavit; locumque nuncupavit: *Dominus videt.*

An. M. 2133. *Isaac* 25.

Anno post hæc duodecimo, Sara Abrahami uxor moritur in Hebron, alio nomine Arbee (a). Quo tempore Abraham fuisse in Bersabee videtur. Auditâ verò illius morte, statim venit in Hebron, ut illam fleret, & funeris officium illi redderet. Stans igitur in portâ Hebron coram civibus oravit, ut inter ipsos uxorem sepelire concederent: cum enim extraneus esset, nec possessionem haberet, honestè uxorem tumulare non poterat in sepulchris, absque consensu possessorum. Unum igitur ex civibus Ephron oravit, ut agrum sibi venderet, *Macphela* dictum, cum speluncâ & sepulchro. Quæ coram populo emit quadringentos siclos argenteos appendens, qui Gallicis libris sexcentum octo, & quadraginta, solidis sex, & octo denariis æquiparantur: ibique Saram sepelitit, post expleta fletus munera ex regionis consuetudine.

An. M. 2145. *antè Ch.*1855. *antè Aer.*1859

a *Genes.*23.

Abraham, cum se senescere animadverteret, Isaac uxorem quærere statuit (b). Misit igitur Procuratorem domus suæ Eliezer in Mesopotamiam, ut inde ex suâ gente fœminam Isaac desponsandam duceret. Eliezer sapientissimè, quæ commissa illi fuerant, executus, Rebeccam adduxit Bathuelis filiam, Nachor, & Abrahæ neptem; quam Isaac ducens, in Saræ matris suæ Tabernaculo locavit. Abraham, post Saræ obitum, Cethuram duxit, ex qua sex filios suscepit; Zamram, Jecsan, Madan, Madian, Jesboc, & Sue diversorum populorum, in Arabia, & circa Palestinam degentium authores. Denique post centum septuagintaquinque annorum vitam mortuus est, senectute oppressus, & cum Sarâ uxore suâ in agro, & speluncâ Macphela, ab Ephron emptis, sepultus est.

b *Genes.*24.

An. M. 2148. *ante Ch.*1852. *ante Ær.*1856

An. M. 2183. *antè Ch.*1817. *antè Aer.*1821

Plures de Abrahamo fabulæ circumferuntur, innumerisque fictionibus ipsius historia referta est. Damasci imperasse (c), in Ægypto diù moratum (d), Ægyptiosque Astronomiam, & Arithmeticam docuisse (e) Linguæ denique Hebraicæ, ejusque Literarum (f), seù Syriorum, Chaldæorumque characterum inventorem fuisse autumant (g). Plura ipsi scripta tribuuntur; inter quæ celeberrimus liber inscriptus: *Jezira*, sivè de creatione; qui in Thalmud laudatur, & à celebrioribus Rabinis magni habitus est. Qui verò mente præjudiciis liberâ illum ad examen revocarunt, nihili pendunt. Primis Christianorum temporibus, Sethiani hæretici Abrahami Apocalypsim quamdam jactitarunt (h). S. Athanasius in Synopsi de Abrahami Assumptione loquitur. Origenes (i) libri cujusdam Apocryphi, Abrahamo tributi, meminit, in quo duo Angeli, alter justitiæ, iniquitatis alter, de Abrahami damnatione, aut salute altercantur. Judæi (k) matutinarum precum, & 89. Psalmi *Misericordias Domini in æternum cantabo*, sicuti etiam Tractatus cujusdam de Idololatriâ (l), aliorumque operum authorem illum faciunt, Magi, sivè adoratores ignis,

c *Nicol. Damasc. apud Joseph. l.* 1. *c.* 7. *Justin. l.*36.

d *Artapan. & Eupolem. apud Euseb. Præpar. l.* 9. *c.* 17. 18.

e *Joseph. Antiq. l.*1. *c.*8.

f *Suidas in Abraham.*

g *Isidor. Hispal. l.* 1. *c.* 3. *origin.*

h *Epiph. hæres.*39. *c.*5.

i *Origen. hom.* 35. *in Luc.*

k *Rab. Salom. in Bava Bathra c.*1.

l *Vide Gemar. Codic. Thalmud. Aboda Zaral. cap.*2.

durorum principiorum Religionem profitentes, Zoroastrum, magnum ipsorum Prophetam, eumdem esse ac Abrahamum arbitrantur; à quo etiam conscriptos dicunt libros ab ipsis appellatos Zeud, Pazeud, & Vostha, in quibus eorum Religionis dogmata continentur (a). Sed de his suppositiis Operibus satis dictum est.

I. ABSALOM, filius David, natus in Hebron, ex Maachâ filiâ Tholmai Regis Gessur (b) pulcherrimus, juxtà Scripturam, totius Israelis. Quoties cæsariem, quæ pulcherrima erat, tondebat [quotannis autem tondebat, quòd illum gravaret] ducentis siclis appendebat pondere regio; nempè ad mensuram sicli Babylonii, octo obolorum pondere constantis. Hinc ducenti sicli uni, & triginta unciis respondent: quod licèt extraordinarium, non tamen est incredibile; cùm eorum testimonio, qui capillamenta conficiunt; fœminæ sint, quæ duarum, & triginta unciarum cæsariem ferant (c). Habebat Absalom Sororem speciosissimam, Thamar nomine, quam Amnon ipsius frater, ex alterâ matre natus, adeò deperibat, ut præ nimio amore languesceret. Huic ut satisfaceret, à Rege dolo malo obtinuit, ut Thamar in cubiculum, ob sibi præparanda edulia, veniret: quam, ut vênit, violatam, injuriosè rejecit (d).

Violata in Absalonis domum confugit, qui domi receptam ulcisci deliberans, nihil Amnoni de hoc loquutus est, à Rege fortasse ultionem expectans. Post duos autem annos Absalom ad tondendos greges in Baal-hazor, propè Beniamin, proficiscens, Regem, omnesque Regis familiares invitavit. Abnuens David, Absalonis precibus Amnonem cum fratribus suis illò ire consensit. Ut venêre, convivio excepit; ebriumque Amnonem trucidavit: statimque filii Regis Hierusalem fugêre. Post Fratricidium Absalom ad Tolmai Regem Gessur avunculum suum confugit, ibique tribus annis moratum, David persequi non curavit. At Joab Absalonis avunculus, videns cor Regis ad Absalom inclinare, modum excogitavit, quo per fœminam Thecuæ, quæ Regem alloqueretur, filio reditum procuraret (e).

Absalom igitur Hierosolymam petiit; duobus verò annis conspectu Patris privatus est. His elapsis, Absalom Joab ad se vocare contendens, illoque renuente, servos jussit hordei messem, quæ in agro Joab jam matura erat, succendere. Tunc Joab ad Absalom vênit, ut cum illo conquereretur. Ut autem Absalom hoc suo imperio factum dixit, ut ipsum ad se venire compelleret, & ad obtinendam Patris amicitiam, & conspectum mitteret, Joab acquievit, Regique factum renunciavit, qui Absalom revocans, amplexatus est, & pristinam illi amicitiam restituit.

Inquietus tamen Absalom, regnum sibi deberi cognoscens, magnifico sibi comitatu adscito (f), quotidie ad regiæ domus fores manè veniebat, omnesque, qui negotiis, litibusque implicatos ad Regem venirent, undè essent interrogabat: auditisque eorum negotiis, causisque itineris, bonam, justamque causam illos habere dicebat; neminem tamen à Rege constitutum esse, qui illos audiret. Quis me judicem hìc constituat, ut omnes, qui negotiis implicantur, ad me veniant, & justo illis judicio respondeam! Quicumqoe salutaturus accedebat, extensâ manu apprehensum osculabatur, quod quatuor continuis annis præstitit (a), ut populus paulatim disponeret. Cum tempus exequendi molimines advenisse censuit, Regem eundi in Hebron facultatem poposcit, causatus voti solvendi necessitatem, quo in Gessur se obstrinxisse dicebat.

Hebron igitur adiit, cum ducentis viris, qui consiliorum inscii, sequebantur. Hinc missis per cunctas Tribus Israel exploratoribus, qui Absalom in Hebron regnare tubâ inclamarent, magnus continuò populorum concursus factus est, & Absalom à plerisque Tribubus Israel Rex salutatus. His statim David renunciatis, ipse, & ejus ministri Hierosolymis diffugêre, relictis tantùm, quæ Regias ædes custodirent, Regis uxoribus (b). Absalom absque morâ Hierosolymam veniens, nemine contradicente receptus est. Tum, authore Achitophel, Patris sui concubinis abusus est, ut populus omnis nullam reconciliationis spem superesse cognoscens, ipsi constantius adhæreret.

Inde Achitophel Absalom hortato, ut exercitus parte Davidem persequeretur, & ità inopinatò, & carentem exercitu opprimeret; Chusai, amicus David, Absalom partes sequi simulans, consilium dissipavit, monuitque Davidem, ut quantociùs Jordanem transiret, fortemque arcem occuparet. David igitur in Mahanaim venit, anteà Isboseth filii Saul sedem, ibique subsidiis nonnullis ab iis, qui in fide perstiterant, sublevatus est.

Posterâ die Absalom adversùs Davidem exercitum movit; trajectoque Jordane. Regem aggredi paravit. Ille pariter, duce Joab, copias suas eduxit; initoque prælio, Absalom exercitus profligatus est, cæsis viginti hominum millibus; cæteris fugam arripientibus (c). Absalom mulum conscendit, cumque per saltum Ephraim fugeret, sub densam quercum pertransiens, ramis quercus capite adhæsit; muloque, cui insederat, prætereunte, ipse inter Cœlum, terramque suspensus remansit.

Eam rem miles quidam, Joab nunciavit, qui militem, cur non occidisset, interrogavit. At ille, Si, inquit, mille argenteos mihi dares, nunquam in Regis filium manum extenderem; omnes enim Regem tibi, & Abisai dicentem audivimus, Servate mihi filium meum Absalom. Tunc Joab, ego, ait, coram te illum confodiam. Sumptis igitur tribus lanceis, cor Absalom transjecit; spirantemque adhuc ex arbore decem juvenes Joab armigeri confecere. Elatum ipsius cadaver, in foveam grandem, in eodem saltu projectum est, desuperque magnus lapidum acervus congestus.

Porrò Absalom, adhuc vivens, in Valle Regis sibi columnam erexerat (d), quæ in monimentum sui nominis esset, loco Filiorum, quibus carebat. Hæc usque hodie, Manus Absalom, appellatur. Ità scriptor Li-

a Herbelot., Bibliot. Orientale, p. 16.

b 2. Reg. 16. 25.

c Vide Dissert. Le Pelletier Rothom. de pondere capillorum Absalonis. Ephemerid. Trevol. 1702. p. 176.

d 2. Reg. 13. An. M. 2972. antè Ch. 1028. antè Aer. 1032

An. M. 2974. antè Ch. 1026. antè Aer. 1030

e 2. Reg. 14. An. M. 2977. antè Ch. 1023. antè Aer. 1027

An. M. 2979. ante Ch. 1021. ante Aer. 1025

f 2. Reg. 15.

a Vulgata legit 40. annis; plura Mss. Latina, Joseph, & Theodoretus 4. annis Evenere An. M. 2980. antè Ch. 1020. antè Aer. 1024.

b 2. Reg. 16.

c 2. Reg. 18.

d 2. Reg. 18. 18.

Librorum Regum. Usque in præsens monumentum videtur in Valle Josaphat, ad Hierosolymæ ortum, quod Absalom esse dicitur. Hoc in cubiculi formam in lapide excavatum est, à monte, & à quolibet alio separatum, quadratum, exteriùs octo passuum ex omni parte, aliquibus columnis ex eodem lapide confectis ornatum, interius simplex. Superior pars in modum pyramidis conicæ erectæ satis, & latæ ad modum vasis. Totius molis altitudo ad quatuor, seu quinque perticas protenditur. Pyramis ista pluribus lapidibus constat; monumentum tamen quadratum est, & ex uno lapide.

Monumentum hoc commodè dici potest columna, seu Manus Absalom: Hebræis enim dicuntur: *columna* ea omnia, quæ in monumentum erecta sunt; *manus* verò, quæ alicujus indicium sunt, illiusque memoriam servant. *Manum* e.g. Scriptura nominat id, quod Saul in Carmelo erexit in perpetuum victoriæ Amalecitarum monimentum (*a*). Et Moyses in Exo. cap. 17. 16. aliquid tale innuisse videtur, cum post prælium contra Amalecitas, dicit *manum esse in solio Domini*, veluti monimentum malitiæ eorum, ultionisque à Domino repetendæ. Josephus (*b*) loquens de monumento Absalom, marmoream columnam fuisse ait, duobus stadiis, vel trecentis passibus Hierosolymâ distantem. Itinerantes asserunt, eos, qui propè eam columnam transeunt, lapidem in illam jacere, veluti filii illius in Patrem perduellionem detestati. Hinc magnum adeò acervum lapidum illam circumdare, ut monumenti illius inferiora lateant.

a 1. *Reg.* 16. 12.
b *Antiq. l.* 7. *c.* 9.
c 2. *Reg.* 18. 18.

Scriptura innuere videtur, Absalom, cum illud erexit, filios non habuisse (*c*); cæterùm cap. 14. 27. tres illi natos fuisse liberos asserit, & elegantissimæ formæ filiam, Thamar nomine. At fortasse illius liberi saltem masculini perierant, nam aliqui existimant, Thamar illius filiam (*d*) Roboam Regi Juda consobrino suo nupsisse. Absalom obiit an. M. 2980. ante Chr. 1020. ante Aer. 1024.

d *Vide* 2. *Par.* 11. 20. *& comment. ad* 1. *Reg.* 16. 27.
e *Joseph de Bello l.* 2. *c.* 33.

II. ABSALOM, Hierosolymitanus. Manahem filium Judæ Galilæi hortatus est. ut Regnum Judæorum instauraret (*e*) duodecimo Neronis anno, Aeræ 66.

f *Joseph Antiq. l.* 14. *c.* 8.
An. M. 3941. *ante Chr.* 59. *ante Aer.* 63.

III. ABSALOM, Aristoboli Judæorum Regis Patruus, & Socer, à Magno Pompejo [*f*] Hierosolymâ expugnatâ captus.

g *Joseph Antiq. l.* 10. *c.* 6.

ABUMA, urbs Juda, matris Joakim Regis patria (*g*), in quarto Regum (*h*) *Ruma* nuncupata.

h 4. *Reg.* 23. 36.

ABYSSUS: hoc nomen infernus habet in Scripturis (*i*), eodemque nomine appellantur profundum maris (*k*), & Chaos tenebris opertum, mundi exordio, suprà quod Spiritus Dei ferebatur Genes. 1. 2.

i *Luc.* 8. 31. *Rom.* 10. 7. *Apoc.* 9. 1. *&* 11. 7. *&c.*
k *Genes.* 7. 11. *Exod.* 15. 5. *& alibi passim.*

ACABARES, seù *Chabares* oppidum, vel civitas in monte, quam Joseph tempore Judaici belli munivit (*l*).

l *Lib.* 2. *de Bello c.* 25. *Vide & in ejus vita.*

ACCAIN, urbs Juda, de qua Josue 15. 57. ubi sita fuerit, ignoratur.

ACCARON, urbs, & Satrapia Philistinorum. Hæc in primâ Josue divisione Tribui Juda cessit [*m*]: tum Tribui Dan concessa (*n*). Ad Mediterraneum sita erat, inter Azoth, & Jamniam. Potens erat civitas, quam Hebræos pacificè possedisse, nusquàm ex historiis patet. Accaronitæ primi Arcam Domini remittendam censuere, ut à morbis, quos illius præsentia tulerat, liberarentur (*a*). Idolum Muscæ, seù *Beelsebub*, primum Accaronitarum numen erat (*b*). Nonnulli hanc civitatem cum Stratonis turri, ubi Herodes Magnus posteà Cæsaream Palestinæ ædificavit, malè confudêre: Cæsarea enim septemtrionalior erat præ Accaron.

m *Josue* 15. 45
n *Josue* 19. 43.
a 1. *Reg.* 5. 10.
b 4. *Reg.* 1. 2. 3. 6. *&c.*

ACCES, è fortissimis exercitûs David (*c*).

c 2. *Reg.* 23. 26.

ACCO, sivè *Acho*, vel *Ache*, indè *Ptolemais* dicta, ad Carmeli Septemtrionem sita, portum habens maritimum. Tribui Aser [*d*], cessit. Ab exercitu Cruciatorum appellata est Acre. Belus, seù Beleus fluvius in mare excurrit prope, & ad septentrionem Acco. Nolentibus Israelitis delere habitatores *Acco* [*e*], sub Chananæorum, seù Phænicum ditione permansit. Libri Machabæorum, sub nomine Ptolemaidis, sæpiùs illius meminere.

d *Judic.* 1. 31. *Vide & Josue* 19. 25. *in Græco.*
e *Judic.* 1. 31.

AGELDAMA. Vide *Achel-dama*.

I. ACHAB, Rex Israelis, Amri filius, & successor (*f*). Duobus, & viginti annis imperavit (*g*), ab an. M. 3086. ad 3107. Malum egit coram Domino, præ suis prædecessoribus. Jezabel filiam Ethaal Sidoniorum Regis duxit, quæ Baal, & Astartes idola in Israelem introduxit, ipsumque Achab illorum cultui addixit. Commotus ipsius criminibus Deus, Eliam prophetam ad illum misit, qui triennalem illi sterilitatem prænunciaret; quo peracto, Elias aufûgit veritus ne ab Achab, vel Jezabel occideretur. Elapsâ trium annorum fame, Achab Abdiam Præfectum domus suæ misit, qui pabula in totâ regione perquireret, alendis pecoribus (*h*). Qui cùm pergeret, Eliam obvium habuit, à quo Achab renunciare jussus est, Eliam adesse. Achab ut Eliam vidit, tu es, inquit, qui Israelem perturbas? Cui Elias: Non ego, sed tu, tuique, cum, relictis præceptis Domini, Baal sequuti estis, Israelem perturbastis.

f 3. *Reg.* 16. 29.
g 3. *Reg.* 17.
h 3. *Reg.* 18.

Deinde Achabo, ut populum omnem cum Prophetis Baal in monte Carmelo congregaret, imperavit: quibus in unum coactis, Elias ut è Cœlo ignis descenderet obtinuit, uti v. *Elias* videbimus; post quæ pluviam, quæ pristinam telluri fertilitatem redderet, impetravit.

An. M. 3096. *antè Chr.* 904. *antè Aer.* 908.

Post sex annos, Benadab Rex Syriæ Samariam obsidendam vênit [*i*]; misitque ad Achab Legatos, qui illi nunciarent sua omnia esse, quæ ipse possideret. Achab omnia ultrò fassus est. Rursùs Benadab Legatos misit, petens ut sibi hæc omnia darentur, significans in crastinum se missurum, qui domum Regiam, ac subditorum perquirerent, asportaturi quæcumque placuissent. Tunc Achab congregatis senioribus populi, dixit, Benadab Israelitis insidiari. Quæ me poposcit, inquit, ultrò concessi; nunc autem iis, quæ mea sunt, non contentus, subditorum etiam res efflagitat. Cui seniores, & populus non acquiescendum censuere. Regressi igitur Legati, omnia ad Regem retulere. At ille remisit, & ait: Dii Abinadab irascantur, si omnis Samariæ

An. 3103.
i 3. *Reg.* 20.

pul-

pulvis pugillis militum meorum implendis sufficiet. Achab respondit: Nemo glorietur, inermis æquè ac armatus.

Cum hæc relata sunt, Benadab, & Reges, qui eum sequebantur, in umbraculis bibebant, jussitque urbem circumdari. Eodem tempore Propheta quidam ad Achabum vênit, futurumque annunciavit, ut Deus omnem hostium exercitum in manus Israelitarum traderet. Iniret ergo ipse prælium atque pedissequos Principum provinciarum secum adhiberet. Recensuit ergo pedissequos Principum provinciarum, & duos & triginta suprà ducentos invenit. Populum etiam Samariæ enumeravit, & septem millia inventa sunt. Egressi autem sunt meridie, dum Benadab temulentus bibebat, & triginta duo Reges comites babebat; pedissequis Principum provinciarum primâ fronte gradientibus. Benadab monitus Achabi milites Samariâ egressos, sivè, inquit, ad pacem petendam, sivè ad bellum veniunt, vivos comprehendite. Præeuntibus igitur pedissequis, reliquo Israelis exercitu sequente, obviosque interficientibus, tantus Syrorum exercitum timor invasit, ut omnes fugam arripuerint, ipseque Benadab, conscendens equum, cum suis equitibus aufugerit. Achab fugientes insequutus, plurimisque, illorum interfectis ingentem prædam asportavit.

a Reg. 20. 22. &c.

An. M. 3104. ante Ch. 896. ante Ær. 900.

Tunc Propheta Domini ad Achab vênit, illum confirmaturus (*a*), & ut caveret, moniturus, sequenti enim anno Benadab rediturum prædicebat. Altero igitur anno Benadab rediens, in Apbec castrametatus est, ut adversùs Israel pugnaret. Achabo contrà Benadab & numero, & viribus inferiorem exercitum moventi, obvius Propheta victoriam verbis Domini pollicitus est. Post dispositos septem dierum spatio exercitus, septimo tandem die prælium initum est, in quo cæsis centum Syrorum millibus, reliqui fugâ salutem in Aphec quæsivere. Ingredi verò civitatem festinantes ruens murus ad 2700. oppressit. Benadab ad Achabi clementiam confugientem ipse in currum suum recepit, pepigitque cum eo fœdus, & eâ lege dimisir, ut sibi Damasci loca publica, & vias extruere liceret, ut ipsius Benadab pater Samariæ fecerat.

Indebita Regis clementia, Dominum irritavit. Ex Prophetis unus socium vocans, feri me, inquir. Cui ferire abnuenti prædixit à Leone mox esse devorandum, quod & impletum est. Deinde ab alio eadem requisivit, à quo vulnere accepto, faciem postea suam pulvere conspersit, nc agnosceretur. Eo habitu Regi occurrens, clamans dixit: Servo tuo, cum in prælio essem, captivum custodiendum dedëre, dixeruntque: vel vitâ ipsâmet tuâ rationem hujus reddes, vel argenti talentum solves. Turbatus igitur, cùm hùc, illùcque me verterem, subitò elapsus est, nec ulterà comparuir. Cui Achab, tute, inquit, te damnasti. Tunc Propheta faciem abstergens, Quòd, ait, virum morte dignum dimisisti, tuâ ipse vitâ, tuusque pro illius populo pœnas dabitis. Achab iratus Samariam ingressus est, Prophetæ prædictionem nihili faciens. Hæc gesta sunt an. M. 3104. ante Chr. 896. ante Aer. 900.

Mun. 3105.

a 4. Reg. 21.

Anno proximè insequente, hortum propè domum suam extruere cupiens [*a*], à Naboth cive Iezrabelitâ petiit, ut sibi vineam suam suis aptam commodis venderet; aliam ipsi meliorem daturum, vel tantum, quanti penderetur, pro eâ soluturum. Cum Naboth patrum suorum hæreditatem vendere recusaret, Achab furore percitus, domum regrediens, se in lectum projecit, & ad parietem versus nibil comedit. Jezabel ipsius uxor illum invisens, tristitiæ causam poposcit, quâ auditâ, se operam daturam promisit, ut voti compos fieret. Scripsit igitur epistolas Achabi nomine, & Regio sigillo munitas ad Seniores Israel misit. Hæc autem literis continebantur: Indicite jejunium, & inter vos Naboth Iezrahelitæ sedem collocate, duosque filios Belial seducite, qui Naboth contra Deum, & Regem blasphemias pronunciasse restentur; qui è civitate eductus lapidibus obruatur. His adamussim peractis, Achab illius morte auditâ, vineam possedit.

Redeunti autem Achab ex Iezrahel Samariam, Elias Propbeta à Deo edoctus scelus illius exprobravir, addens: Hæc dicit Dominus: In eodem loco, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, tuum etiam lambent. Si Achab in civitate morietur, à canibus discerpetur; si in agro, à Cœli volucribus dilacerabitur. Et de Jezabel hæc dicit Dominus: canes comedent Jezabel in agro Jezrahel. His anditis, Achab scissis vestibus, & cilicio indutus jejunavit, in sacco dormiens, & veluti luctum agens, operuit caput. Hujus demissionis merito Deus significavir Eliæ, se, eo superstite, ab omnibus illis malis inferendis abstenturum; Filio autem ejus imperante, ait, illa super ipsius domum effundam. Nibilominus, cùm Achabi pœnitentia sincera non fuerir, Deus ipsum puniro non destitir; ejusque progeniem sub Ochosia tantùm ipsius filio delevit.

b 3. Reg. 22.

An. M. 3107. ante Ch. 893. ante Aer. 897.

Post duos annos (*b*) Josaphat Rex Juda Samariam veniens invisurus Achabum, in Ramoth Galaad expeditionem parantem, quam Benadab Rex Syriæ injustè retinebat, ab Israelis Rege ad idem bellum ut pergeret, invitatur. Assentiens Josaphat, Prophetam aliquem Domini priùs consuli voluit. Congregatis igitur prophetis Baal, ferè quadringentis, ab omnibus unanimiter prospera omnia prænunciata sunt. Josaphat, an nullus esset ibi Propheta Domini, requisivit? Respondit Achab, esse quidem unum Micbæam filium Jemla, sed malis, quàm bonis prænunciandis paratiorem. Accitus ergo est Micheas, sedentibus interim duobus Regibus in platea propè portam Samariæ, regio ornatu, cunctisque Baal Prophetis circumstantibus, & Reges, ut audacter pergerent, hortantibus. Ex quibus Sedecias, Chanaanę filius, ferrea cornua sibi aptavit, in symbolum dispersionis exercitus Syrorum.

Nuntius item Achabi, qui Micheam quæsitum ierat, illum hortatus est, ut à cæteris Prophetis in prædicendis prosperis non di-

discreparet: cui Michæas nihil se dicturum respondit, nisi quæ Deus sibi significasset. Stans igitur ante Regem, & ab illo rogatus, an contrà Ramoth proficisci deberet, nec ne, primò ut pergeret respondit, victoriam spondens; sed à Rege iterum adjuratus in nomine Domini, ut vera diceret, tunc graviori vultu: vidi, inquit, Israelem dispersum in montibus, veluti sine pastoribus greges: & ait Dominus: Ducem non habent; suas quisque domos regrediantur. Tunc Achab ad Josaphat versus, Nonne, inquit, dixi, nihil ab illo nisi infausta prænunciari? Addidit Michæas: Audi verbum Domini: vidi Dominum sedentem in solio suo, omnemque Cœli exercitum ei adsistentem; & ait Dominus: Quis decipiet Regem Israel, ut adversùs Ramoth progrediens, ibi occidatur? Unoquoque autem suam dicente sententiam, improbus quidam spiritus coram Domino se sistens, Ego, ait, illum seducam. Interrogatus à Domino qua ratione; ero, ait ille, spiritus mendacii in ore omnium ipsius Prophetarum. Cui Dominus permisit. Hic autem spiritus est, qui Prophetas istos, qui te alloquuntur, suisque te infortuniis obvolvere conantur, inspirat.

Tunc Sedecias Chanaanæ filius, colapho Michææ inflicto, ait: Me ne igitur Spiritus Domini reliquit, ut ad te veniret? Michæas respondit: Tu videbis, cùm de cubiculo in cubiculum fugies, ut abscondaris. Achab ergo ministris suis imperavit, ut comprehenderetur Michæas, & penès Amonem civitatis Præfectum, & Joas filium Amelech custodiretur: illisque præcepit, ut hominem pane doloris, & aquâ angustiæ nutrirent, donec in pace reverteretur. Cui Michæas: si reversus fueris in pace, Dominus in me locutus non est; Testes vos, Populi, estote. Proficiscentibus ergo Achab & Josaphat contra Ramoth Galaad, Rex Israelis dixit Josaphat, ut consuetis armis, & vestibus indutus contrà Syros præliaretur, ipse verò sub ementitis vestibus latere volebat. Optimè enim noverat jussos à Rege Syriæ Duces exercitus sui, solum Israelis Regem petere, illumque invadere. Hi viso Josaphat cultu Regio ornato, arbitrantes Israelis Regem esse, facto impetu ad illum concurrêre. Qui se opprimi conspicatus, exclamavit; & ex clamore cognitum Duces persequi destitere.

At Deus, ne irrita essent, quæ prædixerat, permisit, ut miles, jacto in incertum telo, Achabum pectus inter, & stomachum vulneraret. Qui statim aurigæ innuit, ut verteret currum. Totius diei prælium fuit; & Achab in curru suo perseverans ad Syros versus, post effusum è vulnere in currum sanguinem, sub vesperum denique interiit. Tunc præconis voce totus exercitus dimissus est, unoquoque suam Domum regrediente. Mortuo igitur Israelis Rege, & Samariam delato, ubi & sepultus est, currus illius, & habenæ in piscinâ Samariæ lavantur; & canes, juxtà verbum Domini, sanguinem ejus linxerunt. Hic fuit Achabi exitus. Huic Ochosias filius successit.

An. M. 3107. *ante Ch.* 893. *ante Ær.* 895.

II. ACHAB, Choliæ filius, ex Pseudoprophetis, qui Israelitas Babylone fallebant (*a*).

a *Jerem.* 29. 21. 22.

Per Jeremiam Dominus minatur, se Nabuchodonosori Babylonis Regi illos daturum, qui ante eorum oculos, quos deceperunt, ipsos interficiat; & Judæos omnes illorum nominibus abusuros, cum alicui mala imprecari volent, his verbis: Tecum Dominus agat, ut cum Achabo, & Sedecia egit, quos Nabuchodonosor Rex Babylonis in ardente sartagine frixit.

Rabbini, quos complures ex Interpretibus sequuntur, credunt, hos eosdem esse seniores Juda, qui Susannam violare tentarunt, & injustè accusatam morte damnandam curarunt. Daniel tamen (*a*) à Domino excitatus eorum impietatem aperuit, & lapidibus damnavit. Hæc pœna, expressè à Daniele notata (*b*), Rabbinorum sententiam destruit, cum hi in sartagine fricti fuerint, illi lapidibus obruti.

a *Dan.* 13. 1. *&c.*

b *Dan.* 13. 61. 62. *Textus apertè non exprimit, illos lapidibus obrutos fuisse, sed cum illis actū, ut cum proximo suo agere ii constituerant, & juxtà Legem Moysis punitos. Lex autem adulteros lapidibus obrui jubebat, quod erat supplicii Susanna constitutum: talionis ergo pœnam subiere.*

ACHAD, urbs à Nemrod ædificata (*c*). Ubi sita fuerit, ignoratur. Septuaginta Interpretes legunt Archad, ex quo conjicere licet, ad fluvium Argadum in Sitacenâ sitam fuisse.

ACHAJA, Græciæ provincia, cujus metropolis Corinthus. Paulus Corinthi, & in Achaja prædicavit (*d*). Acta Sancti Andrææ ipsum in hac provincia passum fuisse narrant.

ACHAICUS, S. Pauli Discipulus, quem Corinthiis Apostolus enixè commendat (*e*). Nihil de illo rescimus. Primam Pauli Epistolam, cum Stephanâ, & Fortunato ad Corinthios detulit, an. Chr. 56.

ACHAN, sivè *Achar*, Charmi filius ex Tribu Juda, subreptum ex spoliis Jericho pallium coccineum, auream regulam, ducentosque siclos argenti suo in tentorio condidit, invito Deo, qui Jericho, atque omnia, quæ in eâ fuerant, anathemate devovenda jusserat [*f*]. Elapsis diebus aliquot missa à Josue tria hominum millia contrà oppidum Hai [*g*] duodecim circiter passuum millibus ab Urbe Jericho dissitum, ab habitatoribus Hai magnâ clade affecta sunt, salutemque fugâ quæsierunt. Infelix expeditionis exitus, licèt sex, & triginta tantum viri ceciderint, Israelitas terruit. Josue, & seniores Populi scissis vestibus, pulverem capitibus conspersere, Dominum precati, ne populum suum in medio hostium relinqueret. Tunc Dominus dixit ad Josue, peccasse Israel, & fœdus violasse, nonnulla auferens, quæ anathemate devota fuere, furtumque inter exercitus impedimenta reconditum esse. Sanctificaret ergo populum in crastinum, sorte reum exploraret, inventumque cum omni substantiâ suâ combureret.

c *Genes.* 10. 10.

d *Act.* 18.

e 1. *ad Cor.* 16. 15. 17.

f *Josue* 6. 17.

g *Josue* 7. 1. 2. 3.

An. M. 2553. *ante Ch.* 1447. *ante Aer.* 1451

Postridie ejus diei, coactis in unum Israelis Tribubus, datisque sortibus, cecidit sors super Tribum Juda; tum super familiam Zare; inde super domum Zabdi; denique super Achan. Quem Josue, ut crimen suum proderet, hortatus est. Ille nihil cunctatus omnia narravit, locumque ubi laterent, indicavit. Josue missis, qui illius tentorium scrutarentur, quæ reus dixerat, inventa sunt; allataque coram populo, ante Dominum projecere. Josue, & omnis populus, apprehensum Achan, cum auro, argento,

sup-

suppellectili, filiis, filiabus, bobus, asinisque, ipsoque tentorio, cunctisque, quæ ad eum pertinebant, ad vallem Achor duxere: dixitque Josue: Quòd nos turbasti, te Deus hodie exturbabit. Tunc populus omnis illum, totamque ejus familiam, quam criminis sociam credidere, lapidibus obruit; quæque ipsius fuerant, igne consumpsit. Tum ingentem lapidum acervum super ipsum congessere, qui hucusque superest. Hæc Scriptor Libri Josue. Locus, in quo interfectus est Achan, imposterum *Vallis Achor* dictus est ad septentrionem Jericho.

An. M. 2553. antè Ch. 1447. ant. Aer. 1451

ACHARIS, græcum nomen, indefinitè minimè gratiosum hominem significans (a). *Homo acharis, quasi fabula vana in ore indisciplinatorum assidua erit.* Scilicet: Minimè gratiosus homo molestus est, velut scurræ illi, quos ignorans vulgus jactat.

a *Eccli.* 20. 21.

ACHATES, seù *gngathes*, Hebraicè *schebo*, cujus sæpè meminit Scriptura (b); à Siciliæ fluvio, in quo reperitur, nomen ducens. Hæc in Indiâ etiam, & in Phrygiâ gignitur. Plura gemmæ hujus sunt genera: alia enim *achates Sardonix*, sivè *Sardonix* tantummodò appellatur; alia *achatesf-onix*, seù *onix* tantùm; alia *achates chalcedonia*, vel *Chalcedonius* solùm; alia *achates Romana*; alia denique *achates Germannica*; coloribus, & pretio differentes. Nonnullæ sunt, quæ aureis venis, vel albis, vel nigris distinctæ sunt, amethysto similes. Ex achate vasa, & erateres fiunt. Orientalis achates lævis est, & pellucida, figuras aliquando pulcherrimas affabrè à naturâ effictas referens.

b *Exod.* 28. 29. 39. 12.

ACHAZ, Rex Juda, filius Joathan, impietate celeberrimus. Quo ætatis anno regnare cæperit, difficile est explicatu (c). Textus viginti annos habentem regnum cæpisse innuit. At quomodo hoc cum iis, quæ ibidem dicuntur, concordandum, regnasse scilicet Achaz sexdecim tantùm annos; ex quo necessariò infertur, solos sex & triginta annos vixisse; cum certum sit Ezechiam ipsius filium vigesimo quinto ætatis suæ anno ad Regnum evectum fuisse? Necesse igitur erit, Achaz ipsius Patrem, illum undecimo ætatis suæ anno genuisse, quod plures doctissimi Interpretes affirmant [d]. Qui hanc sententiam non sequuntur, diversimodè hanc difficultatem solvunt. Videndi sunt Commentarii in 4. Regum.

c *Vide commentar. in 4. Reg.* 16. 2.

An. M. 3262. ante Ch. 735. ante Aer. 742.

d *Vide Hieronym. Epist. ad Vitalem; & Samuel. Bochart. Dissert. in 4. Reg.* 16.

Achaz viis Israelis, scilicet Samariæ Regum, institit; Idololatriam nempe, & scelera sectatus. Ex filiis suis unum consecravit, per ignem traducens, nrendumque relinquens ut falsi numinis Moloch cultum, juxtà Gentilium superstitiones, quos Dominus destruxerat, cum Israelitæ Terram Chanaam ingressi sunt [e]. Victimas, & incensum in excelsis, & in collibus, subterque frondosas arbores adolebat. Sub finem Regni Joathan Regis Juda Dominus adversùs Judam Razin Regem Syriæ, & Phacee Regem Israelis cæperat commovere (f). Achaz verò imperante, duo hi Reges illius fines ingressi, vastatâ regione, exercituque Achaz fuso (g), Hierosolymam obsedere. Quam cum expugnare non potuissent (h), Razin, & Phacee, diviso exercitu, omnem circà regionem excurrerunt. Razin copiæ prædam Damascum intulere; Phacee verò, cum uno prælio centum viginti hostium millia occidisset, ducenta hominum millia, viros simul, & mulieres, infantesque captivos duxit. Cum hi ducerentur Samariam, Obed Propheta unà cum Civitatis proceribus, victoribus obvii, captivorum liberationem precariò obtinuerunt. Igitur dimissi, ciboque refecti sunt, omnisque præda illis reddita est, quique præ imbellicitate pedes ire non poterant, jumentis Hiericho delati sunt.

e 4. *Reg.* 21. 2. 2. 3. *&c.*

f 4. *Reg.* 15. *ult.*

g 4. *Reg.* 16. 5. 2. *Par.* 28. 5.

h *Isai.* 7. 1.

An. M. 3263. ante Ch. 737. ante Aer. 741.

Circa eadem tempora Philistini, & Idumæi (a) Achaz ditionem ingressi, sceleribus omnia complentes, ingentia spolia extulerunt. Inter hæc, & antè Hierosolymæ obsidionem, Isaias Propheta (b) ad Achaz veniens, Regnum illius liberandum, hostesque conterendos prædixit; atque in vaticinii confirmationem, cujuscumque prodigii optionem dedit. Renuente Achaz, & dicente nunquam se Dominum tentaturum, Isaias dixit: Audi igitur, domus David: an vobis satis non est molestos esse hominibus, si Deo etiam graves non sitis? Ecce signum quod dabit Dominus: Virgo concipiet, & pariet filium *Emmanuel* nomine. Hic butyrum, & mel comedet, quousque rationis usum acquirat. Aliud etiam signum proximæ Razin, & Phacee perditionis exhibuit, filium scilicet suum *Chasb-Bas* (c); antequàm enim, ait, filius hic patris, matrisque nomina proferre noverit, duo contra Judam juncti Reges morientur.

a 2. *Par.* 28. 17. 18.

b *Isai.* 7. 1. *&c.*

c *Isai.* 8. 1.

Non resipiscente verò Achaz, permisit Dominus, ut anno sequenti, hostes redirent, totumque Judæ Regnum depopularentur. Tunc Achaz res suas desperatas animadvertens, Legatos ad Teglatphalasar (d) Assyriorum Regem misit, qui se servum illius esse profiterentur, poscerentque auxilium contra Reges Syriæ, & Israelis, coactumque quicquid auri argentique in Templo Dei erat, Regi Assyriorum dono misit. Statim Teglatphalasar Razin bello petiit, eoque interfecto, Damascum ipsius Metropolim cæpit, illâque vastatâ, incolas omnes in Cyrenem, seù potiùs in Iberiam, ubi Cyrus fluit, transduxit. Achaz ad Regem Assyriorum, Damascum usque, progressus est; visoque ibi prophano Altari, hujus exemplar ad Uriam Pontificem misit, ut consimile in Templo Hierosolymitano extrueretur. Regressus Hierosolymam, illud in Templo Dei collocavit, æreoque, quod ibi erat, amoto, super novum Altare sacrificia obtulit, Uriæ Pontifici imperans, ut nullibi, nisi super hoc immolaretur. Cælatas quoque bases, æneosque luteres superpositos abduxit, mare pariter æneum, æneis bobus impositum, super pavimentum deposuit.

M. 3263.

d 4. *Reg.* 16. 7.

Calamitatibus oppressus, nedum non movebatur (e), sed cum maximè affligeretur, tunc præcipuè Dominum contemnebat. Syrorum Diis immolavit, quos infortuniorum suorum authores habebat, illorum favorem cultu sibi conciliare contendens. Vasis domus Dei comminutis, Temploque clauso, Altaria in Hierosolymæ plateis, cunctisque civitatibus Juda erigi jussit, ut incensum

e 2. *Par.* 28. 22. *&c.*

ado

adoleretur. Obiit tandem, ac Hierosolymæ sepultus, non tamen in sepulchris Regum Juda; quo honore indignus habitus est. Ezechias ipsius filius illi successit.

An. M. 3278. antè Ch. 722. antè Aer. 726.

ACHAZIB. Vide *Acsib*.

ACHIAB, nepos Herodis magni, & unius ex Hierosolymæ arcibus Præfectus. Herode Samariæ graviter ægrotante, Achiab Alexandræ Mariamnes matri obstitit, ne Hierosolymæ castellis potiretur (*a*). Herodem pariter tenuit, ne se cultro in dolorum summo confoderet [*b*]. Vanos etiam reddidit duorum millium hominum conatus, qui agrum discurrentes, eum aggredi tentabant [*c*].

a *Joseph. Antiq. l. 15. c. 9.*
b *Antiq. l. 17. c. 9.*
c *Antiq. l. 17. c. 12.*

I. ACHIAS, Achitob Pontificis filius (*d*), & successor. Moriens fratri suo Achimelech, Saulis jussu interfecto, dignitatem reliquit (*e*).

d 1. *Reg.* 14. 3.
e 1. *Reg.* 22. 21. *&c.*

II. ACHIAS, custos thesaurorum Templi sub David 1. Par. 2. 16.

III. ACHIAS, filius Esrom, ex Tribu Juda 1. Par. 2. 26.

IV, ACAIAS, filius Naaman, ex Tribu Benjamin. 1. Paral. 8. 7.

ACAIM, filius Sadoch, pater Eliud, è Tribu Juda, & familiâ David. Hujus mentio fit in Genealogiâ J. C. Matth. 1. 14.

ACHIMAAS, Sadoc Pontificis filius. Patri successit circa An. M. 3000., imperante Salomone. In bello Absalom contrà Patrem, Achimaas Davidem maximè juvit (*f*): Sadoc enim ipsius Patre, & Chusai Davidis amico Hierosolymæ morantibus, ipse & Jonathas prope fontem Rogel latuere. Cumque ab ancillâ audissent, quæ ab Absalom decreta fuerant, continuò Davidi nunciarunt. Videns autem eos puer quidam, indicavit Absalom, qui homines post illos misit. At Achimaas, & Jonathas, concito gradu, viri cujusdam domum ingressi in Bahurim, in puteum, in vestibulo domus illius, descenderunt; virique illius uxor velamen super puteum tetendit, quasi ptisanas exsiccaret. Venientibus Absalom exploratoribus, illisque inquirentibus, mulier respondit, paululo aquæ gustato, citissimè diffugisse. Eâ ratione delusis, iis discedentibus, Achimaas, & Jonathas exeuntes puteo, iter confecere, & Davidi, quæ audierant, nuntiarunt.

f 2. *Reg.* 15. 27. *&c.* 17. 17.
An. M. 2981. ante Ch. 1019. ante Aer. 1023

Post prælium, in quo Absalom victus, & occisus est, Achimaas Joab victoriam nunciandi Davidi facultatem petiit (*g*); cui Joab: Aliàs nuncium feres, non hodiè; filius enim Regis interiit. Joab igitur jussit Chusi, quæ viderat, Regi nunciare. Quo currente, paulò post Achimaas rursum à Joab petiit ut post Chusi curreret. Ille permissionem denegans, ipsi instanti demùm concessit. Per breviorem igitur viam currens Achimaas, Chusi prætergressus est. Speculator autem, qui in portæ fastigio erat, videns hominem solum venientem, Regi indicavit. Cui Rex: si solus est, bonum affert nuncium. Si enim clades contigisset, populus turmatim rediisset.

g 2. *Reg.* 18. 18. *&c.*
An. M. 2981. antè Ch. 1019. antè Aer. 1023

Hoc celerrimè appropinquante, speculator altero currente prospecto, vociferatus est, addiditque primum qui curreret videri sibi Achimaas filium Sadoch; cui Rex: Bonus est; bonum nuncium deferet. Accedens igitur Achimaas, Regem salutavit; & usque in terram pronus, Benedictus, inquit, Dominus Deus tuus, qui te de hostibus tuis ultus est. Cùm verò Rex continuò de Absalom quæreret, Achimaas prudenter mortem illius celans, dixit se, cum à Joab missus esset, tumultum vidisse, nec aliud scire. Transi, ait Rex, & illic sta. Hæc de Achimaas narrantur. Successorem in Pontificatu habuit Azariam. (*a*)

a 1. *Par.* 6. 8.

ACHIMAM, gigas è stirpe Enach, in Hebron morabatur, cum Legati exercitus Israelis terram Chanaan specularentur. (*b*)

b *Num.* 13. 23

ACHIMELECH, filius Achitob, & Achiæ frater, cui in Pontificatu successit. Marc. 2. 26. Abiathar appellatur. Tabernaculum tunc erat in Civitate Nobe, ibique cum reliquis Sacerdotibus Achimelech morabatur. Cum David à Jonatha amico suo admonitus (*c*) de malo Saulis in ipsum animo, nunquàm rediturus abire statuisset, ad Pontificem Achimelech vênit (*d*). Qui David venisse stupens, cur solus venisset quæsivit? Respondit David, se à Rege magni momenti, & secretum negocium habere; suosque ad condictum locum se expectare jussisse. Interim si aliquid haberet ad cibum, sibi apponeret, etiamsi quinque essent panes. Respondit Pontifex, prophanos panes se non habere, sed tantùm panes sanctificatos; quos tribuam, ait, si tui mundi sunt, præcipuè à mulieribus. Subdidit David: Quod ad mulieres attinet, tribus abhinc diebus nos continuimus; quòd si quicquam immundum sit, expiari curabo, priùsquàm panibus his utamur.

c 1. *Reg.* 20. 35. 36. *&c.*
d 1. *Reg.* 21. 1. 2. *&c.*
An. M. 2934. ante Ch. 1056. ante Aer. 1060

Rursum David lanceam, aut gladium petiit. Neque enim, urgente Regis præcepto arma assumere potuerat. Achimelech gladium Goliath Philistæi, quem in Valle Terebinthi occiderat, qui panno involutus post Ephod pendebat, accipere illum permisit. Post quæ, David ad Achis Regem Geth confugit. Doeg autem Idumæus, qui fuerat in Civitate Nobe, dum illò David venerat, cum Saul coram ministris suis quereretur, nullum esse, qui calamitatibus suis tangeretur, nec eorum, quæ adversùs se gerebantur, moneret (*e*); Sauli ea, quæ acciderant, Davide ad Achimelech Pontificem veniente, nunciavit. His auditis Saul Pontificem, cunctosque Sacerdotes quæri jussit, inventoque Achimelech quæsivit, cur adversùs se conjurasset, panes, & ensem Davidi præbendo, Dominumque pro illo consulendo? Respondit Achimelech: Quis inter servos tuos tibi fidelis est æquè ac David, Regis gener, præceptorum tuorum executor, domi tuæ potens? An hodie pro illo Dominum consulere incepi?

e 1. *Reg.* 22. 6. *&c.*

Saul Achimelech verba contemnens, mortem illi, & domus exterminium denunciavit. Inde ministris innuit, ut in Sacerdotes Domini irruerent. Quibus jussa facere renuentibus, Saul Doeg Idumæo imperavit, ut omnes Sacerdotes interficeret. Hic præcepto parens, quinque & octogenos homines, lineo ephod indutos, interfecit. Abiathar, filius Achimelech, fugâ internecionem fugiens, ad Davidem confugit.

An. M. 2944. antè Ch. 1056. antè Aer. 1060

ACHIMOTH, Helcanæ filius. 1. Par. 6. 25.

I. ACHINOAM, Achimaas filia, Saulis uxor. 1. Reg. 14. 50.

II. ACHINOAM, altera Davidis uxor, Amnonis mater. Patria illi Jezrahel. Ab Amalecitis, Siceleg vastatâ, captam, David cum reliquâ prædâ recuperavit. (a)

a 1. Reg. 30. 5. &c.

I. ACHIOR, Tobiæ amicus, & consanguineus, ex eàdem civitate, & Tribu Nephtali, à Salmanasar Ninivem deductus, pristinam Tobiæ amicitiam servavit. (b)

b Tob. 11. 20.

II. ACHIOR, Ammonitarum Dux, qui auxiliares copias ad Holofernis exercitum duxit, cum in Ægyptum proficisceretur. Bethuliæ civibus ab Holoferne obsidione circumdatis, nec illius præcepta exequi volentibus, Holofernes Principes Moab, & Ammonitarum Duces advocavit, ipsosque, quænam gens ea esset, quæ sibi obsistere auderet, furore percitus postulavit: quippe qui Ammonitas, & Moabitas, Hebræis finitimos, rei veritatem nosse arbitrabatur. Tunc Achior, Ammonitarum Princeps, respondit: Populus iste, Domine mi, ex progenie Chaldæorum est. Illorum patres initio Mesopotamiam incoluere; tum relictâ Chaldæorum Religione, illinc excedere, atque huc venire coacti sunt. Prosequutus deinde de Jacobi in Ægyptum descensu; de prodigiis à Moyse patratis, ut ex Ægypto Israelitas liberaret; de captâ Chananæorum regione; tandem dixit, populum istum, cùm Domino suo paruit, insuperabilem fuisse, Deo suo palam defendente; in infidelitatem verò lapso, Deum de illo ultionem cæpisse. Nùnc igitur, addidit Achior, inspice, an quicquam contrà Deum suum peccaverint; si enim rei criminis alicujus fuerint, tradet illos Dominus in manus nostras; si verò mundi sint à scelere, illis resistere non valebimus; tuebitur enim illos eorum Deus, & nos confundet. (c)

c Judith. 5. 5. &c.

His auditis, Principes exercitus furore perciti in illum ruere statuerant; ipseque Holofernes indignabundus, ait: Quoniam vaticinatus es, Israelis Deum populi sui partes defensurum, ut cognoscas nullum esse Deum, præter Nabuchodonosor Dominum meum, cum populus ille nostrorum ensium acie cædetur, tu cum illis interficieris. Quare, ut vaticinii tui vanitatem experiaris, Bethuliam te duci jubebo, eamdem cum populo isto, quem insuperabilem prædicas, sortem habiturum, statimque Achiorem Bethuliam adduci imperavit. Ductus igitur est ad montis radices, propè urbem, & arbori manibus, pedibusque alligatus, ut Bethuliæ milites, adversùs ipsos egressi, captum in urbem ducerent. Ut in medio populi, & seniorum stetit Achior, quæ ipse dixit, quæque acciderant, enarravit. Tunc omnis Bethuliæ populus, ore in terram prono, ad Dominum clamarunt, ut illis præstò esset, utque nominis honorem ulciscens, hostium superbiam contereret. Inde Achiorem consolati sunt, illumque Ozias Princeps Populi domi suæ convivio excepit.

Achior Bethuliæ toto obsidionis tempore moratus est; cumque, occiso Holoferne, redux Judith caput illius abscissum gestaret, Achior advocatus est (d), illique Judith caput Holofernis exerens, ecce, inquit, caput illius, qui Deo Israelis insultabat, quique te unà nobiscum suorum ensium acie discerpendum minabatur. Achior, viso Holofernis capite, timore correptus, in faciem suam cecidit, deliquium passus. Resumpto autem spiritu, Judithæ dixit: Benedicta tu a Deo tuo in omni domo Jacob, quoniam Israelis Deus per omnes populos, qui tuum nomen audient, in te gloriosus efferetur. Hinc relictâ Paganorum superstitione, in Deum credidit, acceptâ circumcisione, interque Israelis populum connumeratus est (a).

d Judith. 13. 27. &c.

a Judith. 14. 6

Holofernis bellum alii temporibus Manassis Regis Juda ponunt, alii post reditum è Babylonicâ captivitate. Videndi Interpretes, & nostra in Librum Judith Præfatio.

An. M. 3348. antè Ch. 652. antè Aer. 656.

ACHIRAM, sivè *Abiram*, ex Tribu Benjamin, caput unius ex magnis Tribûs istius familiis (b), dum Hebræi Ægypto egrederentur.

b Num. 26. 38.

ACHIS, Rex Geth. Fugiens à Saule David, in regionem Philistæorum, & in civitatem Geth, ad Regem Achis, confùgit (c). Ministri Achis, viso Davide, dixerunt Regi hunc virum esse, de quo filiæ Israelis dixerant: Percussit Saul mille, & David decem millia. His auditis, David vitæ suæ metuens, insaniam coram Philistæis simulavit; interque ipsorum manus labens, & in portas impingens, salivas per barbam dimittebat. Achis igitur ministros objurgavit, quòd hominem insanum ad se adduxissent. Dimissus ergo David, fùgit è civitate Geth, vitæque discrimen evasit.

c 1. Reg. 21. 10.

An. M. 2944. antè Ch. 1036. antè Aer. 1060

Elapsis autem tribus, quatuorve annis, David, præmonito forsitan Achis Rege, Legatos ad illum misit, qui suum illi ministerium exhiberent, orarentque ut se in suam civitatem, aut regionem reciperet. Achis optimè virtutem Davidis agnoscens, sciensque causas amari animi, quem cum Saule habebat, ipsum in civitatem Geth [d], sexcentosque, qui illum sequebantur, cum eorum uxoribus, & filiis, accepit. Postquam aliquandiù inibi commorati sunt, David petivit à Rege ut aliquam sibi Urbem decerneret, neque enim par esse, ut ipse Regis servus in Regia Civitate moraretur. Acceptâque pro domicilio Siceleg, ibi permansit. Cæterùm, quatuor iis mensibus, quibus in civitate Geth moratus est, cum suis omnem circà regionem excurrens depopulabatur, quoscumque vidisset interficiens, ne, ubi bellum gereret, nosceretur. Interim Achis Regi, se regiones Juda excurrisse, quasque illi deferebat prædas, inde abstulisse prædicabat. Qui dictis illius credens, dicebat apud se, tot illum in populum suum mala intulisse, ut nunquàm ad illos redire ausurus esset.

An. M. 2947. ante Ch. 1058. ante Ær. 1057

d 1. Reg. 27. 1. 2. &c.

Post duos circiter annos, Philistæis in Israelitas bellum parantibus, Achis Davidi imperavit, ut se ad bellum ineundum instrueret; illius enim fidei vitæ suæ custodiam commissurum (e). Philistæis igitur ad civitatem Aphec, in campo magno, seu in valle Jezrahel sitam, progressis, David [f] cum Achis Rege, & suis agmen claudebat. Tunc Principes Philistæorum Regi di-

An. M. 2949. antè Ch. 1051. antè Ær. 1055.

e 1. Reg. 28. 1. 2. 3. &c.

f 1. Reg. 29.

dixcrunt, ut Hebræos ac Davidem expelleret, timere enim se, ne in prælio contrà Philisteos arma vertens, sanguine ipsorum Saulis amicitiam sibi conciliaret.

Achis igitur Davidi dixit, oihil se habere, quòd illum objurgaret, sed, cum Satrapis non placeret, regrederetur. David quid fecisset interrogavit, quòd à bello arceretur. Cui respondit Achis: quod ad me attinet, ego te veluti Angelum Dei habeo; sed Principes Philistæorum nolunt te cum ipsis bellum gerere. David igitur sequenti die in civitatem Siceleg regressus est, quam ab Amalecitis direptam invênit. Post prælium verò Gelboe, in quo Saul cum filiis interfectus est, David non diù inibi fuit: inde enim in civitatem Hebron in Tribu Juda rediit [a]; & post hæc tempora Achis Regis scriptura nusquam meminit.

a 2. *Reg.* 2. 1. *&c.*

ACHISAMECH, pater Ooliab, celebris illius Artificis, à Moyse pro Tabernaculi erectione io deserto constituti (b).

b *Exod.* 31. 6. *An. M.* 2514. *ante Ch.* 1486. *ante Aer.* 1490

I. ACHITOB primogenitus Phinees II., & Heli Pontificis nepos. Occiso Phinees in infelici prælio, in quo Arca Domini à Philistæis capta est (c), avo suo Heli successit. Successorem habuit Achiam filium suum.

c 1. *Reg.* 4. 11. *An. M.* 2888.

Circa An. M. 2911. *antè Ch.* 1089. *antè Ær.* 1093.

II. ACHITOB, secundus Amariæ filius, & Sadoc Pontificis pater (d). An Achitob Pontificatum exercuerit, ignoratur: certum tameo est, ipsum patrem fuisse Sadoc, qui Salomone imperante Pontificem egit.

d 1. *Par.* 6. 8.

ACHITOPHEL, de Gilo. Judæi (e) ipsum Betsabee uxoris Uriæ, & deinde Davidis, per filium suum Ammiel (f) Betsabee patrem, avum fuisse arbitrantur. Si hæc vera sunt, Achitophel tempore belli Absalom valdè senem fuisse necesse est, cum Betsabee ejus neptis, priusquàm Davidi jungeretur, Uriæ uxor fuisset. Sunt (g), qui credant, Achitophel Absalom partes cæpisse, ut injuriam à Davide ipsi Betsabee illatam ulcisceretur. Quicquid sit, statim ac Absalom à plerisque Israelitarum Rex salutatus est, è civitate Gilo Achitophel Davidis consiliarium advocavit, ut sibi à consiliis esset (h); ejus enim consulta veluti Dei ipsius responsa existimabantur (i). Gravius nihil Davidi contigit, quàm Achitophel Absalom adhæsisse; cùmque Chusai ad illum vênit, ipsum fugieotem sequuturus, obtestatus est, ut Hierosolymam rediret, inibique se Absalom amicum simulans, Achitophel consilia destrueret.

e *Author Libri Tradit. Hebr. in Lib. Reg. & Paralip., & ita Interp. plerique.*

f 1. *Par.* 3. 5. *Collatum cum* 2. *Reg.* 11. 4.

g *Cornel. à Lapide, Tirin. &c.*

h 2. *Reg.* 15. 12.

i 2. *Reg.* 16. 23.

Ut Hierosolymam pervênit Absalom, Achitopheli imperavit, ut cum reliquis consiliariis, quid agendum deliberaret (k). Achitophel statim Absalomum hortatus est, ut patris sui concubinis abuteretur; ut hoc audito, omnis Israel constantiùs ipsum sequeretur. Erecto igitur in solario Regis tcotorio, Absalom coram omni Israele ad concubinas Davidis ingressus est. Inde Absalomo dixit Achitophel (l): Si vis, eligam duodena hominum millia, & hac eâdem nocte Davidem persequar; irruensque super eum inermem adhuc, & fessum, facilè illum, eosque qui ipsum sequuntur, dissipabo, & à suis derelictum interficiam. Post hæc, pacatum exercitum reducam. Hoc consilio ab Absalom, cæterisque Israelis senioribus comprobato, Absalom tamen Chusai accito, ipsius sententiam audire voluit.

k 2. *Reg.* 15. 31. *&c.*

l 2. *Reg.* 17. 1. 2.

Hic cum venisset, audito Achitophelis consilio, dixit: Achitophelis consilium, è re tuâ non esse censeo. Hoc meâ sententiâ in præsens præstare poteris: Israelem congrega, à Dan usque Bersabee, innumerum velut arenas maris, & in medio ipsorum te constitue; & ubicumque David latitaverit, super ipsum irruentes, præ numero opprimemus, velut ros in terram cadens. Hoc consilium Absalom, & Israelis senioribus placuit; permittente Domino, ut istud Achitophelis consilio tunc temporis opportuniori, in Absalom ruinam præponeretur. Achitophel suum posthaberi consilium videns, sterni asioum suum jussit, domumque pergens, in civitate Gilo, dispositis domus suæ negotiis, se suspendit, & in sepulchro Patrum suorum sepultus est. Prævidens enim procul dubio quæ Absalom eventura erant, emeritam mortem, qua David ad Regnum regressus illum damnasset, antevertit. Hæc evenêre an. M. 2981. antè Ch. 1019. antè Ær. 1023.

I. ACHOBOR Balanani Idumææ Regis filius. Genes. 36. 38.

II. ACHOBOR, Josiæ Regis Minister, ad Holdam prophetidem missus, ut illam super Libro Legis ab Helciâ Pontifice invenio consuleret (a).

a 4. *Reg.* 22. 14. *An. M.* 3380. *antè Ch.* 620. *antè Ær.* 624.

III. ACHOBOR, Elnathani Pater, de quo Jerem. 26. 22. De Elnathano suo loco dicetur.

ACHOR, vallis in agro Jericho, in Tribu Benjamin, ubi Achan cum filiis, & filiabus suis, lapidibus obrutus, & combustus est (b).

b *Josue* 7. 24. *An. M.* 2553. *antè Ch.* 1447. *antè Ær.* 1451

ACSAPH, civitas Tribus Aser. Hujus Rex à Josue profligatus (c).

c *Josue* 12. 20

Nonoulli opinantur, *Acsaph* eamdem esse ac *Ecdippum*, urbem ad Mediterraneum sitam, Tyrum inter, & Ptolemaidem. Aliis *Ecdippum* in Josue sub *Acsib* nomine designari placet. Josue 19. 29. Arabes *Sib* appellant locum quemdam trium horarum itinere Ptolemaide dissitum, ad septemtrionem, ubi vetus Ecdippus fuit. Probabile valdè est, *Acsaph*, & *Acsib* eamdem *Ecdippum* significare in orâ Phœniciæ.

ACRA, nomen Græcum, genericè arcem significans; quo sensu Syrii, & Chaldæi utuntur. Antiochus Epiphanes arcem ad Templi septemtrionem, in tumulo illi imminente erexit (d): ex quo mons ille *Acra* dictus est. Josephus (e) testatur tumulum illum emicyclicam habuisse figuram, & Simonem Machabæum, pulsis inde Syriis arcem simul, & tumulum triennali labore solo æquasse. Horum ruinas in vallem sobjectam projici jussit, ne aliquid imposterùm Templo immineret. Super montem Acram successu temporis Helenæ Adiabenorum Reginæ (f), Agrippæque palatia (g), publica archivia, Concilium, seù locus quo Hierosolymorum Magistratus conveoiebant, ædificata fuere [h].

d *Joseph. Antiq. lib.* 12. *c.* 7. *&* 14.

e *Joseph. Antiq. lib.* 13. *c.* 11 *p.* 446. 447.

f *Joseph. de Bello l.* 7. *c.* 13.

g *Joseph. Antiq. l.* 20. *c.* 7. *p.* 964.

h *Joseph. de Bello l.* 7. *c.* 23.

I. ACRABATENE, Regio in Judææ finibus sita, inter *Naplusam*, seù *Sichem*, *&* *Hiericho* extensa (i), orientem versùs,

i *Euseb. in voce* Akrabin. *Item in* Idumia. *Vide & Joseph. de Bello l.* 2. *c.* 11.

sùs, longitudine passuum duodecim millium. Nomen ducit ab *Akrabim*, loco novem passuum millibus ab urbe Sichem dissito, ortum versùs (*a*). De hac pluries Josephus.

II. ACRABATENE, altera regio in Judææ extremo sita, in finibus Idumææ, ad meridionalem Asphaltidis extremitatem. Hæc etiam nomen habet ab *Akrabim*, in Vulgatâ, *Ascensus Scorpionis*, dicto (*b*). De hac postremâ *Acrabatene* in 1. Mach. 5. 3. sermo habetur.

a *Vide Euseb. in Akrabim.*

b *Num. 34. 4.*

ACRON, seu *Akron*, vel *Ekron*, eadem quæ *Accaron*, de qua superiùs.

ACROSTICHA. Opera Acrosticha. Vide verbo *Litera*.

ACSIB. Eadem, ac *Ecdippus* Urbs ad Mediterraneum, inter Tyrum, & Ptolemaidem. Vide *Acsaph*.

ACTA APOSTOLORUM: novi Testamenti Canonicus liber: magnam SS. Petri, & Pauli vitæ partem, ab Ascensione Christi, ad Pauli adventum Romam, cum ad Cæsarem provocaverat, historiam scilicet octo supra viginti, vel triginta annorum continens. Horum Scriptor S. Lucas usquequaque habitus est: qui enarratis in Evangelio Christi operibus, Principum etiam Apostolorum facinora, miramque rationem, qua Spiritus Sanctus Ecclesiam, Christi Sanguine redemptam, efformavit, docere constituit.

Hæc ab Oecumenio, *Evangelium Spiritus Sancti* (*c*), à Chrysostomo (*d*) *Evangelium Resurrectionis Christi*, appellantur. Hìc in vitâ, & prædicatione Apostolorum maximum virtutis Spiritus Sancti prodigium; primisque in Christianis, egregium Christianæ vitæ specimen exhibetur. Hinc fit, S. Lucam, licèt simplicem tantùm historiam narrare videatur, morbis animorum nostrorum tot medicamenta, ut Hieronymus ait (*e*), præbere, quot verba.

c *Oecumenius in Acta p. 20.*

d *Chrysost. in Acta homil. 1.*

e *Hieronym. Ep. 103. p. 9.*

Creditur S. Lucas hoc sibi proposuisse, sinceram scilicet Apostolorum vitam, atque acta, falsis, quæ vulgò scribebantur, opponere. Hæc tanti ab Ecclesiâ semper facta sunt, ut aliis neglectis, hæc tantùm adoptarit. Apocryphorum, quorum nomina permansere (pauca etenim integra supersunt) Actorum Catalogum mox exhibebimus.

Quo tamen tempore Acta scripserit S. Lucas, incertum est. In hoc omnes conveniunt, post suum nempe Evangelium scripsisse; quinimmò nec scribere potuisse, nisi duobus annis postquàm Paulus moratus est Romæ in primo suo itinere, anno scilicet circiter 62. seù 63. Aeræ, cum de hoc itinere, ejusque morâ ibidem disserat Lucas. Fortasse Romæ scripsit apud Paulum in carcere detentum, cum quo duobus annis, quibus ibi fuit, usque ad illius liberationem, moratus est.

Græcè scripsit, puriori etiam, ac elegantiori sermone, quàm cæteri novi Testamenti Scriptores. S. Epiphanius (*f*) librum hunc ab Ebionitis è Græco in Hebræum, Syriacum scilicet, Palæstinæ Judæis commune, idioma translatum tradit. Corruptum tamen ab ipsis, pluribusque fabulis, ac injuriosis Apostolorum memoriæ criminibus interpolatum. Sanctus Hieronymus (*g*) asserit, veris Actibus itinera SS. Pauli, & Theclæ, & historiam baptismi cujusdam Leoni ministrati, à quodam Asiæ Præsbytero addita fuisse. D. Grabbe, in suo Patrum Spicilegio, Sanctæ Theclæ historiam edidit, quam ipse veterem ab Hieronymo indicatam historiam esse opinatur, in qua Leonis baptizati narratio non habetur. Narrat Tertullianus S. Joannem Evangelistam corruptæ in hac narratione veritatis Presbyterum hunc redarguisse, qui causatus est se id fecisse (*a*) studio S. Pauli celebrandi.

f *Epiphan. hæres. 30. c. 3. & 6.*

g *Hieron. de Scriptor. Eccl.*

a *Tertull. de Baptismo, c. 17*

Liber Actuum Apostolorum Canonicus semper habitus est in Ecclesiâ. Marcionitæ (*b*), Manichæi (*c*), & nonnulli alii hæretici hunc respuebant, eo quod apertissimè errores suos damnare viderent. Testatur S. Augustinus (*d*) Librum hunc ab Ecclesiâ religiosè receptum, & quotannis in Fidelium cœtu legi solitum. S. Chrysostomus queritur, suis temporibus libri hujus notitiam, lectionemque negligi. Ipse verò illius dotes enixè laudat, meritòque asserit, non minoris esse, quàm Evangelium utiliratis.

b *Tertull. l. 5 cont. Marcion. c. 1. 2.*

c *Aug. de utilitate credendi c. 3. & Ep. olim 253. nunc 237. n. 2.*

d *Aug. Ep. 315. nova edit. n. 1.*

ACTA APOSTOLORUM APOCRYPHA, Abdiæ, ficto Babylonis Episcopo, tributa. Impostor ille, se Episcopum ab ipsis Apostolis, in Persidem euntibus, Babylone consecratum dicit. Hæc tamen scripta nec vetusta sunt, nec authentica; quippe quæ nec Eusebio nota, nec S. Hieronymo, nec aliis antè illos Patribus. Author dicit, se Græco sermone scripsisse, & opus suum ab Julio Africano, Græco etiam Scriptore in Latinum translatum. Hegesippum nominat, qui secundo sæculo Ecclesiæ vixerat. Vitæ denique Apostolorum adeò refertæ sunt fabulis, ut malè digestus Romanus dici queant.

ACTA S. PETRI, seù *Periodi Petri*, quæ adhuc supersunt sub nomine *Praecognitionum S. Clementis*, prolixiora, quàm olim fuerint. Opus fabulis plenum, ex Ebionitarum Scholâ originem ducens. Videantur quæ de his habet Cotelerius in Patribus primi sæculi. Videatur etiam Fabricius Apocryph. N. T. p. 759. & seq.

ACTA S. PAULI, post Apostoli hujus mortem scripta, ut supplementum ad ea, quæ S. Lucas scripserat, de iis, quæ à Paulo gesta sunt altero itineris sui Romam anno, usque ad ipsius mortem. Librum hunc omninò deperditum bis longiorem fuisse Actis Apostolorum canonicis necesse est: Codex enim Ms., à Cotelerio laudatus (*e*), librum hunc quingentos, & sexagenos versus suprà quatuor millia continuisse testatur: Canonica verò Apostolorum Acta, quingentos suprà duo millia. Eusebius (*f*), qui hunc librum viderat, de illo veluti de supposititio opere, nulláque fulto authoritate loquitur.

e *Coteler. not. in Epist. Barnab.*

f *Euseb. hist. Eccles. l. 3. c. 25.*

ACTA S. JOANNIS EVANGELISTÆ, SS. Epiphanio [*g*], & Augustino [*h*] cognita, incredibilia Apostoli hujus gesta continebat. His utebantur Encratitæ, Manichæi, & Priscillianistæ. Fortassè Author Synopsis, S. Athanasio adscriptæ, hæc acta laudat sub nomine *Itinerarii S. Joannis*. Eadem acta creduntur ac quæ in falso Abdiâ supersunt.

g *Epiphan. hæres. 47.*

h *August. de Fide, c. 4. & 40. & contra Adversar. Legis, & Prophet. lib. 1. c. 20.*

Acta

ACTA S. ANDRÆÆ, ex S. Augustino nota, & à Manichæis recepta, diversa ab iis, quæ supersunt sub nomine Presbyterorum Achajæ. His Apocryphis actis Manichæi (a) Encratitæ (b), & Apotactici utebantur. Vide S. Epiphanium hæresi 61. & 63.

ACTA S. THOMÆ; quorum aliqua verba citat S. Augustinus (c), & Manichæis in usu fuisse testatur. Horum partem in vitâ S. Thomæ falsus Abdias excerpsit. Simonius vetera hæc Acta S. Thomæ reperisse credit sub nomine *Periodorum S. Thomæ Apostoli*, in Greco Ms. servato in Bibliothecâ Galliarum Regis, numero 1832. Horum fragmenta quędam edidit in suis Observationibus in Textum, & Versiones novi Testamenti.

a *Aug. de fide contra Manich. c.38. & alibi.*
b *Epiph. hæres.42.*
c *Aug. lib. contra Adimant. c.17. & lib.22. contra Faust. c.79., & l.1. de Serm. Domini in monte, c.20.*

ACTA S. PHILIPPI, opus Gnosticis familiare, & à Gelasio Papâ inter apocrypha amandatum. Anastasius Sinaita fragmentum quoddam istorum servavit in suo Opere Trium Quadragesimarum, edito à Cotelerio in suis monumentis Ecclesiæ Grçcæ tom.3. p.428.

ACTA S. MATTHIÆ [d]. Volunt aliqui, Judæos aliquamdiù primum vitæ, & mortis S. Matthiæ exemplar celavisse, & à quodam Trevirensis Abbatiæ S. Matthię Monacho ex eorum manibus erutum, quod Latinitate donatum, in lucem edidit. Critici verò [e] hæc acta nec vera, nec authentica existimant. Fortè Judæi bonæ fidei hominem deceperunt.

d *Bolland. 24. Februarii.*
e *Vide Tillemont. tom.1. histor. Eccl. p. 1186., & Fabricium Apocryph. N.T. p.782.*

I. ADA, bigami Lamech uxor, Jabel, & Jubal mater (f). Aliorum, quos plures habuisse creditur, filiorum nomina ignorantur. Quadam die, qua occasione incertum est, Lamech duobus uxoribus suis Adæ, & Sellæ dixit [g], Virum, & juvenem abs se occisos; Deum verò, qui septies Caini interfectorem puniturus fuisset, Lamechi occisorem septuagies septies mulctaturum. De hoc legendæ Interpretum conjecturę.

f *Genes. 4.19*
g *Gen. 4.23.*

II. ADA, filia Hethæi Helon, Esau uxor, & mater Eliphaz. Genes. 36. 2.

I. ADAD, filius Badad, Husan in Idumęę Regno successor (h). Madianitas in regionibus Moab bello fudit. Civitas, in qua regnavit, *Avith* appellatur, cujus situs ignotus est. Semla de Maressa, seu Maresa, illi successit.

h *Genes. 34. 35.*

II. ADAD, Syrię Rex, Damasci regnabat, cum David Adadezer, alium Syrię Regem invasit (i). Nicolaus Damascenus (k) narrat, Adad, cum nosser amicum suum Adadezer à Davide invasum, auxilia ipsi ad Euphratem misisse, ubi David morabatur; ibique ambos à Davide profligatos. Dicit etiam Scriptura (l), quemdam Damasci Regem ad Adadezer Regem Sobę auxiliares copias misisse, è quibus David ad 22000. trucidavit. Hujus nomen Nicolaus Damascenus servavit; addens Reges omnes hujus urbis imposterum illius nomine nuncupatos; quorum unum, ut illatum primo Adad dedecus ulcisceretur, Samarię Rege invaso, totam provinciam devastasse. Hic fuit Benadab, qui in Achabum bellum gessit, ut vidimus verbo *Achab*.

i *2. Reg. 7. 3. 4.*
k *Nicol. Damasc. apud Joseph. Antiq. l.7. c.6.*
l *2. Reg. 8. 5.*

III. ADAD, Orientalis Idumæę Regis filius, à servis Patris sui adhuc parvulus primò in Terram Madian, inde in regiones Pharan, ultimò in Ægyptum delatus, cùm Joab Dux exercitus David, omnes Idumęę mares interficeret (a). Introductus ad Regem Ægypti, & ab illo possessionibus, domo, omnibusque sumptui necessariis donatus, adeò Regis hujus amorem sibi conciliavit, ut ab ipso Reginę Taphnes uxoris suę sororem nubendam acceperit; ex qua filium habuit, Genubath nomine, à Taphne Reginâ in domo Pharaonis cum Regis liberis educatum. Inde auditâ Davidis, & Joab morte, à Pharaone commeatum petiit, qui frustra illum retinere conatus, tandem precibus victus, dimisit. Ut in Idumęam pervênit, Salomonem vexare cępit: quid tamen egerit, scriptura non memorat.

a *3. Reg. 11. 24.17. &c. circa An. M.2963. ante Ch.1037. ante Ær.1041.*

Author est Josephus (b), Primò hunc Adad, diù post Davidis mortem, Salomonis rebus ob ipsius impietates jam dilabentibus, in Idumæam rediisse. Secundò regressum in Idumæam, & frustra Idumæos adversùs Salomonem concitare tentantem, quippe qui ingentibus præsidiis, quæ in eorum regionibus Salomon habebat, in officio continerentur, undecumque copias conscripsisse; hisque ad Razonem, Adarezer Syriæ Regis perduellem, ductis, hujus ope magnam Syriæ partem acquisivisse, ibique statuto Regno, Salomonis fines excursionibus vexasse. Hæc Josephus.

b *Joseph. Antiq. l.8. c.2.*

Tostatus, Salianus, & alii asserunt, Pharaonem Ægypti Regem pacem inter Adad, & Salomonem fecisse, eâ lege, ut Adad in Idumæam Regnum obtineret, tributum Salomoni persolvens. Adad verò aliquot annis Salomoni obtemperantem, tandem jugo excusso, sub finem Regni illius à Salomone defecisse.

IV. ADAD, Balanani Idumææ Regis filius, in civitate Phau regnavit (c). Post hujus mortem Idumæam Duces, seù Principes gubernarunt, enumerati 1. Par. 1. 51.

c *1. Paral. 1. 50.*

V. ADAD. Hoc nomine appellat Josephus Syriæ Reges, à Scripturâ *Benadab* nuncupatos. de quibus *v. Benadab*.

VI. ADAD, Syriorum Deus, à Macrobio [d] Sol esse creditus. *Adad unam* significat, vel *solam*. Hoc nomen plures Syriæ Reges habuere. Author est Nicolaus Damascenus (e) diù Reges Syriæ *Adad* appellatos, ut Ægypti Reges *Ptolemæos*.

d *Macrob. Saturnal. l. 1. c.23.*
e *Nicol. Damasc. apud Joseph. Antiq. l.7. c.6.*

ADADA, urbs in parte meridionali Juda. *Josue* 15. 22.

ADAD-REMMON, urbs in valle Jezrahel. Hic fatale bellum fuit, in quo Josias Rex Juda ab exercitu Nechao Regis Ægypti interemptus est (f). Successu temporis *Adad-remmon* dicta fuit *Maximianopolis* [g] in honorem Maximiani Imperatoris. Decem & septem passuum millibus à Cæsareâ Palæstinæ, & decem à Jezrahel distat (h).

f *Compara. 12. 11. cum 2. Reg. 23. 29.*
g *Hieron. ad Zach. 12. Vide & ad Osee 1.*
h *Itinerar. Jerosolym. antiq.*

I. ADAIA, è Tribu Levi, filius Ethan, & Pater Zaræ 1. *Par.* 8. 41.

II. ADAIA, è Tribu Benjamin, filius Semei. 1. Par. 8. 21.

III. ADAIA, è Sacerdotum stirpe, filius Jeroham, & Maasiæ Pater. 1. *Par.* 9. 12.

Ada-

ADALI, Amasæ Pater, ex Ephraim. 1. *Par.* 28. 12.

ADALIA, quintus Amani filius, Assueri jussu cum fratribus suis suspensus. *Esther* 9. 8.

ADAM, hominum primus à Deo creatus. Dicitur hoc nomine, *rufum* apud Hebræos significante (*a*), appellatus à subrubræ terræ colore, ex qua conditus est. Adam significat etiam hominem genericè. Formato ex limo terræ Adamo ad sui similitudinem, Deus inspiravit spiritum vitæ; cui & (*b*) in omnia terræ animantia imperium contulit, illique benedixit. Tum posito Adamo in amœnissimo horto [*c*], ut illum coleret, & illius fructibus vesceretur, Deus imperavit, ut ex omnibus Paradisi fructibus comedens, à fructu arboris scientiæ boni & mali abstineret, mortem etiam minitans, si jussa violaret.

a *Joseph. Antiq. l.* 1. *c.* 1.

b *Genes.* 1. 26. & 2. 7.

c *Genes.* 2. 8. 15.

Paulò post ductis à Deo omnibus terræ animantibus, & Cœli volucribus ad Adam (*d*), ut nomina convenientia singulis imponeret, Adam proprium, & præcipuas singulorum dotes explicans nomen imposuit. Cum autem omnia animalia bina essent creata, mas & fœmina, solus homo sibi simile non habebat. Quare illi simile adjutorium creare decernens Deus, immisso in hominem sopore, unam ex illius costis assumpsit, & pro eâ carnem supplevit; ex eâque fœminam efformavit, & illi excitato ostendit. Tunc Adam dixit: En os ex ossibus meis, & caro de carne meâ; cujus nomen ex viri nomine derivabitur; ex viro enim extracta est. Idcircò homo patre & matre relictis, uxori adhærebit: eruntque duo in carne unâ. Adam igitur uxorem suam *Evam* appellavit, *vivificam* scilicet, seù *viventem*, aut *viventium matrem*. Uterque autem cum nudi essent, non erubescebant.

d *Genes.* 2. 19.

Versutissimus autem animalium Serpens, ad Evam quâdam die veniens, quæsivit, cur Deus omniom, qui in Paradiso erant, fructuum liberam comestionem non permisisset? Cui respondente Evâ, ex omnibus comedere fructibus licere, uno tantùm excepto, à quo mortis comminatione prohibebantur; tum serpens, nequaquam moriemini, respondit: Deus autem idcircò illum ne comederetis, vetuit, quia ex ipsius esu omnimodam mali bonique cognitionem vobis proventuram novit. Fœmina itaque fructum gustui optimum, visuque gratissimum intuita, divulsum deindè ex arbore comedit, viroque præbuit, qui & ipse gustavit. Statimque, apertis eorum oculis, se nudos esse percepere, consutisque ficus foliis nuditatem operuerunt. Cumque Dominum, occidente jam Sole, in Paradiso deambulantem audissent, in densissima arborum ab ipsius conspectu diffugerunt. Compellanti verò Adamum Domino, ille se ob suam nuditatem fugisse respondit. Tunc Dominus: ex quo te nudum esse didicisti? Degustatus à te, quem vetueram, fructus edocuit. Causanti verò uxorem Adamo, Dominus mulieri dixit, cur hoc fecisset? Quæ Serpentis fraudem accusavit. Tum Dominus Serpenti maledicens, ut humi jugiter reptaret, terramque comederet, damnavit; æternas inter ipsum, & mulierem inimicitias fore prænuncians, cujus ipse calcaneo insidiaretur, & ab illa vicissim caput ipsius contereretur. Inde ad fœminam versus, tuos, inquit, imposterum partus doloribus cumulabo, tibique vir dominabitur. Ad Adam verò, quòd, ait, uxori obtemperâris, vetitumque fructum comederis, propter te maledicta erit terra, cibumque tibi elaboratum ministrabit; tribulos, & spinas producet tibi, herbasque terræ comedes. Panem sudore conficies, donec in tellurem regrediaris, ex qua sumptus es: pulvis enim es, & in pulverem reverteris.

Tunc Dominus Adamo & Evæ tunicas ad nuda corporis contegenda (*a*) composuit, ipsosque induit, dixitque: En Adam factus quasi unus ex nobis, sciens bonum, & malum. Ne verò è fructu arboris vitæ comedat, æternùmque vivat, hinc ejici oportet. Idcircò ejecit eum Dominus è Paradiso voluptatis, ut terram operaretur; posuitque ante Paradisum Cherubim flammeo gladio instructum, ut arborem vitæ custodiret. Quamdiù Adam & Eva in Paradiso morati sint, incertum; divisis in varias sententias Interpretibus (*b*). Alii aliquot annos, alii plures dies, alii aliquot horas asserunt. Nos decem, aut duodecim diebus ibi fuisse, & inde virgines exisse arbitramur.

a *Juxtà Literam Hebraicam* tunicas pellis, *seù* tunicas ad tegendam pellem eorum, *eorum scilicet nuditatem*. Chald. Vestimenta honoris. 70. Chitonas dermatinous.

b *Vide Mos. Barcephan de Paradiso*, & *Perer. in Genes.* 3. & *alios.*

Post aliquid temporis concepit Eva, & peperit Cain [*c*], dicens: Possedi hominem Deo favente. Filiam pariter eodem tempore, & geminos semper peperisse creditur. Tres tantùm Adami filios scriptura memorat: Cain, Abel, & Seth; nec ullam ei filiam tribuit: Moyses verò dubium solvit, cum filios, & filias genuisse asserat. Obiit Adam nongentos, & triginta annos natus (*d*), Hæc de Adamo Moyses. Interpretes tamen innumeras super eo quæstiones excitarunt. Nulla profectò historia curiosis adeò, & quas operæ pretium sit recensere, quæstionibus scatet, quarum nonnullas hìc examinabimus.

c *Genes.* 4. 1. 2. &c.

d *Genes.* 5. 5. *antè Ch.* 3070. *antè Ær.* 3074.

Serpentem, qui Evam tentavit, Dæmonem esse [*e*], certum est, tartareum illum anguem, qui innocentis hominis dotibus invidens, acceptis à Deo donis dissipandis præbuit occasionem. Anguis formam, ut tentaret, induit; cujus autem anguis? Alii (*f*) putant, Serpentem tunc temporis sermonis usu præditum, & cum muliere familiariter locutum fuisse, eâ nihil diffidente; ipsoque sermonis usu à Deo privatum, quòd Evæ simplicitate abusus sit. Aliis [*g*] placet Dæmonem in Serpentis figuram transformatum, sub hac forma cum Evâ sermonem habuisse. Alii (*h*) arbitrantur verum Serpentem ex eo fructu comedisse, ex quo Eva tutò fructum illum comedi posse arguerit. Hanc simplicem actionem, inquiunt hi Authores, Moyses sub allegoriâ Serpentis Evam alloquentis enarravit.

e *Dæmon appellatur Serpens, seù antiquus Serpens, Joan.* 8. 44. 2. *Cor.* 11. 3. *Apoc.* 12. 9.

f *Joseph. Antiq. l.* 1. *c.* 2. *Basil. homil. de Paradiso. Ephrem apud Barcepha de Paradiso.*

g *Cyrill. l.* 3. *contra Julian.*

h *Abarban. in Genes.* 3.

Cajetanus in totâ Moysis narratione fictum quemdam Dialogum Serpentem inter, & mulierem agnoscit; quo internæ Diaboli suggestiones, infirmusque adversùs illas mu-

mulieris animus depingerentur. Volunt alii Serpentis verba fuisse illius sibilum, ex quo Eva, omnium animalium voces noscens, quid sibi vellet, intellexit. Lyranus quorumdam opinionem refert, qui Serpentem puellæ formosæ figuram induisse arbitrabantur, ut Evam deciperet. Certum est [a] *Ophitas*, seu *Serpentarios* credidisse, tentatorem illum anguem fuisse Christum Dominum; nutrientes idcircò anguem, qui ad Sacerdotum verba super ipsorum altaria irrepens, oblata lambebat, inde in caveam suam regrediebatur. Post quæ Sacerdotes ad Altare accedentes, Sacramentum participabant, arbitrati Christum Dominum sub Serpentis illius formâ illud sanctificasse. Iisdem Hæreticis certum erat, authoribus Tertulliano (b), & S. Epiphanio (c), tentatorem anguem Virtutem quandam fuisse, à Saldabaoth sub Serpentis figurâ productam, ut Deo Jehovah injuriam inferret, qui homini, priùs vermi, gressum concessit. Rabbini quidam opinantur, Dæmoniorum Principem Sammael Evam tentasse, Serpenti cuidam, Cameli magnitudine deformi, insidentem.

a *Aug. de hæres. c.17.*

b *Tertull. de Præscript. c.47.*

c *Epiphan. de hæres.37.*

Quæritur, quæ vetiti fructûs natura, quæve illum producens arbor foret. Nonnulli Rabbini [d] putant vitem fuisse; alii frumentum. Theodorus à Theodoreto relatus, S. Isidorus Pelusiota, & Procopius ficum fuisse docent, eo indicio, quòd Adam scilicet, & Eva statim post peccatum ficulneis foliis se operuerunt. Aliis cerasum fuisse volunt. Latinorum plerique malum asserùnt. Cæterum nihil de hoc certum reperiri fatemur, cum Moyses de quæsitæ arboris naturâ nihil narret.

d *Sanhedrin. fol.70. Bemidbar Rabba fol. 170. & 238.*

Plurium Judæorum Scriptorum (e) commentum est, virum & mulierem simul creatos, & humeris adinvicem junctos, quatuor manibus, pedibusque, duobus capitibus præditos, omnia similes, præter sexum; altoque somno sopitos, à Deo separatos, duosque ex uno effectos. Eugubinus [f] non humeris, sed latere junctos vult; ità ut Deus, juxta Scripturam, fœminam ex Adæ latere eduxerit: Moyses tamen non eductam, sed formatam ex Adæ costâ mulierem narrat.

e *Rabb. Samuel, Abarbanel, Manasse, Ben-Israel. Vide Leidegger hist. Patriarc. &c.*

f *Eugubin. in Cosmopæja.*

Plures de mensurâ, & pulchritudine Adami evulgatæ sunt fabulæ. Pulcherrimum enim hominum alii asserant (g), Deumque, ut illum efformaret, formosissimi humani corporis speciem induisse, ad cujus exemplar Adamum condiderit, ex quo juxta sonum literæ impleretur, Adamum ad imaginem & similitudinem Dei procreatum.

g *Idem ibid. Salian. Annal. t.1. p.106.*

Alii (h) gigantum omnium, qui unquam fuerint, maximum fuisse autumant; iis freti Vulgatæ verbis, *Josue 14. ultim. Adam maximus inter Enachim, ibi [Hebrone] situs est*. Docent Rabbini (i), primum hominem mirabili adeò magnitudine præditum, ut ambo mundi confinia contingeret. Deo tamen, post peccatum, manum super ipsum comprimente, ad centum ulnarum mensuram redactum. Apud aliquos nongentorum cubitorum altitudinem obtinebat, dicuntque petentibus Angelis, de pristinâ illius altitudine perterritis, inter hos fines restrictum.

h *Philo de Mundi Opific. Joan. Lucidus.*

i *Vide lib. Sanhedrin. & Bartolocci t.1. p.65. 66.*

De Adami salute plurimùm in Ecclesiâ disceptatum est; Tatiano, & Encratitis ejus damnationem propugnantibus; quæ tamen opinio ab Ecclesiâ damnata est. Author Libri Sapientiæ (a) dicit Adamum è suo crimine à Deo eductum: *Custodivit, & eduxit illum à delicto suo*. Patres, & Rabbini illum seriò delicti sui pœnituisse asserunt. Sunt qui doceant Adamum, & Evam centum annis post peccatum continentiam servasse: alii verò triginta, alii quindecim annorum continentiam scribunt. Primorum Parentum sepulchrum ignoratur. Veteres aliqui (b) in Hebron sepultos crediderunt, iis freti verbis Libri Josue jam relatis (c): *Nomen Hebron antè vocabatur Cariath-Arbe, Adam maximus ibi inter Enachim situs est*. Textus tamen Hebraicus alio modo explicatur: *Vetus nomen Hebronis erat Cariath-Arbe. Homo hic* [Arbe] *erat maximus*, seu Pater *Enachim*. Plures alii (d) Adamum in Calvario sepultum putant, quæ opinio hucusque invaluit. In Calvario sacellum visitur Adamo sacrum (e). Sanctus verò Hieronymus [f] de hac sententiâ ait: *Favorabilis opinio, & mulcens aurem populi, nec tamen vera*.

a *Sap.10. 2.*

b *Hieronym. in quæst. Hebr. & in Epitaph. Paulæ.*

c *Josue 14. ult.*

d *Origen. tract. 35. in Matth. Epiphan. hæres. 46. Ambros. l. 10. in Luc. Hieron. in Matth. 27.*

e *Quaresmi t.2. l.5. p.431. 482. &c.*

f *Hieronym. in Matth. 27.*

Plura Adamo scripta tribuuntur. Latissimâ, profundissimâque scientiâ plenus fuisse creditur: quod & comprobant nomina ab ipso animalibus imposita, quæ scientiam in ipso omnium eorum proprietatum fuisse ostendunt. Cum à Deo perfectus creatus sit, mentis amplitudinem, & claritatem habuisse ambigendum non est: hæc tamen speculativa scientia, mensque omnibus superior cum experimentali rerum ignorantiâ, quæ usu, & cogitatione repetitur, non pugnat. Creditus est Hebraicos characteres invenisse. Judæi Psalmum 91. *Bonum est confiteri Domino*, illi adscribunt; quem statim post creationem composuisse arbitrantur. Apud Gnosticos erat Liber, cui titulus: *Adami Apocalypsis*, inter apocrypha à Gelasio Papâ rejectus; qui etiam alterius Libri de *Penitentia Adami* meminit. Masius (g) Librum *de Creatione* Adamo adscriptum nominat. Dicunt Arabes (h) Adamum vicenos Libros è Cœlo lapsos accepisse, quibus plures Leges, plura promissa, & vaticinia continebantur.

g *Apud Salian. tom. 1. Annal. p.130.*

h *Hottinger. histor. Orient. p.22.*

De hominibus falsò creditis ante Adamum vixisse, verbo *Præadamita* differemus.

I. ADAMA, una è quinque impiis civitatibus Cœlesti igne consumptis, & in Mari mortuo sepultis (i), reliquis orientalior. Fortè aquis mersa omninò non fuit, aut regionis illius accolæ novam ejusdem nominis urbem in orientali mortui Maris litore ædificarunt: cùm Isaias, juxtà septuaginta Interpretes, prædicat (k) Deum destructurum Moabitas, urbem Ar, & *reliquias Adamæ*.

i *Genes. 19. 24. & seq.*

k *Isai. 15. ult. Aro to sperma Moab, cai Ariel, cai to cataleipon Adama.*

II. ADAMA, civitas Nephtali; *Josue 19. 36.* Septuaginta Armath vocant; Vulgata, Edema.

ADAMI urbs Nephtali; *Josue 19. 33.*

ADAMITÆ (l) hæretici secundi sæculi. Authorem habebant Prodicum, Carpocratis Discipulum. Adamitarum nomen sumpsere, Adami innocentiam habere se dicentes,

l *Vide Epiphan. hæres. 52. Theodoret. hæret. Fab. l. 1. c.6. Augustin. de hæresib. Vide Dictionarium Bayle, verbo Adamites.*

tes, cujus nuditatem in suâ Ecclesiâ, quam Paradisum vocabant, imitabantur. Præcipuum apud illos dogma communitas erat fœminarum. Continentes vivebant, aut vivere simulabant, & in solitudine, matrimonium damnantes; cumque ipsorum aliquis in quædam crimina laberetur, Adamum dicebant vetitum fructum comedisse; eumque è Paradiso, suo scilicet cœtu, ejiciebant. Hæresis ista à Flandro quodam, Picardo nomine, sæculo quinto & decimo renovata est in Bohemia. Sectatores in Poloniâ, & Angliâ invênit; novique Adamitæ noctu cœtus suos celebrare dicuntur, & & religiosè verba illa servant: *Jura, perjura, secretum prodere noli*. Anabaptistæ nonnulli in Adamitarum scelera lapsi dicuntur.

ADAR, filius, & successor Achobor Idumeę Regis in civitate Phau regnavit; *Genes.* 36. 39.

ADAR, duodecimus anni sancti, & sextus civilis anni apud Hebręos mensis, Februario respondens, novem & viginti dies habet; aliquando tamen Martium ingreditur, juxtà lunę cursum. Vide verbo *Mensis*.

Tertiâ Mensis Adar die Templi ędificatio completa est, urgentibus Aggęo, & Zachariâ, ejusque dedicatio celebrata est. (a)

a 1. *Esdr.* 6. 15 *An. M.* 3489. *ante Ch.* 511. *ante Aer.* 515.

Septimâ die, Judęi ob Moysis mortem jejunium celebrant.

Decimatertia jejunio solemnis est, jejunio Esther dicto, ob jejunium Mardochęi, Esther, & Judęorum, qui erant Susis, ut infortunia, quę ex Amano imminebant, diverterent.

Decimâquartâ festum *Purim*, vel sortium celebrant, ob liberationem ab Amani crudelitate. Esth. 9. 17.

Vigesimâquintâ Jechonię Regis Juda, ab Evilmerodach suprà cęteros Reges, qui apud ipsum erant, elevati, memoriam recolunt. Jerem. 52. 31. 32.

Cum verò annus Lunaris, quem Judæi sequuntur, brevior fit undecim diebus anno Solari, qui post tres annos mensem constituunt, decimumtertium idcircò tunc mensem intercalarem ponunt, *Veadar* dictum, vel alterum Adar, novem & viginti diebus constantem.

ADAR, seù Hazer-Adar, opidum, cujus mentio fit Num. 34. 4.

ADARCONIM, nummi genus, de quo 1. Par. 29. 7. & 1. Esdr. 8. 27., quod vulgata *solidum aureum* vertit, & Septuaginta *nummum aureum*. Certò credimus *Adarconim* esse *Daricos* aureos nummos, quibus nonnulli (b) viginti argentearum drachmarum, alii [c] undecim librarum nostratium, solidorum undecim, denariorum novem, & quartæ Denarii partis valorem assignant. Vide inferiùs *Daremonim*, quod idem est ac *Adarconim*. Herodotus [d] Daricorum cusorum initia ponit sub Dario Hystaspis filio, qui longè ante Authorem Paralipomenon, & Esdram regnavit. Scholiastes tamen Aristophanis Daricos alii Dario, longè ante Darium Hystaspis filium viventi, adscribit. [e]

b *Gronov. de pecunia veter.* l. 3. c. 7.
c *Le Pelletier Rotomagensis.*
d *Herodot.* l. 4. c. 166.
e *Scoliast. in Aristoph.* v. 598.

ADAREZER, Rex Sobæ in Syriâ, cujus imperium à Libano ad Orontem, à meridie ad septemtrionem protendebatur (f). David regnum suum ad Euphratem producens, Adarezer fudit, captis septingentis suprà millenos equis, & viginti peditum millibus, omnibusque curruum Adarezer equis crurum nervos abscidit, servatis tantùm nonnullis, qui centenis militaribus carris inservirent. Adad Damasci Rex, opem laturus Adarezer adveniens, à Davide profligatus est, cęsis duobus, & viginti hominum millibus. David militum Adarezer arma Hierosolymam detulit. Magnam ęris copiam ex urbibus Bete, & Beroth, Adarezer subditis, tulit. Hę Davidis adversùs Adarezer victorię legationem illi, nomine Thou Regis Emath, adversùs Adarezer pręliantis compararunt; qui & ingentibus illum muneribus donavit, quòd ab infensissimo hoste illum liberasset.

f 2. *Reg.* 8. 3.

An. M. 2960. *antè Ch.* 1040. *antè Ær.* 1044.

Post septem verò annos, Ammonitarum Rege defuncto, David (a) Legatos ad Hanonem illius filium misit, qui suo nomine de Patris morte condolerent. Hic Legatis injuriâ affectis, Davidis iram & contra se bellum concitavit. Hanon, imparem se hosti sentiens, finitimos Principes advocavit, pręcipuè Adarezer. Qui apertè adversùs Davidem, à quo victus fuerat, & tributa sibi septem annis anteà imposita fuerant, conjurare non audens, clam in Mesopotamiam Legatos misit, ductasque à Mesopotanię Rege copias ad Ammonitarum Regem transmisit (b). Hæ verò post relatam ab Joabo, & Abisai Imperatoribus exercitus David victoriam pervenêre.

An. M. 2967. *antè Ch.* 1033. *antè Ær.* 1037
a 2. *Reg.* 10. 16. *vide &* 1. *Par.* 29. 1. *&c.*
b *Vide Commentar. in* 2. *Par.* 19. 6. 16. *&* 2. *Reg.* 19. 16.

Cum igitur auxiliares copię ingentes essent, David ipse cum magno exercitu adversùs illas processit. Inito trans Jordanem pręlio, Sobac Dux exercitus Adarezer, Mesopotamię militibus imperans, funditùs profligatus est; quique Adarezer partes secuti fuerant Reges, in fugam versi, Ammonitis opem ferre non tentarunt: & Davidi servientes, imposita sibi ab illo tributa solverunt. David in Domini Tabernaculo metalla, & ditissima ex Adarezer spolia consecravit. Hebraicus Textus secundi libri Regum, 8. 3. hunc nominat *Adadezer*; quod fortasse verum illius nomen fuit. Cęterùm, cùm frequentiùs *Adarezer* appelletur, sub hoc nomine illum relinquimus.

ADARSA, seù ut est in Textu Gręco 1. *Mach.* 7. 40. *Adasa*, urbs in Ephraim, quatuor passuum millibus ab urbe Bethoron (c) dissita, propè Gophnam [d], quam nos inter altam Bethoron, & Diospolim ponimus, cum 1. *Machab.* 7. 45. victor Judas Syros Adasâ Gadaram, seu Gazaram usque, itinere unius diei dissitam, persecutus fuisse dicatur. Urbs eadem etiam *Adazer* nomen sortita est, 1. Machab. 7. 45., & *Adaco*, seù *Acedosa* apud Josephum (e). Ibi Nicanor à Juda Machabęo victus, omnisque illius exercitus in fugam versus, solis tribus millibus quinque, & triginta hominum millia profligantibus. Joseph ait, ibidem Judam in alio pręlio interfectum. (f)

c *Joseph. Antiq.* l. 12. c. 17.
d *Euseb. in Adasa.*
e *Joseph. Antiq.* l. 12. c. 17. *& de Bello* l. 1. c. 1.
f *Joseph. de Bello* l. 1. c. 1.

ADBEEL, tertius Ismaelis filius, uniusque Ismaelitarum Tribuum Princeps; *Genes.* 25. 13.

ADDAR, filius Bale, Benjamin filii. 1. *Par.* 8. 3.

AD

ADDAR, urbs in Tribu Juda; *Josue* 25. 9. Eusebius aliam urbem *Addar* circa Liddam, et Diospolim in pago Thamnâ collocat.

ADDI, filius Cosan, Melchi pater, inter Christi secundùm carnem progenitores à S. Luca enumeratus. Luc. 3. 28.

I. **ADDO**, filius Levi; 1. Par. 6. 21.

II. **ADDO**, pater Aminadab, à Salomone pago Mahanaim trans Jordanem præfecti 3. Reg. 4. 14.

III. **ADDO**, Propheta Regni Juda, qui acta regnorum Roboami (*a*), & Abiæ (*b*) descripsit. Ex 2. *Par.* 13. 22. conjicimus illum scripta sua *Midrasch*, seù Inquisitiones appellasse. De hoc Propheta nihil occurrit. Fortassè prophetias aliquot adversùs Jeroboamum filium Nabat, exaravit (*c*), quibus plurima Salomonis gesta continebantur. Josephus (*d*), aliique post ipsum, hunc esse Addo arbitrantur, qui ad Jeroboamum in Bethel morantem, & altare aureis vitulis dedicantem missus, rediens à leone interfectus est. *Vide* 3. *Reg.* 13. *Joseph. Antiq. l.* 8. *c.* 3.

a 2. *Par.* 12. 15.
b 2. *Par.* 13. 22.
c 2. *Par.* 9. 2.
d *Joseph. Antiq. l.* 8. *c.* 3. *An. M.* 3030. *antè Chr.* 970. *antè Ær.* 974.

IV. **ADDO**, Barachiæ pater, & Zachariæ Prophetæ avus; Zach. 1. 1. In Esdra, Zacharias absolutè filius Addo appellatur. 1. Esdr. 5. 1. 6. 14.

ADDON, *Cherub*, & *Emer*, cum genus suum probare non possent, Babylone redeuntes, è numero verorum Israelitarum expuncti sunt. 1. Esdr. 2. 59.

ADDUS, civitas Juda, quò Simon Machabæus copias duxit, ut regionis ingressu Tryphonem prohiberet, qui dolo malo Ptolemaide Jonatham Machabæum fratrem ipsius retinuerat (*e*). Urbem hanc eamdem, ac *Adiadam*, esse credimus; 1. Mach. 12. 38.

e 1. *Mach.* 13. 13.

ADEODATUS, *Filius saltùs, polymitarius*, seù *textor de Bethleem*; vel correctiùs juxtà Hebraicum Textum, *Elchanan filius Jarim, textor de Bethleem*; aut juxtà Paralipomenon Textum, qui purior videtur (*f*), *Elchanan filius Jair, Bethleemites, occidit fratrem Goliath*. Fortassè hic Elchanan ille est, de quo 2. *Reg.* 23. 24. Filius avunculi Joab; scilicet filius unius ex fratribus David, Patriâ Bethleemites, virtute notissimus. Ità emendato Textu Regum, difficultas de *Adeodato filio saltus*, quem plures (*g*) cum Davide confundebant, excitata resolvitur. Non enim Elchanan occiderat Goliath, sed fratrem ipsius Goliath; sumpto hoc nomine *fratris* pro carnali fratre, aut pro illi consimili.

f 1. *Par.* 20. 5.
g *Chald. Rabb. Rupert. Raban. & alii recentiores.*

ADEPS. Vetitum à Domino Hebræis erat animalium adipem comedere (*h*): *Omnis adeps, Domini erit jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem, nec adipem omninò comedetis*. Nonnulli Interpretes (*i*) mero verborum sono adhærentes, adipis usu, & sanguinis Hebræos omninò interdictos volunt. Josephus boum, caprarum, ovium, & ejus speciei adipem à Moyse prohibitum vult; quod Levitici cap. 7. 23. consonat: *Adipem ovis, & bovis, & capræ non comedetis*: qui mos à recentioribus Judæis servatur. Reliquorum verò purorum animalium adipem permissum credunt, morticinorum etiam; quod alteri Legi concordat (*a*): *Adipem cadaveris morticini, & ejus animalis, quod à bestia captum est, habebitis in varios usus.*

h *Levit.* 3. 17.
i *Judæi recent. Lyr. Villet. Vide Joseph. Antiq. l.* 3. *c.* 10.

a *Levit.* 7. 24.

Alii verò Interpretes (*b*) Legem, quæ adipis usum omninò prohibere videtur, ad adipem à carne separatum, ut illum, qui renes, & viscera operit, contrahendam esse contendunt: imò legem hanc tantummodò de actuali hostiæ oblatione valere; quod & Levitici 7. 23. verbis confirmant; ubi vetitâ adipis boum, caprarum, oviumque comestione, subditur: *Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo.*

b *Cornel. Tirin. Menoch. Bonfr.*

ADER; *Turris Ader*. S. Hieronymus (*c*) advertit, locum, in quo Angelus pastoribus (*d*) Christi Nativitatem annunciavit, *Turrim Ader* nuncupatum. Ibidem Helena Imperatrix templum erexisse dicitur, cujus reliquiæ supersunt. Vide *Mich.* 4. 8. *Turris gregis.*

c *Hieronym. Ep.* 27.
d *Luc.* 2. 8. 9.

ADIABENE, Assyriæ Regio, quam Lycus in Tigrem influens, alluit. Adiabenes nomen in vulgatâ non legitur; de Reginâ tamen Adiabenorum Helenâ, & Izate ipsius filio, ad Judaismum conversis, Claudio imperante, fusè Josephus *Antiq. l.* 20. *c.* 2. Sunt qui credant [*e*] duos hosce ad Christum conversos, & Josephi fraude, ut genti suæ gratificaretur, Christo surreptos: ego tamen nil nisi Judaicum in Helenâ, & Izate video. *Adiabenen* eamdem autumo, ac *Avam* Provinciam, per quam *Abava*, sive *Adiava* fluit. Vide inferiùs *Ababa*.

Circa An. Ch. 41.
e *Orosius l.* 7. *c.* 6.

ADIADA. Vide *Addus*, & Commentaria in 1. Machab. 12. 38.

ADIAS, seù *Adaias*, Judæus Babylone redux, ex iis unus, qui ductas contra Legis præscriptum uxores repudiarunt. 1. *Esdr.* 10. 39.

ADIEL, Adielis filius, ex Tribu Juda. 1. Par. 4. 36.

ADITHA, vel *Adatha*, *Adia*, seù *Adithaim*, urbs Tribûs Juda; *Josue* 19. 36. Duas *Adathas* Eusebius novit: alteram Gazam versùs, alteram circà & ad orientem Liddæ.

ADLI, pater Saphat Præfecti boum Regis David. 1. Par. 27. 29.

ADMATHA, è septem primis Assueri ministris. Esth. 1. 14.

ADOLLAM, sivè *Adullam*. Vide *Odollam*.

ADOM, sivè *Adam*, urbs in ripâ Jordanis. Nonnulli [*f*] hanc ad Mare Mortuum ponunt, infra eum locum, per quem Israelitæ Jordanem trajecere. Alii suprà eumdem locum collocant, Scythopolim versùs, & Sarthan (*g*): qui verus est illius situs.

f *Cellarius Geogr. Antiq. l.* 3. *c.* 13.
g *Josue* 3. 16.

ADOMMIM, urbs, & mons in Tribu Benjamin [*h*], à nonnullis ad meridiem, ab aliis ad septemtrionem Jericho collocata. Si verum sit, Adommin discedentibus Hierosolymis Jericho ea urbs occurrat, ut communior fert opinio, necesse est eam ad Jericho occasum jacere. Ferunt viatorem à Christo (*i*) relatum, cum Hierosolymis Jericho descenderet, apud Adommin in latrones incidisse (*k*).

h *Josue* 15. 7. 18. 18.
i *Luc.* 10. 30. *&c.*
k *Vide Hieronym. in Matth.* 20. *& Ep.* 27.

ADON, unus ex Judæis Babylone regressis 1. Esdr. 2. 59.

ADONAI. Unum è Dei nominibus, *Dominos meos* plurali numero significans; ut *Adoni*, *Dominum meum* singulari numero: Judæi nomen *Jehovah*, cùm in Hebræo Textu occurrit, superstitione, sivè religione quadam nunquam pronunciant, sed pro illo *Adonai* legunt. Qui tamen mos veteribus Judæis in usu non erat; cum nullâ lege Dei nomen proferre vetitum sit.

ADONIAS, quartus Davidis, & Haggith filius, in Hebron natus [a] dum Israelitarum pars Davidi, pars verò Isboseth filio Saul serviret. Mortuis Amnone, & Absalom fratribus suis, Adonias natalium suorum privilegio regnum sibi deberi intelligebat. Cumque David sub vitæ finem in languorem lapsus, Regni negotiis vacare non posset, imperium sibi quantociùs comparare necessarium duxit. Lecto igitur splendido comitatu, curus, equites [b], cursoresque habebat, qui ubique eum sequebantur. Nec tamen David ea molestè ferebat, nec illum arguit; cum, utporè Regiæ domûs Primogenitus, & formosissimus, à Rege patre suo amaretur, & apud Aulicos maximè polleret.

a 2. Reg. 3. 4.

b 3. Reg. 1. 5. 6. & seq. An. M. 2988. antè Ch. 1011. antè Aer. 5016.

Amicos præcipuè habebat Joabum Ducem exercituum Davidis, & Abiathar Pontificem, omnium potentissimos. Pontifex tamen Sadoc (duo enim tunc temporis Pontifices erant) Banajas Jojadæ filius, Prætorianorum militum Præfectus, Nathan Propheta, & plerique exercitûs milites ipsi non adhærebant. Quâdam igitur die Adonias Judæorum proceres, & Regios liberos, exceptis tamen Salomone, Sadoc, Nathan, & Banaja, convivio excepit apud fontem Rogel, ad ortum, & sub Hierosolymorum mœnibus, id cogitans, ut se Regem salutari, & vivente adhuc Patre, regnum capessere tentaret. Alius tamen rei eventus fuit.

Cum enim Nathan ea, quæ fiebant, intellexisset, omnia ad Bethsabee Salomonis matrem renunciavit, & ad Regem pergeret, eademque narraret, persuasit. Ipsius verò promissa de Regno Salomoni relinquendo in memoriam revocaret. Pollicitus est autem Nathan se Bethsabee adhuc ad Regem loquente superventurum, ejusque verba confirmaturum. Illa igitur Regem adiit; cumque adhuc loqueretur, nunciatum est Nathan adesse; qui ad Regem introductus, quæ gerebantur, narravit, & an Regis jussu fierent, interrogavit.

Tunc Rex uxorem Bethsabee revocans, promissa de Salomone facta se exequuturum juravit; statimque convocatis Sadoc, Nathan, & Banajâ, jussit Salomonem Regiæ mulæ superimponi, militibusque stipatum ad fontem Gihon, ad urbis occasum, duci, ibique à Sadoc, & Nathan inunctum, Israelis Regem tubarum sonitu renunciari; imposterùm pro se regnaturum. Quibus peractis, concurrente populo, musicorum instrumentorum sonitu, & vocibus clamantium, vivat Rex Salomon, aer undique personabat. Tunc Jonathas, Pontificis Abiathar filius, Adoniam, Joabum, cæterosque asseclas, adhuc in Tabernaculo, in quo convivio excepti sunt, versantes, facti certiores reddidit.

Qui continuò perterriti è mensa surgentes, domum suam quisque petiere. Adonias sibi à Salomone metuens, in Tabernaculum confûgit, & cornu Altaris Holocaustorum tenuit. Quo ad Salomonem relato, significavit ille, se nihil gravius contra illum facturum, si honestè vixisset. Igitur Adoniam à cornu Altaris auferri jussit; qui ad Regem veniens, antè ipsum prostratus adoravit; cui Salomon, Abi, inquit, domum tuam.

An. M. 2989. 1011. antè Ch. 1015. antè Ær.

Sequenti autem anno Adonias ad Bethsabee Salomonis matrem veniens (a), dicensque Regnum, quod suum erat, à Domino ad Salomonem translatum fuisse, petiit, ut Abisag Sunamitidem, quæ Davidi, (ut illum foveret jam senescentem) nupserat, ducere sibi à Rege impetraret. Cui Bethsabee à Rege se petituram pollicita, promissis stetit. Salomon verò his auditis acri ironiâ respondit, cur non & Regnum sibi Adonias poposcisset, juravitque eam audaciam se non impunè toleraturum; quare misso Banaja Jojadæ filio, illum perêmit.

a 3. Reg. 2. 13.

An. M. 2990. antè Ch. 1010. ante Aer. 1014.

ADONIBESECH, Rex urbis Besech, in Terrâ Chanaan, Neapoli septem, & decem passuum millibus dissitæ, Orientem versùs [b]. Hic cùm potentissimus esset, ac crudelis, captos septuaginta Reges, mutilatis pedum, & manuum extremitatibus, (c) sub mensâ detinebat, ut reliquiis ciborum suorum pascerentur. Post Josue obitum, Hebræi à Chananęis, regionem illam defendentibus, circumventi, Dominum consuluere, quis belli contrà hostes moderator futurus esset. Respondente autem Domino, Tribum Juda bellum moderaturam; hæc Simeonis Tribum sibi junxit, eâ lege, ut vicissim opem sibi ferrent ad ea obtinenda, quæ ex Simeonis parte Chananæi possidebant. Duæ igitur hæ Tribus Adonibesech Chananæorum, & Pherezæorum copias ducentem, occisis decem hominum millibus, profligavere: captoque, manuum, & pedum extrema absciderunt. Tunc Adonibesech punitionis hujus justitiam noscens, ait secum actum esse à Domino, ut ipse cum captis Regibus egerat. Inde Hebræi ad Hierosolymorum obsidionem profecti, Adonibesech secum duxerunt, ubi mortuus est.

b Euseb. in locis in Bezech.

c Vide Judic. 1. 4. 5. 6.

ADONICAM, Babylone rediit cum sexcentis familiæ suæ viris. 1. Esdr. 11. 13.

An. M. 2585. antè Ch. 1415. antè Ær. 1419.

ADONIRAM, Procurator tributorum Salomonis, & Præfectus triginta hominum millium, quos Salomon ad Libanum mittebat, cædendis lignis, quæ ædificiis extruendis deservirent [d]. An idem sit ac *Aduram*, initio Regni Roboami eodem munere occupatus, hæreo (e). Vide *Aduram*.

d 3. Reg. 5. 14.

e 3. Reg. 12. 18. & 2. Par. 10. 18. 11. 9.

ADONIS. Vulgata in Ezechiele 8. 14. refert, Prophetam istum vidisse mulieres sedentes, flentesque *Adonidem*; Textus verò Hebraicus legit, Thammuz, sivè *absconditum*. Apud Ægyptios Adonis sub nomine Osiridis, Isidis viri, colebatur. Aliquando tamen *Ammuz* (f), seu *Thammuz*, idest *Absconditi* nomen obtinebat, ad ejus mortem, sepulchrumque designandum. Hebręis interdum in contemptum *Mortuus* (g) appellabatur; deflebatur enim ut mortuus in feretro; nonnunquàm etiam *Zelotypia Idolum*,

f Vide Plutarch. de defectu oracul.

g Psal. 105. 28. Levit. 19. 27. 28.

a *Ezech.* 8. 3. 5.

lum [*a*] dicebatur, quòd Martis in se Zelotypiam provocasset. Syri, Phœnices, & Cypri accolæ *Adonidem* nominabant, & Ammonitas, Moatibasque Beel Phegor [*b*] illi nomen indidisse arbitramur.

b *V. de qua diximus de Beel-Phegor in Dissertatione initio Libri Numerorum posita.*

Hoc autem ritu Adonidis festa celebrabantur. Mortuus in feretro exhibebatur, deflebaturque, & anxiè perquirebatur. Inde tamquam vivo invento, eximia lętitię signa prodebantur, plurimis patratis sceleribus, quibus Veneri de invento viro gaudium significaretur, sicut antè de amisso dolor exhibitus fuerat. Mulieres Hebręę, de quibus Ezechiel, Adonidis, seù Thammuz festa colebant, eæque ritum deperditi Adonidis in Templo celebrantes eidem Prophetę divinitus ostensæ sunt.

c *Kimchi, Maimon. alii Hebr. Vide & Santem Pagnin. in Thesauro.*

Docent Rabbini (*c*) *Thammuz* fuisse Prophetam Idololatram, quo à Babylonis Rege interfecto, omnia regionis illius Idola ad Solis statuam, quam Magus ille inter Cœlum, terramque suspenderat, convenientes, Prophetæ mortem deflere cœperunt. Hinc festa stata sunt quotannis, ob memoriam facti, initio mensis Thammuz, nostro mensi Junio ferè respondentis. In Idoli hujus Templo statua erigebatur, Thammuz formam exprimens, quæ intùs vacua, & oculos habens plumbeos, lento igne paulatim incensa, liquefactis plumbeis oculis lacrymari videbatur. Interim Babylonicæ mulieres in Templo magnos ululatus, ingentesque lamentationes edebant. Hæc feruntur, quamquam nullo argumento.

Quæ verò de Adonide referunt fabulæ, hæc sunt. Adonis è Cynirâ Rege Cypri, & Myrrhâ ipsius filiâ natus, unde & filius, & Myrrhæ frater, eâ venustate prædıtus erat, ut à Venere raptus, inter sylvas, in quibus venationem exercebat, simul vixerit. Occisum autem ab apro amasium, Venus præter modum deflevit. Hinc ad hujus luctûs imitationem plerique orientales, festa lugubria statuerunt. Addunt Poetæ, Venerem à Proserpinâ obtinuisse, ut Adonis resurgens sex mensibus Terram incoleret, & totidem vicissim Inferna. Hinc ortum habent lætitiæ signa, post luctum in Festis Adonidis. De loco, in quo interfectus est, non conveniunt. Alii in Syriâ, alii in Cypro insulâ, alii denique in Ægypto interemptum volunt. Legantur Autbores, de hac fabulâ differentes; præcipuè Clericus Biblioth. univer. t. 3. Septemb. 1686. *Explication historique de la fable d'Adonis*.

ADONISEDECH, Rex *Sedech*, sivè *Hierusalem*; hæc enim urbs quatuor nomina, Salem, Hierusalem, Jebus, & Sedech, obtinuisse creditur. Præcipuè verò de ultimo hoc nomine comprobatur in *Melchisedech*, *Rege Sedech*, seù Salem. Adonisedech igitur Hierusalem Rex, audiens Gabaonitas se Hebræis dedidisse, ipsosque Hebræos urbes Jericho, & Hai cæpisse, sibi timens, resistendum illis totis viribus statuit (*d*). Legatis idcircò missis ad Obam Hebronis, ad Pharan Jerimoth, ad Japhiam Lachis, & ad Dabir Eglonis Reges, sibi adhærere persuasit, ut Gabaon capto, opidanos, qui ad Israelitas defecerant, punirent. Quinque igitur

d *Josue* 10. 1. & *seq. An. M.* 2553. *ante Christ.* 1447. *ante Aer. vulg.* 1451.

Reges Gabaon junctis viribus oppugnabant.

Tunc Gabaonitis à Josue Galgalis morante opem quærentibus, ipse fortissimis exercitûs lectis, totâque nocte iter faciens, ad Solis ortum ad hostes pervênit. Quos à Domino territos, Josue magnâ internecione profligavit; cæterosque Bethoron versùs, Azecam usque & Macedam insequutus trucidavit. Hac eâdem die lapidibus à Domino missis super hostes pluit, & Sol, Josue deprecante, stetit.

Quinque verò Reges, fugâ elapsi, in speluncâ propè Macedam latuere. Josue, re auditâ, magnis lapidibus antri ostium claudi jussit, ac custodes apposuit. Interim Israelitæ inimicos ad vesperum usque persequuti sunt; regressis verò in campum prope Macedam, Josue eductis ante Israelis exercitum quinque Regibus, exercitûs proceres Regum colla pedibus calcare jussit, eadem cunctis ipsorum hostibus Dominum facturum pollicitus. Indè Josue Reges illos interfecit, eorumque cadavera totidem stipitibus affigi tot die imperavit. Occidente autem Sole depositos, in speluncam, in qua latuerant, projici, illiusque ostium ingentibus lapidibus obruendum mandavit.

ADOR, eadem fortasse ac *Adora* Vide 1. Macb. 13. 20.

ADORA (*a*), sivè *Adoraim* (*b*), nonnunquàm *Ador*, seù *Dora* (*c*) dicta, urbs Tribûs Juda, non longè à *Maresa*, seù *Marissa*, apud Eleutheropolim, in parte meridionali Judæ, & ad fines Idumææ.

a *Joseph. Antiq. l.* 13. *c.* 17.
b 2. *Par.* 11. 9.
c 1. *Macb.* 13. 20.

I. ADORAM, sivè *Aduram*, filius Jectan, filii Heber. Genes. 10. 27.

II. ADORAM, filius Thou Regis Emath, qui Davidi gratulaturus vênit, patris sui nomine, de victo Adarezer Syriæ Rege, 1. Par. 18. 10. In 2. Reg. 8. 10. *Joram* appellatur.

ADRA, sivè Hadrach, urbs ex Zachariâ Prophetâ (*d*) cognita, qui minas, & gravissima vaticinia in eam pronunciavit. Ptolemæus in Cœlesyriâ *Adram* quandam ad $68.\frac{2}{3}$ latitudinis, & $32.\frac{1}{6}$ longitudinis gradum collocat. Hadrach regionem Damasco parum distare credimus, cum Zacharias asserat, Damascum illius esse munimen, & propugnaculum.

d *Zach.* 9. 1.

ADRAA in Bataneâ, quinque & viginti passuum millibus Bostris distita (*e*), eadem ac *Edrai*, Vide inferiùs *Edrai*.

e *Euseb. in Astaroth*

I. ADRAMELECH unum è numinibus, accolarum Sepharvaim, qui in Samariam domicilium transtulerant, ductis trans Euphratem Israelitis. In hujus falsi numinis, sicut & alterius, Anamelech dicti, cultum filios per ignem traducebant (*f*). Sub muli formâ adorari solitum tradunt Rabbini; quod nullatenus probabile est. Credibilius autem videtur, *Adramelech* Solem fuisse, & *Anamelech* Lunam. Horum nominum primum *magnificum Regem* significat; alterum, *pium Regem*. Plures orientales Lunam non sub Deæ, sed Dei cujusdam nomine venerabantur.

f 4. *Reg.* 17. 31.

II. ADRAMELECH, filius Sennacherib Assyriæ Regis (*g*). Rex iste Ninive redux,

g *Isai.* 37. 38. 4. *Reg.* 19. 37.

dux, post infelicem adversùs Ezechiam Judææ Regem expeditionem, in Templo Nesroch orans, à duobus filiis Adramelech & Sarasar interfectus est. Quam occasionem ineundi parricidii prætulerint, incertum est; suspicantur verò nonnulli, nullâ tamen fulti authoritate, crimen istud patrasse, quòd Sennacherib illos Diis immolaturum voverit. Illud tamen constat, filios hosce post parricidium in Armeniæ montes confugisse, & Assaradonem paterno imperio successisse. Obiit Sennacherib an. M. 3295. ante Chr. 705. antè Aer. 709.

ADRIA, Venetæ ditionis urbs ad Tartarum, ex qua Mare Adriaticum, aliquandò *Adria* tantùm dictum, appellatur. Licèt verò nomen istud illi solum mari competat, quòd sinu Adriatico continetur; tamen in Actibus Apostolorum (*a*), dum de Pauli navigatione disseritur, pro Siculo etiam, & Jonio mari usurpatur.

a *Act.* 27. 27. Navigantibus nobis in Adria

ADRUMETUM, Africæ in Lybiâ civitas, Provinciæ Bizacenæ metropolis. In Actibus Apostolorum (*b*) legitur Paulus tunc primùm in Italiam veniens (*c*), navim *Adrumetum* pergentem conscendisse: at in Textu *Adramitum* legendum videtur; cum certum sit Paulo iter faciendum fuisse in Asiam, ut testatur S. Lucas, & Adramitum fuisse civitatem maritimam Mysiæ, è regione Insulæ Lesbi.

b *Act.* 27. 2.
c *An. Christi, Aer.* 62.

ADULLAM, sivè *Adollam*, aut *Odollam*, urbs in Tribu Juda (*d*). Eusebius testatur (*e*) suis temporibus ingentem pagum fuisse, decem passuum millibus Eleutheropoli distantem, ad Orientem. Vide *Odollam*. Roboam hanc urbem reædificavit, illamque egregiè munivit (*f*). In Odollam planitie Judas Machabæus castrametatus est, & Sabathum celebravit. (*g*)

d *Josue* 15. 35.
e *Euseb. in locis in Adullam. S. Hieronymus hanc undecim passuum millibus Eleutheropoli distitam ponit.*
f 2. *Par.* 11. 7. 8.
g 2. *Mach.* 12. 38.

ADULTERIUM. Lex Moysis Adulteros morte damnat (*h*). Cum vir sinistrum aliquid de fide uxoris suspicabatur (*i*), illam ad Judices deferebat, testabatur subindè se non rarò eam admonuisse, nè cum certo quodam viro secretò colloqueretur, sed frustra. Muliere autem innocentiam suam tuente, poscebat vir, ut ad amaritudinis aquas propinandas damnaretur; ut Deo res manifestanda committeretur. Testibus igitur à viro productis, ambo ducebantur Hierosolymam ad Sanhedrin, unicum talium causarum Judicem. Hæc à Rabbinis traduntur; Moyses enim singula non enarrat.

h *Levit.* 20. 10.
i *Vide Levit.* 5. 11. 12. *& seq. & comment. in hunc locum. & Philon. de specialib. legib.*

Judices Sanhedrin minis terrere fœminam, & ab illâ criminis confessionem extorquere tentabant; quam crimen negantem, cursu fatigare conabantur, ut præ lassitudine confiteretur. Negans iterum, ad portam orientalem Porticûs Israelis ducta, ibique consuetis vestibus exuta, coram ingenti ejusdem sexûs multitudine pullâ veste induebatur: inde Sacerdos, nihil omninò illi timendum dicebat, si se innocentem sentiret ejus criminis, cujus insimulabatur; si verò se ream sciret, omnia, quæ Lex minabatur, quæque inferiùs recensebimus, ferre pararetur. Cui mulier respondebat: *Amen, amen*.

Indè Sacerdos atramento, absque vitriolo composito, ut faciliùs deleretur, in membranâ hæc legis verba scribebat: *si non dormivit vir alienus tecum, & si non polluta es, deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi. Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro; his maledictionibus subjacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo. Putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus disrumpatur, ingrediantur aquæ istæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumescente putrescat femur.*

Deinde novum vas fictile aquis vasis ænei, propè holocaustorum altare positi, replebat, infusoque pulvere è Templi pavimento, aliquod amarum, veluti absinthium, aut quid simile miscebat; lectisque supradictis maledictionibus coram muliere, quæ respondebat, *Amen*, in iis aquis scriptum eradebat. Interim alius Sacerdos mulieris vestibus priùs usque ad pectus laceratis, nudato capite, sparsis capillis, laceratisque vestibus subtus papillas cingulo quodam religatis, decimam partem Ephi, seù tres hordeaceæ farinæ pintas in sartagine absque oleo, & incenso ei exhibebat.

Tum Sacerdos alius, qui Zelotypiæ seù amaritudinis aquas præparaverat, bibendas mulieri præbebat; quas ut biberat, sartaginem cum farinâ in illius manu ponebat; quæ coram Domino agitabatur, & farinæ pars in ignem Altaris projiciebatur. Si autem fœmina innocens erat, cum viro suo regrediebatur, nullum ab aquis incommodum passa, imò valetudine, & fœcunditate auctâ. Si verò criminis conscia, continuò pallebat, exuberantibus oculis; & extrà Templum, ne illud pollueret, ducta statim obibat, omnibus maledictionibus in eam recidentibus: quod & complici criminis, licèt absenti contingere solitum dicitur. Si tamen illius vir in adulterium pariter lapsus fuisset, nullum uxor detrimentum ab aquis patiebatur.

Docent Rabbini, post reditum è captivitate hujus experimenti usum duplici ex causa abrogatum. I. quia crebra erant adulteria: II. ne sæpiùs nomen Dei aquis amaritudinis deleri oporteret. Cum igitur vir de uxoris adulterio justè suspicabatur, testesque habebat, qui dicerent se eum aliquo non integræ famæ illam secretò commorantem vidisse, statim dote suâ privata ejiciebatur. Leo Modena testatur [*a*], virum adulterii uxoris causâ ad repudium perpetuamque separationem etiam invitum cogi, facultate alteri nubendi mulieri concessâ, sed tantùm post quatuor menses, ut, antequam alteri nubat, an è priori Viro conceperit, appareat.

a *Leo Modena, de moribus Judæorum, parte* 4. *c.* 6.

Judæi inventam in adulterio fœminam ad Christum ducentes (*b*), quid de illâ agendum petiere, cum Moyses reos hosce lapidibus obruendos jussisset. Hoc autem fecerant, ut illum accusandi occasionem aliquam arriperent. Jesus verò inclinatus digito in terrâ scribebat: inde surgens, dixit: Qui ex vobis sinè peccato est, primum in eam lapidem jaciat. Rursumque inclinatus, scribere

b *Joan.* 8. 3.

bere perrexit. Hoc audito, illius accusatores post alios alii, & omnium primi seniores discessere. Tunc Jesus surgens, & se cum fœminâ solum videns quæsivit, an nemo esset, qui illam condemnaret, coi à nemine se damnatam dicenti subdidit: Nec ego te damnabo. Abi, nec imposterum pecces.

Meritò volunt Interpretes, Primò, mulieris accusatores ejusdem criminis reos fuisse; ut ferè contigit Susannæ. Injustum autem est accusatores eos accipere, qui ejusdem, quod in alio reprehendunt, sceleris conscii sunt (a): *Non modò accusator, sed ne objurgator quidem ferendus est is, qui quod in alio reprehendit, in eo ipse reprehenditur.* Secundò, credendi locus est, fœminam, de qua agitur, aliquam violentiam passam fuisse, illiusque delictum circumstantiis imminutum. Seldenus (b), & Fagius [c] opinantur huic mulieri illud contigisse, quod Moyses his verbis expressit [d]: *Si puellam virginem desponderit vir, & invenerit eam aliquis in Civitate, & concubuerit cum ea: educes utrumque ad portam Civitatis illius, & lapidibus obruetur: puella, quia non clamavit, cum esset in Civitate: vir, quia humiliavit uxorem proximi sui.*

a *Cicero in Verrem orat.* 5.
b *Selden. Uxor. Hebr. l.* 3.
c *Fagius ad Deut.* 22. 23.
d *Deut.* 22. 23.

I. ADURAM, Roboami vectigalium Procurator. Irritatis à Roboami responsis duris, & imprudentibus decem Tribubus Israel, & à Davidis familiâ desciscentibus (e), Roboam, ut populum sedaret, misit Aduram tributorum, & operum Præfectum, ut illius suavitate, aut vi populum reduceret; sivè ut aliquid primo populi furori indulgeret, Aduram, ministrum vexationum sub præcedenti Regno exactarum ejus potestati permittendo; plures enim eumdem esse arbitrantur, ac Adoniram, Præfectum tributorum Salomonis (f). Quicquid sit, populus magno impetu in Aduram irruens, lapidibus obrutum interfecit. Quibus auditis, Roboam confestim currum conscendens, Hierusalem rediit.

e 3. *Reg.* 12. 14. 15. 18.
f 3. *Reg.* 4. 5. & 5. 14.
An. M. 3029. *antè Chr.* 971. *antè Aer.* 975.

II. ADURAM, filius Jectan. (g) Vide *Adoram.*

g *Gen.* 10. 26.

III. ADURAM, Davidis tributorum Procurator [h]. Fortassè pater est illius *Aduram*, qui sub Salomone, & Roboamo eodem munere fungebatur. Vide *Aduram*, & *Adoniram.*

h 2. *Reg.* 20. 24.

IV. ADURAM, sivè *Adoraim*, seù *Adura*, Civitas à Roboamo munita (i); eadem fortassè ac Adar, seù *Hazer Adar*, sivè *Addar*, urbs Juda. Vide quæ de hac urbe sub *Adora* diximus; & Reland. Palæst. t. 2. p. 547.

i 2. *Paral.* 11. 9.

ÆGYPTUS, Africæ Regio, Hebraicè *Mezor*, seù *Mezraim*, sivè *Mizraim*, & Græcè *Aigyptos*, undè Latinum *Ægyptus*, & Gallicum *Egypte*, & *Cophte*. *Mizraim* filius erat Chami; & *Ægyptus* vetus regionis illius Rex fuisse dicitur, filius *Beli*, & *Armaidis* frater. *Mizraim* filios habuit (k) *Ludim*, *Anamim*, *Laabim*, *Nephtuim*, *Phetrusim*, & *Casluim*, qui varios Ægypti, aut finitimarum regionum angulos habitatoribus frequentarunt. Veteres Geographi aliam Ægypti partem in Asiâ, aliam in Africâ collocant. Pars in Asiâ erat ad Nili Orientem; quæ verò in Africâ, ad Occidentem. Sæpè etiam Arabiæ tribuitur ab Antiquis pars inferioris Ægypti, quæ est ad Nili Orientem; eademque regio à Scripturâ regioni Chus, frequenter pro *Æthiopia* redditæ, adscribitur.

k *Genes.* 10. 13.

Ægyptus dividebatur in *Nomos*, seù regiones, quorum duos & quadraginta, veluti totidem parvas Provincias, enumerabat. Superior etiam Ægyptus ab inferiori distinguebatur. Prima vocari consuevit etiam Thebais, à Thebis illius Metropoli, meridiem versùs, usque ad Æthiopiæ fines porrecta. Altera præcipuè Delta, & quod ad Mediterraneum jacet, continebat. Notissimum est totam Ægyptum unum propriè fluvium, Nilum scilicet, alluere, qui suis incrementis regionis hujus fertilitatem parit.

Nil in Scripturâ frequentius, ac Ægypti nomen, quæ reverà Hebræorum incunabulum fuit. Joseph illuc ductus, & in servum venditus, præsentissimâ Divinæ Sapientiæ, & Providentiæ ope Procurator, & veluti Prorex totius Ægypti constitutus, Patrem suum, omnemque familiam, numero septuagenos, advocavit. Post 215. annos (a) ex Ægypto egressi sunt sexcentorum & trium millium quingentorum, & quinquagenorum Virorum numero ad arma aptorum, exceptis fœminis, & infantibus. Prodigiis, & punitionibus coactus Ægypti Rex Hebræis abeundi potestatem fecit: Moyses enim decem plagis Ægyptum afflixit, antequam obstinatus Regis animus ingentem populum, quem mancipiorum loco habebat, dimittere deliberaret; dimissumque & egredi coactum, facti pœnitens, cum exercitu suo persequutus, in Erythræi Maris alveo, quem cum suis imprudens ingressus est, periit.

a *Ægyptum ingressi An. M.* 2298. *indè reversi sunt an. M.* 2513. *antè Chr.* 1487. *antè Aer.* 1491.

Ægyptiis Regibus commune nomen erat *Pharao*, quod apud ipsos suprema potestas sonabat. Præter hoc tamen proprium quisque habebat. Ex historiis [b] plurium Ægyptiorum Regum nomina, & Dynastiarum successus apparent. Portentosa tamen hujus populi vetustas ab Historicis rerum Ægyptiarum jactata, omnem etiam cæteris narrationibus fidem apud veritatis amatores detraxit. Ægyptum Deos primò, inde Semideos, seu Heroas, homines sivè Reges denique rexisse ajunt: Deorum, & Semideorum imperio 34201. annos, tribuunt; Regum verò regimini, post Menen, usque ad Nectanebum ab Artaxerse Ocho Persarum Rege, quindecim annis antè Alexandri Magni Monarchiam, depositum, 2324. annos statuunt: A Nectanebo usque ad Christi Nativitatem 340. anni circiter enumerantur. Ità fit, ut ab initio Ægyptiæ Monarchiæ ad Servatoris ortum 36865. anni supputarentur: quod ab omnibus nostratibus Chronologis respuitur.

b *Vide Manethon. apud Joseph. l.* 1. *contrà Appion. Chronic. Aegypt. apud Syncell. Marsham. can. Chronolog. Aegypt.*

Dicunt aliqui, methodum, quam veteres Ægyptii in annis supputandis servabant, Chronologiæ ipsorum augendæ, & primorum Regum annis multiplicandis conduxisse. Asserit Palæphatus (c) Principum suorum imperia dierum, non annorum supputatione Ægyptios metiri solitos fuisse. An fortè posteri pro diebus annos posuere; cumque Helion Vulcani filium quatuor millibus qua-

c *Palæphati Fragment. ex Chronico Alex.*

quadringentis septuaginta, & septem diebus, duodecim scilicet annis, tribus mensibus, & diebus quatuor, regnasse legerint, veris quatuor millibus quadringentis septuaginta & septem annis imperasse dixere?

a *Diodor. Sicul. l. 1. p. 15. d. & Plin. l. 7. c. 48.*

Diodorus Siculus (*a*) ait Ægyptios fabulas venditare, cùm vetustissimos ex eorum Diis singulos ducentis suprà millenos saltem annis imperasse, & recentiores, ut minimum, tercentis jactant. Hinc à Regno *Helii*, seù Solis, ad transitum Alexandri Magni in Asiam, 22000. annorum Regni enumerant. Cum verò, subdit ille, ingens adeò annorum numerus omnem fidem superet, aliqui ad eos excusandos advertunt, antiquitùs eorum annum uno tantùm mense, juxtà Lunæ periodum, constitisse; itaut 1200. anni, quibus quisque Deus regnavit, ad 1200. menses, seù centum annos reducantur. Posteà verò, sequitur ille, Ægyptiorum anno ad quatuor menses producto, Reges suos tercentis, ut minimum, annis imperasse ajunt, mensibus scilicet mille & ducentis, seù centum annis. Quâ ratione incredibilis Ægyptiarum Dynastiarum vetustas ad æquam mensuram reducebatur. Author est Censorinus (*b*), antiquitùs Ægyptium annum duobus tantummodò mensibus constitisse, & productum Rege Pisone ad quatuor, postremò duodecim menses æquasse.

b *Censorin. de Die Natali, c. 19.*

Certum insuper est, Ægyptias Dynastias, quas jactant, non omnes esse successivas, sed plures esse collaterales; & plerosque Reges, successivè enumeratos, coævos fuisse; in diversis unoquoque Ægypti regionibus imperante. Septem etiam nomina hi laterculi præferunt, juxtà septem regiones, in quibus erant Dynastiæ: scilicet *This*, *Memphis*, *Diospolis*, *Thanis*, *Sethron*, *Elephantina*, & *Sais*. Si igitur hæ Dynastiæ una post aliam collocentur, facilè intelligitur, incredibilem illis vetustatem posse tribui, quam nunquàm habuerint. Idcircò ne falsa pro veris venditare periclitemur, excusati habebimur, si primorum Ægypti Regum laterculum non exhibebimus.

Post *Mezraim*, Scriptura regionis hujus Reges *Pharaones* nuncupat. Quatuor tantùm horum Regum peculiaria nomina servavit: *Sesac* [*c*], *Nechao* [*d*], *Sua* (*e*), & *Ephree* (*f*). Sesac fortassè *Sesonchis*, Nechao *Nechos* est Herodoti (*g*); Sua *Sabacon* est, aut *Sethon* [*h*]; & Ephree *Apries* est apud eumdem [*i*]. *Sesac* Roboamo Salomonis filio imperante vixit; *Nechao*, tempore Josiæ Regis Juda; *Sua*, tempore Osee Regis Israel; & Ephree, tempore Jeremiæ, & Sedeciæ. Hunc Herodotus filium *Psammis*, & *Nechi* nepotem ponit; cujus historia apud eumdem videnda. Post Apriem inveniuntur *Amasis*, *Psammetichus*, quo regnante Cambyses Ægyptum subegit. Cæterùm cum Constantinus Manasses in suo Chronico, Ægyptiorum Monarchiæ solos 1663. annos adscribat: si ad hujus Scriptoris mentem, enumerando ascendamus, ab Ægypto per Cambysem superatâ, hoc quidem solummodò anno M. 1816. à diluvio 160. annis circiter evênit. Post illos in Ægypto sequentes Reges

c 3. *Reg.* 11. 40.
d 4. *Reg.* 23. 29. *Jerem.* 46. 2
e 4. *Reg.* 17. 4.
f *Jerem.* 46. 30.
g *Herodot. l. 2. c.* 158. 159.
h *Herodot. l. 2. c.* 141.
i *Herodot. l. 2. c.* 161. *&c.*

An. M. 3479. *antè Chr.* 521. *antè Aer.* 525.

fuisse leguntur: *Inarus*, *Achoris*, *Tuchos*, *Nectanebus*. Postremus hic Regno spoliatus est ab Artaxerse Ocho. Decem, & novem circiter annis elapsis, Alexander Magnus Ægypto potitus est.

An. M. 3654. *antè Ch.* 346. *antè Aer.* 350.
An. M. 3673. *antè Ch.* 327. *antè Aer.* 331.

Ptolemæi Alexandro successere, quorum Catalogum satis certum habemus.

Ptolemaus filius Lagi, *Soter* cognomine, triginta & novem annis regnavit; à morte Alexandri an. M. 3581. ad an. 3720.

Ptolemaus Philadelphus triginta & novem annis imperavit; ab an. 3720. ad 3758.

Ptolemaus Evergetes viginti & quinque annis regnum possedit; ab 3758. ad 3783.

Ptolemaus Philopator, decem & septem annis; ab 3783. ad 3800.

Ptolemaus Epiphanes, viginti & quatuor annis; ab 3800. ad 3824.

Ptolemaus Philometor, triginta & septem annis; ab 3824. ad 3861.

Ptolemaus Evergetes, sivè *Physcon*, viginti & septem annis; ab 3861. ad 3888.

Ptolemaus Lathurus, triginta & sex annis, sex mensibus, ab 3888. ad 3923.

Cleopatra, Lathuri filia, & Alexandri I. uxor, mensibus sex.

Alexander I. Lathuri nepos, electus anno 3924. obiit an. 3943. *Vide Usserium ad an. M.* 3924.

Alexander II. Alexandri I. filius ab Alexandrinis pulsus an. 3939.

Ptolemaus Nothus, sivè *Auletes*, tredecim annis regnavit; ab 3940. ad 3953.

Ptolemaus Dionysius, sivè *Bacchus*, tribus annis, & mensibus octo imperavit. Obiit an. 3957.

Cleopatra, soror Ptolemæi ab 3957. ad 3974.

De Regibus à Scripturâ nominatis peculiaris sermo suis locis habebitur.

ÆGYPTUS; *Torrens Ægypti*, seù *Fluvius Ægypti*. Frequenter à Scripturâ fluvius, sivè torrens Ægypti nominatur, ut finis Terræ promissionis, ad Ægypti partes, & ad Meridiem. Sic Deus [*a*] Abrahamo dixit: *Dabo tibi terram hanc, à Torrente Ægypti, usque ad fluvium Euphratem.* Et alibi (*b*), Salomon populum suum congregavit ad Templi dedicationem, *ab ingressu Emath, usque ad torrentem Ægypti.* Moyses denique meridionales fines Terræ promissionis designans, illos statuit [*c*] *ab Asemona, usque ad torrentem Ægypti, & usque ad Mare magnum*, scilicet Mediterraneum. Vide etiam hoc ipsum in *Josue* 15. 4.

a *Gen.* 15. 18.
b 2. *Par.* 7. 8.
c *Num.* 34. 5.

Sunt, qui credant hunc esse *torrentem Bezor* (*d*), alio nomine, torrentem deserti, inter Gazam, & Rhinocoruram. Nos tamen Nilum esse, qui solus Ægyptum alluit, non dubitamus; cum Josue nomine Sichor (*e*), verum Nili nomen, turbulentum fluvium significans, ob ipsius aquas turbidas sæpè, & cænosas, apertè illum designet. Amos (*f*) nomine *torrentis Deserti* illum nuncupat, quòd Orientalior Nili ramus, & Terræ Chanaan propinquior, propè Arabiam, sivè propè desertum, Hebraicè *Araba* dictum, flueret, & Nomum ab Ægyptiis Arabicum appellatum, allueret. Vox Hebræa *Nahal*, pro *torrente* reddita, fluvium etiam significat.

d 1. *Reg.* 30. 10.
e *Josue* 13. 3.
f *Amos* 6. 5.

[a *Gen.* 10. 22.] AELAM, filius Sem [*a*], partem ad Tigris, & Aſſyriæ Orientem, & ad ſeptemtrionem, & Orientem Medorum habuit: cujus Metropolis erat *Elymais*. Scriptura *Elam*, *Aſſur*, & Medos, et finitimos jungit. [b *Iſai.* 22. 6.] Ex Iſaià (*b*), & Jeremià [*c*] apparet, arcum & ſagittas præcipua Elamitarum [c *Jerem.* 49. 35] arma fuiſſe. Videmus ab Abrahami temporibus Codorlahomor Elamitarum Regem fœderatum cum aliis Regibus adversùs Sodo- [d *Gen.* 19. 1. 9.] mam, & proximas civitates (*d*). Iſaias (*e*) [e *Iſai.* 21. 2.] propheticè loquens de Babylonis obſidione, inter aggreſſores Medos, & Elamitas enumerat. Cyrus erat Perſa, ſivè Elamita; Darius erat Medus: quorum exercitus ex [f *Jerem.* 49. 34 *& ſeq.*] Medis, & Perſis conſtabat. Jeremias (*f*) graviſſimas adversus Aelam minas proonunciat, quas executioni mandatas arbitramur, cum Nabuchodonoſor Regnum illud ſubje- [g *Antiq. lib.* 2. *c.* 7. *p.* 14. *f. g.*] cit. Joſephus (*g*) meritò credit, Perſas eoſdem eſſe ac Elamitas, vel ſaltem illorum propaginem.

ÆLIA, alio nomine Hieruſalem. Vide Hieruſalem.

AEN, vel *Ain*, fontem ſignificat, & in pluribus urbium nominibus invenitur. Vide *Ain*. Ea, de qua loquimur, primò Tribui [h *Joſue* 15. 32.] Juda contigit [*h*]; inde Simeonis Tribui data (*i*). Euſebius ait, hanc eſſe Beth-anin, [i 1. *Par.* 6. 32.] quatuor paſſuum millibus ab Hebron, & duobus à Therebintho diſſitam.

ÆNEAS, Lyddæ civis, paralyticus, à S. Petro ſanitati reſtitutus. Act. 9. 34.

AEN-GANNIM, urbs Tribûs Juda. Joſue 15. 34.

AENNON, locus, in quo S. Joannes in [k *Joan.* 3. 23.] Jordane baptizabat, propè Salim [*k*]; & juxtà Euſebium octo paſſuum millibus Scythopoli diſtans.

ÆRA. Idem ferè eſt ac Epocha, de quâ vide ſuo loco. Chronologi Aeras vocant cardines illos immobiles Chronologiæ. Prophani diutiùs diſſerunt de primâ Olympiade, de bello Trojano, de navigatione Argonautarum, de Aerâ ab Urbe conditâ, de Nabonaſſari Aerâ, de Alexandri Magni Aerâ, de Seleucidarum Aerâ, ſivè, ut Libri Machabæorum loquuntur, de annis Græcorum; & denique de annis Chriſti.

Primæ Olympiadis Aeram, anno M. 3228. antè Chr. 772. ſtatuimus.

Trojæ incendium, anno M. 2820. antè Chr. 1180.

Navigationem Argonautarum, 2760.

Romæ conditum, anno 2856.

Nabonaſſari Aeram, anno 3257. antè Chr. 743.

Aeram Alexandri Magni, ſivè poſtremam de Dario victoriam, anno 3674. antè Chr. 326.

Aeram Seleucidarum, anno Periodi Julianæ 4403. An. M. 3692. antè Chr. 308. antè Aer. vulg. 312. Hanc Judæi appellant *Aeram contractuum*: cujus initium primus Machabæorum Liber vere ſtatuit, ſecundus autumno.

Aeram Nativitatis Jeſu Chriſti, anno 4000. die 25. Decembris, annis tribus, & ſex diebus ante noſtram Aeram vulgarem, in qua annum hunc 1719. dicimus, qui, juxtà exactam à Chriſto nato Aeram, 1722. appellari deberet. Aliæ Aeræ ſub verbo *Epocha* videndæ. Hæc autem ſufficiunt ad ſtatuendam ſacrorum Librorum Chronologiam. Vide etiam Tabulam Chronologicam.

ÆTATES MUNDI. Totum antè Chriſti Nativitatem tempus, in ſex ætates dividitur. Prima, 1656. annos comprehendens, à Mundi exordio ad diluvium protenditur.

Secunda, à Diluvio ad ingreſſum Abrahami in Terram promiſſionis, annos 426. continens. [*An. M.* 2082.]

Tertia, ab ingreſſu Abrahami in Terram promiſſionis ad exitum ex Ægypto, 430. annos habens. [*An. M.* 2513.]

Quarta, ab exitu ex Ægypto ad Templi per Salomonem erectionem, 479. annis conſtans. [*An. M.* 2992.]

Quinta, à Templi erectione per Salomonem ad Babylonicam capitivitatem, 424. annos enumerans. [*An. M.* 3416.]

Sexta, à Babylonicâ captivitate ad Chriſti Domini ortum 584. annis conſtituta. [*An. M.* 4000. *antè Aer.* 4.]

Non immorabor hìc in conciliandis, aut exponendis variis theſibus veterum, & recentiorum Chronologorum de annis Mundi. De his enim Scriptores ipſi conſulendi ſunt. Nos Uſſerium in veteris Teſtamenti Chronologià ſequimur, paucis exceptis. Onomaſtici hujus initio Tabulam Chronologicam juxtà hoc ſyſtema exhibemus; cui conformes eſſe in annorum enumeratione per totum opus curavimus.

Neminem latet magnum eſſe diſcrimen inter ætates Patriarcharum à Septuaginta Interpretibus, & eas, quæ in Hebraico Textu referuntur. Diverſitas, inquam, eſt quingentorum, & octoginta, & ſex annorum temporis antè Diluvium. Juxtà Septuaginta Interpretes diluvium contigit An. M. 2242.; & juxtà Hebræos, & Vulgatam an. 1656. Poſt diluvium verò à 601. anno Noe, quo diluvium accidit, ad ſeptuageſimum ſecundum Thare, Septuaginta Interpretes mille, & ſeptuaginta annos ſupputant: Vulgata autem ſolos ducentos nonaginta & duos; ex quo octingentorum, & octoginta annorum diſcrimen oritur. Quare ſi his adjungantur, qui antè Diluvium ſuperſunt; 1466. anni in Septuaginta Interpretibus inveniuntur, quos Vulgata non refert.

Cur autem Septuaginta Patriarcharum vitam adeò produxerint, incertum. Putarunt aliqui ipſis intentum fuiſſe, Libros ſacros à Gentilium cenſuris liberandi, qui diuturnam Patriarcharum vitam credere non valentes, decem vel quinque illorum annos ſuorum uni reſpondere aſſerebant; ità, qui octiogentos annos vixerat, non plures quàm octoginta, aut centum ſexaginta vixiſſet; quod & de aliis dicendum. Quicquid ſit, nihil ambigitur, quin Septuaginta Interpretes Patriarcharum annos auxerint; nulla enim ratio eſt, cur Hebræi Scriptores annos illos minuiſſe dicantur.

Quod ad annum veterum Hebræorum attinet, ambigendum non eſt, illum tempore Noe duodecim menſibus, quorum quiſque triginta dies habebat, conſtitiſſe; cum clariſſimum hujus rei argumentum ſit enumeratio dierum anni, quam Moyſes in Di-

Ju-

luvii narratione ſcrupuloſè ſervavit. De Cainan, qui à Septuaginta Interpretibus Textui additus dicitur, ſub verbo *Cainan* differemus. Differentia Hebraici Textûs, & Septuaginta Interpretum in annis Patriarcharum, videatur apud Iſaacum Voſſium *De Aetate Mundi, & de 70. Interpretibus*; & P. Pezronium in ſuo libro: *L' Antiquitè des temt retablie*.

ÆTHIOPIA, alio nomine *Abyſſina*, maximum in Africâ Regnum. *Æthiopia* ſæpè meminit Scriptura: quo tamen nomine Æthiopia propriè dicta minimè intelligenda eſt. Sæpiſſime nomine *Chus*, quod Æthiopia vertitur, ſumenda eſt ea Terræ pars, quæ ad Orientale litus Erithræi jacet, & in vertice hujus maris ad Ægyptum. Sephora Moyſis uxor, quæ ex Madian erat ad Mare Rubrum, *Chuſitis* dicitur, vel Æthiopiſſa (*a*). Vide, quæ diximus verbo *Chus*, & *Candaces* Æthiopum Regina.

a *Num.* 12. 1.

AFFINITAS. Plures apud Hebræos affinitatis gradus erant, matrimonium impedientes (*b*). Sic: Primò, filius matri ſuæ nubere non poterat, nec alteri Patris ſui uxori: Secundò, frater ſororem ſivè ex Patre tantùm, vel ex ambobus: Tertiò, avus nepotem ſuam, ſivè ex parte filii ſui, vel filiæ ſuæ: Quartò, nemini ducere licebat filiam uxoris patris ſui: Quintò, aut ſororem patris ſui, vel matris ſuæ: Sextò, aut patruo neptem ſuam, vel materteræ nepotem ſuum: Septimò, aut uxorem patrui ſui: Octavò, nec ſocero nurum ſuam ducere concedebatur, Nonò. nec fratri uxorem fratris ſui adhuc viventis, aut etiam illo mortuo, ſi filios poſt ſe relinquebat. Si verò quis filios non reliquiſſet, tunc illius frater filios fratri ſuo mortuo procreare, ductâ viduâ illius uxore, tenebatur: Decimò, illicitum erat ducere matrem ſimul, & filiam, aut filiam filii matris, aut filiam filiæ, aut duas ſimul ſorores.

b *Vide Levit.*

Nec objicienda ſunt exempla Patriarcharum, qui ante Legem vixere; ut Abrahami, qui Saræ filiæ patris ſui, ſed ex aliâ matre nupſit (*c*); Jacobi, qui duas ſimul ſorores Rachelem & Liam duxit; vel Abelis, & Caini, qui proprias ſorores ſibi copularunt: hos enim vel neceſſitas, vel uſus excuſabat, cum non adhuc Lex ſubſiſteret. Nonnulla alia exempla, quæ vel ante, vel poſt Legem inveniuntur, Scriptura apertè reprehendit; ut Ruben cum Balâ Concubinâ patris ſui inceſtum, & Amnonis cum Thamar ſorore ſuâ, & Herodis Antipæ, qui fratris ſui Philippi, adhuc viventis, uxori Herodiadi nupſerat.

c *Geneſ.* 20. 12.

AFRICA; una ex quatuor Mundi partibus, à Cham, & ipſius Poſteris frequentata (*d*). Mizraim in Ægypto progeniem ſuam extendit. *Phetruſim*, *Nephtuim*, *Caſluim*, & *Ludim* alia illius regionis loca, quorum fines ignorantur, tenuere. *Laabim* tamen in Lybiâ, & *Phut* Numidiam inter, & Lybiam ad Mediterraneum ponimus. Plures Chananæi ab Joſue è ſuis regionibus pulſi in Africam confugiſſe creduntur (*e*). Putant Mahumetani, Amalecitas, qui circà Mecam olim habitabant, à Regibus è progenie Zioram indè pulſos fuiſſe (*f*). De hoc fusè differuimus in Differtatione de loco, in quem Chananæi ſe recepere, editâ initio Libri Joſue.

d *Geneſ.* 10. 6. 13. 14.

e *Procop. de Bello Vandalı. l.*2. *c.*10. *Gemar. alii.*

f *Pocock. in ſpecimine hiſt. Arab. p.* 173.

AGABA, arx propè Hieruſalem, quam Galeſtus illius Gubernator, Ariſtobolo Alexandri Jannei filio reſtituit, Joſephus Antiq. l. 13. c. 24. *Agaba*, ſive *Haggabah* apud Hebræos prominentiam ſignificat.

AGABUS, Propheta, & unus è ſeptuaginta Servatoris noſtri Diſcipulis, juxtà Græcos. Validam in totâ Terrâ famem futuram prædixit (*a*): quam S. Lucas Claudio imperante, quarto regni ipſius, & quadrageſimo quarto Chriſti anno eveniſſe teſtatur. Famis hujus mentio fit ab Hiſtoricis prophanis; inter quos Suetonius (*b*) author eſt, Imperatorem ipſum medio in foro tunc à populo invaſum ægrè in Palatium diffugiſſe. Sæviente autem in Judæâ præcipuè hac fame, Antiochiæ Chriſtiani certiores facti de inopiâ, quam Hieroſolymæ fideles patiebantur, ſubſidia ad illos mittere decreverunt. Quæ Paulus & Barnabas collecta Hieroſolymam detulere. (*c*)

a *Act.* 11. 28. *An. Chr.* 43.

b *Sueton. in Claudio c.* 18. *Joſeph. Antiq. l.*20. *c.*2.

c *Act.* 11. 29. *An. Chr.* 44.

Poſt decem annos, cùm Paulus Hieruſalem pergeret, & jam Cæſaream Palæſtinæ perveniſſet (*d*), Agabus etiam illuc venit, & Paulum, ſocioſque inviſens, ſumptâ Pauli zonâ, eâque ſibi manibus pedibuſque vinctis, ait: Vir, cujus eſt zona hæc, à Judæis Hieroſolymorum ità vincietur, & in Gentilium manus tradetur. His auditis, omnes, qui aderant, Paulum exorabant, ne ultrò procederet. Quibus ille reſpondit, ſe non carcerem tantùm, ſed & mortem ob Servatoris Jeſu nomen pati paratum eſſe. De Agabo nihil ultrà. Martyrio coronatum Antiochiæ Græci perhibent, ejuſque Feſtum die octavâ Martii celebrant. Latini nono ſæculo idem Feſtum die nonâ Februarii celebrabant.

An. Chr. 58.

d *Act.* 21. 10.

AGAG, Amalecitarum Rex. Cum Iſraelitarum populus duris laboribus oppreſſus eſſet in deſerto, Amalecitæ illos bello laceſſere, atque agminis extrema miſerè trucidare auſi ſunt; quare Dominus inhumanitatem deteſtatus (*e*), eâ victoriâ, quam Joſue in eodem deſerto de illis retulerat, non adhuc contentus, ſolemni ſacramento pollicitus eſt, ſe Amalecitarum nomen ſub Cœlo deleturum, æternumque, & duriſſimum illis bellum indicturum (*f*). Igitur quadringentis circiter annis elapſis (*g*), Dominus Amalecitarum malitiæ in populum ſuum exhibitæ recordatus (*h*), Samuelem juſſit Sauli adversùs Amalec expeditionem imperare, quem ad internecionem uſque, & omnia, quæ illius fuiſſent, deſtrueret. Saul populo, quæ neceſſe erat, mandatis, illum congregavit; totumque exercitum recenſens, ducenta peditum millia, præter decem virorum millia è Tribu Juda, qui peculiares copias componebant, invênit.

e *Exod.* 17. 14. *et Deut.* 25. 17.

f *Exod.* 17. 14. 16. *An. M.* 2030. *antè Ch.* 1487. *antè Aer.* 1401.

g *Circà An. M.* 2030. *antè Ch.* 1070. *antè Aer.* 1074.

h 1. *Reg.* 15. 1. 2. 3.

Ingreſſus igitur Amalecitarum fines, quicquid illorum repertum eſt, trucidavit, ab Hevilâ uſque ad Sur è regione Ægypti. Vivum Agag Amalecitarum Regem cæpit, & gregum, ſpoliorumque optima & pretioſiora ſervavit. Tunc Dominus Samuelem allocutus, ait: Pœnitet me elegiſſe Saulem in

in Regem; cùm me derelicto juſſa mea non compleverit. Quo Samuel dolens, totâ nocte ad Dominum clamavit. Poſtridiè verò illius diei Saulem adiit, cum exercitu redeuntem in Galgalis, ubi Domino holocauſta ex Amalecitarum ſpoliis offerebat.

Ut Sauli vicinior factus eſt Samuel, Saul illi ſalutem dixit, & Dominica juſſa à ſe completa nunciavit. Cui Samuel: Undè ſonus hic gregum, quem audio? Reſpondenti verò Sauli, armentorum, & ſpoliorum optima à populo ſervata, ut in holocauſtum Domino libarentur, cætera verò interfecta; dicendi facultate priùs à Rege obtentâ, Regnum illi à Domino auferendum aperuit. Cùm verò Saul factum excuſare niteretur, Samuel nec hoſtias, nec holocauſta, ſed perfectam obedientiam à Domino expoſci ſignificavit; ejuſque voluntati obſiſtere, Magiæ & Idololatriæ ſimile facinus eſſe dicens. Tum Agag Regem duci juſſit; qui in vinculis, & tremens delatus (a), ait: Siccine ſeparat amara mors? Cui Samuel: ſicuti gladius tuus tot filios matribus ſuis eripuit; ità mater tua inter fœminas abſque liberis erit: quo dicto, illum in fruſta concîdit coram Domino in Galgalis. Hic exitus fuit Agag Regis Amalec, circà An. M. 1930. ante Chr. 1070. ante Aer. 1074.

AGALLA (b), ſivè *Aegalla*, ſeù *Gallim*, vel *Aegallim* (c), urbs trans Jordanem, ad Mortui Maris orientem, in Terrâ Moab: quam (d) Euſebius octo paſſuum millibus ab *Ar*, ſivè *Areopoli* meridiem versùs diſſitam ponit.

a 1. *Reg.* 15. 32. *Textus illum tremuiſſe non dicit: Septuaginta verò Interpretes, & Vulgata ajunt. Hebraicus Textus, quem nos pro*, in vinculis, *reddidimus*, in deliciis *verti poteſt*.
b *Joſeph. Antiq. l.* 14. *c.* 2.
c *Iſai.* 15. 8. & 1. *Reg.* 25. 44.
d *Euſeb. in Agallim*

AGAPE, Græca vox, amicitiam ſignificans; quo nomine appellabantur charitatis convivia, quæ in uſu fuerunt apud Fideles naſcentis Eccleſiæ, ob recolendam ſupremæ illius cœnæ memoriam, in quâ Chriſtus cum Apoſtolis diſcumbens, ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum inſtituit. Hæc in Eccleſiâ ſub veſperum, ſacris concionibus auditis, precibuſque communibus recitatis, celebrabantur. Hic Fideles ſinceræ unionis vinculo obſtricti, quæ quiſque attulerat, comedebant; nullo pauperes inter & divites diſcrimine. Poſt frugalem cœnam, Corpus & Sanguinem Domini participabant; & oſculo pacis invicem dato diſcedebant. Sanctus adeò in ſuâ origine mos, brevì in deterius abiit. S. Paulus in epiſtolâ primâ ad Corinthios cap. 11. 20. pauperes à divitibus in his cœnis contemni, nec cum illis divites comedere conqueritur. *Convenientibus*, inquit, *ergo vobis in unum, jam non eſt Dominicam cœnam manducare: Unuſquiſque enim, aliis neglectis, ſuam cœnam manducat; ità ſit alium quidem eſurire, alium autem ebrium eſſe. Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Eccleſiam Dei contemnitis? & confunditis eos, qui pauperes ſunt? Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo.*

Similia hiſce convivia Judæi habebant; Solemnioribus enim in feſtis (e) familiam ſuam, conſanguineos, amicos convivio excipiebant, victimarumque partes Levitis, pauperibus, & orphanis mittebant (f). Hæc convivia in Templo, & coram Domino celebrabantur; & certæ quædam victimæ, & primitiæ à Lege præſcriptæ pro iis conſervabantur.

e *Deut.* 14. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. & 26. 10. 11. 12.
f 2. *Eſdr.* 8. 13. *Eſth.* 9. 19.

AGAR, Ægyptia, & Saræ uxoris Abrahami ancilla. Sara ſe ſterilem, & ætate provectam ſeotiens, ſcienſque Abrahæ à Domino promiſſam innumeram Poſterorum multitudinem, ancillam ſuam Abrahæ jungendam credidit, ut ſuſceptis ex ea filiis, Dominicis promiſſis implendis conduceret. Abraham igitur, Sarâ authore (a), Agar ancillæ nupſit, quæ, cum ſe concepiſſe videret, Saram Dominam ſuam contempſit. Tunc Sara cum Abrahamo eâ de re conqueſta, omnem ſuper ancillam poteſtatem à Viro obtinuit.

a *Geneſ.* 16. 1. 2. 3. & *ſeq.* *An. M.* 2093. *anteChr.* 1907 *ante Aer.* 1911

Sara igitur ancillam affligente, hæc fugam iniit. Cùmque illam inveniſſet Angelus Domini ad fontem, ſeù puteum, ſitum in itinere Sur in ſolitudine, ad heram ſuam redire, & illius poteſtati ſubdi juſſit; propaginem filii ſui, cui nomen Iſmahel imponi debebat, augendam, ut præ multitudine numerari nequiret; ipſumque ferum hominem futurum, qui adversùs cunctos, cunctique adversùs illum forent dimicaturi; & è regione fratrum ſuorum tentoria poſiturum. Noſcens autem Agar ſe Angelum alloqui, ait: Viſo Domino adhuc vivo? Puteumque illum appellavit: Puteum viventis, & videntis me. Domum igitur Abrahami reverſa, & Saræ ſubjacens, poſt aliquod tempus, filium peperit, quem Iſmahel appellavit, Abrahamo octoginta & ſex annos nato.

An. M. 2094. *anteChr.* 1906 *ante Aer.* 1910

Poſt quatuordecim verò annos, Saram Domino viſitante, hæc Iſaacum peperit (b), centenario jam Abrahamo. Ablactato autem infante cœpit Iſmahel, decem & ſeptem annorum adoleſcens, cum Iſaaco familiariter nimiùm ludere, ac ipſi propè inſultare, & perſequi (c). Quod Sara perſpiciens, Agar, & filium ejus, nequaquam futurum heredem, ejici volebat. Cùm verò Abraham durè hoc acciperet, & hujuſmodi ejectionem ægrè deliberaret; Dominus illi apparens, Saræ voluntatem impleri juſſit; ex Iſaaco enim propago fuerat oritura, quæ illius nomen gereret. Filium autem ancillæ, ſubdidit Dominus, ingentis populi patrem conſtituam, eo quòd abs te ſit genitus. Abraham igitur manè ſurgens, panibus, & utre aquâ pleno ancillæ Agar impoſitis, illam cum filio ſuo dimiſit. Quæ in Ægyptum patriam ſuam redire contendens, in Beerſabee deſerto errabat. Cumque aqua defeciſſet, filio ſuo ſiti pereunte, ſub arbore quâdam relicto, ipſa recedens quantùm eſt teli jactus, conſêdit, & ait: Filium meum meum morientem non videbo; vocemque extollens, flevit.

An. M. 2108. *anteChr.* 1892 *ante Aer.* 1896
b *Geneſ.* 21. 1. 2. 3. &c.
c *Galat.* 4. 29. Quomodo tunc is, qui ſecundùm carnem natus fuerat, perſequebatur eum, qui ſecundùm Spiritum.

Precibus tamen Iſmahelis à Domino auditis, Angelus Domini Agar vocans, animos illi addidit, Deumque Iſmahelis vocem audiſſe teſtatus eſt; oſtenſoque puteo, Iſmaeli aquas juſſit propinare. Illa juſſum exequens, utre aquâ repleto, in Deſertum Pharan conceſſit, ubi puer adolevit, & habitavit. Ibi arcu peritus effectus eſt, cui & Ægyptiam uxorem mater ſua nuptui dedit. Iſmahel duodecim filiorum pater fuit (d), qui totidem Tribus ſtatuerunt in Arabiâ,

d *Geneſ.* 25. 12.

bià, ubi sedem posuere, omnemque ab Hevilà, propè Euphratis, & Tigris confluentem, usque *Sur*, propinquam Ægypto civitatem, regionem obtinuere.

Quo tempore Agar obierit, incertum. Hanc Rabbini (a) Pharaonis filiam fuisse arbitrantur: Chrysostomus (b) ex ancillis à Pharaone Abrahamo dono datis fuisse ait. *Genes.* 12. 16. Chaldæi Paraphastæ, & Judæi nonnulli (c) eandem esse ac Cethuram sentiunt, cujus cum Abrahamo nuptiæ Genes. 25. narrantur. Hæc tamen sententia veri similitudinem non habet; cum diversos nimiùm Cethuræ, & Agar characteres Scriptura adscribat. Philo ad Abrahami Religionem Agar conversam opinatur (d); quod à veritate non abhorret.

a *Ità Chald. Rabb. Josue, & Salom. Jarchi.*
b *Chrysost. homil. 38. in Genes.*
c *Sarchi, Eliezer.*
d *Philo de Abraham.*

AGARENI, Ismahelis posteri; *Ismahelitæ* etiam, & *Saraceni*, & *Arabes* denique à possessà regione denominati. Saracenorum nomen, non à *Sara* Abrahami uxore, ut nonnulli putarunt; sed ab Hebraico *Sarak*, scilicet *prædari*, obtinent; cùm *Saracenorum* plerique prædonum vitam exerceant. *Agareni*, sivè *Agræi* Arabiam felicem coluere, juxtà Plinium (e). A Strabone verò (f) Nabathæis, & Chaulotenis, Desertam potiùs Arabiam incolentibus, junguntur. Putant aliqui, illorum Metropolim fuisse *Petram*, sive *Agram*; ex quo necesse foret illos Arabiam Petream tenuisse. Author Psalmi 82. 6. Moabitis addit; & in 1. Paralip. 5. 10. dicuntur filii Ruben, regnante Saule, adversùs Agarenos pugnasse, & eorum regiones possedisse, ad orientem Montium Halaod. En verus, & vetus Agarenorum locus. Trajanus Arabiam ingressus, frustrà Agarenorum Metropolim obsedit (g). Filii Agar prudentes antiquitùs se ducebant, ut constat ex Baruch. 3. 23.

e *Plin. lib. 6. c. 28.*
f *Strabo l. 17 p. 528.*
g *Dio l. 68.*

AGE, pater Semma unius ex fortissimis Davidici exercitùs. 2. Reg. 23. 11.

An. M. 3457. antè Chr. 543. ante Ær. 547.

AGGÆUS, decimus ex Prophetis minoribus, Babylone natus creditur; quâ rediit cum Zorobabele. Post reditum, captivis Templi restaurationem, ut in eo sacrificia offerri valerent, sollicitè incipientibus (h), Judaicorum hostium invidiâ, & malis Aulicorum artibus ductus Cyrus, secundo Regni sui anno, Templi restituendi facultatem revocavit. Idemque interdictum Cambyses Cyri filius, imperio suscepto, confirmavit. Quare annis quatuordecim nihil aliud Templo additum est, quàm quod statim à reditu Judæi ædificaverant; tectis solùm Templo, quod propriè vocabatur, sivè Sancto, & Sanctuario, & nonnullis fortassè circà Sacerdotum atrium porticibus.

h *1. Esdr. 3. 3. & seq.*

An. M. 3483. antè Chr. 517. ante Ær. Vulg. 521.

Post mortem verò Cambysis, Dario Hystaspis filio regnante, Aggæus à Deo excitatus est (i), ut Zorobabelem Principem Juda, & Jesum filium Josedech Pontificem ad Templi restitutionem diù intermissam exhortaretur. Propheta igitur eorum negligentiam redarguit; qui enim lautas sibi domos anxiè quærebant, Domini Templum desertum, & ruinis suis sepultum relinquebant. Mala proinde, quibus à Deo post reditum vexabantur, famemque, & sterilitatem ex eo nomine ducere ajebat, quòd Templi instaurationem minimè curarent. Aggæi monitis excitati, anno secundo Darii, decimosexto à reditu Babylonico, Templum restaurare Judæi perrexere (a). Vix operi manus admota est, cùm Dominus Aggæum jussit nunciare, si quis inter ipsos primum Salomonis Templum vidisset, nec splendidum adeò hoc cerneret, ne animis caderet, aut hoc minoris, quàm illud faceret; cùm illustrius, & venerabilius illo Templum istud, non divitiarum copiâ, sed Messiæ cunctis gentibus desiderati præsentiâ, & beneficiis, quæ illis conferre statuerat, Dominus foret redditurus.

i *2. Esdr. 5. 1. 2. &c. vide & Agg. 1.*
Mun. 3484.
a *Agg. 1. 14. & 2. 1. &c.*

De Aggæi morte nil notum. S. Epiphanius hunc Hierosolymæ inter Sacerdotes sepultum ait; ex quo illum ex Aaronis stirpe fuisse colligi posset: nihil tamen Aggæus ipse commemorat, quod hanc sententiam confirmet. Hujus festum Græci die 16. Decembris, Latini die 4. Julii celebrant.

AGGI, è Tribu Gad, Aggitarum familiæ Princeps. Num. 26. 15.

AGGITH, quinta Davidis uxor, Adoniæ mater. 2. Reg. 3. 4.

AGNUS PASCHALIS, Paschatis victima. Vide *Pascha*.

AGNUS DEI: nomen à S. Joanne Baptistà Christo tributum (b), quo Divini hujus Servatoris innocentiam, illumque ut victimam pro Mundi sceleribus offerendum ostenderet. Fortasse etiam verbis Prophetæ (c) allusit: *Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet.*

b *Joan. 1. 29. 36.*
c *Psal. 53. 7.*

I. AGRIPPA. Marcus Agrippa, Augusti Imperatoris familiaris. Hujus nomen nec in veteri, nec in novo Testamento legitur. At quia de illo Josephus, & Philo disserunt, & ab Judæorum historià non est alienus, de ipso hìc aliquid inseremus. Huic Augustus Juliam filiam suam nuptui, & Asiam omnem administrandam dedit. Hunc Herodes Magnus, cui plurimum debebat, Mytilenis invisit. Inde Hierosolymam duxit (d), ubi honorificè adeò exceptus est, ut de iis honoribus Agrippa summâ cum voluptate loqueretur. Ordinem in Templo servatum religiosè admiratus est, ubi & hecatombem obtulit. Hierosolymæ populo spectacula publica exhibuit, & Herodi, & populo, quæ postularunt, ultrò concessit. In itinere, *Sebastem, & Cæsaream* ab Herode in Augusti honorem extructas, invisit, Judæorum Regum, & harum urbium magnificentiam stupens. Agrippæ Hierosolymam iter contigit An. M. 3990. antè Chr. 10. Nomen istud *Agrippa* à Latino *æger partus* derivari dicitur (e), quòd puer qui inter nascendum omnium primos pedes efferat, ægrè superstes erit, & infortuniis, pedumque infirmitati subjacebit.

d *Vide Joseph. Antiq. l. 16. c. 2.*
e *Aul. Gell. noct. Attic. l. 15. c. 16., & Plin. l. 7. c. 8.*

II. AGRIPPA, cui cognomen *Herodes*, Aristobuli, & Mariamnes filius, & Magni Herodis nepos, natus An. M. 3997. Post Aristobuli patris sui obitum, Herodes Magnus, curâ illius assumptâ, illum Romam ad Tiberium Imperatorem misit (f). Agrippam Tiberius adamans, Druso filio suo comitem dedit; cujus Drusi, & Antoniæ Imperatricis animos sibi comparavit. Druso

ante Chr. 3. ante Ær. 7.
f *Vide Joseph. Antiq. lib. 18. c. 7. 8. & seq. & de bello l. 2. c. 15.*

An. Chr. 23. so tamen immaturâ morte præreprto, & imperante Tiberio, ut omnes, qui apud Drusum fuerant, Urbe excederent, ne eorum aspectu dolor amissi filii renovaretur; Agrippa, qui animo suo in liberalitatem propenso indulserat, ære alieno oppressus, in summâ egestate, in Judæam recedere coactus est. Jerusalem verò non adiit, cùm debitam natalibus suis majestatem servare non posset; Massadam igitur oppidum concessit, ubi privatam potiùs, quàm Regiam vitam agebat. Herodes Tetrarcha, illius patruus, qui Herodiadi ipsius sorori nupserat, illum aliquamdiù satis splendidè juvit; præcipuo Tiberiadis Magistratu, & ingenti divitiarum vi illi collatâ. At eum largis Agrippæ sumptibus hæc satis non essent, Herodes manum retraxit, ipsumque nullius œconomiæ redarguit. His irritatus Agrippa, Judæam relinquere, & Romam redire decrevit.

An. Chr. 35. Cùm verò pecuniarum indigeret, Marsyas illius Libertus, ad Protum Berenicis Libertum confugit. Qui viginti drachmarum millia (*a*) illi mutuò se daturum ait, sponsore Marsya, modò ipse Agrippa, jam illi alio ære obstrictus, viginti drachmarum millium Chyrographum daret, quamvis tunc 17500. drachmarum, tantùm acciperet. Insuper ultra 200000. drachmarum ab Alexandro Alabarchâ, sivè Principe Judæorum Alexandriæ mutuò accepit, eâ lege, ut Cypros Agrippæ uxor pro illis obstringeretur: quinimò Alexander pecuniæ hujus partem Alexandriæ moranti dedit; reliquum ut in Italiam pervênit Agrippa, illi solvendum curavit.

a Drachma Attica continet solidos octo & unum denarium; quare 20000. drachmarum 8800. librarum æquivalent.

Tiberius tunc temporis Capreis morabatur; quem priusquàm adiret Agrippa, adventus sui certiorem fieri curavit, gratumne illi foret, si salutatum veniret, postulans.

An. Chr. 36. Tiberius temporum mutatione Drusi mortis oblitus, gratum fore, libentiùsque se illum Capreis visurum respondit. Illuc igitur profectum Imperator honoris gratiâ in suas ædes recepit, & beneficiis cumulavit.

Postridie ejus diei, Tiberius lectis Herenni, Procuratoris sui in Judæâ, literis, quibus Agrippam 300000. argenteorum, ex ærario Tiberii mutuò acceptis, obstrictum diffugisse monebatur; adeò in illum exarsit, ut palatio egredi, & debitum solvere jusserit. Nil deterritus Agrippa, Antoniam Augustam adiens, ut eam pecuniam mutuam sibi daret, exoravit. Quæ cùm illum ob matrem ipsius Berenicem adamaret, abnuere non potuit. Ità Agrippa hoc negotio exsolutus, Tiberii favorem rursùm iniit, qui Tiberio Neroni Drusi filio adhærere illum jussit. Ipse tamen Cajum Caligulam Germanici filium, & Antoniæ nepotem Tiberio Neroni prætulit, ac si futurum Caji, tunc temporis omnibus acceptissimi, Principatum præsensisset; suisque & assiduitate, & blanditiis adeò Caji animum sibi devinxit, ut hic ab amico separari non pateretur.

Quâdam die cùm ambo in eâdem lecticâ essent (*b*), Agrippa Cajo ait: o si jam tandem dies illa veniat, qua senex iste (nempè Tiberius) discedens, te Orbi relinquat Principem! nihil enim huic voto obesse posset nepos ejus Tiberius Nero, quem tu facilè opprimeres. Tum verò ad publicam Orbis felicitatem mea quoque privatim accederet. His fortè auditis, Eutychus Agrippæ Libertus, aliquandiù tacuit. Quamdam verò offensionis ab Agrippâ occasionem nactus, Imperatorem alloqui postulavit, quod magni momenti res de Agrippâ illi deferendas haberet. Tiberius, ut erat in rebus suis tardissimus, Eutychum retineri tantùm imperavit. Intereà Agrippa, quid Libertus haberet, ignorans, seque innocentem prorsus existimans, Tiberium, ut Eutychum audiret, & huic negotio finem imponeret, hortabatur. Tiberio ob Agrippæ amorem adhuc cunctante, ipse Antoniæ Augustæ authoritate interpositâ, Imperatorem Eutychum accersere, & audire persuasit.

b An. Ch. 36. Joseph. Antiq. l. 18. c. 8. & de Bello l. 2. c. 15.

Tiberius, Eutycho audito, statim Agrippæ vincula injici, ipsumque Præfecto cuidam tradi jussit, qui arctissimè illum custodiens, ipsius tamen aliquam, Antoniæ causâ, quæ Agrippam illi enixè commendaverat, rationem habuit. Mortuo paulò post Tiberio, Cajus Caligula imperium capessens, Agrippam beneficiis auxit, ferreamque illi injectam catenam in auream mutavit, Regioque diademate imposito, Tetrarchiam illi à Philippo Herodis Magni filio possessam dono dedit, Bataneam scilicet, & Trachonitidem; additâ etiam Lysaniæ Tetrarchiâ; maturèque Agrippa in Judæam regressus est, ut Regni sui moderationem assumeret. *An. Chr. 39.*

Hujus felicitati Herodias ipsius soror, Herodis Tetrarchæ uxor invidens, virum suum Romam adire persuasit, spe Regii nominis à Cajo obtinendi. Qui cùm vix in Italiam pervenisset, Fortunatus Agrippæ Libertus Domini sui Epistolas, adhuc Herode loquente, ad Cajum detulit, quibus Herodem patruum suum veteris cum Sejano amicitiæ, & recentis cum Artabane Parthorum Rege insimulabat: quod & arma, 70000. hominum instruendis parata, in armamentariis ipsius condita, comprobare asserebat. Literis perlectis, Herodem Cajus, an verum esset tantam armorum copiam se habere, interrogavit. Qui cùm negare non posset, continuò in Gallias relegatus est, ipsiusque Tetrarchia Agrippæ concessa. *An. Chr. 40.*

Post aliquid temporis Cajus, sibi honores Divinos attribuens, statuam suam in Hierosolymitano Templo jussit collocari. *An. Chr. 40.* Cui Judæi constanter adeò restiterunt, ut Petronius nihil ultrà tentare confidens, Judæorum repugnantiam Cajo per literas significavit. His perlectis, Cajus Agrippæ Romæ tum commoranti, & ad se alloquendum venienti ait, Judæos hominum solos esse, qui se Deum agnoscere renuebant; & ut placitis suis obsisterent, conjurasse. Ad hæc, Agrippa semianimis cecidit, & domum relatus, usque ad sequentis diei vesperum sensuum usu caruit. Deliquio tandem excitatus longam Cajo Epistolam scripsit, ut illum flectere conaretur. Illius argumentis fractus Imperator, aliquandiù à consilio suo visus est recessisse.

Die 24. Jan. An. Chr. 41.

Initio sequentis anni Cajo interfecto, Agrippa Romæ commorans, plurimum consiliis suis Claudium juvit ad asserendum ipsi Imperium à militibus delatum; plus tamen in ea re solertiæ, & industriæ, quàm sinceritatis ostendit. Cum enim Senatûs partibus adhærere simularet, Claudium secretò, ne fortunam suam derelinqueret, hortabatur. A quo tandem Imperium obtinente, in officiorum suorum præmium Judæam omnem, Regnumque Chalcidis, ab Herode fratre suo obtentum, dono accepit. Quamobrem brevi temporis spatio Orientalium Principum potentissimus effectus est, ditionemque suam ultra fines Herodis Magni Avi sui prorogavit. Judæam igitur repetiit, quam Judæorum placito gubernavit (*a*). Mala tamen Judæis obsecundandi libido ad immanem injustitiam illum pertraxit, cujus meminit Scriptura (*b*).

a Joseph. Antiq. l. 19. c. 9.

An. Chr. 44.

b Act. 12. 1. 2. 3. &c.

An. Chr. 44.

Circà Paschatis festum, Jacobum Majorem, Zebedæi filium, & fratrem Joanois Evangelistæ gladio interfici jussit; eoque mortuo, inde Petro vincula injecit, ut post Paschales dies populi voluntati traderetur. Petro tamem divinitùs è carcere erepto, impium illius consilium evanuit. Post Festum Agrippa Hierosolym. Cæsaræam pergens, publicos ibi ludos in Claudii honorem exibuit (*c*). Cùm ibi moraretur, Tyrii, & Sidonii pacem deprecaturi venerunt. Ille primo mane ad theatrum veniens, ut illos alloqueretur, solio insedit, regiâ veste operis eximii, argentoque contextâ indutus, cujus splendorem exorientis solis radii adeò augebant, ut intuentium oculos præstringeret. Ut igitur Rex Tyrios, & Sidonios alloqui cœpit, populus, & adulatores vociferari cæpere: *Dei voces, non hominis*.

c Joseph. Antiq. l. 19. c. 7. & Act. 12. 19. &c.

Agrippa assentationibus his delectatus, suprà se bubonem funi insidentem vidit. Eadem avi ab ipso cum in vinculis esset, sub Tiberio visa, prædictum fuerat, tunc libertate donandum; cum verò rursum vidisset, sciret quinque tantùm vitæ suæ dies superesse. Ingenti ergo terrore correptum Angelus Domini eodem tempore percussit, quòd Deo gloriam non dedisset. Io palatium suum delatus, post quinque dies obiit viscerum doloribus distractus, & à vermibus corrosus. Hic Agrippæ exitus fuit post tres Regni annos. Filium 17. annis natum nomine *Agrippam*, & filias tres: *Berenicem*, quę Herodi Patruo suo nupsit; *Mariamnem* Julio Archelao, Chelcię filio, & *Drusillam* Epiphanio, Archelai Regis Comagenorum filio, desponsas reliquit.

An. Chr. 44.

III. AGRIPPA Junior, filius præcedentis, Romæ erat apud Claudium Imperatorem, cùm Pater ipsius obiit (*d*): Huic Imperator primò omnem Patris sui ditionem tradere constituerat; deindè familiarium hortatu ipsum 17. annos ætatis agentem Romæ detinere decrevit, donec ad ætatem Imperio aptam perveniret; interim Judææ administrationem Cuspio Fado committens. Altero anno, Syriæ Guberoator Jerusalem veniens, Judæos cogere ad Pontificalia ornamenta Fado tradenda nitebatur, ut in turri Antoniâ asservarentur, quod & fieri consueverat priusquàm Vitellius Judæis custodienda concederet. Ii verò, datis obsidibus, Legatos Romam mittendi facultatem obtinuere, quibus Agrippæ junioris causâ, ea ornameota apud se retinere concessum est.

d Joseph. Antiq. l. 19. c. 7. & l. 20. c. 1. &c. & de Bello c. 21. &c.

An. Chr. 44.

Chr. 45.

An. Chr. 48. Herode Chalcidis Rege, Agrippæ junioris Patruo, defuncto, Imperator illius Regnum Nepoti concessit. Cæterùm Agrippa quatuor demum post annos in Judæam reversus est; cui Claudius ablato illi Chalcidis Regno, Gaulanitidem, Trachonitidem, Batanæam, Paneadem, & Abylenam, aliàs à Lysaniâ obtentam, dedit.

An. Chr. 53.

Post Claudii mortem, hujus successor Nero, cui carus erat Agrippa, Juliadem etiam in Peræâ, & illam Galilææ partem, in qua Tarichæa, & Tiberias erant, elargitus est. Cum Festus Judææ Gubernator in provinciam suam venisset, Rex Agrippa cum sorore suâ Berenice, Cæsaream illum salutatum vènit; ibique diutiùs commoranti, Festus negotium Pauli duos circiter ante aonos in Templo capti, qui paucos ante dies Cæsarem appellaverat, communicavit.

An. Chr. 60.

Cum Agrippa (*a*) se diu Paulum audire exoptasse significasset, postridie ejus diei Agrippa, & Berenice auditorium ingressis, accersitoque Paulo, Festus Agrippæ & cæteris adstantibus ait, hominem illum à Judæis ad se delatum ad mortem quæri. Cæterùm se nullum in eo crimen morte puniendum deprehendisse. Cùm autem ipse Cęsarem appellasset, se illùc idcircò eum accersisse, ut Agrippæ perquisitione, quid de illo ad Cæsarem scriberet, inveniretur: non enim sibi æquum videri vinctum ad Cæsarem mittere, criminibus, quorum insimularetur, minimè significatis.

a Act. 26. 1. &c.

Tunc Agrippâ Paulo annuente, ut loqueretur, ipse manu extentâ, causam suam dicere cæpit, beatum se prædicans, quòd coram Agrippâ, mores, & quæstiones Judæorum optimè callente, pro se peroraret. Tum se vinctum esse ob spem Israelis, mortuorum scilicet resurrectionem, dixit. Inde molestias à se Christianis illatas, mirabilemque sui conversionem enarravit. Hæc eo loquente Festus exclamavit: Insanis Paule: multæ te literæ ad insaniam pertrahunt. Paulus eorum, quæ dixerat, assertorem Agrippam appellavit, cui ea omnia perspecta fuerant. Deindè, credis, ait, Rex Agrippa, Prophetis? scio te credere. Cui Agrippa: Parum abest, quin me Christianum fieri persuadeas. Respondit Paulus: Utinam nihil omninò abesset, quin & tu, & qui præsentes audiunt, mihi similes fierent, exceptis bis vinculis. Tunc Rege & cæteris surgentibus, Agrippa Festo dixit: Dimitti potuisset, si Cęsarem non appellasset.

Agrippa Pontificatum Josepho Cabei abstulit, illumque Anano (*b*) contulit An. Chr. 62. Anano, inquam, illi, qui Jacobum Minorem circà Paschatis Festum (*c*) morte damnavit Hierosolymis. Quod adeò cunctis displicuit, ut Agrippa vix tribus mentibus elapsis illi Pontificatum eripuerit, atque Jesu Damnee filio concesserit. Paulò post usum lineę vestis, solis Sacerdotibus reservatum, Levitis musicę Templi destina-

b Antiq. l. 20. c. 8.

c An. Chr. 62. Vide Euseb. l. 2. c. 23. hist. Eccl. Joseph. Antiq. l. 2. c. 8.

natis contulit. Cumque alii Levitarum canendi munus haberent, alii aliis muneribus essent addicti, permisit, ut hi qui musicam addiscerent, lineę vestis privilegio aliis collato fruerentur.

Totâ verò seditionem parante Judęâ, Agrippa enixè studuit populos sedare, & ad pacem adducere: irritis tamen conatibus; vix enim aliquandiù ipsos retinuit. Nec tamen efficere potuit, quin Judęi Pręsidum sęvitiâ, & arrogantiâ irritati, à Romanis deficerent. Hoc viso, Agrippa vires suas Romanis addere coactus est, ut Judęi, ipsaque Hierosolyma debellarentur. Post Urbis hujus excidium, Romam cum sorore suâ Berenice recessit, cum qua paulò liberiùs vixit; quod probrosis in utrumque dicteriis causam dedit. Romę obiit septuaginta circiter annos natus. (*a*)

An. Chr. 66.

a *Tillemontius* Ruine des Juifs *art.* 88. *p.* 589. *& Not.* 41. *circà An. Chr.* 90.

AGRIPPIAS. Herodes Magnus in honorem Agrippæ amici sui, Augusti familiaris, Anthedonem (*b*) urbem ad Mediterraneum inter Raphiam, & Gazam sitam hoc nomine nuncupavit. Vide *Anthedon*.

b *Joseph Antiq. l.* 13. *c.* 21.

AGUR. In Proverbiis (*c*) caput quoddam legitur, his verbis inscriptum: *Verba Agur filii Jake*, quæ ita verti possunt: *Verba congregantis, filii Vomentis*: seù juxtà Ludovicum le Dieu: *Verba collecti, filii obedientia*. Plerique Patrum & Interpretum nomine *Agur filii Jake* Salomonem designari asserunt (*d*). Aliis placet *Agur*, sicut & *Samuelem* sapientes viros fuisse, Salomonis tempore viventes, ipsius interlocutores in suis Proverbiis. Quod nullam probabilitatis speciem præfert; cum Proverbiorum Liber Dialogi formam non præseferat. Fortasse Agur scriptor fuit sacer, alius à Salomone, cujus sententias Regis illius Libro addere visum est, ob rerum, de quibus agit, conformitatem. Quid enim causæ fuit, ut Salomon nomen suum, stylum, scribendique methodum in hoc uno capite immutaret? Certum enim est, caput 30. Proverbiorum stylo reliquis prorsùs absimili exaratum. Insuper, an Salomonem Regem decebat dicere versu 2. *Stultissimus sum virorum*, & ità Deum alloqui: *Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi*? Quis igitur erat iste *Agur*; ex quâ Patriâ, aut quo tempore vixit? Incertum.

c *Prov.* 30. 1.

d *Ita Patres Beda, Lyran. Hugo, Dionys. Carthusian. Arboreus, Rab. Salom. Cornel. Tirin. & alii.*

AHALAB, sivè *Achalab*, urbs Tribûs Aser, cujus situs ignoratur. Judic. 1. 3.

AHARA, tertius Benjamin filius. 1. Par. 8. 1.

AHAREHEL, filius Arum. 1. Par. 4. 8.

AHASTHARI, filius Assur, & Naaræ. 2. Par. 4. 5.

AHAVA, Babylonis fluvius (*e*), sivè Assyriæ, quò Esdras captivos, in Judæam reducendos, coegit. Fluvium *Abavam* illum esse arbitramur, qui *Adiabenem* alluit, in qua notus est fluvius *Diava*, sivè *Adiava*, ad quem Ptolemæus urbem *Abanam*, sivè *Aavanam* statuit. Hæc eadem videtur, ac quæ in Libris Regum (*f*) *Hava* dicitur, unde Assyriorum Reges in Palæstinam (*g*) *Hevaos* transtulerunt, & Israelitas vicissim in Havam. Esdras inito consilio quoscumque posset Israelitas cogendi, ut illos in Judæam reduceret, in regione *Hava*, sivè *Abava* constitit, unde ad Caspios montes Legatos misit, qui Judæos ibi morantes ad sui sequelam invitarent (*a*). Ex historiâ Izatis Adiabenorum Regis, & Helenæ illius matris, [*b*] ad Judaicam religionem conversorum aliquibus à Christi morte annis, conjicere possumus, plures in eà regione Judæos adhuc mansisse.

e 1. *Esdr.* 8. 15

f 4. *Reg.* 17. 24. 18. 34. & 19. 13.

g 4. *Reg.* 17. 31.

a 1. *Esdr.* 8. 17

b *Joseph. Antiq. l.* 20. *c.* 2.

AHAZ, Jojadæ Pater. 1. Par. 8. 36.

AHER, è Tribu Benjamin, pater Hasim. 1. Par. 7. 34.

AHIA unus è fortibus exercitûs David. 1. Reg. 23. 33.

AHIALON, è Tribu Zabulon, Israelis Judex [*c*], *Abesan* successit. Ipse successorem habuit *Abdon*. Israelem decem annis judicavit.

c *Judic.* 12. 11

Ab A. M. 2830. *ad* 2840. *antè Ch.* 1160. *antè Ær.* 1164.

I. AHIAS, filius Cisæ, Salomoni à secretis. 3. Reg. 4. 3.

II. AHIAS, Propheta Domini, in Silo habitans. Is creditur, qui bis Salomonem jussu Domini allocutus est. Primò (*d*), eum suum illi auxilium pollicitus est, dum Templum conderet. Secundò (*e*), cùm illum redarguit, & minis in scelera inclinantem terruit. Ahias unus fuit ex Scriptoribus historiæ, seù Diarii vitæ Salomonis [*f*]. Legitur apud S. Epiphanium (*g*), Salomoni prædixisse ipsum à mulieribus seducendum, excitandosque in ipsum à Deo adversarios; & Jeroboamo nunciasse, Regnum ab ipso astu occupandum, duasque ipsum juvencas à Domino abducturas. Quod de duobus aureis vitulis à Jeroboamo in Dan altero, & altero in Bethel erectis intelligebat.

d 3. *Reg.* 6. 11.

e 3. *Reg.* 11. 6.

f 2. *Par.* 9. 29.

g *Epiphan. in lib. de vita, & morte Prophet. in Abia.*

Quadam verò die [*h*] Hierosolymâ egressus Jeroboam, Ahiam Prophetam Silonitem obviam habuit, qui pallium suum novum humeris suis detractum, in duodecim partes divisit. Tum decem ex illis partibus Jeroboamo dedit, Regnum à Domino Salomoni auferendum, decemque Jeroboamo Tribus adhæsuras; unam tantùm Salomoni Tribum, & Hierosolymam à Domino electam, justi Davidis causâ, supersuturas prænuncians: hæc verò infortunia Salomoni eventura, quòd relicto Domino Astarthen Sydoniorum, Chamos Moabitarum, & Moloch Ammonitarum numina coluerit. Eo tamen vivente Regnum minimè dividendum; tantùm post ipsius mortem illius filio decem Tribus ablatas, Jeroboamo donandas. Denique, si Dominica præcepta servasset Jeroboam, perennem illi familiam, ut Davidi dederat, Dominum firmaturum, suâque ope illi adsuturum pollicitus est.

h 3. *Reg.* 11. 19.

Circà An. M. 3020. *ante Ch.* 980. *antè Ær.* 984.

Hanc rem Salomon subodoravit, fortè Jeroboamo eam minùs cautè evulgante, & in Regem suum obloquente. Quare Jeroboam in Ægyptum ad Regem Sesac confugere coactus est, apud quem usque ad Salomonis mortem moratus est. Eo defuncto, Jeroboam Israelis, sivè decem Tribuum principatum obtinuit, ut suo loco dicemus. Brevì Ahiæ monitorum oblitus, subditos suos, ne Jerusalem ad Templum pergerent, prohibuit, duosque vitulos aureos, alterum in Dan, in Bethel alterum, colendos proposuit. Prophanum etiam Altare in Bethel erexit [*i*], in quo ipse victimas im-

A. M. 3029.

i 3. *Reg.* 12. 18. &c.

immolavit: cujus eversionem missus ex Judâ Propheta (a), & ortum Josiæ Regis, ipsos Sacerdotes excelsorum in eodem altari immolaturi prædixit. Prophetam hunc nonnulli Ahiam fuisse opinantur: quod veritati non consonat; cum Ahias in Silo in Tribu Ephraim habitaret; ille ex Juda esset: Ahias Altaris erectioni superstes fuerit; hic eâdem die, qua Jeroboamum adiit, à leone interfectus sit.

a 3. Reg. 13. 1. &c.

circa An. M. 3046.

Sub finem Regni Jeroboam, Abiâ Jeroboami filio ægrotante (b), Jeroboam imperavit uxori, mutatis vestibus, allatisque decem panibus, placentulâ, & vase mellis, Ahiam Prophetam in Silo consulendum de filii morbo adiret. Illa igitur, in Silo Ahiæ domum ingressa est, cujus pedum sonitu vix audito Ahias (qui oculis præ senectute caligantibus, omnia divinitiùs prænoverat) continuò exclamavit: ingredere uxor Jeroboam: quid aliam te simulas? Triste tibi, Domini jussu, nuntium fero. Tum plurima Jeroboamo à Domino collata beneficia commemorans, ipsum impietatis suæ redarguit; quòd Davidem, cujus regni potiorem partem obtinuerat, minimè imitatus, plura, quàm priores, mala perpetrasset, Deosque alienos, fusis Idolis, posthabito Domino, coluisset. Quamobrem omnes in Jeroboami domum calamitates à Domino effundendas, mares cunctos interficiendos, omnemque penitùs illius familiam exterminandam, eosque, qui ex Jeroboami familiâ in urbe obiissent, à canibus discerpendos; qui ruri, à Cœli volucribus devorandos.

b 3. Reg. 14. 1. &c.

Tum subdidit: Redi igitur domum; cumque in urbem pedem retuleris, filius tuus morietur, solusque ille è totâ Jeroboami progenie ab Israele plorabitur, & sepelietur. Alium verò Regem, jam destinatum, eliget Dominus, qui hac eâdem die, hoc tempore domum Jeroboam destruet. Israelem quoque Dominus percutiet, illumque è terra hac bonâ evulsum, trans Euphratem projiciet, quòd impietati lucos, ut Dominum provocaret, consecravit. Quod & Israeli eveniet ob Jeroboami crimina, quibus se, & Israelem implicuit.

Regressa igitur Jeroboami uxor, & Thersam veniens, cum domûs suæ limen vix attigisset, Abia ipsius filius obiit. Quem honorificè sepultum, omnis Israel flevit, uti Abias prædixerat. Quo tempore, aut modo Ahias obierit, ignoratur: tantùm post hæc vaticinia diutiùs non vixisse opinamur.

III. AHIAS, pater Baasæ Regis Israel. Baasa, occiso Nadab filio Jeroboami (c), de quo suprà, Regnum usurpavit, ut Ahiæ Silonitis Prophetæ vaticinia implerentur.

c 3. Reg. 15. 27.

IV. AHIAS Phelonites, unus è fortibus exercitûs David. 1. Par. 11. 36.

AHICAM, filius Saphan, & Godoliæ Pater à Josiâ Rege Juda ad consulendam Holdam Prophetidem de Libro Legis, invento in Templo, missus. (d)

d 4. Reg. 22. 12. An. M. 3380. ante Chr. 620. ante Aer. 624.

AHIEZER, filius Ammisadai, Princeps Tribûs Dan (e) qui ex Ægypto 62700. hominum suæ Tribûs reduxit. Domini Tabernaculo (f) acetabulum argenteum pondere 130. siclorum, phialam argenteam 70. siclorum pondo; utrumque similâ oleo conspersâ plenum in sacrificium; auream paropsidem 10. siclorum plenam incenso; bovem, arietem, & agnum in holocaustum; hircum pro peccato; boves duos, arietes 5. hircos 5., & agnos anniculos 5. in hostiam pacificam obtulit.

e Num. 1. 38. & 2. 25.

f Num. 7. 66. 67. An. M. 2514. ante Ch. 1486. ante Aer. 1490.

AHILUD, Pater Josaphat, qui Davidi à secretis fuerat. 2. Reg. 8. 16.

AHIMAM, gigas è stirpe Enach, ex Hebron cum fratribus suis Sesai, & Tholmai pulsus, cùm Caleb urbem illam cepit. (a)

a Josue 15. 14. An. M. 2559. ante Ch. 1441. ante Aer. 1445.

AHIMELECH, Abiathar filius (b), idem ac Achimelech, de quo superiùs.

b 1. Par. 15. 11. 16. & 24. 3. 6. 31.

AHIN, Semidæ filius 1. Par. 7. 19.

AHINADAD, Addo filius, Procurator regionis Manahim trans Jordanem, Salomone imperante (c).

c 3. Reg. 4. 14.

AHIO, cum fratre Ozâ, munus habuit Arcam Domini è domo Abinadab, ad Tabernaculum Hierosolymæ constructum reducendi. Tunc Oza percussus est à Domino, quòd Arcam in plaustro labantem attigisset (d). Vide Oza.

d 2. Reg. 6. 3. 4. &c.

AHION, filius Abi-gabaonis, & Maachæ. 1. Par. 8. 31.

AHION, urbs Tribûs Ephraim, quam Benadad filius Tabremonis Syriæ Regis, Baasæ Israelis Regi abstulit, authore Asâ Rege Juda (e), qui Baasam à munitionibus, quas circà Urbem Rama construebat, ità divertere conabatur.

e 3. Reg. 15. 20. & 2. Par. 16. 4.

AHIRA, filius Enan, Princeps Tribûs Nephtali [f]. Ex Ægypto reduxit Tribum suam 43400. hominibus omnibus annos viginti superantibus, & ad arma aptis constantem; exceptis fœminis, parvulis, & senibus.

f Num. 1. 42. 2. 29.

Duodecimus oblationem attulit, erecto in Deserto Tabernaculo [g], argenteumque acetabulum pondere 130. siclorum, phialam argenteam 70. siclorum pondo; utrumque similà oleo conspersâ plenum in sacrificium; auream paropsidem 10. siclorum plenam incenso; bovem, arietem, & agnum in holocaustum; hircum pro peccato; boves duos, arietes 5., hircos 5. & agnos anniculos 5. in hostiam pacificam obtulit.

g Num. 7. 78. An. M. 2514. ante Ch. 1486. ante Aer. 1490.

AHISAHAR, filius Balan, è Tribu Benjamin. 1. Par. 7. 10.

AHISAR, Procurator domûs Salomonis. 3. Reg. 4. 6.

I. AHIUD, Salomi filius, è Tribu Aser, à Moyse dividendæ Terræ Chanaan destinatus. Num. 34. 27.

II. AHIUD, filius Naaman, & Ozæ frater, ex Benjamin. 1. Par. 8. 7.

AHOBAN, filius Abisur, & Abihail. 1. Par. 2. 29.

AHOD, tertius Simeonis filius, ex iis unus, qui cum Jacob avo, & Patre Simeone in Ægyptum descenderunt [h].

h Genes. 46. 10. An. M. 2298. ante Ch. 1702. antè Aer. 1706.

AHOHE, tertius Bale filius, & Benjamin nepos. 1. Par. 8. 4. Hujus Posteri *Ahohita* dicti (i).

i 2. Reg. 23. 9. 28. 1. Par. 11. 12. 29. & 27. 4.

AHOHIMAN, filius Lothan. 1. Par. 1. 39.

AHUMAI, filius Jaad, è Tribu Juda. 1. Par. 4. 2.

AI, seù *Hai*, urbs Benjamin. Vide *Hai*.

I. AIA, Sebeonis filia, ex progenie Esau. Genes. 36. 24.

II. AIA, Resphæ mater, concubinæ Saulis; cujus filios David Gabaonitis dedit,

ut

ut coram Domino crucifigerentur (*a*).

III. AIA, urbs Benjamin. 2. Esdr. 11. 31. Eadem ac *Hai*.

IV. AIA, Hebræa vox (*b*), quam Sanctus Hieronymus *vulturem* vertit. Bocharius reddit *nisum*; Syriacus *corvum*; Arabs *bubonem*.

AJALON, quæ & *Abialon* aliquando *Elom*, & *Ailom*, urbs Tribûs Dan (*c*); Levitis ex familiâ Caath tradita (*d*) Author est Eusebius suis temporibus vicum quemdam fuisse, *Ajalon* nomine, tribus passuum millibus à *Bethel* absentem; qui tamen celebris *Ajalon*, de qua Josue 10. 12. cùm Josue lunam jussit *suprà vallem Aialon* sistere, esse non poterat; Bethel enim nimiùm à Tribu Dan aberat. Aliam etiam *Ajalon* commemorat S. Hieronymus (*e*), duobus à Sichem millibus dissitam, Hierusalem versùs. Alibi etiam dicit (*f*), S. Paulam à Sichem ad Bethoron proficiscentem, ad lævam Ajalon, & Gabaon prospexisse. In Paralipomenis (*g*) *Ajalon* inter Bethsames, & Thamnam ponitur. Alia denique urbs Ajalon erat in Tribu Zabulon. Judic. 12. 12.

Quamobrem quatuor hujus nominis urbes distinguere necesse est. Primam, in Tribu Dan, inter *Bethsames*, & *Thamnam* (*h*), quæ videtur ea esse, de qua Josue loquebitur, Lunæ dicens: *Luna, siste supra vallem Ajalon*.

Alteram, in Tribu Benjamin, tribus à Bethel millibus, ad Orientem, distantem. Vide 2. Par. 11. 10.

Tertiam, in Tribu Ephraim, duobus à Sichem milliaribus, Hierusalem versùs, ad Bethoron ortum.

Quartam, in Tribu Zabulon, cujus præcisè locus ignoratur.

AILA, seù *Aelath*, urbs Idumææ ad Sinum Elaniticum Maris rubri, ab Eusebio *in locis Hebr. verbo Elath*, decem passuum millibus à Petrâ collocata, Orientem versùs. David victis Idumæis, Elath sibi subegit (*i*). Idumæi libertatem recuperatam, regnante Joram filio Josaphat (*k*), usque ad Oziam, sivè Azariam, qui urbem Elath rursùm illis abstulit, servarunt (*l*). Quam tamen diutiùs non obtinuit; cùm Razin Syriæ Rex illam Oziæ eripuerit, pulsis Judæis (*m*).

Aila apud veteres plura nomina obtinet; *Elaua*, *Elath*, *Elas*, *Aelan*, sivè *Elon*. A' Strabone 1200. stadiis à Gazâ ponitur, centum scilicet, & quinquaginta & septem passuum millibus: à Plinio verò solis 150. millibus; quod discrimen in tanto spatio modicum est. S. Hieronymus (*n*) urbem hanc ad Palęstinæ fines, Procopius ad Orientales illius fines (*o*) statuunt. In Conciliis nonnulli inter Palęstinæ Episcopos, Emath Episcopi leguntur.

Hæc autem de Ailâ refert Abulfeda [*p*]; *Ailat*, sivè *Aelat*, seù *Elath*, vel *Elan* quoddam opidulum, agro fertili circumdatum. Nunc turris tantùm superest, ad litus constructa, domicilium Gubernatoris, à Magni Cairi Præside dependentis: nec jam circumjecti agri feruntur. Arx etiam in mari erecta olim fuerat, nunc diruta (*a*). *Aila* è Regione Colzum sita est. Aila ad Ortum, Colzum ad Occasum, & inter ipsas mons Sina. *Ailam* Abulfeda ad 25. longitudinis, & 20. latitudinis gradum collocat: citatque Almostarec, qui ad 56., & minuta 40. longitudinis, & 28. gradum & minuta 50. latitudinis eam ponit.

a 2. Reg. 21. 8.
b Levit. 11.
c Josue 19. 42.
d Josue 21. 24.
e Hieronym. in locis.
f In Epitaphio Paulæ.
g 2. Par. 28. 18.
h Vide 2. Par. 28. 18. &c.
i Confer 2. Reg. 8. 14. cum 2. Par. 8. 17.
k 2. Par. 21. 8. 9.
l 4. Reg. 14. 22.
m 4. Reg. 14. 6.
n Hieronymus in Ailat.
o Procop. lib. 1. de bello Persico, c. 19.
p Abulfeda, Arabiæ Descriptio, p. 31. 32.

AION [*b*], sivè *Abion* (*c*), fortassè *Ein*, sivè *Enan* ad Damasci confinia [*d*]. Invenitur *Inna* in Cœlesyria, ad 68. $\frac{1}{2}$ latitudinis, & 33. longitudinis gradum, juxtà Ptolemæum.

AITHAN, sivè *Aitham*, seù *Ethan*, in Tribu Juda [*e*], quæ ex secundo Paralipomenon Libro 11. 6. inter Bethleem, & Thecuam sita fuisse videtur. Josephus (*f*) cujusdam Aethan meminit, duobus schœnis à Hierusalem distantis, quindecim scilicet milliaribus (*g*), quò frequenter Salomon ventitabat, quòd hortis & aquis amœnissimus esset locus. Ab hoc fortassè loco Pilatus paucis ante Hierosolymorum excidium annis, aquæductibus magnis sumptibus, ingentique circuitu propter obvios montes extructis, in urbem aquas transduxit [*h*]. Meminerunt itinerantes [*i*] præcopiosarum aquarum, piscinarumque operis eximii, quæ adhuc circà Bethleem visuntur, quas popularis fama, nec prorsùs temerè, à Salomone constructas tradit. Tres sunt piscinæ: prima 200. in longum, & 100. in latum passibus porrecta; altera 190. longitudinis, 115. passus latitudinis, & 60. profunditatis habet: tertiæ longitudo 299. latitudo 197. profunditas 204. passibus constat. Aquæductûs aquas Hierosolymam ducentis reliquiæ supersunt.

AKRABATENE. *Akrab m*. Vide *Acrabatene*, & *Acrabim*.

ALABARCHA: vox in Bibliis non occurrens; à Josepho tamen sæpè (*k*) ad denotandum Alexandrinorum Judæorum Principem adhibita. Philo (*l*) Magistratum hunc *Genarcham*; & ipse Josephus [*m*] alicubi *Ethnarcham* vocat: quæ duo nomina Principem alicujus gentis significant. De *Alabarcha* significato disceptatur. Sunt qui credant (*n*) nomen hoc ab Urbis illius Paganis primo Judæorum Alexandrinorum, quos oderant, Magistratui impositum fuisse in contemptum. Alii [*o*] *Alabarchen* ab *Alaba*, scilicet atramento, derivant: ità *Alabarches* Notariorum vectigalium, pro pecorum eductorum transitu impositorum, Præfectum designat.

Alabarchen Fullerus [*p*] ab Hebręo, seù Syriaco *Halap*, & *Arcin* derivat, ac si diceretur Procurator, seù Legatus Principis: in quibus enim locis frequentes erant Judęi, Principem gentis suę habebant, seù quempiam alium, quem in suis pręcipuè negotiis adibant, nihil aliorum subditorum Pręsidi deferentes. Hęc tamen Ethymologia, non secùs ac primę, mihi non prorsus arridet. Cum igitur certum sit ex Juvenali, [*q*] *Alabarchiam* in Ægypto communem fuisse dignitatem; cumque Valens, Gratianus, & Theodosius Augusti [*r*] de vectigali quodam *Alabarchia* in Ægypto loquantur;

a Idem: Descriptio Maris Rubri. p. 74. 75.
b 4. Reg. 15. 29.
c 3. Reg. 15. 20.
d Ezech. 48. 1.
e Vide Græc. Alex. Josue 60. 1. Par. 4. 32. 2. Par. 11. 6. Joseph. Antiq. 8. 3.
f Joseph. Antiq. l. 8. c. 2.
g Author est Herodotus, Schœnum 60. stadiis, sivè 7400. passibus constitisse.
h Joseph. lib. 2. de Bello, c. 13.
i Cotovic. Le Brun, R. P. Eugenius Roger &c. Vide Reland. Palæstin. l. 1. c. 46. p. 300. 301.
k Joseph. Antiq. l. 18. c. 8. & 20. c. 3. Alabarches.
l Philo in Flacc. d. Genarches.
m Joseph. Antiq. l. 19. c. 4. A. E.
n Vales. not. in Euseb. l. 2. c. 5. Ita & Turneb. l. 27. c. 25.
o Cujac. l. 8. observat. c. 37.
p Fuller. l. 4. Miscell. Theologic. cap. 16. Vide Martinii Lexicon.
q Juvenal. Satyr. I. v. 129. Inter quos ausus habere Nescio quos titulos Ægyptius, aut alabarches.
r L. 9. c. de vectig. & commiss. usurpationem totius l centesimæ summovemus, circà vectigal alabarchiæ per Ægyptum.

tur; verosimile videtur *Alabarchas* eos fuisse nuncupatos, qui salis vectigali prę̈erant; eoque deinceps nomine, veluti per contemptum, Alexandrinorum Judęorum Principes appellatos. Quare *Alabarcha* ethymologia à Gręco *Als*, sal, & *Archon* Pręses derivabitur. Alexander Philonis frater hac dignitate in eàdem urbe potitus est.

ALABASTRUM. Narrat Matthęus 26. 6. 7. Mariam Marthę, & Lazari sororem alabastrum nardo spicato plenum suprà Servatoris nostri in domo Simonis Lęprosi Bethanię discumbentis pedes effudisse. Vas hoc constabat ex quodam candido marmore, circà Thebas Ægyptias, & Damascum Syrię nato, teste Plinio [a]. Alabastrum facilè tornatur, cum neque durus, neque fragilis admodùm sit lapis. *Alabastri* nomen unguentariis vasis quibuscumque ex quâlibet materià commune erat. Atque hoc ipsum, de quo loquimur, nonnullis [b] vitreum fuisse creditum est; quod & verbis S. Marci [c] comprobant, qui effuso super Servatoris caput unguento, vas à muliere fractum enarrat. Vitreum quoddam vas Constantino Magno dono datum circumfertur [d], quod liquorem illum super Servatoris caput effusum continuisse dicebatur: Quod Theodosius è Constantinopolis foro ablatum, tutiori, & honestiori loco reposuit. Volunt aliqui *Alabastrum* vasis figuram potiùs quàm materiam designare; cum vas ansis carens significare videatur. Quicquid sit, certum est nomen hoc unguentariis vasis tribui.

a *Plin. l. 36. c. 8.*

b *Epiphan. lib. de Mensur.*

c *Marc. 14. 3.*

d *Suidas in Phoros.*

ALAM, ex iis unus, cuius posteri è Babylonicà captivitate cum Zorobabele redierunt. 1. Esdr. 8. 7.

ALAMATH, filius Jaade è Tribu Benjamin. 1. Par. 8. 36.

ALCIMUS, sivè *Jacimus*, vel *Joachim*, Judęorum Pontifex, è Sacerdotali, humillimâ tamen familiâ, quęque maiores Pontifices nullos enumeraret, natus [e]; Idololatrię crimine initio persecutionis Antiochi Epiphanis contaminatus. 2. Mach. 14. 3. Pontificatum malis artibus ingressus, & ab Antiocho Epiphane eâ dignitate insignitus, post Judę Machabęi obitum solummodò Pontificis munus obiit; quippè qui quoties Hierosolymam ingredi, & munus suum exercere conatus est, toties à Judà Machabęo repulsus est, & Bacchides, & Nicanor à Demetrio Rege ad Alcimum tuendum missi, nonnullis pręliis fusi sunt. Post Judę mortem, Alcimus parietem interioris atrii [f] à Prophetis extructum diruere ausus, à Deo paralysi mulctatus, post tres, sivè quattuor Pontificatûs annos, obiit [g]. Vide nostram Dissertationem de Pontificibus Hebręorum, pag. 357. &c.

electus An. M. 3842., mortuus An. 3844. ante Chr. 156. ante Ær. 160.

e *Ioseph. Antiq. l. 20. c. 8.*

f *Eum forsasse, qui Sacerdotes ab offerentibus munera altari holocaustomatum dividebat*

g *Vide 2. Mach. 7. 9. 54. Ioseph. Antiq. l. 12. c. 17.*

ALEPH. Prima Hebraici Alphabeti litera, caput, Principem, seù mille significans, ex qua Syriacum, & Gręcum *Alpha* efformatum est. Nonnulli sunt in Scripturâ Psalmi, & Libri, quorum prima litera est Aleph, & alii deinceps versus reliquis per ordinem Alphabeti literis incipiuntur: in quo nullum est mysterium; cum scripta eâ methodo exarata idcircò *acrosticha* appellentur, quòd eorum versus ab Alphabeti literis juxtà grammaticalem ordinem incipiantur. Ità Psalmi *Beati immaculati in via* versus priores octo ab *Aleph* exordiuntur, posteriores octo à *Beth*, sic de reliquis. In Psalmo 105. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo*, versus hic ab *Aleph* initium habet; alter, *in concilio justorum, & congregatione*, à *Beth &c.* In Jeremię Lamentationibus, duo sunt capita, quorum strophem primam *Aleph* incipit, alteram *Beth &c.* Tertii capitis versus tres priores ab *Aleph*, tres posteriores à *Beth* exordiuntur &c.; nec alios Hebræi acrostichos versus, quàm hosce, norunt.

Literis suis ad numeros significandos Judæi recentiores utuntur: *Aleph* unum; *Beth* duo; *Gimel* tria &c. Qui tamen mos apud veteres non apparet. De reliquis Hebraicæ Grammaticæ consulendæ sunt; quarum una ad eorum commodum, qui Linguam Latinam ignorant, Parisiis apud Columbatum Gallico idiomate edita est. Quæ verò Latino sermone conscriptæ sunt, omnium manibus teruntur. Vide etiam quæ dicemus vv. *Lingua Hebraica, Grammatica, Puncta vocalia, Litera &c.*

I. ALEXANDER MAGNUS, Philippi Macedonum Regis filius, & successor, in Danielis Prophetiâ [a] sub Pardi quatuor alis præditi figurâ, ob vim celeritatemque victoriarum suarum, designatus. Hirci [b] etiam sub formâ describitur, eâ velocitate terram omnem excurrentis, ut pedibus humum minimè contingat; qui cornutum arietem invadens, dejectum pedibus conculcat, & nemo arietem ab hirco valet liberare. Hircus est Alexander, aries verò Darius Condomanus, ultimus Persarum Imperator, Cyri successor. In statuâ per quietem à Nabuchodonosor visâ [c], Alexander æneo ventre, & illius successores ferreis tibiis designantur. Hic à Deo electus fuit, qui Persarum in Oriente Monarchiam destrueret, & Græcorum Imperium stabiliret.

a *Dan. 7. 6.*

b *Dan. 8. 4. &c.*

c *Dan. 2. 39.*

Justis Philippo Patri solutis, à Græcis exercitûs in Persas mittendi Imperator creatus, in Asiam profectus est cum 34000. hominum; ubi cum Darii Ducibus bellum iniens, in Adrastæ agro ipsos domuit; unico tantùm prælio totius ferè Asiæ minoris Principatu acquisito. Tum Orobatem, alium Darii ducem, fudit; ipsum denique Darium quadringentis peditum, & centum equitum millibus stipatum in angustiis inter Syriam, & Ciliciam vicit; vixque Darius ipse, relictis exercitu, impedimentis, uxore, filiis, & matre, fugâ elapsus est.

An. M. 3668. ante Chr. 332. ante Ær. 336.

An. M. 3670. ante Chr. 330. ante Ær. 334.

An. M. 3672. ante Chr. 328. antè Ær. 332.

Syriâ domitâ, Alexander Tyrum vênit, quam, civibus ingressum negantibus, obsedit. Interim Jaddo Judæorum Pontifici imperavit, ut eadem sibi, ac Persarum Regi, officia præstaret [d]: cum verò Jaddus renueret, juratam Dario fidèm causatus, Alexander post expugnatam Tyrum, Hierosolymam obsidere decrevit. Tyri obsidio diuturna, & Alexandro maximè operosa fuit: attamen eâ urbe victâ demùm ac populatâ, Palęstinam ingressus, suo Imperio adjunxit. Alexandro itaque iter Hierosolymam dirigente, ut negatum à Pontifice obsequium ulcisceretur, Jaddus pavens, ad

d *An. M. 3672. Ioseph. Antiq. l. 11. cap. ultimo.*

ad Deum orationibus, sacrificiisque supplex confugit; quem Dominus, portis victori patefactis, populo albis vestibus, & corollis redimito, & Sacerdotibus, cæremoniali vestimento indutis, subsequentibus, ipsum Pontificalibus ornamentis conspicuum, ac si triumphantem Alexandrum susciperet, obviam illi fieri per quietem admonuit.

Paruit Jaddus; cumque Alexander populum hunc procedentem prospiceret, reverentiâ motus, Pontifici accedens, prior illum salutavit; Deumque, cujus nomen in laminâ super frontem pendente Pontifex insculptum gerebat, adoravit. Interim populus Alexandrum circumdans, magnis illum clamoribus salutavit. Syriæ verò Regibus, & Ducibus, qui aderant, stupentibus, illumque propè insaniisse arbitrantibus, solus Parmenio familiariter illum poscere ausus est, cur ipse, cui populi omnes subdebantur, ante Judæorum Pontificem procumberet. Cui Alexander, non Pontificem, sed Deum venerari se ait. Cum enim, inquit, adhuc in Macedoniâ essem, Deus Judæorum hac eâdem formâ & habitu, quibus Pontificem hunc indutum video, mihi apparens, alacri, fortique animo me esse jussit, citiùsque in Asiam exercitum ducerem, imperavit, prospera omnia, Persarumque Imperium mihi à se concedendum pollicitus. Quamobrem ut vestem hanc vidi, habitæ visionis memor, Dei ope quæ gessi, evenisse, nihilque mihi ipso auspice non sperandum intellexi. Itaque Persicum Imperium meo dominatui quantociùs me additurum, quæque revolvo, feliciter executurum spero.

His dictis, Jaddum amplexus, à Sacerdotibus in urbem ductus est. Tum ad Templum veniens, Domino sacrificia obtulit, omnia, quæ à Sacerdotibus edocebatur, religiosè exequens, Pontificiis honoribus, muneribusque Pontifici relictis. Inde sibi ostensâ Danielis Propheti, in qua Princeps Græcus Persicum Imperium destructurus dicebatur, vaticinium illud sibi adscripsit, seque à Deo huic operi perficiendo destinatum certiùs arbitratus est.

Dimissam postmodum multitudinem, posterâ die rursùm convocans, quid à se peterent, interrogavit. Cui Pontifex se nil poscere ait, præterquàm patriis Legibus sub ejus Imperio vivendi libertatem, & septimis quibusque annis, quod iis Judæi minimè sererent, aut meterent, tributorum immunitatem; quòd & ultrò concessit. Rogantibus autem, ut Judæos, qui trans Euphratem in Babyloniâ, & Mediâ morabantur, eorumdem privilegiorum participes faceret, se facturum respondit, cùm eas Provincias superarit. Demùm factâ cuilibet sub se militandi potestate, plures Judæi illius exercitui dato nomine, illum sunt prosecuti.

Ità Hierosolymis egressus, alias Provinciæ civitates invisit; cumque magnis ubique amicitiæ, & obsequii significationibus acciperetur, Samaritani, Sichimis morantes, ad montis Garizim radices, à Judæâ Religione apostatæ, tantâ Judæos humanitate ab Alexandro acceptos videntes, se Judæos Religione prædicare decreverunt. Hic enim mos illis erat, ut cum Judæorum res secundas esse animadvertissent, se ex illorum gente & Manassis, & Ephraim posteros esse profiterentur; cum verò è re minimè esse crederent, idipsum etiam sacramento negarent.

Frequentes itaque, lætitiamque ore præferentes, Alexandro obviam usque ad Hierosolymorum agrum penè venerunt: quos Alexander laudatos accepit. Petentibus autem Sichimitis, ut ipsorum Templum inviseret, facturum se cum rediret, respondit. Rursumque tributorum septimis quibusque annis immunitatem, quod iis neque sererent, neque meterent, postulantes, Alexander, utrùm Judæi essent, interrogavit. Qui cum Hebræos se esse, & à Phœniciis Sichimitas appellari dicerent, Alexander immunitatem solis Judæis concessam ait: cæterùm, cum redierit, diligentiùs negotium hoc consideraturum, & quę facto opus esse videret, facturum.

Omnes Alexandri victorias recensere nostrum non est: hoc tantùm addemus, ipsum subactis Asiâ totâ, & Indiâ incredibili velocitate, ac fortunâ, Babylonem rediisse; ubi comessationibus indulgens, sivè, ut Historici tradunt, prę nimiâ ebrietate ęgrotans, obiit, *terra omni in conspectu suo ad silentium redacta* (*a*). Morti proximus, Aulicis convocatis, *dignissimo* ait tradendum Imperium (*b*). Alii verò (*c*) de Regni successione testamento decrevisse asserunt. Scriptor primi Machabęorum Libri (*d*) ipsum adhuc viventem Regnum suum ducibus suis partitum fuisse testatur. Alexandri Imperium Principibus exercitus divisum fuisse, quodque in Asiâ Imperium statuerat, diù post ipsius mortem stetisse constat. Obiit annos natus tres, & triginta, ex quibus duodecim imperavit, sex nempe Macedonię Rex, sex Asię Imperator.

a 1.*Mach*.1.3.
b *Justin*. *l*.12.
c *Diodor*. *lib*. 20.*p*.774. *Quint*. *Curt*. *l*. 10.
d 1.*Mach*.1.7.

An. *M*. 3681. *antè Chr*. 319. *antè Ær*. 323.

Author est falsus Josephus, sivè *Joseph Ben Gorion* (*e*), Alexandrum Hierosolymitanum Templum ingressum, ostensis illi à Pontifice Templi Thesauris, & deliciis, ipsoque Sancto Sanctorum, Sacratiori illius interiorique parte, obstupentem, Deoque commendato, Pontifici dixisse: Meę in Deum, quem colis, observantię monumentum, auream mei statuam, naturalis magnitudinis, inter Altare holocaustorum, & Sanctum locandam, efformari statuo. Cui Pontifex meliore usu eam auri copiam impensurum ait, si Sacerdotibus Templi in eorum victum, populisque Domini, ipsum in Sancto adoratum venientibus, erogaret; monumentum verò nobilius ipsius nomini se erecturum pollicitus. Sciscitanti Alexandro quodnam illud esset, omnes, ait Jaddus, qui in urbe hac, totâque Judęâ hoc anno nascentur infantes, tuo nomine nuncupabuntur. Hi tot erunt viva monumenta, nominis tui memoriam in Templo Domini quotidiè innovatura.

e *Lib*.2.*c*.7.

Narrant Judęi (*f*) Hebręos coram Alexandro ab Ægyptiis ob aurea, & argentea vasa ab illorum majoribus ex Ægypto exeuntibus erepta (*g*), in jus vocatos fuisse: cumque Ægyptii ea sibi reddi viribus om-

f *Abraham Zacuth in Sepher Juchasim*, & *Gemar*. *Babylon*. *ad tit*. *Sanhed*. *c*.11.
g *Exod*.3. 22.

omuibus adniterentur, Hebræi sua in Ægyptios argumenta explicavere. Qui cum Hebræos libertatis diutius oppressæ pretium; laborum ramdiù exantlatorum mercedem; injuriarum satisfactionem; natorum denique aut in flumen mersorum, aut expositorum ultionem repetentes audissent, relictis accusationibus, pudore oppleti discessere (*a*). Hec tamen Rabbinorum sunt commenta.

a *Vide, si placet, Tertull. l. 2. contra Marcion. c. 20.*

Quod Alexander Magnus à quodam didicerat, Deos scilicet Paganorum homines fuisse divinitate donatos, hoc à Pontifice Jaddo ipsi dictum nonnulli credidere (*b*): quod tamen nulli nititur fundamento. Veteres (*c*), qui hoc de Alexandro, ex quadam ipsius ad Matrem epistolâ excerptum, narrant, non à Jaddo, sed à Leone Ægyptiorum mystâ prolatum asseruor.

b *Vide Dictionarium D. Simon, verbo Alexander.*

c *Tertull. de Pallio, c. 3. Minutius Felix in Octavio. Cyprian. de vanitate Idolorum, c. 1. August. de civit. Dei l. 8. c. 5. & de consensu Evangel. l. 1. c. 23.*

II. ALEXANDER BALES, sivè *Balas*, à *Bala* matre, Antiochi Epihanis nothus, in nummis *Theopator Evergetes* nuncupatus. Sunt qui Antiochi Epiphanis filium, vel nothum esse negent. Florus (*d*) *ignotum, & incertæ originis hominem* vocat. Justinus (*e*) subornatum è vulgi fæce juvenem à Demetrii hostibus, filium se, & hæredem Antiochi dixisse; initoque cum Syriæ Rege feliciter prælio, eoque subacto, illius imperio potitum narrat. Appianus [*f*] apertè fatetur, illum è Seleucidarum familiâ se esse mentitum: Athenæus (*g*) denique suppostititium fuisse Antiochi filium scribit. Romano tamen à Senatu, à Judæis, Ægyptiis etiam, & Syris filius, & hæres Antiochi habitus est.

d *Flor. Epitome Livii l. 52.*
e *Justin. l. 35.*
f *Appian. Syr.*
g *Athen. l. 15. c. 10.*

Alexandri Balæ Syrorum Regno præficiendi, ejiciendique Demetrii negotium, Heraclides Bizantius, præcipuus Demetrii hostis suscepir. Ductis igitur Romam Alexandro, & Laodice Antiochi Epiphanis filiâ, muneribus plurium Senatorum animos adeò sibi vindicavit, ut Alexandrum Antiochi nothum esse illis persuaserit. Ut omnia satis disposita censuit, Alexandrum, & Laodicen ipsius, ut ferebatur, sororem in Senatum duxit. Hi Senatûs opem ad paternam hereditatem, & Syriæ Regnum, à Demetrio invasum, repetendum flagitaruot: quos & Heraclides longâ oratione juvit. Licèt verò Senatorum prudentissimi technam strui animadverterent, alii tamen, ab Heraclide corrupti, utpotè numero fortiores, causam Alexandro adjudicaruot; statutumque continuò est, Alexandrum & Laodicen Patris sui imperium capessere posse, & Senatum, populumque Romanum illis opem laturos. Tum Heraclides copias conscribens, Alexandro & Laodice Ephesum ductis, bellum Demetrio inferre seriò paravit.

An. M. 3851. *ante Ch.* 149. *ante Aer.* 553.

Alexandro igitur Balâ in Syriam regresso, Ptolemais, cujus præsidiarii milites Demetrio iniquiores erant, portas aperuit. Ille Ptolemaidem ingressus, Jonathæ Machabæo literas misit, quibus illum in suas partes adduceret (*b*): *Rex Alexander fratri Jonathæ, salutem. Audivimus de te, quòd vir potens sis viribus, & aptus es, ut sis amicus noster: & nunc constituimus te hodie Summum Sacerdotem gentis tuæ, ut amicus voceris Regis, & quæ nostra sunt, sentias nobiscum, & conserves amicitias ad nos.*

h *Mach.* 10. 18.
An. M. 3851. *ante Chr.* 149. *ante Aer.* 153.

Misitque Jonathæ purpuream vestem, & auream coronam. Jonathas igitur Alexandri partes, frustrà Demetrio Syriæ Rege ipsum solicitante, sequutus est (*a*). Tunc Alexander Demetrio bellum inferre decrevit (*b*). Commisso igitur inter duos Reges prælio, dextrum Alexandri cornu à sinistro Demetrii fugatum est: dextrum verò, quod ab ipso Demetrio ducebatur, loco cessit. Demetrius à suis relictus, solus restitit; & fortissimè dimicans, in cœnum lapsus, & equo dejectus, telis confossus est.

a 1. *Mach.* 10. 22. *&c.*
b 1. *Mach.* 10. 48. 40.
An. M. 3853.

Ità Alexander Bales iotegro Syriaci Regni dominio assumpto, sedulò Ptolemæi Philometoris Ægypti Regis amicitiam inire studuit; cujus & filiæ nuptias impetravit. Duobus autem Regibus Ptolemaide ad nuptias celebrandas convenientibus (*c*), Jonathas ab Alexandro invitatus, splendidè ornatus vênit, à duobus Regibus honorificè acceptus, magnaque Alexandro munera detulit. Qui illum honoribus maximis prosequens, inter amicorum præcipuos connumeratum, & armigerorum Præfectum constitutum purpurâ induit.

An. M. 3854. *ante Chr.* 146. *antè Aer.* 150.
c 1. *Mach.* 10. 51. *&c.*

Duos vix Alexander Bales annos Syriæ imperium obtinuerat, cum Demetrius Nicator, Demetrii Soteris Primogenitus nonnullis copiis coactis, à Cretensi Lasthene acceptis, in Ciliciam vênit. Alexander tunc temporis in Phœniciâ commorans, vix horum certior factus, Antiochiam remeare festinavit, ut ante Demetrii adventum rebus suis consuleret.

An. M. 3856. *ante Chr.* 144. *ante Aer.* 148.

Præfectus interea exercitui à Demetrio Apollonius (*d*), Jonatham Machabæum arrogantibus verbis ad prælium incitavit. Fratribus igitur Jonatha & Simone adversùs ipsum propè Joppen profectis, hostium equites totius diei labore fatigati à Simonis peditibus fugati sunt; longiùsque duo fratres progressi, Azotum, & Ascalonem cæpere, prædâque onusti Hierosolymam rediere. His auditis, Alexander Jonatham novis honoribus cumulavit, aureamque illi fibulam, solis Regis cognatis concessam, misit; additâ etiam Accaronis Toparchiâ.

d 1. *Mach.* 10. 69. *&c.*

Ptolemæus intereà Philometor, Alexandri socer, Syriæ Regnum Ægyptio addere cogitans, clam per fraudem agebat, ut & Demetrium Nicatorem, & Alexandrum, regno, de quo utrique contendebant, ipsis erepto, perderet. Coactis igitur copiis, & genero opem ferre simulans, Syriam ingressus, à cunctis civitatibus, ut amicus, acceptus est; tum ipsis potitus (*e*), in vulgus sparsit, Alexandrum positis Ptolemaide insidiis suæ vitæ insidiari. Ad hunc Jonathas Machabæus Joppen vênit, ubi à Ptolemæo honorificè exceptus est, frustrà opponentibus incolis, exosum Regi illum facturis, & cadaverum ab ipso interfectorum acervos, Templum Dagonis incensum, destructumque Azotum. Jonathas verò usque ad Eleutherum fluvium, trans Phœniciam, illum prosequutus, Hierosolymam rediit (*f*). Ptolemæus ità Antiochiam usque, nemine obsistente, progressus, Syriæ solium occupavit, sibique Ægypti & Syriæ diademata imposuit.

An. M. 3858. *ante Chr.* 142. *ante Aer.* 146.
e 1. *Mach.* 11. 1. *&c. Vide & Joseph. Antiq. l.* 13. *c.* 5. *Diodor. l.* 32. *Justin. l.* 35. *&c.*
f 1. *Mach.* 11. 4. 5. 6. 7.

Bales, qui in Ciliciam confugerat, ingenti

ti exercitu comparato, adversùs Ptolemæum, & Demetrium Nicatorem, in ipsum conjurantes, profectus, ad Oenæparam fluvium certamen iniit; quo prælio victus, in Arabiam cum 500. equitibus confugit. Arabum verò Princeps Zabdiel caput illi amputatùm, ad Ptolemæum misit. Hæc Author primi Machabæorum Libri (*a*). Alii verò Historici (*b*), exercitûs Duces sibi consulentes, cum Demetrio clam egisse, proditumque Alexandrum occidisse, abscissumque illius caput Ptolemæo Antiochiam misisse testantur. Alexandro filius superstes fuit, *Antiochus Deus*, quem Triphon Syriæ Regno restituit (*c*), ut verbo *Antiochus* fusiùs narrabimus.

An. M. 3859. *ante Chr.* 141. *ante Aer.* 145.

a 1. *Mach.* 11. 17.

b *Polyb. excerptis Vales.* p. 194. *Diodor. l.* 32. *in Bibliot. Photii*.

c 1. *Mach.* 11. 39.

III. ALEXANDER JANNÆUS, tertius Joannis Hircani filius. Hircanus è tribus, ut quartus Machabæorum Liber (*d*), seù è quinque, ut Josephus testatur (*e*), quos reliquit, filiis, ut maximo amore Antigonum, & Aristobolum, ità inexpiabili odio Alexandrum prosequebatur; eo quòd ipsum post se regnaturum per quietem intellexisset: quo magnoperè doluit, cum præcipuè naturali ordine post duos fratres, utpotè filiorum tertius, vix regnare posset. Eventus somnii veritatem comprobavit. Antigonus enim nunquam, Aristobolus brevissimo tempore (*f*) regnum obtinuit; cùm mortuo Hircano, *Salome*, seù Alexandra illius vidua, Alexandrum ab Aristobolo in carcere detentum à morte Patris, libertati restitutum (*g*) in Regem elegerit an. 3899. ante Chr. 101. ante Aer. 105. Alexander Regnum adeptus unum ex fratribus suis vitæ suæ intentantem interfecit; aliumque, Absalomum nomine, qui procul negotiis privatam, pacificamque vitam agebat, honoribus cumulavit.

d 4. *Mach.* 7.

e *Joseph. de bello l.* 1. *c.* 3.

f *Regnum cæpit an.* 3898. *quo Hircani mors contigit; obiit an.* 3899. *ante Chr.* 101. *ante Aer.* 105.

g *Joseph. Antiq. l.* 13, *c.* 20.

Bellico ardore repletus, ut Regno suo consuluit, adversùs Ptolemaidem exercitum instruxit. Cum oppidanis congressus, ipsos intrà urbem repulit, in eâque clausos obsedit. Illi in angustias redacti, Ptolemæi Lathuri opem, à Cleopatrâ matre Ægypti Regno pulsi, in insula Cypro commorantis efflagitarunt. Lathurus ad eam rem ingentem classem instituit. Demænetus intereà, magnæ inter Ptolemaidis cives authoritatis, ipsos monuit, bellum in Judæos gerere, & extrema quæque perferre utilius illis fore, quàm Lathurum, certamque deinceps servitutem suscipere. Hujus oratione commoti cives, Ptolemæo Legatos miserunt, qui mutatam urbis voluntatem nunciarent.

Ptolemæus his auditis, cæpto itinere non destitit, & *Sicaminum*, urbem è regione Ptolemaidis, appellens, exercitum è peditatu, equitatuque 30000. ferè hominum, in litore exposuit. Interim Ptolemaidensibus illum recipere negantibus, Gazensium, & Zoili Tyranni, qui Turrim Stratonis, & Doram occupaverat, Legati ad Ptolemæum veniunt, postulantes, ut se ab Alexandro Judæorum Rege, ipsorum agros populante, liberaret.

Nil Ptolemæo commodius eâ Legatione, ut honesto saltem titulo Ptolemaide cederet. Interim Alexander pugnam cum Lathuro inire metuens, exercitum domum dimisso, Cleopatram Ptolemæi matrem, ut partes suas tueretur, sollicitabat; amicitiam verò cum Ptolemæo simulabat, cui etiam talenta obtulit 400., ut Zoilo interfecto, agrum ab ipso occupatum, sibi redderet. Brevì tamen Ptolemæus Alexandri fraude cognitâ, durius in eum, ac antea, bellum instituit; nonnullasque in Galilæa urbes cæpit.

An. M. 3900. *ante Chr.* 100. *ante Aer.* 104.

Alexander adversùs Ptolemæum profectus, propè Asophum, non longè à Jordane, prælium iniit (*a*). Quem Ptolemæus, triginta, seù quinquaginta, ut Timagenes apud Josephum refert, hominum millibus ipsi interfectis, profligavit. Hac victoriâ partâ, Ptolemæus nemine imposterum obsistente, omnia circumquaque vastabat, suique nominis terrore Provinciam opplevit. Metuens verò Cleopatra ipsius mater, ne ob eventuum prosperitatem nimiis viribus augeretur, ingenti classe institutâ, Alexandrum filium suum in Phœniciam misit; qui à Ptolemæi desertoribus libentissimè acceptus est. Ptolemaidem verò adiens, illam obsidere coactus est; cujus ut excidium urgeret, Cleopatra auxiliares copias adduxit.

a *Joseph. Antiq. l.* 13. *c.* 20. 21.

An. M. 3901. *ant. Chr.* 99. *ante Aer.* 103.

Alexander Jannæus in eo rerum suarum statu, apud Cleopatram auxilium sibi futurum credens, magnis ipsam muneribus in castra ante Ptolemaidem adiit, quæ ut infelicem Principem, & Ptolemæi hostem, solâque Reginæ ope fretum excepit. Nonnullis autem Cleopatræ familiaribus, ut Judæam sibi subderet, hortantibus, ex iis quidam Ananias Judæus, ut ab eâ sententiâ ipsam revocaret. facinoris inhonestatem, injustitiamque demonstravit, ut Principem, qui se illius fidei crederet, Regno spoliaret; invisamque deinceps Judæis omnibus fore, si id faceret, ostendit.

An. M. 3902. *ante Chr.* 98. *ante Aer.* 102.

His commota Cleopatra cum Alexandro Jannæo in urbe Scythopoli fœdus iniit; qui copias aliquot in Cœlesyriam ducens, Gadaram 10. mensibus obsessam, inde Amathuntem firmissimam arcem cæpit, in qua Theodorus Zenonis filius pretiosiora quæque condiderat. Hic inopinatò Alexandri Jannæi exercitum invadens, 10000. hominum interfectis, omnia illius impedimenta diripuit.

An. M. 3903. *ante Chr.* 97. *ante Aer.* 101.

Hac clade Jannæus minimè territus, Raphiam, & Anthedonem ad Mediterraneum obtinuit. Inde Gazam profectus, omnem circumjacentem agrum vastavit. Apollodotus autem, urbis Præfectus, eductis noctu è civitate militibus, omnem Alexandri exercitum totâ perterritum nocte cæcîdit; Judæi enim Ptolemæum Lathurum ad opem Gazæ ferendam rediisse credebant: ut verò illuxit, Judæi errore animadverso, animis aucti Gazenses adeò fuderunt, ut mille ex iis interficerent. Neque verò adhuc urbem dedere Gazenses voluere, certi extrema quæque potiùs, quàm Hebræorum jugum tolerare. Diuturnos verò post conatus, Apollodoro Duce amisso, urbs capta, direptaque est, magno tamen dispendio; opidani enim nullam salutis viam cernentes, plurimi Hebræis sanguinem suum vendiderunt.

An. M. 3906. *ante Chr.* 94. *ante Aer.* 98.

Alexander Jannæus exacto anno Gazen-

An. M. 3907. *ante Ch.* 93. *ante Aer.* 97.

a *Joseph. Antiq. l.* 13. *c.* 21.

sis obsidionis, Jerusalem rediens, pace, quam sperabat, frustratus est. Judæi enim in ipsum conjurantes (*a*), dum ipse, ut Pontifex, in Tabernaculorum Festo de more sacrificia offerret, Templum ingressi citrea in eum conjecere; mos enim per eos illius Festi dies Hebræis est, palmarum, & citreorum thyrsos fructibus onustos, in letitiæ monimentum, manibus gestare. Dicteria injuriis addidere, ipsum, qui captivus fuerit, Pontificatus ministerio indignum exprobrantes. Injuriis hisce tactus Alexander, armis in contumaces versis, sex penè illorum millia interfecit, longumque circà Altare, & interius Templum ligneum septum construi jussit, ut populum ab Altari, in quo Sacerdotes suis muneribus fungebantur, probiberet. Quinimò, ne imposterùm pares à Judæis insultus sibi metueret, Syriis neglectis, quos invisos habebat, Pisidum, & Cilicum copias conscripsit.

b *Certum belli hujus tempus ignoratur. Gestum tamen est ab an.* 3908. *ad* 3912. *circiter.*

Bellum deinde (*b*) in Moabitas, & Ammonitas tulit; victisque tributum imposuit. Tum *Amathuntem* trans Jordanem sitam, de qua superiùs disseruimus, invasit, & solo æquavit, Theodoro Zenonis filio cum eo congredi minimè audente. Bellum autem Obedæ Arabum Regi inferens, in insidias, propè Gadaram, trans Jordanem, imprudens incidit; & à camelorum manu in præruptis locis circumdatus, vix ab iis elapsus est.

Hierosolymam deinde rediens, atque furentes in se Judæos sentiens, per sex annos bellum cum iis gerere coactus est, quorum suprà 50000. trucidavit. Quidquid ob ineundam eorum amicitiam conabatur, majoris odii fomitem ministrabat; adeòut poscenti quid sibi agendum foret, ut cum iis pacem firmaret, si te interfeceris, responderunt; statimque Demetrium Eukerum Syriæ Regem (*c*), opem contra Alexandrum per legatos poposcerunt.

c *Demetrius Eucherus Damasci regnum an.* 3911. *capit. Quare saltem post hunc annum in Judæam venit.*

d *Joseph. Antiq. l.* 13. *c.* 22.

Eucherus in Judæam profectus (*d*), sua perduellium armis conjungens, in Sichem castrametatus est. In hunc Alexander exercitum 6200. advenarum, & 20000. Judæorum. qui fidem Regi suo servaverant, admovit: Eukerus contrà 3000. equitum, & 40000. peditum adduxerat. Ambo intereà Reges à se invicem milites abducere conabantur; Eukerus quidem ab Alexandro advenas, Judæos verò ab Euchero Alexander. Cum tamen ambo frustrà conarentur, prælium tandem initum est, in quo victoria pro Eukero stetit, advenis omnibus, qui in Alexandri exercitu erant, adeò cæsis, ut ne unus quidem superesset; ipsoque Alexandro in montibus fugâ salutem quærente.

Quæ Alexandrum Jannæum funditùs vertisse clades videbatur, melioris fortunæ initium fuit. Sex enim Judæorum millia Regis sui infortuniis commota, illi arma opemque suam præstiterunt. Demetrio igitur post eam victoriam in Syriam recedente, Alexander perduelles externis viribus destitutos prosperis semper eventibus profligavit; clausos demùm obstinatissimos in loco quodam, Bethom nomine, obsedit, captosque Hierosolymam duxit; quorum 800. coram se, cum amicis convivante, crucifigi jussit; eorumque uxores & filios ante exspirantium oculos jugulari. Inauditum profectò crudelitatis exemplum, quo à suis *Thracides* appellari meruit, ac si crudelis veluti Thrax diceretur. Hoc audito, 8000. seditiosorum, quæ adhuc in armis erant, perterrita in tutum se recepere, pacatâ Regi administratione Regni relictâ.

a *Joseph. Antiq. l.* 13. *c.* 23. *circà An. M.* 3917. *seu* 3918.

Potitus Damasci Regno Antiochus Dionysius (*a*) expeditionem in Judæam decrevit. De hac monitus Alexander, belli aleam evitaturus, fossam satis profundam ab Antipatride ad Joppen, quà in Judæam solummodò aditus patebat, excavari, murumque excitari jussit, castellis ligneis munitum, 150. stadiorum spatio; quibus operibus Antiochum, ipsiusque expeditionem impedit. Antiochus igitur, castellis ligneis incensis, arma in Arabes vertit, à quibus prælio interfectus est.

An. M. 3918. *ante Chr.* 81. *antè Aer.* 85.

Post hujus mortem, Aretas à Damascenis Regno prælatus in Judæam vênit, invasumque Alexandrum propè Adidam, in agro *Sephala*, ad orientem Gazæ, & Anthedonis, profligavit. Firmatâ postmodùm inter ipsos certis legibus pace, regressoque Damascum Aretâ, Alexander Diam, sivè *Dium* in Arabiâ, propè Pellam, in Decapoli obsedit (*b*), eâque captâ exercitum Essam duxit, ubi Zeno pretiosiora quæque condiderat. Hanc triplici muro circumdatam cæpit; tum ad Gaulanis, & Seleuciæ obsidionem profectus est; quas & subegit unà cum Antiochi valle, & arce Gadarâ. Demetrium ea loca obtinentem multorum criminum insimulavit; iisque ditioni suæ additis, victor in Judæam, à qua tribus annis his expeditionibus distractus absuerat, regressus est.

An. M. 3920. *ante Chr.* 80. *ante Aer.* 84.

b *Plin. l.* 5. *c.* 17.

An. M. 3921. *ante Chr.* 79. *ante Aer.* 83.

An. M. 3923. *ante Chr.* 77. *ante Aer.* 85.

Reducem Judæi ob eventuum felicitatem læti excæpere; eoque dominante, Hebræorum Regnum plurimis urbibus, quas ipse subegit, auctum est. Tandem Alexander nimio vini potu ægrotans, tribusque annis quartanâ laborans, ad militaria tamen munera exercenda liber, viribus destitutus obiit in regione Gerasæ, dum opidum Ragaba trans Jordanem obsideret. Ragaba eadem fortasse ac Argob in Basan, cujus meminit Moyses. (*c*)

An. M. 3926. *ante Chr.* 74. *ante Aer.* 78.

c *Deuter.* 3. 4. 13. 13.

Hunc cum Regina uxor ipsius morti proximum cerneret, & quæ post illius obitum sibi à contumaci, seditiosoque populo metuenda forent, prævideret, præsertim filiis ad negotia capessenda minimè per ætatem idoneis, quid sibi agendum consuluit. Cui Alexander pacatum Regnum habituram ait, si mortem suam militibus tantùm post Ragabæ victoriam aperiret; tum si Hierosolymam rediens, Pharisæis partem aliquam, & potestatem in Regni administratione concederet; suo deinde cadavere proceribus illorum sevocatis exhibito, ipsis, ut liberet, eo abuti permitteret, ut exercitam in ipsos tyrannidem ulciscerentur; nil denique ipsis inconsultis, in regimine decreturam se polliceretur.

Tum subdidit: ea si præstiteris, splendido me funere efferendum, teque eorum famâ & authoritate fretam, regnum pacificè moderaturam scito. His dictis expiravit, 48. an-

An. M. 3926. ante Chr. 74. ante Aer. 78.

annos natus, quorum 27. regnavit. Duos sibi superstites filios habuit, Hircanum, & Aristobolum, qui ob mutua de Regno, & Pontificatu dissidia, usque ad Herodis Magni tempora, familię suę eversioni, & Herodis fortunæ causam fecere.

An. M. 3947. ante Chr. 53. ante Aer. 57.

a *Joseph. Antiq. l. 14. c. 10.*

IV. ALEXANDER, Aristoboli, & Alexandræ filius, Jannæi Alexandri nepos. Captâ à Pompejo Jerusalem ipse unà cum Aristobolo Rege, Antigono fratre, & duabus fororibus Romam captivi missi sunt; sed Alexander, oblatâ sibi fugiendi occasione, elapsus, in Judæam rediit; coactoque 10000. peditum, & equitum 1500. exercitu (*a*), fortissimis nonnullis patratis facinoribus, Alexandrii, & Macheruntis arces occupavit, ubi & se munire studebat. Gabinius tamen Romanarum, quæ in Judæâ erant, copiarum Imperator, ipsum impediit; nam è montibus ejectum, propè Hierosolymam, 3000. hominum cæsis, plurimisque in captivitatem ductis, bello fudit. Tum Alexandrium opidum, in quo Alexandra Alexandri mater erat, obsedit. Egressa verò Alexandra, Gabinium inter & Alexandrum fœdus statuit, eâ lege, ut Alexander Alexandrium, Hircanium, & Macheruntem restitueret, quæ opida Gabinius solo æquavit.

An. M. 3947.

b *An. M. 3949. Vide Joseph. lib. 14. Antiq. c. 11.*

c *Joseph. Antiq. l. 14. c. 13.*

Alio etiam prælio Alexander propè montem Thabor fractus 10000. hominum amisit (*b*). Plurima denique post facinora, infelici semper exitu patrata, à Scipione captus est, qui eum ante suum Tribunal Antiochiam advocans, capite damnavit. (*c*)

A. M. 3955. ante Chr. 45. ante Ær. 49.

d *Joseph. Antiq. l. 14. c. 16.*

V. ALEXANDER, Jasonis filius, Romam ad amicitiam, & fœdus Romanos inter & Judæos renovandum legatus. Hujus meminit Senatusconsultum Judæis missum, sub anno nono Pontificatûs Hircani. (*d*)

An. M. 3935. ante Chr. 65. ante Aer. 69.

e *Joseph. Antiq. l. 14. c. 17.*

VI. ALEXANDER, Theodori filius, Romam ad restaurandum cum Senatu fœdus (*e*) ab Hircano missus. Hujus nomen legitur in Senatusconsulto ad Magistratus Ephesi, cos. Dolabellâ, quo cautum est, ne Judæi ad militiam cogerentur, eo quòd Sabbathis arma ferre prohiberentur, & in exercitu concessis à suis Legibus cibis vesci non possent.

f *Joseph. Antiq. l. 15. c. 13.*

An. M. 3988. ante Chr. 12. ante Aer. 16.

g *Antiq. lib. 16 c. 1.*

VII. ALEXANDER, Herodis Magni ex Mariamne filius. Hujus historia ab Aristoboli fratris, & infortuniorum comitis narratione separari nequit. Venustissimi ætatis suæ Principes erant. Post tragicum Mariamnes eorum matris obitum, ab Herode Romam missi sunt, ut apud Augustum pro regia eorum conditione instituerentur. Quos Augustus in ædes suas excepit, ut Herodem suæ in eum benevolentiæ certiorem faceret (*f*). Post aliquid temporis, Herodes Romam petiit, ad Cæsarem salutandum (*g*), liberosque reducendos, satis jam quæ ipsos decebat, edoctos. Reduces à populis in Judæam magnis lætitiæ signis excipiuntur, tum ob corporis elegantiam, tum ob Asmonæorum stirpem, quam à matre ducebant. Salome tamen, præcipua occidendæ Mariamnes causa, metuens, ne ipsi cum Regnum cæpissent, matris suæ mortis ultionem à se repeterent, calumniis apud Herodem eos perdere decrevit.

a *Antiq. l. 16. c. 2.*

b *Antiq. l. 16. c. 6.*

An. M. 3976. ante Chr. 24. antè Aer. 28.

Cautè tamen, ne nosceretur, id negotium suscepit; nullumque initio perversæ voluntatis indicium dedit. Herodes igitur filiis jam adultis, uxores, Alexandro Glaphyram Archelai Cappadociæ Regis, Aristobolo Berenicem Salomes filiam dedit (*a*). Pheroras autem Regis frater, & Salome eorum morte apud se constitutâ, omnes amborum sermones captabant, juvenum ferociam frequentiùs provocantes, ut suos de matris Mariamnes morte sensus aperirent (*b*). Cumque omnia, quæ ipsi loquebantur, ad Regem odiosis fictisque verbis deferrentur; Herodes fratri ac sorori minimè diffidens, juvenumque indolem optimè noscens, Alexandrum & Aristobolum se quondam matris mortem ulturos dictitare, facilè credidit. Ipsorum igitur audaciam repressurus, Antipatrum primogenitum suum ex Doride quadam, quem ob matris conditionem, Mariamnes stirpe longè inferiorem, in exteris regionibus jusserat educari, Hierosolymam accersiit: Aristobolum & Alexandrum in ordinem redigendos ratus, si hunc sibi præferri posse, perspiceret. Eventus consilium fefellit; Antipatri enim pręsentia juvenum animos in dies provocavit.

An. M. 3993. antè Ch. 7. antè Aer. 11.

e *Joseph. Antiq. l. 16. c. 7. 8.*

Herodes nimium Antipatro fidens, de his, quæ ipse de duobus fratribus retulerat, minimè dubitabat: quòd ille simulatione adeò calleret, ut cum atrocissimas in ipsos calumnias inveheret, excusare, & miserari videretur. Itaque Herodes à filiis suis adeò aversus est, ut ipsos Romam duxerit, coràm Cæsare initæ in Patris vitam conjurationis accusaturus (*e*). Ii verò & lachrymis, & rationibus causam suam adeò confirmarunt, ut Augustus cum patre, & Antipatro, specie saltem, compositos in Judæam remiserit. Antipater cum ipsis redux, ingentem de restituto ipsis Herodis favore lætitiam præferebat. Regressus autem Hierosolymam Herodes, populis in Templo congregatis, filios suos post se regnaturos palam declaravit: Antipatrum primò, tum Alexandrum, & Aristobolum.

d *Joseph. Antiq. l. 16. c. 11.*

His verbis duo fratres duriùs irritati, in questus & murmura erupere. Quibus ad Herodem quantocius delatis, Pheroras, Salome, & Antipater Regem in filios provocare non destiterunt. Cum quadam die Pheroras Alexandro dixisset, se à Salome sorore suâ intellexisse, Herodem insanâ in Glaphyram ipsius uxorem libidine ardere; Alexander se minimè continens (*d*), hæc eadem, quæ à Pherorâ audierat, Herodi significavit. Herode autem Phæroræ suprà modum irato, ipsumque tetrę adeò insimulationis redarguente; ille in Salomen, tunc temporis adstantem, crimen rejecit; quę ingenti ardore calumniam, magnis etiam clamoribus repulit. Quibus tandem tędio affectus Herodes, ipsos abscedere jussit; filii sui modestiâ, qui tanti momenti rem sibi aperuerit, commendatâ.

Tres erant Herodi Eunuchi, quibus maximè fidebat, quosque seriis, magnisque negotiis immiscebat. Hi, cum ab Alexandro corrupti fuisse magnâ pecuniarum vi accusarentur, jussu Regis quęstioni applicati fuere; ex quibus tormentorum violen-

tia

tia hęc expressit: se ab Alexandro, & Aristobolo, ut ab Herode, effęto jamjam sene, & ętatem, artificiosè pictis barbâ & capillis, dissimulante, deficereot, sollicitatos: meliùs quidem sibi consulturos, si ipsis brevì Regnum moderaturis, adhęrerent; cum pręcipuè primas totius Regni dignitates ab ipsis sperare posseot: omnia jam pro ipsis disposita esse, ipsorumque amicos ad arma capessenda paratos esse, ut debitum ipsis Regni jus armis tuerentur. Nec plura addere oportuit, ut Herodis animus tristissimis curis agitaretur, atque domesticis suis omnibus prorsus diffideret. Quos verò Alexandri familiares esse noverat, comprehendi jussit, & torqueri; quorum plerique in tormentis nil fatentes, cum nihil quod dicerent, haberent, expirarunt.

Fuit tamen qui dolorihus victus, dixit se frequenter ah Alexando audivisse, dum corporis illius proceritas, & sagittas jaculandi peritia laudabatur, sibi meliùs futurum fuisse, si breviori staturâ, minorique peritiâ prędirus esset; cum à patre suo eę dotes non sinè invidia considerarentur: se cum Rege inambulantem, contrahi per industriam, & submitti, ne Rege procerior videretur; in venatione denique ad constituta ferire non audere, ne Rex, laudatâ filii sui arte jaculandi, offenderetur. Tormentis intermissis, addidit fratres ambos conspirasse, ut Patri per venationem insidias struerent, eoque obeunte, Romam quantociùs navigare decrevisse, paternum Regnum ab Augusto petituros. Tum Alexandri ad Aristobolum literæ productæ fuerunt, quibus datos Antipatro agros ab Herode, 200. talentorum fructum, seù 180000. librarum, quotannis afferentes, conquerebatur.

Herodes hæc satis esse existimavit, ut Alexander comprehenderetur, ejusque amici torquerentur; quorum nonnulli in tormentis nil fateotes expirarunt, totumque Regis palatium perturbatione, ac terrore agitabatur. Quidam ex iis, qui torquebantur, literas ab Alexandro amicis suis missas ait, ut Augustum ad ipsos Romam accersendos, cùm noonulla haberent, quæ in patrem dicerent, qui Mitridaris Parthorum Regis amicitiam Romanorum fœderi prætulisset. Addidit servatum Ascalone ab Alexandro venenum, quo in patrem uteretur. Hoc diù perquisitum, nusquàm repertum est.

Alexander hoc turbine minimè motus, non modò ea, quæ ab amicis tormentorum vi extorta fuere, non negavit, sed palàm confessus est, patrisne ut credulitatem, & diffidentiam argueret, an familiam omnem inextricabili ambage confunderet, ignoratur. Quatuor interim libellos Regi offerri curavit, quibus ob sui causam tot homines frustià torqueri ajebat; verissimum esse, positas à se insidias patri, & Aulicorum præcipuos secum conspirasse; inter quos Pheroram, & ejus familiares nominavit: addiditque, Salomen noctu ad se clam venisse, & in suo cubili, se invito, cubasse: Familiares omnes tempus illud votis omnibus expectare, ut à timoribus, quibus ob ipsius crudelitatem, & diffideotiam agitabantur, liberi respirarent.

Interim Archelaus Cappadociæ Rex, Alexandri socer (a), omnium, quæ apud He- a *Antiq. l.16. c.12.*
rodem gerebantur, non ignarus, Hierosolymam vênit, ut filio Patrem conciliaret. *An. M. 3996. antè Ch.4. antè Aer.8.*
Iratum igitur se Alexandro simulans, quæ is gerebat, vituperavit, Herodis operibus commendatis; seque Alexandri, & Glaphyræ filię suæ connubium dissolvere paratum esse ait, si eam impiorum viri consiliorum participem esse cognosceret. Herodes Archelaum permotum adeò cernens, placare cæpit, & paternos in filium sensus induens eò processit, ut filium excusaret, & Archelaum, ne eò usque procederet, & conjugium solveret, deprecaretur.

Tunc Archelaus juvenem Principem calumniis purgare cœpit, & in alios, præcipuè in Pheroram Regis fratrem, crimen rejecit, qui & malorum omnium causam se fuisse professus est. Ità Alexander in Regis gratiam rediit, ob Archelai prudeotiam; qu & Pheroram Regi reconciliavit; omnemque Regis familiam paci restituit.

Brevì tamen malaciam procella consecuta est. Euricles quidam Lacedæmonius, He- *An. M. 3998. antè Chr. 2. antè Aer.6.*
rodis gratiam iniens, Alexandri etiam familiaritatem adeptus est; adeout hic omnia mentis suæ sensa, & querelas in patrem aperiret (b). His ab Euricle ad Regem b *Joseph. Antiq. l.16. c.16.*
delatis, Herodes rursùs de filiis suspicari, observare, & quæ in ipsos dicebantur, audire. Cum Alexander duos satellites, quos Herodes à suâ servitute dimiserat, in suum satellitium recepisset, ille insidias suspicatus, ipsos comprehensos tormentis adplicuit. Qui se ab Alexandro sollicitatos indicaverunt, ut Regem in venatione, feram vulnerare simulantes, interficerent: se verò facinus illud nullo negocio celaturum, si Regem ex equo prędicaret pręcipitem, suismet telis confixum fuisse: magnam denique auri vim in stabulo equorum Alexandri asservari.

Pręfectus deinde arcis Alexandrii comprehensus, Alexandrum & Aristobulum se in arcem recepturum, regiique thesauri opes ipsis crediturum promisisse insimulabatur. Eo tormenta fortiter ferente, & rei falsitatem profitente, ipsius filius, quęcumque petebantur, ultrò fassus est, productis etiam Alexandri epistolis, in hęc: Ut, quę decrevimus, perfecerimus, ad te recipiemur. Tu cura, ut nos, ut promisisti, in arcem excipias. His visis Herodes positas sibi à filiis insidias minimè dubitavit. Eas tamen literas à se scriptas Alexander constantissimè negabat, sed à Diophanto characterem suum imitato. Herodes autem, Jericho tum commorans, eos, à quibus filiorum accusationem tormenta extorserant, ad populum produxit; qui & ipsos lapidibus obruit, eadem pariter Alexandro, & Aristobolo facturus, nisi à Pherorâ, & Ptolemæo jussu Regis fuisset prohibitus.

Filios igitur Herodes diverso carcere inclusos, omnem conspirationis seriem exarare jussit. Qui reverà ad Regem Cappadociæ recipi decrevisse, nil tamen in patris vitam tentasse responderunt. Hoc tamen in votis esse, ut Tyrannus suorum accusa-

to-

An. M. 3998. ante Chr. 2. ante Aer. 8. torum alter, quem populus Jericho, ab Antipatri emissarus instigatus, lapidibus obruerat, accuratiori examine posset interrogari. Tunc Rex Alexandrum vinculis obstrictum ad Glaphyram illius uxorem duci jussit, ut an viri consiliorum particeps foret, dignosceretur. Viri aspectus ab illâ ululatus, & lachrymas expressit; nullusque se ream esse professa est; reverà tamen, ut à præsenti tyrannide liberaretur, ad Regem patrem suum in Cappadociam cum Alexandro secessum, & inde Romam navigationem decrevisse indicavit. His auditis, Herodes cum Archelao per literas conquestus est, quòd, se inscio, filiorum consilia adjuvisset: eodemque tempore filios apud Cæsarem per epistolas conspirationis in vitam patris, & decretæ à Regno fugæ accusavit.

Cui Augustus respondit, si filios in vitam patris quidquam tentasse constaret, posse ut Parricidas puniri; secùs, si decretæ tantummodò fugæ rei invenirentur, mitiùs cum iis agendum: concilium in urbe Phœnicum Berytho ex amicis, & Archelao Cappadocum Rege cogendum, ut de filiis quid agendum decerneretur. Amicos igitur, quos libuit, Berythum Herodes convocavit [a]: Archelaum verò, & Alexandrum & Aristobolum minimè: hos enim in Sidoniorum urbe Platane reliquit, propè Berythum, ut faciliùs, si opus foret, accerserentur.

a Antiq. l.16. c.17.

Herodes itaque concilium 150. virorum ingressus, filios suos ardenti satis oratione accusavit; nec eâ contentus, patre licèt indignâ, filiorum suorum, ait, fatum non ab Augusto solùm sibi permitti, verùm & ab ipsis Hebræorum legibus, quæ filium à parentibus accusatum, manu ipsi ab iisdem impositâ, à populo lapidibus obruendum statuebant [b]. Sibi quidem iis pœnis filios mulctandi potestatem esse, verùm & aliorum sententias audire maluisse: cæterùm se pro certo habere, ipsos in suam sententiam ituros, ut justæ severitatis, quâ filii efferati puniendi sunt, exemplum posteritati mandaretur.

b Vide Deut. 21. 18. 19. 20.

Saturninus consularis, Concilii præses, & tres ipsius filii, Alexandrum & Aristobolum pœnâ quidem, sed non capitali mulctandos judicavere: Volumnius tamen mortis reos esse pronunciavit; cujus sententiam plerisque sequentibus, illorum mors suffragiorum numero decreta est. Hos igitur Herodes Tyrum duxit; quò veniens Nicolaus Damascenus, à Rege quid de filiis amici sentirent, rogatus, in custodiam dandos à plerisque censeri respondit, ut commodiùs de rei summâ decerneretur. Herodes verò post diuturnam animi agitationem, filios Cæsaream adduxit.

Omnes Cæsareę cives, quid Rex decerneret, anxiè præstolabantur. Principum infortunia cum quisque defleret, nemo misericordiam illorum pręferre ob Regis metum audebat. Veteranus autem Herodis miles, cui filius erat, nomine Tyro, ejusdem, ac Alexander, ętatis, Regem liberè arguere ausus, militesque, & Tribunos, & plebem misericordiâ eorum Principum motos, ipsorum fatum deplorare demonstrans, irati demùm Regis jussu in carcerem cum filio, iisque omnibus, quos ille nominaverat, conjectus est; cumque ipse, & filius torqueretur, Tyro denique se Regem interficere, ac dura quęque ob Alexandrum perpeti deinceps decrevisse indicavit. Tunc Rex filios interficere deliberans, Sebasten, olim Samariam, missos, jussit strangulari. Eorum cadavera Alexandrium delata sunt, ubi & Majores eorum condebantur. Hic fuit Alexandri, & Aristoboli, Herodis Magni ex Mariamne filiorum exitus.

An. M. 3999. antè Chr. 1. antè Ær. 4.

Addit Josephus Glaphyram Alexandri uxorem, ab Herode ad Archelaum ipsius patrem missam, *Jubæ* Mauritanię Regi secundis nuptiis junctam, tum Archelao Alexandri viri sui prioris fratri nupsisse. Alexandrum verò illi per quietem visum, ipsam quòd sui amorem ex animo deleverit, nec secundis nuptiis contenta, ad tertias transierit, redarguisse. Ut autem se pristini amoris non oblitum ostenderet, illam ab eo opprobrio post quinque dies liberaturum, sibique suam vindicaturum. Et planè post dies quinque Glaphyram obiisse [a].

a Joseph. Antiq. l.17. c.15.

VIII. ALEXANDER, Impostor Judęus ex urbe Sidonis, Alexandro Mariamnes, & Herodis filio, de quo superiùs, adeò similis, ut qui illum agnoverant, hunc eumdem esse crediderint [b]. Hic se & Aristobolum fratrem suum, amici beneficio, morti ereptos, aliis ipsorum loco suppositis, jactabat. In Cretam insulam delatus, à Judęis ut Herodis filius habitus est, ingentibusque divitiis, ut iter Romam conficeret, adjutus. Puteolos etiam veniens, à Judęis perquàm honorificè acceptus est. Ipsos etiam Herodis amicos, & Alexandro maximè familiares, simillima Alexandro species fefellit; adeout qui Romę morabantur Judęi, obviàm illi turmatim procederent. Ità Regio comitatu Romam ingressus est.

b Antiq. l.17. c.14.

Augustus tantùm minimè captus est: quippe qui hominem, & ore, & manibus labore occallentibus, impostorem cognoverit. Ipsum igitur continuò quid de Aristobolo fratre, & cur Romam fortunę ipsius particeps minimè venisset, interrogavit. Qui in insulâ Cypro remansisse respondit, ne maris periculo ambo exponerentur; utque, si alter periret, alter superesset. Tunc Augustus vultu ad gravitatem composito, juvenem sevocans, ait: Si veritatem revelabis, te vivum remittam. Dic ergo quis sis, quisve ad hoc te impulit; non enim talis es, ut hanc technam tute struere noveris. Ille dolum coram Imperatore celare non sustinens, fallaciam exposuit: quem Augustus, ut promissis staret, ad triremes misit, ut corpore, & viribus validum: doli verò autorem, quem ipse manifestaverat, morte damnavit. Hęc gesta paulò antè Herodis mortem.

An. M. 4001. Chr. 1. antè Ær. 3.

IX. ALEXANDER filius Phasaelis è Salampso Herodis sorore. *Joseph. Antiq. l.* 17. *c.*7.

X. ALEXANDER filius Alexandri Herodis filii, è Glaphyrâ Cappadocum Regis filiâ. *Joseph. Antiq. lib.*17. *c.*17.

XI. ALEXANDER, Tigranis filius, & Alexandri ab Herode occisi nepos. Jotapen Antiochi Comagenorum Regis filiam duxit. *Joseph. Antiq. l.*17. *c.*7.

XII.

XII. ALEXANDER, Judęus Cyrenęus à Sicariis, sivè Latronibus coram Catulo ejus Provincię Pręside accusatus, interfectus est (*a*).

a *Joseph. de bello l. 7. c. 38. circa an. Chr. 73.*

XIII. ALEXANDER, Simonis Cyrenęi filius, & Rufi frater, cujus pater Servatorem nostrum ad Calvarię locum progredientem, in cruce ferendâ adjuvit (*b*).

b *Marc. 15. 30*

XIV. ALEXANDER LYSIMACHUS, Alexandrię Alabarcha, & Philonis frater, qui cum Sacerdotibus fuisse creditur, dum Apostoli ad concilium ducti sunt, ut de doctrinâ, & moribus suis dicerent [*c*]. Hic sui ęvi ditissimus fuit: ingentia Templo munera obtulit, & filium habuit Tiberium Alexandrum, qui à Judaicâ ad Paganorum Religionem transiit (*d*). Antonię etiam Augustę res gessit. Hunc Caligula carceri addixit, è quo tantùm Claudio imperante liberatus est (*e*).

c *Act. 4. 6. An. Chr. 34.*

d *Joseph. Antiq. l. 20. c. 3.*

e *Antiq. l. 19. c. 4.*

XV. ALEXANDER, Judęus Ephesius, qui populum adversùs Paulum conjurantem sedare tentavit [*f*]. Ut verò in theatrum apparens, Judęus cognitus est, Ephesii validiori voce conclamarunt: Magna Diana Ephesiorum. Utrùm autem bic Alexander amicus ao hostis esset Pauli; Judęusne Religione, an Christianus, ignoratur.

f *Act. 19. 33. An. Chr. 57.*

XVI. ALEXANDER, faber ęrarius, de quo S. Paulus I. ad Timotheum 1. 19. 20. Hunc Apostolus cum Hymenęo Satanę tradidit, quòd in veritatem blasphemassent.

I. ALEXANDRA, alio nomine *Salome*; (*Salome* enim apud Hebręos (*g*) idem ferè audit ac apud Gręcos *Alexandra*; & idem Gręcè *Alexandra*, ac *Salome* Hebraicè. Postremis Hebraicę Reipublicę temporibus duo cuique nomina indebantur: Gręcum unum, alterum Hebraicum, seù Syriacum). *Alexandra* priùs Aristobolo *Philelleni*, seù Gręcorum amico, ex quo filios minimè suscepit: tum Alexandro Jannęo nupsit, Aristoboli prioris viri fratri, cujus historiam narravimus, verbo *Alexander Jannaus*. Cum hoc 27. annos vixit, cumque illum morti proximum, ante arcem *Ragaba*, ab ipso obsessam, videret, calamitates, quibus & se, & filios expositos, ob inexpiabile Judęorum odium, relinquebat, exposuit [*h*].

g Pacifica, felix. Alexandros *Gracè, hominum adjutor, sivè hominum adversùs aliorum hominum vim defensor.*

h *Antiq. l. 13. c. 23.*

Cui Alexander pacatum Regnum habituram ait, si mortem suam militibus post Ragabę victoriam tantum aperiret; tum Hierosolymam rediens, convocaret Pharisęorum proceres, quorum maxima erat inter Judęos authoritas, adeout facillimè exosum populis, quem ipsi odissent, & iisdem amicum facerent, quem ipsi diligerent. His igitur, subdidit, cadaver meum exhibe, & omnem iis potestatem io ipsum permitte, ut eo in meę superbiæ ultionem pro libito abutantur, seù illud in cloacam insepultum projicere, seù quavis aliâ injuriâ afficere libuerit. Inde te nibil ipsis inconsultis in Regni moderamine facturam profitere. Hęc si pręstiteris, & me splendido funere efferendum, & te pacatum Imperium habituram scito.

An. M. 3926. ante Chr. 74. ante Aer. 78.

Alexandrâ igitur viri consilium sequutâ (*i*), Pharisęi his honoribus evicti, Regem maximis palàm laudibus extulerunt, cum scilicet Regnum justè administrasse, ipsumque dignum, cujus funus summo honore à populo celebraretur. Horum verbis populo persuaso, tanto bonore elatus est Alexander, ut nemo anteà Rex tam splendidum funus habuerit. Hic decedens duos filios reliquit, Hircanum, & Aristobolum; Regni verò administrationem Alexandrę commisit. Quę pacificè, & feliciter Regnum administravit, cum omnia, quę ab Alexandro viro suo adversus populum gesta fuerant, improbare videretur. Cęterùm reverà ipsa Reginę nomine, Pharisęi potestate fruebantur. Quasdam tamen magni momenti res suo arbitrio gessit, & ingentem militum copiam suo stipendio alebat; adeò ut finitimis se formidabilem reddiderit, & ab ipsis obsides acceperit.

i *Antiq. lib. 13. c. 24.*

Alexandrâ rerum potiente, Regnum tranquillâ pace fruebatur; nec ullus exterus bostis populi tranquillitatem perturbabat. Pharisęi tamen turbas aliquas concivere, cum à Reginâ 800. hominum ab Alexandro crucifixorum ultionem repeterent, & hujus immanitatis authores sibi permitti postularent. Quemdam igitur, Diogenem nomine, primò jugularunt, tum alterum; itaut nulla Alexandri amicis securitas superesset. Aulicorum itaque proceres, & qui io defuncti Regis exercitu militaverant, Aristobolo pręcedente, & eorum, quę gerebantur, indignationem ore pręseferentes, ad Regias ędes concurrerunt. Tum Reginam postularunt, ut, quando nulla veteris servitutis ratio haberetur, cedere saltem, & vitam à Pharisęorum insolentiâ servare liceret. Cęteris verò concitatiorem se prębuit Aristobolus Alexandrę filius, qui matrem vehementiori oratione redarguit. Illa quid ageret, incerta, veteres hosce Ministros in diversas Regni arces distribuit, exceptis Hircanio, Alexandrio, & Macherunte, in quibus quęque pretiosiora congregaverat.

An. M. 3933. ante Chr. 67. ant. Aer. 71.

Paulò post Alexandra Aristobolum filium cum exercitu Damascum misit, ut Ptolemęum Mennęum, qui urbem hanc infestabat, expelleret. In qua expeditione nihil memoriâ dignum ab Aristobolo gestum est. Post hęc (*a*) cum Tigranes ad Ptolemaidem obsidendam venisset, Alexandra Legatos ad illum cum muneribus misit, qui à finibus ejus Regni illum precariò averterent. Tigranes Legatis honorificè acceptis, Reginę rationem se habiturum pollicitus est. Interim in Armeniam redire coactus est, ut Lucullo illam vastanti resisteret.

An. M. 3934. ante Chr. 66. ante Aer. 70.

a *Eodem anno*

Alexandrâ denique graviter ęgrotante, Aristobolus ipsius filius, eorum, quę jamdiù decreverat, executionem differendam non esse arbitratus est. Quamobrem noctu, unico tantùm famulo comitante, ad omnia castella, quibus paterni amici pręerant, profectus est, ut illorum potitus, Pharisęos anteverteret, quos Regnum occupaturos timebat. Crastinâ verò die, ut illuxit, cognito Aristoboli discessu, metuit Regina, ne aliquid moliretur: eamque suspicionem frequentes nuncii confirmarunt, qui arces plerasque se Aristobolo dedisse nunciarunt.

His auditis Reginâ perterritâ; Aristoboli uxor & filii, quos ille Hierosolymis reli-

que-

querat, comprehensi sunt, & in arce Templo proximâ servati. Interim Aristobolus brevissimo tempore 22. castellis occupatis, ingentem exercitum militum se spontè sequentium coegit. Hujus frater Hircanus, & Judæorum proceres Reginam adiere, ut aliquo modo rebus provideret: id verò, quo opprimebatur, deliquium, omnem belli cogitationem avertebat. Paulò igitur post, annos 73. nata, post novem administrationis annos, obiit.

An. M. 3935. *ante Chr.* 65. *ante Aer.* 69.

II. ALEXANDRA, Aristoboli filia, & Philippionis, Ptolemæi Mennæi Principis Chalcidis, provinciæ inter Libanum, & Antilibanum sitæ, uxor (*a*); quam Ptolemæus ipse adamans, occiso Philippione, in uxorem duxit.

a *Antiq. l.* 14. *c.* 13.

III. ALEXANDRA, Hircani Pontificis filia, & uxor Alexandri filii Aristoboli, Aristoboli, inquam, Hircani Pontificis fratris, & Alexandri Jannæi Judæorum Regis filii. Hæc Alexandra filios habuit Mariamnem Herodis Magni uxorem, & Aristobolum, quem Herodes eodem anno, & ad Summum Pontificatum evehi, & in aquis demergi cum Jericho versaretur, curavit (*b*).

a *Antiq. l.* 15. *c.* 3.

Herodes, Hircano interfecto, accersitum Babylone Sacerdotem, *Ananelum* nomine, Pontificatu induit. Quo Alexandra adeò mota est, ut ad Cleopatram, Antonij uxorem, seù potiùs dominam scripserit, ipsam deprecans, ut ab Antonio Pontificatum Aristobolo filio suo, Mariamnes fratri, & Hircani nepoti peteret (*c*). Antonius, cum jam de summâ Mariamnes, & Aristoboli venustate audisset, ad Herodem scripsit, ut sibi Aristobolum mitteret. Herodes hoc se minimè præstare posse respondit; & uxoris suasionibus evictus, Pontificatum Aristobolo illius fratri contulit, quem tamen facilè oppressit, ut superiùs innuimus. Interim de Alexandrâ valdè conquerens, quod Antonium his rebus immiscuerit, illam intrà Regiam se continere, nec ullis negotiis implicari jussit. Insuper adeò observatam habuit, ut nihil eorum quæ gerebat, aut loquebatur, Regem lateret.

c *Antiq. l.* 15. *c.* 2.

An. M. 3968. *ante Chr.* 32. *ante Aer.* 36.

Alexandra se quodam captivitatis genere obstrictam ægrè ferens, per literas cum Cleopatrâ conquesta est (*d*). Cui Cleopatra, ut quantociùs in Ægyptum cum filio Aristobolo secederet, seque eos libentissimè accepturam, respondit. Duas igitur sandapilas pro se, & filio parari curavit; quas ad mare in navim illuc paratam deferri jussit. Herodi verò fraude hac per servum Alexandræ indicatâ, ipse sandapilas, in quibus ipsa cum filio vehebantur, jussit retineri. Nihil tamen mali ab Herode perpessa est Alexandra, quòd ille Cleopatræ odium metueret.

d *Antiq. l.* 15. *c.* 3.

An. M. 3969. *ante Chr.* 31. *ante Aer.* 35.

Occiso ab Herode Aristobolo, Alexandræ filio, hæc ejus mortem fortunæ casum, meliorem ultionis occasionem præstolans, credere se simulabat (*e*). Interim & filii mortem, & vitæ suæ discrimen Cleopatræ significavit; quæ usque adeò Antonium ad Principis illius mortem ulciscendam sollicitare non destitit, ut tandem Antonius Herodem coràm se causam dicere, & de crimine, quod illi imputabatur, se purgare

An. M. 3970. *antè Chr.* 30. *antè Ær.* 34.

e *Antiq. l.* 15. *c.* 4.

coegerit. Herodes illuc profectus, muneribus Antonii animum adeò sibi devinxit, ut ille imposterùm Cleopatram minimè auscultaverit, & Herodem, utpotè Judæorum Regem, nullam cuiquam factorum suorum rationem reddere debere dixerit.

Interim, cum vulgò Herodes ab Antonio interfectus diceretur, Alexandra Josephum Herodis patruum, eo absente Regnum administrantem, sollicitavit, ut se & Mariamnen ad Romanos traduceret, ut, turbis in civitate fortè concitatis, ipsæ in tutum reciperentur. Quod tamen executioni mandatum minimè fuit, cum eodem tempore Herodis epistolæ rumori prorsùs contrariæ pervenerint. Cumque Herodes Hierosolymam rediisset, omnium, quæ gesta sunt, à Salome sorore certior factus, Alexandram in carcerem obtrudi vinculis obstrictam jussit.

An. M. 3976. *ante Chr.* 24. *antè Aer.* 28.

Mariamne occisâ, ob eas, quas alibi commemorabimus, causas, Alexandra æquale sibi fatum metuens (*a*), Mariamnes mores vituperare, & mortem comprobare se simulavit. Cum igitur illa ad supplicium duceretur, Alexandra ipsam injuriis aggressa vix se continuit, quin in miseræ capillos involaret: omnibus fœminæi animi imbecillitatem, & humilitatem indignantibus. Cum autem Herodes ob conceptam ob Mariamnes morte tristitiam, adeò ægrotasset, ut vitâ etiam periclitaretur; Alexandra morti proximum rata, duarum arcium, quæ Hierosolymis erant, Præsides sollicitavit, ut eas filiis, quos Herodes ex Mariamne susceperat, traderent; ne, Rege obeunte, alii possiderent. Hi minimè Alexandræ fautores, Herodem de his certiorem fecere; qui statim Alexandram jussit interfici: quod & actum est.

a *Antiq. l.* 15. *c.* 11.

An. M. 3976. *ante Ch.* 24. *ante Aer.* 28.

IV. ALEXANDRA, Phasaeli, Herodis Magni fratris, filia. Timiæ, incolarum Cypri Insulæ potentissimo, nupsit, & sinè liberis obiit (*b*).

b *Joseph. Antiq. l.* 18. *c.* 7.

ALEXANDRIA, celeberrima Ægypti urbs, ab Alexandro Magno exstructa, inter Mediterraneum, & Lacum Mærida sitam (*c*): quo in loco, qua portui vicinior est, anteà pagus erat *Rachotis* nomine. Hanc designavit, & metatus est Dinocrates celebris Architectus. Alexandriæ nomen frequenter in Latino Textu Librorum veteris Testamenti, ante Regnum Alexandri scriptorum, legitur (*d*): in Originali tamen Hebraico minimè reperitur; sed ejus loco No-*Ammon* quod Diospolim in Delta inter Busirim ad meridiem, & Mendesam ad Boream, significare videtur.

An. M. 3673. *ante Chr.* 327. *ante Aer.* 331.

c *Arrian. l.* 3. *Strabo l.* 17. *Pausan. in Eliacis.*

d *Nahum.* 3. 8. *Jerem.* 46. 25. *Ezech.* 30. 14. 16.

Post Alexandri Magni obitum, Ptolemæus Soter illius custodiæ Præfectus, ejus ossa Alexandriam deferri curavit; eamque Regni sui Metropolim statuit. Ptolemæi deinde successores 393. annis in eâ civitate regnarunt. Horum Catalogum, quòd Judæorum Respublica cum Ægypti Regibus, Alexandriæ imperantibus, magnam connexionem habeat, hìc exhibemus.

Alexander Magnus obiit an. M. 3681. antè Chr. 319. antè Ær. 323.

Ptolemæus Lagi filius, Soter cognomine, 39. annis regnavit. Obiit an. 3720.

Ptolemæus Philadelphus 39. annis regnavit. Obiit an. 3758.

Ptolemæus Evergetes 25. annis regnavit. Obiit an. 3783.

Ptolemæus Philopator 17. annis regnavit. Obiit an. 3800.

Ptolemæus Epiphanes 24. annis regnavit. Obiit an. 3824.

Ptolemæus Philometor 37. annis regnavit. Obiit an. 3861.

Ptolemæus Evergetes, seù Physcon 53. annis regnavit, aliquamdiù cum Philometore fratre suo, deinceps solus. Obiit an. 3888.

Ptolemæus Lathurus 36. annis, mensibus 6. regnavit. Obiit an. 3923.

Cleopatra Lathuri filia, & Alexandri I. uxor mensibus 6. regnavit.

Alexander I. Lathuri nepos electus an. 3924. Obiit an. 3943. (a)

a *Vide Usser. ad A. M.* 3924.

Alexander II. Alexandri I. filius ab Alexandrinis pulsus an. 3939.

Ptolemæus Nothus, sivè Auletes, Lathuri filius 13. annis regnavit. Obiit an. 3953.

Ptolemæus *Dionysius*, seù *Bacchus* 3. annis, mensibus 8. regnavit. Obiit an. 3957.

Cleopatra regnavit ab an. 3957. Manus sibi intulit an. 3974.

Post Christum, Alexandria Evangelii lucem à S. Marco S. Petri Discipulo accepit, circà an. Chr. 59. vel 60. Qui martyrio coronatus circà an. 68. successorem habuit *Anianum*, quem in primo ad banc urbem itinere ad fidem adduxerat.

ALEXANDRIUM, castellum ab Alexandro Jannæo Judæorum Rege, in montis cacumine, prope *Coreas* ædificatum (b). Verus *Corearum* situs ignoratur; certum tamen est, has primam esse Judææ civitatem ad Samariæ partes, in via Jericho, Ephraim, & Benjamin confinia versùs (c). Dirutum à Gabinio Alexandrium (d), ab Herode restitutum est (e). In hac arce plerique ex familiâ Alexandri Jannæi sepulti fuere; eòque cadavera Alexandri, & Aristoboli filiorum suorum, quos in urbe *Sebastes*, seù *Samaria*, interfecerat (f), Herodes jussit asportari.

b *Antiq. l.* 13. *c.* 24. *&* 26. 2. *&* 14. 6. 10.
c *Vide Joseph. l.* 5. *de bello c.* 4. *& Antiq. l.* 14. *c.* 6.
d *Antiq. l.* 14. *c.* 10.
e *Antiq. l.* 14. *c.* 27.
f *Antiq. l.* 16. *c. ult.*

ALEXAS, tertius vir Salomes, Herodis magni sororis: cui Herodes imperavit, ut se expirante, omnes Judæorum proceres, quos in Hippodromo Jericho incluserat, trucidaret, ut Judæa tot virorum illustrium mortem lugens, Regis sui funus celebrare videretur. Alexas verò crudelia Regis mandata contemnens, Rege defuncto, omnes libertati restituit; quod illi Judæorum amorem & existimationem conciliavit (g).

An. M. 4000. *ante Chr.* 1. *ante Aer.* 3.
g *Antiq. l.* 17. *c.* 10.

ALIAN, Primogenitus Sobal, filii Seir. (h)

ALIMES, urbs in Galaaditide, trans Jordanem (i). Isaias (k) *Elim* memorat in Terrâ Moab. *Helmon-Deblataim* seù *Almon-Deblataim* in eâdem regione noscitur. Idem fortassè ac *Alimes* in Machabæis.

h 1. *Par.* 1. 40.
i 1. *Mach.* 5. 26.
k *Isai.* 15 8.

ALLEGORIA, orationis figura, qua propriis alicujus rei nominibus, & sermonibus ad aliam exprimendam utimur: est metaphora producta, & continuata. Ut quando Prophetæ populum Judaicum repræsentant sub allegoriâ vitis, aut vineæ Domini manu satæ, excultæ, & irrigatæ, pro maturis fructibus, labruscas aut amaros botros reddentis.

Frequentissimæ sunt in Scripturis allegoriæ, metaphoræ, parabolæ, similitudines, comparationes. Hoc enim loquendi genere Syriæ & Palestinæ populi maximè delectabantur, ait S. Hieronymus (a), eoque in omnibus ferè, quæ dicebant, utebantur. Præcipuum Interpretis munis est, allegoricum sensum à literali distinguere, & ipsum allegoricum sensum ad literalem revocare. Veteres Judæi, ut Therapeutæ (b), Author Libri Sapientiæ (c), Josephus (d), Philo (e), & post ipsos Patrum veterum plerique, historica Scripturæ loca, in quibus literalis sensus manifestissimè elucet, allegoricè intelligebant. Hæ tamen allegoricæ explicationes nonnisi ad devotionem ferè valent: nec pro argumentis sumi possunt, exceptis tamen iis, quas Christus ipse, & Apostoli adhibuerunt. Vide inferius *Sensus Scriptura*.

a *Hieronymus in Matth.* 18.
b *Philo de vita contemplativa.*
c *Sap.* 18. 24. *& alibi sæpius*
d *Joseph. Proœmio in lib. Antiq.*
e *Photius cod.* 105.

ALLELUJA, seù *Hallelu-jah*, scilicet *laudate Dominum*. In quorumdam Psalmorum initio, vel fine invenitur (f). *Alleluja* solemnibus, festisque diebus cantabatur. *Per vicos ejus* [*Hierusalem*] *alleluja cantabitur*, ait Tobias (g), loquens de Hierosolymis reędificandis. S. Joannes in Apocalypsi (h) plures tubas in Cœlo *alleluja* occinentes se audisse testatur. Idem etiam 24. seniores, & quatuor animalia antè Omnipotentis sedem prostrati repetebant.

f *Vide S. Hieronymum, seu Scriptorem sub illius nomine, in Psalmum* 105.
g *Tob.* 13. 22.
h *Apoc.* 19. 1. 3. 4. 6.

Canticum hoc lętitię & laudis à Synagogâ ad Ecclesiam transiit. Dum Sanctę Fabiolę parentabatur, *Sonabant Psalmi, & aurata tecta Templorum reboans in sublime quatiebat alleluja*, ait S. Hieronymus (i). Palęstinę Monachi cantato *alleluja*, ad vigilias nocturnas excitabantur (k). Ea ut hoc verbo vis elucet, ut in nullum idioma transferendum putaverint Interpretes, ne illius dulcedo minueretur. Post plura sęcula, Ecclesia hujus cantici usum temporibus pœnitentię constitutis, & in ceręmoniis funebribus interdixit: hinc nec tempore Quadragesimę, nec in Defunctorum solemnibus canitur. Nihilominùs in Missâ Defunctorum, juxtà Ritum Mozarabum, ad Introitum dicitur: *Tu es portio mea, Dominè, alleluja: in terra viventium, alleluja, alleluja*. Dum S. Radegundis funus celebrabatur, pro *alleluja* gemitus resonasse in ejus vitâ leguntur; quod aliquando *alleluja* in usu fuisse demonstrat, ut in funeribus S. Fabiolę vidimus. In his tamen, quę ritûs sunt, & disciplinę, ceręmonię nunquam communes fuere.

i *Hieronymus in obitu Fabiola.*
k *Idem in Epitaphio Paula.*

ALLON, ex Tribu Simeon, filius Idaję, & pater Sephai. 1. Par. 4. 37.

ALLOPHYLI, Gręca vox, extraneos propriè significans. In veteri tamen Testamento pro *Philistinis* communiter sumitur. Vide titulum Psalmi 55. & alibi.

ALMAH, vox Hebręa *virginem* propriè significans, juvenculam viris incognitam, innuptam. In hoc sensu invenitur in celebri loco Isaiæ: *Ecce virgo concipiet, & pariet filium* (l). Hebræi vocem nullam habent, quæ meliùs apud ipsos virginem ex-

l *Isai.* 7. 14.

pri-

primat, ac *Almah*: attamen fatendum est, nil certitudini Prophetiæ Isaiæ derogando, vocem hanc aliquando juvenculæ per abusum tributam, nullâ habitâ Virginitatis ratione (*a*); ut apud Latinos aliquando *virgo* dicitur, quæ caret virginitate. Vide nostram Dissertationem in locum Isaiæ 7. 14. initio Isaiæ.

ALMATH, nonus filius Bechor, filii Benjamin. 1. Par. 7. 8.

ALMATH, urbs Tribûs Benjamin, urbi Anathoth juncta (*b*); quæ refugii civitates erant in Benjamin.

ALMON, urbs Benjamin (*c*), eadem fortasse ac *Almath*, cujus superiùs meminimus. Sacerdotibus è familiâ Aaron concessa. (*d*)

ALMUGIM, ligni genus, de quo in 3. Regum cap. 10. 11. in Vulgatâ (*e*) redditum pro *lignis thyinis*, & in Septuaginta Interpretibus, pro *lignis dolatis*. A Rabbinis pro *Corallio* vulgò transfertur; ab aliis pro *ebeno*, vel *ligno Brasilico*, seù *pineo* vertitur. Corallium non esse constant, cum hoc nec ad musica instrumenta, neque ad fulcra adhibeatur, ad quæ destinata fuisse ea ligna à Scripturâ edocemur. Pinus vulgaris adeò est in Judæâ, & in finitimis regionibus, ut frustrà è regione Ophir deduceretur. *Thyinum* lignum, citrinum est, veteribus satis notum, & ob odorem, & pulchritudinem magno in pretio habitum (*f*). E Mauritaniâ advehebatur.

Nos lignum *Almugim*, seù *algumim*, vel tantùm *gumim*, tò *al* pro quodam articulo sumpto, lignum oleosum, & gummi abundans arbitramur, illud præcipuè, quod Armeniæ, aut Arabiæ gummi producit. Profectò gummi Armenum ex arbore simili arbori myrrham gignenti, provenire dicitur, & Arabicum ex acaciâ Ægyptiâ, quam idem esse ac lignum *Sethim*, de quo sæpiùs Moyses, arbitramur. Vide nostrum Commentarium in 3. Reg. 10. 11., Ex quo Salomonis *almugim*, & Moysis *Sethim* idem forent. Vide inferiùs *Sethim*.

I. ALOHE, pater Sellum (*g*) Alius etiam nominis ejusdem Israelita legitur in 2. Esdr. 10. 20.

II. ALOHE, arboris genus in Indiâ proveniens, octo aut decem pedum altitudine; cujus caulis coxæ magnitudinem habet, plura in vertice folia diffundit, crassa, & dentata, quæ inferiùs lata, inde sensim in acumen desinunt. Hæc quatuor pedum longitudinem habent. Flos alohes ruber est, croceo intermixtus, & duplex, veluti cariophyllus. Ex hoc flore fructus quidam gignitur, teres, & ingentis ciceris magnitudine, albus rubro mixtus. Ex ejus foliis cultro vulneratis succus distillat, qui in vasa recipitur.

Nonnulli Interpretes Hebræo *abalim* (*h*) alohem significari existimant. Legit Vulgata: *Ut tabernacula, quæ fixit Dominus*; at Hebraicus Textus verti potest; *ut abalim à Domino plantati*. Septuaginta, & S. Hieronymus reddunt aliquando *abalim* pro *flacte*, vel *aloe*. Cum verò aloe sub arboris significatione, in Arabiâ, aut finitimis regionibus communis non sit, sunt qui *abalim* pro *Santalo* vertant; hæc tamen arbor ve-

a *Vide Prov.* 30. 19. Viam viri in adolescentulâ.

b 1. *Par.* 6.60 & 7. 8.

c *Josue* 21.18.

d 1. *Par.* 6.60

e *Almugim* 2. *Par.* 11. 8. Algumim 70. Xyla pelecita ligna dolata 3. *Reg.* 10. 11. Xyla peucina 70. & *Vulg.* ligna pinea.

f *Plin. l.* 13. *c.* 15. 16.

g 2. *Esdr.* 3. 12.

h *Num.* 24.6.

teribus fuit incognita; ipsique Recentiores, qui de hac differunt, ex Indiâ deducunt. Est alia etiam aloe Syriæ, Rhodi, & Cretæ, aspalathus dicta, arbustum foliis spinosis, cujus ligno anteà decorticato, unguentarii utuntur, ut consistentiam aliquam unguentis nimiùm fluentibus tribuant. (*a*)

III. ALOHE, seù *Aloe*, est planta, seù herba, cujus folia duarum unciarum crassitiem habent, hirsuta, & striata; è quorum medio vagina prodit, granum album includens, levissimum, & ferè rotundum. In Galliâ passim aloe invenitur. Ex hac succus amarissimus exprimitur, cadavera à corruptione defendens. Fabula est, quod dicitur, aloe centenis quibusque annis tantùm efflorere, & ipse flos dehiscens, strepitu ingenti resonare. Sæpissimè in Regio Parisiorum horto præter sensibilem strepitum herba hæc effloruit. Verosimillimum videtur, hanc solam veram aloen esse; quodque de ligno aloes circumfertur, apud plurimos viros doctissimos fabulosum habetur.

Ex hac herbâ aroma illud elicitur, *aloe* dictum, liquor amarissimus, qui medicaminibus miscetur, quibus cadavera à corruptione servantur. Nicodemus 100. libras myrrhæ, & aloes êmit, ut Christi Cadaver inungeret (*b*). In Proverbiis (*c*) mulier meretrix lectum suum mirrâ, aloe, & cynnamo consperfisse dicit; & Sponsa in Canticis, myrrham, aloen, & omne genus aromatum in Sponsi horto esse ait (*d*). Quibus in locis Hebræi legunt *abalim*, quod Rabbini pro santalo intelligunt: plerique tamen pro aloe, de qua loquimur, vel de aliâ aloe Syriæ, de qua superiùs, vertunt.

ALPHA, prima Græcorum litera, ut *Aleph* prima est Hebræorum. In Græco Alphabeto *alpha* unum vel primum valet. Unde Deus in Apocalypsi (*e*) se *alpha & omega*, principium, & finem nominat.

ALPHABETUM HEBRAIGUM. Vide *Litera Hebraica*.

I. ALPHÆUS, pater S. Jacobi Minoris (*f*), primi Hierosolymorum Episcopi. Alphæi uxor erat Maria, quæ SS. Virginis soror creditur (*g*): ex quo S. Jacobus *frater Domini*. Plures credunt eumdem esse ac *Cleopham*, de quo S. Lucas (*h*). Ità Alphæum Græcè, Cleopham Syriacè, vel Hebraicè nuncupatum fuisse dicemus, juxtà ejus Provinciæ morem, in qua plerisque viris duo nomina dabantur.

II. ALPHÆUS, pater Levi (*i*), seù S. Matthæi, à Dei Filio è telonio evocati, ut Apostolum, & Evangelistam faceret. De Alphæo nihil proditum est.

ALVA, seù *Alvan*, primus Sobal filius è stirpe Esau, secundus Idumææ Princeps, Thamnæ successit. (*k*)

ALUS, sivè Allus. Israelitæ cum in deserto Sur morarentur, *Daphca* egressi ad urbem *Allus* venêre (*l*). Hinc *Raphidim* petiere. In Libro Judith (*m*) *Chelus*, seù *Chalus*, & *Cades* veluti duo valdè proxima loca ponuntur. *Allus* ab Eusebio, & S. Hieronymo in Idumæâ, Gabalenen versùs, scilicet circà Petram, Arabiæ desertæ Metropolim, collocatur: hi enim Gabalenen propè Petram ponunt (*n*). *Allus* etiam *Elu-*

a *De significatione abalim vide Prov* 7.17. & *Cant.* 4. 14.

b *Joan.* 19.39.

c *Prov.* 7. 17.

d *Cant.* 4.14.

e *Apoc.* 1. 8.

f *Matth.* 10.3. *Luc.* 6. 15.

g *Vide Bolland.* 9. *April.*

h *Luc.* 24.18.

i *Marc.* 2.14.

k *Gen.* 36.23.

l *Num.* 33.13.

m *Judith.* 1.9. *in Græco.*

n *Euseb. & Hieronym. in Onomastico voce Idumæa, & in Masaris, & in Allud, vel Allus.*

za, seù *Chaluza* nomen obtinet. A Notitiis in tertiâ Palęstinâ, & à Ptolemęo inter Idumęę civitates numeratur. Targum Hierosolymitanum in Genesim 25. 18. & in Exodum 26.22. desertû Sur pro *Allus* vertit.

AMAAD, urbs Aser. (*a*)

a *Josue* 59.26.

AMADATHI, Amani Pater, ex Amalecitarum genere. (*b*)

b *Est.* 3. 1.

AMAL, quartus filius Helem. (*c*)

c 1. *Paral.* 7. 35.

AMALECH, filius Eliphę ex Thamnâ concubinâ, & Esau nepos; *Gatham* successor (*d*) in principatu Idumęę, quę ad meridiem Tribûs Juda jacet. Amalech pater fuit Amalecitarum, potentis populi, Arabiam desertam quondam incolentis, inter Mare Mortuum, & Erytrhęum, seù inter Hevilam, & Sur. 1. Reg. 15. 7., nunc hìc, nunc illìc; certa enim illorum sedes assignari non potest. Magnum civitatum numerum possedisse minimè videntur; & unam fortasse tantummodò habuerunt, cujus mentio fit in 1. Regum 55.5. Cęterùm in vicis, in speluncis, & tentoriis vivebant.

d *Genes.* 36. 12. 16. 1. *Par.* 1. 36.

Israelitas vix ex Erytrhęo egressos, Amalecitę in deserto Raphidim invadentes, eos qui ob laborem, defatigationemque post alios remanserant, crudeliter necarunt. Deus itaque Moysi imperavit, ut Josue Amalecitas aggredi juberèt, & atrocissimum illud facinus ante suos oculos semper futurum, illiusque gravissimam ultionem se repetiturum, in Libro scriberet. Aggressus igitur Josue Amalecitas, fudit, dum Moyses cum Aarone & Hur manus in monte ad Cœlum orans levaret.

An. M. 2513. *ante Ch.* 1487. *ante Aer.* 5491.

Sub Judicibus, Amalecitæ cum Madianitis (*e*), & Moabitis (*f*) in Israelem conjurarunt, sed illum Aod ab Eglon, & Amalecitis, Gedeon à Madian & Amalech liberavit.

e *Judic.* 6. 3.
f *Judic.* 3. 13.

Pluribus annis elapsis, Dominus Samueli imperavit (*g*), ut Saulem ad Amalech delendum suo nomine excitaret; recordatum enim Dominum crudelitatis, qua Israelis populum Amalech vexaverat, ipsum trucidandum, anathemate omnia, quæ ipsius fuissent, devovenda decrevisse. Caveret, ne cuiquam parceret, aut quicquam illius concupisceret; omnia, viros, fœminas, lactentes, infantes, animalia etiam cuncta interficeret.

An. M. 3930. *ante Ch.* 1070. *ante Aer.* 1074
g *Reg.* 55.2.3. *&c.*

Saul igitur adversùs Amalecitas profectus, ad eorum Metropolim pergens, ipsos trucidavit, ab *Hevila* ad ostia Euphratis, ad *Sur* ad Eritbræum. Agag Amalecitarum Regem vivum comprehendit, omnem verò populum interfecit. Optima tamen animalium, & pretiosiora servavit, Dominicum præceptum transgressus. Quod Sauli reprobationis, & infortuniorum causa fuit, ut vidimus verbo *Agag*, & verbo *Saul* inferiùs dicemus.

Post hoc bellum Amalecitæ in Historiâ rarò leguntur. Aliquibus annis ab hoc prælio Amalecitarum manus urbem Siceleg, quam David possidebat, & in qua uxores suas, & sua condiderat, populati sunt: David verò ex itinere, quod cum Rege Achis fecerat in vallem Jezrael, redux, eos persecutus dissipavit, & spolia ex urbe Siceleg ablata recepit (*h*).

An. M. 2949. *ante Ch.* 1051.
h 1. *Reg.* 30. 1. 2. *&c.*

AMALECH, mons in Ephraim, super quem sita erat urbs Pharaton, ubi Abdon filius Hillel, Judex Israelis sepultus est (*a*) an. M. 2848. antè Chr. 1552. antè Aer. 2156.

a *Judic.* 12. 14. 15.

I. AMAN, urbs Juda (*b*).

b *Jos.* 15. 26.

II. AMAN, filius Amadathi Amalecitæ, è stirpe Agag; seù juxtà alia exemplaria, filius *Amadath Bugai* (*c*), vel *Gogai* nempè è stirpe Gog. Potest etiam legi: *Aman filius Amadath, qui* Aman *erat Bagau*, vel *Bagoas*, scilicet Eunuchus, seù servus Regis Persarum, in Textu Esther dicti Assueri, fortasse tamen Darii filii Hystaspis.

c *Vide Commentar. in Esther.* 3. 1. 2.

Amanum Amalecitam fuisse nullo constat argumento, præter ea, quæ in cap. 3. 1. Esther leguntur: *qui erat de stirpe Agag*; cum in Græco 9. 24. ejusdem Libri, & in Latino cap. 16. 6. dicatur *Animo, & mente Macedo*: quod in causâ est, ut de ejus stirpe dubitemus. Quicquid sit, Rex Assuerus ipsum pluris faciens, maximâ super omnes Aulicos dignitate extulit (*d*). Omnesque Regis servi, qui Regiæ domus foribus aderant, genu ante ipsum flexo adorabant, cùm Rex ità præcepisset.

d *Esth.* 3. 2. 3.

Mardochæus Reginæ Esther patruus, qui tamen se nunquam talem prodiderat, solus illum adorare renuebat. Aman hoc cognito, eumque Judæum esse sciens, utrùm in sententiâ perseveraret, periclitari decrevit. Videns autem Mardochæum in suâ voluntate constantem, honores, quos alii sibi impendebant, denegare; facti hujus ultionem non ab ipso tantùm, verùm ab omnibus etiam Judæis, qui in Assueri Imperio vivebant, repetere deliberavit.

Itàque primo anni mense, juxtà Festorum ordinem, qui septimus erat anni civilis, Martii lunæ respondens, Aman missis sortibus (quæ Persarum superstitio est) qua die, quo mense Judæos perderet, exquisivit. Deus verò, qui sortes regit, permisit, ut 13. dies mensis Adar, qui ultimus est anni sancti, sortibus designaretur, integrum scilicet annum impium facinus differret.

An. M. 3495. *ante Chr.* 505. *ante Aer.* 509.

Interim Regem adiens, Judæos, ab aliis populis separatam vitam agentes, legibusque & cæremoniis extraneis utentes, & Regis mandatis minimè audientes in ejus Imperio commorari narravit. Cum autem ad Regni tranquillitatem conferret eorum hominum licentiam cohibere, optimum fore, si illorum interitum juberet. Neve quid detrimenti è tot subditorum amissione Regis ærarium pateretur, se 10000. talentorum impensurum promisit (*e*). Incredibilem profectò privato summam; sed Aman fortasse vel sibi à Rege bona Hebræorum concedenda, vel oblatas divitias ab illo non recipiendas sperabat.

e *Decem Talentorum millia*, 4867. *libris in singula, libras* 48671875. *solidos decem efficiunt. Quod si de Babylonico talento intelligatur, Euboreis minis* 70. *constante, juxtà Herodotum, scilicet aureis* 700. *juxta Budaum, decem talentorum millia libras* 21000000. *conficiunt.*

Tunc Rex annulum, quo utebatur, digito suo detrahens, Amano dedit, dixitque; Argentum tuum tibi serva; populo, ut lubet, utere. Igitur Aman accersitis Regiis Notariis, edictum scribi jubet, quo Judæorum interitum in toto Assueri imperio, ad 13. Mensis Adar diem, ad annum scilicet à datis literis statuebatur. Edicto itaque per Re-

Regios cursores in Provincias misso, populis quælibet in Judæos seviendi, occidendique, & eorum bona diripiendi licentia permissa est. Idem etiam Susis, ubi Assuerus residebat, edictum promulgatum est. Intereà Judæis summo mærore oppressis, Aman lætabatur.

Mardochæus procellæ hujus causa, vestibus discissis (*a*), sacco indutus, & cinere caput conspersus pro palatii foribus flens versabatur. Ingredi tamen indutum sacco minimè licebat. Hujus rei certior facta à duobus Eunuchis Esther, vestem Mardochæo misit, quam ipse renuit. Tum illa Eunuchum sibi inservientem ad Mardochæum legavit, ut tanti doloris causam cognosceret. Cui Mardochæus ab Amano in Judæos perpetrata narravit, & Regii edicti exemplar ad Reginam misit, ipsam obtestans, ut Regem pro gentis suæ salute deprecaretur.

a *Esth.* 4. 1. *&c.*

Cui Esther, sibi Regem adire, nisi vocaretur, minimè licere respondit. Insistenti autem Madochæo, ipsam fortasse à Dominn ad talem honorem adductam fuisse, ut ad consimilem occasionem pararetur, Esther imperavit, ut cum populo in Synagogâ tres dies, & noctes jejuniis, ac oratione consumeret: eadem se cum ancillis facturam; post quæ Regem se adituram etiam cum vitæ discrimine pollicita. Igitur tertiâ jejunii die evolutâ (*b*), Esther splendidis ornamentis induta, Regem adiit. Qui sceptrum extendens, quo gratam sibi Reginæ præsentiam ostendit, quid sibi posceret, postulavit; omnia enim quæ peteret, obtenturam pollicebatur. Cui Esther hoc tantùm se flagitare respondit, ut ipse cum Amano ad convivium, quod ipsa parari jusserat, veniret.

b *Esth.* 5. 1. 2. *&c.*

Annuit Asserus; cumque exacto convivio Rex optimè vino, cibisque distentus, Esther rursùs, quid sibi vellet, interrogasset, illa subdidit, poscere se, ut Rex cum Amano ad convivium suum postero die rediret; ibi se demùm Regi animum suum exposituram. Aman igitur hilaris palatio egressus, ut Mardochæum sibi minimè assurgentem vidit, ingenti furore exarsit. Interim domum rediens, uxori & amicis collatum sibi ab Esther honorem enarravit. Nihili tamen, subdidit, hæc faciam, dum Judæum Mardochæum mihi non assurgentem videro. Tunc Zares illius uxor, omnesque amici responderunt: Jube parari trabem 50. cubitorum altitudine, & cras à Rege in eâ suspendi Mardochæum pete. Placuit Amano consilium, trabemque continuò præparari mandavit.

Crastinâ igitur die summo mane (*c*) cum Aman in interius Regiæ domûs atrium, Mardochæi mortem petiturus, venisset; Rex illum accersens, ait: Quid fiet homini, quem Rex honoribus efferre desiderat? Cui Aman, de seipso sermonem haberi existimans, respondit: Hominem hunc, vestibus Regiis indutum, Regio equo vectum, & Regio diademate insignitum, per urbis plateas ab Aulicorum Principe duci oportet, antè ipsum clamante: sic honorabitur, quem Rex honorare voluerit.

c *Esth.* 6. 1. *&c.*

Tunc Assuerus, vade, inquit, & quæ dixisti, in Mardochæo Judæo exequere, qui instructam in me conjurationem nunciavit, nec ullum operis sui præmium tulit. Aman præceptum illud, incredibili quamvis molestiâ, executus domum rediit, & Zare uxori suæ, & amicis, quæ sibi acciderant, enarravit. Qui faustum Judæis præsagium ferentes dixerunt: si Mardochæus, ante quem cecidisti, Judæus est, ipsi resistere minimè poteris, sed ei subjicieris.

Adbuc iis loquentibus, Aman ad Reginæ convivium accersitus est. Cumque Assuerus hilaris, & satur (*a*), rursus Reginam quid posceret, interrogasset; illa, o Rex, ait, si coram te gratiam habui, meam, & populi mei vitam te rogo. Assuero autem roganti, quis tam audax in Reginæ vitam quicquam moliretur? respondit Esther: Hic Aman, quem vides, capitalis noster est hostis. Aman his auditis obmutuit, vultum Regis, & Reginæ ferre non sustinens. Tunc Assuero furore percito, viridarium aulæ, in qua cœnaverat, proximum ingresso, Aman ad Reginæ in lecto de more discumbentis pedes procidit: tunc Rex in aulam regressus, & Amanum in eodem lecto cum Reginâ respiciens, vim ab illo Reginæ inferri ratus, exclamavit. Tunc Regii satellites Amano comprehenso veluti ad supplicium destinato os, & vultum operuerunt. Indicante autem Hebronâ, uno ex Regiis Eunuchis, trabem, quam Amanus Mardochęo paraverat, Rex eumdem Amanum in illa suspendi præcepit.

a *Esth.* 7. 1. 2. 3. *&c.*

Suspensus igitur est Aman eâdem die; ipsiusque domum Rex Reginæ, & munus dignitatemque Mardochæo concessit. Decem etiam Amani liberi suspensi sunt (*b*): novumque à Rege decretum pro Judæis, primum revocans, & de hostibus suis ultionem ipsis concedens, prolatum est. Videantur verba *Aman*, *Esther*, & *Mardochæus*.

b *Esth.* 9. 6.

An. M. 3496. *ante Chr.* 504. *ante Aer.* 508.

AMANA, mons, de quo in Canticis Canticorum (*c*). Sunt qui credant hunc esse Ciliciæ *Amanum*. Ad hunc usque S. Hieronymus [*d*], & Rabbini (*e*) Israelis Regionem ad Boream protendunt; & certè hucusque Hebræorum Imperium Salomonis tempore patebat. Amanus Syriam à Ciliciâ separat, & à Mediterraneo usque ad Euphratem porrigitur.

c *Cant.* 4. 8.

d *Hieronym. Epist. ad Dardanum, & ad Ezech.* 20.

e *Gemar. Hierosolym. schevush.*

AMANA, mons trans Jordanem, in Tribu Manassis (*f*). Tribus à lacu Meron leucis distat, & totidem leucas radices illius occupant, ubi amæna vineta cernuntur; vertice semper nebulâ opertus, ex quo apud Arabes *Gebel Caicuc*, seù *Mons senex* ob verticis canitiem appellatur. De hoc *Amana* Canticorum Sponsam loquutam fuisse arbitramur. Montem hunc, saltem hoc nomine, nusquam à Josepho, à S. Hieronymo, aut Eusebio cognitum video.

f *Eugenius Roger*, Terre sainte l. 1. c. 20.

I. AMARIAS, Primogenitus Merajoth, Achitob Pontificis pater. Pontificatum sub Judicibus tenuit: quibus verò annis, incertum. Hujus nomen in Paralipomenis legitur (*g*). Si tamen Pontificatum exercuit, ipsum ante Heli, cui successit *Achitob*, in Paralipomenis statim post *Amariam* enumeratus (*h*), ponere necesse est.

g 1. *Par.* 6. 7. 11.

h 1. *Par.* 6. 7.

II. AMARIAS, filius Efron Levitæ. 1. Par. 7. 19.

AMA-

III. AMARIAS, in 1. Esdr. 10. 40. inter eos, qui uxores contrà Legem ductas reliquerunt, connumeratus.

IV. AMARIAS, Sophoniæ Prophetæ avus (a), & Godoliæ pater.

a Sophon. 1. 1.

I. AMASA, filius Jether, ex Abigail sorore David (b). Absalom in Patrem conjurans, Amasa patruum suum exercitui suo præfecit. Qui prælium cum Joabo Davidis exercitus Præfecto committens, profligatus est. Post Absalomi cladem, David Amasæ veniam obtulit, & (c) in Joabi, qui Absalom occiderat, atque animis plus nimio attollebatur, odium, totius exercitûs pro Joabo, præfecturam pollicitus. Post Sebæ filii Bochri conjurationem (d) David Amasæ imperavit, ut totâ Judæ Tribu coactâ, adversùs Sebam proficisceretur.

b 2. Reg. 17. 25.

An. M. 2981.

c 2. Reg. 19. 13. &c.

d 2. Reg. 20. 1. &c.

Egressus igitur Amasa, cum statuto tempore exercitum cogere nequivisset, David moræ impatiens, jussit Abisai cum iis, quos apud se habebat, militibus, Sebam persequi: quem & Joab cum suis sequutus est. Cumque isti adhuc propè Gabaonis stagnum essent, Amasa cum suis obviam illis fuit. Hunc Joab mento, veluti osculaturus, apprehendens, ipsum cæco ictu, in latere percussit, qui visceribus prodeuntibus, ad illius pedes concidit. Hic exitus fuit Amasæ nepotis David.

An. M. 2981.

II. AMASA, filius Adali, ex iis unus, qui captivos è terrâ Juda sub Achaz Rege captos, Samariam duci vetuerunt (e).

antè Ch. 1019.
antè Ær. 1023
e 2. Par. 28. 12.

I. AMASAI, Helcanæ filius (f).

f 1. Par. 6. 25.

II. AMASAI, is fortassè, qui in 1. Par. 6. 25. nominatur, Levites erat, qui se à Deo motum sensit, ut cum 30. aliis fortibus viris Davidem (g) in deserto à Saule fugientem adiret. David ipsos conspicatus, si mibi, ait, opem sincerè laturi venistis, felix faustusque sit adventus vester, meumque vestro cordi jungatur; si verò mihi pro adversariis meis insidias tenditis, judex sit inter me & vos Deus, cum puras innocentesque manus habeam. Tunc Amasai: Tui sumus, ait, & tecum, o David. Pax tibi, & fautoribus tuis; te enim adjuvat Deus tuus. David hos exceptos copiis aliquot præfecit.

g 1. Par. 12. 18.

I. AMASIAS, octavus Judæ Rex, filius Joas (h), cui successit. Vigintiquinque annos natus Regnum cæpit, & vigintinovem annis Hierosolymis obtinuit. Quod bonum erat coram Domino egit, non tamen perfecto corde. Ut se in Regno confirmatum vidit, Patris sui interfectores occidit, non tamen illorum filios, cum in Lege scriptum sit [i]: *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.*

h 2. Par. 26. 27. & 25. 1. &c. & 4. Reg. 14. A. M. 3165. ante Chr. 835. antè Ær. 839.

i Deut. 24. 16.

Populum suum recensens, 300000. hominum ad arma aptorum invenit. Insuper 100000. ab Israelis Rege, 100. talentis numeratis, scilicet 486718. librarum, & solidis 15., conduxit. Hunc exercitum in Idumæos parabat, qui regnante Jotam, servitutem Regum Juda 50. circiter annos anteà (k) excusserant.

k 4. Reg. 8. 20.

Tum Domini Propheta ad illum veniens verbis Domini imperavit, ut copias Israeliticas remitteret; non enim exercitûs robori sed Dei adjutorio illi fidendum esse; de talentis verò, quæ Israelitis, ad eam rem contulerat, nihil curaret, cum Deus majores divitias rependere potuisset (a): Ità separato exercitu, qui ad eum ex Ephraim venerat, illos domum remisit. Qui in Amasiam irati, regredientes in omnes Judæ urbes se effudere, à Bethoron usque Samariam, 3000. hominum interfectis, ingentique prædâ direptà, ut spolia, quæ in bello contrà Idumæos sperabant, compensarent.

An. M. 3173. antè Chr. 827. antè Ær. 831.

a 2. Par. 25. 7.

Amasias igitur eum suis tantùm adversus Edom egressus, commisso cum iis prelio in valle salinarum [b], 10000. illorum interfecit, totidemque, qui fortassè in rupe quadam salutem quæsierant, captos, ex eâdem rupe in præceps dedit [c]. Victis itaque Idumæis, Amasias eorum Deos, quos ceperat, adoravit, illisque incensum adolens pro Diis habuit. Eo scelere Dominus irritatus, Prophetam misit, qui illum idololatriæ argueret. Cui Amasias, si loqueretur, mortem minitatus, hoc à Prophetâ responsum habuit: Scio decretam à Domino in te mortem, quòd idololatriæ scelus commiseris, nec illius imperio, quod tibi exposui, obtemperaveris (d).

b *Vallis hæc vulgò ponitur ad meridiem Maris Mortui: nos tamen potiùs in Idumæa orientali, inter civitatem Palmyra, & Bozræ fuisse arbitramur. Vide Itinerarium D. Le Brun.*

c 4. Reg. 16. 7. *Dicitur Amasias cepisse* Petram, *cui nomen indidit* Jectael. *Credunt aliqui captam ab eo fuisse urbem* Petræ, *Arabiæ Petreæ Metropolim; alii tamen* Rupem *tantùm ab eo captam fuisse, quo 10000. Idumæorum confugerant, magis placet.*

Deus itaque Amasiam adeò decipi permisit, ut se invictum putans, Israelis Regem ad pugnam acciverit (e). Belli hujus occasionem inde fortassè sumpserat, ut Israelis Regem damna à suis Samariam redeuntibus Judæ illata, reparare cogeret. Joas allatâ cardui comparatione, qui cedri filiam filio suo nuptum poscens, paulò post à prætereuntibus bestiis conculcatus fuerat, Amasiam superbiæ redarguit; monens, ne sibi, & populo mala vindicaret.

d 2. Par. 25. 14.
e 2. Par. 25. 17
4. Reg. 14. 8.

Amasias hisce rationibus minimè acquiescens, quòd suo illum sensui Deus dereliquisset, copias ad urbem Bethsames traduxit: cum quo Joas bellum iniens, ipsum eum exercitu fugavit, ipsamque urbem invadens, captum Amasiam, Hierosolymam duxit. Ipsius autem Hierosolymæ muro à portâ Ephraim ad portam anguli per 400. cubitos diruto, aurum, argentumque, & vasa pretiosa, quæ in Templo, & in Regio ærario invenerat, obsidum etiam suorum filios, qui Hierosolymis morabantur, Samariam duxit.

Post hæc 15. adhuc annis Amasias, Hierosolymis imperavit. Cum tamen syncerè ad Dominum minimè converteretur, permisit Deus, ut in ipsum Hierosolymis conjuratio oriretur. Fugientem igitur ad urbem Lachis missi à conjuratis satellites interfecere. Equis delatus in majorum suorum sepulchris in civitate David sepultus est. Ozias, seù Azarias ipsius filius illi successit, sexdecim nondum annos natus.

Obiit An. M. 3194. antè Ch. 806. antè Ær. 810.

II. AMASIAS, aureorum vitulorum, qui in urbe Bethel colebantur, Sacerdos. Cum Amos Propheta (f) sacrata idolis excelsa loca, & ab Israele culta destruenda, & Jeroboami domum gladio perituram prædixisset, Amasias Sacerdos Bethel, Jeroboamo Prophetam Amos in ipsum conjurasse, & minimè ferenda in populo obloqui, Jeroboamum scilicet gladio casurum, captivumque è suis regionibus educendum Israelem,

f Amos 7. 10.

unn-

nunciavit. Ipsi etiam Prophetę dixit: Abi, homo visionum, in Terram Judæ, ubi victum invenies, inibique, ut libet, vaticinare. In hac tamen urbe imposterum nunquam fac vaticineris; hęc enim Regię Religionis & Regni sedes est (*a*).

Cui Amos: Nec propheta sum, nec filius Prophetę: sed armentarius vellicans sycomoros (*b*). Cum enim gregem sequerer, Dominus me seligens, ait: Vaticinare populo meo Israel. Audi nunc verbum: Tu dicis: in Israele minimè vaticinaberis, nec infortunia domui Jeroboami prędices. Hęc tamen dicit Dominus: Uxor tua prostituetur in civitate: filii tui, & filię gladio peribunt: tu in terrâ immundâ morieris, & Israel è suis regionibus captivus educetur.

Author est S. Cyrillus Alexandrinus (*c*) Amasiam Prophetę sermonibus irritatum, dentes ipsi comminui jussisse, ut illi silentium imponeret. Narrant alii (*d*) ab eodem Amasiâ Prophetam plurimis suppliciis affectum, ab ejus filio Oziâ fuste tempora percussum concidisse, exanimemque in suam Thecuam delatum obiisse, & cum majoribus suis sepultum. Hęc tamen satis certa non videntur. Ex ipsius Prophetę scriptis, ipse in Terram Juda profectus, ibi vaticinia sua, post Amasię persecutionem, diutiùs produxisse videtur. Amos sub Jeroboamo II. vixit.

AMASIS, Ægypti Rex, cujus nomen in Scripturâ non legitur, sacrâ tamen in Historiâ celebre est. Scriptura [*e*] de Necho, seù Nechao loquitur, qui in pręlio apud Mageddo Josiam Judę Regem interfecit. Nechao *Psammis*; Psammi *Apries*, apud Jeremiam *Ephree*; Ephreę *Amasis* successit, qui eodem tempore ac Cyrus Babylone, in Ægypto regnabat. Quadraginta & quatuor annis Regnum administravit, subditis carus, prosperâ semper fortunâ, ab an. M. 3435. ad 3472. Obiit Cambysis tempore.

AMATH, seù *Emath*, urbs Syrię, eadem ac *Emesa* ad Orontem. Vide *Emath*.

AMATHA, vicus Gadarę proximus, ubi calida balnea erant (*f*). Hìc Gabinius unum è quinque Tribunalibus statuit (*g*). *Hamat* [*h*] Hebraicè aquas calidas significat. Hinc tot in Palestinâ urbes *Amath*, *Amathas*, seù *Emmaus* nomine.

AMATHI, Jonę Prophetę pater (*i*).

AMATHUS, urbs trans Jordanem. Hanc Eusebius [*k*] ad 21. milliaria à Pellâ ad meridiem ponit. Ab Alexandro Jannęo capta, diruta est [*l*]. Sunt qui credant, in hac urbe à Gabinio unum è quinque Tribunalibus positum (*m*). Quod tamen alii in urbe Amathâ, cis Jordanem, fuisse volunt. Amathuntem Relandus eamdem ac Ramoth Galaad fuisse conjicit.

AMATHENI, posteri Amath, filii Chanaan. Hos civitatem *Emath*, seù *Amath*, vel *Emesam* in Syriâ, ad Orontem fluvium, incoluisse opinamur.

AMAT-DOR, seù *Emath*, vel *Hammot-dor* Levitarum urbs, in Tribu Nephtali, familię Gerson concessa. Scribitur etiam *Hammoth-dor* (*n*).

AMBIVIUS (*Marcus*) *Coponio* in Judęę administratione successit (*o*). Successorem habuit *Annium Rufum*.

a *Amos sub Jeroboamo 2. vaticinabatur quo tempore Israelis Reges Samarię sedem posuerant. Sed in urbe Bethel etiam habitasse videatur.*

b *Amos* 7. 14. *Vellicans sycomoros. Theodot. Characon Sycomoroas. Plin. l.* 13 *c.* 7. *Sycomorus scalpendo tantùm ferreis unguibus, alter non maturescit; id eam factam est, quarto die demetitur.*

c *Cyrill. Præfat. expositione in Amos.*

d *Epiphan. de vita, & morte Prophet. cap.* 12. *Isidor. de vita, & morte SS. c.* 43. *Doroth. in Synops., &c. circa an. M.* 3215. *antè Ch.* 785. *antè Ær.* 789.

e 4. *Reg.* 23. 29. *Jer.* 46. 2. *antè Chr.* 521. *antè Æe.* 525.

f *Euseb. Onomast. in Aitham.*

g *Josep. de bello l.* 1. *c.* 6. *p.* 722. *d.*

h *Chamath. Calor, seù calidum.*

i *Jon.* 1. & 4. *Reg.* 14. 25.

k *Eus. Onom. in Aithani.*

l *Antiq. l.* 13. *c.* 21.

m *Anti. l.* 14. *c.* 10. & *de bello l.* 1. *c.* 6.

n *Vide Josue* 19. 35. & 21. 32.

o *Antiq. l.* 18. *c.* 3. *An. Chr.* 13.

AMELECH, pater Joas. Huic Joas Rex Achab Michęam Prophetam custodiendum tradidit, donec è bello adversus Syros reverteretur (*a*) an. M. 3107. antè Chr. 893. antè Ær. 897.

AMEN, hebraicè verum, fidele, certum significat. Vox etiam affirmationis est; & eâ Servator noster, ut aliquid assereret, utebatur (*b*): *Amen, Amen dico vobis*. Optandi etiam sensum regit (*c*): *Amen*, ità sit. Seù affirmationis. *Amen*: utique, credo (*d*). *Quomodo qui te audit, respondebit: amen, si te non intelligit?* Quinque Psalmorum Libros Hebręi, juxtà ipsorum divisionem, verbis *Amen, amen* terminant: quę à Septuaginta vertuntur: *Genoito, Genoito*: & à Latinis: *Fiat, fiat*. Ecclesię Gręca, & Latina vocem hanc ut & *alleluja*, & *hosanna* in suis precibus conservarunt, quod majorem, quam quę Gręco, vel Latino sermone exprimi possit, energiam habeant. In fine publicarum orationum respondebatur elatâ voce à populo; Amen; & authore S. Hieronymo (*e*), dum Romę populus Amen respondebat, *in similitudinem cælestis tonitrui amen reboare* solitum erat. Respondenti *amen* omni conatu, cœli januas reserari, Judęi autumant.

AMERUTHA, vicus superioris Galilææ, quam Joseph adversùs Romanos muniit, ut ipse in suâ vitâ testatur [*f*]. Verosimiliter eadem ac *Meroth*, quæ superiorem Galilæam ad occidentem terminat [*g*], Fortassè *Mara Sidoniorum*, de quâ *Josue* 13. 4.

AMETHYSTUS, nona in Pontificis Rationali gemma. Hujus color vino proximus in puniceum desinens. Ebrietatem, & veneni vim reprimere, & conceptioni opitulari dicitur. Hebræum nomen, quod à Septuaginta, & à Vulgatâ pro *amethysto* redditur [*h*], est *achalma*, somnum significans. Chaldæus, Onkelos, & Syriacus *Eenegla* vertunt, seù *oculus vitalis*. Huic gemmæ nomen Issachar inscriptum erat.

AMI, ingentis familiæ Princeps, qui Babylone temporibus Esdræ rediit. [*i*]

I. AMINADAB, ex Tribu Judæ, filius *Aram*, & pater Naasson, & Elisabeth, Aaronis Pontificis uxoris.

II. AMINADAB. In Cantico Canticorum curruum Aminadab, veluti incredibilis velocitatis, fit mentio [*k*]: *Nescivi: anima mea velox facta est, ut currus Aminadab*. Hic fortasse celeberrimus erat essedarius, cujus equi velocissimi.

III. AMINADAB, filius Caath, & frater Core. [*l*]

IV. AMINADAB, sivè *Abinadab*, Saulis Regis filius, cum ipso in clade Gelboensi occisus. [*m*]

V. AMINADAB, seù *Abinadab*, Levites, in civitate Cariath-jarim commorans, apud quem Arca, è Philistinorum regione reducta, collocata est [*n*]. *Gabaam* incolebat, summitatem scilicet urbis Chariath-jarim. Hujus filius Eleazar consecratus est, & Arcæ custodiendæ deputatus. An Aminadab adhuc viveret, incertum. Arca in urbe Cariath-jarim fuit ab An. M. 2888. ad 2959., scilicet, 71. annis. Quibus elapsis David Arcam Hierosolymam duxit [*o*].

Mor-

a 3. *Reg.* 22. 27.

b *Joan.* 1. 51. & *passim.*

c *Num.* 5. 22. *Respondebis amen, amen. Deut.* 27. 15. &c. *Dicet omnis populus: amen, amen.*

d 1. *Cor.* 14. 16

e *Hieronym. Præfat. in l.* 2. *Epist. ad Galat.*

f *Joseph. de vita sua, p.* 1013.

g *Antiq. l.* 3. *c.* 2.

h *Exod.* 28. 19 & 39. 12.

i 1. *Esdr.* 2. 57. 58.

k *Cant.* 6. 11.

l 1. *Par.* 6. 22.

m 1. *Reg.* 31. 2. 1. *Par.* 8. 33. & 10. 2. 2. *An. M.* 2049. *ante Ch.* 1051.

n 1. *Reg.* 7. 1. *Joseph. Antiq. l.* 6. *c.* 2.

o 2. *Reg.* 6. 1, 2. 3.

Morte tamen Ozæ territus domum suam ducere non audens, in Obededom domo ipsam mensibus aliquot reliquit.

AMISADAB, Banajæ filius. Banajam unum fuisse è ducibus Davidici exercitus, constat. Amisadab ipsius filius uni ex patris turmis preerat. [a]

a 1. Par. 27. 6.

AMITAL, Jeremię cujusdam filia ex urbe Lobnâ. Josię Regis uxor, & Joachas, & Sedecię Regum Judę mater. [b]

b 4. Reg. 21. 31.

AMMAN; *Ammanitę*. Vide *Ammon*, *Ammonitę*. Ammonitarum Metropolis, quę à Scripturâ *Rabbath-Ammon*, à prophanis *Philadelphia* nuncupatur, nonnunquam etiam *Amman*, & *Ammanitarum* Regio *Ammonitis* dicitur.

I. AMMAUS, seù *Ammaum* [c] vel *Emmaus*. Apud Ammaum Judas Machabęus Nicanorem fudit [d]: Hanc Bacchides muniit, presidiumque in eâ statuit, Judęis satis incommodum [e]. *Emmaus*, de qua S. Lucas 24. & Josephus [f] loquuntur, hęc vulgò creditur, 60. stadiis, vel septem milliaribus Hierosolymis dissita. Relandus tamen [g] hanc Ammaum, de qua in Machabęorum Libris, aliam esse à vico Emmaus, de quo S. Lucas, & majori Hierosolymis intervallo abfuisse demonstrat. Urbs enim Emmaus 22. milliaribus Hierosolymis distabat [h], vicus ejusdem nominis, solis 60. stadiis. Illa in agro [i], hic initio montium Judęę situs erat [k]. Hęc Emmaus *Nicopolis* posteà dicta est, imperante Alexandro Mammęi filio, vel Marco Aurelio Antonio, juxtà S. Hieronym. [l]

c 1. Mach. 9. 50.
d 1. Mach. 4. 3.
e 1. Mach. 9. 50.
f Joseph. de bello l. 7. c. 27.
g Reland. Palest. l. 2. c. 6. p. 426. 427.
h Iter vetus Jerosolym.
i Hieronym. in Abdia 1. Joseph Antiq. l. 52. c. 11.
k Hieronym. in Dan. 12.
l Vide Reland. Palæst. t. 2. l. 3. p. 759.

II. AMMAUS, sivè *Emmaus*, 60. stadiis (m), seù duobus circiter leucis, Hierosolymis absens, ad Boream; ubi Servator noster duobus Discipulis suis ex Hierosolymorum urbe, in qua Pascha celebraverant, redeuntibus se videndum exhibuit. Hìc etiam Vespasianus milites 800. reliquit (n). Pluribus morbis in eâ urbe aquæ salutares erant (o); calidæ fortassis, ut nomen ipsum Emmaus, seu *Chamath*, insinuat. Harum fontem Julianus Apostata, plurimâ desuper humo congestâ, obrui jussit (p), quòd à populis, postquàm Domini præsentiâ sanctificatæ fuere, ut prodigiosæ haberentur.

m Luc. 24. 13.
n Joseph. de bello l. 7. c. 26. p. 783. d.
o Sozomen. l. 5 c. 20. Iter Jerosolym. Sancti Villebaldi.
p Theophanis in Chronographia p. 41.

III. AMMAUS, locus apud Tiberiadem, ad mare Genezareth, seù lacum Cinereth, vel Tiberiadis. Calida balnea hìc fuisse author est Josephus. (q)

q Antiq. l. 23. 3.

I. AMMIEL, filius Gemal, è Tribu Dan, unus è duodecim à Moyse electis, ut Terram Chanaan specularentur. (r)

r Num. 13. 13.

II. AMMIEL, cui patria Lodabar, urbs in Tribu Simeon, pater Machir, & Bethsabee (s), quæ ex uxore Uriæ, facta est Davidis conjux, & Salomonis mater.

s 1. Par. 3. 5. & 2. Reg. 9. 4. &c.

III. AMMIEL, filius Obededom Levitæ, Templi ostiarius, regnante Davide. [t]

t 1. Par. 26. 5.

AMMISADAI, pater Ahiezer, ex Tribu Dan. (u)

u Num. 1. 12. & 10. 25.

I. AMMIUD, filius Ephraim, & Elisamæ pater. (x)

x Num. 1. 10. & 1. Par. 7. 26.

II. AMMIUD, ex Tribu Simeon, pater Samuelis, alterius tamen à Prophetâ hujus nominis. [y]

y Num. 34. 20

III. AMMIUD, ex Tribu Nephtali, Phadaelis pater. Num. 34. 29.

IV. AMMIUD, pater Tholmai Regis Gessur. 2. Reg. 13. 37.

I. AMMON, seu *No-Ammon*, Ægypti urbs. Hanc Chaldæus, & Author vulgatæ communiter pro Alexandriâ vertunt. Alexandriam tamen Jeremiâ [a], Ezechiele [b], & Nahum [c] Prophetis, qui de urbe *No-Ammon*, pro Alexandriâ versâ, loquuntur, recentiorem esse Interpretes hi procul dubio minimè ignorabant: fortassè tamen hanc in eo loco, ubi antiquitùs *No-Ammon* fuerat, ædificatam credidere: quod tamen ex Historiâ minimè constat [d]: solus enim *Rachotis* pagus erat ad mare in eodem propè loco, in quo Alexandria constructa est.

a Jerem. 46. 25
b Ezech. 30. 14. & 16.
c Nahum. 3. 8.
d Strabo l. 17. p. 792.

Characteres, quibus à Scripturâ urbs *No-Ammon* designatur, sunt, *mediis in fluminibus constructam esse, aquis circumdatam; mare ipsius esse thesaurum, & aquas munimen, & vires*. Quibus suspicari licet, hanc *No-Ammon* Diospolim esse, vel urbem Jovis, in Delta sitam, ad Nili alveum quemdam, Busirim inter ad meridiem, & Mendesam ad Boream, Mari Mediterraneo satis proximam, lacubus cinctam, qui Hebræorum more maria dici poterant. Hujus urbis excidium, à Prophetis ità apertè prędictum, sub Assaradone, & Nabuchodonosore contigit, & fortasse sub Sennacherib. [e]

e Vide nostr. Comment. in Ezech. & Nahum.

II. AMMON, seù *Hammon*, vel *Jupiter Ammon*, celebris Ægyptiorum Deus, quem credimus eumdem esse ac *Cham*, qui Africam frequentavit, Patrem *Mizraim*, Ægyptiorum Authoris. Celeberrimum in Africâ Templum Ammonis erat, in quo sub ovis formâ colebatur: quorumdam enim animalium figuram Diis suis Ægyptii tribuebant. Templum hoc in amœno situ positum erat, ingenti luco circumdatum: ibique celeberrimum Oraculum erat, quod Magnus Alexander consuluit. Paulatim tamen aliorum Oraculorum fatum subiit; Strabonis enim temporibus aliquid famæ amiserat; & Plutarcho vivente vix ulla ipsius ratio habebatur; Theodosio denique imperante, teste Prudentio, integræ oblivioni mandatum est. Nulla in Scripturis Numinis hujus mentio fit; sed *Cham* tantùm, & urbs *Ammonis*, seù *No-Ammon*, ipsi dicata memoratur. Ægyptiorum Deus *Hammon* idem est, ac Græcorum *Jupiter*; quamobrem quæ Græcis Diospolis, sivè urbs Jovis Græcis, *No-Ammon*, seù Ammonis habitatio Ægyptiis dicitur.

III. AMMON, Lothi filius, ex juniore Patriarchæ hujus filiâ [f], Nulla hujus memoria superest. Montes Galaad incoluit ad Maris mortui, & Jordanis orientem, Ammonitarum, Israelitis usquequaque adversorum, pater.

f Genes. 19. 34. 38.
An. M. ..
ante Ch. 1893.
ante Ær. 1897.

AMMONITÆ, gens ex Ammone, de quo superiùs, prognata, nonnunquam *Ammanitæ*. Hi gigantibus *Zomzomim* destructis, ipsorum regionem obtinuere [g]. Imperavit Deus Moysi, & Israelitis, ne Ammonitas lacesserent, quòd ipsorum terram Hebræis minimè concederet. Ante Israelitarum in Terram Chanaan ingressum,

g Deut. 2. 19. 20. 21.

Amor-

Amorrhæi Ammonitis, & Moabitis magnam regionis partem abstulerant; quam Moyses ex Amorrhæis recuperans, Tribubus Ruben, & Gad distribuit. Temporibus Jephte, Ammonitæ (a) Israelitis prælium indixere ob eam causam, quòd Judæi magnum Terræ spatium, quod, priusquàm ab Amorrhæis occuparetur, ad ipsos pertinebat, possiderent. Jephte, regiones illas ab Israelitis belli jure acquisitas, & Amorrhæis ablatas, minimè restituendas esse respondens, Ammonitis adhuc reluctantibus, commisso cum iis prælio, ipsos fudit.

a *Judic.* 11. 13.

Ammonitæ, & Moabitæ ut plurimùm juncti leguntur, cum præcipuè de Israelitis bello lacessendis agitur. Post Othonielis obitum (b), Ammonitæ, & Amalecitæ, ob populum Domini opprimendum, cum Eglone Moabitarum Rege conjuravere. Aliquot post annos, anno scilicet M. 2799. Israelitas Ammonitæ trans Jordanem oppressere: excitatus tamen Jephte à Deo ipsorum libertati consuluit. Initio Regni Saulis, Naas Ammouitarum Rex urbem Jabes Galaad obsidione obstrictam (c) eò coegit, ut illius cives conditiones ab ipso accipere postularent. Quibus Naas, deditionem eà conditione facerent, ut cuique dexter oculus erueretur, & in Israele opprobrium essent, imperavit. Saul tamen ipsis opem ferre festinans, urbem, & populum à Regis crudelitate liberavit.

b *Judic.* 3. 13.
Ab A.M. 2661. *ad an.* 2679.
An. M. 2812.
An. M. 2909. *ante Ch.* 1091. *ant. Ær.* 1095.
c 1. *Reg.* 11. 1.

David, cum Ammonitarum Regis amicus esset, hoc defuncto, legatos misit, qui cum Hanone ipsius filio, & successore Patris mortem conquererentur. Qui Legatos ad Regni sui statum & vires explorandum missos existimans, pudendâ ipsos injuriâ affecit (d): quorum tamen honorem David ulciscens, Ammonitas, Moabitas, Syros, cæterosque fœderatos sibi subjecit. Ammon, & Moab Davidi, & Salomoni servierunt; & in decem Tribuum divisione, Israelis Regibus, usque ad Achabi mortem (e) subditi fuerunt.

d 2. *Reg.* 10. 1. 2. 3. *&c.*
e 4. *Reg.* 1. 1.
An. M. 3107. *ante Chr.* 893. *ante Aer.* 897.

Joram Achabi filius, & Ochosiæ successor Moabitas fudit (f); eâ tamen victoriâ non adeò profecisse videtur, ut ipsos suæ servituti restitueret. Circà eadem tempora Ammonitæ, Moabitæ, aliique populi in Terram Judæ irruperunt (g): sed à Josaphat superati abscessere. Isaias (h) Moabitis infortunium quoddam minatur, post tres annos eventurum, bellum fortasse, quod Salmanasar eorum regionibus intulit.

f 4. *Reg.* 3. 4.
An. M. 3109.
g 2. *Par.* 20. 1.
h *Is.* 15. *&* 16.
Circa An. M. 3277. *antè Ch.* 723. *antè Aer.* 727.

Post translationem Tribuum Ruben, Gad & mediæ Tribûs Manassis à Teglathphalasar factam, Ammonitæ, & Moabitæ istarum Tribuum civitates occuparunt (i); cujus rei Jeremias ipsos redarguit. Ammonitarum Legati eo numero erant, quo illi, quibus idem Propheta (k) poculum iræ Domini propinaverat, & jugum, & catenam dono dederat, hortatus, ut Nabuchodonosor Regi subjicerentur, ne reluctantes captivitate, & servitute obstringerentur (l).

An. M. 3269. *ante Chr.* 736. *ante Aer.* 740.
i *Jerem.* 49. 1.
k *Jerem.* 25. 14.
l *Jer.* 27. 2. 3. 4.

Ezechiel extremum illis interitum, ipsosque populis Orientalibus tradendos prædicit (m), qui fixis in eorum regione tentoriis, omnem ex hominibus Ammonitarum memotiam sint deleturi, quòd Ammonitæ Israelitarum infortuniis, & destructo à Chaldæis Templo insultaverint. Hæc verò infortunia illis evenisse opinamur quinto post Hierosolymæ captivitatem anno (a), cum Nabuchodonosor populis omnibus Judææ finitimis bellum intulit.

m *Ezech.* 25. 4. 10.
a *Joseph. Ant.* l. 10. c. 11.
An. M. 3420. *seù* 21. *antè Ch.* 579. *antè Aer.* 583.

Opinari licet, Ammonitas, & Moabitas Cyri permissione in regiones suas, ex quibus à Nabuchodonosore translati fuerant, rediisse; cum rursus in suâ Provinciâ iisdem, quibus Syria, & Palæstina, tumultibus agitati, & vicissim vel Ægypti, vel Syriæ Regibus subditi legantur.

Antiochus Magnus captâ Rabbath, seù Philadelphiâ, eorum Metropoli, muros diruit, & præsidium ibi statuit (b), an. 3806. Furente in Judæos Antiocho Epiphane, Ammonitæ Judæos, qui in ipsorum finibus erant, persequi non destiterunt (c). Author est S. Justinus Martyr plures adhuc suâ ætate Ammonitas extitisse (d). Origenes tamen Ammonitas generali Arabum nomine tantùm vocari solitos fuisse testatur (e). Quo adamussim Ezechielis vaticinium adimpletum est, cum Ammonem ità destruendum prædixit (f): *Ut non sit ultrà memoria filiorum Ammon in gentibus.*

b *Polyb.* l. 5.
c 1. *Mach.* 5. 6. . . 45. *Joseph. Ant.* l. 12. c. 12.
d *Justin. Dialog. cum Tryphone* p. 272.
e *Origen. in Job.* l. 1.
f *Ezec.* 25. 10.

AMMONIUS dux copiarum Alexandri Balæ, contra quem Ptolemæus Philometor querelam instituit, quasi venenum in suam perniciem parasset, reverà tamen creditur hunc prætextum obtendisse, ut Alexandrum Balam generum suum è Regno dejiceret; exercitu enim immisso illum prælio vicit; ac filiam Cleopatram ipsi ereptam, Demetrio Nicanori despondit. *Vide Joseph. Antiq. l. 13. cap. 7.* qui narrat Alexandrum Balam in potestatem Philometoris Ammonium tradere renuisse; quare ejusdem cum eo conspirationis author creditus est. Eam injuriam ulturus Philometor in Antiochiam tendit, cujus incolæ tyrannide Ammonii offensi erant; quare Ammonius præsentissimum periculum evitaturus, muliebri amictu fugit; verum mox deprehensus, neci traditus est.

An. M. 3859. *ante Chr.* 141. *ante Aer.* 145.

I. AMNON primogenitus David ex Achinoam secundâ ejus Conjuge. Cum sororem Thamar ex Maachâ unà cum Absalom genitam perditè deperiret, ægritudinem, tabemque contraxit (g). Hujus rei causam sciscitatus Jonadab filius Semaa fratris David, cum omnia sibi narrantem auscultasset, consilium dedit, ut lecto tanquam æger decumberet. Cum verò à Rege inviseretur, quæreret ab eo, liceret sibi è manu Thamar cibum accipere. Amnon consilium probavit, ejusque petitioni Rege annuente, Thamar ad illum introducta, pulmentum ex farinâ ægro paravit. Ille cibi fastidium simulans, omnes facessere jussit, ac solam nactus sororem, manus in illam violentas injecit. Reclamavit illa, simulque æternum hujus criminis opprobrium ante oculos exposuit; quod si saniori consilio uti vellet, nuptias suas à Rege peteret (h), facilè obtenturus. Nihil tamen de incœpto consilio alter remittens, libidinem suam omnem explevit; deindè amore in odium converso, ut à suo conspectu facesseret, imperavit; reluctantemque, per domesticos expelli, ac fores illi claudi voluit. Cum Thamar

g 2. *Reg.* 13. 1. 2. *&c.*
An. M. 39?2. *ante Ch.* 1028. *ante Aer.* 1032.
h *Nuptiæ inter fratres, & sorores in lege prohibentur, Levit.* 18. 11. *quare Thamar sivè Legis præcepta ignorabat, sivè subita agitatione non advertit.*

de acceptâ injuriâ aliè quereretur, accurrit Absalom, ac cinere caput conspersam nactus, ut causam audivit, verbo consolatus est; eâque de re apud alios sileret, imperavit. Quamquam nec Davidem latuit, qui licet rem graviter tulerit, cum tamen Amnonem plus nimio diligeret, ab eo contristando abstinuit.

Absalom odium in fratrem sovens, ultionis opportunitatem opperiebatur. Igitur statâ die Patrem, cæterosque fratres ad prandium invitavit, quod juxtà Ephraim, occasione detonsionis ovium, pro more instituerat. Cum David renueret, obtinuit, ut saltem fratres ac potissimùm Amnon mitterentur. Interim Absalom sicariis indixit, ut cum Amnonem temulentum viderent, certo à se edito signo, in illum irrumpentes trucidarent. Res pro condicto successit, cæsusque est Amnon.

An. M. 2974. antè Ch. 1026. antè Ær. 1030.

II. AMNON filius Simonis 1. Par. 4. 20.

AMOC, ex genere Sacerdotum, qui è captivitate Babylonicâ regressi sunt. 2. Esdr. 12. 20.

I. AMON, Præfectus Urbis Samariæ, qui jussu Regis Achab Michæam Prophetam in carcere detinuit [a].

a *3. Reg. 22. 26.*

II. AMON decimus-quartus Rex Juda, filius Manassis, ex Messalemeth filiâ Harus, ex urbe Jetabâ. Duobus tantùm annis regnavit Jerosolymæ, Patris sui Manassis impietates imitatus, cultum veri Dei cum Idolis commutavit (b). Domesticorum conjuratione oppressus est; in conjuratos verò ipsos populus animadvertit, atque occisi filium Josiam in Regno substituit. Sepultus est in tumulo sibi parato in horto Oza; neque de ejus gestis aliud ultrà rescimus.

Ab a. M. 3363. ante Chr. 637. ante Aer. 641. ad a. M. 3365. ante Chr. 635. antè Æe. 639.
b *4. Reg. 21. 19. &c.*

AMMONA urbs, in qua futurum sepulchrum Gog Ezechiel prædixit (c). Nulla occurrit in Palæstinâ Urbs hujus nominis. Ammona significat multitudinem; quare Propheta eo nomine denotavit, copiarum Gog cladem adeò ingentem futuram, ut locus, ubi mortua corpora terræ mandarentus, appellandus esset multitudo.

c *Ezec. 36. 16.*

AMORRHÆI, populi ex Amorrhæo quarto filio Chanaan. Primò sedes habebant in montibus ad occidentem Maris mortui; nec non in Orientali plagâ ejusdem Maris inter torrentes Jabok, & Arnon, pulsis inde Ammonitis, & Moabitis. Regnantibus super illos Sèhon, & Og, omnem eam Regionem Moyses subegit (d).

d *Josue 5. 1. Num. 13. 30., & 21. 29. Judic. 11. 19. &c.*

Horum populorum proceritatem corporis, & robur Amos (e) describens, hanc cedris, illud verò quercubus comparat. Non rarò in Scripturâ nomen Amorrhæorum pro omnibus Chananæis significandis usurpatur. Eorum regio citrà Jordanem, in partem Tribûs Juda; quæ verò ultrà, in partem Tribuum Ruben, & Gad cessit.

An. M. 2553. antè Ch. 1447. antè Æe. 1451.
e *Amos 2. 9.*

I. AMOS, quartus inter Prophetas minores, ex Urbe Thecue, in Tribu Juda, quatuor leucis ab Jerusalem versùs meridiem. Quamquam nullo satis firmo argumento in eâ urbe ortum duxisse arguatur. Ex Urbe Bethel, ditionis decem Tribuum, expulsus ad eam Urbem confugit; quare è Regno Israel originem duxisse, & ad Israelitas potissimùm missio illius spectasse verosimilius creditur.

Cum in Urbe Bethel prophetaret sub Jeroboam II. circà annum M. 3215. antè Ch. 785. antè Ær. 789. quo tempore aurei vituli ibidem colebantur, Amasias (a) Sacerdos ejus Urbis illum coram Rege accusavit, quòd cædem Regis, & captivitatem Israelis palam prædiceret. Hinc ad Amos conversus: Facesse, ait, homo visionum, atque in regionem Juda recipias te, fac enim ne ultrà Prophetam agas in Bethel, quæ sedes est, & Religionis, & Regni.

a *Amos 7. 10.*

Ad hæc Amos respondit, se neque Prophetam esse, neque filium Prophetæ, sed ovium Pastorem, & vellicantem, sivè compungentem sycomoros (b); sed à Deo missum se verbum ipsius Israelitis prænunciare; audiret ergo verbum Domini: Uxor tua in civitate fornicabitur; & filii tui, & filiæ in gladio cadent: & humus tua in funiculo metietur (nempè hostes dispertientur inter se terras tuas), & tu in terrâ pollutâ morieris, & Israel captivus migrabit de terrâ suâ. His dictis, statim Thecuam in Regno Juda secessit, ubi Prophetam egit. Conqueritur sæpè (c) sibi vim illatam fuisse, ut ad silentium adigeretur, & contra Israelitarum scelera sæpissimè invehitur.

b *Sycomorus genus est fici in Ægypto, & Palæstina frequentissima, quæ nunquam maturescit, nisi priùs ferreis ungulis compungatur; compuncta verò, infra tres dies ad maturitatem adducitur. Vide Plin. l. 13. c. 7. Theophr. & Dioscor. Vide etiam Theodoret. in Amos 7.*
c *Amos 2. 12. & 3. 7. 8.*

Prophetare cœpit duobus annis antequam terremotus ille contingeret sub Ozia Rege (d), quem Josephus (e), ac veteres recentioresque Commentatores vulgò referunt ad tempus, quo Rex ille (f) munus Sacerdotale offerendi incensi usurpare ausus est (g). Quę in cap. 7. referuntur Prophetię, juxtà ordinem temporum primę sunt. Cęteras edidit in urbe Thecue. Duo prima capitula impenduntur contrà Damascum, Philistęos, Syrios, Idumęos, Ammonitas, Moabitas, & Regna Juda & Israel. Mala, quę minitatur, spectant tempora Salmanasar, Teglathphalasar, Sennacherib, & Nabuchodonosor, qui Reges horum Populorum provincias vastarunt, atque Israelitas captivos abduxerunt.

d *Amos 1. 1.*
e *Joseph. Antiq. l. 9. c. 11.*
f *4. Reg. 15. 5.*
g *Rabbini, & Procopius Gazzensis credunt Oziam hoc facinus attentasse anno 25. regni scilicet anno M. 3219. Verùm hæc non sibi constant, cum Jonathan filius Ozia, qui an. 3221. natus est, quo tempore Ozias incensum obtulit, ætatem haberet Regno aptam, scilicet 15. vel 20. annorum. Vide Usser. ad an. M. 3221.*

Prędixit calamitates Regno Israel imminentes, post mortem Jeroboam II. tunc temporis regnantis; mortem quoque Regis Zacharię, expeditiones Phul, & Teglathphalasar contra Israelitas, captivitatem, regressum decem Tribuum. Tandem Israelitarum vitia, luxum, avaritiam, maximè in pauperes, convivia verbis castigat. Nec remissius agit contrà peregrinationes Israelitarum ad Numina in Bethel, Dan, Galgalis, & Beersabee; nec non contra jurantes per Numina illarum urbium.

Quo mortis genere obierit, ignoratur. Veteres (h) nonnulli tradunt Amasiam illum Sacerdotem Bethel, dentes illius confringi jussisse, ut ad silendum compelleret. Alii (i) narrant, Oseam, sivè Oziam filium Amasiæ in tempora illius clavam infixisse, quo ictu penè exanimatus Thecuam translatus, brevì diem clausit; & in sepulchro Patrum suorum contumulatus est. Hęc de illo Scriptores; nos verò credimus, Prophetam, postquàm solum vertere ab Amasiâ coactus est, diutiùs in Urbe Thecuâ substitisse: neque gravius ab eodem quidquam accepisse ex eo colligimus, quod nunquam de eâ re conqueratur.

h *Cyrill. Præfat. in Amos.*
i *Epiphan. de Vita Prophet. c. 12. Isidor. de vita & morte SS. c. 43. Doroth. Synops. c. 2. Chronic. Pascal. p. 147.*

Sty-

Stylum hujus Prophetæ humiliorem esse sensit S. Hieronymus (*a*) qui proindè de ipso illud Apostoli usurpat: *Et si imperitus sermone, sed non scientia* [*b*]. Et alibi (*c*) observat, Amos omnes comparationes suas è re campestri trahere, pro more satis recepto, ut singuli de rebus artis suæ libentiùs agant. Illum in medium adducit S. Augustinus (*d*), ut ostendat Scriptores Sacros genere quodam eloquentiæ uti, pleno spiritûs, & prudentiæ, ac rebus, de quibus agunt, adeò conformato, ut iidem qui ruditatem, & rusticitatem styli in illis carpunt, neque ipsi magis aptum personis, ac circumstantiis stylum eligere potuissent.

II. AMOS, Pater Isaiæ Prophetæ, filius, uti ferunt, Regis Joas, & frater Amasiæ. Hunc, non secùs ac filium, prophetiæ dono claruisse ex eâ regulâ colligunt Rabbini (*e*), quòd si Pater alicujus Prophetæ proprio nomine in S. Scripturâ exprimatur, & ipse Propheta reputandus sit. S. Augustinus (*f*) hunc Virum confundendum autumat cum Amos, inter Prophetas minores. Verùm utriusque nomina diversis literis scribuntur, & Amos Isaiæ genus ducit ex familiâ Jerosolymæ longè clariori, ac Amos Propheta, qui pascendis armentis vitam tolerabat. Sunt, qui credant, hunc Amos Patrem Isaiæ, esse illum hominem Dei, qui author fuit Regi Amasiæ [*g*], ut remitteret 100000. virorum, quos pro bello contra Idumæos ex Israele conduxerat. Verùm hæc gratis dicuntur.

III. AMOS filius Nahum [*h*], & Pater Mathatiæ, cujus nomen occurrit in genealogiâ Salvatoris per S. Lucam ductâ.

AMOSA Urbs Tribûs Benjamin. [*i*]

AMOT-DOR, sivè *Hamoth-dor* [*k*], alio nomine *Hammon* 1. Par. 6. 76. Urbs Levitis ex familiâ Gerson assignata [*l*]. Vide *Amath-dor*.

AMPHIPOLIS Urbs inter Macedoniam, & Thraciam, ad Regnum Macedoniæ pertinens. Agitur de illâ in Actis Apostolorum [*m*], siquidem S. Paulus, & Silas è carcere liberati, Philippis egressi, Amphipoli transeuntes, venerunt Thessalonicam. Appellatur etiam *Chrysopolis* sivè *Christopolis*.

AMPHORA; sæpè eo nomine significatur vas quodlibet, vino, sivè aquæ continendæ: Hinc illud: *Amphoram aquæ portans* [*n*]; scilicet vas aquæ. Sæpè verò pro quodam mensuræ genere usurpatur: Hinc illud: Impendebantur ei [scilicet Numini Bel] per singulos dies *Vini amphoræ sex* [*o*]. Hoc mensuræ genus ab Hebræis ignoratur, quare locus ille in Daniele, ubi sermo est de Amphorâ, in Originali Hebræo non occurrit. Romanorum Amphora urnas duas æquabat, scilicet 48. sextarios Romanos, sivè 80. libras 12. unciarum; Atticorum verò sivè Atheniensium tres urnas complectebatur, scilicet 120. libras 12. unciarum, sivè 90. libras 16. unciarum.

AMPLIAS, sivè *Ampliatus*, quem S. Paulus ad Romanos à se plurimùm diligi testatur [*p*]. Nihil de illo scimus, nisi quòd à S. Andrea Apostolo Odyssipolis Episcopum institutum fuisse Græci commententur;

a *Hieronym. Prolog. exposit. in Amos.*
b 2. *Cor.* 11. 6.
c *In Amos* 1. 2.
d *Aug. l.* 4. *de Doct. Christ. c.* 7.
e *Hieronym. ex Hebr. vide in Isai.* 37. 2. *&* 38. 1. *Clem. Alex. l.* 1. *Stromat.*
f *S. Aug. l.* 18 *de Civ. Dei c.* 27.
g 2. *Par.* 25. 7. 8.
h *Luc.* 3. 25.
i *Josue* 18. 26.
k *Josue* 21. 32.
l 1. *Par.* 6. 76.
m *Act.* 17. 1.
n *Luc.* 22. 10.
o *Dan.* 14. 2.
p *Rom.* 16. 8.

à quibus Apostoli titulo, sivè saltem Discipuli ex numero septuaginta duorum, ac tandem Martyris insignitur. Celebrant ejus Festum die 13. Octobris.

I. AMRAM filius Caath ex Tribu Levi, qui ex Jocabet filios habuit Aaron, Mariam, & Moysen. Cum annum ageret 137. in Egypto obiit (*a*); quo potissimum anno Mundi, incertum.

II. AMRAM filius Bani, qui fœminam contrà Legis pręscriptum ductam post regressum è Babiloniâ dimisit. (*b*)

AMRAPHEL Rex Sennaar, sivè Babyloniç, qui fœdere inito cum Codorlahomor Rege Elamitarum, aliisque duobus Regibus, bellum intulit Regibus Pentapolis, scilicet Sodomç, Gomorrhç, ac proximarum trium Urbium. Hostibus victis, eorumque Urbibus direptis, plurimos ex incolis captivos abduxit. Cum inter cęteros Loth Abrahç nepotem vinctum tulisset (*c*), Abraham recedentem insequutus est, ac nepotem, prędamque omnem recepit.

I. AMRI Dux copiarum Ela Regis Israel, qui dum obsidioni Gebbethon pręesset, auditâ occisione Ela Domini sui, operâ Zambri, contrà proditorem copias direxit, obsessumque in Urbe Thersa adeò in arctum conjecit, ut ille Regia domo incensa, se totamque familim absumpserit (*d*). Regnavit Zambri septem diebus.

Zambri sublato, Israelitę de Regni successore disceptantes, in duas partes abierunt: alii enim Amri; alii verò Thebni filium Gineth acclamabant. Quatuor solidis annis inter partes disputatum est, nec nisi per mortem Thebni in Amri omnes convenerunt. Regni sedem sex annis Thersę, sex annis Samarię habuit.

Quamvis etenim Thersa Regni metropolis eò usque fuisset, Amri empto monte Someron (*e*) pretio duorum talentorum argenti, scilicet 9734. librarum, septemque solidorum monetę nostratis, Urbem in eo novam construxit, quam de nomine primi hujus loci possessoris Somer, appellavit Samariam. Hanc verò Urbem ipse, cęterique post illum Reges, Regni Israelitici sedem habuerunt.

Omnium pręcedentium Regum Amri scelestissimus fuit, Jeroboam filii Nabath vestigia relegens. Obiit Samarię, filio, & successore Achab relicto, qui patrem impietate superavit.

II. AMRI, filius Bechor, ex Tribu Issachar, de quo 1. Par. 7. 8.

III. AMRI, filius Omrai, pater Ammiud. 1. Par. 9. 4.

IV. AMRI, filius Michel, ex Tribu Issachar. 1. Par. 27. 18. & dux Tribûs ejusdem, tempore David.

V. AMRI pater Zachur, tempore Esdrę. 2. Esdr. 3. 2.

AMSI, filius Zacharię, Pater Pheleliæ. 2. Esdr. 11. 12.

AMTAR, Urbs Tribûs Zabulon, Josue 19. 13. Quo potissimùm in loco sita fuerit, incertum.

AMYGDALUS, genus arboris in Scriptura frequentissimę, Hebręis *schaked*, voce derivata ex radice cujusdam verbi, quod

a *Exod.* 6. 20.
b 1. *Esdr.* 10. 34.
c *Genes.* 16. 1. 2. *&c.*
An. M. 2092. *ante Ch.* 1908. *ante Ær.* 1912.
d 3. *Reg.* 16. 10. *&c.* Obiit *An. M.* 3075. *ante Ch.* 925. *ante Ær.* 929.
e 3. *Reg.* 16. 24. *circa An. M.* 3080. *ante Chr.* 920. *ante Aer.* 924.
An. M. 3086. *ante Chr.* 914. *ante Aer.* 918.

significat vigilare, quasi scilicet amygdalus omnium præcocissimus floreat. Deus symbolum vindictę suę jam populo imminentis ostensurus, Jeremię virgam amygdali exhibit (a): *Quid tu vides Jeremia? virgam vigilantem ego video*: Hebręus legit: *Virgam amygdalinam*.

a Jerem.1.11.

Virga illa Aaron, quę flores, & fructus subitò edidit in deserto (b), ex eodem plantæ genere constabat. Author Ecclesiastis (c) indicans futurum, ut senum crines canitiem induant, ait per enigma: *florebit amygdalus*; flos enim plantę hujus valdè pręcox est, & albescit. Jacob ejusdem generis virgas reponebat in gurgitibus (d), ex quibus oves nigrę potabant; quamvis in Hebręo pro *virgas amygdali* legatur *luz*, *virgas coryli*.

b Num. 18. 8.
c Eccl.12.5.
d Genes.30.37

ANA, filius Sebeon Hevęi, pater Oholibama Uxoris Esau, qui pascens in deserto asinos, aquarum calidarum scaturiginem invènit (e). Ità interpretatus est S. Hieronymus Textum Hebręum *jemim*. Septuagiota, & alii Traductores Hebręi eamdem vocem *jamim*, sivè *jemim* in suam versionem transtulerunt: *Invenit jamim*. Alii (f) verò reddunt; qui invènit rationem, qua muli producerentur, introducendo nempè equas sivè equos, ad asinos, sivè asinas. Verùm nunquam in S. Scripturâ vox *jamim* de mulis usurpata est, neque muli omninò in eadem Scripturâ ante Davidem occurrunt.

e Genes.36.24
f Ità Hebræi. vid. Hieronym. quæst. Hebr. in Genes.

Alii verò (g) dictam eam vocem credunt de populis *Jemim* sivè *Jemim*, quos Ana, dum pasceret asinos in deserto, invènit, scilicet aggressus est. Samaritani legunt Ana invenisse populos Emmon, de quibus Moyses *Gen.* 14. 5. *Emim in Save Cariathaim*; & *Deut*: 2. 10. 11. *Emim primi fuerunt habitatores ejus, populus magnus, & validus, & tam excelsus, ut de Enacim stirpe gigantei crederentur*. Emim viciniam tenebant regionis Seyr, ubi Ana asinos pascebat. Vox Hebræa *maza*, quæ redditur *invenire*, non rarò usurpatur pro *aggredi* hostem. Hæc explicatio à veritate non abhorret.

g Vide Boch. de animal. sacr. parte 1. l. 21. c. 1.

Sunt qui crediderint, quamquam nullo argumento fulti, Ana divinos honores obtinuisse, ac de illo sermonem esse 4. *Reg.* 18. 34. *Deus Sepharvaim Ana, & Ava*. Vide quoque 4. *Reg.* 19. 12. *Isai*. 37. 13.

ANA, & *Ava*. Vide *Ava*.

ANAB, Urbs in montibus Juda (h) quam S. Hieronymus eamdem credit cum Bethannabâ, octo milliaribus à Diospoli versùs orientem. *Bethoannab* apud Eusebium Urbs est quatuor milliaribus à Diospoli. S. Epiphanius (i) sermonem habet de Urbe quadam, vel Vico, nomine Anablata, in Diœcesi Jerusalem, versùs Bethel: Nullas tamen ex his Urbibus credo esse Anab, quam Josue sitam commemorat inter Hebron, & Dabir multò meridionaliorem Juda.

h Josue 11.21.
i Epiphan. Ep. ad Joan. Jerosolym.

ANAGLYPHA, vox Græca occurrens in 3. Reg. 6. 32. *Sculpsit in eis picturam Cherubim, & palmarum species, & anaglypha*. Significat autem quodcumque sculptæ imaginis genus, sivè incisæ sivè cælatæ, itaut figuræ promineant. Vasa anaglyphis ornata, *aspera signis* apud Virgilium (a) dicuntur, & *in asperitatem excisa* apud Plinium. (b)

a Aeneid. 5. v. 267.
b Plin. l.33. c.11.

Anaglypha verò, de quibus in laudato textu Regum, sunt imagines prominentes palmarum, Cherubim, & repandorum liliorum, quas Salomon cælandas curavit in foribus, & parietibus interioribus Sanctuarii: Hebræus hunc locum ita reddit: *Cherubim, palmarum, florumque repandorum figuras sculptura incidi jussit*.

ANAGOGIA. S. Scripturæ verba quatuor sensibus subjiciuntur: Literali, allegorico, anagogico, & tropologico. Anagogicus est, cum ejus verba eâ ratione explicantur, ut ad finem vitę ęternę referantur. Hinc requies Sabbathi in sensu anagogico, beatitudinis requiem significat.

ANAHARATH, Urbs Tribûs Issachar (c) c Josue 19.19.

ANAMELECH. Populi Sepharvaim (d), ex regionibus ultrà Euphratem ad incolendam Samariam missi, filios suos in honorem *Anamelech*, & *Adramelech* concremabant. *Adramelech* redditur Rex magnificus, quo nomine Solem denotari credimus; *Anamelech* verò, Rex benignus, quod de Lunâ dictum interpretamur; mos enim erat apud Orientales Lunam sub masculi nomine adorare; utrique verò, Soli scilicet, & Lunę victimas humanas litabant (e). Suot inter Rabbinos, qui muli figuram Anamelech attribuant; alii malunt figuram coturnicis, sivè phasiani. Omnia tamen hęc ęquè incerta sunt.

d 4.Reg.17.31
e Strabo l.11 & Lucian. de Dea Syra. Vid. nostram Dissertationem de Deo Moloch, initio Levitici

ANAMIM, secundus inter filios Mizraim (f), populorum Mareotidis pater, juxtà Paraphrastem Jonatham filium Uziel; sivè populorum Pentapolis Cyrenaicę, juxtà Paraphrastem Hierosolymitanum. Bochartus autumat populos Anamim regionem tenuisse in Nasamonitide, juxtà Templum Jovis Ammonis. Nos verò credimus Amanios, & Garamantas ex Patre Anamim ortos; siquidem Hebręum *Ger*, sivè *Gar*, redditur, iter agens sivè viator; quarè *Garamantes*, fortè ex *Ger-amanim* dicuntur. Hinc Urbem eorum metropolim *Garamaniam* Solinus appellat.

f Genes.10.13

ANANEL, sivè *Hananel* Summus Sacerdos Judęorum, qui licèt genus traheret è familiâ Sacerdotali (g); non tamen ex eo familiarum genere, quę Summi Sacerdotii dignitate frui solerent. Herodes Magnus hunc Virum è Babyloniâ accitum, Sacerdotio donavit; quod quidem eo consilio fecit, quia de authoritate Summi Sacerdotis anxius, de illâ ad arbitrium disponere, suosque fautores, exclusis Assamonęis, qui usque eò possederant, promovere volebat. Post duos annos circiter, Herodes, rogantibus Alexandrâ socru, & Mariamne conjuge, eam dignitatem in Aristobulum fratrem Mariamnes, ad quem de jure spectabat, transtulit. Illo verò fraude ejusdem Regis in lacu Jerichuntis post annum demerso, Sacerdotium, jure postliminii, ad Ananel regressum est; quamquam, & ipse non diù post, incertum tamen quo tempore, iterum remotus, Jesum filium Phabi successorem habuerit.

g Joseph. Antiq. l.15. c.2.
An. M. 3968.
An. M. 3970.

ANANEEL, sivè *Hananeel* nomen tur-

xìs in Urbe Hierusalem. A turri ejusdem nominis usque ad portam anguli, Jerusalem reædificandam fuisse prędixit Jeremias (*a*). Ab eâdem turri usque ad torcularia Regis futurum, ut męnia ejusdem Urbis restituerentur, Zacharias [*b*] vaticinatus est. Tandem Nehemias [*c*] tradit Summum Sacerdotem Eliasib, aliosque Sacerdotes ędificasse portam gregis, omnesque muros, usque ad turrim Hananeel.

a *Jerem.* 31. 38
b *Zach.* 14. 10
c 2. *Esdr.* 3. 1.

ANANI septimus natu inter filios Elioenai [*d*]

d 1. *Par.* 3. 24.

I. ANANIAS. Angelus Raphael comitem itineris exhibens sese Tobię, iter paranti in Urbem Rages, filium se esse dixit Magni Ananię; cui Tobias respondit [*e*]: *ex magno genere es tu*. De hoc Anania nihil ultra rescimus.

e *Tob.* 5. 18.

II. ANANIAS, unus ex tribus adolescentulis ex Tribu Juda, & regali genere, qui Babylonem in captivitatem adducti, inter cęteros selecti sunt, ut scientiis Chaldęorum instituerentur, & in Aula Nabuchodonosor ministrarent. Ananias exindè mutato nomine Sidrach appellatus est (*f*), & in Aulâ Regis unà cum Daniele detinebatur. Post viginti circiter, & septem ipsorum captivitatis annos, cum Rex in campo Dura (*g*), juxtà Babylonem, statuam erigendam curasset, omnes, qui in suâ essent ditione, coram illâ posternerentur, poenâ mortis in transgressores indictâ, imperavit. Cum tres illi Adolescentes constantissimè renuissent, in fornacem ardentem conjecti sunt. Verùm flammarum vim coercente Angelo è Coelo ad eam rem dimisso, illęsi exierunt. Eo tempore Nabuchodonosor, in bovem antea translatus, in pristinum jam restitutus fuerat; quare in Edicto, occasione prodigii trium Adolescentium, ab illo edito, & metamorphosim suam, & somnium, quod illam pręcessit, describit. (*h*)

f *Dan.* 1. 7.
g *Dan.* 3. 1. 2. *&c.*
An. M. 3443. *ante Chr.* 557. *ante Aer.* 561.
h *Dan.* 3. *ad fin. &* 4. 1. 3. 32. 33.

III. ANANIAS, ex Tribu Benjamin, qui è captivitate Babylonic regressus, partem murorum Jerusalem instaurandam curavit. [*i*]

i 2. *Esdr.* 11. 33.

IV. ANANIAS, negotiator Judęus, qui Izatem filium Monobazis Regis Adiabenorum, Judaica religione initiavit [*k*]. Orosius (*l*) narrat, hunc Ananiam Christianum fuisse, ejusque operà Izatem Christo nomen dedisse. Vide *Adiabene*.

k *Joseph. Antiq. l.* 20. *c.* 4. *circà an. Chr.* 41.
l *Oros. l.* 7. *c.* 6.

V. ANANIAS filius Nebedęi, Summus Sacerdos Judęorum, post Josephum filium Camith (*m*), & antè Ismaelem filium *Fabee*. Quadratus Pręfectus Syrię cum in Judęam venisset, occasione dissidii inter Samaritanos, & Judęos, hunc Pontificem Romam misit ad Claudium, ut gestorum suorum rationem redderet (*n*); sed mox absolutus regressus est. S. Paulus Apostolus coram illo causam suam dicens, visus liberiùs loqui, ejus jussu colaphis cęsus est; quare Apostolus, dignitatem illius fortassè ignorans, ait: Percutiet te Deus, paries dealbate (*o*). Horum verborum vim postea sensit Ananias, qui, referente Josepho (*p*), post rebellionem Judęorum contra Romanos à manu perduellium, duce ipsius filio Eleazaro, oppressus, trucidatus est.

m *Joseph. Antiq. l.* 20. *c.* 3. *ab an. M.* 4050. *ad* 4066 *Ch.* 66. *Aer.* 63.
n *Antiq. l.* 20. *c.* 5.
An. M. 4062.
o *Act.* 23. 1. 2. *&c.*
p *De Bello l.* 2. *c.* 32.

Hujus Pontificis Judęi valdè erant studiosi, utpotè natura munificentissimi. Quamquam prędonum ministerio decimas Sacerdotum violenter sibi usurparet [*a*], etiam post abdicatum Summum Sacerdotium; impunè tamen grassabatur, conciliato sibi ex divitiarum immensitate totius Urbis savore; ac potissimùm Albini, Præfecti Judęę. Hanc, quam apud Albinum gratiam obtinebat Ananias, intelligentes Latrones illi, qui regionem infestabant, si quando quemquam è suis in potestatem Pręsidis incidere contigisset, continuò in aliquem ex familiâ, sivè ex amicis Pontificis manus injiciebant, quem non priùs in libertatem asserebant, quàm operâ ejusdem Ananię latrones captivi dimitterentur. Hinc factum est, ut grassatorum numerus auctus licentiùs vagaretur. (*b*), totamque latè regionem cędibus, & rapinis compleret. Ea, quę Josephus scribit de Anania, dum Summo Sacerdotio potiretur, solerter distinguenda sunt ab illis, quę idem Historicus tradit de Anania post abdicatam dignitatem, ut error eorum evitetur, qui duos diversos viros ex uno conficiunt.

a *Antiq. l.* 20. *c.* 8.
b *Antiq. l.* 20. *c.* 8.

VI. ANANIAS, cognomento Saducæus (*c*). Defectionem Judæorum à Romanis inter primos promovit. Missus ab Eleazaro duce seditiosorum ad Metilium Præfectum militum Romanorum, in Jerusalem Regiâ inclusum, vitam ipsi, suisque pollicitus est, eâ conditione, ut ex Urbe discederent. Illo acceptante, Judæi pactis non steterunt; quippè omnes Romanos trucidarunt, uno excepto Metilio, qui, ut vitam redimeret, Judaicam religionem professus est. Eumdem Ananiam Eleazarus ad Idumæos legavit (*d*), petiturus auxilium contrà Ananum, quem proditionem Urbis moliri in favorem Romanorum accusabat.

c *De Bello l.* 2. *c.* 18. *seù* 32.
Anno Chr. 67.
d *Joseph l.* 4. *de Bello c.* 6. *seù* 15. *in Gr.*

VII. ANANIAS, filius Masbal, ex genere Sacerdotali, oriundus Emmaus. Hunc unà cum aliis quindecim ex optimatibus Judæorum, Simeon Dux factionis seditiosorum occidit (*e*), quo tempore Jerusalem postremam obsidionem à Romanis tolerabat.

e *De Bello l* 6. *c.* 15.

VIII. ANANIAS, unus ex primis Christianis Jerusalem, qui unà cum conjuge Saphirâ ad fidem conversus, bonis suis venditis, partem pretii clam retinuit, partem verò Sancto Petro obtulit, totum se detulisse simulans. Apostolus Divinitùs fraude viri intellectâ, illum mendacii in S. Spiritum arguit. Eo loquente Ananias repentina morte à Deo percussus est (*f*). Paulò post Saphira superveniens, ab Apostolo interrogata an totum pretium obtulisset, simili mendacio veritatem occuluit, crimenque similis poena consequuta est. Duo circa hanc historiam disceptantur; nimirum, in quo potissimùm ambo conjuges erraverint; & an poenam mortis poena damnationis æternæ consequuta sit. Quod ad primum attinet, veterum complures (*g*) autumarunt, illud distrahendorum bonorum consilium voti tacitam obligationem involvisse, nihil apud se retinendi, ac omnia in commune conferendi, ob cujus voti transgressionem duo conjuges poena mortis mulctati sunt. Hujus opinionis assertores mortalis pec-

f *Act.* 5. 1. 2. *&c.*
An. 33. *sive* 34. *Æra paulo post Ascension.*
g *Hieron. Ep.* 8. *Basil. serm.* 1. *de instit. Monach. Chrysost. & Oecumen. in Act.* 5. *Cypr. l.* 3. *ad Quirin. Aug. serm. olim* 10. *de diversis, nunc* 148. *n.* 2. *Gregor. Magn. l.* 5. *Registri Ep. olim* 31. *n.* 34. *Sanct. Tirin. Cornel. Grot. &c.*

peccati reos Ananiam, & Saphiram damnant, quorum crimen mendacio in S. Spiritum, ac nescio qua de Omnipotentiâ Dei diffidentiâ plurimùm augebatur.

> a *Origen. in Matth. edit. Huet. p.383. Hieronym. Ep. ad Demetriad. Aug. serm.148 & l.3. c.1. cont. Parmen. Petr. Damian. lib. de contemptu sæculi c.3. Sanct. Salmeron. Carthus. à Lapide.*
> b *Chrysost. in Act.5. Basil. serm.1. de Instit. Monach.*
> c *Act.9.10.*

Nec tamen continuò æterno supplicio damnatos illos credere oportet; fieri enim potuit, ot Deus intimum animi dolorem concesserit, & in pœnam mortis, æternæ damnationis pœnam commutaverit: quod quidem de illis malunt veteres alii (*a*), & nonnulli ex Recentioribus. Verùm contraria de illis opinio, SS. Chrysostomo, & Basilio (*b*), aliisque nonnullis potior visa est. Neque ullum quidem pœnitentiæ indicium in illis depreheoditur, neque à commisso crimine ad mortem spatium aliquod temporis fluxit, ut resipiscere commodè possent. Ab hisce tameo quæstionibus, io quibus otii plurimùm, utilitatis inest nihil, consultò est abstinendum.

IX. ANANIAS, Discipulus Jesu Christi, Damasci incola, qoem Deus ad Paulum ire jussit (*c*). Cum ille viri in Christianos odium, simulque acceptam à Principibus Sacerdotum potestatem contra Fideles Deo commemoraret, vade, ait Dominus, bunc enim ego virum selegi, ut portet nomen meum coram Gentibus, Regibus & Filiis Israel; ego ostendam illi quanta oporteat pro nomine meo pati. Ananias igitur continuò Paulum, qui mox io eam urbem venerat, adivit, exposuitque se à Jesu Christo missum, ut visum oculorum ipsi restitueret, simulque S. Spiritum conferret. Hinc manu capiti illius impositâ, quibusdam veluti squammis ex oculis ipsius dilapsis, illicò ad lucem revocavit; indè sanatum baptismo initiavit.

> d *Const. Ap. l.8. c. ult.*
> e *Oecumen. in Act. 9. ex Canone suprà citato.*
> f *Aug. qu. l. 2. c.40.*

De gestis S. Ananiæ hæc tantùm scimus. Liber Constitutionum Apostolorum (*d*) hunc virum inter Laicos recenset; Oecumenius (*e*), inter Diaconos; S. Augustinus (*f*) Sacerdotem autumat, eâ ductus conjecturâ, quòd ad Sacramentum Baptismi S. Paulo ministrandum missus est; porrò munus illud Divinâ dispensatione Sacerdotibus commissum est. Inter septuaginta duos Discipulos cooptant Græci Recentiores, & Episcopatum Damasci eidem attribuunt; addunt tandem martyrem occubuisse. Ejus sepulchrum Damasci in Ecclesiâ magnificentissimè erectâ colitur, quem locum Turcæ in Moscheam conversum summâ religione observaot. Festum ipsius ad primam diem Octobris Græci consignant. Latini verò ad diem 25. Januarii.

> g *Eutychii Annal. Alex. Sophronius. Niceph. in Cod. Ms. Chronograph. apud Seldenum not. in Eutych. Annal. p.3.4.*

X. ANANIAS, quo nomine nonnulli (*g*) ex Antiquis appellant *S. Anianum*, primum post S. Marcum Alexandrinorum Episcopum.

> h *Luc. 3. 2. Joan. 18.13.24 ab A.M. 4016. ad 4027.*
> i *Luc.3.2.*
> k *Joan.18.13.*

I. ANANUS, filius Seth, Summus Sacerdos Judæorum, in Evangelio dictus *Annas* (*h*). Ad eam dignitatem post Joazar filium Simonis assumptus, post undecim annos (*i*) Ismaeli filio Phabi illam remisit; quamvis titulum, & negociorum administrationem etiam post abdicationem retinuerit. Hinc, quo tempore S. Joannes ministerium suum incepit (*k*), Annas, & Caiphas Sacerdotio præfuisse perhibentur. Ad hunc Annam, veluti Caiphæ Pontificis socerum, Jesus Christus, simul ac comprehensus fuit, adductus est. Omnium suæ nationis felicissimus habitus fuit, teste Josepho (*a*), siquidem ipse compluribus annis Summus Sacerdos, quinque filios ad eamdem dignitatem evectos habuit, quod nemini adhuc contigerat.

> a *Antiq. l.20. c.8.*
> b *Antiq. l.20. c.8.*

II. ANANUS, filius illius Anani, de quo egimus (*b*), Summo Sacerdotio anno 62. J. C. tribus meosibus functus est. Homo erat audacissimus, & suscipiendis rebus facilis, sectâ Saducæus, qui mortuo Festo Præfecto Judææ, & antè adventum Albini successoris, opportunitatem nactus, convocato Sanhedrio, mortem decrevit S. Jacobi, fratris, sivè cognati J. C. secundùm carnem, Episcopi Hierusalem, & aliorum quorumdam, quos omnes impietatis damnatos, lapidibus dedit obruendos. Eam rem cum viri graves altè improbassent, secretò ad Agrippam, qui Alexandriâ in Judæam veniebat, detulerunt, instantes, ut Anano interdiceret, ne quid simile imposterùm auderet. Rex in pœnam criminis illum post tres menses ab acquisitâ dignitate, Sacerdotio removit, dato successore Jesu Damnæi filio. Ioterim etiam Præfectus Albinus certior de omnibus factus, literis ad eumdem Ananum datis, audaciam illius gravioribus verbis castigavit, minitatus insuper, se cum primùm in Urbem venisset, ipsum in ordinem redacturum.

> c *Vide Tillemontium Nota 25. in Judæorum excidium*
> d *De Bello l. 2. c.42.*
> e *De Bello l.4. c.17. c.11. & c.18.*

Verosimile est (*c*), hunc esse Ananum illum, cui anno Chr. 66. Judæorum concilium præfecturam Urbis Jerusalem commisit. Hujus Præsidis prudeotiam, pluribus effert Josephus (*d*), eumque virum fuisse asserit æquissimum, pacis, & publici boni amantissimum, publicæ utilitatis studiosissimum; quæ quidem dotes, omninò distant ab iis, quas ipse Josephus eidem attribuit, dum mortem S. Jacobi describeret (*e*): fortassè audaciam illam juveotutis gravior ætas represserat.

> f *De Bello l.4. c.17. & 18.*
> *An. Chr. 67.*
> g *De Bello l.4. c.18.*

Cum Zelatores, qui Templum occupaverant, Idumæos accersissent (*f*), sub obtentu defendendæ Urbis contrà Ananum, quasi secretò cum Romanis conspirasset; Ananus clausis foribus illos prohibuit. Verùm Idumæi noctu, magnæ procellæ ingruentis occasione in Urbem pervadentes, Ananum deprehensum trucidarunt, ac mortui corpus honore sepulchri destitutum, bestiis devorandum exposuerunt. Excidium Hierusalem ab eâ cæde initium cœpisse tradit Josephus (*g*); ex quo enim vir iste sublatus est, cujus prudentiæ unica salutis spes committebatur, veluti firmissimis munitionibus eversis, hostium furori omnia exposita sunt.

> h *Antiq. l.20. c.5.*

III. ANANUS, Lyddæ oriundus, Dux Judæorum, qui motum excitasse inter Judæos, & Samaritanos coram Quadrato accusatus, unà cum Summo Sacerdote Anania Romam missus fuit, ut coram Claudio causam diceret (*h*).

IV. ANANUS, filius Jonathæ, qui rebellioni Judæorum contrà Romanos pro viribus obstitit; quin & Cestium in Urbem introducere, conjuratione cum aliis factâ tentavit; verùm Romani à seditiosis agniti, ja-

jactu lapidum è muris expulsi, domos suas repetere coacti sunt (*a*).

a De Bello l. 2. c. 24.

V. ANANUS, oriundus Ammaus, Simonis, Ducis seditiosorum, satelles, qui unà cum Archelao filio Magdali ad Titum confugit, à quo primò clementer excepti sunt, cum verò audivit, non spontè sed necessitate coactos ad ipsum defecisse, neci tradere decrevit, rem indignam ratus, eum, qui Patriam incenderit, ejus defensionem deserere. Verùm postea vitâ ac libertate restitutâ, satis habuit, si ejus humanitatis, quam in alios Judæos exercuerat, partem hanc experirentur.

ANARCHIA, vox Græca, exprimens Interregnum, sivè statum Urbis, ubi nullus imperat; cujus imaginem exhibent illa verba (*b*): *In diebus illis non erat Rex in Israel, sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.* Anarchia post mortem Josue prima est omnium, quæ in Republicâ Hebræorum occurrat; Tanto enim viro mortuo, nullo in ejus locum suffecto, Seniores Tribuum pro suâ quique prudentiâ res moderabantur.

b Judic. 17. 6. & 18. 1. 32. & 21. 24.

Obiit Josue anno 2561. Seniores gubernarunt 15. annis usque ad 2576. circiter, perfecta Anarchia 8. circiter annis duravit circa an. 2591. ante Ch. 1409. ante Ær. 1413.

Post Seniorum decessum Anarchia valdè aucta est; quo potissimùm tempore contigisse creduntur historiæ illæ, de quibus in fine libri Judicum, scilicet historia Michæ, qui Domi suæ Idolum consecravit. *Judic.* 17. Danitarum, qui regione suâ relictâ, Lais occuparunt. *Jud.* 18. ac tandem Levitæ illius, qui acceptâ in Conjuge injuriâ in urbe Gabaâ, belli in Tribum Benjamin gerendi occasionem dedit. *Judic* 19. 20. 21. Huic Anarchiæ 22. annos cum Usserio tribuimus, quot excurrunt ab obitu Josue usque ad primam captivitatem Judæorum sub Chusan Rasathaim. Post Josue enim Seniores 15. annis rebus præfuerunt, reliquis nullus omninò regnavit; postea successit captivitas ab anno 2591. usque ad liberationem per Othoniel anno 2599.

An. M. 2561.
An. M. 2591.

Illud tamen prætereundum non est, Chronologias Anarchiarum, quæ sub Judicibus intercesserunt, non facilè expediri. Singuli enim pro libito illas computant; nos Usserio adnætimus, quem, si libet. consule, vel saltem adi Tabulam Chronologicam in fronte hujus Dictionarii. Sunt, qui reponant Anarchiam undecim, sivè duodecim annorum inter Jeroboamum II. & Zachariam. Verùm contrarium demonstrasse credimus in Supplemento. Aliam Anarchiam post regnum Phacee alii enumerant, sed nullo argumento. Captivitas Babylonica, dispersio potiùs est, quàm Anarchia.

ANATH, pater Samgar Judicis Israel. *Judic.* 3. 31.

ANATHEMA vox Græca, quæ redditur, segregatus, separatus, devotus: utimur autem illa ad exprimendam separationem, & veluti exitium hominis, à Fidelium communione avulsi, è numero viventium veluti segregati, & omnibus societatis privilegiis mulctari; nec rarò eamdem vocem usurpamus pro destinatione hominis, bruti, Urbis &c. in exitium, destructionem, conflagrationem, & quodammodò in nihilum reductionem.

Vox Hebræa *Cherem* stylo linguæ Sanctæ

exprimit destruere, exterminare, devovere, anathematizare. Moyses præcipit, ut qui fictis Numinibus sacrificia offerunt, anathemati, & exterminio devoveantur (*a*). Simili pœnâ animadverti jussit Deus in Urbes Chananæorum, quæ Israelitis sese non dedidissent (*b*). Achan, translato in suum usum nescio quo ex prædâ Jericho, quam totam Deus anathemati devoverat, in pœnam commissi criminis cum totâ familiâ, rebus, ipsoque tentorio lapidibus, & igne absumptus est (*c*).

a Exod. 22. 19.
b Deut. 7. 2. 26. & 20. 17.
c Josue 6. 17. 21. & 7. 1. 2. &c.

Hæc vox *Cherem*, sivè *Anathema* aliquandò usurpatur pro re sacrâ, Deo devotâ, & consecratâ, nunquàm in usus prophanos, & communes convertendâ (*d*). *Omne quod Domino consecratur, sivè homo fuerit, sivè animal, sivè ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino. Et omnis consecratio,* (nempè omne brutum) *quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.* Sunt qui credant, homines in hunc modum Deo devotos neci traditos fuisse, quod exemplo Filiæ Jephte Deo immolatæ [*e*] demonstrant. Videsis nostram Dissert. in fronte Libri Judicum. Sæpè gens universa homines aliquos, vel Urbes Deo devovebant, ut Israelitæ regionem Regis Arad [*f*]; & populus in Urbe Maspha [*g*] congregatus anathema pronunciavit contrà illos, qui arma cum cæteris non caperent ad ulciscendam injuriam Uxori Levitæ à viris Tribûs Benjamin illatam [*h*]. Saul itidem anathemati devovit eos, qui, dum exercitus Philistæos persequeretur, aliquid cibi degustasset antè Solis occasum [*i*]. Cum igitur in his historiis de cæde illorum, qui ita devovebantur, ageretur, quonam spectaret anathematis religio indè colligere videmur.

d Levit. 27. 28. 29.
e Judic. 11. 29.
f Num. 21. 2. 3.
g Judic. 21. 5.
h Judic. 19.
i 1. Reg. 14. 24.

Non rarò homines seipsos devovebant, sin minus ea essent facturi, quæ pollicebantur. In Actibus Apostolorum [*k*] 40. viri seipsos devovisse traduntur, ni omni cibo potuque abstinerent, antequam necem S. Paulo intulissent. Esseni [*l*] diris sacramentis seipsos adigebant observandis regulis suæ religionis; ex quibus si aliqui in crimen laberentur, continuò ex aliorum cœtu expulsi, fame ut plurimum enecabantur; cum enim voti religione se obstrinxissent, abstinendi ab omnibus cibis per eam occasionem oblatis, herbas bestiarum more carpere cogebantur.

k Act. 23. 12. 13.
l Joseph. de Bello l. 2. c. 12.

Moyses (*m*), & S. Paulus [*n*] sese quodammodo devoverunt pro fratribus, vel anathemati devoveri optarunt. Moyses enim Dominum exoravit, ut nisi populo parceret, se è libro vitæ deleret. S. Paulus de seipso ait, maluisse anathema se esse pro filiis Israel, quàm ut ipsi è Jesu Christi fœdere propter cordis duritiem excluderentur. Excommunicatio, anathema, segregatio, pœna est omnium bujus Mundi maxima, sivè de ultimo supplicio ea vox intelligatur, sivè de excommunicatione, seù separatione è societate Sanctorum, ac exclusione à rebus sacris, & precibus; sivè tandem de damnatione ad æternum supplicium; non enim convenit inter Interpretes quem-

m Exod. 32. 32.
n Rom. 9. 3.

quemnam potissimùm ex his sensibus Moyses, & S. Paulus spectaverint. Constat tamen inter omnes, duos illos sanctissimos Viros perfectissimæ charitatis monumenta per eam occasionem reliquisse, ac vim desiderii sui pro æternâ fratrum salute gravissimis atque vehementissimis verbis exaggerasse.

Excommunicatio apud Hebræos genus erat anathematis, non secùs ac apud Christianos; quamquam apud istos hujus excommunicationis plures essent gradus. Maximus omnium erat anathema, quo si quis inureretur, non à precum tantummodò, rerumque sacrarum communione, sed etiam ab ingressu Ecclesiæ, atque à societate cæterorum arcebatur. Excommunicatis apud Hebræos omne publici muneris exercitium interdicebatur, ut Judicis, Testis, &c. cæremoniis funebribus adesse, ac Filios circumcidere non permittebantur; quin & aliis hominibus propiùs accedere, quàm per quatuor cubitos, vetabantur. Demùm funebri honore carebant, eorumque tumulis lapis magnæ molis superponebatur, sivè lapides super illos conijciebantur, uti super corpora Achan (*a*), & Absalom (*b*) factum scimus. Vide Seldenum *de Jur. nat. & gent. l.4. c.1.*

a *Josue* 7. 26.
b 2. *Reg.* 17. 27.

ANATHOTH, urbs Tribûs Benjamin (*c*), tribus milliaribus ab Jerusalem, juxtà Eusebium [*d*], & S. Hieronymum [*e*], sivè 20. stadiis, juxtà Josephum (*f*). Urbs erat refugii, Levitis ex familiâ Caath attributa; ac tandem Patria Jeremiæ Prophetæ. Hodie in totum eversa est.

c *Josue* 31.18.
d *Euseb. in Anath.*
e *Hieron. in Jerem.*1. *& in Jerem.*31.
f *Joseph. Antiq. l.*10. *c.*10.

ANATHOTH, octavus natu inter filios Bechor. 1. Par. 7. 8.

I. ANDREAS, Præfectus satellitii Ptolemæi Regis Ægypti, qui unà cum Aristea, Zobio, & Tharentino Præfectis Regi author fuit, ut 120000. Judæis in suâ ditione dispersis libertatem restitueret. Ista tamen ex historiâ Aristeç tantummodò innotescunt, quæ apud Eruditos complures fabulam subolet.

II. ANDREAS, Apostolus Jesu Christi, oriundus Bethsaidæ, & frater S. Petri. Primò S. Joanni Baptistæ, deindè audito de Jesu Christo testimonio, quod Joannes tulerat: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi:* eidem Jesu adhæsit (*g*). Quare Jesum in domum suæ habitationis reducem, unà cum alio ex Discipulis S. Joannis ponè sequutus, usque ad noctem quatuor solidis horis ejus consuetudine usus est. Primus fuit omnium Discipulorum, qui Christum sequerentur; deindè Simon, sivè Petrus ab eodem Andrea fratre adductus, ambo fratres integrâ die (*h*), cum Christo colloquuti sunt, eumque ad nuptias Canæ Galilææ comitati, postea ad propria diverterunt. Aliquibus elapsis mensibus cum Jesus utrosque piscantes offendisset, accersivit, se effecturum pollicitus, ut hominum piscatores essent imposterùm; quare illi continuò relictis retibus eidem se perpetuos comites addiderunt. (*i*)

g *Joan.* 1. 39. *An. Chr.* 33. *Aer.* 30.
h *Joan.* 1. 41.
i *Matth.*4.19. *An. Chr.* 34. *Aer.* 31.

Insequenti anno Jesus Christus in deserto ultrà Mare Galilææ versans, quæsivit à Discipulis, qua ratione quinque hominum millia, qui ad illum convenerant, alerentur. Respondit Andreas se duos pisces ac quinque panes hordeaceos in promptu habere (*a*). Paulò ante Passionem duo Gentiles Jesum videre optantes, de eâ re S. Philippum requisierunt, qui adjuncto sibi Andrea illorum vota Domino exposuit. (*b*) Post duos, vel tres dies Andreas, aliique ex Apostolis de tempore, quo Templum everteretur, Dominum sciscitati sunt. De hoc Sanctissimo Apostolo nihil ultrà ex Evangelio novimus.

a *Joan.* 6. 9.
b *Joan.* 12.22. *An. Chr.* 36. *Aer.* 33.

Illum Veteres aliqui Scythiam prædicationibus excurrisse perhibent (*c*); alii (*d*) Græciam, sivè Epiros instituisse, ut ex illis aliqui tradunt; sivè incolas Achajæ, & Argos, ut alii. Ecclesiam Bysantinam sivè Constantinopolitanam fundasse Græci recentiores affirmant; altum tamen de eâ re silentium est apud Veteres. Acta Martyrii hujus Apostoli, quæ licèt vetustissima sint, originalia tamen à Criticis non creduntur, ejus martyrium Patris in Achajâ consignant, quod in Cruce consummasse sub Egeâ Provinciæ Proconsule tradunt Tempus mortis ignoratur: Martyrologia tamen omnis ævi, tam Græcorum quàm Latinorum ejus memoriam die 30. Novembris recolunt. Corpus Patris tamdiù quievit, donec Constantinopolim transferretur, ubi pluribus miraculis coruscavit (*e*). In Templo S. Victoris Massiliæ Crux asservatur, in qua S. Andreas martyrium consummasse fertur. Hæc in thecâ argenteâ inclusa formam exhibet Crucis nihilò à reliquis diversæ; ex quo igitur Pictores morem desumpserint pingendæ Crucis S. Andreæ ad formam X, ignoratur. Non cruci, sed arbori affixum tradit S. Petrus Chrysologus (*f*), arboremque olivæ huic usui deserviisse Pseudo-Hippolytus [*g*] testatur. Verùm traditio, quæ martyrio hujus Apostoli Crucem deputat, vetustissima est.

c *Euseb. l.* 3. *c.*1. *hist. Eccl. ex Origene. Eucher. q. in Acta. Oecumen. tom.* 1. *Prolog. p.* 13. *Sophron. de viris illustr.*
d *Theodoret. in psalm.* 116. *Nazianzen. Orat.* 25. *Hieron. Ep.* 148.
e *Combefis Auctuar. Bibl. PP.* 2. *p.* 835. *Flor. p.*116. *c.*
f *Chrysolog. serm.*133.
g *Auctuar. Bibliot. PP.* 2. *p.*832.

ANDRONICUS ex Magnatibus in Aulâ Antiochi Epiphanis (*h*), quem Rex Antiochiæ præfecit, cum ipse expeditionem suscepisset pro reducendis quibusdam Ciliciæ Urbibus. Menelaus Pseudo-Pontifex Judçorum occasionem adesse ratus perdendi Summum Sacerdotem Oniam, qui illum ad Principem delaturus Antiochiam venerat, Andronicum muneribus tentavit. Onias re cognitâ, in arce Daphnes se continens, liberioribus verbis factum reprehendit.

h 2. *Mach.* 4. 34.

Tandem Andronicus, instigante Menelao, ad arcem se contulit, atque Oniæ fictis pollicitationibus, additoque perjurio persuasit, ut nihil sibi timens ad ipsum exiret; quod cum ille fecisset, continuò trucidatus est. Antiochus ab expeditione regressus, ut fœdam hanc Oniæ cædem novit, primò acerbo dolore correptus lacrymas fudit, deindè Andronicum in sceleris ultionem purpurâ exutum, per Urbem universam circumduci, atque in ipso, quo Pontificem occiderat, loco obtruncari præcepit.

An. M. 3834. *antè Chr.* 166. *antè Aer.* 170.

ANEM, Urbs Tribûs Issachar [*i*], alio nomine *En-gamin*.

i 1. *Par.*6.73. *Josue* 21. 29.

ANER, Urbs Tribûs Manassis, quæ Levitis ex familiâ Caath cessit. [*k*]

k 1. *Par.*6.70.

ANER, & *Escol* duo Chananæi, qui junctis viribus cum Abraham, insequuti sunt

Re-

Reges Codorlahomor, Amraphel, & socios, qui direptâ Sodomâ, abductoque inter captivos Loth nepote Abrahami, ad sua remeabant (*a*). Prædam ex illis Regibus receptam Abraham quidem remisit, Aner verò & socius pro sua portione retinuerunt.

ANGARIARE, vox frequentissima in Evangelio pro cogere, vi abripere. *Angari*, ex quo *angariare*, vox est Persica; siquidem apud Persas publici Tabellarii *Angares* appellantur. Cum autem Angares illi, populos quos reperissent in via, potestatem haberent cogendi, ut sibi duces itineris, & equos suppeditarent, ideò simile coactionum genus verbo *angariare* exprimebatur. Cum Judæi sub Romanis essent, adhuc angaribus subjecti fuisse videntur; siquidem milites Christum ad supplicium deducentes, Simonem Cyrenæum in via nactum *angariaverunt, ut tolleret crucem ejus* (*b*); & idem Christus Discipulos instruens: *Si quis*, ait, *te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo* (*c*). Spatium unius angariæ, sivè ab uno stathmo ad alium ad 4000. passus porrectum fuisse creditur. Dies Quatuor Temporum ab Alemannis *angaria* appellantur, quòd hisce diebus subditi tributa, & pensiones persolvant.

ANGE, Mons, de quo tantùm in textu Latino Judith (*d*), nihil verò in textu Græco. Situs ipsius ibidem designatur ad lævam Ciliciæ; quod de Monte Argæo, ad sinistram, sivè ad Septemtrionem Ciliciæ, dictum arbitramur. Mons iste omnium illius regionis celsissimus est, vertice semper à nivibus circumsesso, authore Strabone (*e*); qui etiam addit, ad ejus cacumen pertingentes, quò tamen rari pervenerunt, cum aer serenus est, duo Maria, nempè Pontum Euxinum, & Mare Ciliciæ prospicere.

ANGELUS, nomen ex Græco *Angelos*, quod Latinè redditur Nuncius, Hebraicè *Maleac*. De bonorum, ac malorum Angelorum missionibus, atque apparitionibus, frequentissimè in S. Scriptura sermo occurrit. Mittebantur autem à Deo, sivè ad annunciandum quid ipse vellet, sivè ad correptionem, punitionem, ad docendum, coarguendum, & consolandum. Angelorum ministerio usus est Deus in Lege Moysi tradendâ (*f*), & si quando cum Patriarchis colloqui voluisset. (*g*)

Nulla Angelorum nomina ante captivitatem Hebræis innotuerant; vel saltem in Libris ante illud tempus scriptis nullum de ea re vestigium deprehenditur. Quamquam enim plura ex his nominibus in libro Henoch occurrant, ejusmodi tamen Opus supposititium est, & post captivitatem confarcinatum. Hinc illa ex Babylonia Hebræos detulisse (*h*) asserunt Talmudistæ. Tobias omnium primus Angelos proprio nomine designavit; siquidem Angelus ille, qui adolescentulu Tobiæ itineris sese comitem adjunxit, Raphael ibidem (*i*) appellatur. Tobias autem vixisse creditur Ninive, aliquamdiù ante captivitatem. Daniel, qui aliquanto post Tobiam tempore, Babylone florebat, nomina Michaelis, & Gabrielis usurpat (*k*); Author quarti libri Esdræ (*l*), qui Jesu Christi adventu recentior

a *Genes.* 14. 24
b *Matth.* 27. 32.
c *Matth.* 5. 41
d *Judith.* 2. 12.
e *Strabo l.* 12.
f *Act.* 7. 30. 53. *Galat.* 3. 19.
g *Hebr.* 13. 2.
h *Talmud Jerosolym. lib. de principio anni.*
i *Tob.* 3. 25. & 11. 14.
k *Dan.* 10. 21. & 8. 16. & 9. 21.
l 4. *Esdr.* 4. 36. & 6. 20.

videtur, Angelum Uriel, & Jeremiel commemorat.

Judæi Cabalistæ Angelos quosdam præceptores Patriarchis attribuunt, eosque certis nominibus designant; hinc Præceptorem Adam *Raziel* appellant; Sem, *Jephiel*; Abrahami *Zedekiel*; Isaac, *Raphaelem*; Jacob, *Seliel*; Joseph, *Gabrielem*; Moysis, *Metatron*, sivè *Metatorem*, (veluti castrametatorem); Eliæ, *Malushiel*; David, *Cerviel*. Addunt insuper, septuaginta Angelos Dei nomen in seipsis gessisse, juxta illud (*a*): *Est nomen meum in illo*. In Novo Testamento Angeli Gabriel (*b*), & Michael occurrunt. (*c*)

Quo potissimùm tempore Angeli creati fuerint, ambigitur. Sunt (*d*), qui credant, illos emersisse, cum Cœlum conderetur, ac de Angelis dictum intelligunt illud: *In principio creavit Deus Cœlum*; id est Angelos. Alii (*e*) volunt nomine lucis, quæ primâ die producta est, Angelos designatos fuisse. Alii (*f*) tandem autumant, illorum creationem Mundi genesim præcessisse, quibus illud Job favere videtur (*g*): *Ubi eras cum me laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?* Hebræi malunt secundam diem creationis huic rei destinare; adduntque Deum Angelos allocutum esse, cum diceret (*h*): *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.*

Complures ex veteribus Patribus, quibus imposuerat Liber Henoch, & textus Genesis non integrâ fide redditus: *Videntes filii Dei* (legunt illi *Angeli*) *filias hominum, quod essent pulchra, acceperunt sibi Uxores ex omnibus, quas elegerant* (*i*); autumarunt Angelos corporis ministerio uti, ac sensibilibus voluptatibus oblectari. Hinc si quando ab iisdem Patribus Angeli spiritus dicuntur; non alio sensu eorum dicta intelligenda sunt, quàm quo nos ventum, odores, & vapores spiritus appellamus. Verùm opposita sententia olim pluribus Patribus probata, modò in scholis obtinet. Vide nostram Dissert. de bonis, & malis Angelis præfixam Comment. S. Lucæ.

Angeli singuli singulis nedum Regnis, Provinciis, Urbibus, sed etiam hominibus destinati feruntur. S. Michaelem Israelitis præfuisse testatus est Angelus Gabriel, dum ad Danielem loquutus ait (*k*): *Michael Princeps vester*. Meminit etiam idem Angelus Principis Persarum (*l*), quo nomine Angelum ejusdem Nationis designari vulgò Interpretes autumarunt. Vir ille Macedo, qui S. Paulum noctu per visum alloquutus (*m*) persuasit, ut ad Macedonas diverteret, non alius creditur, quàm Angelus eorumdem populorum, de salute illorum sollicitus. Tandem Septuaginta textum Deuteronomii 32. 8. ita legunt: *Constituit terminos populorum juxta numerum Angelorum Dei*; quæ verba de Angelis populorum, & Nationum Custodibus dicta Rabbini, & Patres interpretantur. S. Joannes in Apocalypsi (*n*) scribit ad Angelos septem Ecclesiarum in Asia Minori; quod juxta plures Patres (*o*) non tantùm de Episcopis illarum Ecclesiarum, sed etiam de Angelis eisdem destinatis intelligendum est. Angeli hominum custodes

a *Exod.* 23. 21.
b *Luc.* 1. 19. 26.
c *Juda* 9. & *Apoc.* 12. 7.
d *Orig. hom.* 2. *in Gen. Bed.*
e *Aug. l.* 1. *de Gen. ad Lit. c.* 9. & *l.* 11. *de Civit. c.* 9. & *Rup. l.* 1. *de Trin. c.* 10.
f *Orig. hom.* 1. *in Gen.* & *hom.* 10. *in Matth.* & *Bas. hom.* 1. *in Hexam. Naziáz. Orat.* 38. *Ambros. in Hexam.* & *alii plures.*
g *Job.* 38. 7.
h *Genes.* 1. 26.
i *Genes.* 6. 2.
k *Dan.* 10. 21.
l *Dan.* 10. 13.
m *Act.* 16. 9.
n *Apoc.* 2. 1. 8. 12.
o *S. Ambros. in Luc. l.* 2. *Orig. in Luc. hom.* 13. *Hilar. in Psal.* 129. *Basil. in Is.* & *Epist.* 191. *Nazian. Or.* 31. 32. *Hieron. in Mich.* 6. & *in Matth.* 18.

apertis verbis in veteri Testamento exprimuntur. Jacob (*a*) Angelum nominat omnium itinerum suorum ducem, & in periculis adjutorem. Psalmista etiam Angelos Justorum protectores memorat (*b*). Judæi Christi ætate paria vulgò sentiebant. Hinc Jesus in Evangelio (*c*) monet, ne pusilli contemnantur, eorum quippè Angeli semper vident faciem Patris. Cum S. Petrus è carcere liberatus ad domum cæterorum Discipulorum venisset, illi Angelum ejusdem adesse crediderunt (*d*). Patres in ea re asserenda non dissident. Judæi & Pagani conveniunt. Hesiodus omnium vetustissimus, vel saltem inter vetustissimos Scriptores Græcos (*e*), tradit, Jovem Angelos quosdam bonos in Terram demisisse, ut hominibus adessent, eorumque gesta inspicerent. Plato (*f*) scribit duos singulis hominibus attributos esse Dæmones, sivè Genios, bonorum alterum, alium malorum instigatorem; quamquam Platonis sententiam aliter referat Apulejus: *Ex hac sublimiore Dæmonum copia Plato autumat, singulis hominibus in vita agenda testes, & custodes singulos additos, qui nemini conspicui semper adsint.* (*g*)

Ex Apostoli testimonio compertum est, plures distingui in Cœlo Angelorum Choros sivè diversitate munerum, sivè gloriæ gradibus discretos: sed quot sint numero, & quem ordinem servent, non una est inter varios Patres sententia. Origenes (*h*) autumat, plures esse Angelorum Choros, quàm quos Apostolus enumeravit. Origenem plures ex veteribus Patribus sequuntur. Alii nonnisi novem assignant, quot in Apostoli textu enumerantur; & hæc sententia in Scholis Theologorum vulgò obtinet. Author, qui sub nomine S. Dionysii Areopagitæ laudari solet (*i*), tres distinguit Hierarchias, singulis verò tres ordines Angelorum assignat: In prima Seraphim, Cherubim, & Thronos; in secunda Dominationes, Virtutes, & Potestates; in tertia Principatus, Archangelos, & Angelos collocat. Occurrunt etiam in S. Scriptura septem Angeli Principes throno Dei jugiter adsistentes; ex quibus unus Angelus Raphael (*k*) juveni Tobiæ se esse prodidit. Angelus Danielem alloquutus (*l*), eadem de S. Michaele perhibet. *Michael unus de Principibus.* Eosdem Angelos ante thronum Dei S. Joannes (*m*) per visum aspexit. In Testamento duodecim Patriarcharum, libro vetustissimo, iidem Angeli appellantur, *Angeli faciei*; & in vita Moysis: *oculi Domini.* Fortasse hæc omnia deducta sunt ex more apud Reges Assyrios, Chaldæos, & Persas recepto, quibus septem Eunuchi, sivè septem Magnates omnium potentissimi jugiter adsistebant.

Numerus Angelorum nullibi in S. Scriptura supputatur, quamquam plurimi, & fere innumerabiles dicuntur. Daniel (*n*), cum ad Thronum Antiqui dierum accederet, fluvium igneum exindè devolvi, & mille millia Angelorum obsequium exhibentia, deciesque centena millia throno adsistentia se vidisse testatur. Circa Thronum Agni mille Angelorum millia vidisse se perhibet S. Joannes (*o*). Jesus in Evangelio (*a*) dixit sibi à patre exhiberi potuisse plusquam duodecim legiones Angelorum, scilicet plusquam 72000. Angelorum. Currum Dei 10000. Angelorum comitari tradit Psalmista (*b*). Ad multitudinem illorum præ numero hominum exaggerandam complures ex patribus (*c*) utuntur parabolâ Patris-familias, qui relictis 99. ovibus in deserto, centesimam vagantem persequitur; adduntque deperditam ovem genus esse humanum, quod à justitia decidit; oves verò relictas esse Angelos, qui in obsequiis permanserunt. Alii inter Patres (*d*) excessum Angelorum supra homines ex eo deducunt, quod Cœlum magnitudine plurimùm terram superans, incolis etiam præ illa abundare par est. Author sub nomine Sancti Dionysii latens, nihil esse in rerum natura perhibet, quod Angelorum multitudinem adæquet. Si quis uberiorem de Angelis disquisitionem velit, adeat nostram Dissertationem de hoc argumento præfixam Commentariis in S. Lucam.

Existentiam Angelorum, sicut & cæterorum Spirituum negant Saducæi (*e*), reliqui Judæi illos colunt, usque ad superstitionem (*f*). Author libri de Prædicatione S. Petri, scripti antiquissimi, cujus testimonium laudat S. Clemens Alexandrinus (*g*), testatur, Judæos cultum religiosum præstare Angelis, Archangelis, simulque mensibus, & Lunæ. Celsus (*h*) eadem illis exprobrat. Tertullianus (*i*) scribit Simonem, & Cerinthum mediationem Angelorum, Jesu Christi mediationi præferre. Josephus (*k*), & post illum Porphyrius (*l*) tradunt, Essenos se sacramento ad conservanda sanctè nomina Angelorum, & Libros suæ Religionis adigere. De cultu Angelorum penès Judæos, & Christianos egimus in Comment. ad Colos. 2. 18. & in Dissertatione de Angelis.

ANI, Levites, inter cantores, & cytharedos, qui Arcam comitabantur, dum Jerusalem transferretur (*m*).

ANIA, filius Semida ex Tribu Manasse. 1. Par. 7. 19.

ANIANUS, sivè Ananias Episcopus Alexandriæ post S. Marcum. Cum S. Marcus Urbem illam ingrederetur (*n*), discissa casu calceamenta, sarcienda dedit cuidam sutori, nomine Aniano. Hic, læsâ sibi manu subulâ, subito dolore abreptus exclamavit: Oh Deus! Eâ datâ occasione S. Marcus Evangelium viro annunciavit, simulque terrâ salivæ admixtâ, sanitatem vulneri intulit; quo miraculo conspecto, Anianus unà cum tota Familia ad fidem adduci passus est. Cum verò Fidelium numerus plurimùm excrevisset, invidiam Paganorum S. Marcus declinaturus, ex Urbe digressus est, commisso antea Episcopatu S. Aniano, qui tandem post administratam 18. annis Ecclesiam, vitâ functus est anno 86. Æræ vulgaris.

ANILÆUS, frater Asinæi, ambo Judæi ex Urbe Neerda ad Euphratem in Provincia Babyloniæ (*o*). Cum post mortem patris summâ egestate premerentur, textrinam addiscendo, vitam tolerare coacti sunt. Accidit interea, ut quadam die serò ad opus ve-

a *Gen.* 48. 16.
b *Psal.* 33. 8. & 90. 2.
c *Matth.* 18. 10.
d *Act.* 12. 15.
e *Hesiod. Oper. & dies*, *l.* 1. *v.* 121.
f *Plat. l.* 10. *de Legibus.*
g *Apulej. Libello de Deo Socratis.*
h *Origen. in Joan. p.* 69. *edit. Huetii.*
i *Dionys. de Celesti Hierarchia, c.* 6. *Gregor. Magn. homil.* 54. *in Evang.*
k *Tob.* 12. 15.
l *Dan.* 10. 13.
m *Apoc.* 3. 2. 3.
n *Dan.* 7. 10.
o *Apoc.* 5. 11.

a *Matth.* 26. 53.
b *Psalm.* 67. 18.
c *Hilar. in Matth. Can.* 18 *Ambr. in Luc. l.* 7. *c.* 15. *Nyssen. l.* 12. *contra Eunom. Cyrill. Catechef.* 15.
d *Cyrill. Jerosolym. loco cit. Dydimus cæcus apud Maxi. ad cap.* 14. *Dionys. de Cœlesti Hierarchia.*
e *Act.* 23. 8.
f *Coloss.* 2. 18.
g *Clem. Alex. l.* 6. *Stromat.*
h *Celsus apud Origen. contrà Cels. l.* 5.
i *Tertull. l. de præscript. c.* 12.
k *Joseph. l.* 2. *c.* 12. *de Bello.*
l *Porphyr. de abstin. l.* 4.
m 1. *Par.* 15. 18.
n *Vide Vit. S. Marci apud Belland.* 25. *April.*
o *Joseph. Antiq. l.* 18. *c.* 12.

venientes, ab officinæ Magistro verberibus jamjam castigandi essent; quare sese in tutum receperunt; deindè armis arreptis, aliisque seditiosis congregatis, prata quædam occuparunt, sita in paludibus, ad locum, ubi Euphrates in plures rivos dispergitur. Ibi validis munitionibus ductis, Præfectis etiam Babyloniæ graves esse cœperunt, quorum exercitum non sustinuerunt modò, sed etiam ut re infecta rediret, coegerunt. Tantam duorum fratrum virtutem admiratus Artabanus Parthorum Rex, nedum illos videte, sed occupatam etiam regionem tutò detinere sustinuit.

Cum ea loca 15. annis quietè tenuissent, tandem Anilæus amore cujusdam Fœminæ Parthæ captus, conjugi illius, Provinciæ Præfecto bellum intulit, victumque, atque in suam potestatem redactum occidit, ejusdemque uxore potitus est. Verùm mulier illa in novo conjugio nihilò quoad Religionem immutata, Deorum simulachra in regionem Judæorum invexit. Ea res graves excitavit querelas apud Judæos; nec minùs Asinæo displicuit, qui diutiùs crimine tolerato, tandem Fœminæ repudium fratri persuadere tentavit. Sed vi amoris Anilæum retrabente, omnes fratris conatus inanes fuerunt; quin & mulier illa, ne Judæi contrà se arma caperent pertimescens, Asinæum veneno sustulit.

Post hæc Anilæus excursionibus ditionem Mitridatis generi Regis Artabani infestavit; illiusque exercitum subitò adortus fudit, ac Regem ipsum captivum abduxit; illum tamen, postquam fœdè plurimùm habuisset, tandem remisit. Mitridates, uxore instigante, denuò copias coegit, ac cum Anilæo sibi occurrente congressus, victum, fugatumque intrà paludes reduxit. Ibi tamdiu Anilæus substitit, quamdiù Babylonii, qui antea regionem exploraverant, missis ad illum legatis specie fœderis ineundi, incautum improvisò noctu adorti oppresserunt.

An. Chr. 40.

a *Josue* 15. 50.

ANIM, Urbs Tribûs Juda (*a*), quæ non alia videtur, ac vicus *Anam*, sivè *Anem*, aut *Ancem*, locus ad orientem Hebron, decem ab illa milliaribus, authoribus Eusebio ac S. Hieronymo (*b*).

b *Euseb. in Onomast. V. Anea, Anem, & Ausem.*

ANIMALIA. Duplex erat apud Hebræos animalium ordo; alia nimirum impura, à quibus abstinere jubebantur; alia pura, quorum usus permittebatur, & in cibo, & in sacrificio. Porrò sacrificio adhiberi consueverunt primò vaccæ, tauri, & vituli; boves arcebantur (*c*), utpotè mutili, & imperfecti; quare dum in Sacra Scriptura de oblatione boum fit mentio, hac voce non boves, sed Tauri intelligendi sunt. Quin & animalium mutilationem nec permissam, nec usu receptam fuisse apud Israelitas mihi persuasum est (*d*). Secundò offerebantur capra, hircus, & hædus. Tertiò ovis, aries, & agnus. Vervex non secùs ac bos arcebatur; quare si de illo sermo occurrat in S. Scriptura, de ariete, vel de agno verba illa intelligenda sunt. Hæc tamen de sacrificiis holocausti, & pro peccato dicta sint; namque in sacrificiis pacificorum, & iis, quæ pia privatorum studia offerebant, fœminæ etiam illorum animalium, dummodò puræ, & sinè defectu, permittebantur (*a*).

c *Levit.* 22. 18. 19.

d *Levit.* 22. 24.

a *Levit.* 3. 1.

In usum cibi non ea tantum, quæ Sacrificiis destinata erant, sed alia plura ex animantibus, & domesticis, & feris permittebantur, uti cervus, caper, omniaque bifida, atque ruminantia. Quibus verò ungula est constans, ac pes bifidus, nec ruminant, inter impura, & cibo interdicta, accensebantur (*b*). Adeps omnium victimarum Israelitis vetabatur (*c*); sicut & sanguis cujuscumque generis animalium, quacumque occasione (*d*), indictâ etiam pœnâ mortis in transgressores (*e*). A nervo coxendicis posterioris omnium Animalium abstinebant, Jacob Patriarchæ causâ, cujus cum Angelo luctantis nervus luxatus est (*f*). Tandem nefas habebatur carnes degustare illius animalis puri, quod contactu alterius impuri, & carnivori, veluti canis, lupi, apri &c., violatum esset (*g*). Eadem erat, & de morticinis disciplina, quæ si quis contigisset (*h*), continuò impurus usque ad vesperam habebatur, nec nisi in vesperis post lotionem vestium in aliorum consortium admittebatur.

b *Vid. Levit. cap.* 11. 2. *&c.*

c *Levit.* 3. 17. & 7. 23. *&c.*

d *Levit.* 7. 26. 27.

e *Levit.* 7. 27. & 17. 10.

f *Gen.* 32. 25.

g *Exod.* 22. 31. *Levit.* 5. 2. & 11. 39. & 17. 15. & 22. 8.

h *Levit.* 11. 39. 40.

Pisces sinè squammis, & alis tamquam impuri rejiciebantur. Levit. 11. 10.

Aves quatuor pedibus gradientes, veluti vespertilio, & omnes muscæ, quæ pluribus pedibus utuntur, impuræ habitæ sunt (*i*); exceptis tamen locustis, quæ breviores habentes pedes in anterioribus, longiores in posterioribus, per saltus procedere potius, quam gradiendo videntur. Hisce animantibus in cibum uti non prohibebantur Hebræi (*k*); neque hodie usque abstinent Palæstini (*l*).

i *Levit.* 11. 20. 21.

k *Levit.* 11. 21. 22.

l *Matth.* 3. 4.

Catalogum animalium, quæ Moyses inter pura, sivè impura recensuit, consultò omittimus, cum in explicatione vocum, quibus Moyses usus est, non conveniant Interpretes, & plura sint ex animalibus ab eodem recensitis, ipsis Judæis incognita. Consule Bochartum de animalibus S. Scripturæ, & Commentatores in cap. 11. Levitici.

ANISUM, herba notissima, suaveolentibus granulis. Jesus Christus in Evangelio (*m*) exprobrat Pharisæis, quòd anisi, cymini, & mentæ decimas religiosè persolverent; justitiæ verò, misericordiæ, fidei opera, quibus Religionis specimen exhibetur, negligerent. (*n*)

m *Matth.* 23. 23.

n *Vid. Levit.* 27. 30., & *Deut.* 12. 17. & 14. 23.

I. ANNA, Uxor Elcanæ viri ex Tribu Levi, incolæ Ramath, sivè Ramathaim in Tribu Ephraim (*o*). Cum Elcana unà cum geminis Uxoribus Annâ, & Phenennâ Silum periisset, Deum adoraturus, altera ex Fœminis Phenenna filios suos comites itineris adjunxit; Anna verò natis carebat. Ut ad Urbem pervenerunt, Elcana, post oblatum Domino Sacrificium, convivium coram Domino cum tota familia celebravit; in quo hostiæ partem singulis convivis distributurus, Phenennæ tantum dedit, quantum ipsi filiisque satis esset; Annæ verò, utpotè quæ sinè filiis esset, unicam tantummodò portionem ministravit. Eâ re quantùm dolor alterius, tantùm alterius arrogantia recruduit, quæ sterilitatem alte-

o 1. *Reg.* 1. 1. *&c.*

ri, quasi Dei vindicis pœnam objiciebat. Annam cibum propterea fastidientem intuitus Elcana, coosolari conatus est, sese decem filiorum loco exhibens. His verbis tandem impetravit, ut cibum degustaret: mox tamen à mensa in Tabernaculum sola convolans, Deum intimo cordis affectu, ut sibi Filium largiretur, exoravit; voto insuper sese obstringens, eumdem Filium Deo in perpetuum oblaturam, capite ipsius nunquam detonso.

Cum orationem diutiùs produceret, Heli Summus Sacerdos temulentam ratus, verbis corripuit; sed illa testata nihil se degustasse, quo mentis impos efficeretur, mœrorem suum in causa fuisse dixit, cur animam suam coram Domino effunderet. Quibus auditis, Heli pacem, & votorum complementum precatus, illam dimisit. Anna ad Virum lætior reversa, exindè cibo se refecit, omnemque nubem doloris de cætero discussit; quippè non diù post filium peperit, quem postea Samuelem, quòd à Deo illum petiisset, appellavit.

An. M. 2849. ante Ch. 1151. ante Ær. 1155.

Anna primò post ablactatum Filium, unà cum illo Tabernaculum adivit; ubi post factam Domino oblationem trium vitulorum, totidem mensurarum similæ, & utris vini, Samuelem in manus Heli remissum, servitiis Templi in perpetuum addixit; voti sui causâ, & historiâ Sacerdoti expositâ. Sub hæc, actis utrinque Domino gratiis, Anna Canticum ad eam rem adornavit (a), in quo misericordiam, & omnipotentiam Dei pluribus effert. De Anna nihil ultra memoriæ proditum est: Samuelem pluribus benedictionibus à Deo auctum fuisse alibi observabimus.

a 1. *Reg.* 2.

II. ANNA, Uxor Tobiæ senioris, viri ex Tribu Nephtali, qui à Salmanasar Rege Assyriorum in Urbem Ninive captivus adductus est (b). Tobia luminibus orbato, nec non facultatibus exspoliato, Anna textrinam exercens (c), familiam tolerabat. Cum eâ occasione hædum in pretium operis receptum, domum retulisset, Tobias balatum illius audiens, admonuit ut caveretur, ne furtivus esset. Quibus verbis Anna commotior facta: Manifestè, ait, vana facta est spes tua. & eleemosynæ tuæ modò apparent. Ità Tobiæ patientia malorum additamento tentata est.

b *Tob.* 1. 1. 2. *&c.*
c *Tob.* 2. 19.

Post aliquod tempus Tobias extremum vitæ suæ adesse ratus, filium Tobiam juniorem accersivit, eumque admonuit, ut Matri juge obsequium præstaret, maternæ in se curæ, & sollicitudinis memor: illius verò cadaver, postquam vitâ cessisset; eadem cum conjuge sepultura tumulandum curaret. Diutius tamen expectatione vitam produxit Tobias, & diutiorem Tobia Anna (d), quam tandem vitâ functam Tobias filius, iterum à Patre morti proximo de ea re admonitus, in eodem tumulo cum Patre terræ mandavit. Obiit Tobias circa An. M. 3363. antè Chr. 637. antè Ær. 641. Anna verò post illud tempus quidem, sed ante an. 3378. quo Ninive capta est, cum Tobias junior à Patre præmonitus, inde antea recessisset.

d *Tob.* 14. 12.

III. ANNA, filia Raguel, Senioris Tobiæ contribulis & consobrina, ad Urbem Medorum Rages, unà cum illo in captivitatem adducta. Filiam habuit Saram Uxorem Tobiæ Junioris (a), de qua in suo articulo.

a *Tob.* 7. 2. 3. *&c.*

IV. ANNA, filia Phanuel Prophetissa, vidua, ex Tribu Aser, de qua S. Lucas (b). Viro, quem adhuc Puella duxerat, post septem annos orbata, totam se deindè Deo devovit. In Templo enim jugiter versans jejuniis macerata, in oratione noctes diebus continuabat. Cum B. Virgo, Filium oblatura, Templum ingressa esset, Anna octuagenaria eodem temporis articulo superveniens, quo Simeon divino œstro abreptus, Canticum gratiarum Domino concinebat, in Dei laudes effusa, expectantibus redemptionem Israel de Messia loquuta est. De hac Fœmina hactenùs Evangelium. Hujus Festum consignatur in Martyrologio Romano ad diem 1. Septembris; in Martyrologio à Canisio vulgato, ad 28. Augusti; in Ughelliano & Mæneis Græcis, illius memoria unà cum S. Simonis Senis, die 3. Februarii celebratur.

b *Luc.* 2. 36. 37.

V. ANNA, mater SS. Virginis, & Uxor S. Joachim. Ambo hæc nomina in Scripturis cannnicis Novi Testamenti, nunquam occurrunt. Leguntur verò in vetustissimis Scriptis, quæ, licèt authoritatem non obtineant, maximè in Ecclesia Occidentali, venerationem tamen merentur. Eadem apud Patres recensentur, nec non tota pro hisce nominibus est Ecclesiæ traditio, quæ Joachim & Annæ publicos honores concessit; quamquam non ea omnia adoptaverit, quæ Scriptores quidam meliori zelo quàm fide, de illorum gestis commenti fuerant. Plura de hisce SS Conjugibus ex Orientalibus ad nos venère, apud quos traditiones quædam historicæ, Occidentalibus incognitæ, sedulò asservantur.

In Protevangelio adscripto S. Jacobo (c) legimus, Joachim die solemni oblationem in Templo offerre paranti, Judæum nomine Ruben, obstitisse, quod homini posteritate in Israel carenti ius oblationis non esset. Joachim rubore suffusus, in desertum aufùgit, ibique jejuniis, & orationibus intentus, solidos 40. dies noctesque transegit. Interim Anna ejus Uxor absentiam viri, simulque sterilitatem suam coram Domino domi deflebat. Cum Solemnitas quædam adesset, nec interim à fletu quiesceret, Judith illius famula lachrymas illius diei religione reprehendit; simulque adhortata est, ut convenientem festo, atque regio suo generi mitram assumeret. Ei verò renuenti Judith subirascens, sterilitatem exprobravit. His auditis, Anna, luctu deposito, nuptialibus vestibus induta est.

c *Protevangelium Jacobi c.* 1.

Circà horam nonam hortum suum ingressa, Dominum precibus exorabat, ut sterilitatis opprobrium à se removeret; & cum inter orandum oculos attollens, in lauro capite imminenti avium nidum cum pullis vidisset, eo aspectu lachrymas intendens, & preces, orabat, ne sibi Deus denegaret, quod brutis, & terræ concessisset.

Adhuc oranti Angelus Cœlestis occurrit, de futuræ prolis partu lætum nuncium affe-

ferens, eamque inclytam in Mundo futuram prædixit; quo ab Anna audito, in laudes Dei præ gaudio effusa est, atque quidquid pareret, in obsequium Templi per totam vitam se dedicaturam promisit. Sub hæc, duo Angeli supervenientes nunciarunt, Deum precibus Joachim annuisse, eumque cum suis ovibus quantocyùs rediturum. Regressus est igitur è montibus Joachim, quem Anna venientem excepit. Post modicum Fœmina concepit, & certo tempore Mariam edidit, quam lacte suo Mater aluit. Post sex menses puella sola sinè duce gradiebatur, & post annum cum ablactationis cæremonias celebraret, Sacerdotes lauto convivio excepit, iisque Mater Infantulam obtulit. Cum tres ætatis annos in Patris domo exegisset, à Parentibus in Templo præsentata est, ut ibi educaretur, ac Domino obsequeretur. Hactenus Protevangelium.

a Alcoran. Sura 3. Vide Notas Marraccii in hunc locum.

Mahometus in Alcorano (*a*) eandem historiam recitat, quamquam Annam Joachim cum Annâ Amran, & Mariam filiam Joachim cum Maria filia Amran, & Jocabed, sorore Moysis confundat. Hujuscemodi errores passim occurrunt apud Scriptores Arabes. Igitur Mahometus tradit Annam divinitùs prævidisse fœtum, quem in utero habebat, eumque statim Domino devovisse; quod & suo tempore implevit. Siquidem puellam Zachariæ Sacerdoti educandam tradidit. Accidit autem, ut quoties Anna ad Sanctuarium veniret, filiam videret mediam inter dapes appositas; sciscitanti undè hæ provenissent, respondebat Maria à Deo esse, qui pro libito ista dispensat. Scriptores Mahumetani Prophetam suum ab anacronismo vindicare conantur; verùm si quis vacuo præjudiciis animo ipsius scripta legerit, nullam illis subesse excusandi rationem intelliget.

Sunt qui crediderint, Annam matrem Virginis Mariæ primò Joachim duxisse, ex quo filiam habuit Mariam Matrem Salvatoris; postea cum Cleopha matrimonio conjunctam, Mariam Cleophæ, Jacobi Minoris, Josephi Justi, Simonis Zelotis, & Taddæi matrem genuisse; è tertiis denique cum Salome nuptiis, Mariam Uxorem Zebedæi, & S. Jacobi Minoris, & S. Jo: Evangelistæ matrem procreasse. Huic genealogiæ probandæ carmina quædam laudantur (*b*), quæ tamen, sicut & Scriptores ejusdem opinionis assertores, tantæ authoritatis non sunt, ut Eruditorum fidem extorqueant. En carmina.

b Vide apud Joan. Gerson. Cancellar. t. 3.

Anna tribus nupsit, Joachim, Cleopha, Salomeque:
Ex quibus ipsa viris peperit tres Anna Marias:
Quas duxere Joseph, Alphæus, Zebedeusque.
Prima Jesum: Jacobum, Joseph, cum Simone Judam
Altera dat: Jacobum dat tertia, datque Joannem.

c Joan. 19. 25. Matth. 13. 56. Marc. 6. 3.

Porrò Mariæ illæ, quæ in Evangelio (*c*) sorores B. Virginis dicuntur, sivè ipsius cognatæ, sivè filiæ Annæ, & Joachim, post Mariam Virginem natæ videntur. Quo tempore uterque conjux obierit, quove loco sepulchrum habuerint, certò definiri non potest, quamquam tumuli quidam Joachim & Annæ Itinerantibus ostendi consueverint. Festum S. Annæ apud Latinos ad diem 26. Julii consignatur: ejus Conceptionem recolunt Græci, die 9. Decembris: Desponsationem cum S. Joachim die 9. Septembris.

VI. ANNA, sivè *Anno*, aut *Theceminaa* Uxor Jeroboam I. Regis Israel, quæ in Latino, & Hebræo desideratur, atque in Græco tantùm occurrit. Quæ ad illam spectant, in articulo Abiæ filii Jeroboam I. describuntur. Græcus tertii Regum (*a*) habet, Pharaonem Regem Ægypti, matrimonio copulasse cum Jeroboam, qui ad ipsum in Ægyptum confugerat, Theceminen Uxoris suæ sororem.

a 1. Reg. 14. 1. 2. 3. &c. in Græc. edit. Roman.

ANNAS, sivè Ananus, summus Judæorum Sacerdos. Vide Ananus.

ANNIUS RUFUS, Judææ præfectus est post Ambivium; atque Valerium Gratum successorem habuit (*b*). Missus fuit ab Augusto in provinciam An. M. 4016. revocatus verò à Tiberio an. 4018.

b Joseph. Antiq. l. 18. c. 13.

ANNUNCIATIO, Festum, quo Ecclesia Christiana Dei Filium humanâ carne in utero Virginis indutum quotannis recolit. Ejus rei primum nuncium Angelus Gabriel ad Zachariam detulit (*c*), futurum monens ut filium Messiæ Prophetam, ac Præcursorem procrearet. Post sex menses (*d*) idem Angelus in Urbem Nazareth missus, Virginem Mariam ex familia David, Tribûs Juda, convênit, quam salvere jussam, præ cæteris mulieribus benedictam, ac gratiâ, Deoque plenam appellavit. Cum illa inopinatâ salutatione commoveretur, ab Angelo primùm confirmata, deindè certior facta est, Filium edituram, qui Filius Altissimi nuncuparetur, cui nomen *Jesu* imponeret. Hunc verò solio David Patris sui conscenso, in æternum regnaturum prædixit.

c Luc. 1. 5. 25.

d Luc. 1. 26. &c.

Tunc Maria, qua ratione hæc essent eventura, sciscitata est, siquidem cum Viris nihil habuerat commercii. Angelus verò, solâ, ait, divinâ Virtute fœta concipies; *ideoque, & quod nascetur ex te, Sanctum vocabitur Filius Dei*. Additque in ejusdem virtutis Divinæ exemplum, Elisabeth ejus cognatam, quæ grandævâ ætate fœtum jam indè à sex mensibus gestaret. Ad hæc Maria nihil cunctata, totam se Dei voluntati commisit, eoque temporis articulo Filium Dei concepit, quadraginta sæculorum expectationem impletura, atque toti generi humano lumen, & salutem allatura.

Solemnitatem hujus mysterii celebrat Ecclesia die 25. Martii, qua die conceptionem Filii Dei contigisse ex veteri traditione, S. Augustini ætate servabat Ecclesia (*e*). Nec tantùm Latini, & Græci circà hanc diem conveniunt, sed etiam Syri, Chaldæi, & Cophtæ (*f*) non discrepant. Hæc opinio ex altera derivata videtur, quòd Jesus Christus die 25. Decembris in lucem prodiisse credatur; solent enim infantes post novem menses à conceptione lucem aspicere. Quo loco B. Virgo ab Angelo salutata fuit, Templum excitatum est, de quo agemus

e Aug. l. 4. de Trinit. c. 4. 5.

f Vide Bolland. 25. Martii.

mus in articulo *Nazareth*.

ANNUS. Anni Hebræorum semper duodecim mensibus constiterunt; ab initio, & Moysis ævo solares erant, atque 30. dierum pro singulis mensibus; duodecimus verò 35. dies complectebatur. Ex supputatione dierum diluvii (*a*), quos Moyses enumerat, intelligimus annum hunc Hebræorum diebus 365. compleri. Cum initium anni 30. diebus exorbitaret, tunc mensem intercalarem adjici consuevisse nonnulli autumarunt (*b*). Eorum tamen confessione nullum occurrit in S. Scriptura sivè decimi tertii mensis, sivè intercalationis vestigium. Verosimiliùs creditur, Moyses anni digerendi rationem ab Ægyptiis accepisse, apud quos ortum, educationem, institutionemque suscepit, & populus, cujus ipse ductor erat, huic supputationi diù assueverat. Ægyptios verò jam indè à pluribus annis duodecim tantùm menses anno, singulisque mensibus triginta dies assignasse ostendimus in Dissertatione de Chronologia, Commentariis in Genesim præfixâ.

a *Genes.* 7.

b *Vide Scalig. de Emendatione Temporum l.* 3.

Post Alexandrum Magnum, & Regnum Græcorum in Asia, Judæi in usus sacros, & ob Festorum ordinem lunares menses observare cœperunt. *Luna*, ait Author Ecclesiastici (*c*), *ostensio temporis, & signum ævi. A luna signum diei festi. Mensis secundum nomen ejus* (lunæ scil.) S. Joannes in Apocalypsi (*d*) dies omnes trium annorum cum dimidio supputat 1260. ex qua summa, 360. dies singulis annis respondent. Maimonides tradit Judæorum annos solares esse, menses verò lunares; quod etiam de annis Græcorum observavit Geminius (*e*): *Universi Græci annos juxta solem, Menses verò, & dies juxta lunam agebant*. Verùm post confectum Thalmud, Hebræi lunares tantùm annos in usu habere cœperunt, singulis mensibus alternatim 29., & 30. dies assignantes: singulis autem trienniis unum mensem intercalarem adjiciunt, ut annorum periodus cum solis cursu constet; hunc mensem quòd post Adar reponant, *Ve-Adar*, sivè secundum Adar appellant.

c *Eccli.* 43. 6.

d *Apoc.* 11. 2. 3. & 12. 6. 24. & 13. 5.

e *Gemin. Isagog. c.* 6.

Annus civilis Hebræorum ab autumno exordiebatur, Mense *Tizri*; qui nostro Septembri respondet, & aliquando etiam Octobrem attingit, juxtà legem lunationum. Annus sacer festis, cœtibus, aliisque actibus Religiosis destinatus, cum Vere incipiebat, Mense *Nisan*, Martio respondente, ac interdum aliquam Aprilis partem pro varietate Lunationis occupante. Menses hodierni Judæorum hunc habent ordinem.

I. *Tizri*, mensis plenus, triginta dierum, cum Septembri coincidens.

II. *Marschevan*, mensis cavus, 29. dierum, Octobri respondens.

III. *Caslen*, plenus, 30. dierum, in Novembrem incidens.

IV. *Thebet*, cavus, 29. dierum, Decembri respondens.

V. *Sebat*, plenus, 30. dierum, cum Januario conveniens.

VI. *Adar*, cavus, 29. dierum, Februario respondens.

VII. *Nisan*, plenus, 30. dierum, primus anni sacri, Martio respondens.

VIII. *Jiar*, cavus, 29. dierum, Aprili respondens.

IX. *Sivan*, plenus, 30. dierum, Majo respondens.

X. *Thammuz*, cavus, 29. dierum, Junio respondens.

XI. *Ab*, plenus, 30. dierum, Julio respondens.

XII. *Elial*, cavus, 29. dierum, Augusto respondens.

Vide v. Mensis, & in fronte hujus Dictionarii Calendarium Hebræorum.

Ultra hosce duos annos, civilem nempè, & sacrum, totidem etiam annorum genera apud Hebræos occurrunt. Primus est annus Sabbaticus, singulis revolutis septenniis recurrens (*a*), toto verò eo anno terra inculta negligebatur. Quicquid interim spontè protulisset, primi erat occupantis; fructus arborum, & vinearum in usus pauperum, viduarum, orphanorum, & advenarum cedebant; quidquid tandem terra eo tempore protulisset omnibus permissum erat. Mensem Septembris initium, & finem hujus anni statuebant; quare extrà ejusdem temporis fines, & fructus sexti anni colligi, & arva pro anno octavo commodè seri poterant, ne duobus succedentibus annis, messibus carere cogerentur. Hebræorum mancipia de legis præscripto (*b*) eo anno in libertatem asserebantur, nisi illa juri suo anteà sponte renunciassent, atque perforatis coram Judice auribus, publico solemnique documento sese in perpetuam servitutem, vel saltem usque ad annum Jubilæi devovissent (*c*).

a *Levit.* 25. 2. & c. *Exod.* 23. 10.

b *Exod.* 21. 2. 3. & c.

c *Ità Rabb. Grot. Fag. Drus. Tirin. Vat.*

Secundus erat annus Jubilæi (*d*), post evolutas septem hebdomades annorum, sivè singulis 49. annis recurrens. Nihil à Sabbatico differebat, quod ad terræ culturam, fructuum communitatem, atque Hebræorum manciporum libertatem attinet. Quamquam eo tempore etiam illi manumitterentur, qui annis Sabbaticis juri libertatis renunciaverant. Bona insuper, & hæreditates, vel venditione, vel pignore distractæ, ad antiquum Dominum exinde regrediebantur.

d *Levit.* 25. 8. 9. & c.

Legis hujus indicendæ non una ratio suppetebat. Primò ex multiplici Sabbatorum commemoratione, Sabbati nempè post hebdomadam evolutam, Sabbati post hebdomadam annorum, ac tandem Sabbati post septem hebdomadas annorum, Creationis Mundi beneficium altiùs menti insidebat. II. fortunarum, & conditionis æqualitas inter Hebræos, quantùm fieri poterat, conservabatur, cum mancipia ad libertatem, bona ad veteres Dominos regrederentur. III. jus Dei super Israelitas, eorumque res, magis magisque ex eo commendabatur, quòd septimo quocumque anno de ejus mandato terra, animalia, & mancipia in quiete relinquerentur.

ANNUS GRÆCORUM, sivè *Æra Seleucidarum*, quam epocham sequuntur Scriptores Librorum Machabæorum. Consignatur ad an. M. 3692. ante Chr. 308. ante Ær. 312. Primus Liber Machabæorum eos annos à Vere, secundus verò ab autumno, an. M. 3692. juxtà morem Syrorum, Arabum, & Edessenorum, supputant.

ANOB, filius Cos, è Tribu Juda. 1. Par. 4. 8.

AN-

ANTARADUS, Urbs Syriæ, seu Phœniciæ, in continenti posita contra Insulam Aradi, & civitatem ejusdem nominis in eadem Insula. Antaradi non meminit S. Scriptura, sed pluries *Aradi*, seu Aradiorum, qui inter Chananæos numerantur; quorum regionem Deus Hebræis destinaverat (*a*): modò Antaradus *Tortosa* nuncupatur, amplo Portu celebris. Vetus sepulchrum viginti cubitorum, ibidem superest.

a *Genes.* 10. 18., 1. *Par.* 1. 16.

ANTICHRISTUS, Nomen nequissimi illius viri, secundum Christi adventum præcessuri, in quem, juxtà phrasim Scripturæ, & Patrum, omnes, quæ unquam fuerint, abominationis, crudelitatis, & impietatis sordes collimabunt. Quidquid in Prophetis occurrit de Antiocho Epiphane, de Gog, & Magog, de Pastore insensato, de quo Zacharias, & de homine perditionis, & filio peccati, de quo S. Paulus, (quod historico sensu multi de Nerone dictum credunt) Antichristo tribuitur. Porrò Nabuchodonosor, Antiochus Epiphanes, Cajus, Nero, totidem Antichristi Præcursores haberi meritò debent (*b*). Ex iis Antichristis complures suà ætate jam extitisse testatur S. Joannes: *filioli*, ait, *novissima hora est; & sicut audistis, quia Antichristus venit: & nunc Antichristi multi facti sunt, unde scimus, quia novissima hora est* (*c*). Hi Antichristi, de quibus loquitur, Persecutores erant, & Hæretici.

b *Hieron. in Dan.* 11. 24.

c 1. *Jo:* 2. 18.

Verus autem Antichristus, ante Universale Judicium venturus, quæ in aliis ipsius veluti præcursoribus, & figuris divisa erat iniquitas, hanc in se colliget. Hujus quidem caracteres ità exhibet S. Scriptura: *De cornu illo*, ait Daniel, *quod habebat oculos, os loquens grandia, & majus erat cæteris. Aspiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum adversus Sanctos, & prævalebat eis, donec venit Antiquus dierum, & judicium dedit Sanctis Excelsi, & tempus advenit, & regnum obtinuerunt Sancti* (*d*). Vir autem ille, qui per cornu repræsentabatur, Deum blasphemiis impetere, sanctos proculcare, suoque arbitrio tempora, & leges immutandas esse jactitare debuerat, ut Propheta per visionem intellexit; sed tandem à Supremo Judice ipsius potentia destruenda, & in æternum fuerat exterminanda. Idem Propheta aliud modicum cornu maximis incrementis auctum in ipsum Cœlum insurgere, stellas dejicere, & conculcare vidit: *Usque ad Principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit juge Sacrificium, & dejecit locum Sanctificationis ejus. Robur autem datum est ei contrà juge Sacrificium propter peccata, & prosternetur veritas, & faciet, & prosperabitur .... dies duo millia trecenti* (*e*) Post tot infortunia: *multi de his, qui dormiunt in terræ pulvere evigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant semper.*

d *Dan.* 7. 20. 21.

e *Dan.* 8. 9. 10. *&c.*

Zacharias Messiæ adversarium describens: *Ecce*, ait, *ego suscitabo Pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit, & id quod stat, non enutriet, & carnes pinguium comedet, & ungulas eorum dissolvet. O Pastor, & Idolum, derelinquens gregem! gladius super brachium ejus, & super oculum dextrum ejus, brachium ejus ariditate siccabitur, & oculus dexter ejus tenebrescens obscurabitur* (*a*). Is erit Antichristus; id regnum ipsius. Jesus Christus tempora secundum suum adventum præcessura describens, famem, bella, ac seditiones nonnisi initium imminentium dolorum (*b*) futura prænunciavit. Tunc Impii Justis dominabuntur, eosque crudeli morte afficient; boni scandalizabuntur; in Loco Sancto abominatio desolationis erit; tantaque ingruent mala, ut nisi dies illi ob electos minuerentur, nemo salutem consequeretur. Falsi occurrent Christi, falsique Prophetæ, qui si fieri poterit, electos etiam falsis signis in errorem adducent. Post hæc filius hominis suà Majestate circumfusus apparebit.

a *Zach.* 11. 16. 17.

b *Matt.* 24. 4. *&c.*

S. Paulus ad Thessalonicenses ait, *Nisi primum revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur, & extollitur super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur; ità ut in Templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus: Nunc*, addit, *quid detineat, scitis, ut reveletur in suo tempore. Nam Mysterium jam operatur iniquitatis. Tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum; cujus est adventus secundùm operationem Satanæ in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt, eo quòd charitatem veritatis non receperunt* (*c*). In hac Antichristi imagine ab Apostolo expressà, plures ex Antiquis Neronem deprehendisse sibi visi sunt (*d*), ut crediderint Neronem esse, vel Antichristum, vel ipsius Præcursorem, quem brevì Antichristus consequeretur. Autumarunt alii Neronem in fine temporum è mortuis resurrecturum, complendis iis, quæ de Antichristo Scriptura narravit (*e*). Asserebant alii apud Augustinum (*f*) Neronem adhuc viventem ignoto in loco, immanitatemque suam in Dei famulos certà die exercendam reservare.

c 2. *ad Thess.* 2. 3. *&c.*

d *Victorin. in Apoc.*, *Ambrosiast. in* 2. *ad Thess.* 2. *Chrys. ibid.*, *& alii.*

e *Hieron. in Dan.* 11.

f *l.* 20. *de Civ. c.* 19.

S. Joannes de Antichristo hæc habet (*g*): *Bestia, quæ ascendit de Abysso, faciet adversus eos bellum, & vincet illos, & occidet eos* (Henoch nempe, & Eliam), *& corpora eorum jacebunt in plateis civitatis Magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est*: describit subinde (*h*) hanc Bestiam, *habentem cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiæ. Draco* (hoc est Diabolus) *dedit illi virtutem suam, & potestatem magnam; quod omnes adoraverunt Draconem, & Bestiam, cui datum est os loquens magna, & blasphemias, & potestas facere* (idest pugnare) *menses 42. cum Sanctis, & vincere eos, & quod adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram.* Subdit denique de hac Bestia (*i*); *faciet omnes pusillos, & magnos, & divites, & pauperes, & liberos, & servos, habere characterem in dextra manu sua, in frontibus suis, & nequis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen Bestiæ, aut numerum nominis ejus. Hic sapientia est. Qui ha-*

g *Apoc.* 11. 7.

h *Cap.* 13.

i *Apoc.* 13. 16.

habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est, & numerus ejus sexcenti sexaginta sex. Vulgò creditur hic numerus 666. juxtà valorem numeri, literas nominis Antichristi designare; etenim tam apud Hebræos, quàm Græcos, & Latinos Alphabeti literæ in numeris etiam adhibentur: e. g. I, latinè valet 1. V, 5. X, 10. L, 50. C, 100. D, 500. M, 1000. Græcè verò A, 1. I, 10. K, 20. Λ, 30. M, 40. &c. Arduum verò est investigare, an nomen Bestiæ Hebraicè, Syriacè, Græcè, an Latinè scribendum sit; an Nomen illud Personæ sit, an Dignitatis, an quod illi ab Asseclis delatum erit, sivè quod pro merito criminum sibi adsciscet. Commentatores de ea re in varias abeunt conjecturas; nihil tamen certi afferunt. Numerus 666., occurrit in hisce nominibus: *Ulpius (Trajanus), Diocles Augustus*, C. F. *Julianus Cesar Atheus*, seù C. F. *Julianus Cæs. Aug., Luther, Evanthas, Latinus, Titan, Lampetis, Niketes, Kakos odegos*, nempè malus Dux, *Romanus, Abinu Kadescha Papa*, id est noster S. Pater Papa. Demùm *Elion Adonai, Jehovah, Kadosch*, scilicet Altissimus Dominus Deus sanctus. Porrò si sanctissima etiam nomina, & Antichristo è regione opposita, hunc numerum reddunt, irrito prorsùs conatu de investigando Antichristi nomine quis laboraret. Consultum est ergò silentio rem totam præterire.

De tempore, quo Antichristi adventus futurus est, nihilò sumus certiores. Profectò ante finem temporum, atque secundum Christi adventum prodibit; at non sinè temeritatis notâ certum tempus præscriberetur. Nebulones quidam tempore D. Pauli diem Domini imminere jactitantes, Fidelibus terrorem incutiebant; undè Apostolus scribit (a): *Rogamus vos Fratres per adventum Domini Nostri Jesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum, ut non citò moveamini in vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini. Ne quis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur, & extollitur super omne, quod dicitur Deus &c.* S. Joannes in sua prima Epistola (b) dicit, *omnis spiritus, qui solvit Jesum*, hoc est, qui Deum esse negat, *hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc jam in Mundo est*. Quamvis autem illius ætatis Hæretici veram Antichristi imaginem præ se tulissent; nihilominùs tunc temporis Christiani de secundo Messiæ adventu soliciti fuisse videntur.

a 2. *ad Thess.* 2. 1. *&c.*

b *Cap.* 4. 3.

Veteres Patres in suis scriptis eamdem expectationem de secundo Christi adventu exhibent. Ecclesiæ Viennensis, & Lugdunensis in Galliis, eam, quam M. Aurelius in Fideles excitaverat persecutionem, Antichristi præludium fuisse crediderunt (c) Antiquus Author, cognomento Judas syrus, sub Severo, Antichristum citò venturum pronunciavit (d), nam in dies persecutio ingruebat. Tertullianus (e), qui eâ vivebat ætate, & S. Cyprianus (f) ipsi ferè contemporaneus, de proximo Antichristi adventu minimè ambigebant. Arianismo latè grassante, S. Hilarius (a) videre sibi visus est signa Antichristi prænuncia. S. Basilius M. (b), S. Ambrosius (c), S. Hieronymus (d), S. Martinus (e), S. Chrysostomus (f), S. Gregorius M. (g) non longè esse mundi interitum, & Antichristi adventum scripsere.

c *Eufeb. lib.* 5. *hist. Eccl. c.* 1.
d *Apud Eufeb. l.* 6. *c.* 6.
e *De Fug. in persec. c.* 1.
f *Ep.* 56. *ad Tibur. & Ep.* 53. *ad Fortun.*

a *Cent. Auxent. n.* 5.
b *Ep.* 71.
c *l.* 10. *in Luc. c.* 3.
d *Ad Agernch.*
e *Apud Sulp. Sever. dial.* 2.
f *Hom.* 33. *in Jo.*
g *Lib.* 4. *Ep.* 34. *&* 38. *hom.* 1. *in Evang.*

Post decimum sæculum, quod juxtà opinionem eorum, qui Christum natum anno Mundi 5000. autumabant, finis fuit sexti millenarii, decrescere à timore de proximo fine mundi, juxtà veterum traditionem post sextum millenarium futuro, animi paulatim reduci cœperunt. Quapropter Templa, & Ædificia grandiora erigere aggressi sunt. Ne Mundi finis, & Antichristi adventus, tam proximè instare crederentur, multùm contulit translatio Scripturæ per S. Hieronymum, in qua non nisi 4000. mundi anni ante Christi adventum enumerantur. Quorumdam tamen ingenia minimè ex his deterrita sunt, quin certum adventûs Antichristi tempus definirent. Concilium Florentinum anno 1105. Fluentium ejusdem Urbis Episcopum condemnavit, quòd jam natum Antichristum dixisset. Abbas Joachim sæculo duodecimo, Antichristum post annum 60. venturum credidit. Arnaldus de Villanova statuit venturum anno 1316., Petrus Duillæus 1789., Cardinalis Cusanus 1730. Joannes Picus Mirandulanus 1994. Franciscus Meletius 1540. Joannes Parisiensis 1560. Hieronymus Cardanus 1800. S. Vincentius Ferrerius sæculo decimoquinto scripsit ad Benedictum XIII. Antichristum in limine esse, cujus ortum jam inde à novem annis ipse à pio quodam Heremita didicerat. Has ferè omnes prædictiones falsas ex eventu deprehendimus; cæteras verò non solidiori innixas fundamento non temerè judicamus.

Unanimiter senserunt veteres, Antichristum ex stirpe Judæorum orturum (h), ejusque parentes futuros ex Tribu Dan (i). In hoc sensu interpretantur illa Jeremiæ verba c. 8. 16. *A Dan auditus est fremitus equorum ejus, à voce hinnituum pugnatorum ejus commota est omnis terra, & venerunt, & devoraverunt terram, & plenitudinem ejus, Urbem & habitatores ejus.* Aretas, Beda, Primasius, Rupertus, Haimon, aliique non pauci autumarunt S. Joannem Tribûs Israel recensendo Apoc. 7. 5., Tribum Dan omisisse, quia ex illa Antichristus ortum ducere debuisset. Quamvis autem Judæi antiquam regni sedem amiserint, asserunt Patres illi à regione trans Euphratem Antichristum venturum, ubi decem Tribus, ac præcipuè Tribum Dan, adhuc subsistere autumabant. Huic opinioni adhæsere ferè omnes, qui post Sanctum Hieronymum (k) scripsere, ejusque ætate id in Ecclesia vulgatissimum habebatur.

De Antichristi patre inter Scriptores non convenit. Dæmonem, ac perditissimam fœminam illius futuros parentes quidam opinati sunt (l). S. Hieronymus (m) hæc de Antichristo censuit: *Unus de hominibus, in quo Satanas habitaturus sit corporaliter.* Por-

h *Pseud-Hippol. de consum. mund. Ambrosiast. in* 2. *ad Thessal.* 2. *Hiero. in Dan.* 11.
i *Pseudo-Hippol. loc. cit. item l.* 5. *adv. hære. c.* 38. *Ambros. l. de Bened. Patr. c.* 7. *& in Psal.* 40. *Aug. q.* 12. *in Jos. Theodor. q.* 109. *in Genes. Gregor. M. l.* 31. *in Job. c.* 18. *Prosper de Prom. p.* 4. *&c.*
k *In Dan.* 11.
l *Lact. l.* 16. *c.* 17. *Beda in Apoc.* 13. *Sulpit. Dialog.* 2. *Hier. in If.* 17.
m *In Dan.* 7. *Vide Bed. in Apoc.* 13.

Porrò, ait Hilarius Diaconus, ficut Jefus Chriftus in affumpta humanitate Divinitatis fuæ majeftatem editis prodigiis oftendit; ita Dæmon in Antichrifto, falfis fignis Deum fe effe demonftrare conabitur (a). Quin, & Matrem habebit Virginem, non fecùs ac Chriftus, juxtà opinionem S. Hyppoliti, quamquam Chriftus veram, ille verò phantafticam carnem fit fufcepturus. Præferenda tamen fententia S. Jo: Chryfoftomi (b), Theodoreti, Theophylacti, ac vulgò omnium, Antichriftum nempe verum futurum hominem, qui Dæmoni, ut in Fideles omnis crudelitatis, ac malitiæ genus exerceat, omninò obfecundabit.

a *Ambrofiaft. in 2. ad Theffal. 2.*

b *Chryfoft. Theodor. Theophyl. in 2. ad Theffal. 2.*

Docentes Antichrifti matrem omnium fœminarum libidinofiffimam futuram, feù oriturum illum ex inceftu Patris cum filia, vel filii cum matre, vel demùm ex matre voto, ac juramento virginitati obftrictâ, ipfi fibi conftare non poffunt. Si ex matre perditiffima, & famæ jam proftitutæ ortum ducturus eft Antichriftus, quomodo fefe Virgine fatum jactabit? Quomodo ex Judæis parentibus generandus, fi matrem religiosâ profeffione Deo mancipatam eft habiturus, more apud Hebræos inufitato? Sunt qui affirment, illam fub ementita folitudine pietatis, ac puritatis fpecie corruptiffimos illos mores occultantem, filium illum divino miraculo de fe genitum promulgaturam. At quis tam facilè dictis ejus fidem in re tam ardua præbeat? Ut Mariæ Virginitas poft Salvatoris ortum perfuaderetur, utriufque Teftamenti authoritate, tot infuper miraculis Jefu Chrifti in Evangelio relatis, fulcienda fuit.

De illius Imperio modò differendum eft. Sicuti Babylone creditur oriturus, ità regnum in ea Urbe aufpicaturus (c), undequaque ad illum confluentibus Judæis (d), quibus proinde prima regni, & aulæ munera committet. Horum animos blanditiis, falfis fignis, ac externâ bonitatis, pietatis, & clementiæ fpecie adeò capiet, ut tamquam vero Meffiæ, fefe illi fubmittant; Regnumque Ifrael in terra promiffionis ab eo reftituendum ipfis fperantibus, ftatim in Romanum Imperium, tunc temporis in decem regna divifum expeditionem fufcipiet, juxtà Danielis verba (e), quæ Antichrifti regno aptantur: *Beftia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens, atque comminuens, & reliqua pedibus fuis conculcans; diffimilis autem erat cæteris beftiis, quas videram ante eum, & habebat cornua decem. Confiderabam cornua; & ecce cornu aliud parvulum ortum eft de medio eorum, & tria de cornibus primis evulfa funt à facie ejus.* Hæc Beftia habens cornua decem juxtà Interpretes eft Imperium Romanum. Cornu parvulum eft Antichriftus, & tria cornua à facie ejus evulfa, tres Reges ab eo profligandi. De illis alio in loco Daniel (f): *Mittet manum fuam in terras, & terra Ægypti non effugiet, & dominabitur thefaurorum auri, & argenti, & in omnibus pretiofis Ægypti, per Lybiam quoque, & Æthiopiam tranfibit.* Horum trium regnorum cafus totius Romani Imperii ruinæ præludet, ut veteres opinati funt, quorum fententiam retulimus.

c *Aret. in Apoc. c. 9. Lact. lib. 7. c. 17. Hieron. in Dan. 11.*

d *Cyrill. Hierof. catech. 15. Hieron. Theodor. Strab. & alii in Dan. 11.*

e *Dan. 7. 7. &c. 24. &c.*

f *Dan. 11. 42.*

Ægypto, Ethiopiâ, ac Libyâ fubactis, arma contrà Jerufalem feret, quæ facillimè reducta, fedes erit Imperii. Gog deinde, & Magog arma contra illum inferentibus in medio Palæftinæ fuperatis (a), omnis regio ex ipforum fpoliis ditefcet. Poft Orientis, ac occidentis Imperium fubactum, in Chrifti regnum furorem convertet. *Extollitur fuper omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ità ut in Templo Dei fedeat (b).* In Templo nempè Jerufalem, quod iterùm excitabit. Sunt qui fcribant (c), in Chriftianorum Templis feffurum, ut à Fidei perduellibus adorationes excipiat.

a *Ezech. 38. & 39.*

b *2. ad Theffal. 2. 4.*

c *Hieron. Ep. ad Algaf. q. 11. Oecumen. in 2. ad Theff. 2.*

Tunc Deus dabit fpiritum fuum *duobus teftibus*, Henoc, nempe, & Eliæ, *& prophetabunt diebus mille ducentis fexaginta, amicti faccis . . . . Cum finierint teftimonium fuum, beftia quæ afcendit de abyffo, faciet adverfum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum jacebunt in plateis Civitatis magnæ, quæ vocatur fpiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus eft. Et poft dies tres, & dimidium, fpiritus vitæ à Deo intravit in eos, & fteterunt fuper pedes fuos, & timor magnus cecidit fuper eos, qui viderunt eos, & audierunt vocem magnam de Cœlo dicentem eis: Afcendite huc; & afcenderunt in Cœlum in nube (d).* Quo temporis fpatio Imperium penès Antichriftum futurum fit, Scriptura palàm nunquam edicit; crebrò tamen ipfius perfecutioni trium annorum cum dimidio fpatium affignat (e), vel faltem tantum temporis ftatuit perfecutioni eorum, qui veluti figuræ Antichrifti reputantur.

d *Apoc. 11. 2. &c.*

e *Dan. 7. 25. & cap. 12. 11. Apoc. 13. 2. &c.*

In montem Oliveti Jufti fefe recipient; fed ab eo arctâ obfidione inclufi (f), ad Dominum clamabunt, quibus J. Chriftus è Cœlo præfto occurret, comitantibus Angelis, ac inextinguibili flammâ illum præeunte: Angelis verò juftos adjuvantibus, tantâ impii clade, à tertia hora diei, ufque ad vefperum afficientur, ut ipforum fanguis ad inftar Torrentis in vallem provolvatur. Ufque ad montis verticem Antichriftus afcendet (g), ubi in proprio conopœo, proprioque Throno infidens, nullo opem ferente occidetur; quod innuere videtur Daniel his verbis: *Figet tabernaculum fuum Apadno inter duo maria fuper montem inclytum, & fanctum, & veniet ufque ad fummitatem ejus, & nemo auxiliabitur ei (h).* Vide Malvendam *de Antichrifto*; & noftram differtationem antè Epiftolam ad Galatas.

f *Lactan. lib. 7. de Div. pretio, c. 17. & 19.*

g *Hieron. in Dan. 2. Theodor. Haym. Strab. ibid.*

h *Dan. 11. 45.*

ANTHEDON, urbs Palæftinæ ad mediterraneum, viginti ftadiis meridiem verfùs à Gaza. In Agrippæ honorem (i) Agrippiadem Herodes Magnus appellavit. Vid. *Agrippias*.

i *Jofeph. Antiq. l. 13. c. 21.*

ANTIGONUS SOCCHÆUS, Præceptor Sadok, à quo Saducæi. Docebat Antigonus Domino cultum abfque propriæ utilitatis fpe exhibendum: *Domino, fervorum more, mercedis gratia minimè ferviendum: Liberale fervitium, & cupiditate vacuum fit oportet. Domini timor cordi femper tibi efto.* Quæ Præceptor docuerat, Sadok, religionem

adeò prodigam non ferens, in contrarium sensum detorsit. Nec pœnam etenim, nec præmium in altera vita expectandum dixit, adeòque nec timoris, nec spei gratiâ, vel malum vitandum, sivè virtuti studendum. Hinc ortum duxisse Saducæos asserunt Judæi. Antigonus eam tradidit doctrinam, quam habuit à Summo Pontifice Simeone Justo. Vixit Simeon ab an. M. 3702. usque ad 3711. antè Chr. 209. antè Ær. 213.

ANTIGONUS, filius Joannis Hircani, Simonis Machabæi nepos. Illum imperii socium adscivit Aristobulus (*a*) frater; quod ægrè ferentes invidi, & detractores, Antigonum fratri suspectum reddere conati sunt: quod frustra diù tentatum est, eorum calumnias surdis auribus Aristobulo excipiente, donec Antigonus è bello redux nobili comitatu, armisque indutus, Templum intravit die Tabernaculorum, celeberrimo Judæorum Festo. Tunc invidi Aristobulo ægrotanti, Fratrem palàm regnum expetere; statimque ad illum occidendum venturum nunciarunt. Aristobulus fidem adbuc dubiam dictis præbens, sibi tamen cavendum ratus, milites in loco subterraneo & obscuro, per quem transeundum erat Antigono, posuit; armatumque, cum veniret, vel tenerent, vel interficerent; inermem dimitterent, imperavit. Aristobulus igitur in Turri Antonia æger decumbens, Fratrem, ut ad se inermis veniret oratum misit. Quod Regis mandatum fraude Reginæ, & adversariorum Antigoni, ità ad ipsum Antigonum delatum est, ac si Rex illum armis indutum, quæ splendidissima esse audiverat, ad se venire jussisset. Itaque doli ignarus Antigonus, quibus instructus erat armis ad Regem venit; sed antequam perveniret, sub ipsa Turri Stratonis, insurgentibus in illum militibus, occisus est.

a Joseph. Antiq. l. 13. c. 18. 19.

An. M. 3809. ante Chr. 101. ante Ær. 105.

Erat tunc Hierosolymis Judas quidam prophetiâ celebris. Ille qua die occidendus erat Antigonus, dixit Discipulis, suismet vaticiniis sese jam jam diffidere; quippe qui sæpè prædixisset futurum, ut hac eadem die Antigonus in Turri Stratonis occideretur. Diem verò jam inclinare, & Antigonum 600. stadiis, seu 20. leucis à Turri Stratonis distare. Verùm non diù post de nece Antigoni in loco, qui Stratonis Turris appellabatur, nuncium allatum est, quod majorem fidem ipsius vaticiniis conciliavit.

ANTIGONUS, filius Aristobuli, Hircani, & Alexandræ fratris. Captâ Jerusalem, Pompejus captivos habuit Aristobulum, ejusque filios (*b*) Alexandrum, & Antigonum, quos Romam duxit, excepto Alexandro, qui in itinere fugâ dilapsus est. Aristobulus etiam, & Antigonus post quinque, vel sex annos se fugæ dedêre; dum verò in Judæa se se iterum Regno restituere moliebantur, à Gabinio victi (*c*) iterum Romam mittuntur. Aristobulus Romæ commoratus, in Judæam Alexandrum, & Antigonum filios remisit, asserente Gabinio, id matri se promisisse.

b Jos. Ant. l. 14. c. 11. de Bell. l. 1. c. 6. An. M. 3943. ante Chr. 57. ante Ær. 61.

c Jos. Antiq. l. 14. c. 11. de Bello lib. 1. c. 6. An. M. 3948. ante Chr. 52. ante Ær. 56.

d Jos. Ant. l. 14. c. 13. de Bello l. 1. c. 7. Dio l. 41.

Ut Judæam à Pompejo abduceret Cæsar, Aristobulum illuc cum filio Antigono misit, infausto tamen exitu, cum à Pompejanis Aristobulus veneno sublatus sit (*d*). Alexander ejus filius natu major, à Scipione Antiochiæ capite mulctatus est, & Antigonus ab Antipatro filiisque expulsus, Cæsarem adiit, ac sua in ipsum merita ob Patris, Fratrisque mortem pro ipsius amicitia toleratam exposuit (*a*); at Cæsar Antipatrum prætulit Antigono. Sex elapsis annis, Antigonus copiis Ptolemæi filii Mennæi Avi sui in Judæam irrupit; quem tamen Herodes Antipatri filius, vir adhuc privatæ authoritatis, non sinè damno recedere coegit. (*b*)

An. M. 3955. ante Chr. 45. ante Ær. 49.

a Jos. Antiq. l. 14. c. 15. de Bello l. 1. c. 8. An. M. 3957. An. M. 3963.

b Jos. Antiq. l. 14. c. 21. de Bello l. 1. c. 10.

Sequenti anno Antigonus inito cum Parthis fœdere, ut 1000. argenti talenta solveret, & 500. fœminas traderet, cum Pacoro Regis Parthorum filio Jerusalem progressus, Patruum Hircanum è Regno deturbare, & Herodem, suosque interficere moliebatur. Post validam defensionem Herodes, & Phasaelus Fratres se se in Templum receperunt, ubi à Parthis, ac Judæis, qui ad Antigonum defecerant, obsessi se se tandem dedidere (*c*). Parthi promissis non stantes utrosque captivos detinuerunt: quare Phasaelus violentas in se intulit manus: Hircano verò aures amputatæ sunt, præclusâ illi eâ ratione ad Summi Pontificatûs dignitatem viâ, ut in Lege sancitum est (*d*). Ita Antigonus Judææ regnum, & Pontificis Dignitatem occupavit, recedentibus Parthis, Hircanum Pontificem captivum ducentibus.

c Antiq. l. 14. c. 24. 25.

d Levit. 21. 17.

Herodes, qui in Judæam secesserat, exindè Romam profectus est, Matre, Uxore, ac Josepho Fratre in arce Massada relictis, ubi ab Antigono obsessi sunt. Cum verò Herodes Antonii, & Cæsaris favore, Judææ Regis titulum obtinuisset, Antigono Reipublicæ hoste per Senatum declarato (*e*), quantocyus in Judæam rediit; ac ope Ventidii, & Silonis hoste à Massada fugato, obsidione Jerusalem vallavit. Eventus tamen spem fefellit. Silo enim ab Antigono corruptus, specie deducendi milites in hiberna, obsidionem solvit, atque in quibusdam ab Antigono concessis urbibus hibernavit Romanus exercitus. Post aliquod tempus Herodes ad M. Antonium Samosatam obsidentem perrexit; qui post illud bellum absolutum Sosio Syriæ, & Ciliciæ Præfecto imperavit, ut Herodi in Judæam redeunti, adversùs Antigonum suppetias ferret. Aucto igitur ità exercitu Antigonum adeò fregit, ut, nisi temporis inclementia obstitisset, Jerusalem captâ, bello finem imposuisset (*f*). Anno sequenti unà cum Sosii copiis Jerusalem aggressus, post quinque menses inferiori Urbe, ac exteriori Templi parte potitus est. Eâ deinde vi in superiorem Civitatis partem, ac Templum Herodes irrupit, ut tandem primâ die anni period. Jul. 4677. subegerit. Rebus desperatis Antigonus è turri descendens, ad genua Sosii provolutus est, qui ipsius imbecillitati insultans, *Antigonam* per contemptum nuncupavit, ac vinctum catenis arctissimæ custodiæ tradidit. Omnibus deinde Hierosolymæ compositis, Antiochiam ad M. Antonium processit. Optabat hic ad majorem triumphi ornatum, Antigonum Romam ducere; at veritus Herodes, ne Senatùs favore regno restitueretur, magnâ erogatâ pecuniæ summâ, obtinuit

e Antiq. l. 14. c. 26. An. M. 3965.

An. M. 3966. ante Chr. 34. ante Ær. 38.

f Antiq. l. 14. c. 27.

An. M. 3967. ante Chr. 33. ante Ær. 37.

ab

ab Antonio, ut misero Principi caput Antiochiæ obtruncaretur. (*a*)

a *Antiq.l.14 c.ult., & l.20. c.8. de Bel.l.1. c.13. An. M. 3967.ante J.C. 33.ante Ær. 37.*

ANTI-LIBANUS. Ità appellant Græci montium catenam ad Orientem Libaoi, & quæ unà cum Libano jugi montium contextu excurrit octoginta leucarum longitudine (*b*) à Septentrione, ad Meridiem, & à Meridie ad Septentrionem ad instar ferri, quod ungulis equorum supponitur. Horum Montium orientalis pars dicitur Antilibanus, & Occidentalis, Libanus. Hęc ad Mediterraneum protenditur à Sidone usque Aradum, sive Simyram. In Hebræo Textu nulla est Antilibani mentio, sed Libanus jugiter appellatur; & Libani Urbes Laodicea, & Hierapolis in nummis ibidem eusis appellantur; quamquam ad Antilibanum potiùs pertinerent. Septuaginta verò crebrò pro Libano Antilibanum habent (*c*). Fertilissima est vallis Libanum, & Antilibanum interjacens, quæ eâ parte, quâ respicit Syriam, muro olim occludebatur, cujus nec superest vestigium (*d*). Author est Strabo, nomine *Cele-Syria* seù Syriæ cavæ hanc præcipuè vallem nuncupatam fuisse. (*e*)

b *Plin. l. 5. c. 20. Ptolem. Eufeb. Hieron. in Lib. & Antilib., Maundeel. in Itiner. Reland.Palęst. l.1. c. 48. &c.*

c *Deuter.1.7 & c.3. 25. c.11. 24.Jos.1. 4. & c.9. 1.*

d *Plin. l. 5. c. 20.*

e *Lib.16.*

ANTILOGIA, seu contradictio. Quamplura in speciem opposita habet Scriptura, quibus conciliandis Interpretes, & Commentatores occupantur. Sed Spiritus Sanctus, hujus libri auctor, certè sibi ipsi cohæret. Sublimitas divinarum rerum, ac supernaturalium; peregrinum idioma; Historiæ morum Judæorum, & quamplurium veterum monumentorum jactura; Dei benignitas, qua ad humanum captum in suis attributis atque operibus manifestandis se se accomodavit, SS. Bibliorum intelligentiæ tenebras offundunt, ut minùs perspicua nobis veritas sibi minùs constare videatur; *Cum in Voluminibus*, ait S. Augustinus (*f*), *Sacrarum litterarum .... aliqua velut à veritate diversum sonante sententia, vel movetur lector, vel sollicitatur auditor, certa & inconcussa fide teneri debet, unius atque ejusdem spiritus, & ejus, præter quem nihil est veritatis, apertius alibi, paulò obscuriùs alibi sonare mysteria.*

f *De Præd., & Grat. c.1.*

ANTIOCHIA; hujus nominis plures sunt Urbes; in Scriptura non nisi de Antiochia Syriæ Metropoli, quæ, teste S. Hieronymo (*g*), olim *Reblat* appellabatur, & de Antiochia Pisidiæ mentio occurrit. Libri Machabæorum, & Novum Testamentum Antiochiæ meminere. Reblat verò, seu Reblata in libro Numerorum (*h*), in libris Regum (*i*), & in Jeremia legitur (*k*). Theodoretus loquitur de Urbe Reblat prope Emesam Syriæ, quod S. Hieronymo non cohæret. Quidquid sit, hæc Urbs nomen Antiochiæ obtinuit post regnum Seleuci Nicanoris, qui eam ædificavit, atque nomen Patris Antiochi indidit. Syriæ reges post Alexandrum Magnum sedem regni in ea posuere. Jesu Christi Discipuli Antiochiæ primò Christiani nuncupati sunt (*l*). Hujus olim celeberrimæ Urbis sola supersunt mœnia, & intra ea ignobiles domus, & superbæ ruinæ. Oronte fluvio alluitur; Prima fuit sedes D. Petri, ejusque Antistites Patriarchæ titulo insigniti, plurimæ auctoritatis in Ecclesia Orientali olim fuerunt.

g *In Ezech. 47. in Is.13.1. in Amos 6. 2.*

h *C.34. 2.*

i *4. Reg. 23. 33. & c.27.6. 20.*

k *C.39.5. & c.52.9. &c.*

l *Act.11. 26.*

ANTIOCHIA *Pisidiæ*, de qua Act. 13. 14. Ibi Fidem promulgarunt S. Paulus, & S. Barnabas, nec sine fructu Gentilium; ex quo ambo Apostoli seditionem Judæorum in se concitarunt, & ex Urbe discedere coacti sunt. Modo *Versatgeli*, seù *Taboya*, seù *Sibi*, seù *Antochio* appellatur.

ANTIOCHIDES, seu ANTIOCHIS Concubina Antiochi Epiphanis, cui amasius Urbium Tharsi, & Mallatis proventus concessit; quam indignitatem Cives ægrè ferentes, adversùs Antiochum rebellarunt; nec nisi vi reducti sunt (*a*). Is erat mos Regum Persarum (*b*), qui *Uxoribus attribuunt civitates hoc modo: Hæc civitas mulieri in redimiculum præbeat: hæc in collum: hæc in crines. Ità Populos habent universos non solum conscios libidinis suæ, sed etiam administros.*

a *2. Mach. 4. 30.*

b *Cic. in Verr. 5.*

I. ANTIOCHUS. Post Seleucum Nicanorem, primum Syriæ regem post Alexandrum Magnum, & Antiochi Soteris Patrem, plures hujus nominis Reges in Syria fuere. Antiochus iste Soter, hoc est Salvator, cognomento dictus est, quia Gallis viam in Asiam præclusit (*c*). Qua occasione fortasse illud accidit, de quo in secundo Machabæorum libro (*d*), nempe exercitum 8000. Judæorum, ac 4000. Macedonum impetum ingentis exercitus Galatarum in Babyloniam irrumpentium non sustinuisse tantum, sed & fregisse, ut 20000. ex illis cęderentur. Cujus facinoris gratiâ, uti conjicimus, ab Antiocho Sotere Civium prærogativâ in Gentilium urbibus Judæi donati, & suis Legibus vivere permissi (*e*) sunt

c *Appian. Syriac. p. 130.*

d *C.8. 20.*

e *Jos. Antiq. l.12.c.3. an. M. 3743. ante Ch. 257. ante Ær.261.*

II. ANTIOCHUS II. cognomento *Deus*, Antiochi Soteris filius, & successor, Syriæ rex tertius, qui nupsit Berenici filiæ Ptolemæi Philadelphi Regis Ægypti. Hujus rei impatiens Laodice prima ejus uxor, utrumque unà cum filio Regno destinato veneno sustulit, regemque inaugurandum curavit Seleucum Callinicum, quem habuerat ex Antiocho. Huc spectat prophetia Danielis (*f*): *Post finem annorum fœderabuntur: Filiaque Regis Austri*, (hoc est Ægypti), *veniet ad regem Aquilonis*, (hoc est Syriæ) *facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachii, non stabit semen ejus; & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentem ejus, & qui confortabant eam, in temporibus.*

f *Dan.11.6.*

III. ANTIOCHUS MAGNUS, in Græca, & Romana Historia pluribus bellis adversus Ægyptum, & Romanos clarus. De his pauca, quæ pertinent ad Judæorum historiam recensebimus. Filius fuit Seleuci Callinici, & frater Seleuci Fulminis, seù *Ceranni*, cui in Regno successit. Spe Ægypto potiundi Ptolemæo Philopatori bellum intulit, à quo juxta Raphiam victus (*g*), tamdiù deinceps quievit, quandiù Ptolemæus in vivis egit. Eo vero defuncto, iterum sumptis armis, primo impetu Cœle-Syriam, Phœniciam, & Judæam (*h*) occupavit. Verùm dum bello Attalum lacesseret, interim Scopas Dux copiarum regis Ægypti in Judæam ingressus, abductas ab Antiocho urbes reduxit; sed paulò post Anto-

An. M. 3781. ante J.C.219.

g *3. Mach. 1. an.M.3800. ante Ch.200.*

h *Antiq. l.12.c.3.Polyb. l.3.*

a *Antiq.l.12. c.3.Polyb.l.16.*
an. M. 3806. *ante Ch.* 194. *ante Ær.* 198.
b *Tit. Liv. l.*33.

tiochus iterum illas subegit (*a*).

Accidit tunc, quod de itinere hujus Principis à Josepho narratur. Scopâ victo prope Fontes Jordanis, Cœlesyriâ ac Samaria subactis (*b*), Judæos habuit spontè sibi obsequentes, qui io suis urbibus illum receperunt, annonam exercitui, & elephantis suppeditarunt. Antiochus Judæorum in se studio captus 20000. argenteorum ad animalia pro sacrificiis comparanda concessit, ad 1460. hæc farinæ, atque 375. salis mensuras, adjectis insuper lignis, porticibus Domûs Domini farciendis (*c*). Quin & Senatores, Sacerdotes, Scribas, & Templi Cantores à tributis exêmit, atque Judæis in tota ditione sua propriis legibus vivendi liberam potestatem fecit. Damnis verò à bello illatis relevandis tertiam tributorum partem remisit, cavitque, ne Gentiles sinè purificatione Templum ingrederentur, & sub pœnâ 3000. drachmarum carnes muli, asini, & equi vendendas io civitatem inferri vetuit.

c *Ant.l.12.c.3*

d *Antiq. l.12. c.3.*
An. M. 3815. *antè Chr.* 185.

An. M. 3812. filiam Cleopatram Ptolemæo Epiphani Ægypti Regi conjugem dedit, eique in dotem Syriam, Phœniciam, & Judæam (*d*), sibi tamen tributorum medietate reservatâ, destinavit. Tribus annis elapsis, à Romanis bello victus, quicquid obtinebat trans montem Taurum, victoribus cessit, obsidibus viginti datis, inter quos filius Antiochus, deinde Epiphanes dictus. Tributum insuper illi impositum est à Romanis 12000. talentorum Eubœorum, pondo octoginta Romanarum librarum in singula, quæ cum solvendo impar esset, thesauros Templi Beli Elymaide subripere molitus est (*e*). Res tamen è sententiâ non successit; nam à populo, qui ejus animum subodoratus fuerat, unà cum exercitu interfectus est. Successores reliquit filios Seleucum Philopatorem, & Antiochum Epiphanem, qui post fratrem regnavit.

e *Vide Diodorum in excerptis Vales. Strab. lib. 16. Just. lib.32.*
An. M. 3817. *antè Chr.*183. *antè Ær.*187.

IV. ANTIOCHUS EPIPHANES, Antiochi Magni filius, & Seleuci Philopatoris Syriæ Regis frater, cui jam à quartodecimo anno obsidi Romæ detento, ut regressum in Syriam procuraret, Seleucus filium Demetrium suffecit. Eo duce fortè Ægypto potiri meditabatur Seleucus, in quam Syriæ Regum vota jamdiù collimabant. Verum Seleucus, antequàm Antiochus in Syriam perveniret, diem clausit. Reducem igitur Antiochum populus, veluti Numen, excepit, liberandis illis à metu, quem de Ptolemæo Ægypti Rege bellum Syriæ minitante, conceperant. Hinc cognomeo Epiphanes, ac si diceretur: *Deus manifesto hominibus apparuit*. Ut regnum assequutus est Antiochus nihil antiquius habuit, quàm ut de Ægypto occupandâ consilium agitaret, quamvis illius Regem Ptolemæum Philometorem Cleopatræ sororis suæ filium haberet. Misso igitur io Ægyptum Apollonio, specie honorem deferendi Ptolemæo Philometori, tum primùm Regnum capessenti, re tamen Optimatum animos tentavit, num Regis illius, ætate adhuc imbecillioris, tutelam ad se deferri paterentur (*f*). Sed cum à se alienos illos intellexisset, rem armis conficere decrevit.

An. M. 3829. *antè Chr.*171. *antè Ær.* 175.

An. M. 3831. *antè Ch.* 169. *antè Ær.* 173.

f 2. *Mach.* 4. 21. *&c.*

An. 3831.

Hanc igitur expeditionem suscepturus, Jerusalem vêoit, ubi ab Jasone, cui Supremi Pontificis dignitatem vendiderat, exceptus est. Aggredi deindè Ægyptum deliberans, postea mutato consilio re infectâ rediit.

Ea Judæorum ambitio, qua supremam dignitatem ab Antiocho sibi pecuniis procurabant, ingentium malorum causa fuit, quibus sub Epiphane oppressi ingemuere. Excluso fratre Onia III., Jason eam dignitatem occupavit: mox ipse vicissim Menelao locum cedere coactus est. Hi Sacerdotio potiti, Syrorum gratiam inituri, Græcorum cæremonias, ludos, exercitationes, spreto Dei, & Templi cultu invexeruot. Interim bello inter Antiochum, & Philometorem inito, Philometor toto fermè Regno cedere coactus est (*a*). Altero anno dum Antiochus in Alexandriæ obsidione occuparetur, allatum de ejus obitu nuncium Judæi lætis auribus auscultasse visi sunt; quare idem Antiochus ex Ægypto redux, Jerusalem vi ingressus, obvios quoscunque neci tradidit. Eâ triduanâ clade 80000. cæsa, 40000. in servitutem adducta, totidemque sub hasta vendita sunt (*b*). Insuper, duce Pseudo-Pontifice Menelao, penetralia Templi scrutatus, pretiosiora vasa 800. talentorum pretio abduxit.

a *Vid.2.Mac. 5.3.&c. & Joseph. Lib. de Mach.c.4.*

b *Græci textus syntaxis innuere videtur, numerum eorum, qui perierunt 80000. conficere: Octo myriades catephtharesan; tessares men en Cheiron nomais; ouc etton de ton esphragmenon, eprasthesan.*

An. 3835. Antiochus tertiò Ægyptum iogressus, totam subegit (*c*). Altero verò anno Apollonium cum exercitu in Judæam misit (*d*), jussitque, eos, quos adolevisse jam comperisset, morti tradere, fœminas, & juvenes sub hasta vendere; cujus mandatis Apollonius plus nimio paruit. Eâ occasione Judas Machabæus cum patre fratribusque sese in desertum recepit (*e*). His malis brevì alia longè majora accesserunt. Antiochus enim Judæos nunquam se fideles habiturum ratus, quamdiu in avita Religione perstitissent, edicto imperavit, ut cæterarum Gentium legibus sese conformarent, atque à consuetis in Templo Sacrificiis, à festis, & Sabbati observatione abstinerent (*f*). Hisce Regis jussionibus ex Judæis non pauci paruerunt; nec pauci etiam restitere. Mattathias, ejusque filii in montes se receperunt. Senex Eleazarus, septemque fratres Machabæi Antiochiæ gloriosum martyrium consummarunt (*g*). Jovis tandem Olimpii simulachrum Templi aræ impositum, abominationem in Domuoi Dei iovexit.

c *Polyb. Legat. Diod. in Excerp. Vales.*
d 2.*Mach.*5. 24. 25.
e 2.*Mach.*5. 27.
f 1. *Mach.*1. 43. *&c.*
g 2. *Mach.* 7.

Defuncto Mattathia, Judæi, qui Regis præcepto non paruerant, Juda Machabæo duce, cum Ducibus Antiochi non infelici eventu, ut alibi narrabimus, conflixere. Prostratis rebus suis novis copiis succurrit Antiochus; & cum interim exhaustum haberet ærarium (*h*), in Persidem iter decrevit, ut ex populorum tributis, aliisque pecuoiis collectis, impositis sibi à Romanis ingentibus tributis pendendis sufficeret. Verum thesaurum Templi Elymaidis, quem ditissimum esse audierat, expilare molitus (*i*), ab incolis repulsus, iter Babylonem flectere coactus fuit. Cum propè Ecbatanem pervenisset, cladem Nicanoris, & Timothei, restitutumque à Juda Machabæo Templi cul-

h 1. *Mach.*3. 27.

i 1. *Mach.* 5. 1.2. *&c.* & 2. *Mach.* 9. 1. 2. *&c.*

cultum, & sacrificia intellexit. Quibus auditis æstuans furore, aurigæ iter quantocyùs conficeret, imperavit: clademquæ Judæorum, urbisque eversionem animo versabat. Dum hæc agitaret, subito divinæ ultionis telo percussus è curru præceps actus est, totoque corpore obriguit, dolore viscerum adjecto, quo miserè discruciabatur. Tot afflictus malis, à præteritarum calamitatum memoriâ non leviter auctis, & in mortis limine constitutus, tandem ad saniora consilia revocatus, Judæos literis satis submissis compellavit, ut interpositis ad Deum precibus sanitatem sibi impetrarent; magna pollicitus, & inter cætera ipsius Judaicæ religionis observantiam, si voti compos factus fuisset. Insuper filium Antiochum Regni successorem ipsis commendavit, cui ut debitam fidelitatem, & favorem præstarent, etiam atque etiam rogavit. Tandem dolore, tabeque confectus, in montibus Parætacenæ in urbe ignobili Tabes occubuit.

An. M. 3840. *ante Chr.* 160. *antè Ær.* 164.

V. ANTIOCHUS EUPATOR, qui patri Aotiocho Epiphani Syriæ Regi defuncto novennis suffectus est. Lysias, qui nomine ipsius Regnum administrabat, exercitu 100000. peditum, equorum 20000., ac triginta Elephantum comparato (*a*), Bethsurà subactà, frustrà resistentibus Machabæis, Jerusalem obsidendam suscepit. Urbem propè expugnaverat, cum subitò audito Philippi adventu Antiochiam, Regni administrationem suscepturi, sibi ab Eupatore commissam, donec Aotiochus ætate minor esset, rebus cum Judæis compositis, puerum Regem unà cum exercitu in Syriam reduxit, ut Philippo obversaretur. Sub idem tempus Demetrius Soter, Seleuci Philopatoris filius, & Antiochi Epiphanis nepos, Româ profugus, ubi obses detinebatur [*b*], in Syriam vènit, atque dispositos in se populorum animos nactus; quippè cui usurpatum ab Antiocho Regnum debebatur; exercitu coacto Antiochiam petiit. Hujus Urbis incolæ reclusis januis venientem ultrò excepere, traditosque in suam potestatem Antiochum, & Lysiam, illicò occidi, ne semel quidem se videndi factâ facultate, præcepit; atque ità Syriæ Regnum adeptus est.

a 2. *Mach.* 13. *&* 1. *Mac.* 6.

b 1. *Mach.* 7. *&* 2. *Mach.* 14.

Antiochus Regnum cæpit An. M. 3840. *obiit* 3842. *antè Chr.* 158. *ante Ær.* 162.

VI. ANTIOCHUS DEUS, filius Alexandri Balæ Regis Syriæ, qui apud Elmalchuelem Arabum Principem educatus fuit (*c*). Diodotus, cognomento Tryphon, Demetrium Nicanorem Syriæ Regem militibus invisum esse sciens, Antiochum sibi tradi ab Elmalchuele petiit, ut illum Syriæ Throno, pulso Nicanore, imponeret; quem Elmalchuel, ægrè tamen, quia insidias ab ab illo in puerum timebat, tandem concessit. Receptum igitur puerum Tryphon in Syriam adducens, illicò in Regem inaugurari curavit, dimissoque à Demetrio exercitu, in ejus partes adducto, prælium cum eodem Demetrio commisit. Hujus belli exitus Triphoni cessit, qui, Demetrio Seleuciam fugere coacto, & Elephantis omnibus, & Antiochiâ potitus est.

c 1. *Mach.* 11. 39. *&c.*

An. M. 3859. *antè Ch.* 141. *antè Ær.* 145.

Aotiochus, ut Regnum sibi assereret, Jonatham Machabæum in Supremi Pontificis, & Judæorum Principis dignitate confirmavit; quatuor insuper Toparchias, nempe quatuor præcipuas Judææ Civitates concessit, in amicorum numero illum recensuit, vasa aurea dono dedit, ac tandem aureo cratere, purpurâ atque aureâ fibulâ uti permisit. Supremum insuper Ducem oræ Mediterraneæ à Tyro usque ad Ægyptum Simonem ejus fratrem constituit. Jonathas tot beneficiis ab Antiocho acceptis, ipsius partes contrà Demetrium sequutus est; quare non semel Demetrii Duces trans Jordanem, & in Galilæa plurima loca teoentes, præliis secundis vexavit (*a*).

a 1. *Mach.* 11. 63. *&c. &* 12. 24. 34.

Interim Triphon, cui Regis tantummodò titulus deerat, quod sibi solùm Antiochus retinuerat, Regem occidere, regnumque sibi usurpare constituens, de occidendo Jonatha, Antiochi defensore potissimo cogitavit. Cum igitur in Judæam venisset, Jonatham ad se accitum Ptolemaidem, captivum detinuit, & cum deinde Hierosolymam occupare festinasset, à Simone Jonathæ fratre repulsus est. Eâ spe frustratus in Urbe Basca, sivè Bascama Jonatham occidit (*b*); statimque in Syriam regressus Antiochi necem differendam non censuit. Sparso proinde in vulgus operâ Medicorum, quos ipse corruperat, Regem Lithiasis morbo laborare, vesicam illius abscindi jussit, quo vulnere occubuit. Eâ arte Trypbon Syriæ Regnum occupavit.

An. M. 3861. *antè Ch.* 139. *antè Ær.* 143.

b 1. *Mach.* 13. *&* 2. *Mach.* 14.

An. M. 3861. *antè Chr.* 139. *antè Ær.* 143.

VII. ANTIOCHUS SIDETES, sivè *Soter*, & *Eusebes*, pius scilicet; quæ diversa de uno ipso cognomina apud veteres occurrunt; Patrem habuit Demetrium Soterem, & fratrem Demetrium Nicanorem. Tryphonem Syriæ tyrannum milites invisum habentes, operam suam promiserunt Cleopatræ Nicanoris uxori, Seleuciæ cum filiis agenti, cujus vir in ea, quam sustinebat apud Persas, captivitate, cum Rodeguna Arsacis Regis Persarum filiâ nuptias celebraverat (*c*). Igitur Cleopatra eum Antiocho Sidete, viri sui germano, de nuptiis cum illo suis, ac de Regno in dotem recipiendo per nuncios egit. Antiochus regnandi occasionem lætus excipiens, è Cnido, ubi apud amicum Patris sui privatam vitam egerat, statim in Syriam concessit. Inter primas autem curas Simoni Machabæo beneficiis promerendo animum intendit. Scriptis igitur ad illum literis (*d*), omnia ante hac concessa per Reges Syriæ privilegia ultrò confirmavit; insuper ut proprio stemmate pecuniam cuderet concessit; Jerusalem ac Templum à Regia jurisdictione immune declaravit, majora etiam post liberam Regni possessionem pollicitus.

An. M. 3864. *antè Ch.* 136. *antè Ær.* 142.

c *Joseph. Ant.* l. 13. c. 12.

d 1. *Mach.* 15. 1. *&c.*

Interim Antiochus, celebratis cum Cleopatra nuptiis, exercitu 120000. peditum, ac 8000. equitum, classe insuper comparatâ Tryphonem insequutus est; qui à militibus se destitutum intelligens (passim enim omnes ad Antiochum confluebant) Doræ Phœniciæ se continebat. Simon 2000. selectissimos ad Antiochum misit, quos ille nedum recusavit (*e*), sed & priores promissiones revocavit; quin & Gazaram, Joppem, arcemque Jerusalem, misso ad illas recipiendas Athenobio, à Simone petiit: quingentorum tandem talentorum tributum pro Je-

An. M. 3865.

e 1. *Mach.* 15. 25. *&c.*

locis, quæ extrà Judæam possidebat, & totidem pro urbibus Judææ, ac damnis Regi illatis sarciendis exigebat; bello in contumaces se animadversurum minitatus. Simon totum divitiarum ac potentiæ suæ apparatum coram Athenobio expandit; Regi verò renunciare jussit, nihil se, quod ad ipsum spectaret, possidere; pro Gazara, & Joppe, quas urbes infestissimas Judæi experti fuerant, se 100. talenta in Regium Ærarium invecturum, ut suę potestati ambæ relinquerentur.

Athenobius his auditis, iratus ad Antiochum rediit, qui & ipse in Simonem offensior, occupatus tamen persequendo Tryphone, qui Dorâ dilapsus, mari effugerat; Cendebæo in oram Palæstinæ maritimam misso, Gedoor restitueret, Judæosque præliis affligeret, imperavit. De hujus adventu Simon certior factus à Joanne Hircano filio, Gazaræ versanti, eumdem Joannem cum Juda contrà hostem immisit, qui Cendebæum prælio victum, Azotum usque persequuti sunt.

Inter hæc Antiochus Tryphoni Apamçæ sese continenti adeò gravis instabat, ut tandem ad necem sibi inferendam, post sex annos in Regno exactos, coegerit (*a*). Post hæc Antiochus ad eas Urbes reducendas, quæ sub initium Regni fratris sui sese in libertatem asseruerant, animum adjecit (*b*). Aliquo annorum spatio interjecto, Simone Principe ac Pontifice Judæorum à Ptolemæo genero suo in arce Doc interfecto (*c*), vir impius exercitum ab Antiocho petiit, regionem & urbes Judæorum ad illum se reducturum pollicitus. Rex expeditione per se susceptâ, ad obsidendam Jerusalem venit (*d*); divisoque ad eam rem in septem partem exercitu, omnes ad illam aditus, & vias interclusit. Obsidionem strenuè sustinuit Joannes Hircanus, atque aggressorum conatus diutiùs frustratus est. Inter hæc recurrentibus solemnitatis Tabernaculorum diebus, Judæi septem dierum inducias ab Antiocho postularunt; quas ille nedum libens concessit, sed etiam tauros cornibus auratis, vasa aurea, & argentea aromatibus referta in oblationem Domino misit, annonam etiam, cujus summa erat caritas, Judæis militibus suppeditavit. Hac Regis liberalitate capti Judæi statim de pace ineundâ per Legatos egerunt; eam tantummodo conditionem postulantes, ut juxta suas Leges vivere permitterentur. Antiochus arma reddere, muros urbis evertere, pro Joppe aliisque urbibus extrà Judæam, tributum persolvere, ac tandem Syrorum militum præsidium in urbem recipere jussit. Postremam hanc conditionem Rex tandem deprecantibus Judæis, atque 500. argenti talenta, adjectis obsidibus, offerentibus, remisit. Rebus ità constitutis, Antiochus urbem victor ingressus est, ac post dejectam loricam mœnibus impositam, in Syriam demum secessit.

a *Strab. l. 14. Joseph. Antiq. l. 13. c. 12. Appian. Syriac. An. M. 3866.*
b *Justin. l. 36. c. 1. a. M. 3869. ante Ch. 131. antè Ær. 135.*
c 1. *Mach.* 16. 11. 17. *&c.*
d *Joseph. Antiq. l. 16. c. 13.*
An. M. 3870. ante Ch. 130. antè Ær. 134.

Triennio post Antiochus adversùs Persas, seù Parthos expeditionem suscepit (*e*), reddi sibi postulans Demetrium Nicanorem fratrem suum, quem Arsaces Rex Persarum belli jure captum detinebat, seditionum fomitem contrà ipsum Antiochum suo tempore ministraturum. Huic malo Antiochus occurrendum ratus, exercitu 80000., sivè juxtà Orosium (*a*) 100000. virorum comparavit, adeò sumptuoso apparatu, ut calonum lixarumque numerus ad 200000. sivè juxtà alios, 300000. ascenderet; quorum pars maxima culinariis, pistoriis, & scenicis officiis destinabatur. Regis verò munificentia in Duces tanta, ut vel in ipsa aula nihil desiderari ampliùs posset. Principis magnificentiam milites æmulati, caligas auro figebant, argenteis vasis, ac tentoriis auro elaboratis utebantur. Ut Regni Persarum fines attigerunt, Orientalium Regum complures, superbiæ Persarum, atque avaritiæ pertæsi, deditionem ultrò fecerunt. Mox inito bello Antiochus tribus victoriis fracto hoste, Babylonem in suam potestatem redegit. Hujus expeditionis comitem habuit Joannem Pontificem Judæorum (*b*), cui cognomen Hircani, sivè Hircanionis eâdem occasione, ut vulgò creditur, inditum (*c*), alicujus fortè in Hircanos facinoris æternum est monumentum.

e *Just. l. 38. c. 10. &c. Epit. Livii l. 59. Appian. Syriac.*
a *l. 5. c. 12.*
b *Nicol. Da. apud Joseph. l. 13. Ant. c. 16.*
c *Euseb. in Chron. Sever. Sulpit. l. 2. Hist.*

Cum exercitûs in hyberna deducendi tempus adesset, Antiochus in plures stationes milites distrahere coactus fuit. Harum verò copiarum latè regiones occupantium effrænem licentiam incolæ graviter ferentes, secretò omnes urbes Persis dediderunt, inito ad certam diem hostium præsidium singillatim trucidandi consilio. Antiochus rem Babylone subodoratus, cum paucis, quos apud se habebat, suorum ruinæ occurrere tentavit; sed Phraates Persarum Rex iter maturantem aggressus, strenuè licèt pugnantem, præsidio tandem suorum exutum, occidit (*d*). Sunt tamen, qui illum in ultima rerum suarum desperatione sibi necem intulisse (*e*), vel se præcipitem dedisse scribant (*f*). Regnum hinc ad Demetrium Nicanorem, sivè Nicatorem fratrem defuncti rediit, quem Phraates sollicitandis contrà Antiochum animis in Syriam miserat.

d *Jul. Obseq. lib. de Prodig. Justin. l. 38. & 39. Joseph. l. 13. c. 16. & alii.*
e *Appian. Syr.*
f *Ælia. l. 10. c. 34. de animal. An. M. 3874. antè Ch. 126. antè Ær. 130.*

VIII. ANTIOCHUS GRYPHUS, sivè *Philometor*, Demetrii Nicatoris ex Cleopatra filius. Alexandro Zebinæ Patris interfectori, & Regni Tyranno bellum intulit; fusumque Antiochiam se recipere coegit, undè etiam excitatâ populi seditione, dum auream Jovis statuam diripere conaretur, expulsus est. Mari verò se committens, subitâ procellâ à suis divulsus, in Pyratas incidit; à quibus Grypho, à Grypho verò neci traditus est (*g*). Josephus tamen in prælio contrà Gryphum, vulneribus confossum illum occubuisse tradit (*h*); Porphyrius mortem sibi intulisse (*i*), quòd nollet suorum jacturæ superstes esse, narrat. Secundis Gryphi rebus Cleopatra mater ipsius invidens, veneno clam insidias struxit, quo ab exercitatione venienti oblato, ille maternæ fraudis gnarus, poculum sibimet haurire coegit (*k*). Inde per octennium pacata omnia.

g *Just. l. 39. c. 2.*
h *lib. 13. c. 17.*
i *In Græc. Euf. Scalig.*

Eâ annorum periodo evolutâ, dum in Judæos expeditionem meditaretur (*l*), arma in Antiochum Cyzicenum ex matre fratrem, & filium Cleopatræ, & Antiochi Sidetis, bellum contra se parantem, vertere

k *Just. l. 39. Appian. Syr. ab a. M. 3881. usque ad 3890.*
l *Joseph. Antiq. l. 13. c. 17.*

re coactus est. Gryphus igitur inopinatò illum adortus fregit, atque salutem fugâ quærere coegit; inde motis castris, ad Cleopatram hostis conjugem Antiochiæ obsidendam perrexit. Eâ Urbe expugnatâ, Cleopatra ad asylum Templi confûgit; loci tamen religio, ipsiusque Gryphi interpositæ pro illa preces, miseram fœminam à furore Tryphenis sororis suæ, & ejusdem Gryphi sponsæ, defendere non valuerunt; quare immissi ab illa milites nequicquam orantem, atque Numinis simulachrum amplexantem inter ipsas aras trucidarunt (*a*).

a *Justin. l.* 39. *c.* 3.

An. M. 3812. *ante Chr.* 108. *ante Aer.* 112.

Altero anno duobus Antiochis iterum ad arma concurrentibus, victoria pro Cyziceno stetit, qui captæ Tryphenis cæde, Cleopatræ sponsæ suæ Manibus litavit. Ea victoria Syriæ Regnum ad Cizicenum transtulit, qui tamen non diù post partem ejusdem Grypho in Syriam reduci concessit. Partito in hunc modum Regno, Gryphus Syriam, Cyzicenus Cœlesyriam administrabant (*b*). Sæviente inter duos fratres bello, Joannes Hircanus quietam regens Provinciam, munitionibus, novisque augmentis ejus felicitati, ac gloriæ providebat (*c*). Gryphus post exactos 26. Regni annos, quorum quindecim postremos partito cum cum fratre Imperio regnavit, ætatis suæ anno 45. Heraclionis insidiis occisus est (*d*). Superstites reliquit quinque filios: *Seleucum* Regni successorem, *Antiochum*, & *Philippum* gemellos, *Demetrium Eucherum*, & *Antiochum Dionysium*.

b *Just. l.* 39. *App. Syriac. Porphyr. in Grae. Euseb.*

c *Joseph. Antiq. l.* 13. *c.* 7.

d *Joseph. ibid. Euseb. Grae. An. M.* 3907.

IX. ANTIOCHUS CYZICENUS frater Antiochi Gryphi è matre tantùm, & filius Cleopatræ, & Antiochi Sidetis *patrui* sui, quem mater, insidias Demetrii Nicanoris viri sui prioris metuens, Cyzicum in Asia Minori ad Propontidem enutriendum transmisit; unde & Cyziceni cognomen. Antiocho Grypho fratri, vitæ suæ insidianti, bellum intulit (*e*), in quo victus primùm, ut superiùs retulimus, deindè victor imperium cum fratre partitus est. Inde ut in pacato Regno, totum se dedit voluptatibus, cupediis, venationibus, spectaculis, mimis, compingendisque machinis (*f*) in quibus scitâ nervorum, laminarumque se vicissim contrahentium, & remittentium structurâ, animalium motus mirâ arte referret.

e *Just. l.* 39. *c.* 3.

f *Diod. Sicul. in Excerpt. Val.*

Sub idem tempus Joannes Hircanus Princeps, itemque Summus Sacerdos Judæorum, Samariam adeò arctâ obsidione cinxerat, ut in ultimas angustias cives redacti, opem à Cyziceno implorarent. Regi proinde suppetias Samaritis ferenti, Antigonus, & Aristobulus Hircani filii, qui obsidioni præerant, occurrerunt, ac prælio commisso fractum, Scythopolim usque insequuti sunt. Inde ad urbem regressi, arctiùs obsidionem strinxerunt; quod civibus in causa fuit, cur Antiochi opem secundò implorarent (*g*). Ille acceptâ à Ptolemæo Lathuro filio Cleopatræ Reginæ Ægypti 6000. virorum manu, Judæorum ditionem, diversionem facturus, excurrit; brevì tamen ejus copiis dissipatis, Samaria tandem expugnata à victoribus funditùs eversa est (*h*). Cyzicenus deinde prælio victus à Seleuco filio Antiochi, sivè in ipso certamine, ut Justinus scribit, sivè victoris jussu, ut Josephus, sive tandem à seipso in hostium manus venturus, ut Porphyrius apud Eusebium, occisus est (*a*). Regno 18. annis præfuit, filiumque superstitem reliquit Antiochum Pium, de quo tamen nihil ad nos, cum neque ad S. Scripturam, neque ad Judæorum historiam pertineat.

An. M. 3895. *ante Chr.* 105. *ante Aer.* 109.

g *Joseph. Antiq. l.* 13. *c.* 18.

h *Joseph. ibid. An. M.* 3895. *ante Chr.* 105. *ante Ær.* 109.

a *Joseph. Antiq. l.* 13. *c.* 21. *Porphyr. apud Euseb. Grae. Justin. l.* 40. *Prolog. An. M.* 3910. *antè Ch.* 90. *ante Ær.* 94

X. ANTIOCHUS, filius viri Principis Judæorum Antiochiæ, qui Patrem, Judæosque cæteros de tentato per noctem urbis incendio in Theatro accusavit. Criminis objecti atrocitate commotus populus, ex Judæis, qui fortè aderant, plures trucidavit; nec cæteris pepercissent, nisi Antiochus, qui in ea calumnia struenda hoc unum spectaverat, ut ab avita Religione Judæos abduceret, seditionem compescens, æquum esse dixisset, ut priùs fontes ab insontibus secernerentur: illos verò hoc uno indicio deprehenderent: si qui sacrificia Gentilium ritu offerre non recusassent, illos scirent criminis conscios non fuisse, cæterôs verò confessos haberent. Complures eâ occasione vitâ cedere, quàm Religione maluerunt; complures tamen vitæ amorem Religioni prætulerunt. [*b*]

b *Vide Joseph. de Bello, l.* 7. *c.* 21. *seù cap.* 7. *in Grae. Circà an.* 25. *à morte Christi.*

ANTIPAS-HERODES, sivè *Herodes-Antipas* (*c*), filius Magni Herodis ex Cleopatra femina Jerosolymitana. Hunc Herodes Regni successorem priori testamento reliquerat, quo tamen reformato, Archelaum Regni arbitrum, Antipam verò Tetrarcham Galilææ, & Peraææ designavit. Patris testamento confirmando Archelaus Romam ad Augustum perrexit, quò & Antipas periit; Augustus verò dimidium tantùm Regnum, & titulum Ethnarchæ Archelao concessit, reliqua simul & Regis titulum imposterùm se concessurum spondens, si tantæ dignitati parem se virtutibus exhibuisset. Redditus ipsius 600. talentis æstimabantur. Antipæ verò Galilææ, & Peraææ tetrarchiæ 200. talentorum redditus inferentes, permissæ sunt; Philippo tandem alio Herodis filio, Batanæa, Trachonitis, & Auranitis, Urbes prætereà nonnullæ 100. talenta quotannis ferentes, assignatæ. (*d*)

c *Nomen* Antipas *idem est ac Ant-pater, quod redditur æqualis, seù comparandus Patri. Nomen Hebræum huic correspondens videtur esse* Abihu, *id est, iste meus est Pater, sivè patris loco habebitur.*

d *Vide Joseph. Ant. l.* 17. *c.* 13.

Antipas deinde Galilææ restitutus, ornandis, muniendisque urbibus ditionis suæ curas intendens, Bethsaidæ & Cinereth novum ex Augusti familia nomen indidit, illam Juliadem à Julia Augusti conjuge, hanc Tiberiadem à Tiberio appellans. Prioribus connubiis cum filia Aretæ Regis Arabiæ rescissis, nova cum Herodiade Philippi fratris adhuc viventis conjuge, inivit. Quas nuptias liberiùs reprehendens S. Joannes Baptista (*e*), ab Herode id graviter ferente, in arce Machæruntis inclusus est. Manuum in Joannem injiciendarum in causa fuisse tradit Josephus, quòd Herodes sibi metueret de viro, in quem totius populi studia ferebantur. Hoc quidem reor Antipam, obtendisse, ut veram rei causam occultaret; quam causam Evangelistæ, quibus de Joanne sibi familiarissimo occultum nihil esse poterat, in suis scriptis prodiderunt.

Circà An. Chr. 33.

e *Joseph. Antiq. l.* 18. *c.* 7. *Matth.* 14. 3. 4. *Mar.* 1. 14. & 6. 17. 18. *Luc.* 3. 19. 20.

Ea quidem erat Joannis morum innocentia, vitæque probitas, ut reverentiam ab ipso Herode exigeret; vesano tamen in fœmi-

minam amore impius Rex adeò abripiebatur, ut sententiam mortis tandem in virum sanctissimum dixisset, nisi totius populi invidiam in se concitare metuisset (*a*). Intereà cum fortè anniversaria convivia diebus suis Natalitiis Rex celebraret, filia Herodiadis coram convivis choreis ludens, ità Regis animum cœpit, ut quidquid peteret, se illi concessurum sacramento polliceretur. Puella de matris consilio caput Joannis Baptistæ postulavit. Huic petitioni Rex ægrè quidem, sed tamen sacramenti præposterâ religione, & discumbentium precibus inductus annuit. Jussus proindè spiculator, caput Joannis illicò in carcere abscissum ad fœminam attulit.

a *Matth.* 14. 5. 6. *&c.*

Aretas Arabiæ Rex, injuriam filiæ suæ ab Herode repudiatæ ulturus, indicto in illum bello, ac prælio commisso fractum fugavit. Eam cladem in ultionem necis Joannis Baptistæ Regi contigisse, volgò à Judæis creditum esse Josephus testatur (*b*). Post evolutos aliquot annos, Herodias fratri suo Agrippæ invidens, qui à privata ad regiam fortunam ascenderat, viro suo institit, ut Romam petens, cujus itineris ipsa per se comes esse volebat, eamdem dignitatem à Cajo sibi impetraret. Agrippa, cui ea res graviffimè acciderat, illicò scriptis ad Cajum literis, Antipam multorum reum criminum accusavit. Eæ literæ ad Imperatorem Baiis morantem eo temporis articulo redditæ fuerunt, quo Herodes primò illum adiverat. Acceptas igitur ab Agrippa literas Cajus avidiùs percurrit, quarum hæc summa: Nunciabat Antipam conspirationis Sejani in Tiberium conscium fuisse; itemque cum Artabano Rege Parthorum in Romanos convenisse; cujus rei indicium non obscurum esse, quòd Antipas 70000. virorum instruendis arma in promptu haberet. His perlectis commotus Cajus, quæsivit ab Herode, an tantumdem armorum apud se haberet. Affirmantem, Imperator protinùs Lugdunum in Gallias exulare jussit. Herodiadi verò propriam pecuniam concessit, cui etiàm, utpotè Agrippæ sorori, parcere constituerat, nisi illa communem cum viro fortunam subire maluisset. (*c*)

b *Ant. l.* 18. *c.* 7.
An. M. 4042. *Ch.* 42. *Ær.* 39.

c *Antiq. l.* 18. *c.* 9.

Quo tempore Christus Passionem suam consummabat, Antipas fortè Jerusalem versabatur, qui ex Pilati consensu causam hanc cogniturus, reum coram se adductum variis interrogationibus requisitum, ac silentem, bissynâ veste indutum ad Pilatum remisit, eo indicio significans, eam, quam reus ille jactabat, regiam dignitatem, non rem seriam esse, sed mentis insanæ delirium. Quo potissimùm anno diem clauserit, incertum; ambo tamen conjuges in exilio obierunt. Josephus alio in loco (*d*) narrat, illum in Hispania exulem occubuisse. Cajus fortasse, qui altero anno ab exilio Antipæ Lugdunum venerat, locum exilio destinatum commutaverat. (*e*)

d *De Bel. l.* 2. *c.* 16.

e *Tillemont, Ruine des Juifs, art.* 17.

II. ANTIPAS, testis fidelis, Martyr scilicet, de quo in Apocalypsi (*f*). Inter primos Christi Discipulos reputatur, ac Pergami Episcopum egisse, ibique martyrium consummasse, & quidem æneo in tauro, flammatoque inclusus, si ejus Actibus fides sit. Festum ipsius ad diem 11. Aprilis consignatur.

f *Apoc.* 2. 13.

I. ANTIPATER, filius Joannis, ad innovandum cum Lacedæmoniis fœdus à Simone Machabæo missus 1. Mach. 14. 17. ... 22.

II. ANTIPATER, Idumæus, pater Herodis Magni, & filius alterius Antipæ, sivè Antipatri, ab Alexandro Jannæo Judæorum Rege, Idumææ præpositi (*a*). Porrò Antipas iste & divitiis, & generis nobilitate potentissimus erat totius Idumææ (*b*); quamvis illum non Idumæum, sed Ascalonitem, & Paganum, non Antipam, sed Herodem appellatum fuisse tradant Eusebius (*c*) & Julius Africanus. Qui & addunt, Antipatrum patrem Herodis, cum adolescens in Templo juxtà Ascalonem ministraret, direpto à prædonibus Templo, cum cæteris spoliis ab illis abductum, in Idumæa substitisse; ibique partes Hircani contrà Aristobulum tuendo, conditionem suam valdè provexisse narrant. Testimonium tamen Josephi, viri domestici, cæteris præferendum censemus. Judaicam religionem, ac circumcisionem observasse ex eo constat, quòd Idumæi cogente Hircano, qui totam eam regionem subegerat, otramque susceperant. (*d*)

a *Joseph. Antiq. l.* 14. *c.* 2.
b *Joseph. Antiq. l.* 1. *c.* 5.

c *Euseb. hist. Eccl. l.* 1. *c.* 6.

Igitur Antipater, de quo nobis sermo, Hircano Regi, & Pontifici Judæorum contrà Aristobulum æmulum, & fratrem ipsius favebat. Cum ambo fratres post commissum inter se prælium, in quo victoria penès Aristobulum stetit, convenissent e'i conditione, ut Aristobulo utrumque Imperium esset, Hircano verò privatæ fortunæ tranquillitas (*e*); Antipater ingenium & potentiam Aristobuli, in quem etiam secretò odium fovebat, metuens, potentissimorum Judæorum, ipsiusque Hircani animos contrà æmulum sollicitabat. Hircano insuper insinuavit, ut apud Aretam Arabiæ Regem aufugiens, suspectum, minimèque tutum sibi Jerusalem domicilium commutaret. Tardum inersque Hircani ingenium his stimulis excitatum, tandem ad Aretam in Arabiam confugit. (*f*)

d *Jos. Antiq. l.* 3. *c.* 17.

An. M. 3938.

e *Jos. Antiq. l.* 14. *c.* 1.

Sub hæc, Antipater apud amicum suum Aretam egit, ut Hircani in Regno restituendi negotium assumeret, spondente vicissim Hircano, se duodecim Urbes ab Alexandro Jannæo patre suo Arabibus ereptas, restituturum. Conditionibus utrinque firmatis, Aretas, illato in Aristobulum bello, prælio fractum, atque majori copiarum parte destitutum, Jerusalem primò, deinde in Templo clausum obsedit. Inter hæc Scaurus à Pompejo missus, in Syriam venit: illum ponè sequutus est Pompejus, qui utrumque fratrem coram se de Regno disceptantes audivit. Hircani causam eâ occasione palàm defendit Antipater; Pompejus verò prorogatâ sententiâ usque ad suum in eam regionem adventum, ambos exitûs rei incertos remisit. Nec promissis defuit, namque & Jerusalem vênit, & urbe captâ Aristobulum, ejusque filios captivos Romam transmisit. Verùm Alexander filius Aristobuli, elusis custodibus, in Judæam evasit, novas seditiones moliturus, nisi Antipater opportunè provinciales Romanorum legiones opposuisset. (*a*)

f *Antiq. l.* 14. *c.* 2.

In

In ea, quam Julius Cæsar contra Ægyptum susceperat, expeditione, Antipater (a) nec segnem, nec inanem operam Romanis præstitit; quippè qui & Mithridatem Pergamæum auxiliares copias è Syria adducentem ad exercitum deduxit; & Judæos Ægyptios, ut se totos Romanis impenderent, persuasit; ac tandem in prælio ad Delta (b) sinistram exercitûs alam duxit, qua opportunè adeò dextram alam, cui Mithridates præerat, inclinantem sustinuit, ut erepta hostibus victoria hac una re censeretur. Operis egregiè navati merito, Antipater Summi Sacerdotis dignitatem Hircano impetravit, addito etiam rescripto, Judæis omnibus, & ipsi Hircano bonorifico, quo sarciendorum mœnium Jerusalem potestas illis dabatur. Antipatro verò quamcumque mallet, dynastia oblata est, & universæ Judææ procurator constitutus.

a *Antiq. l.14. c.14.*
b *Antiq. l.14. c.15.*

Redux deinde Jerusalem Antipater nihil antiquius habuit, quam ut mœnia à Pompejo eversa restitueret (c). Phasaelum filium natu maximum, Præfectum urbis, ac circumjacentis regionis constituit; Herodem verò alterum filium quindennem Galilææ præfecit. Post Cæsaris necem Cassius, qui ejusdem conspirationis conscius fuerat, in Judæam veniens ingentem pecuniæ summam Provinciæ indixit; cui procurandæ Antipater duos filios suos Herodem, & Phasaelum curam omnem impendere voluit, quin & de suis opibus quidquid deesse videbatur, supplevit; quæ res animos Romanorum ipsi devinxit (d). Malichus interim colligendarum pecuniarum præfectus, invidiæ stimulis in illum agitatus, ejus necem decrevit. Malum hujus in se animum sentiens Antipater, collectâ militum manu se ab illo observabat. Hanc suspicionem Malichus solemni sacramento purgavit, nihil se contra Antipatri vitam meditatum unquam fuisse testatus; quin &!, agente Marco Syriæ præfecto, pristinam cum illo amicitiam innovavit.

c *Antiq. l.14. c.16. & 17.*
An. M. 3957. *antè Chr.* 43. *antè Ær.* 47.
An. M. 3961. *antè Chr.* 39. *antè Ær.* 43.
d *Antiq. l.14. c.18. 19.*

Verùm hæc à viro callido ad decipiendum Antipatrum simulabantur; interim namque pincernâ Hircani pecuniis corrupto, hujus mensæ accumbenti Antipatro venenum ministrari curavit. Antipatro extincto, Malichus præfecturam urbis statim invasit; bmnemque à se suspicionem commissæ cædis removere conanti, Herodes, & Phasaelus credere simularunt; verùm non diù post apud Tyrum, in ultionem paternæ cædis, occidendum curarunt (e).

An. M. 3961. *antè Chr.* 39. *antè Ær.* 43.
e *Antiq. l.14. c.20.*

III. ANTIPATER, Herodis Magni filius ex Doride, primâ ejus conjuge, & nepos Antipatri, de quo jam egimus. Huic pater uxorem dedit filiam Antigoni illius, quem Antonius Antiochiæ capitali sententiâ damnavit; ab aula tamen ipsum ac matrem diù removit; alteram, quia humilioris esset generis; illum verò, quòd ex humili matre, & patre adbuc privato procreatus. Cum verò Alexander, & Aristobulus è matre Mariamne clarissimi Assamonæorum generis nati, Herodi patri suspecti esse cœpissent, tum quòd incauta quædam in Patrem fuissent obloquuti, tum quòd multa contrà illos falsa delatores retulissent; Herodes (a) & appellare Antipatrum, & singularis amoris in illum argumenta exhibere, adeout Regni successor destinatus crederetur. Agrippam etiam Romam redeuntem invisurus Herodes, comitem itineris Antipatrum voluit, quem Agrippæ commendavit, atque ut Augusto commendaret enixè rogavit. Antipater cæteris fratribus prælatus, curas omnes in fratrum exitium convertit, quo Regni successionem sibi etiam atque etiam assereret. Absens igitur reos illos apud patrem per literas accusavit; dispositumque jam Herodis animum ità in illos concitavit, ut ille ambos Romam actutùm adduceret, Augusto coram accusaturus. Sed Imperatoris operâ conciliatis animis, omnes unà cum Antipatro in Judæam redierunt. Igitur Herodes redux, convocatis in Templum populis, filios Regni successores declaravit, boc ordine; ut omnium primus regnaret Antipater, deinde Alexander, & Aristobulus. (b)

a *Ant. l.16. c.6. & de Bello l.1. c.17.*
An. M. 3993. *antè Chr.* 7. *antè Ær.* 11.
b *Antiq. l.16. c.7. 8.*

Nec diù quievit Antipatri ambitio, quin novis in fratres calumniis totam Herodis aulam turbaret. Conficta subinde de illis crimina ad patrem deferebat, eâ tamen arte, ut quò majora de fratribus referret, eò magis eorum causam egisse videretur, modò factum excusans, modò illos contrà obtrectatores defendens (c): qua decipiendi arte adeò apud Herodem valuit, ut ambos pater tandem morte damnaverit (d). Post fratres sublatos, Antipater de insidiis in patrem struendis, quo citiùs regnaret, cogitavit. Conjurationem igitur cum Pherora Herodis fratre molitus est; qua ex parte detectâ, quidam ex consciis pœnas luerunt (e); Antipatro verò à Rege injunctum est, ut à Pheroræ consuetudine abstineret. Ille ut omnem à se suspicionem amoveret, literas ab amicis Romæ commorantibus ad Herodem directas impetravit, quibus de mittendo Antipatro ad Imperatorem significaretur.

c *Antiq. l.16. c.11.*
d *De Bel. l.1. c.17.*
An. M. 3999. *antè Chr.* 1.
e *Antiq. l.17. c.3.*

Igitur Antipater iter Romanum inivit, ingentia secum munera deferens, ac Herodis testamentum, quo ipse Regni hæres, & post ipsum Herodes natus ex Mariamne Simonis Summi Sacerdotis filiâ instituebatur. Sub hæc Herodes totum conspirationis negotium certis indiciis assequutus est; nam Batyllum Antipatri libertum venenum ad eam rem Româ detulisse ad Pheroram, & Doridem deprehendit. Ex quo malum in se filii animum intelligens, literis ad illum scriptis, actutùm in Judæam, de ejus absentia sollicitum se simulans, revocavit. Ille proditæ conjurationis ignarus, cujus rei ab amicis septem mensium spatio, quamdiù vocatus reditum distulit, hullum indicium acceperat, tandem in Judæam venit (f). Ut Cæsaream appulit, quòd nemo sibi obvius processisset, miratus est; indè Jerusalem tendens, in primo in Palatium ingressu, omnium amicorum consortio prohibitus est; Regem verò complexurus accurrens, objectis illi Alexandri, & Aristobuli cæde, simulque tentati parrici-

f *Ant. l.17. c.6. & de Bello l.1. c.2.*

dii crimine, rejectus est. Mane sequentis diei coram Varo Syriæ Præside deductus, Herodem ipsum accusatorem habuit; productoque veneno, quod ipse in patrem paraverat, ac facto de illo experimento in reo morte damnato, qui illicò extinctus corruit, cum tot indiciis proditus se purgare non posset, catenis oneratus in carcerem detrusus est. Interim Herodes de omnibus Cæsarem monuit, à quo dum responsa expectantur, Herodes ipse in morbum incidit, cujus curandi gratiâ, Jericho secessit. Post aliquid temporis missi Romam Legati regressi retulerunt, Augustum liberam in filium potestatem, utrùm mallet morte an exilio illum damnare, Patri permittere.

An. M. 4001. ante Ch. 1. antè Ær. 3.

Herodes eo nuncio animis quamvis recreatus videretur, auctâ tamen morbi vi ad ultimam desperationem adductus, cultrum, pomumque afferri sibi jussit, specie quasi corticem pomi illius detracturus; reverâ tamen mortem sibi inferre cogitans; intulissetque, nisi delato cultro in suam necem irruentem Achiab nepos ipsius fortè præsens, prohibuisset. Eâ occasione editum ab Achiab clamorem Antipater in carcere audiens, custodes suos, factâ ingentium munerum spe, ut liber abire permitteretur, sollicitavit. Quibus ad Herodem relatis, illicò jussit occidi (*a*). Ejus cadaver nullâ funebri pompâ elatum, in arce Hircanio sepulturæ mandatum est.

a *Antiq. l. 17. c. 9.*

Obiit an. M. 4001. Ch. 1. ante Ær. 3. paulò ante Herodem.

ANTIPATRIS, olim *Caphar-Saba* (*b*), quam Adrichomius cum *Dora*; Jacobus de Vitriaco (*c*) cum Assur, sivè Arsus urbe Palæstinæ maritimâ confundunt. Sed Antipatrida à mari distasse ex eo liquet, quòd ex Jerusalem Cæsaream euntibus ea urbs occurreret (*d*). A' Joppe 150. stadiis, sivè 7. leucis unius horæ distasse Josephus (*e*) est author. Vetus Itinerarium Hierosolymitanum decem milliaribus à Lydda, & 26. à Cæsarea illam collocat. Hanc urbem Patri suo Antipatro Herodes magnus cognominem voluit. Campo adjacet amœno (*f*) fertili, & irriguo; montibus subjecta est, atque à Jerusalem Cæsaream euntibus pervia.

b *Jos. Antiq. l. 13. c. 13. & lib. 16. c. 9.*

c *Hist. Jerosol. c. 23. Vide Reland. l. 3. p. 569*

d *Act. 23. 31.*

e *Ant. l. 13. c. 13.*

f *De Bel. l. 1. c. 16.*

ANTONIUS. M. Antonius, ex Antonia clarissima Romanorum familia. Ejus nomen in historia Romana & Græca celebre; quin & Judæis non incognitum. Post relatam de Bruto, & Cassio victoriam in prælio prope Philippos, Antonius in Asiam vênit, quò unà cum cæteris Asiæ populis Judæi suos etiam legatos miserant, totius populi querelas contrà Herodem, & Phasaelum deferentes, qui omnem in Regno authoritatem usurpantes, inanem tantùm Regis titulum Hircano reliquerant (*g*). Verùm Antonius muneribus ab Herode præoccupatus, nedum illos inauditos remisit, sed & utrique Fratri totius Judææ administrationem suâ authoritate asseruit.

g *Antiq. l. 14. c. 22.*

An. M. 3963. antè Ch. 37. antè Ær. 41.

Paulò post (*h*) Hircani Legatos audivit, petentes, ut Judæi, quos Cassius captivos in Asiæ provincias injustè adduxerat, libertati restituerentur. Justæ petitioni annuens Antonius, scriptis ad Hircanum, Tyrios, Sidonios, Antiochenos, & Aradæos literis, ablatam Judæis per Cassium libertatem restitui præcepit. Inclinante eodem anno Daphnis agentem centum ex Judæorum optimatibus adiverunt, veteres accusationes in Herodem, & Phasaelum afferentes (*a*). Antonius quæsivit ab Hircano, utri melius Provinciam administrarent, Phasaelusne & Herodes, an eorum accusatores? Hircano verò Herodem, & Phasaelum respondente, Antonius utrique fratri quam obtinebant, administrationem concessit, simulque totius Judææ Tetrarchas constituit; adjectis in eorum favorem literis, & quindecim ex præcipuis eorum accusatoribus in carcerem detrusis.

h *Eodem anno, cum Antonius Ephesum venisset. Jos. Ant. l. 14. c. 22.*

a *Antiq. l. 14. c. 23.*

Cum Tyrum venisset, iterum Judæi legationem ad illum mille optimatum miserunt. Antonius verò, quem Herodes sibi novis muneribus devinxerat, Magistratus Tyri jussit Tetrarchis à se constitutis authoritate, & viribus juvare, ut seditiosos illos homines compescerent. Imminentis in illos procellæ Legatos admonuit Herodes, ut cautè se subducerent rogans. Illi contemnentes, cum ad maris litus essent, irruentibus subitò Judæis, cæterisque civibus, partim occisi, partim vulnerati, omnes tandem dispersi sunt. Querentibus verò de injuria in suos Legatos illata Judæis, Antonius eos omnes, quos in vinculis habebat, Judæos necari præcepit. Inde Phasaelus, & Herodes quietam Provinciam administrarunt.

An. M. 3964. antè Chr. 36. antè Ær. 40.

Altero anno Antigonus filius Aristobuli, Parthorum arma, qui Syriam invaserant, pactâ mercede 1000. talentorum & 500. fœminarum, si Regno per illos restitueretur, in Judæam divertit (*b*); qua occasione, captis Hircano, & Phasaelo, Herodes Romam se recipere coactus est; ubi benè in se dispositos M. Antonii, & Augusti animos invênit, tum quòd Antigonum turbulenti ac hostilis in Romanos animi virum noverint; tum quòd egregiè sibi navatæ operæ ab Antipatro patre Herodis recordarentur. Curantibus ergo illis, tandem Herodes Judæorum Rex, Antigonus verò populi Romani hostis in Senatu renunciatus est. Hinc Herodem medium assumentes Antonius, & Augustus in Capitolium adduxerunt, ubi post oblatas solemnes victimas, & S. C. electionis depositum, splendido satis convivio illum exceperunt.

b *Antiq. l. 14. c. 25.*

Sub hæc, Herodes acceptis ab Antonio literis commendatitiis ad Romanorum Duces, & Præfectos, ut Regnum suum recuperanti favorem, & vires præstarent, in Judæam regressus est; receptoque qua suis, qua Romanorum viribus Regno, Antigonum habuit captivum, quem Antonius, instante Herode, atque ut ab hoste infestissimo liberaretur rogante, capitali sententia damnavit (*c*). His gestis, Antonius bellum in Parthos intulit; ex quo tamen inglorius fugientique similis regressus est. Inde Cleopatræ amoribus implicitus, Octaviam conjugem repudiavit, atque resoluto libidinum excessibus animo, victus tandem ab Augusto in prælio Actiaco, in Ægyptum regressus est, ubi pace frustra cum hoste tenta-

An. M. 3967. ante Chr. 33. ante Ær. 37.

c *Joseph. Ant. l. 14. c. ult. & l. 20. c. 8. & de Bel. l. 1. c. 13.*

An. M. 3973.

tatâ, manus ſibi violentas intulit.

An. M. 3974. antèCh.26.ante Ær.30. Vide Plutarchum, Dionem, & Uſſer. ad an. 3964.

ANTONIA, turris, ſivè arx ad angulum occidentalem, & ſeptentrionalem Templi Hieroſolymitani, ab Aſſamonæis conſtructa, & ab Herode Magno munita, ac de nomine M. Antunii appellata. Muro conſtabat 300. cubitorum, aggeri undique prærupto impoſito. Interior illus forma ad modum palatii diſpoſita, aulas, conclavia, cæteraſque ædium partes exhibebat; exterior verò ſpecimen quadratæ turris præſeferebat. Quatuor illius angulos ſingulæ turres muniebant. Porrò hoc ædificium adeò eminebat, ut ex eo in interiora Templi proſpectus eſſet; cum Templo verò per porticum communicabat (*a*). Hinc ut Templum Urbi, ſic Templo Antonia arx erat, & munimen. De hac turri ſæpiùs Joſephus, & ſæpiſſimè in hiſtoria de Bello Judaico. Romanorum præſidto tenebatur, unde Tribunus cum ſuis accurrit in auxilium S. Pauli, qui à Judæis comprehenſus, vitæ diſcrimen ſubierat. (*b*)

a *Vide Joſeph. Antiq. l.15. c. 14. & de Bel. l. 6. c. 12.*

b *Act. 21. 31. &c.*

ANUA, vicus 15. milliaribus à Neapoli, ſeù Sichem, Jeruſalem verſùs. (*c*)

c *Euſ. in loc.*

Ab An. M. 2662. ad 2679.

AOD, Judex Iſraclitarum poſt Othonielem, & ante Samgar. Iſraelitis jugo Eglonis Regis Moabitarum oppreſſis Deus liberatorem ſuſcitavit Aod (ſivè ut Judæi pronunciant, *Chud*, vel *Ajoth* juxtà aliqua Exemplaria Septuaginta, vel Judam, ut Joſephus legit) filium Geræ, e tribu Benjamin, qui utrâque manu ſive dextrâ ſivè ſiniſtrâ æquè utebatur (*d*). Porrò Aod miſſus ab Iſraelitis ad Regem, deſerendis ſivè muneribus, ſivè tributis (ſepè enim in Scriptura tributa munerum nomine appellantur) ſicam ancipitem capulo ad longitudinem manus ſub ſago celavit. Eo habitu ad Eglonem introductus primò nihil tentavit, ſed muneribus oblatis & legatione abſoluta ſocios dimiſit. Abeuntibus illis, dixit ad Regem habere ſe aliquid, quod cum ipſo ſecretò communicaret. Rex oraculum ab illo afferri ratus; quippè qui de Galgalis veniebat, ubi Idola fortaſsè à Moabitis colebantur; domeſticos omnes diſcedere juſſit. Tunc Aod propiùs ad illum factus afferre ſe oraculum dixit; quo à Rege audito continuò venerationis gratiâ ſurrexit: Aod verò abreptam ſtatim ſicam in ejus ventrem pinguiſſimum totam adegit. Actutùm verò, ne extracto quidem è vulnere gladio, è conclavi egreſſus, januas clauſit, atque tranſgreſſo periſtylio dilapſus eſt. Domeſtici interim, qui Regem ventrem purgaſſe rati tantiſper ſe continuerant, cum diutiùs fruſtra expectaſſent, tandem recluſis foribus ingreſſi, occiſum illum invenerunt.

d *Judic. 3.15.*

Inter eas turbas Aod Seirath Ephraim verſùs dilapſus validum exercitum coegit, quo Jordanis vadis occupatis, Moabitas tranſitum tentantes cædebat. Edita in hunc modum ſtrages 10000. Moabitarum hoſtibus terrorem, Iſraeli verò pacem 80. Annis intulit.

Ab An. M. 2679. uſque ad 2759. antè Chr. 1241. ante Ær. 1245.

APADNO. Daniel verba de Antichriſto faciens juxta pleroſque Interpretes, ſivè de Antiocho Epiphane, juxtà eos qui literali ſenſui adhærent, ait: *Et figet tabernaculum ſuum Apaduo inter maria ſupra montem inclytum, & ſanctum: & veniet uſque ad ſummitatem ejus, & nemo auxiliabitur ei* (*a*). Apadno alii dictum interpretantur montem Olivetum, quò Fideles coeuntes obſidione ab Antichriſto ſtringentur; qui proindè Antichriſtus inter duo maria tabernaculum ſuum figet, nempè iter Mare Mortuum, & Mediterraneum. Alii *Apadno* in ſenſu appellativo dictum volunt de palatio ſive tabernaculo Antichriſti: *Locus tabernaculi ſive domus ipſius, in monte inclyto, & ſancto inter duo maria*. Tradit Porphyrius (*b*) Apadno locum eſſe inter Tigrim, & Euphratem in montibus Elymaidis, ſive Perſidis, ubi Antiochus Epiphanes Templum Beli, ſive Dianæ Elymaidis direpturus caſtra habuit, ſed ab incolis poſtea repulſus re infecta recedere coactus eſt. Symmachus legit: *Et extendet papiliones equitatus ſui inter maria in monte Sabin ſancto, & veniet uſque ad partem ejus* (*c*). Fullerus verò (*d*): *Extendet tabernaculum tunica ſua intra duo maria*. Non raro apud Romanos lorica, ſeu tunica purpurea ante papilionem Ducis expanſa ineundi prælii ſignum dabat. (*e*)

a *Dan.11.45.*

b *Apud S.Hieron. in Dan. 11.*

c *ellenei tas ſchenas tu hippoſtaſiu autu.*

d *Fuller. in Miſcell. l. 5.*

e *Plut. in Fabio, in Bruto. Iſidor.Orig. l. 19.c. 22. Vide Lipſ.de mil. Rom. l. 14. c. 12.*

Nos ita legendum Hebræum textum cenſemus: *Extendet papiliones in Apaduo* [ſive *in Padan* (*f*)] *duorum marium* ſeù, quod idem eſt, *duorum fluminum*. Meſopotamia ſita eſt inter duo flumina Euphratem, & Tigrim, quorum amplitudo, maximè cum exundant, maris ſimilitudinem exhibet. Antiochus Epiphanes Artaxiam Regem Armeniæ in fidem redacturus, exercitum contra illum adduxit (*g*), & in Meſopotamia inter duos fluvius Tigrim, & Euphratem caſtrametatus eſt. Illud autem: *ſuprà montem inclytum*, [Hebr.: *ſupra montem Zobi*] *& veniet uſque ad ſummitatem ejus;* ibique verò diem claudet, *& nemo auxiliabitur ei*, de ipſo Antiocho intelligendum eſt, qui è Perſide Babylonem tendens è curru præceps luxatis membris ſuper montem Tabes animam in ſummis cruciatibus egit. (*h*)

f *Vide Gen. 24. 10. & 25. 20. & 28. 2. Deut. 23. 4. Jud. 3. 8.*

g *Appian Syriac. Porph. apud Hier. in Dan. 11.*

h *Polyb. in Excerpt.Valeſ.*

Apadno locum eſſe in viciniis Jeruſalem Theodoretus (*i*) autumavit; eumque non longè à Nicopoli ſivè Emmaus, unde Judææ montes incipiunt, S. Hieronymus collocat (*k*). Porrò Emmaum urbem, quæ & Nicopolis, aliam fuiſſe ab Emmaus, de qua S. Lucas (*l*), 60. ſtadiis à Jeruſalem diſtante Relandus oſtendit (*m*). Tradit Procopius, Juſtinianum Apadnam, & Byrthum loca in viciniis Amidæ in Meſopotamia reſtituiſſe (*n*); quòd quidem noſtram ſententiam egregiè confirmat, nempè *Apadno inter duo maria* nihil aliud deſignare, quàm Meſopotamiam, Hebræis *Padan-Aram*, ſivè *Aram-Naharim*, planitiem Aram, ſivè Aram duorum fluviorum.

i *In Dan. 11.*

k *In Dan. 11.*

l *Luc. 24. 13.*

m *Reland. Palaſt.l. 2.c.6. & l. 3. p. 788.*

n *L. 2. c.4. de ædif. Juſtin.*

APAMÆA, Syriæ urbs ad Orontem, quam condidiſſe creditur Seleucus I. Rex Syriæ, vel ejus filius Antiochus Soter, & de nomine Apamææ Reginæ, uxoris Seleuci, & matris Antiochi appellaſſe. Eadem fortaſſe eſt ac *Sephama* urbs Syriæ, cujus eſt aliquando in Scripturis mentio. (*o*)

o *Num. 34. 10. 11.*

APELLES, vir Apoſtoli teſtimonio (*p*) *probus in Chriſto*. Hunc Græci inter 72. Diſci-

p *Ad Rom.16. 10.*

scipulos, & inter Heraclææ Episcopos recensent. Ejus festum in Martyrologio Romano ad diem 22. Aprilis, & 10. Septembris unà cum S. Luca, & Lucio consignatur; à Græcis verò die 31. Octobris celebratur.

APER, vel *singularis ferus*. Immundum animal, non secùs ac sus. Propheta in Psalmis conqueritur, vineam Domini ab apro eversam: *singularis ferus depastus est eam* (*a*). Quod de Sennacherib, vel de Nabuchodonosore, seù de Antiocho Epiphane, qui Judæam depopulati sunt, intelligendum. Vox Hebræa *sis* pro quacumque sylvestri ferâ usurpatur. Vide Psalmum 49. 11. Syriacus locum suprà laudatum vertit, *onagrum*, & Chaldæus *Gallum Sylvestrem*.

a *Psalm.* 79. 14.

APHACA, sive *Aphec*, urbs Syriæ in Libano inter Heliopolim, & Byblum. Vide Aphec.

APHAEREMA, una ex tribus Toparchiis à Regibus Syriæ Judææ adjectis (*b*), quam confundendam censemus cum *Ephrem*, sivè *Ephraim* in Evangelio S. Joannis. (*c*)

b 1. *Mach.* 11. 34.
c *Jo.* 11. 54.

APHEC, cujus nominis plures in S. Scriptura urbes occurrunt. I. *Aphec* in Tribu Juda, juxtà quam Philistæi castrametati fuerant, cum Israelitæ Arcam Dei è Silo in castra reduxerunt, quæ subindè in præmium victoriæ Philistæis cessit (*d*). Fortasse non alia est urbs ab *Apheca*, de qua Josue 15. 53.

d 1. *Reg.* 4. 1. *&c.*

II. APHEC, in valle Jezrael, quo in loco castra habebant Philistæi, cum Saul ejusque exercitus viciniam Jezrael, & montes Gelboe occupabant. (*e*)

e 1. *Reg.* 29. 1. *&c.*

III. APHEC, urbs Tribûs Aser (*f*), prope Sidoniorum regionem (*g*); quam cum urbe Syriæ, statim describendam, eandem censemus.

f *Josue* 19. 30.
g *Josue* 13. 4.

IV. APHEC, urbs Syriæ, una ex potissimis in ditione Benadad, juxtà quam prælio inter Achabum & Benadad commisso, victoria apud Israelitas stetit (*h*); confugientes verò in urbem Syros, urbis mœnia subitò corruentia ad 27000. oppresserunt. Eadem fortassè est ac *Aphec* sive *Aphaca* urbs Libani ad amnem Adonidem (*i*), celeberrimo Veneris Aphacitis Templo insignis. Inter Heliopolim, & Byblum jacet. Neque aliam fuisse credimus urbem, quam Paulus Lucas (*k*), demersam vidit in lacu montis Libani 9. sive 10. milliaribus amplo, cujus urbis integræ domus sub ipsis aquis adhuc cernuntur. (*l*)

h 3. *Reg.* 20. 26. *&c.*
i *Sozom. l.* 11. *c.* 55. *& Theophan. in Chro.*
k *Voyage du Levant.* 1. *ch.* 20.
l *Vide nostr. Comment. in Josue* 19. 30. *& in* 3. *Reg.* 20. 26.

APHES-DOMIM, sivè *Dommim*, vel *Phes-Dommim*, lucus in Tribu Juda, inter Socho, & Azecham, ubi castra erant Philistæorum, cum Goliath Israelitarum exercitui insultaret. (*m*).

m 1. *Reg.* 17. 1. 2.

APHRA, sivè *Aphara*, vel *Aphera*, & *Ephron*, urbs Benjamin (*n*), quinque milliaribus à Bethel orientem versùs, juxtà S. Hieronymum.

n *Josue* 18. 23.

APHRAIM. Vicus est, juxtà Eusebium, septem milliaribus à Legione, septentrionem versùs.

APHSES, Princeps decimæ-octavæ familiæ Sacerdotalis, inter 24., Templi servitiis à Davide destinatas. (*o*)

o 1. *Par.* 24. 24.

APHUTÆI, Israelitarum genus, qui regressi e captivitate (*a*), pristinam regionem suam repetierunt. Nomen illud ex Jephta urbe, de qua Josue 15. 44., derivatum videtur.

a 1. *Par.* 2. 53.

I. APOCALYPSIS: revelatio; quo nomine inscriptus est liber revelationum S. Jo: Evangelistæ in Insulam Pathmos Domitiani jussu relegati (*b*). Hujus libri authorem Cerinthum hæresiarcham extitisse, Cajus Romanæ Ecclesiæ Sacerdos labente secundo sæculo certò autumasse videtur (*c*); quam etiam nonnullorum sui temporis sententiam esse tradit S. Dionysius Episcopus Alexandrinus; se verò, addit, Opus illud cuidam viro Sancto Joanni nomine, tribuere, ab Apostolo verò Joanne scriptum esse, neque scire se, neque affirmare audere. Illorum tamen de hujus Libri authore dubitationes neque toti antiquitati, neque Ecclesiæ universæ tanti ponderis visæ sunt, quin in contrariam sententiam convenientes, Joannis Evangelistæ opus esse genuinum assererent.

b *Eo temporis spatio quod intercedit inter an.* 95. *&* 97. *Chr.*
c *Apud Eus. l.* 3. *c.* 28. *hist. Eccl.*

An verò canonicus esset liber, diù in Ecclesia dubitatum est; è canone enim illum expunxisse plures ex Ecclesiis orientalibus suorum temporum, S. Hieronymus, Amphilochius, Sulpicius Severus testantur; quin nec in Catalogo Concilii Laodiceni, & in altero S. Cyrilli Hierosolymitani occurrit. Verùm S. Justinus, S. Irenæus, Origenes, S. Cyprianus, S. Clemens Alexandrinus, Tertullianus, omnesque deinde Patres à quarto sæculo, Apocalypsim veluti canonicum Librum laudant. Hæretici illi, quos S. Epiphanius *Alogos* nominat, Marcionis, & Cerdonis sectatores, Lutherus tandem, aliique recentiores hæretici eundem Librum rejiciunt; ex quo de authoritate ipsius in Ecclesia Catholica præjudicium fieri potest. Ipsi tandem Protestaotes catholicam sententiam contra Lutherum defenderunt, ac præ cæteris Beza omnia ab eodem Luthero contra Apocalypsim producta argumenta diluit.

Totus Liber in 22. capita distribuitur, quorum priora tria instruendis Episcopis septem Ecclesiarum, Ephesi, Smyrnæ, Pergami, Thyathiræ, Sardorum, Philadelphiæ, Laodicææ adhibentur; quindecim, quæ proximè sequuntur, persecutiones Ecclesiæ exhibent, sivè per Judæos sive per hæreticos, sivè tandem per Imperatores Romanos, ac potissimum per Diocletianum, & Maximianum, Galerium Maximianum, Severum, Maxentium, Maximinum, Licinium & Julianum Apostatam. Exin describitur ultio Domini in persecutores, in Imperium urbemque Rumanam, quæ Babylonis insignis prostitutæ, septem collibus insidentis nomine designatur. Quatuor tandem reliqua capita triumphum continent, quem Ecclesia de hostibus retulit, ipsius cum Agno nuptias, ac tandem Ecclesiæ triumphantis fœlicitatem. De iis, quæ ad Apocalypsim spectant, uberiùs agit Du Pin in Dissertatione ad analysim ejusdem libri, & nos etiam in Præfatione ad Commentaria in Apocalypsim.

II. APOCALYPSIS S. PETRI, Liber apocryphus, de quo agunt Eusebius (*d*), & S. Hieronymus (*e*), ac laudavit S. Clemens

d *Eus. Hist. Eccl. l.* 3. *c.* 3.
e *S. Hier. in Catal.*

mens Alexandrious (a) in Hypotiposibus. Nostris temporibus omnino intercidit. Refert Sozomenus (b), suâ ætate legi consuevisse in Ecclesia Apocalypsim S. Petri die Feriæ sextæ in Parasceve, cum universus populus in memoriam Passionis J. C. jejunium servaret.

a *Apud Eus. Hist. Eccl. l. 6. c. 14.*
b *Sozom. l. 7. c. 19.*

III. APOCALYPSIS S. PAULI, liber apocryphus, Gnosticis, & Cajanitis probatus (c), quem dicebant ea omnia exhibere, quæ Paulus in raptu viderat, ac ineffabilia esse in Epistola ad Corinthios (d) scripserat. Nec hæretici tantùm, sed & plures Monachi, authore Sozomeno (e), mira de eo Opere prædicabant, jactitantes illud divinâ revelatione tempore Theodosii innotuisse, cum antè Tharsi in Domo S. Pauli in arca marmorea sub terra reconditum latitaret: quòd tamen meram fabulam esse ab hæreticis fortè confictam idem Sozomenus ex relatione Sacerdotis Tharsensis prodidit.

c *Epiph. hær. 18. c. 38. G. Eucar. d. 2. animal. August. in Joan. tract. 98.*
d *1. Cor. 12. 4.*
e *Sozom. l. 7. Hist. Eccl.*

IV. APOCALYPSIS S. Joannis, alia ab ea, de qua paulò ante egimus. Hanc in Bibliotheca Cæsarea M. S. asservari testatur Lambecius *Cod. 119. Bibliot. fol. 108... 15.*

V. APOCALYPSIS CERINTHI, in qua hæreticus ille nescio quid de regno mille annorum, ac de voluptatibus sensualibus, quibus toto eo tempore Viri Sancti Hierosolymis fruituri essent, comminiscebator, eaque se à Deo didicisse jactitabat (f). Apocalypsim S. Joannis Cerintho nonnulli ex Veteribus attribuerunt, fortè ex eo decepti, quòd hæreticus eo Libro plurimùm abuteretur.

f *Theodoret. l. 2. hæretic. Fab. c. 3.*

VI. APOCALYPSIS S. THOMÆ; solùm innotescit ex Decreto Gelasii Papæ illam inter apocrypha recensente.

APOCRYPHA. Vox Græca, ex verbo *apocrypto*, abscondo. I. Libri illi, quorum veri Authores ignorantur, apocryphorum nomen obtinent (g). II. Eodem nuncupantur libri, qui nec in Canone SS. Scripturarum recensebantur, nec publicè in Ecclesia legebantur, quamvis singulis Fidelibus privatim legendi in propriam ædificationem permitterentur. III. Apocryphus Liber sæpè est Opus, non Divinæ quidem Autoritatis, sed ab Authore probato, velut ab Apostolo aliquo conscriptum, uti Epistola S. Barnabæ. IV. Libri hæreticorum, hæresibus scatentes eo titulo notabantur.

g *Hieron. ad Latam. Aug. l. 15. de Civit. c. 25.*

Igitur Libri apocryphi non unius sunt generis. Alii enim sunt omninò impii, & perniciosi, ab hæreticis consarcinati; cujus generis habentur Evangelia, S. Thomæ, Valentinianorum, Simonianorum, Gnosticorum, & Marcionis &c. Alii nec fidei, nec moribus officiunt, qui non frustrà à Fidelibus legerentur; uti sunt quartus Liber Esdræ, tertius, & quartus Machabæorum, Epistola S. Barnabæ, Liber Hermæ. Alii tandem dubiæ authoritatis diutiùs habiti sunt, donec consensus Ecclesiarum illos in catalogo Librorum Sacrorum accensuit (h), quod factum est cum Libris Judith, Tobiæ, duobus primis Machabæorum, Sapientiæ, Ecclesiastici, Baruc, additionibus in Græco extantibus Librorum Esther, & Danielis, ac historiis Susannæ, & Beli, de quibus S. Hieronymus (a): *Ecclesia quidem legit, sed intrà Canonicas Scripturas non recipit.* Sunt etiam aliquæ ex his additionibus, quæ nostris quoque temporibus à pluribus Catholicis in dubium revocantur, uti, tituli Psalmorum, Præfatiuncula Jeremiæ, & Ecclesiastici, & juxtà aliquos Scriptores Additiones Esther, & Danielis.

h *Concil. Lateran. & Trident.*
a *Hieron. Præfat. in lib. Salomon.*

Protestantes hunc apocryphorum numerum augentes, nedum eo titulo notant Libros, quos Ecclesia Romana non recipit, veluti Orationem Manassis, tertium, & quartum Machabæorum, tertium, & quartum Esdræ, Epistolam S. Barnabæ, Librum Hermæ, Additiones ad calcem Libri Job, Psalmum 151.; verùm & eamdem sententiam ferunt in Libros Sapientiæ, Ecclesiastici, duos primos Machabæorum, Tobiæ, Judith, Baruc, in Additiones Danielis, & Esther, quę in Hebræo non extant; in Epistolam ad Hebræos, & S. Jacobi, secundam Petri, secundam & tertiam S. Joannis, S. Judæ, & Apocalypsim.

Si quis velit exactiorem catalogum librorum apocryphorum, sivè qui Authoribus Sacris tam Veteris, quàm Novi Testamenti tribuuntur, consulat duo volumina Cl. Fabricii, quorum aliud inscribitur. *Codex pseudepigraphus veteris Testamenti*; alterum verò: *Codex apocryphus novi Testamenti.*

I. APOLLO, Numen Gentilium, cui oracula, & ars divinandi tribuebantur. Vide *Python*. Lege quoque Deut. 18. 11., & 1. Reg. 28. 7. & 4. Reg. 21.

II. APOLLO, Judæus Alexandrinus, qui Ephesum vênit, quo tempore S. Paulus Hierosolymam iverat. Vir erat Scripturarum scientiâ, & eloquentiâ excultissimus (b), nec non viarum Domini peritus; quare adhuc Cathecumenus, nec nisi Joannis Baptismate initiatus, simulque nondùm mysteriorum nostræ Religionis satis instructus, Christum tamen pari ardore, & curâ prædicabat. Igitur cum Ephesum venisset, de Jesu Christo verba in Synagoga facere non dubitavit; qua occasione ab Aquila, & Priscilla, quos auditores habuerat, de Religionis rebus pleniùs edoctus, ac fortè Baptismo initiatus est.

An. Chr. 54.
b *Act. 18. 24.*

Post modicum profectionem in Achajam cogitans, accedente deindè Fratrum consilio, eorumque literis ad Discipulos datis comitatus iter suscepit. Corinthum perveniens, pro fidei negotio, qua verbis, qua Scripturarum explicatione adeò fœliciter laboravit, ut ea, quæ Paulus plantaverat, opportunè irrigaret (c). His officiis Fideles capti ejus sequelæ addicti sunt; cum interim alii Pauli, alii verò Cephæ essent studiosiores; ex quo parùm absuit, quin schisma excitaretur. Nec tamen ea Discipulorum contentio, de qua S. Paulus in prima ad Corinthios Epistola agit, Duces ipsos inter se divulsit; quin Apollo, cum audisset Paulum Ephesi esse, illum adiit, nec deseruerat adhuc, quo tempore eadem ad Corinthios Epistola scripta est, in qua Paulus testatur hunc à se obsecratum, ut Corinthum rediret, sed frustra egisse, sperare tamen se, cum primùm commodè posset, regressum maturaturum.

c *1. Cor. 3. 7.*

a Hieron. ad Tit. 3.

S. Hieronymus (a) tradit, eam divisionem, quam sui occasione Corinthii suscitaverant, adeò Apollo displicuisse, ut relictâ Urbe, in Cretam cum Zena Legis-perito confugerit; nec priùs reduisse quàm per Apostolum Paulum dissidentes animi conciliarentur; regressum verò, ibi Episcopale munus obivisse. Græci in Menologiis Cathedram Episcopalem Duræ eidem attribuunt; Colophonis in Asia Mença. Ferrario est Episcopus Coni, sivè Iconii in Phrygia; aliis verò Episcopus Cæsareæ.

APOLLONIA, Urbs Macedoniæ, quà S. Paulus Thessalonicam tendens, pertransivit. Act.17. 1.

APOLLONIA, Urbs Palæstinæ ad Mare, media æquali fermè itinere inter Joppem, & Cæsaream; Josepho, Plinio, & Ptolemæo nota, & in Tabulis Peutingeri æquali intervallo inter Joppem, & Cæsaream collocata. Quamvis aliqui eam cum Antipatride confundant, Josephus (b) tamen de illis, quasi de duabus, loquitur. Nihil de illa in S. Scriptura.

b Antiq. l.13. c.23.

I. APOLLONIUS, unus ex Ducibus Antiochi Epiphanis, quem Grotius credit Præfecturam Mysiæ gessisse, quippè in Græco (c) Misarches nuncupatur; quamquam eo nomine, non solùm Princeps Mysiæ, sed etiam Dux scelestorum significari commodè possit. Hunc Antiochus Epiphanes Hierosolymam misit pecuniis comparandis; quod ille hac fraude exequutioni mandavit (d). Urbem cum exercitu 20000. militum adivit, eamque pace simulatâ ingressus, tandiù quievit, quandiù dies Sabbati adesset; tunc verò dato militibus signo populum trucidari, urbemque diripi, & incendi mandavit; insuper 10000. captivos abduxit vendendos, pretio in Regia æraria inferendo. Duobus ab hinc annis (e) Judas Machabæus 6000. Judæorum exercitu coacto, dilapsis eorum rebus restituendis, cum eodem Apollonio è Syria adversùs se profecto prælio certavit, eumque exercitu, & vitâ spoliavit; ex quo preda ingens victori relicta est, nec non ensis Apollonii, quem in certaminibus deinceps adhibuit.

c 1. Mach. 5.

d 1. Mach. 1. 30. 31. & 2. Mac. 5. 24. 25. &c. A.M. 3836 antè Chr. 164. antè Ær. 167.

e 1. Mach. 3. 10. &c. An. M. 3838. ante Chr. 162. ante Ær. 165.

II. APOLLONIUS DAUS, Præfectus Cœle-syriæ, & Dux exercitus Demetrii Nicanoris, filii Demetrii Soteris. Cum ab Alexandro Bala ad Demetrium defecisset, ejus exercitum in Judæos duxit, illos in Demetrii partes vi adducturus. Cum jamjam pervenisset, Jonathan Machabæum in campestria ad prelium invitavit (f), exprobrans, quòd animis deficiens ad montium cacumina confugisset, apertam planitiem declinans. Jonathas exprobrationum impatiens, assumpto Simone fratre, ac 10000. selectissimis, subitò antè Joppem stetit; quam primò defensionem parantem, mox oppugnationem pertimescentem reclusis januis in fidem recepit.

An. M. 3856. ante Chr. 144. ante Ær. 145.

f Joseph. Antiq l.13. c.8. & 1. Mach. 10. 69. &c.

Apollonius his auditis Azotum usque exercitum ex 8000. peditibus, & 3000. equitibus perduxit, 1000. insuper equitibus in insidiis juxtà torrentem relictis, ut Judæos à tergo infestarent. De quibus tamen Jonathas certior factus, copias ità disposuit, ut hostibus quocumque ex latere obverterentur, datoque insuper singulis mandato, ne ex ordinibus egressi pugnarent, sed collato pede vim inimicorum sustinerent. Equitatus Apollonii diem insumpsit ejaculandis telis, quibus ab hostibus in clypeos exceptis, irrito labore lassatus est. Inclinante die, Jonathas in hostes irruit, quem impetum declinantibus equitibus, pedites sustinere non valentes in fugam dispersi sunt; multosque, qui in Templum Dagon propè Azotum confugerant, Jonathas assequutus, unà cum Templo concremavit. Hanc victoriam Alexander Bala suis laudibus, & muneribus cumulavit; quippè Jonatham eâ occasione aureâ fibulâ, veluti Regis cognatum, & Urbe Accaron donavit.

APOLLOPHANES, quem viginti ex militibus Judæ Machabæi, unà cum fratribus Chærea, & Timotheo in arce Gazara trucidarunt (a).

a 2. Mach. 10. 37.

APOLLYON, vox Græca, Latinis Exterminans, Hebræis *Abadon*. S. Jo: in Apocalypsi (b) scribit, Angelum abyssi puteum reclusisse, è quo fumus erupit densissimus, secùm trahens locustas similes equis ad bellum armatis, easque ducebat Angelus abyssi, nomine Hebræis *Abadon*, Græcis *Apollyon*, Latinis *Exterminans*.

b Apoc. 9. 11.

APORIOR, verbum in Vulgata frequens. Eccl. 18. 6. *Cum quieveris aporiabitur*. If. 59. 6. *Aporiatus est quia non est*. S. Paulus 2. Cor. 4. 8. *Aporiamur, sed non destituimur*. Ex eadem radice est etiam *aporia*, Eccl. 27. 5. *Aporia hominis in cogitatu illius*. *Aporiari* igitur est dubium, incertum, ancipitem versari.

APOSTATA, quo nomine notantur ii, qui à vera Religione veluti à Catholica, sivè à Judaica ante adventum Christi ad Idololatriam, sivè hæresim, seu schisma descicunt. Eodem quoque nuncupantur, qui Religiosæ vitæ professione relictâ, cui votis solemnioribus se antea obstrinxerant, sæculum repetunt. In Scriptura verò nomen Apostatæ aliquando aliò spectat. Hinc Job 34. 18. in Vulgata legitur: *Qui dicit Regi: Apostata;* in Hebræo verò est: *Qui dicit Regi: Belial;* scilicet homo es nihili, sivè scelestus. Prov. 6. 12. Vulgata legit: *Homo apostata, vir inutilis:* Hebræus: *Homo Belial, homo iniquitatis*. Apud Ezech. 2. 3. *Gentes apostatrices*, sunt populi contrà Dominum pugnantes. Illud effatum Eccl. 19. 2. *vinum, & mulieres Apostatare faciunt etiam Sapientes*; ità est intelligendum, ut vino & mulieribus homines plurimùm à recto abducti, in vitia prolabantur.

APOSTOLUS, à Græco *Apostolos*, scilicet missus. Apostoli apud Hebræos erant Viri, ab eorum Patriarcha missi singulis annis, exigendis quibusdam tributis, quæ *aurum coronarium* nuncupabantur (c). Credunt aliqui ante adventum Christi aliud extitisse genus Apostolorum (d) pro exigendâ viritim eâ sicli medietate, quam singuli Israelitæ Tabernaculo sivè Templo Dei solvere tenebantur (e). Fortè ante Templi destructionem nomen Apostolorum viris ad eam rem destinatis attributum est. Ego verò, quamvis legerim illud Apostoli nomen additum fuisse iis, qui deferendis mandatis de

c L.14. Cod. Theod. de Judæis.

Vide Gothofr. Not. in Cod. Theod. l.14.

Exod. 30. 13. Matth. 17. 23. Cicero pro Flacco. Joseph. Ant. l.16. c.10.

de rebus ad Religionem attinentibus Summorum Sacerdotum, & Principum populi ad Urbes, & Provincias destinabantur; nihil tamen simile lègi unquam dictum de viris, quibus cura exigendi sicli medietatem demandabatur.

Hinc S. Paulus Apostoli munus gessit, cum ad Synagogas Damasci deputatus fuit, ut Christiani in carcerem adducerentur. Quem morem spectasse credit S. Hieronymus (a) eundem Paulum, dum in Epistola ad Galatas de seipso ait: *Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum &c.* Ac si diceret, se non Apostolum esse ad instar eorum, qui à Judæis mittebantur, sed à Christo Jesu missum esse.

a *In Epist. ad Galat. c. 1. 1.*

Apostolis ad hoc destinatis, veluti emissariis, usi sunt Judæi propagandis longè lateque calumniis contra Jesum Christum, ejusque Discipulos, quod præter testimonium Eusebii, & S. Hieronymi (b), ex authoritate S. Justini Martyris in Dial. contra Tryphonem apertè constat; testatur enim à Judæis Apostolos quosdam ablegatos, deferendis quocumque literis contrà Christianos. Hoc idem Apostoli munus honorificum apud Judæos habitum, simulque magni fuisse proventûs, tradit S. Epiphanius (c).

b *Eus. in Is. 18. S. Hieron. ibid.*

c *Hæres. 30.*

Quod ad Apostolos Jesu Christi attinet, ex primis, potioribusque Discipulis ipsius selecti sunt, eosque S. Spiritu repletos cæteris præesse, simulque mysteriorum esse depositarios voluit, ut illis veluti basibus, totius Ecclesiæ ædificium inniteretur. Post resurrectionem, jussu Domini in Mundum universum ablegati sunt, ut fidem annunciarent, ac baptismum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti conferrent; cujus rei gratiâ miracula patrandi virtute donati sunt. Nomina duodecim Apostolorum, quos ipse Jesus selegit, hæc sunt. 1. Petrus, 2. Andreas; 3. Joannes Evangelista; 4. Philippus; 5. Jacobus Major; 6. Bartholomæus; 7. Thomas; 8. Matthæus; 9. Simon; 10. Thadæus, sive Judas; 11. Jacobus Minor; 12. Judas Iscarioth; cui laqueo sibi vitâ præcisâ, substitutus est Matthias. Tandem Paulus divino miraculo ad fidem evocatus, cæteris Apostolis additus fuit. Unjuscujusque Apostoli vitam singillatim in suis articulis exhibebimus.

APPHAIM, filius Nadab. 1. Par. 2. 30.

APPHUS, quo cognomento Judas Machabæus appellatus est (d). Hoc nomen pro literarum diversitate, quibus scribi potest, diversæ est significationis; vel enim reddi potest, *Deficiens*, vel *Abundans*, vel *dispergens*.

d 1. *Mac. 2. 5.*

APPIA, Uxor Philemonis, S. Pauli familiarissimi. Fertur Martyrium consummasse unà cum Viro Philemone; ejusque festum colitur die 22. Novembris.

APRIES, Rex Ægypti, Authoribus Sacris, Pharao, Ephree, sivè Hophra (e). Patrem habuit Psammim, avum verò Nechao, sivè Nechos, qui in Josiam Regem Juda arma movit. Regnavit annis 25. (f) quorum partem egit adeò tranquillam, ut omnium Principum felicissimus haberetur; mox verò classe contra Cyrenenses infeliciter ducta, Ægyptiorum invidiam subivit; quippè illi bellum non alia de causa ab ipso susceptum fuisse querentes, nisi ut subjectis sibi populis subductis, cæteros gravioris dominationis jugo oppimeret; in apertam defectionem eruperunt. Illis reducendis Apries unum ex Ducibus Amasim ad ipsos destinavit; cui, dum pro Rege concionem haberet, quidam ex populo diadema cassidi obvolvit; mox Regem salutavit, cæteris plausu, & approbatione factum excipientibus; nec ipso Amasi admodùm resistente. Hinc novus Rex subitò copias contra Apriem duxit, eumque prælio non confecit tantùm, sed etiam captivum abduxit. Neque hic ærumnarum finis; nam populus è manibus Amasidis, à quo clementer habebatur, subductum laqueo præfocavit. Hunc finem habuit juxtà Herodotum Rex ille, quem Deus per Jeremiam (a) in manibus hostium se daturum protestatus fuerat, quemadmodum Sedeciam arbitrio Nabucbodonosor Regis Babyloniæ permiserat. Nabuchodonosor bellum in illum movisse verosimillimè creditur, quo eventu verò non constat.

e *Jer. 44. 30.*

f *Herodot. l. 2. c. 161. &c.*

a *Jer. 44. 30.*

AQUÆ ZELOTYPIÆ, quæ uxoribus de adulterio suspectis propinabantur (b). Vide *Adulterium*.

b *Num. 5. 27. 28.*

AQUÆ PEDUM. Hoc nomine apud Hebræos urina appellatur (c). *Ut bibant urinam pedum suorum*: Hebraicè, *aquam pedum suorum*.

c *Is. 36. 12.*

AQUÆ, frequenter Posteros significant: *De aquis Juda existis* (d). *Fluet aqua de situla ejus* (e). *Bibe aquam de cisterna tua, & deriventur fontes tui foras in plateis, &c.* [f]

d *Isai. 48. 1.*

e *Num. 24. 7.*

f *Prov. 5. 15. 16.*

AQUÆ MEROM (g). Has esse aquas lacûs Secbemon, inter fontes Jordanis, & lacum Tiberiadis plures existimant: verius tamen videtur, *Merom*, vel *Merome* in Campo Magno fuisse, & juxtà Eusebium, duodecim à Sebaste milliaribus absentem, Dotham versùs. Debora enim in suo cantico dixit, Zabulon & Nephtali adversùs Sisaram pugnasse in regione Merome (h); constat autem eas Tribus ad radicem montis Thabor, & ad torrentem Cison bellum gessisse.

g *Josue 11. 5. 7.*

h *Judic. 5. 18.*

AQUÆ. Aquæ multæ frequenter pro populis multis usurpantur, juxtà Prophetarum phrasim. *Apoc. 17. 15. Aquæ, quas vidisti, ... populi sunt.*

I. AQUILA, ex Ponto in Asia Minori oriundus, Christianâ religione unà cum Conjuge Priscillâ ab Apostolo imbutus (i); quem etiam, dum Corinthi subsisterer, hospitem aliquandiù habuit, ejusdem artis exercitio, tentoria nempè construendi, vitam tolerantes. Veniendi autem Corinthum Aquilæ in causa fuerat edictum Claudii (k), quo Judæi Româ exulare coacti sunt. Hujus hospitium mox Apostolus dereliquit, in domum Justi non longè à Synagoga Judæorum digressus (l); quòd fortassè Aquila fidelis esset ex Judæis, Justus verò ex Gentibus; quare hujus Domum liberiùs Pagani frequentare potuissent. Deindè cum Apostolus Corinthum desereret, illum unà cum Uxore Priscillâ Ephesum usque comitatus est,

i *Act. 16. 2. &c.*

k *Sueton. in Claudio c. 25.*

l *Act. 18. 7.*

est, ubi præsentissimo vitæ periculo eundem Apostolum suo periculo ambo exemerunt (*a*). Quo tempore Paulus Epistolam ad Romanos dabat, Romam regressi fuerant; quare illos in eadem Epistola laudatos salutat; sicut etiam salutandos per Timotheum curavit, in secunda ad illum Epistola (*b*); ex quo intelligimus illos eo anno Ephesum divertisse. Quid verò præstiterint dum viverent, nos latet. Festum S. Aquilæ Episcopi, & Apostoli Magno Græcorum Officio colitur, die 14. Julii. Latini Aquilæ, & Priscillæ festum ad diem 8. Julii consignant.

a *Rom.* 16.4.

b 2. *Timoth.* 4.19.

II. AQUILA, cujus est celeberrima Veteris Testamenti Versio ex Hebræo in Græcum. Cum Adriani Imperatoris jussu missus esset dirigendæ Hierosolymæ reædificationi, eâ occasione Discipulos Jesu Christi frequentiùs videre, & eorum sanctissimis moribus ad idem vitæ genus seligendum allici potuit. Quare baptismo initiandum se tradidit. Verùm cum Astrologiæ judiciariæ addictus esset, ac monitus ab illius professione non desisteret, anathematis censurâ ab Episcopis inustus, ab Ecclesia ejectus est. Quam ille injuriam graviter ferens, maluit fidem abjicere, & ad Judaicam Religionem descivit. Hinc ad studium Linguæ Hebraicæ se conferens, tantum in ea profecit, ut vertendi Veteris Testamenti ex Hebræo in Græcum, negocium susceperit; in quo tamen studio apostasiæ suæ defendendæ oracula de Christo aliò avertit, quàm Septuaginta interpretati fuerint, ait S. Epiphanius (*c*), ex quo hæc omnia hausimus. Porrò sub Adriano hæc Versio adornata creditur.

c *Epiph. lib. de ponder. & mens.*

Primò autem Scripturam ita reddendam suscepit, ut quamvis sensum teneret, verbis tamen illius non serviret, sed stylo liberiori uteretur. Deinde iterùm opus adorsus est, in quo non sensum tantùm, sed & verba religiosè servare conabatur (*d*); quæ posterior scribendi ratio, Judæis probata fuit, adeout hanc Versionem exactam prædicarent, & cæteris prætulerint: *Aquila*, ait S. Hieronymus in Epist. ad Pammach., *contentiosus Interpres, qui non solùm verba, sed etymologias quoque verborum transferre conatus est*. Alibi verò idem S. Hieronymus aliter de illo effatus est (*e*): *Aquila, qui non contentiosus, ut quidam putant, sed studiosus, verbum interpretatus est ad verbum*. Ac in Epistola ad Marcellam Matronam Romanam testimonium pro illo tulit de eo, cujus à plerisque Veterum accusabatur, quasi oracula Christianæ Religioni faventia detorserit. *Ut amica menti fatear, quæ ad nostram fidem pertineant roborandam, plura reperio*.

d *Origen. ad African. Hieronym. in Ezech. Idem ad Pammach.*

e *Hieron. ad Dam.*

An Paganus esset, sivè Judæus, antequàm Christo nomen dedisset, non constat. S. Epiphanius Paganum asserit; alii tamen contra hanc opinionem ea argumenta afferunt, quibus non facile est occurrisse. An idem sit ac Onkelos celebris Pentateuchi Paraphrastes, in utramque partem ambigitur, pro utraque Rabbinis, & Christianis Authoribus disputantibus. Verùm potior Judæorum pars Onkelon Aquilâ antiquiorem agnoscit; simulque constat in interpretatione quorumdam locorum hasce duas Versiones non convenire. Consule P. Bernardum Montfaucon in Hexaplis pag. 51. & Prolegomena Valtonis, & Serrarii.

AQUILA, avis, cujus Scriptura frequenter meminit. Hæc cum reliquis ejusdem speciei, immunda in Levitico dicitur (*a*); aquila scilicet æquorea, seù *haliaetos*, aquila quæ *ossifraga* dicitur à frangendis ossibus, ut eorum medullas voret. Alia etiam est aquila nigri coloris, quæ *Valeria*, seù *Melanaetus* appellatur. Ad aquilarum genus milvus, & vultur reduci possunt. Omnes hæ aves à Mosaica Lege prohibentur.

a *Levit.* 11. 13. *Deut.* 14.2.

Legitur in Psalmo 102. ℣. 5. Dominus justi, velut aquilæ, juventutem innovaturus. *Renovabitur, ut aquila, juventus tua*. Plura Interpretes de aquila senium deponente conjecerunt. Aliqui enim (*b*) denis quibusque annis aquilam ad regionem ignis progressam, ex ea in mare præcipitem se dare, ibique vetustis pennis relictis, novisque nascentibus, juventuti restitui arbitrantur. Sanctus Augustinus (*c*), & Sanctus Epiphanius (*d*) testantur, aquilæ jam senescentis rostrum adeò curvari, ut illi comestionem impediat; ipsam verò rostrum ad lapidem allidentem, quod curvum nimis increverat, abrumpere, ciboque sumpto juvenescere. Alii rostrum aquilæ jam senescentis adeò curvari ajunt, ut à cibo sumendo impedita, sola potione victitet; ex quo proverbium natum, *aquilæ senectus*: quæ tamen opinio ab aliis Philosophis respuitur, qui aquilam, ut & reliquas aduncis unguibus aves, potûs expertem vivere asserunt. Alii denique (*e*) aquilam, veluti reliquas aves, quæ pennas quotannis renovant, juventutem recuperare autumant: quæ certè planior est explicatio. Quamobrem Hebraico textui sensus hic accomodari potest: *Renovaberis, & tua, veluti aquilæ, juventus erit*. Vires tuas recuperabis, utque aquila in juventute sua, ita eris.

b *Rab. Saadias.*

c *Aug. in Psalm.* 102. 5.

d *Epiphan. Phisiolog.*

e *Vide Boch. de animal. sacr. parte* 2. *l.* 2. *c.* 1. *Grot. Menoch.*

Ait Moyses Israelis populum à Domino ex Ægypto eductum, *ab ipso super alas aquilarum asportatum fuisse* (*f*); & in alio loco (*g*) sicut Aquila pullos, sic Dominus populum suum super humeros gestasse dicitur; ipsumque ex Ægypto extraxisse, & libertati restituisse, ut Aquila pullos è nido educit, & leni circa illos volatu ad volandum provocat. Fertur certè aquila, pullos suos satis ad volatum per ætatem idoneos videns, alis suprà nidum plaudere, illosque ad volandum provocare, defessos verò, aut deterritos, humeris suis impositos deferre; adeout à venatoribus, nisi per matris corpus, nequeant vulnerari.

f *Exod.* 19. 4.

g *Deut.* 32. 11.

Salomon in Proverbiis (*h*) quatuor sibi penitùs ignota esse fatetur: viam aquilæ in aere, colubri super lapidem, navis in mari, & viri in adolescentia sua. Locus iste nullam de aquila, colubro, & navi difficultatem habet; cum satis constet, hæc nullum sui vestigium in aere, lapide, & mari relinquere. Omnis autem ambiguitas de *via viri in adolescentia sua*, quæ tantùm in Vulgata reperitur, ab Hebraico Textu tollitur, cum in illo legatur, virginitatis signa

h *Prov.* 30. 19.

in

in Adolescentula fallacia nimium esse, & cognitu difficilia :bir

Michæas I. 16. innuere videtur, aquilam in luctu pennis exui: *Dilata calvitium, ut Aquila:* his tamen verbis Propheta, eos, quos alloquitur, luctûs tempore cæsariem scissuros, nudosque & spoliatos, velut aquilam pennas innovantem, futuros significat. Aquila enim eo tempore omnes ferè pennas exuit, gravique adeò languore premitur, ut neque venatum, ut mos illi est, exerceat, neque ullis infesta volucribus evagetur. (*a*)

a *Theodoret. in Mich.* 1.16.

In Evangelio Christus (*b*) pluries Jobi sententiam (*c*) repetit: *Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Communes aquilæ cadaveribus non vescuntur; est tamen quoddam aquilarum genus, quod illis pascitur (*d*). Cæterùm nullæ non aquilæ crudas carnes, sed recentes vorant; morticinas respuunt. Hoc ad literam de aquila Job significavit; cæterùm Christus hac sententiâ per allegoriam usus est, ut scilicet explicaret, ubicumque prævaricatores Judæi fuissent, illic & Romanos Divinæ ultionis ministros adfuturos.

b *Matth.* 24. 28. *Luc.* 17. 37.
c *Job.* 39. 30.
d *Job.* 9. 26. *Prov.* 30. 17.
Vide Comment. in Matth. 24. 28.

Alia, quæ de aquila circumferuntur, vel falsa sunt, aut vulgaria, aut nil ad Scripturam, cui explicandæ in hoc Dictionario laboramus.

Plura etiam narrantur, sed ut plurimùm fabulosa, de lapide quodam, qui latinè *etites*, Italicè *pietra d'aquila*, Gallicè *pierre d'aigle* nuncupatur, qui in ingressu nidorum istarum avium inveniri dicitur. Hunc fulmina à nidis prohibere dicunt. Majori est is in pretio, qui dilatatus est, subniger, ater, quique, si quatiatur, sonat, quòd alium intra se lapidem claudat.

AQUILO, ventus septentrionalis. Hebræi pro situ hominis ad orientem obversi, cui septentrio ad sinistram, meridies ad dexteram, oriens in fronte, occidens à tergo respondet, easdem Cœli plagas nominibus dextræ, sinistræ, à fronte, & à tergo designant. Vide nostra Comment. in Gen. 13. 9.

AR, *Areopolis*, *Ariel Moab* (*e*). sivè *Rabbath-Moab*, synonima sunt ejusdem Urbis, Moabitarum Metropolis, ad flumen Arnon, quod mediam interfluit. Theodoretus (*f*) tantummodò *Ariel* appellat; consonat Eusebius (*g*); addens insuper Idolum hujus gentis, & fortassè etiam omnium Moabitarum, *Ariel* nuncupari. S. Epiphanius (*h*) testatur Arielitim esse modicam regionem, Moabitis, Iturææ, & regioni Nabatæorum conterminam. Isaias (*i*) nuncupat urbem *ad muros cocti lateris*, Hebraicè *Kir-bareset*, sivè *Kirsat-bares*. Eam terræmotu omninò intercidisse, quo tempore ipse juvenis esset, tradit S. Hieronymus (*k*). Credimus eandem esse ac *Charac-Moab*, sivè *Charax-Moab*.

e 1. *Par.* 2. 22.
f *Theodor. in Is.* 15. & 29.
g *Eus. in loc. Hebr. in Areopoli.*
h *Epiph. l.* 1. *con. hær.*
i *Isai.* 16. 7. 11.
k *Hieron. in loc.*

I. ARA. Cum Sacrificii cultus cum Mundo ipso incœperit, Altarium ritum nihilò Mundo recentiorem fuisse constat. De altaribus per Patriarchas erectis sermo est in Sacra Scriptura, quanquam de illorum materia, ac forma nihil occurrat. Altare, quod Jacob in Bethel erexit,

eâdem petrâ constabat, quam ipse capiti dormiens supposuerat. Gedeon Sacrificium Domino obtulit super saxum juxtà Domum suam positum. Aræ, quas primò Deus erigendas Moysi injunxit, ex terrâ, sive ex lapidibus impolitis (*a*) constitisse debuerant; adeout si iis expoliendis ferrum adhibitum fuisset, continuò impuræ haberentur. Altare Holocaustorum (*b*) ejusdem Dei jussu constructum ad instar Arcæ ex ligno Sethim efformatum erat, excavatum, & æreis laminis superindutum. Vide *Holocaustum*, & ibidem *Altare Holocaustorum*.

a *Exod.* 20. 24. 25.
b *Exod.* 27. 1. 2. &c.

Altare, de Moysis mandato in Monte Hebal à Josue excitandum, ex lapidibus impolitis constitisse debuerat (*c*), ad cujus exemplar verosimiliter efformata creduntur cætera, quæ deinde Samuel, Saul, & David erexerunt. Altare Templi Salomonis ex ære quidem conflatum est (*d*), sed, ut verosimiliùs creditur, impolitis lapidibus repletum. Viginti cubitis in longitudine, totidemque in latitudine, ac tandem decem in altitudine porrigebatur. Ex lapidibus itidem impolitis constabat Altare, tum illud, quod Zorobabel post regressum è captivitate, tum illud, quod Machabæi restituerunt (*e*). Altare Templi sui temporis ex lapidibus impolitis, quindecim cubitorum in altitudine, quadraginta in longitudine, ac totidem in latitudine, Josephus describit. (*f*)

c *Deut.* 27. 5. *Josue* 8. 31.
d 2. *Par.* 4. 1. &c.
e 1. *Machab.* 4. 44. &c.
f *De Bello l.* 6. *cap.* 14.

II. ARA THYMIAMATIS, mensa erat ex lignis sethim laminis aureis obducta, unius cubiti in longitudine (*g*), unius in latitudine, ac duorum in altitudine. Ad quatuor angulos quatuor veluti cornua eminebant, ac perpetu coron tota cingebatur. Quotidie mane, & vespere Sacerdos per hebdomadam destinatus thymiama mixturæ singularis super illud adolebat, cujus rei gratiâ thuribulum fumans igne ex Altari holocaustorum hausto, in Sanctum deferebat, atque super Altare positum è regione mensæ Panum propositionis deponebat. Quibus peractis, egrediebatur. Altare hoc Jeremias ante captivitatem abscondit. (*h*)

g *Exod.* 30. 1. &c.
h 2. *Mach.* 2. 5. 6.

III. ARA PANUM PROPOSITIONIS, mensa erat ex lignis sethim aureis laminis superinduta (*i*), quam limbus perpetuus interrasili opere ambiebat. Duos cubitos in longum, unicum in latum, unum cum dimidio in altum æquabat. Locum habebat in Sancto. Singulis Sabbatis novi super illud panes duodecim, addito incenso, & sale, imponebantur. Vide *Panes Propositionis*.

i *Exod.* 25. 23.

IV. ARA HOLOCAUSTORUM. Vide *Holocausta*.

V. ARA. Urbs, sivè regio Assyriæ, quò decem Tribus Israelitarum per Teglathphalasar translatæ sunt. 1. *Par.* 5. 26.

VI. ARA, filius Jether, ex Tribu Aser. 1. *Par.* 7. 38.

ARAB, Urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 52.

ARABA, Urbs Tribûs Benjamin. *Josue* 18. 18.

ARABIA, potissima Asiæ pars, Judææ, sivè Hebreorum regioni ad meridiem contermina. In tres partes dividitur, nempè in Arabiam desertam, *Arabiam felicem, &

Arabiam petream. Deserta spectat ad occidentem montes Galaad, ad orientem alluitur Euphrate. Complectitur Ituræos, Idumæos orientales, Nabatæos, populos Cedar, eamque gentem, quæ sedibus fixis carens, erratica habet tentoria. Regio ista sæpissimè in S. Scriptura significata videtur sub nomine Hebræo *Arab*, scilicet *occidens*, sivè populi congregati. Ideò verò *Arabim*, sivè occidentales dici potuerunt, quia Euphratem ad Orientem spectant. Apud Eusebium, coævosque, ac sequioris ævi Authores, omnes fermè Urbes ultrà Jordanem, totusque ferè ille tractus regionis, quem tertiam Palæstinam appellant, Arabiæ attribuitur.

Arabia petrea ad meridiem Terræ Sanctæ porrigitur, eiusque Metropolis Petra appellatur. Complectitur *Idumaos* meridionales, *Amaleeitas*, *populos Chus*, quos Interpretes S. Scripturæ Æthiopes appellant, & alios nonnullos, veluti *Hevaos Maonios*, sivè *Maonimos*; qui tamen omnes hodiè nonnisi sub una Arabum appellatione innotescunt; quamquam veteres singulorum nuncupationes adnotasse operæ pretium fuerit, ut intelligamus ea, quæ in S. Scriptura de variis hisce populis traduntur. Ad hanc regionem spectabant Cades-barne, Gerara, Bersabee, Lachis, Lebna, Pharan, Arad, Asinona, Oboda, Phunon, Dedan, Segor &c. sicut etiam Mons Sinai, lege Moysi ibidem traditâ clarus.

Arabia felix, divitiis, & aromatibus celeberrima, meridionalior erat; inter Sinum Persicum ad Ortum, Oceanum ad meridiem, Asphaltitem ad Occasum. In Scriptura rara est hujus mentio, cum Judæorum Regioni contermina non esset. Reginam Saba, quæ Salomonem invisit (*a*), Arabiæ felicis parti imperitasse arbitramur.

a 3. *Reg.* 10. 1.

ARACÆI, posteri Arac filii Canaan, qui sedem fixerant in Urbe *Arce*, sivè *Arca* ad radices Libani. De hac Urbe egerunt Josephus & Ptolemæus: eamque Itinerarium Antonini inter Tripolim, & Antaradum collocat. In fragmento historiæ Assyriorum apud Josephum (*b*) traduntur incolæ ejusdem Urbis unà cum Sidoniis, & veteris Tyri incolis, Assyriis se tradidisse. Et alibi (*c*) idem Josephus asserit fluvium Sabbaticum inter *Arce*, & Raphaneam in Mediterraneum influere. Hanc Urbem Arce, de qua Josepbus, eandem esse ac Arce, quæ in partes Tribûs Aser cessit (*d*), alio nomine Antipas, mibi prorsus probatur. Sub Salomone Baana Tribum Aser administrabat juxta textum Hebræum (*e*); Josephus autem scribit illum Urbis Arce ad mare sitæ Præfecturam egisse (*f*). Postremis Reipublicæ Judaicæ temporibus Urbs ista Agrippæ parebat. (*g*)

b *Antiq. l.* 9. *c.* 14.
c *De Bel. l.* 7. *c.* 14.
d *Joseph. Ant. l.* 5. *c.* 1.
e 3. *Reg.* 4. 16.
f *Joseph. Ant. l.* 8.
g *De Bello l.* 7. *c.* 24.

ARACH, Urbs Chaldææ, à Nemrod Nepote Chus ædificata. *Genes.* 10. 10. Fortasse non alia est ab *Aracca*, sitâ juxtà Ptolemæum in Susiana ad Tigrim, infra confluentem eiusdem fluminis, & Euphratis. Ex ea Urbe, quam Ammianus *Arecham* vocat, nomen derivarunt regiones Arectææ, quæ liquore quodam inflammabili persusæ, non raro incenduntur. (*h*)

h *Tibul.* Ardet Arectæis aut unda per hospita campis.

ARAD, sivè *Arada*, *Arath*, *Adraa*, *Adra*, Urbs Canaanitidis ad meridiem Tribûs Juda, in Arabia petrea. Rex hujusce Urbis iter Israelitarum, qui in Canaanitidem jam processerant (*a*), prohibiturus, prælio cum illis certavit, prospero primum successu; deindè verò, totam eam regionem Hebræis in anathema devoventibus, iterum commisso prælio excisus est, totâ ipsius regione igni & ferro, juxtà voti obligationem traditâ (*b*). Arad post eam cladem restituta fuit; eamque Eusebius collocat in viciniis Cades, quatuor milliaribus à Malathi, & viginti ab Hebron. Israelitæ in itinere moventes à Sepher, venerunt Arad, indè Maceloth, quem locum credo esse Malathim.

a *Num.* 11. 1.
b *Num.* 33.

ARADUS, Urbs, & Insula Mediterranei, lateribus Phœniciæ adjacens, contrà Antaradum Urbem Continentis. Insula Aradus septem tantummodò stadiis, sivè 875. pedibus circuitum terminat. Eam incolebant Aradii ex posteris Canaan. *Genes.* 10. 17. Quamquam ea regio Israelitis destinata fuisset, diù tamen illâ caruerunt, & fortè semper, nisi sub Davide, & Salomone possederint.

I. ARAM, quintus filius Sem, pater Aramæorum, sivè populorum Syriæ. Plures ejusdem nominis Regiones in S. Scriptura occurrunt. *Aram Naharaim*, sivè Syria duorum fluminum, eadem est ac Mesopotamia; *Aram Damasci*, *Aram Soba*, *Aram Bethrohob*, *Aram Maacha*; quæ cognomina ideò his Urbibus addita sunt, quòd vel illæ ad Syriam attinebant, vel saltem ad illam spectabant Provinciæ Soba, Maacha, Rohob &c. Homerus, & Hesiodus *Aramaos* vocant eos populos, quos posteriores Græci Syros nuncuparunt. Propheta Amos (*c*), innuere videtur Aramæos primum Kir incoluisse regionem Iberiæ, quam Cyrus fluvius perluit; ex qua Deus illos eduxerit, sicut Hebræos ex Ægypto. Quo tempore hæc transmigratio acciderit, prorsùs ignoramus; certè ante Moysem, quippe ille populos Syriæ, & Mesopotamiæ jugiter Aramæos appellat. Syri non semel Hebræos præliis lacesserunt, donec David in suam ditionem suosque tributarios redegerit. In quo rerum statu post separationem decem Tribuum diù permansisse non videntur; quippè Regibus Israel paruisse nullo argumento intelligi potest, nisi tantùm Jeroboam II. qui Regno Israel veterem ditionem restituit. 4. *Reg.* 14. 25.

c *Amos* 9. 7.

II. ARAM, filius Esrom, & Pater Aminadab. *Ruth* 4. 20. *Matth.* 1. 3. 4. *Luc.* 3. 33.

ARAMA, Urbs Tribûs Aser. *Josue* 19. 36.

I. ARAN, primogenitus Thare, frater Abraham, & Nachor. Filios habuit Loth, Melcham, & Jescuam. Nachor Melcham duxit, & Abraham, juxta opinionem plurium Interpretum, Jescuam, alio nomine Saram; de quo tamen alii ambigunt. Aran Patrem superstitem reliquit, novo ad id temporis exemplo. S. Epiphanius (*d*) tradit, Aran à Deo fuisse percussum, ut in filio puniretur Thare, qui nova Numina invexerat. Rabbini (*e*) referunt, Aran renuentem ex-

d *Epiph. har. l.* 1.
e *Hieron. quæst. Hebr. in Genes. Lyr. in Gen.* 11.

exhibere cultum igni, ideò à Thare accusatum, & in fornacem conjectum conflagrasse. Alii tandem narrant, Aran flammis absumptum, cum vellet igni per Abraham immisso Idola Patris subducere.

II. ARAN, filius Disan, & frater Hus, ex genere Esau (*a*).

a *Gen.* 36. 28.

ARAPHA, seu *Rapha*, Pater Gigantum, sivè Raphaim; nisi credere malimus, *Rapha*, nomen fuisse cujusdam Gigantis, ex quo Gigantes ex genere Enach, olim in Palæstina degentes, proceræ staturæ similitudine nomen traxerint. Vide *Rapha*, & *Raphaim*.

ARARAT, mons celeberrimus Armeniæ, in quo Arcam post diluvium stetisse (*b*), ejusque reliquias usque hodie superesse ferunt. Joannes Struis in suis Itineribus asserit se ad verticem hujus montis pertingentem, Heremitæ cujusdam habitaculum offendisse, à quo has Arcæ reliquias adhuc permanere didicit, simulque crucem obtinuit ex eo ligno confectam. Verùm D. Tournefortius, qui locum invisit, nihil simile ibidem occurrere mihi asseruit; quippè vertex Ararat inaccessibilis est, tum quòd nimiùm sublimis sit, atque præruptus, tum quòd nivibus perpetuò obsideatur. Distat ab Erivan 12. leucis versùs Orientem, ac in medio circumjacentis latissimæque vallis solus erigitur (*c*).

b *Genes.* 8. 4.

c *Vide nostr. Comm. in Gen.* 8. 4.

ARAXES, fluvius celeberrimus, ex monte Ararat originem ducens, sex passibus ab Euphratis scaturigine, & in Mare Caspium defluens. Præcipiti plenoque amne fluit, ac maximè nivibus liquescentibus adeò intumescit, ut quidquid obstiterit molis, obvolvat (*d*). Aquarum strepitu terrorem incutit, lintresque tali impetu abripit, ut momento temporis ad 500. passus deferat. Pontem illi imponere diù tentatum est, sed irrito opere, constructas moles diripientibus aquis. Verùm Paulus Lucas (*e*) tradit pontem super Araxem hodie extare; addens insuper eundem fluvium juxtà Regionis traditionem è Paradiso Terrestri profluere. Nos credimus eundem esse, ac *Gehon* apud Moysem (*f*). Vox *Gehon* Hebræis est impetu fluere, idemque sonat *Araxes* apud Græcos. Vide nostra Comment. in Gen. cap. 2. 13.

d *Chardin Voyage de Perse.*

e *Lucas t.* 1. *c.* 27. *p.* 362. 363.

f *Gen.* 2. 13.

ARBACES, Dux Medorum, ejusque Regionis Præfectus sub Sardanapalo Rege Assyriæ (*g*). Cum Regem lascivientem, & vitam Fœminâ dignam agentem diutius ferre non posset, unà cum potentissimis exercitûs Medorum ab illo descivit; junctisque viribus cum Belesi Satrapâ Babyloniæ, conflato exercitu 400000. militum Sardanapalum adortus est. In primo ac subsequentibus duobus præliis victus recessit, in quarto verò auctus viribus Bactrianorum, qui ad ipsum defecerunt, ac nocte subitò hostem adortus, Sardanapalum castris exuit. Ille Ninivem fugiens copiarum ducem Salamenem Uxoris suæ fratrem constituit; quo duobus præliis fracto, Ninivem obsidere Conjurati aggressi sunt. Tertio hujus obsidionis anno, Mundi nempè 3257. (cum cœpisset anno 3254.) cum Tigris dilapsis pluviis plurimùm intumuisset, ac extra alveum effusus, Urbis mœnia spatio 22. stadiorum sivè 2550. passuum diruisset, quà ingressus patebat, aggressores impetu facto Urbem occuparunt. Hinc Arbaces rex ab exercitu salutatus est, quem ille titulum rejiciens, eos tamen populos regendos authoritate, & prudentiâ suscepit. Post ejus mortem, interregnum fuit usque ad annum 3296., quo Dejoces assumptus est.

g *Diod. l.* 2. *Herodot. l.* 1. *Justin. l.* 1.

ARBATIS, Urbs Galilææ, quam Simon Machabæus expugnatam evertit. 1. *Mach.* 5. 23.

ARBEE, eadem ac *Hebron*; quod fortè nomen à Fundatoris nomine traxit, ut Iconius insinuat. Hanc Urbem primò tenuerunt Gigantes ex genere Enach, deindè in partes Tribûs Judæ, ac tandem Caleb cessit. Rabbini (*a*) tradunt nomen Arbee, scilicet quatuor, eidem Urbi inditum esse, quòd quatuor Patriarcharum sepulchra contineat, nempè Adam, Abraham, Isaac, & Jacob: alii verò ejusdem etymologiam non ex viris, sed ex quatuor clarissimis fœminis ibidem conditis derivant, nempè Eva, Sara, Rebecca, & Liah. Verùm traditiones Hebræorum minimi habendæ sunt.

a *S. Hieron. quæst. Hebr. sup. Genes.*

I. ARBELA. Plures Palæstinæ Urbes eo nomine innotescunt. Locus erat in Galilæa, juxta Seporim, ut Josephus innuit (*b*). Bacchides Antiochiâ movens, Arbelæ castra habuit. Juxtà eandem Arbelam specus quidam erat difficilis accessûs, ubi latrones latitabant; qui ab Herode expulsi (*c*), iterùm regressi sunt, omnemque latè regionem infestarunt. Josephus cum Galilææ præesset, quo tempore bellum cum Romanis cœptum est, Arbelam munivit (*d*).

b *Ant. l.* 12. *c.* 18. *Vide l.* 14. *c.* 27.

c *Ant. l.* 14. *c.* 27.

d *De Bello l.* 2. *c.* 25. *& de Vita sua.*

II. ARBELA, Urbs sita in magno campo, novem milliaribus à Legione, fortassè versus orientem. Eusebius, & S. Hieronymus.

III. ARBELA. Quo loco in Vulgata *Osee* 10. 14. legimus: *Sicut vastatus est Salmana à domo ejus, qui vindicavit Baal*, (scilicet destruxit aram Baal (*e*) nempè à Gedeone) Hebræus habet: *Sicut Salmana vastavit domum Arbela in die belli*. Hunc textum aliqui intelligunt de expugnatione Arbelæ per Salmanasar. Cum tamen eâ de re nihil in Historiis occurrat, præstat, ut hunc locum legamus cum S. Hieronymo, & M. S. Alexandrino, *Jerobaal*, & dictum interpretemur juxtà Vulgatam, de victoria Gedeonis super Salmana.

e *Judic.* 6. 25. *&* 7. *&* 8. 10. *&c.*

Cæterùm Arbela, sivè Arbah-el significat arva pulcherrima, sive arva Dei. Hinc factum est, ut pluribus locis id nomen tribueretur. In primo Machabæorum (*f*) dicuntur Bacchides, & Alcimus in Galilæam venientes castrametati fuisse in *Masaloth, quæ est in Arbelis*. Urbs *Masal*, sivè *Mesal* sita erat in Tribu Aser (*g*), eique pulcherrima arva adjacebant, ac locus, cui nomen Arbelæ.

f 1. *Mac.* 9. 10.

g *Josue* 16. 30. *&* 1. *Par.* 6. 14.

IV. ARBELA, Urbs ultra Jordanem in ditione Pellæ. *Eus. & S. Hieronymus.*

ARBORES. Nomina plantarum, & arborum, de quibus in Hebræo S. Scripturæ, minus quàm cætera innotescunt; quamquam de præcipuis, prout dabitur occasio, in suis locis pro viribus agere conabimur. Cum Ju-

dæi arborem, vel vineam plantarent, primis tribus annis à fructibus illius, tamquam impuris, omninò abstinebant; quarti anni Deo offerebantur (*a*). Hisce prioribus tribus annis nescio quod genus circumcisionis cum arboribus servabatur, juxtà phrasim S. Scripturæ: *Auferetis præputia eorum*. Post oblatum Domino sacrificium, fructus reliquorum annorum non secus ac cæteri fructus habiti, quodammodò prophani reputabantur (*b*).

a *Lev.* 19. 23.

b *Vide Gen.* 4. 20.

ARBOR VITÆ. Planta in medio Paradisi collocata, cujus fructus vim habebant conservandi vitam Adam, dum Divinis jussis obtemperasset. Verum illi à Deo desciscenti, arbor extitit non vitæ, sed mortis.

ARBOR *scientiæ boni, & mali*, quam Deus in medio Paradisi plantaverat, cavitque, ne ex eius fructibus Adam degustaret, pœnâ mortis in transgressorem indictâ (*c*). An eadem esset ac arbor vitæ, valdè in utramque partem disceptatur. Qui utrasque distinguunt, meliori sententiæ suffragari videntur. Vide nostra Comment. in Gen. 2. 9.

c *Gen.* 2. 17.

ARCUS TRIUMPHALIS. Saul (*d*) post victos Amalecitas, arcum triumphalem sibi in Carmelo erexit: *Eo quod venisset Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornicem triumphalem*. In Hebræo legitur *erexisse manum*, scilicet monumentum. Cujus esset formæ monumentum illud, incertum; fortassè tamen petra erat, sivè columna in memoriam ejusdem victoriæ erecta. Author Traditionum Hebraicarum in Libros Regum refert, hunc arcum contextum fuisse ex ramis myrti, palmæ, & olivarum.

d 1. *Reg.* 15. 12.

ARCUS COELESTIS. Vide *Iris*.

ARCA. Urbs Phœniciæ. Vide *Araca*, & *Aracani*, Sita est in ditione Tribûs Aser, inter Arad, & Tripolim. Flumen Sabbaticum inter Arcam, & Raphanæam fluit, teste Josepho (*e*).

e *De Bell. l.* 7. c. 24.

ARCA; vox Latina, quæ propriè est scrinium rebus asservandis; huic in Hebræo respondet vox *Aran*, qua Moyses usus est pro significanda Arca fœderis, recondendis Tabulis Legis destinatâ. Hæc lignis Sethim constabat, laminis, sivè foliis aureis obducta, duobus cubitis, & $\frac{1}{2}$ in longitudine, uno & $\frac{1}{2}$ in latitudine, ac uno cum $\frac{1}{2}$ in altitudine. Coronulâ aureâ perpetuo gyro in summitate, ac duobus Cherubim operculo adhærentibus exornabatur. Duobus lateribus duo annuli utrinque prominebant inserendis vectibus, quibus in itinere Arca deferretur. Igitur Arca fœderis scrinium erat recondendis Tabulis lapideis Dei manu exaratis.

Post Jordanis transitum, Arca fœderis diù in Urbe Galgalis detenta est, donec Silo transferretur; hinc ad exercitum detulerunt Israelitæ, prælium contra Philistæos inituri. Israelitis victis, arca in potestatem hostium redacta est; sed mox illis reddita, quòd infestum sibi Dominum arcam detinendo Philistæi senserint. Hinc in Cariath-iarim mansit; deinde constat sub Saule in Urbe Nobe extitisse; David è Cariath-iarim ad Domum Obededom transtulit; ac deinde in domum suam in monte Sion. Tandem Salomon in Templo à se constructo magnificentissimè collocavit.

In Templo igitur summâ religione diù asservata est, donec piis Regibus Juda impiis & Idololatris succedentibus, in ipsa ejus sede prophanorum Numinum statuæ invectæ sunt. Quam impietatem non ferentes Sacerdotes, illam de loco in locum deportarunt, prout sacrilegorum Regum furorem declinandi aditus patebat. Josia regnante iterum propriis sedibus reddita est (*a*), vetitumque ne aliò asportaretur.

a 2. *Par.* 35. 3.

Attamen aliquantò ante captivitatem Jeremias divino lumine perfusus suæ gentis ærumnas prænoscens, Tabernaculum & Arcam fœderis (*b*) è Templo subducta in specu abdidit, eo in Monte, quem Moyses terram promissam visurus, & postea diem ibi clausurus ascenderat. Hunc locum Sacerdotes Prophetæ comites, signo aliquo sibi notare volentes, nunquam deindè reperire potuerunt. Quare eos Propheta objurgans oraculo pronunciavit futurum, ut nunquam antrum illud innotesceret, donec Dominus, pace cum populo suo initâ, pristinis domibus illos restituisset. An post captivitatem, restituto Templo, Arca illi redderetur, jure meritòque in dubium revocatur. Vide nostram Differt. ante Libros Machabeorum.

b 2. *Mach.* 2. 4. 9.

ARCA NOE, in Hebræo *Thebat*, genus est arcæ. Vox Hebræa, qua Moyses usus est, differt ab aliis, quibus arcas cæteras, sivè scrinia designat; eandem tamen usurpavit, cum fiscellam expressit, in qua ipse aquis Nili expositus est. Porrò fiscella illa lintris, sivè arculæ similitudinem referebat. Veteres Scriptores (*c*) tradunt Ægyptios consuevisse lintribus vimineis Nilo se committere; quod cymbæ genus adeò levissimi erat ponderis, ut humeris impositum transferrent, cum navigationis cursus cataractis impediretur.

c *Vide Herod. l.* 2. *Diod. l.* 1. *Plin. l.* 7. *c.* 56. *& lib.* 13. *c.* 2.

Ad has Ægyptiorum fiscellas Arcam Noe similitudine accessisse verosimillimè creditur, quanquam majoris esset molis, & amplitudinis. Nam 300. cubitis in longitudine, 50. in latitudine, & 30. in altitudine producebatur; quare singulis cubitis 20. pollicibus ac $\frac{44}{89}$ assignatis, tota moles 512. pedes ac $\frac{32}{89}$ in longitudine, & 85. $\frac{35}{89}$ in latitudine, ac tandem 51. pedes & $\frac{21}{89}$ in altitudine circuibat; tota verò area 357600. cubitis cubicis Hebraicis constabat; & pro singulis cubitis 18. pollicibus tantum computatis, ejus longitudo 450. pedes, latitudo 75., altitudo 45. habebat. Figuræ erat quadratæ, & oblongæ, tecto aliquantò in declivi disposito, ne aquis stagnantibus corrumperetur.

Vix ullum in Europa Templum est adeò vastum, ut longitudinem hujus molis adæquet. Ejus altitudo tanta erat, ut commodè

dè quatuor solariis distingui potuerit; quorum interstitia singula congruum spatium continerent. Primo quippè tres cubiti cum dimidio, secundo septem, tertio octo assignantur; ab ultimo solario ad tectum, spatium erat sex cubitorum ac $\frac{1}{2}$; crassities solariorum ac tecti quinque reliquos cubitos occupabat.

Hujus navigii sentina primum spatium tenebat; secundum verò horreo, ac veluti penario destinabatur: tertium stabulum erat pro quadrupedibus & terrestribus animantibus: quartum volatilibus addictum. Sentinam Moyses non descripsit, quòd nulli esset usui, nisi potabilibus aquis continendis. Sunt, qui stabula pro quadrupedum speciebus diversa distinguant; sed parum ad rem; quippe plures sunt quadrupedum, ac volatilium species, quæ eodem convictu facilè utuntur.

Numerus animalium, quæ in Arcam convenerant, minor est, quàm quod videatur. Ex quadrupedibus enim 130. species circiter nobis tantummodò innotescunt; reptilium verò ad 30. Mole verò sex species solùm Equum superant; paucæ adæquant; plures infrà ovem sunt. Hinc quadrupedes, additis insuper 3650. ovibus pro cibo animalium carnivororum, tantum spatii circiter occupabant, quantum 120. boves, 3730. oves, & 80. Lupi tenerent.

Inter aves, raræ Cycnum superant mole, plures superantur.

Reptilia exilia sunt corpore; è quibus etiam plura aquas patiuntur; quare ab Arca excludi potuerunt.

Stabula pro quadrupedibus commodè 36. designari potuerunt; totidemque caveæ volucribus asservandis, dato singulis spatio 25. pedum, & $\frac{1}{2}$ longitudinis; 29. cum $\frac{1}{2}$ latitudinis, ac 13. cum $\frac{1}{2}$ altitudinis.

Aquarum potabilium ultra 31174. dolia in sentina contineri potuerunt; quantum scilicet numero animalium quadruplo majori, quàm intrà Arcam degeret, integro anno suffecisset.

Horreum, sive penarium plura recondere potuisset, quàm quæ necesse esset ad victum omnium animantium integro anno, quamvis omnia fœno, fructibus, & leguminibus victitassent.

Præter hæc omnia, tantum spatii reliquum esse poterat in suprema Navigii contignatione, ut 30. apothecæ constitui potuerint, recondendis utensilibus domûs, instrumentis ad agros colendos, tritico, ac tandem seminibus ad serendam terram post diluvium. Insuper culinam, aulam, quatuor cubicula, ac tandem ambulacrum 48. cubitorum sibi, suisque Noe reservare potuisset. Consule Librum D. Le Pelletier Rothomagensem de Arca Noe, Jo: Buteonem Anglum de eodem argumento, ac nostra Comment. in Gen. 6. 14.

ARCE, alio nomine *Rekem*, sive *Petra*, Metropolis Arabiæ Petreæ. Vide *Rekem*, & *Petra*.

ARCEUTINUS. Vox occurens in 2. Par. 2. 8. ubi *Ligna arceutina*; quod de lignis Juniperi dictum est. In Hebræo est: *Berusim*, quod propriè vertitur *Abiegna*.

ARCHELAIS, Urbs, sive vicus Judææ, quam Archelaus Ethnarca ejusdem Regionis (*a*), & Filius Herodis magni ædificavit, aliquantò antequàm Viennam Galliæ exul abire cogeretur. Tabulæ Peutingeri eam collocant inter Jericho, & Scythopolim, fortè in planitie ad ripam occidentalem Jordanis.

I. ARCHELAUS, Rex Cappadociæ, Pater Glaphyræ Uxoris Alexandri, Filii Herodis Magni. Is intellectâ Herodis simultate contrà Alexandrum, Hierosolymam adivit (*b*), ac primò Herodem conciliaturus, invisum sibi Alexandrum simulans, velle se dicebat nuptias abrumpere, Filiam reducendo; simulque illius ingenium pluribus insectatus, Herodem summis laudibus extulit; deindè cum Herodem dispositum sentiret, paulatim omnem ab Alexandro invidiam depellere, ac in familiares ipsius rejicere cœpit. Inter hæc, Pheroras frater Herodis Archelaum convênit, rogans, ut auctoritate suâ pacem sibi ab Herode fratre impetraret; quam occasionem nactus Archelaus, suasit, ut ipse Pheroras omnium eorum, quæ Familiam turbassent, auctorem se coram Herode fateretur, ac veniam deprecaretur, pollicitus operâ suâ ex indè effecturum, ut pacem obtineret. Res pro voto successit, quippè Archelaus dexteritate sua fratres inter sese, simulque Patrem cum Filio reconciliavit.

Post aliquod tempus Alexandro delato apud Herodem, quòd fugam meditaretur unà cum Uxore ad Archelaum, cumque idem Alexander interrogatus non abnuisset, ea res invidiam Archelao apud Herodem creavit. Quare in Concilio Beryti coacto pro decernenda pœna mortis contra Alexandrum, & Aristobulum, Archelaus non adfuit; quamquam Augustus Imperator in literis ad Herodem datis accersendum jussisset. (*c*)

II. ARCHELAUS, Filius Herodis Magni ex Maltace, quintâ ejus Uxore. Postquam Alexandrum, Aristobulum, & Antipatrum Filios Herodes sustulisset; eraso nomine Herodis Antipæ, cui in Testamento Regnum reliquerat, Archelaum ejusdem Regni hæredem instituit, Herode Antipâ titulo tantùm Tetrarchæ donato. Hoc testamento post Herodis mortem recitato (*d*), quamquam in eo expectandum Augusti consensum caveretur, nihil tamen cunctatum est, quin statim Archelaus in Regem salutaretur, ejusque nomini totus exercitus juraret. Novus Rex post curatum Patris sui funus, Hierusalem vênit, ac luctum juxtà morem septem diebus celebravit; quo absoluto, sumptuoso convivio populum excepit. Sub hæc, coram universis concionem habuit in Templo, in qua magna de se pollicitus est, simulque à Regis titulo se usque ad assensum Imperatoris abstenturum promisit.

Dicentem intercœpit populi murmur, ad mortem deposcentis eos, quos Herodes consilia-

a *Ant. l. 17. c. 15.*

b *Antiq. l. 16. c. 12. & de Bello l. 1. c. 17.*

c *Vide Antiq. l. 16. c 16. in fin. & cap. 17. init. de Bel. l. 1. c. 17.*

d *Antiq. l. 17. c. 10.*

An. M. 4001. Chr. 1. ante Ær. 3.

filiarios adhibuerat damnandis viris illis religiosis, qui Aquilam auream pro Templi
a *Ibid. c. 11.* foribus collocatam removerant (*a*). Clamabant insuper, ut Joazas Sacerdotio expoliaretur; ac tandem defuncti Regis memoriam maledictis proscindebant. Archelaus seditioni compescendæ, militum manum immisit, à quibus ad 300. circà Templum trucidati sunt. Deindè Cæsareâ solvens, Romam se contulit, negotium suum pro Judææ Regno acturus; quò etiam Antipas de eadem re disceptaturus accessit, prius Herodis testamentum posteriori, tamquam scripto à Rege mentis jam emotæ, præferendum contendens.

Utriusque causam facundissimi Oratores coram Augusto egerunt; cujus deindè genibus provolutus Archelaus, ab eodem comiter relevatus est, ac bono esse animo jussus; quippè se nihil contrà Herodis voluntatem facturum Imperator significavit; quamquam
b *Antiq. l. 17. c. 12.* nihil interim pronunciaret. Interea (*b*) Legati Judæorum Romam venerunt petentes, ut liceret Hebræis Legibus suis vivere; ac pulsis Regibus in Romanorum ditionem sub Præside Syriæ Provincia redigeretur. Augustus omnibus auditis, tam quæ ipsi pro se, quàm quæ contrà illos Archelaus afferret, re infecta cœtum dimisit.
c *Antiq. l. 17. c. 13.* Tandem post aliquot dies (*c*) Augustus accersito Archelao, jussit, ut non Regio, sed Ethnarchæ titulo assumpto, mediam Paterni Regni hæreditatem obtineret; pollicitus tamen futurum, ut à se titulo Regis tunc demum donaretur, quando egregiis factis promeruisset. Secundùm hæc Archelaus in Judæam regressus est; quò perveniens, Summo Sacerdotio Joazam removit, ipsum juvatæ contrà se seditionis accusans:
An. M. 4002. Chr. 2. ante Ær. 2. eam verò dignitatem Eleazaro ejus fratri concessit. Deinde Regnum administrandum suscepit adeò violenter, ut septem priori-
d *Antiq. l. 17 c. ult. & de Bel. l. 2. c. 6.* bus annis evolutis (*d*), Judæorum, ac Samaritanorum optimates ad eum deferendum coram Augusto adverint. Quibus auditis, Imperator ne dignatus quidem Archelaum suis literis, ejus Ministrum Romæ agentem accivit, jussitque, ut Judæam regressus nomine suo Archelao renunciaret, ut Romam quamtocyùs veniret. Paruit il-
An. M. 4010. Chr. 10. Ær. 7. licò Archelaus; sed cum causam suam defendere non posset, Viennam Galliæ exulare coactus est, eoque in exilio incertum quo anno obierit.

ARCHI, Urbs Tribûs Manassæ trans Jordanem. *Josue* 16. 2.

ARCHIPPUS, de quo S. Paulus ad Co-
e *Coloss. 4. 17.* lossenses (*e*). Hunc alii credunt fuisse Episcopum Colossarum: alii Sacerdotem, sivè Diaconum ejus Ecclesiæ: in Constitutioni-
f *Constit. l. 7. c. 45.* bus (*f*) tandem est Episcopus Laodiceæ in Phrygia. Græci recolunt ejus memoriam die 22. Novembris, ac sub Nerone martyrium Colossis consummasse tradunt; Latini verò die 20. Martii.

ARCHISYNAGOGUS. Princeps Synagogæ. Titulus Magistratûs apud Judæos. Munus præsidendi Synagogis, aliisque cœtibus, pluribus simul demandabatur, quorum tamen numerus pro temporum, & locorum diversitate varius servabatur. Quò enim majores erant Urbes, ac confluentium ad Synagogas major frequentia, eò plures eligebantur, ut quandoque ad 70. ascenderent, aliquando verò unus tantummodò esset. Nuncupabantur etiam sæpè Angeli, & Principes Synagogæ, *Chachamim*, sivè Sapientes; Præsidebant autem cœtibus pro Religionis negociis; iis qui apti essent, verba faciendi coram populo in Synagoga copiam dabant; super negotiis pecuniariis, furtis, & aliis hujus generis sententiam ferebant; ac tandem à communione, atque Synagoga indignos repellebant. Vide Basnage *Hist. des Juifs. l. 7. c. 7.* & Vitringam *de Synagog.*

ARCHITRICLINUS. Quamquam ea vox reddi soleat, *Præfectus domus*, meliùs tamen dicta intelligeretur de Præfecto convivii. Ejus munus ità describit S. Gauden-
tius (*a*): *Qui conviviorum apparatum, ministros, atque ordinem dispensaret: & hoc pro officio Architriclinus, hoc est, triclinii præpositus dicebatur.* Insuper vinum prægustabat, & alias apponi jubebat. In Ecclesia- a *Gaudent. Brixian. tract. 9.*
stico (*b*) hæc de Architriclino habentur:
Rectorem te posuerunt; noli extolli: esto in illis quasi unus ex ipsis: curam illorum habe, & sic conside, & omni cura tua explicita recumbe, ut læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem consequaris corrogationis. b *Cap. 32. 1. &c.*

ARCTURUS, quo nomine sydera illa significantur, quæ caudam Ursæ constituunt, ac præ cæteris illud potissimùm, quod post caudam majoris ursæ situm est, cujus ortum, & occasum procellas nimbosque portendere autumant (*c*). *Arcturus signum sum omnium quàm acerrimum. Vehemens sum cum exorior, cum occido, vehementior.* c *Plant. in Rud. Prolog.*
Job (*d*) de *Arcturo* sub nomine *As* loquitur, de *Orione* sub nomine *Chesil* (Orion sydus est in corde Scorpionis) de *Hyadibus* sub nomine *Chimad*; de *polo antarctico* sub nomine *interiorum Austri*. Vide Nostra Comment. in Job, cap. 9. 9. & 37. 9. d *Job. 9. 9.*

ARDON, filius Caleb, & Azuba. 1. *Par.* 2. 18.

AREA, Vir, cujus posteri 775. è Babylonia regressi sunt. *Vide* 1. *Esdr.* 2. 5.

AREA-ATHAD (*e*). Locus, in quo Filii Jacob, & Ægyptii eos comitati, funus Patriarchæ Jacob luxerunt, postea *Abel-Mizraim*, scilicet luctus Ægyptiorum nuncupatus. Sunt qui illum trans Jordanem, sunt etiam, qui citrà collocent. S. Hierony- e *Gen. 50. 10.*
mus (*f*), ponit intrà Jordanem & Jericho, duobus milliaribus à flumine, & tribus ab Urbe, eo loci, ubi postea *Beth-agla* ædificata est, cui Procopius Gazensis (*g*) consentit. Qui traos Jordanem collocant, decepti videntur ex eo quod S. Hieronymus scribat, *Abel-Mizraim* locum esse ultra Jordanem; nam tò ultrà Jordanem refert ad eos, qui ex Ægypto in Palæstinam ascendunt, eo itinere, quod Israelitæ tenuerunt; verùm an ex Ægypto in Palæstinam venientibus eâdem viâ euntum esset ac Israelitis, non constat. f *Hieron. in loc. Hebr. in Area Atad.* g *Procop. Gaz. ad Gen. 50.*

AREA NACHON. Locus, in quo Oza à Deo percussus est (*b*), in pœnam protensæ ad Arcam inclinantem manûs. De h *2. Reg. 6. 6.*
hu-

hujus situ non planè constat. Alii credunt nomen Nachon esse appellativum viri illius, ad quem Area pertinebat. Alii verò vertunt *Area Præparata*, scilicet præparata, seù destinata ad Arcam recipiendam. Nec equidem longè deposita fuit, in domo nempè Obededom, qui vel intrà Hierusalem, vel propè illam habitabat. Verùm Domus Obededom *Area præparata* appellari minimè potuit, cum David alibi Arcam collocare cogitaverit. In Paralipomenis (*a*), legimus pro *Area Nachon*, *Aream Chidon*. Verùm de utroque nomine æquè ambigimus.

a 1. *Par.* 13. 9.

AREA AREUNA (*b*), sivè ut legimus in Paralip. (*c*), *Area Ornan*, locus erat in Monte Sion; ubi posteà Templum erectum est. Hæc pertinebat ad Areuna sivè Ornan Jebusæum, ex quo, pretio 50. siclorum argenti, vel 600. siclorum auri, ut in Paralip. 21. 25. sibi èmit Rex David. Cum enim prænovisset hunc esse locum à Deo in suum cultum electum, voluit in illo sacrificium Domino offerre, ut Angelum Dei gladium contra Hierusalem jamjam stringentem averteret. Obtulit autem holocaustum ex bobus ab Ornan emptis, impositis etiam igni plaustro, & jugo.

b 1. *Reg.* 24. 16. 18.
c 1. *Par.* 21. 18. *&c.* 2. *Par.* 3. 1.

AREA, *in qua frumentum excutitur*. Locea erant sub dio, in quibus manipuli frumenti erecti invicem se fulcientes, ac spicis promoentibus collocabantur. Boves ad culmorum trituram, & equi, flagra quoque, tribulæque, & trahæ adhibebantur. Veteres de Agricultura scribentes præparandæ Areæ rationem solerter descripserunt. Olei amurcâ pinguis terra obducebatur, quam cum latè ebibisset, paviculis æquabatur; indè arescens crustam adeò solidam inducebat, ut neque muribus, neque formicis, neque aquis pervaderetur. Postquàm verò triticum excussum erat, adhuc paleis contusis admixtum, vento vespertino flante, ventilabris jactabatur, recidentibusque in aream granis, paleæ exsufflabantur. Ista adnotasse operæ pretium duximus; cum enim sint à nostris usibus remota, ad intelligentiam plurium locorum S. Scripturæ scitu necessaria videntur.

AREBBA, Urbs, de qua Josue 15. 60. Eadem fortassè est ac *Hebron*. Hebræus pro *Arebba* legi potest *Rabba*, scilicet magna. *Rebbo* apud S. Hieronymum est Urbs in finibus Eleuteropolis Orientem versùs.

ARECON, Urbs Tribûs Dan. *Josue* 19. 46.

ARED, Filius Gera, filii Benjamin. *Gen.* 46. 21.

AREE, filius Olla, & nepos Aser. 1. *Par.* 7. 39.

ARELI, ultimus filius Gad. *Gen.* 46. 18.

AREM, cujus posteri 1017. è captivitate Babylonica regressi sunt. 2. *Esdr.* 7. 42.

AREOPAGUS, Locus, in quo Areopagitæ celeberrimi Atheniensium Judices considebant. Situs est in colle ferè in meditullio veteris Urbis; hodie verò extra Urbem. Hujus ædificii reliquiæ exhibent usque hodie in fundamentis hemicyclum, ex lapidibus mirâ crassitie, ac quadratis. His fundamentis area imposita est 140. passuum, quæ veluti curia erat hujus amplissimi Senatûs, in cujus medio soliunt è vivo lapide excisum eminebat; ac disposita circum in lapide excavata sedilia: his autem Judices Areopagitæ sub dio assidebant, sententiam dicturi (*a*). Juxta eum locum extant antra quædam in rupe excavata, quæ detinendis captivis coram Senatu statuendis destinabantur. Ferunt ibidem non nisi noctu sententiam pronunciari consuevisse, ne reorum causam suam defendentium aspectu Judices commoverentur. Cum S. Paulus contra Deorum multiplicitatem verba faceret, simulque Numen illud se indicaturum profiteretur, quod Atheoienses ignorantes coluerant, ad Areopagitas tanquam novæ Religionis invector delatus est; ubi causam adeò defendit, ut unum ex Judicibus, Dionysium nomine (*b*), ad fidem perduxerit.

a *Vide D. Le Spon Voyage de Grece en* 1676.
b *Act.* 17. 19. 22. *&c.*

AREOPOLIS, eadem ac *Ariel*, sivè *Ar*, vel *Rabbat-Moab*. Vide *Ar*.

I. ARETAS. Plures inter Arabiæ Reges eo nomine appellabantur. Regem Aretam Josephus (*c*) commemorat, qui magnâ cum Antipatro necessitudine conjunctus erat, & Hircanum Summum Sacerdotem & Principem Judæorum à fratre Aristobulo expulsum non recepit tantùm, sed exercitum 50000. Arabum contrà Aristobulum ducens, primò illum prælio fregit, deindè Hyerosolimam, quò confugerat, arctissimâ cinxit obsidione. Jam Urbs in potestatem venerat victoris, nec nisi Templum Aristobulo supererat, in quo se cum Sacerdotibus defenderet; cum Scaurus à Pompejo missus, Damascum vênit, quem ambo Fratres missis legationibus, ac factâ pecuniarum spe singuli in suas partes pertrahere conati sunt. Scaurus, cui Aristobuli divitiæ, & munificentia perspectæ erant, illum fratri prætulit; quare Aretæ injunxit, nisi vellet populi Romani offensionem subire, ut solutâ Templi obsidione regrederetur. Paruit illicò Aretas, quem tamen in Arabiam revertentem cum Hircano Aristobulus valido exercitu insequutus, ad Papyronem commisso prælio gravissimè affecit, occisis 7000. militibus.

c *Antq. l.* 14. *c.* 2. 3. 4.
An. M 3939 *ante Chr.* 61. *ante Ær.* 65.

Tribus, vel quatuor ab hinc annis Scaurus, quem Pompejus Judeæ præfecerat, expeditione contra Aretam susceptâ (*d*) cum ad Petram, Metropolim Arabiæ desertæ, itinerum difficultate pertingere non posset, regiones circumjacentes depopulatus est; deinde reducere exercitum coactus commeatuum indigentiâ, Antipatrum ad Aretam misit, ut de pace, ac de redimendis pretio spoliis ageret. Aretas 300. talentis enumeratis, utrumque, & spolia nempè & pacem êmit, magno utriusque, tam Scauri, quam ipsius commodo. Tradunt Scaurum, dum Ædilis esset, nummum cudisse, in quo ipse exhibebatur, ac ejus pedibus genuflexus barbarus Rex coronam dorso cameli impositam offerens, additâ hac Inscriptione M. SCAURUS ÆD. CUR. EX S. C., & infrà REX ARETAS (*e*).

An. M. 3942 *ante Chr.* 56 *ante Ær.* 60.
d *Antiq. lib.* 14. *c.* 9. *&* *de Bel. l.* 1. *c.* 6.
e *Pigh. Annal. Rom. t.* 3. *ap. Usser. an.* 3943.

II. ARETAS, alio nomine Æneas, Rex Arabiæ, filius, sivè Nepos præcedentis, Obodæ in Regno successit (*f*). Cum Syllæus quidam ad Augustum per calumniam retulisset, illum Regni administrationem in-

f *Antiq. l.* 16. *c.* 15.

inconsulto Imperatore suscepisse, ipse verò cum excusare se, & invidi calumnias dissipare commodè non posset, gravem apud eundem Imperatorem invidiam subivit; demùm tamen cognitis Syllæi artibus (*a*), pristinam gratiam, simulque Regni confirmationem recepit. Filiam hujus Aretæ Herodes Antipas duxit: mox verò eâ relictâ, nuptias cum Herodiade fratris sui Philippi Uxore celebravit (*b*). Aretas Filiam repudiatam apud se recepit, atque Antipæ, sumptâ occasione cujusdam controversiæ pro limitibus Gamalæ, bellum indixit, in quo illum prælio fregit. Vulgò tamen creditum est hæc omnia Herodi accidisse ob mortem Jo. Baptistæ illatam, quòd graviter ab illo de incestis nuptiis corriperetur.

a *Antiq. l.* 16. *c.* 16. *An. M.* 3998. *ante Chr.* 2. *ante Ær.* 5.
b *Antiq. l.* 18. *c.* 7.
An. M. 4040. *Chr.* 40. *Ær.* 37.

Antipas datis ad Tiberium Imperatorem literis, de bello sibi ab Areta illato illum certiorem fecit; quod adeò graviter ab ipso acceptum fuit, ut Vitellio Syriæ Procos. injunxerit, ut indicto in Aretam bello, vivum ipsum, sivè mortui caput Romam transmitteret. Vitellius cum exercitu Ptolemaidem vênit, ubi acceptâ Judæorum legatione rogantium, ne per eorum regionem copias duceret, cum pictas Imagines in insignibus gestarent, per magnum Campum iter prosequi exercitum jussit, fortasè Jordanem Scythopoli transgressurum. Ipse tamen Jerusalem vênit, ut ibidem triduo amicorum consuetudine frueretur. Inter hæc, de Tiberii morte nuncium recipiens copias reduxit, novi Imperatoris jussiones expectans.

An. M. 4041. *Chr.* 41. *Ær.* 38.

Insequenti anno S. Paulus, qui diù Damasci substiterat, ac prædicationi sedulò incubuerat, noctu ex Urbis mœnibus in sporta demissus, dilapsus est; quippè Judæi Præsidem pro Areta Rege ibi degentem pretio corruperant, ut portas diù noctuque custodibus observaret, ne Paulus elaberetur (*c*)

c *Act.* 9. 23. 24. *&c.* 2. *Cor.* 11. 33.

ARETH, sivè *Hareth*, saltus in Tribu Juda, de quo 1. Reg. 22. 5. In eo David delituit, ut Saulis furorem declinaret.

ARETHUSA, Urbs Judææ in viciniis Marissæ, & Azoti; quam Pompejus propriis incolis restituit, additis etiam Marissâ Jamniâ, & Azoto (*d*). Hujus Urbis nulla occurrit mentio in Sacris Libris, sed insequentibus temporibus celeberrima effecta est.

d *Joseph. Antiq. l.* 14. *c.* 8. *& de B. J. l.* 1. *c.* 5.

AREUNA, sivè *Ornan*. Vide *Area Ornan*. Furente Hierosolymis peste (*e*), Gad Propheta jussu Angeli Davidi renunciavit, ut Aram Domino erigeret in Area Ornao, sivè Areuna Jebusæi; unius fortasè ex veteribus Hierosolymæ incolis, qui pristinam habitationem, & aream in Monte Moria retinuerat. Areuna igitur venienti ad se David, jussa Dei exequuturo, occurrit, eique aream venderet exposcenti, dono obtulit, exhibitis insuper etiam bobus, & lignis ad Sacrificium. Verùm renuente David Deo offerre, quod non emisset, 50. siclis argenteis, vel ut in libris Paralip. 600. siclis aureis aream, & boves remisit. De hac pretii diversitate Interpretes consulantur.

e 1. *Par.* 21. 18. *&c. &* 2. *Reg.* 24. 18.

ARGENTEUS. Moneta argentea. Hoc nomen de siclo intelligi solet; valet autem siclus 32. solidis, & 6. denariis juxtà nostram supputationem.

I. ARGOB, regio trans Jordanem in media Tribu Manasse. Sita erat in Basanitide, regione omnium ultra Jordanem cultissimâ. In Argob occurrunt 60. illæ Urbes *Cavoth-Jair* appellatæ, proceris mœnibus, & firmis januis notissimæ: plures etiam numerabantur Vici, & oppida (*a*). Vestigium quoddam nominis Argob superesse videtur in *Ragaba* nomine Urbis ultra Jordanem. Vide articulum proximè sequentem.

a *Deut.* 3. 4. 14. *&* 3. *Reg.* 4. 13.

II. ARGOB, Urbs metropolis regionis Argob, de qua modò egimus. Argob Eusebii ætate (*b*) locus erat 15. milliaribus à Gerasa, occidentem versùs. Idem est fortasè ac *Ragab*, seù *Ragaba*, quæ in Misna (*c*), & Josepho (*d*) occurrit. Septuaginta pro Argob habere solent *Rigoba*.

b *Euseb. in Argob.*
c *Misna in Menachot* 8. 3.

III. ARGOB, locus Samariæ, non longè à Palatio, in quo Phacee filius Romeliæ Phacejam filium Manahem Regis Israel occidit (*e*).

d *Antiq. l.* 13. *c.* 23.
e 4. *Reg.* 15. 25.

ARIARATHER, Rex Cappadociæ, filius alterius Ariaratheris. Expulsus à Regno ab Oropherne, restitutus est à Romanis (*f*). Literas pro Judæis commendatitias à Senatu Romano accepit (*g*).

f *Appian. Syriac. Polyb. Legat.* 126.

ARIBA, Urbs Juda. Vide *Areba*.

ARIDAI, nonus filius Amani, unà cum aliis fratribus supplicio damnatus (*h*).

An. M. 3847.
g 1. *Mach.* 15. 22. *circà An. M.* 3865.

ARIDATHA, sextus filius Aman (*i*).

I. ARIEL, natu minimus inter filios Gad (*k*).

h *Est.* 9. 9.
i *Est.* 9. 9.
k *Num.* 26. 17.

II. ARIEL MOAB. Duæ in S. Scriptura (*l*) commemorantur Ariel Moab, quæ tamen una & eadem sunt *Ar*, sivè *Areopolis*, Metropolis Moab, quam flumen Arnon bipertitur. Vide *Ar*.

l 1. *Par.* 11. 22.

III. ARIEL, est etiam Altare holocaustorum, & Urbs Hierusalem (*m*). Porrò Ariel significat Leonem Dei, sivè maximum Leonem.

m *If.* 29. 1. 2. 7. *& Ezech.* 43. 15. 16.

IV. ARIEL est tandem Idolum Moabitarum, quorum Metropolis *Ariel* nuncupatur, authore Eusebio (*n*).

n *In Onomast. in Ariel.*

ARIES, notissima belli machina; cujus Ezechiel bis meminit (*o*), & qua Nabuchodonosor in Hierosolymorum obsidione usus est. Machinæ hujus inventorem Epeum Plinius facit in Trojæ obsidione (*p*). Vitruvius tameo (*q*), & Tertullianus (*r*) Carthaginiensibus illius inventionem tribuunt. Ezechielo vetustiorem neminem machinæ hujus meminisse arbitror.

o *Ezech.* 4. 2. *&* 21. 22.
p *Plin. l.* 7. *c.* 56.
q *Vitruv. l.* 10. *c.* 19.
r *Tertull. de pallio.*

ARIMANON, Urbs refugii ultrà Jordanem (*s*), eadem fortasse, ac Ramoth Galaad. Vide *Josue* 21. 38.

s *Joseph. Antiq. l.* 4. *c.* 7.

ARIMATHIA, sivè *Ramatha* Urbs, patria Josephi ab Arimathia, de quo in Evangelio (*t*). Sita est inter Lyddam, & Joppem, authore S. Hieronymo (*u*). In Recentiorum Itinerariis occurrit Urbs *Ramatha* in monte inter Joppem, & Hierusalem. *Ramatha*, ex qua derivatum est nomen Arimathia, celsitudinem significat. Alia est à *Ramathaim-Sophim* patriâ Samuelis; quippè Arimathia ad plagam occidentalem Hierusalem, Ramathaim ad montes Ephraim

t *Luc.* 23. 51.
u *Hieron. in Epitaph. Paulæ.*

ni

in plaga septentrionali jacebat (a). Et quidem Saul domesticas asinas requirens (b) eam viam tenuit, quæ non alium situm Urbis Ramathaim facilè patitur; quippè ex Urbe Gabaa septentrionem versùs per montes Ephraim pergens, deindè occidentem versùs iter flectens, *Salisam*, sivè *Baal-Salisam* ad occidentem Hierusalem pervênit. Hinc in terram *Salim*, sivè *Salem* Hierosolymæ circumjacentem veniens, ac ad orientem procedens, Tribum Benjamin lustravit; ex quo, verso gradu, Gabaam rediturus, regionem Suph, sivè Sophim ad occidentem vênit; ac Ramathaim-Sophim in viciniis sitam ingressus, cùm Samuele colloquutus est. Discedentem monuit (c) Samuel, futurum, ut in itinere duobus viris venientibus è viciniis Bethleem, è sepulchro Rachelis, occurreret, à quibus de inventis asinis nuncium acciperet; prædixit insuper, paulò indè procedentem tres alios viros offensurum peregrinantes in Bethel; ac tandem ad collem Gabaæ imminentem, à Philistæis occupatum, perventurum. Ex his colligo Urbem *Ramathaim-Sophim* eandem esse ac Rama prope Bethel, quatuor à Jerusalem leucis. Consulantur Tabulæ Geographicæ.

a 1. *Reg.* 1. 1.
b 1. *Reg.* 9. 4. *&c.*
c 1. *Reg.* 10. 2. 3. *Vide Hebr.*

ARIMI (d) iidem populi, ac Aramæi, sivè Syri, ex posteris *Aram*. Vidè *Aram*.

d *Strabo lib.* 16. *ad fin.*

ARINDELE. Urbs Palæstinæ, cujus Episcopi ex Conciliis innotescunt.

I. ARIOCH, Rex Ponti, sivè, juxtà Hebræum, Rex *Ellasar*, vel Rex *Thalassar*, juxtà Paraphrastem Jonatham, & Syriacum. Erat autem Thalassar regio trans Euphratem, haud procul ab Armenia; quippe Isaias (e) verba facit de filiis Eden, qui regionem Thalassar incolebant. Arioch fœdus inierat cum Codorlahomor contrà Reges Sodomæ, & Gomorrhæ. (f)

e *Isa.* 37. 12.
f *Genes.* 14. 1. *&c.*

II. ARIOCH, Dux copiarum Regis Nabuchodonosor (g). Cum Rex somnii sui non interpretationem tantùm, sed ejusdem somnii, cujus non meminerat, narrationem ex Divinis, & Magis Babyloniæ frustra requisivisset, omnes occidendos Duci Arioch commisit. Id ab eodem Duce Daniel sciens, impetratâ ad cogitandum dilatione, brevì & somnium, & interpretationem Regi aperuit.

g *Dan.* 2. 14.

ARISAI, septimus ex filiis Amani, cum Patre, & Fratribus supplicio absumpius (h).

h *Esth.* 9. 9.

ARISTARCHUS, de quo S. Paulus in Epistolis ad Philippenses, ad Colossenses, nec raró de illo in Actibus Apostolorum (i). Macedo erat genere, & Thessalonicâ oriundus. Comes fuit S. Paulo, dum Ephesum contendit; ibique duobus annis simul commorantes, Ephesiorum conversioni ambo allaborarunt: qua occasione parum abfuit, quin excitâ contra illos per aurifices Ephesinos seditione, pariter occiderentur. Ex Urbe cum Apostolo digressus, euntem in Asiam, & exinde Judæam, ac tandem Romam comitatus est; ubi ambo sub Nerone capitali sententiâ damnati obierunt, juxtà Græcorum traditionem. Episcopus fuit Apamææ in Syria, si eisdem Græcis fidem habeamus; Thessalonicæ verò, si Adonidi, & Martyrologio Romano.

i *Coloss.* 4. 10. *& Philem.* 24. *Act.* 19. *&* 20. 4. *&* 27. 2.

ARISTEAS, Scriptor Historiæ, sivè fabellæ Versionis Septuaginta Interpretum. Hujus genus, patria, ætas ignorantur. Licèt enim ipse se Ægyptium, & ex custodibus corporis Ptolemæi Philadelphi, ac tandem Religione Gentilem asserat; Operis tamen genius, ratiocinationes, sermo, expressiones Judæum produnt. Quo potissimùm tempore vixerit, ignoratur: alii enim sub Philadelpho; alii sub Philometore scripsisse autumant. Alii tandem recenriorem credunt; ac Dodvvellus in Dissertatione super historia Aristeæ c. 1. post Philonem Hebræum revocat; addens insuper Philonem hunc omnium primum tradidisse, Ptolemæi Philadelphi curâ Scripturas ex Hebræo Græco sermoni mandatas fuisse (a). Aristobulus, quem Judæum Peripateticum esse autumant, ac ab Eusebio laudatur (b), de eadem Versione agit; nihil tamen & ipse, & Philo de Aristea habent. Primus omnium Aristeæ meminit Josephus Historicus. Verùm de Aristobulo mox agemus; hìc solùm aliquid innuisse debuimus, ex quo intelligerent Lectores, Aristeam, ejusque historiam magnis ambagibus, ac fabulis obvolutam esse.

a *Philo de vita Mosis lib.* 2.
b *Præparat. Evang. l.* 3. *c.* 9.

I. ARISTOBULUS, Judæus, ex genere Sacerdotali (c), Philosophus, ac Præceptor Ptolemæi Regis Ægypti. S. Clemens Alexandrinus (d) laudat primum Librum Aristobuli, inscriptum *Philometori*, in quo asseritur ante Versionem, quam Demetrius Phaleræus curaverat, alteram præcessisse, ex qua Pythagoras, & Plato quamplura hauserint. Anatolius ab Eusebio laudatus (e) scripsit, hunc Aristobulum ex Septuaginta Interpretibus unum fuisse, & Commentaria in Libros Moysis edidisse, Ptolemæis Lago ejusque filio Philadelpho inscripta. De eodem Aristobulo agi credunt S. Clemens (f), & Eusebius (g) in Præfatione secundi Libri Machabæorum (h): in qua legimus: *Aristobulo magistro Ptolemæi Regis, qui est de genere Christorum Sacerdotum*.

c 2. *Mach.* 1. 10.
d *Clem. Alex. l.* 1. *Stromat.*
e *Euseb. l.* 7. *c.* 32. *hist. Eccl.*
f *Clem. Alex. l.* 5. *Stromat.*
g *Euseb. Histor. Eccles. l.* 3. *c.* 9.
h 2. *Mac.* 1. 10

Hic Ptolemæus vulgò creditur fuisse Philometor; licèt enim Epistola data sit anno 188. Græcorum, Mundi scilicet 3880., ac Philometor anno 3860. obierit; potuit tamen, nisi alia obstiterint, idem Aristobulus Præceptor ejusdem Principis in Epistola nuncupari. Verùm alia sunt, quæ in hac re difficultatem creant; quippe si Aristobulus anno Mundi 3880. in vivis agebat, quomodo fieri potuit, ut librum suum Ptolemæo Lagi inscripserit, ante 160. annos, nempè 3720. vitâ functo? Præstat igitur, hunc Arillobulum, de quo in libris Machabæorum, ab alio S. Clementis, & Eusebii distinguamus; sivè hunc postremum nomen esse Scriptoris ad arbitrium conficti, præfixum Libris, diù post Machabæos consarcinatis, & omnibus Veteribus usque ad S. Clementem Alexandrinum ignotis. Vide Dissertationem Dodvvelli in historiam Aristeæ cap. 28.

II. ARISTOBULUS, de quo S. Paulus in Epistola ad Romanos (i). Plura de illo Græci recentiores narrant; nimirum unum fuisse ex 70. Discipulis, à S. Barnaba ipsius fratre Episcopum ordinatum; vel à S. Paulo, cui itinerum comes adhæ-

i *Rom.* 16. 11.

serit; ac tandem in Angliam missum, in fidei prædicatione plurimum, nec sine fructu, laborasse; ibique etiam vitam absolvisse. Celebrant ejus Festum die 15. & 16. Martii, ac 31. Octobris. Verum alii (*a*), an Christianus quidem fuerit, ambigunt; cum Paulus non illum, sed eos, qui in Domo ipsius essent, salutaverit. Alii (*b*) tandem eundem esse credunt, ac Zebedæum Patrem SS. Apostolorum Joannis Evangelistæ, & Jacobi Minoris. Hæc tamen omnia æque incertà sunt, ac fabulas ingerere supervacaneum ducimus.

a *Vide Pareum in Rom. 16. 11.*
b *Suphron. in t. 7. Bibliot. PP. Ita & Haleca in Cron. Dextri. Vide & Pseudo-Dorotb.*

III. ARISTOBULUS, alio nomine *Judas*, & *Philellen*, sivè Græcorum amans, filius Hircani, & nepos Simonis Machabæi Sacerdotis, & Principis Judæorum, qui, Patre adhuc superstite, obsidioni Samariæ unà cum fratre Antigono, non sinè laude virtutis præfuit (*c*). Urbem captam Hircanus funditùs evertit, cæmentaque in imum torrentis ad radices illius montis, cui Urbs insedebat, demersit. Triennio post, anno Mundi 3898. Hircano vità functo, Aristobulus in Regno successit (*d*); cui uno tantummodò anno præfuit. Matrem, tresque fratres in carcere detinuit, ac tandem fame enecavit. Antigonum verò alterum fratrem in partem potestatis anteà vocatum, posteà tragico quodam mortis genere occidit. Etenim ægrotante Aristobulo, Antigonus expeditionem militarem ejus jussu suscepit; ex qua victor regressus, affectatæ dominationis reus ab invidis quibusdam apud eundem Aristobulum accusatus est. Obtendebant illum Templum adivisse, eo comitatu stipatum, qui non alium, quàm Regem deceret; inde verò regressurum affirmabant cum militum manu, ut ipsum opprimeret. Horum cavillationes quanquam Regi non probarentur, suspicione tamen in fratrem conceptà, misit qui illum ad se accerserent; velle tamen ut inermis veniret; dispositisque in obscuro, & subterraneo loco, per quem illi transeundum erat, custodiæ suæ militibus, si armatus veniret, occiderent imperavit. Nuncii contraria referentes, renunciarunt Antigono, velle fratrem, ut ad se veniret, sed non sinè armis, quæ in bello capta inspicere cupiebat. Paruit illicò Antigonus; assumptisque armis ad Aulam perrexit; quem milites armatum deprehendentes, illicò captum occiderunt. Hujus criminis pœnitentia statim cœpit Aristobulum: quare morbo, ac dolore tabescens ad mortem elanguit. Inter hæc contigit, ut cruorem, quem æger evomuerat, quidam è famulis efferens, dum ad locum, ubi cædes contigerat, pervenisset, totum imprudens effunderet. Eo nimine adstantes inhorrescentes, subitom clamorem ediderunt; quod Rex audiens, causam sciscitatus, ut novit, & in lacrymas & ejulatus effusus, vindicis Numinis iram agnovit, ac sibi mortem in pœnam criminis imprecatus, vità decessit, A. M. 3899. Huic successit frater ipsius Alexander Jannæus, quem Salome, sivè Alexandra Uxor Aristobuli, statim post hujus mortem è carcere eduxerat.

c *Antiq. l. 13. c. 18.*

Obsessa fuit Samaria integro anno nempe à 3894., usque ad 3895
d *Antiq. l. 13. c. 19.*

IV. ARISTOBULUS, alter Alexandri Jannæi filius, ac frater natu minor Hircani Sacerdotis magni. Cum Alexandra ipsius Mater ad extremum vergeret (*a*), Aristobulus secretò Jerusalem egressus, per arces ab amicis occupatas excurrit, à quibus exceptus, spatio 22. dierum quindecim arces in suam ditionem recepit. Ea res animos optimatum Judæorum atque Alexandræ consternavit, qui in re subita remedium quærentes, Uxorem, & filios Aristobuli in arce ad Templum clauserunt; ut eo, veluti fræno, ab incepto prosequendo cohiberetur. Ille tamen nihil propterea cunctatus, copias cogebat, munitiones occupabat; ut Regis omnia præter nomen haberet.

a *Antiq. l. 13. c. ult. & l. 14. c. 1.*
A. M. 3935.

Inter hæc, Alexandra vi morbi ingravescente absumpta, regnandi jus Hircano, Regni moderamen optimatibus Judæorum reliquit. Verùm Aristobulus dominationis suæ fines latiùs in dies promovens, eò devênit, ut post tres annos (*b*) à morte Alexandræ, in planitie Jericho (*c*) justo prælio cum Hircano certaverit, ac fratrem pulsum fugatumque, in arcem, in qua Uxor, & filii Aristobuli custodiebantur, receptum obsederit. Cui resistendo imparem se sentiens Hircanus, pacem ab eo petiit: quam iis conditionibus obtinuit, nimirum, ut Regio titùlo Summoque Pontificatu demissus, ad privatam vitam, ac privatas facultates deinceps redigeretur. Pacta ambo Fratres in Templo juramento rata habuerunt, datoque invicem mutuæ pacis amplexu, in diversa recesserunt: Hircanus quidem in Domum, quam olim Aristobulus occupaverat, Aristobulus verò in Aulam.

b *A. M. 3938. Joseph. Antiq. l. 15. c. 9. scribit, Hircanum Regnum in pace tenuisse tribus mensibus; sed Usserius probè demonstrat, legendum esse tribus annis.*
c *Antiq. l. 14 c. 1.*

In hunc modum rerum potitus Aristobulus, tribus mensibus supra tres annos regnavit (*d*), diutiùs etiam regnaturus, nisi Antipater Idumæus, Pater Herodis Magni, Hircano institisset, ut ad Aretam Regem Arabum confugeret; Regemque ad arma in Judæam inferenda fuisset hortatus. Coacto igitur 50000. militum exercitu, Aretas Judæam inundavit tanto successu, ut pluribus fractum victoriis Aristobulum, in Templo se defendentem (*e*) unà cum Sacerdotibus suæ factionis obsederit. Inter hæc Scaurus in Syriam missus à Pompejo, Damascum pervênit; ubi acceptis duorum fratrum legationibus, utrisque magna pollicitantibus, si partibus alterius contra alterum faveret; tandem in Aristobulum, trecentorum talentorum pretium offerentem, inclinavit (*f*). Quare Aretæ imperavit, ut quantocyùs ab obsidione recederet, nisi mallet populi Romani offensionem subire. Ità Aristobulus à metu liberatus est.

d *Antiq. l. 20. c. 8.*
An. M. 3939. ante Chr. 61. ante Ær. 65.
e *Vid. Antiq. l. 14. c. 2. 3.*
An. M. 3939. ante Chr. 61. ante Ær. 65.
f *Antiq. l. 14 l. 4. 5.*

Labente anno, Pompejus Damascum vênit, ubi vitem auream 500. talentis æstimatam, ab Aristobulo munus accepit. Deinde Hircani, & Aristobuli legationes de jure Regni disceptantium audivit. Querebatur Aristobuli Orator de Gabinio, & Scauro; quorum primum trecenta, alterum quadringenta talenta accepisse insimulabat: magno Aristobuli damno, cum hoc ab eo duos hosce Romanos averterit. Cum hæc res per legatos confici non posse videretur, Pompejus duo Fratres coram se sisterentur jussit. Affuerunt illicò, ac Hircanus jure Regni in-

An. M. 3940. ante Chr. 60. ante Ær. 64.

injustè se exspoliatum, questus est; Aristobulus verò opponebat, jurè se administrationem cœpisse, à qua Frater animi inertiâ, & levitate exciderat. Tertii in ea causa venerunt Judæi, petentes, ut pulsis Regibus, Sacerdotibus gubernanda Provincia committeretur.

Singulis auditis, Pompejus Aristobuli violentiam improbavit; interim tamen ambos Fratres ad sua remeare jussit, pollicitus se, post ordinatas Nabatæorum res, idem negotium tractaturum. Secundùm hæc labente anno in Judæam vênit, accitumque ex arce Alexandrio (*a*) Aristobulum non semel audivit, nec semel iret ac rediret permisit. Tandem ut arces resignaret, resignandasque suis Præfectis per literas committeret, imperavit: quod cum inpræsentiarum ægrè fecisset, statim Hierusalem regressus de bello cogitavit. Verùm Pompejus illum cum exercitu ponè sequutus, ejus consilia prævertit. Jamque Jericunti accesserat, cum obvius illi Aristobulus bello abstineret exoravit, magnam simul pecuniæ summam, ac Urbis deditionem pollicitus. Utramque recepturus Gabinius missus est; à militibus tamen Aristobuli clausis portis exclusus, vacuus ad Pompejum redivit; qui rei indignitate exacerbatus, Aristobulum captivum apud se detinuit, & Urbem obsedit. Eâ post tres menses in deditionem receptâ, Hircanus ad Regnum, Summumque Sacerdotium revocatus est; Aristobulus verò unà cum duobus filiis Antigono, & Alexandro, ac filiabus totidem, vinctus Romam adductus est (*b*). Verùm Alexander mox è custodia elapsus, in Judæam rediit; quò etiam octo post annos Aristobulus unà cum altero Filio Antigono fugâ se recepit (*c*). Indè cum Aristobulus iterùm copias cogeret, arci Alexandrio muniendæ, Gabinius Præfectus Syriæ misso exercitu, primò ex arce ejecit, postea verò coactâ 8000. militum manu, justo prælio certantem 5000. cæde multavit, ac tandem 1000. militum manu, per exercitum Romanorum ad arcem Macheruntem dilapsum, obsedit, captumque unà cum cum Filio Antigono iterum Romam transmisit.

a *Antiq. l. 14. c. 6.*

b *Antiq. l. 14. c. 8. & de Bello l. 1. c. 5. Usque ad annum Mundi 3948. ante Chr. 52. ante Ær. 56.*

c *Antiq. l. 14 c. 11. & de Bello l. 1. c. 6.*

Ut Romam captivi pervenerunt, Senatui vinctum detineri Aristobulum placuit; Filios verò in Judæam ad Matrem remitti, quæ eâ conditione Gabinio urbes suæ ditionis dediderat, si Filii redderentur (*d*). In eo statu ab anno Mundi 3948. usque ad 3955. res Aristobuli permanserunt, quo tempore à Julio Cæsare libertate donatus est, qui illum ut Pompejo obsisteret (*e*), in Judæam cum duabus legionibus remittere destinaverat. Verùm iter parantem amici Pompeji veneno sustulerunt, ejusque funus à Cæsarianis curatum est; ac tandem corpus melle conditum, usque ad Marcum Antonium Romæ asservatum, ejus jussu in Judæam in sepulcbris Regum condendum delatum est.

d *Antiq. l. 14. c. 11. & de Bel. l. 1. c. 6.*

e *Dio l. 41. Joseph. Antiq. l. 14. c. 13. & de Bel. l. 1. c. 7. An. M. 3955. ante Chr. 45. ante Ær. 49.*

V. ARISTOBULUS, Filius Alexandri, ex Alexandra filia Hircani, Nepos Aristobuli fratris Hircani, ac tandem frater Mariamnes Uxoris Herodis Magni, Princeps omnium sui temporis venustissimus. Cum ultimus esset generis Assamonæorum, illum à Summo Sacerdotio arcere Herodes Socer ipsius omni studio curaverat; sed precibus Mariamnes, & Alexandræ exorari se tandem passus, annos 17. natum consecrandum permisit (*a*). Mox verò facti pœnituit, cum populum illi favere plus æquo animadverterit; quare natantem unà cum aliis coævis Adolescentibus nactus, jussit specie ludendi in aquis demersum tandiù detineri, quandiù interiret. Obiit Jericho, nedum integro anno in ea dignitate exacto.

a *Antiq. l. 15. c. 2. 3. An. M. 3969. ante Ch. 31. ante Ær. 35.*

An. M. 3970. ante Chr. 30. ante Ær. 34.

VI. ARISTOBULUS, filius Herodis Magni ex Mariamne, & frater Alexandri. Uxorem habuit Berenicem filiam Josephi, & sororem Herodis Magni: filios reliquit tres, ac duas filias; videlicet *Herodem* Regem Chalcidis; *Agrippam* Regem Judæorum cognomento Magnum; Aristobulum virum Jotapes filiæ Regis Emesæ; *Herodiadem* Conjugem primò Herodis, deindè Philippi Patrui sui, ac tandem Antipæ; *Mariamnem* Conjugem Antipatri Patrui sui. Communem babuit cum Alexandro fratre vitæ, & necis eventum; quare quæ de Alexandro scripsimus, consulantur.

ARIUS, sivè *Areus* Rex Spartæ (*b*). Epistolam dedit ad Oniam Summum Sacerdotem, 1. Mach. 12. 20. exhibitam, in qua Lacedæmonum & Judæorum origo ex eodem Parente Abrahamo repetitur. Vide de ea re Dissertationem nostram ante primum Librum Machabæorum. Scripta erat Epistola in pagina quadrangula, obsignata sigillo Aquilæ Draconem unguibus detinentis (*c*). Tempus scriptionis ignoratur, nec ad quem Oniam, vel à quo Ario scripta fuerit, satis constat; scimus tamen Oniam III. Summum Sacerdotium gessisse ab anno 3805. illudque anno 3819. abdicasse; Arium verò II. Regem Lacedæmonum anno 549. ab Urbe condita, Mundi nempè 3805. regnare cœpisse; ac octo tantùm annis natum obiisse, Patre & Prædecessore Acrotato II., successore verò Leonida Cleonymi filio. Quare si ad hunc Arium Epistolam referamus, eam potiùs Regni administratores, quam ipsum, scripsisse oportuit. Alter est Arius Rex Lacedæmonum in Historiis clarior, qui 44. annis antequam Onias III. Sacerdotio potiretur, diem clauserat. Verùm ad ejus Regis tempora Onias I. revocari potest: quippè ab anno 3682. usque ad 3702. Summum Sacerdotium habuit; quare cum initium regnandi Arius I. fecisset anno 3700., ad ejus primum vel secundum annum Epistolam consignandam esse oportuit.

b *1. Mach. 12. 7. & Joseph. Antiq. l. 12. c. 5.*

c *Apud Joseph. Antiq. l. 12. c. 5.*

ARMAGEDON, locus, montem Mageddo significans (*d*). Est autem Mageddo, sivè Mageddon, Urbs in Magno Campo ad radices Carmeli; ubi in prælio contra Nechao Regem Ægypti Rex Josias vulnus lethale accepit (*e*). Spiritus malus ex ore draconis egressus, omnes Reges terræ in *Armagedo* congregabit, prælium die vindictæ Domini initurus, juxtà oraculum Apocalypsis; in quem locum vide Nostra Commentaria.

d *Apoc. 16. 16.*

e *2. Par. 35. 22. 23.*

ARMENIA, Asiæ Provincia, Euphratis,

Tigridis, Araxis, & Phasidis fontes continens, in qua credimus sitam fuisse Provinciam Eden, locum Paradisi terrestris. Nomen *Armenia* sivè ex *Aram Patre* Syrorum, sivè ex *Har-Minni*, monte Minæorum, de quibus mentio fit Jeremiæ 51. 27. originem duxit. Quo loco (*a*) legimus Arcam *suprà montes Armenia* consedisse, Hebræus legit: *Suprà montes Ararat*: & ubi (*b*) sermo est de Filiis Sennacherib, qui post occisum Patrem *in terram Armeniorum* confugerunt, Hebræus habet *in terram Ararat*.

a *Genes.* 8. 4.
b 4. *Reg.* 19. 37.

I. ARMON. *Amos* 4. 3. legimus: *Projiciemini in Armon*, scilicet juxtà interpretationem S. Hieronymi, Chaldæi, Syriaci, Symmachi, Grotii, & Boccharti, & aliorum, *Projiciemini in Armeniam*, quò decem Tribus à Regibus Assyrus asportatæ sunt.

II. ARMON, sivè Armoni, filius Saul ex Respha, quem Gabaonitæ unà cum fratribus crucifixerunt. 2. Reg. 21. 8.

ARNON, fluvius, sivè torrens, cujus sæpè in Scripturis sermo occurrit. Ex montibus Galaad sivè Moabitarum profluens, primò ex septentrione in meridiem directo cursu, postea converso ex oriente in occidentem, in plagam Orientalem Maris Mortui defertur.

ARNONA, regio trans Jordanem, juxtà fluvium Arnon protensa. Vide *Reland. Palæst. t.* 1. *l.* 2. *c.* 12. *p.* 405.

AROD, quintus inter filios Gad. *Num.* 26. 17.

I. AROER, Urbs Tribûs Gad (*c*), sita in ripa septentrionali torrentis Arnon (*d*), in finibus ditionis Hebræorum trans Jordanem (*e*). Eusebii ætate monti insidebat.

c *Num.* 32. 34.
d *Deut.* 2. 36. & 3. 12. *ac* 4. 48.
e *Jos.* 12. 2. *Deut.* 4. 48.

II. AROER. Urbem hujus nominis sitam fuisse juxtà Rabbath Ammonitarum, alio nomine Philadelphiam Relandus *t.* 2. *p.* 583. & de hac intelligendum credit *Josue* 13. 25. & *Judic.* 2. 33.

III. AROER, in Tribu Juda (*f*). Hic tamen locus commodè etiam intelligi posset de Urbe hujus nominis trans Jordanem. David diutius in regione Moabitarum moratus, facilè in Urbe Aroer aliquos ex suis cognatis reliquisse potuit. *Josue* 15. 22. apud Septuaginta occurrit Urbs Aroer, sivè Aroel, quæ fortè eadem est ac *Aroer* in Tribu Juda. Urbem Aruir viginti milliaribus ab Jerusalem, septentrionem versus, Eusebius, & S. Hieronymus recensent. Porrò Aroer *tamariscum* significat, plantæ genus frequentissimum; quare plurium locorum nomen ex ea derivari facilè potuit.

f 1. *Reg.* 30. 28

ARPHAD. Fortasse Urbs est Syriæ celeberrima. Hujus nomen in S. Scriptura (*g*) nunquam occurrit, quin etiam *Emath* adjungatur. Sennacherib se Arphad, & Emath in suam potestatem reduxisse, ac utriusque Deos destruxisse jactabat. Porrò *Emath* est *Emesa*, *Arphad* verò eandem credimus, ac *Arad*, quæ in Hebræo aliquando *Arvad* nuncupatur. Alii credunt Arphad esse Urbem, sivè vicum *Arphas*, quem Josephus (*h*) situm describit in postremis finibus orientalibus, sivè septentrionalibus regionum Galamiricæ, Gaulanitidis, Batanææ, & Trachonitidis; sicut Julias easdem regiones ab occidente, & meridie terminabat. Porrò iste situs optimè etiam Urbi Arphad juxtà Emath congrueret; quare operæ pretium fecisset Josephus, si exactiorem descriptionem sitûs hujus loci dedisset. Quantum ego conjicio, *Arphas* ista apud Josephum non alia est, ac Raphanæa, sivè Raphan inter montes Casium, & Anticasium. Scribit Josephus (*a*), flumen Sabbaticum inter Arcam, & Raphanæam fluere; & Stephanus Geographus Raphanæam collocat juxtà Epiphaniam in vicinus Arad (*b*).

g 4. *Reg.* 18. 34. & 19. 13. *Isa.* 10. 9. & 36. 19. & 37. 13. *Jerem.* 49. 23.
h *De Bel. l.* 3. *c.* 2.
a *De Bel. l.* 7. *c.* 24.
b *Stephan. in* Epiphania.

ARPHASACHÆI, populi à Regibus Assyriorum in Samaritidem ducti, Israelitis ejusdem regionis incolis ultrà Euphratem traductis (*c*). Unà cum aliis populis Samaritanis Jerosolymorum ædificationi obstiterunt (*d*). Credimus *Arphasachæos* eosdem esse ac *Persoschytas*.

c 1. *Esdræ* 4. 9.
d 1. *Esdr.* 5. 7.

I. ARPHAXAD, filius Sem, Pater Sale, natus anno Mundi 1658. anno post diluvium, & mortuus an. M. 2096. ætatis 438. Vide *Gen.* 11. 12. &c.

II. ARPHAXAD, Rex Medorum, de quo *Judith* 1. 1. Credimus eundem esse, ac Phraortem filium, & successorem Dejocis Regis Medorum. Quippe Phraortes, juxtà Herodotum (*e*), subactis Persis, cæterisque Asiæ gentibus, tandem Ninivem, & Imperium Assyriorum adorsus, victus fuit, & occisus anno Regni 22. In libro autem Judith traditur Arphaxad Urbem Ecbatanis condidisse, & in magna planitie Ragau victum abscessisse, quæ fortasse planities campi sunt juxtà Urbem Rages in Media. Vide *Tob.* 1. 16. & 3. 7. ac 4. 21. nostra Comment. in Judith, & Cl. Montfaucon de verit. Hist. Judith.

e *Herodot. l.* 1. *c.* 97.

ARSA, Præfectus Thersæ, Urbis olim Metropolis Regni decem Tribuum Israelis. Ela Rex Israel occisus fuit à Zambri in domo Arsa (*f*).

f 3. *Reg.* 16. 10. *An. M.* 3075. *ant. Ch.* 925. *ante Ær.* 929.

ARSACES, alio nomine Mithridates, Rex Parthorum, de quo 1. *Mach.* 14. 2. Regni sui fines prudentiâ, & virtute plurimum auxit. Demetrius Nicanor, sivè Nicator, ejus ditionem cum exercitu ingressus, ac ad illum descifcentibus Medis, Elymæis, Persis, & Bactrianis, Artacem non semel fregit; verùm Arsaces misso ad eum uno ex suis Ducibus, tanquam de pace acturo, incautum in insidias perduxit, ejusque exercitu à Persis trucidato, ipse in potestatem Arsacis vivus devênit (*g*).

An. M. 3863. *ante Chr.* 137. *ante Ær.* 141.
g 1. *Mach.* 14. 2. 3. *Joseph. Antiq. l.* 13. *c.* 9. *Justin. l.* 36 & 41.

ARTABA, genus mensuræ Babyloniis familiaris. Duodecim vini Artabas singulis diebus Belo offerebant (*h*); quas, Numinis obtentu, Sacerdotes clam in suos usus convertebant. Horum fraudes Daniel aperuit. Artaba 72. sextarios implebat, authoribus SS. Epiphanio, & Isidoro Hispalensi (*i*).

h *Daniel.* 14. 2.
i *Epiph. de Pon. & Mens. Isid. l.* 16. *orig.*

I. ARTAXERSES, alio nomine *Assuerus*; Græcus constanter legit *Artaxerses*; Hebræus, & Vulgata *Assuerus*. Hunc esse credimus Darium Hystaspis. Vide *Assuerus*.

II. ARTAXERSES, cognomento *longimanus*. Esdræ, cæterisque copiam fecit, ut in Judæam regrederentur (*k*) an. M. 3537. ac deindè Nehemia deprecante permisit, ut mœnia, & portæ Jerusalem (*l*) restituerentur, an. M. 3550. regni sui 20. Ex hac Epo-

Regnavit ab an. M. 3531. *ad* 3579. *ante Chr.* 421. *ante Ær.* 425.
k 1. *Esdr.* 7. 8.
l 2. *Esdr.* 2. 11.

Epocha exactiores Chronologi septuagintaduas hebdomadas Danielis supputant (*a*). Hebdomadæ autem istæ non diebus, sed annis constant, simulque collectæ 490. efficiunt; mediâ verò septuagesimâ hebdomadâ Christus neci tradendus erat. Porrò initium hujus septuagesimæ hebdomadæ tempore baptismi Jesu Christi, an. M. 4033., statuendum est; medietas verò ejusdem hebdomadæ anno M. 4036. cum dimidio respondet; finis tandem hujus periodi anno 4040. imponitur.

a *Daniel.* 11. 29.

III. ARTAXERSES. Esdras (*b*) eo nomine designat Magum illum, quem Justinus *Oropastem*, Herodotus *Smerdim*, Eschyles *Mardum*, & Ctesias *Sphendadatem* nuncuparunt. Hic post Cambysis mortem, simulans se Smerdim esse filium Cyri, quem Cambyses occidi curaverat, Imperium Persarum occupavit. Epistolam scripsit ad Præfectos suos trans Euphratem, in qua significavit se Regni Annales juxtà eorum monitum consulendos curasse, eorumque lectione sibi fuisse compertum, Hierosolymam Urbem extitisse potentem, ac non rarò à Regibus defecisse; quare suo nomine imperari volebat Hebræis, ut ab ejus reædificatione abstinerent. Hinc anno Mundi 3483. inceptum opus intermissum est, nec nisi permittente Artaxerse Longimano, anno 3550. resumptum (*c*).

b 1. *Esdr.* 4. 7.

c 2. *Esdr.* c. 1. & 2.

ARTEMAS, Discipulus S. Pauli (*d*), ab eodem Apostolo in Insulam Cretæ missus, ut vicibus Titi, Nicopoli cum ipso Paulo per hiemem commorantis, fungeretur; quo unico argumento virtutem ipsius conjicere permittimur, siquidem nihil de eo ultra scimus.

d *Tit.* 3. 12.

ARUBOTH, sivè *Araboth*. Fortassè Urbs erat sivè vicus Tribûs Juda (*e*); situs tamen ipsius ignoratur. Hoc nomen etiam reddi potest Desertum, seù arva inculta.

e 3. *Reg.* 4. 10.

ARUIR. Urbem hujus nominis 20. milliaribus à Jerusalem, septentrionem versùs, Eusebius. & S. Hieronymus ponunt.

ARUM, Pater Ahareel, & filius Cos. 1. *Par.* 4. 8.

ARUMA, sivè *Ruma*, urbs propè Sichem; Judic. 9. 41. ubi Abimelech castrametatus est.

ARUNDO, *vallis arundineti*, seù *Torrens Canna* (*f*), sivè *Torrens arundineti* sita in extremis Tribûs Ephraim, ad septentrionem, Manasse Tribum versùs. Verus istius locus ignoratur.

f *Josue* 16. 8. 17. 9.

Arundo, Servatori nostro, ad ipsius irrisionem in sua Passione, in manus tradita. Simplex arundo fuisse creditur, quæ pro baculo fortassè gestabatur, ut illi pro sceptro esset.

ARUS, Urbs juxtà Samariam, ubi Varus castra habuit (*g*). *Atharus* S. Hieronymo est Urbs, quatuor milliaribus à Samaria septentrionem versùs.

g *Joseph. Antiq.* 17. 12. & *de Bel.* l. 2. c. 2.

I. ASA, filius Abiæ Regis Juda, ex Maacha filia Abessalom (*h*). Rerum potitus, quadraginta ac uno annis Jerusalem regnavit. Pietatem, ac justitiam coluit; quare è Regni sui finibus expulit eos, qui in honorem Numinum se prostituerant; simulque omnibus Idolorum fœcibus, ab antecessoribus Regibus invectis, Jerosolymam expurgavit. Regiis insignibus & negotiorum administratione Matrem suam privavit, quòd Idolum Asthartes in luco erexisset. Idolum verò flammis tradidit in Valle Hinnom, quà torrens Cedron fluit. Reprehenditur tamen in S. Scriptura eo nomine, quòd populum superstitiosè sacrificantem Domino in locis excelsis non prohibuerit; quem quidem abusum fortassè tolerandum judicavit, ut majus malum Idololatriæ evitaretur. Vasa aurea, & argentea, quæ Pater voverat, in Templum invexit.

h 3. *Reg.* 15. 8. &c. & 2. *Par.* 14. 1. 2. *An. M.* 3049. *antè Ch.* 951. *antè Ær.* 955.

Cum in pace Regnum quiesceret, ac Deus populo faveret, curavit Asa, ut Urbium munitiones repararentur (*a*); quibus restitutis, exercitum collegit ex Juda 300000. militum hastis, & scutis armatorum; ex Benjamin verò 280000. milites sagittis & scutis expeditos levavit. His copiis Zaræ Regi Æthiopiæ, sivè Chus, quæ pars est Arabiæ Ægypto conterminæ, 1000000. militum exercitu & 300. curribus in suam ditionem, Maresam usque progresso, occurrit. Igitur Asa castrametatus in campis Sephata, sivè *Sephala*, propè Maresam, antequam ad prælium egrederetur, Dei opem imploravit. Nec mora, panico quodam terrore exercitus Zaræ commotus, in fugam subitò effusus est (*b*); fugientes autem Asa insequutus usque Geraram, plures trucidavit.

a 2. *Par.* 14. 1. 2. &c.

b *Fortasse anno* 15. *Asa. Vide* 2. *Par.* 15. 10. *An. M.* 3064.

Post eam victoriam, Judæis prædâ onustis Jerusalem regredientibus occurrit Propheta Azarias, filius Obed, Divinoque œstro abreptus Populum admonuit, ut paria semper speraret, si Deo morem semper gessisset. Futurum verò prænunciavit, ut Deum derelinquentes, plures acturi essent dies sinè Deo, sinè Sacerdote, sine Lege (quod fortassè captivitatem decem Tribuum innuit) nec nisi ad Deum regressi tot malis levarentur. Vos tamen, ait, macti virtute estote, quippe opera vestra mercede non carebunt.

His oraculis Asa acrioribus stimulis ad virtutem incitatus, Idola non ex Juda tantùm, & Benjamin, sed ex Urbibus montis Ephraim in suam ditionem redactis abstulit. Hinc altari Holocaustorum restituto, coactis in unum populis Tribûs Juda, & Benjamin, pluribus etiam ex Israelitis Tribûs Simeon, Manasse, & Ephraim, trigesimâ die mensis anno decimoquinto Regni sui, solemnitatem Domino celebravit. Victimæ ex præda immolatæ sunt, videlicet 700. tauri, & 7000. oves; initumque est solemne cum Domino fœdus, promittentibus Judæis totos se in ipsius obsequium tradituros; quod etiam publico juramento, decretâ mortis pœnâ in transgressores, canentibus interim buccinis & cymbalis, confirmatum est. Secundùm hæc Deus bella omnia à populo semovit; ac Regnum usque ad annum 35. Asa juxtà Paralipomena in pace quievit. Verùm pro 35. legendum credimus 25., quippè Baasa, qui bellum in Asam gessit, anno 26. ipsius occubuit (*c*).

c 3. *Reg.* 16. 8.

Igi-

De hoc anno plurimum disceptatur; quippè 2. Paralip. 16. 1. legitur annus 36. Asa. Verum initium hujus supputationis sumendum est à divisione Regnorum Juda, & Israel; vel potiùs legendum est 25. & 26. pro 35. & 36.

Igitur anno Asæ 36. sivè 26., Baasa Rex Israel, Urbes suæ ditionis in finibus Juda munitionibus vallavit, eo consilio, ne Israelitæ ad Regnum Juda, & ad Templum Domini commearent. Asa ut hostem ab incepto abduceret, quidquid auri, & argenti sivè in suis, sivè in thesauris Templi invênit, totum ad Benadad Regem Damasci transmisit, eâ conditione, ut rupto cum Baasa Rege Israel fœdere, in ejus ditionem irrumperet, diversionem facturus. Res pro votis successit; quippè Benadad Regnum Israelis adortus, ac pluribus Urbibus Tribûs Nephtali occupatis, Baasam coegit, ut munitionibus Urbis Rama intermissis, regionem suam defenderet. Asa eâ occasione abreptâ, populum Ramam adduxit, atque asportatis omnibus, quæ Baasa Urbi muniendæ paraverat, Gabaam Saul, & Maspham ædificavit.

a 2. *Par.* 16. 7.

Eo tempore Propheta Hanani (*a*) Asam convênit, ac Dei nomine exprobravit, quòd hominibus præ Deo confiderit; quamquam quid posset Dei ope antea contrà Zaram expertus fuisset: quare in ultionem criminis, variis bellis imposterùm se exagitandum à Domino sciret. Dicentis libertate Rex indignatus, illum carceri addixit; plures etiam ex Juda eodem tempore morte damnavit. Inclinante vitâ, podagrâ laboravit, cujus morbi vi nobilioribus partibus occupatis, tandem extinctus est. Reprehenditur in Scriptura, quòd æger Medicorum potiùs, quam Dei opem imploraverit. Mortui corpus in lectulo impositum, unà cum aromatibus concrematum est; cineres verò, & ossa condita tumulo, quem in Civitate David ipse paraverat.

An. M. 3090. *ante Ch.* 910. *antè Ær.* 913.

II. ASA, locus, ubi Judas Machabæus occisus fuit (*b*). Hic tamen 1. Machab. cap. 9. denominatur *Azotum*; quod cum aliud sit ab Azoto Urbe celeberrima, ubinam situm fuerit, ignoratur.

b *Joseph. Antiq. l.* 12. *c.* 19.

ASAA, nomen viri, quem Josias Rex Juda ad Holdam Prophetidem super Libro Legis in Templo invento consulendam misit. (*c*)

c 2. *Par.* 34. 20. 21. *An. M.* 2051. *antè Ch.* 1049. *antè Ær.* 1053.

ASAEL, filius Sarviæ, & frater Joab, quem Abner occidit, cum aliter avertere insequentem non posset (*d*). Hujus necem ulturus Joab, simulatâ amicitiæ specie, occidit Abner euntem ad David in Urbem Hebron, ut ei omnem Israelem reduceret. (*e*)

d 2. *Reg.* 2. 18. *&c.*

e 2. *Reg.* 3. 26. 27. *An. M.* 2056. *antè J. Ch.* 1044. *antè Ær.* 1048.

ASAMON, Mons Galilææ juxta Sephorim. (*f*)

f *Joseph. de Bel. l.* 2. *c.* 13.

ASAN, Urbs Tribûs Juda (*g*). Urbs *Beth-Asan* Eusebii ætate sex milliaribus ab Jerusalem occidentem versus occurrebat. Fortasse eadem est ac ea, quæ in partes Tribûs Simeon cessit. (*h*)

g *Jos.* 15. 42.
h *Josue* 19. 7.

ASAPH, pater Johahe, qui fuit à secretis Regi Ezechiæ. (*i*)

i 4. *Reg.* 18. 18

II. ASAPH, filius Barachiæ, ex Tribu Levi (*k*). Filios habuit *Zachur*, *Joseph*, *Nathaniam*, & *Asarelam* (*l*). Musicæ fuit peritissimus inter Cantores David. Cum familiæ Gerson locum Rex assignasset in dextra Templi parte (assignatâ lævâ Meraritis, medio verò Caathitis), Asaph, qui huic familiæ accensebatur, ejusque posteri ejusdem loci Cantoribus præfuerunt. Plures Psalmi nomine hujus viri inscripti sunt, videlicet 49., & decem qui ordine sequuntur post 72., usque ad 82., sivè ipse Asaph illos scripserit, sivè David ad illum miserit Musicis cantilenis coaptandos; sivè (quod nos malumus) aliqui ex posteris Asaph primò illos dictaverint, & huic celeberrimo Cantori tribuerint; quippè cum longè post Asaph scripti videantur, aliqui nimirum in captivitate ut 49. 73. 78. & 79., alii tempore Josaphat, ut 81. 82., solum 77. ad ætatem Asaph referendum ducimus. Vide nostram Præfationem in Psal. 49.

k 1. *Par.* 6. 39.

l 1. *Par.* 25. 2.

ASARAMEL (*a*). Idem credimus esse ac vallem *Mello*, de qua in Libris Regum (*b*). *Asar-Mello*, sivè *Haser-Mello* est pavimentum Mello. Vatablus & Tirinus autumant, hoc nomen usurpatum esse pro Jerusalem. Serrarius reddit, *Princeps partis Domini*, sivè populi Domini, ac intelligendum judicat de Simone Summo Sacerdote illorum temporum.

a 1. *Mach.* 14. 28.
b 2. *Reg.* 5. 9.

ASARELA, quartus filius illius Asaph, de quo supra egimus. Vide 1. *Par.* 25. 2.

ASARADDON, in Isaia dictus *Saragon*, sivè *Sargon* (*c*), filius & Successor Sennacherib. Dum rebus potiretur, Thartan cum exercitu in Philistæos misit, & Azotum expugnavit (*d*). Ægypto etiam, Provinciæ Chus, & Idumææ arma intulit (*e*), ultionem fortasse experturus è Tharaca Rege Chus, ac è Rege Ægypti, qui cum Ezechia Rege Juda contra Sennacherib fœdus inierant (*f*). Sacerdotes Judæos misit ad instruendos Cuthæos (*g*), quibus Sennacherib, post translatos ultrà Euphratem Israelitas, eorum regionem incolendam dederat. Manassem Regem Juda, post expugnatam Jerosolymam captum, Babylonem adduxit (*h*), quam armis obtinuerat (*i*), eò facilius, quò fortasse Rege carebat, deficientibus hæredibus ex genere Belesis Regis Babyloniæ (*k*). Annis 29. seu 30. Ninive regnavit, quot à morte Sennacherib anno M. 3294., usque ad 3323. interfluxerunt; deindè verò 13. annis Babylone imperavit, quod 42. annos Regni efficit. Anno M. 3336. diem clausit, relicto Saosduchio Regni successore.

c *Is.* 20. 1.
d *Is.* 20. 1.
e *Is.* 20. 34.
f *Vide Is.* 36. 9. & 37. 9.
g 1. *Esdr.* 4. 2. 10.
h 2. *Par.* 33. 12.
i *Is.* 23. 13.
k *Vide Usser. ad A. M.* 3323. *ex Canon. Reg. Ptolemaico.*

ASARMOTH, tertius filius Jectan (*l*). Urbs hujus nominis in Armenia occurrit (*m*). Sunt qui credant Sarmatas nomen suum ex *Asarmoth* derivasse.

l *Gen.* 10. 26. & 1. *Par.* 1. 20.
m *Plin. l.* 6. *c.* 26.

ASASON-THAMAR (*n*); idem est ac *Engaddi* (*o*), sita in ripa occidentali Maris Mortui. Vide *Engaddi*.

n *Genes.* 14. 7.
o 2. *Par.* 20. 2.

ASBAI, Pater Naarai, de quo 1. *Par.* 11. 36.

ASBEL, secundus filius Benjamin. 1. *Par.* 8. 1. *Num.* 26. 38.

ASCALON, Urbs in regione Philistæorum inter Azotum, & Gazam, ad Mediterraneum quingentis stadiis à Jerusalem (*p*). Hanc Urbem, unam ex quinque Satrapiis Philistæorum, Tribus Juda post decessum Josue occuparunt (*q*). Cæpæ Ascalonitæ, & vinum, ac cyprus, arbusculum valde frequens illius loci, apud Antiquos (*r*) celebrantur. Tradit Origenes (*s*) puteos superesse Ascalone, ab Abrahaam, & Isaac, uti fama erat, effossos. De hac Urbe frequens est

p *Joseph. de Bel. l.* 3. *c.* 1.
q *Judic.* 1. 18.
r *Athen. l.* 1. *c.* 27. *Plin. l.* 19. *c.* 6. *Strabo l.* 16. *alii.*
s *Lib.* 3. *cont. Cels. Vide & Eus. Onomast. ad vocem* Phrear.

est sermo in S. Scriptura; veteris tamen magnificentiæ exiles reliquiæ nostris quidem diebus supersunt. Juxtà illam erat stagnum piscibus refertum, à quibus, utpotè Deæ Derceto sacris, incolæ abstinebant, qua etiam de causa columbas venari nefas habebant. (*a*)

ASCAN. Vide supra *Asan* Urbem Tribûs Juda.

ASCENES, primus filius Gomer (*b*), Pater fortasse Ascantum, quorum regio erat circa Tanaim, & Paludem Mæotidem (*c*). Vide Commentar. *in Gen.* 10. 3.

ASCENSIO *Domini nostri*. Solemnitas, qua Ecclesia post quadraginta dies à Resurrectione J. C. ejus rei memoriam recolit, de qua S. Luc. 24. 50., & Act. 1. 4. Siquidem Jesus Christus, postquàm quadraginta dies à Resurrectione Apostolis instituendis impendisset, illos extrà Jerusalem usque Bethaniam adduxit, ac Oliveti monte conscenso, mediâ leucâ ab Jerusalem, collatâ anteà omnibus benedictione, in Cœlum ipsis intuentibus elevatus est, ubi Patris dexteræ assidet, descensurus postea statâ die, præmiis & pœnis viventibus & mortuis, pro singulorum meritis, decernendis. Fertur (*d*) convivium cum Apostolis celebrasse, antequam ascenderet, in specu ejusdem montis. Vulgatum est etiam apud Antiquos (*e*), pedum Christi ascendentis vestigia altè in terra impressa permansisse, nec temporis edacitate, nec piâ fidelium devotione aliquid semper abradente, unquam deleta.

Non desunt etiam (*f*), qui miraculis miracula cumulantes tradant, Helenam Imperatricem Templum insigne in loco Ascensionis erexisse; nunquam tamen fieri potuisse, ut pavimentum super eum locum sterneretur, quo vestigia Christi cernebantur; quare hodie usque nudum solum extare. Addunt insuper (*g*), hanc soli partem sub dio extare, eo quòd ædificium in ea parte concamerari nullo artificio potuerit. Horam meridianam Christum suâ Ascensione consecrasse S. Augustinus (*h*) autumavit; ejusque mysterii festum die Jovis celebrari in Constitutionibus Apostolicis (*i*) præcipitur. Hujus diei solemnitas cum Ecclesia incepisse, nec nisi ex Apostolica traditione videtur.

ASCOPERA. Latinus adhibet hanc vocem in textu Judith 10. 5. Significat autem utrem, sivè peram coriaceam, pice oblitam, liquoribus detinendis.

ASEDOT, vox est significans planitiem, sivè loca fœcunda, & irrigua. Urbs hujus nominis occurrit in Tribu Ruben (*k*), alio nomine dicta *Asedoth-Phasga*, quòd in planitie esset ad radices montis Phasga.

ASEL, filius Elasa, ex stirpe Cis. (*l*)

ASEMONA (*m*), sivè *Hesmona* (*n*), Urbs in plaga magis meridionali Tribûs Juda, Ægyptum versùs (*o*). Statio fuit Hebræorum in deserto.

ASEM, Urbs Tribûs Simeon. *Josue* 19. 3. Eadem fortassè ac *Asemona*.

ASENA, Urbs Tribûs Juda, eadem ac *Asan*, sivè *Ascban*. *Josue* 15. 33.

ASENAPHAR, Rex Assyriæ, qui Cuthæos ad incolendam regionem decem Tribuum misit (*a*). Hunc alii confundunt cum *Salmanasare*, sed aliis meliùs idem esse videtur ac *Assaradon*.

a *Diodor. l. 1. Bibl. Vide & Lucia. de Dea Syr. & Philo. ap. Eus. Præp. Evang. l. 8.*
b *Genes.* 10. 3.
c *Plin. l. 6. c. 7.*
d *Eus. l. 3. c. 41. 43. vita Const. Vide Chrysost. in Acta hom. 1.*
e *Sulp. Sev. l. 2. c. 48. hist. Paulin. Epist. 11. Optat. l. 6. Aug. in Jo. hom. 47.*
f *Euseb. vit. Const. l. 3. c. 43.*
g *Hieron. seu quis alius in locis Actorum. Beda locis SS c. 7.*
h *Aug. apud Prosp. sent. 203*
i *Const. l. 5. c. 29.*
k *Josue* 10. 40.
l 1. *Par.* 8. 37.
m *Num.* 34. 4.
n *Num.* 33. 29.
o *Josue* 15. 4.

ASENETH, filia Putipharis, & Conjux Joseph Patriarchæ, ac mater Ephraim, & Manasse. An Patrem habuerit eundem Putipharem, cujus Joseph servus fuit, qui etiam calumniis Uxoris deceptus, illum in carcerem trudit, valdè ambigitur. Hebræi apud Origenem (*b*) tradunt, Aseneth innocentiam Joseph, & crimen Matris Patri Putiphari aperuisse. S. Hieronymus (*c*), Rupertus Abbas, & Tostatus huic opinioni accedentes credunt, Aseneth filiam esse ejusdem Putipharis. Major tamen Patrum & Interpretum pars Putipharem Aseneth, ab alio distinguunt. I. Quia nomen hujus paulò aliter in textu Hebræo scriptum, ac alterius Putipharis domini Joseph, animadvertitur. II. In S. Scriptura, dum sermo est de Putiphare filiam despondente Joseph, hæc circumstantia, quòd scilicet eundem Joseph mancipium anteà habuisset, subticetur, nequaquam reticenda, si contigisset. III. Ambo isti Putiphares locis erant, & dignitatibus adeò dissiti, ut vix in unum & eundem hominem coalescere potuisse videantur (*d*); horum enim alter Præfectus erat Cocorum, sivè Dux custodum corporis in Aula Pharaonis, quæ erat Tani; alter verò Sacerdos erat Heliopoli, quæ in Hebræo On appellatur: porrò duæ istæ Urbes plusquam 15. leucis inter se distant. His rationibus Commentatorum turba adducta est, ut duos hosce Viros distinguant. Verùm congruis responsionibus refutari posse in articulo *Putipharis* ostendemus.

Si quis fabulas amet, adeat Rabbinos, & Vincentium Bellovacensem (*e*), qui de nuptiis Aseneth cum Joseph historiam intexunt, comœdiâ dignam.

I. ASER, filius Jacob ex Zelpha famula Liah (*f*). De gestis hujus Viri nihil veri novimus; quippè cum ea, quæ in Testamento duodecim Patriarcharum de eo referuntur, de prænunciata captivitate suæ Tribûs, ac subinde liberatione per Jesum Christum, atque de sepultura hujus Patriarchæ in Hebron, omninò incerta ac nullius fidei sint. Quatuor habuit filios, & filiam unam (*g*). Posteritati illius cessit in partes solum omnium maximè pingue, cujus fines ad occidentem tangebat Phœnicia; ad septentrionem Libanus; ad meridiem Carmelus, & Tribus Issachar; ad orientem Tribus Zabulon, & Nephthali. Nunquam tamen eum regionis tractum sibi attributum totum possedit; porrigebatur enim ultrà Libanum ad Syriæ, & Phœniciæ portionem; cujus rei in causa fuit sivè hominum segnities, & torpor, sivè crimina, sivè hæc hæc omnia simul.

II. ASER, Urbs sita inter Scythopolim, & Sichem (*h*), valdè propterea à Tribu Aser dissita.

III. ASER, vicus non exiguus inter Azotum, & Ascalonem, authore Eusebio.

ASER-GADDA, Urbs Juda in plaga meridionali (*i*).

ASEROTH, & *Aserim*. Vide *Haseroth*, & *Haserim*.

ASIAR-

a 1. *Esdr.* 4. 10.
b *Origen. in Caten. Mss. in nov. edit. Hexapl.*
c *Hieron. Qu. Hebr. Vide & Auth. Testam. duod. Patriarch.*
d *Aug. q. 136. in Genes.*
e *Vide in Spec. histor. l. 2. c. 118. & in hist. Scholast.*
f *Gen.* 30. 13.
g *Gen.* 49. 20. & *Deu.* 33. 24.
h *Josue* 17. 7. *Euseb. in Onomast.*
i *Jos.* 15. 27.

ASIARCHÆ, in Versione Latina Actuum (*a*), *Asia Principes*, quod idem est. Summi erant Sacerdotes Paganorum selecti, ut ludis publicis, & solemnibus præessent (*b*). Asiarchæ Ephesini, pro sua in Paulum amicitia, & æstimatione, authores ei fuerunt, ne in seditione, per Demetrium aurificem contrà illum excitatâ, in theatro se sisteret.

ASIA, una ex maximis Orbis partibus. Veteres Hebræi Orbis divisionem in quatuor, sivè tres partes ignorabant; quare Asiæ nomen in Libris Hebraicè scriptis nunquam occurrit. Imò Asiam majorem tantum, & Africam inter regiones continentis habuisse videntur; cæteras verò omnes, nec Asiâ Minori exceptâ, *Insulas Gentium* (*c*) appellabant. Ethymon nominis Asiæ ignoratur. In Scriptura nunquam legitur, nisi in Libris Machabæorum, & in Novo Testamento. Pars est Orbis inter cæteras majoribus privilegiis donata; siquidem primus homo in ea conditus est; Patriarchas incolas habuit; Lex primò ibidem data est. Hìc etiam celeberrimæ Monarchiæ constitutę; ex ea coloniæ in cæteras terræ partes deductæ; ac tandem in Asia Jesus Christus opus redemptionis incœpit, atque absolvit; ex qua etiam per totum Orbem Evangelii lumen diffusum est. Quid plura? Leges, Artes, Scientiæ, & Religiones ferè omnes Asiæ debentur.

ASIEL, Pater *Saraia*. 1. Par. 4. 35.

ASIMAH, Numen celeberrimum, cujus simulachrum, & cultum Emathitæ in Samariam invexerunt (*d*). Hujus simulachrum aliqui ex Rabbinis (*e*) tradunt Simiam prætulisse; alii agnum; alii hircum; alii Satyrum (*f*); omnium incerta fides (*g*). Qui Simiam crediderunt, respexisse videntur ad vocem *Sima*, quæ Græcæ *Simia* affinis est; verùm Hebræi Simiam alio nomine exprimunt. Cæterum simia (*h*), & hircus (*i*) apud Ægyptios, aliosque Orientales colebantur.

ASINUS, *Asina*, jumenti genus, de quo sæpè in S. Scriptura. Eo utebantur ad equitandum honestissimi quique Palæstinorum. Debora in Cantico magnates his verbis designat: *Qui ascenditis super nitentes* (scilicet pictos) *asinos* (*k*). Triginta Filii Jair Galaaditæ (*l*), qui totidem Urbibus præerant, totidem asinis equitabant. Abdon Judici Israel 40. erant filii, ac 30. nepotes (*m*), quibus 70. asini præsto erant.

Animal erat impurum, atque cibo interdictum, utpotè quod non ruminaret (*n*). Vetitum erat, ne arandis agris bos unà cum asino conjungeretur (*o*). Historia Asinæ Balaam nota est (*p*). *Mola Asinaria*, de qua aliquando in Evangelio (*q*), est mola ingens, cui torquendæ asini adhibebantur, cum alias minoris ponderis mancipia versarent.

Scriptores Prophani Judæos accusant, quasi capiti Asini cultum impenderent; cujus calumniæ primus Artifex Appion Grammaticus videtur (*r*). Dictitabat enim, cum primùm Antiochus Epiphanes, occupato Templo, adyta illius penetravit, caput Asini in Sanctuario deprehendisse. Addebat insuper, Zabidum quemdam clam in

a *Act.* 19. 31.
b *Vide Grot. & Hammond. ad Act.* 19.
c *Genes.* 10. 5.
d 4. *Reg.* 17. 30.
e *Elias Levita in Thisbi.*
f *Rab. Salomon. & Kimchi.*
g *Vide Selden. de Diis Syr. Syntagm.* 2. *c.* 9. *& addit. Andr. Beyeri ibid.*
h *Juven. satyr.* 15. *Effigies sacri nitet aurea cercopitheci.*
i *Vide Levit.* 17. 7. *Diodor. Sicul. l.* 1.
k *Judic.* 5. 10.
l *Judic.* 10. 4.
m *Judic.* 12. 40.
n *Levit.* 11. 26.
o *Deut.* 22. 10.
p *Num.* 22. *& Petri* 2. 6.
q *Matth.* 18. 6. *Marc.* 9. 41. *&c.*
r *Appion apud Joseph. l.* 2. *contra App.*

Templum irrepsisse, ac Asini caput furto sublatum Doram detulisse. Suidas refert (*a*) Damocritum, sivè Democritum Historicum, de Judæis scripsisse, eos caput Asini ex auro conflatum pro Numine venerari, cui singulis trienniis, sivè ut alibi legit (*b*), singulis septenniis, homine in frusta conciso litabant.

Plutarchus (*c*), & Tacitus eamdem calumniam credidere; qui hujus cultûs in causa fuisse credunt beneficium ab asino receptum; illo enim indice fontem deprehenderunt, cùm post egressum ab Ægypto, siti & fame languescerent. *Effigiem animalis, quo monstrante, errorem, sitimque depulerant, penetrali sacravere.* (*d*)

Eadem quoque de Christianis Ethnici sparserunt: *Audio Christianos*, ait Cæcilius (*e*), *turpissimæ pecudis Asini caput consecratum inepta nescio qua persuasione venerari.* Eadem tradit Tertullianus (*f*): *Nam & quidam somniastis caput asininum esse Deum nostrum.* Quin etiam quidam ex obtrectatoribus Christianorum, tempore ejusdem Tertulliani, simulachrum quoddam trabeatum pinxit in tela, librum gerens, auribus oblongis, pedibusque ad instar asini, additâ epigraphe: *Deus Christianorum ononychites.* Gnostici, authore S. Epiphanio (*g*), figuram asini Deo Sabaoth tribuebant, quamquam alii figuram Suis mallent.

Originem hujus calumniæ scrutantes Eruditi, in varias sententias abierunt. Causa, quam Plutarchus, & Tacitus adduxerunt, plausibilis videretur, si aliquid occurreret in Historia Judæorum, quod narrationi de Asinis aquæ scaturiginem Moysi mostrantibus faveret. Tanaquillus Faber ex Templo in Ægypto, quod *Onion* dicebatur, hanc accusationem derivat, quasi ex Ono, scilicet asino. Huic conjecturæ probandæ confert, quòd verosimile sit hasce contra Judæos calumnias ex Ægypto profluxisse, ac potissimùm ex civibus Alexandrinis, Judæis infestissimis. Verum facilè norant, hoc nomen ex Onia Pontifice Judæorum Templo inditum esse, cum ejus ædificationem curasset sub Ptolemæo Philometore, & Cleopatrâ. (*h*)

Alii (*i*) ex æquivocatione, & imperita legendi ratione errorem Paganorum accersunt. Cum enim Græci dicerent, Hebræos Cœlum, *Ouranon*, colere, pro Ouranon, compendiosâ notâ usi scripserunt, *Onnon*, ex quo adversarii Hebræorum fecerunt *Onon*, Asinum. Vel potiùs legentes apud Latinos, Hebræos adorare Cœlum:

Nil præter nubes, & Cœli Numen adorant (*k*);

pro Cœlo legerunt *Cillum*, Asinum (*l*); ex quo locus fabellæ de Asino à Judæis culto. Bochartus (*m*) autumat, ex verbis S. Scripturæ sæpius à Judæis usurpatis, *Os Domini loquutum est* (*n*), in Hebræo *pi-Jehovah*, sivè *pi-jeo*, autumat, inquam, factum esse, ut Ægyptii, apud quos *pieo* est Asinus (*o*), fabellam de Asino cuderent. Explicationes istæ quò ingenii plus, eò soliditatis minus habent; quanquam nihilò solidiores afferendæ de re adeò futili in futurum sperentur. Le Moine multò quàm cæteri verosimiliùs autumat, fieri potuisse, ut urna aurea man-

næ

a *Suidas in Damocrito.*
b *Idem in Juda.*
c *Plutarch. Sympos. l.* 4. *c.* 5.
d *Tac. hist. l.* 5.
e *Cæc. ap. Minutium.*
f *Tertull. Apolog. c.* 16.
g *Epiphan. de hæres. Gnostic.*
h *Vide Joseph. Ant. l.* 13. *c.* 6. *& l.* 14. *c.* 14. *& de Bel. l.* 1. *c.* 7. *& l.* 7. *c.* 37. *An. M.* 3854. *ante Ch.* 546. *antè Ær.* 150.
i *Author libri, cui titulus lant asini.*
k *Juvenal. Satyr.* 14.
l *Pollux Onomast. l.* 7. *c.* 13.
m *Bocchart. de animal. Sacr. l.* 2. *c.* 18.
n *Is.* 1. 2. & 40. 5. & 58. 14.
o *Ità Nomenclator Ibnochabar.*

næ in Sanctuario recondita caput Asininum per errorem crederetur, atque *gomor*, manna, cum *chamor*, Asinus, confunderetur.

ASINUS SYLVESTRIS, genus bestiæ olim in Palæstina occurrentis, & in Scriptura non ignotæ. Nonnisi in penitioribus desertis degit, suæque libertatis diligentissimus est custos (*a*); sitim ægrè tolerat (*b*); ac fœmellarum ejusdem speciei grex masculum comitatur. Herodes (*c*) usque ad 40. ex his Asinis unicâ venatione occidebat. Recentiores aliqui (*d*) illum describunt, tanquam Bestiam formâ egregiam, staturâ mulæ justæ magnitudinis, corpore eleganti, & pleno, solis auribus Asino similem, pilis jacentibus, & concinnâ colorum varietate distinctis; quasdam enim veluti fascias subnigras, nigras, & subrubras æquâ dimensione, & proportione dispositas exhibent ad latera, & alibi circumvolutas. Hæ pelles à quibusdam 1400., sivè 1500. nummis aureis venierunt. Figuram bujus exhibet Ludolphus in Comment. Histor. Ethiopiæ pag. 150.; qui autbor est ab Africanis hanc bestiam appellari *zecora*, ab incolis Congi *zebra*; additque asini sylvestris nomen illi minimè omnium convenire.

a *Job.* 11. 12. & 39. 5.
b *Jerem.* 14. 6. *Ps.* 103. 12.
c *Joseph. de Bel. l.* 1. *c.* 16.
d *Almeidas, Beruter, Litera PP. Societ. à Goa* 1624. *Teller. Vide & Philostorg. l.* 3. *c.* 11.

ASIONGABER, sivè *Esiongaber*, Urbs in Idumæa, sivè in Arabia deserta ad sinum Maris Rubri, quem sinum Elan appellant. Israelitæ post longiorem moram in Hebrona, tandem vênerunt Asiongaber; indè moventes, ad Desertum Sin, ubi Cades sita est, transierunt (*e*). In portu bujus Urbis Salomon classem instruebat, in Opbir mittendam (*f*). Vide quæ diximus in articulo *Aslath* ad sinum Elan. Scribit Josephus (*g*) hanc Urbem eandem esse, ac Berenicem Urbem celeberrimam ad Mare Rubrum. Verùm confudisse videtur Urbem Berenicem, sitam ad occidentem Maris Rubri, Æthiopiam versùs, cum Asiongaber, sitâ in parte opposita ad sinum Elaniticum.

e *Num.* 33. 35.
f 3. *Reg.* 9. 26.
g *Ant. l.* 8. *c.* 2.

I. ASIR, filius Jechoniæ Regis Juda (*h*), & frater Salathiel, qui in genealogia Salvatoris apud S. Matthæum recensetur (*i*)

h 1. *Par.* 3. 17.
i *Matth.* 1. 12. *collat. cum* 1. *Par.* 3. 17.

II. ASIR, filius Caath, ex Tribu Levi. 1. *Par.* 6. 22. In Exodo 6. 24. Afer appellatur.

III. ASIR, filius ejusdem Caatb (*k*). Hic secundus Asir neque in Exodo 6. 24. neque in 1. *Par.* 6. 36. 37. recensetur; quare in textum irrepsisse videri potest.

k 1. *Par.* 6. 23.

ASLIA, pater Saphan. 4. *Reg.* 22. 3.

ASMODÆUS, Dæmon, qui Saram Filiam Raguelis infestabat, cujus operâ septem priores illius viri occisi sunt (*l*); quem tandem fumo fellis piscis expulsum, Angelus Raphael in Deserto superioris Ægypti alligavit (*m*). Plura de hoc Dæmone quæruntur. I. Quidnam Asmodeus significet? Sunt qui hoc nomen derivent, ex Hebræo *Es-Madai*, ignis Mediæ; quasi scilicet igne turpis amoris regiones Mediæ, quibus præsidebat, incenderit. Alii verosimiliùs accersunt ex Hebræo *Schamad*, exterminare; quare Dæmon *Asmodæus* est Angelus exterminator.

l *Tob.* 6. 14. & 3. 8.
m *Tob.* 8. 2. 3.

Somniantur Rabbini, Asmodæum ortum esse ex incestu Tubalcain, & Noemæ sororis suæ, eumque dicunt Saram filiam Raguelis adeò deperisse, ut eos, qui ad illam accederent, passionum suarum brutalitate ejus potestati utcumque se dimittentes, omnes occideret. Hinc illud Angeli ad Tobiam (*a*): *Hi, qui conjugium ità suscipiunt, ut Deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ità vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, babet potestatem Dæmon super eos. Tu autem, cum acceperis eam, ingressus cubiculum, per dies tres continens esto ab ea.*

a *Tob.* 6. 17.

Inquirunt etiam, quinam fieri potuerit, ut ex fumo fellis incensi Dæmon abigeretur, qui subindè ab Angelo alligaretur? Ab ea difficultate nullo negocio expediunt sese, qui corpora quædam subtilia spiritibus bonis, malisque attribuunt; siquidem odorem acutum fumi corpus tenue non facilè sustinet; illudque proindè ex eo loco pulsum Angelus Raphael invisibili ac celeri cursu pro corporis tenuitate traducere potuit in Ægyptum superiorem, ibique in specu aliquo concludere.

Nos verò, qui fide Magistrâ, spiritualem naturam Angelis tribuendam didicimus, fumo fellis incensi non aliam vim attribuimus, quàm ut voluptatum sensum in Tobia, & Sara hebetaret; atque Asmodæi alligationem allegoricè intelligendam esse pro data à Deo jussione, ne iterum ad Saram regrederetur, sed in superiori Ægypto præsentiæ suæ signa exhiberet. Vide de ea re nostram Dissertationem ante Comment. in Tobiam.

ASMONÆI. Vide ASSAMONÆI.

ASNAA. Filii Asnaa post regressum è captivitate, construxerunt portam Jerusalem, quæ appellata est Porta piscium (*b*).

b 2. *Esdr.* 3. 3.

ASOCHIS, Urbs Galilææ (*c*), quam Ptolemæus Lathurus die Sabbati improviso adortus, subitò occupavit, ac 10000. captivorum abduxit. Eademne est, ac Azech, de qua sæpè in Libris Veteris Testamenti? *Asochis*, sivè *Azochis* non longè aberat à Sephori, authore Josepho.

c *Antiq. l.* 13 *c.* 20. & *de Bel. l.* 1. *c.* 3.

I. ASOM, sextus filius Isai Bethleemitæ, & frater David. 1. *Par.* 2. 15.

II. ASOM, filius Jerameel. 1. *Par.* 2. 25.

ASOPH, locus juxtà Jordanem, ubi Alexander Jannæus, prælio victus à Ptolemæo Lathuro, ac 30000. militibus imminutus fuit (*d*).

d *Antiq. l.* 13. *c.* 21.

I. ASOR, Urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 24. De vico hujus nominis, ad orientem Ascalonis, sermo est apud Eusebium.

ASOR Nova, alio nomine *Hesron* in eadem Tribu. *Jos.* 15. 25.

III. ASOR, Urbs Tribûs Nephtali. *Josue* 19. 36. Fortasse Urbs est celeberrima Asor, Metropolis Regis Jabin (*e*), quam Josue, post devictum Jabin, aliosque fœderatos ad aquas Merom, occupavit. *Josue* 11. 7. 10. 11. Sita erat ad lacum Semechon.

e *Josue* 11. 1. &c.

ASOR-HADDON. Vide *Assaradon* Rex Assyriæ.

ASOTH, tertius filius Jephlat, nepos Heber. 1. *Par.* 7. 33.

ASPHALTOS, vox, quæ bitumen significat; unde *Lacus Asphaltites* dictus est la-

cus Sodomæ, bitumine scatens. Ea de causa lacus ille pisces omnes perimit, & aquarum crassitudine, & pondere ità natantes sustinet, ut difficillimè etiam volentes, & conantes demergantur (a). Bituminis pondera magnitudine tauri sinè capite (b) sæpè aquis innatare cernuntur, aliquando etiam mole minora, quæ piscatu apprehensa, in usus medicinæ, condiendisque cadaveribus adhibeotur. Cum moris sit apud Hebræos, bitumini, & nitro nomen salis attribuere, ideò lacum illum sæpè Mare salsum appellant. Quanquam, Galeno referente (c), aquæ illius non salsum tantùm, sed etiam amarum quendam gustum referant, atque ita fiut sale refertæ, ut si corpus aliquod in iis demergatur, glacie salis obductum retrahatur; quare nec sal in ipsas projectum facilè liquescit. Tandem Mare Mortuum appellatur, quòd animalium spiritum intercludat, & extinguat (d); quare si aquarum impetu projectus piscis aliquis illùc deferatur, statim suffocatus aquis innatat. Josepho authore, à confluentia Jordanis usque Segor, lacus ille 580. stadiis, sivè 22. leucis circiter, tribus millibus passibus singulis leucis attributis, in longum porrigitur; in latum verò, tractum occupat 150. stadiorum, scilicet 5. leucarum ejusdem mensuræ.

ASPHAR. Fortasse non aliud significat, quàm lacum Asphaltitem, de quo jam egimus. Jonathas, & Simon fratres se receperunt in desertum Thecuæ, juxtà lacum *Asphar* (e); in viciniis autem Thecuæ nullus alius occurrit, quàm lacus Asphaltites.

ASPHENEZ, Præpositus Eunuchorum Regis Nabuchodonosor, qui nomina trium juvenum Hebræorum, Danielis, Ananiæ, & Azariæ immutavit, primum Balthassar, secundum Sidrach, tertium Abdenago appellari præcipiens (f). Illum Daniel precibus requisivit, ut sibi ac sociis permitteret leguminibus tantùm, ac cibis in lege Moysis permissis vesci; qui tamen veritus, ne pallescentibus illorum aspectibus, Regis offensionem subiret, deprecanti non acquievit. Verùm quod ille negavit, clam concessit Malasar, cui Asphenez illorum curam commiserat; Deoque favente, ciborum frugalitas venustati, & elegantiæ juvenum nedum non offecit, sed vehementer conduxit (g).

ASPIS, genus serpentis veneno lethali, & subito, adeout in initaoti post ictum occidat, nec remedio satis prompto illi possit occurri. Mole corporis, ut ferunt, minimus tam celeri cursu fertur, ut volare videatur. Sæpè de illo in Sacra Scriptura sermo occurrit; sed locus Psalmi potissimum (h), ubi aspis ad vocem incantantis dicitur aurem obturare, scribentes exercuit. Ferunt aspidem aures suas obducere, ne voces illius exaudiat, qui illum consopire tentat. Huc autem spectavit Psalmista in illo: *Furor illi secundùm similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ, ne exaudiat voces incantantis.*

In Dissertatione de eodem argumento, primo libro Psalmorum prefixâ, late rem tractavimus, in qua tres hujus textus explicationes retulimus. Tradunt aliqui (a) genus esse aspidis auribus carentis, cæterorum perniciosissimi, eosque à Psalmista spectari. Alii credunt (b), aspidem senescentem unâ aure obsurdescere; alteram verò terræ implicare, ne vocem venefici exaudiat. Alii tandem (c) volunt, aspidem non secus ac cæteri angues, sentit auditûs excellere; sed cum veneficum sentit, unam aurem terræ applicatam vi comprimere, alteram verò caudæ extremitate obducere. Vide Bochar. & nostram Dissert.

a *Joseph. de Bel. lib. 1. c. 4. Gal. de simpl. medicam. Facult. l. 4. c. 19.*
b *Joseph. de Bel. l. 5. c. 4. Jeu c. 5. in Lat.*
c *Galen. l. 4. de simpl. med. Facult. c. 19.*
d *Hieron. in Ezech. 47.*
e *1. Mac. 9. 33.*
f *Dan. 1. 6. 7.*
g *Dan. 1. 8. 9. 12.*
h *Psal. 57. 5.*

a *Vide Bochart. de animal. Sacr. parte 2. l. 3. c. 6. Kimchi.*
b *Rabb. Salomon, & Kabuenachi.*
c *August. Cassiod. Beda, Isidor. & alii.*

ASRIEL, filius Galaad, Princeps Familiæ Asrielitarum. *Num.* 26. 31.

ASSAMONÆI, sivè *Asmonai*, cognomen Machabæorum, ex genere Mathathiæ. De origine hujus nominis inter Scriptores non convenit; alii enim (d) accersunt à vico Judæ Assamon (e), ex quo fortasse familia illa ortum traxerit. Nodius derivat ex monte Asamon, quem Josephus (f), in meditullio Galilææ juxtà Sephorim collocat. Kimchi (g) placet, hoc nomen titulum esse honoris, quod Mathathiæ collatum ad posteros deductum est. *Chasemanim* in Hebræo Principes significat. Josephi (h) tamen sententia communiori assensu probatur; tradit enim Mathathiam patrem habuisse Joannem, Avum Simonem, & proavum *Assamonæum*. Quamquam alibi idem Josephus (i) videtur Mathathiam immediatè ex eodem Assamonæo derivare; & alii eundem Mathathiam ex Joanne, hunc verò ex Hesnai repetunt. Genus Assamonæorum postremis Reipublicæ Hebræorum temporibus longè clarissimum fuit, ac totius religionis & libertatis assertor; quin & à decessu Mathathiæ usque ad Herodem Magnum, spatio scilicet 128. annorum, summa apud illud authoritas, & imperium fuit. Vide *Machabæi*; & Catalogum Principum Assamonæorum quære in articulo, *Reges Juda*.

ASSARON, sivè *gomor*, mensura cava Hebræorum, decimam partem ephæ continens, uti nomen ipsum *Assaron* satis indicat; redditur enim decima. Tres ferme pintas mensuræ Parisiensis æquabat. Hoc mensuræ genere quantitas mannæ singulis Israelitis à Deo concessæ metabatur. (k)

ASSEDIM, Urbs Tribûs Nephthali. *Josue* 19. 35. Hebræus tamen hunc locum ita legit: *Urbes munitæ Tyriorum sunt Tyrus, & Emath.*

ASSEN, civis illustris Jerusalem (l): in secundo Regum 23. 33. 34. Jasem appellatur.

ASSEMON, *Assemona*, idem est ac *Asemon*, *Asemona*, sivè *Asmon*, *Hesmona*, & *Jesimon*, Urbs in deserto Maon (m) ad meridiem Tribûs Juda (n), omnium Urbium ad meridiem Ægypto maximè proxima (o). Est etiam statio Israelitarum in deserto. (p)

ASSER-VAL. Vide *Hazer-Sual*.

ASSIDÆI. Hoc nomen occurrit in Psal. 78. 2. & 84. 9., ac sæpè in Machabæis (q). De origine hujus nominis ambigitur. Sunt qui ex Hebræo *Chasidim*, misericordes, pios, sanctos exprimente, accersunt. Author Ecclesiastici (r) dum suæ nationis clarissimos viros celebrat, appellat eos, *Viros misericordiæ*; quod idem est, ac *Assidæos* juxta al-

d *Drus. Præfat. in 1. Mach.*
e *Josue 15. 27.*
f *Joseph. de Bel. l. 2. c. 23.*
g *Kimchi ad Psal. 67. 32.*
h *Antiq. l. 12. c. 8.*
i *De Bel. l. 1. c. 1.*
k *Exod. 16. 16.*
l *1. Par. 11. 33.*
m *1. Reg. 23. 24.*
n *Josue 15. 4.*
o *Num. 34. 4. 5.*
p *Num. 33. 29.*
q *Mach. 2. 42. & 7. 13. & 14. 7.*
r *Eccli. 44. 10.*

la-

latam interpretationem. Plures (*a*) contendunt hoc nomine *Essenos* denotari, quorum vitæ genus Josepho, Philoni, Plinio, aliisque apud illos valdè probatur. Huic sententiæ confirmandæ facit illud quarti Machabæorum 6., in quo Esseni *Asidanim* appellantur. Alii autumant Assidæos tractu temporis inter se divisos, *Saducæorum & Pharisæorum* Sectas constituisse. Nomen *Saducæi* redditur, justus; *Pharisæi* verò, Separatus; quasi scilicet vitâ ad justitiam, & pietatem conformatâ, à cæteris Judæis segregarentur.

a *Serrar. in 1. Mach. 7. 13. Grot. Tirin. Mari. Gorionid. & alii.*

Scaliger (*b*) credit, Assidæos genus esse religiosi cœtûs apud Judæos, cujus potissimum institutum esset, ædificia Templi sarta tecta conservare. Ultrà consuetum Judæorum vectigal medii sicli in singulos, quod Templo pendebatur, alia etiam sibi spontè imponebant. Jurabant per Templum; & quotidie, exceptâ die undecimâ mensis Tizri, agnum in sacrificium immolabant; quod sacrificium Assidæorum pro peccato dicebatur. Ex illis orti Pharisæi, & Esseni. Eorum sectam exhibet Scriptura (*c*) tanquam virtute, zelo Legis, & numero hominum florentem: *Synagoga Assidæorum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in Lege.*

b *Scalig. Elenchus Trihæres. c. 22.*

c *1. Mach. 2. 42.*

ASSON, sivè *Assos*, Urbs maritima, quam nonnulli Mysiæ, alii Troadi attribuunt. Socii S. Pauli Troade solventes, Asson appulerunt; quo etiam pedestri itinere vênit Apostolus; exinde simul omnes Mytilenem petierunt, anno Chr. 56. (*d*)

d *Act. 20. 13. 14.*

I. ASSUERUS. *Dan.* 9. 1. alio nomine *Astyages*, *Dan.* 13. 65, ac *Artaxerses*, *Dan.* 6. 1. *in Græco*. Vide *Astyages*.

II. ASSUERUS. De Assuero Viro Esther, in articulo *Artaxersis* diximus eundem esse ac Darium Hystaspis. Natus est circa an. Periodi Julianæ 1465. Cambyse Rege Persarum vitâ functo, anno Mundi 3482., septem Magi supremam dignitatem usurparunt (*e*), & obtrudentes pro vero *Smerdi*, filio Cyri, & fratre Cambysis jam occiso, fictum quemdam Smerdim, Regno præfecerunt. Verum Ostanes ex Persarum Magnatibus cum ex filia sua, concubinâ Tyranni novisset, illum auribus carere, quas sciebat Cyrum, sivè juxtà alios, Cambysem Mago præcidisse, fraudem deprehendit (*f*). Quare cum Magnatibus Aulæ re communicatâ, omnes ad occidendum Tyrannum sacramento se se adegerunt. Nec mora, raptim ad aulam delati, obviis quibuscumque trucidatis, interiora domûs penetrarunt, ubi Magos nacti, strictis gladiis illos adorti sunt. His resistentibus, aliquantò certatum est; verùm conjuratis prævalentibus, quanquam duo inter illos vulnerati essent, quidam eorum, Gobryas nomine, primo Magorum medio apprehenso, ac detento, socios ut ferirent admonuit; quibus morantibus, quippè cum in loco tenebroso socium pro hoste facilè transfodere potuissent, clamavit Gobryas, ut vel per suum corpus hostem vulnerarent. Ictum tamen Deus direxit, ut hostis, Gobriâ illæso, occideretur. Ita septem conjurati Patriam jugo Tyrannidis oppressam relevarunt.

An. M. 3455. *ante Chr.* 545. *ante Ær.* 549.

e *Valer. Max. l. 9. c. 2. Ammian. Marcellin. l. 23.*

f *Vide Justin. l. 9. Herodot. l. 3. Ctesiam, &c.*

An. M. 3483. *ante Chr.* 517. *ante Ær.* 521.

Post sex dies conjurati convenerunt, acturi de ratione administrandi Regni Persarum; & cum Ostanes esset pro Democratia, nempè populari regimine; Megabyses pro Oligarchia, scilicet imperio paucorum & selectorum; ac Darius Hystaspis pro Monarchia, nempè unius tantum Regis; tandem in posteriorem sententiam omnes abierunt. Huic Regi eligendo decreverunt, ut singuli primo mane in locum quendam destinatum cum equis adessent: cujus verò equus orientem Solem primus hinnitu salutasset, ipsi Regia potestas, & solium Cambysis deferretur. Strator Darii, re auditâ, equum Domini statim vespere in locum condictum unà cum equa adduxit; quare manè eòdem iterum deductus, pristino odore ac voluptate titillante adeò excitatus est, ut altum ederet hinnitum, quo Regnum Domino suo adjudicavit. (*a*)

a *Herodot. l. 3. c. 80. .. 88. Justin. l. 3.*

Darius igitur rerum potitus, Uxorem duxit Atharsem, filiam Cyri, Monarchiæ illius authoris, & conjugem anteà Cambysis, deindè Magi, qui Regnum occupaverat (*b*). Secundo regni ipsius anno, M. 3485., Judæi in Palæstinam reduces, authoribus Aggeo (*c*), & Zacharia (*d*) Prophetis, Templi restitutionem sub Cambyse novem annis intermissam resumpserunt (*e*). Querentibus Provinciarum Præfectis ex parte Persarum, qua facultate inhibitum olim opus aggrederentur (*f*); edictum Cyri pro se latum ostenderunt. Ea de re literæ à Præfectis ad Darium datæ sunt, monentes ut Edictum in Archiviis Babyloniæ inquiri juberet, & quid facto opus esset, rescriberet. Inventum igitur Ecbatanis, Rex authoritate suâ confirmavit, ac Præfectis per literas imperavit, ut Judæis in eo opere faverent, & omnia tum ad eam rem, tum ad sacrificia necessaria suppeditarent. Illis imperata exequentibus, brevì opus profecit.

b *Justin. l. 1. Herodot. l. 3. c. 68.*

c *Agg. 1. 1. .. 15. & 2. 2. .. 9. 10.*

d *Zach. 1. 1. .. 6.*

e *1. Esdr. 4. 6.*

f *1. Esdr. 5. 3. 4. &c.*

Insequenti anno, Assuerus Magnates Imperii lauto, ac solemni convivio Susis excepit (*g*); quod ad 180. dies, scilicet sex menses, prorogatum est. His peractis, epulum parari septem diebus omnibus populis Urbis illius, nullo excepto, jussit. Magnificentiæ, & pompæ illius convivii nihil desiderabatur; apparatus verò, & ciborum pretium Regis potentiam, & magnitudinem æquabant. Simili convivio Regina Vasthi fœminas in Regio Palatio excepit. Ultimâ hujus festi die Assuerus largiori compotatione hilarior factus, mandavit per Eunuchos Reginæ, ut elegantiæ, & venustatis suæ coram populo spectaculum exhiberet. Illâ Regis voluntati morem gerere recusante, Assuerus adeò graviter tulit, ut adhibitis Consiliariis, quid de ea faciendum esset, seriò deliberaverit. Videbatur ea res non solùm Regem offendisse, sed etiam pessimo exemplo aliis Fœminis futura; quare communibus suffragiis decretum est, ut Vasthi repudiatâ, alia in locum illius sufficeretur.

An. M. 3486. *ante Chr.* 514. *ante Ær.* 518.

g *Esth. 1. 1. &c.*

Esther neptis Mardochæi, ex Judæorum genere selecta est; qua de re alibi agemus. Mardochæus, quanquam Reginæ arcto cognationis vinculo conjunctus, noluit tamen

genus suum prodere, satis habens, si pro foribus Palatii versans, de salute Esther certior fieret. Inter hæc contigit, ut Aman Edictum obtineret à Rege pro occidendis Hebræis, eorumque bonis rapiendis; quare Mardochæus instituit Reginæ, ut Regem adiret, populi sui cædem deprecatura. Assuerus edicto vetuerat, ne quisquam sub pœna capitis ad ipsum ingrederetur, nisi vel à se vocatus, vel Rex inclinato in illum sceptro veniam indulsisset (a). Esther quamquam non vocata, adhuc Regi se sistere ausa est; quam ille intuitus primò, inclinato sceptro, animo confirmavit; deinde quid vellet requisivit. Illa optare se dixit, ut Rex, & Aman eâdem die parato à se convivio adessent. Annuit Assuerus, ac inter vescendum largiori compotatione hilarior factus, quid Esther peteret interrogavit. Petenti, ut insequenti die simili convivio ipsum, & Aman excipere permitteretur, facilis arrisit. Eo honore auctus Aman, nihil sibi ad felicitatem reliquum esse putavit; nisi quòd tristiori esset animo in Mardochæum, qui unus illo transeunte non prosterneretur.

a *Esth.* 5. 1. 2. *&c.*

Inter hæc viro de sua gloria superbienti res accidit molestissima (b). Cum Rex noctem insomnem ageret, jussit sibi Annales Regni legi; & cum historiam audisset conjurationis duorum Eunuchorum, quam Mardochæus prodiderat; quæsivit an Mardochæus præmio aliquo pro sua in Regem fidelitate donatus fuisset. Cum adstantes nihil illum retulisse responderent, Rex summo mane jussit, ut Aman, qui præsto aderat, ingrederetur, atque illum interrogavit quid fieri opus esset Viro, cui Rex honorem vellet impendere. Alter se eum Virum futurum ratus, hunc Regio indutum amictu, ac regio equo vectum, regioque diademate redimitum, ab uno ex Aulæ Magnatibus manuduci par esse respondit. Rex consilium probavit, jussitque ut omnia in Mardochæum ipse Aman exequeretur. Ita Mardochæus tot. Urbe deductus est, quanquam collati honoris voluptate, dolorem excidii imminentis genti suæ nihil temperaret.

b *Esth.* 6. 1. 2. *&c.*

Cum prandii tempus adesset, Rex adjuncto sibi Aman, Reginam adivit, lautoque ab illa epulo exceptus, inter bibendum (c) iterum Esther si quid vellet requisivit. Illa nihil cunctata, respondit orare se, ut sibi, & populo suo vitam indulgeret; suam enim suorumque cædem ab Aman jam esse decretam. His auditis, Aman animo contabuit; Rex verò subito furore commotus, ex aula convivii exivit. Tunc Aman apprehendit pedes Reginæ super lectum convivii, pro more Persarum, jacentis. Dum eo corporis gestu oraret, Rex iterum ingressus, ratusque illum manus in Reginam violentas injicere tentasse, rei indignitate exclamavit. Continuò Eunuchi miserum hominem apprehendentes, ejusque obvoluto capite, ut moris est morte damnatis, illum jussu Regis eidem supplicio tradiderunt, quod ipse Mardochæo paraverat.

c *Esth.* 7. 1. 2. *&c.*

Aman sublato (d), in locum ipsius Mardochæus suffectus, ejus bona Esther concessa, ac tandem Edictum contra Hebræos contrario Edicto revocatum est, & ita revocatum, ut pro eo, quod prioribus Edictis cædes Hebræorum die 13. Adar decreta fuerat, novo hoc decreto permissum fuerit Hebræis, ut eâdem die de hostibus suis ulciscerentur. Hæc acta sunt annis Mundi 3494., 3495., & 3496. Reliquum vitæ Darii, utpote cum nihil habeat commune cum Hebræis, ac historiis S. Scripturæ, libentes prætermittimus. Obiit post exactos 36. annos Regni. Successorem habuit Xersem, filium suum ex Atharse, sivè Vasthi, de qua suprà egimus.

d *Esth.* 8. 1. 2. *&c.*

An. M. 3519. *ante Chr.* 481. *ante Ær.* 485.

I. ASSUMPTIO, vox, quam Ecclesia adhibuit, ut Virginis decessum, & juxtà plurimorum Recentiorum, & quorumdam Antiquorum sententiam, ejus post tres dies resurrectionem, ac in Cœlum elevationem significaret. Verùm ea, quæ in obitu Virginis contigisse feruntur, nec non ea, quæ nonnulli post quintum sæculum tradiderunt, dubiæ sunt fidei post ea omnia, quæ de hoc argumento nostrâ ætate scripta sunt. Vide Cl. *Tillemont. tom.* 1. *Not.* 13. 14. 15. *sur la S. Vierge*. Nos verò, cum Dictionarium Biblicum, non Ecclesiæ historiam retexamus; ideò nihil de ea re, de qua nihil in S. Scriptura, addendum ducimus.

II. ASSUMPTIO MOYSIS (a), Liber apocryphus, cujus titulus in Hebræo est: *Petirath Mose;* in Græco: *Analepsis Moysi*. Agitur in eo de obitu Moysis, ac de translatione animæ ipsius in Paradisum. Ex eo libro desumpta esse tradunt, quæ de altercatione S. Michaelis cum Dæmone circà corpus Moysis, in Epistola S. Judæ referuntur. De hoc argumento latè egimus in Dissert. de morte, & sepultura Moysis, in ultimo Tomo nostrorum Commentariorum.

a *Origen. Peri-archon. l.* 3. *Athanas. in Synopsi.*

III. ASSUMPTIO VIRGINIS, Liber apocryphus, S. Joanni Evangelistæ tributus. (b)

b *Vide Sixt. Senens. l.* 2. *Baron. an.* 44. *§.* 48.

ASSUR, filius Sem, ex quo Assyria nomen traxit. Primitùs habitasse in regione Sennaar, Babyloniæ adjacente; ex quo pulsus à Nemrod circà fontes Tigris progressus, in Provincia Assyriæ sedem fixisse, ubi præter alias minores, nempè *Robobor*, *Chale*, & *Resen*, Urbem Ninivem celeberrimam condidisse creditur. Hoc sensu explicant Commentatores illud Gen. 10. 11. 12. *De terra illa* [*Sennaar*] *egressus est Assur*, *& ædificavit Ninivem*, *& plateas Civitatis*, *& Chale, Resen quoque, inter Ninivem, & Chale*. Eundem tamen textum alii (c) dictum intelligunt de Nemrod, qui è sua regione in Assyriam excurrens, illam occupavit, atque in ea Ninive, aliisque Urbibus ædificatis, sedem habuit potentissimi, ac amplissimi Imperii. Michæas Propheta (d) Assyriam nomine terræ Nemrod nuncupavit: *Pascent terram Assur in gladio*, *& terram Nemrod in lanceis ejus*.

c *Vide Bochart. Phaleg. l.* 4. *c.* 12.

d *Mich.* 5. 6.

Suidas (e), Jo: Malala (f), Cedrenus (g) tradunt Nino successisse in Urbe Ninive Thuram, qui vicit, & occidit Caucasum, ex genere Japhet; ac deinde ipso vitâ functo, ejus nomen ab Assyriis planetæ Martis impositum esse; atque ejusdem memoriam sub nomine Baal (quod eorum linguâ Deum belli exprimit) aris consecrasse. Hunc autem esse Baal illum, cujus simulachrum Daniel evertit. Hæc Suidas. Vulgò Thu-

e *Suidas in Thuras.*

f *Joan. Malala p.* 20.

g *Cedren. p.* 15.

Thuras idem esse ac Assur, simulque Baal Assyriorum, & Babyloniorum, primus eorum Rex, ac Monarchiæ author extitisse creditur. Quæ si vera sint, non Ninus Thuræ, sed Thuras, sivè Assur Nino præponendus erit; Historici enim omnes (*a*) Ninum Thuræ sivè Belo, aut Baal filium attribuunt. Sunt tamen alii, qui Assur cum Nino confundunt. Alii tandem Assur ex Patre Nemrod genitum autumant. Verùm in rebus vetustissimis nulla satis certa cognitio ex Prophanis Authoribus repeti potest. Illud tamen sedulò animadvertendum, ne veterem Belum, qui idem esse videtur cum Evechoo Rege Chaldææ, cum Belo Assyrio, Nini parente, confundamus; siquidem Evechous regnavit Babylone 440. annis ante Belum Assyrium.

a *Herodot. l. 1. c. 95.*

Assyriorum Imperium omnium, quæ fuerint in Oriente, vetustissimum creditur, ejusque author sive Assur, sive Nemrod, sive Belus, aut Ninus (non enim de rerum originibus certi quid afferri potest) reputatur. Herodotus (*b*), cujus de hac re authoritas communi assensu probatur, tradit Ninum filium Beli, hujusce Monarchiæ fundamenta jecisse, quæ in superiori Asia tractu 520. annorum effloruit. Initium illius statuit Usserius an. M. 2737. Periodi Jul. 3447. ante Chr. 1263. ante Ær. 1267. Post Ninum Semiramis ejus Uxor 42. annis regnavit. Illam excepit filius Ninias, qui 39. annis Regnum habuit. Postea 36. Reges, usque ad Sardanapalum ordine successisse tradunt (*c*), quorum nomina, & anni Regni, certis Mundi annis digesta exhibentur. Attamen cum illorum Catalogi suspecti sint, ac nihil præter nuda nomina exhibeant, consultò à nobis omittuntur.

b *Herodot. l. 1. c. 95.*

c *Vide Jul. Afric. & Eusèb.*

Initium hujus Imperii statuit S. Scriptura (*d*) diù ante Ninum in Nemrod, nempè circà tempus Turris Babel, 1903. annis ante captam Babyloniam ab Alexandro Magno. Exindè observationes astronomicæ Babyloniorum inceperunt; cum spatium 1903. annorum continerent illæ, quas Callisthenes ad Aristotelem misit. Successores Nemrod ne nomine quidem innotescunt; tantùm scimus tempore Abraham (*e*) circa An. M. 2092. Codorlahomor Regem Elamitarum, inito fœdere cum Amraphel Rege Sennaar, Arioch Rege Ellazar, Thadal Rege Gentium, bellum intulisse Regibus Sodomæ, Gomorrhæ, ac vicinarum Urbium, quæ contrà illum desciverant. Diu post (*f*), nempè circà an. M. 2591. Deo permittente, Israelitæ ab Chusan-Rasathaim, Rege Mesopotamiæ, jugo servitutis octo annis oppressi sunt. Julius Africanus tradit, Evechoum regnasse apud Chaldæos 224. annis ante Arabes, scilicet tempore Isaac an. M. 2242. Arabes Imperium Chaldææ spatio 216. annorum habuerunt, scilicet ab anno M. 2466., usque ad 2682. Post illos Imperio potitus est Belus Assyrius 55. annis ante fundatam per Ninum Assyriorum Monarchiam.

d *Genes. 10. 8. &c.*
An. M. 1757. ante Ch. 1243. ante Ær. 1247.

e *Gene. 10. 5.*

f *Judic. 2. 10.*

Angustissimis tamen finibus Assyriorum Imperium primitùs contentum fuisse Dionysius Halicarnassæus (*g*) animadvertit; quod quidem ex iis, quæ suprà diximus, planè intelligimus; siquidem quo tempore captum à Nemrod Assyriorum Imperium subsistebat, adhuc tamen aliis Regibus parebant regiones Sennaar, Elam, Chaldææ, & Ellazar. Quare nonnisi post fundatam, sivè potiùs auctam Monarchiam per Ninum, illius Reges Authoribus prophanis innotuerunt. Regnantibus David, & Salomone, Regnum Assyriæ citrà Euphratem non porrigebatur. David enim suæ ditioni totam Syriam, Assyriis Regibus non repugnantibus, adjecit. Eodem Rege bellum contrà Ammonitas inferente, illi auxilium à populis ultra Euphratem depoposcerunt (*a*); verùm hisce auxiliariis copiis devictis, transfluviales nationes tributum pendere Judæis coactæ sunt (*b*). Rex ille Assyriorum, qui Ninive regnabat, cum Jonas pœnitentiam populo indiceret (*c*), circà an. M. 3180., primus inter omnes ex Scriptura innotescit. Ejus nomen apud Prophetam non occurrit; Ninive tantùm, tanquam portentosæ magnitudinis Urbs, describitur. In Libris Regum, & Paralipomenon (*d*) sermo est de Phul Rege Assyriorum, qui ditionem Manahem Regis Israel cum exercitu ingressus est. Creditur Phul idem esse ac Pater Sardanapali; siquidem iste rerum potitus est juxtà Usserium ab anno Per. Jul. 3947. Mundi 3237., ac quinto Regni Manahem; Phul autem in ditionem Israeliticam excurrit sub initium Regni Manahem.

g *Dionys. Halicar. l. 1. Antiq. Roma.*

a *2. Reg. 10. 16.*

b *2. Reg. 10. 16. 19.*

c *Jonas 3. 6.*

d *4. Reg. 15. 19. & 1. Par. 5. 26.*

Cum Ninivitarum scelera in immensum excrevissent, suscitati, Deo disponente, in Sardanapalum adversarii, illum in ultimam desperationem adegerunt. Quippe cum Arbaces Præfectus Medorum, effœminatos ejus mores ferre diutiùs non posset, junctis cum Beleso, Satrapâ Babyloniæ, consiliis, Medos, & Chaldæos ad defectionem sollicitavit. Post varia inter illos, & Sardanapalum prælia, Rex in Urbe Ninive conclusus, tertio obsidionis anno, Tigridis exundatione collapsis mœnibus tractu 20. stadiorum, ipse se unà cum divitiis omnibus, Fœminis, & Eunuchis in rogum conjecit. Ità Urbs in potestatem hostium vênit, ac Assyriorum Imperium, quod à Nemrod 2500. circiter, à Nino verò filio Beli, 520. annis effloruit, (*e*) in partes divulsum est.

e *Herodot. l. 1. c. 95.*

Vetus tamen Imperii hujus gloria sub Nino Juniore, ejusque successoribus in Urbe Ninive aliquanto subsistere visa est. Hunc Ninum eumdem esse credimus cum Teglathphalassar, qui, ut in libris Regum scribitur (*f*), in auxilium vocatus ab Achaz Rege Juda, prælio fudit Reges Damasci, & Israelis. Successorem habuit Salmanassar (*g*). Illum excepit Sennacherib ex Scriptura, & Prophanis Scriptoribus (*h*) notissimus.

f *4. Reg. 15. 29. & 16. 7. 10. & 1. Par. 10. 6. & 2. Par. 28. 20.*

g *An. Per. Jul. 3986. M. 3236. antè Ch. 764.*

h *Beros. apud Joseph. Antiq. l. 10. c. 1.*

Eo occiso à duobus filiis (*i*), Regno suffectus est *Assaraddon*, qui receptâ Babylonia, Chaldæorum & Assyriorum Imperia conjunxit. Inde Saosduchin ordine successit (*k*), qui cum Nabuchodonosor relato in Libro Judith confunditur. Regnavit annis 20. decendensque successorem reliquit Sarac, sivè Chinaldan (*l*), 22. annis natum.

i *An. M. 3294. antè Ch. 706. antè Ær. 709.*

k *An. M. 3323. Vide Usser. ad hunc annum.*

l *An. M. 3356. antè Ch. 644. antè Ær. 625.*

Nabopolassar, alio nomine Nabuchodonosor, Satrapa Babyloniæ, adjuncto sibi *Astyage*, seù Assuern, filio Regis Medorum, Ninive obsidione receptâ, & Chinaldan inter-

terfecto, Assyriorum Imperium in partes iterum distraxit (*a*). Ninive, & Babylonia Nabopolassaro cesserunt; Mediam, & finitimas Provincias Astyages retinuit. Nabopolassar filium habuit Nabuchodonosor Magnum, qui Jerusalem occupavit. Post hunc Evilmerodach (*b*), deinde Balthassar (*c*), postea Darius Medus ordine successerunt: quam Regum seriem S. Scriptura luculenter retexit.

Scriptores prophani successores Evilmerodach aliter recensent. Megasthenes (*d*) tradit Neriglissor cognato suo Nabuchodonosor Regnum, & vitam abstulisse. Post quatuor annos successit Labassoarascus; quo à conjuratis sublato, eorum unus Nabonides, sivè Nabannidoch, aut Labinith Regnum occupavit. Hunc Cyrus captâ Babyloniâ dejecit. Berosus (*e*) cum Megasthene ferè consentiens, quatuor Regni annos attribuit Neriglissor; novem menses Laborosardoch; 17. annos Nabonidi. Posteà Cyrus tria Imperia Assyriæ, Chaldææ, & Mediæ conjunxit.

ASTAROTH, sivè *Astaroth-Carnaim*, vel tantùm *Carnaim*, sivè *Carnea*, Urbs ultrà Jordanem, duabus leucis ab Adraa, sivè Edrai, media inter eandem Urbem, & Abilam. Duo erant ejusdem nominis loca in Batança, sita inter Abilam, & Adraam, novem circiter milliaribus inter se dissita (*f*). Alia Urbs Carnaim in viciniis Jerusalem occurrebat, authore Eusebio (*g*).

Nomen *Astaroth-Carnaim* ex cultu Astarthes Deæ cornigeræ derivatum creditur; siquidem *Carnaim* redditur cornua; ac Astharte inter celeberrima Phœnicum Numina habebatur. De Astarthe latè egimus in Diss. de Diis Phœnicum, præfixâ Commentariis in minores Prophetas, ubi ostendimus eam fuisse Deam nemorum, Lunam, Reginam Cœli, Deam Cœlestem, Venerem Cœlestem, Deam Syriam, sivè Venerem Syriam, Adonidis Sponsam. Apud Carthaginienses Astarthe eadem reputabatur, ac Juno, authore S. Augustino (*h*). Nec alia fortassè ab Astarthe erat Isis (*i*), cujus simulachro vel caput bovis, vel cornua imponebantur (*k*). Author secundi Machabæorum (*l*) scribit, in Urbe Astaroth-Carnaim Fanum Deæ *Atergata* extitisse. Porrò *Atergata* erat Dea *Derceto* Ascalonitarum, quam in formam mulieris desinentis in piscem repræsentabant (*m*); hinc ab Hebræis Deus Dagon, sivè Deus piscis nuncupabatur.

ASTARTHE, Dea Phœnicum, de qua in articulo præcedenti.

I. ASTYAGES, alio nomine Cyaxares Rex Medorum, & Phraortis successor, regnavit annis 40., & diem clausit an. M. 3409. antè Chr. 591. antè Ær. 595. Filium habuit *Astyagem*, alio nomine *Darium Medum*, & filias *Maudanem*, & *Amyit*; quarum prima Cambysi Persæ nupta Cyrum genuit; altera matrimonio copulata cum Nabuchodonosor filio Nabopolassari Regis Chaldæorum, edidit Evilmerodach.

II. ASTYAGES, alio nomine in Græco textu Tobiæ cap. ult. ℣. ult. & Dan. 9. 1. *Assuerus*, dictus etiam in Græco Dan. 6. 1. *Artaxerses*, & *Darius Medus* Dan. 5. 31. *Cyaxares* apud Xenophontem ex Patris nomine, ac tandem *Apandas* apud Ctesiam. Medorum Præfecturâ, sivè Satrapiâ, à Patre Cyaxare donatus fuit (*a*), nec non unà cum Nabopolassaro Rege Babyloniæ copiis ducendis contrà Sarac, alio nomine Chinaldan Regem Assyriæ, præpositus est. In ea expeditione Sarac Ninive concluso, atque Urbe obsidione captâ, Assyriorum Imperium in partes divulsum est. Astyages etiam in Babylonis expugnatione pro Cyro militavit (*b*). Dan. 5. 30. 31. legimus hunc Regnum Chaldæorum post Balthassar obtinuisse, anno Mundi 3447. Illi obeunti successit Cyrus an. M. 3456. Vide Dan. 13. 65.

ASYLUM (*c*) vox, quæ pro loco sacro usurpatur, quò Rei confugientes, ab hostium insultibus in tuto sint, & invitos inde extrahere nefas habeatur. Hujus authores Herculis Nepotes extitisse feruntur (*d*); veriti enim ne quid hostri ab iis paterentur, quibus Hercules, dum in vivis ageret, iniquior fuerat, Templo Misericordiæ Athenis excitato, asylum instituerunt. Aliud Thebis Cadmus erexit, aliud Romulus in Monte Palatino. Quod Daphnis erat, celebre habebatur, adeò ut Onias III. Summus Judæorum Sacerdos illic confugerit (*e*), nec nisi insidiis Andromachi, à Menelao sollicitati, eo egressus, trucidatus est.

Templum Domini, & Ara Holocaustorum asylum erat inviolabile; quò tamen cum Joab confugisset, nec inde retrahi posset, jussu Salomonis ibidem percussus est. In lege cavetur (*f*), ut si quis hominem datâ operâ occiderit, ab ipsa Ara evellatur. Neque enim, ut Prophani quoque Authores senserunt (*g*), asylum fovendis impiis, sed tanquam justitiæ, & innocentiæ contrà impiorum insultus tutamen institutum est. Cum illic scelesti homines confugerent, sivè denegato alimento fame enecabantur, sivè igne circà illos incenso, ad egressum compellebantur. De Urbibus Refugii, quas Deus in Terra Promissionis destinaverat, iis recipiendis, qui hominem inviti occidissent, vide *Refugium*, *Urbes Refugii*.

ASYNCRITUS, de quo S. Paulus ad Rom. 16. 14. Hujus Viri gesta ignorantur; à Græcis tantum Episcopus Hyrcaniæ creditur, ejusque festum ab illis, sicut & in Martyrologio Romano ad diem 8. Aprilis consignatur.

ATAD. Vide suprà *Area Atad*.

ATRA, Uxor Jerameel, & mater Onam. 1. *Par.* 2. 26.

ATABYRIUS MONS, quo nomine Mons Thabor appellatur, ubi etiam Urbs Athabyrium, sivè Ithabyrium occurrebat, de qua Polybius l. 1. Extant Monetæ nonnullæ, in quibus Jupiter cognomento *Athabyrius* cernitur; sed cum plurimæ hujus nominis sint Urbes, quænam ex illis designetur, incertum est.

I. ATAROTH, Urbs Tribûs Gad, ultrà Jordanem. (*h*)

II. ATAROTH-SCHOPHAN. Vide *Etharoth*. *Num.* 32. 35.

III. ATAROTH, in Tribu Ephraim. *Josue* 16. 7. inter Janoe, & Jericho sita.

a *An. M.* 3378. *antè Ch.* 622. *antè Ær.* 625.
b *An. M.* 3443. *antè Ch.* 577. *antè Ær.* 580.
c *An. M.* 3444. *juxtà Usserii*, *antè Ch.* 556. *ante Ær.* 560.
d *Megasthen. apud Eus. Præpar. l.* 9. *c.* 41.
e *Ber. apud Jos. l.* 1. *contr. Appion.*
f *Eus. in Astaroth.*
g *Idem in Carnaim.*
h *Aug. q.* 16. *in Judic.*
i *Vide Sanchoniat. apud Euseb. Præpar. l.* 1. *cult.*
k *Herodot. l.* 2. *c.* 41.
l 2. *Mach.* 12. 26.
m *Vide nostrã Dissertationem de Diis Phœnicum, initio Judic.*

a *Alex. Polyhist. apud Cedren.*
b *Vide Is.* 13. & 14. & 21. & 45. *ac* 46. & 47. *Jerem.* 50. & 51. *Megast. ap. Eus. Præp. l.* 5. *c.* 41.
c *Asylum. Græce* Asylon, *ab* a, & Syle, *præda; quod spoliare nefas. Quidam deducunt ab Hebræo* Aschel, *Lucus.*
d *Servius ad Æne.* 8. *v.* 342.
e 2. *Mac.* 4. 34. *An. M.* 3834. *antè Ch.* 166. *antè Ær.* 170.
f *Exod.* 21. 14.
g *Demosth. Ep.* 3. *de Lycurgi liberis.*
h *Num.* 32. 3. 34.

ATER, cujus filii numero 98. e Babylonica captivitate regressi sunt. 1. *Esdr.* 2. 16.

ATHAC, Urbs Tribûs Juda. 1. *Reg.* 30. 30.

ATHALAI, filius Bebai, qui Uxorem, cum non esset ex genere Israelitarum, repudiavit. 1. *Esdr.* 10. 28.

ATHALIA, filia Achab Regis Samariæ, & Uxor Joram Regis Juda. Cum audisset Filium suum Ochosiam, ac 42. Principes Regii sanguinis à Jehu neci traditos fuisse,
a 4. *Reg.* 11. 1. 2. *&c.* reliquos e stirpe Regia deleri curavit (*a*), ut cæteris sublatis, ipsa vacuum Regnum occuparet. Verùm Jotaba, filia Regis Joram, & Soror Regis Ochosiæ, cum filii Regis cæderentur, Joas filium Ochosiæ unà cum
An. M. 3120. *ante Chr.* 880. *ante Ær.* 884. ejus Nutrice clam subtraxit, nutriendumque in Templo Summo Sacerdoti Jojadæ tradidit. Post sex annos Jojada, convocatis Sacerdotibus, & Levitis, consilium suum aperuit, Regni ad legitimum Regem Joas revocandi; qui cum præsto se esse significareot, nullâ interpositâ morâ, Joas, multitudine acclamante, in Regem salutatus est.

Athalia eo clamore excitata, ad Templum cucurrit, novumque Regem intuita, disruptis subitò vestibus, proditionem clamavit. Continuò Jojada innuit Levitis, ut eam è Templo raperent, & si quis illam sequeretur, hunc trucidarent. E Templo igitur usque ad portam Equorum propè Pala-
An. M. 3126. *ante Chr.* 874. *ante Ær.* 878. tium abstracta, ibidem neci tradita est, anno Regni ipsius septimo.

ATHANAI, Levita tempore David canendi peritus. 1. *Par.* 6. 41.

ATHAR, Urbs Tribûs Simeon. *Josue* 19. 7. Locus nomine *Athaurus* apud S. Hieronymum, situs est 4. milliaribus à Sebaste, sive Samariâ ad Septentrionem: sed iste à Tribu Simeon nimis longè distat. Quare *Athar* eandem crederem ac *Ether*, sive *Jether*, quæ primùm Tribui Judæ, deinde Tribui Simeon cessit. *Ether*, & *Asan* conjunctæ commemorantur, *Josue* 15. 43. sicut & *Athar*, & *Asan*, *Josue* 19. 7.. *Ether*, autem, sive *Jether*, aut *Jethira*, temporibus
b *Eus.* & *Hieron. in Jether, & Ether. Vide Comment. in* 1. *Reg.* 30. 27. *Josue* 15. 42. 43. 47. & 19. 7. Eusebii, & S. Hieronymi (*b*), vicus erat magnus, 18. milliaribus ab Eleutheropoli, in plaga meridionali Judę juxtà *Malatham*.

ATHENÆ, Urbs celebris in Græcia, olim Respublica rebus, & bellis pollens; sed multò scientiarum gloriâ, eloquentiâ potissimùm, & Civium cultissimis moribus florentior. Athenarum historiam retexere supervacaneum ducimus; quamquam prætereundum non fit, eo tempore quo S. Paulus illam adivit, anno Chr. 52. Idololatiam
c *Act.* 17. 15. &c. latè Urbem occupasse (*c*), ac populum scientiarum cupidum in varias de Religione, atque de summo bono sententias abiisse. Apostolus, qui in suis prædicationibus novam Religionem invehere videbatur, coram Judicibus Areopagitis accusatus fuit, ubi illustri veritati & unitati Dei edito testimonio, Dionysium Areopagitam, & Da-
d *Chrysost. de Sac. l.* 4. *c.* 7. *Aster. hom.* 8. marim (quam veterum aliqui (*d*) ejus Uxorem crediderunt) ad fidem induxit. Dionysius deinde omnium primus Atheniensem Diœcesim administravit; ac Episcopatûs labores glorioso martyrio clausisse fertur.

ATHENOBIUS, filius Demetrii, qui ad Simonem Machabæum jussiones Antiochi Sidetis, Regis Syriæ, detulit (*a*), ut scilicet Urbes Joppem, & Gazaram, arcemque a 1. *Mach.* 15. 28.
Jerusalem traderet; pro ceteris verò Urbibus, quas extra Judæam tenebat, tributa persolveret; ac tandem damna, quæ ditioni Regis Syriæ intulerat, repararet; cujus rei gratiâ 500. argenti talenta, totidemque pro tributis exigebat. Petitionibus Athenobii respondit Simon, nihil se, quod ad Regem pertineret, usurpasse, easque Urbes, quas ille repetebat, à Judæis occupatas fuisse, ut se ab iniquis Civium invasionibus liberarent. Cæterùm se 100. talentorum summam Regi dono daturum pollicebatur. Athenobius bis dictis indignatus recedens, ad Antiochum Doram obsidentem regressus, omnia renunciavit. Ille verò Cendebęum cum exercitu contrà Judæos misit; qui prælio commisso cum duobus Filiis Simonis fusus, fugatusque, re infectâ inglorius abivit. (*b*) b 1. *Mach.* 16. 1. *&c.*

ATHERSATA, Nomen Nehemiæ, quod à munere in aula Regis præstito illi impositum est; redditur enim *Atbersata*, *Pincerna Regis*. (*c*) c *Vide* 2. *Esdr.* 1. *ult.* & 2.

ATHLETA. In Libris S. Scripturæ, post Græcorum in Oriente Monarchiam exaratis, ac potissimùm in Epistolis S. Pauli sæpè de Athletis sermo occurrit. Ante ea tempora, neque Athletæ, neque cæteri ludi, *Esdr.* 8. 9. & 10. 1.
in quibus corporis vires exercentur, usu innotuerant. Hujus generis homines corpus exercebant sive pro hosto, sive sanitatis gratiâ, sive tandem ut proposita præmia & coronas in ludis publicis referrent. Ludorum varia fueruot genera; quorum tamen potissimi sex enumerantur; scilicet, Lucta, Cursus, Saltatio, Discus, Pugilatus, & certamen illud, quod pugnis, & calcibus conficiebatur. Vitam ducebant Athletæ valdè frugi, & ab omnibus voluptatibus, ab usu potissimùm Matrimonii, abstinentem (*d*); d *Plato l.* 8.
quò spectat illud S. Pauli: *Qui in stadio currit, ab omnibus se abstinet*. (*e*) *de Leg. Plin. l.* 34. *c.* 18.

ATHMATHA, Urbs Tribûs Juda. *Josue* e 1. *Cor.* 9. 25.
15. 54. In textu Græco 1. *Reg.* 30. 29. occurrit Urbs *Themat*, sive *Thamath*; & S. Hieronymus (*f*) Patriam S. Hilarionis *Thabatham* appellat, quam quinque milliaribus f *Hieron. vita S. Hilarion.*
à Gaza ad meridiem collocat; licèt Nicephorus (*g*) eandem non *Thabatham*, sed *Thebasem* nuncupet, & 15. milliaribus à g *Nicephor. Hist. Eccl. l.* 9. *c.* 15.
Gaza removeat. Hanc Urbem ego libenter eandem esse ac *Athmatham* dicerem.

ATHON, Urbs in finibus Arabiæ, quam ab Areta Rege Arabiæ Alexander Jannęus bello abstulit. (*h*) h *Joseph. Antiq. l.* 14. *c.* 2.

ATTALUS, Rex Pergami. Quamquam hujus nominis plures extiterint Pergami Reges, de illo tantummodò Attalo, cognomento Philadelpho (*i*), agendum est nobis, i 1. *Mach.* 15. 22.
qui Regnum administrabat pro Nepote suo Attalo III. Philometore, filio Eumenis Regis Pergami. Cum Judæorum Legati Romam venissent, causâ fœderis innovandi, *An. M.* 3865.
Epistolas à Senatu retulerunt, ad hunc Attalum directas, & Judæorum commendatitias. Regnum obtinuit an. 3845.; ac anno 3866.

3866. Philometori Regi legitimo illud remisit. Philometor sinè liberis decedens, Romanum Populum omnium bonorum suorum hæredem instituit; quo nomine ii Regoum etiam occuparunt (*a*).

a *Livius l.* 59. *Flor. l.2.c.* 7. *An.M.*3871. *ante Chr.*129. *ante Ær.* 133.

ATTALIA, Urbs Pampbyliæ, quò SS. Paulus, & Barnabas, prædicationis gratiâ, venerunt (*b*) an. Chr. 45.

b *Act.* 14. 24.

AVA. In 4. Reg. 18. 34. sermo est de Ana, & Ava Diis populorum *Sepharvaim: Ubi est Deus Sepharvaim Ana, & Ava?* Et Isa. 37. 13. ac 4. Reg. 19. 13. legimus. *Rex Urbis Sepharvaim Ana, & Ava.* Ego quidem conjicio, Deos Ana, & Ava eosdem esse, ac *Anamelech, & Adramelech*, Deos Sepharvaim, juxta textum in 4. Reg. 17. 31. *Hi, qui erant de Sepharvaim, comburebant filios suos igni, Adramelech, & Anamelech Diis Sepharvaim.* Nomine autem Regum Sepharvaim, apud Isaiam eadem Numina significari autumo; Hebræi enim cæterique Orientales, Regum appellatione Numina designare solebant. Porrò Anamelech, & Adramelech, Solem & Lunam designabant. Cum autem *Aaa-melech* reddatur, Rex benignus; & *Adra-melech*, Rex magnificus; *Ava-melech*, Rex iniquus, aut perversus; Hebræi quibus usu receptum erat, nomina Deorum Paganorum transformare, pro eo quod scriberent *Adra*, Magnificum, substituerunt *Ava*, iniquum, obliquum, perversum: sic eodem exemplo pro *Baal* scribunt *Boseth, Miphiboseth*, pro *Miphibaal*; & *Bethavea*, Domus iniquitatis, pro *Beth-el*, Domus Dei.

Alii verò credunt, Ana, & Ava duas esse Provincias, textum Regum ità reddentes; *Ubi est Deus Sepharvaim, ac Regionum Ana, & Ava?* Quorum sententiam illud etiam 4. Reg. 19. 13. & Isa. 37. 13. confirmare videtur; *Ubi est Rex Civitatis Sepharvaim, Ana, & Ava?* Si enim, aiunt, Reges, aut Deos hisce nominibus intelligebat, cur singulari *Regem*, non plurali, uti par erat, numero *Reges* non scripsit? Quin & in 4. Reg. 17. 24. ubi sermo est de populis ad incolendam Samariam traductis, memorantur populi Cutha, *Avn*, Emath &c., ex quo loco colligunt vulgò Commentatores, *Ann*, & *Ava* regiones esse ultrà Euphratem, & fortasse in ea Assyriæ parte, quam Diabain, Adiabam, & Adiabenem appellant. Ego tamen ab opinione primò adducta non recedo.

AUGUR. Eo nomine potissimùm appellantur, qui ab avium volatu, sivè cantu, sivè ciborum capiendorum ratione futura prædicunt. Hæc tamen Auguriorum captandorum ratio in S. Scriptura nunquam occurrit; quamquam ibidem Augurum nomen frequentissimum sit, quatenus latiori significatione, ad omne divinationis, sivè magicæ superstitionis genus extenditur. In Lege (*c*) cautum est, ne populus Magos sub mortis pœna consuleret; additumque, ne Hebræi Ariolos, sivè Magos, in suis regionibus consistere paterentur.

c *Levit.* 20. 6.

AUGUSTUS, Imperator Romanorum post Julium Cæsarem. Prælium Actiacum, in quo ille, M. Antonio victo, Imperio potitus est, Christi Nativitatem quindecim annis præcessit; quippe ad an. M. 3985. consignatur. Obiit 17. annis post natum Christum, & 14. Æræ. Census ille, de quo S. Lucas, ab eodem Imperatore institutus est. Ejus gestorum reliqua ad nostrum institutum non pertinent.

AVIM, Urbs Tribûs Benjamin. *Josue* 18. 23.

AVITH, Urbs Metropolis Adad Regis Idumææ (*a*).

a *Gen.* 36. 35.

AULON. Eo nomine temporibus Eusebii, & S. Hieronymi nuncupabatur vasta illa vallis (*b*), quæ secundùm Jordanem à Libano, usque ad desertum Pharan porrigebatur. Nominis ethymon à Græco verbo *Aulos*, vallis, derivatum videtur. *Aulon* est etiam Magnus Campus, & vallis inter Libanum, & Antilibanum (*c*).

b *Euseb. & Hieron. in Onomast. in Anlon.*

c *Vide Reland. Palæst. t.* 1. *pag.* 364. *& seq.*

AVOTH-JAIR. Hebræum *Avoth*, sivè *Havoth* designat casas illas Arabum, in rotundum constructas, quæ si plures excitentur in eodem loco, vicum constituunt; cujus generis populationes hodie usque ab Arabibus *Havoth* appellantur. Jair filius Manasse plures non dissimiles vicos occupavit (*d*), sitos in Batanæa, ultrà Jordanem in Galaaditide (*e*), quos suo nomine nuncupavit. Pertinebant autem ad dimidiam Tribum Manasse (*f*).

d *Num.* 32. 41.

e *Eus. & Hieron. in Avoth. Jair.*

f *Josue* 13. 31. 32.

AURAN. Apud Ezechielem 47. 16. est Regio inter Orientem, & Septentrionem Terræ Sanctæ, quæ cum Ituræa confundenda creditur. Etenim S. Lucas (*g*) tradit, Philippum Filium Herodis Iturææm, & Trachonitidem tenuisse; illum verò regnasse scribit Josephus (*h*) in Batanæa, Trachonitide, & Auranitide; quo in loco Auranitis pro Ituræa usurpata videtur. S. Hieronymus (*i*) nomen Auran dictum testatur de Urbe in regione Damasci in deserto. Regionem Auran, sivè, ut ille loquitur, Avran, Recentior Geographus ad meridiem Damasci collocat (*k*), & apud Abulfedam (*l*) *Bozra* Urbs, Metropolis Regionis *Havran* statuitur. Golius in Notis ad Abulphargem observat, apud Arabes, & Syros *Auran* appellari regionem, in qua Tiberias ad Mare Galilææ sita est; quo etiam nomine apud Guillelmum Tyrium nuncupatur (*m*). Cæterùm Auranitidem trans Jordanem esse, certum est.

g *Luc.* 3. 1.

h *Antiq. l.* 17. *c.* 7.

i *Hieron. ad Ezech.* 47. 16.

k *Apud Reland. Palæst. t.* 1. *l.* 1. *c.* 22. *p.* 107.

l *Apud eundem t.* 2. *l.* 3. *p.* 666.

m *Guillelm. Tyr. l.* 22.

AUSITIS. Regio Job. Vide *Hus; terra Hus.*

AUSTER, meridies. Vox *Negeb*, scilicet meridies, in S. Scriptura (*n*) de Arabia Petrea, sivè de Idumæa meridionali, sivè de plaga meridionali Judç intelligenda est. Interdum Hebræi meridiem denotant nomine dextræ. Eundem meridiem Eusebius, & S. Hieronymus, nec rarò etiam S. Scriptura (*o*) designant hac voce: *Daroma.*

n *Deut.* 33. 23.

o *Eccli.* 1. 6. *Ezech.* 20. 46. *&* 40. 24. *&c.*

AXA, filia Caleb, illi à Patre desponsa, qui *Cariat-sepher* Urbem sibi assignatam, expugnasset. Othoniel, conditione impletâ, fœminam duxit (*p*).

p *Josue* 15. 16. 17. *&c.*

In solemni traductione in domum Sponsi, Axa Viri persuasionibus adducta, ad Patris pedes subitò accidit; eique quid peteret quærenti, orare se dixit, ut arenti, & siccæ terræ, quam sibi dono dederat, aliam adderet ir-

irriguam. Annuit Caleb & campum concessit, aquarum scaturigine, & pluviis, ac rore irriguum.

a *Josue* 19.25. AXAPH (*a*), sivè Acsaph: eadem est ac Ecdippus inter Ptolemaidem, & Tyrum sita. Vide *Acsaph*.

I. AZA, cujus filii è captivitate Babylonica cum Zorobabel regressi sunt. 1. *Esdr.* 2.49.

b *Stephan. in Gaza*, & *in Azotos*. c *Antiq. l.* 12. *c.* 19. II. AZA. Eo nomine interdum Urbes Gazæ, & Azoti appellantur (*b*). Juxtà montem ejusdem nominis, authore Josepho (*c*), Judas Machabæus prælium miscuit cum Bacchide, in quo ipse Judas occisus est. Idem locus in I. Machab. 12. 19. Mons Azoti appellatur.

III. AZA, Urbs Ephraim. 1. *Par.* 7.28.

AZAEL, Rex Syriæ. *Amos* 1. 4. Vide *Hazael*.

AZANOTH-THABOR. *Josue* 19. 34. sivè tantùm *Azanoth*, aut *Aznoth*, Urbs in planitie in viciniis Diocæsareæ.

d 1. *Par.* 6. 9. e 2. *Par.* 19. 11. *Circà An. M.* 3092. *antè Ch.* 908. *antè Ær.* 912. I. AZARIAS (*d*), Summus Sacerdos Judæorum, post Achimaam, & ante Johanan. Fortasse confundendus est cum Amaria, sub Regno Josaphat Regis Juda (*e*).

f 1. *Par.* 6.10. II. AZARIAS, filius Johanan, Summus Sacerdos Judæorum (*f*). Fortasse idem est, ac Zacharias filius Jojadę, qui occisus est anno M. 3164. (*g*).

g 2. *Par.* 24. 20... 22. h 2. *Par.* 26. 17. III. AZARIAS, Summus Judæorum Sacerdos, regnante Ozia, Rege Juda; qui eidem Regi, munus offerendi incensum usurpanti (*h*), restitit; eumque, in criminis pœnam, à Deo leprâ percussum è Templo expulit.

i 2. *Par.* 31. 10. IV. AZARIAS, Summus Sacerdos Judæorum sub Ezechia (*i*), Helciæ Pater. Vide Catalogum Summorum Sacerdotum.

k 1. *Par.* 6. 14. V. AZARIAS, Summus Sacerdos ultimis temporibus Regum Juda. Hujus fuit filius Saraias (*k*), postremus ex Summis Sacerdotibus ante captivitatem.

l 3. *Reg.* 4. 2. VI. AZARIAS, filius Sadoc Summi Sacerdotis (*l*). An Patri in dignitate successerit, nusquam legitur.

VII. AZARIAS, filius Nathan, Præfectus militum custodum Salomonis. 3. *Reg.* 4. 5.

m 4. *Reg.* 15. 1. &c. *An. M.* 3225. *antè Ch.* 779. *antè Ær.* 783. VIII. AZARIAS, sivè ut appellatur 2. *Paralip.* 26. 16. *Ozias* Rex Juda, filius Amasiæ ex Jechelia; qui à 16. ætatis anno, spatio 52. annorum, Regno præfuit (*m*). Legem Dei sanctè servavit; quanquam in permittendis sacrificiis in editis collibus, quæ Deus vetuerat, nimio indulgentior fuerit. Cum in Templo Sacerdotale munus offerendi incensi usurparet, continuò leprâ percussus est; quare ab hominum consortio segregatus, privatam vitam extrà Urbem usque ad mortem egit; interim Jonathan ejus filio Regnum administrante.

n *Antiq. l.* 9. *c.* 11. Cum Rex thura adoleret, tradit Josephus (*n*) terram adeò ingenti motu fuisse concussam, ut medius mons occidentalis è solo evulsus, impetu quodam actus, spatio stadiorum quatuor, sivè 500. passuum circumvolveretur; donec objectu montium ad orientem Jerosolymæ impeditus, viam clausit, ac Regios hortos oppressit. Addit insuper lucis radium, terræmotùs vi disrupto Templi culmine, in Regem cœlitus immissum fuisse, quo percutiente corpus illius leprâ contectum est. Hæc ab Josepho adjiciuntur historiæ in libris Paralipomenon descriptæ. Cæterùm constat regnante Ozia ingentem terræmotum accidisse, ut Amos (*a*), & Zacharias (*b*) innuunt, & ex libris Regum, & Paralipomenon intelligimus; an verò illud eo temporis articulo contigerit, ignotum est. a *Amos* 1. 1. b *Zach.* 14. 5.

Regnum felicissimis auspiciis incepit; siquidem de Philisthæis, Ammonitis, Arabibus victorias retulit; Jerosolymæ munitiones auxit; exercitum 307500. virorum sub armis detinuit; omni armorum genere refertissima armamentaria habuit. Cum agriculturâ delectaretur, plurimos agricolas in arvis, vinearum custodes in collibus, Pastores in vallibus destinavit. Obiit anno M. 3246. antè Ær. 759. antè Chr. 755. cujus cadaver non in tumulis Regum, utpotè leprâ infectum, sed in tumulo juxtà agrum reconditum est.

IX. AZARIAS, filius Jehu, & Pater Helles. 1. *Par.* 2. 39.

X. AZARIAS, alio nomine *Sophonias*, filius Uriel. 1. *Par.* 6. 36.

XI. AZARIAS, Propheta, filius Oded, (*c*) qui jussu Domini obviam factus Asæ Regi Juda, regredienti ex bello contra Zaram Regem Chus, monuit, ut eam, quam retulerat de hoste victoriam, suæ in Dei legem observantiæ acceptam referret, addens futurum, ut ab illa recedentes Judæi omnibus malis oppressi, Deo, Sacerdotibus, Doctoribus, Lege aliquo temporis spatio destituerentur: resipiscentes verò veniam à Deo impetrarent; cæterisque per Orbem nationibus sibi mutuò cladem inferentibus, soli Judæi servarentur. His auditis, Asa reliquiis Idololatriæ destruendis novo zelo incumbit. De hoc Propheta nihil ultrà rescimus. c 2. *Par.* 15. 1. &c. *An. M.* 3063. *antè Ch.* 974. *antè Ær.* 978.

XII. AZARIAS, filius Obed, unus ex iis, cum quibus Joiada Summus Sacerdos secretum communicavit, quòd Joas adhuc superstes servaretur; ac ob illum in Regnum restituendum, jussu ejusdem Joiadæ, Levitas ex universa regione congregavit (*d*). d 2. *Par.* 23. 1. 2. &c. *An. M.* 3126. *antè Chr.* 874. *antè Ær.* 878.

XIII. AZARIAS. Eo nomine appellati sunt duo Filii Josaphat Regis Juda. 2. *Par.* 21. 1. 2.

XIV. AZARIAS. Angelus Raphael hoc sibi nomen assumpsit, cùm Tobiam juniorem ad urbem Rages duceret. *Tob.* 5. 18.

XV. AZARIAS, filius Oziæ, qui Jeremiam Prophetam accusavit (*e*), quasi populum à transmigratione in Ægyptum averteret. Hinc, authoritate Johanan filii Caree & aliorum, operam dedit, ut idem Jeremias, unà cum Baruc, & reliquis de populo, in Ægyptum transferretur. e *Jerem.* 43. 2.

XVI. AZARIAS. Josephus, & Azarias, (*f*) quibus Judas Machabæus custodiam Hierosolymæ commiserat, auditis victoriis ejusdem Judæ, nomen sibi quoque facturi, contra hostes copias eduxerunt: verùm prælio inito cum Gorgia apud Jamniam, clade 2000. militum in fugam acti sunt. f *Mach.* 5. 56. *An. M.* 3841. *antè Chr.* 159. *antè Ær.* 163.

XVII. AZARIAS, alio nomine *Abdenago*, unus ex tribus, qui simulachrum à Na- bu-

buchodonosor erectum adorare renuentes, ejusdem jussu in fornacem ardentem acti sunt (*a*).

a *Dan.* 3. 49 *An. M.* 3444. *ante Chr.* 556. *ante Ær.* 560.

AZARICAM, filius Hasabiæ, Levita. 2. *Esdr.* 11. 15.

AZAU, filius Nachor ex Melcha. *Gen.* 22. 22.

AZAZ, filius Samma, ex Tribu Ruben. 1. *Par.* 5. 8.

AZAZEL, sivè *Hazazel*, Græcè *Apopompaios* (*b*) Latinè Emissarius. Is est, quem nos appellamus *hircum Emissarium*, de quo in suo titulo. Die solemnis Expiationis, Seniores ex populo duos hircos pro peccatis universi Israelis offerebant (*c*); quorum alter sorte extractus, immolabatur; alter liber abire permittebatur, dictus proindè hircus *azazel*, sivè juxtà interpretationem Septuaginta, Aquilæ, Symmachi, Theodoreti, S. Cyrilli Alex. & aliorum, hircus emissarius, sive liber dimissus. Hircus iste liber dimissus, totius populi peccatis, & imprecationibus Summi Sacerdotis onustus, juxtà eosdem Interpretes, ad instar videtur illorum brutorum, quæ Pagani Numinibus suis consecrabant, & exinde sui juris esse sinebant (*d*). Azazel in Hebræo reddi potest hircus abiens, sivè aufugiens.

Alii credunt, *Azazel* nomen esse montis; quem nonnulli ex Rabbinis (*e*) 90. stadiis, scilicet 11. milliaribus & 125. passibus à Jerusalem collocant. Bochartus eam vocem interpretatur, *discessus*, sivè *secessio*. Spencerus dictam intelligit de Dæmone; quare hircus *Hazazel* juxtà hanc interpretationem est hircus Diabolo permissus. Marcus author hæresis Marcosiorum (*f*), eo nomine Dæmonem illum appellabat, cujus ministerio in præstigiis utebatur. In eam rem adducit etiam Spencerus Cabalistas, & Julianum Apostatam (*g*). Clericus eandem vocem derivans ex Arabico *Aza*, durus, & *azala* in angustiis esse, interpretatur, *præcipitium*; subditque hircum emissarium in prærupto derelinqui consuevisse, ubi periret; hinc, ait, postquàm Levit. 16. 21. præscriptum est hircum Azazel in desertum esse dimittendum, deindè ỳ. 22. subditur *in terram præruptam*. Præstat tamen Veterum Interpretum Græcorum versiones sequi, qui ex Hebræo *haz*, sivè *hez*, hircus, & *azal*, abiit, eandem vocem duxerunt. Vide Spencerum in Differt. *de hirco Emissario*, Bochar. *De animal. Sacr. par.* 1. *l.* 2. *c.* 54. Marsham. *Canon. Chronol. Ægypt. sæc.* 9.

b *Haz-azel.* 70. *Apopompaios.* *Hieron. Emissarius.* *Theodoret. qu.* 22. *in Levit.* *Apopompaios eclete, oi Apopempomenos eis teneremon.* *Sym. Apechromenon.* *Abeantem.* *Aq. Apolelymenon.* *Dimissam, solutum.*
c *Levit.* 16. 5, 7. 8. *&c.*
d *Spencer. Dissert. de hirco Emis.* *Bochar. de Anim. Sacr. p.* 1. *l.* 2. *c.* 55. *Marsham. sæc.* 9.
e *Jonath. R. Saad. Gaon, Kimchi. R. Salomon. Aben-ezra &c.*
f *Epiphan. hæres.* 34.
g *Julian. apud S. Cyrill. l.* 9. *cont. Julian.*

AZAZIAS, Levita, Legis Dei zelotes. 2. *Par.* 31. 13.

AZAZON-THAMAR. Vide *Asason-Thamar*, sivè *Engaddi*.

AZBAI, Pater Naarai, unus ex fortissimis militibus David. 1. *Par.* 11. 37.

AZBOC, Pater Nehemiæ, qui tempore ejusdem Nehemiæ Jerusalem morabatur. 2. *Esdr.* 3. 16.

AZECA, Urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 35. Inter hanc & Soco, Philisthæi cum Goliath castrametati sunt, 1. *Reg.* 17. 1. Urbs hujus nominis inter Jerusalem, & Eleutheropolim Eusebii, & S. Hieronymi ætate occurrebat.

AZEM, sivè *Esem*, Urbs Tribûs Simeon, *Josue* 19. 3., non alia fortasse ab *Esmona*, sivè *Asmona*.

AZER, filius Josue, Princeps Maspha. 2. *Esdr.* 3. 19.

AZIAZA, Israelita, qui fœminam, cui contrà Legem nupserat, dimisit. 1. *Esdr.* 10. 27.

I. AZMAVETH (*a*), sivè *Azmoth*, aut *Bethazmoth* (*b*), Urbs fortasse Tribûs Juda, in vicinius Jerusalem, & Anathoth.

a 2. *Esdr.* 12. 29.
b 2. *Esdr.* 7. 28.

II. AZMAVETH, filius Beromi, unus ex fortissimis militibus David. 2. *Reg.* 23. 31.

AZMON, sivè *Asmon*, aut *Asmona*. Vide *Asmona*.

I. AZMOTH, filius Jojadæ, ex Tribu Benjamin, & familiâ Saul (*c*).

c 1. *Par.* 8. 36.

AZMOTH, filius Adiel. 1. *Par.* 11. 32., & 27. 25.

AZOCH, sivè *Azochis*, Urbs Galilææ in vicinis Sephoris (*d*).

d *Joseph. l.* 13. *c.* 20., *& de Vita sua.*

I. AZOR. Vide *Asor*, Urbs Juda.

II. AZOR, filius Eliakim, cujus nomen in genealogia J. C. recensetur. *Matt.* 1. 13.

AZOTUS, sivè juxtà lectionem Hebræam, *Asdod* Urbs in sorte Tribûs Juda (*e*), quam tamen diù Philisthæi detinuerunt. Portum habebat ad Mediterraneum. Sita erat inter Ascalonem, & Accaron, sivè inter Jamniam juxta Josephum (*f*). Quæ variæ hujus sitûs descriptiones facilè conciliantur, si dicamus illam eas Urbes non eâdem ratione spectare, nec omnibus immediatè interjacere. Inter quinque Satrapias Philisthæorum potentissima habebatur (*g*); adeout obsidionem contra Psammeticum Regem Ægypti 29. annis sustinuerit, authore Herodoto (*h*) qui nullam aliam obsidionem tandiù productam fuisse observat. Judas Machabæus in monte Azoti occisus est, juxtà textum Machabæorum (*i*).

e *Josue* 15. 47.
f *Antiq. l.* 13. *c.* 23.
g 1. *Reg.* 15. 17.
h *Herodot. l.* 2. *c.* 157.
i 1. *Mac.* 10. 85.

I. AZUBA, Uxor Asæ Regis Juda, & Mater Regis Josaphat. 3. *Reg.* 22. 42.

II. AZUBA, Uxor Caleb. 1. *Par.* 2. 18.

I. AZUR, Pater Pseudo-Prophetæ Hananiæ. *Jer.* 28. 1.

II. AZUR, Pater Jezoniæ Principis populi. *Ezech.* 11. 1.

AZYMUS, ex voce Græca *azymos*, absque fermento. Pane azymo vescebantur Hebræi totâ octavâ Festi Paschalis (*k*), memoriam recolentes ejus rei, quæ illis acciderat, dum ex Ægypto egrederentur, cum discessionem urgentibus Ægyptiis, commodum illis non fuit, ut panem fermento curarent (*l*). Die 13. Nisan sedulâ perquisitione abditissima quæque totius domus scrutabantur, ne die subsequenti post meridiem aliquid fermenti uspiam remaneret. Hanc cæremoniam Judæi usque hodie religiosè observant; eamque non uno in loco spectat Apostolus, ut in illo (*m*): *Modicum fermenti totam massam corrumpit*; scilicet, si panis diebus Paschalibus quantulamcumque fermenti portionem admixtam habeat; totus veluti impurus abjiciendus est. Alibi etiam (*n*) scribit oportere Christianos non à fermento panem, sed à delictis, & criminibus vitam puram servare; & Christus in Evangelio (*o*) abstinendum monet à fer-

k *Exod.* 12. 8. *Deut.* 16. 8.
l *Exod.* 12. 39.
m 1. *Cor.* 5. 6. *& Galat.* 5. 9.
n 1. *Cor.* 5. 7. 8.
o *Matth.* 16. 11.

fermento, id est à doctrina, Pharisæorum, & Herodianorum.

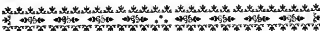
Quæ Judæi nostris temporibus circa eam rem observant, hæc sunt (a). Domum universam diligenter scrutantur, ne quid in ea sivè panis fermentati, sivè fermenti, sivè rei ad fermentum accedentis, remaneat. Post mundatam, albâ calce totam obliniunt, novisque mensæ, & culinæ utensilibus instruunt; vel si non novis, saltem pro hisce diebus tantummodò destinatis; quamquam si ex metallo confecta sint, & ad usus quotidianos, expolita, & ab omni impuritate, ex fermento contractâ, igne expurgata permittantur. Tertia dies ante Pascha huic operi destinatur, nempè dies 13. Nisan; siquidem Solemnitatem exordiuntur à die 15., seù à vesperis diei 14.; diem enim à vespera ad vesperam supputant.

a *Leo Modena*. De' riti Ebraici p. 3. c. 3.

Decimaquartâ Nisan, horâ 11., in signum inceptæ prohibitionis vescendi fermentato, portio panis communis concrematur, additàque solemni protestatione Patris-familias, nihil fermenti domi superesse, continuò azymis conficiendis manus admovetur. Quæ in hunc usum adhibetur farina, ab omni humiditate, atque fotu caloris pura putaque esse debet, ne fortè fermentari contingat; ex ea verò aquà subactâ placentas diversæ crassitudinis & figuræ conficiunt. Pro aqua non rarò lac, & ova adhibent, addito saccaro; ex quo delicatulos panes, quos vocant *Mazah baschira*, Azima ditia, pro ægrotis, amicis, etiam Christianis, efformant.

An Christus in Eucharistiæ institutione azymos, sivè fermentatos panes adhibuerit, ex altera quæstione dependet, nimirum an Pascha eàdem die, ac Judæi, celebraverit, an prævenerit. Qua de re, utpotè à Dictionario alienâ, consulantur scripti de eodem argumento Libri, ac nostra Dissertatio de supremo Paschate Christi, Commentariis in S. Matthæum præfixa.

AZZI, filius Banni, Princeps Levitarum Jerusalem post regressum è captivitate. 2. *Esdr.* 55. 22.

B A

BAAL, Hebraicè Dominus, Conjux, sivè *Bel*, Idolum Phœnicum, vel Chananæorum. Ut plurimum ubi *Baal*, ibi etiam *Astaroth*; hinc ut *Astaroth* Lunam, sic Solem *Baal* denotare jure creditus fuit. Frequenter genericè, pro maximo Numine Phœnicum, Chaldæorum, Babyloniorum, Moabitarum &c. sumitur. Sæpè etiam aliorum Idolorum nominibus præponitur, ut *Beel-phegor*, *Beel-sebub*, *Bal-gad*, *Beel-sephon*, *Baal-Berith*. Cananæorum vetustissimum Numen Baal est: quos Hebræi imitati, Baal coluere, ipsi humanas victimas (*a*), super domorum tecta, & in lucis Altaria (*b*), Prophetas denique, & Sacerdotes ejusdem cultui addictos voluere (*c*). Baal, & Asthartes solemnia per nefas quodlibet, & lasciviam celebrabantur (*d*).

a *Jerem.* 32. 35. & 19. 5. & 4. *Reg.* 17. 16.
b 4. *Reg.* 23. 4.
c 3. *Reg.* 18. 22. & 4. *Reg.* 10. 19.
d 3. *Reg.* 14. 24. & 15. 12. & 22. 47. & 4. *Reg.* 23. 7. *Osea* 4. 14.

Authores aliqui Phœnicum Baal, Saturnum esse voluerunt; cùm victimæ humanæ, quæ litabantur Saturno, aut parum; aut nihil differant ab illis, quas Baal mactari solitas Scriptura memorat. Nonnulli putaverunt Baal esse Herculem Phœnicem, aut Tyrium, apud Phœnices Idolorum omnium vetustissimum; ego tamen in mea dissertatione super Phœnicum Idolis, Baal Solem esse, & quidquid ipsi à Scriptura tribuitur, facilè de Sole intelligi possè pro viribus ostendi. Putant alii Belum Chaldæorum, aut Babyloniorum esse Nemrodum, primum ipsorum Regem; alii verò esse Belum Assyrium, Nini Patrem (*e*); multi esse Filium Semiramidis (*f*); plurimi demum esse Jovem arbitrantur. Nihilominus putandum omninò est, apud Phœnices, & Chananæos Baal fuisse Solem, qui sæpè genericè vocabatur maximum Orientalium Numen. Quoad autem Chaldæos, & Babylonios, quàm maximè credibile est, Belum fuisse aliquem ex primis eorum Regibus; adhuc tamen latet, an hic Assur. fuerit, an Nemrod, an Thuras, an Belus Nini Pater, an denique Belus filius Semiramidis.

e *Vide Marsham. Can. Chronolog. saecul.* 1.
f *Vide Syncellum, & Cedren.*

BAAL. Pluribus Palestinæ urbibus Baal nomen præponitur, vel quòd in ipsis Idolum Baal coleretur, vel quòd ipsæ fuerint cæterarum Metropoles.

BAALAH, seù *Baalat*, vel etiam *Cariath-jarim* [*g*], aut *Cariath-Baal*, sivè tantùm *Baal*, aut *Baalim de Juda*, aut *Sede-jarim*, & *Campi sylva*, *Psal.* 131. 6. Sunt una eadem Civitas in Tribu Juda prope Gabaa, & Gabaon sita. Cariath-jarim translata est Arca Fœderis, cum eam à suis regionibus remisissent Philisthæi, ibique apud Aminadab stetit [*h*], donec eam David Jerusalem transtulit.

g *Josue* 15. 9. 1. *Paral.* 13. 6.
h 1. *Reg.* 6. 21.

I. BAALATH, in Tribu Simeon (*i*). Probabile est hanc esse onam ex urbibus meridionalibus Judæ (*k*), quæ deinde Tribui Simeon cessit. Sita est inter Asem, aut Asemon, & Chazar-Sual, satis proindè vergens ad Petream Arabiam.

i *Josue* 19. 1. & 1. *Paral.* 4. 28.
k *Josue* 15. 28.

II. BAALATH. Urbs Tribûs Dan (*a*). Baleth prope Gazaram meminit Josephus. *Antiq. l.* 8. *c.* 2.

a *Josue* 19. 44. & 3. *Reg.* 9. 18.

BAALATH-BEER. Urbs ad meridiem Tribûs Simeon. *Josue* 19. 8.

BAAL-BERITH, idest, *Dominus Fœderis*, Sichimitarum Idolum (*b*). Gedeone mortuo, Israelitæ recedentes à Domino, Baal-berith sibi Deum constituerunt. Hujus Templum in Urbe Sichem erat; in quo pecunias condiderant, quas deinde Abimelech Gedeonis filio tradidere. Diodorus Siculus *lib.* 5. meminit cujusdam Cretensium Deæ *Britomartis*: hæc fortè eadem est, ac *Baal-berith*, cum *Britomartis* oriatur à *Marath-berith*, Fœderis Domina.

b *Jud.* 8. 3. & 9. 4.

BAAL-GAD, Urbs ad radices montis Hermon (*c*). Est meridionalis Libano, & Damasco, septentrionalis verò monti Libano. Ex Josue 11. 17. & 12. 7. mons Hermon videtur esse citrà Jordanem; aliunde tamen evidentissimè constat, hujusmodi montem, & proinde etiam *Baal-gad* esse ultra Jordanem. *Jos.* 12. 1. & 5. Gad erat Idolum Solis, aut bonæ Fortunæ (*d*), cui cum adoleret *Baal-gad*, ab eodem nomen accepit.

c *Josue* 15. 17.
d *Vide Gen.* 30. 11.

BAAL-HAZOR. Urbs Tribûs Ephraim, ubi Absalomi greges tondebantur. (*e*)

e 2. *Reg.* 13. 23.

BAAL-HERMON, Urbs ad septentrionem Tribûs Issachar, & Campi Magni Esdrelon. Vide 1. *Par.* 5. 23.

BAALIA, unus ex triginta fortissimis David. 1. *Par.* 12. 5.

BAALIADA, filius David. 1. *Par.* 14. 7.

I. BAALIM *Juda*. Idem est, ac *Baaloh*, sivè Cariath-jarim. Vide superiùs.

II. BAALIM, Pluralis *Baal* numerus, falsos Deos generatim significans.

BAALIS, Ammonitarum Rex, Ismaelem filium Nathaniæ ad Godoliam (*f*), à Rege Babylonis Nabuchodonosor, reliquiis populi Judaici in Judæâ relictis præfectum, interficiendum misit.

f *Jerem.* 40. 14

BAAL-MEON, Urbs ex Tribo Ruben. *Num.* 32. 38. & 1. *Paral.* 8. Aliquando etiam *Beth-Baal-meon*. Hanc Rubenitis ereptam, vel Ezechielis ætate possidebant Moabitæ (*g*). *Beel-meon*, aut *Beel-meus*, authoribus Eusebio, & S. Hieronymo, sita est ad radices Montis Baaru, aut Montis Abarim, novem milliaribus ab *Esbus*, sivè *Esebon*.

g *Ezech.* 25. 9.

BAAL-PHARASIM, ubi David Philisthæos fugavit (*h*): non procul ab Jerusalem, in Valle Rephaim.

h 2. *Reg.* 5. 20.

BAAL-SALISA (*i*), secundùm S. Hieronymum, & Eusebium Urbs ad septentrionem, procul à Diospoli quindecim milliaribus.

i 1. *Reg.* 9. 4. & 4. *Reg.* 4. 42

BA-

a Jud. 20. 33.

BAAL-THAMAR, ubi filii Israel filios Benjamin prælio fuderunt (*a*). Eusebius locum hunc propè Gabaam collocat.

BAALTIS, eadem ac *Astharte*, aut Luna, maximum, post Baal, Phœnicum Idolum.

b Vid. 2. Reg. 4. 2. & seq.

BAANA, & *Rechab*, Ministri Isboseth filii Saul; quem meridie dormientem, latenter domum ingressi interfecerunt; sublatumque caput detulerunt David (*b*), qui ob meritam turpissimi facinoris mercedem, pedibus, manibusque abscissis, suspendi eos jussit super Piscinam in Hebron.

c Euseb. in Kariathaim. Hieron. ibid.
d Idem in Beelmeon.
e Joseph. de Bello l. 7. c. 25. pag. 981.

BAARAS, vel *Baaris*, seù *Baru*. D. Hieronymus (*c*), & Eusebius cujusdam loci meminerunt nomine *Baru*, aut *Baris* propè *Cariathaim*, quam decem milliaribus à Medaba ad occasum ponunt; & addunt (*d*) Beelmaus, seù Beelmeon duobus milliaribus distare ab *Esbus* propè Baaru. Narrat etiam Josephus (*e*), ad septentrionem Macheruntis adesse vallem, nomine *Baaras*, ubi radix nascebatur ejusdem nominis, coloris verò ignei, quæ vespere ad instar Solis radios emittebat. Plura quoque adeò mira de eadem refert, ut à plerisque omninò apocrypha existimentur: quæ tamen P. Eugenius Roger tamquam testis tuetur, & approbat.

An. M. 3051. antè Chr. 949. ante Ær. 953.
f 3. Reg. 15. 27. &c.
g 3. Reg. 16. 1. &c.

BAASA, Filius Ahiæ, Dux exercitûs Nadab, Filii Jeroboam Regis Israel. Hic proprium Regem, dum Gebethon Urbem Philisthinorum obsideret, per insidias interfecit; sicque potitus Regno, quatuor supra viginti annos imperavit (*f*), & universum semen Jeroboam, ut ei Dominus præceperat, omninò delevit. At, cum & ipse impietati, & idolis serviret, divinam in se vindictam concitavit: quem proinde Propheta Jehu Filius Hanani, juxtà Domini mandatum (*g*), infidelitatis redarguit; qui enim ex humillima ad regiam conditionem fuisset erectus, Jeroboami vestigia relegisse. Quamobrem sciret, se posterosque à Domino delendos; quique ipsorum in Urbe, à canibus; qui in agro obiissent, à volucribus discerpendos.

An. M. 3074. ante Ch. 926. antè Ær. 930.
h 3. Reg. 16. 7.
i 2. Paral. 16. 1. &c.

Hisce minis minimè territus Baasa, irâ maximè æstuans, Prophetam interêmit. Obiit denique, & sepultus in Thersa, tunc decem Tribuum Metropoli; Elâ Filio successore (*h*). In Paralipomenis tantùm (*i*) Baasa Ramath adversùs Asam Regem Juda munisse legitur; eumque ut ab opere averteret Asa, in ejus urbes Benadad Regem Damasci excitasse, quod ubi intellexit Baasa, opus intermisit.

k Joseph. Antiq. l. 15. c. 11.

BABAS, ex Asmonæorum genere. Hujus Filios interfecit Herodes, quòd sibi, sub Antigono, Jerusalem ingredienti obstitissent (*k*).

l Gen. 11. ℣. 7. & seq.

BABEL, seù *Babylon*, *Confusio*; ex confusis enim Turrim Babel ædificantium linguis, ut alterum alter non intelligeret, nomen urbi, & Provinciæ inditum est (*l*). Varios modos, quibus fortè linguarum confusio contigit, cum è re nostra non sit hìc recensere, videantur Interpretes, & Cl. Simon in sua Historia Critica veteris Testamenti, l. 1. c. 14. & 15. & Author opinionum nonnullorum Batavorum Theologorum Ep. 19. Turris Babel ædificatio, & linguarum confusio contigit an. M. 1775., post diluvium 120.

a Joseph. Antiq. l. 1. c. 5.
b Gen. 11. 7. &c.

Babel ædificandæ præcipuus author creditur (*a*) Nemrod Filius Chus. Ipse sibi proposuerat, inquit Josephus, Turrim adeò sublimem construere, ut alteri diluvio se posset eximere, & in Deum ipsum insurgens Majorum suorum naufragium ulcisci valeret. Difficile tamen creditu est, tantam sibi insaniam persuasisse, cum præcipuè hoc Scriptura non narret, solamque hominibus quibusdam, ex Oriente in Terram Sennaar progressis, nominis famæque augendæ cupiditatem causam fuisse asserat, cur Turrim excitarent (*b*): *Celebremus nomen nostrum &c.* Cum verò Dominus certum illis esse, ab opere nisi perfecto non desistere, videret, eorum *ità linguas confudit*, ut quisque socii loquentis voces non intelligeret. Quare invicem coacti alii ab aliis recedere, ab incepto facinore resilierunt.

c Herodot. l. 1. 181.
d Strabo. l. 16. initio.
e Hieronym. in Isai. 14. l. 5. p. 114. nov. edit.

Adhuc latet quousque ea Turris erecta fuerit; quidquid enim ab Authoribus affertur, incredibile videtur, & reprobandum. Existimarunt nonnulli Turrim Beli, de qua Herodotus (*c*), quæque ejus adhuc ætate extabat Babylone, Turrim fuisse Babel, aut saltem super ipsius fundamenta fuisse erectam; quod postremum verosimile habetur, cum hæc fuerit absoluta, & ad sibi debitam sublimitatem redacta. Hæc, ex Herodoto, turribus octo eo ordine dispositis constabat, ut una alteri, & hæc subinde alii, subtiliores usque impositæ conspicerentur. Earum postremæ Templum Beli insidebat, de cujus mensura, ut & de totius ædificii sublimitate, nihil Herodotus; qui dumtaxat primam omnium turrim, & cæterarum basim latitudine, & altitudine, sivè in quadratum (non enim ex illius textu apertissimè colligitur) stadium integrum, aut 150. passus absolvisse narrat. Scriptores aliqui, inter quos Strabo (*d*), Turri toti hanc altitudinem tradunt: alii verò, cuilibet ex his turribus stadium tribuunt, & totius ædificii altitudinem octo stadiis, seù mille passibus commetiuntur. Rem sanè incredibilem, licèt S. Hieronymus (*e*) nixus aliorum authoritate, ejus altitudinem ad mille passus extendat; nec desint, qui adhuc sublimiorem fuisse seriò opinentur.

Belus Babylonis Rex, cui Turris, de qua Herodotus, erectio tribuitur, longè post Moysem vixit, Filiusne Semiramidis Belus, an Pater Nini; qui, ut scribit Usserius, multò posterior Moyse, sub Judice Samgar floruit, circà An. M. 2682. Per. Jul. 3392.

Novissima Itineraria diversimodè Turrim Babel describunt. Fabricius & Gujon mille circiter passibus ambitum terminasse ferunt; Benjamin, hisce antiquior, ad bis mille passus ejus latitudinem extendit. Cl. de la Boulaye le Gouz eques Andegavensis, diù Babylone, seù Bagdat commoratus, refert novem circiter milliaribus ab urbe Turrim videri, nomine Megaram, in planitie sitam, Euphratem inter et Tigrim: quæ cum interius solida sit & concreta, mons potiùs appellari potest, quàm Turris; Ejus ambitus

tus ad calcem nonnisi 500. passibus metatur; eumque venti, & pluviæ eam penè deleverint, à reliquiis nihilominus argui potest 138. circiter pedes regios altitudine perfecisse. Qui eam construunt lateres, quatuor digitorum crassitiem habent, quos paleæ pice, & bitumine mixtæ trium digitorum crassitudine subsequuntur; sicque lateribus paleisque sibi vicissim succedentibus, quinquaginta eorum circiter ordines adhuc numerantur. Vide quæ diximus in nostris Commentariis in Genes. cap. 10. ℣.4. Profectò quidquid de hac Turri, præterquàm à Sacra Scripturâ, refertur, effictum omninò est, & apocryphum; & reliquiæ quarumdam Turrium, quæ extant Babylone, ad aliud quid pertinere videntur.

BABYLON, Chaldæorum Metropolis, quam Nemrod, Imperii sui præcipuam (a), ibi condidit, ubi Turris Babel cœpta est ædificari. Hujus antiquitas certior est, quàm quæ in dubium revocetur; cum Scriptores exteri (b), ad quos nulla unquam rerum Judaicarum notitia pervenerat, eam à Filio Beli, Semiramide bis mille annis antiquiori, conditam putent: Alii autem Semiramidem ipsam, alii Belum (c) Assyrium Beli Patrem, illius conditorem appellent. Marshamus (d) denique ejusdem primordia refert usque ad ætatem Nabonassari. Ea tamen de re certius est, & à plerisque comprobatum, Babylonem conditam fuisse à Nemrod, à Belo auctam, demùm à Semiramide ità eleganter renovatam, ut tutò dici possit eam, ut Constantinopolim Constantinus, condidisse.

a Gen. 10. 10.

b Herennius apud Stephan. in Babylon.

c Doroth. Sidonius Poeta. item Abiden. apud Euseb. Præp. l.9. c.41.

d Marsham sæcul. 13.

Babylonem sæpè Scriptura memorat, potissimùm post Regnum Ezechiæ, ad quem ab ægritudine jam liberum, Merodac-Baladani Regis Babylonis Legatus se contulit invisendum (e). Isaias, qui eâdem ætate vixit, calamitates, quibus Babylonii Palæstinam vexarunt, captivitatem Hebræorum, eorumdemque reditum Babylone, hujus etiam maximæ Urbis à Persis Medisque eversionem quàm sæpissimè prædicit. Prophetæ autem, qui post Isaiam fuerunt, Jeremias nempe, Ezechiel, & Daniel, qui Nabuchodonosor Regnum, ultimos Jerusalem casus, & excidium Regni Judæ viderunt, Babylonis amplitudinem, crudelitatem, calamitatesque, quibus à Deo confecta est, diutiùs describunt.

e 4. Reg. 20. 12.

Liquet etiam apud Sacros Scriptores, Babylonem amplissimas inter, & omnium potentissimas enumerandam (f). *Nonne*, Danielis 4. inquit Nabuchodonosor, *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi ... in robore fortitudinis meæ, & in gloriam decoris mei?* Berosus, & Abydenus putant (g), Babylonis mœnia, ejusque hortos pensiles ab hoc Rege conditos esse; licèt non desint, qui à Semiramide utraque constructa malint. De latitudine, & altitudine horum mœnium maximè inter se differunt Scriptores: Clitarcus enim à Siculo Diodoro relatus, 368. stadiis; 60. milliaribus Quintus Curtius; 380. stadiis Herodotus; Ctesias (h) pariter, relatus à Diodoro Siculo, stadiis 360.; Strabo denique 385. stadiis eorum circuitum dimetiuntur. Horum altitudini Quintus Curtius, & Strabo 65., latitudini 32. pedes; Plinius tamen, & Solinus altitudini 200., latitudini verò 50. pedes tribuunt. Refert Quintus Curtius duodecim in eorum ædificatione menses fuisse consumptos, & stadium, nempe 125. passuum mensuram, singulis diebus esse absolutam. Berosus tamen, & Abydenus volunt decem & quinque diebus maximè mirandum opus omninò fuisse confectum.

f Dan. 4. 27.

g Vide Joseph. l. 10. c. 11. & l. 1. contra Appion. & Euseb. l. 9. Præpar. c.

h 360. Stadia 45000. & sexcentos passus continent, nempe leucas fere quindecim, 3000. passibus in singulas.

Quamvis Babylonis imperium credi potuerit omnium vetustissimum, si Nemrod, ut diximus, imperium primò Babylone statuit, diù illud perstitisse nec à Scriptura, nec ab exteris Scriptoribus habetur. Abrahami ætate Amraphelem invenimus Regem (a) Sennaar. Licèt autem Babylon intrà fines Sennaar fuerit, dubium tamen est, an Babyloni etiam Amraphel imperarit; si tamen imperavit, partes aut fœderati, aut auxiliarii Principis, quas in Codorlahomor exercitu gerebat, magni nominis Regem non præferunt.

a Gen. 14. 1.

Evechous, idem facilè, ac Jupiter Belus, juxtà Julium Africanum, 224. annis ante Arabes, nempè Per. Jul. an. 2952. M. 2242. Isaac ætate, ante Ær. 1762. Chaldæis imperare incœpit. At Arabes, cum Chinizito Babylonis Regi bellum intulissent, Regnum illi ereptum, Mardocenti tradidere, 216. annis ante Belum Assyrium, dum Moyses quadragesimum circiter annum ageret. Assyrius Belus Babylonis imperium accepit an. Per. Jul. 3392., Samgar Israelem judicante. Post Belum Ninus, Semiramis, Ninyas, & alii, quorum nomina in vulgatis laterculis. Horum omnium, saltem tamquam Regum Babylonis, nunquam meminit Scriptura. Juxta Herodotum (b) Ninus Assyrium Imperium condidit, quod (c) in superiori Asia 520. annis stetit. Eo tempore urbs, omnisque Babylonia sub Satrapa, ab Assyriæ Rege eidem præfecto fuit. Unum è tot Assyriis Regibus, qui in Urbe Ninive regnarunt, Sacra Scriptura tantummodò Phul memorat, fortè Patrem Sardanapali, Regum Assyriorum, Nini successorum, postremi.

An. Per. Jul. 3176. M. 2466. ante Ær. 1538.

An. M. 2682. antè Ær. 2686.

b An. Per. Jul. 3447. M. 2737. ante Ær. 1267.

c Her. l. 1. c. 95.

Hoc ultimo imperante, Per. Jul. an. 3966. M. 3257. *Arbaces* Medorum Satrapa, & *Belesus*, seù *Baladan* (d), aut *Nabonassar* Babyloniæ Satrapa, à Sardanapalo deficientes, ipsum obsidione Ninive circumseptum, & se, & sua omnia pretiosiora flammis committere coegerunt; ejusque imperio inter se ipsos diviso, Arbaces Medis attulit libertatem, Belesus Babyloniæ Regnum instituit. *Ninus* Junior, quem (e) *Teglathphalassar* Scriptura appellat, regnavit Ninive, & Regum Assyriorum successionem, angustiori tamen in Regno, produxit. Huic successere Salmanasar, Sennacherib, & Assaradon, nomina ab oppressis Israelitis illustria.

d Is. 39. collatum cum 4. Reg. 20. 12.

e 4. Reg. 15. 29. & 16. 7. 10. Item 1. Paral. 10. 6. & 2. Paral. 28. 12.

Belesus, seù Baladan, Rex Babylonis, Pater aut Avus fuit *Merodach-Baladan*, à quo Legati, post prodigium retroacti per decem lineas Solis in Horologio Achaz, ad Ezechiam missi (f), eumdem incolumem invenere. Nomina, & gesta successorum latent; scimus tamen *Assaradonem* Assyriæ Re-

f 4. Reg. 20. 12.

Regem Babylonis Regnum (*a*) consequutum, illudque post ipsum, *Saosduchim*, & *Chinaladan*, alio nomine *Sarac*, tenuisse, donec *Nabopolassar* Babylonis Satrapa, & *Astyages* filius *Cyaxaris*, Medorum Rex, in Chinaladan conjurantes (*b*), ipsum interfecerint; Regnoque inter se ipsos diviso, Imperium Assyrium penitus delevere (*).

Nabopolassar Nabuchodonosor Magnum, Jerusalem eversorem, & inter Reges Babylonis præstantissimum procreavit. Scriptores aliqui eidem illustria quædam, quæ alii Semiramidi, adscribunt. Nabuchodonosori Evilmerodach; huic Balthassar successere. Quamvis de successoribus Balthassaris, & Evilmerodach dissentiant inter se (*c*) Scriptores exteri; Daniel tamen (*d*) liquidò ostendit post Balthassarem, Darium Medum, post hunc, Cyrum, alio nomine Astyagem, imperasse (*e*).

De Cyri Successoribus nullum discrimen: Cambyses, septem Magi, Darius Hystaspis, Xerses, Artaxerses longimanus, Xerses II. Secundianus seu Sogdianus, Ochus seu Darios Nothus, Artaxerses, Mnemon, Artaxerses Ochus, Arsen, Darius Condomanus, de quo triumphavit Alexander Magnus (*).

Prophetarum minæ in Babylonem gradatim impletæ. Narrat Berosus (*f*) Cyrum, postquam Urbe hac potitus fuit, ejus exteriora mœnia penitùs evertisse, ne propriâ freta fortitudine à se aliquando deficeret. Darius Hystaspis (*g*) Babylonis captæ portas & mœnia funditus diruit, ut illius superbiam contunderet. Alexander Magnus de Babylone restituendâ cogitaverat; at morte præproperâ correptus; destitit ab opere, quod cæteri deindè Successores neglexerunt (*h*). Cum Seleucus Nicator, ex Alexandri Successoribus, Seleuciam, cujus maximè incrementis studebat, ad Tigrim ædificasset, sensim factum est, ut, confluentibus ad eam Babyloniis, Babylon desereretur; ipseque Strabo (*i*) asserit ætate suâ, nempè imperante Augusto, Babylonem ferè undique fuisse desertam; ipsique, quod quidam Poeta Megalopoli, vasti deserti nomen indidit. Diodorus Siculus (*k*), Straboni coævus, ait, hujus Urbis incolas minimam ipsius partem frequentasse. Pausanias (*l*), qui secundo Ecclesiæ sæculo floruit, nihil Babylonem reliqui habere asserit, præter muros. Author est Theodoretus, ætate sui quorumdam tantummodò Judæorum domicilium fuisse; & Eusebius in cap.13. Isai. ab oculatis testibus se accepisse scribit, Babylonem tunc jam vacuam fuisse, & penitùs incultam. Ipse D. Hieronymus in idem cap.13. Isaiæ, nixus authoritate cujusdam Religiosi Elamitæ, Jerusalem degentis, docet à Persarum Regibus Babylonem ad vastum ferarum vivarium fuisse redactam, in quo venatum exercerent. Benjamin Tudelensis, Judæus duodecimi sæculi, penitùs erutam Babylonem se invenisse fatetur, vidisse etiam Reliquias Domûs Nabuchodonosor, quò tamen, frequentissimorum anguium metu, pervenire non potuit. Post ea tempora, hujus amplissimæ Urbis vestigia adeo perierunt, ut ne verus quidem illius locus queat inveniri. Quare toto cœlo aberrant,

a *Vide Usser. ad an.* 3323. *& Isai.* 23.13.
b *Alex. Polyhistor. apud Syncell. Usser. ad an. M.* 1328.
* *An.Per.Jul.* 4083.*M.*3368. *ante Ær.* 626.
c *Vide Beros. apud Joseph. l.* 1. *contra Appion.*
d *Dan.* 5. 31.
e *Dan.* 13. 65. *Balthassaris mors per nos contigit an.M.* 3448. *& initium Regni Cyri Babylone an. M.* 3457.
* *An.Per.Jul.* 4383.*M.*3673. *ante Ær.* 331.
f *Beros. apud Joseph.l.*1.*contra Appion.*
g *Herodot.l.*3. *c. ult.*
h *Strabo l.*16.
i *Strabo l.*16.
k *Diodor.l.* 2. *c.* 9.
l *Pausan. Arcadi. c.* 33.

qui urbem *Bagdat* pro veteri Babylone usurpant.

Astronomicarum Observationum per Babylonios antiquitas diu multumque jactata est; cum Babylonii à primis suis Astrologis, usque ad Alexandrum Magnum 473000. annos enumerent (*a*). Cicero huic numero 300. annorum demit. Plinius à Perizonio, & ab Harduino castigatus, refert (*b*) Epigenem 720000. annorum prædictis tribuisse observationibus; Berosum verò, & Critodemum, qui earumdem vetustatem contrahunt, 480000. eisdem indulsisse. Hujusce supputationis excessus patet; cum non solùm longè ante diluvium, sed etiam ante Orbis creationem à Moyse relatam protendatur. Si Babylonii eâ pollent vetustate, cur nobis de eorum antiquissimis gestis nihil constat? Berosus, ait (*c*) Josephus, cum Moyse cohæret in iis, quæ de corruptis hominum moribus, & de Diluvio describit. Aristoteles (*d*) indagandæ veritatis cupidus, Callisthenem monuit, ut si certius quid de Babyloniorum observationibus haberet, sibi aperiret; cui ille ab initio Imperii Babyloniorum ad Alexandrum 1903. annos rescripsit. In Libris tamen editis Plinii pro 720000., tantùm 720., & pro 480000. apud Berosum, & Critodemum 480. scriptum est. At ne immoremur in defendenda vulgata Plinii lectione, à qua nullo jure error potest removeri, nos prorsus protensam adeò Chaldæorum vetustatem rejicimus, cum à sacris Literis omnino improbetur. Cæterùm ipsius Callisthenis computus videtur aliquantulùm excedere, cum nos juxtà nostram Chronologiam à Nemrod, & à Turri Babelis usque ad Imperium Alexandri Babylone, 1800. circiter annos numeremus.

BABYLON Ægypti (*e*), juxtà Diodorum Siculum, Sesostri regnante condita. Idem refert, Captivos quosdam ab eodem Rege Babylone in Ægyptum ductos, eodem in loco se munientes, urbem condidisse; cui Patriæ nomen imposuere. Ctesias ab eodem Diodoro relatus, Babylonios in Ægyptum à Semiramide translatos, ibi Babylonem constituisse narrat. Josephus tamen (*f*) veriùs ait, Cambyse imperante, à quibusdam Persis conditam fuisse, quibus ipse Cambyses & locum, & facultatem Urbis sibi construendæ permisit. Recentiores quidam de hac Babylone Ægypti S. Petrum in suarum Epistolarum prima loquutum volunt; quod peculiari Dissertatione, ultimo nostrorum Commentariorum volumini præfixâ, rejecimus.

BABYLONIA, Chaldæorum, sivè Assyriorum Provincia, ubi Babylon Metropolis; nunc *Terak*.

BACA, locus Tyrum à Galilæâ sejungens. (*g*)

BACATHA, Urbs, seu vicus, authore S. Epiphanio (*h*) in Arabiâ sita, intrà fines Philadelphiæ, ultrà Jordanem. Episcopus Bacathæ quibusdam Conciliis subscripsit (*i*). Carolus à S. Paulo, & Labbæus putant, *Bacathам* eamdem esse ac *Bazcatam* in Tribu Juda.

BACBACAS Levita. Hic Templi Jerusalem ædificationem juvit (*k*).

a *Diodor.l.*2. *Cicero de Divinat. l.* 1. *& l.* 2.
b *Plin. l.* 7. *c.* 56.
c *Beros. apud Joseph. contra Appion. l.* 1.
d *Vid. Simplicium l.* 3. *de cælo.*
e *Diodor. l.* 1.
f *Joseph. Antiq. l.* 11. *c.* 5.
g *Joseph. l.* 3. *de Bello c.* 2.
h *Epiph. advers. hæres.l.*2.
i *Vide Reland. Palæst.l.* 1. *p.*612.
k 1.*Par.* 9.15.

a 1. *Mach.* 7. 8.

BACCHIDES, Dux exercitûs Demetrii Soteris Regis Syriæ, & Mesopotamiæ Præfectus (*a*), ab eodem Demetrio cum Alcimo Sacerdote Jerusalem missus, ut mala, quibus Judas Machabæus regionem devastasse insimulabatur, propiùs consideraret. Jerusalem igitur ingenti stipatus exercitu perveniens, Judam, fratresque, spe pacis per fraudem factâ, per nuncios compellavit. His tameo dicto minimè obaudientibus, Scribas, & Assidæos sexagiota, qui ad Bacchidem venerant, eâdem die interfecit. Hierosolymis inde discedens, apud Betbzecam castrametatus est; & ex iis quosdam, qui à Syris defecerant, comprehensos, mactavit, cadaveribus in puteum projectis. Quibus peractis, Regionem Alcimo commisit, relictisque nonnullis militum copiis, Antiochiam ad Demetrium regressus est.

An. M. 3843. *ante Chr. Adveat.* 157. *ante Ær.* 161.

b 1. *Mach.* 9. 1. *&c.*

Paulò post (*b*), eodem labente anno, Bacchides novo lectissimoque instructus exercitu in Judæam rediit, ut Judam, qui nuper Nicanorem fregerat, edomaret. Cumque rectâ Jerusalem pervenisset, nec ibi, ut putabat, Judam, qui Laisam seu Lesen diverterat, comperisset, eò 20000. peditum, equitumque 2000. exercitum duxit. Quos ubi exercitus Judæ ex 3000. tantummodò bominum conflatus prospexit, plerique metu coacti, præter octingentos, diffugêre: cùm quibus tamen Bacchidem adortus Judas, dexteram illius alam fregit, eosque usque ad montem Azoti persequutus, ab iis, qui in sinistro cornu certabant, circumventus, bostium numero oppressus, Heros fortissimus dimicans interfectus est.

An. M. 3843. *ante Chr.* 157. *ante Ær.* 161.

c 1. *Mach.* 9. 24. *&c.*

Tunc omnis circum Regio Bacchidi se dedidere, quibus ipse viros impios præfecit (*c*), qui nequissimè in omnes amicos Judæ sæviebant. Cum verò omnes Judæ amici ad Jonatham Fratrem Judæ confugissent, eumque pro Judâ in Principem elegisseot, Bacchides omni conatu mortem illi intentavit. Quod ut novit Jooathas, in Desertum Thecuæ propè Jerusalem ultrà Jordanem fugiens, à Bacchide ita est circumseptus, ut à tergo fluente Jordane, & hinc & inde saltibus viam intercludentibus, aut vincendum illi esset, aut moriendum: signa tamen cum hostibus conferens, postquam viriliter dimicatum est, cum hostium numerum ferre non posset, unà cum suis in Jordanem dissiliens, transnatavit. In eo certamine Bacchides mille viros amisit; hinc Jerusalem reversus est. Quasdam urbes in Judæa munivit, Principum Filios obsides acceptos in arce Jerusalem custodiendos tradidit, & paulò post, mortuo Alcimo, ab Judæa recedens, Antiochiam se contulit.

An. M. 3843. *ante Chr.* 157. *ante Ær.* 161.

d 1. *Mach.* 9. 57. *&c.*

An. M. 3846. *ante Chr.* 154. *ante Ær.* 159.

Duobus post annis (*d*), à quibusdam iniquis Judæis revocatus Bacchides, in Judæam rediit novo instructus exercitu, suosque, qui in Judæa erant, occultè per epistolas monuit, ut comprehenderent Jonatham: qui cognito eorum consilio, insidias declinaturus, unà cum Fratre suo Simone secessit Beth-Bessen; ubi postquàm diù Bacchidis obsidioni restitit, ad urbis custodiam relicto Fratre, cum militum manu, agrum teouit. Simon etiam è civitate in hostes erumpens, Bacchidis machinas incendit, eumque ab obsidione desistere coegit. Qui denique Jonathæ Legatis exceptis, pace cum eodem compositâ, redditisque captivis, Antiochiam rediens, in Judæam nunquam regressus est. Hæc de Bacchide; quamvis autem 2. *Machab.* 8. de quodam Bacchidis, & Judæ certamine mentio fiat; tamen nec belli tempus, nec historia innotescunt; tantùm post an. M. 3840. contigisse novimus.

BACENOR, Dosithæi Pater. 2. *Mach.* 12. 35.

BACHUR, sivè *Baburim*, seù *Bachor*, vel *Bachora*, aut *Choraba*, vel *Choromanon*; ejusdem loci synonyma (*a*). Pagus est circa Jordanem, Hierosolimæ proximus, ubi Semei Filius Gera, Davidem maledictis impetiit. 2. *Reg.* 16. 5.

a *Vid. Joseph. Antiq. l.* 7. *c.* 8. 9.

BACULUS, sivè *Virga Magica*, seù *divinatoria*. Ezech. 21. 22. legitur Nabuchodonosor cum exercitu suo Palæstinam versùs proficiscens, in bivio stetisse, commiscens in pharetra sagittas, ut per divinationem, qua bivii via sibi esset progrediendum, edoceretur. S. Hieronymus, Theodoretus, Grotius, & plerique recentiores Interpretes, de his Ezechielis verbis agentes, scribunt, inter Chaldæos morem invaluisse, ut quotiescumque vel rem aliquam, vel iter aggredi vellent, virgis, aut sagittis in pharetra commiscendis, nomen vel urbium, ad quas progredi, vel rerum, quas perficere cupiebant, inscriberent. Hinc è pharetra sagittis sorte extractis, quod earum prior exhibebat, exequebantur. Qui divinandi modus in Oriente vetustissimus est. Scythæ (*b*), & Alani (*c*) per quosdam ramos salicis aut myrthi divinationes quærebant. Arabes etiamnum (*d*) tribus virgis sacculo inclusis utuntur, quarum uni, *Jube Domine*; alteri, *probibe Domine*; tertiæ nihil inscribunt. Si quæ primò extrahitur virga, inscripta sit: *probibe Domine*, à sententia recedunt. Simili quodam videntur uti Turcæ (*e*) Sinenses (*f*), olim etiam Hebræi (*g*), & Medi (*h*). Author est Tacitus, veteres Germanos in frusta ramum aliquem arboris frugiferæ scindere consuevisse, quæ quibusdam caracteribus inscripta, fortuitò in album pannum projiciebant; deinde Pater-familias singula colligens, ab eorum caracteribus futurum conjiciebat.

b *Herodot. l.* 4. *c.* 67.
c *Ammian. l.* 31.
d *Herbelot. Bibliotheqae orient. verbo Adad.*
e *Thevenot. voyage du levant*, *c.* 26.
f *Gonzal. & Meadeza l.* 2. *c.* 4.
g *Osee* 4. 12. *Maimon. Tract. de Idololat. c.* 6.
h *D. Chrysost.*

BADACER, Dux exercitûs Jehu Regis Israel. Huic mandavit Jehu, ut Joram, filii Achab, cadaver in agrum Naboth Iezraelitæ projiceret (*i*).

i 4. *Reg.* 9. 25.

BADAD, Pater Adad (*k*), Idumæus, à Septuaginta in Genesi, & Paralipomenis (*l*) *Barad* appellatus.

k *Genes.* 36. 35.
l 1. *Paral.* 1. 46.

BADAIAS, ex illis unus, qui Babylone Jerusalem regressi, Uxores alienigenas sibi à Lege interdictas repudiarunt (*m*).

m 1. *Esd.* 10. 35.

BADAN. Legitur 1. Reg. 12. 11. Dominus misisse *Jerobaal*, *Badan*, *Jephte*, & *Samuelem*, ut per eos populum Israel servaret. Notum est Jerobaal eumdem esse ac Gedeonem; Badan verò inter Israelis Judices minimè reperitur. Septuaginta pro *Badan* legunt *Barac*. Quidam volunt (*n*) Badan eumdem esse ac Jair ex Tribu Manasse

n *Jan. Piscat. in* 1. *Reg.* 12. 11.

nasse, qui tribus, & viginti annis Israelem judicavit (*a*). Quidam *Badan* ultimus Nepos Machir legitur (*b*); porrò Jair filius erat Segub, cujus Mater Hesron, filia Machir. Rabbini, & Chaldæus, & Interpretes (*c*) plerique asserunt Badan fuisse Sampsonem ex Tribu Dan; ego tamen cum iis, qui scribunt fuisse Jair, sentio. Sampsonis, & Barac nomina in pluribus Bibliis addita sunt ante (*d*) correctionem Romanam.

BAETER, aut *Bether*, sivè *Batharrus*. Vide *Bether*.

BAGATHAN, Præfectus Custodiæ Regis Assueri, seu Darii Hystaspis. Hujus insidias, quas vitæ ipsius Assueri paraverat, aperuit Mardochæus (*e*). Bagathan idem ferè sonat, ac Bagoas, scilicet Eunuchus. Scriptores Chaldæi, & quædam 70. Interpretum exemplaria referunt, Bagathan, & Thares in Regem conjurasse, ne Patruus Reginæ Mardochæus dignitatibus augeretur: Alii tamen putant insidias in Assuerum struxisse, ut Amano, cui maximè favebant, Regnum deferrent. Cæterùm nil certi habemus, cum vera conjurationis causa ignoretur.

BAGDAD, seu *Bagdet*, Urbs conspicua propè Tigrim, Metropolis Provinciæ *Teracb*, pluribus Babylon: hæc tamen à veteris Babylonis loco longè abest.

BAGOAS, scilicet *Eunuchus*, frequens in Orientalibus nomen. Idem est ac *Vagoa*, Judith. 12. 10. *Egeus*, sive *Egaios*, Esth. 2. 3. 8. 15.

BAHEM (*f*) Demetrius Summo Sacerdoti Simoni, *Coronam auream, & Bahem quam miserat, suscepisse*, rescripsit; quo nomine quidam gemmas, seu uniones; quidam vestem significari autumant (*g*). Græci pro *Bahem*, legunt *Bainan*, quod Grotius ex *Báis*, Palmarum ramo, derivat. Hoc sanè credibilius, cum aureas palmas, & coronas donum mitti victoribus Regibus satis consuetum fuerit.

BAHURIM. Vide *Bachur*.

BALA, ancilla Rachelis, à qua viro suo Jacob tradita est, ut vel ex ipsa filium acciperet. Nec votis defuit, cum *Dan*, scilicet Judicium (*h*), & *Nephtali* genuerit. In veteri, sed apocrypho, duodecim Patriarcharum Testamento (*i*) Ruben dicitur Balam Concubinam Patris sui Jacob incestu violasse; quarè acriter *Gen.* 49. 3. increpatus est; & mortuâ Rachele in lethali partu Benjamin, traditus Balæ infantulus, quem nutriret (*k*); quod tamen nimis est incertum.

BALA, aliter *Segor* (*l*), Urbs Pentapolis. Vide *Segor*. Ferunt (*m*) vocatam fuisse Balam, quod est Absorpta, quia vix Loth ab eâ egresso, hiscente tellure hausta est.

BALA, Urbs Tribûs Simeon (*n*), fortè eadem, ac *Segor*.

BALAAM, Propheta, seu Ariolus Urbis Pethor ad Euphratem. Balac Moabitarum Rex (*o*), visâ multitudine filiorum Israel, veritus ne in suas Regiones impetum faceret, nec illis obsistendo parem se noscens, per nuntios Balaam Ariolum invitavit, ut juxtà vetustissimam illius populi superstitionem Israelitas devoveret. Cum igitur Legati Moab, & Madian, ferentes Divinationis pretium, ad Prophetam venissent, ipsique Regis mandata exposuissent, ille apud se pernoctare jussit, responsum, ex Domino à se eâdem nocte quærendum, in crastinum redditurus. Deus igitur Balaamo se sistens, ipsum, quasi inscius, quid ii sibi peterent, interrogavit. Quod cum ex Bâlaamo audisset, ne cum ipsis pergeret, prohibuit. Crastinâ interim die, reddito Domini responso, Legatos dimisit. Ut Prophetam abnuisse Rex intellexit, nequaquam animis cadens, nobiliores prioribus viros, majoribus donis instructos iterùm ad Ariolum legavit. Qui, ut Nuntios vidit, Dei responsa invertere, quibusvis muneribus illectum, se non posse testatus, Legatos rogavit, ut eam noctem apud se ducerent, dum Dei placita perscrutaretur. Dominus itaque eàdem nocte Ariolo apparens, ipsum, monitum antea, ut jussis staret, cum Legatis abire permisit.

Stratâ igitur Balaam Asinâ, cum iis profectus est. Cumque impium proficiscentis animum Dominus nosset, Angelum, qui evaginato gladio viam illi intercluderet, misit: Quem videns asina, per arva, metu acta, vagari cœpit. Hæc verò à Balaam verberibus ad semitam reducta, Angelo iterum viso, maceriæ cuidam adeò hæsit, ut sedentis pedem contriverit. Balaam ira majori æstuans, crudeliùs ipsam verberabat; donec in angustissimum locum, ubi nullus utrinque aditus patebat, delatus, asinam pergere abnuentem, humique jacentem vehementiùs cædens; impietatis, quòd mite animal adeò percuteret, ab ipsa asina, divinâ vi humanas voces proferente, redargutus est.

Tunc Angelum, Deo permittente, videns, humi stratus, pronoque in terram ore, veneratus est. Quem cum Angelus & crudelitatis in asinam, & perfidiæ in Deum increpasset, ipsumque à se occidendum fuisse dixisset, nisi asina declinasset; ille facti pœnitens, se à cœpto itinere recessurum dixit, si Angelus imperasset: quem tamen ille ad iter prosequendum, confirmavit, dum ea tantùm, quæ à Domino intelligeret, loqueretur. Progredienti igitur Balaamo Balac, ut eum adventare monitus est, obviam factus, cur statim accersitus abnuerit, interrogavit. Cui Balaam: En adsum; cæterùm, quæ à Domino edoctus fuero, me loquuturum scito. Tum Balac Ariolum ad Metropolim Moabitarum *Ar*, seù *Kir-hareseth* ductum, mactatis bobus, atque ovibus donavit. Crastinâ verò die ipsum ad excelsa Baal, unde extrema Israelis pars prospiciebatur, adduxit.

Tunc Balaam septem construi aras, vitulumque, & arietem cuique superimponi jubens, aliquantisper secessit, ut à Domino dicenda edoceretur. Cui continuò Dominus occurrens, quæ loqueretur, dictavit. Regressus igitur Balaam, stantesque propè paratum holocaustum Balac, & Principes Moabitarum intuitus, ait: Ex Aram me accersiit Balac Moabitarum Rex, ut Israelem devoveam. Quî devoveam, quem Dominus non devovet? Quî detester, quem

a *Judic.* 10. 3.
b 1. *Par.* 2. 21. 22.
c *Lir. Est. Menoch. Tir. Cornel. Sanct. &c.*
d *Ita Sixt. V. editi. Jerobaal, & Badan, & Sampson, & Barak, & Jephte.*
e *Esth.* 2. *vers.* 21.
f 1. *Mach.* 13. 37.
g *Vide Syr. ad* 1. *Mach.* 13. 37.
h *Gen.* 30. 3. 4. 5. *&c.*
i *Testament.* 12. *Patriarch. in Rub. c.* 3.
k *Idem in Benjamin. initio.*
l *Gen.* 14. 2. 8.
m *Vid. Theodoret. qu.* 70. *in Gen. Procop. Diodor. in Caten. & Hieronym. quæst. Hebr.*
n *Josue* 19. 3.
o *Num.* 22. 4. *&c.*

Dominus non detestatur? Tum Israelem à cæteris Gentibus separandum, innumerosque Jacob posteros futuros prædicens, sibi vitam, & exitum, illorum morti vitæque similem desiderat.

His auditis, Balac, quid, inquit, agis? Ut hostibus maledicas, te vocavi; tu verò benedicis. Cui Balaam se Domini imperata eloqui cum respondisset, ille ariolum ad montem Phasga deduxit, unde totum Israelem non videns, faciliùs ipsum detestaretur. In montis igitur vertice aris, & holocausto, ut anteà, præparatis, ariolus ad Dominum inquirendum secedens, ab occurrente sibi Domino quæ loqueretur, instructus est. Reversus itaque Balaam, Regique de auditis se interroganti, Sta, inquit, Balac, & audi. Non ut homo, mentitur, nec mutat sententiam Deus. Quæ semel pronunciavit, exequetur. Ad maledicendum vocatus, benedictionem prohibere non valeo: Non enim præstigia, nec Divinatio Israeli officiunt; adest enim illis Deus, Deique victoriarum sonitu Israelis castra pulsantur. Hunc ipse, ut rhinoceros, fortis ex Ægypto eduxit; quæque Dominus egit, Israeli semper imposterum recolentur. Ipse populus veluti leæna consurget, & quasi leo erigetur; prædâque nonnisi voratâ, haustoque sanguine, accubabit.

Tunc Balac, nec maledicas, inquit, nec benedicas. Cui Balaam, Annon, ait, prædixi, quidquid mihi Deus imperasset, hoc facturum? Tum Balac adhuc tentaturus an Deo placeret, ut Israeli Balaam malediceret, ariolum super verticem montis Phegor duxit; ubi, ut in Phasga, septem aris erectis, nihilque hæsitans de Domini voluntate, non recessit Balaam, ut Domino occurreret, sed vultu ad desertum verso, ait: Audite quæ Balaam Filius Beor, Divinorumque sermonum auditor eloquitur, qui visiones Omnipotentis intuitus est, qui cecidit, cadentique oculi aperti sunt (Angeli à se visi hìc meminit, cùm, asinâ sub se insidente, concidit). Quàm pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel! Tum nemorosis vallibus, hortisque vicino flumine irriguis Israelem comparat. Augendos in immensum posteros; ipsorumque Regnum super Gog extollendum; hostes suos & vel ipsa eorum ossa voraturum vaticinatur. Quasi leo, & leæna accubuit; quem quis à somno audeat excitare? Qui bona tibi, seù mala imprecabitur, eadem illi rependentur.

Iratus Balac, quid, ait, inimicis meis jam tertiò benè precaris? Abi ergo: honores, quos tibi decreveram, tibi abstulit Dominus. Cui Balaam: Nonne nuntiis dixi, nullis muneribus, ipsâve domo tuâ argento auroque refertâ, fieri posse, ut quæ Dominus mihi dictasset dicenda, non dicerem? Verùm abiens quid tibi, populoque tuo in Israelitas agendum sit, edocebo. Tum Divino rursum œstro percitus, Servatoris adventum, ipsiusque in Duces Moab, Filiosque Seth præpotentiam, & in Idumæam, & Seir dominatum vaticinatur. Hinc ad Amalec versus, ipsum, principium licèt Gentium, destruendum asseruit. Tum Cinæorum regionem intuitus, robustum quidem illis domicilium, at quamvis in vivo lapide situm, igni devotum; ipsosque Cinæos captivos ab Assyriis ducendos esse pronunciavit. Tum exclamans, ait: Heu! quis victurus est, quando ista faciet Deus? Venient de Macedonia, & superabunt Assyrios, vastabunt populos ultra Euphratem; ipsique tandem etiam peribunt.

His expletis, Balaam profectionem parabat. Antequam tamen regrederetur, Madianitis & Balac (a), ad idololatriam, & impudicitiam Hebræos inducerent, imperavit; tunc enim fore, ut eorum vires confringerent, & de iisdem, ab eorum Deo relictis, victoriam haud dubiè referrent. Moabitides igitur mulieres Israelitas ad solemnia Beelphegor accersitos, nulloque negotio ad sacrificandum adductos, in fornicationem impulerunt. Tum iratus Deus Moysi mandavit, ut scelus hujusmodi ulcisceretur; qui deinde bello Madianitis indicto (b), maximâque cujusque ætatis & sexûs multitudine eorum deletâ, quinque etiam eorum Principes, & ipsum Balaam interfecit (c). Hæc tantùm Scriptura de Balaam.

a *Vide Num. 34. 14. Mich. 6.5. & 1. Petr. 2.5. Juda V. 11. Apoc. 2. 14.*

b *Num. 25. 57. 58.*

c *Num. 31. 8.*

Rabbini (d) verò addunt, eum anteà Pharaoni à Consiliis fuisse; tum Aulâ relictâ, in Æthyopiam perrexisse, ibique in quamdam magni nominis urbem receptum, ad defectionem à suo Principe eamdem impulisse, suis magicis artibus eam nullis armis expugnabilem redditurum; Moysem tamen, ipsius spe delusâ, urbem subegisse; qua captâ, Balaamum ad Arabes confugisse commentantur. Quidam Hebræorum Scriptores Balaam, & Eliu amicum Job confundunt; cujus rei in suis Hebraicis quæstionibus meminit S. Hieronymus. Non desunt, qui velint Balaam, eumdem esse ac Laban, celebresque illos Pharaonis Magos, Jannem scilicet & Mambrem ipsius filios dicant. Præterea ipsum luscum, & gibbosum, authoremque illius textus Numerorum, historiam sui continentis, faciunt, quam Moyses proprio operi, non secùs, ac ultima verba Jacob, aut aliqua loca Libri bellorum Domini, inseruerit. Patres aliqui (e) crediderunt, eos Magos, qui Bethleem ad Christi Domini Infantis incunabula sese contulerunt, Discipulos fuisse & Posteros Balaam, à quo novum Regem, & Servatorem in Israel appariturum didicerint, cum novum sydus primò videretur.

d *Vide Vitam Mosis à Gaulmino editam; & Archiva V. T. Sciptonis Sgambati &c. l. 2. Denique Fabricii apocrypha V. T. pag. 807. &c.*

e *Origen. l. 1. contra Celsum. Auth. oper. Imperf. in Matth. hom. 2.*

Verusne Domini Propheta, an simplex Divinator, & Ariolus, ut Numerorum capite 22., Balaam fuerit, disceptatur. Origenes enim (f) asserit omnes hujus hominis vires in magicis artibus, & malis imprecandis constitutas, eum Diabolus, cujus auxilio utebatur, ad hæc tantùm noverit homines excitare. Theodoretus (g) putat Balaam minimè Dominum consuluisse; Dominum verò eum, invitum licèt, ad ea proferenda coegisse, quæ minimè protulisset. S. Cyrillus (h) Alexandrinus scelestum, Magum, Idololatram, & falsum Prophetam nuncupat, qui verum nunquam, nisi invitus, protulerit. S. Ambrosius (i) eum Caiphæ comparat, qui imprudens prophetam egit. Plerique tandem (k) Commentatores

f *Origen. hom. 13. in Num.*

g *Theodoret. quæst. 39. & 42. in Num.*

h *Cyrill. Alexand. l. 4. & 6. de adorat. in Spiritu.*

i *Ambros. Ep. 50. 1. class. nov. edit.*

k *Lyr. Cajet. Burg. Jans. Oleast. Tir. &c.*

res eum Magum, & Idololatram volunt.

S. verò Hieronymus (*a*) Balaam verum Deum novisse, cui Aras erexit, verumque Prophetam fuisse, licet pravis moribus obnoxium cum Hebræis sentire videtur. Moyses apertè ait, eum consuluisse Dominum (*b*), Dominumque appellasse suum Deum: *Non potero immutare Verbum Domini Dei mei*. S. Augustinus (*c*) quæstionem hanc solvere non audens, tantùm ait, Balaam ex iis futurum, qui supremo Judicii die Domino dicent: *Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus?* Ex quo inferri potest, S. Doctori, verum Prophetam, licet pessimum, & in perditorum numerum referendum, creditum fuisse. Pro eadem sententia videantur Tostatus, & alii.

a *Hieronym. quæst. Hebr. in Genes.*
b *Num.* 22. 8. 9. *&c.* 18. *&c.*
c *Aug. l.* 2. *de divers. quæst. ad Simplicium art.* 9. *& quæst.* 48. *in Numer.*

BALAAM, Urbs Tribûs Manassis, ultrà Jordanem, Levitis ex famili Caath concessa. 1. *Par.* 6. 10.

BALAAT, Urbs Tribûs Dan. *Josue.* 19. 44.

BALAAT, Urbs à Salomone condita. 1. *Par.* 8. 6.

BALAC, Filius Sephor, Rex Moabitarum. Hic Israelitarum visâ multitudine, qui in suis regionibus castra locaverant, metuensque ne se, veluti Amorrhæos, aggrederentur, Ariolum Balaam per nuncios accersivit, ut ad eos execrandos, devovendosque se conferret (*d*). Perrexit Balaam, (ut paulò ante diximus sub Verbo Balaam) qui tamen non mala, sed bona Israelitis imprecatus est; quare iratus Balac indonatum Balaam remisit. Priusquàm tamen ille discederet, Regem hortatus est, ut ad solemnia Phegor Israelitas vocans in peccatum eos induceret. Quod consilium eos æquè in quos, & quibus traditum est, ipsumque authorem perdidit; prævaricatores enim Israelitæ ab iis qui fideles perstitere, interfecti sunt (*e*); Madianitæ verò, qui totis viribus Israelitas ad idololatriam deflectere conati fuerant (*f*), cæsi sunt, eorumque regio vastata, quibuscum & Balaam interemptus, nequissimi sceleris pœnas expendit. Nihil certi de morte Balac; Deus enim prohibuit Israelitas, ne Moabitas ob eorum Patrem Loth, Nepotem Abrahæ, bello lacesserent (*g*).

d *Vide Num.* 22.
e *Num.* 25. 5.
f *Num.* 35. 5. *&c.*
g *Deuteron.* 2. 9.

BALADAN. Babyloniæ Rex (*h*), qui ab exteris Scriptoribus *Belesis*, aut *Belesus*, sivè *Nabonassar*, seù *Nanybrus* appellatur (*i*). Primò tantùm Babylonis Satrapa, fœdere inito cum Arbace Mediæ Satrapâ, in Sardanapalum Assyriæ Regem cum eo insurgens, 400000. hominum comparato exercitu, cum eodem Sardanapalo signa pluries contulit; à quo ter victus. Bactrianis à Rege ad se deficientibus, noctu hostes invasit, & eorum castris potitus est. Tunc Sardanapalus militibus præfecto Salemæne conjugis suæ fratre, Ninivem se recepit, ubi bis à Baladan Salemæne profligato, ab eodem undique circumsessus, tribus annis obsidionem sustulit, donec tumentis Tigridis alluvione, stadiis viginti, seù 2500. murorum passibus eversis, perque ruinas aditu hostibus patefacto, ne in eorum manus incideret, extructâ pyrâ, rebusque omnibus pretiosissimis eò congestis, seipsum unà cum Regiâ combussit. Arbaces Medorum, & Baladan

h *Isai.* 39. 1. *&* 4. *Reg.* 20. 12.
i *Vide Usser. Annal. ad an. Per. Julian.* 3966. 3967. *An. M.* 3254. *Per. Jul.* 3964. *ante Ær.* 750.

Babyloniæ Reges denunciati fuere. *Berodac-Baladan*, qui nuncios ad Ezechiam legavit (*a*), hujus Baladan filius fuit.

a 4. *Reg.* 20. 12.

BALAIA, Filius Melchiæ Levitæ, ex progenie secundi filii Gerson. 1. *Par.* 6. 40.

BALAN, Filius Jadiel, & Pater Jehu. 1. *Par.* 7. 10.

BALANAN, Filius Achobor, septimus Idumææ Rex, Saulis successor. *Gen.* 36. 38. & 1. *Par.* 1. 49.

BALBECH, Urbs vetustissima Heliopolis in Cœlesyria.

BALDAD DE SUEH, alter ex amicis Job (*b*), ex progenie Sue Filii Abraham, ex Cethura (*c*). Hujus Posteri Arabiam desertam ad orientem Terræ Sanctæ incoluere.

b *Job.* 2. 11.
c *Gen.* 25. 2.

BALE, Filius Beor, Denabæ Rex, in terra Edom. 1. *Par.* 1. 43.

BALOT. Urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 24. Fortè eadem ac *Balat*, quam munivit Salomon. 1. *Par.* 8. 6.

BAL-SALISA. Vide *Baal-salisa*.

BALSAMUM. Aroma pretiosum, Judææ proprium. Diodorus Siculus, & alii (*) asserunt, nullibi tunc nisi in agro Engaddi, & propè Mare mortuum provenisse. Post ea tempora alibi coli cœpit, in Arabia nempè, & in Ægypto. Rarum nunc est in Palæstina, ubi in hortis colitur. Plinius ait (*d*) hujusmodi liquorem educi vulneribus, quibus balsami arbor vel vitro, vel gladio osseo inciditur; nam si ferrum adhibeatur, arbor perit. Alii dicunt (*e*), vulsis ab arbore foliis, quà orientem respicit, & ibi ipsâ arbore incisâ liquorem quam maximè redolentem effluere. Balsami arbor eodem ferè cultu ac vitis gaudet; nec altiùs quàm vitis crescere permittitur. Josephus *Antiq. l.* 8. *c.* 2. refert, Reginam Saba hujus arboris Salomoni munera obtulisse.

* *Diodor. l.* 2. *c.* 43. *Vide Joseph. Antiq. l.* 9. *c.* 1. *Plin. Dioscorid.*
d *Plin. l.* 12. *c.* 25. *Solin. c.* 35.
e *Saliniac.*

Balsami nomen fortè ab Hebræo *Baalschemen* derivatur; quod oleum regale, sivè unguentum pretiosissimum significat. Hujusmodi nomen in toto veteri Testamento nullibi invenitur; reperiuntur tamen in Canticis Canticorum (*f*) *Vineæ Engaddi*, quæ esse creduntur vineæ Balsami. In Ezechiele verò habetur hæc vox *Pannag* (*g*), quæ à Vulgata, Chaldæo, & ab aliis plurimis Expositoribus, *Balsamum*, explicatur.

f *Cant.* 1. 13.
g *Ezech.* 27. 17.

BAL-THAMAR. Vide *Baal-thamar*.

I. BALTHASAR. Filius Evilmerodach, & Magni Nabuchodonor nepos. Optimates suos mille splendido convivio (*h*), in quo quisque pro sua ætate bibebat, excepit (*i*). Vasa aurea, & argentea, à Nabuchodonosor Patre suo è Templo Hierosolymitano asportata, jussit afferri, ut in eis Rex, & Optimates ejus, uxoresque, & Concubinæ potarent. Cum ergo compotantes in Deorum suorum laudes effunderentur, in superficie parietis aulæ Regiæ contrà candelabrum digiti quasi manûs scribentis apparuere. His visis perterritus Rex, exclamansque, Magos, sapientesque Babyloniæ accersiri jussit, ut scripta interpretarentur. His, ut venêre, interpretationis præmium purpuram, & torquem aureum, tertiosque in Regno sui honores pollicitus est. Nil verò Magis percipientibus, auctoque idcir-

h *Dan.* 5. 1.
i *Balthasar. regnum Chaldaa accepit ann. mund.* 3444. *contigit hoc convivium an.* 3449. *Proinde quatuor tantùm annis regnavit.*

cò Regis, & procerum metu; Regina (*a*), Magni Nabuchodonosor uxor, aulam convivii ingressa, Regi virum esse in Regno, Danielem nomine, indicavit, qui cæteros Chaldeæ ariolos, & Magos scientiâ superabat; ipsiusque Nabuchodonosor ætate, ingentia suæ artis monumenta ediderat.

a *Vid. Origen.& Theodoret. apud Hieronym. in Dan.* 5.

Danieli itaque acciri jusso, eadem, quæ Magis, dona promisit, dum scripta explicaret. Ille Regi gratus habitus, simulque muneribus ejus rejectis, Scripturæ interpretationem se illi ostensurum promisit. Quem cũ primò increpasset, quòd à Domino ad summam magnificentiam, & potestatem elatus, beneficii immemor in ipsum Dominum insurrexisset, & vasa Domûs Dei polluisset, tandem dixit: Hæc est Scriptura, quæ digesta est: *Mane, Thecel, Phares*, & hæc est interpretatio ejus: *Mane*: numeravit Deus regni tui dies, eorumque finem notavit: *Thecel*: appensus es in statera, & æquo levior inventus es: *Phares*. divisum est Regnum tuum, & datum est Medis, & Persis.

Tunc, jubente Rege, indutus Daniel purpurâ, & aureo torque donatus, tertius in Regno præconis voce prædicatus est. Eâdem nocte interfecto Balthasare, Darius Medus Chaldæorum Regnum occupavit, annos natus sexagintaduos. Hæc de Balthasare in quinto Danielis capite; Sacram tamen historiam cum extera conciliantibus, maximæ occurrunt enodandæ difficultates. Plerique putant Evilmerodach successorem habuisse *Neriglissorem*, & huic successisse *Laborosardoch*; preterea Balthasarem eumdem esse ac *Nabonidem*, seù *Labynit*. Videantur nostra Commentaria in Dan. 5. 1. & Dissertationes de quatuor maximis Regnis, sub initium Commentarii in Isaiam.

II. BALTHASAR. Hoc nomen Daniel in aula Nabuchodonosor obtinuit (*b*).

b *Dan.* 1. 8.

III. BALTHASAR. Nomen alteri ex Magis, qui ad Christi incunabula Bethleem se contulere, adscriptum; nullo tamen argumento.

BAMAH, quo nomine Hebraicè venit altitudo.

BAMOTH. Hebræi (*c*), ex Nahaliel profecti sunt Bamoth, & ex Bamoth ad vallem, quæ est in regione Moab. Apud Eusebium Bamoth urbs est Moab, ad Arnon.

c *Num.* 21. 19. 20.

BAMOTH-BAAL. Urbs est ultra Jordanem, Tribui Ruben tradita (*d*), in agro, quem interluit Arnon, sita, authore Eusebio.

d *Judic.* 13. 17.

BANA, Filius Ahilud, Præfectus Thanac, Maggedo, & Bethsan (*e*).

e 3. *Reg.* 4. 11.

BANAIA, sivè *Baana* Filius Mosæ, & Pater Raphæ. 1. *Par.* 8. 37.

I. BANAIAS, Filius Jojadæ Regiæ Davidis Custodiæ Præfectus. Ipse cœpit duos Leones Moab (*f*), duas scilicet Urbes Ar, seù Ariel, vel ipsam Urbem Ar, ab Arnon in geminas intersectam. Ipse quoque Leonem in cisternam prolapsum percussit diebus Nivis. Virum Ægyptium, altitudine quinque cubitorum, hasta & ense instructum, ipse armis omninò, præterquam baculo, vacuus invasit, atque interfecit. Contrà Adoniam adhæsit Salomoni, à quo missus ad occidendum Joab, exercitûs deinde Imperator Joabo suffectus est (*g*).

f 2. *Reg.* 23. 20.

g 3. *Reg.* 2. 36. & 2. 29.

II. BANAIAS, vel *Bananias*, Filius Phaat, qui è captivitate Babylonis regressus, uxorem, à Lege sibi interdictam, dimisit (*a*).

a 1. *Esdr.* 10. 30.

BANE, Urbs Tribûs Dan. *Josue* 19. 44.

BANE, solitarius quidam Essenus, cujus ab anno decimosexto ætatis suæ usque ad decimumnonum, Discipulus fuit Josephus Hebræus historicus (*b*).

b *Joseph. de vita sua.*

BANEA, & *Baneas* Judæi, qui post captivitatem, uxores, quibus contrà legem nupserant, dimiserunt (*c*).

c 1. *Esdr.* 10. 25. & 35.

BANI. De Babylonis captivitate 642. Filii Bani regressi sunt. 1. *Esdr.* 2. 10.

BAPTISMUS, à Græco *Baptismos*, *seù baptisma*, quod ducitur à verbo *Baptizo*, lavo. Hebræi plurimis baptismis & purificationibus utebantur. Interdum corpus omne in aquas immersum abluebant, interdum vestes solummodo tergebant, interdum etiam corpus simul eluebant & vestes. Judæorum superstitiosissimi quoties redirent à foro (*d*), nequid immundum tetigissent metuentes, brachia à cubitis ad extremas usque manus abluebant, nec cibum sumebant, quin ante, & postea manus abstergerent. Denique vasa, urceos, & quidquid mensæ, aut culinæ inserviret (*e*), si fortuitò inquinatum fuisse suspicarentur, purificatione, seù baptismo eluebant.

d *Marc.* 7. 4.

e *Marc.* 7. 2. *Joan.* 2. 6.

Quotiescumque Proselytum aliquem in Judaismum admittebant, illum priùs circumcidebant, & baptizabant; eo enim baptismo ita regenerari Proselytum ajebant, ut novus homo fieret, & è servo liber constitueretur; quare propinqui ei esse desinerent, qui antè fuerant. Huc intendisse creditur Christus, cum dixit Nicodemo, qui sui Discipulus esse cuperet, renasceretur oportere (*f*).

f *Joan.* 3.

Cum pœnitentiam prædicare incepit Joannes Baptista, in aquis Jordanis baptismum instituit, qui licèt peccata non tergeret, mediis tamen pœnitentiæ operibus, quæ in suo baptismo ab Joanne exigebantur, ad Christi Baptisma, & peccatorum remissionem apparabat (*g*). Profectò Joannes non simplicem peccatorum dolorem, sed satisfactoria opera, & vitæ immutationem exposcebat. Joannis baptismus perfectior fuit quam purificatio Judæorum, Christi tamen baptismate imperfectior. *Pontis instar*, ait S. Jo: Chrisostomus (*h*), *qui à baptismi Judæorum ducebat ad baptismum Christi, primo altior, sed inferior secundo*. Quæ Christus suo baptismate tradidit, ille promittebat. Post Joannis baptisma, altero Christi ad crimina delenda, animamque sanctificandam opus erat, ait S. Augustinus (*i*).

g *Marc.* 1. 4. *Matth.* 3. 11.

h *Chrysost.* t. 1. *hom.* 24.

i *Aug. l.* 5. *contrà Donatist. c.* 10. *Enchirid. de fide, spe, & charitate c.* 49.

Quamvis S. Joannes minimè præscripserit Discipulis suis, ut se defuncto, baptismo Pœnitentiæ Gentes abluere prosequerentur, cum, Servatore palàm facto, Sanctique Spiritûs baptismate constituto, inutile illud evaserit, nihilominùs plures Joannis asseclæ in ejusmodi ritu perstiterunt; imò multos etiam post annos à Christi morte & resurrectione, Baptisma à Christo institutum ignorabant. Ex his fuit Apollo, vir sapiens, & fervens spiritu, Patriâ Alexandrinus, qui post annos viginti à Domini resurrectione Ephesum se conferens (*k*), nul-

k *Act.* 18. 25.

nullum Baptisma, præterquàm Joannis, noverat. Cumque S. Paulus eòdem post Apollo venisset, plures Ephesios, solo Joannis baptismo ablutos (*a*), Sanctumque Spiritum, qui in baptizatos Christi baptismate descenderet, ignorantes invênit.

a *Act.*19.1.

Quod autem ad Christi Baptisma spectat, cum ipse Apostolos suos ad prædicandum toto orbe Evangelium mitteret, *ite*, ait, *docete omnes Gentes, baptizantes eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* (*b*); *quicumque crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur.* Baptismatis igitur ad salutem omnimoda necessitas est, primusque Discipulorum Christi character est, credere & baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Nos tamen diù hîc non immorabimur, cum ad Dictionarium propriè non pertineat.

b *Matth.*28. 16. *Marc.* 16. 14. *Joan.*3.1.

Addimus tantùm sæpè in Sacra Scriptura eo nomine ærumnas nuncupari; ut Marci 10. 38. *Potestis bibere calicem, quem ego bibo, aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* & Lucæ 12. 50. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur?* Idem videtur innui in veteri Testamento, ubi aquæ sæpè calamitates denotant; & ubi dicitur, obrui sub aquas, aut transire per aquas, doloribus atque calamitatibus opprimi significatur.

BARA, Rex Sodomæ, Abrahami ætate, Codorlahomor Regis Elam tributarius. Qua forte Codorlahomor adeò à Palæstina dissitus, Reges Pentapoleos vicerit, ignoratur. Bara servitutis impatiens, aliique cum eo quatuor Reges finitimarum urbium, propinquis fortasse populis freti, ab Elamitarum Rege defecerunt. Qui, fœdere cum tribus aliis Regibus inito, Sodomam, Gomorrham, Adamam, Seboim, & Segor aggressus, captas populatus est, prædamque usque Hoba paulò suprà Jordanis fontes tulit. Abraham revertentem persequutus, victorem invasit, profligavit, prædam omnem ab eo extorsit, & Baræ, aliisque Pentapolis Regibus rapta restituit (*c*). Primum hoc bellum est, cujus meminit Scriptura.

An. M. 2092. *ante Ch.*1908. *ante Ær.*1912.
c *Vide Gen.*14.

BARA, Uxor Saharaim, ab eodem repudiata (*d*).

d 1. *Par.* 8. 8.

BARABBAS, celeberrimus latro, seditiosus, & homicida, quem Judæi prætulerunt Christo; cum enim juxta Paschatis consuetudinem, ab eis petiisset Pilatus, quem vellent dimitti, Jesum, an Barabbam, Barabbam poposcerunt (*e*). Origenes ait, in pluribus Exemplaribus legi (*f*) Barabbam quoque Jesum vocatum fuisse. Eodem modo legitur in Armeno: *quem vultis vobis dimittam? Jesum Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus?*

e *Joan.*18. 40.
f *Origen. in Matth. tract.* 33.

BARAC, Filius Abinoem, à Domino electus, per quem Filii Israel à servitute Jabin Regis Chananæorum vindicarentur (*g*). Dominicis jussis à Debora Prophetide sibi significatis, restitit. Cum enim imperatum illi Debora dixisset à Domino, ut ducto super montem Thabor exercitu, lectisque ex Tribubus Nephtali, & Zabulon 10000. pugnatorum, Sisaram Imperatorem exercitûs Jabin Regis, quem Dominus ad torrentem Cison se ducturum pollicebatur, invaderet; ille, promissâ licèt victoriâ, pergere, nisi Deborâ comite, non confidit. Veniam, inquit Debora; victoria tamen tibi non reputabitur, sed fœminæ. Jaelem intelligebat, quæ Sisaram interfecit, vel se ipsam, per quam præcipuè Filiis Israel hæc victoria parta est. Itaque Debora cum Barac in Cedes Nephtali Metropolim profecta est, instructoque 10000. pugnatorum exercitu, simul ad montem Thabor processere.

g *Judic.*4. 4. 5. *&c.*

Quo cognito, Sisara nongentos falcatos currus, & omnem exercitum duxit ad Torrentem Cison, ibique castrametatus est. Tunc Debora: Surge, inquit, Barac; hac enim die tradidit tibi Dominus Sisaram. Descendit itaque Barac de Monte Thabor, cumque Dominus perterruisset Sisaram, & omnem exercitum ejus, nullo negotio profligatis hostibus, maximâ victoriâ potitus est. Territus Sisara de curru desiliit, ut citiùs fugeret; ingressusque in tentorium Heber Cinæi, ab Jaele ejus uxore interfectus est, ut alibi narrabimus. Paulò post Barac Sisaram insequens, pervênit ad tentorium Jaelis, quæ ipsi Sisaram jacentem mortuum ostendit. Ita Israel servitutem Jabin Regis Asor excussit. Tunc Debora, & Barac hilari Cantico gratias Domino cecinerunt (*a*). Et quadraginta annis terra quievit.

a *Judic.*5. *Ab an.M.*2719 *al* 2750. *ante Chr.*1241.*ant. Ær.*1245.

Quidam (*b*), Barac fuisse Filium Deboræ, quidam Patrem, quidam denique conjugem, & Barac prætereà eumdem fuisse ac Lapidoth credidere (*c*). Divus verò (*d*) Hieronymus maximi erroris arguit dicentes Deboram fuisse viduam, & Barac ejus fuisse Filium. Profectò ab ipso Textu videtur innui, Deboram nupsisse Lapidoth, nihilque cognationis cum Barac habuisse.

b *Ambros. lib. de Viduit.* c.8.
c *Rab. David, Hugo à S. Vict. alii plures.*
d *Hieronym. Ep.*10. *ad Furiam.*

BARACH, Urbs Tribûs Dan. *Josue* 19.45.

BARACHEL, Buzites, Filius Elu. *Job* 32. 2.

I. BARACHIAS, Filius Zorobabel. 1. *Par.* 3. 20.

II. BARACHIAS, Pater Asaph Levitæ. 1. *Par.*6.39.

III. BARACHIAS, Levita, Filius Asa. 1. *Par.* 9. 16.

IV. BARACHIAS, filius Mesezabel, & Pater Mesollam, ex iis, qui regressi sunt à captivitate Babylonis, & in restauratione Jerusalem operam impenderunt (*e*).

e 2. *Esd.*3.3. 30.

V. BARACHIAS, Pater Zachariæ, de quo Matth. 23. 35. *Jerusalem, quæ occidis Prophetas, qui ad te missi sunt, ut veniat super te sanguis justus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter Templum, & Altare.* Maximum est Scriptorum discrimen de Zacharia Filio Barachiæ. Quidam enim putant (*f*) Zachariam hunc fuisse Filium Jojadæ, qui jubente Rege Joas, inter Templum & Altare interfectus est (*g*). Volunt scilicet Jojadæ duo fuisse nomina, Barachiam nempe, & Jojadam; & revera in Nazaræorum Evangelio, quod S. Hieronymus laudat, legitur, Zacharias filius Jojadæ, pro Zacharia filio Barachiæ.

f *Hieron. Beda, Maldon. alii in Matth.* 23. *ult.*
g 2. *Par.* 24. 21.

Quidam (*h*) dicunt Barachiam Patrem Zachariæ fuisse ultimum ex duodecim Mino-

h *Strabo in Matth.* 23. *Sanct. ad Zach.*1. 1. *Natal. Alex. in Matth.*22.

noribus Prophetis (*a*). Nullibi tamen constat, hunc Barachiam mortem violentam subiisse, aut interfectum fuisse in Templo inter Holocaustorum Altare & Templi vestibulum.

Veterum complures (*b*), Zachariam Patrem Joannis Baptistæ, hujus Barachiæ filium asserunt. Profectò in aliquibus etiam apocryphis libris (*c*) legitur Zacharias interfectus in Templo, quòd filium suum Herodis furori exemisset, cum pueros omnes Bethleem interficeret; quod tamen omninò est incertissimum.

Invenitur quidam Zacharias Filius Barachiæ, quem Isaias Propheta (*d*) adhibuit in testem Prophetiæ, quam tunc de Salvatoris Nativitate referebat. Prorsus autem & vita & mors tam hujus Barachiæ, quàm Zachariæ ejus filii, ignoratur.

Alii denique ex Recentioribus (*e*) conjiciunt, hunc Barachiam fuisse Baruch Patrem Zachariæ, de qoo Josephus (*f*). Hic à Zelatoribus in medio Templo interfectus est paulo antequam Romani Jerusalem everterent.

Cuilibet harum sententiæ adhærere licet; cuilibet enim & sua inest probabilitas & sua difficultas.

BARAC, Urbs Tribûs Judæ, prope Cades sita (*g*). Chaldæus *Agaram*, Syrus *Gedar*, Arabs *Jader* appellant. Fortè eadem est ac *Arad*, seù *Arada*, in plaga meridionali Judæ (*h*).

BARAIA, filius Semei. 1. *Par.* 8. 21.

BABASA, eadem probabiliter ac *Bazora*, aut *Bozra* Metropolis Orientalis Idumææ. Vide *Bozra*.

BAR-CHOCHEBA, seù *Chochebar*, sivè *Cochibus*, notissimus Seductor. Fertur nomen Cochebar, sivè Barcochebar, nempè filius syderis, sibi indidisse, quòd Messiam se faciens, de se ipso intelligebat illud Balaami (*i*): *Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel*. Volunt alii nomen ab oppido *Cochaba* ultrà Jordanem sito propè Astaroth-Carnaim, & ultrà Adrac, seù Edrai (*k*) desumpsisse. Scaliger nisus Rabbinorum authoritate refert, ejus proprium nomen fuisse *Gazeb*, aut *Caseb*, Mendax, aut *Bar-Cosebab*, Filius mendacii, cujus nominis cum eum puderet, in *Bar-cochebar*, filius syderis, vertit. Ipse ad defectionem ab Adriano impulit Judæos. Celebris Rabbinus Akiba Messiam eum esse propugnavit. Spartianus asserit (*l*), idcircò Judæos defecisse, quòd circumcisione prohibebantur. Hos ut Bar-Chochebar deciperet, paleas accensas recipiens ore, flammas se vomere simulabat (*m*). Plurimis in locis se pluries munivit, plurimosque, præcipuè Christifideles, interfecit (*n*).

Adrianus Imperator in rebelles Julium Severum misit, qui eos strenuè aggressus, pluribusque oppidis urbibusque potitus, tandem obsidione sepsit in urbe Bitter, ubi diu obsistentibus Judæis, diù etiam pugnatum est. Tandem urbe expugnatâ, bellum omninò quievit. In eo (*o*) Barchochebar cecidit, Judæi autem innumeri vel occisi, vel in servitutem venditi (*p*). Eorum plurimi in nundinis Terebinthi; qui ex his superfuere, Gazæ; reliqui tandem Ægyptiis

a *Zach.* 1.1.

b *Origen. Chrysost. Theophil. Euthym. in Matth.* 23. *Basil. de hum. Christi Generat. Tertull. Scorpiac. Epiph. & alii.*

c *Vide Protevangelium Jacobi.*

d *Isai.* 8. 2. *Vid. P. Martianay in Matth.* 23.

e *Grot. Hammond. Lud. de Dieu in Matth. Tillemont. tit.* 1. *de Imperatoribus art.* 54.

f *Joseph. de Bello l.* 5.

g *Gen.* 16. 14.

h *Num.* 34. 4.

i *Num.* 24. 17.

k *Vid. Epiph. l.* 1. *advers. hæres. p.* 126. & 142.

l *Spartian. in Adrian. c.* 14.

m *Hieronym. Apolog.* 2. *advers. Rufin.*

n *Justin. Martyr, Apolog. ad Antonium.*

o *Dicunt Judæi eum intrdisse in manus Romanorum, à quibus cum ferreis ungulis detracta ei fuisset pellis, infelicissimè obiit.*

p *Hieronym. in Jerem.* 31. & *in Zachar.* 11. *Vide & Chronic. Alex.*

venundati, qui tamen, vel naufragio, vel fame, vel denique ab ipsis Ægyptiis occisi interierunt. Adrianus deinde edicto pronunciavit, capitale esse Judæis Jerusalem ingredi (*a*), præsidiumque in portis disposuit, quo ipsi ab ingressu arcerentur. Ejusmodi Judæorum defectio, anno Adriani imperantis 17. & 18. Ch. 178. & 179. contigit.

BARED, filius Suthala, ex Tribu Ephraim 1. *Par.* 7. 20.

BARIA, quartus Filius Aser. *Genes.* 46. 17. & 1. *Par.* 7. 30.

BAR-JESU (*b*), sivè juxtà quædam exemplaria, *Bar-jeu*, Judæus Magus, Cretæ incola, apud S. Lucam *Elimas*, quo nomine Arabicè Magus designatur. Cum Sergius Paulus, vir prudens, accersitis Paulo, & Barnaba, Christianæ fidei rudimenta nosse cuperet; ipsis Bar-jesu obsistens, Sergium à Fide avertere conabatur. Tum Paulus Spiritu Sancto repletus ad eum versus, o plene, inquit, omni dolo, & fallaciâ, fili Diaboli, omnis justitiæ hostis, an rectas Domini vias pervertere non cessabis? Jam nunc ergo à Domino percutieris, visuque ad certum usque tempus carebis. Minas continuò cæcitas subsequuta; cæcusque Bar-jesu, qui sibi manum porrigeret, inquirebat. His visis, Proconsul eredidit; Elymam etiam, sivè Bar-jesu, cui proinde D. Paulus visum restituerit, credidisse, Origenes (*c*), & S. Chrysostomus (*d*) opinantur.

BAR-JONA, seù Filius Jonæ, aut Filius Columbæ. Hoc cognomine interdum Christus Petrum appellabat (*e*). Sunt, qui putant, *Bar-jona* usurpatum pro *Bar-Johanna*, nempè filio Joannis (*f*).

BARNABAS, filius consolationis, vel Prophetiæ, Jesu Christi Discipulus, & in Apostolicis S. Paulo laboribus comes (*g*), Patriâ Cyprius, ex Tribu Levi. *Joseph* etiam, seù *Jose*, & in aliquo Græco exemplari Barsabas appellatur; hinc ortus error aliquorum, qui eum confundunt cum Barsaba, cui unà cum S. Matthia sortes dederunt Apostoli, quis eorum Judæ loco sufficeretur (*h*). Bona sua omnia vendidisse, eorumque pretium ad pedes Apostolorum detulisse creditur. Gamalielis etiam discipulus dicitur, una cum S. Paulo; quem tribus annis à sua conversione Jerusalem profectum, ipse Barnabas ad cæteros Apostolos duxit, ut etiam visu eum agnoscerent (*i*).

Quinque post annis, cum Hierosolymorum Cristiani auctum in dies numerum credentium Antiochiæ intellexissent, illuc Barnabam misêre (*k*); qui tantis gaudens incrementis, credentes omnes monuit, ut nunquam à Christi fide, & sequelâ diverterent. Profectus deinde Tharsum est, ut quæreret Paulum; quem cum invenisset, Antiochiam duxit; ubi duobus annis simul commorantes, tam moltos ad Fidem adduxerunt, ut eorum Discipuli ibi primum Christiani appellarentur. Antiochiâ uterque discesserunt anno Chr. 44., ut eleemosynas, ab Antiochenis Ecclesiæ Jerosolymitanæ oblatas, deferrent; hinc regressi, Joannem Marcum, Barnabæ consobrinum, Antiochiam adduxerunt.

Hic

a *Hieronym. in Isai.* 6. *Euseb. l.* 4. *c.* 6. *hist. Eccles.*

b *Act.* 13. 6.

c *Origen. in Exod. edit. Huet. p.* 22. 23.

d *Chrysost. in Act. homil.* 28. *Isidor. Grot. alii.*

e *Matth.* 16. 17.

f *Hieronym. in Matth.* 16.

g *Clemen. Alex. Strom. l.* 2. *Euseb. hist. eccles. l.* 2. *c.* 12. *Epiphan. hæres.* 20. *c.* 4.

h *Act.* 1. 23.

i *Act.* 9. 26. *Circa an.* 37. *Æra.*

Circa an. Chr. 42.

k *Act.* 11. 22.

Hic eùm (*a*) Domino ministrarent, Spiritus Sanctus ipsos à cæteris segregatos per manuum impositionem jussit consecrari, ut munus, ad quod electi fueraot, exequerentur. Itaque precibus ac jejuniis prius adbibitis, manuum impositionem receperunt, & Antiochiâ discedentes, Seleuciam, inde Cyprum processere. Iis, ut Salaminam venêre, predicationi insistentibus, Sergius Paulus ad Cbristum traductus, Bar-jesu, quem paulò superiùs diximus, cæcitate à S. Paulo affectus est. Salaminâ Paphum, & Papho in Pamphiliam navigaverunt. Interea Joannes Marcus, Barnabæ consobrinus, ab eis recedens, Jerusalem rediit.

a *Act.* 13. 1. 2. *&c.*

Interim cum ii Pergæ in Pamphilia prædicantes, ob Judæorum pertinaciam paruio proficerent (*b*), pulvere pedum io eos excusso discesserunt Iconium, ubi plurimos Christi fide initiaruot (*c*). Concitato verò io eos ab Judæis tumultu, Lystram, & Derben, Lycaoniæ urbes, confugerunt. Ibi S. Paulus cum quemdam Æneam claudum à puero, sanitati restituisset, populus Lystræ Apostolos Deos esse autumans, ipsis adolere parabat: Barnabam Jovem, & Paulum Mercurium nominans. Hoc viso, Apostoli scissis vestibus domo exilientes, vix populum sedarunt, ne sibi immolarent. Paulò post Aotiocbiâ Pisidiæ, & Iconio Lystram venientes quidam Judæi, Paulum & Barnabam publicæ pacis eversores prædicarunt; quare Paulus ex urbe ab iis eductus, obrutusque lapidibus, veluti exanimis relictus est. Ope tamen Discipulorum surgens, civitatemque ingressus, posterâ die una cum Barnaba profectus est Derben. Invisentes deinde orbes, quibus Catholicam Fidem iotulerant, Antiochiam Syriæ, undè discesserant, regressi sunt.

b *Act.* 13. 50.

c *Act.* 14.

Aono Chr. 51. Antiochiâ Barnabas, & Paulus Jerusalem profecti, ut à cæteris Apostolis, an cęremoniis legalibus Gentes ad Christum traductas obstringi par esset, ut Judæis videbatur, audirent, Concilio Jerosolymitano adfuere; in quo ipsis Gentium Apostolis reouociatis, Judææ tantum Pauperes commendati sunt. Antiocbiam statim regressos paulò post sequutus est Petrus, quem, cum quemdam legalem ritum exemplo suo visus esset comprobare, in eamque simulationem etiam Barnabas adductus fuisset, liberè S. Paulus increpavit; quare Petrus, Barnabas, & cæteri, qui eidem simulatiooi consenserant, imposterùm omnino abstinuere.

Fideles deinde in Cypro, & Asia minori recèns initiatos iovisere Paulus exoptans, Barnabaio invitavit; qui cum itineris comitem, ut anteà, Joannem Marcum vellet, idque Paulus abnueret, quòd ipsos io Pamphilia deseruisset, ab invicem recesserunt; & Paulus in Asiam, Barnabas cum Marco in Cyprum navigavit. Hæc certa de B. Barnabâ habentur; cætera, quæ in Actis, falsò Joanni Marco tributis, & in ejus vita, à Monacho Alexandro conscriptâ leguntur, nullam fidem merentur. Ferunt ab Judæis Cypri lapidibus obrutum Salaminæ interiisse: ejus profectò corpus ea in insula, Zenone imperaote an. Chr. 488., inventum est (*a*), superque ipsius pectus Evangelium S. Matthæi, propriâ manu ab ipso Græcè conscriptum. Hujus Festum à Græcis æquè & Latiois ad diem undecimam Junii consignatur.

a *Theod. Lector. l.*2.

Extat sub Barnabæ nomine quædam Epistola à quibusdaio inter canonicas numerata, cujus etiam quidam Scriptores veteres meminerunt (*b*). Et revera difficile uimis creditu est eam esse D. Barnabæ, nec canonicam. Attamen cum Ecclesia inter canonicas eamdem non recenseat, maximè dubitandum relinquit, an verè hanc D. Barnabas conscripserit. Certum sanè est eam vetustissimam esse, & Apostolorum temporibus exaratam. Nititur bæc præcipuè ostendere ab Evangelio abolitam Legem Moysis, & Legales cæremonias omninò iofirmatas; Incarnationis престереà, & Mortis Christi necessitatem. Falsarii quidam sub oomine D. Barnabæ commentitium Evangelium scripsere, quod Gelasius Pontifex impiobavit.

b *Vid. Hieronym. de Viris illustribus. Eusebl.*3.*c.*25. *Clem. Alex. Orig.*

Recentiores Græci (*c*) ferunt, Barnabæ fratrem fuisse, nomine Aristobulum, cujus etiam maximè admiranda recensent; quem esse dicunt, de quo Paulus: *Salutate eos, qui sunt ex Aristobuli Domo* (*d*). Nihil tameo certi habemus de hujusmodi Aristobulo, quem apud veteres Scriptores, ut Barnabæ Fratrem omnino incognitum reperimus.

c *Doroth. in Sinops. Mena.*

d *Rom.*16. 11.

BAR-PANTHER, seù *Filius Panther*. D. Joannes Damascenus (*e*) ait, Levi Filium Nathan ex progeoie David, Melchi, & Pantberem, Pantherem Joachim, Joachim Mariam Christi Matrem procreasse. Judæi in falsis de Cbristo historiis, quas protuleruot, asseruot, ex adulterio Pantheris & Mariæ Matris ejus oatum esse Salvatorem. Pantheris nomen habetur in Origene (*f*), & in Talmud (*g*), ex quo arguitur, quamdudum in Jesum fabulæ, & calumniæ Judæorum cœperint. Cæterum Damasceni Genealogiæ ordo nullo modo defendi potest, eum adversetur Evangelio, à quo inter *Levi*, & B. Virginem nemo medius interponitur, nisi solus *Heli*, qui probabiliter idem est ac Joachim.

e *Damascen. l.* 4. *c.* 15. *de fide.*

f *Origen. contra Cels. l.*1.

g *Talmud. Tract. Sanbedrin.*

I. BARSABAS. Josepb Barsabas, cui cognomen *Justus*, ex primis (*h*), & verosimiliter ex 70. Christi Discipulis. Post Christi ascensionem, cum Apostoli io Cœnaculum Jerosolymæ coacti, promissum à Christo Spiritum Sanctum expectarent, Petrus unius ex præsentibus, qui proditori Judæ sufficeretur, electionem proposuit. Propositis igitur *Barsaba*, cui cognomcotum *Justus*, & Matthia, ductisque sortibus, Mattbias eligitur. Author est Papias (*i*) haustum à Barsaba veneoum, nihil, Christi ope, ipsi nocuisse. Hæc de Barsaba, cætera latent. Quidam eum cum Barnaba confundunt. Io Martyrologiis Usuardi, & Adoois ejus Festum ad diem 10. Julii consignatur, ubi plurima propter Evangelium passus, in Judæa felicissimè interiisse dicitur.

h *Act.* 1. 21. *&c. Vide Euseb. l.* 1. *c.*12. *eu Clem. Alex. Beda in Acta Epiph. de Chr. c.*4.

i *Apud Euseb. l.*3. *c.*39.

II. BARSABAS, cognomeo Judæ, ex præcipuis Discipulis, de quo in Actis Apostolorum (*k*): *Judam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam viros primos in fratribus.* Ipse & Silas ab Apostolis Antiochiam

k *Act.* 15. 22.

co-

comites Pauli & Barnabæ, ut literas deferrent de iis, quæ Concilium decreverat Jerusolymis, missi sunt; cumque Antiochiam pervenissent, congregatis Fidelibus, epistolas tradidere (a); quibus perlectis ingens in omnes lætitia exundavit. Judas autem & Silas aliquandiù inibi commorati, Fratres confirmarunt; & Judas, seù Barsabas, relicto Antiochiæ Silà, Jerusalem regressus est. Hæc tantùm de hoc Barsaba novimus.

a *An. Chr.* 55.

BARSAITH, Filius Melchiel. *Par.* 7. 31.

BARTHOLOMÆUS, seù *Bar-tholomaios*, Filius scilicet Ptolemæi, Galilæus erat, ut & cæteri Apostoli (b), Patria tamen latet. De eo nihil Evangelium nihilque certum de ejus vita, & morte superest. Vulgò Indis Evangelium nunciasse creditur (c). Fertur etiam Evangelium Matthæi Hebraicè exaratum illuc transtulisse, quod centum post annos à D. Panteno repertum est (d). Sunt qui populis Felicis Arabiæ, & Persiæ Verbum Dei prædicasse opinantur; quod profectò iis qui Indos initiasse dicunt, non adversatur; ad Indos enim progrediens, eas regiones fortasse peragravit. Fortè etiam Indiarum nomine eædem Regiones intelliguntur.

b *Act.* 1. 2. 11.

c *Euseb. l.* 5. *c.* 10.

d *Euseb. l.* 5. *c.* 11. *Hieron. de Viris illustr. c.* 36.

Obitûs ipsius tempus, locus, aut genus nusquam patet. Recentiores Græci & Latini Scriptores occubuisse ferunt Albani, seù Albanopoli, quæ probabiliter est Albanus Albaniæ ad mare Caspium, & in Armeniæ finibus sita, quæ interdum Indiarum nomine designatur. Vulgò creditur ab Astyage Polemonis Regis Armeniæ Fratre eidem vivo cutem detractam fuisse, Fidei causâ, ad quam ipsum Polemonem induxerat. Incertissima.

Putant aliqui (e) Nathanaelem ipsum esse Bartholomæum, quod probant 1. quia Bartholomæi vocatio si Nathanielis non sit, nullibi describitur: 2. Evangelistæ, qui Bartholomæi, Nathanaelis minimè meminere; & S. Joannes, qui Nathanaelem nominat, Bartholomæum silet: 3. *Bartholomaios* nomen, proprium minimè est, tantummodò enim Filium Ptolemæi significat; præterquamquod Bartholomæus fortè Nathanael appellabatur: 4. denique, S. Joannes recensere videtur Nathanaelem inter Apostolos (f), cum Jesum D. Petro, D. Thomæ, duobus Filiis Zebedæi, Nathanaeli, aliisque duobus Discipulis, cum piscatum pergerent, apparuisse narrat. Videantur nostra Commentaria in Matthæum, c. 10.

e *Rupert. in Joan.* 1. *Jansen. Corn. à Lap. Hamm. in Jo. Tostat. in Mat. th.* 50.

f *Joan.* 21. 2.

Olim D. Bartholomæo quoddam falsum Evangelium adscriptum est, quod inter Apocrypha recensuit Gelasius. S. Bernardus, & Rupertus (g) Abbas eum fuisse Sponsum nuptiarum Canæ arbitrantur.

g *Rupert. in Jo.* 2. *Bern. Serm. de S. Jo.*

BAR-TIMÆUS, seù *Filius Timai*. Cum Christus (h) Hierichunte egrediens, Hierosolymam Discipulis suis, populisque stipatus proficisceretur, cæcus quidam, Bartimæus nomine, qui mendicans in via assidebat, ut Jesum pertransire intellexit, elatâ voce inclamavit: Jesu Fili David, miserere mei. Quem cum multi increparent, ut taceret, ille validiori voce eadem repetens instabat. Tunc stetit Jesus, vocatumque ad se Bartimæum quid sibi vellet, interrogavit; cui cum visum respondisset, sanitate donatum dimisit. Ille tamen unà cum cæteris Jesum sequutus est.

h *Marc.* 10. 46.

Hac de re disserens S. Matthæus ait (a), duos fuisse cæcos, qui in via sederent, quique cum cognovissent, quod Jesus transiret, inclamarunt: Miserere nostri, Fili David. Quos ubi Jesus audivit, quid poscerent interrogavit; petentibus autem illis usum oculorum, indulsit, tactisque eorum oculis, visum restituit, ipsique Jesu comites se addidere. Divus tamen Marcus solius Bartimæi optimè meminit, quod magis altero cognitus esset, vel quod zelum ferventiorem & fidem ostenderit, Jesum fuerit alloquutus, seque hic majori dignum memoriâ exhibuerit. Alterius cæci curationem refert Lucas, cap. 18. 35., cui Jesus Jericho ingrediens, Bartimæo autem posterâ die Jericho exiens visum indulsit.

a *Matth.* 20. 30.

BARUCH, Filius Neriæ, Maasiæ nepos, ex illustri progenie in Tribu Judæ. Ejus frater Saraias apud Sedeciam Regem nobilissimo munere fungebatur; ipse Prophetæ, Jeremiæ adhæsit, cui & Discipulus, & à secretis quoadusque vixit, perseveravit, nec nisi mortuum reliquit. Regnante Joakim Rege Judæ, Jeremias (b) carcere inclusus, à Domino vaticinia quæ hucusque pronuntiarat, conscribere, jussus est. Baruch itaque à Propheta accersitus, eo dictante exaravit, ejusque jussu ingressus Templum coram populo lêgit, qui illuc convenerat. His auditis Michæas Filius Gamariæ ad eos, qui erant à secretis Regis adiit, illisque audita narravit. Hi Baruch vocato, ea quæ populo legerat, sibi quoque perlegeret, præcepere. Quibus perlectis ii obstupentes, Regi ea nunciari opus esse dixerunt. Interrogantibus deinde ea unde scripsisset, ex Jeremia quasi legeret dictante, respondit. Ii verò cum Baruch, & Jeremiam latere jussissent, ut nemo ubi essent, nosceret, acceptum è Baruch volumen, in Elisamæ à Secretis in Archivio collocarunt.

b *Jerem.* 36. *An. M.* 3498. *ante Chr.* 502. *ante Ær.* 506.

An. M. 3499. *ante Chr.* 501. *ante Ær.* 505.

Regem deinde adeuntes, audita nuntiarunt: qui statim misso Judi, ut volumen deferret, allatumque coram se, & universis quibus stipabatur, Principibus, illud legi jussit: cumque Judi tres vel quatuor paginas perlegisset, Rex illud Scribæ scalpello proscissum, in focum prunis refertum, qui coram se erat, projecit; ipsosque Baruch & Jeremiam teneri jussit: irrito tamen conatu, cùm Divino munere inveniri nequiverint.

Rursum deinde, Jeremiæ Deus vaticinia sua exararet, imperavit. Jeremiâ igitur dictante, Baruch ea conscripsit, multòque plura posteriori huic volumini adjecta sunt. Jeremiæ familiaritas ipsi Baruch odia, calamitatesque comparavit. Cum itaque quadam die tot lacessitus ærumnis, calamitates suas conquereretur, Deus deficientem per Jeremiam confirmavit (c); quare imposterum & hilarior fuit, & constantior. Quarto Sedeciæ anno cum Saraiâ fratre Babylonem profectus, longam Jeremiæ detulit Epistolam, qua Propheta mala Babyloni imminentia referebat (d), Judæisque ca-

c *Jerem.* 45. 2.

An. M. 3409. *antè Ch.* 501. *antè Ær.* 505.

d *Jer.* 50. 51.

captivis libertatem aliquando pollicebatur. Hanc epistolam Baruch coram Rege Jechonià, & cæteris captivis lêgit, deinde ut Jeremias jusserat, in Euphratem projecit.

Captivi iis, quæ audierant, valdè commoti, ipsi Baruch pecunias, quibus sacrificia Domino offerret in Templo Jerusalem erogarunt, scriptâ etiam fratribus epistolâ, ab ipso fortasse Baruch exaratâ, qui eam primis quinque Capitibus Libri, suo nomine inscripti, refert. Jerusalem regressus, ut anteà, Jeremiæ adhæsit; cumque urbs obsidione vallaretur à Nabuchodonosor, Jeremias unà cum Baruch carcere inclusus, expugnatâ denique urbe, à Nabuzardan uterque libertati restitutus est (a).

a *Joseph. Antiq. l.10. c.11.*

Translatis Babylonem Judæis, eorum reliquiæ, quibus Nabuchodonosor Godoliam præfecerat, in Ægyptum proficisci decreverunt; cumque eorum sententiæ adversaretur Jeremias, in Baruch conjuravere; ac si Jeremias non suis, sed Baruch verbis loqueretur (b). Itaque cum nullo pacto Jeremiæ acquiescere voluissent, Jeremias ipse, Baruch, & populi reliquiæ in Ægyptum perrexeruot, ubi Jeremias occubuit; post cujus mortem Baruch Babylonem petiit, ubi à Rabbinis obiisse dicitur duodecimo captivitatis anno. Hæc de Baruch certa.

b *Jerem. 43. 1. 2. &c.*

Quoad ejus Librum, qui ut plurimùm Jeremiæ libro ad calcem inseritur, Græcè tantùm superest. Judæi, qui inter Canonicos, nonnisi Hebraicè exaratos libros admittunt, Baruch excludunt. D. Hieronymus de eodem ita differit, ut cæteros libros Canonicos pluris æstimare videatur (c); visum enim sibi esse ait, librum Baruch, qui in 70. Jeremiæ additur, commentariis non explicare, quòd ab Judæis non legatur, & insuper Epistolam, falsò Jeremiæ adscriptam, contineat. Alibi etiam (d) inquit eum se non esse interpretatum, sicut Jeremiam, quia Hebraicè non extat, nec ab Judæis inter Canonicos numeratur. Preterеà Liber Baruch in veteribus Bibliorum catalogis, quorum Patres, & Concilia meminerunt, non legitur. A Protestaotibus, & à quibusdam etiam Catholicis Scriptoribus inter Canonicos minimè recensetur (e).

c *Hieronym. Præf. in exposit. Jerem.*

d *Idem Præfat. in version. Jerem.*

e *Driedo de script. & dogmat. Eccles. l. 1. c. alt. Lyran. Dionys. Carthus.*

Quibus tamen omnibus respondemus, Judæorum morem, qui Baruch à Canonicis excludunt, minimè validum satis argumentum esse; cum alios libros, quos inter Canonicos nos recensemus, ipsi rejiciant. Veteres Ecclesiæ Tabulæ ejus expresso nomine non meminerunt, quia sub nomine Jeremiæ complectebantur. Floreotinum Concilium, & Tridentinum nominatim Baruch inter Canonicos enumerant; Veteres Patres, D. nempè Irenæus, D. Cyprianus, D. Clemens Alexandrinus, Eusebius, D. Ambrosius, Julius Firmicus, D. Augustinus, D. Basilius, D. Chrysostomus, D. Epiphanius, & alii recentiores in suis scriptis, Prophetiam Baruch tamquam Scripturam Sacram quamvis sæpissimè Jeremiæ nomine, laudarunt. Hucusque usus etiam in Ecclesia invaluit, ut quoties Baruch scriptis in Horis Canonicis utitur, ea sub Jeremiæ nomine referat. Videatur Præfatio nostra in Baruch, ubi nos de hac re fusius.

BARUTH, aliàs *Berytus*. Vide *Berytus*.

BARZAPHERNES, Dux exercitûs Pachori Regis Parthorum. Hic in Palæstinam missus auxiliaturus Antigono Regi Judæorum, quem Hircanus & Herodes oppugnabant, capto Hircano, fugatoque Herode, Antigonum confirmavit. Videantur hæc fusiùs verbis *Antigonus*, & *Hircanus*; & *Josephus Antiq. l.14. c.25.*

An. M. 3964. antè Chr. 36. antè Ær. 40.

BARZAIAS, Filius Melchiæ, Levita. 1. *Par. 6. 40.*

BASAN, Regio *Basan*, seù *Batanæa* in Peræa, nempè ultrà Jordanem ad septentrionem Tribuum Gad, & Ruben, in media Tribu Manasse; ad Orientem conterminos habet montes Galaad, & regionem Ammon, & Idumæam Orientalem; ad septentrionem montes Hermon; ad meridiem torrentem Jabok; ad occasum Jordanem. Cum Moyses regione Basan potitus est, ibi tum Og Rex Amorrhæorum imperabat. Basan complectitur Regionem Argob, de qua *Deuter. 3. 4. 14.* & *3. Reg. 4. 13.*; maximè ferax habebatur; ejusque præ cæteris pascua, quercus, & armenta laudantur (a).

a *Vide Rel. Palæst. l. 1. p. 200. &c.*

BASARA, Urbs Galilææ, stadiis viginti à Gaba prope Ptolemaidem (b).

b *Joseph. de Vita sua.*

BASCA, Oppidum, in quo Jonathas Machabæus interfectus est (c). *Bascama* etiam dicitur (d).

c *1. Mach. 13. 23.*

d *Antiq. l.13. c. 1.*

BASCAMA, Urbs fortè eadem cum *Besech* (e) aut *Baseath* (f) in Tribu Juda. Vide *Basca*. Besech non longè aberat à Bethsan, ubi Israel ingressurus regionem Galaad, Jordanem pertransiit. Tryphon occiso Jonathâ in Urbe Bascama, festinus in Syriam regressus est. Vide 1. *Mach.* 13. 22. &c. in Græco.

e *Judic. 1. 4. &c.*

f *Josue 15. 40.*

I. BASEMATH, Filia Elon Hethæi (g). Huic nupsit Esau invitis Patre Isaac, & Matre Rebecca; & ex ea filium Rahuel (h) excepit.

g *Gen. 26. 34.*

h *Gen. 36. 10.*

II. BASEMATH, Filia Salomonis, uxor Achimaas, ex Tribu Nephtali (i).

i *3. Reg. 4. 15.*

BASILISCUS, seù *Regulus*, serpentis perniciosissimi genus, qui, ut dicitur, solo halitu, aut visu interficit. *Regulus*, quod idem valet ac *Basiliscus*, nempè *parvus Rex*, dicitur, quòd in ejus capite quædam coronæ species erigitur, & omnium serpentum lethalissimum est. Galenus (k) hunc flavescentem describit, cujus caput tribus parvis tumoribus, colore quodam in album declinante aspersis turgeat, quibus quoddam coronæ specimen effingatur. Ejus venenum adeò esse actuosum, ut solo halitu maximos serpentes interficiat, Ælianus (l) est author. Eos etiam perimit, quorum ima baculi ipse momorderit; omnesque serpentes solo sibilo propellit; Plinius addit (m) eos occidere, quos ipse respexerit. In quibusdam Pharmacopolarum officinis videndi exhibentur quidam parvuli serpentes mortui, quos Basiliscos appellant; Basiliscus autem quædam est species parvæ avis ad instar galli, implumis tamen, cujus caput elatum, ingentes oculi, collum exiguum, & alæ ad instar vespertilionis.

k *Galen. de Theriaca ad Pison.*

l *Ælian. l. 2. c. 5. & c. 7.*

m *Plin. l. 8. c. 21.*

Insigniores tamen Medici, & Philosophi recentiores putant commentitium & prorsus inventum, quidquid de Basilisco fertur;

addunt etiam à nemine unquam fuisse visum; eos autem qui ostenduntur, & venduntur Venetiis, aut alibi, exiguos esse pisces, quos Rajas appellant, artificiose efformatos ad similitudinem flavi galli, quibus alas protendunt, parvum caput effingunt, & oculos fictos apponunt. Hoc profectò ego ipse perpendi in quibusdam ejuscemodi Basiliscis, quorum alterum in officina cujusdam Pharmacopolæ Parisiis, alterum Mussiponti apud PP. Jesuitas vidi. Videantur nostra Commentaria in Psalmum 90. 13. Vox hebræa *peten* (*a*) quæ vertitur *Basilisens*, *aspidem* significat, in quo doctiores conveniunt Interpretes.

a *Psal.* 90. 13. Petheo. 70. Basiliscos, *vel* aspis, *vel* dracon.

BASIOTHIA, Urbs ex Tribu Judæ (*b*). Vox hæc non refertur à Septuaginta, cujus vice legunt, *& oppida earum*, *& villa earum*.

b *Josue* 15. 28.

BASSUS. Lucilius Bassus, successor *Cerealis Vitaliani* in Præfecturâ Judææ, post captam Jerusalem, Hebræos in seditione persistentes persequutus est quocumque confugerent. Expugnavit Herodium, & Macheruntem, & seditionis reliquias omninò delevit. Obiit in Præfectura, cui Flavius Sylva successit. Vide *Joseph. Lib.* 7. *de Bello Judaico cap.* 30.

BATANÆA, regio Basan, trans Jordanem. Vide superiùs *Basan*.

BATH-KOL, filia vocis. Hoc nomine Scriptores Judæi (*c*) revelationem nuncupant, qua Deus, postquam per Prophetarum ora electum populum alloqui desiit, nempè post Prophetas Aggæum, Zachariam, & Malachiam, suam voluntatem significavit. Hac vocis filià pleræque eorum revelationes, & nationis Hebrææ mores nituntur; Judæi enim Patribus suis Deum ea, non verbali prophetià, sed interiori inspiratione, seù Traditione, quam vocis Filiam vocant, autumant revelasse.

c *Talmud. Sotha. c.* 9.

BATH-SAMA (*d*). Probabiliter eadem ac *Beth-sames*.

d *Joseph. lib.* 6. *Antiq. c.* 2.

BATHUEL. Filius Nachor ex Melcha, Nepos Abraham, Pater Laban, & Rebeccæ uxoris Isaac. Author est Josephus (*e*), Bathuelem, cum venit Eliezer ad petendam Rebeccam in uxorem Isaac, jam è vivis excessisse. Bathuel Pater Rebeccæ non videtur egisse de his nuptiis, sed tantùm Laban (*f*).

e *Joseph. Antiq. l.* 1. *c.* 24.

f *Gen.* 24.

BATHUS, aut *Epha*, quædam erat Hebræorum mensura continens decimam partem *Chore*, seu *gomor*, nempe viginti novem pintas cum dimidiâ, semisextarium, quadrantem, & pollicis partes $\frac{475158.}{704969.}$ Immeritò putarunt aliqui Bathum sacrum esse dissimilem à Batho vulgari. Bathum sacrum dicebant continere Bathum vulgarem cum dimidio, quod ex Regum libris (*g*) probare conabantur, ubi mare Salomonis bis mille bathos, & in Paralipomenois (*h*) mensuras, seù bathos ter mille continuisse legitur. Quæ loca facilè conciliantur, si dicatur concavum loaris ænei bis mille bathos, ut dicitur 3. Regum, & pes ejusdem vasis, qui cavus erat, alios mille continuisse, qui prioribus bis mille additi, ter mille bathos conficiont, ut 2. Paralipomenon habetor.

g 3. *Reg.* 7. 26.

h 2. *Par.* 4. 5.

BATHYRA, Urbs ab Herode condita in Batanæa, ut in ea Judæi, Babylone revertentes, à Trachonitarum invasionibus reciperentur (*a*).

a *Antiq. l.* 17. *c.* 2.

BAVAI, filius Henadad. Hic in restauranda Jerusalem post captivitatem operam impendit (*b*).

b 2. *Esdr.* 3. 18.

BDELLIUM, gummi quoddam ab arbore in Arabia, pluribusque Orientis Regionibus vulgari manans. Asserit Plinius (*c*) bdellium perfectissimum in Bactriana reperiri; & arborem, à qua fluit, nigram esse, altitudine Olivam, frondibus Robur, & fructu caprificum imitari. Esse autem debet translucidum, & flavum, simile ceræ, gustu amarum, pingue, & *ungnem odoratnm* combustum redolens. Nascitur & in Arabia, Indiaque, ac Media, & Babylone. Hebræi vocant *bdolach*. Moyses bdellium in iis etiam regionibus, quas alluit Phison, inveniri (*d*), & Manna bdellii (*e*) colorem habuisse, nempe ad flavum declinasse, scribit.

c *Plin. l.* 12. *c.* 9.

d *Gen.* 2. 12.

e *Num.* 4. 7.

BEAN. Filii Bean, Israelis populo in laqueum, & in scandalum, insidiantes ei in viâ, fuisse dicuntur (*f*). Latet an Bean Hominis sit nomen, an Urbis. Quidam urbis nomen oltrà Jordanem sitæ (*g*); Alii pro Batanæa positum; alii demum Hominis nomen esse arbitrantur.

f 1. *Mach.* 5. 4.

g *Num.* 32. 3.

BEBAI. Filii Bebai 623. è captivitate regressi sunt (*h*).

h 1. *Esdr.* 2. 11

BEBETHEN, Urbs ad orientem, octo milliaribus à Ptolemaide (*i*).

i *Euseb. Onomast. voce* Batnai.

BECAH, seu *Bekah*. Dimidia pars Judæorum sicli. Singuli Israelitæ quolibet anno centum *bekah* pro expensis Templi suppeditabant (*k*). Vide *Matth.* 17. 23., & infrà, *Didragma census*.

k *Exod.* 30. 13.

BECHER, Filius Ephraim, à quo familia Becheritarum (*l*).

l *Num.* 26. 35.

BECHAR, Filius Benjamin, & Pater Zemiræ &c. *Gen.* 46. 21. & 1. *Par.* 7. 6.

BECHORAT, Filius Aphiæ, & Proavus Cis Patris Saul. 1. *Reg.* 9. 1.

BECTILET. Vide *Judith.* 2. 11. in Græco: ubi Holophernes Ninive profectus, post tres dies itineris, cum toto exercitu *venisse Bectilet*, *& propè Montes ad Cilicia lævam positor*, *castrametatur fuisse* legitur. Puto ego *Bectilet* esse agrum *Bagdania* ad lævam, seù ad septentrionem *Montis Argai*, quem Vulgata *montem Ange* appellat.

BEEL-MEON. Vide *Baal-meon*.

BEEL-MEUS, eadem ac *Baal meon*, milliaribus novem ab Esebon. Ibi fluunt aquæ calidæ, inquit Eusebius.

BEEL-PHEGOR, seù Idolum *Phegor* aut *Phogor*. Plura diximus de hoc Idolo in Dissertatione Libro Numerorum præfixâ, in qua Adonidem esse, vel Orum, ab Ægyptiis, & plerisque Orientalibus adoratum, pro viribus ostendimus. Israelitas in Deserto Sin castrametatos, Beelphegor coluisse, ipsique immolasse, cum filiabus denique Moab fornicatos Scriptura (*m*) describit. Psalmista autem eadem hæc referens (*n*), Hebræi, inquit, *initiati sunt Beel-phegor*, *& comederunt sacrificia mortuorum*. *Phegor*, seu

m *Num.* 25. 1.

n *Ps.* 105. 28.

Peor

Peor idem est ac *Or*, seù *Orus*, demptâ ex *Peor* otiosâ syllabâ *Pe*. *Orus* autem idem est ac Adonis, seu Osiris. Adonidis solemnia funerum more celebrabantur; tum Adonidem, qui antea veluti extinctus deflebatur, revixisse fingentes, in impudicitiam quamlibet effundebantur. Videatur nostra Dissertatio, & si libet, etiam Seldenus *de Diis Syris*, & Commentatores in *Num.* 25.

BEEL-SEBUB, Idolum Muscæ. Vide *Beel-zebub*.

BEEL-SEPHON. Hebræi ex Ægypto profecti, post tres dies itineris Beel-sephon venientes, mare trajecerunt (*a*). *Beel-sephon* igitur prope *Clysma*, seu *Colsum* erat, eum hæc urbs ibi sita sit, ubi Hebræos mare Rubrum transiisse Majores tradidere. Videantur nostra Commentaria in hunc Transitum sub Exodi initium p. 40. & supplementum p. 54. Ferunt *Sephon* aut *Zephon* Egyptiorum numen fuisse, cujus nomine urbs Beel-sephon appellata. Quodnam numen illud fuerit, ignoratur. *Sephon* Hebraicè Septentrionem, aut Latentem significat; Adonis Ægyptiis numen erat Septentrionis, eum ipse in Libano occisus fuerit, & præcipuè Biblis in Phœnicia coleretur. Numen etiam latens erat ab Ægyptiis appellatum *Thammuz* (*b*) scilicet latens, vel quia in ejus cæremoniis veluti mortuum in arca reconditum, inde revixisse fingebant; vel quia sex mensibus in Terris cum Venere, sex verò aliis in inferis cum Proserpina immorari dicebant (*c*). Ajunt Rabbini, Beel-sephon Idolum, aut stellatam statuam fuisse, à Pharaone eo in loco erectam, ut Hebræis exitum à suis regionibus intercluderet. Quidam ipsi Beel-sephon canis figuram tribunnt.

a *Exod.* 14. 2.

b *Ezech.* 8. 14. *Vid. Hieronym. in eum locum.*

c *Vide Theocrit. Scholiasten.*

BEEL-TEEM, seu *Reum Beel-teem*. *Reum* nomen erat, *Beel-teem* verò ejusdem dignitas, seù munus, Consiliarii nempè, juxtà aliquos, aut Scribæ, aut Ærarii Præfecti. Ministrorum Regis Persarum, qui præerant Samariæ, & Palæstinæ, Princeps erat; Artaxersem, qui Smerdis, seù Oropastes, Cambysis successorem, ut restauratione Templi Jerusalem Judæos prohiberet, admonuit (*d*); quod ut petebat, est consequutus.

d 1. *Esdr.* 4. 9. *&c.*

BEEL-ZEBUB, sivè ut sæpè in Græco & Latino, *Beel-zebul*, seù *Beel-zebut*, Deus Musca, Accaronitarum Idolum. De hujusce Numinis forma, & qualitatibus disceptatur. De hoc in nostra Dissertatione super Idolis Philisthæorum, commentariis in primum Librum Regum præfixâ, satis egimus. Celebre huic Accarone Templum. Cum Ochozias Rex Israel è tecto domus suæ in cœnaculum lapsus, ægrotaret, Beelzebul, an sanitatem consequuturus esset nec ne, Accarone consuluit (*e*). In novo Testamento (*f*) Beel-zebub sæpè Princeps Dæmonum appellatur.

e 4. *Reg.* 1. 2. *&c.*

f *Matth.* 12. 24. *Luc.* 11. 15.

Interpretes nonnulli verum idoli hujus nomen, *Belsamin* esse, scilicet Deum Cæli, ab Judæis verò *Beelzebub*, muscarum Deum, vel *Beelzebul*, Deum immundum vocitari consuevisse opinantur. Alii Deum Accaronitarum Deum muscarum appellatum, quòd à Muscis liberaret, ut Elei Jo-

vem muscarum Venatorem colunt (*a*); & Romanos etiam Jovi muscarum Tutori adolevisse arbitrantur (*b*). Alii demum Accaronitis Muscam, aut Scarabæum, sivè hujus insecti figuram Deum fuisse; quod veritati conformius judicamus. Scarabæum Ægyptii, proximi Philistæis, apud quos Accaron, authore Plinio (*c*), inter numina coluere. Scarabæi inveniuntur in tabulis Isiacis apud Pignorium. Author Libri Sapientiæ, postquam dixerat Deum in Chananæos, & Amorrhæos muscas, & vespas immisisse, ut eos paulatim ab eorum Regionibus expellerent (*d*), addit Deum eos mulctasse rebus iisdem, quibus ipsi divinos cultus obtulerant; quarè ab ipsis Deos habitas esse vespas & muscas liquet. Nummos etiam, & stemmata vetera inveniri serunt, in quibus muscarum, & scarabæorum imagines conspiciuntur. Cur Judæi, Christi ætate, Beel-zebub Dæmonum Principem appellarent, non satis constat. Vide Bochart. *de animal. Sacr. P.* 2. *l.* 4. *c.* 9., & Selden. *De Diis Syris Syntag.* 2. *c.* 6.

a *Plin. l.* 10. *c.* 29. *Solin. c.* 1.

b *Clem. Alex. in Protreptico, & Pausan. in Eliac.*

c *Plin. l.* 30. *c.* 11. *Plutarch. Sympos. l.* 4. *c.* 5.

d *Sap.* 12. 8. 23. 34.

BEER, seù *Beera*, Hebraicè puteus. Hujus nominis Urbs quatuor leucis distat à Jerusalem, Sichem versùs, seu Neapolim (*e*). Huc fortasse Joatham filius Gedeonis, ne incideret in manus Abimelech Fratris sui (*f*), confugit.

e *Maundrel. Voyage d' Alep à Jerusalem.*

f *Judic.* 9. 21.

BEER-ELIM, seù *Puteus-Elim* (*g*), idest *puteus Principum*. Probabiliter idem, de quo *Num.* 21. 17. sub nomine Putei Principum; *Beer-sarim*.

g *Isai.* 15. 8.

I. BEEROTH, Urbs Gabaon (*h*), quæ deindè Tribui Benjamin cessit (*i*). Beeroth septem milliaribus à Jerusalem, Nicopolim versùs, sitam esse testatur Eusebius. D. Hieronymus pro Nicopoli, Neapolim legit; Relandus Eusebio assentitur. Videantur ejus argumenta (*k*).

h *Josue* 9. 17.

i 2. *Reg.* 4. 2.

k *Reland. Palæst. l.* 3. *p.* 618. 619.

II. BEEROTH *filiorum Jacan*, de qua *Deuteron.* 10. 6. Hanc Israelitarum stationem decem milliaribus ab Urbe Petræ locat Eusebius (*l*). *Num.* 33. 31., pro *Beeroth-bene-Jacan*, legitur tantum *Bene-Jacan*.

l *Onomast. ad vocem Beeroth.*

I. BEERI, Princeps Tribûs Ruben, quem captivum duxit Teglathphalasar. 1. *Par.* 5. 6.

II. BEERI, Pater Oseæ Prophetæ. *Osea* 1.

III. BEERI, Pater Judith uxoris Esau. *Gen.* 26. 34.

BEER-SABEE. *Puteus Juramenti*, aut *Puteus septem*, quòd ibi Abraham fœdere cum Abimelech Rege Geraræ (*m*) inito, septem illi agnas in jurati fœderis monumentum dono (*n*) obtulit. Beersabee primùm ab Josue Tribui Judæ tradita (*o*), deinde Tribui Simeon cessit (*p*). Sita est ad meridiem viginti milliaribus ab Hebron. D. Hieronymi, & Eusebii ætate præsidium ibi erat Romanorum (*q*). Sæpè Scriptura Terræ Sanctæ fines his verbis notat: *à Dan usque Beersabee* (*r*); ad septentrionem enim terminum habet Dan, ad meridiem Beersabee.

m *Gen.* 21. 22.

n *Gen.* 21. 30.

o *Jos.* 15. 28.

p *Jos.* 19. 2.

q *Euseb. & Hieronym. in locis.*

r 2. *Reg.* 17. 11

BEESTERA, eadem ac *Bostra*, seù *Bozra* Metropolis Idumææ orientalis. Vide *Bosra*.

BEGABAR, Urbs ultrà Jordanem, & Patria Prophetæ Naum (*s*). Eadem probabiliter ac *Beth-abara*.

s *Epiph. de vita, & morte Prophetarum.*

BEGUAI. Ipse & ipsius filii Babylone regressi sunt Jerusalem cum Zorobabel. 1. *Esdr.* 2. 16.

BEGUI, cum Esdra Babylone rediit. 1. *Esdr.* 8. 14.

a *Job.* 40. 10. BEHEMOTH. Animal à Job (*a*) descriptum, cujus etiam fusius dotes exponit. Bochartus pro viribus ostendit, Behemoth esse hippopotamum, seù equum fluvialem; Sanctius putat esse bovem, Patres autem illum interpretantur Dæmonem; Nos verò plerisque Interpretibus adhærentes opinamur esse Elephantem; *Behemoth* in Hebræo idiomate genericè animalia, ingentia præcipuè, & oneraria significat. Rabbini docent elephantem maximum esse inter quadrupedes; Deum autem ab Orbis exordio geminos elephantes edidisse, masculum nempè, & fœminam. Ajunt prætereà Deum fœminam interfecisse, & sale condiisse, ut eam tempore Messiæ Electis distribueret; masculum verò adhuc vivere, eodem tamen Messiæ tempore interficiendum, ut eum Deus Israelitis post resurrectionem impertiatur. Cui delirio adeò ipsi inhærent, ut sæpè pro parte Behemoth, quam sperant se esse consequuturos, jurent.

BEL, vel *Belus*, primus Babylonis Rex, cui mortuo Babylonii, & Chaldæi divinos cultus obtulerunt. Isaias frangendum, &
b *Isai.* 46. 1. conterendum Bel prædicit (*b*). Herodotus
c *Herodot. l.* 1. (*c*) Templum Beli celeberrimæ Turri, quæ suâ adhuc ætate Babylone videbatur, superimpositum describit.

I. BELA eadem ac *Bala*, aut *Segor*. Vide *Segor*.

II. BELA, filius Beor, Rex *Denaba* in
d *Gen.* 36. 32. orientali Idumæa (*d*).

III. BELA, filius Benjamin: ab eo Belaitarum familia. *Num.* 26. 38.

BELEUS, seu *Belus*, parvus Galilææ fluvius, in mediterraneum influens, stadiis
e *Joseph. l.* 2. *de Bello c.* 9. duobus à Ptolemaide (*e*). Plinius (*f*) re-
f *Plin. l.* 36. *c.* 26. fert hunc à quodam lacu, seu palude, quam Cendeviam appellant, oriri, & quinque circiter milliaria tantùm percurrere. Ejus aquæ minimè hauriri possunt; alveum habet limosum. Undæ verò Maris, quæ ejus ripam superant, arenam abluunt, qua fit vitrum. Ejusmodi ora, à qua hæc arena educitur, quingentis ad summum passibus protenditur; & quamvis tot post sæcula arena educatur, minimè tamen exhauritur, novasque quotidie arenas acquirit. Hoc de fluvio eodem modo loquuntur Josephus, &
g *Tac. hist. l.* 5. Tacitus (*g*). Scriptores tamen Belli sacri (*h*)
h *Vide Gesta Dei per Francos, p.* 1166. has Beli arenas, nonnisi in suo tempore usui nulli destinatas, memorant, quarum notitiam à veteribus tantùm accepisse fatentur.

BELGA, Princeps decimiquinti Ordinis Sacerdotum, quos Ministerio Domini ad-
i 1. *Par.* 24. 13. dixit David (*i*).

BELGAI, ex Progenie Sacerdotum, ex iis, qui post reditum Babylone, fœdus cum
k 2. *Esd.* 10. 6. Domino initum obsignarunt (*k*).

BELIAL. Hebraica vox, hominem inutilem, impatientem jugi, impium, rebellem, contumacem significans. Proinde à Scriptura filii Belial vocantur Gabaæ cives,
l *Judic.* 19. 22. qui uxore Levitæ abusi sunt (*l*). Ophni etiam, & Phinees filii Summi Sacerdotis Heli, ob crimina, pravumque in Domo Domini ministerium, filii Belial appellantur (*a*). a 1. *Reg.* 2. 12.

Interdum nomine Belial denotatur Dæmon. Sic Paulus (*b*): *Quæ autem conventio Christi ad Belial?* Hinc Judæos Pauli b 2. *Cor.* 6. 15.
ætate, genericè nomine Belial Dæmonem colligimus intellexisse in iis locis, in quibus Vetus Testamentum eodem nomine utitur.

BELLUM. Cum Hebræi ad congrediendum progrederentur, appropinquante jam prælio, Sacerdos ante aciem stans ita loquebatur (*c*): *Audi Israel: nolite metuere inimicos, quia Dominus vester pro vobis contra adversarios dimicabit.* Duces quoque c *Deut.* 20. 2. *&c.*
per singulas turmas proclamabant: Quis novas ædes construxit, nec dedicavit? Jam ad dedicandas revertatur; ne fortè eo obeunte in bello, alius dedicet. Tum eâdem ratione, eos, qui recentem vineam non vindemiasset, vel qui desponsæ puellæ non adhuc nupsisset, dimittebant. Formidolosos denique regredi jobebant, ne alios suo timore commoverent.

Cum verò ad Urbis cujuspiam obsidionem proficiscerentur, primò ipsi pacem offerre jubebantur (*d*); cui si acquiesceret, d *Deut.* 20. 10.
portasque recluderet, toti populo, ejus contenti servitute, ignoscerent: secus verò si oblatam pacem abnueret, eâ expugnatâ, mares interficerent, servarent cætera. Si denique diù civitatem obsiderent, & ad eam oppugnandam machinis indigerent, arbores fructiferas non succiderent, sed tantùm sylvestres, quibus ad instruendas machinas uterentur.

BELMA, seu *Belmon*. Locus valli Esdrelon proximus (*e*). e *Judith.* 7. 3.

BELMEN. *Judith* 4. 4. in Græco *Belmen* memoiit; fortè eadem est ac *Beel-maim*, fortè etiam *Abel-maim* ex Tribu Nephtali, 2. *Par.* 16. 4. seù *Abel-mehula*, ut legit Syriacus, *Judith* 4. 4. & 7. 3. quare *Belmen*, *Belma*, *Bel-maim*, & *Abel-mehula* eadem fortassè civitas sunt.

BELUS. Vide *Bel*, aut *Beleus*.

BELZEPHON, aut *Belsephon*. Vide *Beelzephon*.

BEMESELIS, seù *Bethome*, Urbs à Demetrio Syriæ Rege occupata (*f*). f *Joseph. de Bel. l.* 1. *c.* 3. & *Antiq. l.* 13. *c.* 22.

BEN-ABINADAB, Princeps omnis Provinciæ Dor, qui Tophet Filiæ Salomonis nupsit (*g*). g 3. *Reg.* 4. 11.

I. BEN-ADAD, filius Tabremonis, Rex Syriæ, opem Asæ Regi Judæ adversus Baasam Regem Israel tulit; Regnum enim Israel invadens, Baasam coegit, ut relictis munitionibus, quas circà Ramam construebat, ad suas regiones tuendas regrederetur (*h*). h 3. *Reg.* 15. 18. *An. M.* 3066. *antè Ær.* 938.
Idem esse Filius *Adad* Idumæi videtur, qui sub finem Regni Salomonis in ipsum Regem conjuravit (*i*). i 3. *Reg.* 11. 25.

II. BEN-ADAD, Rex Syriæ, filius Benadad (*k*) de quo suprà, bellum intulit Achab Regi Israel (*l*) anno M. 3103. k 3. *Reg.* 20. 3.
nempè 37. annis post bellum Benadad I. l 3. *Reg.* 20. *per totum.*
in Basam Regem Israel. De hoc bello fusiùs verbo *Achab*. Eo prælio Benadad profligatus sarcinas omnes amisit. Cum verò *An. M.* 3103. & 3104. *antè Ær. ann.* & 901.
exercitùs Duces, Hebræorum Deos montanos esse dicerent, non campestres; superandos itaque

que Hebræos, si in planitie prælium committerent; ejusmodi consilio adhærens Benadad, sequenti anno ingenti exercitu comparato, Aphec vênit; contra quos & Achab progressus, ipsorum è regione castrametatus est; cumque septem diebus quievissent, septimo tandem die commisso prælio hostium 100000. Israelitæ ceciderunt; cumque reliquum exercitûs Aphec confugeret, illius mœnibus ruentibus ad 27000. ruinis oppressa periere; ipseque Benadad ne in manus Achab incideret in secretiori aulæ penetrali delituit. Regii tamen Ministri, narratâ Israelis Regum clementiâ, spem illi veniæ fecere, dum sacco induti, funibusque colla præcincti, Achab exposcerent.

Profecti igitur ad Achab nomine Benadad, ejus vitam incolumen servari petierunt. Quibus ille: si vivit, frater meus est; jussum ad se duci, in currum suum excepit. Tunc Rex Syriæ oblatis pro libertate urbibus, quas ipsius Pater ab Achab Patre abstulerat, plateasque Damasci, ut Pater ipsius Samariæ fecerat, ædificandi potestate, annuens Achab, liberum dimisit. Dominus autem eum per Prophetam increpavit, quòd pessimum virum libertate donasset; quare iratus Achab & audire contemnens, Prophetam in vincula conjecit.

An. M. 3115. Duodecim post circiter annos idem Benadad bello Joram filium, & successorem

a 4. *Reg.* 6. 8. Achab Regis Israel lacessivit (*a*). Quem cum per insidias oppugnare moliretur, minimè valuit, Elisæo ejus consilia Regi Israel detegente. Quare Benadad proditorem aliquem inter suos suspicabatur; at intelligens, ab Elisæo omnia Joram Regi aperiri, validiores exercitûs sui copias misit, quæ Dothaim, ubi Elisæum degere noverat, invadentes, Prophetam vincirent. At Elisæus cæcitate eos puniens, & minimè cognitus, eos allocutus, Samariam usque perduxit; denique in urbis medio constitutis oculos aperuit, & Joram eodem hortante Elisæo, cibis refectos omninò incolumes dimisit.

An. M. 3119. *antè Chr.* 881. *antè Ær.* 885. Aliquot post annos Benadad Samariam obsedit, & eo usque penuria, & fames excreverat, ut non modò asini caput, quod ab Hebræis veluti immundum respuitur, octoginta siclis, & quarta pars cabi cujusdam leguminis (*b*) quinque siclis venderentur; sed & Mater quædam filium proprium vorarit. Joram his auditis, in Elisæum mala omnia referens, ministros misit, qui eum interficerent. At priusquàm illi pervenissent, ipse Joram ad Elisæum vênit (*c*), qui eum monuit, ut bono animo esset, cum die sequenti horâ eâdem modius similæ in Samariæ portis siclo uno vendendus foret. Et sanè eâdem nocte terror panicus Syriorum exercitum ità invasit, ut Hebræorum, & Ægyptiorum exercitum ipsi Joram opem tulisse arbitrantes, equos, tentoria, cibaria omnia reliquerint, & tantum de fugâ cogitaverint.

b *Vulgata verbum Hebræum hic positum interpretatur Stercus columbarum, pro quo Bochartus intelligit speciem quamdā leguminis similis Ciceri. Boch. de animal. sacr. t. 2. l. 1. c. 7. art. 7.*

c 4. *Reg.* 7.

Leprosi quatuor, qui ob morbum urbis ingressu prohibebantur, ad Syriorum castra profecti, ut ea hostibus vacua, & bonis omnibus referta vidêre, Regi continuò detulerunt. Qui insidias metuens, castra Syriorum exploratum misit; at cum exploratores vias omnes vestibus & armis, quæ fugientes projecerant, impediri nunciassent, confestim Samariæ populus urbe egressus, castra Syriorum populatus est; verumque Elisæi vaticinium cognovere.

Anno sequenti Elisæo Damascum profecto, Benadad ægrotans, Hazaelem ad Prophetam cum muneribus, 40. Camelorum onere, misit, ut ab ipso intelligeret, an à morbo esset evasurus (*a*). Hazael igitur ad Elisæum pergens, Regis petitionem exposuit. Cui Elisæus, valetudinem restituendum, brevì tamen moriturum respondit; ipsique Hazaeli Syriæ Regnum, pluraque ab eo Israelitis mala inferenda prædixit. Regressus Hazael nunciavit Benadad felicia, eum nempe à morbo evasurum; crastinâ verò die stragulo aquâ madefacto Regis ora cooperiens, ipsum suffocavit; statimque Regno ipse potitus, ut Elisæus prædixerat, Damasci imperavit.

An. M. 3120. *antè Chr.* 880. *antè Ær.* 884.

a 4. *Reg.* 8. 7. *&c.*

III. BENADAD, filius Hazaelis (*b*). Eo regnante Joas Rex Israel quidquid Hazael ejus Pater abstulerat à Joachas Rege Israel, recuperavit; ter enim eo profligato regiones omnes ultrà Jordanem, quibus Hazael potitus fuerat, nempe Gad, Ruben, & Manasse, restituere coegit.

b 4. *Reg.* 13. 3. *&c.*

An. M. 3168.

Duos hosce Reges, quos Scriptura *Benadad*, idest filios Adad, Josephus (*c*) tantùm Adad appellat, postremoque huic Adad, & Hazaeli ob benefacta, ornatamque Templis præclarissimis civitatem, Divinos cultus exhibitos testatur (*d*). Eorum simulacra diebus aliquot per urbem solemniter delata, eorumque vetustas jactata, quamvis nulla sit, nec ab eorum usque ad nostram ætatem, ait Josephus, 1100. anni intercesserint. Attamen juxtà nostram Chronologiam à morte secundi Benadad, & à principio Regni Hazaelis usque ad mortem Christi 917. anni interfuere.

c *Antiq. l.* 8. *c.* 8. *& l.* 9. *c.* 2.

d *Lib.* 9. *c.* 2.

BEN-DECAR. Hunc Salomon oppidis Maces, Salebim, Bethsames, Elon, & Bethanan præfecerat (*e*).

e 3. *Reg.* 4. 9.

BENE-BARAH. Urbs Tribûs Dan (*f*); quam Vulgata in duas dividit, *Bane* nempe, & *Barach*.

f *Jos.* 19. 45.

BENEDICTIO. Apud Hebræos hoc nomine sæpiùs, mutua amicorum munera intelliguntur, quòd fortasse, ut plurimum, comites habeant benedictiones, & officia tam eorum, qui donant, quàm qui donantur (*g*).

g *Vide Gen.* 33. 11. *Jos.* 15. 19. *&* 1. *Reg.* 25. 27. *&* 30. 26. *&* 4. *Reg.* 5. 15. *&c.*

BENEDICTIO. *Vallis Benedictionis*, in Tribu Juda prope Mare mortuum, & Engaddi. Post relatam à Josaphat de fœderatis Ammonitarum, Moabitarum, Idumæorumque exercitibus victoriam, id nomen obtinuit (*h*).

h 2. *Par.* 20. 23. *&c. An. M.* 3108. *antè Ch.* 892. *antè Ær.* 896.

BENE-JACAN. Vide *Beeroth-benejacan*.

BEN-GABER. Filius Gaber ex Tribu Manasse, Princeps urbium Jair, & totius Regionis Argob ultrà Jordanem (*i*).

i 3. *Reg.* 4. 13.

BEN-HAIL, ex iis, quos Josaphat ad omnes Civitates Juda misit, ut populos erudirent, & ab Idolis averterent. 2. *Par.* 17. 7.

BEN-HENNON, sive *Ben-hinnon*, seu *Geb hinnom*, aut *Geb-bene-hennon*, Vallis filiorum Hennon (*k*), ad Orientem, & Meridiem Jerusalem (*l*). Cloacam fuisse Je-

k *Josue* 15. 8. *&* 4. *Reg.* 23. 10.

l *Vide Euseb. ad vocem* Gai ennoym.

Jerusalem, & inferni figuram ferunt. Hinc infernus *Gehenna* dicitur à *Gehennon* valle Hennon. Vide *Gehenna*. Tophet etiam vocabatur. Vide *Tophet*.

BEN-HESED, Præfectus *Soco*, & Provinciæ Epher sub Salomone (*a*).

a 3. *Reg*. 4. 10.

BEN-HUR Præfectus Provinciæ Ephraim sub Salomone (*b*).

b 3. *Reg*. 4. 8.

BENJAMIN, ultimus Jacob & Rachelis filius. Cum Jacob ex Mesopotamiâ rediens, fatis jam ad meridiem processisset, Rachel ejus oxor non longè à Bethleem partûs doloribus correpta, marem peperit, qoem *Benoni*, filium nempe doloris mei appellavit, nam partu (*c*) difficilè edito, statim ioteriit. Jacob autem *Benoni* in *Benjamin*, filium nempè dexteræ meæ commutavit. *Jemini* tantùm, dextera scilicet mea, & filii Benjamio, *filii Jemini* frequenter in Scriptura nominantur.

c *Gen*. 35. 16.

Cum fames maxima Chanaan, & ejus finitimas regiones devastaret (*d*), Jacob filios suos in Ægyptum ad triticum emendum misit; Benjamin tamen tamquam suæ senectutis solatium, apud se retinuit, ne quid incommodi in itinere ei contingeret. Joseph autem licèt fratribus ignotus, fratres optimè agnoscens, cum Benjamin deesse comperisset, callidè ab eis an viveret, exquisivit; nec frumentum eisdem tradidit nisi eâ lege, ut & illum ad se perducerent, carceri intereà Simeone addicto, donec redirent. Quod ut Jacob audivit, maximè dolens vehemeoter restitit, donec fame coactus, reliquis filiis rogantibus, indulsit, & omnes in Ægyptum dimisit.

d *Gen*. 42. 2.

Quibuscum ut Joseph Benjamin vidit (*e*), in cœnaculum suum omnes excepit, ut cum eis, non tamen eidem mensæ accumbentibus, vesceretur: non enim se adhuc prodere volebat, & Ægyptii cum Hebræis comedere nefas putabant. Ut omnes igitur ætatis ordine discubuere, ciborum portio Benjamin quinquies cæteris major apposita est. Ut autem Joseph eorum fidelitatem, & amorem erga Benjamin periclitaretur, administratori domûs suæ imperavit, ut singulorum saccis frumento repletis (*f*), in junioris sacco pateram suam argenteam, unà cum pretio tritici, quod detulerat, reconderet. Quibus peractis, Fratres dimisit; at vix urbe fuerant egressi, misit post eos, qui assequerentur, & retinerent; Domûsque administrator furti eos redarguit, quòd pateram Domini sui sustulissent. Negarunt illi, & ad carcerem, seu mortem paratos sese exhibentes, eum, apud quem patera fuisset, morte, cæteros servitute damnandos esse responderunt. Quibus ille: furem tantummodò quæro, cæteros incólumes dimittam. Apertis itaque eorum saccis, pateram in sacco Benjamin reperit. Tunc scissis vestibus in urbem regressi sunt; cumque Joseph duriùs illos excepisset, Judas pro viribus conatus est Benjamin liberare, pro quo fidem suam Patri Jacob despondisse clamans, vehementer Joseph obsecravit, ut se ipsum pro Benjamin in mancipium acciperet, ne ea miserrimo seni afferretur calamitas, cui planè superstes esse non posset. Tum lachrymas Joseph cohibere minimè valens, se esse Joseph Fratrem eorum aperuit, & recidens in collum Benjamin amplexatus, & cæteros post ipsum fratres osculatus est (*a*), eosque rogavit, ut unà cum Patre redirent, apud se imposterum commoraturi. Singulis quoque vestes duas, tunicam scilicet & pallium, Benjamio verò trecentos argenteos, & quinque vestes optimas tradidit; munera quoque Patri deferenda; & inter ipsos pacem commendans tandem dimisit.

e *Gen*. 43. 29.

f *Gen*. 44. 1. &c.

a *Gen*. 45.

Post hæc nihil de Benjamin in Sacra Scriptura. Quæ autem de eo in duodecim Patriarcharum Testamento leguntur, nihili referunt, cum sint apocrypha. Jacob moriens (*b*) dixit Benjamio: *Benjamin lupus rapax, manè comedet prædam, & vespere dividet spolia*. Moyses verò in suo ultimo Cantico ait: *Benjamin* (*c*) *amantissimus Domini habitabit confidenter in eo*; [in sua scilicet sorte] *quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet*. Benjamin lupus rapax, ut plurimum de D. Paulo, qui fuit ex Tribu Benjamin, explicatur, vel de ejusdem Tribûs virtute, quæ contrà cæteras Tribus Israel Gabaæ incolas defendit, qui Levitæ Gabaâ transeuntis uxore abusi, eandem omniâ libidine interfecerant.

b *Gen*. 49. 27.

c *Deuter*. 33. 12.

BENNO, Levita filius Osao. 1. *Par*. 3. 26.

BENNUI, Israelita, qui uxorem, cui contra legem nupserat, repudiavit. 1. *Esdr*. 10. 30.

BEN-ONI, *filius doloris mei*, nomen à Rachel filio impositum, quem deinde Jacob Benjamin appellavit. *Gen*. 35. 18.

BEN-ZOHET, filius Jesi. 1. *Par*. 4. 20.

BEON (*d*), seù *Bean* (*e*) urbs ultrà Jordanem. Eusebius (*f*) hanc à Tribu Ruben possessam dicit.

d *Num*. 32. 3.
e *Mach*. 5. 4. 6.
f *Euseb. ad* Baian.

BEOR, Pater Belæ Regis Denabæ in Idumæa (*g*).

g *Gen*. 36. 32.

BERA, vel potiùs *Beera*. Vide superiùs *Beera*, & *Judic*. 9. 21. Eusebius quamdam urbem *Beram* octo milliaribus ab Eleutheropoli ad Septentrionem locat.

BEREA, aot *Beroea*, vel *Beroe*, Urbs Macedoniæ, ubi D. Paulus Evangelicæ prædicationis uberem fructum retulit (*h*).

h *Act*. 17. 10. 13.

I. BERENICE, Agrippæ Magni Regis Judæorum filia, & junioris Agrippæ Regis pariter Judæorum soror, quæ primò desponsa Marco filio Alexandri Lysimaci, Alexandriæ Alabarchæ, deindè Patruo suo Herodi Chalcidis Regi nupsit (*i*). Herode mortuo (*k*) Polemonem Ponti, & partis Ciliciæ Regem ad circumcisionem adduxit, ut sibi nuberet, cui tamen non diù hæsit, sed ad Fratrem Agrippam regressa, cum eo non sine impudentiæ suspicione vixit. Cæsareæ Palæstinæ quadam die Paulum dicentem coram Festo unà cum Fratre Agrippa audivit (*l*). Titus Vespasiani filius eam adamavit, & ipse Vespasianus maxima ei munera est impertitus (*m*).

i *Antiq*. *l*. 20. *c*. 5. *p*. 693.
k *Herodes Calcidis Rex mortuus est anno* 48.
l *Act*. 25. 13. 25.
m *Tacit*. *lib*. 2. *hist*. *c*. 81.

II. BERENICE. Nonnulli quamdam sanctam fœminam, vulgò *Veronicam*, quæ Christo Calvariam petenti sudariolum obtulit, in quo ipse Christus sui imaginem impressit, hoc nomine nuncupatam volunt. Creditur hæc esse eadem illa imago, Romæ

mæ servata, quæ Vultus Sanctus, aut Veronica appellatur. Quidquid hucusque vulgatum est de S. Veronica, nempè ejus in Galliam cum S. Martiali, tum Romam S. Petrum visuræ iter, ejusque regressus Burdigalam ad S. Martialem, nullam fidem apud Criticorum doctissimos invenerunt. Sunt qui hanc Veronicam, aut Berenicem, quę Domini effigiem in Sudario impressam ab ipso Domino acceperit, nunquam fuisse opinantur; nec aliud ipsis est Veronica, quàm *vera Icon*, vera Imago, ex qua imprudenter fœmina conficta est. quam quidam nuperi Scriptores inter Sanctos ad diem 4. Februarii, vel aliam, recensent. Ejus tamen minimè meminit Martyrologium Romanum, etsi eam Romæ occubuisse contendant. Hanc eamdem cum ea esse volunt, quæ alicubi sub vitiato nomine Sanctæ *Veniess* colitur (a).

a *Vide Bolland.* 4. *Febr.* & Tillemont t. 1. hist. Eccl. not. 33. sur J. C. p. 471.

BERESCHITH. Hoc nomine Hebræi Genesim vocant, cum hæc eàdem voce incipiat, nempè *in principio*.

BERI, filius *Scepha*, ex Tribu Aser (b).

BERIA, filius Aser, Pater Heber, & Melchiel (c).

b 1. *Par.* 7. 36.
c *Gen.* 46. 12.

BERYTUS, seu *Barutus*, Urbs Phœniciæ ad Mediterraneum, inter Sidonem & Biblos, à Sidone stadiis 400. ad septentrionem (d).

d *Strabo l.* 16.

BERODACH-BALADAN, filius Baladan Regis Babylonis. Hic cum Ezechiam Regem Juda à morbo convaluisse intellexisset, post prodigium retroacti decem lineis Solis, quo de salute & quindecim vitæ annis, ab Isaia promissis certior fieret, Legatos cum literis, & muneribus misit (e), qui ei restitutam sanitatem suo nomine gratularentur. Ezechias maximè adventu Legatorum gavisus, eis pretiosiora, & pulcherrima domûs suæ ostendit; quod tamen improbans Dominus, Isaiam ad Regem misit, ut illi omnia, quæ erant in domo sua, quæque ipsius Majores condiderant, & ipse extraneis illis ostenderat, Babylonem transferenda fore nuntiaret.

e 4. *Reg.* 20.
An. M. 2292. *ante Ch.* 708. *ante Ær.* 712.

BEROT, Urbs Tribûs Benjamin. *Josue.* 9. 17. Vide superiùs *Beeroth*.

BEROTH (f). Urbs à David occupata. Eadem facilè est ac *Beroe* Syriæ, aut *Berythus* Phœniciæ, quæ & *Baruth*.

f 2. *Reg.* 8. 8.

BEROTHA, inter Hethalon & Emesam (g). Fortè eadem ac *Berythus*, seù *Beroth*, quam ex Adadezer Rege Syriæ (h) David abstulit.

g *Ezechiel.* 47. 16.
h 2. *Reg.* 8. 8.

BERSA, Rex Gomorrhæ, qui cum Codorlahomor & Fœderatis pugnavit (i).

i *Genes.* 14. 2.

BERSABE, oppidum Galilææ, ad meridiem Galilææ superioris, & ad Galilææ inferioris septentrionem (k), quod Josephus historicus restauravit, atque munivit.

k *Joseph. l.* 3. *de bello c.* 2. & *l.* 2. *c.* 25., & *lib. de Vita sua*

BERSABEE, Urbs Tribûs Simeon, ad meridiem Palęstinæ. Vide superiùs *Beersabee*. *Beersheba* quoque, *Berosba*, & *Berzamma* dicitur.

I. BERZELLAI, ex urbe Rogel in regione Galaad, senex, Davidis amicus, cui Absalomum fugienti opem tulit (l); profugum enim Regem in Mahanaim ultrà Jordanem adiit, cunctisque, quibus opus fuerat, juvit. Victo Absalom, cum David Jerusalem reverteretur, eum Berzellai usque

l 2. *Reg.* 17. 27.

ad Jordanem prosequutus est (a), & à Rege, ut secum pergeret, invitatus, reliquam vitam feliciter apud se in Jerusalem ducturus, ille senectutem, & octogenariam ineptam voluptatibus ætatem causatus, finemque vitæ suæ in civitate sua imponere, suisque cum majoribus sepeliri desiderans, renuit. Filium tamen suum Chamaan obtulit, ut si Regi libèret, pro se apud Regem viveret. Quod & David indulsit. Trajecto verò à Rege & à populo Jordane, David amplexus Berzellai, bona ei comprecatus est; Berzellai autem in Patriam suam revertit.

a 2. *Reg.* 19. 33.
An. M. 2081. *ante Ch.* 1019. *ante Ær* 1022.

II. BERZELLAI, ex urbe Molath in Tribu Simeon. Filium genuit Hadriel, cui Michol, anteà Davidis oxor (b), nupsit.

b 2. *Reg.* 21. 8.

III. BERZELLAI, ex genere Sacerdotum, qui uxorem ex filiabus Berzellai Galaaditæ duxit. 2. *Esdr.* 7. 63.

BERYLLUS, octava in Rationali Summi Sacerdotis gemma. Hanc Vulgata, & 70. *Beryllum* (c), Hebræi *Jaspbe* vocant. Diximus vim nominum Hebræorum, quibus gemmæ designantur, ut plurimùm tam Hebræis, quàm Interpretibus incognitam esse.

c *Exod.* 28. 20.

BESAI, Israelita, cujus posteri 323. numero, Babylone rediere (d).

d 1. *Esdr.* 2. 57

BESARA, seù *Bezara* Urbs inter fines Ptolemaidis, stadiis viginti à Gabaa (e).

e *Joseph. l. de Vita sua.*

BESECH, aut *Besecs*, vel potiùs *Bezec*, *Bezeca*, aut *Bezaca*, vel *Bezecath*. Sunt, qui Adoni-besech, qui à filiis Juda captus & interfectus est (f), quique septuaginta Regibus manuum ac pedum extrema se amputasse jactavit, Besech Regem fuisse defendunt. Hic Saul exercitum instruens, ut opem urbi Jabes Galaad ferret, milites recensuit (g). Eusebius duas asserit fuisse urbes sibi valdè propinquas, septem milliaribus à Sichem, Scythopolim versùs. Nos verò planè credimus, Bezech. aut Bezechat sitam fuisse ad transitum Jordanis propè vel circà Scythopulim.

f *Judic.* 1. 4. &c.
g 1. *Reg.* 11. 8.

BESELEEL, filius Uri, aut Hur, & Mariæ sororis Moysis, quem Dominus incredibili metalla elaborandi, & quælibet in mechanicis inveniendi scientiâ instruxit (h). Huic Moyses constructionem Tabernaculi Fœderis commisit, sociumque Ooliab, filium Achisemech ex Tribu Dan, adjunxit. Judæi Sidonis incolæ Beseleel, & Sophoniæ Prophetæ sepulchra ad mœnia hujus urbis esse credunt, eaque magnâ religione invisunt, ac venerantur.

h *Exod.* 31. 2.

BESELAM MITHRIDATES, Minister Regis Persarum citrà Euphratem, qui cum Reum Beelteem, Artaxersem per epistolam monuit, ut Judæos Templi restauratione prohiberet (i).

i 1. *Esdr.* 4. 7.

BESETHA, onus ex collibus, quibus Jerusalem insidebat, Templo Septentrionalis (k).

BESIMOTH, eadem ac *Beth-jesimoth* trans Jordanem.

k *Joseph. de Bello l.* 6. *c.* 10.

BESIRA. Eadem ac *Cisterna-sira* (l). Hanc Josephus stadiis viginti, aut septem leucis ab Hebron collocat (m).

l 2. *Reg.* 3. 26.
m *Joseph. Antiq. l.* 7. *c.* 1.

BESODIA, Pater Mesollam. 2. *Esdr.* 3. 6.

BESOR, aut *Bosor*, Torrens, qui in Mediterraneum egeritur, Gazam inter & Rhinocoruram, aut potiùs Rhinocoruram inter

ter & Ægyptum, authore D. Hieronymo in cap. 6. Amos. Hic est *Torrens Deserti* (*a*) quem plures falsò putarunt flumen Ægypti, cujus alicubi Scriptura meminit (*b*), quod vel Nilus, vel Nili brachium orientalius est.

a *Amos* 6. 14.
b *Josue* 15. 4. 47. & 2. *Par.* 7. 8.

BETE, seu *Betea*, Urbs Syriæ, quam David eripuit Adadezer (*c*). Fortè eadem Bethen, quam Josue Tribui Aser tradidit (*d*), aut Bathne in Syria Berœam inter & Hierapolim.

c 2. *Reg.* 8. 8.
d *Josue*. 19. 25.

BETHABARA, Urbs trans Jordanem, ubi Joannes Baptista baptismum exercebat (*e*). Textus Latinus Evangelii S. Joannis pro *Bethabara* habet *Bethaniam*; legi tamen debet Bethabara, ut Origenes [*f*] D. Joannes Chrysostomus [*g*], & D. Epiphanius notant [*h*]. Bethabaram, quæ *domus transitus* explicatur, oram fuisse, qua Israelitæ Duce Josue Jordanem trajecere, & hanc commune hujus fluminis vadum esse ferunt.

e *Jo.* 1. 28.
f *Origen. in Jo.* 1. 8.
g *Chrysost. hom.* 16. *in c.* 1. *Jo.*
h *Epiphan. l.* 2. *cont. hæres.*

BETHACAD, Pagus quindecim milliaribus à Legione, in Campo Magno [*i*].

i *Euseb. in locis.*

BETHACHARA, aut *Beth-hacherem*, Urbs in Colle sita, Thecuam inter & Jerusalem (*k*). Melchias filius Rechab Bethacaram possidebat. 2. *Esdr.* 3. 14.

k *Jerem.* 6. 1.

BETH-AGABRA, sivè *Bethogabri*, seù *Bethogabria*. Tabulæ Peutingeri locant *Bethogabri* Ascalonem inter & Jerusalem. Ptolemæus ad gradus sexaginta quinque cum dimidio latitudinis, & uno cum dimidio supra triginta longitudinis *Bethogabriam* ponit. Josephus *Begabrim* locat mille passibus ab Idumæa [*l*]. Guillelmus Tyrius refert ab Arabibus Beersabeam *Bethgabril* nuncupari, eamque milliaribus duodecim ab Ascalone abesse. Benjamin ait *Bethgaberia* quinque parasangis distare ab Hebron, & hanc eandem esse ac *Maresam*. Acta D. Ananiæ eam in regione Eleutheropolis collocant. His omnibus ducti nos eam Eleutheropolim inter & Hebron statuimus.

l *Joseph. De Bello l.* 5. *c.* 4.

BETH-AGLA. Extant duæ hujus nominis urbes; altera juxtà Eusebium (*m*) à Gaza octo milliaribus; altera juxtà [*n*] Hieronymum, duobus milliaribus ab Jordane. Josue *Bethaglam* Tribui Judæ concessit [*o*], & de hac fortasse Eusebius. Idem Josue Bethaglam Tribui Benjamin dedit [*p*], & de hac D. Hieronymus.

m *Euseb. in* Bethalaim.
n *Hieronym. in Area Athad.*
o *Josue* 15. 6.
p *Josue* 18. 21.

BETH-AMMARKEVOTH, Urbs Tribûs Simeon. *Josue* 19. 5.

BETHANATH, Urbs Tribûs Nephtali. *Jos.* 19. 38.

BETHANIA (*q*), quindecim stadiis, aut circiter 2000. passibus ab Jerusalem ad radices Montis Oliveti, ad Orientem Jerusalem, secùs viam Jericho ad Jerusalem sita. Hìc Martha, & Maria, & earum frater Lazarus, quem Jesus Christus ad vitam revocavit, habitabant. Hìc quoque Maria Domini caput unguento pretioso perfudit. Jam in *Bethabara* diximus, Latina exemplaria Evangelii S. Joannis cap. 1. 28. pro *Bethabara* legere *Bethaniam*. Vide Suidam in *Bethania*. Plura Græca non secùs ac Latina hoc in loco vitiata leguntur.

q *Jo.* 1. 28.

BETHANIM, Pagus milliaribus quatuor ab Hebron, & duobus milliaribus à Terebintho Abraham (*a*).

a *Euseb. ad vocem* Ari.

BETH-ARABA, Urbs Tribûs Judæ. *Josue* 15. 6. inde Tribui Benjamin concessa. *Josue* 18. 22.

BETHARAN (*b*), sivè *Bethharam*, seù *Betharamphta*, postea Livias, trans Jordanem ad Mare Mortuum. *Antiq. l.* 18. *c.* 3.

b *Jos.* 13. 27. *Num.* 32. 36.

BETHAVEN, eadem ac *Bethel*. Postquam Jeroboam vitulos aureos in Bethel adorandos erexit, Filii Juda, qui Domui David adhæserant, per contemptum hanc urbem *Bethaven* (*c*) idest domum nihili, aut domum iniquitatis appellarunt, quæ priùs nomine à Jacob indito, cum per quietem scalam illam mysteriis fœtam ibi viderat (*d*), *Bethel*, Domus scilicet Dei, nuncupabatur. Vide infra *Bethel*.

c *Vid. Oseam* 4. 15. & *c.* 5. 8. & *c.* 10. 5.
d *Gen.* 28. 19.

BETH-BAAL-MEON. *Josue* 13. 17. Eadem ac *Baalmeon*. *Num.* 32. 37.

BETH-BERA, locus trans Jordanem. *Jud.* 7. 24. idem facilè ac *Bethabara*, de qua superiùs.

BETH-BESSEN (*e*), Urbs Tribûs Juda, quam Simon & Judas firmissimè munierunt; & in qua eosdem obsidione inutili Bacchides oppugnavit. Pro *Bethbessen* in Græco *Bethbasi* legitur.

e 1. *Mach.* 9. 62.

BETH-CAR, Urbs Tribûs Dan (*f*).

f 1. *Reg.* 7. 11.

BETH-DAGON, Urbs Tribûs Aser. *Josue* 19. 27. Domum, aut Templum Dagon significat.

BETH-DAGON. Urbs Tribûs Juda (*g*) sic facilè dicta à Templo Dagon, quod, antequam eà potirentur Israelitæ, in ea fuerit.

g *Jos.* 15. 41.

BETHEKED, aut *Beth-akad* (*h*), quod plures genericè pro *Pastorum Tugurio* intelligunt (*i*). Septuaginta verò, & magni nominis Interpretes volunt esse locum, Jezrael inter & Samariam. Fortè idem est ac *Beth-kar*.

h 4. *Reg.* 10. 12.
i *Ità Vulg. in* 4. *Reg.* 10. 12.

BETHEL, Urbs ad occidentem Hai (*k*), in finibus Tribuum Ephraim, & Benjamin. Cum Jacob iram fratris Esau declinans (*l*), & in Mesopotamiam proficiscens, sub Solis occasum ad locum quemdam, ubi noctem transigere statuerat, pervenisset, lapide capiti supposito obdormivit. Per quietem autem scalam alterâ parte terram, alterâ tangentem Cœlos, Angelosque per eam ascendentes, & descendentes, Dominum quoque innixum scalæ, terræ illius dominium, in qua ipse dormiebat, sibi posterisque pollicentem; ipsos verò posteros innumeros futuros, omnesque terræ populos in ipso, & ejus progenie bonis cumulandos, se denique illi ubicumque auxilio & ducem promittentem, aspexit. Cumque Jacob evigilasset, ait: Verè hìc Dominus est, & ego nesciebam. Ingentique terrore correptus addidit: Quàm terribilis est locus iste! hìc profectò nonnisi Domus Dei, & Porta Cœli est.

k *Gen.* 12. 5.
l *Gen.* 28. 10. *An. M.* 2245. *ante Ch.* 1755. *antè Ær.* 1759.

Cum deinde primo diluculo surrexisset, super lapidem, quem capiti suo supposuerat, oleum effudit, eumque in monumentum erexit, nomenque Urbi, quæ priùs Luza, Bethel indidit: deserto nempe, in quo eà nocte quieverat, quod propè Luzam erat, quam deinde Hebræi, ut regionem Chanaan obtinuere, Bethel appella-

larunt. Eusebius (*a*) Bethel milliaribus duodecim, aut leucis quatuor à Jerusalem, secùs viam, quæ ducit Sichem, collocat.

a *Euseb. Onomast. in* Aggai.

Rabbini lapidem illum, io quo dormivit Jacob, io Sanctuario Templi, ab Hebræis Babylone regressis ædificato, positum, superque ipsum Arcam fœderis; post Templi denique eversionem super bunc proprias deflere ærumnas Hebræos coosuevisse commentantur. Mahometani etiam Meccæ Templum super hunc ipsum lapidem constitutum volunt, eumdemque quammaximè venerantur. Ab unctione, qua Jacob livit petram Bethel, Veteres *Batulium* superstitionem duxere: sic nominant lapides quosdam, quos oleo inunctos, post illustrium hominum mortem in eorum dedicant monumentum. Sanchoniaton, aut potiùs Porphyrius, author Fragmentorum, quæ sub Sanchoniatonis nomine servavit Eusebius (*b*), horum lapidum Authorem Saturnum facit. Damascius, à Photio io sua Bibliotheca citatus, bujusmodi lapides Paganorum etiam Idolis, Saturno, Soli, & aliis dicatos refert. Hesychius autem asserit à Veteribus *Bathulon* vocatum fuisse lapidem, quem deceptus pro filio Jove Saturnus devoravit. Asclepiades à Damascio relatus, mira quædam Bætulium Deæ Veneris Aphacitidis recenset.

b *Euseb. Præpar. l. 1. p. 37.*

BETHELIA, prope Gazam. Vide *Bethulia*.

BETH-EMEK, Urbs in finibus Aser. *Josue* 10. 27.

BETHER. Mootium *Bether*, sivè *Bitther* Cantica Canticorum meminere (*c*). Author Vulgatæ *Cant.* 8. 14. legit *montes aromatum*; & in pluribus Latinis Exemplaribus *Bethel* pro *Bether* habetur, *Cant.* 2. 17. In Hebræo tamen utrobique *Bether* legitur. Quæras quid ea sit *Bether*, & ubi loceiur? Quidam putant esse Bethoron, quam *Bether* Eusebius, Josephus *Betharam*, & Vetus Itinerarium *Bethram* appellant. Scriptores Hebræi sæpè *Bether* captæ ab Adriano Imperatore in seditione Barchochebæ meminerunt. Ea erat Judæorum, qui illùc convenerant, multitudo, ferunt Rabbini in Gemara (*d*), ut *occisorum sanguis, qui ad mare usque defluxit, secum lapides magnitudinis quatuor Seah devolverit, & in ipso mari usque ad quatuor milliaria processerit, quodque incredibilius est, Bether à mari* 4000. *passibus distabat*. *Seah*, seù *satum* mensura erat cava, novem cum dimidia pintas, semisextarium, & aliqoid suprà quadrantem continens. Quidam volunt *Bether* eamdem esse ac *Bethoron*, ut diximus; quidam verò *Betharim*, Cæsaream inter & Diospolim, relatam à veteri Itinerario, de quo paulò ante; aut demùm *Bether*, quam *Josue* 15. 60. Septuaginta inter urbes Juda recensent. Ego sanè *Bethoron superiorem*, aut *Bethorum*, Diospolim inter & Cæsaream esse arbitror. Eusebius (*e*) *Betharim* prope Diospolim collocat, & loquens de *Bether* ab Adriano capta, eam ooo longè ab Jerusalem fuisse asserit (*f*).

c *Cant.* 2. 17. & 8. 14.

d *Gemar. Jerosol. Gittim. fol.* 57.

e *Euseb. in Arem.*

f *Euseb. Hist. Eccl. l. 4. c. 6.*

BETH-EZDA, sivè ot io Vulgata, *Bethzaida*, seù *Piscina probatica* (*g*), sic dicta, quòd ibi pecora, Græcè *probata*, in sacrificiis adhibenda, abluerentur. Bethezda nonnullis *Domus Misericordia*, fortè ob ægros per atria, quibus ambiebatur, jacentes: aliis verò *Domus Cloaca*, seù effusionis, sonat, quòd eò aquæ à Templo, & à loco victimis abluendis destinato, effluerent. Eusebius, & D. Hieronymus (*a*) feruot suâ adhuc ætate duas Piscinas, seù potiùs duorum lacuum figuram Hierosolymis superfuisse, quorum alter pluvialibus aquis singulis anois replebatur, alter verò rubris omninò aquis abundabat, ac si sanguinis victimarum, quæ ibi olim tergebantur, vestigia adhuc retineret. Hanc piscinam quinque porticus, ut ex Joannis Evangelio, ob formam fortassè pentagonam, circumdabant, ab ingenti ægrotorom manu occupatæ, Angelum, qui aquas moveret, prælstolantium; quod certo quodam tempore eveniebat: qui enim prior to aquas, ut movebaotur, insiluisset, à quocumque morbo incolumis regrediebatur. Itineraria hanc piscinam ad Orientem Jerosalem collocant.

g *Jo.* 5. 2. En tê probaticê colymbètra.

a *Euseb. & Hieronym. in locis Hebr.*

BETHEZOBA, fœminæ illius Patria, quæ in ultima obsidione, qua Romani ad extremas angustias Jerosolymam redegerunt, filium proprium voravit. De hac Josephus (*b*).

b *De Bel. l. 7. c. 8.*

BETH GABRIS, aut *Beth-gabril*. Vide superius *Bethugabria*.

BETH-GADER. Nomen cujusdam viri ex posteris Caleb. 1. *Par.* 2. 51.

BETH-GAMUL, Urbs Moabitarum in Tribu Ruben. Vide *Jerem.* 48. 23.

BETHIA. Filia Pharaonis, Uxor Mered. 1. *Par.* 4. 18.

BETHJESIMOTH. Urbs Tribûs Ruben, *Josue* 13. 20. à Moabitis occupata. Ezechiel ipsius, & aliarum (*c*) Urbium Moab excidium prædixit. Eusebius hanc ab Jordane milliaribus decem ponit; videiur tamen hanc confundere cum *Jesimon*, de qua 1. *Reg.* 23. 24., sitâ citrà Jordanem.

c *Ezech.* 25. 9.

BETH-LEBAOTH, Urbs Tribûs Simeon. *Josue* 10. 6. Ioterdum *Lebaoth* tantùm vocatur. *Josue* 15. 32.

BETH-LEHEM, sivè *Beth-lechem*, domus panis, Urbs Tribûs Juda (*d*), quæ vulgò dicitur *Bethlehem Juda*, ut ab alia ejusdem nominis urbe io Tribu Zabulon distinguatur (*e*). *Ephrata* etiam (*f*), & ejus incolæ Ephratæi dicuntor. Nec magnitudine nec divitiis celebris, cæteras ob natum io se Mundi Servatorem, nobilitate antecellit. Huc respiciens Michæas ait: *Et tu Bethlehem terra Juda ex minimis licèt urbibus Juda, ex te egredietur qui sit Dominator in Israel*. Nec Davidem sanè Prophetam intellexit, qui longè anteà in Bethleem ortum habuit, sed Christum longè post ibidem nasci non dedignatum. Bethlehem sita est in clivo collis, milliaribus sex, vel leucis duobus ab Jerusalem ad meridiem (*g*). Hanc Josephus ab Jerusalem (*h*) triginta tantùm stadiis collocare videtur, nempe 3750. passibus; Justinus verò Martyr stadiis triginta & quinque, scilicet 4375. passibus (*i*). In utroque tamen videntur vitiati numeri, qui ejusmodi intervallum dimetiuntur, cum cæteri tam veteres, quàm re-

d *Josue* 57. 7.

e *Josue* 19. 15.

f *Gen.* 48. 7. *Mich.* 5. 2. *Ruth.* 1. 2. 1. *Reg.* 17. 12.

g *Ità Euseb. Hieronym. Sulpitius Severus Phocas, alii.*

h *Ant. l. 5. c. 1.*

i *Justin. Mart. Apolog.* 2.

recentiores duabus leucis ab Jerusalem Bethlehem collocent. Joppe, authore D. Hieronymo (*a*), sex & quadraginta milliarihus à Bethlehem distat.

a *Hier. Epist. ad Dardan.*

Antrum, quod incunabula Domino præstitit, non intra Bethlehem, sed extra reperitur. Id D. Hieronymus (*b*) ad meridiem constituit. D. Justinus (*c*) Martyr, & Eusebius (*d*) tantùm esse extrà Urbem dicunt. Hospitium, ad quod B. Virgo, & Joseph diverterunt, diversorium facilè, seù domus publica fuit, uhi peregrini absque dispendio excipiebantur; at cum maximus esset gentium concursus, cum Joseph & Maria ad eam domum pervenissent, hospitihus ita undique oppletam iovenere, ut ad proximam specum, pro stabulo adhibitam, divertere coacti fuerint. Certum omninò est à veterihus agnitam esse in specu Christi Nativitatem (*e*). Ferunt Itineraria, antrum in quo natus est Dominus, quadraginta circiter profunditatis, duodecim latitudinis pedes habere, & in angustum magis magisque paulatim desinere. Adrianus Imperator, teste D. Hieronymo (*f*), ut hujus antri memoriam omninò deleret, lucum super illud instruxit, Thammuz, sivè Adonidi sacrum; Quare in hujus Idoli solemniis, *In specu ubi quondam Christus parvulus vagiit, Veneris amasius plangebatur.*

b *Hieron. Ep. 24. ad Marcel.*
c *Just. Martyr Dialog. cum Tryphone.*
d *Euseb. l. 7. c. 4. Demonstr. Evang.*
e *Origen. l. 1. cont. Celsum. Hieronym. sæpè. Epiph. hæres. 51. Nyssen. orat. de S. Christi Nat; vit. Athan. Theodoret. &c.*
f *Hier. Ep. ad Paulin.*

BETH-LEHEM, Urbs Trihûs Zabulon (*g*), vix aliunde cognita quàm ex nomine, quod commune habet cum ea, quæ Davidi Regi & Regum Regi Domino natale solum præbuit.

g *Josue 19. 15.*

BETH-LEPHTHEPHA, Urbs Judææ, de qua Josephus (*h*), & Plinius (*i*), sita ad meridiem Jerusalem, fortè eadem ac *Beth-lebaoth*, de qua superius.

h *De Bel. l. 5. c. 4.*
i *Pli. l. 5. c. 14.*

BETH-MAAKA, sivè *Abelmaacha*, seù *Abel-Beth-maacha*. Vide superiùs *Abelmaacha*.

BETH-MAON, Urbs Moabitarum in Tribu Ruben. Vide *Jerem.* 48. 23.

BETH-MARCHABOTH. Vide *Beth-hammarkavoth* in Tribu Simeon.

BETH-MAUS, io Galilæa, Sephorim inter & Tiheriadem, à qua quinque stadiis distat. *Joseph. l. de vita sua*. *Beth-meon* etiam in Thalmud appellatur juxta ootas Ligtfooti (*k*).

k *Ligtfoot. Centur. Chorograph. c. 78.*

BETH-ME, Urbs Tribûs Aser. *Josue* 19. 27.

BETH-MELLO, propè Sichem. 4. *Reg.* 12. 20.

BETH-NABRIS, ultra lacum Genesareth, à Liviade, sivè Bethsaidà milliarihus quinque ad septentrionem (*l*).

l *Euseb. Onomast. ad Bethnabram.*

BETH-NEMRA, Urbs Trihûs Gad. *Num.* 32. 36. Puto eamdem esse ac *Nemrim*, *Jerem.* 48. 34., seù *Beth-nabrim*, de qua modò, quinque milliaribus à Liviade ad septentrionem. Difficile tamen est Tribum Gad ad meridiem usque *Nemrim*, & ad septentrionem usque *Bethnabrim* extendere.

BETHOM, aut *Bethora*, aut *Betharan*, alio nomine *Julias*, Prophetæ Joelis Patria (*m*).

m *Epiph. de vit. & mort. Prophet. Chronic. Paschale. Vide Reland. in Bethom.*

BETHOME, Urbs Judæorum, eadem ac *Bethom*. Hanc Alexander Jannæus à se desciscentem cœpit, captivosque incolas Jerusalem misit (*a*).

a *Joseph. Antiq. l. 13. c. 22.*

BETHORA, eadem facilè ac *Bethoron*. Vide *Joseph. Antiq. l. 5. c. 1. & l. 12. c. 10.*

BETHORON, fortè, ut diximus, eadem ac *Bethora*, *Bethra*, *Bether*, & *Bether*. Scriptura duarum urbium Bethoron meminit, quarum altera *Bethoron superior*, altera *Bethoron inferior* appellatur. Bethoron forte Trihui Ephraim cessit, inde Levitis ab Epraimitis tradita (*b*). Hanc Eusebius duodecim ah Jerusalem milliaribus, Sichem, seu Neapolim versùs, ad Septentrionem scilicet Jerusalem, collocat. Bethoron superiorem à Salomone conditam, & Bethoron inferiorem Levitis in domicilium traditam idem testatur. Josephus (*c*) Bethoron à Jerusalem centum circiter stadiis locat, & S. Hieronymus asserit D. Paulam, Neapoli Jerosolymam pergentem, utrâque Bethoron transisse.

b *Josue 21. 22.*
c *L. 2. de Bello c. 11. collat. cum l. 20. Antiq. c. 4.*

BETH-PHAGE, pagus ad radices Oliveti, Bethaniam ioter & Jerusalem, à qua 1875. passibus aberat. Cum Christus Bethaniâ rediens Jerosolymis appropinquasset, mandavit Discipulis, ut Bethphage se conferreot ad quærendam sibi asinam, cui triumphantis instar ingrediens Jerusalem insideret (*d*).

d *Matth. 21. 2. Marc. 11. 2. Jo. 12. 14.*

BETH-PHALETH, aut *Beth-pheleth*, Urbs Tribûs Judæ, quà magis vergit ad meridiem. *Josue* 15. 27. & 2. *Esdr.* 2. 26. Hæc Tribui Simeon concessa est.

BETH-PHESES, Urbs Tribûs Issachar. *Josue* 19. 21.

BETH-PHOGOR, Urbs Moab, in qua Phogor colebatur, Tribui Rubeo tradita. *Deuter.* 4. 46. *Josue* 15. 20.

BETHRAPHA, filius Etheonis, ex Tribu Judæ. 1. *Par.* 4. 12.

BETHSABEE, filia Eliam, seu Ammiel, Uxor Uriæ Hethæi, quæ vicinas Davidis Regiæ ædes incolebat. Cum David post somnum pomeridianum (*e*), ut mos est in calidis regionibus, quadam die surgens, io solarium domus suæ egrederetur, & in atrio, sivè horto propinquæ domûs Beth-sabee venustissimam fœminam se lavantem vidisset (*f*), quænam ea esset, perquisivit. Ut uxorem esse Uriæ Hethæi intellexit, suo jussu ad se adductam violavit. Illa domum regressa se lustravit, Regique paulò post se ex eo concepisse nunciavit. Igitur David Joab Duci exercitûs sui, tunc temporis Rabbat Metropolim Moahitarum obsidenti, ut ad se Uriam remitteret imperavit; qui statim à Joah dimissus, ad Davidem veniens, à Rege ipso de iis, quæ agerentur in castris, interrogatus est. Tum David ipsum à se dimittens imperavit, ut domum regressus, lotis pedibus quiesceret; cibosque mensæ Regiæ misit, ut domi suæ cum uxore sua compotaret. Hac arte David adulterium occulere conabatur; partus enim, quem ederet Bethsabee, Uriæ creditus fuisset, si Urias domum suam regressus, cum uxore sua noctem traosegisset.

e *2. Reg. 11. 2. &c.*
f *In Vulgata legitur David eam lavantem se in solario domus suæ vidisse. Quod in Textu Hebræo non habetur.*
An. M. 2969. ante Ch. 1031. ante Ær. 2034.

Urias tamen domûs suæ commoda renuens, ante Regias ædes cum cæteris custodibus pernoctavit. Quod cum audiisset David, vocatum illicò cur domum non divertisset, interrogavit. Cui Urias: An cum Arca

Dei,

Dei, omnisque populus in papilionibus habitant, meus ipse Dux Joab, cæterique exercitûs Principes humi jacent, ego domûs meæ, uxorisque delicias quæram? Per salutem, vitamque Regis mei, hoc nunquam me facturum juro. Crastinâ tamen die David Uriam ad cœnam vocans, inebriavit. Ille verò vespere rursum cum Regiis excubiis, quarum ipse ex numero creditur, in lectulo suo noctem egit. David igitur se hac ratione honestati Bethsabee consulere non posse cognoscens, Uriam interficere, ipsamque in uxorem ducere deliberavit. Quare Duci exercitûs Joab per epistolas, Uriam, obi validissimum esset prælium, exponeret, expositumque relinqueret, imperavit. Has ipse Urias Epistolas detulit; quibus perlectis, statim validioribus hostibus illum Joab objecit, à quibus confossus interiit.

Auditâ Uriæ morte Bethsabee, ut moris erat, conjugem planxit, luctuque absoluto eam David in uxorem ducens, ex ea Filium suscepit. Quod cum maximè Domino displicuisset, misit Nathan, ut pessimi Davidem criminis redargueret (a). Cum igitur ad Regem Propheta venisset, Dives, ait, cui oves, & boves plurimi erant, ut convivio amicum, qui ad se diverterat, exciperet, non è suis gregibus, sed unicam cujusdam pauperis ovem vi raptam apposuit. David allegoriam minimè intelligens, Vivit Dominus, respondit; Mortis reus est vir impius: reddet quadruplum. Cui tunc Nathan: Tu es, inquit: tum infidelem, ingratumque vocans, utpote qui pro bonis omnibus, quibus Dominus eum cumularat, contumelias, & peccata reddidisset, subdidit: Perpetuis posthac te bellis vexabo, uxoresque tuas alteri coram te violandas dabo: tu clam, ille palàm hæc exequetur.

a 2. Reg. 12. 1. &c.

Ad quæ cum ingemisceret David, seque peccasse confiteretur, & Dominus, inquit Nathan, peccati tui pœnas transtulit: non morieris; filius tamen, tibi nunc natus, morietur. Percussus itaque à Domino infans, gravissimè ægrotavit. David autem pro parvuli incolumitate preces, jejunia, gemitusque humi stratus adhibuit. Quo viso, ipsius Ministri ipsum rogarunt, ut gemitu intermisso, cibis suæ vitæ prospiceret; quibus tamen David minimè obaudiens, gemitus suos, suamque pœnitentiam est prosequutus. Die septimâ puero defuncto, cum famulorum nemo rem Davidi aperire auderet, ipse ex eorum turbatione quid rei esset, intellexit. Quare de pueri morte certior factus, surgens ad balneum profectus est, oleoque inunctus, vestem mutavit; ingressusque Domum Domini procubuit, & adoravit; regressus tandem domum cibos apponi sibi petiit, & comedit. Quæ cum stupentes Regii ministri considerarent, ipsum, quid ita faceret, interrogarunt. Quibus ille: Dum spes adhuc aliqua obtinendæ ipsius vitæ à Domino superfuit, jejunavi, & flevi: nunc autem cur jejunem? An fletibus illum ad vitam revocabo? Quin ego moriar, non ille reviviscat. Tum uxorem Bethsabee consolatus est, ex qua alterum filium suscepit, quem Salomonem appellavit. Tunc David à Nathan certior factus est, parvulum à Domino diligi. quem propterea *Jedidiah*, nempe Domino amabilem nominavit. Ipsi deindè successurum (a); Domum Dei ædificaturum, & scientiâ, sapientiâ, bonisque omnibus replendum fore Dominus ipsi David aperuit.

An. M. 2971. antè Ch. 1029. antè Ær. 1033.

a Psal. 131. 11. Vide & 2. Reg. 7. 12. &c.

Cum autem jam David senio conficeretur, Adonias aliquorum, quos sibi devinxerat, ope fretus, quòd Salomone longè natu major esset, Regnum occupare conabatur. Quod ubi audivit à Nathan Bethsabee, ejus monitu Davidem adiit, ut sibi, filioque Salomoni prospiceret (b). Regem igitur prius venerata, Domine, inquit, Salomonem post te regnaturum pollicitus mihi es sacramento: at nunc, te inscio, imperat Adonias. Victimis ille pluribus mactatis, convivio Regis filios, Abiathar Sacerdotem, Joab Ducem exercitûs, præter Salomonem, excepit. In te sunt omnium ora, ut Regem constituas. Cum enim Patribus tuis jungêris, ego & Salomon rei habebimur.

b 3. Reg. 1. 15. &c.

Adhuc eâ loquente, Nathan ad Regem vênit; eumque veneratus, an, inquit, Domine, Adoniam tibi successorem elegisti? Filios enim Regis, exercitûsque Principes, exceptis Sadoc Sacerdote, Banaiâ, Salomone, & me, ad solemne convivium invitavit. Qui omnes Adoniam in Regem salutarunt. Tunc David Bethsabee accitâ, promissum novo sacramento confirmans, actisque ab eâ gratiis, accersitis Sadoc, Nathan, & Banaiæ imperavit, ut Salomonem mulæ Regiæ impositum, & in Gihon ductum, Sadoc Sacerdos, & Nathan Propheta inungerent, Regemque buccinis Salomonem inclamarent. Quæ & gesta sunt, ut alibi dicemus. Mortuo autem Davide, Salomon in omnibus ditionibus paternis pacificè imperavit.

Salomone in Regem salutato (c), Adonias ad Bethsabee confugit, ut, ni Regnum, ad quod ab omni Israele se vocatum jactabat, saltem Abisag Sunamitidem à Rege in uxorem obtineret. Annuit Bethsabee; statimque Salomonem adiit: qui ubi Matrem aspexit, ipsi assurgens, & veneratus, ad solium suum deindè regressus, solio altero ad sui dexteram, Matrem excepit. Illa verò pro Adonia dictura, voti compotem fieri se optare significavit. Cui Salomon: Pete mater; neque enim fas est, me tibi obtrectari. Abisag igitur Sunamitidem in uxorem Adoniæ petente Bethsabee, Salomon Adoniæ mentem intelligens, cur, ait, non & Regnum? Ipse enim frater meus major me est, sibique junctos Abiathar Sacerdotem, & Joab exercitûs Ducem habet. Deum testor, Adoniam hodie interficiendum. Misso igitur Banaia filio Jojadæ, Adoniam interfecit. Hæc de Bethsabee, & olterius nihil.

c 3. Reg. 2. 12. &c.

An. M. 2990. antè Ch. 1010. antè Ær. 1014.

Ex Paralipomenis (d), & Regum Libris (e) alii Bethsabee filii, *Simma* nempe aut *Samna*, *Sobab*, & *Nathan* præter Salomonem apparent. Quidam tres hosce Uriæ Hethæi filios faciunt; plerique tamen Davidi tribuunt. Huic sententiæ Textus 2. Regum, & S. Lucas in Genealogia Christi,

d 1. Par. 3. 5.
e 2. Reg. 5. 14.

Nathan Filium David tamquam ejusdem Christi Progenitorem recensens, favent (*a*). Quòd autem Salomon in Proverbiis (*b*) se Filium Patri suo charum, & unicum Matri suæ dicat, summam tantùm Davidis, & Bethsabee in se benevolentiam, ob beneficia ipsi à Domino & promissa, & collata, comprobat.

Vulgò (*c*) caput 31. Proverbiorum series creditur præceptorum, quibus Bethsabee Filium suum Salomonem instituit, quæque ut Salomon matris memoriam consecraret, Proverbiis suis, seù moralibus monitis inseruerit. Nec desunt, qui putent Bethsabee Divino Spiritu afflatam eadem protulisse præcepta, eo ducti, quòd idem caput ita inscribatur: *Visio qua erudivit eum mater sua*. Et sanè, si constet idem caput, ut legitur, à Bethsabee exaratum, ipsam Divino Spiritu afflatam fuisse fatendum est. Fortè Salomon ipse, ut Matris gloriæ consuleret, monita omnia, quæ ab ea audiverat, colligens, publicæ luci mandavit, ac si Bethsabee vel scripserit, vel enunciarit.

BETH-SAIDA, Urbs ultrà Jordanem, ad Mare Tiberiadis, propè Jordanis ostia, quibus in hoc mare influit. Philippus Tetrarcha Bethsaidam ornatam, auctamque, Juliadem appellavit. Josephus apertè in regione Galaunitica ultrà Jordanem Bethsaidam locat (*d*). In Dissertatione de Geographia Terræ Sanctæ argumenta perpendimus, quibus ostenditur Bethsaidam fuisse ad occidentem, non verò ad Orientem Tiberiadis (*e*).

In Novo Testamento Bethsaida sub Juliadis nomine minimè recensetur. Apostolorum Petri, Andreæ, & Philippi Patria fuit. Eò sæpè divertit Jesus, ibi etiam cæcum curavit (*f*), quem cum extrà vicum eduxisset, in ejus oculos expuit, & super eosdem manibus suis impositis, ipsum interrogavit, an aliquid videret; quo respondente se videre homines velut arbores ambulantes, rursum manus imponens super oculos, eum luce omninò donavit, ut optimè omnia videret. Quamplurima alia miracula edidit Jesus; at Bethsaidæ incolæ neque ex sermonibus, quos audierant, neque ex prodigiis, quæ viderant, quidquam proficientes, ipsum Dominum quadam die exclamare coegerunt (*g*): *Væ tibi Corozaim, væ tibi, Bethsaida, quia si in Tyro, & Sydone* (urbibus Paganorum) *factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere sedentes pœniterent*. Verbum Hebræum *Bethsaida*, Domum venationis, aut piscationis significat.

BETHSAIDA. Latina S. Joannis exemplaria dum de probatica piscina Jerusalem agunt, pro *Bethesda* legunt *Bethsaida* (*h*). Legi tamen debet *Bethesda*, ut suprà notavimus. Putant aliqui in hac Piscina, Jeremiam & Sacerdotes ignem sacrum condidisse, multosque post annos Nehemiæ tempore, pro igne aquam crassam (*i*) inventam esse; quæ super Holocausti Altare effusa, ut Sol cœpit effulgere, in flammas erupit. Incertum.

BETH-SALISA, eadem facilè ac *Baal-salisa*. Eusebius (*a*) Beth-salisam milliaribus quindecim à Diospoli ad septentrionem locat, in regione *Thamna*.

a *Luc*. 3. 31.
b *Prov*. 4. 3.
c *Ità Patres, Rabbini, & Interp. p. plerique*.
d *Ant. l*. 18. *c*. 13. *& de Bel. l*. 2. *c*. 13. *Vide Cellar. Geogr. Ant. p*. 387. *& Reland. t*. 2. *p*. 653. 654.
e *Differt. de Geograph. antè Josue*.
f *Marc*. 8. 22.
g *Luc*. 10. 13.
h *Jo*. 5. 2.
i 2. *Mach*. 1. 20.

I. BETH-SAMES, urbs Sacerdotalis in Tribu Juda (*b*), quæ tamen, saltem hoc nomine, in catalogo urbium Juda, quas huic Tribui assignavit Josue, non legitur. Eusebio decem milliaribus ab Eleutheropoli sita est ad Orientem, Nicopolim versus, aut Emmaus. Relandus *Hir-schemesh*, aut *Irsames* ex Tribu Dan (*c*) aliam à *Bethsames* ex Tribu Juda facit. Ejus tamen argumenta nil nobis officiunt; imo locus ille, quem adducit ex *Josue* 19. 41., collatus cum 3. *Reg*. 4. 9. ubi *Hirsemes* parallela ipsi *Bethsames* ponitur, unam potius esse comprobat. Hirsemes urbem Solis, Bethsames verò Domum Solis significat. Cum Tribus Juda, & Tribus Dan sint finitimæ, hinc fit, ut modò uni, modò alteri eadem urbs tribuatur. Arca Domini à Philisthæis dimissa, pervênit Bethsames; cumque quidam ex populo nimiâ ducti cupiditate eam respicere ausi fuissent, Dominus ex Principibus septuaginta viros, & ex plebe quinquaginta hominum millia interfecit (*d*).

II. BETH-SAMES, Urbs ex Tribu Issachar. *Josue* 19. 22. Sunt qui tertiam Bethsames recensent in Tribu Nephtali. *Josue* 19. 38. *Judic*. 1. 33.

BETH-SAN, *Scythopolis* nomine notior, sexcentis stadiis, seu milliaribus 65. nempe 22. leucis à Jerosolymis aberat (*e*). Josephus (*f*) 120. stadiis à Tiberiade eam locat; quare prope lacum Tiberiadis, ubi quidam Geographi illam constituunt, esse nequit. Sita erat cis, & ad occasum Jordanis, in finibus Campi magni. Refert Abulfeda, quoddam minimi nominis flumen propè Scythopolim in Jordanem fluere. Scythopolis, seu Scytharum civitas juxtà Georgium Syncellum (*g*) dicta est à Scythis, qui imperante Josiâ Filio Amos, Rege Judæ, Palæstinam invasere. Stephanus Geographus, & Plinius eam quoque *Nysam* appellant. In Textu Hebræo Veteris Testamenti tantummodò *Bethsan* dicitur; at Septuaginta *Jud*. 1. 27. legunt *Bethsan*, alio nomine *Civitas Scytharum*: in libris autem Machabæorum, & apud Josephum sæpissimè Scythopolis appellatur. Post pugnam Gelboe, Philisthæi cadaveribus Saulis & Jonathæ potiti, ea mœnibus Bethsan suspenderunt: at habitatores Jabes Galaad ultrà Jordanem, noctu venientes, ea sublata honorificè condiderunt in nemore propè Jabes (*h*).

BETH-SECA, Urbs cis Jordanem (*i*), quam invadens Bacchides, omnes ejus incolas in puteum projecit. Hæc eadem fortasse est ac *Bezech*, aut *Bezecath*.

BETH-SEMES. Vide *Beth-sames*.

BETH-SETTA. Gedeon Madianitas Bethsettam usque persequutus est (*k*).

BETH-SIMOTH (*l*). Eadem ac *Beth-jesimoth* [*m*]. Urbs trans Jordanem in Deserto Moab.

BETH-SUR, aut meliùs *Beth-zura*. Arx validissima, tempore potissimùm Machabæorum, quam Roboam Rex Judæ munivit (*n*). Lysias Syriæ pro puero Antiocho, Antiochi

a *Euseb. Onomast. in* Baithsarisath.
b *Jos*. 21. 16. 1. *Reg*. 6. 12. & 4. *Reg*. 14. 11. & 1. *Par*. 6. 59.
c 3. *Reg*. 4. 9.
d 1. *Reg*. 6. 9. &c.
e 2. *Mach*. 12. 29.
f *Joseph. l. de vita sua*.
g *Georg. Syncell. p*. 214.
h 1. *Reg*. 31. 10. &c.
i 1. *Mach*. 7. 19.
k *Jud*. 7. 23.
l *Nu*. 33. 49. *Josue* 12. 3.
m *Jos*. 13. 20. *Ezech*. 25. 9.
n 2. *Par*. 11. 7.

chi Epiphanis filio, Gubernator, 60000. peditum, & equitum 5000. Bethsuram duxit, eamque obsidione vallavit; At Judas Machabæus urbi præsto veniens, Lysiam & unà exercitum recedere coegit (a). Sequenti anno (b) Bethsuram Lysias rursùs oppugnans cœpit, eamque usque ad Jonathain Machabæum, qui eam (c) recuperavit, Syrii possederunt.

a 1. Mach. 4. 28. & 6. 7.
b 1. Mach. 6. 31. &c. An. M. 3841. ante Chr. 159. ante Ær. 163.
c 1. Mach. 11. 65. An. M. 3860. ante Ch. 140. ante Ær. 144.

Bethsura ad Tribum Judæ pertinebat (d). Sita erat è regione Idumææ meridionalis (e) in Judææ finibus, quà Idumæam respicit. A Jerusalem quinque stadiis abesse dicitur in 2. Mach. 11. 5.; sed hoc mendum est, quod in Scripturam irrepsit. Eusebius milliaribus viginti, aut septem leucis à Jerusalem, Hebronem versùs, eam locat. Ad radices montis Bethsuræ fons est, ubi Eunuchus Candacis Reginæ baptizatus fuisse putatur (f).

d Josue 15. 38.
e 1. Mach. 4. 67. & 2. Mach. 13. 19.
f Euseb. & Hieron. in locis, voce Bethsur. Ita alii plerique.

BETHAPHUA, aut melius *Beth-thaphua*, idest Domus Pomi vel Mali, urbs Tribûs Judæ (g). Hanc Eusebius (h) ultimam Palæstinæ urbem Ægyptum versùs, milliaribus quatuordecim à Raphia ponit.

g Josue 15. 58.
h Euseb. Onomast. in Bethtaphut.

BETHUL, aut *Bethuel* urbs Tribûs Simeon (i). Eadem facilè ac *Bethelia*, quam Sozomenus (k) suburbium Gazæ, populis frequens, & Templis antiquitate, & structurâ præclaris insigne esse narrat. Omnium tamen celeberrimum est Pantheon, seu Templum omnibus dicatum Diis, in tumulo ex humo congestâ compacto, undè tota civitas circumspicitur, situm. Fortè, subdit Sozomenus, ea urbs *Bethelia*, scilicet *Domus Dei*, ab hoc Templo omnibus Diis dicato dicitur. D. Hieronymus in vita D. Hilarionis *Bethelia* meminit, quam quinque brevium dierum itinere à Pelusio dissitam locat. Tandem inter Palæstinæ Episcopos quidam *Bethelia* Episcopus invenitur (l).

i Josue 19. 4.
k Sozomen. histor. eccles. l. 5. c. 15.
l Vide Reland. l. 1. c. 35. p. 208.

BETHULIA, Urbs obsidione Holophernis ab Judith interfecti celebris. In nostris commentariis in Judith (m), hanc urbem eamdem esse ac *Bethul*, seu *Bethuel*, de qua superiùs, probavimus. Judith, cum conjuge, & Bethuliæ Principibus, in Tribu Simeon (n) numerabantur. Holophernes subactis Galilæâ omni, eunctis trans torrentem Cison regionibus, montibusque Regnum Judæ ab Israele segregantibus, in Ægyptum contendere conabatur; solæque Simeonis & Judæ Provinciæ occupandæ supererant.

m Judith. 6. 7. Comment. p. 411. 412.
n Judith. 6. 11. & 8. 1. &c. & 9. 2.

Dices: qui hoc cohæreat Scripturæ (o), quæ Bethuliam urbibus Dothaim, & Esdrelon, Cadmon, & Bethleem, in Campo magno sitis, adeò procul à Bethul, propinquam esse describit? Respondeo, Scriptorem Libri Judith hìc iter exercitûs Holophernis, & campum, ex quo ad Bethuliæ obsidionem profecturus, recessit, non campum, in quo in ipsâ Bethuliæ obsidione castra locavit, describere (p): *Holophernes præcepit exercitibus suis, ut ascenderent contrà Bethuliam..... Omnes igitur se paraverunt ad pugnam contrà Filios Israel, & venerunt per crepidinem montes usque ad apicem, qui respicit super Dothaim.* Castra autem Holophernis protendebantur à *Belma*, seu Belmain, *usque ad Chelmon, qui est contrà Esdrelon..... Sacerdos* [a] *Eliacim scripsit ad universos, qui erant contrà Esdrelon, qui est contra faciem Campi Magni, juxtà Dothaim – ut obtinerent ascensus montium, ut Holopherni viam intercluderent, ne impetum ille faceret in regionem Juda.* Huc'usque nil sanè contra id, quod de Bethulia, Gazam versùs sita, in Tribu Simeon, diximus.

o Judith. 4. 3. & 7. 3.
p Judith. 7. 1.
a Judith. 4. 5.

Fateor Itineraria cujusdam Urbis Bethuliæ in Tribu Zabulon unicâ à Tiberiade & Abelinâ, tribus verò leucis à Dothaim ad Septentrionem Scythopolis meminisse; at hæc veteres omnes Scriptores latet. Nec Josue, nec Josephus, nec Eusebius, nec D. Hieronymus in ea regione ullam Bethuliam agnovere: quare Urbem illam, post bella Crucigerorum notam, solâ aliquâ conjecturâ Bethuliam creditam fuisse opinamur; cum præsertim Itinerantes sæpè vetera urbium nomina iis dederint civitatibus, quas in veterum urbium, quarum notitiam didicerunt ex historiis, loco sitas esse arbitrabantur. Verbo *Judith*, ea, quæ pertinent ad Bethuliæ obsidionem, fusius exponemus.

BETH-ZACHARA, aut *Beth-zacharia* locus Bethsuræ proximus, ubi Judas Machabæus, & Antiochus Eupator conflixere. In eo certamine Eleazar Saura, ab Elephante, cujus ventrem proprio ense perfoderat, oppressus cecidit (b). D. Epiphanius in Vitâ Prophetarum, Habacuc in regione Bethzachar ortum narrat. D. Lucas refert (c), B. Virginem ad D. Elizabeth pergentem, Domum Zachariæ intrasse; quod de *Beth-zachar*, scilicet Domo Zachariæ, in montibus Judæ, aut prope Hebron sitâ, posset intelligi. Verosimilius tamen est, eam fuisse mentem D. Lucæ, ut diceret B. Virginem in Domum Zachariæ introisse, non verò ut Urbis, in qua ipse degebat Zacharias, meminisset.

b 1. Mach. 6. 32. &c.
c Luc. 1. 39.

BETH ZECHA. Eadem facilè, ac *Bezech*, aut *Baseeh*, *Basecab* &c. Vide superiùs *Beseeh*.

BETH-ONEA, aut *Beth-oanea* quindecim milliaribus à Cæsarea ad Orientem, ubi juxta Eusebium, & D. Hieronymum balnea calida valetudini utilissima extant (d).

d Euseb. ad vocem Aneir.

BETHOANNABA, aut *Beth-hannaba*, oppidum, authore Eusebio, quatuor, aliis, teste D. Hieronymo, octo milliaribus à Diospoli ad Orientem. *Bethoannaba* vocis *Nobe*, ubi aliquandiù Arca Fœderis Saul imperante (e), permansit, vestigia retinere videtur. D. certè Hieronymus in S. Paulæ Epitaphio, Nobe non longè à Diospoli fuisse testatur.

e 1. Reg. 21. 1.

BETHOGABRA. Vide superiùs *Bethagabra*.

BETHOMESTEM, Urbs, cujus mentio *Josue* 21. 14. & 1. *Par.* 6. 58. Pro Græco *Bethomestem*, Latinum exemplar habet *Esthamo*, & est Urbs in Juda.

BETHONIM, Urbs in finibus Gad (f) ad Septentrionem, & contermina Tribui Manasse.

f Josue 13. 26.

BEZEC, Metropolis Regni Adonibesech. *Judic.* 1. 4. Vide superiùs *Besec*, *Besecab*.

Non

Non longè erat à Betbsan, & à transitu Jordanis.

BEZEDEL, Pagus propè Ascalonem (*a*). Huc Antonius Dux Romanus insequens Judæos, compulit fugientes, qui in ejus pagi validissima aree coacti, diù Romanis restitere, donec Igne arci admoto, eâ tandem Romani potiti sunt.

a *Joseph. de Bello l.3.c.1.*

BEZER, seu *Bozor*, sivè *Bozra*, aut *Bostra*, vel *Bestera*. Vide *Bozor*, sivè *Bozra*.

BEZETHA, sivè *Betzeta*, arx Jerusalem, in monte sita, & validis mœnibus circumsepta, urbs veluti nova veteri addita, ad Septentrionem Jerusalem, & Templi (*b*).

b *Joseph. de Bello l.6.*

BEZETH, aut *Betzetho*, ubi Bacchides Jerusalem egressus, castra locavit (*c*).

c 1. *Mach.*7. 19. *Antiq. l.*12.*c.*14.

BIBLIA, à Græco *Biblos*, Liber. Sacras Scripturas *Biblia*, seu *Libros* Antonomasticè dicimus; *Mikra* verò, *Lecturam*, seu *Scripturam* Hebræi. Hi Bibliorum libros duos tantùm, & viginti Canonicos habent, quos hoc ordine recensent.

Lex. 1. Genesis, in Hebræo *Bereschit*, *In Principio*, prima Libri verba. 2. Exodus, in Hebræo *Veelle schemoth*, *Et hæc sunt nomina*. 3. Leviticus, in Hebræo *Vaikra*, *Et vocavit*. 4. Numeri, in Hebræo *Bammidbar*, *In Deserto*. 5. Deuteronomium in Hebræo *Elle haddebarim*, *Hæc sunt verba*.

Prophetæ Majores. 6. Josue. 7. Judices. 8. Primus, & secundus Liber Samuelis, quos Hebræi unicum faciunt. 9. Primus, & secundus Liber Regum, Hebræis unicus. 10. Esaias. 11. Jeremias, & Baruch. 12. Ezechiel.

Prophetæ Minores. 13. Duodecim Prophetæ Minores in unicum librum coacti, id est; Oseas: Joel: Amos: Abdias: Nahum: Jonas: Michæas: Habacuc: Sophonias: Aggæus: Zacharias: Malachias.

Libri Sacri, aut Hagiographi. 14. Psalmi, quos Hebræi dividunt in libros quinque. 15. Proverbia. 16. Job. [Judæi post Lamentationes inserunt librum Ruth, post quem Canticum Canticorum] 17. Canticum Canticorum. 18. Ecclesiastes. 19. Esther. 20. Daniel. 21. Esdras, & Nehemias. 22. Libri duo Paralipomenon, aut Chronicorum.

Catalogus Librorum Sacrorum secundùm Hebræos ex Origene ductus. Tom.1. Edit. Huet. p.47.

1. Genesis. 2. Exodus. 3. Leviticus. 4. Numeri. 5. Deuteronomium. 6. Josue. 7. Judices, & Ruth. 8. Primus, & secundus Samuelis. 9. Primus, & secundus Regum. 10. Primus, & secundus Paralipomenon. 11. Primus, & secundus Esdræ. 12. Psalmi. 13. Proverbia. 14. Ecclesiastes. 15. Canticum Canticorum. 16. Isaias. 17. Jeremias, & Lamentationes, & Epistolæ ad Captivos. 18. Daniel. 19. Ezechiel. 20. Job. 21. Esther. 22. Prophetæ Minores.

Ordo, & divisio Bibliorum tam veteris quàm novi Testamenti juxtà Concilium Tridentinum Sess. 4. Decret. 1.

Genesis. Exodus. Leviticus. Numeri. Deuteronomium. Josue. Judices, & Ruth. Primus Liber Regum. Secundus Liber Regum. Tertius Liber Regum. Quartus Liber Regum. Primus Liber Paralipomenon. Secundus Liber Paralipomenon. Primus Liber Esdræ. Secundus Liber Esdræ, aut Nehemiæ. Tobias. Judith. Esther. Psalmi. Proverbia. Ecclesiastes. Canticum Canticorum. Sapientia. Ecclesiasticus. Isaias. Jeremias, & Baruch. Ezechiel. Daniel. Oseas. Joel. Amos. Abdias. Nahum. Jonas. Michæas. Habacuc. Sophonias. Aggæus. Zacharias. Malachias. Primus Liber Machabæorum. Secundus Liber Machabæorum.

Libri Novi Testamenti.

Evangelium S. Matthæi: S. Marci: S. Lucæ: S. Joannis. Acta Apostolorum.

Epistolæ D. Pauli.

Epistola D. Pauli ad Romanos: I. ad Corinthios: II. ad Corinthios: ad Galatas: ad Ephesios: ad Philippenses: ad Colossenses: I. ad Thessalonicenses: II. ad Thessalonicenses: I. ad Timotheum: II. ad Timotheum: ad Titum: ad Philemonem: ad Hebræos.

Epistolæ Canonicæ.

Epistola S. Jacobi. I. S. Petri: II. S. Petri. I. S. Joannis: II. S. Joannis: III. S. Joannis. Epistola S. Judæ. Apocalypsis S. Joannis.

De Libris Apocryphis Bibliorum.

Libri Apocryphi veteris Testamenti sunt: Liber Henoch (*a*): Tertius, & quartus Esdræ: tertius, & quartus Machabæorum: Oratio Manassis: Testamentum duodecim Patriarcharum: Psalterium Salomonis, & alii hujusmodi.

a *Vide Judæ* Ψ.14.

Libri, qui periere, in Veteri Testamento laudati, sunt: Liber Justorum, *Josue* 10. 13. & 2. Reg. 17. 18. Liber Bellorum Domini, *Num.* 21. 14. Annales Regum Juda, & Israel, quos sæpissimè Libri Regum, & Paralipomenon citant, à Prophetis, tunc temporis in Regno Juda, & Israel viventibus, conscripti. Nonnulla tantùm ex 3000. Salomonis Proverbiis, & 5000. Canticis supersunt (*b*). Quæ autem idem de plantis, de animalibus, de avibus, de piscibus, & reptilibus scripsit, omninò interiere (*c*). Scriptum etiam Prophetæ Jeremiæ periit (*d*), quo Judæos, Babylonem transmigrantes, sacrum ignem abscondere jussit, eosque præceptis, & monitis, ne in Idololatriam laberentur, instituit. Demum incertum est, an ejus Lamentationes in mortem Josiæ Regis Juda supersint; quas enim habemus, Hierosolymæ per Nabuchodonosor excidium conqueri videntur (*e*).

b 3.*Reg.*4.32.

c 3.*Reg.*4.33.

d 2.*Mach.*2.1.

e *Vide nostram Præfat. in Lamentat. Jeremiæ.*

Libri Apocryphi Novi Testamenti sunt: Epistola D. Barnabæ: Epistola falsò apposita D. Paulo ad Laodicenses: plura Evangelia, & Apostolorum Acta commentitia: plures etiam commentitiæ Apocalypses: Liber Hermæ, qui inscribitur, Pastor: Epistola Jesu Christi ad Abgarum: Epistolæ D. Pauli ad Senecam; & alia hujusmodi, videnda in Catalogo librorum Apocryphorum Novi Testamenti apud Fabricium.

De Idiomate, quo Biblia conscripta fuere.

Vetus Testamentum, omne ferè, Hebraicè: nonnihil Libri Esdræ (*a*), & Prophetiæ Danielis (*b*) Chaldaicè; Judith, Machabæi, Ecclesiasticus, Chaldaicè, aut Syriacè conscripta sunt. Sapientiæ liber Græcè tantùm. Videatur nostra Præfatio in singulos hosce Libros.

Libri omnes Novi Testamenti Græcè, præter Evangelium S. Matthæi, quod Hebraico, sive Syriaco, vulgari tunc temporis in Judæa idiomate, exarati. Græcène, an Latinè S. Marci Evangelium, & an Epistola ad Hebræos primò Hebraicè scripta sint, disceptatur. Nos tamen in horum Præfationibus Græcè scripta fuisse ostendimus.

a 1. *Esdr.* 4. 7. 8. & 5. & 6. 1. 19. & 7. 12. 27. b *Dan.* 3. 98. 99. 100. & 4. 1. 2. 34. & 2. 4. &c. & 3. 14. 15. & 5. 57. &c. & 6. 21. &c.

De Versionibus Bibliorum.

Cum nulla primùm Hebræis esset cum extraneis consuetudo (*c*), hinc fiebat, ut & ipsi Paganos despicerent, & execrarentur, quibus idcircò thesauros Scripturarum aperire dedignabantur, ipsosque vicissim Pagani Judæis finitimi, ut Ægyptii, Arabes, Phœnices aut odissent aut contemnerent, nec quicquam de eorum Historiis, & Lege curarent. In variis autem Judæorum captivitatibus & Legis, & cæremoniarum novitate ducti extranei, ad ea, quæ ad singularem populum pertinebant, indagaoda animum applicuere.

c *Vide Joseph. l. 1. contrà Apion.*

Josephus diligentissimus Gentis suæ Antiquitatum scrutator, vix levissima Historiæ Judæorum fragmenta, Ægyptiorum, Chaldæorum, & Phœnicum historiis immixta invênit; suamque Legem, & Religionem ætate sanè novissimâ, si cum Hebræorum antiquitate compararetur, vix cognitam reperit. Causam verò tanti in exteris Scriptoribus de Rebus Hebraicis silentii afferens (*d*), id ait in causa fuisse, quòd eorum Libros evolvere nequiverint. Demetrium verò Phalereum, veterem Philonem, & Eupolemum adeò infeliciter de Judæis scripsisse, quòd eâ, qua par erat, diligentiâ, & studio eorum historias perlegere non potuerint. Cur verò? Quòd Biblia sacra nondum Græco Idiomate conscripta, exteras gentes adhuc latebant.

d *Joseph. contrà Appio. l. 1.*

Aristeas quidem (*e*) antè Demetrium Phalereum sacrorum Bibliorum versionem quamdam, licèt imperfectam, extitisse; Theopompum etiam ex sacris Libris nonnihil suis inserere operibus ausum, morte mulctatum narrat: nullo tamen argumento. Quis enim vertit? An Græci Pagani? At eorum in Oriente nemo istud curabat. Hebræi profectò Sacrorum Codicum versione non egebant. Græcum igitur idioma longè post Alexandrum Magnum Biblia novere, cum Judæi quamplurimi in Provinciis degentes, cum satis Hebraicum non intelligerent, in Græcum sermonem Biblia transferri voluerunt. Adde Philosophorum, Eruditorumque Paganorum sciendi aviditatem, Regumque Ægyptiorum suas exornandi Bibliothecas cupiditatem. Hæc profectò in causa fuere, cur Biblia ex Hebræo ad Græcum idioma transferrentur.

e *Vide Aristeam, hist. 70. Interp. Ipse ait Theodectum, & Theopompum, cum ex sacris Libris aliquid suis operibus inseruissent, prodigiosè mulctatos audaciæ pœnas expendisse.*

Biblia Græca Septuaginta Interpretum.

Verbo *Septuaginta* historiam Aristeæ, quæque ipse de Demetrio Phalereo, Bibliothecæ Ptolemæi Philadelphi Præfecto, Bibliorum versionem Græcam procurante narrat, expendemus. Interim Versionem Septuaginta tributam, nihilo recentiorem quàm Ptolemæi Philadelphi Regnum, dicimus; neque ullam unquam eâ fuisse vetustiorem credimus; illud etiam creditu difficile est, omnia simul Biblia Græco sermone fuisse donata. Certissimum est cæterorum Scripturæ Librorum Versionem castigatam æquè non esse, ac quinque Librorum Moysis, ingensque à Criticis in Libris cæteris styli, dicendique, ac easdem voces vertendi formularum discrimen reperiri.

Versiones Chaldææ.

Chaldææ Versiones vetustissimæ censentur, nec desunt Critici, qui eas Christi adventu priores velint; posteriores tamen esse constat (*a*). Paraphrases potiùs aut explicationes, quàm literales Hebræi Textûs Versiones sunt. De his fusiùs infrà, ad verbum *Targum*, aut *Paraphrases Chaldaicæ*.

a *Vide Exercitat. Biblic. Molin. Exercit.* 8. *c.* 2.

Biblia Syriaca.

Extat Syriaco idiomate conscripta, & ab Hebræo deprompta Veteris Testamenti Versio, quam Syrii vetustissimam; sacrorumque Codicum plerosque Salomonis, reliquos Abgari Edissæ Regis ætate conscriptos ajunt. Cum enim, inquiunt, Hiram Rex Tyri, & Salomonis amicus, ab eo petiisset, ut & Syris Hebræorum characterum, & scripturarum usum communicaret; utque Syriaco idiomate Libros sacros, qui tunc temporis extabant, verteret, Pentateuchum nempè, Josue, Judices, Ruth, duos primos Regum Libros, Psalmos, Proverbia, Ecclesiastem, Canticum Canticorum, & Job; Salomon libenter indulsit. Ab ea ætate usque ad Christi Adventum, Syri nullum Scripturæ librum, præter hos, agnovere. Postquàm verò ipsis S. Thaddæus Christum nunciavit, alius ab ejusdem nominis Apostolo, qui illuc post Christi Resurrectionem se contulit, cæteris Scripturæ Libris Syriacè conscriptis, oper & jussu Abgari Regis Edissæ, qui, cum Christum antè ipsius Passionem cognovisset, Christianæ Fidei sese addixerat, aucti sunt. Hæc Maronitarum Traditio de Syriaca ab Hebræo Scripturæ Versione.

Commentitia tamen hæc omnia, licèt Syriacam Versionem vetustissimam esse fateamur,

mur, cum Græci Patres ejusdem sæpè meminerint. Author ipsius, & tempus latent. Pocok (a) Versionem quandam Syriacam, à Thoma quodam Heraclæensi conscriptam laudat, qua tamen aliam longè vetustiorem extitisse fatetur. Contendit Abbas Renaudot, hunc Thomam Episcopum Heraclææ fuisse, Jacobitarum, aut Dioscori sectatorem, qui in Ægyptum profectus, Biblia Syriaca cum exemplaribus, quæ in Monasterio D. Antonii invenerat, ingenti studio contulerit. Quare posthac Sacri omnes Syriorum Libri juxtà eamdem Thomæ Heraclæensis Versionem castigantur. Nullis tamen argumentis hunc Versionem ullam proprio marte exarasse convincitur.

Præter hanc veterem Syriacam Versionem ab Hebræo depromptam, & Polyglottis Parisiensibus, & Anglis additam, altera etiam ex Græco extat apud Syrios, cujus origo adhuc latet. Denteronomium, Josue, Judices, Libros Regum, & Paralipomenon, Esdram, Judith, & Tobiam, anno Chr. 615. ex Græcis Exemplaribus ab Origene castigatis translata se vidisse testatur Masius (b); quibus incredibili diligentiâ Obeli, & Asterisci Origenis inserti erant. Hæc tamen Versio nusquam visa; imò nonnihil de ea dubitari potest; cum presertim Græci, & Syriaci Idiomatum maximum sit discrimen, omnesque Origenis Obeli, & Asterisci in Linguam articulis, & particulis carentem, quibus abundat Græca, nullo pacto queant transferri. Syriaca quædam Versio ex Græco superest, à *Mar-abba* quodam exarata (c).

a *Pocok Præfat. gener. in Joel.*

b *Masius Proem. Comment. in Barcepha de Paradiso, & Ep. Nuncupator. Comment. in Josue.*

c *Hebed-Jesu Catalog. Lib. Chaldaorum.*

Biblia Latina.

Bibliorum Latina Versio vetustissima est; attamen Christianæ Religionis exordium non antecedit. Judæi in Romano Imperio commorantes, cum omnes ex Asia, sivè Græcia egressi, Græcum, & Hebraicum callerent, de Veteri Testamento Latinitate donando non cogitarunt. Cum verò Christianæ Religionis initio Pagani, Latinâ tantùm linguâ pollentes, Christo nomen dedissent, Latinam Scripturæ Versionem eorum captui accommodatam comparare oportuit. Hujus Author, vel potiùs Authores, cum in ea vertenda plurimi desudarint (d), adhuc latent; vertendi tamen ratio, vel Latino sermone Scriptores minimè præstitisse, vel rudes, & illiteratos eos, pro quibus vertebatur, fuisse suadet: quorum profectò quamplurimi Christianæ Religionis exordio extitere (e). Attamen hi tantummodo rudes homines Latinæ Versionis indigebant; Eruditi enim, quique genere, & nomine pollebant, Græcum idioma callentes, ad Versionem minimè confugiebant. Ad hæc, primorum temporum Fideles ab eloquentiæ mundanæ illecebris vulgò abhorrentes, & pietatis tantùm & veritatis amantes, in Sacris Libris non qua oblectarentur, verborum elegantiam, & sermonum dispositionem, sed quo ad honestissimos mores efformarentur, exquirebant.

Omnium prima Latina Versio Veteris Testamenti ex Græca 70. Interpretum, Latinis Scriptoribus tantùm notâ, deprompta est. Ante D. Hieronymum nemo Veteris Testamenti ex Hebræo versionem curavit. Inter Latinas omnes Editiones, quæ D. Hieronymum præcessere, celeberrima habita est Vetus, seu Italica, utpote omnium clarissima, & ad literam maximè accedens (a). Postquam autem D. Hieronymus ex Hebræo Versionem Latinam adornavit, sensim Ecclesia Latina undique Veteri Italicâ dimissâ, hanc, quæ nunc in nostris Bibliis impressis, & manuscriptis legitur, adoptavit.

d *August. de Doctri. Christ. l.2. c. 21. Qui Scripturas in Linguam Græcã verterunt, numerari possunt: Latini autem Interpretes nullo modo. Ut enim primis Fidei temporibus in manus venit Codex Græcus, & aliquantulum facultatis sibi utriusque linguæ habere videbatur, ausus est interpretari. Vide Mill. Prolog. in nov. Test. Græc. p.50.*

e *1. Corinth. 1. 26. Vide Justin. Martyr. Apolog. Chrysost. ad c. 11. primæ ad Corinth.*

Vetus Italica nullibi integra reperitur; cujus tamen fragmenta quædam in nostris vulgaribus Bibliis inserta sunt, Psalterium, Liber Sapientiæ, Ecclesiasticus, Additiones Danielis, & Libri Esther, Baruch, Machabæi, & Epistola Jeremiæ. Novum Testamentum integrum à S. Hieronymo ex Græco translatum est, eâque Versione Ecclesia nunc utitur, & Concilium Tridentinum authenticam renunciavit.

Neque tamen Vetus Italica Novi Testamenti prorsus interiit, nec difficillimum esset omnem reparare. Ego ipse Veteris hujus Versionis quatuor Evangelia in vetustissimo Manuscripto Corbejensi num. 195. invêni, cujus varias Lectiones in meo Supplemento post Apocalypsim attuli. Cl. Martianæus Evangelium Matthæi, & Epistolam S. Jacobi ex veteri Manuscripto transcripsit. Lucas Brugensis (b) vetus Manuscriptum Abbatiæ Malmundariensis se evolvisse testatur, in quo Vetus Italica, ante S. Hieronymum vulgaris, legebatur. Manuscriptum etiam Græcum, & Latinum Epistolarum S. Pauli superest, quarum alterum exemplar in Regia Bibliotheca, alterum in Bibliotheca S. Germani in Pratis: eorum autem altera columna Veterem Vulgatam complectitur. Si accuratè Bibliothecæ perquirerentur, omnem omninò Veterem hanc Versionem inveniendam esse puto. Neque tamen ea sibi ubique similis esset, cum S. Hieronymus, & S. Augustinus (c) vetera Exemplaria valdè inter se dissimilia fuisse testentur.

Sed de Versione Latina alibi, cum de Vulgata disseremus.

a *Aug. lib.2. de Doctr. Chr. c.15.*

b *Vid. Brugens. in notationib. in sacra Bibl., in quibus Variantia loca discutiuntur. In Catalogo Mss., quib. usus est.*

c *Aug. loco cit. Hier. Præfat. in quatuor Evangelia.*

Biblia Arabica.

Pocok, & Valtonius duas Veteris Testamenti Arabicas Versiones apud Orientales Christianos esse ajunt; quarum alterâ Ecclesia Antiochena, alterâ Alexandrina, & Ecclesiæ ad has utrasque Orientis præcipuas Metropoles pertinentes, utuntur. Putat Cornelius à Lapide se harum Versionum nonnulla Exemplaria in Bibliotheca Magni Ducis Etruriæ invenisse (d). At Abbas Renaudot (e) tutò asserit, Ecclesiam Græcam Alexandrinam in Divinis Officiis Græcâ Linguâ, & Septuaginta Versione uti, & extrà Ecclesiam privatim Versionem Arabicam ex Septuaginta Interpretibus translatam adhibere. Ecclesia tamen Coptica, aut Ægyptia hæretica in publicis Officiis Coptico sermone, licèt Ægyptiis minimè familiari, utitur.

Iisdem Valtonio & Pocok accurata mini-

d *Cornelius à Lap. argumento in Commentar. ad Prophetas minores.*

e *Eusեb. Renaudot apud P. Le Long. Biblioth. sacra c. 2. sect. 5. p. 176. vide Commentarium in Liturg. Copticam S. Basilii p.208.*

nimè cognitio fuit, Græcos Antiochenos, seu Syrios Melchitas, Græci Ritûs asseclas, Officia Divina persolvisse, & omnia Sacramenta Græco idiomate ministrasse; Syros verò Jacobitas, aut Nestorianos in Officiis publicis Versione Syriacâ usos, privatim verò Versionem quamdam Arabicam ex Syriaca desumptam, adeòque Hebraicæ, ex qua illa, affinem legisse. Idem Renaudot, Syrios, quamvis Syriacam Versionem ex Græco habeant, nunquam tamen vel in Officio Ecclesiastico, vel in Theologicis quæstionibus adhibere testatur.

Præter Arabicam ex Syriaca, alteram ex Septuaginta transtulit *Hareth filius Senan*. Hujus tamen exemplaria adeò inter se differunt, ut nullâ operâ, aut studio valeant conciliari. Neque omnibus Orientalibus familiaris est: sed quibusdam tantum Melchitarum, aut Græcorum Orthodoxorum Ecclesiis, quæ in publicis Officiis Græcam, in privatis Arabicam Scripturam juxtà Septuaginta Versionem legunt. Cophti etiam quadam Versione Arabicâ vel ex Græco, vel ex ipsa Coptica ex Græco, translatâ utuntur; ipse enim Abbas Renaudot, ex quo hæc deprompsimus, hæret.

Versiones Arabicæ in Polyglottis Parisiensibus, & Anglis impressæ, nil cum Versionibus Orienti familiaribus commune habent, quodque magis mirere, quælibet ex Ecclesiis Orientalibus suam Versionem ab his dissimilem legit. Arabica Pentateuchi Versio, Polyglottis addita, ex ea est, quam Saadias Gaon Judæus Ægyptius pro suis Judæis ex Hebræo transtulit; qua interpolatâ, & proprio usui à Christianis accomodatâ, Gabriel Sionites, qui editioni Arabicæ Parisiensibus Polyglottis additæ præfuit, usus est. Cæteri verò Scripturæ Libri ex diversis exemplaribus collecti fuere, & Arabica Versio nunc à Græco, nunc à Syriaco deducta est; Qui enim huic editioni præfuerunt, nil de ea perpendenda, & Criticè castiganda, sed tantum de Versione Arabicâ utcumque conficienda cogitarunt. Quare Versiones hæ Arabicæ ab Orientalibus Fidelibus nihili æstimantur.

Judæis etiam variæ Arabicæ Versiones supersunt, quarum quædam in Bibliothecis inveniuntur; nec veteres tamen, nec ullius authoritatis. Quædam Arabicis, quædam Hebraicis characteribus conscriptæ sunt. Omnium, quæ ex Hebræo sunt, perfectissima Saadiæ Gaon Versio esset, si pura, & integra haberetur.

Biblia Æthiopica.

Æthiopica Versio proximè ex Græco, seù ex Coptico vel Arabico Textu, à 70. Interpretibus desumpto est. Ludolfus (*a*) hanc Versionem, tam in capitum ordine, in Psalmorum inscriptionibus, quàm in cæteris, Manuscripto Alexandrino simillimam esse denunciat. Hujus Versionis authorem ipsi Æthiopes *Salama* quemdam, qui *Frumentius* Æthiopiæ Apostolus, à S. Athanasio illuc missus creditur, faciunt; quibus & Abyssinorum Matyrologium assentitur. Alii tamen (*b*) primis novem earum gentium Apostolis eam tribuunt. In Libris Æthiopum quædam supersunt carmina, quæ Versionis Sacrorum Librorum ex Arabico meminerunt; Ludolfus tamen pro *Libris sacris* Constitutiones, & Canones, Apostolis adscriptos, ex Arabico in Æthiopicum versos, censet intelligendos.

a *Ludolf. histor. Æthiop. l.3. c.4.*

b *Epist. PP. Societ. Jesu de annis 1607. & 1608. c.15. p.28.*

Volunt nihilominus Renaudot (*a*), & Simonius (*b*) Versionem Æthiopicam totius Scripturæ tam Veteris, quàm Novi Testamenti ex Textu Coptico, seù Ægyptiaco translatam. Quare cum Ægyptiaca Versio ex 70. Interpretibus, & ex veteribus exemplaribus juxtà Manuscriptum Alexandrinum desumpta sit, mirum non est Versionem Æthiopicam adeò cum Textu 70. Interpretum hujus Manuscripti convenire. Constat sanè ab Imperio Mahometanorum in Ægypto, Ecclesiam Æthiopicam Ecclesiæ Jacobitarum ejusdem Ægypti paruisse; quapropter ex Jacobitarum Textu suam ab Ecclesia Æthiopica Versionem efformatam esse verosimile est.

a *Renaudot apud P. Le Long in addendis Bibliot. sacr. p.666.*

b *Simon.* hist. Critique de vieux Testam.

Biblia Coptica, seù Ægyptiaca.

Copti nomen ex *Ægyptos*, seù *Aiguptos* oritur, & Coptica Versio, in Ægyptiacam Linguam Scripturæ Translatio est. Conveniunt Periti hanc Versionem ex 70. Interpretum Græco Textu deductam, cùm horum sensus ad literam ab ea servetur. Author est Renaudot (*c*) Ægyptios adeò in tuenda veteri Græca 70. Interpretum Versione, qua Ecclesia Alexandrina ab exordio usa est, institisse, ut nil Origenis, & aliorum, qui in Græca Versione cum Textu Hebræo conferendâ insudarunt, operâ proficere voluerint. Origenes etiam in vita Demetrii Alexandriæ Archiepiscopi, de Messia Prophetias fertur diluisse, & ad Judæos, ab Episcopo suo sacro anathemate initus, confugisse. Hæc de Origene Ægyptii.

c *Renaudot. Liturg. Oriental. tom.1. Comment. in Liturg. Coptic. Basilii 207.*

De Ægyptiacæ Versionis vetustate disputatur. Putant quidam à Christianæ Religionis exordio Ægyptiacam Scripturæ Versionem à D. Marco pro fidelibus Græcæ Linguæ rudibus exaratam. D. Athanasius ait, D. Antonium (*d*), solius Ægyptii idiomatis gnarum (*e*), cum quadam die in Ecclesia illud Matthæi (*f*) intellexisset, *Vade, vende quæ habes, & da pauperibus*, tamquam sibi dictum ità accepisse, ut extemplò id sibi adimplendum constituerit. Hinc Versionem Ægyptiacam, publicè iis Ecclesiis familiarem jam tum extitisse arguunt. Quidam verò D. Antonium idipsum à Sacerdote, qui, quod Græcè legerat in Divinis Officiis, hoc ei Ægyptiacè explicuerit, intellexisse contendunt; certissimum enim est Liturgiam in Ægypto idiomate Græco celebrari consuevisse (*g*), quod vel quædam Officii, quæ Græcè leguntur, loca satis probant. Hoc tamen non prohibet, quominùs diutissimè Liturgia idiomate Coptico in Ægypto Superiori, ubi communius Græcum erat, incœperit, dum Alexandria, & inferior Ægyptus in ritu Græco perstarent (*h*).

d *Athanas. in Vit. Anton.*

e *Pallad. sub finem c. 26. hist. Lausiaca.*

f *Matth. 19. 21.*

g *Renaudot. tom.1. p.206. Liturg. Orient.*

h *Idem t. 1. p.43.*

Quidquid sit, Copticæ Versionis origo, & an ea, quam habemus, vetus illa commu-

munis sit D. Antonii ætate, & sequentibus sæculis, quibus ex Conciliis Ephesino, & Chalcedonensi, quosdam Episcopos, Græcè rudes, Ægyptiacè subscribentes legimus, & quibus tot Abbates, & Monachi, omnium, præter Ægyptiacam, Linguarum ignari vivebant, ignoratur. Credibile autem minimè est, sacram Scripturam ab his Episcopis, & Religiosis nunquam aut lectam aut explicatam. Extabat igitur ab eâ ætate Ægyptiaca Versio; attamen, ut diximus, an ea fuerit, quæ hodienum superest, incertum. Ego eamdem opinor veterem eam esse; cur enim altera transferretur, cum altera extaret? Si post septimum, & octavum sæculum Ægyptiaca Versio fuisset adornata, Author profectò, & Epocha non laterent. Cum autem utrumque ignoretur, hanc, quam habemus, eamdem esse ac veterem, facillimum est.

Coptica, qoa Ægyptiaca Versio conscripta est, cum vetustissima Ægyptiaca Lingua eadem ferè est (*a*); Hellenismis tamen aliquot immixta, ipsique characteres à Græcis deducti. Quamvis Coptici Idiomatis ofus io Ægypto desierit, nec à populo intelligatur, adhuc tamen Liturgia Copticè celebratur; Evangelium autem, & Epistolę Arabico Idiomate, nunc in iis regionibus communi, explicaotur.

a *Vid. P. Le Long Biblioth. facr. t.1. & addenda.*

Biblia Persica.

Plures tam Novi quàm Veteris Testamenti Persicæ Versiones sunt, à variis Scriptoribus, plerisque ignotis, exaratæ: aliam autem alii Scripturæ parteio, alii aliam transtulerunt. Nulla, quæ à Persici sermonis peritis autheotica habeatur, uni tota debetur. Earum alteræ, quæ io Bibliothecis servantur, characteribus Hebræis conscriptæ sunt, quòd facilè Hebræorum usui fuerint destinatæ; alteræ verò Persicis. Pleræque tamen adhuc manuscriptæ (*b*).

Quædam Psalmorum Versio Persica à Patre quodam Joanne Carmelitâ conscripta reperitur; altera etiam ejusdem libri Psalmorum, ex Latino à Jesuitis quibusdam translata. Evangelia quoque Persica anno 1388. ab Originali vetustiori transcripta habentur. In Anglicis Polyglottis Evangelia Syriacè à Simone quodam Persâ Christiano, Josephi filio anno 1341. conscripta, Valtonii operâ excusa sunt; quam ipse Valtonius Versionem omnium ejus Linguæ perfectissimam, & vetustissimam opinatur (*c*). Aliam rursum Persicam Evangelii Versionem à supradicta diversam anno 1657. VVelochus edidit ex Græco translatam, ut & in Londinensibus Polyglottis editæ; Pentateucho tamen excepto, ex Hebræo per quemdam Judæum nomine Jacobum, filium Joseph de Tavas verso.

b *Vid. Jacob. Le Long Biblioth. facr. tom.1.*

c *Idem t.1.c.2*

Biblia Turcica, Armena, & Georgiana.

Tureicæ quædam Bibliorum Versiones extant. Sic Joannes Vignadius Scripturam omnem Turcicè transferri voluit, teste Thuano ad annum 1565. Albertus Bobavins Polonus Apostata, post Apostasiam *Ali-beg*, à *Levino Varnerio* exoratus, idiomate Turcico Biblia conscripsit. Veteris Testamenti nil unquam Turcicè excusum vidimus; Londini tamen anno 1666. nova Versio hujusmodi idiomatis, dissimilis sanè à puro Arabico, & à Persico, impressa est.

Armenam Bibliorum Versionem satis veterem ex 70. Interpretibus habent Armeni. Author est Gregorius Alexandriæ Episcopus, qui floruit anno 620. D. Joannem Chrysostomum Cucusi in Armenia exulantem, cum quosdam Græci sermonis peritos invenisset, eos hortatum, ot ad populi utilitatem Novum Testamentum, & Psalterium in Armenum traosferrent (*a*). Res tamen incerta est, quòd ambigua sit Gregorii Alexandriæ fides, quem Photius falsitatis aliquando redarguit.

Armenicas (*b*) Bibliorum Versiones Arcadii Imperatoris, & D. Joannis Chrysostomi ætate primùm editas constat; cum Moyses cognomine Grammaticus, David Philosophus, & Mampræus Armeni ex Græco plerosque tam Veteris, quàm Novi Testamenti libros in Armenicum idioma transtulerunt.

a *Greg. in Vit. Chrysost. tom.8. Oper. D. Chrysost. edit. Savill. §. 59.*

b *Vide Jacob. Le Long Biblioth. facr. tom.1.*

A B. etiam Abbate Mesropa, qui Theodosio juniore imperante floruit, nonnulli Versionem quamdam, duobus ipsius Discipulis Joanne & Josepho juvantibus, concinnatam volunt. Græcum quoddam fragmentum affert Gretserus, io quo quidam, Magni Theodosii, & Bahram Regis Armeniæ ætate, circà annum 380. Psalmos Armenicè transtulisse dicuntur: quod ægrè ferens Theodosius, valdè succensuit Armenis, quòd traditionem à S. Gregorio earum regionum Apostolo acceptam violassent. Vide Gretser. *Defens. Bellarm. l. 2. c.16. col.* 881. Quæ tamen dubia nonoihil sunt, cum Orientales in scribendis historiis omiâ diligentiâ, & fide non laboreot.

Omnem etiam Scriptoram (*c*) à Bartholomæo parvo, & Joanne Angelo Ordiois Prædicatorum unà cum duobus Armenis Joanne & Jacobo, ex Latino in Armenicum anno Chr. 1416. translatam ferunt. Quod tamen adhuc incertissimum est, eom à nemine Scriptorum veterum referatur.

c *Altamur. Biblioth. Prædicat. ad an. 1333.*

Armeni anno 1666. Biblia Armenica Amstelodami operâ & studio cujusdam Armeni Episcopi, qui huic editioni præfuit, excuderunt. Hæc Versio 70. Interpretes sequitor, nec Armenis placuit. Rursum Antuerpiæ anno 1670. studio Theodori Petræi recusa est; Novum etiam Testamentum seorsim anno 1668. & 1698. Pickius Doctor Sorbonicus Versionem Armenicam vetustissimam credidit, aptissimamque, ex qua Originale Græcum, undè profluxit, castigaretur.

Georgiani Scripturæ Versionem veteri Georgiano idiomate conscriptam habent (*d*). Cum autem idioma hujusmodi nostrâ ætate nonnisi à paucissimis intelligatur, cumque earum regionum populi maximè rudes siot, vix alter, aut alter invenitur, qui Georgianam Versionem intelligat. Mulieres tantum paulò viris doctiores, historias ex Evangeliis, quas memoriter tenent, quandoque oarrant.

d Chardin Voyage de Perse, & *Le Long Biblioth. l.1. c.2.*

Bi-

Biblia Gallica.

Diù in Gallicis Bibliorum Versionibus non immorabimur, cùm eà de re tot tantaque excusa sint, quæ plura cupiens consulet. Omnium prima Gallica Versio, & satis superque cognita, Petri Valdensis, Authoris Valdensium est, qui circà annum 1160. floruit. Incertum est an ejus exemplaria quædam adhuc in veteribus Bibliothecis inveniantur (*a*). Innocentius Tertius Beltramo Metensi Episcopo anno 1200. (*b*) scribit plurimos Laicos sacræ Scripturæ legendæ cupidos effecisse, ut Evangelia, Epistolæ D. Pauli, Psalterium, Moralia Job, & alii plures Libri in Gallicum transferrentur.

a *Vide P. Le Long Bibliot. sacr. t.2. p.3.*
b *Innocent. 3. Ep.141. pag. 432. edit. Baluſ.*

Recentiores plurimi *Nicolaum Oresmium* cujusdam veteris Versionis Biblicæ Authorem faciunt. Attamen P. Le Long (*c*) Oresmio ereptam, Rodulpho de Presle tribuit, qui à Carolo Quinto Galliæ Rege, Sapiente dicto, jussus, ut ipse apertè in sua Epistola nuncupatoria ad ipsum Carolum meminit, eamdem adornavit. Hæc absoluta est anno circiter 1380.

c *Le Long Bibl. sacr. t.2.*

Quare hæc posterior est Versione anno 1204. à *Gujarto des Moulins*, ut ipse in suo Prologo fatetur, completà, quæ in plurimis Bibliothecis manuscripta servatur. Monet etiam idem Gujartus plures à se Bibliorum Textui insertas esse postillas, plurimasque ex Petri Comestoris Scholastica historia adnotationes; plura quoque à se ibidem prætermissa, ut Genealogias, & similia, quæ necessaria non esse censebat. Hæc autem Versio pluries recusa est sub hac inscriptione: *Bible historiale*, seù *historiee*.

Præter has totius Scripturæ Versiones, aliæ veteres quorumdam Scripturæ Librorum extant, Psalmorum videlicet, aut Novi Testamenti. Vide earum Catalogum in Bibliotheca sacra P. Le Long tom.2.

Guillelmus le Menand circà annum 1484. Biblia Gallicè translata, juxtà Versionem Latinam Petri Comestoris edidit. Eadem fortasse Versio est, ac Gujarti des Moulins, emendata tamen, & castigata.

Eamdem Gujarti Versionem Joannes de Rely Carolo Octavo regnante castigavit. Jacobus Faber Stapulensis novam è Latino in Gallicum Scripturæ totius interpretationem cudit, & Parisiis anno 1528. edidit; Novum tamen Testamentum jam anno 1523., & Psalterium anno 1525. impressa fuerant. Eadem integra Versio in variis Galliæ urbibus pluries recusa.

Cum Lovanii Doctores Caroli V. Imperatoris jussu à Latino in Gallicum Scripturam transtulissent, anno 1550. edidere. Privilegium tamen ejusdem Caroli V. anno 1546. concessum est, eademque Versio sæpissimè recusa. Theologis hisce (*d*) Lovaniensibus non aliam, quàm Olivetani Versionem, repurgatam quidem, emisisse exprobratur. Monet tamen (*e*) Simonius anno 1530., aut veriùs 1534. Martinum l'Empereur Antuerpiæ Gallicam Versionem à Nicolao de Leuse Lovaniensi Doctore confectam edidisse; eamdemque fermè cum ea esse, quæ aliquot post annos nomine Doctorum Lovaniensium recusa est, studio præsertim, & operà ejusdem Nicolai de Leuse, qui priorem Versionem adornarat. Qua de Leuse Versione usus est Olivetanus, ut suam, quam anno 1535. Genevæ excudit, compilaret.

d *Franc. Veron.* Preface sur le N. Test. en Francois.
e *Simon.* hist. critique du nouv. Test. c. 29. *Vide P. Le Long t. 2.*

Renatus Benedictus anno 1566. Gallicam Versionem, cum notis marginalibus difficiliora quædam explicantibus, edidit Parisiis. A Theologis Parisiensibus anno 1567. damnata est, quòd eam Renatus, cum eadem esset ac Genevensis, non satis accuratè recognitam, ut arbitrabatur, at innumeris scatentem erroribus ediderit. Versiones nomine Petri de Besse, & Petri Frizon editas, easdem cum Versione Renati, seù Genevensi, innumeris refertas erroribus esse testator P. Verron in primo præloquio Novi Testamenti, quod anno 5647. Gallicè edidit.

Jacobus Corbin anno 1643. Scripturam Sacram vulgavit, quam à Ludovico XIII. jussus Gallicè transtulit; adeò autem barbara est, & serviliter adeò Latino Textui adhæret, ut phrases etiam, & loquendi formulas imitetur.

Cardinalis de Richelieu ad novam Scripturæ Versionem incumbens, morte præoccupatus, opus infectum reliquit.

Cum Michael de Maroles Scripturam Gallicè versam, additis Isaaci la Peirere notis, cum privilegio Regis imprimeret, jamque ad 13. caput Levitici pervenisset, inopinatò jussu Petri Seguier Franciæ Cancellarii suppressa fuit editio. Quædam ejusdem folia impressa in Bibliotheca Regis vidi. Nil ex hac suppressione detrimenti Publico cessit.

Biblica Versio ab Isaaco le Maitre de Sacy Gallicè translata & anno 1672. excusa, additis sensuum literalium, & spiritualium explicationibus, ingenti plausu excepta est. Pluriès deindè castigata, variisque sæpissimè formis recusa. Qui anno 1701. Broncarti editionem curavit, pluribus in locis eam recognovit, atque correxit. Nos quoque eam in editione Textûs, nostris literalibus commentariis præpositi, emendavimus.

Omnes inter Novi Testamenti Versiones seorsim impressas, & à diversis authoribus translatas, majorem illa sibi plausum vindicavit, quam jubentibus quibusdam Galliæ Prælatis Pater Amelotte Congregationis Oratorii confecit, & notationibus divitem annis 1666. 1667. & 1670. Parisiis excudit; primò Evangelia & Acta, inde Epistolas Divi Pauli, postremò Epistolas Canonicas, & Apocalypsim. Idem Amelotte in sua Præfatione asserit, ut suæ Versionis perfectioni conferret, ostenderetque Latinum Textum Vulgatæ cum antiquis Originalibus Græcis planè consentire, se ex omnibus Europæ Bibliothecis Manuscripta antiquissima perquisiisse, quorum nonnulla 1200. & 1300. annorum ætatem superabant: ex his omnibus excerpta habuisse, nimirum ex viginti Gallicanis, ex omnibus tum Vaticanę, tum aliarum Italiæ Bibliothecarum, ex Hispanieis sexdecim; præter ea, quibus usus est in suis Polyglottis Compluti excusis Cardina-

lis Ximenius, ex multis denique Anglicanis, & Regionum Septemtrionalium, plurimis etiam in ipsa Græcia repertis &c. Si verò ipsius adnotationes perpendas, tria vel quatuor Manuscripta, quæ quartum, aut quintum ab hinc sæculum non prætereunt, ad summum evolvisse nosces (a); neque ullam ab eo exhibitam esse Lectionum vel minimam varietatem, quæ in Anglicis Polyglottis, aut alibi non fuerit. Hac autem de re interrogatus Amelotte, candidè fassus est, qoæ in sua Præfatione dixerat, quemdam tantummodò sermonis ornatum fuisse, quo major Versioni suæ authoritas adderetor.

a *Simon.* Hist. Critiq. des Versions du nouv. Test.

Novum Testamentum Montense, anno 1665. Archiepiscopi Cameracensis facultate, & Hispaniarum Regis Privilegio excusum, celebre adeò est, ot leviter perstringi non debeat. Primus bujus Operis Author Antonius le Maitre fuit, à quo quatuor Evangelia Gallicè translata, Antonius Arnauld, & Isaacus le Maitre de Sacy plurimis in locis emendarunt. De Sacy in illud Præfationem, juvantibus Petro Nicolio, & Claodio à Sancta Martha composuit; in ejus tamen Privilegio, quo ea Versio esse cujusdam Doctoris Sorbonici dicitur, solus Arnaldus nominatur. Codex Manuscriptus ad ipso Le Maitre exaratus, cum variis ad marginem notis, proprio charactere ab Arnaldo, & à de Sacy conscriptis, Nicolao Toynardo ab uno ex Elzeviriis, qui illud excuderat, traditus est (b); quamvis enim in ejusdem Versionis fronte Montibus apud Casparem Migeot impressa dicatur, nunquam tamen Montibus, sed Amstelodami excusa est, quò Sebastianus De Cambout Abbas de Pont-chateau se datâ operâ contulit, ut eam apud Elzevirios ederet.

b *Le Long Biblioth. sacr. tom.* 2.

Huic Versioni res pessimè cesseruot, quod tamen mea nihili refert hìc recensere: A Pontificibus Clemente IX. anno 1668., & Innocentio XI. anno 1679., à pluribus etiam Galliæ Episcopis, diversis temporibus, est interdicta. Quod tamen ne rursum sæpissimè cuderetur, neve plerique, qui Novum deinde Testamentum Gallicè transtulerunt, eâdem Versione uterentur, prohibuit; qoam pro viribus ab iis expurgare, ob quæ à Pontificibus, & Episcopis interdicta est, studuere. Versio enim Isaaci de Sacy, quæque cum P. Quesnelii Meditationibus, ea demùm, quæ in Novo Testamento Caroli Hurè prodiit, ut plurimùm Montensem sequuntur, recognitam tamen, & castigatam in iis locis, quæ Censorum oculos offenderat.

Antonius Godeau Episcopus Vincinensis Novi Testamenti Versionem anno 1668. Parisiis edidit, quæ sanè neque literalis interpretatio, neque Paraphrasis, sed inter utramque media est; voculis nonnullis Textui additis, quæ Scripturæ sensum clariùs explicant.

Novum Testamentum, quod Gallicè redditum anno 1702. Trevoltii cum literalibus, & Criticis Observationibus in loca difficiliora, volgavit Simonius, ab Episcopis Parisieosi, & Meldensi reprobatum est, ejusque usus io suis Diœcesibus interdictus, annis 1702. & 1703.

P. Dominicus Bouhours S. J., juvantibus PP. ejusdem Societatis Michaele Tellier, & Petro Besnier Novum Testamentum Gallicè vertit, & anno 1697. Parisiis edidit. Hæc Versio, dum prælum sudaret, jussu Illustr. Archiepiscopi Parisiensis à Revisoribus ab eo designatis fuit plurimùm recognita; barbara nonnihil, atque obscura Authori contigit, qoòd ille nimiùm Latino Textui, ex quo eam transferebat, adhæserit. Hac eâdem Versione in explicationibus Novi Testamenti, quas aliquot post annos pervulgavit P. Lallemant Jesuita, usus est.

P. Joannes Martianay recentiorem Novi Testamenti Versionem edidit Parisiis anno 1712. cum notis, & explicationibus, quas non aliunde, quàm ex ipsis Scripturæ fontibus se decerpsisse profitetur.

Abbas denique Fleory antea Regiæ Familiæ in Gallia Præceptor, none verò à Confessionibus Ludovico XV., jussu Ludovici XIV., & Cardinalis de Noailles, Gallicam Novi Testamenti Versionem instituit, quæ adhuc in lucem non prodiit. Hucusque de præcipuis Versionibus Veteris & Novi Testamenti ab Autboribus Catholicis Gallicè translatis.

Biblia Gallica à Protestantibus confecta.

Omnium primam Gallicam Versionem, quæ ab Hæreticis prodiit, Robertos Petrus Olivetanus transtulit, & anno 1535. Genevæ excudit. Pluries deindè cum correctionibus Joanois Calvini, & aliorum recusa est. Pristinæ Olivetani Editiones imperfectissimæ idcircò fuerunt, quòd ipse Gallicum parum, Originale tam Veteris, quàm Novi Testamenti idioma nihil calleret. Sunt qui hanc Olivetani Versionem eamdem esse cum ea, quam transtulit Doctor Lovianensis Nicolaus de Leuse, & Martinus l'Empereur anno 1534. Antuerpiæ excudit, opinantur. Si enim ambæ conferantur, simillimæ prorsus, præterquam in iis locis, in quibus Olivetanus à Vulgata recessit, ut Hebræo Veteris Testamenti à Pagnino, & Græco Novi ab Erasmo translato (a) adhæreret, deprehendentur. Ita sanè jactare facilè potuit Olivetanus, se intrà unius anni spatium Gallicè Biblia omnia, Vetus nempè Testamentum ex Hebręo, & Novum ex Gręco transtulisse, ut in Editione anno 1535. Valdeosium sumptibus Neocomi recusâ, jactitat.

a *Vid. Simon.* hist. critiq. des Versions de la Bible c. 26. & *Jacob. Le Long t.* 2. *Bibl. sacr.*

Sebastianus Castellio, seù Castalio, vulgò *Chateillon*, anno 1555. Gallicam Versionem Veteris Testamenti ab Hebręo, & Novi ex Gręco decerptam Basileę excudit; ex qua tamen laudis nihil acquisivit, cum Gallicum idioma penitos ignoraret; quare omnium se ludibrio ob insolentes, & absonas dicendi formulas propinavit. Ità pro *transgresser* scribit *trespasser*, pro *circoncision*, *rognement*, pro *prepuce*, *avantpeau*. En Versuum 25. 26. & 27. Capitis 2. Epistolæ ad Romanos Versionem: *Si tu viens a trespasser la Loi, ton rognement devient avantpeau. Que si un empellè* (incircumcisum innuit) *garde les ordonnances de la Loi, certes son avantpeau lui sera comptè pour rognement.* Et

Et celui qui de nature est empellè, & garde la Loi, te condamnera, toi qui as la lettre, & regnement, & si trespasses la Loi.

Joannes Diodati Versionem Gallicam ex Hebræo, & Græco, notis illustratam, anno 1644. Genevæ edidit. Hæc ingenti Reformatorum plausu excepta est, iisque familiarissima; ipsâque Olivetani Versione toties, & quoad sensus, & quoad verborum vim à doctissimis Protestantium Theologis castigatâ, gratior fuit. Improbatur tamen ejusdem Versionis methodus, quæ scrupulosè satis literæ non adhæret; quare Diodatus, ut eam clariorem exhiberet, Paraphrasim potiùs, quàm Versionem fecit, nonnullasque etiam voculas majoris perspicuitatis gratiâ quandoque intexuit.

Constat alteram totius Scripturæ Versionem à Carolo de Cene, alteram à Joanne Clerico exaratas; quæ tamen nondum prodiere.

Inter Novi Testamenti Versiones, seorsim à Veteri ab Authoribus Protestantibus excusas, editiones Joannis Fabri Stapulensis, usui Ecclesiarum Reformatarum Pedemontii accomodatæ, & editæ anno 1534. sibi primas deposcunt.

Novum Testamentum Gallicè à Petro Dolet translatum, vulgatum est ante annum 1545. quo ipse Petrus igne damnatus interiit.

Joannes Dallæus Joannis filius, & Valentinus Contartus anno 1671. Novum Testamentum ex Versionibus P. Amelotte, & Montensi concretum Parisiis excuderunt; at vix prodierant quædam exemplaria, cum universa hæc editio suppressa fuit (a).

Joannes Clericus Novum Testamentum Gallicè translatum, cum notis ut plurimùm ex Grotio, & Hammondo excerptis, Amstelodami apud De Lorme anno 1703. excudit. Hæc Versio, ait Petrus Bayle, prohibita est, & proscripta, tam in Belgio, Decreto Ordinum Generalium, & plurimarum Synodorum Ecclesiarum Protestantium, quàm Borussiæ mandato Consistorii Berolinensis, tanquam opus ad stabiliendos Sabellii, Socinique errores de industria scriptum.

a *Vide P. Le Long Bibliot. sacr. t. 2.*

Biblia Italica.

Biblia sermone Italico exarata à Jacobo de Voragine, qui floruit anno 1270. Sixtus Senensis (b), & Antonius Possevinus (c) nominant. Jure tamen an unquam extiterint dubitamus, cum ipse Jacobus de Voragine ad annum 1202. suæ Genuensis historiæ, opera sua recensens, hanc prætermittat. Adde, nullum in Italiæ Bibliothecis Bibliorum exemplar ipsius Jacobi nomine inscriptum reperiri (d). Italica verò Biblia, quæ manuscripta in Bibliothecis servantur, nullo Authoris nomine præscribuntur.

b *Sixt. Sen. l. 4. Bibliot.*
c *Possevin. in Apparatu sacr.*
d *Le Long t. 2. Bibliot. sacr.*

Prima omnium Bibliorum Italica Versio, quæ Catholicorum studio in lucem prodierit, ea est, quam ex Latino Nicolaus Malermius Monachus S. Benedicti Ordinis Camaldulensium exaravit, quæque Venetiis anno 1471. mense Augusti prodiit. Ejusdem Authoris nomine altera eodem anno Mense Octobris edita est, primæ in Veteri Testamento penitùs absimilis, in Novo simillima. Typographi tamen nomen, & impressionis locus latent. Nicolai Malermi Biblia pluries in Italia recusa fuot.

Versionem alteram Italicam Veteris ex Hebræo, & Novi Testamenti ex Græco depromptam edidit Antonius Brucciolì, Venetiis anno 1532. Hæc inter Libros à Tridentino Concilio prohibitos enumerata est. Hujus Versionis Testamentum Novum anno 1530. excusum fuit.

Sanctes Marmochinus Editionem Bruccioli castigatam, novam veluti Versionem Venetiis excusam vulgavit anno 1538. Plures etiam hæc Versio impressa fuit.

Gregorius Leti (a), Sixti V. jussu Italicam totius Scripturæ Versionem anno 1590. confectam narrat; cum autem Philippus II. Hispaniarum Rex, & Cardinales nonnulli apud Pontificem de ea conquesti essent, eumdem Pontificem curasse, ut omninò supprimeretur. Prætereà hujus Versionis exemplaria adhuc in Bibliothecis Magni Ducis Hetruriæ, Genevensis, & Ambrosianâ Mediolanensi reperiri addit. Omnia tamen hæc tanquam commentitia improbamus (b), & nunquam eam Versionem editam, neque ullum in Bibliothecis omnibus Versionis Italicæ, quæ Sixto V. mandante vulgata fuerit, exemplar esse asserimus.

a *Gregor. Leti. Vit. Sixt. V. Hetrusco Idiomate anni 1658. l. 4. p. 399.*

b *Le Long Bibliot. sacr. t. 2.*

Calvinistis etiam sua Italica Biblia sunt; Genevæ enim anno 1562. Italicam Versionem ex Hebræo Veteris, & è Græco Novi Testamenti depromptam, proprioque usui accomodatam vulgarunt. Hæc autem ex Bruccioli Versione, purior tamen, atque elegantior, deducta est. Novum Testamentum ex editione potiùs Fabii Tudeschi anni 1560. transcriptum est.

Joannes Diodati, priùs anno 1607. tum anno 1641. Italica Biblia eodem methodo, qua Versionem Gallicam confecerat, Paraphrastes potiùs, quàm interpres vulgavit. Novum ejus Testamentum seorsim à Veteri Genevæ anno 1608. & Amstelodami, & Harlemii 1665. prodiit.

Maximo etiam Theophilo Novi Testamenti Italica Versio, anno 1551. Lugduni edita, & Francisco de Medicis Hetruriæ Duci dicata, debetur.

Nullam Judæi Itali Italicam Sacræ Scripturæ integram translationem habent, ab Inquisitoribus Fidei Versionibus hisce constanter prohibiti. Leo Modena, ut hujusmodi defectum repararet, anno 1612. Hebraico-Italicum Dictionarium edidit, in quo difficillima quæque Scripturæ loca Italicè est interpretatus (c). Quare hoc opus veluti totius Scripturæ Italica Versio habendum est.

c *Richard. Simon. t. 1. Epist. select. Ep. 25. initio. Vide P. Le Long Bibliot. sac. t. 2.*

Biblia Hispanica.

Jacobus primus Aragoniæ Rex, qui obiit anno 1276. decreto cavit, ne quis libros Veteris vel Novi Testamenti in Romancio, seu vernaculo idiomate retineret, eosque loci Episcopo deferret comburendos; secus qui fecisset, sivè Clericus, sivè Laicus, tamquam

quam de hæresi suspectus haberetur (*a*). Fortè Albigensium Versiones erant.

Alphonsus Castellæ Rex Bibliorum in Castilianum idioma Versionem coravit, si Marianæ sit fides (*b*). Joannis etiam II. Legionensis, & Castellæ Regis jussu Biblia Hispanicè versa adhuc extant, teste Gesnero (*c*). In quibusdam profectò Bibliothecis quædam Manuscriptæ partes Hispanicæ Versionis inveniuntur; quæ tamen authorem suum minimè præseferunt.

Omnium prima Bibliorum Hispanica Versio typis vulgata ea est, quam Cyprianus de Valera anno 1500. editam, & à se ipso visam esse testatur. Latet adhuc ejus Author, qui tamen circà annum 1420. claruisse, & integram Scripturam in idioma Valentinum vertisse creditur.

Idem Cyprianus de Valera ab Hebræo Scripturam Hispanicè à se translatam, anno 1602. Amstelodami edidit. Hæc autem eadem est ac Versio Cassiodori de Reyna Calviniani, quam Cyprianus correxit, & suo nomine inscriptam excudit.

Ambrosius de Montesino Epistolas & Evangelia totius anni Hispanicè vertit, & anno 1512. typis commisit. Prætereo hìc, oe nimius sim, Psalmos, & parvas Bibliorum partes à Catholicis Interpretibus Hispanicè traostatas.

Ex Latina Sanctis Pagnini Versione ab Hebræo translatâ Cassiodorus de Reyna Calvinianus Hispanicam Versionem adornavit, quam anno 1549. Basileæ excudit. Hanc, ut diximus, Cyprianus de Valera à se correctam anno 1602. recudit.

Franciscus Enzinas, aliàs Driander, Novum Testamentum Hispanicè ex Græco translatum, & Carolo V. Imperatori dicatum, anno 1543. Antuerpiæ typis vulgavit.

Veteris Testamenti Versionem Hispanicam ab Hebræo depromptam, & Judæoruto usibus accomodatam habent Judæi Hispani. Gilbertus Voetius (*d*), & deinde Henricus Hottingerus (*e*) confectam à David Kimchi celeberrimo inter Rabbinos, qui sæculo decimotertio clarebat, Hispanicam Bibliorum Versionem asserunt; nullo tamen adducto testimonio. Hæc forsan est, cujus Pentateuchus Hebræis characteribus Bizantii excusus est anno 1546.

Veteris Testamenti ab Hebræo deprompti Hispanica Versio, quę Judęis Interpretibus primùm prodiit, ea est, quę charactere Gothico exarata, & Herculi Estensi Ferrarię Duci nuncupata, ejusdem privilegio anno 1553. Ferrarię prodiit. Hujus editionis Pentateuchus Bizantinę Editionis Pentateucho simillimus ferè noscitur. Vetus certè hęc editio creditur (*f*), eàque uti consuevisse putamus Judęos Hispanos, antequàm à Ferdinando, & Isabella anoo 1492. ex iis regionibus expellerentur. Quare, cum Judæi in Præfatione Versionis Ferrarieosis testentur se adhæsisse Versioni Sanctis Pagnini Ordiois Prædicatorum, hoc idcircò prætitere, ne ab Inquisitoribus, qui huic Hebræorum Versioni obstabant, prohiberentur. Hispanica Ferrariensis Bibliorum Versio curâ, & diligentiâ Manasse Ben-Israel anno 1630. edita, anno 1661. operâ, & studio Samuelis de Cazeres Amstelodami recusa est.

a *Cangius ad Vocem Romancium t.3. Glossar. Latin.*
b *Mariana de Reb. Hispan. l.14. c.7.*
c *Gesner. Partition. Theol. tit. 2. sect.6. lib. ult.*
d *Voet. Bibliot. Studii Theolog. l. 2. p.511.*
e *Henric. Hottinger. Dissert. de translat. Bibl. in Linguas Vernaculas. Vide & P. Le Long t.2. Bibliot. sacr. c.8.*
f *Idem t. 2. c.8.*

Biblia Germanica.

Cum latissimè Germanicum idioma ob varias Dialectos à se productas increverit, plures idcircò protulit Versiones. Harum, ne nimii simus, præcipuas colligemus: de reliquis qui plura cupiat, Libros de hoc agentibus consulat.

Omnium prima & vetustissima Bibliorum Gothica, seù Germanica Versio ab Ulphila Gothorum Episcopo prodiit (*a*) circa annum 360. Licèt autem omnia ipse Biblia transtulerit, Libros tamen Regum, qui res bellicas tractant, minimè vertit; cum enim Gothi nimis ad bella proclives essent, veritus est, ne ab eorum lectione ad bellicum furorem vehementiùs excitarentur. Hæc Versio periit, præter id, quod in Bibliotheca Abbatię Verdinensis prope Coloniam inventum est in quodam Codice, qui ab argenteis Characteribus, quibus erat exaratus, *Codex argenteus* appellatus est. Hunc 500. Imperialibus à Comite de la Gardie Sveciæ Cancellario emptum, eodemque permittente Franciscus Junius transcripsit, & additis Thomæ Mareschalli notis, & Onomastico, quo explicaretur, anno 1665. excudit. Codex verò etiamnum in Bibliotheca Upsaliensi servatur, & quatuor tantùm Evangelia, ipsaque hiatibus gravissimis ætate & Domini incuriâ fœdata & lacera, continet.

Quidam (*b*) Caroli Magni jussu Novum Testamentum Francicè, seu Germanicè translatum ferunt; nullo tamen allato testimonio. Constat sanè de Caroli Magni Imperatoris sollicitudine, qua Vulgatam Latinam recognosci, & Novum Testamentum collatum cum Græcis, & Syris corrigi curavit, testibus ejus ætatis Historicis (*c*); qui tamen Novi Testamenti Versionem Germanicam ejus jussu confectam silent.

Ferunt alii (*d*) Ludovicum Pium Scripturæ Sacræ in Saxonicam Linguam Versionem curasse; cujus tamen rei infirma sunt argumenta. Extant in Bibliothecis Novi Testamenti Versiones Germanicæ manuscriptæ vetustissimæ: quis tamen certò sciat Carolo Magno, aut Ludovico Pio imperantibus conscriptas? In Bibliotheca S. Galli, nonnullis abhioc annis à Protestantibus Helvetiis eversâ, Psalmi David, & Liber Job, à Notkhero Labeone ejusdem S. Galli Abbate circa annum 890. Arnolpho Imperante, in Linguam Alemannicam translati servantur. Goldastus demque tum etiam temporis cum scriberet, Germanicum Psalterium ad usum Cunegundis uxoris Henrici II. Imperatoris, ab Ekkerardo exaratum anno circiter 1004., in manibus habuisse testatur. Hæc de Germanicæ Versionis vetustioribus Manuscriptis.

Inter Versiones excusas vetustissimæ adhuc reperiuntur, quarum pleræque editionis annum nonnisi calamo signatum habent: quare quoad annum fidei nimiùm dubiæ sunt (*e*). Omnium vetustissimæ, cujus editionis annus

a *Socrat. l.4. Hist. Eccles. c.33. Sozomen. l.3. Hist. Eccl. c. 37. Philostorg. l. 2. c.5. &c.*
b *Vide Vitum Amerbach. Præfat. Dedicator. ad Carol. V. Imper., & Ferdin Cæsar. in Constit. Caroli Magni. Claudium Espene. tract. quod Principem litera deceant. Hotting. Biblioth. quadripart. l.1. c.3.*
c *Vid. apud Andr. Duchesne t. 2. n. 7. p.277.*
d *Vide apud P.Le Long t.2. Bibliot. sacr. c.9.*
e *Vide Le Long c.9.*

nus certus est, ex sunt, quæ anno 1477. Norimbergæ, & Augustæ Vindelicorum excusæ sunt. Ante Lutheri hæresim aliæ quoque editiones in iisdem Urbibus, & anno 1485. Argentinæ etiam prodierunt.

Germanica Bibliorum Versio, quam Joannes Dietembergerus ex Latina Vulgata transtulerat, anno 1534. excusa est Moguntiæ; pluries deinde recusa. Notant Critici, hujus authorem in translatione Novi Testamenti, Hieronymi Emseri Capellani Georgii Ducis Saxonię Versioni adhęsisse, quam idem Emserus, ut Lutheri hæreses suas effundere incipientis, Versionem retunderet, adornavit.

Testamentum Vetus ex Vulgata Germanicè vertit Joannes Eckius, qui in sua Epistola nuncupatoria se Novo Emseri Testamento aliquid addidisse fatetur; cum enim ejusdem Novi Testamenti editores nihil Authoris meminisse iniquum duceret, eum merito nomine fraudare noluisse.

Ferdinandus Bavariæ Dux, & Coloniensis Elector, Bibliorum Versionem à Caspare Ulenbergio confici curavit, quę anno 1630. Colonię excusa est. Cum autem Ulenbergius patrià VVestphaliensis Germanicum idioma parum calleret, Theologi Moguntini ejus Versionem purgatam, rursus anno 1662. edidere. Hęc de pręcipuis Bibliorum Versionibus à Catholicis Germanicè translatis sufficiant.

Martinus Lutherus ab Hebręo Vetus, & à Gręco Novum Testamentum undecim annorum studio vertit. Anno 1522. Pentateuchum; A. 1524. Libros historicos V. T. & Psalmos; Salomonis Libros A. 1527. Isaiam A. 1529., cęteros Prophetas annis 1531. & 1532.; reliqua autem Veteris Testamenti anno 1530., & anno 1522. Novum Testamentum vulgavit. Plurimę deinde juxta Lutheri Versionem prodierunt Bibliorum editiones. Fatentur quidem Eruditi Versionis Lutheri idioma Germanicum purum esse, ipsamque Versionem claram, atque perspicuam; Authorem tamen sæpe Paraphrastico potius agere, quàm Interpretem (a).

a Vid. Le Long Bibliot. Sacr. tom. 2. c. 9. & authores ab eo laudatos. Ut Lutherus sua Versionis pulchritudini, & perfectioni conferret, à plurimis idiomatis Germanici peritissimis eam voluit examinari. Vide Lutheri vitam ex Iconib. metall.

Lutheri Versio ab ipso, dum viveret, & à pluribus eodem jam mortuo pluries correcta est. Hęc tamen ad nos nihil. Pleręque Bibliorum Versiones Germanicę, quę in Saxonia, Svecia, aut alibi excusę fuere, omninò à Lutheri Translatione depromptę sunt. Sic Tigurina omnium Germanicarum exactissima, & celeberrima, integrum ferè Vetus Testamentum vertit juxtà Interpretationem Leonis Judę Germanici Ministri, qui ex Hebręo Latinè Biblia transtulerat; quandoque tamen eas phrases exhibet, quibus Lutherus ornarat eos Bibliorum Libros, quos tunc jam vulgaverat; non enim Biblia integra adhuc excuderat.

Joannes Piscator anno 1604. Bibliorum Versionem Germanicam edidit, quam à Latinâ Junii, & Tremelli exhauserat, ita tamen horum authorum sensibus adhæsit, ut deinde illum Versionem omnem Latinis phrasibus, à quibus Germanicum idioma maximè abhorret, refersisse pœnituerit.

Anabaptistæ anno 1529. Germanicam Versionem Ludovici Hetzeri, juvante Joanne Denkio, VVormatiæ Vangionum ediderunt. Hi Tigurinà Versione maximè usi esse creduntur.

Anno 1630. Novum Testamentum Germanicè translatum Racoviæ vulgavit Joannes Crellius; aliud pariter à se versum anno 1660. Amstelodami edidit Felbingerus.

Suas etiam Judæi Germani Bibliorum Versiones, quasdam tamen Hebræo, quasdam Germanico charactere exaratas ediderunt. Hæ autem Versiones ita Hebræo Textui adhæsisse arguuntur, ut pueriliter verba verbis Germanicè reddant.

Biblia Belgica.

Belgica Biblia ad Catholicorum usum plurima sunt; omnia tamen antequàm Versio Nicolai Vingh anno 1548. Lovanii, & Coloniæ excusa prodiret, Authoris nomen minimè præferebant. Idem Nicolaus duos Lovanienses Theologos, quorum tamen nomen præterit, suæ Versionis adjutores adhibuisse fatetur.

Belgicæ Versiones, quibus usque ad annum 1636. aut 1637. usi sunt Calviniani, aut ex Lutheri, aut Tigurinà Versione depromptæ sunt. Eorum autem Synodi annis 1618. & 1619. Dordraci coactæ novam Versionem Belgicam fieri jussere, quæ quibusdam commissa, tandem annis 1636., & 1637. absoluta est, ejusque deindè editiones plurimæ prodierunt.

Biblia Danica.

Omnium primam Scripturæ Versionem Danicam anno 1550. excusam priori Lutheri Germanicæ Translationi adhærentes, Petrus Palladius, Olaus Chrysostomus, Joannes Synningius, & Joannes Machabæus confecerunt. Hæc editio correcta fuit, & recusa anno 1589.

Anno 1605. Joannes Paulus Resenius Seelandiæ Episcopus Bibliorum Versionem Danicam ex Hebræo translatam vulgavit. Cum tamen nimiùm Hebræis phrasibus retinendis adhæserit, Versionem adeò obscuram prodidit, ut ferè ab ipsis Danis non intelligatur. Anno tamen 1633. jussu Christiani IV. Daniæ Regis correcta est, elegantiorique stylo efformata.

Joannes Michael Novum Testamentum Danicè translatum anno 1524. Lipsiæ, & anno 1529. Antuerpiæ excudit. Christianus etiam Petri Canonicus Lundensis suum Danicum Novum Testamentum vulgavit anno 1531. Hæc autem Versio primò barbara nimiùm visa, in posterioribus Editionibus purior, castigatiorque prodivit.

Biblia Svecica.

Diva Birgitta, quæ sæculo decimoquarto vixit, sæpissimè, ut ipsius vitæ Scriptor testatur (a), Sacræ Scripturæ, quam sibi Svecicè transferri curaverat, lectioni vacabat. Hæc à Matthia Canonico Lincopiensi, qui ipsi erat à Confessionibus translata dicitur; nullum tamen usquam hujus exemplar invenitur.

a Apud Surium 23. Julii.

Olaus,

Olaus, & Laurentius Petri filii Svecicam ex Germanica Martini Lutheri, Versionem confecerunt, & excuderunt anno 1534. Gustavus verò Adolphus Rex Sveciæ eam A. 1617. corrigi jussit, quam ferè omnes imposterùm sequuti sunt; quamvis enim sæpiùs correcta postea fuerit, tamen eadem semper perseverat.

Biblia Anglo-Saxonica, & Anglica novissima.

Anglo-Saxonicas (a) Psalterii ab Aldelmo Episcopo Shireburnensi, qui claruit A. 709. & nonnullorum Scripturæ Librorum ab Egberto Lindisfarniensi Episcopo, qui an. circiter 730. floruit (b), Versiones confectas esse constat. Sunt qui velint integra Biblia (c) Saxonicè à Venerabili Beda, qui anno 735. obiit, translata; Guthbertus tamen ejus Discipulus, qui omnia sui Præceptoris opera recenset, solam Evangelii translationem memorat (d).

Alfredus Angliæ Rex, qui anno 890. regnabat, plures Scripturæ Libros, vel saltem Psalterium Anglo-Saxonicè transferre aggressus, morte intercedente non absolvit (e). Scribit Balæus, Æthelstanum Anglorum Regem, teste Guillelmo Malmesburio, curavisse, ut in Anglo-Saxonicum idioma Scriptura Sacra ex purissimis Hebræorum fontibus, fortè per Hebræos quosdam ad Christum conversos, verteretur.

Extat vetus plurium Scripturæ Librorum Anglo-Saxonica Versio, quam Ælfricus Abbas Malesburiensis confecit. Guillelmus Lisle Anglicus fragmenta Biblia Ælfrici anno 1638. Londini excudit; At Edmundus Thvvaites veram Ælfrici translationem anno 1699. vulgavit Oxoniæ. Plures etiam plurimorum Scripturæ Librorum translationes Anglo-Saxonicæ, manuscriptæ tamen, & anonimę in Anglię Bibliothecis reperiuntur (f).

Matthæus Parkerus an. 1571. Anglo-Saxonicam vetustissimam Evangeliorum Versionem, cujus latet Aothor, Londini excudi curavit. Hanc Thomas Mareschallus characteribus Anglo-Saxonicis transcriptam, & suis Observationibus ornatam anno 1665. recudit. Composita erat hæc Versio, inquit Millius, ad exemplar Veteris Vulgatę, quales passim in Occidente ferebantur, ante castigationem Hieronymi. Hinc colligimus ejus authorem esse vetustissimum.

Anglicarum Scripturæ sacrę Versionum primus Author habetur Joannes Trevisa, qui suam anno 1357. absolvit (g); Secundus autem creditur VViclefus, cujus Anglica translatio manu exarata in pluribus Anglię Bibliothecis extat; nunquam tamen, ut opinor, excusa. Plures quoque manuscriptę, sed anonymę Versiones inveniuntur.

Prima Scripturę Anglica Versio ad usum Catholicorum efformata, an. 1609. & 1610. Duaci, & an. 1635. Parisiis excusa est. Vetus tantùm Testamentum continet, quorumdam Duacensium Theologorum adnotationibus exornatum. Novum aotem Testamentum cum Anglicorum Rhemensium

a *Baleus scr. Britan. cent. 1. c. 83.*

b *Idem cent. 2. c. 4.*

c *Joan. Foxius Præf. in Evang. Anglosax. an. 1571. Jo. Cajus l. 1. de Antiq. Academ. Cantabr. p. 150. Balaus cent. 2. c. 1.*

d *Acta SS. Ord. S. Bened. t. 3. pa. 1. p. 537.*

e *Guillelm. Malmesbar. l. 2. de Gestis Reg. Angl. c. 2. Polydor. Virgil. hist. Angl. l. 5. ad an. 893.*

f *Vid. P. Le Long Bibliot. sacr. t. 2. c. 10.*

g *Vid. Le Long Bibliot. Sac. t. 2. p. 250.*

Theologorum notis anno 1582. Rhemis impressum est.

Anglica Versio ad usum Protestantium partim à Guillelmo Tyndall, partim à Milesio Cordevale translata est, & anno 1535. Londini excusa. Hæc non secùs ac ipsius Authores, variâ dudum sorte jactata est; hinc jussu Regis Anglię Henrici VIII. rursus excusa, & in omnes Anglicas Ecclesias diffusa est, ut publicè legeretor (a).

Thomę Matthęi, aut Joanois Rogers Versio anno 1537. Londini excusa vix discrepat à precedenti. Versio jussu Regis Henrici VIII. anno 1541. Londini vulgata, & à Cuthberto Tunstallo Dunelmensi, & à Nicolao Heatho Roffensi Episcopis examinata, & correcta, anno proximè sequenti 1542. Ordinum Decreto regiâ authoritate sancito prohibita est (b); imò imposterum, Henrico regnante, cujuslibet Versionis vernaculę usus Anglis omnibus est interdictus. Ut primùm tamen Eduardus Regni gubernacula capessivit, Cranmerus Tunstalli, & Heathi Versionem anno 1549. iterum vulgavit, eique suam prefationem prepolnit.

Reginâ Mariâ regnante plures exules Angli Genevę degentes (c) à Genevensis Versionis fonte Versionem Anglicam deduxerunt, quæ anno 1561. Reginę Elisabethę dicata, & edita, pluries deinceps in Anglia recusa est. Cnm tamen non bene ab omnibus Anglis audiret, Matthęi Perkeri translatio, quę Episcoporum Versio appellata est, anno 1568. iterum typis fuit commissa (d).

Demum anno 1612. regnante in Anglia Jacobo I. excusa est Versio, quę Biblia Regia appellata est. Hanc Andreas Episcopus VVintoniensis, & Ovverrall Episcopus Norvvicensis, aliique Theologi permulti usque ad 47. omni diligentiâ ab Exemplaribus Hebręo, & Gręco transtulerunt. Hęc de pręcipuis Versionibus Anglicis.

Biblia Slavica.

Nonnulli eredidere Vetus, & Novum Testamentum (e) à D. Hieronymo Dalmatâ fuisse Slavicè translatum. Hęc tamen sententia levibus nititur argumentis; primò enim D. Hieronymus Dalmata erat, non Slavus; secundò cum idem in sua Epistola ad Sophronium, Scripturam *sua lingua hominibus* transtulisse fateatur, intelligi debet de Lingua Latina, quam sibi veluti naturalem effecerat.

Putarunt alii Slavicam Versionem à DD. Cyrillo, & Methodio, qoi anno circiter 880. fuere Slavicę Nationis Apostoli, fuisse confectam. Snam autem sententiam duobus nixi Bohemis Historicis tuentur, quorum alter anno 993. alter an. 1200. claruit. Vetus hęc Versio anno 1581. in Moscovia edita est.

Prima inter Slavicas Translatio typis commissa ea est, quam Joannes Glogoviensis confecit, & Cracoviæ vulgavit. E vivis iste decessit anno 1507. Ejus autem Bibliorum Versionis quidam tantummodo Libri, ot diximus, Cracoviæ excusi supersunt. Puto ego integram Scripturę Slavicam Versionem nunquam extitisse, sed Psalte-

a *Acta Erud. Lipsiçan. 1694. & suppl. 1. tom.*

b *Jo. Dunell. Vindic. Eccl. Angl. c. 27.*

c *Idem sub finem c. 9. p. 72.*

d *Vide Le Long Biblioth. sacr. t. 2. c. 10.*

e *Vid. eamdem, & authores ab eo laudatos c. 11.*

terium tantùm, Epistolæ, & totius anni Evangelia.

Biblia Bohemica, Polonica, Ruthenica, seù Moscovitica.

Thaboritæ Bohemiæ hæretici Scripturam ex Vulgata Bohemicè translatam anno 1506. Venetiis imprimi curarunt, quæ deinde pluries recusa est. Cum autem Textus, à quo deprompta fuerat, Reformatis minimè arrideret, ab eorum asseclis anno 1579. altera edita est, quam octo eorum Theologi, qui ad Academias VVittenbergensem, & Basileensem, ut omnia Græcæ, & Hebraicæ Linguæ arcana addiscerent, missi fuerant, à Græcis, & Hebræis fontibus transtulerunt. Hæc in sex Tomos divisa, & in Moraviæ Castello *Kralitz* excusa est; primus Tomus anno 1579. sextus an. 1593. prodiere.

In Linguam Polonicam Sacrum Codicem prima transferri curavit Hedvvigis Uxor Jagellonis Ducis Lithuaniæ, qui Christo nomen dedit anno 1390. Extat etiam Polonica Scripturæ Versio, quam jussu Sophiæ Uxoris Jagellonis Poloniæ Regis Andreas de Jassovvits transtulit, & Petrus de Cadoszitz transcripsit anno 1455. Hi autem codices nonnisi manuscripti reperiuntur.

Anno 1599. Cracoviæ prodiit Polonica Bibliorum Versio, quam Theologi quidam Poloni, & præsertim Jacobus Viecus Societatis Jesu, transtulerunt. Altera etiam ab Hieronymo, sivè ut Sixtus Senensis, ab ab Joanne Leopolitano translata, edita est *Hannonia*, fortè *bayin* in Bohemia, in Silesiana Provincia, anno 1608.

Polonicam anno 1596. Scripturæ Sacræ Versionem ex Translatione Lutheri vulgarunt Protestantes, quæ anno 1632. recusa est, Uladislao IV. Poloniæ Regi nuncupata.

Suam etiam Sociniani Translationem ex Hebræo, & Græco desumptam anno 1562. Brestiæ in Lithuania excuderunt. Anno deinde 1572. altera à Simone Budnæo examinata, & correcta prodiit Zaslavii Oppidi in Lithuania. Duplex etiam Testamenti Novi Translatio, altera à Martino Czechovicio, altera à Valentino Smalcio confecta, ad Protestantium usum edita est.

Rutheni, seù Moscovitæ in vernaculum idioma Scripturam ex Græco à S. Cyrillo Slavorum Apostolo conversam vulgarunt Ostroviæ anno 1581. Cum autem hæc vetus Translatio obscura nimis evasisset, Ernestus Glik, qui post Narvam à Russis expugnatam captivus Moscuam abductus fuerat, novam Slavicam Scripturæ Versionem aggressus est: Hanc autem cum idem Ernestus anno 1705. obiens reliquisset infectam, Moscorum Czar quibusdam Theologis perficiendam commisit (*a*); quam tamen nullibi adhuc excusam arbitramur.

a *Vide le Long Biblioth. sacr. c. 55. sect. 4.*

Hæc de Bibliis vulgari Idiomate conscriptis, aut excusis pro nostro Onomastico satis superque sufficiant. Qui fusiorem notitiam cupiunt, eos consulant, qui consultò eâ de re egerunt, ut Opera Critica Simonii in Vetus, & Novum Testamentum; & Bibliothecam Sacram P. Le Long, ex quo

ea ferè omnia excerpsimus, quæ hucusque congessimus.

Quoad autem Scriptores cujusque Bibliorum Libri, & tempus quo quisque scriptus fuerit, eorumque Canonicam authoritatem, quæstiones denique cæteras, quæ de horum unoquoque agitari solent, videantur nostræ Præfationes, & singula verba hujus Onomastici, ubi Librorum, & Authorum nomina referuntur.

BIBLIOTHECA. Interdum ipse Veteris, & Novi Testamenti Codex *Bibliotheca Sacra* appellatur. Sic collectio sacrorum Librorum, quos D. Hieronymus transtulit, D. Hieronymi Bibliotheca dicitur. Bibliothecas apud Hebræos ante Nehemiam, & Judam Machabæum non reperimus; Bibliothecarum tamen loco habendi sunt Annales Regum Judæ, & Israel, quorum brevis adeò in Libris Regum, & Paralipomenon fit mentio. Jam ætate suâ Salomon nullum scribendi libros modum esse querebatur (*a*). Plurimos ipse conscripsit, plurimos confecit (*b*), & verosimillimum est, inter suæ magnificentiæ monumenta regiis sumptibus instructam Bibliothecam reliquisse.

a *Eccle.* 12. 12.
b 3. *Reg.* 4. 32. 33.

Esdram, qui plerosque historicos Scripturæ Libros correxit, atque collegit, pluribus sanè monumentis, Annalibus, Genealogiarum Tabulis, aliisque Codicibus abundasse quis neget? cum eorum præcipuè Libri Paralipomenon meminerint. Ex Machabæis (*c*) apertissimè constat, Hierosolymis Bibliothecam à Nehemia ex Libris Regum, & Prophetarum, ex Davidis Psalterio, & Catalogis munerum olim Templo oblatorum fuisse constructam. Judas Machabæus (*d*) quæ Antiochi Epiphanis bello vel defecerant, vel prorsus perierant, restauravit. Quarumdam etiam sententiarum moralium, quas Ezechias collegerat, Proverbia (*e*) meminere. Benjamin Tudelensis Judæus in celeberrimo suo Itinerario scribit, prope Ezechielis sepulchrum ad Euphratem vastam esse Bibliothecam, in qua Codices omnes videntur, qui in primo, & secundo Templis servabantur; inter quos & Ezechielis liber, ipsius manu exaratus. Aliis etiam codicibus referta est, eique, inquit idem Benjamin, qui filiis carent, suos Libros legare consuescunt.

c 2. *Mach.* 2. 13.
d 2. *Mach.* 2. 14.
e *Prov.* 25. 1.

BITHYNIA, Asiæ Minoris Provincia, ad Propontidem, & ad septentrionem Mysiæ, & Phrygiæ. D. Paulus, cùm in Mysiam cum Timotheo Discipulo pervenisset, cumque illinc iter ad Bithyniam tentaret, *à Spiritu Jesu prohibitus est* (*f*). Cur autem id factum fuerit, Deo tantummodò sciendum relinquimus, qui Gratiam quibus vult elargitur, quosque vult, duritie cordis non liberat.

f *Act.* 16. 7.

BITTHER. Vide *Bether* aut *Bethoron*. *Bitther* non longè ab Jerusalem abest, teste Eusebio (*g*).

g *Euseb. hist. Eccles. l.*4.*c.*6.

BITUMEN. Crassa, unctuosa, & igni concipiendo facillima materies, pluribus in locis, & potissimùm circà Babylonem, in Judææ Lacu Asphaltiti proveniens. Arcam bitumine linivit Noe (*h*); idem pro cæmento in Turris Babel erectione adhibitum est (*i*); Bitumine quoque su-

h *Gen.* 6. 14.
i *Gen.* 11. 3.

superinduta est fiscella, qua protectus Nilo expositus est Moses (a).

a *Exod.* 2. 3.

BLASPHEMIA, Verbum Deo vel ejus attributis injuriosum, quo vel quod Deus non est dicitur, vel quod est negatur. Lege Veteri morte blasphemi damnantur (b). Qui blasphemantem audiverant, manus ejus capiti imponebant, ac si pœnam omnem eo crimine dignam hac manuum impositione in reum regererent; quem deinde extra Urbem eductum populus lapidibus obruebat.

b *Levit.* 24. 12. & 16.

BOANERGES, *filius Tonitrui*: Nomen à Christo Filiis Zebedæi, Jacobo, & Joanni inditum (c), tum fortè, cum ab eo postularunt, ut ignem è cælo delabi juberet, quo quamdam Samaritanorum urbem, quæ eum hospitio non receperat, devastaret (d). *Boanerges* neque Hebræum est, neque Syriacum, & faciliè à Græcis Notariis malè transcriptum est; cum pro *Banaregem* filio tonitrui, seù *Bane-reges* filio procellæ, *Boanerges* scripserint. *Boanerges* demque quædam est infelix Galilæorum formula, qua *Bana-reges* pronunciabant.

c *Marc.* 3. 17.

d *Luc.* 9. 53.

I. BOCCI, filius Jogli ex Tribu Dan. *Num.* 34. 22.

II. BOCCI, Sacerdos Judæorum, filius Abisue, & Pater Ozi. 1. *Par.* 6. 5.

BOCCIAU, Levita, qui coram Arca psallebat. 1. *Par.* 25. 4.

BOCHIM, locus lugentium, aut arborum Mori. Vide *Clauthmon*.

BOCHRI, Pater Seba, ob seditionem in David celeberrimi (e).

e 2. *Reg.* 20. 1.

BOCHRU, filius Azel ex Tribu Benjamin. 1. *Par.* 8. 38.

BOETHUS, Simonis Summi Sacerdotis Judæorum ab an. M. 3981. usque ad 3999. pater.

BONI-PORTUS, locus in meridionali Cretæ orâ, prope Thalassam, sivè Lassam. *Act.* 27. 8.

BONNI, filius Sommer, Levita, ex familia Merari. 1. *Par.* 6. 46.

II. BONNI de Gadi, unus ex fortissimis exercitûs David. 2. *Reg.* 23. 36.

BOOZ, filius Salmon ex Rahab. Hæc Jerichuntina erat Chananæa, quam Salmon ex Tribu Juda duxit, & Booz unum ex Progenitoribus Christi secùndum carnem ex ea suscepit. Non desunt, qui (f) tres ponant Booz, Filium nempè, Nepotem, & Pronepotem Salmon, quorum ultimus duxit Ruth, & Obed genuit: insuper aliâ ratione Scripturam sibi ipsi cohærere posse negant, quę inter Salmon & David 366. annos numerans, inter utrumque tres homines memorat, *Booz*, nempè, *Obed*, & *Jesse*.

f *Quidam in Rab. Salom. Lyran. in Ruth.* 2. & 4. *Catharin. alii.*

Quamvis autem 366. annorum intervallum à quatuor hominibus sibi invicem per progeniem succedentibus difficile sit absorberi, & perrarum omninò sit in eadem familia à quatuor hominibus diuturnam annorum successionem protrahi, & ętate jam confectis filios adhuc gigni, attamen potuit contingere; tunc prętertim, cum quosdam sęculum integrum pretergressos constat. Salmon 106. annos agens fortasse Booz procreavit, sexaginta sex annis circiter postquàm Israelitę Terram Promissionis obtinuere. Booz jam centenarius Obed; Obed autem vel sæculo proximus, vel major genuit Jesse; Jesse demùm centesimum traducens annum fortasse filio David auctus est. Fateor quidem hæc conjecturæ fines non excedere: cum tamen nec impossibilis, nec repugnantis quidpiam in his appareat, hæc eligere possumus, ne pro uno, cujus meminit Scriptura, tres Booz numerentur.

Abesan Israelis Judicem, de quo *Judic.* 12. 8. esse ipsum Booz Rabbini quidam idcircò (a) putarunt, quòd Abesan Bethleemita fuerit, & nomen Abesan quodammodò cum Booz conveniat. Cum tamen Abesan ab an. M. 2823. usque ad 2830. Israelem judicaverit, necessariò alius à Booz, qui ad summum natus est an. 2620. cum Salmon ejus Parens anno 1553. Ruth duxerit, intelligitur. Si ergo Booz an. 2620. natum fingamus, anno deinde 2830. quo è vivis decessit, 210. ejus anni erunt enumerandi: quod sanè fidem nullam inveniet.

a *Targum, Ruth, Talmud Jerosol. Rabbini: Sal. Kimchi, Levi Fil. David, Abraham Zaccuta &c.*

BOOZ. Alterius ex duabus columnis æneis, à Salomone ante vestibulum Templi collocatis nomen (b). Altera *Jachia* dicebatur. Hæc ad dexteram, Booz sita erat ad sinistram. *Jachia* significat, Deus eam statuit; *Booz* verò, firmitatem, robur. Utraque simul altitudinem cubitorum 35. habebant, ut 2. *Paral.* 3. 15. dicitur, decem scilicet, & septem cum dimidio cubitorum singulis altitudo contigerat (c). Regum Textus, & Jeremias *decem & octo cubitos* earum singulis impertiuntur (d): numerum tamen integrum à Scriptore sacro pro dimidiato positum credimus. Interiùs cavæ, quatuor digitorum crassitiem habebant (e). Duodecim cubiti earum ambitum (f), seù quatuor earum diametrum metiebantur. Cujusque columnæ epistylium quinque cubitis porrigebatur (g). Scriptura hisce epistyliis nunc tres (h) nunc quatuor (i), nunc etiam quinque cubitos altitudinis tribuit. Cum enim pluribus ornamentis componerentur, nunc hæc ut ab epistyliis distincta, nunc ut eadem cum iisdem computabantur. Ipsum igitur epistylium trium cubitorum; ornamentum, quod ipsi columnæ adhærebat, unius cubiti; rosa autem ipsi Epistylio superimposita pariter unius cubiti altitudinem exæquabant.

b 3. *Reg.* 7. 21.

c *Vat. Grot. Sanct.*

d 3. *Reg.* 7. 15. *Jerem.* 52. 21.

e *Jerem.* 52. 21.

f 3. *Reg.* 7. 15.

g 3. *Reg.* 7. 16. *Jerem.* 52. 22.

h 4. *Reg.* 25. 17.

i 3. *Reg.* 7. 19.

BORITH. Herbæ *Borith* meminit Jeremias 2. 22. *Si multiplicaveris tibi herbam Borith, maculata es iniquitate tua. Borith* est herba *Kali*, qua in cinerem redactâ saponem, & optimum lixivium ad pannos abluendos conficiunt. Hujus herbæ folia pellis maculas abstergunt, cùm manibus perfricatur. Fusè de hac Joannes Michael Langius; Nos etiam de eadem in Caput secundum Jeremiæ ℣. 22. abundè disseruimus.

BOSES, Arcis nomen, ad quam Jonathas Filius Saul, Philistæos invasurus ascendit. 1. *Reg.* 14. 4.

BOSOR, aut *Bozra*, seù *Bostra*, Urbs ultra Jordanem, Tribui Ruben à Moyse tradita (k), & à Josue urbs refugii, quò confugerent ii, qui imprudentes hominem interfecissent, constituta (l). Hinc Levitis ex domo Gerson concessa (m). Scriptura *Bosor* aut

k *Deut.* 4. 43.

l *Jos.* 20. 8. & 21. 6.

m *Jos.* 21. 27.

Bos-

Bosram nominans, ipsam semper *in desertis* locat; quòd profectò in Arabia deserta, & in Orientali Idumæa, undequaque desertis vallatâ, sita esset. Ingentia Isaias Bozræ mala comminatur (*a*), victoremque quemdam, Bozrâ tinctis vestibus venientem, prævidit (*b*). Judam fortè Machabæum designabat, qui Bosor, aut Bosram ingenti strage domuit (*c*), maribusque omnibus interfectis, Urbem populatus incendit.

Jeremias etiam (*d*) graves in Bozram minas pronunciavit, quas tunc impletas credimus, cùm Nabuchodonosor, expugnatâ Hierosolymâ, bellum post quinque annos in Idumæam, finitimasque Provincias vertit (*e*). Eusebius quatuor & viginti milliaribus Bozram ab Adraa, aut Edrai removet (*f*). Hæc interdum Ruben, nonnunquam Moab, Idumææ etiam quandoque adscribitur; cùm enim tribus hisce Provinciis contermina sit, nunc ad hanc, nunc ad alteram, ut armorum vis, & fortuna tulerat, pertinebat. Urbs Veteribus celeberrima; & Bostrorum adhuc numismata reperiuntur. Plures etiam hujus Urbis Episcopi in Conciliis referuntur. Urbs eadem nunc regioni Galaad, nunc Trachonitidi, nunc Auranitidi, Arabiæ, sivè Idumææ frequentius tribuitur. Quidam Geographi urbes Bosor, aut Bozras citrà necessitatem augent.

BOSPHORUS. Abdias Propheta (*g*) captivi Israelis reditum vaticinans, ait, Israelis exercitum è regione sua eductum omnia Chananæorum loca, Sareptam usque possessurum, urbesque meridionales iis, qui ex Jerusalem ad Bosphorum usque traducti fuerant, servituras. Tres Bosphori sunt, quò Hebræi duci potuere. 1. Cimmerius in Ponti Euxini finibus, ipsum inter & paludem Meotidem. 2. Thracius, propè Constantinopolim, illud scilicet fretum Calcedonem à Bizantio dirimens. 3. Bosphorus, seu fretum, Hispaniam ab Africa segregans. Hæc Græcè idcircò Bosphori, vel potius *Bospori* dicuntur, quòd a bove transnatentur, quòdque Inachi Filia in juvencam comutata, nando Thraciæ fretum, Bizantium inter & Calcedonem, quod quatuor stadiorum, aut 500. passuum latitudinem non prætergreditur, trajecerit. Quis tamen à Propheta Bosphorus designetur, disputant Interpretes. Judæus (*h*), quem in Hebraicis quæstionibus consulebat Hieronymus, vult Bosphorum, de quo Abdias, esse Cimmerium, quò Adrianus Imperator plures Judæos in Palæstinæ bello captos amandaverat; de quo nihil Historici. Putant alii, & melius, captivos, quorum meminit Abdias, à Nabuchodonosor ad Meotidem Paludem, pessimam Terræ plagam, proscriptos, quò Persecutores Ecclesiæ Catholicos ablegare consueverant. Plures denique pro Bosphoro Abdiæ, fretum Hispanicum intelligunt, & sic Prophetam ab Hebræo transferunt: *Captivi Jerusalem, qui exulant in Sepharad*, scilicet in Hispania, *possidebunt Civitates Austri*. Prophani Historici, ut Megasthenes (*i*), & Strabo (*k*) addunt, Nabuchodonosor victoriis suis, & progressibus in Africam usque, & Iberiam pervenisse; ipsas quinimò Columnas, quas Herculis Columnas explicamus, prætergressum. Quibus testimoniis, Versio, quæ Bosphorum legit, & Judæi cum asseclis, qui Sepharad pro Hispania vertunt, conciliantur, si Judæos aliquot in hasce Provincias à Nabuchodonosor deductos concedamus.

a *Isa.* 34. 16.
b *Isa.* 63. 1.
c 1. *Mac.* 5. 26. *&c.*
d *Jerem.* 48. 24. & 49. 13. *&c.*
e *Joseph. Antiq. l.*10. *c.*11. *Hieron. in Jer.* 25. 32. *&c.*
f *Euseb. in Onomast. voce Bozra.*
g *Abdias Proph. vers.* 20.
h *Hieron. in Abdiam.*
i *Megasthenes apud Euseb. Prap. Evang. l.* 9. *c.* 41.
k *Strab. l.* 15.

Scrupulus tamen superest, an hac voce *Sepharad* Hispania significetur; quidam enim pro Gallia intelligunt, & Veteres Interpretes *Sepharad* transcripserunt. D. Hieronymi ætate Hebræi pro hac voce *Bosphorum* reddebant. Mihi tamen *Sepharad* aliqua ultrà Euphratem, ut *Sapirorum*, sivè *Saspirorum* Mediam versùs, regio est, vel *Hippara*, urbs in Mesopotamia.

BRACCA. Sodales suos tres in ardentem fornacem *cum braccis suis* conjectos Daniel (*a*) narrat. *Saraballas* Hebræum legit; quæ Persicorum tibialium quoddam genus erant, quibus crura simul & coxendices induebantur (*b*).

BRIE, filius Aser, Brieitarum pater. *Num.* 26. 44.

BRUCHUS, Locustarum genus. Hebræum *Arbe* variâ ratione transfertur. Vulgata & Septuaginta plerumque vertunt, *bruchus*, alii verò Interpretes, *locusta*. Locusta autem & bruchus differunt, juxtà Augustinum (*c*), ut mater & filia. Illa jam perfecta locusta; hic parva locusta nondum alis instructa. Locustarum esum Hebræis Deus permiserat (*d*), quibus D. Joannes Baptista ut plurimùm vescebatur (*e*). Plures quoque populi, ut in S. Matthæum ostendimus, locustas comedunt.

BUBALUS. Bubali Scriptura sæpè meminit (*f*). Ejus carnium usum Moses Hebræis indulsit, & Salomoni apponebantur. Hebræum *Jachmur* quoddam significat animal, rubris villis, & cornibus cervo simile. Tale Interpretes Arabes *Jachmur* describunt, quod Vulgata *Bubalum* vertit.

BUBASTE. Urbs in Ægypto celebris. Hanc Ezechiel (*g*) *Phi-beseth* appellat. Sita est ad Orientale Nili brachium, Arabiæ propius. Huic Urbi à Rege Babylonis supremum excidium minitatur.

BUBO, sivè *ulula*, *noctua*, *nycticorax*, avis immunda è noctuarum genere, cujus esus Judæis interdicitur (*h*). Hebræo *Tachmas*, quod in Levitico *bubo* explicatur, hanc avem significari minimè constat. Struthionis marem eo designari putat Bochartus. Bubonis, alio tamen nomine, Psalmus 101. 7. meminit, & profectò Noctuam designat, cùm synonyma passeri solitario ponatur: *Sicut nycticorax in domicilio, & sicut passer solitarius in tecto*. Hebræa vox *schelech*, quæ noctua in Deuteronomio (*i*) vertitur, mergum potiùs peritissimis Interpretum significare visa est; & vocem (*k*) *ianschoph*, qua ferè ab omnibus bubo intelligitur, Vulgata, & Septuaginta nunc *ibim*, nunc *cycnum*, nunquam noctuam interpretantur. Fatendum tamen est, propriam hujus vocis significationem adhuc ignorari. Isaias (*l*) Babylonis futuram solitudinem prænuncians, ululas in ea sibi responsuras prædicit.

a *Daniel.* 3. 21.
b *Vid. Brisson. l.* 1. *de Regno Pers.*
c *D. Aug. in Psal.* 104.
d *Levit.* 11. 22.
e *Matth.* 3. 4.
f *Deuter.* 14. 5. & 3. *Reg.* 4. 23.
g *Ezech.* 30. 17.
h *Levit.* 11. 16.
i *Deuter.* 14. 17.
k *Levit.* 11. 17. *Deuter.* 14. 16. *Isa.* 34. 11.
l *Isa.* 13. 22.

BUGÆUS, seù *Bougaios*, vanus, & superbus, Amano Judæorum hosti à Scriptura cognomen additum (*a*), quod in Græco tantùm legitur. *Bugæum* pro Bagoa, Eunucho scilicet, & Ministro Regis Persarum, scriptum opinor.

BUL, octavus Mensis Hebræorum (*b*), quem postea *Marshevan* appellarunt. Nostro Octobri respondet, & secundus anni civilis mensis est, octavus Ecclesiastici. Diebus undetriginta constabat, ipsiusque sextâ die jejunium servabatur, quòd Nabuchodonosor eâdem die Sedeciæ Filios coram Patre interfecerit, & ipsi Patri deinde oculos eruerit. Vide 4. *Reg.* 25. 7. *Bul* nonnisi 3. *Reg.* 6. 38. Salomonis ætate nominatur.

BUNA, Filius Jerameel. 1. *Par.* 2. 25.

BUTYRUM, nomen à Scriptura cremori lacteo, sivè butyro liquido Orientalibus frequenti, inditum. Vide nostra Comment. in *Gen.* 18. 8. & Supplementum, ad calcem Apocalypsis. Infantes melle, & butyro (*c*): idest lacteo cremore, & melle, quo valdè affluebat Palæstina, nutriebantur. Putant aliqui pro *butyro* caseum in Scriptura esse intelligendum; quorum sententiæ adhærere non possumus: Hebræi enim alio caseum, alio butyrum, aut cremorem lacteum vocabulo designant.

I. BUZ, filius Nachor ex Melcha, & frater Hus (*d*). Eliu ex amicis Job, ex Buz filio Nachor originem traxerat. Scriptura hunc *Aramæum*, aut Syrum dicit (*e*): *Eliu Buzites de cognatione Ram*, scilicet *Aram*. Jeremias Divini furoris (*f*) minas in Buzitas, qui Arabiam desertam incolebant, pronunciat.

II. BUZ, filius Abdiel, & Pater Jeddo ex Tribu Judæ (*g*).

a *Esth.* 12. 6.
b 3. *Reg.* 6. 38.
c *Isa.* 7. 15. & 22.
d *Gen.* 22. 21.
e *Job.* 32. 2.
f *Jer.* 25. 23.
g 1. *Par.* 5. 14.

BUZI, Sacerdos, & Ezechielis prophetæ pater (*a*).

BYBLUS, Urbs Phœniciæ Sidonem inter, & Orthosiam, ad radices Libani ad Mediterraneum, è regione loci illius, in quo quædam adhuc cedri conspiciuntur. Adonidis, quem in Libano, Byblo imminenti, ab apro interfectum dicunt, cultu celeberrima. Fluvius Adonis, qui è Libano defluens, Byblum alluit, nonnunquam rubrâ terrâ suis alluvionibus asportatâ, veluti sanguine infectus rubet. Colorem illum Adonidis in monte tunc vulnerati sanguinem esse Byblii fabulantur (*b*). Quolibet anno Adonidis solemnis recurrentibus, Ægyptii arculam ad capitis, quod Osiridis nominabant, figuram efformatam in mare projicientes, epistolam in eadem inclusam ad Byblios leucis plusquàm octoginta dissitos dirigebant, quam septem diebus Byblum appellere arbitrabantur. Huc Isaias intendisse creditur (*c*), cum dixit: *Væ terræ, quæ mittit in mare Legatos, & in vasis papyri super aquas.*

Qui in Scriptura (*d*) Giblii appellantur, & quorum in lignis cædendis, & navibus construendis commendatur industria, Byblii fuisse creduntur, quòd Byblus Hebraicè *Gebal* (*e*) diceretur.

BYSSUS, linum Ægypti perfectissimum, quo Sacerdotum tunicæ intexebantur. In Scriptura tamen tria distinguenda sunt, quæ ut plurimùm lini nomine confunduntur. 1. Hebræum *bad*, quo linum; 2. *Schesch*, quo gossypium; 3. *buz*, quo byssus vulgò dictus, qui serici quoddam genus est, è pinna, ex testaceorum piscium genere, proveniens, significatur. Videantur nostra Commentaria in Exodum (*f*), & Paralipomena (*g*). Vide etiam inferiùs *Gossypium*.

a *Ezech.* 1. 3.
b *Lucian. de Dea Syria.*
c *Isai.* 18. 1.
d 3. *Reg.* 5. 18.
e *Ezel.* 27. 9.
f *Exod.* 24. 4.
g 1. *Par.* 15. 27.

C A

CAATH, filius Levi, Pater Amram, Adar, Hebron, & Oziel (*a*). Caathitis impositum est, dum iter per desertum ageretur, ut Arcam, & Vasa sacra Tabernaculi deferrent (*b*).

a *Gen.* 46. 11. *Exod.* 6. 18.
b *Num.* 4. 4. *&c.*

CABALA. Hoc nomen aliam apud Hebræos, aliam apud nos interpretationem obtinuit. Hebræis enim *Cabala* idem est ac *Traditio*; & Rabbini, qui *Cabalistæ* appellantur, componendis, comparandisque inter se quibusdam verbis, literis, & numeris incumbunt, quibus artibus sibi futurarum rerum, & difficillimorum Scripturæ locorum abdita pandi jactitant. Horum tamen scientia nullis satis certis principiis, sed tantùm quibusdam Veterum traditionibus (ex quo *Cabala* nomen procedit) innititur. Nominibus illi quampluribus utuntur, quæ sacra esse dicunt, Spiritibus invocandis, & rebus occultis cognoscendis, ut ferunt, aptissima. Cabalæ secretum Moysi in Monte Sina revelatum narrant, ex quo veluti per manus traditum ad illos devenisse; nihilque ex eo scriptis demandatum fuisse, quòd quidquam de illo scribi vetitum esset. Feruut apud Polonos, aliasque Septentrionales Regiones frequentissimos occurrere Judæos, qui Cabalam profitentur. Vide Basnage in Continuat. Josephi tom. 6. l. 9. c. 7.

CABSEEL, Urbs in regione meridionali Tribus Juda (*c*).

c *Jos.* 15. 21.

CABUL, seu *Chabul*. Vide *Chabul*, seù *Chabelon*, sive *Chabalon*.

CABUS, seù *Cab*, mensura Hebræorum, sexta pars *seah*, sive *sati*, duodevigesima verò *Epha*. Cab pintam cum dimidia, octavâ pintæ parte, & digito cubico, & aliquantò amplius capiebat. Tantum stercoris columbarum, seu cujusdam ciceris, quod stercus columbæ appellabatur, quantum quartam cabi partem impleret, olim in obsidione Samariæ quinque siclis vendebatur (*d*). Porrò quarta Cabi pars semisextarium cum pintæ octavâ parte, & digito cubico paulò excedit. Cabum alii *log*, seù *robab* denominant. *Cabus* longè differt à *Cad*, seù *Cado*.

d 4. *Reg.* 6. 25.

CADEMOTH, Urbs Rubenitarum. Vide infra *Cedimoth*.

CADES, seù *Cades-barne*, alio nomine *Fons Judicii* (*e*). Nomen huic Urbi secere tum Maria in ea diem claudens (*f*); tum Moyses & Aaron, cùm rupem apud aquas Contradictionis percutere jussi, Dei Omnipotentiæ diffidere aliquantulum visi, morte damnati fuere, optatâ spe Terræ Promissæ potiundæ præcisâ (*g*). Hujus Rex à Josue occisus est (*h*). Ad meridiem Hebron sita, 24. milliaribus aut circiter ab ea distat, ac inter Urbes Tribûs Juda recensetur (*a*).

e *Gen.* 14. 7.
f *Num.* 20.
g *Num.* 27. 14.
h *Jos.* 12. 22.
a *Jos.* 15. 24.

Fortè *Cadytis* illa, cujus situm Herodotus (*b*) describit, non alia est à Cades, de qua loquimur. A *Phœnice*, ait, *usque ad montes Cadytis urbis Syrorum, qui Palæstini appellantur, regio est. A Cadyti autem, quæ urbs est, ut mihi videtur, non multò minor Sardibus, emporia maritima usque ad urbem Jenysum, ditionis sunt Arabica. Ab urbe Jenyso rursus Syriaca usque ad lacum Sirbonidem*. Palæstina igitur à Phœnicia, quæ Carmelo terminatur, usque ad montes Cadesbarne, ad meridiem Palæstinæ sitos, porrigitur. A' Cades usque *Jenysum*, locum nobis incognitum, emporia maritima ad Arabes spectant; rursus à Jenyso, usque ad Lacum Sirbonidem, Syrorum Palæstinorum ditio succedit. Hæc omnia satis perspicua videntur. Herodotus alibi (*c*) narrat Nechon Ægypti Regem Syros prope Magdolum fregisse, & Cadytim magnam Syriæ Urbem occupasse; quæ omnia Nechai de Josia Rege Judæ victoriam, prælio ad Urbem Maggedo, Scripturâ teste (*d*), inito, innuere videntur. Magdolum autem Herodoti Maggedo nonnihil sonat; uti & Scaliger assentitur.

b *Herodot. lib.* 3. *cap.* 5.
c *Lib.* 2. *cap.* 150.
d 4. *Reg.* 23. 29. 30.

Sunt tamen qui credant Cadytim non aliam esse quàm Jerusalem, quæ non rarò *Cadyta*, seu *Cadyscha*, scilicet *Urbs Sancta* dicebatur. Verum Jerusalem à Nechao occupatam sivè ante, sivè postquàm Charcamas expugnasset, nusquam in Scriptura deprehendimus. Nos olim credidimus (*e*) Cadytim Herodoti eandem esse ac *Cades*, seu *Cedes* Nephtali in Galilæa superiori, à Nechao fortasse, post victoriam de Josia ad Maggedo juxta radices Carmeli, oppugnatam; eunti enim Charcamas ad Euphratem, Cades Nephtali occurrit.

e *Vide nostra Comment. in* 4. *Reg.* 23. 29.

CADES NEPHTALI, communi appellatione *Cedes* dicta, Josepho *Cadesa*, seu *Cadesa*, & in Græco Tobiæ Textu, *Cades*, sita erat in superiori Galilæa supra Naasson, ad sinistram, seù Septentrionem habens Sephet (*f*). Hæc primum Tribui Nephtali, (*g*) deindè Levitis ex familia Gerson cessit (*h*); ac tandem una ex Urbibus Refugii designata est (*i*).

f *Tob.* 1. 1. 2.
g *Jos.* 19. 36.
h *Jos.* 21. 32.
i *Jos.* 20. 7.

CADMONÆI. Vide infra *Cedmonæi*.

CADUMIM, torrens (*k*), quem alii nullo ducti argumento, ab Occidente in Orientem per radices montis Thabor in mare Tiberiadis influere opinantur. Alii verò opinantur torrentem Cadumim & Cedron duo esse ejusdem rei synonyma, quibus Scriptura favere videtur: *Torrens Cison traxit cadavera; torrens Cadumim, torrens*

k *Jud.* 5. 21.

rens

reus Cison. Fortè Urbs *Cadmon* in viciniis sita (*a*), nomen dedit torrenti *Cadumim*, qui etiam Cison appellatus est, Vicum quemdam satis amplum nomine *Kammon* situm in Campo Magno sex milliaribus à Legione, septentrionem versùs, Eusebius commemorat.

a *Judith* 7. 3. *in Syriaco*.

CADUS, sivè *Cad*. Hebræis est amphora, situla, cadus; sed Luc. 10. 6. est mensuræ genus: *Quantum debes Domino meo? Centum cados olei*. Græcus habet *centum bathos*. *Bathus* autem, qui & Epha dicitur, continet mensuræ Parisiensis 29. pintas, cum dimidia, & insuper semisextarium, pintæ octavam partem, & amplius aliquantò. *Cab* non excedit 18. partem *Cadi*, seù Ephæ.

CÆREMONIÆ, Latina vox, ritum & apparatum significans, quo Ministri Religionis functiones sacras exercent. Quamvis enim verus Dei cultus interno cordis sacrificio exhibeatur: *Eos qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare* (*b*); externus tamen cæremoniarum cultus non parvi ad Religionem momenti, imò & necessarius hominibus unum Ecclesiæ & Religionis corpus componentibus, censendus est (*c*). His sublatis, quæcumque illa fuerit Religio, concordiâ, & unione rescissâ, in partes malè cohærentes dissolvitur; ac singulis sui spiritus, & appetitus ductum sequentibus, totum cultum in superstitionem degenerare necesse est.

b *Jo*. 4. 24.

c *Aug. l.* 19. *cont. Faust. In nullum nomen Religionis seù verum, seù falsum coagulari possunt homines, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur*.

In Veteri Testamento Deus primò Legem hominibus tradidit, in his quæ ad Deum & proximum necessariò pertinent, informandis; tum cæremonias præscripsit, plures quidem, & varias, ut iis occupati (*d*) inclinantes in Idololatriam animi veluti contrario pondere retinerentur; ac Liberatorem ardentioribus votis expeterent. In Novo Testamento Christus, & Apostoli, à cæremoniis præscribendis ferè abstinuerunt, non quòd eas omnino superfluas judicarent; sed quòd omnino Religioni quasi parergon ducerent. Quamvis enim Religionem hanc, spiritu licèt ductam, cæremoniis carere non posse scirent; eas tamen ad spiritus conservationem, atque debilibus mos gereretur, adhibendas esse censuerunt.

d *Act*. 15. 10.

Vox *cæremonia* non rarò in Veteri Testamento in Vulgata occurrit; quamvis aliquando vox Hebræa illi respondens, aliâ voce in Vulgata reddatur. Hebræi quidem nullum habent nomen, quod Latinum *cæremonia* satis exprimat; quare Moyses ubi nos cæremoniam, vocem, quæ cultum, ordinationes, statuta, præcepta &c., significat, scribit.

CÆSAR, nomen omnibus Romanorum Imperatoribus ab Julio Cæsare ad ejusdem Imperii finem usque commune. In Scriptura *Cæsar* absque addito Imperatorem tunc temporis regnantem exprimit: quare Christus Tiberium innuens, *Reddite* ait, *quæ sunt Cæsaris, Cæsari* (*e*): & S. Paulus, *Cæsarem appello* (*f*), scilicet Neronem.

e *Matth*. 22. 21.

f *Act*. 25. 10.

CÆSAREA PALÆSTINÆ, anteà *Turris Stratonis*. Hanc Herodes Magnus in honorem Augusti ædificavit. Sita erat ad orientale Mediterranei latus; ac à Jerusalem sexcentis stadiis, sive 80. circiter milliaribus remotam Josephus tradit (*a*). Portu satis commodo; habitatoribus partim Judæis, partim Græcis seu Ethnicis; inter quos non rarò ad arma concurrebatur. Post bellum Judaicum Vespasianus Coloniæ Romanorum assignavit. Hujusce Urbis frequens est mentio in Novo Testamento. Hìc Rex Agrippa populi laudibus tumens, nec Deo gloriam referens, à Deo percussus est (*b*). Cornelius Centurio baptismo ibidem à S. Petro initiatus est (*c*). Cæsareæ domicilium habebat S. Philippus Diaconus, quatuor Virginum Pater (*d*). Ibi Agabus Propheta Paulo Apostolo carcerem & vincula Hierosolymis imminere prædixit (*e*). Tandem Apostolus Paulus tandiù ibidem carcere detentus est (*f*), quandiù Romam abduceretur. Hæc Urbs intelligenda est, quotiès in Scriptura nomen *Cæsarea* abque addito invenitur.

a *De Bello l*. 1. *c*. 3. *Antiq. l*. 13. *c*. 19.

b *Act*. 12. 23.

c *Act*. 10. 1. *&c*.

d *Act*. 8. 40.

e *Act*. 21. 10. 11.

f *Act*. 23. & 24. & 25.

CÆSAREA PHILIPPI, antea *Paneas*, sic dicta, quòd monti Paneo prope fontes Jordanis subjecta esset; quamquam & hoc nomen à Phœnicibus (*g*) obtinuisse creditur, cùm antea *Dan*, seù *Lais* appellaretur. Verùm Eusebius *Dan*, & *Paneadem* tamquam duas Urbes invicem proximas describit (*h*). Hæc itinere diurno à Sidone distabat (*i*), & unius diei cum dimidio à Damasco (*k*). Philippus Tetrarcha eam vel condidit, vel ornavit, ac ex nomine Tiberii Cæsaris *Cæsaream* appellavit; indè etiam Neronias Neronis nomine dicta est (*l*). Jordanes latentibus meatibus à Lacu Phiala illuc usque deductus, itinere 120. stadiorum seù quindecim milliarium inde erumpens aperto amne fluit (*m*).

g *Euseb. hist. l*. 7. *c*. 16. *Sozom. hist*.

h *Euseb. ad vocem* Bethsamaie. *Et ad vocem* Dan.

i *Ant. l*. 5. *c*. 2.

k *Abulfeda apud Reland. Palæst. t*. 2. *p*. 920.

l *Joseph. Antiq. l*. 20. *c*. 8.

m *Idem de Bello l*. 1. *c*. 16.

Fœminam illam, quæ fimbriæ Christi contactu à fluxu sanguinis liberata est (*n*), ex hac Urbe accersunt; ferunque in accepti beneficii monumentum, Christi simulachrum ibidem erexisse (*o*); cujus fimbriam simul ac herbæ circum subcrescentes tetigissent, morbis quamplurimis medendis utiliter adhibebantur. Hanc Statuam Julianus Apostata dejecit, ut suam erigeret; quam tamen ignis è Cœlo absumpsit; illa verò Christianorum curâ in Ecclesia reposita est.

n *Matt*. 9. 20. *Luc*. 8. 43.

o *Euseb. l*. 8. *c*. 4. *Niceph. l*. 8. *c*. 15.

CÆSENNIUS GALLUS, in Græco Josephi Gallus tantùm, Dux Legionis duodecimæ exercitûs Romani in Syria. Hic à Cestio (*p*) ad redigendam Galilæam missus, Sepphorim, aliasque munitiones occupavit, manum Judæorum, quæ in montem Azamon in Galilæa se receperat, fudit, atque fugavit.

p *De Bello l*. 2. *c*. 23. *in Lat. & c*. 37. *in Græco*.

CAIN, primogenitus Adam, natus anno primo Mundi; quem alii ab Eva gemellum cum filia quadam nomine *Calmana*, sivè ut aliis placet, *Azura*, seù *Azrum*, editum putant; de qua tamen nihil in Scriptura.

Cain cum adolevisset, agriculturæ (*q*); Abel verò ejus frater pascendis ovibus operam dedit. Utrisque laboris sui primitias quadam die Domino offerentibus, lac & adipem ab Abele oblatos sibi gratos esse Dominus sensibili quodam signo manifestavit, fructuum primitias à Cain oblatas mini-

q *Gen*. 4. 2. *&c*.

nimè dignatus; quia amoris significatione Cain privatus, adeò ægrè tulit, ut livoris in fratrem notas in ipso vultu exhiberet. Cui Dominus, cur, ait, subtristis es? Quidve concidit facies tua? Annon benefacta præmium, pœna maleficium consequetur? Abel tibi subdetur, tuque jure primogeniti illi imperabis.

Verùm Cain æstu livoris fervens fratrem in agrum adductum occidit. Tum Domino quid de Abele? ipsum interroganti, se ignorare, neque illius custodem esse respondit. Dominus verò, quid, inquit, egisti? Fratris tui cruoris ad me vox è terra pervênit; tuque in terra, quæ fratris tui sanguinem hiscens exhausit, miserrimus vives. Culta te tellus fructu frustrabitur, Orbemque vagus, profugusque pererrabis. Cui Cain crimen suum qualibet veniâ majus esse testatus, cum ab omnibus se impòsterùm interficiendum esse dixisset, nequaquam, ait Dominus: qui te interficiet, septuplum reddet. Tum ipsum signo quodam distinxit, ne à quoquam occideretur. Porrò signum istud alii dicunt cornu fuisse, illicò in fronte natum; alii primam literam nominis Cain fronti inscriptam; alii tremorem totius corporis, angoris conscientiæ indicium; quæ sententia etiam Patribus arrisit; Rabbini verò canem antè illum allatrantem. Timebat verò Cain, ne in filiorum Abelis, sivè fratrum manus incidens, commissum crimen cæde suâ expiare cogeretur; occisionem enim necessariorum ulcisci tunc temporis, & diu etiam post religio erat. Quare Lex Urbes Refugii designavit; quò tutò confugerent qui fortuitò, & inscii hominem occidissent, quodammodò in aliis casibus ultionem ferens.

Igitur Cain à Domino se subducens in terram Nod, ad Orientem Provinciæ Edem recessit; ubi Henoch filium genuit, & Urbem Filio cognominem condidit. Præter hæc nihil de Cain ex Scriptura novimus: plura tamen de illo disputant Commentatores: uti quanam de causa, & quo instrumento Abel occiderit; quorumnam indignationem timuerit; quò aufugerit; quo signo à Domino notatus fuerit; quo mortis genere obierit. Hanc verò mortem ita contigisse, traditione tamen omnino incertâ, ferunt. Lamech casu obcæcatus à venatione tamen non abstinebat, operâ cujusdam pueri usus, quem ducem habebat itineris, & indicem prædæ, siqua occurrisset. Accidit ut quadam die à duce admonitus, qui strepitu quodam audito feram adesse crediderat, sagittam exploderet, quæ pro fera, Cain, ibi fortè latentem, occidit. Cognito errore Lamech adeò vehementer excanduit, ut puerum illum repentè confoderit. Tum domum regressus duas uxores suas Adam, & Sellam his verbis compellavit (a): Audite uxores Lamech: Virum malo meo, & adolescentulum meo infortunio interfeci. Qui Cain occiderit, septuplum; qui Lamech, septuagies septies punietur.

a Gen. 4. 23.

Cain statuto in *Naid*, sivè *Nod* domicilio, urbeque ibi ædificatâ, exilio deteriorem factum in omnia vitia, & violentias effræ-

nem irruisse; latronum præbuisse se ducem; malis artibus divitias cumulasse, aliosque docuisse, ut suo exemplo ditescerent; primævam tandem simplicitatem, & æquitatem fraudibus, dolis in negociationibus locum cedere coegisse; pondera, & mensuras excogitasse; terminos agris omnium primum imposuisse; urbes denique ædificasse, ac munivisse testatur Josephus (a).

a *Antiq. l.* 1. *c.* 3.

Porrò ipsi Cain alii 800. annorum; alii 701. alii 688. alii 931. vitam tribuunt, alii usque ad diluvium protrahunt. Sunt qui scribant à domo subitò corruente oppressum; alii verò à Lamech; alii tandem à seipso occisum ferunt (b). Omnium, nedùm eorum quæ diximus, sed etiam quæ de historia Cain feruntur, incerta fides; de quibus Commentatores consulantur.

b *Vide Bayle in Diction. v. Cain.*

CAINI, seù *Cainitæ*, hæreticorum genus secundo Ecclesiæ sæculo, qui Cain Abeli prævaluisse, quòd ille matrem habuisset Virtutem quamdam potiorem, & dignitate majorem Abelis matre fabulabantur. Eodem spiritu eos omnes, qui in Scriptura pessimi describuntur, magnis honoribus colebant, uti inter cæteros, Sodomitas, Core, Dathan, & Abiron; neque Juda proditore omisso, à quo Christum hostibus traditum dicebant, nequicquam obstantibus Virtutibus quibusdam mortalium felicitati invidentibus; ideò autem Christum interficere voluisse, quòd morte ipsius salutem hominibus comparandam nosset. Omnium Gnosticorum, aliorumque eorum temporum hæreticorum impudicitias Cainitæ adoptarunt. Vide S. Epiphanium *hær.* 38. Tertull. *De Præscript. cap.* 47. &c.

I. CAINAN, filius Enos, quem Pater nonagenarius anno M. 325. genuit (c). Nihil de eo memoriæ proditum est; tantùm annis natum 70. Malaleel genuisse, ac anno ætatis 910. diem clausisse novimus.

c *Gen.* 5. 9.

II. CAINAN, filius Arphaxad, & Pater Sale, cujus nomen tam in Textu Hebræo, quàm in Vulgata desideratur (d); legitur verò Luc. 3. 36. *Qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad.* Apud Septuaginta quoque inter Arphaxad & Sale ponitur (e). Sunt qui Judæos accusent, nomen illud ex suis exemplaribus subduxisse, ut Septuaginta, & Evangelii authoritati detraherent. Alii credunt Moysem ipsum consultò illud omisisse, quòd decem tantummodò generationes ab Adam usque ad Noe, totidemque à Noe usque ad Abraham numerare decrevisset. Alii dicunt Arphaxad patrem fuisse Cainan, & Sale, prioris legalem, posterioris verò naturalem. Alii denique ex Cainan, & Sale unum & eumdem hominem binominem constituant. Hæc illi, quibus Cainan inter Arphaxad, & Sale verè ponendus videtur. Horum opinioni refutandæ non immoramur, Lectoresque tum ad nostra Commentaria super Genesim, tum ad Authores de Cainan differentes remittimus (f).

An. M. 1235. *ante Ch.* 2765. *ante Ær.* 2769.
d *Gen.* 11. 12. *&c.*
e *Gen.* 10. 24. *&* 11. 12.
f *Usser. super Cainan. Corn. à Lap. Nat. Alex. Dissert. in V. T. Grot. in Luc.* 3. 36. *Spanhem. dub. Evang. Bochart. Phaleg. l.* 2. *cap.* 13. *& nostra Comment. in Gen.* 10. 24. *& Luc.* 3. 30.

Qui verò nomen Cainan in Septuaginta, & in Textu Evangelii irrepsisse autumant, authoritatem Hebraici Textus, Vulgatæ, Versionis Chaldaicæ, & Syriacæ, uni Versioni Septuaginta præferendam contendunt:

S. Lu-

S. Lucam verò, quæ apud Septuaginta legerat, simpliciter scripsisse; quare nulla huic lectioni major authoritas accedit, ex quo ab illo retineatur. Quantæ verò fidei sit Versio Septuaginta, in iis, quæ Hæbraicæ veritati contraria sunt, ex detractionibus, & additionibus in Chronologia Patriarcharum ibidem deducta, satis apparet. Quid? quòd Exemplaria hujus Versionis inter se comparata invicem discrepant? Fortè tamen non ab his Interpretibus error, sed ut nonnulli suspicantur, in aliquibus illorum Codicibus nomen Cainan suppositum fuit, quibus S. Lucas usus est, cùm Evangelium scriberet; alii verò ex iisdem Codicibus incorrupti remanserunt, quibus SS. Patres usi sunt, apud quos de Cainan filio Arphaxad altum est silentium. Et quidem nihil de illo habent Josephus, Philo, ac Veteres Patres, qui à Noe usque ad Abraham decem generationes enumerant, undecim numeraturi, si Cainan non prætermitterent. Complures etiam malunt, hoc nomen etiam in Textum Evangelii Amanuensium incuriâ æquè ac in Septuaginta irrepsisse.

CAIPHAS, sivè *Joseph Caiphas*, Summus Judæorum Sacerdos, post Simonem filium Camith sacris præfuit novennio ab anno M. 4029. ad 4038., cui Jonathas Anani successit. Quo anno Christus mortuus est, Mundi 4037. Caiphas Summum Pontificatum gerebat, quo à Vitellio Syriæ Præside spoliatus est. Uxorem duxit unam ex filiabus Anani, seu Annæ illius, qui pluribus annis potitus Sacerdotio, etiam ab ea dignitate depositus, Summus Pontifex nihilominus in Evangelio appellatur.

Cum Sacerdotes de Christo deliberarent, Caiphas pronunciavit, nullum esse consultationi locum, sed unum hominem morti tradendum (*a*), ut totius Nationis saluti consuleretur; quod à Summo Sacerdote dictum, tamquam Divinum oraculum accipiendum est; disponente Deo, ut ex ipso Judæorum Sacerdote Summo sciremus, Christum salvandis hominibus mortem uppetiisse.

a *Jo.*15.51.52

Qua nocte Christus in horto Oliveti à Juda proditus, à militibus captus, alligatusque fuit, ad Annam hujus Pontificis socerum ductus est; à quo de doctrina, ac Discipulis suis interrogatus (*b*), respondit se nihil secretò loquutum, doctrinæ suæ populum universum testem habuisse. Hac responsione indignatus Caiphæ servus quidam, colapho Christi malam percussit, hæc objurgans: *Sic respondes Pontifici?* Pontificem Annam, licèt eâ tunc temporis dignitate privatum, appellavit, quòd antea Pontificatum diutiùs obtinuisset.

b *Jo.*58.25.22

Annas audito Jesu responso, ipsum ad Caipham remisit (*c*), in eadem fortasse domo degentem; quò Sacerdotes & Legis Doctores convenerant, quærentes testimonia ut Jesum morti traderent. Nonnulli falsi testes auditi sunt; quorum tamen testimonia cum illius damnationi minimè sufficere judicarentur, Caiphas ipsum adhoc silentem interrogavit, cur nihil responderet? quem in silentio persistentem rursùs per Deum vivum adjuravit, ut an Dei Filius esset, fateretur. Cui Jesus: Ut dicis: Sum. Attamen Filium hominis in nubibus cœli venientem, Deique virtutis dexteræ assidentem, ut Judicium exerceat, vos visuros prædico. His auditis Caiphas vestes discerpens, quid ultra, inquit, testes quærimus, post auditam ejus ore blasphemiam? Quid vobis videtur? Tunc omnes unâ voce dignum esse morte pronunciarunt.

c *Jo.*18.24.

Inde Concilium, manè iterum cogendum, dimissum est, ac Jesus militibus traditus. Manè Caiphas, Synedrio in Templo de more coacto, Jesum coram omnibus interrogavit, num Christum se diceret. Qui respondit sibi quidem nullam præstandam fore fidem, si Christum se fateretur, nec si libertatem orasset, impetraturum; verum, ait, tempus erit, cum Filium hominis dexteræ Dei assidentem videbitis. Tum Judæi: Filius igitur Dei es. Quem affirmantem, iterum reum mortis pronunciarunt; ac ad Pilatum, ut hanc sententiam ratam haberet, mittendum censuerunt: jus quippè sanguinis Judæis ablatum, Romani, quorum nomine hanc Provinciam Pilatus administrabat, sibi reservaverant.

Duos post annos, Ær. 35. Chr. 38. Vitellius Syriæ Procos. Festis Paschalibus Hierosolymam veniens, ut populo, à quo magnificè exceptus fuit, gratiam referret, custodiam Pontificalium ornamentorum penès Pontificem Summum deinceps esse voluit, tributa quædam super fructus exigi solita remisit, ac tandem Caipham Summo Pontificatu removit; quod inter beneficia Judæis à Vitellio præstita Josephus (*a*) enumerare videtur. Quo mortis genere, & quo tempore Caiphas obierit, adhuc latet. Domus ipsius adhuc Hierosolymis superesse creditur; quod post tot, tantasque illius Urbis calamitates, incredibile videtur.

a *Antiq.l.*58 *cap.*6.

CAIPHA, vel *Cajapha*, seù *Hepha*, alias *Heipha*, Urbs ad radices Carmeli, septentrionem versùs, ad sinum Ptolemaidis. Veteribus *Sycaminoe*, & *Porphyreon* dicebatur; *Sycaminos* fortè quòd sycomoris regio abundaret; *Porphyreon* verò, quia pisces purpuræ ibidem piscatu capiebantur. *Caipha*, seù *Cepha* à scopulis, qui à Syris *Cepha*, ab Hebræis *Hepha*, non *Chepa*, vel *Kepha*, dicuntur, fortasse nuncupabatur. Vasto, pulcherrimoque portu ab *Acco* disterminatur; à qua 15. milliaribus si mari iter agatur; triginta verò, si terrestri viâ, distat (*b*).

b *Vide Scheref ibn idris seù Nubiens. apud Reland. t.*2. *p.*819.

I. CAJUS, seù *Gajus*, Discipulus S. Pauli, de quo in Actibus (*c*): fortè Macedo erat genere, sed Corinthi degens, ubi Paulum Apostolum hospitio excepit (*d*). Eundem Apostolum venientem in Asiam, cum Aristarcho Ephesum usque comitatus est, obi diutiùs substitere. Excitato ab Argentariis ob Dianam Ephesinam tumultu, Ephesii ad Caji, & Aristarchi domum concurrentes, ipsus ad theatrum perduxere. Sedatâ verò per Scribam Urbis seditione nihil gravius contra illos tentatum est. Caji cujusdam discipuli S. Pauli ad Episcopatum Thessalonicensem assumpti meminit Origenes (*e*).

c *Act.* 19. 29.
d *Rom.* 15. 23. *Cajus hospes meus.*
e *Origen. in Ep. ad Rom.*56. *pag.*632.

II. CAJUS, cui tertiam ex suis Epistolis S. Joannes inscripsit. Hunc cum Disci-

ſcipulo S. Pauli nonnulli confundunt; plures verò diſtingnunt, ac noſtrum Cajum eundem credunt cum Derbæo in Lycaonia, de quo *Act.* 20. 4. Caji cujuſdam à S. Joanne Pergamorum Epiſcopi conſecrati Conſtitutiones Apoſtolicæ (*a*) meminerunt. Author Additionum Synopſi S. Athanaſii ſentire videtur, Cajum S. Pauli hoſpitem Evangelio S. Joannis ſermonis ornatum contuliſſe: hæc tamen Cajo Derbæo probabiliùs tribuuntor (*b*).

a *Conſtit. l.* 7. *cap.* 46.

b *Athan. in Synopſ. p.* 155.

III. CAJUS CALIGULA, Romanorum Imperium poſt Tiberium gubernavit; cujus regni initium anno Chriſti 37. ſtatuendum eſt; finis verò poſt annum Imperii nonum, menſes novem, & dies 28. Nil contra Chriſtianos movit, contra Judæos plurimùm. Imaginem enim ſuam cultui propoſitam volens, Gentiles obſequentes habuit; Judæi, in quorum Templo Hieroſolymis erigendæ Imperatoris ſtatuæ Petronio Syriæ Procoſ. negotium datum eſt, totis viribus reſtitere. Res ad ſeditionem devenilſet; cum Petronius deſiſtendum ratus, ad Cajum interim ſcripſit (*c*). In literis nihil de Judæorum obſtinatione commemoravit, veritus, ne ultimam deſolationem in Judæorum capita adduceret; ſed cunctationem cauſatus eſt, quòd Artifices tempus ſibi diſferri ſtatuis perficiendis poſtulaſſent; ſe Judæos hoc potiſſimùm tempore cogere noluiſſe, ne fortè agris colendis abſtinerent, ac inculta regio tributis pendendis deeſſet; omniaque rapinis & furtis complerentur. (*Hæc de literis Petronii narratio non uſquequaque integra fide à Calmet refertur; quare Joſephus loco laudato conſulatur.*)

c *Joſeph. Ant. lib.* 18. *c.* 11. *De Bello l.* 2. *c.* 17.

Cajus Petronii literis perlectis, iis, quæ pro dilatione excuſandâ dicebantur, acquieſcere ſimulans, ſe quidem prudentiam ipſius probare reſpondit; verùm ſolertiùs inſtaret monebat, ut ſtatuæ quantocyùs dedicarentur. Ii tamen, qui Imperatoris vultum inter legendum Petronii literas notaverant, certam Petronii ruinam eſſe non dubitarunt.

Intereà Agrippa ex Judæa Romam regreſſus, horum nihil ſciens, Cajum de more ſalutaturus adiit; quem iratum offendens, oculiſque in ſui vultum intentis, cauſam tantæ indignationis apud ſe perquirebat. Tunc Imperator, Tui, ioquit, Judæi verè mirandi, qui ſoli inter homines Cajo Divinos honores denegantes, ultimum exitium in ſuum caput adſciſcunt. Ut Jovis ſtatua in eorum Templo erigeretur, impetrare non potui; illi quippe ſpecie gratiam petendi, undique in me conjurarunt.

His auditis, Agrippa animo defecit, ac domum reductus omnino ſenſibus deſtitutus uſque ad veſperum alterius diei permanſit; tunc verò oculis ſubapertis circumſtantes reſpic ens, iterum ſenſibus deſtitutus eſt. Tandem die tertiâ reſumpto ſpiritu, Imperatorem per epiſtolam deprecatus eſt, ut Judæis parceret, neve eos ſtatuas recipere cogeret. Cajus literis hiſce, & rationibus commotus, lautiſſimo convivio, non multò poſt ab Agrippa exceptus, ipſum inter bibendum beneficiis quamplurimis ſe cumulaturum promiſit; peteret interim ſi quid vellet. Agrippa occaſionem nactus, orare ſe dixit, ne de ſtatuis in Templum invehendis ulterius cogitaret. Acquievit Imperator, datiſque ad Petronium literis juſſit, ſi ſtatuæ jam erectæ eſſent, illas permittere; ſin minùs, Agrippæ gratiâ ab illis procurandis deſiſtere.

Verùm non ita multò poſt præſtitæ Judæis indulgentiæ pertæſus, novam ſtatuam æream, pro ea, quæ Sidone elaborari cœperat, Romæ miræ magnitudinis, & auro ſuperindutam conflari juſſit. Hanc verò anno ſequenti ſecum ipſe in Ægyptum transferre, ac ſecretò in Templo Hieroſolymitano erigendam curare, antequam Judæi adverterent, cogitabat. Interea Petronium per literas objurgavit, quòd Judæorum munera potiùs, quàm Principis voluntatem reſpexiſſet; juſſitque ipſum eo crimine dignas ex ſeipſo pœnas expetere; quod tantumdem erat, ac ſi mortem ſibi conſciſceret imperaſſet. Deo tamen diſponente non ante redditæ ſunt Petronio literæ, quàm de Caii morte nuncium acceperit.

Sub idem tempus Judæi (*a*) ab Alexandrinis plurimùm vexabantur, qui à Flacco Præſide adiuti, nibil ad eos perſequendos ſibi reliquum fecerant. Illis coercendis Philo Judæus, aliique ad Cajum deputati ſunt; eumque primò ità benignum nacti fuere, ut ſeſe eos auditurum, cùm primùm poſſet, polliceretur. Eâ humanitate omnes ſeſellit, non verò Philonem, qui eâ, qua præſtabat, ſcientiâ, & experientiâ ſuſpicatus eſt, Principis animum ab Alexandrinis præoccupatum, deteriorem cauſæ exitum, quàm principium ſacturum.

a *Phil. de Legat. ad Cajum.*

Nec ſuſpicionem decepit eventus; ſiquidem Cajus in villa ſuburbana, cui nomen Mecænas, quam inſpecturus venerat, Judæorum legatos ad ſe venire juſſos, riſu quodam amaro excipiens, Vos, inquit, Deorum eſtis inimici, qui ſoli inter homines Divinos mihi honores denegatis, ut Deo ne nomine quidem noto deferatis. His dictis, protenſis in Cœlum manibus horribilem adeò blaſphemiam vomuit, ut Philo ne referre quidem in ſuo libro auſus ſit. Intereà Iſidorus quidam Principi propior factus, Judæi, inquit, iſti adeò iniquo in te ſunt animo, ut ſoli mortalium ſacrificium pro incolumitate tua offerre recuſent. Ad hæc reclamantibus Judæis, & ſacrificia ſolemnia pro ejus ſalute ter obtuliſſe affirmantibus, Eſto, reſpondit Ca us: ſacrificia pro me obtuliſtis, ſed alteri, non mihi; qui proinde nihil à vobis honoris obtinui.

Aulas interim percurrebat, quid in melius mutari vellet, præcipiens. Tum ad Judæos regreſſus, eos ſeriò cur à ſue abſtinerent, interrogavit. Quibus reſpondentibus ſingulas Nationes peculiaribus legibus, & moribus gubernari; ſuoſque adverſarios etiam viciſſim ab aliquibus ſe continere; in quorum exemplum ab adſtantibus quorumdam more ab ovium carnibus abſtinendi commemorato, Sapienter, Cajus inquit; nam caro illa non ſapit. Hinc quo privilegio Cives Alexandriæ haberi vellent ſciſcitatus eſt; indè nec expectato eorum reſ-

ponso, in aulam divertit, quam totam circuivit. Ut egressus est, vultu remissiori à Judæis, num aliud vellent quæsivit; ac nihil moratus, in aliam aulam se contulit, ubi picturas quasdam suspenderat; nec diù post illos dimisit; dixitque sibi eas gentes non tam impias, quàm miseras & stultas videri, quæ Divinitatem suam credere nollent. Quem exitum hæc causa deinceps habuerit, ignotum est; Cajo tamen imperante Judæos Alexandrinos nihilò æquiorem conditionem habuisse ex Josepho, & Philone constat.

Alia quæ ad Cajum pertinent, libenter omittimus, satis habentes ea attulisse, quæ Judæorum gentem respiciunt, utpote ad hunc librum spectantia. Obiit anno 4. regni, Chr. 41. fœdè à Chærea Prætoriæ cohortis Tribuno trucidatus, dum è Theatro egrederetur. Huic Claudius successit.

Cajus pluribus beneficiis, & Regno Judææ Agrippam donavit. Ille suum Regnum adiens, invidiam Herodis Antipæ Patruelis sui, & Galilææ Tetrarchæ in se concitavit; qui Romam eundi, spe Regis titulum obtinendi, consilium, authore præsertim Herodiade conjuge, inivit. Quod ut intellexit Agrippa, illum apud Cajum de suspecta cum Parthis contra Romanos amicitia, armaque apud illum 70000. militibus instruendis in promptu esse accusavit (*a*). Herodes ut Italiam tenuit, rectà Bajas tetendit, ubi Cajus versabatur: nec priùs pervênit, quàm Fortunatus Agrippæ Libertus illuc ex Judæa appulisset, litteras Domini sui ad Imperatorem deferens. Cajus iis perlectis, ab Herode petiit, num tantum armorum apud se haberet: quem negare non audentem, Imperator nedùm Regis titulo decorare recusavit, sed bonis omnibus, & Tetrarchia exspoliatum Lugdunum relegavit. Herodiadi verò Agrippæ sorori, fratris gratiâ parcere constituerat, nisi illa Conjugem sequi in exilio maluisset. Has pœnas Deus pro occisione Jo. Baptistæ ex Herodiade & Herode expetiit.

a *Vide Jos. Antiq. l. 18. c. 8. 9.*

CALAL, vel *Chalal*, Israelita, qui Babylone regressus, fœminam, quam contra Legem duxerat, dimisit. 1. *Esdr.* 10. 3.

CALAMUS AROMATICUS, seù *odoratus*, arundinis genus, aut radicis odoratæ, de quo meminit Scriptura, quoties aromata, quibus thymiama conficiebatur, nominat (*b*). Radix est nodis aspera, exteriùs rubescens, interiùs verò alba, foliis angustis, & oblongis. Optimus ex India asportatur. Prophetæ de illo tamquam de merce extranea disserunt. Theophrastus, & Plinius (*c*) calamos quosdam odoratos in Syria ultra Libanum provenientes memorant, in Lacu inter Libanum, aliumque parvum montem jacente, cujus aquæ æstate deficiunt, licèt ultra 30. stadia protendatur. Distat autem lacus hic à mari 150. stadiis; quæ omnia Lacum Semechon indicare videntur. Hi calami, virentes nullum odorem emittunt; plurimum verò, si arefcant; qui à lacum ingredientibus latè sentitur. Formâ nihil ab aliis arundinibus differunt.

b *Exod.* 30. 23. *Is.* 43. 24. *Jerem.* 6. 20. *Ezech.* 27. 19.

c *Theophrast. Hist. Plant. l.* 10. *c.* 7. *Plin. l.* 12. *c.* 22. & *l.* 13. *c.* 11.

CALAMUS, mensuræ genus, Hebræis *Kanna*, de quo in Ezechiele (*d*), & Apocalypsi (*a*). Ejus extensio, ut ex Propheta colligitur, ad sex cubitos, & palmum; seù veriùs ad sex cubitos, & sex palmos porrigebatur; cubitus enim Hebræorum cubitum Babylonicum palmo ferè excedebat. Hanc verò mensuram Propheta ità exactè describit, quòd dum scriberet, trans Euphratem moraretur, ubi mensuræ Palæstinas mensuras non adæquabant. Cubitus Hebraicus digitis 24. sivè sex palmis constabat: seù ferè 20. duodecim linearum unciis cum dimidia.

d *Ezech.* 40. 3.

a *Apoc.* 10. 1.

CALANNE, Urbs in terra Sennaar, eadem fortasse ac *Calano* apud Isaiam, & *Channe* apud Ezechielem (*b*), una ex primis Nemrod Imperii civitatibus (*c*). Fortè sita erat in Mesopotamia, cùm Prophetæ illi, de quibus diximus, eam Provinciis Haram, Edem, Assyriæ, & Chelmad jungant, quæ omnes negotiationis causâ Tyrum confluebant. Credibile est Calannem exinde Ctesiphontem dictam fuisse (*d*), Provinciæ Chalonitidis Metropolim (*e*).

b *Is.* 10. 9. *Ezech.* 27. 23.

c *Gen.* 10. 10.

d *Chald. Euseb. Hieron. Broch. &c.*

e *Plin. l.* 6. *cap.* 26.

CALCAL, seù *Chalcol*, quartus filius Mahol filii Zare. 1. *Par.* 2. 6. & 3. *Reg.* 4. 31.

CALCIS, seù *Chalcis*, Urbs & Dynastia Syriæ, inter Libanum, & Antilibanum sita (*f*), de qua nihil quidem in Scriptura, sed sæpiùs apud Josephum. Regnum Chalcidis, plures ex Herodis posteris, ac Ptolemæus Mennæi obtinuerunt.

f *Strab. l.* 16. *Jos. Antiq. l.* 14. *c.* 13.

CALDÆA, seù *Chaldæa*, regio Asiæ, Euphratis, & Tigridis confluentem versus: cujus caput Babylon. In textu Hebraico pro Chaldæa *Chasdim* legitur; vel quòd Chaldæi nomen à *Cased* filio Nachor fratris Abraham, sivè ab alio antiquiori traxerint. Chaldæa primùm satis angusta, inde aucto in immensum Chaldæorum Imperio latiùs porrigebatur.

CALDÆI, seù *Chaldæi*, quo nomine vel populi Chaldæorum, & Chaldæis subditi, vel Philosophi quidam seù Divini, Hebraicè *Casdim* dicti, appellabantur. Mathematicas, & Astrologiam præcipuè excolebant; astrorumque inspectione utramque hominum fortunam se prænoscere jactitabant. *Chaldæi non ex artis, sed ex gentis vocabulo nominati, diuturna observatione syderum scientiam putantur effecisse, ut prædici posset quid cuique eventurum, & quo quisque fato natus esset* (*g*). Observationes astronomicas annorum 472000. apud se habere commentabantur (*h*). Cicero (*i*) eas ad 470000. extendit; Epigenes apud Plinium (*k*) ad 720000. qui verò contractiores sunt, ad 420000. (*l*). Verùm portentosa hæc Chaldæorum vetustas suspicionem falsitatis nunquam vitavit. Aristoteles indagandæ veritatis cupidus, Callistheni tunc temporis Babylone cum Alexandro versanti scripsit, ut si quid certioris de ea re deprehendere posset, referiberet. Callisthenes observationes annorum 1903. ab exordio Monarchiæ Chaldæorum usque ad Alexandrum remisit (*m*). Si quis igitur ab anno Mundi 3676. scilicet post victum Darium annis 1903. ascendat, ad annum 1771. quo tempore Turris Babel ædificari cœpta est, pervenies.

g *Cicer. de Divin. l.* 1. *c.* 1.

h *Diod. Sic. l.* 2. *Bibliot.*

i *Cicero l.* 1. & *l.* 2. *de Divinat.*

k *Plin. l.* 7. *c.* 56.

l *Beros. & Critodem. apud Plin. ibid*

m *Apud Simpl. l.* 2. *de cœlo.*

Chaldæorum imperium sub Nemrod cœpisse constat, sed continuata successio ex nullo veteri monumento satis apparet. Sub Abrahami tempora de quodam Rege Sennaar fit mentio (*a*), qui fortè etiam Chaldææ imperabat. Julius Africanus scribit Evechoum in Chaldæa regnasse 224. annis M. 2242. Isaaci ætate, ante Arabes, qui Imperium Chaldæorum ab anno 2466. ad 2682. solidis scilicet 216. annis occuparunt. Arabibus successit Belus Assyrius, qui 55. annis antequàm Ninus Imperium Assyriæ institueret, imperavit.

Regum Assyriorum Imperium usque ad Sardanapalum Chaldæi tolerarunt. An. M. 3254. antè Chr. 750. Arbaces Mediæ Præfectus, & Belesus Præfectus Babyloniæ à Sardanapalo desciscentes, eoque in Ninive clauso igni se tradere coacto, Chaldæorum imperium restituêre (*b*). Regno Præfectus est Belesus, quem Scriptura *Baladan* (*c*); Hipparcus, Censorinus, & Ptolemæus *Nabonassarem* appellant. Huic successit *Berodach-Baladan*; ipsi verò *Merodac-Baladan*, de quo 4. *Reg.* 20. 12., ubi Legati ab eo missi ad Ezechiam Regem Juda dicuntur. Verùm Babylonios receptam libertatem non diu post amisisse ex eo colligimus, quòd anno Mundi 3378. *Nabopolassar* Babyloniæ Præfectus constitutus à *Chinaladan*, seu *Sarac* Assyriæ Rege ab illo descivit, initoque cum Cyaxare Mediæ Satrapâ fœdere, Ninivem obsidione cœpit, Regemque Chinaladan occidit (*d*). Indè Imperium Assyriæ inter duos divisum est, Media, & Armenia Cyaxari; Assyria & Chaldæa Nabopolassaro cessit. Ex eo tempore celebris illa Chaldæorum Monarchia cœpit, quæ in Regibus Nabopolassaro, Nabuchodonosor, Evilmerodac, Balthasar usque ad Darium Medum perstitit; Medo autem successit Cyrus.

CALE, seù *Chale*, *Cala*, vel *Chalach*, Urbs Assyriæ, incertum an ab Assur, vel à *Nemrod* (*e*) constructa; cui enim ex illis tribuenda sit Textus Scripturæ æquivocus non satis determinat. Ab Urbe Ninive quamplurimùm distabat; inter quas duas Urbes sita erat Resen. Fortè Calc eadem erat ac Chala Urbs capitalis regionis Chalenitidis, quam Mons Zagrus à Media separat (*f*); fortè etiam Urbs erat caput Provinciæ Chalacenæ circa fontes fluminis Lyci (*g*).

I. CALEB, filius Jephone, ex Tribu Juda. Unus fuit ex undecim è singulis Tribubus. Israel selectis, quos Josue ad inspiciendam Terram Chanaan, Judæis à Deo promissam, delegavit (*h*). Inde regressi in signum expletæ commissionis suæ pulcherrimos ex ea regione fructus Fratribus detulerunt; illius fœcunditatem tum hoc indicio tum verbis extollentes. Verùm quamvis omnes in celebranda regionis ubertate convenirent, fuerunt tamen qui difficultatem illius expugnandæ præposterè exagerarent, incolarum fortitudinem, & Urbium validas munitiones describentes. Populo ad hæc trepidanti statim occurrit Caleb; Regio, inquiens, uberrima est: eundum ergo strenuè, eaque nobis vindicanda. Aliis verò, qui regionem inspexerant, reclamantibus, ac hostium fortitudinem inexpugnabilem fore affirmantibus, seque cum illis comparatos locustas velnti futuros asserentibus, populus in apertam seditionem erumpens, regressum in Ægyptum, aliis Ducibus substitutis, meditabatur (*a*). His auditis Moyses, & Aaron vultum in terram demisere. Josue verò & Caleb, vestibus suis scissis, Israelitas ad consilia saniora revocare conabantur, ostendentes, illos nullo negotio hostes superaturos, Deo sub eorum signis pugnante, cujus auxilio tam facilè ipsi vincerent, quàm sine eo Adversarii vincerentur. Horum verbis nedum populus non acquievit, sed concitatior factus, lapidibus illos impetiit. Gloria tamen Domini subitò Tabernaculo palàm insidens, exterminium in contumaces minitata est, Moyses interim pro populo deprecans, adhuc tamen obtinere non potuit, quin Deus sacramento se obstringeret effecturum, ut nemo eorum promissam terram ingrederetur, sed omnes in deserto absumerentur. Caleb verò in eam ingressurum, illamque cum posteris suis possessurum spopondit.

Igitur post acquisitum à Josue Terræ Chanaan dominium, Caleb cum suis Contribulibus illum in Galgal adivit, petiitque ut promissam sibi, suisque posteris terram concederet; cujus promissionis jam indè à 45. annis factæ, cum ipse annum ageret quadragesimum, tempus adesset explendæ; addiditque se jam octuagenarium à Deo nedum incolumem, sed etiam nihilo viribus fractiorem, quàm juvenis fuisset, servatum, ut assignatâ sibi regione frueretur: montem igitur, in quo gigantes Enacim habitabant, sibi petiit, ut iis à se expulsis ipse obtineret.

Itaque (*b*) factâ sibi à Josue facultate, Caleb cum suis primum Urbem *Cariath-arbe*, aliàs *Hebronem* expugnavit, occisis tribus de stirpe Henach gigantibus, Sesai videlicet, Abiman, & Tholmai; inde contra Dabir, aliàs Cariath-sepher arma movit; quam validis munitionibus firmam intelligens, filiam suam Axam ei spopondit, qui urbem expugnaret. Quod cum Othoniel filius Cenez præstitisset, Caleb promisso stetit. Creditur Caleb ipsi Josue supervixisse: quamdiu, incertum.

II. CALEB. Provinciæ nomen in Tribu Juda (*c*), urbes Cariath-sepher, & Hebronem continentis, quæ ad familiam Caleb, de quo jam diximus, pertinebant.

III. CALEB, seu *Calubi*, filius Hesron, qui Azubam, inde Ephratam duxit: quod tamen in Textu Hebræo quasdam patitur difficultates. Vide Textum (*d*), & Interpretes.

CALI, seù *Chali*, Urbs Tribûs Aser: cujus situs ignoratur (*e*).

CALITA, seù *Calaja*, Levita. 1. *Esdr.* 10. 23.

CALIX. Hoc nomen in Scriptura nonnunquàm proprio, quandoque figurato sensu sumendum est. Vas propriè significat potui in prandio vel frugi, vel solemni & Religioso, ut Paschali, destinatum: tunc enim Pater-familiàs, precibus quibusdam supra vas pronuncia-

a *Gen.* 14. *circa an. M.* 2092.
b *Vide Diod. Sic. l.* 2. & *Usser. ad an.* 3254.
c *Is.* 39. 1. & 4. *Reg.* 20. 12.
d *Usser. ex Alex. Polybist. ad an.* 3378. *antè Ær.* 626. *ante Ch.* 623.
e *Gen.* 10. 11. & 12.
f *Isid. Characen.*
g *Strabo l.* 11. & *l.* 21.
h *Num.* 13. 2. &c.

a *An. M.* 2514. *antè Ær.* 1490. *ætatis Caleb* 40.
b *Jos.* 15. 13. 14.
c 1. *Reg.* 30. 14.
d 1. *Par.* 11. 9. 18. 24.
e *Jos.* 19. 25.

ciatis, simulque illud libans, reliquum deinde commensalibus gustandum tradit (*a*).

Mysticè verò Calix pro ærumnis, quibus Deus punit, sumitur: quare Calicem bibere, idem est ac ærumnas à Deo immissas tolerare: *Consurge Jerusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus* (*b*): Et in Psalmo 74. 9.: *Calix in manu Domini, bibent omnes Peccatores terræ*. Idem sonant, & ex eadem metaphora phrases illæ derivantur, inebriare doloribus, afflictionibus, vino iræ Dei &c. Hæc autem omnia desumpta videntur ex more in conviviis consueto, bibendi in gyrum, altero alteri vas præbente; si quis verò bibere recusasset, loco cedere cogebatur; ex quo proverbii species orta erat; *aut bibat, aut abeat*. Cùm Filii Zebedæi primas Regni sedes à Christo sibi deposcerent, hoc responsum ab illo audierunt: *Potestis bibere Calicem, quem ego bibiturus sum?*

CALLIRHOE, Urbs trans Jordanem apud lacum Asphaltitem, in qua fontes aquæ calidæ sanitati utilis, & gustui gratissimæ erant; quæ indè in mare mortuum ferebantur (*c*).

CALLISTHENES, Regis Syrorum Minister, qui Machabæorum ætate januas Templi incenderat. Qua verò die populus victorias Judæ Machabæi de Antiochi Ducibus relatas celebrabat, Callisthenes in quibusdam domibus latitans à populo deprehensus, unà cum domibus igni absumptus est (*d*).

CALMANA. Primam Adami, & Hevæ filiam quidam hoc nomine nuncupant, & Cain gemellam faciunt. Levissimæ fidei sententia.

CALPHI, pater Judæ illius, qui eo prælio, quod Jonathas in planitie Asor apud Lacum Genesareth cum Syris iniit (*e*), cum aliis tribus, reliquis fugientibus, in acie perstitit.

CALVARIA, seù *Golgotha*, cranium. Collis cujusdam nomen ad Septentrionem montis Sion (*f*), fortè quòd humanæ calvariæ speciem referebat. Vetus est fabella (*g*), Adami calvariam eo loci sepultam nomen monti fecisse; eam verò calvariam Semo contigisse, cùm Noe Adami corpus secum jam in Arcam translatum, post diluvium inter Filios dispertiretur; Sem deinde futura spiritu prænoscentem, illam in eo monte collocasse, ubi Christus fuerat moriturus, ut ejus sanguine vitæ & resurrectionis gratiam Primo Parenti communicaret. Verùm quæ ad hanc rem confirmandam tum Veteres Patres, tum Recentiores Scriptores afferunt, tanta non sunt, ut nos ab ea historia rejicienda absterreant; cum præsertim iidem, qui hæc narrant, levissimam bis fidem præstiterint.

Mons Calvariæ parum ab Urbe Jerusalem distabat, ibique fortè ultimo supplicio rei puniebantur. Verùm Jerusalem non semel destructa, & iterum ædificata, non eundem semper locum occupavit. Primò enim à Romanis sub Tito funditus eversa; deindè paulatim emergere cœpit, adeout cum Barcochebas à Romanis descivit, Judæi frequentissimi eam incolerent. Adrianus eam

a *Leo Moden. par. 5. cap. 3. Buxtorf. Synag. Jud. de Pasch.*

b *Is. 51. 17.*

c *Joseph. lib. 17. c. 8. de Bel. l. 1. c. 21. Plin. l. 5. c. 16.*

d *1. Mac. 8. 33*

e *1. Mach. 11. 70. An. M. 3860. ante Ær. 183.*

f *Euseb. & Hieron. in locis.*

g *Vide Hieron. in Ephes. 5. 14. & Ep. Paulæ & Eust. ad Marcel. Vide & S. Ambr. in Luc. 23. Vide & Tertull. Orig. Cypr. Euseb. August. apud Grets. de Cruce l. 1. c. 18.*

iterum captam evertit (*a*), ac vomere à Turano Ruso, seù Tinnio Ruso, tunc Judææ Præfecto, super locum, in quo Templum quondam erigebatur, acto (*b*), illud iterum ædificari absque Senatusconsulto vetitum esse indicarunt. Inde Judæis expulsis, ac pœnâ capitali decretâ, si eorum quis unquam regrederetur in vacuam, dejectamque sedem (*c*), Colonia Romanorum ducta est, quæ novam iterum Urbem constituit, novoque nomine Æliam Capitolinam appellavit. Nova hæc urbs non super ruinas antiquæ, sed in loco paulò septentrionaliori ædificata est; ex quo factum est, ut Mons Calvariæ non extra Urbem, uti priùs, sed medium ipsius occuparet; parvaque Veteris Urbis pars novo ambitu contineretur. Hinc Mons Sion, olim Templi sedes, vel campus erat ferendis frugibus, vel sterilis ruinarum maceries (*d*).

Hodie Jerusalem eundem occupat locum, quem Adriani tempore; sed Calvariæ mons pro veteri prophanatione novum obtinet honorem, & cultum, incolumi adhuc Ecclesiâ, quam Helena Magni Constantini mater in loco, ubi Christus morti, & sepulchro traditus est, ædificavit, ac splendidè exornavit; quare plus Cruci, & Sepulturæ Christi, & Calvariæ à Christianis, quàm veteri Hierosolymæ à Judæis gloriæ collatum est.

CALUMNIA. Pastores Isaac puteo, qui ab ipsis effossus propè Geraram, à Pastoribus Abimelech Regis Geraræ usurpatus fuerat, nomen *calumniæ*, injustitiæ scilicet, & violentiæ, indidere (*e*). *Calumnia* pro injustitia tum hìc, tum alibi sæpè in Scriptura usurpatur.

CAMBYSES, filius Cyri, Patris successor. Violentus fuit & ad insaniam usque sævus. Quæ de ipsius gestis ad Scripturam, & Judæorum historiam pertinent, hìc breviter subjiciemus, cæteris omissis. Statim ac ad Regnum assumptus est, Samaritani, qui sub Cyro nonnisi clam, & specie aliud agendi Judæis infesti fuerant, apertè illos impugnarunt; datisque ad Cambysem, quem illi *Assuerum* nominant (*f*), literis, Regem perduxerunt, ut Judæis inhiberet, ne Templi ædificationem prosequerentur. Quid pro ea re obtinenda scripserint, non legitur.

Secundo Regni anno bellum Ægypto intulit, quam regionem brevì subegit, proditione cujusdam Eunuchi Regis Ægypti, qui loca omnia, itinera & angustias in ejus manus tradidit. Quinquennio ibidem moratus postea Babylonem regredi cogitavit, expulsurus Smerdim Magum, quem Magus Patbizites illius frater pro vero Smerdi Cambysis fratre, Regno substituit. Hæc Cambysi Ecbatanæ Palæstinæ urbis ad radices Carmeli versanti, renunciata sunt; tantoque his auditis furore arreptus est, ut equum præceps conscendens, nec satis ensem fortè è vagina egressum advertens, sese graviter vulnerarit. Eo vulnere morti proximè adductus, post viginti dies Persidis Optimates accitos monuit, eum, qui Persidis regnum occupabat, non Smerdim fratrem suum, quem ipse occiderat, sed Smerdim

Me-

a *Euseb. Demonstr. l. 6. c. 18. Hieron. Chro. an. 124. in Joel. c. 1. & in Jer. 31. in Dan. 9. in Zach. 5. &c. Appian. Syriac.*

b *Scaliger Isag. l. 3. & in Eus.*

c *Eus. l. 4. c. 6. Hist. Eccl. Hiero. in Isai. 6. &c.*

d *Euseb. Demonstr. l. 6. c. 13. & l. 8. c. 3. Cyrill. Jerosol. Catech. 16.*

e *Gen. 26. 20.*

An. M. 3475. ante Ær. 529.

f *1. Esdr. 4. 6.*

Medum tyrannum esse (*a*); tantum itaque crimen impunitum non finerent, ne Imperium Persarum ad Medos transferretur. Obiit igitur Ecbatanæ, ut ab Oraculo sibi prædictum noverat; sed de Ecbatana Mediæ interpretabatur, quod Ecbatanæ in Syria contigit.

a *Herodot. l.3. cap.62. &c.*

Ad Cambysis tempora referendum credimus quod in Ezechiele legitur de bello Gog, & Magog in Israelitas (*b*); deque judicio Dei in illius populi adversarios; quod fortè bellum indicant ea mala, quæ Israelitis post regressum è captivitate imminere Prophetæ prædixerunt. Vide *Joel* 2. 30. 31. & 3. 2. *&c. If.* 42. 15. 16. *Mich.* 4. 11. 12. 13. Sunt (*c*) qui ad idem tempus historiam Judith referant. Vide nostram Dissertationem de Gog, & Magog, Commentariis in Ezechielem præfixam.

b *Ezech.* 38. & 39.

c *Petr. Comestor. Auth. hist. Scolast. Dion.Carthus.*

CAMELUS, genus animalis in Arabia, Judæa, & finitimis regionibus notissimi, in Scriptura *Gamal*, cujus nominis interpretatio nullam patitur difficultatem. Camelorum tres sunt species; alii mole corporis majores, qui vehendis oneribus destinati, pondera mille librarum pati dicuntur: alii duplicem inter gibbum, in dorso assurgentem, medium sessorem, vel onera excipiunt; tertii generis tandem corpore exiliores, & expeditiores, quòd pernici cursu ferantur, dromedarii appellantur; iisque homines dignitate præstantiores uti solent.

Cameli carnes inter delicatissimos cibos ab Arabibus & Persis deputantur (*d*); quarum tamen usus, veluti impuri animalis, Hebræis interdictus est (*e*). Dum quiescunt, genua flectunt: quod & cameli Eliezer servi Abraham fecere, cum ad fontem Haram substiterunt (*f*). Aquam potando, haustam diu in stomacho detinent, ut refrigerentur, quam in quibusdam sacculis inter ventriculi satis ampli tunicas comprehensis, servare creduntur. Hinc duodecim dies sine cibo & potu tolerare feruntur.

d *Aristot. hist. l.6. c. 26. Plin. l. 11. c. 41. Athen. l.4. Herod. in Clio.*

e *Deut.* 14.7. *Levit.* 11.4.

f *Genes.* 24. 10. *Cumque Camelos fecisset accumbere.*

CAMELO-PARDUS, seu *pardalus*, animal, cujus esus Hebræis in Lege permittitur (*g*). Nomen sortitur à Camelo, cujus specimen in corporis structura exhibet; & à Panthera, cum ad ejus similitudinem pelle rubescenti, albis maculis disseminatâ, contegatur. Plures, quibus tamen nulla fides, ex Panthera, & Camelo, seu femellâ Cameli productum tradunt.

g *Deut.* 14. 5. 6.

Alii pro *Camelo-pardalo* animal quoddam Indiæ Orientalis ultra Gangem intelligunt, collo sex pedibus longo, & tenui; auribus dissectis; pedibus bifurcatis; caudâ rotundâ talis breviori; tibiis quàm cætera animalia longioribus, quibus nisi divaricatis potum capere prohibetur, toto tandem corpore ad perticam protenso. Sunt qui illi duo cornicula addant. Camelo-Pardalum, qualem modò descripsimus, alii inter fabulosa & chimerica animantia rejiciunt. Bochartus credit neque animal Indum, neque aliud simile quodcumque à Moyse eo in loco designatum, cùm in regionibus longè ab Hebræis dissitis illa reperiantur, adeoque Hebræis omninò incognita fuerint. Quid? quòd camelo inter animalia immunda computato, verosimile non est Camelo-pardalum mundis accenseri. Quare verbum Hebræum *samer*, quod in Vulgata Camelo-pardalus redditur, ab illo pro capra sylvestri explicatur. Alii verò vertunt *alcem*, seù *rupicapram*.

I. CAMON, Urbs cis Jordanem, sita in Magno Campo sex milliaribus à Legione septentrionem versùs (*a*). Eadem fortasse ac Cadmon, de qua supra.

a *Euseb. in locis &c.*

II. CAMON, Urbs ultra Jordanem in Galaaditide (*b*), eademque fortè ac *Camon* ab Antiocho Rege capta, de qua Polybius (*c*). Jair Judex Israel in Urbe Camon ex Tribu Manasse ultra Jordanem sitâ, sepultus est (*d*).

b *Jos. Antiq. l.5. c.8.*

c *Polyb. l.* 5. *hist.*

d *Jud.* 10.5.

CAMPUS, *Magnus Campus*, quo nomine ab Historicis & Geographis duæ Palæstinæ valles satis amplæ appellantur. Harum altera secùs Jordanem à Tiberiade ad Segor 1200. stadiorum spatio in longitudine (*e*), ac 120. in latitudine protenditur. Eusebius, & S. Hieronymus (*f*) illam ex utroque latere prorogantes, inter Libanum & desertum Pharan comprehendunt; ambituque suo campestria Jericho continere idem Eusebius est author (*g*). Altera verò ab Oriente in occidentem à Scythopoli ad Jordanem sitâ, ad Legionem usque ad radices Carmeli longitudine ferè 75. milliarium producitur. Ab iis Urbibus, quas ambitu suo continet, *Campus Esdrelon*, *Legionis*, vel *Jezrael* subinde appellatur. Ambæ hæ valles quandoque sub nomine *Aulon*, *Aulos*, *Araba*, idest planities, designantur.

e *Joseph. Antiq. l. 9. c. 11. & 2. Par.* 4.17. *& Joseph. de Bello l.5. c. 4.*

f *In Onomast. in Aulon.*

g *Eus. in Engadd.*

I. CAMUEL, tertius filius Nachor. Syrorum, seu potius Aram patrem fuisse narrat Moyses (*h*). Filium vel *Syrum*, seù *Aramæum* cognomine, vel *Aram* nomine procreavit; constat enim Syros ab *Aram* filio Sem genus duxisse. A Camuel fortè Camelitæ, populi Syriæ ad occidentem Euphratis (*i*).

h *Gen.* 22. 21.

i *Strabo l.* 16.

II. CAMUEL, filius Sephtan ex Tribu Ephraim, ex iis, qui ad dividendam inter Tribus terram promissionis electi fuere (*k*).

k *Num.* 34.24.

CANATH, Urbs Tribûs Manasse, ultrà Jordanem; *Nobe* etiam dicta (*l*) ab Israelitæ nomine, qui illam armis cœpit; notior tamen nomine *Canath*. Hanc Eusebius in Trachonitide propè Bozram collocat; Plinius verò urbibus Decapoleos jungit (*m*).

l *Num.* 32. 42.

m *Plin. l.* 5. *c.*18.

CANA, parva Galilææ urbs, primo Christi miraculo in ea patrato clara (*n*). Inter Sephorim, & Nazareth sex milliaribus à Sephori, occidentem versùs vulgò locant. Urbs profectò circa ea loca invenitur *Sepher-Cana* quatuor milliaribus à Nazareth ad Septentrionem, & Orientem declinans. Canæ cujusdam meminit Josephus (*o*); eamdem tamen ac *Canath*, de qua supra, esse opinor. Urbem quamdam Canam nomine propè Sidonem, ex qua ortum duxerit fœmina illa Cananæa (*p*), Christi elogio illustris, aliqui nullo satis firmo fundamento commenti sunt.

n *Joan.* 11. 1.2 *&c.*

o *Antiq. l.* 15. *c.* 6. *& de Bel. l.* 2. *c.* 14.

p *Matth.* 15. 21. *Marc.* 7.24.

CANDACES, Æthiopum Regina, cujus Eunuchus Jerosolymam perrexit, Dominum adoraturus (*q*). Hic regrediens, prope Bethsuram, in via, quæ Gazam ducit, obvium habuit Philippum Diaconum, à quo fidem & baptismum recepit. Nomen Canda-

q *Act.* 8. 26. *Vide verbo* Philippus.

dacis commune fuisse omnibus Fœminis in Insula, seù peninsula Meroe regnantibus; eodemque autoritatem, & superioritatem denotari creditum est ab aliquibus; qui & addunt nomine Æthiopiæ eandem insulam intelligendam. Equidem Fœminas illic regnasse longâ successione, ac communi nomine omnes Candaces appellatas, author est Plinius (a). Aliqui ex Patribus (b) Candacis nomen Eunucho ipsi sivè exemplarium, quibus usi sunt, errore, sivè memoriæ lapsu tribuerunt. Fertur Regina Candaces Eunuchi persuasionibus ducta in Christum credidisse.

a *Plin. l. 6. c. 29. Vide Strab. l. 17.*
b *Athan. Sinait. l. 6. Euthym. in Ps. 63. Nazian. in S. Baptism.*

CANDELABRUM AUREUM *septem ramis distinctum*, quod Moyses auro excudi, & in Templo collocari jussit. Auro malleo elaborato (c) talenti pondere constabat. Basis aureum truncum sustinebat, qui in septem ramos dividebatur; illi verò liliis, sphærulis, & scyphis totidem alternato ordine insculptis ornabantur. Singulis aureæ lucernæ mobiles impositæ, quæ vespere accensæ, manè extinguebantur. Sanctum, in quo Candelabrum, ad latus meridianum collocatum erat, quod velut aula Sanctuarii habebatur, non aliunde lumen, quàm ex iis lucernis petebat; eo autem altare incensi, & mensa panum propositionis illuminabantur.

c *Exod. 25. 31. &c.*

Templo per Salomonem ædificato, decem ejusdem operis, & metalli Candelabra in ejusdem usum excusa sunt, & duobus lateribus meridionali, ac septentrionali æquali ordine in Sancto disposita (d). Emunctoria & forcipes ad usum Candelabrorum Moysis, & Salomonis, auro constabant. Argentea Candelabra, præter aurea, David pro Templo destinasse videtur (e). An verò quod ille meditabatur, Salomon executioni mandaverit, nullibi legimus: fortassè tamen hæc argentea Candelabra ad alios Templi usus, quàm ad quem aurea adhibebantur, deputata sunt.

d *3. Reg. 7. 49.*
e *1. Par. 28. 15.*

Post captivitatem unà cum Templo etiam aureum Candelabrum restitutum est, cujus meminere Zacharias (f), & Libri Machabæorum (g). Illud verò cum cæteris Templi ornamentis post ejusdem Templi destructionem, Romam translatum, & in triumpho delatum fuisse Josephus est author (h). Addit verò ille, Candelabrum hoc in aliam formam mutatum fuisse, quàm apud Judæos haberet; siquidem columnâ constabat basi impositâ; è columna verò septem veluti calami satis exiles, & in triangulum desinentes egrediebantur; singuli verò calami lucernas sustinebant. Post triumphum Candelabrum, & Mensa aurea in Templo Pacis, tunc primùm à Vespasiano dedicato, collocata sunt. Ejus Candelabri figura in triumphali arcu Titi ad radices montis Palatini, anaglytico opere cælata exhibetur (i).

f *Zach. 4. 2. 11*
g *1. Mach. 4. 49. 50.*
h *De Bello l. 7. c. 24. in Lat. seu 17. in Græco.*
i *Baron. an. Chr. 73. art. 2.*

CANIS, animal familiare notissimum, sed in Lege inter impura rejectum, & à Judæis despectui habitum; quare injuriæ genus erat apud illos, si quis hominem cani mortuo compararet. Hinc David, ut se vilem homuncionem ostenderet, quem proindè persequi Saulem tantum Regem deceret, *Quem*, ait, *persequeris Rex Israel? .... canem mortuum persequeris* (a). Eâdem comparatione usus est Miphiboseth (b), ut se indignum honore Mensæ Regiæ accumbendi, quo à Davide donatus erat, ostenderet. Job conqueritur, se in suis ærumnis ab iis irrisum, quorum patribus antea canes suorum gregum prætulisset (c).

a *1. Reg. 24. 15.*
b *2. Reg. 9. 8.*
c *Job. 31. 1.*

Interdum homines, qui turpi ac pudendo scelere se prostituêre, canes dicebantur, quem sensum nonnulli tribuunt Legi per Moysem latæ, prohibenti, ne in Templum inferretur merces *prostibuli*, *nec pretium canis* (d); & Textui Ecclesiastici 13. 22. *Quæ communicatio sancto homini ad canem?* Christus in *Apoc.* 22. 15. è domo sua excludit *canes*, *veneficos*, *impudicos*, *Homicidas*, *Idololatras &c.* Pseudo-apostoli, homines impudentes, & turpis lucri cupidi, canes ab Apostolo (e) appellantur. Tandem Salomon, & S. Petrus peccatores in eadem semper peccata relabentes (f), canibus ad vomitum regressis comparant. Canes etiam David (g) eos appellat, à quibus detractionibus, persecutionibus, & injuriis proscindebatur.

d *Deut. 23. 18.*
e *Philipp. 3. 2.*
f *Prov. 26. 11. & 1. Petri 2. 21.*
g *Psal. 21. 17. 21.*

Hebræos canibus in venatione usos esse, cum de venatione fit mentio, nunquam occurrit; maximè cum ab animantibus occisis à canibus, tamquam impuris abstinere juberentur (h). Ad eum usum apud Orientales potiùs adhiberi solent leones, vel similis generis belluæ, vel super proprium venatoris equum, vel super alium ad hoc destinatum devectæ: quæ statim ac præda aliqua occurrit, detractâ per venatorem vittâ, qua illorum oculi obligantur, ex equo prosilientes, illam mirâ dexteritate assequuntur. Negare tamen non ausim, potuisse apud Hebræos aliquem extitisse canum usum in venationibus, dummodò tamen illos impedirent, ne prædam occiderent; siquidem eas tantùm, quas canes occidebant, impuras habere jubebantur.

h *Levit. 17. 15.*

CANON, Græca vox, Regulam significans, & Ecclesiastico stylo ad denotandas regulas fidei, disciplinæ, & morum a Conciliis traditas, consecrata. Eâdem etiam utimur pro Libris Sacræ Scripturæ, quos tamquam Divino Spiritu afflante conscriptos haberi volumus, iisque à prophanis, apocryphis, & dubiis distinguendis. Sic Librum Genesis esse in Canone, eumque tamquam Canonicum à Judæis, & Christianis admitti dicimus; contrà verò, Librum Sapientiæ in Catholicorum, non item Judæorum Canone contineri. Denique de quibusdam Scripturæ libris dicere solemus, diù de illis dubitatum, nec nisi post aliquot sæcula unanimi Christianorum consensu in Canonem fuisse receptos; uti ex Veteri Testamento Liber Sapientiæ, Tobiæ, Judith, duo priores Libri Machabæorum, Baruch: in Novo verò, Epistola ad Hebræos, secunda S. Petri; secunda, & tertia S. Joannis, & Apocalypsis.

In Canone Hebræorum vigintiduo tantùm Scripturæ libri continentur, vel ad summum vigintiquatuor, si Liber Ruth, & Lamentationes Jeremiæ à cæteris, quibus adhærent, separentur. De his tamen omni-

nibus latè egimus verbo *Biblia*. Satis recepta traditio est apud Hebræos, Canonem Scripturæ clausum non fuisse, ut eorum phrasi loquar, seu Libros S. Scripturæ non fuisse numero certo, nisi Esdræ ætate, determinatos. Ille enim annuente Concilio generali totius Nationis, Libros Sacros in in unum corpus collegit, & Canonem Scripturarum digessit (*a*). Nullum imposterùm librum in Canonem invehi tolerarunt Judæi; vel saltem nullus est apud eos liber, qui æqualem authoritatem cum Libris Canonicis obtineat. Quare Josephus (*b*) scribit, à Moyse usque ad Artaxersem Persarum Regem Judæos à Prophetis vigintiduos libros habuisse, quos tamquam divinos venerantur; nihilque in iis mutari permittunt; ab Artaxerse verò, licèt receptus mos servaretur scriptis consignandi ea, quæ digna memori. Nationi Judæorum contigissent, eos tamen libros parem cum Veteribus authoritatem non obtinuisse.

a *Ita Hebræi communiter. Vide & Iren. l.3. c. 25. Tertull. de habitu mulier. c. 3. Hieron. cont. Helvid. c. 3. Hilar. Præfat. in Psal. Athanas. in Synopsi.*

b *Joseph. lib. 1. cont. Apion.*

Genebrardus, & Serarius credunt, Libros Sapientiæ, Ecclesiastici, Tobiæ, Judith, & duos Machabæorum post Esdræ tempora Canoni Judæorum ex decreto magnæ Synagogæ additos; quamquam hisce libris minorem contulit authoritatem, quam primis, & Veteribus. Verum eorum opinio difficultate non caret. Primò enim Libri Tobiæ, & Judith ante captivitatem compositi fuisse verosimiliter credi possunt. Secundò, cur Judæi hisce posterioribus Libris æquam authoritatem cum prioribus non contulere, si non secus ac illos, Deo dictante scriptos credebant? Neque difficultati satis occurrit Josephus (*c*), qui hujus rei in causa fuisse dicit, quòd post Artaxersis tempora successio Prophetarum cessaverit. Si enim apud Judæos viri divinitus afflati, qui eos Libros, de quibus loquimur, conscripserint, non defuere, poterant illi eosdem libros in Canonem cooptare. Cur etiam hanc sibi authoritatem non vindicassent Mattathias, Judas Machabæus, Simon, & Jonathas ejus frater? Nonne Joannes Hircanus vir Deo apprimè carus, & supernaturali lumine illustratus ipsius Josephi testimonio (*d*), eandem præstare potuisset? Quid? quòd ex secundo libro Machabæorum (*e*) scimus, Judam Machabæum sedulitatem ac zelum Nehemiæ imitatum fuisse in colligendis Libris, agentibus de bello Judæorum contra Syros: cur igitur eodem zelo eos Libros in Canone non reposuit, si dignos, & à Deo inspiratos reputavit?

c *Cont. Apion. l.1.*

d *Antiq. l. 13 & 18. & 20.*

e *2. Mach. 2. 14. Textus Græcus hanc etiam interpretationem patitur.* Judas collegit libros dispersos, & amissos tempore belli posterioris. *Verùm sensus quem sequuti sumus, litera propior est.*

Non abs re quis suspicari posset, Judæos Hebraizantes eosdem Libros è Canone substulisse, quod Hebraicâ seu sacrâ Linguâ exarati non essent. Cur tamen si hos subduxisse potuerunt, Danielem, & Esdram reliquissent, Chaldaicè pluribus in locis scriptos, eâdem scilicet Linguâ, qua Ecclesiasticus, Tobias, Judith, & saltem primus Machabæorum liber? Anne fortè mutua Judæorum Hebraizantium, & Hellenistarum æmulatio in causa fuit, cur Hebraizantes è Canone excluserint eos libros, quos tamquam Canonicos Hellenistæ recipiebant? An tandem ne aliqui Scripturæ libri etiam Divinitus inspirati in Canonem reciperentur fecit vana Judæorum superstitio, quæ Canoni Scripturarum ab Esdra confecto aliquid addere religioni ducebat? Quæcumque tandem hujus rei ratio afferatur, illud constat, Ecclesiam Christianam eos Libros ex Judæis recepisse, & verosimiliter ab Hellenistis; neque illos ut inspiratos, & Canonicos traderet, nisi ii, à quibus accepit, eorum authoritatem, & inspirationem agnovissent.

Neque offendi quempiam par est, si particulares Ecclesiæ de illis inter S. Scripturas recipiendis tandiù dubitarunt; si Doctores aliqui, & Concilia in Catalogis Scripturarum à se ductis illos omiserunt; si denique nonnulli apertè excluserunt. Æstimanda potiùs ex his summa Ecclesiæ in Libris Sacris inter Canonicos recipiendis prudentia; quæ si tandem illos in Canonem cooptavit, nonnisi validis certisque rationibus ducta fuisse dicenda est. Traditioni Ecclesiarum eâ de re consulendæ, excutiendisque dubitantium scrupulis congruum tempus permittendum erat. Veteres illi, qui eos libros è Canone expungebant, Hebræorum Canoni plus nimio deferebant, cum nihil id temporis adbuc Ecclesia definisset. Post Concilium Tridentinum omne opinionum dissidium cessavit.

CANONICA. Epistolæ Canonicæ, seù Catholicæ. Vide infra *Catholica*.

CANTHARA. Simon Canthara, filius Simonis Boethi ad Summum Pontificatum Agrippæ Magni favore post Theophilum filium Jonathæ evectus (*a*), eam dignitatem post annum Matthiæ filio Anani cedere coactus est (*b*). Iterum verò post Elimæum restitutus, eodem anno Agrippâ defuncto, ab Herode Rege Chalcidis depositus est, substituto Josepho filio Camith (*c*).

a *Antiq. l. 19. c. 5. primò ab an.* 4044. *usque ad* 4045. *iterum* 4048.

b *Antiq. l. 19. c. 6.*

c *Antiq. l. 20. cap. 1.*

CANTICUM. Hebræi si aliquid magni momenti ipsis accideret, Cantica scribere consueverunt. Moyses gratias Deo acturus pro mirabili per mare rubrum transitu, Canticum composuit (*d*). David lugubribus Canticis mortem Saul, & Jonathæ, tum etiam Abner (*e*) ingemuit. Jeremias Lamentationibus, quæ Canticum sunt, Jerosolymæ desolationem prosequutus est; quod & in morte Josiæ Regis Juda fecerat (*f*). Debora & Barac victoriam de Sisara Cantico cecinerunt (*g*); quod etiam de Judith post deletum Holofernem memoriæ proditum est (*h*). Canticum Canticorum, & Psalmus 49. Cantica sunt pro nuptiis; quod carminum genus à Græcis Epithalamium appellatur. Anna mater Samuelis (*i*), & Rex Ezechias (*k*) gratias à Deo acceptas Cantico retulerunt. Cantica B. Virginis, Zachariæ patris S. Jo: Baptistæ, & Simeonis, actiones gratiarum sunt. Ex 5000. Canticis quæ, Scripturâ teste, Salomon dictaverat (*l*), solum superest Canticum Canticorum, de quo statim.

d *Exod.* 15. 1. 2.

e 2. *Reg.* 1. 18. & 3. 33.

f 2. *Par.* 35. 25.

g *Judic.* 5. 1. 2. &c.

h *Judith.* 15. 12.

i 1. *Reg.* 2. 1. 2. &c.

k 2. *Reg.* 38. 50. &c.

l 3. *Reg.* 4. 32. Fuerunt carmina ejus quinque millia. *Hæc Josephus 5000. Odas; plerique tamen poemata, seu versus 5000. intelligunt.*

CANTICUM CANTICORUM, Scripturæ Liber, Hebræis *Sebir Hasebirim*, scilicet excellentissimum Canticorum. Compositum creditur in nuptiis Salomonis cum filia Regis Ægypti. Verùm ut hujus Libri sensum, & mysterium assequamur, non ad carnem, & sanguinem, sed omnia ad Christi cum natura humana, cum Ecclesia, &

cum

cum anima justi nuptias referenda sunt. Hac veluti clavi ea quę in hoc Libro dicta videntur de nuptiis humanis, de supernaturali & Divino connubio dicta esse intelligemus.

In Cantico, septem dierum, totidemque noctium fit mentio, quod ex more Hebręorum nuptias per septem dies celebrandi desumptum est (*a*). Quę his septem diebus contigerunt, stylo adeò poetico, & ab historico discrepanti conscripta sunt, ut Hebręi veriti, ne nimis ad literam intelligerentur, lectionem bujus Libri aote annum ętatis trigesimum vetuerint (*b*): quod & à Christianis servatum est. Certè hominibus carnalia sapientibus Liber iste exitio esse potest, ac illum legentes, de excutienda erga S. Scripturam veneratione, & de animę salute periclitantur.

a *Gen.* 29. 22. *Jud.* 14. 12. 15. 27. *Tob.* 8. 23.

b *Orig.* & *Theodoret. Præf. in Cant. Hieron. Præf. in Ezech.*

Hunc librum tum Ecclesia tùm Synagoga ioter Canonicos semper habuere (*c*). Inter antiquos unus Theodorus Mopsuestenus occurrit, qui illum rejecerit. Nonnulli ex Rabbinis de ejus inspiratione dubitarunt; Anabaptistæ verò tamquam perniciosum rejiciunt. Quibus omnibus prævalet authoritas Ecclesiæ & Synagogæ, pro illius inspiratione unanime testimonium ferentium. Frustra verò objeceris, neque Christum, neque Apostolos eum Librum uoquam laudasse; neque in illo, ne semel quidem, Dei nomen scriptum esse: quot enim Scripturæ Libros Christus præteriit illaudatos? Quòd autem Dei nomen frustra ibi requiratur, in causa est, quia Dei Filius sub Sponsi allegoria inducitur; debuit proindè juxtà allegoriæ leges, ejus nomeo sileri, & Sponsus induci.

c *Conc. Constantinopol.* 2. *collat.* 4. *Orat.* 58. & *seq.* & *Epist. Pelag.* 11 &c.

CANTORES. Plures è Levitarum ordine Divinis laudibus coneinendis, & musicis instrumentis ante Altare canendo in Templo Hierosolymitano destinabantur. Davide regnante 4000. ex iis numerabantur, suis Ducibus & Pręfectis subjecti (*d*). Asaph, Heman, & Idithum Musicę sub Davide, & Salomone pręerant. Horum primo, quatuor erant filii; secundo, quatuordecim; postremo verò sex, qui vigintiquatuor Cantorum choris duces electi sunt, singuli singulis. Sub iis Ducibus alii erant Pręfecti inferiores undecim, pro quolibet Choro, aliis Cantoribus instruendis destinati. Familia Caath medium Templi tenebat; Meraritæ sinistram; Gersonitæ tandem dextram. Neque ex familia tantùm, sed & ex genere instrumentorum distincti fuisse videntur; cum filii Idithum *cinnor*, seù *cythara* canerent, filii Asaph *nabal*, seù *psalterio*, filii Hemao *mizlothaim*, tintinnabuli quodam genere.

d *Vide* 1. *Paral.* 25. 2. 2. &c.

CAPELLA, animal notissimum, inter pura reputatum, ut ad victum, & Sacrificia adhiberi posset. In Palæstina, aliisque regionibus Orientis (quod adhuc servatur) tondebantur, earumque villis saga intexebantur tentoriis conficiendis. Nonnulla etiam Tabernaculi vela eodem opere constabant (*e*).

e *Exod.* 25. 4. & 35. 6. &c. et 37. 14.

CAPER-NOMA, seù *Capharnaum*, ultra Jordanem, ubi fons pulcherrimus spectabatur, creditus ramus Nili, ait Josephus (*f*).

f *De Bello l.* 3. *c.* 18.

CAPHAR, nomeo Hebræum, quo campus seù vicus significatur; quare nomini proprio alicujus vici sivè campi adjunctus reperitur. Quandoque etiam nomini alicujus orbis additum est; non raiò enim contigit, ut quæ priùs vicus erat, temporis successu in urbem traosierit.

CAPHAR, seù *Caphara*, vicus Tribûs Benjamin (*a*).

a *Jos.* 18. 26.

CAPHAR-ABIS, oppidum Idumææ, de quo Josephus (*b*). Cerealis Tribunus Romanus parvâ militum manu illud occupavit. Gemara (*c*) cujusdam munitionis Idumææ meridionalis nomine *Capharbisch* meminit, quæ tamen urbs magna fuisse videtur, non simplex munitio.

b *De Bel. l.* 4. *c.* 33.

c *Gem. Babyl. Gittim.* 57. 1.

CAPHAR-BARUCHA, *Vicus benedictionis* in Tribu Juda situs. S. Paula illuc ascendens, speluncam Loth meminit, ait S. Hieronymus (*d*), subjectumque locum, ubi olim Sodoma, & Gomorrba fuerant, observavit. Creditur Abraham hucusque Angelos ad excidium Sodomæ properantes prosequutus. Tribus milliaribus distat ab Hebron, authore S. Epiphanio *cont. hæres.*

d *In Epitaph. Paulæ.*

CAPHAR-ARIA, vicus, seù campus leonis. Hunc Peutingeri Tabulæ inter Jerusalem, & Ascalonem collocant.

CAPHARATH, vicus Galilææ à Josepho munitus, ut ipse in Vita sua testatur.

CAPHAR-DAGON, *Vicus Dagon*, Diospolim inter & Jamniam, teste Eusebio (*e*).

e *Euseb. in* Bedagion.

CAPHAR-ETHAIA, in Samaritide, Menandri Hæresiarchæ patria (*f*).

f *Justin. Apolog.* 2.

CAPHAR-GAMALA, viginti milliaribus à Jerusalem, Lucii Presbyteri Scriptoris V. Ecclesiæ sæculi, qui Inventioois corporis S. Stephaoi historiam scripsit, patria. Nomen fortasse à Gamaliele illo, qui corpus S. Stephani sepelivit, eundemque locum possidebat, obtinuit.

CAPHAR-IAMA (*g*), idem ac Jabneel in Tribu Nephtali.

g *Gem. Jerosol. Megill. Jos.* 20. 33.

CAPHARNAUM, seù *Caper-naum*, Urbs ex Evangelio notissima, ubi Jesus tribus annis suæ prædicationis ut plurimùm morabatur (*h*). Quamquam sitam fuisse ad Orientem, & ad ripam Lacûs Genesareth probè constat, locus tamen certus ignoratur; parum tameo à Bethsaida absuisse ex Evangelio discimus. Septimo & octavo Ecclæsiæ sæculo adhuc supererat, ut ex Itineribus Adamnani, & S. Villibaldi colligimus. Adamnanus eam ab Oriente in Occidentem protensam, habentem à Septentrione montem, ad meridiem verò Lacum Tiberiadis, describit. In ea urbe Christus pluries prædicavit, pluraque miracula edidit. Sed Capharnaitas parùm proficientes acrioribus tandem verbis increpans, dixit eos in Cœlum à se evectos, usque in abyssum ruisse (*i*); addens insuper, ea quæ inter illos facta fuerant miracula, magis apud Tyrios, & Sidonios Idololatras profutura fuisse, quàm apud ipsos valerent. Ibidem Matthæus à telonio revocatus est, ut Christum sequeretur (*k*).

h *Matth.* 4. 13. *Marc.* 2. 1.

i *Matth.* 11. 29.

k *Matth.* 9. 9.

CAPHAR-ORSA, Urbs Idumææ ad occidentem Jordanis.

CAPHAR-SABA. In ejus agro Herodes Antipatridem in honorem patris sui Antipatri condidit (*l*).

l *Antiq. l.* 16. *c.* 9.

CAPHAR-SALAMA, vel *Caphar-sarama* (*a*), eadem fortè ac *Caphar-semelia*, de qua in historia Inventionis S. Stephani. Non longè à Jerusalem aberat.

a 2. *Mach.* 7. 31.

CAPHAR-SOREC, oppidum ad septentrionem Eleuteropolis apud Saraam (*b*). Nomen fortè sortitum est à torrente, seù valle Sorec, patriâ Dalilæ (*c*).

b *Hieron. Onom. in Sorec.*
c *Judic.*16.4.

CAPHAR-TOBA, vicus Idumææ. *Josephus de Bello l.* 5. *c.* 4.

CAPHET-RAMIS, vel *Caphtra*, Urbs Idumææ superioris, à Tribuno Cereali solo æquata (*d*).

d *Jos. de Bel. l.*5. *c.*8.

CAPHIRA, Urbs Beojamin. *Josue* 9. 17.

CAPHTOR, Insula (*e*), ex qua Gaphtoritæ (*f*), alio nomine *Cretim*, *Cerethim*, seù *Philisthiim*. Interpretes plerique *Caphtor* esse autumant Cappadociam, & *Caphtorim* Cappadoces, ex quo Philisthiim, & Cerethim originem deducunt. In prima Editione nostri Commentarii io *Gen. cap.* 10. 14. Caphtoritas ex Insula Cypri derivavimus. Verùm postea ex Insula Cretæ illos ortum habuisse in Dissertatione initio primi Libri Regum impressâ, probavimus. Consulantur ea, quæ ibidem diximus, simulque ea, quæ io Supplemento ad calcem Apocalypsis pro eadem re congessimus.

e *Deut.* 2. 23. *Jerem.* 47. 4. *Amos* 9.7.
f *Genes.* 20. 14.*Deut.*2.25.

CAPITOLIAS, Urbs Palæstinæ, in tabulis Peutingeri ioter Gadaram, & *Edras*, seù *Adraam*, ultra Jordanem posita.

CAPITOLINA. Cognomen Urbis Jerusalem, quæ ab Adriano reædificata exinde *Ælia Capitolina* appellata est.

CAPPADOCES, vox in Libris Veteris Testamenti frequens. Verùm Textus Hebraus habet *Caphtorim*, quod nos de antiquis Cretensibus, qui in Palæstinam transeuntes nomen Cerethim & Philisthiim obtinuerunt, explicamus.

CARAITÆ, secta Judæorum, cujus indoles ex nomine exprimitur: illud enim ab Hebræo *Carai*, seù *Caraim* derivatum est; & genus hominum studio Scripturæ deditum, seù literæ Textûs adhærens significat. Quare à Rabbanistis Caraitæ dissident; illi enim Veterum Traditionibus passim omnibus deferunt; isti verò præter literam Librorum Sacrorum, quam sequi profitentur, cæteras traditiones non facilè recipiunt; si quas tamen sedulo examine discussas verè ab Antiquis profluxisse cognoverint, eas probant, dummodò nec Textui nec spiritui Scripturæ repugnent (*g*).

Ferunt Caraitas originem suam ad Esdram referre; à quo longum Catalogum ducunt eorum, qui Caraismum probarunt, vel improbarunt, exindè suarum Ecclesiarum jugem successionem ostendentes (*h*). Qui verò ex Caraitis adhuc in Polonia, & Lithuania supersunt, antiquiorem originem jactantes, eam à decem Tribubus per Salmanasarem io captivitatem deductis repetunt. Rabbanistæ Caraitarum opinionibus semper infesti, asseruot illos ab Alexandri Magni tempore Jerosolymæ extitisse; adduntque Jaddum caput Rabbanistarum miraculum coram Rege edidisse; id quod etiam ab Anano, & Crescanato Caraitarum Principibus frustra teotatum est. Hæc tamen omnia ioter fabulas rejicienda. Verosimiliùs creduntur (*a*) Caraitæ nonnisi circa octavum sæculum cœpisse; vel saltem ab eo tempore eorum Secta operâ Anani iterum restituta. Cum enim Talmudistæ sacris Scripturæ veritatibus humanas traditiones æquare conarentur, ac purum Religionis cultum superstitionibus quibusdam invectis violarent, quidam ex Judæis, quibus Lex cordi erat, restiterunt; quare Caraitæ scilicet Scripturæ textui unicè adhærentes, appellati sunt.

g *P.Morinus cum aliis vult eos nullam omnino traditionem recipere. Vide Basnage Hist. des Juifs. t.*6. *l.*9.*c.*1.
h *Vide Basn. contin. de Joseph. t.* 6. *l.*9. *c.*11. *&* 12.

a *Basnage t.*6. *l.*9. *c.*2.

Rabbanistæ Sadducæorum errores Caraitis imputant; animarum immortalitatem, & existentiam Spirituum eos negare asserentes. Nihil tamen tale se unquam sensisse reclamant Caraitæ, egregiâ confessione eorum articulorum objectas accusationes diluentes. Non desunt hujus Sectæ Scriptores accurati, quos ad investigandum Scripturæ sensum consulere operæ pretium est; sed paucis, ex multis in Bibliothecis delitescentibus, hucusque contigit, ut typis vulgareotur. Messiam adhuc expectant, quem illi, ut & cæteri Judæi, futurum credunt merum Regem temporalem; verùm supputari tempora ejus adventûs noluot. Eos tantùm Scripturæ libros admittunt, qui in Canone Judæorum recipiuntur, cæteris rejectis. Sacris verò Libris usque adcò deferunt, ut articulorum Legis veritatem ad examen revocare nefas habeant. Phylacteria, & membranas super fores domorum scriptas, chartas fronti superpositas rejiciuot; Judæos, qui his utuntur, *asinos phaleratos* appellant; ac Scripturæ loca, in quibus de phylacteriis sermo est, non ad literam, ut cæteri Judæi, sed veluti figuratè dicta interpretantur. Vigent adhuc, nedum Constantinopoli, in Syria, Palæstina, & ultra Euphratem, sed & in Polonia, & Lithuania.

CARBUNCULUS, Græcè *anthrax*, Hebraicè *nophee* (*b*), gemma grandis pyropi, vel carchedonii magnitudine, rubro saturo colore, bovis cruori proximo. Radios vel nocte conspicuos, & pyropi radiis nitidiores emittit. Cæterùm Brauoius post Boetium de Boot notat, veterum *anthracem*, sive *Carbunculum*, nostrum pyropum fuisse.

b *Exod.*28.18.

CARCAA, Urbs in finibus Juda, à meridie (*c*). Eusebius oppidum *Carcariam* diurno itinere à Petra distans notat.

c *Josue* 15.3.

CAREE, pater Johannam. 4. *Reg.*25. 23.

CARETH, Urbs Tribûs Zabulon. *Josue* 19. 15.

CARIATH, vox Urbem significans; quare nominibus plurium Palæstinæ locorum adjungitur.

CARIATH, oppidum propè Gabaon, Tribûs Benjamin (*d*).

d *Josue* 15. 3.

CARIATHA, Urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 13.

CARIATHA, seù *Cariada*, & *Cariathaim*, Urbs ultra Jordanem, decem milliaribus à Medaba ad occidentem (*e*).

e *Josue* 13. 19. *Euseb. in Cariathaim.*

CARIATHAIM, Urbs Tribûs Nephtali. 1. *Par.* 6. 76.

CARIATHJARIM, seù *Cariath-Baal*, vel *Baalath de Juda*, aut *Bala*, Urbs Tribûs Judæ in finibus Benjamin, ubi Arca Domini tandiù in domo Aminadab servata est, donec à David Jerusalem deferretur (*f*). Vide *Bala*.

f 2. *Reg.* 6.

CARIATH-SENNA, Urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 49.

CARIATH-SEPHER, scilicet literarum, seù librorum urbs, aliàs *Dabir*, Urbs, quæ Tribui Juda assignata, indè Caleb cessit. Verùm illius dominium non ante obtinuit, quàm ope Othonielis, cui postea filiam suam Axam nuptui dedit, hostes expelleret (*a*).

a *Josue* 14.6. 7. *&c. Judic.* 1. 10. *&c.*

CARITH, Torrens ultrà Jordanem, qui in eundem fluvium infrà Bethsan influit. In valle, quam irrigat, Propheta Elias Jezabelis persecutionem declinans, delituit; ubi & à corvis quotidie carne, & pane pastus est (*b*).

b 3. *Reg.* 17. 3. 4.

CARMEL, Urbs Tribûs Juda, in Carmelo, ad meridiem Palæstinæ (*c*); quam Nabal Carmelus Vir Abigail incolebat (*d*). Romanorum Præsidio tenebatur, teste S. Hieronymo. Eo in monte Saul trophæum ex Amalecitis erexit. 1. *Reg.* 15. 12.

c *Josue* 15. 55. *&* 4. *Reg.* 25. 5.

d 1. *Reg.* 25. 5. *Vide Eusch. in* Charmalla. *Procop. in* 1. *Reg.* 25. *& Theodoret. in* 1. *Reg. quæst.* 59.

CARMELUS, Mons ad Mediterraneum, ad meridiem Ptolemaidis, & ad Septentrionem Doræ. Ad hujus radices in regione septentrionali torrens Cisson, & hinc non longè fluvius Belus fluebant. Quamvis autem à Josepho (*e*) in Galilæa ponatur, meliùs tamen ad Tribum Manasse, & ad meridiem Tribûs Aser spectat (*f*). *Carmelus*, vineam Dei significat; ejusque vertex, authore S. Hieronymo, pascuis vestiebatur. Scribit Tacitus (*g*) Numen quoddam *Carmelum* ibidem cultui expositum, Templo carens, & statuâ: *Nec simulacrum Deo, aut Templum; sic tradidere Majores, Aram, et reverentiam*. Pythagoræ tamen ætate Templum erectum visebatur, ubi Philosophus solum se sæpè recipiebat, teste Jamblico. In latere ad mare, antrum, quod Eliæ domicilium creditur, hodie usque ostendunt, ibique Monasterium Carmelitarum erectum est. Quæ de incensis Prophetis Baal, de exorato in hoc monte igne de Cœlo precibus Eliæ Prophetæ leguntur, notiora sunt, quàm ut hìc referantur (*h*).

e *De Bello l.* 3. *c.* 2.

f *Josue* 19. 26.

g *Tacit. Hist. l.* 2.

h 3. *Reg.* 18.

Carmeli nomen omnibus locis, vineis, & arboribus fructiferis non rarò tribui solet. Sunt qui credant, illud etiam de purpura dictum fuisse (*i*), quòd ad radices hujus montis septentrionem versùs ostrea in hunc usum piscatu caperentur.

i *Bochar. de animal. sac. par.* 1. *l.* 2. *c.* 48. *& par.* 2. *l.* 5. *c.* 9.

CARNAIM, seù *Astaroth-Carnaim*, scilicet Astaroth-bicornis, Urbs Galaaditidis, ultra Jordanem, alio nomine dicta *Carnion* 2. *Mach.* 12. 21. Vide *Astaroth-Carnaim*.

CARPUS, S. Pauli Discipulus Troade commorans, ubi Paulum ex Asia reducem anno Chr. 65. hospitio excepit. Hac occasione ibi Apostolus vestem quamdam reliquit (*k*), vel ut alii malunt, thecam librariam, & præterea quædam scripta, seu membranas, sivè Libros Scripturæ in membranis scriptos. Carpi gesta ferè ignorantur; quæ enim à Græcis de eo feruntur, incerta sunt. Illum nimirum septuaginta Discipulis accensent, ejusque ministerio S. Paulum plurimum usum fuisse tum in predicatione, tum in literis ferendis narrant: plura illum loca prædicationibus percurrisse, ubique prodigiis claruisse; ac demum cum Berœæ Episcopatu fungeretur, in pace obiisse (*l*). Hujus memoriam Græci die 26. Maji; Latini verò die 13. Octobris venerantur.

k 2. *Timoth.* 4. 13. Ton phelonen. *Pennlam.*

l *Menaa die* 26. *Maji.*

CARTHAGO, Urbs Africæ celeberrima, & Colonia Tyri in Phœnicia. In Vulgata legitur locus Ezechielis, in quo Carthaginenses negotiationis gratia Tyrum adire consuevisse dicuntur (*a*). *Carthaginenses negotiatores tui*. Hebræum tamen pro *Carthaginenses*, habet *Tharsis*; & quidem Tharsus Ciliciæ negotiationibus celeberrima habebatur.

a *Ezec.* 27. 12.

CASAIA, Pater Ethan, Levita ex familia Merari. 1. *Paral.* 15. 17.

CASALOTH, seù *Cazaloth-Thabor*, Urbs ad latera Thaboris, *Josue* 19. 18. quam Eusebius, & S. Hieronymus *Casalum*, seù *Exalum* appellant, ac 10. milliaribus à Diocæsarea, orientem versùs removent (*b*).

b *Vid. Eusch. & S. Hier. ad Acsaph.*

CASBI. *Gen.* 38. 5. In Vulgata legimus: *Quo nato* (nempè Zela) *parere ultra cessavit*, nempè Uxor Juda. Hebræus Textus habet: *Illa cum peperit, erat in Casbi*. Casbi seù Casib *Josue* 15. 44. & *Mich.* 1. 14. cujusdam loci nomen est; Casbi etiam Eusebii ætate appellabatur locus quidam desertus prope Odollam.

CASBON (*c*), vel *Chasbon*, idem ac *Hesebon*, *Esebon*, vel *Esbus*, ultrà Jordanem; quibus posterioribus nominibus frequentiùs appellatur. Vide *Esebon*.

c 1. *Mach.* 5. 36.

CASED, pater *Casedim*, seù *Casdim*, scilicet Chaldæorum, qui ab Hebræis *Casdim* appellabantur. Alter videtur iste *Cased* à filio Nachor & Melcha, de quo *Gen.* 22. 22.

CASIS. Vallis *Casis*, in Tribu Benjamin. *Josue* 18. 21.

I. CASIUS, mons inter Pelusium, & lacum Sirbonidem, Syriam ab Ægypto disterminans. Simulacrum Jovis Casii, quod ibidem colebatur, malum granatum in manu gerebat (*d*). *Casius* fortassè ab Hebræo *Kez*, seu *Cas*, scilicet extremitas, terminus, limes, derivabatur; erat enim ad meridiem terminus Palæstinæ, & Ægypti.

d *Achilles Tatius l.* 3.

II. CASIUS, mons Syriæ juxtà Seleuciam, alter Palæstinæ terminus ad Septentrionem, quem eundem esse credo ac mons ille altissimus, dictus à Moyse, *Mons montium* (*e*).

e *Num.* 34. 7. 8.

CASLEU, nonus anni sacri Hebræorum mensis, & tertius anni civilis, nostro Novembri ferè respondens. Triginta plenis diebus constat; quorum septima jejunio deputatur ob injuriam à Rege Joakim Libro Prophetiæ Jeremiæ illatam, quem cultro rescissum in ignem projecit (*f*); decimàquintà Judæi coram Domino se affligunt, quòd dies recurrat prophanationis Templi, & erecti (*g*) in eo Idoli Jovis Olympici, jussu Antiochi Epiphanis; vigesimaquinta purificati à Juda Machabæo Templi Hierosolymitani (*h*), & innovatæ ejus dedicationis memoriæ dicata est: de quo festo in Evangelio: *Facta sunt Encænia Jerosolymis* (*i*). Ferunt die trigesimâ hujus mensis Nehemiam hostiam aspersisse aquâ illâ crassâ, quæ in loco, ubi sacrum ignem antea deposuerant, reperta est; totumque hoc sacrificium igne cœlesti absumptum (*k*).

f *Jere.* 36. 23.

g 1. *Mach.* 1. 57.

h 2. *Mach.* 1. 18.

i *Jo.* 10. 22.

k 2. *Mach.* 1. 19. 20.

CASLUIM, seù *Ghasluchim*, Mizraim po-

poſteri, quorum domicilium adhuc ignoratur: fortaſsè tamen ad Ægyptum pertinebant. Vide Commentar. in *Gen.* 10. 14. & 1. *Par.* 1. 12.

CASPHIN (*a*), idem ac *Chesbon*, ſeù *Esebon*, in Tribu Ruben.

a 2. *Mach.* 12. 13.

CASPHOR (*b*). Legendum puto *Casbon*, ſeù *Chesbon*. Idem eſt ac *Esebon*, ſeù *Esbus* Urbs ultra Jordanem. Græcus legit *Chaſcor*; Joſephus *Chaſphon*.

b 1. *Mach.* 5. 26. *confer* ℣. 36.

CASSIDILIS, pera. *Tobiæ* 8. 2.

CASSIA, aroma inter ea numeratum, quibus ſacrum oleum conſecrandis vaſis, & Tabernaculo conficiebatur (*c*). Hebræus habet *Kidda*, & Septuaginta *Iris*. Caſſiam hanc dicunt eſſe corticem arboris, cinnamomo ſimillimæ, apud Indos ſpontè provenientis.

c *Exod.* 30. 24.

CASTOR, ET POLLUX. S. Paulus (*d*) Romam ad Imperatorem navigans, in navi, quæ à pictis, vel ſculptis in prora, tamquam inſignibus, Dioſcuris, ſivè Caſtore, & Polluce nomen obtinuit, ferebatur. Caſtor verò & Pollux fratres erant, ex Jove & Ledâ ab eodem ovo, uti ferunt, excluſi; quare ſinguli mediam ovi teſtam tenentes pinguntur. Porrò Jupiter ſub cycni ſpecie cum Ledâ congreſſus erat. Ambo autem bellis in pyratas geſtis adeò claruerunt, ut divinos ſibi honores promeruerint. Cum primùm à litore ſolvebatur, itemque in procellis, votis invocabantur. Præter Dioſcuros, alii etiam Dii, tamquam Patroni, & cuſtodes, in puppibus navium videbantur. Vide noſtra Commentaria in Acta *cap* 28. ℣. 11.

d *Act.* 28. 11. *Cui erat inſigne Caſtorum. Græcus habet:* Paraſema dioſcourois.

CASTRA, ſeù loca, in quibus Iſraelitæ caſtrametati ſunt in deſerto. 1. Rameſſe. 2. Socoth. 3. Etham. 4. Pihahiroth. 5. Beelſephon. 6. Ad Mare Rubrum. Poſt tranſitum. 7. Ad deſertum Sur. 8. Mara. 9. Elim. 10. Ad Mare Rubrum. 11. Ad deſertum Sin. 12. Daphca. 13. Alus. 14. Raphidim. 15. Mons Oreb. 16. Sinai. 17. Tabeera, ſeù aduſtio. 18. Sepulchra Concupiſcentiæ. 19. Cades-barne. 20. Haſeroth. 21. Rethma. 22. Remmonphares. 23. Lebna. 24. Reſſa. 25. Ceelata. 26. Sepher mons. 27. Adar, ſeu Arad. 28. Maceloth. 29. Tahath. 30. Thare. 31. Metca. 32. Heſmona. 33. Moſeroth (fortè idem locus ac Haſeroth) 34. Bene-jacan. 35. Mons Gagad. 36. Jetebata (fortè idem locus ac Sepulchra Concupiſcentiæ) 37. Hebrona. 38. Elath. 30. Aſiongaber. 40. Moſeroth, ſeù Mons Hor. 41. Salmona. 42. Phunon. 43. Obodat, vel Oboth. 44. Jeabarim. 45. Zared. 46. Mathan. 47. Nahaliel. 48. Bamoth-Arnon. 40. Dibon-gad. 50. Helmon-deblataim. Ubi loca hæc ſingula ſita fuerint, quid in illis contigerit, in ſuis articulis dicemus.

CATA-MANE, ſeù *Kata-mane*, ſcilicet, *mane ſingulorum dierum*. Vox Græca *cata* in Verſione Latina Ezechielis (*e*) ſervata eſt.

e *Ezech.* 46. 14. 15.

CATECHISMUS; *catechizare*; *catecheſis*, Græcæ voces, inſtruere, & inſtructionem ſignificantes. Inſtructor *Catechiſta*; inſtructus verò *Catecumenus* appellatur. Monet S. Paulus (*f*), ut Catecumenus omnium bonorum ſuorum ſuum Catechiſtam participem faciat, hanc illi gratiam pro beneficio accepto rependens: *Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei, qui ſe catechizat in omnibus bonis.*

f *Ad Gal.* 6. 6.

CATHETH, Urbs Tribûs Zabulon. *Joſue* 19. 15.

CATHOLICUS, vox Græca, univerſalem, ſeù generalem ſignificans; quare Eccleſiæ Jeſu Chriſti tribuitur, quæ ad Orbem totum, & omnia tempora extenditur. *Catholicæ* etiam eæ *veritates* dicuntur, quæ ab omnibus fidelibus receptæ ſunt. Voci *Catholicus* opponitur vox *hæreticus*, *ſectarius*, & *ſchiſmaticus*, ſcilicet à vera Eccleſia reſciſſus.

CATHOLICA. *Epiſtola Catholica*, ſeù *Canonica*; Catholicæ quidem dictæ, quòd omnibus Fidelibus, non uni tantum Eccleſiæ ſcriptæ; Canonicæ verò, quòd fidei & morum regulas præſcribant. Eo nomine ſeptem Epiſtolæ comprehenduntur, ſcilicet unica S. Jacobi, duæ S. Petri, tres S. Joannis, ac tandem unica S. Judæ, quamvis olim apud Græcos (*a*) non hoc ordine diſtribuerentur, ut aliàs in Præfatione Commentariorum in eaſdem Epiſtolas notavimus. Neque in illis recipiendis concors fuit Veterum ſententia; alii enim omnes, alii verò tres tantum probabant, rejectis ſecundâ S. Petri, ſecundâ & tertiâ S. Joannis, & Epiſtolâ S. Judæ (*b*). Scriptores illarum toti ſunt in aſſerenda bonorum operum neceſſitate adversùs Simonem, Nicolaum, Cerinthum, aliosque coævos Hæreticos, qui libertate nobis per Evangelium collatâ plus æquo abutebantur (*c*).

a *Prolog. ſub nomine S. Hieron. in Ep. Cathol.*

b *Gregor. Nazianz. carm. de Scriptur. Canone.*

c *Aug. de fide, & operib. c.* 14.

CATULUS, Lybiæ Pentapolitanæ Præfectus. Cum magna Judæorum ejuſdem Provinciæ manus in deſertum conveniſſet, textore quodam Jonatha duce, qui factâ prodigiorum ſpe illos ſeduxerat, Catulus omnes trucidavit. Ipſe tamen nimiæ in illos ſævitiæ pœnas acerbis doloribus, ac horrificis ſpectris exagitatus luere coactus eſt (*d*).

d *Joſeph. de Bello l.* 7. *c.* 28. *An. Chr.* 75. *ante Ær.* 72.

CAUDA, Plinio *Gauda*, ſeù ut Græcus Textus (*e*), & Ptolemæus, *Clauda*, Inſula quædam parva ad meridionalem, & occidentalem Cretæ plagam.

e *Act.* 27. 16.

CAUDA VICTIMARUM. Arietum in pacificum holocauſtum oblatorum caudas & adipem, Altaris igni tradendos Moyſes præceperat (*f*). Cauda, utpotè pinguiſſima, inter animalium partes delicatiſſima habebatur. Vetera, & recentiora Itineraria Arabum & Syrorum arietum caudas tantæ molis eſſe ferunt, ut viginti & triginta librarum pondus exæquent. Quaſdam verò quatuor pedum cum dimidio longitudinem habere narrat Herodotus (*g*); neve dum humum verrunt, excorientur, paſtores hiſce arietum caudis rhedulas ſupponunt, quas ipſi arietes trahunt. Pagani etiam cavebant, ne cauda in ſacrificiis deeſſet (*h*).

f *Vide Exod.* 29. 22. *Levit.* 3. 9. & 7. 3. & 8. 25. & 9. 19.

g *Herodot. l.* 3. *c.* 113.

h *Ariſtopha. in pace, & Acharneſ. act.* 3. *ſcen.* 3.

CAVERNÆ. In Palæſtina frequentiſſimæ. Vide *Scopulus*.

CAYRUS, ſeù *Cairus*. Magna Cairus, Arabibus *Mezer*. Hanc Urbem alii dicunt eſſe Veterum *Memphim*, alii Babylonem Ægypti. Nomen Cairus recentius eſt, quam quod reperiri poſſit in libris, ſivè Veteris, ſivè Novi Teſtamenti. Memphis ſita erat ad Nili ripam occidentalem; Cairus verò ad

talem; Babylon circa eundem locum erat, in quo nunc ruinæ Veteris Cairi occurruot. Locus adhuc ibidem ostenditur, in quo Christus in Ægyptum fugiens, aliquandiù substitisse creditur.

CAZALOT. Vide *Casaloth*, seù *Caseloth*.

CEDAR, filius Ismael (*a*), pater Cedræorum, seù Cedarenorum, de quibus Plinius, qui regionem tenebant Arabiæ desertæ Nabathæis proximam. Quamquam certum populi hujus domicilium difficile est reperire, cum nec in urbibus, neque in domibus, sed in tentoriis (*b*) viventes, sedem frequenter mutarent: in meridionali tamen Arabiæ desertæ plagâ potissimùm versabantur, ad septentrionem Arabiæ petreæ, & felicis; ex qua plures usque ad Mare Rubrum excurrebant. Cedar nonnunquam à S. Scriptura Arabia omnis deserta nuncupatur.

a *Gen*.25. 13.
b *Cant*.1. 4. *Jerem*.42. 11.

CEDES, seù *Cades*, Urbs celebris Tribûs Benjamin. Vide *Cades*.

CEDES DE JUDA, eadem ac *Cadesbarne*.

CEDIMOTH, seù *Cademoth*, urbs Tribûs Ruben (*c*) ad orientem torrentis Arnon. Una ex stationibus Hebræorum in deserto (*d*). Habitationi Filiorum Merari ex Tribu Juda assignata est (*e*).

c *Josue* 13.18.
d *Deut*.2. 26.
e 1. *Paral*. 6. 79.

CEDMA, ultimus filios Ismael (*f*), qui unà cum fratribus regionem ad Orientem montium Galaad incoluit. Fortè Urbs Cedemoth primò ad ejus posteros pertinebat. *Cadmonai* tamen, seù *Cedmonai*, de quibus *Gen*. 15. 19. ab eo originem non traxerant, cùm iidem essent, ac populi Chanaan, jam inde à tempore Abraham, avi Cedma, florentes.

f *Gen*. 25. 15.

CEDMONÆI, seù *Cadmonai*, scilicet *Orientales*, primi terræ promissæ habitatores, Chanaan filii Cham posteri. Regionem occupabant ultra Jordanem, ad orientem Phœniciæ, propè Libanum. Cadmus Thebarum in Bœotia conditor ex Cadmonæis, & Hermione ejus Conjux à monte Hermon nomen, & originem traxisse creditur. Quippè *Cadmonai* etiam *Hevai* dicebantur. *Hevaus* verò ex radice, quæ serpens sonat, derivatur. Cum igitur Cadmus bos viros strenuos novæ Urbi incolas dederit, hinc fabulæ locus, è sparsis humi à Cadmo serpentis dentibus homines armatos prodiisse.

GEDMIHEL, ex filiia Odovia, è captivitate Babylonis regressus (*g*).

g *Esdr*.11.40.

CEDRUS, arbor in Scriptura notissima, adhuc in Libano supra Byblum, & Tripolim ad Orientem vigens. Infrequens tamen nunc est, olim frequens; quod ex tot tantisque operibus, quibus usui erat, colligimus. Arboris hujus truncus quandoque 36. vel 40. pedes circuitu exhaurit; ramos ad decem, vel duodecim pedes à terra, & invicem dissitos emittit; qui foliis jugi viriditate ridentibus, & rosmarino simillimis vestiuntur. Gummi quoddam ex eo distillat, pluribus utile; ligno ad nigrum vergente, pulchro, & incorruptibili, nisi aquæ exponatur (*h*); fructu pino simili, cortice tamen minùs aspero, minùsque aperto.

h *Cedrus durabilis nisi humore tăgatur*. *Pallad*. *l*.2. *c*. 16.

Nec in Libano tantùm, sed & in Africa, in Insulis Cypri, & Cretæ cedri producuntur. Statuæ æternùm permansuræ ex eo ligno effingebantur. Palatio Regis Salomonis, & Templo Jerosolymitano plorimo fuit usui, adeout ea de causa Templum aliquando Libanus appellaretur, *Aperi Libane portas tuas* (*a*), & Domus Jerosolymitana Salomonis, *Domus saltus Libani* dicta esset (*b*). Tectum Phani Ephesini ex cedro confectum erat, authore Plinio (*c*). Salomon tota Judæa Cedros sevit; adeout tantùm Cedris regio abundaret, quantum sycomoris, ait Josephua *l*. 8. *Antiq*. *c*. 2.

a *Zach*.11. 1.
b 3. *Reg*. 7. 2. & 10. 10.
c *Plin*. *l*.16. *c*.40.

CEDRON, torrens, qoi post irrigatam vallem inter Montem Oliveti & Jerusalem ad Orientem, in Mare Mortuum exoneratur. Aquis semper exiguus, nonnunquam caret. In magnis imbribus maximè tumet, ingentique impetu labitur. Nomen duxit non à Cedris, quibus ripæ consitæ essent, ut nonnulli opinantur, sed à tenebris profundæ vallis, quas densissimæ arbores augebant, vel ab urbis eluvionibus, in ipsum influentibus. Josephus nomen Cedron constanter declinat hoc ratione: *Cedron*, *Cedronos*, *Cedroni*. Vallis hujus torrentis potissimùm ea pars, quæ meridiem spectat, veluti Hierosolymæ cloacha semper est habita; Reges Asa (*d*), Ezechias (*e*), & Josias (*f*), Idola, & abominationes ibi in unum congesta igne absumpserunt.

d 3. *Reg*. 15. 13.
e 2. *Par*. 29. 16.
f 4. *Reg*. 23. 4.

CEELATHA. Israelitæ cum iter facerent per desertum, castra moveotes à Ressa, *Ceelatha* steterunt (*g*). Hanc eandem esse credimus ac *Ceilat*, seù *Ceilath*; neqoe tamen opinamur Israelitas Urbem Ceilath adiisse, sed in deserto prope eandem Urbem castra habuisse.

g *Num*.33.22

CEILA, Urbs Juda (*h*): decem & septem milliaribus Eleuteropoli distans, Hebronem versùs juxta Eusebium, vel octo tantùm milliaribus ab Hebrone, juxta S. Hieronymum. Quondam sepulchrum Abacuc Prophetæ in ea ostendebator (*i*).

h *Josue* 15.44.
i *Sozomen*. *hist*. *l*.8. *c*. 29.

CELAI, è Sacerdotom genere. 2. *Esdr*. 12. 20.

CELAIA, Levita. 1. *Esdra* 10. 23. Vide *Calita*.

CELER, Tribunus in exercitu Cumani, qui durè Judæos habuisse convictus, jussu Claudii Cæsaris Jerosalem reductus est, ot per vias raptaretur, donec animam efflaret (*k*).

k *Joseph*. *Antiq*. *l*.20. *c*.5.

CELLON, locus de quo *Judith*. 2. 13. Idem est ac *Chellus* Palmyrenæ pagus, de quo ibidem *cap*. 1. 9. qui fortè est *Allus*, Urbs Idumææ meridionalis, alio nomine *Eluza*, seù *Chaluza*, prope Petram Arabiæ Desertæ metropolim, uti Eusebius, & S. Hieronymus asserunt.

CENCHRÆ, pagus satis Corintho distans, sed veluti ejus suburbium habitus; quarè portus maris Ægei, qui Cenchris erat, pro portu Corinthi usurpabatur. Hic S. Paolus iter Hierosolymitanum suscepturus, capitis comam abrasit (*l*), ut votum jam emissum expleret. Hæ cæremoniæ votum Nazaræorum spectasse videntur, qui certò tempore abstinentiam à vino vovebant, eoque elapso, capillos ad Templi portam detondebant, & sacrificia offerebant (*m*).

l *Act*.18. 18.
m *Num*. 6. 5. 11.

Igi-

Igitor S. Paulos cum Hierofolymitanum iter brevì abfolvi non poffe præviderct, comam Cenchris detondit, reliqua Hierofulymis expleturus.

CENDEBÆUS, Dux exercitûs Antiochi Sidetis, filii Demetrii Regis Syriæ. Ab eodem Antiocho præfecturam regionis ad Mediterraneum, quam Simoni Magno Judæorum Pontifici antea commiffam, rurfum ob inimicitias quafdam abftulerat, obtinuit; juffufque infuper, poft vallatam munitionibus *Gedar*, feù Gadaram, excurfionibus Judæam depopulari. Quem imperata complentem (*a*) Simon certior de ea re à Joanne filio factus, miffis cum exercitu duobus filiis Joanne & Juda, illum folo facrarum tubarum clangore fudit, fugavitque. Judæi autem fugientes infequuti, plures occiderunt; reliquis cum Duce in Gadaram fe recipientibus.

a 2. *Mach.* 15.26. *&c.*16. 1. 2. *&c. An. M.* 3866. *ante Chr.*134. *ante Ær.*138.

CENDEVIA (*b*), lacus, ex quo originem ducit fluvius Beleus, feù Belus, qui propè Ptolemaidem in mare recipitur.

b *Plin. l.* 5. *c.*19. *& l.* 36. *c.*26.

CENERETH, vel *Ceneroth*, fivè *Cinnereth*, aut *Kinnereth*, Urbs Tribûs Nephtali (*c*), à cujus Meridie planities ufque ad Mare Mortuum fecundum Jordanem protendebatur (*d*). Cenereth eamdem fuiffe cum Tiberiade ex eo non levi argumento aliqui opinantur, quod lacus Genefareth, Hebræis *lacus Cenereth*, idem omninò cum Lacu Tiberiadis effet. Rationes tamen, quæ contrariæ opinioni fuffragantur, vide v. *Tiberias*.

c *Jofue* 19.35.

d *Jofue* 11. 2. *&* 12. 3. *Deut.* 4. 49.

Lacus Cenereth, fivè Mare *Kinnereth* vel *Tiberiadis*, & *Genefareth*, aut *Genefar* (*e*), nomina varia obtinuit; illa ab Urbe Cenereth, feù Tiberiade fitâ in ejus ripa occidentali; hæc verò ex regione Genefara ad ripam orientalem; ut & ex circumjacente ad latus boreale, & orientale Galilæâ, Mare Galilææ nominatur (*f*). Centum ftadia in longitudine, quadraginta verò in latitudine, fivè duodecim milliaria in longum, & quinque in latum occupabat, juxta Jofephum (*g*). Aqua illius potabilis eft, & pifcibus abundat; quorum pifcatione S. Petrus, S. Andreas, S. Joannes, & S. Jacobus vitam tolerabant. Hunc Jordanes medium fecat, & novis femper aquis auget. Vicinia illius amœna eft, & miræ fertilitatis.

e 1. *Mach.* 11.67. *Jofeph. Antiq. l.* 13. *c.*19. *&c.*

f *Matt.* 4. 18.

g *De Bello l.*3. *cap.*18.

I. CENEZ, Othonielis, & Caleb pater. *Jofue* 15. 17. *Judic.* 1. 13. & 2. 19. &c.

II. CENEZ, quartus filius Eliphaz, filii Efau. Idumæis præfuit poft Sepho, & ante Core. *Gen.* 36. 15.

CENEZÆI, Veteres Chananæorum populi, quorum regionem Deus pofteris Abraham promifit (*h*). Creduntur montes ad meridiem Judææ tenuiffe. *Cenez* filius Eliphaz, fortè ab illis domicilium, & nomen obtinuit.

h *Gen.*15. 19.

CENTURIO, dux centum militum; quod genus nos *Capitani* appellamus. Centurionis nomen fæpè in Novo, & Veteri Teftamento occurrit; quamquam in Textu Hebræo pro Centurione habetur, *Dux centum hominum*.

CEPHA, vel *Kepha* Syris, petra, feù fcopulus Latinis. Hoc nomine à Chrifto donatus eft S. Petrus; qui priùs Simon, deinde *Kepha*, Græcè *Petros*, Latinè *Petrus* appellari cœpit.

CEPHARNAUM, vel *Cepharnum*, fcilicet, pulcher Campus. Vide *Capharnaum*.

CEPHA. Vide *Caipha*, vel *Sycaminon*.

I. CEPHIRA, vel *Kephira*, feù *Caphira*, Urbs Gabaonitarum, deinde Tribûs Benjamin (*a*).

a *Jof.* 9. 17. *&* 18. 26.

II. CEPHIRA, filius *Cariath-jarim*. 2. *Efdr.* 2. 25.

CERASTES, fcilicet *cornutus*, ferpens, quatuor cornuum fpecies in fronte gerere creditos. Toto quandoque corpore arenâ tecto, fola cornua carni fimillima nuda exhibet; quorum afpectu aves deceptæ ad prædam volant, ipfæ mox anguis fubitò arenam excutientis præda. Colorem habet arenæ non abfimili, in latus graditur, & gradiendo fibilum edere videtur. Hæc de Cerafte apud Scriptores. Cæterùm hoc nomen femel in S. Scriptura (*b*) occurrit: *Dan in via coluber, ceraftes in femita*. Hebræus pro cerafte habet *fchephiphon*, quòd alii interpretantur *afpidem*, alii *bafilifcum*: Bochartus tamen, cui in his rebus unicè deferimus, ceraftem interpretandum judicat.

b *Gen.*49. 17.

CEREALIS, Tribunus quintæ legionis Romanorum, qui à Vefpafiano miffus fexcentis equitibus, & 3000. peditibus, 10000. Samaritanorum in monte Garizim fudit (*c*). Superiorem quoque Idumæam vaftavit, plurefque Judæorum Urbes expugnavit (*d*). Idem fortè eft ac Cerealis ille cognomento Vetilianus, qui poft captam Hierofolymam, in Judæa cum exercitu relictus eft, & Lucilium Baffum fucceflorem habuit (*e*).

c *Jofeph. de Bello l.*3. *c.*12. *in Lat. & c.* 22. *in Græco.*

d *De Bello l.* 5. *c.* 8. *in Lat. & l.*4. *c.* 33. *in Græco.*

e *Idem l.* 7. *c.*25. *in Lat. &c.* 10. *in Græco.*

CERETHÆI, feù *Cerethim*, vel *Cretim*, quo nomine Palæftini ab Ezechiele, & Sophonia appellantur. *Extendam manum meam fuper Palæftinos; interficiam Cerethim, & perdam reliquias maritimæ regionis* (*f*). Et Sophonias Philiftæos arguens: *Væ qui habitatis funiculum maris gens Cerethim* (*g*). In primo Regum (*h*) legimus, Amalecitas irruptionem feciffe *in auftralem plagam Cerethim*, fcilicet Philiftinorum irrupiffe. David, aliique Reges Juda, milites extraneos, qui Cerethim, & Pelethim appellabantur, corporis cuftodes habuerunt (*i*).

f *Ezech.* 25. 16. *Vulgata:* Interficiam interfectores.

g *Sophon.* 2. 5. *in Vulgata* gens perditor.

h 1. *Reg. c.* 30. 14.

i 2. *Reg.* 15. 18. *Vide noftra Comment. ibidem.*

Scriptura Philifthæos, feu Cerethim ex Infula Caphtor accerfit (*k*). Nos integrâ Differtatione hanc effe Infulam Cretæ probavimus (*l*). Septuaginta nomen *Cerethim* reddunt *Cretenfes*, & *Cereth*, *Cretam*. In difciplina, & Religione Philifthæorum plura funt, quæ Cretenfem originem prodant. Cur igitur Philifthæos ad hanc infulam non referamus, potius quàm ad Cappadociam, cui quamplures attribuerunt, ut fupra innuimus v. *Caphtor*?

k *Jerem.* 47. 4. *Amos* 9. 7.

l *Vide noftrã Differt. de origine Divinit. Philift. ad* 1. *Reg.*

CEROS, Nathinæus, de quo 1. *Efdr.* 1. 44.

CESELETH-THABOR. Vide *Cafeleth-Thabor*, & *Jofue* 19. 12.

CESIL, Urbs Tribûs Juda (*m*), quam Eufebius *Xil* appellat, & regioni meridionali Tribûs Juda tribuit.

m *Jofue*15.30

CESION, Urbs Tribûs Iffachar, Levitis familiæ Gerfon affignata (*n*).

n *Jofue* 19.20.

CESTIUS GALLUS, Syriæ Procos. Eo Sy-

Syriam regente, Judæi ad defectionem inclinare cœperunt, Floro eorum Præfecto illis persequendis vexandisque nihil reliquum faciente. Cùm enim se atrocissimis suppliciis subjiciendum fore nosceret, si aliquando ipsius flagitia inquirerentur, nihil non movit, ut quam contra ipsum Judæi instituere poterânt accusationem, ipsi, arma in Romanos capientes, in suum caput transferrent (*a*). Cùm Cestius occasione Festi Paschalis anno Chr. 66. Jerosolymam venisset, Judæorum in illum querelas audivit (*b*), Tum Judæis Florum imposterùm æquiorem in eos futurum promisit: quod tamen frustra ab eo promissum eventus ostendit, Floro nihil de pristinis flagitiis remittente.

a *Vide Joseph. Antiq. l.* 20. *c.* 9. *De Bello l.* 2. *c.* 25.
b *De Bello l.* 2. *c.* 24.

Intereà Cestius nondum è Judæa digressus, cum omnia ad defectionem disposita videret: numerum eorum, qui ad Festum Paschale convenerant, supputari voluit; ut eo ad Neronem misso intelligeret Imperator, rem sibi cum gente futuram, nec contemnendâ, nec parvi pendendâ. Pontifices igitur jussit agnos, qui eo tempore immolari debebant, enumerare: immolabantur autem à tertia hora vespertina usque ad quintam, nec nisi à Judæis (*c*): quamvis nec Judæi omnes de immolatis carnibus participare permitterentur, sed ii tantùm, qui ab omni legali impuritate expiati fuissent. Singulis verò agnis edendis decem saltem convivæ adbiberi debebant, licèt non rarò viginti simul accumberent. Summa agnorum accuratè supputata ad 255600. ascendere comperta est, quæ, singulis agnis decem tantùm convivis assignatis, 2556000. Judæos exhibet.

c *De bello l.* 6. *c.* 43.

Nec ita multò post Judæi à Romanis defecere. Quo audito Cestius jam in Syriam regressus, in Palæstinam iterum cum exercitu vênit; primoque impetu Galilæam operâ Cæsennii Galli recepit, simulque in itinere Liddâ, & Joppe captis, propè Gabaon, sex milliaribus ab Jerusalem, castrametatus est (*d*). Judæi Festi Tabernaculorum religione nihil retenti, tanto impetu in illum procurrerunt, ut Romanorum exercitus ferè inclinaret. Totis tribus diebus Cestius immotus permansit, veritus, ne, si evadere tentaret, à Judæis, quibus obsidebatur, illæsum exercitum reducere non permitteretur. Interim factâ ab Agrippa Judæis spe obtinendæ à Romanis veniæ, si arma ponerent, ac propterea oborto inter illos dissidio, Cestius divisos adortus, facilè fudit, ac fugientes Jerusalem usque persequutus est.

d *De Bello lib.* 2. *cap.* 37.

Post victoriam, tribus diebus in loco, cui nomen *Scopos*, specula, septem circiter stadiis ab Urbe substitit, quasi Judæorum deditionem expectans. Postridie, 30. Octobris, ordinato in prælium agmine procedens, tantum Hierosolymæ terroris injecit, ut primo munitionum ordine relicto, omnes ad interiora urbis, & ad Templum confugerint; quicquid interjaceret urbis victoris potestati, & igni ab eo mox injecto relinquentes. Bellum facilè ea die Cestius captâ urbe confecisset, nisi persuasionibus quorumdam Præfectorum, quos à Floro submissos Josephus credit, ab insequendis Judæis aversus fuisset.

Subsequentibus diebus exploravit mœnia, si quâ fortè superari possent: quæ ubique valido præsidio munita inveniens, tandem die sextâ, 5. Novembris, unam ex Templi januis adortus, tantum obsessis incussit terroris, ut jamjam de deditione facienda populus cogitaret, nisi Cestius inopinatò exercitum revocasset, ac ex Urbe egressus, ad castra in Scopum revertisset. Recedentibus Judæi institerunt, nec frustrà, cùm plures equites, peditesque cæcidissent.

Postridie Cestius è Scopo exercitum movens, ut ad priora castra Gabaonis regrederetur, agmen postremum, ac latera infestantibus Judæis, gravi cæde affectus, & plerisque impedimentis amissis, tandem Gabaonem pervênit; ubi incertus biduo commoratus, postremò 8. Novembris, hostium numero in dies crescente, relictis impedimentis, & oneiariis bestiis occisis, præter eas, quæ armis, & machinis ferendis essent, rursus iter cœpit. Judæi Romanos fugientes primò levioribus præliis insequuti, tandem ad angustias in descensu quodam redactos, omnibus viribus adorti sunt. In eo prælio ex Romanis ad 4000. peditum, & equites 400. cecidere; reliqui noctis favore Bethoron se receperunt.

Verùm Cestius omnia à Judæis occupata cernens, non expectatâ luce castra movit, relictis in loco ad hostes fallendos militibus 400., qui in domorum solariis clamitantes, specimen exercitûs præberent. Obortâ luce Judæi cognitâ fraude post eos milites trucidatos, reliquos persequuti sunt: quos tamen magnis itineribus fugientes assequi non potuerunt. Machinæ à Romanis in fugâ relictæ, & à Judæis occupatæ, magno deindè usui in obsidione Jerusalem fuerunt. Cestius sequenti anno, Chr. 67. post eam cladem obiit.

CETHIM, filius Javan, & Nepos Noe, cui Macedonas originem debere in Commentariis in Genesim (*a*) ostendimus.

a *Vide Gen.* 10. 4.

Quamvis enim Josephus Insulæ Cypri, alii Insulæ Chio; alii Ciliciæ, vel Achajæ illum tribuant; nostræ tamen opinioni author primi Machabæorum (*b*) suffragatur, qui Alexandrum, & Perseum (*c*) *Reges Cithæorum* appellat. Daniel (*d*) quarumdam navium Cethim meminit, quas Bochartus de Classe Romana dictas intelligit, ut & Cethim pro Italia interpretatur. Verùm classem Romanam *Naves Cethim* Daniel appellavit, quòd ex Macedonia solverit, duce C. Popilio, ut Antiochum invaderet; quod prælium à Propheta ibidem commemoratum est.

b 1. *Macc.* 1. 1.
c 1. *Mach.* 8. 5.
d *Dan.* 11. 30.

CETHÆI, seù *Chetai*, vel *Chitai*. Vide *Hethai*.

CETHLIS, Urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 40.

CETRON, Urbs Zabulon, quam ejusdem Tribûs homines à Chananæis auferre non potuerunt. *Judic.* 1. 30.

CETHURA, altera Abrahami uxor (*e*), quam Judæi eandem ac Agar antea expulsam, & post Saræ obitum revocatam, credunt. Alii verò illam ex Chanaanitide accersunt: omnes incertâ fide. Mirum, Abraham 140. annis natum fœminam, &

e *Gen.* 25. 1. 2. *&c.*

for-

fortè Chananitidem duxisse, & ex ea filios generasse. Quam rem S. Augustinus (*a*) divino miraculo tribuit, eandem fœcunditatem in illo conservanti, quam pro generando Isaaco ex sterili, & grandævâ fœminâ antea contulerat. Alii verò malunt, Abrahamum longè antè obitum Saræ Ceturam duxisse, concubinæ loco (*b*), quandiù Sara viveret, habitam; illâ mortuâ in defunctæ locum successisse: hinc Filii ex ea haberi potuerunt, non longè post natum Isaac, & Agar expulsionem. Filii autem sunt Zamram, Jecsan, Madan, Madian, Jesboc, & Sue. Hos Abraham muneribus ditatos ad Arabiam Desertam incolendam transmisit, omni terræ Isaaco cælitùs promissæ possessione eidem reservatâ.

CETUS, piscium, quos novimus, maximus. Cetos sexcentorum pedum longitudinis, & 360. latitudinis visos esse author est Plinius (*c*). Indica quinimò maria balænas habent, ultra spatia quatuor jugerum, ait Solinus (*d*), octingentos scilicet pedes, si ducentos jugeri concedamus. Tantam alii (*e*) oris ingluviem ceto tribuunt, ut navim cum onere deglutiat. Festus Avienus:

Protinùs hæc ipsas absorbent fame carinas,
Involvuntque simul mox monstra natantia nantes.

Fabulæ! P. du Tertre asserit, se in maritimo plusquàm 11000. leucarum itinere, balænas sexaginta pedibus longiores nunquam offendisse. Cæterum Americanum Oceanum cetos 90. & 100. pedum longitudinis frequentare ajunt; majoresque adhuc eos esse testantur, qui in Mari Boreali innatant, quàm qui ad Aquitaniæ, & Mediterranei oras appellunt.

Scriptura non rarò *ceti* meminit: hebræum verò *thannim*, quod *cete grandia* vertitur, magnis piscibus seù fluvialibus, seù marinis tribuitur. *Leviathan* apud Job (*f*) à plerisque pro ceto expressum (*g*), crocodilum significat (*h*). Piscis denique, qui Jonam deglutiit (*i*), *carcharias* est, seù canis marinus, ut in Dissertatione de eo pisce, duodecim Prophetis minoribus præfixâ, ostendimus. Vide & V. *Piscis qui Jonam deglutiit*.

CHABALON, seù *Chabulon*, aut *Chabelon*, & *Chabul*. Hiram Rex Tyri (*k*) eas urbes, quas pro exhibitis ad Templi constructionem subsidiis à Salomone acceperat, *Terram Chabul* appellavit. Non satis Scriptores de nominis hujusce significatione, deque hujus regionis situ conveniunt. Josephus (*l*) scribit, *Chabul* à Phœnicibus appellari, quidquid displicet; alii verò eo nomine intelligunt terram sterilem, arenosam, & aridam; alii è contrà terram nimis humentem, & herbosam intelligunt. Septuaginta reddunt: *Et vocavit eas terminum*, quasi *Gabal*, non Gabul, legerint. Alii tandem Chabul interpretantur, *quasi nihil*.

Locum ejusdem regionis in vicinia Tyri Josephus statuit: alii in Decapolitana (*m*); Grotius inter urbes Chabul eas omnes comprehendit, quas Pharao ex Philisthæis captas, Salomoni csserat. Plerique tandem urbem Chabul, de qua Josue (*n*), ex iis

a *Aug. l.* 3. *cont. Julian.*
b 1. *Par.* 1. 32. & *Genes.* 25. 6.
c *Plin. l.* 32. *c.* 1.
d *Solin. c.* 52.
e *Dionys. Perieget. v.* 603. *Priscian.*
f *Job.* 40. 20.
g *Bochart. de animal. Sacr. p.* 2. *l.* 5. *c.* 12.
h *Vide nostr. Comment. in Job* 40. 20.
i *Jona* 2. 1. &c. *Matth.* 12. 40.
k 3. *Reg.* 9. 13.
l *Antiq. l.* 8. *c.* 5.
m *Hieronym. Amos* 1.
n *Josue* 19. 27.

unam esse credunt, ex eaque Hiram cæteras omnes appellatas voluisse. Urbs autem Chabul fortasse eadem est ac Chabalon, vel Chabal, quam Josephus (*a*) in vicinia Ptolemaidis ad meridiem Tyri collocat.

CHABRATH, seù *Chaphrath*. Vide *Kibrath*.

CHABRI, & *Charmi*, duo sivè Sacerdotes, sivè seniores populi, cum quibus Judith conquesta est de promissa per Oziam Bethuliæ deditione, nisi intra quinque dies obsessæ ab Holopherne urbi succurreretur (*b*); videbatur enim quasi lex, & necessitas imposita.

CHABUL. Vide *Chabalon*.

CHADID. Vide *Hadid*.

I. CHÆREAS, frater Timothei, & Apollophanis, Præfectus Gazaræ, post captam eam urbem, in paludibus inventus unà cum fratribus occisus (*c*).

II. CHÆREAS, Romanus eques, qui Caligulam Imperatorem interfecit.

CHALAL, Israelita, qui ductam contra legis prohibitionem fœminam Babylone regressus dimisit (*d*).

CHALANNE, Urbs in agro Sennaar à Nemrod ædificata (*e*). Forte eadem est ac *Calno* apud Isaiam (*f*), Ezechieli *Canne* (*g*). Inter Eruditos alii credunt hanc urbem esse *Callinicum*; alii verò (*h*) *Ctesiphontem* provinciæ Calonitidis metropolim (*i*).

I. CHALCHOL, Levita, & Cantor eximius, quartus filius Mahol. Vide 3. *Reg.* 4. 31. ubi *Cholchol* appellatur.

II. CHALCHOL, filius Zaræ, ex Tribu Juda. 1. *Paral.* 2. 6.

CHALCHUL. Vide *Halbul*.

CHALCIS. Vide *Calcis*.

CHALE, urbs Assyriæ ab Assur ædificata (*k*). De hac sermo est in Libris Regum (*l*), ubi urbi *Chabor* sæpè jungitur; quare à fluvio Chabora non longè abfuisse creditur.

CHALI, urbs Phœniciæ in Tribu Aser. *Josue* 19. 25.

CHAM, filius Noe, frater Sem, & Japheth, & fortè natu minimus (*m*). Cum Patrem suum somno in ebrietate resolutum inverecundè cubantem animadvertisset, rem totam silentio celandam, incautè fratribus aperuit; qui statim retrorsum incedentes, demisso ex humeris pallio, quod consultò sumpserant, nuditatem ipsius operuerunt. Hujus rei Noe certior factus, maledictionem in Chanaan, filium Cham pronunciavit; sivè quòd Chanaan Avi nuditatem primus videns, ad Patrem detulisset, sivè quòd mala, quæ in filium imprecabatur, Patri graviora futura fuisse judicasset. Tum addidit Noe: *Benedictus Dominus Deus Sem: sit Chanaan servus ejus. Dilatet Deus Japheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan servus ejus.*

Cham florentissimæ posteritatis Pater fuit, filiosque habuit Chus, Mezraim, Phut, & Chanaan, singularum Nationum authores, ut propriis locis dicemus. Africam incolendam obtinuit, quam universam filiorum copiâ frequentavit; quare non rarò in Psalmis (*n*) Africa terra Cham appellatur, &

a *Joseph. in vita sua.*
b *Judith.* 8. 9.
c 2. *Mach.* 10. 32. 37.
d 1. *Esdr.* 10. 30.
e *Gen.* 10. 10.
f *Isa.* 10. 9.
g *Ezech.* 27. 23.
h *Chaldai Interpp. Euseb. Hieronym. Bochart.* &c.
i *Plin. l.* 6. *c.* 26.
k *Gen.* 12. 12.
l 4. *Reg.* 17. 6. *Vulg. Hala.*
m *Genes.* 9. 24. Cum didicisset Noe, quæ fecerat ei filius suus minor. *Hæc nonnulli de Chanaan filio Cham, & Nepote Noe intelligunt. Meliùs de Cham.*
n *Psal.* 77. 51. & 104. 23. & 105. 22.

& Plutarchus (*a*) Ægyptum (ubi Cham habitationem fixit) *Chemiam* nominat. Ab eadem origine *Psochemmis*, & *Psitta-chemmis*, regiones in Ægypti confiniis derivantur. Ammon, Ægypti & Lybiæ Numen, non alius creditur, quàm Cham, de quo loquimur.

a *Plutar. de Iside & Osiride.*

CHAMAAM, filius Berzellai Galaaditæ. Davidem post debellatum Absalom Jerusalem regredientem comitatus, pluribus ab eo donis cumulatus est; Rege beneficia à Patre accepta filio rependente (*b*).

b 2. *Reg.* 19. 37. 38.

CHAMAAN, locus propè Bethleem. *Jerem.* 41. 17.

CHAMÆLEON, animal immundum, cujus carnibus vesci Hæbræi Lege (*c*) prohibebantur. Lucertæ plerumque simillimus, capite verò crassiori, & productiori, in acutum quidem, sed paulò obtusius desinente. Quatuor pedibus graditur, singulis in tres digitos dispertitis. Caudâ oblongâ, & compressâ, qua, ut & pedibus, arborum ramis adhæret. Dorso acuto, pelle hispidâ, & plicis asperâ veluti serra, à collo usque ad ultimum caudæ nodum; genus cristæ capiti eminet: cætera pisci similis, & collo caret. Sunt qui crediderint, illum aere pasci; quare à Tertulliano (*d*) pellicula vivens appellatur; muscas tamen linguâ venari certum est. Porrò linguam habet albam, decem lineis longam, tribus latam, rotundam & in summitate planam; quam quidem summitatem perforatam, & apertam habet, Elephantis proboscidi nonnihil similem. Linguam in muscas citissimè jaculatur, quas veluti glutine quodam detinet.

c *Lev.* 11. 30.

d *Tertull. de Pall. c.* 3. *Pellicula vivit .. . jejunus scilicet semper, & indefectus, oscitans vescitur, follicans ruminat, de vento cibus.*

Ferunt Chamæleontem colorem à re, cui imponitur, mutuari, ut album ab alba, nigrum à nigra (*e*); genuinum tamen ejus colorem cum in umbra quiescit, cinereum cæruleo proximum recentiores, Naturalistæ observarunt. Sunt alii corpore breviores, quorum naturalis color viridis est, alii quorum flavus. Soli verò si exponatur, cinereus color magis nigrescit, ut pullo accedat; partes autem luci minùs expositæ diversos induunt colores, macularum species exibentes, digiti medietate latas; partes quæ luce carent, pavono pluribus coloribus distincto assimilantur. Si manibus confricetur, maculis subnigris ad viridem declinantibus aspersus videtur. Pileo nigro superpositus, violaceus videtur; quandoque linteo obvolutus albescit. Pannorum, quibus volvitur, coloribus indui falsum est, neque siquem contrahat, toto corpore exbibet, sed in partibus tantùm. Hæc de Chamæleonte ferruntur.

e *Idem ibid. Cùm illi coloris proprietas una sit, ut quid accessit, inde suffunditur.*

Illud tamen animal, cujus carnes Hæbræis interdicuntur in Lege, Vulgatæ Chamæleon, an aliud sit ab eo, de quo diximus, dubitamus. Vox enim Hebraica *hacoah*, quæ in Textu Hæbræo legitur, à Bocharto pro genere quodam fortissimarum lucertarum in Arabia frequenti, Arabibus *alvarlo*, quæ serpentes inter petras venantur & occiduot, explicatur.

CHAMOS, Moabitarum Numen, nomen à radice Arabica, quæ *properare* significat, derivatum. Hinc pluribus persuasum est, hoc nomine Solem exprimi, quem perociter cælos circumeuntem, nomine à velocitate desumpto appellaverint. Alii Chamos confuderunt cum Hammone, qui non in Lybia tantum, sed & in Ægypto, Arabiâ, Æthiopiâ, & Indiâ colitur (*a*). Hammonem Solem designare, illiusque cornua Solis radios exprimere Macrobius (*b*) ostendit. Hujus opinioni nos etiam accedentes credimus *Hamanum*, & *Apollinem Chomenum* de quibus Strabo (*c*) & Ammianus (*d*), Numina plurium Orientis Provinciarum, eosdem esse ac *Chamos*, sivè Solem. Sunt (*e*) qui analogiam inter vocem Hebræam *Chamos*, & Græcam *Comos*, quæ crapulam significat, animadvertentes, Chamos pro Baccho sumendum esse crediderunt. S. Hieronymus (*f*) Chamos, & Phegor unum Numen credit; quare cum Beelphegor idem sit ac Thamuz, sive Adonis, & iste pro Sole non rarò apud Paganos habitus sit, plura hæc nomina ad unum Chamos referri oportet. Hujus rei argumenta latius deducta vide in Dissertatione nostra de Beelphegor, & Chamos ad Commentaria in Numeros.

a *Lucan. l.* 9. *Pharsal. Quamvis Æthiopum populis, Arabumque beatis Gentibus, atque Indis unus sit Jupiter Ammon.*

b *Macrob. Saturn. l.* 1. *c.* 21.

c *Strabo l.* 15.

d *Ammian. l.* 23.

e *Voss. de Orig. & progr. Idolol. l.* 2. *c.* 8.

f *Hieron. in Isai.* 15.

CHANAAN, filius Cham, quem omnium primum nuditatem Noe dormientis animadvertisse, & ad Patrem detulisse, à quo & fratres Sem & Japheth admonitos fuisse, narrant Hebræi (*g*); adduntque, Noe certiorem de ea re factum, Chanaan primum mali authorem suâ maledictione mulctasse. Alii verò (*h*) credunt maledictionem hanc ideò in Chanaan fuisse pronunciatam, ut pater in filio puniretur. Non desunt qui pro eo quod legimus, *maledictus Chanaan*, legendum esse suspicentur, *Maledictus Cham &c.* seù *maledictus Pater Chanaan*. Quæ verò in Chanaan pronunciata est maledictio, in Chananæis impleta est; quos omnes ab Israelitis post terram promissionis acquisitam, deleri Deus jussit (*i*); quare extorres è suis sedibus facti, deleti, exterminati, partim servituti, partim letho traditi sunt.

g *Bereschit Rabb. sect.* 37. *Theodoret. qu.* 57. *in Genes.*

h *Chrysost. hom.* 29. *in Ge. Ambr. de Noe, & Arca, c.* 32. *Aug. l.* 16. *de Civit. c.* 5.

i *Vide Deut.* 7. 2. 26. & 13. 15. & 18. 9. 20. 16. 17. *Levit.* 58. 25.

Chanaan magnæ posteritatis pater fuit (*k*), filiosque habuit, præter *Sidonem* natu maximum, qui saltem Urbem Sidonem, & Sidonios, ac Phœnices condidit, alios etiam decem, plurium Nationum in Palæstina, & Syria authores, *Hethæorum* scilicet, *Jebusæorum*, *Amorrhæorum*, *Gergesæorum*, *Hevæorum*, *Aracæorum*, *Sinæorum*, *Aradiorum*, *Samaræorum*, & *Amathæorum*, de quibus in suis articulis agemus. Creditur Chanaan Patri superstes fuisse, diemque clausisse in Palæstina, quæ non rarò ab ejus nomine Terra Chanaan appellatur. Locus ipsius sepulchri in caverna in monte Pardorum, non longè ab Jerusalem, 25. pedum spatium occupans, ostendebatur.

k *Gen.* 10. 15. *&c.*

CHANANÆI, nomen omnibus Chanaan posteris commune. Primò regionem Chanaan incoluerunt, ubi negotiationibus, & militiæ operam dantes, adeò populorum & divitiarum affluentiâ excreverunt, ut plures colonias per omnes ferè Insulas, & regiones Mediterranei ducere cogerentur. Auctâ verò in immensum unà cum divitiis licentiâ, & Idololatriâ, Deus Israelitis sub Josue ductu delendos tradidit; jussitque populos, jam olim diris devotos, penitùs exterminare. Qui imperata complentes, eorum plu-

plurimos interfecerunt; cæteris in Africa, & Græcia (sunt qui addant etiam in Germania, Illyrico, & regionibus Americæ) dispersis.

Cæterùm illi in Africam se recepisse verosimiliùs creduntur; quod Gergesenos fecisse Rabini affirmant, quamquam regionem, in qua potissimùm substiterint, sileant. Procopius (*a*) narrat Chananæos illos primò in Ægyptum confugisse; deinde quòd se minimè in ea regione tutos crederent, in ulteriora Africæ transiisse, ubi urbes quamplures ædificarunt, vastumque terrarum tractum usque ad Columnas Herculis occuparunt, maternâ semper linguâ, paulùm mutatâ, utentes. Ne verò eorum memoria excideret, ut idem addit, in Urbe Tingi Provinciæ Tingitanæ, ab illis conditâ, duas candidi marmoris columnas apud magnum fontem statuerunt, in quibus Phœniciis characteribus hæc insculpta legebantur: Nos gens sumus, qui è prædone Jesu filio Nave persequente fugientes, in tutum recepti sumus. S. Augustini ætate (*b*), Africani de origine suâ requisiti, se Chananæos esse respondebant; & quidem Linguam Punicam cum Chananæa, & Hebraica ferè convenisse apud omnes constat.

Coloniæ Thebarum in Bœotia à Cadmo, & Ciliciæ à Cilice fratre Cadmi, ex Chananæis ductæ sunt; quod etiam ferunt de Insulis Siciliæ, Sardiniæ, Melitæ, Cypri, Corcyræ, Balearibus, Gadium, ac Ebusi. De his omnibus latè & egregiè disputat Bochartus in suo Opere, cui titulus, *Chanaan*; nos verò in Dissertatione Commentariis in Josue præmissâ, laboravimus in iis locis proferendis, quò Chananæi à Josue expulsi se receperunt; eorum argumentis etiam ad trutinam revocatis, qui Americam inter eas regiones numerant.

I. CHANAANA, quartus filius Balan. 1. *Par.* 8. 10.

II. CHANAANA, pater Sedeciæ Pseudo-Prophetæ. 3. *Reg.* 23. 11.

CHANANI, Levita 1. *Esdr.* 9. 4.

CHANNATON, Urbs Zabulon (*c*). Vide *Hannathon*.

CHAOS. Hoc nomine significatam volumus materiam indigestam, qualis in prima sui creatione, antequàm à Deo disponeretur, fuisse creditur. Ad chaos exprimendum Moyses illis vocibus usus est *Tohu*, & *Bohu*, quas Septuaginta reddiderunt, *invisibilem*, & *inordinatam*: Symmachus, *molem absque motu*, & *ordine*: Aquila, & Theodotion, *vacuum*, & *nihil*. Ovidius (*d*) his carminibus Chaos descripsit:

.... Rudis indigestaque moles
Nec quidquam, nisi pondus iners, congestaque eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.

Chaos etiam abyssum significat, seù spatium, per quod ab ono ad alium locum transmeari non potest. Hoc sensu Abraham diviti illi dixit: *Inter vos & nos magnum chaos* (Græcus habet, hiatus) *firmatum est* (*e*).

CHAPHRATH. Vide *Kiberath-Araz*.

CHARABE, oppidum Galilææ superioris, Josephi Historici (*a*) operâ munitionibus vallatum. Idem fortasse locus est, quem ille Petram Achabarorum nominat (*b*).

a *Procop. de Bello Vandalico l. 2. c. 10.*

b *Aug. exposit. inchoata in Epist. ad Rom. Interrogati rustici nostri, quid sint, Punice respondent: Chanani.*

c *Josue 19. 14.*

d *Metamorph. l. 1.*

e *Luc. 15. 26.*

CHARACA, Urbs Tribûs Gad, è qua Judas Machabæus Timotheum expulit (*c*).

CHARAC-MOBA (*d*), fortassè *Charac-Moab*, Urbs Palæstinæ in Notitiis Veteribus, & in subscriptionibus Conciliorum, Areopoli, Petræ, & Segor conjuncta (*e*). Fortasse eadem est ac *Characa*, de qua nunc egimus.

CHARACTER *Bestiæ*, seù Antichristi, de quo in Apocalypsi (*f*), numerus est redditus ex literis nomen ejusdem Antichristi exprimentibus, sumpto numero juxta valorem numericum literarum. Vide *Antichristus*.

CHARACTER, quorumdam Sacramentorum Novæ Legis, veluti Baptismi, Confirmationis, & Ordinis, signum est, seu character, minimè conspicuus, post recepta eadem Sacramenta in anima impressus, ex quo fit, ut illa iterum conferri non possint.

CHARACTERES *Hebraici*. Vide *Litera Hebraica*.

CHARAN, seù *Haran*, natu minimus ex filiis Dison (*g*), filii Seir Horræi.

CHARAN, seù *Haran*, alio nomine *Charra*, sivè *Charres* in Mesopotamia, Urbs recepto Abrahamo post egressum ex Urbe Ur, & sepulturâ Thare Patris ipsius, celebris (*h*). Huc apud Labanum confugit Jacob (*i*), iram fratris sui Esau declinaturus. Ibidem Crassus Consul, & exercitûs Romani Imperator, exercitum & vitam amisit, à Parthis trucidatus. Sita erat inter Euphratem, & Choboram, longè à confluente horum fluminum. Author Vulgatæ constanter legit *Haran*.

CHARCAMIS, Urbs ad Euphratem ditionis Assyriorum. Hanc Nechaos Rex Ægypti à se occupatam (*k*), præsidio munitam reliquit; ipsoque postea cæso, Nabuchodonosor Rex Babylonis anno quarto Joakim Regis Juda usurpavit (*l*). Theglathphalasar eam occupasse ex Isaiæ narratione (*m*) colligere videmur; tunc fortasse, cùm ab Ægyptiis tenebatur. Exteri Scriptores neque de hac Urbe, neque de hisce bellis quicquam habent: nisi fortè Charcamis eadem sit ac *Cercusium*, vel *Circessum*, seu *Circejum* in angulo confluentis fluminum Choboræ & Euphratis situm.

CHARCHUS, unus è septem Assueri Eunuchis. *Esth.* 1. 10.

I. CHARMI, quartus inter Filios Ruben, Charmitarum pater (*n*).

II. CHARMI, pater Acham, ex Tribu Juda (*o*).

III. CHARMI, cognomento *Othoniel*, seù *Gothoniel*, qui in obsidione Holofernis, Bethuliæ morabatur (*p*).

CHARSENA, ex præcipuis Regis Assueri Ministris (*q*).

CHARTA, qua ad scribendum utimur. Vide *Papyrus*.

CHARTA, Urbs Tribûs Zabulon, Levitis ex familia Merari assignata. *Josue* 21. 34.

CHARTAN, Urbs Tribûs Nephtali, Levitis ex familia Gerson tradita. *Josue* 21. 32.

a *Idem in Vita.*

b *Idem de Bello l. 2. c. 25.*

c *2. Mach. 12. 17.*

d *Ptolem. l. 5. & Stephan.* En ethnicois.

e *Vide Reland. tom. 1. pag. 213. & tom. 2. p. 533. & 705.*

f *Apoc. 13. 6. & 14. 9. & 16. 2. & 19. 20. & 20. 4.*

g *Genes. 36. 26.*

h *Genes. 11. 31. 32.*

i *Gen. 27. 45. & 28. 10. Gen.*

k *2. Par. 35. 20. & 4. Reg. 23. 29.*

l *Jerem. 46. 1. 2.*

m *Is. 10. 9.*

n *Num. 26. 6.*

o *Josue 8. 1. 18.*

p *Judith. 6. 11.*

q *Esth. 1. 14.*

CHASELON, pater Elidad ex Tribu Benjamin, unus ex pluribus, qui Terram Chanaan Tribubus diviserunt (*a*).

a *Num.* 34. 21.

CHASLUIM, Filius Mezraim (*b*). Quam incoluerit regionem, & cujus Nationis author fuerit, valdè ambigitur. Paraphrastes Jonathas *Chasluim* explicat *Pentapoleos*, sivè Cyrenaicæ populus; Paraphrastes Hierosolymitanus verò interpretatur de Pentaschænis, populis inferioris Ægypti. Arabs de populis Saites in Thebaide; Bochartus, & post ipsum plures, de *Colchis*, quos Herodotus (*c*) scribit circumcisionem admisisse, Ægyptiorum instar; quibus & valdè affines fuisse, tum colore subnigro, comâ nigrâ, & crispanti, tum etiam sermone, & disciplinâ. Verùm Colchorum ab ipsis derivatorum nullam superfuisse apud Ægyptios memoriam, idem Bochartus ultrò fatetur.

b *Genes.* 10. 14.
c *Herodot.* l. 2. & *alii passim*.

Bocharti quidem rationes plausibiles videntur; sed quamvis Herodoti narrationem ultrò admittamus, adhuc tamen Chasluim & Colchos unum & eumdem populum esse non convicimur. Etenim licèt res esset explorata, Sesostrim coloniam Ægyptiorum in Colcho reliquisse, an idcircò universam Chasluim nationem eò transtulisse credemus? Anne tantùm post Sesostrim, deductosque ab eo populos Chasluim, Colchidis nomen primò regioni impositum fuisse temerè, nullo authore, asseremus? Philisthæos, & populos Caphtorim ex Chasluim originem duxisse Moyses perhibet (*d*): Prophetæ Jeremias (*e*), & Amos (*f*) Philisthæos ex Caphtorim ortos innuunt. Ut hæc omnia sibi constent, dicamus oportet, populos Caphtorim ex Chasluim egressos fuisse, è Caphtorim verò Philisthæos processisse.

d *Genes.* 10. 14.
e *Jerem.* 47. 4.
f *Amos* 9. 7.

Nomen *Caphtor* Insulam Cretæ designasse superiùs in proprio articulo ostendimus. Potuit igitur Chasluim suorum coloniam è Cyrenaica in Insulam Cretæ transmisisse, è qua Philisthæi originem traxerint; qui certè populi longè anteà Palæstinam tenebant, quàm Sesostris, & commentitia ejus colonia in Colchidem ducta audiretur. Alias etiam conjecturas de veteri sede populorum Chasluim adduximus in Commentariis in *cap.* 10. 14. *Gen.* ubi illos facilè tenuisse diximus tractum ripæ occidentalis Maris Rubri è regione Insulæ Colocasitis, sivè Colocæ. Quam opinionum discrepantiam de uno, & eodem argumento ideò afferre maluimus, ut rei obscurissimæ congestis conjecturis facem quamcumque admoveamus; quod fortè aliis veritati tandem assequendæ auxilio esse poterit.

CHASPIA. Esdras, ut ipse de se narrat (*g*), in Judæam regressurus, viros quosdam legavit ad Eddo, commorantem in Chaspia. Hunc locum credimus esse montem Caspium ad Mare Caspium, inter Mediam & Hyrcaniam, quò plures ex Judæis captivi abducti fuerant.

g 1. *Esd.* 8. 17.

CASPHORA, sivè *Chasbona*, Urbs Galaaditidis, à Juda Machabæo capta (*h*). Eadem fortassè est ac Esebon.

h 1. *Mach.* 5. 26. *Joseph. Antiq.* l. 12. c. 12.

CHEBBON, Urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 41.

CHEBRON. Vide *Hebron*, & *Cariath-Arbe*.

CHELEAB, filius David ex *Abigail* antea Uxore Nabal (*a*).

a 2. *Reg.* 3. 3.

CHELIAN, Israelita, qui fœminam, quam contrà Legem duxerat, dimisit (*b*).

b 1. *Esdr.* 10. 33.

CHELION, filius Elimelech & Noemi, ex Bethleem Juda, qui cum in Judæa fames grassaretur, solum vertit, totamque familiam in Moabitidem transtulit, ubi & fœminam duxit, nomine *Orpha*. Deinde paulò post sinè filiis obiit (*c*).

c *Ruth.* 1. 1. 2. 9.

CHELMON, Urbs è regione Esdrelon (*d*), quam propè pars exercitûs Holophernis castra habuerat, antequam ad obsidendam Betbuliam accederet. Fortassè eadem est, ac *Selmon*, de qua in Psalmis (*e*), & alibi, seù *Cedmon*, vel tandem *Belmon*, aut *Cyamon*, uti habet Græcus *Judith.* 7. 3. vel *Cammon*, quam Eusebius ad septem milliaria à Legione, septentrionem versùs collocat.

d *Judith.* 7. 3.
e *Ps.* 67. 15. & *Judic.* 9. 48.

CHELUB, Pater Ezri. 1. *Par.* 27. 26.

CHENE, apud Ezechielem 27. 23. fortè eadem ac Chalanne, *Gen.* 10. 10. Vide *Calanne*.

CHEREM, anathematis genus. Hebræi tria habent distincta anathemata. Primum appellant *niddui*, separationem; quod est minus anathema: secundum, *Cherem*; quod est majus: tertium, *Schammata*, quam excommunicationem mortis pœna consequitur. Cherem igitur excommunicatum interdicebat omnibus fermè civilis societatis commodis; scilicet ab omni commercio probibitus, neque emere, neque vendere quidquam poterat, nisi vitæ prorsus necessaria; à Scholis, & Synagogis arcebatur; nullum in cibo, & potu capiendo socium habere poterat. Hæc excommunicatio nonnisi à decem, vel coram decem hominibus pronunciari poterat; quamquam à tribus tantùm, dummodò Judæis, & Doctoribus, absolutio impendebatur. Illius proferendæ formula pluribus maledictionibus, & imprecationibus è S. Scriptura collectis constabat. Vide Bartoloccium *Bibl. Rabbin.* t. 3. Selden. *de Synedr.* l. 1. Basnage *Histoire des Juifs* t. 5. l. 7. c. 20. *Edit. Paris.* &c. Vide etiam *Anathema*, & *excommunicatio*.

CHERUB, Israelita, qui è captivitate redux, suæ genealogiæ seriem exhibere non potuit (*f*).

f 1. *Esdr.* 2. 59.

CHERUB, *Cherubim*. Vox Hebræa *Cherub* aliquando pro vitulo, seù bove usurpatur. Hinc in Ezechiele (*g*) *facies Cherub*, & *facies bovis* veluti synonima habentur; & vox Syriaca, & Chaldæa *Charab*, laborare significat, quod de bove aptissimè dicitur. Quin & idem *Cherub*, *fortem & potentem* exprimit; quod etiam bovi convenit. Grotius conjicit Cherubim formam propiùs ad bovem accessisse. Bochartus figuram hujus animalis inter cæteras, quibus Cherubim constabat, præstitisse credit; cui etiam Spencerus assentitur. Tandem S. Joannes in Apocalypsi (*h*) Cherubim animalia appellat: *In circuitu sedis quatuor animalia*. Josephus (*i*) Cherubim veluti animalia rara, & formæ prorsùs ignotæ describit. S. Clemens Alexandrinus (*k*) opinatur, sphinges, & animalia hieroglyphica, ut Hebræi Cherubim, Ægyptios effinxisse.

g *Ezech.* 1. 10. *collatum cum capite* 10. 14.
h *Apoc.* 4. 6. 7.
i *Antiq.* l. 3. c. 6.
k *Clem. Alex.* l. 5. *Stromat.*

Che-

Cherubim à Scriptura descripti, nec unius eranr figuræ, nec rationis; quamvis omnes in eo convenirent, quòd singuli ex plurium rerum formis in unum collectis constabant, veluti hominis, bovis, aquilæ, & leonis, cujus generis erant Cherubim apud Ezechielem (*a*). Isaias (*b*) eos, quos Seraphim nominat, ità describit, quasi homines exhiberent alatos: alæ autem erant singulis sex, è quibus duæ pedes, duæ faciem velabant, reliquis ad volandum utebantur. Quos Salomon in Templo Jerosolymitano statuit, ad eandem figuram accedebant (*c*). S. Joannes (*d*) narrat, se quatuor Cherubim obvios habuisse, toto corpore antè & retrò oculis repletos, ac tribus alarum paribus munitos: horum verò primus leonem; secundus bovem; tertius hominem: quartus aquilam referebant: jugiter verò diù noctuque Sanctus, Sanctus, Sanctus &c. inclamabant. Cujus essent figuræ Cherubim in Arca fœderis Moysis (*e*), simulque alii, quos Deus ad custodiam Paradisi voluptatis post expulsos Proto-Parentes statuit (*f*), Scriptura non satis describit. Verosimiliùs tamen creduntur humanam figuram exhibuisse; siquidem de Cherubinis Paradisi Terrestris narratur, flammeum gladium strinxisse; & Ezechiel Regem Tyri comparat *Cherubim extentis* super Arcam Fœderis in monte sancto (*g*); ac si scilicet Rex eâ gloriâ fulgeret ac Cherubim. Quin & Moyses eosdem describit alatos, alisque ex utroque latere protensis Propitiatorium protegentes; vultu verò ad seipsos invicem, & ad Propitiatorium conversо.

a *Ez.* 5. 5. *&c.* *&* 10. 20. 25.
b *Is.* 6. 23.
c 3. *Reg.* 6. 23.
d *Apoc.* 4. 6. 7.
e *Exod.* 25. 18. *&c.*
f *Genes.* 3. 24.
g *Ezec.* 28. 14.

Ex his omnibus satis intelligimus, Cherubim varias induisse figuras, nunc hominis, nunc aquilæ, bovis, & leonis, easque simul omnes quandoque exhibuisse. Hinc Moyses *Opus Cherubim* appellat (*h*) hieroglyphica, quæ in velis Tabernaculi opere Phrygio exprimebantur. Nec multum ab his differunt figuræ symbolicæ, quas Ægyptii pro foribus Templorum statuebant; sivè eorum Numinum simulacbra, formis hominum simul & animalium constantia (*i*):

Omnigenumque Deum monstra, & latrator Anubis.

h *Exod.* 26. 1. *Vulg. Variatas opere plumario. Heb. Cherubi n opus industrii hominis.*
i *Virgil. Æneid.* 8.

CHESELETH-THABOR, Urbs ad radices montis Thabor. Vide *Caseleth*, vel *Casaleth-Thabor*.

CHESITAH, *Gen.* 33. 19. Vox Hebræa, quæ in Vulgata redditur *agnos*: Vide *Kesitha*.

CHESLON, Urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 10.

CHETHIM. Vide *Cethim*: quæ vox Macedoniam exprimit. 1. *Mach.* 1. 1.

CHEZIB, locus propè Odollam. Vide *Casbi*.

CHIBRATH-AREZ. Vide *Kibrath*, seù *Kiberath-Arez*.

CHIBEROTH-ABA. *Sepulchra Concupiscentiæ*, locus, in quo plures Israelitæ optatis carnibus pasti, extincti sunt (*k*). Fortè idem ac *Je-teebata*, *excelsa concupiscentia* (*l*).

k *Num.* 11. 34. *&* 33. 16.
l *Num.* 33. 33. 34. *Deut.* 10. 7.

CHIBROTH-ABAH. *Sepulchra Concupiscentiæ*. Vide *Chiberoth-aba*, & *Concupiscentiæ*.

CHIDON. *Area Chidon*, quo in loco Oza subitâ morte percussus est (*a*), quòd manum ad Arcam inclinantem erigendam protenderit. Hæc eadem area 2. *Reg.* 6. 6. *Area Nachon* appellatur. An verò *Nachon*, & *Chidon* nomina sint locorum an hominum, ignoratur.

a 1. *Par.* 13. 9.

CHIPPUR, sivè *Kippur*, Festum Expiationis Judæorum, voce à *Caphor*, seù *Cipper*, scilicet expiare, derivatâ. Vide *Expiatio*.

CHLOE, Mulier Corinthia Fidelis, quæ Apostolum de dissidiis Corinthi pro Cepha, Apollo, & ipso Paulo obortis, monuit. Literæ autem non ab ipsa, sed ab aliquo domesticorum in domo illius scriptæ sunt (*b*); vel forsasse à Stephano, Fortunato, & Achaico, primitiis Achajæ, ut S. Chrysostomo visum est. Sunt, qui *Chloe*, non fœminæ, sed viri nomen crediderint. Ceres apud Pausaniam (*c*) *Chloes* cognomen obtinuit.

b 1. *Cor.* 1. 11. *Ab his qui sunt Chloes*. Ypo tôn Chloês.
c *Pausan.* l. 1.

CHOBAR, alio nomine *Chaboras*, Assyriæ amnis, in Euphratem ad superiorem Mesopotamiam influens. Ad ejus ripas Ezechiel Divino œstro afflatus est. *Ezech.* 1. 1.

CHODCHOD. Inter merces Tyrum advehi solitas, etiam Chodchod ab Ezechiele (*d*) recensetur; quam quidem vocem intactam Veteres Interpretes in suis Versionibus conservarunt; cum ejus significationem non assequerentur, ut ipse de se S. Hieronymus testatur. Chaldæus *margaritas* interpretatur; alii *onychem*; alii *pyropum*; alii *carbunculum*, *chrystallum*, *adamantem*: singuli, ut videtur.

d *Ez.* 27. 16. *Chadchod.*

CHODORLAHOMOR, Rex Elimæorum, seù Elamitarum, scilicet sivè Persarum, sivè populorum propè Persidem. Hic juncto fœdere cum tribus aliis Regibus, arma in quinque Reges Pentapolis Sodomiticæ movit; eorumque in fugam actorum prædâ onustus regrediebatur. Abraham verò abeuntes persequutus, omnes fudit, & dissipavit (*e*).

e *Gen.* 14. 5. *&c. An. M.* 2092. *antè Chr.* 1908. *antè Ær.* 1911.

CHOEROGRYLLUS, *herinaceus*, sivè *histrix*, inter impura rejectus (*f*), quòd, ait Legislator, ruminet quidem, sed ungulas habeat indivisas. Vox Hebræa *schaphan*, quæ reddita est *Chœrogryllus*, quid significet incertum est; alii enim *leporem*, alii *cuniculum* interpretantur: sed leporis Moyses antea meminerat; cuniculus verò non ruminat, quod de Chœrogrillo idem Moyses affirmat. Bochartus verò intelligit de quodam muris grandioris genere, nomine *Alcarbubo*, apud Arabes notissimi, quo & vesci consueverunt. Porrò mures hi ruminant, in rupibus degunt, & gregatim procedunt; quæ omnia ipsi *Schaphan* à Scriptura tribuuntur (*g*).

f *Levit.* 11. 5.
g *Vide Text. Hebr. Ps.* 103. 18. *Prov.* 30. 26. *Levit.* 11. 5.

CHOLOZA, pater Sellum. 2. *Esdr.* 3. 15.

CHOMER, sivè *Homer*, mensura eadem ac corus, decem bathos complectens, scilicet 298. pintas cum tribus quadrantibus, & $\frac{310720.}{794969.}$ digiti cubici partibus.

CHONENIAS, Præfectus Musicæ Templi (*h*), qui in psallendis Canticis in cæremoniis præcentorem agebat, cùm artis suæ peritissimus haberetur.

h 1. *Par.* 15. 22.

CHORAZIN. Vide *Corozaim*, sivè *Corosaim*.

CHORRÆI, vel *Horrai*, primi regionis Sehir accolæ, quibus pulsis postea Idumæi successerunt (*a*). Abrahami ætate (*b*), & diù ante natum Esau, potentissimi erant. Sehir, vir longè diversus ab Esau, gentis author erat (*c*). Temporis successu Esau posteri eâ regione occupatâ, unum cum priscis habitatoribus populum constituerunt; quod quidem ex eo asserimus, quòd sciamus posteros Sehir, & Esau tamquam unam eandemque nationem habitam fuisse, simulque Arabiam petream (*d*), & desertam, ad meridiem & orientem Chanaanitidis incoluisse. Horræi nomen in sensu appellativo, in 3. *Reg.* 21. 2. occurrit, quod Interpretes *Optimates*, sivè *Heroes* reddiderunt.

a *Gen.* 36. 20. 21.
b *Gen.* 14. 6.
c *Gen.* 26. 20.
d *Deut.* 2. 1. & 33. 2. *Judic.* 5. 4.

CHRISTIANUS, nomen Discipulis, sivè sectatoribus Jesu Christi, Antiochiæ, ut à Judæis distinguerentur, primùm inditum (*e*). Fratres etiam, Fideles, Sancti, credentes; & à Paganis *Nazarai*, & *Galilai*, quòd Jesus Nazaræus esset ex Galilæa. Sunt qui nomen *Christiani* ex Græco *Chrestos*, bonus, utilis, derivent. Suetonius (*f*) narrat, Claudium *Roma Judæos, impulsore Chresto assiduè tumultuantes, expulisse*. *Christus*, ait Lactantius (*g*), *non proprium nomen est, sed nuncupatio potestatis, & regni; sic enim Judai Reges suos appellabant* (Christus enim unctum significat; inungi autem sacro chrismate Reges apud ipsos consueverunt) *Sed Pagani propter ignorantiam, immutata litera Chrestum solent dicere*. Et Tertullianus in Apologetico innuens nomen Christiani ab unctione derivatum, deinde ait: *Sed cùm perperam Chrestianus pronunciatur à vobis (nam nec nominis certa est notitia penès vos) de suavitate & benignitate compositum est*.

e *Act.* 11. 26.
f *Sueton. in Claudio.*
g *De vera sap. l.* 4. *c.* 7.

CHRISTUS, Hebraicè *Messiah*, Græca vox *Unctum* significans. Illud Hebræi tribuerunt Salvatori, quem à Prophetis promissum, venturum expectabant. Unctum autem nuncupabant, quòd dignitates Regis, Summi Sacerdotis, & Prophetæ, quæ unctione conferebantur, in illo conjungendas crederent; ac futurum, ut eas non in Judæos tantum, sed in homines universos & maximè in eos, qui in ipsum essent credituri, exerceret. De Jesu Christo vero Messia, & Servatore vv. *Jesus*, & *Messias* agemus.

CHRYSOLITUS, una ex gemmis Rationalis Summi Sacerdotis, in qua nomen Zabulon cælatum erat (*h*). Pellucida est, aureo colore, viridi admixto, nitidissimum fulgorem emittens. Hebræus habet *Tharsis*; quod nomen aliquando Septuaginta & S. Hieronymus *carbunculum* interpretantur. Rabbini Beryllum; sed istis rem ignotam fuisse satis constat.

h *Ex.* 28. 20. & 39. 19. *Heb. Tharsis.*

CHRYSOPRASUS, decima inter gemmas, in Cælestis Hierusalem fundamentis locatas (*i*). Colore erat viridi, porro simillimo, ad aureum accedente, ut nomen ipsum innuit.

i *Apoc.* 21. 20.

CHUB. Vox apud Ezechielem (*k*) tantùm occurrens, de Cubiis populis in regione Mareotide (*l*), fortassè intelligenda.

k *Ezech.* 30. 5.
l *Ptol. l.* 4. *c.* 5.

CHUN, sivè *Cun*, Urbs Syriæ a Davide capta (*m*); eadem fortasse, ac *Cunna* in Itinerario Antonini; fortè *Ganna* Ptolemæi.

m 1. *Par.* 18. 8.

I. **CHUS**, primus filius Cham, & pater Nemrod (*a*). Hujus nominis unum tantùm in Scriptura cognoscimus; plures verò regiones, sivè quòd plures fuerint Chus, quàm quos Scriptura nominet, sivè quòd idem Chus domicilium subindè, & solum verterit. Nec me latet, Vulgatam, Septuaginta, ac veteres, novosque Interpretes nomen *Chus* ut plurimum Æthiopiam reddidisse. Verùm de pluribus Scripturæ locis hæc interpretatio apertè fallitur; quare diversæ hujus nominis acceptiones statim ad examen revocandæ sunt.

a *Genes.* 10. 8.

II. **CHUS**. Eo nomine intelligi debet regio, quam Araxes alluit (*b*). Qui Chus Æthiopiam interpretati sunt, flumen *Gehon* cum Nilo confundendi authores fuerunt; cujus quidem opinionis defendendæ nulla apparet ratio. Nilus enim nimiùm ab Euphrate & Tigri distat, ut credantur ab uno, & eodem fonte Paradisi Terrestris originem duxisse. *Chus* igitur ad Gehon, de veteri Scythia ad Araxem intelligimus. Scythas enim primò regionem ad Araxem tenuisse, pulsosque deinde à Massagetis, trajecto flumine in regionem Cimmeriorum se recepisse, Herodotus est author (*c*). Terminos Scytharum ad meridiem, Araxem & Phasim Justinus designat (*d*). Diodorus Siculus (*e*) narrat, Scythas in Indiæ viciniis primò regionem ad Araxem tenuisse, & ab iis Sacas, & Massagetas ortum duxisse. Nomen *Cuthæorum*, & *Cutharum*, è quibus *Scytha*, seù *Scutha*, idem est ac *Chus*; solent enim Chaldæi in literam *tau*, *scin* Hebræorum transformare (*f*). Quare pro *Chus*, dicunt *Chut*. *Cuthæi*, qui in Samaritidem ducti sunt, originem trahebant è regione Medorum ad Caspium. In viciniis ejusdem regionis non obscura supersunt vestigia veteris nominis Chus: *Quitm*, *Cethai*, sivè *Coeta*, Cytbæi: urbes *Cotatis*, *Cetemane*, *Cythannm*, *Cyta*, *Cytaia*, *Cethyaum*, *Cethena*.

b *Gen.* 2. 13.
c *lib.* 1. *c.* 201. & *l.* 4. *c.* 11.
d *Just. l.* 1. & 2.
e *Diodor. l.* 21.
f *Chusch Chut, seu Chuta ex quo Scytha.*

III. **CHUS**. Josephus (*g*) testatur, Æthiopes nomen Chus sibi adscripsisse, qua appellatione in universa Asia cognoscebantur. Idipsum Hebræos de illis sensisse scribit S. Hieronymus (*h*). Idem & Septuaginta. In Jeremia (*i*) legimus: *Si mutare potest Æthiops* (Hebræus, Chusæus) *pellem suam &c.* In Ezechiele (*k*): *Dabo terram Ægypti in solitudines, à Magdol usque ad turrim Syenes, & ad terminos Æthiopia* (Hebræus, Chus). In Isaia (*l*) Dominus promisit *se revocaturum populi sui reliquias ab Assyriis, ab Ægypto, à Phetturis, & ab Æthiopia* (Hebræus, à Chus). Hisce characteribus Æthiopia ad meridiem Ægypti satis exprimitur.

g *Ant. l.* 1. *c.* 7.
h *Hier. quæst. Hebr. in Gen.*
i *Jerem.* 13. 23.
k *Ezec.* 29. 10.
l *Is. c.* 11. 11.

IV. **CHUS**. Bochartus (*m*) eruditè demonstrat, extitisse regionem, nomine *Chus*, in Arabia Petrea, Ægypto conterminam; quæ ad latus orientale maris Rubri protenderetur, & in extremitatibus ejusdem maris, ad Ægyptum & Palæstinam vergeret. Hujus sententiæ hæc sunt fundamenta. Sephora uxor Moysis, quæ Madianitis erat, *Chusitis* ab ipso eodem Moyse nuncupatur. Madianitidis verò regionem ad orientem Maris Rubri intrà Arabiam sitam fuisse Jo-

m *Bochart. Geogr. Phaleg.*

se-

sephus, Ptolemæus, & S. Hieronymus conveniunt. Hùc igitur etiam regio Chus spectabat. Habacuc (a) hæc duo nomina *Chus*, seu *Chusan*, & Madian de una eademque regione usurpat; *Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ* (Hebræus Chusan): *turbabuntur pelles Terræ Madian*. Job (b) de topasio Chus mentionem ingerit. Porrò topazii in Insula Maris Rubri propè regionem, de qua agimus, inveniuntur (c). Isaias (d), & Sophonias (e) Ægyptum describunt, tamquam regionem sitam *trans fluvium Chus*; quod de fluvio Æthiopiæ intelligi non potest. Reges *Tharaca* (f), & *Zara* (g), quorum ille in Sennacherib, alter in Judæam bellum intulerunt, regnabant in Chus, regione Ægypto, & Palæstinæ confermina, ut ex ipsis historiæ circumstantiis colligitur. En igitur tres regiones *Chus*, apertè in Scriptura distinctæ, & ab Interpretibus bucusque confusæ.

a *Habac*. 3. 7.
b *Job*. 28. 19.
c *Plin. l*. 37. *c*. 8. *Strabo, l*. 16.
d *If*. 18. 1.
e *Soph*. 3. 10.
f 4. *Reg*. 19. 9.
g 2. *Par*. 14. 9.

CHUSA, OEconomus in Domo Herodis Agrippæ, viri Joannæ, de qua *Luca* 8. 3.

CHUSAI, ex urbe Arach, qui Davidem amicum suum, ob Absalom (b) Hierosolymis fugientem, in loco eminenti extra Urbem sito, capite cinere respersо, & vestibus discissis, assequutus est. Illum verò Rex ad Urbem remisit, ut simulatâ cum Absalom amicitiâ, consilia Achitophelis, contraria suadendo, irrita efficeret; simulque ea omnia, quæ hostis moliretur, operâ Summorum Sacerdotum Abiathar, & Sadoc, renunciaret.

b 2. *Reg*. 15. 32. *A.M*.2981. *antè Ch*.1019. *ante Ær*.1023.

Chusai Hierusalem regressus, Absalomum adiit, eique operam suam, & fidelitatem promisit (i). Nec ità multò post Achitophel proposuit (k), ut sibi 10000. militum concederentur, eâdem nocte Davidem insequuturo, quem itineris labore fessum nullo negotio se oppressurum spondebat. Hujus consilia Absalom, & cæteris probantibus, solus Chusai rogatus quid sentiret, respondit sibi contraria probari. Quippè cum David, ejusque commilitones fortissimi manu, & injuriis acceptis feroces essent; utpotè rei militaris peritissimi, non in aperto campo, sed in speluncis hostem opperirentur.

i 2. *Reg*. 16. 17. 18. *&c*.
k 2. *Reg*.17. 1. 2. *&c*.

Ab his si fortè Absalomi exercitus incommodo aliquo afficeretur, vulgatâ protinus famâ devictus crederetur; qua auditâ, fortissimus quisque animis caderet. Se igitur authorem esse, ut collecto ex universo Israelis à Dan usque Bersabee exercitu, David vel in aperto signis collatis opprimeretur, vel in urbe clausus unà cum illa caperetur.

Posteriora consilia prioribus præferenda visa sunt; Deo disponente, ut Absalom utilia consulentem Achitophelem in suam perniciem negligeret. Deinde Chusai ex condicto rem totam ad Davidem detulit; qui cum toto exercitu Jordanem trajecit, verens, ne Absalom abjectum Achitophelis consilium resumeret. Quid de Achitophel actum sit, diximus v. *Achitophel*. De Chusai nihil ultra novimus.

CHUSAN-RASATHAIM, Rex Mesopotamiæ, qui Israelitas octo annis oppressit. Demùm ab Othoniele, quem liberatorem Israelitæ precibus à Deo obtinuerunt, pulsus, liberos illos relinquere coactus est (a).

ab an.M.2599. *antè Ch*.2401. *antè Ær*.1405.
a *Judic*.3. 8. 9. 10.

I. CHUSI, nuncium de victoria, & cæde Absalom ad Davidem retulit (b).

b 2. *Reg*. 18. 21. *A.M*.2981. *antè Ch*.1010. *antè Ær*.1013.

II. CHUSI, pater Selemiæ. *Jerem*. 36. 14.

III. CHUSI, pater Sophoniæ Prophetæ. *Sophon*. 1. 1.

CHUTÆI, populi trans Euphratem, quibus Salmanasar Samaritidem incolendam concessit, post adductos in captivitatem Israelitas. Illos è regione *Chus*, sivè *Chuta* ad Araxem, derivamus, primasque eorum sedes, urbes Medorum à Salmanasare, & ab ejus prædecessoribus occupatas (c), fuisse credimus; quæ postea regio Israelitis captivis decreta est, ut vicissim Israelitarum regio, Chutæis. Eosdem Deos, quos trans Euphratem coluerant, in novas sedes transtulerunt; cujus criminis pœnas, immissis à Deo leonibus, luentes [d], ad Assaradonem Syriæ Regem, qui Sennacherio successerat, rem detulerunt; causam hujus monstri probabilem afferentes, scilicet Chutæos religionem Numinis, qui loco præerat, ignorasse; quod ille impunè fieri non fineret.

Samaria capta est an.M.3283. *antè Chr*. 717. *antè Ær*. 721.
c 4. *Reg*. 17. 17. 24. *compararat cum*, 18. 34. *&* 17. 6. *&* 18. 11. *&* 19. 12. 16.
d 4. *Reg*.15. 1. 15.

Assaradon ad malum avertendum Presbyterum Israelitam misit, ut populos religione Dei Israelis erudiret. Presbyter imperata facturus, in Urbe Bethel domum fixit, & religionis Israeliticæ scholam. Verùm cultus veri Numinis non usque adeò inter illos invaluit, ut Veterum Idolorum cultus excluderetur; quin potiùs religionem cum superstitione conjungentes, varia sibi Numina variis in urbibus statuerunt. Babylonii in suorum Numinum honorem erexerunt *succoth-benoth*, scilicet tentoria quædam, in quibus juvenculæ prostituebantur. Cuthæi simulachra erexerunt *Nergel*, habitatores Emath, *Asima*; Hevæi, *Nebahaz* & *Thartac*; Incolæ Sepharvaim in honorem *Adramelech*, & *Anamelech* infantes suos igni absumendos tradebant. De his omnibus Numinibus propriis locis agemus.

Circa an. M. 3205. *Regnare ceperat an*. 3293. *antè Ch*. 707.

Hac igitur ratione cultu veri, & falsi Numinis à Cuthæis in unum confuso, deinde Sacerdotes è trivio, vilissimique, ut in collibus & montibus ministrarent, consecrati sunt. Quæ religionis facies diù perseveravit, donec tandem excluso penitùs Idolorum cultu, sola Mosaicæ legis observantia obtinuit; quam adhuc Samaritani è Cuthæorum posteris, profitentur. Hinc Samaritæ Judæos è captivitate Babylonica reduces requisierunt (e), ut in ædificatione Templi Hierosolymitani socii admitterentur; cum se jam inde à Rege Assaradone verum Deum coluisse jactarent. Missis idcircò Samaritanorum legatis, Zorobabel, Josue filius Josedech, & Seniores Judæorum responderunt, Judæis tantùm facultatem Templi condendi à Persarum Regibus fuisse concessam. Ex his datur conjecturæ locus, Veteres illos populos Templo caruisse; ac in singulis urbibus, & in montibus & collibus, locisque quibusdam religiosis Deum, seù Deos suos coluisse. Quare sub Alexandro Magno facultatem erigendi Templi primò illos obtinuisse, Josephus (f) est author. De Chutæis

e 1. *Esdr*. 4. 1. 2. *An. M*. 3469. *antè Ch*. 531. *antè Ær*. 535.
f *Jos. Antiq. l*. 11. *c*.8.

tæis pleniùs differemus in articulo, *Samaritani*.

CHYTROPODES, ollæ (*a*). Hæc vox occurrit *Levit.* 11. 35. cum Deus jubet ollas fictiles, in quas aliquid impurum ceciderit, comminui. Vox Hebræa *Kiraim*, quam S. Hieronymus ollam vertit, alii focum, clibanum, concham lavandis pedibus interpretantur. *Kiraim* etiam duale est, & vas ex duobus partibus compositum significat.

a *Heb. Kiraim. Chytropodes. Concha, luter.*

CIBSAIM, Urbs Tribûs Ephraim, inter urbes Refugii, & Levitis ex familia Caath destinata (*b*).

b *Josue* 21. 22.

CICER, leguminis genus, quo sibi pro necessario commeatu providebant Hebræi, cum iter susciperent. Hoc tostum comedebant; quare Berzellai fugienti Davidi *frixum cicer* inter cætera victui necessaria detulit (*c*). Qui mos, parandi cicer tostum pro iter agentibus, adhuc in Ægypto viget, adeout, teste Bellonio, Magnæ Cairi, & Damasci pluribus in officinis venale prostet (*d*). Eidem usui bordeum torrent Æthiopes; & orizâ deglabratâ, ac præparatâ Turcæ utuntur. Vox Hebræa *cali*, propriè rem frixam generatim significat; quare de hordeo, cicere, & orizâ æquè intelligi potest; nec desunt, qui de cicere *caffè* interpretentur. De alio ciceris genere, quod *stercus columba* appellatur (*e*), dicemus in suo articulo.

c 2. *Reg.* 17. 28.

d *Bellon. Relatio Æthiopia.*

e 4. *Reg.* 6. 25.

CIDARIS, Pontificis Hebræorum mitra (*f*). Hebræus agens de mitra Summi Sacerdotis, constanter legit *mizuepbeth*, aliorum verò Sacerdotum pileos *migbaoth* appellat. Hasce duas voces eandem rem innuere contendunt Rabbini, ac pileum Sacerdotum constare dicunt ex telæ vitta sexdecim ulnarum, capiti obvolutâ, cassidis instar; nec alia cidaris Summi Sacerdotis species, quàm quòd hujus obtusior, Sacerdotum verò acutior est vertex ad instar *turbantis*. Cidari tamen Pontificiæ lamina aurea addebatur, de qua hìc non agimus.

f *Exod.* 28. 4.

Josephus (*g*) cidarim vulgarium Sacerdotum describit constantem ex linea tela pluribus meandris obvolutam, & assutam, ut speciem vittæ crassioris exhiberet. Totam verò coronam tela superposita, & usque ad frontem descendens ita contegebat, ut suturæ non apparerent. Nec Pontificiæ cidaris formam aliter exhibet, nisi quòd eam totam protegebat aliud hiacynthini coloris tegmen, occiput, & utraque tempora contegens; illudque triplex aurea corona cingebat, tamquam calyculis herbæ hyoscyami perpetuò ornata, præterquàm ubi aurea lamina collocanda erat.

g *Ant.* l. 3. c. 8.

S. Hieronymus pileum Sacerdotum instar hemicycli describit, simillimum tegumento, quo Ulysses ornatus pingi solebat: *Tertiam partem à fronte inopertam relinquebat; atque ita in occipitio vitta constrictum erat, ut non facilè laberetur ex capite* (*h*). Ex lino tenuissimo confectum erat, ac tela affabrè superimposita, futurarum conspectum prohibebat. Hanc verò cidarim Hebræos *mizaepheth* nuncupasse credit; ac demum addit: *Pileo, de quo diximus, tam Sacerdotes, quàm Pontifices utebantur.*

h *Hieron. ad Fabiolam.*

Ex his omnibus satis intelligimus, ea quæ ad Sacerdotalem cidarim spectant, nondum nobis esse explorata. Moyses dicit Pontificiam cidarim ex *schesch*, gossypio scilicet, Sacerdotalem verò lineam fuisse. Posteriorem vittâ alligatam fuisse innuit Ezechiel, eaque in sincipite nodo vinciebatur; prior verò auro, & gemmis, ac laminâ aureâ Dei nomine inscriptâ præstabat. Vox Hebræa *migbaoth*, pileum Sacerdotalem constanter designans, quæ à S. Hieronymo redditur *mitra*, pileum ad modum cassidis exprimit. Vocem *miznepheth* pro tiara Pontificia usurpatam, S. Hieronymus vertit *cidarim*; & hanc credimus tiaræ erectæ Regum Persarum (*a*) non absimilem. In Isaia legimus, Reges Juda pileum gestasse, vulgò *zenuph*; quæ vox ab eadem radice ac *miznepheth*, derivatur. Cæterùm Hebræorum Sacerdotes nonnisi tecto capite Templum ingrediebantur; & adhuc in Oriente illiberalis, & inofficiosi hominis est, caput coram aliquo aperire.

a *Xenoph. de exped. Cyri Junioris.*

CICONIA, genus avis notissimum, Hebræis *chaseda*, sivè *chasida*, scilicet *misericordia*, quo nomine fortasè hujus avis erga parentes charitatem designant, quos usque ad mortem cibo, & custodiâ tuetur. Avis est peregrina, regiones mitiores hyeme requirens: *hyrundo, & ciconia custodierunt tempus adventûs sui* (*b*). Hebræa vox *chasida* quandoque à Septuaginta, & S. Hieronymo redditur *herodius*; nonnunquam, *pellicanus*. Verùm Interpretes unanimes vertunt, *ciconia*. Illas Moyses (*c*) inter impura rejecit. Nidos in altissimis abietibus construunt, ut innuitur Psalmo 103. 17. quod quidem in Palæstina contingit, ubi domus in plano desinunt, nec assurgunt in tectum. In nostris verò regionibus, in culminibus turrium & domorum nidificant. Pietas hujus avis erga parentes ab Authoribus prophanis summoperè celebratur; eamque Romani avem piam appellabant (*d*); & Poeta (*e*):

Ciconia etiam grata, peregrina, hospita
Pietati-cultrix, gracili-pes, crotalistria.

b *Jerem.* 8. 7.

c *Levit.* 11. 19 *Deut.* 14. 18.

d *S. Ambros. in Hexaem.* l. 5. c. 16.

e *Publius apud Petron. Vide Bochart. de anim. sacr.* t. 2. l. 2. c. 29.

CILICIUM, sagi genus, nigri, sivè subnigri coloris, quo Hebræi in luctu, & ærumnis utebantur. Cilices illud vel intexebant, vel artem illius conficiendi ex pilis caprarum in usum agros colentium, militum, & nautarum, invenere (*f*). Hinc cilicii nomen. Septuaginta, & Hebræus habent *saccos*, quam vocem S. Hieronymus vertit, *cilicia*; fortè cilicia instar saccorum angusta erant, & clausa, vel sacci ex eo panno conficiebantur. Nigri extitisse coloris ex Apocalypsi (*g*) colligimus:

Sol factus est niger, tamquam saccus cilicinus.

Jacob (*h*) falsum de morte Josephi nuncium audiens, cilicinum sagum induit. Respha Saulis concubina (*i*), strato in terram cilicio pro lecto utebatur, dum corporibus filiorum in crucem à Gabaonitis actorum excubias ageret. Achab (*k*) auditis, quæ Dominus contra illum paraverat, eodem veste indutus prodiit. Cum Samaria à Syris obsessa adeò crudeli fame affligeretur, ut fœ-

f *Virg. Georg.* l. 3. v. 311.
Nec minus interea barbas incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, setasque comantes,
Usum in castrorum, & miseris velamina nautis.

g *Apoc.* 6. 12.
h *Gen.* 37. 24.
i 2. *Reg.* 21. 10.
k 3. *Reg.* 21. 27.

fœmina quædam proprii filii carnes voraverit (*a*); rei atrocitate Rex territus, vestibus præ dolore discissis, cilicio super nudo contectus apparuit. Hæc verò cilicia nihil habebant cum nostris commune. Hinc cilicium, quo veteres Monachi pro veste utebantur, vestes erant panni rudioris, & crassioris, nigrescentes, quales Cappuccini nunc etiam habent. S. Paulinus de S. Martino loquens, ait (*b*):

> *Quin & contexto setis coopertus amictu*
> *Excesa assiduo compunxit acumine membra.*

a 4. *Reg.*6.29. 30.
b *De Vita S. Martini l.*2.

CIN, pater *Cinæorum*. *Num.* 24. 22. Vide *Cinæi*.

CINA, sivè *Cyna*, urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 22.

CINÆI, populi ad occidentem Maris Mortui. Horum regionem intrà Arabiæ Petreæ fines longè excurrisse ex eo intelligimus, quòd Jethro Moysis cognatus, Sacerdos Madian esset, & Cinæus (*c*); ac Saulis tempore Cinæi inter Amalecitas habitarent (*d*). Ea, quæ cum Jethro & Moyse necessitudo intercedebat, fecit, ut Cinæis omnibus, qui sponte Judæis se subjecerant, regio servaretur, licèt ex iis essent, quorum sedes Hebræis Dominus destinaverat (*e*). Cæteri, qui illorum jugum declinaverant, ad Idumæos, & Amalecitas se receperunt. Regio Cinæorum in ditione Tribûs Juda sita erat.

c *Judic.* 1. 56. & 1.*Par.*2.55.
d 1. *Reg.* 15. 56.
e *Gen.*15. 59.

Balaam accersitus à Balac Rege Moab, ut Israelitas diris devoveret (*f*), montem conscendens, ubi exercitûs Israelitici, & regionis Cin conspectus patebat, ad Cinæos conversus, *Robustum*, inquit, *quidem est habitaculum tuum; sed si in petra posueris nidum tuum, & fueris electus de stirpe Cin, quandiu poteris permanere? Assur enim capiet te*. Montes inaccessos, & cavernas incolebant. Hinc eorum Pater Cin dictus est, quod nidum, cavernam, significat; & Cinnim Græcè reddi potest *Troglodytæ*. Nabuchodonosor eam gentem victam in servitutem traduxit (*g*). Quin & post Regnum Saulis altum de illis silentium est in Scriptura; quamvis cum Idumæis, & cæteris Arabiæ Petreæ populis confusi adhuc subsisterent. De *Haber Cinæo* in suo articulo agemus.

f *Num.*24.25. 22.
g *Jos. Antiq.l.* 50.*c.*55.

CINIPHES. Vide *Sciniphes*.

CINNAMOMUM, genus aromatis, ex iis, quibus oleum ad inungendum Templum & vasa, conficiebatur. Arbustum est, cortice suavissimi odoris, quam alii cum *cannella*, & cassiâ aromaticâ confundunt, alii distinguunt. Cinnamomum, quod genuinum sit, raró in officinis occurrit. Matthiolus frustra se exquisiisse asserit; & jam indè à Gallieni tempore nonnisi in Imperatorum scriniis reperiebatur. Olim 1000. denariis stabat; sed pretium dimidio auctum est post Barbarorum excursiones, authore Plinio (*h*). Quo tempore balsamum in Judæa desiit, & cinnamomum in Arabia desiderari cœpisse Matthiolus autumavit. Aliqui ex Rabbinis, hebræum *cinnamon* de aloe dictum interpretantur.

h *Plin. l.* 52, *c.*59.

CINNERETH. Mare *Cinnereth*, seù Genesareth, sivè lacus Tiberiadis. Vide *Cenereth*.

CINYRA. Idem ac Hebræum *cinnor*, quod verti solet *cythara*, *lyra*, *psalterium*. Hoc instrumentum ex ligno confectum, à Jubal filio Lamech ante diluvium excogitatum est (*a*). Eodem coram Saule David canebat (*b*); illud etiam in captivitate Levitæ salicibus suspenderunt (*c*). Usus ejus plurimus in Templo Hierosolymitano (*d*). Sono fuisse lugubri, & tristi innuit Isaias 16. 11. *Venter meus in dolore meo quasi cinnor sonabit* (*e*). *Cynniros* apud Græcos tristem, & deplorabilem significare notat Hesychius. Josephus (*f*) scribit, cinyram Templi decem fidibus compositam, quæ plectro pulsabantur. Magnum eorum numerum ex electro Salomonem comparasse idem author alibi (*g*) testatur; cinyras tamen Salomonis ligneas fuisse ex S. Scriptura novimus (*h*).

a *Gen.* 4. 21.
b 1. *Reg.* 16. 16. 23.
c *Ps.*136. 2.
d 3. *Reg.*10. 12. & 2. *Par.* 9.11.
e *Vulgata : Venter meus ad Moab quasi cythara sonabit.*
f *Ant.l.*7.*c.*20.
g *Idem l.*8.*c.*2.
h 3. *Reg.* 50. 52.

Primus liber Machabæorum *cinyram*, & *cytharam*, tamquam duo instrumenta recensere videtur: *Templum renovatum est in Canticis, & cytharis, & cinyris* (*i*). Alii in unum confundunt. Et quidem, si duo fuerunt, parum inter se differebant, nec nisi fortassè numero filium, & dispositione; siquidem apud Authores veteres varii generis cytharæ non raró occurrunt. Ex eo verò instrumento cætera derivata esse non veterum tantum, sed ea quoque nostrorum temporum, quæ fidibus constant, præter controversiam videtur. Licèt enim Græci honorem inventæ lyræ Mercurio tribuerint, ut & ejus artis ad perfectionem adductæ, aliis; hæc tamen de Græcia tantùm dicta credenda sunt. Hebræos enim diù ante Mercurium, & cæteros, Musicâ, & instrumentis, iisque ad perfectionem deductis, cecinisse constat.

i 1. *Mach.* 4. 54. & 13. 51.

CIRCUMCISIO. Vox à Latino verbo *circumcidere*, scilicet circum amputare; siquidem Judæi, cum circumciderent, pelliculam præputii masculorum amputabant. Hanc Deus Abrahamo injunxit (*k*), ut signum esset initi cum eo & posteris ejus fœderis: *Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me, & vos, & semen tuum post te. Circumcidetur ex vobis omne masculum, & circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me, & vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris; tam vernaculus quàm emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerit de stirpe vestra .... Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo, quia pactum meum irritum fecit*. Dei jussis Abraham obsequuturus, octuagenarius se, filium Ismael, ac Domesticos omnes circumcidit.

k *Gen.*57. 10.

Idem circumcisionis præceptum Deus innovavit, cum Moysem institueret (*l*); jussitque eo Sacramento initiatos tantùm ad Victimæ Paschalis participationem admittendos; circumcidi autem infantes die octavâ à nativitate. Hanc cæremoniam adeò religiosè servarunt Judæi, ut ne in Ægypto quidem neglexisse videantur. Moyses verò cum in Domo Jethro cognati sui in Madian moraretur, à circumcidendis duobus filiis, ibidem natis, abstinuit; quod etiam

l *Ex.* 52. 44. 48. *Lev.*12. 3.

etiam servatum est cum filiis Hebræorum, qui in itinere per desertum nascebantur; fortassè ne eo vulnere inter viæ incommoda, & itineris festinatione periclitarentur.

De Ministro, & instrumento circumcisionis nihil in Lege cautum est. Hinc liberum erat parentibus sivè per se, sivè per alium eo Sacramento liberos initiare. Utebantur autem cultro, sivè novacula; quorum defectum Sephora uxor Moysis lapide acuto supplevit (b); sicut & idem instrumentum Josue pro Israelitis adhibuit, qui in itinere per desertum nati, diù circumcisionem distulerant (c). Hinc fortasse cultri lapidei Ægyptiorum pro secandis cadaveribus, balsamo condiendis (d), orti. Ejusdem generis cultri præ ferreis, & æreis, vulneribus minùs noxii vulgò creduntur. Galli Matris Deorum Sacerdotes, præacuto lapide, seù testa se mutilabant; vitâ periclitaturi, si aliter egissent (e).

Cæremoniæ, quas nostra ætate Judæi in circumcisione servant, hæ sunt (f). Postquam filius in lucem editus est, in quatuor cubiculi angulis totidem chartulæ his verbis inscriptę, *Adam, et Eva: Lilith foras*, figuntur, singulæ in singulis (Lilith primam fuisse Adami uxorem tradunt Judæi; eam verò à Viro separatam in aere degere, & puerperis, natisque infantibus infestam esse) additis trium Angelorum nominibus; quibus veneficia, & sortilegia dissolvantur. Verùm hæ superstitiones non ab omnibus servantur.

Pater curare debet, ut filius die octavâ à nativitate circumcidatur, nisi diferre cogat filii languor, aut infirmitas. Noctem ante circumcisionem, quæ vigilia appellatur, familia omnis insomnem ducit, filio excubias agens; & amicorum visitationibus, & gratulationibus tempus fallens. Patrinus, & Matrina jam anteà electi sunt; ille detinendo Infanti in circumcisione, altera deferendo ad Synagogam. Cæremoniam operaturi ex quolibet hominum genere seligi possunt, ne Patre quidem excluso, quòd autem quis eligatur in *Mohel* (sic enim circumcisorem appellant) magno est honori. Domi, sivè in Synagoga conferri hoc Sacramentum potest.

In loco ad eam rem destinato duo scabella serico pulvinari parantur, quorum alteri Patrinus Infantem detinens insidet; alterum vacuum, ut nonnulli credunt, Eliæ Prophetæ relinquunt, quem toti cæremoniæ invisibilem adesse somniantur; adeò Legis observantiam deperibat. Procedit Mohel lancem deferens, in qua instrumenta continentur, nempe novacula, pulvis styptieus, lineæ fasciæ, fila, & oleum rosaceum. Interim dum Matrina infantem deferens expectatur, adstantes Cantica psallunt. Ut ad Synagogæ fores Matrina fœminarum comitatu pervenit, subsistit, ac infantem Patrino tradit, clamantibus cæteris *Baruch-haba*, Salve.

Continuò Patrinus loco sibi destinato assidens, infantem in gremio aptat; Mohel verò fasciis revolutis, sæpè argenteo forcipe, sæpè etiam digito pellem præputii, quam præcidere statuit, apprehendit, dicensque: *Benedictus sis Domine, qui circumcisionem præcepisti*, sumptâ novaculâ crassiorem præputii pellem abscindit; tenuiorem verò, quæ superest, unguibus secat. Dein sanguinem è vulnere profluentem semel & iterum sugens, in craterem vino plenum exspuit. Hinc vulnus cinnabari, corallino pulvere, aliisque ad sanguinem coercendum curat. His peractis, craterem, in quo vinum cum cruore, benedicit, ac infantis labia, ter eo liquore madefacit, illud *Ezech. 16. 6.* recitans: *Ego dixi tibi, cum esses in sanguine tuo, vive*, collatâ puero antea benedictione, ac nomine imposito. Hinc Psalmus 128. canitur: *Beati omnes, qui timent Dominum*; eoque absoluto infans Matrinæ redditur, domum ad matrem referendus. Patri verò qui adsunt, gratulati, ut filii nuptiis superstes adsit, imprecantur. Vulnus infantis intra 24. horarum spatium obduci solet. Sunt qui etiam post mortem arundine puerum circumcidant, si ante octavam diem obire contingat.

Cum fœmellis has cæremonias, loco circumcisionis, servant. Mater 80. diebus domi moratur (a); quibus evolutis, Synagogam adit, eamque excipit Cantor, benedictionem pro infantula recitans, cui etiam nomen à parentibus electum imponit. Quibusdam in locis non mater Synagogam, sed Cantor illius domum adit. Quod in Lege præcipitur, ut Mater fores Templi sivè Tabernaculi adeat, & agnum, sive turturem, aut columbam in sacrificium offerat, post eversionem Templi abolitum est.

Disputant Theologi, utrum circumcisio originale peccatum deleret; an merum esset signum, quo Judæi à Gentilibus distinguerentur. Veteres PP. ante S. Augustinum, uti S. Justinus (b), S. Irenæus, S. Chrysostomus, S. Epiphanius, Hilarius Diaconus, S. Hieronymus, ac tandem S. Jo: Damascenus posterioris sententiæ assertores sunt. S. Augustinus deleri peccatum originale per circumcisionem probat, quòd S. Scriptura exterminandos pronunciet infantes incircumcisos; quos certe nullius criminis, nisi tantum originalis, reos credere necesse est. Idem S. Gregorio Magno, Bedæ, S. Fulgentio, S. Prospero, S. Bernardo videtur, quibus Theologi vulgò adhærent. Vide nostram Dissertationem, Commentariis in Epistolas S. Pauli præfixam.

Hunc circumcisionis ritum adsciverunt Arabes, Ægyptii, Æthiopes, & Idumæi. Ex Ægyptiis verò in cæteros illos populos devenisse, magni nominis Authores autumarunt. Celsus, & Julianus Apostata (c), quibus Marshamus, & Clericus assentiuntur, ex Ægyptiis Abraham circumcisionem petiisse asserunt. Verùm Herodoti authoritas asserentis (d), circumcisionem ex Ægyptiis in reliquos populos effluxisse, uoi tantum innixa relationi Sacerdotum Ægyptiorum, cęremonias, & vetustatem suam jactantium, tanti facienda non est, ut S. Scripturæ præferatur, quæ hanc cæremoniam, tamquam in orbe novam & inusitatam, Abrahamo divinitùs traditam fuisse narrat. Quî enim fieri potuisset, ut circum-

b *Exod.* 4. 25.

c *Josue* 5. 3.

d *Her. l.* 2. *c.* 86

e *Plin. l.* 35. *c.* 12. *Samia testa matris Deû Sacerdotes, qui Galli vocabantur, virilitatē amputabant, nec aliter citrà perniciem. Ovid. Fast.* 4. *Ille etiam saxo corpus laniavit acuto.*

f *Leo Modena p.* 4. *c.* 8. *Vide Differt. Jo Jac. Quandt de cultris circumcis. Hebræorum.*

a *Lev.* 12. 5. 6.

b *S. Just. in Dial. cont. Tryph. Iren. L.* 4. *Chrysost. Hom.* 39. *in Genes. Epiph. hær.* 30. *Ambrosiast. in Rom.* 4. 11. *Hier. in Gal.* 1. 2. *Damasc. de Fide Orth. l.* 4. *c.* 25. *Aug. de nupt. & concup. c.* 11. *& de Civ. Dei l.* 16. *c.* 17. *& de Bap. contr. Donat. l.* 4. *c.* 24. *Greg. l.* 4. *Moral. c.* 3. *Bed. in Luc.* 11.

c *Vid. Orig. con. Cels. l.* 1. *& l.* 5. *Cyril. con. Jul. l.* 10. *Marsham Can. Ægypti fac.* 5. *Cler. in Gen. c.* 17.

d *Herod. l.* 2. *c.* 35. 36.

cumcisio Hebræos à Gentilibus distingueret, si cùm Abrahamo tradita est, eadem apud Ægyptios, & alias Gentium nationes obtinuisset?

Quod ad Arabes, Sarracenos, & Ismaelitas spectat, minor est ambigendi ratio, hunc ritum ex Abraham recepisse, quem, non secus ac Hebræi, generis sui authorem agnoscunt. Quamquam apud eas gentes circumcisio tanti non fit, ut siquis illam neglexerit, è totius populi cœtu segregandus censeatur. Religionis potiùs, quàm necessitatis apud illos ejusmodi cæremonia habetur. Samaritani, sivè Cuthæi circumcisionem unà cum Moysis lege admiserunt. Idumæi, quamvis ex genere Abraham & Isaac, nihilo tamen minùs nonnisi postquam à Joanne Hircano debellati sunt, circumcisionem, & Moysis legem à victore populo traditas subierunt (*a*). Qui scribunt Phœnices eundem ritum servasse, eo nomine Samaritanos intelligunt; quippè Phœnices cæteros ab eo abhorruisse liquidò constat.

Ægyptii non omnes æquè ad circumcisionem cogebantur; sed quidam tantùm è Sacerdotibus, aliorumque generum homines. Philo (*b*) ejusdem ritûs rationes nonnisi naturales, & symbolicas exhibet, cui sententiæ Veslingius celeberrimus Medicus (*c*) in eo accedit, quòd credat Ægyptios viros & fœminas rationibus naturalibus adduci potuisse, ut illam admitterent. Verùm Artapanus ab Eusebio (*d*) laudatus asserit, eam ad Ægyptios ex Abrahamo devenisse. Hujus propagandæ in causa fuisse credit Origenes (*e*), persuasionem palàm receptam, quòd Angelus incircumcisos morte puniret; eo verò ritu initiati ab ejus ditione eximerentur. Sunt qui credant, Egyptios Salomonis ætate primum illam ex Judæis recepisse. Bochartus verò non ab Hebræis, sed ex Arabibus in Ægyptum fluxisse autumat. Qui tandem credant, Hebræos omnium primos eam cæremoniam servasse, frequentissimi sunt. Vide Spencerum *De Legibus Ritual. l. 1. c. 4.* & nostram Dissertationem de origine Circumcis. ad Comment. in Gen.

Fœminarum circumcisio inter Hebræos nunquam usu recepta, apud Ægyptios, & aliquas Arabiæ, & Persiæ regiones obtinebat. S. Ambrosius (*f*) scribit Ægyptios virorum & fœminarum circumcisionem ad annum ætatis 15. incipientem statuisse. Fœminas apud Ægyptios circumcisioni subjectas esse etiam Strabo testatur (*g*). Ex Medicorum tamen, & Itinerantium relationibus (*h*) numquam intelligimus morem hunc, adhuc in Ægypto vigentem, vel communem esse, vel necessariò servandum; sed ut earum natura indiget, à pluribus, non singulis, fœminis recipi & servari. Chardin (*i*) testatur illius subeundæ necessitatem nonnisi in aliquibus Regionibus Arabiæ & Persidis impositam esse; uti ad Sinum Persicum, & Mare Rubrum, ubi utriusque sexûs omnes æquè circumciduntur; fœminæ tamen nonnisi post exactam adolescentiam; anteà enim pars non adeò excrescit, ut abscissionem patiatur; viri autem vel quinto, vel sexto, nono, sive decimotertio ætatis anno.

a Joseph. Antiq. l. 13. c. 17.
b Philo de Circumcis.
c Vesling. Syntagma Anatom. c. 6.
d Euseb. Præp. Evang. l. 9. c. 28.
e Origen. cont. Cels. l. 5.
f Ambros. l. 2. de Abraham c. 11.
g Strabo l. 17.
h Vide Huet. not. ad Orig. p. 5. Circumcisio Fœminarum fit resectione clitoridis, quæ pars in australium præsertim regionum mulieribus ita excrescit, ut ferro sit coercenda. Id tradunt Medici insignes Paul. Æginet. l. 6. c. 70. Aetb. tetrabib. 4. serm. 4. c. 103. Quorum hic ita pergit. Quapropter Ægyptiis visum est, ut antequàm exuberet [pars illa corporis] amputetur, tum præcipue cum virgines nubiles sunt elocandæ ... Porrò hanc consuetudinem circumcidendarum Mulierum hodieque retinere Ægyptios ferunt ii, qui regiones illas lustraverunt, ignemque ad compescendam partis hujus luxuriem adhiberi. Scribit Bellon. l. 3. c. 28. morem hunc servare fœminas in Persia & Cophtas etiam in Æthiopia, Chrestis licèt nomen professas. Leo Africanus l. 8. narrat, Muhammedi lege id præscribi quamvis in Ægypto tantùm, & Syria obtineat, munusque id obire vetulas quasdam per vicos Cairi ministerium suum venditantes.
i Chardin. voyage de Perse t. 3. p. 207.

I. CIS, filius Abi-gabaon & Maachæ. 1. *Par.* 8. 30.

II. CIS, filius Ner, & Pater Saul. 1. *Reg.* 9. 1. & 1. *Par.* 8. 33. & 9. 38. 39.

III. CIS, filius Abdi, Levita ex familia Merari. 2. *Par.* 29. 12.

CISON, sivè *Cisson*, aut *Kisson*. Torrens Cisson è valle Jezrael originem ducit; ac secundùm eam vallem ad meridiem montis Thabor fluit, quousque in Mediterraneum in portu *Acco*, aliàs Ptolemaide, exoneretur.

CISTERNA. Frequentissimæ erant in Urbibus, & domibus, & agris Palæstinæ. Cum enim urbes illius, ut plurimùm, in montibus sitæ essent, nec nisi duobus per annum temporibus, verno scilicet, & autumnali, plueret, conservandis aquis in animalium & hominum usum, plures cisternæ parari debebant. Ex his adhuc plures supersunt; aliæ 150. passibus altitudinis, & 60. latitudinis; aliæ 112. passibus in altum, & 54. in latum effossæ. In urbe Rama, quædam occurrit 32. passuum in longum, & 23. in latum. Putei, ac cisternæ non rarò in Scriptura confunduntur, ut & fontes, ac scaturigines.

CLAUDIUS, cujus nomen non rarò in Scriptura legitur. Cajo Caligulæ anno Chr. 41. successit, ac annis 13. mensibus 8. diebus 19., scilicet ad annum J. C. 54. regnavit. Delati illi ab exercitu Imperii accipiendi, & conservandi author fuit Agrippa. Cui proinde grati animi causâ, totius Judææ regnum detulit, fratremque Herodem Chalcidis Regno præfecit (*a*). Institutis contrà Judæos Alexandrinos ab incolis Alexandriæ querelis, finem imposuit, Judæis in jure Civitatis, simulque libero religionis, & Legis exercitio confirmatis (*b*). Vetuit tamen, ne Romæ cœtus haberent (*c*).

Agrippâ Rege defuncto, anno 4. Claudii, Chr. 44. Judæam in Provinciam reduxit, ac Cuspio Fado Procuratoris titulo administrandam commisit. Circa hæc tempora fames, cujus Acta meminere (*d*), ab Agabo Prophetâ prædicta contigit; qua sæviente, anno scilicet Chr. 44. Christiani Antiocheni in subsidium fratrum Hierosolymæ degentium, eleemosynas per Saulum, & Barnabam miserunt. Sequente anno Claudius sancivit, ut Summi Sacerdotis vestes imposterùm non à Procuratoribus Provinciæ, ut ipsi contendebant, sed à Judæis servarentur (*e*).

Sub idem tempus Herodi Chalcidis Regi permisit, ut de Templo, de sacris pecuniis, de Summi Sacerdotis electione, & depositione suo arbitratu disponeret. Tandem anno nono Imperii, & 49. Chr. Judæos omnes Româ expulit (*f*); cum quibus & Christiani communem habuisse fortunam facilè creduntur; cum eo nomine quidem à Judæis distinguerentur, & Suetonius idipsum innuere videatur, scribens: *Judæos impulsore Chresto assiduè tumultuantes Roma expulit*. Hæc de Claudio in Dictionario Biblico referenda erant, utpotè ad Judæos & Christianos pertinentia. Cæterum proditione conjugis Agrippinæ venenum incautus hau-

a *Joseph. Antiq. l. 19. c. 4. de Bello l. 2. c. 18.*
b *Antiq. l. 19. c. 4.*
c *Dio l. 60.*
d *Act. 11. 28. 29. 30. Antiq. l. 20. c. 3.*
e *Antiq. l. 20. c. 1.*
f *Act. 18. 2. Sueton. l. 5. c. 25.*

hausit, quo extinctus est, relicto Nerone Imperii successore.

II. CLAUDIUS LYSIAS, copiarum Romanarum Tribunus. Cùm Templo excubias ageret, viso, quem Judæi in Paulum excitaverant, tumultu (a), illum è manibus hominum efferatorum ereptum, duabus catenis vinctum in Arcem Antoniam, quam cohors tenebat, custodiendum adduxit. Ibi ad causam cognoscendam quæstionem instituens, Paulo in terram strato, virgas expediri jussit; ne tamen cæderetur obstitit Civis Romani privilegium, quod Paulus eâ occasione exhibuit.

a *Act.* 21. 27. 28. &c. & 22. 1. 2. &c.

Postridie Lysias Judæorum Synhedrium coegit, causam tumultûs quæsiturus. Paulus verò pro se dicturus, animadvertens cœtum ex Pharisæis, & Saducæis constare, orationem ita instituit, ut causam suam cum Pharisæis communem esse ostenderet; accusatum se clamitans, quòd de resurrectione mortuorum paria cum illis sentiret. Cui plaudentibus Pharisæis, ac Saducæis contra illos æquè ac Paulum tumultuantibus, Lysias Paulum è cœtu sublatum in arcem restitui præcepit.

Posterâ die quadraginta Judæi factâ in Paulum conjuratione, cædem illius moliebantur; qua ad Paulum per Filium sororis suæ & ab eodem ad Tribunum delatâ, noctu validi militum manu stipatus, idem Paulus Cæsaream transmissus est. Hæc sunt, quæ de Lysia hìc scripsisse oportuit.

Anno Æra 53.

III. CLAUDIUS FELIX, in Præfectora Judææ Cumano substitutus. Drusillam sororem Agrippæ junioris sollicitavit (b), ut viro priore Azize Rege Emessenorum repudiato, secum nuptias celebraret; cujus voluntati illa obsequuta est. Eleazarum Dinæi filium, validâ latronum manu Palæstinam infestantem, Felix Romam vinctum transmisit (c). Jonatham Summum Sacerdotem Judæorum occidendum curavit, graviter ferens, quòd ab eo quandoque corriperetur. Coactam ab Ægyptio Pseudo-Propheta circà Olivetum 3000. hominum manum dissipavit. Cùm S. Paulus Cæsaream ductus esset (d), ubi Felix sedem fixerat, hic adeò in eum benevolum se exhibuit, ut familiarium colloquiis & servitute frui liberè permitteret; sperans eâ comitate magnam pecuniæ vim se lucraturum. Judæos illum accusantes ita audivit, ut sententiam, vel damnationis vel absolutionis ad Lysiæ adventum, qui illum Hierosolymis vinctum transmiserat, differre censuerit.

b *Antiq.* l. 20. c. 5.

c *Antiq.* l. 20. c. 6.

d *Act.* 23. 26. 27. &c. & 24. 5. 2. &c. *Anno Æra* 58.

Cum Felix quadam die cum Drusilla, quæ religione Judæa erat, colloqueretur, Paulum adduci jussit; quem de castitate, justitiâ, ac de ultimi Judicii severitate liberiùs disserentem, plurimùm conterritus, inpræsentiarum in carcerem reduci jussit; sæpè tamen aliàs revocabat, specie quidem, ut ejus institutionibus proficeret, re tamen, ut pecuniȩ subducendȩ rationem iniret. Hinc lucri captandi spe, duobus annis illum in carcere detinuit, causȩ finem imponere differens; hanc etiam Judȩis gratiam præstans, quorum animos plurimùm jam irritaverat. Tandem Felix provinciam Porcio Festo successori cedens, Romam revocatus est anno Chr. 60. ubi à Judæis accusatus de tributorum impositionibus, de vi, aliisque criminibus, gratiâ, qua frater ipsius Pallas libertus Claudii, pollebat, vix supplicium evitavit (a).

a *Antiq.* l. 20. c. 7.

CLAUDIA, Matrona Romana, operâ S. Pauli Christi nomen professa (b). Sunt qui illam uxorem credant Pudentis, cum eorum nomina à S. Paulo conjungantur, & Martialis Claudiæ cujusdam uxoris Pudentis meminerit (c). Alii malunt illam conjugem Pilato tribuere, quæ receptam in Palæstinâ religionem, Romæ retinuerit. Verum hæc apocryphorum suspicionem non evitabunt, quamdiu uxoris Pilati nomen, & religio aliis argumentis non demonstretur. Alii tandem Claudiam ex Anglia accersunt, & A. Rufo Pudenti uxorem adsciscunt; sed non meliori fide.

b 2. *Timoth.* 4.

c *Vide Bolland.* 19. *Maji.*

CLAVIS. De clavibus frequens in Scripturis sermo occurrit, tam propriâ, quam allegoricâ significatione. Claves apud Veteres longè aliæ erant ac nostræ; quippè januæ, arcæ &c. vinculis quibusdam alligagabantur; claves autem illis inter se nectendis adhiberi consueverant. Apud Orientales etiam nostris quidem diebus seræ alterius sunt formæ, ac nostræ. Chardin refert eas ex ligno esse, quod parvæ instar cataractæ demissum, in subjectum lignum incidens medium admordetur; attollitur verò ope cujusdam lignei manubrii cuspidibus in summitate armati, è superiori parte in idem lignum adacti; quod manubrium clavim appellant. Vide etiam Dandinium *Voyage du mont Liban. Chap.* 4. & nostram Dissert. de Domibus Veter. Hebr. Commentario in Judices præfixam.

Clavis allegorice non uno sensu usurpatur. Isaiæ 22. 22. *Et dabo clavem domus David super humerum ejus, & aperiet, & non erit, qui claudat; & claudet, & non erit, qui aperiat.* Qua phrasi innuitur Eliacim in Regia Domo pro suo arbitrio dispositurus, tamquam minister à Rege secundus. Eodem sensu Christus (d) claves Regni Cœlorum, potestatem ligandi atque solvendi (in quem usum claves adhibebantur, ut supra innuimus) Petro commisit; scilicet primas in sua Ecclesia detulit. In eodem autem Isaiȩ textu dicitur Eliacim in humero claves gestaturus; quod insigne erat authoritatis & potentiæ. Hinc Callimachus de Cerere ait, clavem humero gestasse. Hujusmodi claves ligneȩ erant, crassȩ, & oblongȩ, quales nunc apud Orientales adhibentur.

d *Matth.* 16. 19.

Christus Pharisȩis exprobrat, quòd cùm clavibus scientiȩ potirentur (e), nec ipsi sibi Regnum Cœlorum recluderent, nec aliis ingressum permitterent; cujus phrasis est sensus, illos, quamvis Scripturȩ studuissent, nec sibi nec aliis veritatem aperuisse.

e *Luc.* 11. 52.

Tandem in Apocalypsi (f) ad indicandam supremam Christi authoritatem, qua de vita ac morte hominum suo arbitratu decernit, dicitur clavem habere mortis, & inferni, scilicet sepulchri. Et cap. 3. 7. de eodem Christo usurpantur verba, quȩ de Eliacim ab Isaia dicta supra retulimus; quod quidem jure optimo de illo asseritur, vitæ,

f *Apoc.* 1. 8.

&

& mortis, salutis, & interitûs supremo Domino, & authore. Quatuor clavium genera ex Rabbinorum sententia Deus sibi reservavit, ne Angelis quidem committere ausus, nempè pluviȩ, sepulcbri, fœcunditatis, & sterilitatis.

CLAUTHMON, Græca vox, quæ Latinè reddita est *locus flentium*. *Judic.* 2. 5. in Hebræo tamen *Bochim* legitur. Hujus meminit & 2. *Reg.* 5. 24. *Et cum audieris sonum gradientis in cacumine pyrorum* (Hebr. Bochim) *tunc inibis prælium*. Huc pariter spectare videtur Ps. 83. 7. *Ascensiones in corde suo disposuit, in valle lacrymarum*. Alii verò Hebræum *Bochim* reddunt *pyra*, & *moros*; quare pro valle lacrymarum habent, *valle moris consita*.

Hunc locum, cujuscumque tandem esset nominis, alii in Silo situm fuisse credunt, ex eo ducti, quòd Angelus in locum *Bochim* ad populum descendisse, ibidemque populi congregati sacrificia obtulisse narratur (*a*). Sacrificia autem offerri nonnisi in loco, ubi Tabernaculum collocatum erat (erat autem in Silo) in Lege permittebantur. Alii Bochim propè Jerusalem fuisse malunt; siquidem prȩlium, quo David Philisthȩos in valle Bochim fudit (*b*), propè Hierusalem præter controversiam initum est. Vel igitur duo loca ejusdem nominis distinguamus, vel si unum tantum, propè Jerusalem collocemus oportet.

a *Judic.* 2. 5.

b 2.*Reg.* 5. 24.

CLAVUS. Christum clavis Cruci confixum fuisse, Evangelio apertis verbis asserente (*c*), & Psalmistâ prædicente, *Foderunt manus meas, & pedes meos* [*d*], nemo in controversiam revocaverit. In numero clavorum non ita facilè convenitur. Græci quatuor assignant. S. Gregorius Turonensis (*e*) ultra quatuor, singulos singulis manibus ac pedibus, addit quamdam basim pedibus suppositam, corporis ponderi excipiendo, ne clavis incumbentes manus mediæ scinderentur. Duos ex his clavis ab Helena Imperatrice duobus longè diversis usibus adbibitos idem S. Gregorius commemorat; ex altero enim frænum equo filii sui Constantini confecit; alterum in Mare Adriaticum ad sedandam procellam conjecit; alterum denique in casside Imperatoris Constantini ab eadem positum alii tradunt (*f*).

c *Joan.* 20. 26. *Luc.* 24. 39.

d *Psal.* 21. 17.

e *De gloria Martyr. l.* 5. *c.* 6.

f *Theodoret. l.* 2. *hist. Eccl. c.* 18. *Ambros. &c.*

Apud Latinos verò magis invaluisse videtur ea opinio, quæ tres tantummodò clavos admittit, singulos singulis manibus, alterum duobus simul pedibus configendis. Veteres Crucifixi Imagines apud nostros ferè hanc formam referunt. Nonnus (*g*) catenarum etiam meminit, quibus bracbia Christi Cruci revincta fuerunt; & S. Hilarius funes ad hunc usum adhibitas memorat. In pluribus per Orbem Templis clavi seù clavorum Christi partes servantur; ex iis tamen neque clavos plures quàm quatuor fuisse, neque eos omnes veros esse, vel supposititios, prudenter satis dubitare possumus. Vel enim, ut mox innuimus, partes tantummodò sunt clavorum Christi, vel clavi sunt, non ad corpus Christi configendum, sed ad usum Crucis, suppedanei, & tituli destinati; qui tandem pro clavis ipsis Christi usurpari cœperunt.

g *Nonnus in Jo. Nazianz. Poemat. de Christo, &c.*

CLEMENS, cujus nomen S. Paulus in Epist. ad Philippenses (*a*) in Libro vitæ descriptum esse testatur. Hæc de Clemente, qui post SS. Linum, & Cletum Romanæ Ecclesiæ præfuit, melior Patrum, & Interpretum pars dicta interpretantur; quorum opinioni Ecclesia accessisse videtur, dum in Officio S. Clementis lectiones ex eodem Epistolæ loco desumpsit. Grotio tamen Clemens, de quo in Epistolis S. Pauli, merus Philippensis Ecclesiæ Presbyter fuisse videtur.

a *Philipp.* 3.

Quæ de illo in vita ipsius, in libro Recognitionum, & in Constitutionibus Apostolorum referuntur, plura sunt; sed cum horum librorum authoritas minimè asserta sit, quamvis veritates, & primorum sæculorum traditiones aliquas fortasse contineant, suspectis adeò testimoniis credere non audemus. S. Chrysostomus (*b*) Clementem illum, de quo in Epistolis S. Pauli, jugem Apostolo socium fuisse opinatur. S. Irenæus, Origenes, S. Clemens Alexandrinus, aliique Veteres testantur, Clementem Apostolorum discipulum fuisse, quorum colloquiis & institutionibus profecerit. S. Epiphanius, S. Hieronymus, Rufinus, Beda, & alii nonnulli scribunt, Apostolos Petrum & Paulum cum se itineribus occupatos cernerent, urbemque Romanam Episcopo vacuam relinquere incongruum ducerent, sui muneris vicem Lino, Anacleto, & Clementi detulisse, quos Episcopos instituerunt. In Constitutionibus (*c*) legimus S. Linum, à S. Paulo ordinatum; Tertullianus verò & S. Epiphanius, Clementis initiationem S. Petro adscribunt. Rufinus asserit, Apostolum Petrum eumdem Clementem in successorem selegisse. Verum S. Epiphanius credit, illum, postquam à Petro in Episcopum Romanum electus fuit, spontè eam dignitatem dimisisse, donec post mortem SS. Lini, & Anacleti iterum resumere coactus est; quam opinionem vulgò Scriptores sequuntur. Hinc S. Petro substitutus est S. Linus; huic verò Anacletus; cui tandem S. Clemens successit (*d*), anno Chr. 91. Domitiani decimo.

b *Chrys. hom.* 1. *in Timoth.* 1. *Iren. l.* 3. *c.* 3. *Orig. princip. l.* 2. *c.* 3. *Clem. Alex. l.* 4. *Strom.*

c *Constit. l.* 7. *c.* 46. *Tertull. de Præscript. c.* 32. *Epiph. hær.* 27. *c.* 6. *Rufin. Recogn. prim. parte.*

d *Iren. l.* 3. *c.* 3. *Euseb. l.* 3. *c.* 3. 4. 25. *Hist. Eccl.*

Is Pontifex, orto in Ecclesia Corinthiorum dissidio, Epistolam ad illam scripsit; quam Veteres tanti faciebant, ut publicè in Ecclesiis legeretur: nec desunt, qui inter canonicas Scripturas illam recensuerint; eamque ad nos integram transmiserunt. Cum Diocletianus persecutionem in Christianos meditaretur, Hermas divinitùs de illa admonitus, S. Clementi Pontifici rem totam aperire jussus est (*e*), ut Ecclesias cæteras quid factu opus esset, instrueret. In ea persecutione quid S. Clementi acciderit, ignoramus; constat verò, illum usque ad tertium Trajani annum, & Chr. 100. vitam produxisse (*f*). Festum ipsius ad diem 23. Novembris Beda, & omnia Latinorum Martyrologia consignant; cum apud Græcos die 24. seu 25. ejusdem mensis celebretur. Martyris titulum à Rufino, & Pontifice Zosimo obtinet; simulque inter Sanctos, qui sanguinem pro Christo fuderunt, ab

e *Hermas Pastor l.* 1. *c.* 2.

f *Euseb. l.* 3. *c.* 34. *Hist. Eccl. Hieron. de Viris Illustribus c.* 15.

Ecclesia in Canone recensetur.

a *Coteler. Patres 1. sæc. p. 828.*

In veteri historia (*a*) fidei tamen non usque adeò integræ, traditum est, S. Clementem in Chersonesum ultrà Pontum Euxinum exulasse sub Trajano; ubi & novum fontem refocillandis Confessoribus unà secum relegatis, precibus impetrasse, & circumjacentem regionem, spatio unius circiter anni, quo ibidem moratus est, ad fidem adduxisse; donec missus à Trajano Præfectus eum in mari demergi jussit, anchorâ collo alligatâ. Hæc tamen minimè obstitit, quin ipsius corpus Christianorum obsequia & honorem tumuli obtineret; quippè mare ad tria milliaria recedens, Templum marmoreum, in quo illius ossa marmoreo sepulchro condita, exhibuit. Illud autem prodigium singulis annis, recurrente festo ipsius die, innovari in eadem historia legimus.

CLEOPATRA. Plures hujus nominis Fœminæ in Scriptura vel innuuntur, vel exprimuntur.

b *Hieron. in Dan. 11. 17. Appian. Syria.*

I. CLEOPATRA, Antiochi magni filia, quam Pater Ægypti Regno inhians, Ptolemæo Epiphani Regi Ægypti, adolescenti adhuc, despondit; filiam sibi adjutricem futuram ratus in ea, quam tentare constituerat, ejusdem Regni acquisitione. Verùm Sponsi negotiis potiùs, quàm iniquis Patris consiliis Cleopatra prospexit (*b*). Huc spectasse Danielem credimus illis verbis: *Et ponet faciem suam, ut veniat ad tentandum universum ejus* (Regis Austri, scilicet Ægypti) *& recta faciet cum eo; & filiam feminarum dabit ei, ut evertat illud.*

II. CLEOPATRA, filia Cleopatræ, de qua egimus, & Ptolemæi Epiphanis. Fratrem suum Ptolemæum Philometorem duxit; de quibus utrisque sermo est *Esther 11. 1. Anno quarto regnantibus Ptolemæo, & Cleopatra, attulerunt Dositheus, qui se Sacerdotem, & Leviticì generis ferebat, & Ptolemæus filius ejus*; attulerunt autem Librum Esther, seu Epistolam Purim, ex Hebræo in Græcum translatam operâ Lysimachi filii Ptolemæi.

An. M. 3727. *Per. Jul.* 4537. *ante Chr.* 177. *ante Ær.* 181.

III. CLEOPATRA, filia secundæ hujus Cleopatræ, & Ptolemæi Philometoris, conjux verò primùm Alexandri Balæ Regis Syriæ; quam post quatuor annos pater priori viro ereptam, Demetrio Nicanori alteri Syriæ Regis despondit. Verum cum Demetrius apud Parthos captivus, Radegunam Arsacis Regis Parthurum filiam duxisset, Cleopatra tertias nuptias cum Antiocho Sidete, Demetrii fratre, celebravit. Tandem eodem Demetrio in Regnum suum regresso, Cleopatra rescissum cum eo conjugium restauravit. Licèt autem de hac Cleopatra nulla fiat in Sacris Libris mentio, illius tamen Commentaria in Machabæos meminere. Venenum, quod Grypho filio suo paraverat, ab eodem coacta hauriens, obiit (*c*).

c *Justin. l. 39. c. 2. Appian. Syriac. An. M.* 3882. *ante Chr.* 118. *ante Ær.* 122.

IV. CLEOPATRA, soror, & conjux Ptolemæi Physconis. Post viri mortem, Regnum ad juniorem ex duobus filiis deferre molita, cùm ab optimatibus Lathuri majoris natu jura negligere non permitteretur, tantum turbarum in illum concivit, ut in Cyprum confugere coegerit. Illa Judæis Ægyptiis unicè fidebat; è quibus Chelciam, & Ananiam copiis suis præfecit (*a*). Filium Lathurum ne in Cypro quidem quietum reliquit; quare eâdem Insulâ relictâ ab incolis Ptolemaidis accitus, ut eos ab obsidione Alexandri Jannæi Regis Judæorum liberaret, in Palæstinam venit. De hac Cleopatra vv. *Ptolemæus Physcon*, & *Ptolemæus Lathurus* sermo redibit.

a *Joseph. Antiq. l. 13. c. 18. & Strab. apud eundem.*

An. M. 3898. *ante Chr.* 102. *ante Ær.* 106.

Alexander Jannæus, auditis Cleopatræ & Lathuri inimicitiis, cum altera contra alterum fœdus iniit. Reginæ copiis sub Ananiæ ductu Ptolemais urgeri cœpit; ac deinde Reginâ ad exercitum superveniente, urbs ad deditionem adducta est. Cleopatra urbem ingressa, Alexandrum se salutaturum, & dona offerentem excepit; quem ut opprimeret, totamque Judæam in suam ditionem redigeret invidis suggerentibus, Ananias obstitit, rei difficultate Reginæ expositâ; quippè Judæos in toto Orbe dispersos, si quid gravius in illos tentasset, hostes esset habitura. Igitur Cleopatra cum eodem Alexandro Scythopoli fœdus innovavit (*b*). Necem, quam filio Alexandro Ægypti Regi inferre meditabatur, ipsa ab eo præoccupata, subire coacta est (*c*). Alexander 18. annis unà cum matre regnavit. Vide Ptolemæus Lathurus.

An. M. 3901. 3902.

b *Antiq. l. 3. c. 21. an. M.* 3062. *ante Chr.* 38. *ante Ær.* 42.

c *Justin. l. 39. c. 4. Pausan. in Atticis. A. M.* 3902. *ante Chr.* 98. *ante Ær.* 102.

V. CLEOPATRA, ultima Ægypti Regina, Ptolemæi Auletis, scilicet tibiâ canentis filia. Duobus fratribus, & sorore Arsinoe propriæ ambitioni litavit. M. Antonium adeò illexit, ut repudiatâ Octaviâ sorore Augusti, ad suas nuptias induxerit. Nullum illi, sivè cum Christianis, sivè cum Judæis de religione negotium; ejusque nomen nunquam in Scriptura occurrit; cùm tamen Alexandræ matri Mariamnes, & socrui Herodis Magni familiaritate jungeretur, eam invitavit, ut in Ægyptum unà cum filio Aristobolo proficisceretur, relictâ Herodis Regiâ, in qua non omnia sibi pro votis cessisse ab ea per literas resciverat. Quæ res ab Herode intellecta de inferenda illi nece initum jamdiu consilium non parùm promovit; quod & aliquibus post annis exequutioni mandatum est, primum in Aristobolo (*d*), indè in Alexandra anno M. 3970. antè Chr. 30.

d *Jos. Antiq. l. 15. c. 2. an. M.* 3069. *ante Chr.* 31. *ante Ær.* 35.

Hoc facinus ab Herode patratum Antonius, instigante Cleopatrâ, ulturus, ad se Herodem accivit. Hujus tamen muneribus, & liberalitate ita captus est, ut eum amici loco deinceps habuerit. Exeunte anno M. 3070. Cleopatra ab Euphrate redux, in Judæam venit. Quam Herodes regio apparatu excepit; sed ab ea ad turpes amores instigatus, nedum non acquievit; verùm etiam à nece illi inferenda solo amicorum consilio deterritus abstinuit. Tandem Pelusium usque comitans, muneribus cumulatam dim[i]sit (*e*). Paulò post Antonius in Actiaco prælio ab Augusto fractus, in Ægyptum ad Cleopatram regressus est, victore ipsum insequente. Cleopatra aspidis morsu mortem sibi concivit.

e *Joseph. de Bello, l. 1. c. 13. Antiq. l. 15. c. 5.*

An. M. 3974. *ante Chr.* 26. *ante Ær.* 30.

CLEOPHAS, quem veteres Patres (*f*) S. Josephi fratrem, & Jacobi filium dicunt, filios habuit S. Simeonem Episcopum Jerosolymitanum, S. Jacobum Minorem, S. Judam

f *Euseb. l. 3. Hist. Eccl. c. 11. Epiph. hæres. 78. c. 7.*

dam

dam, S. Josephum, seù Jose. Uxorem duxit Mariam, Virginis Deiparæ sororem; quare Christi avunculus, ejusque filii illius consobrini fratres fuere. Tota hujus familia cum uxore, & filiis inter Fideles Christi discipulos recensebantur, eumque Israelis Redemptorem fatebantur. Verùm ille non satis mysterium Crucis, & mortem ipsius assequutus videbatur. Quare eum exanimatum conspiciens, omnem salutis spem, quam conceperat, abjecit.

Igitur tertiâ à morte Christi die, eadem qua Christus resurrexerat, ad Emmaus (*a*) cum alio Discipulo (*b*) tendenti, ac mutuos cum eo de ea re sermones miscenti Christus Jesus sub itinerantis forma comitem se adjunxit; qui Scripturas de morte subeunda interpretans, nutantium fidem confirmavit. Cum inter eundum ad Emmaus propè accessissent, Jesum cœptum iter prosequi simulantem, ut secum cœnaret, coegerunt. Mensæ tamen assidentem, ac panem post collatam benedictionem, convivis distribuentem, tandem apertis mentis oculis cognovere. Verum vix cognitus, protiùs ab eorum oculis raptus est.

Illi è vestigio Hierusalem regressi, Discipulos de iis, quæ sibi contigerant, certiores fecere; à quibus cum vicissim Christum, Petro visum didicissent, inter loquendum Christus repentè eorum medium se exhibuit, januis licèt occlusis, comiter omnes salutans ac illis benedicens, confirmansque, primò vulnera manuum & pedum ostendit; deindè, gustato cibo, Scripturarum sensus aperuit; ac tandem singulis prædicandi Evangelii potestatem contulit.

a *Luc.* 24. 13. 35.

b *Hic Discipulus à S. Greg. in Job. l.* 1. *c.* 1. *creditur S. Lucas; ab Orig. in Jerem. hom.* 19. *& S. Basil. in Is.* 5. *S. Simon; à S. Epiph. hær.* 23. *c.* 6. *Nathanael; à S. Ambros. Apol. David, l.* 2. *c.* 8. *& in Luc. c.* 12. *& alibi*, Emmaus, *quod etiã nomen exprimitur in MS. Evangelio Corbejensi, cujus variantes lectiones in Comment. in Apoc. dedimus*

De gestis S. Cleophę nihil ultra novimus, nisi quòd martyrem obiisse, à Judæis occisum in eadem Domo, in qua Christum convivio excepit, Usuardus, & Ado tradunt. Quibus S. Hieronymus (*c*) suffragari videtur, dum eandem domum inhabitasse credit. Hanc, successu temporis, in Ecclesiam translatam fuisse ferunt. Verùm, si Cleophas pater SS. Jacobi, Judæ, Simeonis, & Jose, nec non frater Josephi credatur, non alibi aptiùs, quàm in Galilęa, unde originem traxisse videtur, illius domicilium statuitor. Festum ipsius die 25. Septembris à Latinis colitur; die verò 13. vel 30. Octobris à Græcis, apud quos Apostoli titulo decoratur.

c *Hieron. Epist.* 27.

CLERUS, vox à Gręco *Cleros*, scilicet *portio*, unde illud (*d*): *Neque dominantes in Cleris, sed forma facti gregis ex animo*, nempè cavete, ne dominium exerceatis super hęreditatem & gregem Domini, vobis commissum; quem vos potiùs vestro exemplo dirigere, & pascere debetis. Alii (*e*) legunt: *Neque dominantes in Clero*; quibus verbis intelligunt inhibitam Episcopis dispoticam, & effręnem in Pręsbyteros, Diaconos, cęterosque Clericos authoritatem.

Vox *Cleros* occurrit in Ps. 67. 14. *Si dormiatis inter medios Cleros* (nempè portionem, seù regionem, quę vobis obtigit) *pennæ columbæ deargentatę, & posteriora dorsi ejus in pallore auri*. Alloquutum hìc credimus Psaltem populos duarum Tribuum Ruben, & Gad, qui in pręlio, quo à Debora, & Barach Sisara fusus est, ab armis abstinuerunt. Eos igitur ita compellat: Vos quidem, o argenteę columbę, alis aureis, celeberrimę illius victorię, quâ Deus per Deboram fœderatos Reges dissipavit, gloriæ otiosam inter rivos, & vireta terrę vestrę quietem prętulistis; verùm illatam nomini vestro contumeliam aliis gloriosissimè gestis ità reparastis, ut Selmon juga nivibus albentia candore vincatis.

d 1. *Petri* 5. 3.

e *Septima Synod. Gener. Can.* 4. *Hieron. ad Nepotian. Ep.* 2. *Bernard. Ep.* 237. *&c.*

CLYSMA, sivè *Clisma*, & *Colsum*. Locus erat, in quo Israelitę Mare Rubrum transfretarunt, ut Eusebio, Philostorgio, Cosmę Ægyptio, & Gregorio Turonensi visum est (*a*). E' tribus portubus Maris Rubri, primus Ailat, alter Berenice, tertius Clysma, ad oppidum ejusdem nominis situs, appellabantur, authore S. Epiphanio [*b*]. Sunt [*c*] qui ad plagam orientalem, & sunt [*d*] qui ad occidentalem Maris Rubri spectasse tradant. Nos verò ad orientem locamus, simulque eumdem esse locum, ac hodiè *Colsumam*, autumamus. Cùm autem vetus Clysma totam olim occidentalem Maris regionem suo nomine nuncuparet; ità adhuc *Mare Colsuma*, sivè *Bahur-el-Colsum* denominant cum maris tractum, qui Ægyptum versùs protenditur, è regione sinùs Elat, sivè Ailath. Quamquam verò prope extremitatem Maris Rubri situs erat, quantùm tamen ab ea distaret, certò definire non possumus. Eo in loco adhuc permanere vestigia rotarum, & disjectorum curruum Pharaonis reliquias, Gregorius Turonensis, & Paulus Orosius cum aliis, de suo quilibet ęvo asserentes, tradunt.

a *Euseb. in locis, in Beelsephon.* Dia toû Clysmatos para ten thalassan. *Philost. hist. Eccl. l.* 3. *c.* 6. *Cosm. Ægypt. l.* 5. *Greg. Turon. hist. l.* 1. *c.* 10.

b *Epiph. l.* 2. *con. hær.*

c *Vide Atha. hist. Arian. ad Monach. t.* 1. *& Peuting.*

d *Ptolem. Itin. Anton. &c.*

Urbem *Colsum* ita ferè describit Abulfeda [*e*]. Locus est modicus, ad extremitatem septentrionalem maris Rubri, sub gradu 44. $\frac{1.}{4.}$; alii malunt sub 46. $\frac{2.}{4.}$ longitudinis, & 23. $\frac{1.}{3.}$ latitudinis. Occidentalis est urbi Ailat, sivè Elat sub eadem ferè latitudine; hęc ad extremitatem sinùs orientalis, Colsum verò ad occidentalis pertinent. Inter Urbes utrasque mons *Al-tour*, sivè Sinai, erigitur, australior quàm Colsum. Ægyptum è Sinai petentes propè Colsum prętergredi necesse est. Mare Rubrum, Colsum aliquantulùm pręterito, ad orientem, & meridiem aquis extensis, latiori, quàm alibi, alveo utitur, latitudinis 60. circiter milliarium, quem locum *Barka Gorondal* appellant.

e *Abulfeda, descriptio Maris Rubri.*

COA, cujus nomen 3. *Reg.* 10. 28. & 2. *Par.* 1. 16 occurrit, cum de Salomone sermo est, advectos equos ex Coa certo pretio comparante. Quod alii de Coa Insula, sericis & laneis operibus notissimâ, dictum interpretantur; alii [*f*] malunt de urbe Coa in Arabia Felici, alii [*g*] tandem de urbe Co in Ægypto, regionis Cynopolitanæ Metropoli.

f *Malvenda.*

g *Serar. Corn.*

Hebręus textus huic sententię respondens reddi posset: *Et educebantur equi Salomoni de Ægypto & de Michoe*, quod nomen, Plinio authore [*h*], olim Troglodytis Ægypto proxima obtinebat. Alii (*i*) vertunt: *Et educebantur etc. ex Ægypto, &*

Mer-

h *Plin. l.* 6. *c.* 29.

i *Montan. Jun. Lud. de Dieu. Braun.*

Mercatores Regis emebant netum pretio argenti. Illi enim Hebræum *Mikoa*, netum interpretantur. Jarchi vocem illam intelligit de equis caudarum complexu junctis; quod etiam Recentiorum Interpretum turbæ visum est (*a*). Bochartus (*b*) tandem sic legit: *Et educebantur &c. ex Ægypto, & quoad tributa, Præfecti illius certo pretio exigebant*.

a *Pagnin. Vatabl. Castal.*
b *Bochart. de Animal. sacr. p.* 1. *l.* 2. *c.* 9.

COCCUS, *Coccinum*, *Coccineus color*. Purpureus, sivè juxtà alios, puniceus color. Ut vividior rutilaret, eo colore bis panni inficiebantur: undè illud (*c*):

c *Ovid. Amor. l.* 3.

Nec quæ bis Tyrio murice lana rubet.

Hinc Moyses non rarò *coccum bis tinctum* memorat. Hebræus habet. *Tolahat Schani*, scilicet, *duxplex vermiculus*, seù *vermiculus Schani*, sumptâ hac ultimâ voce pro vermiculi nomine. Quæ de vermiculo purpuræ scribit Bellonius, hæc sunt (*d*). Insula Cretæ cocco affluit, ex quo ingens compendium incolæ nanciscuntur. Mense Junii colligitur ex parvis quibusdam quercubus, quarum folia spinis aspera, granis quibusdam, veluti parvi ciceris, disseminantur. His granis è foliis separatis, parvi quidam vermiculi ad instar lendium, rubro colore, ex singulis plures egrediuntur, foramine retecto, quod foliis, quibus grana adhærebant, antea occludebatur. Deinde ope cribri, è granis separati ac collecti vermiculi leviter comprimuntur; atque massa tota in parvos quosdam globulos magnitudine ovi gallinacei reducitur. Vermiculos illos Arabes appellant *charmes*, undè color ex illis expressus ab Italis, & Gallis *cremesi*, & *cramoisy* nuncupatur.

d *Bellon. Observ. l.* 1. *c.* 17.

COCYTUS, Arcadiæ amnis, è Styge profluens, quem Poetæ unum è quatuor Inferni fluviis esse comminiscuntur. Ejusdem nominis fluvius Campaniam irrigans, in Lacum Lucrinum influit. Author Vulgatæ nomen illud *Job* 21. 33. quo impiorum in Infernum ruinam explicaret, adhibuit. Neque in Hebræo, neque in antiquis Versionibus vox extat ulla, quæ Cocytum jurè reddi potuerit; atque hujus generis fabulæ recentiores sunt, quam quæ Job tempore noscerentur. Quo loco Vulgata legit, *Dulcis fuit glareis Cocyti*, Hebræus habet, *Glarea torrentis illi dulces fuerunt*.

COELE-SYRIA, Græcè *Koile-Syria*, Syria Cava, quo nomine potissimum appellabatur vallis Libanum inter & Antilibanum (*e*) jacens, à meridie in septentrionem ab introitu Emath usque ultra Heliopolim, seu *Baal-Bek* protensa. Dionysius Geographus inter Libanum, & montem Casium illam comprehendit.

e *Strabo l.* 16.

Latiori tamen sensu tota regio ad meridiem Seleuciæ, usque ad Ægyptum, & Arabiam, Cœle-Syria dicebatur. Josephus regionem Ammonitarum (*f*), Stephanus Geographus urbem Gadaræ ad orientem Maris Tiberiadis Cœlesyriæ tribuunt. Urbes præcipuæ illius Provinciæ sunt, juxta Ptolemæum; Abila, Lysanium, Saana, Inna, Damascus, Samulis, Abida, Hippos, Capitolias, Gadara, Adra, Scythopolis, Gerasa, Pella, Dium, Gadara, Philadelphia, Canatha; quarum plures ad Peræam attinebant.

f *Joseph. Ant. l.* 1. *c.* 11.

Cœle-Syria in S. Scriptura sub generali nomine Aram comprehenditur. Fortè *Syria-Soba*, seu *Aram-Soba* ad illam pertinebat; quod tamen an ullo argumento demonstrari queat, ignoro, cum urbis Soba, ex qua *Aram-Soba*, locus lateat; nisi malimus eandem esse ac *Hoba*, de qua *Gen.* 14. 15. vel ut legunt Septuaginta, *Chobal*, nunc *Abyla* ad ingressum Cœle-Syriæ.

COENACULUM, Græcè *hyperoon*, locus in superiori domûs parte, vel in quo cœnare consuescimus. Christus pridie ejus diei, qua mortem obiit, Discipulis imperavit, Hierosolymis *cœnaculum grande stratum*, in quo cum iis cœnaret, præpararent. Posterioribus sæculis Hierosolymis aula ostendebatur, ab Helena Augusta in Templum conversa, in qua Christus supremum convivium egisse, & Eucharistiæ Sacramentum instituisse dicebatur. Difficile tamen creditu est, eam è Romanorum furore in Hierosolymę excidio liberatam.

COENOMUYA, sivè *cynomya*, & *cinomuia* atque *cynomyia*, canina Musca. Vox in Ps. 77. 45. & 104. 31. occurrens, quæ pro variis Exemplaribus variè effertur. In Græcis fermè omnibus recentioribus; & in Latinis vetustioribus scriptum reperimus *cynomyiam*, Muscam caninam. In Vulgata *cœnomyiam* habemus, quæ lectio præferenda videtur, utpote cui & Hebræus Textus, & Veteres Versiones Græcæ favent. Vetera quædam Psalteria Latina, uti Romanum, Mediolanense, Carnutense S. Petri legunt, *Muscam caninam*; quod Græco *Kynomyian* respondet. S. Hieronymus (*a*) reddit, *omne genus Muscarum*, quod *cœnomyian* exprimit. Septuaginta habent *cynomyian*, Muscam caninam, insecti genus perniciosissimi & morsu venenoso, canibus potissimum infesti.

a *Exod.* 8. 21.

COGNATI. Parentes sunt pater & mater: Cognati, qui propaginis ejusdem communione uniuntur. Parentes colere in Lege filii jubentur (*b*); parêre scilicet, opitulari; intimâ mentis, exteriorique corporis veneratione prosequi; opem denique omnem, ut res & natura tulerint, præstare. Christus in Evangelio impium sensum damnat, quo Legisperiti præceptum illud explicabant (*c*); cum filium ab alendorum, observandorumque parentum debito solutum docebant, si diceret: *Munus quodcumque est ex me, tibi proderit*: nempe, Bonorum meorum dominium amisi; Domini enim sunt; de oblationis tamen merito participes eritis. Vide inferius *Corban*.

b *Exod.* 20. 12.
c *Matth.* 15. 5. 6.

Inter cognatos connubia ad certos gradus interdicebantur (*d*). 1. Matri: 2. Novercæ: 3. sorori vel ex patre, vel ex matre: 4. nepti: 5. filiæ Uxoris Patris: 6. amitæ, & materteræ: 7. patrui uxori: 8. privignæ: 9. uxori fratris nubere nefas erat. Tum et vetitum matrem post filiam, vel simul ambas; uxoris sororem, uxore superstite, ducere. Hi cognationis gradus his versibus continentur:

d *Levit.* 18.

Nata, soror, neptis, matertera, fratris & uxor,
Et patrui conjux, mater, privigna, noverca,

Uxo-

Uxorisque soror, privigni nata, nurusque,
Atque soror patris conjungi Lege vetantur.

COHORS, Græcè *Spura*. Militiæ Romanæ ordo, 600. peditibus ut plurimùm constans, tres manipulos continens, ut Legio 10. Cohortes, manipulus verò 200. pedites. Sunt qui 500. tantùm Cohorti assignent, ac proinde Legioni 5000. Fortè numerus, ex quo Cohors constabat apud Romanos, easdem vices passus est, ac apud nos Commilitia.

COLOCYNTHIS, sivè *cucurbita* sylvestris, planta dentatis intercisis foliis, & sarmentis in terra reptantibus, omninò cucumeri sativo simillima. Fructus magnitudine, & figurâ ad aureum malum accedit; cujus medulla, detracto cortice, alba est & levis, sed gustu adeò amara, ut *fel terræ* idcircò nuncupetur.

In 4. *Reg.* 4. 39. traditur Elisæus, dum in Galgalis esset, fame grassante, famulis suis imperasse, ut cibos Prophetis illorum locorum pararent: qui jussa complentes, colocynthides in agro collectas quid rei essent ignorantes, coxère; quæ adeò comedentium palatum offendêre, ut venenum suspicarentur. Verum Elisæus allatam farinam in olla admiscens, tetrum saporem adeo correxit, ut cibum exinde nemo detrectaret. Hebræi hanc plantam, & fructum appellant *pekaah*.

COLOSSÆ, Urbs magnæ Phrigiæ; quam creditur S. Paulus nunquam adiisse (*a*), quamvis in Phrygia prædicaverit; sed fidem ab Epapbra illius loci Episcopo recepisse. Cum idem Apostolus rescivisset, sivè referente Epaphra, tunc Romæ apud illum commorante, sivè per Epistolam à Laodicensibus, ea, quæ de necessitate circumcisionis, & observantiæ legalium, tum etiam de eo, quòd non Christo, sed Angelis Mediatoribus ad Deum nos uti oporteret, Pseudo-Apostoli apud Colossenses disseminaverant, Epistolâ ad illos directâ, Mediatoris, & Reconciliatoris inter Deum, & homines, tum etiam capitis Ecclesiæ munera Christo asseruit; ac tandem ad legalium observantiam nullâ necessitate Fideles teneri probat; hinc optimis moralis doctrinæ præceptis constitutis, literam claudit.

a *Vid. Coloss.* 2. 1. *Hieron. ad Philem.* V. 22. *Chrysost. Theophyl. Athan. in Synops. Ess. & alii.*

Dum hæc scriberet Apostolus, Romę in vinculis degens, anno Chr. 62. Epaphram, Timotheum, Aristarchum, Jo: Marcum, Lucam, Demam, Jesum cognomento Justum, apud se habebat. Tychicus verò fidelis illius administer, & Onesimus, quem Philemon miserat, ut eo famulo uteretur, Epistolam detulere. Gręca Exemplaria quamplurima pro Colossis, habent *Colassas*, quod aliquibus Criticis probatur. Exemplaria tamen Latina constanter legunt *Colossas*, cujus nominis conjectura ducti non defuerunt (*b*), qui crederent, illam Epistolam directam fuisse ad Fideles degentes Rhodi, Urbis Solis Colosso celeberrimę.

b *Suidas, Zonar. Glicas Eustat. Calepin. Munster.*

COLSUM. Vide *Clysma*.

COLUMBA, avis domestica, inter pura in Lege recensita, cujus etiam oblatio in Templo fieri præscribitur (*c*) à fœminis post puerperium; quippè Templum, post statum à lege tempus, primò adeuntes, agnum cum columba, sivè turture in sacrificium exhibebant, alterum in holocaustum, alteram in hostiam pro peccato. Fœminę tenuioris substantię pro agno duos pullos Columbarum, sivè turturum offerebant. De sexu, & ętate harum avium nihil pręscriptum invenimus; cum *pullus columbarum*, quo lex utitur, æquè de quacumque, & cujusuis generis columba usurpari possit. Huic legis pręscripto, licèt jure exempta, subjicere se volens B. V. Maria, pauperecularum Fœminarum oblationem, par nempè sive columbarum, sive turturum obtulit (*a*). Columbas, & agnos ad hunc usum vendentes (quippè fœminis è longinquo ad Templum ventitantibus, agnos columbasque secum deferre grave fuisset) in porticu Templi, Christus funiceo flagello expulit (*b*).

c *Levit.* 12. 8. *Num.* 6. 10.

a *Luc.* 2. 24.

b *Matth.* 21. 12. *Marc.* 11. 15. *Joan.* 2. 14.

Neque eâ tantùm occasione aves in holocaustum, & in hostiam pro peccato, Domino offerebantur. Pro quadrupedibus enim, quorum sacrificium à divitibus exigebatur, pauperculi columbas exhibebant, hoc ritu (*c*). Sacerdos traditæ avis collum, & caput vi retorquebat; alii credunt caput omninò vellendum, alii verò collum tantùm intorqueri, quod Legi *Levit.* 5. 8. conforme est. Dein unguibus venâ resecatâ, Aræ latera sanguine aspergebat (in hostia tamen pro peccato (*d*) etiam basis abluebatur.) Tum plumas, & ingluviem ad orientalem Altaris partem in locum cineribus destinatum abjiciens, alasque confringens, integram hostiam ferro intactam, igni absumendam tradebat.

c *Levit.* 1. 14. *&c.*

d *Levit.* 5. 8.

In 4. *Reg.* 6. 25. cùm fames Samariæ grassans describitur, regnante Achab Rege Israel, traditur stercus Columbarum, quantum Cabi quartam partem impleret, stetisse quinque siclis, scilicet octo libris Gallicis. Porrò quarta Cabi pars semisextarium, pintæ quadrantem, ac digitum cubicum parum excedebat. Hæc nos non de stercore columbarum, sed de quodam ciceris genere Arabibus *Usnen*, sive *Kali*, dicta cum Bocharto intelligimus. Hebræi quippe cicer frixum *Kali* appellant, illudque familiare habent pro commeatu itinerantium, quod hodie usque in Oriente obtinere superiùs v. *Cicer* diximus. Cætera S. Scripturæ loca, in quibus de Columbis est sermo, prona sunt & aperta. In Canticis (*e*) Sponsa comparatur columbæ in foraminibus petræ, quippe in Oriente Columbę sive agrestes, sive etiam domesticæ in petrarum foraminibus degunt.

e *Cant.* 2. 14.

Jeremias (*f*) de Judææ depopulatione, quę per Nabuchodonosor imminebat, loquens, *facta est*, ait, *terra eorum in desolationem à facia ira columba*; & alibi (*g*): *Surgite, & revertamur ad populum nostrum, à facie gladii columbę*; & alibi (*h*). *Unusquisque a facie gladii columbę ad populum suum convertetur*. Sunt (*i*) qui ista de Deo intelligant, qui columbę lenitatem in leonis furorem transformabit, totam regionem cædibus & terrore completurus. Alii (*k*) de Nabuchodonosor Rege Chaldæorum in-

f *Jerem.* 25. 38
g *Jere.* 46. 16.
h *Jere.* 50. 16.
i *Greg. Mor. l.* 32. *c.* 6. *Thom. Hugo &c.*
k *Hieron. in Jerem.* 25. 38. *& in Ezech.* 29. *Bochart. Maldon. Sanct. Tirin &c.*

interpretantur, qui columbam in signis tulerit, in Semiramidis memoriam sivè in columbam transformatæ, sive columbæ per antiphrasim appellatæ. Verùm unde persuadeant Chaldæos columbam in signis pinxisse, non habent. Nos vocem Hebræam *Jona* reddimus desertorem, hostem, depopulatorem; quæ de Nabuchodonosor aptissimè dici potuissent. Terram igitur, ait Jeremias, grassator depopulabitur; subducite vos è gladio illius, qui omnia igne & terrore replebit.

COLUMNA NUBIS. Vide *Nubes*.

CONCILIUM. Ea vox non rarò quemcumque hominum cœtum significat; sæpè verò Senatum Hierosolymitanum, quod *Sanhedrin* nuncupatur; frequenter etiam conventum Episcoporum, qui ob dirigenda Ecclesiastica negotia fidei, disciplinæ, & morum in unum congregantur. Hinc Apostoli, & Sacerdotes Hierosolymis cum simul convenissent (*a*), ut decernerent, an præstaret, Gentiles Legalibus subdi, primum Ecclesiæ Christianæ Concilium instituerunt. Iidem Apostoli non diù post Servatoris Ascensionem ante Concilium Hierosolymitanum, nempè Sanhedrin, causam suam dicere, ac deindè ejus jussu virgas subire coacti sunt; factâ illis insuper inhibitione, ne deinceps de Christo verba facere auderent. Verùm hi quò promptiori animo virgas pro Christi nomine toleraverunt, eò fidentiori jussis stare detrectarunt (*b*). Vide *Sanhedrin*.

a *Act.* 15. 7. 8. *&c.*

b *Act.* 5. 45.

Sunt, qui plura Judæorum Concilia ante & post Christum habita recenseant; cum tamen in S. Scriptura non memorentur, jure de iis ambigendum. In primo Concilio, Hierosolymis per Apostolos coacto, norma veluti, & regula cæterorum omnium semper habito, ne Fideles ex Gentibus jugum Circumcisionis, & Legalium subire cogerentur, tantummodo à carnibus Idolis anteà oblatis, ab animantibus suffocatis, & sanguine in cibum adhibendis, ac tandem à fornicatione abstinerent, cautum est. Secundum Apostolorum Concilium, quod aliqui ob Symbolum componendum coactum credunt, v. *Symbolum* ad trutinam expendemus. De cæteris post Apostolorum decessum in Ecclesia coactis agere, cum in Scriptura non contineantur, nostri non est instituti.

CONCUBINA. Apud prophanos Authores eo nomine nuncupari solet fœmina, quæ citra nuptias Viro tamquam nupta adjungitur. Alium tamen longè sensum in Scriptura obtinet; eo enim nomine fœmina significatur, quæ legitimè viro alicui nupta, sed absque solemnitatibus, & cæremoniis loco secundæ Conjugis habetur, honorem, & domûs administrationem primæ conjugi cedens. Illius filii hæreditatis jure Patri non succedebant; ab eo tamen muneribus donari poterant, quoad viveret. Hujus secundæ conjugis locum Agar, & Cethura penès Abraham obtinuerunt; quarum proinde filii muneribus à Patre cumulati, ab Isaac primæ conjugis Saræ filio, & bonorum Patris hærede sejuncti sunt. Similia multarum uxorum exempla apud Judæos, polygamiâ nondum solemni lege per Christum prohibitâ, sæpe occurrunt; quorum familiæ passim ex una vel duabus primariis fœminis, aliisque plurimis secundi generis constabant. Davidi uxores septem, & Concubinæ decem fuerunt (*a*). Salomoni 700. Reginæ loco habebantur, concubinarum verò 300 (*b*). Roboam ejus filius decem & octo primi generis, sexaginta secundi numerabat (*c*). Matrimonio per Christum ad sui primævam institutionem redacto, polygamiæ, & Concubinarum abusus omninò eliminatus est ab Ecclesia, quamvis diù matrimonia clandestina tolerata fuerint, in quibus nomen Concubinæ veris uxoribus tribuebatur.

a 2. *Reg.* 3. 2. *&c. &* 20. *&c.*

b 3. *Reg.* 11. 3.

c 2. *Par.* 11. 21.

CONCUPISCENTIA, vox à S. Joanne usurpata pro effræni amore voluptatum, divitiarum, & honorum; hic enim sententiæ illius sensus est: *Omne quod est in Mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ* [*d*]. Concupiscentia verò non peccatum, sed peccati originalis germen est, & propago; omnium etiam malorum, quibus Mundus æstuat, origo. Quemadmodum autem in utroque Testamento non impia tantum facta, sed & desideria proscribuntur; hinc hominis est Dei cultui addicti, concupiscentiam in ordinem redigere.

d *Jo.* 2. 16.

SEPULCHRA CONCUPISCENTIÆ, Hebræis *Kiberoth-aba* (*e*), locus in deserto, ubi Hebræi post stationem ad Sinai, castra habuerunt. Nomen ex eo obtinuit, quòd 23000. Israelitarum ibidem morte à Deo mulctata sunt, quòd in ipsum Deum seditionem excitassent, & è coturnicibus, quas ille indignabundus concesserat, immoderatè comedissent. Vide *Num.* 11. 34. *Deut.* 9. 20. 22.

e *Num.* 11. 34. *Heb. Kiberoth-battaavah.*

CONFESSOR, *Confessio*. Confessoris nomen stylo Ecclesiastico iis omnibus datur, qui Christi nomen in Judiciis prætulerint, ac pro illo genus aliquod pœnarum tolerarint. Si in supplicio vitam consummassent, Martyres appellabantur. Eos, quos sui nominis coram hominibus assertores habebit, se etiam coram Patre suo asserturum Christus profitetur (*f*). Apostolus (*g*) eo nomine Timotheum laudat, quòd *bonam confessionem confessus* fuerit, scilicet vitæ discrimen pro veritatis defensione subierit. *Bonam confessionem sub Pontio Pilato* Jesum Christum *reddidisse* idem Apostolus scribit (*h*).

f *Matth.* 10. 32.

g 1. *Timoth.* 6. 12.

h 1. *Timoth.* 6. 13.

Confessionis etiam nomine appellamus eam, quam Fideles instituere solent, publicam, vel privatam criminum suorum coram Ministro accusationem, à quo post injunctam pœnitentiam, absolutionem obtinent. S. Matthæus (*i*) tradit Judæos undique ad Jo: Baptistam convenisse, ut crimina confiterentur, & baptismum reciperent. S. Jacobus hortatur (*k*), ut nobis invicem peccata ob salutem promerendam confiteamur. S. Joannes (*l*), suadet, ut peccata nostra confiteamur; *Deus* quippe, ait, *fidelis est, & justus, ut remittat peccata nostra*.

i *Matth.* 3. 6.

k *Jacobi* 5. 16.

l 1. *Jo.* 1. 9.

In Veteri Testamento duo Confessionum genera notantur: Confessio laudis, & Confessio criminum. Nihil in Scriptura frequentius occurrit, quàm illud: *Confitemini Domi-*

mine, *Confitebor Domino &c.* scilicet, *laudate Dominum*, *laudabo Dominum*. Hebræi tam publicam, quàm privatam criminum confessionem familiarem habebant, nonnunquam Domino, aliquando Sacerdotibus confitentes. In solemni Expiatione Summus Sacerdos peccata sua, Ministrorum Templi, & totius populi generali confessione expiabat (*a*). Si quis Israelita victimam pro peccato oblaturus, Templum adibat, manu capiti hostiæ impositâ, peccata sua fatebatur (*b*); qua confessione singula ea crimina, pro quibus sacrificium offerebatur, explicari debuisse, Interpretes nonnulli autumarunt. Privatæ Confessionis cæremoniam die solemni *Cippur*, sic enim diem Expiationis nuncupant, adhuc Judæi servare traduntur.

a *Levit.* 16. 6. 21.
b *Levit.* 4. 1. *&c.*

CONFIRMATIO. Sacramentum Confirmationis fidelibus perficiendis institutum est, quo indelebilis character in animas baptizatorum imprimitur, & robur confertur, ut vel in vitæ discrimine fidem profiteantur. Apud Veteres *Impositio manuum* appellabatur; manuum enim impositione confertur. Jam indè à sua institutione illius conferendi jus ad Apostolos, ac Episcopos eorum successores spectavit; quare in Actis Apostolorum (*c*) legimus, Apostolos Petrum, & Joannem Samariam se contulisse, ut iis, qui per Diaconum Philippum baptismo initiati fuerant, manuum impositione S. Spiritum conferrent. S. Paulus de hujus Sacramenti in anima operatione hæc loquitur (*d*): *Nolite contristari Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis.*

c *Act.* 8. 14. 15. *&c.*
d *Ephes.* 4. 30.

Sub ipsum Ecclesiæ exordium eo Sacramento per manûs impositionem initiati, visibilibus donis, ac sensibilibus gratiis S. Spiritûs donabantur, veluti prophetiæ dono, miraculorum virtute &c. Quod & in baptismo Cornelii apertissimè ostensum est (*e*); quamquam speciali Divinæ providentiæ dispensatione factum est, ut Spiritûs Sancti illapsus super eos, qui Baptismum poscebant, ipsam Baptismi collationem, ac manuum impositionem præveniret. Rei novitate obstupuerunt Judæi, qui Cæsaream cum Petro venerant; nusquam enim se vidisse profitebantur homines Paganos, qui ignotis & peregrinis linguis illicò loquentes, in laudes Dei effunderentur, eorum instar, qui Baptismi gratiam, & manuum impositionem jam receperant. Cùm Apostoli Samariam venissent (*f*) confirmandis iis, qui Baptismo jam initiati fuerant, Spiritu Sancto ipsam manuum impositionem consequente, Simon Magus oblatâ Apostolis pecuniâ hanc virtutem, conferendi nempè Spiritum Sanctum, emere tentavit. Horum donorum sæpissimè S. Paulus (*g*), & Patres (*h*) quatuor priorum sæculorum meminere; ex quorum testimoniis intelligimus, toto eo temporis spatio in Ecclesia perseverasse.

e *Act.* 10. 44. *&c.*
f *Act.* 8. 9. 14. *&c.*
g 1. *Cor.* 12. & 13. *Rom.* 12. 6. 7. *Ephes.* 4. 7.
h *Vide Iren. l.* 2. *c.* 32. & 57. & *l.* 5. *c.* 6. *Justin. Apolog.* 1. & *Dial. cum Tryph. Constit. Apost. l.* 8. *c.* 1. *Hilar. in ps.* 64. 12. *Euseb. in ps.* 46.

Quo ritu hoc Sacramentum Apostoli ministraverint, si ex S. Scriptura intelligere velimus, nonnisi manuum impositionis, & orationis mentionem in ea fieri cognoscemus; solam etiam manuum impositionem tum vetustissimi Patres, tum vetera Ritualia commemorant. In Ecclesiis Orientalibus ex veteri Traditione, Episcopi & Sacerdotes olei sancti unctionem adhibent; in Latinis verò penès solos Episcopos est ordinaria potestas illud conferendi; quod perficiunt manuum impositione, unctione Chrismatis in fronte, additis iis verbis: *Signo te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

CONSECRARE, *Consecratio*. Consecrata ea res dicitur, quam Dei cultui addiximus. In Veteri Lege primogenita sivè hominum, sivè brutorum, Dei jussu ipsi consecrabantur (*a*); ut & totam Abrahami ex Isaac, & Jacob propaginem suo cultui ipse Deus peculiariter consecraverat (*b*); ex hoc autem populo Tribum Levi, & genus Aaron adhuc peculiariùs sibi segregavit (*c*). Præter hasce consecrationes, quas sibi Deus jure dominii vindicaverat, aliæ etiam recensentur, quæ ut libuerat, ab hominibus fiebant, sivè rerum suarum, sivè hominum, in quos jus habebant, sivè ad certum tempus, sivè in perpetuum.

a *Exod.* 13. 2. 12. 15. & 34. 19. *Num.* 3. 12.
b *Exod.* 19. 6. & 1. *Pet.* 2. 9.
c *Num.* 1. 49. & 3. 6. *&c. Deut.* 10. 8.

Josue (*d*) servitio Templi Gabaonitas consecravit; David & Salomon (*e*) Nathinæos, Chananæorum reliquias, eorumque posteros in perpetuum. Anna Samuelis mater filium consecravit (*f*), ut toto vitæ tempore Templo ministraret. Angelus à Deo jussus Zachariam monuit (*g*), ut eum, quem genitutum prænunciabat, filium voto Nazaræum in perpetuum Domino consecraret; quæ etiam consecratio à meris Nazaræis, quamquam ad certum tantummodò temporis spatium, observabatur (*h*).

d *Josue* 9. 27.
e 1. *Esdr.* 8. 20. & 1. *Esdr.* 2. 58. & 3. *Reg.* 9. 20. 21.
f 1. *Reg.* 1. 1.
g *Luc.* 1. 15.
h *Num.* 6. 1. *&c.*

Hebræi quoque non rarò pecora, & agros Domino vovebant, statimque post votum omne ab illis rebus dominium abdicare cogebantur; nec nisi redemptas pretio, eas iterum sibi vindicare permittebantur (*i*). Eo voti genere David, & Salomon arma, & hostium spolia Domino consecrarunt (*k*). Erant qui hostium capita, eorum regiones &c. in excidium devoverent. Vide *Anathema*.

i *Levit.* 26. 1. 28. 29.
k 1. *Par.* 18. 11. & 2. *Par.* 23. 9.

In Novo Testamento similia hisce votorum, seù consecrationum genera occurrunt; omnes quippè Fideles tamquam gens sancta, & populus electus, Domino consecrantur (*l*); Episcopi, & cæteri Sacrorum Ministri, ejus portio sunt præ reliquis selectissima. Nazaræis perpetuò Domino addictis respondent inter Christianos Religiosi, qui solemnioribus votis, & jugi regularis vitæ exercitio Deo consecrantur. Templa tandem, cœmeteria, loca pia, Monasteria, vasa sacra, & cætera ad Dei cultum pertinentia, quodam consecrationis genere Domino addicta reputantur, majori vel minori religione servanda, quò magis, minùsve singula Corpori, & Sanguini Jesu Christi ex propinquo inserviunt, ex quo omnis in illa sanctitatis, & venerationis ratio derivatur.

l 1. *Petr.* 2. 9.

CONSISTORIUM. *Consistorium Palatii*, de quo in libro Esther 5. 1. alio nomine dictum, *Basilica Regis*; ab Hebræis verò *Domus Regni*. Palatium Regum Persarum tribus potissimùm partibus constabat; Atrio exteriori, in quo aulæ Ministri degebant, *Esth.* 6. 4. Atrio interiori, quod non voca-

tis ingredi capitale erat, *Esth.* 4. 2. & penetrale, in quo Regis sedes erigebatur, ideircò *Consistorium Palatii*, seù *Basilica Regis* nuncupatum, *Esth.* 5. 1. 2.

De Consistoriis Hebræorum, audiendis dicendisque caussis destinatis, agemus v. *Sanhedrim*, seù *Tribunal*.

CONSOLATIO, *consolari*, quæ vox aliquando apud Hebræos usurpatur pro *ulcisci*. Vide *Vindicta*.

CONTRADICTIO. *Aqua Contradictionis*. Cum Israelitæ in deserto Pharan ad Cades castra haberent, aquarum inopiâ laborantes, grave contra Deum, & Moysem murmur excivere; cui compescendo Moyses jussus à Domino silicem virgâ percutere, aquas continuò daturam, ille de eventu nonnihil diffidere visus est. Quare duplici eâ murmuris, & diffidentiæ causâ loco nomen impositum est, *Aqua contradictionis*.

CONTRITIO, seù dolor peccatorum cum proposito non peccandi de cætero (a). Vox ista quamvis in Scriptura in ea significatione non occurrat, sensus tamen deprehendi facilè poterit; quippè prolatis ex ea testimoniis neque pœnitentiam absque contritione, neque peccatorum remissionem absque pœnitentia obtineri posse intelligimus. Ps. 50. 19. *Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies*. Is. 38. 15. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*. Deut. 4. 29. *Cum quæsieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum; si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ*. Vide etiam *Deut*. 30. 1. 2. S. Paulus Regem Agrippam alloquens *Act*. 26. 20. *Sed & in omnem regionem Judææ, & gentibus annuntiabam, ut pœnitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes*.

a *Conc. Trident. sess.* 14. *c.* 4. *Contritio est dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.*

In omnibus ferè locis, in quibus *conterere*, & *contritio* occurrunt, semper detritionis, humiliationis, doloris, ruinæ, destructionis sensum reddunt. Hinc illud (b): *Contritio & infelicitas in viis eorum*, scilicet, impios Deus ærumnis contundet, & opprimet. Illud etiam (c): *Contritionem præcedit superbia*; nempè, superbi ærumnis demum oppressi deturbantur.

b *Psal.* 13. 5.

c *Prov.* 16. 18.

COPHER. Cantica 1. 13. *Botri Copher in vineis Engaddi* meminere. In Vulgata *Copher* redditum est *Cyprus*: *Botrus Cypri*. Porrò Cyprus arbuscula est, altitudinis plantæ mali punici, foliis olivæ simillimis, flore albo, & odoro, fructibus satis producto racemo adhærentibus, ac odore gratissimis. Folia exsiccata, & comminuta pulverem flavum reddunt, quo Turcæ & Ægyptii ungues pingunt, ac fœminæ manus, partem corporis, & comarum inficiunt.

COPHTÆ, Genus Ægyptiorum, nostrâ ætate Christi nomen profitentes, nominis etymologiâ ex *Aigyptos*, & *Aicuphtos*, detracto *Ai*, fortè derivatâ. Ægyptum frequenter S. Scriptura nominat, & in Texto Hebraico *Mizraim* dicitur; in Græcis libris *Aigyptos*.

COPONIUS, Præfectus Judææ, ab Augusto ad illam regionem administrandam missus, postquàm Archelaus Viennam Galliæ exulavit (d). Successorem habuit *Marcum Ambivium*.

d *Vide Joseph. Antiq. l.* 18. *c.* 1. 2. 3. *& de Bello l.* 2. *c.* 12.

CORALLIUM. Contendunt Rabbini vocem Hebræam *almugim*, quam S. Hieronymus reddidit, *Ligna Thyina*, 3. *Reg.* 10. 11. vertendam fuisse *Corallium*. Vide *Almugim*.

CORBAN, *Marc.* 7. 11. sivè *Corbona*, *Matth.* 27. 6. Vox ab Hebræo *Karab*, sivè *hekerib*, scilicet offerre; hinc *Corban* est donum Deo in Templo oblatum; quod tantæ religionis erat, ut Judæi non rarò per *Corban* jurarent (a): *Quicumque juraverit in dono, quod est super Altare, debet*. Tyrii, Authore Theophrasto (b), omnes jurisjurandi formulas, quibus exteri utebantur, sibi interdixerant, ac potissimùm illud per *Corban*, apud solos Judæos receptum, ait Josephus.

a *Matth.* 23. 18.

b *Apud Joseph. l.* 1. *cont. Appion.*

Jesus Christus in Evangelio impietatem Judæorum in parentes exprobrans, innuit filios, ne cum suis bona communicare cogerentur, eo se sacramento obstringere consuevisse: *Quidquid à me petitis, esto Corban*; sivè: *Quidquid ex me habituri estis, sit mihi Corban*; scilicet Deo ita devoveatur, ut nec in meos, nec vestros usus adhiberi queat; sivè tandem: *Juro per Corban, me nihil vos adjuturum*. Impium hoc filiorum in Parentes sacramentum ità refert S. Matthæus (c): *Munus quodcumque est ex me, tibi proderit*; nempe: ea, quæ ex me petitis, Deo jam devovi; quare vobis de ejusdem oblationis merito participare fas est; rem verò possidere nefas.

c *Matth.* 15. 5.

CORBONA, Templi ærarium, ubi oblationes factæ Deo, siquæ fierent alicujus pretii, custodiebantur. Huc argentum à Juda acceptum, ut Christum proderet, & ab eo mox in Templum projectum, invehi nefas reputatum est (d); impura enim habebatur oblatio, quæ ex pretio pro hominis proditione accepto esset.

d *Matth.* 27. 6.

I. CORE, filius Esau, & Oolibamæ (e), qui post Cenez, & antè Gatham in parte Idumææ regnavit.

e *Genes.* 36. 15. *&c.*

II. CORE, filius Isaar, ex genere Levi, & pater Aser, Elcanæ, & Abiasaph, & familiæ Caritarum, inter Leviticas celeberrimæ, author. Is gloriæ atque authoritatis, quam Moyses, & Aaron in populo obtinebant, invidiâ tactus, seditionem in illos commovit, eodem crimine unà cum Dathan, Abiron, & Hon, aliis 250. ex primoribus Levitarum involutis (f). Turbâ igitur factâ, Moysem convenerunt, querentes illum omnem sibi authoritatem in populo arrogasse. His Moyses auditis, vultu in terram projecto respondit, judicium ejus rei Domino se committere; quare die sequenti ex utraque parte incensum Domino exhiberetur; cujus oblationem ipse Deus probasset, ille imposterum Sacerdos & Ductor futurus esset.

f *Num.* 16. 1. *&c.*

Core igitur, ejusque sectatoribus die sequenti incensum Domino oblaturis, gloria Domini continuò vertici Tabernaculi insedit, simulque Moysi, & Aaroni inclamatum est, è turba seditiosorum se subducerent, ne cum illis interirent. Quibus pro reliquo populo deprecantibus, vox iterum audita est, ut populus è Tabernaculis Co-

re,

re, Dathan, & Abiron segregaretur. His peractis Moyses populum alloquens, si, inquit, hi communi morte intereant, me à à Domino missum ne creditote; sin verò eos vivos terra deglutiat, eos blasphemos esse noscetis. Vix hæc, tellus continuò dehiscens, reos vivos cum bonis suis omnibus absorbuit; solis eorum filiis Divino miraculo illæsis (a). Quo anno ista contigerint, incertum. Filii, & posteri Core in Templo pro more Levitarum deinceps ministrarunt; quippè ex illis David janitores Templi, & Cantores constituit; iisque pariter undecim Psalmi, nomine Core inscripti, tribuuntur, videlicet 41. 43 44. 45. 46. 47. 48. 83. 84. 86. 87.

a *Num.* 26. 10. 11.

COREÆ. Josephus (b) scribit Coreas Urbem esse ad ipsum Judææ ingressum, septentrionem versùs, propè castellum Alexandrium, situm in vertice montis, in via inter Corcas, & Hierichuntem (c).

b *Antiq. l.* 14. *c.* 6.

c *Antiq. l.* 13. *c.* 14. & 16. 2. & 14. 6.

CORIANDRUM, semen parvum, rotundum, & grati odoris, cui simillima erat manna, Israelitis è cœlo lapsa (d); quamquam illa colore erat bdellii, seù albenti.

d *Exod.* 16. 31. *Num.* 11. 8.

CORINTHUS, urbs celeberrima, & omnis Achajæ metropolis, ad Isthmum, inter Peloponnesum & Atticam sita; quò S. Paulus anno Chr. 52. fidem nunciaturus devênit (e). Duo maria, quibus media alluebatur, fecerant, ut totius Orientis, & Occidentis Emporium esset, & divitiis, populoque mirum in modum afflueret. Hinc comites opulentiæ, luxus, fastus, omnisque vitiorum turba in ea sedem statuerant; quamquam non adeò regnabant, ut obscœnæ voluptates, quibus in ara Veneris, ac publicâ prostitutione mulierum Veneri devotarum, cultus religiosus addicebatur. Philosophiæ tandem, ac politioris literaturæ scientia apud Corinthios non secùs ac apud cæteros Græcos obtinebat. Is erat Urbis status, cum S. Paulus primò fidem prædicare adorsus est.

e *Act.* 18. 1. &c.

Igitur huc deveniens, in domo Aquilæ, & Priscillæ sedem statuit, ibique communem cum illis artem tentoria conficiendi exercens, victum sibi comparabat, ne cuiquam esset dispendio. Deindè singulis Sabathis Synagogam adibat, verba ad populum facturus. Quod cùm non frustra fieri ex aliquorum conversione intelligerent Judæi, verbis blasphemis ejus doctrinæ detrahere conati sunt, eo eventu, ut Paulus inanem jam esse prædicationem suam apud Judæos experimento sentiens, excusso in eos vestium, ac calceamentorum pulvere (f), factâque solemni protestatione de innocentia sua, quòd ab illis rejectus pro Gentibus deinceps laborare cogeretur, ad domum Titi, ex Gentibus ad Fidem conversi, transmigravit. Hinc plures ex Gentibus Christi nomen professi sunt; quorum tamen conversio Paulo quamplurimi stetit. Per quietem verò à Christo Domino sibi viso noctu confirmatus, uberrimæ messis spe sibi per illum factâ, decem & octo mensibus ibidem substitit (g). Eo temporis spatio, anno Chr. 52. duas ad Thessalonicenses Epistolas scripsit.

f *Act.* 28. 6. 7. 8.

g *Act.* 18. 11.

Corintho discedens anno Chr. 54. Hierosolymam divertit (a): post duos annos, cum Ephesi esset, primam ad Corinthios epistolam dedit. Invehitur in ea Paulus in illos, qui Ecclesiam in sectas scindebant; ut enim inter Philosophos alter huic, alter illi sectæ addicitur; ita & ex illis alii sectatores Pauli, hi verò Apollo, ac tandem plures Cephæ se esse profitebantur (b). Carpit subindè eos, qui lites in Fratres intentabant; abusus etiam, qui in eorum cœtus irrepserant; ac tandem illum, qui Novercam violaverat, gravissimis verbis castigat. Hæc Epistola per Stephanum, Fortunatum, & Achaicum delata, mirum est quantum Corinthiis tristitiæ salutaris, timoris judiciorum Divinorum, quantum denique ardoris pro scandalo reparando, ac reis puniendis ingesserit (c). Quare Paulus de ea re certior factus, secundò ad illos scripsit anno Chr. 57. ipsis gratulans zelum, quem in incestuosum exhibuerant (d); tum se purgans ab iis, quæ in ipsum Pseudo-Apostoli disseminaverant, ministerium suum Moysis ministerio præstantius esse ostendit (e), simulque labores, ac persecutiones suas effert. Tandem Corinthios hortatus (f), ut eleemosynas, si quas volebant, pro Fidelibus Judææ præsto haberent, Epistolam claudit, Philippis Macedoniæ datam; quam postea per Titum, aliumque Fratrem (g) sibi ab Ecclesiis comitem additum, misit; nec abs re creditur idem Paulus sub finem ejusdem anni, post missam Epistolam, illùc venisse (h).

a *Act.* 28. 28.

b 1. *Cor.* 1. 20. 12.

c 2. *Cor.* 7. 9. 10. 11.

d 2. *Cor.* 2. 5. 12.

e *c.* 3. & 4. & 7. & 10.

f *c.* 8. & 9.

g *Hunc Fratrem alii S. Lucam, alii S. Barnabam credunt.*

h *Vide Act.* 20. 2. & 2. *ad Cor.* 12. 14. & 13. 1. *Usser. Tillem.* & *alii.*

CORSEUS, amnis propè Cæsaream Palæstinæ. *Ptolem.*

CORNELIUS, Centurio Legionis dictæ Italicæ (i), genere Gentilis, sed Deum cum tota familia timens; orationibus insuper, ac eleemosynis addictus, quæ religiosæ pietatis officia à Judæis Cæsariensibus didicerat. Cum die quadam his exercitiis, ac jejunio vacaret, Angelum Dei humano vultu, ac veste lucidâ obviam habuit, à quo Dei jussu monitus est, ut missis Joppem nunciis, Simonem Petrum in domo, quam idem Angelus designavit, accerseret; auditurus ab eo quid ab eo ac familiâ ad salutem obtinendam fieri oporteret. His auditis Cornelius confestim nuncios ad Petrum dimisit. Petrum intereà in solario domûs orantem Deus mirabili visione quæ fieri oportebat, edocuerat. Quippè visum Petro est è Cœlo linteum quoddam demitti, quatuor ejus angulos veluti totidem manibus sustinentibus, in quo ingens omnigenûm animalium & reptilium, & volucrum copia continebatur. Tum audita cælitùs vox: *Surge Petre, occide, & comede*; eique detrectanti, & legalem ciborum impuritatem causanti, vox iterum respondit: *Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.* His semel, & iterum, ac tertiò iteratis, tandem linteum in Cœlum receptum est.

i *Act.* 20. 1. 2. &c.

Interim nuncii Cornelii ad Petri domicilium pervenerant; eique adventûs sui causam exponentes, petiere, ut ad Cornelium venire non detrectaret: quod ab illo, cui placita Divina cælesti illustratione innotuerant, facile impetratum est. His proindè comitibus Cæsaream adiit; illique propiùs ac-

accedenti Cornelius obviam occurrit, ac domum suam adducto, omnia, quæ sibi contigerant, ordine exposuit; petiitque, ut Divina consilia sibi, & familiæ revelaret. Petrus, bis auditis, sermonem de Christi Divinitate, ejusque in Mundum adventu, morte, ac resurrectione ob homines salvandos, instituit. Inter loquendum, auditores illicò S. Spiritûs illapsu, Divino œstro abrepti, in laudes Dei vario linguarum sono erupperunt, obstupentibus ex circumcisione Fidelibus, qui cum Petro venerant. Petrus verò, An, inquit, baptismus iis denegandus, in quos Spiritus Sanctus descendit? Quare omnes Baptismo jussit initiari. Hujus rei famam Hierosolymam delatam Fideles non æquo animo exceperunt (*a*); quippè hominem incircumcisum in cœtu Fidelium recensere, præter morem esse videbatur. Verùm auditis ex Petro, Cæsareâ reduce, ubi aliquandiù substiterat à Cornelio rogatus, quæ sibi circà eam rem acciderant, nedum acquievere, sed & in Dei laudes, qui Gentilibus salvandis januam aperuisset, effusi sunt.

a *Act.* 11. 1. *&c.*

Usuardus, & alii ex Latinis hunc Cornelium inter Sanctos & Episcopos Cæsareæ in Palæstina cooptant. Constitutiones Apostolicæ (*b*) quemdam Cornelium Episcopum Cæsariensem successorem Zachæi memorant. Verùm an hic fuerit, incertum. Eusebius ejusdem urbis Episcopus inter prædecessores suos Cornelium non nominat. Neque ejus Actis plurimùm deferri potest; quippè nec originalia sunt, nec probata. Græci recentiores alii Episcopum Illii, alii Scepsis, quæ duæ urbes parùm distant, fuisse tradunt. Festum hujus Cornelii, addito Martyris titulo, in Menologiis ad diem 13. Septembris consignatur, apud Latinos verò ad diem 2. Februarii. Domum hujus Cæsareæ in Ecclesiam consecratam fuisse, quam S. Paula anno Chr. 385. invisit, à S. Hieronymo Epist. 17. proditum est.

b *Constit. l.* 7. *c.* 46.

CORNU-STIBII, Vas pigmento seù antimonio plenum; quippè apud Veteres pro vasis cornua adhibebantur. Antimonii verò plurimus erat usus, tingendis oculis ac palpebris dilatandis, quod apud illos species erat venustatis. Hebræus (*c*) legit, *Cornu phus*; quæ vox aliquando antimonium, aliquando lapidem pretiosum designat (*d*). Septuaginta reddunt, *Cornu abundantiç*, sive *Cornu Amalthęæ*; Chaldæus, *fulgens, ut Smaragdus*.

c *Job.* 42. 14.
d 1. *Par.* 29. 2. *Isa.* 54. 11.

COROZAIM, sivè *Chorazin*, urbs Galilææ, ad latus occidentale maris Tiberiadis propè Bethsaidam, duobus mille passibus à Capharnau, juxtà S. Hieronymum, quamquam in Eusebium 12000. passibus mendosè irrepsit. Christus Jesus pluribus editis miraculis, ac repetitis prędicationibus, hanc Urbem excoluit; verum cum frustra se laborare intelligeret, gravioribus illam verbis reprehendit (*e*), futurum fuisse dicens, ut Tyrus, & Sidon jamdiu pœnitentiam agerent, si pro earum conversione tantum laboris, quantum pro illa, impensum fuisset.

e *Matth.* 11. 21. *Luc.* 10. 13.

CORONA. Coronas non rarò Scriptura nominat, quippe illarum usus apud Hebræos frequentissimus erat. Summi Sacerdotis mitram corona cingebat, quæ in occipite vinciebatur; in anteriori verò parte aurea lamina videbatur, hoc lemmate inscriptâ: *Sanctum Domino* (*a*). Sacerdotes reliquos coronam quoque gestasse ex eo conjicimus, quòd Deus Ezechieli præcepit (*b*), ne coronam deponeret, neve luctûs insignia sumeret; quibus verbis intelligimus, Judæis in captivitate neque coronas deponere, neque luctum, vel in ipso suorum funere, induere licuisse. Hæc corona non alia erat, quàm vitta quædam, Hebræis *peer*, quæ capiti obvolvebatur, more apud alios etiam Orientales recepto, Principum coronis similis, præter colorem, & pretium (*c*). Israelitis tandem coronas & dextrariola, prorsus familiaria fuisse Moyses (*d*) indicavit, dum verba Legis in capite, & in manibus ut coronam, & dextrariola geri jubet.

a *Exod.* 25. 11. *&* 28. 36. 37. *Eccli.* 45. 14.
b *Ezech.* 24. 17. 24.
c *Vide nostra Commentar. in Exod.* 24. 17.
d *Deut.* 6. 8.

Coronarum usus, ditiorum tamen, novis nuptis utriusque sexûs frequens erat (*e*). Insuper ii, quibus aliquid pro votis accidisset; tum etiam, qui conviviis accumberent (*f*), floribus coronabantur. Règes item coronas gestabant, tamquam dignitatis insignia (*g*); cujus etiam rei gratiâ Deorum capitibus coronas imponi consuevisse constat, quòd David illam detraxit ex Melchon Deo Ammonitarum (*h*), & Baruch (*i*) coronas Deorum Babyloniorum commemorat. Aureæ coronæ ad Reges, Victores, & urbium expugnatores mittebantur (*k*). Milites Pilati spineam coronam Christo imposuerunt, ipsi quòd Regem se Judæorum diceret, illudentes (*l*). Cujus verò generis essent spinæ illæ, non satis constat; alii enim albam-spinam, alii dumos, alii tandem crespinum, Gallis *Espine Vinette* malunt.

e *Isa.* 61. 10. *Cant.* 3. 11.
f *Sap.* 2. 8. *&* 2. *Mach.* 6. 7. *Isa.* 28. 5.
g *Ezech.* 21. 26. *Jerem.* 13. 18.
h 1. *Par.* 20. 2.
i *Baruch.* 6. 9.
k 1. *Mach.* 10. 20. 29. *&* 13. 33. *&* 2. *Mach.* 14. 4.
l *Matth.* 27. 29.

CORUS, vel *Chomer*, mensuræ genus apud Hebræos, continens 10. bathos, seu 298. cum dimidia pintas, semisextarium, ac tandem $\frac{310720.}{704968.}$ digiti cubici partes. Cùm Deus secundò coturnices Hebræis cælitùs suppeditasset, tantum singuli ex his avibus collegerunt, ut, *qui parum, decem coros* impleverint (*m*).

m *Num.* 11. 32.

CORUS, venti genus ex plaga occidentali æstiva spirans; quem modò *nord-est* appellamus. Navis, qua Paulus Romam navigabat, è Boni-portubus proram vertit ad Phœnicem, alterum Cretæ portum, inter Africum & Corum, nempè inter ventos flantes è regione occidentali, altero æstivâ, altero hyemali.

CORVUS, avis ex accipitrum genere, plumis nigris, in Lege inter impura rejecta (*n*). Hunc Noe ex arca dimisit, ut an aquç terram inundantes decrevissent, indicaret; ille verò ad arcam ulterius non rediit (*o*). Fertur Corvus pullos suos albâ quadam lanugine obductos ita odisse, ut eorum curam abjiciens non prius ad nidum regrediatur, quàm illi nigrescere inceperint. Huc spectasse creditur Psalmista (*p*). *Qui dat jumentis escam ipsorum, pullis corvorum invocantibus eum*, & Job [*q*]: *Quis præparavit corvo escam suam, quando pul-*

n *Levit.* 11. 15.
o *Gen.* 8. 6. 7.
p *Ps.* 146. 9.
q *Job.* 38. 41.

pulli ejus clamant ad Deum, vagantes, eo quod non habeant cibos? Verùm ii, qui animalium naturam sedulò indagarunt, eâ de re non conveniunt, eamque à fabula paulum differre existimant.

Vossius (*a*) autumat, corvos frequentes à nido abesse, quòd pullis suis cibos quærere cogantur, cui muneri præ nimia illorum edacitate aliquando impares sunt. Alii verò hujus rei causam assignant oblivionem, quæ è nido egressis nullam de regressu speciem ingerat. Alii tandem malunt, in adductis locis S. Scripturæ id innui, quod ab aliis etiam (*b*) traditum est, nempè corvos coram pullorum satis citò abjicere, eosque relictos cogere, sibi de victu sollicitos esse; qua occasione Dei providentia illorum indigentiæ succurrit. Alii tandem credunt in eisdem locis sermonem esse de suavi Divinæ Providentiæ dispensatione, æquè omnibus & quadrupedibus, & volucribus prospicientis: hinc corvus, species volucrum, pro omnibus volucribus in genere commemoratus est.

a *Voss. l.3. de Idolat. c. 84. Vide Vales. de Sac. Phil. c. 55.*

b *Plin. l. 50. c. 12. Ælian. l. 12. c. 49. Arist. l. 2. c. 41.*

Corvi ministerio usus est Deus, cùm bis per diem, vespere scilicet, & mane panem & carnem ad Eliam mitteret, suo jussu juxtà torrentem Carith latitantem (*c*). Aliqui tamen textum Hebræum non corvum interpretantur, sed *Arabes*, sivè *Negotiatores*, vel incolas *Arabo*, aut *Oreb* juxtà Bethsan (*d*); quippè illis credendum minimè videtur, impuræ avis ministerio Deum usum fuisse. Verùm pristinam Versionem communis Interpretum, & Commentatorum consensus præferendam censet. Equidem si non corvus, sed homines cibum ad Prophetam detulissent, cur non & aquam, postquam torrens defecit, ne ille ejus defectu priores latebras deserere, ac ad viduam Sareptanam divertere cogeretur?

c *3. Reg. 17. 5.*

d *Euseb. & Hieron. in Araba, seu Aravat.*

COS, pater Anob, & Sobaba. 1. *Par.* 4. 8.

COSAN, filius Elmadan, unus ex progenitoribus Christi secundùm carnem (*e*).

e *Luc. 3. 28.*

I. COSTOBARUS, Idumæus, ex familia illius regionis clarissima, cujus progenitores functi fuerant Sacerdotio Chosen Numinis Idumæorum, antequam ejus regionis populi ad cultum, & circumcisionem Judæorum per Joannem Hircanum reducerentur (*f*). Costobarus igitur plurimis Herodi Magno præstitis, ejus sororis Salomes nuptias promeruit. Verùm immodicâ tumens ambitione, de Idumæis à Judæorum dominio subducendis Marci Antonii authoritate, cum Cleopatra per literas agere cœpit; futurum sperans, ut ejus Regni imperium sibi traderetur. Herodes ejus rei certior factus, necem Costobari decrevit; quam tamen postea Salome veniam deprecante, remisit.

f *Antiq. l. 15. c. 12.*

Aliquandiù post Costobarus cum uxore dissidens, apud Herodem ab illa accusatus est, quòd conspirationis Antipatri, Lysimachi, & Dosithei conscius fuisset, ac filios Babæ, quos Herodes post receptam Hierosolymam interfici jusserat, apud se in arce custodisset. Horum veritate comprobatâ, jussu Herodis Costobarus interfectus est (*g*).

g *Antiq. l. 15. 11. An. M. 3978. ante Ær. 26.*

II. COSTOBARUS, Regem Agrippam cognatione contingens, qui unà cum quodam Saulo prædonum manu stipatus, Judæam excursionibus infestabat. Post victum Cassium mala patriæ imminentia ambo prævidentes, relictâ Hierosolymâ ad Cestium confugerunt (*a*); à quo ad Neronem missi sunt in Achajam, ut statum Judaicarum rerum exponerent, ac omnium malorum invidiâ Florum onerarent.

a *Antiq. l. 20. c. 8. & de Bello l. 2. c. 25.*

COTURNICES. Coturnicum carnibus bis à Deo pasti sunt Israelitæ in deserto (*b*), semel in deserto Sinai, paulò post transitum Maris Rubri; iterùm ad castra Kiberoth-aba, sivè Sepulchra Concupiscentiæ (*c*): verno utrobique tempore, cum Coturnices ex Asia in Europam transmeare, & ad Mare Rubrum, ac Mediterraneum affluere consueverunt. Quare aves illas tunc temporis adfuisse præter naturæ leges non erat; quòd verò statâ die & loco subito quodam vento flante omnes reducerentur, & eo numero, ut pascendis supra 1000000. hominibus ultra mensem sufficerent, nonnisi Divino miraculo fieri potuisset. Vocem Hebræam *schalav* [*d*], quam veteres Interpretes omnes reddunt *Coturnices*, cùm maximè haud absimili nomine eædem aves nuncupentur in Linguis Chaldaica, Syriaca, & Arabica, Cl. Ludolphus *Hist. Æthiop. l. 1. c. 13.* §. 96. vertendam contendit *Locustas*.

b *Exod. 16. 3. 13.*

c *Num. 11. 32. Ps. 104. 40.*

d *Exod. 16. 13. Hebr. schalav: Chald. Selan: Syr. Salvai: Arab. Salva. Coturnix. 70. ortygometran.*

COUS, sivè *Cos*, Insula Archipelagi è regione Cnidi, & Halicarnassi. S. Paulus à Mileto solvens, Coum vênit, inde Rhodum (*e*).

e *Act. 21. 1.*

COZBI, filia Zur Principis Madianitarum, quæ unà cum aliis suæ ætatis juvenculis ad Hebræos in crimen & Idololatriam inducendos in eorum castra dimissa, unà cum Zambri filio Salu ex Tribu Simeon, qui ad eam publicè ingressus fuerat, à Phinees filio Eleazari gladio percussa est (*f*).

f *Num. 25. 6. 15.*

COZBA, urbs Juda. 1. *Par.* 4. 22. fortassè eadem ac *Caseb*, sivè *Cazbi*. *Josue* 15. 44. *Mich.* 1. 14.

CRASSUS. M. Crassus cum ad expeditionem contrà Parthos tenderet, ac in Judæam pervenisset, nihil antiquius habuit, quam ut Templi Hierosolymitani thesaurum expilaret; in quo 8100. auri, & 2000. argenti talenta deprehendit. Eâ pecuniæ summâ necdum expletus, vasis sacris, & velis pretiosis manum injicere parabat; cum Eleazarus Sacerdos, velorum Templi custos promisit, si à cæteris abstinere sacramento polliceretur, se auri solidi trabem magno pondere indicaturum. Crasso fidem suam obliganti, Eleazarus trabem quamdam ligneam, cui vela pretiosa Templi appendebantur, ostendit; in cujus cavitate aurea trabs recondebatur, pondo 300. minarum, singulæ autem minæ duas libras cum dimidia æquabant. Crassus tamen his nondum expletus, omne aurum Templi unà asportavit. Hujus tamen sacrilegii pœnas mox luere coactus est; quippè regionem Parthorum vix ingressus, cum parte exercitûs maximâ cæsus est (*g*).

An. M. 3950. ante Chr. 50. ante Ær. 54.

g *Joseph. Antiq. l. 14. c. 12.*

CREARE, *Creator*, *Creatio*, quibus vocibus significatum volumus transitum rerum è nihilo, sivè Dei actionem, qua res è nihilo eduxit. Hebræi ad eam rem utuntur ver-

verbo *bara*; quod tamen aliquando, non secùs ac Latinum *creo*, ad materiæ transformationem ab una in aliam formam, statum, locum significandum usurpatur.

Creatio successiva, & *simultanea*. Vide *Sabbathum*.

CRESCENS. S. Paulus 2. *ad Timoth.* 4. 10. scribit Crescentem Galatiam, sivè Galliam (*a*) petiisse, Titum verò Dalmatiam. Hinc Eusebius, Theodoretus, S. Epiphanius, Chronicon Alexandrinum, Nicephorus, Anonymus apud OEcumenium, Dorotheus tradunt, Crescentem in Gallia fidem Christi nunciasse; quibus S. Hieronymus, Usuardus, & Ado suffragantur; nec dissentit vetus traditio Ecclesiæ Viennensis in Delphinatu, quæ illum authorem fidei suæ veneratur. Magunting Ecclesiæ illum Apostolum & fundatorem scribit Serarius in Hist. Magunt., Ruperti Abbatis testimonium in eam rem sępiùs laudans; quamquam fatetur nihil extare neque in Breviario, neque in Missali, neque in Monumentis hujus Ecclesię, quod hanc opinionem confirmet.

a *Theodoret. Euseb. & libri quidam, in Galliam; alii passim habent, in Galatiam.*

Ecclesię Viennensis traditio nihilò firmior est, quam Maguntinę; quippè nonnisi antè 200. annos nomen Crescentis in Litaniis ipsius Ecclesię inseri cœptum est. Quo tempore Ecclesię Viennensis, & Arelatensis de jure Metropolis disceptarunt, missio S. Crescentis, quę jus summoperè promovisset, nunquam à Viennensibus producta est. Epistola Pauli I. ad Carolum Magnum, in qua S. Crescentis missio Viennam memoratur, supposititiam olet, quòd nostris tantùm temporibus primò illa audiri cœperit. Mors illius à Latinis consignatur ad diem 27. Junii, à Græcis ad 30. Julii. Constitutiones Apostolicæ (*b*) illum in Galatia fidem annunciasse, ibique vitam absolvisse tradunt.

b *Constit. l. 7. c. 46.*

CRETA. Insula Cretæ, hodie *Candia*, in Mediterraneo. Titus Discipulus S. Pauli ab eodem Apostolo Cretensium Episcopus renunciatus est, datâque insuper Epistolâ monitus, ut subjectos sibi populos argueret, atque increparet, nequando fabulis Judaicis, humanis legibus, ac legalibus exercitiis plus nimio adhærerent; sed moneret, ut in fide firmi permanerent; quippè, addebat (*c*), *Cretenses*, teste veteri ipsorum Propheta, sivè Poetâ, *semper mendaces sunt, mala bestię, ventres pigri*. Hunc Prophetam ab Apostolo laudatum non alium esse ac Epimenidem Poetam Cretensem satis constat. S. Chrysostomus, Theodoretus, aliique plures ex Callimacho desumptum testimonium illud autumant; quippè Callimachus author est illorum carminum:

c 1. *ad Tit.* 1. 12. 13.

Cretenses semper mendaces, etenim
sepulchrum o Rex (Jupiter) tuum
Cretenses fabricarunt; tu autem non
periisti; es enim semper.

Verùm carmina illa non integram referunt sententiam, quam ex Poeta Cretensi S. Paulus laudavit, quæ tamen totidem verbis in Epimenide occurrit.

In articulo *Caphtor*, sivè *Caphtorim* diximus, Cretam olim iis nominibus innotuisse, quare *Cretim*, sivè *Ceretim*, de quibus sæpè Scriptura, Cretenses significant. Vide nostram Dissertationem de origine Philisthiim in fronte primi Libri Regum.

CRISPUS, Princeps Synagogæ Judæorum Corinthi (*a*), quem S. Paulus Apostolus baptismo initiavit (*b*) anno Chr. 52. Hunc Ecclesiam Æginensem propè Athenas administrasse tradunt (*c*). Festum illius die 14. Octobris à Græcis colitur.

a *Act.* 18. 8.
b 1. *Cor.* 1. 14.
c *Const. Apost. l.* 7. *c.* 46.

CROCODILUS, bellua amphibia, vorax, sæva, lacertæ simillima, sed mole corporis multò grandior. In Nilo potissimum occurrunt, quamquam & in fluvio *Darat* in Mauritania (*d*), ac in India (*e*) aliqui deprehenduntur. Nec in Palæstina prorsus ignotos fuisse, ex urbe *Crocodilo* inter Ptolemaidem, & Cæsaream Palæstinæ, satis colligimus. Hoc belluæ genus squamis prædurìs & impenetrabilibus protegitur, si ventrem excipias, tractabili pelle contectum. Amplâ gulâ, dentibus acutis, & alternis, multiplici ordine, & ita dispositis, ut inferiores inter superiores alternatim recipiantur. Pedibus graditur, quamquam brevissimis, adeout reptare fermè cogatur, velocissimis tamen; licèt corpori vertendo incommodis. Vitam diutissimè producit; feruntque mole corporis usque ad mortem semper augeri; quod tamen fabulam subolet. Aliquando usque ad 15. sivè 18. cubitos in longum excrescunt.

d *Strabo l.* 17. *Plin. l.* 6. *c.* 1. *&* 5. 9.
e *Plin. l.* 6. *c.* 20.

Ova anserinis simillima vel super terram, vel super ripæ sabulum deponit, quandoque usque ad 60.; ea verò sabulo contegit, ut Solis calore fota facilius excludantur. Si vulneretur, sivè exenteretur, odore est gratissimo. Multiplici arte capitur. Sæpè grandioribus hamis suillæ carnes appenduntur, quarum bellua avidissima est; sæpè foveæ effodiuntur, in quas Crocodilus decidit, cum terrâ & arborum ramis contectæ minimè ab eo animadvertantur. Fertur animal quoddam, quod Ichneumonem, sivè murem indicum appellant, magnitudine felis nostratis, Crocodilum adeò insectari, ut ejus ova, siquæ invenerit, proterat; cum verò si fortè dormientem aperto ore deprehenderit, in interiora gliscens viscera abrodat, & occidat.

Ethymon hujus nominis ex Græco *croco* & *deilos*, nempè crocum pertimescens, derivant; quippè, ajunt, croci odorem Crocodilus exhorrescit. Visu est acutissimo, dum in terra graditur, in aquis obtusiori. Tradunt quatuor hyemalibus mensibus, Novembri scilicet, Decembri, Januario, & Februario, in aquis degere prorsus jejunum. Divinos honores apud Ægyptios, potissimùm incolas Arsinoes, & viciniam Thebarum, ac lacus Mæridis obtinebat. Ab incolis verò Tentyræ, & Elephantidis occidebatur, & in cibum adhibebatur; quos populos præ oculis habuisse Job credimus, illis verbis (*f*): *Qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan* (nempè è somno crocodilum excitare). Vide nostrum Commentarium in hunc locum. Huc etiam refertur Ps. 73. 14. *Tu confregisti capita draconis* (Hebr. Leviathan) *dedisti eum escam populis Æthiopum* (Hebr. Chus).

f *Job.* 3. 8.

Cro-

Crocodilus sub nomine Leviathan egregiè describitur *Job* 40. 20. ad 41. 1 2. &c. Vide *Bochart. Anim. sacr. p.* 2. *l.* 5. *c.* 16. Ezechiel (*a*) Regem Ægypti sub allegoria Crocodili alloquitur: *Ecce ego ad te Pharao Rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum & dicis: Meus est fluvius, & ego feci meipsum.* Sunt (*b*), qui credant nomen Pharaonis Crocodilum significare.

a *Ezech.* 29. 3. 4. & 32. 2. 3.

b *Bochart. de Animal. Sacr. p.* 2. *l.* 5. *c.* 16.

Quoddam Crocodili genus, Hebræis *choled* (*c*), quod à Septuaginta redditum est *Crocodilus terrestris*, inter animalia impura recensetur. Hujusmodi autem est quoddam lacertæ genus, flores odoratissimos vescens; quare ejus viscera pluris æstimantur. His verò animalibus pro cibo uti Syros consuevisse S.Hieronymus (*d*) est author. Nonnulli vocem Hebræam *choled*, reddunt *turturem* sivè *ranam viridis coloris*. S. Hieronymus Versionem Septuaginta sequutus, vertit *Crocodilum*.

c *Levit.* 11. 27.

d *cont. Jovinian. l.* 2.

CROCUS, Hebraicè *curcos*, seù *corcos*, flos notus, colore cæruleo, cujus è medio fila quædam flava gratissimi odoris prodeunt. Salomon (*e*) aliis aromatibus crocum jungit: *Nardus, & crocus, & fistula &c.* Crocearum vestium Jeremias meminit (*f*): *Qui nutriebantur in croceis &c.* Hebraicus tamen hujus loci Textus, *purpureis* vel *coccineis* reddi potius deberet.

e *Cant.* 4. 14.

f *Thren.* 4. 5.

CRUX. Hac voce significatum volumùs genus quoddam supplicii ex duobus lignis decussatis constans, sivè ambo in medio sivè supra medietatem longitudinis ad angulos rectos secentur, sivè in medio quidem, sed ad angulos acutos, ad modum Crucis S. Andreæ, sivè tandem alterum alteri ad modum furcæ superponatur. Græcum *Stauros*, quod Crucem significat, aliquando pro simplici ligno terræ infixo, quod Latinis *palus*, sivè *vallum*, usurpatur; quamquam Crux propriè figuram T exhibebat, nec alterius esse formæ Christi Crux verosimillimè creditur.

Supplicium Crucis apud Syros, Ægyptios, Persas, Africanos, Græcos, Romanos, & Judæos in usu erat. Pistor Pharaonis capite obtruncatus est, juxtà Josephi vaticinium (*g*); deinde truncum corpus cruci affixum. Aman eamdem Crucem, quam Mardochæo paraverat, subire coactus est (*h*). Josue (*i*) in crucem egit Regem Hai; & Moyses (*k*) eos Israelitarum duces, qui Beel-phegor initiati fuerant. Exempla eorum, quos Romani, & Græci cruce multarint, notiora sunt, quam quæ hìc afferre operæ pretium fuerit.

g *Genes.* 40. 19.

h *Esth.* 7. 10.

i *Josue* 8. 29.

k *Num.* 5. 4.

Judæi, quamvis ultrò fateantur crucis supplicium olim usu receptum fuisse apud suos, contendunt tamen nonnisi mortuorum cadavera illi suspendi consuevisse; cujus rei exempla quamplurima ex Scriptura in medium adducunt. Verùm ex eadem Scriptura plura laudari possunt, quibus intelligamus etiam homines vivos Cruci fuisse affixos, ut eo supplicii genere absumerentur. Adoratores Beel-phegor, Rex Hai, & posteri Saulis (*l*) in cruce obierunt. Psalmista de morte Messiæ ait (*m*): *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea.* Zacharias (*a*) protestatur futurum, ut Judæi *aspiciant ad quem confixerunt*. Josephus (*b*) tradit Alexandrum Regem Judæorum 800. perduelles in crucem egisse; eosque adhuc spirantes cædes filiorum & uxorum ad pedes crucum trucidatorum aspicere coegisse. Vide nostram Dissert. de suppliciis in fronte Comment. in *Deuter. p.* 42. &c.

l 2. *Reg.* 21. 9.

m *Psal.* 21. 17.

a *Zach.* 12. 10.

b *Antiq. l.* 13. *c.* 22.

In Lege [*c*] cautum est, ne post occasum Solis corpora in Cruce suspensa relinquerentur: *Non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur, quia maledictus Deo est, qui pendet in ligno.* Josue cadaver Regis Hai vespere deponi jussit (*d*). Judæi (*e*) somniantur, animas eorum, qui sepulchro caruerint, & supplicio affixi permanserint, tandiù irrequietas vagari, quoadusque corpora sepulturæ mandentur; nullum interim orationum fructum pro illis exhibitarum sentientes; quod Græcorum & Romanorum fabulis consonat. Homer. Iliad. 22. & Virg. in Æneide:

c *Deut.* 25. 22.

d *Josue* 8. 29. 30.

e *Talmud. tract. Sanhedr. Rab. Bar-Nachman in Bereschith-Rabba c.* 22.

Nec ripas datur horrendas, & rauca fluenta
Transportare priùs, quàm sedibus ossa quierint.

De Cruce Christi plura traduntur. Ferunt enim (*f*) ex quatuor lignorum generibus constitisse, nimirum cupresso, cedro, pino, & buxo; quamquam S. Bernardus [*g*] malit ex cedro, cupresso, oliva, & palma; cupresso in basi, cedro in superiori parte, oliva veluti in epystilio, palmâ in brachiis. Proba Faltonia in Centone ait:

f *Chrysost. seu alius serm. de Cruce. Beda in Collectan.*

g *Bern. seu alius sub ejus nom. tract. de Pass. Dom.*

Ingentem quercum, decisis undique ramis
Constituunt.

Author Historiæ Scholasticæ, aliique plures tradunt Reginam Saba, cum domum Saltûs Libani à Salomone ædificatam viseret, trabem quandam indicasse, cui virum in exitium Israelis suspendendum prædixerit; huic malo avertendo Salomonem eam tolli jussisse, ac in eo loco sepeliri, in quo postea piscina probatica, de qua *Joannes* 5. 2. 3. 4. Hoc lignum tempore Passionis Christi effossum, ejus cruci construendæ adhibitum fuisse. Alii fabulas fabulis nectentes scribunt, Seth tertium ex filiis Adam, factâ ab Angelo potestate, ex Paradiso terrestri tria grana arboris vitæ asportasse, quæ postea in terra sepulchri Patris sui sevit. Indè tria virgulta enata, quæ in unum coalescentia, adoleverunt in trabem illam, de qua mira Reginam Saba prædixisse jam diximus. Apage fabulas!

Longitudinem Crucis quindecim pedum definiunt, latitudinem verò laterum septem, vel octo. Superiorem ipsius partem ex ligno mobili constitisse credunt, cui lamina quædam affixa erat, his verbis inscripta: *Jesus Nazarenus Rex Judæorum.* Verùm Recentiorum Authorum fides, silentibus Veteribus Scriptoribus & Patribus, in re facti suspecta est.

Dum Christus configeretur, crucem non erectam, sed in terra jacuisse, quamvis Pictoribus verosimile videatur, & piis meditationibus occupatis hominibus ad exaggerandos Christi dolores conducat, nobis tamen

men non probatur; quippè nec furcam prosternere, ut Rei suspendantur, in usu est apud nos, nec manuum & pedum juncturæ corporis pondus vi concussionum plurimùm auctum sustinére potuissent, quin omninò discinderentur. Hinc Nonnus, Author Tragœdię, *Christus patiens*, S. Augustinus, & plures docti Interpretes nostrę sententię suffragantur (*a*).

Sunt (*b*), qui credant pedes Christi suppedaneo cuidam cruci addito fuisse affixos; quod à S. Gregorio Turonensi (*c*) traditum, & in pluribus Crucifixi imaginibus expressum esse constat. Nec corporis ponderi sustinendo manus diutiùs sufficere facilè potuissent, nisi eo suppedaneo adjuvabantur. Verùm, ut alii [*d*] animadvertunt, hujus suppedanei nullum apud Veteres Authores tum Græcos, tum Latinos vestigium superest; qui eidem usui deputare videntur extentum quoddam lignum, cui reus, veluti obequitans, toto corpore incumbebat. Lege de ea re S. Justinum, S. Irenæum, Tertullianum, ac Criticos doctissimos, qui huic opinioni suffragantur (*e*).

Jesus Christus frequenter in Evangelio repetit, eos qui Discipuli ipsius haberi velint, oportere, ut Crucem unà secum deferant: quod de tolerandis ærumnis, & asperis quibusque per allegoriam dictum, intelligendum est. In eo autem crucis genere ferendo tota Christianorum spes & summa votorum est ponenda; quare S. Paulus sibi plaudit (*f*), quòd Cruci cum Christo affixus esset, eademque de Servatoris cruce gloriatur (*g*); tum & eos, qui Christi sunt, carnem & concupiscentiam suam crucifixisse perhibet (*h*). Equidem Christus Jesus via est, quâ eundum nobis est; neque aliunde quàm per Crucem, gloriam & beatitudinem assequemur.

a *Vide Bynæum de morte Christi l.3.c.6. a.7. Lips. lib.2. de Cruce c.7.*
b *Lips. not. in 2. lib. de Cr. c. 10. Fevard. Not. in Iren. l. 2. c. 42. Neus. in Non. Paraph. in Jo. 19. 18.*
c *De gloria Martyr. l. 1. c. 6.*
d *Scal. animadv. in Eus. digressione de literar. Gonic. orig. litt. T. Bynæus de morte Chr. l. 3. c. 5. a. 11. 12. 13.*
e *S. Justin. Dial. cum Tryph. Iren. l. 2 c. 46. Tertull. l. 2. con. Nation. Scal. loc. cit. Salmas. de Cruce, Bartol. de latere Christi aperto, & de Cruce, Bynæus l. 3. c. 5. a. 12.*
f *Galat. 2. 10.*
g *Idem 6. 14.*
h *Idem 5. 24.*

CTESIPHON, urbs ad Tigrim, tribus milliaribus à Seleucia, & Metropolis Assyriæ Calonitidis. Eusebius, S. Hieronymus, & Chaldæus autumant, hanc urbem eo in loco sitam esse, ubi quondam Calanne, de qua *Gen. 10. 10.*

CUBITUS, genus mensuræ apud Veteres, Hebræis *amma*, scilicet mater mensurarum, Græcis *Pechys*. Cubitus primò illud spatium continebat, quod ab extremitate digiti intermedii usque ad brachii curvaturam porrigitur, quartam partem totius staturæ hominis benè conformati. Cubitus verò vulgò 18. digitos æquat; Hebræorum mensura Romanam quartâ parte excedebat, juxta Talmudistarum observationem. Verùm eam nonnisi ad 20. digitos cum dimidio mensuræ Parisiensis extendi Cl. Cumberlandus, & Cl. Pelletier Rothomagensis deprehenderunt; quorum supputationibus in hoc opere usi sumus. Alii 17. digitos tribuunt. Origenes autumat (*i*) cubitos dimetiendæ Arcæ Noemicæ sex vulgares cubitos comprebendisse; quod etiam S. Augustino (*k*) adeò probatum est, ut contraria opinantes risu excipiendos censeat.

i *Hom. 11. in Gen. & l. 4. con. Cels.*
k *Quæst. in Gen. l. 1. c. 4. & de Civit. l. 15. c. 27.*

Ludovicus Capella, aliique plures contendunt duo cubitorum genera apud Hebræos extitisse, sacrum, & commune: primum tribus pedibus Regiis constabat; alter verò pede & dimidio. Moyses *Num. 35. 4.* Levitis urbes quasdam, & regionem latitudinis 1000. cubitorum (*sacrorum*) circumjacentem tribuit: deindè versu sequenti eandem regionem assignat latitudinis 2000. cubitorum [*communium*]. Item 3. *Reg. 7. 15.* altitudo columnarum ænearum in Templo Salomonis 18. cubitorum describitur; cum 2. *Par. 3. 15.* ea cubitorum 35. dicatur. Quæ mensurarum discrepantia conciliari non potest, nisi diversorum cubitorum ratione excogitatâ.

Villalpandus, aliique cum eo, hisce cubitis sacris excessum unius tantùm pedis supra communes tribuunt; ac Moysem volunt de communibus loquutum, eorum extensionem ità determinasse *Deut. 3. 11. Ad mensuram cubiti virilis manus*; de sacris verò sermonem esse *Ezech. 40. 9. & 43. 13. Iste mensura Altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum, & palmum.*

Horum sententiæ nos minimè acquiescentes credimus, ab egressu ex Ægypto usque ad captivitatem Babylonicam nonnisi unicum cubiti genus Hebræis innotuisse, cujus dimensionem paucis ab hinc annis ex Veteribus Prototypis Magnæ Cairi exprimere licuit. Post regressum è captivitate primò in Sacra Scriptura ejusdem mensuræ diversitas deprehenditur; quippè alio utebantur cubito Babylonii, quorum moribus Hebræi in captivitate assueverant; alius erat Hebræorum cubitus vetustissimus. Qua de causa Ezechiel mensuram quam adhibebat, nempè veterem, ab alia recentiori & alienigenarum distinguendam duxit. Cætera, quæ in hanc rem afferuntur, facilè explicantur absque ulla duplicis cubiti distinctione. Vide Commentatores.

CUCURBITA SYLVESTRIS, Vide *Colocynthis*.

CULON, sivè *Caulon*, urbs Tribûs Juda, quæ tamen nonnisi in Textu Græco occurrit. *Josue 15. 60.*

CUMANUS, Præfectus Judææ post Tiberium Alexandrum. Cum Judæos durè & injustè haberet, delatus ab illis coram Quadrato Syriæ Procos. ejus jussu comprehensus, & catenis oneratus Romam ad Claudium Imperatorem transmissus est; deindè ab eodem Imperatore proscriptus, misso in Judæam ejus loco Claudio Felice, Pallantis fratre (*a*).

An. Chr. 48. Ær. 51.

CUMINUM, herba, fœniculo simillima, floribus, & ramis instar fasciculi florum dispositis. Semen nigellæ, & cumini rusticus terræ æquatæ mandat; id verò non flagris grandibus, plaustrisve ferro seù lapide armatis, sed virgis excutit; quod ab Isaia (*b*) allatum est, ut Divinæ Justitiæ indolem explicaret, quæ mitioribus pœnis cæteros afficit, gravioribus flagellis tantummodò in impios animadvertens. Jesus Christus Scribas, & Pharisæos arguit (*c*), quòd menthæ, cumini, & anethi decimas religiosè solventes, potiora legis prescripta, & Dei cultum negligerent.

CUSI, filius Abdi, pater Ethan, Levita, & Cantor, qui jugiter canendi ante Arcam munus gerebat (*d*).

CUSPIUS FADUS, cui Prefectura Judææ

a *Joseph. Antiq. l. 20. c. 5.*
b *Is. 28. 25.*
c *Matth. 23. 23.*
d *1. Par. 6. 44.*

dææ post decessum Magni Agrippæ commissa fuit. Ut in Provinciam pervênit, Ptolemæum quendam, ducem prædonum Judæam infestantium, morte damnavit. Deindè cum audisset Theudam quemdam Magum, & Pseudo-Prophetam plurimos post se traxisse, cùm jactitaret, Jordani cursum se verbo tantùm prolato repressurum, ut sicco pede transigi posset; immisso in eum & socios equitatu, alios occidit, alios fudit; ducem verò captum capite damnavit anno Chr. 45. Fado successit Tiberius Alexander (*a*) anno Chr. 46.

An. Chr. 48. *Ær.* 45.

a *Antiq.* l. 20. c. 2. & c. 3.

CUTHA, regio Assyriæ, cujus incolæ in Samaritidem jussu Salmanasari translati sunt (*b*). Deum quemdam (*c*) *Nergel* colebant. *Catham* idem esse autumamus ac *Scytham*, & Cuthæos, qui in Samaritidem transmigrarunt, ex regione *Chas*, sivè *Chath* *Gen.* 2. 13. originem duxisse. Vide *Chatai*.

b 4. *Reg.* 17. 24.
c 4. *Reg.* 17. 30.

CYATHUS, crater ad usum libaminum Templi (*d*). Erat etiam mensuræ genus apud Hebræos, quam illi *Kos* nuncupabant, ultra 4. digitos cubicos capiens. Cyatho utebantur Hebræi pro calice, sivè vase benedictionis, in quo post prandium diebus celebrioribus, veluti Paschæ &c. in signum gratiarum actionis potabant.

d *Exod.* 25. 29.

CYAMON, locur è regione Esdrelon, *Judith* 7. 3. in Græco; in Latino verò legitur *Chelmon*. Idem fortè ac Eusebii *Camon*, in Magno Campo sex milliaribus à Legione septentrionem versùs.

CYCNUS, avis impura (*e*), si Versioni S. Hieronymi adhęremus, qui Hebræum *tanschemeth*, cycnum reddidit; Septuaginta verò Porphyrionem verterunt, avem rostro & pedibu srubentibus; Onkelos, Versio Samaritana, Bochartus reddunt bubonem, sivè noctuam. Nos in Comment. in Isaiam 13. 21. conjecturas aliquas adduximus, quibus Hebræum *Batu-janah* de cycno dictum esse probaremus. Cycnus aquas amat; sævissimus est; lugubribus cantilenis notissimus, iisque, quos edit sibilis præacutis, tantoque impetu emissis, ac tandiù productis, ut ad mortem adigatur (*f*); ex quo fabellæ locus cycnum morti proximum in cantus effundi.

e *Levit.* 11. 18.
f *Elian.* l. 5. c. 34.

Sic ubi fata vocant udis abjectus in herbis
Ad vada Mæandri concinit albus olor.

Filia hajana, quod nomen redditur Struthio, inter impura animalia à Moyse recensetur (*g*).

g *Levit.* 11. 16. *Deut.* 14. 16.

CYDIDA, *Cydis*, urbs alio nomine, *Cedes Nephtali* in Galilæa.

CYDOESSA, sivè *Cydossas*, de qua Josephus (*h*), vicus Tyriorum in finibus Galilææ, & Galilæorum semper hostis. *Cydossam* locum esse juxta Paneadem, 20. milliaribus à Tyro Eusebius est author.

h *De Bello* l. 4. c. 4.

CYNOMYIA, musca canina. Vide *Cenomyia*.

CYPRESSUS, sivè *Cupressus*, arbor procera, recta, & ut ait Pliniur (*i*), *natu morosa, fructu supervacua, baccis torva, folio amara, odore violenta, ac ne ambra quidem gratiosa*. Hinc apud Romanos arbor funesta erat, nec nisi in usus funereos, ac lugubrium cæremoniarũ adhibebatur. In monte Libano frequentissima est (*k*); & Authores Sacri non rarò ex ea comparationes ducunt, tanquam ex arbore procera, & spectabili. *Sicut Cedrus exaltata sum in Libano, & sicut Cypressus in monte Sion* (*a*). (Græcus habet *Hermon*, qui pars est montis Libani). Et alibi (*b*): *Simon Oniæ filius, quasi oliva pullulans, & sicut cypressus in altitudinem se extollens*. Sponsa (*c*) ait: *Laquearia nostra cypressina*: Hebræus in hoc loco habet *beroth*, quod alii reddunt, *abiegna*. Verùm præstat dictum intelligere de quodam cypressi genere, *bruta* nuncupati, odore quidem, & soliditate cedro simillimi, proceritate verò minoris.

i *Plin.* l. 16. c. 33.
k *Cyrill. in Isa.* l. 5. *Phocas in descrip. Terræ Sanctæ.*

a *Eccli.* 24. 17. *in Græco.*
b *Eccli.* 50. 11.
c *Cant.* 1. 16.

CYPRIARCHES. Nicanor 2. *Mach.* 12. 2. cognominatur *Cypriarches*, scilicet Præfectus Cypri.

CYPROS, oppidum supra Hiericbuntem ab Herode Magno in honorem Matris suæ Cypri constructum (*d*).

d *Joseph. Antiq.* l. 16. c. 9. & *de Bel.* l. 1. c. 20.

I. CYPROS, uxor Antipatri, Mater Herodis Magni, Phasaeli, Pberoræ, Josephi, & Salomes.

II. CYPROS, filia Herodis Magni ex Mariamne, soror Alexandri, & Aristobuli, uxor Antipatri filii Salomes (*e*). Filiam habuit cognominem.

e *Antiq.* l. 18. c. 7.

III. CYPROS, filia Phasaeli fratris Herodis Magni, ex Salampso filiâ ejusdem Herodis, ex Mariamne. Duxit Agrippam Magnum, ex quo genuit Agrippam juniorem, Drusium, Berenicem, Mariamnem, & Drusillam (*f*).

f *Antiq.* l. 18. c. 7.

CYPRUS, Insula Mediterranei notissima, omnium hujus pelagi ambitu maxima, inter Ciliciam, & Syriam. Luxui, & Veneri deditissimi erant Cyprii (*g*); quorum præcipuum Numen Venus colebatur. SS. Paulus, & Barnabas Seleuciâ solventes (*h*), in Cypium navigarunt; quam tenentes, Salaminæ in Synagoga Judæorum Christum annunciarunt; hinc cæteras Insulæ urbes percurrerunt. Cum Paphum pervenissent, Bar-jesum Pseudo-Prophetam nacti sunt, quem Sergius Paulus, Provinciæ Procos. apud se habebat. Is cùm eorum prædicationibus obsistens, Proconsulis conversionem impediret, cæcitate ab Apostolo Paulo percussus est; quo prodigio Proconsul motus, baptismo initiatus est.

g *Justin.* l. 18. c. 5. *Lact.* l. 1. c. 17.
h *Act.* 13. 4. 5. &c.
An. Chr. 44.

Post aliquod temporis spatium, S. Barnabas cum Joanne Marco (*i*) iterum eandem Insulam petiit; ibique munus Apostoli, ac Episcopi gessisse, simulque lapidibus oppressum à Judæis Salaminæ martyrem obiisse ferunt (*k*). Ejus corpus in eadem Insula repertum est Zenone imperante (*l*), gerens in pectore Evangelium S. Matthæi, propriâ ipsius Barnabæ manu descriptum.

i *Act.* 15. 39.
k *Acta S. Barnabæ* 11. *Junii*. *An. Chr.* 51.
l *Theod. Lect.* l. 2. *Cedren.* t. 1.

CYPRUS, arbuscula, in Hebræo *copher* (*m*). In Insula Cypri frequentissima est, ex eaque nomen etiam regioni derivatum ferunt. Floribus est acuti odoris, & ea præ aliis, quæ in Cypro nascitur (*n*); quippè alibì etiam adolescit, uti Ascalone, & in Engaddi; quare Sponsa (*o*) Dilectum suum comparat botro Cypri in vineis Engaddi. Cyprus ab aliquibus cum ligustro confunditur, potiùs tamen pro *Albaana* Arabum usurpatur. Vide *Copher*.

m *Cant.* 1. 13. & 4. 13.
n *Plin.* l. 12. c. 22.
o *Cant.* 1. 13.

CYRENE, urbs & Provincia Lybiæ Pentapolitanæ media inter magnam Syrtem, & Mareotidem. Urbem hodie nuncupant *Cairoan* sitam in Regno *Barca*, & in Regione *Mesrata*. Hanc patriam habuit Simon ille pater Alexandri, & Rufi (*a*), cui à militibus Romanis Crux Christi deferenda imposita est. Cyrenaica Judæis abundabat, quorum plures Christo nomen dederunt (*b*): quanquam plures etiam fidei restitisse (*c*) ex eo constat, quòd Synagoga Cyrenensium Hierosolymis toto conatu S. Stephano obstitit.

a *Matth.* 27. 32. *Luc.* 23. 26.
b *Vide Act.* 11. 20. & 13. 1.
c *Act.* 6. 9.

Post excidium Hierosolymitanum sub Tito, quidam ex sicariis Judææ Cyrene pertransiens, plures ex Judæis seduxit, factâ illis spe, futurum ut Deus positâ in Judæos irâ (*d*), excisam Urbem illis reædificandam traderet; cujus rei signum prodigiis se daturum pollicebatur. Rem sentiens Catullus Cyrenaicæ Præfectus, statim incautos in sylva adortus, omnes oppressit, Jonatha tantummodò reservato, ut ex eo imaginariam quamdam conjurationem resciсceret; cujus reos Provinciæ optimates ille accusavit.

d *Joseph. de Bello l.* 7. *c.* 37.

CYRENE. Libri Veteris Testamenti Provinciæ Cyrenes, alterius ab Africana, meminere. Teglathphalasar Damascenos in Cyrenem transtulit (*e*), uti Amos Propheta ante quinque annos prædixerat (*f*). *Transferetur Populus Syriæ Cyrenem*. Porrò Cyrenaica prope Ægyptum ditioni Teglathphalasar non subdebatur; quare non illùc, sed in Iberiam, seù Albaniam, ubi fluvius *Kir*, sivè Cyrus in Mare Caspium influit, Damascenos traducere potuit. In idem recidit Josephus *l.* 9. *c.* 12. cum in Mediam superiorem populos illos transmigrasse testatur. Media enim olim amplissimæ regionis tractum occupabat.

e 4. *Reg.* 16. 9. *Amos* 1. 5.
f *Amos* 9. 7.

Amos tradit Aramæos è Kir originem duxisse: *Numquid non ascendere feci Syros* (Hebr. *Aram*) *de Cyrene?* Hinc nomen *Kir*, sivè *Cyr* usurpatum videtur de populis ultra Euphratem, & Mesopotamiam, è quibus Aramæi ex Aram filio Sem orti sunt. An verò primitùs eam potissimùm regionem incoluerint, quam Cyrus amnis alluit, nullo monumento comprobare possumus.

CYRENIUS, *Cyrinus*, sivè P. Sulpitius Quirinus, cui post illud tempus, quo pulsus est in exilium Archelaus Rex Judææ, decem annis circiter ab Ortu Christi, Syriæ Provincia ab Augusto commissa est. Quintilio Varo successit (*g*). Census ille (*h*), cujus causâ B. Virgo unà cum Viro Josepho iter Bethleemiticum suscepit, instante Christi nativitate, ità ab Evangelista describitur, quasi primus esset inter eos, qui per Cyrinum indicti fuerint: *Hæc descriptio prima facta est à Præside Syriæ Cyrino*. Verùm cùm Cyrinus Syriam non administraverit, nisi post decem annos à Nativitate Christi, credimus idcircò cum Eruditis quampluribus, Evangelii verba hoc sensu reddenda esse: *Hæc descriptio facta est, antequàm suum censum Quirinus instituerit*. Porrò census iste Evangelii generalis erat pro omnibus Romanorum Imperio subditis, Quirini verò pro Syria, & Provinciis adjacentibus (*i*).

g *Joseph. Ant. l.* 17. *c.* 13. 14.
h *Luc.* 2. 2.
i *Vide Joseph. Antiq. l.* 17. *in fine, & l.* 18. *initio.*

Petavius, Grotius, & Usserius, quamvis ultrò fateantur, Quirinum Syriam nonnisi seriùs administrasse, fieri tamen potuisse credunt, ut ille dum adhuc Ciliciæ præesset (*a*), ad eum censum curandum deputaretur. Nihil autem de hac Cyrini commissione in Historiis relatum esse, quòd scitu minùs necessaria res haberetur; S. Lucam verò, quòd suo instituto conduceret, de illa effari, ac ab altera, quam idem Cyrinus anno à nativitate Christi sexto, sivè decimo instituit, distinguere voluisse.

a *Vide Usser. an. M.* 4000. *Chr.* 1.

Tertullianus (*b*) eam descriptionem, de qua in Evangelio, Sentio Saturnino Syriæ Præsidi sub Augusto tribuit. Cujus opinionem cum Evangelio conciliaturus Usserius credit, eo tempore Saturninum Syriam quidem administrasse, censûs verò habendi curam demandatam fuisse Quirino, proximæ Provinciæ, nempè Ciliciæ, Præsidi. Verùm hanc Ciliciæ Provinciam Saturninum reliquisse anno ante mortem Herodis, adeoque ante natum Christum, ex Josephi testimonio (*c*) quamplures ostendunt (*d*).

b *Tertull. con. Marc. l.* 4. *c.* 19.
c *Antiq. l.* 16. *c.* 13. & *l.* 17. *c.* 13.
d *Vide Toynard. Harm. Evang.*

CYRUS, filius Cambysis Persæ, ex Mandane filia Astyagis Regis Medorum. Cùm Astyages vidisset per quietem vitem quamdam ex utero filiæ Mandanes ortam, totam Asiam obumbrasse (*e*), omen ab Ariolis quæsivit; ac futurum audiens, ut Mandane filium ederet, qui tantam gloriam assequeretur, quantam vitis tanto spatio protensa portenderet, à quo etiam ipse Astyages è Regno esset pellendus; ut malum omen averteret, filiam Cambysi, homini nec generis nobilitate, nec ingenio, & divitiis satis pollenti, ut ardua moliretur, junxit.

e *Justin. l.* 1. *Herodot. l.* 1. *c.* 107. &c.

Nec ea satis; sed fieri posse suspicatus, ut filius, quem Mandane esset editura, sivè propriâ virtute, sivè casu, majora tentaret, quàm viribus suæ conditionis par esset, Harpago cuidam ex Aulæ Præfectis commisit, ut eundem filium statim a partu neci traderet. Harpagus indignationem Mandanes declinaturus, infantem occidendum tradidit Regiorum armentorum Præfecto: qui imperata fecisset; sed precibus Conjugis permotus maluit infantem vivum servare, ejusque loco proprium filium neci tradere, ne unquam fraus deprehenderetur. Hinc Cyrus inter Regios pastores tamquam ex illis unus educatus est.

Accidit interea, ut Cyrus cum Pastoribus coævis ludens, Rex ab illis, juxta ludi conditiones, renunciaretur. Cum autem ludicrâ, qua pollebat, authoritate unum ex pastoribus quàm par esset graviùs multasset, apud Astyagem à domesticis illius pastoris delatus est. Rex juvenem compellans, statim in ejus vultu Mandanes filiæ suæ lineamenta agnoscere sibi visus est; quare sedulò rem perscrutatus, tandem Nepotem deprehendit. Harpago tamen, quòd in nece filii condignas pœnas satis luisse videbatur, veniam concessit; Cyrum etiam vivum dimisit, Regni omen, quod illi fata decreverant, in ea ludicra dignitate, quam à pueris delatam gesserat, completum ratus.

Cyro jam ætate valenti Harpagus totum generis sui mysterium aperiens, persuasit, ut

ut in Mediam secum transiret, pollicitus se copiis & consilio adjuturum, ut regione in suam potestatem redactâ, Astyagem postea Regno depelleret. Nec spem fefellit eventus; quippè Cyrus Persas ad defectionem à Medis sollicitans, ducemque se illis exhibens, Astyagem invasit; eoque fuso ac fugato, Mediam universam occupavit. Deindè pluribus præliis prosperè actis, tandem Babylonem obsedit; eamque, licèt seriùs, expugnavit. Hæc de Cyro ex Justino in Epitome Trogi, & Herodoto retulimus; quæ ex Eruditorum sententia, fabulis adeò mista sunt, ut vera à falsis nullâ queant ratione secerni.

Aliam Cyri historiam Xenophon adornavit, sed fidei non melioris. Plato (*a*) credebat Cyrum non eum Principem fuisse optimum, qualem Xenophon describit; seù verius Xenophontem talem non exhibuisse Cyrum, qualis omnibus numeris absolutum Principem deceret; quippè Laertii verba duplicem hunc sensum patiuntur. Displicet enim Platoni, quòd Cyrus apud Xenophontem curam familiæ suæ instituendæ non susceperit; quòd filios fœminis educandos commiserit. Paucis, Xenophon Cyrum exhibet exemplar egregii Ducis, Principis Patriæ amantissimi, sed non Principis perfecti. De ejusdem historiæ veritate hæc habet Cicero (*b*): *Cyrus ille à Xenophonte, non ad historiæ fidem scriptus est, sed ad effigiem imperii.*

a *Plato de Leg. l.3. Vide Diog.Laert. in Platone.*

b *Cicero ad Q. Fratr. Ep.1.*

De Cyro verò hæc à Xenophonte traduntur (*c*). Astyages filiam habuit Mandanem, quæ Cambysi filio Achemenis Regis Persarum nupta, Cyrum genuit. Is in aula Patris sanctissimè educatus, cum ad duodecimum ætatis annum pervenisset, ab Astyage unà cum Matre accitus, aliquandiù apud eum mansit. Qua occasione, bello contra Assyrios in Mediam irrumpentes moto, ad prælium cum avo, & illius filio Cyaxare profectus, plura edidit virtutis specimina. Inde a Patre Cambyse revocatus est; & Astyage vitâ functo, Cyaxares ejus filius, & Cyri avunculus in Regno Medorum suffectus est.

c *Xenoph. de instit. Cyri l 1. &c.*

Triginta annorum natus commissum sibi à Cambyse Patre 30000. militum exercitum, in Regem Babylonis, fœderatosque eum ipso Cappadoces, Cares, Phryges, Cilices, & Paphlagones duxit, suppetias laturus avunculo Cyaxari, contra quem hostes moverant. Belli sors Cyro, & Cyaxari adeò favit, ut fuso, & dissipato hostium exercitu Babylonem usque Cyrus pervenerit; hinc ad avunculum regressus, in finibus Armeniæ, & Assyriæ, sub ipsis Regis Assyriæ tentoriis ab illo exceptus est.

Indè bello trans flumen Halym illato, Cappadociam subegit; eodemque successu Cræsum Lydiæ Regem primò æquo prælio vicit, inde obsessis Sardibus, Lydię Metropoli, ac decimàquartâ die urbe captâ, eundem Cræsum captivum adduxit. Hunc verò igne damnatum, jamque pyram conscendentem cum ter Solon, Solon, Solon, inclamantem audisset, causam hujus sciscitatus est. Cui ille, se modò experiri quàm vera essent, quæ à Solone audierat, respondit, nimirum neminem esse mortalium, qui dum viveret, felix nuncupari mereretur. His auditis, Cyrus vitam, libertatemque misero indulgens, ipsum in amicorum & Consiliariorum numero deinceps habuit.

Post universam fermè Asiam Minorem suis armis reductam, Euphratem transgressus bellum in Assyriam invexit, ac exercitu ex Medis, Persis, devictisque à se populis confecto, rectâ Babylonem tetendit. Babylonii urbis munitionibus validissimis confisi, simulque commeatibus ad viginti annos instructi, obsidionem confidenter exceperunt. Neque spem eventus fallebat; quippè Cyrus quamvis urbem fossâ exteriùs cinxisset, dispositis identidem turribus, atque castellis diutinâ operâ, parum proficiebat. Quare inito consilio, Euphratis alveum crebris canalibus incidens, magnam fluminis partem in proximas paludes divertit: hinc satis imminutis aquis, qua parte flumen urbem subibat, eâ exercitum noctu adductum, latenter in urbem immisit. Hac arte Babylonem occupavit. Urbem ingressus, nihil antiquius habuit, quàm ut Cyaxari Regias ædes instrueret, si quando illuc divertere voluisset.

His bellis confectis, Cyrus ad Parentes adhuc superstites regressus est; deindè post aliquod tempus, cum ad Cyaxarem in Mediam ivisset, unicam illius gnatam, & Regni hæredem duxit. Babylonem deinde cum ea redux, populis à se superatis singulos Satrapas præfecit. Neque a bellis omninò quievit; omnes enim gentes inter Syriam, & Mare Rubrum sitas, suo imperio adjecit.

Cum ad annum septuagesimum pervenisset, ac trigesimum regni (*a*), fato functus est; quo genere mortis, incertum. Etenim Justinus (*b*), Herodotus (*c*), & Valerius Maximus (*d*) obtruncatum tradunt à Thomyri Scytharum Reginâ, in bello contra Scythas per insidias captum; ejusque caput in utrem sanguinis demissum, eâdem Reginâ insultante: *Satia te sanguine quem sitisti.* Diodorus Siculus (*e*) suspendio vitam finiisse scribit, cum in hostium potestatem in certamine venisset. Joannes Malela Antiochenus ex quodam Pythagorę Samii scripto refert, occisum fuisse à Samiis, cùm in illos classe certaret. Illum denique in lecto obiisse morbo confectum inter suos Xenophon est author. Ejus sepulchrum Pasargadis in Perside ostendebatur, Plutarcho, Q. Curtio, & Aristobulo oculato teste (*f*), asserentibus.

a *Cicero de Divin. l.1. Ad annum septuagesimum pervenit, cùm quadraginta annos natus regnare cœpisset.*

b *Just. l.1.c.8.*

c *Herodot. l.1. c.214.*

d *Valer. Max. l.9 c.10.*

e *Diodor. l.2. Biblioth.*

f *Strabo Geogr. l. 5.*

Ex his, quæ diximus, satis intelligi oportet, Cyri gesta minùs innotescere, quàm deceret authorem Imperii Persarum, & Chaldæorum eversorem. Quæ ex S. Scriptura discimus, minora quidem sunt, quàm quæ ab aliis, sed fide longè majora. Daniel (*g*) in visione de Imperiorum ante adventum Messiæ eversione, Cyrum ità exhibet: *Aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & unum excelsius altero, atque succrescens . . . cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra meridiem, & omnes bestiæ non poterant resistere ei: fecitque secundùm voluntatem suam, & magnificatus est.* Duo hæc cornua duo portendebant Im-

g *Dan.8.3.20.*

peria Persarum & Medorum, quæ in unum Cyrum convenerant; Persarum verò præ Medorum præstabat; vel, si mavis, duo cornua duo sunt Successorum Cyri rami; Cambyse siquidem ejus filio vitâ functo, Regnum ad Darium Hystaspis translatum est, & usque ad Darium Condomanum productum. Hæc posterior Regum series præstantiori cornu portenditur, quod postea ab eo ariete, qui Alexandrum præfigurabat, in eadem visione confractum est (a). Alibi (b) Daniel Cyrum describit velut ursum quatuor ordinibus dentium armatum, cui dictum fuit: *Surge, comede carnes plurimas.*

a *Dan.* 8. 5. 6.
b *Dan.* 7. 5.

Cyrus in Regno Persidis Cambysi successit, in Regno verò Medorum & in Imperio Babyloniorum *Dario Medo*, quem Xenophon *Cyaxarem*, Textus Græcus Danielis (c) *Astyagem* appellat. Cum totius Orientis, sivè *totius orbis* juxtà phrasim S. Scripturæ (d), imperium obtineret, Judæis concessit, ut in suam regionem regrederentur; quos postea ab ædificatione Templi abstinere jussit (e), Hebræorum hostibus apud illum pro ea re instantibus. Danielem jugiter observavit (f), eique summa quæque negotia commisit. Eo Rege historiæ Bel, & Draconis contigerunt, quæ in Græco Danielis Textu (g) leguntur. Religioni Judæorum edicto favit, postquàm quid Judæi possent, Daniele in lacu leonum Divino miraculo illæso (h), didicerat.

c *Dan.* 13. 65.
d 1. *Esdr.* 1. 1. 2. & 2. *Par.* 36. 22. 23. *A. M.* 3466. *ante Ch.* 534. *ante Ær.* 538.
e 1. *Esdr.* 4. 5.
f *Dan.* 14. 1.
g *Dan.* 14.
h *Dan.* 14. 42.

Prophetarum oraculis Cyrus sæpissimè prænunciatus est, cumque vel ipso nomine Isaias (i) integro sæculo antè expresserat. Hoc Prophetæ de illo oraculum à Judæis Babylonis Regi indicatum fuisse Josephus (k) est author; additque Cyrum hujus rei testimonium in edicto pro Israelitarum regressu dedisse, qua etiam occasione Deo Israelitarum totius Orbis Imperium acceptum retulisse; Templumque à se Hierosolymis condendum prænunciatum fuisse in eodem edicto testatum. Profectò Cyrum Scriptura *Justum* (l), & *Israelis Pastorem* (m) nominat. Illum quidem de Israelitarum Deo recta sensisse ex verbis ejusdem ad Danielem colligi potest (n): *Paveant omnes habitantes in terra Deum Danielis: quia ipse est salvator, faciens signa, & mirabilia in terra: qui liberavit Danielem de lacu Leonum.* Et alibi (a) ait. *Omnia Regna Terræ dedit mihi Dominus Deus Cæli, & ipse præcepit mihi, ut ædificarem ei domum in Jerusalem.* Verum Deus in Isaia (b) sic illum affatur: *Ego Dominus, & non est Deus. Accinxi te, & non cognovisti me.* Et Jeremias (c) Cyrum, ejusque Duces, qui Imperium Babylonis everterunt, fures nuncupavit.

i *Is.* 44. 28. *Qui dico Cyro: Pastor meus es.*
k *Antiq. l.* 11. *c.* 1.
l *Is.* 41. 2. 10. & 46. 11.
m *Is.* 44. 28.
n *Dan.* 14. 42.
a 1. *Esdr.* 1. 2.
b *Is.* 45. 5.
c *Jer.* 51. 48. 56.

Genus trahebat paternum ex Persis, maternum verò ex Medis; quare ab Oraculo (d) nuncupatione Muli designatus est; Crœso enim consulenti respondit: *Time, cùm mulus Medis imperitabit.* Ac Nabuchodonosor aliquandiù ante mortem œstro divino abreptus Babylonios ita affatus est (e). *Malum vobis annuncio, quod Dii vestri nequicquam avertent. Mulus Persa vos petet, qui Deorum vestrorum favore protectus vos in servitutem rediget.* Nec aliud spectasse Isaias (f) videtur, cum de Cyro Babylonem proficiscente loquens, dixit se hominem vidisse curru vectum, quem asinus, & camelus trahebant.

d *Herod. l.* 1. *c.* 33. 91.
e *Megasthen. apud Euseb. Præp. l.* 9. *c.* 41.
f *Is.* 21. 7. 9.

Babylonis expugnationem expressit Isaias c. c. 13. 14. 21. 41. 42. 45. & Jeremias c. 50. & 51. Daniel apertis verbis ejus victorias, & Imperii Persarum & Medorum ortum prædixit c. 7. & 8. Cyri nativitatem consignamus ad annum M. 3405. Primum annum, quem Babylone egit, ad 3466. Mortem verò ad 3475. Septuaginta hebdomadarum initium, ad 3550. ante Ær. 454. ante Christum 450.

CYTHARA. Vox Hebræa *Kinnor* non rarò redditur *cythara*. Cythara igitur veterum, sivè lyra instrumentum est Musicum, quod in desuetudinem abiit. Basi, seù ventre cavo, & resonanti constabat, additis duobus lignis in duobus ejusdem basis lateribus ad perpendiculum erectis; quæ duo ligna altero ligno transverso ad utramque illorum extremitatem ducto continebantur. Huic ligno tres, sexve, sivè novem fides commissæ erant, quæ digito seù plectro pulsabantur. Vide *Cinyra*.

D A

DABERETH, ſive *Dabarith*. De *Debereth* urbe Zabulon, vel ſaltem illi Tribui conterminâ, ſermo eſt *Joſue* 19. 52. Alibi verò in Tribu Iſſachar recenſetur (*a*), ab eadem Tribu Levitis tradita (*b*). De hac urbe ſæpius agit Joſephus, quam *Dabarittam*, ſive *Darabittam* appellat, & in magno Campo collocat, Galilææ & Samariæ conterminam (*c*). Forlaſſe eadem eſt ac *Dabira*, quam S. Hieronymus montem Thabor verſus, in regione Diocæſareæ conſtituit. *Debora* ad radices montis Thabor Maundrellus meminit.

a *Joſue* 21. 28.
b 1. *Par*. 6. 72.
c *Joſeph. de Bel. l*. 2. *c*. 26. *in Græc. c*. 43. *& de vita ſua*

I. DABIR, alio nomine *Cariat-ſepher*, ſcilicet urbs Literarum; ſive *Cariat-arbe*, urbs Juda, juxta Hebron. Olim ſedes erat gigantum è ſtirpe Enac. Regem illius captâ urbe Joſue trucidavit (*d*). Calebo in partem hæreditatis aſſignata fuit, qui Othonieli omnium primo in illam irrumpenti Axam filiam ſuam uxorem conceſſit (*e*). Urbs erat Levitica (*f*).

d *Joſue* 10. 39. & 52. 13.
e *Joſue* 55. 55. 16.
f *Joſue* 25. 15. & 1. *Par*. 6. 58.

II. DABIR, urbs Tribûs Gad, ultra Jordanem (*g*).

III. DABIR, Rex Eglon, de quo *Joſue* 10. 3.

g *Joſue* 53. 26.

DABRI, pater Salumith è Tribu Dan. Salumith filium babuit blaſphemum illum virum, ab Iſraelitis in deſerto lapidibus obrutum (*h*).

h *Levit*. 24. 11. &c.

I. DADAN, ſecundus Regmæ filius (*i*). Septuaginta pro *Dadan* legunt *Radan* (*k*), vertuntque: *Filii Rhodiorum*. Joſephus habet *Judum*, quem dicit patrem quorumdam Judæorum Orientalium fuiſſe. Lectio *Dadan* cæteris eſt præferenda; ejus verò Dadan poſteros in Palmyrena collocandos cenſuit Arias Montanus, ubi mons *Aladan*, ſive *Alſadadan* occurrit. Bochartus verò eos populos in regione Arabiæ felicis ad occidentem Rhegmæ, bodie uſque *Dadena* appellatâ, cujus Metropolis Dadem, ſedem habuiſſe maluit.

i *Gen*. 10. 7.
k *Ezech*. 24. 55.

II. DADAN, filius Jecſan, & Abrahami ex Cethura nepos. Filios habuit Lathuſim, Aſſurim, & Loomim (*l*). Sedem ſtatuit in Idumæa, ubi Jeremias urbem Dadan collocavit (*m*). Populorum *Dadan*, qui negotiationis gratiâ unà cum populis Chobar, Eden, Aſſur, & Chelmad Tyrum ventitabant, Ezechiel meminit (*n*); ex quo ſatis intelligimus duos hoſce populos *Dadan*, de quibus hucuſque egimus, in Meſopotamia propè populos Eden, & Aſſur ſedem habuiſſe.

l *Gen*. 25. 3.
m *Jer*. 25. 23.
n *Ezech*. 27. 23.

DÆMON, nomen ex Græco *Daimon*, ſcilicet ſapiens, intelligentiâ præditus, & tam Latinè, quàm Græcè de Angelis ſive bonis, ſive malis uſurpatum; quamquam de malis frequentiùs; apud Gallos & Italos verò nonniſi de malis. Hebræi Angelos malos exprimunt nomine *Serpentis*, *Satan* ſive Tentatoris, *Seddim*, vaſtatoris, *Sehirim*, hirci ſive hirſuti. In Libris Græcè exaratis hæc de illis nomina & ſimilia occurrunt: *Dæmones*, *Diaboli*, ſcilicet *Calumniatores*, *Spiritus impuri*. Princeps Dæmonum appellatur Beelſebub, Sammael, Aſmodæus, Belial, Satan, Draco, Angelus exterminator, Princeps poteſtatum aeris.

Plures ex Patribus, quibus impoſuit liber apocryphus Enoch, magnæ apud illos authoritatis, & loca quædam ex Septuaginta (*a*), in quibus Angeli Dei commiſti cum mulieribus Gigantes procreaſſe narrantur; plures, inquam, ex veteribus Patribus autumarunt, Angelos nec corpore quodam tenui, neque corporeis quibuſdam paſſionibus exemptos fuiſſe. Verùm communis Eccleſiæ & Patrum ſententia, Angelos omnes ſive bonos, ſivè malos ab omni materia ſecretos pronunciat; quorum aliquos eodem ſimul momento creatos eâdemque donatos gratiâ ſuperbia ab aliis in ordine manentibus diſcrevit; illis enim in pœnam Infernus (*b*) datus eſt; illis in præmium & confirmata gratia, & gloria æterna conceſſa.

a *Gen*. 6. 2.
b *Juda* ℣. 6.

De natura & origine Dæmonum non una eſt apud Rabbinos ſententia: alii enim autumant (*c*) Deum poſt creatos Angelorum ſpiritus, Sabbatbi jam ſubeuntis religione ab elaborando eorum corpore abſtinuiſſe. Alii verò & corporeos malunt, & ſexu diſcretos, ut & per generationem propagari, & per mortem queant extingui. Sunt, qui genitos credant ex congreſſu Sammaelis Principis Dæmonum cum Eva, antequam illa cum Adamo commiſceretur. Sunt, qui filios faciant Adami, & Lilith; tradunt enim Adamum e Paradiſo extorrem 530. annis in excommunicatione perſtitiſſe; quo temporis (*d*) ſpatio Angeli maſculi cum Eva congredientes; & Adam viciſſim cum Angelis fœminis, Dæmones genuerunt. Eo tempore elapſo, tamquam expletâ pœnitentiâ, Adam filios ad imaginem ſuam ex Eva procreavit. En portentoſiſſima iſtorum commenta.

c *Bereſchit Rabb. ſect*. 7. *col*. 3. *Manaſſe Ben Iſrael de creat. probl*. 23.
d *Vide Rabb. Salom. in Pſ*. 89. 23. *Rabb. Jerem. fil. Eliezer*. &c.

Ejuſdem eſſe naturæ Angelos, Dæmones, & animas humanas Philo (*e*) autumavit; addens ſpirituales ſubſtantias inſitâ quadam à natura propenſione in corpora deſcendiſſe, inde verò poſt longum tempus divulſas in aera ad priſtinas ſedes rediiſſe.

e *Philo de Gigant*.

Dæmones illos, à quibus homines obſeſſi diris aliquando cruciatibus ad mortem adiguntur, non alios eſſe ſenſit Joſephus (*f*) quam

f *de Bel. l*. 7. *c*. 25.

quàm impiorum animas corpore solutas. Alibi verò (a) sententiam ea de re Pharisæorum referri, ab opinione Philonis mox adducta minimè discrepantem. Hinc facilè intelligimus genus quoddam metempsycoseos à Judæis vulgò probari; nihilque inter Angelos bonos, & malos discriminis, quàm probitatis, improbitatisque per illos intercedere.

a *Antiq. l.* 18. *c.* 2. *& de Bel. l.* 2.

Dæmonis studium omne ad decipiendos, tentandos, excruciandos, perdendosque homines conversum esse ex Scriptura intelligimus. Illis enim præcoces insolitæque mortes, morbi, pertinaces præsertim, & minimè vulgares tribuuntur; nec rari in Evangelio ea de causa muti, incurvi, siderati (b) occurrunt. Hujus ministerio Ægyptiorum filii natu majores, obmurmurantes in deserto, septem priores Annæ filiæ Raguelis viri exterminati sunt. Nec alius Evam in Paradiso, Christum in deserto, & Davidem ad recensendum populum (c) tentavit. Circuit enim, juxta S. Petrum, abripiendæ prædæ occasionem quærens (d); est, juxta S. Paulum (e), communis omnium adversarius, flammeas in nos sagittas ejaculaos; est spiritus erroris (f), impudicitiæ, malitiæ, & segnitiæ.

b *Matth.* 9. 32. 33. *Luc.* 11. 24. *&* 13. 16.
c 1. *Par.* 21. 1.
d 1. *Pet.* 5. 8.
e *Eph.* 6. 16.
f 3. *Reg.* 22. 21.

Similis ordinis politia, ac in Angelis bonis, inter Dæmones servari vulgò creditur; quamvis eorum gradus recenseri, silente Scripturâ, non possint. Evangelium (*) *Beelsebub Dæmonum Principis* meminit, cujus authoritate Dæmones à Christo expelli Pharisæi in vulgus sparserant. Hanc calumniam Christus quidem reprobavit, ostendens fieri non posse, ut Principis hujus Regnum stet, si contra subjectos sibi Dæmones imperium exerceat. Nunquam tamen subjectionem & dependentiam inter Dæmones negavit; quin & innuisse videtur, cùm adductâ de *forti armato* parabolâ (g) addidit, Dæmonem e domo pulsum, assumptis secum septem aliis spiritibus se nequioribus, ad priores sedes regressurum. S. Paulus (h) *Principes, & Potestates mundi, rectores tenebrarum harum, spiritualia nequitiæ in cælestibus* [Spiritus nequam in aere] memorat (i). De opinione Ethnicorum de Dæmonibus, atque de iis, quæ ea de re apud SS. Patres occurrunt, agere supersedemus, quòd in sola Scriptura nos pro viribus continere, juxta Voluminis hujus titulum, studeamus.

* *Matth.* 12. 24. *Luc.* 11. 15. 18.
g *Luc.* 11. 25. 26.
h *Ephes.* 6. 12.
i *Vide Nost. Dissert. de bon. & mal. Ang. ad Comment. in S. Luc.*

DAGON, sivè *Dog*, vel *Doch*, arx in planitie Jericho, quam Ptolemæus filius Abobi tenebat, adductumque in eam Simonem Machabæum socerum suum (k), unà cum duobus filiis Mattathia, & Juda per insidias occidit. Eam cædem Joannes Hircanus filius Simonis ulturus, arcem obsedit; cœpissetque, nisi Ptolemæus callidè ejus conatus elusisset; cum enim arcem invaderent milites, ille constitutos super muros Matrem, duosque fratres Hircani virgis durè cædi jubebat, minitans ipsos eo supplicio necandos, nisi Hircanus ab obsidione recederet. Quare Hircanus misericordiâ in matrem motus, milites reducere coactus est. Productam ita obsidionem superveniens annus sabbathicus dissolvit; statimque Ptolemæus, post occisam matrem, fratresque Hircani, apud Zenonem Cotylam Tyrannum Philadelphiæ confugit. Hæc Josephi narratio, cum iis, quæ in primo Machabæorum referuntur, parum cohærere videtur; ibi enim duo filii Simonis unà cum patre in convivii loco occisi perhibentur.

k 1. *Mach.* 16. 11. *Joseph. Ant. l.* 13. *c.* 15.

DAGON, Numen Philisthæorum, quod credimus figuram mulieris in piscem desinentis, *Tritonum* instar, & *Syrenum* exhibuisse.

Desinit in piscem mulier formosa supernè (a).

Porrò Dagone Saturnum designari censet author Magni Etymologici; alii verò expressum in illo Jovem, alii tandem Venerem credunt. Ægyptii saoè Venerem sub piscis figura (sub qua Venus ipsa in bello Typhoei io Deos (b) delituit) exhibebant. Cives Ascalonis celeberrimæ urbis Philisthæorum, authore Diodoro Siculo *l.* 2. Deam *Derceto*, sivè *Atergatim*, Syrenis formam referentem colebant; neque aliam eidem Deæ figuram Lucianus tribuit (c). Cùm igitur omnium consensu constet, Dercetum eandem fuisse ac Venerem, fateamur oportet Dagonem Venerem retulisse.

a *Horat. de Arte Poet.*
b *Ovid. Metam. l.* 5. *fab.* 5.
c *Lucian. De Dea Syr.*

Humanam Dagonis figuram satis exprimere videtur Scriptura, dum idolum illud, in cujus Templo Arcam Domini clauserant Philisthæi, manè ingredientibus in fanum Sacerdotibus truncum apparuisse, manusque ejus, & pedes in vestibulo jacuisse narrat (d). Hujus numinis Templum Gazæ erectum Samson evertit (e). Aliud visebatur Azoti, ubi Arcam Domini Philisthæi deposuerunt (f). Inter urbes Juda *Beth-Dagon* scilicet Dagonis domicilium, occurrit (g), cujus etiam nominis altera in finibus Aser recensetur (h). *Caphar-Dagon*, sivè *Campus Dagon* vicus erat inter Jamniam, & Diospolim, Eusebio authore.

d 1. *Reg.* 5. 4. 5. *V. de nostram Dissert. de Diis Philisth. ante Comment. in Reges.*
e *Judic.* 16. 23. *&c.*
f 1. *Reg.* 5. 1. *&c.*
g *Josue* 15. 41.
h *Josue* 19. 27.

DALAIAS, filius Elioenai, ex familia David (i).

i 1. *Par.* 3. 24.

II. DALAIAS, à consiliis Regi Joakim, qui Regi Librum oraculorum Jeremiæ à Baruch exaratum igni tradere volenti (k), una cum Elnathan, & Gamaria restitit; sed frustra, cùm Rex non pateretur extare opus, quod à suis moribus nimiùm abhorrebat.

k *Jerem.* 36. 25.

DALAIAU, ex genere Sacerdotali, servitiis Templi in classe vigesimatertia Sacerdotum addictus (l).

l 1. *Par.* 24. 18.

DALETH, quarta inter literas alphabeti Hebræorum, ex qua Delta Græcorum.

DALILA, meretrix, in valle Sorec habitans, ex tribu Dan, juxta regionem Philisthæorum (m); quam Samson perditè deperiens, tandem juxtà aliquorum opinionem in uxorem duxit (n). Porrò fœmina illa ingentis pecuniæ spe à Philisthæorum Principibus corrupta (singuli enim 1100. argenteos promiserant) quæsivit à viro, quanam potissimùm in parte sui corporis sitam haberet vim illam, qua suprà hominem pollebat; & quid facto opus esset, ut eâ privaretur. Samson quærenti respondit, si septem humentibus nerviceis funibus alligaretur, se ut cæteros imbecilliorem futurum. Alligato igitur viro à Dalila, cui Principes Philisthæorum vincula suppeditaverant, hæc statim clamavit Samsoni Philisthæos adesse; aderant enim io occulto, ut

m *Judic.* 16. 4.
n *Chrys. serm. alius de var. in Matth. locis, & in Philip. hom.* 22. *& apud Anastas. Antioch. q.* 63. *Abb. Joseph. apud Cassian. Collat.* 17. *c.* 20 *Ephrem serm. adver. improbas mul. Perer. in Gen. Alii apud Serar. q.* 5. *in Jud.*

ut cum muliere condixerant. Ille continuò experrectus, funes non secùs ac tenue filum disrupit. Tunc Dalila enixius eâdem de re Samsonem interrogavit; & Samson iterùm respondit, se recentibus funibus alligatum, nihilo præ cæteris hominibus potentiorem futurum. Verùm his alligatus, exclamante muliere Philisthæos adesse, vincula nullo negotio fregit. Tertiò Dalilæ contentiùs eadem requirenti, significavit Samson se viribus destituendum, cùm septem comæ suæ crines licio plexi clavo terræ affigerentur. Dalila re, uti priùs, frustra tentatâ, cùm Samson illius clamore excitatus, crines, licium, ipsumque clavum facillimè extraxisset, irrisam se tertiò conquesta, ingeminatis precibus ut voti sui compos fieret, etiam atque etiam rogavit. Flexus tandem Samson, omnibusque animi sui nervis resolutus, veram suæ virtutis sedem esse comam intonsam, Deoque Nazaræorum voto ab utero matris consecratam prodidit. His auditis mulier Principes Philisthæorum, ut semel adhuc ad se venire non gravarentur, admonuit. Venientibus illis, ac pecuniam ex condicto afferentibus, Dalila viri in sinu suo dormientis comam abrasit, statimque à se illum amovens, adesse hostes inclamavit. Samson continuò experrectus, ut defensionem parabat, viribus subitò se destitutum sensit; quare à Philisthæis captus, catenis oneratus, ac luminibus orbatus, Gazam deductus est, ubi ad mortem usque in carcere contabuit, ut dicemus v. *Samson.*

a *Marc.* 8. 10.

b *Matth.* 15. 39.

c *Descrip. Terræ Sanctæ c.* 3.

d *Vide Palæst. Relandi t.* 1. *c.* 41. *p.* 265.

DALMANUTHA. Tradit S. Marcus (*a*) Christum per mare Tiberiadis navigasse *Dalmanutham*; S. Matthæus verò (*b*), & plura S. Marci MSS. habent venisse *Magedan*. Græcus S. Marci fert *Magdalam*; Syriacus, & Arabicus & Græca quædam vetustissima legunt *Magdan*. De situ *Magedan*, & *Dalmanuthæ* disputatur. Brocardus autumat (*c*) *Magedan*, sivè *Medan*, esse fontem Jordanis ad radices Libani, vulgò *Dan* appellatum. Porrò (*d*) propè lacum *Phialam*, qui vera est Jordanis scaturigo, totâ æstate nundinæ celebrabantur, eò convenientibus, ibidemque ob loci amœnitatem commorantibus Saracænis, Arabibus, & Parthis; *Medan* autem Arabibus nundinæ sunt. Hanc regionem Hegesippus quoque *Meldam*, sivè *Meldan* appellat, quam vocem nundinas interpretatur. Ex Meldan efformari potuit *Delmana*, *Delmanata*, & *Delmanatha*; quare locus, quò Jesus appulit, *Medan*, *Maggeda*, & *Delmanatha* æquè appellari potuit; ipseque Christus, Mari Tiberiadis trajecto, Jordanis fontem versùs, *Medan* perrexisse dicendus est.

Magedan Eusebio, & S. Hieronymo locus est propè Gerasam trans Jordanem, quem suâ ætate *Magedeaca* nuncupatum ferunt. Porrò Gerasa urbs est Trans-jordanina ad orientem Maris Tiberiadis. Cellarius, & Ligtfootus pro *Magedan* legendum credunt *Magdalam*, quam urbem collocant in vicinia Gadaræ, & Tiberiadis, ad orientem maris Genesareth; ab eaque urbe non longè abfuisse credunt aliam nomine Dalmanutham. Hammondus cum aliis S. Marcum de urbe *Magedo* loquutum autumant, quæ *Magedan* est Zachariæ (*a*), ubi Ochosias primùm, deinde Josias obiere (*b*). Nec tamen ad eam urbem, sed tantùm ad ejus fines, juxta Textum S. Marci, Christus delatus est. Hanc quidem sententiam, & lectionem nos aliquando prætulimus (*c*), postea verò lectis iis, quæ de *Medan*, sivè de nundinis ad Phialam diximus, ea lectio potior visa est.

a *Zach.* 12. 11.

b 4. *Reg.* 9. 27. & 23. 29.

c *in Comment. in Mat.* 15. 39.

DALMATIA, pars veteris Illyrici, secundùm Adriaticum, quam S. Titus prædicationibus obivit. 2. *Timoth.* 4. 10.

DAMA, sivè *Damula*, agreste animal, capreoli magnitudine, & cornibus ad cervum accedens, humilioribus tamen, & latioribus. Citissimi esse cursûs, Proverbia (*d*), & Isaias (*e*) innuunt. Hebræi appellant *tzeb*, & *tzebi*.

d *Prov.* 6. 5.

e *Is.* 13. 14.

DAMARIS, fœmina, quam S. Paulus, dum Athenis esset, ad fidem adduxit (*f*); Uxorem S. Dionysio Areopagitæ plures attribuunt (*g*); apud quem, dum Atheniensi Ecclesiæ præesset, vitam egisse creditur. Ejus festum die 4. Octobris apud Græcos colitur.

f *Act.* 17. 34.

g *Chrysost. de Sacerd. l.* 4. *c.* 7. *Aster. hom.* 8.

DAMASCUS, urbs Syriæ celeberrima, regni Damasceni, sivè Aram Damasci, seù Syriæ Damasci diù Metropolis. Hujus conditores ignorantur; quamquam ex veteribus aliqui (*h*) Damasco cuidam decus illud attribuunt, cui in administratione Regni Abraham secundus successerit. Illud constat Abrahami ætate eam urbem extitisse; quippè cui libertus esset domûs præpositus, Damascooriundus (*i*). Ipse verò Abraham insequutus dicitur Codorlahomor, fœderatosque cum eo Reges Hobam usque, urbem ad septentrionem Damasci (*k*). Ex eo tempore usque ad Davidem de Damasco altum est in Scriptura silentium. David verò Adad Regem Damasci suppetias ferentem Adarezer Regi Sobæ prælio vicit, amborumque regionem sibi subjecit (*l*). Hunc Adad omnium primum Regis nomen assumpsisse tradit Josephus ex Nicolao Damasceno, qui patriæ regionis historiam tempore Herodis Magni scribebat (*m*).

h *Justin. l.* 36.

i *Gen.* 15. 2.

k *Gen.* 15. 2. *An. M.* 2092. *antè Ch.* 1908. *antè Ær.* 1912.

l 2. *Reg.* 8. 5. & 1. *Par.* 18. 4. &c.

m *Antiq. l.* 7. *c.* 6.

Sub finem Regni Salomonis (*n*) Razin filius Eliadæ, permittente Deo, Damasci regnum, jugo Regum Juda excusso, restituit. Diù post Asa Rex Juda Ben-adad filium Tabremonis Regem Damasci in ditionem Basæ Regis Israel immisit (*o*). Exinde Reges Damasci *Ben-adad* appellati leguntur. Ben-adad, filius hujus, de quo diximus, duobus & triginta Regibus secum in auxilium accitis Samariam obsedit (*p*); coactusque deinde incepto desistere, altero anno novum exercitum comparavit (*q*), quo per Achabum dissipato, omnes Israelis urbes, quas eripuerat, reddere coactus est. Verùm renuente Ben-adad Ramoth Galaad restituere, bellum inter Reges Israelis, & Damasci innovatum est; quod neque obeunte Achabo, ac Joram ejus filio quievit. Plura in Israelitas eâ occasione Ben-adad & fecit, & molitus est, Samariæ præsertim obsidionem. Elisæus tamen singula ejus consilia Regi Joram prodens, frustrabat. Iratus proinde in Prophetam Ben-adad, missâ militum manu, ipsum capere tentavit. Elisæus ve-

n 3. *Reg.* 11. 23. &c. *Sub An. M.* 3027. *antè Chr.* 973. *antè Ær.* 977.

o 3. *Reg.* 15. 18. *An. M.* 3064. *antè Chr.* 436. *antè Ær.* 440.

p 3. *Reg.* 20. 1. &c.

q 3. *Reg.* 20. 23. 24.

venientes illos cæcitate percussit, omnesque imprudentes intrà Samariam adduxit (*a*). Tandem Ben-adad morbo laborans Damasci, ad Elisæum, qui illuc venerat, munera per Hazaelem misit: Propheta verò Hazaeli regnum prædixit. Igitur Hazael ad Benadad regressus, illum suffocavit, & regnum invasit (*b*).

Novus Rex nibilo in Israelitas prędecessoribus suis æquior, bellum contra illos prosequutus, eorum regionem vexavit. Neque in regnum Judæ mitior (*c*), copiis in illud inductis, nonnisi ingentibus pecuniis ex Rege Joas acceptis, à Provinciæ, ipsiusque Jerusalem direptione abstinuit. Benadad filius Hazaelis eodem, quo pater, furore duos Reges afflixit (*d*); sed tandem ter prælio victus à Joachaz Israelis Rege, omnes Israelitarum urbes à patre occupatas restituere coactus est.

Jeroboam II. Rex Israel in Syriam movens, Damascum & Emath maximas ejusdem provinciæ urbes occupavit (*e*); sed eo defuncto Syri eversam Monarchiam restituerunt. Razin Damasci regno potitus, junctis viribus cum Phacee Israelitici Regni tyranno, ditionem Achaz regis Juda invasit. Ille Teglatphalassar Assyriorum regem in Damascum concitavit; quare Assyriis in eam regionem ingressis, Damasco expugnatâ, Rege occiso, Syri illius regionis trans Euphratem captivi adducti (*f*) sunt, ut Isaias, & Amos prædixerant (*g*).

Damascus iterum emersit, iterumque subacta est primò, ut credimus, à Senoacherib, cùm expeditionem in Ezechiam suscepisset, ut Isaias innuit (*h*); deinde ab Holopherne, regnante Manasse in Juda (*i*). Ezechielis ætate florentissima urbs habebatur (*k*). Denuò à Nabuchodonosor capta est, juxta Jeremiæ (*l*) minas, eodemque, quo cæteræ Syriæ urbes, fato. Quæ Zacharias (*m*) vaticinatus est in illam mala, in expugnatione ejusdem urbis per Duces Alexandri Magni contigisse opinor (*n*). Syriæ rebus turbatis, Jonathas Machabæus frater Simonis, imperium aliquod, sed non diuturnum, in Damascenos obtinuisse videtur (*o*). Tandem Romanorum armis urbs illa cessit circa A. M. 3939., missis ad eam rem à Pompejo Metello, & Lælio Ducibus, ipso interim bello in Tigranem occupato (*p*). Scaurus post aliquod tempus eò vênit, & post illum Pompejus, qui Hircanum, & Aristobulum coram se de Regno disceptantes ibidem audivit [*q*].

Romanorum in Damascenos imperium tandiu mansit, quousque Arabes non successerint; quos jam inde à tempore Obodæ patris Aretæ, de quo S. Paulus (*r*), sub Augusto Damasci regnasse constat [*s*]. Obodas tamen aliique plures, Romanos supremos ejusdem Provinciæ dominos agnoscebant. Aretas, qui eam urbem per Præfectum regebat, quo tempore S. Paulus illùc divertit, à Romanis desciscens, bellum cum illis inivit; ejusdemque belli tempore Judæi Damasceni S. Paulo insidias moliti sunt (*t*). Hæc potissimùm visa sunt, quæ de historia Damasci in Dictionarium Biblicum referrentur.

a 4. *Reg.* 6. 13.
b 4. *Reg.* 8. 7. *&c.*
c 4. *Reg.* 12. 17. *&c.*
d 4. *Reg.* 23. 3. 21. 25.
e 4. *Reg.* 14. 25.
f 4. *Reg.* 16. 9.
g *Is.* 7. 4. 8. & 8. 4. & 10. 9. & 17. 1. *&c.* *Amos* 1. 3. 4.
h *Is.* 9. 11.
i *Judith.* 2. 17.
k *Ezech.* 27. 18.
l *Jer.* 25. 9. 10. & 27. 8. & 49. 23. 24.
m *Zach.* 9. 1.
n *Plut. in Alex. Q. Curt.* l. 3.
o 1. *Mach.* 12. 32.
p *Joseph. Ant.* l. 14. c. 4.
q *Antiq.* l. 14. c. 5. 6.
r 2. *Cor.* 11. 32.
s *Antiq.* l. 16. c. 15.
t *An. Chr.* 37.

Naaman Imperator exercitûs Regis Syriæ, elephantiasi, qua laborabat, medicinam quærens, in Palæstinam ad Elisæum vênit; expositâque illi sui adventûs causâ, Jordanis alveo septies se abluere jussus est. Remedium morbo impar Naamano visum est; secumque tacitus reputabat, omnibus Israelis fluminibus Damascenorum fluminum Abanæ, & Pharphar aquas & salubriores esse & præstantiores. Porrò Abana aliquibus est Orontes, & Pharphar Chrysorroas, celeberrimi Syriæ amnes. Benjamio Tudelensis asserit, Abanam, sive Amanam Damascum, Pharphar verò subjectam regionem alluere. Amnis, Damascum secans nostris quidem temporibus *Tarfar*, *Tarfaro*, *Farfaro*, *Fer*, aut *Pir*, juxta Itineraria appellatur (*a*). Apud Syros vetus nomen *Barrady* eidem amni servari asserit Maundrellus (*b*); vetus, inquam, nam apud Stephanum Geographum Baradinus appellatur. Ex Antilibano in paludes, quatuor vel quinque leucis ultra Damascum ad meridiem, devolvitur. Nominis Abanæ, & Pharphar nullum in ea regione vestigium reperisse idem Maundrellus testatur.

Locus, in quo S. Paulus cælesti voce prostratus est, 500. passibus à Damasco ad meridiem viâ publicâ ostenditur; olim etiam excitato Templo, modò, eo funditùs everso, solâ rei gestæ memoriâ religiosus. Domus S. Ananiæ, in qua S. Paulus fidei mysteriis imbutus, & baptismo initiatus est, adhuc extare creditur; sed illam, quam priùs Christiani in Ecclesiam, Turcæ postea in Moscheam transformarunt. Juxta eam urbem credunt aliqui Cain fraternam cædem perpetrasse; quare ex sanguine Abel nomen loco inditum *Damascum*; in Hebræo enim *Dam-sak* est *saccus sanguinis*. Nec fidem rei faciendæ deest eò loci sepulchrum quadraginta pedum longitudinis, quod Abelis esse dicunt; quis tamen his tutò adhæreat?

a *Vide* Daviti. Syrie.
b Voyage d'Alep à Jerusalem.

DAMIATA, urbs Ægypti. Vide *Pelusium*.

DAMMIM. Vide *Dommim*, sive *Aphes-Dommim*.

I. DAMNA, urbs in montibus Juda (*c*).

II. DAMNA, urbs Zabuloo (*d*), quæ Levitis è familia Merari cessit.

III. DAMNA, urbs Juda (*e*). Ejus nominis altera occurrit urbs Levitica in Tribu Nephtali (*f*).

DAN, quintus filius Jacob, & primus Balæ ancillæ Rachelis (*g*). Rachel sterilitatem suam ancillæ fœcunditate utcumque reparatura, illam pro se viro suo conjugem dedit; natumque ex eo matrimonio filium Rachel *Dan* appellavit, scilicet *judicavit*, eo nomine innuens Deum suis tandem partibus favisse.

Dan filium unicum genuit *Husim* (*h*), ex quo tamen florentissimum populum habuit; siquidem in egressu ex Ægypto Tribus Dan ex 72000. viris aptis ad arma, præter fœminas, & infantes (*i*), constabat. Jacob morti proximus benedictionem Dan his verbis pronunciavit (*k*): *Dan judicabit populum suum, sicut & alia tribus in*

c *Jos.* 15. 49.
d *Jos.* 21. 35.
e *Josue* 15. 49.
f *Josue* 21. 35.
g *Gen.* 30. 4. *&c.*
h *Gen.* 46. 23.
i *Num.* 1. 38.
k *Gen.* 49. 16. 17.

in Israel (scilicet non secus ac ex cæteris Tribubus, ex Dan Duces Israelis constituentur, quod in Samsone impletum est) *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retrò:* quibus verbis virtus & versutia Danitarum capiendis, decipiendisque hostibus multò se potentioribus exprimitur. Alii dicta interpretantur de Antichristo, quem credunt ex Dan oriturum; eamque opinionem vulgò Patres, & Ecclesiastici Scriptores sequuntur; addentes insuper, id in causa fuisse, cur in Apocalypsi *c.* 7. inter cæteras Tribus Israel Danitica non recenseretur. Verùm hæc quamvis plures SS. PP. habeant assertores, dubiam semper, nec nisi post exploratum rei eventum certam fidem obtinebunt.

Danitarum regio inter Judam ad orientem, & Philisthæos ad occidentem sita, solo erat pingui & fertili, sed arctis adeò finibus, (utpote quæ portio esset regionis, quæ Judæ obtigerat) ut colonias in alienas regiones mittere cogerentur. Quare missis quinque selectissimis viris ad aptum locum explorandum (*a*), renunciatum ab illis est Lais urbem ad fontes Jordanis, civibus nullo periculi timore incautis, facilè opprimi potuisse. Illuc igitur Colonia destinata est, 600. viris aptis ad arma cum suis familiis constans. Qui in itinere juniorem quemdam Levitam in domo Michæ, Idoli cujusdam mystam, in monte Ephraim offendentes, secum ire coegerunt. Urbem verò Lais improvisò adorti, facilè occuparunt; cui deinde nomen *Dan* indiderunt; superstitiosumque cultum Idoli Michæ in eam invexerunt.

a *Judic.* 18. 1. *&c. Josue* 19. 46. 47.

DAN, urbs in finibus septentrionalibus regionis Israeliticæ, & in Tribu Nephtali; quare in Scriptura designandis ditionis Israeliticæ extremitatibus, non rarò hæc phrasis occurrit (*b*): *A Dan usque Bersabee.* Dan ad septentrionem, Bersabee ad meridiem Judæam terminabant. Porrò Dan ad radices Libani sita erat, juxta rivum Dan, sive Jordanem. Hinc nomen Jordanis aliqui ex Hebræo *Jor*, rivus, & *Dan*, urbe ad fontes ejusdem amnis derivant; quod non sine multis in contrarium argumentis ab illis assertum esse v. *Jordanis* ostendemus. Quatuor milliaribus à Paneade distabat Tyrum versùs (*c*); ex qua duarum urbium propinquitate factum est, ut Dan cum Paneade plures confunderent (*d*). Jeroboam filius Nabath duos aureos vitulos alterum in Dan, alterum in Bethel (*e*) consecravit.

b 1. *Reg.* 30. 20. *&* 2. *Reg.* 3. 10. *&* 17. 11. *&* 24 2. *& passim.*

c *Euseb. in Dan, & Bethsamae.*

d *Hieron. in Ezech.* 48. *Philostor. hist. l.* 7. *c.* 3. *& alii.*

e 3. *Reg.* 12. 29.

I. DANIEL, Propheta Domini, è familia David, qui imbecillioris adhuc ætatis captivus Babylonem anno quarto Joakim Regis Juda adductus est. Regis Nabuchodonosor unà cum tribus sociis Anania, Azaria, & Misaele, servitio in Regia destinatus est (*f*); parique dignitati curâ educati, omni Chaldaicâ literaturâ imbuti sunt. Nec tamen unquam allatis sibi è Regia mensa dapibus se inquinare degustando sustinuerunt.

A. M. 3398. *ante* Chr. 602. *ante Ær.* 606.

f *Dan.* 1. 2. *&c.*

Prudentiæ suæ specimen Daniel primò exhibuit, cùm accusatam, damnatamque Susannam nedum insontem probavit, sed

etiam accusatorum calumnias apertissimis argumentis detexit (*a*). Aliquanto post Nabuchodonosori simulachrum per quietem exhibitum est, diversis metallorum generibus compositum (*b*), quod tandem divulsus è monte lapis disjecit. Somnii hujus narrationem, quod illi exciderat, simulque somnii interpretationem à Magis quæsivit. Quod cùm frustra à se requiri intellexisset, omnes morti adjudicavit. Daniel ejus rei certior factus Regem adivit, somnioque priùs enarrato, deindè interpretationem subjecit; quare totius Babyloniæ præfectus, & Magorum Princeps constitutus est.

a *Dan.* 13. *Vide* Susanna.

b *Dan.* 2.

Aliud deinde somnium Nabuchodonosori per quietem visum est, arboris nempè proceræ (*c*), cujus dejectæ atque concisæ radices nihilò secius superfuerant. Hanc visionem Daniel de ipso Rege explicavit, qui in bruti formam mox reducendus, & ex aula depellendus fuisset. Eventus oraculum probavit; Nabuchodonosor enim subitâ phrenesi correptus, turbatæ mentis judicio in bovem transformatus sibi esse videbatur. Post septennium ab insania revocatus, pristinum regno restitutus est.

c *Dan.* 4. 1. *&c. A. M.* 3434. *ante Chr.* 5[illegible]. *ante Ær.* 570.

Post aliquod temporis (*d*) Rex auream statuam à se dedicatam, edito symphoniarum signo colendam ab omnibus præcepit. Tres Danielis socii [ipse enim Daniel fortè Babylone aberat] regiis jussionibus parêre recusantes, in succensam fornacem jussu Regis projecti sunt. Sed illis inter flammas illæsis, Nabuchodonosor ingens prodigium admiratus, Judæorum religionem Edicto commendavit. Nec diu post vitâ cedens, Regnum Evilmerodacho reliquit: eamdem verò cum illo gratiam, quam cum patre, Daniel inivit.

d *Dan.* 3. 1. *&c. A. M.* 3444. *ante Chr.* 556. *ante Ær.* 560.

A. M. 3444.

Post illum Balthasar successit, eoque regnante, Danieli visiones exhibitæ sunt quatuor animalium e pelago emergentium [*e*], quatuor nempe Monarchiarum, Chaldæorum, Persarum, Græcorum, & Romanorum, seu potiùs Seleucidarum, & Lagidarum. Deinde imminens ab Antiocho Epiphane in Judæos persequutio, ultio de illo à Deo expetenda, Machabæorum de eodem Rege victoriæ Prophetæ per visum reseratæ sunt. Sequenti capite visio arietis, & hirci cornibus sese mutuò impetentium narratur. Porrò hircus arietem vicit; [Alexander scilicet Magnus Darium Codomanum, qui jugem à Cyro Regum Persarum successionem clausit] hircus verò post victoriam potentissimus effectus est. Succrescentia deinde in fronte hirci cornua Alexandri Successores, ac potissimùm Antiochum Epiphanem portendebant. Quæ omnia Angelus Gabriel Prophetæ explicavit.

e *Dan.* 7.

Balthasare eâdem nocte sublato, qua sacra Templi Dei vasa violaverat (*f*): Darius Medus, major illius avunculus rerum potitus est (*g*). Eo Rege totius Imperii Provinciæ centum & viginti Satrapis, singulæ singulis commissæ (*h*); Daniel omnibus prælatus est; cui etiam totius Regni administrationem Darius committere constituerat. Quæ res tantam Satraparum invidiam in Danielem concitavit, ut illius perdendi consilio, à Rege edictum extorserint,

f *Dan.* 5. 1. *&c. A. M.* 3445. *ante Chr.* 555. *ante Ær.* 559.

g *Dan.* 9. *A. M.* 3448. *ante Chr.* 552. *ante Ær.* 556.

h *Dan.* 6. 1. *&c.*

quo quicquam à quoquam peti, ne à Diis quidem, nisi tantùm à Rege interdiceretur. Regiis jussionibus omnes paruerunt: solus Daniel, qui statis horis in conclavi, vultu ad Jerusalem verso ter orare consueverat, de pristino more nihil remisit. Statim igitur ad Regem delatus est, qui invitus quidem, hominem ad leones damnavit; quod statim executioni mandatum est. Sub auroram verò sequentis diei Rex ad leonum caveam se contulit; nactusque ex insperato Danielem illæsum, illico extrahendum, & ejus loco invidos accusatores cum tota familia trudendos præcepit.

Regnante Dario, Daniel lectis iis, quæ in libro Oraculorum Jeremiæ de 70. annis desolationi Jerusalem complendæ dicuntur, orationibus & jejuniis eorum explicationem à Deo urgebat. Oranti Angelus Gabriel adstitit, atque majora quàm quæ petierat, aperiens, mortis & sacrificii Messiæ certum tempus edocuit; post evolutas nempe 77. hebdomadas annorum, singulis hebdomadis septem annis assignatis, nempe post 490. annos.

Cyro jam inde à tribus annis in Perside regnante, qui annus cum primo Darii Babylone concurrit, Angelus Gabriel Danielem allocutus dixit, sibi negotium fuisse cum
a *Dan.* 10. *A. M.* 3448. *ante Chr.* 552. *ante Ær.* 556.
Principe Persarum (*a*) (cum Cyro nempe) ac demum ope Michaelis prævaluisse. Deinde absque verborum ambage historiam retexuit eorum, quæ post Cyrum in Perside fuerant eventura (*b*); expeditionis, &
b *Dan.* 11.
victoriæ Alexandri Magni, eversionis Imperii Persarum, atque erectionis Græcorum, bellorum inter Syriam, & Ægyptum, Antiochi Epiphanis persequutionis in Sanctos, hujus excidii, triumphi denique, & felicitatis Sanctorum (*c*).
c *Dan.* 12.

Dario in Imperio Persarum, & Medorum Cyrus successit; idemque semper Principis favor Danieli mansit. Historiæ Bel, & Draconis, quem Babylonii colebant, ad hujus Regis tempora referimus. Porrò Bel simulachrum erat ex ære conflatum, eique duodecim similæ artabæ, oves quadraginta, & sex vini amphoræ singulis diebus apponebantur (*d*). Tantum ciborum apparatum non in usum Numinis, uti Rex crediderat, sed septuaginta Sacerdotum illius, eorumque familiæ cedere consuevisse Daniel certis indiciis Regi se ostensurum spopondit. Ambo igitur soli Templum ingressi, Sacerdotibus egredi jussis, Propheta cinere pavimentum obduxit, instructâ prius consuetis cibis mensâ, deinde egressi januas Regio sigillo obsignarunt.
A. M. 3456. *ante Chr.* 544. *ante Ær.* 548.
d *Dan.* 14.

Sacerdotes totius rei inscii noctu per occultos quosdam meatus unà cum suis familiis in Templum irrepentes, dapes appositas pro more absumpserunt. Mane alterius diei Rex unà cum Daniele Templum ingressus, vacuas intuitus mensas, in Beli laudes subitò effusus est. Mox verò impressis in pulvere vestigiis virorum, fœminarum, & infantium, indice Daniele, animadversis, Sacerdotum fraudem deprehendit. Jussi proinde omnes cum familiis suis comprehendi, cæcos meatus, unde in Templum aditus ad subripiendos cibos patebat, indicarunt. Hinc Regis præcepto & illi neci traditi sunt, & Idolum cum Templo Danieli, quod everteret, permissum.

Draco præterea ingens & admirationem, & cultum ab incolis ejusdem urbis tunc temporis exigebat (*a*). Rex Danieli imperavit, ut coram eo, qui sine controversia Deus esset, prosterneretur. Daniel neque colere se nisi Deum suum, neque Deum esse, respondit, illum; cui, si Rex permitteret, necem ipse sine gladio & fuste potuisset inserre. Annuente Rege, Daniel ex pice, adipe, & pilis in unam massam decoctione coactis, offam confecit, qua in os draconis immissâ, bellua disrupta est. Ea res animos Babyloniorum in Prophetam concitavit; quare Regem adeuntes, ut virum sibi ad necem permitteret, instabant. Rex invitus tradidit; statimque in fovea leonum inclusus, sex diebus cum belluis versatus est.
a *Dan.* 14. 22. *&c. An. M.* 3457. *ante Chr.* 543. *ante Ær.* 547.

Accidit interea, ut Abacuc Propheta prandium messoribus in Judæa parasset; cui Angelus Domini per visum occurrens, jussit cibos Babylonem ad Danielem in fovea Leonum degentem deferre. Excusantem se Abacuc, quòd nec Babylone unquam fuisset, nec de fovea Leonum quicquam nosset, Angelus crinibus abreptum, atque in aera levatum, Babylonem ad Danielem transtulit; appositisque Prophetæ cibis, in Judæam illicò restitutus est.

Septimâ die Rex ad foveam vênit, justa Danieli lachrymis persoluturus: quem in medio septem Leonum vivum incolumemque deprehendens, magnum esse Danielis Deum continuò exclamavit. Inde Prophetam educi, ejusque loco invidos illius accusatores projici jussit; quos Leones assueti singulis diebus duorum hominum, totidemque ovium carnibus pasci, actutum devorarunt. Hæc Scriptura de Daniele. Duos aliqui ejusdem nominis viros autumarunt; alterum e familia David, & Prophetam; alterum e Tribu Levi, & ex genere Ithamaris, cui & liberationem Susannæ, & oppressionem Draconis, atque eversionem Templi Beli attribuunt. Verum hujus distinctionis solidiores rationes desiderantur.

Porrò Danielis adhuc superstitis nomen adeò celebre fuit, ut illud Ezechielis de Rege Tyri per ironiam dictum proverbii loco obtineret: *Ecce sapientior es tu Daniele* (*b*). Unde etiam illud (*c*) Dei ad eundem Prophetam: *Et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job; ipsi justitia sua liberabunt animas suas.* Josephus (*d*) virum fuisse perhibet à Deo insignibus beneficiis donatum, atque ad dignitatem sublimium Prophetarum elevatum. Addit insuper in pretio illum fuisse summis Principibus, populisque gratissimum, dum viveret; post obitum verò immortalem sui nominis memoriam reliquisse. Judæorum nonnulli (*e*) e Prophetarum albo expungere illum tentarunt; cujus in virum sanctum odii causa fuit apertum de Jesu Christo testimonium, cujus adventûs certum tempus definivit.
b *Ezech.* 28. 3.
c *Ezech.* 14. 14. 20.
d *Antiq.l.* 10. *c.* 12.
e *Vide apud Hieron. Præf. in Dan. Theodoret. Præf. in Comment. Dan.*

Diem inter Chaldæos clausisse creditur; ne etenim factâ à Cyro Judæis facultate regressûs in patriam uteretur, fecerunt summa

ma Imperii munia ejus fidei, ac industriæ commissa. Babylone obiisse scribit S. Epiphanius, cui Scriptorum plerique assentiuntur; alii Susis malunt, ubi plures vitæ annos egit, pluresque visiones obtinuit. Susis quidem, quæ modo *Cuzestan* appellantur, ejus sepulchrum adhuc extare testatur Benjamin Tudelensis. Turris quædam eximii operis Ecbatanis, Metropoli Mediæ, Josephi ætate visebatur, ejusdem Danielis opus credita (*a*), in qua Regum Persarum, & Medorum cadavera condebantur, ejusdemque custodiæ Sacerdos ex genere Judæorum deputabatur.

Scripta Danielis alia quidem summo omnium sæculorum assensu inter Canonica relata sunt; de aliis verò diù disceptatum est. Quidquid Hebraicè, & Chaldaicè ex illis scriptum occurrit (extant enim plura Chaldaico sermone) sine controversia à Judæis, & Christianis admittitur. Quæ autem Græco tantùm eloquio scripta supersunt, ea primò post Tridentinum Canonicam authoritatem, ratam, absolutamque obtinuere. S. Hieronymi ætate (*b*) Judæi de Susannæ historia inter se dissidebant; alii enim totam rejiciebant; alii vicissim totam probabant; alii tandem partim apocrypham, partim verò legitimam esse contendebant. Josephus historiam Susannæ, Beli, & Draconis omittit. Josephus Ben-Gorion, genere & sermone Judæus, historias Beli, & Draconis describit; Susannæ verò reticet. Cætera ad eam controversiam spectantia ex Prefatione nostra in Danielem repetenda sunt.

Duodecim priora hujus libri capita partim Hebræo, partim Chaldæo sermone, duo verò postrema Græcè exarata sunt. In rebus gestis narrandis Hebraicum eloquium adhibetur; colloquia cum Magis, Rege Nabuchodonosore, Balthasare, & Dario Medo (*c*), quemadmodum Chaldaicè habita, ita & Chaldaicè scriptis redacta sunt: qua etiam ratione Edictum à Nabuchodonosore latum, post explicatum à Daniele aureæ statuæ somnium, omnino Chaldaicè exaratum est (*d*). Ea nempè erat Scriptoris ingenuitas, & fides, ut historiæ veritatem ne ipso quidem sermone immutato violare pateretur. Tertium libri caput à ỳ. 24. usque ad 90. Grecè tantum, ut & duo postrema totius operis capita extant. An unquam Hebraice scripta fuerint, dissident Critici. Versio Græca totius Libri, Theodotionis est (*e*); ea enim, quam Septuaginta adornarunt, jamdiu intercidit.

Porphyrius (*f*) hunc librum à Daniele abjudicavit, scriptumque asserit ab Impostore in Judæa, Antiochi Epiphanis ætate; qui historiam suorum temporum ementito stylo & phrasi Prophetica describens, auram sibi aucupare tentarit. Cujus etiam nominis sibi faciendi gratiâ plura post sua tempora implenda, sed fortuito eventu, prædixerit. Hunc celeberrimum nostræ Religionis hostem fefellit hujus libri stylus, qui obvius adeò est, & apertus, ut non oracula fundere, sed historiam narrare videatur. Cæterùm Danielem diù ante Epiphanem Babylone vixisse, atque opus ejus no-

a *Antiq. l. 10. c. ult.*
b *Hieron. Pr f. in Dan. & in Dan. 13.*
c *Dan. 2. 4. &c. 3. & 5. & 6. & 8.*
d *Dan. 3. 98. 99 100. & 4. 1. &c.*
e *Vide Hier. Praf. in Daniel.*
f *Apud Hier. loc. cit.*

mine inscriptum concinnasse, nemo sapiens negabit (*a*).

Danielis Chronologiam ita digerimus. Ductus est Babylonem annos natus fortasse 12. A M. 3398. Historia Susannæ an. 3401. Somnium statuæ 3402. Alterum somnium arboris 3434. Phrenesis Nabuchodonosoris 3435. An. 3443. Imperio restituitur Nabuchodonosor: quo eodem anno statua aurea ad eodem erecta est. Visio quatuor animalium sub exordium regni Balthasaris an. 3446. Altera visio arietis & hirci 3448. Initio Darii Medi 3449. visiones capitum 9. & 10. & 11. & 12. Ad Regnum Cyri verò an. 3468. historiæ Beli, & Draconis spectant. Tempus mortis hujus Prophetæ ignoratur.

II. DANIEL, filius David, & Abigail (*b*).

III. DANIEL, ex familia Ithamaris e Babylonica captivitate redux (*c*).

DAPHCA, nona sive decima castrametatio Israelitarum in deserto; e Sin moventes venerunt in Daphca; inde Alus (*d*).

DAPHNE. Fontis Daphnes (*e*), cujus aquis Jordanis augetur, meminit Josephus. Locus Num. 34. 11. ubi S. Hieronymus, & Chaldæus legunt, *fontem Daphnim*, in Hebræo solummodò habet *fontem: De villa Enan usque Sephana, & de Sephana descendent termini in Reblatha contra fontem Daphnim* [in Hebræo *: contra fontem*].

Porrò S. Hieronymus, & Chaldæi Interpretes fontem Daphnes juxta Antiochiam innuisse non inverosimiliter videntur; quamquam etiam de fonte Daphnes apud lacum Semechon, de quo Josephus, non incongruè intelligi potuerant, nisi Textus Josephi mendosus appareret: *Lacus Semechon*, ait, 30. *latus, & 60. stadiis longus; paludesque suas ad Daphnem usque tendens. Qua regio cum aliàs sit delitiosa, præcipuè tamen fontes habet, qui minorem Jordanem alentes, sub aurei bovis Templo in majorem deducunt.* Vitulus autem aureus in Dan colebatur; quare pro *regione Daphnes*, legendum videtur *regionem Dan*.

DAPHNE, lucus, sive suburbium Antiochiæ Metropolis Syriæ, quadraginta tamen stadiis circiter, scilicet leucâ cum dimidia, ab urbe dissitum. Rivulorum fontiumque amœnitate, sylvis, Templo, sacri asyli religione celebri, locus erat insignis. Onias III. insidias Menelai tyranni metuens, illuc ad asylum confugerat; sed fraudibus Andronici, pro Antiocho Epiphane tunc temporis absente Antiochiæ administratoris, à Menelao corrupti, ex arce subductus, trucidatus est (*f*).

DARA, filius Zare e Tribu Juda (*g*).

DARABITTA, vicus in Campo Magno. Vide *Dabaritta*.

DARCON, ex Judæis e captivitate Babylonica regressis (*h*).

DARCMONIM, vox in Hebræo primi Esdræ 2. 69. & secundi 7. 70. 71. 72. occurrens, quam reddunt *drachmas*; cujus generis nummi apud Græcos, solidis octo, & denario respondent. S. Hieronymus in 1. *Esdræ* 2. 69. vertit, *solidos aureos*; & Septuaginta, *minas aureas*. In secundo verò Esdræ S.

a *Vide Praf. Hier. & nostram in Daniel.*
b *1. Par. 3. 1.*
c *1. Esdr. 8. 2.*
d *Num. 33. 12.*
e *Jos. de Bel. l. 4. c. 1.*
f *2. Mach. 4. 33. A. M. 3834. ante Chr. 166. ante Ær. 170.*
g *1. Par. 2. 6.*
h *2. Esdr. 7. 58.*

Hieronymus jugiter habet, *drachmas*, & Septuaginta, *nummos aureos*. Probatur nobis sententia Cl. Le Pelletier Rothomagensis, qui *darcmonim* confundendum censet cum *adarcmonim*, nummi genere 1. *Par.* 29. 7. & 1. *Esd.* 8. 27. utramque autem vocem intelligendam *de dariets*, nummis ex solido auro, à Dario Hystaspis Persarum Rege (*a*), sive ab alio Dario (*b*) cusis; ab alio, inquam, Dario; siquidem Hystaspis filius diu post Esdram vixit; quamquam fieri potuerat, ut Darici, rudes ante Dariom Hystaspis nummi, ab illo primò signarentur.

Nummum hunc Le Pelletier libris undecim, totidemque solidis, ac denariis novem, & quadranti æquat, quanti scilicet hemisiclus Hebraicus ab illo æstimatur. Gronovius (*c*) pretium minuens, ad viginti drachmas argenti, sive ad novem libras, solidum, & denarios octo, daricos reducit; hinc 1000. darcmonim 10090. libris nostratibus respondent, & 10000. dariei 101080. libras referunt.

I. DARIUS. Hujus nominis non unus Princeps in Historia occurrit: nos eos tantùm afferemus, quorum Scriptura meminit. *Darias Medas*, de quo in Daniele (*d*), patrem habuit Astyagem Regem Medorum, & sororem Mandanem matrem Cyri, & Amyit matris Evilmerodachi, & aviæ Balthasaris; quare Darius ad Evilmerodachum, & Cyrum avunculi jore pertinebat. In Textu Hebræo ut plurimum *Dariavesch*, sive *Darius* appellatur: apud Septuaginta *Dan.* 6. 1. *Artaxerxes*; in Græco *Dan.* 13. 65. *Astyages*, in Xenophonte *Cyaxares*. Post Balthasarem abnepotem suum, suæque sororis nepotem Babyloniæ regnum obtinuit (*e*). An verò jure belli Regno potitus sit, Daniel quidem silet, sed Isaias (*f*), & Jeremias (*g*) bellum intercessisse satis indicant, sive illud inter Darium & Babylonios, sive inter Cyrum, eosdemque Babylonios commissum sit.

Rerum igitur potitus Darius, centum & viginti Satrapas Provinciarum Regni administratores constituit (*h*); quibus omnibus tres viros, inter quos Danielem, præfecit. Collata Danieli dignitas, cui Rex alteram addere, administrationis nempe in Regnum universum, cogitabat, invidiam cæterorum in Danielem creavit. Instigantibus proindè Satrapis publico Edicto sancitum est, ne quisquam petere aliquid sivè ab hominibus, sive à Diis, excepto Rege, auderet. Neque initum illud perdendi Danielis consilium viros invidos fefellit: siquidem Danielem consuetas per diem preces ter nihilominus Domino offerentem deprehendentes, ad Regem detulerunt; eique necessitatem exaggerantes legibus consensu magnatum latis obsequendi, Danielis ad leones damnandi instigatores atque authores fuerunt. Conjecto in foveam leonum Daniele, Rex mane sequentis diei ad locum vênit; nactusque præter spem vivum illum & incolumem, illico educi jussit, ipsiusque accusatores eum tota familia eodem supplicio damnavit.

Dario regnante visio 72. hebdomadarum, quibus certum futuræ mortis Christi tempus designabatur; item persecutionis Judæis

a *Herod. l.* 4. *c.* 166.
b *Scholiast. in Arist. Eccle. fiaz. v.* 598.
c *De pecun. vet. l.* 2. *c.* 3.
d *Dan.* 5. 31. & 9. 1. & 11. 1. &c.
e *Dan.* 6. 31. *A. M.* 3442. *ante Chr.* 558. *ante Ær.* 562.
f *Isai.* 13. & 14. & 45. & 46. & 47.
g *Jerem.* 50. & 51.
h *Dan.* 6. 1.
A. M. 3450. *ante Chr.* 550. *ante Ær.* 554.

ab Antiocho Epiphane inferendæ, Danieli objecta est (*a*). Dario Medo Babylone obeunti Cyrus successit, in quo Persarum, Medorum, & Chaldæorum Imperia coaluerunt.

II. DARIUS, *filius Hystaspis*, ex septem conjuratis unus, qui *Smerdim*, & Magos Regni Perfidis tyrannos substulere. Post eam cædem conjurati de Rege constituendo agentes, decrevere, eum, cujus equus exorientem Solem primus hinnitu salutasset, Regem futurum. Re auditâ, custos equorum Darii vespere precedentis diei equum una eum fœmella ad statum locum adduxit. Exortâ dein luce socii illicò adfueruot; Darius ad Solis exortum supervênit, statimque ipsius equus, præteritâ voluptate titillante, hinnitum edidit. Quo audito, actutum cæteri ex equis desilientes, Darium in Regem salutarunt (*b*). Regno igitur potitus Darius, Athossam Cyri filiam, olim *Cambysis* fratris sui, deinde falsi *Smerdis* uxorem, duxit, ex qua filios habuit quatuor (*c*); illamque diu negotiorum regni & participem habuit & adjutricem. Hoc indicio satis colligimus hanc aliam fuisse à Vasthi, quæ à Rege adhuc acerbo conjugio repudiata videtur. Aliam duxit uxorem cæterarum jucundissimam, & præ cæteris carissimam *Artistonem* nomine (*d*), cui etiam auream statuam ductilem dedicavit. His indiciis in ea fœmina Esther agnoscere nobis videmur. Præter duas hasce, plures etiam alias uxores pro more Regum Orientalium duxit; ac omnium primam filiam Gobriæ. *Parmim* etiam filiam Smerdis filii Cyri (*e*), *Phralagunem* filiam unicam Atarnis fratris Darii (*f*), *Phadimam* filiam Othanis (*g*) uxores habuit; ex quibus fortasse una à Principe repudiata, quam Vasthim Scriptura nominat. Hujus repudii narrationem ex articulis *Esther*, & *Assueri* repetas. Vasthim repudiatam credimus an. M. 3487. & Darii quarto; at Esther electionem (*h*) ad sequentem referimus.

Anno secundo Darii intermissam sob Cyro Templi ædificationem, urgentibus Aggæo, & Zacharia, Judæi resumpserunt. Piis conatibus favit Darius, adversariis Hebræorum nequicquam in contrarium molientibus (*i*). Amanum filium Amathi postulantem, ut Judæorum in Perside morantium cædes sibi permitteretur, Rex illius fraude intellectâ, eidem cruci suspendi voluit, quam Mardochæo vir iniquus paraverat; Judæis verò hostium suorum necem suo Edicto concessit. Obiit Darius 36. Regni anno (*k*). Vide *Assuerus*.

III. DARIUS CONDOMANUS, filius Arsanis, qui successionem Regum Persarum ex Cyro clausit. Sex annis Regno præfuit: tum prælio fractus, & Regno ab Alexandro expoliatus (*l*), à suis indignè peremptus est. Bellum inter Darium & Alexandrum Danieli per visum designatum est in hirco & ariete inter se pugnantibus, quorum alter à primo oppressus, conculcabatur (*m*). Aries Darius, hircus Alexander.

DAROMA, sive *Darom*, vox Hebræa, meridiem significans, & plagam meridionalem Judææ apud Eusebium, & S. Hierony-

a *Ibid. c.* 9. *usque ad* 12.
An. M. 3456. *ante Chr.* 544. *ante Ær.* 548.
b *Just. l.* 3. *Herod. l.* 3. *A. M.* 3483. *ante Chr.* 517. *ante Ær.* 521.
c *Herodot. l.* 3. *c.* 7.
d *Herod. l.* 7. *c.* 69.
e *Herod. l.* 7. *c.* 88.
f *Ibid. c.* 224.
g *Ibid. c.* 68.
h *Est.* 2. 3.
i 1. *Esdr.* 6. 12... 14.
An. M. 3496.
k *Herod. l.* 7. *c.* 7. *An. M.* 3519. *ante Ær.* 481.
Ab An. M. 3668. *ad* 3674.
l 1. *Mach.* 1. 2. *An. M.* 3674. *ante Chr.* 326. *ante Ær.* 330.
m *Dan.* 8. 5. &c. & 11. 2. &c.

nymum. Porrò eo nomine totus ille tractus appellabatur, qui ab Eleutheropoli Arabiam Petream versus, ex septentrione ad meridiem spatio 20. milliarium, ab oriente verò in occidentem, à mari mortuo usque Geraram, & Bersabee protenditur (*a*).

DATHAN, filius Eliab, quem ejusdem cum Core, Abiron, & Hon conspirationis in Moysem, & Aaronem reum, subito hiatu terra dehiscens unà cum illis, cæterisque fautoribus absorbuit (*b*).

DATHEMA, arx in Galaaditide, quæ à Timothei furore Judæos tandiù defendit, quandiù à Juda Machabæo liberarentur (*c*).

DAVID, filius Isai, sive Jesse, è Bethleem modicâ urbe Juda. Post reprobatum Saulem à Domino, Samuel Dei jussu ad ungendum in Regem unum ex filiis Isai, quem ipse Deus indicasset, in Betbleem missus est (*d*). Ut ad locum vênit, indicatâ adventûs sui causâ, singulos filios coram se productos, à Domino monitus rejecit; Davidem verò, omnibus juniorem, annorum nempe quindecim circiter ætatis (*e*), à pascendis ovibus revocatum, Dei instinctu cæteris præponens, allato secum oleo in Regem inunxit. Post hæc, David iterum pascendis gregibus occupatus est.

Aliquantò post Saul atro melancholiæ morbo correptus, cujus occasione à Dæmone plurimùm exagitabatur (*f*), Davidem accivit, quo cytharâ coram se ludente morbi vis remitteretur. Porrò David cum ad aulam vênit, *fortissimus erat robore, vir bellicosus, & prudens in verbis, & vir pulcher, Dominus erat cum eo*; quibus verbis satis intelligi datur, Davidem, post receptam decimoquinto ætatis anno regalem unctionem, diutiùs usque ad annum nempe 22. ætatis circiter, cum suis versatum, virtutis & prudentiæ famam inter illos sibi comparasse. Suo munere David egregiè functus, Regii armigeri honorem promeruit; nec tamen inde factum, quin, cum morbus Saulis remitteretur, ad Patrem rediret. Paulò post Philisthæi arma moventes, inter Azecam, & Soco castra locaverant (*g*). Pro vallo autem virum corpore, & viribus immanem posuerant, nomine Goliath, cui liberiùs Israeliticis copiis insultanti nemo obviam procedere ausus est; hinc solidis 40. diebus duo exercitus coram positi in castris se continuerunt. Sub idem tempus David à Patre missus, ut quid de fratribus in exercitu militantibus nuntiaret, in castra vênit; auditoque Goliath liberiùs, & impunè Israelitis insultante; ignominiam Israelis se facilè ulturum palàm dicebat. Temeritatis tamen illum suæ frater natu major redarguit; hæc tamen quin identidem jactitaret se continere non potuit: quibus demùm ad Saulem delatis, illicò juvenis accitus est. Quærenti igitur Regi, an tantum sibi animi & virium esset, ut cum Philisthæo manum consereret? undè verò acerbæ adhuc ætatis juvenis cum Gigante, & veterano milite congredi auderet? respondit ille: Cum greges in saltu pascerem, leo nonnunquam, vel ursus clam veniens, ovem rapiebat. Hunc ego persequens, è faucibus prædam eripiebam; feramque rursus in me ferientem, faucibus apprehensam suffocabam; leonem quippe & ursum interfeci. Quidni ergo quod in feras valui, in Philisthæum non possim? Saul Davidis animositatem admirans, regiis armis indutum ad pugnam procedere jussit; sed ille impediri se, non defendi, armorum pondere sentiens, iis positis, sumptoque baculo, & quinque selectissimis è torrente lapidibus, in hostem processit. Lenem, elegantemque juvenem intuitus Goliath, simulque armorum rudem apparatum. an, inquit, canis sum, qui me baculo invadas? Accede jam: carnes tuas accipitribus ministrabo. David nihil iis minis territus, impositum fundæ saxum eâ dexteritate ac vi in illum rotavit, ut in frontis vertice percussum in terram dejecerit. Inde hosti prostrato insistens, abrepto ipsius gladio, cervicem præcîdit. Eâ cæde animis cadentes Philisthæos in fugam vertit, quos Hebræi magnis clamoribus insequuti sunt.

a Vide Reland. Palæst. l. 1. c. 32. p. 185. 186.
b Num. 16. 1... 31. Ps. 105. 17. Circa A. M. 2552. ante Chr. 1448. ante Ær. 1452.
c 1. Mach. 5. &c. Joseph. Antiq. l. 12. c. 11.
d 1. Reg. 16. 1. &c.
e Natalem Davidis ad annum 1919. consignamus: unctionem ejus per Samuelem ad 1934. ante Chr. 1066.
f Reg. 16. 15. 16.
A. M. 2942. ante Chr. 1058. ætatis David 22. sive 23.
g 1. Reg. 17. 1. &c.

Saul post permissam Davidi facultatem cum Gigante congrediendi, quæsivit ab Abner, quisnam juvenis ille esset; cui Abner nescire se respondit: mirum, cur Saul armigerum, & cytharœdum suum non agnoverit (*a*). Fortè quo tempore ab aula recesserat, vultum, vocem, totiusque corporis habitum planè immutaverat. Post relatam de Gigante victoriam, juvenem caput hostis, & ensem deferentem Abner ad Regem introduxit. Primo illo congressu Jonathæ filii Saulis animus in Davidem inclinavit, cui deinde fuit devinctissimus. Saul verò ab expeditione regrediens, auditis plausibus fœminarum, Davidi præcinentium: *Saul percussit mille, & David decem millia* (*b*), Davidem æquis oculis exinde nunquam aspexit. In aula tamen illum detinuit, copiisque quibusdam præfecit; regales tamen filiæ suæ nuptias (promissum occisori Gigantis præmium) denegavit (*c*).

Die sequenti Saul domum regressus, consueti morbi accessu agitatus (*d*), coram se cytharâ ludentem Davidem, hastâ, quam præ manibus habebat, vibratâ transfodere tentavit. Declinato ab adolescente ictu, Rex imposterum sibi ab eo timere incipiens, ut illum sub honoris specie ab aula distineret, 1000. virorum cuneo præfectum, ad bellum misit: eunti, ut præmii spe vitæ discrimina alacrior, & incautior subiret, nuptias cum Merob filiâ Regis natu majori pollicitus. Sed utrumque spes fefellit; Saulem, quòd David virtute, & prudentiâ suâ ab omni discrimine sese incolumem reduceret; Davidem verò, quòd promissis sibi nuptiis Hadriel Molathites potitus est.

Michol altera Saulis filia, Davidis amorem ambire videbatur; qua Davidem perdendi occasione, Saul regales illi nuptias se concessurum significavit, dum 100. præputiis Philisthinorum præcisis, tantum honorem promereretur. Ille conditione acceptâ, brevì ducenta hostium præputia ad Regem deferens, nuptias quidem ab illo, invito licèt, extorsit, sed in suscepto proposito necem sibi moliendi etiam, atque etiam confirmavit: à quo tandem, Jonatha authore, cui, ut & reliquis magnatibus consilium suum

a 1. Reg. 16. 15. &c.
b 1. Reg. 18. 6.
c 1. Reg. 17. 25.
d 1. Reg. 18. 10.

Rex

a 1. *Reg.* 19.

Rex communicaverat (*a*), remotus est.

A. M. 2044. *ante Chr.* 1056. *ante Ær.* 1060.

Paulò post reviviscente cum Philisthæis bello, David magnâ illis cæde illatâ, cæteros in fugam vertit. Interea Rex consueto morbo agitatus, lyrâ canentem coram se Davidem iterum transfodere conatus est. Eo verò ictum simulque Regis furorem noctis favore fugiente, Saul domum illius militibus custodiendam præcepit, ut Sole exoriente caperetur. Verùm Michol viro clam è fenestra demisso, illius saluti consuluit: fallendis autem militibus simulacbrum quoddam, cui ex hœdina pelle caput consarcinaverat, in lecto composuit. Rebus ita dispositis, Michol ægritudinem conjugis simulavit; quem nihilominùs ad Regem deferre milites jussi, ad lectum concurrerunt; sed inventâ statuâ deceptos se esse intellexerunt.

David fugâ elapsus, Samuelem in Ramatham adivit, narratisque Prophetæ omnibus, ambo in proximam urbem Najoth ad Prophetarum cœtum diverterunt. Illuc continuò Saul, certior ea de re factus, satellites capiendo juveni misit; qui tamen simul ac Prophetarum limina attigerunt, insueto prophetandi œstro abrepti sunt. Idem secundis à Saule missis contigit; ipsi demum idem Sauli, qui tertius vênit. Securitati tamen suæ parum esse in Najoth consultum ratus, secretò David Jonatham (*b*) adivit, malumque cum eo in se Regis animum conquestus est. Jonathas lenioribus verbis amicum solatus monuit, ut in agro quodam lateret, donec ipse animo Saulis explorato, quid facto opus esset intra triduum referret. Mane igitur Rege pro more mensæ assidente una cum Jonatha, & Abner, consuetus Davidis locus vacuus apparuit; neque tamen ejus rei causam Rex sciscitatus est, ratus fortassè impuritatem illum aliquam contraxisse, qua à Kalendis celebrandis (tunc enim mensis Kalendæ recurrebant) prohiberetur. Sed cum alterâ die locus iterum vacuus Davidis cerneretur, Sauli de illo quærenti respondit Jonathas, se illi eundi in Betbleem ad offerendum Domino sacrificium, facultatem fecisse. Tunc Rex furore in filium æstuans, eâ, quam præsto habebat, hastâ, illum transfodere minitatus est.

b 1. *Reg.* 20.

Malam Regis voluntatem in Davidem Jonathas satis intelligens, mane sequentis diei agrum, ubi amicus latebat, adivit; datoque ex condicto sagittis ejaculatis signo, armigerum cum arcu & pharetrâ domum reverti jussit; ipse verò solus cum Davide collocutus, admonuit, ut decretam à Rege mortem evitaret; cumque, pristinâ amicitiâ sacramento confirmatâ, dimisit. David primò (*c*) Nobem ad Summum Sacerdotem Achimelech divertit, causatusque se urgente Regis negotio missum, neque armis, neque commeatibus providisse, utraque à Sacerdote quæsivit. Gladio igitur Goliath, qui Tabernaculo suspensus erat, & panibus propositionis, è mensa Domini præcedenti die subductis, ex eo acceptis abivit. Quæ Sacerdotis humanitas, à Doeg Idumæo tunc fortè Nobe existente, postea Sauli nunciata, exitium in Achimelecbum cæterosque Sacerdotes induxit (*d*).

c 1. *Reg.* 21.

d 1. *Reg.* 21. 6. *&c.*

Interim David totam Saulis ditionem minùs sibi tutam intelligens, primò apud Achis Regem Geth, in terram nempè Philisthæorum, se recepit; deinde ab illis agnitus, insaniam simulans ex eorum manibus elapsus Odollam petiit. Illuc congregatis ad eum fratribus suis (*a*), cognatis, aliisque pluribus, 400. militum collectâ manu, in Moabitidem vênit; ubi parùm subsistens, monitu Gad Prophetæ in saltum Hareth ditionis Juda se contulit; ubi Sacerdotem Abiathar ornamenta Summi Sacerdotis deferentem excepit (*b*). Inter hæc Philisthæi factâ in eam regionem irruptione, messem Ceilæ diripere aggressi, à Davide fusi fugatique, dissipati sunt (*c*). Saul his auditis, protinùs Ceilam vênit, ratus posse, occupatâ urbe, Davide potiri. Illo tamen in solitudinem Ziph, & deinde in desertum Maon dilapso, spe suâ decidit. Nec tamen acquiescens, ex urbe movens in desertum Maon, Davidem insequebatur: jamque in alterâ montis parte incedentem, propè erat ut assequeretur, cùm subitò à Philisthæis regionem vastantibus, ad rerum suarum defensionem revocatus est.

a 1. *Reg.* 22.

b 1. *Reg.* 22. 20. & 23. 6. *&c.*

c 1. *Reg.* 23. *Circa a. M.* 1945. *ante Chr.* 1055. *ante Ær.* 1059.

Eo vitato periculo, David in desertum Engaddi (*d*) secessit; at Saulem à tergo insequentem cum exercitu trium millium jam imminere intelligens, in spelunca cum suis delituit: quam etiam Sauli ingresso, ut ventrem purgaret, orâ chlamydis furtim præcisâ, intactum abire permisit. Deinde egresso Regi, atque iter prosequenti, & ipse egressus post tergum clamavit, simulque chlamydem, innocentiæ suæ, atque optimi in Regem animi argumentum, ostendit. Conversus igitur Saul, atque verbis non minùs quàm Davidis magnanimitate commotus, obortis lachrymis ipsum amplexus sacramento adegit, ne post acquisitum Israelis Regnum in domum suam quicquam moliretur. His expletis, abiit; David verò tutiorem locum sibi suisque quæsivit.

d 1. *Reg.* 24. *circa a. M.* 2946. *ante Chr.* 1054. *ante Ær.* 1058.

Quo tempore David in deserto Maon versabatur (*e*), diligentissimè cavit, nequid à suis incommodi pateretur grex Nabalis incolæ Carmeli; Carmeli, inquam, non illius ad Mediterraneum ad meridiem Ptolemaidis, sed ad Judæ meridiem. Cum igitur tondendi gregis illius tempus adesset, David missis nunciis, à Nabale quæsivit, ut sibi aliquid remunerationis loco largiretur. Eo inofficiosè & nuncios, & petitionem rejiciente, David illius inurbanitate offensus, primo furoris impetu totius domùs Nabalis exterminium solemni jurejurando decrevit; statimque è loco movens, cum suis in Nabalem properabat: cùm subitò venienti Abigail uxor Nabalis occurrens, muneribus, precibusque adeò Davidem efferatum leniit, ut viro veniam impetrarit. Nec Davidem, postquam primus iræ fervor intepuit, remisisse pœnituit, quæ inconsulto sacramento promiserat. Nabale autem paulò post extincto, ejus conjugem David matrimonio sibi copulavit.

e 1. *Reg.* 25. *circa a. M.* 2947. *ante Chr.* 1053. *ante Ær.* 1057.

Versante interim David in colle Hachila (*f*), Ziphæi locum Sauli indicarunt; nec ille segnior, statim cum 3000. adfuit. David ejus castra noctu ingressus, Regi sub

f 1. *Reg.* 26.

ten-

tentorio quiescenti hastam, & scyphum pulvinari dormientis impositum subripuit. Inde in aversum collem evadens, edito clamore Abnerum admonuit, quòd excubias Regi adeò segniter servasset, ut via in regium tentorium ad subripiendam hastam & scyphum furibus patuisset; mitteret tamen, qui utrumque reciperet. Vox Davidis à Rege agnita iram illius sopivit, rursumque domum re infectâ rediit.

Verùm David, ut Saulem à sollicitudine se insequendi liberaret, in urbem Siceleg regionis Philisthæorum, sibi ab Achis Rege Geth, ad quem confugerat, assignatam, concessit (*a*). Inde in regiones Amalec, Gessur, & Gersi excurrens, viros & fœminas, ne Regi Achis ex excursiones indicarentur, trucidabat; greges verò ad Regem agebat, prædam illam se ex Juda, Jerameel, & Ceni tulisse mendacio certè non probando simulans. His artibus omnem adeò de se suspicionem è Regis demum amovit, ut hic in bello, quod in Israelitas paulò post paravit, ejus operâ uti constituisset (*b*); nec nisi Satrapis deprecantibus, veritis ne medio in prælio ad Israelitas, magno rerum suarum detrimento, descisceret (*c*), à proposito destitit.

a 1. *Reg.* 27. *An. M.* 2947. *ante Chr.* 1053. *ante Ær.* 1057.

b 1. *Reg.* 28. *An. M.* 2949. *ante Chr.* 1051. *ante Ær.* 1055.

c 1. *Reg.* 29.

David quamquam eâ missione ab ancipiti periculo sive arma in populum suum ferendi, sivè datam Achis fidem infringendi liberabatur, ingratissimam tamen illam sibi esse simulavit; Regis tamen excusationibus acquiescens secessit, ac tridui itinere in Siceleg pervênit (*d*). Sed cum eam urbem ab Amalecitis direptam, incensam, atque incolis in captivitatem adductis vacuam invenisset, prædones continuò cum suis insequutus, atque indice quodam Ægyptio servo, quem herus Amalecites ægritudine satiscentem in via reliquerat, inopinatò illis superveniens, omnes oppressit, receptâque prædâ regressus est.

d 1. *Reg.* 30.

Inito interim prælio inter Saulem, & Philisthæos in montibus Gelboe, Saulis exercitu fuso fugatoque, Rex ipse unà cum Jonatha filio in certamine cecidit (*e*). Post triduum Amalecites quidam ejus rei nuncius, in Siceleg ad Davidem vênit (*f*); atque renunciatâ Saulis cæde, quam suis manibus ab illo rogatum intulisse jactitabat, diadema ac regiam armillam obtulit. Infaustum nuncium communi luctu excepere; ipseque David lugubri Cantico Sauli & Jonathæ justa persolvit; eumque Amalecitem, qui se in Unctum Domini manus intulisse jactitaverat, neci tradidit.

e 1. *Reg.* 31.

f 2. *Reg.* 1. *A. M.* 2949. *ante Chr.* 1051. *ante Ær.* 1055.

Secundùm hæc, David jussus à Domino, Hebronem, ac in vicinias cum suis vênit (*g*): quò Israelitis è Tribu Juda convenientibus, in Regem inauguratus est; cùm interim cæteri Israelitæ Isboseth filium Saulis in Mahanaim ultra Jordanem in Regem suum salutassent. Levia inter duos Reges certamina frequenter oriebantur; Davidis tamen partes prævalebant [*b*]. Accidit interea, ut Isboseth animum Abneri ducis copiarum suarum reprehensionibus quibusdam exacerbasset; quod ille ægrè admodum ferens, Davidem adiit, deque reducendo ad ipsum Israele condixit. Hoc Abneri cum Davide fœdus Joabo displicuit; verebatur enim, ne Ducis dignitatem Rex à se in illum transferret: quare in porta Hebronis Abnerum nactus, per fraudem interfecit. Rem David quidem indignissimè tulit; sed ultionem de eo militum favore protecto expetere minùs sibi conducere arbitratus, publicâ facinoris detestatione, solemnique funeris apparatu illatam amico injuriam reparavit.

g 2. *Reg.* 2.

h 2. *Reg.* 3.

A. M. 2956. *ante Chr.* 1044. *ante Ær.* 1048.

Paulò post Isboseth, dum in lecto quiesceret, per insidias oppresso (*a*), ac proditoribus in ultionem sceleris à Davide occisis, totum Israelis regnum in uno Davide collectum est. Novus Rex post occupatam Jerusalem, pulsis Jebusæis, Regni sedem in eâ statuit. Philisthæos, post auditam ipsius ad Regnum Israeliticum assumptione, arma inferentes prope Jerusalem, bis profligavit. Post biennium Arcam Domini ex Cariat-jarim Jerosolymam ad destinatum in Palatio locum reducere constituit (*b*). Territus autem inopinato Ozæ interitu, ob extentam in Arcam inclinantem manum percussi, eam mutato consilio in domo Obededom prope urbem deposuit: post modicum verò temporis in Regiam transtulit. Hujus translationis occasione Davidem coram Arca regiâ majestate depositâ saltantem, Michol ejus uxor contemplit. Cui David respondit, se quidem coram Domino, à quo cæteris hominibus, ipsiusque patri Sauli prælatus esset, abjiciendi, dejiciendique se nihil reliquum facturum.

a 2. *Reg.* 4. & 5.

An. M. 2957.

b 2. *Reg.* 6. *An. M.* 2959.

Interim David Regnum habens pacatum, & quietum, de Templo Domino construendo meditabatur. Hujus rei Nathanum Prophetam primò habuit hortatorem; deindè verò idem Propheta à Domino jussus retulit, operis hujusce gloriam, non Davidi, cujus manus humano sanguine essent pollutæ, sed ipsius filio à Deo reservari. David igitur ab opere quidem abstinuit, sed aptæ ad rem materiæ præparandæ, auro scilicet, argento, æri, ferro, lignisque curam omnem impendit.

A. M. 2960. *ante Chr.* 1040. *ante Ær.* 1044.

Sub hæc (*c*) bello Philisthæis illato, molestissimo Israelem jugo prorsus relevavit. In Moabitas in suam potestatem redactos incredibili furore desæviit, quem nos, causam hujus belli ignorantes, nec probare quidem, nec improbare audemus. Ex captivis enim alios tributis obstrictos servavit; alios carpentis ferratis, & lapidibus onustis (qualibus ad trituram utebantur) contrivit. Syriam tandem universam, ipsumque Adarezer tributis obnoxium fecit. Ab expeditione regionis ad Euphratem redux, Idumæos in valle Salinarum, fortè inter Palmiram, & Idumæam, profligavit, 18000. eorum cæsis; totaque in regione præsidium reliquit. Tempus harum expeditionum certum ignoratur.

c 2. *Reg.* 8.

Defuncto Naas Rege Ammonitarum (*d*), David legatos misit, qui suum de patris obitu dolorem filio significarent. Hanc ejus humanitatem sinistrè interpretati Principes Ammonitarum, quasi scilicet ad explorandum regnum Legati venissent, Regi persuaserunt, ut illos dimidio barbæ erasos, dimidiatisque vestibus remitteret. Eam injuriam ulturus David, primò Ducem Joab cum exer-

d 2. *Reg.* 10.

A. M. 2967. *ante Chr.* 1032. *ante Ær.* 1036.

exercitu in Ammonitas, Syrosque ipsis foederatos misit; sequenti verò anno ipse per se idem bellum prosequutus est. Ejus expeditionis exitus Davidi favit: qui post dissipatos prælio Ammonitas, Syrosque trans-Euphratæos, sequenti anno Rabbath Metropolim Ammonitarum reducturus, iterum Joabum cum exercitu misit.

Cum interim ille Jerosolimis versaretur, Bethsabeam conjugem Uriæ Hethæi in balneo domestico lavantem, è porticu palatii casu prospexit. Eo fortuito aspectu captus, ac à ad se fœminâ turpiter abusus, deinde remisit. Paulò post concepisse fœminam ex eo congressu intelligens, crimini suo tegendo, amasiæque honori consulturus, Uriam Hethæum in exercitu sub Joabo ultra Jordanem versantem illicò ad se accitum, jussit ea nocte in domum suam ad uxorem divertere; cum verò Urias regiis jussionibus non paruisset, è vestigio in castra remissus est cum epistola ad Joabum directa, in qua omnem inire rationem præcipiebatur, ut Urias ab hostibus opprimeretur. Nec mora; eductis ad urbem oppugnandam copiis, Urias ubi prælium fervebat à sociis derelictus, ab hostibus conclusus, absumptus est. David ejus rei certior factus, illico Bethsabeam in aulam deductam matrimonio sibi copulavit. Quod quidem Regis scelus Deo vehementer displicuit, nec Israeli satis placuit, ipsisque exteris nomen Dei execrandi præbuit occasionem (*a*).

a 2. Reg. 12. 14. *A. M.* 2970. *ante Chr.* 3030.
b 2. *Reg.* 12.

Quare Nathan jussu Dei Regem adivit, expositâque illi parabolâ divitis, qui pauperculo cuidam unicam, quam possidebat, ovem subripuit (*b*), sententiam contra se dicere, suumque crimen agnoscere coegit. Inde Dei ultionem gravioribus verbis denuncians, & domum ipsius sanguine replendam, & uxores ab extraneo palam violandas minitatus est. Cum verò David crimen suum fateretur, Tuum, inquit Propheta, Deus à te scelus abstulit, nec morieris: filius tamen tuus è Bethsabee occidet: idque paucos post dies contigit. Prioris infantis obitum natus è Bethsabee altero anno puer reparavit, cui Nathan Salomonis, scilicet *dilecti Deo* nomen imposuit.

A. M. 2971. *ante Chr.* 3029. *ante Ær.* 1033.

Cum Rabbath in ultimas angustias à Joabo redacta, nihil nisi expugnationem expectaret, David à Duce invitatus, ad exercitum veniens, rem statim confecit, captamque urbem diripuit; incolas verò medios secavit, carpentis ad trituram destinatis contrivit, membratim concidit cultris, ac tandem in fornaces coquendis lateribus succensas conjecit. Quæ certè extremæ crudelitatis exempla in Davide fortasse ante expiatum, agnitumque suum cum Bethsabee crimen, Dei gratiâ, ac lumine destituto, non probamus.

A. M. 2969. *sive* 2970.

A. M. 2972. *ante Chr.* 3028. *ante Ær.* 1032.
c 2. *Reg.* 14.
d 2. *Reg.* 15.
A. M. 2980. *ante Chr.* 3020. *ante Ær.* 1024.

Amnon deinde filius Davidis sororem Thamar violavit, ut v. *Amnon* diximus; & cædes Amnonis ab Absalom, & ipsius Absalom triennale exilium apud Regem Gessur consequutum est.

Deinde operâ Joabi Absalom à patre (*c*) Jerosolymam revocatus, ac tandem coram se venire permissus. Eâ tamen patris indulgentiâ filius abusus (*d*), collectâ conjuratorum manu, Regem se totius Israelis in urbe Hebron salutandum curavit. Re auditâ, David è Jerusalem fugiens, ultra Jordanem se recipere cogitavit; ipsi verò & selectissimorum manus, & custodiæ, & amicorum potissimi adhæsere. Nec Chusai Arachites abfuisset, nisi David è re sua fore ostendisset, si ille in urbe se continens, simulatâ cum Absalom amicitiâ, consilia Achitophelis peritissimi consiliarii, quondam patris, tunc filii, frustrasset.

A. M. 2981.

Fugienti autem David, ac vix montem Oliveti ad orientem Jerusalem transgresso, Siba servus Miphiboseth, duobus onerariis cum commeatibus adductis (*a*), occurrit. Illum David de Miphiboseth interrogans, audiensque in urbe perstitisse, quòd speraret in avitum Regnum ab Israelitis eâ occasione esse reducendum, continuò bona illius omnia in Sibam transtulit. In ea sententia ferenda Regem plus nimio festinasse ex eo postea compertum fuit, quòd non Regni spem, sed denegatum à servo equum, ne Davidem sequeretur, Miphibosethum prohibuisse.

a 2. *Reg.* 16.

Iter prosequenti juxta Bahurim obviam factus Semei filius Geræ conviciis illum oneravit; quam quidem indignitatem Rex æquo animo ferens, insigne patientiæ, atque præteritorum criminum pœnitentiæ documentum exhibuit. Inter hæc Absalom acclamantibus populis Jerosolymam ingressus, inter cæteros Chusai Davidis amicum, operam suam ipsi offerentem, obvium habuit. Quod quidem ab illo simulatum est, eâque occasione consilium Achitophelis de persequendo statim Davide, nullâ datâ rebus suis providendo opportunitate, frustravit: deinde Davidem de omnibus monuit; quare hic Jordanem transgressus in Mahanaim se recepit (*b*). Interea Absalom orto sole, copias contra patrem duxit: nec diu cunctatus prælium miscuit (*c*); quo in prælio victoria penes Davidem fuit, Absalomo verò ad cumulum malorum accessit, quòd crinibus arbori implexis, immotus hærens, à Joabo transfossus occubuit.

b 2. *Reg.* 17.
c 2. *Reg.* 18.

Accepto de nece filii nuncio (*d*), David altè ingemuit: sed à Joabo admonitus, è re sua esse, si dolorem supprimeret, populo sese restituens, Jerosolymam versùs iter recepit. Euntem Tribus Juda ducebat: quod cæterarum Tribuum invidiam, quasi scilicet sola sibi Regem tribueret, concitavit; ex invidia ad jurgia; ex jurgiis verò in apertam defectionem, suadente Seba filio Bochri (*e*), ventum est. Israelitæ igitur omnes, exceptâ Tribu Judæ, in Davidem rebellantes, Sebam sequuti sunt. Illis reducendis David Jerosolymam veniens, statim Joabum cum exercitu contra Sebam misit. Cum ille Abelam, urbem in regione Macha, se recepisset, Joab continuò urbem obsedit; neque obsidionem antea solvit, quàm caput Sebæ à civibus abscissum, suadente fœminâ illius urbis sapientissimâ, per muros sibi demitteretur. Seba extincto seditiosi quievere.

d 2. *Reg.* 19.
e 2. *Reg.* 20.

Cum fames valida per triennium jam regionem affligeret, Dominus ea de re consultus respondit, injustam Gabaonitarum cæde

A. M. 2983. *ante Chr.* 1017. *ante Ær.* 1021.

dem, Saule authore, hujus mali in populum inducendi causam præbuisse (*a*). Accitos propterea Gabaonitas postulavit David, ecquid sibi pro injuria rependi vellent? Illis septem filios Saulis in crucem agendos concedi postulantibus, Rex acquievit; septemque ex familia Saulis in crucis supplicio Gabaæ, patriæ Saulis, absumpti sunt.

a 2. *Reg.* 21.

An. M. 2987. *antè Chr.* 1013. *antè Ær.* 1017.

Procedente tempore, oniversum suæ ditionis populum David recenseri præcepit: quod Domino adeò displicuit, ut misso Gad Prophetâ, tribus propositis ærumnis, Regi quam potiùs mallet eligendi fecerit optionem (*b*), pestemne triduanam, an septennalem famem, an infaustum per tres menses bellum. David pestem elêgit; qua sequenti die in populum immissâ, tribus diebus 70000. hominum absumpsit. Quin nec totus sententiæ rigor expletus est; deprecante quippè Divide, Deus Angelo exterminatori cessandum præcepit. Quo accepto beneficio, Rex altare in area Ornan erexit: eo nimirum in loco, ubi Angelus Davidi visus est, subindeque Templum Domini erectum fuisse creditur.

b 2. *Reg.* 24.

c 3. *Reg.* 1.

An. M. 2989. *ante Chr.* 1011. *ante Ær.* 1015.

Cùm Rex satisceore jam ætate, foveri non posset (*c*), ad hunc usum Abisag Sunamitis puella frigido seni & fomes & solatium adjuncta est. Hanc quidem nos verè matrimooio cum Rege conjunctam, quamvis virginem postea relictam, fuisse credimus. Ioterim Adonias inter Davidis liberos prior, & apparatum ad Regiam dignitatem substinendam, & Principum favorem ad illam obtioendam sibi comparabat. Quibus à Nathano Propheta, promissorum Domini in Salomonem memore, intellectis, Bethsabee de omnibus monuit, simulque ut Regem adiret hortatus est. Illâ verò cum Rege colloquente, Nathan superveniens narravit, Adoniam ipso inscio, atque Deo invito, qui Salomonem regno destinaverat, Regnum affectare. Illicò David Salomonem regiæ mulæ impositum, & in Gibon addoctum, Regem consecrari jussit; idque continuò exequutioni mandatum est.

An. M. 2990. *antè Chr.* 1010. *antè Ær.* 1014.

Novum Regem David morti jam proximus ad se accitum, pluribus est allocutus. Primò, omne illi aurum, atque argentum in usum Templi erigendi præparatum; tum ejusdem Templi ichnographiam descriptam tradidit (*d*). Secundò, monuit, ut io Joabum populi favore impunè illuc usque flagitiosum, condignâ pœnâ animadverteret. Hoc enim justitiæ, & posteritati debitum sibi persolvendum censuit pissimus Princeps. Tandem conviciorum, quibus Regiam dignitatem Semei offenderat, vindicem illum constituit. Post hæc omnia, David diem clausit, ejusque corpus in urbe David sepulturæ mandatum est. Obiit autem ætatis anno 71. regni in Hebron, septem ac dimidio; in Jerusalem, 37.

d 3. *Reg.* 2.

An. M. 2990. *antè Chr.* 1010. *ante Ær.* 1014.

e *Antiq. l.* 7. *c. ult.*

An. M. 3870. *antè Bhr.* 130. *ante Ær.* 134.

In ejus tumulo thesauros planè ditissimos à Salomone conditos tradit Josephus (*e*); ex quibus postea 3000. talenta Hircanum Pontificem, ab Antiocho pio Jerosolymis obsessum, effodisse; eorumque partem Regi tradidisse, ut ab obsidione desisteret. Addit insuper Herodem diù post, maximam pecuniæ vim ex eodem tumulo eruisse.

Hanc historiam fortè Josephus partim ex hebraicis monumeotis, partim ex vulgari traditione conflavit. Etenim in Mss. Arabicis, quæ Cl. le Jay in suis polyglottis inseruit, legimus Hircanum Pontificem, quo tempore Jerusalem ab Antiocho Sidete obsidebatur, thesaurum olim ad quemdam ex posteris David spectantem, reclusisse; undè ingentibus erutis pecuniis, nec minorī summâ relictâ, iterum clausisse. Hæc quidem historia à Josephi narratione plurimùm discrepat.

Benjamin Tudelensis, qui circa annum 1173. scribebat, narrat ante annos quindecim, cum ruina cujusdam muri montis Sion repararetur, viginti conductis operariis, duos fortè post operam diei, solos aliis discedentibus relictos, fortuitò lapidem removentes, subterranei cujusdam loci aditum reclusisse. Eò ingressis Palatium occurrisse, marmoreis columnis fultum, auri. argentique obductum crustâ. Hoc, inquit Benjamin, Davidis erat monumentum, cui è regione aliud similis operis pro Salomone extabat. Nec deerant in loco urnæ, quas nec scrutari potuere: in uper ejusdem ædificii penetralia introspicere incipientes, subitus exortus turbo in terram dejecit, eo terrore, ut sensibus destituti ad vesperam usque permanserint: sub vesperam verò animis paulùm confirmati, cujosdam vocis monitu è loco recesserunt. Hanc historiam quamqoam ex Abrahamo Pharisæo didicisse Benjamin asserit, qui ea de re à Patriarcha Hierosolymitano consulius, monumentum esse Davidis censuerat, fabulam tamen olere nemo sanæ mentis negabit.

Illud tamen constat, Davidis sepulchrum maximo semper in honore apud Judæos fuisse. Illud autem suo tempore supersuisse testatur S. Petrus (*a*); ejusque partem regnante Adriano concidisse testatur Dio (*b*): ex quo intelligimus, ne Paganos quidem latuisse. Ad hunc etiam tumulum oratum venisse S. Hieronymum, ipse de se perhibet (*c*). Sepulchri, quod Davidis credebatur, schema exhibuit Cardinalis Grimanus (*d*); sicut & de sepulcbris in saxo excisis operis magoificentissimi, ad usum, ut vulgò creditur, Regum Juda, sermo est apud recentiores Itinerantes (*e*): ex quibus tamen vetustate paribus, quod potissimùm ad Davidem pertineat, arduum est discernere.

a *Act.* 2. 29.
b *Dio in vita Adrian.*
c *Epist. ad Marcellam.*
d *Apud Sesti. non de Architect. l.* 3. & *apud Pined. de Reb. Salom. l.* 8. *c.* 3.
e Doubdan ch. 26. Morizon, &c.

DEBASETH, urbs Zabulon. *Jos.* 19. 11.

DEBALAIM, pater Gomer, uxoris Osee Prophetæ (*f*).

f *Osee* 1. 3.

DEBERA, orbs Benjamin, antea ad Judam pertinens (*g*).

g *Josue* 15. 7.

DEBLATA, *Deblataim*, sivè *Helmon-Deblataim*, urbs transjordanina, ad radicem montis Nebo, sive Phasga.

DEBORA, fœmina Prophetis, & uxor Lapidoth (*h*), quæ sub palma inter Ramam & Bethel sedens, Israelem judicabat. Accitum Barac filium Abinoem, jussit Dei monitu coactum 10000. virorum exercitum, ad Thaborem adducere in Sisaram Ducem exercitûs Jabin, victoriam certò pollicita. Illo nonnisi Deborâ comite, hoc bellom se suscepturum significante, Prophetis adesse consensit; sed futurum prædixit, ut ea vi-

h *Judic.* 4. 4.

ctoria non ipsi Barac, sed fœminæ tribueretur; cujus oraculi veritatem postea eventus probavit. In Libro Judicum c. 5. Canticum extat, quod partâ victoriâ, Debora, & Barac in gratiarum actionem Deo cecinere.

An. M. 2719. antè Chr. 1281. antè Ær. 1285.

DEBORA, nutrix Rebeccæ, quæ regredientem è Mesopotamia in Chanaanitidem Jacob sequuta, in eadem regione obiit, prope Bethel sepulta sub quercu, quæ inde dicta est *Quercus fletus* (*a*). Debora *apem* significat.

a *Gen.* 35. 8. *An. M.* 2266. *antè Chr.* 1734. *ante Ær.* 1738.

DECACHORDON, instrumentum musicum, decem fidibus constans, Hebræis *basur*, *Harpa* nostratis similitudinem referens, formâ triangulari, ventre cavo & resonanti inferiùs (*b*).

b *Vide Nost. Differt. de instrum. Hebr. ad Comment. 2. tomi in Psalmos*

DECALOGUS, vox ex Græco *deca*, decem, & *logos*, verbum: quo nomine appellant Judæi decem potissima Mosaicæ legis præcepta, in decem & septem prioribus versiculis Capitis 20. Exodi expressa. Vide *Lex*.

DECAPOLIS, regio Palæstinæ, nomen trahens à decem præcipuis urbibus, aliis citra, aliis ultra Jordanem, in ea contentis. Potissima est *Scythopolis*: aliæ juxta Plinium (*c*) sunt *Philadelphia*, *Raphana*, *Gadara*, *Hippos*, *Dion*, *Pella*, *Gerasa*, *Canatha*, *Damascus*. Alii tamen alias urbes pro istis enumerant, eodem Plinio authore. Decapolim Christus crebris prædicationibus lustravit; quare de illa bis vel ter sermo in Evangelio occurrit (*d*).

c *Plin. l.* 5. *c.* 18.

d *Matth.* 4. 45. *Marc.* 5. 20. *&* 7. 25.

DECIMÆ. Omnium vetustissimæ sunt decimæ illæ, quas Abraham post regressum ab expeditione in Codorlahomor, & quatuor cum illo fœderatos Reges, Melchisedecho Regi Salem obtulit: ex omnibus scilicet spoliis decimas tradidit (*e*). Illustris Avi vestigia relegens Jacob, ipse quoque ex omnibus, quæ è Mesopotamia adduxerat, decimas Domino consecravit (*f*). In Lege quoad decimas hæc præscribuntur (*g*). *Omnes decimæ sivè de frugibus, sivè de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur. Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum. Omnium decimarum bovis, & ovis, & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.*

e *Gen.* 54. 22.

f *Gen.* 28. 20.

g *Levit.* 27. 30. *&c.*

Pharisæi Christi ætate, ut omnium religiosissimi haberentur, non eorum tantùm, quæ sub generico *proventuum* nomine censentur, vini nempe, tritici &c. sed & olerum, cæterarumqoe hortensium herbarum, de quibus nihil in Lege, decimas pendebant. Exactiorem hanc observantiam Christus non reprobavit quidem, sed offerentium hypocrisim, & intolerabilem arrogantiam detestatus est (*h*). Quidquid sativum ad cibum pertinet, totum decimarum & primitiarum legi in Talmud subjicitur (*i*).

h *Matt.* 23. 23.

i *SederSeraim Massec.*

Decimæ ex iis deducebantur, quæ post oblationes, & primitias supererant, & ad Levitas Hierosolymam deferebantur, ut à Josepho (*k*) & Tobia (*l*) innuitur. Decimis verò non antea uti poterant Levitæ, quàm ex his decimas Sacerdotibus solvissent.

k *Antiq. l.* 4. *c.* 8.

l *Tob.* 1. 6.

Post has decimas Levitis persolutas, ex bonorum reliquo adhuc aliæ decimæ segregabantur, Hierosolymam transferendæ, vel, si longa esset via, ipsarum pretium, & insuper, juxta Rabbinos (*a*), quinta pretii pars, argento repensa. Simile quid erant agapæ Christianorum. In hanc rem duo ex Deuteronomio loca à Rabbinis laudantur (*b*). *Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui nascuntur in terra per annos singulos, & comedes in conspectu Domini Dei tui.* Et alibì (*c*): *Non poteris comedere in oppidis tuis decimum frumenti, & vini, & olei tui, primogenita armentorum, & pecorum, & omnia, quæ voveris .... sed coram Domino Deo tuo comedes ea in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, tu, & filius tuus, & filia tua, & servus, & familia, atque Levites.* Porrò horum conviviorum in Templo, & Hierosolymis meminit Josephus (*d*).

a *Vide Lyran. in Deut.* 14. 22. 23.

b *Deut.* 14. 22. 23.

c *Deut.* 12. 17. 58.

d *Antiq. l.* 4. *c.* 8.

Cum Tobias in urbe moraretur, in qua nulli erant Sacerdotes, & Levitæ, ideò fortassè de illo narratur (*e*), singulis trienniis *proselytis & advenis ministrasse omnem decimationem*. De his decimis triennalibus Moyses hæc præcipit (*f*): *Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus, quæ nascuntur tibi eo tempore, & repones intrà januas tuas. Venietque Levites, qui aliam non habet partem, nec possessionem tecum, & peregrinus, ac pupillus, & vidua, qui intrà portas tuas sunt, & comedent, & saturabuntur, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus.* Porrò hanc triennalem decimam non aliam tertiam decimarum speciem constituisse credimus; sed decimas illas, quæ singulis annis Jerosolymam transferebantur, semel singulis trienniis in propria cujuscumque regione impendi consuevisse.

e *Tob.* 1. 6.

f *Deut.* 14. 28. *&* 26. 12.

Decimas etiam à Rege exigendas prædixit Samuel Propheta (*g*): *Greges quoque vestros addecimabit*. Quamquam autem nihil occurrit in historia Judæorum, quo intelligamus decimas in annuum Regis proventum cessisse, jus tamen illas exigendi vulgò Reges Orientales sibi vindicasse ex verbis ejusdem Prophetæ colligere videmur [*].

g 1. *Reg.* 8. 15. 16.

* *Vide nost. Comment. in Levit.* 27. 30.

DECLA, septimus inter filios Jectan (*h*), cujus posteri sivè Arabiam felicem, sivè Assyriam incoluisse creduntur; Arabiam quidem, quia palmis abundat, Syriacè & Chaldaicè *Decla* appellatis; Assyriam verò, quia urbem habet nomine *Degla*.

h *Gen.* 50. 27.

DECURIO, decem militum præfectus in exercitu Romanorum; quin etiam Hebræorum (*i*); Moyses siquidem, authore Jethro socero suo, plures constituit præfectos, judices, & duces populi in pace, & bello, & inter cæteros, Decuriones non omisit. Eamdem ac Moyses dispositionem in constituendis Præfectis exercitûs, Judas Machabæus observavit (*k*); quin & Joseph ab Arimathea *nobilis Decurio* in Evangelio appellatur (*l*), quamvis in Græco sit, *Dives Consiliarius*, sivè, *dives Senator*, & apud S. Lucam (*m*) tantùm *Consiliarius*. Solebant Senatores municipiorum, & Coloniarum, *Decuriones* appellari; quare fortasse Author Vulgatæ Græcum *Bouleutes*, *Senator*, reddidit, *Decurio*.

i *Exod.* 18. 21. 25. *Deut.* 1. 15.

k 1. *Mach.* 3. 55.

l *Marc.* 55. 43. Eusehemon Bouleutes.

m *Luc.* 23. 50. Bouleutes yparchon.

DEDAN, Isaiæ *Dedanim*, populi in Idumea, sivè in Arabia inter Mare Mortuum, & Petram Arabiæ Metropolim (*a*).

a Vide If. 25. 23. Jerem. 25. 23. & Ezech. 25. 13.

DEDICATIO. Ritus quo locus, Templum, & vasa Divino cultui addicebantur. Sic Moyses erectum in deserto Tabernaculum (*b*), itemque vasa ipsius servitio addicta dedicavit. Eandem cæremoniam Salomon pro erecto à se Templo (*c*), & Israelitæ post regressum è captivitate, pro instaurato eodem Templo (*d*), solemniter, atque innumeris mactatis victimis ionovarunt. Machabæi tandem (*e*) post expiatum Templum, ab Antiocho Epiphane olim pollutum, dedicationis Altaris festum instituerunt: cujus hyemali tempore singulis annis recurrentibus Solemniis, Christus quondam adfuisse creditur (*f*).

b Exod. 40. Num. 7.
c 3. Reg. 8.
d Esdr. 6. 16. 17.
e 1. Mach. 4. 52.
f Joan. 10. 22.

Neque religiosæ tantùm dedicationes rerum sacrarum occurrunt, sed etiam urbium, mœnium, & portarum, quod post restitutam Jerusalem sub Nehemia servatum est (*g*): quin & ipsarum domorum, utì ex Psalmo 29. pro dedicatione Domûs Davidis inscripto, intelligimus. In Lege præceptum est, ut inituris prælium Judæis, Duces antea elatâ voce clamarent: *Quis est homo, qui ædificavit domum novam & non dedicavit eam? vadat, & revertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo accipiat eam.* Potissimus hujus cæremoniæ ritus in eo, juxta Rabbinorum doctrinam, situs erat, quòd post pronunciatas benedictiones, verba quædam Legis in membrana descripta, & in arundine, sive alio cavo baculo recondita, in superliminari affigerentur (*h*).

g 2. Esdr. 12. 27.
h Vide Chald. ad Deut. 6. Talmud. Maimon. Halac Tephilim.

Ex Judæis dedicationis rerum sacrarum ritus in Christianos, imò & in cæteras Orbis Nationes, & Religiones manavit; de quibus tamen utpote ad S. Scripturam non pertinentibus, agendum nobis non est.

DELEAN, urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 38.

DELTA, quarta alphabeti Græci litera, ex Hebræo *Daleth*. *Delta* Geographis est Ægypti pars, quam Nilus septifido amne in Mediterraneum influens definit: *Septemplicis ostia Nili*. Regio ista literam *Delta* referre videtur, cujus basis ad Mediterraneum terminatur, cuspis ad Magnam-Cairum spectat.

I. **DEMAS**, Thessalonicensis, vir quondam Apostolo Paulo addictissimus (*i*), & in Romano carcere potissimùm non inutilis. Procedente verò tempore, Apostolo, religiosæque vitæ proposito abjecto (*k*), in Patriam se recepit; ubi & ad hæresim Cerinthi, Ebionis, aliorumque Christi divinitatem negantium descivisse tradit S. Epiphanius (*l*): imò & penitus ejurato Christo, Idolorum Sacerdotio initiatum Dorotheus in Synopsi scribit. Alii verò (*m*) falsâ persuasione ducti, secundam Epistolam ad Timotheum in carcere Romano scriptam fuisse, & ante Epistolas ad Colossenses, & ad Philemonem, ipsum autumant resipuisse, deque eo dictum interpretantur illud S. Ignatii in Epistola ad Magnesianos, Episcopum nempe illorum populorum *dignum esse Deo*.

i Coloss. 4. 14.
Circa an. Chr. 65.
k 2. ad Timoth. 4. 9.
l Epiph. hæres. 51.
m Estius, Grot. Menoc. Cornel. in 2. ad Timoth.

II. **DEMAS**, sivè ut alii vocant, *Dumachus*, nomen, juxta aliquorum opinionem, unius ex latronibus, qui unà cum Jesu crucem subierunt.

I. **DEMETRIUS PHALEREUS**, Philosophus Platonicus, Theophrasti discipulus, qui post administratam decem annorum spatio Rempublicam Atheniensem, tanto populorum plausu, ut 360. ærearum statuarum honore dignus habitus fuerit, deinde Atheniensibus ipsis adeò invisus esse cœpit, ut eo absente, & statuæ dejicerentur, & capitalis in ipsum sententia pronunciaretur. Demetrius igitur Athenis damnatus, ad Ptolemæum Lagi Ægypti Regem confugit, ubi fortunam nihilò æquiorem nactus est: siquidem apud Ptolemæum agens, ut excluso à Regno Ptolemæo Philadelpho natu majori, Euridicis filios præferret, à Philadelpho rerum potito, in exilium actus est, ubi aspidis morsu sibi necem conscivit (*a*).

Hujus gesta ideo in hoc Dictionario retulimus, quòd nonnullis credatur author fuisse Ptolemæo Philadelpho Versionis S. Scripturæ ex Hebræo in Græcum curandæ. Quorum quidem sententia tum ex iis, quæ diximus de Philadelphi in Demetrium odio, tum ex dicendis *v. Septuaginta Interpretes*, falsitatis arguitur.

a Diogen. Laert. in Demetr. Phaler. Cicer. Orat. pro Rabir. Vide Menag. in not. in Diog. l. 5. A.M. 3723. sive 3724. Regnum capit Philadelphus an. 3721.

II. **DEMETRIUS SOTER**, Rex Syriæ, Seleuci IV. Philopatoris filius, qui cum obses Romæ detineretur, quo tempore pater decessit, ideò Syriæ Regno diù caruit. Antiochus enim Epiphanes Demetrii patruus opportunè in eam regionem superveniens, regnum annis undecim, & post hunc Eupator Antiochus hujus filius duobus annis, occuparunt. Tandem paternam hæreditatem adiens, duodecim annis Syriæ præfuit.

Ab A.M. 3842. usque ad 3854 ante Chr. 146. ante Ær. 150.

Eo temporis spatio, instigante Alcimo, qui Summum Judæorum Sacerdotium invaserat, aliisque Judæis novitatum cupidis, Bacchidem cum exercitu adversùs Judam Machabæum (*b*) misit. Cùm Judas Bacchidi strenuè restitisset, altero anno Nicanor cum novis copiis in Judæam vênit; eoque unà cum exercitu à Judæis cæso (*c*), Bacchides iterum cum Juda conflixit, ipsumque parvâ militum manu adversus inundantes hostium turmas pugnantem, multitudine oppressit (*d*), totamque Judæam ærumnis cumulavit. Judæ successit Jonathas (*e*), qui & structas à Bacchide insidias evitavit, & Demetrii viribus strenuè obsistens, diù post Demetrium vixit.

b 1. Mach. 7. & 2. Mach. 14.
c 2. Mach. 15. & 1. Machab. 7.
d 1. Mach. 9. 2. . . 20. An. M. 3843. ante Chr. 157. ante Ær. 161.
e 1. Mach. 9. 28.

Interim Alexander Bala filium se Antiochi Epiphanis jactans, Regis Syriæ titulum delatum sibi à militibus Ptolemaide usurpavit: cui malo occurrendum ratus Demetrius, exercitum contra illum duxit (*f*). Jonatham literis sollicitavit, ut sibi in ea expeditione suppetias ferret; quem cùm in Balam inclinatem vidisset, novis iterum literis, novisque promissionibus tentavit; sed frustra, cum Jonathas hosti adhærere è re sua censuisset. Commisso igitur inter duos æmulos prælio, Demetrius in pugna occubuit (*g*); eique *Demetrius Nicanor* successit.

A. M. 3855. ante Chr. 149. ante Ær. 153.
f 1. Mach. 10. 1. 2.
g 1. Mach. 10. 49. 50. Jos. Antiq. l. 13. c. 5. Justin. l. 35. A. M. 3854. ante Chr. 146. ante Ær. 550.

III. **DEMETRIUS NICANOR**, sivè *Nicator*, Demetrii Soteris filius, quem initio

mercibus plurimùm, & quod diligenter cavendum erat, cultui Dianæ non detrabi tantùm, fed etiam univerfam Deæ religionem in difcrimien venire. Hac oratione concitati, clamare omnes: *Magna Diana Ephefiorum*: quibus vocibus tota continuò urbs commota, & Gajus & Ariftarchus, S. Pauli comites, in theatrum rapti. S. Paulus, ne fe multitudini fifteret, ab amicis prohibitus eft. Inter hæc Alexander quidam Judæus in mediam turbam profiliens, orationem aliquam ad rem præfentem habiturus videbatur: fed contiouò exorto in populo murmure, illum Judæum effe, ingeminatis clamoribus illis, *Magna Diana Ephefiorum*, eâ cantilenâ folidis duabus horis perfeveratum eft. Tandem Scriba populi, ægrè fedato tumultu, oftendit oihil Dianæ cultui ab aliquo unquam derogatum iri; quare fublatos eâ occafione clamores, non religionis potius, quàm feditionis videri. Ceffarent igitur, oifi in fufpicionem feditionis venire vellent. Siquid autem querelarum Demetrius in aliquem haberet, Magiftratus adiret, oec populum turbaret. Eâ oratione & animi fedati, & concio foluta eft.

VI. DEMETRIUS, quem S. Joannes veluti Fidelem totius Ecclefiæ affenfu probum commendat (*a*). Sunt (*b*), qui credaot hunc eundem effe Demetrium argentarium, qui poft excitatas in S. Paulum turbas, Chrifto nomeo dederit: funt etiam (*c*), qui Epifcopum faciant: funt demum (*d*), qui hunc Cajo, ad quem S. Joannes Epiftolam dirigit, fratrem tribuaot: omnium tamen futiles conjecturæ.

a 3. *Jo.* V. 12.
b *Serar. in 3. Jo.*
c *Catharin. Salmeron.*
d *Pfeudo-Dexter in Chron.*

DEMOPHON, ex Ducibus exercitus Antiochi Eupatoris, poft inducias inter Antiochum, & Judam Machabæum firmatas, in Judæa relictus (*e*).

e 2. *Mach.* 12. 2. *A M.* 3841. *ante Chr.* 159. *ante Ær.* 163.

DENABA, urbs Idumææ, ubi Bela filius Beor ex genere Efau regnavit (*f*).

f *Gen.* 36. 32.

DENARIUS, monetæ Romanæ genus, quinque feftertiis minoribus, Gallicis nempè, ut vulgò ereditur, folidis decem refpondens. Nomen iftud, nunquam in Veteri Teftamento, fæpè verò in Novo occurrens, pro argentea moneta utcumque ibidem ufurpatur: quare non raro de ficlo, nummo apud Hebræos vulgari, antequam Græcis, & Romanis fubdereotur, dicebatur. Vectigal illud, feù capitationem Judæis a Romanis impofitam, quam S. Matthæus *numifma cenfus* (*g*), S. Marcus, & S. Lucas (*h*) *denarium* appellant; cujus tamen pretii, non conftat. Denarii nomine Rabbini quartam ficli partem, nempe folidos octo noftrates circiter, intelligunt.

g *Matth.* 22. 19.
h *Mar.* 12. 15. *Luc.* 20. 24.

DERBE, urbs Lycaoniæ & patria Caji Difcipuli SS. Pauli, & Jo: Baptiftæ (*i*), quò SS. Paulus, & Barnabas Iconio pulfi, fe receperunt (*k*).

i *Act.* 20. 4.
k *Act.* 14. 19. *An. Chr.* 41.

DESERTUM, Hebræis *midbar*. Vox hæc quo apud nos fenfu intelligatur, conftat. Eâ verò Hebræi loca quæcumque inculta & montes præfertim intelligunt. Quare apud illos erant deferta arida, & effœta, erant & amœna, ac pafcuis uberrima. Hinc amœnorum defertorum fæpè Scriptura meminit. *Pinguefcent fpeciofa deferti* [*l*]: *Super fpeciofa deferti planctum affumam* [*m*]:

l *Pf.* 64. 13.
m *Jer.* 9. 10.

Ignis devorabit fpeciofa deferti [*a*]. Plura memorantur in Scriptura deferta, ac ferè fingulis urbibus fua erant, quæ pafcuis, & lignationibus providerent (*b*).

a *Joel.* 1. 20.
b *Vide, fi lubet, Reland. Palæft. t. 1. p.* 375.

DESSAU, vicus, five caftellum, ignotum tamen ubi fitus, juxta quem Ifraelitæ, Juda Machabæo duce, fe continueruot (*c*).

c 2. *Mach.* 14. 16.

DEUS, nomeo entis infiniti, æterni, & incomprebenfibilis; omnium creatoris, fummaque fapientiâ, & potentiâ moderatoris, & confervatoris; noftræ demùm finis religionis. Deus quidem ejus eft naturæ, quam ne nomine quidem appellari fas eft; quippè quæ cùm unica fit, & infinita, certis illis limitibus caret, quibus homines inter fe & difcernuntur, & varias obtinent appellationes. Quæ igitur illi tribuuntur nomina, ex perfectionibus creatis defumpta, nonnifi per analogiam quandam ejus perfectiones & attributa defignant.

Huic Hebræi nomen tribuuut *Jehovah*, fivè *Jao*, aut *Jaho*, quod tamen fcribere licet, fed effari nefas apud illos eft; quare pro *Jehovah*, *Adonai*, fivè *Elohim*, fcilicet Dominos, Magiftros dicunt. Frequens eft etiam apud illos nomen *El*, fortis; *Saddai* fibi fufficiens, vel juxta aliam pronunciationem, vaftator, & potens, *Elion*, Altiffimus; *El-fehaoth*, Deus exercituum; *Ja*, Deus. Angelus ille, qui Dei vices in Exodo gerebat, dixit nomen fibi effe: *Ego fum qui fum* (*d*). Vide *Jehovah*.

d *Exod.* 3. 14.

DEUTERONOMIUM, quinque librorum Moyfis poftremus, io quo veluti fumma colligitur omnium, quæ Moyfes in aliis præcedentibus libris & fecerat, & conftituerat; unde & nomen *Deuteronomii*, fcilicet fecundæ legis, five fummæ Legis. Titulus ejus apud Hebræos, ex verbis io exordio Libri occurrentibus *Elle-haddebarim* repetitur: ab aliis tamen Rabbinorum *Mifna*, fcilicet *fecunda Lex*; ab aliis *Liber reprehenfionum*, ob redargutiones in Ifraelitas c. c. 1. & 8. & 9. & 28. & 30. & 32. infertas, appellatur. Hiftoriam continet fex circiter hebdomadarum, quantum fcilicet temporis interceffit ab exordio undecimi menfis, ad feptimam menfis duodecimi diem anni quadragefimi ab egreffu ex Ægypto.

Sunt qui de authore hujus libri dubitaverint, cum & hiftoriam decefsûs Moyfis referat, & regionem transjordaninam author commemoret, quafi fcilicet cis Jordanem, & ad occidentem hujus fluminis fcriberet. Verùm hæc omnia tanta non funt, ut hunc Librum à Moyfe abjudiceot; potuerunt enim ea, quæ de illius obitu referuntur, ab aliquo veluti ad Operis complementum adjici: vox verò Hebræa *heber*, quam Latinus vertit, *trans Jordanem*, commodè etiam figoificare poteft *cis Jordanem*.

In eo libro Moyfes populum alloquens (*e*), totam ab egreffu Ægypti usque dum in planitiem Moab venirent, hiftoriam recenfet. Deinde fecundâ ad illos oratione (*f*), Leges Dei in Sina receptas explicationibus, novifque additionibus illuftrat. Inde à capite 28. ufque ad 30. populo enixè obedientiam, & fidelitatem Divinis Legibus debitam commendat. Subinde Jofue fucceflorem fuum in populi regimine à Deo de-

e *Cap.* 1. & 2. & 3. & 4.
f *à c.* 5. *ufque ad* 27.

ft-

ftinatum effe declarat (*a*). Tandem poft ea omnia fcriptis exarata, Librum Senioribus populi commifit, etiam atque etiam obteftans, ut fingulis feptenniis io cœtu populi Fefto Tabernaculorum die illum perlegerent.

a *Deut*. 31. 9. 10... 14.

Poft paucos dies Canticum elegantiffimum coram populo recitavit, in quo violandam à Judæis Domino fidem non obfcurè fignificabat; illud verò exfcribendum à fingulis præcepit, ut debitæ Deo fidelitati præftandæ ejus lectione excitarentur. Tandem eâdem die juffus à Domino montem Nebo afcendere, ut diem clauderet, convocatis antea populis, fingulis Tribubus benedictionem, ac peculiare futurorum eventuum oraculum pronunciavit: inde confcendens montem vitâ functus eft. Hæc omnia Deuteronomium complectitur.

DIA, urbs transjordanina, in Notitia Imperatoris Leonis Arabiæ tributa.

DIABOLUS, vox ex Græco *Diabolos*, calumniator; in Veteri Teftamento rarò quidem occurrens, atque refpondens nunc Hebræo *Belial* (*b*), nunc *Satan* (*c*). Porrò Belial eft homo nihili, & perditiffimus; Satan verò adverfarius, feu accufator in Judicio. Textus Abacuc (*d*), *Egredietur Diabolus ante pedes ejus*, in Hebræo legitur *Refcheph*, fcilicet carbo: quare locus ille vertendus effet: *Ante faciem ejus ibit peftis, & Egredietur carbo ante pedes ejus.* Io libris Veteris Teftamenti Græcè fcriptis, *Diabolus Dæmonem* (*e*), fivè tantùm *adverfarium* fignificat (*f*); in Novo verò femper pro Dæmone, humani generis hofte, ufurpatur.

b 3. *Reg*. 21. 23.
c *Pf*. 109. 6.
d *Abac*. 3. 5.
e *Sap*. 2. 24. *Eccli*. 21. 30.
f 1. *Mach*. 1. 32. *Factum eft hoc ad infidias fanctificationi, & in Diabolum malum in Ifrael.*

DIACONISSA. Viduæ quædam, five virgines fervitiis Ecclefiæ deftinatæ, quibus præftandis Diaconi impares erant, Diaconiffæ appellabantur. Hinc Ecclefiarum foribus pro fœminis deftinatis, (neque enim locum illæ tenebant cum viris communem) præerant: fœminas baptifmo tingendas veftibus exuentes, deinde è lavacro egreffas induebant: privatis catechefibus mulieres inftituebant, & in carcere pro fide detentas curabant. Ad ea minifteria nonnifi mulieres ætate, & moribus graves, probatique nominis, & non fine religiofis cæremoniis, ac manuum impofitione deputabantur (*g*). S. Paulus cujufdam Phœbes Diaconiffæ Ecclefiæ, quæ erat Cenchris, in Epiftola ad Romanos meminit (*h*). Idem Apoftolus, viduas pro Ecclefiæ fervitiis eligendas admonet, fexagenarias, unius viri, probati teftimonii, quæ filios optimâ educatione imbuerint, hofpitalitatem exercuerint, pedes laverint Sanctorum, tuleriot miferis opem, atque bonorum operum exercitio fuerint addictæ (*i*). Juniores verò excludendas præcipit.

g *Conc. Laodic*. c. 2.
h *Rom*. 16. 1.
i *Timoth*. 5. 9. 10.

DIACONUS, ex Græco *Diaconos*, Minifter. Diaconi viri funt fervitiis Epifcopi, five Sacerdotis in oblatione Sacrificii, & miniftranda Euchariftia, addicti: infuper curandæ pauperum inopiæ deftinati. Crefcente enim indies Difcipulorum oumero (*k*) Jerofolymis, cùm in quotidiana eleemofynarum diftributione viduæ Græcorum, nempè Fidelium ex Ethnicis, negligi viderentur, exortum ob eam rem Græcorum in Hebræos murmur Apoftoli compefcere volentes, in cœtu Fidelium feptem virorum probati nominis, prudentiæ, & religionis, electionem propofuerunt, quibus ejus rei curam demandarent: neque enim fas effe dixerunt, ut ipfi relictâ verbi Dei mioiftrandi curâ, temporali œconomiæ incumberent. Selecti igitur à cœtu feptem, videlicet Stephanus, Philippus, Procorus, Nicanor, Timon, Parmenas, & Nicolaus, ante Apoftolos conftituti, ab illis manuum impofitione, & oratione facris initiati funt.

k *Act*. 6. 1.

Ex doctrina S. Pauli (*a*) Diaconos effe oportet caftos, inculpatos, non vino deditos, & fordido lucro; myfteria fidei in abdito puræ confcientiæ fervantes; qui femel tantummodò uxorem duxerint, domum fuam curaverint & familiam: ac tandem nonnifi antea probati initientur.

a 1. *Timot*. 3. 8... 12.

DIANA, Dea Ethnicorum celeberrima, cujus maximus erat Ephefi cultus. Pluribus appellabatur nominibus, *Hebe*, *Trivia*, *Hecate*: eadem in Cœlo, Luna; in terra, Diana; apud Inferos, Hecate; dum molieribus partum enitentibus aderat, *Lucina*. Virgo credebatur; quare ex volucribus apes ejus numini facræ habebantur. Cùm autem venationi ftuderet, ejus idcircò fimulachrum & expedito amictu indutum, & arcum tenens (Lunæ etiam cornua in capite eminebant) exhibebatur. Dianæ tamen Ephefiæ alius erat habitus: interdum enim à capite ufque ad pedes papillis tegebatur; interdum pectore tantùm & ventre, reliqua in bafim definebant, variis identidem ornatam cervorum, canum, & boum capitibus, anaglyphico opere infculptis. Porrò mammæ fœcunditatem, nutritofque ab ea homines, & bruta; canes verò & cætera, venationis ftudium defignabant (*b*).

b *Vide Hieron. Prol. in Epift. ad Ephef.*

Parentes habuiffe dicitur Jovem, & Latonam; fratrem verò ex matre Apollinem. In Palæftina Ifaiæ & Jeremiæ ætate, oblatione panis & liquorum nedum in Altari, fed in capite viarum initio menfium colebatur (*c*); eaque de caufa Deam *Meni*, fcilicet Menfium, & Lunam appellabant. Viis etiam unà cum fratre Apolline, bonæ fortunæ Deo, præerat (*d*). Hæc tandem de illa Jeremias (*e*): *Filii colligunt ligna, & patres fuccendunt ignem, & mulieres confpergunt adipem, ut faciant placentas regina Celi:* quæ quidem facrificia in areis, tectis, angulis viarum, & foribus domorum exhibebantur.

c *Ifa*. 65. 11.
d *Ariftoph. in Pluto & in Thefmo Phorias.*
e *Jer*. 7. 18. *Vide etiam cap*. 11. 13. & 44. 17. 18. *Ezech*. 16. 25.

Demetrius quidam argentarius, qui vitam elaboraodis Dianæ ædiculis, five oummis, Dianæ ejufque Templi effigie infculptis tolerabat, turbas ea de caufa in S. Paulum Ephefi degentem, quafi Deæ cultum everteret, concitavit. Vide *Demetrius*, & *Act*. 19. 24. &c.

DIBON, urbs Tribui Gad à Moyfe affignata (*f*); deinde Rubenitis (*g*) coocceffa. Vicum ingentem ejufdem nominis ad Arnon commemorat Eufebius. Eadem fortaffe eft ac Dibon-gad (*h*), ubi Ifraelitæ caftrametati funt. Adhuc S. Hieronymi ætate, locus ifte æquè Dibon, & Dimon exli-

f *Num*. 32. 3... 33. 34.
g *Jofue* 13. 9.
h *Num*. 33. 45.

literarum similitudine appellabatur.

DIBON-GAD, idem locus, ac Dibon, de quo jam diximus.

a 2. *Esdr.* 11. 25.
b *Josue* 12.26.

DIBON, in Tribu Joda (*a*), fortasse idem est ac *Dabir*, sivè *Cariath-Sepher*: locum enim, quem Hebræus (*b*) *Dabie*, Septuaginta *Dibon* appellant.

c *Matth.* 17. 23.
d *Exod.*30.13.

DIDRACHMA, vox Græca nummum designans duarum drachmarum (*c*). Porrò drachma solidos octo, & denarium æquat; quare didrachma solidis sexdecim, & denariis duobus respondet; quod cum medio siclo Hebraico, valoris 16. solidorum, & $\frac{11}{26}$ denarii, convenit. Judæis ex Legis præscripto capitatio medii sicli quotannis Templo pendendi imposita erat (*d*). Hanc rogatus ab exactoribus Jesus, contiouò Petrum piscatum in lacum misit; captusque piscis nummum quatuor drachmarum (tributum scilicet Christi, & Petri) in ore conditum attulit.

e *Jo.*11. 16. & 20. 24.

DIDYMUS, scilicet *Gemellus*, quæ vox Hebraico sivè Syriaco nomini *Thoma* respondet. *Thomas, qui dicitur Didymus* (*e*). Vide *Thomas*.

f *Luc.*23.32. *Moyses nullum inter civilis, & sacra diei initium, & finem discrimen notat. Vesperā, cùm diem describit, usquequaq; priorē nominat. Sic Gen.1. primum Creationis diem describēs, ait: Factum est vespere, & mane dies primus &c.*

DIES. Dierum quatuor sunt genera: *Naturalis, Astronomicus, civilis, & artificialis*. Naturalis, sivè solaris, horis quatuor & viginti evolvitur. Astronomicus, ab integra æquatoris revolutione constituitur, eàque æquatoris parte, quam Sol proprio motu diei naturalis spatio percurrit. Civilis, is est, cujus initium & finem quæque gens suo arbitratu definit. Hebræi diem à vespera ad vesperam pro civilibus, & sacris rebus terminabant: *A vespera ad vesperam celebrabitis Sabbatha vestra* [*f*]: Idem pro horarum Canonicarum recitatione, non verò pro cessatione ab operibus Festis diebus, Catholica servavit Ecclesia: Babylonici ab ortu ad ortum solis dies numerant; quod adhue apud Norimbergenses obtinet: Itali, ab occasu ad occasum: astronomi, à meridie ad meridiem: Catholici Romani, à dimidia nocte ad sequentem dimidiam. Artificialis denique dies spatium est, quo Sol in horizonte apparet, quod à Sphæræ obliquitate, pro temporum & locorum varietate, inæquale constituitur. Scriptores Sacri vulgò diem in duodecim inæquales horas, & noctem io totidem partiuntur. Sexta toto anoi cursu, meridiem; duodecima, ultimam diei horam significat. Æstate verò hæ, quàm hyeme, sunt longiores. Vide *Hora*.

g 1. *Esdr.*4. 9.
h 4. *Reg.* 17. 24.
i *Ammian. l.* 23.

DIEVI, populi, de quibus Esdras (*g*), fortasse iidem, quos Rex Assyriorum (*h*) ex regionibus *Caba*, & *Ava* in Samariam transtulerat. Dievi iidem sunt ac populi Ava, & fortè eam Assyriæ regionem incolebant, quam flumen *Diaba* perluit (*i*).

k *Exod.*8. 19.
l *Exod.*31. 18.
m *Psal.* 8. 4.
n *Is.*40. 12.

DIGITUS. *Digitus Dei* est ejus virtus & operatio, quam in prodigiis Moysis (*k*) se agnovisse Magi Pharaonis testati sunt. Legem Dei digito scriptam Moyses tradidit (*l*): cujus etiam digiti opus sunt Cœli (*m*). Deus tribus digitis orbem sustinet (*n*). In digito Dei Jesus Christus Dæmones expellebat (*a*), ex quo Regnum Dei jam venisse probavit.

a *Luc.* 11. 20.

DIGITUS, mensura, in hebræo *esbah*, quæ $\frac{67}{89}$ unciæ partes non excedit. Quatuor digiti palmum, sex palmi cubitum, cubitum verò fermè unciæ vigiuti cum dimidia efficiunt.

DIMAS, *Dismas*, *Desmas*, sivè juxtà alios *Titus*; aliis verò *Vicimus*, ac tandem *Matha*, nomen, ut aliqui credunt, alterius Latronis, qui unà cum Christo in cruce pendens, in ipsum credidit: sed nihil hisce nominibus incertius.

b *Josue* 15.22.

DIMONA, urbs in plaga meridionali Juda (*b*).

c *Gen.* 30. 23. *An. M.* 2250. *ante Ch.*1750. *antè Ær.*1754.
d *Gen.* 34. 1. &c.

DINA, Jacob, & Liæ filia, post Zabulon nata (*c*). Cum Jacob io terram Chanaan regrederetur, Dina quindecim circiter annos nata, mulieres Sichimitas inspectura, celebritati illorum solemni adfuit (*d*). Puellam intuitus Sichem filius Hemor Hevæi; Princeps urbis, statim deperiit, ac vi raptam violavit. Deinde post delinitam blanditiis puellam, injuriâ acceptâ tristem, illius nuptias, procurante patre Hemor, petiit à Jacob.

Inter hæc fratres Dinæ supervenientes, ea de re certiores facti, ultionem molientes, petentibus sororis nuptias anouerunt; eâ tamen conditione, ut Sichimitæ circumcisionis legi subderentur. Hemor, & filio assentientibus, eorumque operâ cæteris Sichimitis, illicò omnes vulneri subjecti sunt. Post hæc, tribus elapsis diebus, cùm vulneris dolor crudesceret. Simon & Levi filii Jacob, urbem ingressi, Hermoo, & Sichem, omnesque simul incolas trucidarunt, abductisque pueris & mulieribus, ac prædâ, Dinam sororem suam, nec sanè inultam ad patrem, totius ejus cædis inscium, reduxeruot.

Quid deiode Dinæ acciderit, incertum. Hebræi illam tribuunt uxorem Job viro sancto: cuius quidem sententiæ nedum nullæ sunt conjecturæ, sed si quæ sunt, contrariæ videntur: si enim Job idem est ac *Jobab*, quartus princeps Edom post Esau fratrem Jacob, certè ut Dina filia Jacob cum illo nuptias celebraret, diutiùs vixisse oportuit.

e 1. *Esdr.*4. 9.

DINÆI, populi Hebræorum hostes, qui Hebræis Templum restaurantibus obstiterunt (*e*).

DIOCÆSAREA, alio nomine *Sephoris*, in Galilæa. Vide *Sephoris*.

f 1. *Mach.* 11. 39. 40. *An. M.* 3860. *ante Chr.*140. *ante Ær.* 144.

DIODOTUS, alio nomine *Tryphon*, quondam Dux copiarum Alexandri Balæ. Cùm Demetrius Nicanor Rex Syriæ militibus invisus esset, Diodotus de transferendo Regno io Antiochum filium Balæ apud Elmalchuelem Arabiæ Regem versantem, cogitavit (*f*). Igitur obtentum precibus Antiochum à Rege, & in Syriam ductum, à militibus ac populo io Regem salutandum curavit: quamquam Antiocho solum nomen, Diodoto verò authoritas Regis mansit. Nec tameo ab affectando etiam Regis titulo diutiùs abstinuit: eoque consilio Medicos corrupit, qui Regem quasi lythiasi laborantem

tem secarent, atque interficerent (*a*). Eo occiso, Regnum invasit, ac nomen Diodoti in Tryphonem commutavit.

a *1. Mach.* 13 31. 32. *Liv. l.* 55. *Strab. l.* 16. *Just. l.* 36.

Ut autem Romanorum amicitiam mereretur, auream Fortunæ statuam, pondo 10000. aureorum, ad Senatum misit; quam Patres illi ita receperunt, ut tamen Tryphonis petitionem, Regem se ab illis agnosci postulantis, eluderent. Acceptæ siquidem Statuæ inscriptionem apposuerunt, qua ab Antiocho juniori, quem Tryphon occiderat, oblata fuisse dicebatur (*b*).

b *Diod. Sicul. Legat.* 31.

Interim Simon Machabæus, regnante Tryphone, omnia ad rapinam direptionemque vergere cernens (*c*), ejus partibus relictis, ad Demetrium Nicanorem accessit; eodemque consilio cæteri Tryphonis milites ad Cleopatram, quæ eidem Demetrio (*d*) nupserat, & in expeditione contra Parthos ultra Euphratem versabatur, desciverunt. Igitur Tryphon ab omnibus destitutus, cùm Doram Phœniciæ urbem se recepisset, obsessâ ab Antiocho Sidete, fratre Nicanoris, urbe, vix inde elapsus, Orthosiam, ac deinde metu Antiochi insequentis, Apamæam patriam suam confûgit. Tandem in ea urbe ad ultimas angustias redactus, juxta Strabonem (*e*) præcipitem se ab arce dedit; vel se in ignem conjecit, juxta Syncellum (*f*); vel vi illatâ occisus est, juxta Josephum (*g*).

c *1. Mach.* 13 34. 37. & 14. 20. 33.
d *Joseph. Antiq. l.* 23. *c.* 12.
An. M. 3864. *antè Chr.* 136. *ante Ær.* 140.
An. M. 3866. *ante Chr.* 134. *antè Ær.* 138.
e *Strab. lib.* 14
f *Syncel. in Chron.*
g *Antiq. l.* 13. *c.* 12.

DIONYSIUS AREOPAGITA, quondam in Senatu Areopagi, omnium Tribunalium totius Græciæ celeberrimo, dein Christianus; de qua conversione *Act.* 17. 34. Fertur uxorem habuisse *Damarim*, quæ eodem tempore Christo nomen dedit (*h*). Episcopus Atheniensium per S. Paulum initiatus fuit, & martyrio occubuit. Quæ contra ejus Opera & iter Parisios afferuntur argumenta, nostri instituti non sunt.

An. Chr. 53. *Ær.* 56.
h *Chrys. de Sacerd. l.* 4. *c.* 7. *Aster. hom.* 8.

DIORIX, sivê *Dioryx*. *Ego quasi fluvii Diorix* (*i*). Ex eo loco aliqui autumant *Dioryx* nomen esse amnis cujusdam (*k*). Verùm *Dioryx* Græcam vocem esse, quæ canalem, vel rivum significat, vel ex eo constat, quòd in eodem cap. ℣. 43. ea vox redditur *trames*: *Factus est mihi trames abundans*.

i *Eccl.* 24. 41.
k *Raban. in Eccl.* 24 41. *Complut. Sixt.* v. *Fluvius Dorix*. *Alii, Fluvius Dorax* *Alii, Fluvius vorax*.

DIOSPOLIS, alio nomine *Lydda*. Vide *Lydda*.

DIOTREPHES. Quis fuerit, vel cujus urbis Episcopus, an omnino Episcopus fuerit, ignoratur. Cajum, ad quem tertia S. Joannis Epistola dirigitur, Episcopum fuisse unius ex septem Ecclesiis in Apocalypsi recensitis, eumdemque locum ac Diotrephem incoluisse, Grotius autumavit. Ligtfootus Diotrephem Corinthi vixisse maluit. Illud sanè constat, hunc virum missos à S. Joanne viros neque suo ipsum hospitio recepisse, neque ab aliis recipi voluisse. Hæreticum fuisse Oecumenius, Beda, & Recentiores aliqui credunt. Alii Christianum judaizantem malunt, qui cum Ethnicis Christi fide initiatis communem habere mensam religioni duceret. Aliis tandem fidelis ex Ethnicis fuisse videtur, qui à Fidelibus ex Judaismo adhorreret. Vide 3. *Jo.* ℣. 9.

DIPLOIS, Græca vox, vestem, sive pallium duplicatum significans. Detractores suos Psalmista à Deo pudore affici postulans, *Operiantur*, ait, *sicut diploide confusione sua* (*a*). In Hebræo est *mehil*, quæ vox reddi potest, pallium, seù vestis extima. Philosophi Cynici tunicâ, & veste interiori carentes, diploide, sivè pallio duplicato utebantur (*b*).

Contra quem duplici panno patientia velat.

Hæc vox occurrit etiam *Baruch.* 5. 2. de cujus tamen sensu, cùm textus Hebræus non extet, nihil certi afferre possumus.

a *Ps.* 108. 24.
b *Horat. l.* 1. *Ep.* 17. *de Diog. Cyn.*

DIPONDIUS, parvus sanè nummus apud S. Lucam (*c*): *Nonne quinque passeres veneunt dipondio?* Idem dictum ita refert S. Matthæus: *Nonne duo passeres asse* [solido scilicet] *veneunt?* In Græco legitur *assarion*, qui nummus dimidium assis, nempè quatuor denarios, & $\frac{5}{8}$ sivè juxta alios, duos denarios & $\frac{5}{16}$ æquat. *Dipondius* assis dimidium potiùs indicare videtur.

c *Luc.* 12. 6.

DIPSAS, Latinè *situla*, anguis genus, qui morsu sitim lethiferam ingerit; undè & nomen *dipsas*, nempè sitiens. De hoc Moyses (*d*): *Ductor tuus fuit in solitudine ... in qua erat scorpio, ac dipsas.* Hebræum *tzimaon* optimè redditum est per dipsadem, quamvis aliqui de loco deserto, & arido interpretentur.

d *Deut.* 8. 15.

DISAN, & *Dison*, ambo filii Seir Horræi (*e*).

e *Gen.* 36. 21.

DISCIPULUS, notissima vox, quæ in Novo Testamento de Fideli, Christiano, de Discipulo, sive Jesu Christi sectatore, de Apostolo usurpatur (*f*): *Crescente numero Discipulorum, factum est murmur Græcorum advertùs Hebræos &c.* Item [*g*]: *Erat quidam Discipulus Damasci, nomine Ananias:* Et de Paulo scribitur: *Saulus spirans minarum & cædis in Discipulos Domini*, scilicet in Christianos.

f *Act.* 6. 1.
g *Ibid.* 9. 10

Interdum *Discipulus* de Apostolis scribitur, in Evangelio potissimùm (*h*): quamquam Discipuli alii fuerant ab Apostolis. Etenim ex Discipulis duodecim Apostoli à Jesu Christo (*i*) selecti sunt, ut abdita mysteriorum loco depositi custodirent, præcipuisque Religionis muneribus fungerentur.

h *Matth.* 5. 1. & 8. 23. 25. &c.
i *Luc.* 6. 13. *Matt.* 10. 2. &c

Discipuli verò, qui ipso prædicationis exordio, Christo adhæserunt, 72. recensentur. Porrò eos Christus (*k*) nominibus propriis *designavit*, *& misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem & locum, quò erat ipse venturus, & dicebat illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam salutaveritis. In quamcumque domum intraveritis, primùm dicite: Pax huic domui: & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra, sin autem, ad vos revertetur. In eadem autem domo manete, manducantes, & bibentes, quæ apud illos sunt; dignus est enim operarius mercede sua. Et in quamcumque civitatem intraveritis ... curate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis:*

k *Luc.* 10. 1. 17.
An. Ær. 31. *Chr.* 34.

Ap-

Appropinquavit in vos regnum Dei. In quamcumque autem Civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus dicite: Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos . . . Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit... Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes . . . & super omnem virtutem inimici; & nihil vobis nocebit. Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem, quòd nomina vestra scripta sunt in cælis. His institutionibus Discipulos septuaginta duos formavit Christus, in urbes Judææ prædicationis gratiâ illos dimissurus. Horum Discipulorum catalogus apud Græcos occurrit; sed neque antiquitate, neque auctoritate ita præstans, ut fidem extorqueat. Ille verò, qui Eusebii ætate, quarto scilicet sæculo, extabat, intercidit (*a*). Festum 70. Discipulorum (nam 70. pro 72. (*b*) passim usurpantur) apud Latinos die 15. Julii; apud Græcos 4. Jan. celebratur.

Inter hosce 72. Discipulos recenseri jure possent (*c*) S. Barnabas, Sosthenes, S. Matthias, Joseph Barsabas, Thadæus S. Thomæ frater, septem Diaconi (*d*), S. Marcus, S. Lucas, Andronicus & Junius S. Pauli necessarii (*e*), Judas cognomento Barsabas, Silas, Simon Niger, Lucius Cyrenæus, Manahem, Mnason, qui antiquus Discipulus appellatur (*f*), Ananias, qui S. Paulum baptizavit (*g*), Aristion, & Joannes, de quibus Papias (*h*).

DIUM, urbs à Ptolemæo Cœle-Syriæ tributa, habens, eodem authore, 77. gradus & dimidium latitudinis, & 31. ac dimidium longitudinis; sita verò, juxta Plinium (*i*), propè Pellam, trans Jordanem, & inter urbes Decapoleos. In veteribus Notitiis Imperii in Arabia recensetur: & à Pompejo pristinis incolis restitutam fuisse Josephus est author (*k*). Ab Alexandro conditam tradit Stephanus Geographus (*l*).

DIVORTIUM, sivè *Repudium*, quod quidem justis de causis in Lege toleratum est (*m*). En verba: *Si acceperit homo uxorem, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Cùmque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque libellum repudii . . . vel certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta est, & abominabilis facta coram Domino.* Quid sit autem τὸ *Propter aliquam fœditatem*, vel juxta Hebræum, *Propter aliquam nuditatem* [*n*], inter Commentatores non convenit.

Schola Sammaiæ (qui paulò ante Christum florebat) docuit (*o*) repudium nonnisi ex fœdo aliquo, & contra honestatem crimine permitti. Schola verò Hillel Discipuli Sammaiæ in conjugatos mitior, leviorem quamcumque causam probabat, in suam sententiam textum Moysis ita explicans: *Si in illa invenerit aliquid, sive aliquam fœditatem.* Hinc si fœmina dapes inscitè instruxisset, si altera venustior atque jucundior priori uxore videretur, licebat viro invisam conjogem dimittere. Tandem Akiba celebris Rabbinus, uxorem minùs viro gratam tutò dimitti posse, ex verbis Legis ad suum sensum detortis, sustinebat. Duabus enim de causis repudium in Lege permitti dicebat: Primò, si mulier *non invenisset gratiam ante oculos viri*: secundò, si *aliqua fœditate* esset polluta. Nec nisi levioris momenti causas ad eam rem suâ ætate suffecisse tradunt Josephus (*a*), & Philo (*b*); quibus de moribus Judæorum recentiorum paria narrat Leo Modena (*c*): si enim, ait, mulier oculis viri minùs blandiatur, statim abjici potest.

a *Euf. l. 1. c. 12. Hist. Eccl.*
b *Græcus S. Lucæ impressus habet 70. Latinus & plures Mss. Græci 72. referunt. Patres sæpiùs habent 70., sed cùm volunt numerum exactiùs definire, scribunt 72. Vide Mill. in Luc. 10. 1. Tillem. not. 24. sur J. C.*
c *Vide Euf. l. 1. c. 12.*
d *Vide Epiph. de Christo, c. 4.*
e *Rom. 16. 7.*
f *Act. 21. 16.*
g *Act. 9. 10.*
h *Apud Euf. l. 3. c. 39. hist. Eccl.*
i *Plin. l. 5. c. 17.*
k *Antiq. l. 14. c. 8.*
l Dion... polis coilês Syrias, ctisma Alexandrou.
m *Deut. 24. 1. &c.*
n *Septuaginta.* Aschemon chrêma.
o *Vide Selden. Uxor Hebr. l. 3. c. 18. 20.*

Verùm Christus tantæ licentiæ modum imponens, solam ob repudium adulterii causam probavit: *Dictum est antiquis: quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat* [*d*]. Porrò nomen *fornicationis* in verbis Christi relatis pro quocumque immanissimorum criminum genere, scilicet Idololatriæ, Infidelitatis &c. quæ juxta phrasim S. Scripturæ non rarò fornicationes dicuntur, intelligendum esse aliqui sentiunt. Alii verò nonnisi de adulterio, & infidelitate dictum interpretantur.

Fornicationem à Christo relatam non tamquam unicam repudii causam, sed in exemplum, indicandis criminibus, quæ ad repudium sufficerent, sensit Origenes (*e*). Hujus tamen sententiæ cùm Patres ferè omnes & Interpretes, tum Ecclesiæ recepta consuetudo refragantes, nonnisi de adulterio verba Christi interpretantur, unicâ eâ causâ divortium permittentes. De crimine infidelitatis S. Paulus eos, qui fidem amplectuntur, ita alloquitur (*f*): *Ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum... Quòd si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi.*

Solutis autem per divortium connubiis, licebatne utrisque nova cum aliis connubia celebrare? Ea res non tantum Veteri Lege, sed vel ipsis Constitutionibus priorum Imperatorum, etiam Fidelium, permittebatur. Quibus assentitur Tertullianus, fœminæ per divortium dimissæ tutò cum alio nuptias celebrare fas esse docens (*g*); nec deerant Episcopi, Origenis ætate (*h*), qui subjectis sibi populis eandem facultatem concederent. Tandem in eam rem plura, & maximè Gallicana, Concilia laudantur (*i*).

Verùm abusus ille, licèt fortè obtinuerit, semper tamen damnatus, atque revulsus est. Morem enim illum reprobat Concilium Eliberitanum *c. 8. 9.* Canones vulgò Apostolici *can.* 48. Pontifices Syricius, Innocentius I. Leo, Stephanus, & Zacharias in Epistolis Decretalibus; ac tandem jugis Ecclesiæ Latinæ doctrina eâ de re in Concilio Tridentino luculentis sanè verbis ex-

a *Antiq. l. 4. c. 8. & de Vita sua.*
b *Philo de special. Leg. præcep. 6. & 7.*
c *Leo Modena p. 4. c. 6.*
d *Matth. 5. 31. 32.*
e *Orig. hom. 7. in Matth.*
f *1. Cor. 7. 12. 22.*
g *Tertull. l. 4. con. Marc. & de Monog.*
h *Origen. hom. 7. in Matth.*
i *Arelat. 2. can. 10. Aurelian. 2. c. 11. Vermer. c. 5. 6. 11. 17. 2n. Compendiens. c. 16. Synod. Hibern. S. Patricii, an. 314. c. 16.*

primitur (*a*): *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cùm docuit & docet ... propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero conjuge vivente aliud matrimonium contrahere; mœcharique eum, qui dimissa adultera, aliam duxerit &c. anathema sit* (*b*).

DOCH, alio nomine *Dagon*, arx Hierichunti *proxima*. Vide *Dagon*.

DODAIM, sive *Dudaim*. Vide *Mandragora*.

DODANIM, postremus natu inter filios Javan. Sunt, qui Hebræum textum legant *Rhodanim*, & hunc Rhodiorum authorem autument: Nos verò Dodonæ, & circumjacentium regionum incolas posteros habuisse (*c*) ostendimus.

DODAU, pater Prophetæ Eliezer, de quo 2. *Paral.* 20. 37.

DOEG, Idumæus (*d*), pastor mulorum Saulis, qui cùm Nobe versaretur, exceptum à Summo Sacerdote Achimelecho Davidem, refectumque cibis, Sauli renunciavit. Eo accepto nuncio Saul Summum Sacerdotem, ac cæteros Sacerdotes 85. coram se accitos, veluti proditæ conjurationis unà cum Davide reos (*e*), coram se trucidari jussit. Detrectantibus omnibus manus violentas in Sacerdotes Domini inferre, Doeg impiis jussionibus parêre religioni non duxit.

DOMINICA DIES: dies Domini, cujus est in Apocalypsi mentio (*f*). Diem Resurrectionis Jesu Christi (quæ unâ Sabbathi contigit) sanctam, festamque ab ipso Ecclesiæ exordio Fideles habuerunt. Ut autem ejus celebritas, & cultus augerentur, visum est Apostolis, requiem die Sabbathi Judæis præscriptam, ad Dominicam transferre. S. Barnabas tradit, nos octavam diem in memoriam Resurrectionis celebrare (*g*). S. Ignatius (*h*) ea de causa colendam hanc diem, atque omnium potissimam habendam admonet. S. Justinus (*i*) tradit eâdem die Christianos solemnes cœtus habere, quòd Mundus hac die creatus sit, & Christus resurrexerit. Paria occurrunt apud Tertullianum (*k*), Origenem (*l*), & in Constitutionibus, quæ Apostolis tribuuntur.

DOMMIM. Vide *Aphes-Dommim*.

DOBERAT. Vide *Daberath*.

DONEC, Latinorum particula, rem certo aliquo tempore permansisse vel permansuram, eoque absoluto dissolvendam seù dissolutam significans. In Scriptura verò non rarò id tantùm, quod factum, vel faciendum est usque ad certum tempus indicat, quamvis etiam eo termino elapso, eadem nihilo seciùs res fortasse permaneat. Hinc de S. Josepho scriptum est (*m*): *Et non cognoscebat eam* (nempe B. Virginem) *donec pepererit filium suum primogenitum*; nec tamen ex illa particula *donec*, inferre licet, post natum Salvatorem duos conjuges matrimonium consummasse. S. Paulus (*n*) ad Timotheum scribit. *Dum venio, vaca lectioni*. An post Pauli adventum à lectione cessandum? Pater apud Psalmistam (*o*) Messiam alloquens: *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*. Sanè etiam post sub-

a *Trident. sess.* 24. *can.* 7.
b *Vide nostrã Diss. de divortio ad Comment. in Deut.*
c *Vide nost. Comment. in Gen.* 10. 4.
d 1. *Reg.* 21. 7. *Josephus in Textu legit* Arami *pro* Edomi, *vertitque Aramæum, scilicet Syrum, pro Idumæo, quod etiam in Septuaginta occurrit.*
e 1. *Reg.* 22. 16. *&c.*
f *Apoc.* 1. 10.
g *Barnab. in Epist.*
h *Epist. ad Magnes.*
i *Apol.* 2. *ad fin.*
k *Apolog. & de anima.*
l *Hom.* 6. *in Exod. Vide etiam Iren. apud Author. Resp. ad Orthodoxos.*
m *Matt.* 1. 25.
n 1. *Timoth.* 4. 13.
o *Ps.* 109. 1.

jectos sibi hostes Christus regnabit. Vide *Gen.* 28. 15. & 1. *Reg.* 15. 35. *Is.* 46. 4. *Matth.* 12. 20. *Ps.* 122. 53.

DOR, sive *Dora*, metropolis regionis cognominis in Chanaanitide, in Hebræo *Napheth-dor*. Post ejus expugnationem, Regisque necem, à Josue dimidiæ Tribui Manasse cis Jordanem tradita est (*a*). Urbs est ad mediterraneum, portu tamen incommodo, inter Cæsaream Palæstinæ, novem milliaribus, sive tribus ab ea leucis, & montem Carmelum; ac sæpè inter Phœniciæ urbes recensetur. In ea urbe Antiochus Sidetes Tryphonem tyrannum Syriæ obsedit (*b*).

DORCAS, vox Græca, quæ Syriacè *Tabita*, Latinè *dama* redditur.

DORDA, cantor insignis ex Levitarum genere, & filius Mahol. 3. *Reg.* 4. 31.

DORIS, prior Herodis Magni uxor, quam nondum ad regnum evectus duxit. Filium habuit Antipatrum, de quo suo loco satis. Porrò Doris conjurationis filii in Herodem conscia, ut secretum proditum est, & à favore Herodis, & ab aula excidit (*c*). Fortassè Idumæam Patriam habebat. Theudionem quemdam Doridis fratrem Josephus memorat.

I. DOSITHEUS, qui Sacerdotem se ex Levitarum genere profitebatur, Epistolam *Purim* (*d*), scilicet librum Esther, Græcè redditum, in Ægyptum detulit. Porrò de hoc ambigitur: Usserius autumat eundem esse Demetrium, quem, pari cum altero Judæo Onia imperio, Ptolemæus Philometor Ægypti Rex suis copiis præfecit (*e*).

II. DOSITHEUS, ex Præfectis in exercitu Judæ Machabæi (*f*), quem Judas ad pellendum præsidium à Timotheo relictum in arce Characha, regionis Tubianæorum, misit. Alterius Dosithei *De Barenoris* (num ejusdem?) Liber idem (*g*) meminit; cui Gorgiam assequuto, vivumque illum jamjam apprehensuro, continuò Thrax quidam eques superveniens, ictu gladii humerum abscidit, ipsique Gorgiæ Maresam ausugiendi potestatem fecit.

III. DOSITHEUS. Judæi autumant (*h*) Dositheum quemdam, filium Jannæi, ex regionibus ultra Euphratem in Samariam missum fuisse, instruendis in Lege Dei Cuthæis, novis ejusdem regionis incolis.

IV. DOSITHEUS, Samaritanus, quem, authore S. Hieronymo (*i*), Sadoc, & Saducæi Præceptorem & Ducem habuerunt. Rejicienda Scripta Prophetarum Samaritanos docuit.

V. DOSITHEUS, qui Jesu Christi ætate florebat, & coævum sociumque habuit Simonem Magum (*k*). Cum inter Judæorum Doctores primas habere irrito conatu tentasset, novam sectam sibi cognominem, ciborum ac voluptatum insignem continentiam præseferentem, instituit (*l*). Tandem in spelunca spontè conclusus, cibo potuque abdicato, inediâ confectus est. De hoc viro, ac sectâ latiùs agere, utpote re, cujus nulla est in Scripturis mentio, abstinemus.

DOTHAIM, sive *Dothain*, & *Dothan*, urbs duodecim milliaribus, sive quatuor leucis à Samaria ad Septentrionem (*m*). Hic Jo-

a *Josue* 12. 23. & 17. 11.
b 1. *Mach.* 15. 11.
c *Antiq. l.* 17. *c.* 6.
d *Esth.* 11. 2. *An. Per. Jul.* 4537. *M* 3827. *ante Chr.* 173. *ante Ær.* 177.
e *Joseph. contra Appion. l.* 2.
f 2. *Mach.* 12. 19.
g 2. *Mach.* 12. 35.
h *Tanchan.* 572.
i *Dial. adv. Lucif.*
k *Hegesip. apud Euseb. l.* 4. *c.* 12. *hist. Eccl.*
l *Epiph. hæres.* 13. *Dosith.*
m *Euseb. in loc.*

Joseph à fratribus venditus est Ismaelitis mercatoribus, ex Galaaditide venientibus (*a*). Holofernes castra hinc usque Belthem porrexit (*b*).

a *Gen.* 37.17.
b *Judith.* 7.3.

DRACHMA, nummus valoris octo solidorum, & denarii. Duo drachmæ medium fermè siclum æquabant.

. DRACO, vox, Hebrææ *Thaanim*, sive *Thannin* ferè semper io Scriptura respondens. *Thaanim* verò est cetus, sive bellua marina, quamvis Septuaginta sæpissimè eam vocem reddant *Dracones*, rarò *Cetos* (*c*); interdum *Syrenes* (*d*), & aliqoando *Struthiones* (*e*). S. Hieronymus sæpius vertit, *Dracones*, interdum etiam *Syrenes*, sive *Lamias*. Neque Aquila, Symmachus, & Theodotion meliùs sibi constant. Porrò Syrenum nomine quæcumque marina monstra denotata videntur; cum Syrenes, quales sunt apud Poetas, nunquam nisi in eorum scriptis occurrant. Si diversa loca, in quibus vox *Thaanin*, sive *Thaanim* occurrit, inter se conferantur, intelligemus profectò eam vocem aliquandò belluas seù fluviales, seù marinas (*f*) significare; quin & serpentes venenosos (*g*), & meâ quidem sententiâ, sępiùs crocodilum, & balænam (*h*).

c *Gen.* 1. 21.
d *Job.* 30.29. *Is.* 34. 13. & 43. 20.
e *Jerem.* 49. 32.
f *Gen.* 1. 21. *Job* 7. 12. *Ps.* 73. 13. & 148. 7. *Isa.* 27. 1. *Ezech.* 32. 2.

Dracones verò sæpiùs in Libris occurrentes, serpentes sunt ob diuturniorem vitam corpore immanes. Sunt, qui illos alatos, pedibus, unguibus aduncis, cristis præditos faciant; addunt & rictum varii generis. Serpentes alatos Moyses voce *Zaraph* nominat (*i*). Draconum, & serpentum cultus Ethnicis familiaris erat. Inter quos Babylonii Draconem colebant, quem postea Daniel occidit (*k*).

g *Exod.* 7. 9. 10. 12. *Deut.* 32. 33. *Ps.* 90. 13. *Is.* 35. 7. *Jerem.* 14. 6. *Mach.* 1. 3.
h *Ps.* 73. 13. *Is.* 51. 9. *Ezech.* 29. 3.
i *Num.* 21. 6.
k *Dan.* 14. 22.

DRACO. *Fons Draconis* ad orientem Jerusalem in Libro secundo Esdræ c. 2. occurrit: *Egressus sum* (ait Nehemias) *per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam stercoris &c.* Fons iste adhuc io quodam subterraneo specu fluens visitur, ad quem per gradus viginti descensus patet. *Fons Mariæ* à Turcis appellatur, quòd domesticis B. Virginis usibus deservisse arbitrentur,

DROMADARIUS, sive *dromedarius*, genus Cameli pernicissimum, nomine à Græco *dremo*, curro, derivato, corpore cæteris camelis breviori, exiliori, & expeditiori. Dorsum sellæ instar gibbosum assurgit; longioribusque villis, quibus eâ parte induitur, commodum satis locum sessoribus præbet. In expeditissimis itineribus dromedariis utuntur honestissimi quique inter Orientales, iisque cursoribus majus 100000. passibus iter unâ die conficitur. Nec desunt Dromedarii, qui quinquaginta integras leucas eo temporis spatio metiantur [*l*]. Hujus generis animalia apud Isaiam (*m*) juxta Bochartum appellantur *Biccburoth*; quamquam alii Interpretes nomen *biebrim*, apud Isaiam itidem occurrens (*n*), quod à S. Hieronymo redditum est, *Dromedarii Madian, & Epha*, explicant de pullis camelorum. Verum nomen *biebra*, quod fœmininum est nominis *bieber*, pro Dromedario usurpatur Jeremiæ 2. 23. juxta interpretationem Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis: quem locum S. Hieronymus vertit, *Cursor levis*.

l *Vincent. le Blanc* Voyage *p.* 2. *c.* 22.
m *Isa.* 46. 20.
n *Isa.* 60. 6.

DRUMA, concubina Gedeonis, & Abimelechi mater, quem Sichimitæ (*a*), cum quibus Druma patriam communem habuerat, Judicem, & Regem elegerunt.

a *Jud.* 8. 31.

DRUMOS, sivè *Drymos*, aut *Drymas*, planities propè Carmelum, quà Cæsaream Palæstinæ spectat. Drymum, & Carmelum duo esse loca invicem proxima Strabo (*b*) innuit; cui consentit Josephus (*c*), scribens Carmeli incolas de adjungenda sibi regione *Drymo* non desperasse. Septuaginta quandoque nomen *Saron* reddunt *Drymum*.

b *Strab. lib.* 16.
c *Antiq. l.* 14. *c.* 24. & *de Bel. l.* 1. *c.* 11.

DRUSILLA, tertia ioter filias Agrippæ Magni, & Cypri, quam pater primò Epiphani, Antiochi Regis Comagenes filio, despondit. Sed illo circumcisionis legem subire, ut promiserat, renuente, hæc Azizi Regi Emessenorum nupsit. Non diu post fœmina Azizem deserens, Claudio Felici Judææ Præsidi adhæsit, ex quo Agrippam filium genuit. Coram duobus hisce conjugibus S. Paulus (*d*) productus, Jesu Christi Religionem palam commeodavit; simulque de justitia, castitate, ac de supremo judicio consuetâ sibi efficaciâ, ac vi differens, Felicem terruit; à quo tamen statim in carcerem, suo mox tempore revocandus, remissus fuit. Drusilla venustissima quidem omoium sui temporis fœmina habebatur, non verò pudicissima.

d *Act.* 24. 24. 25.

DUDIM, sive *Dodaim*. Vide *Mandragora*.

DUDIA, Præfectus 24000. virorum, qui secundo mense anni Davidi & Salomoni custodias servabant [*e*].

e 1. *Par.* 27. 4.

DUEL, è Tribu Gad, pater Eliasaph [*f*].

f *Num.* 7. 14. & 8. 47. & 10. 20.

DUMA, sextus natu inter filios [*g*] Ismaelis; cujus etiam nominis urbem, sive regionem in Idumæa, aut in vicinis sitam recolit Isaias [*h*]. Dumam vicum magnum in plaga meridionali Juda, decem & septem milliaribus ab Eleutheropoli, nominat Eusebius [*i*].

g *Gen.* 25.14.
h *Isa.* 21 11.
i *Eufeb. in locis.*

DURA, planities vasta prope Babylonem, ubi Nabuchodonosor statuam 60. cubitorum altitudinis, & sex latitudinis, ab omnibus subditis sibi populis colendam erexit: quod cùm exequi Sidrach, Misael, & Abdenago renuentes comperisset, eos in ardentem fornacem projici jussit; ex qua ii divino miraculo incolumes prodieruot [*k*].

k *Dan.* 3. 1, &c.

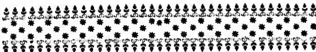
Hac in valle contigisse resurrectionem, de qua Ezechiel [*l*], autumant Judæi. Verius tamen est, eandem resurrectionem specie solùm tenùs per visum Prophetæ objectam fuisse, ut regressum Judæorum è captivitate significaret.

l *Ezech.* 37.

DYNASTIÆ. Priscorum Regum Egypti Imperium, Dynastia appellabatur. Dynastias verò triginta enumerant Ægyptii, spatium 36525. annorum compleotes. Verùm etsi gratis hasce omnes Dynastias admittamus, illæ tamen collaterales erant, non successivæ; ex quo tanta annorum vetustas manifestæ falsitatis arguitur.

DYSCOLUS, ex Græco *dyscolos*, difficilis, morosus &c. cujus generis heris, non secùs ac probis & suavibus, à famulis Fidelibus operam diligenter navandam esse S. Petrus [*m*] admonuit.

m 1. *Pet.* 2: 18.

E B

EBAL, octavus natu inter filios Jectan (*a*), qui Arabiæ partem frequentasse vulgò creditur; ibidem enim *Abalite*, seù *Avalite* regio occurrit.

EBAL, filius Sobal (*b*), ex posteris Seir Horræi.

EBAL, mons juxta Sichem. Vide *Hebal.*

EBEN-EZER, *petra* scilicet *adjutorii*, campus est, iu quo Israelitis fusis, Arca Dei in manus victorum Philisthæorum incidit (*c*).

EBODA, urbs Arabiæ Petrææ, fortasse eadem ac *Oboda*, sivè *Oboth* (*d*). Vide *Oboth*.

EBUR, Hebræis *Schen*, dens; ebur enim dens est elephantis. Hoc Ezechiel *cornu dentis* nominat (*e*), quòd elephantis dens cornu speciem naturamque referat, tractabilem nempè, quæque in varias facillimè figuras conformetur. Imò eburni, *quot dentes multi vocant, sunt cornua*, ait Varro (*f*). Salomoni etiam *Dentes Elephantorum* ex Ophir allati fuisse dicuntur (*g*). Hebræus habet: *Scheu-abim*; quas voces pro *Schen-kabnbim* positas credit Bochartus; *Kababim* enim elephantos significare asserit. Nos quidem duo hæc verba *Schen-hbbenim* seorsum primum ad alicro legenda esse censemus; adeòut hunc sensum ferant: *Schen*, dentes; *habenim*, ebenum: ebenum enim vox *habenim* apud Ezechielem (*h*) significat.

Salomonis thronus eburneus erat, sex gradibus ornatus, quorum singulis duo binc & inde leones adsistebant. *Eburnea domus* Psalmi 44. 9. eburneas arculas in domûs formam constructas significant. Apud Amos verò (*i*) *domus eburnea* Samariæ erectæ, ædes multo ebore ornatas referunt.

ECBATANA, urbs Mediæ, à Dejoce Medorum Rege condita, mœnibusque septemplici ordine, inæqualis celsitudinis, atque coloris instructa (*k*). Ampliores muri, circuitu Athenarum muros æquabant, juxta Herodotum; scilicet 168. stadiis, sivè 23300. passibus [*l*], seù fermè leucis octo portendebantur. Pinnacula primi ordinis alba erant; secundi nigra; tertii rubra; cærulea quarti; purpurea quinti; sexti argentata; postremi tandem aurata. Licèt autem Dejocem hujus conditorem fecerit Herodotus; in Sacra tamen Scriptura [*m*] Arphaxado, quem nos credimus esse Phraortem, Dejocis successorem, tribuitur.

Sita erat in veteri Media, quamvis non rarò Persidi adscriberetur; quippè quia mitior hujus urbis aura gratum Regibus Persidis æstivum contubernium præstare soleret. Ecbatanis Mediæ inventum legitur (*n*)

a *Gen.* 10. 28.
b *Gen.* 36. 13.
c 1. *Reg.* 4. 1. *&c. A. M.* 2888. *ante Chr.* 1112. *ante Ær.* 1116. *Heli Pontificatum gerente.*
d *Num.* 21. 10. & 33. 43. 44.
e *Ezech.* 27. 15.
f *De Ling. Lat. l.* 6.
g 3. *Reg.* 10. 22.
h *Ezech.* 27. 15.
i *Amos* 3. 15. *Vide etiam* 3. *Reg.* 23. 39.
k *Herod. l.* 1. *c.* 98.
l *Tucid. lib.* 1.
m *Judith* 1. 1.
n 1. *Esdr.* 6. 2.

decretum Cyri pro Judæorum in suas regiones regressu: sed vox *achmeta*, quæ in Originali extat, à pluribus Interpretibus vertitur armarium, arcula, lagena; quare in pluteo Tabularii Mediæ Edictum illud inventum fuisse interpretantur. Urbem Rages *in monte Ecbatanis* in libro Tobiæ (*a*) collocatur. Antiochus Epiphanes Ecbatanis, deletum exercitum suum in Palæstina audivit [*b*].

ECBATANA, seù potiùs *Gabbata*, urbs ad radices Carmeli, quà Ptolemaidem spectat [*c*]. Ibidem Cambyses fortè suo sibi acinace, dum equum conscenderet, crus lædens, è vulnere occubuit [*d*].

ECCETAN, pater Johanan, illius nempè, qui 110. viros è captivitate reduxit [*e*].

ECDIPPUS, alio nomine *Aczib*. Vide *Aczeba*.

ECHELA, idem fortasse ac *Ceila*, urbs meridionalis Juda. Vide *Ceila*.

ECCLESIA, Græca vox, cœtum significans, quæ pro loco, in quem cœtus hominum conveniunt, usurpatur. Profanis & sacris, religiosisque indiscriminatim cœtibus designandis adhibetur. In Novo Testamento communiter Fidelium cœtum sonat, qui sub Christo Jesu capite, ducibus legitimis Pastoribus, unum corpus efficiunt. Particulares etiam Ecclesias, uti Corinthiam, Ephesiam, Thessalonicensem &c. exprimit.

ECCLESIASTES, Liber Canonicus, in Hebræo inscriptus *Coheleth*, nomen fœminini generis, significans *illam, quæ publicum alloquitur*, sivè quæ *cœtum inducit*. Latini, & Græci, neglecto fœminino genere, eundem Librum inscripserunt *Ecclesiastem*, scilicet Concionatorem. Salomon, cui opus tribuitur, seipsum statim in libri exordio prodit illis verbis: *Verba Coheleth filii David, Regis Israel* [*f*]. Deinde opera sua, divitias, & ædificia [*g*]; tum & Proverbia, ac Parabolas commemorat [*h*]; se omnium prædecessorum suorum, qui Hierosolymis regnarunt, sapientissimum, atque felicissimum (*i*) fatetur, quæ certè omnia Salomonem ferè pingunt. Hisce tamen rationibus nihil moti quidam Critici, opus à Salomone abjudicarunt: quin Grotius, diu post Salomonem concinnatum esse à Zorobabele autumat, cùm in gratiam filii sui Abiud (*k*), tum ut æternum pœnitentiæ Salomonis monumentum extaret. Author anonymus (*l*), censet hunc Librum Dialogum esse inter virum religiosum, & impium Saducæum; in eo siquidem plura invicem repugnantia, quæ uni eidemque personæ convenire non possunt, sibi visus est animadvertisse. Verùm nec de Zorobabele

a *Tob.* 5. 8.
b 2. *Mach.* 9. 3.
c *Plin. l.* 5. *c.* 19.
d *Herod. l.* 3. *c.* 64. *Vide nost. Differ. de Gog & Magog ad Comment. in Ezech.*
e 1. *Esdr.* 8. 21.
f *Eccles.* 1. 1.
g *Cap.* 2. 4. *&c.*
h *Cap.* 12. 9.
i *Cap.* 1. 16.
k *Præf. in Eccles. & Eccles.* 12. 11. 12.
l Sentimens de quelques Theologiens de Hollande.

bele ulla eſt conjectura, nec dialogi ullum veſtigium deprehendimus; ſiquidem repugnantes inter ſe opiniones, ejuſdem Salomonis ſunt, qui dę rebus in utramque partem diſputat, atque Saducæorum argumenta adducta diſſolvit.

Dum hæc ſcriberet Salomon, reſipuiſſe jam, atque priſtinos errores ſuos, rerumque terrenarum fucum, labente ætate, in eo libro defleviſſe, cum Judæis S. Hieronymus, & plurimi ex Commentatoribus aſſerunt; ejuſdemque reſipiſcentiæ non obſcura in opere ipſo indicia exhibentur. Fatetur enim, ſe nihil eorum, quæ ſenſibus blandiuntur, inexpertum reliquiſſe; nihil tamen inveniſſe unquam, in quo non fucus magis, quàm veritas, ineſſet. Hæ tamen rationes tanti roboris non ſunt, ut ſalutem Salomonis extra omnem controverſiam faciant: qua de re adhuc in utramque partem in Eccleſia diſceptatur.

Qui Canonem Scripturarum poſt captivitatem confecerunt, diù multumque de Eccleſiaſte hæſiſſe, Rabbini, & S. Hieronymus teſtantur. Res enim plena periculi videbatur, ſi legendus liber is traderetur, in quo plures periculoſæ opiniones, phraſeſque de immortalitate animæ ſcrupulum injicientes occurrunt. Cum ea de re deliberaretur, tandem animadverſis iis, quæ de timore Dei, atque Legis obſervantià Author diſſerit (a), ad illum probandum animi inclinarunt. Huic poſtea ſententiæ tum Judæi omnes, tum deindè Chriſtiani ſubſcripſere, uno tantùm excepto Theodoro Mopſueſteno (b), qui Salomonem nullo Dei ſpiritu afflatum hæc ſcripſiſſe autumavit; & Hæreticis illis apud Philaſtrium, qui opus idem, tanquam Epicureis favens, rejiciebant. Hi tamen omnes, etiam nomine, ab Eccleſia damnati, quòd Librum Canonicum reſpuere auderent.

a *Eccleſ.* 12. 13.

b *Vide Syn. V. Conſtantinop. act.* 4.

In eo libro Saducæorum, & Epicureorum argumenta ſedulò proponuntur; rerum hujus mundi vanitas, humanorum negotiorum futilitas, atque ſcientiarum incertum detegitur. Objectionum adversùs animæ immortalitatem tntam vim explicat; deinde diſputationem ita claudit: *Finem loquendi pariter omnes audiamus: Deum time, & mandata ejus obſerva.* Hæc enim eſt munerum hominis ſumma, & una ad felicitatem via.

ECCLESIASTICUS, Liber Latinè ita inſcriptus, ſive ut ab *Eccleſiaſte* diſcerneretur, ſivè quia, non ſecùs ac ille, præcepta, & monita ad virtutem & ſapientiam continet. Græcè inſcribitur: *Sapientia*, ſivè *Panaretos*, *Jeſu filii Sirach*. Porrò *Panaretos* eſt omnium virtutum cumulus. Operis enim Scriptor omnibus ætatibus, & generibus hominum regulas præſcribit.

Quamvis opus à nonnullis Veteribus Salomoni tribuatur (c), verum tamen authorem Salomone recentiorem fuiſſe ex eo conſtat, quòd plurium poſt Salomonem virorum meminerit; quin & ipſe Author nomine ſe prodit cap. 50. 29. *Doctrinam ſapientiæ, & diſciplina ſcripſit in codice iſto Jeſus filius Sirach Jeroſolymita*: & in fronte capitis 51. legimus; *Oratio Jeſu filii Sirach.*

c *Innoc. I. Epiſt. ad Exup. Conc. Carth.* 3. *Orig. hom.* 8. *in Num. & hom.* 1. *in Ezech. Chryſ. in Pſ.* 134. *Cypr. l.* 3. *Ep.* 4. *Optat. l.* 3. *contra Donat. Leo Mag. ſer.* 2. *de Quadr. & alii.*

Interpres ejuſdem Operis ex Syriaco, vel Hebræo in Græcum, tradit in præfatione, avum ſuum Jeſum eum librum Hebræo ſermone ſcripſiſſe.

Porrò de hoc Interprete SS. Athanaſius, Epiphanius, & Jo. Damaſcenus autumant, Jeſum filium Sirach, filium & nepotem habuiſſe cognomines; nepotem verò, dictum & illum filium Sirach, Operis vertendi negotium ſuſcepiſſe. Verùm neque de nomine hujus viri ex aliquo authentico monumento conſtat; titulus enim præfationis, in quo ille *Jeſus* appellatur, in Græco Editionis Romanæ id nomen non legit.

Nonnulli ex Rabbinis autumarunt, *Benſira* Judæum authorem, cujus duo ſuperſunt Proverbiorum Alphabeta, eumdem eſſe omnindò cum Jeſu filio Sirach; qua in re cùm plures ex Chriſtianis Authoribus conſentiunt, tum Cornelius à Lapide in fronte ſuorum Commentariorum in Eccleſiaſticum, ſententias Alphabetorum, & Eccleſiaſtici comparat. Verùm ſi Ben-ſira avum habuit Jeremiam, & patrem Uzielem, ut Judæi aſſerunt, profectò alium fuiſſe oportet à Jeſu Sirach, diu poſt regreſſum è captivitate, & Monarchiam Ptolemæorum in Ægypto in vivis agente.

Quare certum hujus Scriptoris tempus tutò definiri non poteſt: quamvis enim Simonis Pontificis elogium, veluti jam defuncti, texere videatur; tamen inter plures ejus nominis Sacerdotes, quiſnam Simon iſte fuerit, incertum. Veroſimiliùs tamen de Simone II. eo in loco agitur, cujus poſt obitum eæ calamitates Judæos oppreſſerunt, quas Author innuere videtur (a). Hujus verò Operis Interpres, ut ipſe in Præfatione narrat, anno 38. Ptolemęi Evergetis in Ægyptum vęnit. Latinam interpretationem, ſatis quidem rudem, eandem habemus, qualis à veteribus Patribus laudatur; neque enim S. Hieronymus quidquam ad illam contulit.

a *Eccli.* 36. 50.

An recipiendus in Canonem eſſet, diù dubitatum eſt. In veteribus Catalogis quamplurimis deſideratur. Teſtatur S. Hieronymus (b) illum ab Eccleſia receptum *ad ędificationem plebis, non ad authoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam*. Sed jam totius Eccleſię conſenſus inter cęteros Libros Canonicos eundem enumerat: cujus judicio firmando omnium ſęculorum accedit traditio; plures enim ex veteribus Patribus illum tanquam divinum & Canonicum laudant. In catalogis verò ideò deſideratur, quòd nonniſi Libros ęquè Judęorum, & Catholicorum conſenſu probatos continent.

b *Hieron. Præfat. in libb. Salom.*

ECHAIA, Princeps familiæ Judæorum (c).

ECHI, ſextus filius Benjamin (d). Apud Septuaginta verò patrem habet Bala, & avum Benjamin. Idem eſt ac Ahiram (e).

c 2. *Eſd.* 10. 26.

d *Gen.* 46. 21.

e *Num.* 26. 38.

ECHO. Legimus *Sap.* 17. 17. *Reſonans de altiſſimis montibus Echo. Echos* vox eſt Gręca, ſonum ſignificans: Echo verò nomen eſt Nimphæ, quę in lapidem transformata, ſolum vocis uſum ſervavit (f).

Nec prior ipſa loqui didicit reſonabilis Echo.

f *Ovid. Metam. l.* 3.

Gar-

Corpus adhuc Echo, non vox erat: & tamen usum
Garrula non alium, quàm nunc habet, oris habebat.

ECLYPSIS. Neque vox *Eclypsis* in S. Scriptura unquam occurrit, neque Judæi rem satis intellexisse videntur; quippè qui inter miracula, & Divinæ indignationis conspicua argumenta illam enumerent (*a*). Eclypsim ita describere Job videtur, quasi scilicet Dei manus inter nos & astrum interponatur: *In manibus abscondit lucem, & præcipit ei, ut rursus adveniat* (*b*): alibi verò dicit, Deum interdicere Soli ne oriatur, ejusque dicto Solem obtemperare; stellas verò quasi sub annulo clausas continere (*c*). Ezechiel phrasi magis vulgo accomodatâ, dicit Deum in eclypsi faciem Solis nubibus obducere (*d*).

Porrò eclypsis (*e*) in morte Salvatoris, quo tempore Luna pleno orbe fulgebat, præter naturæ leges contigit: cui etiam illud accessit ad prodigium, quòd cùm naturales Eclypses intrà horam circiter absolvantur, illa *ab hora sexta, usque ad horam nonam*, spatio scilicet trium horarum, universæ terræ caliginem offudit. Porrò universæ terræ nomine Judæam tantùm designari, ut alibi sæpè in S. Scriptura, Origenes autumavit (*f*): Alii verò totum hemispherium tenebris obvolutum sentientes, Julii Africani (*g*), & Eusebii, ac S. Hieronymi (*h*) fide, testimonium producunt Phlegontis liberti Adriani Imperatoris, qui anno quarto Olimpiadis 202. (qui annus est emortualis Christi) Eclypsim Solis omnium retro sæculorum maximam visam fuisse testatur, tetris adeò tenebris, ut meridie sydera apparerent. De hisce tenebris meridianis ad Tabularia publica, fidem Paganis faciura, Tertullianus provocat (*i*).

Rufinus(*) S. Lucianum Sacerdotem Antiochenum, qui anno 312. martyrium consummavit, hortantem inducit Paganos, ut Annales consulant, si de Solis defectu omnium maximo certiora cupiant argumenta. Thallum etiam ejusdem rei testem Julius Africanus laudat. Pseudo-Dionysius Areopagita scribit, se dum Heliopoli Ægypti versaretur, eandem Eclipsim adnotasse (*k*); Apollophanem verò Astronomiæ studiosissimum, rei novitate præter Astronomiæ leges visæ territum clamasse: *Ha, o praeclare Dionysi, divinarum sunt vicissitudines rerum.* Suidas eundem Dionysium ita loquutum tradit: *Aut Deus natura patitur, aut Mundi machina dissolvitur.*

ECHMALOTARCHA, seu potiùs *Echmalotarches*, vox Græca, Principem captivitatis, sivè captivorum significans. Porrò Judæi autumant, universum populum, dum in captivitate Babylonica detineretur, suis paruisse Echmalotarchis: quod tamen ab illis temerè, & sinè certis conjecturis assertum est.

ECRON. Vide *Accaron*.

EDDO, Princeps Nathinæorum, quos è montibus Caspiis, quò captivi traducti fuerant, ad regressum in Patriam Esdras invitavit (*l*).

EDEMA, urbs Nephtali. *Josue* 19. 36.

EDEN, Provincia Orientis, in qua Paradisus terrestris (*a*): *Plantaverat Deus Paradisum voluptatis* [Hebr. *Paradisum in Eden*] *à principio*. Porrò, ut de Eden loquamur, nam de Paradiso alibi, ejus regionis, etiam *Aden* dictæ, sæpè meminit Scriptura. Isaiæ 37. 12. *Filii Eden, qui erant in Thalassar*. Idem legas 4. *Reg.* 19. 12. 13. ubi filii Eden cum *Gozan*, *Haran*, & *Reseph* conjunguntur. Negotiatores *Eden*, *Haran*, *Chenne*, *Assur*, & *Chelmad* unà simul Ezechiel commemorat (*b*). Porro Haran est Charræ in Mesopotamia ad amnem Chaboram; & Chenne, sivè *Calne* fortasse *Callinicum* est in Mesopotamia. Igitur regionem Eden in Armenia sitam, suoque ambitu Euphratis, Tigris, Phasis, & Araxis fontes continere censemus.

EDEN, urbs in loco amœnissimo montis Libani, prope Adonidem amnem, & Cedros Libani, ipsi paulò quàm amnis meridionaliores. De hac locutum Amos Prophetam credo: *Disperdam tenentem sceptrum de domo voluptatis*: Hebræus de *domo Eden* (*c*).

EDEN, filius Joah. 2. *Par.* 29. 12.

EDER, urbs Juda. *Josue* 15. 21.

EDER, *Turris Eder*, Turris gregis, propè Bethleem (*d*); quamvis aliqui Interpretum textum Michææ de Jerusalem dictum interpretentur. Hebræus legit: *Et tu turris gregis Ophel*. *Turris Ophel* Jerosolymis erat.

EDER, filius Musi, & frater Moholi [*e*].

EDESSA, Mesopotamiæ urbs, à Seleuco Magno Syriæ Rege (*f*), 400. antè Christum annis in eâ, quæ Orrhoene dicitur, Mesopotamiæ regione condita; & Epistolâ Jesu Christi ad *Abgarum*, sivè *Agabarum*, & *Abagarum*, ejusdem urbis Regem, celeberrima (*g*). Darius Comes testatur (*h*), hanc urbem promissionibus Christi Abgaro factis, ab hostium incursibus tutam esse: cujus quidem rei licet nulla extet in Epistola Salvatoris mentio, recepta tamen erat apud Fideles ejusdem regionis memoria, authore Evagrio (*i*). Nec sanè parum ea spes aucta est, cum Cosrhoas post tentatam diutius urbem, tandem re infecta redire coactus est. S. Thadæus ex Septuaginta Discipulis (alius ille ab Apostolo) missus à S. Thoma, Edessenos instituit (*k*), omnesque unà cum Abgaro Rege, famâ miraculorum, & doctrinæ Christi jamdiu ad fidem dispositos, baptismo initiavit.

EDISSA (*l*), alio nomine *Esther*, neptis Mardochæi. Vide *Esther*.

I. EDNA, & *Ednas*, duo viri fortissimi è Tribu Manasse, qui è suis castris ad Davidem transfugerunt (*m*).

II. EDNA, dux copiarum Josaphat Regis Juda (*n*).

III. EDNA, Levita, qui regressus è captivitate, ductam contra Legis præscriptum uxorem dimisit (*o*).

EDOM, alio nomine *Esau*, filius Isaac, & frater Jacob. Nominis *Edom*, rubescentis nempe sive rubri, viro imponendi in causa fuit, sivè quod jus primogeniti pretio pulmenti ex lentibus, quæ rubræ sunt, vendiderit; sivè quòd ore, & crinibus rube-

a *Vide Joel.* 2. 10. 31. & 3. 15.
b *Job.* 36. 32.
c *Job.* 9. 7.
d *Ezech.* 32. 7.
e *Matth.* 27. 45.
f *Origen. in Matth.* 27. 45.
g *Jul. Afric. apud Syncel.*
h *Eus. & S. Hier. in Chron.*
i *Tertul. Apo. log. c.* 21.
* *Ruf. l.* 9. *c.* 6. *hist. Eccles.*
k *Dionys. Ep.* 9. *ad Polycarp.*
l 1. *Esdr.* 8. 17.

a *Gen.* 2. 8.
b *Ezech.* 27. 23.
c *Amos* 1. 5.
d *Mich.* 4. 8. *Beda, Remig. Haimo, Grotius.*
e 1. *Par.* 23. 23.
f *Hieron. in Chron.*
g *Eus. l.* 1. *c.* 13. *hist. Eccl. Vide v.* Abgarus.
h *Apud Aug. Epist.* 230. *nov. edit.*
i *Hist. Eccl. l.* 4. *c.* 27.
k *Eus. l.* 2. *c.* 1. *hist. Eccl.*
l *Esth.* 2. 7.
m 1. *Par.* 12. 20.
n 1. *Par.* 17. 14.
o 1. *Esdr.* 10. 30.

bescerct. Vide *Esau*. Idumææ nomen ab *Edom* derivatur, nec raró *regio Edom* appellatur. Vide *Idumaa*.

EDOMIA, urbs Palæstinæ. *Hieron. ad Abdia c.1.*

I. EDRAI, urbs Manasse transjordanina (*a*), alio nomine *Edrei*, *Edraa*, & *Adraa*, & fortasse etiam *Edera* apud Ptolemæum, de urbibus Batanææ agentem. Eusebius (*b*) eam collocat 24. sive 25. milliaribus septentrionem versùs à Bostris, urbe Arabiæ.

II. EDRAI, urbs Nephtali. *Josue* 19. 36.

EDUMA, urbs duodecim milliaribus à Sichem, orientem versus (*c*).

EFFOEMINATI. Ea vox, non raró in S. Scriptura occurrens, diversum aliquid, quàm apud nos, sonat. Vox *Kaddesch*, quæ reddita est, *effœminatus*, de viro sacris initiato usurpatur; quamquam dicendi consuetudine quadam in S. Scriptura virum ad cultum alicujus prophani numinis, præsertim Baal, & Astarthes, prostitutum exprimit. Porrò perditissimi viri isti in nemoribus & sylvis *Ædiculas effœminatorum* sibi construebant, in usum libidinis & domicilium. Nec rara occurrunt detestabilis hujus licentiæ exempla apud Judæos (*d*), nequicquam apertâ Legis prohibitione deterritos (*e*).

Nomen illud etiam apud Isaiam occurrit (*f*); sed in Hebræo legitur, *parvuli*, homunciones scilicet rudes, & indocti, occurrit & in Proverbiis (*g*): *Pigrum dejicit timor; anima autem effœminatorum esurient*. Huic in Græco respondet *androgynos*, nempè Hermaphroditus.

EGÆUS, Eunuchus Esther. *Esth.* 2. 8.

EGLA, sexta Davidis uxor, & mater Jetraham (*h*), quam aliqui (*i*) cum Michol confundendam, & in partu Jetraham obiisse autumant. Verum *Michol filia Saul non est natus filius, usque in diem mortis sua* [*k*]; Egla verò filium habuit Jetraham. *Egla* juvencam significat.

I. EGLON, Rex Moabitarum, qui Israelitas octo annis oppressit (*l*). Juncto cum Ammonitis, & Amalecitis fœdere, urbem Palmarum, nempe Hierichuntem, sivè *En-gaddi* occupavit; Hierichuntem verò regni sui sedem constituit. Populi sui Deus liberatorem Aod excitavit; cujus insidiis Eglon occisus, & Israelitæ servitute liberati. Vide *Aod*.

II. EGLON, urbs Juda. *Josue* 15. 39.

EN GALLIM, sivè *Ægallim*, vel tantùm *Gallim*, octo milliaribus ab *Areopoli*, juxta Eusebium. Verùm S. Hieronymus (*m*) *En-gallim* collocat ad ostia Jordanis in Mare Mortuum; quarè *Egallim*, & *Engallim* duas fuisse urbes loco dissitas necesse est.

I. ELA, princeps Idumææ post Oolibamam (*n*).

II. ELA, pater Semei, viri notissimi è Tribu Benjamin (*o*).

III. ELA, filius Baasæ Regis Israel, qui post exactum in regno biennium, proditione Zambri intercidit (*p*). Filium reliquit Osee nomine, qui, Phacee interfecto, usurpatum ab eo regnum sibi vindicavit (*q*).

a *Euseb. in locis.*
b *Euseb. in Esdrai.*
c *Eus. in Astaroth.*
d 3. *Reg.* 14. 24. & 15. 12. & 22. 47. & 4. *Reg.* 33. 7. *Job* 36. 14. *Osee* 4. 14.
e *Deut.* 23. 13.
f *Is.* 3. 4.
g *Prov.* 18. 8.
h 2. *Reg.* 3. 5.
i *Ita Rabbin. et Auth. tradit. Hebr. in* 2. *Reg.*
k 2. *Reg.* 6. 23.
l *Judic.* 3. 12. &c. *Ab A.M.* 2591. *ad* 1599 *ante Ch.* 1401. *ante Ær.* 1405
m *Hieron. in Ezech.* 47. 10.
n *Gen.* 36. 41.
o 2. *Reg.* 4. 18.
p 3. *Reg.* 16. 6. &c.
q 4. *Reg.* 15. 30.

ELAD, nepos Ephraim, in urbe Geth occisus, ante egressum Israelitarum ex Ægypto (*a*).

ELADA, filius Tahath, & nepos Ephraim (*b*).

ELAI, ex proavis Judith. *Judith.* 8. 1.

ELAM. Vide *Ælam*.

ELANITIS, sivè *Elaniticus*, fretum ab urbe Elan, sivè Ailan ad ripam orientalem maris Rubri nuncupatum. Elat, sivè Elan portus erat ex tribus Maris Rubri, quorum priores duo Berenice, & Clysma appellabantur. Porrò Elat spatio 150. milliarium à Gaza distabat, juxta Plinium, vel 1260. stadiorum, juxta Strabonem.

ELASA, filius Helier, pater Sisamai (*c*).

ELAT, sive *Ailat*. Vide *Aila*

I. ELCHANA, Samuelis pater, è Ramatha in regione Sophim, & in Tribu Levi (*d*).

II. ELCHANA, filius Asir, & pater Abiasaph (*e*).

III. ELCHANA, dux exercitûs Achaz Regis Juda, a Zechri duce copiarum Phacee Regis Israel interfectus (*f*).

ELCESI, vicus Galilææ, patria Nahum Prophetæ (*g*), cujus ruinæ S. Hieronymi ætate adhuc supererant (*h*). Situs erat ultra Jordanem, authore Theophylacto.

ELCHANAM, sivè *Elchanan*, filius Patrui Asaelis (*i*); nec fortasse alius ab *Elchanan filio Jair*, sivè ut legit Vulgata, *Adeodato filio saltus* [*k*].

ELDAA, filius Madian, nepos Cethuræ, & Abrahami (*l*).

ELDAD, & *Medad*, qui inter 70. Seniores Israel à Moyse selecti (*m*), ut sibi in populi regimine adjutores adsisterent. Hi, cum ab aliis collegis, dum eligebantur, abessent, non secus tamen ac cæteri, subito Divini Spiritûs illapsu in castris vaticinati cœperunt. Quo audito, Josue veritus, ne quantum aliis accederet, tantum Moysis gloriæ detraheretur, Moysem rogavit, ut illis silentium indiceret. Noluit Moyses, optare se dicens, ut omnis populus eodem prophetiæ, ac Spiritûs privilegio a Deo donaretur. Sunt, qui duos hosce viros fratres Moysis fuisse contendant; sed nihil in ea re solidi.

ELEALE, urbs in Tribu Ruben (*n*), passibus mille ab Hesebon, juxta Eusebium.

I. ELEAZAR, tertius natu inter Aaronis filios, & ipsi in Summo Sacerdotio successor. Terram promissionis unà cum Josue ingressus, post 23. sivè 25. annos vitam absolvit, ejusque funus ac sepulturam in Gabaat in Tribu Benjamin Phinees Patris successor curavit (*o*). Dignitas Supremi Pontificatûs in domo Eleazari usque ad Heli Pontificem è familia Ithamaris perseveravit.

II. ELEAZAR, filius Aminadab, cujus custodiæ Arca Domini, à Philisthæis reddita, commissa est (*p*). Sacerdotalis, sivè Levitici ordinis fuisse creditur, quamvis ejus nomen in catalogis filiorum Levi non occurrat. Domum obtinebat in Gabaa, in loco scilicet celsissimo, & munitissimo urbis Cariath-jarim: Gabaa etenim Hebraicè est su-

a 1. *Par.* 7. 21.
b 1. *Par.* 7. 20.
c 1. *Par.* 2. 39.
d 1. *Reg.* 1. 1.
e 1. *Par.* 6. 23.
f 2. *Par.* 28. 7.
g *Nahum.* 1. 1.
h *Hieron. Prolog. in Proph. Nahum.*
i 1. *Par.* 11. 26.
k 3. *Reg.* 21. 18.
l 1. *Par.* 1. 33.
m *Num.* 11. 24. 25.
n *Num.* 32. 37.
o *Jos.* 24. *ult.*
p 1. *Reg.* 7. 1. *An. M.* 2888. *antè Chr.* 1112. *ante Ær.* 1116.

sublimitas. Porrò Eleazar, juxta Scripturæ phrasim, *sanctificatus est, ut custodiret Arcam Domini*: sivè ista consecratio mera fuerit ad Arcæ custodiam electio, sivè in Sacerdotem initiatio, sivè tantùm purificatio.

III. ELEAZAR, filius Ahod, ex tribus fortissimis viris, qui per media castra Philisthinorum transgressi, aquam è cisterna Bethleem hauserunt (*a*). Solus etiam impetum exercitûs Philisthæorum integrâ die sustinuit; quos tantâ clade affecit, ut cædentis manus stricto gladio obrigesceret (*b*).

a 2. *Reg*. 23. 9. & 1. *Par*. 11. 16. 17.
b 1. *Par*. 11. 13. & 2. *Reg*. 23. 10.

IV. ELEAZAR, senex nobilissimus Jerosolymita, qui in persecutione Antiochi Epiphanis martyrium subiit (*c*). Cùm ille jussionibus Regis de abjicienda Religione obtemperare noluisset, ad supplicium raptus est. Viri senioris casum miserati ex amicis quidam, illum hortabantur, ut suillæ carnis esum simularet; qood ille consilium, malo Judæis fraudis insciis exemplo futurum, continuò reprobavit. Quare verberibus confectus, glorioso martyrio occubuit.

c 2. *Mach*. 6. 18. &c.
An. M. 3837. *ante Chr*. 163. *antè Ær*. 167.

V. ELEAZAR, cognomento *Abaron*, sivè Auran, Judæ Machabæi frater, & Sauræ filius (*d*), sivè juxta Josephum, filius *Auran*, vel *Avran*. Eleazar igitur in exercitu Antiochi Eupatoris, Bethsuram obsidentis, eléphantum spectatæ magnitudinis, atque insigniter phaleratum intuitus, ratusque Regem illo vehi, per medias hostium acies viam sibi sternens, sub belluæ ventrem succedens, illam ense confodit: qua corruente, & ipse oppressus pondere interiit.

d 1. *Mach*. 6. 43. *Joseph. Antiq*. l. 12. c. 14.

VI. ELEAZAR, Summus Sacerdos, Oniæ I. filius, & frater Simonis, cognomento Justi. Mortuo Simone, Eleazar Summi Pontificatûs dignitatem undevigioti annis administravit, donec scilicet Onias filius Simonis, ætate minor fuit.

Ab A.M. 3727. *usque ad* 3744. *antè Chr*. 260.

VII. ELEAZAR, filius Eliud, & pater Mathan, S. Josephi avus (*e*).

e *Matth*. 1. 15.

VIII. ELEAZAR, filius Mecholi, & frater Cis (*f*).

f 1. *Par*. 23. 21.

IX. ELEAZAR, filius Boethi, Summus Sacerdos ab Alexandro Ethnarcha Judæorum constitutus. Successorem habuit Jesum filium Siah.

An. M. 4004. *Chr*. 4. *Æra* 1.

X. ELEAZAR, filius Anani, qui post Ismaelem filium Phabi, & antè Simonem filium Camith, Summum Sacerdotium à Valerio Grato obtinuit.

An. M. 4027. & *Ær*. 23.

XI. ELEAZAR, filius Dinæi, dux latronum, qui sæpiùs cum Samaritanis congressus, tandem prælio victus, captus atque morte damnatus est à Cumano (*g*).

g *Antiq*. l. 20. c. 5.

XII. ELEAZAR, filius Summi Sacerdotis Ananiæ, qui unà cum aliis pluribus Judæorum animos ad defectionem, exitio universæ nationi, & Templo futuram, sollicitavit (*h*).

h *De Bello* l. 2. c. 17. *in Lat*. & *in Græc. cap*. 30.

De aliis viris hujus nominis mentio est apud Josephum; de quibus tamen, quia nihil ad Scripturam, ad nos etiam nihil attinet.

I. ELECTA, Matrona, ut vulgò creditur, clarissima, cujus domicilium prope Ephesum erat, ad quam S. Joannes Evangelista primam Epistolam suam direxit. In ea Epistola Apostolus adversùs hæreticos,

Divinitatem Christi Incarnationisque veritatem negantes, eam ejusque filios præmuniit. Sunt qui Electam titulum esse honoris, non proprium fœminæ illius, ad quam Epistola dirigitur, nomen opinentur (*a*). Hanc alii *Kyriam* appellatam credunt (*b*): alii non ad fœminam, sed ad Ecclesiam quamdam eandem Epistolam missam censent (*c*). S. Clemens Alexandrinus in Commentar. ad Epistolas Canonicas, Electam Babylone natam, & commorantem fuisse tradit. Vide nost. Præf. in hanc Epistolam.

a *Bartholom. Petri*, & *Cler. in* 2. *Jo*.
b *Athan. in Synopsi*.
c *Quidam. apud Oecum. Maudust. Dissert*. 23. *Corn. à Lap. Serar. in* ℣. 13. *Fromõd*.

II. ELECTA. S. Joannes ad Electam, de qua egimus, hæc scribit: *Salutant te filii sororis tuæ Electæ*. De hac Electa eadem est ambigendi ratio ac de priori.

ELECTRUM, metalli genus, ex argenti aurique mistura, apud Veteres pluris quàm ipsum aurum vel argentum, authore S. Hieronymo (*d*), æstimatum, & in S. Scriptura non ignotum (*e*). Quatuor auri partibus, & unâ argenti compositum Plinius scribit (*f*). Vox Hebræa *bachasmal*, quæ reddita est *electrum*, potiùs vertendam esse auricalcbum, genus metalli pretiosum, in quo æs prævalet, Bochartus autumavit (*g*).

d *Hieron. in Ezech*. 1.
e *Ezech*. 1. 4. 27. & 8. 2.
f *Plin*. l. 33. c. 4
g *De anim. Sacr*. t. 2. l. 6. c. 16.

ELEPH, urbs Tribûs Benjamin (*h*).

h *Josue* 18. 28.

ELEPHAS, genus belluæ omnium quadrupedum staturâ immanissimum, de cujus sagacitate, fide, prudentiâ, & intelligentiâ qui ejus indolem seriò scrutati sunt, mira tradidere. Apud Hebræos significatus videtur nomine *Behemoth*, (quæ vox de jumento quopiam usurpatur) & sub ejus nominis appellatione apud Job (*i*) sedulò describitur. Apud Græcos & Latinos quandoque genericâ & communi voce *Bestia* appellatur, quæ Hebræo *Behemoth* apprimè respondet. Nomen *Elephas* fortasse ab *aleph*, docere, est enim ingenio docili, sivè ab *Eleph*, Dux, derivandum est; Elephas quippè omnium terrestrium animalium est Imperator.

i *Job*. 20. 10.

Quo loco Vulgata legit (*k*) *Dentes elephantorum*, Hebræus habet *Schenhabbim*. Porrò *schen*, *dentem* significare constat; an verò *habbim* vertendum sit, *Elephantus*, ambigunt nonnulli. Nos *schen*, ebur interpretamur; *habbim*, sivè potiùs *habenim*, ebenum: quare duas voces, quæ ab aliis de una & eâdem re intelliguntur, nos de duabus dictas esse censemus.

k 3. *Reg*. 10. 22.

Elephantorum in Libris Machabæorum sæpè mentio occurrit; siquidem post Alexandri regnum, in exercitu Regum Syriæ & Ægypti, Elephanti usui esse cœperunt.

ELEUTHEROPOLIS, urbs Tribûs Juda, de qua nihil in S. Scriptura; sed Eusebii, & S. Hieronymi ætate, celeberrima; hi enim ab ea omnia urbium meridionalium Juda intervalla metiuntur. Sedes erat Episcopalis primæ Palæstinæ, ut ex Notitiis Ecclesiasticis constat. Hujus celeberrimæ urbis situs, quod fidem superat, adeò incertus est, ut tutò definiri difficilè possit. Viginti milliaribus à Jerusalem abfuisse tradit Josephus: & 24. milliaribus, ab Ascalone, ac 18. à Lydda in Itinerario Antonini perhibetur. Hanc Eusebius quinque milliaribus à Geth, sex à Lachis, 25. à Gerara, 10. à Jether, septem à Lachis, & octo à Ceila removet (*l*).

l *Vide Reland. Palæst*. t. 1. l. 2. c. 5. p. 422.

ELEUTHERUS, amnis Syriæ, qui è fontibus inter Libanum, & Antilibanum positis, in vallem hisce montibus interjacentem descendens, in Mediterraneum juxta insulam Aradum influit. Hunc inter Tyrum, & Sidonem nonnulli imperitè collocant, cùm longè ultra eas urbes ad septentrionem excurreret.

ELI, scilicet *Deus meus*. Jesus Christus cùm in Cruce penderet, illa Psalmi 21. 1. verba recitavit: *Eli, Eli, Lama Sabachtani*, seù potius, *Lama Sabadetani: Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me* (a)?

ELIA; hujus nominis duo viri apud Esdram (b) occurrunt, qui ductas contra Legis præscriptum uxores dimiserunt.

I. ELIAB, filius Helon, Princeps Tribûs Zabulon (c).

II. ELIAB, filius Isai, & Davidis frater (d).

III. ELIAB, filius Elcanæ, & pater Jeroham, e Tribu Levi (e).

IV. ELIAB, unus inter viros fortissimos in Davidis exercitu, qui eidem Davidi Saulem fugienti, atque in Siceleg versanti adhæsit (f). In Regum primo (g) *Eliaba de Salaboni* appellatur.

I. ELIACIM, è Sacerdotali genere, Babylone cum Zorobabele regressus (h).

II. ELIACIM, filius Helciæ, præpositus domûs (i) Regis Ezechiæ: quamquam ex Textu Hebræo commodè etiam præpositus Templi intelligi potest; non rarò enim Templum nomine *Domus* antonomasticè appellabatur. Hunc Helciæ, Summi Sacerdotis ætate Ezechiæ (k), filium ejusque successorem, Manasse regnante, fuisse credimus (l). Hinc Eliacim, qui & nonnunquam Joakim appellatur (m), & fortasse idem est ac Helcias, sub Josia (n) & ultra illius tempora (o) in vivis agens, Eliacim, inquam, Summum Sacerdotium gerebat, cùm Bethulia obsideretur (p).

III. ELIACIM, cognomento *Joakim*, Rex Juda post fratrem Jechoniam, impietate celebris (q). Vide *Joakim*, sivè *Joachim*.

IV. ELIACIM, filius Abiud, & pater Asor (r).

I. ELIADA, filius David. 1. *Par.* 3.8.

II. ELIADA, pater Razon. 3. *Reg.* 11. 23.

III. ELIADA, ex Ducibus in exercitu Regis Josaphat (s).

I. ELIAM, pater Bethsabee, uxoris primùm Uriæ, deindè Davidis, & matris Salomonis [t].

II. ELIAM, Achitophelis filius, ex urbe Gelon, & ex triginta fortissimis Davidici exercitûs [u].

ELIAS, Propheta clarissimus, Thisbe, transjordaninâ urbe in Galaaditide oriundus, & ut quibusdam [x] placet, quorum authoritas neque Scripturæ, neque Veterum authoritate fulcitur, ex patre *Sabaca*, viro è genere Sacerdotali Aaronis, natum. Virginitatem servasse plures ex Patribus (y) crediderunt. Eliam Deus suscitavit, ut Jezabelis & Achabi conatibus, idololatriam in Israelem invehentium, tanquam æneus murus opponeretur. Hinc in Scriptura primò inducitur Elias coram Achabo longam ter-

a *Matth.* 27. 46.
b 1. *Esdr.* 10. 21. 26.
c *Num.* 1. 9.
d 1. *Reg.* 16. 6.
e 1. *Par.* 6. 27.
f 1. *Par.* 12. 1... 10.
g 1. *Reg.* 23. 32.
h 2. *Esdr.* 12. 40.
i 4. *Reg.* 18. 18.
k 4. *Reg.* 18. 18. 26. 37. & 22. 8. 10. & 23. 4. 24.
l *Isa.* 22. 10. 21.
m *Judith* 15. 9.
n 4. *Reg.* 22. 4. & 2. *Par.* 34. 9.
o *Baruc.* 1. 7.
p *Judith.* 4. 5.
q 4. *Reg.* 23. 34. 35. &c.
r *Matth.* 1. 13.
s 2. *Par.* 17. 17.
t 2. *Reg.* 11. 3.
u 2. *Reg.* 23. 34.
x *Doroth. in Synopsi, Jo. Jerosol. c. 1. tom. 9. Bibl. P.P. Isid. & Epiphan. de vita & morte Proph.*
y *Ambros. de Virgin. Hieron. l. 1. con. Jovin. Ephrem l. 1. Præn. &c.*

ræ siccitatem, suo tantùm nutu repellendam, indicens [a]. Continuò verò jussus à Domino, trans Jordanem ad torrentem Carith se recepit; ubi carne & pane bis die corvorum ministerio [b] refectus est. Verùm calore Solis torrente, quo sitim levabat, exsiccato, Sareptam Sidoniorum ad viduam jussu Domini contendit. Cùm urbem ingrederetur, viduam quandam ligna colligentem offendit: quam primò ut sibi potum præberet, rogavit; euntem inclamavit Elias, ut sibi panis etiam aliquid afferret: causanti verò fœminæ paupertatem, quippe cui farinæ solùm pugillus, neque plus olei esset, iterum Propheta institit, ut subcinericium panem sibi conficeret, futurum pronuncians, ut nunquam neque oleum, vel farina deficerent, quoadusque arentem terræ faciem largo imbre Dominus irrigaret. Eventus oraculum probavit; atque in domo ejusdem viduæ commoratus est.

Non diù post [c], viduæ illius filius obiit. Quare Elias miserabili matris dolore commotus, ad vitam hac ratione revocavit. Acceptum ex matre pueri cadaver lectulo suo imposuit; postque oblatas Domino preces, deindè ter totus illi incubuit, ita in arctum se colligens, ut os ori, totusque toti responderet. Quibus peractis, puer vitæ restitutus est.

Triennio elapso jussus à Domino Achabo Regi Israelis occurrere [d], cùm Rex herbas, quibus equi vescerentur, inquireret [totam enim latè regionem fames vastaverat] Abdiæ Regiæ Domûs dispensatori, cui Rex eam provinciam demandaverat, Elias obviam factus est, utque adventum suum Regi nuntiaret, imperavit. Abdias primò recusare; quippè qui metueret, ne Propheta subito Dei spiritu aliò raperetur; veniensque Achab, atque illusum se credens, in delatorem animadverteret. Eliâ tamen se Regi eâ die adfuturum pollicente, imperata perfecit. Achab igitur Prophetam conveniens, Tune, inquit, es, qui Israelem vexas? Cui Propheta, Tu verò, subdidit, Patrisque tui domus, qui spreto Domini cultu, Baali adhæsistis. Nunc igitur omnem Israelem in Carmelum convoca, & 450. Baalis, & 400. Asthartes Prophetas, quos Jezabel Regiis sumptibus alit, illuc ducito. Hìc, Israele judice, meane an illorum Religio vera sit, exhibebo.

Acceptâ igitur à Rege conditione, omnes in Carmelum reducti sunt. Tum coram frequenti multitudine Elias verba faciens, minimè omnium decere dixit, ut inter duas Religiones, Baalis scilicet & Domini, neutri se continerent; seligerent igitur quam præstantiorem judicarent. Silente ad hæc populo, addidit Propheta, se unum relictum esse, qui Dominum coleret; Prophetas verò Baalis ad 450. ascendere. Utrique igitur bovem, qui immolaretur, tribuerent: cujus autem victimæ lapso de Cœlo igne absumerentur, ipse in Deum haberetur. Æqua proposuisse visus est: quare Prophetæ Baalis priore loco bovem immolantes, in frusta concisum altari imposuerunt. Tum Baal rogare, ejusque opem quà clamoribus,

a 3. *Reg.* 17. 1. 2. *A. M.* 3092. *ante Chr.* 908. *ante Ær.* 912.
b *Sunt qui pro Corvis legendum censeant Arabes, sive incolas Horeb. Hebræus habet* Arabim. *Vide* Corvus.
A. M. 3093. *ante Chr.* 907. *ante Ær.* 911.
c 3. *Reg.* 17. 17.
d 3. *Reg.* 18. 1. &c. *A. M.* 3096. *ante Chr.* 904. *ante Ær.* 908.

qua religioſis carnium ſuarum inciſionibus, quà tandem ſuper Altare ſaltibus implorare. Cum fruſtra rogare viderentur, Elias interim illis inſultans, Euge, ajebat, clamores tollite: Baal fortaſſe vel ſomno, vel itinere occupatus, rogantes non audit.

Verùm fruſtra ultra meridiem re ab illis tentatâ, Elias denique dejectum Domini Altare coram populo reſtituit, novoque ex duodecim lapidibus, pro numero Tribuum Iſraelis, erecto, toti operi parvam foſſam, & veluti duos ſulcos circumduxit. Altari immolatum bovem, atque in fruſta diſſectum imponens, totum holocauſtum, atque injecta ligna adeo largè infusâ aquâ perfudit, ut imbre circum defluente foſſa repleretur. Subinde Dominum rogavit, ut demiſſo cœlitùs igne, Religionis veritatem vindicaret. Nec diù poſtulatum eſt: illicò enim dilapſæ cœlitùs flammæ ligna, holocauſtum, ipſoſque lapides ac loci pulverem abſumpſerunt. Tunc populus demiſſo in terram vultu clamavit: *Dominus ipſe eſt Deus*; ſtatimque, authore Eliâ, abreptos Prophetas Baal, atque ad radices montis raptos, ad torrentem Ciſon omnes occiderunt.

Elias deinde Achabum bono animo eſſe juſſit, ſonitum pluviæ ſe audire ſignificans. Imbris quidem nulla apparebat ſpes; ſed Propheta, cui rerum futurarum eventus patebat, Carmeli verticem conſcendens, pronus in terram, atque vultu inter genua demiſſo, ſervo imperavit, ut ad mare proſpiceret, & ſi quid videret, renunciaret. Cum ille ſexies fruſtra iviſſet, tandem ſeptimâ vice regreſſus renunciavit, nubeculam quamdam, velut veſtigium hominis, è mari emergere. Quibus auditis, juſſit Elias ſervum Achabo renunciare, ut junctis ad currum equis, iter domum, quòd immineret pluvia, maturaret. Rex illico parens iter Jezrael versùs direxit; cui Elias accinctus præcurrebat. Nec diù abfuit, quin largus imber decideret.

Jezabel uxor Achabi, accepto de nece omnium Prophetarum nuncio [a], graviter rem ferens, nunciari juſſit Eliæ, illum craſtinâ die ſanguine ſuo pœnas ſoluturum. Elias ſtatim fugam arripiens, Berhſabee ad meridiem Tribûs Juda pervênit, indeque dimiſſo famulo, ad interiora Arabiæ Petrææ iter dirigens, poſt exactam eundo diem, tandem feſſus ſub junipero conſêdit, atque à Domino petiit, ut vitæ ærumnis tandem liberaretur. Oranti Angelus adfuit, qui ut ſurgeret, atque comederet, imperavit; panis enim ſubcinericius, & aquæ vas continuò prope jacentis caput apparuerunt. Cibo recreatus Elias obdormiit. Poſterâ die ab Angelo manè excitatus, iterumque cibo refectus, quadraginta dierum ac noctium itinere, ad montem Dei Horeb eo cibo confirmatus pervênit.

a 3. *Reg.* 19.

In ſpecu ejus montis exinde delituit, ubi quondam à Domino quid faceret interrogatus, cum reſpondiſſet ſe ob illatas in Deum ab Iſraelitis contumelias animo tabeſcere; cui etiam ad mœrorem illud addebatur, ipſum quoque ad necem quæri; in veſtibulo antri ſe ſiſtere juſſus eſt. Cum paruiſſet, primò ingentis venti ſonitum audire, poſtea terram motu quati, deinde tranſeuntis flammæ ſpecimen videre: in his autem tribus Dominus non aderat. Poſt hæc omnia, tenuis auræ ſibilus flavit, quo Deus adeſſe indicio monſtrabatur. Continuò Elias ſtrato in terram ore, eoque pallio obducto, adoravit. Domino verò eadem ac priùs interroganti, eadem reſpondit. Cui iterum Dominus: Eâdem viâ, qua acceſſiſti, regredere, perque deſertum, Damaſcum veni. Hic Hazaelem in Damaſci regem; tum Jehu filium Namſi in Iſraelis Regem; Eliſeum denique filium Saphat in Prophetam, qui tibi ſuccedat, inunge. Omnes autem gladium Hazaelis effugientes, in Jehu incident, ab utriſque verò illæſi, ab Eliſeo corripientur. Cæterùm neque tu ſolus me colis: 7000. hominum in Iſraele ſuperſunt, qui ab extendendis ad Baal manibus, ac deinde religioſè oſculandis ſe continuere.

Redux igitur à monte Elias, cum in regionem Ephraim ad Abel-Meulam veniſſet, Eliſeum duodecim boum jugis agrum arantem nactus, illico pallium ſuum ejus humeris impoſuit, illique ad munus Prophetæ Divino juſſu acciri ſignificavit. Eliſeus nihilò ſegnior, continuò relictis bobus, ejus ſequelæ ſe dedit, petitâ tantùm & obtentâ à Propheta, ut Parentibus ſuis antea vale diceret, facultate.

Succeſſu temporis occupatâ per Achabum vineâ Naboth, atque viro optimo fraudibus Jezabelis neci tradito, ut in ſuo articulo dicemus, Elias juſſus à Deo, Regi obviam factus (a) futurum pronunciavit, ut ipſius Achabi cruor in agro Naboth à canibus lingeretur. Adjecit inſuper, ipſum ejuſque poſteros tot eſſe ærumnis à Domino opprimendos, ut domus Achabi, non ſecùs ac domus Jeroboam filii Nabat, & Baaſæ filii Ahiæ, divinæ ultionis monumentum eſſet futura. De Jezabele verò ſciret, ejus cadaver à canibus eſſe devorandum.

A. M. 3105. *ante Chr.* 895. *ante Ær.* 899.

a 3. *Reg.* 21. 1. *&c.*

His territus Achabus, veſtes mœrore conſcidit, atque cilicio contectus, demiſſo capite incedebat. Cujus pœnitentiæ merito impetravit à Deo, ut ea quæ ejus domui imminebant mala, uſque poſt ipſius obitum differrentur.

Cum Ochozias Rex Iſraelis è cancellis cœnaculi domûs ſuæ præceps dilapſus, gravi accepto vulnere laboraret (b), eâque occaſione ad conſulendum Beel-ſebub Deum Accaron ſuper eventu morbi miſiſſet; Elias juſſus ab Angelo, euntibus occurrit, atque poſt exprobratum Regis crimen, quòd relicto Deo Iſraelis, Idolum conſuluiſſet, ipſi referre juſſit futurum, ut morbo abſumeretur. His dictis abiit Elias; Legati autem Ochoziæ regreſſi, ea Regi renunciarunt. Cum verò ab eo quis eſſet, qui ea prædixerat, interrogarentur, ignotum ſibi eſſe, piloſum tamen (c), & zonâ pelliceâ renes accinctum, reſponderunt.

b 4. *Reg.* 1. 3.

A. M. 3108. *ante Chr.* 892. *ante Ær.* 895.

c *Fortè hirſutus erat ſive tunica villoſa indutus.*

His indiciis Ochozias facilè Eliam agnoſcens, continuò Quinquagenarium Ducem cum ſua manu ad illum miſit: qui cum ad montem, in cujus vertice Propheta morabatur, perveniſſet, ad illum aſcendens, Vir Dei, inquit, Rex præcepit, ut deſcendas.

Cui

Cui Elias Deum se deprecari dixit, siquidem Vir Dei esset, ut dilapsus è Cœlo ignis Ducem cum militibus absumeret. Nec mora: demissis è Cœlo flammis omnes conflagrarunt. Aliis subinde militibus à Rege missis, eâdemque pœnâ multatis, tandem tertius Dux cum sua manu vênit. Hic ad genua Prophetæ accidens, ne se suosque perderet, rogabat. Tunc Elias monitus ab Angelo, descendens, ad Regem cum illis vênit, eademque coram dixit, quæ per ministros nunciaverat. Nec obitus Ochoziæ à Propheta prænunciatus, diù dilatus est.

• Cum diem translationis suæ ex hoc Mundo imminere jam divinitùs prænovisset Elias (a), nihilque ea de re cum Eliseo communicare voluisset, Deus tameo nedum Eliseo, sed omnibus Prophetis in Bethel, & Jericho morantibus secretum prodidit. Quare hortanti Eliæ, ut ibidem Eliseus maneret, neque se missum à Deo in Bethel comitaretur, nedum ille non acquievit, sed cùm ambo Bethel pervenissent, atque Elias iter Hierichuntem initurus, similia rogaret, alter ab ejus latere se nunquam recessurum sacramento asseruit. Cùm ad urbem venissent, atque Eliseo nequidquam moram Elias persuaderet, ambo iter ad Jordanem deflexerunt, quinquaginta Prophetarum filiis euntes illos è longinquo servantibus. Ut ad amnem ventum est, Elias percussis complicato pallio aquis, statimque in duas partes divisis, per medium alveum sicco pede cum socio transivit.

a 4. Reg. 2. 1. 2. 3. *A. M.* 3108. *ante Chr.* 892. *ante Ær.* 896.

Jam in adversam ripam evaserant, cùm Elias socium monuit, ut siquid ex se cuperet, antequam ipse transferretur, postularet. Cui Eliseus petere se ait duplicem Eliæ spiritum. Porrò duplex spiritus sivè similem significat, sivè duplicem, nempè Prophetiæ, & miraculorum, sivè geminatum eundem spiritum; sivè taodem vox *duplex* pro ubertate, & affluentia osurpatur, ut in illo: *Recepit de manu Domini duplicia* (b), &, *Duplici contritione contere eos* (c).

b *Isa.* 40. 2.
c *Jerem.* 17. 18.

Tunc Elias, arduæ, inquit, petis; si tamen cum raptus fuero, me videris, obtinebis. Interim prosequentibus illis iter, continuò igneus currus igneis equis ductus, medius inter illos apparuit; raptusque Elias veluti turbini insidens, Cœlum petebat. His visis, clamavit Eliseus: Pater mi, pater mi, qui currus Israelis es, ipsiusque Auriga. Mox verò cùm ex oculis jam ille evanuisset, dilapsum, dum raperetur, Eliæ pallium sumens, ad Jordanem regressus est; amnemque primò eodem pallio verberans, atque contumacem, secundo ictu divisit, adeout ipsum sicco pede trajiceret.

A. M. 3108. *ante Chr.* 892. *ante Ær.* 896.

Eo prodigio Prophetis Hierichuntis, vicinarumque regionum spiritum Eliæ io Eliseum migrasse innotuit: quare omnes ad illum convenieotes, proposuerunt, an mittendos censeret 50. validissimos viros, qui Eliam, abreptum fortasse in desertum atque occultum locum vi spiritûs, & quærerent, & reducerent. Eliseus supervacaneam eam operam futuram dixit; quod quidem non frustra ab eo dictum quæsitus irrito laborè toto triduo Elias ostendit.

Octennio post, literæ Eliæ ad Joram Regem Juda redditæ sunt, in hanc sententiam (a). *Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in viis Josaphat patris tui, & in viis Asa Regis Juda, sed incessisti per iter Regum Israel, & fornicari fecisti Judam, & habitatores Jerusalem, imitatus fornicationem domus Achab; insuper & fratres tuos, domum patris tui, meliores te, occidisti: ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo & filiis, & uxoribus tuis, universaque substantia tua. Tu autem ægrotabis pessimo languore, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies.*

a 2. *Par.* 21. 12. *A. M.* 3116. *ante Chr.* 884. *ante Ær.* 888.

Has literas sunt (b), qui scriptas credant ab Elia in loco, quò translatus est; alii (c) aote raptum scriptis mandatas autumant; alii (d) per somnium eas literas Regem legisse. Circumferebatur olim liber inscriptus, *Prophetia*, sivè *Apocalypsis*, sivè *Ascensio Eliæ* (e); ex quo desumptum credebatur illud S. Pauli 1. *Cor.* 2. 9. *Oculus non vidit, nec auris audivit nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.* Rabbini in libro *Seder-olam*, sivè sæculorum successio, tradunt, Eliam in conscribendis historiis omnium Mundi ætatum etiam nunc occupari.

b *Ita Hebr. Tirin. & Mariana.*
c *Menoch. Jun. Piscator, & Kimchi.*
d *Grot. in* 2. *Par.* 21. 12.
e *Orig. in Matth.* 27. 9. *tract.* 35. *Hier. in Ep. ad Pammach.*, *& in Isai. lib.* 17. *Eus. l.* 9. *c.* 30. *Fabric. apocryph. Vet. Test.*

Enochum, & Eliam adhuc vivere, & in exitu Mundi adversùs Aotichristum prodituros, non à Christianis taotùm (f), sed & à Judæis (g) vulgò creditum est; déque illis explicari solet illud (h): *Dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta.*

f *Justin. Mar. Dial. con. Tryph. Epiph. de vita & mor. Proph.*
g *Vide Ligtfoot. ad Matth.* 17. 10.
h *Apoc.* 11. 3.

Judæi tandem (i) Eliæ cuidam prophetiam celeberrimam tribuunt, quam hic exscribimus: *Traditio domus Eliæ: sex millia annorum erit Mundus: duo millia inanitatis* (scilicet sine Lege): *duo millia Legis: duo millia dierum Messiæ.* Porrò hunc Eliam, quem aliqui cum nostro Elia confundunt (k), alium vere ab illo & recentiorem esse judico. Idem de authore dicito trium illorum operum, quæ inscribuntur (l) 1. *Magnus ordo Eliæ*, 2. *Parvus ordo Eliæ*, 3. *Caverna Eliæ.*

i *Gemar. Sanhedr. c.* 11. §. 20. *Gemar. Aboda Sara c.* 1. *&c.*
k *Is. Voss. de Sybil. Orac. c.* 8.
l *Szambar. Archiv. Vet. Test. Bartholocci Bibl. Rab. t.* 1.

Author Ecclesiastici (m) hoc elogio Eliæ mores & gesta complexus est: *Surrexit Elias Propheta, quasi ignis, & verbum ipsius, quasi facula ardebat, qui induxit in illis famem, & pauci facti sunt. Verbo Domini continuit Cœlum, & dejecit de Cœlo ignem ter: sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Qui sustulisti mortuum ab inferis de sorte mortis* (nempè filium viduæ Sareptanæ) *in verbo Domini. Qui dejecisti Reges ad perniciem, & confregisti facilè potentiam ipsorum, & gloriosos* (nempè Achabum, Ochoziam & Jezabelem, quibus imminentia mala prædixit) *de lecto suo. Qui audis in Sina judicium, & in Horeb judicia defensionis. Qui ungis Reges ad pœnitentiam* (Jehu, & Hazaelem) *& prophetas facis successores post te* (Eliseum). *Qui receptus es in turbine ignis in curru equorum igneorum. Qui scriptus es in judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere Tribus Jacob.* Quæ posteriora verba spectant illud Malachiæ [n]:

m *Eccli.* 48. 1. *&c.*
n *Malach.* 4. 6.

Ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & terribilis. Et convertet cor patris ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, ne fortè veniam, & percutiam terram anathemate. Porrò hæc ad exitum sæculorum ante Judicium complenda reservantur. Verum Jesus Christus in Evangelio Eliam venisse jam in spiritu, Jo. scilicet Baptistam, asseruit (*a*); & in Transfiguratione Christi Eliam & Moysem colloquentes cum Jesu de morte ipsius adfuisse, Evangelistæ testantur (*b*). Tandem non defuerunt inter Judæos, qui animam Eliæ in corpus Jesu transmigrasse autumarent (*c*).

ELIASAPH, filius Duel, Princeps Tribûs Gad, sub Moyse (*d*).

ELIASIB, alio nomine *Joasib*, & *Chasib*, Summus Sacerdos ex genere Eleazari; quam dignitatem post Joachim, Xersis ætate Pontificem, authore Josepho (*e*), obtinuit. Sacris præfuisse constat sub Nehemia An. M. 3550.; sed quo anno obierit, quove temporis spatio dignitatem tenuerit, incertum. Successorem habuit Jojadam, sivè Judam (*f*).

ELIATHA, octavus filius Heman, ex vigesima Levitarum classe, qui coram Arca Domini canebat (*g*).

ELICA DE HARODI, unus ex triginta fortissimis, atque Præfectis, in Davidis exercitu (*h*).

ELICI. In Libro Judith *Arioch Rex Eliorum* memoratur (*i*). Græcus, & Syriacus legunt *Regem Elimæorum*, nempè populorum regionis Elam, in Media, sivè in veteri Perside. In Genesi (*k*) occurrit *Arioch Rex Ellasar*; quæ fortasse regio eadem est ac Elicorum.

ELIDAD, filius Chaselon, è Tribu Benjamin, unà cum cæteris ad dividendam terram Chanaan selectus (*l*).

I. ELIEL, è Tribu Manasse, vir fortissimus, ætate Joathan Regis Juda, & Jeroboam II. Regis Israel (*m*).

II. ELIEL, Levites è familia Caath (*n*).

III ELIEL. Hujus nominis duo etiam fuerunt viri fortissimi, qui Davidi Saulem fugienti adhæserunt (*o*).

I. ELIEZER, œconomus Abrahami, in Mesopotamiam ab hero missus, ut uxorem ad filium ipsius Isaacum deduceret (*p*). Patria erat Damascenus (*q*), filiumque habuisse sibi cognominem videtur, quem Abraham ante natum Isaacum, hæredem suum relinquere cogitabat (*r*).

Cum in Mesopotamiam ab hero mitteretur, positâ prius sub ejus femore manu, eâ cæremoniâ sacramento se obligavit, se fœminam nullam Chananæam filio ipsius sponsam procuraturum, sed illam è patria & ex cognatione ipsius Abrahami accersiturum. Ad eas verò regiones Isaacum nunquam se deducturum pollicitus est. Igitur Charras Mesopotamiæ, quò tendebat, inclinante die perveniens, camelis in genua procumbentibus ad requiem, ipse nihil antiquius habuit, quàm ut signo divinitus dato, electam Isaaco sponsam sibi manifestari fusis precibus à Deo postularet. Rogabat autem, ut quæ inter puellas sibi occurrentes non sibi tantùm petenti, sed & camelis ne requisita

a *Matt.* 11. 14. & 17. 10. *&c.*
b *Matt.* 17. 3. 4. *Marc.* 9. 3. *Luc.* 9. 30.
c *Matt.* 16. 14. *Mar.* 6. 15. *Luc.* 9. 8.
d *Num.* 1. 14.
e *Antiq. l.* 11. *c.* 5.
f 2. *Esdr.* 12. 10.
g 1. *Par.* 25. 27.
h 2. *Reg.* 23. 25.
i *Judith.* 1. 6.
k *Gen.* 14. 1. 9.
l *Num.* 34. 21.
m 1. *Par.* 5. 24.
n 1. *Par.* 6. 34.
o 1. *Par.* 11. 46.
p *Gen.* 24. 1. *&c. A. M.* 2148. *ante Chr.* 1852. *ante Ær.* 1856.
q *Gen.* 15. 2. 3.
r *Vide Gen.* 15. 1. *&c.* & *Comm. ibid.*

quidem potum offerret, illa eo indicio ad nuptias destinata ostenderetur. Inter hæc, Rebecca filia Bathuelis, & Isaaci consobrina, lagenam aquæ deferens supervênit; quæ ab Eliezer rogata, ut potum sibi concederet, nedum illi, sed & camelis ipsius præsto se obtulit. Eliezer lætus eventu, statim geminis inauribus, aureisque armillis puellam donavit; simulque genus ab ea suum, & hospitium in domo ipsius requisivit. Rebecca filiam se Bathuelis prodidit, apud quem nihil defuturum ad hospitium pollicita est. Quibus auditis, Eliezer pronus in terram Deo gratias egit, simulque se Abrahami ministrum esse aperuit.

Puella domum festinans, parentibus quæ sibi acciderant, enarravit; statimque Laban frater Rebeccæ hospiti obviam factus, domum deduxit. Antequam mensæ accumberetur, Eliezer nunquam se cibum sumpturum dixit, nisi prius negotium suum exposuisset: narratâque statim itineris sui historiâ, tandem Rebeccæ cum Isaaco nuptias proposuit. Cùm Labanus, & Bathuel assensum præbuissent, Eliezer Rebeccam pronus salutavit, productisque muneribus, ea novæ heræ ejusque parentibus obtulit: bis peractis mensæ accubuit.

Orto mane cum Eliezer discessum urgeret; neque precibus fratrum, & matris Sponsæ, decem dierum moram rogantium, flecteretur, tandem inter partes conventum est, ut filiæ voluntas ejusdem controversiæ arbitra constitueretur. Interrogata igitur Rebecca, num iter statim capere mallet, velle se respondit: quare eàdem die iter Beersabee versùs, ubi Abraham morabatur, ambo susceperunt.

II. ELIEZER, Moysis, & Sephoræ filius, tunc natus cum parentes in Madian morabantur (*a*). Filium habuit, nomine Rohobia (*b*). Sunt qui historiam Angeli occurrentis Moysi (*c*) ex Madian in Ægyptum reduci, ita intelligunt (*d*), quasi Angelus ipsi Eliezero incircumciso adhuc necem minitatus sit; sunt etiam qui ambigua Scripturæ verba de nece Moysi ipsi intentatâ intelligant.

III. ELIEZER, Levites, qui in traductione Arcæ Hierosolymam per Davidem, tubâ canebat (*e*).

IV. ELIEZER, filius Zeebri è Tribu Ruben, Princeps 24000. hominum ejusdem Tribûs sub Salomone (*f*).

V. ELIEZER, filius Dodau, propheta, qui Josaphat Regi Juda prædixit futurum, ut classis, quam cum Ochozia impio Rege Israelis instruxerat, profecturam in Tharsis, in portu Asiongaber disperderetur (*g*).

VI. ELIEZER, Levita, qui uxorem contra Legem ductam, è captivitate Babylonicâ redux dimisit (*h*).

VII. ELIEZER, filius Jorim, ex proavis Jesu Christi (*i*).

ELIHOREPH, vir à Consiliis Salomonis (*k*).

ELIM, septima castrametatio Israelitarum in deserto, locusque erat 72. palmis, & duodecim fontibus (*l*) amœnus. Ex *Elim* Israelitæ desertum *Sin* petierunt.

ELIMELECH, Bethleemites, Noemi

Vir

a *Exod.* 2. 18. 22.
b 1. *Par.* 23. 17.
c *Exod.* 4. 24. 25.
d *Rabbin. quidam; Tert. cont. Jud. c.* 9. *Vide Aug. q.* 11. *in Exod.*
e 1. *Par.* 15. 24.
f 1. *Par.* 27. 16.
g 2. *Par.* 20. 37.
h 1. *Esdr.* 10. 23.
i *Luc.* 3. 29.
k 3. *Reg.* 4. 3.
l *Exod.* 16. 27.

Vir (*a*), ex qua Mahalon, & Chelion genuit. Grassante per Judæam fame, solum vertens, in Moabitidem secessit; ubi post decennium unà cum filiis, qui duas Moabitides fœminas, Orpham, & Ruth, conjuges duxerant, obiit. Vide *Mahalon*, & *Chelion*.

a *Ruth.* 1. 2. *&c.*

De hoc viro dictum interpretantur Hebræi (*b*) illud (*c*): *Et Joakim, & viri Cosba, & Joas, qui duxerant uxores in Moab, & qui morabantur in Lebem*: quem locum ita legit in Vulgata S. Hieronymus: *Qui stare fecit Solem, virique mendacii, & securus & incedens, qui Principes fuerunt in Moab, & qui reversi sunt in Lebem*. Porrò *Joakim* est Elimelech, ejusque nomen redditur, *qui stare fecit*. Tradunt autem Hebræi, Joakimum ruentes in scelera cives suos frustra reducere conatum, quà verbis, qua etiam signis, adeout Solis cursum, ut Josue, figeret; tandem fame vexandos prædixisse. Eà fame grassante addunt ipsum solum vertisse unà cum duobus filiis, qui prole carentes ideò in Paralipomenis *viri mendacii* appellati fuerint. Fratres verò illi *duxerunt uxores, & morati sunt in Bethleem*; quamquam enim illi in Moabitide diem clauserint, pro illis tamen Noemi eorum mater, & Ruth alterius eorum sponsa eandem urbem incoluerunt. Sed hæc inter Rabbinorum commenta recensemus.

b *Author Tradit. Hebr. in Paralip. Lyran. Tost. Hebr.*

c 1. *Par.* 4. 22.

ELIOADA, Davidis ex concubina filius (*d*).

d 2. *Reg.* 5. 16.

I. ELIOENAI, filius Naariæ, & pater Oduiæ (*e*).

e 1. *Par.* 3. 23. 24.

II. ELIOENAI, filius Asielis, è Tribu Simeon (*f*).

f 1. *Par.* 4. 36.

III. ELIOENAI, filius Bechor, è Tribu Beojamin (*g*).

g 1. *Par.* 7. 8.

IV. ELIOENAI, filius Asaph, Templi janitor (*h*).

h 1. *Par.* 26. 3.

V. ELIOENAI, filius Zarche, qui Babylone redux, uxorem alterius Religionis antea ductam dimisit (*i*).

i 1. *Esdr.* 8. 4. *&* 10. 22.

ELIONÆUS, summus Sacerdos Judæorum, Matthiæ filio Anani successor anno M. 4041. qui post annum, successorem habuit *Simonem Canthara*.

ELIPHAL, filius Ur, ex fortissimis in Davidis exercitu (*k*).

k 1. *Par.* 11. 36.

I. ELIPHALETH. Duo Davidis filii hujus nominis occurrunt (*l*).

l 2. *Reg.* 5. 16. *&* 1. *Par.* 14. 7.

II. ELIPHALETH, filius Esec. 1. *Par.* 8. 39.

ELIPHALU, Levita, qui Arcæ, dum Jerosolymam transferretur, aderat (*m*).

m 1. *Par.* 15. 18. 21.

I. ELIPHAZ, filius Esau ex Ada filià Elon, & pater Themao, Omar, Sepho, Gathan, & Cenez (*).

* *Gen.* 36. 11.

II. ELIPHAZ, amicus Job (*n*) & fortasse ex posteris Eliphaz filii Esau.

n *Job.* 2. 11. *&c.*

ELISA, filius Javan (*o*), creditus pater Eleorum in Peloponneso; in quorum regione vicus occurrit apud Homerum, nomine *Alisium*. Purpuram *Elisa* ad emporium Tyri delatam nominat Ezechiel [*p*]. Purpureis conchis Eurotas, quo loco in mare influit, refertissimus est, & purpura Laconiæ apud Veteres celebratur [*q*]. Sinus etiam Corinthius iisdem piscibus abundabat.

o *Gen.* 10. 4.

p *Ezech.* 27. 7.

q *Horat. Pauf. Plin.*

I. ELISABETH, filia Aminadab, soror

Nahasson, uxor Aaronis, & mater Nadab, Abiu, Eleazari, & Ithamari [*a*].

a *Exod.* 6. 23.

II. ELISABETH, uxor Zachariæ & mater Jo. Baptistæ ex *filiabus Aaron* [*b*], scilicet ex genere Sacerdotali; sed quibus potissimùm Parentibus, ignotum. Post acceptum ab Angelo nuncium de futura Jo. Baptistæ nativitate, Zacharias domum reversus est, & Elisabeth concepit. Hujus conceptionis Festum apud Græcos die 23. Septembris; apud Latinos in veteribus Martyrologiis die 24. ejusdem mensis recolitur. Ejus rei secretum, cujus nemo præter Parentes quinque mensibus conscius fuerat (*c*), Mariæ Virgini ab Angelo Gabriele proditum est, ut eo signo rata haberet ac firma, quæ de futura Messiæ conceptione, absque viri operà prænunciabat (*d*).

b *Luc.* 1. 5.

c *Luc.* 1. 24.

d *Luc.* 1. 36. 37.

Quo accepto nuncio, Maria continuò Hebronem, invisendæ Elisabeth cognatæ suæ gratiâ, contendit; statimque à primo inter illas congressu, fœtus in utero Elisabeth exultare visus est: quod quidem matri in causa fuit, ut tota in laudes Mariæ effunderetur, Dei Matrem, benedictam inter mulieres, filio, & fide beatam pleno ore appellans. Maria toto trimestri (*e*) cum cognata commorans, fortasse & Nativitatis Præcursoris, & prodigiorum, quæ eà occasione contigerunt, testis fuit. Siquidem octavà ab ejus nativitate die, cùm puer de more circumcisioni subdendus esset, nomen illi non Zachariæ, uti adstantibus videbatur, sed Joannis imponi mater voluit. Quin & ipse pater Zacharias de ea re nutu interrogatus, loquelæ facultate jam indè à colloquio cum Angelo privatus, idem nomen pueto imponendum scripto manifestavit; statimque ipse Zacharias linguæ vinculo resoluto, in laudes Dei effusus est.

e *Luc.* 1. 56. 57.

Fama erat apud Orientales (*f*), Elisabeth furorem Herodis, qui necem Joannis unà cum pueris Bethleemiticis statuerat, declinaturam, puerum ad montes asportasse. Sed cum ii mulieri impervii essent, ipsa jubente mons dehiscens, matrem & filium in sinu excepit; ubi tutum Angeli custodià, & jucundum cœlesti luce contubernium obtinuerunt. Interim Herodes à Zacharia puerum requirens, cùm frustra ejus animum se tentare intelligeret, apprehensum illum inter vestibulum Templi & Altare holocaustorum, ibidem jussit trucidari. Hujus rei integra historia in Protevangelio S. Jacobi, & aliis veteribus monumentis refertur; quæ omnia in Canone Scripturarum non recensentur.

f *Vide Protevang. Jacobi, num.* 22. *Petr. Alex. can.* 13. *de Pœnit. Eustat. Antioch. Vide & Græc. menaa* 5. *Sept.*

De cognatione Sanctæ Virginis cum Elisabeth nihil est, in quo hæreamus; quamvis enim altera ad Tribum Juda, altera ad Tribum Aaronis pertineret, lege tamen connubii, sivè quòd è domo Mariæ aliqua patrem Elisabeth duxisset, cognatione jungi potuerunt. Neque enim vetitum erat Israelitarum Tribubus connubia inter sese invicem celebrare, nisi mulieres familiæ hæreditatem defectu fratrum, in viri domum debuissent inferre (*g*).

g *Num.* 27. 1. *&c. &* 36. 1. 2. *&c.*

I. ELISAMA, filius Ammiud, & Princeps Tribûs Ephraim, Moysis ætate (*h*), qui in Tabernaculi dedicatione victimas solem-

h *Num.* 7. 48.

lemnes nomine universæ Tribûs obtulit.

II. ELISAMA, filius Icamiæ, & pater Selium (*a*).

a 1. *Par.* 2. 41.

III. & IV. ELISAMA; duo enim hujus nominis viri inter filios Davidis recensentur (*b*).

b 1. *Par.* 3. 6. 8.

V. ELISAMA, pater Nathaniæ, & avus Ismaelis (*c*), qui Godoliam, quem Nabuchodonosor post eversam Jerusalem toti regioni præfecerat, interêmit.

c 4. *Reg.* 25. 25.

VI. ELISAMA, è Sacerdotali genere, missus à Josaphat Rege Judæ, ut Israelitas ab idololatria reduceret (*d*).

d 2. *Par.* 17. 8.

I. ELISAPHAN, filius Ozielis, Aaronis Patruus, & Princeps familiæ Caath (*e*), cui Moyses removenda præcepit è castris cadavera Nadab, & Abiu, quos lapsus è Cœlo ignis percusserat (*f*).

e *Num.* 3. 30.
f *Levit.* 10. 4.

II. ELISAPHAN, filius Pharnac, è Tribu Zabulon, ad divisionem Terræ promissionis unà cum pluribus destinatus [*g*].

g *Num.* 34. 25.

ELISAPHAT, filius Zechri, qui Pontifici Jojadæ, restituenti in Regnum Joas, non inanem operam præstitit (*h*).

h 2. *Par.* 23. 1. *&c.*

ELISEUS, filius Saphat, discipulus, & in Prophetæ munere successor Eliæ, ortus Abelmeulæ, quæ urbs est aliquibus trans Jordanem, in Tribu Ruben (*i*), cisjordanica (*k*) in Tribu Manasse, & in Magno Campo, secundùm amnem protenso, decem milliaribus à Scythopoli, meridiem versùs (*l*). Cùm Elias jussus à Deo, Eliseum in prophetam initiaturus Abelmeulam venisset (*m*), ipsum nactus duodecim boum jugis agrum excolentem, suo illum pallio operuit. Nec mora: Eliseus omnibus abjectis, petitâ obtentâque ab Elia facultate, domum rediit, parentibus vale dicturus; ubi & geminis ex aratro bobus mactatis coctisque carnibus, epulum populo dedit; regressusque inde ad Eliam, illius sequelæ sese addixit.

i *Epiph. de vit. & morte Proph.*
k 3. *Reg.* 4. 12. & 19. 16. *Judic.* 7. 22. 23.
l *Euseb. & Hieron. in Abelmeula.*
m 3. *Reg.* 19. 16. *&c.*

Porrò Elisei historiam usque ad Eliæ raptum latè descripsimus v. *Elias*. Translato igitur Elia, Eliseus & duplicis spiritûs ipsius, & pallii hæres (*n*) ad Jordanem vênit; percussisque aquis pallio primò quidem frustra, iterum verò invocato Eliæ Deo, iisdem aquis percussis, diviso amne, sicco illum pede trajecit. Eo prodigio, Eliæ successor ab omnibus Prophetis agnitus, atque salutatus est.

n 4. *Reg.* 2. 1. *&c. Duplex spiritus vel prophetia & prodigiorum dona vel Dei spiritû, quem Elias habuerat, in ipso duplicem, vel prophetia donum excellentiori modo ipsi communicatum significat. A. M.* 3108 *ante Chr.* 892. *antè Ær.* 896.

Cum Hierichuntem venisset, querentibus civibus de loci illius, cæteroquin commodi, sterilitate, aquarumque vitio, vas novum salem continens jussit afferri. Quibus statim allatis, Propheta salem in fontem Hierichuntis projecit; statimque aquarum sapor jam inde usque ad nostram ætatem correctus est. Inde in Bethel contendens Propheta, pueris in via sibi irridentibus, calvumque per contemptum appellantibus, Dei nomine maledixit; statimque gemini è proximo saltu ursi in eos irruentes, quadraginta duos ex eis discerpsere.

Cum Reges Israelis, Juda, & Edom, expeditionem in Moabitas suscepissent, qui ab Israelis Rege desciverant (*o*); cumque exercitus, deficientibus in itinere per desertum aquis, periclitari videretur, Eliseum, qui fortè aderat, junctis precibus exorarunt, ut opportunè afflictis rebus succurreret. Ille primò Joram Regi Israelis exprobravit, cur Ariolos suos ea de re non consuluisset. Tum, Josaphat, inquit, Regis Juda conspectum vereor; cæterum vestris minimè precibus commoverer. Quare psaltem adducite. Eo igitur psallente, Propheta statim divino œstro abreptus, jussit fossas secundùm torrentis alveum fodi; futurum enim est, addidit, ut absque pluvia, aut vento eæ mox aquis repleantur. Cujus oraculi veritatem sequenti nocte eventus probavit.

o 4. *Reg.* 3. 1. *&c.*

An. M. 3109. *antè Chr.* 891. *antè Ær.* 893.

Sub idem tempus, Eliseus oleum in domo viduæ cujusdam ex Prophetis adeo auxit, ut ejus pretio creditori illius Prophetæ satisfieret, duoque ejusdem viduæ filii, quos creditor vel sibi vindicare, vel vendere minitabatur, à periculo liberarentur (*a*).

An. M. 3109.
a 4. *Reg.* 4. 12. *&c.*

Cum Propheta Sunam urbem cisjordanicam Tribûs Manasse, domumque in ea matronæ cujusdam frequentaret (*b*), Dei nomine filium eidem Matronę adhuc sterili promisit. Dictis sua fides: verùm cum post aliquos annos natus filius decessisset, contionò mater ad Eliseum, in monte Carmelo versantem, se contulit; ac tamdiù apud illum precibus institit, ut secum venire compelleret. Vênit igitur Propheta, gelidoque cadaveri totus incumbens, veluti vitalem calorem revocaturus, tùm & orationum vi effecit, ut filius vitæ restitueretur.

b 4. *Reg.* 4. 8. *&c.*
An. M. 3109. *antè Chr.* 891. *antè Ær.* 895.
An. M. 3113. *antè Chr.* 887. *antè Ær.* 891.

Vastante Judæam fame (*c*), quidam ex Prophetis in Galgalis cibum fratribus curaturus, plenum colocynthide fortè in agro collecta pallium domum attulit; ex quibus pulmentum Eliseo ibidem versanti, cæterisque Prophetis apposuit. Eo cibo vix gustato, statim omnes tetro sapore offensi, virus sibi appositum esse clamarunt. Id Eliseus animadvertens, allatam sibi farinam in olla miscuit, eâque pulmenti saporem reformavit. Sub idem tempus Eliseus viginti panibus hordeaceis plusquam 100. homines satiavit (*d*).

c 4. *Reg.* 4. 38. *A. M.* 3114. *Ex fames cessavit an. M.* 3120. *antè Chr.* 880. *antè Ær.* 884.
d 4. *Reg.* 4. 41.

Naaman Dux copiarum Regis Syriæ, elephantiasi laborans, auditâ Elisei famâ (*e*), illum adire statuit, ut curaretur. Hujus adventum audiens Propheta, ne domo quidem egressus, misit, qui illi suo nomine, septies in Jordane lavaretur, imperarent. Naaman vulgarem medicinam indignatus, regressum infectâ re meditabatur; sed hortantibus domesticis, ne facile remedium inexpertum relinqueret, amnem petiit, servatisque juxta præscriptum lotionibus, sanitati restitutus est. Regressus igitur ad Eliseum, ingentibus illum muneribus donare tentavit; sed omnibus à viro Dei rejectis, petiit, ut saltem humum soli Israelitici duobus mulis impositam in regionem suam transvehere permitteretur; sanctè pollicitus, nullum se præter Israelis Deum veneraturum. Veniam tamen sibi à Deo obtineret, rogavit, si cùm Dominum suum comitaretur, Templum Remmon ingressus, ejusdem Domini sibi incumbentis gratiâ, cum illo prosterneretur. Deinde à Propheta in pace dimissus, in Syriam remeavit.

e 4. *Reg.* 5. 1. *&c. Incertum quo anno.*

Hæc

Hæc Naamani verba quidam Interpretes (*a*) ita censent reddenda, quasi scilicet ille interpositis Prophetæ orationibus veniam à Deo postularet cultûs antea Idolo impensi, dum Regi inserviret; non cultûs specie tenùs imposterum eidem Numini exhibendi: quod profectò verisimilius videtur.

a *Vide Boch. Diss. in eum loc. Jo. Andr. Questend. Diss. in 4. Reg.* 5. 18. *& alios, & nost. Suppl. post Apocal.*

Giezi famolus Elisei, heri sui liberalitatem minimè imitatus, abeuntem Naamanum assequutus est; ipsiusque Prophetæ nomine talentum, duasque vestes (*b*) postolavit. Ille omnibus concessis, simulque alterum talentum addens, bajulis suis imposuit, prope urbem usque advehenda. Giezi ex eorum manibus recepta munera domum suam transtulit: sed ab Eliseo, cui res tota divinitus innotuerat, mox vocatus, verbis primò gravissimis, deinde morbo ejusdem Naamani ipse cum tota familia multatus est.

b 4. *Reg.* 5. 20. *&c.*

Accidit quondam, ut Prophetis ligna ad ripam Jordanis cædentibus (*c*), ferrum manubrio securis cujusdam ex illis non probè junctum, in profluentem decideret. Eliseus contiouò lignum præcîdens, in amnem projecit; statimque ferrum innatans, spontè ligno adhæsit.

c 4. *Reg.* 6. 1. *&c.*

Rex Syriæ bellum in Regem Israelis intulerat (*d*): sed cum omnia consilia sua hosti innotuisse, atque ab eo frustrari intelligeret, simulque Eliseum totius rei causam esse audisset, militum manum, qui illum caperent, io urbem Dothaim, ubi Propheta morabatur, immisit. Verùm omnes genere quodam cæcitatis Propheta percussit, ut Samariam omnes imprudentes, nihilque repugnantes deduceret. Tunc visum illis restitui à Deo impetravit; illæsosque & cibo potuque refectos ad Regem suum remisit.

d 4. *Reg.* 6. 8. *&c. A.M.* 3115 *antè Chr.* 885. *antè Ær.* 889.

Non diù post (*e*), Benadad Syriæ Rege Samariam obsidente, in eas angustias urbs redacta est, ut caput asini 80. argenteis venderetur, & tantum ciceris eojusdam, quod stercus columbarum appellatur, quantum quarta cabi, minimæ mensuræ, pars capiebat, quinque siclis staret, & mater quædam filii caroibus, fame coacta, vesceretur. Joram Rex Israelis ratus Eliseum hujus ærumnæ causam fuisse, cùm suo arbitrio ipsam avertere potuisset, apparitores ad illum occidendum misit. Propheta, re divinitùs cognitâ, ostium domûs obfirmari jussit: quò vix nuncius à Rege missus vênit, ipse Rex superveniens, graves coram Propheta querelas de urbis calamitatibus instituit. Cui Eliseus verbis Domini [*f*], futurum revelavit, ut posterâ die, eâdem horâ, ante fores Samariæ mensura farinæ, ac duplum hordei siclo venderentur. Cum ea res cuidam ex Ducibus neque si cœlum commeatibus plueret, credibilis videretur, Tu, ait, Eliseus, cernes, non tamen fruêris. Oraculi veritatem eventus probavit, solutâ nocte sequenti à Syris abeuntibus obsidione.

e 4. *Reg.* 6. 24. *&c. A.M.* 3119 *antè Chr.* 881. *antè Ær.* 885.

f 4. *Reg.* 7. 1. *&c.*

g 4. *Reg.* 8. 7. 8. *An. M.* 3120. *antè Chr.* 880. *ante Ær.* 884.

h *A.M.* 3097. *Vide* 3. *Reg.* 19. 15.

Labente famis ab Eliseo prædictæ septennio, Propheta Damascum petiit (*g*), ut Hazaelem Syriæ Regem declararet; Dei jussa ante plures annos [*h*] ea de re Eliæ data completurus. Interea Benadad Rex Syrię in lecto æger decumbens, audito Elisei in eas regiones adventu, misit Hazaelem, inter Aulæ primates, opem ab illo quæsiturus. Propheta renunciandum præcepit futurum, ut à morbo convalesceret; sed Deum sibi ostendisse, fore ut brevì diem clauderet. Cùm, his dictis, aliquandiù silens ingemisceret, ipsum de luctûs causâ Hazael interrogavit. Cui Eliseus ingemiscere se ait, quòd antè suos oculos clades ab ipso Hazaele in Israelem inferenda versaretur; quot enim urbes ab ipso evertendę, quot trucidandi juvenes, quot telluri allidendi pueri, quot prægnantes transfodiendæ? Dictis mox eventus respondit; regressus enim Hazael Regem suffocavit, usurpatoque Regno Israelem bellis afflixit.

Circa idem tempus missus à Deo Propheta, Jehu filium Josaphat, & Namsi nepotem [*a*] in regem inunxit, ut Deus ante aliquos annos [*b*] Elię pręceperat. Jehu deinde omnia ab Elia prędicta mala in domum Achabi, & in Jezabelem intulit. Vide *Jehu*, *Achab*, *Jezabel*.

An. M. 3120. *ante Chr.* 880. *antè Ær.* 884.
a 4. *Reg.* 9. 1. *&c.*
b 3. *Reg.* 19. 15. *A.M.* 3097.

Cum Eliseus morbo, quo demum occubuit, laboraret [*c*], Joas Israelis Rex ad illum veniens, ejulans identidem repetebat: *Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga ejus.* Tunc Propheta allatum ad se arcum & jacula Regi tradidit, imperans, ut eundem arcum intendens, manibus suis teneret. Cum Joas paruisset, ipse Regis manibus suas imponens, aperire jussit fenestram, orientem versùs, & spiculum ejaculari: quod quidem spiculum Dei victoriam de Syris propè Aphec referendam portendere, Propheta revelavit. Deindè monuit, ut ipso terram feriret. Quod cum Joas ter fecisset, ac tandem restitisset, Eliseus nonnihil commotus, si, inquit, quinquies, sivè sexies jaculum emisisses, Syriam delesses: nunc verò tribus tantùm victoriis illam franges.

c 4. *Reg.* 13. 14. 15. *An. M.* 3165. *antè Chr.* 835. *antè Ær.* 839.

Tandem Eliseus diem clausit; eodemque obitûs illius anno, prędonibus Moabitis terram Israelis excurrentibus, accidit, ut Israelitę nonnulli cadaver quoddam ferentes, Moabitas prospicerent: quare saluti suę consulturi, in Prophetę sepulcbrum cadaver projecere. Ut sacra lipsana defunctum corpus contigere, spiritus vitę continuò in illo excitatus est. Hujus prodigii occasione hoc Eliseum elogio Author Ecclesiastici prosequitur (*d*): *Mortuum prophetavit corpus ejus. In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est.*

d *Eccli.* 48. 13.

Apud quosdam dubię fidei Authores legimus (*e*), ipsâ qua Eliseus ortus est die vitulum aureum in Galgalis erectum tanto sonitu mugitum edidisse, ut Hierosolymis exaudiretur; insuper & hoc oraculum pronunciasse: *Hinc perspicuum est natum hodie Prophetam, qui sculptilia destruet, & fusilia simulacbra confringet.*

e *Vide Doroth. & Epiph. & Isidor. de vita, & morte Proph. & Chro. Pasch.*

ELISEUS, *fons Elisei*, cujus scatorigines duplici balistæ jactu à monte *Quarantena* distant, indeque in subjectam Hiericbuntis planitiem 60. stadiis in longum, & 20. in latum patentem (*f*) excurrens, meridionale Galgal latus alluens, in plures dispersus rivos, in Jordanem influit (*g*). Hujus fontis

f *Joseph. de Bel. l.* 5. *c.* 4.
g *Sanut. secret. fidel. cruc.*

tis aquas potabiles reddidit Eliseus, ut latè superiùs narravimus.

ELISUA, filius Davidis, Hierosolymis natus [a].

a 2.*Reg*.5.15.

ELISUR, filius Sedeur, Princeps Rubenitarum sub Moyse [b].

b *Num*. 7.30.

I. ELIU, filius Semeię, vir ex fortissimis Tribûs Manasse, qui ad Davidem, Saulis iram declinantem, transfûgit (c).

c 1.*Par*.12.20.

II. ELIU, Levites, janitor Templi, sub Davide [d].

d 1.*Par*.26.7.

III. ELIU, frater Davidis, Princeps Tribûs Juda [e].

e 1.*Par*.27.18.

IV. ELIU, ex amicis Job, de stirpe Nachor (f).

f *Job*.32.2.&c. 34.1.&c.

ELIUD, filius Achim, pater Eleazari, in genealogiâ J. C. (g).

g *Matth*.1.14. 15.

ELMADAN, ex Progenitoribus J.C. (*).

* *Luc*.3.58.

ELNATHAN, filius Achobor, & pater Noheftę, Matris Ioachim Regis Juda. Porrò Elnathan eidem Regi prophetias Jeremię igne absumere volenti, inter ceteros restitit (h). In Ægyptum ad reducendum Uriam Prophetam, qui illò confugerat, missus est (i).

h *Jerem*.36.12.
i *Jerem*.36.22.

ELNEAM, sive *Elnaem*, pater quorumdam virorum fortium Davidis ętate (k).

k 1. *Par*. 11. 46.

ELOHI, sive *Eloi*, *Elohim*, unum ex Dei nominibus, Angelis etiam, Principibus, Magnatibus, Judicibus, & Idolis non rarò tributum: cujus proinde genuinus sensus ex contextu determinatur. Hujus vocis singularis casus est *Eloha*, pluralis, *Elohim*; quamquam *Elohim*, cùm de vero Deo agitur, etiam singulari frequenter jungitur: cùm verò de falsis Numinibus, plurali frequentiùs construitur.

I. ELON, urbs Tribûs Dan. *Josue* 19.43.

II. ELON, Hebraicè quercetum significat: hinc *Elon-Mambre*, *Elon-More*, *Elon-Beth-Chanan*, scilicet quercetum, sive quercus Mambre &c.

III. ELON, Hetheus, pater Basemath uxoris Esau (l).

l *Gen*. 26. 34.

IV. ELON, è Tribu Zabulon, author familię Elonitarum (m).

m *Num*. 26. 26.

ELPHAAL, filius Mehusim. 1. *Par*.8.11.

ELTHECE, *Eltheco*, *Elthece*, urbs in Tribu Dan, Levitis ex familia Caath concessa (n).

n *Josue* 19.43. & 21.23.

ELTHECON, urbs Tribûs Juda, Tribui Benjamin contermina (o).

o *Josue* 15.59.

ELTHOLAD, urbs Tribûs Juda (p), quæ deinde ad Tribum Simeonis transiit (q).

p *Josue* 15.30.
q *Josue* 19.4.

ELUL, mensis Hebręorum 29. dierum, Augusto fere respondens. Porrò duodecimus erat anni civilis, & sextus anni sacri. Septimà, sive nonà hujus mensis die jejunium recurrit ob eam seditionem, quæ post regressum speculatorum terræ Chanaan, in castris Hebræorum excitata est (r). Vigesimâ secundâ ejusdem Xylophoriæ Festum celebratur, in quo ligna ad templum vehuntur (s): eam tamen solemnitatem ad 18. Mensis Ab revocat Seldenus. Vigesimâ sextâ recolitur memoria dedicationis mœnium Jerusalem sub Nehemia (t).

r *Num*.13.14.
s *Joseph*. *l*.2.*de Bel*. *c*.17.
t 2. *Esdr*. 12. 28. &c.

ELUSAI, vir fortissimus in Davidis exercitu (u).

u 1.*Par*.12.5.

ELUSA, urbs Arabiæ, sive Idumææ, eadem fortasse ac *Alus*, *Allus*, sive *Chalusa*. Vide *Alus* & *Num*. 33.13.14.

ELYMAIS, urbs Metropolis Regionis Elan, seu veteris Persidis. Cum Antiochus Epiphanes thesaurum Templi Elymaidis, quem ditissimum esse audiverat, diripere cogitasset, ejus urbis cives consilium illius subodorati, seditione in illum factâ, arreptisque armis, adeo restiterunt, ut ipsum in fugam converterent [a]. In 2. Machabæorum Libro urbs ista *Persepolis* appellatur [b], quòd fortasse Elymais olim Metropolis esset Persidis. Ceterùm constat Persepolim, & Elymaidem duas esse longè diversas urbes, hanc ad Eleum, illam ad Araxem amnem positas. Templum, quod Antiochus diripere tentaverat, *Nannea* dicatum erât [c]; sive Veneri, ut Appiano placet; sive Dianæ, juxta Polybium, Diodorum, Josephum, & S. Hieronymum.

a 1.*Mach*.6.1.
b 2.*Mach*.9.2.
c 2. *Mach*. *ibidem*.

ELYMAS, sive *Bar-Jesu* (d), Magus, qui Sergio Paulo Procos. sive Præsidi Cypri imposuerat; quare cùm Proconsulem à fide deterrere conaretur, S. Paulus ipsum intuens, cæcitate percussit. Eo prodigio commotus Procos. nomen Christo dedit. Porrò vox Arabica *Elymas* Magum significat. Vide *Bar-Jesu*.

d *Act*. 13. 7. &c.

ELZABAD, filius Semeiæ Levitæ, inter Templi janitores (e).

e 1.*Par*.26. 7.

ELZEBAD, idem fortasse ac præcedens, inter triginta fortes Davidis (f).

f 1. *Paral*. 12. 13.

I. EMAN, tertius filius Zaræ, nepos Judæ (g).

g 1. *Paral*.2. 6. *Vide* Heman

II. EMAN, Levita ex posteris *Core*, Præfectus Musicæ in Templo (h). Psalmus 87. inscribitur nomine *Eman Ezrahita*. Vide *Heman*.

h 1. *Paral*.2. 6. & 2. *Paral*. 5. 12.

EMATH, urbs notissima Syriæ, quam eandem esse cum *Emesa* ad Orontem credimus. *Introitus Emath*, cujus sæpè in Scriptura mentio occurrit (i), via est è Chanaanitide in Syriam, per vallem Libanum inter, & Antilibanum jacentem ducens. Porrò *introitus Emath* veluti limes Septentrionalis Chanaanitidis constituitur, & limiti Meridionali ad Nilum opponitur. *Emath* eandem esse, ac *Epiphaniam* Josephus (k), & post illum S. Hieronymus; sed Theodoretus (l), aliique Geographi peritissimi hanc urbem cum Emesa Syriæ confundendam censent.

i *Jos*. 13. 5. *Judic*.3.3.& 3. *Reg*.8.65. & 4. *Reg*.14.25. & 2. *Paral*. 7. 8.
k *Antiq*. *l*.1. *c*.7. *Hieron*. *in locis*, & *in Amos* 6. & *in Is*.47.
l *Theodoret*. *in Jer*.4. & 46.

Verùm Aquila, ipso fatente Theodoreto (m), pro Emath vertit Epiphaniam; quare ipse Theodoretus duas distinguendas esse urbes Emath censuit; alteram nempe cognomento *magnam* apud Amos (n), quam Emesam credit; alteram Emath tantùm appellatam, quam cum Epiphania confundendam existimat (o). Attamen S. Hieronymo (p), & S. Cyrillo Alexandrino (q) *Emath magna*, Antiochia est, *Emath* verò, Epiphania. Verùm an ex Textu Scripturæ satis duæ urbes Emath in Syria distinguantur, ambigimus. Urbs Emath in partes Tribus Nephtali cessit (r). De Thou rege Emath Davidis amicissimo memoriæ proditum est (s). Eandem urbem primo Reges Juda cœpisse, deinde ab Assyriis occupatam, iterum à Jeroboamo II. vindicatam fuisse constat [t]; inclinante tamen If-

m *Theodoret*. *quæst*.22. *in* 2. *Reg*.
n *Amos* 6. 2.
o *Theod*. *in Jerem*.4 & 46.
p *Hieron*. *in Amos* 6. & *in Ezech*. 47.
q *Cyrill*. *Alex*. *in Amos*.
r *Jos*.19.35.
s 2. *Reg*. 8. 9.
t 4. *Reg*. 14. 28.

Israelis Regno Assyriæ Reges illam occupantes, cives Samariam transtulere (*a*).

EMESA, urbs ad Orontem, 18. milliaribus à Laodicea, propè Libanum, quam eandem esse ac *Emath* censemus. Vide *Emath*.

EMIM, veteres populi transjordanici Chanaanitidis, quos Codorlahomor, fœderatique Reges ad *Save-Cariathaim*, sive in planitie *Cariathaim* prælio fuderunt (*b*). Porrò *Cariathaim* urbs est in Regione, quam, pulsis Moabitis, Sehon occupaverat (*c*). Populi erant ingenio, habituque corporis bellicosi: *Populus magnus & validus, & tam excelsus, ut de Enacim stirpe quasi Gigantes crederentur* (*d*). Ana ille (*e*), qui *invenit aquas calidas* (Hebr. *Jeamim*) *in solitudine*, verisimiliter populos Emim fregisse, & fugasse intelligendus est. Vide *Ana*, & *Comment. in Gen. ibidem*.

EMMANUEL, vox Hebræa, quæ redditor, *Deus nobiscum*. In oraculo Isaiæ celeberrimo, quo Propheta Regi Achaz prænunciavit futurum, ut Messias è Virgine nasceretur, nomeo eidem Messiæ tribuitur *Emmanuel* (*f*). Itidem alio in loco Propheta de hostium exercitu Judæam inundante loquens, ait: *extensio alarum ejus, implens latitudinem terræ tuæ ò Emmanuel* (*g*). Porrò oracula ista in Jeso Christo è Virgine orto impleta fuisse S. Matthęus (*h*) ostendit; Jesus enim in se geminas, Divinam scilicet, humanamque, naturas consociavit, ut in illo tota hujus nominis *Emmanuel* vis, & significatio impleatur.

I. EMMAUS, vicus 60. stadiis, sive leucis duabus cum dimidia ab Jerusalem (*i*), in plaga Septentrionali, ex occursu Domini & Discipulorum illuc tendentium, ipsâ Resurrectionis Jesu Christi die, celebris. Cùm enim duo illi in itinere essent, Jesus Christus se iter agentis specie ipsis jungens, primò Scripturas omnes de necessitate Passionis, & Resurrectionis Christi latè explicavit; deinde cùm ad locum jam perventum fuisset, iter suum se prosequuturum simulavit; sed orantibus, cogentibusque Discipulis, ut apud se diverteret, demùm acquievit. Inter cœnandum, cùm panis frangeretur, Christus agnoscendum se dedit. Ex his discipulis alter *Cleophas* appellabatur, alter *Emmaus*, testibus S. Ambrosio (*k*) & Ms. Corbejensi vetustissimo, cujus variantes lectiones dedimus in calce Comment. in Nov. Testam. In urbe *Emmaus* aquarum calidarum vena, medicinæ usibus opportuna scarebat. Domus Cleophæ, locus Christi olim præsentiâ sacer, in Ecclesiam erecta est. Vespasianus, Josepho authore, 800. militibus in Judæa relictis stationem in *Emmaus* assignavit; additque Josephus hunc vicum 60. stadiis à Jerusalem abesse; quod cum S. Luca convenit (*l*).

II. EMMAUS, urbs Judææ 22. milliaribus à Lydda distans, juxta vetus Itinerarium Palæstinæ, successu temporis *Nicopolis* appellata; quare alia est hæc à vico *Emmaus*, decem milliaribus ab Jerusalem, de quo S. Lucas, & Josephus. Hanc duorum locorum distinctionem luculenter Relandus testimonio Josephi, Machabæorum, S. Hieronymi, & Thalmudistarum demonstrat (*m*).

a 4. *Reg.* 17. 24. & 18. 34. &c.
b *Gen.* 14. 5.
c *Jos.* 13. 19. &c.
d *Deut.* 2. 10.
e *Genes.* 36. 24.
f *Isa.* 7. 14.
g *Isa.* 8. 8.
h *Matth.* 1. 23.
i *Luc.* 24. 13.
k *Apolog. David. l.* 2. *c.* 8. & *in Luc.* 22. *in Symb. c.* 29. *Serm.* 19. *de temp.*
l *Joseph. l.* 7. *de Bello c.* 26. *in Lat.*, & *in Græco* 27.
m *Reland. Palæst. l.* 2. *c.* 6. *p.* 427. &c. *Vide & lib.* 3. 758. &c.

S. Hieronymus tamen in Epitaphio Paulæ *Emmaus*, sive *Nicopolim* cum vico *Emmaus* propè Jerusalem confundit; quamvis alibi ea de Nicopoli dicat, quæ vico *Emmaus* non conveniunt. In urbe *Emmaus*, sive *Nicopoli* aquarum calidarum balnea erant, quorum aquas à lotis Domini pedibus medicam vim hausisse vetus traditio testatur (*a*). Hos fontes Julianus Apostata in odium Jesu Christi exsiccavit. Domum Zachariæ, & Elisabeth hìc sitam fuisse quidam credidere. Authores duas basce *Emmaus* non satis distinguunt.

III. EMMAUS, urbs prope Tiberiadem (*b*), aquarum calidarum venâ, non secùs ac cæteræ cognomines urbes, celebris; *Emmaus* enim, sive *Ammaus* ex Hebræo *Chamat*, nempe balnea aquarum calidarum, derivatur.

EMMER, Princeps Familiæ Sacerdotalis, inter classes à Davide præscriptas decimæ sextæ (*c*). Hujus posteri numero 1502. è captivitate Babylonica regressi sunt (*d*).

EMUNCTORIA, instrumenta lucernis aurei septemplicis candelabri emungendis apta (*e*). Aurea erant, nec alterius figuræ fortasse, quàm quibus ad lychnos emungendos nos utimur. Hebrææ vocis, quæ Latinæ respondet, radix, *capere* sonat, stringere &c.

EN, *Ein*, *Æen*, *Ain*, sivè *In*, vox Hebræa, fontem significans; quare nominibus urbium frequenter præponitur, veluti *En-dor*, *En-gaddi*, *En-gallin*, *En-semesch* &c.

ENABRIS, locus inter Scythopolim, & Tiberiadem (*f*).

ENAC, *Enacim*, Gigantes Palæstini celeberrimi. Enac horum Populorum pater, ex Arbe, à quo *Cariath-arbe*, sive *Hebron*, natus (*g*), filios habuit Sesai, Ahiman, & Tholmai (*h*); nepotes verò innumeros, ingenio, atque corporis immani staturà feroces, atque ita immanes, ut eorum comparatione se locustis breviores fuisse Hebræi dictitarent. Sunt qui scripserint, nomen Phœnicum Chananæis tributum, præsertim Sidoniis, ex *Bene-Enac*, scilicet filiis *Enac*, derivari; alii verò ex Græco *Anax*, nempe Rex, sive Dominus, arcessunt. Urbem *Cariath-arbe* occupavit, Gigantesque Enacim Caleb, ope virorum Tribûs Juda, delevit (*i*).

ENAIM, urbs Tribûs Juda (*k*), eadem fortasse, quæ Genes. 38. 21. nominatur; quo enim in loco in nostra Vulgata legimus, Thamar sedisse in *bivio*, in Hebræo habetur sedisse in *Enaim*, & apud Septuaginta sedisse in *Enan in via*. Verùm alii *Enan*, sive *Enaim* ibidem fontem significare autumant, quod verisimilius credimus.

ENADA, Eusebio est locus inter Eleutheropolim, & Jerusalem, decem milliaribus à prima distans. Alia urbs ejusdem nominis in Tribu Issachar occurrit (*l*). Vide *Enhada*.

ENAN, pater Ahiræ, è Tribu Nephtali (*m*), & Principis Tribûs suæ sub Moyse.

ENAN, sive *Enon*, fortasse idem ac *Enna*, sive *Inna*. Ezechiel c. 48. 1. de *Enan*, & cap. 47. 17. de *Chazar-Enon* veluti de limite notissimo oræ Septentrionalis Terræ Pro-

a *Theophan. Chronogr. p.* 41. *Sozom. l.* 5. *c.* 20. *Itiner. S. Villibaldi.*
b *Joseph. de Bell. l.* 4. *c.* 1.
c 1. *Paral.* 9. 12. & 24. 13.
d 1. *Esdr.* 2. 37.
e *Exod.* 25. 38. & 37. 23.
f *Joseph. l.* 3. *de Bell. c.* 6.
g *Jos.* 14. 13.
h *Jos.* 15. 14. *Num.* 13. 23.
i *Jud.* 1. 20. *Jos.* 15. 14. *A. M.* 2559.
k *Jos.* 15. 34.
l *Jos.* 19. 21.
m *Num.* 1. 15.

missionis, loquitur. Apud Moysem hæc verba occurrunt (a): *Ad Sephrona, & Villam Enan, hi erunt termini in parte Aquilonis*. Hinc censemus urbem *Enan* esse Ga-*anam*, ad Septentrionem Damasci, sive *Inam* apud Ptolemæum, sive *Aennon* in tabulis Peutingeri, ad Meridiem Damasci. Neque aliam ab ista censemus *En-hazor*, sive *En-Chazor* in Tribu Nephtali (b).

ENCÆNIA. Vide *Dedicatio*.

ENDOR, sive *Aendor*, urbs Tribûs Manasse (c), quatuor milliaribus à monte Thabor, Meridiem versùs, prope Nain sita, in extremo Scythopolis limite, authore Eusebio (d). Sedes Pythonissæ fuit, quam Saul ante prælium Gelboense consuluit (e).

EN-GADDI, alio nomine *Hazazon-Thamar*, scilicet urbs palmarum (f); regioni enim palmis consitæ adjacebat. Vineis Cypri, atque balsami arbusculis abundabat; hinc vineæ Engaddi à Salomone (g) celebrantur. Sita erat ad lacum Sodomiticum, Hierichunti proxima, & ostiis Jordanis ad mare mortuum, trecentis à Jerusalem stadiis (h). In spelunca deserti Engaddi David delitescens, Sauli se insequenti necem inferre potuisset (i). Hujus urbis frequens est in Scriptura mentio.

EN-GADDI, Hebræis *fontem capra* significat.

EN-GALLIM, sive *Ein-eglaim*, *fons vitulorum*. Hanc orbem Ezechiel (k) urbi Engaddi opponit: *Ab Engaddi usque ad Engallim siccatio sagenarum erit*. Ejus verò situm ad initium Maris Mortui, ad ostia scilicet Jordanis, S. Hieronymus designat. Urbem quandam Agallim in altero ejusdem Maris latere collocat Eusebius, octo milliar. ab Areopoli: sed illa nimiùm à mari distat, ut cum hac Engallim confundi possit.

I. ENGANNIM, urbs in campestribus Tribûs Juda (l).

II. ENGANNIM, urbs Tribûs Issachar (m), quæ Levitis familiæ Gerson cessit.

ENGANNA, urbs est prope Gerasam transjordanica, teste S. Hieronymo.

EMGASTRIMYTHOS, Ventriloquus, Divinus, Magus. Vide *Python*.

EN-HADA, urbs Tribûs Issachar (n). Urbem *Enadam* decem milliar. ab Eleutheropoli, & in via inter Eleutheropolim, & Jerusalem, Eusebius collocat.

EN-HAZOR, urbs Nephtali (o): num eadem ac *Atrium Ennon*, sivè *Chazor-ennon* apud Ezechielem (p), & *Enan* apud Moysem (q)?

ENNOM, à quo inditum nomen valli *Ge-hennom*, sive *filiorum Ennom* (r), ad orientem Jerusalem positæ, cujus vallis aliud est nomen, vallis Topheth. Illic erectum Idolum Moloc, ejusque honore perpetuum ignem servatum fuisse tradunt. Vide, quæ diximus v. *Ge-henna*.

ENNON, sivè *Ænon*, locus, ubi S. Joannes baptismum conferebat, quòd aquis abundaret (s). Situs erat octo milliar. à Scythopoli, ad meridiem, inter Salim, & Jordanem (t).

I. ENOCH, sivè *Henoch*, filius Cain (u), de cujus nomine primam, quæ uspiam fue-

a Num. 34. 9.
b Jos. 19. 37.
c Jos. 17. 11.
d Euseb. in Ændor, & in Endor.
e 1. Reg. 28. 13.
f 2. Par. 20. 2.
g Cant. 1. 14.
h Joseph. Antiq. l. 9. c. 1.
i 1. Reg. 24. 1. & c.
k Ezech. 47. 10.
l Josue 15. 34.
m Josue 19. 21 & 20. 29.
n Jos. 19. 21.
o Josue 19. 37.
p Ezech. 47. 17. & 48. 1.
q Num. 34. 5.
r Josue 15. 8. & 18. 16. & 4. Reg. 23. 10. & 2. Esdr. 11. 30. Jer. 7. 31.
s Jo. 3. 23.
t Euseb. in loc. in Ænon.
u Gen. 4. 17.

rit, urbem à se conditam Cain appellavit.

II. ENOCH, filius Jared (a), qui 65. annis natus, genuit Mathusalam; atque exinde ad alios 300. annos ætate productâ, copiosæ posteritatis author fuit. Vitam coram Deo rectam instituit; quare post exactam 365. annorum ætatem, *non apparuit, quia tulit eum Deus*. Sunt qui verba illa ita intelligant, quasi Enoch naturali quidem morte sublatus sit, sed acerbè, quippe qui minùs quam cæteri, vixerit (b); adduntque Deum Enochum idcircò præripuisse, ne eum cæteris corrumperetur. Vulgò tamen Patres, & Commentatores sentiunt, Enochum non obiisse quidem, sed è consortio hominum à Deo translatum, eo planè privilegio, quo deinde Elias igneo curru transvectus est. Hanc lethi immunitatem Enocho asserit S. Paulus illis verbis: *Fide Enoch translatus est, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia transtulit illum Deus* (c). Translatum illum in Paradisum (terrestrem (d) nempe) asserit Jesus filius Sirach, juxta Vulgatam (e); in Græco tamen vox Paradisi non occurrit. Nomine Paradisi S. Hieronymus Cœlum intelligit (f).

S. Judas Apostolus testimonium laudat ex libro Enoch, quod quidem operosæ disputationis argumentum est apud Interpretes (g). Quærunt nimirum, an Apostolus sententiam illam ex libro Enoch, qui primis Ecclesiæ sæculis extabat, & cujus nostrâ ætate fragmenta supersunt, decerpserit; an verò receptam traditione, sive privatâ revelatione sententiam scriptis mandaverit. Verisimiliùs tamen credimus, desumptam esse ex libro mox laudato, apocrypho quidem, sed veras quamplures historias continente; quarum à falsis discretio in ædificationem Fidelium divinitùs Apostolo concessa est. En verba testimonii apud Apostolum: *Prophetavit autem de his* [de hæreticis nimirum, & impiis] *septimus ab Adam Enoch dicens: ecce venit Dominus in Sanctis millibus suis, facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerant, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum*.

Vetustissimi Patres, S. Justinus, Athenagoras, S. Irenæus, S. Clemens Alexandrinus, Lactantius, aliique primorum sæculorum, ex eodem libro Enoch opinionem de concubitu Angelorum cum mulieribus hausere. Tertullianus de eodem libro sæpè, & cum honoris elogio loquitur (h); adeò ut diluvii tempore in Arcâ apud Noe servatum fuisse, sive in diluvio dispersum ab Authore iterum exaratum, & ad Noe transmissum fuisse arbitretur. Addit verò, nihil ejusdem Libri authoritati, quòd à Judæis reprobetur, detractum fuisse, cùm aperta de Jesu Chisto testimonia eorum invidiam in eum concierint. Horum tamen Patrum authoritas non prohibuit, quin Ecclesia scriptum illud inter apocrypha recenseret; cui etiam judicio sapientissimi Patres (i) suo suffragio accedunt: illis enim totus liber improbatus est, unâ tantùm exceptâ prophetiâ ab Apostolo laudatâ, cui ipsius Apostoli testimonium divinam authoritatem

a Natus A. M. 622. ante Chr. 3378. ante Ær. 3382. Gen. 5. 18.
b Vide Arab. & Menasse Ben-Israel de fragil. human. sect. 22. n. 7. Calv. Rab. quidam.
c Hebr. 11. 5.
d Iren. l. 4. c. 30. Aug. l. 6. Oper. Imperf. contra Julian. c. 30.
e Eccli. 44. 16.
f Hieron. in Amos 8. Enoch, & Elias rapti sunt cum corporibus in Cœlum.
g Juda V. 14. 15.
h Tert. de cultu fœmin. l. 1. c. 3 & l. 2. c. 10. & de Idolol. c. 4. & 15. & Apolog. c. 22.
i Origen. homil. 28. in Num. & lib. 5. contra Cels. Hieron. de script. Eccles. in Jud. Apost. Aug. l. 15. de Civit. c. 23. & l. 18. c. 38.

tem conciliavit. In Testamento duodecim Patriarcharum plura ex eodem libro Enoch laudantur, quæ nostrâ ætate interciderunt.

Nomen Enoch, ejusque de futuro diluvio prophetia ipsos etiam profanos authores non latuisse videtur. Stephanus Geographus *Anacum* appellat, additque Iconium urbem Phrygiæ incoluisse; nec non post ejus mortem Mundum universum absorbendum, ab Oraculo prædictum fuisse. Obiisse verò illum narrat ultra 300. ætatis annos agentem, ejusque funus ingenti luctu Phrygas prosecutos; inde proverbium *lugere Anacum*, quod de ingenti luctu usurpatur. Diluvium Deucalionis morti Anaci è vestigio successit. Hactenus Stephanus. Eusebins ex Eupolemo [*a*] narrat Babylonios habuisse Enochum tanquam Astrologiæ Patrem, eundemque fuisse ac Atlantem Græcorum, patrem Mathusalæ; ac tandem Angelorum magisterio plura didicisse.

a *Euseb. Prep. l.9.*

Enoch translatus in Cœlum inter Angelos receptus fuit, ut Rabbini comminiscuntur; adduntque illum sub nomine *Metatronis*, sivè Michaelis, inter Cœli Principes, operum bonorum, malorumque Israelitarum rationem supputare. Tradunt insuper, Deum, & Adamum docuisse Enochum, quæ ad obsequium Dei, & ad sacrificia pertinerent. Epistolarum quarumdam, & librorum Astrologiæ, quin etiam formulæ magnæ excommunicationis author fingitur. Vide super his Fabricium de *Apocryphis V. T.* & Authores ab ipsn laudatos.

III. ENOCH, sivè *Henoch*, filius Madian, & nepos Abrahami ex Cethura (*b*).

b *Gen.25.4.*

IV. ENOCH, sivè *Henoch*, filius Ruben, natu major, & familiæ Enochitarum pater (*c*).

c *Gen.46.9.*

ENOS, filius Seth, & pater Caiman (*d*). Hic *cœpit invocare nomen Domini*: quæ Geneseos verba Enos authorem rituum, & cæremoniarum externi Deo præstiti cultûs significant. Eadem verò alii hoc sensu explicant: *Tunc cæptum est invocari nomen Domini*; adeò ut Enos publicum Dei cultum docuisse intelligatur. Hic profectò cultus in Enos familia perseveravit, cùm interim Cain posteri criminum & impietatis profundo mergerentur.

d *Gen.4. 26. Natus an. M. 235. ante Chr. 3765. ante Ær.3769. obiit 905. annos natus, an. M. 1140. ante Chr.2860. ante Ær.2864.*

Judæi quamplures (*e*) Enos ætate Idolatriam cœpisse arbitrantur: quare ea verba ità interpretantur: *Tunc cæptum est profanari nomen Domini*; cùm scilicet creaturis, & idolis tribueretur. Hac etiam ratione verti possent (*f*): *Tunc homines cæperunt distingui nomine Domini*: ut dicantur pii & religiosi homines, ut ab impiis secernerentur, filiorum, sivè servorum Dei nomen sibi tribuisse: hinc Moyses (*g*) filius Enos veræ pietatis diutiùs assertores, *filiorum Dei* titulo designat: *Videntes filii Dei filias hominum, quòd essent pulchra, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.*

e *Ita Chald. uterque, alii. Vide Cartwigt. ad Genes. 4. &c.*

f *Vide Aquil.*

g *Gen.6. 2. &c.*

Scripta quædam de Religione, de Cæremoniis, Deumque orandi ratione huic Enos attribuit Genebrardus (*h*), de quibus tamen altum est apud Veteres silentium, nullosque pro se idem Genebrardus adducit.

h *Chronogr. l.1.p.10.*

EN-SEMES, scilicet fons Solis, in finibus Juda, & Benjamin (*a*). An eo nomine urbs, sivè fons designetur, incertum. Fons ultra Bethaniam, Jordanem versus, occurrit, quem fontem esse Solis dictitant, sed fide incertâ.

a *Jos.15.7.*

EPAPHRAS, primus, ut creditur, Colossensium Episcopus (*b*). Hic fidei mysteriis à S. Paulo initiatus, convertendis cæteris civibus suis non inutilem operam contulit. Quo tempore S. Paulus in vinculis Romæ detinebatur, illuc vênit, eademque cum Apostolo pari de causa toleravit (*c*). Cum Pseudo-Apostoli, eo absente, fidei semen lolio corrupissent, S. Paulo, cujus maximum erat in totâ Phrygiâ nomen, & authoritas, institit, ut scriptis ad Colossenses literis, ad cognitionem Pseudo-doctorum & ab errore revocaret. In ea Epistola S. Paulus ut Epaphræ authoritatem tueretur, ejus elogium his verbis complexus est: *sicut didicistis ab Epaphra, carissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Jesu Christi.* Ejus festum ad diem 19. Julii in Martyrologiis consignatur, in quibus Martyrium Colossis consummasse narratur.

b *Vide Colos. 1. 7. & 4. 12. Adon. Usuard. Martyrol. Rom.*

c *Philem. V. 23. an. Chr. 61.*

EPAPHRODITUS, Philippensium Episcopus (*d*), sive ut illum S. Paulus appellat, *Apostolus Philippensium* (*e*): quo *Apostoli* nomine significari potest *Legatus Philippensium*; ab ipsis siquidem ejusdem Ecclesiæ Fidelibus ad Apostolum legatus est, ut illi in vinculis detento eorum nomine ministraret. Munus illud eo studio obivit, ut non semel de sua salute ob eam rem periclitaretur, morbumque contraxerit, quo ad extrema perductus, moram Romæ protrahere coactus est. Altero anno, iter in Patriam maturavit, ut suo aspectu cives solaretur, de ejus morbo sollicitos; eâdemque occasione Epistolam S. Pauli, ex qua hæc omnia hausimus, ad eosdem scriptam detulit.

d *Theodoret. in Philipp.*

e *Ad Philip. 2.25.& 4. 18. An.Chr.61.*

An. Chr.62.

Ejus festum apud Græcos die 8. sivè 9. Decembris; insuper 29. & 30. Martii celebratur, atque inter Apostolos, sivè 72. Discipulos, nec non inter Episcopos Andriacæ, sivè Andracæ recensetur. In quodam sermone Metaphrasti inscripto traditur Epaphroditus quidam Tarracinæ Episcopus, à S. Paulo initiatus; sed Epaphroditum istum eundem esse cum nostro non constat. Porrò S. Epaphroditi Episcopi Tarracinæ nomen in Martyrologio Romano die 22. Martii occurrit.

EPENETUS, Discipulus S. Pauli *primitivus Asiæ* (*f*), nempe ex primis inter Asiaticos, quos Apostolus ad fidem duxerit. Ejus Festum apud Græcos unà cum S. Crescentio, & Andronico die 30. Julii celebratur; qui & addunt eos post latam diversa ad loca Christi fidem, diem in pace clausisse. Episcopus Carthaginis est Dorotheo.

f *Rom. 16.5. In Textu Græco legitur* Primitivus Achajæ; *quam lectionem servant S. Chrysost. hom. 31. in Rom., & Theodoret. in Rom.*

I. EPHA, filius Madian, & Abrahami ex Cethura nepos. Arabiam incoluit, & fortasse regionem Madianitis proximam, quibus ab Isaia jungitur (*g*).

g *Isa.60.6.*

II. EPHA, filius Jehadai. 1. *Par.*2. 47.

III. EPHA, Concubina Caleb, & mater Haran, Mosæ, & Gezez (*h*).

h 1. *Par.*2.46.

IV. EPHA, mensura Hebræorum. Vide *Ephi*.

a 2 *Mach.* 4. 9. 12.

EPHEBIA, *Ephebium* (*a*). Plura erant apud Græcos exercitationum genera, magni ab ipsis æstimata, & quorum peritiâ maximè gloriabantur. Jason, cæterique Judæi Legi parum, Gentium verò moribus deferentes plurimùm, Gymnasia in Jerusalem pro viris, *Ephebea*, sivè *Ephebia* pro adolescentulis quarto & decimo ætatis anno minoribus constituerunt. Hæc omnia luculenter satis distinguit Vitruvius (*b*). Ut in eo palestræ genere nudi homines exercebantur, idcircò Ephebia tanquam lupanaria in Scriptura nominantur: *Optimos quosque Epheborum in lupanaribus ponere* (*c*).

b *Vitruv.* *l.* 5. *c.* 11.

c 2. *Mach.* 4. 12.

d 1. *Par.* 1. 33.

e 3. *Reg.* 4. 10.

I. EPHER, filius Madian, & frater Epha (*d*): regionem transjordanicam incolebat (*e*).

II. EPHER, filius Ezræ. 1. *Par.* 4. 17.

III. EPHER, e Tribu Manasse. 1. *Par.* 5. 24.

EPHESUS, urbs clarissima Asiæ minoris in Jonia, quam Templum Dianæ, inter septem Orbis miracula celebratum, & Paganis insignem, & advenarum concursu frequentem faciebat. Porrò Templum illud 127. columnis, totidem Regum muneribus, fulciebatur. Pedibus 425. in longum, 220. in latum porrigebatur. Hujus ædificii, 200. annorum periodo absoluti, sumptus omnes Asiæ Provinciæ suffecerunt.

f *Act.* 18. 19. 22. *A. Chr.* 54.

g *Act.* 19. 24.

Cum S. Paulus ad eam urbem venisset (*f*), post paucorum dierum moram, inceptum Hierosolymitanum iter prosecutus est: aliquot verò post menses regressus, post triennium, coactus seditione argentarii Demetrii, qui fingendis argenteis Dianæ ædiculis vel simulacbris vitam tolerabat (*g*), eam sedem reliquit. Epistola prima ejusdem S. Pauli ad Corinthios, Ephesi data est.

Ephesii curiosis artibus, uti magiæ, sortilegiis, astrologiæ judiciariæ plurimum studentes effecerunt, ut *Ephesia grammata*, quod de magicis literis usurpabatur, proverbii loco haberentur. Cum Judæi quidam acceptâ pecuniâ, Dæmonem ex Energumeno abigere tentantes, nomen Jesu Christi, quem Paulus prædicabat, invocassent, Energumenus illicò in ipsos irruens, vulneribus affectos, vestibusque ad nudum usque discerptis, Exorcistas suos fugavit, interim dicens: *Jesum novi, & Paulum scio; vos autem qui estis?* Ejus rei fama Ephesios omnes, & Judæos, & Paganos terruit; eorumque plures curiosarum artium Libros rarissimos, pretiosissimosque in forum deferentes, combusserunt.

h *Act.* 18. 2. 3. 18.

i *Act.* 18. 24. 25.

k *Concil.* *l.* 3.

l *Photius* *Cod.* 275.

m 1. *ad Timoth.* 4. 14. & 2. *Timoth.* 1. 6. *Chrys.* *in* 1. *Tim. hom.* 15. & 2. *Tim. hom.* 1.

Aquila, & Priscilla S. Pauli hospites, Corintho Ephesum venientes, aliquandiù ibidem substitere (*h*). Apollo Judæus Alexandrinus eandem urbem præsentiâ, & prędicationibus illustravit (*i*). S. Joannes Apostolus majori vitæ suæ parte in ea urbe exactâ, tandem occubuit: nec alibi diem clausisse, locumque sepulturæ habuisse SS. Virginem testimonio Patrum Concilii Ephesini intelligimus; in ea enim Sepulchrum B. Virginis coli, ejusque nomini Metropolitanam urbis Ecclesiam dicatam esse testantur [*k*]. Mariam etiam Magdalenam Ephesi obiisse tradit Photius (*l*).

S. Timotheus S. Pauli Discipulus, primus Ephesiorum Episcopus ab Apostolo institutus est (*m*): quod tamen non obstitit, quin in ea urbe, & Provinciâ S. Joannes Evangelista Apostoli munus exerceret. Si emortualis S. Timothei annus in annum 97. sub Nerva, & sub Procos. Peregrino incidit, quo quidem tempore S. Joannes in Insulâ Pathmo versabatur, fateamur oportet, Angelum Ephesi, ad quem S. Joannes scriptum suum direxit, alterum à S. Timotheo fuisse (*a*). Hunc, quicumque is fuerit, magnis laudibus Apostolus prosequitur; verum quòd à pristina charitate aliquantulum excidisset, verbis castigat. Jubet insuper priorem statum in mentem revocare, eique ut restituatur, pœnitentiâ, bonorumque operum exercitio laborare; sin renueret, lucernam ipsius è loco à Deo removendam minitatur. Vide *Timotheus*. Martyrio Ephesi consummato, in monte urbi proximo conditus est. Successorem habuit S. Onesimum.

a *Apoc.* 2. 1. &c.

EPHPHETAH, vox Hebræa, seù potiùs Syriaca, ex Hebræo *patha*, *aperire*, *aperimini*. Christus surdum simul & mutum sanitati restituturus, positis in ejus auribus digitis, linguamque salivâ liniens, sublatis ad Cœlum oculis, suspiriumque ex imo pectore trahens, dixit: *Ephphetah*, *aperimini*; quo dicto, continuò aures apertæ, lingua resoluta est (*b*).

b *Marc.* 7. 32. &c.

EPHI, mensura cava Hebræorum, 29. pintas cum dimidia, medium insuper sextarium cum octava pintæ parte, & aliquantò amplius capiens. *Bathus* idem est ac *Ephi*, sivè *Epha*.

EPHOD, Sacerdotalis Hebræorum vestis genus, cujus nominis ethymon ex verbo *aphad*, ligare, cingere, conjungere. Ejus usus cum nominis significatione congruit; siquidem cingulum erat, quod posteriorem colli partem ambiens, ex scapulis in pectus descendens, in medio ipsius pectoris decussabatur: inde vero totum corpus ambiens tunicam cingebat. Stolæ nostrorum Sacerdotum haud absimilis, in eo differebat, quod stolæ partes, postquam in pectore decussantur, utrimque pendent; Ephod verò corpus ambiens, tunicam continebat: inde quod reliquum erat, anterius ad terram usque pendebat.

Duo Ephod genera occurrunt: alterum lineum pro Sacerdotibus, alterum auro contextum in usum Pontificis. De Sacerdotali, cum simplex esset, nihil præter nomen in Scripturis. Summi verò Sacerdotis Ephod exactè satis describitur. Auro igitur, hyacintho, purpurâ, cocco bis tincto, gossipio torto, polymito opere constabat. Quibus in locis ex scapulis descendebat, duabus pretiosis magnisque gemmis, nominibus duodecim Tribuum, sex cuique insculptis, intersecabatur (*c*). Ubi verò Ephod in pectore decussabatur, pannus quadratus, Rationale dictus, in Hebræo *choschen*, respondebat; Rationale inquam, in quo duodecim gemmis duodecim Tribuum Israelis nomina, singula singulis, insculpta legebantur. Tandem Ephod ad humeros circumvolutam tunicam continebat; novoque mæandro ejus extremitates in anteriora reductæ, nodo inter se vinciebantur, atque exinde liberiores in terram defluebant, cingulorum instar, quibus Orientales utuntur.

c *Exod.* 28. 6.

Vul-

Vulgarium Sacerdotum Ephod lineum erat, ejusdem cum Pontificio usûs & figuræ, ornamentis verùm, & pretio inferius. Tanti autem momenti ad Sacerdotium habebatur, ut sine ipso Sacerdotium illud, seu verum, sivè falsum, consistere non posse crederetur. Hinc illud S. Hieronymi (a): *Illud breviter attende, quod nunquam, nisi in Sacerdotio, nominetur Ephod.* Gedeon ex spoliis Madianitarum Ephod composuit, quod Israelis universi ruinam peperit (b). Micha conflato Idolo, domoque suæ erecto, Ephod conficere non omisit (c). Deus per Oseam Israelitis prædixit futurum, ut longo temporis spatio Regibus, Principibus, Sacrificiis, Arâ, Ephod, & Teraphim carerent (d). Isaias tandem Numinibus, quæ sibi Israelitæ constituerant, Ephod tribuit: *Contaminabis laminas sculptilium argenti tui, & vestimentum* [Hebr. *Ephod*] *conflatilis auri tui* (e).

a Hieron. ad Marcellam.
b Jud.8.27.
c Jud.17.5.
d Os.3.4.
e Isa.30.22.

Quamvis autem Sacerdotale esset ornamentum, interdum tamen & à laicis usurpabatur; illo enim cinctus est David cum Arca è domo Obededom solemni traductione Hierosolymam veheretur (f): illo Samuel adhuc puer, & Levita, cum in Tabernaculo ministraret (g).

f 2.Reg.6.14.
g 1.Reg.12.18.

Nomen *Ephod* interdum pro Rationali, pro Urim, & Thummim usurpatur; quamvis enim ornamenta essent distincta, ipsi tamen Ephod hærebant, ejusque pars reputabantur. Hinc David Dominum per Urim, & Thummim consulturus, Summo Sacerdoti præcepit: *Applica Ephod.* Eâ ratione Deus ore Summorum Pontificum consultus, oracula pandebat; penès Pontifices enim jus erat deferendi Ephod cum Rationali, & in arduis totius populi & Reipublicæ, Dominum consulendi. Verum de his vide *Urim*, & *Thummim*.

EPHRA, urbs Ephraim, incerti sitûs, patria Gedeonis (h).

h Jud.6.8.9.

I. EPHRAIM, secundus (i) Josephi ex Aseneth, filiâ Putipharis, filius, quem unà cum Manasse fratre Joseph ad Jacob morti proximum duxit. Jacob igitur ambos fratres ad se accedere jubens, dexteram manum capiti Ephraim natu minoris, sinistram verò Manassis natu majoris, imposuit. Cum Joseph de errore Patrem admoneret, dexteramque manum majori superponendam diceret, respondit Jacob se eam rem consultò fecisse; scire enim futurum, ut Ephraim natu minor, numero posterorum Manassi præstaret; quamvis etiam Manasse florentissimæ posteritatis pater futurus esset. Addidit insuper Ephraim, & Manassis nomina in specimen benedictionis, quam alter alteri precaretur, esse adducenda: *Faciat tibi Deus, sicut Ephraim, & sicut Manasse.*

i Gen.48.8.9 &c. natus circa A. M.2293. sive 2294.

Versantibus in Ægypto Israelitis, filii Ephraim irruptione in Palæstinam factâ (k) à Gethæis occisi sunt; quos proinde pater Ephraim tandiù flevit, quandiu post plures dies supervenientes fratres ipsius ægrum recrearunt. Inde filium genuit nomine *Beria*, & filiam nomine *Sara*, quæ Bethoron inferiorem, & superiorem, & Ozen-Sara condidit. Filios etiam Raphan, Reseph, & Thale genuit. Posteri Ephraim in Ægypto adeo crevere, ut in egressu Israelitarum 40500. Ephraimitarum armis aptorum, & 20. annis majorum numerarentur. Illorum agmen Elisama filius Ammiud ducebat (a).

k 1.Paral.7.20.21.
a Num.2.18.19.

Post occupatam Palæstinam, Josue, qui ad eam Tribum pertinebat, illis regionem tradidit Mediterraneo ad Occidentem, & Jordane ad Orientem terminatam. Dimidiæ Tribui Manasse regio obtigit ad Septentrionem; Benjamin verò & Dan ad Meridiem. Arca Fœderis, & Tabernaculum diutiùs in Silo, urbe hujus Tribûs, servata; Regnique sedes Israelitici post divisionem decem Tribuum Tribus Ephraim fuit. Hinc non rarò nomen Ephraim pro toto Regno decem Tribuum usurpatur. Aliquando pro Ephraim occurrit *Ephrem: Filii Ephrem intendentes, & mittentes arcum* (b); & regio hujus Tribûs *Ephrata* appellatur in Psal. 131. 6. *Ecce audivimus eam in Ephrata*. Hinc *Ephrateus* de Ephraimita dicitur (c), *Numquid Ephrateus es? . . Dic ergo Schibboleth*. Elcana Samuelis pater, *Ephrateus* cognomento appellatur (d).

b Psal.77.9.
c Judic.12.5.
d 1.Reg.1.2.

Ast *Ephrata* nonnunquam pro Bethleem, & *Ephrateus* pro Bethleemita scribitur, ut aliàs dicemus. Tribus Ephraim cum ceteris Israelis Tribubus in captivitatem trans Euphratem à Salmanasare Assyriæ Rege ducta est. Sunt qui scribant, eam Tribum in Tartaria, Sinis, & apud Indos mirè adhuc florere: omnes tamen decem Tribus circa Magni Alexandri Regnum in Palæstinam reduisse ostendimus (e). De Chutæis in Samariam traductis post translatas aliò decem Tribus, in articulo *Chutæi*, & *Samaritani* egimus.

A. M. 3283. ante Chr. 717. ante Ær. 721.
e Vide nost. Differt. ad Lib. Paralip. p.20.21. &c.

II. EPHRAIM, sivè *Ephrem*, urbs in Tribu Ephraim, Jordanem versùs, quò fortassè Christus paulò ante Passionem se recepit (f).

f Jo.11.54.

III. EPHRAIM, urbs Benjamin, octo milliaribus à Jerusalem, authore Eusebio (g), prope Bethel sita (h). Duas hasce urbes ab authoribus non distinctas suspicor; siquidem S. Hieronymus 20. milliar. pro 8. milliar. ut in Eusebio legitur, scribit.

g Euseb. in Ephron. Vide & Joseph. de Bello l.5. c.8.
h Epiph. contr. hær. l.1. & 2. Paral. 13. 19.

III. EPHRAIM, *Saltus Ephraim*, trans Jordanem, juxta quem Absalom cum exercitu Patris sui conflixit (i); eodemque in saltu arboris ramo hærens, transfossus est, & sepulchro conditus. Hic saltus fortassè non longè à Mahanaim aberat, ubi David morabatur.

i 2.Reg.18.6. &c.

EPHRATA, secunda uxor Caleb, & mater Hur (k), quæ urbi Bethleem Ephratæ nomen indidisse creditur.

k 1.Par.2.19.

EPHRATA, alio nomine *Bethleem*, urbs duabus leucis à Jerusalem, Davidis, præcipuèque Dei filii Jesu Christi ortu clarissima. *Ephrateus*, & *Bethleemita* idem quandoque sonant.

EPHRATA, vox, quæ in Psal. 131. 6. Regionem Ephraim denotat: *ecce audivimus eam in Ephrata*; scilicet audivimus Arcam Domini in Silo in regione Ephraim esse. Hinc *Ephrateus* vir Tribûs Ephraim appellatur (l).

l 1.Reg.1.2. Judic.12.5.

EPHREE, Rex Ægypti (m), Sedeciæ Regis Juda, & Magni Nabuchodonosoris

m Jerem.44.30.

Re-

Regis Chaldæorum ætate, Hebræis *Hophra*, apud Herodotum *Apries* (*a*). Regem hunc Jeremias in manus hostium tradendum, sicut Sedecias in manus Nabuchodonosoris traditus est, minitatur. Patrem habuit Psammim, authore Herodoto, & Avum Nechon, sivè Nechaum Ægypti Regem, interque felicissimos ætatis suæ Principes diutiùs habitus est. Bello Tyrios & Sidones afflixit; instructâ verò in Cyrenenses classe, maximâ clade affectus est. Eam rem Ægyptii ægrè ferentes, seditionem excitarunt, dictitantes Regem eo consilio milites suos hostibus trucidandos tradidisse, ut subditis sibi Populis viribus fractis impunè abuteretur. Rex Amasi, uno ex Præfectis, ad seditiosos misso, ad saniora consilia reducere tentavit: sed illi Amasim in Regem salutantes, eo duce in Apriem bellum intulerunt. Commisso prælio Rex in manus hostium incidit. Ab Amasi honestè, captivus licèt, habebatur: populo tamen postulante laqueo faucibus elisis occisus est. Hactenus Herodotus.

a *Herodot. l.2. c.561.&c.*

EPHRÆM, idem ac *Ephraim: Filii Ephram* (filii Ephraim) *intendentes, & mittentes arcum* (*b*).

b *Psal.77.9.*

EPHRÆM, urbs *Ephram*; eadem ac *Ephraim*, de qua superiùs.

I. EPHRON, filius Seor, qui cavernam duplicem, sivè cavernam *Macphela* in sepulchrum Saræ Abrahamo vendidit (*c*).

c *Gen. 23. 6. &c.*

II. EPHRON, urbs Benjamin. 2. *Par.* 13. 19.

III. EPHRON, urbs transjordanica, quam Judas Machabæus, ab expeditione in Timotheum ducem Syrorum redux, captam diripuit (*d*).

d *1. Mach.5. 46.& 2. Mach.12.27.*

EPICÆRUS, urbs ad Orientem Jordanis apud Ptolemæum.

EPICURÆI, Philosophi, qui summum bonum in voluptate situm contendunt: non in voluptate quidem inhonesta, & falaci, sed sensibili quidem, non tamen extrà modestiæ limites. Providentiam, & Animæ immortalitatem negabant. S. Paulus cùm Athenis esset, cum illis disputavit (*e*).

e *Act.17.18.*

EPHIPHANES, vox Græca, significans id, quod lumine quodam irradiatum apparet: hinc de Diis, qui hominibus videndos se præbent, usurpatur. Cum Antiochus Seleuci frater, post illius mortem insperatò in Syria apparuisset, tamquam Numen habitus est, tituloque *Epiphanis* donatus.

Epiphania nomine nos Festum appellamus, in quo manifestationis Jesu Christi hominibus in adoratione Magorum, in Baptismo ipsius, & in primo miraculo ad Nuptias Canæ memoria celebratur.

EPIPHANIA, Syriæ urbs ad Orontem, Antiochiam inter, & Apamæam, quam plurium Veterum testimonio (*f*) antea Emath appellatam, Antiochus Epiphanes sibi cognominem fecit. S. Hieronymus, aliique plures eandem esse censent cum magna Emath addens suo etiam tempore apud Syros *Emmas* appellari consuevisse: sed v. *Emath* ostendimus, urbem Emath eandem esse cum Emesa Syriæ.

f *Hieron. in loc. in Emath, & ad Amos 6. Aquila, Theodoret. in 2. Reg. 9.22. & in Jer.4. Cyril. Alex. in Amos*

EPISCOPUS, Græca vox à Latinis adoptata, inspectorem, præsidem significans. Levitarum Hierosolymitanorum Episcopi meminit Nehemias [*a*]: *Et Episcopus Levitarum in Jerusalem Azzi filius Bani.* Hebræum enim *Pekid*, quod Episcopus vertitur, præsidem, inspectorem exprimit. *Episcopus* ab Atheniensibus Justitiæ Præfectus dicebatur; eodemque nomine Digestum Magistratus Annonæ Præfectos nuncupat. Communior tamen vocis hujusce notio ea est, quæ in Actis, & apud S. Paulum legitur (*b*), Principis nempe, & Pastoris Ecclesiæ satis amplę, inferiores subditosque Pastores sub se enumerantis.

a *2.Esdr.11. 22.*

b *Act.20.28. Philipp.1.1.& 1.Timoth. 3.2. Tit.1.7.*

Apostolis Episcopi successere, & penes ipsos disputationum de Fide judicium est. Christum *animarum nostrarum Pastorem & Episcopum* nominat S. Petrus (*c*); Pastor enim profectò Pastorum est, & Episcopus Episcoporum. Episcopi dotes S. Paulus his verbis exprimit (*d*): *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet ergo irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem; non vinolentum, non percussorem: sed modestum, non litigiosum, non cupidum &c.*

c *1.Petr. 2.25*

d *1.Timoth. 3. 1. &c.*

Ex *Episcopo*, fit *Episcopatus* apud Psalmistam occurrens (*e*), quo Episcopi munus, & inspectio denotetur. Apostolatum S. Petrus hoc nomine nuncupat, ex quo Judas excidit, cui S. Matthias suffectus est (*f*): *Et Episcopatum ejus accipiat alter.*

e *Psal.108. 8.*

f *Act.1. 20.21*

EPISTOLÆ S. PAULI, de quibus singulis in vita ejusdem Apostoli agemus.

EPOMIS, Græca vox, quæ Latinè *superhumerale* reddita est, & Hebræo *Ephod* respondet. Vide *Ephod*.

EPOCHA. Chronologi certos quosdam, atque exploratos historiæ terminos statuunt, à quibus annorum supputationes ab uno ad aliud tempus deducunt; hos verò terminos *Epochas* appellant. Omnium prima Epocha est Mundi creatio anno 710. Periodi Julianæ, & 4000. ante Christum statuta.

2. Diluvium A. M. 1656. & 2334. ante Chr.

3. Turris Babel, quam alii aliter, nos ad A. M. 1800. antè Ch. 2200. ponimus.

4. Secunda vocatio Abrahami ex urbe Haran A. M. 2083. antè Ch. 1917.

5. Egressus Israelitarum ex Ægypto, A. M. 2517. antè Ch. 1483.

6. Dedicatio Templi, A. M. 3001. antè Ch. 1000.

7. Solutio captivitatis Babylonicę, A. 3468. antè Ch. 532.

8. Nativitas J. Chr. A. 4000. antè Ær.4.

Quoad Epochas Historiæ Profanę, primam ponimus constitutionem Imperii Assyriorum per Belum A. M. 2737. antè Chr. 1263.

2. Aeram Nabonassari, sivè Epocham obitûs Sardanapali, & constitutionis Imperii Babyloniorum, & Medorum A. M. 3257. ante Chr. 743.

3. Regnum Cyri Babylone, & Persarum Imperii institutionem, A. 3468.

4. Regnum Alexandri Magni in Perside, & Monarchiæ Græcorum initium A. 3674. ante Ch. 326.

5. Exordium Regni Augusti A. 3960. 40. annis ante Christum, & 44. ante Aeram.

EQUUS,

EQUUS, animal familiarissimum, nobisque notissimum; Hebręis verò usque ad Salomonem, qui ingentem equorum & equitum numerum alebat, rarissimum; ante ipsum enim nulli equites in Israelis exercitu leguntur. Populi sui Reges Deus equorum multitudine prohibuit (*a*); neve *equitatus numero sublevati* populum in Ægyptum reducerent. Josue pręcepit Deus, ut Chananęorum equis in bello captis crurum nervos succideret, currusque combureret. Eadem pręstitit David, centum tantummodò curribus servatis, cùm Regem Sobæ Adarezer bello fregit (*b*). Judices & Israelis Principes asinis, vel mulis vulgò utebantur, nec nisi post Davidem equi Palęstinę familiares esse cœperunt.

a *Deut.* 17. 16.
b 2. *Reg.* 8. 4. 5.

ERASTES, Corinthius, discipulus S. Pauli, ab ipso *Arcarius Civitatis* appellatus (*c*), scilicet Pręfectus Ærarii Corinthiorum, qua in urbe tunc Paulus morabatur; sivè Hierosolymæ, juxta Gręcos recentiores (*d*). Hic munere suo abdicato, & Pauli sequelę addictus, cum illo Ephesum petiit [*e*], ubi A. Chr. 56. versabatur. Inde à Paulo cum Timotheo in Macedoniam missus, ut fortasse fidelibus eleemosynas deferret. Cum idem Paulus ad Romanos scriberet A. Ch. 58. Timotheus, & Erastes cum illo Corinthi degebant; amborum enim nomine, Romanos Apostolus salutavit. Exindè verisimiliùs creditur Erastes indivisus itinerum comes Paulo hæsisse, quousque hic Corintho transiens Romam ad Martyrium perrexit, A. Chr. 65. Apostolus enim socium suum in eadem civitate reliquit, quò etiam paulò post Timotheum transmisit (*f*).

c *Rom.* 16. 23. Oiconomos *Grae.*
d *Menaa* 10. *Nov. Ughel. l.* 6.
e *Act.* 19. 22.
f 2. *ad Timoth.* 4. 20.

Usuardus, Ado, & Martyrologium Romanum tradunt, Erastem in Macedonia ab Apostolo relictum, Episcopi munus ibidem obiisse, ac tandem Philippis Martyrium consummasse. A Græcis autem Apostoli elogio donatur, interque 72. Discipulos recensetur, nec non Episcopus Paneadis ad fontes Jordanis fuisse, & post emensum prædicationibus Orbem in pace obiisse traditur. Utrorumque tamen fides nullo argumento fulta notat. Colitur à Latinis die 26. Julii, à Græcis die 10. Novembris.

EREBINTHON-OICOS, scilicet Domus ciceris, vicus Hierosolymæ proximus (*g*).

g *Joseph. de Bello l.* 6. *c.* 13.

EREMBON, vicus Judææ 16. milliar. ad Eleutheropoli, ad Meridiem (*h*), idem fortassis ac *Ereminthа*, de qua Eusebius.

h *Euseb. de locis.*

ERIOCK, Rex Elicorum (*i*), ut Vulgata, sive *Arioch Rex Elimæorum*, ut Syriacus habent. *Arioch Rex Ellasar* in Genesi occurrit (*k*). Regio quidem Elicorum ignota est; notissima verò Elymæorum, sivè Elamitarum, scilicet veteris Persidis populorum. Arphaxad, & Nabuchodonosor Rex Assyriorum prælium inierunt in campo Ragau circa Euphratem, & Tigrim in ditione Erioch Regis Elicorum.

i *Judith.* 1. 6.
k *Gen.* 14. 1.

EROGE. Regnante Ozia Rege Judæ ingens terræ motus Hierosolymam adeò concussit, ut pars Montis Oliveti avulsa usque ad locum, qui *Eroge* dicebatur, quatuor stadiis ab urbe, evolveretur (*l*).

l *Antiq. l.* 9. *c.* 11.

ERUCA, seu bruchus. Vox Hebræa *Gazam* [*m*], quæ à nobis redditur bruchus, Bocharto genus est locustæ. Alii vertunt *vermem*.

m *Amos* 1. 4. *Septuag.* Campe. *Vide &* *Amos* 2. 25. *Joel.* 4. 9.

ESAAN, urbs Tribûs Juda [*a*].

a *Josue* 15. 52.

ESAU, filius Isaaci ex Rebeccâ (*b*). Rebecca duobus fœta gemellis, ambos uno partu fudit; quorum primus, quòd villosus prodiisset, *Esau* dictus est, quasi diceretur, homo adultæ jam ætatis. Sunt tamen, qui nomen Esau ex Arabico *Geschа*, sive *Geschevа*, sagum, accersant. Cùm Esau adolevisset, totum se colendæ terræ ac venationibus dedidit, quibus artibus peculiarem Isaaci Patris amorem sibi conciliavit. Quadam die Esau fessus labore domum regressus, fratrem Jacob, qui pulmentum sibi ex lentibus paraverat, offendit; cumque partem illius postularet, negassetque Jacob se aliquid daturum, nisi jus primogeniti sibi jurejurando cederet, ille facile petenti acquievit, neque quid fecisset satis perpendens, lentibus voratis abiit.

b *Gen.* 25. 24. *&c. Natus An. M.* 2168. *antè Ch.* 1832. *antè Ær.* 1836.

Annum agens quadragesimum duas ex Chanaanitide fœminas duxit (*c*), Judith filiam Beeri Hethæi, & Basemath filiam Helon ejusdem regionis; quibus nuptiis utriusque parentis animos irritavit. Cùm interim Isaac senuisset, oculisque penè caligaret, Esau accito imperavit, ut sibi è venatione cibum pararet, extremam benedictonem deinde se largiturum pollicitus (*d*). Paruit illico Esau; quo absente, Jacob, matre hortante, se Esau loco patri supponens, per fraudem benedictionem surripuit. Isaac enim doli ignarus, credens se fausta Esau precari, revera ipsum Jacob bonis omnibus cumulavit, fratrumque dominum declaravit. Sub hæc Esau regressus, cùm promissam benedictionem à Patre peteret, fraude sibi à fratre extortam agnoscens, indoluit. Quibus lachrymis permotus Isaac, alteram super illum benedictionem pronunciavit, soli ubertatem, atque Cœli clementiam ei imprecatus; in gladio tamen vitam traducturum, atque fratrum dominio subjectum fore prænunciavit; addidit tamen futurum, ut tandem excusso jugo in libertatem assereretur. Eo fratris dolo Esau exulceratus, necem illi inferre, cùm primum pater obiisset, meditabatur. Cùm verò ejus consilia Rebeccam non latuissent, illâ hortante, nec Isaaco, Rebeccæ artibus, dissentiente, Jacob in Mesopotamiam ad Labanum avunculum suum inscio Esau discessit. Interim Esau pluribus uxoribus ex Chananitide, & ex filiabus Ismaelis & Nabajoth ductis, montes ad orientem Jordanis occupavit, ubi & florentissimæ prolis pater, & potentissimi imperii Rex effectus est (*e*).

c *Gen.* 26. 34. *An. M.* 2208. *antè Ch.* 1792. *ante Ær.* 1796.
d *Gen.* 27. 1. *&c.*
e *Gen.* 36.

Deinde redux è Mesopotamia Jacob (*f*) cum familia, ut fraternam iram deliniret, munera ad illum præmisit. Quibus ad Esau per famulos delatis, & comiter exceptis, ipse dein Esau 400. è suis comitatus in occursum venientis festinavit. Eâ specie territus Jacob, Divinam opem precibus imploravit; tum fratri fidenter occurrens, pacatr., mitique animo exceptus est; quin, & reliqui itineris trans Jordanem socium & ducem unà cum suis se exhibentem nactus est. Renuente tamen Jacob, Esau eâdem die in Sehir regressus est. Inde duo fratres obeun-

f *Gen.* 32. & 33. *An. M.* 2265. *antè Ch.* 1735. *antè Ær.* 1739.

An. M. 2288. antè Ch. 1712. ant. Ær. 1716.

beunti Isaaco patri adsuere. Cùm autem idem solum alendis utriusque gregibus impar esset (a), fratres alter ab altero recessere, & Esau in montes Horræorum & Sehir ad pristinas sedes se recepit.

a Gen. 36. 6. 7.

Trium uxorum Esau nomina hæc sunt: *Judith* (b), sive *Oolibama* (c); *Basemath* (d), sive *Ada* (e); *Maheleth* (f) sive *Basemath* (g); Prima *Jehus*, *Jhelon*, *& Core*; altera *Eliphaz*; tertia *Rahuelem* genuere. De obitu Esau omnia incerta; siquidem in libro Testamenti duodecim Patriarcharum, veteri quidem, sed apocripho traditur, Esau arma in fratrem suum movens interemptus quadragesimo Judæ Patriarchæ anno, qui cum 120. Esau concurrere potuit, M. 2289. ante Chr. 1711. ante Ær. 1715. Creditur Rex Erythros (h), qui Mari Rubro nomen indidit, cujus tumulus in Insula Tyrina, sivè Aggride ostenditur, idem esse ac Edom; cùm Erythros Græcis idem sonet, ac Edom Hebræis, nempè rufum. In Testamento quidem duodecim Patriarcharum sepultus Esau in monte Sehir traditur: sed scripto apocrypho quis credat? Jacob jamdiù in Ægyptum descenderat, cùm Judas quadragesimum annum ageret; ille anno præcedenti jam obierat.

b Gen. 26. 34.
c Gen. 36. 2.
d Gen. 26. 34.
e Gen. 36. 2.
f Gen. 28. 9.
g Gen. 36. 3.
h Strabo l. 16. Q. Curt. l. 10. Plin. l. 6. c. 18.

ESBAAL, idem ac *Isboseth*, quartus Saulis filius (i). Hebræi pro *Baal*, si quando idem nomen alicui contigisset, *boseth* pronunciabant, quod confusionem significat. Ità Miphiboseth pro Miphibaal, & Isboseth pro Esbaal.

i 1. Par. 8. 33.

ESBON, filius Belæ, nepos Benjamin (k).

k 1. Par. 8. 7.

ESBUS, urbs transjordanica. Vide *Esebon*, sivè *Hesebon*.

ESCOL, unus inter fœderatos Abrahæ, qui cum eo in convalle Mambre sedem habuerunt, junctisque viribus Codorlabomor, cæterosque fœderatos Reges post direptas Sodomam, & Gomorrham, captumque Loth Abrahæ nepotem regredientes, insequuti sunt (l).

l Gen. 14.

ESCOL, vallis sivè torrens Escol, seu *vallis botri*, in plaga meridionali Juda. Exploratores Hebræorum ex ea valle botrum adeò immanem retulere, ut illi deferendo vir unus non sufficeret (m). Escol urbem esse innuere videtur S. Hieronymus (n).

m Num. 13. 24. 25. & 32. 9. Deut. 1. 24.
n Hieron. in Epitaph. Paulæ.

I. ESDRAS, è Sacerdotali genere, & juxta aliquos, Summi Sacerdotis Seraiæ, à Nabuchodonosore post captam Jerusalem in Reblata occisi, filius. Nos verò non filium, sed nepotem, sivè abnepotem illius fuisse arbitramur. Babylone Hierosolymam regnante Cyro primò rediisse cum Zorobabele vulgò creditur. Ejus reditûs (o), & rerum, quæ inde contigere, historiam, cùm ipsum, tamquam scientiâ & studio Legis insignem, partem earum maximam fuisse oportuerit, scriptis mandavit.

A. M. 3468. ante Chr. 532. ante Ær. 536.
o Esdr. 1. & 2. &c.

Cùm Judæorum obtrectatores invidiam in illos apud Persarum Regem creassent, jussi sunt Judæi ab ædificatione Templi abstinere, quam post obitum Cyri, & Cambysis resumpserant (p). Novo tamen edicto, Dario filio Hystaspis regnum ineunte, intermissum opus A. 3485. prosequi permissi sunt; quo absoluto deinde ejus Templi Dedicatio celebrata est.

p 1. Esdr. 4. 7... 17. A. M. 3484. ante Chr. 516. ante Ær. 520.
A. M. 3489. ante Chr. 511. ante Ær. 515.

Interim Esdras tractandis fortasse gentis suæ negotiis Babylonem redierat; nec nisi septimo anno Artaxersis Longimani, eodem Rege jubente, in Patriam reversus est (a). Regredienti Artaxerses omnia, quæ petierat, concessit, munitasque sigillo suo literas dedit; quibus omnibus Judæis Babylone versantibus patriæ repetundæ facultas cum bonis omnibus permittebatur. Quin Rex ipse, ejusque Optimates auri, argentique copiam obtulerunt, ut Templi Domini usibus, emendisque victimis in sacrificium impenderetur. Vasa etiam prettiosa Templi, quæ Cyrus non restituerat, remissa sunt. Novis insuper literis Præfecti Ærarii Provinciarum ultra Euphratem jubebantur, Esdræ necessaria pro Sacrificiis, sive frumentum, sive vinum, oleum, salem, & argentum suppeditare. Preter hæc, Sacerdotes, & ministri Templi à vectigalibus immunes facti sunt; ac tandem Esdræ concessum est, ut pro arbitrio Judices, & Magistratus judicandis populis constitueret, quibus omnibus ipse præesse, populumque posset instruere.

a 1. Esdr. 7. 1... 6. &c. A. M. 3537. ante Chr. 463. ante Ær. 467.

Igitur Esdras his privilegiis auctus, magnâ Israelitarum turbâ congregatâ, iter in Judæam cœpit (b). Cùm ad ripam Ahavæ pervenisset, Sacerdotes, & ministros Templi, qui in *Caspia* (fortè in montibus Caspiis) erant, per nuncios ad regressum in Palæstinam invitavit; ex quibus 258. illum secuti sunt. Indicto deinde jejunio, quo reliqui itineris felicitas impetraretur, traditisque custodiæ Optimatum vasis aureis argentisque à Rege redditis, rursum iter receperunt, ac tandem numero 1775. hominum in Judæam pervenerunt.

b 1. Esdr. 8.
A. M. 3537. ante Chr. 463. ante Ær. 467.

Cùm plures ex Sacerdotibus, Levitis, Magistratibus, ac reliquis populi uxores alienigenas, & idololatras duxissent, Esdras re compertâ (c), vulsis præ dolore capillis in Templo mœstus sedens, sacrificium vespertinum eo corporis habitu in silentio opperuit. Cum verò sacrificium immolaretur, veniam à Deo pro toto populo implorare cœpit; coactoque interim circà ipsum populi cœtu, optimatibus populi visum est, fœdus cum Domino innovare, ductasque fœminas, ac natos ex iis filios abdicare: quod ab universo populo sacramento promissum est. Verùm cum plures abessent, edicto ab Esdra præceptum est, ut intrà triduum omnes in Judæam, & Jerusalem vagantes ad Templum convenirent (d).

c 1. Esdr. 9.
d 1. Esdr. 10. A. M. 3538. ante Chr. 462. ante Ær. 466.

Congregatos igitur populos Esdras alloquens, exaggerato primùm crimine, jussit deinde ductas alienigenas fœminas, natosque ex iis filios repudiare. Acquievit populus: cùm tamen anni tempus incommodum esset, neque res unius diei opus videretur, executioni urgendæ selectissimi ex Judæis destinati sunt.

A. M. 3538. ante Chr. 462. ante Ær. 466.

Universo populo Jerusalem Esdras tandiù præfuit, quandiù Nehemias in Judæam ab Artaxerse missus, ejus jussu regimen Urbis suscepit (e). Altero Nehemiæ anno, post restituta Hierosolymæ mœnia, coacto in Templum populo, occasione Festi Tabernaculorum, Esdras rogatus Legem Domini perlègit. Ea lectio ab aurora usque

e 2. Esdr. 1. 1. &c. A. M. 3550. ante Chr. 450. ante Ær. 454.
A. M. 3551. ante Chr. 449. ante Ær. 453.

ad

ad meridiem producta est, legentique Levitæ aderant, silentium populo indicentes. Mane alterius diei populus iterum Esdram conveniens, illum de cæremoniis, quibus Festum Tabernaculorum celebrandum esset, interrogavit; iis verò à Levita explicatis, iterum lectioni Legis vacatum est, idque per totam octavam ejusdem Festi servatum (a). Libro Legis evoluto, fœdus cum Domino solemni eçremonià innovatur (b).

a 2. *Esd.* 8.
b 2. *Esd.* 9. & 10.

Hactenus de gestis Esdræ ex sacris Libris. Tradit Josephus ipsum Hierosolymis sepultum; Judæi tamen in Perside obiisse narrant, cùm secundò ad Regem Artaxersem iret. Ejus profectò tumulus in urbe Samusa ostenditur. Vitam ad 120. annos produxisse ferunt.

Potissimas illi partes in examinandis, recensendisque S. Scripturæ Libris tribuunt; illos enim correxit, aliquantulùm mutavit, eosque effecit, quales nunc leguntur. Cum enim doctissimus esset, studiosissimus, intentissimusque colligendis veteribus Gentis suæ monumentis, quin & spiritu Prophetiæ non destitutus, facilè colligendis Libris Sanctis, instruendoque Canoni incubuit. Porrò in eo Canone 22. Libros Sanctos, quos adhuc inter Canonicos recensent Hebræi, continentur.

Sunt qui tradiderint Esdram Massoræ, & punctorum vocalium inventorem fuisse, eumque veterum Scripturæ, atque Hebraicorum characterum ratione inversâ, Chaldaicas literas, quibus adhuc Judæi utuntur, invexisse (c). Sunt etiam qui scripserint, illum innovasse, reparasse, ac demum scriptis iterùm mandasse Sanctos Libros, captivitatis Babylonicæ tempore dispersos: sunt tandem, qui Esdram eundem esse ac Malachiam Prophetam censuerint. Quarum opinionum singulæ Dissertationem exigerent; sed nos pro Dictionarii instituto, quid de singulis censeamus, brevioribus verbis afferemus.

c *Hieron. Prolog. Galeat. Talmudici in Sanhedrin.*

Massora, & puncta vocalia longè recentiora sunt non Esdra tantùm, sed & Ecclesiæ Christianæ exordio, uti v. v. *Massora*, *Massoretha*, & *Puncta vocalia*, ostendemus. Quoad characteres Hebræorum veteres cum priscis Phœnicum, & hodiernis Samaritanorum convenientes, in Dissertatione de hoc argumento (d) ostendimus, 1. absurdi nihil esse, si Esdras antiquis Hebræorum characteribus mutatis, recentiores Hebræorum literas, Chaldaicas nempe, substituisse credatur. 2. hanc characterum mutationem non statim quidem, sed sensim obtinuisse; diù enim post Esdram in Judæorum Scripturis veterum Hebraicarum literarum vestigia superfuerunt.

d *Differt. Comment. in Esdr. præfixa.*

Quartus liber Esdræ adscriptus, Esdram sacros iterum Libros captivitatis tempore dispersos scripsisse pluribus ex Patribus imposuit (e). Verùm hujus libri apochryphi authoritatem nullam esse, & ea, quæ de reparatione Scripturarum refert, ab ipsis Scripturis argui falsitatis ostendimus (f).

e 4. *Esd.* 14. 29. *&c. Clem. Alex. l.* 1. *Strom. Iren. l.* 3. *c.* 25. *Basil. epist. ad Chilonem. Leont. l. de Sectis, art.* 2. *Isid. l.* 6. *orig. & alii.*
f *Vide nost. Differt. de hac re præfixam Comment. in* 1. *l. Esdra.*

Tandem ea, quæ de Malachia cum Esdra confundendo feruntur, non Rabbinorum tantùm, sed & S. Hieronymi (g), & Ruperti Abbatis, aliorumque authoritate fulciuntur. Conjecturas ad eam rem in Præfatione Commentariorum in Malachiam attulimus; constat enim Malachiam nomen esse commune potiùs, quàm proprium, cùm Angelum, sivo nuncium Domini significet; constat insuper Esdræ ætate Prophetas nomine Malachiæ, sive Angeli Domini appellari consuevisse (a). Patres non rarò Malachiam nomine Angeli, sive missi à Deo designarunt. Vide *Malachias*.

g *Hieron. Præfat. ad Malach. & in Comm. pluries.*
a *Vide Aggai* 1. 13. *Malach.* 3. 1.

Quatuor libri nomine Esdræ circumferuntur, quorum priores duo in Canone Latinæ Ecclesiæ recensentur, posteriores verò apocryphi sunt. Duo priores apud Hebræos in unum librum coalescunt. Authorem primi Esdram esse, qui à se oculorum suorum testimonio probatas historias recensens, in prima persona loquitur, res est apertissima. Secundus, licèt nomine Esdræ inscriptus, Nehemiæ tamen vulgò tribuitur, quamvis leviora quædam addita sint, quæ cum Nehemia non cohærent. Hujus generis est Summi Sacerdotis Jeddoæ, & Regis Darii mentio (b), quorum alter Jaddus est, qui Alexandro Magno Hierosolymam venienti occurrit; alter verò Darius Condomanus ab Alexandro Magno Regno post 80. annos ab regressu Nehemiæ Hierosolymam exspoliatus. Tertius, & apud Græcos Canonicus, re quidem à primo Esdræ non differt, variis tamen additamentis interpolatus est, quorum potissimum trium Custodum corporis Darii historiam continet, inter quos Zorobabel recensetur. Hi suam singuli sententiam probare aggressi sunt; alter nimirum rem omnium fortissimam vinum esse ostendebat, alter Regem; Zorobabel fœminas quidem fortissimas esse sustinebat, sed cæteris omnibus veritatem præstare. Cùm Rex è somno evigilasset, atque problema illis referentibus audisset, omnibus aulæ suæ proceribus convocatis, tres propositiones coram illis jussit recitari, & singulis ex tribus viris imperatum, ea, quæ pro sua opinione haberent, explanarent. Zorobabel omnium assensu probabiliora dixisse visus, facultatem Hierosolymam repetendi, restituendi Templi, & sacra vasa à Nabuchodonosore antea asportata referendi facultatem in præmium obtinuit. Verùm Liber hic, uti jam diximus, in Ecclesia Latina rejicitur.

b 2. *Esd.* 12. 27.

Quartus Liber eà arte descriptus est, ut Esdram authorem præferat, quamquam fraudis ipse per se liber non obscura exhibet argumenta. Diem enim Judicii proximum esse, omnesque cùm bonorum, tum impiorum animas exinde educendas esse ab Inferis docet. Tradit insuper duo monstra jam indè à Mundi exordio à Deo fuisse creata, quibus opiparum Deus convivium post resurrectionem electis instrueret. Decem Tribus ad incolendam regionem Arseret transmigrasse; ac tandem Esdram dispersos omnes Sanctos Libros reparasse. De Jesu Christo, ac de Apostolis non minùs, quàm in Evangelio, apertus in eodem libro est sermo (c). Omnium Ecclesiarum Latinæ, & Græcæ, quin & ipsius Synagogæ consensu inter apocrypha rejectus est; quamquam interdum ab aliquibus Patribus lau-

c *Vide nost. differt. in hunc lib. libris Esd. præfixam.*

datur, & Ecclesia Latina ex eo sententias aliquas in suum Officium transtulit. Textus Græcus intercidit, Hebræus nusquam extitit, Latinus plerumque in nostris Bibliis ad calcem imprimitur.

Duo posteriores Regum Libri, duo item Paralipomenon, nec non plures alii in S. Scriptura Esdræ authori tribuuntur, quos facilè saltem recensuit, atque correxit. Regulas quasdam, benedictiones, & orationes à Judæis Esdræ adscribuntur. De Apocalypsi, visione, & somnio Esdræ sermo est apud nonnullos. Verùm hæc omnia incertæ sünt fidei (a).

II. ESDRAS. Legimus in Vulgata (b), Judam Machabæum prælium iniisse cum Syris post auditam lectionem S. Scripturæ ab Esdra recitatam. In Græco tamen, & Syriaco pro *Esdra* legitur *Eleazarus*, quod de Eleazaro fratre Judæ probabiliter intelligendum est.

ESDRELON, campus in Tribu Issachar, ab oriente in occidentem, fermè à Scythopoli usque ad montem Carmelum protensus (c). Idem est ac *magnus campus*, *vallis Jezrael*, & *Planities Esdrela*.

ESDRELON, sive *Esdrela*, pagus, à quo nomen Campo inditum. Idem est ac Jezrael in Tribu Issachar (d), in veteri Itinerario decem milliar. à Scythopoli. Vide *Jezrael*.

ESDRIN (e), urbs transjordanica, prælio Judæ Machabæi eum Gorgia & Timotheo ibdem commisso celebris. Sunt, qui *Ephron* pro *Esdrin* legant (f). Alii probabilite eredunt, *Esdrin* nomen viri esse: *qui cum Esdrin erant*, nempe Esdræ milites &c.

ESEBAN, filius Dison, filii Esau (g).

ESEBON, filius Gad (h), author fortasse, sive reparator urbis Esebon.

ESEBON, urbs celebris transjordanica, alio nomine *Esbus*, *Chesbon*, *Chasphon*, *Chaseor*, vigiuti à Jordane milliaribus, orientem versùs, authore Eusebio. Primò Rubenitis cessit (i), deinde in partes Tribûs Gad transiisse videtur, cùm inter urbes ab eàdem Tribu Levitis concessas recenseatur (k). Veteres ejusdem urbis incolas Moabitas Rex Sehon expulit; eamdemque urbem paulò post obitum Moysis Israelitæ occuparunt. Post translatas trans Jordanem decem Tribus, rursum in Moabitarum dominium transiit (l). Inter Arabiæ urbes à Plinio recensetur (m). Aquas Esebon Salomon celebrat (n): & in Machabæorum libris (o) lacus Esebon duobus stadiis, sive 300. passibus protensus commemoratur.

ESEC, filius Mola. 1. *Par.* 8. 39.

ESEJAS, pater Saphan. 2. *Par.* 34. 8.

ESEM, urbs Tribûs Juda (p), eadem fortasse ac *Esmona*, sive *Asemona*.

ESER, secundus Sehir Horræi filius (q).

ESMONA, sive *Hesmona*, seu *Asemona*, urbs Arabiæ Petrææ, ubi Hebræi in Deserto castrametati sunt (r). Sub Tribu Juda recensetur (s).

ESNA, urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 47.

ESRIEL, filius Manassis (t).

ESRON, filius Phares, Pater Aram (u).

a *Fabr. Cod. Pseudepigr. V. T. art.* 220.
b 2. *Mach.* 8. 23.
c *Vide Eus. in Jezrael*, & *in Arbela*, & *Joseph. de Bello l.* 4. *c.* 2. *Hieron. ad Osee* 1.
d *Josue* 19. 18.
e 2. *Mach.* 12. 36.
f *Grot.* & *Hiller.*
g *Gen.* 36. 26.
h *Gen.* 46. 16.
i *Jos.* 13. 57.
k *Jos.* 21. 37. & 2. *Paral.* 6. 8.
l *Jerem.* 48. 2.
m *Plin. l.* 5. *c.* 11.
n *Cant.* 7. 4.
o 2. *Mach.* 12. 16.
p *Josue* 15. 29.
q *Gen.* 36. 21. 27.
r *Num.* 33. 29.
s *Josue* 15. 27.
t *Josue* 17. 2. & 1. *Paral.* 7. 14.
u *Ruth.* 4. 18. *Matth.* 1. 3. *Luc.* 3. 33.

ESSA, Urbs transjordanica, quam Alexander Judæorum Rex cœpit (a).

ESSENII. Horum ortus, & nominis ethymologia ignoratur. Gentem esse à pluribus sæculis absque conjugio, & sexuum commixtione subsistentem tradit Plinius (b): *Ita per sæculorum millia, incredibile dictu, gens æterna est, in qua nemo nascitur.* In quarto Machabæorum Libro c. 6. *Hasdamim* appellati, atque jam inde ab Hircani Summi Sacerdotis ætate incepisse perhibentur. Joseph cognomento Judas, ætate Aristobuli, & Antigoni filiorum Hircani, Essenio-rum, qui apud Josephum occurrant, primus est (c). Suidas (d), & alii nonnulli post ipsum, Essenios ex Rechabitis derivant, qui, ut omnibus exploratum est, ante captivitatem Babylonicam florebant.

S. Epiphanius (e) eorum nomen ex *Jesse* Davidis patre, sive ax nomine Jesu Christi Domini nostri, quod, ut illi placet, redditur Medicus, sivè Salvator, accersit. Addit insuper, illos sectam esse Samaritanorum, quos Elxai seduxerat. Drusius maluit ex Pharisæis deducere. Salmasius ex urbe *Essa*, de qua superiùs: duodecim tandem varias ea de re sententias Serarius recenset (f). Nos ex *Chasidim*, de quibus in Psalmis (g), & ex *Assidais*, de quibus in Machabæis (h), Essenios derivamus.

Horum mores, & disciplinam ita Josephus describit (i). Societatis inter se leges inviolatas servant, atque ab omnium voluptatum usu, tamquam veneno lethalissimo, abhorrent. A connubiis abstinentes, alienos tamen filios adoptant, quos suis legibus, suisque disciplinis instruunt. Divitias contemnunt, bona tantùm in communi possidentes; olei, & unguentorum usum ignorant; toto denique corporis habitu ingenuam quandam austeritatem spirantes, hominum frugi specimen exhibent. Res illorum domesticæ per Oeconomum curantur, qui pro singulorum necessitate illas distribuit. Hospitalitatem axercentes erga suos, commeatibus eà ratione providere sibi in itinere negligunt.

Quos instruunt pueros, eodem vestitu, & victu curant; ipsi verò vestes nonnisi longo usu attritas deponunt, ut novas substituant. Negotiationes inter se non pecuniâ, sed permutatione perficiunt, superfluis necessaria comparantes. Ante ortum Solis silentium inviolatum servant, nullâ utentes voce, nisi fundendis precibus, ritu à patribus per manus tradito; quas preces ad Solem dirigunt, ut eitiùs exoriatur. Orto Sole, agrorum culturæ vacant usque ad quintam diei horam, undecimæ fermè horæ matutinæ respondentem.

Hinc omnes in cœtum convenientes, lineis accincti, frigidâ se totos perfundunt, ac deinde singuli suas ædes repetunt, quò nulli extraneo aditus permittitur; mox ad commune cœnaculum in Templi morem constructum conveniunt. Mensæ accumbentibus post fusas à Sacerdote preces, panis, & pulmenti portio distribuitur; quo tempore silentium omnibus indictum est. Cœnam prece claudunt, eâque peractâ, lineis positis, ad pristina exercitia ad vesperam usque

a *Antiq. l.* 13. *c.* 23.
b *Plin. l.* 5. *c.* 17.
Circa A. M. 3894. *ante Chr.* 106. *ante Ær.* 110.
c *Antiq. l.* 13. *c.* 19.
d *Suidas in* Progonoi, &c.
e *Epiph. hær.* 29. *de Nazar. c.* 4.
f *Serar. trihær. l.* 3. *c.* 1.
g *Psal.* 78. 2. & 84. 9.
h 1. *Mach.* 2. 42. *Synagoga Assidæorum.* 2. *Mach.* 14. 7. & 44. 10.
i *De Bello l.* 2. *c.* 12. *Vide Philo. lib. Quod omnis probus liber.*

usque regrediuntur. Inde iterum ad cœnaculum redeunt, unàque hospites, si forte aliqui supervenerint.

Datam fidem sanctè servant; quare fides ipsa apud illos sacramenti vim obtinet. Hinc factum est, ut ab jurejurando, veluti à perjurio abstineant. Ægrotantium maxima apud illos est cura, quibus quid minimum deesse non patiuntur. Veterum libros evolventes, multiplicem hauriunt scientiam, plantarum nempè, lapidum, radicum, & medicamentorum. Tyrones antequam in cæterorum societate adsciscant, integro anno improbis laboribus exercent. Exinde in cœnaculum commune, & balneum recipiunt; domûs verò penetralia nonnisi post duos ulteriores Tyrocinii annos illis adire non licet. Eo biennio evoluto, diris sacramentis obstrictos, genere quodam professionis ad legum pietatis, justitiæ, modestiæ, fidelitatis in Deum & Principes observantiam: nulli insuper ex extraneis prodenda sectæ mysteria, ac tandem ad Libros Patrum servandos, Angelorumque nomina custodienda adstringunt. Juratæ fidei insigni aliquo crimine violatores, è cœtu pulsi miseriis enecantur; cùm sacramenti religione, nullum ab extraneis cibum capere prohibeantur. Interdum tamen post exhibita certæ constantisque pœnitentiæ argumenta, à fratribus iterum recipiuntur.

Post Deum, & Moysem, seniores colunt. Sabbathi apud illos ea est religio, ut neque ignem excitare, quidquam parare, & utensilia domûs vel parum amovere, quin & ventrem exonerare fas esse ducant. Verùm & cæteris diebus si quando superfluo onere alvum levare coguntur, ab omnium aspectu remoti, ferreo quodam rostro, quod in eum usum cingulo semper appensum deferunt, fossam pedis altitudine excavant; Dein incurvi atque vestibus undique corporis nuda protegentes, ne Dei radii eo aspectu, ait Josephus, inquinentur, naturæ necessitati satisfaciunt. Mox humo foveam operiunt, contractamque impuritatem continuò legali lustratione abstergunt.

Frugi atque moderato victu utentes, vitam ad plures annos, nec rari usque ad integrum sæculum producunt. Summæ constantiæ specimina in tormentis exhibent; cujus virtutis præclara monumenta in bello Romanorum adversùs Judæos reliquerunt. Dogma de immortalitate animarum tuentur, easque è summo aere in corpora, insitâ quadam à natura sympathiâ tractas descendere. Corporis verò vinculis solutas pristinas statim sedes, veluti è captivitate redeuntes, repetere. De statu animarum post mortem paria cum Ethnicis sentire videntur, qui justorum animas ad Elisios Campos, impiorum verò in Tartara, & in Regnum Plutonis, tormentis excruciandas, demittunt.

Sunt inter eos, qui connubiis socientur, quamvis in cæteris ab aliis Esseniis non discrepent. Porrò illi triennio ante nuptias fœminam explorant an benè valeat, atque benè conformatos filios sit editura. Ab Uxoribus prægnantibus abstinent. Mancipiorum statum, quasi injuriam naturę humanę irrogatam respiciunt. Hinc mancipia apud eos nulla. Donum Prophetiæ apud illos floret, quod acceptum ferunt assiduæ sacrorum Librorum lectioni, simplicique & frugi vitæ instituto. Ea, quæ in Mundo contingunt, Divino decreto disposita esse defendunt: hinc ad Pythagoricos, & Græcos accedunt. Præter viros fœminæ etiam ejusdem exercitii, & instituti occurrunt.

Quamquam Essenii omnium suæ gentis religiosissimi habebantur, nunquam tamen Templum Hierosolimitanum adibant, atque à victimis immolandis abstinebant. Verebantur enim, ne commercio cæterorum hominum, quorum mores longè deteriores erant, coinquinarentur. Oblationes per alios transmittebant, purique cordis, & crimine vacui sacrificia offerebant. Ex his ad 4000. in Judæa extitisse author est Philo (a); potissimam tamen eorum sedem locum Engaddi ulteriorem, ubi fructibus palmarum in ea regione frequentissimis, victitabant, Plinius innuit (b); qui & addit, illos procul à mari habitasse, ne cum externis communicarent. Quamquam & multi urbes incolebant, sæpiùs tamen in agris morabantur. Terræ culturâ, cæterisque ejus generis operosis artibus, quæ viros solitudinis amatores decerent, vitam traducebant.

a *Philo lib. Quod omnis probus liber.*

b *Plin. lib. 5. c. 17.*

Neglectâ Logicâ, & Physicâ, uni tantùm studebant morali Philosophiæ; præcipua tamen erat illorum cura Mosaicam legem scrutari, cujus lectioni potissimùm diem Sabbathi dedi caverant. Eâ die in cœtum congregati, suo singuli ordine, seniores superiori, inferiori juniores assidentes, intenti, primùm lectionem, deinde ejus explicationem à viro docto habitam audiebant. Symbolis, allegoriis, & parabolis, Priscorum exemplo, delectabantur. Hæc de Esseniis Philo, & Josephus. Cæterum de his neque in Evangelio aliquid, neque illis Christum unquam prœdicasse proditum est. Probabiliter tamen S. Jo. Baptista, antequam ad prædicandam pœnitentiam & conferendum baptisma egrederetur, inter eos vixisse creditur (c). Desertum enim, ubi Esseniorum sedes erat, authore Plinio, ab Hebrone, loco nativitatis S. Joannis non longè distabat. Vide *Assidai*.

c *Vid. Epiph. har. 29. de Nazarat.*

I. ESTHAMO, sivè *Esthemo*, urbs oræ meridionalis Juda (d). Ingens vicus est Eusebio, in regione Eleuteropolis, ad septentrionem ejusdem urbis. In domicilium Sacerdotum cessit (e).

d *Josue 15. 50. & 21. 14. & 1. Reg. 30. 28.*

e *1. Paral. 6. 58.*

II. ESTHAMO, filius Jesba. 1. *Par.* 4. 17.

III. ESTHAMO, filius Odaiæ. 1. *Par.* 4. 19.

ESTHAOL, urbs primùm Tribûs Juda [f], deinde Danitica (g), decem milliar. ab Eleuteropoli, Nicopolim versùs, Eusebio authore (h).

f *Josue 15. 33.*

g *Josue 19. 41.*

h *Euseb. in Esthaoul.*

ESTHER, alio nomine *Edissa*, filia Abihail, è Tribu Benjamin, quæ parentibus orbata, à patruo Mardochæo educata est. Repudiatâ ab Assuero sivè Dario Hystaspis Reginâ Vasthi, in tota Persarum ditione venustissimæ fœminæ conquisitæ sunt, ut ejusdem loco eorum aliqua sufficeretur.

A. M. 3485. *ante Chr.* 514. *ante Ær.* 518.

a *Esth.* 2.

Esther cum cæteris selecta (*a*) in aulam ducta est, & Eunuchi custodiæ tradita. Servitio ipsius septem puellæ destinatæ sunt, ac data Eunucho custodi cura, ut omnia, quæ necessaria essent, suppeditaret.

An. M. 3490. *antè Chr.* 510. *antèÆr.* 514.

Post evolutum annum, quo temporis spatio unguentis, atque oleis suavissimis delibuta se ad eam rem præparaverat, splendidissimis vestibus induta, ad Regem introducta est. Ejus decore captus Assuerus, Regio diademate capiti illius imposito, in locum Vasthi ipsam adscivit. Nuptiæ regio apparatu celebratæ, populisque ea de causa tributa remissa, ac concessa donaria. Esther ad eam dignitatem evecta, genus suum, probibente Mardochęo, nunquam prodidit.

b *Esth.* 3.

An. M. 3495. *antè Chr.* 505. *antè Ær.* 509.

Vir erat inter aulicos Regio favore tumens Aman, qui Divinos honores affectans, votis suis unum Mardochæum obsistere animadvertit (*b*). Quod ille non religionem, sed contemptum interpretatus, Edictum à Rege impetravit, ut omnes in toto Imperio Judæi interficerentur. Mardochæus illicò totam eam rem Reginæ indicavit, monens, ut edicti ab Amano fraude extorti abrogationem postularet. Illa se excusare, quòd ab Assuero à triginta diebus accita non esset, & lege cautum esset, ne quis non vocatus Regem adiret, capitali pœnâ in transgressores decretâ, nisi Rex ipse inclinato in illos aureo sceptro pœnam remitteret.

c *Esth.* 5.

Mardochæus his minimè acquiescens, renunciari jussit Reginæ, vel cum ipso vitæ discrimine imminentem genti suæ procellam illi esse avertendam, quippè quæ ad eam dignitatem ea fortasse de causa à Deo evecta esset. Esther exorari se passa, precibus primùm, jejunio atque animi demissione Dei ope imploratâ, significavit Mardochęo, ut ipse quoque ob eam rem triduanum jejunium, atque orationem præmitteret. His evolutis (*c*), Regina splendidissimis vestibus ornata, in Regium penetrale ingressa est; cùm autem in vestibulo esset, Assuerus continuò inclinato in illam sceptro, eo clementiæ signo Reginæ animum confirmavit; quin & si quid vellet, vel Regni dimidium, impetraturam promisit. Tunc Esther petere se dixit, ut convivio à se eâdem die parato ipse Rex cum Amano adesset. Annuit Assuerus; statoque tempore, ipse cum Amano ad convivium vênit. Inter epulas largiori potu exhilaratus Assuerus, iterum Reginam si quid vellet, interrogavit. Illa nihil se optare dixit, nisi ut alterâ die iterum Rex cum Amano simili convivio à se excipi paterentur.

Alterâ igitur die Rex unà cum Amano convivio à Regina exceptus, tertiò ab eâ quæsivit, an aliquid vellet. Illa non ultra cunctandum rata, si, inquit, ullus in te gratiæ locus mihi est, meam populique mei vitam peto. Cum verò Rex hostem ejus, suorumque vitam impetentem ab ea exquireret; Aman, ea subdidit, Aman hic hostis noster est infensissimus. Rex, his auditis, furore ęstuans è mensa assurgens, in proximum hortum divertit: Aman verò subito ictu percussus, relicto convivio, Reginæ pedibus provolutus, imminens periculum deprecabatur. Interim Rex in aulam regressus, Amanum in lecto, in quo Regina accumbebat, inclinatum intuitus, ratusque vim Reginæ inferre, rei indignitate exclamavit: An vel Reginam, me presente, opprimit? Vix hæc; Regis satellites continuò manus in Amanum injecerunt, ejusque ore velato ad supplicium traxere. Vide *Aman*.

Eâdem die Rex contrariis edictis priora abrogans, Judæis liberam fecit potestatem, ut pro libito hostes suos interficerent, illorumque domos diriperent, atque delerent: cujus rei executioni eandem diem, nempe 13. Mensis Adar, ab Amano priùs pro occidendis Judæis decretam, constituit. Neque Judæi in expetenda de hostibus suis ultione segniores fuerunt; tantâ enim clade in illos sæviere, ut in sola Susarum urbe, præter decem Amani filios, 500. trucidarentur. Ea cædes ad alteram diem Regis permissione Susis prorogata est; eâque occasione in cæteris urbibus ditionis Persarum ad 75000. cecidere. In ejus rei memoriam, Festum *Purim*, sivè *fortium* à Judæis die 14. Mensis Adar celebratur, eâdem scilicet die, quæ ab Amano pro occidendis Hebræis per sortem electa est.

Totius rei gestæ historiam Liber Esther complectitur, omnium sęculorum judicio, Judęorumque & Christianorum consensu Canonicus. Additiones ad calcem ejusdem libri in editionibus Latinis, quę in Hebraieis exemplaribus desiderantur, ancipitis authoritatis habitę sunt. Exemplaria Gręca, quę supersunt, nec inter se, nec cum Hebręo conveniunt; ut & Versiones Latinæ S. Hieronymo antiquiores, & ab Hebręo, & à Gręco differebant. In fronte Gręcę Versionis hęc verba leguntur: *Anno quarto Ptolemai, & Cleopatra, Dositheus ejusque filius Ptolemęus attulerunt in Ægyptum Epistolam Purim, quam à Lysimacho filio Ptolemęi Gracè redditam ducebant.* Ptolemęus iste vulgò fuisse creditur *Ptolemæus Philometor*, qui anno 3865. nempe diù post adornatam Versionem Septuaginta sub Ptolemæo Philadelpho, diem clauserat. Et facilè Lysimachus iste additiones, quæ in textu Græco hujus Libri extant, de suo addidit.

De Scriptore hujus libri ambigitur. S. Clemens Alexandrinus (*a*) cum Rabbinis & Commentatoribus nonnullis Mardochæo tribuit, quippè qui, ut in eodem libro legitur, *memoriam rei literis tradidit* (*b*); alii Esdram authorem credunt (*c*); alii tandem Synagogam magnam eandem historiam literis mandasse, atque in Canonem Scripturarum cooptasse autumant (*d*). Hujus rei gestæ tempus ad Darium Hystaspis, quem Assueri nomine credimus indicatum, revocamus; in quam rem plura adduximus v. *Assuerus*, *Aman*, *Mardochæus* (*e*).

ESTHON, filius Mahir, & pater Betharaphæ (*f*).

ETHAI, filius Rebai, cognomento Gethæus, ex urbe Gabaath oriundus (*g*), Davidi in primis fidissimus, cui in bello Absalomi non segnem operam præstitit (*h*).

I. ETHAM, tertia Israelitarum statio post egressum ab Ægypto (*i*), qui fortè lo-

a *Clem. Alex. l.* 1. *Strom.*
b *Esth.* 12. 4.
c *Epiph. de pond. & mensur. August. de Civ.* l 18. c. 36. *Isid. Orig. l.* 6. *c.* 2.
d *Talmud. in Baba Batra. c.* 1. *Rabb. plures.*
e *Vide nostr. Praf. in lib. Esther.*
f 1. *Paral.* 4. 11. 12.
g 1. *Paral.* 11. 31.
h 2. *Reg.* 15. 20. *&c.*
i *Exod.* 13. 20. *Num.* 33. 6.

locus ab extremitate Maris Rubri non aberat. Idem fortasse est, ac *Buthus*, sivè *Buthum*. Hebræi ex Etham moventes, Pihahiroth petiere.

II. ETHAM, petra Etham, in quam Samson, post combustas messes Philisthæorum confugit (a).

III. ETHAM, sivè *Ethan*, locus aquis irriguus, atque hortorum elegantiâ amœnus, duobus *schœnis*, sivè sexaginta stadiis, scilicet sex leucis à Jerusalem, in ora meridionali, quò Salomon recreandi animi gratiâ non rarò divertebat. Ibidem urbem cognominem fuisse constat (b).

In Itinerariis amœna aquarum fluenta quinque vel sex leucis à Jerusalem notantur [c]. Has aquas credimus à Pilato in urbem inductas (d), cujus rei fidem faciunt aquæductûs rudera adhuc extantia. Sunt (e) qui credant, flumina Ethan, de quibus in Psalm. 73. 15. eadem esse, ac aquas Etham. Vide *Aithan*, sivè *Aitham*.

ETHAN EZRAITES, vir suâ ætate sapientissimus, quamquam Salomone inferior (f). Psalmus 78. nomine Ethan Ezraitæ inscribitur (g). Idem est ac *Ethan* filius Chusi, sivè Chasiæ è Tribu Levi, & è familia Merari [h]. qui etiam non rarò *Idithun* appellatur, eoque nomine in fronte plurium Psalmorum occurrit. Inter Præfectos Musices in Templo eminebat [i].

ETHAN, filius Sammæ, Levita è familia Gersom.

ETHAN, *fluvii Ethan*, de quibus in Psalmo 73. 15. quem locum explicant de aquis *Etham*, sivè de fluminibus rapidis, juxtà vim Hebraici nominis *Ethan*, quod validum, fortem significat. De fluminibus ab Israelitis trajectis, cùm in Palæstinam tenderent, eundem locum Judæi intelligunt, adduntque Arnon, non secùs ac Jordanem, sicco alveo transitum Judæis exhibuisse.

ETHANIM, Mensis nomen apud Hebręos (k), idem, qui post captivitatem *Thisri* appellatus est, ac nostro Septembri respondet. In eundem Mensem dedicatio Templi Salomonis incidit.

ETHAROTH, *Ethroth*, sivè *Atharoth*, cujus nominis plures sunt urbes; altera nimirum in Tribu Gad (l), quæ fortasse eadem est, ac *Atharoth-Sephan*, eidem Tribui tradita (m); altera in finibus Ephraim inter Janoe, & Jericho (n), quæ forte eadem est, ac *Atharoth-Adar* (o).

ETH-BAAL, Rex Sidoniorum, Jezabelis uxoris Achabi pater (p).

ETHECA, vox apud Ezechielem (q), *Ethecas ex utraque parte centum cubitorum.* Nomen ex Hebræo *Athikim*, sive *Ethikim*, porticum seu secretum locum significante, deductum. S. Hieronymus, qui in cap. 41. Ezechielis *Etheca* vertit, in cap. 42. 3. 5. porticum reddidit; quæ quidem significatio hujus vocis *Etheca* genuina est. Verùm in suo Commentario legit *Ecthera*, quam vocem ità explicat (r): *Ecthetas Romæ appellant solaria de Cœnaculorum parietibus eminentia, sivè Maniana ab eo qui primus invenit?*

ETHEEL, filius Isaiæ, pater Naasiæ è Tribu Benjamin (s).

a Judic. 15.
b Josue 15. 60. in Græco LXX. & 1. Par. 4. 32. & 2. Par. 11. 6. & Joseph. Antiq. l. 8. c. 2. 3.
c Cotovic. Le Brun, Pater Roger.
d Joseph. de Bello l. 2. c. 13.
e Isidor. Pelus. l. 2. Ep. 66.
f 3. Reg. 4. 21.
g Vide nostr. Supplem.
h 1. Paral. 6. 44.
i 1. Paral. 15. 57. &c.
k 3. Reg. 8. 2.
l Num. 32. 33.
m Num. 32. 35.
n Josue 16. 7.
o Josue 16. 5. & 18. 13.
p 3. Reg. 16. 31.
q Ezech. 41. 15. 16.
r Vide novam edit. Hieron. p. 714.
s 2. Esdr. 11. 7.

ETHEI, filius Jeraæ, & pater Nathan (a), idem fortasse ac *Ethi*, vir inter Davidici exercitûs fortissimus (b).

ETHER, sive *Athar*, & *Jether*, prope Malatham, viginti milliar. ab Eleutheropoli, in plaga Meridionali Juda (c). Primò inter urbes Tribûs Juda [d], deinde Tribui Simeonis cessit (e).

ETHNARCHA, Princeps nempe unius populi, & ipse tamen Regi subjectus. Archelaus filius Herodis, Ethnarchiam Judææ ab Augusto obtinuit (f).

EVA, fœmina omnium prima, & Adami uxor. Vide *Heva*.

EVANGELISTA, vir bonum nuncium ferens; quare non de iis tantùm, qui scriptis mandarunt, sed de illis etiam, qui Evangelium Christi vivâ voce nunciarunt, ac tandem de omnibus, qui læti aliquid afferunt, usurpatur. Dominus apud Isaiam (g) pollicetur daturum se in Sion *Evangelistam*, nuncium nempe, & Prophetam, voluntatem suam revelaturum. Nomen *Evangelistę* Philippo, uni ex septem Diaconis, in Actis tribuitur (h). S. Paulus *Evangelistas* infra Apostolos, & Prophetas enumerat (i). Timotheum verò hortatur, ut ministerium Evangelistæ impleat (k). Crebri fuere primis Ecclesiæ sæculis Evangelistæ, qui nullis Ecclesiis addicti, pro Spiritûs S. ductu, regiones Evangelicâ prędicatione percurrebant (l). Illud verò nomen usus obtinuit, ut Sanctis Matthæo, Marco, Lucæ, & Joanni, quatuor Evangeliorum Canonicę anthoritatis scriptoribus, tribuatur.

EVANGELIUM, ex Gręco *Evangelion*, bonum nuncium, quod quidem nomen jure optimo de historia vitæ, miraculorum, & rerum gestarum Jesu Christi usurpatur; quid enim jucundius homines audire potuerunt? De hac historia latè agemus v. *Jesus Christus*.

Pręter quatuor Evangelia, nempe SS. Matthęi, Marci, Lucę, & Joannis, nulla præterea alia inter Canonica recensemus. Quamquam plura eodem nomine inscripta passim occurrunt; apocrypha tamen, quorum adhuc multa supersunt. Horum Catalogum hic subjicimus.

1. Evangelium secundùm Hebręos. 2. Evangelium secundùm Nazaręos. 3. Evangelium duodecim Apostolorum. 4. Evangelium S. Petri. Hęc quatuor Evangelia unum facilè sunt Evangelium S. Matthęi, ab Hęreticis Nazaręis corruptum. 5. Evangelium secundùm Ægyptios. 6. Evangelium Nativitatis SS. Virginis. Extat Latinè. 7. Evangelium S. Jacobi. Extat Gręcè, & Latinè, Protevangelium S. Jacobi. 8. Evangelium Infantiæ Jesu. Extat Gręcè, & Arabicè. 9. Evangelium S. Thomę. Idem est ac pręcedens. 10. Evangelium Nicodemi. Extat Latinè. 11. Evangelium ęternum. 12. Evangelium S. Andreę. 13. Evangelium S. Bartholomęi. 14. Evangelium Apellis. 15. Evangelium Basilidis. 16. Evangelium Cerinthi. 17. Evangelium Ebionitarum. 18. Evangelium Encratitarum. Idem ac Evangelium Tatiani. 19. Evangelium Evę. 20. Evangelium Gnosticorum. 21. Evangelium Marcionis. 22. Evangelium S. Pauli. Idem ac superius. 23. Parvę, & magnę Interroga-

a 1. Paral. 2. 35.
b 1. Paral. 11. 11.
c Euseb. & Hieron. in Jether, & Ether.
d Josue 15. 42.
e Josue 19. 7.
f Antiq. l. 17. c. 13.
g Is. 41. 27.
h Act. 21. 8.
i Ephes. 4. 11.
k 2. Timot. 4. 5.
l Vide Grot. ad Act. 21. 8.

gationes Mariæ. 24. Liber Nativitatis Jesu Christi. Idem fortassis ac Protevangelium S. Jacobi. 25. Evangelium S. Joannis, alio nomine Liber obitûs SS. Virginis. 26. Evangelium S. Matthiæ. 27. Evangelium Perfectionis. 28. Evangelium Simonianorum. 29. Evangelium secundùm Syriacos. 30. Evangelium Tatiani. Idem ac Encratitarum. 31. Evangelium Thaddæi, seù S. Judæ. 32. Evangelium Valentini. Idem ac Evangelium Veritatis, 33. Evangelium Vitæ, seu Dei Viventis. 34. Evangelium S. Philippi. 35. Evangelium S. Barnabæ. 36. Evangelium S. Jacobi Majoris. 37. Evangelium Judæ Iscariothæ. 38. Evangelium Veritatis. Idem ac Valentini. 39. Pseudo-Evangelia Lucii, Seleuci, Luciani, & Hesichii.

Consulendi Cl. Fabricius in Libro, cui titulus: *Codex Apocryphus Novi Testamenti &c.* & nostra Dissertatio in Evangelia Apocrypha, initio Commentariorum in S. Matthæum.

Veteres Hæretici ex Evangeliis vulgò errores suos sivè tuebantur, sivè excusabant. Nec defuere, qui veris rejectis, falsa Evangelia substituerent, utì Apellis, Basilidis, Ceriothi, & aliorum. Alii tandem vera falsis miscuere, sive aliquibus detractis interpolarunt: ita Nazaræi Evangelium S. Matthæi corruperunt, Marcionitæ unicum, quod admittebant, S. Lucæ Evangelium, fœdè mutilarunt; Alogi, quòd damnationem suam ex Evangelio S. Joannis eludere non possent, cæteris admissis, illud tantummodò respuerunt; Ebionitæ, Cerinthiani, & Valentiniani ex quatuor unicum tantùm Evangelium probabant: primi S. Matthæum, alteri S. Marcum, tertii S. Ioannem.

EUBULUS, S. Pauli Discipulus (*a*), cujus Festum apud Græcos die 28. Februarii colitur.

a 2. *ad Timoth.* 4. 21.

EUCHARIS, vox, juxtà vim Græci vocabuli, gratum, ac jucundum significans: *Lingua Eucharis in bono homine abundat* (*b*). Pro *Eucharis* Græcus legit *Eulalos*, bene loquens.

b *Eccli.* 6, 5.

EUCHARISTIA, vox, qua Ecclesia Catholica Sacramentum illud in Missæ Sacrificio confectum exprimit, in quo sub panis vinique speciebus verum Christi Corpus, & Sanguis continetur. Idcircò Eucharistia appellatur, quòd Christus in ejus institutione gratias egit Deo, fregit panem, & calici benedixit (*c*); *Eucharistia* siquidem Græcè est actio gratiarum, & Hebræo *Barach*, benedicere, sive *Hodah*, laudare, respondet.

c *Matth.* 26. 27.

EVERGETES, Græca vox, *beneficum* significans, Ptolemæorum III., & VII. Ægypti Regum cognomentum.

EVI, unus ex Principibus Madian, in bello per Moysem in ipsos lato occisis (*d*).

d *Num.* 31. 8. *A. M.* 2553. *ante Chr.* 1447.

EVILMERODACH, Nabuchodonosoris Magni, Babylonici Regis filius, & successor: quamquam & antea toto septennio, quo ille phrenesi, qua in bovem transformatus sibi videbatur, laboravit, idem Regnum administrarat (*e*). Postquàm Nabuchodonosor resipuit, Evilmerodach sceptrum reddere coactus, quin & in carcere uti creditur, ab eodem Rege detentus est (*f*). Dum captivus detinebatur, fortè cum Jechonia Rege Juda, Regno à Nabuchodonosore, & libertate exspoliato, necessitudinem iniit; ex quo factum est, ut Evilmerodach rerum potitus, eundem Regem libertati restitutum, amicissimum, atque inter aulæ suæ Reges summo in loco haberet (*a*).

e *Dan.* 4. 29. *A. M.* 3435. *ante Chr.* 565. *ante Ær.* 569.
f *Dan.* 4. 31. 33. *An. M.* 3443. *ante Chr.* 557. *ante Ær.* 561.
a 4. *Reg.* 25. 27. *Jer.* 52. 31. *A. M.* 3444. *ante Chr.* 556. *ante Ær.* 560.

Hebræi cum S. Hieronymo, aliisque pluribus (*b*) tradunt, Evilmerodacho post mortem Patris rerum potiri volenti, aulæ Magnates obstitisse, veritos ne Nabuchodonosor adhuc viveret; quare Evilmerodachus ipse ut eos à metu liberaret, cadaver patris è sepulchro extractum, per urbis vias raptari coram omnibus jussit. Addunt aliqui Jechoniam authorem illi fuisse, ut Regis cadaver è tumulo extractum, & in frusta comminutum, tercentis corvis vorandum exhiberetur, ne ut olim in hominem ex bove, ità nunc in vitam ex mortuo rediret.

b *Hieron. in Isa.* 14. 19. *Haimo & Hugo in Isai.* 14. *Hist. Schol. in Dan.* 5. *Tost. in* 4. *Reg.* 25.

Evilmerodacho uno tantùm anno ex nostra supputatione rerum potito, Balthassar ipsius filius successit, quamquam Josephus (*c*), S. Hieronymus (*d*), aliique nonnulli, hunc Balthassarem nonnisi post Neriglissorem, & Laborosoardochum, immediatos Evilmerodachi successores, regnasse tradunt; quam difficultatem alibi latè discussimus (*e*).

c *Antiq. l.* 10. *c.* 12.
d *Hieron. in Dan.* 5.
e *Vide nost. Dissert. de Magn. Monarch. Orient. ante Isa. & nostr. Comment. in Dan.* 5. 1., *& nost. Hist. Vet. Test.*

EUMENES, Bithyniæ & Pergami Rex (*f*), qui junctis viribus cum Romanis, bellum in Antiochum Magnum egit, atque in præmium, Regiones *Indiarum*, *Media*, *& Lydia* retulit, ut in Textu Machabæorum legimus. Fortassè tamen ità legendum esset, Regiones *Jonia*, *Mysia*, *& Lydia* (*g*).

f 1. *Mach.* 8. 8.
g *Vide Comment. in* 1. *Mach.* 8. 8.

EUNICE, S. Timothei mater (*h*), quæ licèt religione Judæa, Paganum conjugem habuit, ex quo S. Timotheus ortus est [*i*]. Apostolus cùm Lystras venisset, Eunicem, & Timotheum jam Christianos, & gratiâ, & virtute plurimùm profecisse invenit.

h 2. *ad Timoth.* 1. 5.
i *Act.* 16. 1. 2.

EUNUCHUS, ex Græco *Eunouchos*, nempe vir lecti custos; solebant enim Reges Orientis Regalium conclavium custodiam Eunuchis committere. Quod in fœminis maximè servabatur; quippe quæ longè ab hominum consortio, & aspectu detinebantur. Vox Hebræa *Saris* Eunuchum verè talem, sive qui ex natalibus, sive qui arte homioum esset, significat. Sæpè tamen nomen illud, non secùs ac Græcum *Eunouchos*, & Latinum *Eunuchus*, in S. Scripturâ de Ministris Principis intimis, atque domesticis, licèt interdum Eunuchi non essent, dicitur. Hinc nomen illud erat Officii, & Dignitatis: quamquam nostrâ ætate apud Persarum, & Turcarum Reges, prima Palatii munera à veris Eunuchis possidentur. Putiphar Eunuchus Pharaonis, & Josephi herus, uxorem, & filios habebat [*k*].

k *Gen.* 39. 1. 7. & 41. 45.

Lege Mosaicâ vetitum erat homines, & bruta amputare [*l*], & in Deuteronomio [*m*] hæc de Eunuchis sancita sunt: *Non intrabit Eunuchus attritis, vel amputatis testiculis, & abscisso verebro, Ecclesiam Dei*. Hæc autem verba non unâ ratione intelliguntur; sunt enim, qui illis cautum esse autument, ne eunuchi Israeliticis fœminis nubant [*n*]. Sunt qui interdictos velint eunuchos ab ingressu Templi [*o*]; sunt, qui prohibitos censeant ab obeundis Ma-

l *Levit.* 22. 24.
m *Deut.* 23. 1.
n *Rab. Salom. Abenezra, Abarb. Lyr. Vat. &c.*
o *Philo de victim. offer.*

Magistratuum dignitatibus (*a*). Verisimilius tamen eâ Lege sancitum esse credimus, ne genus illud hominum externorum ad participationem privilegiorum, quibus fruebantur Israelitæ, ut populus Domini, admitterentur; arida enim veluti ligna in Republica habebantur: *Ecce ego lignum aridum* (*b*). A felicitate verò, & præmiis, Justis Divinam Legem observantibus promissis, Eunuchi cæterùm fideles non excludebantur: *Hæc dicit Dominus Eunuchis, qui custodiunt Sabbatha mea, ... & tenuerunt fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus* (*c*).

Regibus Juda, & Israelis *Sarisim*, nempè Eunuchi, non deerant (*d*); sed hi fortasse Eunuchi non re, sed munere, vel servi alienigenæ fuerunt. Aliud Eunuchorum genus, longè ab his diversum Christus in Evangelio distinguit, eorum scilicet, qui pietatis, & religionis gratiâ omni voluptatum carnalium usu abdicato, cælibem vitam agentes, se *propter regnum Cœlorum castraverunt* (*e*). Quorum verborum vim minimè assecuti Origenes (*f*), & nonnulli ex veteribus Hæreticis, Eunuchorum statum Christi consilio ob Beatitudinem consequendam commendatum credidere.

EUNUCHUS REGINÆ CANDACIS. Vide *Philippus Diaconus*.

EVODA, sive *Evodia*, cujus meminit S. Paulus (*g*). Virne esset an fœmina, ambigitur; quædam enim MSS. Græca *Evodium* masculino nomine, impressa verò, & ferè omnia MSS. *Evodiam* fœminino nomine nuncupant. Evodiam, & Syntichem verisimiliter duas fuisse honestissimas fœminas, & maximo S. Paulo pro Evangelio laboranti auxilio, opinamur. Duas hasce inter se dissidentes, incertum qua de causa, ut tandem conveniant S. Paulus orat, obtestaturque. Alii verò credunt (*h*) Syntichem virum fuisse, Evodiam verò fœminam, quos S. Paulus ad pristinam concordiam revocare conatur. Verùm in Martyrologio in numero SS. Mulierum Syntiche die 22. Julii recensetur; quare Evodiam, & Syntichem, vulgò tanquam duas fœminas habitas intelligimus.

EUPATOR. Vide *Antiochus Eupator*.

EUPHRATES, amnis celeberrimus, qui è montibus Armeniæ devolutus, fines Cappadociæ, Syriæ, Arabiæ Desertæ, Chaldææ, & Mesopotamiæ perluit, ac tandem in Sinum Persicum influit. Nostris quidem temporibus communi cum Tigri alveo in mare defertur; olim verò peculiarem habebat. Hujus veteris alvei vestigia Plinii ætate supererant (*i*). Quartus erat inter amnes, quorum fontes in Terrestri Paradiso visebantur (*k*). In Scriptura sæpè magnus fluvius appellatur, limesque Orientalis terræ promissæ à Deo Israelitis statuitur (*l*). Plurium Scriptorum testimonio scimus, Euphratem auctum liquatis è montibus Armeniæ nivibus tumentem, subjecta arva non secus ac Nilum inundare (*m*); quod ipse Scriptor Ecclesiastici innuit (*n*).

I. EUPOLEMUS, filius Joannis, unus ex Legatis à Juda Machabæo Romam missis (*o*).

II. EUPOLEMUS, Scriptor, incertum

a *Mais, Jun. Gerard. Bonfrer. Tirin.*
b *Isa.* 36. 3.
c *Isa.* 56. 3.
d 1. *Reg.* 8. 15. & 3. *Reg.* 22. 9. & 4. *Reg.* 9. 32. & 24. 12. &c. & 1. *Par.* 28.
e *Matth.* 19. 12.
f *Orig. in Matth.* 1. 15. *Haret. Valesii apud Aug. Hær.* 37. & *Epiph. Hær.* 58.
g *Philipp.* 4. 2.
h *Quid. apud Theoph. & Ernsm.* &c.
i *Plin. l.* 6. *c.* 27. & 28.
k *Gen.* 2. 14.
l *Deut.* 1. 7. *Jos.* 1. 4.
m *Strab. l.* 16. *Plin. l.* 18. *c.* 17. & 18. *Solin. c.* 30. &c.
n *Eccli.* 24. 36.
o 1. *Machab.* 8. 17. *A. M.* 3843.

cujus ætatis; certè tamen sub Regibus Hebræorum. Hunc laudant Josephus (*a*), S. Clemens Alexandrinus, & Eusebius.

EUTYCHUS, adolescens Troade oriundus, qui Paulum Apostolum disputantem cum cæteris Discipulis audiens, in fenestra consedit, è qua somno fortè correptus, in subjectam viam è tertio solario domûs corruit. Quo viso, S. Paulus ad illum procurrens, toto corpore cadaveri incumbens, suo amplexu fovit, vivumque fratribus restituit [*b*].

EXCELSA. Hebræis *Bamoth*. Horum frequens est in Scripturis mentio (*c*), nec rarò Prophetæ Israelitis exprobrabant, quòd in excelsis adorarent. Porrò paucissimi Reges eo in Legem studio ferebantur, ut excelsa destruerent; plures enim, quamvis non mali, populum tamen sacrificia in excelsis offerentem tolerarunt.

Ante Templi ædificationem excelsa veri Dei sacrificiis destinata, permissa sunt. Sub Judicum regimine tolerata fuisse ex eo etiam constat, quòd Samuel extra Tabernaculum, & longè ab Arca sacrificia obtulerit. Sub Davide in Silo, Hierosolymis, & Gabaone Deo litabatur. Post ædificatum Templum, sedemque Arcæ in eo constitutam, extra illud sacrificia offerre nefas habebatur. Salomon initio Regni sui religiosâ quidem peregrinatione Gabaonem petiit; exinde tamen sacrificia ritè extra Templum oblata nunquam occurrunt.

In Regno Israelitico frequentissima erant excelsa, cùm populus loca seligeret Patriarcharum, & Prophetarum domicilio, sive visionum Domini memoriâ consecrata, ut in illis cultum Domino impenderet. Huic cultui, ut ritè fieri censeretur, nihil præterquam locus electus à Deo deerat. Non rarò tamen in excelsis Idola colebantur, quibus fœdissimi cultus in lucis, antris, & tentoriis celebrabantur; quod in causa fuit, cur sanctissimi Reges ad ea destruenda totis viribus incumberent.

EXCOMMUNICATIO. Ecclesiasticæ in impios animadversionis genus, qua ab Ecclesiæ commercio, & spiritualium bonorum participatione segregantur. Excommunicationis verò duæ sunt species; majoris nempe, qua impii à cæterorum Fidelium congressu arcentur, qua censurâ S. Paulus incestuosum Corinthium inussit (*d*); & minoris, qua administratio, & participatio Sacramentorum interdicitur, cum Fidelibus tamen societas permittitur. Hujus à cæteris Fidelibus segregationis meminit S. Paulus (*e*): *Denunciamus, vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundùm traditionem, quam acceperunt à nobis*: Et infra ℣. 14. *Si quis non obedit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur*. Videndus etiam in hanc rem S. Augustinus (*f*), Regula S. Benedicti *c.* 24. 26., ac Theophylactus, qui hanc ab Ecclesia rescissionem inter maximas pœnas habitam fuisse testatur (*g*).

Parcius quidem in Veteri Ecclesiâ, nec nisi gravissimis de causis, & summo ejusdem

a *Contr. Appion. l.* 1. *Clem. Alex. l.* 1. *Strom. Euseb. Præpar. l.* 9.
b *Act.* 20. 10. *A. Chr.* 60. *Ær.* 57.
c 3. *Reg.* 3. 4., & 12. 31. 32., & 13. 2., & 14. 23. &c.
d 1. *Cor.* 5. 1. &c.
e 2. *Thessal.* 3. 6.
f *Aug. contra Epist. Parmen. c.* 2. & *contra Donatist. post collat. c.* 4. & *de Fide, & Oper. c.* 2.
g *Theophyl. in* 2. *Tessal.* 3.

dem Ecclesiæ moerore, eo punitionis genere in Fideles animadvertebatur. Porrò excommunicatio alia est *medicinalis*, alia *mortalis*; primæ olim subdebantur poenitentes, qui nonnisi post exactam impositam illis poenitentiam, Fidelium consortio restituebantur; secundâ Hæretici, peccatores impoenitentes, & Ecclesiæ perduelles puniebantur. Ferendæ excommunicationis potestas pars est authoritatis à Christo Apostolis per claves commissæ; ex Apostolis verò in Episcopos derivata.

Omnes excommunicationis causæ ad tres potissimùm revocari possunt; errorem nempe, crimen, & inobedientiam. Olim spiritualis gladius nonnisi spirituales ob causas adhibebatur; deinde verò impiorum conatus in viros, & bona Ecclesiastica, iisdem censuris repressi. Ecclesiæ initio excommunicationis ritus facilis erat, & pronus; indictâ enim quibusdam separatione à cœtu Fidelium, statim illi dicto obsequentes erant: successu temporis præceptis minæ, anathemata, & sententiæ excommunicationis additæ; tandem ob terrorem incutiendum aptas cæremonias addere visum est, ut candelarum incensiones, & extinctiones, quæ in terram projectæ pedibus proculcantur, maledicta in excommunicatum &c.

Porrò excomunicati primò à cœtu Fidelium segregabantur, neque Religiosis congressibus neque usu Eucharistiæ, communibus precibus, cæterisque Sacramentis adesse permittebantur; quin & ab omnibus mutuæ charitatis officiis, quibus totius Ecclesiæ corpus colligatur, rescindebantur. Quare eâ Censurâ affecti, tamquam Publicani, & Pagani, juxtà Evangelii phrasim, habendi
a *Matth.* 18. 17.
sunt (*a*). Verùm ab iis officiis, quæ non fidelem quidem, sed hominem, civem, patrem, conjugem, & Regem jure naturæ, Gentium, & civili spectant, non interdicuntur. Siquando autem Apostolus nullum nos commercium cum excommunicatis habere jubet, ne mensæ quidem, neque sa-
b 1. *Cor.* 5. 1. &c. & 2. *Thess.* 3. 6. 14. & 2. *Jo.* ℣. 10.
lutationis (*b*); ejus verba de iis intelligenda sunt, quibus ea societatis officia libera sunt, non de iis, qui jure naturæ & Gentium ad ea tenentur.

Excommunicationis Judæorum usus jam inde à Barac & Deboræ ætate, si Rabbinis fides sit (*c*), obtinebat. In Cantico Deboræ hæc verba occurrunt (*d*): *Maledicite Terra Meroz, dixit Angelus Domini: maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adjutorium fortissimorum ejus.* In Meroz igitur, reboantibus 400. tubis, censura pronunciata est, ut narrant Judæi; Barac qui nomine Angeli Dei eo loco significatur, illum, ejusque habitatores devovit. Verùm hoc exemplum longè profectò abest à vindicandâ excommunicationis vetustate; ejus usus sanè sub Esdra, & Nehemia, luculentiùs probatur (*e*), cum à cœtu Fidelium segregati sunt ii, qui fœminas alienigenas illegitimè ductas repudiare noluerunt; ipsique Israelitæ eodem tempore ad Legis observantiam sub anathematis poena se coegerunt.

c *Vide Gemar. Babyl. ad titul. Moed-katon c.* 3. & *Selden. de Synhedr. l.* 1. *c.* 7. 8.
d *Judic.* 5. 23.
e 1. *Esdr.* 10. 8. & 2. *Esd.* 13. 25. 28. *Joseph. Antiq. l.* 11. *c.* 5
e *Joseph. de Bello l.* 2. *c.* 12.

Essenii vitæ suæ professionem ineuntes (*f*), diris se sacramentis ad suas leges servandas adigebant, ejusque fidei violatores è cœtu expulsi, non rarò crimen suum morte expiabant. Siquidem sacramento adacti, oblatos ab externis cibos recipere prohibiti, quin & ab omni cum illis commercio interdicti, eò redigebantur, ut vitam agrestibus herbis ferarum instar tolerare cogerentur, usque dum putrescentibus paulatim membris, tandem penitùs extinguerentur. Nec tamen omnes eo mortis genere consumebantur; siquidem post expiatum poenitentiâ crimen, interdum in coetum sociorum revocabantur.

Christus in Evangelio (*a*) futurum prædicit Apostolis, ut Judæi conceptum in se odium in ipsos expleturi, excommunicationibus, atque injuriis eos afficerent, e Synagogis pellerent, diemque in Judiciis dicerent, ac tandem ad flagella damnarent.
a *Matth.* 10. 17. *Jo.* 9. 22. & 16. 2. *Luc.* 6. 22.
Traduunt Judæos in viros, quos anathemate damnabant, flagellis primùm animadvertere, deinde à Synagoga expellere consuevisse. Excommunicationis sententiam præcedebat censura, & monitiones primùm secretò; deinde si reus non resipisceret, *Domus Judicii*, nempe cœtus Judicum minis ut resipisceret, denunciabant. Pertinaces censurâ publicâ puniebantur; quatuor enim succedentibus Sabbathis nomen, & crimen Rei palàm ad publicam ignominiam aperiebatur. Tandem si hæc non sufficerent, excommunicationis sententia succedebat. Hæc spectasse videtur Christus, dum similem correctionis ordinem statuit; primò enim clam errantem moneri, deinde duobus, vel tribus adhibitis iterum rem tentare; quæ si frustrà fierent, tandem Ecclesiæ judicio totum committi jubet (*b*). Si verò Ecclesiam reus audire
b *Matth.* 18. 16. 17.
noluerit, illum tamquam publicanum, & peccatorem habendum esse decernit.

Excommunicationis sententia his verbis apud Judæos proferebatur: *Hic sit in excommunicatione*, sivè *in separatione*: sivè sit excommunicatus, aut separatus. Jus illius inferendæ penès Synagogam, Judices, nec non etiam privatos erat; quanquam excommunicatio solemnis ad domum Judicii, ubi criminales causæ discutiebantur, pertinebat. Privatorum censuræ, vel privatum aliquem, vel ipsum, qui se devoverat, afficiebant; uti in Judæis illis constat, qui necem Paulo inferre, interdictis sibi anathemate cibo & potu ante confectum opus, conspirarunt (*c*). Neque bruta ab
c *Act.* 23. 12.
eo animadversionis genere exempta sunt; ex doctrina enim Rabbinorum vel canes ipsi devoventur. Quid? quod & ipsi dormientes, specie sibi in somniis objectâ inferentium in se anathema, tanquam verâ censurâ innustos habere se debuerunt; siquidem, Rabbinis testibus, facilè contingere potuit, ut dormientes ipsos sivè Deus, sivè ejus ministri ipsius jussu sententiâ afficeret.

Tollendæ verò, & infligendæ excommunicationis una eademque potestas erat. Si quis præsens anathemate obligabatur, præsens absolvi debebat. Quem privatus obligaverat, Judex, sivè tres viri ad eam rem selecti, solvere permittebantur. Qui seipsum devoverat, à decem tantummodo viris è toto populo selectis absolvebatur: parem-

que

que numerum virorum scientiâ Legis & Talmud præstantium adhibere debuerat, si quis per quietem inustus erat.

Excommunicationes autem apud Judęos non ejusdem erant rationis. Alia enim minor habebatur, *niddui*, *separatio*, nuncupata, in qua triginta solidis diebus usus rerum sacrarum interdictus erat: secunda *cherem*, *anathema*, excommunicationi majori respondens, priorem censuram auget; quippè quæ reum Synagogâ, atque civili commercio extorrem facit. Tertia tandem, cujus nomen *schammata*, *excisio*, cæterarum gravissima, 400. tubis clangentibus promulgabatur, omnemque in Synagogam regressûs spem præcidebat: quin & mortis sententiam involvisse plures autumant. Seldenus tamen hæc nomina, *niddui*, *cherem*, & *schammatha*, sæpè synonyma esse; neque apud Judæos aliud excommunicationis genus præter minorem, & majorem, in usu fuisse advertit (*a*).

Leo Modena (*b*) narrat, Rabbinum sententiam excommunicationis in aliquem pronunciantem, maledicta palàm in illum congerere; inde reum alloqui, sive illi propiùs quam perticæ intervallo accedere nefas. E' Synagoga verò ille exclusus, terræ insidere nudis pedibus cogitur, ac si obitum cognati alicujus lugeret; donec ab uno, sive pluribus Rabbinis benedictionem, & absolutionem impetret. Si verò crimina graviorem pœnam exigant, Synagogâ coactâ, atris tædis incensis, & cornu insonante, maledicta in illum, qui hæc vel illa crimina patravit, pronunciantur, toto interim cœtu *Amen* respondente.

a *Vide Selden. de Syned. vet. Hebr. c. 7. &*
b *Leo Modena par. 2. c. 3.*

Usus excommunicationis pro magnis criminibus ipsos etiam Paganos, Græcos, Latinos, Gallos non latuit: quod argumentum idcircò intactum præterimus, quia de rebus Veteris Novique Testamenti agentibus parergon videri potuisset.

EXEDRA, Latina vox, in Libris Regum, & Paralipomenon frequens (*c*), sedilia in porticibus disposita ad convenientium commodum, sivè conclavia iisdem porticibus hærentia, ubi ad similes usus sedilia parata erant, sonans. In Scriptura tamen ædiculas Templi porticum ambientes, & ad usum Sacerdotum, ac Levitarum, dum Templo ministrabant, destinatas exprimit; quin & in illis penu erat Templi, & Gazophylacium donariis oblatis recondendis.

c 4. *Reg.* 23. 11. & 1. *Par.* 9. 26. 33. & 23. 28. & 28. 12. *Jer.* 35. 2.

EXODUS, Græca vox, egressum significans. Eo nomine secundus inter Libros Sacros Veteris Testamenti inscribitur, (Hebraicè *Veelle schemoth*, *Et hæc sunt nomina*, quæ prima sunt totius historiæ verba) qui historiam egressûs Israelitarum ex Ægypto, Moyse duce, complectitur. Ejusdem verò Moysis ortus, educatio, fuga, Regumque Ægyptiorum in Hebræos odia, regressus Moysis è Madianitide, animadversiones in Ægyptios, Hebræorum egressus, ac transitus Maris Rubri, Legis indictio, Tabernaculi erectio, ac tandem secundi Paschatis celebratio in eodem Libro recensentur. Porrò hujus historiæ gesta intra spatium 540. annorum evenere, quot nimirum ab obitu Josephi usque ad egressum ex Ægypto excurrerunt.

Ab A.M. 2369. *antè Ch.* 1635. *antè Ær.* 1635. *ad* 2554.

EXORCISTA, vox à Græco *exorcizein*, *adjurare*, seu Divini nominis imploratione Dæmones ex obsessis corporibus, sive locis expellere. Unum ex quatuor minoribus Ordinibus Ecclesiæ Christianæ eo nomine appellamus, cujus est munus Energumenos adjurare. Dæmones Christianorum adjurationes exhorruisse, atque vulgò Fideles potestatem supra malignos spiritus exercuisse, ex primis Religionis Apologistis satis intelligimus (*a*). Dono miraculorum in Ecclesia rarescente, facilè veteri ritu Exorcistæ initiari cœperunt, ad quos potestas olim omnibus latè Fidelibus concessa, sive merito Fidei, sivè dono in Baptismo collato, reduceretur.

Neque apud Judæos ignotum fuisse Exorcistarum munus ex Evangelio intelligimus; exprobrantibus enim Christo Pharisæis illum Dæmones in nomine Beel-zebub expulisse, *Si ego*, respondit, *in Beelzebub ejicio Dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? ideò ipsi judices vestri erunt* (*b*). Judæus quidam nomine Eleazar, authore Josepho (*c*), Energumenos ad sanitatem revocabat, ope cujusdam radicis à Salomone, uti jactitabat, indicatæ, quam annulo inclusam gestabat. Hujus radicis odor naribus ægroti subjectus, statim illum in terram deturbabat; interim Exorcista Dæmonem adjurans, ne amplius in idem corpus regrederetur prohibebat. Eandem virtutem Dęmones expellendi, radici cuidam in Judaico solo provenienti tribuit Josephus, si corpori applicetur. Quæ de Exorcistis apud Judæos diximus, testimonio etiam Apostolorum confirmantur, quorum hæc sunt ad Christum verba: *Magister vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem Dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum* (*d*). Post Salvatoris obitum eadem de Judæis narrantur (*e*): *Tentaverunt autem quidam & de circumeuntibus Judæis exorcistis invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes: Adjuro vos per Jesum, quem Paulus prædicat... Respondens autem spiritus nequam, dixit eis: Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?* De Judæis etiam, invocato Deo Abrahami, Dæmones se expellere jactitantibus, interdum etiam expellentibus, S. Justinus, S. Irenæus, Origenes, & Tertullianus loquuntur (*f*).

a *Justin. Apolog. pro Rel. Christ. Tert. Apolog. Credite illis eum verum de se loquantur, qui mentientibus creditis. Nemo ad suum dedecus mentitur. Prudent. Apotheos. contra Jud.*
b *Matth.* 12. 27.
c *Joseph. Antiq. l.* 8. *c.* 2.
d *Marc.* 9. 37. *Luc.* 9. 42.
e *Act.* 19. 13.
f *Justin. in Dial. cum Tryph. Iren. l.* 2. *c.* 5. *Orig. l.* 5. & 4. *contra Celsum, Tert. l.* 4. *contra Marcion.*

EXPIATIO. Sacrificia expiationis, quibus vel errores in Legem ab imprudentibus commissi, expiarentur, vel legales sordes, quæ inhonestum quid, sivè etiam culpæ aliquid victimis lustrandum præseferebant (*g*), non unius erant generis apud Judæos. Hinc mulieribus post puerperium (*h*), Leprosis, si convaluissent (*i*), suum erat sacrificium; sua etiam iis, qui post legalium sordium contactum, præscriptas à Lege lustrationes stato tempore & modo sive obliti essent seù neglexissent (*k*). Hisce tamen sacrificiis crimina quidem non eluebantur, sed omnis exterior legalisque noxa ita remittebatur, ut nullam ob ea temporalem pœnam sivè Judices, sivè Deus deinceps exigerent.

g *Vide Levit.* 4.
h *Levit.* 12. 6. 7.
i *Levit.* 14. 4. &c.
k *Levit.* 5. 5. &c.

His autem ritibus ea sacrificia offereban-

a Levit. 4. 27. &c.

tur (a). Victimam oblaturus se Templo sistens, impositisque victimæ manibus, crimen suum prunò fatebatur; deinde hostiam eodem loco, ubi holocausta, in atrio ad septentrionem Altaris immolabat. Sanguine ad basim Altaris defluente Sacerdos digitum tingens, cornua ejusdem Altaris liniebat; adipem verò, quo viscera continentur, & renes à reliquo corpore separatos, igne Altaris adolebat. Tandem preces Sacerdotis cæremoniam claudebant; qua peractâ, error remissus censebatur.

b Levit. 4. 28.
c Levit. 4. 32.
d Levit. 5. 15.
e Ibid. V. 11.
f Levit. 4. 1. &c.
g Levit. 7. 5. &c.

Offerenti verò liberum erat sive capram (b), sive ovem [c], vel duas columbas (d), vel, si tenuis esset substantiæ, similæ portionem (e) exhibere.

Sacrificia pro Summo Sacerdote, Principe populi, ac pro cœtu populi, si quas sordes contraxissent, ab iis, quæ descripsimus, nonnisi levioribus quibusdam, cæremoniis discrepabant (f). Quidquid victimæ igne non absumebatur, Sacerdotibus cedebat (g), ex quo extero cuicumque gustare nefas ducebatur.

h Levit. 16. 4.

EXPIATIO. *Festum solemnis Expiationis*, Hebræis *Kippur*, & *Chippur*, scilicet venia, expiatio, (expiabantur enim commissa toto anno crimina), die 10. Tizri, qui nostro Septembri respondet, hoc potissimùm ritu celebrabatur Summus Sacerdos, non manibus tantùm & pedibus, ut in reliquis sacrificiis, sed toto corpore lotus, lineâ tantùm veste (h), ut vulgares Sacerdotes, indutus (neque enim sua ac totius populi peccata expiaturum tunica hyacinthina, Ephod, & Rationale decebant) primò vitulum & arietem pro suis, ac reliquorum Sacerdotum criminibus immolabat. Hostiæ tamen antea manibus impositis, suos ac cæterorum domesticorum errores confitebatur. Deindè duos hircos à Principibus populi oblatos, alterum pro peccato, alterum verò in holocaustum nomine totius populi offerendum, accipiebat; uter verò ex illis immolandus, uter crimina populi laturus in libertatem asserendus esset, sorte eligebatur.

Tum sacro igne, & thure thuribulo imposito, in Sanctuarium Pontifex ingrediebatur, undè, postquam illud thure suffierat, statim egressus, sanguine vituli sumpto, iterum in Sanctuarium regrediebatur, ibique merso in sanguine digito, inter Arcam & velum, Sanctum à Sanctuario dirimens, septiès aspergebat. Inde ad Altare delatus, in latere holocaustorum arietem immolabat; cujus sanguinem rursus in Sanctum inferens, eodem, ut priùs, ritu septies aspergebat; easque aspersiones redux deindè in atrium prosequutus, omnia circum loca lustrabat. Eo verò tempore Sacerdotibus ac reliquis populi in Tabernaculo, sivè in atrio adesse nefas erat. His peractis, quatuor cornua Altaris holocaustorum sanguine hirci, & vituli abluebantur, aspersionibus septies iteratis.

Ita lustratis omnibus, Summus Sacerdos ducto ad se hirco in libertatem asserendo manus imponens, sua, ac totius populi delicta confitèbatur. Deindè cuidam præparato eundem hircum tradebat, in desertum locum traducendum: quo eventu, diximus v. *Azazel*. His peractis Summus Sacerdos toto abluebatur corpore in Tabernaculo, ac deindè resumptis vestibus, atque, ut nonnullis videtur, splendidis dignitatis suæ ornamentis indutus, nempè Ephod, Rationali, & tunicâ hyacinthinâ, geminos arietes, alium pro se, pro populo alterum in holocaustum immolabat.

a Levit. 16.

Porrò Festum illud inter solemnissima à Judæis habebatur (a). Religiosum in illo otium, arctumque jejunium, decies iterata criminum exomologesis à die præcedenti ante cœnam, ob Divinum nomen toties à Summo Sacerdote pronunciatum. In ea verò exomologesi hunc ritum servant (b). Duobus Judæis in angulum Synagogæ reductis, alter qui reum agit, toto corpore ad septentrionem, humeris ad meridiem versus, pronus, & dorso nudatus, crimina sua fatetur, pectus interim tundens, quoties ab altero, qui fatentem peccata sua auscultat, loro quodam triginta & novem ictibus, certisque precibus recitatis, percutitur; preces autem ex verbis Psalmi 88. 38. desumuntur: *Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet eos. Et abundavit, ut averteret iram suam, & non accendit omnem iram suam.*

b Buxtorf. Synag. Jud. c. 20.

Ejusdem Festi occasione odia etiam remittuntur; qui enim alterum injuriâ affecerit, pridie ejus diei, inimicum suum adiens, veniam rogat. Si non impetret, ille adhibitis tribus, quatuorve, semel atque iterum preces ingeminat. Si alter nihilò secius renuat, decem viris comitatus, rursus coram illis ab eo veniam efflagitat. His peractis, & pertinaci adversarii animo non expugnato, tunc ille qui injuriam intulit, exemptus censetur (c), veniamque se à Deo impetrasse confidit. Si verò is, cui injuria illata est, diem clauserit, tunc adito cœmeterio, coram decem viris his verbis crimen expiatur: Ego peccavi in Deum Israel, & N. qui hìc jacet.

c Buxtorf. Synag. Jud. c. 20.

Narrat Buxtorfius, Judæos jam inde ab ineunte mense Tizri, qui primus est anni civilis, ad Festum disponi consuevisse, solidis scilicet decem diebus, quos jejuniis, pœnitentiæ exercitiis, ac precibus, ut Deus promerita mala avertat, transigunt. Summo mane surgentes, ter singulis diebus exomologesim faciunt, quo tempore & lites cessant, & ab inferenda excommunicationis sententia abstinent. Pridie Festi gallum album, si fieri potest, sin minùs, alterius à rubro coloris singuli sumentes, post preces recitatas frontem ter alitis capite sibi percutiunt, singulis vicibus repetentes: Gallo isto redimar; mortem enim ferens, quàm ipse promerui, veniam mihi impetrabit: ille pro me morietur, mihi verò vitæ beatæ unà cum Israele universo aditus patebit. Statimque cultrum in ejus jugulum adigunt, eviscerant, plumas detrahunt, coctoque in cibum utuntur (d). Hunc usum diu in Italia & Oriente obtinentem, exolevisse jam, quòd mera inanisque superstitio videretur, Leo Modena testatur (e).

d Buxtor. Synag. Jud. c. 20.
e Hist. de' riti Ebraici. p. 3. c. 6.

Ex Judæis plures noctem ante Festum totam transigunt in Synagoga, orationibus & pœnitentiæ exercitiis vacantes; veste insuper

per lugubri, albâ scilicet, vel nigrâ induti: nec desunt, qui easdem induant, quas in sepulchro sibi destinarunt. Summo verò mane sinè calceis, & tibialibus ad Synagogam conveniunt, ubi quatuor solemnes preces, mane, meridie, post meridiem, & in vesperis fiunt. Cum sydera elucescunt, indicium noctis exbibentia, cornu insonante, jejunii finis denunciatur. Continuò omnes domum regrediuntur, albisque vestibus pro cujusque conditione induti, mensæ accumbunt, totius diei inediam cibo potuque reparantes. His potissimum cæremoniis nostrorum temporum Judæi Festum Expiationis celebrant.

a 4. *Reg.* 16. 4. *collatus cum* 4. *Reg.* 18. 1. *Vide nostr. Comment. in* 4. *Reg.* 16. 1. *&c.*

A. M. 3277. *sivè* 3278. *ante Chr.* 722. *ante Ær.* 726.

I. EZECHIAS, Rex Juda, filius Achaz, ex Abi, patre undenni natus A. M. 3151. (*a*); licèt enim multi de hac ætate ambigant, Scriptura tamen rem satis demonstrat, cùm tradat Achaz 20. annis natum Regnum iniisse, nec nisi 56. annis regnasse; ex quo illud consequitur, 36. annos natum diem clausisse. Cùm igitur, eâdem Scripturâ testante, Ezechias 25. annis natus ad Regnum evectus fuerit, concludamus oportet, hunc Regem undennem patrem habuisse: quod quidem, licèt rarissimum, evenisse tamen potuit.

b 4. *Reg.* 18.

Rerum igitur potitus Ezechias, pius Rex & religiosus (*b*) nihil antiquius habuit, quàm ut cultum in excelsis aboleret, lucos prophanos succideret, dicata sub Achaz Idola destrueret; quin & ipsum Moysis serpentem æneum, quòd superstitiosi cultûs causa Israelitis esset, confringendum præcepit.

c 2. *Par.* 29. 3. *&c.*

Vix inito Regno (*c*), fores Domûs Dei recludens, cultum restituturus, Sacerdotibus & Levitis ad se accitis, author fuit, ut Templum lustrarent, ut sacrificia in eo offerri fas esset; ipse verò Regio sumptu primas victimas pro peccato, & in holocaustum offerendas suppeditavit. Exemplum Regis Principes populi imitati, ingentem hostiarum copiam obtulerunt: ex quo optimis auspiciis Domini cultus restitutus est.

d 2. *Par.* 30.

Ad hæc, Ezechias cùm neglectum diù Pascha celebrare statuisset, totum latè Israelem ad Solemnitatem invitavit (*d*); ex quo factum est, ut confluentibus undique Hierosolymam populis (quanquam & plures illudentes Regis pietati, venire neglexere) tantæ celebritatis festum esset, ut longo antea tempore nullum. His peractis, reliquiis Idololatriæ non Judæ Regnum tantummodò, sed & Israeliticum expurgatur, Osee postremo Israelis Rege populi sui correctionem non iniquè ferente. Interim Ezechias Templi cultui promovendo studens (*e*), ne minimum quidem è necessariis Sacerdotibus, & reliquis Ministris deesse patiebatur. Nec populus in conferendis decimis & primitiis segnior erat, adeout hæ exundarent.

e 2. *Par.* 35.

f 4. *Reg.* 18. 7. 2. *&* 2. *Par.* 32. 1. *&c. A. M.* 3290. *seu* 3291.

Post aliquot annos Ezechias, excusso servitutis Assyriorum jugo, imposita vectigalia pendere recusavit (*f*). Philisthæorum exercitu fuso, eorum regionem *à Turre custodum usque ad civitatem munitam* excurrit. Indè annonâ, armisque comparatis, fortissimos viros militibus præficiens, fontes extra urbem obstruens, muniendæ urbi, atque hostium obsidioni sustinendæ nihil reliqui fecit.

Interim Sennacherib Rex Assyriorum ditionem Juda ingressus, plurimas urbes subegit. Quibus eventibus territus Ezechias, cùm auxilia à fœderatis sibi (*a*) Regibus Ægypti & Chus frustra expectasset, atque imparem se tanto hosti sustinendo sentiret, missis legatis, ut à Regno exercitum reduceret rogavit, imperata se facturum pollicitus.

a 4. *Reg.* 18. 24. *&* 19. 9.

Assyrius 300. argenti, ac 30. auri talenta petiit; quibus ab Ezechia, exhausto Regio ærario, evulsisque aureis laminis, olim Templi foribus ab ipso affixis, tandem collectis, atque solutis, Sennacherib tamen promissis non stetit. Missis enim Hierosolymam è castris sub Lachis, quam urbem obsidebat, tribus aulæ suæ Præfect[illegible] deditionem imperavit. Venientibus illis, atque colloquium cum Rege postulantibus, Ezechias è re sua esse non judicans urbe egredi, Eliacimo, Sobnæ, & Joahe negotium commisit. Rabsaces legatus Sennacherib tres hosce allocutus, arrogantibus verbis Regis sui potentiam exaggeravit, Ezechiam verò adeò viribus destitutum, & imbecillem ostendit, ut etsi 2000. equi ab Assyriis illi exhiberentur, vix totidem viros eorum sessores colligere potuisset. Frustra verò Judæos Ægypti Regi fidere addidit, baculi instar arundinei illis futuro, qui scilicet sub incumbente confractus, manum ferit. Scirent tandem Sennacherib Dei jussu expeditionem in Judæos suscepisse.

Hæc sermone Hebraico loquentem Rabsacem, coram frequenti populo ex urbis mœnibus colloquium audiente, Legati Ezechiæ monuerunt, ut vernaculâ Syrorum linguâ, ipsis non ignotâ, uteretur. Verum ille non ad Regem tantummodo, sed ad populum universum se missum dixit, ut omnes ab imminenti periculo cautos efficeret; elatâ proindè voce populum ad deditionem sollicitavit; si enim nullæ fuere gentium urbes, quæ à Diis suis è furore Sennacherib exemptæ fuerint; quid vos à Deo vestro salutem præstolamini?

His blasphemiis (*b*) auditis, Ezechias vestes præ dolore conscidit, & sacco indutus, ad Templum convolavit, omnia interim, quæ Rabsaces jactitaverat, Isaiæ Prophetæ nuncianda præcipiens. Isaias animis cadentem, prænunciato discessu Sennacherib, ejusque nece, confirmavit. Dictis sua fides; Assyrius enim relictâ obsidione Lachis, cùm ad Lebnam obsidendam venisset, nunciato adventu Tharacæ Regis Chus, arma in se inferentis, urbem relinquens, castra in illum movit: missis interim ad Ezechiam literis Regem admonuit, ne se Dei adjutorio fideret, simili enim ope fultas cæteras gentes suis nihilo seciùs armis cessisse.

b 4. *Reg.* 19.

His literis Ezechiæ redditis, statim ille ad Templum ascendens, Deum exoravit, ut ab insolentissimo efferatoque hoste populum suum liberaret. Oranti Deus per Isaiam, Assyrios ne urbe quidem obsessâ recessuros, urbemque & populum à se protegendos prænunciavit. Nec diù oraculi eventus expectatus est; ipsâ enim nocte Angelus Domi-

mini in castra hostium cœlitùs immissus, 185000. virorum occidit; quo factum est, ut Rex Ninivem præceps repeteret, ibique in Templo Nesroch Numinis sui duo ejus filii adorantem opprimerent. Huic Assaradon successit.

An. M. 3291. antè Ch. 709. ante Ær. 713.

Paulò post illud bellum, eodem scilicet anno decimoquarto Ezechiæ, Rex morbo lethali, ulcere fortassè, correptus est (*a*). Qua de causa, incertum; pro neglecto Cantico in gratiarum actionem de obtentâ à Deo victoriâ de Assyriis, Rabbini autumant (*b*). Verùm, ut ex libris Paralipomenon (*c*) colligere videmur, Ezechias eâ victoriâ omnihil tumens, totam ejus gloriam non satis in Deum refundens, ægritudinem Deo vindice contraxit. Decumbentem igitur Regem Isaias allocutus, statim moriturus de domo sua disponeret, admonuit. His auditis, Rex, verso ad parietem vultu, in lachrymas & preces effusus est. Interim Isaias egressus, cùm ad medium vestibuli pervenisset, iterum à Deo jussus, reversus est, plorantique valetudinem infra triduum, & quindennem adhuc vitam; quin & protectionem contra Assyrios Dei verbis prædixit. Ezechias hujus oraculi veritatem signo aliquo cupiens comprobari; cumque Isaias annuens proposuisset, utrum mallet Solis umbram in horologio retrorsum decem lineis agi, an æquo spatio prætergredi; ille primum, utpote factu difficilius, elegit. Nec mora: orante Prophetâ umbra retrogrado cursu decem linearum spatio recessit. Quod quidem re vera contigisse, non Solis astro retrogradiente, sed radiorum ipsius subitâ quadam deflexione censemus. Interim Isaias ficorum massam postulans, Regis ulcus eâ applicatâ obduxit; qua occasione Canticum illud ab Ezechia recitatum est, quod Isaias ad nos usque transmisit (*d*).

a 4. Reg. 20. 1. &c. Is. 38. & 2. Par. 32. 29. 30.
b apud Hieron. in Is. 39.
c 2. Paral. 32. 24.
d Is. 38. 10. &c.

Circa eadem tempora Merodach, sivè Berodach-Baladan Rex Babylonis (*e*) epistolas & munera ad Regem misit, cùm recuperatam valetudinem, tum prodigium, quod eâ occasione Hierosolymis accidisse audierat, gratulatus. Eo officio Rex nimiùm delectatus, omnes Regiæ domûs thesauros, aromata, vasa pretiosa, quidquid insuper in scriniis recondebatur, coram nunciis expandit. Inanem hanc pompam rerum suarum vitio illi vertit Isaias, Deique verbis futurum prænunciavit, ut ea omnia in Ærarium Babylonici Regis tandem veherentur; in cujus aula filii Ezechiæ Eunuchorum officio essent occupandi. Huic Dei voluntati acquiev[it] Ezechias, pacem tantummodò diebus vitæ suæ petens; quam & obtinuit, cùm tranquillo Regno usque ad obitum imperaverit. Tandem post ingentes divitias comparatas, deductasque in urbem aquas obiit, relicto Regni, non tamen virtutis, successore Manasse. Ezechiæ pietatem sæpè S. Scriptura commendat; ejusque elogium Ecclesiasticus intexuit (*f*).

e 4. Reg. 20. 12. 22. An. M. 3291. antè Chr. 709. antè Ær. 713.
An. M. 3306. ante Chr. 694. ante Ær. 698.
f Eccli. 48.

II. EZECHIAS, secundus Naariæ filius, è posteris Zorobabelis (*g*).

g 1. Par. 3. 23.

III. EZECHIAS, filius Sellum, qui cum sociis, Israelitis plures Judæos è Tribu Juda captivos ducentibus restitit, eosque libertati restituere coegit (*a*).

a 2. Par. 28. 13.

I. EZECHIEL, filius Busi, Propheta è Sacerdotali genere (*b*), a Nabuchodonosore in captivitatem Babylonicam ductus. Cùm captivus detineretur, primùm Divino oestro afflatus fuisse verisimilius creditur; siquidem antè adventum in Mesopotamiam nunquam prophetam egisse videtur.

b Ezech. 1. 3. An. M. 3405. ante Chr. 595. ante Ær. 599.

Vaticinii munus anno ætatis suæ 30. (*c*), ut nonnullis videtur, cœpit; seù potius anno 30. ab innovato cum Domino fœdere, sub Josia jurato, qui annus cum quinto captivitatis, & M. 3409. convenit; & ad annum usque 3430. decimum quartum ab Hierosolymæ excidio, antè Chr. 570. ante Ær. 574. viginti scilicet annis, prophetavit.

c Ezech. 1. 1.

Cùm igitur inter captivos ad amnem Chobar, seù Chaboram, Ezechiel sederet, visus illi per extasim Dominus, curru quodam à quatuor Cherubim tracto, & quatuor rotis nixo devectus, ipsum distinctâ voce alloquens, populo rerum futurarum eventum nunciaret, imperavit (*d*). Oblatum inde volumen sibi devorasse visus est. Postea sensibus restitutus, eodem ac priùs in loco, ac pristinâ captivorum coronâ medium se invênit, ibique septem integros dies plorans transegit (*e*). Hebdomadâ evolutâ, speculator in universum populum à Deo constitutus est: altera dein visione Dei solio adesse sibi visus est, catenasque furentis instar, & carcerem sibi imminere intellexit: nec eventus oraculo defuit.

d Ezech. 2.
e Ezech. 3.

Cùm in carcere detineretur [*f*], jussus à Deo, Hierosolymæ vallo cinctæ (pro veteri obsidendarum urbium more) imaginem in latere, sivè in argilla descripsit; ferream item laminam mediam inter se urbemque opposuit; oculos immotos in ea urbe jugiter fixit; ac tandem 390. diebus super sinistrum latus, & his elapsis, 40. super dextrum in lecto quievit; quo symbolo utriusque regni scelera, Israelis scilicet primo, altero verò Judæ designavit. Eâ dierum periodo spatium obsidionis Hierosolymitanæ per Nabuchodonosorem (*g*), indicabatur. Eodem etiam numero 390. anni captivitatis decem Tribuum, & 40. captivitatis Tribûs Juda exhibentur; sivè illos ab anno captæ Jerusalem sub Sedecia ducas, seù potiùs ab anno ab ea obsidione quarto, cum reliquiæ Judæorum Babylonem per Nabuzardanum traductæ sunt [*h*], anno scilicet M. 3420. sivè ab anno captæ Jerusalem, M. 3416. Juxta primam supputationem, quæ est Usserii, quadragesimus annus in obitu Balthasaris circa A. M. 3466. exit; in secunda, quam nos malumus, cum anno 1457. & primo Cyri Babylone regnantis, desinit.

f Ezech. 4.
g Obsidio Hierosolymitana die decima mensis decimi, noni anni Sedeciæ cœpit; Die vero nona quarti mensis, undecimi anni ejus Regis; quare 19. mensium sive 570. dierum spatio peracta est. Ab his si obsidionis à Nabuchodonosore intermissæ tempus demas, ut Regi Ægypti occurreret, quod facile 4. menses implevit, dies 430. efficiuntur.
h Jerem. 52. 30.

Pro numero verò dierum, quibus super latus cubare debebat (*i*), totidem panes ex tritico, hordeo, fabis, lentibus, milio, & viciâ sibi conficere, eosque humano stercore inficere jussus est; Propheta tamen pro ea re deprecans, pro humano stercore bubulum fimum adhibere permissus est. Porrò eo signo angustiæ urbis Jerusalem, sivè Israelitarum, premente obsidione, prænunciabantur; quippè quibus eò devenien-

i Ezech. 4. 9.

niendum esset, ut arctum inquinatumque panem inter angustias ærumnasque comederent. Dein capitis seù comam præcidere (*a*), hujusque partem igne, partem ventis dispergere, partem denique ense abscindere jussus est; eâ planè ratione, qua Israelitæ partim fame & peste, partim gladio, partim super terræ faciem fuerant disperdendi.

a *Ezech.* 5.

Sequenti anno, Ezechiel in spiritu Hierosolymam raptus, omnia Judæorum scelera, & idololatrias, impeodentia quoque illis mala intuitus est (*b*). Adhuc autem illo in Templo versante, quinque Angelis suis, singulis ad cædem instructis, obvios quoscumque in urbe Jerusalem signo vitæ minimè notatos occiderent, Deus imperavit (*c*). Continuò autem Angelus alter urbem discurrere, urbisque scelera plorantes signo T in fronte notare jussus est. His peractis, ultio à Templo cœpit, quod continuò cædibus repletum, sanguine exundavit. Tunc Deus grandi majestatis apparatu spectandum se præbens, Angelo (*d*), qui signum inscripserat, prunas è medio Cherubim solium vehentium desumptas, per totam urbem dispergeret, prunas scilicet iræ Domini, imperavit.

An. M. 3410. *ante Chr.* 590. *ante Ær.* 594.
b *Ezech.* 8.
c *Ezech.* 9.
d *Ezech.* 10.

Ante annos quinque ab urbis obsidione accingere se jussus est Propheta, veluti aliò profecturus (*e*); domûs etiam suæ utensilia coram populo, ac plena jam die aliò transferenda curare: ipse verò ex uno in alium locum palam omnibus, ne quos lateret, migrare: e domo sua per disruptum parietem evadere; ac tandem alienis humeris noctu se transvehendum, oculis velatum, curare, ut spectaculi novitate intuentes attraheret. Hæc autem omnia in Sedecia post captam urbem, cujus excidium jam immineret, implenda prænunciare. Pseudo-Prophetas denique ac Prophetides, eorumque clientes gravibus verbis redarguit (*f*).

An. M. 3411. *ante Chr.* 589. *ante Ær.* 593.
e *Ezech.* 12.
f *Ezech.* 13. & 14.

Dum hæc in Mesopotamia agerentur, Sedecias Rex Juda clam cum Regibus Ægypti atque Edom, aliisque finitimis, defectionem à Nabuchodonosore moliebatur (*g*). Cujus consiliis intellectis, Nabuchodonosor arma in Jerosolymam intulit; qua de re Ezechiel ultrà 200. leucarum spatiò ab urbe distans, eadem die captivitatis suæ socios in Mesopotamiâ monuit (*h*); ejusque urbis excidium ollæ carnium & ossium plenæ, qua validiori igni exposita primò caro & ossa, deinde æs ipsum ollæ absumptum est, symbolo descripsit. Intereà cùm Prophetæ uxor obiisset, luctum agere à Deo prohibitus est; requirentibus autem, quid hæc ab eo gesta portenderent, mox ipsos rebus, quibus minùs nollent, orbandos, Templo scilicet, urbe, patria, cognatis, amicis, atque orbitatem suam ne lachrymis quidem solari permittendos, respondebat.

g *A. M.* 3411. *Ezech.* 15. 5. 15. 17.
An. M. 3414. *ante Chr.* 586. *ante Ær.* 590. *Sedecia anno nono, mense nono, die decima.*
h *Ezech.* 24.

Cùm obsidione urbs premeretur, Ezechiel contra Ægyptum (*i*), & Tyrum (*k*) oracula fundebat. Hierosolymæ expugnationis nuncium sex mensibus à capta urbe, die scilicet quintâ decimi mensis (*l*), anni M. 3417. audiit; ex quo Prophetæ domicilium plurimùm à Babylone, quò Hierosolymitanum excidium continuò renunciatum fuisse præter controversiam videtur, abfuisse arguimus. Pridie ejus diei de reliquis Judæorum, qui in patria post illius direptionem remanserant, Ezechiel prophetaverat; eosque sibi de pristino statu recuperando blandientes, dispergendos, vaticinium post quatuor annos eventu comprobante (*a*), prædixerat. Sub idem fortasse tempus infortunia, quæ quinque post annis à Hierosolymæ excidio Sidonios, Tyrios, Idumæos, & Ammonitas oppressere (*b*), prænunciavit (*c*).

i *Ezech.* 29. 16. & 30. & 31.
k *Ezech.* 26. & 27. & 28.
l *Ezech.* 33. 21. *Capta est Jerusalem anno Sedeciæ undecimo, mense quarto, die nona.* 4. *Reg.* 25. 2. 3. &c.
a *Jer.* 52. 30. *An. M.* 3420.

Tyri obsidio (*d*), & Nabuchodonosoris in Ægyptum expeditio (*e*), post Judæorum res, maximè in Ezechiele considerantur. Post diros hosce conspectus, lætiora vidit Ezechiel (*f*); captivorum regressum, urbis, Templique, Regnorumque & urbium Judæ & Israelis restaurationem; eorum de hostibus victorias, resque præteritis feliciores.

b *Vide Joseph. Antiq. l.* 10. *c.* 11. *A. M.* 3421.
c *Ezech.* 25.
d *Ezech.* 26. & 27.
e *Ezech.* 29. & 30. & 31.
f *Ezech.* 32. & 37. & 38. *usque ad Libri finem.*

Duos prophetas, Jeremiam scilicet, & Ezechielem, eodem tempore, alterum trans Euphratem, alterum Hierosolymæ oracula fundentes sibi invicem prophetias communicasse, ut Judæi exules animis confirmarentur, S. Hieronymus autumavit (*g*). Ezechielem à Principe populi sui, quem ab Idololatria removere conabatur, interfectum tradunt: sed Judæis ad Chaboram Princeps populi quis fuit? Eadem insuper in spelunca ad Euphratem, in qua Sem, & Arphaxad, sepultum ferunt. Hoc Prophetæ sepulchrum Synagogæ inter Euphatem & Chaboram sitæ à tergo, sub æde concamerata, à Jechonia conditâ, superesse testatur Benjamin Tudelensis; additque lampadem perpetuò ardentem ante illud à Judæis detineri, ac manu ejusdem Prophetæ exaratum librum apud eosdem Judæos, utì jactitant, servari, quem singulis annis Expiationis solemnis die legere consueverunt.

g *Hieron. in Ezech.* 12. *p.* 766. *nov. edit.*

Hunc Prophetam geminos conscripsisse de captivitate Babyloniea libros Josephus testatur (*h*); scriptum insuper quoddam ejusdem Prophetæ, in quo eversio Templi, & Sedeciæ obitus, antequam Babylonem videret, prædicebantur, Hierosolymam transmissum fuisse alibi narrat (*i*). Verùm hæc in Libris Ezechielis non occurrunt, nec satis scimus, undè eam historiam Josephus hauserit; neque enim ullâ satis firmâ conjecturâ suspicari possumus cum S. Athanasio (*k*), unum ex Libris Ezechielis intercidisse, sivè opus illud, quod superest, fragmentum esse amplioris operis, ut credidit Spinosa.

h *Antiq. l.* 10. *c.* 6.
i *Antiq. l.* 10. *c.* 10.
k *Athan. in Synopsi.*

Hujus Libri authoritas absque controversia, omnium sæculorum assensu probata est. Judæi tamen narrant, diutiùs in Synhedrio eâ de re disceptatum fuisse; ejusdem enim Libri initium & finis obscuriora videbantur (*l*); illud autem, quòd idem asserit (*m*), filium nempe paternæ iniquitatis pœnas non soluturum, Moysis testimonio repugnare videbatur (*n*); Deum enim patrum iniquitatem in filiis usque ad tertiam, & quartam generationem punire Moyses scripserat.

l *Hieron. Præf. in Ezech. & Comment. in c.* 1. *ejusdem*
m *Ezech.* 18. 2. 20.
n *Exod.* 34. 7. & 20. 5.

S. Clemens Alexandrinus (*o*) tradit, non defuisse, qui crederent Nazaratum Assyrium Pythagoræ præceptorem eundem fuis-

o *Clem. Al. l.* 5. *Strom.*

fuisse, ac Ezechielem; quamvis ipse longè diversa sentiat; quippe qui Pythagoram, Ezechiele recentiorem, nunquam illum vidisse crediderit. S. Epiphanius, & S. Dorotheus plura de Ezechiele narrant, Criticis tamen non probata; illum scilicet pluribus miraculis in Judæa claruisse, Tribus Dan, & Gad Babylone ab eo divisas, immissisque in eas serpentibus, qui in idololatriæ pœnam eorum filios, & pecus omne interfecere, multatas; populum denique Hierosolymam ab eo reductum, ut incredulos confunderet, ac tandem in Regione Spyrorum, fortè Sapirorum, sepulturæ fuisse mandatum. Verùm quidquid illi, nonnullique authores dicant, genus mortis, & tempus Ezechielis adhuc latent. Apud Judæos nonnisi post trigesimum annum ætatis lectio hujus Prophetæ permittitur.

II. EZECHIEL, Pater Secheniæ. 1. *Esdr.* 8. 5.

III. EZECHIEL, Hebræus Poeta, Græcæ Tragœdiæ, *Moyses*, inscriptæ author, quam

S. Clemens Alexandrinus (a), & Eusebius (b) laudarunt, & Fridericus Morellus Latinè, & Græce Parisiis 1609. edidit.

I. EZER, pater Hosæ è Tribu Juda (c).

II. EZER, Sacerdos, è captivitate Babylonica regressus (d).

EZIEL, filius Araiæ, qui restituendæ Hierosolymæ post captivitatem Babylonicam, operam contulit (e).

EZRI, filius Chelub, Præfectus operum Davidis (f).

I. EZRICAM, filius Naariæ, Davidis cognatus (g).

II. EZRICAM, filius Aseel, Saulis cognatus (h).

III. EZRICAM, è Tribu Benjamin à Zechri interfectus [i].

IV. EZRICAM, filius Assub, Levites (k).

I. EZRIEL, è Tribu Manasse, filius Jeroham, inter viros fortissimos Davidici exercitûs (l), Princeps Tribûs Dan (m).

II. EZRIEL, Saraiæ pater. *Jer.* 36. 26.

a *Strom. l.* 1.
b *Præpar. l.* 9.
c 1. *Paral.* 4. 4.
d 2. *Esd.* 12. 41.
e 1. *Esdr.* 11. 4.
f 1. *Par.* 3. 23.
g 1. *Par.* 3. 23.
h 1. *Par.* 8. 38. & 9. 44.
i 2. *Par.* 28. 7.
k 1. *Par.* 9. 14.
l 1. *Par.* 5. 24.
m 1. *Par.* 27. 22.

F A

FABIUS, Tribunus in exercitu Pompeji, inter primos, qui per disjecta Templi mœnia in illud evasere (a). An idem cum Fabio, auro Antigoni Filii Aristobuli corrupto (b)?

a Antiq. l. 14. c. 8. de Bello l. 1. c. 5. A. M. 3945. ante Chr. 59. ante Ær. 63.
b Antiq. l. 14. c. 21.

FADUS. *Cuspius Fadus*, Præfectus Judææ. Vide *Cuspius*.

FARINA. Pauperes, quibus angustior erat census, quàm ut emendis pecoribus, sivè avibus, vel columbis in holocaustum, sivè pro peccato offerendis sufficeret, farinam substituere permittebantur (c). Hujus mensura, si pro peccato sacrificium offerebatur, duodecima pars Ephi, circites nempè tres Parisienses pintæ, præscripta erat: oleo tamen, aut thure non admiscebatur, cùm oblatio esset pro peccato. Ex ea farina sacerdos in ignem Altaris injiciebat, quantum pugillus caperet, & post oblatas pru expiatione illius, qui sacrificiom offerebat, preces, cæremonia solvebatur, farinæ reliquo in Sacerdotis utilitatem cedente. Si verò religiosa tantùm esset oblatio, farinæ oleum, & thus addebatur, & de more pugillo farinæ, totoque thure igne Altasis concremato, reliquum ad Sacerdotem spectabat (d). Ex ea tamen oblatione nemioi, exceptis Sacerdotibus, eisque nonnisi in Loco saocto, scilicet tempore sui muneris in Tabernaculo, comedere fas erat. Panes etiam, & placentæ diversi generis in Tabernaculo offerebantur. De cæremoniis pro hisce offerendis, vide *Levit.* 5. 4. &c.

c Levit. 5. 55. &c.
d Levit. 6. 14. &c. Levit. 2. 1. &c.

FAUNUS. De Faunis Jeremias (e): *Habitabuat dracones cum Faunis ficariis*. Hi animalia sunt sylvestria, simiæ ingenio, pedibus quatuor, posterioribus tantummodò utentia; os homini simile; tergo rantùm villosa; in India, in Angolæ Provincia frequentia. Faunus in Hollandiam paucis ab hinc annis delatus, aliquandiù ibidem vixisse fertur. Alius, authore S. Hieronymo (f), Costantino Magno imperante, Alexandriam ductus, paulò post tædio, & mœrore absumptus est. Aromatibus verò conditus, Antiochiam ad Augustum missus est. Faunos S. Antonio occurrisse idem testatus, cum ad S. Paulum eremitam pesgeret. Fracto Mitbridate, faunus ad Syllam ductus à Plutarcho narratus. Sylvestribus pomis, præsertim ficubus vescuntur fauoi; unde *ficariorum* nomen iis inditum est. Agrestia etiam Ethnicorum Numina fauni, cornibus, & hireinis pedibus deformia.

e Jere. 50. 39.
f Hieron. in vita Pauli.

Locus Jeremiæ recitatus, Hebraicè sic legitur: *Ziim hubitabunt cum iim*; eademque verba Isaiæ 34. 24. leguntur, ubi Vulgata fert: *Et occurrent Dæmonia, onocentauris*. Si hæc loca conferamus, *Ziim* piscatores, nautas sonare videbuntur; *iim*, insulas: quare Jeremias ità verti posset: *Piscatores habitabunt insulas*; & Isaias: *Pisnutoribus*, sivè iis, qui illuc usque navigabunt, *iasula occurrent*. Babylon, scilicet, adeò destruetur, ut ejus ruinæ ab ab aquis sint operiendæ; piscatoresque, & nautæ, qui illac transibunt, paucas tantùm insulas, ex ejus ruiois conflatas, sint visuri.

FERMENTUM. Græcè *zyme*, Hebraicè *seor*. Totâ Paschatis hebdomadâ paoe, aut alio quopiam fermentato vesci Hebræis Deus interdixerat (a). Quare ii totam domum pridie ejus Festi evertebant, ne quid fermentatum in ea lateret: quio & oblationes eâ die Templo inferendæ (panes scilicet, seù placentæ) neque fermento, neque melle infiei poterant. Cæterùm aliàs mel & fermentum offerebantur: Deus enim præceperat (b), ut panis omnis, quem universus latè Israel conficiebat, primitiæ Sacerdotibus, & Levitis solverentur. Pascha Christiaoum à Fidelibus *in azymis* celebrandum præcipit S. Paulus (c), in simplicitate scilicet & veritate, duo nos docens: 1. literalem Paschatis observantiam cum Lege obsolevisse: 2. panes azymos cordis synceritatem & munditiam designasse. Sollicitudinem, qua Paschatis tempore domus à fermento purgabatur, iis verbis innuit: Attendite vobismetipsis; ut enim *modicum* (vel nucis magoitudine) *fermenti totam massam corrumpit* (impuram reddit); ità cordis impuritas actiones omnes vitiat. Pharisæorum, & Herodianorum doctrina, eorom *fermentum* à Christo appellatur [d].

a Exod. 12. 15. 19.
b Num. 15. 20. 21.
c 1. Cor. 5. 7. 8.
d Matth. 16. 5. 12.

FESTA. Festa apud Hebræos frequentissimè celebrabantur. Omnium primum, & vetustissimum, Sabbathum, sivè septima dies hebdomadæ erat, quo Mundi creatio celebrabatur (e): *Benedixit Deus diei septimo, & sanctificavit illum, quia in ipso cessavit ab omni opere suo, quod creavit*. Porrò hoc Festum ab ipso Mundi exordio apud sanctos viros obtinuisse nonnulli inter veteres PP. & Rabbinos autumarunt. Vulgò tamen ejus Epocha à Dei ea de se præcepto Israelitis dato ad Castra Mara, aliquantò post egressum ab Ægypto, instituitur [f].

e Gen. 2. 3.
f Exod. 15. 25.

Annus Sabbaticus, singulis septenniis recurrens, quieti destinatus, & annus Jubilæi post exactas septem annosum hebdomadas, sivè post singulos 49. annos, veluti totidem Festa, atque Sabbathi continuatio habendi sunt.

Pa-

Paschatis institutio, in monumentum egressûs ab Ægypto, & privilegii Israelitarum Primogenitis concessi in communi omnium Primogenitorum Ægypti clade, sancita est (*a*). Die 14. seù potiùs 15. primi mensis anni sancti, & septimi anni civilis incipiebatur. Post meridiem diei 14. Pascha exordiebatur, quamvis potissimùm die 15. Nisan celebraretur. Septem dies Festo dabantur, inter quos tamen primus tantùm & postremus feriati. Vide *Pascha*.

a *Exod.* 12. 14. *&c.*

Festum Pentecostes, die quinquagesimâ post Pascha recurrens, ob datam Moysi in vertice Sinai Legem, quinquagesimâ die ab egressu ex Ægypto. Septem hebdomades, ab alterâ à Paschate die supputandæ, inter duas hasce solemnitates intercedebant (*b*); quare Hebræi, quam nos *Pentecostem*, nempè quinquagesimum diem, *Festum hebdomadum* appellant.

b *Levit.* 23. *Num.* 29. *Exod.* 23. 14. *&c.*

Festum buccinarum, ineunte anno civili, primâ nempe die mensis Tizri, nostro Septembri respondentis, solemnitate potiùs civili, quam religiosâ celebrabatur, quamquam & feriatum erat, & peculiaria habebat sacrificia (*c*). Hujus indicendi nulla religionis ratio suppetit.

c *Levit.* 23. 24. 25. *Num.* 29. 1. 2.

Neomenia, quibus primi cujuslibet mensis dies destinati erant, Festi buccinarum ferè appendices erant. Quies à Lege non jubebatur, quædam tantummodò sacrificia præcipiebantur. In illis buccinis canere (*d*), solemnitatesque & convivia (*e*) institui consuevisse videntur. Vide *Kalenda*, sivè *Neomenia*.

d *Num.* 28. 11.
e 1. *Reg.* 20. 5. 18. *&c.*

Festum Expiationis, sivè *Chippur*, seù *Venia*, decimâ die Tizri, primi nempè mensis anni civilis (*f*). Ejus indicendi in causa fuit expiatio criminum, omniumque sordium, quas Israelitæ universi, ne Summo Sacerdote quidem excepto, anni decursu contraxisse poterant. Arctissimo jejunio, certisque sacrificiis colebatur. Vide *Expiatio*.

f *Levit.* 23. 27. 28. *Num.* 29. 7.

Festum Tabernaculorum, in memoriam itineris 40. annorum per desertum, cum Israelitæ sub papilionibus morabantur. Eâ die populus Templum adire jubebatur, integrâque hebdomadâ sub Tabernaculis, frondibus contextis, versari. Die 15. mensis Tizri exordiebatur, indeque per septem dies productum, è quibus tamen primus & septimus omnium solemnissimi (*g*). Reliquis vacandum non jubebatur. Ineunte Festo duo argentea vasa ad Templum solemni ritu deferebantur, alterum aquâ, vino alterum repletum; quibus per eos dies Festo destinatos Altaris basis aspergebatur (*h*).

g *Levit.* 23. 34. 35. *Num.* 29. 12. 13.
h *Mischna tit. Suca, & Bartenora in c. 4. Mischna.*

Dies octava trium solemnitatum, Paschatis nempe, Pentecostes, & Tabernaculorum, septima scilicet dies à Festo, feriata erat, non secus ac earundem solemnitatum dies. Porrò hisce tribus Festis mares omnes Templum adire jubebantur (*i*); alterâ tamen à Festo die regredi poterant; neque enim totâ octavâ, excepto fortasse Festo Tabernaculorum, adesse cogebantur.

i *Exod.* 23. 14. *Deut.* 16. 16.

Preter hæc Festa à Moyse præscripta, *Festum* etiam *sortium*, sive *Purim*, institutum est, ob liberatum à cæde ab Amano sub Assuero indictâ Israelem (*k*). Vide *Esther*, *Mardochæus*, *Assuerus*.

k *Esth.* 9. 29. 30.

Mors Holophernis (*a*).

Dedicatio, sive innovatio Templi sub Juda Machabæo (*b*). Vide *Encænia*.

Festum obitûs Nicanoris (*c*).

Festum inventionis Sacri Ignis sub Nehemia (*d*).

Festum Xylophorii, in quo ligna ad Templum ferebantur (*e*).

a *Judith alt.* ¶. 31.
b 1. *Mach.* 4. 56. *Joan.* 10. 22.
c 1. *Macc.* 7. 48. 49. & 2. *Macc.* 15. 37.
d 2. *Macc.* 1. 18. *&c.*
e *De Bel. l.* 2. *c.* 32. *in Lat.* 17.

In Ecclesia Christiana nullæ quidem Festivitates, à Jesu Christo & Apostolis indictæ, leguntur. Cùm tamen Fideles Corpus & Sanguinem suum degustare, & memoriam Passionis in celebratione Mysteriorum recolere Jesus Christus jusserit, Festum indè, & perpetuum Passionis suæ monumentum statuisse visus est. Resurrectionis memoriam ab ineunte Ecclesia Fideles, nec semel tantùm, sed singulis etiam recurrentibus in anno Dominicis diebus, coluere. Porrò Dominicæ nomen obtinuisse, cùm Apocalypsis scriberetur, ex illo intelligimus: *Fui in spiritu in Dominica die* (*f*). S. Barnabas scribit nos diem octavam solemnem habere, quòd eam Resurrectione suâ Christus consecraverit (*g*). Eadem apud SS. Ignatium Martyrem, Irenæum, Tertullianum, & Origenem occurrunt (*h*).

f *Apoc.* 1. 10.
g *Barnab. in Epist.*
h *Ignat. in Epist. ad Magnes. Justin. Apol.* 2. *ad fin. Iren. apud Script. q. q. ad Orthod. Tertull. Apol. & lib. de Ani. Orig. hom.* 6. *in Exod.*

FESTUS. *Porcius Festus*, qui Judæam post Felicem administravit (*). Cùm Felix gratiam Judæorum initurus, Provinciam relinquens, S. Paulum in carcere Cæsareæ Palæstinæ reliquisset (*i*), Festum primò vix Hierosolymam ingressum, Optimates Judæorum convenerunt, rogantes, ut vinctum Hierosolymam duci præciperet; inito consilio illum in itinere opprimendi (*k*). Recusavit Festus; inauditum hominem damnare Romanum non esse dicens: si quid igitur contra reum haberent, Cæsaream venientes causam suam agerent. Judæi igitur aliquot post dies venerunt; sed eorum conatus, tum & Festi, auro Judæorum corrupti, malum in se animum Paulus Cæsarem appellans, elusit.

* *Ab A. Ch.* 60. *Vide Ant. l.* 20. *c.* 7.
i *Act.* 21. 27.
k *Act.* 25. 1. *&c.*

Cùm totam Judææ Regionem prædones vastarent, Festus in illos expeditionem suscepit (*l*). Magum etiam quemdam repressit, populum in desertum seducentem; tandem in Provincia vitam absolvit, eique à Nerone Albinus successor datus est.

l *De Bello l.* 2. *c.* 24. *Antiq. l.* 20. *c.* 7. *Circa An. Chr.* 62. *Antiq. l.* 20. *c.* 8.

FICULNEA, *ficus*, arbor & fructus notissimi, in Palæstina frequentissimi, de quibus sæpè S. Scriptura. Ejus frondibus vestes sibi consuisse primos hominum parentes scimus (*m*): an verò illas ex vulgari ficulnea, sivè ex alterius generis, frondibus latiori, desumpserint, incertum. Cum Jesus Bethaniâ regrediens esuriret, ad ficulneam accessit; quam sterilem nactus, diris devovit, statimque illa exaruit (*n*). Intempestivum sanè tempus illud ferendis ficubus notavit Evangelista; sed Jesus & præcoces ficus, quales primo vere in Palæstina non desunt, quærere poterat, vel sin minùs, fiduciæ in Deum vim atque præstantiam eo facto experimento monstravit.

m *Gen.* 3. 7.
n *Matth.* 21. 19. *Luc.* 13. 7. *&c. Vide Comment. ibid.*

Isaias ficorum massam ulceri, sive tumori, vel gulæ morbo affectæ [neque enim de morbi genere constat] Regis Ezechiæ imponens, sanitati statim restituit (*o*). Ficus

o 4. *Reg.* 20. 7.

cus profectò ad eam rem utiles esse Medici fatentur, cùm sivè tractandis ulceribus, sivè expurgandis tumoribus, sivegulæ morbis medendis eodem remedio, nec frustra, uti consueverint.

FIDES, virtus inter Theologicas, cujus ope unum Deum esse credentes, iis, quæ ab ipso revelata sivè per Scripturam, sivè per Traditionem Ecclesiâ docente scimus, certâ persoasione assentimur. Eâ fide rectorum operum exercitio conjunctâ Justus vivit (*a*): *Justus ex fide vivit*. Communi autem fidei nomioe censetur sivè ipsa Dei ad homines revelatio, sivè ipse bomiois revelatis assensus. *Nunquid incredulitas Judæorum fidem Dei evacuabit* ? ait S. Paulus (*b*); evacuabit nempè certam & ratam veritatem illius, qui mysteria sua revelavit.

a *Rom.* 1. 17. *Abac.* 2. 4.

b *Rom.* 3. 3.

. Judæis tredecim sunt fidei articuli, omnium assensu probati (*c*).

c *LeoModen.* De' riti Hebr. p. 3. c. 11

I. Unus extat Deus, omnium creator, atqoe omnium, quæ uspiam sunt, primum principium, à nemine peodens, ab ipso autem cuncta.

II. Deus singularis est, indivisibilis, & usqoe adeo onus, ut ne cum unitatibus nostris quidem numerum constituat.

III. Æternus est Deus; aliis verò ab illo certum fuit stato tempore initium.

IV. Neque corporeus est Deus, neque de corporis vitiis quidquam participat.

V. Omnis in unum Deum cultus ita dirigendus est, ot alteri cuicumque, sivè ut mediatori, sivè patrono eundem cultum exhibere nefas sit.

VI. Fueruot olim, & adhuc extare possunt Prophetæ, Divini Spiritûs illapsui excipiendo.

VII. Moyses nemini Prophetarum secundus est, qui summum prophetiæ attingens, cæteros omnes Prophetas eo privilegio longè se inferiores respicit.

VIII. Lex Judæorum à Moyse promolgata, Divino Spiritu dictante excepta est, ut ne apicem quidem de suo Moyses addiderit; eidemque authori tribuenda eorumdem præceptorum explicatio, oretenus Moysi commissa, & ab eo in successores derivata.

IX. Ea Lex firma, rataque manet, ut addi detrahive quidquam nefas sit.

X. Deus omnes hominum actiones exploratas habet, atque io certum finem dirigit.

XI. Sua manent à Deo præmia, ac suæ pœnæ sivè Legis studiosos sivè prævaricatores; potissima tamen illos in altera vita sivè præmia, sivè pœna damnationis animæ expectant.

XII. Quamquam certum adveotûs Messiæ tempus definiri non potest, neque in Scriptura satis ea res explorata habetur, in qua illud tantùm constat, nullum in throno Israelis Regem alienum à familia Davidis, sivè Salomonis sessurum; idem tamen certò venturus est. Ejus verò dotes longè præcedentium Regum virtutibus præstabuot.

XIII. In exitu temporis jussu Dei mortui ad vitam revocabuntur; indicto ab ipso Deo spiritibus & corporibus hominum judicio.

Christianæ verò fidei articuli in Symbolis, & Canonibus Conciliorum exhibentur.

Interdum *fides* pro fiducia in Deom usurpatur, qua certâ impetrandi persuasione sive beneficia, sivè prodigia in ejus gloriam à Deo quærimus: *Si habueritis fidem*, ait Jesus, *sicut granum sinapis, dicetis monti huic: transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis* (*a*). Et S. Jacobus (*b*): *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter . . . postulet autem in fide, nihil hæsitans*.

a *Matth.* 17. 19.

b *Jacob.* 1. 6.

Tandem *fides* sonat sinceritatem, fidelitatem in promissis servandis, & veritatem; quo senso Deus, & homines fideles dicuntur. Isaias de Messia (*c*) ait: *erit justitia cingulum lumborum ejus & fides cinctorium renum ejus*. Scilicet justus erit, & fidelis. David fausta à Deo precatur Ethai (*d*) *quia*, ait, *ostendisti gratiam & fidem*, scilicet fidelitatem.

c *Is.* 11. 5.

d 2. *Reg.* 15. 20.

FIGULUS. De Figulis sæpe Scriptura. Eos Jeremias operi intentos subjectis duobus lapidibus insidentes exhibet (*e*). De illis Author Ecclesiastici: *Sicut Figulus sedens ad opus suum, convertens pedibus suis rotam, qui in sollicitudine positus est propter opus suum, & in numero est omnis operatio ejus. In brachio suo formabit lutum, & ante pedes suos curvabit virtutem suam* (*f*). Hanc tamen rotam manibus contorqueri dixit Homerus apud Strabonem (*g*): nostrâ sane ætate figuli aliam in iis operibus rationem servant.

e *Jerem.* 18. 3. *super duos lapides*.

f *Eccli.* 38. 32. 33.

g *Strab. Geogr. l.* 7.

Deus suæ io homines potestatis imaginem exhibiturus, ductâ à Figulo similitudine utitur; ut enim Figulus lutum suo arbitratu disponens, illud honestis usibus, illud vilioribus destinat, modò confectum opus destruit, modò formatum servat, vel rejicit: *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos* (*h*): *quasi lutum figuli in manu ipsius plasmare illud, & disponere* (*i*) ita homines in manu Dei: *Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam* (*k*)?

h *Psal.* 2. 9.

i *Eccli.* 33. 13.

k *Rom.* 9. 21. *Vid. etiam Jerem.* 18. 2. *&c.*

AGER FIGULI, quem pretio venditi Jesu Christi à Juda in Templum relato emerunt (*l*). Vide *Hacheldama*. Hunc agrum ad meridiem Montis Sion jactu lapidis à piscina Siloe extare ferunt, quem parietes 70. cubitorum longitudine, & 50. latitudine circuunt; protegit autem fornix septem foraminibus in superiori parte patens; ondè cadavera demittuntur in solum, intra 24. horarum spatium resolvenda. Quare salinis spiritibus summè acribus, carni proindè solvendæ aptissimis, fœtam esse terram illam oportet. Fornicem bunc curante Helenâ Imperatrice inductum ferunt; adduotque plures onerarias naves è tellure illa, ejusdem jussit, Romam transvexisse, quæ eregione Montis Vaticani deposita, adhuc vim suam cadavera solvendi infrà 24. horarum spatium servat. Hunc locum advenarum sepulchris destinatum, Campum Sanctum appellant (*m*). Ejus rei veritatem à Parocho loci didicisse Cornelius à Lapide testatur.

l *Matth.* 27. 7. 10.

m *Adrichom. Cornel. à lap. in Matth.*

In quem usum ager iste figulo esset, ignoramus; fortè tamen figlinis exsiccandis antequàm in fornacem inferrentur; & si ex pretio triginta argenteorum argumentum ducere liceat, parvi momenti rem fuisse oportet. Omnium primum ibidem cadaver Judæ illatum ex Rabano Mauro plures narrant (*a*). Non absimile Romano Judæis Pisanis coemeterium esse tradunt (*b*); ibique sepulturæ mandari cadavera sua gratissimum illis accidit; quippè qui Hierosolymitanæ telluri commissi sibi esse videantur. Eâ persuasione Judæi finitimarum Regionum sepulchra ibidem comparare student.

Legimus in Misna (*c*) sceleratorum cadavera in avitum tumulum inferri non posse, nisi antea in tumulis ipsis destinatis computruerint. Hanc fortasse consuetudinem remittendam postulans Joseph ab Arimathea, potestatem fieri cadaver Jesu Christi statim in tumulum paratum inferendi poposcit.

FILIUS, quo nomine in Scriptura frequenter Discipuli appellantur. Salomon Discipulum suum in Proverbiis affatus, ait: *Audi fili mi* &c. Filii Diaboli, filii Belial ii sunt, qui Mundi, & Diaboli opinionibus ducuntur. Filii etiam dicuntur alicujus, quos posteros dicimus, quamtumvis è longinquo cognatio repetenda sit; uti filii Edom, filii Moab, filii Israel. Scitum est etiam illud: *filii nuptiarum*, *filii luminis*, *filii tenebrarum*, *filii Regni*, nempe nuptiarum & Regni consortes; luminis & tenebrarum studiosi.

FIRMAMENTUM. Firmamentum inter duas aquas, inferiores, & superiores medium constituisse Deum Scriptura testatur (*d*), illud *Rakiah* nominaos, quod reddi solet *Expansum*, sive *Firmamentum*. Porrò verbum illud ex *Rakah* derivatur, quod malleo producere sonat (*e*), sive in laminas complanare, conterere, percutere. Hinc Moyses eâ voce utitur, cùm aureas laminas malleo productas, ad contegendam Arcam & Tabulas Sancti, nominat; Ezechiel (*f*) & Scriptor 2. Regum (*g*), cùm de cædendis conterendisque hostibus agitur. Isaias eo nomine laminas aureas nuncupat, quibus Idola obducebantur (*h*); Isaias idem, & Psalmista Terram extensam, aquis innatantem (quæ erat Hebræorum de Terræ situ sententia) eàdem voce significant (*i*); ac tandem Jeremias, ut laminas auri, quod è Tharsis vehebatur (*k*), exprimeret, eodem vocabulo utitur. Quæ quidem omnia satis indicant, nomen Rakiah, sive Firmamentum, inditum cœlo esse ab Hebræis, quòd illud, veluti concameratus quidam amplusque fornix, inter duas aquas constitutum esset, in quo astra inserta veluti gemmæ in auro, argentoque elucerent (*l*). Quamquam autem veteres Hebræi hæc de Firmamento senserunt, aliter tamen esse tutò quidem credere possumus; cùm Sacri Scriptores in nullius momenti rebus vulgi opinionibus indulgere optimum judicaverint.

FISTULA, Musicum instrumentum, de quo sæpè Scriptura, sub nomine *Chalil*, *machalath*, *masrokitha*, & *huggab*; quarum vocum ultima, *organum* versa est; Fistula tamen fortasse est pluribus calamis imparibus, minimè foratis, & in superiori tantùm parte patentibus, distincta. Hac verò per labrum inferius ductâ, calami spiritu inflati sonum edebant. Vide *Organum*.

Aliarum fistularum, quarum Scriptura meminit, forma difficiliùs invenitur. Veteres, qui fistulâ, seù tibiâ canebant, duas ore continuisse dicuntur; dexteram uno, sinistram duobus foraminibus distinctas: hæc acutior, illa gravior (*a*). Tibiâ canentium Evangelium meminit (*b*), qui filiæ Jair funus ducere parabantur.

Præter lamentatricem, tenuis etiam conditionis homines duos fistulâ canentes in exequiis ducere debuisse docent Rabbini (*c*); deque seipso narrat Josephus (*d*), tibiâ canentes à pluribus ductos, cùm falsum de illius morte Hierosolymis nuncium exaudiretur. In Veteri tamen Testamento, nulla hujus rei lucent vestigia; eum enim fortassè ritum Judæi à Romanis didicerant. In senum funeribus, tubâ, in juvenum, tibiâ canebatur [*e*], ut in Evangelii relatâ historiâ servatum vidimus.

FLAGELLUM, supplicii genus, apud Judæos frequentissimum, cui infligendo in Lege hæc præscribuntur [*f*]: *prosternent* [Judices nempè reum] & *coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Ita dumtaxat, ut quadragenarium numerum non excedant, ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.* Porrò flagrorum alia funiculis, sivè loris; alia verò arborum ramis seù virgis constabant.

Vulgaria in Legem crimina, quin & ea omnia, quibus nulla mortis pœna indicta legitur, usque ad 168., non virgarum, sed flagrorum expiationi subjecta esse Rabbinorum doctrina præscribit (*g*). Rei proindè ad ilia usque nudati, brachiis ad columnam modicè assurgentem alligabantur, ut dorsum recurvum ictibus præbere coacti, faciliùs cæderentur. Sunt, qui crediderint, ictuum mensuram usque ad 39. certam semper, ratamque servari consuevisse, quamvis gravioribus criminibus puniendis validiùs flagella infligerentur. Alii tamen malunt pro criminum modo ictuum mensuram servatam fuisse. S. Paulus (*h*) quinquies supplicium illud expertus, nunquam tamen nisi 39. ictuum mensuram in se Judæos excessisse testatur; ex quo planè certos illos fines huic animadversioni præscriptos intelligimus.

Virgas alterum esse à flagris supplicium, idem Apostolus apertè significat illis verbis: *ter virgis cæsus sum*. Cùm autem ille à Judæis in Templo comprehensus, procurrente ad tumultum Tribuno cum Romanorum manu, quæstioni ab eodem Tribuno subjectus esset, ut seditionis causam aperiret, in terram prostratus [pro Romanorum more] virgis excipiendis se præparavit (*i*). Consuetudo nostrâ ætate apud Orientales obtinens, cædendi nempè fustibus dorsum, sivè pedum plantas prostrato interim in terram Reo; consuetudo, inquam, ista à supplicio virgarum, sivè flagrorum differt.

Por-

a *Hanc Historiam nunquàm apud eundem authorem reperire licuit.*
b *Non Judæis, sed Christianis tumulandis Campus Pisanus destinatus est.*
c *Misna tract. de Synedr. c. 6. n. 14. 15.*
d *Gen.* 1. 6. *Hebr.* Rakiah. *Septuag. & alii Græci*, Stereoma, *Firmamentum*
e *Exod.* 39. 3. *Num.* 16. 38. 39.
f *Ezech.* 6. 11. & 25. 6.
g 2. *Reg.* 22. 43.
h *Isa.* 40. 19.
i *Isa.* 42. 5. & 44. 24. *Psal.* 136. 6.
k *Jerem.* 10. 9.
l *Gen.* 1. 17.

a *Vide nost. Dissert. de Musîc. instrum. Hebr. t. 2. comment. in Psal. præfixam.*
b *Matth.* 9. 23. 24.
c *Vide Seld. Uxor. Hebr. l. 3. c.* 8.
d *de Bello. l. 3. c.* 15.
e *Stat. Theb. l. 6. Ovid. Propert. Servius.*
f *Deut.* 25. 2.
g *Vide, si lubet, Selden. l. 2. c. 13. de Synedr. & Schickard. de jure Reg. c. 2. Theorem.* 7.
h 2. *Cor.* 11. 24.
i *Act.* 22. 24. 25.

Porrò hæc flagrorum pœna ex Rabbinorum doctrina, nullâ ignominiæ notâ Reum afficiebat; quare supplicium illud subiisse nullam honori maculam apud Hebræos inferebat; neque enim, addunt, ab illo quis Israelita, ne Rege quidem, & Pontifice exceptis, si eandem pœnam promeruissent, in Lege excipiebatur. Verùm hæc doctrina, de flagris in eorum Synagogis inflictis intelligenda est; ea enim legalis potius, & privata expiatio, quàm publicum, & infame supplicium habebantur. Philo de tyrannide Flacci in Judæos Alexandrinos agens (*a*) narrat, illos flagris subjectos fuisse, quod supplicium, ait, ingenuo homini, vel ipsâ morte pensatur. Et Jesus Christus cùm de cruciatibus, & ignominiis Passionis suæ ageret, omnium primam flagellationem commemorabat (*b*).

a *Philo in Flacc. & de special. leg.*

b *Matth.* 20. 19. *Matth.* 10. 34. *Luc.* 18. 32.

FLAVIUS JOSEPHUS. V. *Josephus historicus*.

FLAVIUS SYLVA, Præfectus Judææ post Bassum (*c*). Arcem Massadam expugnavit, quò seditiosi, captis Hierosolymis, se receperant; idemque adeò Eleazarum latronum Ducem conclusit, ut mortem sibi consciscere, post trucidatum præsidium, coegerit (*d*). Omnium postremus Judææ Præfecturam gessit.

c *De Bell. l.* 7. *c.* 30. *vel* 28. *in Latino*.

d *A.* 22. *Christi*.

FLORUS. *Gessius Florus*, Albini in Præfectura Judææ successor (*e*). Provinciæ rebus ab illo malè administratis, Zelotæ iterum excitati: Judæorum verò patientia ad ultimas angustias redacta, in apertam denique seditionem contra Romanos A. Chr. 66. erupit. Porrò Florus vir erat impudentissimus, animo, si quis alius, efferato, pecuniæ quibuscumque artibus parandæ studiosissimus, ac tandem in Judæos ad excessum immitis. Uxor eo viro dignissima Cleopatra fuit, quæ per Poppæam uxorem, seù concubinam Neronis viro Præfecturam impetravit. Prædones universam Provinciam infestantes, ejus clientelâ, prædam cum illo partientes, comparatâ, impune grassabantur. Cùm res Judæorum in apertam seditionem devenissent, Florus non extinguendo igni, sed fovendo operam dedit; quippè qui eâ tantùm ratione scelera sua inulta fore speraret, si Judæi perduelles haberentur.

e *Antiq. l.* 20. *c.* 9. *& de Bel. l.* 2. *c.* 24. *&c. An. Chr.* 54.

Judæi quidem suas in Florum querelas Cestio Gallo Syriæ Procos., cum fortè Hierosolymam A. Chr. 66. venisset, detulerunt; à quo spes injecta est, Præsidem imposterùm æquiorem futurum. Verùm Gallo in Syriam regresso, Florus ad vetera studia reversus est. Hinc seditio orta Cæsareæ primùm; deindè Hierosolymis; cui supprimendæ Cestius in Judæam cum exercitu promptè veniens, urbem vi ingressus, Templum obsedit. Sed arcem mox recepturus, subitò copias reduxit; commissoque cum Judæis prælio, victus recessit (*f*). Datis verò ad Neronem literis, omni excitatæ seditionis invidiâ Florum oneravit. Cæteræ Flori res apud Josephum desiderantur: facilè tamen Vespasiano A. Chr. 67. Provinciam ingrediente, Judæam reliquit.

f *Joseph. de Bel. l.* 20. *c.* 40.

FLUVIUS. Nomen Fluvii per antonomasiam apud Hebræos interdum *Nilo*; *Euphrati* quandoque, & *Jordani* tribuitur; quare ex contextu sermonis vagum illud nomen determinandum est. Non rarò etiam apud illos nomen fluvii torrentibus, sive nullius famæ fluminibus datum est.

Præcipuorum Palæstinæ fluminum hæc sunt nomina. Jordanis. Arnon, & Jabok, & Carith, trans Jordanem. Sorech. Besor. Cison. Belus. Torrens Jezrael, propè Scythopolim, in Jordanem influens. Eleutherus. Sabbation. Torrens Arundineti. Barrady, alio nomine Abana, & Farfar, Damasci flumina.

De singulis hisce in articulis, vel suis, vel urbium, ad quas pertinent.

FOEDUS. Vide *Testamentum*.

FOEMINÆ. Cùm Deus ex viri costâ fœminam creasset, hanc illi conjugem & sociam junxit. Deindè commissi criminis ream, ejusdem dominio subdidit: *Sub viri potestate eris* (*a*). Hinc Sara dominum suum Abrahamum appellat (*b*). Præter communia viris, & fœminis præscripta officia, peculiaria erant fœminarum præcepta, quæ infirmiorem tantummodò sexum spectarent: utì impuritates legales in menstruis, in puerperiis, & in fluxu sanguinis (*c*). Aquis etiam zelotypiæ (*d*) si quam viro de se suspicionem, nec temerè conceptam, indidissent. Si quandò notæ virginitatis indicia in aliqua non deprehendebantur, repudio subdebatur (*e*). Viris fidam minimè uxorem lapidibus damnare permissum erat, ut & ductam repudiare. fœminis paria in virum non concedebantur.

a *Gen.* 3. 16.

b *Gen.* 18. 12. & 1. *Petr.* 3. 6.

c *Levit.* 15. 19. & 12. 2. 3. & 15. 25.

d *Num.* 5. 14. 15.

e *Deut.* 22. 15.

Docent Rabbini (*f*), præcepta omnia negantia æquè fœminas, & viros obligare; affirmantia verò, quæ certum executionis terminum exposcunt, viris indicta esse, non fœminis, cum hæ infirmioris sint sexûs, atque virorum obedientiæ, & servitiis subditæ. Fœminis imperatum, ut cùm menstruatas se noverint, viros, ne accedant, sedulò moneant. Panem conficientes, omnium postremam placentulam reservabant, quondam in oblationem Domino, nunc in pabulum ignis. Earum tandem munus, lampadem domi in vesperis die Veneris pro nocte Sabbathi subeuntis incendere. Hæc sanè præcepta ad fœminas ex Rabbinis pertinent.

f *Leo. Moden.* De' riti Hebr. *p.* 5. *c.* 4.

Conjugem votum nuncupantem, vir si eâdem die noverit, prohibere, atque omni illam religione solvere potest (*g*): si in aliam diem distulerit, sivè votum sciens siluerit, fœmina voti rea statuitur, silentio viri pro assensu reputato. Officia conjugis in Virum latè describit S. Paulus (*h*); qui etiam fœminas monet, ut viris perinde ac Jesu Christo subdantur (*i*); ne Ecclesiam nisi velatæ introeant; neve in ea Fideles instruendi munus sibi arrogent (*k*). Addit insuper, mulieres silentes, & dicto audientes aliorum doctrinam, & jussa auscultare oportere, non tradere. Mulieres enim, ait, prolem gignentes, eamque optimè in charitate, fide, religione, & morum disciplina educantes, salutis suæ præmium consequentur. Vide etiam ad *Tit.* 3. 4. 5. & 1. *Petr.* 3. 1. &c. in quibus pudoris studium,

g *Num.* 30. 7. &c.

h *Cor.* 7. 5. &c.

i *Ephes.* 5. 22.

k 1. *Cor.* 11. 5. & 14. 34.

atque neglectus omnis muliebris apparatûs mulieribus commendatur.

FONTES. In Judæa celeberrimi plures occurrunt, de quibus nos fermè in articulis certorum locorum: utì de fontibus Jezrael & Emmaus v. *Jezrael*, & *Emmaus*. Ad vocem *Ain*, urbes quamplurimas indicavimus, quibus nomen ex fontibus derivatur; Hebræis namque *Ain*, sive *Ein*, vel *En*, vel oculum, vel fontem sonat. Hinc *En-semes* redditur fons Solis; *En-gaddi*, fons hædi; *Eu-gannim*, fons hortorum, & sic de singulis.

Fons Rogel. Vide *Rogel*.

Fons Gebon. Vide *Gebon*.

Fons Siloe. Vide *Siloe*.

Fons Nazareth. Vide *Nazareth*; & sic de singulis.

Fons Æthiopis, cui ex baptismo per Philippum Diaconum Eunucho Candacis Reginæ ibidem collato, nomen inditum (*a*). Illum alii ad Bethleem; alii ad Bethsuram collocant. Eusebio, & vetusto Hierosolymæ Itinerario, est ad radicem montis, cui Bethsura insidet: Bethsura verò 20. milliar. à Jerusalem prope Eleutheropolim sita est. S. Hieronymi ætate fons ille vix prodiens, iterum absorbebatur. Nunc aquæ illæ in alveum receptæ, per canales in receptaculum 20. passibus distans deferuntur; inde verò vallem universam irrigant.

a *Act.* 8. 36.

Fons aquarum viventium, qui ex Libano provolvitur (*b*). In recentioribus Itinerariis (*c*) fons est uberrimus, in planitie, leucâ à Tyro distans. Quadrato ædificio turris instar, 15. circiter pedibus in latum, & 15. cubitis in altum protenditur, ut aquæ in puteo contineri videantur. Ex foramine verò ædificii tanto impetu prosiliunt, ut molendinariæ rotæ quinque molis instructæ vertendæ sufficiant. Ejus molis fastigium, qua parte Tyrum spectat, amplo ex lapidibus ascensu vel ipsis equitantibus pervium est. Inde verò per canalem trium pedum latitudinis, ad alios duos puteos iter patet. Profectò Salomonis ætate aquæ illæ in Tyrorum ditione erant, quas proinde Salomonem in Canticis indicare voluisse vix credimus.

b *Cant.* 4. 15.
c *Vide Doubdan, Breidembach., Adrico.*

Fons signatus (*d*), ad Sponsæ Canticorum castitatem significandam per allegoriam usurpatus videtur. In Itinerariis fons ingens est, leucâ & dimidiâ à Bethleem, de quo vide *Ethau*, quem Salomonis *fontem signatum* esse volunt: nihil tamen incertius. Quoad aquas Ethan, eas scilicet aquas prope Bethleem occurrentes, consule Itineraria (*e*), latè earum alveum describentia. Easdem aquas Pilatus aliquibus ante bellum Romanum annis, Hierosolymam deduxit.

d *Cant.* 4. 13.
e *Cotovic. Eugen. Rog. le Brun.*

Fons, sive *puteus Jacob*, prope urbem Sichem (*f*).

Fons Judicii, sive *Misphat* (*g*), idem est ac aquæ contradictionis, quas Moyses è silice in Cadesbarne expressit (*h*).

Fons Daphne. Vide *Daphne*.

Fons Elisei, cujus saporem Eliseus correxit (*i*). E' valle Hierichuntis in Jordanem infertur (*k*).

Fons Agar, huic mulieri in solitudine ad meridiem Bersabee vaganti, ab Angelo ostensus (*l*).

f *Jo.* 4. 5. 6.
g *Gen.* 14. 7.
h *Num.* 20. 13. *&c.*
i 4. *Reg* 2. 19. 20.
k *De Bel. l.* 5. *c.* 4.
l *Gen.* 21. 19.

Fons Draconis, ad orientem Jerusalem situs videtur (*a*). Vide *Draco*.

a 2. *Esd.* 2. 13.

Fons Samsonis, è silice, cui nomen *Deus molaris*, Hebraicè *Machtes*, prosiliens, qui diutiùs, & fortasse adhuc in Tribu Dan, prope *Lechi*, scilicet *mandibulam*, perstitit. Antonino Martyri, & Glycæ (*b*) in suburbiis Eleutheropolis situs est: Rabbinis nonnullis (*c*) prope Torrentem Cedron, sive, ut alii malunt, juxta Tiberiadem. S. Hieronymus Morasthim collocasse videtur inter Socoth & fontem Samsonis (*d*), quem proinde fontem ab Eleutheropoli non removet.

b *Annal. p.* 2.
c *Vide Bochar. de anim. sacr. par.* 1. *l.* 2. *c.* 15.
d *Epitaph. Paula.*

FORMICA, insectum notissimum, laboriosi, & seduli hominis imago (*e*). Ejusdem etiam animantis solertia *Prov.* 30. 24. 25. laudatur, cùm æstate annonam hyemalem comparat.

e *Proverb.* 6. 6.

FORNICATIO. Ea vox in S. Scriptura non vitium tantùm castitati contrarium, sed & idololatriam, violatamque Deo fidem significat. Adulterii etiam rei aliquando fornicarii dicuntur (*f*): *Uxor tua in civitate fornicabitur*. In Veteri Novoque Testamento (*g*) impuritatis genus omne, cùm spiritualis, tùm corporalis exprimit; sive nempe fornicatio vitium corporis, sive idololatriam, apostasiam, hæresim, ac violatam Deo fidem significet.

f *Amos* 7. 17.
g *Levit.* 25. 7 *Deut.* 22. 21 *&* 23. 18. *Prov.* 23 27. *Tob.* 4. 17. *&* 1. *Cor.* 6. 0. 13. 15. *Coloss.* 3. 5. *Hebr.* 13. 4.

FORTUNATUS (*h*), vir, qui Paulum invisurus, Corintho Ephesum vênit. Ejus gestorum, & obitûs historia desideratur: illud scimus, Stephanum, Fortunatum, & Achaicum primitias Achajæ, primos nempè, qui Ecclesiæ & sanctorum servitiis sese addixerint, ab Apostolo appellatos fuisse. Tribus hisce Epistola ad Corinthios deferenda commissa est.

h 1. *Cor.* 16. 15. 17.

FRUCTUS. Vide *Poma*.

FUGA JESU CHRISTI IN ÆGYPTUM. Peractis purificationis Mariæ cæremoniis, atque Jesu in Templo oblato, Angelus Domini Josephum per quietem alloquutus jussit: *Accipe puerum, & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto ibi usquedum dicam tibi; futurum est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum* (*i*). Joseph dicto audiens, in Ægyptum confugit. Herodes interim post aliquot dies mares omnes intrà Bethleem, ejusque agri fines, bimatum non excedentes, trucidandos præcepit; ac deindè post quinque vel sex menses ipse quoque circa Paschatis Festum diem clausit. Herode igitur vitâ functo, Joseph Angeli monitu in Judæam rediit. Quare juxta nostram Chronologiam fugam in Ægyptum ad diem 3. sive 4. Februarii consignantes, regressum in Judæam circà diem 2. Aprilis, atque exilii tempus duorum circiter mensium statuimus.

i *Matth.* 2. 3. *&c.*

In Pseudo-Evangelio Infantiæ Salvatoris prodigia non desunt, quæ fugientem in Ægyptum Jesum prosequuta sunt: sed apocrypha illa destruendæ potiùs, quàm juvandæ religioni conferre videntur. Ægyptiorum Numina spontaneo lapsu vim Dei in Ægyptum ingressi, atque Hermopoli in Thebaide subsistentis sensisse, Patres testantur (*k*). Duobus milliar. à Cairo fons adhuc ostenditur, à Jesu Christo prodigio edu-

k *Athan. in Gent. l.* 2. *ad maxim.* 1. *Cyrill. Hier. Catech.* 10. *Vita PP. l.* 2. *c.* 7. *Hieron. in Isai.* 19. 1. *Sozom. l.* 5. *c.* 21.

eductus, quò lavandis lineis Virginem ventitasse ferunt. Neque huic Traditioni Pseudo-Evangelii, veterumque nonnullorum testimonia desiderantur.

FULLO. *Ager fullonis*, *fons fullonis*. Vide *Rogel*, quæ vox fullonem sonat. Fons fullonis, vel idem erat cum fonte Siloe, vel illius ramus.

FULVIA, Matrona Romana, quæ Hebræorum Religione initiata, purpuram & aurum Catechistarum suorum fidei commendavit, ad Templum Hierosolymitanum deferenda. Sed illis dolo malo omnia in privatum commodum convertentibus, re ad Imperatorem Tiberium delatâ, continuò Judæi omnes Imperatoris edicto Româ exularunt (*a*).

a *Antiq. l.18. c.5.*

FUNERA. Vide *Mors*.

FURTUM. Furti crimen apud Hebræos capitale non erat: *Non grandis est culpa cùm quis furatus fuerit; furatur enim, ut esurientem impleat animam: Deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet* (*b*). Furem nocturnum necare ex Legis præscripto fas erat (*c*), quippè qui non tam rebus quàm vitæ insidias moliri censeretur. Fur verò tantùm dupli pœnæ subdebatur (*d*), bovem autem subripiens quintuplo damnabatur, ovis, quadruplo (*e*). Si tamen apud furem incolume pecus servaretur, dupli tantùm, pœna infligebatur. Reddere furtum detrectantis rebus omnibus manus injiciebantur; quæ si furto solvendo impares fuissent, furem ipsum in servitutem vendere fas erat (*f*). In sententia Proverbiorum antea laudatâ, fur septupli multâ damnandus dicitur; sed hujus vocis *septuplum* eadem vis est, ac *in excessum damnandus*. Zacchæus quadrupli restitutione, si quid fraudis in Telonio commisisset, sese multavit (*a*); eâdem enim multâ publicæ pecuniæ expilatores in Legibus civilibus damnantur.

b *Prov. 6. 30. 31.*
c *Exod. 22. 2.*
d *Exod. 22. 4.*
e *Exod. 22. 1. & 2. Reg. 12. 6.*
f *Exod. 22. 3.*
a *Luc. 19. 8.*

Fur ad Judicem delatus, & sub obtestatione Divini nominis, ut vera proderet, requisitus, si pervicaciter factum denegasset, quod tamen testibus deinde probaretur, capite, non furti quidem, sed perjurii crimine damnabatur. Eâdem, pari proportione, pœnâ fur, & furem in judicio celans multabantur: *Si peccaverit anima, & audierit vocem jurantis, testisque fuerit, quod aut ipse vidit, aut conscius est; nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam* (*b*) nempè ultimo supplicio damnabitur. Et Salomon [*c*]: *qui cum fure participat, odit animam suam; adjurantem audit, & non indicat*.

b *Levit. 5. 1.*
c *Prov. 29. 24.*

FUSTIS: *fustigatio*. Supplicii genus apud Græcos, & Romanos frequens, nec Judæis incognitum. Eleazarus senex religiosissimus fustibus contusus, extremum spiritum agens, ploransque cruciatuum suorum testem Deum vocavit (*d*). Porrò supplicium illud *tympanarium* appellabatur; ut enim virgis tympana, ita reorum corpora bacillis tundebantur. Hinc S. Paulus, de Sanctis quibusdam agens (*e*) ait: *Alii distenti sunt* (Græcè *tympanizati sunt*) *ut meliorem invenirent resurrectionem*.

d *2. Mach. 6. 30. 35.*
e *Hebr. 11. 35.*

Apud Orientales adhuc idem tormenti genus perseverat. Reum enim pronum jacentem, sublatisque in aera pedibus, palo à militibus sustentato appensis, in pedum plantis, interdum etiam in dorso & scapulis cædunt. Centenis plerumque, quandoque quingentis ictibus damnant; quos tamen millenis cædunt, rarò vitam prorogant.

G A

GAAL, filius Obed, quo suppetias Sichimitis adversùs Abimelech filium Gedeonis ferente, cives illi animo confirmati ex urbe egredi, & circumjacentem Regionem vastare cœperunt; quin & lautissimis conviviis instructis, inter potationes Abimelecho dira imprecabantur (*a*). Gaal cæteris fidentior; quis est, clamabat, Abimelech, cui Sichem tanta urbs subjiciatur? In hunc sanè ego Dux Populi constitutus ultimum excidium inferrem. His ad Zebul Præfectum urbis, ab Abimelecho constitutum, delatis, Regem de omnibus monuit. Nec mora; Abimelech exercitum ad urbem duxit. Gaal etiam ex urbe cum exercitu egressus, primò se pro foribus continuit; utrùm enim exercitus Abimelechi, an alius quispiam veniret, ignorabat. Sed procedentem Regem agnoscens, prælium cum illo statim inivit: quo fractus, fugâ salutem parare coactus est. Urbem tamen à Zebul exclusus ingredi nequiit: nec alia de ipso Scriptura.

a *Judic.* 9. 26. *&c. A. M.* 2771 *ante Ch.* 1229. *ante Ær.* 3233.

GAAS, mons in Regione Ephraim, ad meridiem Thamnat-sare, loci sepulcbro Josue celebris (*b*). Sepulcbrum illud propè *Thamnat* Eusebii ætate visebatur, eodem authore.

b *Josue* 24. 30.

GAAS, *torrens*, seù *vallis Gaas* (*c*), fortasse ad radicem montis Gaas sita. Trans eam vallem erat *Haddai*, sivè *Hurai*.

c 2. *Reg.* 23. 30. *&* 1. *Par.* 32.

GABAA, urbs Tribûs Benjamin, pluribus Scripturæ testimoniis celebris (*d*), Saulis primi Judæorum Regis patria, dicta proindè *Gabaa Saulis*.

d *Josue* 18. 24. *&* 1. *Esd.* 2. 26. *&* 2. *Esd.* 7. 30.

Nec civium sceleribus minùs innotescit, violatâ potissimùm junioris illius Levitæ, qui Gabaam venerat, conjuge. Primò venientem illum ad urbem nemo excepit hospitio; quare tandiù in foro considere coactus fuit, donec à seniore quodam, qui fortè adfuit, invitaretur (*e*). Vix à cœna surrexerant, eùm illicò facto ad eam domum à civibus concursu, elatis vocibus senem postularunt, ut hospites produceret, quò ab ipsis cognoscerentur. Hac illi voce crimen infandum celabant. Senex nequidquam conatus est imminentem in hospites turbinem avertere: cùm tamen eos pertinaces cerneret, virginem puellam filiam suam, & Levitæ uxorem illis se permissurum promisit, si ab incepto abstinerent. Eo loquente, Levita uxorem suam produxit, ut eorum licentiæ obsequeretur. Fœminâ igitur totâ nocte abusi sunt viri nequissimi, quæ deindè derelicta, cum domum regressa jam vestibulum attigisset, exanimis extentis brachiis concidit.

Circa An. M. 2591. *ante Ch.* 1409. *ante Ær.* 1413.

e *Judic.* 19.

Lugubri aspectu Levita dolore concitatus, defunctæ cadaver asino imponens, domum suam reduxit; quod deindè in duodecim frusta concisum, suum singulis Israeliticis Tribubus transmisit. Coacto ad eam rem Israelitarum consessu, viros Benjamin requisierunt, ut sceleratissimos homines condignâ pœnâ afficiendos permitterent. Verum Benjamitæ non acquiescere tantùm recusarunt, sed armis Gabaæ cives defendere aggressi sunt; quare acre bellum in Israele exarsit, quod Tribui Benjamin extremo exitio fuit (*a*). Porrò bæc contigisse narrantur, quo tempore Israelitæ nullis subjecti Regibus, singuli ex sententia regebantur.

a *Judic.* 20. *&* 21.

Duabus fermè leucis ea urbs à Jerusalem, septentrionem versùs, non longè à Gabaone, & Cariat-jarim aberat (*b*). S. Hieronymi ætate funditus eversa erat (*c*). Hanc Josephus (*d*) 30. stadiis, S. Hieronymus (*e*) 7. milliar. à Jerusalem removent. Eandem credo ac Gabaat *Josue* 18. 28.

b *Hieron. in Osee* 5.
c *In Epitaph. Paula, & in Sophon.* 1.
d *De Bello l.* 5. *c.* 2. *in Lat. seu* 3. *in Græco.*
e *Hieron. Osee* 5.

GABA, urbs, ad Carmeli montis radicem, Ptolemaidem inter, & Cæsaream, quam *urbem Equitum* appellatam fuisse tradit Josephus, quòd in eam emeritos equites Herodes reduxerit (*f*). Relandus eandem credit cum Caipha, sivè Hepha ad radicem Carmeli è regione urbis, & portûs Ptolemaidis. Urbs *Gabe* in Galilæa sita est apud Stephanum Geographum. Parva etiam urbs *Gaba*, sivè *Gabe* ab Eusebio, 16. milliar. à Cæsarea Palæstinæ, magnum Campum Legionis versùs, statuitur; quæ si eadem est cum urbe à Josepho, & Stephano descriptâ, in regione Meridionali Carmeli sitam esse oportuit: quare inter urbes Galilææ nullâ ratione potuit recenseri.

f *De Bello l.* 2. *c.* 19. *& l.* 3. *c.* 2.

GABAA, Hebraicè sonat collem; hinc in regione Judææ, montibus adeò impeditâ nil mirum, si plures ejusdem nominis, uti Gabaah, Gabaon, Gabbathon, Gabbat, Gabbata, Gabe, plura nomina ejusdem sensûs, occurrant. Nec rarò in Scriptura nomina propria Gabaa, redduntur Colles: *Revertetur omnis terra de colle* [Hebr. de Gabaa] *Remnon ad austrum Jerusalem* (*g*). Interdum verò, qui collis est, Gabaa appellatur; sic *Gabaa* 2. *Reg.* 7. 1. collis est Cariat-jarim.

g *Zach.* 14. 10.

GABAAT PHINEES, urbs in montibus Ephraim, quæ Phinees filio Eleazari cessit, ubi & Summi Sacerdotis Eleazari sepulchrum (*h*).

h *Jos.* 24. *ult.*

GABATHA, locus in Regione Meridionali Juda, 12. milliar. ab Eleutheropoli, ubi olim sepulchrum Prophetæ Abacuc visebatur (*i*).

i *Euseb. & Hier. in Gabaat.*

GABAON, Metropolis Gabaonitarum, qui Religionis specie Josue, & seniores Israe-

raelis deceperunt, è longinqua regione venire se simulantes, ut fœdus cum Populo Dei inirent (*a*). Cùm igitur Josue, Deo inconsulto, affirmantibus credidisset, fœdus cum illis temerè sancivit; cujus mox facti, re intellectâ, pœnituit. Quare accitis coram se Gabaonitis, fraudem gravioribus verbis exprobrarunt; quæ tamen sacramento polliciti fuerant, rata habentes, iis tantummodò, veluti mancipiis in bello captis, aquam, & ligna ad Tabernaculum Domini deferendi onus imposuere; quo in servitii genere usque ad ultimum Israelis excidium permanserunt.

a *Jos.* 9. 3. *&c. An. M.* 2553. *ante Chr.* 1447. *ante Ær.* 1451.

Triduo post, Reges Chananæorum, defectione Gabaonitarum ad Hebræos offensi, eorum urbem obsedere (*b*). Gabaonitæ quinque Regum viribus (nimirùm Adonisedech Regis Jerusalem, Oham Regis Hebron, Pharan Regis Jerimoth, Japhiæ Regis Lachis, & Dabir Regis Eglon) impares se rati, suppetias à Josue petierunt. Ille cum selectissimis copiis nocturno itinere profectus, manè hostes offendens, prælium iniit; fugatosque usque ad descensum Bethoron insequutus est. Hìc Deus lapidum grandine in fugientes pluit, qua permulti oppressi sunt. Veritus autem Josue, ne imminens nox meliorem victoriæ partem præriperet, Deum exoravit, ut Solis, & Lunæ cursum tantisper moraretur: *Sol ne movearis contrà Gabaon, & Luna contra vallem Ajalon*. Oranti Deus, Deo Sol, & Luna paruere, ut tam prolixa dies nunquam contigerit. Ejus favore Josue, & Israelitæ plenam de hoste victoriam retulere.

b *Josue* 20. 3. *&c.*

Quinque Reges capti, & in specu inclusi, tamdiù in eo servati sunt, quamdiù Josue ab insequendo hoste regrederetur. Deinde ejus jussu educti, omnes occisi sunt, defunctaque corpora crucibus usque ad vesperum affixa. Quæstiones, quæ de hoc Josue prodigio agitantur, in dissertatione de hoc argumento commodè examinavimus (*c*), ad quam Lectores remittimus.

c *Dissert. ante Comment. in Josue.*

Gabaonitæ ab Hevæis, veteribus incolis Regionis, genus docebant; eorumque in ditione quatuor occurrebant urbes, Caphira, Beroth, Cariat-jarim, & Gabaon omnium Metropolis; quæ demùm Tribui Benjamin cesserunt, præter Cariat-jarim, quæ Tribui Juda obtigit. Quanquam autem Gabaonitæ perpetuò in obsequiis Israelitarum permansere, injunctum sibi à Josue onus præstantes, Saul tamen, magnâ in illos cæde sævit (*d*); præpostero sanè, uti quidem videtur, Chananæorum reliquias delendi zelo ductus. Regis impium ac crudele factum Deus, immissâ sub Davide in Judæam triennali fame, quæ totam vastavit, ultus est.

d 2. *Reg.* 21. 1. *&c.*

An. M. 2983. *ante Chr.* 1017. *ante Ær.* 1021.

David percuotis populi misericordiâ motus, Deum precibus exoravit; cùmque ore Prophetarum respondentem audisset oportere, ut Saulis in Gabaonitas injuriæ, contra sancitum cum illis populis per Josue fœdus, expiarentur, Gabaonitas quid satisfactionis exigerent, requisivit. Petentibus illis septem Saulis filios occidendos sibi permitteret, ut sanguis sanguine rependeretur, David acquievit, duobus filiis Saulis ex Respha, & quinque filiis Hadrielis & Merob filiæ Saulis traditis. Gabaonitæ omnes eos in crucem coram Domino egerunt: qua occasione Respha Saulis concubina insigne maternæ pietatis specimen exhibens, nunquam à loco supplicii absuit, toto eo spatio, quod ab ineunte hordei messe in Palæstina [nempè vere subeunte] usquequò dilapsis imbribus terra iterum fœcundaretur, intercessit.

Indè nusquam Gabaonitarum, veluti populi peculiaris, meminit Scriptura; sed *Nathinæorum*, sivè *donatorum* (*a*) nomine significatos credimus; cùm mancipia essent publica, Templi servitiis destinata. Successu temporis in Gabaonitarum censum & ministerium cæteri omnes Chananæi deputati sunt, quibus subactis vitam servare visum est. Ex illis magno numero Domini servitio addictos fuisse sub Davide, Salomone, cæterisque Regibus Juda legimus (*b*); ac in servitutem unà cum Tribu Juda & Levitis adducti, quamplures cum Esdra, Zorobabele, & Nehemia rediere, eadem Templi munera sub Sacerdotum & Levitarum obsequio præstantes (*c*).

a 1. *Par.* 9, 2.

b 1. *Esd.* 8. 20. *&* 2. 58. *&* 3. *Reg.* 9. 20. 21.

c *Vide* 1. *Esd.* 8. 17. *&* 2. 7. *&* 2. *Esd.* 3. 26. *&* 11. 21.

Gabaon, ut ipso satis nomine indicat, colli insidebat, 40. stadiis, nempè duobus circiter leucis à Jerusalem, septentrionem versùs [*d*]. Aliquando *Gabaa* appellatur (*e*); mutatis tantisper literis, sed eodem sensu. Scriptura nonnunquam fontis & piscinæ Gabaæ meminit (*f*), ad radicem collis, uti quidem videtur, ejusdem urbis.

d *Joseph. Antiq. l.* 7. *c.* 10. *Alibi tamen abesse dicit* 50. *stadiis à Jerusalem, de Bel. l.* 1. *c.* 37.

e 2. *Reg.* 5. 25. *collatus cum* 1. *Par.* 14. 16.

f 2. *Reg.* 2. 16. *Jerem.* 4. 12. *Joseph. de Bello, l.* 2. *c.* 24.

Labentibus Davidis annis, & Salomonis Regno ineunte (*g*), Tabernaculum & Altare holocaustorum, olim à Moyse constatum, Gabaone visebantur; ignotum quo tempore, quave occasione, & cujus operâ translata. David aspectu Angeli Dei ad aream Ornan visi, adeò territus fuit, ut Gabaonem usque sacrificiis offerendis petere non sustinuerit. Salomon verò, inito Regno, illuc sacrificiis offerendis se contulit (*h*); locus enim ille religiosissimus habebatur omnium, ubi sacrificia, defectu Templi nondum constructi, permittebantur.

g 1. *Par.* 21. 29. 30.

h 3. *Reg.* 3. 4.

GABARA, sivè *Gabaroth*, urbs Galilææ, de qua, tanquam inter florentissimas ejus Provinciæ urbes, frequenter Josephus, cùm de Vita sua, tum in Libris de Bello. Quadraginta stadiis à Jotapata aberat (*i*). In Textu Josephi, interdum Amanuensium incuriâ pro *Gabara*, *Gadaram* irrepsisse Relandus animadvertit.

i *Joseph. de vita sua.*

GABATHON, sivè *Gebethon*, urbs Danitica, Levitis concessa (*k*).

k *Josue* 21. 23.

GABBATHA. Locum fuisse in Palatio Pilati, ubi ille sententiam in Jesum pronunciavit, *Gabbatha*, Græcè *Lithostroton*, Latinè *stratum lapide* appellatum ex Evangelio scimus (*l*). Si ex nomine, quod elatum locum significat, conjecturam capere licet, locus erat elevatus, solarium, porticus, fenestra porrecta, lapidibus, vel marmore strata.

l *Jo.* 19. 13.

GABE. Vide *Gaba*.

GABELUS, vir è Tribu Nephtali, qui in captivitatem ductus unà cum Tobia seniore necessario suo, in Rages urbe Medorum sedem fixerat (*m*). Mutuo autem à To-

m *Tob.* 1. 16. 17. *A. M.* 3283. *ante Chr.* 717. *ante Ær.* 721.

Tobia petiit argenti talenta decem, quæ 48671. libris, 17. solidis & 6. denariis respondent, talento Hebræo 4867. libris, & 9. denariis computato.

Successu temporis, Tobias exitum sibi vitæ imminere ratus, pecuniæ à Gabelo exigendæ Tobiam filium suum in Rages misit. Sed Ecbatanis subsistere adolescens uxoris ducendæ gratiâ coactus, Angelum Raphaelem, quem sub viri aspectu, & ficto Azariæ nomine comitem itineris habuerat, ad Gabelum misit. Angelus statim & pecuniam, & Gabelum ipsum, ut nuptiis interesset, reduxit. Hanc pecuniam non mutuò quidem, sed loco depositi Gabelo commissam fuisse in Textu Græco, & Hebræo Libri Tobiæ legimus.

GABER, filius Uri, Præfectus Galaaditidis, & Basanitidis, ultra Jordanem, sub Salomone (a).

GABIM: (b): *Migravit Medemena, habitatores Gabim confortamini*. Hujus loci situs latet. Sunt, qui hanc vocem non certo cuidam loco, sed collibus significandis positam autument, vertuntque: *Confugite Medemenam, habitatores collium*.

a 3. Reg. 4. 19.
b *Isa.* 10. 31.

GABINIUS, cujus nominis licèt plures in Historia Romana, nobis tamen de uno Aulo Gabinio impræsentiarum agendum est. Hic in exercitu Pompeji præfecturam agens, exigendæ ab Antigono pecuniæ jam Pompejo promissæ, ab eodem Duce legatus fuit (c). Re tamen infectâ, cùm Antigonus promissis non stetisset, ad exercitum rediit. Pompeius eâ injuriâ offensus, ducto contra urbem exercitu, illam ac subinde Templum expugnavit; receptumque inter captivos Antigonum, unà cum filiis omnibus Romam transmisit. Cùm Alexander filius Aristobuli custodes fallens in Judæam rediisset; coactisque copiis Provinciam turbaret (d), Gabinius tunc temporis Consul, qui in Syriam loco Scauri venerat, exercitum contra illum ducens, prælio fregit, ipso in arcem Alexandrium confugere coacto (e). Deindè Judæam totam percurrens, plures urbes, quæ bellorum præcedentium injurias senserant, restituit, uti Samariam Azotum. Scythopolim, Anthedonem, Apolloniam, Jamniam, Raphiam, Doram, Marissam, Gazam, aliasque nonnullas.

a *Antiq. l.* 14. *c.* 6. *&c.*
An. M. 3940. *ante Chr.* 60. *antè Ær.* 64.
d *De Bello l.* 1. *c.* 5. *ad fin.*
An. M. 3946. *ante Chr.* 54. *ante Ær.* 58.
e *Antiq. l.* 14. *c.* 10. *de Bel. l.* 1. *c.* 6.

Interim Romanorum armis arx obsidebatur, quò & Gabinius post pacatam Provinciam vênit. Quare Alexander in ultimas angustias redactus, conditiones pacis requisivit: nec frustra; siquidem restitutis arcibus, quas occupaverat, dimissus est. Eas arces Gabinius evertit, hortante ipsius Alexandri matre, verente, ne iis integris nova filio perduellionis ansa præberetur.

Tandem Gabinius restitutis Hircano Hierosolymis, summique Sacerdotii dignitate, Præfectos, & Judices ad populi regimen constituit; ex quo Monarchicum Judææ regimen in Aristocraticum desiit. Tunc juridici conventus Hierosolymis, Gadaræ, sivè Doræ, Amathunte, Sephori, & Hierichunte constituti sunt, ut in omnibus regionibus certis Judicibus decretis, populi à propriis sedibus nimiùm divertere non cogerentur. Sunt qui Synedrii originem Gabinio referendam censeant (a).

Cùm autem Gabinius Aristobulum, & filios Romam transmitteret, Epistolam & ad Senatum addidit, authore Josepho (b), significans se fidem suam matri puerorum obstrinxisse, quantocyus illos in Judæam remittendos. Eâ lectâ Senatus fidem inviolatè servandam censuit; statimque, retento Aristobulo, Alexander, & Antigonus ejus filii in Judæam restituti sunt. Succedente tempore, Gabinius expeditionem in Parthos initurus, eùm eorum ditionem, trajecto jam Euphrate attigisset, pecuniis Ptolemæi Auletis Regis Ægypti inductus, arma in Ægyptum vertit, ut Alexandrinos coerceret, qui in Regem suum conjuraverant.

a *Petav. de Doctr. temp. l.* 2. *c.* 26.
b *Antiq. l.* 14. *c.* 11. *& de Bel. l.* 1. *c.* 6.

Cùm in provinciam Crassus venisset, Gabinius eâ dimissâ, Romam vênit; ubi à Syris delatus, quòd commissos sibi populos duriùs habuisset, Ciceronem adversarium nactus est; quippè qui Gabinium exilii sui potissimum authorem suspiciebat. Tanti igitur adversarii eloquentiâ obrutus, quòd exilii tantum sententiâ damnaretur, probi loco duxit. Exul tamdiù mansit, quamdiù à Julio Cæsare revocaretur, inde in Syriam Tribuniciâ dignitate auctus rediit (c), multùmque Phasaelo, & Herodi favit, præstitam sibi ab Antipatro sexdecim ante annos in Bello Judaico operam rependens.

An. M. 3949. *antè Chr.* 51. *ante Ær.* 55.
c *Antiq. l.* 14 *c.* 10. *de Bello l.* 1. *c.* 6. *circa An. M.* 3963.

GABRIEL, inter Summos Paradisi Angelos, cujus nomen *vim Dei* sonat. Ad Prophetam Danielem missus, mysteria visionis arietis, & hirci, nec non 70. hebdomadarum exposuit (d). Adjecit etiam, se spatio 21. dierum cum Principe Persarum decertasse; decertanti verò unum Michaelem Principem populi Hebraici suppetias tulisse (e). Quis iste fuerit Persarum Princeps, adhuc latet: sunt tamen, qui Angelum illius populi custodem, sunt, qui Regem Persarum autument. Vide Comment.

d *Daniel.* 8. 16. *&* 9. 21. *&* 11. 1. *&c.*
e *Dan.* 10. 13. 21.

Ferendo ad Zachariam nuncio de futuro Joannis Baptistæ ortu idem Angelus destinatus est. Cùm Zacharias dictis Angeli dubiam fidem præbere videretur, quippè cui uxor esset Elisabeth, ætate effœta, Gabriel nomen suum revelavit, missumque se à Deo prodidit, ut ea nunciaret: verùm, ait, quòd meis dictis dubius hæseris, loquelâ certo temporis spatio carebis.

An. M. 3999. *quindecim, vel sexdecim mensibus ante ortum Christi.*

Post sex menses, idem Angelus Mariam Virginem uxorem, sivè tantùm juxtà plures Interpetres, sponsam Josephi in Nazareth versantem, convênit. Illam igitur post primas salutationes certiorem fecit, præ omnibus mulieribus bonis cumulatam esse, quòd Domini consortio frueretur. Paventem ad ea verba Virginem Angelus confirmavit, nuncians mox ex ea filium oriturum, quem Jesum nuncuparet; illum verò non illius tantùm, sed Dei Altissimi etiam Filium futurum, cui & Davidis solium, & Regnum Jacob æternùm maneret. Maria amplissimæ promissionis implendæ rationem quæsivit; cui Angelus Divino Spiritûs Sancti illapsu obumbrandam ipsam esse respondit, ut Dei Filium pareret. Ut autem dictis suis fidem conciliaret, Elisabetham eidem Virgini necessitudine conjunctam, effœtam fœminam, jam inde à sex men-

An. M. 4000. *ante Christ. quinque, vel sex mensibus, Luc.* 1. 7. *&c.*

mensibus concepisse nunciavit. His auditis, Ecce, inquit Maria, Ancilla Domini: quæ loqueris, in me compleantur; quo accepto responso, Angelus evanuit.

Eodem, utì quidem arbitramur, nuncio S. Josephus, uxoris suæ dimissionem animo versans, confirmatus est; eodemque suasore in Ægyptum secessit, ut Herodis furorem, cædem infantium Betbleemiticorum meditantis, evitaret; ac tandem, mortuo Herode, ejusdem monitu Judæam repetiit. Docent Cabalistæ, S. Gabrielem Josephi Patriarchæ fuisse Præceptorem.

I. GAD, Jacobi ex Zelpha, Liæ ancillâ, filius (*a*). Cùm enim Lia effœtam se cerneret, sororis suæ Rachelis æmulatione, quæ Balam ancillam suam Jacobo permiserat, & ipsa suam, nomine Zelpham, viro uxorem tradidit, ut ex ea prolem susciperet. Nec Zelpha sperantem fefellit; statim enim filium genuit, cui à Lia nomen inditum *Gad*, illud interim dicens: *Feliciter*; Gad enim bonæ fortunæ Deum sonat.

a *Genes.*30. 9. *&c.*

E' Gad septem filii, Sephion, Aggi, Suri, Esebon, Chori, Arodi, & Areli (*b*), prodiere. Jacob benedictionem Gad his verbis pronunciavit; *Gad accinctus præliabitur ante eum* (Israelem), *& ipse accingetur retrorsum*, nempè armis protectus è prælio redibit. Quæ sanè oracula post obitum Moysis impleta videntur. Gad enim sedibus trans Jordanem acceptis, unà cum Tribu Ruben, & dimidià Tribu Manasse, trajecto tamen amne, in fronte totius exercitûs procedens, pro fratribus suis arma contra Chananæos intulit; eoque prælio egregiè confecto, armis protectus, & spoliis onustus ad propria remeavit.

b *Gen.*46. 16.

In extremo Moysis Cantico his verbis Gad compellatus est (*c*): *Benedictus in latitudine Gad: quasi Leo requievit, cœpitque brachium, & verticem* [prædæ à se captæ) *& vidit principatum suum, quòd in parte sua doctor* (Moysis sepulcbrum) *esset repositus. Qui fuit cum principibus populi, & fecit justitias Domini, & judicium suum cum Israel* (Fratres suos in obtinenda Chanaanitide adjuvit). Moyses diem in Monte Nebo clausit, ejusque cadaver in subjecta valle, ditione Gad, sepultum (*d*). Si quis apocryphis delectetur, adeat librum Testamenti duodecim Patriarcharum, in quo Gad tanquam robustissimus vir celebratur.

c *Deut.*33.20.

d *Deut.*34. 5. *&c.*

Tribus Gad 45650. viris frequens ex Ægypto egressa est (*e*). Post victos Reges Og, & Sebon, Tribus Gad, Ruben, & dimidia Manasse eam sibi regionem concedi postularunt, pascuis divitem, qualem eæ Tribus pecoribus abundantes exigebant (*f*). Acquievit Moyses, eâ tamen lege, ut trajecto amne, fratres suos in obtinenda Chanaanitide non desererent (*g*). Hinc Regio Gaditarum inter Tribum Ruben ad Meridiem, Manasse ad Septentrionem, Montes Galaad ad Orientem, & Jordanem ad Occidentem definitur.

e *Num.*10.21.

f *Num.* 32. 5. *&c.*

g *Num.*32.28. 29.

II. GAD, Propheta, & Davidis amicus, qui in Saulis persecutione extorrem amicum non deseruit. In Scriptura *Propheta, & Videns David* appellatur (*b*),

h 2. *Reg.* 24. 11.

ideò scilicet, utì conjicimus, quòd à Deo destinatus esset Oraculis suis eidem Principi revelandis. Cùm David in Regionem Moab se recepisset, ut parentes suos in tuto collocaret (*a*), primo fugæ suæ, & persecutionis Saulis anno, tunc primò cum Gad consuetudinem iniisse videtur. Ab hoc igitur Prophetâ monitus est David, ut Moabitidem deserens, in Judæam rediret.

a 1.*Reg.*22.5.

A. M. 2944. *ante Ch.*1056. *aut. Ær.*1060.

Post initum à Davide populi censum indicendi consilium, Gad jussu Dei, Regem convênit [*b*], illique in ultionem criminis ex tribus propositis plagis unam, vel scilicet septennalem famem, sivè trium mensium ab hoste fugam, seù tandem triduanam pestem seligeret, imperavit. Rex triduanam pestem cæteris prætulit, de qua etiam Deus, ejus lachrymas respiciens, nonnihil remittendum censuit. Angelum enim ultorem strictum in cædem gladium in vagina condere jussit; oblatumque in area Ornan, sivè Areunæ Jebusæi sacrificium, erecto, Gad authore, Altari à Davide (*c*), propitiatus suscepit. Librum de gestis Davidis scripsit, in Paralipomenis laudatum (*d*); nec alia de eodem Propheta scimus.

b 2. *Reg.* 24. 12. 13. *&* 1. *Paralip.*21. 11 *A. M.* 2987. *ant. Ch.*1013. *ant. Ær.*1017.

c 2. *Reg.* 24. 17. 18. *incertum quandiu ea pestis savierit, ex Scriptura tamen contractam fuisse intelligimus.*

d 1. *Par.* 29. 29.

III. GAD, Ethnicorum Numen, de quo frequenter in S. Scriptura. *Isa.* 65. 11. *Vos, qui dereliquistis Dominum... qui ponitis Fortuna* [Hebr. *Gad*] *mensam, & libatis super eam* [Hebr. *& libatis Meni*]. Locus in Palæstina occurrit *Baal-Gad*, sivè Deus Gad; idemque nomen Gad Arabes syderi Jovis, rebusque omnibus bonis, & beneficis indidisse tradunt. Nos in Textu Isaiæ significatum credimus Solem: quò etiam spectasse videtur S. Hieronymus, eundem reddens: *Qui ponitis fortuna mensam*, nempè bonis auspiciis. Solebant enim Veteres horoscoporum speculatores à Sole bonæ indolis indicia, à Luna secundæ fortunæ captare (*e*).

e *Vide nost. Comment. in Gen.*30.11.

I. GADARA, urbs celeberrima transjordanica, quam Josephus metropolim Perææ fuisse tradit (*f*); & in plaga orientali Lacûs Tiberiadis 60. ab illo stadiis collocat (*g*). Plinio sita est ad amnem Hieramacem (*h*). Ab ea urbe regioni transjordanicæ nomen derivatum. Pompejus ob Demetrium libertum suum, Gadarâ oriundum, illam restituit (*i*); ipsamque postea Gabinius selegit, in qua unus ex quinque juridicis conventibus, à so in Judæa statutis, haberetur (*k*). Eandem urbem, authore Polybio (*l*), omnium totius regionis munitissimam, Antiochus Magnus obsedit, ac tandem datis conditionibus in fidem recepit. Balnea aquarum calidarum ejusdem urbis à S. Epiphanio memorantur (*m*). Veteres nummi quamplures ad Gadaram spectantes, & in subscriptionibus Conciliorum ejusdem urbis Episcopi occurrunt.

f *De bello l.*5. *c.*3.

g *Idem de Vita sua.*

h *Plin. l.* 5. *c.* 18.

i *Antiq. l.*14. *c.*8.

k *Antiq. l.*14. *c.*10.

l *Polyb. hist. l.* 5.

m *Epiph. adver.Har.l.*2.

Christus trajecto Mari Tiberiadis in Græco S. Marci (*n*), & S. Lucæ (*o*), in regionem *Gadarenorum* venisse dicitur; eandemque lectionem servant nonnulla Exemplaria Græca S. Matthæi (*p*), quamquam in Vulgata ejusdem *Gerasenorum est*, sivè *Gergesenorum*, quam posteriorem lectionem præferendam esse Origenes contendit (*q*).

n *Marci* 5. 1.

o *Luc.* 8. 26.

p *Matth.*8.28.

q *Comment. in Jo. Vide Mille Var. Lect. & nost. Comment. ibid.*

II. GADARA, urbs Palæstinæ, non longè à Diospoli & Nicopoli (a), quam confundendam credimus cum *Gazer*, *Gazera*, *Grdor*, *Gadora*, *Gador*, *Gaderoth*, de quibus frequenter in Machabæis, & apud Josephum (b). In Textu Josephi mendum aliquando irrepsisse, ac pro *Gadara* legendum *Gabara*, jam animadversum est. Porrò Gabara ad occidentem, Gadara ad orientem Maris Tiberiadis sitæ erant.

a *Steph. in Gadara Strabo l.16.*
b *Vide Reland. Palæst. l.3. p.679.*

GADDA, urbs Tribûs Juda (c). Lacum supersuisse suâ ætate non exiguum in extremitate meridionali Judæ ad Mare Mortuum tradit Eusebius. In Vulgata legimus *Haser-Gadda*.

c *Josue 15. 27.*

GADDI (d), non loci cujosdam nomen est, sed vox Gaditas significans.

d *Par. 52. 8.*

GADDI, filius *Susi*, e Tribu Manasse, inter duodecim ad explorandam Chanaanitidem sub Moyse selectos (e).

e *Num. 13. 52.*

GADDIS, Joannis filii Mattathiæ, & fratris Judæ Machabæi cognomentum. Exemplaria quædam habent *Kaddis*, nempè *Sanctus*; Gaddis tamen reddi potest, *hadus*, sivè *bona fortuna*.

GADER. Rex Gader à Josue interfectus (f). Porrò *Gader* eadem videtur ac *Gador* (g), *Gaderoth* [h], *Gedor* [i], *Gazer*, *Gazera*, *Gadara*, sivè *Gedara*, de qua in Machabæis. Vide *Gadara II.*

f *Josue 52. 53.*
g *1. Par. 4. 39.*
h *2. Par. 28. 18.*

GADEROTH. Vide *Gadara II.*

i *Josue 15. 58.*

GADGAD, mons in deserto Pharan, ubi Hebræi in itinere per desertum castrametati sunt, inter Bene-jacan & Jetebatham situs [k].

k *Num. 33. 32.*

GADI, pater Manahem Regis, sivè Tyranni Israelis [l].

l *4. Reg. 55.*

GADI, idem fortassè ac *Gadda*, sivè *Haser-Gadda*, in plaga meridionali Juda [m]. Bonni vir in Davidico exercitu strenuus, è Gadi oriundus erat [n].

m *Josue 55. 27*
n *2. Reg. 23. 36.*

GADOR. Vide *Gadara II.*

GAHAM, filius Nachor ex Roma [o].

o *Gen. 22. 24.*

GAHER, Levita, Babylone redux cum Esdra [p].

p *Esdr. 2. 47.*

GAI-ABARIM. Vide *Je-abarim*.

GAJUS, sivè *Cajus*, Discipulus S. Pauli [q]. Vide *Cajus I.*

q *Act. 19. 29. & 1. Cor. 1. 14.*

GAJUS, Discipulus S. Joannis. Vide *Cajus II.*

GALAAD, filius Machir, nepos Manasse [r], cui Montes Galaad trans Jordanem obtigerunt. Nomen à regione mutuatus est; montes enim diù antè illum eodem appellatos constat. Filios genuit Jezer, Helec, Asriel, Sechem, Semida, & Hepher (s).

r *Num. 26. 29.*
s *Vide Num. 26. 30. 31.*

GALAAD. Montes Galaad ad orientem Jordanis, Ammonitas à regionibus Moab, Ruben, Gad, Manasse, & Arabiâ Desertâ disterminantes. Idem aliquandò nomen de universa regione transjordanica usurpatur. Porrò montes Galaad, authore Eusebio, à Libano tractu septentrionali usque ad regionem, quam, pulsu Sehon Rege Amorrhæorum, Rubenitæ tenebant, portendebantur. Hinc perpetuo montium jugo spatium dimetiebantur 70. leucarum, à meridie in septentrionem, suoque ductu montes Sehir, Basanitidis, Trachonitidis insuper fortassè, Auranitidis, & Hermon continentes. Quin & Jeremias (t) innuere videtur eosdem montes in Libani capite constitutos: *Galaad, tu mihi caput Libani* (a).

t *Jerem. 22. 6.*
a *Vid. S. Hieron. & Interpp. ibid.*

Redux è Mesopotamia Jacob, sex diebus ad eos montes pervênit (b), ibique sub papilionibus quiescentem Labanus ejus socer assequutus est. Post mutuas querelas, ambo tandem fœdus iniere, cujus perenne monumentum erectâ lapidum strue extare voluerunt. Porrò acervo illi uterque vernaculo sermone nomen indidit, Labanus: *Jegar-schahadduthah*, scilicet tumulus testimonii; Jacob *Gal-haed*, nempe tumulus testis; ex quo nomen *Galaad* loco inditum.

b *Gen. 31. 21. &c.*

Montes isti arboribus resinâ manantibus abundabant; quare resina Galaad in Scriptura celebratur (c); ac mercatores, qui Josephum pretio emerunt, comparatam in Galaad resinam in Ægyptum transvehebant (d).

c *Jer. 8. 22. & 46. 11. & 51. 8.*
d *Gen. 37. 25.*

GALATIA, Asiæ minoris Provincia, quam ab oriente Cappadocia, ad occidentem Bithynia, ad meridiem Pamphilia, ad septemtrionem Pontus Euxinus terminant. Cùm Gallorum manus Asiam minorem infestarent, eâ regione tandem occupatâ, sedes in illa suas statuerunt, suoque nomine appellarunt *Galatiam*; siquidem Gallia Græcè nuncupatur *Galatia*.

Ex his Gallis originem trahebant Galatæ, ad quos S. Paulus literas dedit. Eorum etiam regionem non semel excurrit Apostolus, simulque florentissimam Ecclesiam ibidem constituit (e). Facilè tamen ipse ibi omnium primus fidem Ethnicis nunciavit; quamquam ante illum S. Petrus Judæos instituisse videtur, uti ex Epistola ipsius *ad Judæos dispersionis Ponti, Galatiæ, & Cappadociæ* colligimus (f). Hos fortassè Judæos à S. Petro edoctos, incentores expertus est Apostolus seditionis contra se inter Fideles ex Gentibus excitatæ, cujus occasione apologiam Apostolatûs sui, scriptâ ad illos Epistolâ, instituit. Excitaverant enim contra illum invidiam, quasi minor habendus esset Apostolo Petro, qui nonnisi Judæos fermè erudierat, atque Legis cæremonias sanctissimè servabat. Deinde inanes ostendit cæremonias legales, & Circumcisionem; simulque illos arguit, qui in se, suamque authoritatem invidiam creabant. Tandem excellentissimas regulas dirigendis moribus, fideique deposito sanctè servando præscribit. Hæc Epistola Romæ data inscribitur in Editionibus Græcis; eamque inter datas in ea urbe Epistolas primam fuisse Theodoretus autumavit (g); scriptamque cum in vinculis detineretur Apostolus, tradit S. Hieronymus (h). Verùm nos vulgarem sententiam præferendam censemus, quæ Ephesi scriptam A. Chr. 55. judicat.

e *Primò ad eam venit A. Chr. 51. Act. 16. 6. deinde iterum A. 54. Act. 18. 23.*
f *1. Petr. 1. 5.*
g *Theodoret. in Paul. Prolog.*
h *Hieron. in Galat. 6. 11.*

Judas Machabæus exercitum suum ad ineundum contra Syros prælium hortaturus, inter cætera Divinæ in Judæos protectionis exempla, commemoravit illud potissimum, quo præsentissimo ejus Numine juvante, prælio in Babyloniâ inito 6000. Judæorum 120000. Galatarum trucidarunt (i). In Textu Græco pluribus eadem historia narratur. Cùm Galatæ arma in Judæos Babylonios intulissent, exercitum 8000. virorum additis 4000. Macedonibus, Judæi op-

i *2. Mach. 8. 20.*

opposuerunt. Verùm Macedonibus ad hostium aspectum fugientibus, Judæi soli adeò strenuè restitere, ut hostes frangerent, atque fugarent. Nihil certi de tempore, aliisque ad eam historiam spectantibus, silente Scripturâ, referre possumus. Imò fortassè hæc ad Gallos per universam Asiam eâ ætate palantes, potiùs quàm ad Galatas Galatiam tenentes, referenda sunt. Græcum *Galatai*, æquè de utrisque usurpari potest.

GALBANUM, gummi, sive aroma, quo Thymiama in Altari aureo Sancti adolendum, unà cum cæteris aromatibus conficiebatur (*a*). Porrò Galbanum succus erat stillans ex incisione cujusdam plantæ in monte Amano Syriæ occurrentis, & ferulæ simillimæ. Solitarium ingrato erat odore. Vox *Galbanum*, ex Hebræo *Chalbanah* derivata, sonat pingue, unctuosum, & gummosum.

a *Exod.* 30. 34. *Hebr. Chelbana. Septuag. Chalbanen.*

GALGAL. De Rege *Galgal Gentium* à Judæis in Terram Promissionis venientibus victo interfectoque, Josue loquitur (*b*). Hæc *Galgal Gentium* eadem est, nostrâ quidem sententiâ, ac *Gelil Gentium* (*c*), Galilæam superiorem significans, trans Jordanem præcipuè, fluminis hujus scaturigines versùs, porrectam.

b *Josue* 12. 23.
c *Isa.* 9. 1.

GALGAL, locus celeberrimus ad occidentem Jordanis, ubi Israelitæ, amne trajecto, castrametati sunt. Successu temporis orbs ibidem condita est, rerum gestarum memoriâ in historiis celeberrima. Urbs igitur Galgal leucâ circiter à Jordane, parique spatio à Hierichunte distabat. Cùm post peractam ibidem populi circumcisionem Deus illud pronunciasset: *Hodie abstuli* (ad literam *revolvi*) *opprobrium Ægypti à vobis* (*d*), inde loco nomen *Galgal*, nempè *revolutio*, mansit. Religiosis peregrinationibus, quòd Arca ibidem diutius servata fuisset, undique à populo visebatur (*e*); ex quibus loci nomen longè latèque propagatum. Ferunt deinde Jeroboamum, sivè alium Israelis Regem ejus successorem, vitulum aureum populorum cultui ibidem erexisse (*f*).

d *Josue* 5. 2. &c.
e *Osee* 4. 15. & 15. 12. *Amos* 4. 4. & 5. 5.
f 3. *Reg.* 12. 29. *ex Vers. Sept. Alexandr. Cyrill. in Osee* 5.

Quin, & Aod Judicis Israelis ætate, Idolorum oraculis urbem claruisse ex eo constat, quòd Aod post oblata Regi munera (*g*), Galgal usque excurrit; undè redux, quasi acceptum à Numine in Galgalis oraculum deferret, Regem convênit. Eò etiam populus, ut Saulem in Regem Israelis eligeret, coactus est (*h*); ibique Saul immolatis ante Samuelis adventum victimis, Dei in se indignationem incitavit (*i*). Quin & reprobationis sententiam pro servatis cum Rege Amalec opimis spoliis, idem Rex eo loci in se prolatam audivit (*k*). Cum S. Paula, ait S. Hieronymus (*l*), ad eam urbem venisset, Israelitarum castra, atque præputiorum acervos, necnon duodecim lapides in rei memoriam à Josue erectos respexit.

g *Judic.* 3. 19.
h 1. *Reg.* 11. 14. 15.
i 1. *Reg.* 13.
k 1. *Reg.* 15.
l *In Epitaph. Paulæ, Ep.* 62.

GALILÆA, Provincia Palæstinæ, in tractu illius meridionali potissimùm excurrens, ultra scilicet planitiem Jezrael, sivè Campum magnum. In superiorem & inferiorem Galilæam dividitur: inferior Tribum Zabulon, Aser, & Nephtali cisjordanicas, ad occidentem Maris Tiberiadis, complectitur: superior verò trans Jordanem potissimùm excurrit, Trachonitidem, Libanum, & Batanæam versùs. Superiorem appellabant *Galilæam Gentium*, sivè quòd incolas foveret Ethnicos Judæis admixtos; sivè potiùs, quòd Ethnicos, Phœnices, Syros, & Arabas finitimos haberet.

Porrò quæ de Galilæa diximus, excurrere nimirùm illam ultra Jordanem, quamquam non omnibus æquè probantur, nobis tamen hæc potissimùm argumenta suadent. Judas Gaulonites in Actis (*a*), & apud Josephum (*b*) Galilæus dicitur: Gaulonitidem verò regionem esse transjordanicam nemo sanè negaverit. Bethsaidam urbem transjordanicam, authore Josepho (*c*), in Galilæa recensendam ex eo intelligimus, quòd Apostoli Bethsaidæ orti, Galilæi habiti sint. Eusebius (*d*) conceptis verbis Galilæam in trasjordanica sitam asserit. Septuaginta (*e*) pro Basan (regione sanè transjordanica) vertunt, Galilæam; qua in re nomen partis pro toto usurpasse illos S. Hieronymus animadvertit (*f*); quare ejus quidem sententiâ, Galilæa ad Basanitidem excurrebat (*g*).

a *Act.* 5. 37.
b *Antiq. l.* 20. *c.* 3.
c *De Bello l.* 2. *c.* 13. *Plin. l.* 5. *c.* 15.
d *Euseb. in Isai.* 9.
e *in Isai.* 33. 9.
f *in Comment. ibid.*
g *Vide in eam rem Ligtfoot. Chorogr. in Marc. & Hor. Talmud. in Matth.* 14. 13. *Cellar. Geog. antiq. l.* 3. *&c. Relan. Palæst. t.* 1. *l.* 1. *c.* 31. *p.* 181. *& not. Dissert. in Geog. Sacr. ante Comm. in Josue.*

Galilææ limites ita Josephus describit (*h*). Ad orientem finitimas habet Ptolemaidem, & montem Carmelum (qui in Galilæa non recensetur); ad meridiem regionem Samariæ, & Scythopolim ad Jordanem sitam; ad orientem regiones Hippon, Gadaram, & Gaulan; ad septentrionem Tyriorum regionem.

h *De Bel. l.* 3. *c.* 2.

Galilæa inferior à Tiberiade usque Chabulon, sivè Zabulon in longitudinem producitur; in latitudine verò à *Chaloth* in Campo Magno, Bersabee usque pertingit. Superior autem Galilæa *Bersabee*, & vicum *Bacam* in finibus Tyriorum latitudine suâ conjungit; longitudo à *Tella* vico ad Jordanem, usque *Meroth* excurrit. Cùm autem certus situs *Bersabee*, *Chaloth*, *Baca*, *Tella*, & *Meroth* ignoretur, superioris Galilææ tractus tutò definiri non potest.

Galilæos ingenio esse bellicoso, audaci, & impavido, qui finitimis externorum nationibus validâ semper manu restiterint, observat Josephus. Addit insuper eam regionem & soli naturâ, & egregiâ culturâ uberrimam esse, virosque alere solertes, & laboriosos: urbes in ea, & vicos frequentissimos occurrere, incolis refertos, adeo ut omnium minimus vicus 15000. incolas exhibeat.

Galilæi nomen ex Nazareth urbe Galilææ (ubi puerilès annos exegit) Jesu Christo inditum fuisse constat. Apostoli verò, quòd è Galilæa essent, eodem & ipsi cognomento appellati: undè & in cæteros Discipulos & Fideles omnes (*i*) derivatum. S. Matthæus (*k*) Isaiæ verba ad Salvatoris prædicationem applicat: *Terra Zabulon, & terra Nephtali, via maris trans Jordanem Galilæa Gentium, populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam* (*l*). Galilæi quidem nunquam spectatæ religionis viri habiti sunt; neque ex illis Prophetam unquam proditurum Judæi sibi persuadere poterant (*m*). Dialecto à cæteris Judæis diversâ utebantur, ut eo indicio S. Petrus

i *Act.* 2. 7. *Arrian. l.* 7. *Dissert. Epict. c.* 7. *Julian. Imper. Epist. ad Porphyr.*
k *Matth.* 4. 15.
l *Isa.* 9. 1. 2.
m *Jo.* 7. 41. 52.

Galilæus agnosceretur (*a*).

a *Matth.* 26. 73.

Mare Galilææ, alio nomine Lacus sivè Mare Tiberiadis, vel Cenereth, Cinereth, vel Genesareth. Vide *Cenereth*.

I. GALILÆI: quo cognomento Fideles Jesu Christi Discipulos appellatos fuisse superiùs narravimus.

II. GALILÆI, Judæorum Secta, quæ aliquibus post Christum ortum annis audiri cœpit, authore Juda, Gaulone orto, in Galilæa superiori. Sectæ hujus occasionem præbuit census (alius hic à censu ad ortum Christi) ab Augusto indictus, & Quirino commissus (*b*).

b *Vide Luc.* 2. 1. *Act.* 5. 37. *& Comment. in Act.* 5. 37. *A. M.* 4010. *Chr.* 10. *ab obitu Herodis* 10. *post exilium Archelai, & postremo anno Augusti.*

Is igitur Judas Gaulonites, sivè Galilæus, indictum à Romanis vectigal, tamquam servitutis certum argumentum, ne penderetur ab omnibus veris Israelitis enitendum esse dictitabat. Quibus persuasus populus undique ad illum conveniens, arreptisque armis genus quoddam domestici belli excitavit; quod in Urbis, & Templi excidio vix penitùs extinctum est. Ex authore hujus seditionis Galilæo, ejus Discipuli (imò & illi ferè ejusdem erant Provinciæ) *Galilæi* dicti sunt. Quin & ab Herode Tetrarcha, cui Galilæa transjordanica, adeoque & Gaulonitis patria Judæ parebat, *Herodianos* etiam appellari contigit (*c*).

c *Vide Nost. Differt. de Sect. Judaor. ad Com. in Luc.*

Galilæorum & Pharisæorum summus cæteroqui erat consensus; in eo discrepabant, quòd Galilæi plus nimio libertatis amore tenerentur, illud altè retinentes: Deo tantummodò, denegatâ cæteris omnibus obedientiâ, parendum. Herodiani in Evangelio (*d*) Jesum convenientes, liceret ne tributum Cæsari pendere postularunt, quæ potissima erat sectæ illius quæstio, & argumentum. Ejusdem hæresis suspicione Jesum coram Pilato onerare delatores quidam conati sunt, accusantes obstitisse illum, ne Cæsari tributa penderentur (*e*).

d *Matth.* 22. 16. 17.

e *Luc.* 23. 2.

I. GALLIM, sivè *Ægallim*, *Agalla*, *Ægalla*, urbs transjordanica. Vide *Agalla*.

II. GALLIM, vicus non longè ab Accarone (*f*).

f *Euseb. Hieron. in Onomast.* Gallet.

GALLION, Senecæ Philosophi frater, qui à Junio Gallione adoptatus, priore nomine relicto, scilicet *M. Annæi Novati*, de novi Parentis appellatione nuncupatus est. Achajæ Proconsul à Claudio Imperatore renunciatus, eandem Præfecturam etiam ad Neronis imperium prorogavit. Indolis erat lenis, & jucundæ, dignus proindè, cui Seneca germanus Libellum de Ira inscripserit. Communem expertus est cum fratribus fortunam; nec dissimili ab illis fato, Nerone jubente, extinctus est. Judæi S. Paulo irati, quem plures ex Gentibus baptismo initiasse intellexerant, reum illum ad Tribunal Gallionis, Corinthi plerumque versantis, detulerunt, hæc illi exprobrantes: *quia contra Legem persuaderet hominibus colere Deum* (*g*). Paulo defensionem parante, Proconsul nolle se ait de quæstionibus Legis Judaicæ ferre sententiam; quippè qui nonnisi in criminosos tantùm animadvertere sui muneris esse sciret; atque ita judicium peractum est. Eâdem occasione Sosthenes Princeps Synagogæ Judæorum apprehensus, coram Judice Gallione nil obsistente, verberibus affectus est.

A. Chr. 53.

g *Act.* 18. 12. 13.

A. Chr. 57. *Ær.* 54.

GA

GALLUS, avis domestica, & notissima. In Job legimus (*a*): *Quis dedit gallo intelligentiam?* Quæ verba de galli sollicitudine intelligenda censentur (*b*), qua ter singulis noctibus, sub noctis medium, duabus ante diem horis, & die albescente cantat. Vox tamen Hebræa, quæ in Vulgata gallus redditur, ab aliquibus (*c*) anima, mens vertitur. Septuaginta de fœmina phrygii operis peritâ intelligunt.

a *Job.* 38. 36.

b *Chald. Hebr. Lyr. Thom. in Job.* 38. 36.

c *Syr. Mercer. Grot. Vatabl. Scultet. Boch.*

Gravitas, qua gallus incedit, in Proverbiis laudatur (*d*): *Gallus succinctus lumbos.* Hæc ab aliis de *pardo*, *cane pernici*, seù *equo bellico*, sivè *ape*; à pluribus tamen de *gallo* explicantur.

d *Prov.* 30. 31.

Isaias (*e*) Sobnam è regione sua, veluti gallum, asportandum minitatur: *Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus.* Hebraicam vocem, quæ *gallus* reddita est, quæque vulgò *homo* vertitur, in eo Textu intelligendam esse de gallo Rabbinus S. Hieronymum Hebraicam Linguam docens, ipso S. Doctore testante, asseruit. Cujus tamen Rabbini authoritas tanta non est, ut plures Interpretes ab alio sensu tuendo deterreantur, legantque: *Dominus asportari te faciet, o homo bellice:* seù, *asportari te faciet, ut homo bellicus.*

e *Isa.* 22. 17.

Judæi pridie Expiationis solemnis gallum album, si fieri possit (*f*), nunquam verò rufum, (album innocentiæ, rufum criminis symbolum existimant) sumentes, post quasdam preces recitatas, ter alitis capite sibi frontem percutiunt, hæc verba pronunciantes: *Gallus hic pro me immoletur:* hic pro me morietur, meaque hic erit expiatio. Inde volucrem capite abscisso interficiunt, tellluri allidunt, exenterant, illiusque visceribus supra domûs tectum projectis, ipsum torrent. Mysteria in his omnibus latere jactitant, quæ longum esset enumerare. In Italia & Oriente apud Judæos hic mos desiit (*g*), quòd mera superstitio videretur. In Germania tamen adhuc vigere ex Buxtorfio apparet.

f *Buxtorf. Synag. Jud. c.* 20.

g *Leo Modena.* De' riti Hebr. p. 3. c. 6.

I. GALLUS. *Cesennius Gallus.* Vide *Cesennius.*

II. GALLUS. *Cestius Gallus.* Vide *Cestius.*

I. GAMALA, urbs Galilææ, *urbs equitum* appellata (*h*). Vide *Gaba*.

h *Antiq. l.* 3. *c.* 1.

II. GAMALA, urbs transjordanica in Gaulonitide, cameli formam referens, unde nomen *Gamala* (*i*). Sub Agrippæ ditione erat, cui tamen nonnisi invita armis ipsius Agrippæ primò, deindè Romanorum coacta paruit; quare longâ obsidione toleratâ, tandem expugnata, & direpta est (*k*).

i *De bello l.* 4. *c.* 1.

k *De bello l.* 4. *c.* 2. 3. 4. 5. 6. 7. *in Græco, seu c.* 1. 2. 3. *in Latino.*

I. GAMALIEL, filius Phadassur, Princeps Tribûs Manasse, cùm Israelitæ ex Ægypto egrederentur. Subjectos sibi ex eadem tribu 32200. viros numerabat (*l*).

l *Num.* 1. 10. *&c. &* 7. 54. *A. M.* 2514. *ante Chr.* 1486. *ante Ær.* 1490.

II. GAMALIEL, Sectâ Pharisæus, Præceptor S. Pauli [*m*] nec non, ut nonnullis creditur, S. Barnabæ, & S. Stephani. Paulò post illapsum Spiritûs Sancti die Pentecostes, Judæi coram Sacerdotum Synedrio Petrum sistentes, de nece illi inferenda deliberarunt; quare Gamaliel secedere Apostolos jubens, in hæc verba consuluit (*n*): *Viri Israelitæ, attendite vobis super hominibus*

m *Act.* 22. 3.

n *Act.* 5. 34. *A. Chr.* 36. *Ær.* 33.

bus istis, quid acturi sitis. Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occisus est, & omnes qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum. Post hunc extitit Judas Galilaus in diebus professionis (nempè Census sub Quirino) *& avertit populum post se, & ipse periit, & omnes quotquot consenserunt ei dispersi sunt. Et nunc itaque dico vobis: discedite ab hominibus istis, & sinite illos; quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus dissolvetur; si verò ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne fortè & Deo repugnare inveniamini.* Io eam sententiam Synedrio abeunte, Apostoli dimissi sunt.

Post S. Stephani necem, Christiani, Gamaliele authore, noctu illius corpus surreptum, sepulchro mandarunt; quam in rem currum, fundumque suum, 7. vel 8. leucis à Jerusalem, cui nomen *Caphar-Gamala*, nempè campus Gamalæ, sivè Gamalielis, exhibuit (*a*). Ferunt Nicodemum nepotis, vel saltem consobrini necessitudine Gamalielem spectasse, cujus Gamalielis gratiâ factum esse, ut pœna mortis in Nicodemum decreta, exilio commutaretur (*b*). Porrò Gamalielem fidei nomen dedisse vix ambigendi locus est; incertum tamen cujus operâ & quo potissimùm tempore. Filios habuit germinos; Abibam, in fidei professione socium; & Sedemiam, sivè Selemiam, qui patris religionem aversatus est. Paulò post susceptum baptismum, ambo diem clauserunt, quorum cadavera communi cum S. Stephano sepulchro condita sunt. Hæc fermè omnia ex historia inventionis corporis S. Stephani, à Luciano descriptâ (*c*), decerpsimus.

a *Vide Lucian. de S. Steph. c. 5. ad fin. t. 10. oper. S. Aug. nov. Edit. A. Chr. 37. Ær. 34.*
b *Phot. Cod. 171. Lucian. de S. Steph.*
c *Vide t. 10. Oper. S. Aug. nov. Edit.*

III. GAMALIEL, nepos illius, de quo ante egimus, primus, uti ferunt, Judæorum Patriarcha, circa An. Chr. 97.

I. GAMARIAS, Helciæ filius, qui unà cum Elasa filio Saphan, à Sedecia Rege Judæ missus, ad Nabuchodonosorem tributa detulit. Per illos redditæ sunt etiam scriptæ à Jeremia ad captivos Babylonem literæ, quibus monebantur, ne vanâ spe imminentis reditûs sibi à Pseudo-Prophetis factâ seducerentur (*d*).

d *Vide Jerem. 29. 3. 4. circa A. M. 3408.*

II. GAMARIAS, filius Schaphan (*e*) à consiliis Regis Joakim. Hic auditâ lectione oraculorum Jeremiæ à Baruch recitatâ, admiratus omnino se ad Regem omnia delaturum significavit. Legentem verò interrogavit, quî oracula illa ex Jeremia excepisset. Cui Baruch, Prophetam veluti si scripta recitasset, ita cursim memoriâ suggerente dictasse, respondit.

e *Jerem. 36. 12. &c. A. M. 3399. ante Chr. 601. ante Ær. 605.*

GAMUL, Princeps familiæ Sacerdotalis, ex iis, quæ in ministeriis Templi stato ordine inter se succedebant (*f*).

f *1. Paralip. 24. 17.*

GAMZO, urbs Juda, à Philisthæis, regnante Achaz, occupata (*g*).

g *2. Paralip. 28. 18.*

GANGES, fluvius Asiæ, qui è monte Caucaso fluens, in Oceanum Indicum devolvitur. Indias in duas partes dividens, Regionem *Indostan* perluit. Ejus quidem nomen nusquam in Scripturis occurrit: idcircò autem in nostro Dictionario locavimus, quòd unum esse è quatuor Paradisi fluviis, nomine *Phison* à Moyse insinuatum plures autumaverint. Verùm cùm ab Euphrate ultra 1200. leucis distet, non est, cur communem cum illo & Tigri, à Gange pariter remotissimo (sine controversia geminis Paradisi fluviis), communem fontem habere videatur.

GAREB, vir è Jether oriundus, inter Davidici exercitus fortissimos (*a*).

a *2. Reg. 23. 38.*

GAREB, collis Hierosolymæ proximus (*b*). Locum *Garab*, sivè Gareb, tribus milliaribus à Silo distare, in eoque Ephod Michæ servari traditur in Misna (*c*). Verùm *Gareb*, de quo Jeremias, non adeò sanè ab Jerusalem abesse poterat, cum ad eum usque montem urbem augendam esse idem Propheta prædixerit. Porrò Jerusalem, & Silo, 12. circiter leucis distabant.

b *Jerem. 31. 39.*
c *Sanhedrin fol. 103. 2.*

GARIS, urbs Galilææ. *Joseph. de Bel.*

GARIZIM, Mons propè Sichem in Tribu Benjamin, & regione Samariæ. Porrò Sichem ad radices Hebal, & Garizim jacebat; quorum duorum montium primus sterilis omninò, alter verò fertilissimus. Eosdem montes post Jordanis transitum Hebræi ascendere Divino præcepto jussi sunt, divisis hinc, & inde Tribubus, sex nempe utrinque (*d*). Ita verò divisi qui Garizim ascendissent, bona in Divinæ legis studiosos; qui Hebal, mala in refractarios precari tenebantur. Trajecto igitur Jordane, Josue Divinis præceptis obsecuturus (*e*), populum universum in verticem Hebal duxit; postque oblatum ibi in Altari eam ob rem excitato sacrificium, divisis Tribubus, illis Garizim ascendere, aliis verò in Hebal manere jussis, benedictionum, & maledictionum cæremonia ritè peracta est.

d *Deut. 11. 29. & 27. 12.*
e *Josue 8. 33.*
A. M. 2553. antè Ch. 1447. ante Ær. 1451.

Eusebius, S. Hieronymus, & post illos Procopius, & Scaliger (*f*) credidere, duos illos Montes à Moyse in Deuteronomio designatos, alios fuisse ab iis, qui propè Sichem eodem nomine, sed præposterè, eorum quidem opinione, appellantur. S. Epiphanius eosdem montes in transjordanica collocat (*g*). Verùm hæc opinio nullâ ratione probatur; Garizim enim ipsi Sichem adeò imminebat, ut Joatham Gedeonis filius è vertice ejusdem Montis Sichimitas ad ejus radices versantes alloqueretur, ac deinde, nequidquam illis insequentibus, evadere potuerit (*h*).

f *Euseb. & Hier. in locis, Procop. in Deut. Scal. in Eus.*
g *Epiph. Hær. 9.*
h *Judic. 9. 7.*

Dum Hebræis omnibus una fuit religio, Mons Garizim nihilo cæteris illustrior habebatur; neque enim sub Israelis Regibus ullâ unquam gestarum rerum memoriâ insignis fuisse videtur; nihil de illo in Libris Regum, & Paralipomenon. Sed post deductos in Samariam Cuthæos, Esdras è captivitate redux, repurgatâ universâ regione ab Idololatria, author fuit Nehemiæ, ut Manassem filium Jojadæ, & summi Sacerdotis Eliasib nepotem, cum filia Sanaballat Præfecti Samariæ nuptiarum reum proscriberet (*i*). Sub idem tempus S. Epiphanius, & Procopius tradunt, Samaritas subducta ex ædibus Idola in specu Montis Garizim condidisse (*k*); ad quem locum toto interorandum corpore perpetuò convertebantur. Postquàm autem Manasse, gener Sanaballat,

A. M. 3283. ante Chr. 717. ante Ær. 721.
i *2. Esdr. 13. 28. An. M. 3671. ante Chr. 329. ante Ær. 333.*
k *Epiph. Hæres. 9. Procop. in Deut.*

Tem-

Templum in Monte Garizim, factâ sibi ab Alexandro Magno potestate; in veri Dei cultum ædificavit (a), Samaritæ veri Dei cultum cum superstitione Idolorum, quæ in eodem monte condiderant, juncto, religionem suam adulterarunt: quibus ea verba Scripturæ complentur (b): *cùm Dominum colerent, Diis quoque suis serviebant, juxtà consuetudinem gentium, de quibus translati fuerant.*

a *Antiq. l.* 11. *c.* 8.
b 4. *Reg.* 17. 33.

Huic tamen de celatis Idolis in Monte Garizim traditioni, nèque Scriptura, neque Josephus, Samaritanive historici suffragantur. Ex eorumdem Samaritanorum relatione, Josue Templum Garizim ædificavit, cujus ministeria Sacerdotes Aaronici obierunt. Sacris omnium primus præfuit *Rus*, ejusque deinde posteris sæculorum progressu, jus Sacerdotii mansit. Cùm autem Nabuchodonosor translatis in Babyloniam Judæis, & Samaritanis, in eorum regionem advenas deduxisset, novi incolæ ejus soli fructus veneno infectos experti sunt. Quibus ad Nabuchodonosorem relatis, quantociùs ille Samaritas ad propria redire jussit; renuentibus illis se redituros, nisi Regio Edicto omnes captivi dimitterentur, omnes libertati restituti sunt. Indè orta inter Judæos, & Samaritanos disceptatio, Hierosolymitanumne, an alterum in Monte Garizim Templum restituendum esset. Pluribus utrinque jactatis, tandem Regis jussu ad ignis experimentum ventum est.

Utrinque igitur, Samaritanorum nempe & Judæorum, Pentateuchus in ignem conjectus est; quorum alter, scilicet Judæorum, statim conflagravit; Samaritanorum, inter flammas illæsus servatus est. Hinc Samaritanorum causa, judicante Rege, potior habita est.

Has fabellas pro libito confictas, & suppositituum liquidò præseferentes, falsitatis arguere supervacaneum ducimus. Quæ à Josepho de hac re afferuntur, melioris fidei sunt (c). Manasse Summi Sacerdotis Eliasib nepos, & Jaddi Summi Sacerdotis Judæorum frater, ex urbe pulsus, ut superiùs innuimus, ægrè ferens, se à Sacerdotii dignitate, & lucro exclusum, operâ Sanaballat, eumdem sibi honorem comparare conatus est. Sanaballat igitur Alexandrum Magnum in Tyri obsidione versantem conveniens, primò universam Samariam sibi commissam, ejus ditioni subjecit; oblatoque 8000. selectissimorum auxilio, impetravit, ut Templo in Garizim excitato, cùm generi sui, tum plurium etiam Sacerdotum Judæorum rebus consuleret; plures enim ex illis post ductas contra Legis præscriptum alienigenas uxores, exilium potiùs, quàm divortium subire maluerant; omnesque proinde ad Manassem in Samariam confugerant.

c *Antiq. l.* 15.

Ædificatum igitur Templum, Israelitarum Deo nuncupatum est; illuc autem, utpotè in altissimi montis vertice, per gradus in monte ductos, populus ascendebat. Post excitatam à Rege Antiocho in Hebræos persecutionem, Samaritæ datis ad illum literis facultatem postularunt, ut Templum suum ignoto Numini consecratum, Jovi Græco dedicari permitteret; quod à Rege non ægrè quidem impetrarunt (a). Extat adhuc nummus, in quo Templum gradibus instructum exhibetur; quos sanè gradus Procopius ad 600001. numerat (b): quamquam in Veteri Itinerario 300. tantummodò numerantur.

A. M. 3672. *ante Chr.* 328. *ante Ær.* 332.
A. M. 3836. *ante Chr.* 164. *ante Ær.* 168.

a *Antiq. l.* 12. *c.* 7.
b *Procop. in Deut.*

Ejusdem Templi causâ disceptatio quædam inter Judæos, & Samaritanos in Ægypto sub Ptolemæo Philometore excitata est (c). Samaritæ Templum Garizim tamquam solum veri Dei Templum vindicabant; Hebræi Hierosolymitanum præferebant. Causa ad Regem delata: cui defendendæ ex utraque parte Patroni comparati sunt; conventum autem est utrinque, ut quæ pars in causa cederet, illa & vitâ cedere supplicii cogeretur: insuper, ne quis nisi ex Lege testimonia produceret.

c *Joseph. Antiq. l.* 13. *c.* 6.

Andronicus Judæorum orator, illorum causam egregiè defendit, probatâ Templi Hierosolymitani vetustate, cùm ex Scriptura, tum ex Pontificum successione, tandem ex honore, quo Asiæ Reges illud perpetuò observarunt; cùm interim de Templo Garizim ne cogitarent quidem. Adjudicatâ proinde ob ejus eloquentiam Judæis causâ, Sabbæus, & Theodosius Samaritanorum oratores neci adjudicati sunt.

Huic historiæ, quam ex Josepho retulimus, si fides habenda sit, brevì profectò acceptum ab Epiphane Jovis Græci cultum Samaritas deseruisse oportuit. In ea enim disceptatione unum idemque numen in utroque Templo cultum fuisse intelligimus. Philometor autem ab A. M. 3824. usque ad 3861. & Epiphanes ab A. M. 3828. usque ad 3840. regnarunt.

Diutiùs tamen cultus Jovis Olympici, sivè Græci in Templo Garizim permansit, donec Templum ipsum à Joanne Hircano Machabæo destrueretur (d). Gabinius Syriæ Præfectus, idem Templum, totamque Regionem, cui nomen suum indidit, reparavit [e]; quamquam ejus rei nulla satis aperta testimonia in historia animadverti. Illud sanè constat, Jesu Christi ætate Templum illud mansisse, vero Deo nuncupatum; de illo enim Samaritana ad Jesum locuta, ait: *Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Hierosolymis est locus, ubi adorare oportet* [f]. Ferunt Herodem Magnum Samariâ restitutâ, cui in honorem Augusti, *Sebastes* nomen indidit, incolas cogere voluisse, ut Templum à se conditum adorandi gratiâ frequentarent; ab illis tamen nunquam impetravit, ut alibi, quàm in Templo Garizim, adorarent.

d *Antiq. l.* 13. *c.* 17. *A. M.* 3874. *ante Chr.* 126. *antè Ær.* 130.
e *Jul. Afric. in Syncelli Chron. A. M.* 3947. *ante Chr.* 53. *ante Ær.* 57.
f *Jo.* 4. 20.

GARISIMA, locus 20. stadiis à Sephori, authore Josepho (g).

g *Joseph. de vita sua.*

GARMI, vir ex urbe Machuti, filius Naham (h).

h 1. *Par.* 4. 19.

GASPHA, locus Nathinæorum domicilium (i). In Hebræo Gaspha Princeps est Nathinæorum.

i 2. *Esdr.* 11. 21.

GATHAM, filius Eliphæ, filii Esau (k).

k *Gen.* 36. 11.

GAVER, fauces non longè a Jerusalem, ubi Ochozias Rex Juda lethali vulnere à Jehu percussus est [l].

l 4. *Reg.* 9. 27.

GAULAN, sive *Gaulon*, vel *Golan*, celebris urbs transjordanica, quæ modicæ regio-

gioni nomen indidit. Tribui Manasse transjordanicæ cessit (a), ac deinde Levitis è familia Gerson, & inter urbes refugii deputata (b). Urbem Gaulon suâ ætate inter florentissimas Batanææ, sivè Basanitidis fuisse refert Eusebius; qui tamen nullum certum ejusdem urbis situm indicat; mirum autem celebris adeò urbis locum ignorari. Ad superiorem Galilæam transjordanicam spectabat, atque ex ea Judas Gaulonites, Galilæorum, sive Herodianorum author, originem ducebat. Porrò Gaulonitis toto tractu à Peræa ad Libanum porrigebatur.

GAZA, urbs Philisthæorum, Judæ Tribui tradita (c). Inter quinque Satrapias Philisthinorum recensebatur, & ad extremitatem meridionalem Terræ promissionis sita erat. In Textu Hebræo ejus nomen exprimitur, *Aza*, sivè *Hasa*, per literam *Hata* vel *Ain*, quam Septuaginta interdum reddunt G. Apud Syros ætate Stephani Geographi idem nomen *Aza* obtinebat. Cùm autem loci opportunitate ea urbs maximi esset momenti, variis idcirco fortunæ casibus jactata est. Primò Philisthæis, deindè Hebræis, tandem sub Joatham, sivè Achaz, excusso servitutis jugo, nulli paruit. Post hæc, iterum ab Ezechia subacta (d), tandem communi cum universa Syria & Phœnicia fato, Chaldæos dominos experta est; post Chaldæos, Persas; Persidis domitor Alexander illam obsidione captam evertit (e). Successu temporis, sivè eadem, sivè parvula urbs Gaza ad mare, alio nomine *Majuma*, restituta est.

Tum Regibus Ægypti tandiù mansit (f), quandiù Antiochi Magni armis expugnaretur, diripereturque [g]. Pulsis Syris, Assamonæi, sive Machabæi non semel illam subegere (h). Alexander Jannæus Judæorum Rex captam evertit (i); Gabinius restituit [k]; & nummi ibidem cusi adhuc supersunt. Herodes Magnus, Augusti munere illam obtinuit (l); quamquam Archelao filio ipsius non paruit. S. Lucæ ætate (m) deserta squalebat, nisi ejus verba de ampliori urbe Gazæ ad montem sitâ, 20. milliaribus à Mari [n], dicta intelligamus, non de *Majuma*, sive Gazâ parvâ, urbe florentissima. Porrò Constantinus inverso nomine in honorem filii sui *Constantiam* appellavit, decretis illi honoribus, & privilegiis, quibus à Gazæ subjectione eximeretur. Hæc tamen privilegia, nomenque Julianus Imperator abrogavit (o).

GAZABAR, Persa, pater Mithridatis (p).

GAZARA, eadem ac Gadara, Gader, Gaderoth, Gazer &c. 4. milliaribus à Nicopoli, septentrionem versùs, authore Eusebio.

GAZER, sivè *Gazera*. Vide *Gazera*.

GAZOPHILACIUM (q), Græca vox, ærarium, sive scrinium thesauris recondendis, sonans. Nòn unus erat in Templo Hierosolymitano locus recondendis, servandisque muneribus pretiosis, à Regibus, aliisque piis viris Domino consecratis. Verùm nomen illud ad cellas etiam significandas, in quibus annona pro Sacerdotibus, & ea quæ Sacrificiis destinata erant, servabantur, detortum est. Quin & omnia Templi conclavia communi Gazophylacii nomine appellata fuisse constat. In Evangelio gazophylacium est arca excipiendis oblationibus ad ingressum Templi destinata (a).

a Deut. 4. 43.
b *Josue* 15. 27.
c *Josue* 15. 45. & 1. *Reg.* 6. 15.
d 4. *Reg.* 18. 8.
e *Vide Plutar. in Alex. & alios. A.M.* 3672. *ante Chr.* 328. *ante Ær.* 332.
f *Antiq. l.* 13. *c.* 21.
g *Polyb. in excerpt. Vales.*
h 1. *Mach.* 11. 61. & 13. 43.
i *Antiq. l.* 13. *c.* 21.
k *Antiq. l.* 14. *c.* 10.
l *Antiq. l.* 15. *c.* 11.
m *Act.* 8. 26.
n *Arr. l.* 2. *de Exped. Alex.*
o *Sozo. l.* 3. *c.* 5.
p 1. *Esdr.* 1. 8.
q *In Hebr. est domicilium, habitaculum.*

GEBA, sivè *Gabaa*, vox collem significans. Vide *Gabaa*.

GEBAL. Legimus in Psalmo 82. 8. *Gebal, Ammon*, & *Amalech*. Verùm Chaldæus, & Versio Samaritana, interdum montem *Geblam* pro monte *Seir* usurpant. Apud Josephum occurrunt *Gabilita* [b] ad meridiem Palæstinæ; & apud Stephanum *Gebalene* in Arabia, quæ ipsissima regio est Amalecitarum. Tandem Eusebius, & S. Hieronymus (c) sæpiùs Gebalenes, sivè Gabalenes regionis Idumææ meminere, cujus Metropolis Petra. Porrò omnia hęc regionem Gebal, sivè Gabalenes ad meridiem Tribûs Juda, & in Idumæa meridionali sitam esse, satis indicant. *Gebal* montem sonat, nomenque Gebalenes vetustissimum sanè non esse ex eo intelligimus, quòd nonnisi in Psalmo 82. occurrat, scripto, uti quidem conjicimus, regnante Josaphat Rege Juda.

GEBAL, alio nomine *Giblet*, & *Biblos*, urbs Phœnicię. Vide *Giblos*.

GEBAR. Posteri Gebar è captivitate Babylonica, turba hominum 95. regressi sunt (d).

GEBBETHON, urbs Danitica (e), eadem fortassè ac *Gabbata*. Baasa, post usurpatum Israelis Regnum, in Gebbethon (urbe tunc Philisthęorum) Nadabum filium Jeroboami occidit (f).

GEDELIAS, filius Phassur (g).

GEDDELTI, filius Heman Levitę, cujus familia suo ordine in Templo ministrabat (h).

GEDDIEL, filius Sodi, è Tribu Zabulon, inter viros ad explorandam Chanaanitidem à Moyse missos (i).

I. GEDEON, filius Raphaim, pater Jannor, è Tribu Simeonis, inter proavos Judith (k).

II. GEDEON, filius Joas, è Tribu Manasse, qui in urbe Ephra commorans, miro Divinę Providentiæ consilio ad asserendos in libertatem Israelitas, à Madianitis post obitum Barac, & Deboræ oppressos, deductus est (l). Porrò Madianitæ ad eas angustias populum redegerant, ut in cavernas se recipere, atque in munitissimis, arduisque locis se continere coegerint. Post satos autem ab Hebræis agros, illi per totam regionem discurrentes, immaturas adhuc messes metebant; pecora etiam siquando occurrissent, mactabant. Tot oppressi malis Israelitæ precibus ad Dominum clamarunt; qui tandem exorari passus, missis primò Prophetis, ingentia illorum crimina exprobravit; deinde ad Gedeonem Ephræ commorantem Angelum misit. Porrò Gedeon tunc temporis excutiendo sub quercu tritico occupabatur; in torculari verò hæc peragebat, ut faciliùs Madianitas res lateret; & si fortè illi occurrissent, omnia commodè in tutum recipere potuisset.

Angelus igitur Gedeonem conveniens, Salve, inquit, Deo amice, & hominum fortissime. Cui Gedeon: Quorsum ista, cum tot malis opprimamur? Quò prodigia periere,

a *Marc.* 12. 41. 43. *Luc.* 21. 2.
b *Antiq. l.* 9. *c.* 20.
c *Euf. & Hieron. in Idumæa, Seir, Allud, Mabsar, Jether.*
d 1. *Esd.* 2. 20.
e *Josue* 19. 44.
f 3. *Reg.* 15. 27. *A. M.* 3072. *ante Chr.* 928. *ante Ær.* 932.
g *Jerem.* 38. 1.
h 1. *Par.* 25. 4.
i *Num.* 13. 11. *A. M.* 2514. *ante Chr.* 1486. *ante Ær.* 1490.
k *Judith.* 8. 1.
l *Judic.* 6. *c.* 2. *Servierant Madianitis ab A. M.* 2752. *usque ad* 2759.

iere, quibus majores nostri à Deo servabantur, cùm nos sub Madianitarum jugo destituat? Tunc Angelus, Domini vices gerens, I, subdidit; istâque virtute repletus, Israelem è Madianitarum servitute liberabis. Te ego mitto, hoc scito. Detrectanti autem provinciam Gedeoni Dominus se illi affuturum, hostesque ope suâ prostrandos fore pollicitus est. His auditis, Gedeon pignus aliquod petiit, quo promissi hujus sinceritatem cognosceret. Quare Angelum tamdiù subsisteret, rogavit, quamdiù sacrificium offerret. Angelus verò, Affer, ait, carnem & azyma, eaque lapidi huic impone, ipsumque lapidem jure carnis persunde. Paruit illicò Gedeon; & Angelus extentâ virgâ, appositas dapes attingens, subitò ignem è petra expressit; quo in aera sublato, Angelus inter flammas evanuit.

Gedeon Angelum noscens, Heù, exclamavit, Domine: Angelum præsentem vidi. Sed à Deo mox animo confirmatus, statim altare excitavit, cui nomen indidit: Pax Domini. Subeunte nocte, Dominus dormienti apparens, lucum, & aram Baal destrueret, ejusque loco aram Domino in eodem lapide statueret, in quo antea sacrificium obtulerat, imperavit. Aræ autem unum ex paternis bobus in holocaustum adolendum imponere. His à Gedeone peractis, posterâ die Ephræ cives factum intelligentes, irrogatam Numini injuriam ulturi, Joas Gedeonis patrem convenere; filiumque, qui interficeretur, postularunt. Quibus Joas: An vestrum est Baal ulcisci? Si Deus est, ipse ulciscatur. Exinde Gedeoni nomen inditum *Jerobaal*, scilicet *Baal videat*, vel *contendat*, in violatorem nempe altaris sui. Idem illi nomen, scilicet *Jerobaal*, vel *Jerombal*, apud falsò inscriptam Sanchoniatoni (a) historiam manet.

a *Apud Euf. Prep. l.1.*

Inter hæc, Madianitæ trajecto Jordane in valle Jezrael castra munierant; cùm Gedeon subito Divini Spiritûs œstro abreptus, Israelitas è familia Abiezer, Ephræ, & in viciniis versantes, sub signa vocavit; missis etiam per totam regionem orientalem Chananitidis Legatis, Tribus Manasse, Aser, Zabulon, & Nephtali ad eam expeditionem, excutiendumque Madianitarum jugum invitavit. Aucto igitur iis confluentibus exercitu, Gedeon Deum exorans postulavit, ut prodigii alicujus signo se à Deo missum populis in libertatem asserendis proderet. Oravit igitur, ut extensum in area vellus rore, arente interim circum tellure, perfunderetur. Voti compos factus postulavit, ut terrâ circum rore madidâ, vellus interim siccum servaretur: idque obtinuit. His ergo exhibitis à Deo vocationis Gedeonis indiciis, totus exercitus in Madianitas in Jezrael castrametatos procedens, ad fontem Harad substitit. Tunc Deus ducem allocutus, majorem esse exercitum, quàm ut oporteret, significavit; sibi enim victoriam, non copiarum viribus acceptam referri volebat. Quare Gedeon omnibus animo despondentibus regressum permisit; qua facultate obtentâ, 22000. ab exercitu recessere. Cùm 10000. tantummodò reliqua essent, nimius adhuc numerus visus est; hinc à Deo monitus Gedeon, copiis ad torrentem ductis, qui deflexo poplite aquis se potandis componerent, quive stantes manu, vel linguâ lymphas libarent, notavit. Hos verò Dei monitu elegit, illos rejecit. Ità ad 300. reducti sunt.

Ita reformato exercitu, commeatibus ad dies aliquot, singulique lagunculâ continendo lumini, simulque buccinâ sibi providerent, imperavit. Inter hæc, Dux ipse à Deo jussus in hostium castra solitarius irrepens, Madianitam quendam somnium socio narrantem audivit; hordeaceum scilicet subcinericium panem vidisse, qui in castra Madianitarum devolutus, obvium papilionem dejecit. Hoc somnium alter prosperum ejus belli exitum Gedeoni portendere interpretabatur.

Fausto igitur omine accepto Gedeon lætus ad suos rediit, eorumque animis confirmatis, lampades singuli caperent, lagunculas & buccinas, quæque Dux faceret, ipsi sequerentur, imperavit. Tessera autem eâ die data est: *Domino*, & *Gedeoni*. Divisum postea in tres partes exercitum tribus diversis partibus ad hostium castra tertiâ noctis vigiliâ deduxit. Vix ad illa pervenere, Gedeon subitò confractâ ingenti strepitu lagenâ, lampadem prodidit, simulque buccinâ insonuit. Exemplum Ducis cæteri secuti sunt; collato tamen pede in suo quisque ordine permansit. Subito clamore territus hostis, turbatusque, illicò in fugam versus; deinde inter se ipsos commissi, mutuâ se cæde confecerunt. Tunc fugientibus insistere Israelitæ, ad certam victoriam armatis Tribuum Manasse, Nephtali, & Aser venientibus. Interea Gedeon missis per Tribum Ephraim Legatis monuit, ut vada custodirent, ne hostium aliquis Jordanem transiret. Interim ipse trajecto cum suis Jordane, Madianitas ultrà Sochoth, & Phanuel insecutus est (a); illosque improvisò adortus, quippè qui in tutum receptos se crediderant, facilè dissipavit; duosque Reges Zebee, & Salmanam captivos abduxit. Inde ante Solis occasum ad Socoth, & Phanuel iter convertit.

a *Judic.* 8. 1. *&c.*

Cum eæ urbes hostem insequenti annonam antea denegassent, relatâ idcircò victoriâ redux, pœnas ex illis acerbissimas exegit. Optimates enim Socoth deserti spinis dilaniavit, atque contrivit: incolas verò Phanuel, eversâ priùs eorum turri, trucidavit. Converso deindè in Zebee & Salmanam gladio, illos occidit; simulque aureas bullas, cæteraque ornamenta, quibus Regiorum camelorum phaleræ distingui solebant, detraxit. Exorta inter hæc Ephraimitarum in Gedeonem querela, quippe qui ad bellum accitis cæteris ipsos reliquisset; brevì tamen murmur quievit, ostendente Gedeone, optimam illis victoriæ partem reservatam fuisse, qui Oreb, & Zeb Madianitarum Principes comprehendissent.

In ejus victoriæ præmium ab Israelitis Gedeoni, ejusque in perpetuum filiis, populi dominium oblatum est. Gedeon tamen delatum sibi honorem Domino reservari jussit; sibi verò unum hoc postulare (b), receptas nempe ex præda inaures, quas Ma-

b *Judic.* 8. 22. 23.

Madianitæ auribus appensas gestabant. Petenti libentissimè populus acquiescens, super stratum in terra pallium easdem manubias conjecit; tantumque ex ea re auri comparatum est, ut 1700. siclorum aureorum pondus æquaret, præter torques, ornamenta, & purpureas vestes, quibus Reges Madianitarum utebantur; ipsis etiam aureis camelorum phaleris minimè computatis. Ex collectis divitiis Gedeon Ephod conflavit, quod in patria illius Ephra statutum, ipsi totique familiæ, nec non Israeli universo, successu temporis exitio fuit. Filios habuit Gedeon ex pluribus, quas duxerat, uxoribus, septuaginta, quem numerum auxit Abimelech ex concubina natus, qui triennio in Sichem regnavit.

Gedeon facilè, alio nomine *Jerobaal*, sive *Jerobaal*, ipsissimus est *Jerombal*, *Sacerdos Dei Jao*, quem Sanchoniaton super Antiquitatibus Phœniciis consuluisse se jactitat (*a*). Sanchoniaton enim sub Regno Ithobalis Regis Tyri, nempe circa tempora Semiramidis Reginæ Assyriorum, florebat; quare Jerobaali, sive Gedeoni ferè supper. Vulgò tamen Eruditis nostrâ ætate persuasum, Sanchoniatonem Authorem esse mirè fabulosum, pluraque ad libitum in eo opere conficta, plura etiam ex Historia Sacra inditta, plura tandem ex fabulis Phœniciis, eo consilio, ut Librorum Sacrorum authoritati detraheret. Vide *Sanchoniaton*. Pro Jerobaal David Gedeonem appellat *Jerubeseth* (*b*), cùm nomen Baal pronunciare Hebræi religioni ducant; hinc pro *Miphibaal* legunt *Miphiboseth*.

a *Apud Euf. l. 1. & 10. Præp.*

b *2. Reg. 11. 21. in Hebr.*

GEDERA, Gederoth, Gederothaim, Gedor, diversa nomina ejusdem urbis, de qua nos v. *Gadera*.

I. GEDOR, filius Phanuelis, è Tribu Juda (*c*).

II. GEDOR, filius Jared è Tribu Juda (*d*).

III. GEDOR, filius Maachæ, è Tribu Benjamin (*e*).

c *1. Par. 4. 4.*

d *1. Par. 4. 18.*

e *1. Par. 8. 31.*

GEDOR. Vide *Gadera*.

GEDRUS, vicus florentissimus Eusebii, & S. Hieronymi ætate (*f*), 10. milliaribus à Diospoli in via ad Eleutheropolim. Idem fortasse est cum *Gedera*.

f *Hieron. & Eufeb. in Gedur.*

GEHENNOM, sive *Vallis Hennom*, vel *Gehenna*, seù *vallis filiorum Ennom* (*g*). Ea vallis Jerusalem contingebat, simulque limites meridionales Tribûs Benjamin definiebat. Eusebio Authore, sita erat ad Orientem Jerusalem, ejusque mœnibus adjacebat; eam tamen meridiem versùs secundùm torrentem Cedron porrectam fuisse constat. Ferunt in ea valle cloacam Urbis extitisse, ubi perpetuus ignis morticinis, & immunditiis absumendis detineretur (*h*); unde nomen Gehennæ ad Infernum, ubi perpetuus ignis torquendis impiis alitur, translatum est (*i*). Aliis verius visum est, nomen Gehennæ Inferno datum ex igne in honorem Moloch in eadem valle superstitiosè servato (*k*); cui sanè Numini Hebræi non semel humanis etiam victimis, quin & filiorum suorum sanguine litarunt. Josias Rex, ut locum inauspicatum redderet, Judæis ejusdem horrore à superstitione avertendis, mortuorum ossa, & immundissima quæque illùc jussit asportari. Hebræa vox *Ge-hennom* vallem Hennom sonat.

g *Vid. Jos. 15. 8. & 4. Reg. 23. 10.*

h *Vide Kimchi in Ps. 27. & Cæsar. ser. 1.*

i *Matth. 5. 20. & 18. 23. Marc. 9. 44. Luc. 12. 5.*

k. *Vide Jer. 7. 30 &c.*

GEHON, amnis inter quatuor è Paradiso voluptatis profluentes (*a*), quo nomine alii temerè prorsùs Nilum significari statuerunt, ac si amnis ille, cujus caput à montibus Armeniæ, unde Euphrates, & Tigris defluunt, ultra 600. leucas dissitum est, communem cum illis fontem obtinere possit. Verisimiliùs igitur Araxem designari credimus, qui vorticosis fluctibus è montibus Armeniæ præceps in Mare Caspium devolvitur. Nomen Gehon Hebraicè impetu raptum, præcipitem sonat. Ecclesiasticus inundationis Gehon vindemiarum tempore meminit (*b*); Araxes enim solutis æstivo calore nivibus Armeniæ, eo potissimùm tempore intumescit.

a *Gen. 2. 13. Hebr.* Gichon, *sive* Gehon.

b *Eccli. 24. 37*

GEHON, sive *Geon*, fons Hierosolymæ proximus. Vide *Gihon*, sive *Gion*.

GELBOE, mons Israelitarum, Saulis, ejusque filii Jonathæ cæde notissimus (*c*). Hunc Eusebius, & S. Hieronymus sex milliaribus à Bethsan, sive Scythopoli removent; ibique vicum fuisse florentissimum nomine *Gelbus*, narrant. Ad radices ejus montis fons defluebat, urbem Jezrael alluens, authore Guillelmo Tyrio (*d*). David in lugubri nænia in Saulis, & Jonathæ obitu, uberrimos fuisse eos montes insinuat (*e*): *Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniat super vos, neque sint agri primitiarum; quia ibi abjectus est clypeus fortium, clypeus Saul.* Nostrâ tamen ætate arentes, & steriles esse feruntur.

c *1. Reg. 31. 1. &c.*

d *Guill. Tyr. l. 22. c. 26.*

e *2. Reg. 1. 6.*

GELBUS, vicus ad radices montis Gelboe, sex milliaribus à Scythopoli.

GELILOTH JORDANIS, quem locum alii in transjordanica situm credunt, ubi scilicet Tribus Ruben, Gad, & dimidia Manasse, Altare erexerunt, ut cognationis suæ cum Tribubus cisjordanicis monumentum extaret (*f*). Alii eam vocem reddunt, circuitus, circumvolutiones, sive etiam limites, & tumuli Jordanis. In Libro Josue (*g*) Geliloth sunt Colles in viciniis Galgalæ, sive urbs ipsa. Vulgata habet: *pertransiit usque ad tumulos*.

f *Josue 22. 10. A.M. 2560. ant. Chr. 1440. ant. Ær. 1444.*

g *Josue 18. 18.*

GELMON (*h*), sive *Gelon*, seu potiùs *Gilon* Juda, Achitophelis patria (*i*).

GEMALLI, pater Ammielis, è Tribu Dan (*k*).

h *Antiq. l. 5. c. 8. 9.*

i *2. Reg. 23. 34*

k *Num. 13. 13*

GENAM, seù potiùs *Ges-Nais*, vallis Naim, vicus in magno Campo Samariæ (*l*).

l *De Bello l. 2. c. 2. Reland. p. 803.*

GENEALOGIA, Græca vox, progenitorum enumerationem sonans, Hebræis *Sepher toledoth*, nempe Liber generationum. Servandæ genealogiæ, siqua Orbis gens, Hebræi sedulò studebant. In sacris Libris genealogiæ supersunt plusquàm ex 3500. annis deductæ; & in Evangelio genealogia Jesu Christi ab Adam usque ad S. Josephum, sivè Mariam, ejusque parentes toto nempe 4000. annorum spatio deducitur. Si qui exactam familiæ suæ genealogiam ostendere non potuerant, illos Sacerdotio exclusos fuisse apud Esdram legimus (*m*); quare authore Josepho (*n*), series Sacerdotum constans, longo 2000. annorum spatio apud Judæos occurrebat. Addit insuper

m *1. Esdræ 2. 62.*

n *Joseph. l. 1. contra Appion.*

per ille Sacerdotes Hebræorum summo studio genealogias suas servare consuevisse, quas ne unquam adscititiis nuptiis, adulterari contingeret, ex tabulis publicis Hierosolymæ servatis, illas sedulò descriptas deferebant, quocumque tandem in loco, sive in Judæa, sive extrà versari contigisset. Siquæ verò disceptatio emersisset, tabellaria Hierosolymitana consulebant. Tandem, ait, in persecutionibus, bellis, aliisve publicis calamitatibus, hujus generis monumentas servandis innovandisque cura maximè habebatur.

Fateamur tamen oportet, ea tandem scripta subeuntibus Romanorum bellis, 30. ab obitu Servatoris annis,& in Judæorum postremà dispersione sub Adriano ob tentatam à Barcocheba defectionem, intercidisse. Quare nemo fortè, eorum etiam, qui se è genere Sacerdotum jactitant, certa suæ genealogiæ argumenta exhibebit. De Judæis hæc scribit S. Hieronymus (a): *Ita illi à prima ætate vernacula sui sermonis vocabula penitissimis sensibus imbiberunt, & ab exordio Adam, usque ad extremum Zorobabel, omnium generationes ità memoriter velociterque percurrunt, ut eos suum putes referre nomen.* Studium illud genealogias ex priscis fontibus repetendi carpere S. Paulus (b), hisqua verhis suggillare videtur: *stultas autem quæstiones & genealogias, & contentiones Legis devita; sunt enim inutiles & vanæ.*

a *Hieron. ad Tit.* 3.

b *Tit.* 3. 9. *Has Chronalogias ab Apostolo reprehensas easdem esse ac Sephyroth, de quibus Rabbini, Basnagius autumavit.*

GENESAR, sivè *Genesareth*. Lacus Genesareth, idem ac Lacus Tiberiadis, & mare Cinereth, vel Cenereth. Vide *Cenereth*.

GENESIS, inter Libros Canonicos primus, cui ex deductâ ibidem Patriarcharum ab Adam usque ad Jacobi nepotes genealogiâ, Genesis, scilicet generationis, nomen inditum est. Hebræis inscribitur *Bereschith*, quòd ea verba in Hebræo Textu prima legentibus occurrant. Historiam complectitur 2369. annorum, ab exordio scilicet Mundi, usque ad Josephi Patriarchæ obitum. Totius Pentateuchi Authorem Moysem fuisse ne ambigimus quidem; qua de re scripti de illo argumenno Libri consulantur.

GENTILIS, quo nomine, Hebraicè *Gosim*, appellantur,quicumque alterius sunt ab Hebræis fidei, Legis, & Numinis; quarè quicumque non Judæus, is continuò Gentilis habebatur. Vitæ & justificationis janua ante Christi adventum Legem tantummodò Hebraicam profitentibus patebat; cui si quis alienigena nomen dedisset, *proselytus* appellabatur. Post Evangelii prædicationem vera Religio non intrà unius tantùm gentis & regionis limites, ut olim, comprehensa, sed promotis pomeriis prorogata est. Deus enim, qui per Prophetas suos veræ fidei januas Gentibus sese reseraturum promiserat, largâ gratiarum largitione fidem suam liberavit, eo progressu, ut Judæis,concessis sibi privilegiis tumentibus, jactantiæ suæ derelictis, universa fermè Ecclesia Christiana ex Gentibus cogeretur. Apud S. Paulum *Judæus & Græcus* eodem sensu usurpantur ac Judæus ac Ethnicus (c); eandemque phrasim S. Lucas in Actibus usurpat (d).

c Rom. 1. 14. 16. & 2. 9. 10. & 3. 9. & 10. 12. & 1. *Cor.* 1. 22. 24. *Galat.* 3. 28.

d *Act.* 6. 1. & 11. 20. & 28. 4. &c.

GENUBAT, filius Adad Idumæi, ex Taphne sorore uxoris Pharaonis, unà cum Regiis liberis in Ægypto educatus (a).

I. GERA, pater Aod Judicis Israelis (b).

II. GERA, è Tribu Benjamio, pater Semei (c).

a 3. *Reg.* 11. 20

b *Judic.* 3. 15.

c 3. *Reg.* 16. 5.

GERARA, urbs Philisthæorum ad meridiem Juda. Abrahami & Isaaci ætate Reges Geraræ communi Abimelechi nomine appellabantur. Horum invidiam declinaturi ambo illi Patriarchæ ibidem aliquandiù versari coacti, quas apud se habebant uxores, sorores suas esse dictitabant (d).

In intimis Arabiæ Petrææ Gerara sita erat, 25. milliar. ab Eleutheropoli ultra Daromam, adeoquè in Plaga Meridionali ditionis Juda (e). Illam Moyses inter Cades, & Sur locat (f); & S. Hieronymus ab ea urbe Hierosolimam tridui iter metitur (g). Huic proximus lucus erat, de quo Theodoretus (h), & Torrens Asceterium Monachorum alluens, de quo Sozomenus (i). Torrentis etiam seù Vallis Geraræ meminit Moyses (k). Geraræ apud Sozomenum (l) parva urbs est, 50. stadiis à Pelusio; & in Machabæis (m), Præfecturam totius oræ à Ptolemaide usque ad Gerrenos Judæ concessam legimus. Sunt, qui Geraram cum Bersabee (n), cum Ascalone (o), cum Aluz (p), & cum Arad (q) confuderint.

d *Vide Gen.* 21. & 26. *Vide etiam v. Abimelech, Abraham, & Isaac.*

e *Euseb. & Hier. in loc.*

f *Gen.* 20. 1.

g *Hieron. de Tradit. Hebr. in Gen.*

h *Theodoret. in* 2. *Par. q.* 1.

i *Hist. l.* 6. *c.* 32. & *l.* 9. *c.* 17.

k *Gen.* 26. 27.

l *Sozom. l.* 8. *c.* 9.

m 2. *Mach.* 13. 24.

n *Cyrill. in Amos.*

o *Sync. Chronic. & vers. samarit.*

p *Arab. in Gen.* 26. 1.

q *Targ. Hierosol. ad Gen.* 20. 1. 2.

GERASA, sive *Gergesa*, urbs trans Mare mortuum, & ipsi Orientalis. Sunt, qui Cœle-Syriæ; sunt, qui Arabiæ, & inter urbes Decapoleos illam recensent. Cùm Jesus in Regionem Gerasenorum venisset, binos homines à Dæmone obsessos, qui in sepulchris versari solebant, obvios habuit (r), hæc inclamantes: *Quid nobis, & tibi Jesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? Si nos*, addidere, *ejicis, mitte nos in gregem porcorum*, qui fortè ibi pascebantur. Qua facultate à Dæmonibus obtentâ, omnes continuò sues in mare præcipites se dederunt.

r *Matth.* 8. 28.

Græca S. Matthæi impressa pro *Gerasenorum* legunt *Gergesenorum*; & exemplaria quædam Græca, ipsique S. Lucas, & S. Marcus habent *Gadarenorum*. Utramque lectionem, *Gerasa* nempè, & *Gadara*, improbat Origenes (s), quòd ambæ urbes à Mari distent, neque abrupta loca propè illas occurrant, quæ tamen omnia urbibus ab Evangelio designatis non defuerunt. Quare intelligendum censet Evangelium de urbe Gerdesa ad Lacum Tiberiadis, ubi cautes, & præcipitia, undè sues in mare se projecerunt, ejus ætate ostendebantur.

s *Origen. in Joan.*

GERGESA, vetus urbs, trans Mare Tiberiadis, in ora ipsius Orientali. Vide *Gerasa*. In ea urbe prodigium liberationis duorum Dæmoniacorum patratum fuisse à Jesu Origenes autumavit (t).

t *Orig. in Joan. vide Matth.* 8. 28.

GERGESÆI, veteres Chananitidia populi ex Gergesæo, quinto Chanaan filio. Trans mare Tiberiadis, in cujus ora *Gergesa*, sedem constituerant. Tradunt Rabbini (u), gentem illam, subeuntibus Chananitidem Hebræis, regionem deserere potiùs, quàm jugum illorum subire, decrevisse. Chananæis enim, addunt, Josue tres hasce conditiones proposuit: servitutemne, an fugam, an bellum mallent. Gergesæi su-

v *Gemar. Jerosol. tit. schebiit. c.* 6. *Maim. Halac. Mel. c.* 6.

fugam eligentes, in Africam se receperunt, Gabaonitæ jugum subire, cæteri Chananæi bellum maluerunt.

Quam potissimùm Africæ regionem Gergesæi occupaverint, memoriæ proditum non est; licèt in Africam transmigrasse, subeuntibus Chanaanitidem Judæis, ex veteri traditione testentur. Illos in Ægyptum primò transiisse, ac deinde per universam Africam plures occupasse urbes, Procopius est author (a); addens suâ adhuc ætate in urbe Tingitanæ duas ex candido marmore columnas propè fontem erectas extitisse, in quibus Phœniciis descripta characteribus hæc legebantur: *Gens sumus, qui è latrone Jesu filio Nave diffugimus.*

a De Bel. Vandal. l. 2. c. 10.

Narrant Rabbini (b) eas gentes pro repetenda regione sua, quam à Judæis occupatam querebantur, apud Alexandrum Magnum instituisse. Causam suam ad tuendam acciti Judæi, nihil de se Gergesæis, plurimùm sibi de Gergesæis querendum esse ostenderunt; cùm enim mancipii jure Hebræis subjecti essent, fugâ se subducentes, suâ illos servitute tot sæculis fraudarunt. Porrò servos illos esse probabant ex inflicta à Noe in Chanaan pœna: *Maledictus Chanaan, servus servorum erit* (c): fugitivos autem esse ne ipsi quidem contendebant. Imminebat à Judice pro Hebræis sententia, quam non expectantes Gergesæi, causâ relictâ, abieruot.

b Thalmudic. Perek. Cheleth.

c Gen. 9. 24.

Hæc non ut historiam dedimus; sed ex Rabbinorum fabella satis intelligimus, persuasum illis esse, eas Gentes Chanaanitidem ad Hebræorum ingressum deseruisse. Quamquam plures etiam perstitisse ex eo intelligimus, quòd Josue inter Gentes cisjordanicas, Gergesæos etiam se vicisse testetur (d). Fieri ergo potuit, ut soli Gergesæi, qui trans mare Tiberiadis incolebant, solum verterint, manentibus interim reliquis (e).

d Josue 24. 11.

e Vide nost. Diss. de hoc arg. ante Com. in Josue.

GERRENI, sivè *Gerræi* (f), iidem fortassè ac Gerauritæ. Vide *Gerara*

f 2. Mach. 13. 24.

GERSAN, *Gersam*, seù *Gersont*, filius Moysis ex Sephora (g).

g Exod. 2. 22.

GERSOM, sivè *Gerson*, filiûs Levi, Leviticæ cujusdam familiæ caput. Porrò ea familia post mensem ab exitu ex Ægypto 7500. viris florebat (h); quibus deferendi in itinere vela & cortinas Tabernaculi munus demandatum est. Tentoria in castris ad occidentem Tabernaculi obtinebant.

h Num. 3. 22. 23. 26.

GERZI. Cum David in Siceleg versaretur, regionis Gessuri, *Gerzi*, & Amalech decurrebat (i). Hujus nominis nulla occurrunt in Geographia vestigia. In Septuaginta desiderator, ubi etiam pro *Gessuri* legunt *Gesiri*, & in nonnullis Exemplaribus *Geseri*, & *Gesræum*. Syriacus; & Arabs habent *Gessua*, & *Gedola*.

i 1. Reg. 27. 8.

GESSEN, *Gessem*, *Gosen*. *Terra Gessem*, Ægypti regio, patri & fratribus Josephi, cùm in Ægyptum migrassent, eodem Josepho authore, concessa (k). Regio erat omnium uberrima, atque, uti quidem conjicimus, pluviis irrigua, raris cæterùm in tota, potissimùm superiori, Ægypto; siquidem *Gessem* Hebræis pluviam significat. Regionem *Gozen*, *Gosen* Tribui Juda à Josue concessam (l) eandem esse cum *Gessem*, quam Pharao Ægypti Rex Jacobo, ejusque filiis largitus est [a], ne ambigimus quidem. Constat enim regionem illam inter Palæstinam, & urbem Taneos sitam fuisse; Hebræos verò ditionem suam meridiem versùs ad Nilum usque prorogasse (b).

k Gen. 47. 6.

l Josue 10. 41 & 11. 16. & 15. 51.

a Gen. 46. 28.

b Josue 13. 3.

GESSIUS FLORUS. Vide *Florus*.

I. GESSUR. Ejus nominis locus non longè à Philisthæis, & Amalecitis erat, de quo Josue, & 1. Regum. Inter Philisthæos, & Ægyptum jacebat; quamquam certum ejus situm, desertâ ab incolis regione, & in solitudinem redactâ [c] desiore non possumus.

c 1. Reg. 27. 8.

II. GESSUR, in transjordanica, ad dimidiam Tribum Manasse pertinens. Duo populi Gessuri, & Machati simul junguntur (d), simulque infestum nihil ab Israelitis passi in suis regionibus manserunt (e). Isboseth Saulis filius ab incolis Gessuri, & Judæis ex Galaaditide Rex salutatus est [f].

d Deut. 3. 14. Josue 12. 5.

e Josue 13. 11.

f 2. Reg. 2. 8.

III. GESSUR, in Syria, quæ certo Regi nemini subjecto parebat. Hujus Regis filia Davidi nupta Absalomum genuit (g). Quare hic post fratris cædem in regionem Avi sui confugit (h). An tamen alia sit regio à Gessur transjordanica, usque adeò certum non est, cùm 1. *Par.* 2. 23. legamus, Jair *Gessur & Aram* (sivè Gessur Syriæ) *& Avoth*, sivè vicos *Jair* cœpisse.

g 2. Reg. 15. 8.

h 2. Reg. 14. 37.

GETH, urbs celebris, ex quinque Philisthæorum Satrapiis (i), & patria Goliath [k]. David Regni sui in universum Israelem initia ejus expugnatione auspicatus est (l); ac deinde florente Regno Juda idem rerum status mansit. Roboam illi restituendæ, novisque munitionibus vallandæ operam impendit (m). Labente eo Regno, jugum excussit; quare semel ab Ozia (n) iterumque ab Ezechia recepta est (o). Inter urbes Daniticas à Josepho recensetur (p); quamquam in catalogo urbium Tribuum Israelis à Josue ducto, nusquam legitur. *Metea* urbs, de qua Moyses (q), eadem est, uti credimus, cum *Meteg*, de qua 2. Reg. 8. 1.; ac proindè legi oportet: *Tulit David Meteg, & matrem ejus*, pro *tulit David frenum tributi*. Porrò Geth mater, *Meteg* filia censebatur; quare 1. *Par.* 8. 1. legimus: *tulit Geth, & filias ejus*. Quæ, si vera sint, profectò urbem Geth Philisthæorum, patriam Gigantum in intimis Arabiæ Petrææ, Ægyptum versùs, sitam fuisse oportet (r); quod satis cum historia (s) infelicis expeditionis in urbem Geth ab Ephraimitis, in Ægypto adhuc versantibus, susceptæ, congruit.

i 1. Reg. 6. 17.

k 1. Reg. 17. 4.

l 2. Reg. 8. 1.

m 2. Par. 11. 8

n Antiq. l. 9. c. 11. & 2. Par. 26. 6.

o Antiq. l. 9. c. 13.

p Antiq. l. 5. c. 1.

q Num. 33. 8.

r 2. Reg. 20. 20. 22.

s 1. Par. 7. 21.

Hujus nominis vicus florentissimus Eleutheropoli Gazam petentibus occurrebat, authore S. Hieronymo (t): alterum quinque milliar. ab Eleutheropoli in via ad Lyddam (adeoque alium ab illo, de quo S. Hieronymus) collocat Eusebios (u). Tertia Geth, sivè Gettha inter Jamniam & Antipatridem occurrebat (x). Hinc patria Jonæ Prophetæ non Geth tantummodò, sed *Geth Opher*, scilicet Geth regionis Opher exprimitur; *ad distinctionem*, ait S. Hieronymus (y), *aliarum Geth urbium, quæ juxtà Eleutheropolim, sivè Diospolim hodie quoque monstrantur.*

t Hieron. in Mich. 1.

u Euseb. in locis.

x Euseb. ibid.

y Hieron. Præf. in Jon.

Porro Geth Philisthæorum omnibus meridionalior, ut Accaron septentrionalior, in tota ditione habebatur: quare veluti duo hinc & indè termini ejusdem regionis statuuntur (*a*). Huic urbi adjacebat Maresa (*b*); quod cum S. Hieronymo planè congruit, urbem Geth in via Gazam inter ac Eleutheropolim statuente. Neque enim Maresa, sive Morasthi ab Eleutheropoli (cujus urbis memoria ante Eusebii, & S. Hieronymi ætatem in Geographia penè nulla) abest. Sub Prophetis Amos & Michæa Geth urbs potentissima, atque à jure Regni Juda exempta habebatur (*c*); quare illi reducendæ Ozias Rex Juda ætate Amos, ac deinde Ezechias sub Michæa, operam nec frustra impenderunt. Eadem est ac *Gethaim*; de qua 2. *Reg*. 4. 3. & 2. *Esd*. 11, 33. Sub Davide inter milites corporis custodes, legio etiam Gethæorum, cui præerat Ethai, recensebatur (*d*). Cùm autem vox *Geth*, seù *Gath torcular* sonet; idcircò multa hujus nominis loca in Palæstina occurrunt.

a 1. *Reg*. 7. 14. & 17. 52.
b *Vide* 1. *Par*. 15. 8. & *Mich*. 1. 14. *in Hebr*.
c *Amos* 6. 1. *Mich*. 1. 10. 14.
d 2. *Reg*. 15. 18. 19. & 18. 2.

GETH-OPHER*, sivè *Geth-Epher*, vel Geth in regione Opher superioris Galilææ, patria Jonæ Prophetæ (*e*). Inter urbes Tribùs Zabulon apud Josue (*f*) recensetur; ejusque situm duobus milliaribus à Sephori, alio nomine Diocæsarea, statuit S. Hieronymus.

e 4. *Reg*. 14. 25.
f *Josue* 19. 13.

GETTA. Inter urbes in viciniis Ptolemaidis, & Carmeli sitas Getta à Plinio recensetur [*g*].

g *Plin*. *l*. 5. *c*. 19.

GETHER, tertius filius Aram, filii Sem [*h*].

h *Gen*. 10. 23.

I. GETH-REMMON, urbs Danitica (*i*), 10. milliar. à Diospoli, in via ad Eleutheropolim, authore S. Hieronymo, sita. Levitis ex familia Caath cessit.

i *Josue* 19. 45.

II. GETH-REMMON, urbs dimidiæ Tribùs Manasse cisjordanica, Levitarum ex familia Caath domicilium (*k*).

k *Josue* 21. 25

III. GETH-REMMON, urbs Ephraimitica, Caathitis concessa (*l*).

l 1. *Par*. 6. 69.

GETH-SEMANI, quod nomen reddi potest *torcular olei*. Vicus erat in monte Oliveti, in quo Jesus noctem non raro ducebat. In horto ejusdem loci orabat Jesus, cùm & sudore sanguineo flueret, ac Judæ proditoris indicio à militum manu comprehensus est (*m*).

m *Matth*. 26. 36. &c.

GEZER, urbs Philisthæorum (*n*), eadem, uti credimus, ac *Gaser*, *Gasera* &c. Vide *Gazer*.

n 2. *Reg*. 5. 25.

GEZER, tertius filius Caleb, ex Epha concubina (*o*).

o 1. *Par*. 2. 46.

GEZERON, eadem ac *Gezer*, *Gader*.

GIBAL. Vide *Gebal*.

GIBBETHON. Vide *Gebbethon*.

GIBLII [*p*], incolæ Gebal, sivè Gibli, Prophanis Scriptoribus *Bibli*.

p 3. *Reg*. 5. 18. *Ezech*. 27. 9.

GIBLOS, sivè *Biblos*, urbs in finibus Phœniciæ inter Tripolim, & Berytum; cujus cives dolandis lapidibus, cædendis nemoribus (*q*), atque construendis navigiis (*r*) peritissimi habebantur. Sunt qui Giblios, de quibus Scriptura, cives esse non Bibli, sed Gabalæ, urbis Phœniciæ inter Tortosam, & Laodicæam autument. Vide *Biblos*.

q 3. *Reg*. 5. 18.
r *Ezech*. 27. 9.

GIDEROTH, & *Giderothaim*. Vide *Gader* &c.

GIEZI, Elisei servus, qui ab heri lateribus nunquam divulsus, rebus illius omnibus communicavit. Tandem pecuniarum cupiditate victus, Naamanum ab Eliseo redeuntem conveniens, heri nomine argenti talentum, & geminas vestes postulavit, duorum filiorum Prophetarum adventum causatus, quos aliquid Eliseum rogatum venisse mentiebatur (*a*). Omnia à viro liberali; quin & argenti duplum obtinuit. Quibus acceptis, ad herum regressus, ab illo statim undè venisset, requisitus est. Giezi autem se quòquam ivisse, neganti, omnem pecuniæ à Naaman petitæ historiam ille prodidit; quare in ejus criminis ultionem, sciret, se, totumque ex ipso genus, leprâ imposterum inficiendos. Illicò Giezi leprosus à Propheta recessit; ab eoque Israelis Reges sæpè prodigiorum Elisei historiam audiebant (*b*). Vide *Eliseus*.

a 4. *Reg*. 5. 20. &c.
Circa A. M. 3114. *ante Chr*. 886. *ante Ær*. 890.
b 4. *Reg*. 8. 4. &c.

GIHON, vel *Gion*, fons ad occidentem Hierosolymæ, ubi Salomon Regiâ unctione à Summo Sacerdote Sadoc, & Nathan Prophetâ inauguratus est (*c*). Superiorem hujus fontis canalem Ezechias in urbem deducendum curavit, ut hostes eandem obsidentes, earum aquarum commodo privarentur [*d*].

c 3. *Reg*. 1. 33. &c. *A. M.* 2989. *ante Chr*. 1011. *ante Ær*. 1015.
d 2. *Par*. 32. 30. *A. M.* 3291. *ante Chr*. 709. *ante Ær*. 713.

GIGAS, Græca vox, Hebraicè *nophel*, sivè *nephilim* (*e*), quod reddi potest sivè monstrum, seù vir terrorem incutiens, cæterorum hominum eversor. Gigantes ante diluvium in Scriptura *Nephilim* (*f*) *potentes à saeculo viri famosi* appellantur. Aquila nomen Gigantum in eo Textu reddit: *Irruentes*, nempè in hostes, quod sanè vim totam Hebraicæ vocis *nephilim* implet. Symmachus vertit: *violentos*; scilicet quorum omne jus in armis, & violentiâ est. Interdum Gigantes in S. Scriptura *Rephaim* appellantur (*g*); quare Codorlahomor, & socii, inito ad Astaroth-Carnaim* prælio, *Raphaim*, sivè Gigantes fregere. *Emim* veteres Moabitidis populi, cum staturâ essent giganteâ, inter Rephaim recensentur. Rephaim, & Pheresæi in catalogo veterum populorum Chanaanitidis simul junguntur. Sub aquis gemere veteres Rephaim in Job scribuntur. Mulieris prostitutæ vias ad *Rephaim* deducere ait Salomon (*h*); nempè ad Infernum, ubi gigantes sunt; addit etiam eos, qui à semita Sapientiæ recesserint, in cœtu gigantum in Inferno commoraturos &c. (*i*).

e *Nephilim* ex nephil *eadem* sivè nophel, *monstrum*, *abortus*.
f *Gen*. 6. 4.
g *Vide Gen*. 14. 5. *Deut*. 2. 11. 20. & 3. 11. 13. *Josue* 12. 4. & 13. 12. *Job*. 26. 5. &c.
h *Prov*. 2. 18. & 9. 18.
i *Prov*. 21. 16.

Enacim, sivè filii Enac, celeberrimi erant Palæstinæ gigantes, qui Hebrone, & in viciniis sedes habebant. Horum statura adeò eminebat, ut Israelitæ ab explorandâ Chanaanitide reduces, sese cum illis collatos locustas videri faterentur (*k*).

k *Num*. 13. 33

Tandem Septuaginta reddunt interdum *gigantem* vocem Hebræam *gibbor*, quæ ad literam virum potentem, strenuum, & bellicosum sonat (*l*). Ità Nemrod gigas erat coram Domino: Sol tamquam gigas exorietur, statum iter confecturus: Dominus dejiciet gigantes, & viros bellicosos: gigantes ultionis suæ ministros armabit: Ægyptum gladio suorum gigantum, nempè militum, franget.

l *Vide Gen*. 6. 4. *apud LXX*. *Ps*. 19. 6. *in Septuag*. & *Vulg*. *Is*. 3. 2. *apud Septuag*. & 13. 2. *ibid*. & 49. 24. 25. *ibid*. *Ezech*. 32. 12. 21. 27. *ibid*. & 39. 18. 20. *ibid*.

Nec à vero abhorret, primos illos homines staturâ nobis multò proceriores fuisse; quippè qui diutiùs vitam producerent, quod firmæ validæque constitutionis argumentum est, & effectus. Noemi ætate magno satis numero gigantes florebant, Scripturâ teste: antea tamen adhuc extitisse quamplures insinuat, ex quo potissimùm filii Dei cum filiabus hominum connubia miscuerunt: En verba Textûs Hebraici: *Gigantes autem erant super terram in diebus illis; & etiam postquam ingressi sunt filii Dei ad filias hominum* [a]. Viros illos ex connubiis filiarum hominum cum Angelis satos plures ex Patribus Libro Enoch apocrypho decepti credidere (b). In eam rem laudant illi Textum Septuaginta, ut in nonnullis Exemplaribus legitur (c): *Videntes Angeli Dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant*. Hæc tamen verba non aliud significant, quàm quòd posteri Seth (quæ familia erat justitiæ tenax, & filiorum Dei) pravo filiarum Cain, quæ filiæ hominum dicuntur, amore illectos fuisse. Ita S. Joannes Chrysostomus, Theodoretus, S. Cyrillus Alexandrinus, S. Augustinus, & alii plures.

Quinam hominum gigantes fuerint, Scriptores plurimi cùm veteres, tum recentiores disputantes (d), communem quidem staturam, sed parum, excessisse autumarunt: neque adeò immanes fuisse, quales à nonnullis crediti sunt, quadruplo nempè, vel quintuplo nostris hominibus proceriores.

Verùm citrà S. Scripturæ, certissimarum historiarum, receptæque traditionis notam, multò justam staturam excessisse inficiari non possumus. Israelitæ enim post Chananitidem exploratam reduces, homines è genere Enac, quorum comparatione ipsi locustis majores non viderentur, se vidisse referebant (e). Og Rex Basan lecto novem cubitis longo, & quatuor lato (f), scilicet 15. pedibus, & 4. digitis & dimidio porrecto, sternebatur. Goliath cubitos sex palmo excedebat (g), quod 10. pedibus, & 7. digitis respondet. Hominum ætate ad angustissimos fines redactâ, sub Josue nempè, & Davide, adhuc tamen, quamvis vulgò statura cum vita decrevisse videretur, gigantes nec rari occurrebant.

Gigantes Othus, & Ephialtes apud Homerum (h), novennes adhuc, immani corpore 9. cubitorum circuitu, & 36. longitudine spectabantur. Nec immanitate minor erat Polyphemus Cyclops, robore etiam immenso potens, adeò ut veluti ludens saxum obvolveret, quod 20. quadrigæ vix removissent (i). Quæ quidem à me, non tanquam historiæ fidem extorquentes adducta sunt; sed veluti receptæ vulgò traditionis: jam inde à veteri ætate de Gigantum immanitate indicia apertissima. Nec sanè ab ea persuasione Poetæ cæteri, aliique Scriptores abludunt (k).

S. Augustinus binos gigantis molares sibi visos narrat, crassos adeò ut vix 100. simul dentibus nostratibus æquarentur (l). In Vercellensi sui Ordinis Templo dentem S. Christophori (utì ferunt) ab illo Augustini non dissimilem Torniellus se vidisse testatur (a).

a *Gen.* 6. 4.
b *Lact. l.* 2. *c.* 14. *Athenag. Apol. Clem. Alex. Strom. l.* 3. & 5. & *Pædag. l.* 2. *Tertull. de Idol. c.* 9. & *de cultu fæmin. c.* 11. *Cypr. de Discipl. & habitu Virg. Ambr. de Noe & Arca. c.* 4.
c *Gen.* 6. 2. 50. *in M. S. Alex. Philo de Gig. Antiq. l.* 1. *c.* 4. *Vide nov. edit. Hexapl.*
d *Philo de Gig. Joseph. Antiq. l.* 1. *c.* 4. *Orig. apud Gennad. C. P. in cate. Græc. Euseb. Præp. l.* 5. *c.* 4. *Ambros. de Noe & Arca c.* 4. *Chrysost. in Caten. Cyril. Alex. l.* 9. *con. Julia. Gorop. Becan. de Gigantemach. Temporarius &c.*
e *Num.* 13. 33. 34.
f *Deut.* 3. 2.
g 1. *Reg.* 17. 4.
h *Odyss.* 11. *v.* 306.
i *Odyss.* 9. *v.* 240.
k *Vide; si lubet Virg. Eneid.* 2. *Juvenal. Satyr.* 15. *Aug. de Civ. l.* 15. *c.* 9. *Pl. l.* 7. *c.* 16 *etc.*
l *De Civit. l.* 15. *c.* 9.

Mons in Creta terræmotu hiscens, scheletrum quoddam humanum prodidit erectum, 46. cubitis procerum, quod alii Orionis, alii Othi autumarunt (b). Cadaver Orestis jussu oraculi effossum, 7. cubitos sivè 10. pedes cum dimidio referebat. Nævius Pollio proceros quoscumque pedis mensurâ excedebat (c). Sub Claudio vir quidam nomine Gabbara 9. pedibus, totidemque digitis assurgens Romæ spectabatur (d). Authore Delrio vir quidam Pedemontanus 9. pedum staturam excedens anno 1572. Rothomagi visus est.

Refert Plutarchus (e), in urbe Tingitana Mauritaniæ effossum Antis cadaver 60. cubitorum, cui Sertorius sacrificia offerri, ac deindè terræ iterùm mandari jussit. Aliud cadaver adeò procerum, ut altissima Romæ mœnia excederet, quod Pallantis filii Evandri fuisse narrant, anno 1041. inventum ferunt.

Simonius (f) testatur, se, dum Parochi munus Uzetiæ in Delphinatu obiret, vidisse inventos fortè An. 1667. in prato nonnullos hominum molares, pondere singulos 10. librarum; quorum unum inferioris mandibulæ parti adhærentem, 17. libras cum illa æquasse. Porrò in ejus rei fidem instrumentum recitat trium virorum, nempè duorum Præfectorum oppidi, & Sacerdotis Capellani Castri Molard Diœcesis Viennensis in Delphinatu subscriptionibus An. 1699. munitum. In eodem prato ossa quædam disseminata, sed ferè ætate & sanie contrita, inventa sunt; inter quæ tamen unum occurrit ambitu duorum pedum, & septem pedum, ac trium digitorum longitudine. Post hæc aliaque plura, quæ in rem adduci potuissent, quis in dubium Gigantes revocaverit? (g).

GILO, urbs Juda (h), Achitophelis patria (i).

GINEA, vicus in Magno Campo, Samariam à Galilæa disterminans (k); idem fortassè ac *Jennin*, sivè *Ginnim*, quem Nova Itineraria in via inter Ptolemaidem, & Samariam collocant.

GINETH, pater Thebni. 3. *Reg.* 16. 21.

GISCALA, urbs Galilææ (l), quam à Josepho munitionibus vallatam Gabaritæ, Gabaraganæi, & Tyrii expugnarunt (m). Judæorum Libri urbe *Gusch-Chaleb* inter Morom & Capharanan meminere [n], quæ Relando eadem est cum Giscalis.

Ex fabulosa traditione se accepisse narrat S. Hieronymus (o), Apostolum Paulum è Giscalis originem duxisse; quam urbem parentes illius, afflictâ Romanorum armis Provinciâ, deserentes, Tharsum Ciliciæ migrarunt. Alibì etiam idem Scriptor (p) ex Tribu Benjamin, & urbis Giscalis Apostolum accersit; quamquam, ait, post occupatam à Romanis urbem, unà cum parentibus suis Tharsum discesserit. Hæc sanè fabella prorsùs impudentissimè conficta est; bellum enim Romanorum in Judæos nonnisi post obitum Apostoli exarsit; hoc nimirum anno 67. sivè 68. ille anno 66. obiit.

a *Annal. V. T. ad An.* 987.
b *Plin. hist. l.* 7. *c.* 16.
c *Idem ibid. Colum. de re rust. c.* 8. *ex Cicerone*
d *Plin. ibid. Solin. Colum. Tacitus.*
e *Plut. in Sertorio.*
f Dict. de la Bible *Lugduni An.* 1703. *t.* 1. *p.* 523. 524. *Anno* 1667.
g *Vide Dissert. nost. de Gigant.*
h *Josue* 15. 51.
i 2. *Reg.* 15. 12. & 23. 34.
k *Joseph. de Bel. l.* 3. *c.* 2.
l *De Bel. l.* 4. *c.* 4. & *sæpè in eodem opere.*
m *Idem l.* 4. *c.* 2.
n *Palæst. l.* 3. *p.* 813.
o *Hieron. in Comm. ad Philem. Quis sit Epaphras concaptivus Pauli, talem fabulam accepimus. Ajunt parentes Apostoli Pauli de Gyscalis regione fecisse Judææ, & eos in ... Tharsum Ciliciæ fuisse translatos &c.*
p *De Script. Eccles.*

GI-

GISON sivè *Geison*, lorica erat ambiens Templum, stricto sensu intellectum; & Altare holocaustorum, quæ pro vallo statuebatur, ne populus ultrò procederet (*a*). In Libris Antiquitatum ejus mensura tribus cubitis; in Libris de Bello uno tantum definitor:

a *Antiq. l. 8. c. 2. & de Bello l. 6.*

GITH, tritici genus, Græcis *melanthion*, Latinis nigella, quòd atro sit colore; Gallis *anelle*, sive piper, quòd colore, & magnitudine ad piper accedat. Excutiendo Gith, neque rotæ curruum, neque stimuli ferrei pro recepto more, sed tantùm virgæ adhibebantur, uti Isaias innuit (*b*).

b *Isa. 28. 25. 27.*

GITTHA, sive *Gitthaim*. Vide *Geth*.

GITTHITH, vox sæpè in fronte Psalmorum occurrens (*c*), quæ reddi solet, torcularia. Porrò de hac voce plura apud Interpretes; sunt enim, qui musici instrumenti genus designatum credant. Alii verò malunt eos Psalmos post vindemiam decantari consuevisse; nec desunt tandem, qui in urbe Geth illas cantilenas excogitatas fuisse arbitrentur. Nos verò significatos credimus choros mulierum musices peritarum ex urbe Geth, quibus Psalmi illi decantandi committerentur (*d*). *Gitthith* enim non *torcular*, sed *mulierem Gethaam* significat; torcularia enim non *Gitthith*, sed *Gittheth* appellantur.

c *Ps. 8. 1. Pro torcularibus. Item Ps. 80. 1. & 83. 1.*

d *Vid. Argum. in Ps. 8.*

GLAPHYRA, Archelai Regis Cappadociæ filia, quæ primò Alexandro filio Herodis Magni nupsit, de quo satis v. *Alexander*. Ex eo connubio duo filii, Alexander, & Tigranes Armeniæ Rex prodiere.

Alteras nuptias Glaphyra cum Juba Rege Mauritaniæ celebravit; quo brevì vitâ functo, tertium virum Archelaum Ethnarcham Judææ, & fratrem Alexandri prioris Glaphyræ viri, habuit. Huic fœminæ quinque ante obitum diebus Alexandrum priorem conjugem visum narrant, qui post exprobratam fidei violationem, quòd secundas, & tertias nuptias iniisset, tandem post quinque dies se illam reducturum minitatus est (*e*). Nec eventus minas fefellit.

e *Antiq. l. 17. c. 5. circa A. Chr. 9. vel 10.*

GNIDUS. S. Paulus in Italiam ad Neronem causam suam acturus navigans, Gnidum promontorium Asiæ minoris eregione Insulæ Cretæ pertransisse narratur (*f*). Sunt (*g*), qui eo nomine significatam credant Insulam Cnidum, inter promontorium Gnidi, & Insulam Cretæ sitam.

f *Act. 27. 7.*
g *Grotius & alii quidam.*

GOATA, sive *Golgota*, vel potiùs *Golgoltha*, seù *Gulgultha*, quod calvariam sonat. Eo nomine mons ad Hierosolymæ occidentem, & septemtrionem ipsi proximus appellabatur; sive quòd calvitiæ humanæ speciem referret; sive quòd locus esset suppliciorum; sive tandem quòd primi hominis caput ibidem sepulturæ mandatum esset (*h*). Hunc montem nos Latinè Calvarium appellamus. Ibidem verò Jesus Christus in crucem sublatus est, atq; in horto Josephi ab Arimathia tumulo in lapide excavato reconditus. Hunc Salvatoris tumulum oppleri, simulque infamissima Idolorum simulachra supra illum erigi jussit Adrianus Imperator, dum restituendæ Urbi, cui *Ælia* nomen indidit, incumberet. Verùm illatam loco sacro contomeliam Divino instinctu Helena Constantini mater expiavit, sublatis superstitionibus, atque Ecclesiâ magnificentissimâ excitatâ, quæ nostrâ adhuc ætate superest.

h *Ambr. in Luc. l. 23. Hieron. in Ephes. 5. 14. Idem Epist. ad Marcellam sub nom. Paulæ, & Eustoch. Orig. in Matt. Epiph. hær. 46. Basil. in Isa. 5. Chrysost. in Jo. hom 84. August. l. 16. de Civit. c. 32.*

GOB, planities, in qua bina prælia inter Hebræos, & Philisthæos commissa sunt (*a*); in quorum primo *Sobocai* necem intulit cuidam *Saph* è genere Gigantium; in altero verò frater Goliath ab Elchanan trucidatus est. In 1. Paralip. 20. 4. pro *Gob* legitur *Gazer*, & in nonnullis Exemplaribus Septoaginta *Nob*, & in aliquibus *Geth*.

a *2. Reg. 21. 18. 19.*

GOBOLITE, sivè *Gabalite*, *Gabalene*, pars meridionalior Judææ, & Idumææ. Vide *Gebal*.

I. GODOLIAS, filius Ahican, cui post eversam Hierosolymam, & Templum per Nabuchodonosorem, regio Palæstinæ administranda commissa est (*b*), quò & residuos in ea populos in officio contineret, & fugâ dilapsos reduceret. Jeremias ad illum in Masphat versantem sese recepit, idemque exemplum Judæi plures in regionibus Moabitarum, & Ammonitarum palantes, sequuti sunt. Venientes humanissimè excepit Godolias, Regis protectionem pollicitus, si nihil movissent. Inter hæc, Ismael filius Nathaniæ è regali genere Juda, ad Godoliam se conferens, comiter à Præside exceptus est, quamvis ille secretis delationibus, Ismaelem necis suæ à Baali Rege Ammonitarum mandatis oneratum venire, intellexisset. Splendido igitur convivio habitus Ismael, post dapes & munera, stricto confestim ense unà cum suis Godoliam nihil tale metuentem, cæterosque convivas omnes, & Judæos, & Chaldæos trucidavit (*c*). Tum populus in Ægyptum secedens, Jeremiam nequidquam dehortantem traxit.

b *Jerem. 40. & 41. & 4. Reg. 25. 22. A. M. 3416. ante Chr. 584. ante Ær. 588.*

c *Vide Jerc. 40. & 41. A. M. 3417. ante Chr. 583. ante Ær. 587.*

II. GODOLIAS, filius Amariæ, Sophoniæ Prophetæ avus (*d*).

d *Soph. 1. 1.*

III. GODOLIAS, Levita, filius Ethan, sivè Idithun (*e*).

e *1. Paralip. 25. 3.*

GOG, & MAGOG, quæ duo nomina ferè semper in Scriptura conjuncta, neque nos sejungenda censuimus (*f*). Moyses Magog filii Japhet meminit (*g*), Gog præterit. Porrò Gog Ezechieli princeps erat, sivè gentis, sivè regionis Magog. Nos in Commentariis in Genesim vulgò inter Antiquos Magog Scytharum, sivè Tartarorum authorem creditum fuisse probavimus; multosque esse Scriptores, qui in regionibus Magnæ Tartariæ, ut in provinciis *Lug*, & *Mungug*, *Cangiga*, & *Cingui*; in urbibus *Cungai*, *Cugat*, *Corgangut*, *Cargai*, ejusdem nominis vestigia deprehenderint.

f *Ezech. 38. 2. &c. & 39. 1. &c. Apoc. 20. 7.*
g *Gen. 10. 2. Vide 2. Par. 1. 5.*

Alii tamen malunt Persas ex Magog derivare: quos sanè nomine Magog in suis Regionibus appellari consuevisse tradunt Suidas, & Cedrenus. Porrò *Magusi*, & Magi apud illos populos audiuntur.

Sunt, qui Gothos ex Gog, & Magog accersunt, bellumque in Sanctos à Gog, referente Ezechiele, susceptum, illud esse autumarunt, quod à Gothis quinto sæculo in Romanum Imperium illatum est (*h*).

h *Vide Ambros. de fide ad Gratian. l. 2. c. 4. ad fin.*

Populos Gog ad Caucasum sedem habuisse credit Bochartus, qui ejusdem montis nomen ex Hebræo *Gog-Chasan*, scilicet Arx Gog, derivat: Prometheumque in Caucaso

à Jo-

a Jove religatum, ipsum Gog esse contendit. Ad Meridiem Caucasi Gogarene, Iberiæ Provincia spectatur.

Sanior tamen Scriptorum pars meliùs fortassè hæc duo nomina in Ezechiele, & Apocalypsi de Principibus Ecclesiæ, & sanctorum hostibus per Allegoriam dicta intelligenda esse arbitratur. Hinc quamplures nomen Gog in Ezechiele de Antiocho Epiphane Religionis Judaicæ hoste; & idem nomen in Apocalypsi de Antichristo Ecclesiæ, & Fidelium adversario interpretantur. Nos in dissertatione ante Commentaria in Ezechielem, eum textum de Cambyse Persarum Rege intelligendum esse ostendimus; & in Apocalypsi nomine Gog, & Magog omnes Ecclesiæ adversarios usque ad Ecclesiæ finem designatos esse censuimus.

GOI, sivè *Goim*, vox Ethnicos significans (*a*): eâdemque Judæi, inter se colloquentes, Christianos viros sugillant; & fœminas *Goja*, sivè *Gojath* appellant; hoc enim nomine omnes simul incircumcisos designant. Cùm autem Christianos ab Ethnicis non distinguant, ideò communi utrosque nomine nuncupant.

a *Vide v. Gentiles.*

GOLAN. Vide *Gaulan.*

GOLGOTHA. Vide *Goata*,

I. GOLIATH, Gigas notissimus, ex urbe Geth, ex quinque Philisthæorum Satrapiis (*b*). Cùm uterque exercitus, Philisthæorum, & Hebræorum coram inter Socboth, & Azecam constitissent, Goliath in medium procedens, strenuos quoscumque Hebræorum, ut secum manus consererent, invitavit. Hic ingenti corporis mole terribilis, sex cubitos palmo excedebat, scilicet 12. pedibus & dimidio circiter major, 20. digitis, & dimidio pro singulis pedibus, atque tribus digitis, & paulò amplius in palmum computatis. Armis corpori paribus protegebatur; audaciâ verò in dies, metu Israelitarum in dies crescente, impotentior. Quadraginta diebus exercitus utrinque in castris se continuit; cùm David adolescens pascendis domesticis gregibus assuetus, in castra veniens, Israelitarum terrore audito, manum se cum Gigante conserturum professus est.

b 1. *Reg.* 17. 4. *&c.*

Adolescentis verbis ad Regem delatis, illicò accitus est; ac primò ob ætatis imbecillitatem contemptui habitus, ægrè tandem à Rege certandi facultatem impetravit. Rex igitur Regiis armis adolescentem induì jussit; qui insueto pondere impeditus, iis à se amotis, baculo & quinque ex torrente lapidibus munitus in pugnam processit. Vix in hostis conspectum vênit, cùm contorto in ejus frontem lapide, illum uno ictu dejecit. Tum prostrato insistens, ejus gladio cervicem ipsius præcîdit.

Ejus victoriæ epinicium creditur Psalmus 143. *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.* Apud Septuaginta Psalmus iste inscribitur: *In Goliath*; sed Psalmorum tituli ferè omnes fidei levissimæ habentur. Scriptus de eodem argumento Psalmus 150. extrà ordinem Canonicorum in Exemplaribus Græcis occurrit, quem Davidi tribuendum temerè prorsus assereremus.

II. GOLIATH, gigas alter, ab Elchanan filio Jair Bethleemitæ occisus (*a*). Vulgata sic legit: *Percussit Adeodatus filius saltus, polymitarius Bethleemites, Goliath Gethæum.* Verùm 1. *Par.* 20. 5. cujus emendatior Textus videtur, ita: *Elehanan filius Jair percussit Lechem fratrem Goliath* (*b*). Porrò inter fortissimos Davidici exercitûs (*c*) Elchanan filius patrui Joab legitur, qui fortasse germanum Goliath; germanum, inquam, vel sanguine, vel corporis habitu, interfecit.

a 2. *Reg.* 21. 19.

b *Ita habet textus Hebræus*

c 2. *Reg.* 23. 24.

I. GOMER, filius Japheth (*d*), & populorum Galatiæ pater, authore Josepho. Galatiam enim antè Galatas Gomari tenebant. Chaldæus sedem Gomer in Africa statuit; Bochartus in Phrygia, cùm Græca vox *Phrygia*, non secùs ac Hebræum, & Syriacum *Gomer*, carbonem significet. Nos ex Gomer Cimbros, sive Cimmerios derivamus (*e*).

d *Gen.* 10. 2.

e *Vide nostr. Com. in Gen.* 10. 2.

II. GOMER, filia Debelaim, ex meretrice uxor Osee Prophetæ (*f*). Propheta enim meretricem ducere à Deo jussus est, ut eo veluti indicio Samariæ prostitutionem significaret; quippè quæ deserto Domino, totam se Idololatriæ devovisset. Filiis ex eo connubio genitis Dei jussu ea nomina indita sunt, quibus Dei furor jam exarsisse, ejusque ultio decem Tribubus imminere exprimeretur. Quarè filius natu major, *Jezrael* appellatus est; alter, *Non populus meus vos*; filia tandem, *sine Misericordia.*

f *Ose.* 1. 2. *&c.*

Ex Commentatoribus nonnulli, quibus indignæ viro Prophetâ nuptiæ cum meretrice visæ sunt (*g*), rem totam ad parabolam detorquendam censuerunt; vel saltem hæc quidem, quemadmodum sibi in visione contigerant, Prophetam narrasse, nunquam tamen executioni mandata credidere. Verùm ex contextu sermonis non visionem tantùm, sed veram historiam ab Osee relatam satis superque intelligimus.

g *Hieron. in Osee. Quid. apud Theodoret. Haim. Isid. Abenezra, Kimchi, Jun. Vat. Figue. Burgens. &c.*

GOMOR, mensura Hebræorum, tres pintas & paululum capiens; eadem ac *Assaron*, sivè decima pars *ephi*. Vide *Assaron*.

GOMORRHA, urbs inter florentissimas Pentapoleos, quam ignis cœlestis scelerum ultor consumpsit. Urbis nomen Hebræis est, *Amoræ*, sive *Hemora* (*h*). Septuaginta verò pro *Haim G* reddentes, *Gomora* legunt, ut *Gaza* pro *Aza*. Inter quinque urbes Pentapoleos hanc maximè septentrionalem statuimus, ejusque rudera in Mari Mortuo in viciniis Engaddi spectari adhuc dicuntur.

h *Gen.* 10. 19

GONORRHÆA, Græca vox, fluxum pudendum significans, cujus omnis in conjugio usus esse deberet. Porrò hunc fluxum siquis procaciter, sive ad finem alium flagitiosissimum, uti de Onan legimus (*i*), procuraverit, is sanè maximi criminis parisque supplicii reus habendus est. Inter homicidas ejus flagitii rei à Rabbinis deputantur; eosque à Regno Dei arcendos esse Apostolus denunciat (*k*).

i *Gen.* 38. 9. *&c.*

k 1. *Cor.* 6. 10.

Conjuges, quibus tale quid contigisset, maculam ad vesperum usque contrahebant, qua à rebus sacris, non verò ab usu & commercio cæterarum rerum, arcebantur (*l*).

l *Levit.* 15. 16. 18.

crevit, ut apud Judæos quotquot Græcorum Imperio, sivè in Oriente, sivè in Occidente subditi erant, Græci appellarentur. Hinc in Machabæis (*a*), Evangelio, & apud Apostolum Græcus pro Ethnico usurpatur: *Non est distinctio* (nempè apud Deum) *Judæi, & Græci*.

a 1. *Mach.* 1. 11. & 8. 18. & 2. *Mach.* 4. 36. & 11. 24. & 4. 15.

In Libris Veteris Testamenti Hebraicè scriptis, Græcia, & Græci, nomine *Javan* exprimuntur. Dominus in Isaia ait, missurum se nuncios ad varias per Orbem Gentes, & *Javan ad Insulas longè* (*b*). Ezechiel ad nundinas Tyrias accersit *Javan*, Tubal, & Mosoc &c. (*c*). Daniel bellum à Dario filio Hystaspis, sivè à Xerse in regnum Javan inferendum prædicit (*d*). Tandem Zacharias suscitandos à Domino *filios Sion contra filios Javan* vaticinatur; quod in bello Machabæorum in Antiochum Epiphanem, & in Græcos, Syriam tenentes, impletum credimus. Apud Danielem (*e*) Alexander Magnus nomine Regis Javan designatur.

b *Isa.* 66. 19.
c *Ezech.* 27. 13. 19.
d *Dan.* 11. 2.
e *Dan.* 8. 21. & 10. 20.

GRATIA, cui plures sensus in Scriptura subesse scimus. I. eadem est, ac venustas, & corporis elegantia (*f*): *Diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus*. Si quis consilia Sapientiæ audierit, illi *augmenta gratiarum* concilianda Sapiens edicit (*g*).

f *Psal.* 44. 3.
g *Prov.* 1. 9. & 4. 9.

II. *Gratia* est favor, amicitia; *Si inveni gratiam coram oculis tuis* (*h*): *Noe invenit gratiam coram Domino* (*i*): *Dominus dedit Joseph gratiam in conspectu Principis carceris* (*k*). Eadem gratia Hebræis à Deo conciliata apud Ægyptios, ut ab illis vestes, & vasa pretiosa mutuò acciperent (*l*).

h *Gen.* 18. 3.
i *Gen.* 6. 8.
k *Gen.* 39. 21.
l *Exod.* 11. 3. & 3. 21.

III. *Gratia* est venia, & misericordia; hinc gratiam, & misericordiam facere, est veniam indulgere, & in pristinam amicitiam recipere.

IV. *Reddere gratias*, est gratum animum exhibere: *Reddet vobis Dominus misericordiam, & veritatem; sed & ego reddam gratiam*, nempè & ego beneficia in Saulem impensa vobis rependam (*m*). David etiam atque etiam Salomoni commendavit, ut suo nomine filiis Berzellai Galaaditæ gratiam referret (*n*).

m 2. *Reg.* 2. 6.
n 3. *Reg.* 2. 7.

V. *Gratia* pro *beneficio* usurpatur: *gratia dati in conspectu omnis viventis* (*o*); nempe beneficiis omnium mortalium animi devinciuntur. Interdum etiam *gratia* est compensatio: *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia?* nempe quidnam beneficii rependendum speratis à Deo (*p*)?

o *Eccli.* 7. 37.
p *Luc.* 6. 32. &c.

VI. Est donum aliquod à Deo gratis, & p o voluntatis libito collatum; quo tamen non ii potissimùm, quibus confertur, sed alii ad justitiam proficiant. Hujus gratiæ genus gratis datum appellant, quo in ordine censentur miracula, prophetiæ, linguarum dona, & cætera à S. Paulo longo ordine diducta (*q*). Porrò dona ista ad aliorum potiùs utilitatem, quàm ad propriam conferuntur, quamquam & bonus ipsarum usus illorum etiam, qui eas possident, profectui conducit. *Gratia* etiam appellatur donum illud, quod justitiam nobis, sive viam ad illam instruit, seù confert.

q 1. *Cor.* 12. 4.

Gratia interior non unius est generis; siquidem aliæ intellectum, aliæ voluntatem instruunt. Nec ignotæ sunt gratiæ habituales, & actuales.

Gratiæ actuales interiores, juxta Theologos, aliæ sunt *prævenientes*, *excitantes*, & *operantes*; aliç *subsequentes*, *auxiliantes*, & *cooperantes*, de quibus omnibus tamen disserere Theologorum potiùs, quàm nostri est instituti.

Gratiam interiorem actualem ità S. Augustinus definit: *Legem volunt* (Pelagiani) *intelligi gratiam... non inspirationem dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus, quæ propriè gratia est* (*a*). Addit insuper: *Benedictio dulcedinis est gratia Dei* (gratia, inquam, efficax) *qua fit in nobis, ut nos delectet, ut cupiamus, hoc est amemus, quod præcipit nobis; in qua si nos non prævenit Deus, non solum non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis*. Sine gratia interiori Jesu Christi bonum supernaturale vel minimum fieri ab homine non potest; neque illi perficiendo tantùm, sed etiam incipiendo ejusdem gratiæ ope indigemus; Deus enim in nobis, & unà nobiscum per gratiam operatur. Hoc tamen merum donum est, nullo justitiæ jure debitum; neque enim debitum esse posset, si gratia est [*b*]. Ejus autem tanta vis est, & efficacia, ut cordis contumaciam omnem ità vincat, ut nihil libertati officiat.

a *Lib.* 4. *ad Bonif. c.* 5. *n.* 11.
b *Rom.* 11. 6.

GRATUS [Valerius] Præfectus Judææ, medius inter Annium Rufum, & Pontium Pilatum. Inter ejus gesta illud, quod narraretur, dignum visum est, quòd scilicet ab officio sæpissimè Summos Sacerdotes removerit. Ita abrogato à Sacerdotio Anano, Ismaelem filium Fabi suffecit, ac paulò post eodem Ismaele remoto, Eleazarum filium Anani substituit; quo etiam post annum amoto, Simonem filium Camith; iterumque post annum Caipham generum Anani accivit.

Ab A. Chr. 15. *vel* 56. *usque ad* 26. *vel* 27. *quare* 11. *annis Provinciam administravit.*

GRYPHUS, seù potiùs Gryphs, cujus bis apud Septuaginta, & in Vulgata mentio occurrit (*c*), dum impurorum animalium catalogus texitur. Vox Græca *Gryphs* avem adunco rostro, uti aquila, sonat; sed *Gryphus* de avi quadam fabulosâ, corpore quidem leonem, rostro verò, & alis aquilam referente usurpatur. Verùm Hebræum *peres* (*d*) aliquibus accipitrem; aliis milvum, seu potius aquilæ genus quoddam sonat. Bochartus, & Junius dictum intelligunt de aquila, cui *ossifraga* nomen additum est, quòd post voratas prędæ carnes, ossa ex alto super saxa demittit; quibus eo icto confractis, medullam voret.

c *Levit.* 11. 13. *Deut.* 14. 12.
d *Levit.* 11. 13.

GUEL, filius Machi (*e*), cum pluribus à Moyse ad Chanaanitidem explorandam missus.

e *Num.* 13. 16.

GUNI, filius Nephtali, Gunitarum author (*f*).

f *Num.* 26. 48.

GURBAAL. Ea vox semel tantùm in S. Scriptura occurrit (*g*), ubi de Ozia Divinà ope protecto, potissimùm *contra Philisthiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gurbaal*, agitur. Septuaginta legunt: *habitantes super Petram*. Porrò *Gurbaal* eandem credo cum *Gabal*, sivè *Gebalene*, quæ à meridie ultra Palęstinæ fines porrecta, in Arabiam

g 2. *Par.* 26. 7.

biam Petræam, & Idumæam excurrit.

GYMNASIUM, locus exercitationibus destinatus, cui ex Græco *Gymnos*, sivè *Gumnos*, scilicet *nudus*, nomen inditum est, quòd nudi in Gymnasiis exercerentur. Græci enim ludis theatralibus deditissimi erant, in quibus viri vel prorsus vel fermè nudi luctâ, cursu, batillo lusorio, arcu, &c. exercebantur. Græcorum mores eorum in Oriente victorias consequuti sunt; devictæ enim gentes ad Victorum studia translatæ, totas se iisdem ludis dedêre. Jason omnium primus Græcas hasce superstitiones Hierosolymam invehens (*a*), Gymnasium ædificavit; nec sanè infrequentes Judæi ad ludicra illa Paganorum exercenda procurrerunt, ut patriis honoribus contemptis, vulgò quisque nomen sibi ex iis apud Paganos comparare studeret. Neque vulgi tantùm, sed & Sacerdotum studia eò potissimùm spectabant, posthabitis sacrificiis, & sacris Templi muneribus, ut proposita certantibus præmia, & decora consequerentur (*b*).

a 2. *Mach.* 4.

b *Vid.* 2. *Mach.*

H A

HABACUC, è Simeonis Tribu, & Betbzacar urbe oriundus, si Vitæ Prophetarum Scriptori fides est adhibenda (*a*). Cùm Nabuchodonosorem Jerosolymæ appropinquantem cerneret, urbisque excidium prævideret, Ostracinam in Arabia, propè Lacum Sirbonidem, confûgit, ubi & aliquandiù vixit. Captâ verò à Chaldæis Jerosolymâ, iisque in patriam redeuntibus, Habacuc in Judæam regressus est; cùm interim reliqui Judæi, qui Babylonem translati non fuerant, post mortem Godoliæ in Ægyptum recederent. Agrorum suorum cultu occupabatur Habacuc; cùm autem quadam die messoribus prandium deferret, vocem audiit, qua eos cibos ad Danielem ferre jubebatur. Renuens, quòd neque Danielem, neque Babylonem nosset, ab Angelo Domini capillis elevatus, cum cibis Babylonem ictu oculi translatus est: oblatisque Danieli in Leonum fovea incluso dapibus, eâdem manu in Judæam est restitutus; ubi & obiit, & duobus ante captivitatis finem annis tumulatus est.

An. M. 3466. *ante Chr.* 334. *ante Ær.* 338.

a Epiph. & Doroth. de vita & morte Proph.

Plura illi vaticinia, præter Canonica, tribuuntur. Populum brevi è captivitate rediturum; ingens in Templo lumen videndum, in eo gloriam Domini contemplandam (de Messia loquebatur); Jerosolymam ab occidentali populo (Romano) destruendam; velum *dabir* in duas partes scindendum; duarum columnarum epistylia ab Angelis in desertum, eundemque locum, in quo Arca Fœderis paulò ante captivitatem delituerat, auferenda prædixisse narratur.

Susannæ, Beli, Draconis, suæque Babylonem translationis historiæ, quæ in Danielis Libro sunt, non tamen in Hebræo Textu, ipsi adscribuntur. Hæc tamen qui asserunt, inscriptione quorumdam Græcorum Exemplarium nituntur, hæc habente: *Prophetia Abacum, Sacerdotis Juda, ex Tribu Levi*. Quem tamen Abacum à Propheta nostro alium alii existimarunt (*b*). Habacuc Sepulchrum in urbe *Betzacar*, sive *Ceila*, vel *Echela* (*c*), seù *Gabbatha* visebatur: quæ quatuor fortasse nomina eundem locum designant. Vel si distinctas urbes, hæ profectò invicem proximæ fuere, & propè Eleutheropolim. Hujus Prophetæ corpus Theodosio seniore imperante inventum testatur Sozomenus (*d*).

Certa Habacuci scripta tribus capitibus continentur. Regni Juda scelera conceptis verbis conqueritur (*e*); quorum terribilem ultionem Chaldæorum armis expetendam à Domino prævidet (*f*). Nabuchodonosoris victorias, metamorphosim, & mortem prædicit (*a*); cùmque Ethniei hujus Principis felicitate indignaretur, infortunia Chaldæis post Nabuchodonosoris obitum superventura, Domino revelante, intellexit (*b*). Inde consilia omnia Joakim destruenda prædicit (*c*); atque in Regem quemdam (fortè Regem Tyri), sanguine & sceleribus constructa ædificia molientem, invehitur (*d*). Alterum etiam Regem accusat, in amico suo ebrietatem procurantem, ut ejus pudenda detegeret (*e*); quæ de Rege Ægypti, Sedeciam Regem Juda ad defectionem à Nabuchodonosore secum armante, interpretamur.

b Vide Salian. Annal. & Huet. Demonst. Evang.

c Vide Hieron. & Euseb. in Ceila, Echela, & Gabaa.

d Sozom. Hist. Eccl. l. 1. *c.* 29.

e Habac. 1. 2. *&c.*

f Habac. 1. 5. 30.

a Ibid. ℣. 7. 8. 12.

b Ibid. ℣. 13. *&c. & c.* 2. 1. *&c.*

c Ibid. 2. 9. *&c.*

d Ibid. ℣. 12. 13. 14.

e Ibid. ℣. 15. 16. 17.

Hæc omnia animo versans Propheta Canticum cecinit, in quo (*f*) misericordiam Dei effert, summum semper furorem consequentem, & temperantem; nec minora de Divinis in populum suum beneficiis prædicans, in captivitatem quidem illos deductos visurum se, Deo concedente, sperat; mox tamen ab eo liberandos confidere, præstitâ illis cervorum agilitate, qua & in montes se recipiant, & Chaldæorum manus Judæam vastantium effugiant. Hec sanè oracula cum iis consonant, que de hujus Prophetæ gestis antea narravimus. Floruit labente Judæ Regno, eodem quo Jeremias tempore. Obiit in Judæa biennio ante regressum Judæorum sub Zorobabele è captivitate Babylonica.

f Habac. 3.

An. M. 3455. *ante Chr.* 545. *ante Ær.* 549.

HABER, sivè *Heber Cinaus*, è posteris Jetro, & Jahelis vir, quæ Sisaram, adacto in tempora clavo, confecit (*g*).

g Judic. 4. 17 *&c. An. M.* 2719. *ante Chr.* 1281. *ant. Ær.* 1285.

HABOR (*h*), sive *Chabor*, *Chaboras*, fluvius celebris Mesopotamiæ, in Euphratem influens. Decem Tribus è suis sedibus translatæ, partim ad oras ejus fluminis deductæ sunt; quare Ezechiel prophetias suas è ripis ejusdem dedit.

h 4. *Reg.* 17. 6. & 18. 11. *&* 1. *Par.* 5. 26.

HACCUS, pater Uriæ, & avus Merimuth, illius, qui ædificationi mœnium Jerusalem sub Nehemia operam contulit (*i*).

i 2. *Esdr.* 3. 21.

HACEL-DAMA, seù potiùs *Chakel-dam*, scilicet hæreditas sanguinis, quo nomine appellatus est ager pretio proditionis Jesu Christi Judæ antea soluto, à Sacerdotibus emptus. Cùm enim Judas pecuniam illam in Templum retulisset, Sacerdotibus in usus Loci sancti illam impendere, utpotè pretium sanguinis, nefas visum est. Quare emendo à figulo quodam agro in sepulturam advenarum impendendam censuerunt. Ager ille S. Hieronymi ætate ad meridiem Jerosolymæ adhuc ostendebatur; neque ætate etiam nostrâ ejus memoria intercidit. Angustissimus est locus, ac fornice protectus; telluris autem vis tanta, ut minus triduo vel quatriduo cadavera resolvat. Hic xeno-

nodochium excipiendis Gallis adveois Terram Sanctam adeuntibus, extitisse, tradit Drutmarus Monachus Corbejensis.

HACHAMONI, pater Jesbaam (*a*). Confer 2. *Reg*. 23. 8. & 1 *Par*. 11. 11., & consule Commentaria. Locus Regum corruptus videtur.

a 1. *Par*. 33. 32

HACHELAI, ex iis unus, qui fœdus cum Domino initum operâ Nehemiæ subsignarunt (*b*).

b 2. *Esdr*. 10. 1. *A. M*. 3551. *ante Chr*. 449. *ante Ær*. 453.

HACHILA. Incolæ Ziph Davidem in Monte Hachila latentem Sauli prodere tentarunt (*c*).

c 1. *Reg*. 23. 19

HACOC, sive *Hucar*, urbs Tribûs Aser (*d*), eadem ac *Hucuca* (*e*), sive, ut Hebræi pronunciant, *Chuccoc*. In Libro Josue Tribui Nephtali adscribitur.

d 1. *Par*. 6. 75.
e *Josue* 19. 34.

HADAD, ex duodecim Ismaelis filiis (*f*). Idem ac Hadar (*g*).

f 1. *Par*. 1. 30.
g *Gen*. 25. 15.

HADAD-REMMON, alio nomine *Maximianopolis*. Vide *Adad-Remmon*.

HADAIA, pater Ididæ, matris Josiæ Regis Juda (*h*).

h 4. *Reg*. 22. 5.

HADDAR, unus ex duodecim Ismaelis filiis (*i*). Idem ac Addad (*k*).

i *Gen*. 25. 15.
k 1. *Par*. 1. 30.

HADDASA, sive *Chadassa*, urbs Juda (*l*), Taphnis proxima, authore Eusebio (*m*). S. Hieronymus legit *Gophna*, sed mendosè, ut ipse animadvertit. Parva urbs, ex Rabbinorum testimonio, ut 50. tantùm ædibus componeretur. Vera Eusebii lectio, meâ quidem sententiâ, *Taphua* est, non *Taphaa*, nec *Gophaa*.

l *Jos*. 15. 37.
m *Eus*. & *Hier*. in *Adasa*.

HADID, sive *Chadid*, urbs Benjamin (*n*), eadem fortassè, ac *Adida*, sive *Adiada*, de qua Josephus, & Libri Macchabæorum (*o*), à quibus in regione Sephalâ, sive in planitie Juda collocatur. An Hadid ad Tribum Benjamin primitùs spectaret, mihi sanè non constat: fortassè post regressum è captivitate in ejus Tribûs partes cessit; forte etiam *Adida* eadem est ac *Adithaim* Tribûs Juda (*p*). Eusebio & S. Hieronymo duæ sunt Urbes *Aditha*, sive *Adi*, alia ad Gazam, alia ad Diospolim, sive Lyddam; quæ sanè loca ambo, & Sephala Regio minus à Benjamitide distant.

n 1. *Esd*. 2. 33. & 2. *Esd*. 11. 34.
o *Antiq*. *l*. 13. *c*. 11. & 23. & 1. *Mach*. 12. 38. & 13. 13.
p *Josue* 15. 36.

HADRAC, sive *Adra*, quam vide. Iræ Dei flagellum ipsi Hadrae imminere prædicit Zacharias (*q*).

q *Zach*. 9. 1.

HADRIEL, filius Berzellai, qui Merob filiam Saulis antea Davidi desponsam duxit (*r*). Ex eo connubio quinque filii orti, Gabaonitis traditi, qui in ultionem exercitæ in eos populos à Saule avo ipsorum crudelitatis, interficerentur. Quamquam enim in Textu 2. *Reg*. 21. 8. quinque ii ex Michol & Hadriele geniti leguntur; mendum tamen facilè irrepsit, & pro Michol legendum Merob; vel saltem germanæ Merob filios Michol adoptavit.

r 1. *Reg*. 18. 19. *A. M*. 2987. *ante Ch*. 1013. *ant. Ær*. 1017.

HÆRESIS, vox è Græco *Airesis*, sectam, delectum significans. Ecclesiastico stylo contumacem in errore, quoad præcipuum aliquem Religionis articulum, animum sonat. Hinc hæretici dicuntur Ariani, Pelagiani, Novatiani &c. Necessarias in Ecclesia hæreses S. Paulus asserit (*s*), ut qui probati sint, aperiantur. Heretici bis, terve admoniti ipsam vel societatem S. Paulus Tito fugiendam præcipit (*t*). Saducæorum, & Pharisæorum hæresis meminit S. Lucas (*u*).

s 1. *Cor*. 11. 19
t *Tit*. 3. 10.
u *Act*. 5. 17. & 15. 5.

Hasce autem inter Hebræos hæreses nullam profitentibus notam intulisse constat; cùm S. Paulus etiam inter Christianos cooptatus, Pharisæum se dixerit (*a*). Christianorum Religiooi hæresis aot sectæ nomen inditum testatur Apostolus (*b*); neque profectò apud Veteres aliud quàm Secta, sive Judaicæ Religionis reformatio, Christianismus reputabatur; ipsique Patres priorum sæculorum, Religionem nostram *Sectam Divinam* appellare non metuerunt (*c*). Tertullus Judæorum Orator (*d*) Paulum Felici tamquam *hæresis Nazaræorum* caput, detulit. S. Paulus se *in hæresi Pharisæorum*, quæ plurimi apud Judæos habebatur, *sine querela* vixisse asserit (*e*). Judæi Romæ commorantes, cùm S. Paulum convenissent, ejus de Christiana Religione sensus intelligendi desiderio teneri dixerunt (*f*); sibi enim *de hac hæresi* quidquam, præterquam communes in eam querelas, innotuisse.

a *Act*. 23. 6. & 26. 5.
b *Act*. 24. 14.
c *Tertull. de Pallio*, *Divinam sectam*.
d *Act*. 24. 5.
e *Act*. 26. 5.
f *Act*. 28. 22.

In Ethnicorum Philosophorum sectis, vel hæresibus, quæ Judæorum dissidia pepererè, non immoror; ut enim Ethnici sectas suas in Stoicos, Platonicos, Peripateticos, Epicureos &c. ita Judæi, post Græcorum in Oriente Regnum, suas in Saducæos, Pharisæos, Essenios sive Assidæos, & Herodianos &c. divisere. Similes Hebraicis in Christianis Scholis; non Philosophicis tantùm, sed & Theologicis, sectas afferre liceret, quæ de problematicis sententiis, ab Ecclesia nondùm definitis, neque Religioni, neque unitati, qua Ecclesiæ membra in eadem Sacramentorum unione, Fideique principiorum confessione conveniunt, contrariis disputant.

Ecclesiæ Christianæ initio, hæreses perniciosissimæ prodierunt, quibus profectò infensiores numquam sensit Ecclesia; præcipua enim Religionis dogmata, Christi scilicet Divinitatem, Messiæ in ipso munus, Incarnationis veritatem, mortuorum Resurrectionem, à Legalibus cæremoniis libertatem, hisque similia impugnabant. Hæresiarcharum primus, Simon Magus, qui Dei donum pretio emere, tùm Messias, Deusque omnipotens & creator haberi conatus est (*g*). Cerinthus, & Pseudo-Apostoli, quos frequenter adeò S. Paulus in suis Epistolis redarguit (*h*), Fideles ad circumcisionem, Legaliumque observantiam reducere conabantur.

g *Act*. 8. 9. 10. &c.
h *Vide Galat*. 4. 12. 13. 17. & 5. 11. & 6. 12. *Philipp*. 3. 18.

Nicolaitæ uxorum communitatem concedentes, impudentissima Ethnicorum quæque, & superstitiosissima probro sibi minimè ducebant (*i*). Hi ad Cainistarum sectam traosiere, qui soperiorem Creatori virtutem quamdam prædicabant. Nicolaitas, ut sectam suâ ętare florentem, furentemque in Asia nominat S. Joannes (*k*). Pseudo-Christi eâdem ętate, & Pseudo-prophetę audiebantur (*l*). Hymenęum, & Alexandrum Satanę à se traditos memorat S. Paulus, ut eos à dogmatibus proferendis averteret (*m*). Hymenęi etiam, & Philetę meminit (*n*), qui mortuorum Resurrectionem jam contigisse mentiebantur. Postremis temporibus futuros prędicit, qui ut errores, & Dęmonis doctrinam sequantur, à Fide deficient (*o*). Eadem SS. Petrus (*p*), &

i *Vid. Epiph. hær*. 25. *Philastr*. & *Aug. de hæres*. &c.
k *Apoc*. 2. 15.
l *Apoc*. 2. 20. & 1. *Jo*. 2. 18. 22. & 4. 3. & 2. *Jo*. ℣. 7. &c.
m 1. *Timoth*. 1. 20.
n 2. *Timoth*. 2. 16.
o 1. *Timoth*. 4. 1.
p 2. *Petr*. 2. 1. & 3. 5.

& Judas (*a*) vaticinantur; Christi prædictiones sequuti, qui Pseudo-Christos, & Pseudo-Prophetas, populum præstigiis decipientes, futuros esse monuerat (*b*) Vide *Nicolaus*, *Simon*, *Cerinthus*, *&c.*

a *Juda Ep. V.* 18.
b *Matth.* 24. 4. 24. *&* 7. 15.

HAGGI, secundus filius Gad (*c*).

c *Gen.* 46. 16.

HAGGIA, filius Samaæ ex posteris Merari (*d*).

d 1. *Par.* 6. 30.

HAGGITH. Vide *Aggith*.

HAGIOGRAPHA, quo nomine omnes æquè Sacræ Scripturæ, & veneratione dignæ, sive illæ Canonicæ sint, sive tantùm res sacras Scripturarum instar Sanctarum tractent, donantur (*e*).

e *Vid. Glos. ordin. Præfat. in Tob. & Div. ed. l.* 1. *c.* 4. *Catal. Div. Scrip.*

Verùm nomen *Hagiographi* potissimùm de Libris Sacris usurpatur, quos Hebræi *Cethubim* appellant. Tres enim illi Librorum V. T. classes distinguunt. I. Legem continet. II. Prophetas. III. Hagiographa, sive *Cethubim* (*f*). Prima quinque Libros complectitur, scilicet Pentateuchum, sive quinque Libros Moysis; altera octo Libros Prophetales, nempe Josue; Judices, & Ruth, quos ambos simul computant; primum & secundum Samuelis [quos pro uno habent]; duos Libros Regum, apud nos tertium & quartum Regum, apud Hebræos verò in unum coalescentes; Isaiam; Jeremiam; Ezechielem; & duodecim Prophetas, quos pro uno habent. Hagiographorum Classis novem Libros continet; Job, Psalterium, in quinque partes distributum, Proverbia, Ecclesiasten, Cantica Canticorum, Danielem, & duos Paralipomenon pro uno habitos; primum & secundum Esdræ, quos pariter pro uno deputant; tandem Librum Esther. Sunt, qui numerum Hagiographorum ad undecim prorogent, Libris Ruth, & Lamentationibus suo ordine computatis.

f *Hieron. Præfat. in Lib. Reg.*

In Præfatione in Judith, testatur idem Scriptor, Librum illum apud Hebræos inter Hagiographa recenseri, cujus proinde authoritas tanta non est, ut disceptationes de rebus dubiis dirimere valeat. Eadem de Libro Tobiæ habet (*g*), quem inter Hagiographa tantùm, non inter Canonica cooptatum esse tradit. In Præfatione in Danielem animadvertit, Hagiographorum classem apud Hebræos undecim libros complecti; ex quibus omnibus duo potissimum inferenda sunt; alterum nempe, S. Hieronymi ætate numerum Librorum Hagiographorum vagum adhuc fuisse; alterum, Hagiographorum duo esse genera, Canonicorum nempe, & inferioris authoritatis Librorum, quorum in disceptationibus de Religione nullus esset usus.

g *Præfat. in Tobiam.*

HAI, urbs ad occidentem Bethel (*h*); apud Septuaginta *Agai*, Josepho *Aina*, aliis *Aiath*. Hujus urbis expugnationi Josue 3000. selectissimos miserat (*i*), quos tamen strenuè excipientes incolæ, in fugam verterunt, Deo ita permittente, ut violatum ab Achan anathema in Hierichuntem prolatum ulcisceretur, cùm scilicet ex præda ejusdem Urbis ipse sibi spolia surripuit. Expiato tandem crimine, urbs capta, direpta, & incendio absumpta est ab Hebræis.

h *Josue* 7. 2. *Gen.* 12. 8.
i *Josue* 7. 3. *&c. A. M.* 2553 *ante Ch.* 1447. *ante Ær.* 1451.

HAIN, sive, *En*, *Ein*, vox fontem, oculum sonans; quare non raro nominibus urbium Palæstinæ jungitur. Vide *En*.

HAIN-SEMES, sive *Ain-Semes*, vel *En-Semes*, vel *Hir-semes*, urbs Solis, in ditione Tribûs Juda (*a*).

a *Josue* 15. 7.

HALA (*b*), Regio trans Euphratem, in quam decem Tribus Israelitarum ab Assyriis deductæ sunt. Hujus situs incertus.

b 4. *Reg.* 17. 6. *&* 18. 11.

HALLELU-IAH. Vide *Alleluja*.

HALMA, sive *Halmath* (*c*), vox Hebræa, Virginem, sive Puellam sonans, pro more Orientalium, in conclavi inclusam, & à commercio hominum semotam. In Libris Machabæorum, & Ecclesiastici, puellæ clausæ, & celatæ appellantur; quo epitheto virgines à conjugatis, quæ in publicum prodeunt, distinguantur (*d*). S. Hieronymus distinguit inter *bethula*, nempe puellam, & *alma*, nempe Virginem, quòd ista in publicum nunquam prodierit (*e*). Quæ sanè ipsissima ejusdem vocis significatio in Punicâ, sive Phœniciâ, nempe, ut satis constat, veteri Hebraica Linguâ. Ita in Isaiæ oraculo de ortu Messiæ: *Virgo concipiet & pariet*, eandem vocem de Virgine interpretati sunt veteres Rabbini; orituramque ex Virgine Messiam, ex eodem Prophetæ testimonio Evangelistæ animadverterunt.

c *Is.* 7. 14.
d 2. *Mach.* 3. 19. *&* 3. *Mach.* 1. 18. *Ezech.* 62. 9.
e *Hieron. in Isa.* 7.

Titulus Psalmi 45., sive juxta Hebræos, 46. in Vulgata habens, *In finem filiis Core pro arcanis*, in Hebræo legitur: *Præfecto Musices filiorum Core*, Præfecto *Chori juvencularum*, ad literam *hal-halamoth*, super Virgines. In Nostris Commentariis in Psalmos animadvertimus, in Templo aliquando, & in cæremoniis publicis crebrò suos fuisse puellarum psallentium, atque instrumentis canentium choros (*f*). Eadem vox *hal-halamoth* legitur in titulo Psalmi 9. cujus interpretatio mirè Commentatores torquet. Sunt enim, qui musicum instrumentum; sunt, qui mysterium aliquod significari autument. Nos de choro puellarum, ut diximus, explicandam censemus.

f *Psal.* 2. 1.

HALCATH, sivè *Alcat*, urbs Tribûs Aser (*g*).

g *Josue* 19. 25.

HALHUL, urbs Tribûs Juda (*h*). *Alula* parvus locus erat ad Hebronem, authore S. Hieronymo (*i*).

h *Josue* 15. 58.
i *Hieron. in Alul.*

HALIÆTUS, scilicet *aquila marina*; qua voce designando cuidam Aquilarum generi, inter impura rejecto (*k*), post Septuaginta, S. Hieronymus usus est. Vocem Hebraicam *haseninah* de *aquila nigra*, seù *valeria* Bochartus interpretatur.

k *Levit.* 11. 13. *Deut.* 14. 13.

HAM, sivè *Hem*, *Cham*, regio gentis Zuzim, de quibus Genesis. Quo loco Vulgata [*l*] habet: *Chodorlahomor percussit Raphaim in Astaroth-Carnaim, & Zuzim cum eis*, Hebræus legit: *& Zuzim in Hem*, sivè *Ham*. Hujus regionis situs incertus.

l *Genes.* 14. 5.

HAMATH. *Hamathæi*. Vide *Amath*, *Amathæi*.

HAMDAN, filius Dison, ex posteris Sehir Hurræi [*m*].

m *Gen.* 36. 26.

HAMON, sivè *Chamon*, urbs Aser [*n*]: an eadem ac *Chamon* Tribui Nephtali adscripta [*o*]?

n *Josue* 19. 28.
o 1. *Par.* 6. 76.

HAMOTH-DOR, urbs refugii, in Tribu Nephtali (*p*), eadem fortassè ac *Hamath*, sivè *Chamath*, in eadem Tribu (*q*), quam

p *Josue* 21. 32.
q *Josue* 19. 35.

quam ipsissimam esse urbem Tiberiadis ferunt. Nomen *Hamath*, sivè *Chamath*, locis tribuitur, in quibus balnea aquarum calidarum occurrunt. Vide *Amath*.

HAMRAM, filius Dison natu major, è posteris Sehir Horræi. (*a*).

a 1. *Par*. 5. 41.

HAMUEL, filius Masmæ. 1. *Par*. 4. 26.

HAMUL, filius Phares, author familiæ Hamulitarum [*b*].

b *Gen*. 49. 12. *Num*. 26. 21.

HANAMEEL, filius Sellum, qui Jeremiæ necessarius suo agrum in Anathoth pretio vendidit [*c*].

c *Jerem*. 32. 7. *&c*.

I. HANAN, pater Rinnæ. 1. *Par*. 4. 20.

II. HANAN, filius Asel, è Tribu Aser (*d*).

d 1. *Par*. 8. 37.

HANANEEL, vir, de cujus nomine turris Hierosolymis appellata est (*e*).

e *Jerem*. 31. 38. & 2. *Esdr*. 3. 1. & 12. 38. *Zach*. 14. 8.

I. HANANI, pater Jehu Prophetæ (*f*).

f 3. *Reg*. 16. 1.

II. HANANI, Propheta [*g*], qui Asam Regem Judæ conveniens, jussu Dei prænunciavit, copias Regis Syriæ incolumes servatas, quòd ipse plus in Rege Syriæ, quàm in Domino præsidii collocasset. Quanam occasione hæc Regi dixerit, ignoratur; sanè Prophetam idcircò carcerem subiisse, ac Regem iniquiùs subjectos sibi populos imposterùm habuisse constat. Sunt, qui duos Prophetas Hanani, & Jehu, confundendos censeant. Scriptura tamen scrupulum injicit; alter enim in Regno Israelis, primus verò in Regno Juda prophetasse dicitur: & Jehu, mandante Baasâ Rege Israelis, interfectus (*h*); Hanani Asam Judæ Regem [*i*] arguit.

g 2. *Par*. 16. 7.

h *Obiit Baasa A. M.* 3075.

i *Asa regnavit ab A.* 3049. *usque ad* 3090

II. HANANI, Levita, & Musices peritus, servitiis Templi à Davide destinatus, ordine decimus octavus (*k*).

k 1. *Par*. 25. 4. 25.

I. HANANIAS, filius Zorobabelis (*l*).

l 1. *Par*. 3. 19.

II. HANANIAS, filius Asur, Pseudo-Propheta Gabaonita [*m*], qui in populi & Sacerdotum coronâ, palam in Templo Jeremiam conveniens, contritum à Deo Regis Babyloniæ jugum dixit; quare post biennium vasa è Babyloniæ scriniis in Templum Domini restituenda, reductis unà Jechonia, cæterisque captivis. Cui Jeremias optare se ait, ne mendax Propheta ille deprehenderetur; se tamen nonnisi mala spondere ausum esse: uter meliùs, ait, arguet eventus. His commotus Ananias abrepta vincula [quæ diutiùs jam è collo pendentia gestabat Jeremias in figuram captivitatis Judæis impendentis] confregit, addens ità mox jugum Regis Babyloniæ à Domino conterendum. Recedens post hæc Jeremias, iterum tandem converso pede Hananiam repetiit, denuncians pro ligneo jugo, quod confregerat, ferreum mox illi imponendum; eodem enim anno seducendi populum morte suâ finem facturum. Eventus oraculi fidem probavit.

m *Jerem*. 28. 1. *An. M.* 3409. *antè Chr.* 591. *antè Ær.* 595.

Obiit Hanan. An. M. 3410. *ante Chr.* 590. *ante Ær.* 594.

HANATHON, sivè *Chanathon*, urbs Tribûs Zabulon (*n*).

n *Josue* 19. 14.

HANES, urbs (*o*), quam S. Hieronymus (*p*) in finibus Æthiopiæ sitam scribit. Chaldæus, & Interpretes recentiores eo nomine designatam credunt urbem, quæ *Taphne* dicitur, scilicet *Daphnę Pelusię*, non longè à Pelusio. Septuaginta non legerunt *Hanes*.

o *Is*. 30. 4.

p *Hieron. in Is*. 30. 4.

HANNEKEB, urbs Nephtali [*q*], quam Vulgata *Adami* jungit: *Adami, quæ est Neceb*. Inverso dein nomine *Ziadatem* appellatam fuisse Rabbini asseruerunt (*a*).

q *Josue* 19. 33.

a *Gemar. Jerosol. Megill. fol.* 70. *col.* 1.

HANNI, Levita è captivitate Babylonica redux (*b*).

b 2. *Esdr*. 12. 9.

HANNIEL, filius Ephod, è Tribu Manasse, ad explorandam Chananæitidem cum selectis cæteris missus (*c*).

c *Num*. 34. 23.

HANNON, filius Naas Regis Ammonitarum, injuriâ in Legatos Davidis illatâ notissimus. Cùm enim David suum de obitu Patris ipsius luctum, missis ad illum Legatis significaret, Hannon venisse illos ad explorandam regionem suspicatus, aulicorum quorumdam instigationibus actus [*d*], vestes illis ad medium corporis scindi, radi barbam, ac deinde remitti jussit. Rei indignitate David permotus, Joabum cum selectissimis copiis in Ammonitas misit. Joab eâ expeditione susceptâ, audiens Syros, gentesque trans Euphratem suppetias hostibus laturas venisse, diviso exercitu, fratreque Abisai alteri parti præfecto, ambo suo quilibet hosti, Abisai Ammonitis, Joab Syris prælium intulerunt. Victoria penes duos fratres stetit, dissipatisque hostibus, David de victoria certior factus, trajecto statim Jordane cum reliquo exercitu, in regionem vênit; iterumque collatis signis cum Syris, commisso prælio novâ victoriâ auctus est.

d 2. *Reg*. 10. & 1. *Par*. 19.

An. M. 2967. *ante Ch.* 1033. *ante Ær.* 1037.

Sequenti anno bello in Ammonitas perseverante, Joab Metropolim Ammonitarum Rabbath obsidione tentandam suscepit. Ejus obsidionis tempore, David adulterii cum Bethsabee crimen, procuratæ Uriæ cædis scelere cumulavit. Ad extrema jam redactam urbem, David à Joabo invitatus, unà cum reliquo exercitu in castra veniens, facili negotio expugnavit: quare illam ingressus, cives omnes & gladiis & ferratis super illos carpentis inductis trucidavit, atque contrivit. Nec mitior in cæteras Ammonitarum urbes fuit.

An. M. 2968. *ante Ch.* 1032. *ante Ær.* 1036.

HANUM, filius Seleph, qui ædificandæ portæ Vallis post regressum è captivitate sub Nehemia operam contulit (*e*).

e 2. *Esdr*. 3. 13.

HAPHARAIM, urbs Issachar [*f*]. Eusebii ætate *Apharaim* locus erat, sex milliar. à Legione septentrionem versùs.

f *Josue* 19. 19.

HAPSIDA, mater Manassis Regis Juda (*g*).

g 4. *Reg*. 21. 1.

HAPPHIM, filius Machir. 1. *Par*. 7. 15.

HARAD, sivè *Harod*, fons Arad (*h*), in magno Campo, ad radices Gelboe.

h *Judic*. 7. 1.

HARAN, filius Caleb, ex Epha ipsius concubinâ (*i*).

i 1. *Par*. 2. 46.

HARAN, sivè *Charan*, urbs Mesopotamiæ, inter Chaboram & Euphratem, sub nomine *Charris* celebratissimam.

HARBONA, Assueri Eunuchus: Amano supplicium intulit (*k*).

k *Esth*. 1. 10. & 7. 9.

HARED, sivè *Hered*. Vide *Arad*, urbs in plaga meridionali ditionis Juda.

HAREM, vir, cujus familia 320. hominum è captivitate Babylonica rediit (*l*).

l 2. *Esdr*. 7. 35.

HAREPH, cujus familia 112. hominum ex eadem captivitate regressa est (*m*).

m 2. *Esd*. 7. 24.

HARES, mons in Tribu Dan, ubi Danitæ obsidione ab Amorrhæis conclusi fuerant (*n*).

n *Judic*. 1. 35.

HARETH, saltus in Tribu Juda, quò David à persequutione Saulis sese recepit (*o*).

o 1. *Reg*. 22. 5.

HARIM, inter 24. familias Sacerdotales ordine tertia (*a*). Porrò eadem familia 10017. hominibus frequens è captivitate Babylonica rediit; qua occasione ductæ ab aliquibus ex illis alienigenæ fœminæ contra Legis præscriptum, dimissæ sunt (*b*).

HARMA, sivè *Chorma*, *Horma*, orbs primò Tribûs Juda, deinde Tribui Simeonis concessa (*c*). Eadem urbs est, sivè eodem in solo sitâ, ac urbs illa, cui post victum Regem Arad Hebræi nomen *Horma*, nempè *anathema*, indiderunt [*d*]; cùm antea *Sephaath* appellaretur. Vide *Horma*. Eadem est ac *Arama* [*e*].

HARNAPHER, secundus filius *Sephę* [*f*].

HAROD, patria duorum fortissimorum in Davidico exercitu virorum, Semmæ, & Helicæ [*g*]: quamquam interdum Semma hæc varia cognomina obtinet: *Semma de Arari* [*h*]; *Semma Arorites* [*i*]; *Sammoth de Jezer* (*k*).

HAROSETH GENTIUM, urbs ad Lacum Semechon, ubi Sisara Dux copiarum Jabin Regis Hazor morabatur (*l*).

HARPA, instrumentum musicum notissimum, quod licèt cum cythara, sivè cinyra confundi consueverit, adeò ut David vulgò harpâ ludens pingatur, hæc tamen duo, cytharam & harpam, distinguenda esse in Dissertatione de instrumentis musicis Hebræorum probavimus. *Cythara* enim veterum lyram significat; harpa verò aliquantulùm ad *nebel*, *nablium*, sive psalterium veterum accedens, ferè tamen *hasur*, instrumentum decachordum, de quo sæpè in Psalmis, referebat. Porrò *nebel* & *hasur* in eo discrepabant, quòd alter inferiori ventre superiùs pulsatus resonaret; primus verò cavo & resonanti ventre in superiori parte instructus, inferiùs pulsaretur.

HARSA, princeps familiæ 1. *Esdr.* 2. 52.

HARUPH. Sephatia vir strenuus Davidi adhærens, *Haruphites* cognomento dictus est (*m*).

HARUS, pater Messalometh, uxoris Manassis Regis Juda (*n*).

HASABAS, filius Zorobabelis (*o*).

I. HASABIAS, filius Amasiæ Levitæ (*p*).

II. HASABIAS, Levita, filius Idithum (*q*), cujus posteri duodecimam classem Levitarum inter Cantores Templi constituebant (*r*).

HASADIAN, filius Zorobabelis (*s*).

HASAR-SUAL, sive *Hazer-Sual*, urbs in Tribu Simeonis, vel Judæ (*t*). *Hasar*, sive Chazer-Sual reddi potest, vulpis domicilium.

HASAR-SUSIM, sive *Hazer-Susim*, urbs Simeonis (*u*). Chazar-Susim equorum habitationem sonat. Eadem urbs appellatur etiam *Hazer-Susa* (*x*).

HASBADAN, Levita, qui Esdræ Deuteronomium legenti ad lævam adsistebat (*y*).

HASEBIAS, Princeps dimidiæ partis vici Ceilæ (*z*), qui ædificationi mœnium Hierosolymæ operam contulit.

HASEM, cujus posteri 328. è Babylonia regressi sunt (*aa*).

a 1. *Par.* 24. 8.
b 1. *Esdr.* 2. 39. & 10. 21.
c *Josue* 15. 30. & 19. 4.
d *Num.* 21. 3.
e 1. *Reg.* 30. 30.
f 1. *Par.* 7. 36.
g 2. *Reg.* 33. 25.
h 1. *Reg.* 13. 11.
i 1. *Par.* 11. 27.
k 1. *Par.* 27. 8.
l *Judic.* 4. 2.
m 2. *Reg.* 12. 5.
n 4. *Reg.* 21. 19.
o 1. *Par.* 3. 20.
p 1. *Par.* 6. 45.
q 1. *Par.* 25. 3.
r 1. *Par.* 25. 19
s 1. *Par.* 3. 20.
t *Jos.* 15. 28. & 2. *Esdr.* 11. 27.
u 2. *Par.* 4. 31.
x *Josue* 19. 5.
y 2. *Esdr.* 8. 4.
z 2. *Esdr.* 3. 17
aa 2. *Esdr.* 7. 22.

HASERIM, *Haseroth*, *Hazor*, *Azerothaym*: plura nomina idem sonantia, quæ variis locorum nominibus adjunguntur. *Hazer*, sive *Chazer* atrium significat, sive habitationem. Hujus nominis, *Hazor* nempe, in Arabia Petræa urbs occurrit, eadem fortassè ac *Hazerim*, sedes olim Hevæorum, antequam à Caphtorim (*a*), sive Cretensibus, Palęstinâ occupatâ, pellerentur. Neque alia esse videtur ac *Hazeroth*, ubi in itinere per desertum Hebręi castrametati sunt (*b*).

HASSEMON, sivè *Hasemon*, *Hasemona*, *Esem*, *Esemon*, *Esemona*, urbs in plaga maximè meridionali Judæ [*].

HASUB, vir, qui post regressum è captivitate ędificationi mœnium Jerusalem operam contulit, qui etiam cum Melchia turrim furnorum restituit (*c*).

HASUM, cujus familia 223. hominibus florens è Babylonia rediit (*d*).

HATTUS, filius Sechenię è Davidis familia (*e*).

HAVOTH-JAIR, (*) oppida, sivè pagi Jair. Porrò hi pagi 60. numero in transjordanica in Batanęa sita erant, non longè à montibus Galaad, & in ditione dimidię Tribûs Manasse. Jair, vir è Tribu Manasse, his locis occupatis, ea de suo nomine nuncupavit.

HAVRAN, *Chavran*, *Auran*, *Auranitis*, Regio non longè à Damasco, Vide *Auran*.

HAZAEL. Cùm Elias Propheta in Monte Oreb versaretur, Hazaelem in Regem Syriæ sacrâ unctione inaugurare jussus est (*f*). Propheta iter statim iniit, quamvis injunctum sibi munus per se perfecisse non videatur. Eliseus enim post plures annos Damascum veniens (*g*), Regnum Syriæ Hazaeli pollicitus est, quod ità contigisse constat. Cùm Benadad Rex Damasci æger decumberet, Eliseum Prophetam Damascum versùs iter suscepisse intelligens, Hazaele ad illum cum muneribus misso, ipsum suo de morbo consuluit. Hazael igitur Prophetam rogavit, utrùm Benadad de morbo convalescere debuisset; cui Eliseus, futurum quidem, ait, ut convalesceret; sciret tamen statim illum morte absumendum. Hæc loquens Propheta, converso in luctum ore, lachrymas simul fundebat.

Causam hujus luctûs sciscitanti Hazaeli Eliseus prodens, versari sibi ait ob oculos mala, quæ Israelitis imminebant; Arcium nempe combustionem, adolescentes trucidatos, parvulos proculcatos, & fœminarum fœtarum ventres dissectos. Hazaeli ad hæc stupenti, addidit Propheta futurum, ut in Syria regnaret. Regressus post hæc ad Regem Hazael, valetudinem nunciavit: mane tamen alterius diei madenti panno ejus ori applicato, spiritum illi præclusit. Post mortem Benadad Hazael regnavit.

Nec diù moratus, prænunciata à Propheta in Israelem mala intulit. Cùm enim audisset, Jehum solutâ obsidione Ramoth Galaad in Samariam exercitum duxisse, absentiæ illius occasione invitatus (*h*), ditionem transjordanicam ingressus, Galaaditidem, totamque latè regionem Ruben, Gad,

a *Deut.* 2. 23.
b *Num.* 11. 34. & 13. 1. & 33. 17. 18.
* *Josue* 15. 27.
c 2. *Esdr.* 3. 11
d 2. *Esdr.* 2. 19
e 1. *Par.* 3. 22. & 1. *Esdr.* 8. 2.
* *Num.* 32. 41.
f 3. *Reg.* 19. 15. 16. *A. M.* 3097. *ante Chr.* 903. *ante Ær.* 907.
g 4. *Reg.* 8. 7. *A. M.* 3120. *ante Chr.* 88?. *ante Ær.* 884.
Anno eodem M. 3120.
h 4. *Reg.* 10. 32. 33.

Gad, & Manasse, ab Aroer usque ad Basanitidem vastavit. Diutius tamen à Regno Juda, quòd aliquantò esset à Damasco remotius, abstinuit; donec sub Joas filio Joachaz illuc etiam arma convertens, primò urbem Geth obsidione subegit; deinde in Jerusalem movens (a), nonnisi acceptis à Joas pecuniis, quotquot in Regiis & Sacro Templi ærario recondebantur, à proposito destitit. Insequenti anno Hazaelis exercitus iterum ditionem Juda ingressus (b), in urbem evasit, occisisque optimatibus, ingentem ex ea prædam ad Syriæ Regem transmisit. Porrò earum copiarum numerus minor erat, quàm qui huic expeditioni sufficeret; sed Divino consilio factum est, ut in Hebræorum greges passim sæviret, eorumque furorem ne Joas ipse, ignominiâ affectus, evaderet. Neque Hazael in Regem Israelis mitior fuit, quamquam illata in ipsum mala ignorantur (c). Obiit Hazael eodem fermè tempore, ac Joachaz Rex Israelis, Regnique successorem Benadad filium suum reliquit.

A. M. 3165. *ante Chr.* 835. *ante Ær.* 839.

a 4. *Reg.* 12. 17. 18. *&c.* & 13.

b 2. *Par.* 24. 23. *&c.*

c 4. *Reg.* 13. 1. *&c.*

Circa A. M. 3165. *ante Chr.* 835. *ante Ær.* 8[illegible].

HAZAZEL, quo nomine hircus emissarius appellatus est. Vide *Azazel*, & *Hircus emissarius*.

HEBAL, mons celebris in Tribu Ephraim propè Sichem, è regione montis Garizim. Hos ambos montes Garizim, & Hebal Hierichuntem è regione spectasse autumarunt S. Hieronymus, & Eusebius; quos proinde procul à Sichem, & à Tribu Ephraim collocant. Nos tamen cùm Garizim describeremus, contraria ostendimus. Ambos illos montes vallis 200. passibus latitudine disterminat; qua in valle urbs Sichem jacet. Figurâ verò, celsitudine, & ambitu in semicirculum composito, inter sese simillimi sunt. Qua verò parte Sichem respiciunt, adeò prærupti sunt, ut ne gradum quidem detineant. In mediam leucam ad summum excurrunt (d).

Moysis præcepto populus, trajecto Jordane (e), Sichem tendere, ibique divisis Tribubus, sex utrinque, duos è regione montes Hebal & Garizim ascendere jubebatur. Qui Garizim culmina tenebant, bona in Legis studiosos; qui Hebal, mala in transgressores precari debebant. Quæ à Moyse præscripta, religiosissimè à Josue servata sunt (f). Apud Moysem quoque præscriptum legimus (g), ut in vertice Hebal Altare ex lapidibus rudibus calce oblitis erigeretur, in quo Legis Dei verba exarata extarent; sed in Pentateucho Samaritano pro *Hebal* substitutum est *Garizim*, quòd Samaritani religionis suæ sedem in eodem monte collocarint.

d Morizon, Voyage, l. 2. c. 10.

e *Deut.* 11. 29. *&c.* & 27. & 28.

f *Josue* 8. 30. 31. *A. M.* 2553. *ant. Chr.* 1447 *ante Ær.* 1451

g *Deut.* 27. 4. 5.

HEBDOMAS. Hebræi tria Hebdomadum genera recensebant. 1. Hebdomades dierum, ab uno ad aliud Sabbatum diductas. 2. Hebdomades annorum, ab uno ad alium Sabbaticum annum reputatas, ac septem annos complectentes. 3. Hebdomades septies septem annorum, seu 49. annorum ab uno ad aliud Jubilæum collectas. Hæc omnia in Moyse, ac in praxi Judæorum conspiciuntur. Nostra de Judæorum Chronologia Dissertatio Commentariis ad Genesim præfixa, attendenda.

Hebdomades Danielis. Una est omnium sententia, celebres Danielis hebdomades annis constare, non diebus. At nonnulli 70. annos eas voluere complecti (a), itaut ex 70. hebdomadibus 4900. anni colligantur. Nonnulli ex Rabbinis ad quadragesimum nonum annum, seu ab uno ad alterum Jubilæum protrahunt (b), ita ut ex 3430. annos efficiant. Alii verò ad centesimum usque annum protendunt; ita ut septuaginta hebdomades 7000. annos comprehendant. At plerique ad septem Lunares annos singulas redigunt, & hac subductâ ratione, 70. hebdomadas 490. annos enumerant.

a *Origen. tract.* 29. *in Matth.*

b *Rabini apud Lyr. in Dan.* 9. & *apud Galatin. l.* 4. *c.* 14.

Gabriel Angelus ait Danieli (c): *Septuaginta hebdomades abbreviatę sunt* (fluent) *super populum tuum, & super urbem Sanctam tuam, ut consummetur* (deleatur) *prævaricatio . . . & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & Prophetia & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & animadverte: ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem usque ad Christum ducem hebdomades septem, & hebdomadę sexagintaduæ erunt: & rursum ędificabitur platea, & muri in angustia temporum; & post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & non erit ejus populus, qui negaturus est. Et civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo; & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebomada una: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium, & erit in Templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio*.

c *Dan.* 9. 24. 27.

Varia sunt de septuaginta hebdomadum Danielis initio, ac fine authorum etiam Christianorum systemata, hunc Prophetam Christi nativitatis, ac mortis tempus spectasse opinantium. Nonnulli eas (d) à primo Darii Medi anno, qui Prophetiæ Danielis Epocha est, ordiuntur; claudunt verò ad violationem Templi, quæ ex Antiochi Epiphanis accidit immanitate. Alii verò (e) exordium à primo, quo Babylonem Cyrus subegit, anno ducunt; finem verò ad eversionem Templi per Romanos, constituunt. Alii initium ducunt à primo Darii Medi anno, quo hæc Danieli prenunciata fuere (f), & ad Christi nativitatem complent. Julius Africanus (g) harum hebdomadum initium ad secundum annum rejicit Artaxersis, qui Nehemiam (h), ut mœnia Hierosolymæ restitueret, in Judęam misit; & in morte Messiæ, quintodecimo, juxtà ipsum, Tiberii anno finem statuit. Omnium ex veteribus optima hæc sententia videtur, & à plerisque Interpretibus defenditur.

Veteres Judæi, authore S. Hieronymo (i), Danielis hebdomadas à Dario Medo incipientes, ad Hierosolymæ excidium producunt. Reliquas verò octo hebdomades in postrema Judæorum sub Adriano dispersione finiunt. Recentiores Judæi inter se dissident, ne hoc vaticinio Messiam jam venisse, & frustra expectari comprobetur. Alii in eos, qui tempora supputant, mala imprecantur; cùm Messiæ, qui jamdiù apparuerit,

d *Vide* 1. *Mach.* 1. 17. *Antiq. l.* 10. *c. ult. Sixt. Senens. Biblioth. l.* 8. *Est. in Dan. Marsham. Can.* 7. *Ægypt. sæc.* 18. *Harduin. de* 70. *hebdom. Danielis*.

e *Clemens Alex. l.* 1. *Strom. Quid. apud Euseb. l.* 8. *Demonst. alii*.

f *Dan.* 9. 1.

g *Jul. Afric. l.* 5. *temporum apud Hieron. in Dan.* 9.

h 2. *Esdr.* 1. 1. & 2. 5.

i *Hieron. in Dan.* 9.

rit, adventum praestolari spem esse inanem fateantur. Alii nondum venisse, olim tamen fuisse venturum, nisi Judaeorum peccata prohibuissent. Sunt denique, qui has hebdomades in prioris Templi per Nabuchodonosorem excidio exordiantur; & in secundi per Titum ruinâ terminent; inter quae duo excidia 490. tantùm annos enumerant; apertissimum eorum in Chronologia ignorantiae argumentum. Hierosolymorum desolatio ad bellum usque Gog & Magog, qui à Messia debellandi sunt, perseverabit. Hoc Jarchi, & Abrabaneli, praecipuisque Rabbinis commentum placet.

Varias Patrum, Interpretum, & Chronologorum sententias recitare, eorumque Systemata, quae nobis periculosa videntur, aut imperfecta, refutare nostri non est instituti. Qui plura cupiat, Scriptores de hoc argumento agentes consulant. Nostram tantummodò referemus hypothesim, quae eadem ferè est Julii Africani, omnium calculis (a) veriorem, & à plerisque & Catholicis, & Protestantibus adoptatam. Haec igitur primum 70. hebdomadum annum cum vigesimo Artaxerxis Longimani componit, qui Nehemiae Hierosolymam restituendi fecerat potestatem. Ab eo anno ad ultimam hebdomadam, qua Jesus, Christus Domini, immolatus obiit, 70. hebdomades, sivè anni lunares 490. numerantur.

In annorum supputatione Chronologi nonnihil dissident; omne tamen dissidium in novem vel decem annis versatur. Has tamen difficultates Petavius (b) conciliat, dum ea Danielis verba, *ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Jerusalem*, de completâ decreti executione, quo Jerusalem restituenda jubebatur, intelligenda esse demonstrat. Vigesimum etiam Artaxerxis annum (c), non de Artaxerse solo imperante, sed de eo cum patre, à quo decem ante obitum annis Imperii particeps factus est, explicandum esse contendit. Decem hosce annos, si ab annis, qui ab Artaxerxis decreto ad Christi mortem fluxerunt, detrahas, omnia dissidia auferuntur, cùm decem anni, qui ex 490. hebdomadum Danielis annis supputatis supererant, minuantur.

a *Ita Chrysost. Theodoret. Beda, Carthus. Rupert. Zonar. S. Anton. Galatin. Perer. in Dan. Usser. ad an. M. 3550. Lamy apparat. Chronol. Samuel. Basnage Dissert. de 70. hebdom. Danielis.*

b *Petav. de Doct. Temp. lib.12.*

c *2. Esdr.2. 1.*

Addit Propheta, post Christi mortem *populum, qui eum negaturus est, non amplius futurum; civitatem & Sanctuarium à populo cum duce venturo dissipandum, idque bellum abominationem desolationis consecuturam.* Quod profectò confractum inter Deum, & Judaeos contumaces, & Christi interfectores foedus, Hierosolymae, Templique excidium, & Judaeorum per Romanos dispersionem praenunciat. *Abominatio desolationis* Templi ruinam, & profanationem, Romanasque aquilas in Sancto collocatas significat. *In ea postrema hebdomada, pactum multis confirmabitur.* Christus in media septuagesima hebdomada obiit, suâque morte foedus cum multis, qui in se crediderunt, confirmavit. *Et in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & Sacrificium*; quòd scilicet non penitus defierint, sed inania effecta sint. *Erit denique in Templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio.*

Templi excidium, & abominatio desolationis 40. post Servatoris obitum annis contigit; ipso tamen illius mortis tempore decreta, & ferè incepta. Judaeorum dispersio aliquandiù dilata, ut iis resipiscendi commodum concederetur. Illi tamen contumaces dispersi, nec unquam aut restituti, aut restituendi: *Usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio*; aeternumque Judaei dispersi vagabuntur, quò Scripturarum, & Prophetiarum veritatem confirment; Divinaeque in contumacem, perfidamque Gentem ultionis perpetuum extent argumentum (a).

HEBER, filius Sale (b). Sunt qui (c) ex ejus nomine tanquam ex progenitore suo Abrahamum, ejusque posteros *Hebraeos* appellatos fuisse crediderunt. Veriùs tamen nominis illius ethymon ex transmigratione Abrahami, ejusque familiae à regione trans Euphratem in Chanaanitidem derivandum est; quare *Hebraeus* idem primitùs sonabat, ac vir, qui è regione transeuphratea transmigravit (d). *Heber* enim Hebraicè est *ultrà*, sivè *transitus*. Nec ratione ullâ convincimur, cur ex omnibus progenitoribus Abrahae Heber potissimùm familiae nomen inderet (e). Cur honor iste Semo potiùs non tribueretur, quem patrem omnium filiorum Heber, seù virorum trans Euphratem Moyses appellat? Neque enim Heber ullâ gestarum rerum memoriâ in Scriptura innotescit. Porrò Abraham duobus tantùm annis post transmigrationem in Chanaanitidem primò Hebraeus appellatus occurrit (f), tunc cùm expeditionem in Codorlahomor foederatosque suscepit. Septuaginta, & Aquila Hebraeum *Heberi*, reddunt *Perates*, sive *Perattes*, quod sonat *Transmigratorem*, virum transfluvialem. Pleniùs he hoc argumento agit Valtonius. & scripti ea de re Libri, & nos in comment. in *Gen.* 50. 24.

Alia etiam quaestio Veteres Recentioresque Scriptores in contraria studia distraxit: utrùm scilicet Hebraicae Linguae origo ab Heber derivanda sit, ipsiusve unius familia veterem Linguam in confusione Babelica servarit. Cùm enim Linguarum confusio in ultionem criminis inflicta crederetur, temeritati scilicet aedificantium Turrim coercendae; non immeritò familia Heber exinde verae Religionis deposito servando destinata, neque criminis aliorum, neque proinde poenae consors fuisse credita est.

Contrariae tamen opinionis assertores duo reponunt. I. Gratis omnino familia Heber à communi Turrim aedificantium crimine eximenda censetur. II. Hebraicae Linguae usum apud eas gentes etiam obtinuisse constat, quibus nulla erat cum familia Heber consuetudo, uti apud Phoenices, sive Chananaeos, Syros, & Philistaeos, quorum Lingua Abrahami aetate non multum ab Hebraica discrepabat, nisi eamdem fuisse malimus. Non igitur ejus Linguae privilegium apud unam Familiam Heber mansit. Ex quo igitur Linguam illam Hebraicam appellari contigit? An ex eo fortè, quòd gentes trans Euphratem illâ uterentur; unde etiam nomen Hebraei Abrahamo inditum est?

a *Vid. Perer. in Dan. Basnage Dissert. de 70. hebdom. Danielis, Hardain. de iisdem adv. P. Lamy, nost. Dissert. de iisdem ante Comment. in Dan. & J. Frischmuth. Thesaur. Dissert. in fine Criticorum &c.*

b *Gen.11.14 Natus an. M. 1723. ante Chr.2277. ante Aer. 2281.*

c *Antiq. l.1. c.7. Aug. de Civit. l.16. c.3. & l.18. c.39. Eucher. in Gen.l.2.c.7. Beda in Gen. Lyr. Tost. Mercer. Eugub. Perer. & alii.*

d *Ita Orig. Hieron. Chrysost. Theodoret. Burg. Ribera, Arias, Estias, Jos. Scaliger, Munst. Grot. Selden. Lud. Cappel. Valton &c.*

e *Abrahaam sextus erat ab Heber. 1. Heber., 2. Phaleg., 3. Reba, 4. Sarug, 5. Nachor, 6. Thare, 7. Abraham.*

f *Gen.14.13.*

Prorsus hæc quidem; nam facillimè Lingua illa vernacula erat Chaldæorum, & in Mesopotamia Abrahami ætate; quare idem Abraham in Chanaanitidem veniens, mutua cum incolis colloquia facilè miscuit; nec majori difficultate Jacob ex Chanaanitide in Mesopotamiam veniens, se se alloquio exprimebat. Uxores illius Rachel & Liah Hebraica nomina filiis indiderunt. Nomina Hominum & Locorum earumdem Regionum, & Palæstinæ, Hebræum sonant. *Lingua* igitur *Hebraica* idcircò dicta fuisse, quòd trans Euphratem obtineret, nonnisi verisimillimè creditur.

Neque illius usus in transfluvialibus tantùm se continuit, cùm & citra fluvium etiam ad gentes citra Euphratem porrigeretur. Imò & citra fluvium purior, & diuturnior servata est; Jacobi enim ætate Lingua Syriaca ab Hebraica sive Phœnicia discrepabat, ut ex nominibus ab eodem Jacobo, & Labano, singulis vernaculo sibi sermone, inditis Monumentis à se in montibus Galaad erectis, satis intelligimus (*a*); eùm usque ad Regnum Græcorum Lingua Hebraica, Chananæa, sive Phœnicia, & Lingua Philisthæorum, & Samaritanorum in tota Palæstina vigerent, simul & florerent. Ex bis omnibus satis intelligimus, nomen Linguæ Hebraicæ ex eo potiùs accersendum, quòd apud Hebræos posteros Abrahami obtineret, quàm quòd vernacula esset Gentium transfluvialium, quæ à familia Heber potissimùm alienæ fuerant.

Cæterùm Lingua, quam nos Hebraicam appellamus, non eodem sanè nomine apud Prophanos Scriptores semper innotuit; nam Lingua Phœnicia, Syriaca, Punica, & Judaica ab iis appellatur. Apud nos verò idcircò sub nomine Linguæ Hebraicæ & Linguæ Sanctæ celebratur, quòd Veteris Testamenti Oracula eo sermone conscripta sint. Quamquam Textus Scripturæ nostrâ ætate genuinus, & qui Vetus Hebraica Scriptura censetur, Dialecto potius Chaldæâ exaratus est. Genuini Hebræorum characteres nonnisi in nummis, & in Pentateucho Samaritano extant. Vide *Samaritani*.

HEBRÆUS. Vide *Heber*.

De Epistola ad Hebræos, Vide *S. Paulus*, anno 63. J. C., & hujus Epistolæ Commentatores.

Hebræi Reges. Vide *Reges*.

Summi Sacerdotes Hebræi. Vide *Sacerdotes*.

HEBRI, filius Merari, Levita (*b*).

HEBRON, seu *Chebron*, ex vetustissimis mundi urbibus una; septem enim annis ante Tanim, inferioris Ægypti Metropolim (*c*), primordia habuit. Cùm verò Ægyptii suarum urbium jactent vetustatem, & reverâ eorum regio post Babelis dispersionem omnium prima incolas habuerit, omnium antiquissimam Hebronem esse, fatendum. *Arbe* Palæstinæ gigas vetustissimus, ejus fertur institutor; ex quo ei nomen impositum *Cariath-arbe* (*d*), sive urbis *Arbe*, quod dein in Hebronem immutatum. Arbe ex patre Enach (*e*) genitus, & Enach suum gigantibus Enacim nomen indidit, adhuc Hebronem incolentibus, dum Josue Chanaanitidem subegit.

a *Gen.* 31. 47.
b 1. *Par.* 24. 27.
c *Num.* 13. 23
d *Josue* 14. 15.
e *Josue* 15. 13.
A. M. 2554. *ant. Chr.* 1446 *ant. Ær.* 1450.

In Versione Latinâ (*a*) legitur: *Adam maximus ibi inter Enacim situs est*; & S. Hieronymus (*b*), quòd ibi fuerit humatus Adam, fidem pluribus in locis perhibet Judæorum. Aliâ etiam ratione verti potest Hebræus textus: *Nomen antiquum Hebron, Arbe est. Hic* [Arbe] *maximus est, caput Enacim*. Quàndo Hebronis nomen illi fuerit tributum, in aperto non est. Nonnulli Caleb eâ potitum, Hebronis filii nomine nuncupasse opinantur. At ego nomen *Hebron* antiquius, filiumque suum Caleb celebris, veterisque urbis nomine forsitan decorasse censeo.

Hebron in loco edito sita erat, 22. milliar. à Jerusalem distans, quà meridiem spectabat (*c*), 20. verò milliar. à Bersabee, ad septentrionem. Abraham, Sara, & Isaac in Macphelæ spelunca, seù in duplici spelunca, quam pretio sibi Abraham paraverat juxtà Hebronem (*d*), humati. Circa cum locum Quercus, vel Abrahæ Terebinthus, sub qua tres ipse Angelos (*e*) exceperat, cernebatur. Eusebius (*f*), Sozomenus (*g*), aliique complures veteres (*h*) venerationem, quæ non à Christianis modò, verùm etiam ab Ethnicis huic Terebintho deferebatur, commemorant. Ibi fuisse à Mundi exordio vox erat, periode ac si satis ad admirationem non esset asserere post Abraham, post annos scilicet 2300. Alii hunc esse unius Angelorum baculum hoc solo radicatum evulgabant. Celebres nundinæ tota in regione institutæ erant; & hæc Terebinthus incorruptibilis putabatur; aliquandiù enim igne admoto incendi visa, non consumebatur.

Hebron Judæ sortitò obtigerat. Famulo suo Caleb (*i*) in partem Dominus adscripsit. Eâ primùm potitus Josue (*k*), Regem Oham interfecit. At iterum inde à Caleb copiarum suæ Tribûs præsidio, ac Othonielis (*l*) virtute subacta. Sacerdotibus in domicilium tributa, urbsque refugii declarata (*m*). David sui regni sedem post Saulis interitum ibi constituit (*n*). Hebrone Absalonis rebellio primò palam facta (*o*). Israelitis Babylonis adhuc captivitate abstractis, Idumæi in Meridionalem Judæ plagam irruentes, Hebronem occuparunt; ex quo interdum à Josepho (*p*) Idumææ adscripta. In hac domicilium Zachariam, & Elisabeth, ortumque S. Joannem Baptistam habuisse, fama est. Extat adhuc Hebron, veteri tamen majestate penitus imminuta.

HEBRON, filius Caleb, Hebronitarum parens (*q*).

HEBRONA, Israelitarum castra in deserto, inter Setebatam, & Elath (*r*).

HEDDAI, copiarum Davidis miles strenuus (*s*) ex valle, seù superiori torrentis Gaas ripâ oriundus.

HEDER, ex illis, qui urbem Geth expugnarunt (*t*).

HEDERA, arbuscula semper virens, muris, arboribusque inhærens, Baccho sacra. Qui Libero Patri devovebantur, it candenti ferro hederæ frondis signo notabantur. Quod S. Hieronymus *hederam* vertit (*u*), veteres Græci Interpretes cucurbitam reddidere.

a *Josue* 14. 15.
b *Hieronym. in Epitaph. Paula, & in qu. Heb. in Genes. & in locis Hebr. in Arbog. & comment. in Matt.* 27.
c *Euseb. in locis ad vocem Arco.*
d *Gen.* 33. 7. 8. 9.
e *Genes.* 18. 1.
f *Euseb. demonstr. l.* 5. *c.* 9.
g *Sozomen. l.* 2. *c.* 3. *vel* 4.
h *Vide Hieronym. & Euseb. in locis Joseph. Georg. Syncell. ex Jul. Afric. Socrat. hist. l.* 1. *c.* 18.
i *Josue* 14. 13.
k *Jos.* 10. 3. 23. 37.
l *Judic.* 1. 12. 13.
m *Josu.* 21. 13.
n 2. *Reg.* 2. 2. 3 *&c.*
o 2. *Reg.* 15. 7. *&c.*
p *Joseph. de Bello l.* 5. *c.* 7.
q *Exod.* 6. 18.
r *Num.* 33. 34. 35.
s 2. *Reg.* 23. 30
t 1. *Par.* 8. 16.
u *Jona* 4. 6. 7. 9.

re. Hebraicum hederæ nomen latet; constat enim Hebraicum *Kikaion*, quod in Jona legitur, hederam minimè significare.

HEGLA, filia Salphaad, ex Tribu Manasse (a). *Hegla*, *juvencam* sonat.

a Num.26.33.

HELAM, locus prælio celebris, quo David Syris cæsis, eorum currus, equosque diripuit (b). Io Textu Paralipomenon, ubi hæc historia traditur (c), pro *Helam* urbe incognitâ, legitur *Alebem*: videlicet David *irruit super eos*; quæ lectio majorem veri speciem præsefert.

b 2. *Reg.* 10. 17.
c 1. *Paral.* 19. 17.

HELBA, seu *Chelba*, urbs Tribûs Aser (d). Essetne hæc urbs Syriæ Chelbon (e) Damasco proxima? perspicuum non est. Chelbon vinis optimis celebris. Vide *Chelbon*.

d *Judic.* 1. 31.
e *Ezech.* 27. 18.

*HELCHATH, seu *Chelchath*, urbs Tribûs Aser, Levitis familiæ Gersom dono data (f).

f *Josue* 21. 31.

I. HELCIAS, Nahemiæ pater [g].

II. HELCIAS, Eliacim pater (h).

III. HELCIAS, filius Amasai, Levita ex familia Merari (i).

IV. HELCIAS, Susannæ pater (k).

V. HELCIAS, Jeremiæ parens (l). Nonoulli [m] hunc Helciam Magnum illum Sacerdotem hujus nominis, qui sub Josia vixit, esse autumant [n]. At eorum opinio firmo non nititur fundamento.

g 2. *Esdr.* 1. 1.
h 4. *Reg.* 18. 18.
i 1. *Paral.* 6. 45.
k *Dan.* 13. 2.
l *Jerem.* 1. 1.
m *Clemens Alex.* l. 1. *Strom. Hieron. seu Author Trad. t. Hebr. in Paral. Brug. Tostat. alii.*
n 4. *Reg.* 23. 4. 8. 10.

VI. HELCIAS, Sacerdos Maximus, nepos Sellum, pater Azariæ, sui in Pontificatu successoris. Helciâ Pontifice Libri Legis in Templi ærario reperti (o); quod Josiam Regem ad religionem, in suo regno præcedentium Regum improbitate penè collapsam, instaurandam adegit. Eundem ac *Eliacim*, seu *Joakim* arbitror, Manassis ætate florentem, & regnantem, dum Holofernes Bethuliam obsidebat (*).

o 4. *Reg.* 22. & 23. 2. *Paral.* 14. *A. M.* 3380. *ante Chr.* 620. *ante Ær.* 624.
* *A. M.* 3347. *ante Chr.* 653. *ante Ær.* 657.

VII. HELCIAS, superioris pater [p], sub Ezechia florens (q). Nostram de Pontificum Hebræorum dissertationem, Commentariis in Judith præfixam, adi.

p *Baruch.* 1. 7.
q 4. *Reg.* 18. 18. 26. 37.

HELEC, filius Galaad, ex Tribu Manasse, Helecitarum familiæ author (r).

r *Num.* 26. 30.

HELED, filius Banæ, vir fortissimus in Davidis exercitu (s).

s 2. *Reg.* 23. 29.

HELENA, soror, & conjux Monobazis Adiabenorum Regis, Judæorum Religionem unà cum filio Izate, & Monobazis successore, amplexa [t]. Hæc Hierosolymam profecta, in inferiore urbis parte magnificas ædes extruxit (u), ubi usque ad interitum Izatis sedem fixit. Maximâ Judæam fame A. Chr. 44. depopulante, ingentem pecuniæ vim in pauperes erogavit. Paulus Orosius eam Christianam asserit (x). Ætate Eusebii (y), & S. Hieronymi ejus tumulus tribus stadiis ab Jerusalem adhuc visebatur. Pausanias, qui labente secundo sæculo scribebat, ejusque aspexerat Mausolæum, inter Orbis miracula recenset.

t *Joseph. Antiq.* l. 20. c. 2.
u *De Bello* l. 6. c. 16. & l. 7. c. 35.
x *Oros.* l. 7. c. 6. *Bibl. Patr.* t. 15.
y *Euseb. hist. Eccl.* l. 2. c. 12. *Hieron. Ep.* 27.

Ea fames eadem est, quæ per Prophetam Agabum (z) fuit prænunciata; ipsâque sæviente, Christiani Antiochiæ suam erga Fideles Hierosolymitanos charitatem insignem effecere [aa].

z *Act.* 11. 28.
aa *Act.* 11. 29. 30.

HELENA, seù *Seleun*, uxor Simonis Magi. Vide *Simon Magus*.

HELEPH, urbs Tribûs Nephtali (bb). In Hebræo, in Septuaginta, in Eusebio *Mehe-leph* dicta.

bb *Josue* 19. 33.

HELES, vir strenuus exercitûs Davidis (a). In Libris Regum *Heles de Phalti*, in Paralipomenis (b) *Helles Phalonites* appellatus.

a 2. *Reg.* 23. 26.
b 1. *Par.* 11. 27.

HELI, Sacerdos maximus ex Ithamaris progenie (c), judiciariam potestatem in Israelem 40. annis gessit (d). Abdoni successit, eique Sàmuel in regimine populi suffectus; at in maximo Sacerdotio *Achitob* ejus tertius natus. Heli apud populum jus dicente, imperiumque tam sacrum, quàm civile tenente, Samson Israelem in libertatem asserebat, atque ab hostibus, præsertim verò à Phylisthinis, propugnabat.

c *Obiit A. M.* 2888. *ante Ch.* 1112. *ante Ær.* 1116.
d 1. *Reg.* 4. 18. *ab An. M.* 2848. *ad* 2888.

Quomodo Heli Summum Sacerdotium fuerit adeptus, & hæc dignitas ab Eleazari in Ithamaris familiam, ex qua Heli, translata, perspicuum non est. Nonnulli, vel ob socordiam, vel ob minorem ætatem, vel ob imperitiam eorum ex familia Eleazari, Summum Sacerdotium Heli collatum opinantur. Alii judiciariæ ejus in Israelem potestatis gratiâ, Sacerdotio auctum asserunt. Hoc enim verò maximè abnuente Deo contigisse, verti io dubium minimè potest. En verba viri sancti, ad eum de perditis suorum filiorum moribus arguendum missi (e). Ego domum Patris tui Aaronis elegi, ut altaria mea conscenderet, sacra obiret; cur ergo victimas meas protrivisti, plurisque filios tuos, quàm me duxisti? *Propterea ait Dominus: loquens locutus sum, ut domus tua, & domus Patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum: nunc autem, dicit Dominus, absit hoc à me: sed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* Propheta addidit, duos Heli filios unius diei spatio interituros, Deumque in aliam familiam Sacerdotium traducturum; illamque Heli ad summum contemptum, ac indigentiam redacturum.

e 1. *Reg.* 2. 27. 28.

Vaticinia hæc comprobata, eùm, Rege Salomone, Summi Sacerdotii munus Abiathari ex familia Heli est ademptum (f), ac uni Sadoc ex progenie Eleazari addictum. Quod ei maximo vitio datum, incuria fuit, ac indulgentia in filios. Quæ ipsi in tabernaculis patrabant scelera, pravitatisque exempla suis perditis moribus præbebant populis, non illum fugiebant (g). At pro iis plectendis, arcendisque à sacris, ab eo tantùm leniter objurgati, & commoniti ne imposterùm se ita gererent: Indignum auditu, ait, vos populis violandæ Legis Dei exemplo esse. Si vir in virum peccat, poterit ei reddi propitius Deus; si verò in ipsum Deum, quis erit intercessor? At his patris verbis aures obstruxere filii; nec prænunciata per prophetam domui ejus imminentia mala, ardentius ipsius in filios studium, ac severiorem disciplinam effecere.

f 3. *Reg.* 2. 26. *A. M.* 2990. *ant. Chr.* 1010. *ant. Ær.* 1014.
g 1. *Reg.* 2. 12. 13. 22. 23.

Illum etiam Deus per Samuelem, puerum adhuc, allocutus (h), cui in mandantis dedit nunciare, se in Israele rem ingenti aurium tinnitu audiendam facturum; quidquid à se decretum contra Heli, ejusque domum, eâ die peracturum; judicia in

h 1. *Reg.* 3. 1. &c. *A. M.* 2861. *Samuele duodeane.*

ejus domum pronunciaturum, illiusque iniquitatem nullis hostiis, muneribusque expiandam. Hit è Samuelis ore perceptis Heli respondit: Dominus est, quod sibi probatum est, faciat. Ultionem etiam Dominus 27. annis distulit; quibus elapsis, tandem exegit, cùm Heli filii, Ophni, & Phinees à Philisthæis cæsi, arca Domini capta, & ipsemet Heli tam tristi compertâ ærumnâ, è sella supinus concidit, eique cèrvix effracta (a). Ipsi suffectus *Achitob* ejus tertius natus, ut Josephus (b), & communior fert opinio; ut aliorum verò, *Abia*. Summum Sacerdotem fuisse *Abiam* initio Saulis Regni minimè dubium est (c). Plores veteres Samuelem inter Judæorum Pontifices retnlerunt; et eum non è Sacerdotum, sed è Levitarum tantùm esse progenie, perspicuum est.

a 1. *Reg*.4.12. 18.
b *Antiq. l.*6. *c*.7.
c 1. *Reg*. 14. 18.

HELI, à S. Luca (d), ut è Salvatoris progenitoribus postremus, relatus, idem videtur ac S. Joachim, SS. Virginis parens, in pluribus vetustissimis recensitus monumentis, maximoque in honore ab Orientalibus habitus.

d *Luc*.3.23.

HELI, *Heliacim*, *Helcias*, *Joachim*, sunt penè synonima; summum enim Sacerdotem Helciam his nominibus paulò superiùs vidimus appellari.

HELIODORUS, primarius Seleuci Philopatorit Syriæ Regis administer, Hierosolymam ab eodem missus ad tbesaurum, qui in Templo (e) servari dicebatur, diripiendum. Cum Hierosolymam pervenisset, itineris causâ patefactâ, Summus Sacerdos ipsum monuit, aurum Regi indicatum, ad Hircanum Josephi filium, ac Tobiæ nepotem pertinere, qui Seleuci Regis jussu Transjordanicæ præerat regioni, ac pro eo tributa exigebat (f); reliquum à diversis privatis ad custodiam illùc congestum, sine Legum injuriâ non posse auferri. Heliodorus in Regiis mandatis peragendis obfirmatus respondit, per summam vim hoc aurum ad Regem esse asportandum, diemque constituit, qua in Templum ad pecunias abducendas erat ingressurus.

e 2. *Mach*.3. 7.8. *&c*. *A. M.* 3828. *ante Chr* 178. *ante Ær*.176.

Cùm pedem in Templum intulisset, summus pavor totam urbem, ac præsertim Sacerdotes occupavit. Tunc se omnium oculis spectandum præbuit eques terribilis, insigni paludatus amictu, qui equo laxis babenis in Heliodorum citato, anterioribus pedibus obtrivit, dum duo juvenes splendore, ac pretioso corporis ornatu decori, illum circumventum flagris indesinenter ex utroque latere contundebant. Heliodorus humi stratus, viribus sensibusque destitutus, gestatoriâ sellâ è Templo statim abductus. Eodem tempore Onias Summus Sacerdos rogatus, ut sacrificium offerret, Deoque preces ad valetudinem, vitamque Heliodoro exorandam adhiberet.

Orante adhuc Pontifice iidem juvenes iisdem induti vestibus, Heliodorum convenerunt, eique dixerunt; grates ab eo Summo Sacerdoti Oniæ rependendas, cujus gratiâ vitâ ipsum donaverat Deus; ejus prodigia, ac omnipotentiam toto terrarum orbe ab eo evulganda. His dictis evanuere. Heliodorus hostiâ Deo oblatâ, cùmque se maximis adstrinxisset votis, ad Seleucum Regem Antiochiam rediit. His, quæ sibi acciderant, ei relatis, Rex ab eo exquisivit, cui posset iterum hæc Provincia demandari: respondit siquem sibi infensum baberet, cujus perniciem moliretur, mitteret; sanè vel dilaceratum rediturum, vel illic interiturum; procul dubio enim ibi aliquod Numeo adesse. En quæ de Heliodoro memoriæ proditum est. Joseph Gorionis filius refert, Heliodorum Idolorum cultu abdicato, Judæorum Religionem professum.

HELIOPOLIS, scilicet *urbs Solis*, in Genesi [a], & in Ezechiele (b) memorata. In Hebræo *On* appellatur. Putiphar, qui filiam suam Josepho nuptum dederat, Sacerdos erat Heliopoli. Hæc ad Nilum sita, medio itinere à Babylone Ægypti, septentrionem versùs. Strabo (c) antiqua templa, Obeliscos, magnificas Sacerdotum ædes memorat, quæ suâ ætate, desertâ quamquam omninò urbe, ibi ostendebantur.

a *Gen*.41.45 & 46.20.
b *Ezech*. 30. 17.
c *Strabo l*.16.

Onias, Oniæ tertii filius, cùm se in Ægyptum recepisset, gratiâ sibi Ptolemæi Philometoris, & ejus uxoris Cleopatræ partâ, Heliopoli Templum, pro Judæis Ægyptum incolentibus, ad exemplar Hierosolymitani (d) excitandi facultatem obtinuit. Hoc Templum ad ætatem usque Vespasiani permansit, cujus jussu Lupus Ægypti Præfectus obseravit (e). Paulinus, qui non longum post temporis intervallum Lupi munus occupavit, ab eo cunctis supellectilibus, ac divitiis extractis, occlusis foribus Religionem illic vetuit exerceri A. Ch. 73. Vide *Onion*, Templi hujus nomen.

A. M. 3842. *ante Chr*.158. *ante Ær*. 162.
d *Antiq. l*.12. *c*. 15. & *l*.20. *c*.8.
A. M. 3854. *ante Chr*.146. *ante Ær*. 150.
e *Joseph. de Bello l*.7. *c*.37.

HELIOPOLIS, Cœle-Syriæ urbs, inter Libanum, & Antilibanum, Laodiceam inter, & Abilam, alio nomine *Balbec*, seù *Malbech* appellata. In ea Templum erat, Soli, seù Deo Balanio dicatum, cujus adhuc magnifica extant vestigia (f). Mihi mens est, hanc esse urbem, quam Propheta Amos innuit, cum dicit (g): *Disperdam babitatores de campo Idoli*; Hebræus verò, *disperdam babitatorem de Bebath-aven*, seù de valle iniquitatis. Nomen ille *Bekath-aven* urbi tribuit, ab Eibnicis *Bebath-Baal* nuncupatæ, & hodie adhuc *Baal-Bech* seù vallis Baal dictæ.

f Vide Maundrel, & Monconis.
g *Amos* 1. 5.

HELLENISTÆ, vox ab *Hellen*, Græcus, derivata (h): *Judæi Hellenistæ* ii dicti, qui in urbibus, & Provinciis degebant, ubi Hebræus sermo erat pervulgatus; & qui Hebraicum, vel Syriacum idioma minimè callentes, Græcâ Versione Septuaginta non privatim modò, sed etiam in suis cœtibus vulgò utebantur; quod à pluribus aliis Judæis Hebraizantibus, ac Sacram Scripturam alio sermone, quàm Hebræo, legi ægrè ferentibus, improbatum. Hellenistæ nonnisi post Græcorum Regnum in Oriente, comperte. Aliquandiu *Hellenes* tantùm, Græci, nuncupati; aliquandiu in Novo Testamento *Hellenistę* (i). Hæc enim ultima vox à me in Machabæis, & in Græcis Codicibus Veteris Testamenti minimè perspecta.

h *Hellen Gręcus, Gentilis*.
i *Act*.6. 1. *Act*. 9. 29. 11 20.

HELLES PHALONITES (k) idem ac *Helles de Phalti*, ut supra.

k 1.*Paral*.11. 27.

HE-

HELMON-DEBLATHAIM, Israelitarum castra ad torrentem Arnon (*a*); ex eo ad montem Abarim se moverunt.

a *Num.* 33. 46

HELON, parens Eliab ex Tribu Zabulon [*b*].

b *Num.* 1. 9.

HELON, Tribûs Judæ urbs, Levitis dono data (*c*). Hæc eadem ac *Chelon*, sivè Olon videtur (*d*).

c 1. *Par.* 6. 38. d *Josue* 15. 51.

HEM, Sophoniæ filius, cujus nomine coronam Domino dicandam Zacharias prænunciat (*e*).

e *Zach.* 6. 14.

HEMAN, filius Lothan, ac nepos Esau [*f*].

f *Gen.* 36. 22.

HEMAM ESRAITES, vide *Eman*. In Libris Regum (*g*) *Ethan*, *Eman*, *Chalchol*, & *Dorda* filii Machol, ac Salomonis ætate celebres Templi musici reperiuntur. Et in Paralipomenis (*h*) *Zamri*, *Ethan*, *Eman*, *Chalchal*, & *Dara* filios Zaræ, ac Judæ nepotes legimus. At ego reor ab amanuensibus Macholis posteros cum illis Zaræ permixtos, & ex errore *Eman*, seù Heman Macholis filio, *Esraite* nomen, tanquàm Zaræ filio, superadditum.

g 3. *Reg.* 4. 31. h 1. *Par.* 2. 6.

HEMATH, vide *Emath*. *Emesa* hæc est urbs Syriæ.

HEMONA, seù *Villa Hemona*, urbs ex Tribu Benjamin (*i*).

i *Josue* 18. 24.

HEMOR, Sichem urbis Princeps, ac junioris, eo nomine Sichem dicti, parens, qui, Dinâ Jacob filiâ constuprata, Dinæ fratrum ultionem in Patrem, ac in totam urbem Sichem adduxit (*k*). Vide *Dina*, & *Sichem*. Jacob è Mesopotamia redux [*l*] Sichem divertit, ubi tentoriis statutis, ab Hemore, centum *Kesita* pretio, agri partem, in quo tentoria fixerat, comparavit (*m*).

k *Genes.* 34. l *An. Mundi* 2265. *ante J. C.* 1733. *ante Ær. vulg.* 1739 m *Gen.* 33. 19.

HEMORRHOISSA. Vox hæc è Græco deducta, aliquem sanguinis profluvio laborantem exprimit. Hemorrhoissa ea mulier in Evangelio relata (*n*) quæ sanguinis profluvio duodecim annorum spatio affecta, cùm omnes suas fortunas in Medicorum operam nequicquam prodegisset, ad Christum retro accessit, & ad ejus fimbriæ contactum sanitati illicò restituta. Quærente Jesu quis se tetigisset, imò virtutem à se prodiisse affirmante, obstupuit Petrus, quòd hoc inter confertissimam turbam, qua undique premebatur, exquireret. Tunc ad conspectum populi tremens adstitit Hemorroissa, & quæ causa ad Christi contactum ipsam impulerat, sanitatemque ex ipso statim receptam aperuit; quo audito, Jesus ait: *Filia fides tua te salvam fecit: vade in pace.*

n *Luc.* 8. 43. & *seq.*

S. Ambrosius [*o*] hanc mulierem S. Martham esse arbitratur. Joannes Malala, & Codinus *Veronicam* dicunt. At Eusebius (*p*) Ethnicam eam esse mulierem ex urbe Paneadis ad Jordanis fontem sitæ asserit, quæ grati animi ergo ob relatam gratiam Salvatori statuam erexit, quam suis inspexisse oculis Eusebius ipse testatur. Sozomenus (*q*), & Philostorgius (*r*) ad ætatem usque Imperatoris Juliani eam perdurasse commemorant.

o *Ambr. de Salomone c.* 5. p *Euseb. hist. Eccl. l.* 7. *c.* 17. q *Sozom. l.* 5 *c.* 20. *hist. Eccl.* r *Philosterg. hist. l.* 7. *c.* 3.

HENOCH, seù *Enoch* filius Jared (*s*). Vide supra Enoch.

s *Genes.* 5. 18. 19.

HENOCH, filius Cain. *Genes.* 4. 17.

HENOCH, urbs à Cain in honorem filii sui Henoch majoris natu exædificata (*t*). Hæc ab orbe condito vetustissima urbium est. Ad Orientem in Provincia Eden sita erat. Hæc eadem fortasse est ac *Hanuchra*, à Ptolemæo in Susiana posita. Falsus Berosus, ac post eum Adrichomius Henochiæ urbem à Cain conditam ad Orientem Libani, Damascum versus, collocant.

t *Genes.* 4. 17.

HENOCH, filius major natu Ruben, Henochitarum familiæ author (*a*).

HENOCH, filius Madian. *Genes.* 25. 4.

HENOS, filius Seth, & parens Cainan (*b*). Vide *Enos*.

b *Genes.* 5. 6. 7.

HEPHA, sivè *Kepha*, seù *Epha*, vel *Caipha*, aliter *Sycaminon*, urbs maritima ad radices, & ad septentrionem montis Carmeli, ad meridiem portûs Ptolemaidis. Ab hac urbe decem & octo milliar. mari; terrâ verò, triginta distat.

HEPHER, Pater Salphaad, ac Hepheritarum familiæ author (*c*).

c *Num.* 26. 32. 33. & 27. 1.

HER, Patriarchæ Judæ filius major natu, nuptiis Thamar sibi junxit. At quia multis flagitiis Divinam in se iram incenderat, prematurâ morte Deus ipsum rapuit (*d*). Cùm Her nullos ex sua uxore Thamar suscepisset filios, Juda secundo natu Onan, haud minùs, quàm frater, improbo, eam ad nuptias dedit. Hebræi Her octo tantùm annorum ætate vigentem cum Thamar connubio junctum, cumque eâ unius tantùm anni spatio convixisse opinantur (*e*). Testamentum duodecim Patriarcharum refert ab Angelo tertiâ nuptiarum nocte peremptum, quod Thamar, tamquàm uxore, uti noluisset, cùm illa Chananæa non esset; mater enim Her ex Chananæorum progenie, ut dicitur, ingenti nurum Thamar, Aramæorum, seù Syrorum genus sortitam, odio persequebatur. Quare filio suasit, ut Matrimonii jura uxori non solveret (*f*). Hæc tamen, licèt vetera, nullo nituntur fundamento.

d *Genes.* 38. 7. e *Seder-Olam c.* 2. f *Vide Auth. Oper. Imperf. in Matth. hom.* 1.

HERAN, Suthalæ filius, ex Tribu Ephraim, Heranitarum parens (*g*).

g *Num.* 26. 36.

HERCULES, Jovis, & Alcmenæ filius, Heros celeberrimus, cui Ethnici Divinos honores detulerunt, Gedeone judicante natus. Herculem semel tantùm memorat Scriptura (*h*), cùm 300. argenteas drachmas Jason Pseudo-Pontifex Hierosolymitanus Tyrum misit, ut in ludos, ac solemnia sacrificia, singulis quinquenniis celebrata, quæque coram Antiocho Epiphane Syriæ Rege exhibenda erant, erogarentur. Hercules tutelare Tyriorum Numen erat, cumque Tyrii *Melicartham*, sivè urbis Regem, nuncupabant.

A. M. 2757. *ante Chr.* 1243. *ante Ær.* 1247. h 2. *Mach.* 4. 19. 20. *A. M.* 3831. *ante Chr.* 169. *ante Ær.* 173.

Varia Josue, Samsonis, ac Moysis gesta, Herculi adscripta (*i*). Ethnici de hoc Heroe eadem ferè, quæ nos de Jona, referunt. Nam in canis marini ventre tribus diebus latuisse narrant (*k*), ut Jonas in ceti, sivè belluæ alterius marinæ fuit (*l*).

i *Vide Huet. Demonstr. Evang.* k *Vide Lycophr. Theophrast.* &c. l *Jonas* 2. 1. &c.

HERED, Belæ filius, ex Tribu Benjamin, Hereditarum parens (*m*).

m *Num.* 26. 40.

HERED, sivè *Ared*, ultimus Benjamin filius (*n*).

n *Gen.* 46. 21.

HERED, *Hared*, *Arad*, *Adar*, *Adara*, urbs ad meridiem Tribûs Juda. Regem *Hered* (*o*), sivè *Arad*, vel *Adar* Josue confecit. Hanc Eusebius 4000. passibus à Malathi, & 20000. ab Hebrone, inter Cades.

o *Josue* 12. 14.

desbarne, & Asmonam, locat.

HERI, filius Gad, Heritarum pater (*a*).

a *Gen.* 46. 16. *& Num.* 26. 30.

HERICIUS, sivè *berinacius*, *ericius*, & *Chœrogryllus*, quadrupes animal, spinis undique armatum. Ut ab homine, seù cane se visum sentit, in pilam spinosam, quæ impunè non tangitur, se convolvit. Sub terra habitat, fructibusque sylvestribus vescitur. Impurus est, cùm non ruminet [*b*]. Hebræum *Saphan*, quod Septuaginta, & Vulgata *chœrogryllum*, alii *cuniculum*, alii *leporem* Bochartus muris quoddam immanis genus intelligunt, in Arabia frequens, esu optimum, Arabibus *alsarbubo*.

b *Levit.* 11. 5.

Saphan & in Psalmis (*c*) legitur, quod Septuaginta *lagoon* vertunt, quæ vox leporem, cuniculum, bericium æquè significat. Vetera quædam Psalteria leguot: *Petra refugium leporibus*; alia *berinaciis*, ut nostra (*d*). Murem fuisse Palæstinæ communem bericii magnitudine, ursi penè formâ, speluncas, & scopulorum foramina incolentem, fuisse credit S. Hieronymus (*e*).

c *Psal.* 103. 19.

d *Vide Aug. in Psal.* 103.

e *Hieron. Ep. ad Suniam, & Fretellam.*

Hericii quoddam genus marinom est *Echinus*, testâ spinis armatâ protectus, quibus pro pedibus utitur; se enim convolvens graditur. Nigri sunt, rufi, purpurei, aliique, qui testam, spinas, & ova alba habent. Nemo ex piscibus armis instructior. Isaias Babylonis excidium prædicens, eam à Domino in hericii domicilium, cœnosarumque aquarum ingens stagnum vertendam esse vaticinatur (*f*). Hebræum legit *Kippod*, Septuaginta, *echinos*, S. Hieronymus *erenacius*. Hebræam vocem avem marinam, sive palustrem apud aliquos sonare Bochartus ostendit, veluti onocrotalum, ardeam, vulturem, anatem &c. apud alios lutram, castorem. Ejusdem nominis Isaias, & Sophonias (*g*) meminere; nec tamen notior est ejus sensus.

f *Isa.* 14. 23.

g *Isa.* 34. 2. *Sophon.* 2. 14.

HERMA, urbs ad meridiem Juda (*h*), eadem ac *Horma*, *Harma*, vel *Arama*, olim *Sephaath*. Vide *Horma*, vel *Harma*.

h *Josue* 12. 14.

HERMAPHRODITUS, vox ex Græco *Hermes*, Mercurius, & *Aphrodite*, Venus, duorum sexuum hominem sonans. Adamum initio à Deo Hermaphroditum creatum Rabbini mentiuntur; fortassè duobus corporibus maris & fœminæ instructum, tergo, sivè latere junctis; cùmque mulierem Deus creavit, duo hæc tantùm corpora sejunxisse. Inanis hæc & ridenda sententia iis Moysis verbis nititur (*i*): *Masculum, & Fœminam creavit illos*.

i *Genes.* 1. 27.

HERMAS, de quo S. Paulus (*k*), idem ac Hermas ille, ut multis & veteribus (*l*), & doctissimis Interpretibus [*m*] placet, cujus opera supersunt, ab aliquibus inter Canonica enumerata (*n*). Libri Hermæ, inscripti, *Pastor*, Romæ, sivè in vicinis exarati fuere, circa A. Chr. 92. ante Domitiani persecutionem.

Ado, Usuardus, & Martyrologium Romanum Hermæ Festum ad diem 9. Maji, Græci die 8. Martii, & 5. Octobris consignant, qui & inter Apostolos, & 72. Discipulos ipsum enumerant, nec non Episcopum Philipporum in Macedonia, sivè Philippopolis in Thracia faciunt.

k *Rom.* 16. 14.

l *Orig. in Rom.* 16. *Euseb. hist. Eccl. l.* 3. *c.* 3. *Hieron. de viris illustr. c.* 10.

m *Est. Grot. Bez. Drus alii*

n *Vide Iren. l.* 4. *c.* 3. *Clem. Alex. l.* 1. *Strom. & l.* 2. *pluribus locis. Tertull. l. de orat. c.* 12. *Orig. hom.* 8. *in Num. & alios apud Coteler. t.* 1. *PP. primi sæculi.*

HERMES, quem S. Paulus (*o*) cum reliquis sibi Romæ notis Fidelibus salutat, è 72. Discipulorum numero, & Dalmatiæ Episcopus, si Græcis credamus. Ejus Festum die 8. Aprilis colitur.

o *Rom.* 16. 14.

HERMOGENES, de qoo S. Paolus (*a*), Magus, si fidem dubiis quibusdam Authoribus habeamus (*b*), à S. Jacobo Majore cum Pygello ad Christum ductus. At brevì Apostoli sequelam reliquere, cùm ipsum pro Fide vinctum cernerent. Hermogenes, alius hic ab eo, in quem scribit Tertullianus, à Fide descivit, eodem Tertulliano authore (*c*), & Simonis, & Nicolai errores sequutus, mortuorum resurrectionem futuram, utpote quæ jam accidisset, præcipuè negabat. Hæc de Hermogene certa scimus: fabulas vide apud Abdiam.

a 2. *Timoth.* 1. 15.

b *Abdias Apost. hist. in l.* 4. *de Jacobo Majore.*

c *Tertull. cont. Hermogen.*

I. HERMON, sivè *Chermon*, vel *Aermon*, seù *Baal-hermon*; Sydoniis *Schirion* (*d*); Amorrhæis *Sanir*, Mons, quem S. Hieronymus supra Paneadem locat, ex quo nivem æstate Tyrum deduci consoevisse testatur. Chaldæus, & Samaritanus *montem nivis* ipsum nuncupant (*e*), quòd præ nimia altitudine semper nivosus appareat. Sion veluti pars montis Hermon nominatur (*f*). Montem hunc veluti trasjordanicæ regionis terminum ad Septentrionem, ut torrentem Arnon ad meridiem, statuit Scriptura (*g*). Baal-gad in Libani planitie ad radices Hermon sita erat (*h*), & Hevæi radices ejusdem montis io Terra Masphæ incolebant (*i*), *à Baal-hermon*, *ad ingressum Emath* [*k*]. Hermon ditionem Regis Og ad Septemtrionem definiebat, antequàm ab Israelitis occuparetur (*l*).

d *Deut.* 3. 9. 10.

e *Ad Deut.* 4. 48.

f *Deut.* 4. 48.

g *Deut.* 3. 8. *&* 4. 48.

h *Josue* 11. 17.

i *Josue* 11. 3.

k *Judic.* 3. 3.

l *Josue* 12. 5. *&* 13. 11.

Author Libri apocryphi Enoch, *c.* 1. Angelos, quos *Egregoros*, Vigilaotes nuncupat; fœminarum amore captos, in Monte Hermon, Jared Patriarchæ ætate, coactos, jurejurando, & anathemate ab ipsis prolato se obstrinxisse scribit, ut nunquam, nisi ductis in uxores hominum filiabus, invicem sejungerentur. Anathemata, quibus tunc se devovêre, monti nomen dederunt; Hermon enim *anathema* significat (*m*). Psalmista (*n*) Sacerdotum concordiam dulcem esse ait, *sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion*. Hermoo genericum montis nomen est, qui in plura latera dividitur, quorum aliud *Sion*, alterum *Schirion*, seù *Sanir* appellatur. Ita ros Hermon descendit in montem Sion, ut unguentum è barba Aaron in oram vestimenti ejus fluit. Profectò *Sion*, seù *Zion* in Psalmo aliter ac io Deuteronomio (*o*) scribitur: cùm tameo eæ literæ sonum eumdem reddant, facilè confunduntur.

m *Vide, si placet, Hilar. in Psal.* 133.

n *Psal.* 133. 3.

o *Deut.* 4. 48.

Idem Psalmista canit [*p*]: *Aquilonem & mare tu creasti: Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt*. Thaboris locus non latet: inter Mediterraneum ad Orientem, & Mare Tiberiadis ad Occidentem: mons Hermon ad utriusque maris Septemtrionem jacet. Legit Hebræus: *Aquilonem & dexteram tu creasti*, septemtrionem scilicet, ac meridiem; *Thabor* ad meridiem, *& Hermon* ad septemtrionem *exultabunt*. Versiculi hujus partes duæ synonymæ sunt, & altera alteram explicat.

p *Psal.* 88. 13.

II. HERMON, sivè *Hermonim*, mons cis-

cis-Jordanicus, in Tribu Issachar, ad Thaboris meridiem. Hunc in eo Psalmi loco [a] designari nonnulli credidere: *Memor ero tui de terra Jordanis, & Hermoniim, à monte modico*; ac si mons iste cis-jordanicus ad alterius ingentis Hermon transjordanici distinctionem modicus mons appellaretur. Alii verò putant, nunquam modici Hermon meminisse Scripturam; eumque montem, qui hoc nomine S. Hieronymi ætate noscebatur [b], in Tribu Issachar ad Magni Campi meridiem postremis temporibus id nomen obtinuisse. Alii alio in Psalmo [c] cis-jordanicum hunc montem intelligunt: *Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion*. Rorem ibi adeò abundare testatur Maundrellus, ut copiosus imber videatur. Hæc tamen Psalmistam de hoc cecinisse non convincunt, cùm nihil mons Sion ad istum pertineat: contrà, ex lateribus magni Hermon unum, *Sion* nuncupatum legimus.

HERMOPOLIS, urbs in Canonicis Scripturæ Libris ignota: vetustissimi tamen Scriptores aliqui [d], Christum, cùm in Ægyptum cum S. Josepho fugeret, illuc venisse narrant; ipsoque Christo in ejus Templum quoddam ingresso, omnia Idola corruisse. Brevis tamen Christi in Ægypto mora illum ad Thebaidem usque pervenisse non suadet.

I. **HERODES**, Antipatri ex Cypro filios, fratres habuit *Phasaelum*, *Josephum*, *Pheroram*, & sororem *Salomem*; Uxores [e] 1. *Doridem*, ex qua Antipater. 2. *Mariamnem* lexandri filii Aristobuli è genere Assamonæorum filiam, ex qua Alexander, Aristobulus, Herodes, Salampso, & Cypros. 3. *Mariamnem*, Summi Sacerdotis Simonis filiam, ex qua Herodes Herodiadis maritus. 4. *Malthacem*, ex qua Archelaus, Philippus, & Olympias. 5. *Cleopatram*, ex qua Herodes Antipas, & Philippus. 6. *Palladem*, ex qua Phasaelus. 7. *Phedram*, ex qua Roxane. 8. *Elpidem*, ex qua Salome, uni ex filiis Pheroræ nupta. Præter has uxores, duas etiam habuit, ne nomine quidem notas, quarum historia à rebus Scripturæ, adeoque à nostro instituto aliena est.

Herodes igitur Antipatrum Patrem habuit (*f*), quem alii Idumæum fuisse (*g*); alii origine Judæum, & ex Judæis, nempe è captivitate Babylonica regressis (*h*); alii tandem Ethnicum (*i*) dicunt, qoem primò custodem Templi Apollinis Ascalone egisse ferunt; ac deinde à prædonibus Idumæis captivum in Idumæam ductum, ibi moribus Judæorum educatum. Idumæi enim ab Joannis Hircani ætate Legibus Judaicis se submiserant (*k*). Nec fanè Herodes Religioni plurimùm studuit, ambitionem tantùm, malamque honorum cupiditatem unicè colere, etiam Religionis dispendio, assuetus. Quin & in rebus ad Dei gloriam susceptis ipse suæ potiùs gloriæ, quàm Divini honoris monumenta erigere conabatur. Interim Judæus haberi volebat.

Cùm Herodes annum ageret ætatis 25. (*l*), Præfecturam Galilææ ab Antipatro genitore, nec renuente Hircano, obtinuit (*m*); quam fanè Provinciam eâ virtute, & prudentiâ administravit, ut cùm turbatam à

a *Psal.* 41. 7.

b *Hieron. Ep.* 44. *nov. edit. Apparebit oppidum Naim, in cujus portis viduæ filius Suscitatus est. Videbitur Hermoniim, & torrens Endor &c.*

c *Psal.* 133. 3.

d *Vita PP. l.* 2. *c.* 7. *Sozom. l.* 5. *c.* 21. *Niceph. l.* 10. *c.* 31.

e *Antiq. l.* 17. *c.* 1.

f *Natus est Herodes A. M.* 3932. *ante Chr.* 68. *ante Ær.* 72.

g *Joseph. antiq. l.* 14. *c.* 2. *de Bel. l.* 1. *c.* 5.

h *Nicol. Damasc. apud Joseph. Antiq. l.* 14. *c.* 2. & *Hist. Judæor. Arab. ad calc. Bibl. Polyglott. Paric.*

i *Julian. Afric. Ep. ad Aristid. apud Euseb. hist. Eccl. l.* 1. *c.* 6. 7. *Euseb. l.* 3. *in Luc. c.* 3.

k *Antiq. l.* 13. *c.* 17. *A. M.* 3875. *ante Chr.* 125. *ante Ær.* 129.

l *Joseph. antiq. l.* 14. *c.* 17. *illi tribuit* 15. *ætatis annos; nos verò* 25. *egisse credimus A. M.* 3957. *ante Chr.* 43. *ante Ær.* 47. *Vide Usser. ad An. M.* 3957.

m *Joseph. de Bel. l.* 1. *c.* 8. *Antiq. l.* 14. *c.* 16. 17.

prædonibus accepisset, pacatam rexerit. Ezechiam etiam prædonum ducem cœpit; quo amorem & laudes Sexti Cæsaris Præfecti Syriæ in se conciliavit. Interim Optimates Judæorum, qui Antipatri potentiam, & collatam per illum in filios authoritatem ægerrimè ferebant, invidiam apud Hircanum crearunt, à quo causam suam dicturus Herodes accitus est (*a*). Ille militum manu stipatus, coram Judicibus adstitit eo oris habitu, ut cæteris territis, & silentibus, unus tantùm Sameas loqui ausus sit. Ejus sermonis vis tota in accusandis Judicibus, ipsoque Hircano conversa est, à quibus tanta criminum patrandorum licentia Herodi, summâ illi collatâ authoritate, permissa fuerat. Cùm omnia jam ad damnandum reum inclinari viderentur, Hircanus differri ad sequentem diem sententiam, ac noctis favore Herodem fugâ à periculo subducendum censuit.

Herodes igitur Damascum apud Sextum Cæsarem sese recipiens, Cœle-Syriæ præfectura ab illo donatus est (*b*). In nova administratione ultionem injuriæ moliens, exercitum Hierosolymam duxit; quem tamen Antipatri genitoris, & Phasaeli fratris precibus, re infectâ, reduxit. Post obitum Julii Cæsaris, in præfecturâ universæ Cœle-Syriæ à Crasso & Marco confirmatus, exercitum ab illis obtinuit, additâ etiam Regni Judææ possidendi spe, post confectum inter Marcum Antonium, & Juniorem Cæsarem bellum (*c*). Sub idem tempus Antipater Herodis pater proditione Malichi veneno sublatus est; quam tamen necem Herodes egregiè ultus est, Malichum Tyrum venientem opprimens (*d*).

Cum M. Antonius in Syriam venisset, & Daphnis propè Antiochiam moraretur, centum ex Optimatibus Judæorum illum adeuntes, Herodem, & Phasaelum fratres accusarunt. Aderat tum temporis apud Antonium Hircanus, qui neptem suam Mariamnem Herodi desponderat. Hic ab Antonio requisitus, utri administrandæ Reipublicæ utiliores essent, Herodesne, & Phasaelus, an delatores illorum? Fratrum administrationem laudibus extulit Hircanus; quare M. Antonius Tetrarchiâ illos, & totius Judææ Præfecturâ donavit (*e*). Missis ea de re literis, quindecim etiam ex delatoribus in carcerem detrusit, vitâ multaturus, nisi Herodes intercessisset.

Antigonus Aristobuli filius, Hircanum à Regno, & Summo Sacerdotio deturbare molitus, ingentium promissorum spe ad suscipiendam in Hierosolymam expeditionem Parthos induxerat. Phasaelus urbem, Herodes verò Regiam defendendam susceperant. Inter hæc Pacorus filius Regis Parthorum, Hircano, & Phasaelo persuaserat, ut secum ad Barzaphernem Satrapam in Galilæam venirent, de pacis conditionibus acturi. Illi nihil fraudis suspicati venerunt: brevì tandem proditionem sensere; cùm enim Ecdippum urbem maritimam Phœniciæ venissent, à Parthis detenti, in vincula conjecti sunt. Quibus ad Herodem delatis, statim ipse unà cum matre Cypro, Sorore Salome, sponsâ Mariamne, & Alexandrâ

a *Antiq. l.* 14. *c.* 17. *A. M.* 3958. *ante Chr.* 42. *ante Ær.* 46.

b *Antiq. l.* 14. *c.* 17.

A. M. 3961. *ante Chr.* 39. *ante Ær.* 43.

c *Antq. l.* 14. *c.* 19.

d *Antiq. l.* 14. *c.* 20.

A. M. 3963. *ante Chr.* 37. *ante Ær.* 41.

e *De Bello l.* 1. *c.* 10. *Antiq. l.* 14. *c.* 23.

A. M. 3964. *ante Chr.* 36. *ante Ær.* 40.

fuc u ex urbe se subduxit; omnesque illos in arce Massadâ relinquens, ipse iter Pettam versus suscepit, præsidium & auxilium à Malcho Rege Arabum impetraturus. Quò antequàm perveniret, à Rege prohibitus, aliò divertere coactus est; verebatur enim Malchus, ne fugientem recipiens, Parthos offenderet (a).

a *Antiq. l. 14. c. 25.*

Rhinocoruram igitur declinavit, ubi nuncium de morte Phasaeli delatum est, qui ultrò sibi necem, quam à Parthis mox inferendam sciebat, consciverat. Ex ea urbe Pelusium vênit, ibique post aliquot incommoda, sæviente jam hyeme, navim conscendit. In eo itinere procellâ jactatus, divitiarum suarum partem proiicere coactus est, ac Rhodum tandem, ęgrè licèt, appulit. Ibi duorum amicorum ope adjutus, quamquam suis necessitatibus vix sufficeret, continere se non potuit, quin urbi, bello Cassii malè afflictæ, succurreret. Inde Romam vênit, statimque M. Antonium conveniens, eventuum omnium seriem amico narravit. Antonius & propenso erat in Herodem animo, nec beneficiorum ab Antipatro Herodis parente in Syria acceptorum immemor; simul etiam Antigonum, tamquam seditiosum virum, & Romanorum hostem respiciebat. Quare ingentium promissorum spe ab Herode tentari permisit, qui immensam pecuniarum vim spondebat, si Regnum Judaeæ obtineret. Neque Octavius Cæsar, deinde Augustus, beneficiis sibi Herodem obligare minùs curabat. Ambo igitur apud Senatum Herodis causam agentes, fecere, ut Senatûsconsulto Herodes Judææ Rex, Antigonus tamquam Reipublicæ hostis haberetur (b).

b *Antiq. l. 14. . . 26. A. M. 3964. ante Chr. 36. ante Ær. 40.*

A. M. 3965. ante Chr. 35. ante Ær. 39.

Post hebdomadam Herodes Româ discedens, Ptolemaidem vênit, ubi copias comparavit, ut in Antigonum expeditionem iniens, Arcem Massadam ab obsidione liberaret. Cùm res successisset, suosque à præsemissimo periculo liberasset, exercitum adversùs Hierosolymam duxit, copiarum Romanarum subsidio, Silone duce, auctus; verùm cùm portas ab Antigono clausas nactus esset, & hyems successisset, copias in hyberna deducere ambo duces maluerunt. Nec tamen adeò quievit Herodes, quin simul eo temporis spatio loca, atque urbes plurimas Judaeæ, & Galilææ occuparet. Alter annus pluribus præliis inter Antigonum & Herodem, omnibus tamen ferè Herodi secundis, exactus est (c).

A. M. 3966. ante Chr. 34. ante Ær. 38.
c *Antiq. l. 14. c. 27.*
d *A. M. 3967. ante Chr. 33. ante Ær. 37.*
e *Antiq. l. 14. c. 27. 28.*

Tertio tandem anno (d) Regni Herodis ineunte, urbis obsidio cœpta est; quam ab eo latere urgendam censuit, quo ante plures annos Pompejus. Cùm igitur in ea obsidione exercitus detineretur, Herodes Samariam proficiscens, nuptias Mariamnes ibidem celebravit (e). Dein ad castra regressus novis auctus præsidiis, accedentibus Syris, quos Sosius duxerat, obsidio adeò invaluit, ut post quinque Mensium obsidionem primæ urbis munitiones expugnarentur. Paulò post secunda etiam mœnia Herodi cesserunt; quare Antigonus in Templum se recipiens, Victoris arma, non diu tamen, remoratus est. Denique urbe, & Templo expugnatis, Antigonus, qui in Turrim evaserat, mox descendens, ante Sosii pedes supplex provolutus, ab eo *Antigona* per contemptum appellatus est [a]. Ea victoria quietum Judaeæ Regnum Herodi contulit.

a *Antiq. l. 14. c. ult.*

Summi Sacerdotii dignitas ad id usque temporis Regibus è genere Assamonæorum manserat; quare Herodes à Sacerdotali familia alienus, munus illud sibi permissum non esse intelligens, cum Hircanus captivus à Parthis detineretur, Ananelum quemdam Babylone ad Pontificatum accersivit. Hunc, quamquam ex Aaronis familia, nulla tamen merita, præter veterem Herodis gratiam, ad id munus extulerant (b). Mariamne tamen Herodis uxor fratri Aristobulo favens, cui familiæ jure ea dignitas debebatur, Herodi tamdiù institit, ut amoto Ananelo, tandem Aristobulo 17. annorum juveni eam dignitatem obtinuerit (c). Brevì tamen post annum Aristobulus & dignitate, & vitâ, Herodis fraude mersus, cedere coactus est. Vide *Aristobulus*.

A. M. 3968. ante Chr. 32. ante Ær. 36.
b *Antiq. l. 15. c. 2. 3.*
c *Antiq. l. 15. c. 2. 3. A. M. 3969. ante Chr. 31. ante Ær. 35.*

Querelas de adolescentis nece Alexandra illius mater apud Cleopatram detulit: quæ Antonium adversùs Herodem concitavit. Ab illo tamen accitus Herodes, adeò muneribus & verbis ipsum delinivit, ut in suas partes ipsum traxerit (d).

d *Antiq. l. 15. c. 4.*
A. M. 3972. ante Chr. 28. ante Ær. 32.
e *Antiq. l. 15. c. 6. de Bello l. 1. c. 14.*

Furente jam inter Augustum, & M. Antonium bello, Herodes Antonii sibi amicissimi partibus favit; quare Antonio profligato Augusti clementiam implorare coactus est (e). Rhodum igitur veniens, Imperatorem omnibus Regiis ornamentis, diademate excepto, indutus convênit, atque magnanimâ, minimèque demissâ oratione usus, se partibus Antonii favisse asseruit, cui etiam plura contulisset, nisi bellum adversùs Arabes susceptum prohibuisset: ait tandem se paratum esse eadem Cæsari, ac olim Antonio, præstare, si illius favore, & Regno firmaretur. Augustus viri magnanimitate captus, simul omnia concessit; quare Herodes ingentibus Principem, ejusque amicos muneribus cumulans, in Regnum regressus est. Cùm Augustus per Palæstinam in Ægyptum transiret, Herodes illum perpetuò comitatus, omnia exercitui, & itineri necessaria abundè suppeditavit [f].

f *Antiq. l. 15. c. 10. de Bello l. 1. c. 15.*

Nihil ad felicitatem Herodi deesse videbatur; sed domesticis turbis, pluribus etiam eventibus adeò agitabatur, ut inter felicitates omnium sui temporis infelicissimus haberetur. Mariamnem enim uxorem suam perditissimè deperiebat, cùm interim illa à viro abhorrere ad contemptum usque videretur. Simultas etiam & suspicio inter matrem, sororemque Herodis cum Mariamne intercessit; à quibus assiduis delationibus Herode in uxorem animato, primò breves rixæ, deindè apertum odium inter conjuges, tandem cædes Mariamnes Herodis jussu intercessit. Paulatim deinde remisso odio amor successit, qui dolore stimulatus ita ægritudinem auxit, ut parum abfuerit, quin mortem inferret (g). Paulò post Alexandræ matri Mariamnes, delato de morte Herodis nuncio faciliùs, quàm par erat, aures præbuisse capitale fuit.

An. M. 3976. ante Chr. 24. ante Ær. 28.
g *Antiq. l. 15. c. 11.*

Se-

Sequenti anno publicis privatisque ædificiis Provinciam totam, & alia etiam loca sibi promeruit, tum & ludis, & Templis in Augusti honorem ejus favorem aucupatus est. Duos ex Mariamne filios, liberaliter, ac Regiè instruendos Romam misit. Omnium tamen insignissimum opus, Templi restauratio censenda est. Cùm suum populo consilium ea de re aperuisset, detrectare omnes, veriti, ne post destructum vetus ædificium, novumque opus aggressus, ab incepto tandem deterreretur. Spondenti tamen Herodi, non priùs dejicienda vetera, quàm omnia, quæ ad novum ædificium exigebantur, parata essent, tandem acquievere. Novennio totum opus absolutum est, ac A. M. 3996. antè Chr. 4. antè Ær. 8. dedicatum.

An. M. 3985. ante Chr. 15. ante Ær. 19.

Templi restauratione inceptâ, Herodes iter Romanum inivit, ut Augustum salutaret, duosque filios, quos ibi detinebat, amplecteretur. Comiter ab Augusto exceptus, cumque illo parum commoratus, exhibitis in urbe, totoque itinere liberalis animi insignibus argumentis, cum filiis in Judæam regressus est. Dein eorum filiorum nuptias celebravit; Aristobuli nempè cum Berenice filiâ Salomes, & Alexandri cum Glaphyrâ Archelai Regis Cappadociæ filiâ (*a*). Sub idem tempus Agrippa, qui in Asiam venerat, ab Herode invitatus in Judæam vênit, deductusque per urbes Samariæ, alio nomine Sebastes, & Cæsareæ, quas Herodes in Augusti honorem condiderat, Jerosolymam tandem ingressus est, eoque honore exceptus, quo majorem ipse sibi optare non potuisset.

An. M. 3988. ante Chr. 12. ante Ær. 16.

An. M. 3989. ante Chr. 11. ante Ær. 15.

a *Antiq. l. 16. c. 5. 2. An. M. 3990. ante Chr. 10. ante Ær. 14.*

Inter hæc, excitatâ in familiâ Herodis seditione, Aristobulus, & Alexander patri suspecti esse ceperunt. Illis in ordinem redigendis, atque audaciæ coercendæ, Doris ejusque filius Antipater in aulam acciti sunt, novisque honoribus, & favore donati. Rei indignitate filii in patrem animati, cùm generis claritate Antipatro præstare viderentur, indignationis suæ non obscura specimina exhibentes, Herodis in se invidiam crearunt. Ab eo igitur Romam deducti delatorem ipsum apud Augustum habuerunt. Brevì tamen, agente Augusto, omnia composita sunt; quare Jerosolymam redux, in frequenti populi concione tres filios suos, Antipatrum primò, tum Alexandrum, & Aristobulum Regni successores declaravit (*b*).

An. M. 3993. ante Chr. 7. ante Ær. 11.

b *Antiq. l. 16. c. 7. 8.*

Domesticam pacem brevì novæ turbæ, molientibus Antipatro, Pherora fratre, & Salome Herodis sorore, exceperunt. Diffidentes patris, & filiorum animos Archelaus Rex Cappadociæ in Judæam veniens conciliavit. Iterùm verò hanc secundam pacem turbarunt Antipater, & Salome, quorum tandem instigationibus eò ductus est Herodes, ut filios morte damnaret. Vide *Alexander*.

An. M. 3996. ante Chr. 4. ante Ær. 8. Antiq. l. 16. c. 11. 12.

Ita sublatis duobus fratribus, nihil antiquius habuit Antipater, quàm ut è medio Herodem subduceret, cujus instabile ingenium, furoremque vehementer metuebat. Proditionem suam celaturus, patrem rogavit, ut bonâ ipsius veniâ Romam proficisci liceret. Verùm quo temporis spatio Antipater Romæ morabatur, ipsius consilia Herodes primò subodoratus, deinde plurum mensium inquisitione omnia detexit (*a*).

An. M. 3999. anno ante ortum Christum.

a *Antiq. l. 17. c. 6. A. M. 3999. eodem anno Christi nativitatis, ante Ær. 4.*

Sub idem tempus Servatoris Mundi ortus in Bethleem contigit (*b*); quem adoraturi Magi ab Orientalibus oris venientes, in Judæam, Stellâ duce, deducti sunt. Cùm igitur Jerosolymam venissent, obvios quoscumque de loco, ubi exortus Rex versaretur, requirebant (*c*). Novus ejus rei rumor & Jerosolymam universam turbavit, & ad Herodem Hierichunte versantem, extremæ valetudinis curandæ gratiâ (*d*) delatus, ejus animum ingenti curâ sollicitavit. Quare ipsius jussu consulti Sacerdotes, & Legis Doctores, quo scilicet in loco Christus nasceretur, Bethleem in Tribu Juda, juxta Michææ oraculum, designarunt [*e*].

b *An. Mundi 4000. die 25. Decembris.*

c *An. M. 4001. Chr. 1. ante Ær. 4. Matth. 2. 1. 2. &c.*

d *Antiq. l. 17. c. 8. & de Bell. l. 1. c. 21.*

e *Mich. 5. 2.*

Tunc Herodes accitis ad se Magis de tempore exorti syderis illos sedulò interrogavit, omniaque edoctus, ut in Bethleem tenderent, significavit; optare tamen se dixit, ut inventum puerum reduces sibi detegerent. Ea tamen consilia Angelus Domini fefellit; cujus monitu sibi per quietem visi alterâ viâ ad propria Magi remearunt. Sub idem tempus Joseph Angeli monitu Matrem, & Puerum in Ægyptum duxit; dum interim Herodes, illusum se à Magis sentiens, furore exardescens, mares omnes *à bimatu & infra* in Bethleem, ejusque agro trucidandos præcepit.

Sub initium ejusdem anni Româ regressus Antipater in Judæam vênit A. Chr. 1. proditæ conjurationis ignarus. Sinistri tamen quid Cæsaream veniens suspicatus est, neminem ad se excipiendum, deducendumque nactus [*f*]; quin nec patrem videre potuit, nisi ut illum crimina sua sibi exprobrantem sustineret. Statim igitur vinculis oneratus, in carcerem obtrusus est, & Herodes, datis ad Augustum literis, illi omnia significavit. Deinde novis tabulis Herodem Antipam natorum minimum ex asse hæredem instituit (*g*).

f *Antiq. l. 17. c. 6. 7.*

g *Antiq. l. 17. c. 8.*

Falso deinde rumore de obitu Herodis evulgato, adolescentes nonnulli pleno meridie aquilam auream præ Templi foribus constitutam, quòd à moribus Judæorum abhorreret, contrivere (*h*). Ejus facinoris authores Herodes detineri eorumque 40. discipulos, omnesque vivos comburi jussit. Inter hæc Herodis morbus in dies invalescebat; quamvis enim febris remissior videretur, lentus tamen, & intimus calor viscera depascebatur; ex quo sæva adeo fames languentem cruciabat, ut nullo cibo ejus furor compesceretur. Intestina omnia ulceribus corrupta; venter irrequietis doloribus angebatur; pedes hydropisi tumebant; pudenda vermibus, & sanie scatebant; ad hæc toto corporè scabies cum intolerabili pruritu accedebat.

h *Antiq. l. 17. c. 8. de Bello l. 1. c. 25.*

Paulò ante obitum Optimates ex universa Judæa ad se Hierichuntem accivit, mortem minitatus, nisi paruissent. Cùm omnes convenissent, in Circo concludi jussit, lachrymis, & precibus à Salome sorore, & Alexa ejusdem viro fidem extorquens,

omnes post obitum suum trucidandos, ut Judæi coactis fletibus per universam latè regionem sibi parentare viderentur. Hæc tamen executioni mandata non sunt.

Post elapsum aliquod tempus, acceptis ab Augusto literis, impetravit, ut, si mallet, Antipatrum exilio, sivè morte multaret (a). His lectis aliquantulum recreari visus est; verùm paulò post recrudescente morbo, vitam sibi præripere cogitavit; quare cultrum petens, quasi pomum decorticaturus, re tamen illum in jugulum direxit. Achiab ejus consobrinus consilium ejus intelligens, extentam jam manum detinuit, simolque ingentem clamorem edens, aulam universam veluti dato signo de obitu Regis turbavit. Clamorem illum Antipater audiens, expirasse Herodem ratus, custodes suos etiam atque etiam rogavit, ut liberum se permitterent. His à carceris Præfecto ad Herodem delatis, Rex statim Antipatrum occidendum præcepit. Prorogatâ deinde sibi ad quinque dies vitâ, eo temporis spatio Herodes novis confectis tabulis, Regnum Archelao destinavit; Gaulanitidem verò, Trachonitidem, & Batanæam Philippo, germano Archelai; Galilæam tandem, & Peræam Herodi Antipæ reliquit. Ita tandem vitâ cessit Herodes, annis natus 70. circiter, post exactos in Regno 36. sivè 37. annos ab obtenta à Senatu dignitate, & 34. à recepta post mortem Antigoni Judæâ. *An. M. 4001. Chr. 1. ante Ær. 4.*

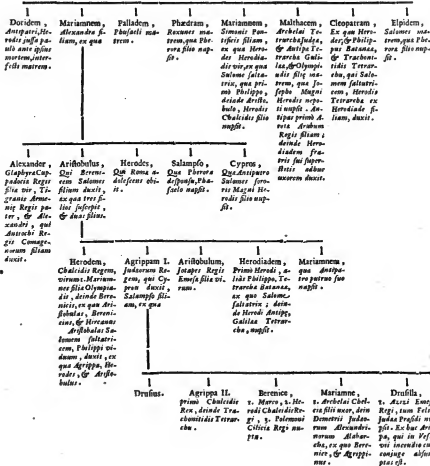
a *Antiq. l. 17 c. 9. de Bell. l. 1. c. 14.*

TABULA GENEALOGICA

POSTERORUM MAGNI HERODIS.

HERODES MAGNUS

duxit

II. HERODES, in Evangelio *Philippus* appellatus, Herodis Magni, & Mariamnes filiæ Simonis Summi Sacerdotis filius, qui primis Herodis tabulis post necem Alexandri, & Aristobuli, proditamque Antipatri (*a*) conjurationem Rex destinatus; deinde tamen, ejus nomine eraso, Archelaus substitutus est. Herodes enim Mariamnem matrem adolescentis, initæ conjurationis consciam fuisse compererat. Uxorem habuit Herodiadem, neptem Herodis Magni, ex qua Salome nata est, saltatrix in Evangelio nota. Cùm fortè Herodes Antipas frater ipsius Romam proficiscens, ad illum venisset, visam Herodiadem perditissimè deperiit; quare ad ineundas secum nuptias sollicitatam (*b*), illicò suis votis obsequentem habuit, eâ tamen conditione, ut ductam diù antea filiam Aretæ Regis repudiaret. Igitur Antipas Româ regressus, impletâ conditione, nuptias optatas celebravit. Ejus criminis atrocitatem S. Joannes Baptista acribus adeò verbis redarguit, ut Herodias illarum vim ægerrimè ferens, necem sanctissimi viri, nec frustra, moliretur (*c*).

a *Antiq. l. 17. c. 4. 6.*
b *Antiq. l. 17 c. 6. A. Ch. 30.*
c *Matth. 14. Marc. 6. 17. A. Chr. 32.*

III. HERODES ANTIPAS, Herodis Magni ex Malthace filius, cui paternis tabulis Tetrarchia Galilææ, & Peraæ relicta est. Ductam primò filiam Aretæ Regis Arabiæ, ut Herodiade uxore Philippi fratris sui superstitis potiretur, repudiavit, ut in articulo præcedenti narravimus. Acceptam à filia injuriam Aretas ulturus, bello in illum indicto, secundo marte prevaluit; quam quidem Divinam fuisse in ipsum animadversionem pro nece Joanni Baptistæ ab eo illatâ, ne Judæi quidem diffitentur (*d*). Cum enim vir sanctissimus atrocissimum tanti incestûs crimen liberrimis verbis arguere non desisteret, vinculis onustum in arce Macherontis Herodes detinuit (*e*). Neque satis hæc Herodiadi; verita enim, ne Herodis in virum sanctum observantia demum prævaleret, ejusque persuasionibus ad dissolvendas malè conciliatas nuptias induceretur, necem ipsius animo versabat.

An. Chr. 36.
d *Antiq. l. 17. c. 7.*
e *Antiq. l. 18. c. 2.*

Accidit intereà, ut natalis sui diem Herodes splendido convivio cum optimatibus aulæ celebraret. Eà occasione Salome filia Herodiadis ex Philippo triclinium ingressa, eleganti scitâque saltatione Regis oculos adeò cœpit, ut quidquid illa posceret, illicò se daturum sacramento polliceretur. Puella igitur de matris consilio caput Joannis Baptistæ petere tantùm se dixit. Nec mora: ab Herode, invito licèt, & reluctanti, voti compos facta est (*f*).

f *Vide Matth. 14. 3. &c. Matth. 6. 17. &c.*

Post aliquid temporis Herodias delatam Agrippæ Regiam dignitatem ægrè ferens, cùm interim Herodes nonnisi Tetrarchæ titulo decoraretur, illum sollicitavit, ut Romam petens parem sibi dignitatem ab Imperatore Cajo impetraret. Sed Imperatoris animo literis Agrippæ in Herodem jam occupato, & Tetrarchiâ ab illo privatus est, & Lugduni primò, deinde in Hispania exulare coactus (*g*). Vide *Antipas*.

An. Chr. 39.
g *De Bello l. 2. c. 16.*

IV. HERODES AGRIPPA, filius Aristobuli, frater Herodiadis, & nepos Herodis Magni. Vide *Agrippa*.

V. HERODES, Rex Chalcidis, frater Agrippæ, & Herodiadis, filius Aristobuli, & nepos Herodis Magni, qui primò cum Mariamne nepte sua, Olympiadis, filiâ nuptias celebravit; deinde Berenicem aliam neptem suam, Agrippæ Magni filiam, duxit. Regno Chalcidis à Claudio Imperatore donatus est (*a*); ac deinde ab eodem Imperatore Præfecturam Templi, atque in Sacros Ministros, simulque eligendi amovendique Pontifices potestatem obtinuit (*b*). Eâ potestate usus, Simone Canthero à dignitate abrogato, Josephum filium Cani substituit. Obiit Herodes A. Christi 48. De illo nihil in Sacris Libris: filios habuit ex Mariamne Aristobulum; secundis verò nuptiis Berenicem, & Hircanum.

a *Antiq. l. 19 c. 4. Dio l. 60. An Chr. 41.*
b *Antiq. l. 20 c. 1. circa An. Chr. 43.*

HERODIAS, Aristobuli filia ex Berenice, soror Agrippæ Regis, Herodis Magni neptis, uxor primò Philippi patrui sui, ex quo Salomem genuit (*c*). Cùm enim ab Herode Antipa Tetrarcha Galilææ ad ineundas secum nuptias, postquam ipse Romam rediisset, sollicitaretur, pronis auribus ejus verba excipiens, à Philippo ad Antipam unà cum filia Salome defecit. Incestuosas nuptias Joannem Baptistam liberiùs increpantem Antipas in carcerem detrusit, ac deinde petente Salome filiâ Herodiadis de matris consilio, capite virum sanctissimum mulctavit (*d*). Narrat S. Hieronymus (*) fœminam illam, ut capite Præcursoris compos facta est, linguam illius, totumque os crinali acu compunxisse, ut de uxore Antonii in Ciceronem, memoriæ proditum est.

c *Antiq. l. 18. c. 7.*
d *Matth. 14. 3. Marc. 6. 17.*
* *Hieron. in Rufin. l. 3. c. 11.*

Accidit intereà, ut Agrippa frater Herodiadis ex humili loco ad Regiam dignitatem elevaretur, cùm interim Antipas nonnisi Tetrarchæ titulo insignitus esset (*e*). Eam rem ferens iniquè Herodias, Viro persuasit, ut Romam ad Cajum Imperatorem tendens, eamdem pro se, quam Agrippa, dignitatem obtineret. Agrippa rem subodoratus, imbecilliori prorsùs æmulatione, libertum suum illicò cum literis ad Cajum misit, quibus Herodem accusabat, instruendis 70000. viris arma comparasse. Ejus delationis veritatem fassus Antipas, illicò Lugduni exulare coactus est. Herodiadem Imperator ab ea exilii pœna ob Agrippam ipsius fratrem exemerat (*f*); illa tamen deteriorem fortunam cum viro subire, quàm secundam fratri debere maluit. Vide *Antipas*, *Agrippa*, & *Herodes Philippus*.

e *Antiq. l. 18. c. 9.*
An. Chr. 39.
f *Antiq. l. 18. c. 9.*

HERODIANI, inter quatuor Judæorum sectas Christi ætate. Ejus origo Herodum in Judæa Regno vetustior esse non poterat. Eorum autem nomen apud Josephum, & Philonem nuspiam occurrit; quamquam non rarò in Evangelio (*g*). De Authore & dogmatibus Herodianorum Scriptores non conveniunt. Sunt enim, qui Herodem ipsum Messiam eos jactitasse autument (*h*); sunt qui eum Saducæis illos confundant (*i*); sunt tandem, qui Herodianos appellatos credant Herodis Aulicos, qui unà cum ipso Hierosolymis versabantur, Festo Paschali Anni 33. Ær. & Chr. 37.

g *Matth. 22. 16. Marc. 3. 6. & 8. 15. & 12. 14.*
h *Epiph. hæres. Herod. Hieron. contra Luciferianos, Tertull. de præscript.*
i *Harduin. de Num. Herod. Hammond. Cleric. Ligtfoot.*

Nos eo nomine appellatos credimus Discipulos Judæ Gaulonitæ, seu Galilæi, qui *in diebus professionis*, nempe census ab Augu-

gusto indicti turbas in Judæa moliebatur. Hic veros Israelitas, utpote Dei populum, nulli hominum jugo subjectos esse docebat. Hæc jactitans plures fefellit, clientesque ipsius alii *Galilæos* appellabant, quòd Gaulono in Superiori Galilæa sita esset; alii *Herodianos*, quòd ea urbs Herodi Antipæ pareret. Nullo peculiari nomine apud Josephum designantur, sed tamquam Judæ Gaulonitæ clientes, & libertatis amatores illos describit; cæterùm, ait, ad Pharisæorum opiniones accedunt (a). Nec sanè Herodiani in Evangelio alio charactere, quàm discipulorum Judæ, ut apud Josephum, describuntur. Hosce Hæreticos arguit S. Paulus, teste S. Hieronymo (b), dum obedientiam Sæcularibus Principibus à Deo præstitutis enixè commendat (c).

An. Chr. 10. Ær. 7. decennio post Censũ in ortu Christi.
a *Antiq. l. 18 c. 1. de Bello l. 2. c. 12.*
b *Hieron. in Ep. ad Tit. c. 3.*
c *Vide nostr. differt. de Sectis Jud. ante Comment. in Marcum.*

HERODION, S. Pauli consobrinus (d); de quo plura apud recentiores Græcos (e); cooptatum nempe inter 72. discipulos, imò & inter Apostolos fuisse; quamquam, ajunt, ex pari cum Apostolis gradu, ad humile illorum servitium ultrò se dejecit. Sacerdotio primò initiatus, deinde Episcopum Patrarum, fortè in Achaja, egit. Idem fortasse est, ac S. Rhodion, quem capite damnatum Romæ eâdem die, ac SS. Petrus & Paulus, tradunt.

d *Rom. 16. 11.*
e *Menæa 8. April. Boll. 8. April.*

HERODION, arx ab Herode condita eodem in loco, ubi fugiens ipse hostes prælio fuderat (f), sexaginta stadiis à Hierosolymis, non longè à Thecue (g); quem etiam locum ipse Herodes sepulturæ elegit (h). Alteram arcem ejusdem nominis circa Montes Arabiæ (i), & in transjordanica ab eodem Herode ædificatam Rhelandus opinatur; neque enim hæc 60. stadiis, sive tribus leucis à Jerusalem eadem fuisse videtur, ac altera circa Montes Arabiæ ab ipso Herode constructa.

f *Antiq. l. 14. c. 25. & 26. 1.*
g *De Bel. l. 5. c. 7.*
h *De Bel. l. 1. c. 21.*
i *De Bel. l. 1. c. 16.*

HERODIUS. Hebræum *Chasid*, propriè ardeam sonat (k); Septuagiota, & S. Hieronymus ciconiam explicarunt, cum *Herodiam* verterint. Porrò *Chasid* Misericordem sonat; quod optimè ciconiæ avi mitissimæ, & in alendis in extremâ senectute parentibus suis pietate insigni, convenit (l); quare pietate hominibus præstare apud Veteres dicitur. Ciconiam inter immunda Moyses recenset, quòd fortasse serpentibus nutriatur.

k *Deut. 14. 16. Levit. 11. 19. Psal. 103. 19.*
l *Plato in Alcib. Arist. l. 9. hist. anim. c. 13. Plin. l. 10. c. 23. Solin. alii. Vide Boch. de Anim. Sacr. p. 2. l. 2. c. 29. &c.*

HEROON, urbs ad extremitatem septentrionalem, ubi Mare Rubrum in angustum cogitur; eadem fortasse, quam hodie *Suez* appellant. Apud Veteres *Heroopolis* dicta est, unde & Sinus *Suez*, *Sinus Heroopoliticus* appellatus est.

HESBON, *Chesbon*, *Esebon*, urbs transjordanica. Vide *Esebon*.

HESER, urbs Juda, munitionibus à Salomone aucta (m), eadem fortasse, ac *Asor* sive *Hasor*.

m *3. Reg. 9. 15.*

HESLI, filius Nagge, inter Progenitores Jesu Christi (n).

n *Luc. 3. 25.*

HESMONA. Vide *Esmona*, sive *Asemona*, urbs ad meridiem Juda.

HESDRAI, Carmelita, inter Davidici exercitûs fortissimos (o).

o *2. Reg. 23. 35.*

I. HESRON, tertius filius Ruben (p), author familiæ Hesronitarum (q).

p *Gen. 46. 9.*
q *Num. 26. 6.*

II. HESRON, filius Pharez, & Judæ nepos (a).

a *1. Par. 2. 5. Gen. 46. 12.*

HETH, pater *Hethæorum*, major natu filiorum Chanaan, cujus sedes ad Hebronem, & in viciniis in ora meridionali Terræ promissionis sita erat. Ephron civis Hebronis (b), imò & omnes urbis illius incolæ Abrahami ætate ex genere Heth habebantur. Sunt, qui eodem nomine appellatam, urbem quandam credant; nihil tamen ea de re in Scriptura.

b *Gen. 23. 3. &c.*

HETHÆI. Posteri Heth.

HETHALON, urbs, quam in extremitate septentrionali Terræ promissionis sitam in Ezechiele intelligimus (c). Eadem est ac *Hetalon*, sivè *Chetalon*, ad mediterraneum in Syria inter *Possidium*, & *Laodiceam*.

c *Ezech. 47 15. & 48. 1.*

HETTHIM: *Qui dimissus* [è Bethel alio nomine *Luza*] *abiit in terram Hetthim, & ædificavit ibi civitatem Luzam* (d). Porrò virum istum regionem Hethæorum ad meridiem Tribûs Juda adiisse, ibique urbem *Lusam*, *Elysam*, *Lussam*, de qua apud Geographos (e), condidisse arbitramur. Judæos, pulsis Arabibus, urbem Lussam occupasse scribit Josephus (f). Ex patriæ suæ nomine vir ille conditam à se urbem appellasse maluit.

d *Judic. 1. 26.*
e *Ptolem. l. 5. c. 16. & 17.*
f *Antiq. l. 14. c. 2.*

HEVA, vel *Eva*, primæ mulieris nomen, quod ex Hebræo *Hvah*, ab eadem radice (g), ac *haim*, vita, petitum est; cùm Heva omnium viventium mater futura esset. Post conditum marem (h) Deus sociam illi adjungendam ratus, ex ejus, alto sopore detenti, latere costam detraxit, quam in fœminam formavit. Absolutum opus Adamo exhibuit, qui eductam ex viro mulierem *Isscha* appellavit, ac si diceretur *humana im*. Addidit insuper futorum, ut vir parentibus suis relictis, fœminæ adhæreat, ut duo in unum coalescant. Ambo illi conjuges eandem diem natalem habuisse, sextam nempè creationis, vulgò creduntur; eo verò temporis articulo Evam conditam addunt, postquàm Adam, brutis suo nomine nuncupatis, imperii sui in illa specimen exhibuit.

g *Vide Genes. 3. 20.*
h *Genes. 2. 18. &c.*

Statim à creatione Adam, & Eva in Paradisum deducti sunt; cujusdam tamen fructûs esu sub capitali pœnâ prohibiti. Aliquot diebus simplicem, & insontem vitam traduxerunt, ut ne nudi quidem erubescerent; mox tamen tantæ felicitati Diabulus invidens, ementitis anguis exuviis, seu potiùs veri anguis instrumento usus, mulierem convênit. Et cur, ait (i), Deus pomi hujus usum vetuit? Respondenti Evæ, liberam sibi permissam in omnes fructus facultatem, uno tantùm excepto, mortem Deo minitante, nisi paruissent, respondit Dæmon nihil esse, cur mortem metuerent; scirent etiam eam pomo vim esse, ut gustanti Divinitatis privilegium, boni malique discretione, conferret. Quibus verbis Deum mendacii, & invidiæ arguebat, qui felicitati creaturæ invideret, pœnamque inanem minitaretur.

i *Genes. 3. 1. 2. &c.*

Mulier igitur pomum intuita, ejus elegantiâ illecta, porrectâ manu decerpsit, ac deinde ori applicatum gustavit, gustandumque viro porrexit. Nec mora: apertis veluti amborum conjugum oculis, nudita-
tem

tem suam agnovere, quam illicò ficulneis foliis utcumque operientes, in intimum saltum confugere. Deus illos conveniens, primò contumaciam exprobravit; deinde latâ in Evam sententiâ, & cruciatibus in partu torquendam, & viri imperio subjectam fore prædixit. Hinc pelliceis vestibus ambos induens, è Paradiso extorres egit. Interim Adam cum uxore sese commiscens, *Cain* filium genuit (*a*); illud usurpans: *Possedi hominem per Deum*. Alter exinde filius *Abel* natus, quem post nonnullas fœminas Seth consecutus est. Quamquam enim in Scripturâ tres tantummodò filii Adam nomine designantur, plures tamen genuisse ex illo intelligimus: *genuit filios, & filias* (*b*). Quo ætatis anno Eva obierit, incertum; facilè tamen circa tempus obitûs Adam anno nempe M. 930.

Adam, & Evam tamquam sanctos Orientales coluerunt; Græci enim eorum Festum, sivè memoriam ad 10. Novembris consignant. In Liturgiâ Maronitarum eorum nomina recensentur (*c*); & Petrus de Natalibus catalogum Sanctorum primæ ætatis Mundi ab Adam, & Evâ in hebdomadâ, quam nos appellamus Septuagesimæ, post diem 22. Januarii, auspicatur. Vide *Adam*. Evangelium Evæ, Gnosticorum opus, & ab illis vulgatum, in quo plura absurda, S. Epiphanius commemorat (*d*). Non defuerunt Hæretici, qui ex commercio Evæ cum Dæmone genitos Cain, & Abelem comminiscerentur (*e*). Ambos illos conjuges non à Deo creatos fuisse, sed à *Sacla*, & *Nebroda*, impuritatis authoribus, Manichæi commenti sunt (*f*). Crimen primi hominis illud fuisse autumarunt Indorum Brachmanes; quòd scilicet cum Heva congressus fuerit, fœminâ, quam Dæmon supposuerat (*g*). Innotuit etiam Liber Oraculorum Evæ, quem Angelum Razielem Adami Præceptorem scripsisse jactitant.

HEVÆI, gens ex *Hevæo* filio Chanaan, cujus sedes erat in regione, quam postea *Caphtorim*, sivè Philisthini occuparunt (*h*); ut Scripturæ testimonio constat: *Hevæos, qui habitabant in Haserim, usque Gazam; Caphtorim expulerunt*. In meditullio etiam Chanaanitidis, nempè in Sichem, & Gabaone Hevæos fuisse ex eo intelligimus, quòd utriusque urbis incolæ Hevæi censerentur. Neque in Transjordanicis ad radices montis Hermom defuerunt (*i*). Cadmum deductorem Coloniæ Phœnicum in Græciam, Hevæum Bochartus credidit; nomen enim *Cadmus* ex Hebræo *Kedem*, quod orientem sonat, derivatur; quasi scilicet ille ex plagâ Orientali Chanaanitidis originem duxisset. Quin & nomen conjugis ipsius *Hermione*, ex monte Hermon, cui regio Hevæorum adjacebat, accersendum videtur. Congruit & metamorphosis sociorum Cadmi in angues; cùm *Hevaus* Phœnicibus anguem significet.

I. HEVILA, filius Chus (*k*), qui, juxta Bochartum, regionem Arabiæ Felicis ad confluentem Euphratis, & Tigris, ubi ambo amnes junctis aquis in sinum Persicum devolvuntur, frequentavit. Ea fortasse regio nomine Hevila *Genes.* 25. 18. & 1. *Reg.*

a *Gen.* 4. 1. *&c.*
b *Gen.* 5. 4.
c *Vide Bona de Reb. Litur. l.* 1. *c.* 12.
d *Hæres.* 26. *n.* 2. 5.
e *Epiph. hæres.* 40. *c.* 5.
f *Anathematismi contra Manichæos apud Coteler. ad l.* 4. *Recogn. Clem. c.* 4. *Vide August. hæres.* 46.
g *Vide Fabr. Apocr. V. T.*
h *Deut.* 2. 23. *Josue* 13. 4.
i *Josue* 11. 3.
k *Genes.* 10. 7.

15. 7. designatur, & ad Sur usque, Ægyptum versus, porrecta describitur. Hìc Ismael hæreditatem suam possidebat: *ab Hevila, usque Sur, introeuntibus Assyrios*.

II. HEVILA, filius Jectan (*a*), incolarum Colchidis pater, uti credimus, & totius regionis, in qua amnis Phison, sivè Phasis serpit (*b*). In Armenia, & in Colchide hæc urbium nomina occurrunt *Cholva*, *Cholvata*; & regio *Cholobetene* ab Haitone commemoratur.

HEZECHIEL. *Propheta Ezechiel*. Vide *Ezechiel*.

HEZECHIEL, inter 24. familias Sacerdotales ordine vigesima (*c*).

HEZECIA, qui unà cum 98. suæ familiæ Babylone regressus est (*d*).

HEZIR, Princeps decimæseptimæ familiæ Sacerdotalis (*e*).

HIEL, vir è Bethel, qui nihil diris, à Josue in eum, qui urbem Jericho dirutam restitueret, pronunciatis territus (*f*), ejus restaurationem aggressus est (*g*). Ultionis tamen Divinæ flagellum statim sensit; cùm enim novæ urbis fundamenta jaceret, primogeniti sui Abiram morte punitus est; alterius verò filii Segub, cùm fores imponeret.

HIERAPOLIS. Apostolus suis ad Colossenses (*h*) literis, studium & amorem Epaphræ in Laodicenses, Hierapolitas, & Colossenses effert. Porrò Hierapolis urbs erat Phrygiæ, non longè à Colossis, & Laodicea.

HIERONYMUS, Demophon, Timotheus aliique nonnulli, quos Lysias in Judæa reliquerat, post pacis conditiones inter Judæos, & juniorem Antiochum Eupatorem firmatas, omnibus artibus conati sunt, Judæos ad defectionem adducere (*i*).

HIERUSALEM. Vide *Jerusalem*.

HILLEL, Rabbinus celeberrimus, paulò ante Christi ætatem, authore S. Hieronymo (*k*), florens. Præceptorem habuit Sameam, sivè Samai, ipse tandem celeberrimæ Judæorum Scholæ moderator. Mirum, cur Josephus, de Samea sæpissimè agens, Hillelem ejus discipulum, vel saltem nomen illius, nunquam expresserit; siquidem ille Pollionis, Pharisæi celeberrimi, Herodis amici, & Præceptoris Sameæ (*l*), & Ananelis meminit, quem Herodes Babylone accitum, Pontificem constituit. Forsè tamen Hillel horum alter erat. Sameas Hircani ætate, & sub ipsis Regni Herodis exordiis floruit (*m*); quare Hillelem sub Herode vixisse oportuit. Hujus viri adeò angustam fuisse rem familiarem tradunt Judæi, ut vitam labore manuum tolerare cogeretur; lucri autem parte victui necessaria comparabat, partem Academiæ janitori, eo ferebatur in literas amore, impendebat. Cùm interim labori cessisset, neque ullâ factâ lucri spe ab ostiario impetrare potuisset, ut admitteretur, è fenestra domûs Præceptorem audiebat; quo in loco totâ nocte perseverans, mane nive obrigens inventus est. Sameas, re auditâ, amorem in literas admiratus, Sabbati religionem violandam censuit, ut rigens foveretur.

Celeberrimæ Scholæ numero discipulorum

a *Gen.* 10. 29.
b *Gen.* 2. 11.
c 1. *Par.* 24. 16
d 2. *Esdr.* 7. 12
e 1. *Par.* 24. 14
f *Josue* 6. 26.
g 3. *Reg.* 16. 34.
h *Coloss.* 4. 13.
i 2. *Mach.* 12. 2
k *Hieron. in Is.* 8. *l.* 3.
l *Antiq. l.* 15. *c.* 1. *&* 13.
m *Antiq. l.* 14 *c.* 17.

rum florentis tandem moderator constitutus est. Judæi mira de illo prædicantes; hunc Principem Sanhedrii Pharisæorum, & Traditionum assertorem pleno ore appellabant. A' Præceptoris sui sententiis nonnihil recessit; utrosque autem egregios illos viros duas in Judaismo sectas invexisse, Scribarum nempe, & Pharisæorum, S. Hieronymus tradit (*a*). Illis Akiba successit; Akibæ, Meir. Addit idem Scriptor, Hebræos Misnam, & Deuteroses duobus viris Sameæ, & Hilleli accepto referre. Narrant Rabbini (*b*), Hillelem, cùm fortè Babylone Hierosolymam venisset, de Paschatis celebratione, tunc die Sabbati contingentis, consultum, ea respondisse, quibus omnium consensu probatis, statim Patriarcha suæ gentis renunciatus fuit; quæ deinde dignitas ejus posteris ad quintum usque Ecclesiæ sæculum mansit.

Filium Simeonem Cathedræ suæ successorem reliquit; quem alii cum Simeone sanctissimo sene, qui puerum Jesum in Templo oblatum manibus excepit, confudere (*c*). Futilem tamen eam conjecturam ex eo arguimus, quòd Hillelem, 40. annis Patriarchatu potitum, ad duos post ortum Christi annos vitam prorogasse oportuit. Quare Simeon ejus filius, neque Pontificem, neque tunc Patriarcham Judæorum agere, neque provectioris fuisse ætatis potuit, quantam S. Lucas Simeoni videtur adscribere. Cæterùm nomen Hillel nuspiam in Scriptura occurrit: cùm autem ejus memoria Judæorum scriptis celebretur, ejusque filius cum Simeone sanctissimo sene à nonnullis confundatur, idcircò de ipso nobis agendum censuimus. Alter est Hillel apud Judæos clarissimus, qui juxtà Rabbinos, circa A. Chr. 240. florebat.

a *Hieron. in Isa.* 8.
b *Vide* Basnage hist. des Juifs *t. 2. l. 4. c. 3. Edit. Paris.*
A. ante Chr. 30. *circiter.*
c *Baron. An.* 1. *n.* 40. *Vide Allat. de Simeon. scriptis.*

HIN, mensura cava Hebræorum, semisextarium, sivè dimidium *seah* Hebræorum vel sextam partem bathi continens; quare pintas quatuor cum pintæ dimidio, semisextario, ac octavâ pintæ parte, quinque digitis cubicis & plus aliquid continebat.

HIPPOS, urbs celebris, Josephi Historici ætate, & Hippenes modicæ regionis metropolis (*d*), ultra Lacum Tiberiadis, 30. stadiis à Tiberiade, & 60. à Gadarâ sita (*e*). Hippi, & Scythopolis agri limitrophi erant. Hippene, Gadara, Gaulanitis, Galilæam ad meridiem terminabant (*f*). Sedem fuisse Episcoporum ex subscriptionibus quorumdam Conciliorum intelligimus. Vetus illius nomen latet; *hippos* verò, Græca vox, equum sonat.

d *De Bello l. 3. c. 2.*
e *Joseph. de vita sua.*
f *De Bello l. 3. c. 2.*

HIPPICOS, nomen turris ab Herode constructæ, & à Romanis eversæ.

HIR, filius Caleb. 1. *Par.* 4. 15.

HIRA, filius Acces, ex urbe Thecue, inter viros Davidis fortissimos (*g*).

I. HIRAM, postremus Idumæorum Princeps, è genere Esau (*h*).

II. HIRAM, Rex Tyri, filius Abibal (*i*), ne prophanis quidem Scriptoribus ob insignia Regiæ liberalitatis in urbe Tyro excitata monumenta, ignotus. Davidi, vix obtento in universum Israelem Regno (*k*), Artifices, Lapidarios, ligna cedrina ad Regii palatii ædificium suppeditavit; quin & legatos misit. Ineunti, post obitum Patris, Regnum Salomoni simili legatione gratulatus est; atque ab illo flagitatus, certam frumenti & olei partem à Salomone sibi pendendam pactus, ligna, lapides, quin & artifices Templi erectioni transmisit.

g 2. *Reg.* 23. 26.
h *Gen.* 36. 43.
i *Vide Dium apud Joseph. cont. Appion. l.* 1.
k 2. *Reg.* 5. 15. 12. *circa A. M.* 2958. *ant. Chr.* 5042 *ant. Ær.* 5046.

Ambo Reges mutuam amicitiam literarum etiam consuetudine, authore Dio (*a*) Annalium Tyri scriptore, foverunt; quæ literæ Josephi etiam ætate extabant. Ænigmatibus etiam se invicem provocasse idem Dius, & Menander Ephesius testantur (*b*). Addit Dius tentatum primò à Salomone Hiram, ænigmate proposito, difficultate victum cessisse, ingenti propterea pecuniâ victori solutâ; deinde verò ope cujusdam Abdemonis & veritatem illius assequutum, & alterum pro suo jure Salomoni proposuisse; cujus ille explicationi succumbens, majori, quàm acceperat, pecuniâ multatus est.

a *Apud Joseph. cont. Appion. l.* 1.
b *Vide Joseph. Antiq. l.* 8. *c.* 2.

Post ædificia absoluta, Salomon muneris loco urbes 20. in Galilæa Hiramo tradidit (*c*); quas Hiram invisens, ac minùs probans, *Terram Chabul* appellavit, illud interim addens: *Haccine sunt civitates, quas dedisti mihi, frater?* Porrò *Chabul* idem sonare, ac res minùs acceptas, Josephus testatur; alii verò reddunt, *terram spinosam*; alii *terram tenacem*, *lutosam*. Vide *Chabul*, ubi situm earum urbium inquirimus. Salomonem mutuo ab Hiramo 60. talenta aurea in usum ædificiorum accepisse legimus (*d*). Ea pecunia summam conficit 8343740. librarum monetæ nostratis. Hæc de Hiramo Rege Tyri Scriptura.

A. M. 3012. *ante Chr.* 988. *ante Ær.* 992.
c 3. *Reg.* 9. 10 *&c.*
d 3. *Reg.* 9. 14.

III. HIRAM, filius viri Tyrii, cujus nomen latet, & matris Judææ ex Tribu Nephtali (*e*), sivè ex Tribu Dan (*f*). Æreis operibus cujuscumque generis peritissimus habebatur, qui non ab aliis inventa solùm præstare, sed nova ipse excogitare norat. Hujus opus duæ sunt æreæ columnæ in Templi vestibulo à Salomone collocatæ, quarum alteri *Jachin*, alteri *Booz* nomen inditum est. Vas etiam *Mare* appellatum, equæ continendæ in usum Templi constavit; ad hæc, decem labra ærea minora cum basibus in usum Sacerdotum.

e 3. *Reg.* 7. 13. 14.
f 2. *Par.* 2. 14

HIRAS, Chananæus, ex urbe Odollam, socer Judæ filii Jacob, qui filiam illius *Sue* duxit (*g*).

g *Gen.* 38. 1. 2.

1. HIRCANUS. Joannes Hircanus, Simonis Machabæi filius, cui ex victoria de *Hircano* relata (quem libri Machabæorum (*h*), & Josephus (*i*) Cendebæum appellant) nomen inditum fuisse in Memoriis Arabicis, ad calcem Polyglottæ Parisiensis impressis, legimus. Josephus filius Gorionis tradit, filium Simonis natu majorem Hircani nomen obtinuisse; quo vitâ functo, alteri filio Joanni idem nomen accessisse (*k*). Eusebius, Sulpicius Severus, aliique (*l*), nomen illud viro additum ex victoriâ in Hircanos relatâ, tum fortè, cùm Antiochum Sidetem trans Euphratem comitatus est, autumarunt. Hæc omnia nullius certè fidei sunt: illud constat, nomen Hircani novum omninò, & inusitatum ad id usque tempus Hebræis fuisse [*m*].

A' Simone summo Sacerdote, itemque Principe Judæorum, Præfecturâ finium Judææ,

h 1. *Mach.* 15. 38. 39.
i *Antiq. l.* 13. *c.* 13.
k *Ben-Gorion. l.* 4. *c.* 2.
l *Euseb. in Chron. Sulp. Sever. l.* 2. *hist. Cedren. & alii.*
m *Vide* 2. *Mach* 3. 11. *Antiq. l.* 13. *c.* 4.

daæ, quà mare ſpectat, donatus eſt (a). Sedem ſuam Gazaræ conſtituerat; in quam urbem Rex Antiochus Sidetes, cùm Doram obſideret, ubi Tryphon ſeſe receperat, Cendebæum ex Ducibus copiarum ſuarum unum miſit, ut Judæos omnes ſub jugum reduceret (b). Eam rem ſtatim Hircanus patri ſuo Simoni Jeroſolymis verſanti nunciavit (c); qui accitos duos filios, Joannem Hircanum, & Judam, addito exercitu militum 20000. unà cum equitum manu in Cendebæum miſit. Cùm hoſtiles exercitus in conſpectu eſſent, vix audito ſacrarum buccinarum clangore, milites Cendebæi ſubitâ fugâ elapſi, impunem victoriam adverſariis permiſerunt. Ambo fratres fugientibus inſtantes, ingenti illos cæde fuderunt.

a 4. Mach. 13. 54. A. M. 3865. ante Chr. 135. ante Ær. 139.

b 1. Mach. 15. 38. &c.

c 1. Mach. 15. 1. &c.

An. M. 3866. ante Chr. 134. ante Ær. 138. A. M. 3869. ante Chr. 131. ante Ær. 135.

Paulò poſt, Simone generi ſui Ptolemæi proditione ſublato, Joannes Hircanus, & Judas opportunè moniti, paratas ſibi inſidias, ſimulque proditionem Hieroſolymæ vitarunt (d). Qum & Ptolemæo in arce ſua Doc Hierichunti proximâ, in qua Simonem proditione necaverat, obſidionem intulerunt. Ne tamen ultionem ambo fratres urgerent, conſilio inito, Ptolemæus quoties arcem aggrediebantur, toties conſtitutos ante eorum conſpectum matrem, duoſque fratres illorum durè cædebat; quare vincente iram pietate, ab incepto deſiſtere cogebantur. Ita ad annum Sabbaticum producta obſidio, tandem ſoluta eſt, & Ptolemæus Philadelphiam confûgit. Hæc Joſephus (e); quamquam peritioribus Criticis non uſque adeò probata.

d 5. Mach. 16. 11. &c.

e Antiq. l. 13. c. 14. & 4. Mach.

Utut res ſe habuit, exploratum eſt, poſt Simonis obitum, Principatum & Sacerdotium gentis ſuæ Hircano ceſſiſſe. Antiochus Sidetes inter hæc, metu Simonis liberatus, Hieroſolymæ obſidionem tentaturus (f), copiis in Judæam traductis, ad latus meridionale urbis, quà facilior erat in illam aditus, caſtra locavit. Hircanus ſtrenuè defenſione ſuſceptâ, in hoſtes ſemel erumpens, turribus, atque operibus illorum ſubverſis, à mœnibus procul recedere coegit.

f 4. Mach. & Antiq. l. 13. c. 16. A. M. 3869. ante Chr. 131. ante Ær. 535.

Inſtante Feſto Tabernaculorum, Hircanus celebrandæ ſolemnitati inducias à Rege poſtulavit; à quo non induciæ tantùm, ſed ditiſſima munera, & victimæ conceſſæ (g). Eâ liberalitate captus Hircanus, propoſitis, acceptiſque utrimque conditionibus, ingentem Antiocho pecuniam perſolvit, & urbem recluſit. Loricam mœnibus impoſitam, juſſu Antiochi dejectam fuiſſe ſcribit Joſephus. Ferunt [h] eâ occaſione effoſſum ab Hircano Davidis ſepulchrum, ingentes reconditos theſauros exhibuiſſe. Vide quæ de hac re diſſeruimus v. David.

g Antiq. l. 13. c. 16. & 4. Mach. c. 2.

h Antiq. l. 13. c. 16. & l. 7. c. ult. A. M. 3870. ante Chr. 130. ante Ær. 134.

Poſt triennium, Sidetes expeditionem in Phraatem Regem Parthorum molitus [i], Hircanum invitavit. Bellum feliciſſimis auſpiciis cœptum eſt; tribus enim præliis fractis hoſtibus, Babylon victoribus in præmium ceſſit: mox verò Syriarum copiarum licentiâ offenſi populi, verſis repentè in illos in hyberna diſperſos armis, omnes trucidarunt. Cùm bellum gereretur, memoriæ proditum eſt, biduò exercitum in caſtris conſiſtere coactum fuiſſe, Judæis Sabbati quietem violare detrectantibus (a). Igitur Antiochi exercitu diſſipato, Hircanus in Syriam rediens, Aleppum, Medabam, Samegam, Sichem, & Garizim in itinere recepit, ac tandem Hieroſolymam veniens, excuſſo penitus Syrorum jugo, Hebræos in libertatem vindicavit.

i 4. Mach. Joſeph. Antiq. l. 13. alii A. M. 3873. ante Chr. 127. ante Ær. 531.

a 4. Mach. 2. Nicol. Damaſ. apud Joſeph. Antiq. l. 13. c. 16.

Altero anno Idumæam ſub jugum reduxit; victoſque populos moribus, & circumciſioni Judæorum ſubdi coegit (b); in quibus deinde uſque ad excidium Jeruſalem & Templi per Romanos (c) perſtiterunt. Sub hæc, miſſis Romam legatis, utriuſque populi fœdera innovavit (d). Aliquibus poſt annis (e) cœpta Samariæ obſidio; cujus dirigendæ munus Antigono & Ariſtobulo filiis ab Hircano commiſſum eſt. Amborum autem Ducum prudentiâ, & virtute factum eſt, ut intrà anni ſpatium urbs caperetur; quam ab Hircano tunc everſam (f), Gabinius diù poſt reſtituit. Tandem Hircanus, poſt ſupremam dignitatem ſpatio 29. annorum geſtam, vitâ cedens [*], Regnum Ariſtobulo filio reliquit. Prophetiæ ſpiritu claruiſſe Joſephus eſt author.

A. M. 3875. ante Chr. 125. ante Ær. 129.

b Antiq. l. 13. c. 17.

c 4. Mach. c. 2

d Antiq. l. 13. c. 7. & 4. Mach. 2. A. M. 3877. ante Chr. 123. ante Ær. 127.

e A. M. 3804. ante Chr. 106. ante Ær. 110.

f Antiq. l. 13. c. 18. & 4. Mach. 4.

II. HIRCANUS, filius Joſephi, & Oniæ II. Summi Sacerdotis filius. Pater ipſius, qui exigendorum pro Rege Ægypti tributorum negotium aſſumpſerat, inter plures, quos genuerât, filios, unicè tamen Hircanum, ejus ingenio vivido, & ſolerti delectatus, diligebat. Accidit interea, ut filium hunc datis 300. boum jugis, ac domeſticis, ad vaſtum agrum ferendum miſerit (g); ſimulque, ut ejus periculum faceret, lora ſubtraxit, quibus boves ad jugum adſtringi ſolebant. Ut igitur ad locum ventum eſt, cùm lora deeſſe ſenſiſſent, mittendos eſſe, qui ea repeterent, cæteri cenſuerunt: Hircano tamen aliter viſum; jubens enim decem boum juga mactari, dapes ex carnibus, ex corio lora paravit. Adoleſcentis ſolertiam pater & probavit plurimùm, & laudavit.

* A. M. 3898. ante Chr. 102. ante Ær. 116.

g Antiq. l. 12. c. 4.

Succeſſu temporis, nato Ptolemæo Regi Ægypti, ex uxore Euridice, filio Ptolemæo Epiphane, omnes Regiorum tributorum, atque regionum Præfecti, ad illum gratulaturi, nec ſinè muneribus, venêre. Vênit & Hircanus, à patre miſſus, omnium licèt fratrum ſuorum minimus (h); unàque patris literas ad Arionem procuratorem ſuum Alexandriæ detulit, regia ab eo munera accepturus: Cum verò alii, imparia licèt dona, omnia tamen 20. talentis majora obtuliſſent, ille 5000. ad eam rem talenta à procuratore exegit. His acceptis, 100. pueros, totidemque puellas elegantiſſimas comparavit; illoſque Regi, has Reginæ obtulit.

A. M. 3795. ante Chr. 105. ante Ær. 209.

h Antiq. l. 12. c. 4.

Eam liberalitatem Rex plurimùm admiratus, & munera probavit, & abeuntem literis commendatitiis ad patrem, ac fratres proſequutos eſt. Antequam hæ redderentur, illi ob profuſam pecuniam offenſi, redeunti inſidias moliti ſunt; à quibus tamen ille non ſe expedivit tantùm, ſed inſilientes fratres duos occidit, cæteros omnes in fugam vertit. Interim Hieroſolymam veniens, cùm à nemine exciperetur, in transjordanica ſeceſſit; reliquum vitæ in ædibus

a *Antiq. l.* 12. *c.* 5.

Usque ad An. M. 3829. *antè Ch.* 171. *antè Ær.* 175.

b *Antiq. l.* 12. *c.* 5.

bus instructissimis à se ædificatis io loco, cui Tyrus nomen (*a*), transigens; ubi exigendis ex Arabibus tributis, armorum etiam vi, illisque prœliis lacessendis occupatus est. Septem postremis Seleuci Philopatoris annit quievit; donec occupatâ ab Antiocho Epiphane Syriâ, veritus, ne de illatis in Arabas iojuriit pœnas dare cogeretur, sibi necem conscivit; ejusque bona ab Antiocho Regio ærario addicta suot [*b*].

Hujus meminit 2. *Mach.* 3. 11. 12. sub nomine *Hircani filii Tobin*; quippè qui non patrem, sed avum Tobiam haberet. Thesaurorum Templi plerique ad Hircanum Tobiæ, Regiorum Tributorum Præfecti filium pertinere dicti sunt, cùm Heliodorus, jussu Seleuci, illud expilare conatus est.

An. M. 3926. *ante Chr.* 65. *ante Ær.* 69.

c *Antiq. l.* 13. *c. ult.* & *l.* 14. *c.* 1. *A. M.* 2935. *ante Chr.* 65. *ante Ær.* 69.

d *Vide Usser. ad A. M.* 3935. & 3938. & *Joseph. Antiq. l.* 14. *c.* 1.

ê *Antiq. l.* 15. *c.* 9.

f *Antiq. l.* 14. *c.* 1. *A. M.* 3938. *ante Chr.* 62. *ante Ær.* 66.

g *Antiq. l.* 14. *c.* 2. *A. M.* 3939. *ante Chr.* 61. *ante Ær.* 65.

III. HIRCANUS, filius natu major Alexandri Jannæi Regis Judæorum, & frater Aristobuli Asmonæi. Post Alexandri obitum, ejus uxor Alexandra, sivè Salome Regoi administratione susceptâ, novennem Hircanum ad Summum Sacerdotium efferens, Aristobulum in privata fortuna detinuit. Verùm Alexandrâ obeuote (*c*), Aristobulut statim conjuratorum manu coactâ, arcibus munitissimit occupatis, uno tantùm Regni titulo, atque ornamentis à Regno abesse videbatur. Hircanus enim Regis nomen triennio (*d*), sivè ut in quodam loco Josephus (*e*), tribus mensibus habuit, donec inito cum Aristobulo prælio, sinistram fortunam expertut (*f*), in arcem Hierosolymæ se recepit; ubi ad ultimas angustias redactus, fuit jam de Templo ab Aristobulo pulsis, & Regno & Sacerdotio cedere, privatâque fortunâ cootentus esse coactus est.

Conciliatam iit conditionibus iotet fratres pacem, brevì novæ turbæ exceperunt (*g*); instabat enim apud Hircanum Antipater ejut amicus, ut ab imminentt per fratrem periculo sese eximens, ad Regem Arabiæ confugeret. Cùm autem exploratus ab Antipatro, qui clam illum adiit, ejusdem Regis animus, ab ea se alienus non videretur; Hircanus amici suasionibus inductut, Petram Arabiæ urbem deduci passus est. Brevì autem Aretas Arabiæ Rex, ejusdem Antipatri hortatu, muneribus, precibut, promissisque victus, expeditionem in Aristobulum suscepit. Inito igitur inter utrosque exercitus prælio, Aristobulus victut, in urbem primò, deindè in Templum sese recepit, ubi à victoribus obsessus est [*h*].

h *Antiq. l.* 14. *c.* 3.

i *Antiq. l.* 14. *c.* 4.

Accidit intereà, ut Scaurus Romani exercitûs Dux, Damascum veniret (*i*). Is amborum fratrum legatis aoditis, deprecantibus utrisque, ingenti factâ pecuniæ spe, ut suæ parti adversùs alterum faveret, Aristobulo, majora, quàm Hircanus, 400. nempè talenta offerenti, venalem favorem exhibuit. Datis ideircò ad Hircanum & Aretam literis, indignationem Romanorum, & Pompeji mioitatut est, ni stâtim recederent. Paruit illicò Aretat; eoque recedente, Aristobulus erumpens Hircanum iovasit, virisque 7000. cæsit, victor regressut est.

Altero anno, Pompejum, ut Damascum pervênit (*a*), otriusque fratris legati primùm, deindè ejus jussu ipsi per se fratret convenêre. Amborum causâ auditâ, ad suum in Judæam adventum Pompejus sententiam distulit. Jussi igitur ad propria regredi, judicem oppeciebantur; nec ille distulit, quin veniret, simulque Hierosolymam obsidione tentaret, Hircano Romanis necessaria suppeditante (*b*). Ea obsidio ad tres menses prorogata, urbem tandem & Templum aggressoribus contulit; quibus statim, unà & Summo Sacerdotio, Hircano à Pompejo restitutis, Judæam uoiversam eâ occasione Romanit vectigalem fecit: uti verò diademate Hircanum noluit.

a *Antiq. l.* 14. *c.* 5. *A. M.* 3940. *ante Chr.* 60. *ante Ær.* 64.

b *Antiq. l.* 14. *c.* 8.

Capta sunt die 20. *Decembris An. M.* 3040. *ante Chr.* 60. *ante Ær.* 64.

Juliut Cæsar, Syriâ, & Ægypto potitus, Hircano Summum Sacerdotium, & suæ gentit Principatum asseruit, simul illum Ethnarcam, & amicum populi Romani declarans (*c*). It rerum Hircani status ab obteota à Pompejo dignitate An. M. 3940. usque ad 3964. antè Chr. 36. ante Ær. 40. mansit. Eo rerum potito, utpote ingenio stupido, & inerti, omoia Regni negotia Antipater administrabat; solo tantùm Principis nomine Hircano relicto. Antipatro cogente, nuptiæ Mariamnes filiæ Alexandræ, & neptis Hircani eum Herode, ejusdem Antipatri filio, initæ sunt; Phasaelo autem, atque Herodi fratribus, administratio præcipuarum Hircani Regionum, Herodi nempe Galilææ, & Phasaelo Hierosolymæ, atque adjacentit ditionis demandata est (*d*). Tanta Aotipatri & filiorum authoritas Optimatum invidiam in illos creavit; quare authoritate suâ in Præfectura Galilææ abusum reum Herodem ad judicium detulerunt. Sed Hircanus secretò illi favens, noctis favore Hierosolymis facesseret, atque in ditionem suam sese reciperet, permisit (*e*).

c *Antiq. l.* 14. *c.* 17. *An. M.* 3957. *ante Ch.* 43. *ante Ær.* 47

d *An.* 3957. *Antiq. l.* 14. *c.* 16. 17. *de Bel. l.* 1. *c.* 8.

An. M. 3958. *ante Chr.* 42. *ante Ær.* 46.

e *Antiq. l.* 14. *c.* 17.

Cum interim Parthi, Syriam tum temporit tenentet, ingentium promissorum spe ab Antigono filio Aristobuli sollicitati in Hierosolymam arma movissent; Pacorus filius Regis Partborum in urbem vênit. Venientem Phasaelut frater Herodis hospitio recepit, atque illi hortanti, ut unà cum Hircano Barzaphernem Ducem exercitûs Parthorum convenirent, de conditionibut pacit acturi, credulas aures præbuit (*f*). Ut venere Hircanus, & Phasaelus à Barzapherne comprehensi; Antigonus in urbem deductut, in cujus potestatem vincti traditi sunt. Antigonus igitur metuens, ne Hircanus populi favore tandem emergeret, neve unquam Summo Sacerdotio potiretur, aures illi præcîdit; quoscumque enim membris mutilatos Sacerdotio indignos esse Moyses sancivit (*g*). Ità affectum, vinculis onustum Parthis tradidit, trans Euphratem deducendum.

An. M. 3964. *ante Chr.* 36. *ante Ær.* 40.

f *Antiq. l.* 14. *c.* 24. 25.

g *Levi.* 21. 17. &c.

In ea captivitate tamdiu maosit, quamdiu Herodes Regno potitus, metuent ne fortè datâ occasione Hircanus de recipiendo Regno cogitare posset, in sua potestate ipsum habere, ut à rebus ionovandit absterreret, cogitavit (*c*). Ab Herode igitur sollicitatus, atque patriæ revisendæ studio, à Phraate Rege Persarum facultatem regrediendi in Judæam impetravit. Ingentibus

h *Antiq. l.* 15. *c.* 2. 3.

An. M. 3968. *ante Chr.* 32. *ante Ær.* 36.

tibus illum honoribus Herodes primò cumulavit; brevì tamen malus ipsius in Hircanum animus prodiit.

Antonio profligato, Alexandra mater Mariamnes, & filia Hircani, rata Herodem, qui Antonio faverat, Augusti indignationem non vitaturum, novandis pro se rebus Hircano author fuit. Eâ igitur suadente, ægrè licèt, adduci passus est, ut datis ad Malchum Regem Arabiæ literis, equitum manum ab illo peteret, quibus ad lacum Asphaltitem, in finibus Arabiæ, tutò deduceretur; eâ ratione insidias, malumque in se Herodis animum declinaturus (a).

A. M. 3974. *ante Chr.* 26. *ante Ær.* 30.

a *Antiq. l.* 15. *c.* 9.

Eas literas sibi commissas Dosithæus ad Herodem detulit; jussusque Malcho reddere, acceptamque responsionem sibi nunciare, inceptum iter prosequutus est. Malchus prono animo nuncium excipiens, se transmittendis equitibus, omnibusque ad iter necessariis, quin & ad asylum exhibendum se præsto futurum respondit. Herodes his literis perlectis, quæsivit ab Hircano, ecquid negotii cum Malcho haberet? Negantem se quicquam habere cum illo commercii, productis literis, illicò morte damnavit.

A. M. 3974. *ante Chr.* 26. *ante Ær.* 30.

HIRCANIUM, arx munitissima, & vicus Judææ (b).

b *De Bel. l.* 1. *c.* 14.

HIRCUS EMISSARIUS, hircus erat, qui die solemnis Expiationis liber dimittebatur (c), hoc ritu (d). Pontifex oblatos à populo duos hircos pro peccato, in Tabernaculi vestibulo coram Domino sistens, utrum immolaret, seù dimitteret, sortiebatur. Sorte electum immolabat, alterum coram Domino sistebat; fusisque super illum precibus quibusdam, manibusque ambabus illius capiti impositis, omnia filiorum Israelis crimina fatebatur, hæc dicens: Deliquimus, Domine, peccavimus coram te, ego, & domus mea; hæc, Domine, quæ in te patravimus, remitte: quibus Pontificis verbis Sacerdotes, & populus respondebant: Benedictum nomen regni ejus in sæcula sæculorum.

c *Vide* Azazel
d *Levit.* 16. 5. &c.

His peractis, hirco mala omnia, populique criminum pœnas imprecabatur; eumque certo cuidam viro, abducendum in desertum, tradebat. Hic in deserta, & prærupta loca deductum libertati restituebat. Inde ad castra revertens, ea, nonnisi lotis purâ aquâ corpore & vestibus, ingrediebatur. Hæc de Hirco Emissario Scriptura. Cæterùm hircus iste ex earum victimarum genere esse videtur, quæ malorum imprecationibus onerabantur, Deorum iram ab hominibus avertere creditæ. Ex his erant homines ii, quos Massilienses è scopulo dejiciebant (e); & animalia, quæ Ægyptii post mala imprecata, in mare demergebant (f). Sunt, qui Hircum Emissarium præcipitem agi, sunt qui liberum dimitti consuevisse defendant.

e *Petron. Satyr. in fine.*
f *Herodot. l.* 2. *c.* 39.

HIR-SEMES, urbs Tribûs Dan (g); cujus nomen sonat *urbem Solis*.

g *Josue* 19. 41.

HIRUDO, aquaticus vermis, ater, carni adhærens, nunquam missurus, nisi sanguine satur:

Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo (h).

h *Horat. de Arte poet.*

H O

Salomon hirudinem duarum filiarum inexplebilium matrem esse ait (a). Hirudo, cupiditas; filiæ, avaritia, & ambitio, quæ nunquam explentur. *Tres filias* habent Septuaginta. Bochartus (b) Hebræum *halukah*, quod Septuaginta, & Vulgata *hirudinem* vertunt, fatum significare opinatur; ejusque filias, sepulchrum, & infernum, quæ nunquam dicunt: sufficit.

a *Prov.* 30. 15.
b *Bochart. de anim. sacr. par.* 5. *l.* 5. *c.* 9.

HISPANIA, Europæ pars, quam mare alluit; Oceanus ad occidentem, & septemtrionem; Mediterraneum ad orientem, & meridiem; Galliæ ad orientem, & septemtrionem contermina. Hanc Hebræi *Sepharad* vocitant (c). Hispanorum patrem fuisse *Tharsis* credunt Eusebius, & Bochartus (d). S. Paulus ad Romanos scribit (e) se eos invisurum, cùm in Hispaniam proficisceretur. Utrùm verò unquam in Hispania fuerit, incertum (f). Patres plurimi asserunt (g). Alii dubitant. Baronius, & Pererius ajunt. S. Thomas, & Scotus negant (h)

c *Abdias* 1. 20.
d *Boch. Phaleg. l.* 3. *c.* 7.
e *Rom.* 15. 24. 28.
f *Vide Interpp. in Rom.* 15. 24.
g *Epiph. hæres.* 27. *Chrysost. Præfat. in Epist. ad Hebr. Hieron. in Isai.* 11. *Theodoret. in* 2. *Timoth.* 4. *& in Philipp.* 1. 16. *Gregor. in Job. l.* 31. *c.* 22.
h *Vide Tillemont.* Note 73. sur saint Paul.

HOBA, sivè *Hobal*, *Soba*, *Sobal*. Codorlahomor, fœderatosque Reges insequutus Abraham, excurrit *usque Hoba, quę est ad lęvam* [ad septentrionem] *Damasci* (i). Hoc nomine designatam credimus *Abilam* in valle inter Libanum, & Antilibanum.

i *Genes.* 14. 15.

HOBAB, filius Jetro, & frater uxoris Moysis. Movens jam è Sinai Moyses, iter Chananitidem versùs prosequuturus, Hobab, ut secum veniret, concessæ à Deo terræ portionem habiturum invitavit (k). Renuenti illi, in suam regionem regressuro, etiam atque etiam insistens Moyses, tandem flexit. Cinæi, qui ad meridiem Juda sedes habebant (l), Hobab Madianitæ posteri creduntur.

k *Num.* 10. 29.
l *Judic.* 1. 16. & 1. *Reg.* 15. 6.

HODSI, sivè *Chodsi*, locus in Galaaditide, sitûs tamen incerti. Joab populi censum jussu Davidis facturus, in Gad, & ad montem Chodsi venisse perhibetur (m).

m 2. *Reg.* 24. 9.

HOLAN, sivè *Cholon*, *Holon*, urbs montana Judæ (n), Sacerdotalis, & refugio destinata (o).

n *Josue* 15. 51.
o *Josue* 21. 15. & 1. *Par.* 6. 69.

HOLDA, Prophetis, uxor Sellum, quam Josias super invento Libro Legis in Templi Ærario consuluit (p).

p 4. *Reg.* 22. 14. 15.

I. HOLDAI, vir, quem, ut & alios nonnullos, jussus est à Deo Zacharias aurum flagitare, conflandis coronis pro Jesu filio Josedech (q).

q *Zach.* 6. 10. 11.

II. HOLDAI, ex duodecim Præfectis legionum Davidis, qui suo singuli mense cum sua manu 24000. virorum aulæ ministeria obibant (r). Holdai duodecimo mense serviebat.

r 1. *Par.* 27. 15.

HOLOCAUSTUM, vox ex Græco *holocauston* (s), quod sonat penitus combustum; quippè quòd in altari victima penitùs absumeretur, cùm victimæ pro peccatis, & hostiæ salutaris certæ portiones reservarentur. Vox Hebræa *halah*, quæ redditur *holocaustum*, ex radice verbi, quod sonat *ascendere*, derivata est; cùm fumus ex universa hostia in holocausto offerendo in sublime ferretur. Porrò holocausta vetustissima sunt omnium, quæ sciamus, Sacrificiorum, atque ante Legem sola, cæteris, etiam iis pro peccato, & gratiarum actione, nondum

s *Ab* olos, *totus*, & caio, *accendo*.

dum usu receptis, obtinuisse etiam pro peccato, & gratiarum videntur (a). Post erectum Tabernaculum, sivè post Templum constructum, vel saltem post constitutum certo loco idem Tabernaculum, duo agni in quotidianum holocaustum super Altare æneum, alterum nempè sub lucis exortum ante cætera Sacrificia, alterum sub ejusdem exitum, offerebantur.

a *Vide* Sacrificium.

Altare holocaustorum, arcæ similitudinem referebat, ex lignis setbim constructæ, & æreis laminis obductæ, quinque cubitis in quadratum, & tribus in longum. (b) Hujus situs ad orientem, & in vestibulo Tabernaculi sub dio erat; ne scilicet, igne continuò super illud ardente, fumus victimarum interiora Tabernaculi denigraret. Ex quatuor ejus lateribus totidem veluti cornua prominebant, eodem, quo cætera, metallo obducta. In ejus concavo crates ænea suspensa erat, igni continendo, demittendisque in subjectum receptaculum relictis ex igne cineribus. Hanc cratem suspensam tenebant quatuor catenæ, singulis lateribus singulæ, ex altaris cornibus demissæ. Suis etiam annulis ad latera instructum erat, detinendis vectibus ex ligno Setbim, & ære obductis; altari transvehendo præparatis.

b *Exod.* 27. 5. *&c.*

Hæc de altari bolocaustorum à Moyse fabricato; quod verò ad alterum, à Salomone in Templo contrructum, spectat, illud profectò majoris molis fuisse constat; quippè quod cubi speciem referens, 20. cubitos in longum, totidemque in latum, & 10. in altum æquaret. Æreis crassisque laminis obductum erat; interiora verò ex lapidibus impolitis constabant; ad quod etiam in orientali latere ascensus fabrefactus patebat. Post regressum è captivitate Babylonicâ, Altare holocaustorum Salomonici instar restitutum est; verùm post Templi, & Altaris profanationem, jussu Antiochi Epiphanis, illud prorsus abolere visum est, lapidesque in locum purum Templi reservare, usquequò Prophetæ alicujus indicio in aliquod pium opus destinarentur (c). Herodes Magnus, innovato Templo. Altare etiam holocaustorum excitavit, formæ à cæteris non dissimilis, quamquàm ascensus ad meridianum latus patebat (d).

c 1. *Mach.* 14. 45.

d *Joseph. de Bello l.* 6.

HOLOFERNES, Princeps militiæ Nabuchodonosoris Assyriæ Regis, de quo suo loco. Vide etiam *Arphaxad*. Cum Rex ille Arphaxad Regem Medorum, prælio victum, subegisset, omnibus, quà latè patent, nationibus, ut suis imperiis fudderentur, renuntiavit (e); se enim cum Regem esse dictitans, cujus potentiæ nullus jam obsistere valuisset. Cum gentes imperata facere abnuerent, Holofernem cum validissimo exercitu ad eas, vi sudigendas, misit. Is igitur Euphratem transgressus (f), Ciliciam primò, deinde Syriam fermè sibi vectigales, sive armorum vi, sive spontè fecit; alta ubique crudelitatis, & impietatis vestigia relinquens adeò, ut Regem suum pro Numine haberi coegisset.

A. M. 3347. *ante Chr.* 653. *ante Ær.* 657.

e *Judith.* 1.

f *Ibid.* 2. *&* 3. *&* 4.

A. M. 3348. *ante Chr.* 652. *ante Ær.* 656.

Dein expeditionis in Ægyptum suscipiendæ consilio Judæam versùs iter inivit, quà consuetus in Ægyptum transitus est. Sperabat spontè sibi subditos Judæos habiturum; quare illos, sibi resistentes præter spem, omninò nactus est (a). Inter auxiliares copias Ammonitas etiam, mox sibi subjectos, habebat, quorum Dux Acbior, requisitus ab illo de Hebræis, prodidit eas gentes peculiari sui Numinis potentissimi auxilio in tuto esse; cui si dicto fideles fuissent, nunquam effici posse, ut vincantur; monuit igitur, ut solam victoriæ spem in eo poneret, si fortè illi ejusdem Numinis opem aliquo crimine demeriti fuissent (b). Ducis libertate offensus Holofernes, ait, velle se, Divinam Nabucbodonosoris potentiam experiretur; quare eodem cum Hebræis, quos adeò extulerat, exterminio perdendum esse se sciret. Simul autem illum Bethuliam deduci, & Hebræis relinqui jussit. Relictus igitur ante mœnia urbis Achior, ab Hebræis supervenientibus in urbem abductus, totam rei gestæ historiam narravit.

a *Judith.* 5.

b *Ibid.* 6.

Intereà Bethuliæ obsidio cœpta (c); aquæ etiam ab aggressoribus interclusæ sunt, uniusque, qui supererat juxta mœnia, fontis usus, appositis militibus, incolis prohibebatur; quare brevì ad ultimas angustias cives redacti, intrà quinque dies, nisi Deus promptà ope subveniret, deditionem statuerunt. Ejus consilii Judith certior facta, Holophernem in castris aggredi statuit (d). Splendidissimis igitur vestibus ornata, ex urbe, unà cum pedissequa, ad Ducem profecta est, quasi Dei monitu in ejus clientelam, Judæorum scelera iniquo animo ferens, confugeret.

c *Ibid.* 7.

d *Judith.* 8. *&* 9. *&* 10. *&* 11.

Primo intuitu Holofernes fœminæ amore captus est; quare, diebus aliquot elapsis, ad convivium unà cum Principibus sui exercitûs invitavit. Hic Dux effuse bibens, in ebritatem primò, deinde in somnum resolutus, nihil in fœminam indignum tentare valuit. Intereà Judith cum Duce sola in tentorio totà nocte relicta, stricto ipsiusmet ense, dormientis cervicem præcìdit (e), atque clàm è tentorio se subducens, in urbem, Holofernis caput deferens, regressa est. Sub ipso diei ortu, Judæi impetum ex urbe in aggressores fecere, qui statim ad Ducis tabernaculum convolantes, truncum cadaver, suoque in sanguine innatans invenere. Agnita igitur mulieris Hebrææ fraude, simulque carentià Ducis turbati, spolia opima Judæis relinquentes, illicò se præcipites in fugam dedere. Fugientibus Judæi instantes, & cæde, & præda exsaturati sunt.

e *Ibid.* 12. *&* 13.

Quo potissimùm tempore id bellum contigerit, diutiùs disceptatum est; sunt enim, qui ante captivitatem Babylonicam sub Manasse, & sub Pontifice Eliacim consignent; sunt, qui post captivitatem retrahant. Vide *Judith*. Nos ante captivitatem contigisse credimus.

A. M. 3348. *ante Chr.* 652. *ante Ær.* 657.

HOLON, urbs Juda (f), alio nomine *Holan*, *Chelan*, *Olon*, sive *Helen*. Vide *Helan*.

f *Josue* 15. 54.

HOMER, sive *Chomer*, vel *Chorus*, mensura cava Hebræorum, 10. bathos continens; adeoque 49. pintas, semi-sextarium, & octavam pintæ partem paulò excedens.

HOMONEA, nomen loci in Galilæa tribus stadiis à Tiberiade (g).

g *Joseph. de vita sua.*

HON, filius Pheletb, è Tribu Ruben, seditionis Core, Dathan, & Abiron, necnon supplicii particeps (*a*). Vide *Abiron &c.*

a *Num.* 16. 5. *&c.*

HOPHA, Sacerdos, cujus familia decima tertia recensebatur inter eas, quæ statis in gyrum hebdomadibus io Templo ministrabant, Davide regnante (*b*).

b 2. *Par.* 24. 12.

HOR, mons Arabiæ Petrææ, Idumææ finitimus, quem Aaron scandere à Deo jussus est, ut diem claudens extremum, cum Patribus suis apponeretur (*c*).

c *Deut.* 32. 50. *Num.* 20. 26. & 27. 13. *Anno* 40. *ab egressu ex Ægypto, A. M.* 2552. *ante Chr.* 1448. *ante Ær.* 1452.

HORÆ. Olim Hebræi diem in horas non dispescebant, sed in quatuor partes, mane scilicet, meridiem, primum, & secundum vesperum dividebant. Noctem etiam tres partes dividebant, vespera (*d*), medium noctis [*e*], & vigilia matutina [*f*]. Si quando autem apud Septuaginta horarum nomen occurrat, illud denotandis anni temporibus, ut apud Homerum, & Hesiodum, usurpatum est.

d *Lament.* 2. 29.
e *Judic.* 7. 19.
f *Vide Exod.* 24. 24.

Horologia serò invecta sunt apud illos. Vide *Horologium*.

In Libris Novi Testamenti diei distributio in 12. æquales horas [*g*] more Græcorum, & Romanorum apertissimè intelligitur. Porrò horæ illæ quamvis æquo constarent spatio, pro diversis tamen anni temporibus productiores, contractioresque fuerunt. Omnium primam ab ortu Solis horam ducebant, quæ sextæ horæ matutinæ apud nos respondet in æquinoctio; cæterisque anni temporibus, pro data brevitatis, & diuturnitatis proportione. Tertiam horam numerabant, quam nos nonam matutinam in æquinoctio; sexta semper io meridiem cadebat, & sic de singulis. Consuevisse etiam Judæos Romanorum more noctem in quatuor vigilias distribuere, ex Novo Testamento intelligimus (*h*).

g *Joan.* 11. 9. *Matth.* 20. 3. *&c.*
h *Matth.* 14. 25. *Marc.* 6. 48. & 53. 35.

HORAM, Rex Gazer, quem, suppetias Regi Lachis ferentem, Josue prælio fregit, totamque ejus regionem vastavit (*i*).

i *Josue* 10. 33. *A. M.* 2554. *ante Chr.* 1446. *ante Ær.* 2450.

HORDEUM, tritici genus, primum omnium maturescens, Hebræis *sebar*. Statim à Paschatis Festo metebatur, & Paschatis postridie bordei primitiæ, in agro quibusdam ritibus lectæ (*k*), offerebantur.

k *Levit.* 23. 10. *&c. Vide* Manipulus.

HOREB, mons Arabiæ Petrææ, non longè à Sinai; quarè ambo illi, duo ejusdem montis juga videntur. Sinai orientem, Horeb occidentem spectat; orientisque Solis radios Sinai excipiens, umbrâ alterum montem protegit. Horebi vertex tribus aquarum fontibus irriguus, pomiferarum arborum copiâ virescit; Sinai verò culmen dilapsis pluviis fœcundatur. Ardentis rubi visione Deus in Horeb videndum sese Moysi præbuit (*l*); & ad ejusdem radices saxum virgæ Mosaycæ contactu largissimas aquarum venas in populorum potum exhibuit [*m*]; hùc denique Jezabelis persecutinnem declinaturus Elias aufûgit (*n*). Non rarò in Scriptura Lex data in vertice Horeb legitur; quàmvis eoim in Sinai traditam fuisse constet, ambo tamen montes, unus idemque censebantur, ut supra animadvertimus.

l *Exod.* 3. 1. *&c.*
m *Exod.* 17. 6.
n 3. *Reg.* 19. 8.

Petra Horeb, de qua Moyses aquam eduxit (*o*). Vide *Raphidim*.

o *Vide Exod.* 17. 6. 7.

HOREM, urbs Nephtali (*a*).

a *Josue* 19. 38.

HORI, filius Lothan è genere Sehir Horræi [*b*].

b *Gen.* 36. 22.

HORMA, sive *Herma*, *Harma*, *Arama*; scribendum tameo esset *Chorma*, sive *Cherma*. Urbs ista olim ante inditum illi nomen ab Hebræis, *Horma*, idest *anathema* (*c*), *sephaat* appellabatur. Cum autem Rex Arad Chananæus Meridiana Terræ promissionis tenens, Hebræos prælio vicisset, illi, ut victoriam à Deo obtinerent, omnia se, quæ illius essent, anathemati devota habituros, Domino spoponderunt. Hinc loco nomen *Horma* (*d*). Hujus tameo voti religionem non antea solvisse videntur, quàm post ingressum Josue in Terram promissionis. Inter victos à Josue Reges Rex etiam *Herma*, sive *Horma* (*e*), & Rex Ared, sive Arad occurrit. Porrò Horma ad Tribum Simeonis spectabat [*f*].

c *Judic.* 1. 17.
d *Num.* 21. 3.
e *Josue* 12. 14.
f *Josue* 15. 30.

HOROLOGIUM. Ante Regnum Achaz (*g*) nulla uspiam borologiorum vestigia in S. Scriptura appareot; quio & ab eo tempore consuevisse Judæos dies in horas dispertiri, nullo satis certo argumento convincimur. Luculentissima horarum mentio primò in Tobia occurrit (*h*), qui *prostratus in faciem per tres boras* mansisse narratur; eademque verba etiam io Chaldæo leguntur. Hæc quidem eorum opioioni suffragari videntur, qui solaria horologia inventa trans Eupbratem autumarunt (*i*). Alii verò ejus inveotionis honorem Phœniciis deferunt, primumque borologiorum vestigium apud Homerum deprehendisse se credunt (*k*):

> *Insula quadam Syria vocatur, sicubi audis,*
> *Ortygia desuper, ubi mutationes solis.*

Cùm Phœnices eam Insulam tenuisse credantur, Astronomicæ scientiæ monumenta in illa facilè extare voluerunt.

g *Regnum iniit A. M.* 3262. *obiit A.* 3278. *ante Chr.* 722. *ante Ær.* 726.
h *Tob.* 12. 22.
i *Herodot. l.* 2. *c.* 109.
k *Odyss.* 15. *v.* 402.

Tribus circiter post Homerum sæculis, Pherecydes solare horologium in eadem Insula horis indicandis descripsit (*l*). Tandem ex Græcorum opinione Anaximander omnium primus tempus in horas distribuens, horologiorum solarium usum in Græciam invexit (*m*). Hujus Anaximandri obitum consignat Usserius ad A. M. 3457. sub Cyro, manente adhuc captivitate Babylonica ante Chr. 543. ante Ær. 547. Ex Chaldæa autem, ubi horologia solaria, & acus magnetica jam obtinebant, in suo ad illam itinere Philosophus accepisse potuit.

l *Laert. in Pherec.*
m *Laert. l.* 2. *Vide Suidam & Euseb. Prap. l.* 10.

Ut ad horologium Achaz regrediamur, hanc de illo historiam in Scriptura habemus (*n*). Lethali morbo detento Ezechiæ sanitatem intrà triduum Isaias annunciavit; & talem, ut statim in Templum ascendere valeret. Ejus rei pignus sibi exbiberi Rex postulavit; factâque sibi à Propheta illius eligendi potestate, num scilicet solis umbram decem lineis progredi, an retrogradi maluisset, Obvium est, ait, umbram decem lineis progredi; regrediatur igitur. His dictis, umbra illicò in horologio Achaz decem lineis recessit.

n 4. *Reg.* 20. 1. *&c.*
A. M. 3291. *annis circiter* 12. *post obitum Achaz.*

Cujus esset formæ horologium illud, Scriptores non satis conveniunt. S. Cyrillus Alexandrinus, & S. Hierooymus (*o*) scalam

o *Cyril. in Isa. l.* 3. *t.* 4. *Hier. in Isa.* 38.

lam fuisse autumant, eà arte fabrefactam, ut umbra à sole projecta horas notaret; quæ etiam sententia vulgò Interpretibus arrisit (*a*). Alii columnam fuisse in pavimento constanti erectam, quæ, umbram demittens, horas, in eodem pavimento descriptas, quas gradus Scriptura appellat, denotabat. Grotius ita illud ex Rabbi Elia Chomer describit. Hemicyclus erat sphæræ concavæ, globum in medio tenens, cujus umbra in lineas 28. in cavitate descriptas incidebat; quod horologii genus ferè respondet horologiis, quæ Græci *Scaphas*, cymbas scilicet, sive *hemisphæria*, à Beroso Chaldæo inventa, authore Vitruvio (*b*), appellant.

Hæc de figura illius horologii. Quoad retrogradum solis cursum, an scilicet sol verè retrogradus fuerit, an ejus tantùm radii, nubis cujusdam, subito quodam prodigio, oppositione refracti illud in horologio phænomenon induxerint, non una est Scriptorum sententia; de qua nos satis in dissertatione ante Commentaria in 4. Regum.

HORON, sive *Oronaim*, Urbs Arabiæ, Sanaballat patria (*c*). Vide *Oronaim*.

HORRÆI, veteres populi, quos primò montes Seir in transjordanica tenuisse constat (*d*). Potentissimis Ducibus parebant, etiam ante occupatam eam regionem ab Esau (*e*). Successu temporis Horræi posteri Seir, & Idumæi in unum populum coaluisse videntur.

Nomen Hebræum *Chori*, sive *Chorim* in Genesi, & alibi etiam, quandoque in Scriptura [*f*] redditur Horræi, in sensu scilicet appellativo denotandis Viris magnis, Heroibus, & potentissimis; unde derivatum videtur illud Græcum *Heros*; ut & *Anax*, Rex, ex filiis *Enach*, sive ex Anach celeberrimo Palæstinæ gigante desumptum est.

HORTUS, Græcè *Kepos*, Hebraicè *Gan*, vox locum, in quo olera proveniunt, significans; nonnunquam etiam pro viridario usurpata; ex quo *hortus Eden*, sive hortus delitiarum (*g*) is dicitur, in quo primi parentes à Deo collocati. Hebræi verò viridarium *paradisi* nomine frequentiùs exprimunt, ex quo Græcum *paradisos*, locus nempe arboribus consitus, derivatur. *Horti Regii*, in urbe, vel propè Hierosolymorum mœnia siti, in quibus Regum sepulchra erant (*h*), interdum nominantur. Crimina, & idololatrias suas Hebræis in hortis patratas Isaias (*i*) exprobrat: *Erubescetis super hortis, quos elegeratis*; Veneri scilicet, ac Adonidi nuncupatis. In his Hebræi sacrificabant (*k*): *Qui immolant in hortis*; cùmque aquâ se lavissent, se lustratos censebant (*l*).

HOSANNA, seù potiùs *hosa-na*, Hebræa vox, sonans, *salva quæso*; qua loquendi formulâ fausta Judæi precari solebant. Hinc ingredienti Hierosolymam Jesu Christo acclamatum est: *Hosanna Filio David*; ac si diceretur: *Domine serva quæso filium David*.

HOSPES; *hospitalitas*, cujus apud excultissimas gentes usus semper curæ fuisse ex Homero, aliisque vetustissimis Scriptoribus Græcis, de suis moribus disserentibus,

a *Pagn. Munst. Sanct. Vat.*
b *Vitruv. l. 9. c. 9.*
c 2. *Esdr.* 2. 10. *&c.*
d *Gen.* 14. 6.
e *Gen.* 36. 20... 30.
f 3. *Reg.* 21. 8. 11. *&* 2. *Esdr.* 2. 16. *&* 4. 14. 19. *&* 5. 7. *&* 6. 17. *&* 7. 5. *&* 13. 17. *Eccle.* 10. 17. *Isai.* 34. 12. *Jerem.* 27. 20. *&* 39. 6.
g *Ezech.* 35. 36. *Joel.* 2. 3.
h 4. *Reg.* 25. 18. 26.
i *Isa.* 1. 29.
k *Isa.* 65. 3.
l *Isa.* 66. 17.

constat. Tantus enim apud illos hospitibus honos, ut vel Deos crederent in terra aliquando fuisse peregrinatos, de mortalium in recipiendis hospitibus sedulitate experimentum facturos. Indè summa in iis excipiendis cura, ne fortè Deus aliquis, sub eorum forma delitescens, negligeretur; juraque hospitalitatis sanctissimè semper observata sunt.

De hospitalitate Patriarcharum plura in S. Scriptura exempla occurrunt. Abraham, tres Angelos hospitio recepturus, precibus, & obsecrationibus exoravit (*a*); cùm acquievissent, ipse ministrabat coram illis, obsequii ergo stans; Saram conjugem suam parare dapes, & panem jussit. Loth præ foribus urbis hospites opperiebatur, siqui fortè adventarent (*b*); & cùm Sodomitæ ante ejus ædes hospitibus illius injurias inferre parassent, precibus illos ab incepto deterrere, oblatis etiam duabus puellis suis, ut illis pro libito abuterentur, conatus est. Idem exemplum in sene illo Gabaita, juniorem illum Levitam cum uxore hospitio recipiente observari contigit (*c*). S. Paulus (*d*), duobus illis Abrahami, & Lothi exemplis ingestis, Fideles, ut hospitalitem exerceant, hortatur. Qua unâ virtute, ait, Angelis sub hominum aspectu obsequium exhiberi contigit.

SS. Petrus, & Paulus Apostoli, Christi spiritu ducti, nihil antiquius habuerunt, quàm ut Fidelibus ejus virtutis exercitium commendarent; quam etiam inter potissima viri Christiani officia primos Fideles habuisse constat. Hinc Jesus ad Apostolos loquutus, ait: se hospitio recipi ab iis, qui ipsos Apostolos suscepissent, neque indonatos se remissurum illos, à quibus frigidæ poculum dono accepissent (*e*). Tandem in Judicio impiis hæc exprobraturum se profitetur: *Ite maledicti in ignem æternum; hospes eram, & non collegistis me... quandiù non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis* (*f*). S. Petrus, Fideles admonens, ait (*g*): *Hospitales invicem sine murmuratione* (estote). S. Paulus ad eam rem: *Hospitalitatem nolite oblivisci* (*h*); &: *Hospitalitatem sectantes* (*i*); quod exercitium Episcopis curæ esse voluit; inter ejus officia illud ex potissimis esse insinuans, in duabus ad Timotheum, & altera ad Titum (*k*). Clericum inhospitalem ab Episcopatu absterrendum monet S. Gregorius Magnus (*l*); &: *Episcopus, nisi omnes receperit, inhumanus est*, ait S. Hieronymus (*m*).

Porrò in exhibenda hospitalitate adeò sedulam navabant prisci illi Fideles operam, ut ab Ethnicis ipsis admirationem exigerent. Omnes indiscriminatim advenas uno charitatis sinu fovebant; in eos tamen, cum quibus eodem Religionis vinculo sociabantur, *Domesticos fidei*, impensiorem curam exhibebant. Dum enim Christianus esset advena, nullâ certè aliâ commendatione egebat, ut hospitio à Fidelibus reciperetur. Duæ postremæ S. Joannis Evangelistæ Epistolæ commendatitiæ videntur itinerantibus concessæ, ut Fidelibus, quibus in itinere occurrissent, exhiberentur.

a *Genes.* 18. 2. *&c.*
b *Gen.* 19. 1. *&c.*
c *Judic.* 19. 16. 17.
d *Hebr.* 13. 2.
e *Matth.* 10. 40. 41.
f *Matth.* 25. 41. *&c.*
g 1. *Petr.* 4. 9.
h *Hebr.* 13. 2.
i *Rom.* 12. 13.
k 1. *Timoth.* 3. 2. *& Tit.* 1. 8.
l *Epist. ad Jo. Episc.*
m *Epist. ad Ocean.*

HOSIEL, filius Semei, musicæ peritus, & Levita (*a*).

HOTHAM, filius Heber, è Tribu Aser (*b*).

HOZAI, Propheta Domini sub Manasse Rege Judâ, qui ejusdem Regni historiam literis mandavit. Eundem esse cum Isaia Propheta, qui ad Manassis Regnum vitam produxit, Judæi autumarunt; alii verò nomen Hozai de Prophetis quibuscumque, sive *Videntibus*, usurpatum credunt; quam etiam explicationem Septuaginta probarunt. In Syriaco *Hanan*, in Arabico *Saphan* appellatur.

HUCAC, urbs Aser, eadem fortafsè cum *Hucuca*, in sorte Tribûs Nephtali [*c*]. Levitis cessit, atque inter urbes refugii cooptata (*d*). Cum ambæ Tribus Aser, & Nephtali finitimæ essent, inde fieri potuit, ut eadem urbs singulis tribueretur.

HUL, sivè *Chul*, secundus filius Arami (*e*), quem Josephus *Otrum* appellans, Armeniæ incolam constituit. In ea sanè regione ejusdem nominis vestigia supersunt, urbes nempe *Cholana*, *Colimna*, *Colsa*, *Olane*, *Cholvatha* &c. quarum fortè nonnullæ ab Hul nomen suum derivarunt.

HUPHAM, sivè *Ophim*, filius *Benjamin* (*f*), à quo familia Huphamitarum (*g*).

HUR, seù potius *Ur*, urbs Chaldæorum. Vide *Ur*.

I. HUR, filius Caleb filii Esron, alterius à Caleb filio Jephone. Hur Mariam sororem Moysis duxit, si Josepho fides; alii enim ejus filium credunt. De illo pauca in Scriptura; quamquam summo in honore apud Moysem fuisse satis intelligimus. Cum enim Moyses in montem ascendisset, pugnante interim Josue contra Amalecitas, comites adhibuit Aaronem, & Hur [*h*], à quibus manus ipsius, porrectæ in preces ad Deum, sustinebantur, ne lassescerent. Idem Moyses Sinai verticem ascensurus, ut Legem à Deo reciperet, senioribus populi præcepit, ut si quæ interim emersissent difficultates, ad Aaronem, & Hur deferreot [*i*]. Filium habuit *Uri*, ex quo *Beseleel*.

II. HUR, Princeps Madian, in prælio contra Madianitas à Phinees inito, occisus (*k*).

III. HUR, filius Joræ, è Tribu Gad, pater Abihail (*l*), non Abigail.

HURAI, vir inter fortissimos Davidici exercitûs, ex valle, sive torrente Gaas (*m*). In 2. *Reg*.23. 30. *Heddai* appellatur.

HURAM, filius Ahod è Tribu Benjamin (*n*).

I. HUS, filius Nachor. *Gen*. 22. 21.

II. HUS, seù potiùs *Us*, filius Aram (*o*). Trachonitidem frequentasse ferunt (*p*).

III. HUS, filius Disan, è posteris Esau, qui in Idumæa Orientali sedem habuit (*q*).

HUS, regio, in quâ Job vixit (*r*), cujus situs ignoratur, quòd incertum sit, quam potissimum regionem *Hus* eo in loco Scriptura designaverit; cùm tres viros ejusdem nominis suprà ootaverimus, à quibus totidem regionum nomina derivari potuerunt. Qui Jobum inter posteros Nachor, sivè Aram, recensent, alibi certè terram

a 1. *Par*.23.9.
b 1. *Par*.7.32.
c *Josue* 19. 33.
d 1. *Par*.6.75.
e *Gen*. 10. 23.
f *Gen*. 46. 21.
g *Num*.26.39.
h *Exod*.17.10.
i *Exod*.24.14.
k *Num*. 31. 8.
l 1. *Par*.5. 14.
m 1. *Par*. 11. 32.
n 1. *Par*. 8. 5.
o *Gen*.10.23. & 1.*Par*.1.17.
p *Antiq*. *l*.1. *c*.7. *Hieronym*. *qu*. *Hebr*. *in Gen*. & *alii plures*.
q *Gen*.36.28. & 1.*Par*.1.42.
r *Job*. 1. 1.

Hus constituunt, quàm qui ab Esau illum accersunt: amborum tamen incerta fides. Ne igitur utriusque sententiæ rationibus in examen revocandis diutius immoremur, brevibus sententiam nostram subjicientes, censemus, certum ejusdem regionis situm in Idumæa constituendum ad Orientem Jordanis, & Galaaditidis, non longè à Bozra, & à regione, veteri nomine Ausitide appellatâ (*a*). Hanc ipsam regionem sub nomine Hus, & in Idumæa designatam apud Jeremiam credimus (*b*): *Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus*.

HUSAN, inter vetustissimos Idumææ Reges, & Jobabi successor (*c*).

HUSATI, sivè *Husath*, unde originem ducebat *Sobochai* vir in Davidico exercitu strenuus (*d*).

HUSIM, filius Dan. *Gen*. 46. 23.

HYACINTHUS, quo nomine, & gemmam & florem certi coloris designamus. De flore nihil in Scripturâ; de colore verò, & gemmâ plura.

Gemma Hyacinthi. Sponsa in Canticis ait, manus Sponsi tornatiles esse auro, & hyacinthis ornatas (*e*); atque in undecimo fundamento Cœlestis Jerusalem eandem gemmam locatam fuisse S. Joannes est author [*f*]. Porrò hujus gemmæ quatuor sunt genera: primum colore ad rubrum accedit: secundum aureo quodam emicat: tertium mali citrei: quartum mali punici colorem exhibent. Textus Hebræus in Canticis, pro gemmâ hyacinthi, habet gemmam *Tharsis*, quod etiam in Exodo legitur (*g*); & vulgò de chrysolito explicatur.

De *colore hyacinthi* sæpissimè apud Moysem (*h*). Vocem Hebræam *techeleth* clarissimi Interpretes (*i*) intelligunt de cæruleo cœlesti, sivè violaceo saturo, qualem violæ exhibent. Sanguine cujusdam ostrei, quod Latini *Muricem*, Hebræi *Chilson* appellant, color ille conficitur.

HYADES, vox ex Græco *hyetos*, pluvia, quæ in Job occurrit (*k*), & Hebræo *Chimah* respondet. Porrò eadem vox in eodem Libro redditur etiam *Plejades*. Nos Hebræam illam vocem explicandam censemus de *Oriente*, sive de *Vere* (*l*).

HYMENÆUS, civis, uti quidem videtur, Ephesinus, qui S. Pauli prædicationibus fidem amplexus, in hæresim deindè eorum prolapsus est, qui carnis resurrectionem (*m*), utpotè quam contigisse crederent, futuram denegabant. Eorum fuisse sententiam putat S. Augustinus [*n*], nullam manere nisi animæ resurrectionem, à peccato scilicet ad gratiam, per fidem, & baptismum. De hoc Satanæ à se devoto Apostolus Timotheum monet (*o*); quem tamen biennio post in eodem errore unà cum altero socio Phileta mansisse (*p*) constat. De Hymænei exitu nihil mæmoriæ proditum est.

HYMNUS, ex Græco *hymnos*, quod carmen, sivè canticum pium in Dei, & Sanctorum laudes adornatum sonat. Hymnus interdum synonimus est cantici, cantûs, psalmi; quæ tria apud Hebræos ferè non distinguuntur; neque apud illos vox suppetit, quæ hymno, ut à psalmo, & Cantico distincto, respondeat. Vox enim *mismar*, quæ

a *Vide nost. Comment. in Job*.1. 1.
b *Jerem. Thr*. 4. 21.
c *Gen*. 36. 34.
d 2. *Reg*. 23. 28.
e *Cant*. 5. 14.
f *Apoc*.21. 20.
g *Exod*.28.20.
h *Ibid*.25. 4.
i *Vide Braun. de vest. Sacerd. Hebr*. *l*.1. *c*.13.
k *Job*.9. 9. & 38. 31.
l *Vide nostr. comm. in Job*. 9.9.
m 2. *Timoth*. 11. 17.
n *Aug. in Jo. hom*. 19.
o 1.*Timoth*.1. 20. *A.Chr*. 63.
p 1. *Timoth*.1. 17.

quæ reddi solet *psalmus*, amplioris est significationis; quare interdum vertitur *canticum*, *ode*; & vox *tehilla* laudem sonat, quamvis *hymnus* vertatur. Apostolus Fideles hortatur, ut *in Psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus sese invicem provocent* (*a*). Jesus Christus post cœnam peractam, *hymno* recitato, è cœnaculo exiit (*b*), pro Judæorum in cœna Paschali more. Hymni, quorum est in Ecclesia Christiana usus, à psalmis distincti, piissimorum quidem, non tamen Canonicorum Authorum opus habendi sunt.

a *Ephes.* 5. 19. *Coloss.* 3. 16.
b *Matth.* 26. 30.

HYPOCRITA, ex Græco *hypocrites*, quod de illis usurpatur, qui externo habitu alios se simulant, veluti in scena comœdiarum, & tragœdiarum actores. Hypocrita vulgò dicitur, qui viri probi personam simulat; cujus vitii reos Jesus Christus sæpissimè Pharisæos arguit. In Libris V. T. Hebræa vox *chaneph*, quæ redditur *hypocrita*, *veterator*, prophanum etiam, impurum, impium, corruptum, proditorem sonat. Hinc apud Jerem. 3. 1. 9. & 23. 15. eadem vox exprimendæ corruptioni Terræ Juda, ex corruptis incolarum moribus, usurpatur.

HYRCANUS. Vide *Hircanus*.

HYSSOPUS, nomen herbæ notissimæ, Hebræis *esob*, cujus usus in aspersionibus, & lustrationibus. Ita sub egressu Judæorum ex Ægypto [*a*] jussit Deus, hyssopi fasciculo, sanguine agni paschalis madenti, postes & superliminaria ædium aspergi. Interdum ad eum usum lanæ coccineæ flocculus hyssopo jungebatur; & in leprosi lustratione, hyssopo, & lanæ rubenti addendi erant cedri ramusculi; quæ omnia in aquam, avis sanguine mistam, intingebantur [*b*].

a *Exod.* 12. 22.
b *Levit.* 14. 4. 6.

Porrò hyssopus arbuscula est, plures ex radice ligni instar durissimâ, ad pedis ac dimidii altitudinem, surculos emittens. Germina illa frondibus ex utroque trunci latere per intervalla emissis vestiuntur, oblongis, solidis, odoris, calidis & subamaris. Flos in vertice prodit, spicæ figurâ, & cæruleo, dilutoque colore. Duo hujus plantæ sunt genera: montanæ scilicet, & domesticæ. In Judæa præter modum excrevisse videtur, cùm milites in Evangelio tumentem aceto spongiam, hyssopi baculo impositam, Christo in Crucem sublato porrexerint (*c*).

c *Jo.* 19. 29.

J A

JAASIA, filius, vel fortafsè incola Thecue; nomeo eteoim filii non raro pro incola usurpatur, ut in illo, *Filia Sion* &c. Unus fuit ex electis post regressum è captivitate, qui Judæos illos, qui alienigenas fœminas duxerant, exquisierè (*a*).

a 1. *Esdr.* 10. 15.

JABEL, filius Lamech ex Ada, *pater habitantium in tentoriis, & pastorum*, scilicet author eorum, qui Arabum Scenitarum (*b*), & Nomadum more in tentoriis extra urbes vivunt, & pascendis ovibus occupantur. Pater enim in Scriptura est aliquando Dominus, Caput, Author.

b *Gen.* 4. 20.

I. JABES. Quamquam hujus viri nomen, insigni addito elogio pii & religiosi, exprimitur (*c*); pater tamen ipsius ne nomine quidem exhibetur. Sunt, qui, nec temerè, credant hunc Jabes esse Othonielem, filium Kos, sivè Cenez.

c 1. *Par.* 4. 9. 10.

II. JABES, pater Sellum, decimus-quintus Israelis, sivè Samariæ Rex (*d*).

d 4. *Reg.* 15. 10.

III. JABES, urbs mediæ Tribûs Manasse, transjordanicæ. Sita erat in regione, & ad radices montium Galaad; quare *Jabes Galaad* in Scriptura appellari consuevit. Eusebius hanc (*e*) sex milliaribus à Pella, Gerasam versùs, removet; adeòque illa Mare Tiberiadis ad orientem spectabat. Hanc urbem diripuerunt Israelitæ, quòd cives arma capere in Benjamitas noluissent unà cum cæteris, injuriam ulturis illatam uxori Levitæ (*f*) in urbe Gabaon versanti. Eandem postea obsedit Naas Rex Ammonitarum (*g*); qui à civibus exoratus, ut eos datis conditionibus reciperet, respondit, se non aliâ conditione recepturum, quàm ut urbem dederent, dextroque oculo orbari paterentur. Illi inducias septem dierum petierunt; quo temporis spatio nisi suppetiæ ferrentur, illius arbitrio se commisissent. Interim Rex Saul urbis angustiis intellectis, cum exercitu superveniens, hostibus cæsis, obsidionem solvit. Beneficium illud incolæ Jabes universæ Saulis familiæ rependerunt, ac Regis illius cadaver, mœnibus Bethsam à Philisthæis appensum, clam sustulerunt, & in nemore urbi proximo sepulturæ Regio cultu mandarunt (*h*).

e *Euseb. in locis in Arisob Procop. Gaz. in Jud. Jabes 20. milliar. à Pella locat.*
f *Jud.* 21. 8. *Quo anno incertum.*
g 1. *Reg.* 11. 1. *&c. A.M.* 2909 *ante Ch.* 1091. *ante Ær.* 1094.
h 1. *Reg.* 31. 22. *&c. A. M.* 2949. *ante Ch.* 1051. *ante Ær.* 1055.

I. JABIN, Rex Asor (*b*), in plaga septentrionali Chanaanitidis, qui fœdere inito cum Regibus Madon, Jobab, Semeron, Acsaph, aliisque populis Chananæorum, ut Judæos, antequàm in regione confirmarentur, opprimerent, exercitum coegerunt. Cùm ad aquas Merom convenissent, Josue de victoria certior factus à Deo, monitusque, ut devictorum equis nervos succideret, currusque combureret, alacer cum exercitu processit, improvisos juxtà aquas Meron adortus, facilè fudit, fugientesque Sidonem usque ad aquas Mazrephoth, & planitiem Masphæ insequutus est. Indè post enervatos equos, combustosque currus, regressus Asor occupavit, Regemque ipsius occidit, anno M. 2555.

b *Josue* 11. 1. *&c.*

II. JABIN, Rex Asor, qui Israelitas 20. annis oppressit (*a*). Nongentos currus in exercitu habebat, ejusque Dux Sisara ingentibus copiis præerat. Deus populum suum miseratus, Deboram Prophetidem uxorem Lapidoth, & Barac filium Abinoam excitavit, ut illos ab oppressione relevarent. Fudit igitur Barac Sisaram ad radices Carmeli, atque Israelitæ confirmati tandem Jabin oppresserunt.

a *Judic.* 4. 1. *&c. Ab an. M.* 2699. *ad* 2719.

JABNEEL. Vide *Jebneel*.

JABNIA, alio nomine *Jamnia*. Vide *Jamnia*.

JABOC, torrens ultra Jordanem, è montibus Galaad excurrens. In Jordanem devolvitur, non longè à Mari Tiberiadis, quod ad septentrionem respicit. Jacob juxta eas aquas cum Angelo luctatus est (*b*). Regionem Ammonitarum à Galaaditide, & à Regione Og Regis Basan dividit.

b *Genes.* 32. 1. *&c.*

JACAN, sivè *Bene-Jacan*, seù *filii Jacan*, inter Gadgad, & Moseroth, ubi Israelitæ castrametati sunt (*c*).

c *Deut.* 10. 6.

JACHAN, filius Abigail ex Tribu Gad (*d*).

d 1. *Par.* 5. 13.

JACHANAN CARMELI, urbs, cujus Rex à Josue debellatus est [*e*]. Hanc urbem alio nomine *Jecnam*, sivè *Jecbonam*, Tribus Zabulon tenuit, ac in Levitarum partes cessit (*f*). Eadem videtur, ac *Jecmaam* (*g*).

e *Josue* 12. 22.
f *Josue* 19. 11. *&* 21. 34.
g 3. *Reg.* 4. 12. *&* 1. *Par.* 6. 68.

I. JACHIN, quintus filius Simeonis, qui unà cum patre in Ægyptum descendit, & familiæ Jachinitarum author fuit (*h*).

h *Num.* 26. 12.

II. JACHIN, caput familiæ ejusdem nominis, quæ inter 24. familias Sacerdotales vigesimaprima recensebatur (*i*).

i 1. *Par.* 24. 16.

JACHIN, nomen unius ex columnis in vestibulo Templi Salomonis hinc & inde erectis: nomen alteri *Booz*. Æreæ erant, 4. digitorum crassitie, & supra basim 18. cubitis assurgebant (*k*), præter epistylium 5. cubitorum; basis verò mensuræ in Scriptura omittuntur; complectebantur autem cubitos decem. De altitudine epistylii variant loca S. Scripturæ; nam 3. *Reg.* 25. 17. tres cubiti assignantur, 3. *Reg.* 7. 19. quatuor, 3. *Reg.* 7. 16. & *Jerem.* 52. 22. quinque; quod quidem dissidium ex diversa illas metiendi ratione oritur; siquidem totum opus quinque cubitis assurgens, ornamentis liliorum, quæ in vertice eminebant, nec non iis, quibus cum trunco columnæ jungebatur,

k 3. *Reg.* 7. 15. *Jerem* 52. 21. *In* 2. *Paralip.* 3. 15. 17. *ambabus columnis* 35. *cubits altitudinis tribauntur quare singulis* 17. $\frac{1}{2}$ *assignari possunt. Cubitis* 18. *Hebraici* 30. *pedibus, & 9. digitis respondent. Duodecim cubiti ad* 20. *pedes & 6. digitos referuntur.*

tur, detractis, ad tres cubitos redigitur; ablato verò tantùm fastigio, quatuor cubitis attollebatur. *Jachin* redditur stabilitas, *Booz*, firmitas.

a 1. *Par*. 24. 11.

JACIM, pater duodecimæ familiæ inter 24. classes Sacerdotales (*a*).

b *Natus A.M.* 2168. *ante Ch.* 2832. *ante Ær.* 1836.

c *Gen.* 25. 25.

JACOB, filius Isaaci ex Rebecca (*b*), frater natu minor Esau; siquidem eodem partu effusi, Esau primus vênit in lucem, cujus pede apprehenso, Jacob ex utero prodiit: hinc nomen *Jacob*, scilicet supplantator (*c*), quod de illis dicimus, qui adversarium pedibus apprehensum dejiciunt. Hoc ventura portendebat. Illud etiam accessit, quòd cùm duos gemellos fœtus in utero dissilire sentiret mater, Deus ea de re à patre consultus, respondit duarum potentissimarum gentium authores Rebeccam gestare, quorum majorem minori subdendum [*d*]. Jacob suavissimis moribus præditus, vitam quietam domi agebat, relicto Esau, ingenii ferventioris juveni, venationis excercitio, cui unicè seipsum devoverat. Porrò patris animus ad Esau, matris verò ad Jacobum inclinabatur.

d *Gen.* 25. 25. *&c.*

e *Gen.* 25. 32.

f *Hebr.* 12. 16.

g *Gen.* 27. 1. *&c. A.M.* 2245 *ante Ch.* 1755. *ante Ær.* 1759.

h *Utrùm Jacob peccaverit, vel mentitus fuerit, an non, diffident Patres. Afferunt S. Aug. l. 3. de Doctr. Christ. c. 23. & l. 22. contra Faust. c. 83. Bonfrer. & Est. in Gen. 27. Negant peccasse, mentitum tamen fuisse, quod licet quandoque, dicunt Orig. l. 6. Stromat. apud Hieron. l. 3. Apolog. cont. Rufin. Chrysost. homil. 52. & 53 in Gen. Cassian. Collat. 17. c. 17 &c. & c. 21. &c. Deo movente Jacobum id fecisse ajunt Biel. in 3. Sent. dist. 38. et Petr. de Alliaco in 1. Sent. q. 12. Neque mentitum, neque peccasse volunt S. Greg. lib. 1. hom. 6. in Ezech. & in Job. l. 18. c. 3. Isid. Hispal. Beda, Rupert. D. Th. 2. 2. q. 90. a. 3. Can. l. 2. de locis c. 4. Demùm veniale peccatum admisisse tuentur Lyr. Tost. Cajet. Lipoman.*

Accidit, ut Jacob fortè sibi pulmentum ex lentibus parasset, cujus cùm Esau labore venationis, & fame lassatus sibi portionem daret, anxiè petiisset, ille nunquam concessurum se ait, nisi priùs jus primogeniti sibi renunciaret. Tum Esau (*e*): Ut quid primogenita, dum fame morior? Statimque Jacob: Jura ergo. Ille jusjurandum addidit, lentibusque voratis, abiit, eam venditionem parvipendens. Ista quidem quamvis per ludum acta viderentur, satis tamen duorum fratrum indolem produnt, & ingenium; quare jus suum prodigentem Esau S. Paulus *prophanum* appellat (*f*).

Diù post (*g*) ambobus fratribus annum agentibus 77. Isaac 137. annis natus ad mortem decumbens, filium Esau accivit, petiitque, ut sibi venatu aliquid cibi compararet, postremam deindè benedictionem à patre impetraturus. Dum Esau jussa complebat, Rebecca Jacobum monuit, ut hædum è grege subducens, cibum confestim pararet, quo patri oblato, eoque indicio ab ipso (cujus oculi præ senectute caligaverant) Esau creditus, paternam benedictionem surriperet. Cui Jacob, vereri se dixit, ne pater, manus ipsius & collum attrectans, fraudem deprehenderet; quippè cùm frater Esau pilosus esset, ipse verò lenis. Verùm Rebecca maledictionem, quam ille timebat, in suum caput imprecata, quantocyus hædum afferret, imperavit; quo allato, atque parato, mater vestibus Esau splendidissimis Jacobum induit, deindè hædinis pellibus manibus, ac colli nudis protectis, illum ad patrem introduxit.

Isaac ingredientem audiens, quisnam esset interrogavit: cui alter Esau se esse respondens (*h*), deindè à patre sequisitus, propiùs accedens, palpandum se obtulit. Cùm Isaac pilosum sentiret, omni fraudis suspicione depositâ, quam ex vocis sono conceperat, ait: *Vox quidem, vox Jacob est; manus autem, manus sunt Esau*. Cibum igitur hilaris degustavit, deinde filium ad osculum accedere jussit. Filio obtemperan-

te, Isaac vestium Esau fragrantiam sentiens, *Ecce odor*, ait, *filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore Cœli, & de pinguedine terra, abundantiam frumenti, & vini, & serviant tibi populi, & adorent te Tribus: esto Dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tua. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus; & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur*.

Vix Isaac quieverat, cùm Esau coctos à venationes cibos referens supervênit. Quod ut pater agnovit, hæsit primò, deinde fraudem Jacobi exposuit. Ille hæc audiens, Jure, ait, frater meus nomen Jacob sortitus est; bis enim me supplantavit, & cùm jus primogeniti, & cùm benedictionem surripuit. Deindè ad Isaac conversus exoravit, ut se etiam benedictione non fraudaret. Cùmque pater, se alteri dominium in fratres, vinique & frumenti largitatem precatum, nihil habere ipsi reservatum respondisset; *Num*, ait, *unam tantùm benedictionem habes, pater?* Deindè precibus, & gemitibus, ut benedictionem concederet, instabat. Permotus hisce pater, ait: *In pinguedine terra, & in rore Cœli desuper erit benedictio tua. Vives in gladio, & fratri tuo servies: tempusque veniet, cùm excutias, & solvas jugum ejus de cervicibus tuis*. Sunt, qui textum Hebraicum aliter reddant: *Benedictio tua longe aberit à pinguedine terra, & à rore Cœli, sed vives in gladio &c.*

Exinde Esau odium in fratrem altâ mente fovit, eamque injuriam cæde ipsius ulturus obitum patris opperiebatur; quare Rebecca, quam prava filii consilia non latebant, Jacobo persuasit, ut ad Labanum avunculum suum in urbem Haram Mesopotamiæ diverteret, donec Esau quiesceret. Eadem etiam cum Isaac communicavit, addens insuper gravissimum sibi futurum, si Jacob Chananæam uxorem duxisset. Igitur Isaac (*a*) filium accivit, illique bona imprecatus in Mesopotamiam dimisit, imperans, ut unam ex Labani filiabus duceret. Clam igitur iter ingressus Jacob, cùm ad locum quemdam serò pervenisset, ubi noctem agere decreverat, vix quieti se dedit, cùm subitò dormienti species scalæ objecta est, è cœlo usque in terram protensæ; culmini Dominus incumbebat, per gradus verò Angeli ascendebant, & descendebant: Dominum autem dicentem audiit: *Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac. Terram, in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo; eritque semen tuum quasi pulvis terra... & benedicentur in te, & in semine tuo cuncta Tribus terra.*

a *Gen.* 28. 1. *&c.*

Hoc somnio Jacob expergefactus, ibi domum Dei, & portam Cœli esse, quem Dominus præsentiâ suâ visitaret, inclamavit; quare diluculò consurgens, lapidem illum, quem capiti dormiens supposuerat, in monumentum erexit, atque oleo consecravit; loco verò, Bethel nomen imposuit; quod etiam urbi proximæ Luzæ inditum est. Tandem Dominum exoravit, ut suo itineri adesset, decimasque omnium, quæ sibi obvenissent ex suis laboribus, devovit.

b *Gen.* 29. 1. *&c.*

E' Bethel digressus (*b*), itinere aliquot die-

dierum tandem in Mesopotamiam pervênit, juxta urbem Haran, ubi Laban ipsius avunculus morabatur. Cùm à pastoribus de Labano quæsivisset, ab illis audivit futurum, ut Rachel ejus filia jamjam adesset. Jacob venientem expectavit, eàque visâ statim lapidem ex ore putei removens, curandis gregibus manum admovit; ac tandem genus suum puellæ prodidit. Illa confestim domum ad patrem evolavit, qui, eo nuncio accepto, statim hospiti occurrens, in domum suam duxit. Post mensem evolutum, Laban nolens gratis sibi à nepote famulatum præstari, ipsum rogavit, quid mercedis exposceret. Ille nihil cunctatus, septennii famulatum pro nuptiis Rachelis filiæ ipsius natu minoris pactus est. Igitur celebratis gentis illius more nuptiis, cùm Sponsa noctu in thalamum introducenda esset, pro Rachele Lia, altera Labani filia natu major, supposita est. Jacob mane tantummodò fraudem deprehendens, cum Labano conquestus est; sed ille factum excusavit, morem regionis causatus, quo filias natu minores antè majorem nuptui dare interdicebatur; quare, si vellet & alteram ducere, septem adhuc annis serviret.

Jacob amore Rachelis, injustæ petitioni acquievit, impletoque famulatu, optatis nuptiis potitus, novam Sponsam veteri prætulit. Deus tamen Liam fœcundam, Rachelem sterilem effecit; quare ex Lia quatuor filii, Ruben, Simeon, Levi, & Juda continuatâ successione prodierunt. Rachel filiis carens, ut saltem alterius operâ mater appellaretur, alteram pro se fœminam, Balam nempè ancillam suam, viro suo dedit. Illa Dan, & Nephtali filios heræ suæ edidit. Cùm res Racheli successisset, Lia quoque Zelpham famulam suam viro dedit, ex qua filios retulit Gad, & Aser. Post hæc, Lia filios habuit, nempè Issachar, & Zabulon, ac filiam Dinam; nec Dominus Rachelis oblitus est, cui tandem filium Josephum concessit.

Evoluto promissæ servitutis tempore, auctâque familiâ, regressum cogitans, dimissionem à Labano petivit. Sed ille commodam sibi ejus sedulitatem expertus exoravit, ut in curandis gregibus ipsius, eâ, quam maluisset, mercede perseveraret. Jacob famulatum ad sexennium prorogavit, pactus pro mercede, ut omnes tam oves, quàm hædi, qui maculis in vellere aspersi nascerentur, atque insuper omnes nigri velleris sibi cederent: cæteros verò Laban haberet. Jacob igitur quidquid infimi erat velleris sibi reservavit. Ne quid autem fraudis Laban suspicaretur, curavit, ut ovibus unicoloribus à furvis, & maculosis separatis, unicolores in locum trium dierum spatio dissitum, à filiis Laban deducerentur, cæteras verò Jacob ipse curavit.

A. M. 2260. ant. Ch. 1740. ant. Ær. 1744.

Verùm Deus exantlata à Jacob mala remuneraturus, dormienti per somnium (a) artificium ostendit, quo multiplicandis fœtibus furvis, & maculosis non frustra uteretur. Virentes igitur virgas detracto hinc indè cortice, varios colores exhibentes in canalibus ponebat, quò greges ad potum cogebantur. Augebant colorum varietatem umbræ virgarum, in aquis expressæ, quibus omnibus adeò oculi gregum, dum concipiendi tempus aderat, afficiebantur, ut fœtus varios, & maculosos conciperent. Nec tamen eo artificio singulis indiscriminatim anni temporibus usus fuisse videtur, verùm, ut vulgò creditur, verno tantummodò tempore virgas imponebat, ut autumnales fœtus referret; autumnali verò, arbitrio naturæ rem permittebat, nihil gravatus, si vernos fœtus Laban haberet (a). Nihil autem ea in re præter naturæ leges occurrit; quippè nec novum nec rarum est, animantia quæcumque ad ea, quibus afficiuntur, objecta fœtus referre, ut saltem maculam quamdam coloris ejusdem objecti exhibeant. Quòd autem Jacob rem totam ex Deo didicerit, illud certè miraculum refert. Huic sententiæ vulgò Latini (b) adstipulantur; S. Chrysostomo (c) Theodoreto (d), aliisque nonnullis prodigiosum opus illud videtur.

Eo artificio Jacob adeò lucrum nactus est, ut Labani filiorumque in se invidiam crearit; qui indignationis suæ non obscura indicia exhibuerunt, quasi eorum direptione seipsum ditasset (e). Torvo proinde oculo illum aspicientes, palàm dictitabant, sua esse bona, quæ ille in se traduxerat. Interea Deus per somnium Jacobum monuit, in regionem suam regrederetur, opem illi suam pollicitus. Jacob jussa exequuturus, consilium suum uxoribus exposuit; quæ cùm præsto essent, continuò se cum tota familia, & gregibus clam è domo Labani se subducens, iter Palæstinam versùs suscepit. Cùm itinere trium dierum jam processisset, Laban tunc primò re intellectâ, fugientem insequutus est. Septimâ die in montibus, qui postea Galaad dicti sunt, assequutus, primò de fuga ipsius graviter conquestus est; deindè addidit, se pœnas ab ipso expetiturum fuisse, nisi Deus Abrahami, qui noctu sibi apparuerat, ab omni injuria desistendum præcepisset: *Verùm*, adjecit, *cur furatus es Deos meos?* Rachel, inscio Jacobo, Teraphim Labani subripuerat.

Cui Jacob, se quidem ait fugam clam suscepisse, quòd timeret, ne uxores suæ vi manere cogerentur. De furto autem licere ipsi eum ex suis interficere, apud quem Idola invenirentur. Tunc Rachel sub stramentis camelorum Idolis occultatis, illis assedit; cùmque Laban ad Tabernaculum ipsius excutiendum venisset, illa, ne assurgeret, consueta fœminarum incommoda causata est. Eâ ratione omnem patris discussionem irritam fecit. Jacob vicissim cum Labano de omnibus, quæ ab illo passus fuerat, deque injuria ipsi irrogatâ, quòd Tabernacula ipsius excussisset, conquestus est. Tandem mutuis querelis finis impositus est, jurato utrinque fœdere pro se, suisque posteris in perpetuum; cujus rei monumentum tumulum lapidum in iis montibus erexerunt. Hunc autem tumulum Jacob *Galhaed*, Laban verò *Jegar-sehebadutha* appellavit. Deindè appositas dapes simul comederunt, atque ambo mutua signa amicitiæ exhibentes, in diversa recesserunt. Exinde

a *Genes. 31. 10. 11. &c.*

a *Nonnihil hîc difficultatis habet Textus, quam vide in Commentariis.*

b *Hieron. qu. Heb. in Gen. Aug. qu. 93. in Gen. & lib. 18. c. 5. de Civit. Isidor. Hispal. l. 12. orig. c. 1.*

c *Chrysost. hom. 37. in Genes.*

d *Theodoret. qu. 89. in Genes.*

e *Genes. 31.*

de loco nomen *Galaad* inditum est. Labano igitur in Mesopotamiam redeunte, Jacob in Chanaanitidem tendebat: cùm verò ad torrentem Jabok, ad orientem Jordanis pervenisset (*a*), duo tanquam Angelorum agmina venienti occurrerunt, ex quo deindè loco nomen impositum est *Mahanaim*, sivè duo castra. Duo hæc Angelorum agmina tradunt ex Angelis tutelaribus Mesopotamiæ coacta fuisse, qui Jacobum usque ad torrentem prosequuti fuerant, ubi ab Angelis Chanaanitidis exceptus, atque in reliquo itinere deductus fuit.

Eo temporis spatio, quo Jacob à domo patris aberat, Esau frater ipsius montem Seir occupaverat. Eos montes cùm Jacob circa plagam orientalem meridionalem illius loci, quò pervenerat, spectaret, metuens ne fratris vulnus non adhuc esset obductum, obsequiis, & muneribus illum promereri cogitavit. Igitur suum adventum fratri nunciandum curavit; quo ille audito, 400. viris stipatus, venienti obviam processit. Jacob sinistrum aliquod suspicatus, ad eum demulcendum munera præmisit, capras, oves, camelos, vaccas, asinas cum eorum pullis, præcepitque deducentibus, ut suo nomine fratri omnia exhiberent, adderentque, rogare sese, ut mittentem non dedignaretur, qui & ipse eum salutaturus veniebat. Interim torrente Jabok ab universa familia trajecto, Jacob solus in adversa ripa subsistens, obvium habuit Angelum, sub viri specie, quocum usque mane luctam exercuit (*b*). Cum Angelus prævalere non posse videretur, digito nervum femoris tetigit, quo statim exarescente (*c*), Jacob claudicavit. Tunc Angelus: *Dimitte me*, ait, *aurora est*. Cum alter se non dimissurum significaret, nisi benedictionem obtinuisset, Angelus nomen illius requisivit, atque exindè non Jacob, sed Israel appellandum præcepit. Cum vicissim Jacob nomen Angeli requireret, ille, quid quæris, ait, nomen meum? collatâque benedictione evanuit. Jacob eum locum appellavit Phanuel, dicens, se Deum vidisse, nihilque mali sibi contigisse. Israelitæ eam ob rem, quæ Jacob acciderat, nervum femoris in cibum adhibere nefas ducunt.

Post transitum torrentis, Jacob universam familiam in duas turmas divisit. Liah, ejusque filii, ac famulæ primam (*d*); Rachel cum Joseph ac famulæ secundam tenebant. Vix Esau è longinquo apparuit, Jacob progressus, septies usque ad terram demissus, salutavit, hunc ritum cæteris etiam uxoribus, & filiis servantibus. Indè ambo fratres mutuis amplexibus sese exceperunt, ac Jacob, ut munera per suos oblata exciperet, etiam atque etiam exoravit. Esau oranti vix acquievit; ipsum verò cum suis deducere omnino volebat; sed altero renuente, quòd brevioribus itineribus procedere ob varia omnis generis impedimenta cogeretur, eo suadente in montes Seir regressus est. Jacob indè Socoth pervênit, ac tandem ad Jordanem, ubi domum ædificavit. Hanc sedem aliquo tempore habuit, deinde trajecto flumine, in Salem urbem Sichimitarum vênit, ubi moram traxit, fixis tentoriis in

a *Genes.* 32.

b *Sunt, qui credant fuisse Cacodæmonem qui contra Jacob pugnavit. (Ita quidam ap. Procop. in Gen.) Alii credunt fuisse Filium, secundam Trinitatis Personam. Just. in Dial. Clem. l. 1. Pæd. Tertul. con. Praxeam. Hilar. l. 4. c. 5. de Trin. Athana. orat. 3. cont. Arian. Chryst. in c. 7. Act. Theodoret. quæst. 92. in Gen. Alii cum Propheta Osee 12. 3. interpretantur dictum de Angelo; quam sententiam post S. Aug. l. 16. de Civ. Dei c. 39. & q. 104. in Gen. vulgò omnes sequuntur.*

c *Quidam Jacobum imposterum claudum mansisse ajunt: alii statim sanitati restitutum volunt; & ubi nos in Vulgata legimus: Transivitque in Salem &c. vertunt: Sanus transit Jordanem pervenit.*

d *Genes.* 33.

parte illius campi, quam à filiis Hemor patris Sichem, pretio 100. *Kesitu*, sivè 100. agnorum, sivè monetarum êmit (*a*).

Sub hæc, Dinæ filiæ Jacob raptus, atque violatio per Sichem filium Hemor universam familiam turbavit (*b*). Historiam hujus raptûs dedimus v. *Dina*, & *Sichem*. Hanc injuriam cæde omnium Sichimitarum, urbisque direptione filii Jacob expiarunt. Jacob metuens, ne populorum finitimorum arma sustinere cogeretur, Dei jussu sedem transtulit in Bethel (*c*), ubi & eodem jubente aram excitavit. In præparationem sacrificii, purificationem singulis indixit, jussitque omnes Idololatriæ reliquias, si quas è Mesopotamia retinerent, abjicere. Eas res omnes Jacob sub terebintho à tergo urbis Sichem defodit. Ex ea urbe, nemine iter infestante, in urbem Bethel venit: ibique sacrificium offerentem Dominus alloquutus, & protectionem, & immensam posteritatem promisit.

Iter deinde Hebronem versùs iniit, Isacum patrem suum, propè eam urbem in convalle Mambre versantem, invisurus. In eo itinere Rachel (*d*) in partu Benjamin, difficultate pariendi extincta est, ac juxta Bethleem sepulturæ mandata. Jacob defunctæ uxori monumento erecto, deindè iter prosequutus, ad Turrim gregis tabernacula fixit. Patrem superstitem nactus est, cum quo 22. annis vitam egit (*e*); siquidem ille nonnisi anno M. 2288. ætatis suæ 180. diem clausit. Jacob, & Esau filii ejus funus curarunt.

Annis circiter 10. antè obitum Isaac, Joseph fratrum proditione è sinu patris abstractus, in captivitatem abductus fuit, uti in ejus articulo describemus. Filium hunc, quem falsò à bestiis voratum credebat, Jacob effusis lachrymis ingemuit, adeo ut vi doloris identidem repeteret: *Descendam ad filium meum lugens in infernum* (sepulchrum). Viginti duos circiter annos in luctu transegit (*f*), donec nimirum à filiis suis ex Ægypto regressis, de vita illius insperatum nuncium accepit (*g*). Ut enim superstitem illum esse audivit, veluti è longo somno experrectus, sibi nihil ad solatium deesse significavit, seque illius consuetudine antè mortem frui velle dicebat. Hinc è convalle Mambre cum tota familia movens (*h*), in Bersabee vênit, ubi in altari Domino consecrato post oblatum Deo sacrificium, noctu per visum admonitus est, ut in Ægyptum iret, sciretque futurum, ut Joseph sui morientis supremum spiritum exciperet. Illuc igitur cum tota familia 70. hominum pervênit.

Joseph vix ut patrem adesse per Judam, ad eam rem nunciandam destinatum, rescivit, simul ad illum in terram Gessen, ubi ex condicto substiterat, convolavit, & post mutuos amplexus, senem ad Regem deduxit. Ab illo benignè exceptus, inter cetera de ætate requisitus, respondit, dies peregrinationis suæ 130. annos explere, malos quidem, quin & paucos, maximè si cum longævâ patrum suorum vitâ conferantur. Joseph igitur patrem, ac fratres in possessione regionis totius Ægypti optimæ, nem-

a *Vide v.* Kesita.

b *Genes.* 34. *A.M.* 2265. *seu* 2266. *ante Ch.* 1734. *ant. Ær.* 1738.

c *Genes.* 35.

d *Genes.* 35. 16. 17. *A. M.* 2266.

e *Genes.* 35. *A.M.* 2288.

A. M. 2276. *ante Ch.* 1724. *ant. Ær.* 1728.

f *Josephus an. 2276. venditus. Famet an. 2296. contigit. Filii Jacobi in Ægyptum missi an. 2207. Joseph à fratribus cognitus, Patrem accersit an. 2298.*

g *Genes.* 43. & 44. & 45.

h *Genes.* 46.

pè Gessen, statuit, atque fame adhuc grassante, quæ illis essent necessaria, suppeditavit.

Jacob septendecim annis in Ægypto vixit, ab anno nempè 2298. usque ad 2315. Tandem ad mortem decumbens (a), cùm Joseph ac duo filii ipsius Ephraim, & Manasse lectulo adessent, Josepho fausta omnia precatus est; parvulos filios in suam familiam adoptavit, præcepitque, ut in possessione terræ Chanaan, quam Deus sibi promiserat, cùm esset in urbe Bethel, suam sortem, non secus ac Ruben & Simeon, obtinerent. Deindè parvulos illos ad lectum admotos, paternis ulnis complexus, benedixit. Post hæc, Joseph filios excipiens, ambos hinc atque indè ad latera patris statuit, Ephraim ad sinistram, Manassem ad dexteram. Verùm Jacob Divino lumine intuens futura, decussatis brachiis, dexteram Ephraim, lævam capiti Manassis imponens, benedictionem exorsus est. Cùm Joseph de errore patrem admoneret, ille nil dimotis manibus, futurum prædixit, ut minor frater numero populorum, & potentiâ primogenito præstaret. Sua fides prophetiæ fuit; Tribus enim Ephraim præ Tribu Manassis floruit, cùm inter Tribus Israelis post Judam omnium maxima fuerit. Conversus deindè Jacob ad Josephum, prædixit, Hebræos iterum in Chanaanitidem patribus suis à Deo promissam regressuros. Tibi verò, addidit, in augmentum hæreditatis campum illum assigno, quem gladio & arcu meo ex Amorrhæis obtinui.

a Genes. 48. A. M. 2315. ante Ch. 1685. ant. Ær. 1689.

Post aliquod temporis (b) Jacob, accitis ad se filiis, benedictionem supra singulos, atque futurorum eventuum prædictionem pronunciavit; qua occasione nec meritas laudes, nec debitas verborum castigationes pro singulorum merito præteriit; quin & singularum Tribuum mores atque regiones, quas sorte obtinere debebant, descripsit. Judam & Josephum summis laudibus extulit, sceptrumque penès Judam tandiù perstiturum prædixit, quandiù Messias, gentium expectatio, veniret. Omnes tandem filios obtestatus est, ut mortuum corpus suum sepeliendum curarent in spelunca sita in campo Ephron, è regione Mambre, ubi Abraham, Sara, Isaac, & Rabecca condebantur. His dictis, tandem diem clausit extremum. Mortuum corpus aromatibus, Ægyptiorum more, conditum est (c); funusque 70. diebus publico luctu per universam Ægyptum curatum fuit. Deindè Joseph, ac fratres, Magnatibus Ægypti comitantibus; permittente Pharaone, cadaver ad tumulum patrum suorum juxta Hebron, ubi Liah uxor defuncti quiescebat, detulerunt. Ut ad locum pervenerunt, luctum septem diebus innovarunt; undè loco nomen inditum est: *Planctus Ægypti*.

b Genes. 49. A. M. 2315. ant. Chr. 1685. ant. Ær. 1689.

c Genes. 50.

Author Ecclesiastici (d) hoc elogio Jacobum celebravit: *Benedictionem omnium gentium dedit illi Dominus, & testamentum* [nempè fœdus initum cum Abraham &c.] *confirmavit super caput Jacob. Agnovit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hæreditatem* [terram promissam], *& divisit illi partem in Tribus duodecim* [caput constituit duodecim Tribuum]. *Et conservavit illi homines misericordiæ* [alii; Virum misericordiæ; nempè filium illi dedit Joseph] *invenientes gratiam in oculis carnis*. Jacob vaticiniis suis non tantum Salvatorem venturum prænunciavit, sed illius etiam figuram in vitæ ratione, vicissitudinibus, fugâ, & nuptiis expressit; in Liah enim Synagogam, in Rachele Ecclesiam præfiguravit.

d Eccli. 44. 25. 26.

Fons, sivè *Puteus Jacob*, situs erat juxta urbem Sichem. Huic Jesus Christus assidebat, cùm Samaritanam alloqueretur (a). Propè eum locum Jacob morabatur, antequam cædes Sichimitarum contigisset. Apud Vetustiores Itinerantes Templum S. Jo. Baptistæ ad hunc fontem in formam crucis constructum, occurrit (b): ante Altaris septa puteus videbatur. Ferunt, adhuc extare situlam, qua Samaritana utebatur; ægrotos autem aquam ex illa potare, ut sanitatem recipiant.

a Joan. 4. 26.

b Hieron. in Epitaph. Paulæ. Antonius Martyr. Itiner. Item Itiner. Adamnani, & Villibaldi, apud Reland. Palæst. t. 2. p. 1008. 1009.

Vadum Jacob. Hunc locum alii ad Jordanis in Mare Tiberiadis ostium, infra Cæsaream Philippi, ubi hodie pons alveo impositus est, statuunt. Verùm Jacob alibi Jordanem transisse, verisimilius ducimus, nempè ad Urbem Bethsan, vel circa. Redux enim è Mesopotamia, torrentem Jabok ad Mahanaim transgressus est; inde Phanuel, & Socoth petiit, quæ loca quantùm Bethsan proxima sunt, tantùm ab ostiis Jordanis absunt. Porrò quod vadum habuit regressus, idem habuisse, dum ibat, verisimilius videtur, ait enim: *In baculo meo transivi Jordanem istum, & nunc cum duabus turmis regredior* [e].

c Gen. 32. 20.

JACOB, pater Mathan, avus S. Josephi (d), de quo nihil novimus.

d Matth. 1. 15

I. JACOBUS, cognomento *Major*, ad distinctionem alterius cognomine *Minoris*, scilicet ætate; fratrem habuit S. Jo. Evangelistam [e], & parentes Zebedæum, ac Salomem, patriam verò Bethsaidam Galilææ. Rebus suis omnibus abjectis, Christo se discipulum adjunxit; qua in re matrem Salomem habuit sociam, quæ Christum in suis itineribus cum aliis fœminis comitabatur. Eâ occasione Salome quondam Christum rogavit, ut duos filios, Jacobum, & Joannem, ad dexteram suam in suo Regno statueret. Respondit ille, hasce honoris sedes distribuendas patri, non sibi, reservari (f). Ante vocationem ambo fratres unà cum Zebedæo patre piscatoriam exercebant; eamque tunc primò penitus abjecerunt, cùm illos sarciendis retibus in cymba intentos Magister accivit (g). Ambo Christum transfiguratum spectarunt [h], ambo super Samaritanos, qui Jesum ex urbe sua excluserant, an vellet ignem è Cœlo deducerent, Magistrum postularunt [i]. Indè nomen *Boanerges* in illos derivatum videtur. Eorum zelum Christus verbis repressit, dicens, nescire ipsos, quo spiritu animarentur, sivè animari debuissent.

e Matth. 4. 21

f Matt. 20. 21.

g Marc. 1. 18. 19.

h Matth. 17. 2.

i Luc. 9. 54.

Aliquibus post resurrectionem diebus, ambo fratres in Mari Tiberiadis piscabantur. Domino in Cœlum ascendenti testes adfuerunt. S. Jacobum Evangelium annunciasse duodecim Tribubus Israelis per Mundum

dum dispersis tradunt nonnulli (a), sed dubiâ fide. Martyrium ipsius, de quo in Actibus Apostolorum (b), ad an. Christi 42. sivè 44., neque enim certos annus definiri potest, consignatur. Ab Herode Agrippa Rege Judæorum, Herodis Magni nepote, in carcerem detrusos, ac deinde circà Festum Paschatis gladio damnatus est: qui rem gratam se Judæis præstitisse intelligens, S. Petrum, in carcerem conjecit. S. Clemens Alexandrinus (c) tradit, virum illum, qui S. Jacobum ad Judicem adduxerat, ejus in fidei confessione firmitate captum, infidelitatem exuisse, atque propter nomen Christi unà cum eodem Apostolo capite damnatum. Cùm ambo ad supplicium ducerentur, vir ille veniam ab Apostolo exoravit; qui aliquandiù apud se reputabat, num tamquam fratrem habiturus esset hominem, nondum baptismate initiatum; subitò tamen dubitatione excussâ, supplicem amplexatus, pacem annunciavit: Deindè ambo capite obtruncati sunt.

Festum S. Jacobi die 30. Aprilis apud Græcos, 25. Julii apud Latinos celebratur. SS. Joannem, & Jacobum fratres virginitatis florem illibatum servasse, crines intonsos gestasse, à balneis abstinuisse, unicâ tunicâ, atque lineo pallio uti consuevisse, ac tandem à piscibus, & carnibus sese continuisse, S. Epiphanius (d) est author. Hispani tanquam primum suarum regionum Apostolum S. Jacobum agnoscunt, cujus corpus non diù post mortem illuc translatum fuisse tradunt. Nullum satis firmum documentum ad hæc probanda exhibent. Illud tamen constat, jam indè à nono sæculo reliquias hujus Apostoli in illis regionibus summâ religione observatas fuisse (e).

II. S. JACOBUS MINOR, cognomento frater Domini (f), Episcopus Jerusalem, parentes habuit Cleopham, alio nomine Alphæum, & Mariam, Beatæ Virginis germanam; quare Jesu Christi consobrinus habebatur. Religiosæ, atque castissimæ vitæ merito, elogio Justi donatus est [g]. Tradunt, hunc virum Domini Sacerdotem fuisse; Leges Nazaræatûs ex utero matris observasse, nec vini quidquam, nec alterius, quod inebriare posset, degustando (h); caput intonsum gestasse; nihil in cibum adhibuisse, quod vitam haberet; balneorum, olei ad corpus fovendum, sandaliorum, vestiumque lanearum usum omnem respuisse, solâ tunicâ ac pallio ex lino contentum. Cùm oraret, adeò crebrò in terram prosternebatur, ut frons & genua camelorum instar callis obduruerint. Precum vi tempore siccitatis pluvias impetravit. Cùm apud omnes viri sancti famam obtinuisset (i), ideò potestas illi facta est (ut) ferunt), ut pro libito in Sanctum Templi Jerosolymitani ingrederetur. Quin & Judæos certatim ad illum confluxisse, ut vestimenti ejus fimbriam contingerent S. Hieronymus (k) est author. In Talmud Judæorum plura referuntur miracula per *Jacobum Discipulum Jesu fabri lignarii*; inter quæ illud occurrit de Judæo quodam nomine Eligazar (l). Cùm Apostolus accitus ad illum venisset, serpentis morsu laborantem, ne languens invocato Christi nomine ad sanitatem revocaretur, Rabbinus quidam obstabat. Cùm tempus deliberando insumeretur, Eligazar extinctus est, Judæis obduratis plaudentibus; quippè qui languentis mortem, quàm sanitatem Christi nomine procuratam malebant.

a *Sophron. de Viris illustribus c.5.*
b *Act. 12. 1. 2. &c.*
c *Clem. Alex. apud Euseb. l.2. c.9.*
d *Epiph. hæres. 58. c.4.*
e *Vide Martyrol. Adonis, Usuard., & Notkeri.*
f *Galat. 1.19 Joseph. Antiq. l.20. c.8.*
g *Clemens Alex. & Hegesip. apud Euseb. hist. l. 2. c.5.*
h *Epiph. hæres. 78. c.13.14 Euseb. l.2. c.23.*
i *Hegesipp. Epiphan. & Euseb. locis cit.*
k *Hieron. in Galat. 1. 19.*
l *Vid. Baron. an. 63. §.8.*

Christus Dominus post resurrectionem S. Jacobo apparuit (a), eique scientiæ donum contulit (b). Cùm verò ad Cœlum ascenderet, sedem in terris suam illi credens, Sponsam suam Ecclesiam Hierosolymitanam commendavit. Exinde ejusdem Ecclesiæ Episcopus designatus fuit, quamquam Pastoralis officii munera tunc primò suscepit implenda, cùm Apostoli eum honorem illi detulerunt, sivè per electionem, sivè per quamdam demissionem, & observantiam. Episcopatûs insigne quamdam auream laminam Dei nomine inscriptam, Summi Pontificis Judæorum instar, gestasse tradunt [c]. Jerosolymis versabatur, ibique tanquam Ecclesiæ columna habebatur (d), quo tempore S. Paulus post conversionem suam primò illuc divertit an. Chr. 37. & in Concilio Jerosolymitano anno 55. velut Episcopus illius urbis, ultimo loco sententiam dixit (e); ejusque placito Concilium sententiam suam conformavit; siquidem S. Jacobus, etiamsi in ea esset sententia, ut Legalia observarentur, atque in sua Ecclesia observanda curaret, hoc tamen jugum Fidelibus ex Gentibus imponendum non esse censuit.

Evangelii longè latèque progressus Judæorum optimatum invidiam excitavit; quare Ananus filius illius Annæ Summi Sacerdotis, de quo in Evangelio, necem S. Jacobi molitus est. Captatâ igitur occasione obitûs Festi, Præfecti Judææ, quo tempore, cùm Albinus successor destinatus, nondum in eas regiones pervenisset, nullus erat Præfectus in Provincia, ipse, unàque optimates Pharisæorum, Jacobum coram populo acciverunt; illique populi errorem exaggerantes, quòd Jesum verum Christum crederent, addiderunt, in ea, qua apud populum erat, existimatione utilem sanè operam daturum, si ab errore ipsum revocaret. Quare in Templi pinna virum constituerunt, ut faciliùs à populo undique confluente ad Festum Paschatis exaudiri posset. Hinc stantes in inferioribus exclamarunt: Dic, Juste, quid de Jesu Crucifixo credamus? Quibus ille elatâ voce respondit: Jesus ille filius hominis, de quo me interrogatis, modò tanquam Dei Filius assidet dexteræ supremæ Majestatis, ac tandem nubibus Cœli vectus, venturus est. His vocibus plures ex præsentibus Deum glorificantes, clamarunt: Hosanna. Scribæ verò, & Pharisæi exclamarunt O! O! Justus aberravit. Inde ad locum ascendentes, è pinnaculo præcipitem egerunt. Ille ex lapsu adhuc superstes, genibus flexis pro inimicis suis preces fudit; donec lapidibus jussu Anani (f) contusus, ac tandem fullonis fuste capite confracto (g), animam efflavit.

Sepulturæ mandatus est juxtà Templum (h), eodem in loco, ubi martyrium consummavit; ejusque monumentum ibidem ere-

a *1. Cor. 15.7.*
b *Clemens Alex. apud Euseb. l.2. c.1. Orig. cont. Celsum l.1. c.35. Hieron. in Galat. 1.19.*
c *Euseb. l.2. c.5. Epiph. hæres. 29. & 78.*
d *Galat. 1.18.*
e *Act. 15. 12. &c.*
f *Antiq. l.20. c.8.*
g *Clemens Alex. Euseb. Epiph. Hieron.*
h *Euseb. l.2. c.23. Hieron. de Viris illustr. c.2.*

erectum celeberrimum fuit usque ad Jerosolymæ per Romanos eversionem. Hanc necem amplissimi quique Judæorum improbantes, gravissimas contra Ananum querelas ad Agrippam detulerunt (a). Quin & Albinus ea de re certior factus, datis ad Ananum literis, pœnas se de illius audacia experiturum minitatus est.

Ab Agrippa verò post tres menses ab inita dignitate, Sacerdotio remotus est. Bellum etiam à Romanis illatum, & omnia ea mala, quæ ea de causa Judæos oppresserunt, huic neci ulciscendæ cœlitus permissa fuisse vulgò creditum est; qua de re testimonium ex Josepho laudatur (b). Jacobi fratris Domini nomine Libri nonnulli à veteribus Hæreticis suppositi sunt (c); sed unica tantum Epistola ordine prima inter Canonicas in censu Scripturarum ab Ecclesia reposita est. Hanc datam fuisse credimus paulò ante obitum Apostoli, qui ad annum 62. consignatur. Bonorum operum necessitas in ea adstruitur, adversùs pravam quorumdam interpretationem, qui dicto S. Pauli, nempe fidem esse, non opera Legis, quæ justificat, abutebantur. Quamvis ad Judæos dispersos dirigeretur, Græco tamen sermone conscripta creditur, cùm Versionem Septuaginta laudet. Porrò Græca Lingua apud Orientales vulgò obtinebat.

JADA, filius Onan, & pater Jether, ac Jonathan (d).

JADIA, Sacerdos, qui è captivitate Babylonica regressus, 973. ex fratribus reduxit (e).

JADDO, Dux mediæ Tribûs Manassis ultra Jordanem, Davidis & Salomonis ætate (f).

JADDOA, *Jeddoa* (g), sivè *Jaddus*, summus Sacerdos Judæorum, tempore Alexandri Magni (h). Cùm Alexander, authore Josepho (i), obsidione Tyri occuparetur, missis nunciis ab Jaddo requisivit, ut sibi auxilia & commeatus suppeditaret; sibi verò eandem obedientiam exhiberet, quam antea Persis. Jaddus promissam Dario fidem se nunquam violaturum respondit; quo responso Alexander commotus est, sed indignationem usque ad peractam expeditionem Tyri repressit. Igitur urbe subactâ, in Hierosolymam exercitum duxit. Pontifex, imparem se hosti obsistendo sentiens, indictis sacrificiis, jejuniis, & orationibus, Divinam opem imploravit: nec frustra; Deus enim per noctem apparens, nutantem confirmavit, jussitque, reclusis hosti urbis foribus, ingredienti occurrere, Sacerdotalibus ornamentis indutum, Sacerdotibus, & populis comitantibus, albis vestibus & coronis redimitis, ut diebus Festis assolet; futurum promittens, ut eâ ratione cor Regis mitesceret, atque in Judæos inclinaretur.

Jaddus mane visionem ad populum retulit, atque hosti recipiendo animos illorum disposuit. Cùm igitur Alexander urbi immineret, Pontifex solemni comitatu Sacerdotum, & populorum egressus, venienti obviam occurrit. Nec mora: Alexander pro eo, quòd conviciorum plaustra in supplices effunderet, uti omnibus persuasum erat, ipse ad pedes Pontificis provolutus,

a *Antiq. l.20. c.8.*

b *Orig. cont. Cels. l.1. Eus. l.2. c. 23. Hieron. de Vir. illustr. ex Joseph. apud quem non leguntur hodie verbo ab Orig. & Eus. laudata.*

c *Protevangelium S. Jacobi adhuc extat Orientalus notissimum. Vide Fabric. Biblioth. Libr. apocryph. N.T. p.66. Liturgia etiam ejus nomine inscripta superest.*

d 1. *Par.* 2. 28. 32.

e 1.*Esdr.* 2.36

f 1.*Par.*27.21

g 2. *Esdr.* 12. 15.

h *Jaddus Pontificatum ab an.* 3665. *ad* 3682. *annis* 17. *rexit, anthore Eusebio.*

i *Antiq. l.*11. *c.*8.

pronus veluti Numen adoravit. Parmenioni verò, hujus rei causam sciscitanti, dixit, jam indè ab eo tempore, quo de expeditione in Asiam deliberabat, Deum sibi per visum occurrisse, eamdem præseferentem speciem, ac Pontifex ille, à quo confirmatus, jussusque, ut susceptam provinciam non desereret, illo suam opem pollicente. Quare, addebat Alexander, cultum in specie quidem Pontifici exhibui, re tamen Deum sub ea imagine supplex adoravi. Deindè in urbem ingressus, Deo ejusdem Templi sacrificia obtulit; Judæis tam Palæstinis, quàm ultra Euphratem incolentibus potestatem fecit, ut suis legibus viverent; septimo quocumque anno, quo Judæi terram relinquunt incultam, à tributis pendendis eximerentur. Vide *Alexander Magnus*. Non desunt tamen (a), quibus hæc Josephi historia fabulam suboleat.

Jaddo successit Onias I. ejus filius. Fratrem habuit Manassem, qui ductâ Nicaulè filiâ Sanaballat Cuthæi, sivè Samaritani, apud socerum suum se recipere coactus est, atque copiâ sibi ab Alexandro Magno factâ, Templum in monte Garizim erexit, ibique omnium primus summo Sacerdotio functus est (b).

JADIAS, ex Meronath, qui partem gregum Davidis curabat (c).

JADIHEL, filius Benjamin (d).

JADON. Eo nomine appellat Josephus (e) Prophetam illum, qui Jeroboamo, dedicationem vitulorum aureorum in urbe Bethel celebranti, occurrit (f). Nomen hujus viri in Scriptura siletur, sed Interpretes vulgò eundem esse credunt, ac Prophetam *Addo*, sive, ut est in Hebræo, *Jeddo*. Vide *Addo*, & *Jeroboam*.

JADUR, alio nomine *Jagur*, urbs Judæ (g), sita ad meridiem Juda, ubinam potissimùm, ignoratur.

JAFA, quo nomine Recentiores Interpretes Joppem urbem maritimam Palæstinæ appellant. Vide *Joppe*.

JAGUR, Vide *Jadur*.

JAHAZIEL, filius Hebronis (h).

I. JAHAT, ex genere Gerson, filius Lobni, & pater Zammæ, Levites (i).

II. JAHAT, Levites, ex genere Merari. Præfuit Templi reparationi sub Josia (k).

JAHEL, uxor Heber Cinæi, que Sisaram Ducem exercitûs Chananæorum occidit (l). Cùm ille in tentorium illius fœminæ se recepisset, somno oppressum Jahel, adacto cervicibus clavo, interfecit.

JAHELEL, sivè *Jalel*, tertius filius Zabulon (m).

JAHIEL, Levites, & Cantor Templi (n), cui custodia thesauri, & januæ Sancti commissa erat (o).

I. JAIR, ex familia Manasse, qui totam regionem Argob ultra Jordanem usque ad limites Gessur, & Machati, possidebat. Post Tholam Israelitis Judæis nomine præfuit (p); illum verò excepit Jephte. Triginta filios genuit, in totidem asinis equitantes (q), totidemque urbium, nomine *Havoth-jair*, præfectos. Sepultus est in urbe Camon ultrà Jordanem.

a *Rab. Azarias in Meorenaim 3. par. & alii quidam*

b *Vide Joseph. Ant. l.*11. *c.*8.

c 1.*Par.*27.31

d 1. *Par.*7.6.

e *Antiq. l.* 8. *c.*3.

f 3. *Reg.* 13.

g *Josue* 15.21.

h 2. *Par.* 23. 19.

i 1. *Par.*6.20.

k 2. *Par.*34. 12.

l *Judic.*4.17. *A. M.* 2719. *ante Ch.*1281. *ant. Ær.*1285.

m *Gen.*46.14.

n 1 *Par.*16.5.

o 1. *Par.* 15. 18.

p *Ab A. M.* 2795. *ad* 1817 *annis* 22.

q *Hæc sententia potentes illos fuisse demonstrat. Vide Judic.* 5. 10. & 53. 54.

II. JAIR, filius Semei, pater Mardochæi (*a*).

III. JAIR: *Avoth-jair*. Vide *Avoth*, vici, quos Jair possidebat.

IV. JAIR, sivè *Jairus*, Princeps Synagogæ Capharnaitarum. Christum supplex adiit, ut filiam duodennem, gravi ægritudine laborantem, manuum suarum impositione sanaret (*b*). Annuit Jesus, & cùm ambo ad domum tenderent, domestici occurrentes nunciarunt Jairo, filiam occubuisse; ne proindè frustraneo itinere Jesum fatigaret. Verùm ille mœstum patrem confirmans, iter prosequutus, domum vênit. Sub ipso ingressu, turbam mulierum lamentantium, & tibicinum ad funerum cæremoniam paratam offendit. Illis omnibus silere jussis, quòd puellam non morte, sed somno oppressam esse diceret, Jesus, adhibitis parentibus defunctæ, ac tribus ex præcipuis Discipulis, in conclave ingressus est. Ibi manu defunctæ apprehensâ, ut se à somno excitaret, clamavit; qua voce illa ad vitam revocata, confestim è lecto surgens obambulavit. Jesus deindè cibo reficeretur, imperavit.

JALEL, filius Zabulon, Caput familiæ Jalelitarum [*c*].

JALELEEL, filius Caleb, & pater Ziph (*d*).

JAMBRI, vir potens, urbis Medabæ ultra Jordanem. Illius filii Joannem fratrem Simonis, & Jonathæ Machabæorum, euntem ad Nabathæos, & impedimentis gravem adorti, occiderunt, omnemque prædam abduxerunt. Hanc injuriam ulturi Jonathas, & Simon Machabæi, certiores facti quòd nuptiæ summo apparatu celebrarentur, ac filii Jambri Sponsam deducerent ad urbem, insidias in sylva quâdam moliti, inopinantes subitò invasere, & captivos prædamque abduxerunt (*e*).

JAMIN, secundus filius Simeonis, Caput familiæ Jaminitarum (*f*).

JAMNE, filius Aser, natu major (*g*).

I. JAMNIA, *Jemnaa*, sivè *Jabne*, *Jamne*, *Jamni*, vel *Jamnes*, urbs maritima, in Palæstina, inter Azothum, & Joppem. Commodo portu utitur. Ejus nomen in Textu Hebræo Josue non occurrit, sed tantùm in Græco (*h*), ubi *Jamnas* post Accaron in enumeratione urbium Juda recensetur. Hanc urbem Osias Rex Juda, filius Amasiæ, à Philistæis reduxit (*i*). In partem Tribûs Dan cessit, authore Josepho (*k*). Portum Jamniæ 240. stadiis à Jerusalem abfuisse legimus (*l*).

II. JAMNIA, sive *Jamnith*, vicus, quem in superiori Galilæa Josephus reponit [*m*].

JAMUEL, filius Simeonis (*n*).

JANAI, ex Tribu Gad, filius Abigail (*o*).

JANITORES TEMPLI. Levitæ noctu diuque janitorum munere fungebantur, & thesauros, oblationesque custodiebant. Janitoris munus militare quodammodo erat; Prætoriani enim veluti milites Domino adsistebant. Vide *Levita*.

JANNA, sivè *Janne*, filius Joseph, & pater Melchi (*p*).

JANNES, & *Mambres*, sivè, ut est apud Plinium (*q*), *Jamnes*, & *Jotapes*, duo Magi, quos tradit S. Paulus (*a*) Moysi restitisse, dum in Ægypto morabatur. Partem enim prodigiorum Moysis, similia in speciem patrando, jussu Regis Pharaonis, irritam effecerunt. Paraphrastes Jonathan (*b*) tradit, eos viros patrem habuisse Balaamum, quem euntem ad Balac Regem Moab comitati fuerunt. Artapanus scribit, Pharaonem ex Ægypto superiori supra Memphim præstigiatores accivisse, quos Moysi opponeret. Fratres fuisse refert Ambrosiaster (*c*), sivè Hilarius Diaconus, qui librum laudat, cui titulus *Jannes*, *& Mambres*, quem etiam citat Origenes (*d*), & inter apocryphos Gelasius Papa (*e*) recenset. Hebræorum aliqui illos appellant, *Jannes*, & *Mambres*, alii *Jochana*, & *Mamre*, sivè *Jonas*, & *Jombros* (*f*). Sunt, qui credant eorum nomina eadem esse, ac *Joannes*, & *Ambrosius*. Nonnulli credunt, illos cum patribus suis avolasse, alii demersos in Mari Rubro cum Ægyptiis, alii sublatos fuisse à Phinees, in bello contra Madianitas. Palladius in Historia Lausiaca c. 15. refert, S. Macarium in desertum, aliquibus diebus à sua sede remotum, datâ operâ divertisse, ut sepulchrum horum præstigiatorum videret, quod in veteri horto arboribus consito invênit, ubi domus erat, sumptuoso apparatu instructa, cujus ingressum Dæmones prohibebant. Verùm illis vir sanctus in fugam actis, domum, hortumque lustravit, ac deinde ad sua regressus est.

JANNÆUS, sivè Alexander Jannæus. Vide *III. Alexander*.

JANOE, urbs Tribûs Ephraim, ad fines mediæ Tribûs Manassis [*g*]. Eusebius urbem *Jano* 12. milliaribus à Sichem, sivè Neapoli in Acrabatene, removet, & aliam, nomine *Janua*, tribus milliaribus à Legione meridiem versùs.

IANTHINUS. S. Hieronymus frequenter utitur hac voce in Exodo, qua colorem violaceum significet. Hujus etymon ex Græco *ios*, viola, & *anthos*, flos, repetendum est. Vocem Hebræam *techaschim* reddunt Septuaginta colorem purpuræ, qui cum violaceo convenit. Bochartus autumat, hac voce colorem illum exprimi, quem Latini hysginum; purpureum, sivè cæruleum saturum exhibentem, vocant. Plinius (*h*): *Cocco tinctum Tyrio tingere, ut fiat hysginum*. Pelles *techaschim*, de quibus Moyses (*i*), pelles esse animalium Judæi satis conveniunt; sed in designanda specie animalium ipsi inter se dissident. Ezechiel (*k*) Jerosolymam alloquens, dicit, Deum Sponsæ charissimæ loco illam habuisse, ac soleis *tachas*, cæruleis, sivè purpureis calceasse: *Calceavi te ianthino*.

JANUA. Vide *Janoe*.

JANO. Vide *Janoe*.

JANUM, urbs Juda. *Josue* 15. 53.

JAPHA, urbs Galilææ, non longè ab urbe Jotapa, juxtà Josephum, qui duplicatis mœnibus illam vallavit (*l*). Verùm à Romanis vi capta, igne & sanguine repleta est. Eadem fortassè est, ac *Japhia* apud Josue (*m*), Tribui Zabulon tradita.

JAPHA, sivè *Jaffa*, nomen hodiernum urbis Joppe.

JA-

a *Esth*. 2. 5.
b *Matth*. 9. 18. *Marc*. 5. 22. *Luc*. 8. 43.
c *Num*. 26. 26.
d 1. *Par*. 4. 16.
e 1. *Mach*. 9. 36. 37. *An. M.* 3843. *ante Ch.* 3357. *ante Ær.* 3361.
f *Gen*. 46. 10. *& Num*. 26. 12.
g *Gen*. 46. 17.
h *Josue* 15. 45.
i 2. *Par*. 26. 6.
k *Ant. l*. 5. *c*. 1.
l 2. *Mach*. 12. 9.
m *De Bello l*. 2. *c*. 25. *& in vita sua*.
n *Gen*. 46. 10.
o 1. *Par*. 5. 12.
p *Luc*. 3. 24.
q *Plin. l*. 30. *c*. 1.

a 2. *Timoth*. 3. 8.
b *Jonathan in Num*. 22. 22.
c *Ambrosiast. in* 2. *Timoth*. 3. 8.
d *Orig. tract*. 35. *in Matth*.
e *Gelas. Dist*. 15.
f *Vide Buxtorf. Lexic. Thalmud. & Fabric. de apocryph. V. T.*
g *Josue* 16. 6.
h *Plin. l*. 8. *c*. 48.
i *Exod*. 25. 5.
k *Ezech*. 16. 10.
l *Joseph. de vita sua & de Bello l*. 3. *c*. 12.
m *Josue* 19. 12.

JAPHET, filius Noe, qui tertio loco inter filios illius recenseri solet, quanquam majorem natu inter eos extitisse credimus. Natus est anno 500. Noe (*a*). Seniorem fuisse inter filios Noe Moyses ipse ex Versione Septuaginta, & Symmachi apertis verbis testatur (*b*). Et quidem Cham, ejusdem Moysis testimonio, junior erat trium fratrum (*c*): *Cum didicisset Noe, quæ fecerat ei filius suus minor*. Sem verò duobus annis post diluvium centesimum annum agebat (*d*); quare anno Noe 502. natus est; ac proindè Japhet cæteris ætate præibat.

a *Gen.* 5. 31.
b *Gen.* 10. 21.
c *Gen.* 9. 24.
d *Gen.* 11. 10 *Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio post diluvium.*

Europa, & pars Asiæ Japheto obtigerunt; ejusque posteri Europam, ac Insulas Mediterranei, Europæ, & Asiæ adjacentes, universamque Asiam minorem, partes septentrionales Asiæ, supra fontes Tigris, & Euphratis, occuparunt. Noe his verbis Japheto benedixit (*e*): *Dilatet Dominus Japhet, & habitet in tabernaculis Sem; sit Chanaan servus ejus*. Quæ de Japheto oracula tunc impleta fuerunt, cùm Græci, ac deinde Romani Asiam, & Africam victoriis emensi sunt, quas regiones posteri Sem, & Chanaan tenebant.

e *Gen.* 9. 27.

Filiorum Japheti hæc sunt nomina: *Gomer, Magog, Madai, Javan; Tubal, Mosoc, & Thiras: Ab his divisæ sunt Insulæ Gentium in regionibus suis; unusquisque secundùm linguam suam & familias suas in nationibus suis* (*f*). Credimus Gomer authorem esse Cimbrorum, sivè Cimmeriorum; Magog, Scytharum; Madai, Macedonum, sivè Medorum; Javan, Jonum, & Græcorum; Tubal, Tibarenorum; Mosoc, Moscorum, sivè Rhutenorum; Thiras, Thracum. De singulis tamen pleniùs in suis articulis agemus. Ab his verò, juxta S. Scripturam, coloniæ ductæ sunt in Insulas nationum, quo nomine apud Hebræos appellantur Insulæ Maris Mediterranei, omnesque regiones, quas mare à continenti Palæstinæ disterminat, nec ab Hebræis nisi maritimo itinere adiri possunt, uti Hispania, Galliæ, Italia, Græcia, & Asia Minor.

f *Gen.* 10. 5.

Japhet apud Authores prophanos nomine *Japeti* innotuit. Illum Poetæ (*g*) Cœli, sivè Titanis, & Terræ Patrem faciunt. Thessaliam incolebat, ubi violentissimus, atque potentissimus homo habitus est. Ex Nympha, nomine Asia, uxore filios habuit, Hesperum, Atlantem, Epimetheum, & Prometheum, de quibus plura tum in fabulis, tum in historiis. Græci originis suæ authorem Japhetum constituunt, quo vetustiorem alium inter homines non agnoscunt. Hinc proverbium est apud illos antiquior Japeto, quod de homine grandævo usurpant; eosdem etiam viros grandævos non dissimili sensu, *Japetos* appellant. Neptunum, & Japetum unum, & eundem esse autumamus. Siquidem ambo hæc nomina inter sese affinia sunt; Neptunus Deus est maris, Japhet Insulis Gentium præfuit. Saturnus totum Orbem in tres filios, Jovem, Plutonem, & Neptunum divisit; ut Noe inter Sem, Cham, & Japhet. Jupiter idem est, ac Cham, sivè Ammon; Pluto in Sem intelligitur; Japhet igitur cum Neptuno confundendus videtur. Vide, Bochartum, Huetium, Morinum &c.

g *Hesiod. Theogonia.*

Præter septem filios Japheti, quos suprà recensuimus, octavus *Eliza* occurrit apud Septuaginta, Eusebium, Chronicon Alexandrinum, & S. Augustinum; quamquam illum Hebræus, & Chaldæus silent. Filium nomine *Cozar*, de quo nihil in hoc loco S. Scripturæ, huic viro Arabes tribuunt, quem ad amnem *Volga* urbem sui nominis construxisse tradunt. Sunt, qui scribant, Israelitas decem Tribuum, postquam è regione sua captivi abducti sunt, in regionem Cozar transisse, indè verò in Tartariam, & Sinas penetrasse. Verùm Hebræi hunc *Cozar*, non filium, sed nepotem Japheti ex *Togarma* fuisse asserunt. Apud Josephum filium Gorionis Cozar legitur; nihil tamen de hoc viro in Textu Hebræo.

Arnobius junior in Psal. 104. scribit, Japhetum fluvium Tigrim possedisse, cum 200. regionibus, sivè Provinciis, viginti trium linguarum; Cham verò & Sem reliquas regiones Orbis incolis frequentasse: quare omnes tres in mille diversis regionibus colonias constituisse 72. linguarum.

JAPHET. Provincia hujus nominis occurrit (*a*): *A Cilicia usque ad fines Japhet, qui sunt ad austrum*. Verùm cùm nulla hujus nominis regio ad meridiem Ciliciæ innotescat, ideò alii pro *Japhet* legunt, *Jephoth*, sivè *Jephleti*; alii *Japha*, sivè, *Jaffa*, quæ eadem est ac *Joppe*. Porrò quid sit Japhet ad meridiem Ciliciæ nos ignorare profitemur.

a *Judith.* 2. 15.

JAPHIA, sivè *Japhe*, urbs Tribûs Zàbulon (*b*).

b *Josue* 19. 12. *Vide Japha.*

I. JAPHIA, Rex Lachis, occisus à Josue (*c*).

c *Josue* 10. 3.

II. JAPHIA, filius Davidis. 2. *Reg.* 5. 16.

JAR, sivè *Jiar*, mensis Hebræorum, Aprili respondens. Octavus erat anni civilis, & secundus anni sacri. Diebus 29. constabat, quorum decimus luctu Hebræorum in memoriam obitûs Summi Sacerdotis Heli, & duorum filiorum ipsius (*d*) Ophni, & Phinees, sacer erat. Si qui mense Nisan Pascha non celebrassent, impedimento aliquo prohibiti, ad hunc mensem transferebant (*e*). Die Jar decimâquintâ Deus in castra Hebræorum in deserto coturnices deduxit; & decimâsextâ mannæ demittendæ initium factum est. Decimâoctavâ Judæi messem frumenti auspicabantur, triginta diebus post Pascha. Vigesimatertia solemnis est, in memoriam purificati Templi operâ Judæ Machabæi, post Syros expulsos (*f*). Vigesimânonâ obitus Prophetæ Samuelis recolitur.

d 1. *Cor.* 4. 17. 18.
e *Vide Num.* 9. 10. 11.
f 1. *Mach.* 13. 52.

I. JARA, filius Ahas, ex genere Saulis (*g*).

g 1. *Par.* 9. 42.

II. JARA, filius Galaad. 1. *Par.* 5. 14.

JARAMOTH, urbs Tribûs Issachar, quæ Levitis ex familia Gerson cessit, & inter urbes refugii recensebatur (*h*). Eadem est ac *Rameth*, sive *Ramoth*.

h *Josue* 21. 29. *confer Josue* 19. 20.

JARAMOTH, sivè *Jarmuth*, & *Jerimoth*, urbs Juda, cujus Regem Josue occidit (*i*). S. Hieronymus urbem *Jarmuth* 4. milliaribus

i *Josue* 10. 5.

bus ab Eleuteropoli prope Esthaol collocat; sed agens de urbe *Jermus*, dicit *Jarmucham*, quæ eadem videtur ac *Jarmuth*, & *Jerimoth*, 10. milliaribus ab Eleutheropoli, Hierosolymam versus, abesse; mendum proindè in uno ex istis locis subest.

JARDEN, Nomen Hebræum fluvii Jordanis.

a *Gen.* 10. 26.

JARE, quartus filius Jeftan (*a*).

b *Gen.* 5. 18. 19.

JARED, filius Malaleel, pater Henoch, quem 162. annis natus genuit. Obiit anno ætatis 962. (*b*).

c *Josue* 18. 27.

JAREPHEL, urbs Tribûs Benjamin (*c*).

I. JARIB, filius Simeonis. 1. *Par.* 4. 24.

d 1. *Par.* 24. 4.
e 1. *Mach.* 2. 1.

II. JARIB, sivè *Jojarib*, Princeps primæ familiæ Sacerdotalis (*d*). Ex eo Machabæi originem ducunt (*e*).

f *Josue* 15. 10.

JARIM. Mons *Jarim* terminus statuitur ditionis Tribûs Juda (*f*). Porrò hoc nomen redditur sylva, sivè nemus; quare usurpari potest sivè de monte quocumque nemoroso, sivè de monte, in quo urbs Bala, alio nomine *Cariath-iarim* sita est.

JARIMOTH. Vide *Jerimoth*, sivè *Jaramuth*.

g *Num.* 21. 23. *Deut.* 2. 32.
h *Josue* 13. 18.
i 1. *Par.* 6. 78.

JASA, sivè *Jassa*, urbs ultra Jordanem, in cuius vicis Rex Sehon à Moyse fusus fugatusque est (*g*). Tribui Ruben cessit (*h*), ac deindè Levitis (*i*). Eadem fortassè est ac Jessa, urbs ad meridiem, & juxta Ar Metropolim Moabitarum.

k *Josue* 21. 36. & 13. 25.

JASER, sivè *Jazer*, urbs ultra Jordanem, Tribûs Gad, & Levitica (*k*). Sita erat ad radices montis Galaad, juxta torrentem Jazer, qui in Jordanem influit.

l 1. *Par.* 2. 18.

JASER, filius Caleb ex Azuba (*l*).

m 1. *Esdr.* 10. 37.

JASI, Israelita, qui alienigenam fœminam duxerat, eamque post regressum è captivitate Babylonica dimisit (*m*).

JASIEL, filius Nephtali. *Gen.* 45. 24.

n 1. *Mach.* 8. 17. *A. M.* 3842. *ante Chr.* 158. *ante Ær.* 162.

I. JASON, filius Eleazari, quem Judas Machabæus Romam misit, fœdus cùm Romanis confirmaturum (*n*).

II. JASON, Judæus Cyrenensis, qui historiam persecutionum Judaicarum sub Antiocho Epiphane, & Eupatore quinque libris complexus est, eamque Anonymus quidam in epitomen redegit. Ambo Græcâ linguâ opus elucubrarunt; sed Jasonis historia intercidit, Anonymi verò extat, quæ sub nomine secundi Libri Machabæorum innotescit. Creditur Anonymus iste aliquid historiæ Jasonis addidisse ad calcem secundi libri Machabæorum. Ætas tam Jasonis, quàm Anonymi, ignoratur.

o *Antiq.* l. 12. c. 4. *ad finem*.

III. JASON, Summus Sacerdos Judæorum, frater Oniæ III. ambitionis immoderatæ vir, qui à Sacerdotali dignitate fratrem deturbare, ut ipse ascenderet, palàm suscepit; quare magno pretio illam ab Antiocho, Principe omnium sui temporis scelestissimo, atque Judæis infestissimo, êmit. Hanc historiam aliter Author secundi Machabæorum, aliter Josephus describunt. Josephus enim ità rem contigisse narrat (*o*). Defuncto Onia III. Jason frater ipsius Summum Sacerdotium occupavit, excluso Onia IV. filio Oniæ III. ad quem jure hæreditatis pertinebat; oblatâque magnâ pecuniæ summâ Antiocho Epiphani, in usurpata dignitate confirmatus est. Cùm autem Jason Antiocho displicere cœpisset, ab ipso à Sacerdotio remotus est, ac Menelaus ejus frater assumptus, qui majorem pecuniæ summam obtulerat. Eâ ratione tres fratres ordine supremam dignitatem obtinuerunt, nempè Onias III. Jason, & Menelaus, cùm interim Onias IV. ad quem jure pertinebat, abftinere cogeretur: quare in Ægyptum coactus abscedens, Templum Onion excitavit.

a 2. *Mach.* 4. 8. &c.

Author secundi Machabæorum ità rem narrat (*a*). Cùm Onias III. diotiùs dignitatem detineret, Jason ejus frater ulterioris moræ impatiens, vi pecuniæ ab Antiocho impetravit, ut Onia deturbato, ipse dignitatem obtineret. Sacerdotio igitur potitus, quemdam Antiochiam misit, nomine Menelaum, ex Tribu Benjamin, & fratrem Simonis Præfecti Templi. Menelaus negotium suum apud Antiochum ita egit, ut oblatâ majori pecuniæ summâ, ipse sibi dignitatem emerit, Jasone exspoliato. Hunc Jasonem hominem fuisse irreligiosum, idem Author testatur; additque illum nihil non movisse, ut cultum Dei Hierosolymis aboleret, atque Sacerdotes ad Religionem Græcorum traduceret. Quidquid malorum ab Antiocho Epiphane in Judæos illatum est, ex Jasone, veluti fonte, originem duxit.

b 2. *Mach.* 4. 26.
c 2. *Mach.* 5. 5. 6. &c.

Cùm Menelaus rerum potiretur, Jason in Ammonitide delituit (*b*); donec Epiphane in Ægyptum ingresso, vulgatoque de obitu illius rumore, continuò manu 1000. peditum coactâ (*c*) Jerofolymam procucurrit, ac vi obsistentibus civibus illatâ, urbem ingressus est. Menelaus in subita re ad arcem confugit; reliqui verò cives à Jasone, tamquam in urbe capta inclementer habiti sunt: verùm dissipato rumore de obitu Regis, urbem relinquere, atque in Ammonitidem facessere coactus est. Tandem insidias Aretæ Regis Arabum declinaturus, ex Ammonitide in Ægyptum contendit; quam pariter regionem, parum tutam ratus, deserens, Lacedæmonem petiit, urbem fœderatam, cujus incolæ Judæorum cognationem jactabant. In ea urbe diem clausit, ac mortui corpus ne tumuli quidem honorem obtinuit, cùm nemo occurreret, qui misero homini impendere dignaretur, quæ vel extraneis non denegantur. Sacerdotio potitus est anno M. 3830. usque ad substitutum Menelaum, anno 3832.

d *Rom.* 16. 21.
e *Act.* 17. 7.

IV. JASON, qui S. Paulum Thessalonicæ hospitio recepit (*d*); ortâque contra hospitem seditione, ut illum in tuto reciperet, vitæ aleam subivit (*e*). Cognatione Paulum attigisse, ex Epistola ad Romanos apparet: *Jason, & Sosipater cognati mei*. Episcopatu Tharsensi in Cilicia, & Apostoli titulo à Græcis donatur, ejusque memoria die 28. sivè 20. Aprilis ab illis recolitur.

JASPES, Græcè *jaspis*, Hebraicè *jaspeh*, in S. Scriptura pro gemma haberi solet, quanquam apud nostrates inter marmora potiùs, quàm inter gemmas recensetur. Optimi viridem colorem exhibent; & si maculis parvulis aspergantur, eò pretiosiores habentur. Nec minimi sunt pretii, qui ad signatoriam ceram, sivè purpuram accedunt. Sunt, qui exhibeant colorem carneum, rubrum, roseum, radiatum, album,

ſunt etiam multicolores. Alii naturâ pictas præſeferunt arbores, flores, & arva. Jaſpis omninò non pellucet, atque ad achatis ſimilitudinem accedit. Hujus generis lapides occurrunt in Perſide, Indiâ, Syriâ, Cappadociâ, & alibi in Oriente, quin & in America, in ipſis Pyrenæis, & in Bohemia. Ferunt vim habere fluxum ſanguinis continendi, fœminas pariendi labore levandi, libidinem extinguendi, ac tandem amuletum eſſe. Quo loco (a) in Vulgata legimus jaſpidem, Hebræus habet *ſaphir*, & ℣. 20. quo loco Vulgata beryllum, Hebræus legit jaſpidem, & Septuaginta reddunt, *onychem*, Joſephus, berillum, Jonathan, pantheram ex varietate colorum jaſpidis. Sed Hebræum *jaſpe* ſanè jaſpidem ſignificat, & Septuaginta in reddendis nominibus gemmarum occurrentium in Hebræo, ſibi ipſis non conſtant; quin & ipſos Hebræos veram ſignificationem plurium ex his gemmis ignoraſſe alibi animadvertimus; quare caſu illa, non certâ regulâ, vertunt. Conſule Ludovicum de Dieu in cap. 28. *Exod.* qui eam rem liquidò diſcuſſit.

a *Exod.* 28. 18.

JASSA, urbs Ruben. Vide *Jaſa*.

JASSEN (b), ſivè *Aſſem Gezonites* (c), filios habuit viros quoſdam fortiſſimos, Davide regnante.

b 2. *Reg.* 23. 32.
c 1. *Par.* 11. 33.

I. JASUB, ex Tribu Iſſachar, pater familiæ Jaſobitarum (d).

d *Num.* 26. 24.

II. JASUB, ſivè *Sear-Jaſub*, filius Iſaiæ (e). *Sear-Jaſub*, reddi poteſt, *reliquum redibit*. Hoc nomen filio impoſuit Propheta, ut prænunciaret, Judæos è captivitate Babylonica, in quam abducendi eſſent, iterum ad ſua regreſſuros.

e *Iſa.* 7. 3.

JATHANAEL, filius Meſelemiæ, ex janitoribus Templi (f).

f 1. *Par.* 26. 2.

JAVAN, quartus filius Japhet, pater Jonum, ſivè omnium Græcorum, eorum ſcilicet, qui Græciam, & eorum qui Inſulas, & Aſiam Minorem tenebant, qui propriè *Jones* appellantur; quamquam & hoc nomen apud Veteres Macedoniam, Atticam, Bœtiam, & Achajam complectitur. Incolas Deli, Jones appellat Homerus in hymno Apollinis. Univerſos Græcos Jones à Barbaris appellari tradit Scholiaſtes Ariſtophanis (g). Javan filios habuit Eliſa, Tharſis, Cethim, & Dodanim.

g *Acarnan.* *act.* 1. *ſcen.* 3.

JAZER, ſivè *Jezer*, urbs Tribûs Gad. Vide *Jaſer*.

JAZIEL, Sacerdos, qui Davidi bellanti utilem operam navavit (h). Inter Sacerdotes, & Cantores Templi eminebat.

h 1. *Par.* 12. 3. & 15. 18. & 16. 6.

JAZIZ, Agarenus, qui Davidis oves curabat (i).

i 1. *Par.* 27. 31

IBEX, capra ſylveſtris, perniciſſima, quæ ſcopulos etiam præruptos ſcandit (k). Bochartus ex Arabibus haſce feras ita deſcribit. Genus ſunt capræ ſylveſtris, ſaxa prærupta frequentantis. Proceris cornibus à natura donatur, quibus uſque ad nates incurvatis, ex altis ſaxorum faſtigiis ſalva illæſa evadit; ſiquidem reſupino dorſo ſaxo illidens, vim ictûs primò excipientibus cornibus, facilè eludit.

k *Vid.* 1. *Reg.* 24. 3. *Job.* 39. 1. *Pſal.* 103. 18. *Prov.* 5. 12.

IBIS, avis immunda (l), in Ægypto notiſſima, ciconiæ perquàm ſimilis, authore Strabone (m), niſi quòd illæ albeſcunt, iſtæ nigreſcunt. Apud Ægyptios Divinos honores obtinuit, quòd ſerpentes voret, à quibus tota regio infeſtabatur. Vox Hebræa *janeſchoph*, quam Vulgata reddidit *Ibis*, ſi ex *Neſcheph* derivetur, reddi poteſt, tenebræ; quare Junius, & Bochartus vertunt *noctuam*. Syriacus reddit cycnum, & Arabs, niſum, ſcilicet aquilam maritimam.

l *Levit.* 11. 17
m *Strabo l.* 17

ICAMIA, filius Sellum, & pater Eliſamæ, ex familia Caleb (a).

a 1. *Par.* 2. 41.

ICABOD, filius Phinees, & nepos Summi Sacerdotis Heli; quem mater audito triſti nuncio de captivitate Arcæ Domini, dolore abrepta, ſubitò enixa eſt. *Icabod* reddi poteſt: *Ubi eſt gloria?* quod quidem nomen tempori conveniebat; ſiquidem gloria Iſraelis, Arca Domini in hoſtium manus devenerat.

ICONIUM, hodie *Cogni*, urbs olim Metropolis Lycaoniæ in Aſia Minori, quò veniens S. Paulus (b) anno Chr. 45. multos Judæos, & Ethnicos baptiſmo initiavit. In primo ad hanc urbem adventu creditur ad fidem traduxiſſe S. Teclam, apud Veteres Patres celeberrimam. Verùm motâ contra illum, & Barnabam ab Ethnicis perſecutione, inſtigantibus quibuſdam Judæis incredulis, ut ſeditioſorum furorem evitarent, in proximas urbes ſe receperunt. S. Paulus ſecundò ad hanc urbem vênit anno Chr. 51. quid autem in ea egerit, prorſus ignoratur.

b *Act.* 13. 51. & 14. 5. &c.

IDIDA, filia Adajæ, ex urbe Beſecath, mater Joſiæ Regis Juda (c).

c 4. *Reg.* 22. 1.

IDITHUN, ſivè *Idithum*, Levita, ex familia Merari, unus ex quatuor Præfectis Muſices in Templo Domini (d). Idem eſt, ac Ethan (e). Huic nonnulli Pſalmi tribuuntur, nimirum 88. inſcriptus, *Ethan Ezrahita*; 38. 61. 76. inſcripti nomine *Idithum*. Sunt, qui credant hos Pſalmos Davidem authorem habere, qui illos ad Idithum, ejuſque cantores canendos miſerit; hinc nomen Cantoris Pſalmo inſcriptum. Verùm nonnulli ex Pſalmis vel in captivitate, vel poſt illam ſcriptis mandati videntur; quare nec Davidi, nec Idithun, ſed alicui ex familia, ſivè ſchola hujus cantoris tribuendi videntur.

d 1. *Par.* 16. 38. 41. 42. & 25. 36. & 2. *Par.* 5. 12. &c.
e 1. *Par.* 15. 17. *Pſal.* 88. 1.

IDOLUM. Vox Græca *Eidolon* exprimit imaginem, ſivè figuram; quæ tantùm pravo ſenſu in S. Scriptura uſurpatur; nempe pro imagine Numinum Ethnicorum, ſivè imago illa homines, ſivè aſtra, ſivè bruta, picta, ſculpta, cælata, ſivè aliâ quacumque ratione expreſſa exhibeat. Omne Idolorum genus ad uſum religionis, & cultûs interdictum eſt à Deo (f): *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in Cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum, quæ ſunt in aquis ſub terra*. De ſingulis Numinibus, quorum meminit Scriptura, in ſuis articulis agemus.

f *Exod.* 23. 4.

IDUMÆA, Provincia Arabiæ, ex Edom, ſivè Eſau incolâ illius loci, nomen derivans. Porrò Eſau primò in montibus Seir ſedem fixit; deinde in regionem Horræorum, ad orientem, & meridiem Maris mortui migravit. Poſteri deindè ipſius Arabiam Petræam, totamque regionem ad meridiem

Pa-

Palæstinæ, inter Mare mortuum, & Mediterraneum, latè habitarunt. Quin & tempore captivitatis Babylonicæ, & cùm Judæa raris frequentaretur habitatoribus, plagam Judææ meridionalem, Hebronem usque, occuparunt. Quare cum de Idumæa agitur, ætates distinguendæ sunt. Ævo Moysis, Josue, ac Regum Juda, illam definiebat ad orientem, & meridiem Mare mortuum, ac regionem Seir sinum Elaniticum versùs claudebat. Successu temporis Idumæa in plagam meridionalem Juda porrigebatur. Metropolis Idumææ orientalis Bozra habebatur, Edrai versus sita; meridionalis verò, Petra, sivè Jectael. Hasce duas Idumæas, orientalem, & meridionalem Palæstinæ, non nos primi distinximus: alii quoque ante nos, Strabo, Brocardus, Bronfrerius, Adrichomius, Torniellus liquidò distinxerunt. Vide *Seir*.

IDUMÆI, populi ex Edon, sivè Esau filio Isaac, & fratre Jacob natu majori. Reges ante Judæos habuerunt (*a*); primò tamen Ducibus, deindè Regibus servierunt: exterorum populorum dominationem nunquam anteà tolerarunt, nisi cùm David illos in suam ditionem redegit, patrisque Isaaci oraculum impletum est, quo futurum pronunciavit, ut Esau Jacobo serviret (*b*). Impositum à Judæis jugum ægrè Idumæi tolerarunt; quare labentibus annis Salomonis, Adad Idumæus, qui in Ægyptum ab infantia translatus fuerat, in patriam regressus, regnum illius occupavit (*c*). Sed in Idumæa tantùm orientali regnasse verisimillimè apparet; Idumæi enim meridionales in fide perstiterunt usque ad regnum Joram filii Josaphat, sub quo primùm desciverunt (*d*). Joram bellum frustrà illis intulit. Amasias filius Joas Regis Juda, aliquibus incommodis illos affecit: Petram in suam ditionem redegit, 10000. homines occidit, totidemque præcipites egit è scopulo, super quem urbs Petra erigebatur (*e*). Sed hisce victoriis parùm deindè profecit.

Ozias Rex Juda, Idumæos ex urbe Ela ad Mare Rubrum expulit (*f*); & ille vicissim à Razin Rege Syriæ expulsus est. Idumæorum regionem latè depopulatus creditur Assaradon Rex Syriæ (*g*). Illos cum aliis finitimis Judææ Holofernes jugo servitutis oppressit (*h*). Nabuchodonosori Jerosolymam obsidenti, Idumæi arma conjunxerunt, Regemque ad urbem funditùs evertendam instigarunt [*i*]. Mali consilii authores debita pœna subsequuta est; siquidem Nabuchodonosor post quinque annos ab urbis direptione, fortissimas nationes per circuitum Judææ, nec Idumæis exceptis, subegit (*k*). Judas Machabæus pluribus victoriis illos fregit (*l*): Joannes Hircanus tandem edomuit, ac lege victoris, illos circumcisioni, ac cæterorum legalium observantiæ subdidit (*m*). Indè usque ad excidium Hierosolymæ per Romanos Judæis paruerunt; quibus in ejusdem urbis obsidione per Romanos suppetias tulerunt (*n*). Quamquam urbem ingressi, instante obsidione, exitum illius non expectantes, in Idumæam prædâ onusti regressi sunt.

JE-ABARIM, scilicet *angustia Abarim*,

a *Gen.* 36. 31.
b *Gen.* 27. 19. 30.
c 3. *Reg.* 11. 22.
d 2. *Par.* 21.
e 2. *Par.* 25.
f 4. *Reg.* 14.
g *Isa.* 21. 11. 12. 13. & 24. 1.
h *Judith.* 3. 14.
i *Psal.* 136. 7. *Thren.* 4. 21. 22. *Abdias* ℣. 11. *Jerem.* 12. 6. & 59. 7. *Ezech.* 25. 12.
k *Abdias* ℣. 1. *Jerem.* 59. 7. 10. 20. *Joseph. Antiq.* l. 10. c. 11.
l 1. *Mach.* 5. 3. 4. & 2. *Mach.* 10. 16. *Joseph. Antiq.* l. 12. c. 11.
m *Antiq.* l. 13. c. 17.
n *Joseph. de Bello* l. 4. c. 6.

sivè *transeuntium*; locus, ubi Israelitæ post egressum ex Ægypto castrametati sunt, in regione Moab situs (*a*). In eadem regione montes Abarim occurrunt. Jeremias loci cujusdam *Hai*, sivè Gai meminit (*b*) qui idem est ac *Je*, sivè *Jui* in Moabitide.

JEBAHAR, filius Davidis, ex concubina (*c*).

JEBLAAM, sivè *Jibleam*, urbs mediæ Tribûs Manassis (*d*) citra Jordanem. Eadem fortasse est, ac *Balaam* (*e*), urbs Levitarum ex familia Caath. Situs *Jeblaam* ignoratur.

JEBNAEL, sivè *Jebneel*, urbs in finibus Nephtali [*f*]. Alia hujus nominis urbs ad Tribum Juda pertinebat (*g*).

JEBOC, torrens. Vide *Jaboc*, sivè *Jabok* (*h*).

JEBSEM, filius Tholæ, nepos Issachar (*i*).

JEBUS (*k*), alio nomine *Jerusalem*. Hanc urbem condidit Jebus, sivè Jebusæus filius Chanaan, & pater Jebusæorum.

JEBUS, *Jebusæus* (*l*), filius Chanaan, & pater Jebusæorum in Palæstina. Porrò Jebusæi viri erant bellicosi, qui Jerosolymam, & vicinos montes tenebant; eamque urbem nonnisi à Davide pulsi reliquerunt (*m*).

JECEMIA, filius Jechoniæ, ex genere Regum Juda (*n*).

JECHELIA, uxor Amasiæ Regis Juda, & mater Azariæ (*o*).

JECHONIAS, filius Joakim Regis Juda, nepos Josiæ, qui patrium Regnum tribus tantummodò mensibus obtinuit (*p*). Natus creditur circa tempus primæ captivitatis Babylonicæ An. M. 3398. cum pater ipsius Joakim, seù Joachim, vel Eliacim Babylonem captivus translatus est. Eâ captivitate liberatus Joakim, & in Regnum regressus, anno tandem 3405. & Regni undecimo, à Chaldæis occisus est. Successorem reliquit hunc, de quo agimus, *Jechoniam*, alio nomine *Joachim*, sivè *Coniam*, qui tamen decem annis Regnum unà cum patre jam administraverat, utì ex collatis locis 4. *Reg.* 24. 8. ac 2. *Paral.* 36. 9. colligimus Siqoidem in quarro Regum legimus Jechoniam annum egisse decimumoctavum, dum regnare incepit, & in Paralipomenis octennis Regnum auspicatus fuisse perhibetur. Octennis igitur administrationem Regni unà cum patre suscepit; duodeviginti annis natus solus regnavit.

Jechoniam veluti scelestissimum Principem describit Jeremias (*q*), qui criminibus suis Dei vindicis iram meruerit: *Vivo ego dicit Dominus, quia, si fuerit Jechonias filius Joakim Regis Juda annulus in manu dextera mea, inde evellam eum. Et dabo te in manu quærentium animam tuam, in manu quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis, & in manu Chaldæorum; & mittam te, & matrem tuam in terram alienam . . . ibique moriemini . . . Nunquid vas fictile, aut contritum vir iste Jechonias? . . . Terra, terra, terra, audi sermonem Domini. Hæc dicit Dominus: Scribe virum illum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur; nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David.* Oraculo sua fides; siquidem Jecho-

a *Num.* 21. 11.
b *Jerem.* 40. 3. *Ulula Hesebon, quoniam vastata est Hai.*
c 2. *Reg.* 5. 15.
d *Josue* 17. 11.
e 1. *Par.* 6. 70.
f *Josue* 19. 33.
g *Josue* 15. 21.
h *Num.* 21. 34.
i 1. *Par.* 6. 2.
Deut. 2. 37.
k *Josue* 18. 28. *Judic.* 19. 10. & 1. *Par.* 11. 4.
l *Genes.* 10. 26. *Josue* 15. 63.
m 2. *Reg.* 5. 6. &c.
n 1. *Par.* 3. 18.
o 4. *Reg.* 15. 2.
p 4. *Reg.* 24. 8. & 2. *Par.* 36. 9.
q *Jere.* 22. 24.

nias consiliis omnibus frustratus fuit, captivus Babylonem adductus, captivus obiit. Verùm non sine præmissa criminum pœnitentia, uti creditur, qua Dei misericordiam ante obitum promeruit. Legimus enim Evilmerodach successorem Nabuchodonosoris, illum è carcere liberatum in honore habuisse, ac principem inter cæteros Aulæ suæ proceres locum concessisse [a].

Oraculum illud; *Scribe virum istum sterilem*, non adeò ad literam accipiendum est, quasi Jechonias filiis carere debuerit; siquidem, præter Salathielem, alios quamplures filios habuit, in Paralipomenis recensitos (*b*). Sed vox Hebræa (*c*), quæ in Vulgata redditur *sterilis*, usurpari etiam potest de homine, qui filios amisit, & hæredibus ac successoribus caret. Jechonias igitur filius Regis, & Rex, filiis Regni successoribus carere debuerat. Et quidem nec Salathiel, qui natus est, & obiit in captivitate, nec Zorobabel, qui è captivitate Babylonica regressus est, nec alii posteri Jechoniæ, usque ad Christum, Regno unquam potiti sunt. Jesus Christus Regis speciem inter homines non prætulit. Obitûs ipsius certus annus ignoratur.

a 4. *Reg.* 25. 27. *Jer.* 52. 31.
b 1. *Par.* 3. 17. 18. & *Matth.* 1. 12.
c *Jerem.* 22. 30. *Vide Hieron. in Jerem.* 22. 30. *Theodoret. alios ibid.*

JECMAAM, quartus filius Hebronis (*d*).

JECMAAM, urbs Ephraim, quæ Levitis ex familia Caath cessit (*e*).

d 1. *Par.* 23. 19.
e 1. *Par.* 6. 68.

JECMAAM, urbs Juda. 3. *Reg.* 4. 12.

JECNAM, sivè *Jeconam*, & *Jecnaam*, urbs Zabulon, Levitis ex familia Merari attributa (*f*). Eadem est ac Jechanam Carmeli (*g*). Carmeli dicta est, quòd huic monti proxime accedat.

f *Josue* 21. 34. & 19. 11.
g *Josue* 12. 22.

JECSAN, secundus filius Abrahami ex Cethura (*h*). Hunc credimus parti Arabiæ incolas dedisse, eundemque ac illum, quem Arabes appellant *Kahtan*, & universæ nationis authorem agnoscunt (*i*). Sedem habuit in Provinciis ad orientem Bersabee, scilicet partim in Arabia felici, partim in Deserta, ut Moyses significat (*k*); *Abraham filiis concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo . . . ad plagam orientalem*. Jecsan filios habuit *Saham*, & *Dadan*, qui eandem regionem incoluerunt.

h *Gen.* 25. 2.
i *Vid. Bochart. Phaleg. l.* 2. *c.* 15.
k *Gen.* 25. 6.

JECTAN, primus filius Heber, cui cessit tota regio *de Messa usque Sephar montem orientalem* (*l*). Regio *Messa* nobis esse videtur, in qua Masius mons Mesopotamiæ erigitur; ac *Sephar* dictam intelligimus regionem Sepharvaim (*m*), sivè Sepharenorum, seù Sapirorum, aut Saraparorum; nam diversa hæc nomina unum eundemque populum significant, inter Colchos, & Medos versantem (*n*). Omnia hæc loca sita erant in Provinciis, quas Moyses designare solet voce *Kedem*, sivè orientis. Neque in iis regionibus desiderantur vestigia nominum filiorum Jectan; quod multum nostram conjecturam confirmat. Porrò nomina filiorum Jectan hæc sunt: Elmodad, Saleph, Asarmoth, Jare, Aduram, Uzal, Decla, Ebal, Abimael, Saba, Ophir, Hevila, Jobab.

l *Gen.* 10. 25. 26. . . 30.
m 4. *Reg.* 17. 24. & 18. 34. & 19. 13.
n *Herodot. l.* 1. & *l.* 4.

JECTEHEL, sivè *Jecthel*, urbs Juda (*o*). Eadem fortassè est ac *Jecabseel*, ejusdem Tribûs (*p*). Quanquam verisimiliùs hæc posterior est Cabseel (*q*).

o *Josue* 15. 39.
p 2. *Esdr.* 11. 25.
q *Josue* 15. 21. & 2. *Reg.* 23. 20. &c.

JECTEHEL, saxum quod Idumæis vi abstulit Amasias Rex Juda, atque ex ejus fastigio 10000. ex hostibus prælio captis præcipites egit (*a*). Hanc petram Eusebius urbem Petram, Capitalem Arabiæ Petrææ fuisse autumat. Prælium contra Idumæos commissum est in valle Salinarum, quam nos inter Palmyram, & Bozram locamus (*b*). Desertum Palmyræ usque ad urbem Petram porrigit Plinius (*c*). Amasias victoriam suam usque ad hanc urbem prosequi potuit; eamque fortasse nomine *Jectael*, scilicet *obedientia Deo*, donavit; ut ostenderet merito exhibitæ à se erga Deum obedientiæ, partam de Idumæis victoriam sese accepto referre.

a 4. *Reg.* 14. 7. & 2. *Par.* 25. 5. 6. &c.
b *Vide Relationem Palmyræ insertam in Itineribus Cl. le Brun. pag.* 343.
c *Plin. l.* 5. *c.* 24.

JEDAIA, filius Hazemoph, ex familia sacerdotali (*d*).

d 2. *Esdr.* 3. 10.

JEDALA, urbs Zabulon (*e*). Alii eam appellant *Jetalam*; sed Hebræus legit *Jadala*; Septuaginta *Nalal*, Syriacus *Aral*.

e *Josue* 19. 15.

JEDDOA, filius Jonathan Summi Sacerdotis Judæorum [*f*], de quo egimus v. *Jaddus*.

f 2. *Esdr.* 12. 11. 12.

JEDDU, filius Nebo, tempore Nehemiæ, qui ductam contra Legis præscriptum uxorem dimisit [*g*].

g 1. *Esdr.* 10. 43.

JEDDUA, ex iis unus, qui fœdus cum Domino obsignavere sub Esdra, & Nehemia (*h*).

h 2. *Esdr.* 10. 19.

JEDEL, Princeps secundæ Classis Sacerdotalis (*i*).

i 1. *Par.* 24. 7.

JEDIHEL, vir inter fortissimos exercitûs Davidis, qui à Saule ad Davidem defecit (*k*), eique in Siceleg versanti se exhibuit; exinde verò semper in obsequiis permansit. Patrem habuit Samri, & fratrem Joham, & ad Tribum Manassis spectabat.

k 1. *Par.* 11. 44. & 12. 20.

JEDLAPH, filius Nachor, & nepos Abrahami (*l*).

l *Gen.* 22. 22.

JEGEDELIAS, vir Dei, custos unius ex gazophylaciis Templi. In hujus cellam Jeremias introduxit Rechabitas, ut vinum illis exhiberet [*m*].

m *Jerem.* 35. 4.

JEHEZIEL, vir inter fortissimos, qui relicto Saule, Davidi adhæserunt (*n*).

n 1. *Par.* 12. 4.

JEHIAS, Levites, qui Arcam ferebat, cùm è Domo Obededom, jussu Davidis, Jerosolymam transferretur (*o*).

o 1. *Par.* 15. 24.

I. JEHIEL, ex Tribu Ruben. 1. *Par.* 5. 7.

II. JEHIEL, Levites, qui Gabaone morabatur (*p*).

p 1. *Par.* 9. 35.

JEHOVAH. Nomen Dei, ineffabile, mysteriis refertum, quod Deus nec veteribus Patriarchis ante Moysem revelavit: *Apparui Abraham, Isaac, & Jacob in Deo omnipotente* (Hebr. in Deo *Sadai*) & *Nomen meum Adonai non indicavi eis* (*q*). Pro *Adonai* Hebræus legit *Jehovah*. *Sadai* vertitur, qui sibi ipsi sufficit. *Jehovah* verò, qui à seipso subsistit, cæterisque ut sint largitur. Deus autem nomen Jehovah non indicavit veteribus Patriarchis, non quasi vis illius creandi, atque à semetipso subsistendi Patriarchis non innotuerit, sed nomen hoc suum, quod ejus naturam, virtutemque significat, latere illos voluit. Illius quidem usus frequens est in Genesi; ut; *Ipse cœpit invocare nomen Jehovah* (*r*), Abraham jurans ait: *Levo manus meas ad nomen Jehovah* (*s*); Deus ad Abraham dixit;

q *Exod.* 6. 3.
r *Gen.* 4. 26.
s *Gen.* 14. 22.

xit: *Ego sum Deus Jehovah, qui eduxi te de Ur Chaldæorum* (*a*). Hoc tamen nomen in Genesi à Moyse, Libri scriptore, idcircò positum est, quòd tunc temporis, quando Liber scriptis mandabatur, vulgò à Judæis usurpari soleret. Quasi Moyses potiùs suorum temporum, quàm Patriarcharum, de quibus scribebat, usum sectatus est.

a *Gen.* 15. 7.

Cæterùm, dum Jehovah dicimus, consuetudinem receptam sequimur; neque enim satis constat, qua ratione nomen ineffabile Domini exprimendum sit, quod literis *Jod*, *He*, *Vau*, & *He* scribitur, & originem ducit ex verbo *hajah*, fuit. Veteres non unâ ratione illud expresserunt. Sanchoniaton scribit *Jevo* (*b*); Diodorus Siculus (*c*), Macrobius (*d*), S. Clemens Alexandrinus (*e*), S. Hieronymus (*f*), & Origenes (*g*) pronunciant *Jao*. S. Epiphanius (*h*), Theodoretus (*i*), & Samaritani habent *Jabe*, sivè *Jave*. Occurrit quoque apud Veteres *Jahoh*, *Javo*, *Jaou*, *Jaod*. Ludovicus Capellius stat pro *Javo*; Drusius pro *Jave*, Mercerus pro *Jehovah*. Hottingerus pro *Jehva*. Mauri Deum suum appellant *Juba*, quod aliqui usurpatum pro *Jehovah* autumant. *Jovis*, sivè *Jovis Pater*, nomen apud Latinos ex *Jehovah* fortasse originem traxit. Illud equidem constat, quatuor illas literas, quibus nos dicimus *Jehovah*, reddere etiam commodè posse *Javo*, *Jaho*, *Jevo*, *Jave*, *Jehvah &c*; nec minùs in aperto est, veteres Hebræos rectam hujus pronunciationem non ignorasse, cùm in precibus, ac lectionibus Librorum Sacrorum semper esset in usu.

b *Sanchon. apud Eus. Præp. l.* 10. *c.* 9.
c *Diod. Biblioth. l.* 1.
d *Macrob. Saturnal. l.* 1. *c.* 18
e *Clem. Alex. Strom. l.* 5.
f *Hieron. seu alius sub ejus nomine in Ps.* 8.
g *Orig. l.* 6. *cont. Celsum.*
h *Epiph. hær.* 40.
i *Theodoret. q.* 15. *in Exod.*

Factum est tandem, ut Judæi post captivitatem Babylonicam, intempestivâ religione, ac superstitione ab eo nomine abstinerent, ex quo paulatim recta illius pronunciatio ex hominum memoriâ obliterata est. Hoc quidem, quod diximus, jam indè à tempore illorum Interpretum, qui sub nomine Septuaginta innotescunt, invaluisse conjicimus; vertunt enim semper *Kyrios*, Dominus. Origenes (*k*), S. Hieronymus (*l*), & Eusebius (*m*) de Judæis suorum temporum testantur, in suis Exemplaribus nomen Jehovah veteribus Samaritanis characteribus scribere consuevisse, quamvis reliquum opus Chaldæis, sivè Hebræis vulgaribus characteribus exaratum esset: quod quidem summæ eorum religioni erga Sanctum nomen deputandum est; illud enim latentibus, ignotisque characteribus descriptum volebant, quò extraneis, Ethnicisque, quibus Lingua, & Scriptura Chaldæorum innotescebat, minùs pateret. Verum frustra illos fecisse ex eo constat, quòd Ethnici sæpè sancto nomine abusi sunt; illo enim usos fuisse pellendis spiritibus immundis ex hominum corporibus, & amuleto pro ægrotis, testatur Origenes (*n*). S. Clemens Alexandrinus (*o*) narrat, Ægyptios illos, quibus aditus in Templum Solis permittebatur, nomen *Jaou* præsetulisse. Carmina quædam magica contra morbum articularem recitat Trallianus, in quibus nomen *Jas*, sivè *Jaath* occurrit.

k *Fragment. Orig. in Palæogr. Græca, l.* 2. *c.* 1.
l *Hieron. in lib. Reg. Pref. & in Ezech.* 9.
m *Euseb. in Chron. ad* 4740
n *Orig. l.* 1. *cont. Celsum.*
o *Clem. Alex. l.* 5. *Strom.*

Narrat Philo, post punitionem Blasphemi in deserto novam hanc legem à Deo indictam fuisse (*a*): Quicumque Deo maledixerit, peccati reus habebitur; & quicunque nomen Domini pronunciaverit, morte punietur. Ita legunt Septuaginta, & Theodoretus textum Levitici 24. 14. qui in Hebræa, & Vulgata redditur: *Homo, qui maledixerit Deo suo* (Hebr. *Elohim*) *portabit peccatum suum, & qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur*. Legem Moysis à se relatam Philo insignis sapientiç elogio commendat; additque in prima ejus parte vetitum esse, ne ipsa Paganorum Numina blasphementur; in secunda verò cautum esse, ne Dei Nomen frustrà proferatur. Porrò, ait, res est ultimâ expiatione digna Dei nomen passim sine delectu, & ratione tanquam ad explementum sermonis usurpare. Neque minori religione abstinendum esse à nominando sanctissimo Nomine sensit Josephus (*b*); scribit enim, Deum, cùm in rubo Moysi appareret, nomen illi suum reserasse, *quod quidem nemo hominum anteà norat, & mihi referre nefas est*.

a *Philo in vita Moysis l.* 3.
b *Antiq. l.* 2. *c.* 5. *n.* 12.

Post reductos è captivitate Judæos, semel tantùm die solemnis Expiationis nomen illud pronunciari consuevisse, & cùm à Summo Sacerdote pronunciaretur coram aliquibus Discipulis selectis strepitum excitari consuevisse, ne à cæteris exaudiretur, tradunt Judæi. Post eversionem Templi siluit prolatio Sanctissimi Nominis; hinc factum est, ut vera ratio illius exprimendi ignoretur. Judæi ubicumque nomen *Jehovah* occurrerit inter legendum, & orandum, dicunt *Adonai*, sivè *Elohim*, quorum morem sequutus S. Hieronymus pro *Jehovah* (*c*) substituit *Adonai*: *Et nomen meum Adonai non indicavi eis*. Recentiores Hebræi tradunt, nomen Jehovah in virga Moysis inscriptum, vim illam prodigia patrandi virgæ indidisse; quin etiam Jesum Christum ex eodem fonte virtutem miraculorum hausisse; siquidem, dicunt, nomen illud ineffabile è Templo suripuit, & inter carnem & cutem in femore celavit. Quantum ille valuit, tantum etiam nos possemus, si perfectæ hujus nominis pronunciationis compotes essemus: sed omnes secretum illud docere ad Messiam spectat. Hæc Judæi.

c *Exod.* 6. 3.

I. JEHU, Propheta filius Hanani, quem Deus ad Baasam Regem Israelis misit, ut hæc suo nomine renunciaret (*d*): *Pro eo quod exaltavi te de pulvere, & posui te ducem super populum meum Israel, tu autem ambulasti in via Jeroboam, & peccare fecisti populum meum Israel, ut me irritares in peccatis eorum. Ecce ego demetam posteriora Baasa, & posteriora domus ejus; & faciam domum tuam, sicut domum Jeroboam filii Nabat. Qui mortuus fuerit de Baasa in civitate, comedent eum canes, & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres Cœli*. Prophetam liberiùs loquentem impatienter ferens Baasa, in illum pœnâ mortis animadvertit, ut in Vulgata exprimitur, sed Textus Hebræus hæc tantùm habet: *Per manum Jehu . . . verbum Domini fuit super Baasa, & super domum ejus, & super omne malum, quod fecit in oculis* Do-

An. M. 3073. *sive* 3074. *ante Chr.* 927. *sive* 928. *ante Ær.* 931. *sive* 932.
d 3. *Reg.* 16. 1.

Domini, irritando eum opere manuum suarum, ut esset sicut domus Jeroboam; & pro eo quòd percussit eum. Ex hoc textu non satis constat, Baasa ne Prophetam occiderit, an Deus Baasam.

Huic secundæ explicationi præferendæ conducit, quòd circà An. M. 3107. scilicet 30. annis circiter ab obitu Baasæ, quidam Jehu filius Hanani commemoretur, qui Dei nomine ad Josaphat Regem Juda ista renunciavit (*a*): *Impio prabes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia conjungeris, & idcircò iram quidem Domini merebaris: sed bona opera inventa sunt in te.* Porrò si Baasa Prophetam Jehu abstulisset, quomodo idem Propheta Regem Josaphat diù post alloqui potuisset? Sunt, qui duos Jehu filios Hanani distinguant; ego verò mallem priorem textum non de cæde Jehu, sed de morte Baasæ interpretari. Cæterum de Jehu nihil ultra occurrit. De Hanani Propheta diximus in suo articulo.

a 2. *Par.* 19. 1. 2. *&c.*

II. JEHU, filius Josaphat (*b*), & nepos Namsi, dux copiarum Joram Regis Israelis, quem Deus vindicem suum contra domum Acbab, & Regem Israelis destinavit. Cùm igitur cœlitùs commissum fuisset Eliseo, ut Jehu in Regem consecraret (*c*), ille (*d*), fortassè ne secretum proderetur, eam rem filio Prophetarum implendam commisit. Quamquam nec statim res exequutioni mandata est, siquidem nonnisi post 23. annos à Dominico præcepto, quo Jehu consecrandus jubebatur, initiatus est (*e*). Propheta igitur imperata facturus, vênit ad Jehu in obsidione arcis Ramoth Galaad versantem, eumque cum aliis ducibus colloquentem nactus, seorsum accitum in secretum locum, subitò oleo in vertice inunxit, atque his verbis alloquutus est: *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Unxi te Regem super populum Domini Israel; & percuties domum Acbab domini tui, & ulciscar sanguinem servorum meorum Prophetarum... de manu Jezabel. Perdamque omnem domum Acbab... Et dabo domum Acbab, sicut domum Jeroboam filii Nabat, & sicut domum Baasa filii Ahia. Jezabel quoque comedent canes in agro Jezrahel, nec erit, qui sepeliat eam.*

b 4. *Reg.* 9. 2. *Videbitis Jehu filium Josaphat, filii Namsi.*

c 3. *Reg.* 19. 16. *A. M.* 3097. *ante Ær.* 907.

d 4. *Reg.* 9. 1. 2. 3. *&c.*

e *A. M.* 3120. *ante Ær.* 884.

His dictis, Propheta clauso super se ostio, raptim egressus abiit, veritus ne agnosceretur; Jehu verò ad duces regressus, ab illis iterum atque iterum rogatus, quid ab homine audisset, tandem rem totam prodidit, exposuitque, eum virum Prophetam fuisse, jussu Domini ad se consecrandum missum. Illi, his auditis, continuò assurgentes, ac ex propriis singulorum palliis tumultuario opere throno instrato, concrepantibus buccinis, Jehu in Regem salutarunt. Interim Rex Joram in urbe Jezrahel detinebatur, curandis vulneribus, quæ in obsidione Ramoth acceperat: rei autem omnis ignarus erat, quippè cùm Jehu neminem passus esset ex urbe Ramoth exire. Quare cum Jehu, factâ suorum manu, ad urbem Jezrahel properaret, Regem oppressurus; Joram renunciato sibi à speculatore, quòd militum manus ad urbem accederet, exploraturus quid esset, cum bellico curru Ducem misit. Ille obviam factus Jehu, & quid vellet percontatus, nullum accepit responsum, quàm, ut exercitum sequeretur. Eâdem arte Jehu duos alios à Joram missos detinuit.

Tandem ipse Joram curru vectus, unàque Ochozias Rex Juda, vênit; atque Jehu in campo Naboth Jezrahelitæ offendens an pacificus veniret interrogavit. Cui Jehu: Quam tibi pacem optas, fornicationum, & superstitionum Jezabel matris tuæ funestis monumentis ubique extantibus? His auditis, Joram proditionem intelligens, unà cum Ochozia in fugam se vertit. Verum Jehu confestim emissâ ex arcu sagittâ, fugientis Joram terga transfigens, in ipso curru exanimavit (*a*). Defuncti corpus, Prophetæ Eliæ prædictioni implendæ, mandante Jehu, in campo Naboth Jezrahelitæ projectum est. Ochozias etiam, jussu ejusdem, lethali vulnere sauciatus, cum Mageddo venisset, ibi diem clausit.

a 4. *Reg.* 9. 25. *A. M.* 3120. *ante Chr.* 880. *ante Ær.* 884.

Inde Jehu in urbem Jezrahel ingressus, cùm Jezabelem fenestris Palatii assidentem, cædemque Regis sibi exprobrantem audisset, actutum illam ex eadem fenestra præcipitem agi jussit. Sinè morâ jussionibus obtemperatum est, confractumque Reginæ corpus, pedibus equorum proculcatum, tandem juxta Eliæ prædictionem à canibus voratum est; adeo ut cum Jehu sepulturæ illud mandandum præcepisset, nihil reliqui præter ossa, inventum sit. Indè Jehu Samaritas per nuncios monuit, ut inter 70. filios Achab, quos apud se habebant, unum seligerent, quem in sede patris collocarent (*b*). Illi sinistri aliquod veriti, responderunt, se non alterius, quàm Jehu, imperata facturos. Nec vana polliciti sunt; quippè jubenti Jehu, omnes illicò filios Regis detruncarunt, abscissaque capita ad illum transmisere. Simili clade universa cognatio Achab, amici, Aulici, & Sacerdotes illius in urbe Jezrahel degentes involuti sunt.

b 4. *Reg.* 1. 2. 3. *&c.*

His peractis, Samariam petiit, quo in itinere occurrens 40. cognatis Ochoziæ Regis Juda Jezrahelem euntibus, ut filios Regis, & Reginæ salutarent, comprehendi omnes, atque occidi jussit. Paululùm procedens, Jonadad filium Rechab obvium habuit, quem secum in currum assumens, Samariam duxit, ut sui in Deum zeli testem illum haberet. Igitur urbem ingressus, continuò reliquos omnes è domo Achab delendos curavit. Deinde cœtu Samaritarum coacto, indixit velle se Numini Baal Divinos honores impendere; optare proindè, ut omnes illius Dei Sacerdotes, Ministri, & Prophetæ ad solemnitatem, quam ipse erat celebraturus, evocarentur. Cum omnes ii in Templum Baal convenissent, jubente Rege singuli vestibus donati sunt; postea nihil tale expectantes, immissis militibus, omnes ad unum trucidati sunt. Cæde peractâ, simulachrum Numinis eversum est, & igne consumptum, deletumque Templum, cujus area purgamentis corporis excipiendis destinata est.

Ultionem, quam Jehu de universa familia Achab expetierat, Deus adeò probavit, ut Regnum illi, & posteris ejus usquè ad

ad nepotum filios se afferturum promiserit.
Verùm quantum in ea re laudis sibi prome-
ruit, tantum in Scriptura reprehenditur
a 4. *Reg.* 10. 29. 31. 32. (*a*), quòd à cultu vituli aurei, quem Je-
roboam filius Nabat consecraverat, nec se,
nec populum retraxisset. Ultionem minita-
b *Osee* 1. 4. 5. tus est Deus per Oseam illis verbis (*b*):
*Adhuc modicum, & visitabo sanguinem Je-
zrahel super domum Jehu, & quiescere fa-
ciam regnum domus Israel... Conteram ar-
cum Israel in valle Jezrael.* Quamvis enim
Jehu ultionem Domini super domum Achab
prosequutus fuisset, in ea tamen re potiùs
privatas simultates, sivè quamdam sævitiæ,
& ambitionis indolem sequutus est. Quin
& à justæ ultionis limitibus plurimùm ex-
cesserat. Quare Deus obedientiam præmio
donavit; Idololatriam & animi sævitiem
puniit. Regnavit annis 28. filiumque suum
c 4. *Reg.* 10. 35. 36. Joachaz successorem reliquit (*c*). Quatuor
ex ejus posteris Regnum Israelis obtinuere,
videlicet Joachaz, Joas, Jeroboam II. &
Zacharias. Hunc Principem bella cum Ha-
zaele Rege Syriæ exercuerunt; quippe Sy-
ri fines Israeliticæ ditionis infestarunt, ac
post cæsum Israelitarum exercitum, totam
regionem transjordanicam, quam dimidia
Tribus Manassis, atque Tribus Gad, & Ru-
d 4. *Reg.* 10. 33. 34. ben tenebant, excurrerunt (*d*). Tempus
hujus expeditionis incertum est: fortassè
tamen revocanda est ad initia Regni Jehu;
Hazael enim certior factus, quòd Jehu ob-
sidionem Ramoth-Galaad deseruisset, eam
regionem invasit, atque occupavit.

III. JEHU, quartus filius Roboam, Re-
e 2. *Par.* 11. 19 gis Juda, & Abihail (*e*).

f *Gen.* 36. 5. I. JEHUS, filius Esau, & Oolibamæ (*f*).

II. JEHUS, filius Balan, ex Tribu Ben-
g 1. *Par.* 7. 10. jamin (*g*).

III. JEHUS, filins Esec. 1. *Par.* 8. 39.

JEMAI, filius Tholæ, & nepos Issa-
h 1. *Par.* 7. 2. char (*h*).

JEMINI. Hoc nomen pro eodem usur-
patur, ac *Benjamin*. Hinc Gera pater Aod,
i *Judic.* 3. 15. dicitur (*i*) filius Jemini, nempè ex Tribu
Benjamin. Saul etiam erat filius viri Jemi-
k 1. *Reg.* 9. 1. ni, scilicet ex Tribu Benjamin (*k*). Ne-
que regio Jemini aliam designabat, quàm
l 1. *Reg.* 9. 4. regionem Benjamin (*l*). *Jemini* Hebraicè
redditur *mea dextera*, quo eodem nomine
Jacob filium suum appellavit; Rachel verò
eum filium *Ben-oni*, nempè filium mei do-
m *Gen.* 35. 18. loris, nuncupavit (*m*).

n 3. *Reg.* 22. 8. JEMLA, pater Michææ Prophetæ (*n*).

JEMNA, sivè *Jamna*, primus filius Aser,
o *Gen.* 46. 17. *Num.* 26. 44. author familiæ Jamnaitarum (*o*).

JEPHTHA, urbs Tribûs Juda. *Josue* 15. 43.

JEPHLETI, urbs in finibus Benjamin, &
Ephraim. *Josue* 16. 3.

JEPHONE, pater Caleb ex Tribu Ju-
p *Num.* 13. 7. da (*p*).

JEPHTA, urbs Zabulon. *Josue* 19. 14.

JEPHTE, Judex Israelis, qui post Jair po-
pulum gubernandum suscepit. Patrem habuit
nomine Galaad, & matrem unam ex ipsius
concubinis; sivè oriundus erat ex urbe Mas-
pha, patre cognomento Galaad, & matre
q *Judic.* 11. 1. &c. meretrice (*q*). Cùm fratres Jephte ex le-
gitimo conjugio nati illum è domo patris
extorrem egissent, juris hæreditarii incapa-
r *Judic.* 11. 7. cem esse obtendentes (*r*), Jephte in re-
gionem Tob se recepit, ubi collectitiâ, ac
prædonum manu coactâ, plurimùm inva-
luit. Quare Israelitæ transjordanici, cùm
ab Ammonitis premerentur, ejus opem im-
plorarunt. Jephte primò eorum in se in-
clementiam exprobravit, quòd injustis fra-
trum suorum conatibus, à quibus è domo
patris expulsus fuerat, non restitissent; dein-
dè etiam atque etiam rogantibus annuit, eâ *An. M.* 2817.
conditione, ut post bellum confectum in su- *ante Ch.* 1183.
um Ducem reciperent: quod ab illis sacra- *ant. Ær.* 1187.
mento promissum est.

Jephte in frequenti populi cœtu in Du-
cem electus, Ammonitas per legatos ro-
gavit, cur regionem suam vastarent. Cui eo-
rum Rex respondit, se ea repetere, quæ
Israelitæ, ex Ægypto reduces, sibi abstu-
lerant. His auditis, Jephte iterum per no-
vos legatos admonuit, Israelitas nihil ex iis,
quæ Ammonitarum essent, occupasse, sed
regionem Amorrhæorum tantummodò ha-
bere; eaque omnia, quæ trans Jordanem
tenebant, jure belli sibi vindicasse. Ini-
quum verò esse, Ammonitis fas esse sibi reti-
nere, quæ à Chamos Deo ipsorum se ob-
tinuisse credebant; Israelitas verò ea tene-
re non posse, quæ à Domino Deo suo ob-
tinuissent. Quid autem ipsi post tot sæcula
regionem alienam repeterent, cùm Sephor
Rex Moabitarum, à quo illam Israelitæ bel-
lo abstulerant, ablatam non repetiit? Quòd
si his non aequiescerent, se judicem invo-
care Deum, eumque arbitrum constituere
illius diei inter Israelitas, & Ammonitas.

Cùm Rex Ammonitarum his rationibus
non acquievisset, Jephte totam regionem Is-
raelitarum tansjordanicam percurrens, exer-
citum coegit, quem contra Ammonitas du-
xit. Eâ occasione voto se Domino obstrin-
xit, post relatam de hostibus victoriam se
in holocaustum oblaturum illum, qui è do-
mo sua egressus, primus sibi occurrisset.
Commisso prælio, victoria penès Jephte
fuit, qui totam Ammonitarum regionem
decurrit. Deindè victor domum regredie-
batur; cùm subitò venienti unica filia læ-
tabunda, atque inter musica instrumenta
exultans occurrit. Eo aspectu pater inopinato *a Joseph. An-*
gravissimoque dolore correptus, vestes disci- *tiq. l. 5. c. 9.*
dit, deceptumque se, deceptamque filiam excla- *Ambros. l. 3. de*
mans, votum suum filiæ exposuit. Illa voti *Offic. c. 12. Hie-*
complementum nihil se morari respondit; tan- *ron. l. 1. cont.*
tùm petiit, ut in montibus cum puellis sociis *Jovin. August.*
libera vagari duobus mensibus permittere- *q. 49. in Judic.*
tur, ut unà cum illis virginitatem suam *Chrysost. hom.*
ploraret. Eo temporis spatio evoluto, vo- *14. ad pop.*
to patris implendo, virgo adhuc, & puella *Auth. quæst. ad*
in holocaustum immolandam se obtulit, ut *Orthodox. q.*
plures Patres, & Interpretes consentiunt (*a*). *99. Theoderet.*

Interea Ephraimitæ honorem relatæ vi- *q. 20. in Judic.*
ctoriæ Jephte invidentes, trajecto tumultuosè *Jonath. Chald.*
Jordane (*b*), virum convenêre, querentes *Ludov. Capell.*
se in cogendis ad bellum copiis neglectos *Dissert. singu-*
esse, quare domûs ejus eversionem minita- *lari de voto*
bantur. Factum Jephte excusavit, testatus *Jephte. Serar.*
sese illos accivisse, sed cùm vocati non ad- *Tirin. Salian.*
fuissent, ipsum prælii discrimini se commis- *Genebr. Cajet.*
fisse. Cùm Ephraimitæ bis nequaquam ac- *Vide nostram*
quiescerent, Jephte coacto ex Galaaditis *Diss. ad Judic.*
exercitu, illos prælio fregit, fugavitque; b *Judic.* 12.
deindè obsesso à victoribus Jordanis vado, 1. &c.
quo-

quotquot flumen transgressuri accedebant, an ex Ephraimitis essent, interrogabantur: negantes, pronunciare cogebantur hanc vocem *scibboleth*, nempè spicam; si pro *scibboleth*, proferrent *sibbolet*, absque aspiratione, eo indicio proditi continuò occidebantur. Occisorum numerus eâ die ad 42000. viros Ephraimitas ascendit.

De Jephte nihil ulteriùs novimus, nisi quòd sexennio administraverit (*a*), & in Urbe Maspha Galaaditidis sepulturæ mandatus fuerit. Inter Sanctos Veteris Testamenti fidei merito insignes à S. Paulo (*b*) recensetur. Fabula Iphigeniæ, filiæ Agamemnonis, ex hac historiâ conficta videtur. Cum Agamemnon sacram Dianæ cervam imprudens occidisset, Deæ ultione factum est, ut aliis atque aliis impedimentis objectis classis detineretur. Eâ de re consultus Calchas vates, hostiam ex Agamemnonis progenie à Dea exposci respondit. Iphigenia destinata est, cujus tamen Diana miserta, cervam substituit, ejus loco immolandam (*c*). Subinde Iphigenia Sacerdotio Dianæ Orthiæ in Taurica functa est, Deæque humanis victimis litabat.

a *Judic.* 12. 7. *Obiit An. M.* 2823. *ante Ch.* 1177. *ante Ær.* 1181.
b *Hebr.* 11. 32.
c *Ovid. Metam. l.* 12.

JERALA, urbs Zabulon (*d*), alio nomine in aliquibus Exemplaribus *Jedala*, quæ lectio, utpotè Hebræo conformis, præferenda videtur.

d *Josue* 19. 15.

I. JERAMEEL, filius Cis. 1. *Par.* 24. 29.

II. JERAMEEL, primogenitus Hesron, è Tribu Juda (*e*). Fratres habuit Calubi, & Ram; filios verò Ram, Buna, Aram, Asom, Achia, & Onam (*f*).

III. JERAMEEL, regio meridionalis Tribûs Juda (*g*), quam posteri Jerameelis filii Hesron possederunt. David subindè regiones Amalec, Gessuri, & Gersitarum excurrebat; ad Achis verò regressus, referebat se in regionem Jerameel irruisse.

e 1. *Par.* 2. 9.
f 1. *Par.* 2. 25. *&c.*
g 1. *Reg.* 27. 10. & 30. 29.

JEREMIAS, filius Helciæ, ex genere Sacerdotali, natus in Anathoth vico Benjamin (*h*). In ipso matris utero Propheta destinatus est [*i*]. Decimoquarto ætatis suæ anno primò Deum se alloquentem audivit, ac præcipientem, ut ad Reges, Principes, & Sacerdotes sua jussa referret, quod ille munus, objectâ ætatis, & linguæ imbecillitate nequicquam deprecatus est. Ex eo tempore usque post eversionem Hierosolymæ An. M. 3416. per Chaldæos, Prophetam egit. Duobus ab hinc annis obiisse creditur in Ægypto.

h *Jerem.* 1. 1.
i *Jerem.* 1. 5.
A. Josiæ 3. *M.* 3375. *ante Ær.* 629.
An. M. 3418. *ante Chr.* 582. *ante Ær.* 586.

Ab anno quarto Joakim Regis Juda prophetias suas primò scriptis mandare cœpit, cum anteà vivâ tantum voce prædicasset. Vitam hujus Prophetæ brevi compendio hic subjiciemus, servato pro viribus temporum ordine. Cum Deus hunc virum ad ministerium Prophetiæ primò evocaret, simul illi ea, quæ sibi à Judæis inferenda erant mala, ostendit; opem tamen suam pollicitus est, qua contra Reges, Principes, & populum Judæ muro æneo firmior redderetur (*k*). Deinde exhibito symbolo virgæ amygdalinæ florescentis, & ollæ succensæ igne è septentrione exsufflato (*l*), imminentia Judææ mala per Chaldæos Prophetæ demonstravit. Atque ad has Judæorum ærumnas prophetiæ omnes Jeremiæ collimant; siquidem totus est in deplorandis Judæorum criminibus, atque in exaggeranda ultione, quam Deus per manus Nabuchodonosoris Regis Chaldæorum jamjam expetebat.

k *Jerem.* 1. 18. *&c.*
l *Jerem.* 5. 11. *&c.*

Sub ipsum Libri initium contra scelera Regni Juda invehitur (*a*), quæ quidem per ea tempora, primis nempè Josiæ annis, ante correctos ab eo Rege populorum mores (*b*), quod anno 18. Regni factum est, ad ultimam nequitiam devenerant. Toto hoc temporis spatio Jeremias à Judæis plurima toleravit. Cognati ipsius (*c*), popularesque ex Anathoth, mortem minitati sunt, nisi à vaticinando desisteret. Quibus ille vicissim mortem gladio, & fame prædixit. Eâ occasione coram Deo queritur, quòd impii lætos dies agerent, justi verò tristes. Regionem eo tempore ultio Divina fame affligebat. Nec diu post Prophetæ vetitum est à Domino fœminam ducere, ac filios enutrire Hierosolymis. domum tripudii & convivii, itemque domum luctûs ad solatium lugentium. ingredi; quo quidem indicio mox populo pax, lætitia, & solatium subtrahenda portendebantur (*d*).

a *Jerem. c.* 2. *& seq.*
b 4. *Reg.* 23. 4. 5. *&c.*
c *Jerem. c.* 52. *& seq.*
d *Jerem.* 16. & 17.

Regnante, ut credimus, Sellum filio Josiæ [*e*], Jeremias in domum figuli jussu Dei se conferens (*f*), vas fictile observavit, quo in manu artificis confracto, ejusdem operâ ex eadem argilla alterum efformatum est. Porrò ad hujus similitudinem Deum reprobaturum Judæos, ac alterum pro illis populum Fidelem excitaturum Propheta prænunciavit. Eidem prophetiæ confirmandæ jussus est alterum fictile vas in vallem filiorum Ennon delatum, coram Senioribus populi, & Sacerdotibus confringere. Inde ad Templum ascendit, eadem verbo inculcans. Adhuc verba facientem Phassur Præfectus Templi superveniens, in carcerem Templi adduxit, ubi usque mane detentus est: sed ille ipsi Phassur ipsius, filiorumque, & amicorum captivitatem prædixit.

e *Josias occisus fuit A. M.* 3304. *ante Ær.* 3010.
f *Jerem.* 18.

Post Sellum Joakim rerum potitus (*g*), à Propheta admonitus est, ut Deo adhæreret, si (*h*) in Domo sua Reges, eosque pristinâ dignitate conspicuos, relinquere mallet; futurum prædicens alioqui, ut Deus eum locum vastaret. Sed verba surdo Joakim, toto in avaritiam, sævitiam, atque superbis ædificiis construendis effuso, Jeremias exitium tristem, atque cadaver sepulchri honore privandum prædixit. Neque mitior fuit cum Jechonia fratre Joakim, cui captivitatem apud Chaldæos, & omne ipsius genus à Regno excludendum prænunciavit (*i*). Ambos hos Reges acrioribus verbis reprehendit, pastores diros appellans, qui pro eo quòd pascant gregem, dissipant, atque dilacerant.

g *Sellum tribus mensibus regnavit, cui Joakim successit eodem anno* 3394. *Prophetia Jeremiæ contra Joakim ad* 3395. *referri possunt.*
h *Jerem.* 22.
i *Jerem.* 23.

Sub idem tempus, eversionem Templi, in ipso Templo stans prophetavit (*k*), ex quo Pseudo-Prophetas, & Sacerdotes commovit, ut illi manus injicerent, atque supplicio dignum declararent. Cum Principes populi ad sententiam in illum ferendam convenissent, Jeremias securus testatus est, nihil se Deo non jubente dixisse: resipiscerent igitur; alioquin minarum eventum experturi. His verbis Principes animis remissi, absolvendum, Michææ Prophetæ exemplo,

k *Jerem.* 26.

plo, qui sub Ezechia eadem impunè prædixerat, pronunciarunt.

a *Quartus Joakim coincidit cum anno M.* 3398.
b *Jerem.* 45. *&* 46. *&* 47. *&c.*

Ante quartum annum Joakim (*a*), contra vicinas Judææ (*b*) gentes oracula fudit; siquidem ministerium ipsius, non secùs ac postea ministerium Apostoli Pauli, etiam Gentes spectabat: *Prophetam in gentibus dedi te.* Hisce igitur omnibus, nempè Ægyptiis, Philisthæis, Tyriis, Phœnicibus, Idumæis, Moabitis, Ammonitis, populis Damasci, Cedar, & Asor &c. calicem iræ Dei se præbiturum minitatus est, quod post eversionem Jerosolymæ per Chaldæos omninò impletum fuit.

A. M. 3398. *ante Chr.* 602. *ante Ær.* 606.

Quarto anno Joakim Nabuchodonosor jussu patris sui Nabopolassari expeditione in Judæam susceptâ, Jerosolymam obsidione cœpit, Regem, pluresque Judæorum, ac inter cæteros Danielem, captivos habuit, quos Babylonem abducere meditabatur; quin & omnes abduxit, excepto Rege, quem libertati restituit. Captivitatem Judæorum hoc eodem anno (*c*) clarè Jeremias nunciavit, eamque 70. annorum periodo concludendam, qua evolutâ, in Chaldæos, & Babylonios Deus vicissim animadversurus fuisset. Inde iterum ultionem Dei in proximos Judææ populos prænunciavit.

c *Jerem.* 25. *&c.*

Eodem anno jussus est à Deo prophetias omnes suas, initio facto ab anno 13. Josiæ, scriptis redigere (*d*). Has, dictante Prophetâ, Baruch ejus Discipulus excepit, illasque, jussu Prophetæ in vinculis detenti, coram frequenti populo die solemnis Expiationis idem Baruch in Templo lêgit (*e*). His rebus ad Principes, & Magistratus per Michæam filium Gamariæ relatis, Baruch coram illis accitus, iterum prophetias ex codice recitavit. Interrogatus verò quomodò Jeremias scripta illa dictasset, respondit, ita dictasse, ut non primò cudere, sed tamquam ex libro verba legere videretur. Imperarunt postea Magistratus, ut illicò ad Jeremiam se reciperet, & cum illo lateret; interim illi Librum, ac rem omnem ad Regem retulerunt. Coram illo tres circiter paginæ lectæ sunt, ultra quas lectionem produci non toleravit, sed abreptum Librum cultro discîdit, & in focum projecit. Subinde Baruch, & Jeremiam comprehendi jussit; sed illos, Deo disponente, nusquam invenire licuit. Interim Jeremias iterum easdem prophetias Baruch scribenti, novis quamplurimis adjectis, dictare jussus est.

d *Jerem.* 36.
e *Anno quinto Joakim.*

Die quadam (*f*) Rechabitas Dei monitu in Templum duxit, quibus vinum exhibuit: Renuerunt illi, dicentes se Jonadab patris sui institutum sectari, quo nec prorsus vino uti, nec sedem habere in domibus & urbibus, sed in tentoriis tantùm permittebantur. Quòd autem tunc temporis urbem incolerent, id metu Chaldæorum regionem infestantium factum esse. Ex quo hæc tempore obsidionis Hierosolymitanæ, septimo, & postremo anno Joakim contigisse intelligimus. Jeremias eâ responsione auditâ, acriter Judæos arguit, qui Legi Dei colla submittere recusarent, cùm Rechabitæ patrum suorum traditionibus tantopere obsequerentur.

f *Jerem.* 35.
A. M. 3405. *ante Chr.* 595. *ante Ær.* 599.

Nec ita multò post, Joakim captus à Chaldæis, in cloacam projectus est. Huic successit filius Jechonias, qui post exactos in Regno tres menses, Babylonem captivus abductus fuit. Indè regnavit Sedecias ab anno M. 3405. usque ad 3416. nempe usque ad expugnatam Jerosolymam per Chaldæos.

Reges Moab, Ammon, Idumææ, Tyri, & Sidonis legatos miserant ad Sedeciam, Regnum tunc primò ineuntem, quibus singulis Jeremias jugum dedit, ad suos Reges deferendum, illoque etiam jussu Dei renunciari jussit, ut ultrò Nabuchodonosori se submitterent, inviti alioquin ejus jugum subituri (*a*). Idem & Sedeciæ à Propheta dictum est. Hoc jugum Jeremias cervici suæ imposuerat, atque vinculis sese constrinxerat, ut imminentem Judæorum captivitatem ostenderet; cùm subitò Hananias Pseudo-Propheta viro occurrens, & jugum & vincula abripiens confregit, addens ita à Deo confractum iri jugum Nabuchodonosoris. Cùm Jeremias dolens domum rediret, continuò œstro Divino abreptus, Hananiam convênit, dixitque futurum, ut, pro jugo ligneo, quod confregerat, ferreo à Nabuchodonosore populus premeretur; ipsi verò Hananiæ, in ementitæ prophetiæ pœnam, mortem intrà eundem annum prædixit; quod & post duos menses impletum est.

a *Jerem.* 27.

Sedeciâ regnante, uti credimus, missus est à Domino in speluncam juxtà Euphratem, ut (*b*) ibi cingulum lineum absconderet. Post aliquod tempus ad locum regressus, idem cingulum computruisse deprehendit; quod signum erat derelicti à Domino Israelis, quem sibi antea veluti devinxerat. Anno quarto ejusdem Regis, Saraiæ fratri Baruch, qui Babylonem mittebatur, fortassè vasa Templi à Nabuchodonosore repetiturus, Jeremias prophetias suas in Babyloniam tradidit (*c*), ut eas Judæis captivis recitaret, deindè librum lapidi alligatum in Euphratem projiceret. Eosdem Judæos per aliam Epistolam [quam tulit Gamarias, à Rege in Babyloniam missus] admonuit, ut in ea regione sedem figerent, domos ædificarent, uxores ducerent, quippè qui nonnisi post septuagesimum captivitatis annum à Domino liberandi fuissent (*d*).

b *Jerem.* 13.
An. M. 3409. *ante Chr.* 591. *ante Ær.* 595.
c *Jerem.* 50. *&* 51. 1. 2. ... 59. *&c.*
d *Jerem.* 19. 24. *&c.*

Interim Semeias quidam Babylone tunc versans, datis literis ad Sophoniam, unum ex potentissimis Sacerdotum, conquestus est, quòd hæc scribere ad Judæos captivos Jeremias permitteretur, neque propterea in carcere detineretur. Hanc Epistolam Sophonias cum Jeremia communicavit, qui novis literis Babylonem transmissis, obitum in terra captivitatis Semeiæ prædixit, addens futurum, ut neque ipse, neque ejus posteri liberationem Israelis essent visuri.

A. M. 3414. *ante Chr.* 586. *ante Ær.* 590.

Decimo Sedeciæ anno, Nabuchonosore Jerosolymam obsidente, cùm Jeremias urbis, & populi captivitatem prædicare non cessaret, in carcerem in atrio palatii detrusus est. Dum inclusus detinebatur, Hanameel ipsius consobrinus, ipsum de agro quodam in ejus patria Anathoth, quem emere jure ad ipsum spectabat, admonuit. Ille ac-

acquievit, ſcriptiſque tabulis, atque enumerato pretio, emptionem celebravit (a): *librum verò poſſeſſionis* Baruch conſervandum tradidit; ſiquidem, ait, tempus erit, cùm *poſſidebuntur domus, & agri, & vineæ in terra iſta*. Eâdem obſidione perſeverante, cùm annus Sabbaticus inciperet, Rex, cæterique incolæ Jeroſolymæ ſervos libertati reſtituerunt; præſentis enim periculi terror religioſiores in obſervanda Lege faciebat. Verùm obſidione à Nabuchodonoſore intermiſſâ, donec Regem Ægypti, qui Judæis opem laturus videbatur, averteret, omnes priſtina mancipia ſibi reſumpſerunt, nequicquam iiſdem mancipiis, Lege, Deo reclamantibus. Eo ſcelere Propheta commotus, graviſſimis minis invectus eſt. Poſt ſolutam obſidionem, è carcere eductus, Sedeciæ ſuis apud Deum precibus ſeſe per nuncios commendanti, referendum juſſit (b), Nabuchodonoſorem mox ad obſidionem reverſurum, captamque urbem in cinerem redacturum. Indè cum in Anathoth patriam ſuam regreſſum pararet, veluti transfuga detentus, in obſcurum carcerem, non ſinè vitæ diſcrimine ob loci incommoditatem conjectus eſt. Poſt aliquid temporis à Sedecia requiſitus, an novi aliquid haberet, quod prænunciaret, Jeremias reſpondit, ipſum Chaldæorum jugum ſubiturum: oravit inſuper, ut è carcere, in qua detinebatur, educeretur. Permiſit Rex, juſſitque, quandiù in urbe panis ſupereſſet, ſingulis diebus panem illi ſuppeditari.

a Jer. 32. & 33.

b Jerem. 37.

Urbe iterum à Nabuchodonoſore obſeſſâ, atque in dies obſidione ingraveſcente, Sedecias miſit, qui à Jeremia exquirerent, an boni aliquid prænunciandum haberet (c); qui reſpondit, Regem & Principes certum exitium manere; è populo, qui Chaldæis ultrò ſe dederent, vitam redempturos; cæteros urbis ruinis opprimendos. Cùm urbis optimates de hac loquendi libertate apud Regem quererentur, permiſit Rex, ut pro libito in illum animadverterent. Quare abreptum Prophetam, in ciſternam non aquâ, ſed luto plenam, funibus demiſerunt, ubi brevì vitam egiſſet, niſi Rex certior de ea re factus, ab Abimelech extrahendum præcepiſſet (d). Inde in veſtibulo carceris detentus eſt, donec urbs anno undecimo Sedeciæ caperetur.

c Jerem. 21.

d Jerem. 38.
A. M. 3416.
ante Chr. 584.
ante Ær. 588.

Urbe captâ, Jeremias cum cæteris captivis uſque Ramath adductus eſt. Ibi cùm Nabuzardan Dux exercitûs à Nabuchodonoſore in mandatis habuiſſet, ut (e) curam illius haberet, ejus arbitrio permiſit, utrum mallet Babylonem ſecum venire, an in Judæa cum reliquis populi permanere. Ille Judæam ſelegit, atque in Maſphath ad Godoliam ſe recepit, quò etiam plures Judæi in diverſa loca diſperſi convenere. Hic tranquillam, quietamque vitam duxerunt, donec Iſmael filius Nathaniæ, ductis decem ſicariis, Godoliam per fraudem occidit. Proditorem inſequutus Jonathan filius Caree, omnem prædam relinquere, atque ſe ad Ammonitas fugâ recipere coegit.

e Jerem. 39. 11. &c. & 40. 1.... 6. & 41.

Poſt hæc, Jonathan coactis quotquot poterat ex Judæis (f) propè Bethleem, Jeremiam conſuluit, præſtandumne ſibi eſſet in Judæa eſſe, an in Ægyptum ire? Ille dilatione poſtulatâ, ad Dominum ſuper ea re conſulendum, tandem die decimâ reſpondit, euntibus in Ægyptum gladium, famem, & peſtem imminere; ſi verò in Judæa perſiſterent, Deum eſſe habituros conſervatorem, & protectorem. Hoc audito reſponſo, Duces populi murmur excitarunt, dictitantes, non Deum, ſed Baruch authorem hæc dicendi Prophetæ extitiſſe, ne in Ægyptum ſecederent. Quare iter in eam regionem ſtatuentes, Jeremiam & Baruch, ut ſecum irent, compulerunt. Ibi Propheta plurima contra Judæos, & Ægyptios prædixit, expeditionem in illos Nabuchodonoſoris, locumque ubi thronum ſuum erecturus eſſet, deſignavit; Regem Ægypti in Chaldæorum manus deventurum, ut Sedecias, minitatus eſt. Hæc de Jeremia ex ejus ſcriptis collegimus.

f Jerem. 42.

Complures ex Antiquis (a) tradunt, hunc Prophetam lapidibus obrutum in Taphnis à Judæis, ejus minas, atque loquendi libertatem impatienter ferentibus, ac de ipſo dictum intelligunt illud Apoſtoli (b): *lapidati ſunt*. Ex Rabbinis aliqui credunt in Judæam rediiſſe, alii Babylonem divertiſſe, ubi diem clauſerit. Nonnulli ex antiquis Patribus (c) autumarunt, illum adhuc ſuperſtitem permanere, ut Elias; quippè cùm nihil de ejus deceſſu in Scriptura habeatur, atque Jeſus Chriſtus à Judæis creditus fuerit ſivè Elias, ſivè Jeremias (d). Verùm Theologi vulgò & obiiſſe, & ſtatâ die reſurrecturum credunt.

a Tert. adv. Gnoſt. c. 8. Hier. con. Jovin. l. 2. Epiph. de vita, & morte Proph. Doroth. in Synopſi, & Hebræor. traditio

b Hebr. 11. 37.

c Victorin. in Apoc. 11. 3. & plures apud Hilar. in Matth. can. 20.

d Matth. 16. 14.

Præter Librum Prophetiæ, ſuperſunt etiam ejuſdem Authoris Lamentationes, in quinque capita diſtributæ, quibus luctuoſis cantilenis ærumnas Hieroſolymæ, ejuſque per Chaldæos everſionem deflet. Sunt, qui illas compoſitas credant in obitu pii Regis Joſiæ (e); illud ſaltem conſtat, eâ occaſione Lamentationes ſcripſiſſe (f), quamquam illæ interciderunt. De his Lamentationibus hæc in Paralipomenis occurrunt: *Univerſus Juda, & Jeruſalem luxerunt* (Joſiam), *Jeremias maximè; cujus omnes cantores, atque cantatrices uſque in præſentem diem lamentationes ſuper Joſiam replicant*. Jeremiæ tribuunt Pſalmum 136. & Pſalmo 64. unà cum Ezechiele allaboraſſe creditur. Sunt qui ejuſdem Authoris dicant tertium & quartum Librum Regum (g); ſiquidem poſtremum caput Jeremiæ idem eſt, ac poſtremum quarti Regum. Sed hujus rei in cauſa eſt, quòd ex Libro Regum deſumptum eſt ultimum caput, ut eſſet veluti ſupplementum Libri Jeremiæ. In Libris Machabæorum laudantur Scripta quædam hujus Prophetæ (h), quæ tunc temporis adhuc extabant; jam tamen interciderunt. Prophetiæ Baruch, quòd prophetiis Jeremiæ præceptoris ipſius ſubjici conſueviſſent, ideò ſæpè ſub nomine Jeremiæ à patribus laudantur.

e Hieron. in Zach. 12. 11. ita Chald. Interpp. Raban. Maldon. Bonav. Hugo, Thomas Figuier. Vat. Jun. Vide Joſeph. Antiq. l. 10. c. 6.

f 2. Par. 35. 25.

g Procop. Iſidor. Kimchi, Toſtatus.

h 2. Mach. 2. 1. Invenitur in deſcriptionibus Jeremiæ Prophetæ.

Poſt obitum, Judæ Machabæo unà cum S. Pontifice Onia per viſum occurrit, eique gladium auro rutilantem obtulit, dicens (i): *Accipe ſanctum gladium, munus à Deo, in quo dejicies adverſarios populi mei Iſrael*. Onias verò Jeremiam indicans, dixit: *Hic*

A. M. 3880.
ante Chr. 120.
ante Ær. 124.

i 2. Mach. 15. 13.

eſt

est fratrum amator, & populi Israel; hic est, qui multum orat pro populo, & universa Sancta Civitate.

a *Chron. Paschal. p.* 156. 157.

Chronicon Alexandrinum (*a*) de Jeremia tradit, cùm in Ægypto esset, Sacerdotibus Ægyptiis prædixisse, eorum Idola subvertenda, cùm Salvator Mundi nasceretur, atque in præsepi reclinaretur; quod in causa fuit, cur indè Ægyptii simulachro Virginis cum Infante in præsepio jacente Divinos honores exhiberent. Regi verò Ptolemæo hujus cultûs causam sciscitanti, prophetiam Jeremiæ illos prodidisse. In eo Libro etiam proditum est, Alexandrum Magnum ad tumulum hujus Prophetæ invisendum ivisse, atque certiorem factum de iis, quæ de ipso, ejusque victoriis prædixerat, corpus Alexandriam transferri, atque in magnificentissimo tumulo recondendum curasse. Hoc ultimum occurrit etiam in Prato Spirituali (*b*); ubi etiam additur, memoriam hujus Prophetæ summo in honore esse in ea urbis Alexandriæ plaga, quæ Tetraphyla appellatur.

b *Jo. Mosch. prat. spirit. c.* 77.

c *Præpar. l.* 9. *c.* 39.

Eupolemus apud Eusebium (*c*) quædam de Jeremia tradit, sed non majoris fidei, quàm quæ ex Chronico Alexandrino supra recitavimus. Narrat enim, Jeremiæ exitium imminens Judæorum idololatrarum prædicenti, Regem Joachim ignem minitatum; sed illi Prophetam prædixisse, eadem ligna, quibus ipsi rogum struere meditabatur, usui futura esse Judæis, coquendis cibis pro Babyloniis, atque foveis pro illis effodiendis, juxta Euphratem & Tigrim. Hanc prophetiam cùm novisset Nabuchodonosor, inito fœdere cum Assibaze Rege Medorum, bellum Judæis intulisse, in quo, occupatis priùs Samariâ, Galilæâ, Scythopoli, & regione Galaad, tandem Hierosolymam expugnasse, Joakim in servitutem redegisse, Templum diripuisse, exceptis Arcâ, & Tabulis Legis, quæ Jeremiæ concessit. In hac historia plura occurrunt ad libitum conficta; quæ tamen de Arca traduntur, ita in Libris Machabæorum (*d*) scripta sunt. Jeremias sacrum ignem secum deferens, illum in cisterna recondidit; quam cùm Judæi post regressum è captivitate petiissent, nihil preter lutulentam aquam invenerunt; cùm tamen hæc super Aram effunderetur, continuò ignem concepit. Tabernaculum verò, & Arcam Fœderis idem Propheta in Montem Nebo transferens, in caverna quadam occuluit, in qua adhuc celantur.

d 2. *Mach.* 2. 4. *&c.*

Vita hujus Prophetæ Judæorum persecutionibus, quorum vitia liberiùs reprehendebat, jugiter exposita fuit; quâ in re characterem hujus Viri constituisse videtur Author Ecclesiastici (*e*): *Male tractaverunt eum, qui à ventre matris suæ consecratus est Propheta.* Stylum hujus Scriptoris humiliorem esse, quàm Isaiæ, atque aliorum quorumdam Prophetarum observat S. Hieronymus (*f*), quòd ad humilitatem generis illius referendum censet; quippè qui natus esset in Anathoth, vico quodam rustico. Alii tamen Critici (*g*) grandis nescio quid sublimisque in stylo ejus agnoscunt; & Grotius, non immeritò, censet hunc virum in commovendis pietate, & dolore excellere; quo in genere Lamentationes ipsius nihil desiderandum relinquunt.

e *Eccli.* 49. 9.

f *Præf. in lib.* 6. *Comment. in Jerem.*

g *Sanct. Prolegom.* 2. *in Jerem. Du Pin, Frassen.*

II. JEREMIAS, ex urbe Lobna, pater Amital uxoris Josiæ Regis Juda, & matris Joachas, & Sedeciæ (*a*).

a 4. *Reg.* 24. 18.

III. JEREMIAS, vir fortissimus è Tribu Manassis, & Princeps suæ familiæ (*b*).

b 1. *Par.* 5. 24.

IV. JEREMIAS. Duo viri ejusdem nominis erant in exercitu Davidis (*c*).

c 1. *Par.* 12. 4. 10. 13.

JEREMIEL, vir, cui Rex Joakim commisit, ut Baruch & Jeremiam traderet in custodiam (*d*); sed Deo volente factum est, ut nunquam invenirentur.

d *Jerem.* 36. 28

JERIAS, vir, qui Jeremiam Prophetam egredientem ex urbe, ut iret in Anathoth, comprehendendum curavit, atque ad Sedeciam duxit, qui Optimatibus suis custodiendum tradidit. Ab illis in cisternam luto plenam demissus est, ubi certè interiisset, nisi ab Abdemelecho, Rege permittente, extractus fuisset (*e*).

e *Jerem.* 37. 13. *&c.*

JERIBAI, unus ex fortissimis exercitûs Davidis (*f*).

f 1. *Par.* 11. 46

JERICHO, urbs Tribûs Benjamin (*g*), septem milliaribus circiter à Jerusalem, & duabus leucis à Jordane. Hanc Moyses appellat (*h*) *urbem palmarum*, siquidem ejus planities palmis abundabat. Nec minùs quàm palmæ, frequentes erant arbores balsamo manantes, authore Josepho (*i*). Vallem Jericho irrigabat torrens, quem ex amaro, & salso, dulcem adeò effecit Propheta Eliseus, ut ejus aquæ lætiorem, atque feliciorem loci faciem reddiderint (*k*). Hanc in Chanaanitide primam urbem expugnavit Josue (*l*), præmissosque ab ipso ad illam exploratores, Rahab, ejus urbis fœmina, apud se hospitio recepit, atque Regis conatus, qui eorum adventum subodoratus fuerat, irritos fecit. Vide reliqua v. *Rahab*.

g *Josue* 18. 21.

h *Deut.* 34. 3.

i *Antiq. l.* 4. *c.* 5.

k 4. *Reg.* 2. 19.

l *Josue* 2. 1, *&c.*

Paucis post trajectum Jordanem diebus, fortassè vel præcedenti, vel ipsâ die Paschatis primò celebrati in Chanaanitide, Deus Josue mandavit (*m*), ut novo obsidionis genere hanc urbem tentaret. Jussit igitur, semel singulis diebus totâ hebdomadâ totum exercitum urbi circumduci. In fronte milites gradiebantur, fortassè tamen extra jactum telorum hostilium; post ipsos sequebantur Sacerdotes, buccinis concrepantes, quibus jungebantur Levitæ Arcam deferentes, in qua Legis Tabulæ condebantur. Agmen claudebat reliquus populus, eodem ordine, qui in itinere per desertum servabatur, singulisque silentium jussu Domini indictum erat. Septimâ die septies exercitus circumductus est, & cùm jam septimò circuirent, subitò concrepantibus buccinis, sublatoque ab omnibus clamore mœnia urbis spontè conciderunt, ac singuli è suo quique loco in illam irruperunt. Septima hæc dies Sabbato respondebat, juxta Rabbinos; prima verò, Dominicæ.

m *Josue* 6. 1. *&c. A.M.* 2553 *ante Ch.* 1447. *ante Ær.* 1451.

Præceperat autem Dominus, ut tota urbs reductaque ex eâ præda in anathema devoveretur, nullusque ex hominibus cujuscumque statûs, sexûs, & ætatis superstes servaretur, unâ exceptâ Rahab, ejusque familiâ. Omnia exequutioni mandata sunt; urbs enim incendio concremata est, omne-

quæ aurum, argentum, & æs Domino consecratum. Tunc Josue duris illum devovit, qui imposterum eam urbem restituere cogitasset, addens: *In primogenito suo fundamenta illius jaciat, & in novissimo liberorum ponat portas ejus*. Quæ ab illo dicta, in Hiele Bethelemita 575. abhinc annis impleta sunt (*a*); qui illius urbis fundamenta jaciens, primogenito suo Abirami orbatus est, & cum portas imponeret, Segub natu postremus extinctus est.

a 3. *Reg.* 16. 34. *circà An. M.* 3000. *ante Chr.* 910. *ante Ær.* 914.

Ante Hielem tamen urbs quædam Jericho in eadem regione exstabat; siquidem Judicum ætate, Egloni Regi Moab paruit in eadem regione *Urbs palmarum* [*b*], quæ non alia à Jericho fuisse videtur. Legati Davidis ab Ammonitis probrosè habiti, tandiù Jerichunte (*c*) substiterunt, donec barbæ eorum crescerent. Attamen urbs Jericho ante Hielem, non super ruinas veteris urbis, sed in vicinis ejusdem erecta fuerat (*d*). Quarum duarum urbium distinctionem Josephus satis indicasse videtur (*e*), dum scribit, adhuc suo tempore fontem quemdam occurrisse prope veterem Jerichuntem, à Josue eversam, quo circumjacentia arva late irrigabantur. Post reparatam ab Hiele veterem urbem, in ea sedem habere nemo refugit. Quomodò Eliseus aquam illius fontis potabilem reddiderit, v. *Eliseus* descripsimus. Herodes io ea urbe domum magnificentissimè construxit, in qua Summum Sacerdotem Aristobulum cognatum suum, aquis demergendum curavit; ac tandem ipse diem clausit extremum. Ibidem Christus aliquibus miraculis claruit, atque in domum Zachæi, cujus fides valde io Evangelio probatur, divertit.

b *Judic.* 3. 13.

c 2. *Reg.* 10. 4. 5.

d *Doubdan* Voyage de la Terre Sainte, c. 37.

e *De Bel. l.* 5. c. 4.

Rosas Jericho Scriptura (*f*) atque Itinerantes commendant; quamquam non ita constat, an rosa Jericho Scripturæ, eadem fit ac Itinerantium. Utut sese res habet, rosam Jericho appellant plantam instar sambuci, cujus flores pluribus parvis floribus fasciculo cohærentibus constantes, flores ejusdem plantæ referunt. Primò rubet, deindè subalbescit. Campi Jericho hujus generis plantis abundant, neque in aliquibus Arabiæ regionibus ignotæ sunt. Flos nunquam putrescit; arescens, instar floris sambuci, se contrahit; in aqua posit modicum expanditur; extractus verò iterum, post paululùm contrahitur. Mira de ejus virtutibus prædicant, sed nullo fundamento.

f *Eccl.* 24. 18. Quasi plantatio rosæ in Jericho.

De *balsamo Jericho*, vide *Balsamum*.

JERICON, sivè *Jercon*, aut potiùs *Jarkon*, urbs Dan (*g*). *Mejarcon*, sivè potiùs *Me-iarcon*, significat *aquas Jarcon*. Loca erant in vicinis Joppe. Vide *Arecon*.

g *Josue* 19. 46.

JERIMOTH, urbs meridionalis Juda. Vide *Jarmuth*.

JERIMOTH. Plures hujus nominis viri occurrunt, de quibus nihil præter nomina scimus (*h*).

h 1. *Par.* 7. 7. 18. & 8. 14. & 23. 13. & 24. 30. & 25. 4. 6.

JERIMUTH, idem ac *Jerimoth*. Nonnulli Viri nomine *Jerimuth* occurrunt (*i*).

i 1. *Par.* 12. 5. & 1. *Esdr.* 10. 27.

JEROBAAL. Eo cognomine Gedeon appellatus est, post destructum lucum Baalis, & querentibus de ea re pater ipsius respondit, curam illius injuriæ ulciscendæ ad Baal spectare (*k*). Inde Sanchoniathon suum

k *Judic.* 6. 35. 32.

Jerombaal Sacerdotem Dei Jao derivavit (*a*).

a *Euseb. Prep. l.* 1. *vide Gedeon.*

I. JEROBOAM, filius Nabat, & viduæ nomine Sarva (*b*), cujus mentio frequens, nec satis honorifica in Scriptura; quippè qui author fuit schismatis, & Idololatriæ decem Tribuum. Natus est Saredæ in Tribu Ephraim. Ingenio erat audaci, & rerum gerendarum cupido; quem Salomon tributis è domo Joseph, nempè ex Ephraim & Manasse, exigendis præfecerat. Cum fortè Jerosolymâ digressus, solitarius rus iret (*c*), Prophetam Ahiam de Silo venientem, novo pallio amictum, obvium habuit, qui continuò discisso in duodecim partes pallio, duas sibi retinuit, reliquas ut ille sumeret, invitavit. Hoc autem symbolum esse dixit Propheta dividendi à Deo Regni Salomonis, cujus Regni decem Tribus regendæ Jeroboamo concederentur; reliquum verò, quod superesset, posteris ipsius Salomonis maneret, in gratiam Davidis, atque urbis Jerusalem, quam Deus inter cæteras Urbes selegerat. Porrò hanc pœnam, ait, exiget Deus de Salomone, qui Astarthem Deam Sidoniorum, Chamos Deum Moabitarum, & Moloch Deum Ammonitarum verò Deo prætulit; quamquam post ejus obitum tantùm Regnum primò scindendum est. Deinde Jeroboamum monuit, ut Dei Legem curaret, atque vestigia Davidis relegeret, si Regnum posteritati suæ perpetuum asserere vellet; quod se præstiturum Dominus pollicebatur.

b 3. *Reg.* 11. 26.

c 3. *Reg.* 11. 29. *Anno incerto, sed labente Salomonis Regno.*

His verbis animus Jeroboami, jam satis à Salomone aversus, sollicitatus, novis moliendis, populisque ad defectionem excitandis studere cœpit. Quam rem Salomon suspicatus, hominem comprehendi jussit. Hanc ille injuriam evitaturus, in Ægypto usque ad obitum ejusdem Regis delituit. Roboam Regni successor, juniorum consilia sequutus, populum ad eum salutandum io Regem congregatum, durè, ac minaciter habuit; qood omnium animos adeò exacerbavit, ut decem Tribus à reliquis divulsæ, imperium Domûs Davidis, & Roboami detrectaverint (*d*). Eâ occasione Jeroboam ex Ægypto in frequentem populi conventum accitus, Rex universi Israelis salutatus est, sedemque Regni Sichem constituit, quam propterea munitionibus vallavit. Urbem etiam Phanuel trans Jordanem munivit, ut eo propugnaculo Tribus ejusdem loci protegerentur.

An. M. 3029. *ante Chr.* 971. *ante Ær.* 975.

d 3. *Reg.* 12. 5. &c.

Post hæc, Jeroboam, beneficiorum Domini immemor, Regnum sibi asserere Religionis, & cultûs Divini dispendio molitus est. Cum enim apud se cogitaret, nunquam sibi firmam, certamque fore regnandi spem, quamdiù populus (cujus ingenium inconstans) sacrificiis offerendis Jerosolymam ire cogeretur, duos aureos vitulos, instar Apidis Numinis, quod in Ægypto viderat, cultui subditorum proposuit. Eorum alterum in Dan, alterum in Bersabee, finibus imperii sui, collocavit, addito insuper mandato, ne quis unquam Jerosolymam ire auderet. In locis etiam excelsis Templa erexit, quibus Sacerdotes, non illos Aaronicos, vel Leviticos, attribuit.

Ad novi Altaris dedicationem, atque au-

aureorum vitulorum consecrationem, die 15. octavi mensis celebrandam, publicis Edictis universum Israelem accivit. Statâ die coram frequenti populo, ipse ad Aram accessit, suis manibus incensum, & sacrificia oblaturus; cùm subitò vir quidam Propheta, quem plures credunt Prophetam Addo, è Juda in Bethel à Deo missus (a), clarâ voce adversus Altare inclamavit, futurum dicens, ut Deus tandem è Domo Davidis virum, Josiam nomine, suscitaret, qui omnes Sacerdotes excelsorom, modò incensum adolentes, super ipsum immolaret, atque eorum ossa in illo concremaret. Huic Prophetiæ confirmandæ, En, ait, altare destruetur, cineresque effundentur. Rex, qui ad Aram accesserat, his auditis, manum in dicentem extendit, quæ subitò exaruit. Interim Altare confractum est, cineresque cum igne in terra dispersi sunt. Tunc Rex supplex Prophetam rogavit, ut sibi à Deo manûs suæ usum impetraret. Prophetâ igitur rogante, manus Regis manè sequentis diei restituta est; eoque beneficio accepto, Rex Virum Sanctum ad prandium in domum suam invitavit, pollicitus insuper, se muneribus illum cumulaturum; quæ tamen omnia Propheta recusavit, jussus à Domino, nequid cibi potûsve in eo loco degustaret.

An. M. 3030. *ante Ch.* 970. *ante Ær.* 974.

a 3. *Reg.* 13.

Hoc prodigio obstinatus Jeroboami animus nequicquam tenratus, adhuc in pristinis superstitionibus, & erroribus populom detinebat; quod crimen ultimum excidimm in ejus familiam induxit. Post aliquid temporis (b), Jeroboam uxorem suam ad Ahiam Prophetam misit, super morbo Abiæ filii sui consulturam. Illa vulgari amictu, ne dignosceretur; Prophetam adivit; cùm limen domûs attigisset, continuò à Propheta, cujus oculi præ senectute caligaverant, nomine uxoris Jeroboami accita est; simulque antequàm aliquid sciscitaretur, remissa est ad Jeroboamum, hoc dato responso; nimirùm domum universam Regis illius in sceleris ultionem eversam iri; mortuorum ex ejus familia cadavera, si in urbe jacuissent, à canibus, si in agris, à volucribus devoranda. Puerum verò, de quo consultura veniebat, morte absomendum, ejusque funus ab universo Israele lugendom. Hisce dictis sua fides; quamquam omnia ad pertinaciam Regis frangendam frustra fuerunt. Post exactos 22. annos Regni, fato cessit, Nadab filio successore relicto.

b 3. *Reg.* 14. *Quo anno, incertum.*

An. M. 3050. *ante Chr.* 950. *ante Ær.* 954.

II. JEROBOAM II., Rex Israelis, filius Joas, qui annis 41. rerum potitus est (c). Jeroboami filii Nabat pessimis vestigiis insistens, de Domino malè meritus est. Diuturnum Regnum, ac felix habuit; siquidem Israelis gloriam sub prædecessoribus labantem in pristinum restituit; regiones, & urbes à Regibus Syriæ usurpatas recepit; ditionem suam in terras ultra Jordanem usque ad mare Mortuum provexit. Hæc omnia Deus per Jonam Prophetam, filium Amathi, Regi prænunciaverat; quamquam nec scriptæ de ea re prophetiæ, nec exacta de gestis hujus Regis historia, in Annalibus Regum Israelis relata, ad nos pervénere.

c 4. *Reg.* 14. 23. *&c. ab an. M.* 3179. *ante Chr.* 821. *ante Ær.* 825. *usque ad A.M.* 3220. *ante Chr.* 780. *ante Ær.* 784.

Sub eo Rege tres Prophetæ claruerunt, Osee, Amos, & Jonas, ex quorum scriptis intelligimus, otium, mollitiem, luxum, injustitiam latè omnia inundasse (a); populos in Religione licentiis aberrasse; siquidem non tantum Dan, & Bethel, ubi vituli aurei colebantur, sed & Maspha, Galaad, Bersabee, Thabor, Carmelus, & Galgal, loca omnia, in quibus Deus Patriarchis apparuerat (b), ac tandem universi colles frequentabantur. Quamquam autem non omnia ea loca Numinum cultui addicta erant, nonnisi tamen contra Dei voluntatem adiri poterant; quin & in conventibus solemnibus, locisque ab hominum consortio remotis, honestas nimiùm periclitabatur. Eo tempore plures ex Lege cæremoniali articuli adhuc in Israele servabantur, uti primitiarum, & decimarum solutio; Festorum, & Sabbati observantia; ac Nazaræorum consecratio (c).

a *Amos* 2. 6. *&c.* & 3. 9. 10. 14. & 6. 4. *&c.* & 8. 4. 5.

b *Vid. Ose.* 5. 5. & 4. 15. & 6. 8. & 9. 15. & 12. 11. *Amos* 5. 5. & 7. 13. & 8. 14.

c *Amos* 2. 12. *&c.* & 4. 4. 5. & 5. 22. 23. & 8. 3. 5. 10.

Propheta Amos divinitùs destinatus est (d) malis contra domum Jeroboami prænunciandis: quare eversionem locorum editorum, ubi Numina colebantur, excidiumque domûs Jeroboami prædixit. Hæc omnia Amasias Sacerdos Bethel (e) ad Regem detulit, tamquam ab obtrectatore, atque seditioso viro populis commovendis prolata: sed quantam fidem delationi Jeroboam habuerit, silente Scripturâ, incertum est; illud tamen constat, Amasiam proscripsisse Prophetam è ditione Israelis, nec nisi Rege annuente, uti verisimillimè creditur. Hæc de Jeroboamo II. memoriæ prodita sunt.

d *Amos* 7. 50. *&c.*

e *Amos* 7. 7. *&c.*

JERON, urbs Nephtali. *Josue* 19. 38.

JERUEL. Rex Josaphat in deserto Jeruel Ammonitas, Moabitas, aliosque fœderatos populos (f) insigni victoriâ fregit. Situm erat ad occidentem Maris Mortui, in plaga meridinnali Juda, haud procul à *Sis*.

f 2. *Par.* 20. 16

JERUSA, mater Joathan filii Oziæ Regis Juda. 4. *Reg.* 15. 33.

JERUSALEM antea Jebus (g), & Salem (h). Sunt, qui dicant *Solymam*, sivè *Jerosolymam*; Hebræi verò pronunciant, *Jeruschalaim*, sivè *Jeruschalem*, quod reddi potest visio, possessio, & hæreditas pacis. Hæc urbs Tribui Benjamin cessit [i], ejusque Regem bello captum juxta Gabaonem, Josue interfecit (k). Eo bello confecto, cùm totam regionem reduxisset, verisimiliter hanc urbem intactam non dereliquit. Nunquam tamen Scriptura eam urbem à Josue captam narrat; ex qua etiam colligere videmur, urbem Jerusalem usque ad Davidem Jebusæis stetisse (l); quin & filios Benjamin eandem urbem Jebusæis dimisisse, luculenter asserit (m).

g *Josue* 18. 28.
h *Gen.* 14. 18. *Hebr.* 7. 1. *Psal.* 75. 3. *in Hebr.*
i *Josue* 18. 28.
k *Josue* 10. 23. 40. & 12. 10.
l 2. *Reg.* 5.
m *Judic.* 1. 21.

Alia suppetunt testimonia, quæ hanc urbem ditioni Tribûs Juda adscribendam probant. *Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere* (n), & alibi (o) legimus, filios Juda captam Jerusalem incendio absumpsisse. David, qui ad Tribum Juda pertinebat, statim inito Regno in Israelem universum, expeditionem contra eam urbem suscepit (p), captamque Regni sedem constituit. Tandem luculentè satis in ditione Juda Jerusalem collocat (q), dum ait, Dominum non Ephraim selegisse, sed Tribum Juda, & montem Sion. Variantibus hisce textibus conciliandis

n *Josue* 15. 63.
o *Judic.* 1. 8.
p 2. *Reg.* 5. 6. 7.
q *Psal.* 77. 67.

dis, statuenda videtur urbs Jerusalem in finibus duarum Tribuum; quare modò huic, modò illi adscribitur. Ad Benjamin verò jure veteris divisionis magis spectabat, & ad Judam vicissim magis pertinebat jure acquisitionis, quòd ex hostibus bis illam reduxerit, sub Judicibus primùm, deindè sub Davide. Ex quo Deus eam urbem selegit in sedem Templi, tanquam Metropolis universi Israelis habita est (*a*); quare nec ad Judam propriè, nec ad Benjamin spectabat.

Urbs Jerusalem duobus collibus insidebat, montiumque coronâ ambiebatur: *Montes in circuitu ejus* (*b*). Solo erat petroso, & sterili, 60. stadiorum longitudinis, authore Strabone (*c*). Suburbana illius fontibus Gehon, & Siloe [*d*] irrigabantur; ac torrens Cedron, & aquæ Ethan, quas Pilatus per aquæductus in urbem induxit, mœnia alluebant [*e*]. Vetus urbs, quam David ex Jebusæis reduxit, angustis pomeriis claudebatur; quippè quæ montem ad meridiem Templi tantùm complectebatur. In monte Sion è regione opposito, & ad septentrionem, David novam urbem construxit, suo nomine appellatam, in qua Domus Regia, & in monte Moria, parte ejusdem montis, Templum Domini erecta sunt (*f*).

Inter duos hosce montes vallis Mello jacebat, quæ olim veterem Jebus, & civitatem Davidis disterminans, tandem curante Davide, & Salomone, aggestâ humo completa, duas urbes conjunxit (*g*). Post Regnum Manassis occurrit nova urbs, nomine *secunda*, quam idem Rex mœnibus cinxit (*h*). Tertiò Machabæi quibusdam adjectis, à septentrione præcipuè, illam produxerunt; adeout alium tertium collem complecteretur (*i*). Quartum collem nomine Bezetam, ad septentrionem Templi, secundùm torrentem Cedron, Agrippam addidisse, & mœnibus ambire cœpisse, Josephus est author. Quare urbs Jerusalem nunquam amplior fuit, quàm cùm à Romanis obsessa est; quippè quæ tunc temporis 33. stadiis circuibat, nempè passibus 4125. seu leucâ, & ferè dimidiâ, 3000. passibus leucæ assignatis. Quæ cum Josepho (*k*) cohærent, dum scribit, murum, quem Titus urbi circumduxit, 39. stadiorum mensuram æquasse, scilicet 4875. passuum, sive ultrà leucam & dimidiam. Sunt qui illam urbem productiorem credant, cum Villalpando; sunt qui negant cum Relando (*l*).

Ædificia omnia publica & privata hujus urbis non describemus, vel quòd vetera ferè prorsùs nobis ignota sunt, vel quòd ea, quæ apud Josephum occurrunt, ad S. Scripturam non attinent, ac proinde à nostro instituto sunt aliena. De Templo in peculiari articulo agemus, ut & de Synagogis. Cætera, quæ describenda superessent, è Tabulis Topographicis, discenda sunt, in quibus tamen aliqua occurrunt, uti Portæ Civitatis &c. quæ certis locis ex conjectura tantùm assignantur. De Piscina Probatica egimus v. *Bethsaida*.

Melchisedech Rex hujus urbis fuisse, vulgò creditur, quamquam ea sententia difficultatibus non caret. S. Hieronymus autu-

a *Vide Joseph. de Bello l. 4. c. 6. & l. 3. c. 5.*

b *Psal.* 124. 2.

c *Strabo l.* 16.

d *De his vide v. Siloe, & Gehon.*

e *Joseph. l. 1. de Bello c.* 15.

f *Vide Psal.* 47. 3. *Isa.* 24. 13. & 2. *Reg.* 5. 7. 9. & 2. *Par.* 21. 5. & 3. *Reg.* 8. 1. & 2. *Par.* 5. 2. *Ezech.* 40. 2.

g 3. *Reg.* 9. 15. 24. & 11. 27.

h 2. *Par.* 24. 22. & 33. 14. & 4. *Reg.* 22. 24.

i *Joseph. de Bello l.* 5. *c.* 6.

k *De Bel. l.* 6. *c.* 6.

l *Reland. Palæst. t. 2. l. 3. p.* 836. 837.

mat (*a*), urbem *Salem* sedem Regni Melchisedechi (*b*), vicum esse juxta Scythopolim, ubi adhuc ruinæ domûs illius Regis extabant, amplissimi olim ædificii monumenta. Author Chronici Paschalis testatur. se vidisse vicum, in quo Melchisedech olim morabatur. Relandus *Salem* Melchisedechi contendit (*c*) aliam esse à Jerusalem. Nos veterem traditionem præferimus, utpotè S. Scripturæ consonam, quæ aliquandò Jerusalem appellat *Salem*; & quænam fuerit alia Salem Regia Melchisedechi, inter contrariæ sententiæ assertores non satis convenit.

Hanc urbem habuerunt Jebusæi usque ad initium Regni Davidis; quamquam eo temporis spatio primò illam à Josue facilè occupatam fuisse in superioribus diximus. Deindè post obitum Josue à filiis Juda occupata est (*d*); qui tamen sivè in potestatem redactam iterum amiserunt, sivè nonnisi inferiorem urbem occuparunt, Jebusæis arcem defendentibus. Inter urbis illius expugnationes hæc prima est, quæ in S. Scriptura apertis verbis exprimatur. Secundò de Davide memoriæ proditum est, qui sub initium Regni sui (*e*) expeditionem contra illam suscepit. Vim illius diutiùs non sustinuerunt Jebusæi; quamvis enim primò adeò munitionibus ejusdem urbis fiderent, ut se eam defensuros jactitarent, adhibitis tantùm ad custodiam claudis, & cæcis; tamen subeuntibus hostibus, urbs capta, atque Jebusæi solum vertere coacti sunt. Inde sedem Regni sui David Jerosolymam constituit, atque in eo veluti theatro præclarissima, & propemodum infinita facinora exhibita sunt, quibus describendis totam Sacram Historiam in medium adducere oporteret.

Jerosolyma magnificè exornata, & aucta à Davide, adeò sub Salomone insignibus ædificiis crevit, ut urbium Orientalium magnificentissima cum primis haberetur. Regnante Roboamo, filio, & successore Salomonis, à Sesac Rege Ægypti capta est (*f*) facerque, ac Regius thesaurus asportatus est.

Hazael Rex Syriæ, exercitu contra illam ducto, expugnationem parabat, nisi Joas Rex Juda missis ad ipsum Templi, & Regii ærarii thesauris, ab incepto removisset (*g*). Anno tamen insequenti Hazael iterum contra Judæos movens, illos prælio fudit, quamplures ex Optimatibus captos occidit, ipsumque Joas ad extremas angustias reduxit.

Aliquantò post (*h*) ipse Joas, bello contra Amasiam Regem Israelis temerè inito, victus in potestatem hostium vênit; qua occasione Amasias Jerosolymam ingressus, thesauros Templi, & Domûs Dei expilavit (*i*), urbisque muros à porta Ephraim usque ad portam Anguli spatio 400. cubitorum dejecit; deinde Samariam regressus est.

Nechaus Rex Ægypti, redux ab expeditione contra Carchamas ad Euphratem, Jerosolymam ingressus (*k*), Regem Joachaz captum, in Ægyptum duxit, qui in captivitate mortuus est. Non legimus quidem in S.

a *Epist. ad Evangeliam.*

b *Gen.* 14. 18.

c *Reland. Palæst. l. 3. pag.* 976. & 833.

d *Judic.* 1. 8. *Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperant eam, & percusserunt in ore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem.*

e 2. *Reg.* 5. 6. *An. M.* 2956. *ante Chr.* 1044. *ante Ær.* 1048.

f 3. *Reg.* 14. 25. &c. *An. M.* 3033. *ante Chr.* 967. *ante Ær.* 971.

g 4. *Reg.* 12. 17. & 2. *Par.* 24. 14. 15. *A. M.* 3165. *ante Chr.* 835. *ante Ær.* 839.

h *An. M.* 3178. *ante Chr.* 822. *ante Ær.* 826.

i 4. *Reg.* 14. 13. & 2. *Par.* 25. 23.

k 4. *Reg.* 23. 30. & 2. *Par.* 36. 1. 2. 3. *A. M.* 3394. *ante Chr.* 606. *ante Ær.* 610.

S. Scriptura Nechaum urbem, sivè Templum diripuisse, sed mulctam 100. talentorum argenti, & 10. auri regioni imposuisse; cui solvendæ Joakim tributum viritim pendendum juxtà mensuram divitiarum indixit. Nechaum tamen vel provocaverat Joachaz, antequàm caperetur, vel saltem illi plurimùm restitit, quòd ex hisce verbis Ezechielis colligere videmur (a): *Mater tua leana inter leones suos cubavit, & eduxit unum de leunculis suis* [nimirum Joachaz] *& leo factus est; & didicit capere prædam, hominemque comedere. Et audierunt de eo gentes; & non absque vulneribus suis ceperunt eum, & adduxerunt eum in catenis in terram Ægypti.*

Quarto anno regni Joakim, Nabuchodonosor Jerosolymam obsedit (b), tunc temporis Ægyptiorum tributariam, captamque in potestatem Chaldæorum reduxit; regendam tamen Joakimo reliquit, quem priùs captivum Babylonem ducere disposuerat. In hunc modum conciliantur duo contraria Scripturæ loca, in quorum altero legimus, Joakim ductum fuisse Babylonem, in altero Jerosolymæ regnasse. Exinde Regi Babylonis subjectum regnum tenuit, ut anteà Ægyptiis obnoxium habuerat, & post tres annos ab illo descivit. Nabuchodonosor his auditis, cùm ipse aliis negotiis detineretur, copias Chaldæorum, Syrorum, Moabitarum, & Ammonitarum Judææ vastandæ immisit (c); qui imperata complentes, 3023. ex Judæis captivos Babylonem transmiserunt (d). Deindè post annos quatuor Jerosolymam vi ingressi, Regem occiderunt, atque defuncti cadaver feris vorandum dimiserunt.

Post illum, Jechonias ejus filius Regnum tribus annis, & 10. diebus administravit (e), deinde urbs obsidione à Chaldæis capta est, æraria expilata, atque Babylonem asportata. Denique Nabuchodonosor eam urbem quartò expugnavit, anno undecimo Sedeciæ(f), totamque evertit, non Templo, non cæteris ædificiis parcens; populos verò, & Regem in captivitatem abduxit. Igitur ante captivitatem Babyloniæ novies Jerosolyma capta est.

Post regressum è captivitate, anno primo, quo Cyrus Babylone regnavit, Jerusalem restitui, atque populis frequentari cœpit (g), quamquam nonnisi post adventum Nehemiæ, mœnia, & portæ restitutæ sunt (h). Alexander Magnus hanc urbem ingressus est, post Tyri expugnationem (i).

Post Alexandri obitum (k), Jerusalem Regibus Ægypti cessit; & Ptolemæus Lagi, militari illam stratagemate cœpit, atque ad 100000. ex Judæis captivos in Ægyptum traduxit, juxta Aristæam, & Josephum (l). Eodem Josepho authore (m), Ptolemæus Evergetes Rex Ægypti ad hanc ipsam urbem vênit, sacrificia in gratiarum actionem oblaturus. Tandem Ptolemæus Philopator post relatam de Antiocho Magno victoriam, ac Raphiam captam, Jerosolymam vênit, Templumque adiit, ut sacrificia offerret; sed à Sacerdotibus ab ingressu Sanctuarii prohibitus, adeò excanduit, ut universos Judæos, qui Egyptum incolebant, perimere decrevisset (n). Hoc malum à Judæorum

a *Ezech.* 19. 2. 3.

b 4. *Reg.* 14. 1. *&c. Daniel* 1. 1. *Jerem.* 25. 1. *& 2. Paral.* 36. *An. M.* 3398. *ante Chr.* 602. *ante Ær.* 606.

c *An. M.* 3400. *sivè* 3401. *ante Chr.* 599. *antè Ær.* 603.

d *Jerem.* 52. 28. *A. M.* 3405. *& undecimo Joakim.*

e 4. *Reg.* 24. 2. *&c.*

f *A. M.* 3416. *ante Ær.* 588.

g *A. M.* 3468 *ante Chr.* 532. *ante Ær.* 536.

h *A. M.* 3550 *antè Ær.* 454.

i *A. M.* 3672. *ante Chr.* 328. *ante Ær.* 332.

k *Obiit Alexander A. M.* 3681. *ante Chr.* 319. *antè Ær.* 323.

l *Antiq. l.* 12. *c.* 1. 2. *A. M.* 3684. *ante Chr.* 316. *antè Ær.* 320.

m *Joseph. l.* 2. *cont. Appion. A. M.* 3758. *ante Chr.* 242. *ante Ær.* 246.

n *A. M.* 3787. *ante Chr.* 213. *antè Ær.* 198.

capitibus miraculo Deus avertit, de quo in tertio Libro Machabæorum.

Antiochus Magnus, post reductam è manibus Ægyptiorum Cœle-Syriam, & Judæam, hanc urbem adivit, ubi à Judæis magnificentissimè exceptus est (a), commeatus exercitui, & elephantis suppeditati, ac tandem subsidiariâ militiâ adjutus, reducendæ arci Jerosolymæ, in qua Scopas validum præsidium reliquerat. Antiochus his beneficiis acceptis, augendæ urbis gloriæ nihil reliquum fecit, maximis privilegiis Judæos donavit, ingentemque pecuniæ summam sacrificiis destinavit. Seleucus tamen filius, & successor ejusdem Antiochi, non eodem loco, ac pater, Judæos habuit; quare expilandis Templi thesauris (b) Heliodorum misit, quamquam ille verberibus confectus ab Angelis in Templo sibi visis, vacuus redire coactus est.

Antiochus Epiphanes frater, & successor Seleuci, Jerosolymam vênit (c), summisque honoribus à Jasone, qui Summum Sacerdotium usurpaverat, facibus omnium, & plausibus populi, exceptus est. Tunc temporis quidem nihil grave contra urbem tentavit; sed post annos tres, Mundi 3834. audiens Judæos sparsom de ipsius obitu in Ægypto rumorem lætis auribus accepisse, graviter in illos excandescens (d), ex Ægypto redux illam obsidione cæpit, totam diripuit, aurum, & vasa Templi asportavit, ac tandem 8000. Judæos trucidavit.

Post biennium, diripiendæ, atque incendendæ Urbi Apollonius (e) Princeps tributorum missus est, qui pacatè ingressus, subitò hostilem animum exerens, omnia cædibus, & igne complevit, domos complures evertit, prædam undique coegit, atque in edita Civitatis parte juxta Templum munitione excitatâ, validam præsidiariorum militum manum in illa collocavit. Exindè Jerusalem à civibus deserta, Gentibus permissa est, adeò ut sequenti anno, Mundi 3837. sacrificia in Templo intermitterentur, simulachrum Jovis Olympici super Altare erigeretur, ac tandem in Domum Dei abominatio desolationis induceretur (f). Is rerum status triennio permansit (g), donec Judas Machabæus prælio victis Nicanore, Gorgia, & Lysia, Jerosolymam ascenderet, Templum purgaret, ac sacrificia restitueret (h).

Insequenti anno (i) Eupator post initam cum Juda Machabæo pacem Jerosolymam vênit, Templumque non sine muneribus honoravit. Verùm antequam ex urbe egrederetur, murum, Templum, arcemque interjacentem, qui Locum Sanctum adversùs Syros tuebatur, demolitus est (k). Hæc arx continendis in fide Regum Syriæ incolis Jerosolymæ, 26. annis (l) substitit, donec Simon Machabæus captam everteret.

Antiochus Sidetes ulturus ea mala, quæ à Simone Machabæo pertulerat, Joannem Hircanum successorem, & filium ipsius, bello afflixit, urbemque obsedit (m). Eâ obsidione perseverante, Joannes septem dierum inducias à Rege petivit, ut Festum Tabernaculorum tutò celebraretur; quas ille non concessit tantùm, sed & victimas, & aro-

a *Joseph. Antiq. l.* 12. 3. *A. M.* 3806. *antè Chr.* 194. *antè Ær.* 198.

b 2. *Mach.* 3. *A. M.* 3828. *ante Chr.* 172. *ante Ær.* 176.

c 2. *Mach.* 4. 21. 22. *A. M.* 3831. *ante Chr.* 169. *ante Ær.* 173.

d 2. *Mach.* 5. *& 1. Mach.* 1. 21.

e *Mach.* 1. 30. *A. M.* 3836. *ante Chr.* 164. *ante Ær.* 168.

f 1. *Mach.* 1. 62.

g *Usque ad A. M.* 3840. *ante Chr.* 160. *ante Ær.* 164.

h 1. *Mach.* 4. 36. *&c.*

i *A. M.* 3841. *ante Chr.* 159. *ante Ær.* 163.

k 1. *Mach.* 6. *& 2. Mach* 13.

l *Ab an. M.* 3836. *ad* 3862

m *An. M.* 3869. *ante Chr.* 131. *ante Ær.* 135.

aromata in usum sacrificiorum transmisit (*a*). Eâ liberalitate capti Hircani, ac Judæorum animi urbem dediderunt, iis conditionibus, quæ maximè Regi placuissent; excepto quòd milites præsidianos recipere renuerunt. Nec Rex insistendum duxit, solutâ sibi ad eam rem pecuniâ, datisque obsidibus, sed dejectâ loricâ mœnibus impositâ acquievit.

a *Joseph. Antiq. l. 13. c. 16.*

Indè pacata omnia usque ad Regnum Hircani, & Aristobuli filiorum Alexandri Regis Judæorum. Hircano natu majori Regnum delatum erat; sed cùm hebetudine, atque animi segnitie Regno impar videretur, Aristobulus ejus frater bello contra illum moto, prælioque victum ad Jerichuntem, ac tandem in Templo captum, sibi coronam cedere adegit (*b*). Aretas Rex Arabum, Hircanum restituturus, Jerosolymam obsedit. Interim ambo fratres Pompeji opem, qui tunc in Orientem venerat, implorarunt. Ille Hircani patrocinio suscepto, Jerosolymam adortus, tandem expugnavit, eamque victor ingressus, Templum, ipsumque Sanctuarium, omnia tamen intacta relinquens, invisit. Maximos ibi thesauros admiratus est, potissimùm tamen religionem (*c*), qua Sacerdotes cæremonias operabantur, neque ab ipsis victorum gladiis absterriti. Mane sequentis diei Templum expiandum, atque sacrificia offerenda jussit.

An. M. 3938. ante Chr. 62. ante Ær. 66.

b *Joseph. Antiq. l. 14. c. 1.*

An. M. 3940. ante Chr. 60. ante Ær. 64.

c *Joseph. Antiq. l. 14. c. 8. & de Bello l. 1. c. 5.*

Antigonus, filius Aristobuli, Parthorum exercitum contra patruum suum Hircanum ducens, urbem obsedit. Herodes, & Phasaelus egressi, ut cum Pacoro Regis Parthorum filio de pace agerent, ab hostibus in vinculis detenti sunt. Quare Herodes desertâ urbe, fugâ sese Romam recepit (*d*), ubi faventibus M. Antonio & Cæsare, Regis titulum à Senatu obtinuit. Redux deindè in Palæstinam, ope Sosii, Romanæ militiæ in Syria Ducis, Antigonum, & Jerosolymam obsedit. Post quinque menses ab incepta obsidione, Antigonus se, & urbem in hostium potestatem remittens, Ducis Romani pedibus se supplicem provolvit, à quo superbè exceptus, atque ad animi mollitiem, segnitiemque exprobrandam, *Antigona* appellatus est (*e*).

An. M. 3964. ante Chr. 36. ante Ær. 40.

d *Antiq. l. 14 c. 24. & 25. & de Bello, l. 1. c. 11.*

e *Antiq. l. 14. c. ult.*

Postquàm Archelaus filius, & successor Herodis Magni exilio damnatus est, Judæa, in Provinciam redacta, Proconsuli Syriæ subjecta est. Arcem Antoniam præsidium Romanorum militum jugiter tenuit, donec in postrema Judæorum defectione, Judæi, impetu contra illam facto, externos milites abegerunt, eo facinore funestissimum bellum auspicantes. Insequenti anno, Chr. 70. (*f*), Titus obsidione urbem cinxit, ac tandem expugnatam evertit, atque in solitudinem redegit. Hæ sunt urbis Jerusalem insigniores vicissitudines à Moysis tempore, usque ad ejus eversionem per Romanos. Ulteriora de hoc argumento scribere, nostri non est instituti, quippè qui limites Scripturę, & eorum, quæ ad historiam Veteris, Novique Testamenti pertinent, non transcendimus.

An. M. 3966. & 3967.

An. M. 4069. Chr. 69. Ær. 66.

f *De Bello l. 2. c. 31. 32. in Græco.*

Catalogum Regum Juda, & Principum, qui Jerosolymis regnarunt, usque ad Archelaum, sicut & Summorum Sacerdotum, alibì exhibuimus. Quoad Episcopos Christianos, primus, qui eam Ecclesiam administraverit, electus est [& fortè statim ab Ascensione Domini] S. Jacobus Minor, cognomento frater Domini, de quo satis suo loco. Peremptus est dolo Anani, filii illius Annæ, de quo in Evangelio. Huic suffectus est S. Simeon, & ipse ex Domini cognatis, ac frater ejusdem S. Jacobi, si fides sit aliquibus Historicis. Martyrium consummavit sub Trajano, circa annum Chr. 107. de quo in suo articulo. Cæteri Episcopi ad nostrum argumentum non pertinent.

An. Chr. 62.

JESAAR, alio nomine *Isaar*, filius Caath, & pater Core, author familiæ Jesaaritarum (*a*).

a *Num. 3. 19. 27. Confer & Exod. 6. 18. 21.*

JESANA, urbs Tribûs Ephraim (*b*), eadem fortasse ac Senna (*c*); quæ urbs septem milliaribus à Jericho septentrionem versùs ab Eusebio, & S. Hieronymo statuitur.

b *2. Par. 13. 19.*

c *Num. 34. 4.*

JESBA, filius Ezræ, & pater Esthamo, è Tribu Juda (*d*).

d *1. Par. 4. 17.*

JESBAAM, filius Hachmoni, in exercitu Davidico Præfectus super triginta (*e*). Locus secundi Libri Regum (*f*), in quo de illo sermo occurrit, his verbis expressus est: *Sedens in cathedra sapientissimus inter tres, ipse quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit uno impetu.* Unus fuit ex tribus, qui per medios hostes transgressi, aquam è cisterna Betbleem ad Davidem detulerunt (*g*).

e *1. Par. 11. 11.*

f *2. Reg. 23. 8.*

g *1. Par. 11. 16. 17.*

JESBAAN DE CARCHIM, sivè Jesbaan, ex genere Core, ex fortissimis, qui Davidi in persecutione Saulis adstiterunt (*h*).

h *1. Par. 12. 6.*

JESBACASSA, filius Heman, Levites, & Cantor, ad decimamseptimam familiam inter 24. classes Levitarum pertinens (*i*).

i *1. Par. 25. 4. 24.*

JESBIBENOB, sivè *Jesbi filius Ob*, è genere Gigantum, sivè Rephaim. Lanceæ hujus viri cuspis, sivè lancea ipsa juxtà Hebræum, 300. siclis appendebat, scilicet 150. unciis, seù duodecim libris duodecim unciarum cum dimidia. Hic Davidis capiti certamine jam lassi lanceam infixurus, Abisai filii Sarviæ gladio subitò transfossus est (*k*). Regi è tanto periculo liberato exercitus dixit, nolle se imposterùm, ut Regiam personam belli aleæ committeret.

k *2. Reg. 21. 16. 17.*

JESBOAM, filius Zabdielis, qui 24000. viris præerat, aulæ Regis Davidis servitio destinatis toto mense Nisan (*l*), Martio apud nos respondente. Sunt, qui credant, hunc virum eundem esse, ac Jesbaam, filium Hachmoni, de quo suprà egimus. *Hachmoni* enim idem est, ac *sapiens*; quare unus, idemque vir appellari poterat Zabdiel & Hachmoni, hoc secundo nomine cognominis loco usurpato.

l *1. Par. 27. 2.*

JESBOC, quintus filius Abrahami ex Cethura (*m*).

m *Gen. 25. 2.*

JESCHA, sivè Ischa (*n*), quamplures (*o*) confundendam credunt cum Sara filia Aron, Lothi sorore, nepte & uxore Abrahami. Horum tamen opinio difficultate non caret; nunquam enim Sara nomine Jeschæ appellata occurrit, & Abraham illam non neptem, sed sororem appellavit (*p*): *Verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ.* Conveniunt Hebræi, Saram filiam esse Thare patris Abrahami; & Saides Batricides Patriarcha Alexandrinus perhi-

n *Gen. 11. 29.*

o *Joseph. Antiq. l. 1. c. 6. Aug. cont. Faust. l. 22. c. 35. Hieron. Trad. Geneb. & alibi passim.*

p *Gen. 20. 12.*

hibet, Orientalium traditione constare, Thare primis nuptiis *Jonam* duxisse, ex qua Abraham genitus est; secuodis verò *Tebevitam*, ex qua Sara.

JESCIAS, filius Idithum, Princeps octavæ familiæ inter 24. familias Leviticas, servitiis Templi destinatas (*a*).

JESER, filius Nephtali, author familiæ Jeseritarum (*b*).

JESESI, è Tribu Gad, filius Jaddo, & pater Michel (*c*).

JESIEL, è Tribu Nephtali, author familiæ Jesielitarum (*d*).

JESIMON, idem fortassè locus est, ac *Hesmona*, *Asemona*, *Esem*, *Esemou*, & *Esemona*, urbs in deserto Maon, in Tribu Simeonis, in intima parte meridionali Palæstinæ, quin & in Arabia Petræa (*e*). Josephus (*f*) legit *desertum Simeonis*, pro *desertum Maon*, ubi sita erat Jesimon.

JESMACHIAS, vir erat fortassè Sacerdos, sivè Levita, quem Ezechias primitiis, & oblationibus Templi præfecit (*g*).

JESMAIAS, filius Abdiæ, Princeps Tribûs Zabulon, sub Davide (*h*).

JESRAEL, sivè *Jezrael*, *Jizrael*, *Jezrahel*, *Esdrael*, vel *Stradela*, urbs celebris in Campo Magno, media inter Legionem ad occidentem, & Scythopolim ad orientem (*i*), ditionis Issacbar (*k*). Achabus domum, Naboth vineam in ea possidebat; ibique ultio Domini in Achabum completa est (*l*). S. Hieronymus tradit, hanc urbem quàm minimùm à Maximianopoli distare (*m*), vallemque habere adjacentem ultra 2000. passuum longitudinis. Josephus urbem Jezrael appellat *Jezarem*; & Guillelmus Tyrius (*n*) testatur, suo tempore dictam fuisse parvam *Gerin*. Amœno fonte irrigatur, cujus aquæ juxta Scythopolim in Jordanem provolvuntur.

JESSE, idem, ac Isai, pater Davidis; quare Septuaginta virum illum, quem nos *Isai*, pronunciant *Jesse*. Duo hæc nomina de uno, & eodem viro etiam in Vulgata usurpantur. Vide *Isai*.

I. JESSUI, tertius filius Aser (*o*), author familiæ Jessuitarum (*p*).

II. JESSUI, filius Saulis. 1. *Reg*. 14. 49.

JESUA, secundus filius Aser (*q*).

JESUE, urbs Juda. 2. *Esdra* 11. 26.

I. JESUS CHRISTUS, Filius Dei, verus Messias, Salvator Mundi, ante sæcula à Patre genitus, Patri verò æqualis, & consubstantialis, si Divina natura, minor verò Patre, & Virgini Matri similis in substantia, si natura ipsius humana spectetur. In illum prophetiæ omnes, & figuræ Veteris Testamenti, vota Patriarcharum collimabant, tamquam spem gentium, gloriam, felicitatem, & consolationem Christianorum. Ineffabile nomen *Jesu*, quod Hebræi pronunciant *Jehosuah*, sivè *Josuah*, significat Salvatorem, cujus quidem nominis vim nemo meliùs implevit, quàm Jesus Christus, qui hominibus peccato & inferno obnoxiis, pretio sanguinis sui libertatem, & Cœlestem felicitatem comparavit.

Jam indè à sex mensibus Angelus Gabriel orituri in Mundo Joannis Baptistæ, præcursoris Messiæ, nuncium Zachariæ detulerat; cùm felicius nuncium allaturus, Nazareth urbem Galilææ, ad Mariam Virginem Josepho de Tribu Juda desponsam cœlitùs demissus est (*a*). Puellam igitur conveniens primò salutavit, plenam gratiæ, atque præ mulieribus benedictam appellans. Cùm autem ad hæc conturbatam videret, bono animo esse jussit, siquidem jamjam in utero concipere deberet filium, *Jesum* nomine appellandum, qui Filius Altissimi dicendus esset, Regnumque Davidis patris sui in æternum esset occupaturus. Maria rationem exquisivit, qua ista complerentur, siquidem virum non noverat. Cui Angelus futurum narravit, ut S. Spiritûs operâ obumbraretur, ex quo fieret, ut Filius ex ea natus, Dei filius appellaretur. Addidit insuper, Elisabetham cognatam ipsius, jam anum, matrem futuram infantis, cujus fœtum jam à sex mensibus in utero gestaret; siquidem, ait, *nihil impossibile est apud Deum*. Tunc Maria. *Ecce*, ait, *ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum*.

Post novem circiter menses (*b*), Cæsaris Augusti Edicto singulis Judæis præceptum est, ut singuli in urbe nativitatis suæ, sivè originis, nomen suum profiterentur. Eâ occasione Joseph, & Maria conjux ipsius, utpotè ambo è Tribu Juda, & Davidis familiâ, Betbleem petiere. Interim impletis pariendi diebus, Maria in ea urbe Infantem peperit (*c*), quem in præsepe stabuli illius reclinavit, quò se à diversorio exclusi ambo Conjuges receperant. Eâdem nocte, qua Maria & Joseph Bethleem venerunt, Christus natus esse vulgò creditur; sed Evangelii textus contrarium suadere videtur; ait enim: *Factum est, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret*.

Accidit interea, ut pastores in viciniis Bethleem gregem pascentes, nocturnas excubias agerent; eùm subitò Divino lumine circumfusum Angelum obvium habuerunt, à quo ortum Christi & Salvatoris, locumque & indicia ad illum dignoscendum edocti sunt. Ad Angeli nuncium militiæ cœlestis chorus in laudes Dei, novosque hymnos effusus est; pastoresque Bethleem adire, Infantemque requirere nil cunctati, eum in præsepio jacentem, Mariâ, & Josepho adsistentibus, juxtà Angeli effatum, invenerunt.

Die octavâ, circumcisionis cæremonia in Puero impleta est, inditumque illi nomen (*d*), *Jesus*, ut Mater ab Angelo didicerat. Post aliquot dies, Magi ex Oriente Jerosolymam venerunt (*e*), natum Judæorum Regem requirentes, cujus ortum se ab astro quodam, in eorum regione viso, didicisse dicebant. Ad rei novitatem tota civitas commota est, ac continuò per nuncium ad Herodem delata, qui Jerichunte versabatur, ut morbo, quo postea decubuit, curaretur (*f*). Sacerdotes accitos Rex interrogavit, ubinam Christus esset oriturus; audiensque in Bethleem nasciturum, indè syderis primò visi tempus sedulò requisivit; ac tandem Magos, ut novum Regem adirent, dimisit: rogavit tamen, ut de ejus inventione certiorem se facerent, quo novum

a 1. *Par*. 23. 3.
b *Gen*. 46. 24. *Num*. 26. 49.
c 1. *Par*. 5. 14.
d *Num*. 26. 48.
e 1. *Reg*. 23. 24.
f *Antiq*. *l*. 6. *c*. 14.
g 2. *Par*. 31. 13.
h 1. *Par*. 27. 19.
i *Euseb*. *in locis*.
k *Josue* 19. 18.
l *Vide* 3. *Reg*. 21. 1. *&c*. 23. *&* 4. *Reg*. 9. 10. *&c*.
m *Hieron*. *in Osee* 1.
n *Guill*. *Tyr*. *l*. 22. *c*. 26.
o *Gen*. 46. 17.
p *Num*. 26. 44.
q *Gen*. 46. 17.

a *Luc*. 1. 26. *An*. *M*. 4000. *ante ortum Christi mensibus* 9.
b *Luc*. 2. 1. *&c*.
c *Jes*. *Chr*. *natus est* 25. *Dec*. *an*. *M*. 4000. *Periodi Jul*. 4709. *quatuor annis antè Æram vulgarem*, *sivè tribus annis antè Æram communem*, *si anni à prima die Januarii exordium statuatur*, *ubi annus* 4710. *Periodi incipit*.
d *Luc*. 2. 21. *A*. *M*. 4000. *Chr*. 1. *ante Ær*. 3.
e *Matth*. 2. 1. *&c*.
f *Joseph*. *Antiq*. *l*. 17. *c*. 8. *& de Bello l*. 1. *c*. 12.

vum

vum Regem adoraturus veniret. Igitur Magos ex urbe egressos fydus, quod in Oriente viderant, iterum illis apparens, in Betbleem duxit, locumque illis, ubi puer erat, defixo cursu designavit. Quare Magi speluncam ingressi, inventum puerum adoravere, ac munera obtulerunt. Sequenti nocte ab Angelo admoniti de malo Herodis in Infantem animo, per aliam viam in regionem suam redtere.

Post quadraginta dies ab ortu Pueri, Maria impleto purgationis tempore, Jerosoly-
a Luc. 2. 22. &c. mam ad Templum adivit (a); primogeniti filii oblationem, atque præscripta in Lege sacrificia pro puerperis impletura. Cùm illuc venisset, adfuit illicò Divino Spiritu afflatus Sanctus Senex Simeon, exceptoque in ulnas Puero, lætum se obitûs diem præstolari exindè professus est, quippè qui Salvatorem Israelis vivens vidisset: adfuit & Anna vidua sanctissima, adventum Messiæ palam anouncians.

Sub hæc, Josephum, & Mariam, regressum in Nazareth parantes, Angelus per somnum admonuit, ut in Ægyptum cum pue-
b Matth.2.13 18. ro secederent, Herodis furorem, Infantem ad cædem perquirentis, declinaturi (b). Herodes quidem illusum se à Magis intelligens, qui regressum polliciti aliò diverterant, furoris œstro abreptus, simulque timore amittendi Regni instigante, missis in Bethleem satellitibus, infantes omnes bienoio minores trucidavit. Nec diù post, ipse diem clausit, Regni successore Archelao filio relicto. Elapsis aliquot mensibus ab obitu Herodis, Angelus Domini iterum Josephum allocutus, Puero nihil ultra timendum annuncians, regressum in Judæam persuasit. Igitur ambo Conjuges in Judæam iter instituerunt; sed in itinere audientes, Regnum Judææ ad Archelaum transisse, sinistri aliquid ab illo in Puerum timentes, Nazareth, modicam Galilææ urbem, extra ditionem Archelai, diverterunt. Ibi Jesus in obsequiis Parentum, atque arti Patris exercendæ, fabri lignarii nempè, ut vulgò creditur, usque ad 33. ætatis annum, & 30. Æræ permansit.

c Luc.2.42.. 53. A.M.4012. Chr.12. Ær.9. Duodennis adhuc, occasione Festi Paschalis, Jerosolymam ductus est à Parentibus (c); illis verò post Legis obligationem impletam regredientibus Nazareth, puer Jerosolymæ mansit. Hujus absentiam ambo Conjuges integrâ die non animadverterunt, credentes cum cognatis, amicisve fuisse regressurum; sed vespere illum frustra requirentes, alterâ die Jerosolymam regressi, interrogantem, & audientem Doctores in Templo nacti sunt. Huic illi sollicitudinem de ejus ammissione suam exposuerunt, quibus Puer respondit, potuisse eos sibi facilè persuadere, nusquam se nisi in Templo Patris reperturos; ac si diceret frustrà se alibi quærendum fuisse. Inde omnibus Nazareth regressis, Puer in obsequiis Parentum permansit.

An. M. 4031. Chr.31. Ær.28 Joannes Baptista, filius Zachariæ, post actam in deserto vitam usque ad trigesimum secundum ætatis annum, ad ripam Jordanis egressus, baptismum pœnitentiæ, & adventum Messiæ prædicavit; venisse tandem annuncians, & in medio Israelis esse, quem tot retrò sæcula expectarunt; illum
a Matt.3.11. 12. Luc.3.15 16. verò ventilabro aream esse purgaturum (a), paleamque igne absumpturum. Cùm undique ad Joannem audiendum confluerent, Je-
b A. Chr. 33. Ær.30. sus Christus cum cæteris venit (b), ut baptismum reciperet; quem Joannes Divinitùs agnoscens, prohibuit dicens, se potiùs ab eo esse baptizandum. Sed Jesus in proposito manens, diceosque sibi implendam
c Matt.3.13. Luc.3.21. &c. esse omnem justitiam (c), baptismo abluendum se tradidit. Cùm ex aqua egressus oraret, continuò disrupto Cœlo Spiritus Sanctus columbæ specie super illum descendit, simulque audita est vox dicentis: *Tu es Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui*.

Inde Jesus in desertum adductus est à Spiritu, ut à Diabolo tentaretur; ubi post productum 40. diebus jejunium, tandem esuriit. Tunc Diabolus obviam illi factus, hortatus est, ut lapides, quos exhibebat, in panes converteret. Jesus illum rejecit, dicens, non pane tantùm, sed omni eo, quod ex ore Dei egreditur, homines vivere [eo scilicet, quod illis in cibum exhibetur à Deo, sivè eo, quod à Deo accepit virtutem nutriendi]. Dæmon iterum in excelsum montem illum transtulit, ubi omnia Regna terræ digito indicans, omnia se Jeso daturum dixit, si pronus se adoraret. Cujus Jesus audaciam repressit, dicens, scriptum esse, ut Deus adoraretur. Tertiò Diabolus illum statuit super loricam unius ex porticibus Templi, sivè super pinnas ejusdem ædificii, suasitque, ut se præcipitem ageret; scriptum enim esse, Deum Angelos missurum, ut ruentem manibus exciperent, ne quid læderetur. Sed Jesum respondentem, scriptum esse: *Non tentabis Dominum Deum tuum*, Diabolus tandem ad tempus dereliquit: tum Angeli venientes illi ministrarunt.

Aliquantò post, Joanne Baptistâ Betbabaræ trans Jordanem baptismum ministrante, Jesus è Galilæa redux, illac pertransivit. Quem Joannes intuitus, ad Discipulos suos conversus, En, ait, agnus Dei [victima salutaris] peccata Mundi expians. Tunc illi Jesum sequuti ad hospitium, totam diem eum illo egerunt. In vesperis Andreas, unus ex illis, ex hospitio egressus, Simoni fratri occurrens, cum illo ad
d Jo. 1. 29.... 44. Jesum redivit (d). Tunc Simoni Jesus: *Tu es Simon filius Jona* (sivè Joanna); *tu vocaberis Cephas*, scilicet petra. Mane sequentis diei Jesus petiit Nazareth, itineris comites habens Andream, & Petrum, & Discipulum illum, qui primò cum duobus illis ad Jesum venerat, quem alii Bartholomæum, alii Jacobum Zebedæi autumant. In itinere Jesus Philippum obvium habens, ut se sequeretur invitavit. Philippus illicò acquievit, atque Nathanaeli, cui fortè occurrit, se invenisse Messiam in Jesu Nazareno filio Josephi nunciavit. Respondit Nathanael, credere vix posse à Nazareth boni aliquid esse potuisse; ut tamen ad Jesum duceretur, consensit. Vix illum venientem Jesus intuitus, En, ait, verus Israelita, in quo dolus non est. Cùm Nathanael agnitum

tum se ab illo obstupesceret, Jesus eum se vidisse respondit, (fortè orantem, atque adventum Messiæ præstolantem) sub ficu, antequam Philippum alloqueretur. Tunc Nathanael: *Rabbi*, ait, *tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.* Jesus ad hæc, majora eum visurum dixit, cùm patentibus Cœlis Angeli super Filium hominis (eo nomine utebatur in humilitatis, atque naturæ assumptæ argumentum) ascensuri essent, & descensuri.

Bethabarâ digressus, Canam Galilææ vênit, ubi ad nuptias unà cum Matre, ac [a *Jo. s. 12... 25.*] Discipulis invitatus (*a*), aquam io vinum traosmutavit. Iode Capharnaum ivit, paucisque diebus ibi cum Matre & Discipulis commoratus, Jerosolymam ad Festum Paschatis contendit (*b*) [b *Jo.3.1... 21.*]. Templum igitur ingressus, negotiatores omnes, nummulariosque, aves, & animalia ad sacrificium vendentes, expulit; rogatusque, qua authoritate hæc fecisset, Solvite, ait, Templum hoc, & infrà triduum illud restituam. Hoc tamen de morte, & resurrectione sua dicebat. Eâ occasione pluribus miraculis claruit, nec pauci in illum credebant, quorum tamen constantiæ ipse non satis fidebat. Hoc primum est Pascha, quod Jesus ab incepta prædicatione celebraverit. Cum adhuc esset Hierosolymis, Nicodemus noctu ad illum vênit, dixitque credere se, tot visis signis, in ipso [c *Jo.3.1... 21.*] Deum esse (*c*). Huic Jesus baptismi, & regenerationis dogma explicavit, quæ veluti janua essent totius Religionis Christianæ; deinde lumen se Mundi, & Dei Filium ostendit. Nicodemus ægrè se mysteriis hisce initiari passus est; sed ejus deindè fidem, & religionem solidiorem fuisse in subsequentibus videbimus.

Relictâ deinde Jerosolymâ, nec tamen è Judæa egressus, vêoit ad Jordanem, ubi baptismum in aqua & Spiritu Sancto, à Joanne Baptista prænunciatum, & Nicodemo antea expl[illegible]um, conferre cœpit. Ad illum recipiendum undique populi confluebant, adeout Joannis discipuli ægrè tantum populi studium ferentes, cum Joanne eà de re quererentur. Respondit illi, se Messiam non esse, sed Messiæ præcursorem. Jesum verò Sponsum esse, se tantummodò Sponsi [d *Jo.3.52.*] amicum (*d*). Hoc Sacramentum non quidem Jesus, sed ejus Discipuli ministrabant, Jesu interim prædicationi, & catechesi intento.

Joanne Baptistâ in carcere ab Herode [e *A. Chr. 34. Ær. 31.*] Tetrarcha detento (*e*), ut in ejus articulo dicemus, timuit Jesus, ne Pilatus simile quid in eum auderet, Pharisæis instigantibus, atque de populorum ad ipsum concursu invidiam creantibus. Igitur in Galilæam regressus est (*f*) [f *Jo. 4. 1. &c.*], regionem extra ditionem Pilati, & in Tetrarchia Philippi substitit. In itinere ad urbem Sichar Samaritanorum divertit, ibique itineris labore lassatus, puteo Jacob assedit, missis interim ad urbem Discipulis, qui cibos compararent. Inter hæc accidit, ut fœmina illius loci ad puteum aquatura veniret; cui Jesus aquam ad potandum contiouò petivit. Cum autem illa obstupesceret, virum Judæum potum à Samaritana quæsivisse; neque enim inter sese duo populi conveniebant, nisi in extrema necessitate; Jesus dixit, posse se aquam vivam in vitam æternam salientem illi præbere. Addidit insuper, venisse jam tempus, quo Patrem quis adoraret io spiritu & veritate, non tantùm Jerosolymis, & in monte Garizim, sed in omnibus latè Orbis regionibus. Cui Samaritana scire se dixit, Messiæ adventum imminere, qui dubia veritatis manifestatione depelleret. Tunc Jesus apertissimè, *Ego sum*, ait, (Messias) *qui loquor tecum.*

Ioterim Discipuli supervenere, cibos Magistro afferentes; sed ille Patris sui voluntatem implendam sibi pro cibo esse respondit. Mulier ad urbem redux, omnia quæ cum Jesu egerat, ordine narravit, Prophetam illum ex iis, quæ de suis occultissimis rebus sibi revelaverat, prædicans. Quare Sichimitæ ad illum egressi, ut in urbem veniret, iostabant: obtinuerunt autem, ut biduo apud ipsos maneret, multique eà occasione io eum crediderunt (*a*). [a *Jo.4.43.*]

Cùm io Galilæam venisset, Synagogas prædicationis gratiâ obibat, eàque occasione [*b*] in Nazareth, patriâ suâ, locum [b *Luc.4. 14... 30.*] Isaiæ de se explicavit (*c*) [c *Isa.61.1.2.*]. Quantum autem Nazaræi illius doctrinam admirabantur, tantùm generis humilitate contemptibilem habebant; quare Jesus miraculorum beneficio illos privavit, incredulitatem exprobravit, nullumque Prophetam acceptum esse in patria sua dixit. Eo dicto cives offensi, io fastigio montis, cui urbs imposita est, illum statuentes, præcipitem agere volebant. Verùm Jesus ioter confertos populos viam sibi aperiens, nullo resistente, Capharnaum petiit, ubi sedem deinceps habuit; quamquam variis in diversa loca excursionibus, prædicationis, & sanandorum iofirmorum gratia, factum est, ut parvo tempore ibidem moraretur.

Inde iterum Canam veniens, Herodis Ministrum pro valetudine filii sui in urbe Capharnaum ægrotantis rogantem, certâ spe obtentæ ab ægroto sanitatis remisit. Regredienti occurrerunt domestici, sanitatem filii nunciantes, quæ eodem momento acciderat, ac Jesus prædixerat (*d*). [d *Jo.4.46.*] Post aliquot dies, Petrum, & Andream fratres in Mari Tiberiadis piscaotes nactus, secundò ad sui sequelam invitavit; deindè aliquantò longiùs excurrens, Jacobum, & Joannem filios Zebedæi, item piscantes, accivit (*e*). [e *Matt. 4. 18. &c.*]

Cùm esset in Synagoga orbis Capharnaum die Sabbati, oblatum Dæmoniacum sanavit, ingressusque indè domum Simonis (*f*), [f *Marc.1.21... 29.*] socrum ipsius, magnâ febri correptam, item sanavit. Hujus rei fama per urbem diffusa, ægrotos omnes ad illum sub vesperas adduxit, à quo sospites remissi sunt. Sub auroram sequentis diei, in desertum locum oraturus secessit; quò cum veoissent Petrus, cæterique Discipuli, renunciantes requiri ipsum à turbis, statim cum iisdem Discipulis, urbes, vicosque Galilææ, Regnum Dei onnciaturus, discurrit. Ex quibus factum est, ut ejus nominis fama per universam latè Syriam diffunderetur, & undique ad ipsum languentes deducerentur (*g*). [g *Matt.8. 23. &c.*]

Regressus demùm Capbarnaum, cùm turbis ingruentibus veluti opprimeretur, Petri naviculam conscendens, indè adstantibus in litore populis concionatus est. Postea reducere in altum naviculam, & retia laxare Petrum jussit; quod adeò feliciter cessit, ut præ piscium captorum multitudine retia disrumperentur (*a*). Post hæc leproso, aliisque pluribus opem tulit, demissusque ante pedes illius per tectum domûs, in qua Jesus versabatur, paralyticus, cùm fores populo ingruente obsiderentur, sanus remissus est. Sub hæc, ad lacum Genesareth se conferens, Matthæum, alio nomine Levi, telonarium in Discipulum accivit. Vide *Matthæus*.

a *Luc.* 5. 32. *Matt.* 9. 2.

Secundum Pascha Jesu Chr. post ejus prædicationem.

Cùm Jerosolymam ad Festum Paschatis ascendisset, paralyticum à 38. annis juxta piscinam Beth-esda jacentem, sanum atque lectulo suo onustum domum remisit; quod Judæis Jesu mortem moliendi præbuit occasionem; quippè qui transgrediendi Legem in gestando lectulo die Sabbati, author fuisset paralytico; insuper illum reum blasphemiæ accusantes, quòd Patrem se Deum habere (*b*) palam dixisset. Ex urbe egressus, cùm arva ad messem flavescerent, Discipulis esurientibus vellere spicas, atque excussum manibus frumentum manducare die Sabbati permisit. Ea res contra Sabbati religionem Pharisæis visa est, quibus proindè cum Jesu conquerentibus, ille exemplum Davidis ingessit, qui, necessitate cogente, panes propositionis, paulò ante de mensa Domini subductos, comêdit (*c*), addiditque Sacerdotes in Templo ab operibus die Sabbati non abstinere. Tandem se dominum esse Sabbati, Legisque palam adjecit (*d*).

b *Jo.* 5. 5.... 47.

c 1. *Reg.* 21. 4. *&c.*

d *Matt.* 12. 5.. 8.

Insequenti Sabbato arescentem viri manum in Synagoga urbis Capharnaum restituit, qua in re nihil se contra Legem egisse Pharisæis ostendit. Illi adversùs Jesum commoti, in necem ipsius cum Herodianis, quos credimus fuisse sectatores Judæ Gaulonitæ (*e*), conspirarunt. Jesus se proindè subducens, ad mare Tiberiadis se contulit, indeque naviculam conscendens, transfretavit, relictis in averso litore turbis, quibus veluti opprimebatur (*f*). Totam eam noctem in monte quodam, orationibus intentus, solitarius exegit; mane verò descendens, electos quosdam ex Discipulis sevocavit, iisque munus, & nomen *Apostolorum* id est *Legatorum* contulit. Deindè in loco quodam prominenti, ad montis radices assidens, Apostolis, & turbis undique confluentibus, verba facere cœpit, totamque doctrinæ Evangelicæ summam uno sermone complexus est (*g*). In eo totam beatitudinis vim, in paupertate, doloribus, lachrymis, pœnitentiâ, studio justitiæ, operum misericordiæ exercitio, cordis puritate, amore pacis, persecutionibus, earumque tolerantiâ, contemptu bonorum, honorum, & æstimationis Mundi sitam esse ostendit. Docet subindè, se non ad abolendam, sed ad perficiendam, vindicandamque ab iniquis Pharisæorum interpretationibus Legem venisse. Morum tamen puritatem ultrà Legis fines provehere se dixit; quippè qui plura in Lege tolerata prohiberet, utì divortium. Iniquarum actionum non opus tantùm, sed & animum absque opere interdicere. Adjecit & orandi formulam, *Pater noster*, &c. qua præceptorum moralium summam complexus est. Hypocrisim, vanitatem, avaritiam, cupiditatem parandi, sivè bona temporalia servandi, judicia temeraria damnavit. Orationem, charitatem, amorem inimicorum etiam, atque etiam commendavit; generalemque regulam præscripsit, quomodo nos erga proximum habere debeamus. Tandem sermonem claudens ostendit, nihil esse, quod de fide nobis blandiamur, si opera neglexerimus; ab operibus enim causæ nostræ exitus apud Judicem pendet. Absoluto sermone leprosum tactu mundavit; injunxit tamen, ut se Sacerdotibus exhiberet.

e *Vide* Herodiani.

f *Matt.* 12. 9. 10.... 21.

g *Matt.* 5. & 6. & 7.

Regressus indè in Capharnaum, deprecantibus Judæorum optimatibus, domum cujusdam Centurionis, viri Ethnici, adivit, domesticum illius sanaturus. Eunti occurrerunt Centurionis amici, ejus nomine renunciantes, se indignum esse, qui tantum hospitem domum suam venire compelleret; petere se tantùm, ut verbo prolato, domestico ægrotanti opem ferret (*a*). Procedenti verò Jesu tandem ipse Centurio obviam factus est, eademque rogavit, addens, confidere se, ut uno tantùm verbo ab eo prolato ægrotus sanaretur. Tanta fides Jesu admirationi fuit, cujus parem apud Judæos nunquam se vidisse dixit; quare languentem continuò sanavit [*b*]. Deinde Jesus Naim excurrens, filii cujusdam viduæ elatum cadaver ad vitam revocavit (*c*). Urbem ingressus, in domum Simonis Pharisæi, ad prandium invitatus, vênit; cùm autem mensæ accumberet, mulier quædam illius urbis nota peccatrix, illuc ingressa, lachrymis pedes illius rigare, & capillis tergere cœpit. Pharisæo iniquum videbatur, quòd Jesus talem fœminam non prohiberet; sed ille tantam exhibuisse amoris doloris que vim eam mulierem ostendit, ut scelerum suorum veniam à Deo jam impetrasset. Quare remissa illi peccata sua annuncians, dimisit.

a *Confer Matt.* 8. 5... 13. *cum S. Luc.* 7. 1.... 9.

b *Matt.* 8. 5. 13.

c *Luc.* 7. 10.. .. 50.

Post emensam Galilæam, iterum vênit Capharnaum, ibique ingruentibus turbis ita oppressus est, ut vix cibos capere permitteretur. Quod ut ejus consanguineis renunciatum est, ad illum reducendum venerunt, dicentes (*d*) *quoniam in furorem versus esset*; sivè (*e*) *quòd defecisset*, sivè quòd *judicio excidisset*, sivè *quòd extra domum factus esset* (quod de amentibus dici solet funibus alligandis in domo, ne huc illucque discurrant) sivè tandem *quòd in extasim factus esset*, veluti homo enthusiasmo abreptus, & extra se factus (*f*); hasce enim varias interpretationes Græci Textûs obscuritas induxit. Inter cæteros consanguineos adfuit & Mater Jesu (*g*), quæ tamen de Filio æquiora certè sentiebat, ac cæteri, qui in ipsum planè non credebant (*h*). Cùm igitur Jesu renunciatum esset, Matrem, cæterosque cognatos ad ipsum accersendum venisse, ille Discipulos manu ostendens, En, ait, Mater, & Fratres mei; quippè qui me, meumque Patrem audiunt. Eodem in loco Dæmoniacum lo-

d *Marc.* 3. 20 21. Elegon gar oti exeste.

e *Grot. in Marc.* 3. *Casaub. Exerc. in Baron. &c.*

f *Heins. Hamm. Ligtfoot. in Mar.* 3. *Vide Commentarios.*

g *Marc.* 3. 21.... 31.

h *Jo.* 7. 5.

loquelâ, & oculis captum sanavit (a). Hisce prodigiis invidentes Pharisæi, spargebant in vulgus, Beelzebub Principis Dæmoniorum ope illum invalescere; exigere proindè se prodigium, quod soli Divinæ virtuti adscribi oporteret. Sed Jesus nullum se aliud, signum daturum significavit, nisi signum Jonæ Prophetæ; scilicet signum gloriosæ Resurrectionis suæ, quod omnium prodigiorum complementum est, & corona.

a Matth. 12. 22.

A' prandio Jesus litus Maris Tiberiadis petiit, ac ingruentibus de more turbis, ne opprimeretur, naviculam conscendens plures parabolas pro concione narravit (b): uti, agrum serentis, lucernæ candelabro impositæ, lolii tritico superseminati, grani sinapis, & fermenti. Cùm verò nudas parabolas absque interpretationibus retulisset, domum remeantem Discipuli exorarunt, ut sensum illarum sibi aperiret. Acquievit Jesus, novasque subindè parabolas adjecit, veluti, thesauri absconditi, margaritæ omnium bonorum pretio emptæ, sagenæ ex omni genere piscium congregantis. Hisce verò parabolis explicatis, vespere mare Tiberiadis transfretaturus, in naviculam ascendit. Verùm subeunte nocte, somno abreptus est; cùm subitò valida tempestas mare & naviculam concussit (c). Tunc Discipuli illum à somno excitarunt, experrectusque ventos & mare vocis imperio compescuit.

b Matth. 13. 1... 26. Luc. 8. 18.

c Matth. 8. 23. Luc. 8. 23. &c.

Igitur ad orientalem plagam illius maris ad oram Gerasitidis delatus, duos Dæmoniacos, quorum alteri Dæmonum legio insidebat, obvios habuit. Cum ipso Dæmones legionarii conquesti sunt, quòd ante tempus ipsis torquendis venisset. Dein rogare cœperunt, ne ab illo homine depulsi in abyssum dejicerentur, sed permitteret, ut ad porcorum gregem ibi pascentem transmigrarent. Annuit Jesus, & continuò Dæmoniacus importunis hospitibus liberatus est, simulque sues veluti in furorem acti, omnes ad 2000. numero, in mare sese præcipites dederunt. Eo prodigio territi Geraseni, sibique nova damna metuentes, rogarunt, ut ex ea regione quantocyùs discederet. Mari igitur rursum trajecto, Jairum Principem Synagogæ urbis Capharnaum in litore offendit, filiæ suæ unicæ, & duodennis sanitatem efflagitantem.

Dum ejus domum petebat, fœmina sanguinis profluvio laborans, retrò accedens, fimbriam vestimenti ipsius secretò tetigit, nec irrito ad sanitatem opere. Procedentibus, domestici Principis occurrerunt, obitum adolescentulæ renunciantes; Jesus tamen patre confirmato, domum ingressus, defunctam ad vitam revocavit, cibos illi apponendos præcepit, neve ejus miraculi fama in vulgus spargeretur, rogavit (d).

d Matth. 9. 18. 19... 26. Luc. 8. 49... 56

Cùm verò Nazareth versùs iter haberet, duobus cæcis visum efflagitantibus, concessit, quos deindè comites reliquo in itinere habuit (e). Sub idem tempus Dæmoniacum loquendi usu privatum, restituit. Ingressus in Synagogam urbis Nazareth, pro concione populum ità allocutus est, ut omnes obstupescerent. Verùm popularibus ipsius invidis interrogationibus invicem sciscitantibus, Nonne hìc est filius Fabri, cujus matrem, fratres, & sorores novimus? Jesus urbem, nunquam regressurus, dimisit, Prophetas nullibi, quàm in patria sua, minori in pretio haberi dicens (a). Paulò post Discipulos in universas regiones misit, Regnum Dei annunciaturos (b). Præcepit autem, ut bini irent, & bini, non commeatibus, non armis, non soleis, & vestibus, nisi singularibus, instructi. Probissimorum ad domos diverterent, neque facilè quam semel elegissent, relinquerent, appositisque cibis uterentur. Tandem patrandi miracula potestatem singulis elargitus est. Interim Jesus regiones, prædicationis gratiâ, excurrit. Discipuli verò post impletam missionem suam, ad Jesum reduces, gestorum suorum rationem reddiderunt; de quorum exitu felici ille Deo gratias egit.

e Marc. 6. 1. &c. Matt. 9. 27... 31.

a Matt. 13. 54... 58.

b Matt. 9. 36. & 10. 1... 17... 42.

Intereà turbis Jesum jugiter obsidentibus, ille subindè, si requiem captare vellet, furtim se subducere cogebatur. Cùm idcircò lacum Genesareth, seu Mare Tiberiadis semel cum Discipulis transfretasset, atque seorsum in montem divertisset, turbæ locum subodoratæ, lacum circumagentes, ad eundem montem in desertum Bethsaidæ pervenerunt. Quare Jesus, ut descendit, oblatos infirmos sanare, coactosque populos docere instituit. Inclinante jam die, Apostoli Præceptorem admonuerunt, ut populum dimitteret, quò sibi cibos opportunos in proximis vicis possent comparare. Quibus ille respondit, ipsimet gentis illius necessitatibus providerent. Illis impotentiam causantibus, Jesus quid apud se haberent panis, interrogavit; audiensque quinque panes, duosque pisces, jussit, ut assidentibus turbis, ex iis dapibus ad satietatem singulis ministraretur. Erant autem numero ad 5000., non computatis fœminis, & infantibus; tantæque multitudini tam modicus commeatus non sufecit tantùm, sed ex reliquiis duodecim cophini impleti sunt (c).

c Matth. 14. 15... 21. Mar. 6. 35... 44. Luc. 9. 12... 17. Jo. 6. 8... 13.

Populus eo beneficio accepto, Regem sibi illum constituere decreverat; sed nocte interim subeunte, Jesus Discipulos hortatus est, ut iterum transfretarent; ipse interea maximam noctis illius partem in monte orans exegit. Apostoli directo Bethsaidam cursu, aversantibus totâ nocte ventis, cùm nequidquam proficerent, iter vertere Tiberiadem, sive Capharnaum versùs, cœperunt. Inter hæc, hominem mare pedibus obambulantem, ipsosque prætergredi conantem, videre sibi visi sunt; quo spectro territi, subitò exclamarunt. Sed Jesus se esse ostendens, timorem dispulit. Continuò Petrus rogavit, ut se super aquas ad ipsum venire juberet, atque Jesu annuente, super stratas aquas aliquandiu ambulavit; dein impendentem fluctum pertimescens, animo & pede labare cœpit. Sed Jesus manu occurrens, è præsentissimo periculo illum eripuit. Tunc à Discipulis exoratus Jesus, naviculam ingressus est, quæ continuò ad litus appulit (d).

d Matth. 14. 23... 34. Jo. 6. 16... 21. Marc. 6. 47... 53.

Interim turbæ, eâ persuasione, quòd Jesus dimissis Discipulis in deserto Bethsaidæ perstitisset, locum scrutabantur, ut inventum tandem Regem constituerent. Certiores

res tamen facti ab advenientibus Tiberiade, illum eòdem divertisse, continuò in Capharnaum venerunt, quò interim Jesus redierat. Coram ipso facti, quomodo illuc venisset, interrogarunt. Jesus verò respondit, se ab ipsis quæri, non prodigiorum, sed ciborum, quibus pasti fuerant, causâ. Hortatus est autem, ut panem incorruptibilem quærerent; esse autem se panem mannâ sapidiorem, Cœlestemque, suamque carnem verum panem, suum sanguinem verum potum dixit. Hæc verba ultra captum populo visa sunt, multique ex Discipulis eâ occasione ab ipso recesserunt. Tunc Jesus Apostolos interrogavit, num & ipsi abire vellent cum cæteris: sed Petrus respondit (*a*), illum verba vitæ æternæ habere; esse autem verum Christum Filium Dei vivi.

a *Jo.6.22.23... 75.*

Tertium Pascha à Prædicatione Jesu Chr.

Festo Paschatis instante, Jesus iter Jerosolymam paravit; itineris tamen, atque gestorum in ea urbe, nulla extat apud Evangelistas mentio. S. Joannes (*b*) tantùm meminit, miraculum panis multiplicati instante Paschali Festo contigisse. Redux in Galilæam, querentes Pharisæos, quòd ejus Discipuli manibus illotis mensæ accumberent, objurgavit; objecitque superstitiosam eorum in rebus vanis religionem, cùm interim maxima Legis negligerent (*c*). Deindè secedens in regiones Tyri, & Sidonis, fœminam Chananæam obviam habuit, pro sanitate filiæ suæ rogantem. Eam primò negligere visus est; deindè etiam, atque etiam exoranti, atque Apostolis pro illa intercedentibus, respondit, se nonnisi ad reducendas oves errantes gregis Israelis venisse; ac si diceret, nihil ad se de Ethnicis attinere. Institit nihilò seciùs illa, quæ domum ingredienti ad pedes provoluta, iterum rogabat. Cùm respondisset iniquum esse, panem filiorum canibus porrigere, Equidem, ait, & catelli de micis è mensa Domini decidentibus vesci permittuntur. Ea fides & admirationem, & miraculum à Jesu extorsit (*d*).

b *Jo.6. 4. 5.*

c *Matt.* 15. 10... 15. 16... 20. & *Marc.*7. 14.15... 23.

d *Matt.* 15. 22... 28. &c.

Iter Sidonem versùs prosequutus, deindè ad fontes Jordanis declinans, Decapolim, ultra Mare Tiberiadis, vênit, ubi hominem surdum, & mutum sanavit. Postea montem solitarius ascendit, & post triduum descendens, languentes plurimos illuc delatos restituit. Eâdem occasione 4000. homines, præter fœminas, & infantes, septem panibus, & paucis pisciculis pavit; septemque ex reliquiis cophini impleti sunt (*e*).

e *Matt.* 15. 32...39.*Mar.* 8. 1. 10.

Indè fluviali itinere Magedan in regione Dalmanuthæ (*f*), ad fontes Jordanis vênit, ubi à Pharisæis, & Saducæis rogatus, ut signa aliqua de Cœlo exhiberet, respondit, uti pari in re aliàs dixerat, se nullum aliud signum exhibiturum, quàm signum Jonæ (suæ scilicet Resurrectionis). Quod ad signum de Cœlo attinet, respondit, eos facilè intelligere potuisse, adesse jam tempus venturi in Mundum Messiæ, ac se à Prophetis prænunciatum, si, quam diligentiam in prædicendis aeris vicissitudinibus ex inspectione Cœli adhibebant, eandem in scrutandis Prophetis contulissent.

f *Vide* Dalmanutha.

Sub hæc, per mare Tiberiadis navigio delatus, Bethsaidam vênit, cæcumque illuminavit. Indè verò in partes Cæsareæ Philippi discurrens (*a*), quæsivit à Discipulis, quemnam virum esse filium hominis vulgò crederent? Narrantibus illis ab aliis Eliam, ab aliis Jeremiam, sivè unum ex priscis Prophetis reputari (Judæi enim genus quoddam metempsycoseos, sive transmigrationis animarum de uno in aliud corpus admittunt, ità tamen, ut in uno corpore plures aliquandò sint (*b*) animæ), rogavit Jesus, quid ipsi de eâdem re sentirent. Tunc Petrus, Tu es, ait, Christus filius Dei. Egregiam illius confessionem Jesus laudavit, simulque fundamentum Ecclesiæ contrà omnes adversariorum conatus inconcussæ, ipsum futurum promisit, cujus arbitrio Cœli fores clauderentur, recluderenturve. Præcepit deindè, ne cui dicerent, se Christum esse; mala etiam sibi imminentia prædixit. Ad turbas autem conversus, Si quis, ait, post me venire cupiat, sibi renuncians, crucem suam humeris suis imponat, & me sequatur. Qui vitam suam servare voluerit, illam deperdet, & si mei amore perdiderit, servabit. Sunt inter adstantes, qui non priùs vitâ cedent, quàm viderint Regnum Dei cum omni gloria sua veniens. Quod de Transfiguratione, post sex dies futurâ, dictum arbitramur.

a *Matt.* 16. 13... 20.*Mar.* 8. 27. 30. *Luc.* 9. 18.

b *Vide Isaac. Loriens. de Revolut. anim. Menasse Ben-Israel de Resur. mort. Zohar. &c.*

Tres igitur Apostolos, Petrum, Jacobum, & Joannem Zebedæi filium, in altum montem (vulgò creditur mons Thabor) seorsum adduxit, ibique orationibus vacans, instante nocte, continuò insuetâ gloriâ coruscare, ac vestes ipsius plusquam niveo candore fulgere visæ sunt. Vividæ lucis splendore Apostoli è somno excitati, Transfigurationis illius oculati testes facti sunt. Moyses etiam, & Elias cum Jesu colloquentes de ipsius passione apparuerunt. Tunc Petrus extra se factus, petiit à Jesu, sibi permitteret, ut tria è virentibus ramis tabernacula construeret, quorum alterum ipsi Jesu, reliqua verò Moysi, & Eliæ assignarentur. Hæc siquidem dicebat Petrus, Scripturâ testante, cùm voluptatis impetu extrà se raptus esset. Interim Moyses, & Elias subitò evanuerunt, & vox de Cœlo audita est: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui; ipsum audite.* Apostoli rei novitate territi, omnes in terram prostrati sunt; sed Jesu relevante surrexerunt, atque manè è monte descendentes, prohibiti sunt à Jesu, ne cui eam visionem revelarent, nisi post resurrectionem(*c*).

c *Matt.*17.1. 9. *Mar.*9. 1... 8.*Luc.*9.28... 36.

Inde ad reliquos Discipulos Jesus reductus est, qui in frequenti populo cum Scribis disputabant, cùm Dæmoniacum, mutum, lunaticum, & epilepticum sanare non potuissent. Ut Jesum viderunt, universus populus ad illum conversus est, & pater Dæmoniaci pro filii sanitate rogavit: nec frustra; siquidem continuò Dæmonium expulit, & puerum restituit. Domum verò regressus Jesus, causam Apostolis aperuit, cur ipsi contra Spiritum malum non valuissent; siquidem ait illos fidei fuisse infirmioris, neque illud Dæmonum genus aliter quàm precibus, & jejunio expelli potuisse (*d*).

d *Matt.* 17. 19...21. *Marc.* 9.18.29.

Interim Galilæam de more prædicans Jesus

sus discurrebat, atque inter eundum animos Apostolorum præparabat, ut æquioribus oculis passionem indè suam intuerentur. Sed illi nihil eorum intellectu assequuti, disputabant inter se, quis eorum cæteris eminere videretur. Cum pervenissent Capharnaum, Jesu, & Petro omnium primis incedentibus, ab Exactoribus duarum drachmarum, sivè medii sicli, qui à Judæis viritim singulis annis Templo solvendus erat, rogatus est Petrus, an Præceptor ipsius tributum pendere voluisset. Jesus, antequàm Petrus quidquam de ea re loqueretur, ostendit illi, se tributo obnoxium non esse, cùm Filius Dei esset; jussit nihilominus piscatum ire, captumque piscem nummos pro ambobus pendendos exhibiturum prædixit. Dictis sua fides; siquidem captus piscis staterem, seù siclum argenteum sub lingua recondebat, qui Exactoribus persolutus est (a).

a *Matt.* 17. 24. 27.

Sub hæc, ceteri Apostoli supervenientes, quæstionis in via ab ipsis agitatæ solutionem quæsiverunt à Jesu, quis nempè in Cœlis major cæteris futurus esset. Tunc Jesus sermonum, quos in via agitaverant, non ignarus respondit, illum cæteris præstiturum, qui cæteris se submisisset; accitoque ad se puero, dixit, oportere illos puero illi similes esse, si Regnum Cœlorum ingredi vellent (b). Adjecit insuper, ne minimus quidem ex Fidelibus par esse ut contemnatur; quippè cui Angeli, Deo Patri jugiter adsistentes, ministrarent. Præscripsit subinde correctionis fraternæ regulas, atque Petro per eam occasionem interroganti, quoties fratri in se peccanti veniam dare oporteret, respondit non septies tantùm, quod Petro visum erat, sed septuagies septies. Narravit tandem parabolam servi, cui herus decem millium talentorum debitum condonaverat; nec tamen ipse alteri conservo dilationem roganti super debito centum denariorum, acquievit. Eà inhumanitate commotus herus, malum servum in carcerem trusit, donec totum debitum sibi persolvisset. Tantundem aget Deus cum illis, qui fratribus in se peccantibus veniam non indulgebunt (c).

b *Matt.* 18. 1... 5.

c *Matt.* 18. 10. 15... 35.

Postremo jam vitæ suæ anno Jesus iturus Jerosolymam ad Festum Pentecostes, Discipulos suos præmisit, jussos ea loca prædicantes obire, quò ipse postea venisset. Euntibus autem eadem, quæ priùs, mandata injunxit, eamdemque potestatem patrandorum miraculorum, atque ejiciendorum Dæmonum concessit. Præcedenti die nonnullos ex Apostolis miserat Jesus ad quemdam vicum Samaritanorum, ut sibi hospitium præpararent, sed ab oppidanis exclusi sunt. Quare Jacobus, & Joannes filii Zebedæi petierunt à Jesu, num vellet, ut ignem è Cœlo super oppidum deducerent? Qua de re ab illo objurgati sunt; venisse enim se dixit, non perdendis sed salvandis hominibus (d). Hujus fortè ardentioris zeli causâ duo fratres, *Boanerges*, sivè filii tonitrui, appellati sunt (e).

d *Luc.* 9. 52... 56.

e *Marc.* 3. 17.

Procedens inde Jerosolymam versùs, tandem Bethaniam pervênit, tribus leucæ quadrantibus à Jerusalem dissitam, ubi in

domo Marthæ, & Mariæ hospitio receptus est. Martha parandæ, instruendæque mensæ Jesu, & sociis studebat; Maria verò audiendis verbis illius intenta, nihil de domesticis negotiis curabat: qua de re Marthæ cum Jesu conquestæ respondit ille, Mariam optimam partem elegisse, nec unquam ab ea fore removendam (a). Ut in montem Oliveti è regione Jerosolymæ vênit, requirentibus Discipulis, ut formulam orationis illos doceret, quemadmodum Joannes Baptista Discipulos suos edocuerat, Orationem Dominicam in sermone super montem antea traditam, iterum in medium adduxit, eâque occasione vim orationis, atque ipsius dotes explicavit (b). Cum Dæmoniacum mutum sanasset, Pharisæis calumniantibus, quòd Dæmonis ope uteretur in ejiciendis Dæmoniis, ostendit fieri non posse, ut Satanas Satanam ex hominum corporibus depelleret, alioqnin Regnum illius divisum esset, & instabile. Indè acriter in illos invectus est (c), acriùsque etiam eosdem objurgavit, cùm à Pharisæo convivio quodam exceptus, invidiam illorum subiisset, quòd manibus illotis mensæ accubuisset (d). Occasione hujus Festi plura docuit Discipulos, & populum, commodiùs apud Scriptores Concordiarum, & Harmoniarum Evangelii videnda (e).

a *Luc.* 9. 38. &c.

b *Matt.* 6. 9. &c.

c *Luc.* 11. 14. 28... 36.

d *Luc.* 11. 38... 54. & *Luc.* 12.

e *Vide Luc.* 11. & 12. & 13.

Jerosolymâ nondum digressus, audivit à Pharisæis, Herodem de nece illi inferenda cogitare; jussit verò vulpi illi renunciari, se hodie, cras, & tertiâ die ægrotos curare, atque trium dierum spatio cursum suum absoluturum (f); quo ænigmate significavit, tempus vitæ suæ diutiùs producendum non esse; fore autem neminem, qui ab absolvendo cursu suo ipsum esset impediturus. Circa idem tempus renunciatum est illi, Pilatum sanguinem Galilæorum cum eorum sacrificiis miscuisse; respondit autem superesse in ea regione, qui occisis viris, criminibus, & scelere præstarent; eâdemque occasione pœnitentiam adstantibus commendavit; sin nollent, excidium sibi imminere intelligerent (g).

f *Luc.* 13. 31. 35.

g *Luc.* 13. 1... 9.

Regressus deindè Capharnaum, cùm apud Pharisæum Sabbato pranderet, oblatum hydropicum sanavit. Pharisæis verò de violata diei religione eo opere obmurmurantibus os obstruit, quærens, liceret ne prolapsum in foveam asinum Sabbato educere? Indè animadversâ convivantium ambitione, primos in convivio recubitus affectantium, plura eâ de re disseruit, ostenditque illis, qui convivio alios excipiunt, curandum esse, ut homines invitarent accepti beneficii memores, qui tamen æqua rependere non possent, ut Deus pro illis in resurrectione Justorum mercedem referret (h). Per Galilæam verò discurrens, populorum turbis comitantibus, prædicabat identidem, Discipulos suos tum sibi, tum domesticis suis, suisque voluptatibus omnibus renunciare oportere (i).

h *Luc.* 14. 1. 14.

i *Luc.* 14. 25 &c.

Regressus iterum Capharnaum, à Publicanorum, & peccatorum conviviis, ac consuetudine non abstinebat. Obloquentibus ea de re Pharisæis, parabolam narravit viri illius, qui relictis 99. ovibus in deserto,

cen-

centesimam palantem, & errantem prosequutus est, inventamque humeris suis imposuit, domumque reduxit, ubi cum amicis lætatus est. Porrò amorem suum erga peccatores reductos eâ parabolâ mirè depinxit. Adjecit etiam aliam ejusdem argumenti parabolam de Filio prodigo (*a*).

Instante Festo Tabernaculorum, quod eo anno Ær. 32. Chr. 35. die 15. Octobris celebrandum erat, iter Jerosolymitanum per regionem transjordanicam suscepit; consuetisque in itinere prædicationibus, potissimùm de usu bonorum temporalium, de divortio, de eleemosyna, de scandalo, aliisque similibus, Discipulos, & populos instruens (*b*). Interim cognati ipsius, qui tamen minimè in illum credebant, instabant, ut quantocyùs Jerosolymam veniret, quò Mundo innotesceret, ut ipsi ajebant, & Discipulos suos, quos antea ibidem sibi acquisiverat, etiam atque etiam confirmaret. Sed Jesus, propositum suum illuc eundi nedum non prodidit, verùm etiam dixit, tempus suum nondum advenisse; quare, si vellent, ipsi per se ad urbem ascenderent. Mediâ tamen hebdomadâ solemni, continuò in Templo apparuit, populosque docebat, iis obstupentibus, qui illum nunquam literas didicisse noverant. Quibus mirantibus dixit, doctrinam, quam tradebat, Patris Cœlestis esse, non suam. Ex his in varia studia populus abierunt, aliis Messiam esse affirmantibus, aliis negantibus; nec deerant, qui ad illum capiendum ministros misissent, sed frustra, horâ ipsius non adhuc impletâ (*c*).

a *Luc.* 14. 55.

b *Luc.* 16. & 17.

c *Jo.* 7. 14. 55. &c.

Ultimâ Solemnitatis Tabernaculorum die, Jesus in medio Templi clamans, dixit: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & flumina de ventre ejus fluent aqua viva.* His verbis multò, quàm priùs, opinionum de se discrepantiam fovit; sustinentibus hinc Pharisæis, & Sacerdotibus Christum esse non posse, cùm esset Galilæus; indè verò turbis pondere miraculorum adactis, ut Christum esse profiterentur. Nocte subeunte, singulis ad sua se recipientibus, Jesus in montem Olivarum divertit (*d*), ex quo manè ad Templum regressus, fœminâ in adulterio deprehensâ à Pharisæis adductâ, dolo malo ab illis requisitus est, quid cum ea facto opus esset. Siluit Jesus, atque in terram inclinatus, velut ludicrum opus agens, digito in pulvere scriptitabat. Indè ad illos conversus, Qui ex vobis, ait, sine peccato est, lapides in illam primus jaciat. Illi ne quid ulteriùs diceret, verentes, paulatim singuli se subduxerunt, relictamque fœminam Jesus admonens, ne ultrà peccaret, absolutam dimisit (*e*).

d *Jo.* 8. 5... 11.

e *Jo.* 8. 52... 21.

Hæc historia in aliquibus veteribus Exemplaribus Evangelii S. Joannis olim desiderabatur (*f*). Cæteri Evangelistæ illam silent. Scribit Eusebius (*g*), Papiam eandem historiam narrasse, veluti ab Apostolis auditam, aliasque plures, in Evangelio non relatas. Patres Græci vulgò illam non legerunt, neque Commentatores Græci in Catena in S. Joannem eam explicarunt. Maldonatus testatur, se nunquam vidisse Græcum Ms. in quo id legeret, excepto Codice exhibente Leontii Commentaria in S. Joannem; quamquam Leontius ne verbo quidem eandem historiam in Commentariis explicat, & Textus Græcus ad eum locum obelis notatur, quibus extraneus esse, & dubius apertè designatur. Armeni è suis Bibliis deleverunt, nihilque ea de re præseferunt & Versio Gothica Ulphilæ, & Syriaca Parisiensis, & Londinensis. Euthymius sub initicon duodecimi sæculi testatur Ms. optimæ notæ vel nihil de illa vel obelis notatam habere.

f *Vide Hieron. l. 2. cont. Pelag. c. 6. In Evangelio secundum Joannem in multis & Græcis, & Latinis Codicibus non invenitur de adultera muliere. Vide & Selden. Uxor. Hebr. l. 3. c. 51. & varias Lection. Millii in Jo. 8.*

g *Hist. Eccl. l. 3. c. 39.*

Hisce tamen omnibus opponimus Mss. Græca ferè omnia, quæ Theodorus Beza, Robertus Stephanus, & Millius consuluere, & fermè omnia, exceptis rarissimis, quæ hodie supersint, tum & omnia omninò Latina, in quibus eadem historia legitur. Mss. etiam Syriaca, Arabica, & Cophtica fortasse pro majori parte, illam exhibent. Tatianus, qui anno 160. Chr. florebat, & Ammonius, qui anno 220. ambo in suis Harmoniis Evangelicis eandem inseruerunt, è quibus etiam Eusebius in suam Harmoniam derivavit. Author Constitutionum Apostolicarum (*a*), S. Hieronymus (*b*), S. Ambrosius (*c*), S. Augustinus (*d*), Synopsis Pseudo-Athanasii eam historiam veluti Canonicam agnoscunt. Nec dissentiunt sanior Criticorum, etiam Protestantium (*e*), pars. Nobis verò ea de re amplius non est ambigendum, postquàm Concilium Tridentinum Vulgaram Canonicam declaravit. Disciplinam, quam Jesus erga adulteram servavit, latè explicant Commentatores, & nos de illa aliquid v. *Adulterium*.

a *Constit. Apost. l. 2. c. 24.*

b *Hieron. l. 2. cont. Pelag. c. 6.*

c *Ambros. l. 3. de Spir. S. c. 2. & l. 7. Ep. 58. & l. 9. Ep. 76.*

d *Aug. Tract. 32. in Jo. & l. 2. de adult. conjug. c. 6. & 7. & lib. de vera, & falsa pœnit. c. 13. & Ep. olim 54. nunc 153. & lib. de cons. Evang. c. 10. &c.*

e *Calvin. Comm. Selden. Uxor. Hebr. l. 3. c. 11. Mill. in Jo. 8.*

Manè ejusdem diei, occasione cujusdam cæci à nativitate, quem in via offenderunt, interrogatus à Discipulis Jesus suisne, an parentum criminibus ille cæcitatem deberet, respondit non crimina alterutrius morbo causam dedisse, sed ut operum Dei manifestationi serviret. Tunc luto salivâ confecto cæci oculos linivit, jussitque ad fontem Siloe lavatum ire; quo collyrio visus homini restitutus est. Eo miraculo longè latèque evulgato, quòd vir à pluribus nosceretur, Pharisæi manè ipsum acciverunt, interrogaruntque, quî visum recepisset. Illo totam rem ordine exponente, Pharisæi pluribus contendebant, virum tanti miraculi authorem Prophetam non esse, cùm Sabbathi religionem eo opere violasset. Acciti sunt & parentes cæci, qui sanitatem filio suo redditam testati, metu Pharisæorum nihil ulteriùs addiderunt. Tandem cæcus innocentiam Jesu, eumque Prophetam esse prædicans, è Templo expulsus est. Postridiè Jesus illum allequutus interrogavit, an crederet se Filium Dei esse? Ipse verò ad ejus pedes provolutus, adoravit (*f*).

f *Jo.* 9. 35... 41.

Deinde Jesus in Galilæam vênit, ubi tandiù substitit, donec immineret Festum Dedicationis Templi innovati, & expiati per Judam Machabæum (*g*), quod mense Decembri celebrabatur (*h*). Tunc igitur Jerosolymam repetens, Galilæam, & Samariam pertransivit; & cùm juxta quandam urbem venisset, decem leprosis occurrit, quibus opem rogantibus præcepit, ut euntes ostenderent se Sacerdotibus. Cùm irent, mundati

g 1. *Mach.* 4. 52.

h *Eo anno die 15. Decembris, 22. Casleu celebrabatur.*

dati sunt; quare unus ex illis, Samaritanus genere, ad Jesum regressus, gratias ea de re egit. Memorem viri animum laudavit Jesus, cæterorum oblivionem detestatus (a). Templum tandem ingressus, requisitus à Pharisæis quandonam Dei Regnum esset venturum, dixit, illud nullo gloriæ apparatu venturum, ut discerni difficilè posset. Cæterùm Regnum Dei intrà ipsos esse. Eâdem occasione plura de vigilantia, de jugi oratione, de animi demissione, & elatione, in parabola Publicani & Pharisæi euntium in Templum ad orandum Apostolos docuit (b).

a *Luc.* 17. 11 ... 17.

b *Luc.* 17. 20 ... 37. & 18. 1. *&c.*

Cùm in porticu Salomonis in Templo ambularet, in frequenti Judæorum coronâ requisitus, quandiù animos suspensos teneret, neque se Christum esse palam diceret, respondit, se quidem dixisse, sed ipsos non dicenti tantùm, sed & facienti non credere; credituros tamen, si ex ovibus gregis sui fuissent. Tum addidit: Meus Pater, & ego unum sumus. His auditis, Judæi lapides in illum jacere tentarunt. Sed ille, Ex quonam potissimùm, ait, beneficio in vos collato talem gratiam rependitis? Quibus respondentibus non in beneficium se, sed in blasphemiam, arrogatamque sibi Divinitatem eo supplicio animadvertere, ostendit, iniquum esse, sibi misso, & sanctificato à Deo, de usurpato nomine Dei invidiam creare, cùm homines, quibus Deus loquutus est, Dii nominentur in Psalmo: *Ego dixi, Dii estis.* Indè Judæi conati sunt manus in illum injicere, sed frustra; siquidem ex eorum manibus evadens, vênit trans Jordanem ad urbem Bethabaram, notam baptismo Joannis Baptistæ ibidem collato, ibique per mensem substitit. Illuc plures Judæi venerunt, atque miraculorum multitudine animadversâ, cùm Joannes nullum signum fecisset, in eum crediderunt (c).

c *Jo.* 10. 34. 42.

d *A. M.* 4036. *Ch.* 36. *Ær.* 33.

Interim (d) ægritudine Lazari fratris Marthæ, & Mariæ per nuncium accepto, dixit morbum illum non ad mortem esse, sed ut Dei opera vulgarentur. Substitit igitur aliis duobus diebus, quibus evolutis, significavit Apostolis Lazarum obiisse, simulque iter Judæam versùs suscepit, frustrà in contrarium adnitentibus Discipulis, metu ne quid gravius à Judæis pateretur. Bethaniam perveniens, audivit Lazarum quatriduo jam in tumulo jacere; Marthæ tamen sibi occurrenti promisit futurum, ut ad vitam revocaretur. Post paululum, Maria supervênit, cujus lachrymis Jesus commotus, tumulus sibi ostenderetur, imperavit. Ut illuc vênit, jussit lapidem ab ostio amoveri; dein Lazarum magnâ voce compellans, ad vitam revocavit. Hujus prodigii fama latè diffusa Sacerdotum animos ad decernendam mortem Jesu induxit; sed ille in Ephrem ad Jordanem se recepit (e), ubi usque ad 24. Martii, scilicet 4. Nisan substitit.

e *Jo.* 11. 45. *&c.*

Post hæc, iter Jerosolymitanum occasione Festi Paschalis suscepit, antea tamen de iis omnibus, quæ sibi obventura erant, Apostolos præmonuit, licèt illi nihil intelligerent. Appropinquante Jerichuntem Jesu, cæcus quidam visum efflagitavit, & merito

fidei statim obtinuit. Ingressus Jesus in urbem, Zachæum quemdam Publicanum, qui in sycomorum ascenderat, ut in magno populorum concursu commodè ipsum videret, ad ejus domum sibi divertere liceret, postulavit. Zachæus inexpectato honore captus, sese ad fidem convertit, fraudesque pristinas, in pauperes bonorum largitione, compensavit (a). Demum egressus, alterum cæcum, *Bar-timæum*, sivè *filium Timæi*, dictum, sanavit (b).

a *Luc.* 8. & 19.

b *Confer Matt.* 20. 29 ... 44. & *Marc.* 10. 46 ... 52.

Paulò antè Pascha Jerosolymam pervênit; sed malum Judæorum in se animum sentiens, à Templo aliquandiu se abstinuit. Sex diebus ante Festum, prandenti Bethaniæ in domo Simonis, qui leprosus dicebatur, Maria soror Lazari unguento nardi spicati pretiosissimi pedes inunxit, & capillis detersit. Eam rem Discipuli, Judas potissimum, ægrè tulerunt; illis enim præstare videbatur, si unguentum divenderetur, ac pretium in usum pauperum distraheretur. Sed Jesus Mariam defendens, dixit eâ unctione illi unctioni prælusisse, qua corpus suum sepulturæ mandatum, erat inungendum (c).

c *Vide Jo.* 12. 10. *&c.* & *Matt.* 26. 6 ... 13. *Marc.* 14. 3 ... 9.

Manè insequentis diei feriâ secundâ, trigesimâ Martii, & 10. Nisan, quintâ ante Pascha, Jesus appropinquans Jerosolymæ cùm juxta Bethphage versaretur, duos ex Discipulis misit, ut ad se asinam, & pullum illius adducerent; pullo enim asinæ adequitans, urbem ingredi decrevit, ut Prophetiæ implerentur (d). Eo apparatu triumphantis more urbem ingressus est, interque turbarum plausus clamantium, *Hosanna filio David, benedictus Rex, qui venit in nomine Domini*, ad Templum se contulit. Ibi continuò facessere jussit omnes negotiatores, sivè qui columbas vendebant, sivè qui nummulariam pro advenis exercebant. Dein cæcos, & claudos restituit. Querentibus verò Sacerdotibus, & Scribis, quòd populi clamores non prohibuisset, dixit futurum, ut si populi siluissent, lapides clamarent (e).

d *Zach.* 9. 9. *Ecce Rex tuus veniet tibi justus, & salvator, ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.*

e *Matt.* 21. 1 ... 15. *Marc.* 11. 1 ... 11. *Luc.* 19. 29. 46. *Jo.* 12. 12 ... 19.

Subeunte nocte, Bethaniam se recepit; manè verò feriâ tertiâ, 31. Martii, & 11. Nisan, Jerosolymam repetens, in itinere esuriit, fructusque ex ficu quadam foliis virente quæsivit. Cùm ficos planta negasset, continuò à Jesu anathemati devota, elanguit. Dein Jesus in Templum rediit, regressosque negotiatores iterum expulit. Interim Principes Sacerdotum injiciendi in illum manus occasionem captantes, plebis tamen in ipsum studia timebant. Vespere iterum Bethaniam, manè verò feriâ quartâ, 1. Aprilis, & 12. Nisan, iterum Jerosolymam petiit. In via ficum præcedentis diei exaruisse conspicatus, eâ occasione vim fidei, quæ vel montes loco movere Dei ope valeret, multis extulit. Eâdem die cùm in Templo versaretur, interrogatos à Principibus Sacerdotum, & Senatoribus, qua authoritate pollens tam multa gessisset, quæsivit ab eis vicissim, quid ipsi de Joannis baptismo sentirent; è Cœlo ne, an ab hominibus fuerit. Congrua quæstioni responsio non facilè occurrebat; respondentibus enim è Cœlo fuisse, Cur, dixisset Christus, illum vos respuistis? Passi verò ex hominibus fuisse, magnam apud populum, Joan-

nem Prophetæ loco habentem, invidiam subiissent. Nescire igitur se responderunt: quare Jesus, neque se eorum interrogationi responsum daturum professus est (a).

a Matth. 21. 20... 29. Marc. 11. 20... 26.

Conversus subinde ad Sacerdotes, Scribas, & Pharisæos, pluribus parabolis innuit, Deum illis rejectis suam ex Gentilibus Ecclesiam convocaturum. Huc enim spectat parabola filiorum familias, qui cùm à patre ad vineam colendam mitterentur, alter paratum se exhibens, promisso non stetit; alter primò renuit, mox resipiscens paruit: conductorum vineæ, qui famulos ab hero missos fructibus exigendis malè exceperunt, ac tandem heri filium ad eam rem venientem occiderunt; denique convivii illius, ad quem, cùm invitati deessent, extranei acciti sunt (b).

b Matth. 21. 28...46. & 22. 1... 22. Luc. 20. 9... 26. Marc. 12. 1... 12.

Supervenientes interim Herodiani, Saducæi, & Pharisæi, captiosis quæstionibus illum tentarunt. Herodianis quærentibus, liceretne tributum Cæsari pendere, ille ex Principis effigie, quam illius regionis nummi præseferebant, ostendit, Cæsari reddi oportere, quod Cæsaris esset; Deo verò quod Dei esset. Saducæi quæstionem moverunt, quid post resurrectionem futurum esset de fœmina, quæ antea duobus successivè fratribus nupsisset. Jesus ostendit nullum superesse post hanc vitam conjugium, sed omnes velut Angelos Dei futuros. His succedentes Pharisæi, quæsierunt quodnam præcipuum Legis mandatum censeret; ac respondentem audierunt, Amorem Dei, cui proximè succederet amor proximorum (c). Acriter deindè Jesus contra Pharisæorum hypocrisim, inductosque in Legis observantiam abusus invectus est (d).

c Matth. 22. 22... 46. Luc. 20. 27... 39. Marc. 12. 18... 34.

d Matth. 23. 1. &c. Luc. 20. 45. 46. Marc. 12. 38... 40.

Sub vesperas Templum ingressurus, miram ædificii illius structuram, atque oblatorum munerum divitias, Discipulis indicantibus, intuitus, futurum dixit tempus, quo funditus tanta moles destrueretur. Cum indè ad montem Oliveti è regione Templi ventum esset, sciscitantibus Discipulis, quando prophetia illa de Templi eversione esset implenda, Jesus de Jerosolymæ obsidione, post 34. circiter annos futurâ, verba facere cœpit. Plura, quæ eâ occasione contingere debuissent, exposuit, eorumque omnium homines, qui tunc in vivis agebant, testes futuros prædixit. Hisce non pauca adjecit, quæ vulgò de ultimo Judicio explicari solent; quamquam ad literam nonnisi de obsidione Jerosolymæ sunt intelligenda (e). Subindè ad parabolas excurrit, ut vigilantiam, & circumspectionem commendaret. Huc spectat parabola servi, qui cæteris servis præfectus, domino absente, eâ authoritate in subjectos abusus est; regresso autem Domino pœnas in carcerem luit: decem Virginum, & Patrisfamilias, qui pecuniis suis pro eorum solertia in servos distributis, in opus negotiationis, regressus demum laboriosos & fideles servos præmio, inutiles verò & pigros pœnâ affecit. Ità, subdidit Jesus, in Judicio continget (f).

e Matth. 24. 1. &c. Luc. 21. 5... 24. Marc. 13. 1. &c.

f Matth. 25. 1... 46.

Eâdem die, feriâ quartâ, 12. Nisan, & 1. Aprilis Jesus Discipulos alloquutus, dixit, post biduum Pascha celebrandum esse, & filium hominis, adversariorum manibus traditum, in Cruce immolandum. Tunc illius capiendi consilium à Sacerdotibus certum ratumque factum est, & Judas Iscariothes Jesu proditionem pretio 30. siclorum, sivè 48. librarum, cum 12. solidis, & 6. denariis pactus est (a). Feriâ quintâ, 2. Aprilis, Jesus mane ab urbe se abstinuit, vel saltem nihil gessit, quod ex Evangelio innotescat, nisi hoc tantùm, quòd Petrum, & Joannem illò ire jussit, ut cœnaculum, & necessaria pro Paschate compararent. Vespere ad præparatum ab illis locum, Paschati mane sequentis diei celebrando, se contulit; atque mensæ cum Discipulis accumbens, dixit proditionem sibi ab uno ex ipsis parari. Judas continuò num de se loqueretur, quæsivit; cui Jesus, secretò tamen ab aliis Apostolis, annuit (b).

a Matth. 26. 1. &c. Marc. 14. 1. 2. Luc. 22. 1. 2.

b Matth. 26. 17... 25. Marc. 14. 12... 21.

Cùm cœnaret, expressit Apostolis, quanto semper desiderio hujus Paschatis cum illis comedendi flagrasset; indè Corporis, & Sanguinis sui Sacramentum instituit, gustandumque, ac bibendum Apostolis præbuit. Paulò post, Apostolis de alterius super alterum prælatione disceptantibus (c), ut exemplum humilitatis exhiberet, è mensa surgens singulorum pedes lavit (d): verbisque deindè hortatus est, ut sui exemplo in eo cæteris præstare contenderent, ut singuli singulis submitterentur. Ad mensam verò rediens, conturbatus est, dixitque unum ex ipsorum numero proditionem suam moliri. Petrus innuit Joanni, qui inter discumbentes mensæ ordine post Jesum succedens, caput in Salvatoris sinum reclinaverat, ut proditorem ab illo exquireret. Jesus indicio frustuli panis, quod in paropside intinctum, Judæ obtulit, quærenti proditorem manifestavit. Tunc Judas malo spiritu instigatus, è mensa surgens, recessit: recedenti Jesus dixit, citò rem expediret; quod ab aliis Apostolis sic intellectum est, quasi scilicet Judas, emendis iis, quæ ad solemnitatem necessaria fuissent, sivè distribuendis eleemosynis in pauperes (totius enim cœtûs pecunias curabat) mitteretur (e).

c Luc. 22. 25. &c.

d Jo. 13. 2. &c.

e Jo. 13. 21... 32.

Reliquum cœnæ Jesus instruendis Apostolis de mutuis humilitatis, dilectionis, & consensionis officiis, exegit. Fidendum illi dixit tum Dei Providentiæ, tum dilectioni erga ipsos suæ, cujus specimen habituri essent in Paraclito post discessum suum illis mittendum. Petro deindè prædixit, eâ eàdem nocte ante galli cantum infidelem se Magistro præstiturum.

Inter hæc, cœnâ absolutâ (f), statim à mensa hymno de more in actionem gratiarum recitato, ex urbe unà cum Discipulis egressus est; atque inter eundum pluribus de pristina in ipsum fide servanda; de persequutionibus ab illis tolerandis; de Spiritu ad ipsos mittendo; de sua tandem passione, morte, ac resurrectione; deque eorum fuga, fidei imbecillitate, ac Petri negatione disseruit (g). Quibus omnibus cunctis illum nosse, atque mortem spontè subiisse intelligebatur.

f Jo. 13. 33. & 14. 1... 20. Luc. 22. 33... 38. Matth. 26. 30.

g Jo. 15. & 16. & 17.

Post trajectum torrentem Cedron, tandem ad hortum Geth-semani venêre, quem locum, utpotè à Jesu frequentatum, Judas optimè noverat. Ingressus Jesus Apostolis pau-

paulisper expectare jussis, cum Petro Jacobo, & Joanne ad orationem secessit. Tunc mortali angore subitò correptus apparuit; quod tribus Apostolis significans, jussit eos orationi & vigiliis instare, ne in tentationem inciderent. Ipse verò jactu lapidis segregatus, vultu in terram prostrato, Patrem rogavit, ut si fieri posset, nec aliud ipse juberet, calicem passionis à se averteret. Orantem Angelus de Cœlo missus consolatus est; sed ille lethali mœrore resolutus, diutiùs orationem produxit, in tantum, ut sanguineo sudore totus, & terra circum maderet (*a*).

a *Matt.* 26. 36... 39. *Marc.* 14. 31... 36. *Jo.* 18. 1. 2. *Luc.* 22. 40. *&c.*

Cùm oraret, identidem ad Apostolos redibat; quos cùm semel atque iterum dormientes deprehendisset, tertiò tandem dixit, proditorem in limine esse, cui obviam ire oporteret. Continuò Judas in hortum ingressus est, cumque comitibus convenerat, ut quem ipse oscularetur, tenerent. Judas itaque Jesu occurrens, osculo salutavit. Jesus infandum crimen lenibus verbis exprobravit, deindè militum turbæ appropinquans, quem quærerent requisivit. Respondentes illi, Jesum Nazarenum, & Jesu illum se esse manifestante, continuò subito horrore correpti, in terram supino vultu ceciderunt. Dein iterum interrogati, Jesum se quærere iterum responderunt. Tunc Jesus: *Si ergo*, ait, *me quæritis, sinite hos abire*. Eâ permissione acceptâ, manus in illum injicientes, vinculis alligarunt.

Petrus injuriarum impatiens, stricto ense, cæcisque ictibus irruens, aurem servo Pontificis abscîdit; quod vulnus Jesus continuò tactu sanavit, ipsique Petro gladium in vagina reconderet, imperavit; omnes enim, ait, qui gladio feriunt, gladio peribunt (*b*).

b *Matt.* 26. 47... 54. *Marc.* 14. 40... 47. *Luc.* 22. 47... 51. *Jo.* 18. 4.

Eo apparatu Jesus ad Annam socerum Caiphæ eius anni Pontificis, ductus est; cui de doctrina, & Discipulis interroganti, respondit idem Jesus liberioribus verbis, suæ quidem doctrinæ Judæos omnes testes futuros, cùm ipse clam nihil docuisset. Cùm liberiùs hæc dicta ad Pontificem viderentur, servus Pontificis colapho illum cæcîdit; cui Jesus, Ostende, ait, quo majestatem Pontificis læserim; sin verò nihil læsi, quo jure cædor? Deindè ad Caipham, fortasse in eadem domo commorantem, remissus est. Milites interim, qui illum duxerant, excitato in atrio igne, frigus fallebant; quibus etiam sese adjunxit Simon Petrus, ab alio Discipulo, in aula Pontificis noto, introductus: ambo siquidem Jesum è longinquo comitabantur, rei exitum expectantes (*c*).

c *Jo.* 16. 15. *&c. Matt.* 26. 58.

Caiphas in cœtu Sacerdotum. & Doctorum Legis Jesum excipiens, falsos contra illum testes audiit; sed omnes ineptas accusationes afferre videbantur. Unius tamen præ cæteris alicujus ponderis visa est; dixisse siquidem accusabatur, se Templum tribus diebus eversurum, totidemque aliis restituturum: quæ quidem calumnia nec Jesu verbis satis respondebat, nec, si respondisset, sufficere videbatur, ut hominem morte damnaret. Jesus omnia contra se dicta silentio excipiebat; à Caipha verò adjuratus in nomine Domini, ut si Christus esset, palam fateretur, respondit tandem, sequidem Christum esse, quem dexteræ Patris assidentem in Judicio visuri fuissent. His auditis, Caiphas, tanquam si blasphemiam audisset, vestes suas discindens, mortis reum esse unà cum toto concilio pronunciavit (*a*). Dimisso in hunc modum cœtu, reliquum noctis illius inter militum ludibria, & sannas Jesus exegit.

a *Matth.* 26. 59... 66. *Marc.* 14. 54. 64.

Inter hæc, ancilla quædam Pontificis, viso Petro, discipulum Jesu fuisse palàm aperuit; quod tamen ille negavit. Post modicum, ex atrio Petrus in vestibulum divertit, & gallus continuò cantavit. Tunc iterum alia ancilla, idem ac prima de illo prodidit; & Petrus iterum interposito sacramento negavit. Post horam, quidam ex præsentibus eandem de illo suspicionem movens, ex dialecto Galilæum esse probavit; quin & cognatus quidam Malchi, vidisse se illum in horto asserebat. Cum Petrus jurejurando, ne visu quidem se illum nosse testaretur, subitò gallus secundò cantavit, & Jesus, qui non longè aberat, illum intuitus est. Tunc Petrus prænunciatæ sibi à Magistro negationis suæ recordatus, ex atrio egressus, amaris lachrymis errorem suum deflevit (*b*).

b *Matth.* 26. 67... 75. *Marc.* 14. 18... 75. *Luc.* 22. 56... 63. *Jo.* 18. 25. 26.

Ad auroram diei, convocato concilio, Jesum in medium adductum interrogarunt, num Christum se esse fateretur. Cùm affirmaret, mortis reum esse pronunciarunt. Cum verò sanguinis jus eo tempore penès Romanos, Regni illius dominos, esset, atque Judæi de reis quidem cognoscere permitterentur, sed capitalis sententiæ executio ad Procuratorem Provinciæ Pilatum spectaret, ad illum Jesus deductus est. Deferebant autem illum; 1. quòd Rempublicam perturbaret; 2. quòd Cæsari solvendum esse tributum negaret; 3. quòd se Christum, & Filium Dei esse jactitaret. Pilatus illum requisivit, an Rex Judæorum esset, sive Messias; cui Jesus se quidem Regem professus est, sed Regnum ipsius de hoc Mundo non esse (*c*).

c *Matth.* 27. 1... 10. *Marc.* 15. 1. 2. *Luc.* 23. 2. 3. *Jo.* 18. 29... 38.

Pilatus post interrogationes, ad populum egressus (Judæi quippè in Prætorium non ascenderant, veriti, ne legalem maculam contrahentes, à degustando Paschate vespere eiusdem diei prohiberentur) nihil se morte dignum in homine comperisse professus est. Instantibus verò illis, atque accusationes geminantibus, Jesu ne verbò quidem calumnias retundente, Pilatus, audito quòd reus ad ditionem Herodis Tetrarchæ Galilææ, tunc temporis Jerosolymis versantis, pertineret, totum negotium ad illum remisit. Herodes, qui, auditâ de miraculis Jesu famâ, illius videndi desiderio jamdiù tenebatur, plura ex ipso sciscitatus est; sed Jesu ad omnia silente, vehementer obstupuit; deindè stolâ albâ, pannosâque indutum in ludibrium Regiæ dignitatis, quam ille jactabat, ad Pilatum remisit; qua occasione hostiles antea Herodis, & Pilati animi, reconciliati sunt (*d*).

d *Luc.* 23. 8... 12.

Rursus Pilatus, post exploratam novis quæstionibus illius innocentiam, egressus ad populum professus est, nihil se, nihil Herodem in eo homine morte dignum deprehendisse; se proinde emendatum illum di-

missurum. Cùm populus ad hæc vehementiùs instaret, proposuit, utrùm die Paschatis Festo vellent sibi de more criminosus dimitteretur, ecquem ex duobus esigerent; Barabbam, an Jesum. Barabbam illicò præferentibus, & Jesum ad supplicium poscentibus, Pilatus tandem seditionem timens, morem gerendum duxit; quare aquam poscens, palàm manus lavit, ejus mortis participem fieri nolle se dicens. Inde circà horam diei tertiam, sive nonam matutinam, prolatâ mortis sententiâ, Jesus potestati militum Romanorum ad supplicium ducendus, permissus est. Illi continuò Regiæ hominis dignitati illudentes, pannosâ purpurâ indutum, spineâ coronâ redimitum, & arundineo sceptro manibus imposito, Regem salutaturi accedentes, faciem interum conspuebant, & caput arundine percutiebant (*a*).

a *Matt.* 27. 24... 29. *Marc.* 15. 15... 19. *Luc.* 23. 24. 25. *Jo.* 19. 1... 16.

Posteà cruce humeris impositâ, ad Calvarium, collem haud procul ab urbe, deduxerunt. Sed cùm viribus destitutus crucis gravissimæ oneri impar videretur, prætergrediens quidam, Simon nomine, à militibus coactus est, vel ut ipse toti ponderi succumberet, sivè ut pendentem post humeros Jesu partem sustineret. Ut ad Calvarium pervenere, oblatum sibi vinum, myrrhâ, sivè felle conditum, vix degustatum Jesus recusavit; deindè cruci affixus est inter duos latrones hinc, atque indè medius; ibique pro crucifixoribus oravit. Hæc circà tertiam diei horam, scilicet tertiam ante meridiem, contigisse S. Marcus (*b*) animadvertit; S. Joannes (*c*) circa horam sextam, scilicèt circa meridiem; fortasse hora erat vel circiter ante meridiem.

b *Marci* 15. 25.
c *Jo.* 19. 14.

Mortis sententiam cruci Jesu ioscripsit Pilatus, his verbis; *Jesus Nazarenus, Rex Judaorum*; neque Judæis petentibus acquievit, qui ità scribi volebant; *Jesus, qui se Judaorum Regem jactitabat*. Vestes militibus cesserunt, ioter quos divisæ sunt, exceptâ tunicâ, quæ, utpotè jugi contextu elaborata, pro more adbuc vigente apud Orientales, integra uni ex illis sortitò obtigit. Acto demùm in crucem Jesu, Principes, Sacerdotes, turbæ, quin & duo latrones è crucibus suis insultabant illis verbis; *Si filius Dei es, salva temetipsum?* Alter tamen ex iisdem latronibus alterum super his objurgavit, & Jesum, quem innocentem profitebatur, exoravit, ut cùm primùm in Regnum suum venisset, sui oon oblivisceretur. Jesus pollicitus est eâdem die secum illum in Paradisum ducendum (*d*). Deinde Jesus ad Matrem conversus, sub ipsa Cruce unà cum Maria Cleophæ, & Maria Magdalene, atque S. Joanne Evangelista versantem, En, ait Joannem indicaos, filius tuus; & vicissim Joanni Matrem indicans, En, dixit, mater tua. Indè Joannes Matris loco Mariam jugiter apud se habuit (*e*).

d *Matt.* 27. 39. 44. *Marc.* 15. 29... 32. *Luc.* 23. 35... 43.
e *Jo.* 19. 25. 27.

Circa horam sextam, nempè circa meridiem, Sol nigrâ caligine obductus est usque ad nonam, sivè tribus horis post meridiem; dissipatis deindè tenebris, exclamavit Jesus: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Tuoc spongia aceto persusa illius ori admota; quo degustato, exclamans, *Consummatum est*, spiritum emisit (*f*).

f *Matt.* 27. 48. 50. *Jo.* 19. 28. 30. *Marc.* 15. 34... 37.

Continuò velum Templi à summo usque deorsum discissum, montes disrupti, monumenta patuere, conditaque quamplurium corpora ad vitam revocata, multis post resurrectionem Jesu Christi apparuerunt (*a*). Rogantibus autem Pilatum Judæis, ne supplicii aspectu Paschalis solemnitatis sequenti die celebrandæ religio violari pateretur, præceptum datum est, ut Jesu, sociorumque crura frangerentur, quò citiùs mori, atque cruces removeri potuissent. Ea res cum cæteris exequutiooi mandata est, à Jesu tamen, utpotè jam exanimato, abstiouere; sed tantùm adacta in latus ipsius lancea, ingens vulnus inflixerunt, quod continuò sanguine, & aquâ manavit (*b*).

a *Matth.* 27. 51... 54.
b *Jo.* 19. 31... 37.

Inclinante die, Joseph ab Arimathia Discipulus Jesu, & Senator amplissimus, obtentâ à Pilato facultate, corpus Jesu in tumulum in saxo excavatum, & in horto non longè à loco supplicii situm, invexit; tumulavit autem ante Solis occubitum, quòd post occasum requies Sabbathi exordiebatur. Tumuli hujus ostium saxum claudebat, quod sigillo muniendum, & militibus servandum curarunt Sacerdotes; ne Discipuli Jesu, furtim ejus corpus subducentes, resurrexisse dictitarent. Sequenti die, legitima Sabbathi quies servata est; post occasum verò Solis, quando emendi, vendendique copia erat, mulieres quædam religiosæ aromata emerunt, condiendo cadaveri; quod præ nimia sepeliendi festinatione prætermissum erat. Mane igitur sequentis diei, ex urbe egressæ, Calvarium petierunt, quo tempore jam Christus è tumulo vivus exierat, & milites totius rei testes in urbem venerant (*c*).

c *Matt.* 27. 62... 66. & 28. 1... 4. *Marc.* 16. 2. 4. *Luc.* 24. 1... 4. *Joan.* 20. 5. 2.

Cùm ad locum mulieres pervenissent, duos coruscantes Angelos obvios habuerunt, à quibus animo priùs confirmatæ, resurrectionis Jesu nuncium acceperunt, quod & ad alios Apostolos referre jussæ sunt. Continuò Maria Magdalene cæterarum prima ad Apostolos vênit, corpus Christi, in locum incertum furto sublatum esse narrans. His auditis, Petrus, & Joannes statim ad sepulchrum venerunt; quò Joannes citiùs perveniens, nonnisi post Petrum tamen in tumulum ingressus est; ibique linteamina, & sudarium, quibus defuncti corpus, & facies amiciebatur, ambo conspexeruot (*d*). Maria verò illuc regressa, ut, interiora sepulchri inspectura, sese inclinavit, ad extrema ejusdem sepulchri geminos Angelos vidit; à quibus, quid ploraret, interrogata, Jesum subreptum se plorare respondit. Continuò ex eo loco recedens, eundem Jesum sub agricolæ forma obvium habuit, cui dixit: *Si tu sustulisti eum, dicito, & ego eum tollam*. Tunc Jesus illam nomine appellavit, ex quo Maria Præceptorem agnoscens, ad pedes illius osculatura statim procubuit. Sed ille tangere prohibuit, dicens, se ad Patrem nondum ascendisse; nunciare autem jussit fratribus suis, se ad Patrem, Deumque jamjam ascensurum (*e*). Maria, Jerosolymam regressa, Discipulis omnia narravit, idipsum quoque & aliæ mulieres annunciarunt, quibus, è sepulchro remeantibus, videndum se, atque adorandum Jesus exhibuerat; omnes tamen ab Apostolis veluti vi-

d *Jo.* 20. 2... 8.
e *Jo.* 20. 11... 17. *Marc.* 16. 9. 10.

visiones venditantes æquè rejectæ sunt (*a*).

a *Matt.* 28. 9. *Marc.* 16. 10. 11. *Luc.* 24. 9... 11. *Jo.* 20. 18.

Eâdem die Dominicâ, 16. Nisan, secundâ Paschatis, duobus Discipulis euntibus in Emmaus in Galilæam, itinere 60. stadiorum, sivè duarum leucarum circiter à Jerusalem, Jesus peregrini specie viæ comes additus, quæsivit ab eis, quos invicem sermones agitarent. Illi sermonem habuisse responderunt de supplicio, quod ante tres dies de Jesu sumptum fuerat; se jam ejus resurrectionem visuros sperasse, quam etiam mulieres quædam contigisse renunciabant; sed tertiam jam diem ab ejus occubitu adesse addidere. Tunc Jesus modicam illorum fidem Scripturarum testimonio redarguit, ostendens Christum aspera quæque passum, suâ tandem gloriâ potiri oportuisse. Cùm ad Emmaus pervenissent, & Jesus iter suum prosequuturus videretur, cogentibus tamen Discipulis, ibidem unà cum illis substitit. Interim mensæ omnibus accumbentibus, Jesus pani benedicens, singulis portionem distribuit; quo accepto, accumbentium oculi aperti sunt, ut illum agnoscerent; qui tamen illicò evanuit. Illi statim Jerosolymam regressi, eam rem Apostolis renunciarunt; à quibus vicissim apparitionem Petro factam audierunt (*b*).

b *Luc.* 24. 13... 34. *Marc.* 16. 12.

Adbuc Apostolis congregatis, Jesus clausis cœnaculi foribus apparuit; quo viso territi primùm, mox ab eo confirmati sunt, qui se non spiritum esse, sed carnem, ex totius corporis aspectu, quod oculis omnium exhibebat, ostendit: quin & oblatam sibi piscis assi, & favi mellis portionem comêdit. Dein oris insufflatione Spiritum Sanctum, ac potestatem dimittendi, retinendique peccata singulis concessit. Thomas, eâ occasione, à cæteris aberat; quare dixit se non anteà crediturum, nisi suis manibus vulnera clavorum in manibus pedibusque attrectasset. Jesus post dies octo iterum in eodem loco apparuit, ac Thomæ seipsum manibus palpandum obtulit, ex quo ille resurrectionis veritatem probavit. Jesu verò, Quia vidisti me, ait, credidisti. Beati, qui non viderunt, & crediderunt (*c*).

c *Jo.* 20. 19... 31. *Luc.* 24. 36... 41.

Cùm Apostoli in Galilæam venissent, iterum ad mare Tiberiadis Jesum viderunt. Porrò tunc temporis Petrus, Thomas, Nathanael, Jacobus, Joannes, & alii duo Discipuli piscationi vacabant; cùm subitò Jesus in aversa ripa manè apparuit, quæsivitque, num piscatu aliquid apprehendissent: Respondentibus illis, frustra se totâ nocte laborasse, præcepit Jesus, ut ad dexteram navigii rete laxarent: quod ab ipsis factum tantum piscationis attulit, quantum retia sinè scissione non paterentur. Dilectus Discipulus tunc agnito Jesu, Petro dixit; & ille veste statim præcinctus, pelago se commisit, quò citiùs ad ripam pertingeret. Socii interim reducendis retibus allaborabant, quæ 150. magnis piscibus plena, &, quod mirum est, integra recepta sunt. Tunc Jesus ex his piscibus afferri aliquid jussit; sed cum attulissent, prunis impositum jam piscem, atque panem invenerunt, quæ simul cum Jesu omnes degustarunt, nemine interim ipsum interrogare audente quis esset, cùm Jesum esse compertum haberent (*d*).

d *Jo.* 21. 1... 14.

Indè Jesus ter Petrum interrogavit, num ab ipso amaretur; eique ad singulas interrogationes affirmanti, toties etiam injunxit, oves suas pasceret. Dein genus mortis illius designans, dixit. Cùm junior esses, accingebas te, ut itinerantes solent, ac pro libito huc illucque ferebaris; cùm autem senueris, alius te cinget, & ad locum invisum adducet. Sequere me. Paruit illicò Petrus; cùmque interim Discipulum vidisset, quem Jesus diligebat, rogavit, quid de illo disposuisset; & Jesus, Si ego, ait, usque ad meum adventum manere illum voluerim, quid ad te? tu me sequere. Hinc fama in Discipulos, atque in alios post ipsos, increbuit, Joannem immortalem futurum, quamvis Jesus nihil ea de re dixisset (*a*).

a *Jo.* 21. 15. 24. *Vid. & nostr. Dissert. de Obitu S. Jo. ad commentar. in Jo.*

Congregatis Discipulis omnibus in montem Galilææ, Jesus omnibus videndum, atque adorandum se obtulit; eâ tamen occasione nonnulli dubitasse visi sunt, non quidem de resurrectionis, atque præsentiæ ipsius veritate, sed tantùm verumne, an fictum corpus exhiberet? Omnibus autem Jesus facultatem concessit, ut prædicationis, atque baptismi in nomine SS. Trinitatis gratiam longè latèque per Orbem diffunderent: nunquam autem se ab illis recessurum pollicitus est (*b*). De hac apparitione loquutus creditur S. Paulus (*c*), dum scribit Jesum videndum se exhibuisse plusquàm quingentis simul fratribus, è quibus nonnulli usque ad illud tempus (*d*) superstites erant.

b *Matt.* 28. 16. 20.

c 1. *Cor.* 15. 5. 6.

d *A. Chr.* 57.

Præcepit deindè Discipulis, Jerosolymam irent, Ascensionis ipsius in Cœlum testes futuri. Crebrò etiam iisdem apparuit, modò infidelitatem eorum de passione & morte sua objurgans, modò Scripturarum testimonia in se impleta demonstrans, modò cum illis cibum degustans. Scripturarum intelligentiam, patrandorum miraculorum, & prædicandi potestatem largitus est; baptismo & sanâ doctrinâ homines initiarent, præcepit. Jussit tandem Jerosolymæ subsistere, donec Spiritum Sanctum acciperent (*e*).

e *Marc.* 16. 14... 18. *Luc.* 24. 44... 48. *Act.* 1. 3... 7.

Secundùm hæc, comitantibus Discipulis Jerosolymâ egressus, vênit Bethaniam; ibique elatis in sublime oculis, continuò nube obductus, ab intuentium oculis evanescens, in Cœlum elevatus est. Spectantibus interim Discipulis duo Angeli obviam facti sunt, à quibus & moniti, Jesum, quem mox in Cœlum ferri viderant, eo habitu certâ die venturum. Post hæc, Discipuli è monte Olivarum Jerosolymam regressi, in oratione unanimes perseverarunt, unà cum Maria Matre, ceterisque cognatis Jesu, qui in illum credebant, donec die Pentecostes, Spiritu Sancto igneis linguis illapso replerentur (*f*).

f *Marc.* 16. 19. *Luc.* 24. 49... 53. *Act.* 1. 5... 14. & 2. 1. &c.

Hucusque vitam Jesu Christi ex Evangeliis collectam ordine chronologico digessimus. Questiones Criticas, & Theologicas de eodem argumento, omnes ad Commentatores remittimus. Dictionarium scribimus, non criticas rapsodias. Liber est apud Judæos, titulo *Toledoth Jesu*, omnibus calumniis, & fabulis ab illis contra Jesum sparsis refertissimus; de quo alibi satis egimus

In

(*a*). In alia Dissertatione ibidem insertâ egimus de corporis Salvatoris elegantia; qua de re consulenda etiam Dissertatio P. Vavassorii, & altera Rigaltii. De Magorum adoratione, de institutione Baptismi, de Paschate supremo, de Resurrectione, atque de iis, qui cum Jesu resurrexerunt, totidem Dissertationibus egimus. De Cruce in suo articulo disseruimus. De annis vitæ Christi Chronologi consulantur, utì & Binçus de iis, quæ in ortu, & obitu Christi contigerunt. Vestes Hebræorum peculiari Dissertatione explicavimus, & latè etiam Braunius in Libro de vestibus Sacerdotum Hebræorum.

II. JESUS, sive *Josue*, *filius Josedech*, primus qui post regressum è Babylonica captivitate, Summo Sacerdotio Judæorum, incertum tamen quot annorum spatio, fungeretur. Regressus Jerosolymam, nihil antiquius habuit, quàm ut sacrificia restitueret, classes, & munera Sacerdotum, & Levitarum dirigeret (*b*), Templum tandem, quantum rerum Judicarum status patiebatur, reædificaret. De hoc Pontifice sæpiùs Zacharias, & Aggæus; quorum alter suis suasionibus illum, & Zorobabelem excitavit, post decessum Cyri, & Cambysis, anno secundo Darii Hystaspis, ut Templi ædificationem susciperent (*c*). Ut autem illos Divino Spiritu actos vidit, futurum dixit, ut brevì Cœlum, terra, mare, & omnes nationes commoverentur, cunctisque Desideratus gentibus in Mundum veniret, nec non gloria Templi mox excitandi in immensum augeretur (*d*).

Zacharias verò (*e*) vidisse se perhibet Summum Sacerdotem Jesum filium Josedech, stantem coram Angelo Dei in judicio, ad cujus dexteram Satanas stabat, accusationes instituturus. Dæmoni Angelus ultionem à Deo minitatus est; à Deo quidem, qui Jerosolymam in habitaculum elegerat, & eum virum veluti torrem ex igne subduxerat. Jussit deinde sordidas à Jesu vestes detrahi; addiditque se, vestibus iniquitatis exutum illum pretiosis induisse. Tum & tiaram fulgentem capiti ejus imponens, pollicitus est, se ipsius custodiendi curam Angelo commissurum, dum ipse in viis Domini graderetur, & Domum Dei curaret. Tandem addidit: *Adducam servum meum Orientem*, quod de Messia, secundi Templi ætate venturo, dictum intelligendum est.

Eidem Prophetæ (*f*) duo olivarum arbores per visum ostensæ sunt, binc atque indè ad latera candelabri, è quibus in lampades ejusdem oleum stillabat. Porrò arbores istæ, juxta Angeli interpretationem, Jesum, & Zorobabelem denotabant, *qui sunt duo filii olei* (scilicet duo uncti), *qui adsistunt Dominatori universæ terræ*. Jussus est etiam à Domino Zacharias (*g*), auro ab Optimatibus Judæorum oblato coronas capiti Jesu imponendas constare, illique adventum Viri, cui nomen *Oriens* (scilicet Messiæ) polliceri. Vir autem ille verum Domino Templum excitare, atque solio Jesu assidere debuerat, quod de Ecclesia Christiana dictum intelligendum est. Pro *Oriens* legi potest *Germen* (*h*), eoque nomine significatus creditur à nonnullis (*a*) Zorobabel, germen è domo Davidis. Verùm adventus Zorobabelis, eodem tempore in vivis agentis, abs re prorsus ipsi Jesu annunciandus fuisset; ambo enim è Babylonica captivitate simul redierant. Jesus filius Sirach, Author Libri Ecclesiastici (*b*) utrosque istos viros velut annulos in manu Dei, & excitati secundi Templi ad immortalem Dei gloriam authores, commendat. Successorem habuit in Pontificatu Joacimum, qui regnante Xerse Sacris præfuit (*c*).

a *Vide Dissert. nostr. de Charact. Messiæ, Comment. in Jerem. præfixam.*
b 1. *Esdr.* 4. 3. â.
c *Agg.* 1. 1. *&c. A. M.* 3485 *ante Chr.* 515. *ante Ær.* 519.
d *Agg.* 2. 5. *&c.*
e *Zach.* 3. 1. *&c.*
f *Zach.* 4. 2. *&c.*
g *Zach.* 6. 11.
h *Hebr. Germen est nomen ejus.*

a *Euseb. Demonstr. l.* 4. *Theodoret. ad Zach.* 3. *&* 6. *Hier. & alii.*
b *Eccli.* 49. 14.
c *Joseph. Antiq. l.* 11. *c.* 5.

III. JESUS, *filius Nave*, sivè *Nun*. Vide *Josue*.

IV. JESUS, *filius Sirach*, Author Libri Ecclesiastici (*d*), &, juxta Genebrardum, ex genere Jesu filii Josedech Summi Sacerdotis. Juxta aliqua Græca Exemplaria, avum habuit Eleazarum, patrem Sirach Jerosolymitæ; de his tamen, utì & de Sacerdotii dignitate, ipsi à nonnullis tributâ, ne verbum quidem habet Author capp. 50. 29. & 51. utì & alibi passim, ubi de seipso agit. Testatur ibidem, se discendæ sapientiæ plurimùm studuisse, quà precibus apud Deum, quà susceptis ea de causa ad exteros peregrinationibus (*e*), quà lectione, quà tandem crebra vitæ discrimina (*f*), & apud Reges invidentium calumnias subeundo (*g*). Tradit etiam, se omnium suæ nationis novissimum sententias morales scriptis consignasse (*h*). Jesus verò nepos hujus Jesu, qui avi sui Librum vertit, in ea, quam Operi præfixit, præfatione, testatur, avum suum magnâ sapientiæ famâ claruisse. De Sirach patre hujus Jesu nihil constat, utì & de nomine patris Jesu, nepotis hujus Jesu, omnia incerta.

De Libro Ecclesiastici, suo loco egimus, ubi & de Authore illius, de inspiratione ejusdem, ac tandem de Jesu, qui Librum interpretatus est, disseruimus (*i*).

JESUS, alio nomine *Jason*, qui pulso Onia III. Summum Sacerdotium usurpavit. Vide *Jason*.

JESUS, *filius Phabis*, qui in dignitate Summi Sacerdotii Ananelo successit, & Simonem filium Boethi præcessit. Paulò post initam dignitatem, ab Herode amotus est, neque de ejus gestis aliud quidquam proditum est.

VII. JESUS, *filius Sia*, Summus Pontifex Judæorum, qui Eleazaro successit, & Joazam Pontificem sub Archelao præcessit. Post acquisitam, ut maximum, quatuor tantùm annis dignitatem, exauthoratus est, anno 4009. Ejus siquidem prædecessor anno 4004. eandem dignitatem inivit.

VIII. JESUS, *filius Damnæi*, Summus Sacerdos Judæorum, eodem anno Chr. 63, ab Agrippa dignitate ornatus, & exspoliatus. Hic Anano, ipsi verò Jesus Gamalielis successit.

IX. JESUS, *filius Gamalielis*, Summus Sacerdos Judæorum, successor Jesu Damnæi, & prædecessor Matthiæ filii Theophili. Cùm duo Jesus, nempè filius Damnæi, & filius Gamalielis, ambo de Pontificatu inter se contenderent, urbemque & Templum studio partium divisissent, Agrippa utrumque deposuit, atque Sacerdotium Mat-

d *Cap.* 50. 29. *&* 51. *inscription.*
e *Vide Eccli.* 51. 18. *&* 34. 10. *&c.*
f *Eccli.* 34. 13.
g *Eccli.* 51. 5. *&c.*
h *Eccli.* 33. 16.
i *Vide etiam Fabric. Bibl. Græc. t. l.* 3.
A. M. 3981. *ante Chr.* 19. *ante Ær.* 23.

Matthiæ contulit, A. Chr. 64.

JEJUNIUM. Jejunii disciplina semper, & apud omnes populos in luctu, & mœrore servari consuevit; quem quidem morem naturam magistram homines docuisse fatendum est, utpotè quæ in luctu & cibos sibi interdicit, & famis acriores stimulos hebetat. Jejunii tamen veri ac genuini exempla ante Moysem nusquam occurrunt, sivè quòd Patriarcharum jejunia Moyses scriptis mandare neglexerit, quod tamen vix credimus, cùm aliundè insignium luctuum historiam exactè satis describat, ut Abrahami, Saræ, Jacobi &c. sivè quòd illorum consultò meminisse superfluum judicaverit. Ex Lege verò apparet, jejunia vel etiam spontè suscepta, criminibus expiandis ab Israelitis passim usurpari. Moyses jubet, fœminam nuptam, quæ spontaneum jejunium vovit, viro non reclamante, ejusmodi voti ream esse (a). Nihil est quod dicamus de jejunio Moysis, qui in monte Horeb 40. dies impastus exegit; hoc enim jejunii genus naturæ leges excedit.

Post Moysem, jejunia apud Hebræos increbuerunt; quamquam ea, quæ in Calendario eorum notantur, Legi posteriora habenda sunt: Moyses enim nullum indicit in Lege jejunium, nisi Solemnis Expiationis, quod latè omnes, & sub præcepto obligabat (b). Josue, & Seniores Israelis, post fusos Israelitas ad oppidum Hai, à mane usque ad vesperam coram Arca provoluti, jejuni perstiterunt (c). Eandem disciplinam servarunt uodecim Tribus, quæ bello contra Benjamin suscepto, ab incolis Gabaæ pulsi, fractique fuerunt (d). Judæi, quibus Philisthini graviores instabant, coram Domino in Maspha convocati (e), jejunium usque ad vesperam produxerunt. David totum illud tempus, quo susceptus ex Bersabee conjuge Uriæ filius ægrotavit, jejunus exegit (f). Prophetæ, Jesus Christus, & S. Jo. Baptista pluriès jejunarunt.

Neque jejunii disciplina Ethnicis incognita fuit. Rex Ninive, Jonæ prædicatione territus, jussit, non homines tantùm, sed & bestias absque cibo & potu manere, omnesque, nec bestiis exceptis, sacco indutos misericordiam à Domino, suo quosque more, flagitare (g). In publicis calamitatibus non rarò jejunia ab Hebræis indicebantur, quæ vel infantes ipsi lactentes servare cogebantur, ut ex Joele intelligimus (h). Porrò eandem circa infantes lactentes disciplinam in jejunio Ninivitarum servatam fuisse nonnulli ex Patribus scripserunt (i). Pastor apud Virgilium (k), in obitu Cæsaris greges cibum renuisse dicit. In Canariis, & Peruanis regionibus, cùm solum maximè arescit, oves, & capellas in caulis clausas tandiù jejunium producere cogunt, quandiù fame balare compellantur. En quid Ethnicis populis naturâ duce circa jejunium inspiratum sit.

Ab occasu Solis diei præcedentis, Judæi jejunium exordiebantur, nec nisi ad occasum Solis (nempè ad primæ stellæ conspectum) alterius diei, quidquam cibi potùsve capiebant (l). Die tamen Expiationis solemnis, jejunium ad 28. horas producebant. Tempus inceptæ obligationis circa jejunia in viris ab exacto anno 13. ætatis, in fœminis verò ab exacto 11. repetebatur; quamquam pueri post septennium, pro modulo ætatis, jejunia servabant. Jejunii tempore omnis balneorum, odoramentorum, atque unguentorum usus interdicebatur; quin & ab usu matrimonii abstinebant, nudisque pedibus incedebant. Orientalibus quippè omnibus non aliud jejunium videtur, quàm ab omni sensuum oblectamento, omnique ciborum, ac potuum genere abstinentia. Samaritani die Expiationis Solemnis ad jejunium integris 24. horis infantes statim ab ablactatione, sivè, ut alii testantur, adhuc lactentes cogunt; Judæi verò pueros ante septennium non obligant.

Stati jejunio dies præcipui apud Judæos hi sunt. Mense Tizri, primo anni civilis, & septimo anni sancti, dies decima tertia jejunio ob necem Godoliæ celebratur (a), quod jejunium septimi mensis appellatur (b).

Septimâ ejusdem mensis, jejunium est pro aureo vitulo.

Decimâ, jejunium Expiationis solemnis (c).

Sextâ die secundi mensis, dicti Marsbevan, jejunium pro Sedeciæ Regis Juda obcæcatione, jussu Nabuchodonosoris.

Septimâ tertii mensis, jejunium pro discerpto à Joachimo Rege Juda Libro prophetiæ Jeremiæ.

Octavâ quarti mensis, jejunium in odium translatæ ex Hebræo in Græcum S. Scripturæ, jussu Ptolemæi Philadelphi.

Nonâ ejusdem, jejunium, cujus causam vel ipsi Rabbini ignorant.

Decimâ ejusdem, jejunium pro obsidione Jerosolymæ per Nabuchodonosorem.

Octavâ quinti mensis, jejunium pro Justis, qui sub Josue floruerunt.

Vigesimâ tertiâ ejusdem, jejunium pro bello ab uodecim Tribubus in Benjamin illato, ac violatâ uxore Levitæ.

Septimâ sexti mensis, jejunium pro obitu Moysis.

Nonâ ejusdem, jejunium pro dissidio inter Scholas Sammai, & Hillelis.

Primâ septimi mensis, & primi anni sacri, jejunium pro absumptis sacro igne filiis Aaronis.

Decimâ ejusdem, jejunium pro obitu Mariæ sororis Moysis.

Vigesimâ sextâ, jejunium in obitu Josue.

Decimâ octavi mensis, jejunium pro obitu Summi Sacerdotis Heli, & Arcæ captivitate.

Vigesimâ octavâ, jejunium pro obitu Samuelis.

Vigesimâ tertiâ noni mensis, jejunium pro oblatione decimarum Jerosolymam deferendarum ab Jeroboamo Rege decem Tribuum interdictâ (d).

Vigesimâ quintâ ejusdem, jejunium pro obitu Rabbinorum Simeonis filii Gamalielis, Ismaelis filii Elisei, & Ananiæ Vicarii Summi Sacerdotis.

Vigesimâ septimâ, jejunium pro concremato, unà cum Libro Legis, Haninâ Rabbino.

a *Num.* 30. 14.
b *Levit.* 23. 27. 29. *Affligetis animas vestras in eo... omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis.*
c *Josue* 7. 6.
d *Judic.* 20. 26.
e 1. *Reg.* 7. 6.
f 2. *Reg.* 12. 6.
g *Jon.* 3. 5. 6.
h *Joel.* 2. 16.
i *Basil. hom.* 8. *in Avaros, & orat.* 4. *de Trin. Chrysost. t.* 1. *hom.* 7. *de Pœnit. Ambros. seu Maxim. serm. olim* 40. *inter Ambros.*
k *Eclog.* 5.
l *Vide Hieron. l.* 2. *adv. Jovinian.*

a *Vide* 4. *Reg.* 25. 25. *Jerem.* 41. 2.
b *Zach.* 7. 5.
c *Levit.* 23. 29.
d 3. *Reg.* 12. 27.

Decimâ ſeptimâ decimi menſis, jejunium pro confractis a Moyſe Tabulis Legis (*a*). Eâdem die Sacrificiorum abolitorum, & Idoli, juſſu Antiochi Eupatoris in Templum invecti, memoria renovatur.

Nonâ undecimi menſis, jejunium pro lata à Deo ſententia adversùs Iſraelitas murmurantes, neminem ſcilicet in Terram promiſſam ingreſſurum; & pro concremato hac die Templo priùs per Chaldæos, deindè diù poſt per Romanos. Hujus jejunii quinti menſis anni ſancti, meminit Zacharias, *cap.7.5.*

Decimâ octavâ ejuſdem, jejunium pro extinctione lampadis, ſingulis noctibus in Sancto accenſæ tempore Achaz.

Decimâ ſeptimâ duodecimi menſis, jejunium pro nece exploratorum Terræ promiſſionis, in pœnam excitatæ ſiniſtris relationibus in populo ſeditionis (*b*).

Præter hæc jejunia ſingulis indicta, quamvis non ejuſdem obligationis ſingula, alia etiam ſpontè à religioſis viris ſervabantur. Duplex in hebdomada jejunium celebrabant Pharifæi, juxtà illud: *Jejuno bis in Sabbatho* (*c*), ferià nempè ſecundâ, & quintâ (*d*); quintà ob conſcenſum eâ die montem Sinai à Moyſe; ſecundâ verò, ob deſcenſum ab eodem monte. Diſcipuli S. Joannis Baptiſtæ Jeſum interrogaverunt (*e*): *Quare nos, & Phariſæi jejunamus frequenter, Diſcipuli autem tui non jejunant?* Jeſus Chriſtus de S. Joanne quadam exaggeratione uſus, ait (*f*): *Venit Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet.* Porrò quos cibos Joannes adhiberet, ſatis conſtat. De Phariſæis quibuſdam fertur, quatuor diebus per hebdomadam jejunium ſervaſſe. Ex Veteribus nonnulli crediderunt, Judæos ſingulis Sabbathis jejunaſſe. Scribit Juſtinus (*g*), Moyſem, & Iſraelitas ſeptem diebus per deſerta Arabiæ impaſtos vagatos fuiſſe; ex quo ſeptimam diem, ſcilicet Sabbathum, jejunio conſecraſſe. Auguſtus (*h*) in ſuis ad Tiberium literis teſtatur, ſe hac eâdem die, qua epiſtolam ſcribebat, jejunium tantâ religione ſervaſſe, quantâ nec Judæi die Sabbathi. Vel ipſos Judæorum Reges jejunium, & pedum nuditatem ſervaſſe, tradit Juvenalis (*i*):

Exercent ubi Feſta mero pede Sabbatha Reges.

Huic Sabbathi jejunio graveolentum Judæorum odorem tribuit Martialis (*k*). Verùm hi omnes Judaicas res parum callebant; Judæi ſiquidem tantum abſunt ab obſervando die Sabbathi jejunio, ut Sabbathi jejunium ex Rabbinorum doctrina inter vetita recenſeatur.

Quod ad Chriſtianorum jejunium attinet, ut Jeſu Chriſti abſtinentiam, qui ſolidis 40. diebus ſinè cibo tranſegit, prætereamus (nihil enim jejunium illud ad homines), præſcripta à Lege jejunia obſervaſſe illum, & Diſcipulis obſervanda præcepiſſe, quo Legalia proſequebatur ſtudio, ne ambigimus quidem. Spontanea verò nulla vel ſibi, vel Diſcipulis injunxiſſe veriſimillimè credimus; ægrè enim jejunia cohæſiſſent cum eo vitæ genere laborioſo, indigenti, & erratico, quod ipſe poſtremis vitæ annis cum Diſcipulis agebat. Judæis tamen exprobrantibus, quòd Diſcipulos haberet minùs in jejuniis frequentandis religioſos, quàm Joannis Baptiſtæ, & Phariſæorum (*a*), reſpondit, iniquum eſſe amicos Sponſi ad jejunium adigere, quandiù cum Sponſo ſunt: *Venient*, ait, *dies, cùm ablatus fuerit ab illis Sponſus; tunc jejunabunt.* Neque his oraculis Apoſtolorum ac primorum Fidelium vita defecit, ærumnis, indigentiis, incommodis, & jejuniis referctiſſima: quod quidem in Apoſtolo Paulo, cujus geſta præ aliis memoriæ mandata ſunt, apertè ſatis intelligimus. Hæc enim ille de ſe prodit (*b*): *In fame, & ſiti, & jejuniis multis.* Hortatur autem Fideles, ut ſui imitatores ſint, *in laboribus, in vigiliis, in jejuniis.* Cùm agendum aliquid magni momenti, præcipiendumque eſſet ab Eccleſia, continuò jejunia, & orationes indicebantur (*c*). Jejunia ſtationum, nempè feriæ quartæ, & ſextæ (*d*), uti & Quadrageſimæ, maximè hebdomadæ Sanctæ, ab Apoſtolis præſcripta creduntur.

JETEBA, urbs Tribûs Juda, patria Meſſalemeth matris Ammonis Regis Juda (*e*).

JETEBATA, locus inter Gadgad, & Hebronem, ubi Iſraelitæ in itinere per deſertum caſtrametati ſunt. Idem fortaſsè locus eſt, ac *Sepulchra Concupiſcentiæ*; ſiquidem *Je-taabata* reddi poteſt, *Acervus Concupiſcentiæ*.

JETHELA, urbs Dan. *Joſue* 19.45.

I. JETHER, urbs Dan (*f*), quæ Levitis familiæ Caath ceſſit (*g*). *Jether*, ſivè *Jethira*, Euſebio authore, ſita eſt in regione Daroma, urbem Malatham verſùs, 20. milliaribus ab Eleutheropoli. Eadem fortaſſe eſt, ac *Ether* ſivè *Athar*.

II. JETHER, filius Gedeonis, qui patri jubenti occidere Zebee, & Salmana, parêre cunctatus eſt (*h*).

III. JETHER, ſivè *Jethra*, conjux Abigail, ſororis Davidis, & pater Amaſæ (*i*).

JETHETH, filius Eſau, ex vetuſtiſſimis Ducibus Idumæorum (*k*).

JETHMAH, ex fortiſſimis Davidici exercitûs (*l*).

JETHRAHAM, filius Davidis, & Eglæ (*m*). Egla eadem creditur ab Hebræis, ac Michol filia Saulis. Vide *Egla*.

JETHRO, Sacerdos, ſivè Princeps (*n*) Madian, ſocer Moyſis. Vulgò creditur, Sacerdotium veri Dei geſſiſſe, quippè qui ſtirpis ſuæ authorem Madian, filium Cethuræ & Abrahami agnoſcens, veram Religionem facilè profiteretur. Hinc Moyſes connubia cum ejus filia inire, & illum in caſtra Iſraelis ſupervenientem, ad ſacrificia Domino offerenda invitare non detrectavit (*o*). Sunt, qui credant, quatuor hæc nomina eidem viro fuiſſe, *Jethro*, *Raguel*, *Hobab*, & *Ceni*. Alii verò duo priora eidem tribuunt, *Hobab* autem nomen fuiſſe cenſent filii Jethro, & fratris Sephoræ uxoris Moyſis; *Ceni* tandem nomen eſſe commune omnibus poſteris Hobab, utpotè qui regionem Cinæorum ad meridiem Terræ promiſſæ occupaſſent. Hobab certo neceſſitudinis gradu ad Moyſem ſpectabat (*p*), qui gradus nomine Hebræo *choten* (*q*) exprimitur, quo

a *Exod.* 32. 19.
b *Vide Num.* 14. 22. 23.
c *Luc.* 18. 12.
d *Conſtit. Clem. Epiph. Theoph. Buxtorf. Synag. c.* 9. *Grot. Druſ. in Luc.* 18.
e *Matth.* 9. 14.
f *Matt.* 11. 18. 19.
g *Juſtin. l.* 36. *hiſtor.*
h *Sueton. in Aug.*
i *Juven. Sat.* 6.
k *Martial. l.* 4. *Epig.* 4.

a *Luc.* 5. 33. 34
b 2. *Cor.* 6. 5. & 11. 27.
c *Act.* 13. 2. 3.
d *Vide Tertull. Clem. Ignat. Epiph. Ambr. Aug. & alios apud Grot. in Luc.* 18. 12. *& Thomaſſin. de Jejune.*
e 4. *Reg.* 21. 19.
f *Joſue* 15. 48.
g *Joſue* 21. 14.
h *Judic.* 8. 20.
i 1. *Par.* 2. 17.
k *Gen.* 36. 40.
l 1. *Par.* 11. 46.
m 1. *Par.* 3. 3.
n *Ita Ezech. Poeta apud Euſeb. l.* 9. *c.* 4. *Præp. Jonath. alii plures. Hebræum* Cohen *interdum redditur Princeps.*
o *Exod.* 18. 11. 12.
p *Num.* 10. 29.
q *Choten, Gener; affinis, cognatus. Septuaginta* Pentheros, *Socer, vel* Gambros, *Gener. Aquila, Sym. Theod.* Nymphios, *Sponſus. S. Hier. cognatus.*

quo eodem nomine cognatio Moysem inter & Jethro denotatur (*a*), quamvis *Num.* 10. 29. Hobab filius Raguelis appelletur. Quare non desunt, qui credant, Raguelem patrem fuisse Jethro; & Jethro, Hobab. Sed *Exod.* 2. 18. 21. Raguel Moysi Sephoram despondisse perhibetur. Hisce difficultatibus enodandis, nomini *chotem* certam fixamque significationem assignare oporteret.

a *Exod.* 18. 1. 27.

Necessitudinis cum familia Jethro ineundæ hanc Moyses habuit occasionem. Post occisum Ægyptium, qui Hebræum hominem opprimebat, fugâ se ex Ægypto subducere coactus, vênit in Madianitidem, ad orientem Maris Rubri, inter sinus Elanyticum, & Heroopolitem. Cùm ibi juxta puteum constitisset, filias Jethro adaquandis gregibus ab aliis Pastoribus injuriâ prohibitas, strenuè defendit, atque curandorum gregum potestatem fecit. Collatum in filias beneficium pater illarum repensurus, Moysem hospitio recepit, & filiæ Sephoræ conjugio donavit (*b*). Filios ex ea habuit Gersam, & Eliezer. Post exactos in contubernio Jethro 40. annos (*c*), ab Angelo in rubo ardenti monitus, ut Israelitas jugo servitutis relevaret, Moyses, permittente Jethro, de voluntate Dei certiore facto, unà cum uxore, & filiis regressus est. Verum antequàm Ægypti fines ingrederetur, Sephora in Madianitidem ad patrem reverti coacta est, nec nisi post annum ab egressu Hebræorum ex Ægypto, in castra ad Sinai, Jethro deducente, Moysi restituta est.

b *Exod.* 2. 15. &c.

c *Ab A. M.* 2473. *usque ad* 2513. *ante Chr.* 1487. *ante Ær.* 1491.

A. M. 2515. *ante Chr.* 1486. *ante Ær.* 1490.

Igitur Jethro de adventu suo Moysem monuit, à quo extra castra, honoris gratiâ, procedente exceptus, post mutuas amoris ac venerationis significationes, in tentorium deductus est. Ibi auditâ de rebus Israelitarum historiâ, primò Domino benedixit, deindè holocausta, & hostias pacificas obtulit; quibus peractis unà cum Moyse, Aarone, & optimatibus populi, convivium coram Domino celebravit. Manè sequentis diei Moysi audiendis causis totius Israelis incumbenti, totâque die in ea re laboranti suasit Jethro, ut adjutoribus ejusdem operis electis viris adscitis, sese ab immani labore minuta quæque cognoscendi relevaret, arduisque negotiis opportunè se reservaret. Moyses consilium probans, viros optimos selegit, quos super populum, alios super mille, alios super centum, alios super quinquaginta, ac tandem alios supra decem constituit. Ad illos Judices vulgares causæ deferebantur, arduas verò Moyses cognoscebat.

Moturus verò ex Sinai Moyses, socerum rogavit, ut cum populo maneret, dux itineris ad Palæstinam futurus (*d*); sed ille regressum in patriam causatus, pro se filium Hobab reliquisse creditur. Hobab Terram promissam cum populo ingressus (*e*), partem in ejus distributione sub Josue cum ceteris obtinuit. De Jethro nihil ultra occurrit.

d *Exod.* 18. 27.

e *Num.* 10. 29.

Multæ de Jethro apud Judæos fabulæ sunt, quas cursim libabimus (*f*). Primò, huic viro sex nomina tribuunt: Jethro, Jether, Raguel, Chobab, Ceni, Phutiel, & Cheber. Addunt illum inter Consiliarios Pharaonis cooptatum, & animum Regis iniquis Balaami consiliis in Hebræos efferatum, mitioribus consiliis emollientem, ex aula pulsum, in Madian se recepisse. Secum verò transtulisse dicunt virgam sapphyrinam, sextâ die à Mundi exordio creatam, & ex Adamo ad Noe, inde ad Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Josephum, ac tandem ad Pharaonem jugi successione transmissam. Hanc igitur virgam in horto suo humo infixam nunquam postea refigere potuit, solusque, qui hoc valeret, inventus est Moyses, qui Dei nomine adhibito, rem nullo negotio confecit. Indè Moyses & conjugium Sephoræ, & virgam in opus prodigiorum reduxit. Hunc Jethro authorem credunt illius sectionis Pentateuchi, quam illi appellant *Jethro*, Mahometani verò *Soaib*, quod nomen, & in Saadia, & in Versione Arabica Exodi occurrit.

f *Vide Tanchuna, & Mechilta, & Scip. Sgamb. l. 1. Archiv. Vet. Test.*

JETSON, urbs Tribûs Ruben, quæ Levitis ex familia Merari cessit (*a*). In Hebræo in Libris Josue, & Paralipomenon (*b*) pro *Jetson* legitur *Cademoth*; neque nomen *Jetson* in catalogo urbium Ruben uspiam occurrit.

a *Josue* 21. 36.
b *Par.* 6. 78. 79.

JETHUR, filius Ismaelis (*c*), pater Ithuræorum.

c *Gen.* 25. 15.

JETTAN. Hunc locum collocat Eusebius (*d*) in regione Daroma, 18. milliaribus ab Eleutheropoli.

d *Euseb. de nom. Hebr.*

JEZABEL, filia Ithnbaalis Regis Sidoniorum, & uxor Achabi Regis Israelis (*e*). Hujus operâ publicus cultus Numinibus Baal, Astartes, & cæteris Phœnicum & Chananæorum, contra repetitam Dei prohibitionem, in Israelem invectus est, id agentibus impiis, ut quam abominationem Deus in Chananæis inultus ferre non potuit, eandem in populo suo regnamem videret. Horum verò cultoi Jezabel adeò studebat, ut 400. Prophetas nemorum Deæ Astartes suâ impensâ aleret; nec irreligiosior Achabus, qui 450. Prophetas Baal (*f*) suorum Numinum tanquam ministros detinebat.

e 3. *Reg.* 16. 31.

f 3. *Reg.* 18. 19.

Aliam etiam provinciam Jezabel suscepisse videbatur, delendum scilicet Domini cultum in Israele, cujus rei gratiâ Prophetas quamplures occidit; omnesque sustulisset, nisi centum ex iis Abdias, unus ex ministris Achabi, celasset (*g*). Inter hæc, Elias prodiit, qui coram Achabo, & universo Israele in monte Carmelo ignem è Cœlo super holocaustum deduxit, & populum ad cædem 450. Prophetarum Baal, qui aderant, incitavit: accepto tamen ex Jezabele nuncio, manè sibi mortem ab illa imminere, statim fugâ suæ saluti consuluit (*h*).

g 3. *Reg.* 18. 13. *A. M.* 3096. *ante Chr.* 904. *ante Ær.* 908.

h 3. *Reg.* 19. 1. &c.

Post exactum aliquod temporis (*i*), denegatâ Achabo à Naboth potestate vineam ipsius emendi, Jezabel datis Regio nomine literis ad optimates urbis Jezrael, ubi Naboth versabatur, jussit, accusatum à falsis testibus de blasphemia in Deum & Regem, virum interfici. His executioni mandatis, vineæ possessionem, tanquam fisco addictæ, Achabus adivit. Tunc Elias illum conveniens, ejus totiusque domûs excidium jussu Domini minitatus est; Jezabelem verò totius mali originem à canibus vorandam in agro Jezrael (in Hebræo, *in antemurali Jezrael*) pronunciavit (*k*).

i 3. *Reg.* 21. 1. *An. M.* 3105. *ante Chr.* 895. *ante Ær.* 899.

k 3. *Reg.* 21. 23. & 4. *Reg.* 9. 10.

Prophetæ oracula ad literam impleta sunt, cùm Jehu filius Namsi armis contra suum Regem motis, Jezraelem victor ingressus est. Jezabel enim pictis stibio oculis, ut magis nigrescerent, & capite exornato pompam è fenestra Regiæ domûs, imminenti portæ urbis, spectabat (a); cùm Jehu venientem in curru intuita, exclamavit viro illi pacem esse non posse, qui Zambri instar dominum suum occidisset. Ad hæc Jehu elatis oculis, quænam esset fœmina præsentes interrogavit, utque continuò præceps è fenestra ageretur, Eunuchis imperavit. Quibus jussa complentibus, oiferæ cadaver intrà septum antemuralis jacens, à canibus voratum est. Interim Jehu ad convivium ingressus, domesticis suis præcepit, ut irent, atque fœminæ, quantumvis miseræ, Reginæ tamen, cadaver sepulturæ mandarent. Euntibus illis, & cadaver requirentibus, nihil occurrit, quàm cranium, atque manuum, pedumque extremitates. Quod cùm Jehu renunciaretur, Eliæ oraculum impletum esse dixit, quo & carnes Jezabelis canibus vorandas, easque veluti stercus in agro abjiciendas pronunciavit, adeout prætereuntes dicturi essent: *Haccine est illa Jezabel?*

An. M. 3120. *ante Chr.* 880. *ante Æe.* 884.
a 4. *Reg.* 30. 31. 34.

Huius fœminæ nomen pro fœmina crudeli, & impia proverbio usurpatur. Hinc S. Joannes in Apocalypsi Episcopum Thyatiræ in Asia minori reprehendit, quòd permittat (b) *mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetem, docere & seducere servos* (Jesu Christi) *fornicari, & manducare de idolothytis:* Addit insuper, Deum huic mulieri tempus ad resipiscendum frustrà concessisse; quare imposterùm multis illam, ejusque sectatores plagis esse affligendos; demùm ejus filios, in exemplum ultionis, & Divinæ in impios animadversionis, interficiendos. Porrò nomen Jezabel ibidem figuratè corruptos alicujus mulieris, in Ecclesia docentis, mores denotare, extra controversiam est apud Commentatores in cap. 2. 20. Apocalypsis.

b *Apoc.* 2. 20.

I. JEZER, filius Galaad, & pater familiæ Jezeritarum (c).

c *Num.* 26. 30.

II. JEZER, sivè *Jazee*, aut *Jaser*, urbs Tribûs Gad (d), Levitis ex familia Merari attributa (e).

d *Josue* 13. 25.
e 1. *Par.* 6. 81. *Josue* 21. 37.

I. JEZONIAS, filius Machati (f).

f 4. *Reg.* 25. 23.

II. JEZONIAS, filius Jeremiæ Rechabitæ (g).

g *Jerem.* 35. 3.

III. JEZONIAS, filius Schaphan, Dux Israelitarum, quos Ezechiel Idolis cultum exhibentes divinitus aspexit (h).

h *Ezech.* 8. 11.

IV. JEZONIAS, filius Azur, unus ex nebulonibus illis, qui Jerusalem ollam, se verò carnes esse jactitabant (i).

i *Ezech.* 11. 1. 3.

V. JEZONIAS, filius Osacee (k). Idem fortassè est, ac Azarias filius Osaiæ (l); qui præcipuus author fuit Israelitis, ut ex Judæa in Ægyptum transmigrarent, invito Jeremiâ.

k *Jerem.* 42. 1.
l *Jerem.* 43. 2.

JEZRA, filius Mosollam, & pater Adielis (m).

m 1. *Par.* 9. 12.

I. JEZRAHEL, urbs Juda (n).

n *Josue* 15. 56.

II. JEZRAHEL, urbs notissima Tribûs Issachar, sita in Campo Magno. Vide *Jezrael*.

III. JEZRAHEL, filius Etham è Tribu Juda (o).

o 1. *Par.* 4. 3.

IV. JEZRAHEL, filius Osee Prophetæ, ex Gomer meretrice, quam idem Propheta in uxorem duxerat (a).

a *Osee* 1. 4.

JEZRAIA, Præfectus Musicorum Templi sub Nehemia (b).

b 2. *Esd.* 12. 42.

IGAL, è Tribu Issachar, ex ea Tribu selectus ad explorandam unà cum cæteris Terram promissionis (c).

c *Num.* 13. 8.

IGNATIUS, Discipulus Apostolorum, Episcopus Antiochiæ, & Martyr in persequutione Trajani. Sunt, qui scripserint, hunc Ignatium, alio nomine *Theophorum*, sivè *Theopheorum*, puerum illum fuisse, quem Jesus ad indicandum humilitatis exemplum (d), in sinu excepit (e); sed hæc fidei sublestæ sunt. Nec magis certæ sunt Epistolæ illæ, quæ circumferuntur, SS. Virginis ad S. Ignatium, & vicissim. Nomen hujus viri in Novo Testamento nunquam occurrit, qui, teste S. Chrysostomo nunquam Dominum vidit (f); Apostolorum tamen Petri, & Joannis Evangelistæ Discipulus fuisse creditur (g). Extant divino spiritu refertissimæ Epistolæ, quas ille, cùm ad martyrium Romam transferretur, scripsit. Historia illius martyrii notior est, quàm quæ præter nostrum institutum hìc referatur.

d *Matt.* 18. 2. *&c.*
e *Quidam apud Anast. Bibl. & alii.*
f *Chrysost.* t. 1. *orat.* 42.
g *Greg. Magn.* l. 4. *Epist.* 37. *Hieron. in Chronic. Ignatii Acta.*

IGNIS, symbolum Divinitatis: *Deus tuus Ignis consumens est* (h). Sæpè Deus in mediis flammis apparuit, ut in rubo, & monte Sinai, seque Prophetis suis Isaiæ, Ezechieli, & D. Joanni flammis undique septum exhibuit. Dei currus igne exæstuans describitur in Psalmis (i); Ipse Deus, à cujus facie fluvius igneus, & rapidus dicitur egredi (k), in igne se iterum venturum dicit. Ira Dei, eiusque flagella, bellum, fames, & cæteræ calamitates ignis nomine referuntur. Sæpè etiam pro fulmine, & tonitru ignis inducitur.

h *Deut.* 4. 24.
i *Psal.* 17. 9. & 10.
k *Dan.* 7. 10.

Angeli etiam, ut Domini Ministri, igni urenti assimilantur (l). Dominus, vel pro ipso Angelus, in columnâ ignis noctis tenebras irradiantis Israeli itineranti præivit (m). Sæpè etiam ignis è Cœlo delapsus, immolatas victimas, ut Deo acceptæ probarentur, absumpsit; quo utique modo etiam Abelis sacrificia à Deo comprobata opinamur (n). Abrahamo, cum Domino fœdus ineunti (o); Moysi Tabernaculum (p), & Salomoni Templum dicanti (q); Manue Sampsonis genitori (r); Eliæ in monte Carmelo (s); denique post captivitatem Nehemiæ (t) eadem contigisse compertum.

l *Psal.* 103. 4.
m *Exod.* 13. 21
n *Genes.* 4. 4.
o *Gen.* 15. 17.
p *Levit.* 9. 24.
q 2. *Par.* 7. 1.
r *Jud.* 13. 19.
s 3. *Reg.* 18. 38
t 2. *Macch.* 1. 19.

In holocaustorum arâ à Templi Sacerdotibus lignorum pabulo perpetuò ignis fovebatur (u). A Nabuchodonosore Jerusolymâ captâ in sicco puteo perpetuum ignem Jeremias occuluit (x); cujus loco post captivitatem aquam eduxit, eâque Altari & victimis perfusis, ignis statim inde egressus omnia consumpsit.

u *Levit.* 6. 12.
x 2. *Macch.* 1. 19. *&c.*

Præter ignem perpetuum plures in Templo extruebantur culinæ [y], ubi cibi Sacerdotibus apponendi, & pacificorum victimæ coquerentur, quibus Domino oblatis in ipsis atriis populus vescebatur. Ne tot ignibus esca deficeret, in Festivitate, quæ Xilophoria (z) dicitur, grandes lignorum strues in Templo congerebantur.

y *Ezechiel.* 46 23.
z *Joseph. de Bello* l. 2. c. 17. p. 815.

Ve-

Veteres Chaldæi, & Perfæ, aliæque Orientis Regiones Divinos Igoi cultus exhibuere. Abrahamum, quòd ignem colere noluerit, in ignem conjectum plures autumant. Quod fanè fuadere videtur Hieronymus in Vulgatâ, cùm eumdem Patriarcham de Ur Chaldæorum à Domino eductum referens, de Chaldæorum igne ereptum dicit (*a*). Tres Daoielis focios in fornacem Nabuchodonofor projici juffit, quòd fimulacro ab ipfo erecto cultum impendere refpuerint (*b*); quos tamen Deus inde eduxit incolumes.

Chriftus Dominus in Novo Teftamento ignem æternum Diabolo, & ejus Angelis paratum, improbis [*c*] intentat. Vidit Joannes (*d*)) ftagnum ignis, in quem Beftia unà cum fuis pfeudoprophetis projicienda erat. Divinam demum de improbis vindictam Ignis inducit. Dei Filius, qui baptizare venerat *in Spiritu Sancto, & igni* (*e*), in terras ignem fe tuliffe fatetur, quem prorsùs (*f*) accendi vehementer exoptat. Quamobrem Spiritum Sanctum in Difcipulos fuos inftar ignis effudit (*g*).

IHELON, filius Efau ex Oolihama (*h*).

JIM, urbs Juda. *Jofue* 15. 29.

ILAI, vir fortiffimus in exercitu Davidis (*i*).

ILLEL, pater Abdonis. *Judic.* 12. 13.

ILLYRIUM. S. Paulus (*k*) totam regionem ab Jerufalem, ufque ad Illyrium prædicationibus fefe obiiffe teftatur. Porrò Illyrium Provincia eft Europæ, quam antiquitus ambæ Pannoniæ à feptentrione; mare Adriaticum à meridie; Iftria ab occidente; Mefia fuperior, & Macedonia ab oriente terminabant: quare S. Paulus excurriffe oportuit Syriam, Phœniciam, Pamphiliam, Pifidiam, Lycaoniam, Phrygiam, Troadem, Afiam, Cariam, Lyciam, Jooiam, Lydiam, Infulas Cypri, & Cretæ, Thraciam, Macedooiam, Theffaliam, & Achajam.

IMAGO, fivè rei alicujus repræfentatio. Deus creavit hominem *ad imaginem fuam*, nempè ut vicem fui gereret in terra, & Semi-Deus quidam effet in Mundo, ut ipfi cætera, ipfe verò Deo fubderetur (*l*). Deus etiam ad fuam imaginem hominem creavit, nempè fapientem, immortalem, æquum, juftum, providum, fagacem &c. Tandem fuam in illo imaginem impreffit, nempè fuam fanctitatem, virtutem, fapientiam; illum ex corpore, & animâ rationali conftituit; quod utrumque Verbum Divinum affumere debebat in tempore (*m*). Hanc imaginem Dei Adam peccando corrupit, à gratia, & immortalitate excidens; Jefus Chriftus per gratiam fuam reformavit, feù veriùs nos ipfius adjutorio corruptam per peccatum imaginem reformamus [*n*]: *Sicut portavimus imaginem terreni* (hominis), *portemus & imaginem Cœleftis*.

Nullas rerum quarumcumque fivè cœleftium, fivè terreftium imagines fibi ad cultum effingere Judæi permittebantur (*o*); ad cultum, inquam, non ad ornatum, inftructionem & repræfeotationem. Hinc Moyfes, & Salomon Cherubim fimulachra in Arca, & Tabernaculo pofuerunt; Salomon, quoque leonum & boum imagines fufiles in Templo collocavit. Ecclefia Chriftiana relativum cultum imaginibus permittit, qui in Sanctos, quorum illæ figuram exhibent, referatur. Cavendum tamen præcipit, ne quid imaginibus ipfis Divinitatis virtutifve ineffe credatur; neve fpes in illis, atque ad ipfas preces dirigantur.

a *Efdr.* 9. 7.
b *Dan.* 3. 11. *&c.*
c *Matth.* 25. 41. *&c.*
d *Apoc.* 20. 10. *&c.*
e *Matth.* 3. 11.
f *Luc.* 12. 49.
g *Act.* 2. 3.
h *Gen.* 36. 3.
i 1. *Par.* 11. 29.
k *Rom.* 15. 19.
l *Eccli.* 17.
m *Tert. de refurrect. carn.* c. 5.
n *Coloff.* 3. 9. 10. *Vide & Rom.* 8. 29.
o *Exod.* 20. 4.

IMPOSITIO MANUUM, fæpè in Veteri, Novoque Teftamento, neque ad unam rem exprimendam, occurrit. I. ordinationem, & confecrationem Sacerdotum, Sacrorumque Miniftrorum (*a*) apud Judæos, & Chriftianos fignificat. II. Judicibus, & Magiftratibus conftituendis ea ceremonia fervabatur (*b*). Jacob impofitis Ephraimn, & Manaffi manibus, benedictionem elargitus eft (*c*). Summus Sacerdos cum folemnis benedictionis formulam recitaret, manus ad populum extendebat (*d*). Hoftiæ, quam pro peccato offerebant in Tabernaculo Ifraelitæ, manus imponebant, peccata fua interim confitentes (*e*). Teftes reo manus imponebant (*f*), veluti fi lueodæ ab eo pœnæ caufam in illum transfunderent. Jefus Chriftus oblatis fibi infantibus manus imponebat, ac benedictionem elargiebatur (*g*). Sacramentum Confirmationis eodem ritu collatum eft (*h*); nec alio ritu Apoftoli Spiritum Sanctum baptizatis conferebant. Ifraelitæ offerentes Domino Levitas, ejus minifteriis confecrandos, manus illis impofuerunt (*i*).

IMPURUS. *Legalium impuritatum* non una fuit fpecies in Veteri Lege. Aliæ enim voluntariæ cenfebantur, utì contactus cadaveris (*k*), morticini (*l*), reptilis, alteriufve impuri animalis (*m*), fivè rerum facrarum ab impuris, fivè à non Sacerdotibus; contactus infuper hominis leprofi, gonorrhæâ laborantis, fivè hominis polluti ex tactu cadaveris; Item contactus puerperæ (*n*), menftruatæ (*o*), profluvio fanguinis laborantis (*p*). Aliæ impuritates ab invitis etiam contrahebantur, utì fi quis fortè in cubiculo fuiffet, in quo aliquis fubito occubuiffet; vel fi quis imprudens offa, fepulchrum, vel quid fimile impurum contigiffet; vel fi cui dormienti femen invito effluxiffet (*q*); vel tandem fi quis morbo aliquo impuro teneretur, utì leprâ (*r*), gonorrhæâ (*s*), &c. conjuges tandem, fivè alii quicumque in matrimonii exercitio (*t*).

Cubilia, veftes, utenfilia, fictilia, ex contactu rei impuræ impuritatem contrahebant, & aliis communicabant. De Animalibus impuris, vide *Animalia*. Pleræque Legales fordes lotione tergebantur, nec vefperam præteribant. Homo immundus in aquâ fivè cum veftibus, fivè ipfe & veftes feorfum, immergebantur. Aliæ feptem diebus perfeverare cenfebantur, ut impuritas ex cadaveris tactu contracta (*u*). Menftruatarum mulierum fordes idem cum menftruis fpatium habebant. Aliæ 50. vel 40. diebus, utì puerperarum; fi enim puerum mulier peperiffet, quadragenis, fi puellam, 50. diebus in immunditiâ permanebat. Aliæ ufque ad fanitatem durabant, ut leproforum, & gonorrhæâ laborantium. Quædam denique fordes erant, quæ homi-

a *Act.* 6. 5. & 13. 3. & 1. *Timoth.* 4. 14. & 5. 22. & 2. *Timoth.* 1. 6.
b *Num.* 27. 18. 23. *Vide, fi placet, Selden. in Chron. Alex.* p. 16. *&c.*
c *Gen.* 48. 14.
d *Levit.* 9. 22.
e *Levit.* 1. 4. & 3. 1. *Exod.* 29. 19.
f *Dan.* 13. 34.
g *Marc.* 10. 6.
h *Act.* 8. 17. & 19. 6.
i *Levit.* 8. 10. 12.
k *Num.* 19. 11. 14.
l *Levit.* 11. 34.
m *Levit.* 11. 24. .. 43.
n *Levit.* 12. 2. *&c.*
o *Levit.* 15. 14
p *Levit.* 15. 27
q *Deut.* 22. 10. *Vide & Levit.* 15. 16.
r *Levit.* 13. 14.
s *Levit.* 15. 1. 4.
t *Levit.* 15. 16. 18.
u *Num.* 5. 2. & 19. 11. 12. 20.

num, & urbium consortio, ut lepra; aliæ à rerum sacrarum contactu prohibebant, uti impuri animalis contactus voluntarius, & Matrimonii exercitium &c. (*a*). Aliæ maculæ à familiarium tantum consortio usque ad certum spatium removebant, uti puerperarum, sivè menstruatarum. Qui eas tetigisset, immundus censebatur usque ad vesperum.

a *Vide Levit.* 22. 4.

Harum sordium, uti diximus, alias lotio, alias sacrificia, alias lixivium quoddam ex cinere vaccæ rufæ confectum, solemnis Expiationis die mactatæ (*b*), extergebant. Leprosus sanitati restitutus, duarum avium sacrificium in Templo ipse præsens offerebat, quarum alterâ occisâ, altera dimittebatur (*c*). Qui cadaveris contactu, sivè funeris præsentiâ maculam contraxerat, sub mortis pœnâ expiationis aquis erat tergendus. Qui menstruorum tempore cum uxore commiscebatur, mortis pœnâ se & uxorem implicabat, si res ad Judicem deferebatur (*d*). Puerpera post præscriptum tempus ad Templum veniens, agnum, & turturem offerebat; pauperibus, par turturum, aut duo pulli columbarum offerendi præscribebantur.

b *Num.* 19. 10. *&c.*
c *Levit.* 14. 1. *&c.*
d *Levi.* 20. 18.

Hæ sordes à Moyse diligenter adeò expressæ alias graviores, quasque designare magis volebat, peccata scilicet in Deum, vel in proximos, veluti per figuras exhibebant. Sancti, & Prophetæ Veteris Testamenti hæc optimè distinxere; ipseque Christus ostendit, non corporeas sordes, sed quæ mentis puritati, justitiæ, veritati, & charitati officiunt, Deo displicere.

INCENDIUM, seu *incensio*, in Hebræo *Tabeera* (*e*). Eo nomine Hebræorum castra vocata, ad quæ ipsi, relicto Sina, se moverunt. Causa hujus nominis ex eo derivata est, quòd Deus oblocutionibus Israelitarum, carnes sibi conquerentium non suppeditari, lacessitus, igne in eos immisso, castrorum extrema concremavit, plerosque eorum perêmit.

e *Num.* 11. 3. *Deut.* 9. 22. *Taabera.*

INDIA. Indiæ alicubi Scriptura meminit; uti in Libro Esther (*f*) dicit: *In diebus Assueri, qui regnavit ab India usque ad Æthiopiam*: Hebræus verò *ab Haddo usque ad Chus*. Nomine *Haddo* omnes Interpretes Indiam, & nomine *Chus*, Æthiopiam, seu regionem ab Ægypto Arabiam divellentem accipiunt. Darium Hystaspis filium, quem nos eundem ac Assuerum reputamus, nonnullis verè Indiæ Provinciis imperasse (*g*), eique Æthiopes vectigalia, ab Herodoto (*h*) etiam significata, persolvisse, exploratum est. Job hæc de India verba profert (*i*): *Non conferetur tinctis Indiæ coloribus*. Hebræus verò legit: *Non conferetur cum Chetem Ophir*. At *Chetem* idem ac aurum sonat. In Machabæis (*k*) elephantum rectores Indi appellantur; plerumque enim veri Indi ad horum regimen assumebantur. Indus elephantis collo insidens, ferreâ, ac recurvâ virgâ in ejus aures adactâ, quâ sibi videbatur, ipsum circumagebat. Præstantissimi veterum authores Indi nomen elephantis Magistro qualibet ex gente orto, vulgò imponunt.

f *Esth.* 1. 1.
g *Herodot. l.* 3. *c.* 94.
h *Idem l.* 3. *c.* 9
i *Job.* 28. 16.
k 1. *Mach.* 6. 37.

INFERNUS, Hebraicè *Scheol*. Hoc nomine Scriptura sæpè sepulchrum nominat, in quo defunctorum corpora requiescunt. Mortis filii sui Josephi dolore confectum se *in infernum* abiturum Jacob ingemuit (*a*). Core, Dathan, & Abiron subito terræ hiatu viventes absorpti sunt in infernum (*b*), idest viventes sepulti. *Non derelinques animam meam in inferno*, ait Psalmista (*c*), nempe non sines corpus meum putrescere in sepulchro.

a *Gen.* 37. 35.
b *Num.* 16. 30.
c *Psal.* 15. 10.

Locus ille, in quem animæ à corpore sejunctæ deveniunt, Infernus quoque appellatur. Regem Babylonis sic Isaias alloquitur: *Infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui. Omnes principes terræ surrexerunt de soliis suis* (*d*). Ferè eadem Ezechiel ad Regem Ægypti: *In die, qua Rex Assur descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abysso.... & consolata sunt omnia ligna voluptatis* (*e*). Eo in loco *gigantes gemunt sub aquis*, juxta phrasim Jobi (*f*). Ibi etiam Dives impius sepultus est (*g*). Eò denique acti sunt præcipites rebelles Angeli, & *Rudentibus inferni* [*h*] devincti.

d *If.* 14. 9.
e *Ezech.* 31. 15. *&c.*
f *Job.* 26. 5.
g *Luc.* 16. 22.
h 2. *Petr.* 2. 4.

Postremò Infernus eum locum designat, in quo Animæ Sanctorum, Christi adventum opperientes, detinebantur, & quo post Domini Resurrectionem exiere, ut in Cœlos, æternam voluptatem percepturi, transferrentur. Huc quoque post obitum se contulit Anima Christi: *Descendit ad inferos*; ad quos inferos attinet illud: *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem* (*i*), & illud: *Ero mors tua, ò mors, morsus tuus ero, inferne* (*k*).

i *Psal.* 29. 4. *Act.* 2. 27.
k *Osee* 13. 14.

Inferorum pœnæ, ut plurimùm, in Evangelio appellantur, *ignis inextinguibilis*; *frigus*, *& stridor dentium*; *tenebræ*; *vermis, qui non moritur*; *gehenna*, seu *gehenna ignis*; & *ignis æternus*. Juxtà illud Jobi: *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, & usque ad inferos peccatum illius* (*l*), improborum animas modò immenso calore, modò frigore intolerabili torqueri, Rabbini opinantur. Quem Jobi locum Author Commentariorum in Job apud Hieronymum eodem modo interpretatur. Utrasque sanè has pœnas liquidò Evangelium inducit, cùm modò ignis inextinguibilis, modò etiam frigoris, tenebrarum, & stridoris dentium meminerit (*m*).

l *Job.* 24. 19.
m *Matth.* 22. 13.

INNOCENTES, nomen quo Ecclesia infantes nominat, quos Herodes *à bimatu & infra* in Bethleem, ejusque finibus enecavit; eâ in cæde novum Judæorum Regem, cujus ortum à Magis ex Oriente profectis acceperat, opprimere meditans. Vide *Herodes Magnus*, & *Magi*. Herodes, quod nequissimo animo agitaverat recondens, Magis edixit, ut solerter novum Regem exquirerent; eoque comperto, sibi nunciarent. At Magi ab Angelo per quietem admoniti, clam ex Judæa iter avertentes, per aliud in suas regiones remigrarunt (*n*). Herodes se dolo à Magis elusum sentiens, in Bethleem ejusque agros satellitibus immissis, omnes trucidavit pueros *à bimatu & infrà*, juxtà tempus, quo Magis primò sydus visum dixicerat. Græci in suo Menologio, ac Æthio-

n *Matth.* 2. 16. 7.
An. M. 4001. *Chr.* 1. *ante Ær.* 3.

Æthiopes in sua Liturgia pueros in Bethlehem ejusque finibus cæsos, ad 4000. recensent; quod fidem omnem exsuperat. At Innocentum cultus vetustissimus sanè in Ecclesia est, quos ipsa semper ut Martyrum flores coluit (*a*). Eorum reliquiæ pluribus in locis exhibentur. Ecclesia Latina ipsorum Festum die 28. Decembris; Græci verò die 29. celebrant.

Mirum, cur Josephus historicus cædem hanc silentio presserit. Hoc in eam nos sententiam adducit, infantes videlicet enecatos tot non esse, quot Græci, Æthiopes, Moschi fuisse contendunt. Ea in re proditum est, Augustum dixisse, præstare Herodis suem esse, quàm filium. Augustus cùm percepisset (*b*), ab Herode Judæorum Rege in ea infantium cæde in Syria editâ, ipsius quoque filium deperditum, ait, Principis hujus suem esse, quàm filium pluris reputandum. Verisimile est Imperatorem compertâ eodem tempore puerorum, & Antipatri nece, quem Herodes quinque diebus ante suum obitum peremerat, quam Macrobius memorat, eam sententiam effatum. Inter puerorum, & Antipatri necem sex tantùm hebdomades intercedunt. Christi fuga in Ægyptum à nobis relata est in vita Jesu Christi, & v. *Fuga in Ægyptum*. Quod verò S. Matthæus asserit, Innocentium cæde Jeremiæ vaticinium comprobatum (*c*): *Vox in Rama audita est*, vaticinium hoc arbitror decem Tribus in servitutem abstractas primò innuere; ac S. Matthæum huic cædi aptasse. Vide *Rama*.

INSTRUMENTUM MUSICUM. Vide *Musica*.

INTELLECTUS, vox *intelligentiam* exprimens, quæ in plurium Psalmorum titulis legitur; uti (*d*): *Intellectus ipsi David; Intellectus filiis Core* (*e*), seu *filiis Core ad intellectum; Intellectus Asaph; Intellectus Ethan; Intellectus Emath &c.* Hebræum *Maschil le-David*, hunc Psalmum, vel Canticum esse significat, catecheticum, ac moralem; vel alios recondere seosus, & peculiare studium, atque eximiam ingenii vim expostulare. Hebræi Psalmos, quibus hic titulus appositus est, ex illis esse arbitrantur, quorum pronunciationem expositio subsequebatur.

JOAB, Sarviæ sororis Davidis filius, atque Abisai, & Azaelis frater. Dux Davidis ætate omnium fortissimus ac peritissimus; at immanitate, vindictæ studio, ac superbiâ nemini secundus. Præclara in Davidem beneficia contulit, ab eoque numquam descivit. Ejus exercitui summâ cum potestate præerat, dum ille tantùm Tribûs Judæ Regnum obtinebat. Primum facinus, cujus meminit Scriptura (*f*), quo se insignem reddidit, in Gabaonis prælio adversùs Abnerum Isbosethi Saulis filii fautorem edidit. Victoria Joabo stetit: Azael verò ejus frater ab Abnero ibi cæsus, uti narravimus v. *Azael*, & *Abner*. Ut hanc necem Joab ulcisceretur, Abnerum Hebronem profectum, ad fœdus cum Davide ineundum, ac totum Israelem ejus imperio subdendum, per insidias interfecit (*g*). Hoc scelus David execratus est, pœnas verò ab Joabo expetere non est ausus; eò enim ejus potentia excreverat, ut penè ipsi esset formidanda.

a *Vide Iren. l.3. c.18. Orig. in Psal.36. homil.4. Aug. de lib. arbitr. l.4. §.68. Chrysost. in Matth. homil. 9. &c.*

b *Macrob. l. 2. c. 4. Saturnal.*

c *Jerem. 32. 15.*

d *Psal. 21. 1.*

e *Psal. 41. 1.*

f *2. Reg. 2. 13. &c.*

Circa A. M. 2954. ante Chr. 1046. ante Ær. 5050.

g *2. Reg. 3. 27. 39.*

Cum David in Regem ab omni Israele fuisset salutatus (*a*), Jerosolymam obsedit, ac primo hujus urbis mœnia subeunti, & ex his Jebusæos exturbanti, supremam suorum exercituum Præfecturam se collaturum pollicitus est (*b*). Joab omnium primus in mœnia evasit, virtutisque merito gradum, quem jamdudum obtinebat, retinuit. Præcipuam ipse impendit operam in eo bello, quod David cum Syris, & Idumæis gessit. Ammonitas subegit, & in Rabbat eorum Metropolis obsidione, fortem Uriam in vitæ discrimen à se adductum, neci obtulit (*c*). Ipse ab exilio Absalomum sevocavit, suis officiis in Davidis gratiam restituit, reditumque ei in Regiam, & ad pristinos honores aperuit. At quò se Absalomo in ejus infortunio amiciorem, eò infestiorem se in ejus perduellione præbuit. Acie instructâ propè Mahanaim ipsum devicit (*d*), & cum è quercu crinibus pendentem comperisset (*e*), propriâ manu transfodit, quamvis Davidis mandata ipsum non laterent, quibus sibi præsertim, ac toto exercitui injunctum fuerat, ut à cæde Absalomi quàm maximè abstinerent. Cum Rex ob filii mortem nimio dolore angeretur, Joab eò impudentiæ devênit, ut eum alloquens in has querelas proruperit (*f*): ipsum gravi pudore omnes servos suos suffudisse, qui ad ejus vitam, filiorum, ac uxorum tutandam, propriæ discrimeo adiere; in nullo pretio suos duces, ac milites à se haberi ostendisse; & eâ tantùm sorte contentum fore, si ii, non Absalom, in prælio occubuissent. Postremò ni se spectandum populo præberet, ac servos suos alloqui maturaret, per Deum obtestatus est, ab omnibus eâ nocte deserendum, iisque angustiis, quas nunquam senserit, opprimendum.

Impudeotissima hæc Joabi verba David gravatè tulit; at indignationem, ut par esat, compescuit. Cum Siba Bochri filius perduellionem instrueret, plerisque ex populo ei faventibus, Amasæ (*g*), ut ipsum, coactis copiis ex Tribu Juda, insectaretur, David imperavit (*h*); sic à supremo Israeliticarum copiarum ductu, quem usque adeò Joab obtinuerat, rejectus. Sed Amasâ nimis adventre cunctante, David Abisai fratri Joabi, ut Sibam insequeretur, edixit. Joab cum Cerethæis, ac Phelethæis Regii corporis custodibus ipsum comitatus est. Amasa non multum post temporis advênit; cùmque se Abisai, ac Joabo Gabaone adjunxisset, Joab ipsum exosculari simulans, in ejus ventreio pugionem defixit. Eâ morte occubuit Amasa, cui summa Israeliticarum copiarum præfectura fuerat addicta. Joab felicissimo marte bellum in Sebam confecit, absque eo quòd prælii aleam iniret, copiasque Regias in discrimen adduceret; Sebæ etenim caput è mœnibus Abilæ, quam obsidere paraverat, ad ejus pedes projectum est (*i*). Jerosolymam regresso, David ad parem gratiam ejus meritis fortè rependendam, ut suis exercitibus præesset, libenter annuit (*k*).

Cùm

a *A.M. 2957. ante Chr. 1043. ante Ær. 1047.*

b *1. Par. 55. 56.*

c *2. Reg. 51. 52.*

d *2. Reg. 18 1. &c.*

e *2. Reg. 18. 1. &c.*

f *2. Reg. 19. 5. 6.*

g *Amasa matrem habuit Sarviam, uti Joab, sed alterum patrem. Acceptam à perduelli Absalomo copiarum præfecturam, David illi confirmavit. Vide 2. Reg. 57. 25. 26.*

h *2. Reg. 20. 3. &c.*

i *2. Reg. 20. 19. &c.*

k *2. Reg. 20. 23.*

Cùm David malâ mente (a), ac illaudabili curiositate impulsus, censum sui populi instituere decrevisset, eam curam Joabo demandavit. Hic, ut Regem à proposito deterreret, omni ope adnisus est, at ipsi parêre coactus, invitus, & partim tantum ejus mandata peregit (b). Ipsemet, David suum fassus est crimen, & acerbissimam illi pœnam Deus irrogavit.

a 2. Reg. 24. 1. &c. 1. Par. 21. 1. &c. A. M. 2987. ante Chr. 1013. ante Ær. 1017.
b 1. Par. 21. 6.

Adonias Davidis filius, cùm post Absalomi interitum se majorem natu ex stirpe Regia cerneret, Regnum occupare moliebatur (c). David grandævus erat, ac se parùm Regni negotiis immiscebat. Salomonem Regni heredem à Davide destinasse minimè ambigebatur; cùm verò hic minor adhuc esset ætate, Adonias eorum, cum quibus fœdus inierat, presidio, Israelis Regni usurpandi, eo rejecto, maximam spem fovebat. Potissimam operam, ut in suam causam supremum Ducem Joabum, ac Summum Sacerdotem Abjatbarum pertraheret, navavit, & convivio suæ factionis Principes ad Siloe fontem excipiens, se in Regem ab iis qui aderant salutari curavit (d). Interim David de iis, quæ agebantur, opportunè certior factus, Salomonem à Summo Sacerdote Sadoc, & à Propheta Nathan diademate redimiri, ac in Regem inaugurari jussit, ipsumque in suo throno sedentem omnium oculis exhibuit. Quo comperto, Adonias in Templum, tamquam ad asylum confûgit; & Joab, cæterique sese domum receperunt.

c 3. Reg. 1. 1. &c.
d 3. Reg. 1. 8. A. M. 2989. ante Chr. 1011. ante Ær. 1015.

Hoc ultimum Joabi scelus magis magisque Davidis iram in ipsum concitavit; ita ut brevì extremam sibi adventare diem præcognoscens, Salomoni in memoriam revocarit ea, quæ in se Joab Sarviæ filius gesserat, duosque supremos Israelitici exercitûs duces, Abnerum scilicet filium Ner, & Amasam filium Jether, ab eo per insidias obtruncatos, eorumque sanguinem pacis tempore, perinde ac si bellum grassaretur, effusum. Ipsi postremò edixit, ut cum eo pro sua prudentia se gereret, neque sineret ejus senectam cum pace ad interitum devenire. Paulò post Davidis obitum, cùm Joab à Salomone Adoniam interfectum, quòd Abisag in uxorem sibi poposcisset, ac Summum Sacerdotem Abjatharum in campestrem domum in Anathoth ablegatum rescivisset, sibi præcavendum duxit. Itaque in Templum Domini confugiens, Altaris cornu, ut suam vitam tutaretur, arripuit. At Salomon asyli privilegio se non posse ab ejus cæde deterreri putavit. Banajam igitur Jojadæ filium misit, qui ei ut inde egrederetur imperavit; sed cum Joab ex eo loco se numquam evasurum, ibique potiùs interiturum respondisset, Salomon ut ad Altaris pedem mactaretur, præcepit. Sic periit Joab, à Banaja in suis ædibus in deserto humatus (*).

An. M. 2990. ante Ch. 1010. ante Ær. 1014.
* A. M. 2990. ante Chr. 1010. ante Ær. 1014.

I. JOACHAZ, Jehu Regis Israelis filius, patris successor, 14. annis regnavit (e). Multis sceleribus Divino conspectui se se obtulit inquinatum (f), perdita Jeroboami filii Nabat vestigia sectatus. Quamobrem furor Domini in Israelem exarsit, ac toto eo tempore arbitrio Hazaelis Regis Syriæ, & Benadad Hazaelis filii reliquit. Joachaz tot ærumnis oppressus, supplex ante Dominum procubuit, & Dominus calamitatibus Israelis commotus, se passus exorari, ad eum Joas bujus Regis filium ut Servatorem misit, qui afflictas Israelis res restituit, populumque è Syriæ Regum jugo subtraxit. Regi Joachaz ex omnibus suis copiis 50. tantùm equites, decem currus, 10000. peditum supererant; Rex enim Syriæ ejus exercitum fuderat, ac dispersera, ut pulvis in area, dum frumentum ventilabro purgatur. Hoc tamen Israelitas à suis sceleribus, ac superstitionibus haud valuit amovere. Joas successor Regis Joachaz, patre felicior, at ab improbis ejus vestigiis non deflexit.

e Ab an. M. 3148. ante Chr. 852. ante Ær. 856. usque ad 3165. ante Chr. 835. ante Ær. 839.
f 4. Reg. 13. 2. &c.

II. JOACHAZ, alio nomine *Ochozias*, Judæ Rex. Vide *Ochozias* [a].

a Confer 1. Par. 21. 17. & 22. 1.

III. JOACHAZ, aliter *Sellum* [b], Josiæ Regis Juda filius. Josias à Nechao Ægypti Rege gravi vulnere sauciatus, cùm ex eo in Mageddo occubuisset [c], ejus loco Joachaz in Regem inauguratus est, licet ex Josiæ filiis major natu non esset. Aptior enim suis fratribus visus est, qui Regi Ægypti obsisteret. Annos tres & viginti natus erat, cùm sceptro manum admovit, & menses tantùm circiter tres Jerosolymæ regnavit. Nechaus à sua in Carchamas expeditione regrediens, Judæ populum, se inconsulto, eum in Judæ throno collocasse gravatus, ipsum Reblatham in Syriam accersivit, ac Regno exspoliatum, catenis vinctum in Ægyptum amandavit, ubi decessit [d]. Joakim, seu Eliacim ejus frater, ipsi in Regno substitutus. Ezechiel [e] innuit, Joachaz Nechao restitisse, & cum eo prælium commisisse, in quo ejus copiæ cecidere. En ipsius verba: *Mater tua leæna inter leones cubavit, in medio leunculorum nutrivit catulos suos. Et eduxit unum de leunculis suis, & leo factus est, & didicit capere prædam, hominemque comedere. Et audierunt de eo gentes, & non absque vulneribus suis ceperunt eum, & adduxerunt eum in catenis in terram Ægypti*. Hic leo ipsum Jochaz apertè designat. Rabbini ipsum coacto exercitu in Ægyptum, ut parentis Josiæ cædem ulcisceretur, perrexisse arbitrantur.

b Jerem. 22. 11.
c 4. Reg. 23. 30. &c.
A. M. 3395. ante Chr. 605. ante Ær. 607.
d Jerem. 22. 11. 12.
e Ezech. 19. 2. 3. 4.

JOACHIM, seu *Joakim*, sive *Eliacim*, frater, ac successor Joachaz Regis Judæ, de quo suprà, à Nechao Ægypti Rege ab expeditione adversus Carchamas regresso, Rex constitutus (f); cui & ab eodem nomen Eliacim in Joakim conversum, & centum talentorum argenteorum, ac decem aureorum stipendium impositum. Ad eam pecuniam comparandam, Joachim vectigalibus populum prægravare coactus est, ut à singulis ea pro suis fortunis penderentur, indicens. Joakim 25. annos natus erat, cùm sceptrum obtinuit, ac undecim annis Jerosolymæ regnavit. Ejus mater, Phadaiæ de Ruma filia, Zebida nuncupabatur. Multa in Deum scelera ipse patravit, & Jeremias (g) ei exprobravit magnificas ædes, pecuniâ nefariè extortâ ab eo excitatas; subditos iniquè oppressos; servos mercede fraudatos; ejus cor, atque oculos ad avaritiam, ac inhumanitatem anhelantes; studium denique, quo ad omnia flagitiorum genera se-

f 4. Reg. 23. 34. &c. A. M. 3395. ante Chr. 605. ante Ær. 609.
g Jerem. 22. 13. &c.

rebatur. En Joakimi imago. Idem Propheta (a) ab ipso Prophetam Uriam ex Egypto, quò aufugerat, vi retractum, gladio peremptum, ac turpiter inhumatum relictum memoriæ tradit.

a Jerem. 26. 22.

Quamobrem Deus ei vitam per summum dedecus se adempturum comminatur (b). Occumbet, ait Jeremias, & à mœrore, ac lachrymis omnes abstinebunt: *sepultura asini sepelietur putrefactus, & projectus extra portas Jerusalem*. Joakim cùm quatuor circiter annos subjectus Ægypti Regi fuisset, in ditionem postea Nabuchodonosoris Chaldæorum Regis redactus est. Hic Princeps iis, quæ Nechaus ad Euphratem occupaverat, vi receptis, in Phœniciam, ac Judæam perrexit, Jerosolymam subegit iisdem conditionibus, atque oneribus, ad quæ sub Ægypti Regis imperio tenebatur, impositis (c). Joakim Jerosolymæ captus est, & Nabuchodonosor eum catenis onustum, Babylonem traducere constituit: at ipsum libertate donavit, ac in Judæa, gravissimo tantùm tributo imperato, reliquit.

b Jerem. 58. 19.
A. M. 3399. *ante Chr.* 601. *ante Ær.* 605. *anno Joakimi* 4.
c 4. *Reg.* 24. 1. 2.

Hac etiam ratione Daniel, & Jeremias, cum Regibus & Paralipomenis conciliantur (d). Paralipomena, ut legit Hebræum, Nabuchodonosorem catenis Joakim devinxisse referunt, *ut Babylonem abduceret*; & Daniel (e), Dominum in Nabuchodonosoris potestatem Joakimum tradidisse, & hunc Principem pleraque Domûs Dei supellectilia, ac nonnullos captivos, inter quos ipsemet Daniel, ejusque socii recensebantur, Babylonem asportasse commemorat; at Joakimum illuc pariter fuisse traductum, silet. Regum, ac Paralipomenon Libri (f), Joakim *undecim annis Jerosolymis regnasse* testantur. Jeremias refert, quarto Joakimi anno Nabucbodonosorem (g) Carchamas Nechao Ægypti Regi rerum abstulisse; & alibi (h) primum Nabuchodonosoris annum cum quarto Joakimi convenire.

d 2. *Par.* 36. 6.
e *Dan.* 1. 1.
f 4. *Reg.* 23. 36. 2. *Par.* 36. 5.
g *Jerem.* 46. 2.
h *Jerem.* 25. 1.

Omnes hi characteres Chronologici in hanc nos adducunt sententiam, Nabuchodonosorem scilicet, An. M. 3399. qui quartus est Joakimi, in Judæam venisse; Joakimum haud Babylonem abductum, sed tantùm in ferrea vincula, ut illuc abstraheretur, conjectum, in libertatem verò postea restitutum, àc Jerosolymæ relictum; Joakimum denique, antequam vectigalis fieret Nabuchodonosoris, Nechao paruisse.

Hoc quarto Joakimi anno, cùm Jeremias vaticinia omnia, quæ illuc usque profatus fuerat, Barucho dictasset, insequenti anno Baruch (i) ad cœtum totius populi in Templum coacti ea perlègit. Hac de re Joakim certior factus, cùm ad se Librum illum jussisset deferri, in ejus ac omnium Optimatum præsentium conspectu perlectus est. Rex in hyemali suarum ædium parte nono mense, qui cum nostro Novembri congruit, morabatur, & ante ipsum candentibus prunis refertum ahenum exardebat. Joakim tribus, vel quatuor paginis perlectis, librum Scribæ scalpello in partes discerpsit, reliquum totum in ignem, donec in cineres abiret, conjecit, obsecrationibus Elnathan, Dalaiæ, & Gamariæ, qui tanto sceleri reluctabantur, rejectis. Hujus Libri lectio neque Joakimum, neque populum à sua pravitate reduxit, & Rex nil pœnitentiâ ductus, Jeremiam, & Baruch comprehendi jussit: at Dominus iisdem ex omnium conspectu subtractis, eorum perquisitionem frustravit.

i *Jerem.* 36. 1... 26... 32. *An. M.* 3399. *ante Ch.* 601. *ante Ær.* 605.

Tunc Dominus Jeremiæ ut sua vaticinia iterum exararet, edixit, & ille has in Joakimum terribiles minas præfatus est: neminem ex ejus stirpe Davidis thronum occupaturum; ejus cadaver ita projiciendum, ut die ad æstum, noctu ad gelu pateret. Dominum in ipsum, in ejus progeniem, ac servos furorem suum concitaturum, omnibus ærumnis à se jam prænunciatis eum, Jerosolymam, ac universum Judam oppressurum. Joakim Jeremiæ prædictiones in semetipso quantocyùs expertus est. Tribus post annis Nabuchodonosoris imperium detrectavit (a). Nabuchodonosor gravioribus aliis negotiis distentus, non valens, seu dedignatus se in Judæam conferre, Chaldæorum, Syrorum, Moabitarum, & Ammonitarum copias illuc immisit (b); qui totam regionem depopulati, 3023. Judæos Babylonem abstraxere, septimo Joakimi anno (c), M. 3401. & quatuor post annis ipsemet Joakim captus, cæsus, ac ut prænunciaverat Jeremias, in cloacam abjectus est (d). Ipsi Jechonias ejus filius successit (e).

a 4. *Reg.* 24. 1. 2. *A. M.* 3401. *ante Ch.* 599. *ante Ær.* 603.
b 4. *Reg.* 24. 2. 3. *&c.*
c *Jer.* 52. 23.
d *Jer.* 22. 18. & 35. 30.

II. JOACHIM, S. Annæ conjux, ac SS. Mariæ Virginis parens, Jesu Christi ob humanitatem avus. Eundem hunc esse ac *Heli* à S. Luca (f) relatum arbitror. *Heli*, *Heliacim*, *Eliacim*, *Joacim*, *Joakim* sunt propriè synonyma. Nomen Joachim parentis SS. Virginis in Canonicis Novi Testamenti Scripturis haud legitur; at in Ecclesia Græca, & Latina adoptatum est: in Latina præsertim, postquam S. Annæ, ac S. Joachimi Festum institutum fuit; in Græca verò diuturno ante tempore. S. Augustinus (g) Fausto Manichæo respondens, ait, nomen Joachim in apocryphis tantùm scriptis exaratum, nullâ confirmari ratione. Verùm apùd Græcos hoc nomen vetustissimum reperitur. Protevangelium S. Jacobi, quod Apostolorum ætate, vel saltem secundo sæculo ab Ebionitis conscriptum fuit, plura de Joachimo, ac Annâ commemorat. Apocryphum Nativitatis Mariæ Evangelium eadem narrat. Hoc opus à Seleuco, qui secundo sæculo scribebat, literis fuisse demandatum, opinio est (h).

e *A. M.* 3405. *ante Ch.* 595. *ante Ær.* 599.
f *Luca* 3. 23.
g *Aug. l.* 23. *contr. Faust. c.* 9

S. Petrus Alexandrinus (i), mortem Zachariæ, S. Joannis Baptistæ parentis, inter Templum, & Altare jugulati, ac S. Elisabeth fugam narrat, è S. Jacobi Protevangelio deducta. S. Gregorius Nyssenus (k) idem opus allegat, & alia refert adjuncta. Exempli gratiâ, Zachariam noluisse, ut Maria, Divino fœtu gravis, è virginum ordine removeretur. Addit præterà hujus SS. Virginis patrem Israelitam fuisse, spectatæ probitatis virum, cui sterilis mulier connubio juncta erat, quæ suæ sterilitatis notâ à mulierum fœcundarum prærogativis exclusa, Deum quàm studiosissimis precibus obtestata est, ut suam benedictionem suo Matrimonio impertiretur; & simul ipsi dicandi partûs, quem ederet, voti religione se

h *Vide tom.* 5 *nov. Edit. S. Hieron. p.* 441.
i *Petr. Alex. can.* 13.
k *Orat. in Natale Domini p.* 778. 779.

se adstrinxit. Deus ei Mariam Virginem elargitus est, quæ in Templo instituta fuit, donec Josepho tamquam ejus virginitatis custodi nuptum traderetur. Hæc ille pluribus enarrat, & hæc ex Libro à nobis memorato, qui ad nostram usque ætatem devênit, eduxisse in aperto est. Eadem ferè in sermone Eustathii Antiocheni in Hexaemeronem, ac in S. Epiphanio reperiuntur (a), quod hujus traditionis vetustatem comprobat. Ex iis fontibus S. Joannes Damascenus (b), Vincentius Bellovacensis (c), ac Fulbertus Carnotensis (d) quidquid de S. Virginis ortu disserunt, hausere. In Oriente ad omnes adeò pervagata erat traditio, Joachimum videlicet patrem fuisse B. Virginis, ut eam vel in suo Alchorano (e) ipsemet Mahomethus inseruerit.

a *Epiph. hæres.* 79. c. 5.
b *Damasc. l.* 4. *de fide Orth.* c. 15.
c *Vincent. Bellov. specul. prolog. c. 9. & c. lib. 7. c. 64.*
d *Fulbert. Carnot. serm. in nativit. B. M. V.*
e *Alcor. Surat.* 3.

Hæc non ob id refero, ut authoritatem aliquam libris apocryphis, in quibus nomen Joachimi occurrit, attribuam; sed ut hujus tantùm Traditionis in Ecclesia vetustatem exhibeam. Profectò Ebionitæ, Manichæi, ac Seleucus nullum sibi commodum obventurum ducebant, si nos de Joachimi, ac Annæ nomine in errorem traherent. Aliunde hoc nomen rescierant, idenque in suis operibus exararunt, ut firmiori fide à Catholicis exciperentur. En quod de hac re peculiare traditur in S. Jacobi Protevangelio, quod vetustissimum monumentum est, in quo nomen Joachimi Mariæ patris reperitur. Joachim vir summæ in Israele authoritatis erat, ac omnibus Festis diebus sacra in Templo magnificè obibat. Cùm quadam die suam esset hostiam immolaturus, quidam, nomine Ruben, hoc ipsi minimè licere, quòd posteris in Israelo careret, aperuit. Joachim gravi pudore suffusus, in desertum, ubi ingens pecorum grex sibi erat, secessit. Quadraginta diebus ibi moratus est, cibum corpori subtrahens, ac orationibus vacans. Uxor illius Anna famulæ convitiis affecta, in hortum se recepit, ubi suæ sterilitatis vicem ubertim deflevit. Angelus ipsi Deum ejus preces admisisse nunciavit, ac eodem momento alius Angelus idem retulit Joachimo.

Cùm Joachim suam in domum remigrasset, Anna concepit, ac filiam enixa est, quam Mariam appellarunt. Tribus post annis, in Templo eam parentes obtulerunt, ubi ad duodecim usque annorum ætatem Angeli ope fuit enutrita. Tunc Josepho, ut ejus virginitatem tutaretur, tradita. Ex eo tempore nil nobis de Joachimo, & Annâ traditur; & Cedrenus refert, S. Virginem duodecimo ætatis suæ anno parentes amisisse (f). S. Joachimi, ac S. Annæ cultus pervetustus in Oriente est; at in Occidente recentior. S. Petri Damiani (g), ac S. Bernardi (h) ætate minimè adhuc pervulgatus erat. Julius Papa S. Joachimi Festum die 20. Martii circa annum 1510. instituisse creditur. Martyrologium anno 1491. impressum, die 9. Decembris ejus Festum recenset. Pius V. illud è Breviario Romano delevit; at Gregorius XV. anno 1620. die 20. Martii iterum inseruit. Bollandus, Tillemontius, Cl. le Bayle Dictionarium v. *Joachim*, inspici possunt; quamvis in hoc ultimo authore volutando multa sit cautio adhibenda, cùm pessimi exempli res passim enarret.

f *Vide Bolland. 19. Martii Tillemont. t. 1. not. 2. sur la S. Vierge, & nostr. Differt. ante Comment. in Luc. qua Matthæus, & Luca de Christi genealogia conciliantur.*
g *Damian. homil.* 46.
h *Bernard. ep.* 174.

III. JOACHIM, seù *Joacim*, Judæorum Pontifex, qui post captivitatem, genitori suo Josue Josedech filio successit: florebat autem imperante Xerse Persarum Rege (a). De eo præterea nihil.

a *Joseph. Ant. l. 11. c. 5. initio.*

JOACHIN, qui & Jechonias. Vide *Jechonias*.

JOADA, Zemmæ filius, Gersonis Levitæ nepos. 1. *Par.* 6. 21.

JOAHE, Asaph filius, quem Ezechias unà cum Eliacimo & Sobnâ misit, ut Rabsaci Regis Sennacherib Duci responderet (b).

b 4. *Reg.* 18. 18

I. JOAKIM, qui & *Joachim*, seù *Joacim*, vel *Eliacim*, Rex Judæ. Vide *Joachim*.

An. M. 3291. *ante Ch.* 709. *ante Ær.* 713.

II. JOAKIM, qui & *Eliacim*, Helciæ filius, sub Regibus Manasse, & Josiâ, Judæorum Pontifex, qui frequentiùs *Helcias*, sivè *Eliacim*, aut *Eliachim* dicitur (c).

c *Judith.* 4. 5. 7. 11.

JOANNA, Chusæ Herodis OEconomi uxor (d), una ex mulieribus, quæ Dominum sequutæ, propriis ei facultatibus providebant, quasque vel malignis spiritibus, vel infirmitatibus à Christo depulsis, S. Lucas ad incolumitatem meminit restitutas. Hæc utique vel conjuge jam mortuo, vel saltem consentiente, Jesum comitabatur; invaluerat enim apud Judæos consuetudo, qua viri concionandi muneri addicti pias aliquas fœminas eligerent, à quibus, quòcumque pergerent, adjuvarentur. Quod utique absque ullius offensione contingebat [e]. De hujus mulieris gestis nil à nobis cognitum est.

d *Luc.* 8. 3.
e *Hieron. in Matth.* 27. *alii.*

I. JOANNES, Hebraicè *Jochanan*, gratiosum, gratum, seù Dei gratiam, Deo gratum significat. Viri plures eximii, quorum Scriptura meminit, Joannis, seù Jochanan nomine appellantur. Primus occurrit (f) Mattathiæ pater, inter Macchabæos celeberrimus, ex Sacerdotum familiâ, cujus Princeps Jojarib.

f 1. *Macch.* 2. 1.

II. JOANNES, cognomine *Gaddis*, Mattathiæ, de quo mox supra, filius, & Judæ, Jonathæ, & Simonis Macchabæorum frater, quem militaria impedimenta ab amicis Nabuthæis sibi commodata asportantem, filii Jambri per insidias interfecerunt (g).

g 1. *Macch.* 9. 36.

III. JOANNES HIRCANUS, Simonis Macchabæi filius. Vide *Hircanus*.

IV. JOANNES BAPTISTA, Jesu Christi Præcursor, Zachariæ, & Elisabeth filius, sex circiter ante Christum menses natus, An. M. 4000. De ejus ortu, munere, & nomine Zacharias pater edoctus est (h); cùm enim Sacerdotali suo munere fungens, Domino in Templo adoleret, Gabriel Angelus se ei videndum exhibuit, eumque brevì Orbis totius oblectamento ab uxore filium, Joannem nomine, excepturum aperuit; qui ab ipso Domino maximi habitus, vino, aliisque inebriantibus potibus abstinens, Sancto Spiritu vel à Matris utero cumulatus, & Eliæ virtutem & spiritum imitatus, quàmplurimis ad pœnitentiam adductis, populum Domino perfectum paraturus adveniret. Cùm verò Zacharias, quòd ipse, ejusque uxor senio laborarent, fidem continuò non præstitisset, increpavit

h *Luc.* 1. 10. *&c.*

vit eum Gabriel, eique usque ad omnium quæ prædixerat, complementum linguæ usum adêmit. Muto itaque domum suam regresso, concepit Elisabeth; quæ se gravidam erubescens, quinque mensibus occuluit: sexto verò mense ipse Gabriel ad Mariam Virginem legatus, ut eam Messiæ Matrem statim futuram præcineret, ad veri argumentum, sex jam mensibus uterum Elisabeth gravem gestare asseruit. Quare protinùs eam invisura, in Judææ montes Virgo se contulit. Ut Zachariæ domum ingressa, salutem consobrinæ dixerat, Spiritu Sancto confestim ditatus Elisabethæ infans, in ejus utero exiliit. Illa verò stupore correpta, Mariæ benedicens: *Unde*, inquit, *hoc mihi, ut Mater Domini mei veniat ad me?*

Peperit tandem Elisabeth; quare consanguinei, atque propinqui, ingenti letitiâ perfusi, octavo à partu die convenêre, ut infantem circumciderent, & patris nomine Zachariam appellarent. Quibus obsistente matre, ut vocaretur Joannes,. minimèque illis acquiescentibus, quòd hujus nominis nemo in ejus familiâ recenseretur, de suâ sententiâ demum Zacharias postulatus, mentem suam calamo exhibuit, scribens: *Joannes est nomen ejus*; statimque linguæ usu reparato, pulcherrimo Cantico Deum commendavit; à quo ad puerum Joannem conversus: *Et tu Puer Propheta Altissimi vocaberis, praibis enim ante faciem Domini parare vias ejus, ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum.* Crescebat interea puer, & Spiritu roboratus, quoad in Israele evulgaretur, degebat in desertis.

Ex quibusdam Veterum monumentis apocryphis (*a*) scimus, Herode Jesum & Joannem ad internecionem insequente, ad montes unà cum puero Elisabetham confugisse, quorum plurimis superatis, labore confectam ipsos obsecrasse montes, ut se, suumque puerum occultarent: quibus illicò patefactis, eorum visceribus exceptam, ab Herodis cæde fuisse liberatam, Angelo interea cum ea commorante, & solis instar abditi antri tenebras illustrante. Ex Joanne Moscho (*b*), specum in loco, quem Sapsas vocant, mille circiter à Jordane passus, Joannes incoluit. In desertis ab ipsa infantia, authoribus Chrysostomo (*c*), & Hieronymo (*d*), vixit. Ex D. Paulino (*e*) verò primis annis in domo patris insumptis, in eâque Moysis Legem edoctus, ubi per ætatem sibi constitit, profectus est in desertum, in quo cibo & potu abstinebat, ut inquit Jesus (*f*), eâ nempe moderatione, cameli pilis intextâ veste indutus, & corii cingulo præcinctis renibus, mel sylvestre, & locustas in cibum adhibebat, ut neque edens, neque bibens sanè dici potuerit (*g*).

a *Protevangel.Jacob. n.22 Vide & Petr. Alex.c.13.*
b *Joan.Mosch. c.1.*
c *Chrysost. hom.10.& 31. in Matth.*
d *Hieronym. cont. Lucifer. c.3.*
e *Paulin. carm. 5.*
f *Matth. 11. 18.*
g *Matth.3. 4.*

Triginta annis in deserto transactis, Tiberii decimoquinto (*h*), seù Æræ anno 28. Præcursor Domini munus suum exorsus, Messiæ adventum populis nunciare, propè & ultra Jordanem pœnitentiam indicere, proximum Dei Regnum, & securim arborum radicibus jam imminentem evulgare, omnes denique ad se convenientes, juxta cujusque captum, & indigentiam edocere. Propria deinde peccata fatentes in Jordane mergens, monebat, ipsis fore credendum in eum, qui post se veniens, in igne & spiritu baptizaret, eosque peccatis omnibus liberaret. Hinc Joannes *Baptista*, seù *baptizans* vocari cœpit. Quosdam tunc Discipulus lucratus (*a*), in vitæ austeritatibus, & ad populum concionibus exerceri docuerat. Horum deindè nonnulli Jesu Christo adhæsere.

h *Luc.1.30.& 3. 1. &c.*
a *Joan.1. 37. &c. Luc.11.1. & 5. 3.*

Eâ sanctitatis laude fulgebat Joannes, ut Judæorum plurimi Messiam esse crediderint; quam tamen de se opinionem pro viribus repellebat (*b*). Jesum nihilominus adhuc nondum viderat, quem tamen illum esse divinitùs acceperat, super quem delabentem è Cœlo, atque insistentem Spiritum Sanctum intueretur (*c*). Cùm verò Jesus ad Jordanem properasset, ut cæterorum instar, baptismate ablueretur, Joannes ipsum Divino lumine agnoscens, se potiùs ab illo abluendum inclamavit (*d*): à Domino tamen, quòd omnem justitiam implere vellet, coactus baptismate eum respersit, anno communis Æræ 30. cùm Joannes annos natus esset circiter 34. Jesus verò 33. Aliquantò post Judæi ad Joannem miserunt, qui, an Messias esset, efflagitarent (*e*). Quibus respondit, se neque Christum, neque Eliam, neque Prophetam, sed vocem tantummodò esse clamantis in Deserto: Parate viam Domini; eum verò, quem quærebant, inter ipsos medium versari, neque tamen agnosci. Quem die crastinâ ad se venientem intuitus, coram omnibus conclamavit: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi.

b *Luc.3.15.*
c *Joan. 1. 31. & 34.*
d *Matth.3.13 &c.*
e *Jo. 1. 19.. 24.*

Herodem Antipam, quòd fratris adhuc viventis uxorem pessimo totius Orbis exemplo duxisset, increpavit Joannes (*f*); quare ab impio Rege efferato, in Macheruntis castro conjectus fuit in vincula, prope finem anni Æræ 31. (*g*). Qua de re hæc habet Josephus: *Joannem, qui Baptista cognominatus est, Herodes necavit, virum optimum, Judæos excitantem ad virtutum studia, & in primis pietatis, ac justitiæ.... Cumque magni concursus ad eum fierent, plebe talis doctrinę avida, Herodes veritus, ne tanta hominis authoritas defectionem aliquam pareret, quòd viderentur nihil non facturi ex ejus consilio, judicavit satiùs esse, priùs, quàm novi aliquid exoriretur, illum tollere, quàm rebus turbatis, seram pœnitentiam agere.*

f *Marc. 6. 17.*
g *Joseph. Antiq. l. 18. c.7.*

Diù carcere detentum non deseruere Discipuli, & ipse Herodes, quòd maximè à populo diligeretur, magni faciebat, pluraque etiam de ejus consilio exequebatur (*h*). Hinc verita Herodias, ne aliquando ab Herode dimitteretur, occasionem, qua ei mortem inferre posset, aucupabatur. Cùm itaque nativitatis suæ die recurrente, hilari convivio Herodes excepisset amicos, matris Herodiadis monitu filia Salome ex Philippo legitimo conjuge concepta, coram Rege, & convivis eâ omnium voluptate saltavit (*i*), ut, quidquid postulasset, se ei concessurum Rex pollicitus fuerit. Quare illâ de ma-

h *Marc.6.19. & Matth.14 5*
i *Marc. 6. 10 &c.*

matris consilio Joannis caput efflagitante, Joannem, dolens licèt, atque invitus, necari jussit; cujus caput cum filia detulisset ad matrem, mater impia linguam ejus crinali acu dicitur perfodisse [a]. Prope finem anni 35. Æræ, vel anni 32. initio, Joannem interfectum putamus: convivium verò, de quo in Evangelio, instructum fuisse in castro Macheruntis, ubi Joanni vinculis detento caput fuit abscissum, cujus Decollationis diem Festum utraque Græcorum, & Latinorum Ecclesia agit, 29. Augusti.

De Magistri morte monito Jesu, ut aliò cadaver asportarent, Discipuli convenere (b): quo verò in loco tumulaverint, non meminit Evangelium. Apostatâ tamen Juliano imperante, Divini Præcursoris sepulchro invento, ejus ossa pleraque flammis fuere absumpta. Quod reliqui erat, ad Abbatem quemdam Jerosolymitanum, Philippum nomine, à nonnullis Fidelibus delatum est (c). His deinde reliquiis ab eodem Philippo S. Athanasius donatus, in quodam muro, donec aptiori loco conderentur, eas locavit; quas aliquandiù post Theodosius, in Templo, quod eodem in loco, ubi Serapidis Delubrum everterat, S. Joanni Baptistæ construxerat, magnificè condidit, anno 395. sivè 396. (d). Pristinum tamen Samariæ tumulum populorum semper frequentia venerationi habuit; eumdemque etiam Deus plurimis extulit prodigiis, quorum & S. Paulus testis fuit oculatus (e). Prætermittimus hìc plures harum Reliquiarum,& capitis præsertim translationes; non enim propriè ad Biblicum Dictionarium pertinent, cùm ad tempora longè Bibliis posteriora referantur. Jam de Joannis Baptistæ baptismate, ejusque Christianis, satis egimus in Dissertatione de Baptismo, quam Marci Evangelio præpositimus.

V. JOANNES EVANGELISTA, ex Bethzaidâ Galilææ, Zebedæi, & Salomes filius, qui piscatione vitam tolerabat, quemque, priusquàm Christo adhæreret, Joannis fuisse Discipulum nonnulli arbitrantur (f): quorum tamen sententia nullo probatur argumento. Jacobum Majorem, & Joannem fratres, Dominus *Boanerges*, seu tonitrui filios, idcirco fortè appellavit quòd vivido nimis spiritu, & fide quàm maximâ pollerent. Joannes omnibus Apostolis junior creditur (g), qui, cùm Domino veluti Magistro adhæsit, anno Christi 30. annos quinque, vel sex supra viginti vix poterat attigisse. Non desunt, qui nuptiarum Canæ Sponsum fuisse velint (h), quique integerimæ Virginitatis florem nunquam læsisse opinentur (i). Quæ utique de virginitate sententia validioribus Veterum argumentis fulcitur, quàm quæ Canæ Sponsum fuisse tuetur.

Præcipuo eum Dominus prosequebatur amore, seque ipse Joannes plerumque Discipulum, quem diligebat Jesus, appellat. Cujus utique præcipui amoris argumenta ipsi præbuit Jesus, cùm eum ad suæ Transfigurationis voluptatem percipiendam elegit, cùmque super suum pectus in ultimâ Cœnâ recumbenti, sui proditorem aperuit (k). Singulari fortè benevolentiâ, qua Jesus in utrosque fratres Joannem & Jacobum fuerat, eorum mater vehementer freta, ipsum Dominum rogavit, ut eos in præcipuis Regni sui sedibus assumptos, alterum sibi à dexteris, à sinistris alterum (a) constitueret. Dominus verò ipsos fratres alloquutus, *Potestis*, inquit, *bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Quibus utique affirmantibus, *Calicem*, respondit, *quidem meum bibetis; sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo*.

a *Hieronym. in Rufin. l. 3. c. 21.*
b *Matt. 14. 12.*
c *Theodoret. hist. Eccles. l. 3. c. 3. Chronic. Alex.*
d *Rufin. hist. c. 27. Theophan. p. 64.*
e *Hieronym. Ep. 57.*
f *Chrysost. in Joan. homil. 17. & Epiph. hæres. 51.*
g *Paulin. Ep. 386. Hier. Ep. 1.*
h *Beda in Joan. Smaragd. Abb. S. Mich. in Festo S. Joan. Præfationes vulgò præfixa Evangel. & Apoc. Soto. Lyr. Carthus. D. Thom. &c.*
i *Ita PP. passim. Epiphan. hæres. 58. Ambros. de Symbol. c. 30. de Instit. Virg. c. 72. Chrysost. de Virg. c. 82. Paulin. Ep. 43. Hieronym. August. alii.*
k *Joan. 13. 23. & 21. 20.*

In Oliveti horto sui mœroris, & agonis testes, Petrum solummodò, Jacobum, & Joannem Christus adhibuit (b). Porrò Joannes militibus Dominum capientibus, minimè aufûgit; imò usque ad Caiphæ domum Præceptorem suum comitatus, eòque ingressus & Petro paulò post aditum aperuisse putatur (c); quem deinde cùm ad crucem usque se prosequutum Dominus respexisset, Matris suæ Mariæ filium, Matremque suam ejus Matrem constituit (d). Domino jam vitæ restituto, dum unà cum aliis Discipulis in Mari Tiberiadis piscationi Joannes incumbebat, primus omnium Jesum in litore sibi è regione constitutum agnovit (e), & Petro ostendit. Cùm verò ad oram appulissent, & unà cum Domino prandissent, Petrus, quid esset Joanni eventurum, Dominum interpellavit: quo respondente, Si eum volo sic manere, quid ad te? tu me sequere; Discipuli omnes Joannem mortis fore immunem vulgaverunt; cui quidem sententiæ non modò tunc Fideles, verùm etiam, postquàm suum Joannes Evangelium scripserat, multoque etiam post, plurimi adhæsere; plurimi quoque eò sunt progressi, ut eum reverâ minimè obiisse tueantur. Quam utique de se opinionem, quæ validioribus Ecclesiæ monumentis adversatur, ipse Joannes à se omninò propellit (f).

Usque ad Domitiani persecutionem de Joanne pauca novimus. Paulòpost quàm Apostoli Spiritu è Cœlis emisso fuerant undique perfusi, Petrus & Joannes Templum ingressi, cuidam claudo, qui pedum usum nunquam sciverat, sanitatem contulerunt (g). Quare ab invidis Judæis in carcerem conjecti, & alterâ die producti, de Jesu nec verbum facere jussi sunt [h]: cùm verò à concionandi munere minimè destitissent, unà cum aliis Apostolis vinculis iterum addicti, inde Divinitùs evasere. Rursus deinde captos, quòd concionibus ad populum habendis non abstinerent, increparunt Magistratus: quibus cum Deo magis, quàm hominibus obedientiam esse præstandam impavidè respondissent, mortis supplicium in eos Synedrium jam prope enunciaverat: at Seniorum quidam, Gamaliel nomine, Apostolis inde egredi jussis, eâ sapientiâ cæteros est alloquutus, ut eos flagris cæsos dimittere contenti fuerint.

Petrus, & Joannes Samariam deinde profecti sunt, ut ii, quos Philippus Diaconus baptismo abluerat, per ipsos Spiritu Sancto persunderentur [i]. Adfuit Joannes Concilio Jerosolymitano, ubi Ecclesiæ columnæ nomen est consequutus [k]. Ad Par-

a *Matth. 20. 22. Marc. 10. 38.*
b *Matth. 26. 37.*
c *Joan. 18. 15. Vid. Chrysost. hom. 82. in Matth. Hier. Ep. 16. Augst. hom. 113. in Joan.*
d *Jo. 19. 26.*
e *Joan. 21. 5. &c.*
f *Vide nost. Dissert. de Obitu S. Jo. Evang. Martyrol. Florent. & Tillemont. t. 1. Hist. Eccl. Not. 57. in S. Jo. Evang.*
g *Act. 3. 1. &c.*
h *Act. 5. 18. &c.*
i *Act. 8. 15.*
k *Galat. 2. 9.*

Parthos se contulisse creditur; ejusque prior Epistola interdum *Epistola ad Parthos* [a] inscripta profertur. Indi etiam apud ipsos concionandi munere functum esse tuentur. Nullum sanè dissidium est, quòd in Asiam profectus, de Evangelio apud populos dixerit, diùque Ephesi, vel propè eam regionem, commoratus fuerit. Eò etiam Maria Virgo, & Maria Magdalena ab Joanne deductæ; ibi quoque è vivis utraque demigravit. Quo anno se eò contulerit, incertum; paulò tamen ante Christi annum 66. S. Hieronymus omnes ab Joanne Asiæ Ecclesias erectas esse, eisdemque ipsum præfuisse [b]; Tertullianus verò ibidem Episcopalem Ordinem constituisse asserit [c]. Quod tamen ita strictim accipi nolumus, ut & plures Asiæ Ecclesias à Petro & Paulo conditas, & S. Timotheum, eam provinciam adhuc Joanne incolente, Ephesi Ecclesiam administrasse non fateamur.

Domitiano imperii sui anno 15. & Christi 95. Fideles insectante, Joannes Epheso proscriptus, & Romam ductus, ibique in ferventi oleo demersus, evasit incolumis [d]. In Pathmo Maris Ægæi Insulâ inde exulavit, ubi Apocalypsim, de qua suo loco egimus, conscripsit. Anno deinde 96. mense Septembri, Domitiano interfecto, & à Successore Nervâ omnibus exulibus restitutis, Joannes Ephesum reversus est, anno Christi 97. cùm tunc ipse natus esset annos ferè 90. Cùm autem ab Asiæ Fidelibus & Episcopis enixè rogaretur, ut de iis, quæ de Domino Jesu vel viderat, vel audierat, Evangelium conficeret [e], jejuniis primò, & precibus publicis indictis, rogantibus indulsit, ea præsertim referens, quæ adversùs quosdam hæreticos, Christum Deum esse negantes, ejus Divinitatem quam maximè comprobarent.

Tres apud nos Joannis Epistolæ: de duabus postremis quoddam aliquandò, de primâ verò, quæ interdum, ut prætulimus, ad Parthos inscribitur, nullum unquam in Ecclesiâ dissidium, cùm quælibet ipsius periodus Joannis stylum aperiè redoleat. Postremarum prima ad Matronam quamdam, nomine *Electam*, habetur; ni fortè hoc nomen fuerit symbolicè adhibitum, ad Ecclesiam alteri Ecclesiæ literas dantem contegendam; hanc enim Epistolam commendatitiam putamus, qua Fideles alicujus Ecclesiæ instructi, ad Ecclesiam alteram se conferrent, cùm aliquando ænigmaticè scribere cogerentur, ne in persequentes Infideles inciderent. Epistolarum ultimâ Cajum Joannes alloquitur, quem primò commendatum, quòd Fidelibus hospitio excipiendis vacaret, ne ab inceptis resiliret, hortatus est; maximè enim ita iis conferret, qui ab Infidelium hospitio abhorrebant.

Ad extremum usque senium dies suos Joannes produxit; quare progredi impar, ad Fidelium conventus à suis Discipulis deferebatur; cumque voce etiam deficeret, sæpè sæpiùs populos admonebat: *Filioli diligite alterutrum* (f). Eisdem verò sermonis tædio affectis, *Præceptum*, inquit, *Domini est, & si solum fiat, sufficit*. Felicissimo obitu tandem Ephesi (g) defecit,

a *Aug. qu. in Evang. l. 2. c. 39. Vide Estium, & nostr. Commentar. in eamdem Epist.*
b *Hieronym. de viris illustr. c. 9.*
c *Tertull. contra Marcion. l. 4. c. 5.*
d *Tertull. præscript. c. 36. Hieronym. in Jovinian. l. 1. c. 14.*
e *Euseb. l. 6. c. 24. Hist. Eccles. Hieronym. in Matth. &c.*
f *Hieronym. in Galat. 6.*
g *Aug. Serm. 253. c. 4.*

Trajani (a) anno 30. Christi verò 100. cum juxta S. Epiphanium, natus esset annos 94. (b). Juxta alios longè senior obiit, ætatis suæ anno vel 98. vel 99. seu etiam 104. seu 106. sivè demum 120. Propè Ephesum tumulo exceptus est (c), ubi Patrum plurimi ejus sepulchrum agnovere (d). Ephesinum Concilium eandem urbem idcircò commendat, quòd S. Joannis ossibus ditaretur (e), & Cælestinus Pontifex Patres ibidem coactos monet, ut S. Joannis apud ipsos tumulo quiescentis doctrinis, & monitis adhærentes, sibi consulerent. D. Augustinus (f), post quem Gregorius Turonensis, & S. Villebrordus, cujusdam pulveris meminerunt, qui è S. Joannis tumulo effluens, eâ mensurâ, qua inde aufertur, extemplò in dies renascitur. Eorum, qui Joannem minimè obiisse tuentur, sententiam paulò ante à nobis relatam, hìc prætermittimus.

Præter Evangelium, Apocalypsim, & tres Epistolas ab Ecclesiâ probatas, quædam apocrypha Joanni tributa fuere, cujusmodi sunt: Itinerarium Joannis (g), Acta (h), quibus Encratitæ, Manichæi, & Priscillianistæ utuntur; Liber de Virginis Morte, & Assumptione; Symbolum, quo à B. Virgine, & S. Joanne S. Gregorium Neocæsariensem donatum volunt; cujus symboli meminit Concilium OEcumenicum V. [i]. Acta autem, & historia, de quibus mox supra, prorsùs apocrypha, nullâque digna fide censentur. Joannes plerumque Theologus idcircò vocatur, quòd altissimis fuerit revelationibus præditus, quòdque præsertim sublime adeò initium Evangelio suo apposuerit. Auream laminam in fronte Joannem gestasse, ut Christi Sacerdotem, & Apostolum, refert Polycrates Ephesi Episcopus [k]. Calice etiam præ manibus, ex quo serpens egreditur, à pictoribus exhibetur; quòd nempe, cùm Hæretici quidam venenum ei hauriendum obtulissent, crucis signo vase fracto, venenum serpentis imagine illicò aufugerit: cujus rei mentio apud Pseudo-Prochorum, qui Joannis se Discipulum appellat.

VI. JOANNES MARCUS, S. Barnabæ Discipulus, & consobrinus, filius verò cujusdam Fidelis mulieris, Mariæ nomine, cui domus erat Jerosolymis, in quam Fideles & Apostoli convenire consueverant. Ad hanc e nocte, qua ab Angelo carcere eductus est, properavit Petrus, & Joannem Marcum orantem invênit [l]. In eâ etiam celeberrimam deinde Sion Ecclesiam constitutam esse ferunt [m]. Joannes Marcus, quem falsò quidam cum Marco Evangelistâ confundunt, SS. Paulo, & Barnabæ adhæsit, cùm Antiochiam rediere [n]; eosque etiam Pergen Pamphiliæ est comitatus: quibus diuturnius inde iter aggredientibus, ipse regressus est Jerosolymam, Æræ communis anno 45.

Quibusdam post annis, nempe 51., cùm Paulus, & Barnabas, ut eas Ecclesias inviserent, in Asiam regredi instituissent [o], itineris comitem Joannem Marcum, renuente Paulo, Barnabas sumere conabatur; quare invicem recedentes, Paulus in Asiam,

a *Chronic. Euseb.*
b *Epiphan. hæres. 51.*
c *Hieronym. de Vir. illustr. c. 9.*
d *Dionys. Alex. apud Euseb. l. 7. c. 25. Aug. hom. 124. in Jo. Chrysost. Hieron. alii.*
e *Concil. Ephes. t. 3. Concil. p. 573. & 616.*
f *Aug. in Joan. homil. 124. Gregor. Turon. de Glor. Martyr. c. 30.*
g *Athanas. in Synops.*
h *Epiphan. hæres. 47. August. de fide c. 4. & 38.*
i *Nyssen. Vita Thaumat. p. 545. Vide Baron. ann. 233. §. 19.*
k *Apud Euseb. l. 5. c. 24. Hieronym. de vir. illustr. c. 45.*
l *Act. 12. 12.*
m *Alexander apud Sur. 11. Junii.*
n *Act. 12. 25. Act. 13. 13.*
o *Act. 15. 36. &c.*

Barnabas verò, & Joannes Marcus ad Cyprum Insulam se contulerunt. Quid præterea Joannes Marcus egerit, usque ad annum 63. quo ad Pauli in carcere detenti opem vehementer contulit, prorsùs latet. Ejus optimè meminit Paulus in Epistolâ ad Colossenses [a]: *Salutat vos Marcus, consobrinus Barnabæ ... si venerit ad vos, excipite illum*. Ejus etiam meminit in Epistola ad Philemonem [b] anno 62. quo Marcus Romæ ipsi famulabatur. Anno verò 65. in Asia Timotheo laboranti adhærebat; Paulus enim ad Timotheum scribens, eum rogat, ut Joannem Marcum Romam idcircò reducat, quòd Apostolico Ministerio quàm maximè conferret [c].

a *Coloss.* 4. 10.
b *Philem.* ℣. 24.
c 2. *Timoth.* 4. 11.

Joannis Marci diem Festum utraque Latina & Græca Ecclesia agit 27. Septembris. Bibli in Phœniciâ Episcopus fuisse dicitur. A Græcis qui & solâ illius umbrâ ægros in salutem restitutos ferunt, Apostolus appellatur. Qua morte, & quo anno obierit, incertum: Ephesi verò, ubi celeberrimum ejus sepulchrum colebatur [d], verisimiliùs obiisse arbitramur. Interdum Marcus tantùm dicitur, interdum tantùm Joannes. Quæ de eo incerti & apocryphi Authores referunt, præterimus.

d *Euseb. l.* 3. *c.* 39. *& l.* 7. *c.* 25. *Chrysost. orat.* 67. *p.* 504. 6.

VII. JOANNES GISCALÆ, filius cujusdam, nomine Levi, Giscalæ in Galilæâ natus, qui ultimo contra Judæos Vespasiani bello, patriam primò contra Romanos propugnavit (e). Qua demum capta, Jerosolymam profectus, pluribus flagitiis Templum, & urbem confecit. Simulans enim Anano & populo adversùs Zelotas, seu seditiosos, qui armis contra Romanos abstinere respuebant, adhærere [f], omnia deinde Anani, & populi ad Reipublicæ incolumitatem consilia, Zelotis renunciabat. Eorum tamen quos prodebat, animos ita sibi devinxerat, ut eum ad res suas cum Zelotis, qui Templum occupaverant, componendas pacis sequestrem constituerint. Ille verò non modò pacis authorem sese non exhibebat, verum etiam urgebat Zelotas, ut adversùs Ananum, ejusque asseclas, in auxilium Idumæos advocarent; cujus consilia iis audientibus, Idumæi Jerosolymam, & Templum ingressi, Anano priùs, & aliis quibusdam urbis Proceribus interfectis [g], prædam uberem asportantes, Jerosolymis discessere.

e *Joseph. de Bello l.* 4. *c.* 4.
f *De Bello l.* 4. *c.* 5.
g *De Bello l.* 4. *c.* 6. 7.

Interea Zelotis in contraria vicissim distractis, eorum plurimi Joanni Giscalæ, plurimi verò Eleazaro Simonis filio adhæserunt. Cùm autem Simon viribus minor sibi videretur, Simonem Gioræ filium, latronum montana occupantium Ducem, & Principem, in sui auxilium advocavit (h). Res ita se habebant, cùm Titus copiis suis Jerosolymam circumsepsit, anno Christi 70. Interius Templum Eleazarus, Joannes Giscalæ occupavit exterius, Simon verò Gioræ superiori civitate, & inferioris etiam plurima parte potitus, eò angustiarum Joannem adegerat, ut infelix, hinc ab ipso Simone, inde ab Eleazaro bellum duplex perferre cogeretur. Hæ tamen factiones se invicem oppugnantes, ut cum Romanis confligerent, ad concordiam redibant; ubi verò dimicatio quieverat, sese iterum mutuis cædibus absumebant. Capta demum civitate, Joannes in cloacis, in quibus se abdiderat, inventus, & ad Titum adductus (a), carceri perpetuo addictus est. Supplicium utique impar homini tam flagitioso, qui, ut ingemuit (b) Josephus, tot tantisque sceleribus obnoxius, præcipua causa fuit, ut Jerosolyma prorsùs everteretur.

h *De Bello l.* 6. *c.* 1.
a *De Bello l.* 7. *c.* 17.
b *De Bello l.* 4. *c.* 5.

JOARIB, seù *Jojarib*, primæ ex 24. Sacerdotum familiis, quas David constituit, Princeps (c). Ab ejus familia Macchabæi (d).

c 1. *Par.* 24. 7.
d 1. *Mach.* 2. 1.

I. JOAS, Gedeonis pater. *Judic.* 6. 2.

II. JOAS, Amalechi filius, qui jubente Achab, Michæam Prophetam carceri addixit (e).

e 3. *Reg.* 22. 26

III. JOAS, unus ex posteris *Sele* Judæ filii (f). Apud Vulgatam *Securus* appellatur.

f *Vide* 1. *Par.* 4. 22. *in Hebr.*

IV. JOAS, Ochoziæ filius, Rex Juda. Ubi Ochoziam, & Principes ex Regia Domo Juda ab Jehu interfectos (g) Athalia audivit, ut sibi Regnum in tuto collocaret (h), Regum progeniem omnino delere agressa, filii sui Ochoziæ, qui aliquandiu Jerosolymis imperaverat, filios interfecit, præter infantulum Joas, quem Josaba, seù Josabeth Regis Joram filia, Ochoziæ soror, & uxor Pontificis Jojadæ, clam sustulit, & in Templo unà cum ejus nutrice sex annis, inscia prorsus Athaliâ, occuluit. Septimo verò anno, Jojada Centurionibus, & militibus Templi puerum Regem ostendit, quorum ope plurimis Sacerdotibus, atque Levitis in Templum coactis, ea felicitate omnia composuit, ut Joas in Templo Rex fuerit conclamatus, antequam suboleret Reginæ; quæ à festivis populi vocibus ad Templum evocata, & statim à Centurionibus, Pontifice jubente, inde educta, interfecta est.

g 2. *Par.* 22. 8. 9. *&* 4. *Reg.* 11. 1. *&c.*
h *A. M.* 3120. *ante Ch.* 8[illegible]. *ante Ær.* 8[illegible]4.
An. M. 3126. *ante Ch.* 874. *ante Ær.* 878.

Porrò Jojada Regi puero diademate imposito, eidemque Lege tradita, ipsius nomine Deum inter Regem & populum fœdus pepigit, ut imposterum à Domino non deficerent, atque jurejurando omnes, ut Regi obsequerentur, obstrinxit; eumque denique in aulam delatum, in patrum suorum solio collocavit. His ita gestis, ad fanum Baal, quem Regina colebat, populus concurrens, Idolum contrivit, ejusque Sacerdotem ante Aram interêmit. Septennis Joas, cujus mater Sebia ex Beersabee, Regnum assumpsit, quod deinde annis 40. Jerosolymis gessit (i). Domino autem acceptus æquissimè imperavit, donec Jojada vixit: Excelsa tamen non abstulit, quibus adhuc populus adolebat.

i 4. *Reg.* 12. 1 *&c. Ab An. M.* 3126. *usque ad* 3166.

Domino spontè oblata cogi, ut in Templi restaurationem impenderentur, Jojada constituerat: quod remissiùs actum est, usque ad vigesimum Joas annum. Tunc enim ad eleemosynas congerendas præ Templi foribus arcâ constitutâ, totius pecuniæ rationem Rex exquirebat, ut in Domûs Domini reparatione omninò collocaretur (k). Cum verò 130. annorum senio confectus Jojada obiisset (l), suis Joas adhæsit assentatoribus, qui, Templi cultu omisso, Idolis, & lucis, seù veriùs Astarte lucorum Deæ adoleverunt. Quare Dominus, quòd se

An. M. 3146. *ante Ch.* 854. *ante Ær.* 858.
k 4. *Reg.* 12. 6. *&c.* 2. *Par.* 24. 5. *&c.*
l *Circa A. M.* 3160. *ante Chr.* 840. *ante Ær.* 844.

se dereliquissent, Idolisque libassent, plurima Jerosolymæ, & Judæ mala per Zachariam Pontificem Jojadæ filium minitatus est: Pontifex verò ab audientibus, Regis jussu, lapidibus obrutus, Divinam in illos eo de facinore ultionem minitans interiit. Brevi post tempore, Hazael Syriæ Rex, obsidinne captâ Geth, contra Jerosolymam movit; à cujus impetu ut se suosque Joas vindicaret, quidquid Ochozias pater, avusque Joram, & ipsemet jam Templo dicaverat, quidquid etiam in regio thesauro congesserat, Hazaeli erogavit. Proximo tamen anno (a), Syrorum exercitus in Judæam reversus, regiones populatus, Joas copiis deletis, Jerosolymam invasit, Judæque Principibus interfectis, opimam Syriæ Regi prædam Damascum transtulit. Mirandum tunc planè incidit, quòd Syri satis superque viribus, & numero impares, Judæos longè majores profligaverint. Joas autem extremo pudore affectum, quòd à promissis defecisset, increparunt (b), maximisque calamitatibus obrutum reliquerunt: in quem ulteriùs ad malorum incrementum servi insurgentes, Zachariæ sanguinem ulturi, in lectulo suo interfectum, Jerosolymæ quidem, minimè verò in Regum sepulchrum intulerunt (c).

a Vide 2. Par. 24. 23. &c. An. M. 3165. ante Ch. 835. ante Ær. 839.

b 2. Par. 24. 24. Vulgat. in Joas quoque ignominiosa exercuere judicia Hebræum legit: emnfoat fecerunt udicia. Confer 4. Reg. 25. 6.

V. JOAS, Israelis Rex, patris Joachaz successor, quo tamen adhuc vivente Rex fuerat denunciatus An. M. 3163. Regnum verò solus gerere cœpit An. M. 3165. ante Chr. 835. ante Ær. 839. Iis etiam enumeratis, quibus regnaverat patris socius, annis sexdecim Samariæ imperavit (d). Et ipse à Deo defecit, Jeroboami Filii Nabat instar, qui Israelem ad peccata induxerat. Ejus gesta pleraque latent: certò tamen novimus, à Domino fuisse constitutum, ut Regnum Israelis, quod patre Joachaz imperante valdè defluxerat, restitueret (e).

c A. M. 3166. ante Ch. 834. ante Ær. 838.

d 4. Reg. 13. 10. &c.

e 4. Reg. 13. 5.

Lethali morbo (f) Eliseum ægrotantem Joas invisit, flensque Prophetam rogabat (g): *Pater mi, Pater mi, currus Israel, & auriga ejus*; ad quem deinde, ejusdem jussu, sagittis & arcu delatis, apertâque cubiculi fenestrâ, arcum Rex intendens, Propheta manibus suis super Regis manus impositis ictum dirigente, jaculum emisit, quod statim Eliseus salutis jaculum contra Syriam, idcircò appellavit, quòd Syriam in Aphec prorsùs esset eversurus. Cùm verò, jubente Prophetâ, iterum Joas bis, terque jaculis tellure percussâ à novis ictibus abstinuisset, excandenscens Eliseus, Si, inquit, quinquies, vel sexies, aut septies tellurem confodisses, Syriam omninò delesses: de qua tribus tantùm vicibus victoriam nunc consequêris. Mortuo deinde Eliseo, Joas tribus prœliis (h) Benadadum, qui patri Hazaeli Syriæ Regi successerat, profligato, eas urbes, quas Hazael genitori suo Joachaz eripuerat, aliasque cæteras, quas Syriæ Reges occupaverant, recuperavit, Regnumque Israelis, satis ante divulsum, restituit (i).

f A. M. 3165. ante Ch. 835. ante Ær. 839.

g 4. Reg. 13. 14. 15. &c.

h A. M. 3168. ante Ch. 832. ante Ær. 836.

i 4. Reg. 12. 25

Post hæc, Joas diù pacato Regno imperavit: cùm verò longè post Amasias Rex Juda de Idumæis insignem victoriam retulisset, Regi Joas bellum indixit (a). Cui Joas per Legatos respondit: Carduus Libani misit ad Cedrum, ut ejus filiam filio suo desponderet; sed à transeuntibus luci bestiis carduus contritus est. Quòd Edom profligaveris, intumuisti: quæso tuâ sorte contentus acquiesce; cur me in tui, tuique populi cædem provocas? Quo nihilominus minimè acquiescente, Joas in castra egressus, hostibus deletis, Amasiam cœpit, & Jerosolymam ingressus, à porta Ephraim usque ad portam anguli 400. cubitis urbis mœnia evertit, Templique, Regiisque thesauris direptis, Samariam victor reversus est. Cui paulò post mortuo (b), Jeroboam secundus successit (c).

a 4. Par. 24. 17. 18. An. M. 3178. ante Ch. 822. ante Ær. 826.

b A. M. 3179. ante Ch. 821. ante Ær. 825.

c 4. Reg. 13. 13

I. JOATHAN, seù *Joatham*, Gedeonis filius natu minor (d), qui septuaginta fratrum suorum, quos Abimelech, nothus ejusdem Gedeonis filius, interfecit, cædem evasit (e). Hic cum audisset à Sichimitis, quòd eorum esset popularis, Abimelech sibi Regem fuisse constitutum, è monte Garizim eosdem Sichimitas extra urbem coactos, ut diadema Regi imponerent, sic est alloquutus: Audite me viri Sichem, sicut vos à Domino audiri avetis. Ut sibi Regem constituerent, ad olivam primò, postea ad ficum, demùm ad vitem arbores convenere: quibus omnibus abnuentibus, ad rubum devenerunt. Hic verò oblatum minimè rejiciens Regnum, Si seriò, inquit, Regem me seligitis, unà simul coactæ sub mei umbra requiescite: sin me illuditis, è rubo ignis egressus, Libani cedros absumat. Anne domum Gedeonis, qui vos è Madianitarum servitute liberaturus vitam suam in discrimen obtulit, ut par erat, excepisse videmini, dum 70. legitimis necatis filiis, Abimelechum ab ejus ancillâ editum, Regem vestrum denunciatis? Quæ si jure vos agitis, ille de vobis, vos de illo gaudium consequamini: sin præstatis injuria, ab igne de Sichem egresso perdatur Abimelech. Hæc ubi enunciaverat, veritus, ne ab Abimelech interimeretur, in Bera confugit. Quid deinde contigerit, incertum: quæ tamen in Abimelech, & Sichimitas imprecatus fuerat, paulò post evenere. Vide *Abimelech*.

d A. M. 2768. ante Ch. 1232. ante Ær. 1236

e Judic. 9. 5. &c.

II. JOATHAN, seù *Joatham*, Regis Juda Oziæ, qui & Azarias dicitur, filius atque successor. Patre leprâ infecto, quòd Sacerdotum munus in thure adolendo obire præsumpserit (f), Joathan Regnum suscepit (g); quo annis 25. gesto, Regis nomen assumpsit, solusque imperavit (h). Teste Scripturâ, patris Oziæ instar, Domino adhæsit, non tamen delevit excelsa, quibus adhuc populus immolabat (i). Amplam Templi portam erexit; Jerosolymæ in muro vici Ophel plura, in montibus, & Judæ saltibus turres & oppida construxit (k).

f 2. Pa. 26. 16. &c.

g A. M. 3221. ante Ch. 779. ante Ær. 783.

h Ab An. M. 3246. ante Ch. 754. ante Ær. 758. usque ad 3262. ante Ch. 738. ante Ær. 742.

Ammonitas, quos Ozias pater sibi subegerat, à se deficientes profligavit, eisque centum argenteorum talentorum, & 10000. tritici, totidemqxe hordei mensurarum vectigal imposuit. Paulò antequàm è vivis emigraret, Rasin, & Phacee, ille Syriæ, hic Rex Israelis, adversùs eum moverunt (l): de quo bello certi nihil. Initio tamen Regni

i 4. Reg. 15. 33. &c.

k 2. Par. 27. 2. &c.

l 4. Reg. 15. 37.

gni Achaz (*a*), Joathan filii, & succefforis, regiones Judæ maximis calamitatibus laboraffe videntur (*b*).

a *Joathan obiit An. M.* 3262. *ante Ch.* 738. *ante Ær.* 742.

b *Is.* 1. 1. *&c.*

JOAZAR, Judæorum Pontifex, qui anno Incarnationis Dominicæ, M. 4000. Matthiæ Theophili filio fucceffit. Ejus frater Eleazar poft ipfum Pontificatum cœpit, A. M. 4004. in qua dignitate iterum conftitutus anno 4010. eamdem geffit ufque ad 4016. eique fucceffit Ananus filius Seth. *Joazar*, qui & *Azar*, Mariamnes Pontificis Simonis filiæ, & Herodis Magni uxoris frater, ab Archelao Româ reverfo, Pontificatu idcircò fpoliatus eft anno 4004. quòd contrà eum conjuratis adhæferit (*c*). A' Romanis autem, ad quos accefferat, anno 4010. fuit reftitutus: Cyrenius denique Syriæ Præfes in Judæam profectus anno 4016. Joazaro ejecto, Anano tradidit Pontificatum (*d*).

c *Joseph. Ant.* l. 17. c. 15.

d *Antiq.* l. 18, c. 1.

I. JOB, feù *Jobab*, Iffachar filius tertius. *Gen.* 46. 13.

II. JOB, feù *Jobab*, Zaræ filius, Efau nepos. *Gen.* 36. 33. & 1. *Par.* 1. 44.

III. JOB, feù *Jobab*, filius Jectan (*e*).

IV. JOB, seù *Jobab*, Rex Madon (*f*).

V. JOB, feù *Jobab*, Geræ filius ex Tribu Benjamin. 1. *Par.* 8. 9.

e *Gen.* 10. 28. & 1. *Par.* 1. 23.

f *Josue* 11. 1.

VI. JOB, feù *Jobab*, filius Elphaalis, ex eàdem Tribu. 1. *Par.* 8. 18.

VII. JOB, virtute, patientiâ, & pietate infignis, qui terram Hus, feù Aufitidem in Orientali Idumæa in Bozræ finibus incolebat. Qua ortus fit ætate, quave floruerit, valdè incertum, ingenfque diffidium. Ad Græcorum, & Arabum Job Exemplarium calcem, nec non & in veteribus Vulgatis Latinis Bibliis, hæc, ut ajunt, è Syriaco deprompta leguntur: *Hic in terra quidem Aufitide redditur habitans in finibus Idumææ, & Arabiæ, & erat ei nomen Jobab. Cùm autem accepiffet uxorem Arabiffam, generat filium, cui nomen Emmon. Erat autem ipfe ex patre quidem Zare de filiis Efau filius, matris autem Boforræ: ita ut ipfe fit quintus ab Abraham. Et hi funt Reges, qui regnaverunt in Edom, cujus regionis etiam ipfe dominatus eft: primus Balac filius Beor & nomen civitatis ejus Dennaba; poft Balac autem Jobab, qui vocatur Job; poft hunc autem Afom, qui erat Dux ex regione Themanitide; poft hunc autem Adad filius Barad, qui excidit Madiam in campo Moab, & nomen civitatis ejus Getham: Amici autem, qui ad eum venerunt, Eliphaz de filiis Efau Themanorum Rex, Baldad tyrannus Sauchæorum, Sophar Rex Minæorum.*

Hæc omnium vetuftiffima eft Jobi Genealogia, cui Ariftæas, Philo, Polyhiftor (*g*) adhærent, quamque probant & citant Græci, & Latini Patres, fuæque Job verfioni inferit Theodotion. Nil fanè nobis conftat, cur fit repellenda, cum à vetuftis Patribus comprobetur, & ab Judæis ad nos deveniffe videatur. Invenimus præterea Jobum Moyfis fuiffe coævum.

g *Apud Euf.* l. 9. c. 25. *Præp. Vide & Frideric. Spanhem. hist. Jobi*, c. 4.

ABRAHAM.

ISAAC.

Jacob.	Efau.
Levi.	Rabuel.
Amram.	Zare.
Moyfes.	Jobah. 1. *Par.* 1. V. 35... 44.

Job igitur virtute, & Religione eximius (*a*), pecoribus etiam ditiffimus, atque mancipiis, (quæ tunc apud Arabes præfertim & Idumæos præcipuæ ducebantur divitiæ) maribus feptem, fœminis verò tribus ex eâdem probabiliter uxore exceptis, per Orientis Regiones, & omnes citra & ultra Jordanem populos infignis fuit. Ejus filii per circulum viciffim fefe convivio excipiebant; circulo autem peracto pius pater pro eorum fingulis holocauftum Deo immolabat, ut fi quid fortè deliquiffent, ignofceret. Porrò ab omni non modò operum, fed etiam mentis nequitiâ longè adeò aberat (*b*), ut fe cum oculis fuis conveniffe, ne vel Virginem intuerentur (*c*), feque pauperum adjutorem, pupillorum patrem, propugnatorem viduarum, cæcorum ducem, fulcimen claudorum fuiffe, idem ipfe fateatur (*d*).

a *Job.* 1. 1. *&c.*

b *Job.* 1. 3. & 31. 26. & 29. 7.

c *Job.* 1. 39.

d *Job.* 29. 13, *&c.*

Inter filios Dei, feù Angelos, quadam die Satan coram Domino conftitutus, ab eoque rogatus, an Jobi virtutem, fuofque mores animadvertiffet (*e*), ita Jobum idcirco fe gerere dixit, quòd in eum ipfe Dominus bona maxima contuliffet; ab juftitiâ fanè, fi quid ei calamitatis contingeret, receffurum. Itaque a Deo permiffus, ut de optimo viro experimentum caperet, modò tamen ejus non officeret incolumitati, in ejus agros impulit Sabæos, qui agricolis cæfis, boves diripuere; ignem è nubibus demifit, qui oves, pecuariofque confumpfit; tres Chaldæorum turmas concitavit, qui camelos afportarunt; ejus denique filiis, filiabufque, primogeniti fratris convivio accumbentibus, furentem adeò ventum excitavit, ut domo concufsâ, atque everfâ convivas omnes oppresserit. Quibus nunciis, alterum altero finè intervallo infequente, auditis, Job vefte difcifsâ, tonfoque capite, humi ftratus, fe nudum ab utero matris egreffum, nudum illuc reverfurum ingemuit; Deoque, quòd omnia fibi tradidiffet, omniaque etiam abftuliffet, benedixit.

e *Job.* 1. 6. *&c.*

Iterum Satan coram Domino conftitutus, ab eoque interrogatus (*f*), an Jobi, tot tantifque calamitatibus confecti, patientiam obftupuiffet, Omnia, inquit, homo ultrò dimittet, modò fuæ confulat faluti; qua fi Job deftituetur, ipfe quoque à Domino deficiet. Quare Deo indulgente, modò tamen vitæ parceret, iis ulceribus eum affecit, ut fimo fibi fubftrato fluentem toto corpore faniem teftâ detergere cogeretur.

f *Job.* 2. 1. *&c.*

Ad

Ad quorum malorum incrementum, ejus quoque uxorem concitavit, ut conjugi de suâ simplicitate redarguto, ad Deum maledictis prosequendum suaderet: quam tamen Job insipientis instar loquutam esse increpavit: quòd sicuti bona bilari animo à Deo acceperat, animo etiam libenti à Deo inflictæ calamitates essent perferendæ. In quibus omnibus vir optimus ne verbis quidem deliquit.

Interea Eliphaz Themanites, Baldad Suhites, & Sophar Naamathites ejus amici, ærumnis, quibus afficiebatur, auditis, à propriis regionibus profecti, eum properarunt invisuri. Eliu quoque Buzites quartus accessit, cujus mentio cap. 32. (*a*). Hi, cùm procul aspectum minimè agnovissent, accesserunt denique, editoque fletu, vestibusque discissis, in aerem extulerunt pulverem, ut decidens, sibi ipsis caput obduceret, humique unà secum prostrati, quin ipsi quidquam effarentur, dies septem, totidemque noctes consumpsere. Jobum denique in fletus effusum (*b*), vehementerque de suis ærumnis conquestum, tres amici mala, quibus Deus suos probat, ab iis, quibus in improbos animadvertit, minimè secernentes, ejusque questus ab impatientiâ editos arbitrantes, nequitiæ insimularunt, suaseruntque, ut pœnitentiâ ad Deum reversus, Divinam humilis Justitiam agnosceret, quæ de ejus flagitiis vindictam sumptura, tot calamitatibus in eum animadverterat.

a *Job. 32. 2. Eliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram.*

b *Job.3.1.&c.*

Job verò suæ innocentiæ conscius, gravioribus, quàm mereretur, se pœnis affectum asseruit, & justos vel tantùm ad eorum constantiæ experimentum, vel etiam ad perfectionis incrementum, vel denique ob Dei judicia omninò homini impervia, à Domino quandoque plecti ostendit. Ejus nihilominùs amici in aliam prorsùs sententiam abibant. De his ea omnia, quæ Jobi Liber complectitur. Quod discrimen soluturus (*c*), è turbine Dominus eos alloquens, pro Jobo decrevit, quin tamen quædam temerè prolata comprobaret, quæ doloris vis, & disputationis ardor veluti per vim ab eo eduxerant. Quare Job errorem fassus, veniam postulavit (*d*). Dominus verò Jobi amicis increpatis imperavit, ut sacrificiis ab ipso Jobo offerendis peccata sua expiarent; Dæmoneque interdicto, ne ei ampliùs officeret, ingeminatis facultatibus, plurimâque prole adauctum, felicissimo tandem obitu è vivis demigrantem excepit. Ecce Jobi historiæ compendium.

c *Job. 38. & 39.&40.& 41*

d *Job.42.*

Qua ætate Job vixerit, valdè incertum. Si tamen Moysis coævum putemus, ejusque ærumnas annis aliquot ab Israelis ex Ægypto egressu statuamus, (ante enim nequeunt constitui, cum de hoc egressu sermonem habuerit *cap.26. ℣. 12.*) floruit fortasse usque ad Othonielem. Si, verbi gratià, septem annis ab exitu Ægypti ærumnis, ulceribusque affectus statuatur, cùm ulteriùs eodemmet teste, post bonorum omnium reparationem annis centum & quadraginta vixerit, (*e*), credendus est è vivis decessisse anno 2660. duobus annis antequam obiret Othoniel. Septuaginta ante calamitates annis vixisse, iis verò interritè perlatis hujusmodi annorum geminato numero à Deo cumulatum arbitramur. Qui tamen septem vel pluribus annis plagis percussum autumant, his annorum, quos retulimus, computationem adaugent; ea enim de re certò nihil constat.

An. M. 2520. ante Ch. 1480. ante Ær. 1484

e *Ita Hebræi PP. plerique. Vide Mercer. Pineda, Torniel. Cornel.*

Discrimen etiam quoad ejus sepulchrum, quorum celeberrimum statuunt in Trachonitide ad fontes Jordanis, ubi plurima post sæcula Pyramis adhuc erigitur, quam Jobi tumulum jactant (*a*). Alii Theman inter Suethe, & Naamath idcircò tumulatum volunt, quod eas regiones incoluisse arbitrentur. Chaldæus Paraphrastes, quem Coc appellant, in Armenia commoratum refert, ubi Jobi sepulchrum adhuc videri ab Itinerantibus accepimus; quem tamen Jobum novissimum Mahometanorum Ducem fuisse putamus. Alter Chaldæus interpres Jobum Bizantii humatum tuetur, propè cujus mœnia tumulus exhibetur, Jobi quidem à quibusdam creditus (*b*), verè tamen Arabis cujusdam, nomine Job, in quadam Bizantii obsidione interfecti, & prope ejus mœnia tumulati anno 672. Eâdem in urbe sexto sæculo videre erat Monasterium D. Jobo dicatum (*c*) in quo tamen ejus condi ossa nemo meminit. Eusebius atque Hieronymus (*d*) traditione certum putant Jobum esse commoratum in urbe *Astaroth-Carnaim* in Batanea ultrà Jordanem sitâ, in qua ejus domus hucusque conspicitur. Cùm vero Denabam in Ausitide, seù in Desertâ Arabiâ constitutam, Regni *Jobab*, quem eumdem ac Job credimus, Metropolim Scriptura appellet (*e*), ipsum Denabæ vixisse, atque obiisse jure arbitramur.

a *Brocard. Adrichom. Tirin. Cotovic. alii.*

b *Ricaut. de Imper. Othom. l.1.p.16. Elmacim hist. Saracen. l. 1. c. 7.*

c *Du Cange Bizant. Christian. l. 4. p. 104. n. 18.*

d *Euseb. & Hier. in locis hebr.*

e *Gen.36.32. & 1.Par.1.43. 44.*

Ferunt etiam, Jobi Reliquiæ à Rhotari Longobardum Rege septimo sæculo Romam delatæ (*f*), ultimoque sæculo à furibus inde asportatæ quo loco sint conditæ, incertum esse. Vetus Martyrologium Jobi meminit, à quo etiam Sanctus, Propheta, & Martyr appellatur. Ejus cultus apud Græcos æquè & Latinos vetus, atque vulgatus. Illi, quos Arabiæ, *Ægypti*, Æthiopiæ, Russiæ, atque Moschoviæ Christiani sequuti sunt, sextam; hi verò decimam Maji diem ejus solemnem instituunt. Hunc, præter Martyres Macchabæos Fratres, veteris Testamenti Sanctorum primum agnoscimus, cui Fidelis Occidentalis Ecclesia publicos cultus exhibuerit, & Patriarchas inter atque Prophetas neminem invenimus, cui plura Templa, atque Altaria, in Hispaniis præsertim, atque in Italia, Fideles erexerint; quem in lepram, elephantiasim, scabiem, veneream luem, & mala cætera, quæ ad hæc, revocantur, præcipuum Patronum advocant. Vide Baillet in Vit. SS. Veteris Testamenti die 10. Maii.

f *Vide Gall. Sanctuar. Pap. l.4. c.1.*

De Jobi morbo egimus in Dissertatione, quam nostris in Job Commentariis præposuimus, de qua etiam multo ante Pineda (*g*) disseruit, eamque duobus vel tribus supra triginta morbis coaluisse detexit; Bartholinus tamen duodecim tantùm malorum species enumerat (*h*) At S. Chrysostomus (*i*) mala omnia, quibus homo angi potest, quæque ipse Dæmon totis viribus adhibitis infli-

g *Pineda in Job. 1. 7. & S. t. 1. p. 137. & seq.*

h *Bartholin. de Morbis Biblic. c. 7.*

i *Chrysost. Caten. in Job. p. 51.*

fligere valuit, æquo animo Jobum pertulisse testatur. Si ea, quæ Job de se ipso fatetur, attentè perpendamus, ex circumstantiis plerisque ejusdem morbum Lepræ symptomata fuisse colligimus: quam utique sententiam plerique Patres, & Commentatores tueotur, eamque vel obscurè, vel apertè docent Chrysostomus, Apollinaris, Polychronus, Philippus Presbiter, Venerabilis Beda, Author Sermonum *ad Fratres in Eremo*, D. Augustini nomine evulgatus, Pineda, Bartholinus, Bolducus Vatablus, Cyprianus Cilerciensis, aliique plures.

Qui verò pessimo morbo, seu venereâ lue tactum seruot, ad hanc propè sententiam revocantur, cùm morbus is minimè absit ab ipsâ leprâ. Ad hosce morbos propellendos, ejus opem Latina Ecclesia implorat, eique pleraque valetodioaria, & xenodochia, in quibus eâ lue contabescentes excipiuntur, dicavit. Per quæ tamen optimi viri Sanctitati detrahere minimè velim; potuit enim eo morbo confici, quin intemperanter quidquam admiserit, cùm & (a) Itinerantes testentur, facilè adeò in calidis regionibus contrahi, ut cum aliquo hac lue laborante tantùm familiariter quis agens, eodem sæpè morbo inficiatur. Videatur hac de re Dissertatio nostra.

a *Chardin. Persia iter t.2. p.p.c. ult. p.* 220.

An Job extiterit, quidam (b) in dubium revocant, ejusqne Librom historiam commentitiam appellant. Eum Spinosa Paganum putavit. Quidam (c) Moyse priorem, quidam verò coævum, quidam denique posteriorem sub Judicibus vixisse tuentur. Neque desunt qui ad Davidis & Salomonis ætatem (d), quique ad Babylonicæ captivitati proxima, vel ad ipsa captivitatis tempora Jobum protrahant. Rabbini demum nonnulli sub Assuero & Esther imperantibus floruisse, & quidam, antequam Babylonem asportaretur, Palæstinæ Tiberiadis gymnasio præfuisse opinantur (e). Jobi tamen existentiam improbare non decet, quin mendacio obstringamus Ezechielem (f), Tobiam (g), & D. Jacobum (h), qui de eo, veluti de Sanctissimo viro, & patientiæ exemplari sermonem habent, quin etiam omnibus Judæorum, & Christianorum Traditionibus, & Latinorum, Græcorumque Patrum authoritati adversemur. Cum verò Judæorum Legem non profiteretur, neque propterea circumcisionis gladium fuerit perpessus, Jobum hoc sensu Paganum fuisse ultrò fatemur, sicuti & Melchisedech, aliique Justi Pagani vocantur: quo nomine sic accepto, despiciendi, atque execrandi nihil inducitur. Quamvis autem, qua vixerit, ætas adbuc lateat, ad Davidem nihilominus, & ad Salomonem, multoque minus ad Babylonicam captivitatem produci nequit, cum ejus, veluti Patriarchæ veteris, Tobias, & Ezechiel meminerint, cumque & ipse Job de Pharaone, & Maris Rubri transitu clarè nimis edisserat (i). Contigisse tamen potuit, ut ejus Libri, ut apud nos nunc jacet, Author post Davidem, & Salomonem vixerit; verba eoim ad Psalmos, Jeremiam, & Proverbia aliquaodo referre videtur.

b *Rabbini quidam in Talmud tract. Baba Batra. Maimonid. Anabaptistæ. Salmasius in familiari colloquio apud Spanhem. hist. Jobi.*

c *Origen. l. 6. contra Celsum.*

d *Talmudistæ, & alii apud Maimonid. More. Nebochim. c.* 22.

e *Talmud. tract. Baba Batra.*

f *Ezechil.* 14. 14.

g *Tob.* 2. 12. & 15.

h *Jacob.* 5. 11.

i *Job.* 26. 12. & 15. 24. & 25.

JOBI LIBER. Plurima etiam de hoc Libro discrimina; Quidam enim ab eodem ipso primum Syrorum, seu Arabum idiomate exaratum, postea verò à Moyse, vel ab Israelitarum aliquo, Hebraicè versum autumant; quidam verò vel Salomoni, vel Isaiæ, vel deoique recentiori alicui eumdem tribuunt. Licèt autem nihil, quo ejus Author clarè inducatur, Liber iste præseferat, illum tameo, quicumque fuerit, Religione Judæum, & Jobo posteriorem fuisse certò constat; cùm ad Scripturam, cujus sæpè etiam phrasibus utitur, quammaximè alluserit, quare in eâ satis superque versatus exhibetur. Plurimas, Jobi Librum inter & alios sacros Authores, allusiones, & phrases sibi vicissim similes & cohærentes coegimus, & cujuslibet de hujusmodi Libri Authore sententiæ vi suâ munita argumenta omnia eduximus.

Hujus Libri Autographum Hebraico quidem, sed pluribus Arabum, & Chaldæorum phrasibus, & periodis, quibus minimè Hebræi otuntur, referto idiomate conscriptum fuit; qoamnbrem obscurum nobis, & captu difficile contigit. Non solotâ oratione sed carminibus constructum est, carminibus tamen non sono & nnmero addictis, quorum in phrasium vi, in conceptuum sublimitate, io animi motuum spiritu, in descriptionum proprietate, & in varietate dictionum præcipua laus sistit, & decor. Sanè poesim hanc uberiorem, & elegantiis, varietatibus, atque ornamentis magis refertam apud Veteres invenire non erit. Operis author, quicumque fuerit, artem omnem planè adhibuit, ut eorum quisque, quos colloquentes inducit, seotentiam suam optimè tueretur. Quamvis autem historia, ejusque circumstantiæ à veritate minimè absint, & colloquentium sententiæ, & argumenta integrâ fide referantur, dictionum tameo, & phrasium sonus Poetæ, seu Authori tribuendus omnino videtur.

Ab utrâque Latinorum, & Græcorum Ecclesiâ, sicut & ante à Sinagogâ, Liber iste canonicus, & fide credendus habetur; Pluribus in locis D. Paulus ejus meminisse, vel saltem ad eum aliquid referre videtur (a). D. Jacobus in suâ Epistola Jobi patientiam commendat, eamque iis, ad quos scribit, perspectam agnoscit (b). Authorem Libri Jobi Theodorus Mopsuestenus idcircò redarguit (c), quòd fabularum, & poeticorum eventuum prophaoam scientiam ostentaverit, quòdque Jobum ea proferentem inducat, quæ optimi viri Sanctitati minimè respondent, & nequitiæ potiùs, quàm probitatis exemplum præstant. Celeberrimus tamen, audaxque Criticus contra illum non pronunciasset, si pro Græca Versione, quæ verè quibusdam, quæ ad fabulam, poeticosque eventus referuntur, scatet, Originale iisdem minimè infectum pervolvisset. Lutherum, & Anabaptistas quidam objurgant, quòd & Jobi Librum rejiciant, Scultetus verò, & Spanhemius Lutherum purgare conantur. De his omnibus, aliisque pluribus ad Jobum, ejusque librum spectantibus, P. Pineda, nostra Commentaria, & Spanhemius in Jobi historia consulantur.

a *Rom.* 2. 11. *collatum cum Job.* 34. 19. 1. *Timoth.* 6. 7. *cum Job* 1. 21 & *Hebr.* 12. 5. *cum Job.* 5. 17.

b *Jacob.* 5. 11 *Sufferentiam B. Job audistis.*

c *Vid. Synod. V. Oecumen. collat.* 4. *art.* 63.

JOCABED, Amrami uxor, Mariæ, Moy-

sis, & Aaronis mater. Dissidium est de consaguinitatis gradu, quo invicem Amram & Jocabed vincirentur; quidam enim Hebræo textui (*a*), ubi Jocabed Levi filia appellatur, adhærentes veram Levi filiam, & Amrami amitam fuisse tuentur; quidam verò filiam unius ex fratribus Caath, ideoque Amrami dumtaxat consobrinam constituunt. Chaldæus (*b*) filiam sororis Amrami, Septuaginta verò fratris ejusdem Amrami filiam appellant. Hebræum *Doda*, quod ibidem legitur, non semper eundem consanguinitatis gradum significat; & ea verba *Levi filia* intelligi valent de verâ Levi filiâ æquè ac de muliere aliquâ ex Aaronis progenie. Inde fit, ut tum Scripturæ Textus, cùm Interpretum inter se diffidentium sententia hac de re certi nihil inducant. Nibilominus ad veritatem propiùs accesserit, ut puto, qui tantùm Amrami consobrinam Jocabed statuat. 1. Si verè Levi filia fuisset, inter ejus & Amrami ætatem nimia intercessisset disparitas. 2. Conjugium amitam inter & nepotem à Lege interdicitur, &, quòd ante permissum fuerit, nullum argumentum. 3. juxta Hebræorum phrasim *Levi filia* optimè intelligi potest pro nepte.

a *Ita Hebræi Testament. 12. Patriarch. Tostat. Usser. alii Exod. 2. 1. & 6. 20. & Num. 26. 59.*
b *Exod. 6. 20.*

I. JOEL, Samuelis Prophetæ filius, natu major. Cùm Samuel senuisset (*c*), filios suos Joelem & Abiam Israelitarum Judices denunciavit. Quo munere in Bersabee urbe ad meridianos Palæstinæ fines impiè functis, Primates Israelis ad Samuelem confugêre, ut sibi Regem constitueret.

c *1. Reg. 8. 5. &c. A. M. 2908 ant. Chr. 5092. ant. Ær. 1096.*

II. JOEL, Josabiæ filius, ex Tribu Simeonis. 1. *Par.* 4. 35.

III. JOEL, Israhiæ filius, ex Tribu Issachar. 1. *Par.* 7. 3.

IV. JOEL, unus ex fortissimis exercitûs Davidici. 1. *Par.* 11. 37.

V. JOEL, Levita, unius ex Levitarum familiis Princeps. 1. *Par.* 15. 7.

VI. JOEL, Phadaiæ filius, ex Tribu Manassis. 1. *Par.* 27. 20.

VII. JOEL, Phatuelis filius, inter duodecim Minores Prophetas secundus, ut ajunt, ex Tribu Ruben (*d*); & ex urbe *Bethoron*, seu meliùs *Betharau*: *Bethoron* enim sita erat in Tribu Ephraim, citrà; *Betharan* verò ultrà Jordanem, in Tribu Ruben. In Regno Judæ vaticinatus est post decem Tribuum captivitatem, ut credimus, & Regni Israelis eversionem. Quo tamen tempore vaticinari inceperit, quove etiam obierit, adhuc incertum. Maximâ quidem caritate, & locustarum nube Judæam conficiendam portendit: cùm verò eæ calamitates regionem illam sæpissimè populatæ fuerint, ideòque earum singulæ peculiaribus tabulis regestæ non fuerint, nihil inde induci potest, ubi ejus Prophetiæ Epocha constituatur.

d *Ita Epiph. Doroth. Isidor. Hebræi.*

S. Hieronymus, cui plurimi tam Veteres, quàm Recentiores subscribunt, eo ducitur (*e*), ut, cùm alicujus Prophetæ ætas nequeat attingi, ad alium sit confugiendum, qui eidem præcessit, cujusque epocha perspecta habetur. Qua quidem viâ possumus interdum falli; quare nil probibet, quominùs per alteram incedamus, si optimis argumentis adducamur. Hebræi Manasse imperante

e *Hieronym. Præfat. in omnes Prophetas. In quibus autem tempus non præfertur in titulo, sub illis eos Regibus prophetasse sub quibus & hi, qui ante eos habent titulos, prophetaverunt.*

Joelem vaticinatum ferunt: famem autem, quam idem portendit, eamdem esse putant ac eam, de qua Jeremias 8. 13. Quod si, ut videtur, ad veritatem accedat, post Manassem Joelem prophetasse dicendus est; eodem enim Jeremiæ loco propter præterita Manassis flagitia Hebræos Dominus se dispersurum minatur: quo Manasses è vivis jam demigrasse ostenditur. Quamobrem nos meliùs sub Josia Judæ Rege, eâdem, qua Jeremias floruit, ætate Joelem statuimus. Hostilis instar exercitûs locustarum nimbum Judæam invasurum minatur, quæ, brucis interea, & aeris siccitate regionem populantibus, maximam populis caritatem intulere. Deus verò flentis populi pietate motus, locustis per turbinem in mare detrusis, uberem rursus invexit annonam. Deinde diem Domini (*a*), & ultionem de impiis in Jezraelis valle à Deo sumendam portendit. Agit præterea de *Justitia Doctore* à Deo terris donando (*b*); de Spiritu Sancto in homines effundendo (*c*); de æternitate, qua incolenda erit Jerusalem (*d*); de salute, quæ de Jerusalem egredietur (*e*), & quam consequetur, qui Domini nomen in auxilium sibi advocaverit (*f*). Hæc omnia ad novam Christi Ecclesiam referuntur.

a *Joel. 2. 2. &c.*
b *Joel. 2. 23.*
c *Joel. 2. 28.*
d *Joel. 3. 20.*
e *Joel. 2. 32.*
f *Joel. 2. 28.*

JOELA, Jerobam filius, qui Davidi fugâ sibi consulenti adhæsit (*g*).

g *1. Par. 12. 7.*

JOEZER, unus ex fortissimis exercitûs Davidici. 1. *Par.* 12. 6.

I. JOHA, alter ex Davidis fortissimis. 1. *Par.* 11. 45.

II. JOHA, Josiæ Regis à secretis. Huic Templi restauratio demandata (*h*).

h *2. Par. 34. 8.*

I. JOHANAN, Caree filius, qui, cùm agnovisset Ismaelem Nathaniæ filium in Masphat perrexisse, ut Godoliam (*i*) à Nabuchodonosore populo præfectum interficeret, ipsum Godoliam de periculo monuit, seque promptum exhibuit, ut Ismaelem prius interimeret. Cui cùm minimè fidem præstitisset Godolias, paulò post interemptus occubuit.

i *4. Reg. 25. 23 Jerem. 40. 15. A. M. 3417. ante Chr. 583. ante Ær. 587.*

II. JOHANAN (*k*), Josiæ filius, qui absque liberis obiisse videtur, cùm ejus ampliùs Scriptura non meminerit.

k *1. Par. 3. 15.*

III. JOHANAN, Elioenai filius, unus ex Pronepotibus Davidis ex Zorobabele (*l*).

l *1. Par. 3. 24.*

IV. JOHANAN, Judæorum Pontifex, Pontificis Azariæ filius, alteriusque Azariæ pater (*m*). Hic idem creditur cum Jojadâ, Zachariæ patre, sub Joas Rege Juda (*n*).

m *1. Par. 6. 9. 10.*
n *2. Par. 19. 55. &c.*

V. JOHANAN, ex fortissimis Davidis octavus. 1. *Par.* 26. 3.

VI. JOHANAN, Josaphat exercitûs Ductor. 2. *Par.* 27. 15.

JOJADA, ab Josepho *Joadus* appellatus, post Azariam Pontificatum cœpit, eique Zacharias filius successit. In Paralipomenis *Johana*, & *Azarias* cum Jojada, & Zachariâ confundi videntur (*o*). De Jojada jam fusiùs egimus v. v. *Athalia*, & *Joas*. Hic ope uxoris suæ Josabeth infantulum Joas (*p*), Joram Regis Juda filium anno adhuc minorem ab Athaliæ, Regni cupiditate in Regiam propaginem sævientis, cæde liberavit, & in Templo abditum (*q*) septennio elapso Regem vulgavit, interfectâque Athaliâ, in Solio Davidis tutum constituit (*r*). Ea in re maximâ prudentiâ, mirâque sapien-

o *1. Par. 6. 9. 10.*
p *A. M. 3120. ante Chr. 880. ante Ær. 884.*
q *4. Reg. 11. & 12. 2. Par. 23. & 24.*
r *A. M. 3126. ante Chr. 874. ante Ær. 878.*

pientiâ præditum ſeſe exhibuit.

Eodem ſuadente, junior Rex Baalis Templum evertit, ejuſque ſimulacrum contrivit, & donec Jojadæ monitis adhæſit, Regnum Religione, & re etiam civicâ adauctum, omniaque ſibi fauſtè contingere miratus eſt. Optimus Pontifex de reſtaurando Templo cogitaverat, & idcircò ex omnibus Judæ civitatibus plurimas coegerat pecunias (*a*). Quod tamen Levitarum incuriâ actum non eſt, niſi poſtquam annis viginti abſolutis, Rex, adhibitâ etiam Pontificis authoritate, juſſit omnia compleri.

a 4. *Reg.* 12. 2. *Par.* 24. 5. *&c.*

Poſt Jojadam patrem Pontificatum geſſit filius Zacharias, quem ipſe Joas patris beneficiorum immemor interfecit (*b*), dignus propterea, quem tanti facinoris fama probris omnibus cumulaverit. Vide *Joas*, & *Zacharias*. Quod ad Jojadam attinet, annos 300. natus, placido obitu exceſſit (*c*). Tumulatus verò fuit in Regum Jeroſolymitanorum ſepulchro, quòd tot in Regem, Regiamque domum beneficia contuliſſet.

b 2. *Par.* 24. 2. *A.M.* 3164. *ante Chr.* 836. *ante Ær.* 840.
c 2. *Par.* 24. 15. *A.M.* 3160. *ante Chr.* 830. *ante Ær.* 834.

JOJADA, ſeu *Judas* (*d*), Judæorum Pontifex, Eliaſib, ſeu Joaſib ſucceſſor, qui ſub Nehemia floruit. Huic *Jonathan*, ſeu *Joannes* ſucceſſit. Quo tempore Pontificatum cœperit, quove occubuerit, incertum.

d 2. *Eſdr.* 12. 10. *An. M.* 3550. *ante Chr.* 450. *ante Ær.* 454.

JOJARIB. Vide *Joarib*, primæ ex 24. Sacerdotum familiis Princeps.

JONA, columbam, *Bar-Jona* (*e*) verò columbæ filium ſonat. Videtur tamen meliùs legi *Bar-joanna*, ſeu *Jochanna*, Joannis filius. D. Petri parens *Joanna*, ſeu contractiori nomine *Jona* appellatur.

e *Matth.* 16. 17.

I. JONADAB. vir prudentiæ famâ eximius, Semmææ filius, Davidis nepos, & Amnonis filii Davidis conſobrinus (*f*), & quàm maximè familiaris; à quo ægrotante cùm intellexiſſet (*g*) ſic idcircò languore confici, quòd Thamar ſororem ſuam, patre quidem eodem, ſed alterâ matre, deperiret, eidem ſuaſit, ut ægritudinem ſimulans, ſtatim ac pater ipſum inviſurus adveniſſet, Thamar, quæ cibum manu ſuâ confectum ægrotanti afferret, ſibi indulgeri poſtularet. Quibus conſiliis improbè Amnon adhærens, Thamar defloravit; quare ab Abſalomo, Thamar fratre, interfectus eſt (*h*), cæterique Davidis filii dolore affecti.

f 2. *Reg.* 13. 3. *&c.*
g *A. M.* 2972. *ant. Chr.* 1028. *ant. Ær.* 1032.
h *A. M.* 2974. *ant. Chr.* 1026. *ant. Ær.* 1030.

II. JONADAB, Rechab Rechabitarum Principis filius. Vide *Rechabitæ*, & noſtram Diſſertationem, quam Jeremiæ præpoſuimus. Jehu Rege Iſraelis imperante, florebat Jonadab, quem veteri Rechabitarum auſteritati (*i*), quæ agrorum cultu, ac vino prohibitos, gregum tantummodò, & camporum fructibus veſci indulgebat, maximè contuliſſe arbitramur. Quam regionem præcipuè Jonadab incoluerit, ignoramus; legimus tamen Jehu Samariam progredienti, ut ſcelera domûs Achab ulciſceretur, & Prophetas, Sacerdoteſque Baalis interficeret, obvium fuiſſe Jonadab filium Rechab (*k*), quem ſibi Jehu ſincerâ fide devinctum agnoſcens, in currum ſuum aſſumpſit, & Samariam ingreſſus, omnes qui ſupererant ex domo Achabi, omneſque Templi Baalis miniſtros coram ipſo interfecit, ut Divini, quo ipſe flagrabat, zeli teſtis fieret (*l*). Nihil præterea de vita Jonadab, de cujus Diſcipulis vide *Rechabitæ*.

i *Jerem.* 35. 6.
k 4. *Reg.* 10. 15.
l *A. M.* 3120. *ante Chr.* 830. *ante Ær.* 834.

JONAS, Amathi filius, inter minores Prophetas quintus, Galilæus, ex urbe *Geth-opher* (*a*) oriundus, quæ eadem creditur, ac Jotapata, à Joſepho hiſtorico adversùs Romanos obſidentes, paulò ante Jeroſolymitanum excidium, diù defenſa. Geth-opher in ditione Zabulonis erat, ubi & regio *Opher*, ſivè *Epher*. Hanc S. Hieronymus 2000. paſſibus à Sephori Tiberiadem versùs, removet. Jonam Sarepthanæ viduæ filium fuiſſe, vitæ ab Elia reſtitutum (*b*), Rabbini aliquot arbitrantur; idque aſſerunt, quòd vidua vivum filium excipiens, Prophetæ dixerit: *Nunc in iſto cognovi, quoniam ... verbum Domini in ore tuo verum eſt*. Filius *Amathi* dicitur, quod *Amath* Hebraicè veritatem ſonet; quòdque Jonas ob vitam ab Elia reſtitutam, ipſius Eliæ filius quodammodo cenſeatur. Futilis ratio. Ea tamen opinio, quæ Jonam viduæ Sarepthanæ filium facit, plurimùm obtinet (*c*). Profectò Jonas ſub Joas, & Jeroboamo II. Iſraelis Regibus floruit. Quî ergo viduæ illius filius fuerit, cùm Eliæ raptus 60. annis ante Regnum Joas contigerit? Alii Jonæ Sunamitidem illam fœminam matrem dedêre, cujus filium Eliſeus ad vitam revocavit (*d*). Attamen Sunam, & Geth-opher, cujus civem Jonam apertè Scriptura teſtatur, nimiùm diſtabant. Denique ſunt, qui Jonam eum Prophetam fuiſſe volunt, ab Eliſeo ad Jehu miſſum, ut eum in Regem conſecraret (*e*): hoc tamen nihil incertius.

a 4. *Reg.* 14. 25.
b 3. *Reg.* 17. 17.
c *Vid. Hieron. Præfat. in Jonam*, *Pſeudo-Epiph. & Doroth. de morte, & vita Proph. quæſt. ad Antioch. q.* 65. *inter Opera S. Athanaſ.*
d 4. *Reg.* 4. 16. *&c.*
e 4. *Reg.* 9. 5. *&c.*

Author de vita & morte Prophetarum, S. Epiphanii, & Dorothei nomine perſonatus, & Chronicon Paſchale Jonam è regione Cariatham, propè Azotum Græcam urbem maritimam, accerſunt. Ibidem hic Propheta prædixiſſe narratur, *tùm cùm gentes plurimas Hieroſolymis conſpexiſſent, ab occiduis nationibus funditùs urbem eſſe delendam*; eamdemque urbem prorsùs *evertendam, cùm lapis miſerè plorare conſpicietur*. Occiduæ nationes, Romani ſunt; Lapis, Chriſtus, qui in Scriptura lapis angularis dicitur, qui Jeroſolymæ infortunia ante paſſionem flevit. Idem etiam Author teſtatur, Jonam prædicta Ninivitis à ſe mala non contigiſſe ægrè ferentem, in Sur, alienigenarum regione, ſivè meliùs Tyri, matre ſecum abductâ, ſedem conſtituiſſe in agro Saar, ibique mortuum, & in ſpecu Cenezæi Judicis Iſraelis tumulatum; qui fortaſſe Judex Caleb eſt, vel Othoniel. Certè Calebo Cenezæi cognomen ſæpè tributum (*f*); nunquam tamen Iſraelem judicaſſe legitur. Othoniel patrem habuit Cenez (*g*).

f *Num.* 32. 12. *Joſue* 14. 6. 14.
g *Joſue* 15. 17. *Judic.* 1. 13.

Hæc de Jona certò ſcimus. Ninivem pergere à Deo juſſus, ut de impendenti Cœli ultione monitos ab eorum flagitiis populos deterreret (*h*), imperium negligens, Ciliciæ Tharſum fugâ contendere conatus eſt. Vix tamen Joppe ſolverat, eam Dominus procellam concitavit, ut Dei ſui opem implorantes, onera levandæ navi nautæ projecerint. Intereà in ima navi dormientem Jonam Gubernator excivit: qui & intempeſtivæ procellæ obnoxius ſortitò deprehenſus, & quis eſſet, quidve patraſſet flagitii poſtulatus, Hebræum ſe, Domini culto-

h *Jonas* 1. 3. *&c.*

torem, & Prophetam, &, ne ad Ninivitas conciones haberet, profugum factus est: quare se ipsum in mare detruderent, ut navis exitium averterent. E' navi itaque exturbato, illicò oborta est tranquillitas.

Divino factum est consilio, ut piscis immanis, quem cetum alii, alii lamiam, *canem carchariam*, seù canem marinum putant, Jonam fluctibus obrutum, hiante ore deglutiverit (*a*); eumque triduo detentum in litus tandem evomuerit. Ad calcem montis satis in mare protensi, Berythum inter, & Tripolim (*b*), Jonam nonnulli expositum autumant: alii verò in ora Ponti-Euxini (*c*): verisimiliùs alii in ora Ciliciæ, duabus leucis ad Aquilonem Alexandriæ (*d*): alii etiam ad Erythræum; alii in Sinu Persico; alii denique in litore propè Ninivem, quod utique nullibi constat.

Tùm à Domino iterum jussus (*e*), ingressus est Ninivem trium dierum itinere protensam, nempe juxtà Diodorum Siculum, 25. leucarum ambitu circumductam (*f*). Deinde die integra per vicos conclamantem: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*, audierunt Ninivitæ, & poenitentiâ ducti, exemplum præbente ipso Rege, quem Sardanapali patrem credimus, quemque Prophani Scriptores *Anacyndaraxam*, seù *Anabaxarem*, & Scriptura *Phul* appellant, sacco induti, & cinere persusi à cibo omnes omninò se abstinuerunt; ipsisque animalibus vesci prohibitis, & sacco opertis, eo fletu ingemuerunt, ut Dominus pietate motus, dolentibus veniam indulserit.

Quod ægrè ferens Jonas, cum Domino conquestus est, se (*g*) jure semper veritum, ne ipse bonitate sua & clementiâ ductus, ab ultione abstineret: quare vitæ pertæso mortem sibi indulgeret. Urbe deinde egressus, ut quæ urbi evenirent, inde prospiceret, tugurium sibi construxit; quod statim Dominus plantâ superinduit, quæ Hebraicè *Kikajon* dicitur, & à quibusdam *cucurbita*, ab aliis *hedera*, à pluribus denique *palma Christi* vertitur, seù *ricinus* (*h*). Primâ diei posteræ luce plantæ radix à Domino per vermem tacta, statim exaruit: quare Jonas ab ardenti sole minimè protectus, eo æstu laboravit, ut vitam sibi adimi iterum postularit. Mœrore itaque tabescentem tunc Dominus alloquutus, Anne, inquit, jure succenses, quòd exaruerit planta, cui nihil tuo labore contuleras, quæque alterâ nocte orta, alterâ interiit? Cur igitur me prohibes urbi Ninives ignoscere, quæ 120000. incolarum numerat, *qui nesciunt quid sit inter dexteram, & sinistram suam*; infantium scilicet, qui propriis flagitiis injuriam hucusque Deo non intulerunt? Cum ut plurimùm, quintam urbis partem pueri constituant, ab incolarum 600. millibus frequentatam Ninivem arbitramur.

Fortasse è Ninive Jonas regressus est in Judæam. Jam supra ex S. Epiphanio Tyrum properasse, & in Campo Saraa obiisse retulimus. Orientales in Mosul, quam eamdem, ac Ninivem putant, ejus sepulchrum ostentantes, ibi mortuum, & tumulatum tuentur. Florente S. Hieronymo, in Geth Palæstinæ Jonæ tumulus videbatur (*a*), quem adhuc Turcæ in Geth-opher in cujusdam Meschitæ subterraneo Sacello erectum exhibent (*b*). Ejusdem Prophetæ corpus in S. Apollinaris Templo Venetiis quiescere creditum est: cujus etiam costam Montis Cassini Abbatia, aliasque reliquias Regni Neapolitani Nuceria ostentat. Sexto sæculo videre erat apud Græcos Templum, seù Cœnobium, quod Jonæ dicaverant. Ejus diem Festum 21. die Græci, Russi verò 22. Septembris solemnem habent. In Veterum Latinorum Martyrologiis nulla Jonæ mentio, quam tamen decimoquarto sæculo die Januarii 27. institutam, ad Septembris 21. Baronius revocavit (*c*).

a *De piscis hujus specie vide nost. Dissert. præfixam 12. Proph. Minor*

b *Hæc earum regionum traditio juxta P. Eugenium Roger. l. 1. c. 12.*

c *Joseph. Antiq. l. 9. c. 11.*

d *Tavernier. Itiner. Pers. l. 2. c. 1.*

e *Jonas* 3. 1. *&c.*

f *Diodor. Sicul. l. 2. Bibliot.*

g *Jonas* 4. 1. *&c.*

h *Vide* Kikajon.

Quo tempore Jonas Samariæ Regnum ab introitu Emath usque ad mare mortuum (*d*), à Rege Israelis Jeroboamo II. reparandum fore, an ante, an post adventum in Ninivem, prædixerit, ignoramus. Christus sæpè Jonæ meminit: à Ninivitis Judicii die Judæos condemnandos asseruit, quòd illi Jona prædicante pœnitentiæ se dederint, hi verò seipsum longè Jona majorem minimè audierint (*e*): Pharisæis in suæ missionis argumentum signum ab eo postulantibus, Jonæ signum, suam nempè Resurrectionem, se ostensurum pollicetur (*f*).

I. JONATHAN, Levita, filius Gerson, Moysis nepos, qui in domo Michæ cuidam Ephod inserviens, aliisque superstitiosis simulachris, quæ sibi Micha construxerat, & in sacello domestico locaverat, diù muneri suo vacavit (*g*). Aliquot post annis, à 600. Danitis sedem sibi in Sidoniorum regione aucupantibus (*h*), abductus, & ab ipsis Lais, quam Dan vocaverunt, occupata, idolisque, quæ à Micha abstulerant, in urbe erectis, eorum Sacerdos est constitutus. Porrò eadem Michæ idola usque ad captivitatem Tribûs Dan, & donec Arca Dei constitit in Silo, in ea civitate mansere. A' Silo autem Dei Arca ultimo Heli Pontificis anno asportata, capta est à Philisthæis (*i*). Captivitas Dan, vel eamdem Tribum, post captam Domini Arcam, à Philisthæis contritam, vel decem Tribus ab Assyriæ Regibus ultra Jordanem in servitutem abductas designat (*k*).

II. JONATHAN BEN-UZIEL, seù *filius Uzielis*, cujus nomine veteris Testamenti Chaldaicam Paraphrasim inscriptam habemus, præter Libros Agiographos: Job nempe, Psalmos, Proverbia, Ecclesiastem, Cantica Canticorum, Danielem, Paralipomena, geminos Esdræ & Nehemiæ Libros, & Esther. Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ ætate, à quibus Legem oralem, & Traditionem acceperit, Jonathan floruisse putant Judæi, quem etiam Hillelis paulò ante Christi adventum florentis, & Onkeli, Hillelis ætate, vel paulò post (non enim ea de re omninò (*l*) conveniunt) Judæorum Religionem amplexi, Discipulum ferunt. At si ab Aggæo, & Zacharia, usque ad Onkelon ætatem suam produxit, annos propè 500. vixisse fatebimur. Ejus sanè Paraphrasim longè Christo recentiorem idcircò comperimus, quòd Constantinopolis & Misnæ,

a *Hier. Prolog. in Jon.*

b *Adrichom. Quaresm. Eugen. Roger. &c.*

c *Vide Bolland. & Baillet.*

d 4. *Reg.* 14. 25.

e *Matth.* 12. 41. *Luc.* 11. 32.

f *Matt.* 12. 39. *&* 16. 4. *Luc.* 11. 29. *&c.*

g *Judic.* 17. 7. *&c. &* 18. 1. *&c.*

h *Quo anno incertum. Certò sub Judicibus, & ætate, qua Rex adhuc nullus in Israele.*

i *A. M.* 2888. *ante Ch.* 1112. *ant. Ær.* 1116.

k *Vide nostra Comment. in Judic.* 18. 31.

l *Vide* Onkelos.

quas longè post Christi mortem agnovimus, illa meminerit. Porrò non modicis inanibus historiolis scatet, quarum plurimæ in Antuerpiensi Polyglottâ demptæ (a).

a Vide Morin. Exercitat. Biblic. l. 2. exercit. 8. c. 1. 2. 3.

I. JONATHAS, seu *Jonathan*, Saulis filius, eximiæ indolis Princeps, & Davidi in prosperis æquè ac in adversis devinctissimus; qui in bello, quo Saul Philisthæos oppugnavit, impavidæ virtutis argumenta de se semper exhibuit. Cùm Philisthæorum (b) innumeræ copiæ propè Machmas tentoria fixissent, Saul verò unà cum 600. tantùm militibus (c) ad Gabaam Benjamin castra locasset (d), Jonathas armigero suo secum ducto, patre, & cæteris inscius, ad hostium castra perrexit; ad quæ per duorum scopulorum angustias sibi aditum reserare aggressus, armigerum monuit, non ultro ipsis eondum, si consistere; si verò progredi ab hostibus juberentur, de victoria certis properandum.

b A. M. 2011. seu 2012. ante Chr. 1088. ante Ær. 1002.
c 1. Reg. 13. 15 &c.
d 1. Reg. 14. 5. &c.

Utrisque igitur ad Philisthæos accedentibus, veluti muribus de cavernis egressis illuserunt excubiæ; propiores verò castrorum copiæ, Ascendite, inclamabant, vobisque quiddam ostendemus. Quare impavidè superatis rupibus, in quemcumque inciderent, interficientes, Philistbæis omnibus perturbationem intulere. Quem hostium tumultum, qui magis magisque fervebat, ubi Saul à suis custodibus didicit, militibus recensitis, Jonatha, ejusque armigerum abesse comperit. Copias tamen Saul, in hostes immisit, eorumque plurimos, alterum altero confodiente, mutuis vulneribus peremptos invênit; cæteros verò, qui fugæ se dederant, insequens, milites suos hoc jurejurando obstrinxit: *Maledictus vir, qui comederit panem usque ad vesperam.*

Jonatbas tunc aberat; quare patris imperii nescius, lucum melle redundantem ingressus, virgæ cacumine modicum mellis sumptum, primis labiis delibavit, & illicò à quodam monitus de patris imperio, omnes à patre turbatos conquestus est; quòd enim robur non percepisset exercitus, si inimicos insequens cibis inventis non abstinuisset? Integra eo die parta victoria: Saul tamen vel noctu profugos hostes insectari expetens, ne eorum aliquis cædem evaderet, Dominum consuluit: quo minimè respondente, cùm sortes dedisset, eum deprehensurus, qui cibum gustans jusjurandum violasset, deprehendit Jonatham; ipsumque illicò à patre morte damnatum, populus periculo liberavit.

A. M. 2942. ante Ch. 1058. ant. Ær. 1062.
e 1. Reg. 18.

Aliquot post annis, Davidem Goliæ interfectorem eà benevolentiâ est prosequutus, ut in illum, eodem quo in se ipsum, animo esset (e); cui etiam in amoris argumentum detractas sibi vestes, ensem, arcum & baltheum dono tradidit. Cùm verò David Saulis odium incurrisset, mutuo amicitiæ vinculo Jonathas ei semper adhæsit; eodemque etiam monito, ut à statutâ per patrem cæde se subduceret (f), ita se apud patrem adhibuit, ut Saul mortem Davidi minimè illaturum jurejurando se obstrinxerit. Patrem nihilominus de eo interimendo iterum cogitantem, ab improbâ cæde conatus est deterrere: cùm verò se operam perdere comperisset (a), amicum intereà in agro latentem admonuit, & per sagittarum ictus, de quibus mutuò convenerant, uterque alterum alloquutus iterum, adhibito etiam sacramento, fœdus & societatem pepegere. Quidquid pater in Davidem moliebatur, Jonathas se ei renunciaturum; David verò, Jonatham omnium intimum semper sibi fore, seque ejus sobolem humanissimè excepturum spopondit. Quibus actis, David recessit; Jonathas verò rursus ingressus est Gabaam, quin eorum sermones, & statuta fœdera quisquam dignosceret.

f 1. Reg. 19. 1. &c.
An. M. 2044. ante Ch. 1056. ant. Ær. 5057.
a 1. Reg. 20.

Proximo anno Saule unà cum suis copiis Davidem in Deserto Ziph abditum inquirente, Jonathas secretò amicum invisens, animum ei addidit, ne insequentem patrem vereretur; non enim fore ut ipsum Saul inveniret (b): ipsum Israelis Regem, seque ei secundum futurum, quod & patrem non latebat, asseruit: iterumque renovato fœdere, alter ab altero discessit. Cùm denique iterum Hebræi, & Philisthini ad arma concurrissent (c), Saul, & Jonathas in monte Gelboe castrametati sunt; inde verò pulso Israelis exercitu, & clade affecto, interfectus uterque interiit. Quibus David auditis, uberibus lachrymis ingemiscens, luctificum Canticum cecinit, quo quàm devincto animo in amicum Jonatham fuerit, vehementer ostendit (d). Miphibosetb patri Jonathæ superstitem omnibus fortunæ muneribus David instruxit. Vide *Miphiboseth*.

An. M. 2945. ante Ch. 1055. ant. Ær. 5059.
b 1. Reg. 23. 16.
c 1. Reg. 31. 1. &c. A. M. 2051. ante Chr. 1051. ant. Ær. 1055.
d 2. Reg. 1. 18. &c.

II. JONATHAS, Abiathari Pontificis filius, qui Adoniæ, ejusque fautoribus, quos ille propè fontem Rogel convivio exceperat (e), Salomonem à Davide sibi successorem renunciatum, & à populis Regem salutatum detulit.

e 3. Reg. 1. 42. &c. A. M. 2589 ante Ch. 1011. ant. Ær. 1015.

III. JONATHAS, Sage, & Arari filius (f), unus ex fortissimis exercitûs Davidis. Regum secundo (g) *Jonathas*, & *Semma de Arari* appellatur.

f 1. Par. 11. 34
g 2. Reg. 23. 32.

IV. JONATHAS, Sammaæ filius, Davidis nepos, qui gigantem manibus & pedibus utrisque sex digitos numerantem interfecit (h).

h 1. Par. 20. 7.

V. JONATHAS, Oziæ filius, Davidici ærarii Præfectus (i).

i 1. Par. 27. 25

VI. JONATHAS, Asaelis filius, iis, qui uxoribus alienigenis desponderant, recensendis ab Esdrâ constitutus (k).

k 1. Esdr. 10. 15.

VII. JONATHAS, Pontifex, Jojadæ filius, & Eliasib nepos, cui *Jeddoa*, seu *Jaddus* successit, Alexandro Magno imperante celeberrimus. Quousque Pontificatum gesserit, ignoramus. Josephus (l), quem Eusebius & Hieronymus sequuti sunt, pro Jonatha Joannem appellat, & sub Artaxerse floruisse asserens, refert præterea, huic fuisse fratrem, Jesum nomine, cui Bagoses à Persis Judææ Præfectus, quòd sibi amicus esset, Pontificatum se daturum est pollicitus. Hac fiduciâ Jesus cùm liberiùs cum fratre altercaretur in Templo, tantam bilem movit fratri, ut ab eo per iram interficeretur. Eâ de causâ Judæi, qua tunc fruebantur, libertatem amisere; Bagoses enim, Sacerdotibus graviùs increpatis, Templum ingressus est, & per septennium ejus cædis pœnas ab Judæis exegit.

l Antiq. l. 11. c. 7.

VIII.

VIII. JONATHAS (*a*), Scriba, & carcerum Jerosolymæ sub Sedecia Præfectus, qui Jeremiam carcere detentum usque eò vexavit, ut Sedeciam, ad quem eodem Rege jubente fuerat adductus, enixè rogaverit, ne amplius eidem, ubi vitâ periclitabatur, carceri addiceretur.

IX. JONATHAS, cognomine *Apphus*, (*b*) Mattathiæ filius, & Judæ Machabæi frater, qui, Juda ab hostibus interfecto, populi Princeps, ac belli Dux constitutus fuit (*c*). A Bacchide illicò ad internecionem quæsitus, ad lacum Asphaltitem (*d*) primò confugit, deinde Jordanem trajecit. Cum Bacchide postea, qui in eum irruerat, congressus, hostibus mille necatis, vix ipso Bacchide non interfecto, ipsis coram hostibus transnatavit Jordanem, & Hierosolymam concessit. Cùm autem seditiosi Bacchidem, qui in Syriam secesserat, iterum revocassent, quadam enim nocte de Jonatha interficiendo cogitaverant; dum molirentur insidias, eorum quinquaginta Jonathas intercepit; quibus interfectis, unà cum Simone fratre suo in arcem *Beth-bessen* (*e*) nempe *Beth-aglam* in deserto Jerichuntis, se recepit. Ibi verò à Bacchide circumseptus, ejus vim primò repulit, deinde ab arce egressus, Odare, & Phasero percussis, hostium plurimos contrivit. Simon etiam in Bacchidem egressus, belli machinas incendit, & hostium copias delevit. Quare iis, qui eum advocaverant, Bacchides succensens, eorum pluribus interemptis, unà cum reliquo exercitu Syriam regredi instituit, exceptisque Jonathæ Legatis, & sibi oblatâ cum eo pace compositâ, reverà in Syriam profectus, nunquam regressus est in Judæam.

Jonathas verò constitit in Machmas, indèque populos judicans, ab Israele improbos exturbavit. Hierosolymæ domicilium idcircò sibi non constituit, quòd arx à Demetrii Nicatoris Syriæ Regis præsidio occuparetur. Aliquot post annis (*f*) Alexander Bala & Demetrius Soter, qui de Regno Syriæ invicem dimicabant, fœdus uterque cum Jonatha pangere per ornatissimas epistolas flagitarunt (*g*). Ille verò contra Demetrium Alexandro adhæsit, & Pontificiis indumentis amictus, solemni ritu die Scenopegiæ assumpsit Pontificatum (*h*), quem per epistolas in eum Alexander contulerat, cuique Jonathas populo enixè rogante acquieverat.

Biennio elapso (*i*) Alexander Ægypti Regis filiâ sibi junctâ, nuptiarum solemnia Ptolemaide celebravit, quò & vocatus Jonathas regali apparatu convênit; cumque eum adversarii quidam apud Regem incusarent, non modò inauditos illos dimisit, sed Jonatham purpurâ indutum sibi assidere jussit, cautumque voluit, ne à quoquam imposterum de re minimâ arcesseretur. Jonathao Jerosolymam regresso, Nicator Demetrius Demetrii Soteris Syriæ Regis filius in Syriam biennio post profectus (*k*), Apollonium exercitûs sui Ducem Jamniam Palæstinæ misit (*l*); qui ei objiciens, quòd montibus & rupibus tantùm fidens minimè in plana descenderet, ad certamen provocavit.

a *Jerem.* 37. 14 *&c.*
b 1. *Mach.* 2. 5.
c 1. *Mach.* 9. 28.
d *A. M.* 3843. *ante Chr.* 157. *ante Ær.* 161.
e 1. *Mach.* 9. 50. *&c. A. M.* 3846. *ante Ch.* 154. *ante Ær.* 158.
f *A. M.* 3851. *&* 3852.
g 1. *Mach.* 10. 5. *&c.*
h *Ann.* 160. *Græcorum, qui respondet An. M.* 3852. *ant. Chr.* 148. *ante Ær.* 152.
i *An. M.* 3854. *ante Chr.* 146. *ante Ær.* 150.
k *A. M.* 3856. *ante Chr.* 144. *ante Ær.* 148.
l 1. *Mach.* 10. 67. *&c.*

Quare Jonathas contumeliâ tactus, selectorum militum decem millibus assumptis, in plana se contulit, & circumsepsit Joppen; quâ nullo negotio expugnatâ, copias impulit in Apollonium, eoque profligato, cæsisque hostium 8000., prædis opimis quammaximè dives Jerosolymam remeavit. Alexander verò Bala de rebus his felicissimè gestis edoctus, victorem Jonatham honoribus plurimis cumulavit.

Aliquot post annis, Alexandro interfecto (*a*), Demetrius Nicator Syriæ Regnum assumpsit (*b*). Jonathas verò res Syriæ turbatas in rem suam convertens, Jerosolymæ Arcem obsedit. Qua de re ab improbis quibusdam Demetrius instructus, Jonatham compellavit, ut ea, quæ sibi objiciebantur, repelleret. Itaque Ptolemaidem profectus, opimis muneribus ultrò delatis, Regis animum adeò sibi conciliavit, ut à Demetrio non modò in sua dignitate conservatus, sed plurimis etiam beneficiis adauctus, accusatores suos pudore suffuderit. Cum aliquanto post (*c*) à Demetrio postulasset, ut, quo illam munierat, præsidio Jerosolymæ Arcem liberaret, non modò hoc ei se concessurum, sed in eum amplissimam etiam gloriam collaturum respondit, dummodò auxiliarias sibi copias mitteret, quibus Antiochenos, qui à se defecerant, cohiberet (*d*). Quare statim ab Jonathâ milites 3000. selecti ad Regem destinati, eum à populo suo in ipsâ aulâ circumseptum, periculo liberarunt, & Antiochenos eò adegerunt, ut Demetrio se dederint, & ad ejus clementiam ultrò confugerint.

Iis beneficiis, ut par erat, minimè respondit Demetrius, quin etiam Jonatham exosus vehementer angebat (*e*). Quamobrem Antiocho juniori, quem Tryphon ad Syriæ solium evexerat, Jonathas adhæsit (*f*), præliis plurimis Demetrii Duces contrivit, & cum Romanis, & Lacedæmonibus fœdere restaurato (*g*), Demetrii copiis in se ipsum irruentibus usque in Syriam occurrit: quibus, quòd congredi metuerent, regressis, in Zabadæos, seu Nabathæos acies suas impulit, iisque deletis, prædas opulentas Jerosolymam adduxit, cujus mœnia restaurare, & urbem inter & arcem adhuc à Syris munitam, sublimem construere murum aggressus est.

Tryphon interea de Antiocho Rege interimendo, ejusque Regno occupando cogitans, primò Jonatham interficere moliebatur. Quare de industria Ptolemaidem adductum, occlusis illicò urbis januis, & viris mille, qui cum eo venerant, peremptis, in vincula conjecit. Profectus deinde adversùs Simonem, Jonathæ fratrem, quem pro Jonatha sibi Principem (*h*) Judæi delegerant, optimè armis instructum, & ad congrediendum paratum invênit. Ea propter incerto bello minimè fidens, per Legatos Simonem monuit, idcircò Jonatham vinculis fuisse addictum, quòd Regio ære maximè obstringeretur, quare geminos Jonathæ filios obsides mitteret, & centum argenti talenta sibi numeraret, fratrem illicò redempturus. Novit sanè Simon per fraudem à Tryphone ea sibi proponi; ne tamen arcesseretur

a *A. M.* 3858. *ante Chr.* 142. *ante Ær.* 146.
b 1. *Mach.* 11.
c *A. M.* 3860. *ante Chr.* 140. *ante Ær.* 144.
d 1. *Mach.* 11. 41. *&c.*
e 1. *Mach.* 11. 53. *&c.*
f *A. M.* 3860. *ante Chr.* 140. *ante Ær.* 144.
g 1. *Mach.* 12. 1. *&c.*
h 1. *Mach.* 13. 1. *&c.*

tur à populo, postulata perfecit. Tryphon verò omnia fidei jura evertens, prope *Bascamam*, fortè Betecb, non procul à Bethsan, unà cum patre filios peremit (*a*). Peremptum diebus pluribus Israel ingemuit, ejusque ossa quæsita, & inventa Simon frater in urbe Modin tumulavit; quibus etiam & patri, & fratribus cæteris Mausolæum erexit (*b*), quod lapidibus utrinque expolitis constructum, & septem Pyramidibus, alterâ patri, matri alterâ, quatuor fratribus suis dicatis, ornatum, maximis etiam columnis, quibus arma, & sculptas naves eminus à navigantibus prospiciendas imposuit, decoravit. Quod utique sepulcbrum, Eusebio & Hieronymo florentibus, adbuc conspiciebatur.

a *A. M. 3861. ante Chr. 139. ante Ær. 143.*
b 1. *Mach.* 13. 27.

X. JONATHAS, Absalomi filius, qui à Simone Machabæo Joppen missus, omnibus indè ejectis, arcem illicò est consequutus (*c*).

c 1. *Mach.* 13. 11. *A. M.* 3861. *ante Chr.* 139. *ante Ær.* 143.

XI. JONATHAS, Anani filius, post Josephum cognomine Caipham, Judæorum Pontifex (*d*), cui successit filius Theophilus, anno 4040. ad Pontificatum evectus, ab eoque abductus anno 4044. Quod ita contigit. Vitellius Syriæ Præfectus Pontificatum, quo primò Jonatham donaverat (*e*), in Theophilum transtulit (*f*). Theophilo deinde amoto, Simonem filium Boethi, cognomine Cantharam, Agrippa suffecit (*g*); quo etiam aliquanto post exturbato, Jonathæ iterum Pontificatum obtulit (*h*), quem ille humillimè respuens, quòd ei dignitati se imparem duceret, digniorem se, ut ajebat, fratrem nempe suum Matthiam, morum innocentiâ, & vitæ integritate eximium, Regi exhibuit. Cui Agrippa acquiescens Matthiam Pontificem denunciavit (*i*).

d *A. M.* 4038. *Chr.* 38.
e *Joseph. Antiq. l.* 18. *c.* 6.
f *Idem l.* 18. *c.* 7.
g *Idem l.* 19. *c.* 5.
h *Idem l.* 19. *c.* 6.
i *An. ab Adv. Chr.* 43. *Ær.* 43

Jonathas autem cùm Felicem suis precibus Judææ Præfectum de rebus Judaicis malè gestis liberius interpellaret, ejus animum à se ita amovit, ut Præses improbus in eum sævire decreverit (*k*). Quare Doram Jerosolymitam Jonathæ fidissimum pecuniâ promissâ induxit, ut sicarios in ipsum immitteret. De ejus itaque industriâ nefarii quidam urbem ingressi, & pugionibus sub vestibus abditis, ejus famulatui immixti, senem miserum peremerunt, quo tamen anno, incertum. Felix usque ad annum Ær. 60. Judææ præfuit.

k *Antiq. l.* 20. *c.* 6.

JONICUS, seu *Jonithus*, quem fabulæ Noe quartum filium effingunt. Hujus neque in Scriptura, neque apud Josephum, aut alium Authorem fide dignum ulla mentio. Pseudo-Methodius ejus primò meminit, ex quo Petrus Comestor, quidquid vel ipse in sua Scholastica Historia, vel cæteri post ipsum asserunt, exhausit.

Is igitur Author, Methodii Episcopi Patarensis, & Martyris nomine, hæc de Jonitho refert (*l*): *Anno* 3109. *natus est filius quartus Noe, & vocavit nomen ejus Jonithum. Anno vero* 3300. *Noe dedit donationes filio suo Jonitho, & dimisit eum in terram Etham. Et post obitum Noe anno* 3690. *ascenderunt filii Noe de terra orientali Etham, & ædificaverunt sibi turrim in campo Sennaar, & ibi facta est divisio linguarum; & ex hoc dispersi sunt homines super faciem terræ. Jonithus autem filius Noe tenuit introitum in Etham usque ad mare, quod vocatur Eltochora, idest Regio solis, & habitavit ibidem. Accepit à Deo donum Sapientiæ ad omnes artes, qui non solùm literarum, & omnium artium, verùm etiam omnis astronomiæ primus fuit inventor. Ad hunc descendens Nemroth, accepit à Jonitho consilium, in quibus insinuatiis astrorum incipiendum esset ei regnare super terram.* Cæteris Noe filiis cum Nemrodo dimicantibus, Jonithum inter & Nemrodum familiaris necessitudo. Porrò Jonithus sui nominis urbe constructâ, à filiis Japhet Regnum Cham evertendum fore, per Epistolam Nemrodum admonuit. Hunc sanè Pseudo-Methodium nullâ dignum esse fide, neminem latet.

l *In Libro, qui inscribitur: Revelationes de rebus quæ ab initio mundi contigerunt, quæque deinceps contingere debent. Tom.* 3. *Biblioth. PP.*

JONIA, Asiæ Minoris pars, quæ ad Oram Ægæi maris protensa, mare idem occidentale habet, meridionalem Cariam, Æolidem verò Septentrionalem. Duodecim olim præcipuas urbes, quarum decem Melita, Myus, Lebebus, Colophon, Priena, Theos, Clazomenæ, Ephesus, Phocæa, Smyrna; in continenti; geminæ verò Chios, & Samos, in ejusdem nominis Insulis, complectebatur. Ab *Javan* Japhet filio Jonios traxisse nomen minimè ambigimus, & Atticæ, aliosque Græciæ populos Jonios olim vocatos credimus. Vid. v. *Javan*.

JOPPE, Urbs maritima Palæstinæ, unicus in Mediterraneo Judæorum Portus. Hanc mediæ ætatis, & novissimi Authores *Jaffam*, seu *Japham* vocant. Joppen vocatam putant Prophani ab Jope Æoli filiâ (*a*), & Cephæi, qui eam condidit, uxore. D. Hieronymo florente (*b*) adhuc videbantur vinculorum vestigia, quibus devincta Andromeda marinæ belluæ exposita fuit. Fortè Andromedæ fabula inde orta est, quòd Jonam, postquam à portu Joppe solverat, in mare projectum marina bellua deglutiverit. Vide *Jonas*. In patenti agro *Jamniam* inter sibi meridionalem, & *Cæsaream Palæstinæ* septentrionalem, & *Ramam* seu *Ramulam* sibi orientalem Joppe interjacet, cujus portus scopulis in eo prominentibus satis infestus (*c*). Tum in Veteri Testamento Hebraicè conscripto, tum in Macchabæorum Libris, & novo Testamento Joppes frequens est mentio. *Tabitha*, quam D. Petrus è mortuis excitavit, incolebat Joppem (*d*). Joppe etiam tum morabatur Petrus (*e*), cùm linteum reptilibus plenum ei Deus exhibuit, quò Judæum inter & Græcum discrimen nullum sibi habendum sciret, quoties ad veritatem paratos inveniret.

a *Stephan. in Jope.*
b *Hieron. in c.* 1. *Jonæ, & in Epitaphio Paulæ. Vid. Joseph. de Bello l.* 3. *c.* 15. *p.* 855.
c *Joseph. l.* 3. *de Bello c.* 15. *p.* 855.
d *Act.* 9. 36. *&c.*
e *Act.* 10. 5. *&c.*

I. JORAM, filius Thou Regis Emath in Syriâ, à patre ad Davidem missus, ut ei de victoriâ, quam de Adarezer Syriæ Rege retulerat, gratularetur. 2. *Reg.* 8. 10. (*f*).

f *A. M.* 2960. *ante Ch.* 1040. *ant. Ær.* 1044.

II. JORAM, Filius & successor Josaphat Regis Judæ, qui natus anno M. 3080. & ad Regni societatem à patre assumptus anno 3112. post patrem (*g*) mortuum anno 3116. solus imperium gessit; obiit verò juxta Usserium anno 3119., nempe ante Chr. 881. ante Æram 885. Ab Athaliâ Achabi filiâ, quam duxerat, ad Idololatriam, aliaque

g *Vid.* 4. *Reg.* 8. 16. *&* 2. *Par.* 21. 2. *&c.*

que

que ad flagitia adductus plurimis Regnum suum calamitatibus obruit. Cumque sibi Regnum in tuto locasset, fratres suos, quibus, muneribus & pensitationibus plurimis donatis, Josaphat pater in urbe Judæ domicilium constituerat, interfecit. Quare eam cædem Deo ulciscente, Idumæi, qui à Davide usque huc Regibus Judæ paruerant, ab

a *A. M.* 3115. *ante Chr.* 885. *ante Ær.* 889. *Vid.* 4. *Reg.* 8. 20. *&c.* & 2. *Par.* 21. 8. *&c.*

Joramo defecere (*a*); qui statim in eos irruens, equitum classem delevit: attamen vel suorum militum inertiâ, vel sui ipsius inscitiâ, eâ victoriâ nil sibi præstitit; Idumæos enim tunc Hebræorum jugum excussisse certò scimus.

b *A. M* 3116. *ante Chr.* 884. *ante Ær.* 888. *Raptus est Elias anno* 3108.

c 2. *Par.* 21. 12. *&c.*

Eo tempore & Lobna urbs Judæ ab Joramo discessit, ad quem (*b*) Eliæ Prophetæ, à Domino octo ante annis ex hoc Mundo translati, redditæ sunt Epistolæ, quas ille vel inde, ubi adhuc sæculorum finem operiens moratur, vel antequam tolleretur, Jorami flagitia prævidens conscripserat. Ut ut est [*c*], eæ sanè Epistolæ Regem impietatis & fratrum cædis accusant, & filiis illius, uxoribus, & populo calamitates plurimas, eique prætereà ægritudinem alvi, unde ingenti dolore viscera omnia paulatim egrederentur, intentant. Omnia evenere. Philisthæi & Arabes Palæstinæ meridionales in Judæam irrumpentes, regione & Domo Regiâ direptis, uxores, & Regis filios, Joachaz tantùm natu minore superstite, abduxerunt. Joram verò alvi languore correptus, cùm eo morbo biennio laborasset, tandem interiit, & nullis Regum honoribus ornatus, neque aromatibus conditus, præterea extra Regum sepulchro tumulatus est. Huic *Ochozias*, aliter *Joachaz* successit.

A. M. 3119. *ante Chr.* 881. *ante Ær.* 885.

III. JORAM, filius, & successor Achabi Regis Israelis, quem tamen præcessit ejus frater natu major Ochozias, qui sine liberis decedens, eidem Regnum legavit [*d*]. Patre quidem & matre melior, à Domino tamen discessit (*e*). Abstulit enim Baal simulachra, quæ pater erexerat, sed Jeroboamo Nabat filio adhæsit, cultum nempè impium vitulis aureis exhibere non destitit. Cùm Mesa Rex Moab, qui agnorum centum millia, totidemque cum suis velleribus arietes Regi Israel solvebat, ab eo deficiens tributum pendere detrectasset; Joram in illum arma convertit, & Josaphat Regem Judæ, qui & Regem Edom sibi vectigalem adduxit, belli comitem adhibuit. Quorum singuli unà cùm suis exercitibus per Idumææ desertum profecti, aquis deficientibus ingens subiere periculum; quo ab Eliseo liberatis, Joram aquarum subitò defluentium prodigium mirari neglexit. Eum Propheta gravioribus verbis impietatis incusavit, cujus ne vultum quidem, nisi Josaphat Regis Judæ rationem habuisset, se respecturum asseruit. Eliseus nihilominus in Joram, dum à Rege Syriæ oppugnaretur, maxima contulit (*f*), eique omnia Benadad consilia aperiens, ejus omnes impetus infirmabat. Cùm verò Samariam Benadad obsideret (*g*), eà fame populus laboravit, ut quædam mater parvulum suum comederit. Quare Joram scissis vestibus, per quas cilicium, quo erat indutus, in

d *A. M.* 3108. *ante Chr.* 892. *ante Ær.* 896.

e 4. *Reg.* 3. 2. *&c.*

f 4. *Reg.* 6. *An. M.* 3115. *ante Chr.* 885. *ante Ær.* 880.

g 4. *Reg.* 6. 7. *An. M.* 3119. *ante Chr.* 881. *ante Ær.* 885.

omnium conspectum prodiit, statim misit, qui Eliseum interficerent, ac si vel earum calamitatum Propheta in causa fuisset, vel eas pro libito avertere ad ipsum spectasset. Eliseus verò tunc domi commorans amicis imperavit, ut occluso ostio apparitores aditu prohiberent; festinus enim ipse Rex properasset eam revocaturus sententiam, quam inconsultò nimis protulerat.

Reverà ipse Rex continuò superveniens, graves coram Prophetà querelas de urbis calamitatibus instituit (*a*). Cui Eliseus futurum asseruit, ut posterâ die, eâdem horâ ante fores Samariæ mensura farinæ, ac duplum hordei siclo seu statere venderentur. (Stater, seù siclus, & triginta duobus obolis, & denariis sex pecuniæ Gallicæ respondet). Cùm ea res cuidam ex Ducibus, neque si è Cœlo commeatibus plueret, credibilis videretur, Tu, ait, Eliseus, cernes, non tamen frueris. Quatuor leprosi extra urbem degentes noctu ad Syrorum castra profecti, hostes panico terrore correptos abiisse, & castra bonis omnibus referta deseruisse invenerunt; per quos urbis excubiis, & per eas eà de re Rege admonito, Joram primò hanc hostium industriam duxit, quòd nempè fugam simulassent, ut se suosque urbe in castra egressos interficerent. Quare equitum quidam illuc exploratum missi, oculis audita comprobarunt.

a 4. *Reg.* 7. 1. *&c.*

Urbe itaque populo egresso, & hostium castris festivè direptis, frumentum, & hordeum in foribus Samariæ, juxta Elisei vaticinium, vendebatur. Eum verò, cui res minimè credibilis visa fuerat, ab Joram foribus urbis præfectum iisdem in foribus confertissima turba contrivit. Non diu post (*b*), dum Rex à Giezi prodigiorum Elisei historiam audiret, Sunamitis Prophetæ hospes, cujus ipse filium è mortuis revocaverat, ad Regem confugiens (*c*) prædia, quæ, dum de Elisei consilio, toto famis septennio aliò commigrasset, fiscus sibi adjudicaverat, sibi restitui postulavit; quam Giezi eamdem esse, cui Eliseus mortuum filium excitaverat, comprobante, illicò Joram voti compotem fecit.

b. *A. M.* 3120. *ante Chr.* 880. *ante Ær.* 884.

c 4. *Reg.* 8. 3. *&c.*

Eo tempore (*d*) Joram urbem Ramoth in Galaad aggressus debellavit; at eo in prælio vulnere graviter affectus, Jehu copiarum Duci arcis adhuc obsistentis expugnatione commissâ, ut curaretur, reversus est in Jezrael. Interea Jehu à filio Prophetarum in Regem consecratus, ab eoque verbis Domini jussus, ut Joram, omnemque Achabi progeniem deleret, illicò ad urbem Jezrael properavit. Joram, renunciato sibi à speculatore, quòd militum manus ad urbem accederet, exploraturus quid esset, cum bellico curru Ducem misit. Ille obviam factus Jehu, & quid vellet percontatus, nullum accepit responsum, quam ut exercitum sequeretur. Eàdem arte Jehu & alium à Joram missum detinuit.

d *A. M.* 3120. *ante Chr.* 880. *ante Ær.* 884.

e 4. *Reg.* 8. 27. & 9. 1. *&c.* 2. *Par.* 22. 4. *&c.*

Tandem ipse Joram curru vectus, unàque Ochozias Rex Juda, venit, atque Jehu in campo Naboth Jezrahelitæ offendens, an pacificus veniret, interrogavit. Cui Jehu: Quam tibi pacem optas, fornicationum,

num, & superstitionum Jezabelis matris tuæ funestis monumentis ubique extantibus? His auditis, Joram proditionem intelligens, unà cum Ochozia in fugam se vertit. Verùm Jehu confestim emissâ ex arcu sagittâ fugientis Joram terga transfigens, in ipso curru exanimavit. Defuncti corpus Eliæ prædictioni, de Achab, ejusque stirpis sanguine in campo Naboth effundendo, ita cædem Naboth, ejusque filiorum Domino ulciscente, implendæ, eumdem in campum mandante Jehu projectum est. Ita interempto Joram, Regni sui anno 12. (*a*) successit Jehu. Vide v. *Benadad*, & *Jehu*.

a *A M.* 3120. *ante Chr.* 880. *ante Æc.* 884.

JORDANIS, Hebraicè *Jarden*, Græcè *Jordanes*, celeberrimus in Scriptura fluvius. Ex Hebræo *Jor*, rivus, & *Dan*, parvæ urbis propè hujus fluminis fontes nomine, alii derivant; alii ex duobus torrentibus *Jor*, & *Dan* natum volunt. Incertissimæ tamen etymologiæ: 1. enim falsum est, Jordanem ex duobus amnibus conflari, amnemque aliquem esse, qui *Dan* appelletur, licèt Tabulæ Geographicæ pleræque sic ferant. Patens Jordanis origo, rivus est, è Libano prodiens, ad cujus ripam est parva urbs *Dan*, quatuor leucis supra Cæsaream Philippi, ubi propriè Jordanis exorditur. Alter Jordanis fons major, quamvis minus patens, lacus est *Phiala*, quatuor circiter leucis ad meridiem Cæsareæ Philippi. Lacus iste subterraneo itinere cum Jordane communicat, plurimasque illi aquas propè Cæsaream suppeditat, ut jam flumen dici possit (*b*).

2. Nomen *Dan* recentior certè est, quàm *Jordanis*. Scimus Danitarum Coloniam (*c*) urbe *Lais* occupatâ ex suæ Tribûs Capitis nomine, ipsam *Dan* nuncupasse. Hoc contigit defuncto Josue, sub Anarchiâ, quæ post Israelis procerum mortem, qui prodigiorum Domini testes fuerant, viguit. Ante id tempus, Jordanis satis innotuerat; neque alio unquam nomine appellatus legitur. Meliùs igitur nomen istud *Jarden* ex Hebræo *Jarad*, descendere, ob descensum, rapidumque Jordanis cursum, derivabitur.

b *Vide Joseph. de Bello l.* 1. *c.* 16., *& l.* 3. *c.* 18.
c *Judic.* 1. *&c.*

Jordanis à fonte, quem nos apud Cæsaream Philippi sumimus, 50. leucarum spatio fluit, donec in Mari Mortuo, seù lacu Asphaltite disperdatur. In itinere lacum Semechon, quinque, vel sex leucis à fonte, constituit. Inde lacum Tiberiadis ingrediens, ipsum intersecat. Sub hordeaceæ messis tempus, sivè sub Paschatis Festum, extra alveum funditur (*d*). Jordanis ripæ juncis, arundinibus, cannis, salicibus, aliisque arboribus adeò induuntur, ut æstate difficilè illius aquæ videri possint (*e*). Duo, ut ita dicam, alvei, duæque Jordanis ripæ sunt. Primum occupat, dum consuetis aquis fluit; alterum, cùm intumescit.

d *Jos.* 3. 15. *Eccli.* 24. 29.
e *Pietro della Valle*, *Maundrel*.

Leones inter illius salicta, & arundineta delitescere dicuntur, indeque egredi, cum fluvius tumet. Huc Jeremias allusit, cùm hostes Jerosolymam invadentes (*f*), sivè Babylonem (*g*), *leonibus è superbia*, sivè alluvione *Jordanis ascendentibus*, comparat; qui hujus fluvii inundationibus expelluntur. Zacharias (*h*) Principes Juda Jerosolymâ absentes, veluti leones ob superbiam, sivè rapidam Jordanis alluvionem rugientes, describit. Jordanis latitudinem propè Jerichuntem 60. circiter pedum se vidisse scribit Maundrellius; eâque celeritate ferri, ut vado trajici non potuisset.

f *Jerem.* 49. 19
g *Jerem.* 50. 44.
h *Zach.* 11. 3. *vide Hieron. in hunc locum*

Utrinque ingentem planitiem Jordanis habet, à lacu Tiberiadis usque ad Mare Mortuum protensam (*a*); eamque Josephus in longum 1200. stadiis, in latum 120. stadiis producit. Addit hanc planitiem æstate aridissimam esse, ipsiusque aerem, ob nimium æstum, valetudini officere. Solæ Jordanis ripæ humectantur, reliquum desertum est (*b*). Prodigia in Jordane patrata narrat Scriptura; amne scilicet diviso, ut liberum Hebræis, Duce Josue, iter præberet (*c*); cùm Elias, & Eliseus sicco pede ipsum trajecere (*d*); cum Eliseus falcis ferrum in idem flumen delapsum, aquis innatare jussit (*e*); cùm Christo in Jordane baptizato cœli aperti sunt, & Spiritus Sanctus in ipsum descendit.

a *Vide Joseph. l.* 5. *de Bello c.* 4.
b *Joseph. l.* 3. *de Bello c.* 18.
c *Jos.* 3. 13. *&c.*
d 4. *Reg.* 2. 8. 14.
e 4. *Reg.* 6. 6. 7.

Parvus Jordanis idem est ac Jordanis fonti propior, neque alienis fontium, & torrentium in ipsum influentium aquis auctus (*f*). Lacûs Semechon paludes usque ad amœnam Daphnes planitiem extendi scribit Josephus, cujus fontes parvum Jordanem nutriunt, ipsumque ad magnum Jordanem sub bovis, seu vituli aurei Templo deducunt. Pro Daphne legendum arbitror *Dan*, ipsamque *Dan* propiùs lacum Semechon, quàm vulgò solet, collocandam.

f *Vide Joseph. antiq. l.* 5. *c.* 2. *& l.* 8. *c.* 3., *& Reland. Palæst. t.* 1. *p.* 273.

JOSABA, seù *Josabeth*, Joram filia, Ochoziæ Regis Juda soror, & Jojadæ Pontificis uxor, cujus industriâ Regum Juda progenies prorsùs idcircò deleta non fuit, quòd ab Athaliæ in omnes domûs Regiæ Principes sævientis cæde Joas unius anni infantulum liberaverit (*g*). Vide *Joas*, *&* *Jojada*, & *Athalia*.

I. JOSAPHATH, Ahilud filius, primò Davidis, postea à secretis Salomonis (*h*).

II. JOSAPHAT, Pharue filius, Præfectus Salomonis in Tribu Issachar (*i*).

III. JOSAPHAT, Rex Juda, filius Asæ, pariter Regis Juda, & Azubæ Salai filiæ, qui annos natus 35. Regno assumpto, post annos 25. regnare desiit (*k*). Contra Basam Regem Israelis divitiis & armis major tum urbes Juda, cùm urbes Ephraim, quibus pater Regnum adauxerat, validis præsidiis munivit. Quòd nunquam ab eo defecerit, Deo semper acceptos, excelsa, & lucos, in quibus infanda agebantur, evertit. Tertio Regni sui anno (*l*) per Ministros, Sacerdotes, & Levitas Legis Librum deferentes in omnes Judæ Regiones dimissos, populos suos erudiit: quare Deus illud etiam ei rependit, ut à finitimis omnibus timorem simul, & obsequium retulerit, & Philisthæos, & Arabes, vectigales habuerit. Ad plurimarum urbium propugnaculum plurimas in Juda Turres erexit; undecies centena sexaginta militum millia, demptis urbium præsidiis, ut plurimum sub eo merebant. Quam profectò militiarum multitudinem, licèt à fide aliena videri queat, præsertim cum fortè non adhiberetur bello, sed in stationibus tantùm detineretur, ab Josaphat nihilominus sub suis signis recenseri potuisse perspectum habemus.

g 4. *Reg.* 11. 2. *&c. An. M.* 3126. *ante Chr.* 874. *ante Æc.* 878.
h 2. *Reg.* 8. 16. *&* 3. *Reg.* 4. 3.
i 3. *Reg.* 4. 17.
k *Josaphat imperavit ab anno M.* 3090. *usque ad ann.* 3115. *ante Ch.* 885. *ante Ær.* 889. *Vid.* 3. *Reg.* 15. 24. *&* 2. *Par.* 17. 1. *&c.*
l *A. M.* 3093. *ante Ch.* 907. *ante Ær.* 911. *Vid.* 2. *Par.* 17. 7. *&c.*

Quod

Quod cùm Achabo Rege Israelis fœdus iniverit, in Scripturis arguitur [a], quem aliquantò post invisurus (b), Samariam veniens, & ab eo, ut cum suis adversus Ramoth Galaad arma jungeret, persuasus, Prophetam aliquem Domini priùs consuli voluit. Accitus igitur Michæas filius Jemla, Vidi, inquit, Israelem dispersum in montibus, veluti sine pastoribus greges; & ait Dominus: Ducem non habent; ad suas quisque domos regrediatur. Tunc Achab ad Josaphat versus, Nonne, inquit, dixi, nihil ab isto, nisi infausta, prænunciari? Michæâ itaque ejus imperio in carcerem conjecto, Josaphato unà secum contra Galaad proficiscenti Achab dixit, ut consuetis armis, & vestibus iodutus præliaretur, se verò sub ementitis vestibus latere velle: Rex enim Syriæ fois Ducibus præceperat, Israelis Regem solum peterent, & seu viventem, seu mortuum adducerent. Hi viso Josaphat cultu regio ornato, arbitrantes Israelis Regem esse, facto impetu ad illum concurrêre, qui se opprimi conspicatus exclamavit, & ex clamore cognitum Duces persequi destitêre. Contigit verò, ut miles, jacto in incertum telo, Achabum vulneraret, qui in curru suo perseverans denique intertit.

- a 3. *Reg.* 22. & 2. *Par.* 18.
- b *A. M.* 3107. *ante Ch.* 893. *ante Ær.* 897.

Josaphat Jerosolymam reversum, Propheta Jehu Hanani filius acriter increpavit, quòd auxiliarias copias Achabo detulisset (c). Quem utique errorem, optimis undique constitutis Judicibus, & Levitis unà & Sacerdotibus jussis, ut suis muneribus ne io minimis quidem deficereot, Josaphat reparavit. Non diu post (d), Moabitis, Ammonitis, & Mæoniis, Arabiæ Petrææ populis, ei bellum ioferentibus, jamque usque Azazon-Thamar progressis, Josaphat ad jejunia & preces confugiens, unà cum populo Templum ingressus, rem Deo commisit. Tum Jahaziel Zachariæ filius Divino Spiritu perfusus, Domini verbis, maximam de hostibus victoriam Regem posterâ die relaturum, quin congrederetur, asseruit. Reverâ, cùm dies crastinus effulsisset, singuli hostes in se ipsos arma vertentes, mutuis concidêre vulneribus; quare Josaphato, ejusque militiis pro acri certamine ingens præda contigit.

- c 2. *Par.* 19. 1. &c.
- d 2. *Par.* 20. 1. &c. *A. M.* 3108 *ante Ch.* 892. *ante Ær.* 896.

Non diù post, Josaphat, & Ochozias Rex Israelis, fœdere vicissim inito, in Portu Asiongaber, in Erythræo, ut Tharsum pergerent, classem instruxere. Quod Dominus improbans (e), per Eliezerem Dodau de Mereza filium Josaphat monuit, idcircò ejus consilia eversa, & naves omnes contritas esse, quòd ipse cum impio Rege fœdus percussisset. Reliquo vitæ tempore Deo semper adhæsit; sacra tamen io montibus loca non abstulit, ejusque populus non adhuc ad Deum se omninò converterat. Obiit vigesimoquinto Regni sui anno (f), & Jerosolymæ in Regum sepulchro conditus fuit. Patri Joram filius successit (g).

- *An. M.* 3108. *ante Chr.* 892. *ante Ær.* 896.
- e 2. *Par.* 20. 35
- f *A. M.* 3115. *ante Ch.* 885. *ante Ær.* 889.
- g 2. *Par.* 21. 1. &c. & 3. *Reg.* 22. 42. &c.

JOSAPHAT. *Vallis Josaphat. Congregabo omnes gentes in vallem Josaphat, & disceptabo cum eis ibi*, inquit Joel [h]. Putat Abenezra hanc vallem eam esse, ubi Rex Josaphat de Moabitis, Ammonitis, & Mæoniis maximam facillimè victoriam retulit (a). Ea vallis propè Mare mortuum, ultra desertum Thecue sita, post eam victoriam *vallis benedictionis* vocari cœpit (b). Hanc vallem, quam D. Cyrillus Alexandrinus (c), loci nomine suppresso, non procul à Jerosolymâ locat, alii inter mœnia ejusdem urbis & montem Olivetum statuunt, adduntque à torrente Cedron interlui (d). Alii verò ab Hebræis vallis Josaphat nomine neminem locorum vocatum tuentur; Joel autem eodem nomine eum vagè locum designasse, in quo Deus ante suum Tribonal omnes homines judicandos (e) adducet. *Josaphat* Hebraicè *Judicium Dei* sonat (f). *Vallem Josaphat*, seu *Dei Judicii* symbolicè ab Joele exprimi, sicut eodem capite *Vallem Concisionis* enunciat, à veritate non procul abest (g). Hinc Judæorum & Christianorum plurimi ultimum Dei Judicium io valle Josaphat pronunciandum eredidere.

- h *Joel.* 3. 2. & 12.
- a 2. *Par.* 20. 1. &c.
- b 2. *Par.* 20. 26
- c *Cyrill. Alex. in Joel.* 3.
- d *Beda de Locis. Brocard. Salign. Adrichom. alii.*
- e *Vid. Hieron. in Joel.* 3. *Albert. Remig. Haim. Lyr. Vat. Tiria.* &c.
- f *Vid. Comm. in Joel.* 3. 2.
- g *Joel.* 3. 14.

JOSEDECH, Judæorum Pontifex, filius & successor Saraiæ (h), queoi Pontificatûs munera aliquando gessisse perspicuum non est. Obiit Babylone. Ejus filius Josue, seu Jesus à captivitate regressus, eam Dignitatem post Templi restitutionem [i] exercuit (k).

- h 1. *Par.* 6. 14. &c. 2. *Esdr.* 3. 2
- i 1. *Esdr.* 3. 2. & 8. 2. & 20. 18. &c.
- k *A. M.* 3468. *ante Ch.* 532. *ante Ær.* 536.

I. JOSEPH, Jacobi & Rachelis filius, Benjamin frater (l), in Mesopotamiâ natus (m), quem Deus vel ab ineonte ætate revelationibus, & somniis propheticis decoravit. Pater etiam, quòd eum senex ab uxore excepisset, polymitâ indutum veste præ cæteris liberis dilexit. Quod fratribus ægrè ferentibus, inscius ipse Joseph odii causam adauxit, vel quòd eos de infando crimine apud patrem detulerit [n], vel quòd eorum sermones improbos patri aperiens de ipsis fuerit obloquutus. Septuaginta verò, quibus Græci Patres adhærent, ipsos fratres, filios nempe Balæ & Zelphæ, Josephum criminatos ferunt. Totius tamen odii incrementum inde fuit, quòd duodecim fratrum manipulos ante manipulum suum prosterni, Solem etiam, lunam, & duodecim sydera sibi cultum exhibere, per quietem se vidisse narraverit.

- l *Gen.* 30. 22. &c.
- m *A. M.* 2250. *ante Ch.* 1741. *ante Ær.* 1745.
- n *Gen.* 37. 2. &c.

Quadam verò die fratres, qui ad pascua in Sichem oves deduxerant, mandante patre Joseph invisurus adivit; ibi tamen non inventos, quodam monente, invènit in Dothaim. Quem procul aspectum statim interficere cogitarunt, patri postea à belluâ discerptum renunciaturi. Cui quidem inhumanitati obsistente Rubeo, adoloscentulum veste detractâ in puteum siccum demisere; quo paulò post educto, & Ismaelitis, & Madianitis Mercatoribus illac transeuntibus vendito, ejus tunicam hædi sanguine perfusam detulere ad Patrem, qui mœrore penè confectus, filium à belluâ laniatum lacrymis solatii nesciis ingemuit.

- *An. M.* 2276. *ante Ch.* 1724. *ante Ær.* 2728.

In Ægyptum, quò aromata, & resinam deferebant, mercatores illi profecti, Putiphari Eunucho Pharaonis, & militiarum Magistro, seu Regis excubiarum Præfecto, Josephum vendidere; qui heri animum ita sibi devinxit, ut eo tradente, domum, resque omnes domesticas curandas susceperit (o). Heri verò uxor juvenem adeò perditè ama-

- o *Gen.* 39. 1. &c.

vit, ut ad turpia sæpè allexerit, & enixè obnitentem eò usque die quadam adegerit, ut dimisso, quo detinebatur pallio, de manibus ejus vix prosilierit; Qoare indignata mulier, de tentatâ suâ pudicitiâ Josephum apud Putipharem detulit, qui in vincula illicò conjectum, refrigescente paulatim iracundiæ æstu, vel quòd ejus innocentiam perspectam habuerit, vel quòd ejus tactus fuerit calamitate, blandè accepit, eique, tantùm libertate non donato, cæteros carcere detentos custodiendos commisit.

An. M. 2286. ante Ch. 1714. ante Ær. 1718.

Hos inter Pincerna & Pistor Pharaonis quondam Regi chari, tunc verò per iram carcere damnati (*a*), uterque Josepho, quod sibi per quietem oblatum fuerat, aperuere. Primus sibi visus erat, mustum ab uva depromptum in phialam, ut consueverat, Regi offerre; alteri verò sese obtulerant aves, quæ in caput suum devolantes, panes & edulia Regi apparari solita, quæ deferebat in canistro, absumpsere. Utrique Joseph, quæ somnia portendebant, edisserens, Pistorem quidem triduo post cruci affigendum, ejusque cadaver avibus dilaniandum; Pincernam verò suo muneri post triduum restituendum prænunciavit; quare cùm ei fausta evenissent, ut suæ libertati consuleret, postulavit. Prædictiones comprobavit eventus; attamen Pincerna Josephi oblitus, nihil cum Pharaone ad sui Interpretis incolumitatem suppliciter egit.

a Gen. 40. 1. &c. A. M. 2287 ante Ch. 1713. ante Ær. 1717.

Biennio post (*b*) per quietem pariter Pharao septem boves pingues à septem aliis macie consumptis prorsus comedi (*c*); iterumque obdormiens septem spicas graves, & pulchras ab aliis septem languidis & deficientibus penitùs absumi, miratus est: quæ solvere nesciens dum angeretur, Josephi meminit Pincerna, utque Pistoris, suique somnium illicò enodasset, Regi enarravit. Quare protinus carcere Joseph eductus, tonso capite, & mutatis vestibus oblatus est Regi, à quo cùm somnia accepisset, extemplò respondit boves septem & totidem spicas idem portendere, septennio nempe ubertatis septennium sterilitatis ponè fore successurum; quare ad eam calamitatem reparandam idoneum virum constitueret, cujus, ubertate florente, quintam messium partem congerere interesset, quæ in Regis horreis condita septennii caritatem averterent.

b A. M. 2289. ante Ch. 1711. ant. Ær. 1715. c Gen. 41. 1. &c.

d Gen. 41. 45. Septuaginta Psonthom Phanech. Alius: Cui futura revelata fuere. Alius: Cui Deus abdita pandit. Syriac.: Qui occulta dignoscit.

Cui consilio Pharao adhærens, ipsum ei rei gerendæ Josephum præfecit, domùsque Regiæ, & totius Ægypti administratione in eum collatâ, solo Rege minorem denunciavit. Qua potestate Josephos adauctus, accepto etiam annulo Regis signatorio, veste ex tenuissimo lino, seu gossypio contextâ indutus, monili denique aureo decoratus, in sellâ curuli sublimis prope Regis currum, per Ægyptum circumvectus est, interim clamante præcone, ut omnes totius Ægypti Præfecto obsequerentur. Mandante deinde Rege (*d*), *Zaphnat-phaneah* vocari cœpit, quod Ægyptiacè juxta Hieronymum *Mundi Salvatorem* sonat; Alii vertunt: *qui abdita pandit*. Sibi prætereà Aseneth Putipharis Heliopolitani Sacerdotis filiam despondit; de quo Putiphare Patres inter & Interpretes discrimen; alii enim (*e*) ejus dominum, à quo fuerat conjectus in vincula, alii (*a*) alterum esse tuentur; & reverâ utriusque nomen quibusdam mutatis describitur. Hac de re nil statuere audet Augustinus (*b*), cui & nos, argumentis ad aliquid decernendum destituti, adhæremus. Ex uxore ante agrorum sterilitatem duos liberos Joseph excepit; de cujus uxoris Aseneth nuptiis fusior fabula in Speculo historiali Vincentii Bellovacensis l. 2. c. 118. (*c*).

e Hebræi apud Hieron. quæst. Hebr. in Gen. & apud Origen. in Catena Ms. Rupert. Tostat. alii quidam.

a Chrysost. hom. 63. in Genes. alii plures.

b D. Aug. q. 136. in Genes.

c Vid. & hist. Scholastic.

Maximis frumenti acervis ab Josepho toto ubertatis septennio in horreis congestis, octavo anno ingruit egestas, quæ non modò Ægyptum, sed & alias Regiones, præsertim Chanaan, Jacob & filiorum domicilium, conficiebat. Omnes undique in Ægyptum convenientes, ut frumento sibi prospicerent, Pharao ad Josephum, in quem unum rem totam contulerat, dimittebat. Instar cæterorum Jacob (*d*), uno Benjamin, ne quid ei calamitatis contingeret, detento, filios suos ad sibi victum comparandum in Ægyptum dimisit, quos Joseph mutuò non cognitus utique agnoscens, subasperè excepit, exploratores vocavit, & Simeone, quòd fortè præ cæteris sibi fuisset infestior, vinculis addicto, reliquis abeundi potestatem fecit, modò juniorem fratrem, cujus meminerant, se adducturos polliciti essent. Fratribus ita dimissis, in singulis eorum saccis frumenti pretium, quin rem perciperent, celari jussit.

d Genes. 42. 1. &c. An. M. 2297. ante Chr. 1703. ante Ær. 1707

Caritas in dies invalescens fratres iterum compulit in Ægyptum, qui, patre quidem ægrè ferente, & Benjamin adduxere (*e*). Ut Joseph Benjamin aspexit, convivium instrui mandavit. Meridie verò muneribus patris nomine sibi oblatis hilari animo acceptis, an pater valeret, & an juvenis comes fratribus junior esset, postulans, cùm lacrymis amplius abstinere non posset, egressus est in cubiculum. Convivio denique exceptos ordine, quo apud patrem solebant, à se quidem seorsim, & ab Ægyptiis, quòd hi Hebræos prophanos & impuros ducentes cum ipsis minimè comederent, discumbere, & Benjamin partem quinquies majorem, omnibus mirantibus, apponi jussit.

e A. M. 2298. ante Ch. 1702. ant. Ær. 1706. Gen. 43. 1. &c.

Die posterâ in singulis eorum saccis frumenti pretio iterum abdito, in sacco præterea Beniamin scyphum, quo ipse utebatur, celari voluit (*f*). Omnes denique comiter dimissos equitum agmen insequutus est, qui, fratribus primò duriùs acceptis, quòd beneficii immemores à Regionum Præfecto scyphum surripuissent, singulorum saccis reclusis apud Benjamin invenere. Quare regressis omnibus Judas sese Josepho pro Benjamin in mancipium obtulit, ne pater illius amissi dolore confectus interiret. Lacrymas Joseph ultra cohibere non poterat (*g*); quare, Ægyptiis omnibus egredi jussis, ubertim lacrymatus, se esse Josephum fassus est, & an Pater adhuc viveret, postulavit. Illos verò timore concussos, minimè respondentes, bono animo esse jussit; Deus enim se ab eis vendi permiserat, ut suo in Ægyptum adventu futuræ eorum calamitati prospiceret. Quare protinus ad patrem properantes, in Ægyptum adducerent, regionem Ges-

f Gen. 44. 1. &c.

g Gen. 45. 1. &c.

Gessen dono accepturi, obi incolatum sibi & familiis, pascua verò pecudibus constituerent, præsertim fame adhuc per quinquennium duraturâ; singulos tandem & Beojamin præcipuè complexus, comiter dimisit.

Ubi verò ad patrem pervenere, de omnibus ille statim monitus, veluti ab alto somno excitus exilit, & filium amplexurus, in Ægyptum illicò iter iostituit (a), quem Josephus jam propè advenisse ab Judâ, qui præcucurrerat, accipieos, curru instructo protinus venienti occurrit, eâque voluptate pater filium, filius patrem amplexus est, ut præ nimiâ lætitiâ vix non obierint. Deinde ad Pharaonem progressus, de genitoris, & fratrum adventu (b), deque eorum pastoralibus studiis admonuit; qui statim Jacobo, & quibusdam ex fratribus ad eum perductis, lætatus eisdem Regionem Gessen tribuit, & eorum quosdam suorum pecorum magistros constitui jussit.

a *Gen.* 46. 1. *&c.*
b *Gen.* 47. 1. *&c.*

Quotidie magis grassante fame Joseph omnem Ægyptiorum pecuniam, quam sibi pro frumento numeraverant, in Regium Ærarium induxit; quare omnibus primò pecudes, deinde agros, mancipia denique pro frumento commutaotibus, brevì in Regis jus omnia devenere. Omnia tamen Joseph singulis eâ lege restituit, ut quiotam messis partem quotannis Regi inposterum peoderent, quod jus quiotæ partis fructuum etiam penes Regis posteros, & successores permansit, solis tantum Sacerdotum prædiis immunitate donatis.

Annis septemdecim in Ægypto absumptis (c), se morti proximum Jacob agnoscens advocavit Josephum (d), qui, patre postulante, manu suâ fæmori ejus impositâ, eum in Regionem Chanaan delatum in Patrum suorum sepulchrum se illaturum spopondit. Quare Jacob Deum adoravit, & ad lecti caput se convertit (e), seu juxta Septuagiota: *& adoravit super summitatem virgæ ejus* (f), seu denique juxtà quosdam Recentiores: *se incurvavit super caput lectuli*. Potuit sanè Hebræum ita diversimodè verti, cùm potuerit etiam diversimodè legi. Non diu post utrumque liberum Manassem & Ephraim assumptos ad patrem gravi morbo laborantem Joseph adduxit, quos statim Jacob sibi filios adoptans, instar Ruben & Simeonis inter cæteros fratres jussit numerari; quibus deinde benedicturus, dexteram Ephraim natu minoris capiti, sinistram verò capiti Manassis primogeniti imposuit. Quod ægrè ferens Joseph cum patris manus commutare conaretur, Desine, inquit Jacob, Manasses enim futurus est magnus, Ephraim verò major. Agrum deinde propè Sichem, quem sibi comparaverat *in gladio, & arcu*, supra cæteros fratres ei partem legavit (g). Forte hìc agrum urbi Sichem conterminum, quem à Mesopotamia regressus ab Hemor filiis emerat, designavit. Cùm verò illum *de manu Amorrhæi in gladio & arcu suo* tulisse fateatur, meminit fortasse quòd, postquam recesserat ab urbe Sichem propter cædem, qua filii sui in Sichimitas sævierant, hæreditatem suam per vim Amorrhæis, qui eam occupaverant, expulsis, coactus sit reparare (a).

c *A. M.* 2315. *ante Ch.* 1685. *ant. Ær.* 1689.
d *Gen.* 47. 29
e *Gen.* 47. 31.
f 70. *ibid. Ita & Paul. Hebr.* 11. 21.
g *Gen.* 48. 22.
a *Vid. Commentator. in Gen.* 48. 22.

Omnibus præterea liberis suis advocatis, eorum singulis præcipuâ benedictione fausta precatus, his Josephum est prosequutus (b): *Filius accrescens Joseph, filius accrescens & decorus aspectu; filiæ discurrerunt super murum.* [Hebr: *filius fructifer, veluti ramus fructifer ad fontem aquæ, habens radices extensas super murum*] *Sed exasperaverunt eum, & jurgati sunt, inviderùntque illi habentes jacula. Sedit in forti arcus ejus, & dissoluta sunt vincula brachiorum, & manuum illius per manus potentis Jacob. Inde Pastor egressus est lapis Israel. Deus Patris tui erit adjutor tuus, & Omnipotens benedicet tibi benedictionibus Cœli desuper, benedictionibus abyssi jacentis deorsum, benedictionibus uberum, & vulvæ. Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum ejus, donec veniret desiderium collium æternorum.*

b *Gen.* 49. 22. *&c.*

Morte demum Jacob adempto (b) Joseph in faciem ejus demissus, & lacrymatus uberrimè, pluries est osculatus. Cujus deinde cadaver ab Ægyptiis Medicis, satis eâ arte peritis, opobalsamo perfundi jussit, qui huic operi incumbentes, triginta diebus absumptis, ut omnino caro exsiccaretur, diebus quadraginta in nitro condidere. Quo temporis intervallo omnis Ægyptus ademptum deflevit. Permittente dein Pharaone, Ægypti totius Optimatibus sibi sociis assumptis, in regionem Chanann patrem humaturus Joseph incessit; cui per dies septem ad Aream Athad luctu maximo parentatus, in duplici spelunca, seu in Antro Macphela, quod Ephrone Hethæo vendente sibi Abraham coemerat, tumulavit. Ubi verò in Ægyptum reversus fuerat, veriti fratres, ne, patre adempto, injuriæ vindicem experirentur, patris nomine flagitarunt, ut flagitii immemor bona sibi rependeret; quos lacrymis illicò obortis comiter alloquutus, bono animo esse jussit, eò præsertim, quòd à vestra nequitia fausta cuncta provenerint.

Decem supra sæculum exactis annis, & usque in tertiam generationem visis nepotibus, gravi laborans valetudine, fratres interpellavit, ut sua ossa asportaturos sacramento sponderent, ubi Deus ad terram parentibus promissam de Ægypto egressos adduceret. Morte denique ereptum (c), in loculo conditum, & unà cum cæteris Israelitis ex Ægypto à Moyse eductum (d), Tribus Israel, quæ custodiendum assumpserat, prope Sichem in agro, quem Jacob moriturus Josepho legaverat, tumulavit (e). Plurima (f) Rabbini commentitia ferunt de Josephi loculo, quem, ut ajunt, Ægyptii scieotes Hebræos, ubi Josephi ossibus potirentur, ex Ægypto egressuros, ne ab ipsis surriperetur, in imo fluminis occuluere; Moyses tamen iis iovitis quantumlibet abditum adinvênit.

c *A. M.* 2269. *ante Ch.* 1731. *ant. Ær.* 1735.
d *Exod.* 13. 19.
e *Josue* 24. 32.
f *Vid. Vit. Moys. hebraicè, & Latinè conscript. à Gaulmin.*

Hæc de Josepho Ecclesiastici author (g): *Nemo natus est in terra, qualis Joseph, qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi, & ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetaverunt.* Eò tunc prospexit, quòd ejus ossa Ægypto asportata fuere,

g *Eccli.* 49. 16

cum Deus, ad terram promissionis adducturus, iis regionibus, ut Josephus ante obitum prænunciaverat, Hebræos eduxit.

In duodecim Patriarcharum Testamento plura de Josepho & quidem æquè apocrypha, ut ejus vaticinium de Nativitate Virginis, quæ, ut ait, è Tribu Levi & Juda egressa Agnum Dei erit paritura. Joseph præterea liberis suis Zelphæ ossa transvehere, & in regione Chanaan prope Rachelis sepulchrum tumulare jussit. Ægyptios Josepho sub formâ Apidis, Osiridis, & Serapidis, Hermetis etiam, Thamuz, & Adonidis, cultum exhibuisse plures Eruditi credidere (*a*). Cujusdam operis, quod *Josephi Oratio* inscribitur, pluries Origenes (*b*), interdum etiam alterius meminit Trithemius, quod *Josephi speculum* appellatur (*c*). Utrumque Josepho tribuitur. Ægyptios agris dirimendis, & sibi propriis ab unoquoque colendis, ab Josepho eruditos; etenim telluris communis, quod sibi videbatur, olim quisque colebat; ab eoque mensuras adinventas (qua re quammaximos earum gentium plausus sibi comparaverat) apud Eusebium refert Artapanus (*d*). Josephi historiam Mahometus in Alcorano Surâ 12. fusius recenset; eam tamen commentitiis plurimis interpolat, quem Orientales etiam eâ in re plurimum æmulantur (*e*).

II. JOSEPH, Jacob filius, Mathan nepos (*f*), B. Virginis Sponsus, & Jesu Christi nutritius. Quidquid de ejus ætate & vitâ ejus circumfertur, præter ea, quæ in Evangelio recensentur, apocryphis historiis innititur. Plures inter veteres credidere (*g*) Josephum, antequam B. Virginem sibi desponderet, aliam duxisse uxorem, *Escham*, seu Mariam nomine, à qua Jacobum Minorem acceperat, unà cum cæteris, quos Fratres Jesu Christi Scriptura appellat; quod utique omninò adversatur Virginitati integerrimæ, cui D. Joseph fuit perpetuò addictus, quamque contra Helvidium docet Hieronymus, cui nunc Latini omnes subscribunt. Ad hæc qui ex D. Josepho, & Mariâ, quæ B. Virginis soror putabatur, Jacobum Minorem natum tuentur, cum Maria Jacobi Mater Christo patiente adhuc viveret, vel Josephum (*h*) primam rejecisse, ut B. Virginem duceret, vel cum duabus sororibus adhuc viventibus iniisse conjugium, à quo Lex abhorrebat (*i*), fateri cogentur (*k*).

Apocryphum de Virginis Nativitate Evangelium, cui D. Epiphanius, & alii plures adhærent, D. Josephum, cùm Virgini nupsit, senio jam laborantem ostendit. Jam tum octogiuta annis majorem, & sex filiorum ex primâ uxore patrem D. Epiphanius appellat (*l*). Non consilio, sed fortuitò, non ut tamquam uxorem adhiberet, sed ut ejus Virginitatem tueretur, B. Virginem à quibusdam creditur despondisse; ab aliis verò, quòd utpote affinis, & hæres ei propinquior, teneretur (*m*). Idcircò virga florida præ manibus Joseph pingitur, quòd ea virga, quam una cum cæteris ex domo Davidis, ad quos Virginis Nuptiæ pertinebant, Pontifici obtulit, flores illicò emiserit, ita Deo ut plurimum ostendente, quos

a *Vid. D. Paulin. Natali* 11. *D. Felicis v.* 100. *Rufin. l.* 2. *c.* 23. *hist. Ecclef. &c. Braun. l.* 4. *c.* 13. *Select. facr. Sgambat. Archiv. V. T. Fabricius in Apocryph. V. T. in Joseph.*

b *Origen. Philocalia p.* 79. *Edit. Oxon. & in Joan. t.* 5. *p.* 77.

c *Vid. Naudè Apolog. des grands Hommes accusez de Magie c.* 15.

d *Artapan. apud Euseb. l.* 9. *c.* 23. *Præparat.*

e *Vid. Not. Marracci in Alcoran. & Dictionar. D'Herbelot. v.* Jousouph.

f *Matth.* 1. 15.

g *Euseb. l.* 2. *c.* 1. *hist. Eccles. Plures apud Hieron. in Helvid. c.* 9., *& in Matt.* 12. *Epiphan. hæref.* 28. *c.* 7. *& hæref.* 78. *c.* 7. 8. *Niceph. l.* 2. *c.* 3. *Hilar. in Matth.* 1. 1. *Ambrof. de instit. Virgin. c.* 6. *Ambrofiast. in Galat.* 1. 19.

h *Marc.* 15. 40

i *Levit.* 18. 18

k *Vid. Not.* 3. *Tillemont. in D. Jacobum Minorem.*

l *Epiphan. hæref.* 51. *c.* 10.

m *Vid. Grot. ad Matt.* 1. 16. *Casaubon. ad Baron.* 1. *n.* 37. *alii ex Epiph.* 78. *c.* 7.

ad Virginum sibi præcipuè addictarum nuptias assumpserit. Hæc tamen, quæ Hieronymus apocryphorum deliramenta appellat (*a*), prætereuntes, iis, quæ de S. Josepho ab Evangelio accipimus, adhæreamus.

Ab Evangelio igitur Joseph Justi nomine donatur (*b*); qua quidem laude præ cæteris effertur; Justitia enim virtutes omnes complectitur. B. Virginem duxit, quòd & ipsam instar sui de Virginitate perpetuò tuendâ decrevisse optimè sciret. Post conjugium præsertim, utplurimùm morabatur in Nazareth; quidam enim Capharnaum, quidam verò Bethleem ejus patriam appellant. Qua occuparetur arte, disputant; Artificem enim fuisse non ignoramus (*c*). Alii Lignarium, Ferrarium alii, alii Fabrum Lapidarium putant. Juxta D. Justinum Martyrem, jugis & aratris conficiendis (*d*); juxta D. Ambrosium, qui tamen ferrarii instrumentorum, quibus utebatur, eodem loco meminit, cædendis arboribus, & domibus extruendis incumbebat (*e*). Opus apocryphum & vetustissimum *de Infantia Jesu*, ejus, dum patris fabri lignarii officinæ inserviret, miraculum recenset. Christianus quidam Libanio per jocum quid Christus gereret poscenti, Imperatori Juliano feretrum compegisse, respondit (*f*). Author imperfectus in D. Matthæum (*g*), D. Thomas, & Recentiores plurimi Josephum lignarium fabrum appellant.

Qui fabrum lignarium fuisse autumant, D. Hilarii (*h*), D. Petri Chrysologi (*i*), Bedæ Venerabilis (*k*), & Hebraici Evangelii D. Matthæi, à Tilio editi, authoritate sententiam roborant, cui quidem neque Theophylus Antiochenus, neque D. Ambrosius adversantur, cum folli & igne laborasse meminerint. Cardinalis Hugo (*l*) Aurificem vocat, nihilominus, quòd Faber Lapidarius fuerit, non improbat.

Incarnationis Dominicæ Mysterii adhuc inscius Joseph, Mariam vel uxorem (*m*), vel sibi desponsam utero gravem intuitus, remque minimè intelligens, divortii chirographo ei tradito, de eadem secretò dimittendâ, ne publicam infamiæ notam inureret, cogitabat. Quæ tamen meditanti Domini Angelus per quietem sese offerens, ut à cogitatis abstineret hortatus est (*n*). Quare Mariam hilaris sibi assumeret, iterum enim Deo fœcundum gerens filium brevì enixura erat, quem Jesum, seu Salvatorem ipse idcircò appellaret, quòd ei populorum peccata delenda forent. Joseph itaque domum suam Mariam adduxit, eamque veluti sponsam accepit.

Sex post mensibus (*o*) unà cum sponsa in Bethleem, suæ originis locum, progressus est, ut Augusto Imperatori, qui omnes sibi subditos recenseri jusserat, obsequeretur (*p*): quo in loco Maria filium suum Jesum Christum enixa, quadraginta à partu diebus exactis, unà cum Josepho Jerosolymam properavit, & ea uterque, quæ Lege tunc jubebantur, exegere. Cum verò in Bethleem regredi instituerent, Angelus iterum per quietem Josepho oblatus, Infantem Dominum, quòd ab Herode ad internicionem quæreretur, in Ægyptum asportari jussit (*q*).

Quam-

a *Hieronym. in Matth.* 1. 2.

b *Matth.* 1. 19.

c *Matth.* 13. 55.

d *Justin. Mart. Dialog. cum Tryphon. p.* 316.

e *Ambrof. in Luc. l.* 3. *n.* 2. *ex Theophil. Antioch. in Matth.* 13.

f *Apud Theodoret. hist. Eccl. l.* 3. *c* 18. *Sozom. l.* 6. *c.* 2. *&c.*

g *Author Operis imperfecti in Matth. homil.* 1.

h *Hilar. in Matth.*

i *Chrysol. Serm.* 48.

k *Beda Ven. in Marc. c.* 6.

l *Hugo in Marc.* 6.

m *Ambrof. in Luc. l.* 3. *n.* 2. *Theophil. Antioch. in Matth.* 13.

n *Matth.* 1. 18.

o *An. M.* 4000. *Anno Nativitatis J. C.*

p *Luc.* 2. 1. *&c.*

q *Matth.* 2. 13.

Quamdiù autem ibi perstiterit, incertum; brevi tamen regressum credimus, quòd Herodes prope Pascha, paucis ab Infantium cæde mensibus, obierit.

Quo adempto, iterum de Angeli consilio, Joseph in Judæam reversus, ubi Archelaum Herodi successisse audivit, veritus, ne patris crudelitas demigrasset in filium, neque Jerosolymam, neque Bethleem, verùm Nazareth Galilææ, non Archelao, sed Herodi Antipæ subjectam contendit, ubi fabrili opere sibi consulens, omnium virtutum laude exactam vitam absolvit. Jesum duodecim annos natum ad Paschatis solemnia unà cum Virgine Matre Jerosolymam ductum, sui & matris acerrimo dolore amisit (*a*). Quem tamen triduo post inventum Mater quare sibi & patri quammaximo ipsum cruciatu indagantibus eam calamitatem attulerit, percunctata est. Cui Jesus in iis muneribus, quæ ad patrem pertinent, seu ut alii vertunt, in Domo patris sui se inquirendum fuisse respondit (*b*). Quæ tamen utrisque minimè percipientibus, regressus est Nazareth, eisque obsequebatur.

Hæc Scriptura de Josepho, quem ante Christi obitum interiisse (*c*) perspicuum videtur; nulla enim vel in Nuptiis Canæ, vel alibi post inceptam Christi prædicationem Josephi mentio. Ad hæc, Christus moriens D. Joanni Virginem matrem commendavit, quo utique, ejus vivente Conjuge, omnino abstinuisset. Josephi sepulchrum in valle Josaphat ad Orientem Jerosolymæ Itinerantes locant, qua de re nil apud Veteres. Ejus lipsana nullibi ostenduntur, sed quædam solummodò ad eum pertinentia, ut nuptialis annulus, quem Perugiæ in Italiâ servari volunt. Licèt Vetustissima Martyrologia sub 19. Martii Josephi meminerint, serò tamen ejus Festum cœpit institui: quod forte apud Orientales celebrari solitum, Carmelitarum operâ amplexa est Occidentalis Ecclesia. Præcipua etiam religio, qua D. Josepho addicta fuit D. Theresia, ad ejus solemnia ultimo sæcolo quammaximè augenda plurimum contulit.

III. JOSEPH, seu *Jose* (*d*), Mariæ Cleophæ filius, D. Jacobi Minoris frater, & Jesu proximè consanguineus, utpote Mariæ B. Virginis Sororis, & Cleophæ Josephi fratris filius (*e*), seu fortè filius ipsius Josephi, juxta Veteres plurimos (*f*), qui, antequam B. Virginem duceret, Mariæ Cleophæ, seu *Escha* Josephum genuisse tradentur. Josephum Mariâ Cleophæ natum eundem fuisse ac *Josephum Barsabam*, cognomine *Justum*, unà cum D. Matthia, ut alteruter proditori Judæ sufficeretur, assumptum, nonnulli arbitrantur (*g*). Quod tamen adhuc incertum. De Josepho Domini fratre nil in Scriptura præcipuum. Ex iis Domini cognatis si fortè fuerat, qui cum ei suaderent, ut ad Tabernaculorum Festum ascenderet, in eum minimè credebant, quibusdam ante Christi mortem mensibus planè resipuisse videtur; Scripturâ innuente, omnes Christi fratres ejus tandem Fidem amplexos esse (*h*), & asserente Chrysostomo, virtutibus & fide celeberrimos evasisse (*i*).

a *Luc.* 2. 42.
b *Luc.* 2. 49.
c *Vid. Epiph. hæres.* 78. *c.* 10. *Ambros. in Luc.* 23. & *alios.*
d *Marc.* 15. 40. *Matth.* 13. 53. & 27. 56.
e *Hegesipp. apud Euseb. l.* 3. *c.* 11. *histor. Eccle.*
f *Vid. supra* II. Joseph.
g *Act.* 1. 23.
h *Act.* 1. 13.
i *Chrys. in Matth. hom.* 5. *hom.* 20. *in Joan. hom.* 3. *in Act.*

IV. JOSEPH BARSABAS, cognomine *Justus*, ex primoribus, qui Christo adhæserint, Discipulis (*a*), inter 72. recensitus (*b*), & à Petro unà cum D. Matthiâ selectus, ut Judæ proditori, quod tamen sortitò Matthiæ contigit, sufficeretur; qui nihilominus Apostolicis muneribus semper addictus dies tandem absumpsit, quem etiam hausto veneno divinitùs è morte liberatum Papias recenset (*c*). Usuardi, & Adonis Martyrologia die Julii 20. ejus Festum statuunt, & plurima ab Judæis perpessum gloriosâ demùm morte interiisse commemorant.

V. JOSEPH AB ARIMATHIA, seù *Ramatha* (*d*) Judæorum Senator, & occultus Christi Discipulus (*e*). Judæorum, & Sinedrii præsertim flagitio de Christo interficiendo nunquam assensus est (*f*), Cujus etiam mortui cadaver impavidè à Pilato consequutus (*g*), in tumulum in saxo excavatum, & in horto non procul à loco supplicii situm, invexit (*h*), & tumuli ostium saxo undequaque obsignante occlusit. Græca Ecclesia diem Julii 31. D. Josepho ab Arimathia sacram habet, cujus tamen nominis nulla in Veteribus Latinis Martyrologiis mentio, in Romano verò tantùm post annum 1585. Ejus cadaver, in Abbatiam Mediani Monasterii, qua Carolus Magnus, beneficiis titulo, eum donaverat, à Fortunato Gradi Episcopo asportatum ferunt (*i*); ubi ad decimum usque sæculum asservatum, eâdem Abbatiâ, quam annis 70. detinuère, Canonicis traditâ, ab exteris Monachis surreptum fuit. Prætermittimus hìc, quæ de Josepho ab Arimathiâ Pseudodocta recensent. Vid. *Bolland.* 17. Martii.

VI. JOSEPH, Salomes Magni Herodis sororis conjux, qui ab eodem Herode ad Marcum Antonium, ut de junioris Aristobuli Mariamnes fratris morte purgaretur, prodeunte, Judææ administratione decoratus, & ab eodem jussus, ut si quid gravius in ipsum Antonius statuisset, statim & Mariamnem, ne alter eâ unquam potiretur, interficeret, rem eidem in conjugis amoris argumentum aperuit. Quare Mariamne Conjugis tyrannidem execrata, ab Antonio regressum gravissimè accepit. Herodes verò Josephi cum Mariamne turpem consuetudinem, quòd ei tanti (*k*) momenti mandata credidisset, suspicatus, continuò vel inauditum jussit interimi.

VII. JOSEPH CAIPHAS. Vide *Caiphas.*

VIII. JOSEPH, filius Ellemi, qui ad unam diem, utpote cognatus, Matthiæ Pontifici subrogatus fuit, cùm (*l*) ille re sacrâ peragendâ per Legem (*m*) prohiberetur, quòd ante actâ nocte sibi per somnum cum uxore congredi visus esset.

IX. JOSEPH, Canex filius, ab anno 4048. usque ad 4050. Judæorum Pontifex.

X. JOSEPH, cognomine *Cabei*, seù *Gaddis*, ab Agrippa Judæorum Pontificatu anno 3066. donatus, & ab ea dignitate eodem anno exturbatus.

XI. JOSEPH, Antipatri Filius, & Herodis Magni frater, interfectus in prælio, quo vel à fratre Herode prohibitus cum Asmonæo Antigono congredi voluit.

XII. JOSEPH, Gorionis filius, unà cum

Pon-

a *Act.* 1. 21.
b *Vid. Euf. l.* 1. *c* 12. *Clem. Al. Beda. Epiph. de Chr. carn. c.* 4.
c *Papias apud Euseb. l.* 3. *c.* 39. *hist. eccl.*
d *Eusebius ad v. Ramah eamdem esse ac Arimathiam, & ad v. Armathem Sepha eamdem ac Arimathiam, de qua in Evangelio, esse asserit. D. Hier. in Epitaph. D. Paula, Arimathiam locat non procul à Diospoli, seù* Lidda. *Hæc igitur urbs* Rama *seù* Ramula *est Joppen inter & Jerusalem.*
e *Joan.* 19. 38.
f *Luc.* 23. 51.
g *Marc.* 15. 43. *Joan.* 19 38.
h *Matt.* 27. 60. *Joan.* 19. 40.
i *Richerii Senoniens. Monachi Cronic. l.* 2. *c.* 7. & 8. & *Jo. de Bayon. Chronic Ms. Mediani Monasterii. Qui Authores Fortunatum. Jerosolymæ Archiepiscopum vocant; idem tamen atque est, ac Fortunatus Archiepiscopus Gradi sub Carolo Magno. Vid. le Cointe Annal. Franc. t.* 6. *p.* 817.
k *Joseph. Ant. l.* 15. *c.* 4.
l *Joseph. Ant. l.* 17. *c.* 8
m *Deut.* 23. 10 *Levit.* 22. 4.

Pootifice Anano in poltremo contra Romanos bello muniendæ Jerosolymæ destinatus anno J. C. circiter 67. (*a*). Hic alius omninò est ab eo Josepho, qui Judæorum historiam Hebraicè exaravit, quæ deinde Latino idiomate doqata, pluries etiam excusa est. Poltremus hic Joseph Gorionis filius fuisse Gallus, & sæculo undecimo floruisse creditur, qui etiam seipsum Historicum Josepbum, Matthiæ filium appellat, se tamen statim prodit, cùm suaoi identidem inscitiam exbibeat (*b*).

XIII. JOSEPH, Historicus, Judæus, cognomine Flavius, Matthiæ filius, ex progenie Sacerdotum, anno primo Caji imperantis (*c*), & à Christi adventu 37. Jerosolymæ natus. Eò usque adolescens profecerat, ut annos natum quatuordecim ipsi Pontifices de pertineotibus ad Legem consulerint (*d*). A decimosexto usque ad annos undeviginti in solitudinem profectus, Bani Magistri severissimam vitam sibi propositam, prorsùs conatus est imitari, tribusque Judæorum præcipuis sectis sedulò discussis, demum Pharisaicam (*e*) amplexus, & anno ætatis suæ 19. & à Christi adventu 56. seù 57. Jerusolymam reversus, publicis rebus cœpit incumbere. Post annum verò ætatis sextum supra vigesimum, ut amicis quibusdam conduceret, iter Romam aggressus, naufragio navi obrutâ, & quiogentis supra viginti à mari exhaustis, ipse, & alii octoginta per totam noctem natantes evasere. Romam denique ingressus, Poppææ, quam sibi Nero anoo 62. connubio junxerat, precibus incolumitatem amicis est consequutus. Tribus videtur nupsisse uxoribus; conjugem enim Jerosolymis sibi fuisse Judæis testatus (*f*), aliam Cæsariensem Vespasiano jubeote assumpsisse, eâque non diù post dimissa, Alexandriæ alteram duxisse fatetur (*g*).

Judaici belli contra Romanos ioitio (*h*) Galilææ Præfectus (*i*) memoranda plurima gessit, quæ in Libris de Bello per se ipsum studiosè receosct. Eâ vi Vespasiano Jotapatam Galilææ urbem obsidenti restitit, ut sui admirationem Romanis ipsis attulerit; qua tandem oppugnatâ, ad specum imperviam Josephus confugit, ubi quadraginta viros latitantes offendit (*k*). Triduo post iovento Vespasianus, modò se dederet, salutem obtulit, cujus fidem primò verens, tandem maous dedit: quare eum sociorum impetum in se concitavit, ut vel per se, vel per ipsos ei moriendum conclamarent. Ille verò validâ oratione vitam sibi adimere omnibus cautum, idque noo virtuti, sed infirmitati tribuendum ostendens, reluctantes nihilominus, eò tandem adduxit, ut mutuas cædes singulis sortientibus, cui primò obtigisset manu sequentis successivè occumberet. Actum est; jamque omnibus, se præter & alterum, sortitò enecatis, illi, ut viveret, nullo negotio persuasit.

Se igitur Vespasiano permittens (*l*), ab eo ad Neronem mittendus asservabatur; quod ubi eum non latuit, Vespasianum alloqui obtestatum, omnibus, præter Titum, & duos amicos, summotis, in sui conspectum adductum Vespasianus audivit. Audivit autem sibi post Neronem, & alios imperium prænunciari: cui vaticinio ut fides facilè præstaretur, Josephus se suæ captivitatis Jotapenis prædixisse diem asseruit; quod quidem à captivis Judæis Vespasianus compertum habuit, qui deinde anno Christi 69. ad imperium evectus, vaticinium implevit. Aliquantò post cœtu Beryti coacto, & cunctis audientibus Josephi virtute laudibus elatâ, honore æquè ac libertate eum donaturus, ejus vincula non modò solvit, verùm etiam contrivit, id enim his, qui injuriâ devincti fuerant, agi solitum (*a*).

a *Joseph. de Bell. l.2. c.25.*
b *Vid. Histor. Judæor. Basnage t.7. l.10. c.7. Edit. Paris. Et ultima Edit. Joseph Ben Gorionis Gothia, et Lypsiæ excus. opera Frederici Breithaupt.*
c *Joseph. de vita sua & Antiq. l. 20. c. 9.*
d *Idem de vita sua.*
e *De vita p. 998. 999.*
f *De Bell. l.6. c.11.*
g *De vita sua prope finem. p. 1030.*
h *An. Ch. 66.*
i *De vita p. 1000.*
k *De bell. l.3. c.14.*
l *De Bell. l.3. c.14.*

Unà cum Tito ad Jerusolymæ obsidionem deinde profectus, pluries Judæis, ut Romaoorum clementiæ se dederent, conatus est persuadere; cui tamen illi injurias & probra rependentes, quadam die non procul à mœnibus eos alloquentem ita vibrato lapide vulnerarunt, ut exanimis penè conciderit (*b*), statimque ab irruentibus Judæis abreptus esset, oisi Romanorum accursu protectus evasisset. Urbe demum captâ (*c*), Titus eo rogante Judæos plurimos libertate donavit, eique sacros, quos poposcerat, Libros indulsit, & bello tandem absumpto, Romam regrediens anno 71. eumdem comitem adhibuit. Romam itaque Josephus reversus à Vespasiano Imperatore Civis Romanus est denunciatus, à quo etiam ædes ipsas, quas privatus incoluerat, sibi iocolendas accepit; quem deuique pensitationibus, prædiis io Judæa, aliisque amoris argumentis à patre donatum (*d*), plurimis Titus filius honoribus cumulavit. Ipse verò grati aoimi ergo, quòd Vespasiani Libertus esset, ejus familiæ nomioe, *Flavium* nempe, voluit appellari.

Romæ immorans, patrio Idiomate, specie nempe quadam Syriaci idiomatis de Judæorum bello historiam prætexuit (*e*), quę statim ad Arabes Adiabenos, Babylonienses, Parthos, & Judęos ultra Euphratem vulgata est, & eamdem, ut Romanis morem gereret, Gręcè transtulit. Quo tempore idioma Gręcum didicerit, ignoramus; fatetur tamen ipse nunquam ea verba perfectè protulisse, quòd iis ab ineunte ętate non incubuisset; Judęi enim Linguarum scientiam negligunt (*f*). Ad suę historię veritatem comprobandam, eos, qui eidem bello intererant, testes adhibet, quam, ubi absolverat, Vespasiano, Tito, & Agrippę Regi obtulit, qui eamdem laudibus plurimis extulerunt; cujus etiam exemplar suo sigillo munitum, quòd inde excidii Jerosolymitani series haurienda esset, io publica Bibliotheca Titus asservari jussit (*g*). Nos hic Judęorum belli eventuio, Christi jam propè morituri (*h*) prędictionis complementum, & ejusdem ab ipsis interfecti mulctam fuisse ostendendo non immorabimur.

Postquam Judaicum bellum absolverat, generalem de Hebręis historiam ab origine Mundi aggressus usque ad Christi 66. & Neronis duodecimum, quo à Romanis defecerunt, annum produxit; cui operi ad preces Epaphroditi, celebris, ut credimus (*i*), Neronis Liberti, anno Chr. 95. à Domitiano interfecti, incumbens, annos natus 56. Domitiani imperantis 13. Chr. 93. prorsus ab-

a *De Bell. l.5. c.12.*
b *De Bell. l.6. c.15.*
c *An. Ch. seu Æra 70.*
d *De vita sua p. 1031.*
e *Jos. de Bell. Prolog. p. 705.*
f *Ant. l.20. c. 9. p. 703.*
g *Joseph. de vita p. 1026. Hieronym. de viris illustr. c. 13.*
h *Matth. 24. Luc. 19. 43 &c.*
i *Pearson. opera posthum. p. 172. Dio, l. 67. p. 766. Tillemôt. ruine des Juifs, art. 81.*

absolvit. Licèt verò sacris Libris, ex quibus ea, quæ recenset, exhausit, oihil se additurum, se nihil dempturum profiteatur, plura tamen reticet, plura immutat, plura etiam occultat, qoorum plurima Possevinus recenset (a); pluraque alia possent recenseri. Antiquitatibus Judaicis suæ vitæ librum apposuit, quem eâ ætate vulgavit, qua plurimi eum mendacii potuissent accusare, si à veritate aberrasset (b). Hic autem Liber, qui veluti Antiquitatum vigesimi complementum ducitur, & de iis præsertim agit, quæ ipse Galilææ Præses gesserat, eidem Epaphrodito, cui Antiquitates dicaverat, inscribitur. Cùm verò Epaphroditus anno Chr. 95. obierit, Josephus sui historiam anno 93. seù 94. confecisse dicendus est.

Eâ, quæ de Judæorum antiquitate retulerat, quibusdam in dubium revocantibus (c), novo operi, quod eidem Epaphrodito inscriptum, *contra Appionem*, seù juxtà Eusebium, & D. Hieronymum *de Judæorum Antiquitate* appellavit (d), Josephus incubuit; ubi plura prophanorum Authorum loca allegat, quibus Hebræorum antiquitas, & in plurimis, quæ Judæorum histori recensentur, enarrandis veterum & exterorum Scriptorum nulla discrepantia, ostenditur. Ibi denique contra Appionem, aliosque, qoi Judæis detraxerant, eorumdem Apologiam instituit.

Sermo demum optimè disertus, *De rationis imperio* inscriptus, & Josephi nomine decoratus præfertur, qui io aliquibus Græcis Bibliis, quòd agat de septem fratrum Machabæorum Martyrio, de quibus breviùs in secundo Canonico Macchabæorum, *Quartus Machabæorum Liber* appellatur (e). Quem tamen oos difficilè Josepho tribuimus; 1. quòd ab ejus stylo satis discrepet; 2. quòd ipse de eo, sicut de cæteris suis operibus, ounquam meminerit; 3. quòd plura ferat, quæ Scripturæ, & veraci Machabæorum historiæ adversantur (f).

De Jesu Christo optimè sermonem instituit (g), eumque Christum à Prophetis prænunciatum, & miraculis eximium vocat. Addit præterea ioterfectum, triduo post ad vitam restitutum, & pluribus adauctum fuisse Discipulis; denique Christianorum genus, qui à Christo nomen acceperant, ad illum usque diem non defecisse fatetur. Cujus loci veritatem Recentiores (h) nonnulli in incertum revocant; cùm tamen Veteres eumdem allegaverint, cùmque in omnibus Josephi exemplaribus inveniatur, non est, cur ipsum Josepho detrahamus. Qua de re consulantur *Franciscus de Roye*, Huetius in sua Demonstratione Evangelicâ (i), & Tillemontius notâ 40. *sur la ruine des Juifs*; opusculum denique, an. 1661. à Christophoro Arnoldo editi, in quo undetriginta variorom operum loca, & triginta variorum Sapientum epistolas, in quibus hac de re eorum sententia profertur, sedulò coegit.

Optimè etiam loquutus est Joseph de D. Joanne Baptistâ (k), & de D. Jacobo Minore, Jerosolymæ Episcopo (l), cujus ipse sub fratris Christi nomine meminit. Legere quondam erat io ejus historiâ, ab Imperatore Claudio Judæos Româ fuisse expulsos (a), & hos Jerosolymæ excidio se confectos esse idcircò putasse, quòd D. Jacobo Minori necem intulissent (b); Mirum sanè, quòd nullibi de Innocentium cæde meminerit; at alia plurima prætermisit. Veterem, qua fruimur, Latinàm Josephi Versionem à Rufino Aquileæ Presbytero confectam credimus. Josephi historiam Photius plurimi pendit (c), quem præterea Hieronymus Græcorum Titum Livium appellat (d). Eusebius denique, quòd optimè scripserit, ei simulacrum Romæ erectum ostentat (e). Quo anno obierit, ignoramus. Quamvis autem nulla de Josepho in sacris Libris mentio fiat, attamen de eo fusiùs agere, quòd sæpè io hoc Onomastico eum allegemus, & quòd ab eodem præcipua plurima haoserimus, operæ pretium duximus.

XIV. JOSEPH, cognomine *cæcus*, Professor, ut dicitur, in Academia *Sara*, circa an. 351. quem Judæi *Lampadem magnam*, seù *Saghi-Nabor* appellant (f). Donatus est etiam nomine *Sinai*, quòd Traditiones omnes, quibus Moyses in monte Sinai cumulatus fuerat, perfectè callere se jactaret. Chaldaicæ in Psalmos, Jobum, Proverbia, Ecclesiastem, Canticorum Cantica, Ruth, & Esther Paraphrases adeò inter se & elocutione, & methodo (g) discrepant, ut idem omnium author à nemine credatur; aliæ enim amplificatæ, atque effusæ, veluti Cantica Canticorum, & Ecclesiastes; aliæ contractæ suot & Laconicæ, veluti cætera, quæ recensoimus. Misnæ, & Talmud in eis mentio, sicuti etiam Turcarum, & Constantinopolis, quare, inquit (h) P. Morinus, multò receotiores habendæ suot, quàm fiant à Judæis. Elias Levita (i) idiomatis Babylonieosis, Græci, Latioi, & Persici vestigia in eis inveniri asserit; in quibus etiam nulla elocutionis castigatio.

JOSIAS, filius Amonis Regis Juda, & Ididæ filiæ Hadajah de Besecath [k]. Octo annos natus (l), Regno assumpto, per omnes justitiæ vias rectò tramite incedens, Domino semper adhæsit; cui pergratum maximè præstiturus, ætatis suæ vigesimo, Regni verò duodecimo anno, excelsa, lucos, simulacra, & sculptilia omnia Judæ, & Jerosolymæ prorsùs evertit (m): Pseudo-Sacerdotum ossa in altaribus Idolorum combussit, & Ephraim, Manassis, Simeonis, & Nephtali peragratis urbibus, omnibusque Idololatriæ monumentis obique deletis, regressus est Jerosolymam.

Templi restaurationi (n) retroactis annis nimiùm neglectæ sedulò incubuit. Cùm verò Helcias Pontifex pecunias ab Israelitis oblatas, ut expensis consuleret, è Templi ærario educeret, *Librum Legis Domini per manum Moysi* (o) invênit, quem Legis Autographum ducimus (p), & vel in aliquo pariete, vel arculâ, vel forte propè ipsam Arcam repertum credimus; illa enim tunc temporis extrà Sanctuarium fuisse videtur, cùm eamdem Josias in eo locari, nec inde unquam asportari jusserit (q). Volumen illud io quisquilliarum acervo (r), alibi verò in subterranea fossa celatum, & penè deletum, inventum fuisse Chrysostomus asse-

a *Possevin. Apparat. p. 967 958.*
b *Antiq. l. 20. c. 9 p. 703.*
c *Contr. App. l. 1. p. 1033.*
d *Euseb. hist. Eccles. l. 3. c. 9. de Præparat. Evang. l. 8. c. 7. Hieron. de Viris illustr. c. 13.*
e *2. Mach. 7.*
f *Vid. nostr. Præfat. in lib. 4 Mach. p. 420. 421.*
g *Antiq. l. 18. c. 4.*
h *Blondel. des Sybill. l. 1. c. 7. p. 28. 29.*
i *Huet. Demonstr. Evang. propos. 3. ar. 11.*
k *Antiq. l. 18. c. 7.*
l *Ant. l. 20. c. 8*

a *Vid. apud Grot. l. 7. c. 6.*
b *Origen. in Matth. Græc. p. 223. c. d.*
c *Photius Codice 47.*
d *Hieronym. de Viris illustr. c. 13.*
e *Euseb. hist. Eccles. l. 3. c. 9.*
f *Ganz. Tzemach. David. ad an. 113.*
g *Huet. de Claris Interpretib. §. 6.*
h *Morin. exercit. Biblic. l. 2. exercit. 8. c. 2.*
i *Elias Levita Præf. in Meturgamin.*
k *4. Reg. 22. 1.*
l *A. M. 3363. anno Ch. 637. ante Ær. 641.*
m *A. M. 3374. ante Ch. 626. ante Ær. 630. 2. Par. 34. 1. &c.*
n *Circa an. 3380. ante Ch. 620. ante Ær. 624.*
o *2. Par. 34. 14*
p *Joseph. Ant. l. 10. c. 5. Grot. Jun. Pisc. Hebræi. Alii plures.*
q *2. Par. 35. 3.*
r *Chrysost. in 1. Cor. 2. hom. 7*

asserit (a), quod tamen Deuteronomium solummodò fuisse arbitratur, fortè quòd illud Moyses jusserit Arcæ apponi (b).

a Idem in Matt. 2. hom. 9.
b Deut. 31. 26.

De invento volumine Josias à Saphano Scribâ admonitus, illud sibi legi jussit (c): quo audito vestes sibi scidit, & Pontificem & aulæ Optimates, Dominum eâ de re consulere jussit; verendum enim, ajebat, ne propter neglectas à Majoribus Leges Moysis, graves sibi & populis imminerent calamitates. Illis itaque ad Holdam Prophetidem, uxorem Sellum profectis, & quid agendum sciscitantibus, illa iis malis, quæ in eo volumine Rex audiverat, Jerusalem, quòd exterorum Idolis adoleverit, conterendam fore; Regem verò, quòd volumine audito ingemuerit, & vestes disciderit, in sepulchrum patrum suorum pacificè inferendum, neque urbi calamitatibus obrutæ adfuturum, respondit.

c 4. Reg. 22. 9. &c. & 2. Par. 30. 18. &c.

Quo mulieris vaticinio sibi renunciato, Josias omnes Judæ & Jerosolymæ Majores natu advocavit, unàque cum illis Templum ingressus, cunctis audientibus, inventum volumen lègit, omnesque ad præcepta Domini servanda sacramento adegit. Omnibus præterea, quæ adhuc in Judâ superessent, Idololatriæ reliquiis prorsùs eliminandis addictus, Aruspices, & astrorum cultores, & effœminatorum prostibula evertit. Sacerdotes, qui excelsis immolaverant, ab Altari prohibuit. Tophet, & Convallem Hennon, & cætera superstitione vitiata loca fœdavit, mortuorumque ossibus refersit, & simulacra omnia contrivit. Altare ab Jeroboamo Nabat filio in Bethel erectum delevit, & Pseudoprohetarum, & vitulorum aureorum Sacerdotum ossa è sepulchris educta combussit: cùmque incidisset in cineres Prophetæ illius, quem ad Jeroboamum increpandum Dominus miserat [d], quique ab altero Prophetâ deceptus, vires suas interdictâ sibi à Deo comestione refecerat, illos minimè eduxit; in quorum etiam gratiam & illi alteri Prophetæ pepercit, qui apud eumdem tumulari voluerat (e).

d 3. Reg. 13. 31
e 4. Reg. 23. 57

Suis deinde populis edixit (f), ut Pascha eâ solemnitate peragerent, qua in Legis volumine recensetur (g). Hoc sanè Paschate, quod decimooctavo imperii sui anno ab Josiâ celebratum est, neque sub Judicibus, neque cæteris Judæ & Israelis Regibus imperantibus, ullum Scripturâ teste solemnius peractum est; neque Regum ullus antecesserat, quem Josias pietate, & justitiâ non præcelluerit.

f An. M. 3381. ante Ch. 619. ante Ær. 623.
g 4. Reg. 23. 25 &c. 2. Par. 35. 1. &c.

Deo nihilominus adhuc Judæ succensente, Josias cum Pharaone Nechao Ægypti Rege propè Mageddo ad montis Carmeli radices congressus, quòd ei ad Carchemas secùs Euphratem oppugnandas progredienti, per Judæam (h) iter intercludere conaretur, lethali telo confossus est; quo etiam vulnere Jerosolymam reversus, interiit. Optimum Regem Judæis luctu maximo prosequutis, Jeremias præsertim ingemiscens Canticum lugubre concinuit. Josiâ denique in Majorum suorum sepulchrum illato, ejus filium Joachaz, alio nomine Sellum, Judæ populus sibi Regem assumpsit.

h 4. Reg. 23. 29 & 2. Par. 35. 20 An. M. 3394. ante Ch. 606. ante Ær. 610.

Cedo hic Jesu filii Sirach (i) de Rege

i Eccli. 49. 1. &c.

„ Josia præconium. Memoria Josiæ in com„ positionem odoris facta opus pigmenta„ rii. In omni ore quasi mel indulcabitur „ ejus memoria, & ut musica in convivio „ vini. Ipse est directus divinitus in pœ„ nitentiam gentis, & tulit abominationes „ impietatis. Et gubernavit ad Dominum „ cor ipsius, & in diebus peccatorum cor„ roboravit pietatem. Præter David, & „ Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum „ commiserunt.

Plures, Josiâ imperante, Prophetæ, Jeremias nempe, Baruch, Joel, Sophonias, & Prophetis Holda, in Juda floruere. Arbitrati sunt plurimi (a), Lamentationibus, quibus nos hucusque potimur, Josiæ obitum Jeremiam ingemuisse, & eas illas esse, de quibus in Paralipomenon secundo fit mentio (b); quasque eo tempore celeberrimas diù etiam post Musici & Cantatrices omnes concinebant. Luctus, quo Judæi Josiæ mortem prosequuti fuere, in legem veluti & in proverbium abiit; quare Zacharias (c) gemitum in Messiæ morte effundendum memorans, ad luctum de Josiæ morte eundem retulit: *Sicut planctus Adad-remmon in campo Mageddo*. Josiam prope Mageddo juxta Adad-remmon lethali vulnere confossum scimus; cui quatuor liberi fuere superstites, *Joachaz* nempe, qui & Sellum, *Eliachim*, seu Joakim, *Sedecias*, qui & Matthanias, & *Johanan*, qui fortè junior interiit. Cæteros Reges. Vide suis locis.

a Hieronym. in Zachar. 12. Chald. Interp. Raban. Maldonat. Thomas Bonavent. Hugo. Vat. Jun. &c. Nos ea de re nostram adversam sententiam retulimus in Præfatione in Lamentationes.
b 2. Par. 35. 24
c Zach. 12. 51.

JOSPHIAS, unà cum aliis sexaginta Babylone regressus est (d).

d Vid. 1. Esdr. 8. 10.

JOSUE, filius *Nun*, Græcis *Josue filius Nave*, ex Tribu Ephraim (e). Moysi servituti addictus, à Scriptura passim Moysis famulus appellatur (f). Primum illius nomen, *Osee* (g); cui Moyses Dei nomen addens, *Josue* nuncupasse narratur. *Hoseah* [h] Servatorem sonat; *Jehosua*, Dei salutem, sive, ipse salvabit. *Servi Moysis* epithethum non injuria est ipsius Josue, sed gloria; cùm præcipuum Moysis amorem, & æstimationem explicet, qua ipse Moyses inductus est, ut ipsum in suum Ministrum eligeret. Heroicis illis temporibus Heroibus viri & virtute & genere eximii serviebant. Hinc Homerus Patroclum Achillis servum, & Merionem Idomenæi famulum inducit; licèt ambo in Græco exercitu Trojam obsidente inter cæteros eminerent. Eliseus Eliæ servus erat, ipsique aquam manibus ministrabat [i]: quod profectò summæ illius authoritati non officit.

e Natus A. M. 2460. ante Ch. 1540. ante Ær. 1544.
f Exod. 24. 13. & 33. 11. & Deut. 1. 38 &c.
g Num. 13. 9. 17.
h Quando Josue id nomen obtinere cœperit, disputatur. Alii profligatis Amalecitis, alii post exploratorum Chananitidis regressum volunt. Græci pro Osee, legunt Ausem.
i 4. Reg. 3. 11.

Primum virtutis specimen Josue tunc exhibuit, cùm Dominicis jussis parens, Amalecitas fudit [k]. Quod faciens Dominus Moysi ut scriptis mandaret, ipsumque Josue Amalecitas penitus delendos se velle moneret, imperavit. Moysi montem Sinai diebus 40. totidemque noctibus jejuno, ut Legem à Deo reciperet, incolenti, Josue comes, non tamen, ut creditur, impastus, eodemve in loco, adhæsit [l]: cùmque ambo è monte descenderent [m], auditas populi circà vitulum aureum ludentis voces, Josue præliantum esse credidit; Moyses verò à Deo certior omnium factus, rem illicò aperuit.

k Exod. 17. 9. 10. A. M. 2513. ante Ch. 1487. ante Ær. 1491
l Exod. 24. 13.
m Exod. 32. 17

Jo-

Josue Tabernaculo cœtûs cùm assiduè adsisteret (*a*), quòd fortasse illius curæ commissum esset, vel quòd in eo, seù propè, domicilium statuisset, duobus viris in castris vaticinantibus compertis, non à Moyse manuum impositione initiatis, Moysem monuit, eosque ut prohiberet, hortatus est (*b*). Moyses tamen, Quid, inquit, pro me nimio ardore consumeris? Utinam omnes vaticinarentur! Populo ad Cades-barne perveniente, Josue, unàque duodecim alii ad Chanaanitidem explorandam missi (*c*), ut rediere, aliis expeditionis difficultatem exaggerantibus, Josue, & Caleb facillimè eam regionem, si Deus adfuisset, acquiri posse ostenderunt. Quapropter Deus obloquentibus morte, & terræ promissæ privatione damnatis, solis Josue, & Calebo illius possessionem promisit.

a *Exod.* 33. 11.
b *Num.* 11. 28.
c *Num.* 13. 17. *A. M.* 2514. *ante Ch.* 1486. *ant. Ær.* 1490.

Morti proximus Moyses (*d*), Dominum exoravit, ut sibi successorem in populi regimine constitueret; cui Dominus imperavit, ut Josue manus imponeret, eique Spiritûs, & gloriæ suæ partem communicaret, ut populum sibi obsequentem, ac dictis audientem haberet. Moyse defuncto Israelitarum regimen cœpit; Dei opem in omnibus sibi præstò sentiens. Exploratores igitur misit, qui Jerichuntem considerarent (*e*); iisque redeuntibus, urbisque statum, & incolarum terrorem nunciantibus, Israeliticum exercitum trans Jordanem duxit (*f*). Sacerdotes Arcam Fœderis deferentes, exercitum præcedebant; utque hi amnis aquas attigerunt, superiores aquæ in montis formam constitere, inferioribus interim in mare mortuum iter prosequentibus, adeout amnis alveus duabus circiter leucis aridam transeuntibus viam reliquerit. Sacerdotes in medio Jordanis alveo, donec populus omnis transiisset, steterunt; lapidesque duodecim è flumine selectos Josue in Galgalis statui, totidemque in medio Jordanis erigi jussit, ut æternum prodigii monumentum extarent.

d *Num.* 27. 18. *A. M.* 2552. *ante Ch.* 1448. *ant. Ær.* 1452.
An. M. 2553. *ante Ch.* 1457. *ant. Ær.* 1451.
e *Jos.* 2. 1. *&c.*
f *Jos.* 3. 1. *&c.* *A. M.* 2553. *ante Ch.* 1457. *ant. Ær.* 1451.

Paucis ab Jordanis transitu diebus, omnibus in deserto natis, quique ob tot locorum mutationes eam Legem servare ab egressu ex Ægypto non poterant, Circumcisionem indixit (*g*). Inde (*h*) Pascha Hebræi celebrarunt, primasque Chanaanitidis fruges, veluti primo possessorum jure comederunt, & numquam eò usque deficiens manna, cessavit. Josue igitur Jerichuntis agrum ingressus, virum stricto ense coram se stantem offendit. Cui ipse occurrens, An, inquit, noster es, an hostis? Ille, Ego, inquit, Princeps sum exercitûs Domini; tibique huc adjutor advenio. His auditis, Josue humi in faciem stratus, calceos exuere, jussus est, cùm locus, in quo erat, sanctus esset.

g *Jos.* 5. 2. *&c.*
h *Jos.* 5. 10. *&c. A. M.* 2553 *die* 14. *Nisan.*

Paulò post Jerichuntis obsidio ipsi à Domino indicta est (*i*). Sunt, qui meritò credant, Jerichuntis obsidionem septem diebus Paschalibus contigisse. Primis sex diebus singulis, Israeliticus exercitus, quem Sacerdotes cum Arca præcedebant, urbem silentes semel circumiere: Septimâ verò die septies urbis circuitu peracto, ut septimò circuibant, Sacerdotibus sacris tubis clangentibus, omnique populo clamorem ingentem tollente, urbis mœnia concidêre; & quisque per adversum sibi locum in urbem ascendit. Omnia igne & ferro vastantes, neque hominibus sive bestiis parcentes, solam Rahab cum familia præteriere, quòd ipsa exploratores ab Josue missos celaverit. Vide *Rahab*. Tunc Josue in eum mala precatus est, qui Jerichuntem restituisset: primogenito fundamenta jacens orbaretur, & natorum ultimo, cùm portas suspenderet. Quæ pluribus post sæculis, eventu comprobata sunt (*a*).

i *Jos.* 6. 1. *&c.*
a *Vide* 3. *Reg.* 16. 34. *&* Hic

Inde à Josue tria hominum millia ad urbem Hai missa, cæsis 36. hominibus, pulsa sunt: quo infortunio territis Israelitis, Josue cùm domino conquestus est: cui Dominus id contigisse respondit, quòd populus prolatum in Jerichuntem anathema violasset; nec umquam ipsum hostibus restiturum, donec crimen illud expiaretur (*b*). Populo coacto, sortibusque ductis, Achan filius Charmi reus inventus est; qui virgam auream, & coccineum pallium, & 200. argenteos siclos se rapuisse fassus, lapidibus unà cum suis omnibus obrutus est, cunctaque illius bona incendio absumpta. Vide *Achan*. His expletis, Josue urbem Hai facilè subegit. Urbs direpta, & incensa; oppidani interfecti, ipseque Rex cruci affixus, in qua ad vesperam usque permansit.

b *Josue* 7. 1. *&c.*

Deus, trajecto Jordane, aram sibi in monte Hebal erigi jusserat (*c*). Hæc executurus Josue, captis Jerichunte & Hai, populum ad montes Hebal, & Garizim, duxit (*d*), ubi mala, & bona à Moyse decreta proferri jussit, Deoque altare ex asperis lapidibus calce conjunctis, erexit, in eoque Deuteronomium Legis Dominicæ exararetur, imperavit; Decalogum scilicet, qui Legis epitomen, bonaque, & mala, quæ Moyses pronuncianda præceperat (*e*), continebat; sive Deuteronomii compendium. Hebræa vox (*f*), quæ redditur *Deuteronomium*, Legem secundò sciptam, sive Legem duplicem sonat. Oblatis in eo altari holocaustis, populos in Galgal, quo in loco aliquibus annis castrametatus est, rediit. Montem Hebal S. Hieronymus, & Eusebius in Jerichuntis planitie collocant: certò tamen urbi Sichem est proximus.

c *Deut.* 27. 4. *&c.*
d *Josue* 7. 3. *A. M.* 2553. *ante Ch.* 1447. *ant. Ær.* 1451.
e *Deut.* 27. 4. *&c.*
f *Josue* 8. 32. *&c.*

Circa idem tempus, Gabaonitæ (*g*) è longinquis regionibus se advenisse, numeroque Chananæis anathemate devotis inferiores esse mentientes, ducem Josue, & Israelis Proceres ad ineundum secum fœdus induxere. Tribus verò post diebus, illos Chananæos esse, urbesque Gabaonem, Caphiram, Beroth, & Cariath-jarim tenere comperientes, populus adversùs Principes obmormuravit. Cùm verò jurejurando impunitatem illis promisissent, ipsos tantùm lignis cædendis, deferendisque aquis in populi usum damnare visum est. Gabaonitas cum Hebræis fœderatos Adonibesech Jerusalem Rex egrè ferens, cum quatuor Chananæis Regibus conjuratos (*h*), Gabaonem obsedit. Monitus Josue, totâ nocte cum exercitu proficiscens, sub lucis initium eâ vi quinque fœderatos Reges invasit, ut ipsis fugatis, ingentem eorum exercitûs numerum cæci-

g *Josue* 9. 1. *&c.*
h *Josue* 10. 1. *&c.*

ciderit. In fugientes adversarios Dominus è Cœlo à descensu Bethoron usque Azecam, immani adeò lapidum grandine pluit, ut plerosque interfecerit. Tunc Josue ad Solem versus: Siste, inquit, sol è regione Gabaonis; tuque luna ad vallem Aialon ne procedito. Dictis astra obtemperarunt, donec Hebræi ultionem ex hostibus completam exigerent. Peculiaribus Dissertationibus de istac lapidum grandine; solisque, & lunæ morâ disseruimus, quas vide ante Commentaria in Josue.

Quinque Regibus in specum prope Macedam elapsis, Josue illius os ingentibus lapidibus obstrui jussit, donec hostes penitus fusi disperderentur. Sub vesperum exercitu Macedam regresso, Josue quinque Reges occidit, eorumque cadavera crucibus suspendit, è quibus usque ad vesperum pependere. Tum territis Chananæis insistens, plures eorum urbes cœpit, Macedam scilicet Lebnam Lachis, Heglonem Hebronem, iisque incensis earumque Regibus interfectis, quidquid reliquum animalium fuerat, concîdit. Agrum ex Chades-barne usque ad Gazam, & à Gozem usque ad Gabaonem, omnem scililicet meridionalem Palęstinæ partem vastavit; indeque cum exercitu victor in Galgal rediit.

An. M. 2554. ante Ch. 1446. ant. Ær. 1450.

a Josue 11. 1. &c.

Sequenti anno Rex Asor trans Lacum Semechon imperans, in Galilæa, cum aliis Chananæis Regibus fœderatus (a) ut salem numero Israelitas opprimeret, suas auxiliaresque copias ad Aquas Merom ad meridiem montis Carmeli deduxit. Josue in illos profectus, inopinantesque aggrediens profligavit, fugientes usque ad magnam Sidonem, Aquas Maserephot, & Maspham, orientem versùs, persecutus. Quidquid Hebræis victoribus obuium fuerat, cæsum, equorumque poplites succisi, & currus incensi, uti Deus præceperat. Inde Josue ad Asor rediens, urbem captam igni tradidit Regemque, atque oppidanos interfecit; eademque finitimis urbibus præstitit. Hoc non diurnum neque annuum opus fuit: aliquot annis opus erat, ut regio tota subigeretur, cùm nulli Reges sine vi atque armis sese dedidissent.

b Josue 13. & 14. & 15. & 16. & 17. A. M. 2559. ant. Ch. 1441. ant. Ær. 1445.

Sexto igitur ab ingressu Israelitarum in Chanaanitidem anno domitarum regionum divisio cœpta est (b). Caleb in montibus Juda & Hebrone partem suam poscens, obtinuit. Vide *Caleb.* Inde sortibus ductis sua cuique Tribui regio designata est; Judæ primum tum Ephraimo, & dimidiæ Tribui Manassis, quæ partem suam nondum obtinuerat; reliqua enim pars hujus Tribûs trans Jordanem substiterat.

c Josue 18. & 19. A. M. 2560. ante Ch. 1440. ant. Ær. 1444.

Inde populus in Silo coactus (c), ut cæteris Tribubus partem suam dispertiretur. Josue mensores in regionem misit, iisque regressis, ductis sortibus, Tribubus Benjamin, Simeonis, Zabulonis, Issacar, Aser, Nephtali, & Dan loca designata fuere. Ipsi denique Josue Thamnat-Saraa in montibus Ephraim obtigit. Sex deinde refugii urbes electæ, ut iis, qui casu, & præter mentem homicidium patrasset, asylum præberent (d); aliæque urbes 46. in Sacerdotum, Levitarumque domicilium constitutæ. Tribus deinde Ruben, Gad, & media Manassis promissis expletis, postque latam fratribus opem in Chanaanitidis acquisitione, trans Jordanem rediere, ubi à Moyse locum obtinuerant. Ut verò ad Jordanis ripam pervenere, monumentum erexerunt, quod unam eamdemque gentem cum cisfluvialibus se esse testaretur (a). De hoc monitus Josue, veritusque ne monumentum illud ara esset Idolis dicata, & Domini cultui contraria, Legatos misit, qui earum Tribuum mentem scrutarentur. Eæ verò, quid eo monumento voluissent aperientes, Legatos quietos dimisere.

d Josue 20. & 21.

a Josue 22.

b Josue 23. & 24. A. M. 2570. ante Ch. 1730. ant. Ær. 1434.

Proximus jam morti Josue (b), Israelis Tribus omnes in Sichem convocavit, Fœderisque Arcam deferri jussit. Hìc enumeratis beneficiis, quæ Dominus Israelitis contulerat, ipsosque Domino fidem servare hortatus, Domini voce cum populo fœdus inivit; idemque populus fidem Domino, & obedientiam jurejurando promisit. Hæc Josue, in Libro Legis Domini exaravit; neve illorum memoria periret, ingentem lapidem sub quercu propè Sichem in monumentum erexit. His expletis, obiit annos natus centum, & decem. Elogium viri hujus Sanctissimi Spiritus Sanctus his verbis:

An. M. 2570. ante Ch. 1430. ant. Ær. 1434.

„ Fortis in bello Jesus Nave successor Moy-
„ si in prophetis, qui fuit magnus secun-
„ dum nomen suum (*servatoris nomen quod*
„ *obtinuerat perfectè explevit*), maximus in
„ salutem electorum Dei, expugnare insur-
„ gentes hostes, ut consequeretur hæredi-
„ tatem Israel. Quam gloriam adeptus est
„ in tollendo manus suas, & jactando con-
„ tra Civitates romphæas (c)? quis ante
„ illum sic restitit? nam hostes ipse Do-
„ minus perduxit. Annon in iracundia ejus
„ impeditus est sol, & una dies facta est qua-
„ si duo? Invocavit Altissimum potentem,
„ in oppugnando inimicos undique, & au-
„ divit illum magnus, & sanctus Deus in
„ saxis grandinis virtutis valdè fortis. Im-
„ petum fecit contra gentem hostilem (*cùm*
„ *in Chananæos lapidibus pluit*), & in de-
„ scensu perdidit contrarios, ut cognoscant
„ gentes potentiam ejus, quia contra Deum
„ pugnare non est facile. Et secutus est Om-
„ nipotentem.

c Josue 8. 18. Leva Clypeum &c.

Liber, qui Josue nomen præfert, vel in omnibus Exemplaribus, ipsi vulgo tribuitur. Ultimo hujus capite ℣. 26. Josue omnia hæc scripsisse dicitur. Hunc Jesus filius Sirach Moysi successisse in prophetiæ ministerio scribit (d). Synagoga denique, & Ecclesia unanimes, hunc librum ipsi tribuunt, canonicumque cognoscunt. Fatendum tamen voces quasdam locorumque nomina, & historiæ circumstantias in eo legi, quæ ætati Josue minimè conveniunt, quæque in Librum eundem post Josue interpolatum, & ab Amanuensibus auctum, & correptum innuunt. Rari tamen in Scripturis sunt libri, quibus idem non contigerit. Vide nostram Præfationem in Josue, & Scriptores Prolegomenon in sacros Libros.

d Eccl. 46. 1.

Samaritani Josue librum legunt, summoque honore servant, ex quo argumenta suo in Judæos dissidio tuendo deducunt; plurimum tamen distat hic ab eo, quem

quem Judæi, & Christiani Canonicum tenent. In Capita 47. fabulis, & pucrilibus narratiunculis plena, distribuitur. Ab electione Josue in populi regimine veluti Moysi successoris, exorditur. Balaami historiam, ad Israelitas devovendos accersiti, describit. Moysis etiam bellum in Madianitas, illiusque causam, Balaami & Moysis obitum, luctumque, qui ob Moysem ductus est. Fusiùs Jordanis transitum, captumque Jerichuntis narrat, ingentemque prodigiorum copiam addit, quæ Canonicus Josue Liber silet. Bellum Saubech filii Heman Persarum Regis fabulis oppletum narrat. Defuncto Josue successorem Tersico, quemdam ex Tribu Ephraim, adscribit. Plura ad Judices, ad Reges Juda, Jaddum, Alexandrum Magnum, obsidionemque Jerosolymitanam sub Adriano comprehendit. De Nathanaele denique, filiisque illius Babarraba, Akbaro, & Phinees differens, Opus complet. Numquam hic Liber excusus est. Josephus Scaliger, ad quem spectabat, Bibliothecæ Leidensi testamento reliquit, in qua adhuc Samaritano charactere, Arabico tamen Idiomate legitur, ex Hebræo adornatus (a).

Judæi Josue orationem quamdam adscribunt, quam è Synagogis exeuntes, vel totam, vel partim recitant. En illius initium: *Nostrum est laudare Dominum Universi, & Mundi Creatorem celebrare; qui nos terra Nationibus similes non fecit; qui nobis ditiorem, ampliorem que hæreditatem præparavit &c.* (b.) Decem Canones eidem tribuunt, in terra Promissionis servandos (c). Primus minutum pecus in magnarum arborum lucis pasci sinit, non verò magnum. Secundus Israelitis permittit, ut ligni frusta, minutiora tamen, & humi inventa, nec ab ipsis ex arbore decerpta, in alieno fundo colligant. Ejusdem ferè farinæ sunt cæteri. Numquam Josue vel uxore, vel filiis impeditus legitur. Post illius obitum, Israelis proceres, Aristocratico more, populi regimen suscepere: utrùm verò inter ipsos primus aliquis, quisve is fuerit, ignoratur. Othoniel tamen primas in regimine tenuisse creditur.

JOSUE, filius Josedech, Judæorum Pontifex. Vide *Jesus filius Josedech*.

JOTA, Urbs Juda (d)? Eandem ac *Asan* Bonfrerius opinatur (e). Meliùs tamen est *Jeta* (f), sive *Jethnam* (g). *Jethnam* ab Hebrone orientem versùs, octo milliaribus Eusebius removet.

JOTAPATA, Urbs Galilææ, ab Josepho Historico, adversùs Vespasianum, Romani Exercitûs ducem, deindè Imperatorem, propugnata. Hanc 40. stadiis à Gabara (h), seu *Gadara*, abfuisse testatur. Totius Galilææ arx erat fortissima, monti, inacessisque undique rupibus insidens, præterquam ad septentrionem, qua ex parte adiri poterat (i). Capta est, & diruta anno Æræ 67. Credunt aliqui eandem esse ac *Geth-epher*, Jonæ prophetæ Patriam: incertum tamen. Jotabes in Palæstina Episcopus Concilio cuidam Jerosolymitano anno 536. subscripsisse legitur. Num Jotabe eadem ac Jotapata?

I. JOZABAD, filius Somer, ex iis

a *Vide Fabr. Apocryph. V. T. p. 876. 877. &c.*

b *Vide Vanges. Tela ignea Sathanæ.*

c *Vide apud Selden. de Jure Nat. & Gent. libro 6. cap. 2.*

d *Josue* 15. 54.

e *Josue* 19. 7. & 1. *Par.* 6. 59.

f *Josue* 21. 15.

g *Josue* 15. 23.

h *Joseph. in Vita.*

i *De Bello lib.* 3. *cap.* 4.

unus, qui Joas Regem Juda interfecere (a).

II. JOZABAD, ex Tribu Manassis, ex fortissimis Davidici exercitûs (b).

III. JOZABAD, filius Obededom, Levita & Tabernaculi janitor 1. *Par.* 26. 4.

IV. JOSABAD, Princeps 180000. militum exercitûs Josaphat (c).

IRA, ex familia Jair, sive filius Jair. Scripturæ Textus (d) hunc *Sacerdotem David* nuncupat. Si stricto sensu Sacerdotem intelligas, Iram ex celebri Jair Manassis postero exortum ne dicito. Alii Sacerdotem non fuisse arbitrantur. Chaldæus, & Rabbini hunc Davidis doctorem, Rabbinum, & à Consiliis fuisse scribunt.

IRA, filius Acces, ex urbe Thecue, fortissimus in Davidis exercitu (e).

IRAD, filius Enoch, Cain nepos. *Gen.* 4. 18.

IRIS, *arcus Cœlestis*. Inito cum Noe fœdere, Dominus terram generali alluvione numquam imposterum obruendam pollicitus, promissi pignus arcum in Cœlo constituit (f): *Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram.* Profectò ante diluviom iris visebatur; postea verò quæ naturale tantùm signum erat, Dei institutione signum est supernaturale, certumque pignus, quo terra numquam diluvii aquis mergenda promittitur. Vox *Iris* ex Hebræo, sive Chaldaico *Ir*, vigil, Angelus, legatus, provenit. Iris Deorum erat nuncia.

IRIS. Vocem Hebræam *Kiddah* Iridem Septuaginta verterunt, eamdemque S. Hieronymus *stacten* reddidit (g). Ex Iride spiritus eximii odoris educitur.

ISAAC, Abrahami ex Sara filius. Isaac *risum* significat; nomen illi à matre inditum, quòd audiens illa ab Angelo, se matrem futuram, licèt etate effœtam, clam risit (h). Nato Isaaco, dixit Sara (i): Risûs, & lætitiæ argumentum fecit mihi Dominus: quicumque hoc noverit, mecum ridebit. Puerum suo lacte nutrivit, neque Ismaelem, Abrahami ex Agar ancilla filium, communem cum suo hæreditatem habere tulit. Cum igitur Ismaelem cum Isaaco, nimiùm fortasse importunè, ludentem vidisset, ex Abrahamo impetravit, ut Ismael cum matre expelleretur (k). Isaaco annos 25. nato (l), Dominus Abrahami virtutem probaturus, filium Isaacum immolaret imperavit. Ducto igitur secum filio Abraham iter cum duobos servis iniit, ut ad locum sibi à Domino indicandum pergeret. Tertiâ itineris die locum è longinquo prospiciens, servos jussit subsistere, dum ipse, & filius illuc usque properarent, sacris solutis redituri. Lignis holocausto absumendo, Isaaco impositis, ipse ignem & gladium gerebat. Cùm simul incederent, Isaac Patrem rogavit, ubi esset victima, cùm ignis, & gladius præsto essent. Cui Abraham, Deum his provisurum respondit.

Ut igitur ad statutum locum pervenere, montem scilicet, ut creditur (m), *Moria*, ubi postea Jerosolymitanum Templum conditum est [Garizim credunt Samaritani, quem *More* sive *Morah* appellatum volunt. Profectò More prope Sichem erat (n).] com-

a 4. *Reg.* 12. 21. *A. M.* 3165. *ante Chr.* 835. *ante Ær.* 839.

b 1. *Par.* 12. 20.

c 2. *Par.* 17. 18

d 2. *Reg.* 20. 26.

e 1. *Par.* 11. 28.

f *Gen.* 9. 13.

g *Ezech.* 27. 19

h *Gen.* 18. 10 &c.

i *Gen.* 21. 6. &c. *A. M.* 2108 *ante Ch.* 1892. *ant. Ær.* 1896.

k *A. M.* 2113. *ante Ch.* 1887. *ant. Ær.* 1891.

l *Gen.* 22. 1. &c. *A. M.* 2133 *ante Ch.* 1867. *ant. Ær.* 1871.

m *Ita Hebræi, & Christiani antiq. & recentiores passim.*

n *Vid. Gen.* 12. 6. & *Deut.* 11. 30.

positis itaque lignis Abraham filium pro victima immolandum colligavit; elatâque manu jam prope erat ut filium jugularet. Angelo tamen conclamante ne filium cæderet, cùm satis superque illius in Deum obsequium promptâ adeo obedientiâ innotuisset, ille filium solvit, inventumque inter vepres cornibus hærentem arietem pro eo immolavit. Inde subdidit Angelus: Per memet ipsum juro, ait Dominus, quòd hoc feceris, te bonis cumulabo, tuosque posteros veluti Cœli stellas augebo; omnesque gentes in eo qui ex te egredietur, bonis innumeris explebuntur.

A. M. 2148. ante Ch. 1852. ant. Ær. 1856.

Cùm Isaac ad annum ætatis quadragesimum pervenisset, Abraham illi uxorem quærere decrevit; cùmque Chananæam ipsi dare noo ferret, Eliezerum domùs suæ OEconomum in Mesopotamiam misit, qui uxorem è domo Labani, uxoris suæ fratris, filio eligeret. Ductam igitur ab Eliezero Rebeccam, Isaac in uxorem excepit, illamque in matris suæ, aliquibus ante annis defunctæ, tentorium duxit. Cùm verò Rebecca non pareret (a), Isaac preces pro ea fudit, utque ipsa conciperet à Domino impetravit. Rebecca igitur cùm geminos peperisset, Esau, & Jacobum (b), Isaac primogenitum Esau, Rebecca Jacobum magis diligebant. Aliquot post annis cum fames grassaretur (c), Isaac in Gerara, Abimelechi Regnum, confugiens, Rebeccam sororem suam esse vulgavit; ipsaque confestim ob summam venustatem rapta, ad Regem ducta est, ut illi in uxorem adhæreret. Abimelech verò Isaacum videns cum Rebecca, non ut sorore, ludentem, ipsam restituit. Interim Isaac ditabatur; cùmque illius greges quotidie augeri Philistioi Geraræ incolæ animadverterent, livore correpti, omnes ab Isaaci servis effossos puteos opplevere. Ipse Abimelech, ut secederet exoravit, cum potentior evenisset.

A. M. 2145.
a Gen. 25. 21. &c.
b A. M. 2168. ante Ch. 1831. ant. Ær. 1836.
c Gen. 26. 1. &c. A. M. 2187 ante Ch. 1813. ant. Ær. 1817.

In vallem igitur, & ad torrentem Geraræ secedens, novos puteos hausit, novisque altercationibus agitatus est; denique ad Bersabee redux, ibi domicilium fixit (d). Dominus illi visus, priora illi promissa ipsum posterosque augendi, renovavit. Ipse Geraræ Rex Abimelech ad Isaacum veniens, cum eo fœdus init (e). Senescentis Isaaci [annos scilicet 137. nati] (f), oculis caligantibus, Isaac primogenito suo Esau ad se accito imperavit, ut armis instructus venatum pergeret, prædâque ad se allatâ, cibisque ex eâ preparatis ante sui obitum, benedictionem obtineret. Cùm vero Esau venatu detineretur, Jacob per fraudem patris benedictionem surripuit. Vide *Jacob*, & *Esau*. Paulò post Esau coram patre se sistens, se à fratre deceptum sensit.

d Gen. 26. 23. &c.
e Circa A. M. 2240. ante Chr. 1760. ant. Ær. 1764.
f Gen. 23. 1. &c. A. M. 2245 ante Ch. 1755. Ær. 1759.

Diù post hæc Isaac vixit. Jacobum in Mesopotamiam misit (g), ut uxore è genere suo electâ, Chananæas, utì Esau fecerat, non duceret. Redux Jacob post annos viginti (h), Isaacum superstitem invênit, qui & vitam ad 23. annos ulteriùs produxit, cùm 188. annos natus obierit (i); cumque filii eum Abrahamo tumularunt. Preceptores Isaaco in Dominica Lege tribuunt Hebræi Semum, & Heber, qui tum florebant; addontque Abrahamum, cùm ad immolandum Isaacum pergeret, Saræ dixisse, se ad Semi gymnasium filium deducere (a). Utì Abrahamo matutinas preces, ita Isaaco meridianas, Jacobo vespertinas adscribunt (b).

g Gen. 28. 5. &c.
h Gen. 31. A. M. 2265. ante Ch. 1733. ant. Ær. 1737.
i Gen. 35. 28. 29. A. M. 2288. ante Ch. 1712. ant. Ær. 1716.
a Sgambat. Archiv. V. T. lib. 2.
b Vid. Fabric. Apocryph. V. T. p. 434.

ISAAR. Levita, filius Caath. *Exodi* 6. 18.

ISAARI, Princeps quartæ ex 24. familiis Leviticis. 1. *Par.* 24. 22.

ISAI, vel *Jesse*, filius Obed, Davidis (c), Eliabi, Sammæ, Aminadabi, Nathanaelis, Rahelis, & Asum pater. Fratrum postremus David, omnium celeberrimus, & familiæ suæ caput effectus est.

c Ruth. 4. 17. 22. & 1. Par. 2. 13. Matt. 1. 5

ISAIAS, filius Amos, inter quatuor majores Prophetas primus, è regali genere (d), si verum est Amos ipsius patrem filium fuisse Regis Joas, & fratrem Amasiæ Regis Juda. Isaiam Manassi Regis Juda filiam suam nuptum dedisse S. Hieronymus (e) scribit: quod difficilè creditur, cum Manasses vix 60. annis postquam Isaias vaticinari cœpit, regnaverit (f). Exordium prophetici Isaiæ muneris statim post Oziæ mortem (g), ipsiusque Prophetæ obitum sub Manasse statuimus. Amos Isaiæ patrem, prophetiæ spirito, non secùs ac filium, donatum credunt Judæi, regulâ apud ipsos vulgatâ, Prophetæ patrem Prophetam fuisse, dum Scriptura illius nomen commemorat. Incertissimam regulam! S. Augustinus autumavit, Prophetam Amos, cujus scripta supersunt, Isaiæ patrem fuisse; at præterquam quòd Prophetæ Amos nomen diversâ ratione, ac patris Isaiæ scribitur (h), duo hi Prophetæ coævi fuere, cùm uterque sub Ozia floruerint. Damus profectò Amos vaticinari cœpisse anno Oziæ 23. M. 3215. & Isaiam ex nostra hypothesi, post hujus Regis mortem vaticinia sua inchoasse, anno 3246. adeoque 31. annis post Amos: quare nil istud officere, quin Amos Isaiam genuerit, si aliis argumentis probaretur. Ostendimus tamen v. *Amos*, hunc neque genere conspicuum fuisse, neque ex Tribu Juda: quare Isaiæ pater esse non potuit.

d Ita Hebræi, & alii post eos
e Hieron. in Isa. l. 3. c. 20. ex Hebræis.
f A. M. 3306. ante Chr. 694. ante Ær. 698.
g A. M. 3246. ante Chr. 754. ante Ær. 758.
h Hamoz. Pater Isaiæ. Amos. Propheta Amos.

Isaiæ uxor Prophetis dicitur (i); ex quo Rabbini prophetiæ spiritu donatam fuisse deducunt. Facillimè tamen Prophetarum uxores Prophetides, utì Sacerdotum uxores Sacerdotes, ex viri munere appellabantur. Duos Isaiæ filios, *Sear-Jasub*, Reliquum redibit; & *Chas-bas*, Festina prædari, Scriptura commemorat. Primus eos, qui Babylonem in captivitatem ducendi erant, post certum tempus redituros; alter Regna Israelis, & Juda brevì vastanda designabat. Isaiæ vaticinia in tres partes distribui commodè possunt; quarum prima sex priora Capita, de Regno Joathan agentia; secunda, sex sequentia, de Regno Achaz; tertia, reliquum de Ezechia, comprehendit. Vaticiniis suis Isaias Babylonicam captivitatem, ab eadem reditum, Regnumque Messiæ præcipuè innuit, Hinc fit, ut Novi Testamenti Scriptores (k) sæpius ex Isaia, quam ex aliis testimonia laudent, eumque Evangelistam potiùs, quàm Prophetam appellent (l).

i Isa. 8. 3.
k Aug. l. 18. de Civit. c. 29.
l Aug. ibid. Hieron. Ep. 117. Item Præfat. in Isa. Theodoret. Præfat. in Isaiam.

Prioribus sex Capitibus, continuâ oratione Judæ crimina verbis gravissimis arguit, ipsique mala plurima minitatur. Sequeo-

quentibus ſex Capitibus Jeroſolymitanam obſidionem per Phacee & Raſin deſcribit. Meſſiæ ortum, ſub Emmanuelis nomine, Regi Achaz pollicetur, malaque Syriæ, & Iſraelis Regnis imminentia prædicit; Aſſyrium ioſectatur, qui virgæ loco eſt, qua Dominus malos punit. Poſtremis capitibus 11. & 12. Regem juſtum, fortem, ſapientem, omniaque reſtituturum pollicetur. Regni Ezechiæ initio (*a*), in Babylonem, Philiſthinos, Moabitas, Damaſcum, Samariam, & Ægyptum vaticinia duriſſima pronunciavit (*b*). Diù poſt, rurſum in Ægyptum, Babylonem, Cedar, Arabiam, Jeroſolymam, Tyrum, omnemque Judæam vaticinatus eſt (*c*).

a *Ezechias Regnum cœpit An. M. 3278. ante Ch. 722. ante Ær. 726.*
b *Iſa. 13. ad 19.*
c *Iſ. 20. ad 24.*

Sennacheribi in Ezechiam bellum, plurimam vaticiniorum Iſaiæ materiam præbuit (*d*). Hanc obſidionem prædixit, ipſi adſuit, ipſius finem prænunciavit, authoribuſque malorum Judæ Dominicam ultionem minitatus eſt. Ezechiæ, omnique populo Judæ felix regnum, perfectamque libertatem promittit. Quod quidem regnum, & pax, quibus Judæa poſt Sennacheribi cladem frui debebat, talibus verbis deſcribitur, ut plenè, quàm in Chriſti in Eccleſiam regno, compleri non poſſit.

d *Iſ. 29. ad 36.*

Capitibus 40. uſque ad 45. longa oratio texitur, qua Dei exiſtentia, Hebraicæ Religionis veritas, & Idololatriæ vanitas demonſtrantur. Sequentibus quatuor Capitibus regnum Cyri, populi liberatio, idolorum ruina, Babylonis excidium, & Judæorum regreſſus prænunciantur. A' Capite 49. uſque ad 56. 9. Iſaias ſub Meſſiæ perſona, è matris utero electum ſe dicit, ut Jacobi è captivitate reditum, & gentium converſionem annunciet. Meſſiæ inſuper perſecutiones, & labores deſcribit. Libri reliquum Meſſiæ adventum, gentium vocationem, Judæorum reprobationem, & Eccleſiæ ortum reſpicit. Hæc vaticiniorum Iſaiæ eſt epitome; & hæc de Iſaiæ vita novimus.

E' matris utero à Domino ſe vocatum profitetur (*e*), Dominumque nominis ſui recordatum; ſe à Domino linguâ, veluti ancipiti gladio, donatum; ſe ſub illius manu protectum; utque electam ſagittam in pharetra collocatum. Alibi (*f*) ſe à Deo linguâ eruditâ inſtructum, quæ puſillanimes conſolari valeret. Cùm in prophetiæ munus mitteretur (*g*), Dominum vidiſſe ſublimi ſedi aſſidentem, Cherubim circumdatum, omnemque terram veluti ſuppedaneum pedibus conculcantem. Tunc Propheta clamavit: Væ mihi, quòd tacui: labra impura gero, populoque eâdem impuritate affecto medius ſto; meiſque oculis exercituum Dominum proſpexi. Tum ex Seraphim Domino adſiſtentibus unum ad ſe acceſſiſſe deſcribit, candentem lapidem ex altari ſubductum forcipe tenentem, eoque Prophetæ os contigiſſe; quo contactu illius labra terſa, & crimina deleta fuiſſe declaravit. His expletis vox inſonuit: Quem mittam, quiſve pro nobis ibit? Cui Propheta ſe mittendum exhibuit; illique rurſum vox: I, & populo iſti dic: audite nec intelligite, videte nec noſcite. Populi hujus cor excæca, aures obſtrue, oculos claude, ne videat, vel audiat, cùmque

e *Iſ. 49. 1. 2. 3.*
f *Iſ. 50. 4.*
g *Iſ. 6. 1. &c.*

audierit, valetudinem illi reddere cogar. Hæc Prophetam illis concionaturum, ipſos verò non audituros, neque convertendos ſignificabant.

Cum prædicationis munere fungeretur, Judæorum innumeris contradictionibus vexabatur; de quibus cùm ſæpè quereretur (*a*), à Deo confirmatus eſt. Anno Ezechiæ decimoquarto (*b*), Sennacherib Aſſyriæ Rex, exercitu Judam invadens, Rabſacem pincernam ſuum ad Ezechiam miſit, qui eum ad deditionem ſolicitaret. Arroganti, & impiâ oratione Rabſaces diſſeruit; qua ad Ezechiam à miniſtris relatâ, ille veſtibus diſciſſis, Templum Domini adiit, eademque Iſaiæ nuncianda curavit. Iſaias tamen Domini verbis Regem confirmavit, cùm impia verba in ſe prolata ulturus, Dominus illi nuncium miſſurus eſſet, quo audito ille celerrimè ad ſua regrederetur, cruentâque morte occumberet.

a *Iſ. 36. & 37.*
b *A. M. 3291. ante Chr. 709. ante Ær. 713.*

Paulò poſt, Sennacherib Regem Tharacam adversùs ſe moviſſe intelligens, ipſi occurens rurſum Rabſacem Jeroſolymam miſit, qui eadem ac prius ferè pronunciavit.

Tum hæc Ezechiæ Iſaias juſſit renunciari (*c*): Hæc dicit Dominus Iſraelis Deus in Sennacherib: Tibi illuſit, tibique inſultavit, filia Sion; caput poſt te minitans concuſſit, filia Jeruſalem. Cui illuſiſſe credis? quem impetiiſſe? in quem vocem oculoſque arrogantes erexiſſe? In ſanctum Iſraelis. Servis tuis Dominum contempſiſti, teque curribus tuis montium excelſa, Libanumque excurriſſe, illius cedros altiſſimas, abieteſque ſuccidiſſe; fontes exhauſiſſe, populiſque tuis fluvios exſiccaſſe arbitraris. An me omnia hæc diſpoſuiſſe, eaque ab æternitate ſtatuiſſe ignoras? te quò egredereris, ubi eſſes, tuamque in me inſaniam novi. Quare annulum naribus tuis, frenumque ori tuo inſeram, teque viâ, qua veniſti, reducam. Tu Ezechia, confirmare. Quæ ſpontè provenient hoc anno, comede, annoque ſequenti pomis veſcere: tertio tamen, ſere, & mete; tunc enim omninò à moleſtia liber quieſces: Rex ſiquidem Aſſyriorum (Domino pollicente) urbem non ingredietur, ipſamque telis non oppugnabit, nec aggeres circa illam conſtruet; qua tamen vênit, eâdem viâ revertetur. Reverà Dominus Angeli gladio hominum 180. millia exercitûs Sennacherib interfecit; ipſeque Rex Ninivem confugere coactus eſt, ubi à filiis trucidatus, interiit.

c *Iſ. 37. 21. 22. &c.*

Eodem tempore Ezechias lethali morbo correptus, ægrotavit (*d*): quare Iſaias ipſum inviſens, domui ſuæ provideret, brevì moriturus, Domini verbis imperavit. Cùm verò Ezechias lachrymas preceſque ad Deum fudiſſet, Iſaias vix egreſſus ad Regem redire à Domino juſſus eſt, ut illi preces, lachrymaſque exauditas, vitam ad 15. annos producendam, ipſumque è Regis Aſſyrii ſervitute liberandum, urbemque ab illius inſultibus protegendam renunciaret. Signum inſuper illi ſe exhibiturum, quod promiſſorum pignus eſſet, regreſſum ſcilicet per decem gradus umbræ in horologio Achaz. Tunc Iſaias Ezechiæ ulceri ficorum maſſam applicuit, eumque perfectæ adeò ſanitati re-

d *Iſ. 38. 1. &c. Vide & 4. Reg. 20. A. M. 3291 ante Ch. 709. ante Ær. 713.*

restituit, ut post tres dies ad Templum venerit.

Paulò post, initio Regni Assaradonis, Sennacherib successoris, Dominus Isaiæ imperavit (*a*), ut tribus annis nudis pedibus, & corpore incederet; ut proximam Ægypti, & regionis Chus, in Arabia Petræa protensæ, quæque vulgò Æthiopia vertitur, captivitatem designaret. Constans Hebræorum Christianorumque traditio (*b*) fert, Isaiam initio Regni Manassis Regis Judæ, serrà dissectum obiisse. Impius Rex mortis illius causam obtendisse dicitur, quòd Isaias dixisset (*c*): *Vidi Dominum sedentem super solium*; quod Moysi contrarium asserebat (*d*): *Non videbit me homo, & vivet*. Illius corpus prope Jerosolymam tumulatum fertur, sub quercu fullonis, prope fontem Siloe, inde Paneadem, ad Jordanis fontes, inde Constantinopolim imperante Theodosio juniore, an. Chr. 442. translatum. Diu prophetavit: & qui vaticiniorum illius initium anno 25. Oziæ statuunt, annos prophetiæ 85. illi tribuunt. Nos verò cùm illius ministerii exordium initio Joathao ponamus, majores quàm 60. vaticinii annos illi denegamus (*e*).

a *Is.20.1. &c. Sunt qui credant tres tantùm dies eo habitu incessisse qui tres annos significarent.*
b *Origen.in c. 23. Matth. & Epist. ad Jul. Afr. & Hom. in Is. Tertull. de patientia, c. 14. Justin. contra Tryph. Chrysost.adCyriac. Hieron. l. 15. in Is. Aug. l.18. de Civit. c.24. &c.*
c *Is.6.1.*
d *Exod.33.20*
e *Obiit Isaias An. M. 3306. ante Ch. 694. ante Ær. 698.*

Prophetarum eloquentissimus ducitur Isaias; ejusque scripta pulcherrimarum cognitionum compendium esse testatur S. Hieronymus (*f*): *Quid loquar de Physica, Ethica, & Theologica? Quicquid Sanctarum est Scripturarum; quicquid potest humana lingua proferre, & mortalium sensus accipere, isto volumine continetur*. Isaiam Demostheni comparat Grotius [*g*]. Hebraicæ Linguæ in Isaia, ut in Demosthene Atticæ puritas omnis elucet. Uterque stilo magnificus, & grandis, vehemens, figuris ornatus, maximè incitatus, cum indignas res, odiosas, difficiles exaggerat. Hoc suprà Demosthenem habet Isaias, quòd illustri genere natus, ad Regiam Judæ familiam pertineret. Quæ de Messala Corvino Quintilianus (*h*), nos de Isaia dicere possumus. *Nitidus, & candidus, & quodammodo præ se ferens in dicendo nobilitatem suam*. Gaspar Sanctius (*i*) Isaiam floridum ornatumque, gravemque simul, & vehementem adeò invenit, ut neminem illi vel Oratorem, Poetam, vel Historicum conferendum putet; eumdemque dicendi modum in omnibus dicendi generibus servare asserit, adeò ut omnes sivè Græcos, sivè Latinos longè superaverit.

f *Hieron. Præfat. in Is.*
g *Grot. in 2. Reg. 19. 2.*
h *Instit. l. 10. c. 10.*
i *Prolegom. in Is.*

Præter scripta quæ supersunt, Oziæ Acta in Paralipomenis laudata (*k*), nunc deperdita conscripsit. Alium Librum, inscriptum, *Ascensio Isaiæ*, citant Origenes, S. Epiphanius, & S. Hieronymus (*l*). Quidam Judæi huic Prophetæ Proverbia, Ecclesiasten, Cantica Canticorum, & Librum Jobi adscribunt. Refert S. Ambrosius (*m*), Isaiæ in carcere detento Diabolum adstitisse, hortantem, ut Divino Spiritu excitante se loquutum non fuisse mentiretur, pollicitus se è carcere ipsum educturum, hostiumque suorum mentes conversurum. Isaiam tamen mortem mendacio prætulisse. Author Operis imperfecti in Matthæum, *homil. 1.* narrat, Isaia Ezechiam salutatum veniente, Regem filium suum Manassem ad se accitum, optimis monitis coram Propheta instituisse; cui tamen Isaias subdiderit, omnia ea fore inania, cum ipse illius jussu esset interficiendus: quibus auditis, Ezechiam filio suo necem inferre decrevisse; prohibitum tamen ab Isaia, dicente: Irritos Deus conatus reddat. Longum denique Ezechiam inter & Isaiam dialogum, cùm eum Regem ægrotantem Propheta salutatum venisset, Talmud describit (*a*). Cum verò hæc omnia ex apochryphis eruta sint fontibus, nihili ducimus. Brevibus hisce verbis Author Ecclesiastici elogium Isaiæ texit (*b*): *Isaias Propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei. In diebus ipsius retrò redit Sol, & addidit Regi vitam. Spiritu magno vidit ultima* (temporum) & *consolatus est lugentes in Sion. Usque in sempiternum ostendit futura, & abscondita, antequàm evenirent.*

k *2. Par. 26. 22.*
l *Origen. in Matth. 23. & Epist. ad Afric. Epiph. hæres. 40. & 67. Hieron. in Is. 64.*
m *Ambros. in Psal. 118. t. 1. Oper. p. 1124.*
a *Gemar. Berachot. c. 1.*
b *Eccli. 48. 25. 27.*

ISBAB, 14. Sacerdotalis familiæ Templo inservientis Princeps. 1. *Par.* 26. 25.

ISBOSETH, sivè *Isbaal*, Saulis filius, & successor. Verum illius nomen, *Isbaal*; cùm verò Hebræi alienos Deos proferre reformident, idcircò ne *Baal* proferant, pro eo, *Boseth*, confusio, ponunt. Ità pro *Miphibaal*, dicunt *Miphiboseth*. Abner Saulis cognatus, & exercitûs Ductor, à plerisque Israelis Tribubus Isbosethum 40. annis natum in Regem salutandum curavit, cùm interim David Hebrone soli Tribui Judæ imperaret. Regni sedem Isboseth in Mahanaim, trans Jordanem, constituit, annisque duobus pacificè imperavit (*c*). His elapsis (*d*), leve inter utrumque Regem certamen contigit, ducibus pro Isboseth, Abnero, pro Davide, Joabo, in quo Abneri partes fugatæ. Bellum inde inter Davidis & Saulis domum exarsit (*e*); prosperâ semper Davidi fortunâ, ipsius Regno in dies crescente, Saulis imminuto.

An. M. 2949. ante Ch. 1051. ante Ær. 1055
c *2. Reg. 2. 8. &c.*
d *A. M. 2951. ante Ch. 1049. ante Ær. 1053.*
e *2. Reg. 3. 1. &c. annis circiter quinque ab A. M. 2951. ad 2956.*

Respham concubinam, Aiæ filiam, habuerat Saul. Abner igitur apud Regem accusatus, quòd vel ipsâ abusus fuerit, vel duxerit, à Rege redargutus est. Id ægerrimè ferens Abner, jurejurando promisit facturum, ut omnis Israel ab Isbosetho ad Davidem deficeret. Missis igitur ad Davidem nunciis, Israelis omnis imperium se illi collaturum promisit, dum David se inter amicos recenseret. Acceptâ à Davide conditione, Abner Israelem ad defectionem ab Isbosetho solicitavit. Cùm tamen jam propè esset, ut promissa compleret, ab Joabo per insidias interemptus est. Vide *Abner*.

Abneri mortem audiens Isboseth, unàque omnis Israel animis cecidit (*f*), cùm Abner solus esset, qui Saulis domum propugnaret; paulòque post Isboseth in domo sua à duobus copiarum suarum ducibus proditione sublatus est. Hi Regias ædes sub meridianum æstum ingressi, Regemque in cubili dormientem nacti, duobus in inguine vulneribus ipsum interfecere; illiusque caput abscissum, spe ingentis præmii, ad Davidem detulerunt. David tamen illos intuens, Vivit Dominus, ait, qui me maximis è periculis eduxit: Si virum, qui Saulem in Siceleg defunctum nunciavit, morte dam-

f *2. Reg. 4. 1. &c. A. M. 1958 ante Ch. 1044. ante Ær. 1048*

damnavi, quò magis innocentis Principis ab impiis in cubili domoque sua interfecti sanguinem ulciscar? Eos igitur interfici jussit, eorumque manus pedesque abscissos ad Hebronis piscinam suspendi; caput verò Isbosethi in Abneri sepulchro Hebrone sepeliri. Ita Isboseth, totiusque domûs Saulis imperium desiit.

ISCARIOTH, Eusebius, & Hieronymus (*a*) vicum *Iscarioth*, unde Judas Proditor ortus creditur, in Ephraim Tribu locant. Alii verò *Carioth*, in Tribu Juda ei patriam fuisse volunt; alii denique ex Tribu Issacbar ortum putant, quare & *Ischariothes* pro *Issachariothes* fuerit appellatus (*b*).

a *Euseb. & Hieron. in If.* 28. 5

b *Vid. Josue* 15. 25.

I. ISMAEL, Abrahæ, & Agar filius. Cum Sarai Abrahæ uxor sterilem diù uterum gessisset (*c*), Agar ancillam suam conjugi suo connubio junxit, ut per illam saltem sibi matrem dici contingeret (*d*). Quodam hoc adoptionis genere Rachelem deinde, & Liam usas esse scimus, quæ conjugi ancillas suas, ut liberos ex iis perciperent, tradidere (*e*). Agar igitur, quòd concepisset, dominam contemnentem Sarai ad conjugem detulit, à quo permissa, ut, quod satius duceret, in ancillam experiretur, eam acerbius adeò habuit, ut Agar sibi fugâ consuluerit. Fugientem verò Domini Angelus in deserto intercepit, quam domum regredi, dominæque se submittere jussam brevì filium enixuram admonuit, quem Ismaelem, *Exauditionem* nempè *Dei*, idcircò vocaret, quòd Dominus ejus lachrymas exaudierit. Eum prætereà naturâ ferum omnium in se impetus impavidè repulsurum, & tentoriis è regione fratrum locatis, propinquas eis regiones consequuturum prænunciavit. Dicto audiens fuit Agar, & domum reversa filium peperit, quem Ismaelem appellavit (*f*).

c *Gen.* 16. 1. *&c.*

d *A. M.* 2093. *ante Ch.* 1907. *ante Ær.* 1911.

e *Gen.* 30. 3. *&* 9.

f *A. M.* 2094. *ante Ch.* 1906. *ante Ær.* 1910

Quatuordecim post annis (*g*) cùm Sarai, Deo favente, Isaacum conjugi peperisset (*h*), Ismael, qui unicus Abrahæ ducebatur hæres, spe suâ prorsùs excidit. Quadam verò die mater cum filio suo quinque, seù sex annos nato Ismaelem liberiùs, quàm ipsa ferret, ludentem intuita, statimque Abrahamum, ut ancillam unà cum filio expelleret, deprecata, detrectantem conjugem experta est; qui tamen divinitùs deinde monitus, ut uxori acquiesceret, filium & ancillam viatico donatos confestim dimisit. Cùm verò uterque per Bersabee desertum vagarentur, & aquâ prorsùs destituti mater angeretur, filius jam propè deficeret, ne illa hunc morientem videret, quantum arcus emittit, ab eo procul abscessit. Verùm cœlesti voce excitata, ut filio, innumeri populi parenti futuro, potu consuleret, puteum illicò vidit, ex quo aquam exhauriens, Ismaelem sibi deficientem revocavit, qui ultrà progressus in desertum Pharan, ibi domicilio sibi constituto, intorquendis sagittis maximus evasit, & matre jubente, uxorem Ægyptiam duxit, à qua duodecim liberos accepit (*i*), nempè 1. *Nabajoth*, 2. *Cedar*, 3. *Abdeel*, 4. *Mabsam*, 5. *Masma*, 6. *Duma*, 7. *Massa*, 8. *Hadad*, seù *Hadar*, 9. *Thema*, 10. *Jethur*, 11. *Naphis*, 12. *Cedma*. Fœminam quoque genuit, quam *Mebeleth*, seu *Basemath* appellatam (*a*) Esau conjugio sibi adjunxit (*b*). De horum quolibet suis locis egimus.

g *A. M.* 2108. *ante Ch.* 1892. *ante Ær.* 1896

h *Gen.* 21. 1. *&c.*

An. M. 2113. *ante Ch.* 1887. *ante Ær.* 1891

i *Gen.* 25. 13.

a *Gen.* 36. 3.

b *Gen.* 29. 9.

Ex duodecim Ismaelis liberis duodecim Tribus Arabum, quæ adhuc extant, egressæ fuere. Refert Hieronymus (*c*) eâ, qua scribebat, ætate, Arabiæ Regiones variis Tribuum, à quibus incolebantur, nominibus ab Arabibus solitas appellari. Prophani Tribuum Arabum Principes *Phylarchas* vocant, quos *Scheich-Elkebir* Arabes ipsi appellant (*d*). Regiones ab *Hevila* ad fauces, quibus Tigris & Euphrates miscentur, usque *Sur* ad Isthmum, qui Ægyptum ab Arabia disjungit, Ismaelis posteri incolebant; quos historiæ generico Arabes, & Ismaelitas, præcipuo verò nomine Nabathæos, Cedarenos, Agarenos &c. appellant. Post sæculum septimum penè omnes Mahometi sectam amplexos, Turcas & Monsulmanos vocamus. Ismael coram omnibus suis fratribus juxta Vulgatam (*e*) interiit, quem tamen locum alii vertunt: *ad faciem omnium fratrum suorum habitavit*. Vide *Gen.* 26. 12. Quo anno obierit, ignoramus.

c *Hier. qu. Hebr. in Gen.*

d *Vid. Thevenot. l.* 2. *c.* 32. *part.* 1.

e *Gen.* 25. 18.

II. ISMAEL, Nathaniæ filius ex Regiâ progenie Juda, qui Godoliam à Nabuchodonosore post Jerosolymæ eversionem, Judææ Præfectum per insidias interfecit (*f*). Vide v. *Godolias*. Joannes verò, seù Johanan Caree filius interfectorem insequutus propè piscinam Hebron intercepit, inque eum impetu facto, fugâ sibi consulere coegit; ille tandem actus in fugam ad Baalim Ammonitarum Regem perfugit (*g*).

f *A. M.* 3417. *ante Ch.* 583. *ante Ær.* 587. *Vid.* 4. *Reg.* 25. 25. *&c.*

g *Vid. Jerem.* 41. 1. *&c.*

III. ISMAEL I., Judæorum Pontifex, Phabi, seù Phabee filius, alterius Ismaelis, qui & Pontificatum gessit, germanus. Hic Anano successit, eâ dignitate à Valerio Grato Judææ Præside ornatus anno 4027. eâque anno proximo destitutus. Eleazarum Anani filium successorem habuit.

An. M. 4027. *Ær.* 27.

IV. ISMAEL II., superioris frater, Agrippæ beneficio Ananiæ filii Nebedæi successor (*h*). Huic adhærentes Pontifices à Pontificatu avulsi, oblationes & decimas simplicibus Sacerdotibus ad eorum vitæ conservationem addictas, cùm sibi usurpare conarentur, eosdem populi præsidio munitos ita in se concitarunt, ut ipsum Templum quadam belli imagine perverterint. Ismael unà cum Chelciâ, & aliis decem Jerosolymæ Optimatibus Romam adiit, ut à Nerone potestatem sibi fieri cujusdam erigendi parietis postularet, quem Festus Judææ Præses, quòd Romanos milites ab interioris Templi prospectu, & Agrippæ palatium ab aperto aere prohiberet, prorsùs diruerat (*i*). Quibus prospecturus Josephus Historicus Romam profectus est (*k*); omnesque Poppææ beneficio voti compotes evasere. Ismaele tamen Jerosolymam minimè revertente, Agrippa in Josephum Simonis filium, Cabei cognomine, ejus Pontificatum transtulit.

h *Joseph. Antiq. l.* 20. *c.* 6. *An. M.* 4066. *Æra* 63.

i *Antiq. l.* 20. *c.* 7.

k *Idem de vita sua.*

ISRAEL. Ità ab Angelo vocatus est Jacob, postquam toti nocte in Mahanaim seu Phanuel luctâ cum eo decertaverat (*l*). Israel *Deo prævalentem*, seu *Dei Principem*, seu juxta veteres plurimos *hominem Deum videntem* sonat. Hoc

l *Vid. Gen.* 32. 1. *&c. &* 28. *&c. & Osee* 12. 3. *Vid. & v. Jacob.*

Hoc nomine interdum Jacob, interdum omnis Israelis populus; omnis Jacobi progenies; interdum denique Israelis, seu decem Tribuum Regnum, prout à Regno Juda secernitur, designatur.

Reges Israelis. Vid. infra v. *Reges*.

ISRAELITÆ, Israelis Posteri. Primò vocati sunt *Hebræi* ex Abrahamo, ex transeuphratæis regionibus profecto; deinde *Israelitæ*, ex Israele duodecim Patriarcharum parente; denique, & præcipuè post Babylonis captivitatem *Judæi*, quòd tunc Tribus Juda omnibus Tribubus & vi, & numero major esset, & quòd exteri, præter eam, cæteras vix nossent.

ISREELA, ex viginti quatuor Levitarum familiis septima (*a*).

ISSACHAR, quintus Jacobi & Liæ filius, quem mater, postquam mandragoras sibi ab Juda dalatas Racheli vendiderat, concepit (*b*), & peperit anno 2255. (*c*). Quatuor sibi filios ex conjugio accepit (*d*), Tholam nempe, Phuam, Jobabum, & Semronem. Eius vitæ cætera ignoramus. Huic Jacob benedicens ait (*e*): *Issachar asinus fortis, accubans inter terminos. Vidit requiem, quòd esset bona, & terram, quod optima, & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens*. Chaldæi è contrario vertunt: *Subjiciet provincias populorum, & erunt ei servientes, & tributarii*. Ex fertilioribus Chanaan regionibus Tribui Issachar portio contigit, quæ secùs Campum Magnum, seu vallem Jezrael sita, dimidiam Manassis Tribum meridionalem, septentrionalem Zabulon, mediterraneum occidentale, Jordanem denique. & Tiberiadis mare postremum orientale habebat. In duodecim Patriarcharum Testamento monita, quibus Issachar moriturus filios erudiit, recensentur. At opus illud apocryphum, nullâque fide dignum.

ISTHEMO, urbs Tribûs Juda (*f*), quæ & appellatur *Esthamo*, seu *Esthemo*, & juxta Eusebium & Hieronymum in Eleutheropolis regione sita est.

ISTOB, seu *Isch-Tob*, seu *natu major*, vel *Princeps regionum Tubienorum*, quas in septentrionalibus montium Galaad ad Libanum finibus locant. In Regionem Tob, quæ Tubin dicitur in Machabæis (*g*), Jephte perfûgit (*h*).

ISSUS, seu *Isus*, Judæorum Pontifex, cui præivit Joram, Axioram verò successit. Ejus mentio apud Josephum (*i*), nulla apud Scripturam, nisi fortè idem sit ac Azarias, de quo in Paralipomenis (*k*).

ITABURIUS, seu *Itaburim*, quo nomine ab Josepho vocatur Thabor (*l*).

ITALIA, ea mundi pars, cujus Metropolis Roma. D. Hieronymus Hebræum *Cethim*, seu *Citthim*, *Italiam* vertit (*m*). Nos tamen in Genesim *Cethim*, *Macedoniam* designare ostendimus. Idem Hieronymus Hebræum *Thubal*, quod juxta alios Hispanias, seu Tibarenos juxta alios sonat, *Italiam* interpretatur (*n*). In Bibliorum Originalibus Græcis Italia nil affert equivoci.

ITHAI, filius Ribai de Gabath, unus ex fortissimis Davidis exercitûs (*o*).

ITHAMAR, quartus filius Aaron, quem

a 1. Par. 25. 14.
b Gen. 30. 14. &c.
c A. M. 2255. ante Ch. 1745. ant. Ær. 1749.
d Gen. 46. 13.
e Gen. 49. 14.
f Josue 15. 50.
g 1. Mach. 5. 13.
h Judic. 11. 3.
i Joseph. Antiq. l. 10. c. 11.
k 1. Par. 6. 9.
l Vid. l. 4. c. 2. de Bell.
m Num. 24. 24. & Ezech. 27. 6.
n Isai. 66. 19.
o 2. Reg. 23. 29.

nunquam Pontificatum gessisse credimus. Ipse unà cum filiis simplex extitit Sacerdos, usquedum per Heli Pontificem & Israelis Judicem, ejus familia Pontificali dignitate decorata fuerit (*a*). Ex familiâ Ithamar successerunt Pontifici Heli Achitob, Achia, Achimelech, & Abiathar, quem Salom à Pontificatu dejecit (*b*). De gestis Ithamar nil certò scimus.

ITHOBAL, Rex Tyri, quod utique nomen in Veteri Testamento non est invenire. Invenitur tamen *Ethbaal*, Jezabelis pater, & socer Achabi, quem Josephus *Ithobal* appellat (*c*). Alibi etiam quemdam Astaries Sacerdotem, Ithobal nomine, Rege Tyri Phellete interfecto, duobus supra triginta annis imperasse recenset (*d*).

ITHURÆA, seu *Iturea*, Syriæ, seu Arabiæ, ultra Jordanem Provincia, Batanææ orientalis, & Trachonitidi meridionalis. *Itureæ* mentio apud D. Lucam (*e*), & apud Paralipomena *Ituræorum* (*f*), seu *Jethur* juxta Hebræos. Jethur verò patrem habuit Ismaelem (*g*). Arabia Petræa Ithuræam complectitur.

JUBAL, Lamech, & Adæ filius, musices ante diluvium inventor (*h*).

JUBILÆUM, Hebraicè *Jobel*. Quolibet quinquagesimo anno, seu septem post annorum hebdomadas, septem nempe post septennia Jubilæum agebatur (*i*). *Sanctificabis annum quinquagesimum; ipse est annus Jubilæus*. Qui utique Textus licèt clarior luce videatur, plurimi nihilominus Commentatores quadragesimo nono, & præcisè ultimo septimæ annorum hebdomadæ anno Jubilæum agi solitum tuentur, quibus etiam favet illud Moysis: *Numerabis tibi septem hebdomadas annorum, idest septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem* (*k*). Cui sententiæ tuendæ eo nituntur potissimùm, quòd si Hebræi anno quinquagesimo, statim post annum Sabbati cum, nempe annum quadragesimum nonum, Jubilæum celebrare consuevissent, plura inde potuissent inconvenientia defluere, caritatem, præsertim & famem; quietis anno statim alterum insequente.

Hebræum *Jobel*, juxta Rabbinos, arietis cornu, quo Jubilæum evulgabatur, designat; quomodo verò arietis cornu nullâ cavitate perfossum potuisset in tubam adhiberi? Quare Jobel ænea fortè fuit buccina, quæ arietis cornu referebat. Alii *Jobel* ab Hebræo Jubal deducunt, quod aliàs, ut ajunt, sonitum reddere designabat. Nos verò ab *Hobil*, quod *reducere*, & *revocare* sonat, proficisci putamus, quòd eo tempore cuncta ad pristinum Dominum remigrarent.

Ingrediebatur porrò Jubilæum primâ die Tizri, primo nempe anni civilis mense, qui mense Septembri circiter autumnale æquinoctium quotannis incidebat. Eo anno Judæi serendis, & metendis agris abstinebant (*l*), iis tantummodò cibis contenti, quos tellus spontè, & arbores emisissent. Sive eam vendidissent, sive pigneraſſent, sive alienassent, suam quisque hæreditatem reparabant. Servi Hebræi, utcumque in servitutem incidissent, unà cum uxoribus & li-

a Ab A. M. 2848. usque ad 2888. ante Ch. 1112. ante Ær. 1116.
b A. M. 2989. ante Ch. 1011. ante Ær. 1015. Vid. 3. Reg. 2. 27.
c Joseph. Antiq. l. 9. c. 6. Confer. 3. Reg. 16. 31.
d Lib. 1. contr. Appion.
e D. Luc. 3. 1.
f 1. Par. 5. 19.
g Gen. 25. 15. & 1. Par. 1. 31.
h Gen. 4. 21.
i Levit. 25. 8.
k Levit. 25. 8.
l Levit. 25. 21. &c.

liberis libertate donabantur, ii etiam, qui libertatis anno Sabbatico recuperandæ juri suo cesserant. Exteri verò servi Jubilæi beneficio minimè fruebantur. Cætera, quæ ad annum Jubilæi pertinent, legenda relinquimus *Levit.* 25.

Usserius primum Jubilæi annum post vulgatam Moysis Legem, incidisse refert anno Julianæ Periodi 3318 (*a*); Secundum verò ejusdem Periodi 3367. (*b*); Tertium denique an. 3417. (*c*). Ita de cæteris. Videantur Tabulæ Chronologicæ, & undequinquaginta anni ab altero ad alterum Jubilæum supputentur.

a *A. M.* 1609. *ante Ch.* 1391. *ant. Ær.* 1395.
b *A. M.* 2658. *ante Ch.* 1342. *ant. Ær.* 1346.
c *A. M.* 2707. *ante Ch.* 1293. *ant. Ær.* 1297.

Hunc Judæorum morem Ecclesia Catholica imitata, Jubilæum instituit, quo tamen peccata tantùm dimittit, & indulgentias eâ potestate, quæ ligandi, & solvendi sibi facta est à Christo, impertitur. Quod utique Jubilæum post Bonifacium VIII. (*d*) agi cœpit; Jubilæi verò nomen tunc est auditum, cùm Sixtus IV., anno 1471. ad Pontificatum assumptus, biennio post (*e*), in Bullâ, qua plenissimâ Fideles Indulgentiâ donavit, eamdem appellavit Jubilæum. Primò quolibet sæculo Jubilæum recurrebat; Clemens verò VI. (*) quolibet anno quinquagesimo; Gregorius deinde XI. quolibet trigesimo tertio; Paulus denique II. quolibet vigesimo quinto, uti & fit impræsentiarum, celebrari jussit. Quo nihilominus Summi Pontifices minimè probibentur, quominùs, vel cùm ad Pontificatum assumuntur, vel cùm res Ecclesiæ id postulant, Fidelibus Jubilæum indulgeant, quod potiùs Indulgentiam veluti Jubilæum, quàm verum Jubilæum fas est appellari. A pluribus hìc de Jubilæo abstinemus, cùm nonnisi indirectè, ad argumentum nostrum pertineant; in Novo enim Testamento nulla de eo, nisi implicita mentio, cùm de ligandi & solvendi potestate Apostolis factâ, & de quolibet peccatore seriò contrito Indulgentiis donando sermo instituitur (*f*).

d *A. Ch.* 1300.
e *A. Ch.* 1473.
* *A. Ch.* 1542.
f *Vid. Matth.* 16. 19. *&* 2. *Cor.* 2. 10.

JUCADAM, Urbs ex Tribu Juda (*g*).

JUD, seu *Judi*, Urbs ex Tribu Dan (*h*).

g *Josue* 15. 56.
h *Josue* 19. 45.

JUDA, prout ab Israel, nempè à decem Tribuum Regno secernitur, Judæ, seu Posterorum Davidis Regnum designat. Illud fuit huic Tribui præcipuum, quòd cæteris Tribubus à Fide deficientibus, & aureis Vitulis adolentibus, veræ Religionis Depositum, publica Sacerdotum munera, & Legis cæremonias in Templo Jerosolymitano intaminata servaverit.

REGES JUDA. Vide Regum Juda Catalogum ad v. *Reges*.

JUDÆA, Asiæ Provincia, quam olim *Regionem Chanaan*, seu *Palæstinam*, deinde *Terram Promissionis*, *Terram Israelis* denique post captivitatem Babylonis, quòd Tribus Judæ cæteras & vi, & numero præcelleret, quòdque etiam Samaritani, Idumæi, Arabes, & Philisthini cæterarum Tribuum omnes penè regiones occupassent, *Judæam* appellavere. Judæi è captivitate regressi, Jerosolymam primùm, ejusque viciniam consequuti, omnem denique sui Regionem recuperarunt. Videantur suis locis *Chanaan*, & *Chananæi*, ubi de veteribus Judææ populis disseruimus. Eâ in Regione exteri erant Philisthini, quòd ab Insulâ *Caphtor*, seu *Creta* illuc essent profecti. Vid. *Caphtor*. Phœnices, qui etiam post Hebræorum ingressum semper constitere, ad Chananæos veteres pertinebant.

Ad meridiem Philisthini, Phœnices verò ad Septentrionem omnem penè Mediterranei oram occupabant. Cæteras Judæi consequuti fuerant Regiones, quæ Libanum, & Syriam septentrionales, Meridionalem Idumæam, & Petræam Arabiam meridionales, Galaad montes, orientalem Idumæam, Arabiam desertam, Ammonitas, & Moabitas orientales, Mediterraneum denique, Philisthinos, & Phœnices sibi occidentales habebant. Jordanis, qui è Libani radicibus oriens, & à septentrione ad meridiem defluens, in mare mortuum tandem egeritur, duabus penè æquis partibus eam Regionem intersecat.

Ante Hebræorum ingressum, à Chananæis Regibus, singulis in suis urbibus Monarchico more imperantibus, Judæa regebatur; quam cum deinde consequutus esset Josue, veluti Dei Legatus eidem præfuit. Post Josue, Seniores imperavere quindecim annis, quibus elapsis, Israelitas septem, seu octo annis viventes sub Anarchiâ quadam, Judices primò, septemdecim supra sæculum annis; deinde Reges à Saule usque ad Captivitatem, annis septem & quingentis gubernandos suscepere. Post Captivitatem, Persarum Regibus, deinde Magno Alexandro, postea ejus Successoribus, modò Syriæ, modò Ægypti Regibus Judæa paruit; à quibus tamen præcipua ratio Pontificibus, & ex Davidis Domo Principibus habebatur (*a*). Demùm Religione à Machabæis propugnatâ, & Judæorum rebus restitutis, quinque & tercentos circiter annos, usque ad Magnum Herodem, apud eosdem imperium floruit (*b*). Præsidum Romanorum (*c*), Judicum (*d*), Regum (*e*), & Pontificum (*f*), qui Judæam gesserunt, catalogum suis locis congessimus.

Quod attinet ad ubertatem soli Judaici, omnium opulentissimam, quod etiam lactis, & mellis flumina interluunt, à Scripturâ, (*g*), & eodem fermè modo ab Josepho (*h*) exhibetur: ab Itinerantibus verò quorumdam præcipuè locorum opulentia quammaximâ admiratione refertur. Alicubi profectò saxeum est, atque arescens, nunc verò, plerumque, quòd incolis, qui terram colant, destituatur, sterilitate laborat. Plerumque etiam montosum est; montes tamen satis humiles, atque pervii, olivetis, vineis, aliisque arboribus referti undique videbantur. Ejus pascua feracissima; fructus optimis majores; aquarum copia; pluviæ raræ; ros copiosus (*i*), quo pluvias supplente cuncta rigantur.

JUDÆI. Ita Israelitæ à Babylonis captivitate Palæstinam regressi, nomine deducto ex Judâ, quæ Tribus tunc cæteras vi, & numero præcellebat, appellati fuere. Post captivitatem, viribus in dies, & numero etiam semper adaucti, eò pervenerunt, ut Domini Nativitatis tempore, & quadraginta post annis, cùm Romanis bellum intulere, inter fortiores Orientis populos re-

a *Hujus imperii genus perstitit annis* 369. *à captivitatis regressu an.* 3468. *usque ad Judam Machabæum an.* 3837.
b *Ab A.* 3837. *quo imperium assumpsit Judas Machabæus, usq; ad* 3965., *quo Herodes à Senatu Rex fuit denunciatus.*
c *Vide v. Præsides.*
d *Vide v. Judices.*
e *Vid. v. Reges.*
f *Vide v. Sacerdotes.*
g *Exod.* 3. 8. *Ezech.* 20. 6. *&c. Vide Num.* 13. 28. *Deuter.* 8. 7. *Isai.* 36. 17.
h *Joseph. Antiq. l.* 15. *c.* 5. *& de Bello l.* 3. *c.* 2. 18. *&* 26. *& Antiq. l.* 8. *c.* 2. *& Hecatæ. apud Joseph. l.* 1. *contr. Appion.*
i *Vide M. Reland. Palæstin. l.* 1. *c.* 17. *p.* 380. *& seq.*

censeretur. Omnem ferè Judæorum historiam nos hoc volumine congessimus, cùm Virorum illustrium, qui ab Orbis exordio usque ad Jerosolymæ excidium, meminerimus. Chronologicus Historiæ Sacræ Catalogus, quem huic Tomo præposuimus, & Judææ Chartæ Geographicæ, ad Regionem, & cujuslibet Tribûs portionem dimetiendam consulantur. Præcipuas eorum Leges ad v. *Lex* nos referemus.

In peculiaribus de Judæorum Chronologiâ Dissertationibus, de eorum politicâ, nummis, poesi, suppliciis, connubiis, divortiis, domibus, aulæ Regiæ Præfectis, cum Spartiatis cognatione, ordine & Pontificum successione, Sacris Libris, Textibus, Idiomate, Versionibus, denique de eorum Mundi systemate, Gymnasiis, & vestibus satis jam disseruimus. Egimus etiam de variis eorum sectis, de Melchisedecho, Enoch, aliisque Viris, qui ad genus & Religionem Judæorum referuntur. Harum Dissertationum singulæ, vel in peculiari earum collectione, vel in nostris Commentariis in Vetus & Novum Testamentum, videndæ occurrunt. Fieri profectò non posset, ut de singulis fusiùs hìc ageremus. De plurimis tamen suis locis satis diximus.

Articuli Judæorum Fidei. Vide suprà *Fides*.

Vide & Regum Judæorum Catalogum ad v. *Reges*; & Pontificum ad v. *Sacerdotes*.

I. JUDAS, seu *Juda*, seu *Jehuda*, quartus Jacobi & Liæ filius, in Mesopotamiâ natus (*a*), qui Fratribus suis persuasit, ut Ismaelitis mercatoribus Josephum venderent, ne fraterno ipsi sanguine fœdarentur (*b*); quique à Sue Hiram Chananæi filiâ, quam sibi coniugio junxerat (*c*), tres liberos, Her nempe, Onanum, & Selam accepit. Her Primogenito mulierem, Thamar nomine, in uxorem pater tradidit: Deus verò, quòd Her improbus esset, ipsi mortem intulit; quare Judas viduam nurum Onano adjunxit, ut per eum liberos mortuus frater acciperet; quem quoque Deus, quòd turpi flagitio uxoris conceptionem averteret, morte intercepit. Veritus itaque Judas, ne eadem Selæ ultimo filio contingerent, si nurum ei nuptum traderet, verbis eam fallens rem diutissimè protrahebat; quare Thamar mentitis vestibus meretricem se simulans, quà Judæ prætereundum erat, insedit. Itaque ad eam illo accedente, statim mater evasit; gemellos enim concepit, quos deinde enixa, Phares, & Zaram appellavit (*d*). Vide v. v. *Thamar*, *Phares*, & *Zara*.

a *Gen.* 29. 35. *An. M.* 2249. *ante Ch.* 1751. *ant. Ær.* 1755.
b *Gen.* 37. 26. *An. M.* 2276. *ante Ch.* 1724. *ant. Ær.* 1728.
c *Gen.* 38. 1. *&c.*
d *Gen.* 38. 27. *&c.*

Judas veluti fratribus major semper est habitus, ejusque Tribus numero & viribus fratrum Tribubus præcelluit; in quem etiam primogeniti jura, postquam Ruben Balæ Patris sui uxoris se incestu (*e*) polluerat, translata videntur. Huic Jacob moriturus benedicens (*f*), *Juda*, inquit, *te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum; adorabunt te filii patris tui. Catulus Leonis Juda: ad prædam, fili mi, ascendisti: requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna, quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Quibus dignitatem Regiam ab ejus familiâ non discessuram, & ab eâ etiam Messiam egressurum pollicitus est. Addidit præterea: *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, o fili mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum. Pulchriores sunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.* Alii vertunt: *Rubor oculorum à vino, & candor dentium à lacte.* Quæ ejus Regionis ubertatem designant.

e *Gen.* 35. 22.
f *Gen.* 49. 8. *&c.*

Judæ portio meridionalem Palæstinæ regionem omnem exhauriebat; Tribus verò Simeonis & Dan pluribus, quàm primò Judæ traditæ essent, urbibus affluebant. Judæ Tribus eo numero pollebat, ut ab Ægypto egrediens, septuaginta quatuor millia, & sexcentos homines bello idoneos enumeraverit (*a*). Regum Dignitas à Tribu Benjamin, è qua Saul & Isboseth, ad Tribum Judæ, ex qua David, ejusque Successores usque ad Babylonis captivitatem, transgressa est. Quamvis verò ea Tribus post captivitatem ab imperio destiterit, cæteras tamen authoritate præstabat, Reges sceptro donabat, Hebræos denique omnes, qui ab eâ *Judæi* appellabantur, quodammodò in se unam congesserat. Duodecim Patriarcharum Testamentum Judæ de Messiâ vaticinium recenset, quod utique post Domini nativitatem congestum agnoscimus.

a *Num.* 1. 26.

II. JUDAS MACHABÆUS, Matthatiæ filius, qui post patrem fidelibus populis (*b*), Antiocho Epiphane eos insequente (*c*), præfuit. Suam antea virtutem, prudentiam, & Legis Divinæ zelum, in eos insurgens, qui à Domino deficientes Idolis adolebant, jam perspecta exhibuerat. Quare Matthatias eum sibi successorem denuncians, fratrum suorum Principem constituit; qui statim cum Apollonio (*d*) Syriæ copiarum Duce, qui Palæstinam oppugnabat, congressus, ipso Duce interfecto, hostibusque partim cæsis, partim fusis, Apollonii ensem abstulit, quem deinde plerumque in præliis adhibuit. Quibus auditis, Seron Syrorum Princeps ex Judâ profligando sibi famam pollicitus, ab Judâ contra profligatus, ad ejus gloriam quammaximè contulit (*e*).

b 1. *Mach.* 2. 49.
c *An. M.* 3838. *ante Ch.* 162. *ante Ær.* 166.
d 1. *Mach.* 3. 1. *&c.* *An. M.* 3838.
e 1. *Mach.* 3. 13. *&c.*

Judæ virtute adeò perterritus est Antiochus, ut tres Duces eximios (*f*), Nicanorem, Gorgiam, & Ptolemæum Dorymeni filium [*g*] in eum impulerit. Judas verò in Maspham coacto exercitu, precibus anteactis, Nicanorem, absente Gorgiâ, aggressus, plurimis hostium cæsis, cæteros in fugam compulit. Gorgias porrò adveniens, & Nicanoris castra flammis consumpta intuitus, quin congredi auderet, ultrò recessit. Anno proximo, Lysiæ, Antiocho ultra Jordanem profecto, Regni Præsidi, unà cum selectis peditibus 60000. & equitibus 5000. in Judam irruenti, ipse Judas usque Bethoron occurrit (*h*); & se, suisque Deo commendatis, in hostes insiliens, eorum 5000. interfectis, reliquos in fugam adegit: quare Lysias Antiochiam illicò regressus est, ut ad Hebræos conteren-

f 1. *Mach.* 3. 38. *&c.*
g *A. M.* 3839. *ante Chr.* 161. *ante Ær.* 165.
A. M. 3840. *ante Chr.* 160. *ante Ær.* 164.
h 1. *Mach.* 4. 28. *&c.*

rendos, novos, selectosque sibi milites compararet.

a *A. M.* 3840. *Vid.* 1. *Mach.* 4. 37. *&c.*

Ita hostibus expeditus Judas, unà cum exercitu Jerosolymam vênit (*a*), & Loca sancta deserta, propbanatum Altare, atria dumis referta, & pastophoria diruta intuitus, quasdam militum copias Sanctis emundandis incumbere jussit; quasdam verò arcem inter & Templum locavit, ut Syros arcem occupantes ab iis, qui Templo detergendo operam navabant, vexandis prohiberent. Veteris itaque prophanati altaris lapidibus sepositis, alteroque ex lapidibus integris constructo, Sanctis, & Sanctuario instauratis, novisque sacris Vasis confectis, die 25. noni Mensis, quem Casleu vocant (*b*), super Holocaustorum Altare Domioo sacrificium diluculò obtuleruot, & publicas Templo sacras cæremonias, à quibus triennio abstinuerant, restituêre. Alteram præterea solemni, hilarique apparatu, per dies octo Templi dedicationem egerunt (*c*). Hujus tunc recurrebat solemnitatis memoria, cùm Jesus hybernâ tempestate ad Templi Dedicationem Jerosolymam se contulisse refertur (*d*).

b *Græcorum an.* 148. *nempe An. M.* 3840. *ante Chr.* 160. *ante Ær.* 164.

c 1. *Mach.* 4. 53. *&c.*

d *Joan.* 10. 22.

Non diù post, & eodem fortè anno, geminos alios Syrorum Duces, Timotheum, & Bacchidem Judas contrivit, & opimas, quas de ipsis extorserat, prædas Jerosolymam deferri jussit [*e*]. Munitâ deinde Bethsurâ, quæ cujusdam instar vallis ab Idumæa (*f*) Jerosolymam protegebat, Idumæos (*g*), Acrabatanos, filios Bean, Ammonitas, & Timotheum, qui in Judæam irruerat, invasit, & virtute eximium ubique se exhibens, hostes omnes prostravit, concîdit, effudit. Israelitas, qui in Galaaditide degebant (*h*), Galaaditis exterminare conantibus, ad salutis perfugium omnes in arcem Dathemam convenere. Re Judas perceptâ, eorum auxilio præsto fuit, eoque etiam tempore Simonem fratrem in Galilæam misit, ut Israelitis, quibus Tyrii, & Sidonii, aliique exteri populi supremum allaturos excidium intentaverant, adjumento minimè deesset. Quare ter mille militibus Simoni traditis, ipse octo millia assumpsit.

e 2. *Mach.* 8. 30. *&* 10. 24.

f 1. *Mach.* 4. 61.

g 1. *Mach.* 5. 3. *&c. &* 2. *Mach.* 10. 24. *&c.*

h 1. *Mach.* 5. 8. *&c. An. M.* 3841. *ante Chr.* 159. *ante Ær.* 163.

Utrimque fausta evenere. Simon hostibus fusis, eorum tria penè millia interfecit, & Galilææ Judæos sibi comites assumptos, ut eorum saluti tutiùs consuleret, in Judæam transtulit. Judas verò trajecto Jordane, captam Bosor incendit, & Dathemam assequutus eo sanè tempore, quo ad ejus oppugnationem hostes eruperant, solo aspectu eos adeò perterruit, ut illicò in fugam omnes adegerit. Profectus inde Maspham, Hesebon, Maget, Bosor, eas urbes oppugnavit, & Timotheum, qui quasdam fusi exercitûs copias coegerat, iterum aggressus, iterum contrivit, captamque Astaroth-Carnaim incendio delevit.

Coactos deinde Judæos omnes, qui ultrà Jordanem degebant, in Judæam transtulit; cûm verò Ephron, qua aditus ipsi patebat, aditum interclusisset, in eam irruit, captamque diripuit. Jerosolymam denique feliciter reversus, solemoia in Templo gratiarum actionis sacrificia jussit offerri. Bello præterea Idumæis illato, Hebronem oppugnavit; Philisthæos aggressus, Azotum cœpit; in totam denique Samariam excurrens, divitibus prædis opulentus in Judæam remigravit. Lysias intereà iterum in Judæos egressus (*a*), exercitu quammaximo instructus (*b*), sex leucis vix procul ab Jerosolyma, Bethsuram usque pervênit. Cui statim occurrens Judas, copiis suis instar equitis præeuntem aspexit; ex quo exercitus omnis eam lætitiam, & virtutem exhausit, ut in hostes impavidè irruentes undecim millibus ditom, equitibusque sexcentis interfectis, cæterisque in fugam actis, ipsum Lysiam turpi sibi fugâ consulere, & spontè eis pacem offerre coegerint. Eupator, qui post Antiochum Epiphanem imperabat, juxta eorum Legem vitam instituere, & in Templo Jerosolymæ cæremonias sacras, ut libuisset, exercere Judæis indulsit.

a *A. M.* 3841. *ante Chr.* 159. *ante Ær.* 163.

b 2. *Mach.* 11. 1. *&c.*

His ita compositis, & Lysiâ Antiochiam reverso (*c*), Timotheus, Apollonius, Hieronymus, Demophon, & Nicanor, qui ab Judæâ non recesserant, Judæis graves sese exhibentes, nil nisi de pace avertendâ cogitabant. Joppitæ verò Judæos Joppen incolentes, per comitatis speciem in suas naves animi ergo assumptos, unà cum uxoribus, & liberis in mare detrusos obruêre. Quare Judas, ut crudele flagitium ulcisceretur, proditores illicò invadens, eorum navibus igne consumptis, portum etiam incendit; in quos fortassè mitiùs animadvertisset, nisi ei & Jamnitas de Judæis ab Jamniæ urbe penitus evellendis cogitasse, tunc fuisset denunciatum; quos etiam improvisus ea propter adortus, & naves & portum flammis absumpsit. Ultra Jordanem indè progressus, cum quinquies mille & quingentis Arabibus commisso prælio, hostes fudit, & ad pacem à se postulandam adegit. Chasbin præterea, seù Esebon aggressus, urbem cœpit, diripuit, eâque cæde hostes affecit, ut adiacens stagnum cæsorum cruore rubuerit. Hinc ad Tubianæos, Characam versùs progressus, cùm quæsitum Timotheum non offendisset, regrediens in eumdem incidit; cum quo licèt 120. millibus peditum, & bis mille quingentis equitibus instructo, congressus, quamvis sex millia tantùm militum sibi præsidio essent, eam cladem hostibus intulit, ut eorum triginta millia interfecerit. Denique vigintiquinque millibus in Carnion, seù Carnaim, totidemque enecatis in Ephron, paulò aote Pentecostem reversus est Jerosolymam.

c 2. *Mach.* 12. 1. *&c. Eodem an. M.* 3841.

Qua solemnitate peractâ, prælium cum Gorgiâ commisit (*d*); cujus acie primò inclinante, Dominum adjutorem statim appellans, hostes, ipso Gorgiâ vix evadente, in fugam adegit. Collecto deinde in urbem Odollam exercitu, ibique Sabbatho peracto, posterâ die cum suis, ad Judæos in prælio interfectos tumulandos egressus, sub cæsorum vestibus quædam Idolorum donaria, quæ Jamoiæ abstulerant, invênit: quare idcircò eos corruisse compertum est, quòd ab iis prophanis prædis oon abstinoissent. Judas porrò optimè Resurrectionem prospiciens, argenti drachmarum 12. millia Jerosolymam misit, ut sacrificia,

d 2. *Mach.* 12. 32. *&c.*

quæ defunctis adjumento essent, Domino offerrentur; nequicquam enim pro iis preces fieri duxisset, nisi vitæ restituendos sperasset.

a *A. M.* 3841. *ante Ch.* 159. *ante Ær.* 163.
b 1. *Macch.* 6. 28. *&c.* & 2. *Mach.* 13.

Tunc Antiochus Eupator ex centum millibus peditum (a), equitum verò viginti millibus, duobus denique & viginti elephantis exercitu instructo (b), Lysiam sibi comitem adhibens, Judæam invasit, & Bethsuram obsedit. Judas verò ad fratrum auxilium festinus, primo impetu hostes sexcentos effudit, & frater ejus Eleazar elephantorum maximum, ex quo Regem præliantem putaverat, interfecit. Cùm tamen Judæorum agmen, hostibus longè minus, eorum impetum ferre non posset, Jerosolymam se recepit; Eupator autem recedentes insequutus, obsidione urbem sepsit, & Templum præcipuè, ad quod validis munitum præsidiis ipse Judas confugerat. Cùm verò diutiùs protraheretur obsidio, Lysias veritus, ne Philippus, absente Antiocho Regno præfectus, Antiochiam omninò usurparet, pacis rebus cum Judâ compositis, festinus in Syriam remigravit.

An. M. 3842. *ante Ch.* 158. *ante Ær.* 162.
d 1. *Mach.* 7. 9. *&c.* 2. *Mach.* 14

Demetrius Seleuci, Eupatoris Patrui, filius, & Syriæ legitimus hæres, Eupatore, & Lysiâ interfectis, Regnum assumpsit, & Alcimum, quem Judæorum Pontificatu donarat, unà cum Bacchide, & maximis copiis, ut Judæ impetus cohiberet, in Judæam dimisit (d). Bacchides itaque Jerosolymam ingressus, Alcimum Pontificem denunciavit. Judas autem, qui aliquantò recesserat, Alcimi vim & flagitia non diù passus, agmine quodam instructo, eos, qui à se defecerant, interfecit; quare Alcimus se viribus infirmiorem expertus, Antiochiam illicò rediit, & Judam de pluribus flagitiis apud Demetrium detulit: à quo evestigio Nicanor unà cum exercitu in Judæam dimissus, antequam Jerosolymam ingrederetur, per Legatos pacis capita Judæ obtulit; qui de populi, & Senatorum consilio illis acquiescens, urbe egressus cum Nicanore convênit. Insidias nihilominus suspicatus, militibus, qui sibi præsidio essent, loca bello magis accommoda occupavit. Omnibus tamen faustè compositis, Nicanoris animum ita sibi Judas devinxit, ut in mutuâ alterius necessitudine uterque conquiesceret; Interea Nicanor in arce, Judas in urbe degebat, qui etiam ab amico de conjugio ineundo postulatus, libens indulsit.

An. M. 3843. *ante Ch.* 157. *ante Ær.* 161.
e 2. *Mach.* 14. 26. *&c.*

Quorum familiaritate Alcimus percitus (e), rerum Regni neglectarum Nicanorem apud Demetrium insimulavit: qui irâ æstuans, protinus ad Nicanorem datis literis, eique, quòd necessitudinem cum Judâ iniisset, increpato, amicum Antiochiam devinctum statim mitteret, imperavit. Nicanor itaque parendi occasionem aucupans, amici consuetudinem satis remiserat; quare Judas ab illo sibi infausta portendens, suorum agmine utcumque instructo, Jerosolyma evasit, & insequentem Nicanorem eâ vi repulit, ut hominum quinque millibus prope Caphar-Salama interfectis, cæteros Jerosolymam reverti compulerit. Clade percitus & furore Nicanor, Templi eversionem, ni sibi Judas traderetur, minitatus, & prope Betboron Syrorum copiis adauctus, iterum prælium cum Judâ commisit; eâque clade primo impetu obrutus est, ut ipse omnium primus interierit, cæteri verò aufugerint: qui tamen à regionis incolis intercepti, quin unus evaderet, concisi occubuere. Capite & Nicanoris dexterâ præcisis, & è regione Jerosolymæ suspensis, diem 13. Mensis Adar, in hujus victoriæ monumentum, Judæi quotannis solemnem indixere. Ante congressum Judas per speciem sibi divinitus oblatam, Oniam Pontificem pro Judæorum incolumitate rogantem, & Prophetam Jeremiam gladium aureum, quo Israelis hostes everteret, sibi porrigentem aspexit.

a *A. M.* 3843. *ante Chr.* 157. *ante Ær.* 161.
b 1. *Mach.* 9. 5. *&c.*

Ut necatum Nicanorem, ejusque exercitum concisum Demetrius accepit (a), Bacchidem iterum & Alcimum unà cum Regis militiarum dextero cornu in Judæam (b) dimisit: qui primò Jerosolymam, Berœam inde, seu Beroth, ex Tribu Benjamin urbem, profecti, eum metum copiis Judæ, qui prope Lais, seu Bethel castra locaverat, injecere, ut, plerisque fugientibus, octingenti tantummodo non defecerint. Hos nihilominus, qui primò à congressu abhorrebant, suis infirmatis viribus nimium diffisi, ad impavidè pro fratribus dimicandum, ut anteactæ gloriæ non fugâ detraherent, sed virtute conferrent, Judas hortatus prælium commisit; cùmque dextrum inimicorum cornu, cui Bacchides præerat, armis præstantius agnovisset, illud invasit, effudit, fugavit, & usque ad montes Azoti persequutus est. Dum verò fugientes insequebatur, a cornu hostium sinistro, quod à tergo confluxerat, interceptus, eorum impetum diu tulit; utrimque plurimi ceciderunt, donec multitudine obrutus & ipse Judas interiit.

e 1. *Mach.* 9. 19. *&c.*
d *Gorionid.* *l.* 3. *c.* 2.
e *Isai.* 63. 1.

Obstupuit Israel, quomodo vir ille cecidisset, qui populis erat saluti, ejusque interitum plenis lacrymis undique ingemuit. Simon verò & Jonathas fratris cadaver Modin usque translatum (c), in Parentum sepulchrum intulere. Cætera Judæ prælia, & eximia facinora, quòd volumen sibi exposcant, prætermittimus. Josephus Ben-Gorion liberos, qui morte immaturâ occubuere, Judam ex conjugio suscepisse asseruit (d). Cujus rei nihil Scriptura. Imò cum eodem nuptiarum anno Judas obierit, eum absque prole decessisse veritati magis consonum arbitramur. Hic sanè vir fortissimus ad Messiæ veri Salvatoris Israelis similitudinem propius accessit; cui propterea, veluti Christi figuræ, illud Isaiæ (e) referendum ducimus; *Quis est iste, qui venit de Edom, quis est iste Triumphator, qui venit de Bosra, tinctis vestibus cruore? &c.*

III. JUDAS. Septem Fratrum Machabæorum, sub Antiocho Epiphane vel Antiochiæ, vel Jerosolymæ Martyrum, quartum hoc nomine appellant. Ejus tamen apud Authores celebres nulla mentio.

IV. JUDAS de ISCHARIOTH, seu *Judas Proditor*, qui ab Jesu Christo in Apostolum, & in eleemosynarum, quibus ipse, & cæteri Apostoli donabantur, Depositarium assumptus, adeò se ad prava deflexit, ut

ut inimicis, à quibus erat interimendus, Dominum suum vendiderit. Cum Lazari soror Maria pretioso thymiamate Domini pedes suffivisset, eam rem ægrè tulit, & accrbissimè improbavit Judas; statimque ad Sacerdotes egressus, de prodendo Jesu cum eis convênit, modò sibi persolverent triginta siclos nempè duodequinquaginta libras, & obolos duodecim, si pro quolibet siclo duos & triginta obolos, & quinque denarios supputemus. Antequam cœna ultima absolveretur, iterum ad Sacerdotes egressus, se eâ nocte ipsis Dominum traditurum promisit.

Plurimas de Judâ quæstiones instituunt Authores. Petunt primò, unde Judas Ischariothæ nomen derivaverit. Eusebius & Hieronymus ita vocatum volunt, quòd in vico Ischarioth Tribûs Ephraim natus esset (*a*); alii, quòd esset ex Tribu Issachar (*b*), & idcircò *Issacharioter*, nomine verò contractiori *Ischariotes* diceretur; alii denique, quòd à vico Carioth ex Tribu Juda nomen deduxerit (*c*). *Isch-Carioth* Hebraicè *hominem ex Carioth* sonat.

Petunt secundò, an unà cum cæteris Apostolis in ultimâ cœnâ Christi Domini corpore refectus fuerit? Eucharistiæ institutioni eum minimè adfuisse, sed postquàm Jesus eumdem proditorem suum futurum designaverat, illicò è cœnaculo egressum fuisse plurimi, Author nempe Constitutionum Apostolicarum (*d*), D. Hilarius (*e*), Innocentius III. (*f*). Victor Antiochenus (*g*), Rupertus Abbas (*h*), Theophylactus (*i*), aliique opinantur. Veterum tamen, & Recentiorum plerique (*k*) utique Eucharistiæ institutioni interfuisse tuentur; quibus etiam favet D. Lucas (*l*), qui à Domino Sacramentum peragente enunciata referens, hæc etiam statim protulisse recenset: *Ecce manus tradentis me, mecum est in mensa*. Quidam etiam panem à Domino in condimento intinctum, & Judæ oblatum [*m*], Eucharistiam fuisse; quidam denique, dum Christus eumdem panem intingebat, eidem consacrationem (*n*) ademisse, censuerunt. Origenes in Joannem de Judæ communione tres sententias enumerat; cujus prima Judam corpus Dominicum verè sumpsisse; secunda à Dæmone fuisse prohibitum; tertia panem solummodo, minime verò Eucharistiam comedisse testatur. Cui tamen sententiæ ipse adhæreat, silentio præterit.

Petunt tertiò, quo tempore pecuniam, quam à Sacerdotibus in proditionis pretium acceperat, iisdem retulerit. Nonnulli post Christi mortem; alii ante mortalem Pilati sententiam, dum Sacerdotes & Scribæ ab eo eamdem extorquere conabantur; alii demum post Præsidis sententiam id contigisse arbitrantur. Cum autem flagitium suum confitentem Sacerdotes gravius excepissent, projectis nummis, è Templo ad laqueum festinavit. Judæ pœnitentiam Patres nonnulli commendare videntur (*p*); cæteri tamen, quòd de misericordiâ Divinâ diffiderit, eamdem omninò improbant. Cum Dominum, ut ajunt Origenes, & Theophylactus in Matthæum, jam mortis damnatum Judas audisset, seque veniæ hìc obtinendæ omninò imparem cogitasset, ad mortem properavit, ut morituro Domino moriens ipse præiret, eumque, à quo veniam postularet, in alterâ vitâ opperiretur.

a Euseb. & Hier. in Isai. 28.1. Hier. in Matth. p 20.
b Hier. de nominib. Hebr. in Matth.
c Josue 15.25.
d Constit. l.5. c.13.
e Hilar. in Matth. can.31
f Innoc. III. de Myster. alt. l.4. c.11.
g Victor Antioch. in Marc. 14.
h Rupert. Abb. in Matth. l.10. & in Joan. l.12
i Theophyl. in Matth. 26.
k Orige. hom. 36. in Matth. Cyrill. Jerosolym. Catheeb. 13. Cyrill. Alex. in Joan. l.9. c.13. Chrysost. hom. 82. & 83. in Matt. Theodoret. ad 1. Cor. 11. 23. Hieronym. l.2. cõtr. Jovinian. Abaelard. ser. in Pass. Dom. Magister sentent. l.4. dist. 11. Alens. Thom. Soto. alii.
l Luc. 22. 21.
m Concil. Bracar. 3. c. 1. 2. Jul. Papa Ep. ad Episcopos per Ægyptum diff.2. de consec. c.7. Burchard. decret. 5.1. Ivo par.2. c. 11. Allat. dist. de Liberis Grae.
n Dionys. Barsalibus apud Euseb. Renaudot t.4. Perpetuitè de la foi. c.5. p.148.
o Auth. Qu. in Vet. & Nov. Test. Vat. &c.
p Origen. in Matth. tract. 35. & l.2. cont. Cel. Hieron. in Matth. 27. Ambros. in Luc. l. 10. Chrysost. in Matth. hom. 86

Petunt quartò, qua morte verè interierit. Laqueo obiisse refert Matthæus; addit Lucas se egisse præcipitem, mediumque disruptum effudisse viscera [*a*]. Cùm primò se suspendisset, inquit Theophylactus, corporis pondere ramum, cui hæserat, inclinante, & ope ei illatâ, aliquantò vitam protraxit; hydropisi tamen correptus, non diu post crepuit, & interiit. Juxta Euthymium, ab arbore, qua pendebat, cujusdam ope opportunè divulsus, inter vivos aliquandiù superfuit; sublimi deinde loco delapsus, ventre disrupto viscera effudit. Juxta Papiam, quem allegat Oecumenius in Acta, fracto, quo præfocabatur, laqueo, aliquantò superfuit, medius denique crepuit. Neque desunt, qui vitâ jam functum in cloacam projectum erepuisse, & ilia tunc emisisse opinentur. Judam dolore, & desperatione suâ præfocatum corruisse pronum, seu desperatione adactum se egisse præcipitem, & crepuisse disruptum, à Græco Matthæi (*b*) Textu Recentiores plurimi designari tantummodò posse tuentur (*c*). Quoad agrum, quem pecuniis ab Judâ projectis Sacerdotes emerunt, videatur *Haceldama*.

Cujusdam Pseudo-Evangelii meminere Veteres (*d*), quod *Juda Evangelium* inscriptum, ut suis erroribus authoritatem facerent, consecere Cainitæ. Hi virtutem quamdam non modò Creatore superiorem, sed etiam adversam agnoscunt; cui, veluti primo principio, Cain, Core, Sodomitas, Proditorem Judam, quos hominum flagitiosissimos ducimus, contrà Creatoris Mundi virtutem obsequutos esse, solumque inter Apostolos Judam hujus mysterii conscium fuisse ostentant; quem prætereà Israeli salutem celeriùs allaturo sibi festinationem injecisse testantur, ut Judæis Jesum traderet, qui pluries pro mundi incolumitate se interimendum fore enunciaverat.

V. JUDAS, cognomine *Barsabas*, Jerosolymâ unà cum Paulo, & Barnabâ Antiochiam missus, ut ei Ecclesiæ, quæ de Legalium observantiâ Jerosolymitanum Concilium decreverat, denunciaret (*e*). Josephum, qui & *Barsabas* dicitur, quique unà cum Matthiâ, ut Proditori Judæ sufficeretur, propositus fuit, huic Judæ germanum fuisse nonnulli arbitrantur (*f*). Judam Barsabam Prophetam & ex Fratrum primoribus D. Lucas fuisse testatur; quem etiam inter septuaginta Discipulos enumerandum putamus. Antiochiæ paulò commoratus, Jerosolymam reversus est [*g*]. Præterea de ejus vitâ, nativitate, & morte nil certò scimus.

VI. JUDAS, cognomento *Thadæus*, sive *Lebbæus*, & *Zeloter*, qui & interdum *Frater Domini* idcircò appellatur (*h*), quòd, ut credimus, Mariæ, sororis B. Virginis filius, & D. Jacobi Minoris Jerosolymæ Episcopi, frater esset. Ex uxore, quam Nicepho-

a Act. 1. 18. Prener genomenos elachese mesos, cai exechythe panta ta splagchna auton.
b Matth. 27. 5.
c Vid. Erasm. Heinf. Grot. Hamm. Gronov. Differt. de casu Judæ.
d Irc. l.1. c.35. Epiphan. haeres. 38. n. 1. Theodoret. haeretic. fabul. c.15.
e Act. 15. 22. An. Chr. 54. Ær. 51.
f Act. 1. 23.
g Act. 15 32.
h Vid. Matt. 12. 55.

phorus Mariam vocat, excepit liberos; Hegesippus enim duorum Martyrum ejus nepotum meminit (a). Post Ascensionem, teste Hieronymo (b), Edessam ad Regem Abagarum missus fuit. In ultimâ cœnâ, quare Dominus Jesus Apostolis suis, non verò toti mundo manifestandus esset, ab ipso Jesu exquisivit. Ad Libyæ populos Judam conciones habuisse refert (c) D. Paulinus, cujus etiam sententiâ ejus corpus inibi fortè quiescit. Juxta Græcos recentiores Edessa, omnisque Mesopotamia, juxta alios Judæa etiam, Samaria, Idumæa, Syria, & Armenia præsertim & Persia eum Evangelii præconem audivere. Ejus tamen vitæ peculiaria prorsus perspicua non habemus.

a *Hegesipp. apud Euseb. l.3 c.20. hist. Eccl.*
b *Hieron. in Matth. c.10. V. 4.*
c *Paulin. carm.25.*

Ejus Canonica Epistola extat, quam ipse nulli peculiari Ecclesiæ, sed omnibus Fidelibus à Deo *Patre* dilectis, & à Christo Domino vocatis inscribit; ex cujus versiculo decimoseptimo, quo Petri, veluti ab iis, quos alloquitur, satis agniti, secundam allegat, & ex toto ejusdem contextu, quo ad ejusdem Apostolorum Principis phrasim quammaximè accedit, omnibus Judæis, qui Christianæ Fidei nomen dederant, in Orientis Provinciis, in Asiâ minori, & ultrà Jordanem degentibus, Epistolam suam inscripsisse videtur: quos porrò admonet, ut à Pseudo-Doctoribus caveant, nempe à Gnosticis, ut credimus, à Nicolaitis, & à Simonianis, qui sanam doctrinam inficientes, Ecclesiam prorsus evertere conabantur.

Quo tempore eam scripserit, ignoramus, sanè post hæreticos, quorum meminimus. Apostolos velut diu ante peremptos memorat (d). Præterea, cùm secundam Petri, & secundam Pauli ad Timotheum alleget (e), post eorum mortem (f) eamdem inscriptam jure putamus. Imò qui etiam post Jerosolymæ excidium exaratam duceret, utique non procul à veritate discederet.

d *Judæ V.17. confer cum 2. Petri 3. 31.*
e *2. Timoth. 3. 1. confer cum Jud. V.18.*
f *Post an. Chr. 66.*

An Canonica fuerit, veteres nonnulli hæsere (g). A Scriptoribus Ecclesiasticis vix allegatam, simul tamen in pluribus Ecclesiis publicè perlectam testatur Eusebius (h). Idcircò autem à plurimis improbatam scimus, quòd Judas in eâ libri Enoch, seu ejus saltem prophetiæ meminerit; quòd etiam de vita Moysis quoddam referat, cujus in Canonicis Veteris Testamenti Libris nulla mentio: quare à quodam apocrypho opere, quod *Moysis assumptio* inscribitur, depromptum credebatur. Inde factum est, ut Ecclesia diu hæserit, an eam Epistolam inter Scripturæ Canones recenseret, quam tot post sæcula tandem recensuit. Aliunde enim potius quàm à Libris apocryphis, quæ retulit, Judas fortè hauserat, seu Spiritu Sancto præcipuè docente ex iis Libris vera à commentitiis secernere valuit. Videatur nostra Dissertatio in Librum Enoch, & in mortem Moysis. Putavit Grotius (i) eam Epistolam minimè Apostolo Judæ esse tribuendam, sed alteri Judæ, decimoquinto Jerosolymæ Episcopo, qui paulò ante Barchochebam Adriano imperante florebat: quare ea verba, *frater autem Jacobi*, quæ Epistolæ eidem præferuntur, ab Amanuensibus addita autumavit; præsertim quòd se vocari Apostolum non prætermisset, quòd que etiam eam Ecclesiæ omnes ab initio excepissent, si ab Apostolo exaratam non ignorassent. Qui tamen Author ea verba, *Frater autem Jacobi*, addita fuisse nullibi probat. Prætereà D. Petrus, D. Paulus, D. Joannes sub omnium Epistolarum initium Apostolos se minimè appellant. Nil denique detrimenti ei inferendum, quòd de eâdem Ecclesiæ quædam aliquandiu hæserint, ut tot aliis Veteris & Novi Testamenti Libris nil officit, quòd eorum authoritas quondam in dubium incertumque venisset.

g *Euseb. l. 3. c. 25. Histor. Eccles. Hieron. de Vir. illustr. c.4. Amphiloc. carm. ad Seleuc.*
h *Euseb. l. 2. c.13.*
i *Grot. in Epist. Judæ.*

Pseudo-Evangelium, D. Judæ nomine personatum, Gelasius Pontifex improbavit. Duo Judæ nepotes, quos paulò ante meminimus sub Domitiano decoratos martyrio, idcircò accusati, & Romam adducti fuere, quòd Davidis posteri, & Christi cognati essent (a). Qui Judam Apostolum Edessæ, & in Mesopotamia conciones habuisse scripserunt, eum cum Thadæo, ex septuaginta Discipulis uno, ab Apostolo longè alio, confundere videntur: quem utique Thadæum à D. Thoma ad Abagarum missum fuisse pluribus in locis testatur Eusebius (b). Abdias, Fortunatus, Beda, & Latinorum Martyrologia Apostolum Judam martyrio peremptum, & in Persia conditum ferunt. Græci verò nonnulli Berythi morte suâ defunctum scribunt; eorum tamen Menologia, quæ diem 19. Junii Judæ Apostolo sacram habent, sagittis confossum asserunt in *Arara*, fortè in Armenia, in qua montem Ararat, seu Ariarathis urbem est invenire. Armeni prætereà in sua regione veteri traditione martyrio ademptum tuentur.

a *Euseb. Hist. Eccl. l.3. c.19. 20.*
b *Euseb. l. 1. c. 13. & l. 2. c.1. hist. Eccl.*

VII. JUDAS, seu *Jojada*, post Babylonis captivitatem Judæorum Pontifex. Patrem Eliasibum, Jonatham verò filium habuit (c).

c *Vid. 2. Esdr. 12. 10.*

VIII. JUDAS, cujus mentio apud Machabæorum secundum (d), idem fortè ac Judas Essenus, seù Judas Hircani filius, cognomento Aristobulus, de quo mox infra. De eo planè nihil, præter ejus nominis mentionem, sub initium cujusdam Epistolæ ab Jerosolymitano Senatu ad Aristobulum Regis Ptolemæi *Præceptorem* missæ (e).

d *2. Mach. c.1. 10.*
e *A. M. 3380. ante Chr. 120. ante Ær. 124.*

IX. JUDAS, cognomento *Essenus*, apud Josephum, Prophetiæ dono insignis (f), qui cum Antigonum Asmonæum, Regis Aristobuli fratrem, victoriâ, quam de hostibus recens retulerat, vehementer adauctum, Jerosolymam adventasse vidisset, vitæ se pœnitere apud suos Discipulos ingemuit, quandoquidem ejus vaticinii levitas coargueretur, incolumi Antigono, quem eâ ipsâ die propè Stratonis turrim, quæ sexcentis stadiis inde aberat, moriturum prædixerat. Eâ tamen sollicitudine ociùs liberatus agnovit, Divinum Spiritum, qui per ejus verba loquutus fuerat, non utique Stratonis ad Mediterraneum Turrim, ubi deinde Palæstinæ Cæsarea condita est, sed aliam turrim designasse, quæ in ipsâ Aristobuli aulâ erecta, eodem Stratonis nomine appellabatur; ubi de Fratris imperio Antigonus interfectus, implevit oraculum.

f *Joseph. Antiq. l.13. c.19.*

X. JUDAS, aliter *Aristobulus*, Joannis Hircani Primogenitus (g).

g *Vide v. III. Aristobulus.*

XI. JUDAS, Sariphæi filius, qui unà cum

cum Matthiâ filio Margalothi, discipulos suos concitavit, ut aquilam auream, quam Magnus Herodes præ Templi foribus locaverat, exturbarent (*a*).

a *Joseph. Antiq. l.17.c.8.*

XII. JUDAS *Gaulanites*, qui Judæos liberos esse, & ab eis neminem Dominum præter Deum, habendum ostentans, Cyrenio Judææ descriptionem aggresso (*b*) impavidè obstitit. Hinc factum est, ut Judæorum res quammaximè turbarentur; ejus tamen sectatores adeò libertatis amore flagrabant, ut quælibet supplicia ferre mallent, quàm mortalem aliquem Dominum appellare. In Apostolorum Actis vocatur etiam *Judas Galilaus*, de quo hæc Gamaliel (*d*): *Post Theodam extitit Judas Galilaus in diebus professionis* [*e*], *& avertit populum post se, & ipse periit, & omnes quotquot consenserunt ei, dispersi sunt*. Idcircò autem Gaulanites unà & Galilæus appellatus est Judas, quòd Galilæus quidem esset, sed ortus ex oppido Gamala in Gaulanitide; quæ regio cùm ad Herodem pertineret, Judæâ à Romanis subactâ, Judæ Gaulanitæ Discipuli Herodiani ab Judæis cœperunt appellari; quo etiam nomine eorum meminit Evangelium (*f*).

b *Luc.* 2. 1.
c *Joseph. Antiq. l.18. c.1. & 2. An. Chr. 10. Ær.7.*
d *Act.5.37.*
e *Arab*: in diebus census. *Arias*: in diebus descriptionis.
f *Vid. supra v.* Herodiani.

Quamvis autem Gamaliel Judam unà cum iis omnibus, qui ei adhæserant, periisse asserat, Judam nihilominus diu post, imò etiam diu post ipsum Gamalielem extitisse certò scimus. Herodianorum secta vix discrepabat à Pharisæis; hoc tamen illis erat præcipuum, quòd constantissimo libertatis amore flagrarent. Ab Herodianis ortum deduxere Sicarii, & Zelotæ, qui defectionis semina undique dispergentes, extremum denique Jerosolymæ, totique Judææ excidium intulere (*g*). Quo tempore, & qua morte Judas Gaulanites obierit, ignoramus.

g *Vid. Antiq. l.18. c.1. & 2.*

XIII. JUDAS, Hospes D. Pauli (*h*) in civitate Damasci, de quoættereà nihil.

h *Act.9.9.*

JUDICES, Hebraicè *Shophetim*. Qui ab Josue usque ad Saulem Israelitis præfuere, Judices appellantur. Carthaginenses etiam, Tyrorum Colonia, quosdam Magistratus, seù Præsides *Suffetes*, seu *Sophetim* vocabant (*i*), quorum authoritas, sicuti & Hebræorum, ad Regiam proximè accedebat. *Archontes* Atheniensium, & Romanorum Dictatores aut vix aut nihil ab Hebræorum Judicibus discrepabant. Authore Grotio, Galliæ, Germaniæ, & Britanniæ gubernatio, antequam à Romanis immutaretur, Hebræorum sub Judicibus gubernationis similitudinem referebat. Judicum Dignitas apud Hebræos hereditario jure non contingebat successoribus, sed Deus, Israelis solus & verus Dominus, eos, utpote suos Legatos, aut Vicarios sibi eligebat, eisque authoritatem impertiebatur. Quamobrem de Hebræis deinde Regem, aliorum instar, sibi postulantibus, cum Samuele Dominus conquestus est: *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos* (*k*). Quare etiam Gedeon, iisdem sibi, suæque imposterum domui Regnum offerentibus, respondit: *Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus* (*l*).

i *T. Liv. Decad.* 3. *l.* 7. *Suffetes summus erat Pœnis Magistratus.*
k 1. *Reg.* 8. 7.
l *Judic.* 8. 23.

Judicum Dignitas ad mortem usque manebat; verùm aliquando successorum intermissa est continuatio. Interfuere enim interdum Anarchiæ, quibus intervallis Princeps nullus, nullus Judex Rempublicam gerebat; interfuere etiam servitutes, quibus Hebræi exteris parêre coacti, nec Judice, nec ullo Præside regebantur. Quamvis autem ut plurimùm Deus per semetipsum, seù per apertum suæ voluntatis indicium Israelitarum Judices excitaret, nihilominus aliquando populus, quin præcipuam Dei revelationem opperiretur, quem avertendis calamitatibus opportuniorem duceret, Judicem seligebat. Sic e. g. Israelitæ ultrà Jordanem Jephtem sibi Judicem, ut bellum contrà Ammonitas gereret, assumpserunt. Cùm verò calamitates, quæ ad Judicum persugiom Hebræos compellebant, regiones undique minimè afficerent, nec selecti Judices toti Israeli, sed iis tantùm, quos periculis liberassent, imperabant. Sic e. g. neque Jephte citra, neque ultra Jordanem Barac judicabant.

Verbum *Judicare*, & nomen *Judex* ad supremam dignitatem, seù Regnum designandum à Scriptura interdum usurpantur. Sic Israelitæ ad Samuelem: *Constitue nobis Regem, ut judicet nos* [*a*]. Salomon virtutem ad optimè Israelem judicandum à Domino postulavit (*b*). Joathan Azariæ Regis Judæ filius, pro patre lepræ infecto *judicabat populum terra* (*c*). Absalom denique Regnum avidè appetens, *Quis*, inquit, *quis me constituat Judicem super terram?* (*d*). Quamobrem Judicum authoritas Regum imperio non impar, res belli æquè ac pacis gerebat, lites monarchicè dirimebat, novas tamen leges condere, & populis nova onera imponere prohibebatur. Leges, & Religionem Judices tuebantur, & in crimina, idololatriam præsertim, animadvertebant. Cæterùm sine pompis, sine custodiis, sine comitatu incedebant, vectigalibus saltem, quibus Dignitati non imparem famulatum alere possent, non donabantur; solis enim muneribus, quæ spontè offerebantur, contenti, nec certos reditus, nec ullas populi collationes congerebant. Judicum imperium ab obitu Josue osque ad initium Regni Saulis, tercentis & undequadraginta annis permansit. Judicum, & servitutum, in quas eo annorum intervallo incidêre Judæi, Chronologicum Catalogum exhibemus.

a 1. *Reg.* 8. 5.
b 3. *Reg.* 3. 9.
c 4. *Reg.* 15. 5.
d 2. *Reg.* 15. 4.

CATALOGUS CHRONOLOGICUS JUDICUM.

An.M.

2570. Mors Josue.

2585. Quindecim circiter annis Seniorum administratio.

2592. Anarchia per septennium circiter usque ad 2592.

Hoc intervallo contigit Michæ historia; oppugnatio, qua nonnulli ex Tribu Dan Urbem Lais consequuti fuere; & undecim Tribuum bellum adversùs Benjamin.

2591. *Prima servitus sub Chusan Rasathaim Mesopotamia Rege* ab anno 2591. ad 2599.

2599. OTHONIEL, anno post pacem ab Josue terræ allatam quadragesimo Israelem liberavit.

2662. A liberatione per Othooielem an. 2599. pax continuata 62. annis usque ad 2662. quo incidit *secunda servitus sub Eglone Moabitarum Rege*, cui Hebræi duodeviginti annis paruere.

2679. AOD, Israelem liberat,
Post quem judicavit Samgar, & à prima per Othonielem liberatione pax perstitit octoginta annis.

2699. *Tertia sub Chananæis servitus* per annos viginti ab 2699. ad 2719.

2719. DEBORA, & BARAC Israelem liberaruot. A liberatione per Aod, usque ad finem Deboræ & Barac quadragiota anni interfuere.

2752. *Quarta sub Madianitis servitus* per septennium à 2752. ad 2759.

2759. GEDEON, Israelitas libertati restituit. A liberatione per Deboram, & Barac, usque ad prædictam Gedeonis, anni quadragiota.

2768. ABIMELECH, filius spurius Gedeonis, quem Sichimitæ Regem salutarant. Hic septuaginta fratribus interfectis, imperavit tribus annis à
2771. 2768. usque ad 2771. Obiit in obsidione Thebes in Palæstina.

2772. THOLA, tribus & viginti post Abimelecb annis jodicavit à 2772. ad 2795.

2795. JAIRUS, post Tholam præfuit annis viginti duobus à 2795. ad 2816.

2799. *Quinta sub Philisthæis servitus* per duodeviginti annos à 2799. ad 2817.

2817. Mors Jairi.

2817. JEPHTE, Israelitarum ultrà Jordanem Princeps eligitur. Ammooitas, à quibus Hebræi opprimebantur, evertit. Sex annis judicavit à 2817. ad 2823.

2823. Mors Jephte.

2830. ABESAN, septem annis judicavit à 2823. ad 2830.

2840. AHIALON, post Abesan imperavit à 2830. usque ad 2840.

2848. ABDON, octo annis judicavit à 2840. ad 2848.

2848. *Sexta sub Philisthæis servitus*, per annos quadraginta à 2848. ad 2888.

2848. HELI PONTIFEX, ex progenie Ithamari toto servitutis sub Philisthæis intervallo, per annos quadraginta judicavit.

2849. Sampsoois nativitas.

2887. Mors Sampsonis, qui Israelem judicavit, quem adhuc Heli Pontifex judicabat.

2888, Mors Heli, cui successit Samuel.

2909. Electio, & unctio Saulis primi Hebræorum Regis.

LIBER JUDICUM, quem Ecclesia Canonicum habet, à quibusdam Phinees, ab aliis verò Esdræ, aut Ezechiæ, ab aliis denique Samueli tribuitur, aut omnibus Judicibus, quorum quisque Judicii sui historiam fortè exaravit; Nos verò ab uno tantùm Authore, qui post Judices vixerit, confectum ducimus; cui quidem sententiæ perplurimum id favet, quòd capite secundo, versiculo 10. &c. totius Libri summa & idea exbibeatur. Qui Samueli eum tribuunt, eo ducuntur, 1. quòd ejus Author eo tempore, quo Jebusæi Jerosolymæ imperabant, propterea que ante Davidem, vixerit (a); 2. quòd tunc Hebræorum Respublica geri videretur à Regibus, cum Author, florentibus Judicibus, nullum Israeli Regem imperasse, pluries meminerit.

a *Judic.* 1. 21.

Cui quidem seotentiæ satis adversatur, quòd Judicum decimo octavo (b) legitur: *Posuerunt* (filii Dan) *Jonathan, & filios ejus Sacerdotes in Tribu Dan, usque ad diem captivi atis suæ; mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit Domus Dei in Silo.* Tabernaculum, seù Domus Dei in Silo non extitit, nisi usque ad Samuelis initium; tunc enim è Silo in castra educta, capta est à Philisthæis (c), indeque translata est io Cariath-jarim (d). Quod verò ad captivitatem attinet, nulla ibi induci posse videtur præter eam, quæ sub Teglathphalassare Assyriæ Rege pluribus post Samuelem sæculis contigit. Quod utique Samuelem ejus Libri authorem omninò improbat, nisi fortè diù post bunc locum operi additum asseramus, cùm aliunde plura sacris Libris inserta suisse compertum satis babeamus.

b *Judic.* 18. 30.
c 1. *Reg.* 4. 4. *&c.*
d 1. *Reg.* 6. 21. *&c.*

JUDICES CONSUETI, *in causis utrisque, civicis & sacris.* Ad populi dirimenda discrimina Moyses in quibuslibet civitatibus Judices, & Magistratus constituit (e); in judiciis verò gravioribos locum, quem sibi Dominus elegisset, adiri jusserat, ut à Sacerdotibus ex Aaronis propagine, & ab Judice [seu populi Principe], quem Dominus tunc assumpsisset, re discussâ, eorum sententiæ quisque acquiescerent, illisque mors inferretur, qui detrectassent. Cum Josaphat Rex Juda Regnum suum ad priorem formam revocaret (f), urbium cuilibet Judices præfecit, quibus non hominum, sed Dei judicium gerentibus, justitiam quammaximè commendavit. Duo præterea Tribunalia, alterum Sacerdotum & Levitarum, quod ea, quæ ad Deum; alterum Principum familiarum ex Israele, quod ea, quæ ad Regem pertinent, dirimeret, Jerosolymæ erexit. Hæc, prout à Sacris Libris decerpi potest, aote Babylonis captivitatem Hebræorum Politica.

e *Deut.* 16. 18. *& 17. 8. Vide Ezech.* 44. 24. *& Joseph. Antiq. l.* 10. *c. ult.*
f 2. *Par.* 19. 5.

Quam tamen Doctores Judæi ab hac valde aliam exhibeot. Duorum & septuaginta Judicum cœtum, quem à Græco *Synedrion* Sanhedrio appellant, Jerosolymæ locant. Hunc præterea, postquam Moyses septuaginta duos Seniores, Domini spiritu perfusos, in populis regendis sui adjutores constituit (g), apud Judæos semper extitisse tuentur. Nos verò, postquam Josue Terram promissionis diviserat, intermissum, & post Machabæos restitutum credimus. Extabat quidem, dum Christus ioter homines degebat, & fortè usque ad Templi excidium, non eâdem tamen præditus authoritate, permansit; Archelao enim in exilium acto, Romani ad unicam Provinciam Judæam redigentes, vitam & mortem sibi reservatas voluere (h). Quod

g *Num.* 11. 16.
h *Vide infra v. Sanhedrin.*

Quod attinet ad Judices inferiores, juxta Rabbinos & Interpretes, qui Christi ætate fuerint, exhibemus. 1. Tres in qualibet urbe Judices in leviora crimina, furta nempe, & hujusmodi, animadvertebant. 2. Tribunal alterum ex tribus & viginti Judicibus constitutum, mortis ut plurimum reos damnabat, non enim nisi causæ morte dignæ ad illud deferebantur. 3. Magnum Sanhedrin, Jerosolymæ erectum, de præcipuis Religionis & Reipublicæ rebus, deque iis, quæ ad Regem & Pontificem pertinerent, pronunciabat. Dominum Jesum postrema duo hæc judicia designasse arbitramur, cùm dixit (*a*): *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit Judicio*, nempe à tribus & viginti Judicibus damnari merebitur. *Qui autem dixerit fratri suo: Raca, reus erit Concilio;* nempe dignus erit, qui mulctetur à Sanhedrin. Videatur Dissertatio nostra super Hebræorum Politicâ, quam Libro in Numeros præposuimus. Urbis Porta locus erat consuetus, quò Judices convenirent (*b*). Sanhedrin tamen in aliquam Templi aulam cogebatur.

a *Matt.* 5. 22.
b *Ruth.* 4. 1. *Vide infra v.* Porta.

JUDICIUM, Hebraicè *Mischphat*, Græcè verò *Krisis*. Qua quidem voce plura apud Scripturam designantur. Primò judicandi potestatem sonat: *Dei judicium est* (*c*). Judicium verò ad Judices, tamquam ad Dei Vicarios pertinet. *Deus dedit filio potestatem judicium facere, quia filius hominis est* (*d*). *Judicium datum est illis* (*e*), nempè *Apostolis*.

c *Deuter.* 1. 17.
d *Joan.* 5. 27.
e *Apoc.* 20. 4.

2. *Judicium* Prudentiam, Justitiam, cæterasque optimi Judicis virtutes designat. *Deus judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio Regis* (*f*). *Honor Regis judicium diligit* (*g*). *Justitia & judicium præparatio sedis tuæ* (*h*).

f *Psal.* 71. 2.
g *Psal.* 98. 4.
h *Psal.* 88. 15.

3. *Judicium* sæpè Deum vindicem, seù Dei vindictam significat. *In cunctis Diis Ægypti faciam judicia* (*i*). *Quando facias de persequentibus me judicium* (*k*)? *Cùm feceris judicia tua in terra, justitiam discent habitatores orbis* (*l*).

i *Exod.* 12. 12.
k *Psal.* 98. 84.
l *Isai.* 26. 9.

4. *Facere judicium & justitiam* omnium virtutum, justitiæ, æquitatis, veritatis, fidelitatis praxim denotat. *Scio quòd* (*Abraham*) *præcepturus sit filiis suis, ut faciant judicium, & justitiam* (*m*). *Feci judicium & justitiam* (*n*). *Expectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas, & justitiam, & ecce clamor* (*o*). Clamor nempè iniquitatum.

m *Genes.* 18. 19.
n *Psal.* 98. 121.
o *Isai.* 5. 7.

5. *Judicium* sæpè etiam pro Lege Dei, & præsertim pro Lege judiciali usurpatur. *Hæc sunt judicia, quæ propones eis* (*p*). *Narravit Moyses populo omnia verba Domini, atque judicia* (*q*). *Non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis* (*r*), nempe mandata sua.

p *Exod.* 21. 1.
q *Exod.* 24. 3.
r *Psal.* 147. 20.

6. *Judicium* pro consuetudine assumitur. *Miserere mei secundùm judicium diligentium nomen tuum* (*s*), nempè: miserere mei, ut consuevisti misereri diligentibus te. Phrasis hæc *secundùm judicium*, juxta consuetudinem sæpiùs in Hebræo occurrit, quàm in Vulgata, ubi verò vertitur: *ut assolet, ut decet, pro more &c.* Levit. 5. 10. Hebr. *Faciet holocaustum secundùm judicium*, idest juxtà morem, seù consuetudinem.

s *Psal.* 118. 132.

7. *Judicium* pro Sapientia, & Prudentia adhibetur: *disponet sermones suos in judicio* (*a*), idest in Sapientia. *Jurabis: Vivit Dominus in veritate, & in judicio, & in justitia* (*b*), nempe in veritate, ut procul abeat mendacium; in judicio, ut juramento prudentia non desit; in justitia, ut damnum proximo non inferatur. Optimè tamen eà voce *in Judicio* æquitas simul & justitia &c. potest hìc designari.

a *Psal.* 111. 5.
b *Jerem.* 4. 2.

8. Pontificis pectorale, *judicii pectorale* (*c*), interdum etiam tantummodò *judicium* vocabatur (*d*): *Aaron gestabit judicium filiorum Israel*, idest pectorale, quo in filios Israelis authoritas designatur.

c *Exod.* 28. 15. &c.
d *Exod.* 28. 30.

9. Denique *Judicii* nomine Judicium postremum exhibetur. *Statutum est hominibus semel mori; post hoc autem judicium* [*e*]. Dominus per Joelem omnes gentes in Vallem Josaphat se congesturum enunciat, ut eas judicet, &, quòd suum populum vexaverint, ulciscatur (*f*). Vide *Josaphat*, & *Vallis Josaphat*. *Scito, quòd pro omnibus his adducet te Deus in Judicium* [*g*]. *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (*h*). *Judicium post mortem veniet, quando omnes reviviscemus* [*i*]. Vide D. Matth. 25. 31. &c, 1. ad Thessalonic., & Epist. Judæ de ultimo judicio, & de signis, quæ præibunt.

e *Hebr.* 9. 27.
f *Joel.* 3. 2.
g *Eccles.* 11. 9.
h *Psal.* 142. 2.
i 4. *Esdr.* 14. 35.

FONS JUDICII (*k*), idem est ac *fons Cades*, ad Terræ promissionis meridiem. Cujus fontis aquæ vocantur etiam aquæ contradictionis, quòd obloquentes Israelitæ Moysi inibi contradixerint (*l*). Fons verò judicii appellatur, quòd ibi Moysi, qui à fiducia in Deum debitâ nonnihil defecerat, eum promissionis Terram minimè ingressurum iratus Dominus indixerit. Idcircò autem Rabbini (*m*) eum fontem judicii nomine donatum volunt, quòd ibi à proximis populis ad lites dirimendas jus diceretur.

k *Genes.* 14. 7.
l *Num.* 20. 13.
m *Chald.* Ita & *Jarchi*, & *Grot.*

JUDITH, ex Tribu Ruben, Merari filia, vidua Manasse, ob Bethuliam, quam Holophernes obsederat, liberatam celeberrima (*n*), quæ mortuo conjuge in æde sublimi sacellum sibi construxerat, ubi cilicio induta, & quotidie, præter Sabbathum, & Hebræorum solemnitates, jejuniis addicta, unà cum suis ancillis dignos laude dies agebat (*o*). Perrarâ quidem pulchritudine insignis, & divitiis, famulis, prædiis, & armentis, quæ eidem conjux legaverat, opulenta, eam tamen virtutem & pietatem omnibus exhibebat, ut nemo unquam ei obtrectaverit.

n *Vide S. v.* Holophernes. & *v.* Bethulia.
o *Judith.* 8. 4.

Improbans Judith, quòd Bethuliam quinque post diebus Holopherni se traditurum, nisi eo temporis intervallo suppetiæ ferrentur, Ozias spopondisset, Chabri, & Charmi, senioribus populi advocatis, quam improbè Clementiæ Divinæ fines præscriberentur, ostendit; quare pœnitentiâ tacti, Divinæ voluntati se omninò committerent, & Misericordiam implorarent hortata, se eàdem nocte unà cum sua pedissequa ex urbe egressuram aperuit; quapropter Bethuliæ portas egredienti recluderent, neque de iis,

quæ

quæ cogitabat, inquirerent, sed rem Deo commendantes prospera sibi brevì eventura pollicerentur.

a *Judith.* 9, 1. *&c.*

His illicò dimissis, sacellum suum ingressa (*a*), cilicio induta, & cinere inspersa, Deum rogavit, ut prostratis hostibus Israelem periculo liberaret, sibique formam, qua Holopherni pergrata accideret, & vim conferret atque constantiam, ut contemptum perimeret, postulavit. Cilicio deinde, & luctuosis viduitatis vestibus sibi detractis, corpore abluto, atque odoribus delinito, crine compto, præstanti mitrâ, superbis vestibus, aureis sandaliis, annulis, inauribus, dextrariolis ad totius elegantiæ formam compositæ, ut omnium oculis speciosior videretur, Deus ipse venustatem adauxit. Unà denique cum pedissequâ viatico instructam, ad urbis portas progressam, Onias, & urbis seniores, quin rem sciscitarentur, fausta tantùm ejus consiliis deprecantes, dimisere.

b *Judith.* 11. 1. *&c.*

E monte descendens, in Assyrios exploratores statim incidit, à quibus rogata, se Bethuliâ, quam brevì evertendam noverat, profugam ad Holophernem properare respondit, ut Hebræorum secretis ei patefactis, urbem totius exertitûs incolumitate oppugnaret: ad quem statim adducta, cæteris speciosas adeò mulieres Hebræorum populo obtigisse stupentibus, Holophernem suâ venustate ita tetigit, ut ille amore ipsius captus, humi (*b*) prostratam illicò erexerit, eique salutem pollicitus, de ejus ad se adventu humanissimè postularit.

c *Judith.* 12. 2. *&c.*

Cùm verò illa dixisset, perditis jam desperatisque Judæorum rebus, sibi fugâ se consuluisse, & futuræ nonnihil victoriæ collaturam, ad ejus confugisse perfugium; ille coram Nabuchodonusore, imò tote orbe eam maximam evasuram, seque ejus Deum sibi etiam in Deum assumpturum, si fausta evenissem, spopondit. Prætereà in divitiarum tentorium, veluti in conclave comiter dimissæ (*c*) de suis epulis jussit apponi; ei tamen, ne exterorum cibis fœdaretur, delato vescendi viatico, & noctu, seu ante diluculum, ut Deo supplicaret, è tentorio egrediendi facultatem enixè postolanti, facilis indulsit. Quamobrem, quin egredientem quisquam, & redeuntem prohiberet, aut de ea mali quidquam suspicaretur, triduum inibi absumpsit.

d *Judith.* 13. 1. *&c.*

Quartâ jam declinante die, per Vagao Eunuchum ab Holopherne ad convivium, ut eam noctem unà secum transigeret, vocata, splendidissimis ornata vestibus mensæ accubuit; epulis tamen omnibus abstinens, ea solummodò, quæ ancilla ei de more instruxerat, comêdit. Holophernes verò solo ejus aspectu eam voluptatem exhausit, ut plus nimio potui indulgens, vino se obruerit. Ubi jam vesper advênit (*d*), singulis indè abeontibus, Judith cum Holopherne somno, & ebrietate sepulto, se solam intuita, ancillam suam, ut sibi excubias ageret, tentorio eduxit, & Deum sibi adjumento esset deprecata, ipsiusmet Ducis stricto ense, ingeminato ictu dormientis cervicem præcîdit; quam conopæo involutam in pera recondendam ancillæ suæ tradidit, statimque veluti de more ad preces egrederentur, utraque se castris subduxere.

a *Judith.* 14.

Cùm verò ad Bethuliam jam propè accessissent, Juditham conclamantem, ut sibi portæ panderentur, custodes illicò exceperunt, quos illa tutamque urbem, quæ ad eam protinus confluxerat, alloquuta, quæ faustè peregisset, aperuit; accitoque Achiore, ei quoque, sicut & cæteris præcisam Holophernis cervicem ostendit. Seniores denique, & populum, ut Ducis perempti capite super mœnia suspenso (*a*), sub ipsum diei ortum arma quisque arriperent, & urbe egredientes in hostes impetum se facturos simularent, hortata, futurum prænunciavit, ut exploratoribus ad Holophernem illicò festinantibus, & truncum ipsius cadaver in sanguine innatans invenientibus, exercitus omnis timore percitus se fugæ committeret; quem ipsi impavidè tùnc insequentes omnimò delerent.

Rem implevit eventus. Agnitâ Holophernis cæde, nil nisi de fuga Assyrii cogitavere. Hebræi fugientibus magno impetu institere. Ozias Israelis urbes de iis, quæ Judith gesserat, celerrimè monitas, undique in Assyrios concitavit. Quare Hebræi Assyriis plurimis fusis, plurimisque interfectis, & cæde, & prædi exsaturati sunt.

b *Judith.* 16.

Joachim Pontifex Jerosolymâ profectus est Bethuliam, ut Judithæ de victoria gratularetur; quæ omnia, ut par erat, Deo referens canticum cecinit (*b*), & arma, vestes, gemmas, & quidquid Holophernis fuerat, quibus eam populus donaverat, unà cum conopæo, quod ipsamet abstulerat, Deo obtulit, æternumque amplissimi beneficii monumentum instituit. Diebus omnibus, quibus tantæ victoriæ gaudium actum est, Juditha, cujus nomen in regiones omnes per summum decus abierat, maximo omnium plausu publicè incessit; quæ denique quinque supra sæculum absumptis annis, ancillâque suâ libertati restitutâ, vitam absolvit, eamque propè virum Bethuliæ tumulatam diebus septem populus ingemuere. Hujus triumphi memoriam, quæ juxtà Leonem Modena (*c*), Sigonium (*d*), & alios plurimos (*e*) die 25. mensis Casleu, qua etiam Dedicationis, seu Templi ab Juda Machabæo restituti Festum, recurrit, Hebræi quotannis habuere solemnem.

c *Leo Modena par.* 3. *c.* 9.

d *Sigon. l.* 3. *c.* 17. *de Repub. Hebr.*

e *Grot. Cornel. à Lapide, Bellarm. Salian. Torniel.*

Quo potissimom tempore id bellum contigerit, diutius disceptatum est; sunt enim, qui ante captivitatem Babylonicam, sub Manasse Rege Juda consignent; sunt, qui post captivitatem retrahant. Quare Authores videndi, qui eâ de re susius agunt (*f*). Nos ante captivitatem contigisse credimus, & sìc hujus historiæ chronologiam exhibemus.

f *Vide Prolegom. Serarii in Judith. Bernard. de Montfaucon de Verit. histor. Judith. & nostr. Præfat. in Judith. &c.*

CHRONOLOGIA HISTORIÆ JUDITHÆ.

An. M.

3285. Nativitas Judithæ.

3306. Manasses Rex Juda regnare incipit.

3347. Bellum inter Nabuchodonosorem, & Arphaxad, aliter Saosduchin Assyriorum Regem, & Phraortem Regem

gem Medorum.

3348. Expeditio Holophernis, Bethuliæ obsidio, Holophernis mors.

3361. Mors Manaffis Regis Juda.

3363. Mors Amonis Regis Juda.

3390. Mors Judithæ annos natæ 105.

Utrùm Liber Judithæ Canonicus, & authenticus sit, acriter disceptatur. Omnia enim & tempus, & personæ, & alia hujus historiæ difficultatibus inserciuntur: quarum præcipuas solvere, eumdemque Librum inter Canonicos firmare conati sumus (*a*). S. Hieronymi ætate ab Judæis legebatur; idemque à S. Clemente (*b*), & à Constitutionum Apostolicarum Scriptore (*c*) laudatur. Eumdem S. Clemens Alexandrinus, Origenes, Tertullianus, S. Ambrosius, & S. Hieronymus [*d*] citant; quorum postremus (*e*) addit, hunc Librum à Nicæna Synodo inter Hagiographa enumeratum: non quòd ea Synodus peculiari Canone ipsum probaverit (nullus enim ea de re Canon vel ibi legitur, vel ab Hieronymo memoratur); sed quòd ipse Hieronymus eum Librum à Nicænis Patribus laudatum censuerit; vel ex jugi Patrum usu, post Nicænam Synodum ipso utentium, ab illa probatum deduxerit. S. Athanasius, sivè Author Synopsis Athanasio adscriptæ, hujus, non secùs ac cæterorum Sacrorum Voluminum, compendiom recitat. S. Augustinus (*f*), omnisque Africana Ecclesia (*g*) hunc in Canone recensent. Innocentius I. Epistola ad Exuperium, & Gelasius Papa in Concilio Romano Canonicum fatentur. His adde S. Fulgentium (*h*), duosque Veteres Scriptores, quorum sermones in Appendice tomi 5. Operum S. Augustini leguntur. Recentiores innumeros, & Judithæ faventes prætereo: nnicum addo Concilium Tridentinum, quod Judithæ Librum divinitùs inspiratum affirmat. Satis superque anthoritatum est, quibus hunc Librum Canonicum statuamus, etiamsi omnes in ipsum excitatas difficultates solvere non valeremus.

Ejus Libri Scriptor latet. D. Hieronymus ab ipsâ Judithâ confectum fortè putat, suam tamen sententiam non satis explicat (*i*). Sunt qui levibus tantùm conjecturis innixi, Pontificem Joachimum, seù Eliacimum; sunt qui Judithæ historiam ad Cambysis imperium post Babylonicam captivitatem protrahentes, ejus ætatis Pontificem Josue Josedechi filium, ejusdem Libri Authorem statuant. Quisquis ille fuerit, historiæ coævus sanè non floruit, cùm suâ adhuc ætate Achioris progeniem in Israele degentem (*k*), & ejusdem victoriæ memoriam solemniter adhuc tunc agi solitam referat (*l*). Quæ quidem, Judithæ historiam diù post conscriptam, satis superque probant.

Cum floreret Origenes, eamdem historiam [*m*] Hebraicè, seù fortè potiùs Chaldaicè exaratam Judæi legebant; Chaldaicum enim idioma sæpè cum Hebraico confusum scimus. D. Hieronymus suâ adhuc ætate ab Judæis eamdem Chaldaicè lectam, & inter Hagiographa enumeratam (*n*), codemque idiomate apud Bizantii Judæos ad hoc usque tempus conservatam Munsterus

a *Vide nostr. Præfat. in Lib. Judith.*
b *Clem. Rom. Ep. 1. ad Corinth.*
c *Constit. Apostol. l. 8. c. 2. can. 85. aliàs 76.*
d *Clem. Alex. Strom. lib. 4. Orig. homil. 19 in Jerem. & t. 3. in Jo. Tertull. de Monogamia c. 17. Ambros. lib. 3. de Officiis & lib. de Vid. Hieron. Epist. ad Fur.*
e *Præfat. in Judith. apud Hebræos liber Judith inter Hagiographa legitur... sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero Sacrarum Scripturarum legitur computasse, acquievi petitioni vestra.*
f *Aug. l. 2. de Doctr. Christ. c. 8.*
g *Conc. Carthag. 3. can. 47*
h *Fulgent. Ep. 2. ad Gallam.*
i *D. Hieron. in Agg. 1. 6.*
k *Judith. 14. 6*
l *Judith. 16. 31*
m *Origen. Ep. ad Aphrican.*
n *Hier. Præfat. in Judith.*

affirmat (*a*). Cujus tamen historiæ nil usque adhuc Chaldaicè excusum vidimus. Syriacam Versionem, quæ nunc apud nos, à Græco quidem, sed eo, quam quod modò legimus, castigatiori depromptam scimus. Hieronymus Juditham Latinè à Chaldaico vertit, quæ Versio adeò procul abest à Græcâ, ut ab eodem fonte utraque exhausta minimè videatur: qui utique Doctor Latina exemplaria, se adhuc inter vivos degente, immutata vehementer queritur, quàmque jure id egerit, facilè agnoscemus, si earum Versionum fragmenta, quæ ad nos pervenere, & ea, quæ de iisdem Patres allegant, invicem conferamus. Videantur nostra Præfatio in Juditham, & Notæ, quas Commentariis apposuimus.

JULIA, mulier Romana, quam quidam Philologi, cujus Paulus in Epistolâ ad Romanos meminit, uxorem putant (*b*). An *Julia* mulier, an vir fuerit, sunt, qui ambigant (*c*).

JULIANUS. Marcus Antonius Julianus, Judææ Præses anno Chr. 70. Vide v. *Marcus Antonius Julianus.*

JULIAS, aliter *Liviac*; Josephus enim Imperatricem *Liviam* Augusti uxorem ut plurimùm *Juliam* appellat. Binæ in Judæa urbes Juliades, quarum alteram, ab Herode Antipâ ad Lacum Tiberiadis, propè Jordanis fauces conditam *Bethsaidam* vocant. Bethsaida tantùm ab Evangelio dicitur, nosque in Gaulanitide (*d*) ultrà Jordanem locatam credimus (*e*). Alteram verò ad mare Mortuum propè fauces Jordanis eodem in loco, quo olim *Betharan*, seu *Betharamphta* (*f*) sita fuerat, extructam, Herodes, cognomento Philippus, à se deinde auctam Juliadem appellavit.

JULIUS, Cohortis Augusti Centurio, qui Paulum à Præside Judææ Festo, ut Romam ad Cæsarem, ad quem appellaverat, perduceret, sibi commissum comiter accepit, & Alexandriæ, quò uterque pervenerant, in alteram navim Romam navigantem transtulit (*g*).

JULUS. Judeæ Pontificis successorem, post quem Jotham Pontificatum gessit, Julum Josephus appellat (*h*); cùm verò nullibi Juli mentio in Scriptura, hujus Pontificis verum Hebræum nomen ignoramus.

JUNIA, seù juxtà quædam Exemplaria *Julia*. Hujus unà cum Andronico meminit Paulus (*i*): *Salutate Andronicum, & Juniam, cognatos, & concaptivos meos, qui sunt nobiles in Apostolis.* Quibus postremis verbis, *qui sunt nobiles in Apostolis*, Recentiores plurimi ducti, *Juniam* æquè ac Andronicum, virum dixere (*k*). D. tamen Chrysostomus, Theophylactus, aliique, Andronicum virum statuunt, Juniam verò mulierem, & fortè ejusdem Andronici uxorem. Græci & Latini eorum diem festam Maji decimam septimam habent, eorumque veluti Conjugum meminere.

JUPITER. Post Magnum Alexandrum, ejusque in Asiâ successores, solummodò Jovis nomen Judæi agnovere. Antiochus Epiphanes *Jovem Olympium* in Templo Jerosolymitano, & in Templo montis Garizim *Jovem Hospitalem* erexit (*l*). D. Paulus & D.

a *Sebastian. Munster. Præfat. in Tobiam Hebr.*
b *Orig. in Rom. 16. 15.*
c *Rom. 16. 15.*
d *Vide Plin. l. 5. c. 14. & 15. & Joseph. l. 2. de Bello c. 8. & l. 3. c. 2.*
e *Vide v. Bethsaida.*
f *Vid. Joseph. Ant. l. 18. c. 3. & l. 2. de Bello Judaic.*
g *Vide Act. 27. 1. &c.*
h *Antiq. l. 20. c. 11.*
i *Ad Rom. 16. 7*
k *Plerique ap. Est. in Rom. 16. 17. Menoc. Tyr. Hamm. Vide & Theodoret. in Rom.*
l *2. Mach. 6. 2.*

Barnabas in urbe Lycaoniæ, quam Lyſtras appellant, Dii crediti ſunt, quòd extemplo à nativitate claudum incolumitate donaverint. Paulus, Mercurius; Barnabas, habitus eſt Jupiter, fortè quòd ille eloquens, quòd hic eſſet formoſus (*a*). Vide infra v. *Olympius. Jupiter Olympius*

JUSJURANDUM. Falſum & (*b*) inane juramentum Deus prohibet (*c*); cùm verò id neceſſitas poſtulet, neque per exterorum Deos (*d*), neque per res terreſtres, atque inanimes, neque per Cœlum, & ſydera, aut cujuſlibet vitam, ſed tantùm per ſe, ſuumque Nomen (*e*) jurare jubet. Chriſtus Dominus, qui non Legem perdere, ſed implere venerat, omnia juramenta interdicit (*f*), à quibus ea propter recentiores Eccleſiæ Fideles, Tertulliano, Euſebio, Chryſoſtomo, Baſilio, Hieronymo &c. teſtibus, omninò abſtinebant. Fatemur tamen, neque Apoſtolos, neque Patres omnia prorsùs juramenta improbaſſe; quandoque enim contingit, ut eadem neceſſario adhibeantur: quòd utique vel quammaxima niſi neceſſitas urgeat, vel utilitas poſtulet, præſtandum non eſt. Nobis ita frùgi vivendum, ut ipſa verba veluti juramenta habeantur, neque, niſi juſtitià & veritate comite, jurandum (*g*).

JUSTUS. Nomen hominis. *Joſeph*, cognomine *Barſabas*, qui unà cum D. Matthià, ut eorum alter proditori Judæ ſufficeretur, ſelectus fuerat (*h*), *Juſtus* appellabatur (*i*).

JUSTUS, Judæus, aliter *Jeſus*, & cognomento *Juſtus*, qui unà cum Paulo Romæ degebat an. 62., quo & Paulus Epiſtolam ſcripſit ad Coloſſenſes, qua Jeſu Juſti & Joannis Marci meminit, eoſque tunc ſolos ſui adjutores appellat (*k*).

JUSTUS. *Titus Juſtus*, Gentilis quidem, ſed timens Deum (*l*), Pauli hoſpes in urbe Corinthi (*m*), quem D. Chryſoſtomus (*n*), & Grotius [*o*] eumdem putant ac *Titum*, ad quem D. Paulus Epiſtolam ſcripſit. Plurimi tamen oppoſito favent.

JUSTUM, *Juſtitia* appellativo ſenſu. *Juſtitia* ut plurimum probitatem, æquitatem, virtutem, quæ cuique debita tribuit, ſæpè etiam virtutem, & pietatem generatim ſignificat; denique virtutum omnium, quæ hominem probum conſtituunt, collectionem (*p*).

2. *Juſtitia* interdum eam virtutem ſonat, quæ Miſericordiam avertens, injurias Deo illatas acrius ulciſcitur.

3. Interdum etiam Clementiam deſignat, Miſericordiam, & veniam, quam Deus peccatoribus indulget, cujuſmodi ſæpè apud Iſaiam (*q*). Quandoque hominem mitem, clementem, facilem inducit (*r*). Sic de Joſepho D. Matthæus (*s*): *Joſeph cùm eſſet Juſtus, noluit Mariam traducere: ignominia afficere, in jus trahere &c.*

4. Quandoque Juſtitiæ nomine eleemoſyna venit. *Peccata tua eleemoſynis (Hebr. juſtitiis) redime*, monuit Nabuchodonoſorem Daniel (*t*).

5. Eâ deſignatur Juſtitia, qua nos Deus calamitatibus eripit, & noſtram de noſtris hoſtibus vindictam repetit. *Elongatum eſt judicium à nobis, & non apprehendet nos Juſtitia* (*a*): Deum noſtri levamen, & hoſtium ultorem opperimur; calamitatibus tamen minimè liberamur.

6. *Facere judicium, & juſtitiam*, eſt omnia, quæ Deo & proximis debemus, implere; juſtitiam præcipuè & æquitatem omnibus exhibere deſignat.

7. *Aliquem juſtificare*, aliquem juſtum denunciare, & abſolvere ſæpè valet. Deus Judicem condemnat, qui juſtificat impium (*b*). *Juſtificare* ſonat etiam erudire, & juſtitiæ vias edocere (*c*). *Juſtificare* demum aſſumitur ad perhibendum, aliquem paucioribus, quam nos, eſſe vitiis obnoxium. Jeruſalem ſuis flagitiis Samariam, & Sodomam juſtificavit [*d*]; nempe iis urbibus ſcelere & malitià præſtitit.

IXION, avis, quam Moyſes inter immundas enumerat (*e*). Species eſt Vulturis albi, cujus viſus acutiſſimus. Hebræam vocem, quam hìc *ixionem*, in Levitico (*f*) *milvum* Hieronymus vertit. Hebræa autem vox eſt *raab*, ſeù *daab*. Amanuenſes reſch cum daleth confundentes, in Deuteronomio *raab*, & *daab* in Levitico tranſcripſere.

IZATES, Adiabenorum Rex, de quo ſæpè Joſephus (*g*), quemque Oroſius (*h*) Chriſtianæ Fidei, Joſephus verò Judaiſmo nomen dediſſe refert. Monobazum patrem, Helenam, Monobazi ſororem unà & uxorem, matrem habuit. A patre præ cæteris dilectus, quòd ei fratrum invidiam timeret, ad Abennerichum Regem Charaxſpaſini ad Tigrim in Sinûs Perſici finibus, miſſus fuit; ubi per Judæum, Ananiam nomine, veri Dei cultum edoctus, & aliquantò poſt Provinciæ Armeniæ *Karon*, in qua Arcæ Noe reliquiæ aſſervantur, à patre præfectus, patre tandem mortuo, Adiabenam reverſus eſt, & à Monobazo fratre, qui de matris induſtrià diadema abſenti ſervaverat, Regnum accepit.

Judaiſmum, quem maximè diligebat, quemve & mater, ab Judæo altero inſtructa, amplexa fuerat, publicè profiteri appetens, circumcidi petierat: de matris tamen, & Ananiæ conſilio, quòd rem periculi plenam ducerent, aliquandiù abſtinuit. Cum verò Moyſis librum quadam die evolvens, in alium Judæum incidiſſet, ab eo territus, quòd Legi injuriam inferret, ni imperata præſtaret, illicò circumciſione initiari voluit, & Ananiæ, matrique accitis ſe circumciſum aperuit. Ea res nil calamitatis Izati attulit, qui pacatis omninò rebus Regnum optimè geſſit. Fratres deinde, ejuſque etiam cognatos Judaiſmum amplexos ægrè tulerunt Regni Optimates; à quibus potentiſſimi hoſtes concitati bellum ipſi denunciarunt (*i*), quo tamen ſemper victor evaſit. Annos denique quinquaginta quinque natus, poſtquam annis viginti quatuor imperaverat, vitam abſolvit (*k*), & Monobazo filio (*l*) Regnum legavit. Ejus oſſa Jeroſolymam delata, unà cum matre in ſplendido ſepulchro, quod ipſa mater prope eam urbem extruxerat, condita fuere (*m*). Cum Titus Jeroſolymam oppugnaret, Izatis filiis & fratribus ſibi ſupplicantibus vitam indulſit (*n*).

a *Act.* 14. 11. *&c.*
b *Levit.* 19. 12.
c *Exod.* 20. 7.
d *Exod.* 23. 13
e *Deut.* 6. 13. *et Jerem.* 4. 2.
f *Matth.* 5. 33.
g *Vid. D. Auguſt. Ep.* 157. *n.* 40. *& Commentat. in Matth.* 5. 33.
h *Act.* 1. 23.
i *Vide v. Joſeph & Barſabae.*
k *Ad Coloſſ.* 4. 10. *&c.*
l *Act.* 18. 7.
m *Circa Ann.* 53.
n *Chryſoſt. in Ep. ad Tit. ho.* 1. *p.* 619.
o *Grot. in Ep. ad Tit.*
p *Vide Ezech.* 18. 5. *&c.*
q *Iſ.* 41. 10. *&* 42. 6. *&* 45. 8. *&* 46. 1. *&* 61. 10. *Vide & Pſ.* 50. 16. *&* 142. 1. *&c.*
r *Pſal.* 50. 16. *&* 142. 1. *Eccl.* 7. 17. *Rom.* 3. 25. *&c.*
s *Matth.* 1. 19. *Vide Grot. Druſ. Hamm. Prina. Camerar. Cnatchbul. Toynard. Martianay, Gatak ad Matth.* 1. 19. *&c.*
t *Daniel.* 4. 24 *Vide Prov.* 21. 26. *&* 11. 18. *& paſſim.*

a *Iſ.* 59. 9.
b *Prov.* 17. 15. *Iſ.* 5. 23.
c *Iſ.* 53. 11. *Dan.* 12. 3.
d *Ezech.* 16. 51. *&c.*
e *Deut.* 14 13.
f *Levi.* 11. 14.
g *Ant. l.* 20. *c.* 2. *& l.* 6. *c.* 36. *de Bello.*
h *Oroſ. l.* 7. *c.* 6. *qui & Helenam Izatis Matrem Chriſti Fidem amplexam aſſerit.*
i *Circa Ann. Ær.* 50.
k *Ad ſummum An. Ch.* 61.
l *Joſeph. Ant. l.* 20. *c.* 2. *prope finem aſſerit, Izatem Fratrè Monobazo Regnum reliquiſſe.*
m *Vide v. Helena.*
n *An. Ch.* 70. *Vide Joſeph. de Bello l.* 7. *c.* 13.

K

K Litera Hebræo Koph, & quandoque Caph respondet, cujus in Vernacula Lingua nullus, præterquam ad extraneas voces exprimendas, est usus. Quæ sub hac litera non invenies, quære sub litera C.

KABALA, Traditio. Vide *Cabala*.

KADESH. Vide *Cadee*.

KADUMIM. Vide *Cadumim*, Torrens Cadumim.

KALENDÆ, prima mensis dies. Nullæ Græcis Kalendæ; ex quo proverbium: *Græca Kalenda*; ignotum & incertum tempus. Hæbræis prima mensis dies quibusdam cæremoniis, quas v. *Neomenia* explicabimus, solemnis erat. Versionum Bibliorum Scriptores indiscriminatim vel *Kalendae*, vel *Neomeniam* ponunt, ut primam mensis diem significent. *Neomenia* Græcè idem est, ac *Kalenda*.

KANNA, sive *Canna*, Latinè *Calamus*, Hebræorum mensura, pedes decem, & tres pollices continens. Vide *Calamue*.

KARAITÆ, Judæorum secta, Textui, & literali Scripturæ sensui prorsùs adhærentes, Rabbanistis contrarii, qui Veterum traditiones sectantur. Vide *Caeaita*.

KASIB, sive *Kasbi*, urbs Tribûs Judæ. *Gen*.38. 5. Vide *Casib*.

KEDAR. Pater Kedarenorum, in Arabia Deserta. Vide *Cedar*.

KEDRON. Torrens *Kedron*. Vide *Cedron*.

KEPHA, *Kaipha*, sive *Kaipha*, vel *Hepha*, urbs, ad radices Carmeli montis sita, ad septemtrionem, è Regione Ptolemaidis. *Sycaminon* etiam dicitur, urbs scilicet ficulnearum. Vide *Cepha*, vel *Sycaminon*.

KEREM. Vide *Cherem*, Anathema, sive Excommunicatio. Vox hæc non per *K*, sed per *Ch* scribenda est.

KESITA. Vox hæc in Genesi (*a*), & in Job [*b*] legitur; & oves, sive agni vertitur. Ita Jacob centum agnis campum êmit, in quo tentoria fixit; & quisque ex cognatis, & amicis Jobi post illius valetudinem, illi agnum, sive ovem dono dedit. Plerique tamen Rabbini, & recentiores Interpretes, *Kesitha* monetæ genus significare arbitrantur; nam, inquiunt, ovis donum amicorum, & cognatorum liberalitate indignum, Jobique necessitati, ejusque, & eorum generi minimè congruum videbatur. At eadem ne dici non possent, si *Kesitha* monetam, præsertim non auream, nec magni pretii (sunt enim qui minimam dicant) significare asseratur (*c*)? Bochartus, & Eugubinus credunt, Septuaginta pro *agnis* minas legere; Græcè *Hecaton mnon*, pro *Hecaton amnon*. Mina 60. siclis Hebraicis, scilicet 97. libris, solidis sex, denariis decem respondebat. Cl. Le Pelletier Rothomagensis credit, *Kesitha* monetam fuisse Persicam, hinc sagittario [*Kesitha*, sive *Keseth* Hebraicè arcum significat] inde agno signatam; auream insuper sub Darici nomine toto Oriente notissimam, quæque libras 12. solidos decem æquat. Eruditi aliquot valore *Kesita* non expresso, argenteum nummum ove signatum fuisse dicunt; ex quo Septuaginta, & Vulgata ovem reddidere. Nos auri, argentique bursam opinamur, quæ pecuniæ summa adhuc in Orientalium computis viget. Bursa apud Persas, 50. Tomanos continet, scilicet 2500. nummos, quorum singuli 18. solidis nostratibus respondent. *Kista* Caldaice mensuram, vas sonat; eamdemque Eusthatius mensuram esse Persarum asserit. Jonathan, & Targum Jerosolymitanum vocem *Kesita*, margaritam vertunt (*a*).

a *Gen*. 33. 19. *Idem repetitur apud Josue* 24. 32.
b *Job*. 42. 11.
c *David Kimchi Kesitha per vocem explicat, qua Gerab Hebraicum, valore unius oboli, sive paulò pluris, quàm solidi, & 7. denariorum significat. Apud Hebræos minor pecunia non erat quàm Gerab, quæ vertitur Meàh in Caldæo* 1. *Regum* 2. 37.

a *Vide Nost. Comm. in Gen*. 33. 19.

KIBERATH-HARETZ, vox (*b*), quam S. Hieronymus in Genesi vertit: *verno tempore*; in Regibus, *electo terra tempore*; Septuaginta vocem Hebræam *Chapbeata* servant, & *Hippodromo* addunt; innuentes fortasse, vocem *Kibeeath-haretz* spatium significare, quod equus in *Hippodromo* percurrebat, duo scilicet stadia, & 300. passus. Aquila vertit, *secus viam*; alii (*c*), jugerum terræ; alii, iter, quod à prandio ad cœnam confici poterat. Nos vocem *Kiberath* ex Hebræo *Karab*, sive *Kabar*, laborare, deducimus; & *Kiberath-haetz* terræ tractum, quem duo boves unà die arant, significare censemus. Tractus iste 120. pedes in longum absolvit; & jugerum bis hanc longitudinem exæquat. *Jugum vocabatur*, ait Plinius (*d*), *quod uno jugo boum in die arari posset. Actus, in quo boves agerentur cum aratro, uno impetu justo. Hic erat CXX. pedum: duplicatusquè in longitudine jugerum faciebat* (*e*). Vide & 1. *Reg*.14.14., ubi Jonathas ipsiusque armiger 20. homines interfecisse dicuntur, *in media parte jugeris, quam par boum in die arare consueverit*.

b *Gen*. 35. 16., & 48. 7. & 4. *Reg*. 5. 19.
c *Chald. Syr. Vatabl.*
d *Plin*. *l*. 18. *c*. 3.
e *Confer Columel*. *l*. 5. *c*. 1. *Isidor. Origin*. *l*. 15. *c*. 15.

KIBEROTH-AVAH, sive *Kiberoth-hattaavah* (*f*), Sepulcra Concupiscentiæ, nomen stationis cujusdam Israelitarum in deserto, cùm hi carnes, manna fastidientes petiere, iisque immensam adeò coturnicum copiam immisit, ut pluribus diebus sufficerent. Cùm tamen coturnices nondum consumpsissent (*g*), Deus flagellum excutiens, tot eorum interfecit, ut inde locus diceretur, *Sepulcra Concupiscentia*.

f *Num*. 11. 34. 35.
g *Num*. 11. 33. 34. *Psalm*. 77. 30.

KIKAION, vox à S. Hieronymo, & Aqui-

Aquila per *hederam* versa [a], & Septuaginta per *Cucurbitam*. Hederam Hebræo *Kikajon* minimè respondere fatetur S. Hieronymus; cùm tamen nulla vox Latina illius sensum attingat, *hederam* scribere maluisse, quàm *Kikajon*, quod monstrum aliquod in India, vel in Bœotiæ montibus natum aliquibus sonare potuisset. Plantam hanc idem ita describit: *Est autem genus virgulti vel arbusculæ, lata habens folia in modum pampini, & umbram densissimam, suo trunco se sustinens; quæ in Palæstina creberrimè nascitur, & maximè in arenosis locis: mirumque in modum si sementem in terram jeceris, citò confota consurgit in arborem, & intrà paucos dies, quam herbam videras, arbusculam suspicis.*

Interpretes recentiores (b) ferè omnes conveniunt, Hebræum *Kikaion palmam Christi*, sive *Ricinum*, Ægyptiacè *Kiki*, & Græcè *Sels-cyprion*, sonare, quæ planta lilio similis folia habet lævia, expansa, & nigris maculis respersa; truncum verò teretem, & lævem, floresque diversi coloris. Dioscorides hujus genus quoddam refert, ad parvæ ficûs altitudinem provehens, foliis platano similibus, majoribus tamen, lævioribus, magisque ad atrum inclinantibus; trunco demum & ramis cavis, utì arundinis. Hanc fortasse innuit Jonas. Narrat S. Augustinus (a), cùm quidam Africæ Episcopus Hieronymianam Versionem in populi cœtu legi jussisset, adstantes ægrè audisse, cùm *hederam* pro *cucurbita*, utì legi consueverat, intellexere: quare Judæos qui in urbe erant, consulere visum est, qui dolo ne, an inscitiâ cucurbitam legi debere declararunt: ipseque Episcopus, ut populum sedaret, suâque in communione retineret, Hieronymi Versionem eo in loco vitiosam dicere coactus est.

KINNERETH, sive *Cinnereth*, Tiberias. *Lacus Cinnereth*, Lacus Tiberiadis.

KIPPUR, sive *Chippur*, Festum expiationis solemnis. Vide *Expiatio*.

KIR-HARESETH. Vide *Ar*, *Areopolis* Moabitarum Metropolis.

KIRIATH-ARBE, *Kiriath-sepher*, *Kiriath-iarim*. Vide *Cariath-arbe* &c.

KISON, sive *Kisson*. Vide *Cison*. Torrens *Cison*.

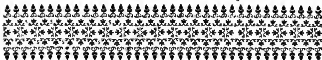
KOSEBA, urbs Moabitarum (b).

a *Jonas* 4. 6. *Kikajon*. 70. *Kolokynte*, *Cucurbita*. *Aq.* *Kissys*, *Hedera*. *Vide Hieron. in Jon.* 4.

b *Kimchi*, *Boch. Mont. Jun. Pisc. Mercer. Grot. Buxtorf. Drus. Ursin. Breman. alii.*

a *Aug. Ep.* 71. & *Ep. Hieron. inter Augustino* 75. *n.* 22.

b *Vide* 1. *Par.* 4. 21. *in Hebr.*

LA

a Genf. 10. 13. LAABIM, sivè *Lababim* (*a*), tertius Mezraim filius. Laabim Libyæ populos, ex Africæ vetustissimis designare creditur: qui propè Ægyptum, ad Thebaidis occasum, & ad Mediterraneum sedes fixerant. *Lababim* accensum sonat; *lababu*, flammam; & Libya maximo Solis æstu torrebatur.

LAADA, filius Selæ, Maresæ pater, ex Tribu Judæ. 1. *Par.* 4. 21.

LABAN, Bathuelis filius, Nachoris nepos, frater Rebeccæ, Rachelis, & Liæ pater. Jacob in Mesopotamiam veniens, à patruo Labano humanissimè exceptus est (*b*). Elapso post Jacobi adventum mense, Laban nepoti optionem dedit, ut quam mercedem vellet, postularet; cùm fas non esset, ut ille, quàmvis nepos, absque mercede ferviret. Cui Jacob septennale servitium obtulit, dum Rachelis minoris filiæ nuptias Laban polliceretur (*c*). Uxorem igitur suam à Labano postulavit, cum jam tempus debitum advenisset. Laban annuens, convivium nuptiale instruxit, Liamque pro Rachele vespere Jacobo supposuit: ità Jacob nonnisi die sequenti fraudem animadvertit. Hac tamen cognitâ, Jacob cum Labano conquestus est; cui ille, apud suos moris non esse respondit, ut minores filiæ ante majores nuptum traderentur. Rachelem tamen etiam se consecuturum sciret, si altero septennio sibi famularetur. Condi ioni acquiescens Jacob, post annos septem cum Lia transactos, Rachelem duxit.

b *Genef.* 28. & 29. *A. M.* 2245. *ante Chr.* 1755. *ante Ær.* 1759.

c *Sunt qui Rachelem duxisse negent ante expletos hosce servitutis annos: sunt qui affirant, eaque verba: jam tempus completum est: explicent, ut si dixisset: Ea sum ætate, ut familiam, & uxorem comparare debeam; 77. enim annos numerabat.*

Cum Jacob annis quatuordecim Labano servisset, discessum in Chananæitidem parabat. Labao verò ipsum impediens, ut suâ in servitute perseveraret, exoravit; simulque quam sibi vellet mercedem, exhibuit. Jacob maculosos è grege fœtus, atrosque, qui scilicet infimi pretii lanâ vestiuntur, poposcit. Assentiens Laban, atra, maculosaque ab albis sejunxit; istaque filiis suis, illa Jacobo tradidit, verens ne dolo malo Jacob, maculosas capras ovesque albis immiscens, curaret, ut omnia maculosa orirentur. Jacob tamen divinitùs per quietem didicit, qua ratione maculosos fœtus compararet; si nempe ante coeuntium matrum oculos varii coloris virgas exponeret. Spe non frustratus Jacob, adeò divitiis & potentiâ crevit, ut Laban & filii summo in ipsum livore arderent.

d *Gen.* 31. 1. &c. *Circa A. M.* 2265. *ante Chr.* 1735. *ante Ær.* 1739.

Horum invidiam noscens Jacob (*d*), discedendi consilium, inscio Labano, inivit; eâque cautione perfecit, ut vix tertiâ die ab ejus discessu Laban resciverit. Hic igitur Jacobum persequens, ipsumque ad montem Galaad assequens, solas cum illo querelas fudit [venienti enim Dominus per quietem visus imperaverat, ne quidquam gravius in Jacobum loqueretur]: cur scilicet filias, nepotesque amplexandi, ipsumque abeuntem musicis concentibus comitandi commodum sibi non concessisset. Cum verò de Diis suis, sive *Teraphim* (*a*) raptis querelam instituit, gravissimis verbis conceptum furorem ostendit. Cui Jacob concitatè respondit, quem ex suis ejus furti reum invenisset, se etiam assentiente, interficeret. Idola quippe à Rachele ablata ignorabat. Laban igitur omnia Jacobi tentoria ferutatus, nihil invênit: Rachel enim idola sub cameli stramento condens, omnem patris diligentiam frustravit. Vide *Rachel*.

a *Vide* Teraphim.

Jacob deinde vicissim cum Labano conquerens, præsentem sibi illatam injuriam, mercedem decies mutatam, animique pravitatem, qua, nisi Deus sibi adfuisset, inopem se ad patrem remisisset, exprobravit. Cui Laban: Filias, nepotesque meos habes: quid gravius in ipsos moliar? Quæ habes, tibi gratulor: Fœdus jam ineamus, ejectoque monumento æternam amicitiam polliceamur. Igitur mutuum fœdus jurarunt, testemque fœderis ingentem lapidum acervum erexere; quem Laban patrio, Chaldæo nempe, sermone *Jegar schabaddutah*, Acervum testimonii; Jacob vernaculo pariter, Hebræo scilicet, seù Phœnicio, *Gal-haad*, Acervum testis, nuncuparunt (*b*). Subdidit Laban: Dominus Judex sit nostrûm, si filias meas malè acceperis, aliasve præter illas duxeris. Testis acervus iste in utrum ex nobis, qui pravâ mente in alterutrius regionem veniens, hunc transierit. Abrahami, Nachoris, eorumque Patrum Deum Judicem invoco. Tum victimis immolatis, ciboque ac potu simul refecti, primo manè Laban supremùm filiabus, nepotibusque valere jussis, in Haram rediit. Hæc de Labano scimus.

b *Genef.* 31. 47.

LABAN, ignotus trans Jordanem locus in planitie Moab. *Deut.* 1. 1.

LABANA, urbs Judæ (*c*), eadem facilè ac *Lebana*, *Lobana*, *Lebnu*, seu *Libnu*, in meridionali Judæ regione. Eusebii ætate, eodem authore, locus quidam *Lebna*, in Eleutheropolis regione reperiebatur. Propè hanc Lebnam Judæos in deserto castrametatos (*d*) opinor.

c *Josue* 15. 42.

d *Num.* 33. 21.

LABANATH, locus in Tribu Aser (*e*), quem *Promontorium album* (*f*) inter Ecdippum, & Tyrum esse opinamur. Quod Vulgata *Sihor & Labanath*, id Hebræus *Sihor-Lebanath* legit; ex quo arguere licet, duas hasce

e *Josue* 19. 27.

f *Plin. l.* 5. *c.* 19.

hasce dictiones eumdem locum significare, & *Sibor* torreotis nomen esse, ac si diceretur: *Et torrens aqua turbida, situs ad Promontorium album.*

LABOSARDACH, sivè *Laborosoardochar*, Babylonis Rex, pater Nerglissoris, si Beroso credimus, mensibus novem imperavit, A' suis interfectus, successorem babuit Nabonidum, juxta Berosum; sivè *Nabanardocham*, ut Abideno; seu *Labynitam*, ut Herodoto placet. Postremum hunc nonnulli cum *Balthasare* Danielis confundunt. Nabuchodonosoris posterorum series inextricabilibus ambagibus involuta est. Vide Chronologos, & interpretes in Danielem, & vocem *Niglissor*.

LABRUM, seù *Lavacrum* Tabernaculi. Moyses ex mulierum ante Tabernaculi fores excubaotium speculis labrum æneum compegit (a). Olim apud Persas à mulieribus, quæ diem somno indulgebant, ante Regis palatium noctes facibus uodique clarescentes in musicis, in cantu vocum atque nervorum, Athenæo teste (b), absumebantur. Ante Regum Orieotalium vestibula mulieres ad bæc usque tempora excubantes accipimus (c). Hinc fortè factum credimus, ut Hebræorum mulieres ante suum Dominum & Regem, insomnes noctes traducerent.

a *Exod.* 38. 8.
b *Athen.* l. 12. *Dipnosoph.* c. 2.
c *Chardin. Voyage de Perse* l. 2. p. 229.

Ex qualibet metallorum specie, ex argento nempe, ex cupro, ex stamno, ex stamni, & cupri mixturâ specula olim confici consueverant, quem adhuc morem Orientalium plerique tenent. Nullo itaque negotio ex iis Tabernaculi Labrum Moysi construere contigit; licèt enim eorum perplurima id opus exposceret, attamen plura etiam superfuisse non ambigimus, cum juxtà vim phrasis Hebraicæ, instar exercitûs mulieres illæ ab Tabernaculum confluerent.

LABRUSCA, fructus vitis sylvestris; Græcè autem dicitur *ampelos agria* (d). Virgilius (e).

.... Aspice ut antram
Sylvestris raris sparsit labrusca racemis.

Labruscæ fructus vocantur *ænanthes*, quod vini mucorem sonat; & nunquam maturescunt, neque ab iis nonnisi omphax elicitur. Apud Isaiam Dominus de populo suo idcircò conqueritur (f), quòd instar vineæ electæ excultus, pro fructibus optimis, labruscas eduxerit, Hebr. Olfactui & gustui ingratissimos fructus, proximè accedentes ad uvam Sodomorum, de qua Moyses (g). *De vinea Sodomoram vinea eorum, & de suburbanis Gomorrha: Uva eorum uva fellis, & botri amarissimi. Fel Draconam vinum eorum, & venenum aspidam insanabile.*

Alicubi Scriptura meminit *vinea Sorec*, quam hic appellat, vel quòd in valle Sorec (h) oriretur, vel quòd, ut ajunt Judæi, acinis careret. Uvam hanc albam seu flavam credimus (i).

d *Plin.* l. 23. c.
e *Virgil. Eclog.* 5.
f *Is.* 5. 2.
g *Deut.* 32. 32
h *Judic.* 16. 4.
i *Vid. Hebr. Is.* 19. 9 *& Zach.* 1. 8.

LABYNITUS. Vide *Nabonides*.

LACEDÆMON, seu *Sparta*, celebris Peloponnesi civitas. Lacedæmones ab Hebræis nonnisi post Machabæos cogniti, & commercio juncti. Lacedæmonum Rex Areus literas ad Oniam III. Pontificem dedit (a), quibus significabat, se, cum audisset, Judæos & Lacedæmonas junctos esse cognatione, utpotè Abrahami posteros, postulare, ut se de eorum rerum statu admonerent. Onias Arei legatos humanissimè excipiens, Spartiatis rescripsit, duarum gentium cognationem libentissimè comprobavit. Diu post (b) Jonathas Machabæus Legatos Romam missos, ut fœdus innovarent, Spartâ transire jussit, ut iis civibus literas darent, quibus tota Arei Epistola recitabatur, addebaturque, Judæos satis superque cognationem suam cum Spartiatis è Libris sacris didicisse; res verò Reipublicæ, licèt in præsentia Lacedæmonum ope non egerent, fœdus tamen cum ipsis innovare, eosque suæ Reipublicæ statûs certiores facere voluisse, missis Legatis: diù bellis, & persecutionibus agitatos, nunc demum Dei ope quiescere. Lacedæmonum responsio periit.

a 1. *Mach.* 12. 7. *&c. An. M.* 328 *ante Ch.* 579. *ante Ær.* 183. *Latinus Textus literas à Judæis ad Spartiatas priùs missas refert: contrà Græcus priùs à Spartiatis ad Judæos.*
b *Vid.* 1. *Mach.* 12. 7. *&c. & Joseph. Antiq.* l. 12. c. 5. *Circà An. M.* 3860. *ante Ch.* 140. *ante Ær.* 144.

Diù antea, Jason Judæorum Pseudo-Pontifex, & Oniæ III. frater, è patria elabi flagitiis suis coactus, ad Lacedæmonas confûgit (c), asylum apud ipsos se habiturum sperans. Ut verò Lacedæmones fugæ causam intellexere, ipsum relinquentes, ipsum vel illius defuncti cadaver in sepulchrum inferre abnuêre. De Judæorum & Lacedæmonum cognatione fusiùs egimus Dissertatione peculiari ante Commentaria in Machabæos.

c 2. *Mach.* 5. 7. *Circa An. M.* 3835. *ante Ch.* 165. *ante Ær.* 169.

LACERTA, qua unà cum *stellione* veluti immundis animalibus Moyses vesci Hebræis probibet (d). Plurimæ lucertarum species: in Arabiâ quædam usque ad cubitum, in India verò usque ad pedes quatuor & viginti producuntur. Apud Americos gustui optimæ, quarum una quatuor homines explet, comeduntur. In Arabiâ etiam, & in Judæâ, quòd eas Moyses interdixerit, aliquandò comedi solitæ videntur.

d *Levit.* 11. 30.

Plurium lacertarum Scriptura meminit, quæ pluribus etiam phrasibus exhibeotur: *Letaa*, *Chometh*, *Tinschemeth*, & *Sebemamith*. Tres primæ voces in superiori Levitici loco leguntur, quarum duas priores *stellionem & lacertam*, tertiam verò *talpam* vertunt, qua tamen Bochartus Chamæleontem designari tuetur. Quarta, seù postrema, quæ in *Proverb.* 30. 28. *stellio* vertitur. Bochartus idem, cui hac in re quammaximè deferimus, Vulgatæ, & Septuaginta, qui *simiam*, *hirudinem*, *araneam* reddunt, Versionem defendit (*).

* *Vid. Bochar. de anim. sac.* p. 1. l. 4. c. 4. 5. 6. 7.

LACHIS, urbs meridionalis Tribûs Judæ (e). Suâ etate Eusebius & S. Hieronymus vicum *Lachis*, septem ab Eleutheropoli milliaribus, meridiem versùs, fuisse testantur. Sennacherib irrito labore Lachis obsedit; ex eâque Jerosolymam Rabsacem misit (f).

e *Josue* 10. 26. & 15. 39.
f 4. *Reg.* 18. 17. & 19. 8. & 2. *Par.* 32. 9.

LACTUCÆ. Deus Hebræos Agnum Paschalem *cum lactucis agrestibus* (g) *comedere* jussisse dicitur. Hebræus tamen solum habet, *cum amaris condimentis*, quæ gustum sollicitarent, velutì sinapio &c.

g *Exod.* 12. 8.

LACUS. Tres ampli lacus in Judæa erant: *Lacus Asphaltidis*, *lacus Tiberiadis*, & *lacus Semechon*. *Lacus* etiam *Sirbonidis* in vicinia, Ægyptum versùs, noscitur. Singulos

los suis locis vide. Præter hosce lacus, stagna etiam erant, quibus lacûs nomen indebatur; utì lacus *Cendevia*, ex quo parvus amnis Beleus oritur, ad Ptolemaidis orientem; & lacus Cæsareæ Palæstinæ; lacus *Phiala*, ad Libani radices; lacus *Jazer*, & lacus *Hesebon*, trans Jordanem. Lacûs à Manasse intrà duos Jerosolymæ muros constructi meminit Isaias (*a*).

LACUS, in Latino Scripturæ Textu, *laccos* in Græco, & *bor* in Hebræo, variam obtinent significationem: pro lacu enim (*b*); cisternâ (*c*); receptaculo, in quo vinum oleumque servantur (*d*); sepulchro, sive antris in saxo excisis, in quibus cadavera condebantur (*e*), usurpatur. Interdum locum designat, quò animæ post mortem recipiuntur, eumque, quem Scriptura infernum nuncupat (*f*); carcerem etiam, in quo servi detinentur (*g*), & leonum, aliarumque ferarum caveam significat (*h*).

LAHELA, regio transjordanica, quò Teglatphalassar Babylonis Rex Tribus Ruben, Gad, & dimidiam Manassis transtulit (*i*). Verisimillimè *Labela* eadem est, ac *Hale* (*k*), eademque pariter ac *Hevila*, seù *Chola* (*l*), Colchidem, & Armeniam versùs. Vide nostram Dissertationem de loco, quò decem Tribus translatæ fuerunt.

LAHEM, pro Betbleem scribitur (*m*).

LAIS, sivè *Lesem*, alio nomine *Paneas*, indè *Cæsarea Philippi*, demum *Neronias* (*n*). Hanc nonnulli cum *Dan* injuriâ confundunt, cùm alia prorsùs esset *Dan* à *Lesem*, & *Paneade*; aberat enim à Paneade 4000. passibus, Tyrum versùs [*o*]. Vide *Paneas*.

LAIS, pater Phalti, ex urbe Gallim (*p*).

I. LAMECH, Mathusalæ filius, & pater Noe. Annos 182. natus Noe genuit (*q*), post cujus ortum annis 595. superfuit: quare omnes Lamechi anni 777. fuere, cùm anno M. 874. natus, anno 1651. obierit.

II. LAMECH, ex Caini genere, Mathusaelis filius, Jabelis, Jubalis, Thubalcaini, & Noemæ pater (*r*). Polygamiâ, cujus ipse inventor creditur, celebris est in Scriptura Lamech. *Adam*, & *Sellam* duxit; illam Jabelis, & Jubalis matrem; hanc Thubalcaini, & Noemæ. Lamech igitur quondam uxores allocutus, *Audite*, ait, *vocem meam uxores Lamech, auscultate sermonem meum; quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in livorem meum. Septuplùm ultio dabitur de Cain; de Lamech verò septuagies septies*. Inextricabile profectò ænygma sunt hæc verba, quæ Interpretes totis viribus explicare nituntur. Hebræorum Traditio fert, Lamechum oculorum usu amisso, Cainum in venatione ignotum sibi, & pro bellua habitum occidisse, deinde filium suum Thubalcainum, qui causam homicidio præbuerat, cùm patri, ut sagittam emitteret in quemdam locum densissimum, ubi strepitus auditus fuerat, significasset. Alia dicuntur nihilò meliora, vel certiora, quorum pleraque in Commentario recitavimus (*s*). Lamechi filios 77. numerat Josephus (*t*); Scriptura tamen tres filios, & unicam filiam, de quorum singulis suo loco egimus. Author Libri, *Polygamia triumphatrix*, beroem suum Lamechum statuit, ejusque polygamiam à Scriptura commendante relatam contendit.

a *Is.* 22. 11.
b *Ita passim Vulgata.*
c *Genes.* 37. 20 & 40. 15. *Levit.* 11. 36. & *sæpius.*
d *Marc.* 12. 1. *Apoc.* 14. 19. 10
e *Psal.* 27. 1. & 30. 4. & 88. 7. & 143. 7. *Prov.* 1. 12. *Is.* 14. 15.
f *Is.* 38. 18. *Ezech.* 26. 20. & 31. 14. &c. & 31. 18. &c. *Jerem.* 3. 55.
g *Gen.* 40. 14. 15. *Exod.* 12. 29. *Is.* 24. 22.
h *Dan.* 14. 38. 39. 41. *Vide* & *Dan.* 6. 7. 16. 17. &c.
i 1. *Par.* 5. 26. & 4. *Reg.* 15. 29.
k 4. *Reg.* 17. 6. & 18. 10.
l *Gen.* 2. 11.
m 1. *Par.* 4. 22.
n *Antiq.* l. 2?. c. 8.
o *Euseb.* & *Hieron. in locis Hebr. in Dan*, & *in Betsame.*
p 1. *Reg.* 25. 44.
q *Gen.* 5. 25... 31.
r *Genes.* 4. 18. &c.
s *Vide* & *Perer. in Gen.* 4. & *Cl. Bayle ad vocem* Lamech.
t *Ant.* l. 1. c. 2.

LAMIA. *Lamia*, *Lemures*, *Larva*, & *Empusæ* à Veteribus fœminæ quædam, seù Dæmones dicebantur, qui sub mulierum forma pueros blanditiis trahentes, deinde vorabant. Nullibi præterquam in nutricum & fœminarum mente lamias extitisse credimus, non secùs ac nocturnæ stryges, quæ Sabbathi nocte per aera ferri dicuntur. S. tamen Hieronymus eam vocem bis in Vulgata scribere non formidavit (*a*): *Sed & lamiç nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto*. Hebræa tamen vox *thannim*, belluam marinam exprimit; ibique facillimè S. Hieronymus *lamiam*, canem marinum, sive cetum exprimere contendit, quæ vivos fœtus cùm edant, suo lacte nutriunt. Hæc optimè congruunt comparationi ductæ à Jeremia ex lamia ad filiam populi sui.

Secundò lamia in Isaia scribitur (*b*). Propheta, juxta Vulgatam, regionem Edom, sivè Idumæorum in solitudinem reducendam scribit, ibique *cubaturam lamiam*. & *requiem sibi inventuram*. Hebræum habet *lilith*, quæ vox aliquibus (*c*) noctuam, sivè quampiam aliam è noctuarum genere avem sonat. Docent Rabbini (*d*), *Lilith* primam fuisse Adami uxorem, quæ cum viro jurgata, nomine Jehovah, quod nulli proferre licet, pronunciato, in aera sublata est. Adam cum Deo uxoris raptum conquestus, tres Angelos obtinuit, qui Lilith reditum imperarent: secùs, centum ex filiis suis quotidie morituros sciret. Illa tamen reditum pertinaciter abnuens, filiorum morti potiùs acquievit. Angeli demum cum ipsam ad reditum cogerent, ut se in aere sinerent, exoravit, pollicita se nunquam eos parvulos læsuram, qui illorum nomina præsetulissent. Hinc Judæi, ut parvulos suos ab hujus impiæ mulieris insidiis eximant, in membrana eorum collo appensâ inscribunt: Sexoi, Sansenoi, Sammangeloph. Vide *Lilith*.

LAMINA AUREA. Judæorum Pontifex auream in fronte laminam gerebat, inscriptam: *Kodesch-la-Jehovah*, Sanctum Domino, quæ sericâ teniâ fronti alligabatur.

LAMNAZEACH. Vox Hebræa, in titulis Psalmorum frequens, quam Vulgata, & Septuaginta vertunt, *In finem*; Aquila *Victoriam danti*, seu *victori*; Theodotion, *In victoriam*; Chaldæus, *In laudem*; Symmachus, *Carmen victoria*. Plerique tamen Interpretes, post Rabbinos, reddunt, *Præfecto musices*; neque ulla est in Psalmis difficultas, quæ hoc dato non explicetur. Hebræum *Hazach*, ex quo *Lamnazeach*, alicui præesse significat: in Templo autem singulas familias & classes musicorum sub Præfecto fuisse scimus [*e*].

LAMPAS. Lampadum sæpè meminit Scriptura, quæque vetus illarum forma fuerit, disquirere operæ pretium ducimus. 1. Veteres plerumque non cereis, vel sebo quæ accenderent, sed oleo utebantur. Lampas, seu candelabrum septem ramis distin-

a *Jerem. Thren.* 4. 3.
b *Is.* 34. 14.
c *Chald. alii quidam.*
d *Vide Buxtorf. Synag. Jud.* c. 1. *ex lib. Bensira.*
e *Vide* 1. *Par.* 6. 31. & 1. *Par.* 29. 30. &c.

ctum à Moyse in Sancto collocatum, aliudque à Salomone in Jerosolymitano Templo statutum, parvæ lampades erant, quæ oleo repletæ cuique candelabri ramo imponebantur. Familiares lampades, vel candelabra, basi cuidam, altæ satis, & super pavimentum erectæ, superponebantur. Gedeonis militum (*a*), & Virginum fatuarum, prudentumque (*b*) lampades, alterius formæ erant. Faces quædam erant seu ferreæ, seu fictiles, lineis quibusdam veteribus circumdatæ, quæ oleo identidem conspergebantur. Bernerius (*c*) in India earum lampadum usum adhuc vigere testatur, quas ferrum esse dicit ligneo manubrio compositum, cujus extremitas vetusto lineo circumdatum est, quòd identidem à deferente madefit oleo ex cupreo, vel stamneo vase educto, quòd vas oblongo collo præditum præ manibus fertur.

a *Judic.* 7. 16.
b *Matth.* 25. 1. *&c.*
c *Bernier, Lettre à M. de Merville*, p. 34.

Veteres hasce lampades inter Romana monumenta reperiri testatur Gallonius (*d*), quas ità describit. Erant vasa vel terrea, vel ferrea, lata unius palmi longitudinis, vel aliquantulùm majoris, quæ deinde à summo ad arctiorem formam paululùm, præposteræ, perversæque pyramidis instar, contrahebantur, atque adstringebantur. Postea verò vasa hæc hastulis quibusdam quadratis & simul colligatis septa, quæ ad vasorum similitudinem & ipsæ à summo paulatim adstringebantur, igne flammam emittente repleri solebant. Apud Homerum (*e*) ignis pingui & odoro ligno, altis basibus in aulæ medio statutis imposito, accenditur. Hæc tamen non officiunt, quin olim cereis, facibus, lampadibusque cerâ, sivè alio quopiam inflammabili repletis uterentur. Ità Jason Judæorum Pontifex Antiochum Epiphanem *cum facularum luminibus, & laudibus* (*f*), Jerosolymam ingredientem excepit.

d *Gallon. de cruciatib. Martyr.* c. 6.
e *Odyss.* Ψ. 105. *&c.*
f 2. *Mach.* 4. 22

LAMUEL, vox in Salomonis Proverbiis [*g*]: *Verba Lamuelis Regis*, sonans eum qui Dei est, vel qui à Deo possidetur. Communior sententia fert, Lamuelem eumdem esse Salomonem, idque nomen illi à matre inditum, ut illum Deo à se dicatum significaret. Hunc Scriptura Salomonem, Jedidiah, Coheleth, Agur, Lamuelem, & filium Jake nuncupat. Septuaginta vertunt: *Verba mea à Deo Rege meo prolata sunt*.

g *Prov.* 31. 1. 2. 4.

LANCEA, quæ Servatoris latus fodit. Vide *Longinus*.

LAODICEA. Plures hujus nominis urbes; de Laodicea tamen Phrygiæ, ad amnem Lycam propè Colossas, solum Scriptura. Vetus hujusce nomen, *Diospolis*, inde *Rhoas*. Denique ab Antiocho Stratonici filio restituta, *Laodicea*, ex *Laodice* illius uxore appellata est. Numquam S. Paulus Laodiceam petiit; neque Laodicenses Paulum umquam vidêre [*h*]. Cum tamen Apostolus ab Epaphra eorum Episcopo didicisset, Pseudo-Doctores quosdam dogmata quædam perniciosa Colossis, & Laodiceæ disseminasse, ad Colossenses scripsit, ut eos ab his erroribus præmuniret; quam epistolam Colossensibus imperat, ut ad Laodicenses mittant, & eam quę Colossensium est, ipsi legant. *Et cum lecta fuerit apud vos Epistola hæc, facite ut & in Laodicensium Ecclesia legatur, & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis.*

h *Coloss.* 2. 1.

Postrema Pauli verba: *Et eam, quę Laodicensium est vos legatis*, dubia sunt. Vel enim Epistolam Pauli ad Laodicenses, vel Laodicensium ad Paulum significare potest. In hoc dissident Interpretes; alii enim (*a*) primo sensu intelligunt, alii secundo. Pauli ad Laodicenses Epistolam adhuc legimus. Theodoretus (*b*) & S. Hieronymus (*c*) cujusdam ad Laodicenses Epistolæ meminere. Septimi Concilii Patres (*d*) Majoribus suis quamdam ejusmodi Epistolam notam fuisse testantur: utrique tamen veluti falsam & suppostitiam rejecere; recentioresque Eruditi eadem notâ vulgò inurunt eam, quæ sub Pauli nomine in veteribus quibusdam Bibliis in Germania, & Antuerpiæ impressis, & in veteribus Mss. legitur. Dubium etiam est, utrum hæc eadem sit ac ea, de qua Veteres, cum Græcè non extet: quæ enim ab Huttero Græcè vulgata est, ex Latino Exemplari in Græcum versa est. Epistolam ad Laodicenses ab hæreticis interpolatam testatur Philastrius; & Timotheus Presbyter Constantinopolitanus (*e*) hoc Manichæis adscribit. Quam tamen habemus, nil Manichæum olet. Hanc eamdem subjicimus.

a *Greg. Mag. l.* 35. c. 15. *Moral. in Job. Philastr. de hæres.* c. 88. *Haymo. Hervaus, &c.*
b *Theodoret. in Coloss.* 4.
c *Hieron. in Catalog. Legunt quidam & ad Laodicenses Epistolam, sed ab omnibus exploditur.*
d *Septima Synod. Oecum. an.* 787. *sive Nicæna II. act.* 6.
e *Timoth. libell. de his qui ad Ecclesiam accedunt, apud Meurs. Var. divin.*

Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, fratribus, qui sunt Laodiceæ, gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo. Gratias ago Christo per omnem orationem meam, quod permanentes estis, & perseverantes in operibus bonis, promissionem expectantes in die Judicii. Neque disturbent vos quorumdam vaniloquia insimulantium veritatem, ut vos avertant à veritate Evangelii, quod à me prædicatur. Et nunc faciet Deus, ut qui sunt ex me, ad perfectum veritatis Evangelii sint deservientes, & benignitatem operum facientes, quæ sunt salutis vitæ æternæ. Et nunc palàm sunt vincula mea, quæ patior in Christo, in quibus lætor & gaudeo. Et hoc mihi est ad salutem perpetuam quod, factum est orationibus vestris, & administrante Spiritu Sancto, sivè per vitam, sivè per mortem. Est enim mihi vivere vita in Christo, & mori gaudium. Et ipse in vobis faciet misericordiam suam, ut eamdem dilectionem habeatis, & sitis unanimes.

Ergo, dilectissimi, ut audistis præsentiam Domini, ità sentite, & facite in timore; & erit vobis vita in æternum. Est enim Deus, qui operatur in vobis; & facite sinè peccato quæcumque facitis, & quod est optimum. Dilectissimi, gaudete in Domino Jesu Christo, & cavete omnes sordes in omni lucro. Omnes petitiones vestræ sint palàm apud Deum. Estote firmi in sensu Christi, & quæ integra, vera & pudica sunt, facite; & quæ audistis, & accepistis, in corde retinete, & erit vobis pax. Salutant vos omnes Sancti. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen. Et hanc facite legi Colossensibus, & eam, quæ est Colossensium, vobis.

Si verò hæc suppositititia est, ut convenit,

quæ

quæ vera erit, quam S. Paulus Colossensibus legi jubet? Marcion (*a*) eamdem esse ac ad Ephesios contendit; & post hunc, Grotius, Clericus, & Hammondus. Siquidem tuentur, S. Paulum duas Epistolas, alteram ad Ephesios, ad Laodicenses alteram, iisdem verbis scriptas dedisse; quæ in tota Asia Minori circulares essent. Cum verò Laodicea Colossis propior esset, quàm Ephesus, idcircò Colossenses ad Laodicenses potiùs misisse, quàm ad Ephesios, ut illius participes fierent.

Alii plures (*b*) tum Veteres cùm Recentiores, Laodicensium ad Paulum epistolam fuisse docent, quam Apostolus à Colossensibus legi voluerit, ut ab illa sanctitatis exempla docerentur. Probabilis est sententia, non tamen certa. Laodicensium Epistolam Româ potiùs ad Colossenses mittere Paulus debuisse videtur, quàm ipsos ad Laodicenses mittere, cùm incertum esse potuisset, utrùm ii hanc Epistolam servassent.

Asserunt alii (*c*), S. Paulum ad Laodicenses eodem tempore ac ad Colossenses scripsisse; eamque ad Laodicenses Epistolam interiisse. Paulum tamen ad Laodicenses tunc non scripsisse ex eo apertè convincitur, quòd ipse Colossensibus imperat, ut Laodicensibus salutem verbis suis dicant (*d*). Potiùs igitur S. Paulus de Laodicensium ad se Epistolâ loquutus fuisse dicendus est, quæ nunc periit. Certi nihil in hoc esse fateor; at hæc melior est hypothesis, ut locus hic illustretur.

LAPIDOTH, Deboræ Prophetidis vir (*e*). Sunt qui hoc nomen patriam ejusdem Prophetidis significare opinentur. Alii verò advertentes, *Lapidoth* lampades exprimere, Debora ellychniis candelabro Tabernaculi parandis occupatam autumarunt.

LAPIS. De variis Lapidibus pretiosis, quorum mentio in Scriptura, ut nobis oblata est occasio, egimus. Quidquid autem eâ de re invenire est apud Commentatores, incertum idcircò est, quòd neque Judæi, neque ipsi Veteres Græci Interpretes Hebræarum vocum vim minimè attigisse videantur. De iisdem studiosè Ludovicus de Dieu (*f*), & Braunius (*g*). Lapidum, quibus Pontificis Rationale distinguebatur, Catalogum hìc exhibemus (*h*).

1. Sardonyx. Hebr. *Odem*. In eâ inscriptum legebatur nomen Ruben.

2. Topazius. Hebr. *Pitbèra*. In eâ nomen Simeon.

3. Smaragdus. Hebr. *Barecbeth*. In eo Tribus Levi.

4. Carbunculus. Hebr. *Nopbech*. In eo Tribus Juda.

5. Sapphirus. Hebr. *Sapphir*. In eâ Tribus Dan.

6. Iaspis. Hebr. *Jabalom*. In eâ Tribus Nephtali.

7. Ligurius. Hebr. *Lesebem*. In eo Tribus Gad.

8. Achates. Hebr. *Sebebo*. In eâ Tribus Aser.

9. Amethystus. Hebr. *Achelamah*. In eâ Tribus Issachar.

10. Chrysolitus. Hebr. *Tharsis*. In eâ Tribus Zabulon.

a *Apud Tertull. l. 5. contra Marcion. c. 11. & 17.*

b *Crysost. Theodoret. Oecum. in Coloss. 4. Phot. Est. Menoch. Cornel. Baron. Tillemont. Beza, Vorst. Ligtfoot. &c.*

c *Anselm. seu Hervaus D. Thomas, Cajet. in Coloss. 4. Bellarm. l. 4. c. 4. de verbo Dei.*

d *Coloss. 4. 15. Salutate fratres, qui sunt Laodiceæ.*

e *Judic. 4. 4.*

f *Comment. in Exod. c. 28. 17. &c.*

g *De vestitu Sacerdotum Hebræorum l. 2. c. 8. 9. 10. &c. Vide etiam Franciscum De la Rue De Gemmis.*

h *Exod. 28. 17. &c. Videantur suis locis.*

11. Onyx. Hebr. *Sebobem*. In eâ nomen Joseph.

12. Beryllus. Hebr. *Iaspe*. In eo nomen Benjamin.

Pontificis uterque humerus lapide pretioso ornabatur, quem Hebræum *Sobem*, *Onychem* Vulgata, *Smaragdum* Septuaginta appellant (*a*). Hanc veram vocis Hebrææ *Sobem* significationem credimus.

D. Joannes in suâ Apocalypsi novam Jerusalem Agni sponsam nobis exhibet, cujus fundamenta lapides pretiosi duodecim: 1. Jaspis; 2. Sapphyrus; 3. Calcedonius; 4. Smaragdus; 5. Sardonyx; 6. Sardius; 7. Chrysolythus; 8. Beryllus; 9. Topazius; 10. Chrysoprasus; 11. Hyacinthus; 12. Amethystus.

His addimus lapidem *Sis*, *Ses*, seu *Sais* (*c*), quæ vox ut plurimum, marmor album & pretiosum vertitur. Vide v. *Parius Lapis*.

Lapidem *Gazith* (*d*), simplex marmor seu dissectum, seu expolitum credimus.

Lapis *Phue* (*e*). *Phue* Hebraicè antimonium, seu stibium sonat. Ex lapide *Phue* pavimenta sternebantur, ut ex Isaia (*f*). Lapis *stibium*, seu antimonium minerale est nigri coloris, instar perpoliti ferri lucidis venis refertum, ferrum unà & lapidem participans.

Plurium quoque lapidum præcipuo aliquo eventu insignium Scriptura meminit.

Lapis Deserti. Urbs *Petra*. Vide v. *Petra*.

Lapis divisionis, in quo Saul Davidem obsidens, de Philisthæis, qui Regionem invaserant, admonitus, ab obsidione recessit (*g*).

Lapis Etham, specus, & domicilium Samsonis, cùm bello Philisthæos lacesseret (*h*).

Lapis Oreb, ubi Gedeon Oreb Madianitarum Principem interfecit (*i*).

Lapis Odollam, specus & latibulum Davidis (*k*).

Lapis Ezel, ubi David Jonatham emissis jaculis sibi respondentem oppertus est (*l*).

Lapis adjutorii, ubi Philisthini Arcam Domini cœperunt (*m*).

Lapis angularis, qui ædificiorum angulos connectit, sive in imo ædificio locetur, sive in sublimi. Christus Dominus Lapis est angularis, qui à Judæis quidem contemptus (*n*), à Deo tamen in angularem Ecclesiæ lapidem (*o*) electus, eodem Fidei, Baptismatis, & Ecclesiæ nexu Synagogam & Gentiles copulavit.

Lapis Zohaleth (*p*) quem, ajunt Rabbini, Juvenes, ut de suis quisque viribus experimentum caperent, vel erigebant, vel jaciebant, vel in orbem volvebant; non enim de ejus lapidis usu omninò conveniunt (*q*).

Lapis Bohen, seu *Aben-Bohen*, cujus mentio in Josue (*r*).

Reges, Principes, Deus ipse aliquandò ab Hebræis *Lapides* appellantur. Joseph in Ægypto *Lapis Israel* evasit (*s*).

Vocantur quoque *Lapides* stateræ pondera. *Æqua sint pondera* (*t*). *Non habebis diversa pondera, majus & minus* (*u*) *Lapis Regius* (*x*), pondus regium. Vide & lap

a *Exod. 28. 9.*

c *1. Par. 29. 2. & Esth. 1. 6.*

d *1. Par. 22. 2.*

e *Vide 1. Par. 29. 2. & Isai. 54. 11.*

f *Isai. 54. 11.*

g *1. Reg. 23. 28. &c.*

h *Judic. 15. 8.*

i *Judic. 7. 25.*

k *1. Par. 11. 15.*

l *1. Reg. 20. 19.*

m *1. Reg. 5. 1.*

n *Psal. 117. 22.*

o *Act. 4. 11. Isai. 28. 16. & 1. Petr. 2. 6. Vide & Matth. 21. 42. Marc. 12. 10. Luc. 20. 17.*

p *3. Reg. 1. 9.*

q *Vide & lapidem oneris Zach. 12. 3.*

r *Josue 15. 6. & 18. 18.*

s *Genes. 49. 24.*

t *Levit. 19. 36.*

u *Deuter. 25. 13.*

x *2. Reg. 14. 26.*

lapidem dolosum, pondus falsum (*a*).

Ingens grando *grandinis lapides* appellatur (*b*).

Ezechiel *lapidum elgabis* nomine fulmineum lapides designare videtur (*c*).

a *Proverb.* 16. 11. & 20. 10. & *Mich.* 6. 11.
b *Isai.* 30. 30.
c *Ezech.* 13. 11. &c. & 38. 22.

LAPIDARE. Hoc supplicii genus frequentissimum erat apud Judæos; & Rabbini longum texunt catalogum, in quæ eâ pœnâ animadvertebatur. Recensentur in eo omnia ea delicta, quibus pœna mortis, nullo determinato supplicii genere, in Lege decernebatur, uti incestus filii cum matre, matris cum filio, filii cum noverca, patris cum filia, filiæ cum patre, patris cum privigna, ac tandem viri fœminam desponsam violantis, cui etiam pœnæ filia desponsa subjicitur, si violatori consenserit: ad hæc Sodomia, & coitus cum bestia, Idololatria, blasphemiæ, magia, necromantia, violatio Sabbathi, oblatio infantium Moloch, inducentes alios ad Idololatriam, filius in patrem perduellis, & per Judices damnatus.

Cùm vir morte damnatus erat, authoribus Rabbinis, extra urbem ducebatur, præcedente apparitore, qui hastam ferebat, appenso lineo velo undique conspicuam, ut eo aspectu omnes, qui aliquid in rei defensionem afferre voluissent, accederent, neque rem ulteriùs progredi paterentur. Si quis venisset, omnes sistebant, & reo in carcerem reducto, causa iterum discutiebatur. Si nemo accessisset, rectâ ad supplicium adductum, etiam atque etiam rogabant, ut crimen suum fateretur; omnes enim qui delictum fatentur, in futuro sæculo partem habituri sunt. Inde lapidibus appetebatur: nec tamen omnes eâdem ratione, ut Rabbini testantur (*d*). Interdum enim lapides in illum projiciebantur, initio à testibus facto. Interdum verò in præruptum saxum, saltem duorum hominum altitudine eminens, ductus, ex illo præceps ab uno ex testibus actus, ab altero magni lapidis jactu opprimebatur: si utrique ictui adhuc superstes fuisset, jactu lapidum occidebatur. Primum lapidationis genus sæpè in Scriptura occurrit; secundum verò numquam: exemplum enim Jezabelis è fenestra actæ, nihil ad eam rem confert (*e*).

d *Apud Seld. de Syned. l.* 1. *c.* 5. & *l.* 2. *c.* 13.
e 4. *Reg.* 9. 33.

Quæ diximus de lapidatione extra orbem, nonnisi in Judiciis legitimo ordine constitutis intelligenda sunt; siquidem non raro ubicumque rei occurrebant, lapidibus à Judæis impetebantur; uti cùm zelo Legis abrepti, blasphemum, adulterum, Idololatram subitò lapidibus appetebant. Hinc Jesus cùm in Templo esset, fœminam adulteram coram se ductam, lapidibus obrui jussit, si inter ejus accusatores quis esset crimine vacuus (*f*). Hinc etiam idem Jesus parum abfuit, quin in eodem Templo lapides subiret, utpote qui blasphemiam protulisse arguebatur (*g*): quod idem periculum etiam in suum caput adduxit illis verbis: *Ego & Pater unum sumus* (*h*). Porrò in Judiciis illis, quæ *judicia zeli* ab illis nuncupabantur, nullas judiciales cæremonias, sed tantum furoris sui impetum observabant. Ferunt, post lapidationem corpus palo alligari junctis manibus consuevisse, quousque sol occideret: deinde in valle cadaverum, unà cum eodem palo terræ mandatum. Hæc tamen nonnisi cum Blasphemis, & Idololatris observata fuisse tradunt, non verò cùm aliis; sed etiam de illis nulla extant apud Scripturam exempla.

f *Joan.* 8. 7.
g *Joan.* 8. 59.
h *Joan.* 10. 31.

LASA. Vide *Lesa*.

LASTHENES, Princeps Cretæ, qui suâ operâ, & copiis Demetrium Nicatorem filium Demetrii Soteris Syriæ throno imposuit; à quo vicissim Syriæ administrationem, & summam post ipsum in eodem Regno authoritatem (*a*), patrisque nomen, ac cognati Regis (*b*) obtinuit. Verùm Lasthenes concessâ sibi potestate abusus (*c*), turbas Regi fecit, à quibus numquam liberatus est.

a *Vide* 1. *Mach.* 10. 67. 68. *Joseph. l.* 13. *c.* 8. *Justin. l.* 35. *A. M.* 3856. *ante Ær.* 148.
b 1. *Mach.* 11. 31.
c *Diodor. in Excerpt. Vales.*

LATHURUS. Vide *Ptolemæus Lathurus*.

LATHUSIM, secundus filius Dadan (*d*) filii Abraham ex Cethura. Hanc vocem alii reddunt: *Æris ferrique metalla cudentes* (*e*).

d *Gen.* 25. 3.
e *Hieron. qu. Hebr. in Gen.*

LATRIA, quo nomine in Ecclesia, & apud Theologos cultus Summo Deo impensus innuitur: *Latria secundùm consuetudinem, qua locuti sunt qui nobis divina eloquia condiderunt, aut semper, aut tam frequenter, ut penè semper, ea dicitur servitus, quæ pertinet ad colendum Deum* (*f*). Verum in Textu Græco Scripturæ, ea vox non rarò munus Sacerdotum in Templo, cæremonias, atque totius Religionis Judaicæ summam significat: *Observabitis cæremonias istas* [*Latreian*], *& cùm dixerint vobis filii vestri, quæ est ista Religio?* [*Latreia* Hebr. *Abodah*]. Scriptor primi Machabæorum (*) loquens de Idololatria ab Epiphane in Israelem invectâ, narrat plures consensisse in eum cultum, *Latriam*; Mattathiam verò filios suos monuisse his verbis: *Non est nobis utile relinquere Legem, & justitias Dei* [*Latreian*] (*g*). In Novo Testamento Jesus Christus (*h*) dixit Discipulis, eos, qui persecutionem in illos indicent, cultum Deo [*Latreian*] impendisse se credituros.

f *Aug. de Civit. l.* 10. *c.* 1. *n.* 2.
* *Cap.* 1. 45. *Consenserunt servituti ejus.*
g 1. *Mach.* 2. 22.
h *Jo.* 16. 2.

I. LAZARUS, sivè *Eleazarus*, qui una cum sororibus Mariâ, & Marthâ Bethaniam propè Jerosolymam incolebat, ejusque contubernio non rarò Jesus Jerosolymam veniens, utebatur. Accidit intereà, ut Jesu trans Jordanem versante cum Apostolis, Lazarus morbo afficeretur (*i*); cujus rei Jesus certior ab ejus sororibus factus, respondit eum morbum non ad mortem amico, sed ad gloriam Dei, ejusque filio futurum. Protractâ igitur toto biduo in eodem loco morâ, tandem ad Discipulos conversus, dixit, oportere se ad excitandum Lazarum dormientem, nempe ad revocandum illum ad vitam, proficisci. Cùm venisset, quatriduo jam mortuum invênit; sed Marthæ se expostulanti, cur adventum suum post obitum usque fratris distulisset, non obiturum si antea venisset, ille ejus resurrectionem non quidem tantùm die judicii, sed mox futuram pollicitus est.

i *Joan.* 11. 1. &c. *A. Chr.* 36. *Ær.* 33.

Sub hæc, nedum in pagum ingresso, occurrit & Maria, quam in lacrymas effusam Jesus intuitus, continuò in semetipso turbatus, spiritu infremuit. Deductus indè ad sepulchrum, post solutas amico lacrymas,

la-

lapidem tumulum occludentem jussit removeri: quo sublato, Jesus actis Deo Patri gratiis, quòd suis precibus indulsisset, elatâ voce Lazarum appellavit. Mirum sanè: Lazarus ad eas voces tumulo egressus est, velatâ facie, & manibus, pedibusque institis alligatus, quas statim Jesus subduci jussit. Ejus prodigii famâ per universam latè urbem vulgatâ, Sacerdotum in Jesum invidia adeò recruduit, ut necem ipsius molirentur: quod cùm Jesum non lateret, in Ephrem ad ripam Jordanis se recepit, destinatam cœlitus mortis suæ horam opperiens.

Sex ante Pascha diebus, Jesus iterum Bethaniam veniens (*a*), & Lazari hospitio receptus, cùm mensæ accumberet, ministrante Marthâ, & Lazaro cum illo recumbente, Maria ejus pedes unguento perfudit. Cum autem fama resurrectionis Lazari in dies invalesceret, plebisque in Jesum favorem conciliaret, eâdem nece Lazarum, & Jesum involvere à Judæis decretum est. De Jesu quid actum sit, ex Evangelio innotescit, nihil tamen in Sacra Historia de Lazaro legimus. Traditione vulgatum esse narrat S. Epiphanius (*b*), Lazarum, cùm ad vitam revocaretur, ætatis annum 30. egisse, totidemque dehinc annis vitam produxisse; ex quo ejus obitus ad 63. Ær. consignaretur. Cytæi, in Cypro, diem suum obiisse, ibique juxta mœnia urbis, tumulum ipsius à Fidelibus cultum, atque in totâ Insulâ plures Ecclesias ejus nomini dicatas fuisse Græci testantur (*c*). Leo Sapiens Imperator, cum Templum ejus honori Constantinopoli erexisset (*d*), circà annum 890. in Cyprum misit, ubi in sarcophago marmoreo ejus corpus inventum est, additâ hac inscriptione, nempe hunc virum fuisse Lazarum, Christo charum, & post quartum ab obitu diem, ab eodem ad vitam revocatum.

a *Jo.12.1.&c. A. Ær.33.*
b *Hæres.66. c.39.*
c *Apud Launoj. de Magdal.*
d *Zonar. l.5. Mena. 27. Octobr.*

Alii verò narrant, à Judæis, post mortem Jesu, Lazarum, Mariam, Martham, Josephum ab Arimathia, aliosque nonnullos navi sinè malo, & remis impositos fuisse, & fluctibus Mediterranei ita permissos: verùm navim, Providentiâ deducente, Massiliam appulisse. Addunt insuper, Lazarum, post promulgatum in eâ urbe Evangelium, atque Episcopi munere 50. annis functum, tandem Martyrio vitam absolvisse. Verum hæc toti Antiquitati incognita, nullisque veritatis characteribus probata, ab Eruditis rejiciuntur.

II. LAZARUS, quo nomine in Evangelio (*e*) appellatus est mendicus ille, toto corpore ulceribus refertus, qui foribus divitis assidebat, micas è mensa ipsius decidentes in cibum petens; petenti tamen nemo aures præbebat. Porrò dives ille, luxu affluebat, purpurâ, & lino induebatur, atque magnificas dapes adhibebat in mensa. Accidit, ut ambo, dives nimirum & pauperculus, obirent; alterius verò, nempe Lazari, anima unà cum Angelis in sinum Abrahæ recepta fuit; divitis, in Inferno. Cum igitur tormentis dives affligeretur, & Lazarum in sinu Abrahæ conspexisset, elatâ voce Abrahamum rogavit, ut Lazarum ad se mitteret, vel aquæ guttâ ardentem linguam suam refrigeraturum. Cui Abraham, revocato in memoriam pristino luxu, atque Lazari indigentiâ, acquiescere recusavit.

e *Luc.16.19. &c.*

Utrum historia sit, an parabola, quam modò descripsimus, disceptatur. S. Irenæus (*a*), S. Ambrosius (*b*), S. Gregorius Magnus (*c*), Tertullianus (*d*), Euthymius (*e*), Lucas Burgensis, aliique nonnulli historiam credunt, quòd ex nomine Lazari, aliisque pluribus circumstantiis narrationi Evangelicæ adjectis, plus aliquid, quàm parabola argui videatur. Verùm S. Chrysostomus (*f*), S. Cyrillus Alexandrinus (*g*), Theophylactus (*h*), atque sanior novorum Interpretum pars (*i*) parabolam credunt. Sunt tandem, qui neque meram parabolam, neque historiam existiment, sed veram historiam pluribus parabolicis circumstantiis interpolatam (*k*). Olim vernaculâ Gallorum lingua pro Lazaro *Ladrum* pronunciabant; ex quo factum est, ut lepra affecti patrocinium ejusdem implorarent, ac plura Nosocomia, Leprosis destinata, ejusdem Sancti nomine dedicarentur.

a *Iren.l.4.c.4.*
b *Ambros. in Luc. l.8. n.13.*
c *Gregor.Mag. hom.4. in Ev.*
d *Tertull. de anim. c.7.*
e *Euthym. in Luc.*
f *Chrysost. hom. de divite & Laz.*
g *Cyril. Alex. Caten. Græc. PP.*
h *Theophylact. in Luc.16.*
i *Justin. seu alius q. 60. ad Orthod. Maldon. & Grot. in Luc. Salmas. & Serar. apud Jacob. Capell.*
k *Vide Interpp. in Luc.16. 19. 20. &c.*

LEBAOTH, urbs Tribûs Juda (*l*).

LEBBÆUS, alio nomine *Judas*, sive *Thadæus* frater S. Jacobi minoris, filius Mariæ sororis B. Virginis, & Cleophæ fratris S. Josephi. Matrimonio copulatus est fœminæ, si Nicephoro credimus [*m*], cui Maria nomen; nec filiis caruit, cùm duorum martyrio ejus nepotum Hegesippus, referente Eusebio, meminerit (*n*). In ultima cœna Lebbæus quæsivit a Jesu, cur ipse Apostolis, non verò Mundo manifestari debuisset (*o*). De Epistola nomine S. Judæ inscripta, ac de fide, quam Moschovitæ ab illo se recepisse jactitant, egimus v. *S. Judas*.

l *Jos.15.32.*
m *Niceph.l.1. c.33.*
n *Euseb. l. 3. c.20.*
o *Jo.14.22.*

LEBNA, castrametatio Israelitarum in Deserto, inter Remnon-Pharez, & Ressam (*p*). Castra tamen ista posita credimus in agro, sive, ut ait Scriptura, in Deserto urbis *Lebna*, sive *Lebona*, ad meridiem Chananitidis. *Lebna* Tribui Judæ cessit [*q*]. ac deinde Sacerdotibus, necnon inter refugii urbes enumerata (*r*).

p *Num.33.21.*
q *Jos.15.42.*
r *Jos.21.13.& 1. Paral.6.57.*

LEBNI, filius Gersonis. *Num.3.18.*

LEBONA. Silo sita esse notatur ad septentrionem Bethel, & ad meridiem *Lebona* (*s*). Maundrellus (*t*) autumat, hanc urbem eandem esse, ac *Cham-Leban* quatuor leucis à Sichem, meridiem versus, & duabus a Bethel.

Vide Lobna.
s *Judic.21.19.*
t *Maundrel Voyage d'Alep à Jerusalem.*

LECHA, filius Her, & nepos Judæ (*u*).

u *1.Par.4.21.*

LECHI, qua voce *Mandibula* notatur. Cùm Samson Philisthæis infensior esset (*x*), 300. vulpes incensas faces caudis alligatas trahentes in messes eorum immisit; omnesque miserè conflagrarunt: illos etiam non semel occurrentes fudit. Hinc Philisthæi comparato exercitu, in ditionem Juda ingressi sunt. Rogantibus Judæis quid causæ esset, cur bello peterentur, responderunt, velle se Samsone potiri, cui malum pro malo rependerent. Judæi manu 3000. virorum coactâ, ad comprehendendum virum processerunt; nec ille, pactus tamen vitam, & comprehendi, & alligari, quin & hostibus

x *Jud.15.3.*

bus dedi recusavit. Adductus igitur ad Philisthæos Samson, ingenti ab illis plausu exceptus est; sed interim insiliente in eum Divino Spiritu, disruptis, quibus alligabatur, funibus, strictâque asini mandibulâ, quæ fortè occurrit, in Philisthæos tanto impetu irruit, ut 3000. virorum occiderit. De eâ victoriâ Samson sibi plaudens, canticum illud occinuit: Asini mandibulâ 3000. virorum occîdi &c. Deinde instrumento cæcis projecto, locum appellavit, *Ramath-Lechi*, nempe elationem mandibulæ. Verum cùm siti paulò post exardesceret, Dominum precibus exoravit, ut qui sibi tantum virium concessisset ad obtinendam de hostibus victoriam, siti tandem victum in eorum manus inertem incidere non pateretur. His vocibus Deus annuens, è molari ejusdem mandibulæ dente venam aquæ aperuit, qua viri sitis extingueretur. Huic fonti nomen *Lechi* mansit.

Aspera, ac prærupta saxa aliquando apud Hebræos dentes appellantur (*a*); quare Deus è saxo, cui nomen *deus molaris*, fortè in loco victoriæ Samsonis mandibulæ ope relatæ occurrens, venam aquæ eduxit; unde loco nomen *Lechi*, sivè *mandibula*. Cùm verò eodem loco, & saxum *deus molaris* dictum, & nomen mandibulæ conjungerentur, inde autumarunt plures (*b*), fontem illum non è saxo, sed è dente mandibulæ asini eductum, quod quidem monstri loco esset. Verisimiliùs nos, & minori prodigio hunc fontem è saxo deducimus; nec nos tantum, sed & Josephus (*c*), & Paraphrastes Jonatham, & Interpretes plurimi (*d*). Fons iste diutiùs & fortè adhuc in Palæstinâ subsistit; Glycæ enim, & Antonini Martyris (*e*) testimonio in suburbiis Eleutheropolis visebatur.

LECUM, urbs Nephtali. *Josue* 19. 33.

LEDAM, sivè *Leedam*, filius Gersonis (*f*), & plurium filiorum pater.

LEGIO Romanorum decem cohortibus constabat; cohortes verò 50. manipulis, manipuli 15. viris; quare *Legio* 6000. virorum complectebatur. Jesus Christus Energumenum quemdam à legione Dæmonum liberavit (*g*); idemque Christus his verbis Petrum alloquutus est (*h*): *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum?*

a 1. Reg. 14. 4. 5. Job. 39. 28.
b Vat. Drus. Bonfrer. Grot. Boch. alii plerique.
c Antiq. l. 5. c. 10.
d Arias, Mont. Drus. Jun. Pisc. Amama, Castell. Cleric. Schmid.
e Glycas Annal. p. 2. & Antonin. Mart. in itiner.
f 1. Paral. 23. 7. 8. & 26. 21.
g Marc. 5. 9.
h Matth. 26. 53.

LEGIO, urbs Palæstinæ apud S. Hieronymum, & Eusebium celebris, ad radicem Carmeli, quindecim milliaribus à Nazareth, Occidentem versùs: idem facilè locus est, qui nostrâ adhuc ætate *Legune* dicitur. Porrò ibidem campus erat, in quo, utpotè magni pro tota regione momenti, Romani legionem detinebant, muniendo itineri Ptolemaide Cæsaream Palæstinæ. Juxta Legionem plurima prælia commissa sunt.

LEHEMAN, Hebræi legunt *Lachmas*, urbs Tribûs Juda (*i*).

LENS, olerum genus, de quo sæpè in S. Scriptura; pretio enim pulmenti ex lentibus Esau jus primogeniti Jacob vendidit (*k*). Lens Ægyptia magni olim æstimata (*l*), in plures orbis regiones vehebatur. (*m*).

i Josue 15. 14.
k Gen. 25. 30.
l Athena. Dipnosoph. l. 4. c. 14. 15.
m August. in Psal. 46.

LENTICULA, vas fictile ad normam lentis, compressum nempè, & rotundum: *Tulit Samuel lenticulam olei* (*a*). Hebræus habet *phac*, Græcus *phacos*; *phaks*, & *phakos* autem apud Græcos est lens. Vasa quædam instar lentis, apud Latinos *lenticula* appellata occurrunt: *Lenti suam esse figuram, undè vario usu translatum est in lenticulas nomen*, ait Plinius (*b*).

a 1. Reg. 10. 1. Vide 4. Reg. 9. 1. 3.
b Plin. l. 18. c. 12.

LENTISCUS; seù *schinus*, Græcè *schinos* dictus; genus est arboris, foliis semper virentibus, cortice subrubræ, viscosæ, & plicatilis. Masticem inciso cortice stillat. Uvæ genus producit; vaginas etiam quasdam incurvas, instar leguminum, liquore quodam pellucenti plenas, è quo, successu temporis concrescente, insecta quædam nascuntur instar eorum, quæ è vesicis sub terebinthis, & ulmis erumpunt. His plantis Insulæ Chios, & Creta, quin & Ægyptus, atque India feraces sunt.

Cùm Susannam Seniores duo ad judicium detulissent criminis ream, alter eorum eam se vidisse sub lentisco, (*sub schino*) cum juvene colloquentem testatus est. Daniel ejus testimonium falsi mox redarguturus, vocum affinitate ludens, dixit; *Angelus Domini schisei se meson* [*c*], *scindet te medium* (*d*). Porrò ex eo verborum lusu qui Græco tantùm sermone vim habet, primò Julius Africanus, & S. Hieronymus, dein nostro ævo plures arguunt, Librum hunc nonnisi Græcè scriptum, ac Danieli falsò attributum. Verùm contingere facilè potuit, ut operâ illius, qui opus ex Hebræo in Græcum transtulit, suppresso Hebraico nomine, quod in Originali extabat, *schinus*, ejus lusûs gratia, substitueretur; vel fortè eumdem lusum Hebraica Originalis vocabula præseferrent: quæ quidem vocabula certò definire, deficiente Hebraico textu, eandem promeretur temeritatis notam, quàm qui ex defectu ejusdem Exemplaris, nunquam illud extitisse censeret.

c Dan. 13. 55. ypo schinon... ede gar Aggelos tou Theou schisei se meson.
d In Dan. Præfat. & Com. in Dan. 13.

LENTULUS. Vide *Publius Lentulus*,

LEO, animal notissimum, quadrupedum Rex, de quo sæpè in Scripturâ. Ejus caput quadratum, rictus amplus, oculi lucentes, guttur ingens; collum longâ jubâ villosum, venter exilis, coxendices & crura crassa, atque nervosa, crassa quoque, longa, & validissima cauda, pes uterque anterior quinque unguibus, quatuor verò instructus uterque posterior, pilus denique ad rubrum proximè accedens. Hebræi septem vocibus cuilibet ejus ætati accommodis Leonem exhibent. 1. *Gur*, seù *Gor* catulum sonat; 2. *Chephir* leonem juniorem; 3. *Ari*, seù *Arie* leonem adultæ ætatis; 4. *Schachal* leonem plenæ ætatis; 5. *Schachaz* leonem plenis viribus; 6. *Lubi* leonem senem; 7. *Laisch* leonem senio confectum. Hæc tamen omnia in praxi interdum non distinguuntur.

LEOPARDUS, seù *Pardus*, animal ferum, & homini, ut ajunt, quammaximè infensum. Ejus pellis variis maculis distincta; oculi exigui, atque albi, amplæ fauces; dentes acuti; rotundæ aures; ingens cauda; uterque demum pes anterior quinque unguibus, quatuor verò instructus uter-

que

que posterior. Leopardus autem dicitur, tum quòd Leonis & Pardi naturam participet, tum quòd ex Leænâ & Pardo, vel ex Pardali & Leone genitus oriatur. Leopardi nomen nunquam, nisi quarto pòst sæculo, apud Authores. A veteribus *Pardus* Latinè legitur, Græcè verò *Pardalis*, seù *Panther*. In Vulgata *Pardus* semper, nunquam *Leopardus*.

Hebræum *nemer*, quod Leopardum sonat, ad literam variis coloribus distinctum significat. Leopardi macularum apud Jeremiam mentio: *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas* (*a*). Sæpè Leopardum & Leonem, utpotè æquæ feritatis animalia, Scriptura jungit. Habacuc [*b*] Chaldæorum equos Leopardis diutiùs vivere testatur. Pardorum montis, montis nempè feris referti, Libani, Sanir, Hermon &c. in Canticis mentio (*c*). Duabus à Tripoli leucis ad septentrionem, unicâ verò tantùm à Libano Pardorum montem Brocardus locat. Nos tamen Salomonem in Canticis ad hunc præcipuè montem respexisse difficilè credimus (*d*).

LEPRA. Morbo isto sivè homines, sivè ædes, sivè vestes corripiebantur, ut in Lege animadversum est (*e*). Homines leprâ affecti, primò totâ pelle corrugabantur, nec rarò usque ad crustas, & scabiem virus crudescebat; totam enim sanguinis massam corrumpebat, adeò ut eo morbo affecti, pruritu discerperentur. Interdum simplex erat corrugatio, utì Hipponatus (*f*), & plures PP. (*g*), agentes de Leproso à Jesu Christo mundato, testantur. Hoc morbi genus tamquam à Deo vindice immissum Judæi respiciebant, ac nullum naturale remedium pro illo Moyses assignat; jubet enim eo affectos Sacerdotibus se sistere, qui de ejus gravitate dijudicent. Si lepram invenerint, & contagiosam, statim præceptum est, ut miseros ægrotos ex hominum commercio segregent: sacrificia verò, ac cæremoniæ quædam ad sanitatem impetrandam in eâdem Lege præscribuntur; quibus tandem leprosi expiati, hominum societati, & rerum sacrarum participationi restituebantur.

Indicia ad discernendam lepram in Lege præscripta nonnisi gradus quidam sunt ejusdem morbi; tumores, pustulæ, maculæ albicantes, lucentes, & purpureæ lepram indicant; si albicantibus, rubentibusque, nec non rutilantibus maculis caro aspergatur, & pili in maculis subrubri, cutisque inæqualis fuerint, ejusdem lepræ indicium sunt apertissimum. Qui de eo morbo egerunt, eadem signa ad lepram indicandam adducunt; verùm exorientem lepram, adolescentem, & inveteratam solerter distinguunt, prima curationem admittit, inveterata deploratæ est valetudinis. Quicumque eo morbo in Oriente afficiuntur, pedibus potissimùm laborant, utì Itineraria testantur. Morbus est in Ægypto frequentissimus, authore Prospero Alpino (*h*). Maundrellus vidisse se in Palæstina leprosos testatur (*i*), qui pedibus intumescentibus instar elephantum, sive equorum, cùm scabie afficiuntur. Cl. Turnefortius non rarò vidisse tradit leprosos, quos sanitati facilè restitui po-

a *Jerem.* 13. 23
b *Habac.* 1. 8.
c *Cant.* 4. 8.
d *Vide Bochar. de animalib. sacr. l.* 3. *c.* 7. *p.* 735. &c.
e *Levit.* 13.
f *Lib. de affection.*
g *Arnob. l.* 1. *Aug. alii.*
h *De Medicin. Ægypt. l.* 1. *c.* 13.
i *Voyage d'Alep à Jerusalem.*

tuisse censet, si prompto remedio subortenti morbo occursum fuisset; addit insuper lepram nihil aliud esse præter morbum Gallicum inveteratum.

Indicia veterascentis morbi hæc à medicis assignantur: vocem exasperat, cui formandæ nares potiùs, quam os conferre videntur, canis instar post diutinum latratum. Pulsus tenuis est, profundus, lentus, & confusus; sanguis corpusculis quibusdam albis, rutilantibus instar millii, inficitur; serositate verò fluit scabiosâ, & naturali humido destitutâ, ut nec salem dissolvat; quin adeò siccus est, ut aceto mistus ebulliat: adeò verò cæcis quibusdam filamentis constringitur, ut calcinatum plumbum illi facilè innatet. Quam leprosi illi emittunt, urina cruda, tenuis, cinerea, turbida est, & si in quiete relinquatur, farinam quamdam surfure admisto in imo relinquit. Oris vultus unctuosâ quadam luce resplendet, carbonis instar mox extinguendi: tumoribus quibusdam durissimis, & ad radicem quibusdam' glandulis undique septis asper est: oculi rubeam quamdam flammam emittunt, atque instar felis emicant; prominentes tamen, neque à dextra ad sinistram versatiles: aures turgent, & rubescunt, ad basim ulceribus, & glandulis cinctæ: nasus simus est, cùm cartilago ulceribus paulatim corrodatur: nares apertæ, quamvis meatus obducti, & exulcerati: lingua arida, nigrescens, tumida, ulcerosa, contracta, sulcis aspera, glandulis disseminata: cutis tandem inæqualis, aspera, & immortua, quæ si incidatur, vel pungatur, pro sanguine saniem redit.

De morbi hujus indole, & causis diutiùs disceptatum est. Plures intraneæ causæ in sanguine & humoribus latenti attribuunt, quæ nonnisi post turbatam interiorem armoniam prodit. Alii extraneam assignant: ego verò duo lepræ genera distinguenda censeo; cujus alteri interior, alteri exterior causa ex commercio cum leprosis. Sanguinis corruptio tamquam effectus, & simul fons hujus morbi haberi potest; causa quidem, cùm corruptus interiùs sanguis, sive nutritionis, sive alio quocumque vitio in externum prodit. Cùm verò contagione iste morbus contrahitur, tunc virus sanguini communicatus illum statim inficit. Nihil enim faciliùs, quàm lepram contactu, & commercio attrahere: hinc Moyses tam sedulò cavit, ne leprosorum contagione morbus propagaretur; quare & mortuorum corpora leprâ infecta ab aliis segregata tumulo mandabantur (*a*).

Lepram, ac cæteros hujus generis morbos vermibus quibusdam cæcis intrà cutem, & carnem gliscentibus tribuendam esse ostendimus (*b*), quibus epidermim & cuticulam corrodentibus, omnia deinde, quæ in leprosis spectamus, consequuntur. Morbum Gallicum ejusdem generis esse, ac lepram, credimus; illum verò re quidem, licèt non nomine, à veteribus cognitum, quamquam illi non eidem causæ, ac nos, tribuerunt. Vide. quæ diximus de Jobi morbo.

Lepra domorum. Israelitis, qui in Ægypto

a 2. *Paral.* 26. 23.
b *Vide nost. Dissert. ante Comment. in Levit.*

pro versati fuerant, atque in Chanaanitide, quò tendebant, notissima esse debuit, ut ex Moysis verbis intelligimus (*a*): *Si fuerit plaga lepræ in ædibus, ibit cujus est domus, nuntians Sacerdoti .... ille intrabit, & cùm viderit in parietibus illius quasi valliculas, pallore, sive rubore deformes, & humiliores superficie reliqua, egredietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus. Reversusque die septimo, si invenerit crevisse lepram, jubebit erui lapides, in quibus lepra est, & projici eos extra civitatem in locum immundum; domum autem ipsam radi intrinsecùs per circuitum, & spargi pulverem rasuræ extra urbem in locum immundum, lapidesque alios reponi pro his, qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum: sin autem introiens Sacerdos viderit lepram non crevisse in domo munda reputabitur: si verò rursum creverit, lepra est perseverans; & immunda domus, quam statim destruent, & lapides ejus, ac ligna, atque universum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum.*

a *Levit.* 14. 34.

Rabbini, aliique nonnulli (*b*) autumarunt, hanc ædium lepram non naturalem esse, sed Dei vindicis contra Israelitas perduelles pœnam. Nos verò hujus rei causam in vermiculos quosdam, lapides corrodentes, referimus (*c*): vermes, inquam, nigros, duarum linearum longitudine, latitudine verò trium quadrantum lineæ, crustâ subnigrâ obductos, lato capite, nigerrimis oculis, & rotundis mandibulis, quadruplici ordine in crucem dispositis, & nunquam non motis, quas aperiunt, clauduntque instar circini quatuor crurum. Mortarium interdum corroditur hisce vermiculis subnigris, & magnitudine tinearum, quæ in caseo nascuntur, quatuor utrinque pedibus oblongis instar earumdem tinearum instructis.

b *Vide Theodoret. q.18. in Levit.*

c *Journal de Sçavans de l'annee* 1668.

Lepra vestium, veluti res ejus quidem tempore notissima apud Moysem describitur (*d*). Maculæ quædam subvirides, vel subnigræ, si fortè in laneo, vel lineo panno, sive in pellibus apparerent, continuò hæc ad Sacerdotem deferebantur, qui septem dierum spatio reconditas posteà proferebat, sedulò observans, num maculæ illæ auctæ essent; si auctas invenisset, continuò integrum pannum igni tradebat; si verò nunquam increvisse deprehenderet, post lotas easdem vestes, sedulò examinabat, num vitium illud evanuisset. Si nusquam appareret, puras declarabat; si verò adhuc perseverarent, tamquam impuras igni adjudicabat. Si tandem vestis illa colorem referebat panni adusti, atque ad atrum accederet, frustum illud è panno avulsum, igne comburebatur, reliquo servato.

d *Levit.* 13. 49. *&c.*

Neque aliam hujus phænomeni naturam, & causam credimus, quàm quæ pro explicanda lepra hominum, & ædium superiùs adducta est. Constat enim, lanam malè expurgatam, & pannos diutiùs reconditos, necnon aulæa quædam in Arvernis intexta, vermibus quibusdam, tineisque facilè corrumpi consuevisse. Hujus igitur genus lepræ vestes contraxisse censemus, potissimùm in regionibus calidis, & quo tempore artes multum à perfectione nostrorum temporum aberant.

LEPROSI. Homines lepra affecti, à cæterorum contubernio in arva, & loca infrequentia segregabantur (*a*); ubi non rarò plurimi convenientes, societatem quamdam inter se, atque commercium inibant. Hinc quatuor Leprosi extra Samariam simul versabantur, quo tempore urbs Benadadi Regis Syriæ obsidionem sustinebat (*b*); & decem simul Leprosi Jesum Christum adivere, sanitatem rogantes [*c*]. Neque ipsorum Regum, si quando eodem morbo afficerentur, æquior erat conditio, cùm è domo, societate, atque Regni administratione pellerentur, ut Oziæ, sive Azariæ Regi Judæ accidit [*d*].

a *Levit.* 13. 45. 46.

b 4. *Reg.* 7.3. 8.

c *Luc.* 17.12.

d 4. *Reg.* 15. 5. *&* 2.*Paral.* 26. 21.

Si quando verò accideret, ut Leprosus convalesceret [*e*], ille ad januam urbis se sistens, Sacerdotum inquisitioni subjiciebatur. Si verò probaretur, Templum petebat, oblatisque duabus avibus puris, factoque è ramis cedri & hyssopi, laneâ quadam vittâ constricti, fasciculo, alteram ex avibus illi alligabat. Interim alterius avis occisæ sanguis in vas aquâ plenum infundebat. His peractis, Sacerdos assumpto fasciculo, cui avis superstes adhærebat, utrumque aquæ sanguine admistæ infundebat, atque exinde aspergebat leprosum. Tandem ave superstite liberâ in auras dimissâ, vir cæterorum societati, rerumque sacrarum communioni reddebatur.

e *Levit.* 14. 1. *&c.*

LEPUS, notissimum animal, à Moyse, licèt ruminans, inter immunda recensitum (*f*), quòd unguem bipertitum non habeat. *Nam & ipse ruminat, sed ungulam non dividit.* Leporem non ruminare satis constat; contrarium tamen Moysis ætate obtinuisse videtur. Qui enim Naturam inspexere, omnesque Scriptores, præter Moysem, leporem non ruminare conveniunt. Solus Aristoteles [*g*] scribit, leporem cum ruminantibus hoc habere commune, quòd coagulum quoddam in ejus stomacho inveniatur. Zacharias Papa in Epistola ad S. Bonifacium Moguntiæ Episcopum Christianos hortatur, ut à leporis carne abstineant. Cæterùm Interpretes Hebræum *arnebeth* leporem significare non disputant.

f *Levit.* 11.6. *Confer Deut.* 14. 7.

g *Hist. animal. l.*3. *c.*21.

LESA, sive *Lasa*, quam veluti terminum Chanaanitidis meridionalem Moyses designavit (*h*). Hanc urbem S. Hieronymus, & Chaldæus eamdem autumant cum Callirhoe ad septentrionem Maris mortui, cujus aquæ in eumdem lacum influunt. Sed veriùs confundenda videtur cum urbe *Lesa*, Lusa, sivè Elusa, æquo ferè intervallo Mare mortuum, & rubrum interjacens. Lusa Ptolemæo, Josepho (*i*) & Stephano Geographo noscitur.

h *Gen.* 10.19.

i *Antiq. l.*14. *c.* 1.

LETECH, genus mensuræ apud Hebræos, dimidio chomer respondens; cujus amplitudo 149. pintas, semisextarium, & octavam pintæ partem paulò excedebat. Apud Oseam tantùm occurrit (*k*) *Letech hordeorum*; LXX. *nebel*; Vulgata *dimidium cori*.

k *Osee* 3. 2.

LEVI, tertius filius Jacobi ex Lia (*l*), in Mesopotamia natus. Cùm Sichem filius Hemor Dinam filiam Jacobi, atque utroque parente Levi & Simeonis germanam vio-

l *Gen.* 29. 34. *A. M.* 2248. *ante Chr.* 1752. *ante Ær.* 1756.

violasset, ambo hi fratres, inductos dolo Sichimitas ad circumcisionem, tertiâ die quando vulnerum dolor maximè incruduit, urbem ingressi, viros omnes (a) trucidaruot, Dinâ, simulque ingenti prædâ reductâ. Facinus illud Jacob ægerrimè tulit, utpotè quòd odium Chananæorum in se concitatum iri metueret. Deio Levi onà cum Jacobo in Ægyptum descendit, trium jam filiorum, Gersonis, Caatb, & Merari pater (b). Cùm Jacob sibi mortem imminere cerneret, postremam benedictionem filiis conferens (c), Simeonem; & Levi his verbis compellavit. Vos ambo inito simul fœdere in necem & cædes conspirastis; quorum proindè victoriis Deus me misceri non sinat. Diris inde eorum furorem devovens, ita denique peroravit: *Dividam eos in Jacob, & dispergam eos in Israel.*

a *Gen.* 34. 25. *&c. circà A. M.* 2272. *ante Chr.* 1728. *ante Ær.* 1732. *A. M.* 2298. *ante Chr.* 1702. *ante Ær.* 1706.
b *Gen.* 46. 11.
c *Gen.* 49. *A. M.* 2315. *ante Chr.* 1685. *ante Ær.* 1689.

Neque eventus prædictionem fefellit; Tribus enim Levi nullam peculiarem partem io Chanaanitide obtinuit, sed urbes incoluit à singulis Tribubus concessas; quamvis suâ parte caruisse magno fœnore Levitis repensum sit, otpotè quibus Deus Sacerdotium commisit, summis privilegiis auctum, nedum ad eorum dignitatem præ ceteris extollendam, sed etiam ad vitæ commoda præstanda. Illis eoim omnes fermè decimæ, primitiæ, & oblationes, quin & de singulis victimis portiones cedebaot.

In Testamento duodecim Patriarcharum, veteri quidem Libro, sed apocrypho, traditur, Levi usque ad septimum Cœlum raptum, futurorum arcana vidisset, illud potissimùm, quòd Sacerdotium posteris suis destinatum esset, & Messias è sua & Tribu Juda oriturum. Ea est quidem non unius inter Antiquos sententia, Virginem nempè ad utrasque illas Tribus spectasse, utpote patrem ex Juda, matrem ex Levi habentem. Addit insuper, Messiam à Levitis io crucem agendum; se verò cædendi Sichimitas Angelum Dei authorem habuisse: Angelico famulatu, dum in Bethel in visionem raperetur, se indumentis Sacerdotalibus indutum; à quibus etiam Angelis de Messiæ Patris Æterni adventu certiorem factum fuisse. Tandem instante morte, filiis suis malorum iliadem, quæ ob mala Messiæ ab ipsis inferenda, ipsos manebant in pœnam scelerum recitavit; velum etiam Templi scindendum, veluti eorum impietatem aote oculos denudandam. Narravit se, cùm annum ageret 28. fœminam quandam nomine Melcham duxisse; quo conjugio Gersonem, Caatb, Merari, & dum erat in Ægypto, filiam nomine Jocabed, genuisse. Gersonem verò patrem, fuisse Lobni, & Semei; Caatb autem filius habuisse Amramum, Isaarum, Hebronem, & Ozielem; Merari tandem Mooli, & Musi genuisse. Amram filius Caatb conjugio copulatus est cum Jocabed, patris sui sorore, natâ eodem ac ipse die, ex qua filios habuit Aaronem, Moysem, & Mariam. Clausit demum orationem suam Levi, crimen eorum in nece Messiæ, Templi eversionem, eorumque captivitatem, prænuntians. Additum est insuper in eodem Libro, Patriarcham istum 137. annis grandævum io Ægypto diem clausisse; cujus corpus redeuntes in Chanaanitidem ejus filios io caverna Hebronis sepulturæ mandasse.

LEVITÆ, quo oomioe omnes quidem posteri Levi censentur, potissimùm tamen ii, qui vilioribus Templi ministeriis destinati sunt, ut à Sacerdotibus ex familiâ Aaronis, per Caatb genus à Levi deducentibus, amplissimis Templi muneribus destinatis, distinguerentur. De Sacerdotibus vide *Aaron*, & *Sacerdotes*.

Omnes igitur posteri Levi, unâ tantum exceptâ familiâ Aaronis, per Gerson, Caatb, & Merari descendentes, inter Levitas recensebantur; & ipsa enim Moysis familia nonnisi ioter simplices Levitas reputata erat. Hos autem viros Deus servitiis Tabernaculi, & Templi selegit, loco primogenitorum universi Israelis (a). Eorum munus erat, præ foribus Tabernaculi diù noctuque adsistere; in itinere per desertum vasa, instrumenta, tabulas, vela, funes Tabernaculi vehere. In ministeriis Templi, Sacerdotum imperio subdebantur, ligna, aquam, & cætera ad Sacrificium necessaria illis ministrantes; musicâ in Templo cæterisque solemnitatibus canebant; Legi tandem operam navabant, adeò ut consueti essent Regionum Judices, Sacerdotibus tamen usquequaque subjecti.

a *Num.* 3. 6. ... 46.

Necessaria Levitis suffecturus Deus, omnes illis decimas non tritici taotùm, & fructuum, sed etiam pecorum universi Israelis assignavit (b); è quibus tamen decimæ pro Sacerdotibus segregandæ erant. Porrò decimæ illæ Sacerdotibus solvendæ erant loco primitiarum, quæ juxta Legis præscriptum, Domino offerebantur à Levitis; quippe qui oibil præter decimas possiderent.

b *Num.* 18. 21. *&c.*

Habitationi verò eorumdem 48. urbes unà & agros, hortos, & pascua illis adjacientia destinata sunt (c); ex illis tamen 13. (d) ad Sacerdotes spectabant, atque inter hasce, sex refugii urbes selectæ eraot. Quandiù verò Levitæ Templi servitiis occupabantur, non aliunde, quàm ex oblationibus diurnis, aliisque ad Templum spectantibus alebantur, sicutì & eodem hospitio, & mensâ uti Levitis fas erat, siquando extra tempus sibi destinatum, ad ministrandum io Templo venissent (e).

c *Num.* 35. 1. *&c.*
d *Josue* 20. 7. *&* 21. 19. *&c.*
e *Deut.* 18. 6. *&c.*

Sacris initiabantur facili, ac prompto ritu (f); nec oisi eodem habitu, ac cæteri Israelitæ utebantur, ne luctu quidem excepto. Illis igitur initiandis hæ cæremoniæ à Deo præscriptæ sunt (g). Aquâ expiationis lustrabaotur, toto corpore abradebantur, ac tandem lotis vestibus præ foribus Tabernaculi statuebantur. Hinc post adductos ad locum duos vitulos, impositasque capiti eorum manos ab universo Israele, veluti si populus illos Domino offerret, deinde ab initiandis manus duobus bubus imponebantur, statimque alter in holocaustum, alter in victimam pro peccato cadebant. His peractis, Levitæ Summo Sacerdoti exhibebantur; qui ad quatuor Mundi partes illos convertens, aliquantulùm è solo elevabat, jubens simul actiones quasdam præstare ad similitudinem Sacerdotum, cùm obla-

f 2. *Paral.* 29. 34.
g *Num.* 8. 5. *&c.*

oblationes quasdam ad quatuor Orbis plagas repræsentani.

Regnante in Judæa Agrippâ (a), Levitæ petitâ obtentâque à Principe facultate, lineam tunicam instar Sacerdotum assumpsarunt; quod quidem & Sacerdotibus displicuisse, neque impunè unquam veteres regionis consuetudines immutatas Josephus animadvertit. Ille etiam historicus addit, Levitas, quorum erat tantùm munus pro foribus Templi adsistere, & cætera hujus generis præstare ministeria, sub Agrippa, eoque permittente, Musicam in usum Templi didicisse.

In stationibus per desertum, Levitæ circà Tabernaculum dispositi erant; Moyses & Aaron, orientalem; Gerson, occidentalem; Caath, meridionalem; Merari, septentrionalem partem tenebant (b). Olim ex Moysis dispositione, Levitæ (c) nonnisi ab anno ætatis 25. sivè ut alibi legimus (d), ab anno 30. usque ad 50. Templo ministrabant; sed cùm labores in ferendis vasis Tabernaculi jam diù cessassent, ideò tempus suscipiendi ministerii ab anno 20. ineundum David præcepit.

Singuli autem Levitæ alternis vicibus per hebdomadam Templi servitia præstabant; quod etiam à Sacerdotibus observabatur (e): quare vesperis Sabbathi ministerium suscipientes, Sabbatho alterius hebdomadæ munus illud finiebant. Si quando convivia religiosa in Templo instituebantur, inter convivas Levitas non invitare nefas erat (f).

LEVITICUS, tertius inter Libros Pentateuchi, nomen sortitus à Legibus, & cæremoniis, Sacerdotes, Levitas, & sacrificia spectantibus, quod potissimum est Libri argumentum; quare apud Hebræos *Lex Sacerdotum* appellatur. *Vajiera* etiam apud Hebræos inscribitur, nempè, *Et vocavit*, quæ primæ sont totius operis voces. Igitur septem priora Libri capita ritus pro holocaustis, oblationibus panis, similæ oleo conspersæ, sacrificiis pacificorum, sivè gratiarum actionis, victimis pro peccato, complectuntur; quæ hostiæ portiones igni, quæ verò Sacerdoti cederent, præscribuntur. Indè cæremoniæ, & sacrificia pro initiandis Sacerdotibus succedant: qua occasione, historia Nadabi & Abiu igne consumptorum, quòd thus prophano igni imposuissent, refertur. Lex denique de luctu, vinique usu Sacerdotibus interdicto, quo tempore Deo ministrant.

Inde ab 11. usque ad 15. regulæ pro animantibus puris, impurisque, pro distinctione lepræ hominum, ædium, & vestium, ac tandem pro expiatione puerperarum, & gonorrhæâ laborantium statuuntur. Hinc sequuntur cæremoniæ pro Solemni Expiatione: gradus cognationis, quibus connubia interdicuntur. Foedus etiam cum Chananæis, Idololatria, furtum, perjurium, calumniæ, odium, superstitiones, magiæ, divinationes, auguria, prostitutiones, & adulteria cavenda denunciantur. Abstinendum item præcipitur à fructibus arboris, quinque prioribus annis ab ejus insitione. In messibus colligendis, aliquid in agris relin-

a *Joseph. Antiq. l. 20. c. 8. circa an. Chr. 62. & 6. ante eversionem Templi.*
b *Num. 3. 17. &c.*
c *Num. 8. 24.*
d *Num. 4. 3.*
e *1. Par. 23. 24. & 2. Par. 31. 17. & 1. Esdr. 3. 8.*
f *Deut. 12. 18. 19.*

quendum pro indigentibus. Hostiarum vitia luculentè recensentur. Cap. 23. Festa totius anni solemnissima, Paschatis nempe, Pentecostes, Tabernaculorum, Expiationis Solemnis, Tubarum, sive exordii anni Civilis occurrunt; ac veluti parergo, historia viri lapidibus occisi in pœnam blasphemiæ contra Deum enarratur (a). Tandem post præscriptos ritus anni Sabbathici, & Jubilæi (b), legesque pro votis, & decimis observandis (c), Libro finis imponitur.

De authoritate hujus Libri, deque Moyse authore, ambigit nemo. Historiam complectitur octo dierum, quot pro initiando Aarone, ejusque filiis impensi sunt. Leges, quæ sacrificia non spectant, nullo indicio ad certum annum revocari possunt.

LEVIATHAN, nomen frequens in Scriptura, quod PP. in sensu morali de serpente versuto, & inimico, Dæmone nimirum, interpretantur. Deus quintâ Creationis die, si Hebræis fides sit (d), duo monstra produxit; alterius nomen, Henoch; alterius, Leviathan: Henoch in continenti positus, herbam 1000. montium in pascua obtinuit; Leviathan verò in aqua creatus, ibidem relictus, quousque die Judicii occisus, lautum carnibus suis epulum Electis instruat. Etymon hujus nominis ex voce, piscem sive monstrum marinum significante, derivatur. *Leviath* junctus, sive agglutinatus reddi potest; *than* verò, ceta; ac si diceretur cete squammis consertis inter se protectum. Porrò crocodilus immanis protensique corporis bellua, squammis adeò consertis, validisque armator, ut ictus venatorum, atque piscantium sæpiùs eludat. Quare nos Leviathan de crocodilo dictum autumamus:

Venationem hujus monstri, quæ cum crocodilo optimè congruit, describit Job 41. 20. &c. Cap. verò 3. 8. ait ipse: *Maledicant ei* [diei ortûs mei], *qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan.* Quo in loco innui credimus Athlanticos, populosque superioris Ægypti, solem diris devoventes, quòd ejus radiis torrentur (e), & crocodilum ultrò provocantes occidunt, epulum sibi de illo paraturi (f). Rex Ægypti sub nomine *magni Than*, sive Draconis, aut piscis, in Ezechiele designatur (g). Isaias mortem minitatur *Leviathan serpenti recto*, nempe Regi Babyloniæ; & *Leviathan serpenti tortuoso*, scilicet Regi Ægyptiorum (h). Crocodilus tamquam Rex fluvialium piscium habebatur; & Hæbræi piscibus omnibus genericum nomen *serpentis*, sive *reptilis* tribuebant. Deus, juxtà phrasim Regii Prophetæ, *Leviathan* creavit, ut in aquis oblectaretur (i). Est igitur aquatile monstrum.

LEX, quo nomine in Scriptura sæpè Lex Moysis intelligitur: aliquando tamen de tota religione Judæorum, ut Evangelio, & Religioni Christianæ oppositâ usurpatur; De Lege Moysis quidem, quippè quæ prima sit omnium, & potissima; quamquam enim apud Ægyptios, Assyrios, aliosque populos ante Moysem Legum quædam specimina extabant; corpus tamen Legum integrum, absolutumque Hebræis omnium pri-

a *Levit. 24. 10. 11.*
b *Levit. 25. 3. &c.*
c *Levit. 27.*
A. M. 2514. ante Chr. 1486. ante Ær. 1490.
d *4. Esd. 6. 47. &c.*
e *Vide Strab. l. 17. Plin. l. 5. c. 8. Herodot. l. 4. c. 184.*
f *Psal. 73. 14. Herodot. l. 2. c. 69. Plin. l. 8. c. 25. & l. 28. c. 3.*
g *Ezech. 29. 3.*
h *Isa. 27. 1. Visitabit Dominus super leviathan serpentem vectem; & super leviathan Serpentem tortuosum.*
i *Psal. 73. 14.*

primis datum est. Hinc Josephus animadvertit (*a*), Legislatores Græcorum præ Moyse recentissimos esse; veteresque Græcos ipsam vocem *Nomos*, quæ Legem significat, ignorasse, ott ex Homero omnium Græcorum, juxta aliquos, Scriptore vetustissimo, constat, cùm in eo nunquam inveniatur.

Filii Noe, juxtà Rabbinos (*b*), Legibus quibusdam, jus naturale constituentibus, subjecti fuerunt; à quibus etiam cæteræ per Orbem nationes non eximuntur. Maimonides autumat, sex priores ex istis Legibus Adamo datas fuisse, quibus postea Deus septimam Noe, & filiis ejus traditam addiderit. Præcepta autem illa, hæc sunt: 1. Judicibus, & Magistratibus obtemperare: 2. à blasphemia in Deum abstinere: 3. Idololatriam, & superstitionem fugere: 4. incestum, Sodomiam, coitum cum bestia, & scelera contra naturam horrere: 5. homicidium, atque omnem sanguinis effusionem vitare: 6. furtum, 7. carnes animalis viventis non degustare.

Duo Legum genera vulgò distinguuntur: naturalis scilicet, & positivæ; naturalis ab ipsamet hominum naturâ in cordibus nostris inscripta est, cujus sunt præcepta, cultus Dei summi, obsequium in parentes, atque Principes, neque alteri inferre, quod quis sibi inferri renueret &c. Lex positiva non unius est generir; aliæ enim Morales sunt, aliæ Civiles, & Politicæ, aliæ Cæremoniales. Morales ut plurimùm, nonnisi Legis naturalis præcepta enucleant: Judiciales, Civiles, & Politicæ officia hominum inter se, sivè ordinem, & politiam continent; quarum proinde scopus est scelestorum mores cohibere, imbecilles juvare, juri, & authoritati Principum certos limites præscribere. Leges tandem Cæremoniales circa exteriorem Dei cultum, ministrorum, totiusque populi, sivè erga Deum sive inter se officia, ad Deum relata, versantur.

Legem veterem Deus per Moysem in Monte Sinai primò Hebræis indixit, 50. annis ab egressu ex Ægypto (*c*). Potissima hujus Legis præcepta in Decalogo continentur, quæ in lapideir tabulis exarata Deus Moysi tradidit (*d*). Horum summa hæc: 1. Deos alienos coram Deo ne colito. 2. Idola Cœlestium, terrestrium, aquatiliumve ne cælato, ut ea venerere. Ego Deus tuus sum... 3. Dei nomen ne frustra proferto: qui id fecerit, durè à Domino mulctandum scito. 4. Sabbatho tu, filiusque tuus, filia, servus, ancilla, hospes, quem exceperis, tuumque pecus feriaminor. 5. Parentes observato, ut diutinâ vitâ à Deo donere. 6. Ne occidito. 7. Adulterium vitato. 8. Furto abstineto. 9. In proximum tuum nequid falsò testare. 10. Alterius domum, uxorem, servum, pecus, aliudvè quid ne concupito. Hæc sunt, quæ Judæi *decem verba*, Græci *deca logous* [ex quo nos *Decalogum*] appellant. Inter Eruditos nonnulli credidere, Moysem, dum Leges condebat, Ægyptiorum Leges præ oculis habuisse, sivè ut eas imitaretur, sivè ut eorum moribus, & opinionibus sese opponeret, sivè ut eo veluti fræno Hebræi cohiberentur, ne in Idololatrias, superstitiones, quas in Ægypto observaverant, proruerent (*a*). Alii verò malunt, non Hebræos ab Ægyptiis, sed Ægyptios ab Hebræir, ex parte saltem, Leges mutuatos fuisse. Quo in opinionum dissidio, nos ultrò fatemur, non rarò Hebræos ab Ægyptiis, & frequenter vicissim Ægyptios ab Hebræis Leges derivasse, quamquam pro insito quodam aversandi Hebræis genio, Ægyptii sæpè ab Hebræorum moribus recedentes, in ritus planè diversos abiere. Hinc non abs re credimus, ritus in Lege Mosaicâ præscriptos, qui planè Ægyptiorum superstitionibus opponuntur, datâ operâ inductos fuisse, ut Judæi averterentur ab Idololatria, & moribus Ægyptiorum, quibus plus nimio assueverant. Cùm enim Hebræorum populus in Ægypto veluti formaretur, atque Idololatriam in ea regione jam obtinuisset; verisimiliùs credimus inde acceptam referri debere illam voluntatis propensionem, qua Judæi in Idola ferebantur; cui Moyses Legibus prompto remedio occurrendum duxerit. Quoad Leges Judiciales, sivè Cæremoniales, eas fortasse Moyses retinuit, quæ utilissimæ censebantor; cæteras verò sive ad normam recti reformavit, sivè novis, ac contrariis Legibus abolevit.

Lex Moysis veluti præludium quoddam, & umbra rerum futurarum (*b*), multùm à scopo perficiendorum hominum aberat, juxtà phrasim S. Pauli (*c*), cui proinde complendæ, evellendis abusibus ab ipsa toleratis, præstandis iis, quæ ipsa pollicebatur, Jesus Christus operam egregiè navavit. Hinc idem de se in Evangelio perhibet, venisse, non ad destruendam Legem, sed perficiendam (*d*), ejusque rei gratiâ, illam explicat, moderatur, & cohibet, Rabbinorum potissimum interpretationes absonas, & Legi contrarias. S. Paulus jactis antea à Domino ejus rei fundamentis totum opus complevit; sive ea, quæ Christus innuerat, pleniùs, & luculentius explicavit siquidem Apostolus Legem Moysir abrogatam quodammodo ab Evangelio, atque post mortem Christi Legales cæremonias nullius esse usûs, atque necessitatis declaravit. Addidit insuper, nos jugo Legis excusso, gratiæ libertati restitutos fuisse; ac pro famulis, quales sub Veteri Testamento habebamur, in filios operâ Jesu Christi evasisse (*e*); tandem non Legis quidem, nequo operum Legalium exercitio, sed fidei, charitati fœderatæ, atque bonis operibus, nos justitiam assequi (*f*). Verùm si quando in Evangelio nos jugo Legis levati dicamur, nonnisi de Lege cæremoniali, & judiciali verba illa intelligenda sunt; præceptis enim moralibus in Lege gratiæ non secùs ac in Lege veteri stringimur.

De singulir Legis Mosaicæ articulis suo loco egimus, uti v. *Pascha*, *Sabbatbum*, *Blasphemia*, *Adulterium*, *Sacrificia*, *Holocaustum*. Harum Legum summam ex nostra Præfatione in Deuteronomium, hìc tantùm transcribendam censuimus.

Deus Cœli, terræque Creator (*g*), ex universo hominum genere, Abrahamo, ejus-

a *Contra App. l.2.*
b *Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin c.7 Maimon. Halac. Melak. c.9.*
c *Exod. 19. 3. &c. A.M. 1513 ante Ch. 1487. ante Ær. 1491.*
d *Exod. 22. 2. &c.*

a *Vide Spencer. de Leg. Hebr. ritual. l. 3. Differt. 1. &c. Marsham can. Ægypt. Chronolog. Sac. 9. Kircher. Propyl. c. 2.*
b *Hebr. 10. 1.*
c *Hebr. 7. 19.*
d *Matth. 5. 17*
e *Rom. 6. 14. & 8. 21. Galat. 4. 31. & 5. 13.*
f *Rom. 3. 20. Galat. 2. 16.*
g *Gen. 1. 1.*

ejusque familiâ selectis in suum populum (*a*), fœdus cum illis in monte Sinai inivis, Legemque tradidit, in qua se Deum unicum (*b*), solum proinde amandum, atque colendum declarat (*c*). Neque amorem utcumque; sed cui nihil sit reliquum, exigit; gloriæ verò suæ, atque justitiæ adeò studiosus assertor est, ut quantùm in suos misericors; atque præstandis promissis fidelis, tantumdem in animadversionibus severus, parentes perduelles usque ad tertiam, & quartam generationem puniat; & vicissim pso patris fidelitate beneficia in mille generationes producit (*d*): Juramenta per sei alterius cujuscumque nomen, nisi tantum Divinum, emitti vetat (*e*). Quare neque cultu ullo, neque ipso nomine (*f*), Deos alienos invocare, nedum imagines ipsorum, sivè aliorum quorumcumque, etiam brutorum, & syderum efformare fas est (*g*). Blasphemia in Deum morti obnoxia adjudicatur (*h*); neque mitior est sententia in juramenta mania, mendacia, calumniosa, utpotè quibus crimen in veritatem, & sanctitatem nominis Dei inferatur (*i*). Vota vel nulla fieri jubet, vel si fiant, statim implenda, dilationem non inultam sa passurum professus (*k*). Si quis temerè da summâ Dei aothoritate, sivè periculum facere, sivè illam in dubium revocare ausus fuerit (*l*); nec non qui Magos, Ariolos, Pseudoprohetas de rerum futurarum eventibus consulant, sivè se superstitionibus immisceant, illos reos criminis pronunciat [*m*]. Jubet igitur purum, sincerum cultum exhiberi, nullam somniis fidem (*n*); nullum cum ritibus eorum, qui comam tondent, commercium; procul esse jubet incisiones, & stigmata (*o*): Magi, Pythones, & Pseudo-Prophetæ è populo exterminentur (*p*); nihilque tandem feratur, quod ad idololatriam, sivè pravo exemplo, sive sollicitatione inducat; ipsasque urbes ajus criminis reas vult devoveri (*q*). Cavendum insuper edicitur à luctibus, juxta morem Ethnicorum (*r*); ab oleo unctionis; & à thymiamate, cujus est usus in Templo, mortis indictâ pœnâ, abstinendum [*s*]. Manus tandem insontes, atque impollutas ad Deum levent Israelitæ, uti filios, famulos, & Dei populum decet (*t*); in Legis meditatione diu noctuque versentur, eamque sive brachio, armillarum mora, sive supra frontam alligent; in supesliminaribus ædium inscribant (*u*).

In deserto Deus tabernaculum sibi expandi, veluti Regi in castris cum populo suo versanti, voluit; cujus papilionis opificio omnes donaria conferre (*x*), solos verò Sacerdotes ejus obsequiis atque servitiis destinari; quibus unis ejus aditum permitti (*y*); nec nisi eo tantùm in loco sacrificia offerri præcepit [*z*]. Quicquid autem hostiarum immolaretur, sive extra, sive intra atrium Tabernaculi, statim ante fores ejusdem Tabernaculi sisti voluit, ejusque sanctionis transgressores, tanquam homicidas damnari (*aa*). Cùm verò Israelitæ ad terram sibi promissam pervenerint, ait Deus, ter singulis annis urbem à Deo in sedem sui Templi selectam petant, debitum Domino obsequium (*a*), munerum oblatione (nefas est enim Deo vacuum se sistere), exhibituri. Deum autem cultu longè à Chananæis diverso, colant; neque enim sivà statuas erigere, sive aras passim excitare, sive lucum, ne circa altare quidem Templi, consecrare Israelitis fas est (*b*). In signum autem obtentæ à Deo regionis, quam colunt, primitias, & decimas pro Sacris Ministris (*c*) ad Templum deferant, his additis ad Sacerdotem verbis (*d*): *Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingressus sum terram, pro qua juravit patribus nostris, ut daret eam nobis.* Acceptisque à Sacerdote oblationibus, statim Israelita prosequatur: *Syrus persequebatur patrem meum, qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero; crevitque in gentem magnam, ac robustam, & infinitæ multitudinis. Afflixeruntque nos Ægyptii, & persequuti sunt, imponentes onera gravissima; & clamavimus ad Deum patrum nostrorum, qui exaudivit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem atque angustiam; & eduxit nos de Ægypto in manu forti; & brachio extento, in ingenti pavore, in signis atque portentis, & introduxit ad locum istum; et tradidit nobis terram lacte, et melle manantem. Et idcirco nunc offero primitias frugum terra, quam Dominus dedit mihi.*

Præter has oblationes, quotannis semel religiosa in Templo convivia instruere jubebantur Israelitæ, à quibus Levita, pauper, vidua, & orphanus non abessent (*e*). Suæ etiam preces his mensis erant, his verbis (*f*): *Abstuli quod sanctificatum est de domo mea, et dedi illud Levitæ, et advenæ, et pupillo ac viduæ, sicut jussisti mihi; nec præterivi mandata tua, nec sum oblitus imperii tui. Non comedi ex eis in luctu meo, nec separavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei... Respice de sanctuario tuo, et de excelso Cælorum habitaculo, et benedic populo tuo Israel, et terræ, quam dedisti nobis, sicut jurasti patribus nostris, terra lacte et melle mananti.* Hæc tamen convivia semel singulis triennis in sua cuique regione præstare fas erat.

Sacerdotes Domini amplissimis privilegiis atque muneribus decorabantur: illud in primis insigne, quòd soli ministrarent Altari, adipem, & sanguinem, & quidquid insuper de victima adolendum esset, offerrent; unis insuper aditus in Sanctum ad imponendum igni thymiama, accendendas lampadas, ad innovandos singulis Sabbathis panes propositionis pateret. Suæ illis arant partes è victimis in sacrificiis pacificis, & pro peccato, in oblationibus panis, necnon in libamentis, quorum parte in ignem conjectâ, reliquum Sacerdoti cedebat (*g*). In victimis pacificis armum dexterum, & pectusculum (*h*) Sacerdos sibi reservabat; adipem tradebat igni, sanguine ad basim Altaris effuso, quod reliquum eras, offerenti (*i*) permittebat. In sacrificiis pro peccato, renes, cauda, & adeps ilia comprehendens, reticulum jecoris, Domino;

a *Levit.* 19. 15 &c. *Deut.* 26. 16. 17.
b *Exod.* 20. 7.
c *Deut.* 6. 5. & 10. 11. 20.
d *Exod.* 20. 5. 6. & 34. 6. 7. *Deut.* 5. 9. 10. & 6. 15.
e *Deut.* 6. 13. & 10. 20.
f *Exod.* 23. 13.
g *Exod.* 20. 3. 4. & 23. 13.
h *Levit.* 24. 11
i *Exod.* 20. 7. *Deut.* 5. 11.
k *Deut.* 23. 21. *Lev.* 27. *Num.* 30.
l *Deut.* 6. 16.
m *Levit.* 19. 31. & 20. 6. 27. & 21. 18. *Deut.* 18. 10.
n *Deut.* 18. 13. *Levit.* 19. 26.
o *Lev.* 19. 27. &c.
p *Lev.* 20. 27. *Deut.* 18. 10. &c.
q *Exod.* 22. 20 & 13. 24. 25. & 24. 16. *Deut.* 4. 16. 17. & 13. 6. 10. & 17. 3.
r *Deut.* 14. 1. 2.
s *Exod.* 30. 33.
t *Exod.* 12. 35.
u *Deut.* 6. 7. &c. & 11. 20.
x *Exod.* 23. 3. & 25. 5.
y *Num.* 18. 4.
z *Deut.* 12. 14.
aa *Levit.* 17. 3. 4.

a *Exod.* 23. 14. & 34. 20. *Deut.* 15. & 22. 11. 12.
b *Deut.* 16. 21. 22.
c *Exod.* 22. 29. 30. *Deut.* 32. 2.
d *Deut.* 26. 4. 5.
e *Deut.* 14. 23. &c.
f *Deut.* 26. 13. &c.
g *Levit.* 2. 3.
h *Levit.* 7. 31. &c.
i *Ibid.* 30. 31.

no; reliqua Sacerdoti erant (a). De holocaustis, ignis omnia, vellus tantummodò Sacerdos habebat. Ex hostiis pacificis sive in Templo, sive in privatis Ædibus cum tota familia degustare fas erat: post alteram verò diem à sacrificio, si ex iis reliquum fuisset, igne statim absumendum (b). De victimis pro peccato extra Templum sive degustare, sive efferre quid Sacerdoti nefas (c); aliis verò à Sacerdotibus ne in Templo quidem aliquid ex iis delibare permissum: quoad decimas, primitias, primogenita, vota, & oblationes, familia Sacerdotalis non excipiebatur (d). Sacerdos, qui ex sanctificatis aliquid ipse non purus in cibum caperet, ultimo supplicio damnabatur (e). Ex dapibus sanctificatis operarii mercede conducti, & advenæ non participabant; quamquam mancipia Sacerdotis non excludebantur; filiæ item è Sacerdotali familia viduæ, sive repudiatæ, amissum antea in illas jus recuperabant. Porrò dapes sanctificatæ censebantur, sive portiones ex victimis pacificis, Sacerdotibus cedentes, sive quæ ex oblationibus Templo factis in usum eorumdem segregabantur; quoad decimas enim, & primitias, quæ veluti Ministrorum proventus habebantur, nihil exceptum; qui enim Levitæ, & Sacerdotes inexpiati ali potuissent?

Primogenita tam hominum, quàm pecudum, atque jumentorum universa Domino segreganda erant (f); nisi quòd aliqua ex illis redimendi facultas, esset. Hominum enim quinque siclis redimebantur (g); nec alia erat de primis animalium immundorum foetibus ratio, uti asini, & cameli. Siquidem pro asino ovis, sivè quinque sicli efferri poterant (h), alioquin statim mactabatur. Animalia pura nullo pretio redimi, sed omninò cædi oportebat: quorum tantùm adipe igni tradito, & sanguine ad basim Altaris effuso, reliquum Sacerdotibus cedebat (i). Quos recens planta fructus tribus prioribus annis emisisset, impuros haberi oportebat: quarti anni, omnes Deo consecrandi; à quinto verò anno eorum usus permittebatur (k).

Pro iis, quos sibi Deus ex universis primogenitis Israelis reservaverat, Tribum Levi substituit (l); è quibus familiæ Aaronis Sacerdotio demandato, reliqui inferioribus Templi, & Sacerdotum ministeriis deputati sunt. Sacerdotum igitur ministeria circà Altare, Sanctum, & Sanctuarium versabantur; ignemque, ne extingueretur, in eodem Altari curabant: Levitarum, circa Templi fores, musicam, ac victimas, quas excoriabant, necnon circà ligna ad Altare afferenda.

In Sanctuarium aditus nulli, præter Summum Sacerdotem, ipsique die tantùm Expiationis Solemnis, permissus (m). Ea dignitas tum criminibus puniendis, cùm Religionis rebus curandis summam in unum authoritatem conferebat (n). Ad illam verò assumi oportebat virum, cujus pater virginem fœminam, & ejusdem Tribûs, atque generis duxisset (o). Ipsum verò ab omni corporis vitio purum esse oportebat (p). Nec sanè aliter decebat illum, per

a Ibid. 1. 2. 3.
b Levit. 7. 18.
c Levit. 6. 16. & 7. 6. Num. 18. 9.
d Levit. 10. 14. Num. 18. 13. &c.
e Levit. 22. 2. &c.
f Exod. 13. 1. &c. & 34. 19.
g Num. 18. 16.
h V. 17. 18.
i Levit. 19. 23 &c.
k V. 24. 25. 26.
l Num. 3. 41.
m Levit. 16.
n Deut. 17. 12 13.
o Levit. 21. 13.
p Levit. 21. 17. 18.

quem Deus oracula veritatis fundebat, siquidem Summus Sacerdos insignibus suæ dignitatis indutus, per Urim, & Tummim quæ in Rationali gestabat, Dei nomine consulentibus respondebat (a). Neque funera lugere, excepto tamen patris, neque vel locum ingredi, ubi cadaver jaceret, ne quid impuritatis contraheret, permittebatur (b). Hæc tamen Lex cum Pontifice arctissima, aliis inferioribus mitior erat; siquidem vulgò Sacerdotes parentum, filiorum, & fratrum funeribus (c), non tamen extraneorum, neque etiam Principis, adsistebant: Levitæ verò iis omnibus, quibus cæteris Israelitis, adesse fas erat. Quo temporis spatio Sacerdotes Templi servitiis occupabantur, ab uxoribus, & vino temperabant, studiosè ab omnibus sese observantes, ne quid unquam impuritatis contraherent (d). Eorum vestis religiosa, qua in Templo tantùm Sacerdotes utebantur, tunica erat linea talaris (e), femoralibus, cingulo, & capitis operimento itidem lineis adjectis; quæ sanè vestis Levitis etiam communis fuit. Comam minimè nutriebant, uti neque barbam in labio superiori. pedibus erant nudis in Templo (f), ubi & cibum, & somnum capiebant.

Pontifex splendidiori sanè veste utebatur. Femoralibus (g) lineis, tenuitate, & opere spectandis; tunicæ alia superinducta, cærulei coloris, simplici opere, ac fortasse non manicata, cujus fimbriam tintinnabula aurea, & malogranata vario opere contexta, alternè disposita, ornabant. Hanc tunicam cingulus stringebat operis phrygii, & variati, cui nomen in S. Scriptura *Ephod*. Porrò Ephod duabus fasciis splendidissimis constabat, quæ utrinque per humeros in anteriora descendentes, corpori deindè circumductæ, ante stomachum vinciebantur, sinuilque fluentem tunicam continebant. Quà verò fasciæ illæ ex humeris in anteriora descendebant, binæ gemmæ insertæ erant, sex utrinque nominibus Tribuum Israelis insculptæ; uti & quo loco ante pectus decussabantur, *Rationale* eminebat, nempe pannus ille quadratus 12. digitorum latitudine, duodecim gemmas singulis nominibus Tribuum Israelis insculptas præseferens.

Sacerdotibus cautum erat, ne cum fœmina moribus inhonestis, sivè prostitutâ, sivè eadem ab altero repudiatâ, connubia inirent (h); si quæ verò filia Sacerdotis in crimine deprehenderetur, utpotè quæ patris famam violasset, continuò igne damnabatur. In thure offerendo, alienum ignem adhibere Sacerdotibus nefas, quod Nadab, & Abiu vel morte expiarunt (i). In sacrificiis sale quidem semper (k), oleo, & fermento nunquam (l) utebantur. Suis impensis & operâ panes propositionis conficiebant; quos singulis Sabbathis recentes mensæ aureæ in Sancto apponebant (m), veteribus remotis, de quibus comedere ipsis tantùm fas erat (n). Insuper holocaustum perpetuum vespertinum, & matutinum, cum libationibus Sacerdotes sufficiebant (o). Vitia corporis, quæ à Sacerdotio, & vitia hostiarum, quæ à sacrificiis arcebant, in Commentariis recensentur (p).

a 1. Reg. 23. 9. & 30. 7.
b Levit. 21. 10. &c.
c Levit. 10. 6. & 21. 2. &c.
d Levit. 10. 9.
e Exod. 28. 40. 41.
f Vide dicta ad Exod. 40. 29. 30.
g Exod. 28.
h Levit. 21. 7. &c.
i Levit. 10. 1. 2
k Levit. 2. 13. Num. 15.
l Levit. 2. 11.
m Levit. 24. 5. &c.
n Matth. 12. 4
o Exod. 29. 38. Num. 28. 3. 4.
p Levit. 21. 17. 18. et 22. 18. &c.

Le-

Levitarum, & Sacerdotum proventus non agri quidem, & arva, quorum illis nulla assignata sunt, sed decimæ, primitiæ, oblationes, & victimarum participatio satis uberes exhibebant (a). Ne verò sedibus carerent, 48. urbes, atque suburbana in circuitu, spatio 2000. cubitorum, pro domicilio assignata sunt (b). Domus illorum rusticæ eodem jure, ac cæterorum Israelitarum agri, vendi quidem, sed restituto pretio à Domino nunquam non redimi poterant; imò ne redemptæ quidem, anno Jubilæi ad pristinum dominum redibant (c). Ex eisdem urbibus, sex in asylum [d]. iis, qui imprudentes hominem occidissent, destinatæ erant. E' toto numero 13. ad Sacerdotes spectabant; cæteræ ad Levitas (e). Semper ac farina aquâ subigebatur ad panem conficiendum, è tota massa portio aliqua pro Levitis jussu Dei segreganda erat: quam portionem majorem quadragesimâ, minorem sexagesimâ parte Rabbini præscripserunt. Cum animal occidebatur, uterque humerus, ventriculus, & mandibulæ dono ad Levitas deferri solebant (f), neque suâ portione, cùm greges tondebantur, sivè cùm præda ex hostibus referretur, etiamsi bello non adfuissent, fraudabantur (g). Adesse tamen semper Sacerdotes consueverunt, quorum munus erat, tubis clangere (h), solemnesque illas formolas coram exercitu recitare (i). *Audi Israel: vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis: non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo.* Si quando Arca Fœderis in castra reducenda erat, illius deferendæ atque custodiendæ negotium Sacerdotibus committebatur (k). Nec rarò etiam Summos Sacerdos cum sacris ornamentis, Dominum de agendis consulturus, aderat.

Convivia nulla fermè sive in Templo, sivè in urbibus instituta, ad quæ Levitæ non accerserentur; quod quidem Hebræis Deus vicies in S. Scriptura commendat. *Cave*, ait, *ne derelinquas Levitam, qui in urbibus vestris commoratur; neque enim habet aliam partem, & possessionem inter vos* (l). Decimæ illis non ex fructibus tantùm, sed etiam ex pecoribus, quodcumque numeranti decimum fortè occurrisset, solvebantur (m); liberum tamen erat suam decimam oblato pretio, & quintâ insuper ejus parte, redimere.

Ex collectis apud Levitas primitiis & decimis, pro Sacerdotibus decimæ segregabantur (n). Sacerdotes & Levitæ certâ ætate, nempe annorum 25. sive 30. ministerium inibant, atque annum agentes 50. illud dimittebant (o). Sub Davide 20. annis nati admitti cœperunt (p). In ministrando verò mutuò sibi invicem Sacerdotes Sacerdotibus, & Levitæ Levitis succedebant. Si Levita, relicta priori sede, ad Templum venisset, ut ejus servitiis se toto tempore impenderet; illum recipi, & ex proventibus ejusdem Templi ali oportebat (q).

Levitarum, & Sacerdotum munus, secundum à sacrificiis, erat populi institutio; quippè qui in cœtu solemni universæ gentis, die Expiationis, lectionem universæ Legis publicè obire tenebantur (a). Cum novus Rex inaugurabatur, ejusdem Legis volumen ab illis recipiebat, ac deinde in suum usum transcribendum curabat (b). Si quid in judiciis arduum implexumque occurrisset, res ad Sacerdotes deferebatur; eâque occasione Summi Sacerdotis sententiæ non acquievisse capitale erat [c]. De lepra judicium (d), de expiatione homicidii, cujus author lateret (e), de divortio, de aquis zelotypiæ (f), de votis Nazaræorum (g) ad illos spectabat. Tandem solemnis populi benedictio, atque Divini nominis super illum invocatio ab ipsis obtinebatur (h).

Sacrificia apud Hebræos non unius erant rationis. In holocausto omnium perfectissimo tota victima, detractâ pelle, atque extis, adolebatur. In sacrificiis pacificis pro obtinendis referendisve gratiis, seù tantùm pro asserenda Dei super omnia potestate institutis, sanguis tantùm & adeps Deo, armi & pectusculum Sacerdoti, reliquum offerenti sacrificium cedebat. In sacrificiis pro peccato, nihil offerenti, sed adipe exta continente, reticulo jecoris, & renibus igni traditis, reliquum Sacerdoti remanebat. Victimæ ut plurimùm tauri erant, vaccæ, vituli; arietes, oves, vervetes, hirci, capræ, & hædi; aves nonnisi in Expiatione hominis leprâ mundati (i), ejusque, qui juramentum imprudens transgressus fuisset (k), non adhibebantur; eâque occasione ex duabus avibus oblatis, altera immolari, altera libera in auras dimitti solebat. Verùm peculiares de singulis sacrificiis cæremonias recensere operosum esset nimis; quare prima Levitici capita consulantur.

Festa Israelitarum potissima, quibus ab anno 12. ætatis viri omnes adesse tenebantur, hæc sunt: Pascha, Pentecoste, & Festum Tabernaculorum. Nomen *Paschatis*, quod transitus redditur, ejus Festi institutionem designat; Angeli enim exterminatoris memoria recolitur, qui per Ægyptum transiens, relictis Hebræis, omnes Ægyptiorum primogenitos occidit, ipsâ nocte exitûs Hebræorum ab Ægypto (l). In ea Solemnitate manipulus hordei solemni ritu in Templo offerebatur, veluti primitiæ hordeaceæ messis, statim à Festo colligendæ (m). Totâ eâ hebdomadâ panis nonnisi azymus adhibebatur [n]; ipsoque ineuntis Festi vespere, in singulis familiis, sivè 10. aut 15. convivis coactis, agno, hædove anniculo asso (o) cum herbis amaris epulum instituebatur. Illud quidem non tam convivium, quàm specialis ritûs sacrificium erat, ad agendas Deo gratias, & ad memoriam liberationis ab Ægypto excitandam: quamquam sanguis tantum ad basim Altaris effundendus offerebatur. Cautum erat, ne hujus agni ossa ad extrahendam medullam comminuerentur. Alia erant hujus Festi sacrificia, quæ hoc loco recensere non vacat (p). Porrò si quis Pascha cum suis cæremoniis celebrare neglexisset, è populo exterminandus denunciatur (q):

pro

a Num. 18. 20. 21.
b Num. 35. 2.
c Lev. 25. 32.
d Num. 35. 6. Josue 20. 7. 8.
e Josue 21. 19. &c.
f Deut. 18. 3. 4.
g Num. 29. 30
h Num. 10. 8.
i Deut. 20. 3. 4
k 1. Reg. 4. 4. & 14. 18. & 2. Reg. 15. 24. 25.
l Deut. 12. 18. 19. & alibi passim.
m Lev. 28. 30. 31. 32.
n Num. 18. 26
o Num. 8. 24. & 4. 3.
p 1. Par. 23. 24. & 2. Par. 31. 17. & 1. Esdr. 3. 8.
q Deut. 18. 6.

a Deut. 31. 10. 11.
b Deut. 17. 18.
c Deut. 17. 8. &c.
d Lev. 13. 14.
e Num. 21. 5.
f Num. 5. 14. 15.
g Num. 6. 20. 21.
h Num. 6. 23. &c.
i Levit. 14. 4.
k Lev. 5. 6. 7.
l Exod. 12. 14. & 23. 15. Num. 28. 16. Deut. 16.
m Lev. 23. 10.
n Exod. 12. 19 20.
o Ibid. 8. &c.
p Vide Num. 28. 19. &c.
q Num. 9. 13. Exod. 12. 19.

pro iis tamen, qui sivè impuritatem aliquam legalem contraxissent, sivè in itinere essent, à die 14. primi mensis, ad 14. secundi mensis differri poterat (a); nec tamen quid de præscriptis cæremoniis quoad azyma; eorum gratiâ remittebatur.

a Num. 9. 6.

Diebus 50. à Paschate, Festum Pentecostes recurrebat (b), oblatione duorum panum ex novo frumento, in signum messis statim colligendæ [c], solemne. In eo memoria initi à Deo cum Israelitis fœderis, Lege in Sinai traditâ, recolebatur. Sacrificia, à Paschalibus Deo oblatis non discrepabant (d).

b Exod. 23. 16 & 24. ec.
c Lev. 23. 17.
d Vide Num. 28. 26. 27. collatum cum 28. 19. 20.

Festum Tebernaculorum, in memoriam itineris 40. annorum per desertum sub pellibus (e), tertium succedebat; quo, labente anno civili celebrato, simul & gratiæ pro obtentis à Deo toto anno beneficiis, collectisque messibus, & uvis, referebantur (f). Totâ eâ hebdomadâ populus sub tentoriis ex arborum ramis contextis, degebat. Stata erant hujus Solemnitatis sacrificie (g).

e Lev. 23. 40... 43.
f Exod. e3. 16.
g Lev. 33. e7. Num. 26. 1e. 13. &c.

Decima dies septimi mensis anni sancti, & prima anni civilis, Expiationi universæ gentis destinata, & jejunio sacra, sub pœna mortis indicto, & pœnitentiæ operibus (h); & tandem peculiaribus sacrificiis, ac potissimùm duorum hircorum (i), quorum alter liber dimittebatur, *Azazel* dictus, alter immolatus extra castra cremabatur. Eâdem die Summus Sacerdos sanguinem vituli, atque hirci immolati in Sanctuarium inferebat; alterum ad lustrandum Sanctuarium; alterum ad populi expiationem (k). Eâdem die immolari consuevisse credimus vaccam rufam, cujus cineres pollutionem in funeribus contractam expiabant.

h Num. 29. 7.
i Lev. 16. 6. 7.
k Num. 29. 16.

Mensium calendæ festæ ducebantur, quamvis nulla esset his diebus indicta ab operibus requies. Statis sacrificiis (l), concrepantibus in exordio buccinis, colebantur. Prima dies primi mensis anni civilis, & septimi anni sacri, quòd anni introitus, præter aliàs cæremonias, tubis etiam denunciaretur, solemnitas tubarum dicta est (m).

l Num. 28. 11.
m Num. 29. 1. &c.

Festum Sabbathi, ab ipso Deo post peractum opus creationis (n) dedicatum, omnium S. Scripturæ vetustissimum est; quippè quòd ejus observantiam Moyses mox ab egressu ex Ægypto, antequàm ad Sinai veniret, indixit (o). Ab operibus sub pœna mortis (p) jussu Dei vacandum erat; adeò ut neque ignem excitandi parandis cibis facultas daretur (q): vacandum verò erat & ipsis mancipiis, brutisque: omnes enim ejus diei curas obsequiis & laudibus suis, Legisque maditationi Deus volebet impenses (r). Nec deerant, oti in reliquis Festis, peculiaria sacrificia (s).

n Genes. 2. e.
o Exod. 16. 23 29.
p Exod. 35. 15 Num. 15. 32.
q Exod. 35. 3.
r Exod. 10. 6.
s Num. 28. 9.

Præter solemnitates per anni cursum recurrentes, intrà unios ad summam hebdomadæ fines conclusas, aliæ post certam ennorum periodum, atque longiori temporis spatio continuatæ celebrabantur. Harum potissima annus eret Sabbathicus, quo Hebræi cultum agrorum negligere, & quidquid spontè produxissent, advenis, pauperibus, & orphanis (t), quin & brutis ipsis permittere jussi sunt. Ad hæc, servi

t Exod. 23. 10. 11. Lev. e5. 1. &c.

Hebræi manumittebantur [a]; æris alieni remissio (b), Legisque solemnis lectio fiebat (c).

a Deut. 15. 1.
b Exod. 21. 1.
c Deut. 31. 10. 11.

Quibus quidem jussionibus Deus, licèt politiam nonnihil negligere visus sit, studiosè tamen æquandis bonis, & conditionibus apud Hebræos, ac infirmiorum oppressionibus consulere; quin & labentem jam ex hominum mentibus creationis Mundi memoriam, eâ ratione refricare, simulque suæ in populum authoritatis specimen exhibere voluit. Eodem consilio, singulis 50. sive potiùs 49. annis, Jubilæum (d) instituit, in qoo non vacatio tantùm ab agrorum cultu, manumissio servorum, ærisque alieni remissio, sed possessiones utque hæreditates ad veteres Dominos regrediebantur. Ejus anni ingressus circa mensem Septembris, (quo etiam tempore claudebatur) solemnibus cæremoniis, ac tubarum clangore iqdicebatur. Hoc sunè monumentum Deus extare voluit suæ in universam gentem ac regionem potestatis; quamvis, ne infirmos alioquin populi animos plus nimio tentaret, pro neglectis integri anni proventibus, sexto, & quadragesimo octavo quoque anno tantundem messis se largiturum pollicetur, ut ad triennium sufficiat.

d Levit. 5. et 8. &c.

Quæ Moyses Regibus, fortè ab Israelitis eligendis, præscribit (e), longè alia sunt eb iis, quæ Samuel *jus Regis* appellat (f). Porrò Rex, juxta Moysem, è medio populi, non ex alienigenis, ità Deo præcipiente, & populi suffragio eligendus erat. Vetitum illi, ne equitum numerum augeat; neve populum illis emendis in Ægyptum regredi cogat; fœminarum gregem, quippè quibus cor facilè avertitur, ne inrutriat; comparandis divitiis ne studeat, caveatque, ne tumido in fratres sit animo. Denique exempler Legis apud se non in manibus tantùm, sed & in corde retineat, eamque sibi agendi normam præscribat. Samuel verò jus Regis Israelitis explicans dixit, illum filios Israelis aurigas & præcursores suis curribus, quin & suos equites facturum. Ad hæc alios Tribunitiâ, & Centurionis dignitate donaturum, alios ad metendos serendosque suos agros, nec non ad arma currusque suos febricandos coacturum. Fulloniis verò, & culinæ ministeriis, conficiendisque unguentis filias Israelis addicet. Servis suis ditandis, pinguiores Israelitarum possessiones in illos transferet. Nihil erit tandem, sivè ex mancipiis, sivè ex jumoribus, sivè tandem ex jumentis, in quos ipse manus non injiciat violentas, eo jure, quo sibi ex gregibus decimas, & populum universom in servitutem asserot.

e Deut. 57. 14. eo.
f 1. Reg. 8. 11.

Bellum, quod potissimum erat Regis munus, non æquo jure cum singulis hostibus agendum erat; aliâ enim ratione cum Chananæis, aliâ cùm cæteris curandum. Quibus bellum indicendum erat, æquis antea conditionibus pax offerebatur (g): renuentibus bellum denuntiabatur. Si oppugnanda urbs, atque longior immineret obsidio, contra quam propterea turres & aggeres, pro more illorum temporum, struendi essent, cautum erat, ne ullæ arbores frugiferæ, sive arva cæderentur. Si armorum vi tan-

g Deut. e0. 11. etc.

tandem expugnaretur, contra viros quidem victorum iram exercere fas erat, fœminæ, pueri, bruta, & utensilia in victorum potestatem, deinde toto exercitui distribuenda; venire debebant. In urbibus Chananæorum, omnia, quæ vitam haberent, unà clade involvebantur (a).

a Deut.20.16. 17.

Si collatis signis certandum fuisset, ante prælium Sacerdos, Dei opem adfuturam pollicitus, milites ad certamen incitabat (b); deinde Duces, suæ singuli turmæ, elatâ voce regressum indicebant iis, qui sivè novam domum ædificassent, seu vineam novam plantassent, vel tandem novam nuptam duxissent; durum enim nimis futurum videbatur, si fortassè in bello decedentes, partas suis laboribus possessiones, ne tantillo quidem obtentas, ad alienos transmittere cogerentur. Post hæc, coram universo exercitu (c) formidolosis omnibus, ut se à periculo subducerent, potestas concedebatur, ne suo exemplo in alios terrorem inducerent.

b Deut.20. 2. & 25. 5.

c Deut. 20. 8.

Relata ex hostibus spolia Imperator inter milites æquè dividebat, nullo facto discrimine inter eos, qui decertassent, eosque qui remansissent ad sarcinas (d). Quin Moyses relatâ ex Madianitis prædâ, populum universum in agro Madianitico tunc versantem, & unà cum cæteris militibus exercitum ex tota natione constituentem, caruisse non tulit. Antequam spolia in castra reducerentur, prævià purificatione expiabantur hoc ritu: Metalla, & si quæ alia ignem paterentur, flammâ, cætera verò aquâ expiationis lustrari oportebat. Fœminæ alterius, quàm Chananæorum generis, in potestatem victorum captivæ cedebant (e); è quibus siquam herus uxorem ducere voluisset, post abrasos ejus crines, amputatas ungues, detractas vestes, cum quibus capta fuit, concessumque integri mensis luctum, pro amissione parentum deflenda, statim sibi copulabat. Si verò succedente tempore, eam tandem uxorem fastidisset, illam manumittere cogebatur.

d Vide Deut. 31. 27. & 1. Reg. 30. 24.

e Deut.21.10. &c.

Sua etiam prædæ portio erat Dei, & Sacerdotum; ac in bello cum Madianitis ex singulis quingentis tam mancipiorum, quàm pecudum, quæ militibus cessissent, singula sibi reservari; ex præda verò, quæ reliquo populo contigisset, quinquagesimam pro Levitis pendi Deus injunxit. Sua etiam erat in spoliis, ac selecta portio Ducis, uti de Davide (f), & Gedeone (g) constat; ac in bello contra Madianitas, Duces Israelitarum armillas, & annulos aureos ex hostibus acceptos, Deo exhibuerunt, fortasse tanquam Ducem, & Imperatorem universæ expeditionis eâ oblatione illum agnoscentes (h).

f 1. Reg.30.9.
g Judic.8. 24.
h Num.31.49. 50.

Disciplinæ militaris in castris Israelitarum non segniter ratio habebatur; & quem in disponendis Tribubus circa Tabernaculum in castrametationibus per desertum, quem etiam in profectionibus ordinem servaverint, constat (i). Sordibus ablegandis, plura constituta erant, nempè ut fœminæ abessent; imò siquis imprudens inter dormiendum pollutionis aliquid contraxisset, ille extra castra usque ad vesperam se continebat; nec nisi aquâ toto corpore & vestibus lotus (a), regredi permittebatur. Singuli milites paxillum cingulo appensum deferebant, ut scrobem excavarent, cùm è castris egrediebantur, ut naturæ necessitatibus succurrerent. Post prælium, totâ hebdomada milites, utpotè contactu cæsorum polluti, à castris abstinebant (b); ante regressum verò totus corpus, & vestes aquâ eluebant, quod in bello contra Madianitas scimus, & in aliis observari consuevisse non dubitamus. Verùm si ab universo prælium commissum fuisset, tunc contractâ ab omnibus legali impuritate, alter alterius consortium vitare non tenebatur: quare omnes simul in castris versari potuissent.

i Num. 2.

a Deut.23.23. &c.

b Num.30.19. &c.

De Hebræorum politia, pauca novimus. Ea quæ ad justitiam administrandam pertinent, ac de præcipuis illorum Tribunalibus, in Dissertatione de hoc argumento egimus. Judicandi potestas summa penès Reges, & Summum Sacerdotem erat: hinc illud populi ad Samuelem: *Constitue nobis Regem, qui judicet nos* (c). Summum Sacerdotem in arduis quibuscumque supremum Judicem Moyses constituit (d). Præterea sui erant Judices singulis urbibus, seu urbium portis, juxta phrasim S. Scripturæ (e), (is enim erat Judiciorum locus); eosque summa veneratione observari Moyses jussit. *Diis non detrahes, & Principi populi tui non maledices* (f). Porrò Principes, Judices, & Magistratus eodem ac Deus nomine *Elohim* nuncupabantur (g); illi siquidem veluti Dei administri, & assessores habiti sunt.

c 1. Reg. 8. 5.
d Deut.16.10. &c.
e Deut.16.18.
f Exod.22.28.
g Psal. 81. 1. *Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos (sivè Deorum) dijudicat.*

Cautum est, ne Judicia venalia fiant, purasque Judices habeant à muneribus manus; quippè quia justitia muneribus facilè corrumpitur (h); turbam in deterius non sequantur (i), nec Vulgi sententiæ æquitatis dispendio accedant; ne præposterâ in pauperes misericordià, sivè in divites obsequio, à Justitiæ tramite exorbitent; ne innocentem, sive advenam fraudent; neve tandem cujuscumque personam respiciant (k): pater pro crimine filii, & vicissim filius pro scelere patris non puniatur (l). In pœnis exigendis summum jus evitetur; quare neque post Solis occasum reorum cadavera in supplicio appensa relinquenda (m); neque fuisse, sivè ad virgas damnatis, ictus ultra 40. inferendi (n). Si qui in crimine falsi testis deprehenduntur, ejusdem criminis rei habendi, quod fratribus imputarunt (o); vitamque pro vita, oculum pro oculo, omni quoad illos clementiæ aditu præcluso, pendere cogantur. Verum reis supplicio damnandis non unius tantùm, sed duorum triumve testimonium postulandum (p).

h Exod.23. 8.
i Exod. 23. 2. &c.
k Lev.19. 15. Vide & Deut. 16. 18. &c.
l Deut.24.16.
m Deut.21.22
n Deut.25.2.3
o Deut.19.18. 19.Vide & Levit.19.16.
p Deut.19.16. 17.

Judicandi filios usque ad Legis promulgatæ ævum, penès solos parentes jus erat; quod quidem Moyses deinde in Judices ità transtulit, ut reos violati in parentes obsequii, sivè verbo (q), sive percussione (r), sivè contumacia & protervià (s), sola eorumdem parentum delatione accusatos, ultimo supplicio puniendos jusserit: quamquam nihil contra parricidas, quasi contra rem, quæ evenire nequeat, in Lege præscri-

q Levit.20.9.
r Exod.21.15.
s Deut.21.18. 19.

ſcriptum eſt. Cautum eſt parentibus, ne filios in cultum Moloch per ignem traducant (*a*); filiis verò, ut parentibus per omnia obſequantur (*b*). Neceſſitate ad extrema cogente, filios io ſervitutem vendere patri permiſſum; qui tamen alterius filias emebant, non captivas, ſed uxores ſibi vel filiis ſuis comparare cenſebaotur (*c*); ſeeùs, illas maoumittere cogebantur. Pareotes ſanè filias io matrimonium vendere conſueverunt, undè fœminam emere, & cum illa matrimonio copulari, pro eodem uſurpabatur.

Homicidii crimen capitale erat (*d*). Urbes aſyli tres citra, totidem ultra Jordanem iis, qui imprudentes hominem peremiſſeot, confugium præſtabant. Qui ad aſylum ſe recepiſſet, cauſam ſuam coram Judicibus loci dicebat (*e*); deinde propinquis occiſi poſtulantibus, ad locum cædis, datis cuſtodibus, remittebatur: ubi cauſâ diſcuſsâ, ſi crimen Judices deprehendiſſent, io poteſtatem partis adverſæ remittebatur; ſi verò cædes imprudenti contigiſſe probaretur, iterum ad urbem aſyli remittebatur, ubi ſe uſque ad obitum Summi Sacerdotis ità continere debebat, ut extra urbem deprehenſus, impunè à propinquis occiſi interfici potuiſſet. Porrò Leges illæ non de Iſraelitis tantùm, ſed de advenis etiam latæ ſunt. Crimen homicidii, nullâ conceſsâ pœnæ remiſſione, morte puniebatur, vel à propinquis occiſi inferendâ, ſi fortè in occiſorem offendiſſent; nec pecuniâ vitam redimere, neque illam aræ religione defeodere, hujus crimiois reus permittebatur (*f*).

Si duobus viris jurgantibus, alter ex illis vulnus alteri ità infixiſſet, ut decumbere cogeretur, ac deinde ità à vulnere convaluiſſet, ut ſcipione fultus incedere potuiſſet, tunc qui injuriam iotulerat, impenſis in medicom, atque operibus alteri perſolutis, abſolvebatur (*g*). Qui captivum ſuum occidiſſet, crimine homicidii reus habebatur; ſi verò ità vulneraſſet, ut ad unum & alterum diem vitam produceret, impunis abibat herus; ipſe enim mancipium poſſidet, ejuſque diſpendio perit. Si duobus rixantibus, mulier fœta caſu tranſiens, fortè percuſſa, abortum patiatur, tunc fœminâ ſuperſtite, reus mulctam arbitrio viri, & ſelectorum ad eam rem virorum, perſolvat: ſi obierit, vitâ pro vita, oculo pro oculo, dente pro dente crimen expiabit. Herus oculum, ſivè dentem mancipio excutiens, illud manumittat (*h*). Si fœmioa viro ſuo rixante accurrens, adverſarii pudenda manu contigerit, manûs abſciſſione multabitur (*i*).

Bos, qui hominem cornibus traoſfoderit, lapidibus opprimetur, ejuſque carnibus abſtinendum (*k*); Dominus verò, cui petulans bovis ingeoium innotuerat, nec illud antea incloſit, vel morte damnabitur, vel requiſitam mulctam perſolvet. Mancipio illata à bove mors, bovis ejuſdem lapidatione, & 30. ſiclorum pretio hero perſoluto, expiatur. Si bos bovem transfodiſſet, occiſi carnes pretiumque ſuperſtitis (qoi vendendus erat) inter utriuſque dominos

a *Lev.*18. 21. & 20. 1. 5. *Deut.*18. 10.
b *Exod.*20.12.
c *Vide Exod.* 21. 7. &c.
d *Exod.*20.13 & 11. 12. 13.
e *Num.*35.23. 24. *Deut.*19.1. &c.
f *Exod.*20.14.
g *Exod.*21.19 20.
h *Deut.*35.21
i *Exod.*21.28. &c.
k *Exod.* 20. 14. *Levit.* 20. 10. *Deut.*5.18. & 22. 31. &c.

æquè dividebatur: Domino tamen, cui sui bovis petulantia innotuiſſet, neque periculo eumdem claudens in bubili occurriſſet, defuoctum animal, ſuperſtes alteri cedebat. Si putei deſoſſi os non occluderetur, indeque bos, ſive aſinus in illum incidens periiſſet, domini ejuſdem putei diſpendio peribant; ad quem tameo deſunctum animal pertinebat.

Adulterii crimen tam io viris, quàm in fœminis capitale erat (*a*); deſponſæ verò ſi quis vitium intuliſſet extra urbem, procus tantummodò interibat; intrà urbem uterque; fœmina eoim vim cauſari non poterat, quippè quæ clamando ſeſe ſubducere valuiſſet.

Inceſtus, ſodomia, & à quibus natura abhorret, crimina, capitali pœnâ puniebantur (*b*). Io proſtituentes pudicitiam tam viros, quàm fœminas graviſſimâ pœnâ animadvertebatur (*c*); atque infame lucrum ad Templum ioferre nefas (*d*). Si quis fœminæ vitium intuliſſet, illam ducere cogebatur; diſſentiente tamen puellæ patre, dos vitiatæ tantùm perſolvenda. Imò & ad mulctam 50. ſiclorum patri puellæ perſolvendam, & ad nuptias procus adigebatur, ſi re ad Judicium delatâ, vis ab illo aliqua illata fuiſſe probaretur (*e*); hoc verò conjugium per repudium ſolvere vetitum. Viris ad uxorem menſtruatam accedere nefas; quod quidem crimeo ad judicium delatum capitale erat (*f*).

Legis quidem præcepta homini in officio continendo, quoad ea, quæ extrinſecùs patent, lata ſunt; non ita tamen, ot cordis deſideria negligat; alterius namque bona, & fœminas concupiſcere inhibitum eſt. Poſt repudium (quod quidem toleratur) ſi fœmina alteri nupſerit, iterum cum illa conjugium nectere prior vir prohibetur (*g*). Turpia illa, à quibus natura maximè abhorret, his fortaſſe verbis per ænigma prohibentur (*h*): *Non indueris veſtimento, quod ex lana linoque contextum eſt; non ſeres vineam tuam altero ſemine; non arabis in bove ſimul & aſino; non induetur vir veſte virili, ac vicissim.*

De furto nihil non vetitum (*i*), licèt non iiſdem omnia pœnis prohibita. Liberum hominem in mancipium furto vendere, capitale erat (*k*): bos ſublatus, quintuplo; ovis quadruplo reſtituenda (*l*); furto tamen extante, duplo tantùm. Fur noctivagus, ſuffodiens parietes deprehenſus, impunè occiditur: diurnum verò interficere capitale eſt. Si fur bona non habet, vendatur (*m*). Qui alieno agro, ſivè vineæ damnum intulerit, ſive ſuâ culpâ meſſes, ſivè manipulos alterius igne corruperit, de ſuo agro, & vineâ reſarciet. Depoſitum cuſtodis fraude ſublatum, ſi fraus in Judicio probetur, duplo reſtituendum; ſi dolus abſuerit, cuſtos abſolvitur. Si cui pecus alterius creditum eſt, ejuſque incuriâ, ſeù dolo perierit, ſivè furto ſublatum ſit, ipſius diſpendio peribit: ab hoſtibus ſublatum, ſivè ſi fortè occubuiſſet, re in Judicio ſacramento probatâ, cuſtos abſolvitur: ſi tandem à beſtiis voratum fuiſſet, diſcerptæ pecudis reliquiis ad Dominum de-

a *Levit.*18.6. 22. & 20. 11. 17.
b *Exod.*22.19 *Levit.* 18. 22. & 19. 29. & 20. 11. *Deut.* 23. 28.
c *Exod.*22.16.
d *Deut.*22.11 28.
e *Deut.*22.28. *cum Exod.* 22. 16.
f *Exod.*20.17. *Deut.* 5. 20.
g *Deut.*24. 1.
h *Deut.*22. 5. 9. 10. 11. *Levit.*19.19. 20.
i *Exod.*20.15.
k *Exod.*21.16 & *Deut.*24. 8.
l *Exod.* 22. 1. &c.
m *Exod.*22.4. 5.

latis, insons idem custos judicatur. Alia verò est ratio de commodato, & conducto; condoctor enim, & commodatarius absolvitur, si coram domino animal perierit; secùs, ad restitutionem adigitur.

Fœnus à suis exigere Israelitis nefas, cum externis toleratur (a). Pignus si creditor à debitore exegerit, extra fores domûs illius opperiatur quidquid ab altero producetur (b); à molis tamen, quibus triticum teritur, à vestibus viduæ accipiendis abstineat; vestem autem, sivè culcitram acceptam, saltem ante vesperam restituat, ut frater nocte dormiens foveatur (c). Mercenariis diurnis ante noctem pretium persolvendum [d]. Divites mutuum dare pauperibus recusantes, quòd ex illis nihil sperent lucelli, damnantur (e); mutuam enim opem sibi Israelitæ præstare debent, ut nemo indigere cogatur. Alieni agri termini ne transferantur (f). In colligendis messibus, & uvis non ità seduli sint messores, ut racemos & spicas pro indigentibus, qui ponè illos consequuntur, nullas relinquant; & si fortè manipulus in agro per oblivionem relictus fuerit, deindè non requiratur. In conviviis religiosis, pauperum, viduarum, orphanorum, advenarum, ac Levitarum ratio potissimùm habenda: *Advenam non contristabis*, ait Moyses (g), *advena enim & ipsi fuistis in terra Ægypti. . . . scitis enim advenarum animas.* Neque in fratres tantùm & amicos, sed in adversarios quoque benevolo esse animo Deus jubet, omnem ultionis exigendæ curam sibi reservans [h]. Hinc si adversarii jumentum sub sarcinis satiscat, manus illi relevando apponenda; si pecus illius errabundum offendatur, ad caulas reducendum (i). Quæ tamen de Chananæis dicta non intelliguntur, ab Israelitis ultionis divinæ ministris, igne & aquâ interdicendis (k). Racemos sivè spicas fortè occurrentes colligere ad vescendum fas est; ad asportandum, nefas (l).

a *Exod.* 22.25. *Levit.* 25.37. *Deut.* 24. 19. 20.
b *Deut.* 24. 6. 10.
c *Exod.* 22.26.
d *Deut.* 24.14 15. *Levit.* 19. 13.
e *Deut.* 15.4. 8.
f *Deut.* 19.14.
g *Exod.* 22.21 & 23. 9. *Lev.* 19. 33. 34. *Deu.* 10.18.
h *Lev.* 19. 18. *Deut.* 32. 55.
i *Exod.* 23.4.5 *Levit.* 19. 17. *Deut.* 21.1 &c.
k *Exod.* 22.32 33. & 34. 12. *Num.* 30. 51. 52. *Deut.* 7. 2. 16.
l *Deut.* 23.24. 25.

Penès Israelitas mancipiorum duplex erat genus; ex Hebræis nempe, & advenis. Hebræi anno Sabbathico manumittebantur; cæteris æterna servitus [m]. Hebræi verò qui servitutem libertati prætulissent, Legis privilegio coram Magistratibus renunciabant, domum deinde ab hero reducti, cùm ad fores pervenissent, subulâ auribus perforabantur. Unà cum conjuge & filiis manumittendus, si captivitatem unà cum illis subivit, si verò in captivitate conjugem ab hero accepit, solus ipse manumittitur. Si vir Israelita, egestate cogente, libertatem suam externo vendiderit, à propinquis redimendus; si verò illi tenuis substantiæ sint, quisque Israelita redimere possit; vel ipse tandem servus pretium pro se restituat. A' quocumque tamen solvatur, integra pecunia hero restituenda, deductis tamen aonis in servitute exactis, & supputato temporis spatio usque ad annum Jubilæi; Israelitis enim simul, & extraneis vetitum, ultra Jubilæum captivos, necnon alienas hæreditates diutiùs retinere. Si mancipium ab hero durè habitus, in ditionem Israeliticam confugerit, quamcumque tandem urbem elegerit, tutò ibidem agere permittatur (a). Filiam si quis à patre emerit, vel ipse, vel filius ipsius in conjugem inferioris ordinis illam habebit; secus, eamdem anno Sabbathico libertati restituens, 30. siclis juxta Rabbinorum doctrinam donabit. Hanc verò filiam semel emptam, aliis vendere nefas, neque eidem filiæ ultra annum Sabbathicum servitutem suam producere permissum est. Si emptor servam filio suo nuptum tradidisset, integrum illi erat eidem filio novam conjugem adjungere, rato semper, ac firmo prioris fœminæ jure. Uxori semel emptæ vir domum, victum, vestitum, & si quæ alia conjugem decent, præstabit: in quibus si plus nimio parcior fuerit, fœminæ servitutem solvere, ne expectato quidem anno Sabbathico, licet.

m *Vide Exod.* 22.1... 6. *Levit.* 25.39. &c.
a *Deut.* 23.15. 16.

Hominibus in homines bene afficiendis, humanitatis sensus ipsa vel in bruta per Legem insinuantur. Hinc die Sabbathi quies non hominibus tantùm, sed & jumentis indicta [b]. Pascua toto anno Sabbathico omnibus pervia (c), ipsis, ut videtur, etiam belluis agrestibus. Plura etiam in Lege præscripta sunt de non coquendo hædo in lacte matris suæ (d), de non capiendis in nido pullis, sive ovis unà cum matre [e], de non mutilandis brutis (f), de non alligando ore bovis trituraotis (g), de non jungendis simul jumentis diversi generis (h): Eosdem humanitatis sensus inducunt Leges, quibus de surdo obloquutio interdicitur, sive ne coram cæco offendiculum ponatur (i).

b *Exod.* 23.12
c *Levit.* 25. 7.
d *Exod.* 23.20 & 34. 26. *Deut.* 14. 21.
e *Deut.* 22. 6.
f *Lev.* 21. 24.
g *Deut.* 25.14
h *Lev.* 19. 19. *Deut.* 22. 10.
i *Lev.* 19. 24.

Omnibus indiscriminatim animantibus Israelitis vesci, quin & omnibus æquè avibus, & piscibus vetitum; erant quæ impura, erant etiam quæ pura apud illos habebantur. Ex quadrupedibus, quæ tantùm saltem bifida ungue non essent, nec ruminarent, impura (k). Ex piscibus, qui pinnulis, & squammis carerent, abjicienda; ex avibus quoque, & reptilibus plura hujus generis suppetunt. Porrò animantia illa, dum vivebant, contingere nullâ Lege interdictum erat, mortua verò si quis attigisset, inquinabatur, nec nisi ad vesperam lotis priùs corpore, & vestibus, contracta macula eluebatur. Nervo femoris cujuscumque animantis etiam puri vesci minimè permissum, quòd Jacobi femur Angelus contigerit (l), uti & à morticinis, sive à bellua carnivora discerptis abstinendum [m]. Sanguis, & adeps eodem jure vetiti censebantur [n].

k *Levit.* 11.2. &c. & 20. 25. *Deut.* 14. 4.
l *Gen.* 32. 32.
m *Exod.* 22.32 *Levit.* 17.15.
n *Gen.* 17. 11. &c.

Masculorum circumcisio die octavâ à nativitate, Abrahamo olim præcepta, ad omnes Israelitas capitali pœnâ prorogata est (o). Legales sordes, quæ ab usu rerum sacrarum arcebant, sivè quæ ab hominum commercio homines interdicebant, non unius erant rationis. Cadaver contigisse, sive in eadem cum illo domo egisse, funeri interfuisse, virum per hebdomadam inquinabant, qui dein aquâ expiationis sub capitali pœna lustrandus erat (p). Lepra, gonorrhæa, menstrua non morbum tantùm, sed & legalem sordem inducebant, quandiu ægrotus non convaluisset [q]; post morbum ve-

o *Lev.* 17. 10. *Gen.* 10.4. *Deut.* 12. 23. 24. *Levit.* 6.25.
p *Num.* 5.2. & 19. 11. &c.
q *Lev.* 13. 45. 46. & 15.2.19.

verò sacrificium pro expiandis iis criminibus, quæ imprudenti eo temporis spatio contigissent, indictum erat. Si quis inquinatum, sive ab illo contactum attigisset, diurnam maculam contrahebat (a). Puerpera. quæ masculum edidisset, 40. diebus; quæ verò fœminam, quinquagenis impura habebatur: quo temporis spatio neque res sacras contingere, neque ante Templi atrium se sistere permittebatur. Eo verò elapso, agno, sive turture, sive pullo columbarum, (quod paupercularum sacrificium erat) in sacrificium oblato expiabatur.

Exteri, quibus circumcisionis nulla erat ratio, ab Israelitis impuri habiti sunt, adeò ut rem inquinatam innuere volentes, *incircumcisam* dicerent. Chananæi, & Amalecitæ anathemati devoti (c); Eunuchi, nothi, atque prostitutæ filii ab Ecclesia Dei usque ad decimam generationem (d), nempe à consortio privilegiorum Israelis, exclusi sunt. Idem de Ammonitis, & Moabitis in Lege cautum est (e); cum quibus etiam populis fœdus, & amicitiam inire vetitum. Idumæi, & Ægyptii, illi quòd Esau Jacobi germanum in patrem habuissent; hi quod Israelitas tandiù jure hospitii apud se habuissent, post tertiam generationem recipiebantur.

Dolo, & fraude in commerciis removendis, plura sancita sunt. Vendendo emendosque, exigendo, atque solvendo exacta mensura adhibeatur (f). Senioribus obsequium præstandum, neque coram illis assidendum (g). Ansulæ ad quatuor angulos pallii ab Israelitis assuendæ, uti & vestium extremitatibus fimbriæ, ut eorum aspectu Legis memoria refricetur (h). Deficientibus tantummodò masculis, fœminæ in jus hæreditatis vocantur (i): quibus autem fœminis hæreditas obvenerit, virum ex aliena Tribu ducere probibentur, ne Tribuum possessiones turbarentur (k). Defuncto sinè liberis fratri, fratres succedunt, eorumque defectu patrui; sin minùs, sanguine propinquiores.

Decedente sinè liberis fratre, frater superstes relictam ex illo viduam duceret, ut extincti memoriam in prole conservaret (l): qui si conjugium renuisset, ad portas urbis à fœmina adductus, calceo exuebatur, atque in ore expuebatur, his verbis adjunctis: *Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui*. Sinistrâ de fide conjugis opinione à viro conceptâ, aquæ ad eam rem destinatæ judicio illam subdebat (m); Deo Hebræorum proterviæ aliquid indulgente, quò majora mala vitarentur. Eâdem etiam indulgentiâ permissum est, ut conjux uxorem absque indiciis virginitatis deprehensam (n) judicio sistat: si tamen accusatio falsa probaretur, virgas, sivè sustes accusator subibat, pretio insuper 100. siclorum persoluto. Viro duplici conjugio copulato, jus primogenituræ filio natu majori acquisitum, in alterum ex prædilecta conjuge natum transferre, sivè invisæ conjugis natum eodem primogeniti jure privare interdictum (o).

Tota Chanaanitidis regio pro numero Tribuum, singulorumque contribulium

a *Ibid.* ℣. 4. 20.
b *Levit.* 12. 4. *&c.*
c *Exod.* 17. 14 *Deut.* 25. 17.
d *Deut.* 23. 1. 2
e *Deut.* 23. 1. 6
f *Levit.* 19. 15 *Deut.* 25. 13. 14.
g *Lev.* 19. 32.
h *Num.* 15. 38 *Deut.* 22. 12.
i *Num.* 27. 5. 6. *&* 26. 3. *&c.*
k *Num.* 27. 8. *&c.*
l *Deut.* 25. 5. *&c.*
m *Num.* 6. 14.
n *Deut.* 22. 14 15.
o *Deut.* 22. 15 16.

æquis portionibus dividenda erat (a). Ædium culmina muri loricâ ambienda, quò in tectis ad modum solarii complanatis, inambulantibus periculum vitaretur (b).

Vota non unius erant generis apud Hebræos: sivè enim se, vel alios devovebant (c). Quo voto abstricti, pecuniâ redimebantur, variâ illâ quidem, pro sexûs ætatisque discrimine. Viris enim ab anno ætatis 20. usque ad 60. mulcta 50. siclorum, fœminis 30. indicta. A' quinto usque ad 20. viri 20. siclos; fœminæ 10. pendebant. Pauperiores pro facultatum modulo, ad Sacerdotis arbitrium. Animal sacrificio aptum, voto consecratum, immolandum omninò, neque à volente redimi poterat: impurum verò si offerens redimere velit, pecuniam quæ Sacerdoti videbitur, & quintam insuper partem adjiciat. Ædes priùs æstimandæ, deinde Sacerdotis lucro vendendæ; quas si Dominus sibi habere velit, suprà pecuniam æstimatam, quintam adjiciet. Ager voto consecratus, à Sacerdote de more æstimandus, supputatis redditibus, & spatio temporis usque ad Jubilæum; liberum deinde est offerenti illud sibi emere, si pretio quintam addiderit: si verò alieno vendatur, neque in Jubilæo ad veterem possessorem regreditur; cùm enim sanctus sit ager, & Sacerdotibus acquisitus, Sacerdoti in Jubilæo restituendus. Primogenita ad Dominum spectant, quorum proindè per votum consecratio supervacanea esset.

Ea, quæ anathemati devovebantur, nullâ concessâ redimendi potestate, animalia quidem neci tradenda fuerant, ædes verò & possessiones Sacerdotibus acquirebantur (d). Decimæ ex frugibus & pecoribus, soluto pretio, & quintâ insuper parte, redimi poterant. Vota statim & plenâ fide implenda sunt (e). Filia sub patris disciplina, si voto se obstrinxit, & pater sciens siluit, voti rea est; renuente patre, voti religione nequaquam tenetur. Conjugio copulatæ votum, viro intrà diem dissentiente, solvitur; si alterâ die vir propositum suum significaverit, votum nihilosecius firmum ratumque est. Repudiata, & vidua, voti, si quo se obstrinxerit, rea est.

Nazaræi, genus sunt virorum, Deo devotum, abstinentiam à vino meracisque liquoribus profitentes, quibus intonsa est coma, totoque Nazaræatûs tempore ad funera non accedunt (f). Elapso voti tempore, ante fores Templi à Sacerdote sistebantur, statimque agnus in holocaustum, ovis pro peccato, aries in hostiam pacificam offerebatur. Victimis immolatis, Nazaræi coma abradebatur, igne altaris absumenda: dein traditum sibi à Sacerdote armum arietis, atque panis & laganæ oblationem Nazaræus iterum Sacerdoti restituebat, coram Domino elevanda. His peractis, vini usus Nazaræo permittebatur. Si voti tempore fortè ante ipsum vir aliquis occubuisset, iterum cæremoniæ Nazaræatûs ab exordio repetendæ erant, atque insuper duo columbæ in expiationem offerendæ.

Cùm tota antè Chanaanitis idololatriæ superstitione teneretur, quo sempore ab Hebræis occupata est, omnia fictæ religionis

a *Num.* 33. 13, *&* 34. 13.
b *Deut.* 22. 8.
c *Levit.* 27. 2. *&c.*
d *Lev.* 27. 28
e *Num.* 30. 3.
f *Num.* 6. 1. *&c.*

bebant. Hesiodi opera inscripta primò fuere in plumbeis laminis, quæ apud Bœotios in Musarum Delubro asservabantur. Domini mandata in lapideis, Solonis verò Leges in ligneis tabellis insculpta fuere (a). Ligneæ, buxeæ, & eburneæ tabellæ à veteribus adhiberi solitæ. Ligneæ tantùm, ut faciliùs stylo inscriberentur, cerâ superindui sæpè solebant.

a *Plutarch. in Solon. Vide & Laert. in Solon.*

Tabellis omissis, palmarum folia, & arborum tiliæ, fraxini, aceris, ulmi subtiliores cortices inscribi cœpere. Hinc nomen *Liber*, quod intimum arborum corticem sonat. Cùm verò Libros, quò ferrent commodiùs, complicarent, *volumen* appellavere. Hinc etiam appellata volumina *Papyri* & *Pergameni*, de quibus statim.

Papyrus, arundinis genus in Nili ripis proveniens, cujus truncus ex plurimis foliis invicem adhærentibus constat, quæ acu interjecto divulsa, super humentem tabulam, qua videbatur latitudine, extendebantur; tum tenuissimo glutino, seù turbidâ & calefactâ Nili aquâ liniebantur, altero deinde & altero foliorum ordine superinstrato, sole siccabantur. Hæc Ægypti papyrus, cujus nomine nostra Charta, ab Ægyptiâ longè alia, papyrus appellata.

Cùm Pergami Reges imitatione Ægyptiorum, qui amplissimam Alexandriæ Bibliothecam congesserant, simillimam sibi erigere molirentur, papyrum ex Ægypto educi Ægyptii vetuere. Quare illi animalium pellem adhibentes, à Pergamo, *Pergamenum*, vel quòd ex animalium membris detraheretur, *membranam* dixere. Ex his duplicis generis libros confecere: alios in voluminum formam, membranas plures ita consuentes, ut eæ continuatam veluti membranam constituerent; sic verò alterâ tantùm parte conscribebantur: alios ex membranis pluribus simul unitis, & ex utrâque parte conscriptis, ut in nostris hodie libris consuescimus. Judæi in Synagogis ad hanc usque diem volumina adhibent, eorumque Biblia in Solemnitatibus legi solita instar veterum voluminum exhibentur.

Apud Veteres quoque lintea scriptionibus addicere moris erat. Suâ adhuc ætate Parthos in vestibus scribere consuetos Plinius testatur (b); Titus verò Livius cujusdam *lintei Libri* (c) meminit, qui Magistratuum nominibus, & Reipublicæ Romanæ historiis inscriptus, in Deæ *Monetæ* Delubro asservabatur.

b *Plin. 13. c. 11.*
c *Tit. Liv. Decad. 1. l. 4. & 10.*

Chartæ, qua nos utimur, quæque ex centonibus lineis putridis, imminutis, & aquâ solutis, tum in folia collectis, componitur, originem ignoramus. Nulla ejus apud Authores, nisi quingentis ab hinc annis mentio, & Petrus Venerabilis, apud quem (d) sermo de Libris *ex rasuris veterum pannorum* confectis, ejus fortè primò meminit. Meminit quoque P. Bernardus de Montfaucon *charta bombycina*, quam sexcentis ante annis adhibitam tuetur (e). Ejus origo adhuc latet. Gossipio sanè conficitur; usus verò decimo ab hinc sæculo frequentissimus.

d *Petr. Venerab. con. Judæos in Biblioth. Clun. p. 1070. Vide Mabill. de Re Diplom.*
e *Palæograph. Græca. l. 5. c. 2. p. 57.*

LIBER BELLORUM DOMINI. Moyses Israelitas Amorrhæi regionem ingressuros unà secum flumen Asnon trajicientes referens, hæc ex Libro bellorum Domini allegat (a): *Sicut fecit in Mari Rubro, sic faciet in torrentibus Arnon. Scopuli torrentium inclinati sunt, ut requiescerent in Ar, & recumberent in finibus Moabitarum.* Quæ utique referri nequeunt, nisi ad flumen, seu torrentem Arnon, qui urbem Ar interluens, Moabitarum regionem definit. Præcipua quædam, quæ Hebræis Arnon trajicientibus evenere, bellorum Domini Liber recenset, & addit, eum torrentem instar Rubri maris recessisse; quod utique aliundè nunquam accepimus.

a *Num. 21. 14.*

Quis autem *Liber* iste *bellorum Domini* fuerit, diffident. Putant quidam, Opus esse Moyse vetustius, in quo bella, quæ Israelitæ in Ægypto, vel extrà Ægyptum, antequam iis regionibus sub Moyse egrederentur, gesserant, summatim congesta fuere. Revera allegari non assolet, quod non sit allegante vetustius, tùm præsertim, cùm ad prodigium aliquod comprobandum inducitur. Hebræum de hujusmodi Israelitarum transitu, ut in Bibliis impressis vertitur, satis confusum est: *Unde dicitur in Libro bellorum Domini; ad Vaheb in Saphah, & ad torrentes Arnon; & impetus torrentium, qui tetendit ad habitationem Ar, incumbitque in limitem Moab.* Quis fuerit *Vaheb*, prorsùs latet. Hunc putat Boivinus Senior regionibus, quas Arnon alluit, imperasse, & ab Israelitis, antequàm Ægypto egrederentur, eversum; Alii Moabitarum Regem fuisse autumant, quem Sehon Amorrhæorum Princeps deleverit.

Grotius pro *Vaheb*, *Moab* legit, & reddit: *Sehon vicit Moab in Suphu.* Ego verò *Zared* potiùs pro *Vaheb* legens, ita interpretarer: *Unde dicitur in Libro bellorum Domini;* Hebræi castrametati sunt *è Zared in Suphu, & ad Torrentes Arnon, qui tetendit ad habitationem Ar, incumbitque in limitem Moab.* Zared optimè noscimus (b). Inde profecti sunt in Suphu, ut quoque innuitur *Deuter.* 1. 1., & fortè etiam *Num.* 21. 35. E Suphâ moverunt ad Torrentem Arnon, qui Ar Moabitarum Metropolim interluit. Hæc omnia optimè recensentur ad ea fulcienda, quæ in superiori versiculo referuntur: quæ si aliàs interpretemur, non est, cur Moyses eadem hic allegaverit. *Vaheb* facilè in Hebræo legi potest *Zared*.

b *Vid. Num. 21. 12.*

Putant alii (c), *Librum bellorum Domini* vel esse eundem cum Libro Numerorum, ubi locus iste affertur, vel alium non esse à Libro vel Josue, vel Judicum. Hi autem pro, *Dicitur in Libro bellorum Domini*, vertunt: *Dicitur in historiis bellorum Domini.* Alii etiam Psalmos 135. & 136. quibus Domini bella referuntur, *bellorum Domini Librum* appellant. Tostatus Librum bellorum Domini, & Librum *Justorum* (d) alterum ab altero non esse defendit. Cornelius à Lapide eum locum, eamque allegationem Moysis Textui addita fuisse, Librum verò bellorum Domini, Israelitarum sub Moyse, Josue, & Judicibus &c. bella retulisse, quare & Moyse fuisse posteriorem, con-

c *Rabbini quidam.*
d *Josue 10. 13.*

conjecturâ comprehendit. Augustinus etiam eumdem Librum colligit opus fortè fuisse Moabitarum (a), quo eorum bella, ea præcipuè, quæ cum Israelitis, Moab regionem ingressis gesserant, referrentur. Moyses denique vel suâ, vel manu alienâ Librum fortè scripsit, quo Domini bella complexus est. Eidem libro, quem Annales vocavere, sub Judicibus, & sub Regibus manus admota; ab his verò Annalibus Libri sacri, quibus Veteris Testamenti historiæ referuntur. Utcumque hæc fuerint, sanè bellorum Domini Liber nullibi nunc extat, qui an certæ fidei fuerit, eo saltem in loco, qui hic affertur, ambigi nequit. Videantur Commentatores in Numer. 21. 14.

a August. qu. 42. in Numer.

LIBER JUSTORUM, cujus mentio in Josue (b), & in Regum secundo (c), iisdem ferè, ac Liber bellorum Domini, difficultatibus involvitur. Postquam Josue Solem & Lunam divinitùs stetisse retulit, statim addit: *Nonne scriptum est hoc in Libro Justorum? Stetit sol in medio cæli, & non festinavit occumbere spatio unius diei?* De cujus Libri Authore maximum sanè discrimen. Sunt, qui eundem cum Libro bellorum Domini Librum Justorum velint. Sunt, qui Genesim, quæ Justorum, & Patriarcharum vitas complectitur, esse defendant (d). Sunt denique, qui omnes eo nomine Moysis Libros comprehendi tueantur. Hebræorum Reipublicæ initio quosdam Nationis annalibus, & præcipuis, quæ Israeli contingerent, inscribendis addictos, ad veritatem propiùs accedere non ambigimus. Quæ rerum monumenta vel in Templo condita, vel in Tabernaculo, cum id expostularet occasio, consulebantur. Quare *Liber Bellorum Domini*, *Liber dierum*, seu Annalium, *Liber Justorum*, seu Justi, idem utique liber fuit; quem tamen, juxta temporum varietatem, vario nomine appellarunt. Ante Reges enim Bellorum Domini, seu Justorum Liber, post Saulem verò Liber dierum Regum Israelis, seu Juda cœptus est appellari.

b Josue 10. 13.
c 2. Reg. 1. 18.
d Ita Rabbini quidam.

An idem Josue in opere suo, an ii, qui Josue gesta ad Libri formam redegere, Justorum Librum allegaverint, ignoramus. Eum tamen locum postea in Josue insertum credimus, cùm aliqua eidem addita esse facilè comperiamus. Cæterum Justorum Liber prorsùs desideratur (e).

e Vide Commentator. in Josue 10. 13.

LIBER DIERUM, Hebraicè *Dibarei Jamim* (f), Annales & Regnorum Israelis, & Juda Ephemerides, quæ partim sanè excidère, sæpissimè tamen allegantur in Paralipomenis, & Libris Regum, quos ex iis monumentis, quæ post captivitatem fortè adhuc extabant, plerumque Author exhausit (g). Prophetæ ut plurimum, & viri Deo afflati *Dierum Libros* exarabant.

f Verba dierum.
g Vide nostr. Præfat. in Paralip. & Reg.

LIBER VITÆ, seu *Liber viventium*, seu *Liber Domini*. His phrasibus sæpissimè utitur Scriptura (h), quas nos indè haustas credimus, quòd eorum qui sibi inserviunt, Provinciarum quæ sibi parent, Ministrorum, Militiarum, interdum etiam & militum nominum Catalogum Principes retinere consuescant. Hinc, cùm Moyses Deo supplicavit, malle se de Libro Domini deleri, quàm Israelis populum dimissum rejici, idem ferè petiit, quod & Paulus, cum *anathema esse* (a), seu à Sanctorum societate disjungi, & à Domini Libro deleri optavit, ut populorum saluti conferret. Scribi itaque *in Libro vitæ*, inter præcipuos Dei famulos, & amicos enumerari significat; ex eodem verò deleri, ab eorumdem numero evelli designat, eo sanè modo, quo vel qui occidunt, vel qui in Principis odium incidunt, ab ejus famulatu adimuntur.

h Exod. 32. 32. Ps. 68. 29. & 138. 16. Eccli. 24. 32. Philipp. 4. 3. Apoc. 3. 6.
a Rom. 9. 3.

Sublimiori tamen sensu *Liber vitæ*, seu ad gloriam, seu ad fidem, seu ad gratiam prædestinatorum librum designat. Qui tantùm prædestinati sunt ad fidem, seu ad gratiam, fieri potest, ut à fide seu gratiâ excidant, & à vitæ libro aboleantur; quod utique contingere nequit prædestinatis ad gloriam, qui, si fortè per lethiferum nefas gratiâ destituantur, ad Dei amicitiam iterum per pœnitentiam revocantur.

LIBER JUDICII. Daniel (b) de Judicio Dei disserens, Judices sedentes, & Libros apertos exhibet: *Judicium sedit, & Libri aperti sunt.* Alludit Propheta ad Principum morem, eùm rationem à famulis exquirentes, accepti & expensi tabulis productis, quidquid quisque debeat, perpendunt. Allusit fortasse etiam Persarum ad consuetudinem, à quibus, quæ singulis diebus evenirent, quidquid Regi præstaretur, vel ab eo præmii nomine referretur, adnotabantur, uti in Assueri & Mardochæi historiâ exhibetur (c). Itaque cùm Rex judicaturus assidet, Libris apertis, ab unoquoque rationem exposcit: in eos, qui muneri suo defuerint, animadvertit, & à famulorum catalogo abolet: debitores ad solutionem cogit, & eorum, qui sibi præstiterint, officia rependit. Eadem profectò Deo judicante, servatâ tamen rerum & Judicis proportione, contingere non ignoramus.

b Daniel. 7. 10.
c Esth. 6. 1. &c.

LIBER interdum Epistolam, monumentum, Edictum, Contractum designat; uno verbo, *Liber*, Hebraicè *Sepher*, latiùs patet quàm *Liber* Latinè, aut Gallicè *Livre*. Epistolæ à Rabsace, Sennacherib nomine ad Ezechiam delatæ, Liber appellantur (d). Jeremias contractum, quem de agri cujusdam emptione inierat, Librum vocavit (e). Assueri Edictum Judæorum beneficio, eodem Libri nomine donatur (f). Ab Judice suo, seu adversario in se Jobus sententiam scribi peroptat (g): *Librum scribat ipse, qui judicat* [Hebr. *homo litis mea*], *ut in humero meo portem illum &c.* Chirographum, quo vir uxorem, rejiciens eidem tradit, *Divortii*, seu *Repudii Liber* (h) appellatur. Videatur nostra Dissertatio de materiâ & formâ Librorum veterum, quam Commentariis in Genesim præposuimus.

d Isai. 37. 14.
e Jerem. 32. 10. &c.
f Esth. 9. 20. & 30. &c.
g Job. 31. 35.
h Deuter. 24. 1.

LIBER SIGNATUS, de quo Isaias (i), & Liber signatus sigillis septem, de quo Apocalypsis (k), sunt Jeremiæ & D. Joannis Prophetiæ, in Libro, seu volumine Veterum more conscriptæ, & obsignatæ, incognitæ nempe, ænigmaticæ, obscuræ, mysteriis refertæ, & de remotis nimiùm ætatibus, rebusque futuris agentes, quarum co-

i Isai. 29. 11.
k Apoc. 5. 1. &c.

cognitio non nisi post rerum eventum, seu fracto sigillo haberi posset. Epistolas & cætera obsignanda lino, seu filo involvebant, & sigillo ità firmabant, ut nisi filo abrupto, aut fracto sigillo legi nequirent.

LIBER VOLANS, de quo Zacharias (a) *volumen volans*. Vetus erat volumen ex pluribus membranis, seu pergamenis simul consutis, congestum, quod cubitis viginti longitudinem, decem verò latitudinem protrahebat. Hoc utique per speciem divinitùs exhibitam sese obtulit Zachariæ, re tamen nunquam extitit; (licèt enim longissima reperiri possent volumina, ejus tamen latitudinis confici non consueverant); complectebatur autem maledicta, minas, calamitates, quibus Judæi conficiendi erant, suique nimiâ longitudine, & latitudine, flagitiorum, quibus erant obnoxii, & calamitatum, quibus mulctandi essent, immanitatem designabat.

a *Zach.* 5. 1.

LIBRI SACRI, seu *Canonici*, Libri sunt in Bibliis nostris impressi. Vide supra v. *Biblia*, & v. *Canon*. Ad cujuslibet etiam Libri titulum, & ad cujuslibet sacri Authoris nomen, ipsius Libri critica, & judicium consulantur.

LIBRI APOCRYPHI. Vide suprà v. *Apocrypha*.

LIBERTINUS. Libertus. *Synagoga Libertinorum*. Vide *Synagoga*.

LIBRA, Ponderis genus. Unciis duodecim Romana, Gallica verò libra sexdecim constat. Hebræi in Veteri saltem Testamento, & ante Græcorum in oriente imperium, librarum pondere uti non consuevere; nomenque *Libra* in Novo tantùm Testamento compertum habemus (b). Apud Hebræos veteres pondera communia *siclis*, *talentis* verò majora pensabantur. Siclus autem semiunciam, seu quatuor drachmas Romanas; talentum verò ter mille siclos, seù oncias Romanas mille quingentas pendebat. Siclos itaque duos & triginta libra Parisiensis absorbet; Talentum verò Hebræum libris duabus & nonaginta, & unciis sex Parisiensibus respondebat.

b *Joan.* 12. 3. & 19. 39.

LIBYA, Ægypti provincia, quam à posteris *Lababim*, Mezraim filio, frequentatam credimus. *Genes.* 10. 13. Ab Alexandria usque ad Cyrenem, & fortè longiùs protendebatur; veteres enim regionis *Lababim*, seù *Lubim* fines ignoramus. *Nahum* 3. 9. Eodem nomine frequenter Africa omnis appellatur; nullibi tamen, ut credimus, in Scripturâ.

LIGURIUS, Hebraicè *leschem* (c), prima tertii Ordinis in Pontificis rationali gemma. Theophrastus & Plinius Ligurium veluti gemmam carbunculo proximam, ejusque nitorem igni simillimum exhibent. D. Epiphanius, & D. Hieronymus hyacinthi genus Ligurium putant, quem alii eundem tuentur ac *Lyncurium*, qui ex lyncis urinâ, ut ajunt (d), in calculi duritiem versâ coalescit. Quod utique, teste eodem Plinio, qui rem perhibet, commentitium est.

c *Exod.* 28. 19. Leschem Ligurius. 70. *Hieronym. Epiph. Joseph.*

d *Ælian. de animal. l.* 4. *c.* 17. *Plin. l.* 8. *c.* 38. & *l.* 37. *c.* 3.

LILITH, prima, ajunt Rabbini (e), Adami uxor, quæ à viro profuga, neque ab Angelis à Domino ad eam missis adduci potuit, ut ad conjugem rediret. Putant porrò infantes recèns natos ab eâ vorari; quare Judæi statim ac parvulus nascitur, hæc terrâ signant: *Adam & Eva adsint, procul Lilith*. Trium quoque Angelorum, qui Lilith persequuti sunt, nomina scribunt, videlicet: *Sennoi, Sansennoi, Samangeloph*, quòd Lilith iis locis, in quibus ea nomina legisset, nil calamitatis se illaturam promiserit (a). Lilith Isaias (b) meminit, quam Hieronymus *Lamiam*, Septuaginta verò *Onocentaurum* vertunt. Per eam vocem nos avem nocturnam, & portendentem sinistra, bubonem, noctuam, vespertillionem designari putamus. *Lilith* Hebraicè *noctem* significat. Isaias sylvestrium, & sinistra auspicantium animalium, Dæmonum, Satyrorum, noctuarum &c. desertum Idumæam evasuram fore portendit.

e *Ben Sira p.* 23. *Elias in Thisbi &c.*

a *Vide v.* Lamia.

b *Isai.* 34. 14.

LILIUM, Hebraicè *Sosan*, seù *schuschan*, ità fortè appellatum, quòd sex, Hebraicè *ses*, seu *schesch*, folia explicet. Flos est notissimus, qui in plures species effunditur; alia enim lilia sunt alba, alia rubra, alia flava, alia citrina. His Judææ agri quammaximè affluunt. *Considerate lilia agri*, ait Jesus in Evangelio (c), *quomodò crescunt; non laborant, neque nent: dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit; quanto magis vos modicæ fidei?* Lilia, postquam aruerint, abrumpi, & ad ignem adhiberi solita hinc innotescit.

c *Matth.* 6. 28. *&c.*

LIMBUS. Hac voce Theologi eum locum designant, in quo animæ Sanctorum, Christi adventum opperientes detinebantur, & quo post Domini Resurrectionem exiere, ut in Cœlos æternam voluptatem percepturi, transferrentur. *Limbi* nomen nullibi neque in Scripturâ, neque apud veteres Patres, tantùm verò nomen *inferorum*, ut etiam in Symbolo: *descendit ad inferos*. Mali & boni ad inferos descendunt, magnum tamen chaos, magna abyssus intercedit utrosque. Christus ad inferos seu limbum profectus, Sanctorum & Patriarcharum animas tantummodò eduxit (d). Ad locum, in quo olim Patriarcharum, & Infantium sine baptismate decedentium Animæ nunc detinentur, designandum, quis primò hanc vocem, *Limbus*, adhibuerit, ignoramus. Apud Sententiarum Magistrum *Limbus* non reperitur; quo tamen verbo ejus Commentatores utuntur (e). Veluti appendix & inferni extremum *Limbus* accipitur.

d *Vide sup. v.* Infernus. *Et Suicer. in suo Dictionario Patrum Græcorum v.* Adis *t.* 1. *p.* 92. 93. 94. & *Martini in Lexico. Philologic. v.* Limbus. *Et M. Du Cange in Dictionar. de media & infima Latinit. v.* Limbus. *Et Scholastic. in* 4. *Magistr. sententi. distinct.* 4. & 25.

e *Vide Durand. in* 3. *Sent. dist.* 22. *q.* 4. & *D. Thom. in* 2. *dist.* 22. *q.* 2. *a.* 1. & *in* 4. *dist.* 21. *q.* 1. *a.* 2. & *alibi sæpiùs. D. Bonav. in* 4. *dist.* 45. *a.* 1. *q.* 1. *Respons. ad argument.*

LINGUA. Triplici sensu Lingua accipi solet. 1. pro loquelæ organo. 2. pro vernaculo cujuslibet regionis idiomate. 3. pro bonis, improbísve sermonibus. Ita lingua dolosa, lingua mendax, lingua fallax dicitur. De lingua, ut idioma significat, plura disputant. 1. Utrùm primæva lingua Deum authorem habeat, Adamo infusa; an ipsum Adamum. 2. Adhuc ne illa perseveret. 3. Quæ sit.

Prophani (f), quos Libri Sancti, & Creationis historia latebant, credidere, mortales in variis terræ plagis, & ex humo, non secùs ac cætera animalia, casu pro-

f *Diodor. Sicul. l.* 2. *Bibliotb. Lucret. l.* 5. *v.* 1027. *&c. Vitruv. l.* 2. *de architect. c.* 1. *Horat. Satyr. l.* 1. *Serm.* 3. *v.* 99. *Cicero l.* 1. *de Inventione.*

productos, vocibus, & cognitionibus caruisse: inde primùm necessitate, postea utilitate ductos, sonos quosdam, & voces excogitasse, quibus invicem sensa communicarent: hinc ortam linguarum diversitatem, cùm eæ seorsum inventæ fuerint, nullo vel vinculo, vel commercio earum inventoribus invicem fœderatis.

Quæ tamen de hominis origine novimus, omnem auferunt dubitandi rationem, cùm hominem à Deo perfectum, sermone præditum, doceant. Ita primus ille homo vix creatus, Deo respondet, uxorem alloquitur, animalia propriis nominibus donat. Idem idioma ab illius posteris usque ad diluvium, & à diluvio usque ad Babelis confusionem servatum est. Vide *Babel*.

Quî ea confusio contigerit, acriter disceptatur. Utrùm scilicet mortalibus proprii idiomatis oblivionem Deus inducens, novas cuique linguas inspiraverit: an eorum mentibus caliginem quamdam offundens, varias prioris linguæ dialectos cuique induxerit, ex quo contigerit, ut primævus sermo, in quibusdam familiis incorruptus, aliis illicò extraneus fieret; utì & prioris linguæ dialecti, ab illius puritatem servantibus, barbaræ, & incognitæ haberentur: an denique dissidium inter homines Deo permittente, illi invicem recedentes linguæ mutationem invexerint, longâ locorum distantiâ, & commercii defectu enutritam. Singulis hisce sententiis sui favent patroni, utì ex innumeris ea de re impressis Libris apparet (*a*).

Quæ à Deo primo homini lingua indita est, eam prorsùs periisse, nullaque illius vestigia superesse volunt quidam Eruditi. Alii quasdam illius lacinias in Hebraica, cæterisque Orientalibus adhoc servari contendunt: nullum tamen esse monumentum, in quo pura legatur, nullamque gentem post Babelis confusionem eam sibi vernaculam conservasse. Alii Hebraicam eam esse tuentur, alii Chaldaicam, Syriacam, Arabicam, aliasve, utì Armenam, Persicam, Sinicam, Teutonicam &c. Nulla denique gens est, quæ primævæ linguæ honorem suæ non tribuat.

a *Vide Proleg. Valton. Du Pin, Frassen, Thomassin. Method. Stud. & Literas Theolog. Holland. & responsiones, &c. vide & nostr. differt. de hac re in nostr. Collect. Differt. & Præfat. Edit. Paris.*

Communior opinio fert, primævam linguam in familiis quibusdam, turris ædificatæ, vel saltem superbiæ & perduellionis communis crimine vacuis perseverasse. Hæc verò fors Hebero, patri Phaleg, & Abrahami avo tribuitur, quæ deinde apud illius posteros duraverit. Hæc tamen sententia plores patitur difficultates, quas vide ad vocem *Heber*. Copia tamen vocum, quibus etymologiæ nominum priscorum hominum, regionum, fluviorum, Numinum, rerum nempè mutationi minimè subjectarum, facilè deducuntur, hanc illi laudem afferere videtur. Eadem verò copia in aliis non habetur; licèt enim plures etymologias Arabica, Syriaca, Chaldæa, & aliquot aliæ suppeditent, non tamen adeò frequentes, naturalesque, ut Hebraica. Sæpè etiam in commodioribus deficiunt. Chaldæa denique, Syriaca, & Arabica velutì filiæ, & propagines Hebraici idiomatis habentur; quæque pro iis argumenta proferentur, nihil Hebraicæ officient, quin potiùs ejus causam firmabunt.

S. LINUS, de quo D. Paulus (*a*): *Salutant te Linus, & Claudia, & Fratres omnes*; juxta quosdam, Claudiæ, cujus Paulus ibidem meminit, filius; quem statim post D. Petrum Pontificatu donatum Romanam gessisse Ecclesiam Irenæus, Eusebius, Optatus, Epiphanius, Augustinus, Hieronymus, Theodoretus testantur. Duodecim autem annis Romæ sedit; diu tamen ante Petri mortem Romæ Episcopum à D. Paulo initiatum fuisse ex Apostolicarum Constitutionum (*b*) Libro accipimus. Addit Rufinus (*c*), D. Linum, & D. Anacletum, viventibus adhuc Apostolis Petro & Paulo, Româ tamen absentibus, Romanam gessisse Ecclesiam; Petrum verò paulò ante mortem D. Clementem, ut sibi in Pontificatu succederet, selegisse; quo tamen munere per animi sui modestiam usque ad D. Lini, & D. Cleti mortem D. Clementem abstinuisse Epiphanius tuetur (*d*). Hinc fit, ut certâ D. Lini historiâ destituamur. D. Lino Pontifice eversa est Jerusalem (*e*). Græci 5. Novembris, Latini verò 23 Septembris ejus diem festum agunt. Vide Cl. Tillemontium.

a *2. Ad Timoth. 4. 21.*

b *Constit. Apost. l. 7. c. 46.*

c *Rufin. Recognit. pr. pag. 398.*

d *Epiphan. hæres. 27.*

e *Ann. Chr. 70.*

LINUM, Hebraicè *bad*, notissima planta, cujus cortice ad tenuissima fila redacto optimæ telæ intexuntur.

Reperitur & alterum lini genus, quod Scriptura *schesch* appellat, nosque Gossypium arbitramur. Vide *Gossypion*.

Lini nomine venit & *Byssus*, quam tamen à lino, & gossypio longè aliam scimus. Serici genus est è concha rubra, quam Rondeletius *Pinnam mangam* appellat, proveniens. Vide *Byssus*.

Lini denique planta, æquè ut linum, quo vestes texebantur, *phista* [*f*], Hebraicè appellabatur.

f *Exod. 9. 31.*

LITERÆ. Hebræorum Literæ duæ & viginti, quarum nomina, figuram & potestatem exhibemus.

1.	א	Aleph.	A.
2.	ב	Beth.	B.
3.	ג	Gimel.	Gh.
4.	ד	Daleth.	Dh.
5.	ה	He.	H.
6.	ו	Vau.	V.
7.	ז	Sain.	S.
8.	ח	Cheth.	Ch.
9.	ט	Theth.	T.
10.	י	Jod.	I.
11.	כ	Caph.	C.
12.	ל	Lamed.	L.
13.	מ	Mem.	M.
14.	נ	Nun.	N.
15.	ס	Samech.	S.
16.	ע	Hain.	Ha.
17.	פ	Pe. Ph. seu P.	

18.	צ	Tzade.	Tz.
19.	ק	Koph.	K.
20.	ר	Resch.	Rh.
21.	ש	Schin, seù Sin.	Sch, Sc.
22.	ת	Thauh.	T.

Quis primò literas invenerit, ignoramus. Alii ab Adamo; alii à Noe; ab Abrahamo alii, alii denique à Moyse inventas putant. Literæ, quibus nunc scribunt Hebræi, longè aliæ sunt ab iis, quibus Moyses, ejusque usque ad Babylonis captivitatem posteri usi fuere. Veteres Hebraicæ literæ eædem sunt, ut credimus, cum Phœnicits, quæ in quibusdam nummis adhuc videntur, quarumque usus ad hunc usque diem apud Samaritanos. Hebraicæ verò literæ, quæ in nostris Bibliis modò leguntur, propriè sunt Chaldæorum characteres, quibus pro veteribus, quos in captivitate dedidicerant, post Babylonis captivitatem uti cœpere. Cujus sententiæ argumenta, sicut & veterum Hebræorum characterum figuras, videnda relinquimus in Hexaplorum editione novissima, & in nostra Dissertatione Commentariis in Esdram præposita, qua utrùm Esdras veteres Literas immutaverit, perpendimus.

Hebræi vocalibus carere plerumque dicuntur: qnamobrem his vocalia, quibus interdum utuntur, puncta sufficiant. Vocalibus tamen Hebræos, æquè ut cæteros populos, instructos certò scimus, quamvis illas in omnibus scriptionibus non exhibeant, earumque sonum, valorem, aliquando immutent; quod & cæteris idiomatibus evenit. *Aleph*, *Vau*, *Jod*, & *Hain* vocales sunt; *He* verò tantùm aspiratio. Vocalia puncta post noni sæculi dimidium, seù propè decimi initium à Massoretbis inventa sunt, præsertim à Rabbiois Aser, & Nephtali, qui eâ ætate florebant. Hæc autem puncta decem enumerantur, quibus, juxta earum valorem diversum, & mutationes, quinque vocales supplentur (*a*).

a *Vide Exercitat. P. Morin. & Prolegom. Valton. & hæc de re alia plurima.*

Quædam habent Hebræi *acrostica* Opera, quorum initium per literas juxta Alphabeti ordinem dispositas exhibetur. Eadem porrò dici possent *alphabetica*, ac si eâ mente scripta sunt, ut alphabeticum Literarum ordinem pueri inde exhaurirent. Horum operum maximum Psalmus 118. qui duas & viginti acrosticorum carminum octavas ita complectitur, ut octo prioribus initium præstet *Aleph*, octo sequentibus *Beth*, sic de cæteris. Psalmi 24. & 33. versiculis 22. per 22. Alphabeti literas incipientibus constant. Psalmi 110. & 111. versiculorum priorem partem altera litera, secundam verò altera exordiuntur. Hinc *Beatus vir, qui timet Dominum! in mandatis ejus volet nimis*, altera versiculi pars initium sumit ab *Aleph*, altera verò à *Beth*. Jeremiæ Lamentationes acrosticis versiculis constant, æquè ut Proverbiorum caput 31. quo ab octavo usque ad finem acrostici versiculi protrahuntur.

LITHOSTROTOS, vox Græca, locus lapidibus substratus. Vide *Gabbatha*.

LITURGIA. Græca vox ab Ecclesia consecrata, ut Sanctum Altaris Sacrificium Corporis & Sanguinis J. C. exprimat: quem tamen sensum in Novo Testamento interdum non servat. SS. enim Lucas, & Paulus eodem vocabulo servitutem Sacerdotum Veteris Testameoti designant (*a*): uti Zachariæ Patris Joannis Baptistæ, & Sacerdotale Melchisedechi Ministerium. Suom ulteriùs D. Paulus officium in Fidelibus verbo Dei instruendis, & eorum beneficio eleemosynis comparandis, Liturgiam appellavit (*b*). In Veteri demum Testamento Sacerdotum, & Levitarum in Templo ministerium, eodem Liturgiæ nomine designatur (*c*). Respondet autem Hebræo *aboda*, quod *servitutem*, *officium*, *ministerium* sonat.

a *Luc. 1. 23. Hebr. 9. 2.*

b *2. Cor. 9. 12. Philipp. 2. 25.*

c *1. Par. 26. 30. Num. 4. 25. & passim.*

LIVIAS, urbs ultrà Jordanem, olim *Betharamphta* (*d*), quam Magous Herodes ex Liviâ Augusti uxore *Liviam*, seù *Libiam* appellavit.

d *Euseb. in locis in Betharamphta. Hieronym. in Bethara.*

LOAMIM, tertius Dadani filius, & Abrahami & Cethuræ nepos, & fortè pater *Omanorum* (*e*), quorum regio à Petrâ Arabiæ Petrææ Metropoli usque ad Characem secus Euphratem sitam protendebatur.

e *Plin. l. 6. c. 28.*

LOBNA, Urbs ex Tribu Juda [*f*], in parte ejusdem Tribus meridionali, quam Sacerdotibus traditam refugii urbem constituère [*g*]. Eusebius & Hieronymus in Eleutheropolis regione eamdem locant. Alia noo est à *Libna*, seù *Lebna*, propè quam Israelitarum per desertum itinerantium statio fuit (*h*).

f *Josue 15. 42.*

g *1. Par. 6. 55. &c.*

h *Num. 32. 20.*

LOCUSTA. Plurimis nominibus locustas Hebræi designant, apud quos earum plurima genera, quæ nos penitùs ignoramus. Locustarum plagâ, quæ omnem prorsùs regionem diripuere, Deus Ægyptum confecit (*i*). Itinerantes novissimi æque ut Historici veteres, Africam, & Asiæ loca plurima eâ locustarum copia affluere ferunt, ut interdum nubis instar regiones invadentes, quidquid eis se offerat, populentur; interdùm quoque præ multitudine solem ipsum obumbrent; interdum denique populos easdem in aere suspicientes, terrore corripiant, veritos, ne in proprias regiones nimbus edax irrumpat (*k*). Joel sterilitatem referens, qua locustarum copia Judæam affecerant, earum, veluti hostium exercitûs meminit, qui omnem prorsùs regionem everterint (*l*). Cùm ventorum vi in mare adactæ iterum in litus acervatim revomuntur, teste Isaia, vel foveis ingentibus humantur, vel flammis traduntur, ne aerem putore inficiant: quandoque enim contigit, ut sævissimas contagiones intulerint (*m*).

i *Exod. 10. 4. &c. Psal. 77. 46. & 104. 34.*

k *Plin. l. 11. c. 29. Hier. in Joel. Alii plures.*

l *Joel. 1. 6. &c. & 2. 3. &c.*

m *Aug. l. 3. de Civit. c. 31.*

Volatilia omnia quatuor pedibus gradientia inter immunda Moyses recenset (*n*); ea tamen demit, quæ longioribus cruribus retrò prædita, non humi repunt, sed saliunt; inter quæ statim quatuor locustarum genera enumerat, Hebraicè *arbe*, *salab*, *chargol*, & *bachagab*, quæ *bruchus*, *attacus*, *ophiomacus*, & *locusta* ab Hieronymo redduntur (*o*).

n *Lev. 11. 22.*

o *Vide Boch. de Animal. Sacr. p. 2. l. 4. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.*

Post locustas à Moyse permissas, in Palæstinâ, ejusque viciniâ comedi solitas ambigi nequit; quare ea vox *acrides*, qua S.

Joannis nutrimen memorans Matthæus utitur (*a*), locustas optimè valuit designare. Africam, Syriam, Persiam, & omnem propè Asiam locustis vesci Veteres asseruere. Sunt etiam populi, qui *Acridophagi*, seu locustarum comestores idcircò vocantur, quòd hæ præcipuam eorum escam instituant. Recentiores plurimi (*b*) in hanc usque diem locustarum usum apud Africanos, & Orientales communem testantur. Clenardus in Epistola, quam anno 1542. in urbe Fez scripserat, plaustra locustis, quas populus in nutrimen sibi pretio comparat, onusta in eam civitatem invehi se vidisse fatetur. Kirstenius in notis in Matthæum, à suo Arabe Præceptore, qui locustas secùs Jordanem pluries viderat, se didicisse asserit, eàdem illas, qua nostræ, formâ constare, nostris tamen esse aliquantò crassiores: eas porrò, alis & cruribus demptis, cullo suspendi; utque corrumpi incipiunt, comedi, & in deliciis haberi. Religiosus demùm Ægyptum peragrans, quatuor mensibus locustas sibi pabulum præstitisse asseverat (*c*).

a *Matth.* 3. 4.

b *Diodor. Agatharcides Plin l.7.c.30 Strabo l.16.&c.*

c *Vide Commentat. in Matth.* 2.3. 4. *& Boch. de Animal. Sacr.* p.2.l.4.

LOD, aliter *Lydda*, seù *Diospolis* (*d*). Elphaal filios habuit Heber, Misaam, & Samad, & urbes Ono, & Lod, earumque filias ædificavit.

d *Vide Lydda, &* 1.*Par.*8.12.

LODABAR. Quo in loco ea urbs constiterit, ignoramus; fortè ultrà Jordanem. Miphiboseth Jonathæ filius, tum, cùm à Davide accitus est Jerosolymam, degebat in Lodabar (*e*). *Lodabar* collata cum *Lod eis*, nempè *Diospoli*, fortè *Lod ultra* designat.

e 2. *Reg.*9. 4.

LOG, *quarta pars cabi*, nempè semisextarius, pintæ pars octava, pollex cubicus, & aliquanto amplius. In 4. *Reg.*6. 25. *quarta pars cabi* dicitur; at in Levitico 14.10. &c. *Log* frequenter mensuram olei à Leprosis, post valetudinem, Templo offerendam significat.

LOGION, vox, qua Græci Pontificis *Rationale* appellant, Hebræis *Choschen*. Vide *Rationale*.

LOIS, S. Timothei avia, cujus fidem D. Paulus commendat (*f*).

f 2.*Timoth.* 1. 5.

LOLIUM, *zizanium*, planta oblongis foliis, & pilosis, quæ difficilè à tritico, cæterisque frugibus, inter quas nascitur, differt. Hujus calamus subtilior est, quàm tritici; è cujus extremitate spica egreditur, longa, parvisque siliquis inæqualiter cincta; quarum singulæ tria quatuorve grana continent, coacervata, & cortice durissimo operta. Panis multo lolio admistus, valetudini officit; ebrietatem, stomachi gravedinem, sudores, & morbos capitis gignit. Maturitati proxima, facilè à tritico distinguitur. Hinc Christus lolii, & tritici parabolam narrans, messoribus imperatum ait, ut messis tempus præstolarentur, quò lolium in fasciculos collectum, igni comburendum traderetur (*g*). Lolium in Ecclesia cum tritico, mali cum bonis, reprobi cum electis usque ad Judicii diem miscebuntur. Pastores interdum hæreticos, & schismaticos, & pravi exempli peccatores anathemate evellunt, quod veluti Divini Judicii præludium habendum est.

g *Matth.*6. 26 *&c.*

LONGINUS, militis nomen, qui lanceâ Christi latus effôdit (*a*). Plura de Longino: certi nihil. Bollandistæ in Actis Sanctorum die 15. Martii ferunt, Longinum, cui unà cum aliis militibus crucifixorum custodia destinata fuerat, visis quæ Christo moriente evenere, miraculis, Christi fidei nomen dedisse; à Pilato deinde Domini sepulchro custodiendo addictum, à Pontificibus oblatam, ut Jesu cadaver à Discipulis sublatum testaretur, pecuniam rejecisse; quare Præsidis iram ita in se concitasse, ut propè fuerit, ut ab eo perderetur; Christo denique omninò adhæsurum, inscio Pilato, militiâ se abdicasse, & unà cum duobus militibus, qui sui imitatione Fidem amplexi fuerant, in Cappadociam secessisse: qua in provincia cùm de catholica Religione ad populos palam diceret, Judæi Pilatum impulerunt, ut ad Imperatorem Epistolas haberet, quibus hujus desertoris mulctam exposceret; Romam præterea, ut voti compotes fierent, pecunias misere. A' Tiberio itaque Longino, ejusque sociis morte damnatis, Pilatus in Cappadociam misit, qui eorum præcisa capita ad se deportarent.

a *Jo.* 19. 34.

Acta alia à Metaphraste exhausta, vel superioribus magis incerta, Surius perhibet. Alia etiam, quæ ab oculato teste exarata putabat, Allatius allegat (*b*): quæ tamen ut Bollandus perlêgit, ne transcribi quidem digna judicavit. Asserit Chrysostomus, suâ ætate (*c*) Centurionem, de quo in Evangelio (*d*), quique Christo moriente clamaverat: *Verè Filius Dei erat iste*, à plurimis creditum Christianæ Fidei ita adhæsisse, ut Martyrium, cujus etiam extare acta asserebant, impavidè pertulerit: hunc tamen eum esse, qui Christi latus effôdit, multoque minus *Longinum* appellari, meminit nemo. Græci S. Longinum Martyrio decoratum Andrale, seù Sandrale prope Tyanas in Cappadocia putant, ejusque Festum agunt 16. Octobris; Latini verò militem arbitrantur alium à Centurione, qui Christi latus effôdit, ejusque festum habent 15. Martii (*e*).

b *Allatius de Simeon.p.*102.

c *Chrysost. in Matth. hom.* 89.

d *Matth.* 27. 54.

e *Vide Boll.* 15. *Mart. & Tillemont. Hist. Eccles. tom.*1. *not.*38. *in J. C.p.*477. 478.

LOTH, filius Aran, Abrahami nepos, qui patrem de Ur primò, deinde ex Haran egredientem comitatus (*f*), Ægyptum peragravit, & unà cum eo, à quo benevolentiâ singulari diligebatur, in Chanaanit idem regressus est. Cùm verò utriusque pastores, plurimis & opulentis eorum gerendis gregibus addicti, rixas vicissim committerent (*g*), ut jurgii occasionem adimerent, Abrahamo nepoti indulgente, ut sibi quam vellet pro domicilio regionem seligeret, se deinde in oppositam migraturo, alter ab altero discessit, & Loth Sodomam, cujus vicinia opima, & feracissima, sibi incolendam destinavit (*h*).

f *Gen.* 11. 31. *An. M.* 2082. *&* 2083. *ante Ær.* 1921. *& Ær.* 1922.

g *Gen.* 13. 6. *&c.*

Octo circiter post annis (*i*), Rex Codorlahomor unâ cum suis fœderatis Sodomam, eique finitimas urbes aggressus, fugatis populis, Sodomâque direpta, plurimos, quos inter Loth Abrahami nepotem, in captivitatem eduxit. Abraham verò, nepotis captivitate acceptâ (*k*), tercentos decem & octo ex famulis suis robustos, & armis instructos, illicò elegit, & fœderatos Reges

h *A. M.*2084. *ante Ch.*1916. *ante Ær.*1920

i *A. M.* 2092. *ante Ch.*1908. *ante Ær.*1912

k *Gen.*14. 12. *&c.*

ges insequutus, ad Jordanis fontes intercepit, cecîdit, fugavit, & prædis recuperatis, nepotem Loth, cæterosque captivos libertati restituit.

a *A.M.* 2107. *ante* .*b* 1803. *ante Ær.* 1897

b *Gen.* 18. 20. *&c.* & 19. 1. *&c.*

Aliquot post annis (*a*), Sodomæ, & quatuor finitimarum urbium flagitiis plus nimio crescentibus, tres Angelos Deus misit, qui in improbos animadverterent, urbesque delerent (*b*). Angelos itaque ante suum tabernaculum transeuntes Abraham excepit hospitio; quos cœpto itineri insistentes comitatus, ut è regione Sodomæ constitêre, eam urbem statim evertendam ab iisdem accepit: quare de nepote sollicitus, an Justi unâ cum improbis conterendi essent, utrùm ne excidio abstinerent, si viginti saltem aut decem Justos in eâ urbe invenissent, rogavit; eique Angelis ita eventurum respondentibus, domum suam reversus est, sibi utique spondens, in amplissima urbe decem saltem innoxios inveniendos fore; inter quos & nepotem suum Loth certò enumerandum non ambigebat.

Inclinante die duos Angelos (tertius enim, quòd fortè Isaaci tantùm nativitatem nunciaturus venisset, jam evanuerat) Sodomam ingredientes, Loth, qui præ urbis foribus tunc sedebat, pronus rogavit, ut domum suam diverterent: quos eam noctem in urbis platea transacturos hospitium detrectantes, demum coegit, & convivio excepit. Necdum cubitum ierant, cùm urbis incolæ Lothi domum circumsidentes, eos juvenes, quibus abuterentur, ad se produci urgebant; Lothus verò, ut eos à tanto scelere deterreret, geminas suas virgines filias se potiùs educturum spopondit: qui tamen minimè acquiescentes, imò & Lotho vim intentantes, tam prope fuerant, ut domûs fores effringerent, nisi Angeli eorum oculos iis illicò tenebris obduxissent, ut lumine prorsùs destituti, januam minimè invenerint.

Monitus deinde Loth, ut sibi cognatione devinctos eâ urbe flagitiis cumulatâ, & idcircò mox evertendâ educeret, generos, quibus filias suas desponderat, ut proximo urbis excidio se adimerent, rogavit; quem illi velut levia, & inepta loquentem minimi habuere. Ut illuxit, cùm Loth discessum adhuc cunctaretur. Angeli & Lothum, & uxorem, & filias manu apprehensas domo, & urbe eduxerunt, monueruntque, ut quin oculos post terga deflecterent, sibi fugâ prospicerent, ne iisdem, quibus cæteri, calamitatibus obruerentur. Lotho denique, ut sibi in Segor, alteram sanè ex quinque urbibus evertendis, perfugere liceret, postulanti indulsere. Lothi verò uxor, quòd post terga respexerit, iisdem, quæ Sodomam consumpsere, flammis correpta, in salis simulacrum conversa interiit.

Sodomæ, finitimarumque urbium incendio territus, & diutiùs in Segor degere Lothus veritus, in proximi montis specum unà cum suis filiabus se contulit. Hæ homines omnes interiisse, orbemque, nisi per se ipsas novis incolis donaretur, defecturum sibi suadentes, Patrem inebriarunt; natuque major, quin rem ille perciperet, ex eodem filium concepit, qui *Moab* appellatus, Moabitarum pater extitit. Altera verò filia ex Patre iterum inebriato, nocte sequenti, concepit *Ammonem*, ex quo deinde Ammonitæ. De Lotho, uxore, & filiabus quid eâ in re dijudicandum, apud Commentatores videndum relinquimus (*a*). D. Petrus justum Lothum, Dei beneficio, à Sodomitarum vexationibus vindicatum testatur (*b*).

a *Commentat. in Genes.* c. 19.

b 2. *Petr.* 2. 7.

UXOR LOTH, quam Rabbini *Hedith* appellant (*c*); *Hedith* autem cùm *testem* sonet, designare videntur, eam mulierem esse testem, seù monimentum Divinæ vindictæ, quam ab iis, qui suis minis fidem non præstiterant, Deus exegit. De hac Scriptura (*d*): *Quæ respiciens retrò, versa est in statuam salis. Retrò respicere, differre, morari, consistere* interdum sonat; quare Angelos Lotho, ejusque familiæ, ne remissiùs gradientes ab igne interciperentur, celeritatem commendasse opinamur. De Lothi uxoris in salis simulacrum metamorphosi plurimi discrepant. Alii enim eam ab igne interceptam, flammisque & fumo præfocatam, instar salis lapidei, rigidam & immotam ibidem constitisse, à Scripturæ phrasi designari opinantur; alii in ejus sepulchro columnam, seù salis monumentum erectum ferunt; alii verò flammis elisam posteris documentum *salis*, seù incredulitatis, & imprudentiæ suæ monumentum evasisse; alii denique ignis & sulphuris odore præfocatam corruisse exanimem, statimque ejus cadaver duritiem induisse, & instar mumiarum & Ægyptiorum cadaverum, quæ opobalsamo & sale condiuntur, siccum, & rigidum evasisse tuentur, ac si *salis statua* sicco cadaveri sale & opobalsamo condito æquiparetur.

c *Pirkè R. Eliezer* c. 21.

d *Exod.* 19. 26

Plerique tamen, quibus penè omnes subscribunt, eam extemplò in saxum conversam, & in lapidei salis, qui non modò pluviis non liquefiat, verùm etiam cujuslibet durissimi lapidis duritiem æmuletur, immutatam illicò fuisse testantur. Itinerantium plurimi, qui Palæstinam peragrarunt, uxorem Lothi, seù lapidem, in quem conversa fuerat, se vidisse asseverant; quorum tamen authoritas satis infirmatur, quòd de loco, in quo eam locant, minimè cohæreant: quidam enim ad Orientem, quidam ad Occidentem, ad meridiem alii, alii ad Septentrionem maris mortui, nonnulli in ipsius medio, aliqui in Segor, alii denique ab hac urbe remotissimam statuunt. Veteres aliqui, cujusmodi sunt (*e*) Irenæus, Author Poematis in Sodomam, quod Tertulliano tribuunt, mulieris formam suâ adhuc ætate servantem, & continuato prodigio, licèt in dies pars quædam ab eâ detrahatur, minimè tamen imminutam exhibent; remque addunt sanè incredibilem, quòd nempè infirmitatibus propriis & muliebri sexui consuetis adhuc laboret (*f*). Christus Discipulis suis, ut uxoris Loth fugientes meminerint, neque ejus lentitudinem imitentur, in Evangelio (*g*) commendat.

e *Iren. lib.* 4. c. 51.

f *Vide nostr. Commentar. in Gen.* 19. 26. *& Dissert. Cleric. in uxorem Loth. & Dissert. Henrici Bauman. Hermandi Hard. & Christoph. August. Bauman. in eamdem, & Interp. in Gen.* 19. 26.

LOTHAN, Seir Horræi filius (*h*).

LOTIO, purificatio, ablutio. Vide *Baptismus*.

g *Luc.* 17. 32.

h *Gen.* 36. 20.

LOTIO PEDUM. Orientales itinerantibus, quòd ut plurimum cruribus nudis, & pedibus solo sandalio instructis incederent, pedes tergere consuevere. Hinc Abraham tribus Angelis voluit pedes abstergi (*a*). Pedes quoque Eliezer ejusque sociis, ut Labani domum (*b*) sunt ingressi, & Josephi fratribus, ut in Ægyptum pervenere (*c*), ablutos scimus. Hujusmodi lotio à famulis, seu mancipiis ut plurimum præstari solebat. Abigail Davidi, qui eam in Sponsam poposcerat, se honori sibi adscripturam respondit, si ad Regis famulorum abstergendos pedes adhiberetur (*d*). Dominus Jesus, ut Apostolis suis perfectæ humilitatis exhiberet exemplum, eorum pedes abstersit [*e*]. D. Paulus hospitalitatem commendans, in viduas & Diaconissas Ecclesiæ, quæ Sanctorum pedes non lavarint, assumi prohibet: *Si sanctorum pedes lavit* (*f*). Sibi pedes abstergere, terrestribus, & carnalibus affectibus mundari moraliter sonat.

LOTIO MANUUM. Hebræos sibi manus sæpissimè abstergere solitos ex Marco accipimus (*g*): *Nisi crebrò laverint manus, non manducant*. Ex Græco designari potest, à cubito usque ad extremos digitos sibi manus abluere consuevisse. Tergendis Eliæ manibus aquam Eliseus ministrabat (*h*). Pilatus contrà Christum Dominum mortis sententiam iniquè pronuncians, ad innocentiam suam comprobandam, manuum lotionem adhibuit (*i*).

Pueros recèns natos abluendi mos inoleverat; *Quando nata es, aqua non es lota in salutem* (*k*). Mortuorum quoque corpora tergebantur; hinc lota est Tabitha (*l*). Vestes ipsas tergere consueverat, cum se quis ab aliquâ turpitudine ablueret, vel ad quid præstandum, quod præcipuam sanctitatem exposceret, pararetur. Lotiones externæ interiorem, quam ab accedentibus ad Sancta Deus repetebat, puritatem designabant.

Butyro pedes tergere (*m*), *vino vestes abluere* (*n*), *pedes in sanguine peccatoris abstergere* (*o*), veluti Hyperboles butyri & vini ubertatem „& vindictam, quam de peccatore Justus repetit, designant.

LUCAS, natione Syrus, Patriâ Antiochenus, arte medicus, quem veteres nonnulli *Lucam*, *Lucium*, seu *Lucanum* appellarunt (*p*). Qui eumdem cum Lucio, cujus mentio in Epistolâ ad Romanos (*q*), putant, etiam Pauli cognatum necesse est eum statuant. *Lucius & Jason.... Cognati mei*. An Ethnicus natione fuerit, an Judæus, disputant. Qui inter duos & septuaginta Domini Discipulos (*r*) Lucam recensent, quòd exteros Christus non elegerit, origine Judæum arbitrantur. Sentit Epiphanius Lucam fuisse ex iis, qui à Christo recesserunt, ubi audiere dicentem: *Qui non manducat meam carnem, nec bibit meum sanguinem, non est me dignus*; iterum tamen, Pauli concionibus Antiochiæ auditis, fidem amplexum perhibet. Gregorius Magnus (*s*), aliique apud Theophylactum, Cleophæ socium, cùm utrique in Emmaus proficiscenti se se comitem Jesus

a *Gen.* 18. 4.
b *Gen.* 24. 32.
c *Gen.* 43. 24.
d 1. *Reg.* 25. 41.
e *Joan.* 13. 3.
f 1. *Timoth.* 5. 10.
g *Marc.* 7. 3. *&c.*
h 4. *Reg.* 3. 11.
i *Matth.* 27. 24.
k *Ezech.* 16. 4.
l *Act.* 9. 37.
m *Job.* 29. 6.
n *Genes.* 49. 11.
o *Psal.* 57. 11.
p *Coloss.* 4. 14. *Vide Euseb. hist. Eccles. l.* 3. *c.* 4.
q *Rom.* 16. 21.
r *Epiphan. hæres.* 51. *alii quidam.*
s *Gregor. Magn. l.* 1. *Moral. c.* 1.

obtulit, arbitrantur. In additis Hieronymo de viris illustribus, Lucas perpetuò virgo nec uxorem duxisse, neque liberos genuisse dicitur.

Paulum utique prædicantem comitatus est (*a*): quo tamen tempore ei se comitem adjunxerit, ignoramus. Qui à Paulo Antiochiæ ad Fidem revocatum putant, eidem perpetuò deinceps adhæsisse tuentur. Alii Troade se Paulo comitem dedisse censent, quod & ipse Lucas comprobasse videtur, eum scripsit (*b*): *Statim quæsivimus à Troade proficisci in Macedoniam*; quo ex loco de se, veluti de Pauli comite, verba facere instituit. Lucas picturæ etiam vacasse creditur; alicubi enim B. Virginis effigies vel ab eodem expressæ, vel ab ejusdem exemplaribus depromptæ videndæ exhibentur. Veteres tamen hujus Lucæ artis nullibi meminere, cumque omnium primus Nicephorus pictorem testatur. Licèt autem B. Virginis, ejusque Filii effigies fortè nunquam expresserit, ea de Virgine & Christi infantiâ nobis exhibuit, ut & egregiam hanc Virginem novisse, sibique cum eâ necessitudinem fuisse, satis ostendat (*c*).

Epiphanio authore (*d*), in Dalmatiam, Galliam, Italiam, & Macedoniam, Evangelium intulit; teste verò Metaphraste, in Ægypto, Lybiâ, & Thebaide prædicationi incubuit. Pluribus, ut ajunt, annis Paulo superstitem vitam traduxit; & senio tandem confectus, annos 80. seù 84. natus, in Achajâ interiit (*e*). Refert Nicephorus, Bœotiæ Thebis obiisse; ubi in hanc usque diem sepulchrum, quod D. Lucæ appellant, exhibetur (*f*). D. Hippolytus (*g*) in Elea in Peloponeso Cruci affixum; Dorothæus in Synopsi, sepultum Ephesi; Beda, Usuardus, Ado, & Romanum Martyrologium in Bithyniâ defunctum ferunt. Qua morte obierit, incertum. Quidam Martyrio (*h*) interemptum; Græci recentiores olivæ affixum perhibent. Elias verò Cretensis (*i*), cui recentiorum plerique adhærent, violentâ morte minimè ademptum pro certo habent.

Prætor Evangelium, & Apostolorum Acta, alia quædam, veluti Versio, seu ipsa, quoad phrasim, ad Hebræos Epistola, eidem tribuuntur. D. Clemens Alexandrinus Jasonis & Papisci Disputationem, qua nunc caremus, ab eo confectam putat (*k*). Docent nonnulli (*l*), ipsum S. Lucæ Evangelium verè tribuendum esse D. Paulo, quo dictante illud Lucas conscripserit; & cùm Evangelii sui meminit (*m*), Lucæ Evangelium à D. Paulo allegari. Irenæus (*n*) verò Lucam ea tantum literis mandasse, quæ à Paulo prædicante audiverat, & Nazianzenus Gregorius D. Pauli ope Evangelium conscripsisse testantur. Planè D. Paulus ut plurimum Lucæ Evangelium allegat (*o*); Lucas verò sibi eâ in re Paulum contulisse nullibi meminit. Theophilo cuidam nobis prorsùs ignoto, suum Lucas Evangelium, & Acta inscribit, quem veterum plerique appellativo sensu Hominem Dei amantem putavere. Marcionitæ solum Lucæ Evangelium excepere; quod tamen, Tertulliano (*p*), & Epiphanio (*q*) testibus,

a 2. *Timoth.* 4. 11. *Philemon.* ℣. 23. *&c. Coloss.* 4. 14.
b *Act.* 16. 8. *&c.*
c *Vide Grot. ad Luc.* 2. 51.
d *Epiphan. hæres.* 51.
e *Hieronym. de Viris illustr. Gaudent. Brixiens. hom.* 17.
f *Niceph. l.* 2. *c.* 43.
g *Hippolyt. in Ms. Bodlei apud Mill. Præfat. in Luc.*
h *Nazianz. orat.* 3. *Paulin. Ep.* 12. *Gaudent. serm.* 17.
i *Elias Cretens. in orat.* 3. *Gregor. Nazianz.*
k *Clemens Alex. apud Euseb. l.* 6. *hist. Eccles. & Hieronym. de vir. illustr.*
l *Tertull. l.* 4. *contr. Marcion. c.* 5. *& Athanas. in Synopsi.*
m *Rom.* 2. 16. *&* 16. 25. *&* 2. *Thessal.* 2. 13. *Vide Euseb. l.* 3. *c.* 4. *& l.* 6. *c.* 25. *hist. Eccles. ex Origene.*
n *Iren. l.* 3. *c.* 1.
o *Confer* 1. *Cor.* 11. 23. *&c. cum S. Luc.* 22. 18. *&c. &* 1. *Cor.* 15. 5. *cum S. Luc.* 24. 34.
p *Tertull. contr. Marcion. l.* 5.
q *Epiph. hæres.* 42.

bus, pluribus in locis corrupere.

De Actis Apostolorum alibi egimus v. *Acta*. S. Lucæ stilus cæteris Evangeliis quidem purior, qui pluribus tamen Judæorum Hellenistarum, pluribus etiam ad Syriacum, & de Grotii sententiâ ad Latinum quoque Idioma accedentibus phrasibus scatet (*a*).

LUCIFER, modò sydus matutinum, modò Christum mundi lumen, modò etiam Dæmonem, qui sæpè Lucifer appellatur à Patribus, designat. Sophar Jobo respondit (*b*): *Si iniquitatem ... abstuleris à te ... cùm te consumptum putaveris, orieris ut Lucifer*. Deus Jobum alloquens, *Numquid*, ait, *producis Luciferum in tempore suo* (*c*)? Æternus Pater de Verbo ait (*d*): *Ex utero ante luciferum genui te*. D. Petrus sic Fideles alloquitur (*e*): *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris*. Prophetiæ lumen luci inter caliginem clarenti, lumen verò Evangelii & Fidei, auroræ & Lucifero assimilat. Isaias Luciferi è Cœlo delapsi meminit, cùm dixit: *Quomodò cecidisti de Cœlo Lucifer, qui mane oriebaris?* (*f*). Veteres PP. (*g*) & plurimi Interpretes recentiores eumdem Isaiæ locum ita explicant. Alii tamen Regem Babylonis à gloriæ suæ fastigio in inferorum abyssum detrusum ibi designari tuentur (*h*); quod utique nil prohibet, quominus de rebellis Angeli lapsu allegoricè interpretemur.

I. LUCIUS CYRENENSIS, de quo in Actis (*i*), unus ex Ecclesiæ Antiochensis Prophetis, cui unà cum aliis Domino ministranti Spiritus Sanctus dixit: *Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos*; quibus illi cùm manus, precibus & jejuniis præhabitis, imposuissent, dimisere. Lucius inter duos & septuaginta Domini Discipulos recensetur; quem Usuardus & Ado primum Cyrenarum Apostolum ab Apostolis initiatum volunt. Latini sextam Maii, ejus diem festam habent.

II. LUCIUS, de quo in Epistolâ ad Romanos (*k*), D. Pauli Cognatus, juxtà aliquos, non alius à Lucio Cyrenensi, de quo mox suprà; jure tamen ab eodem à plerisque secernitur. De ejus vitâ & morte nihil, nisi fortè idem fuerit cum D. Lucâ, quod utique à veritate absonum non arbitramur.

LUCTUS. In amicorum, & cognatorum interitu luctûs & doloris specimen omne Hebræi exhibebant; flentes enim scindebant vestes, tundebant pectus, humi prostrati cibo abstinebant, nudis pedibus gradientes quandoque vel sibi evellebant capillos & barbam, vel tantùm amputabant, sinumque sibi vel incidebant, vel lancinabant (*l*). Luctûs dies ut plurimum septem; quos tamen interdum, vel contrahebant, vel etiam prout seu res, seu tempora exposcerent, protrahebant. *Luctus mortui septem dies*, dixit Jesus filius Sirach (*m*); alibi verò inquit: *Fac luctum secundùm meritum ejus* (amici) *uno die, vel duobus propter detractionem ... & consolare ... à tristitia*

a Vide Tillemont. & nostr. Præfat. in Evangel. Luc. & Act. Apostol.
b Job. 11. 17.
c Job. 38. 32.
d Psal. 109. 3.
e 2. Petr. 1. 19.
f Isai. 14. 12. &c.
g Origen. l. 1. Peri archon. c. 4. & l. 4. c. 2. Euseb. in Psal. 81. Athanas. Gregor. Magn. pluribus locis. Tertull. l. 5. contr. Marcion. c. 11. & 17. Ambros. in Psal. 118. & alii.
h Vide Hieronym. Basil. Cyrill. in Isai. 14. August. l. 3. de doctrin. Christ. c. 3. D. Thom. Haymo, Dionys. Sanct. Cornel. Vat. Grot. Sa. &c.
i Act. 13. 1. Ann. Chr. 44.
k Rom. 16. 21.
l Levit. 19. 28. & 21. 5. Jerem. 16. 6.
m Eccli. 22. 7.

enim festinat mors (*a*). Varios doloris seu luctûs gradus Rabbini afferebant. Prioribus tribus diebus, lacbrymis, omnesque dolori habenas laxare quisque permittebatur. Proximis diebus septem sibi à dolore aliquantùm temperandum; Si verò luctus ad mensem protraheretur, longè moderatior dolor erat exhibendus. Saulem (*b*), Juditham (*c*), & Magnum Herodem (*d*) diebus septem; Moysem verò & Aaronem per mensem ingemuere (*e*). Luctûs triginta dies sapienti ad charos deplorandos de Josephi sententiâ sufficiunt (*f*).

Omnibus luctûs diebus proximiores defuncti cognati, pater, mater, conjux, frater, soror, filius humi prostrati, neque ut vescerentur, erigebantur; eorum verò pabulum immundum reputabatur, ut & lugentes ipsi, saltem ante Templum à Romanis eversum, contaminati habebantur. *Sacrificia eorum*, inquit Osee, *quasi panis lugentium: omnes, qui comedunt eum, contaminabuntur* (*g*). Eo quoque tempore, vultu obducto (*h*), à suis operibus & consuetis precibus, & à Legis ipsius volumine legendo, à membris calefaciendis, à componendo lecto, à capite seu nudando, seu radendo, ab unguibus abscindendis, à quoquam salutando, à balneis denique se omninò abstinebant. Nemo eos, nisi primò ab iisdem interrogentur, alloquitur. Invisentes ad solatium ut plurimùm admittunt, à quibus etiam quædam eis comedenda afferuntur, juxta illud Proverbiorum (*i*): *Date siceram mœrentibus, & vinum his, qui amaro sunt animo; bibant & obliviscantur egestatis suæ* (afflictionis suæ), *& doloris sui non recordentur amplius*.

Proximiores defuncti Cognati (*k*) ab justis solvendis domum regressi, humi sternuntur, sibique calceis detractis, pane, vino, & obduratis ovis donantur. Cognati, qui funeribus interfuerant, alicubi convivio excipiebantur. Refert Josephus (*l*), Archelaum in patre lugendo diebus septem absumptis, solemnes epulas populo exhibuisse, & ab eo Hebræorum more plurimos splendido sumptui impares ad inopiam fuisse redactos. A Veteribus panis, & cibaria mortuorum sepulchris inferri solita (*m*), ut iis pauperes sibi consulerent, & ad defuncti solatium Deo preces offerrent (*n*).

LUD, quartus filius Sem (*o*), à quo, juxta Veterum & Recentiorum plerosque, Lydia Asiæ minoris Provincia populis frequentata. Arias Montanus populos *Ludim* ad Euphratis & Tigrim confluentem; Clericus verò inter fluvios Chaboram & Saocaram, seu Mascam locat.

LUDIM, Misraim filius (*p*), *Ludim* posteros jamdiù non superstites, & in Æthiopiæ bellis prorsùs absumptos Josephus tuetur. Jerosolymitanus Paraphrastes *Ludim* Mareotidis Ægypti regionis incolas vertit; Bochartus verò *Meroes*, seu *Meroitidis* regionem legendam asserit. Paraphrastes Jonathas populos ex regione *Neut*, seu *Neout* in Ægypto; Arabs verò vertit populos *Tenesa* propè Pelusium, Ezechiel populos Ludim cum *Chus* & *Phut*, alibi etiam cum *Phut* & *Pharas*, fortè *Pathros* jungit. Hi

a Eccli. 38. 16. &c.
b 1. Reg. 31. 13.
c Judith. 16. 29.
d Joseph. Antiqu. l. 17. c. 10.
e Num. 20. 3. Deuter. 34. 8.
f Joseph. Antiq. l. 4. c. 8.
g Osee 9. 4.
h Ezech. 24. 17.
i Proverb. 31. 6.
k Leo Modena part. 5. c. 8.
l Joseph. l. 2. c. 1. de Bello.
m Tob. 4. 18. Eccli. 30. 18. Baruch. 6. 26. &c.
n Vide nostr. Dissertat. de funerib. Hebræor. Commentar. in Num. præposit.
o Genes. 10. 22.
p Genes. 10. 13.

sanè in Ægypto degebant, quo tamen in loco ioventu satis difficile est.

LUDO, *ludere*, ut plurimùm *oblectari* significat; interdum tamen pro pugnare, illudere, contemnere, & ad flagitia, & idololatriam deflectere usurpatur. Legimus v. g. *Ismaelem cum Isaac lusisse* (*a*); Ismaelem autem Isaaco illusisse, eumque insolentiùs excepisse putamus. Legimus etiam Joab dixisse Abnero (*b*): *Surgant pueri, & ludunt coram nobis*, nempe unà congrediantur, nobisque singularis certaminis afferant voluptatem. Legimus denique Hebræos, postquam aureo vitulo in deserto cultum exhibuerant, sedisse, ut biberent, & comederent, deinde (*c*) *surrexisse, ut luderent*, nempe ut in flagitiis turpibus volutarentur. Putipharis uxor dixit Josephum à conjuge sibi adductum, ut *luderet secum*, nempe ut sibi pudicitiam eriperet (*d*).

a *Gen.* 21. 9.
b 2. *Reg.* 2. 14.
c *Exod.* 32. 6.
d *Gen.* 39. 14. *&c.*

LUITH, pagus ex Moabitarum regione (*e*). Eusebius & Hieronymus *Luith* inter Ar, & Segor, ad maris mortui orientem locant.

e *Isa.* 15. 5. & *Jerem.* 48. 5.

LUMEN, videre lumen cœli. *Lumen cœli non video*, cæcitate laborans Tobias ingemuit (*f*).

f *Tob.* 5. 12.

Lumen, felicitatem sæpè, ut nox calamitatem, designat. *In viis tuis splendebit lumen* (*g*): tuis cœptis Deus favebit. *Signatum est super nos lumen vultus tui* (*h*). Deus beneficiis suis vos cumulabit.

g *Job.* 22. 28.
h *Psal.* 4. 7.

Christus Discipulis suis quod in tenebris dixerat, in Orbem universum in *lumine* evulgandum fore prænunciavit (*i*).

i *Matth.* 10. 27. *Luc.* 12. 3.

Lumen viventium, ad literam, prosperam vitam, felicitatibus cumulatam sonat (*k*); moraliter verò æternæ vitæ beatitudinem designat, ut mortis tenebræ malorum calamitates significant.

k *Psal.* 55. 13. & 138. 12. & 148. 3. & *Job.* 33. 30.

Deus *Pater luminum* (*l*), nempè omnium gratiarum fons appellatur: Christus verò dicitur: *Lux mundi* (*m*), *Lux vera, quæ illuminat omnem hominem* (*n*), *lumen justitiæ, lumen vitæ*. Apostoli lux mundi vocantur (*o*). Justorum vita lucis nomine decoratur (*p*). *Justorum semita quasi lux splendens*.

l *Jacob.* 1. 17.
m *Joan.* 8. 12.
n *Joan.* 1. 9.
o *Matth.* 5. 14.
p *Prov.* 4. 18.

LUNA. Quartâ Mundi die Solem & Lunam, ut diei & nocti præessent, & tempora, tempestatesque distinguerent, Dominus condidit (*q*). Diei Sol præest, Luna nocti, ille anni, hæc mensis cursum dirigit; Sol veluti cœli exercitûs Rex, Luna verò, veluti Regina habetur. Judæi divinum cultum Lunæ, quam *Meni*, & Cœli Reginam vocabant, sæpè exhibuere. In quadriviis, apud fores, in domorum fastigiis altaria eidem erigebant, eique etiam liba, atque vasa liquoribus redundantia offerebant (*r*). *Qui ponitis fortunæ mensam*, inquit Isaias (*s*) Hebr. *Qui ponitis meni mensam*. Jeremias verò (*t*). *Filii colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas Reginæ Cœli*. Judæos sub *Astartis* seù *Astaroth*, aut *Aseroth* nomine, Lunam coluisse, à veritate absonum non arbitramur.

q *Gen.* 1. 15.
r Vide nostr. Commentar. in *Isa.*
s *Is.* 65. 11.
t *Jerem.* 7. 18.
u Vide etiam *Jerem.* 44. 18.

LUNATICUS (*x*). Hoc nomine ægri appellantur, qui præcipuè in lunationibus morbis laborant, Epileptici, morbo comitiali affecti, furiosi, mœroris magnitudine laborantes, vexati demum à Dæmone; ingenti enim mœstitiâ detentos, verè à Dæmone vexatos sæpè creditos scimus. Evangelii lunaticum planè energumenum putat Hieronymus (*a*), quem populus falsò lunaticum credidit, quòd in lunationibus majori furore actum videret; Dæmon enim iis præsertim temporibus miserum angebat, ut eum morbum simplices in Lunam referrent, & inde Creatorem blasphemandi occasionem assumerent. Sunt, qui epilepticos à lunaticis vix esse absimiles tueantur. Epileptici non eodem modo suo morbo laborant: quidam enim sæpè, quidam rariùs, quidam etiam quotidie corruunt; Lunatici verò nonnisi Lunâ deficiente vexantur (*b*).

x *Matth.* 4. 29.
a *Hieron. in Matth.* 4. 24.
b Vide Interp. in *Matth.* 4. 24. & *Authores, qui fusè agunt de morbis, quorum mentio in Scriptura*.

LUNULA, parva, seù *crescens* luna. Ejus mentio apud Isaiam (*c*), ubi filiarum Jerusalem ornamenta enumerat; & apud Librum Judicum (*d*); juxtà Hebræum, ubi Madianitarum à Gedeone eversorum camelos lunulis aureis collo suspensis, decoratos recenset. Quod ad filiarum Jerusalem lunulas attinet, alii in frontibus, in auribus alii, quidam in calceis, quidam denique instar fibularum, aut monilium ab iisdem adhibitas ferunt. Qua de re certi nihil. Nos tamen vel torqui alligatas, vel è fronte pendulas gestari solitas arbitramur.

c *Is.* 3. 18.
d *Judic.* 8. 21. *&c.*

LUPUS, animal sylvestre notissimum, Hebraicè *Seeb*, Græcè *Lycos*. Novem de Lupo commemoranda Scriptura recenset: 1. eum rapinis vesci; 2. ferocem esse, crudelem, & sanguinarium; 3. edacem esse, atque helluonem; 4. ad rapinas noctu egredi; 5. oculis acutissimis præstare; 6. ovibus esse infensissimum; 7. Benjamin Lupum esse rapacem (*e*); 8. PseudoDoctores esse Lupos ovium pelle protectos; 9. denique lupos rapaces esse, hostes & pseudopastores Ecclesiæ. Prophetæ de lupis vespertinis sæpissimè meminere. Jeremias v. g. (*f*): *Lupus ad vesperum vastabit eos* (improbos). Habacuc (*g*): *Ipsi sunt velociores lupis vespertinis*. Sophonias (*h*): *Judices ejus lupi vesperu*. Animadvertit Hieronymus, in vesperis lupos esse ferociores, quòd tum fame agantur. Septuaginta pro *lupis vespertinis* reddunt *lupos Arabiæ*, quòd Hebræum *Arab vesperas* simul & *Arabiam* sonet. Lupi quidem in Arabiâ frequentes; nil tamen iis est præcipui, quare huic Versioni adhærendum censeamus.

e *Gen.* 49. 27.
f *Jerem.* 5. 6.
g *Abacuc.* 1. 8.
h *Sophon.* 3. 3.

Quod attinet ad illud Genesis: *Benjamin lupus rapax*, Chaldæi Interpretes referendum putant ad Holocaustorum altare in Tribu Benjamin, Jerosolymæ erectum, in quo manè & vespere holocausta Domino adolebantur. Referunt alii ad Benjamitas, qui virgines, choros ducentes, in Silo rapuere (*i*). Sunt denique, qui Mardochæum, aut D. Paulum, omnes ex Tribu Benjamin, velint designari. Cui de D. Paulo sententiæ postremæ Christiani Interpretes frequentissimè adhærent (*k*). Vide Bochart. de Animal. sacr. part. 2. l. 3. c. 11.

i *Judic.* 21. 21.
k *Tertull. l.* 5. c. 1. *contr. Marcion. Ambros. de benediction. Patriarch.* c. 12. *Hieron. in Is. l.* 4. & in *Osee l.* 2. *August. &c.*

LUSSA. Vide *Luzu*.

LUSTRATIO. De sacris cæremoniis agentes Authores hanc vocem consecrarunt

ad

ad aspersionem, suffitionem, cæterosque pios ritus locis, seù personis contaminatis abstergendis adhibitos designandos. Sic Moysem Deus jussit, Levitas de mediis filiis Israelis assumptos, lustrationis aquâ detergere (a): *Aspergantur aqua lustrationis*. Alibi (b) capitis pœnâ mandavit, ut qui vel quòd cadaver tetigerit, vel quòd funeribus adfuerit, labem contraxerit, lustrationis aquis conceptam maculam abstergeret. Hæ autem lustrationis aquæ genus erat lixiviæ, quam tantillo vaccæ rufæ, quam solemnis expiationis die mactaverant, cinere immixtam conficiebant. Hac deinde seù res, seù personæ, quæ alicujus occasione cadaveris sordem conceperant, abstergebantur. Ea potest & dici lustratio, quam vel leprosis post reparatam valetudinem (c), vel mulieribus post partum in Templo se constituentibus expiandis adhibebant (d).

Lustrare sæpè dicitur, cùm sermo est de consecrationibus, quibus Parentes Idoli Moloch parvulos suos dicantes, vel eos super flammas, vel medios inter duos ignes ducebant, vel, quod verius à plerisque censetur, flammis omninò absumebant. Quam impietatem tametsi Deus expresse interdixerit (e), Israelitæ nihilominus ad opus sæpè redigebant (f).

LUTER, Templi Salomonis lavacrum. Vas erat à quatuor Cherubim suffultum, quorum singuli basibus ortebantur, quæ rotis æneis & humerulis instructæ ad illud huc & illuc, ut opus exposceret, transferendum conferebant. Hujus structura duplex; constabat enim labro, seù lavacro, in quod ex altero quadrato vase sibi imminente aquæ per epistomia egredientes decidebant. Opus omne undequaque æneum; quadratum vas, leonum, boum, & Cherubim capitibus, hieroglyphicis nempè animalibus distinctum; Bathos autem 40. seù modios quatuor, pintas 41. & pollices cubicos 40. mensuræ Parisiensis continebat. Ex his decem confecta, quorum quinque ad Templi dexteram, quinque verò ad sinistram inter Holocaustorum Altare, & gradus, per quos ad Templi vestibulum patebat aditus, constituta (g).

LUZA; sic à veteribus Bethel vocabatur (h).

LUZA, urbs Arabiæ Petrææ, quam quidam è Bethel condidit (i). Hic Ephraimitis Bethel obsidentibus occultum in eam aditum ostendit; per quem illi urbem ingressi, eâdemque potiti, eumdem hominem, ejusque cognatos omnes vitâ & libertate donatos, dimisere. Ille itaque in terram Hethæorum progressus, *Luzam* extruxit, quam alio etiam nomine *Lesam*, seù *Lasam*, seù *Lussam* appellant.

LYCAONIA, Asiæ Minoris Provincia, & Cappadociæ pars, quæ Galatiam septentrionalem, meridionalem Pisidiam, Cappadociam orientalem, & Phrygiam occidentalem habet. D. Paulus Iconii, & Lystris in Lycaoniâ prædicavit (k).

LYCIA, Asiæ Minoris Provincia, quæ Asiæ propriè dictæ Provinciam septentrionalem, Mediterraneum meridionale, orientalem Pamphiliam, Cariam denique occidentalem habet. D. Paulus Romam ad Neronem pergens, Lystris in Lycia appulit (a).

a *Num.* 8. 6.
b *Num.* 19. 20.
c *Levit.* 14. 1. *&c.*
d *Levit.* 12. 6.
e *Deut.* 18. 10. *Nec inveniatur in te, qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem.*
f *Vide Moloch & nostr. Diss. de hoc Ammonitarum Idolo, Commentar. in Levit. præposit.*
g *Vide* 3. *Reg.* 7. 27. *&c. & nostr. Comm. in hunc locum.*
h *Gen.* 28. 19.
i *Judic.* 1. 25.
k *Act.* 14. 1. *&c. A. Ch.* 48. *Ær.* 45.

LYDDA, seu *Diospolis*, sic Græcè, & Latinè, Hebraicè verò *Lud*, seu *Lod*, seeùs viaio, quæ Jerosolymâ Philippi Cæsaream ducit. Quatuor, seù quinque leucis ab urbe Joppes, quam habet occidentalem, dissita est. Ad Tribum Ephraim pertinebat; at post Babylonis captivitatem à Benjamitis frequentatam credimus (b). Una est ex Toparchiis à Samaria divulsis, ut Judæis donarentur (c). Cùm D. Petrus pervenisset *Lyddam*, paralyticum, Æneam nomine, incolumitati restituit (d).

LYDIA, mulier Thyatirena, purpuræ negotiatrix, non Judæa origine, sed proselyta, quam in urbe Macedoniæ Philippis degentem D. Paulus concionibus suis ad Fidem adduxit, ac unà cum ejusdem familia baptismate abluit (e); cujus etiam domum Paulus deindè, ut illa enixè flagitaverat, hospitio habuit. Inter mulieres sanctas recensetur, ejusque meminit Martyrologium Romanum die 3. Augusti. Ejus fortè Patria *Lydia* fuerat, quare & ipsa *Lydia* vocaretur.

LYDIA, Asiæ Minoris Provincia, à filiis *Lud*, ex Patre Sem, frequentata (f). De his *Lydia* populis vix in Scriptura. Eorum mentio in Machabæis (g), & apud Isaiam (h), qui tamen Ægypti fortè Lydiam designat.

LYDIA, Ægypti Provincia, à *Ludim*, Mizraim filio (i), populis aucta, de qua sæpissimè sacri Authores (k). At ubi verè sita fuerit, vel quousque fines suos protenderet, ignoramus. Vide *Ludim*.

LYNCURIUS, gemma, quæ ex Lyncis urinâ, ut ajunt, in calculi duritiem versâ coalescit. Vide *Ligurius*.

LYRA, musices instrumentum, de quo sæpè Scriptura (l). *Lyra* Latinè, & Græcè dicitur, Hebraicè verò Kinnor, quæ vox sæpè *cythara* redditur. Hoc igitur instrumentum musicum à veteribus cælaturis, nummis, & picturis diversimode habemus; modò enim quatuor, aut tribus, modo quinque, vel sex, aut septem fidibus ab inferioribus ad superiora semper tensis, & basi, seu vero cavo resonantibus exhibetur. Ut plurimùm in Apollinis manibus collocatur. Hanc à Mercurio adinventam ferunt, nos tamen vel ante diluvium adhiberi solitam à Scriptura certò scimus.

LYSANIAS, seù Lysias, Abylenæ Tetrarcha (m), filius forte, vel nepos alterius Lysaniæ (n) à M. Antonio, qui ejus Regni parte Cleopatram donavit (p), interfecti. Lysanias igitur hujus, seu filius, seu nepos, cùm D. Joannes Baptista prædicare cœpit, Abylenæ imperabat; Lucas enim inter Principes Judæam, seù ejus viciniam gerentes, eumdem recenset. At vel se celeberrimum minimè reddidit, vel minimæ Regioni imperavit, cùm ejus apud Historicos nullibi mentio. Abylena parva erat Provincia Libanum inter & Antilibanum sita, cujus Metropolis *Abila*. Vide *Abila*.

LYSIAS, Regis Antiochi Epiphanis amicus, & cognatus, qui ab eodem Antiocho ad

a *Act.* 27. 5. *A. Ch. seu Ær.* 70.
b *Esdr.* 11. 35.
c 1. *Mach.* 11. 34. *Joseph. Ant. l.* 14. *c.* 8.
d *Act.* 4. 33.
e *Act.* 16. 14. *&c.*
f *Gen.* 10. 22.
g *Mach.* 8. 8.
h *Is.* 66. 19.
i *Gen.* 10. 13.
k *Vide Jer.* 46. 9. *Ezech.* 27. 10 *&* 30. 5.
l 2. *Reg.* 6. 5. *&* 3. *Reg.* 10. 12. *&* 1. *Par.* 15. 16 *&* 16. 5. *& Is.* 5. 12. *& Amos* 5. 23.
m *Gen.* 4. 21. *Vide nost. Diss. de music. instr. Tomo* 2. *in Ps. præposit.*
n *Luc.* 3. 1.
o *Diod. l.* 4. 9. *p.* 44.
p *Joseph. Ant. l.* 15. *c.* 4.

ad pecunias congerendas ultrà Euphratem profecto (*a*), Syriæ Regno interea præpositus, & bellum Judæis inferre, eosque penitus delere jussus, Ptolemæum Dorymenis filium, Nicanorem, & Gorgiam plurimis copiis instructos in Judæam misit: quibus ab Juda Machabæo vel cæsis, vel fusis, anno proximo ipsemet fortiori exercitu adauctus, cum Juda congressurus in Judæam vênit (*b*); clade tamen ab Judæis affectus, illicò reversus est Antiochiam. Eodem anno Antiochus ultrà Euphratem ex vivis migravit, sibique familiari Philippo Regni Præfecturam, & infantis filii sui tutelam legavit (*c*). Lysias nihilominus Regni regimine minimè dimisso, per suos Duces adversùs Judæos præliari non destitit; imò & ipse iterum in Judæam reversus, cùm Bethsuram usque venisset (*d*), ab Judæis contritus, in fugam unà cum suis copiis adactus est: quare ad Machabæum mittens, ingenti Judæorum gloriâ pacem composuit.

a 1. *Mach.* 3. 32. *&c. An. M.* 3839. *ante Ch.* 161. *ante Ær.* 165.
b 1. *Mach.* 4. 28. *&c. A. M.* 3840. *ante Ch.* 160. *ante Ær.* 164.
c 1. *Mach.* 4. 34. *&c.*
d *A. M.* 3841. *ante Ch.* 159. *ante Ær.* 163. *Vide* 2. *Mach.* 11. 1. *&c.*

Hac autem brevì dissolutâ, Judas ut Judæorum hostes plurimos cohiberet, & Syrorum Ducum impetum repelleret, ad arma iterum rediit. Lysias quoque anno eodem jam inclinante, unà cum juniori Rege Eupatore selectum, ingentemque exercitum in Judæam traduxit (*e*), Bethsuram obsedit, & Jerosolymam usque progressus, copiis suis urbem circumsepsit, & Templum, in quo se Judas muniverat, iis angustiis strinxit, ut septimo præsertim recurrente anno, quo à serendis agris Judæi abstinebant, victûs egestate laboraret. Divino tunc factum est consilio, ut Philippus, cui moriens Epiphanes Regni præfecturam legaverat, se in Syriam conferret, ut suo munere, & dignitate potiretur: quare Lysias, ubi hæc audivit, Judæis pacem obtulit, oblatamque composuit. Lysias itaque & Eupator datis dexteris, & jurejurando interposito, Templum ingressi, & locum egregiè munitum intuiti, sacramentum violantes, murum, quo à Syris arcem occupantibus protegebatur, solo æquari jusserunt; quibus gestis, Antiochiam sedulò regressi, urbe, in qua Philippus se firmissimè vallaverat, oppugnatâ, eumdem interfecerunt (*f*).

e 1. *Mach.* 53. 1. *&c.* & 2. *Mach.* 6. 28.
f 1. *Mach.* 6. 63. *Joseph. Ant.* *l.* 12. *c.* 15.

Demetrius Seleuci Syriæ Regis filius, ad quem Regnum jure devenerat, anno proximo (*g*) Româ, ubi post patris mortem obses extiterat, in Syriam regressus, Tripoli Phœniciæ urbe quibusdam copiis coactis, Antiochiam contendit, urbem cœpit, & juniorem Eupatorem, & Lysiam in sui potestatem redactos interfecit (*a*). Hoc fatum Lysiam mansit, postquam quinquennio circiter Syriam gesserat.

g *An. M.* 3842. *ante Ch.* 558. *ante Ær.* 562.
a 1. *Mach.* 7. 1. *&c.* 1. *Mach.* 14. 1. *&c. Just.* *l.* 34. *c.* 3. *Polyb. Legat.* 114.

I. LYSIMACHUS, Ptolemæi filius, patriâ Jerosolymitanus, qui ex Hebræo Librum Esther in Græcum transtulit. Ejus Versio à Dosithæo, qui se Sacerdotem ex progenie Levi ferebat, & à Ptolemæo ejus filio, Jerosolymâ Alexandriam, anno Ptolemæi, cognomento Philometoris, imperantis quarto, delata est (*b*). De Lysimacho præterea ignoramus.

b *Esth.* 9. *A. M.* 3817. *ante Ch.* 573. *ante Ær.* 177.

II. LYSIMACHUS, Menelai frater, Judæorum Pontifex. Cùm Menelaus de solvendis pecuniis, quibus ab Antiocho Epiphane Pontificatûs dignitatem sibi comparaverat, minimè cogitaret, Antiochiam in judicium vocatus est. Lysimachus intereà ab ipso fratre in Pontificatu suffectus, ut pecuniam, qua frater obruebatur, congereret, Templi thesaurum est populatus (*c*), & in populum eâ re commotum hominibus ter mille immissis, plurimos interfecit: quare omnibus ad arma, aliis ad lapides, ad fustes irruentibus, quibusdam denique in Lysimachum atriorum pulverem injicientibus, propè Templi ærarium sacrilegus obrutus tandem interiit. Licèt autem Pontifex verè nunquam fuerit; tamen quòd Menelai munus gesserit, interdum inter Pontifices numeratur.

An. M. 3834. *ante Ch.* 166. *ante Ær.* 570.
c 2. *Mach.* 4. 39. *&c.*

III. LYSIMACHUS. Alexander Lysimachus, Alexandriæ Alabarcha. Vide XIV. *Alexander*.

LYSTRÆ, Lycaoniæ urbs, S. Timothei Patria, quæ, cùm D. Paulum, & D. Barnabam prædicantes audisset (*d*) & claudum à matris utero incolumitati eorum beneficio vidisset restitutum (*e*), utrumque Deum, Paulum nempe Mercurium, Barnabam verò Jovem credidit, eisdemque prope omninò fuit ut adoleret, nisi eam rem ipsi Apostoli præ viribus avertissent. Cùm verò continuò Judæi quidam Iconii, & Antiochiæ Pisidiæ venissent, populum in ipsos concitarunt; qui Paulum, & Barnabam lapidibus impetentes, ipsos extra urbem veluti mortuos pertraxere.

d *An. Ch.* 45. *juxtà Ær.*
e *Act.* 14. 6. *&c.*

Finis Tomi primi Dictionarii Historici, Critici, Chronologici, Geographici, Literalis Sacræ Scripturæ.

ADDENDA.

DOMINUS, Græcè *Kyrios*, Hebraicè *Adoni*, *Adonai*, *Elohim*, *Jehovah*; Græci enim & Latini Interpretes frequenter *Dominum* pro omnibus hisce Hebraicis vocibus scribunt. Deus per excellentiam *Dominus* dicitur; nec eo sensu ulli creaturæ convenit. Christus, utpote Deus, & Dei Filius, Patri æqualis, sæpè *Dominus* in Novo & Veteri Testamento nuncupatur.

II. Idem Angelis nomen interdum tribuitur; sivè Dei personam in Veteris Testamenti visionibus gerant, cùm Patriarchæ, & Prophetæ illos, uti Deum ipsum, alloquuntur; sivè tamquam simplices Dei legati habeantur. Ita Daniel Angelo, sivè homini, ut ipse ait, secum sub humana forma colloquenti, dixit (*a*): *Domine mi, in visione tua dissoluta sunt compages meæ; & quomodo poterit servus Domini mei loqui cum Domino meo?* a Dan. 10.16.

III. Eodem Principes, Magnates, iique, quibus obsequium exhibetur, passim in Scriptura nominantur. Sed plerumque additur tò *mi*: *Domine mi*, neque unquam creaturæ nomen *Jehovah* traditur, licèt interdum *Adoni*, & *Elohim* non denegetur.

Addenda ad vocem HEBAL, in Dictionario Biblico, Tom. 1. pag. 246. col. 1.

JUdaicæ Reipublicæ consecratio hoc ritu contigisse creditur. Sex priorum Tribuum Principes montis Garizim, sex verò aliarum Principes montis Hebal verticem conscendêre. Sacerdotes cum Arcâ Fœderis, & Josue senioribus populi præcedentes, in valle inter duos hosce montes jacente constiterunt: Levitæ circum Arcam; & Seniores, & populus ad radices utriusque montis; sex utrimque Tribus. Omnibus ità dispositis, Sacerdotes ad Garizim, in cujus vertice Principes, & ad radices sex Tribus erant, versi, hæc v.g. protulerunt: *Benedictus, qui Idolu non calaverit*. Quibus Principes & sex Tribus responderunt: *Amen*. Tum Sacerdotes ad Hebal, in quo totidem erant cum suis Principibus Tribus, conversi, pronunciarunt: *Maledictus, qui Idolu calaverit*. Quibus ii populi addiderunt: *Amen*.

Scriptura primâ specie Tribus montes occupasse demonstrat: cùm verò, prætérquamquòd Tribuum numero penè immenso montes ii sufficere non potuissent, populus insuper cæremoniæ ritus videre, bonorumque & malorum imprecationes audire non valuisset; eùmque Hebraica particula, quæ in Originali legitur, æquè significet *propè*, *è regione*, ac *super*, *Josue* 8. 33.; hinc nec Josue, nec Seniores, neque populum, sed solos Tribuum Principes montis verticem ascendisse dicamus oportet.

De lapidibus ibi erectis, & calce oblitis, ut in iis Legis verba describerentur, diffident Interpretes: utrùm scilicet hi lapides, sive istud monumentum idem sint ac Altare, in quo victimæ pacificæ immolatæ fuere, ut convivium populo pararetur. Si tamen versus 2. & 5. cum 5. Capitis 27. Deuteronomii compares, optimè hæc distincta invenies, neque locus erit errori.